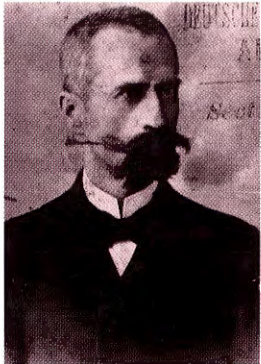

HENRIK TUMA PIS A

Kako nam poznano ime je do
filologa, ki nam bodi predmet
skupne elemente o funkciji.
Glede na to imamo kako se
razprava. Oho mi pravi, pravi
te, da mi je namenjena razprava,
ali pa mi pravi našo knjigo
in ...
Za to knjigo se ti ... Top
stani

Henrik Tuma

**ZNANSTVENORAZISKOVALNI CENTER
SAZU**
*Zgodovinski inštitut Milka Kosa
SLO-61000 Ljubljana, Novi trg 4*

HENRIK TUMA
Osebnosti in dogodki (1893-1935)

Zbral in uredil Branko Marušič
s sodelovanjem Eve Holz, Borisa Gombača, Staneta Grande in Petre Svoljšak

Izdala: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU Ljubljana in Založba Devin Trst
(zanjo Jaro Mihelač)
Oblikovalec: Janez Suhadolc
Prevedla: Milko Rener (italijanščina) in Niko Hudelja (nemščina)
Računalniški stavek: MEDIT d.o.o. Notranje Gorice
Tisk: Tiskarna Ljubljana

Digitalna različica (pdf) je pod pogoji licence CC BY-NC-ND 4.0 prosto dostopna:
<https://doi.org/10.3986/Pisma>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica

886.3-6

TUMA, Henrik

Pisma : osebnosti in dogodki (1893-1935) / Henrik Tuma ; izbral in uredil
Branko Marušič ; s sodelovanjem Eve Holz, Borisa Gombača, Staneta Grande
in Petre Svoljšak ; [prevedla Milko Rener in Niko Hudelja] - Ljubljana :
Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU ; Trst : Devin; 1994

1. Marušič, Branko
39092992

Henrik Tuma

PISMA

Osebnosti in dogodki (1893-1935)

S sodelovanjem Eve Holz, Borisa Gombača, Staneta Grande in Petre Svolfšak
zbral in uredil Branko Marušič

Izdala Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU Ljubljana in
Založba Devin Trst
1994

VSEBINA

Spremna beseda	VII
Uvod	VIII-XVII
Henrik Tuma: Lettere	XVII-XXII
Henrik Tuma: Die Briefe	XXII-XXVII
Uporabljene kratice (v uredniškem delu knjige)	XXIX
PISMA	1 - 588
Priloge	589 - 597
Kazalo dopisnikov	599 - 605
Kazalo osebnih imen	606 - 623
Slikovno gradivo	

Dr. Henrik Tuma okoli leta 1930

Vzpon, ki ga je doživela slovenska politična misel proti koncu prejšnjega in na začetku našega stoletja, je nadvse zanimiv. Pod vplivom novih socialnih idej - katoliške ali marksistične usmeritve - je stopila na politično sceno generacija nadarjenih politikov, ki so vnesli v naš prostor utrip velike evropske diskusije o ureditvi sodobne družbe. V trenutku, ko so se tudi pri nas ljudske množice začele vključevati v politično dogajanje in ga v skladu s svojimi zahtevami in potrebami oblikovale, je bilo treba začrtati smeri tega mogočnega gibanja in se z njim soočati na politični in intelektualni ravni. Henrik Tuma se ni samo zavedal prelomnosti časa, v katerem je živel, temveč je znal v njem oblikovati svojo misel in akcijo na izviren in zavzet način: vzgojen v liberalnem duhu, je zgodaj razumel pomembnost socialnih vprašanj modernega delavca in kmeta in se z vsem žarom svojega močnega temperamenta zavzel v njun prid, pri čemer mu je uspelo povezati angažiranost za socialno pravičnost, narodno dostojanstvo in demokratično ureditev v harmonično celoto, o kateri trdimo le eno: škoda, da ni našla vrednih naslednikov. Danes, in skoraj šestdeset let po Tumovi smrti in nekaj let po propadu »realnega socializma«, nam predstavlja objava korespondence goriškega odvetnika, politika in planinca (da o vseh drugih njegovih zanimanjih niti ne govorimo), s svojimi velikimi in malimi informacijami obdobje, v katerem beseda »tovariš« oziroma »sodrug«, kakor so takrat rekli, še ni imela negativnega prizvoka. Branje Tumovih pisem je prilika za razumevanje slovenske, avstrijske in evropske družbe na začetku stoletja pa tudi za razmislek o poteh in stranpoteh, ki smo jih prehodili od časa, ko so nastala. Gre za izjemen dokument večrajšnjega, ali bolje, predvečrajšnjega sveta, ki se vključuje v zakladnico naše nacionalne dediščine kot dragoceno pričevanje o prelomnem in burnem zgodovinskem trenutku, ko sta bila Gorica in Trst še krepko vpeta v politično, kulturno in socialno tkivo slovenskega naroda. Tudi v tem smislu so Tumova pisma dragocena, saj nam pričajo, kako zelo se je naš bivanjski prostor zožil zaradi novih meja, ki jih je prinesel propad habsburške monarhije, in nam vsiljujejo vprašanje, ali si ga v zagonu nove državnosti sami še dodatno ne zožujemo.

Pred sabo imamo knjigo, ki govori o preteklosti, v kateri so živeli naši dedje in pradedje, je pa v marsičem tudi izziv, da globlje razmislimo o problemih, v katere smo sami zajeti. Pobudnik pričujočega dela je bil akademik prof. Fran Zwitter, ki je obudil zamisel o publikaciji korespondence leta 1977 ob simpoziju o socializmu v času Henrika Tume, organiziranem na tržaški univerzi. Odvetnikov sin, sedaj tudi že pokojni Branimir Tuma, ki je dolga leta skrbno hranil očetovo zapuščino, se je za idejo takoj navdušil in tako omogočil široko razvejan, pa tudi intelektualno bogat raziskovalni napor. Obema naj gre ob tej priliki hvaležen in spoštljiv spomin vseh tistih, ki smo pri projektu tako ali drugače sodelovali.

Trst, novembra 1993

Jože Pirjevec

SPREMNA BESEDA

Vzpon, ki ga je doživela slovenska politična misel proti koncu prejšnjega in na začetku našega stoletja, je nadvse zanimiv. Pod vplivom novih socialnih idej - katoliške ali marksistične usmeritve - je stopila na politično sceno generacija nadarjenih politikov, ki so vnesli v naš prostor utrip velike evropske diskusije o ureditvi sodobne družbe. V trenutku, ko so se tudi pri nas ljudske množice začele vključevati v politično dogajanje in ga v skladu s svojimi zahtevami in potrebami oblikovale, je bilo treba začrtati smeri tega mogočnega gibanja in se z njim soočiti na politični in intelektualni ravni. Henrik Tuma se ni samo zavedal prelomnosti časa, v katerem je živel, temveč je znal v njem oblikovati svojo misel in akcijo na izviren in zavzet način: vzgojen v liberalnem dulu, je zgodaj razumel pomembnost socialnih vprašanj modernega delavca in kmeta in se z vsem žarom svojega močnega temperamenta zavzel v njun prid, pri čemer mu je uspelo povezati angažiranost za socialno pravičnost, narodno dostojanstvo in demokratično ureditev v harmonično celoto, o kateri trdimo le eno: škoda, da ni našla vrednih naslednikov. Danes, in skoraj šestdeset let po Tumovi smrti in nekaj let po propadu »realnega socializma«, nam predstavlja objava korespondence goriškega odvetnika, politika in planinca (da o vseh drugih njegovih zanimanjih niti ne govorimo), s svojimi velikimi in malimi informacijami obdobje, v katerem beseda »tovariš« oziroma »sodrug«, kakor so takrat rekli, še ni imela negativnega prizvoka. Branje Tumovih pisem je prilika za razumevanje slovenske, avstrijske in evropske družbe na začetku stoletja pa tudi za razmislek o poteh in stranpoteh, ki smo jih prehodili od časa, ko so nastala. Gre za izjemen dokument večrajšnjega, ali bolje, predvčerajšnjega sveta, ki se vključuje v zakladnico naše nacionalne dediščine kot dragoceno pričevanje o prelomnem in burnem zgodovinskem trenutku, ko sta bila Gorica in Trst še krepko vpeta v politično, kulturno in socialno tkivo slovenskega naroda. Tudi v tem smislu so Tumova pisma dragocena, saj nam pričajo, kako zelo se je naš bivanjski prostor zožil zaradi novih meja, ki jih je prinesel propad habsburške monarhije, in nam vsiljujejo vprašanje, ali si ga v zagonu nove državnosti sami še dodatno ne zožujemo.

Pred sabo imamo knjigo, ki govori o preteklosti, v kateri so živeli naši dedje in pradedje, je pa v marsičem tudi izziv, da globlje razmislimo o problemih, v katere smo sami zajeti. Pobudnik pričujočega dela je bil akademik prof. Fran Zwitter, ki je obudil zamisel o publikaciji korespondence leta 1977 ob simpoziju o socializmu v času Henrika Tume, organiziranem na tržaški univerzi. Odvetnikov sin, sedaj tudi že pokojni Branimir Tuma, ki je dolga leta skrbno hranil očetovo zapuščino, se je za idejo takoj navdušil in tako omogočil široko razvejan, pa tudi intelektualno bogat raziskovalni napor. Obema naj gre ob tej priliki hvaležen in spoštljiv spomin vseh tistih, ki smo pri projektu tako ali drugače sodelovali.

Jože Pirjevec

Trst, novembra 1993

Po večdesetletnih pripravah, ki pa so v okviru Inštituta za občo in narodno zgodovino SAZU (sedanjega Zgodovinskega inštituta Milka Kosa ZRC SAZU) potekale od začetka sedemdesetih let dalje, prihaja v javnost s knjigo *Pisma velik del korespondence dr. Henrika Tume*, pomembnega slovenskega javnega delavca zadnjih let 19. in prvih desetletij 20. stoletja. Henrik Tuma je zapustil bogat osebni arhiv, ki je med raziskovalci novejšje slovenske zgodovine vzbujal pozornost in potrebo, da se vsaj njegov korespondenčni del v celoti objavi. V tem uvodu je natisnjena na prvem mestu še neobjavljena Tumova avtobiografija (1). Sledi zapis o nastanku, načinu in kraju hranjenja Tumove korespondence (2). Omenjene so dosedanje objave Tumovih pism in poskusi, da se celota objavi (3). V uvodnem delu so tudi podatki o nastajanju knjige *Pisma* (4). Na kratko je označena vsebina korespondence in Tumovi korespondenti (5). Na zadnjem mestu uvoda je pojasnjeno redakcijsko delo in dodana so navodila uporabnikom knjige (6).

I. Poleg knjige spominov *Iz mojega življenja* je dr. Henrik Tuma napisal več avtobiografij in objavil nekaj odlomkov iz svojih spominov. Ob koncu leta 1921 je na pobudo dr. Izidorja Cankarja izpolnil anketni list za potrebe redakcije *Slovenskega biografskega leksikona*.¹ Očitno je, da anketa lapidarnost Tumi ni bila ravno po volji, zato je kot opombo anketnemu listu dodal še naslednje:

Rojen sem 9. julija 1858 v Krakovem pri Ljubljani od češkega očeta in dolenske matere.

Šolal sem se na ljubljanski gimnaziji in učiteljski. Meseca septembra 1876 bil sem imenovan učiteljem v Postojni. Meseca aprila 1879 bi sem iz službe odpuščen radi antipatrijotičnega in republikanskega mišljenja. Sprejel me je v službo kot domačega učitelja Francoz Progler iz Švice, lastnik Adelsbergerhofs v Postojni, čez zimo bili smo v Trstu. Tekom mojega bivanja v Postojni pečal sem se s prirodoslovjem, čez zimo pripravljaj sem se za izpit za meščanskega učitelja iz zgodovinsko-literarne stranke [stroke]. Imel sem ravno termin, ko so me odpustili. V družini Proglerjevi sem se priučil francoščini, laščini in angleščini. Po prigovarjanju svojega prijatelja kapelana Resnika v Postojni, ki je bil odličen latinec, jel sem se poleti 1880 učiti latinskega, ter sem se odločil, da se pripravim za zrelostni izpit na gimnaziji v Trstu. Izstopil sem oktobra 1880 iz službe pri Proglerjevih, ter me je tedanji ravnatelj gimnazije Hofmann v Trstu sprejel kot slušatelja v 8. mi razred, kolikor mi je dopuščal čas. Od februarja 1881 bil sem ob enem učitelj na protestantski šoli v Trstu. Zrelostni izpit sem kljub temu napravil že pričetkom julija 1881 ter oktobra t.l. odrinil na Dunajsko vseučilišče.

S težkim srcem in po dolgem obotavljanju odločil sem se za pravniško fakulteto, ker me je mikala filozofija, filologija in zgodovina. No, imel sem vsega 50 izposojenih goldinarjev na svojo pot, in moral sem iskati službe, da se preživim. Našel sem jo kot učitelj francoščine v družini Regnovi, kjer sem bil dve leti. Po družini imel sem priliko obiskovati koncerte, prireditve in razstave ter sem izpoznal umstveno in socialno življenje dunajskih srednjih stanov. S prihranki izhajal sem potem brez službe do maja 1884. Bil sem ta čas član skoro vseh slovanskih dijaških društev ter se učil češčine, ruščine in srbsčine. Prišel sem v beloruski »Bukovini« v dotiko z ruskimi dijaki - beguni ter imel često priliko slišati predavanja ruskih vladnih emisarjev. Odprl se mi je ves slovanski svet, nov, velik svet! Meseca maja moral sem s trebuhom za kruhom na Ogrsko v družino grofa-ministra Welsersheimba. V Tabu ob Blatnem jezeru učil sem se madjarščine in dobil vpogled v ogrske politične in kulturne razmere. Jeseni 1884 moral sem v Galicijo med Ruse v Tučempah med Przemyslom in Jaroslavom. Učil sem se poljščine in spoznal poljsko šlaho ter poljskega in ruskega kneta.

Čez poletje 1882, 1883 in 1885 bil sem z družino Regnovo in barona Lago na Solnograškem in Gorenjem Avstrijskem.

V družini Welsersheimba in barona Lago sem imel priliko slišati grofa Taaffeja in druge avstrijske visoke politike in konečno izpoznal - vso duševno mizerijo, ki je vodila veliko cesarstvo.

L. 1885 končal sem pravniške študije ter vstopil 1886 v pisarno Dr. Wurzbacha kot odvetniški koncipijent, a ni mi ugajalo v ljubljanskem omejenem življenju ter sem oktobra 1887 vstopil v sodno prakso pri deželni sodišču v Trstu. Pod okriljem svetnika Trnovca in predsednika višjega sodnika Defacisa, v družini katerega sem poučeval slovenščino, jel sem prvi uradovati slovenski po vseh oddelkih tedanje preture. Decembra 1890 bil sem imenovan za sodnega adjunkta v Tolminu, kjer sem prvi in proti odporu sodnika Corsiga in odvetniške zbornice jel uradovati slovenski. Marca 1894 bil sem premeščen k Preturi v Gorico, kjer sem istotako prvi, proti volji sodnega svetnika Devetaka, predsednika okrožnega sodišča Sbise in odvetniške zbornice jel uradovati slovenski.

Jeseni 1895 bil sem izvoljen po želji grofa Coroninija, Gregorčiča in Gabrščeka v deželni zbor in odbor.

Dosegel sem, da je akcijska družba Vipavske železnice prešla v slovenske roke in domače podjetje. Občina Dornberg imenovala me je častnega člana, tako da sem pristojen v svoje veliko

¹ V Zapuščini Henrika Tume (ZHT; hrani Raziskovalna enota Zgodovinskega inštituta ZRC SAZU, Nova Gorica) ni ohranjeno pismo Izidorja Cankarja, pač pa kopija izpolnjenega anketnega lista in kopija avtobiografije.

zadovoljstvo v to občino.

Preosnoval sem Goriško ljudsko Posojilnico, ustanovil Trgovsko obrtno zadrugo, Pevsko glasbeno društvo, Obrtno društvo in Solkansko mizarско zadrugo. Šolski dom ustanovil se je po moji inicijativi ter sem ga financiral kot predsednik Goriške ljudske Posojilnice.

Z Dr. Staničem in A. Gabrščekom ustanovil sem l. 1899 narodno-napredno stranko. Vsled znanih političnih spletk, prepustil sem l. 1901 in 1902 vsa moja mesta kot predsednik navedenih zadrug in društev ter se omejil do l. 1905 na delo v deželnem zboru, posebno pa na znanstveno svojo izobrazbo.

Febr. 1908 vstopil sem v jugoslovansko social-demokratsko stranko. Po drugi soški bitki sem se preselil v Trst, kjer sem kot prvi odvetnik na Primorskem po celoletnem boju izposloval slovenski vpis kot odvetnik, a skoro na to po polomu pri Kobaridu predstopil pod odvetniško zbornico v Gorici. L. 1918 prehodil sem porušene planine po nalogu zavoda za vzpostavitev Goriške-Gradišanske. Moj obsežen operat ni bil rešen vsled poloma avstro-ogrske monarhije ter še danes leži pri generalnemu civilnemu komisarijatu v Trstu. Jeseni 1919 sem povzročil, da se je jugoslovanska socialdemokratska stranka na Primorskem razpustila ter združila z italijansko stranko v kraljevini.

Vsled razkola med socialisti in komunisti sem se jeseni 1920 odtegnil političnemu delu, ter zakopal v svojo pisarno in literarno delo. Dobro mi je šele sedaj!

Po prepričanju sem komunist, ker vidim v svetovni zgodovini po krščanstvu v komunizmu veliki politični, socialni sistem, ki edini more dvigniti človeštvo.

Jeseni 1894 sem se poročil z Marijo Gianola, italijansko Švicarko, a po materi iz rodovine »Podšolarjeve« v Tolminu, ki me je obdarovala s šestimi fanti in eno deklico. Fantje so ali še bodo vsi inženirji.

Od l. 1873 odkar sem plezal na Veliki Stol nad Bledom sem turist ter sem prehodil vse slovenske dežele, preplazil severno tirolsko, solnograške in avstrijske Alpe, prehodil Ogrsko okoli Blatnega jezera in ruskega Podkarpatja ter del Gališke.

Alpinizem mi je bil vedno edina tolažba v vseh nezgodah, političnih in zasebnih.

Hodil sem vedno sam skozi življenje, opore nisem nikedar iskal, nisem se nikedar podlagal voljam mase, videl daleč naprej in sledil višjim principom. Zase nisem zahteval nikedar, ničesar. To je tragika mojega življenja in moj ponos.

Svojo avtobiografijo je Tuma končal na prelomu let 1920 in 1921, ko se je po razcepu v italijanski socialistični stranki (socialisti : komunisti) sicer odločil za socialistično gibanje, a je postal politično neaktiven, da ga je stranka (PSI) v drugi polovici leta 1921 izločila iz svojega članstva. Čeravno je prenehal kot politični aktivist pa tudi ideolog, je še tudi kasneje javno deloval, zlasti publicistično. Zanimala so ga v prvi vrsti toponomastična in terminološka vprašanja; objavljal je tudi programske misli predvsem v levičarskem tisku. Poleti leta 1924 se je preselil iz Gorice, kjer je preživel trideset let, v Ljubljano. Tu je nadaljeval odvetniško prakso. Njegove nastope v javnosti pa označuje poleg poklica in publicistike tudi organizatorsko in mentorsko delo (Slovensko planinsko društvo, društvi »Prijetelj prirode«, »Svoboda« in druga). Leta 1929 je izdal knjigo *Imenoslovje Julijskih Alp*, naslednje leto pa knjigo *Pomen in razvoj alpinizma*; v rokopisu je ostala njegova alpinska terminologija. Pred smrtjo se je Tuma lotil pisanja spominov. Delo je končal, toda knjiga *Iz mojega življenja* je izšla postumno.

Dr. Henrik Tuma je umrl v Ljubljani 10. aprila leta 1935.

2. Tuma je vzporedno s poklicnim delom in javnimi političnimi nastopi pričel ustvarjati svoj osebni arhiv in knjižnico. Zаметek knjižnice zagotovo sega v dijaška in študentovska leta, njen formalni začetek pa označuje leto 1894, ko si je v Gorici ustvaril dom in družino. Leta 1894 je vpisal prvo knjigo v »Register knjižnice« (sestoji iz dveh zvezkov), in sicer Bohdana Kaminskega *Různé panstvo*; zadnja knjiga s številko 3321 je bila vpisana 5. marca 1935 (dvanaesti zvezek praške revije *Slavia*; poleg cene revije je Tuma vpisal tudi stroške vezave), le mesec dni pred smrtjo.² Na podoben pedanten način, s katerim je bedel nad svojo knjižnico (imena izposojevalcev in izposojenih knjig je vpisoval v poseben zvezek), je Tuma skrbel tudi za osebni arhiv in za vso korespondenco (pisma korespondentov in kopije Tumovih pisem), ki se je v njem nahajala. Del tega gradiva, zlasti del osebnega arhiva mu je uničila prva svetovna vojna. Obžalovanje za to izgubo je večkrat izpovedal. Tako je pisal 22. decembra 1919 dr. Dragotinu Lončarju: »Odgovarjam Vam nekoliko težko, ker mi je zgorel ves politični arhiv. Imel sem ga celo sobo in vse je šlo.«³ Podobno je odgovarjal Franu Erjavcu 27. novembra 1922: »Precej bogata zbirka listin in brošur mi je zgorela. Imam le ves Delavski list ter Rdeči prapor in Zarjo za vojne. Korespondence, zapisnikov, letakov od l. 1916 naprej tudi

²

Vsi trije zvezki ohranjeni v ZHT.

³

20. oktobra 1923 je Tuma Lončarju ponovno sporočal, »da mi je političen arhiv zgorel in iz svojega ne morem ničesar točnega poročati«. Podobno je pisal tudi 9. februarja 1927 Kristjani Bavdažu in Marji Boršnikovi, 14. septembra 1934.

nekaj od prej, imam še precej, a res nimam časa, da bi izbiral«. ⁴ Nazadnje je tudi v predgovoru svojih spominov ponovno poudaril: »Že v začetku svojega političnega nastopanja sem mislil, da bom kdaj dal javnosti račun o svojem delu, in sem zaradi tega skrbno hranil razne listine, zapisknike in liste. A skoraj ves moj bogati arhiv z ogromnim gradivom o društvnem, združnem in kulturnem delu na Goriškem je vzela vojna«. ⁵

V vojni vihri je Tuma ohranil svojo knjižnico pa tudi del osebnega (o arhivu njegove odvetniške pisarne ni podatkov) arhiva. V dvojezičnem inventarju, ki je nastal ob selitvi Tumove družine v Ljubljano (12. 8. 1924), je za potrebe prehoda meje med ostalim navedena tudi »znanstvena in juridična knjižnica, zvezkov 2588, kakor po posebnem registru, različne geografske karte«. ⁶ Na seznamu ni osebnega arhiva.

Čeravno je Tuma prejemal prošnje, da bi interesentom dal svoj osebni arhiv v uporabo, tega zelo verjetno ni storil, pač pa je gradivo iz svojega arhiva občasno objavljalo. Tako je v **Goriški straži** ⁷ leta 1925 izšla spomenica goriških slovenskih državnih in deželnih poslancev iz leta 1897, objavil je odlomke iz pisem, ki mu jih je pisal Ivan Cankar, ⁸ gradivo iz svojega osebnega arhiva pa je rabil tudi pri pisanju knjige **Iz mojega življenja**.

Čeravno ni znana usoda arhiva odvetniške pisarne dr. Henrika Tume, pa je mogoče soditi, da je tudi pri dopisovanju, ki ni nastajalo v krogu njegovega poklicnega dela, pisal pisma v dvojniki. Pravzaprav je pisma narekoval pisarjem in tipkarjem (tipkaricam), najverjetneje iz vrst uslužbencev njegove pisarne. Tja do preloma let 1907-1908 so se rokopisna pisma šapirografirala, nato pa, ko je Tumova pisarna pričela uporabljati pisalni stroj, so se tipkala v dvojniki. Tuma je večkrat trdil, da mu je vojna uničila tisti del osebnega arhiva, ki je nastajal do leta 1915. Vendar so se tudi iz tega časa ohranili v ZIIT šapirografirane kopije rokopisnih in kopije strojepisnih dopisov (na primer pisma Lojzu Kraigherju, Ljudevitu Furlaniju, Ferdinandu L. Tumi, Milanu Jakliču, Cirilu Jekovcu in drugim) in seveda originali pisem, ki jih je Tuma prejel (na primer pisma Gustava Gregorina, Oskarja Gaberščika, Karla Trillerja, Milana Ivančiča in drugih). Iz gradiva v ZIIT bi lahko presodili, da v času pred uporabo pisalnega stroja pri izdelavi kopij ni bil vselej dosleden in da je kopiral dopise zlasti takrat, ko je to omogočil pisalni stroj (kopiral je tudi dopisnice). Prav te kopije Tumovih dopisov tvorijo pretežni del gradiva, ki ga prinaša knjiga **Pisma**.

Poleg kopij svojih dopisov je Tuma hranil tudi pisma, ki so bila nanj naslovljena (obratni dopisi). Niti lastnih niti tujih pisem ni hranil v mapah urejenih po abecednem redu, pač pa je gradivo urejal po problemih. Zato so se pisma istega korespondenta lahko nahajala v različnih dosjejih. Tuma ni hranil pisemskih ovojn, zato pa je nekatera nanj naslovljena pisma opremil z datumom prihoda (prihajala so namreč v njegovo odvetniško pisarno). Čeravno v ZIIT prevladujejo kopije (med njimi tudi koncepti), je ohranjenih tudi nekaj izvornikov (to so dopisi, ki so se Tumi vrtili, ker naslovnik ni bil poznan).

Največ Tumovih originalnih pisem hrani NUK v Ljubljani. Rokopisni oddelek hrani pisma: Simonu Gregorčiču (1), ⁹ Ivanu Cankarju (3), ¹⁰ Ivanu Prijateljju (6), ¹¹ Izidorju Reji (2), ¹² Luki Pintarju (1), ¹³ Matiji Murku (8), ¹⁴ in neugotovljenemu naslovniku (1); ¹⁵ več kopij Tumovih pisem je rokopisnemu oddelku NUK posredoval Branimir Tuma. Tumova pisma seveda hranijo tudi druge ustanove.

Ob pripravi za izdajo te knjige Tumovih pisem se je Zgodovinski inštitut ZRC SAZU obrnil do nekaterih knjižnic, muzejev in arhivov v Sloveniji in v Hrvaški.

Tako je bilo ugotovljeno, da hranijo pisma Goriški muzej v Novi Gorici (7 Tumovih pisem Jožetu

4

Med navedenimi listi predstavlja največjo redkost Delavski list (1908-1909), na katerega je posebej opozarjal Dušan Kermavner (Novi svet 2/1947, 39). Kompletan izvod lista je prešel iz Tumove zapuščine v NUK.

5

IMŽ 7.

6

ZHT.

7

Neobjavljeni dokument iz politične prošlosti Primorske. Goriška straža 1925, štev. 56-65, 67-72, 74.

8

Cankar-priroda-alpinizem. Koledar Cankarjeve družbe 1930, 113-123.

9

Katalog rokopisov Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Ms 400-Ms 699. Ljubljana 1977, 74.

10

Katalog rokopisov... Ms 700-Ms 999. Ljubljana 1975, 37, Katalog rokopisov... Ms 100-Ms 1170. Ljubljana 1980, 76.

11

N.o.m., 65.

12

N.o.m., 83.

13

Katalog rokopisov... Ms 1000-Ms 1170. Ljubljana 1980, 30.

14

N.o.m., 68.

15

Katalog rokopisov. Inventarizirano gradivo. Ljubljana 1980, 86.

Srebrniču in ena dopisnica Bralnemu in podpornemu društvu v Gorici), Goriška knjižnica v Novi Gorici (2 Tunovi pismi Ivanu Trinku),¹⁶ Narodni muzej v Ljubljani (1 Tumovo pismo upravi muzeja). Med ustanovami v inozemstvu hranijo Tumova pisma Arhiv Hrvatske (3 pisma Vjekoslavu Spinčiču), Arhiv Srbije v Beogradu (4 pisma Dimitriju Tucoviću), Literarni arhiv spomenikov narodne književnosti v Pragi (7 pisem Matiju Murku)¹⁷ in društvo za zgodovino delavskega gibanja na Dunaju (nahajališče še ni v celoti raziskano). Tumove dopise v obliki okrožnic, peticij, prošenj (prijav) za odobritev javnih nastopov itd. hranijo državni arhivi v Trstu in Gorici, pokrajinska arhiva v Gorici in Novi Gorici; seveda pa Tumovi dopisi, ki so nastali ob njegovem poklicnem delu, ne sodijo v obseg našega zanimanja.

Tumova izvirna pisma hranijo tudi zasebniki. Tako ima najbolj bogato zbirko Danica Lončar v Ljubljani (24 pisem Dragotinu Lončarju), 19 Tumovih pisem Albinu Prepeluhu hrani Marko Prepeluh prav tako v Ljubljani. Dva Tumova dopisa hrani dr. Miha Potočnik (Ljubljana), eno pismo pa Jurko Kuštrin na Logarščah na Šentviški planoti.

3. Dr. Dušan Kermavner je bil verjetno prvi (z izjemo Tumovih najožjih sorodnikov), ki je pregledal Tumovo ostalino. Začel je uresničevati načrt, ki ga je kmalu po očetovi smrti Jaroslav Tuma sporočil bratu Branimirju (pismo iz Prage, 16. 4. 1935; ZHT): »Treba bo narediti institut za obdelanje gradiva. To sedaj ni mogoče a zato mora ostati material skupaj, da se nič ne izgubi dokler ne utegnemo na delo. Biblioteka mora tudi ostati cela. Skoraj v vsaki knjigi so njegove opazke in podčrtki. A kdor bo hotel delo nadaljevati bo moral preštudirati celo biblioteko. Če bomo imeli pozneje sredstva lahko nastavimo strokovnjake. Le tako se življenjsko delo od papa ohrani.« Dr. Kermavner je pripravljal za objavo Tumove spomine *Iz mojega življenja*. Takrat je pregledal »ves Tumov arhiv z ogromnim zakladom korespondence«,¹⁸ kot je zapisal v urednikovih dopolnitvah h knjigi. V teh dopolnitvah je objavil veliko odlomkov iz Tumovih pisem in pisem korespondentov. Podobno je tudi pri pisanju razprave *Legenda o Simonu Gregorčiču in legenda o Henrikumu Tumi*.¹⁹ Tudi kasneje se je vračal k Tumovi korespondenci.

Tako je leta 1949 objavil pisma med Tumo in Cankarjem ter Tumo in dr. Izidorjem Rejo.²⁰ Ob objavi je pojasnil: »Ko sem l. 1936 pripravljal za tisk Tumove spomine, mu je bila na razpolago vsa njegova ostalina in med njo tudi arhiv korespondence, v kateri ni hranil samo prejeta pisma, ampak tudi kopije svojih dopisov. Pri njenem prebiranju sem si napravil izčrpane stenografske zapise; važnejša pisma sem prepisal v celoti, med njimi tudi vsa dopisovanja med Rejo in Tumo.«²¹ Kermavner je takrat pomislil, da bi naključje utegnulo uničiti originale (pravzaprav celotno Tumovo ostalino), zato se je odločil, da pisma objavi (červano prepisi ne ustrezajo vsem formalnim zahtevam), ker ne kaže odlašati do časa, »ko se bodo originali ponovno odkrili pri urejanju Tumove zapuščine«. Dokumente iz Tumovega osebnega arhiva, vendar v prepisih, ki so nastali pred drugo svetovno vojno, je Kermavner objavil tudi v *Zgodovinskem arhivu Komunistične partije Jugoslavije*.²²

Niso znani razlogi zaradi katerih je Dušan Kermavner domneval, da je bila Tumova zapuščina med drugo svetovno vojno morebiti uničena. Še leta 1967 je zapisal, da pozna to gradivo že trideset let, a da mu ni več dostopno in červano ni potrjeno pa vse kaže, »da su originalni dokumenti za vreme okupacije 1944, prilikom zaplene Tumove biblioteke delom propali.«²³ Podobno je zapisal tudi malo kasneje.²⁴ Sicer pa je poudarjal, da je objava Tumove korespondence pogoj za razvoj »za unapredenje istraživačskog rada na poslednja dva socijaldemokratska perioda slovenačkog radničkog pokreta.«²⁵ Tumovo knjižnico in arhiv je zapolnila domobranska policija ob aretaciji dr. Borisa in Zorana Tume. Celotno gradivo (23 lesenih zabojev) je bilo prepeljano v Narodno in univerzitetno knjižnico, po vojni se je vrnilo družini Tuma.

Ko je Jože Munda pripravljal za tisk zadnjo knjigo Cankarjevega *Zbranega dela*, sicer ni mogel primerjati prepisov Cankarjevih pisem Tumi z izvorniki (»Kje so izvorniki Cankarjevih pisem, ni bilo mogoče

¹⁶ M. Breceelj, Trinkovo gradivo v Goriški knjižnici Franceta Bevka. Trinkov koledar 1992, 36.

¹⁷ P. Ribnikar, Viri za zgodovino slovensko-čeških kulturnih stikov. Glasnik Slovenske matice 10/1986, št. 1, str. 79.

¹⁸ IMŽ 420.

¹⁹ Sodobnost 6/1939, 385-404, 490-500, 537-546, 609-619.

²⁰ Prispevek k Cankarjevi korespondenci I. 1912/1913. Novi svet 4/1949, 1120-1138.

²¹ N.o.m., 1121.

²² 5. Socialistično gibanje v Sloveniji 1869-1920. Beograd 1951, 365-366, 369-370, 394-395.

²³ O stanju istoriografije socijaldemokratskog perioda u Sloveniji. V: Prilozi za istoriju socializma. 4, Beograd 1967, 336.

²⁴ Ivan Cankar in slovenska politika leta 1918. Ljubljana 1968, 52.

²⁵ O stanju istoriografije... N.o.m.

dogmati²⁶) zato pa je ovrigel domnevo, da je Tumova zapuščina izgubljena (hranil jo je Tumov sin Branimir). Da je gradivo ohranjeno, je moral seveda vedeti tudi Dušan Kermavner, saj se je v začetku sedemdesetih let pričel pripravljati za objavo Tumove korespondence. To nalogo je pričel izvajati v okviru delovnega programa Inštituta za občo in narodno zgodovino Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Kermavner je namreč predlagal, da bi inštitut sprejel v svoj program »kritične izdaje korespondence naših starejših socialistov, sam pa je želel najprej izdati korespondenco dr. H. Tume, na kateri je delal že pred vojno in je zanjo po vojni z veseljem ugotovil, da je ohranjena.²⁷ Kermavner je predvidel, da bi mogel začeti s pripravami za izdajo korespondence v prvi polovici leta 1975.²⁸ Toda 11. junija istega leta je umrl. Nalogo, ki jo je imel že zastavljeno in ki naj bi postala njegov »magnum opus«,²⁹ ni opravil. V prispevku za *Slovenski biografski leksikon* (izšel je leta 1982, postumno), v katerem je Kermavner dotlej najbolj podrobno in vsestransko prikazal Tumovo življenjsko pot, je popravil svojo prejšnjo sodbo: »V Tumovi ostalini se je ohranila bogata zbirka polit. korespondence (prejeta pisma in kopije Tumovili); mnenje, da je bila med vojno uničena, je zmotno. V načrtu je celotna objava.«³⁰

Kako se je dela nameraval lotiti in kako naj bi objava izgledala, je pojasnil v konceptu uvoda k objavi (ohranjena je le ena stran),³¹ ohranjeni so tudi rokopisni (deloma stenografsirani) prepisi Tumovih pisem. Vse to, kar je ostalo za Kermavnerjem, pa kaže, da je objavo pisem pripravljaj, a vendar je bil še razmeroma daleč od tega, da bi bila celota primerna za objavo. Podobo svoje objave Tumove korespondence je Kermavner nakazal v uvodu, ko piše: »Politična korespondenca dr. Henrika Tume, obstoječa iz dopisov, ki jih je bodisi prejel ali pa podpisal, je samo v formalnem pogledu glede nanj kot prejemnika ali odpošiljatelja enotna. Glede na njegovo spremenljivo politično pot se deli v nekaj zapovrstnih časovno ločenih skupin in v takšnih skupinah jo je ohranil on sam, ker mu je omogočala preglednost, kakršna manjka običajno v neredu hranjenim korespondencam, ki jili je šele treba urejati po abecedi ali po časovni zapovrstnosti dopisnikov«.

Kermavner se je tako odločil, da bo objavil Tumova in Tumi naslovljena pisma. Korespondenco naj bi tudi objavil po časovnih delih, ker se v teh časovnih sklopih pojavljajo značilni dopisniki. K temu je še dodal: »Zato je mogoče razvrstiti Tumovo politično korespondenco po časovnih poglavjih in stvarnih kontekstih, pri čemer skoraj ni mogoče odstopati od obeh običajnih vodil pri objavi korespondenc z različnimi dopisniki, namreč [da se] pisma istega dopisnika (z odgovori nanje) objavljajo skupaj in da se leti dopisniki zvrščajo po časovnem zaporedju«.

Za zaključek tega pregleda o poskusih Dušana Kermavnerja omenimo, da so Tumova pisma objavljali tudi drugi. Tako France Koblar,³² Elio Apili,³³ Milica Kacin-Wohinz,³⁴ Branko Marušič,³⁵ Jože Munda,³⁶ Dušan Moravec³⁷ in Franc Rozman.³⁸ Seveda pa je kar lepo število Tumovih odprtih pisem objavljaj dnevni tisk (zlasti goriška lista *Soča in Gorica*), saj so bila tudi napisana za ta namen.

4. Leta 1977 (20. in 21. maj) je tržaški univerzitetni profesor dr. Jože Pirjevec pripravil v Trstu znanstveno srečanje, posvečeno slovenskim in italijanskim socialistom na Primorskem v letih 1900-1918. V pripravah za sestanek se je povezal z Branimirjem Tumo, ki je omogočil pregled očetove korespondence in obenem dovolil, da se del gradiva fotokopira. Takrat se je ponovno obudila misel na objavo Tumove

²⁶
³⁰, Ljubljana 1976, 201.

²⁷
Letopis. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. 26/1975, Ljubljana 1976, 158.

²⁸
N.d., 25/1974, Ljubljana 1975, 132.

²⁹
J. Vilfan, Dr. Dušan Kermauner (1903-1975). Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, 15-16/1975-1976, 196.

³⁰
IV, 236.

³¹
NUK (rkp. odd., 49/76).

³²
S. Gregorčič, Zbrano delo. IV, Ljubljana 1951, 448-449.

³³
Alcuni documenti sull'opera di Tuma a Trieste. Nekaj dokumentov o Tumovem delovanju v Trstu. V: Slovenski in italijanski socialisti na Primorskem 1900-1918 - Socialisti sloveni e italiani nel Litorale. Ljubljana-Trst 1979, 159-178.

³⁴
Viri za zgodovino komunistične stranke na Slovenskem v letih 1919-1921. Ljubljana 1980, 315.

³⁵
Starinoslovska srečanja Tume in Srebrniča. Jadranski koledar 1985, 105-111.

³⁶
I. Cankar, Zbrano delo. 30, Ljubljana 1976, 200-210.

³⁷
L. Kraigher, Zbrano delo. 10, Ljubljana 1989, 215-226.

³⁸
Korespondenca Albina Prepeluha-Abditusa. Ljubljana 1991, 70-77.

korespondence, kar je moč razbrati tudi iz poročila Inštituta za zgodovino SAZU za leto 1977: »Kar se tiče načrta izdaje korespondence in druge rokopisne zapuščine dr. Henrika Tume, kjer je delo zastalo po smrti predvidenega urednika dr. Dušana Kermavnerja, obstoji zdaj upanje, da bo mogoče ta načrt vendar izvesti.«³⁹ Poročilo za naslednje leto ugotavlja, da so priprave za izdajo Tumove korespondence programirane, vendar se še ne izvajajo.

Knjiga dr. Dušana Kermavnerja *Temeljni problemi primorske politične zgodovine (zlasti v letih 1918-1921, Ljubljana 1977)* je v letih 1977-1979 vzbudila v slovenski javnosti in med slovenskimi zgodovinarji precejšen odmev. V razpravah in polemičnih zapisih se je takrat ob že pokojnem avtorju Kermavnerju najbolj pogosto imenovalo dr. Henrika Tumo. Na pogovoru o Kermavnerjevi knjigi, ki jo je 26. decembra 1978 pripravil marksistični center CK ZK Slovenije, so razpravljalci kot nujno nalogo postavljali problem objave Tumove korespondence.⁴⁰

Leta 1979 je prevzel prof. dr. Jože Pirjevec redakcijo objave Tumove korespondence in morebitno objavo nekaterih rokopisov »važnih za politično zgodovino in posebej zgodovino socializma«⁴¹. Na podlagi izbora, ki ga je pripravil in deloma sam kopiral Branimir Tuma, se je gradivo fotokopiralo in prepisovalo ter zbiralo na sedežu zgodovinskega inštituta. Že konec leta 1977 pa je Branimir Tuma izročil rokopisnemu oddelku NUK-a v Ljubljani več fotokopiranih korespondenčnih enot, tako da so bili na voljo interesentom,⁴² kot so bili na voljo javnosti že pred tem Kermavnerjevi izpiski iz Tumove zapuščine.⁴³

V letih 1977-1984 se je na podlagi izbora, ki ga je določil Branimir Tuma, prekopiral del Tumove korespondence in drugega gradiva iz zapuščine. Leta 1984 je prof. Pirjevec zaradi prezaposlenosti sodil, da dela sam ne more opraviti. Zato je zgodovinski inštitut sklenil, da osnuje posebno delovno skupino, ki naj redakcijske naloge opravi pod vodstvom akademika prof. dr. Frana Zwitterja in prof. Pirjevca. V skupini sta bila poleg še mag. Stane Granda in mag. Eva Holz (oba sta do takrat največ delala pri pripravah za objavo korespondence), pridružila pa sta se jima še mag. Boris Gombač in Branko Marušič.

Urednika objave Tumove korespondence in delovna skupina so takrat določili tudi v sporazumu s hraniteljem zapuščine Branimirjem Tumo, da se kopije korespondence različnim uporabnikom ne dajo na vpogled, dokler se ne objavi celota. Ker pa je po sodbi nekaterih zainteresiranih delo pri objavi predolgo trajalo, sta se pojavili javna kritika⁴⁴ in polemična pisemska intervencija.⁴⁵

Leta 1988 je prof. Pirjevec po smrti akademika Zwitterja (14. 4. 1988) prenesel redakcijske naloge pri objavi Tumove korespondence na dr. Branka Marušiča, ob katerem je potlej delovala delovna skupina v sestavi mag. Boris Gombač, mag. Stane Granda in mag. Eva Holz. Prvi in temeljni problem, ki je v veliki meri oteževal redakcijsko delo, so bili izvorniki, ki jih skupina ni imela na voljo. Za popolnejšo podobo dela bi morali redaktorji poznati celotno zapuščino. Prav zato se je vodja skupine dogovarjal s hraniteljem, da omogoči pogled v celotno zapuščino; prav tako tudi, da omogoči uporabo knjižnice.

Branimir Tuma je leta 1990 izročil zgodovinskemu inštitutu del zapuščine, ki še ni bil prefotokopiran. Sicer pa je takrat sodil, da se mora določiti definitivni kraj in način hranjenja celotnega Tumovega osebnega arhiva in knjižnice. Celoto naj bi v hrambo dobila ustanova, ki bi nalogo najbolj kakovosno opravila. Pri tem je sodil, da naj se gradivo preseli na Goriško, kot dokaz povezave Tume s tem slovenskim prostorom. Še pred smrtjo (4. 5. 1991) je Branimir Tuma soglašal, da bi se v Novi Gorici ustanovil poseben študijski center, ki bi nosil ime Henrika Tume in hranil celotni arhiv in knjižnico: »Naša družina je pripravljena bodočemu centru odstopiti v brezplačno in trajno uporabo kompletno zapuščino dr. Henrika Tume [...] Dokumentacija bo v uporabi le v študijskem centru; če center za del ali vso zapuščino dr. Henrika Tume ne bo več zainteresiran, se dokumentacija ne sme uničiti ali predati drugi ustanovi, temveč se mora vrniti družini Tuma.«⁴⁶ Še preden je bilo gradivo prevzeto, je Branimir Tuma umrl. Skrb za nadaljnjo usodo gradiva sta prevzela vnuka dr. Henrika Tume prof. dr. Matija Tuma (sin Ostoja) in dipl. ing. Dušan Tuma (sin dr. Borisa). Z njima je bilo dogovorjeno, da se Tumov študijski center pripravi v okviru

39
Letopis. Slovenska akademija znanosti in umetnosti 28/1977, Ljubljana 1978, 154.

40
Prispevki za zgodovino delavskega gibanja 18-19/1978-1979, 84-85.

41
Letopis. Slovenska akademija znanosti in umetnosti 30/1979, Ljubljana 1980, 194.

42
F. Klopčič, Rokopisna zapuščina Henrika Tume. Naši razgledi 8. 6. 1978, str. 327-328. Klopčič je bil seveda v zmoti, ko je pisal o izvornikih. NUK je prejel v resnici kopije korespondence, kar je razvidno tudi iz Kataloga rokopisov. Inventarizirano gradivo (Ljubljana 1980, 301).

43
Rokopisni oddelček NUK v Ljubljani je 15. junija 1976 prejel del zapuščine Dušana Kermavnerja (Katalog rokopisov. Inventarizirano gradivo. Ljubljana 1980, 283). Del zapuščine je prišel leta 1980 (Katalog rokopisov... Ms 1/79-Ms 30/85. Ljubljana 1987, 17).

44
F. Rozman, Zgodba o Tumovi dediščini. Nova revija 5/1986, št. 48-49, str. 783-786.

45
Pismo Franceta Klopčiča predsedniku SAZU prof. dr. Janezu Milčinskemu 7. marca 1985 (arhiv Zgodovinskega inštituta ZRC SAZU).

46
Pismo (18. 3. 1991) hrani arhiv Zgodovinskega inštituta ZRC SAZU.

novogoriške raziskovalne enote Zgodovinskega inštituta ZRC SAZU. Med obema navedenima in skupščino občine Nova Gorica ter Zgodovinskim inštitutom ZRC SAZU je bila junija 1992 sklenjena pogodba o deponiranju zapuščine dr. Henrika Tume. Istočasno sta bila arhiv in knjižnica dr. Tume prepeljana v Novo Gorico na sedež novogoriške raziskovalne enote.

V knjigi Tumovih pism ni objavljeno vse evidentirano gradivo. Izdajatelj knjige je prvotni načrt objave osredotočil na pisma, ki jih je v letih 1977-1980 odbral in za prefotokopiranje določil Branimir Tuma. Ko je leta 1990 izročil delovni skupini, ki je objavo pripravljala, dodatna pisma, so bila tudi ta vključena v objavo. Tako je bila knjiga pism ob koncu leta 1991 že zasnovana in urejena v obliki, ki naj se objavi. Ko je prišla sredi leta 1992 v hrambo Zgodovinskega inštituta ZRC SAZU (Raziskovalna enota Nova Gorica) celotna zapuščina, je že precej površen pregled odkril veliko pism (kopij), ki jih Branimir Tuma ni določil za fotokopiranje. Pred izdajatelja in delovno skupino se je tedaj postavila dilema, ali naj že pripravljeno knjigo dopolni z nanovo ugotovljenimi pismi ali pa naj redakcija zaključi in novo gradivo objavi v dodatni knjigi. Izdajatelj se je odločil za zadnjo možnost, računajoč, da se bo pri nepoznatih imetnikih odkrilo še katero Tumovo izvorno pismo. Čeravno prinaša sedanja objava vse, kar je Tuma poslal različnim naslovnikom v obliki pism, dopisov, telegramov (in je seveda ohranjeno v izvornikih, kopijah ali konceptih), pa je po drugi strani objava nepopolna, ker ji manjkajo vsi, v letu 1992 evidentirani dopisi.

5. Pisma, ki jih knjiga objavlja in obravnava, so nastala med leti 1893 (pisma Mariji Gianola, bodoči soprog) in 1935, ko je Henrik Tuma umrl. Če bi se celotna korespondenca razdelila ne oziraje se na vsebinski in kronološki princip, pač pa le po tem, koliko je gradiva ohranjenega, potem se nam kot razmejitveno postavlja leto 1915. Iz časa pred letom 1915 je ohranjenih precej Tumovih pism (in pism njegovih korespondentov), vendar je mogoče verjeti Tumovim ugotovitvam, da mu je veliko gradiva zgorelo ob italijanskih napadih na Gorico v prvi svetovni vojni. Verjetno je tudi, da v času pred uporabo pisalnega stroja le ni bil tako dosleden pri izdelavi pism v kopiji. Iz tega časa ni pism, ki jih je morebiti pisal veljakom in aktivistom liberalne narodno-napredne stranke in nato JSDS na Goriškem, na Primorskem in v drugih slovenskih deželah. Sicer pa je kljub Tumovim zagotovilom, kako mu je vojna uničila osebni arhiv, ohranjenih razmeroma veliko pism iz časa pred letom 1915 in prav ta pisma omogočajo sklepanje o korespondenci, ki je bila uničena. Sodeč po Tumovi natančnosti pa je mogoče soditi, da je vse, kar je nastajalo po letu 1915 (takrat je zaradi vojne živel v Trstu, nato po vojni v Gorici in od leta 1924 v Ljubljani), v največji meri ohranjeno, največ v kopijah.

Če naj bi presojali po vsebinskih sklopih, potem se Tumov epistolarij - kot ugotavlja tudi Dušan Kermavner - porazdeli na več vsebinskih in časovnih pasov. Narava ohranjenega gradiva nam seveda varekuje, da ga je potrebno obravnavati z različnih vidikov.

Ne oziraje se na to, da Tumova ostalina še ni povsem pregledana in evidentirana, pa je mogoče ugotoviti, da se Tuma kot pisec pism tja do leta 1903 redkeje pojavlja. Gre za obdobje mladosti, službenih (učitelj) in študentskih let ter let službovanja v sodni službi; za čas, ko se kot deželni poslanec (od leta 1895) krepko pozone v politiko in soustvarja na prelomu stoletij liberalno stranko na Goriškem. Iz obdobja pred letom 1903 je ohranjenih več na Tumo naslovljenih pism (Karel Triller, Oskar Gaberšček, Josip Kenda, Gustav Gregorin itd.). Drugače se nam Tuma predstavi v času med leti 1903-1908 ko doživlja »idejno preosnovo«. Pisma kažejo na njegovo povezovanje z mladoliberalnimi slovenskimi politiki (Vladimir Ravnihar, Ciril Jekovec, Milan Jaklič, Ferdinand Lev Tuma). V tem času je Tuma mislil, da bi ustanovil lastno politično stranko, da bi izdajal glasilo, v katerem je želel zastopati radikalno demokratično socialno filozofijo. Zato se je priljubil slovenski mladini, tistemu njenemu delu, ki se je približeval socialdemokratskim stališčem (Tumovo sodelovanje pri *Našem listu*). Tuma je v tem času zelo odločno vztrajal pri povezovanju narodnega in socialnega aspekta, njegov ideal pa je ostajala nekakšna kmetska socialdemokratična stranka, ki bi se povezovala z delavsko, kot je sporočal v pismu Lojzu Kraigherju 25. maja 1907.

Leta 1908 je Tuma stopil v JSDS. Iz tega obdobja (1908-1915) je ohranjeno razmeroma malo Tumovih pism. Ohranjena pa pričajo o njegovem uredniškem delu pri *Naših zapiskih* (pisma Dragotinu Lončarju). Literarnozgodovinske prvine imajo pisma pisateljema Ivanu Cankarju in Lojzu Kraigherju. Razvijanje Tumove misli in veliko osebnih črt prav nazorno slikajo pisma Ljudevitu Furlaniju. Več pism pa seveda tudi v času do leta 1915 kaže na Tumovo siceršnjo večstrano strokovno zanimanje, v katerem pa imajo posebno mesto jezikoslovna vprašanja in starinoslovje. Poleg pism že omenjenemu Furlaniju je potreba omeniti še Tumovo dopisovanje z Matijem Murkom, Milojlom Rostoharjem in Davorinom Žunkovičem.

Mnogo manj vrzeli kaže ali pa je zelo popolno ohranjena Tumova korespondenca od takrat dalje, ko se je z družino in pisarno vred preselil v Trst. Bilo je 15. septembra 1915. V času vojne je njegovo korespondiranje v prvi vrsti osredotočeno na dejavnosti JSDS, na priprave na stockholmsko konferenco ter razprave o poveljni ureditvi avstro-ogrškega državnega ozemlja. Tuma sodeluje v pripravah za konferenco ržaskih slovenskih socialistov decembra 1916 v Trstu, v pripravah za konferenco, ki je bila leto dni nato prav tako v Trstu ter za 10. zbor JSDS v Ljubljani (Božič 1917). Iz korespondiranja je mogoče razbrati vomen, ki ga je prisojal nameravani stockholmski konferenci. Od poletja 1917 dalje je do aprila 1918

objavljala predvsem politične članke v glasilu JSDS *Naprej* in se tudi z njimi zoperstavljal »socialistični mladini«, ki je v JSDS delovala kot opozicija proti »starinom«. Pri razčiščevanju nasprotij se je tudi seveda posluževal osebnega dopisovanja tako z Antonom Kristanovičem kot drugimi mlajšimi socialisti, ki jim je bil Tuma nekakšen mentor (Ivan Regent, Valentin Komavli). Posebno mesto pa ima tudi Tumovo dopisovanje s predstavniki socialistov avstro-ogrske države kot Ottom Bauerjem, Karlom Rennerjem, Anno Frey, Františkom Modračkom, Bolumirom Šmeralom, Valentinom Pittonijem. Tumova publicistika je v letih 1917 zlasti pa leta 1918 dobivala mednarodne razsežnosti, zlasti potem, ko je v teoretični avstrijski socialistični reviji *Der Kampf* objavil razprave o nacionalnih problemih v južnih avstrijskih deželah, kjer je živel slovansko prebivalstvo. Objava teh člankov se seveda zrcali tudi v korespondenci. V drugi polovici leta 1918 sicer Tuma ni več sodeloval v glasilu JSDS *Naprej* ter v izvršnem odboru stranke. Obdržal pa je stike na primer z Ivanom Regentom, ki mu je tudi v pismu 6. novembra 1918 omenil zamujeno priložnost, da bi v Trstu ob razpadu avstro-ogrske monarhije prevzela oblast socialistična stranka. Ta Tumova vizija je kasneje vzbudila vrsto polemik v slovenski memoaristiki in zgodovinopisju.

Tumova pisma, ki so nastajala po prvi svetovni vojni, razmejujejo leto 1924, leto njegove preselitve iz Gorice v Ljubljano. Do leta 1924 je velik del pisem povezan z delovanjem italijanske socialistične stranke na Goriškem. Tuma je takrat deloval kot pravi politični agitator, ni bil le govornik na javnih shodih, pisec različnih resolucij (problem upravnih razmer, šolstvo, vojna škoda itd.) in publicist, na Goriškem je opravljal tudi tajniške naloge socialistične stranke. Še tem v zvezi velja opozoriti na sezname članov »politične organizacije«, ki so ohranjeni v ZIIT in objavljeni kot priloge (16) v tej knjigi. V korespondenci bomo našli odmeve na Tumovo odločitev, da se po razcepu v italijanski socialistični stranki odreče neposrednemu političnemu življenju. Tumova pisma iz tega časa označuje poleg zanimanja za politiko tudi nagnjenost k raziskavam toponomastičnih in drugih jezikoslovnih vprašanj ter starinoslovje, ki je bilo ubrano v dokazovanje slovenske avtohtonosti.

Po letu 1924 se Tuma še bolj intenzivno posveča toponomastiki. Deluje pa tudi v slovenski planinski organizaciji, kar pa v tej knjigi objavljena pisma komaj nakazujejo. Veliko pisem o tem seveda čaka še na objavo tako kot obsežni korespondenčni sklop, ki je nastal s Tumovim dopisovanjem dunajskemu odvetniku dr. Paulu Kalteneggerju o problemih imenoslovja predvsem Julijskih Alp. V knjigi je objavljeno veliko Tumovih pisem, ki so iz časa, ko je na Slovenskem objavljal planinsko delavsko organizacijo »Prijatelj prirode«. Velja tudi opozoriti na avtobiografske zapise tesno povezane z zgodovino delavskega gibanja socialistične smeri na Slovenskem (pisma Mihajlu Rostoharju, Franu Erjavcu, Virgiliju Verdaru, Ivanu Hribarju). Sicer pa se tudi iz pisem tega več kot desetletnega razdobja (1924-1935) kaže izjemna Tumova pridnost, vestnost in mnogostransko zanimanje. Pri vsem tem pa seveda politika nima več tistega mesta, kot desetletja pred tem. Iz pisem pa je vendar mogoče spoznati Tumove poglede na Evropo prve polovice tridesetih let, na nastajajoči nacizem in na italijanski fašizem.

Ta bliskoviti pregled o vsebini Tumove korespondence bo dopolnila objava pisemskega gradiva, ki v tej knjigi ni zajeto.

6. Knjiga Tumovih pisem je zasnovana drugače, kot si je izdajo zamislil Dušan Kermavner. Upoštevajo se vsa Tumova pisma ne oziraje se na to, komu so namenjena; izključena so pisma, ki sodijo strogo v dejavnost njegove odvetniške pisarne (teh pisem v ZIIT ni veliko; objavljena so pisma, ki jih je namesto Tume podpisala njegova odvetniška pisarna). Vsa pisma so objavljena v celoti. Izjema so le pisma, ki jih je naslovil družinskim članom. Ta so objavljena v odlomkih, v katerih Tuma govori o javnih problemih; upoštevajo se tudi vesti o strogo družinskih zadevah ter o odnosih Tume s soprogo Marijo. S tem v zvezi lahko dodamo, da bi bila pomembna objava njune celotne korespondence.

Pisma Tumovih korespondentov so objavljena v odlomkih, povzetkih ali v celoti; izmed vabil, okrožnic in podobnega je upošteto le tisto, kar je na Tumo osebno naslovljeno. Vsi prejemniki in odpošiljatelji pisem so navedeni v abecednem vrstnem redu. Tako je v knjigi razvrščenih 568 osebnih imen, naslovov organizacij, časnikov in časopisov in drugih. Vsaka izmed teh korespondenčnih enot je opremljena z besedilom, ki na kratko predstavi naslovniká oziroma prejemnika (korespondenta). Uvodnemu besedilu sledi objava pisem, in sicer integralna, ko gre za Tumova pisma in objava odlomkov ali povzetkov, ko gre za na Tumo naslovljeni dopis oziroma dopise. Objavo vsakega Tumovega pisma (izvirnika ali kopije oziroma koncepta) spremljajo opombe. V opombah je najprej pojasnjena oblika pisma (izvirnik, kopija, koncept), podatek, če je pismo rokopis in če ga Tuma ni napisal lastnoročno. V primerih, ko gre za tipkopijsko kopijo, to ni posebej navedeno; tudi ne podatek, če je Tuma pismo (izvirnik ali kopijo) sam napisal. V opombah je tudi podatek o hranilišču pisem, kjer tega podatka ni (teh primerov je največ) pomeni, da se pisma nahajajo v zapuščini (ZIIT). V opombah je tudi podatek o predhodni objavi določenega pisma.

V opombah so pojasnjene osebe, problemi in dogodki, ki jih pisma opisujejo in navajajo. Opombe skušajo vse to pojasniti, vendar puščajo nekaj problemov nerazčiščenih.

Tumova pisma so objavljena nespremenjena. Popravljenata so bila le tam, kjer se (zlasti na tipkarskih kopijah) nahajajo očitne tipkarske napake (na primer načloma, namesto načeloma; obečnati namesto obečani itd.). Ti popravki so bili opravljeni, ne da bi to posebej navedli. Večji popravki in dopolnila pa so vneseni v oglate oklepaje oziroma v opombe k vsakemu posameznemu pismu. Pri izvornikih

ali kopijah so izpuščeni tiskani deli, ki jih vsebujejo dopisi Tumove odvetniške pisarne (naslov, navedba tekočega računa in natiskan prostor za navedbo kraja in datuma).

Objavljena pisma prinašajo vse Tumove jezikovne posebnosti. To bi sicer vzbudilo sodbo, da gre za tiskarske napake, ki jih je prezrla korektura te knjige (na primer *kljub*, namesto *kljub*; *februvar* namesto *februar* itd.). Nekateri popravki te vrste so v oglatih oklepajih (na primer *Ljubljana*, dopolnjeno *LjLjubljana* itd.). Objavo spremljajo tudi opombe pod črto, z njimi se pojasnjujejo podatki iz pisem Tumovih korespondentov. Pisma, ki jih je Tuma pisal v tujih jezikih (nemščina, italijanščina, angleščina, francoščina) niso prevedena, prav tako tudi ne pisma, ki jih je prejemal od korespondentov, ki so pisali v nemščini, italijanščini, francoščini, ruščini, češčini, poljščini, srbolhrvaščini in angleščini). Prevedene tudi niso tujejezične navedbe v sicer slovensko napisanih dopisih. Tumova pisma v tujih jezikih ohranjajo vse pravopisne napake, razen takih, ki so očitno tiskarske.

Opombe želijo pojasniti in poistovetiti kar največ oseb, ki v pismih nastopajo. Še največ problemov je predstavljalo poistovetenje oseb, ki so delovale v delavskem in socialističnem gibanju. Čeravno so nekatere osebnosti znane po svojem delu (javni nastopi, objave člankov itd.), pa niso o mnogih ohranjeni temeljni življenjski podatki. Ker se nekatere osebe večkrat pojavijo v pismih, prav tako pa tudi problemi, dogodki, časniki in revije itd. so ti poistoveteni v opombah največkrat takrat, ko se prvič pojavijo v pismih. V registru osebnih imen je to mesto poudarjeno s polkrepko številko. Uredniški odbor je sodil, da v opombe ne sodi na primer razlaganje nekaterih zgodovinskih dejstev, prav tako tudi ni z opombami posegal v mnoge toponomastične in lingvistične probleme, o katerih je Tuma pisal. Raba slovenskih krajevnih imen je prilagojena rabi v leksikonu *Slovenska krajevna imena* (Ljubljana 1985). Sicer pa so pri pojasnjevanju citatov in navedb iz pisem pomagali poleg slovenskih leksikonov in enciklopedij (*Slovenski biografski leksikon*, *Primorski slovenski biografski leksikon*, *Enciklopedija Slovenije*, *Mala splošna enciklopedija*, *Leksikon Cankarjeve založbe*, *Glonarjev Poučni slovar*) veliko pripomogle nemške, italijanske, jugoslovanske, angleške, ameriške, češke, sovjetske in španska enciklopedija (na tem mestu se zdi potrebno poudariti zlasti veliko uporabnost španske *Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana*). Veliko podatkov o osebah so seveda dali tudi škofijski šematizmi, letna poročila srednjih šol, župnijski in škofijski arhivi, družinske pole, ki jih hranijo arhivi (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Državni arhiv v Gorici) ali pa anagrafski uradi pri občinah (Trst, Gorica, Nova Gorica). Uporabljena literatura je navedena le tam, kjer je zaradi pomembnosti bilo primerno omeniti tak podatek. Večkrat omenjena dela, izrazi ali naslovi so navedeni v kraticah.

Vse korespondenčne enote v knjigi *Pisma*, kjer nastopa Tuma kot pošiljatelj in prejemnik, so objavljene po abecednem redu. Če je naslovníku namenjeno več Tumovih dopisov, so objavljeni po kronološkem redu ter so oštevilčeni (kronološko so objavljeni tudi povzetki pisem, ki jih je Tuma prejemal, a niso ohranjeni njegovi odgovori ali pa nanje sploh ni odgovarjal). Imena korespondentov se objavljajo v obliki kakršno poznajo leksikografska dela in druga literatura (priimek pesnika Otona Župančiča je Tuma pisal kot *Zupančič*; priimek primorskega socialista Alojzija Štolfe je pisal izmenoma *Stolfa* in *Štolfa* itd.). Nekoliko več nedoslednosti je nastalo pri abecednem razvrščanju javnih ustanov, društev, političnih strank in uredništev; ti naslovi so se v določenem časovnem razdobju menjali. Z uredništvu časnikov in časopisov se je Tuma dopisoval tako, da je dopise pošiljal na uredništvo ali pa osebno uredniku; podobno velja tudi za korespondiranje z društvi in različnimi organizacijami. Taka pisma so združena v korespondenčna enota (vendar ne vselej: *Ivan Regent* in uredništvo lista *Delo* sta objavljena vsak zase) pri čemer se pri abecednem razporejanju upošteva naslov društva ali uredništva ali pa osebno ime. Pri dvojezičnih naslovihi ima prednost oblika, ki jo je rabil Tuma (na primer *Cooperative operaie* in ne *Delavske zadruga*; zato pa je dopisovanje z zadrugami, ki jo je Tuma vodil preko *Dragotina Gustinčiča* objavljena pri *Gustinčičevem* imenu). Dopis, ki je bil naslovljen na več oseb se objavlja le enkrat in sicer pri naslovljencu, ki je prvi po abecednem redu (za ostale naslovnike se uporabljajo kazalke).

Knjiga *Pisma* prinaša skupaj 1153 Tumovih dopisov, prejelo jih je 388 naslovníkov; število tel bi se povečalo, če bi bili poznani prejemniki okrožnic, ki jih je Tuma napisal ali podpisal. Korespondentov, na katerih dopise (tudi vabila, okrožnice, obvestila itd.) Tuma ni odgovarjal ali pa njegov odgovor ni ohranjen je 180.

Ob koncu se je potreba zahvaliti prav vsem - doma in na tujem - ki so pri pripravi knjige sodelovali. Veliko je posameznikov in ustanov, obsežen bi bil njihov seznam. Naj bo dovoljena izjema pri nekdanjem uredniku Založništva tržaškega tiska Marku Kravosu in pri potomecili dr. Henrika Tume. Sin Branimir, ki je dolga leta bedel nad očetovo zapuščino, te objave pisem ni doživel. Zahvalo za vsestransko sodelovanje naj sprejmeta Matija in Dušan Tuma, vnuka dr. Henrika Tume.

Henrik Tuma: LETTERE

1. Dr. Henrik Tuma è una delle personalità più ragguardevoli della vita pubblica slovena alla fine del XIX e i primi tre decenni del XX secolo. Nacque a Lubiana il 9 luglio 1858. Suo padre Ferdinand era ceco, di professione mastro sarto; la madre Ana Vidic era slovena. Compì gli studi all'istituto magistrale di Lubiana iniziando la sua carriera di maestro a Postumia; nel 1879 fu licenziato a causa delle sue convinzioni repubblicane. Quindi si adattò a fare il maestro privato. Sostenne l'esame di maturità (1881), studiò giurisprudenza a Vienna dove fu promosso dottore in giurisprudenza (7. 12. 1888). Durante il corso degli studi dimorò in qualità di maestro privato presso alcune rinomate famiglie austriache, studiò lingue straniere e viaggiò nelle regioni della monarchia austro-ungarica. Nel 1884 il fratellastro di Tuma, Ferdinand, fu arrestato perchè sospettato di aver collaborato nelle agitazioni per il partito anarchico; al processo di Klagenfurt fu assolto.

Dopo la conclusione della pratica di avvocato e di giudice, fatta da Tuma in parte a Lubiana e in parte a Trieste, fu nominato nel 1890 giudice a Tolmino, continuando poi questa professione a Gorizia. Eletto nel 1895 nella Dieta provinciale di Gorizia iniziò a occuparsi attivamente di politica. Dal 1897 si stava preparando alla professione di avvocato, nel 1900 aprì il suo studio di avvocato a Gorizia. Esclusa la parentesi della prima guerra mondiale (1915-1917) visse e operò come avvocato a Gorizia fino all'estate del 1924. Non essendo allora in regola con la cittadinanza si trasferì nel regno di SHS (Jugoslavia) e precisamente a Lubiana dove continuò la sua professione di avvocato. Morì il 10 aprile 1935.

Accanto all'impegno professionale Tuma interveniva energicamente nella vita pubblica come politico, pubblicista, redattore e alpinista. Quando fu eletto nella Dieta provinciale di Gorizia apparteneva al gruppo della società politica »Sloga« (Concordia) che cercava, fino alla fine del secolo, di evitare nel Goriziano la scissione liberal-clericale. Quando però si arrivò a questo egli scelse la linea liberale. Senonché neppure questa linea politica soddisfaceva alla sua natura radical-democratica, per cui, dopo la »la revisione ideologica« egli aderì al partito socialdemocratico. La sua relativamente spedita formazione socialista nell'ambito sloveno permise non solo di organizzare, specialmente nel Goriziano, il partito socialista (egli si presentò come candidato di questo partito alle elezioni provinciali e in quelle al parlamento austriaco nel Goriziano), ma anche di scrivere articoli di fondo nei giornali del partito (*Rdeči prapor*, *Delavski list*), e di dirigere la rivista socialista *Naši zapiski*.

Nel movimento operaio del Litorale egli sosteneva il rigido principio dell'internazionalismo, criticando le spinte nazionalistiche nelle file dei socialisti. Durante la prima guerra mondiale cercò di minimizzare il disagio dovuto alla spaccatura dei socialisti sui problemi dell'opportunità della guerra: sperava infatti che dopo il conflitto le sorti del mondo sarebbero guidate da forze socialiste. Durante la guerra si stava preparando con impegno alla conferenza internazionale socialista di Stoccolma adoperandosi per la coesione dei socialisti del impero austro-ungarico ritenendo che in tal modo le forze centrifughe dei singoli partiti socialisti non sarebbero prevalse. Nell'unione delle nazionalità della monarchia austriaca sarebbe garantita la compattezza nell'ambito dello stato anche per le nazionalità minori, le quali potrebbero diversamente diventare vittime sia delle forze dell'Antanta sia di quelle centraliste. Nell'ambito del movimento socialista sloveno Tuma non concordava con coloro che si adoperavano affinché anche i socialdemocratici votassero per lo stato delle nazionalità jugoslave. Egli era fermo nel principio internazionalista per cui nell'estate del 1918 entrò in polemica anche con i socialisti italiani sul problema del futuro di Trieste e del suo immediato retroterra. Alla fine del conflitto ipotizzò la soluzione di questo problema nella repubblica indipendente di Trieste.

Tuma fu attivo nel partito socialista anche dopo la guerra adoperandosi di aggregare i socialisti sloveni al partito socialista italiano (1919). Collaborava inoltre nella formazione del partito socialista presso gli sloveni nei territori della Venezia Giulia. Alla fine del 1920 si staccò dalla sinistra dell'incrinato partito socialista italiano non accettando la teoria di Lenin relativa al partito e alla lotta rivoluzionaria per la conquista del potere; per il resto era del parere che al tempo della costituzione del partito comunista italiano (gennaio 1921) era ormai perduta l'occasione per attuare la rivoluzione socialista in Italia. Nel 1921 si ritirò dalla vita politica.

Come ebbe a scrivere nel 1921, egli rimase ancor sempre comunista, »poiché nella storia universale dopo il cristianesimo vedo nel comunismo un grande sistema politico e sociale, l'unico capace di sollevare l'umanità«. Particolarmente dopo il suo trasferimento a Lubiana collaborò in varie organizzazioni socialiste e con la stampa di sinistra. Sebbene Tuma affermasse di non ritenersi uomo politico e di aver voluto essere semplicemente maestro, tuttavia entrambe le caratteristiche lo accompagnarono lungo tutta la sua vita. Proprio per questo non è possibile ritenerlo ideologo nel pieno senso della parola. Nell'ambito politico sloveno è considerato una personalità singolare che con il suo intervento internazionalista congiungeva la vita pubblica slovena con gli operatori nella vita politica delle nazioni contermini.

Molto varia è pure la gamma di contenuti della pubblicistica di Tuma: oltre a contributi di contenuto politico contiene articoli del campo della filosofia, sociologia, critica letteraria, arte figurativa,

economia nazionale, storia patria, toponomastica, filologia, apicoltura e alpinismo. Pubblicava i suoi articoli e i suoi saggi prevalentemente in sloveno. I suoi contributi venivano però pubblicati anche in riviste tedesche, italiane, ceche e croate. Pubblicò separatamente opuscoli sulle condizioni politiche interne in Austria (1907), sulla «idea» jugoslava e gli sloveni (1908) nonché uno studio sulla toponomastica *Imenoslovje Julijskih Alp* (Terminologia delle Alpi Giulie 1930), il sommario *Pomen in razvoj alpinizma* (Importanza e sviluppo dell'alpinismo, 1930) e le memorie *Iz mojega življenja* (Della mia vita, 1937; opera postuma).

Il contributo di Tuma allo sviluppo dell'alpinismo e dell'apicoltura slovena è già stato adeguatamente revisionato. Egli lasciò, particolarmente come scalatore, una traccia profonda nel nuovo approccio con le montagne slovene. Mostrò un singolare interesse per la toponomastica in genere e in particolare per quella delle Alpi Giulie nonché per la terminologia con le caratteristiche morfologiche, economiche e turistiche della montagna. Rimangono ancor problematiche le conclusioni di Tuma nel campo della glottologia e dell'antica storia degli sloveni.

2. L'immagine dell'operato di Tuma traspare anche dal suo lascito (ZHT). Egli riteneva che il suo archivio personale non dovrebbe essere utile solo a lui bensì a tutti coloro che fossero interessati a conoscere il tempo in cui egli visse. Creava una biblioteca personale e nel contempo conservava la corrispondenza (copie delle proprie e lettere di altri corrispondenti) e altro materiale. Nella prima guerra mondiale parte di questo materiale andò distrutta; Tuma infatti rimase a Gorizia agli inizi dei combattimenti sul fronte dell'Isonzo (1915). Riuscì tuttavia a salvare parte del materiale dala furia della guerra.

Il lascito di Tuma comprendeva la biblioteca e l'archivio personale: in esso però c'erano alcune lacune (il materiale raccolto fino al 1915 era conservato solo in parte mentre quello raccolto negli anni 1915-1935 era, si può dire, completo).

L'archivio personale servì a Tuma per stendere le memorie che cominciò a scrivere dopo il 1930 concludendone il testo prima della morte. Gli eredi decisero di pubblicarle, aiutati da dr. Dušan Kermavner il quale curò la redazione del testo. Nella premessa al testo egli si giovò dell'archivio personale dell'autore particolarmente per quel che riguardava la corrispondenza. A Kermavner venne probabilmente già allora (negli anni 1936-1937) in mente l'idea di pubblicare la corrispondenza di Tuma e fece in proposito alcune trascrizioni. Ritornato dopo la seconda guerra mondiale al problema della pubblicazione della corrispondenza di Tuma constatò dapprima che il lascito era stato disperso. Ma quando venne a sapere che in realtà esso era custodito dal figlio Branimir Tuma intraprese il lavoro. Dušan Kermavner intendeva realizzare l'opera nell'ambito dell'Istituto di storia dell'Accademia slovena di Scienze e Arti. Purtroppo la morte (1975) impedì l'attuazione del progetto.

Dopo il successo del simposio internazionale a Trieste nel maggio del 1977, in cui i partecipanti avevano trattato specialmente la personalità politica di Tuma, rispuntò nuovamente l'idea di pubblicare la sua corrispondenza e una scelta delle sue opere. Il prof. dr. Jože Pirjevec si assunse il compito nell'ambito dell'Istituto di storia del Centro di ricerca scientifica dell'Accademia slovena di Scienze e Arti (ZRC SAZU). La pubblicazione si basava sul materiale del lascito scelto per la fotocopiatura da Branimir Tuma. Il compito di corredatore della pubblicazione fu assunto dall'accademico prof. dr. Fran Zwitter in collaborazione con il mag. Boris Gombač, mag. Stane Granda, mag. Eva Holz e Branko Marušič. Avendo dr. Pirjevec, dopo la morte dell'accademico prof. Zwitter, rinunciato nella primavera del 1988, a causa di troppi impegni, al compito, esso fu assunto dal dr. Branko Marušič in collaborazione con i soprannominati. La presente pubblicazione delle lettere è pertanto curata da questo comitato redazionale.

Inizialmente, come già detto, il comitato redazionale disponeva unicamente delle copie delle lettere di Tuma e di suoi corrispondenti. Però già nel 1990, allorquando Branimir Tuma permise l'accesso al lascito paterno, si poté constatare che molte lettere non erano state revisionate. Aspetto ben più chiaro dell'insieme apparve nel 1992 l'intero lascito, compresa la biblioteca, passò al curatorio e nel deposito dell'Unità di ricerca dell'Istituto di storia del centro di ricerche storiche dell'Accademia slovena di Scienze e Arti a Nova Gorica.

A questo punto il comitato redazionale si trovò di fronte alla scelta se pubblicare il volume della maggior parte della corrispondenza di Tuma, quasi pronto per la stampa, o se includere le lettere revisionate nel 1992 in un volume più completo differendone la stampa. La redazione decise di pubblicare il volume, già quasi ultimato, e di annunciare la pubblicazione di un secondo volume nei prossimi anni. Pertanto nel presente volume *Pisma* (Lettere) viene pubblicata la maggior parte della corrispondenza ma non tutta.

3. Dušan Kermavner fu il primo a curare la pubblicazione delle lettere di Tuma e dei suoi corrispondenti. Egli decise di pubblicare il materiale secondo il criterio di sincronia raggruppando però le lettere dei singoli corrispondenti in progressione diacronica.

Il volume *Pisma* è concepito alquanto diversamente. Vengono prese in considerazione tutte le lettere di Tuma indipendentemente dal destinatario. Sono escluse le lettere riguardanti la specifica attività professionale di avvocato (nel ZHT non sono molte). Tutte le lettere sono pubblicate integralmente. Fanno eccezione quelle destinate ai membri di famiglia. Di queste sono pubblicati i dettagli in cui Tuma parla di problemi di carattere pubblico. Sono esclusi i dettagli relativi a questioni strettamente familiari.

Le lettere dei corrispondenti di Tuma sono pubblicate in dettagli, in riassunto o integralmente. Tutti i destinatari e mittenti delle lettere sono elencati secondo l'ordine alfabetico. Nel volume sono pertanto elencate 568 singole persone, gli indirizzi di organizzazioni, di giornali e riviste ed altro. In ogni unità di corrispondenza viene presentato brevemente nella premessa il destinatario ossia il corrispondente. Alla premessa segue la pubblicazione delle lettere: integralmente, quando si tratta delle lettere di Tuma, e in dettagli o in riassunto quando si tratta di corrispondenza ossia di comunicazione destinata a Tuma. La pubblicazione di ogni lettera di Tuma (originale, copia o minuta) è corredata di note. In queste si precisa innanzitutto l'aspetto formale della lettera (originale, copia, minuta), se la lettera è manoscritta e se Tuma non l'aveva scritta di propria mano. Non si precisa se si tratta di copia dattiloscritta e neppure se Tuma l'abbia scritta (l'originale o la copia) personalmente. Nelle note c'è anche il dato relativo al deposito delle lettere, dove manca questo dato (manca nella maggior parte dei casi) significa che queste lettere si trovano nel lascito. Nelle note c'è pure la precisazione se la lettera era già stata pubblicata. Nelle note sono ovviamente evidenziate le persone, i problemi, le locuzioni e i fatti riferiti nelle lettere. Nelle note si cerca di chiarire tutto ciò, tuttavia restano aperti alcuni problemi.

Le lettere di Tuma sono pubblicate in forma originaria. Le correzioni si riferiscono unicamente a evidenti errori di dattilografia. Le correzioni sono state fatte senza alcuna annotazione in proposito. Correzioni più ampie e aggiunte sono riportate tra parentesi quadre oppure nelle note alle singole lettere. Negli originali e nelle copie sono escluse le parti stampate, contenute nelle comunicazioni dello studio professionale di Tuma (indirizzo, conto corrente nonché lo spazio predisposto per l'indicazione del luogo e della data). Le lettere di Tuma riportano pertanto tutte le sue caratteristiche linguistiche. Diversamente sembrerebbe che si tratti di errori di stampa sfuggiti al correttore del presente volume. La pubblicazione è corredata anche di note a piè pagina in cui si segnalano i dati delle lettere dei corrispondenti di Tuma. Le lettere scritte da Tuma in altre lingue (tedesco, italiano, inglese, francese) non sono tradotte e così neppure le lettere ricevute dai corrispondenti e scritte in tedesco, italiano, francese, russo, ceco, polacco, serbocroato e inglese.

Nelle note è identificata ed evidenziata la maggior parte delle persone in questione. Gran parte di problemi riguardanti l'identificazione sono rappresentati da coloro che fuoro attivi nel movimento operaio e socialista. Pur essendo alcune personalità note per la loro attività (operatori nella vita pubblica, pubblicazioni di articoli ecc.) mancano i più importanti dati relativi alla loro vita. Per quanto riguarda le persone più volte menzionate nelle lettere, così pure i problemi, gli avvenimenti, i giornali, le riviste ecc., questi vengono annotati per lo più quando si presentano nelle lettere per la prima volta. Nell'elenco questi nomi sono contraddistinti in neretto. L'uso dei nomi dei luoghi è conforme a quello indicato nel lessico *Slovenska krajevna imena* (Ljubljana 1985). Per l'illustrazione delle citazioni e dei dettagli delle lettere sono stati di grande aiuto oltre che i lessici e le enciclopedie slovene (*Slovenski biografski leksikon*, *Primorski slovenski biografski leksikon*, *Enciklopedija Slovenije*, *Mala splošna enciklopedija*, *Leksikon Cankarjeve založbe*, *Poučni slovar*) anche le enciclopedie tedesche, italiane, inglesi, americane, ceche, sovietiche e spagnola. Molti dati di persone sono stati reperiti anche negli annuari vescovili, nelle relazioni annuali delle scuole medie, negli archivi parrocchiali e vescovili, nei fogli di famiglia custoditi negli archivi (Archivio storico di Lubiana, Archivio di Stato di Gorizia e Trieste etc.) oppure negli uffici anagrafici dei comuni (Trieste, Gorizia, Nova Gorica). Nelle note viene citata la bibliografia solamente nei casi in cui sembrava opportuno citare il determinato dato. Le opere, le espressioni o i titoli più volte citati sono riportati solo in abbreviazioni.

Le lettere di Tuma a vari destinatari sono elencate secondo l'ordine alfabetico. Nel caso di più lettere destinate al medesimo corrispondente, queste vengono pubblicate secondo l'ordine cronologico e sono numerate. Nel volume sono pubblicate in tutto 1153 lettere, ovviamente non comprensive, come già detto, di tutte le lettere di Tuma oggi conservate (originali o copie).

4. Le lettere prese in considerazione e pubblicate in questo volume vanno dall'anno 1893 (lettere a Marija Gianola, futura consorte) al 1935, l'anno della morte di Tuma. Dividendo la corrispondenza e non tenendo conto del criterio contenutistico o cronologico bensì della quantità del materiale conservato, in tal caso l'anno di delimitazione sarebbe il 1915. Dell'arco di tempo prima del 1915 si sono conservate numerose lettere di Tuma (e dei suoi corrispondenti), tuttavia bisogna tener conto delle sue affermazioni secondo cui molto materiale andò bruciato durante l'attacco italiano contro Gorizia nella prima guerra mondiale. Probabilmente ai tempi prima dell'uso della macchina da scrivere egli non era così tenace nel curare anche la copia delle lettere. Si avverte la mancanza delle lettere di questo periodo di tempo scritte probabilmente ai rappresentanti e agli attivisti dapprima del partito liberale nazional-progressista e poi del partito socialdemocratico jugoslavo (JSDS) nel Goriziano, nel Litorale e in altre province slovene. D'altronde si può constatare che nonostante le affermazioni di Tuma secondo cui la guerra gli aveva distrutto l'archivio personale, si sono conservate sostanzialmente molte lettere. Ed è proprio il materiale conservato a farci presumere che molta corrispondenza sia andata distrutta. Data la meticolosità di Tuma si può dedurre che tutto ciò che scrisse dopo il 1915 (a causa degli eventi bellici egli viveva allora a Trieste e dal 1924 a Lubiana) si conservò prevalentemente in copie.

Considerando l'epistolario di Tuma secondo il criterio contenutistico esso si potrebbe dividere - come ritiene anche Dušan Kermavner - in più fasce cronologiche e contenutistiche. La varietà del materiale conservato ci offre la possibilità di trattarlo con diversi criteri. A parte il fatto che il lascito di Tuma non è stato ancora evidenziato e revisionato è tuttavia possibile che la corrispondenza di Tuma prima del 1903 sia stata piuttosto rara. Si tratta degli anni giovanili, di servizio (maestro) e di studi nonché poi di servizio nell'ambito giudiziario; si tratta del tempo in cui Tuma s'impegna, in qualità di deputato regionale (dal 1895), con slancio nel campo politico collaborando all'istituzione, a cavallo dei due secoli, nel Goriziano del partito liberale. Degli anni antecedenti il 1903 si sono conservate varie lettere indirizzate a Tuma.

Diverso ci si presenta Tuma negli anni 1903-1908 quando rivive la «revisione ideologica» (dalle lettere traspare il suo legame con i giovani politici liberali sloveni). In questi anni Tuma intendeva costituire il suo partito politico e pubblicare un giornale in cui sostenere una radicale filosofia sociale democratica. Intanto egli divenne familiare presso quella parte della gioventù slovena che era vicina alle posizioni socialdemocratiche. In questo tempo Tuma sosteneva con insistenza la connessione dell'aspetto sociale con quello nazionale e il suo ideale era un sorta di partito socialdemocratico agrario congiunto con quello operaio, come ebbe a scrivere allo scrittore Lojz Kraigher il 25 maggio 1907.

Nel 1908 Tuma entrò a far parte del partito socialdemocratico jugoslavo. Sono rare le lettere di questo periodo (1908-1915). Da quelle conservate si può rilevare la sua attività redazionale nei *Naši zapiski*, che traspare nelle lettere a Dragotin Lončar. Hanno contenuto storico-letterario le lettere agli scrittori Ivan Ankar e Lojz Kraigher. Le lettere a Ljudevit Furlani mostrano molto chiaramente il suo sviluppo di pensiero e lineamenti personali. Varie lettere attestano anche nel periodo fino all'anno 1915 uno spiccato interesse culturale in cui emergono i problemi di linguistica e antiquaria. Oltre alle lettere al già menzionato Furlani è opportuno accennare pure alla corrispondenza di Tuma con Matija Murko, Mihajlo Rostohar e Avorin Žunkovič.

Molto meno lacunosa o meglio molto più completa è la corrispondenza di Tuma, da questo periodo in poi, quando si trasferì con la famiglia a Trieste trasferendovi anche lo studio professionale. Fu il 5 settembre 1915. Durante la guerra la sua corrispondenza è (in primo luogo) accentrata all'attività nel JSDS, alla preparazione alla conferenza di Stoccolma e alle discussioni sul riordinamento nel dopoguerra dei territori facenti parte della monarchia austro-ungarica. Tuma collabora nei preparativi per la conferenza da parte dei socialisti triestini e sloveni a Trieste nel dicembre 1916, collabora pure nei preparativi per la conferenza JSDS tenutasi nuovamente a Trieste l'anno seguente, e per il decimo convegno del JSDS a Lubiana (natale 1917). Da questa corrispondenza è possibile rilevare l'interesse per la conferenza di Stoccolma. Dall'estate del 1917 in poi fino all'aprile 1918 pubblicava nel giornale *Naprej* prevalentemente articoli di carattere politico contestando la «gioventù socialista» che nel JSDS era in opposizione con i «vecchi». Per appianare i contrasti si servì pure della corrispondenza personale con Anton Kristan ed altri socialisti più giovani di cui egli era, per così dire, mentore (Ivan Regent, Valentin Komavli). Particolare importanza ha pure la corrispondenza di Tuma con i rappresentanti socialisti austriaci (Otto Bauer, Karl Renner, Anna Frey), cechi (František Modráček, Bohumir Šmeral) e italiani (Valentino Pittoni, Orlando Winkl, Giuseppe Passigli, Virgilio Verdaro). La pubblicistica di Tuma nel 1917 e particolarmente nel 1918 ha ormai dimensioni internazionali, specialmente dopo che ebbe pubblicato nella rivista austriaca di storia del socialismo *Der Kampf* considerazioni sui problemi nazionali delle regioni austriache meridionali dove vive la popolazione slava. La pubblicazione di questi articoli si riflette ovviamente anche nella corrispondenza. Nella seconda metà del 1918 Tuma non collaborò più nell'organo del JSDS *Naprej* e neppure nella direzione del partito. Mantenne però contatti ed es. con Ivan Regent, a cui accennò, nella lettera del 6 novembre 1918, pure che era ormai perduta l'occasione in cui a Trieste, dopo lo sfacelo della monarchia austro-ungarica, sarebbe salito al potere il partito socialista. Questa visione di Tuma suscitò in seguito molte polemiche nella memorialistica e nella storiografia slovena.

Nelle lettere di Tuma scritte nel dopoguerra, l'anno 1924 (in cui si trasferì da Gorizia a Lubiana) presenta un taglio netto con il passato. Fino al 1924 la maggior parte delle lettere è collegata con l'attività del partito socialista italiano a Gorizia. Tuma era allora un vero agitatore politico; non era solamente oratore nelle pubbliche riunioni, autore di varie risoluzioni (il problema delle condizioni giuridiche, della scuola, deienni di guerra ecc.) e pubblicista; nel Goriziano egli assolveva anche le funzioni di segreteria del partito. In proposito vale la pena segnalare gli elenchi dei membri «dell'organizzazione politica» conservati nel lascito pubblicati (16) nell'appendice del presente volume.

Dalla corrispondenza traspare pure la risonanza dovuta alla decisione di Tuma di ritirarsi dalla vita politica a causa della scissione nel partito socialista. Oltre all'interesse politico le lettere di Tuma di questo periodo di tempo rivelano pure quello per i problemi di toponomastica, linguistica e antiquaria, quest'ultima finalizzata alla dimostrazione dell'autoctonismo degli sloveni nei territori in cui vivono. Dopo l'anno 1924 Tuma si dedica con maggior impegno alla toponomastica. E' attivo pure nell'organizzazione alpina slovena che però nelle lettere in questo volume viene appena accennata. Molte lettere su questo argomento aspettano di essere pubblicate, così la raccolta della corrispondenza tra Tuma e l'avvocato viennese dr. Paul Kaltenegger sui problemi di terminologia soprattutto delle Alpi Giulie. Nel volume sono pubblicate numerose lettere di

Tuma del tempo in cui stava riformando l'organizzazione operaia slovena alpina »Priatelj prirode« (L'amico della natura). Qui sembra opportuno segnalare le note autobiografiche strettamente collegate con la storia del movimento operaio di indirizzo socialista in Slovenia (lettere a Mihajlo Rostohar, Fran Erjavec, Virgilio Verdaro, Ivan Hribar).

Dalle lettere di questo arco di tempo lungo più di un decennio (1924-1935) traspaiono una singolare diligenza, coscienziosità e vario interesse. La politica invece non trova più il posto che aveva nei decenni precedenti. Dalle lettere possiamo rilevare la visione di Tuma dell'Europa della prima metà degli anni trenta, del sorgere del nazismo e del fascismo italiano.

Con la pubblicazione del volume contenente anche le rimanenti lettere non pubblicate nel presente volume avremo un'immagine più nitida della eccezionale personalità di Henrik Tuma.

Henrik Tuma: DIE BRIEFE

1. Dr. Henrik Tuma ist eine der hervorragendsten Persönlichkeiten des slowenischen öffentlichen Lebens in der Zeit von kurz vor Ende des 19. Jahrhunderts bis in die 30er Jahre des 20. Jahrhunderts. Er wurde am 9. Juli 1858 in Ljubljana (Laibach) geboren. Vater Ferdinand war Tscheche, Schuhmachermeister von Beruf, die Mutter Ana Vidic Slowenin. Er besuchte die Lehrerbildungsanstalt in Ljubljana und begann eine Laufbahn als Lehrer in Postojna (Adelsberg). Im Jahre 1879 wurde er wegen seiner republikanischen Gesinnung aus dem Dienst entlassen. Er wurde Hauslehrer, machte im Jahre 1881 das Abitur, studierte Rechtswissenschaften an der Wiener Universität, wo er am 7. 12. 1888 zum Doktor der Rechte promoviert wurde. Während seines Studiums lebte er als Hauslehrer bei einigen angesehenen österreichischen Familien. Er lernte Fremdsprachen und reiste quer durch Österreich-Ungarn. Im Jahre 1884 wurde Tumas Halbbruder Ferdinand festgenommen, weil er im Verdacht stand, an einer Agitation für die anarchistische Partei beteiligt gewesen zu sein. Auf dem Gerichtsprozeß in Klagenfurt wurde er freigesprochen.

Nach den Jahren der Anwalts- und Gerichtspraxis in Ljubljana und Triest, wurde Dr. Henrik Tuma im Jahre 1890 Richter in Tolmin (Tolmein), später in Görz. Nachdem er 1895 in den Görzer Landtag gewählt worden war, begann seine politische Tätigkeit. Seit 1897 bereitete er sich auf die Anwaltslaufbahn vor, wurde 1900 Anwalt mit Anwaltsbüro in Görz. Mit Ausnahme von den Jahren 1915-1917 lebte und wirkte er als Anwalt bis Ende des Sommers 1924 in Görz, als er wegen seiner ungeklärten Staatsangehörigkeit in das Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen (Jugoslawien) übersiedelte und war nach Ljubljana, wo er als Anwalt weiterwirkte. Er starb am 10. April 1935.

Neben seiner Berufstätigkeit prägte er das öffentliche Leben als Politiker, Publizist, Redakteur und Bergsteiger (Alpinist). Bei seiner Wahl in den Görzer Landtag gehörte er der Gruppe des politischen Vereins «Sloga» an, die um die Jahrhundertwende der klerikal-liberalen Spaltung im Raum Görz entgegenzuwirken ersuchte. Als es dazu letztendlich doch kam, entschied er sich für die liberale Seite.

Aber auch ihre Politik entsprach der radikal-demokratischen Natur Tumas nicht, deswegen schloß er sich, nachdem seine politische Gesinnung eine grundlegende Wandlung erfahren hatte (1903-1908), der sozialdemokratischen Partei an. Bald wurde er zu einem der führenden Sozialisten. Er organisierte nicht nur die Partei (JSDS) im Raum Görz (er kandidierte für die Partei bei den Landtags- und Reichstagswahlen), sondern schrieb auch politische Artikel für die Parteipresse (*Rdeči prapor/Rote Fahne*, *Delavski list/Arbeiterblatt*) und war Redakteur der sozialistischen Zeitschrift *Naši zapiski* (Unsere Notizen). In der Arbeiterbewegung im Küstenland trat er entschieden für den Internationalismus ein und verurteilte nationalistiche Tendenzen in den Reihen der Sozialisten. Das Unbehagen, das die zwiespältige Haltung der Sozialisten gegenüber dem Krieg zur Folge hatte, versuchte er während des Weltkriegs durch die Hoffnung zu mildern, daß die Nachkriegswelt durch sozialistische Kräfte gestaltet würde. Während des Krieges bereitete er sich gründlich auf die geplante sozialistische Konferenz in Stockholm vor und wirkte eifrig bei der Vereinigung der Sozialisten in Österreich-Ungarn mit in der Hoffnung, daß die zentrifugalen Kräfte in den einzelnen sozialistischen Parteien nicht die Oberhand gewinnen würden. Im Bund der österreichischen Völker sah er eine feste Staatengemeinschaft auch für die kleinen Völker, weil sie sonst sowohl den Entente-Ländern als auch den Achsenmächten zur leichten Beute werden könnten.

Tuma entschied sich auch innerhalb der slowenischen sozialistischen Bewegung nicht für jene Gruppe, die daran arbeitete, daß auch die Sozialisten ihre Stimme für einen Staat der jugoslawischen Völker abgeben würden. Er stand fest auf dem internationalistischen Standpunkt, deswegen verwickelte er sich Mitte des Jahres 1918 auch mit italienischen Sozialisten in Polemiken und zwar über die Zukunft von Triest und seines unmittelbaren Hinterlandes. Die Lösung dieser Frage fand er gerade am Kriegsende in der Verkündung der unabhängigen Republik Triest.

In der sozialistischen Partei war Tuma auch nach dem Krieg tätig, und wirkte beim Anschluß der slowenischen Sozialisten an die italienische sozialistische Partei (1919) mit. Anschließend war er an der Organisation der sozialistischen Partei bei den Slowenen in den besetzten Gebieten des sogenannten Venezia Giulia beteiligt. Ende 1920 schied er aus der Linken der gespaltenen italienischen sozialistischen Partei aus und lehnte Lenins Theorien von der Rolle der Partei und der revolutionären Kämpfe bei der Machtübernahme ab. Außerdem hielt er den Zeitpunkt der Gründung der italienischen kommunistischen Partei (Januar 1921) für bereits überholt für die Durchführung einer sozialistischen Revolution in Italien. Im Jahre 1921 zog er sich aus dem politischen öffentlichen Leben zurück. Er blieb noch weiterhin Kommunist, weil er - so schrieb er 1921 nieder - in der Weltgeschichte, nach dem Christentum, im Kommunismus jenes große politische, soziale System erblicke, das allein die Menschheit zu erheben vermöge. Vor allem nach der Übersiedlung nach Ljubljana wirkte er in verschiedenen sozialistischen Organisationen mit und publizierte in der linksorientierten Presse. Obwohl er sich selbst nie als Politiker betrachtete und nur Lehrer sein wollte, sind beide Tätigkeitsbereiche in seinem Leben eng miteinander verbunden. Eben aus diesem Grunde kann er nicht als ein Ideologe im wahrsten Sinne des Wortes betrachtet werden. Im slowenischen politischen Leben tritt er als eine eigenartige Persönlichkeit, die mit ihrem internationalistischen Auftreten die slowenische

Öffentlichkeit vor allem mit den Akteuren des politischen Lebens der Nachbarvölker verband.

Inhaltlich breit angelegt ist in erster Linie Tumas Publizistik, die neben den politischen Beiträgen auch Veröffentlichungen auf dem Gebiet der Philosophie, Soziologie, Literaturkritik, der bildenden Künste, der nationalen Wirtschaft, der Heimatkunde, Toponomastik, Philologie, des Bergsteigens und der Alpinistik umfaßt. Artikel und Abhandlungen veröffentlichte er vor allem in slowenischer Sprache, sie erschienen aber auch in deutschen, italienischen, tschechischen und kroatischen Zeitschriften. Neben Publikationen über die innenpolitischen Verhältnisse in Österreich (1907) und über die jugoslawische Idee und die Slowenen (1908) veröffentlichte er noch die toponomastische Studie *Imenoslovje Julijskih Alp*, (*Die Namenkunde der Julischen Alpen*, 1929) den Band *Pomen in razvoj alpinizma*, (*Bedeutung und Entwicklung des Alpinismus*, 1930) sowie posthum seine Memorien *Iz mojega življenja*, (*Aus meinem Leben*, 1937).

Tumas Beitrag zur Entwicklung des slowenischen Bergsteigens und Alpinismus ist bereits entsprechend bewertet worden. Er hinterließ bedeutende Spuren als Entdecker neuer Bergsteigerwege in den slowenischen Bergen, große Aufmerksamkeit schenkte er der Toponomastik vor allem der Julischen Alpen sowie der Terminologie, die mit morphologischen, wirtschaftlichen und touristischen Besonderheiten der Bergwelt verbunden sind. Problematisch bleiben nach wie vor Tumas Erkenntnisse im Bereich der Philologie und der älteren Geschichte der Slowenen.

2. Tumas Lebenswerk spiegelt sich auch in seinem Nachlaß (ZHT) wider. Noch zu Lebzeiten war er sich dessen bewußt, daß sein eigenes Archiv nicht nur ihm selbst von Nutzen sein werde, sondern all jenen, die die Zeit, in der er lebte, werden kennenlernen wollen. Er legte sich eine eigene Bibliothek an und hob gleichzeitig seine Korrespondenz (Kopien eigener und fremder Briefe) und anderes Material auf. Während des Ersten Weltkriegs verbrannte ein Teil dieses Materials. Tuma lebte nämlich zu Beginn der Kämpfe im Isonzo-Gebiet (Mai 1915) in Görz. Der andere Teil des Materials konnte vor den Kriegswirren gerettet werden. Nach Tumas Tod wurden auch die Bibliothek und das persönliche Archiv Bestandteil seines Nachlasses. Das Archivmaterial, das bis 1915 entstand, war nur zum Teil, jenes aus den Jahren 1915-1935 dagegen beinahe vollständig erhalten.

Das persönliche Archiv diente Tuma beim Verfassen seiner Memoiren. Die letzteren begann er nach 1930 zu schreiben und schloß sie auch vor seinem Tode ab. Die Nachkommen entschieden sich für ihre Veröffentlichung und dabei half ihnen Dr. Dušan Kermavner, der Tumas Text auch redigierte. Außerdem schrieb er ein Begleitwort zu den Memoiren; dabei half ihm Tumas persönliches Archiv vor allem die Korrespondenz. Kermavner dürfte schon damals (in den Jahren 1936-1937) auf den Gedanken gekommen sein, daß Tumas Korrespondenz es verdiene, veröffentlicht zu werden. Damals legte er sich auch einige Abschriften an. Kermavner, der sich nach dem Zweiten Weltkrieg mit Tumas Werk wiederholt auseinandersetzte, stellte fest, daß Tumas Nachlaß während des Krieges verlorengegangen sei. Als er aber erfuhr, daß Tumas Sohn Branimir versuchte, den Nachlaß des Vaters zu retten, nahm er die Arbeit in Angriff. Sie verlief im Rahmen des Instituts für Geschichte der Akademie der Wissenschaften und Künste. Leider wurde er an der Verwirklichung des Vorhabens durch seinen Tod im Jahre 1975 gehindert.

Nach einem ertragreichen internationalen Symposium im Mai 1977 in Triest, auf welchem sich die Teilnehmer vor allem mit Tumas politischem Wirken auseinandersetzten, wurde die Idee einer Veröffentlichung von Tumas Korrespondenz und ausgewählter Schriften wieder wach. Die Aufgabe übernahm Dr. Jože Pirjevec, Universitätsprofessor aus Triest, im Rahmen des Instituts für Geschichte des Wissenschaftlichen Forschungszentrums der Slowenischen Akademie der Wissenschaften und Künste. Die Veröffentlichung beruhte auf Material aus dem Nachlaß, der von Branimir Tuma zum Fotokopieren ausgewählt wurde. Neben Dr. Pirjevec war mit der Redaktionsarbeit bei der Veröffentlichung auch Akademiemitglied Dr. Fran Zwitter beauftragt, in Zusammenarbeit mit Mag. Boris Gombač, Mag. Stane Granda, Mag. Eva Holz und Branko Marušič. Als nach dem Tode Prof. Zitters Dr. Pirjevec im Frühjahr 1988 die Redaktionsarbeit wegen Überlastung aufgeben mußte, übernahm die Aufgabe Dr. Branko Marušič, gemeinsam mit den oben Erwähnten. Dieses Redaktionsteam bereitete die vorliegende Ausgabe von Tumas Briefen vor.

Wie bereits erwähnt, verfügte der Redaktionsausschuß anfangs nur über Kopien von Tumas Briefen und Briefen seiner Brieffpartner. Im Jahre 1990 aber, als Branimir Tuma die Einsicht in Vaters Nachlaß gewährte, konnte festgestellt werden, daß viele Briefe nicht evidentierte waren. Noch deutlicher wurde das Bild, als 1992 der gesamte Nachlaß Tumas samt Bibliothek in Pflege und Aufbewahrung der Forschungseinheit des Instituts für Geschichte des Wissenschaftlichen Forschungszentrums der Slowenischen Akademie der Wissenschaften und Künste in Nova Gorica übergang. Angesichts der erwähnten Tatsachen fand sich der Redaktionsausschuß vor der Entscheidung, entweder das fast druckreife Buch mit dem überwiegenden Teil von Tumas Korrespondenz drucken zu lassen oder noch die 1992 evidentierte Briefe aufzunehmen und so den Druck des (vervollständigten) Buches zu verschieben. Die Redaktion kam zum Entschluß, das fast druckreife Buch zu veröffentlichen und die Veröffentlichung eines weiteren Buches anzukündigen, das in den nächsten Jahren erscheinen sollte. In dem Band mit dem Titel *Pisma* (Die Briefe) liegt also nicht die gesamte Korrespondenz, sondern ihr überwiegender Teil vor.

3. Dr. Dušan Kermavner, der als erster die Veröffentlichung der Briefe von Tuma und seiner

Briefpartner vorbereitete, entschied sich, das Material nach zeitlichen Zusammenhängen zu veröffentlichen, wobei die Briefe, nach Briefpartnern geordnet in zeitlicher Reihenfolge erscheinen.

Das Buch *Pisma* (Die Briefe) ist etwas anders angelegt. Es wurden Tumas Briefe in ihrer Gesamtheit berücksichtigt, ohne Betracht des Empfängers, von den wenigen Briefen abgesehen, die eng in den Tätigkeitsbereich seines Anwaltsbüros gehören. Alle Briefe wurden in ihrer Gesamtheit veröffentlicht. Eine Ausnahme bilden dabei nur solche an Familienmitglieder. Es wurden abschnittsweise die Stellen aufgenommen, wo Tuma von öffentlichen Problemen berichtet, verzichtet wurde jedoch auf solche, die sich auf Familienangelegenheiten beziehen. Die Briefe von Tumas Briefpartnern wurden in Auszügen, Zusammenfassungen oder in ihrer Gesamtheit veröffentlicht. Alle Empfänger und Absender sind in alphabetischer Reihenfolge angeführt. So sind im Buch 568 Personennamen, Namen von Institutionen, Zeitungen und andere Namen geordnet. Jede von diesen Korrespondenzeinheiten ist mit einem Begleittext versehen, der den Adressaten bzw. Empfänger kurz vorstellt. Diesem folgt der integrale Brieftext, wenn es sich um Tumas Briefe handelt bzw. ein Auszug oder die Zusammenfassung der an Tuma adressierten Schreiben. Der Veröffentlichung jedes Briefes von Tuma (des Originals oder der Kopie bzw. des Konzepts) folgen Anmerkungen. In den Anmerkungen wird zuerst die Briefform angeführt (Original, Kopie, Konzept), die Angabe darüber, ob es sich um eine Handschrift handelt und ob Tuma ihn nicht eigenhändig geschrieben hat. In den Fällen, wo es sich um eine maschinengeschriebene Kopie handelt, ist das nicht besonders angeführt, ebenso nicht die Angabe, ob Tuma den Brief (Original oder Kopie) selbst geschrieben hat. In den Anmerkungen befindet sich auch die Angabe über den Aufbewahrungsort der Briefe. Fehlt diese Angabe (in den meisten Fällen), so befinden sich die Briefe im Nachlaß von Henrik Tuma. In den Anmerkungen findet man auch die Angabe über frühere Veröffentlichungen des betreffenden Briefes. Auf Personen, Probleme, Ereignisse, die in den Briefen behandelt oder erwähnt werden, wird in den Anmerkungen näher eingegangen; trotzdem bleiben viele Probleme ungeklärt.

Tumas Briefe wurden in unveränderter Form veröffentlicht und nur dort korrigiert, wo es sich (vor allem auf maschinengeschriebenen Kopien) um eindeutige Tippfehler handelt. Diese Korrekturen wurden ohne besonderen Hinweis vorgenommen. Größere Korrekturen und Ergänzungen sind in den eckigen Klammern bzw. Anmerkungen zu jedem einzelnen Brief angegeben. Bei den Originalen und Kopien wurden die vorgedruckten Stellen bei den Schriften des Tuma-Anwaltsbüros ausgelassen (Adresse, Mikrokontonummer, Ort und Datum). Sonst geben Tumas Briefe alle seine Sprachbesonderheiten getreu wieder. Das könnte vielleicht den Eindruck erwecken, daß es sich um Tippfehler handle, die bei der Korrektur der Druckfahnen übersehen worden seien. Mit den Fußnoten werden die Angaben aus den Briefen von Tumas Briefpartnern erläutert. Die Briefe, die Tuma in deutscher, italienischer, englischer und französischer Sprache verfaßt hat, sind nicht übersetzt worden, ebenso jene, die er von seinen Briefpartnern in deutscher, italienischer, französischer, russischer, tschechischer, polnischer, serbokroatischer und englischer Sprache empfangen hat.

In den Anmerkungen wurden möglichst viele Personen, die in den Briefen erwähnt werden, vorgestellt und identifiziert. Dabei ergaben sich die meisten Probleme bei Personen, die in der Arbeiter- und sozialistischen Bewegung tätig waren. Obwohl einige Persönlichkeiten durch ihre Tätigkeit bekannt sind (öffentliche Auftritte, Veröffentlichungen usw.) sind ihre Lebensdaten nicht erhalten. Da einige Persönlichkeiten mehrmals in den Briefen vorkommen, ebenso die Probleme, Ereignisse, Zeitungen, Zeitschriften usw., wurden diese in den Anmerkungen in den meisten Fällen bei Ersterwähnung in den Briefen erläutert. Im Personenregister ist die Stelle mit einer halbfettgedruckten Zahl hervorgehoben. Der Gebrauch von Ortsnamen wurde dem Gebrauch im Lexikon *Slovenska krajevna imena* (Ljubljana 1985) angepaßt. Bei der Erklärung von Zitaten und Anführungen aus den Briefen wurden neben slowenischen Lexika und Enzyklopädien (*Slovenski biografski leksikon*, *Primorski slovenski biografski leksikon*, *Enciklopedija Slovenije*, *Mala splošna enciklopedija*, *Leksikon Cankarjeve založbe*, *Poučni slovar*) auch deutsche, italienische, englische, amerikanische, tschechische, sowjetische und spanische Enzyklopädien herangezogen. Viele Angaben über Personen lieferten auch bischöfliche Schematismen, Jahresberichte der Mittelschulen, Pfarr- und bischöfliche Archive, Familienbögen, die in den Archiven (Zgodovinski arhiv Ljubljana, Archivio di stato Görz und Triest usw.) oder in den anagraphischen Ämtern bei den Gemeinden (Triest, Görz, Nova Gorica) aufbewahrt werden. In den Anmerkungen wurde die verwendete Literatur nur dann angeführt, wenn uns die Angabe wegen ihrer Bedeutung erwähnenswert schien. Mehrmals erwähnte Werke, Ausdrücke oder Adressen werden in Form von Abkürzungen angegeben.

Tumas Briefe wurden in alphabetischer Reihenfolge der Empfänger angeführt. Mehrere Briefe an denselben Empfänger wurden numeriert in Zeitfolge veröffentlicht. Das Buch umfaßt insgesamt 1153 Briefe, was noch nicht - wie bereits erwähnt - die Gesamtheit der bis heute erhaltenen Briefe (Originale und Kopien) darstellt.

4. Die Briefe, die in diesem Band veröffentlicht und behandelt werden, entstanden zwischen 1893 (die Briefe an Marija Gianola, die spätere Ehefrau) und 1935, als Henrik Tuma starb. Sollte die gesamte Korrespondenz nicht nach dem inhaltlichen und chronologischen Prinzip, sondern nur nach dem, wie groß der Umfang des erhaltenen Materials ist, eingeteilt werden, so bietet sich als Abgrenzung das Jahr 1915 an.

Aus der Zeit vor 1915 haben sich ziemlich viele Briefe Tumas und seiner Briefpartner erhalten, man kann aber auch seinen Aussagen Glauben schenken, daß viel Material bei italienischen Angriffen auf Görz im Ersten Weltkrieg verbrannt ist. Wahrscheinlich war er in der Zeit vor der Verwendung der Schreibmaschine doch nicht so konsequent bei der doppelten Ausfertigung seiner Briefe. Aus dieser Zeit vermißt man die Briefe, die er an Führer und Aktivisten der Liberalen national-fortschrittlichen Partei, später der Sozialdemokratischen Partei im Raum Görz, im Küstenland und in anderen slowenischen Ländern geschrieben haben dürfte. Trotz Tumas Aussagen, der Krieg hätte sein persönliches Archiv zerstört, kann festgehalten werden, daß relativ viele Briefe erhalten sind. Eben aufgrund des erhaltenen Materials kann man auf die zerstörte Korrespondenz schließen. Tumas Sorgfalt läßt die Vorstellung zu, daß alles, was nach 1915 entstand (damals lebte er wegen des Krieges in Triest, nach dem Krieg in Görz und seit 1924 in Ljubljana), zum Großteil erhalten ist und zwar überwiegend in Form von Kopien.

Wenn man Tumas Epistolarium nach inhaltlichem Gesichtspunkt beurteilt, stellt Dušan Kernavner fest, so ergäben sich mehrere inhaltliche und chronologische Kreise. Die Natur des erhaltenen Materials verpflichtet uns dazu, es von verschiedenen Gesichtspunkten zu betrachten. Abgesehen davon, daß Tumas Nachlaß noch nicht in ihrer Gesamtheit durchgesehen und evidentiert wurde, ist es durchaus möglich, daß Tuma als Briefschreiber bis zum Jahre 1903 selten in Erscheinung tritt. Es handelt sich um seine Jugend-, Dienst-(Lehrer) und Studentenzeit sowie seine Anwaltsjahre und die Zeit, wenn er als Landtagsabgeordneter (seit 1895) das politische Leben aktiv mitgestaltet und um die Jahrhundertwende an der Gründung der Liberalen Partei im Raum Görz mitwirkt. Aus der Zeit vor 1903 sind mehrere an Tuma adressierte Briefe erhalten.

Ein anderes Bild gibt Tuma von sich in den Jahren 1903-1908, wo seine politische Gesinnung eine grundlegende Wandlung erfährt. Die Briefe weisen auf die Verbündung mit jungliberalen slowenischen Politikern hin. In jener Zeit dachte Tuma an die Gründung einer eigenen politischen Partei, um in ihrem Organ seine radikale demokratische soziale Philosophie zum Ausdruck zu bringen. Aus diesem Grunde wurde er bei einem Teil der slowenischen Jugend beliebt, der den Sozialdemokraten nahestand. Tuma setzte sich damals entschieden für eine Verbindung des nationalen und sozialen Aspekts ein, sein Ideal blieb aber nach wie vor eine bäuerlich sozialdemokratische Partei, die sich mit der Arbeiterpartei verbinden würde, wie er Lojz Kraigher in seinem Brief vom 25. Mai 1907 mitteilte.

Im Jahre 1908 trat Tuma in die Sozialdemokratische Partei (JSDS) ein. Aus dieser Zeit (1908-1915) sind relativ wenige Briefe erhalten, die von seiner Redaktionsarbeit bei den *Niši zapiski* (Unsere Notizen) - es handelt sich um Briefe an Dragotin Lončar - zeugen. Literaturgeschichtliche Elemente enthalten die Briefe an die Schriftsteller Ivan Cankar und Lojz Kraigher. Die Entwicklung von Tumas Gedanken und viele persönliche Züge spiegeln auf eine anschauliche Weise seine Briefe an Ljudevit Furlani wider. Mehrere Briefe aus der Zeit bis 1915 legen Zeugnis ab von Tumas vielseitigem Interesse für Fachprobleme, wo linguistische Fragen und Altertumskunde eine besondere Stelle einnehmen. Außer den Briefen an den erwähnten Furlani muß man noch Tumas Korrespondenz mit Matija Murko, Mihajlo Rostohar und Davorin Žunkovič erwähnen.

Sehr vollständig ist Tumas Korrespondenz seit seiner Übersiedlung (15. September 1915) nach Triest erhalten. In der Kriegszeit bezieht sich seine Korrespondenz in erster Linie auf die Tätigkeit der Sozialdemokratischen Partei und auf die Vorbereitungen auf die Stockholmer Konferenz sowie auf die Abhandlungen über die Nachkriegsordnung auf dem Staatsgebiet Österreich-Ungarns. Tuma nimmt an den Vorbereitungen für die Konferenz der slowenischen Sozialisten aus Triest im Dezember 1916 in Triest teil, ebenso an den Vorbereitungen für die Konferenz der JSDS, die ein Jahr später auch in Triest stattfand sowie an jenen für die 10. Tagung der Sozialdemokratischen Partei in Ljubljana (Weihnachten 1917). Aus dem Briefverkehr ist die Bedeutung zu entnehmen, die er der geplanten Stockholmer Konferenz beimaß. Von 1917 bis April 1918 veröffentlichte er vorwiegend politische Artikel im Organ der Sozialdemokratischen Partei *Naprej* (Vorwärts), mit denen er sich der »sozialistischen Jugend« widersetzte, die innerhalb der Sozialdemokratischen Partei gegen die Altgenossen in Opposition stand. Zum Überbrücken von Gegensätzen bediente er sich auch der persönlichen Korrespondenz sowohl mit Anton Kristan wie auch mit anderen Jungsozialisten, deren Mentor er einst war (Ivan Regent, Valentin Komavli). Eine besondere Stelle nimmt Tumas Korrespondenz mit Vertretern der Sozialisten Österreich-Ungarns ein, wie Otto Bauer, Karl Renner, Anna Frey, František Modráček, Buhomir Šmeral, Valentino Pittoni. Tumas Publizistik nahm im Jahre 1917, vor allem aber 1918, internationale Dimensionen an, vor allem nachdem er in der theoretischen österreichischen sozialistischen Zeitschrift die Abhandlungen über die nationalen Probleme in den südlichen Ländern Österreich-Ungarns veröffentlicht hatte, in denen slawische Bevölkerung lebte. Die Veröffentlichung dieser Artikel spiegelt sich auch in der Korrespondenz wider. In der zweiten Hälfte des Jahres 1918 wirkte Tuma nicht mehr im Organ der Sozialdemokratischen Partei *Naprej* sowie im Exekutiv Ausschuß der Partei mit, behielt aber Kontakte etwa mit Ivan Regent bei, dem er auch in einem Brief erwähnte, die Sozialistische Partei hätte nach dem Zerfall Österreich-Ungarns die Gelegenheit versäumt, die Macht in Triest zu übernehmen. Diese Vision Tumas löste später eine Reihe von Polemiken in der slowenischen Memoirenliteratur und Geschichtsschreibung aus.

Für Tumas Briefe, die nach dem Ersten Weltkrieg erschienen, bedeutet das Jahr 1924, in dem er aus Görz nach Ljubljana übersiedelte, einen Wendepunkt. Bis 1924 bezieht sich der überwiegende Teil der Briefe auf die Tätigkeit der italienischen sozialistischen Partei im Raum Görz. Tuma wirkte damals als echter politischer Agitator, er war nicht nur Redner auf Kundgebungen, Autor verschiedener Resolutionen (Probleme im Bereich der Verwaltung, des Schulwesens, der Kriegsentschädigung usw.) und Publizist, sondern versah im Raum Görz auch die Aufgaben des Sekretärs der Sozialistischen Partei. In diesem Zusammenhang sei noch das Verzeichnis der Mitglieder der »politischen Organisation« erwähnt, das im Nachlaß Henrik Tumas aufbewahrt und im Anhang dieses Buches veröffentlicht ist.

In der Korrespondenz fand auch Tumas Entscheidung ihren Niederschlag, nach der Spaltung in der italienischen sozialistischen Partei auf die unmittelbare Parteitätigkeit zu verzichten. Tumas Briefe aus dieser Zeit sind natürlich neben der Politik auch durch das Interesse für Toponomastik und linguistische Fragen sowie Altortümer gekennzeichnet, die letzteren als Beweismittel der slowenischen Bodenständigkeit auf dem Gebiet, wo die Slowenen leben. Nach 1924 widmete sich Tuma noch intensiver der Toponomastik. Er wirkte in der slowenischen Bergsteigerorganisation, was jedoch die in diesem Buch veröffentlichten Briefe kaum andeuten. Viele Briefe zu diesem Thema sowie der umfangreiche Briefverkehr Tumas mit dem Wiener Anwalt Dr. Paul Kaltenecker über die Probleme der Namenkunde der Julischen Alpen warten auf die Veröffentlichung. Im Buch wurden viele Briefe Tumas aus der Zeit herausgegeben, als er die slowenische Arbeiter-Bergsteigerorganisation »Priatelj prirode« (Naturfreund) erneuerte. Erwähnenswert sind auch autobiographische Aufzeichnungen, die mit der Geschichte der Arbeiterbewegung sozialistischer Richtung in Slowenien eng zusammenhängen (Briefe an Mihajlo Rostohar, Fran Erjavec, Virgilio Verdaro, Ivan Hribar).

Übrigens kommen auch in den Briefen dieser mehr als zehnjährigen Zeitperiode (1924-1935) Tumas großer Fleiß, Gewissenhaftigkeit und allseitiges Interesse zum Ausdruck. Dabei nimmt selbstverständlich die Politik nicht jene Stelle ein wie Jahrzehnte davor. Dennoch lassen sich aus den Briefen Tumas Ansichten über Europa der dreißiger Jahre, über den erstarkenden Nationalsozialismus und über den italienischen Faschismus ablesen.

Wenn einst die in dieser Ausgabe nicht berücksichtigten Briefe veröffentlicht werden, so wird man ein vollständigeres Bild über Henrik Tumas hervorragende Persönlichkeit gewinnen können.

UPORABLJENE KRATICE

(v uredniškem delu knjige)

Gabršček I, II	Andrej Gabršček, <i>Goriški Slovenci. Narodne, kulturne in gospodarske črtice</i> . I-II, Ljubljana 1932-1934
IMŽ	Henrik Tuma, <i>Iz mojega življenja</i> . Ljubljana 1937
itd.	in tako dalje
JSDS	Jugoslovanska socialdemokratska stranka
KPI	Komunistična partija Italije (Partito comunista italiano)
KPJ	Komunistična partija Jugoslavije
N.d.	navedeno delo
NOB	Narodnoosvobodilni boj
N.o.m.	na omenjenem mestu
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
OF	Osvobodilna fronta
por.	poročena
p.d.	po domače
PNP	Památník národního písemnictví (Praga)
po n.št.	po našem štetju
pr. n.št.	pred našim štetjem
PSBL	<i>Primorski slovenski biografski leksikon</i> . I-II, Gorica 1974-1993
PSI	Partito socialista italiano (Italijanska socialistična stranka)
SAZU	Slovenska akademija znanosti in umetnosti
SBL	<i>Slovenski biografski leksikon</i> . I-IV, Ljubljana 1925-1991
SHS	Država Srbov, Hrvatov in Slovencev
SLS	Slovenska ljudska stranka
SPD	Slovensko planinsko društvo
s.d.	sine dato (brez datuma)
str.	stran
r.	rojen (rojena)
rkp. odd.	rokopisni oddelek
štev.	številka
TCI	Touring club italiano
u.	umrl (umrla)
ZA	<i>Zgodovinski arhiv Komunistične partije Jugoslavije. 5. Socialistično gibanje v Sloveniji 1869-1920</i> . Beograd 1951
ZD	<i>Zbrano delo</i> (v zbirki Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev Državne založbe Slovenije)
ZDA	Združene države Amerike
ZHT	Zapuščina Henrika Tume
ZRC	Znanstvenoraziskovalni center SAZU

Jože Abram (1875-1938) je bil rojen v Štanjelu na Krasu. Leta 1899 je bil posvečen v duhovnika in služboval po raznih primorskih krajih, med drugim tudi v Bovcu in Trenti, pri Sv. Luciji (Most na Soči) in v Pevmi, kjer je umrl. Uveljavljal se je kot organizator krščanskosocialnega gibanja, prevajalec (ukrajinsčina), književnik (predvsem planinski pisatelj), dramatik in publicist (članki o ukrajinski problematiki).

5. septembra [192]9

Velečastiti gospod župnik!

Na Vaš cenjeni list od 2. t.m. sem se obrnil na g. dr. Fran Ramovša, univ. profesorja v Ljubljani, in Vaše interesantne razlage. Babji Zob sem slišal tudi jaz, a ne za glavni vrh, marveč za špičasti vrh pod njim, ravno to bi pokazalo, da je to zob in baba jednako kakor nad Savo Bohinjko, kjer Babji Zob štrli poleg logoščne stene. Za Babji Zob sem slišal tudi ime Podgrad, dočim so zopet drugi Ložani trdili, da se imenuje odgrad ves rob vzhodno za Mangrtom. Čudno se mi zdi, da je imenoslovje okoli Mangrta tako negotovo, ker so Ratečani in Ložani za časa, ko sem prvič prišel mednje, bili še popolnoma nepokvarjeni samostojni astirji. Ložani pasejo prav do robu za Mangrtom, saj so imeli celo na enem vrhu solnice za ovce. Drniči ede skoraj do vrh Mangrta tako, da so gotove ovce prihajale tudi na glavni vrh Mangrta in da kljub temu ni ovenske besede je pač čudno. Morfologično odgovarja glavni vrh imenu Baba. Ker pa je ime Mangrt očela vdomačeno od vseh strani, je težko, nadomeščati ga, pač pa bi bil za to, da se takozvani Mali Mangrt nenuje Babji Zob. Pozneje enkrat bom skušal razlagati marsikatero nejasno ime in se obrnem za pomoč tudi na filologe, imenoslovje, kolikor je dvomljivo, pa bodo morali vgotoviti konvencionelno turisti.

Srčno hvalo za prijazne besede k mojemu delu. Jeseni pa izdam knjigo o razvoju in pomenu pinizna. Ako mi ostane časa pa potem izdam večjo knjigo o prvi kulturi v naših Alpah, na podlagi ovenskih imen.

S planinskim pozdravom

Velečastiti gospod
Josip Abram, župnik
Sv. Lucija.

zombes:

idija.

«Vaš cenjeni...: Abram je Tumi čestital za knjigo Imenoslovje Julijskih Alp. Poleg tega pa je Tumo vpraševal o imenu gore Mangart. Kot Tuma sporoča v ramu, se je obrnil z dopisom 5. septembra 1929 do prof. Ramovša (glej Fran Ramovš, Tumovo pismo 5. 9. 1929). Abram je Tumo opozoril na ime Babji zob: »V Gorico sem prišel v Šole l. 1883 in stanoval pri 70 letni ženi Ložanki. Pripovedovala nam je večkrat o mogočnih bovških gorah in govorila tudi o angartu, ki ga je poimenovala Babji zob.« Ložan (Ložani), prebivalec (prebivalci) Loga pod Mangartom.

Viktor Adler (1852-1918), po poklicu zdravnik, je bil vodilni avstrijski socialist. V mlajših letih je deloval v Schönerejevemu nemški nacionalni stranki, kasneje je prešel v socialistično delavsko gibanje. Pod vplivom Friedricha Engelsa, Augusta Bebla in Karla Liebknechta se je odločil, da bo združil razcepljene vrste avstrijskega delavskega gibanja. To se mu je posrečilo na ustanovnem kongresu avstrijske socialdemokratske stranke v Hainfeldu (1889). Adler sodi med njene ustanovitelje. Tudi kasneje je deloval pri vodenju stranke, na njegovo pobudo je bila leta 1897 sprejeta njena federalizacija (sedem nacionalnih organizacij), vplival je tudi na sestavo brnskega programa (1899). Vrsto let je urejeval glasilo avstrijske socialne demokracije Arbeiter Zeitung, deloval je v avstrijskem parlamentu in bil eden voditeljev II. internacionale. Zaradi sodelovanja z meščanskimi strankami so ga zagovorniki marksističnega integralizma proglasili za revizionista. Verjel je, da bodo demokratične reforme in nacionalni federalizem rešili avstro-ogrsko monarhijo propada. Po prvi svetovni vojni je postal zunanji minister v vladi Karla Rennerja.

Triest, 7. Mai 1917

Wohlgeboren
Herrn Dr. Viktor Adler
in Wien

Das hiesige Exekutivkomitee der südslavischen sozialdemokratischen Partei hat mich zur Teilnahme an der internationalen Konferenz in Stockholm delegiert und mich beauftragt mich mit der deutschen Arbeiterpartei in Wien ins Einvernehmen zu setzen. Nach den widersprechenden Anzeigen der Zeitungsblätter müsste die Delegation der deutschen Arbeiterpartei bereits am 12. I. M. von Wien abreisen und die Konferenz am 15. I. M. in Stockholm bereits beginnen, andererseits sollte es sich nur um eine Vorkonferenz handeln und die Vollversammlung erst am 10. Juni stattfinden.

Als Vertreter der südslavischen sozialdemokratischen Partei bin ich der Meinung, dass meine Abreise erst mit dem Beginne der Vollversammlung eine Bedeutung hätte, mithin meine Abreise für den 5. Mai nicht notwendig wäre. Nachdem ich jedoch nicht ohne Einvernehmen mit der deutschen Arbeiterpartei vorgehen will, erlaube ich mir anzufragen ob und in wie weit meine Teilnahme an der Konferenz bereits mit dem 15. Mai oder erst für die Vollversammlung notwendig ist.

Das Exekutivkomitee der südslavischen Partei hat meine Delegation bereits dem internationalen Sekretariat mitgeteilt.

Ich ersuche Sie werter Genosse mich ganz kurz mit Korrespondenzkarte unterrichten zu wollen, ob meine Abreise zugleich mit der Wiener-Delegation am 12. I. M. wünschenswert ist oder aber ich freie Hand hätte unter einem späteren Datum oder über Ihre besondere Einladung einzutreten.

Mit Parteigruss

Opombe:

Kopija.

Das hiesige...: Izvršni odbor JSDS je določil, da bo Tuma zastopal stranko na mednarodnem svetovnem kongresu socialdemokratskih strank v takrat nevtralnem Stockholmu. Kasneje sta se kot delegata prijaviła še Anton Kristan in Josip Kopač, pri čemer pa je imel glasovalno pravico Tuma (IMŽ 358). Stockholmska konferenca je nastala na tajno pobudo avstrijske vlade, ki je avstrijskim socialdemokratom sugerirala, naj demokratske stranke sveta pripravijo mednarodno konferenco. Ta naj bi zahtevala konec vojne brez kontribucij in aneksij. Sklicevanje konference pa je naletelo na težave. Prvotni datum (maj) so prestavili na kasnejši termin. Še prej so se avgusta 1917 zbrali na Dunaju avstrijski delegati stockholmske konference. Takrat pa se je pokazala neenotnost avstrijske socialne demokracije. Predvsem so svoje nestrinjanje s konferenco pokazali Poljaki, podobno Čehi, ki so zaupali zmagi antantnih sil. Ko so predstavniki socialdemokratskih strank antantnih sil spoznali ozadje konference, so do nje zavzeli odklonilno stališče. Tuma je zagovarjal skupaj z Italijanom Valentinom Pittonijem in Romunom Georgom Gregorovicijem mnenje, da »gre naša delegacija v Stockholm le, ako se nam posreči udružiti delegacije socialne demokracije vseh avstrijskih narodnosti« (IMŽ 359). Priprave za konferenco je vodil prav Viktor Adler; ko je prejel vesti, da se je socialisti antantnih držav ne nameravajo udeležiti, je zamisel propadla. Tuma se je na konferenco temeljito pripravil in s tem v zvezi je sestavil obširno spomenico (glej Socialist-Ljubljana). Ich ersuche...: Adlerjevega odgovora v Tumovi zapuščini ni.

ADMINISTRACIJA DEŽELNEGA ZAKONIKA (Trst)

V Gorici, 23. 4. [19]07

Slavna
administracija deželnega zakonika
za Goriško pri c. kr. namestništvu
v
Trstu

Potrebujem za sestavo določil glede rabe slovenskega jezika pri sodiščih deželne zakone slovenske izdaje št. 2 in 9 iz leta 75. in št. 6 iz l. 77. Ker le-teh ne morem dobiti pri tuk. deželnem odboru, utegnejo pa biti isti še v zalogi tega slavnega urada prosim, da se mi te številke pošljejo proti poštnemu povzetju.

Opombe:

Kopija. Rokopis ni Tumov.

...deželne zakone...: Uradni list za dežele Avstrijskega Primorja je pričel izhajati v slovenskem jeziku leta 1851 kot Deželni zakonik in vladni list, od leta 1853 je imel naslov Deželni vladni list, od leta 1860 pa Ukazi deželnih oblastnij, končno je od leta 1863 do 1918 izhajal kot Zakonik in ukaznik za Avstrijsko-ilirsko Primorje. Ta Zakonik in ukaznik je v št. 2 (23. 9) in št. 9 (27. 4.) leta 1875 in št. 6 (12. 4.) 1877 objavil zakonodajo o urejanju zemljiških knjig v goriško-gradiščanski deželi. Glej Edvard Volčič!

AJDOVSKA PODRUŽNICA UČITELJSKEGA DRUŠTVA ZA GORIŠKI OKRAJ

Odbor ajdovske podružnice je 12. februarja 1903 Tumi sporočal, da so na občnem zboru podružnice dne 5. februarja 1903 sprejeli resolucijo, »da ste bili edini dež. poslanec, kateri ste se potegnili v dež. zboru za interese učiteljstva tako, kakor bi bila dolžnost vsakega dež. poslanca.« Podpisana sta predsednik Peter Medvešček (glej P. Medvešček) in tajnik Fran Mermolja (glej F. Mermolja).

AKADEMIE (Antonin Svěcený; Praga)

Praška založba Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství Antonina Svěcenýja je izdajala od leta 1897 socialistično revijo Akademie, poleg te pa še štirinajstdnevnik Rudé květy, satirični list Koprivy, tednik Tydenní kronika, knjižno zbirko Lidova knihovna in Romanova knihovna »Záře«. Na mesečnik Akademie je bil Tuma naročen že od leta 1909. Na upravo oziroma založbo je večkrat pisal, ohranjenih je devet dopisov, ki so nastali v času od leta 1917-1921. Pisal je v nemščini in slovenščini. Antonin Svěcený (1871-1941), češki socialist, državni poslanec na Dunaju, je deloval predvsem na založniškem področju.

I

Triest am 6. November 1917

»Ústřední dělnické knihkupectví, nakladatelství«
Antonin Svěcený
Prag.
II., Hyberská ulice číslo 7 nové

Ich bestätige den Empfang des Geschätzten vom 31. Oktober l. J. Leider muss ich mich der deutschen Sprache bedienen, da ich auf meine Schreiben in slovenischer Sprache bis jetzt keine Antwort erhalten konnte. Ich bin seit dem Herbst 1909 Abonent Ihrer sozialen Revue Akademie und habe alle Abonnementbeträge im vorhinein pünktlich bezahlt. Mit Postanweisung Nro. 183^a ddo 31. Oktober 1914 habe ich den Betrag per K -.96 für eine Einbanddecke Jahrg. XIX. 1914/15 eingeschendet, ohne die

inbanddecke und auf meine weiteren Schreiben eine Antwort erhalten zu haben. Im September l. J. habe ich Nr. 9-10 Jahrg. XXI. pro 1916/17, welche mir nicht zugekommen sind, wiederholt reklamiert, bis heute ohne eine Antwort.

Ich abonniere ohne weiters den Jahrg. XXII. der Akademie und werde den Betrag per K 14.40 sogleich nach Erledigung dieses Schreibens einsenden. Ich ersuche demgemäss die Einbanddecke pro 1914/15 Jahrgang XIX. und Nro. 9-10 Jahrg. XXI. mir einzusenden.

In Erwartung einer gefälligen Antwort

mit sozialem Gruss

PS. Heute erhielt ich das Heft *Český stát* und glaube dass sich dieses Heft auf die fehlenden Nummern 9-10 Jahrg. XXI. pro 1916/17 bezieht. Wenn dies der Fall ist, so ist der Jahrg. XXI. komplet in meinen Händen.

Quelle:

Dolja.

1 bestätigte...: 31. oktobra 1917 je Tuma prejel od socialistične revije Akademije okrožnico, s katero najavljajo nov letnik (22) »v rozsahu rošřřeném na tři nové archy a s programem prohloubeným«. Revija bo imela tudi posebno ločeno prilogo.
Quelle erhielt ich...: Zvezek Český stát je bila dvojná šřevilka (9-10) 21. letníka (1917).

Triest, dne 12. septembra 1918.

P.t.
Redakce »Akademie«
Praze II.
Hybernská ulice 7.

Pripravljene bi bil sodelovati pri socialistični reviji »Akademie«. Da si češki za silo pišem, vendar zika ne obvladam toliko, da bi brez težave in z dovoljnim preudarkom pisal članke.

Pošiljal bi Vam torej koncepte slovenski, ali že da jih natisnite v slovenskem jeziku, ali pa da jih prevedete na češki.

Za sodelovanje ne zahtevam drugega nego brezplačno pošiljanje revije.

Pričakujem Vaš odgovor

s socijalnim pozdravom

Quelle:

Dolja.

Triest, den 5. November 1918.

An die
Administration der Revue »Akademie«
Prag.

Über die Aufforderung vom l. M. den Betrag per K 14.12 für eingesendete Zeitschriften zu zahlen, glaube ich mir eine Aufklärung über den geforderten Betrag zu geben.

Ich bin auf die Zeitschrift »Akademie« seit 1909 abonniert und habe den Betrag per K 4.80 für das ganze Jahr im vorhinein regelmässig im Monate Oktober oder November jedes Jahres eingesendet.

Am 31. Oktober 1914 bestellte ich eine Einbanddecke und sendete nebst dem Abonnementsbetrag per K 4.80 auch den Preis der Einbanddecke per K -.96, ohne jedoch jemals dieselbe erhalten zu haben.

Pro 1915 und 1916 sendete ich den Betrag per K 4.80 ein.

Am 20. November 1917 zahlte ich den Betrag per K 14.40 an Abonnement, K 2.10 für die Einbanddecke XIX, abzüglich per K -.96 für die bestellte aber nicht gestellte Einbanddecke pro 1914. Damit habe ich, das Abonnement und alle Verbindlichkeiten mit dem Betrage per K 15.54 am 20. November 1917 über Postenlagschein gezahlt zu haben.

Pro XIII werde ich den Betrag per K 18.- Abonnement einsenden, erwarte jedoch früher die Aufklärung über den verrechneten und geforderten Betrag per K 14.12.

Ich wünsche meine Sachen in Ordnung zu haben, weil ich gewohnt bin, pünktlich im vorhinein zu zahlen. Ich schreibe deutsch, weil ich gewöhnlich auf meine slovenischen Briefe keine richtigen Antworten halte.

Mit sozialem Gruss

rekommandiert

Quelle:

Dolja.

Über die Aufforderung...: Sporočilo založnika ni ohranjeno.

4

Görz, 18. September 1919.

Administration
der Revue Akademie
Prag

Infolge der Kriegsereignisse erhielt ich von Ihrer Revue Jahrgang XXIII nur die 1. Nummer pro Oktober 1918. Nachdem ich den vollen Abonnementsbetrag für den Jahrgang XXIII im vorhinein eingezahlt habe, ersuche ich mir die weiteren Nummern pro November und Dezember 1918 und jener bis September 1919 einsenden zu wollen.

Ich bleibe auch weiters pro Oktober 1919 bis Oktober 1920 abonniert und werde den betreffenden Betrag sogleich nach Erhalt gefälliger Antwort einsenden.

Mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

5

Görz, den 19. Oktober 1919.

P. T.
Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství
(Ant. Svěcený)
Prag.

In Beantwortung des Geschätzten vom 7. Oktober l. J. erlaube ich mir anzufragen in welcher Weise ich die Zahlung per K 18.60 an Ihre Adresse leisten kann. Der Geldverkehr zwischen Venezia Giulia und Czechoslavia funktioniert nicht. Es wäre vielleicht möglich den Betrag mit 7.44 Lire bei der Jadranska banka in Triest einzuzahlen, welche den Betrag in Prag umzusetzen könnte.

In jedem Falle ersuche ich mir angeben zu wollen, auf welchem Wege ich den Abonnementbetrag einsenden könnte.

Hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

In Beantwortung...: Založba je poslala Turni dopisnico 7. oktobra 1919 kot odgovor na njegov dopis z dne 19. septembra. Sporočili so, da mu bodo manjkajoče izvode poslali.

6

Gorica, dne 25. novembra 1919.

Akademie
Praga.

Prejel sem R[očník] XXIV číslo 1. »Akademie«. Ne vem pa kako bi plačal abonem[en]t, ker je denarni promet med Italijo in Čehoslavijo jako otežkočen. Prosim, da mi naznanite po kateri poti naj plačam K 24 ali pa, naj administracija blagovoljno potrpi ter mi pošilja revijo redno naprej, dokler ne nastopijo boljše razmere pri poštnem denarnem prometu.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

7

Gorica, dne 24. januarja 1920.

Akademie revue socialistická
Praha.

Prejel sem št. 1 in 3 »Akademie«, ne pa št. 2. Prosim, da se mi dpošlje še številka dve in pravilno vse številke naprej.

Od »Ročnika« XXIII. prejel sem le št. 1, če tudi sem plačal cel letnik naprej. Prosim, da se mi pošljejo vse številke 2 - 12/XXIII. Imam pri poštni hranilnici na Dunaju čekovni račun in lahko bi nakazal potrebni znesek v avstrijskih kronah (Alte Kronen Währung). Za ta slučaj, bi mi morali napovedati firmo na Dunaju, katera bi za Vaš račun prejela denar.

Pričakuje prijazni odgovor

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Gorica, dne 2. Junija 1921.

Upravništvo
Socialistická Revue Akademie
Praga

Prejel sem prvo številko Ročnik XXV revije Akademie ter izjavljam, da ostanem naročnik in prosim, da se mi sledeče številke praviloma dpošiljajo. Prosim, da se mi naznani koliko sem dolžan na leto in koliko imam plačati za celo leto za naprej in na kak način naj nakažem plačilo. Ako ima Banka v Trstu podružnico v Pragi mislim bo najbolje, ako nakažem naročnino potem banke.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Opomba:

Banka ima v Trstu...: Jadranska banka v Trstu je bila ustanovljena leta 1905, Tuma je bil med njenimi prvimi delničarji. Leta 1914 je banka ustanovila podružnico na Dunaju, v Pragi pa je ni imela. Banka je prenehala v Trstu delovati leta 1926.

Gorica, dne 19. septembra 1921.

Ustřední dělnické knihkupectví a nakladatelství
Ant. Svěcený
Praha. II
Hybernska 7

Prejel sem dopisnico, s katero se mi naznanja primanjkljaj v znesku Kr. 13.50 Ker je ta znesek nalenkosten in so stroški pošiljanja denarja nesorazmerno visoki, nakažem znesek 13.50 skupaj z naročnino predplatne) za bodoče leto, ter se priporočam za redno pošiljanje revije.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Opomba:

Prejel sem dopisnico...: Dopisnica ima datum 7. september 1921.

AKADEMSKI GLAS (Ljubljana)

Informativno strokovni list Akademski glas je izhajal v Ljubljani v letih 1933-1936. Pričela ga je izdajati skupina študentov ljubljanske univerze, kasneje je postal glasilo levičarjev in zagovarjal enotno študentovsko fronto, polemiziral je s Stražo v viharju. Uredniki lista so bili Fran Petre, Ivo Pirkovič, Vladimir Pavšič. Leta 1939 je študentovska levica želela list obnoviti, oblast je poskus preprečila.

27. novembra [193]4.

P.n.
Redakcija »Akademski Glas«.
Ljubljana
Wolfova ul.3/I.

Prejel sem vabilo na naročbo »Akademskega Glasu« za prihodnje leto. Bil sem nekaj časa abonent revija letnika in moram priznavati, da je imel list marsikaj dobrega, v prvi vrsti pomen za akademike same. Je morem pa ugotoviti, kako posebno umstveno gibanje mladine.

Gotovo mi je na srcu univerza in zanimam se tudi za univerzitetno knjižnico. Ne uvidim pa poti, a bi akcija za eno ali drugo od moje strani kaj zalegla. Je velika pridobitev, da imamo univerzo, če že iz ruzega stališča ne, da nam producira domače uradništvo ter je tudi ekonomičnega pomena. Pri tem pa žalujem, da ljubljanska univerza ne more nuditi dijakom onega gradiva in poleta, ki mora prihajati od isoke šole. Vse je sestavljeno v naglici in za prvo silo in bo pač trajalo še dolgo, da se povzpne nekoliko višje. Glavno hibo naše univerze bi označil s citatom: »littera occidit, spiritus vivificat«. Po knjigah bi naša univerza kolikor toliko zadoščala, duha pa vidim premalo.

Sodeloval bi pri »Akademskega Glasu«, če bi imel količkaj upanja, da bi prišel do svobodne misli. Ta pa se danes v Jugoslaviji odreka, diskusija je dovoljena le v onih mejah, kakor jo priznava policijska uprava. To je zame žaljivo in sodelovanje moje onemogoča.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Opomba:

»littera occidit...: Črke ubijajo, duh oživlja (Sveto pismo nove zaveze, iz drugega Pavlovega pisma Korinčanom).

AKADEMSKI SPORTSKI KLUB »PRIMORJE« (Ljubljana)

Atletski sportski klub (ASK) »Primorje« je bil ustanovljen leta 1920. Ustanovili so ga primorski rojaki, ki so povečini kot emigranti živeli v Ljubljani. Klub je gojil več vrstni športa, zlasti atletiko in nogomet. Leta 1925 se je preimenoval v

Akademski sportski klub, prenehal je delovati oktobra 1941. ASK »Primorje« je bilo mestni rival SK »Ilirija«. V sporih, ki so nastali med kluboma, se je ASK »Primorje« povezovalo z delavskimi športnimi društvi.

dne 3. janv. [19]28

P.n. A.S.K. Primorje
Ljubljana
Massarykova ul. št.1

Potrjujem prejem Vašega cenjenega lista od 31. dec. 1927, a se žal ne morem odzvati izvolitvi v širši odbor Vašega spošt. kluba, radi nedostaje časa.
Želim Vašemu spošt. klubu obilo uspeha.

Opombe:

Kopija.

AKADEMSKO FERIALNO DRUŠTVO »ADRIA« (Gorica)

Akademsko ferialno društvo »Adria« je bilo ustanovljeno v Gorici leta 1902, po petindvajsetih letih delovanja pa je bilo ukinjeno leta 1927; kljub liberalni usmerjenosti je delovalo nadstrankarsko. Društvo je imensko vabilo Tumo na občni zbor (3. 8. 1924), ohranjeni sta še vabili na izredni občni zbor (3. 11. 1923) ter na prosvetni tečaj (16. in 17. 9. 1924). Henrik Tuma je že pred prvo svetovno vojno sodeloval z društvom »Adria«; 26. marca 1913 je v okviru dejavnosti društva predaval o Emanuelu Kantu in Karlu Marxu.

ALPENVEREINSBÜCHEREI DES DEUTSCHÖSTERREICHISCHEN ALPENVEREIN (München)

Deutschösterreichischer Alpenverein (DÖAV) je nastalo z združitvijo avstrijskega (ustanovljeno 1862) in nemškega planinskega društva (ustanovljeno 1869) leta 1873.

Knjižnica DÖAV Alpenvereinsbücherei je bila ustanovljena leta 1902 v Münchnu. Okoli leta 1930 je bila največja strokovna planinsko-alpinistična knjižnica na svetu.

19. September [193]1.

P.n.
Alpenvereinsbücherei des D.u.Ö. Alpenvereins
München
Westenriederstrasse 21

Unter Kreuzband habe ich heute meine Namenskunde der Julischen Alpen (Imenoslovje Julijskih Alp) kostenfrei an Ihre Adresse eingesendet. Ich glaube, dass meine Namenskunde relativ die ausführlichste alles bisher erschienenen ähnlicher Werke ist. Es ist eine Arbeit, die ich als Alpinist durch cca. 30. Jahren geleistet habe. Sie könnte als semantische Grundlage insbesondere Philologen dienlich sein. In den Fussnoten sind kurze etymologische Deutungen angegeben.

Wollen Sie den Empfang gefälligst über Postkarte bestätigen.

Hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

Wollen Sie den... Sprejem so potrdili na dopisnici dne 21. septembra 1931.

ALPINISTIČNI KLUB »SKALA« (Mirko Kajzelj; Ljubljana)

Alpinistični (turistični) klub »Skala« je deloval med leti 1919 in 1941 kot vzporedna organizacija ob Slovenskem planinskem društvu. Klub si je prizadeval, »da nadomesti staro miselnost s svežimi idejami, da ustvari slovenski alpinizem in ga dvigne na svetovno raven« (V. Škerlak, Zgodovina Alpinističnega kluba Skala. Planinski vestnik 61/1961, 364). Tuma je s klubom sodeloval in leta 1930 je klub izdajal knjigo Pomen in razvoj alpinizma. Zdravnik dr. Mirko Kajzelj (1908-1986) je postal predsednik »Skale« leta 1933, potem ko je odstopil prof. Janko Ravnik; klub je vodil do 30. aprila 1935.

1

2. maja [193]3.

P.n.
Turistični klub »Skala«
v
Ljubljani

Pri pregledovanju spisov alpinskih pisateljev v »Planinskem vestniku« skoraj v vsakem spisu naletim na napačna geografična imena, ki se rabijo po nemških zemljevidih po stari navadi. SPD izdalo je imenoslovje Julijskih Alp, k temu sem na lastne stroške dal natisniti imenoslovni zemljevid Triglavске skupine, od katerega sem daroval Vašemu društvu 1500 izvodov Na občnem zboru »Skale« sem pa čul, da je »Skala« prodala od teh zemljevidov vsega za Din 12.- Iz tega sklepam, da naši plezalci sploh nimajo interesa za domača imena. Po drugi strani leži veliko zemljevidov brez haska. Predlagal bi, da društvo podari vsem članom centralnega društva in jeseniške podružnice po en zemljevid. Tako se razda nekaj čez

00 izvodov, da se doseže enaka raba imen Triglavske skupine. Ob enem pa bi bilo to reklamno delo. Lazposlal bi tudi za vse koč SPD po dva eksemplarja z nalogo, da se po en eksemplar razobesi v avetišču.

S planinskim pozdravom

!pombe:

opija.

PD izdalo je...: Poleg imenoslovja je dal Tuma natisniti še zemljevid skupine Triglava in Škrlatic (merilo 1:375000, narisal ga je Ostož Tuma, izšel leta 1930). so naklado zemljevida je Tuma 15. junija 1931 prepustil »Skali«. Klub ni storil veliko, da bi zemljevid razpečal, vendar je Tumov predlog upošteval.

18. maja [193]3.

Velecenjeni gospod
dr. Mirko Kajzel,
predsednik T. K. »Skala« v
Ljubljani.

V smislu sklepa literarnega odseka SPD smo pregledali monografijo ge. Debeljakove o plezalni tehniki Vi, g. dr. Mrak in jaz. Jaz sem predlagal monografijo celoma, g. dr. Mrak deloma ter mi je vrnil perat, da ga pregledate tudi Vi in potem izročite plezalnemu odseku »Skale« pod Vašim vodstvom, da dá voje mnenje. Ker ga. Debeljakova pritiska, da bi se stvar hitro rešila, Vas vabim, da se zglasite v moji isarni, da Vam izročim operat in pojasnim celo zadevo. Dobite me najlažje pop. od 4 do 6 1/2 ure.

Z odličnim spoštovanjem in planinskim
pozdravom

!pombe:

opija.

smislu...: Glej Mira Marko Debelak-Deržaj! Tuma napačno izpiše njen deklinski priimek, prav tako tudi priimek naslovnika pisma.

g. dr. Mrak deloma...: Dr. Anton Mrak (1883-1961), slovenski gorohodec, član osrednjega odbora Slovenskega planinskega društva. Glej Tumovo pismo Miri I. Debelakovi (16. 5. 1933)!

28. januarja [193]5

P.t. Turistovski klub »Skala«
Ljubljana
Slomškova ul. št. 1

Cenjeni tovariši!

Za 26. febr. t.l. je določeno moje predavanje »O toponomastiki«. V kolikor poznam naše bčinstvo, je isto sprejemno le za predavanja s slikami. Za moj predmet pa je le malo slik. Diapozitivi, atere ima naš klub in SPD za tolmačenje terenskih oblik na razpolaganje, so le malo uporabni. Opažam, da predmet predavanja »toponomastika« slabo izbran. Nameravam namreč predavati o terenskih oblikah, akor so izražene v naših gorskih imenih a prihajajo v poštev tudi snežne in ledene oblike poleg strogo morfologičnih-geologičnih. Za predavanje o snežnih in ledenih pojavih sploh nimam diapozitiv[ov]. Imam nekaj literarnih slik za to rabo, morale bi se prenesti iz knjig na diapozitive. Predvsem vprašam ali bi naši materji prenesli slike na diapozitive oz. bi klub dotični strošek založil. Radi prenosa slik iz knjige na diapozitive bi morali poslati strokovnjaka k meni, da pregleda slike ter se izreče o mogočosti prenosa.

Opozarjam ob enem klub, da je za 5. februarja določeno Ertlovo predavanje ter bi istočasno redavanje moralo odpasti kar bi premenilo ustrezno spored predavanj. Končno še opažam, da v dosedanjih objavah predavanj kluba nisem nikjer imenovan. Vsi predavatelji in predmeti so naštet, le moje predavanje je izpuščeno, pač po spregledu, vsekakor bo prav, ako se ob priložnosti objava popolni in spremeni tudi ime redavanja namesto »Toponomastika« v »Oblike gor in prirodni pojavi«.

Pričakuje Vaš odgovor

s tovariškim pozdravom

!pombe:

opija.

!pozarjam ob enem klub...: Gre za predavanje Hansa Ertla o Grönlandiji oziroma Himalaji.

AMMINISTRAZIONE DELLE POSTE E DEI TELEGRAFI (Trst)

Dopis, ki ga je Tuma naslovil na direkcijo pošte in telegrafa v Trstu, je nastal v zvezi s terjatvijo neplačanega računa, ki jo je Tumi poslal Touring club italiano (TCI).

li 30. giugno [19]26

Servizio dei conti correnti postali
Trieste

Dal proprio conto Nr. 11/263 ho assegnato al Nr. 87 appar Suo timbro dd. 1. ottobre 1925 Nr. 6280 all'indirizzo del Touring club Italiano a Milano di L. 39.30 a titolo di canone pro 1926, rimandando dopo l'operazione Nr. 5 l'importo di L. 1.238.90 al mio conto. Dopo diverse reclamazioni verso il T.C.I. la direzione generale mi scrisse addì 26 corr. non essere l'importo di L. 39.30 mai pervenuto all'indirizzo del T.C.I.

Vorrà verificare la suddetta operazione e darmene certificato, affinché possa nuovamente reclamare i miei diritti da socio.

Devotissimo

Opombe:

Kopija.

Dopo diverse reclamazioni...: Glej Touring club italiano (Tumovi pismi 16. 6. in 19. 8. 1926)!

Vorrà verificare la...: Uprava pošte in telegrafov je Tumi iz Trsta 30. julija 1926 sporočila, da je bil znesek 39.30 lir plačan naslovniku 22. oktobra 1925.

FRANC ANDREJŠEK

Franc Andrejšek (1872-1943), vikar iz Sedla pri Breginju, Čeh po rodu. Odgovarjal je na Tumovo pismo (Ljubljana, 10. 8. 1926; ni ohranjeno). V svojem odgovoru (7. 10. 1926) je vikar Andrejšek navedel primere iz krajevne toponomastike in nekaj posebnosti krajevnega govora.

JOSIP APIH

Zgodovinar Josip Apih (1853-1911) se je Tumi zahvalil (26. 3. 1907) za podporo v višini 20 kron. Znesek je Tuma poklonil Podpornemu društvu za slovenske dijake Koroške. Josip Apih je bil blagajnik društva. Takrat je živel v Celovcu, kjer je med leti 1892 in 1907 učil na učiteljskišči.

ARBEITER - ZEITUNG (Dunaj)

Arbeiter - Zeitung je bil ustanovljen leta 1889 na Dunaju kot glasilo avstrijske socialdemokratske stranke. Od začetka ga je vodil Viktor Adler in je od leta 1895 izhajal kot dnevnik. Leta 1934 je bil prepovedan in je izhajal nato ilegalno v Brnu. Avgusta leta 1945 je pričel ponovno izhajati, zaradi svoje naklade je postal največji avstrijski dnevnik.

Görz, 18. September 1919.

Administration
der »Arbeiterzeitung«
Wien

Als Abonnent habe ich den Betrag per K 11.40 als Abonnentspreis pro Oktober bis Dezember 1918 eingezahlt, erhielt jedoch nur die Nummern bis Ende Oktober. Die weiteren blieben infolge der Kriegsergebnisse ausständig. Ich ersuche mir die betreffenden Nummern einsenden und bekanntgeben zu wollen, unter welchen Bedingungen ich noch weiters in Abonnement verbleiben könnte.

Mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

Ich ersuche mir...: Odgovor na Tumovo pismo je z dne 25. septembra 1919.

IVAN ARČON

Ivan Arčon (1882-1960), zidar iz Vrtojbe, naveden je med Tumovimi zaupniki. Leta 1925, na pomlad, je skupaj z Jožetom Gulinom zbiral ljudi, ki bi se želeli preseliti v Sovjetsko zvezo (glej Tumovo pismo Jožetu Srebrniču 4. 4. 1925). Vodil je poseben odbor, njegovo delo pa je preprečila italijanska oblast. Zaradi te agitacije je bil Arčon mesec dni v zaporu.

Gorica, dne 4. maja 1920.

Sodrug
Ivan Arčon, zidar
v Dolnji Vrtojbi

Za to nedeljo imam na razpolaganje Franca Milosta, ki bi lahko priredil političen javen shod. Shod sem že oglasil komisarjatu in sicer v prostorih Nemčevih v gor. Vrtojbi. Nabirajte v Šempetru, v gor. in dolnji Vrtojbi zaupnike. Da se bo shod častno vršil agitirajte od moža do moža in povabite tudi Biljence. Shod sem priglasil ob 10. predpoldne, ker se bo isti dan vršil shod tudi v Sovodnjah popoldne. Vabim Vas, da se zglasite osebno takoj v moji pisarni, da se vse pravočasno dogovorimo.

S sodružnim pozdravom

pombe:

opija.

3 to nedeljo...: Glej Franc Milost! Shod je bil v Vrtojbi 9. maja 1920. Govornik Milost je poročal o »političnem položaju«; na shodu so ustanovili »politično organizacijo« (Delo 16. 5. 1920, šte. 13).

AVANTI (Rim, Milano)

Glasilo socialistične stranke Italije Avanti je pričelo izhajati v Rimu leta 1896 pod uredništvom Leonide Bissolattija. Njegovi uredniki so bili Enrico Ferri, Claudio Treves in Benito Mussolini. Treves je prenesel uredništvo lista v Milano. Po prvi svetovni vojni je njegovo urejanje prevzel Giacinto Menotti Serrati. Po letu 1926 je list izhajal v Franciji, med drugo svetovno vojno pa zopet v Italiji, naprej ilegalno in nato legalno.

Gorizia, li 25 Aprile 1921.

Amministrazione dell' »Avanti«
Milano.

Mi maraviglierei di avere ricevuto una monitoria se non mi pervenissero da tutte le amministrazioni italiane abbenchè sono avvezzo di anticipare i miei abbonamenti come sono pure avvezzo e non ricevere regolarmente i fogli abbonati.

Sono abbonato alla »Critica sociale« al »Comunismo« nonchè all'Avanti cumulativamente ed ho ora pagato 24. II. 1919 L 10.-, 29. XII. 1919 L 10.-, per la »Critica sociale«, 11. X. 1919 L 5.-, 29. XII. 1919 L 10.- per il »Comunismo«, addì 8. XII. 1920 L 50.- ed addì 5. I. 1921 L 50.- piu L 5.50 per l'Almanaco socialista per 1921 fin'ora però non ricevuto. Vorrà verificare gli avvenuti pagamenti e mandarmi un conteggio per tutti i tre stampati. Desidererei di regolare l'abbonamento in modo di pagare le istanze per la »Critica sociale« il »Comunismo« e »l'Avanti« per tutto 1919 e 1920 e di lasciare l'importo residuo a titolo di abbonamento cumulativo dell'anno corrente.

Vorrà mandare al mio indirizzo l'Almanaco socialista e mi raccomando un poco per una migliore videnza.

Con saluto sociale

pombe:

opija.

i maraviglierei...: 29. aprila je uprava Avantijskega sporočila kot odgovor, da je napaka pri njih, saj naročnina poteče šele februarja 1922. Glej Critica sociale (Milano) in Comunismo (Milano)!

l'Almanaco socialista...: Založba »Avanti« v Milanu je izdala Almanaco socialista italiano za leto 1921.

Gorizia, li 16 dicembre 1921

Amministrazione
»Avanti«
Milano

Ero abbonato in via cumulativa dell'»Avanti«, »Comunismo« e »Critica sociale« per 1921 e desidero continuare tale abbonamento. Vorrà comunicarmi il conto fino alla fine dell'anno 1921 ed il prezzo cumulativo per il anno 1922.

Con fraterno saluto

pombe:

opija.

vorrà comunicarmi...: Uprava lista Avanti sporoča 22. decembra 1921, da je skupna naročnina za leto 1921 poravnana. Naslovnika vabi, naj se naroči tudi za leto 1922.

JUST BAČAR

Just Bačar (1883-1941), zdravnik in zdravstveni strokovni pisec, se je z dopisom dne 15. februarja 1907 kot študent drugega letnika medicine obrnil do Tume za denarno pomoč, oziroma prosil za posredovanje, da bi deželni odbor ugodil njegovi prošnji. Svojo prošnjo tudi opravičuje: »Končno naj omenim tudi žalostno dejstvo, da že več let ni bilo nobenega medicincev iz Goriškega nad dvajset.«

Bačarjevo in vlogo še dvajsetih študentov je obravnaval deželni zbor na svoji seji 16. marca 1907. Določil je denarni znesek, ki naj se porazdeli med prosilce. Bačar je promoviral leta 1911 na Dunaju. Več let je bil zdravnik v Gorici, od leta 1929 je živel v Mariboru. Poleg strokovnih člankov je avtor knjige Zdravje in bolezen v domači hiši (1-2, Gorica 1926-1927).

ANDREJ BAHUN

Andrej Bahun (1874-1957) je bil rojen v Dolnjem Ladanju v Hrvaškem Zagorju. Zaposlen je bil v domačih krajih kot papirniški delavec, služboval je nato pri železnici v Mariboru, od tu pa je prišel v Trst. Leta 1919 se je preselil iz Trsta v Jugoslavijo. V delavsko gibanje socialistične smeri je stopil na začetku stoletja, v Trstu je bil sodelavec Ivana Regenta, Rudolfa Golouha in drugih. Napisal je spomine. Odlomke, ki se nanašajo na Bahunovo življenje v Trstu, je objavil Primorski dnevnik (1969, šte. 224-237).

Cenjeni sodrug!

V prilogi Vam pošiljam brzojavni tovorni list, katerega sem podpisal, da ga izpolnite, kakor treba in oddaste zabojo knjig na naslov, kakor sem Vam ga sporočil s prejšnjim tovornim listom. Ker sem vedno zaposlen, izven Trsta pričakujem, da iz prijaznosti do mene in do stranke izpolnite brzojavni tovorni list ter oddaste blago na naslov založbe »Naprej« v Ljubljani. Stroške, katere bi pri tem imeli, Vam jako rad povrnem, če tudi mislim, da stroškov ne bo, ker zabojo oddaste nefrankiran na naslov založbe Napreja.

Pričakujete prijazno poročilo

s socijalnim pozdravom

Gospod
Andrej Bahun
v Trstu
Via Roiano števil. 2/III.

Opombe:

Kopija.

...in oddaste zabojo...: Ni ugotovljeno, za katero pošiljko knjig gre. Verjetno gre za zalogo Naših zapiskov.

...da iz prijaznosti do mene in do stranke...: Bahun je na dopisnici 26. junija 1918 Tumo obvestil, da zabojo še vedno ni oddal, ker ne more potovati kot tovorni marveč le kot brzojavno blago. Prosil je Tumo za odločitev, nakar mu je Tuma 1. julija 1918 odgovoril.

...založbe »Naprej«...: Glej Naprej (Ljubljana)!

FRANC BAJT

Nadučitelj v Ajdovščini Franc Bajt (r. 1856) je Tumo prosil, naj pomaga reševati gmotni položaj učiteljev (pismo 17. 7. 1901): »Ako pripomorete učiteljstvu do dostojne eksistence, ga s tem rešite sedanjih postranskih opravil, katera sedaj vežeje moči ter mu ne dopuščajo, da bi zunaj šole zadostno tam delovalo, kjer ga potrebujete. Narodno napredna stranka dobi v učiteljstvu najboljšo zaslonbo, ako je reši dosedanjih morečih skrbi.« Bajt je pisal kot predsednik deželne učiteljskega društva za Goriško in Gradiščansko (izvoljen 20. 6. 1901). Na pismo je Tuma najverjetneje odgovoril, koncept je datiran 20. julija 1901 (r. pisan s Tumovo pisavo) in se glasi: »Željam učiteljstva bode mogoče ustreči, ako dobimo v dež. zbor napredne poslance in sice vse. Zato pa naj se uč. [iteljstvo] tudi za to potrudijo pri prih. dež. zb. [orskih] volitvah, od kojih izida takorekoč odvisno zboljšanje njihovih gmotnih razmer.«

Drugo Bajtovo pismo je z dne 4. oktobra 1901. Priporočal je, da so med učitelji določeni kot agitatorji za deželne volitve nadučitelj v Renčah Anton Bajc, nadučitelj v Ajdovščini Franc Bajt, učitelj v Šentmavru Anton Kutin, učitelj v Tolminu Andrej Vrtovec, nadučitelj v Nabrežini France Tomšič, nadučitelj v Sežani Anton Kosovel in nadučitelj v Kanalu Alojzij Verč. Za posrednika med narodno napredno stranko in učitelji je določen Franc Bajt. Kot kandidata za deželni zbor so predlagali Andreja Vrtovca.¹

5. januarja 1902 je Bajt predlagal, da bi na Tolminskem pri deželnih volitvah namesto Oskarja Gaberšiča kandidiral Andreja Vrtovca. Obenem pa Bajt obširno razglablja o razmerah v deželi ne le v vrstah Slovencev, pač pa je obravnaval tudi odnos do Italijanov in pri tem menil, da je nacionalizem, ki ga zastopa tržaška Edinost vreden toliko kot piškav oreh, tak nacionalizem bi goriške Slovence ponovno spravil v klerikalen jarem, »kateremu smo deloma v zadnjem času ubežali. Tak nacionalizem bi osamil narodno - napredno stranko, da bi ostala brez zaveznikov in vedno več stopinj zadej za velikimi kulturnimi narodi. Narodno - napredna stranka je pogrešila, da ni poiskala zveze z naprednimi Lahmi naše dežele ampak se je pustila prehiteti od naših klerikalcev. Kar se pa ni zgodilo, se lahko popravi pri prvi priliki, ko stopijo med Lahmi novi možje v politično ospredje in dosednji voditelji v ozadje [...] Zveza bi pa morala sloneti na podlagi skupnih interesov, drugače pa puščati zaveznikom popoln prostost. Priprava za tako zvezo bi bila, da ne sme »Soča« opravljati policijske službe proti Lahom ampak pripuščati to opravilo tistim, ki so za to določeni in postavljeni. Dalje bi bilo potrebno ogibati se onih narodnih napadov, ki nam že tako nič ne prinesejo, kar bi nam moglo koristiti. V istem smislu bi moralo nastopati in postopati vodstvo narodno napredne stranke. Če se to godi nekaj časa, ponudi se kmalu prilika za zvezo z Lahmi na podlagi skupnih interesov.«

Ohranjeno je še Bajtovo pismo z dne 6. januarja 1922. Z njim je prosil Tumo za posredovanje, da bi na podlagi izpisa goriškega deželne odbora postal upravnik trgovine s kmetijskimi pridelki (glej Cooperative operaie..., Tumovo pismo 17. 1. 1922). V pismu je Bajt zapisal svoj curriculum (končal gimnazijo v Gorici leta 1879, naslednje leto učiteljske v Kopru). Bajt se je kot organizator goriškega učiteljstva pogosto srečeval s Tumo. Tako sta skupaj nastopila na kmečkem shodu pri Rebku (Potoče v Vipavski dolini) 22. novembra 1903. Takrat se je Bajt med drugim ogreval za združenje vseh avstrijskih Slovanov z ruščino kot skupnim jezikom.

¹ Glej Anton Kutin, Andrej Vrtovec, Anton Kosovel! Poleg tega se omenjajo še Anton Bajc (1845-1903), Franc Tomšič (r. 1850) in Alojzij Verč (1863-1924).

ARTUR BARANIECKI

Dr. Artur Baraniecki je bil občinski zdravnik v Bovcu. 30. avgusta 1901 je pisal Tumi, da bi se zaradi zdravstvenih razlogov preselil v Gorico, zato ga prosi, da bi mu izposloval službo, ki ni nujno vezana na njegov zdravniški poklic. Baraniecki je ostal v Bovcu, kjer je umrl 4. avgusta 1905. Poljak po rodu (rojen 1. 1862 v Krzeszowicah v Galiciji) je bil »izboren zdravnik in ljudstvu velik dobrotnik« (Gabršček II 171).

SREČKO BARTEI

Srečko Bartel iz Trsta se je z razglednico (izdana ob petindvajsetletnici njegovega pevovodskega delovanja, 1876-1901; datum 17. 3. 1902) zahvalil Tumi za čestitke.

Bartel (tudi Bartelj) je bil dolgoletni vodja Slovenskega pevskega društva v Trstu (ustanovljeno leta 1890). Rojen je bil v Ljubljani (1859), v Trstu je živel od leta 1876 kot trgovec. Ob petindvajsetletnici delovanja je z zborom Slovenskega pevskega društva priredil koncert v Trstu (16. 3. 1902). Bartel se je tudi v časniku zahvalil za vsa prejeta voščila (Edinost 17. 3. 1902, šte. 62).

JOŽEF BATISTIČ

Zidar Jožef Batistič je naveden med Tumovimi zaupniki na Goriškem. V Biljah, kjer je živel, je bil organizator tamkajšnjega delavstva (več opekarških podjetij), deloval je v sindikalnem gibanju, junija 1920 je bil organizator štrajka opekarških delavcev v štirih biljenskih in v dveh opekarnah v Bukovici.

Gorica, dne 13. julija 1920

Dragi sodrug!

Za nedeljo 18. t.m. ob 9. predpoldne naznanil sem shod v Biljah v prostorih Solarja in te po želji odrufov v Biljah vabim, da za gotovo prideš na shod.
Ako želiš pojasnila, oglasi se prej pri meni v pisarni.

S prijateljskim pozdravom

Opombe:

opija. Naslovnik je na kopiji napisan s svinčnikom.

a nedeljo...: Zbor je bil v nedeljo, 18. julija 1920, na »komunističnem shodu«, kot poroča Delo (23. 7. 1920, šte. 29) sta govorila Tuma in Franc Kosič.

KAREL BATISTUTA

Karel Batistuta je bil vodja bolniške blagajne v Tolminu. Ta ustanova je delovala kot podružnica Okrajne bolniške blagajne v Gorici.

Gorica, dne 18. aprila 1920

Cenjeni sodrug!

Sodr. Štolfa mi je sporočil pristopne pole politične organizacije in Vaše pismo. Ker imam propagando za politično organizacijo jaz, se obračam na Vas, da se domeniva zaradi nadaljnjega postopanja. Vidim, da je večina članov iz Zatoľmina, k[er] imam že od nekdaj po osebnem vplivu precejšnjo oporo.

Izmed pripravljenih članov spada France Skočir pod Kobarid in da bo treba tje prepisati. Čudno se mi zdi, da iz Tolmina, Žabč in Polj[ubinja] ni še nikogar, dasi vem, da je tudi tam mnogo pristašev.

Nedeljo 25. imam javna shoda v Kobaridu in Bovcu za 2 majnika v Ajdovščini potem pa bi se lahko pripravil velik shod v Tolminu, morda na nedeljo 9. maja ob 10. pred. ali 2 pop.

Skličite toraj zaupnike iz vsake vasi posebej, povsodi dobite pristašev pritegnite k Tolminu tudi volče. Shode namreč prirejamo za večja okrožja. Vabiti bi toraj bilo za Tolmin, Polj[ubinj], Lj[ubinj], Žabče, Zatoľmin, Čadrg, Dolje, Gabrije [Gabrje], Kamnje [Kamno], Volče, Čiginj in Kozaršče.

V prilogi Vam pošiljam 100 izkaznic à L 4.- Brez plačila ne smete izkaznice nikomur izročiti. Pričakujj Vašega točnega poročila

S sodružnim pozdravom

Opombe:

opija. Naslovnik je pripisan.

odr. Štolfa...: Glej Alojz Štolfa! Pristopne pole niso ohranjene.

edeljo 25. imam...: Tega dne je imel Tuma zborovanje dopoldne v Kobaridu (udeležba 300 ljudi), popoldne pa v Bovcu (150 ljudi). Tumov nastop v Bovcu je prožil časopisno polemiko med časnikom Goriško stražo (6. 5. 1920, šte. 19), v daljšem članku Dr. Tumov komunistični shod v Bovcu (»Ej, gospod Tuma, Vi te govorili to, od česar ne bodo prazni želodci siti. Zamolčali pa ste to, kar bi Vam ne bilo prav, da bi zvedeli Slovani zasedenega ozemlja, t.j. da se je dr. Tuma vezal z Italijani na škodo našega ljudstva.«) in tržaškimi socialističnimi (komunističnimi) Delom, (28. 5. in 4. 6. 1920, šte. 15 in 16).

Gorica, dne 20. maja 1920

Cenjeni sodrug
Karel Battistuta
Tolmin.

V ponedeljek s prvim vlakom opoldan pride sodr. Josip Petejan v Tolmin, da ustanovi strokovno organizacijo stavbinskih delavcev in ako imate vse pripravljeno tudi politično organizacijo. Shod naznani ukajšnja Delavska zbornica naravnost na komisariat. Naznanite mi lokal in katero uro si želite, da se cela stvar pravočasno izvede.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

opija.

ponedeljek...: Glej Josip Petejan!

Sodrug
Karel Batistuta
okrajna bolniška blagajna
v Tolminu.

Kakor ste čitali iz listov se bo 4. in 5. septembra vršil strankarski zbor za Goriško v Gradiški ob Soči in za celo Beneško Julijo dne 11. in 12. v Trstu. Na obeh shodih razpravljala se bo skupna organizacija italijanskih, furlanskih, slovenskih, hrvatskih in nemških sodrugov. Zaradi tega je neobhodno potrebno, da se slovenske organizacije udeležijo obeh shodov. Računim, da bo Tolmin za gotovo zastopan po številu svojih članov. Svoj čas sem Vam izročil 500 izkaznic, a sem do danes prejel plačilo le za 108 izkaznic, dočim je na dolgu 292 izkaznic. Ako ste vse izkaznice izdali, bi prišli na Tolmin 4 delegatje. Treba pa je na vsak način poslati seznam vsch članov. Ker bi bil rad v redcu z računom, Vas tudi vabim, da pošljete še ostali znesek, katerega ste inkasirali za izkaznice.

Prihod delegatov naznanite sekretarjatu socialistične stranke v Gradiški in Trstu, da Vam preskrbi prenočišče. Dovolj je, da pridete v nedeljo zjutraj ali soboto zvečer ter se zglasite v Casa del Popolo.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Kakor ste čitali...: Delo je v nekaj številkih objavilo vabilo na kongres socialistične federacije v Furlaniji v Gradišču ob Soči, 4. in 5. septembra 1920. Na sestanku so bili seveda vabljeni predstavniki italijanske socialistične stranke ne oziraje se na narodno pripadnost. Splošna stavka, ki se je začela najprej v Furlaniji (31. avgust 1920) in se nato razširila čez celotno ozemlje takratne Julijske krajine (Julijske Benečije), je kongres onemogočila. Prav tako je stavka preprečila redni deželni kongres Deželne zveze socialistične stranke Julijske Benečije, sklican v Trstu za 11. in 12. september. Septembrska stavka ni imela le prvin socialnega boja, intervencija fašistov zoper stakajoče je kazala na (»boljševiška nevarnost«, »slovanska nevarnost«) političen obračun. Stavka ni bila mirna in v Trstu je prišlo do spopadov, v katerih je bilo ubitih 9 ljudi in nekaj deset ranjenih. Dogodki ob stavki so pomenili nadaljnje večanje fašističnega pritiska, ki ga je že oznanil požig Narodnega doma v Trstu (13. 7. 1920).

Računim, da bo Tolmin...: Batistuta je 24. avgusta sporočil, da se bo obeh zborov v imenu Tolminec udeležil Franc Kašca (glej F. Kašca).

Svoj čas sem Vam izročil...: Tuma se je zmotil, ker je izročil le 400 izkaznic. To potrjuje tudi seštevek 108 članov in 292 praznih izkaznic. Ohranjeno je tudi potrdilo o prejemu izkaznic, ki ga je podpisal Batistuta. Iz njega je razvidno, da je prejel 400 izkaznic, v pismu Tumi (24. 8. 1920) pa sporoča, da je na Tolminskem 108 članov, praznih izkaznic pa 392 (PRILOGA 1).

CARLO BATTISTI

Italijanski jezikoslovec Carlo Battisti (1882-1977) je bil po rodu s Tridentinskega. Jezikoslovje je študiral na Dunaju, kjer mu je prva svetovna vojna preprečila, da bi prevzel katedro za romansko filologijo. Po prvi svetovni vojni je vodil državno knjižnico v Gorici in bil poleg drugega ustanovitelj revije Studi Goriziani. Od leta 1925 je učil na univerzi v Firencah. Objavil je vrsto študij, posvetil jih je predvsem ladinskemu jezikoslovju. S Tumo sta imela stike že od takrat, ko je Tuma postal član filološkega društva (1919) in ko je sodeloval pri reviji Studi Goriziani (1924). Ohranjeni sta dve Battistijevi razglednici in kopija Tumovega dopisa.

20. VI. [193]1

Caro Professore!

Riceveti la sua bella opera e la lessi col massimo interesse. In cambio Le ho mandato oggi due miei libri: »La nomenclatura delle Alpe Giuglie«, con allegata carta toponomastica del Gruppo dell Tricorno ed il trattato sull »Significato ed evoluzione del alpinismo« che la interesserà dalla pagina 264 in poi. Si compiacerà di confermare la ricevuta ed in occasione darmi un cenno dell sue parere.

Non mancherò di riferire sulla sua opera, mi sarra però difficile di farlo prima del autunno. In lingua slovena non abbiamo una rivista in proposito proverò nella Slavia di Praga sotto la redazione del prof. Murko.

Procurerò prossivamente un esemplare delle »Mitteilungen des D. ö. Alpen Vereins.«
In attesa della sua conferma e rinovando i più sentiti ringraziamenti

devotissimo

Signor
Prof. Battisti
Firenze.

Opombe:

Kopija.

Riceveti la sua...: Tuma se je pri Battistiju zanimal za eno od njegovih objav, najverjetneje za knjigo Popoli e lingue nell'Alto Adige (1931). Kljub temu, da je Battisti knjigo poslal kot »prijateljsko darilo«, se je priporočil za recenzijo v kaki jugoslovanski reviji. Tuma je Battistiju poslal svoji knjigi Imenoslovje Julijskih Alp (1929) in Pomen in razvoj alpinizma (1930). Battisti je Tumo tudi prosil za kopijo recenzije knjige Popoli e lingue nell'Alto Adige v Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins (6. 1931, šte. 6, str. 133-136), ki jo je napisal Otto Stolz.

Si compiacerà darmi...: Battisti se je zahvalil na razglednici, ki jo je poslal iz Zadra (datum poštnega žiga najverjetneje 15. 7. 1931).

...nella Slavia di Praga...: Glej Matija Murko!

Otto Bauer (1881-1938) je bil glavni teoretik avstrijske socialne demokracije. Zgodaj se je posvetil znanstvenemu socializmu in vodil je avstromarksistično šolo. Veliko je pisal o nacionalnem vprašanju in pri tem zavračal meščanski nacionalizem. Bil je eden izmed organizatorjev druge in pol socialistične internacionale in je po prvi svetovni vojni zaradi taktičnih ozirov nasprotoval komunistični levici. Postal je zunanji minister v avstrijski republiki po prvi vojni; na njegovih spoznanjih je temeljila dejavnost avstrijske socialne demokracije v času med obema vojnama.

Ohranjena so tri Tumova pisma (kopije) in trije Bauerjevi dopisi Turni.

Triest, am 11. Dezember 1917

Werter Genosse!

Ich erlaube mir deutsch zu schreiben, nachdem ich bisher bei etwas verwickelten Angelegenheiten mit der slovenischen Sprache unter den Čechen nicht gut verstanden wurde. Da es sich um eine für die gesamte österreichische Partei wichtige Angelegenheit handelt, muss ich in erster Linie vollkommen verständlich sein [na kopiji pri tem odstavku pripisano: »za Dr. Šmeral in Modráček«].

Am 25. und 26. Dezember findet in Laibach der zehnte Parteitag der südslavischen sozialdemokratischen Partei statt.

Auch in unserer Partei ist infolge der grossen Weltereignisse eine Gährung eingetreten, eine Gährung, die bei allen lebensfähigen Organisationen eintreten musste.

Die bisherige internationale Organisation in Österreich sowie die innere Organisation der einzelnen nationalen Parteien lässt sich nicht mehr ohne Schaden für die Gesamtbewegung in der bisherigen Form unversehrt erhalten.

Unter uns bildete sich eine ähnliche Oppositionspartei, wie jene unter den Čechen, unklar noch in ihren Zielen, nur überzeugt, dass es anders werden muss. Ich begrüsse die neue Bewegung mit Freuden, wie ich andererseits entschieden auf dem Standpunkte stehe: Einheit der Partei ist unser höchstes Gesetz.

Auf den Parteitag werde ich ungefähr nachstehende Stellungnahme nehmen:

Das Prinzip der Selbstbestimmung der Nationen ist auch innerhalb der internationalen Organisation der sozialdemokratischen Partei vollständig durchzuführen. Jede Nation (ich verstehe darunter die Einheit der Kultur und die Einheit des Willens) bildet eine vollständige unabhängige eigene Organisation, sowohl in politischer als gewerkschaftlicher und genossenschaftlicher, als erzieherischer Richtung. Die einzelnen Nationen bestimmen ihre Vertretungen, welche den internationalen Zusammenhang in einem Verbandsverbande herzustellen haben. In diesem Sinne treten die einzelnen Nationen vollständig gleichberechtigt in der Internationale auf, in kulturellen und territorialen Fragen in Kurien in politischen auch einem näher zu bestimmenden Stimmverhältnisse. Die gewerkschaftliche und wirtschaftliche Organisation ist von der politischen zu trennen, um denselben eine vollständige Bewegungsfreiheit und Anpassung an die einzelnen Nationen und Territorien zu ermöglichen. Die internationale Vertretung derselben muss möglichst innig gestaltet werden, damit die alte internationale Aktionseinheit festgehalten werden kann.

Dem entsprechend muss auch die innere Organisation der einzelnen nationalen Parteien durchgeführt werden. Bei den gewerkschaftlichen, genossenschaftlichen und erzieherischen Organisationen Anpassung in den einzelnen Nationen und Territorien, die politischen Organisationen unabhängig und handlungsfähig gegenüber Staat und Wirtschaft. Es ist vor allem festzuhalten, dass die politische Organisation in zwei Richtungen zu verlaufen hat, die innere als Vereinigung aller organisationsfähigen Mitglieder als Vertrauensmännerorganisation und die äussere als Massenorganisation zum Zwecke der vollständigen Demokratisierung aller öffentlichen Anstalten und Korporationen.

Ich werde meine Stellungnahme am Parteitage näher ausführen und womöglich auch im »Kampf« »Akademie«) aussprechen.

Bei der Besprechung der politischen Lage muss die südslavische Partei ihre Stellungnahme gegenüber der südslavischen Reichsratsdeklaration aus dem obgenannten Gesichtspunkte heraus präzisieren. Ich sehe in unserem Parteitage ein wichtiges Ereigniss vom allgemeiner politischer Bedeutung, falls derselbe nicht nur auf die lokalen Verhältnissen beschränkt sondern die Verhandlungen im obigen Sinne geführt werden.

Demgemäss erlaube ich mir Sie auf den Parteitag als Gast zu laden. Ich habe diesen Weg erwählt um Ihnen vollständige Bewegungsfreiheit zu ermöglichen und wobei die deutsche (cechische) demokratische Partei nicht direkt tangiert wird. In derselben Weise habe ich mir erlaubt den Genossen Modráček, Dr. Šmeral und die Genossen Dr. Renner und Otto Bauer der deutschen Partei einzuladen.

Mit den Vertretern der serbischen, bosnischen und kroatischen Partei findet eine Besprechung am 2. d. M. in Agram statt, deren Resultate dem Parteitage mitgeteilt werden.

Aus dem gesagten ersehen Sie, dass es sich um eine wichtige Aktion für die Gesamtpartei handelt und deshalb erwarte ich, dass Sie die Teilnahme am Parteitage als Gast zusagen. Ich habe mich an die eigene Parteileitung gewendet um eine Einladung im obigen Sinne an Sie zu erwirken und denselben von diesem Schreiben an Sie Mitteilung gemacht, obwohl ich die Meinung bin, dass eine freiwillige Teilnahme als Gast Ihrerseits vollständig dem Zwecke entspreche und ich es auch als selbstverständlich ansehe, dass unsere Partei Ihre Teilnahme auf freudigste begrüßen wird.

Ich wende mich speziell an Ihre Person weil ich heute Ihnen und Modráček Dr. Šmeral dr. Rennerbauer die zwei Elemente der neuen Entwicklung sehe.

In Erwartung einer freundlichen Antwort

Mit Parteigruss

Dr. Renner:

Nachdem ich die Adresse des Genossen Otto Bauer nicht kenne, erlaube ich mir Sie zu ersuchen den beigeschlossenen Brief demselben übermitteln zu wollen.

Genossen:

Dr. Renner Karl, Reichsratsabgeordneten in Wien, Parlamentsgebäude

Otto Bauer

Dr. Gottlieb Šmeral

Modráček Franz

"

"

"

"

"

"

Opombe:

Kopija. Pismo je bilo namenjeno Karlu Rennerju, Ottu Bauerju, Bohumiru Šmeralu in Františku Modráčku. Zaradi abecednega reda naslovnikov je objavljeno v sklopu Tumovih pisem Bauerju. Bauer je pismo prejel preko Rennerja (glej postskriptum v kopiji). Prvi odstavek pisma je bil namenjen le Šmeralu in Modráčku. Da je pismo namenjeno več naslovnikom je mogoče spoznati tudi iz navedb v okroglih oklepajih, ki jih vsebujejo kopije pisma.

Ich erlaube...: Na kopiji tega pisma je v prvem odstavku pripisana pripomba: »za Dr. Šmeral in Modráček«.

Am 25. und 26. Dezember...: Deseti zbor JSDS se je odvijal po več kot treh letih (deveti zbor je bil v Ljubljani med 28. in 29. junijem 1914). Tuma je takrat nastopil s poročilom o političnem položaju.

Unter uns bildete...: Tuma misli na razcep v JSDS med starimi in mladimi v drugi polovici leta 1917.

Auf den Parteitag...: Tumov referat na zboru je objavil Naprej, vendar nepopolno, ker je cenzura črtala 212 vrstic (šestino referata) v stolpcu časnika. Vsebinsko cenzuriranih delov je povzel D. Kermavner (Ivan Cankar in slovenska politika leta 1918. Ljubljana 1968, 108-110). Sicer pa je poročilo iz Napreja o celotnem zboru izšlo v brošuri Razprave X. rednega zbora jugoslovansko socialnodemokratske stranke v Avstriji dne 25. in 26. decembra 1917 v Ljubljani (Ljubljana 1918). Ponatis tudi v ZA (306-317).

...auch im »Kampf«...: Glej Der Kampf (Dunaj, Praga) in Akademie (Antonin Svěcený; Praga)!

...den Genossen Modráček, Dr. Šmeral und die Genossen Dr. Renner und Otto Bauer...: Glej František Modráček, Karl Renner in Bohumir Šmeral!

Povabilo je bilo plod Tumove želje, »da se zedinijo avstrijski socialni demokratje raznih narodnosti za skupen nastop« (IMŽ 359). Pismo je nastalo v času sklica zbora JSDS v Ljubljani in kot pravi Tuma: »Povabil sem nanj dr. Šmerala in Modráčka kot zastopnika obeh struj čeških socialnih demokratov - internacionalne in nacionalistične - pa dr. Rennerja in dr. Bauerja kot zastopnika obeh struj - desne in leve - nemške socialne demokracije. A vsi so se izgovorili, da ne morejo priti (IMŽ 362).« Tako ta Tumov zblizevalni poskus ni uspel.

Mit den Vertretern...: Poročila o tem srečanju v Zagrebu ni.

2

Triest, den 23. Dezember 1917

Werter Genosse!

Ich bestätige den Empfang Ihres Wertes vom 17. I. M. und bedauere lebhaft, dass Sie verhindert sind nach Laibach zu kommen.

Ich stehe auf dem Standpunkt Hilferding, Fritz Adler und Ihrem in den letzten Nummer des »Kampf«.

Es fällt mir nicht ein Syntesen zu machen. Es handelte sich ganz einfach um einen praktischen Versuchen Männer zusammen zu bringen, welche Strömungen innerhalb der österreichischen Sozialdemokratie vorstellen und unter ihnen eine Aussprache zu ermöglichen, auf Grund welcher erst irgendeinen Schluss zu fassen wäre.

Stein hat mir bis heute gar nicht berichtet. Ich bin vollständig im Unklaren, was innerhalb der deutschen Partei vorgeht. Der Parteitag hat mich auch vollständig enttäuscht. Die Lage der cechischen Sozialdemokratie scheint mir ziemlich unsicher zu sein. Modráček und Genossen suchen erst einen neuen Weg.

Ich konnte mich in meinem Schreiben natürlich über meine Stellungnahme nicht aussprechen, weil ich dasselbe an Genossen verschiedener Richtung stellte. Eine Stellungnahme könnte ich nur mit den allgemeinen Fragen tun: zurück zu Marx vor 1860 oder negativ ich bin Gegner der führenden Gruppe Seitz, Ellenbogen, Renner, Gegner des Modráček und Šmeral, Gegner Scheidemann und Genossen. Vor der Hand bin ich ein Sucher. In den Jahren 1914, 1915 moralisch in dem Zustande wie sich zirka Fritz Adler vor seinen Tat befand. Bei praktischer Arbeit bin ich soweit erstarkt, dass ich neue Hoffnung habe zu einer wirklich zielbewussten Internationale zu gelangen.

Es ist überhaupt schwer in der Lage sich näher auszudrücken ohne Aussprache mit den führenden Männern verschiedener Parteien. Unter den Slovenen bin ich ziemlich vereinsamt und erlaubte mit die Einladung nur deshalb, weil ich hoffte einige Genossen auf neutralem Boden zusammen zu bringen. Nachdem mir dies nicht gelungen ist und ich aus Ihrem Schreiben eine Aktion vermute, kann ich nichts anders tun als die Mitteilung des Genossen Stein und eine Aufklärung Ihrerseits über die Lage abzuwarten.

In Erwartung einer gefälligen Antwort

mit bestem Gruss

Opombe:

Kopija.

Ich bestätige den Empfang...: Otto Bauer je 17. decembra 1917 odgovoril na Tumovo pismo z dne 11. decembra 1917:

»Werter Genosse!

Es ist mir leider aus persönlichen Gründen nicht möglich, am 25. nach Laibach zu kommen. Meine Bewegungsfreiheit ist jetzt sehr beschränkt, da ich wieder eingerückt bin.

Ihr Brief hat mir übrigens eine rechte Enttäuschung bereitet. Ich habe geglaubt und gehofft, dass Sie ungefähr auf meinem Standpunkt stehen, aber nach den Andeutungen Ihres Briefes befürchte ich, dass das nicht der Fall ist. Eine Synthese zwischen Šmeral und Modráček ist nicht das, was es in diesem Augenblick not tut und wenn ich Ihren Brief recht verstehe, so läuft es bei Ihnen doch ungefähr darauf hinaus. Ich wurde mich sehr freuen, wenn das nur ein Missverständnis meinerseits wäre.

Stein hat Ihnen ja überdies von der von einigen Genossen der Linken geplanten Konferenz berichtet. Die Entwürfe der Resolution für die Konferenz werden Ihnen wohl demnächst zugehen und ich bin sehr neugierig, Ihre Meinung darüber zu hören.

Mit bestem Gruss

O. Bauer.«

Ich stehe auf dem Standpunkt...: Rudolf Hilferding (1877-1941) je bil avstrijsko-nemški socialist in publicist. Sodil je med avstromarksiste in urejal list Vorwärts. od leti 1922-1933 je bil član vodstva socialdemokratske stranke Nemčije. Kasneje je živel v emigraciji in umrl v gestapovskem zaporu. Friedrich Adler (1879-1960) je bil sin Viktorja Adlerja. Predstavljal je levico v avstrijski socialdemokratski stranki. Oktobra 1916 je napravil atentat na ministrskega predsednika grofa Urgkha. Po vojni je bil več časa tajnik socialistične internacionale. Tuma misli na članek Otta Bauerja Würzburg und Wien v reviji Der Kampf (10/1971, številka 12, str. 320-328).

ein hat mir...: Viktor Stein (1868-1940), češki socialist (»centralist«).

zurück zu Marx...: Karl Marx (1818-1883).

ich bin Gegner der...: Glej Karl Seitz! Wilhelm Ellenbogen (1863-1951) je bil eden utemeljiteljev avstrijske socialdemokratske stranke. Bil je dolga leta državni slaneč in član vlade avstrijske republike. Philipp Scheidemann (1865-1939), eden vodilnih nemških socialistov. Bil je prvi ministrski predsednik weimarske republike (1919).

Triest, den 4. Februar 1918

Werter Genosse!

Es ist mir erst heute möglich über das Resultat der Konferenz der südslavischen Parteiorganisation in Laibach zu berichten.

Das Exekutivkomitee der südslavischen sozialdemokratischen Partei erklärte an der Aktion der Konferenz vom 20. Jänner nicht teilnehmen zu können.

Die südslavische Partei akzeptiert zwar vollständig den prinzipiellen Standpunkt der Opposition der deutschen sozialdemokratischen Partei insbesondere als demokratische internationale revolutionäre Arbeiterpartei. Die vorgeschlagenen Resolutionen und Ausführungen stimmen mit den Anschauungen der südslavischen Partei im Ganzen überein.

Die südslavische Partei hat zu wiederholten Malen die Errichtung der österreichischen sozialdemokratischen internationale angeregt und sieht sie einzig und allein in einer solidarischen Internationale die Möglichkeit eines Erfolges. Nur in der Zusammenfassung aller Kräfte und im zentralen revolutionären Stoss wie beim Anfang der russischen Sozialdemokratie ist auf den Sieg der klassenbewussten Arbeiterschaft zu rechnen. Die südslavischen Parteien in Deutschland und Oesterreich haben diesen Stoss gegen die Autokratie und den Militarismus zu richten. Dieses Ziel haben die südslavischen Parteien taktisch vor Augen und wollen daher in diesem geschichtlichen Momente alles vermeiden, um eine Zersplitterung unter den sozialdemokratischen Parteien zu verursachen. Deshalb erklärt die südslavische Partei an keiner besonderen Aktion der oppositionellgesinnten Genossen der deutschen Sozialdemokratie mitzuwirken und so weniger als dieselben sich auf dem deutschen Parteitag mit der Gesamtpartei solidarisch erklärt haben.

Das Exekutivkomitee begrüsst jedoch die vorgeschlagenen Ausführungen und Resolutionen und betont die Notwendigkeit der theoretischen Auseinandersetzung zwischen den Vertretern innerhalb der sozialdemokratischen Parteien.

Die südslavische Partei begrüsst ferner, dass die Arbeiterbewegung infolge der Unentschiedenheiten der offiziellen Parteileitungen instinktmässig sich in den Richtung des internationalen revolutionären Klassenkampfes entwickelt, diese Bewegung zu fördern, liegt es im Interesse aller österreichischen sozialdemokratischen Parteien. Zu dem Zwecke sind klare einfache Postulate aufzustellen und mit allem Nachdrucke die Arbeiterschaft zum Kampfe für die Freiheit des Volkes anzuleiten. Die Betonung theoretischen Gegensätze hingegen in diesem Momente, schadete nur der Einheitlichkeit der Gesamtbewegung.

Die südslavische Partei begrüsst alle notwendigen oppositionellen Reaktionen gegen die offiziellen Parteileitungen und behält sich vor ihrem Standpunkte zur geeigneten Zeit Ausdruck zu geben.

Das Exekutivkomitee nahm meine Stellungnahme auf der Wiener-Konferenz zur Kenntnis und beauftragte mich die Ansichten des Exekutivkomitees Ihnen mitzuteilen, sowie es mir freie Hand überliesst, mich über die Resolution persönlich und unabhängig vom Exekutivkomitee auszusprechen.

Ich erlaube mir im Anhang die Resolution nach meiner Auffassung vorzulegen. Ohne mich in Erklärungen darüber auszulassen, betone ich nur, dass ich die Resolution kürzer und bündiger zu halten bemüht war. Meine Fassung des Nationalitätenprogramms ist den Regeln der Taktik angepasst, mit dem prinzipiellen Zusatz, dass als leitender Grundsatz für die Beziehungen zwischen den Nationen ihre vollenkommene nationale und wirtschaftlich Entwicklungsfähigkeit einerseits, andererseits das Gesamtinteresse des internationalen Proletariats massgebend sein muss. Bei den Regeln der Taktik betonte ich das Selbstbestimmungsrecht der einzelnen nationalen Parteien unter Festhaltung der organisatorischen Einheit zum Zwecke gemeinsamer Aktion. Als eine Hauptaufgabe der taktischen Bestrebungen ersehe ich die Errichtung der Internationale auf Grund des Selbstbestimmungsrechtes der nationalen Gruppen, zum Unterschiede der bisherigen Internationale, welche sich nur nach der staatlichen Zusammengehörigkeit gruppierte.

Ich vermisse zwar in Ihren Ausführungen den konkreten Standpunkt, welchen Gen. Renner einnimmt, d. i. der Hinblick auf die Formierung der Staaten auf Grund der nationalen Gruppen und unter Zusammenfassung der geografischen, wirtschaftlichen und Verkehrsmomente. Im Kampfe mit den bestehenden Klassenstaaten muss die Arbeiterpartei konkrete Formen der anzustrebenden Staatengebilde vor

Augen haben. Sowie momentan die Arbeiterschaft revolutionär zum zentralen Stoss auf dem Grundprinzipie des internationalen revolutionären Klassenkampfes zusammenzuhalten ist, so künftig ist dieselbe bei jeder Gelegenheit über die konkrete Formierung des Staatsgebilde zu belehren. Beim Studium der existierenden nationalen und wirtschaftlichen Kräfte, bin ich teilweise und parallel mit Dr. Renner zu dem Resultate gelang, dass ein Gleichgewicht der staatlichen Gebilde in Europa nur durch Errichtung einer mitteleuropäischen Gruppe möglich ist, welche die nationalen Gruppe der Polen, Čechoslowaken, Madjaren österreichischen Deutschen, Rumänen und Südslaven umfasst. Diese staatliche Gruppe scheidet West- und Osteuropa und muss infolge der gleichmässigen Zusammensetzung verschiedener Nationen in proportionellen Stärke zueinander die richtige Garantie für das innere Gleichgewicht dieses mitteleuropäischen Staates einerseits und der Staatengruppe West- und Osteurope anderseits.

Eine eingehende Diskussion darüber ist unter den Vertretern der Sozialdemokratie unumgänglich notwendig. Deshalb habe ich die Redaktion des Kampfes meine Ansichten in einem kurzen Artikel mitgeteilt.

Ein Grossdeutschland im Ihren Sinne bedeutet für mich ein nationalistisches, imperialistisches Eingreifen in die nationalen und wirtschaftlichen Entwicklungssphären der Polen, Čechoslovaken und Südslaven. Ein Grossdeutschland macht die Entstehung eines entwicklungsfähigen Staatengebildes neben sich unmöglich. Deshalb habe ich bei der Konferenz am 20. Jänner 1918 gegen die Resolution nach Ihrer Fassung gestimmt und bin bereit mich über die streitigen Punkte noch weiter auseinander zu setzen.

In Erwartung einer freundlichen Antwort

mit sozialem Gruss

Wohlgeboren
Herrn Dr. Otto Bauer
Redaktion der Arbeiterzeitung
Wien V/1 Rechte Wienzeile 97

Opombe:

Kopija.

Es ist mir...: Tuma sporoča seveda rezultate 10. zbornice (božičnega) JSDS v Ljubljani. Sicer je v času po zboru Tuma prejel dva Bauerjeva dopisa. V prvem (1. 1. 1918) omenja najavljeno konferenco levih struj v avstrijski socialdemokratski stranki. Na konferenci (20. 1. 1918) je Bauer prebral referat oz. napisal resolucijo narodnostnem vprašanju v Avstriji. Resolucija je ohranjena v Tumovi zapuščini s Tumovimi pripombami, ob njej je dodan list s slovenskim besedilom:

»Resolucija ima služiti kot principiarno navodilo za vse one sodruge, ki stoje na stališču Zimmerwaldskem. Resolucija sprejela se je z navedenimi premembami z vsemi glasovi proti dr. Tuma, ki je obenem izjavil, da je bil vabljen le osebo in zaupno, vsled tega ga ni smatrati kot zastopnika jugoslovanske socialdemokratske stranke. Na priporočilo sodruga Otto Bauer, predloži isti resolucijo in sporoči o rezultatu konference izvrševalnemu odboru jugoslovanske socialdemokratske stranke, katera v roke Dr. Ana Frey¹ sporoči svoje stališče.«

Konferenca je bila sklicana za 13. januar, nato preložena na 20. januar. Tuma se je udeležil. Bauerjevo pismo z dne 1. januarja 1918 se glasi:

»WG! Besten Dank f. Ihr Schreiben. Mir ist es sehr erfreulich, dass bezügl. Ihren Stellung zu den jenern Parteifragen ein Mitverstandes auf meiner Seite vorleg.

Sie haben Adressen voll d. Einladung schon erhalten da ich vor Absendung meines letzten Breifes in Ihren Händen glaubte. Es handelt viel darum eine kleine Zahl von Gen. verschiedenen Nationalitet, die auf gemeinsamen Boden stehen, zusammenzubringen zu gegenseitigen Information und vomöglich zur Festlegung gemeinsamer Grundsatz für d. Arbeit innerhalb der Partei. Wir legen der grössten Wert darauf, dass Sie kommen.

Eingeladen sind: d. deutsche Linke. d. tschech.-Zentralisten, d. polnische Opposition und Sie als Vertreter der Südslaven. Beraten sollen wurden: 1) Stellung zu Zimmerwald.² u s. w. 2) Stellung zu d. öster. Problemen in Sinne der Resolution da die Genossin Frey Ihnen schon vor einigen Tagen geschickt hat. Die Besprechung soll am 13. d. M. stattfinden u. nur 1 Tag dauern. Das Ganze soll bis zum Tag d. Besprechung streng vertraulich behandelt werden. Nahmens schreibt Ihnen Genossin Frey. Ich bitte Sie dringend, zu den Besprechung zu kommen.

Vor allem aber bitte ich Sie, uns doch Ihre Adresse mitzuteilen. Der Verkehr mit Ihnen ist dadurch erschwert, dass Sie in keiner Ihrer Briefe Ihre Adresse mitteilen, so dass sie d. Briefe immer auf Umwegen schicken müsten!

Bester Gruss

O. Bauer.

Drugi dopis je z dne 15. januarja 1918 (poštni žig). V njem Bauer sporoča, da se s Tumo na Dunaju ne more sestati. Zelo je zaposlen in bil je vpoklican.

- 1 Glej Anna Frey!
- 2 Socialistična konferenca v Zimmerwaldu pri Bernu (Švica) je bila med 5. in 8. septembrom leta 1915. Konferenca je sprejela protivojna stališča, vojna pa naj se poskuša spremeniti v socialistično revolucijo.

KRISTJAN BAVDAŽ

Kristjan Bavdaž (1896-1993) je bil trgovec v Kanalu, deloval je na političnem in kulturnoprosvetnem področju. Po livornskem kongresu (1921) je postal član komunistične stranke. Na občinskih volitvah v Kanalu (1922) je bil izvoljen za župana. Med vojnama je bil trgovec v Kanalu. Sodeloval je v narodnoosvobodilnem boju, po vojni je bil urednik Soškega tednika (1945-1947).

1

Gorica, dne 21. avgusta 1920

Sodrug
Kristjan Bavdaž
v Kanalu

Priporočil sem Vam že zadnjič, ko ste se zglasili v moji pisarni, da bi odposlali enega delegata na strankarski zbor ki se bo vršil dne 4. in 5. septembra v Gradišču ob Soči in 11. in 12. septembra v Trstu. Na obeh zborih se bo obravnaval način skupne organizacije. Zaradi tega je važno, da se tudi zastopniki slovenskih organizaciji zanimajo, da bo slovenska komunistična stranka častno zastopana.

Ker niste še organizirani udeležè se lahko iz posameznega kraja zaupniki, vendar bi Vam svetoval, a poagitirate za ustanovitev socialističnih organizaciji. Saj ni treba drugega nego da nabere te gotovo tevilo članov, da izvolite odbor in meni pošljete seznam vseh članov in plačate dotične dane izkaznice.

Ako je v Ročinju povoljno število članov, ustanovite tam politično organizacijo zasè, po eno rganizacijo pa za Plave in Anhovo skupaj in za Kanal, Plave in Avče skupaj. Vsa politična organizacija je aupna in sestanke je smatrati kot prijateljske. Ako se vršè brez posebnih priprav, niti ni treba sestankov riglasiti.

Ako se mislite strankarskega zbora udeležiti, prijavite Vaš prihod pravočasno naravnost kretarjatu socialistične stranke v Gradišču ali Trstu, da Vam preskrbè prenočišče. Dovolj je da pridete edeljo.

S sodružnim pozdravom

pombe:

opija.

Gorica, dne 28. avgusta 1920

Sodrug
Kristjan Bavdaž
v Kanalu

Dogovorila sva se zaradi shoda v Kanalu za to nedeljo 29. Med tem pa se je pokazala nujna otreba za shod v Brdih radi organizacije kolonov. V soboto 21. avgusta namreč se je sklenila kolonska ogodba za Furlanijo in sedaj je nujna potreba, da pogodbo uveljavimo tudi za Brda. Dne 15. je bil v to vrho shod v Števerjanu, 22. v Medani in 29. mora biti shod na Vojskem. Žal mi je sicer, da ne morem akor obečano v Kanal in se shod mora odložiti na 19. septembra, ker mi prej ni mogoče.

Naznanite torej sodrugom, da se shod preloži.

S sodružnim pozdravom

Prip.

pombe:

opija.

radi organizacije kolonov: Po prvi svetovni vojni je kolonsko vprašanje na Goriškem reševala v prvi vrsti Zveza slovenskih kolonov, zveza pa je zaradi aktivnosti xcialistov pri reševanju kolonskega vprašanja izgubila svojo moč. Tako so briški koloni ustanovili poleti leta 1920 Društvo delavcev na zemlji kot sestavni del reze delavcev na zemlji (Federazione dei Lavoratori della terra). Ta zveza je 21. avgusta 1920 dosegla sporazum z Društvom lastnikov zemlje goriške dežele, je veljal tudi za okraj Krmin. Dosegli so delitev grozdnega soka (mošta) na polovico, kar je seveda veljalo tudi za briške kolone. Osrednja italijanska derazione dei lavoratori della terra je bila ustanovljena leta 1901 v Bologni.

Gorica, dne 31. avgusta 1920

Cenjeni sodrug!

Pismo do 30. t.m. sem prejel včeraj zvečer, ko sem se vrnil iz Červinjana. Poslanca Alessandri in ossattini sta v Trstu na sestanku, a dvomim da se moreta pred 1. ali 2. septembrom odtegniti, tudi ne oznata jezika in bi jih moral spremljati laščine in položaja več človek. Mislim pa, da ni treba na lice resta, ampak da zadostuje točna informacija pri meni v pisarni. Pošljite mi očeta ubitega otroka in par obro informiranih prič, ki ves dogodek znajo natančno opisati. Šelej po informaciji obrnem se na nenovana poslanca.

V pisarni bom 1. do 3. dočim 4. odrinem v Gradišče na zbor, na katerega tudi Vas pričakujem.

S sodružnim pozdravom

Sodr. Kristjan Bavdaž
trgovec v Kanalu

pombe:

opija.

smo od 30. t.m.....: Bavdaž je pisal Tumi 30. avgusta 1920 o incidentu med italijansko vojsko in domačini v Desklah, ko je bil ubit 11-letni otrok. Prosil je Tumo i posredovanje pri Cesaru Alessandriju (r. 1869), poslancu italijanske socialistične stranke v rimskem parlamentu in prav tako socialističnem poslancu iovanniju Cosattiniju iz Vidma (glej Jožef Mlekuž, Tumovo pismo 7. 7. 1920). Ubij enajstletnega Franca Kralja, v nedeljo, 20. avgusta 1920, je natančno opisala oriška straža (10. 9. 1920, šte. 36). Bil je sin vdove s petimi otroki.

Gorica, dne 19. oktobra 1920

Sodrug
Kristjan Bavdaž
trgovec
v Kanalu.

Za nedeljo sem priglasil shod v prostorih Franca Gorjupa v Kanalu ob 10 pred. in pridem za otovo, ker sem kolonsko zadevo več ali manj srečno rešil in odklonim za to nedeljo vsako drugo intervencijo.

Pošiljam Vam pod posebnim ovitkom 20 plakatov, da jih eventuelno porabite, ker bi shod rad ime za cel okraj od Ročinja do Plavi. Priporočam, da o shodu obvestite zaupnike Vašega kraja, da se konstituirajo krajevna politična organizacija komunistične stranke tako, da lahko štejemo na delegata za strankarski zbor Florenciji.

S socialnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Za nedeljo sem priglasi shod...: Bavdaž je Tumo v dopisu 15. septembra 1920 vabil, da pride na shod v Kanal, ki ga je pripravil za 29. septembra 1920. Potem mu je Bavdaž na dopisnici sporočal, da bo zbor 10. oktobra 1920. 18. oktobra 1920 Bavdaž z dopisom sporoča Tumi: »Kakor sva se dogovorila za shod v nedeljo dne 24. t.m. v gost. Fr. Gorjup-a, bi prosil, da ostane pri temu in po možnosti vse druge shode ali zborovanja za ta dan opustite, ker me tov.[arišij] in drugi vedno povprašujejo in zahtevajo, da se že vendar enkrat en političen shod in pouk o socializmu bi vršil. Jaz sam v družbi že sam tudi kaj osvetljam, pa bi me veselilo, da bi enkrat imeli eno večje zborovanje.«

...za strankarski zbor v Florenciji...: 20. novembra 1920 se je v Firencah zbrala »unitarna socialistična - komunistična frakcija« znotraj italijanske socialistične stranke (njen predstavnik Giacinto Menotti Serrati). Vendar pa Tuma misli na socialistični kongres, ki je bil napovedan konec decembra 1920 in v začetku januarja 1921 v Firencah. Kongres je bil od 15. do 21. januarja 1921 v Livornu in se je končal z razcepom. Komunisti so kongres zapustili in ustanovili lastno stranko.

5

[november 1920]

Žal mi je bilo, da niste bili na sestanku.

Zniderčičevo pričakujem od dne do dne v pisarni ter upam, da pride če prej ne pride že amnestija.

Za Florenco se moramo pripraviti in bi bilo dobro, ako se oglasite v »Delu« tudi iz Kanala. Ne pozabite pravočasno t.j. do 8. decembra ustanoviti kom. sekcijo v Kanalu in potrudite se, da jo ustanove tudi v Ročinju in Anhovem. Vsaj tri sekcije mora imeti vaš kraj.

Stejem za gotovo, da pridete Vi v Florenco za Kanal in kot pooblaščen delegat za Ročinj in Anhovo, ker bo pretežno spraviti skupaj dovolj denarja za pot. Če je le moč pridobite pa tudi Anhovce in Ročinjce za potrebno žrtev.

Ako bomo številno zastopani, bo to tudi političen čin pomena za celo naše ljudstvo. Saj je strankarski zbor vselej naš pravi parlament. Tam povemo marsikaj

S socialnim pozdravom

Opombe:

Koncept (s.d.).

Zniderčičevo pričakujem...: Tuma je odgovarjal Bavdažu na dopis s 26. novembra 1920. Bavdaž je sporočal, da ga na sestanku ni bilo zaradi bolezni. V zadevi Zniderčič je prosil Tumo, da bi interveniral: »Zdi se mi, da ne bo po rapalskem »miru«, tako težko izposlovati Zniderčič-u in Fortunat-u svobodo ali vsaj revizijo obsodbe.« Očitno gre za primer iz Tumove odvetniške prakse.

6

Gorica, dne 13. decembra 1920

Sodrug
Kristjan Bavdaž
Gorenja vas
pri Kanalu

V Florenco morate iti. Kanal je važna pozicija in Kanalska dolina mora imeti svojega delegata na strankarskem zboru. Pričakujem za gotovo, da pojdete Vi, ne le, da je treba za to človeka, ki laški dobro razume, ampak treba je tudi človeka, ki sam nekaj žrtvuje. Tudi jaz jako težko pojdem, ker moram pustiti pisarno skoraj za teden dni in bom imel prav ogromno škodo. A politične dolžnosti presejajo zasebne interese in vsaj na prvem strankarskem zboru moramo imeti najmanj 10 delegatov. Podgora, Števerjan in Čepovan pošljejo na svoje stroške delegata. Zaradi tega je dolžnost kanalskih sekcij, da skupaj pošljejo vsaj enega delegata. Ako vsak član sekcije da tri ali štiri lire in nekaj doložite še Vi, je delegacija zagotovljena.

Priporočam se za listine gledè sekcije v Kanalu, Desklah in Ročinju. Ako se odločite, da pojdete Vi, naj posamezne sekcije napravijo pooblastilo na Vaše ime. Prilagam Vam uzorec pooblastila, katerega lahko podpišejo na enem listu vse sekcije po svojih zastopnikih.

Ako bi ne bilo mogoče poslati lastnega delegata pa naj vse tri sekcije podpišejo pooblastilo in bianco in pošljejo nemudoma na moj naslov.

V »Delu« se tudi jaz oglasim, ker je treba našim ljudem pojasnila izven pretiranega stališča Regentovega.

S sodružnim pozdravom

Prip.

Opombe:

Kopija.

V Florenco morate iti...: 6. decembra 1920 je Bavdaž pisal Tumi: »V Florenco za letos ni mogoče poslati posebnega delegata, prvič radi materialnih stroškov in drugič kar glavno, ker ni še udejstven moj cilj, da bi imel vse sekcije že ustanovljene.«

V »Delu« se tudi jaz oglasim...: Bavdaž piše: »Kako stališče, da zavzamem v tem »ločitev ali združenje« Vam bom pred kongresom, ozir. po konstituiranju sekcij v Desklah sporočil. Znabit, da bom posegel tudi v debato pri Delu.« Tuma je objavil članek Naš položaj in razkol v stranki (Delo 22. 12. 1920, štev. 87).

...stališče Regentovega: Glej Ivan Regent (Tumovo pismo Regentu 31. 12. 1920)!

Bavdaž

Dobite me doma sredo 20., soboto 23. in naslednje dni, ako me ne pokličejo kam na sodišče izven Gorice. Z Morettijevo stvarjo težko, da bo kaj. Županstvo je menda na strani soproge, dasi mi ni povedalo nič boljše. Moretti bi moral vsekakor dokazati, da ga je soproga zlobno zapustila in da se je pajdašila drugim po svetu. Tožiti bi moral pri sodišču v Bergamu ali kakor pravde teko v blaženi Italiji, bo čakal na esitev. Ako se odloči za tožbo, mora priti osebno v Gorico za podrobnejšo informacijo.

S pozdravom

Opombe:

koncept na dopisu, ki mu ga je poslal Kristjan Bavdaž iz Kanala 14. aprila 1921. Bavdaž je prosil za informacije v zadevi »Sodr.[uga] Moretti Riccarda«. Na smu je še dopisal: »Prosili bi Vas g. doktor, če bi imeli kakšen dan, ko ne bi bil preobložen z delom, čas, za majhen razgovor o političnem položaju in radi esitev.«

dne 9. II. [19]27

Gospod
Kristjan Bavdaž
Canale d'Isonzo

Žal da Vam na okrožnico od 28. febr. 1927 ne morem ničesar poročati. Moj arhiv o političnem in ulturnem gibanju na Goriškem mi je za vojne pogorel, iz spomina samega pa ne upam ničesar praviti. V oči sem bil celo napisal članek o čitalnicah na Goriškem, pisal sem tudi o Lebanu in Kocjančiču - a zaman i se trudil kaj od tega obnoviti. Pisal in predaval sem toliko o različnih stvareh, da je spomin izpodrival pomine.

Polo sem si pridržal ter me veseli, da gibljete.
Želeč Vam najboljšega uspeha

z iskrenim pozdravom

Opombe:

Opomba:

9. II. 27...: Pravilno bi moral biti mesec marec.

Žal, da Vam na okrožnico od...: Kanalska čitalnica je poslala vprašalnik: »Letos praznujemo 60. letnico obstoja kanalske čitalnice. Vsled tega bi radi imeli nekaj dodatkov o društvenem življenju, ker imamo namen ob jubileju izdati spomenico. Posebno podatki izza prvih desetletij naše čitalnice bi nam bili dobrodošli.« Jma naj bi nanj odgovoril.

Soči sem bil celo napisal članek...: Tuma najbolj verjetno misli na svoje predavanje v tolminski čitalnici 24. februarja 1893 (objavljeno v Soči 20., 24. in 27. 1. 1906, številki 6-8). Omenja se eden izmed treh bratov Lebanov (Avgust Armin, Anton, Janko) iz Kanala (bili so učitelji in glasbeniki) ter glasbenik Josip Kocjančič (1849-1878).

IVAN BAVDEK

Ivan Bavdek, uradnik-prevajalec, je pisal 1. avgusta 1903 Tumi pismo iz Trsta in ga prosil, da posreduje za njegovo službo pri Trgovsko-obrtni zadrugi v Gorici. Bavdkova dotakratna služba je bila negotova, zlasti ker je »naš g. Jakopič«¹ izjavil, »da mislijo vse prevajanje odpraviti, in to v kratkem, tako da se bodo v bodoče razsodbe izdajale v jeziku, kakor jih bodo izvestitelji sestavljali; pripomnil mi je še, da se primorskim Slovanom bližajo vedno hujši časi, kajti odz gore da napno vse sile, da se ti Slovani potujče, gledalo se ne bo na nobene pravice več.«

1 Najverjetneje Avgust Jakopič (1848-1924), takrat višji deželni svetnik, od 1906 sodnik vrhovnega sodišča na Dunaju.

MIHAEL BAYER

Glej Anton Brumen!

MANLIO BENETTI

Manlio Benetti je prišel v Trst iz La Spezie z izkušnjami aktivista v sindikalnem gibanju kovinarjev. Oktobra 1919 je postal tajnik deželne federacije Italijanske socialistične stranke. Giuseppe Piemontese-Podgornik (Il movimento operaio a Trieste. Roma 1974, str. 356) ga označuje kot »nepomembno osebnost, ki ni dolgo vzdržala v Trstu«.

Gorizia, li 11 febbraio 1920

Comitato Esecutivo della Federazione della V.G. [Venezia Giulia]
a mani del segretario Sig. Benetti
a Trieste

All'ultima seduta ordinaria mensile addì 7 corr. ebbi l'incarico di riferire sulla convenzione azionale della stampa dda. 21 settembre 1919 nonchè sulla relativa domanda del com. Pittoni dda. 9 ennaio 1919. La relazione dovrà essere abbastanza complessa e richiederà per la debita trattazione una eduta intera. Non ritengo però la questione tanto urgente a dovere convocare all'uopo una seduta

straordinaria quindi vorrà mettere le due questioni: all'ordine del giorno per la seduta ordinaria mensile addì 6 marzo.

Siccome le questioni finanziarie sono strettamente connesse con la domanda Pittoni e colla convenzione della stampa, per il detto giorno dovrebbe essere pronto il bilancio dell'impresa del »Lavoratore«. Senza sapere la forza finanziaria dell'impresa impossibile sarà ai membri del comitato di assegnare un indennizzo o dei compensi.

Con saluto sociale

Opombe:

Kopija.

All'ultima...: Poročilo o sestanku ni ohranjeno, očitno gre za sestanek izvršnega odbora deželne socialistične stranke. Glej Valentino Pittoni!

Non ritengo però...: Tuma misli na Benettijev poziv v pismu 22. januarja 1920, naj čimprej pripravi poročilo za zasedanje, za katero ga je zadolžil deželni izvršni odbor. Poročilo je Tuma napisal (kopija v ZHT).

...il bilancio dell'impresa del Lavoratore«: Od bilance časnika je bila odvisna odškodnina, ki naj bi jo dodelili Pittoniju. Glej Il Lavoratore (Trst) in Valentino Pittoni!

2

Gorizia, li 1 marzo 1920

Carissimo Comp.

Rispondendo alla tua 27 febbraio comunico che tengo per la seduta ordinaria pel sabato 6 corr. pronta la mia relazione riguardo all'affare Pittoni nonchè alla convenzione del convegno nazionale della stampa e che ciò l'affare Pittoni senz'altro può restare all'ordine del giorno.

Se pel caso la seduta del 6 corr. alla solita ora di dopopranzo non potesse aver luogo, mi raccomando per un'avviso telegrafico.

Con saluto sociale

Opombe:

Kopija.

Rispondendo alla tua...: Benetti je sporočal Tumi, da bilanca lista Il Lavoratore še ni končana in naj zato Tuma sporoči, če naj zavoljo tega umakne z dnevnega reda vprašanje »odškodnine Pittoniju«.

...la mia relazione riguardo all'affare...: 13. novembra 1919 je Valentino Pittoni podal ostavko na uredniško mesto pri listu Il Lavoratore. Ni se strinjal s politično linijo, ki je zavladala v izvršnem odboru deželne socialistične stranke, zaradi boleznj je bil tudi dalj časa na dopustu. Nameravana seja izvršnega odbora je očitno obravnavala dokončni odhod Pittonija z uredniškega mesta.

3

Gorizia, li 7. aprile 1920

Egregio Signor
Manlio Benetti, segretario dell'org.
politica
Trieste

Mi rincresco che non ho potuto intervenire alla seduta del 3 corr. in seguito ad urgenti lavori professionali tanto più, perchè avevo da fare urgenti proposte. La propaganda nella parte slava per le organiz. ferve e fra breve avrò spacciato 500 tessere. Quello che ei manca e una persona che assumesse il segretario per l'»Unione delle organizzazioni comuniste nella parte slava della Venezia Giulia.«

Volevo pure proporre che sia riconosciuta la progettata »Unione« e l'istituzione di un segretariato centrale di Trieste. Su ogni tessera dovrebbe prelevarsi ancora una lira e coll'istituzione di un segretariato fra qualche mese sono sicuro arriveremo a 4.000.

Ai comizi intervengono centinaia di aderenti e la parte montagna si sveglia proprio meravigliosamente. Il dovere del partito è di attirare i forti gruppi di Idria e Raibl. Le difficili comunicazioni in queste parti pure chiedono l'erezione di un segretariato apposito a Gorizia. Sono sicuro che l'esecutivo senz'altro approverà le mie proposte, per ora il tuo accordo mi garantirà di potere senza indugio incominciare coll'effettuazione dell'organizzazione.

Attendo una tua amichevole risposta con massima stima

Opombe:

Kopija.

...alla seduta del 3 corr...: Seveda gre za sejo izvršnega odbora deželne federacije.

Ai comizi intervengono...: Tuma je bil navdušen nad uspehi svojega intenzivnega propagandističnega dela, ki ga je opravil po Goriškem. Spoznal je nujnost organiziranja rudarjev v Idriji in v Rablju, česar se je kasneje tudi lotil (glej Johann Kaiser).

4

Gorizia, li 14. aprile 1920

Federazione Regionale Socialista della Venezia Giulia
a mani del segretario Sig. Manlio Benetti
in Trieste.

Parlando col comp. Regent ho già dichiarato che la relazione sui comuni del convegno sono senz'altro pronti di compilare, già sta in stretto connesso con la mia relazione sulla legislazione.

L'Unione della parte slava mi pare una cosa già stabilita, perchè nell'ultima seduta parlando dell'organizzazione provinciale si è espressamente dichiarato che le circostanze speciali nelle singole parti

della Venezia Giulia richiedono un collegamento di quelle organizzazioni locali che fanno un'unità per lingua e mezzi di comunicazione, allo solo scopo di propaganda e del mantenimento meccanico delle organizzazioni.

In ogni caso spiegherò la cosa nella prossima seduta.

Il nome per me è cosa abbastanza indifferente, basta che non esprima un principio contrario allo statuto.

Ora che ci professiamo comunisti propenderei di scegliere il nome: »Organizzazione locale comunista a _____.«

In ogni caso dovrà parlarsi sul modo della propaganda e dell'organizzazione nella prossima seduta.

La propaganda progredisce veramente fervida e spero che la parte slava darà ancora quest'anno per lo meno 4.000 tessere.

Con saluto fraterno

Opombe:

Kopija.

...che la relazione...: 5. aprila 1920 je Benneti sporočal Tumi, da Pittoni ne bo napisal poročila o občinski samoupravi. Zato je izvršni odbor izbral Tumo, da ga nadomesti. V pismu z dne 7. aprila pa Tuma o tem ni dal nobenega soglasja, zato ga je Benetti vpraševal (10. 4. 1920) in Tuma je odgovoril pozitivno v pismu z dne 14. aprila 1920.

L'Unione della parte slava...: To se nanaša seveda na Tumovo sporočilo v pismu z dne 7. aprila 1920. Na sporočilo je Benetti odgovoril 10. aprila 1920:

»Nessuno certo potrà opporsi alla costituzione di sezioni slave e tanto meno, se le condizioni lo permettono, la assunzione di un segretario per la propaganda nelle regioni slave. Francamente però non comprendo perché si debba creare un Unione Comunista slava. Quali le ragioni? Perché si dovranno chiamare comunisti e non socialisti? E perché una Unione a se anziché essere una parte della Federazione della Venezia Giulia? Costituisci pure le sezioni, per il momento ed è quello che più necessita. In riguardo poi al nome deciderà l'Esecutivo o eventualmente il Congresso.«

5

Gorizia, li 3 settembre 1920

Caro Benetti.

Ti ho fatto una piccola relazione abbastanza incompleta perché sono troppo occupato per mille affari. Ogni domenica uno o due comizi dal 7 marzo impoi, le trattative per il patto colonico nella parte friulana e tutta la propaganda colonica nella parte slava, intervento nelle diverse istituzioni proletarie, la rappresentanza di tanti imputati politici e presso il Tribunale di guerra, la regolazione della mercede mediante sentenze giudiziarie la collaborazione nell'Esecutivo politico e finalmente il lavoro da avvocato.

Ho consigliato ai compagni slavi di intervenire al Congresso addì 11 e 12 con delegati e fiduciari. Non posso però produrre gli elenchi dei soci od un conto preciso delle tessere pagate e distribuite perché per le ragioni suddette meccanicamente impossibile.

Con fraterni saluti.

Rac.

Allegata relazione

Opombe:

Kopija.

Ti ho fatto una...: V ZHT je ohranjena kopija poročila. (Relazione del comp. Enrico Tuma, al convegno regionale addì ... a Trieste, sull'autonomia dei comuni, delle provincie e delle assicurazioni sociali).

Ho consigliato ai compagni...: Benetti mu je na dopisnici 11. septembra 1920 sporočil, da je kongres odložen zaradi stavke.

6

Gorizia, li 4 novembre 1920

Federazione socialista italiana
a mani del segretario Manlio Benetti
Trieste.

A sensi dello statuto federale del conchiuso del comitato esecutivo comunico essere stato istituito al convegno dei fiduciari delle sezioni comuniste della parte del Vipacco, Isonzo, del Coglio e del circondario di Gorizia una zona unica di propaganda lasciando libero di combinare colla rappresentanza della zona di propaganda da istituirsi per la zona del Carso, per il circondario di Trieste e per l'alta Istria il confine fra le due zone.

Riguardo al distretto tedesco di Tarvisio non venne preso un deliberato non essendo intervenuti al convegno i delegati delle sezioni di lingua tedesca.

Nel comitato della zona di propaganda sono stati eletti Francesco Kosič, Luigi Stolfa, il firmato di Gorizia, Mario Simonetti di Podgora e Giuseppe Srebrnič di Salcano, coll'unico compito di organizzare le sezioni, di occuparsi della propaganda per il partito della diffusione dell'organo »Delo«.

Con fraterni saluti

Opombe:

Kopija.

...essere stato istituito...: Sestanek predstavnikov goriških slovenskih »komunističnih sekcij« je bil v Gorici 31. oktobra 1920. Na sestanek je vabil Tuma osebno (glej Okrožnice 8).

...al distretto tedesco... Tuma opozarja na svojo aktivnost med nemškimi socialisti v Kanalski dolini, kar izpričuje dopisovanje z nekaterimi njihovimi predstavniki.

...sono stati eletti...: Glej Franc Kosič, Alojz Štolfa, Jože Srebrnič! Marij Simonetti (1896-1984) iz Podgore je bil 31. oktobra 1920 izvoljen v okrožni odbor »komunistične organizacije« na Goriškem. Ob razcepu v stranki je prešel h komunistom. Nato je bil izvoljen za župana v Podgori, bil pa je odstavljen, še preden je začel upravljati občino. Poleg njih se kot podpisani (il firmato) omenja še Tuma.

7

Gorizia, li 7 febbraio 1921

Caro compagno.

Non posso spiegarmi l'incertezze espresse nella Tua lettera 3 febr. riguardo al conteggio delle tessere. Eri pure presente addì 6 gennaio nella Casa del popolo di Gorizia ove ho letto ad alta voce tutta la consistenza delle singole sezioni dell'Alto Gorizia per constatare sulla base delle tessere effettivamente pagate il numero dei voti competenti ad ogni sezione.

Ti ho pure comunicata una copia del conteggio, dalla quale risultavano 1755 tessere pagate, le quietanze per il versamento di L 7.000.- hai viste e sono sempre a disposizione di qualunque per l'ispezione.

Successivamente hanno pagato le seguente sezioni:

Gargaro L 20	5	tessere	Vertoiba 16 L	4 tessere
Canale L 200	50	tessere	Tolmino 32 L	8 "
Ranziano L 48	12	tessere	Merna 80 L	20 "
assieme L 396.-		per 99 tessere.		

La sezione di Vertoiba ha restituito 73 tessere, Tolmino 384.

L'istituente sezione a Dolegna ha prelevato 50 tessere e la sezione di Raibl 250 tessere.

Le spese del secretariato della zona per bolli, francobolli, stampati importano L 509.20. incassato L 15.50 per stampati con una restanza scoperta di L 493.70. Avendo incassato per tessere L 396.- più la rimanenza dal conteggio anteriore di L 20.- insieme L 416 rimangono scoperte L 77.70.

La rimanenza delle tessere ti consegnerò addì 20 corr. al congresso straordinario.

Le dicerie del Tuntar poco m'importano, la risposta in ogni caso gli darò al congresso.

Con saluto sociale

Comp. Manlio Benetti
Segretario Federale
Trieste

Opombe:

Kopija.

...l'incertezze espresse nella Tua lettera...: Benetti je 3. februarja 1921 pisal Tumi: »Avendo il Comitato Federale indetto un Congresso straordinario per il 20 corr: sarei a pregarti di volermi fornire le eventuali variazioni che fossero avvenute nel pagamento delle tessere slovene. Cio è necessario in quanto il Tuntar al Congresso di Livorno dichiarò in presenza a compagni che il Regent ed il Tuma si erano sottratti importi relativi a tessere. Tale affermazione fu fatta dal Tunta in presenza al Regent stesso. Io protestai in tuo nome sicurissimo della tua onesta.«

Le dicerie del Tuntar...: Glej Giuseppe Tuntar!

...le segueti sezioni: Tuma rabi italijansko obliko za naslednje slovenske kraje: Grgar, Kanal, Vrtojba, Tolmin, Miren, Dolenje, Rabelj.

ANTON BERLOT

Anton Berlot (1860-1940) je bil v letih 1893-1908 župnik na Vogrskem. Politično je pripadal skupini okoli Primorskega lista, novostrujarskim krščanskim socialcem, ki so v devetdesetih letih na Goriškem delovali ločeno od političnega društva Sloga (vodil ga je dr. Anton Gregorčič). Tudi kasneje, ko so se novostrujarji pomirili z Gregoričevimi starostrujarji in se leta 1909 ponovno osamosvojili okoli Novega časa, je ohranil svojo usmeritev. Po prvi svetovni vojni je bil stolni kanonik in skrbel predvsem za gospodarske probleme, dolga leta je vodil šolski zavod Alojzijevišče. V Tumovi zapuščini je ohranjeno le eno Berlotovo pismo (z dne 25. septembra 1899), nastalo v času spora med goriškimi Slovenci (Gabršček in Tuma proti skupini dr. Antona Gregorčiča). Iz Berlotovega pisma je mogoče razbrati, da je Tuma svoje pismo z zaupno politično vsebino, namenjeno duhovniku Guzelju (glej Franc Guzelj), pomotoma poslal Antonu Berlotu na Vogrsko, tu je namreč služboval v letih 1893-1908. Berlot je v pismu pisal med drugim tudi naslednje:

»Sicer pa vsebina pisma za Vas ni bila nevarna, ker, kar ste pisali, je bilo že pred pismom meni in drugim znano. Da ste z Mons. Gabrijelčičem¹ v zvezi, se je govorilo že pred poldrugim letom, da grofa² nočete, ste javno povedali, da mislite ustanoviti posebno pol. društvo za obrtnike i.t.d. sem zvedel že začetkom avgusta. Torej pismo ni bilo zame nikaka pridobitev. Če bi sami to pismo javno ponatisnili, bi nič novega ne povedali. Pa pismo je, kakor rečeno uničeno. Zato bodite brez skrbi[...]»

Svoje mnenje Vam, po Vaši želji odkrito povem. Jaz se sicer aktivno ne vdeležujem razpora, opazujem bolj od daleč kako in kaj, torej nisem povsem poučen o stvari, vendar pa mislim, da pravo zadenem, če Vam naslednje povem:

Pri vsakem bolj važnem opravilu in povzetju mora človek pregledati aktiva in pasiva čez katere razpolaga, potem lahko sodi kak bode vspeh.

Katera so Vaša aktiva?

Brez dvoma dva lista³ Soča in Primorec, katera sta dobro uredovana, jako razširjena med ljudstvom, torej dosledno silnega vpliva na ljudstvo.

Dalje precej trgovcev v Gorici in po trgih, ter mnogo c.k. uradnikov po trgih. Za vabo imate vrhu tega celo nekdanjo Tonklijev⁴ stranko, ter izbornega publicista Gaberščka. Tudi nekaj, morda 1/4 veleposestnikov, ter več učiteljev. Tudi zavoda⁵ posojilnica in zadruga sta velikega pomena. Imate pa tudi samega sebe, in svojo glavo, ter svojo žilavost. Torej kakor vidite, imate precej veljavnega materijala za sabo.

Katera so pa pasiva?

Vseh devet⁶ slovenskih poslancev, kateri že delajo v deželi nekateri čez 20 let. Med te štejem Abrama, Rojca, Gregorčiča, Berbuča.

Drugi so začeli vzporedno z Vami delovati. Nasprotni so Vam vsi duhovni, izvzemši kach pet, večina učiteljev, skoraj vsi župani, premnogo tržanov v Ajdovščini, Bovcu, Tolminu, Kanalu, Sežani.

Vrhu tega vkoreninjena ljubezen do Gregorčiča in grafa med kmečkim ljudstvom; (to je nasledek nekdanjega hvalisanja v Soči in Primorcu) tako, da ako bi kedo prišel ter hotel govoriti ali delovati zoper nje, bi slabo zadel. V Gorici imate proti sebi profesorje, in mnogo uradnikov, kateri znajo govoriti ter svoj vpliv porabiti. Tudi list Gorica⁷ se vedno bolj širi, nasledek je, da Soča izgublja na ugledu. Vaši pristaši se dosledno manjšajo in zgublajo.

Zato pa je moje mnenje, da ne boste uspeli, nego podlegli ter vničeni za celo življenje. Zato pa bi Vam svetoval: odnehajte. Pogodite se na lepem. Ako to storite si rešite čast, ter pridete zopet na površje. Začeli ste prezgodaj. To sem o priliki tudi Gabrščeku rekel. Stvar se za Vas obrača vedno na slabše. Pustite politiko kacic pet let na stran. Med tem časom pa organizirajte trgovce. Za leto dni Vam pojdejo duhovniki in učitelji na roke, ako vržete nevhvaležno politiko na stran. Razpor bo utihnil, mir se povrne v deželo. Potem lahko začnete pri trgovcih posebno oziraje se na volitve v kupčijsko zbornico. Lahko si mislite, da Gregorčiča in grafa ljudstvo ne pusti.

Vam si morda ne upa nikdo odkrito položaja pojasniti. Moje mnenje je, da bi Vi pod pogojem odnehali, da ostanete za sedaj še dež. poslanec in odbornik, po preteku 3 let, t.j. pri novih volitvah pa več ne sprejmete mandata. To bo častno za Vas in za nasprotnike. Se ve bi se morali zavezati, da ne boste nikakor pod nobenem pogojem kandidovali.

Med tem časom se duhovi pomirijo. Vi ostanete odvetnik in imate v rokah zadrugo, ter se pečate samo s trgovskim prašanjem. Moje mnenje je tudi, da v 10. letih bi potem Slovenci imeli večino v kupčijski zbornici, in v dež. zboru. Vam bi potem bilo voditeljstvo zagotovljeno.

Ako bo trajal prepri naprej, ne boste imeli dobička ne Vi, ne nasprotniki, ne Slovenci, ampak vsi zgubo.«

Zadeva s tem pismom ni bila končana. V začetku oktobra 1899 se je polemika v taboru goriških Slovencev nadaljevala. Gorica je odlomke iz Tumovega pisma uporabila kot argumente za boj proti liberalcem, zlasti Gabrščku in Tumi. Slednji je objavil Pismo prijatelju (Soča 20. 10. 1899, šte. 84), bil je prizadet, ker da je Bertot objavil vsebino pisma. Bertot je Tumi odgovoril v Gorici (3. 11. 1899, šte. 20), kasneje je v odprtem pismu (Gorica 12. 12. 1899, šte. 31) napadel tudi Andreja Gabrščka.

1 Josip Gabrijevčič (1840-1909), ravnatelj goriškega bogoslovja.

2 Alfred Coronini-Cronberg (1846-1920), slovenski deželni poslanec v Gorici.

3 Soča (1876-1915), Primorec (1893-1914), tedaj glasili liberalnega tabora. Glej Andrej Gabršček!

4 Josip Tonkli (1834-1907), politik, državni in deželni poslanec.

5 Goriška ljudska posojilnica (ustanovljena leta 1883, likvidirana leta 1941) in Trgovsko-obrtna zadruga (glej Trgovsko-obrtna zadruga - Gorica).

6 Josip Abram, Ivan Berbuč, Anton Gregorčič, Alfred Coronini-Cronberg, Blazij Grča, Anton Klančič, Ivan Lapanja, Anton Muha, Aleksij Rafael Rojic.

7 Gorica (1899-1914); glej Anton Gregorčič!

MARIA BERTOS

Ljubljana, li 4. genn.[aio] 1929

Stim. sig. Maria Bertos
Salcano p. Gorizia

928. Ringraziandola per gli auguri natali Le partecipo che mia buona moglie é morta gia addi 6. ott.
Auguro ogni bene da parte mia e mia figlia Anna

devot. ssimo

pombe:

»pija.

ngraziandola...: Maria Bertos iz Solkana (datum poštnega žiga na razglednici je 2. 1. 1929) je poslala Tumovi soprogi Mariji novoletne čestitke.

mia buona moglie...: Glej Marija in Anka Tuma!

MARIJ BESEDNJAK

Marij Besednjak (r. 1892) iz Gorice, leta 1909 je maturiral na goriški gimnaziji. Bil je starejši brat politika Engelberta (1894-1968). Umril je nenadoma med študijem v Nemčiji. Tumo je v pismu, ki ni ohranjeno, prosil za podporo.

Gorica, dne 3. 12. [19]10

Gospod
Marij Besednjak
Dunaj

Prejel sem Vaš cenj. list od 28. 11. 10 ter Vam naznanjam, da sem vsako podpiranje akademične mladine vstavil, ker so dosedanje izkušnje v tem oziru tako žalostne, da so mi pravzaprav zagrenile vsako obro mnenje o naši mladini. Obrnite se torej na javno poklicane faktorje, ki bi Vam podpore itak ne smeli dtegniti, ako jo zaslužite.

S pozdravom

pombe:

»pija.

ANTON BEVK

Anton Bevk (r. 1892) je bil tajnik socialistične organizacije v Cerknem. Ohranjeno je eno Bevkovo pismo (7. 4. 1920) Tumi in kopiji dveh Tumovih pisem Bevku.

Sodrug
Anton Bevk
tajnik socialistične organizacije
v Cerknem

Politična oblast nima nobene pravice zahtevati števila ali imen pripadnikov kake stranke. Le kadar je ustanovljeno politično društvo in pravilno prijavljeno politični oblasti ima ista pravico zahtevati seznam članov. Politična organizacija komunistične stranke pa je zaupna organizacija in ni nikjer registrirana. V bodoče le mimo odgovorite vsakemu, ki bi kaj zahteval od vas, da ne veste za nobeno politično društvo. Nasprotno pa se strokovna organizacija mora prigrasiti politični oblasti a tudi ne imena članov.

Verjamem, da je potreba shoda tudi na Cerkljanskem, vendar je vaš kraj težko pristopen. Prišel b na shod osebno, morate mi pa prej povedati, kake so zveze med Gorico in Cerknem. Jutranji vlak pride okoli 11. ure v Sv. Lucijo in ako gre avtomobil naravnost do Cerknega, bi bilo mogoče shod prirediti popoldne. Ako gre avtomobil drugi dan zjutraj zgodaj k prvemu vlaku, bi bilo še precej ugodno. Shod, kakor domnevam, bi se vršil v dvorani Kavčičevi. Prijavo politični oblasti prevzamem na svoje ime. Odvisno je toraj le od poštne zveze ali, kedaj in kako se shod priredi. Ker imate v Cerknem prav gotovo precej nasprotnikov morate biti pripravljeni, da se bo shod tudi častno vršil. Poskrbeti morate za zaupnike po vseh vaseh, da agitirajo za shod od moža do moža, in da se sodr. iz cele občine udeležijo v polnem številu.

Povabite na shod tudi Idričane!

Brž ko prejmem Vaše poročilo, preskrbim za prireditev shoda.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Politična oblast...: Bevk je Tumi 7. aprila 1920 poročal, da so karabinjerji od njega zahtevali število »naših članov«. Podatke je Bevk tudi dal. Vprašal pa je Regenta, zakaj karabinjerji zahtevajo podatke o članih. Regent je odgovoril v Delu (28. 5. 1920, štev. 15).

Verjamem, da je potreba shoda...: Bevk je v pismu predlagal javno zborovanje.

Sodrug
Anton Bevk
v Cerknem

Priglasil sem javni shod v Cerknem na dan 27. t.m. ob 2. popoldne v prostorih Franca Kavčiča z dnevnim redom:

»Organizacija proletarijata v Beneški Juliji«. Predpoldne ob 9. bom imel shod v Idriji ter upam, da pravočasno pridem v Cerkno. Ako bi se kaj zakasnil, naj sodrugi malo potrpe.

Shod sem že objavil v »Delu« in na komisarijatu.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Predpoldne ob 9. bom...: O zboru je poročalo Delo (5. 7. 1920, štev. 21), daljše poročilo pa je objavila tudi Goriška straža (1. 7. 1920, štev. 27): »Tudi čez duhovščino je vdrihal dr. Tuma. Poznamo moža že iz prejšnjih let, ko je na volilnem shodu zatrjeval slovesno, da bo le z duhovnom dr. Gregorčičem delal za slovensko ljudstvo. Od njega se je ločil in prišel h komunizmu, najbrž se bo čez leto in dan tudi od tega ločil in zabavjal čez isti komunizem, katerega sedaj priporoča. - Ubogi slovenski narod, če bo imel take voditelje, ki bodo prepričanje svoje menjavali, kakor obleko [...]«

BLAŽ BEVK

Blaž Bevk (1865-1929) je kot suspendirani duhovnik bival v različnih krajih, pred tem je bil upokojen zaradi živčne bolezni. V letih 1908-1916 je v samozaložbi izdal vrsto knjižic lastnih pesmi in prevodov. Literarna kritika Bevkovega pesniškega dela ni posebej obravnavala. Na dopisnici (s.d.) je Tumi iz Trsta sporočal, da mu pošilja svoje Poezije (zvezki V-XII, Gorica - Trst 1909-1910).

BIBLIOTECA DI STATO (Gorica)

Biblioteca di stato v Gorici je bila ustanovljena leta 1919, nastala je iz nekdanje Studienbibliothek (iz leta 1825). Od leta 1967 se knjižnica imenuje Biblioteca Statale Isontina. Knjižnica je izdajala revijo Studi Goriziani, v kateri je Tuma objavil članek Vocabolario botanico latino-slavo (2/1924, 159-194).

P.n.
R. Biblioteca di stato
Gorizia.

Nell 1923 e 1924 ero collaboratore col già direttore della Biblioteca Dott. Carlo Battisti. Basandomi a tale titolo mi rivolgo à codesta Direzione colla preghiera a voler informarmi se si troverebbe l'originale concetto di un trattato di storia naturale compilato dal professore Erjavec negli anni fra 1880-1900. Si parla che il Sig. prof. Erjavec abbia pure rassegnato una raccolta di piante e d'insetti al museo Goriziano. Forse si troverà uno e l'altro fra i registri del museo.

Abbia la gentilezza di riferirmi se qualche cosa di scritto del prof. Erjavec risulterebbe dal registro della Biblioteca resp. del Museo. Ringraziando anticipatamente

con tutta stima

Opombe:

Kopija.

Nell 1923 a 1924...: Tuma opozarja na svoje sodelovanje z direktorjem knjižnice Battistijem (glej Carlo Battisti).

...l'originale concetto...: Fran Erjavec (1834-1887) je od leta 1871 živel v Gorici. Tumov podatek, da je njegov spis o prirodoslovju nastal med leti 1880-1890 ni točen, ker je Erjavec že leta 1887 umrl.

R. Biblioteca di stato Gorizia
P.t.

Alla mia lettera d.d. 12. marzo a corr. non ricevetti una risposta. Sicomne m'interesse molto di avere la notizia chiesta a conto del professore Erjavec già al ginnasio di Gorizia, ripeto la mia domanda ringraziando per una gentile risposta anticipatamente

con tutta la oservazione

Opombe:

Kopija.

...a conto del professore Erjavec...: Tuma je urgiral. V zvezi s slovenskim pisateljem in prirodoslovcem Erjavcem je v zmoti, ker je ta učil na goriški realki (1871-1887), ne pa na gimnaziji.

JOSIP BIRSA

Josip Birsa (1893-1957) iz Gorice je leta 1912 maturiral na goriški gimnaziji. Študiral je filozofijo in matematiko na Dunaju ter v Švici. Promoviral je na zagrebški univerzi (1922). Pred prvo svetovno vojno je deloval pri uredništvu (upravi) revije *Naši zapiski*. Po krajšem službovanju na gimnaziji v Kočevju je postal časnikar. Najprej pri *Jugoslaviji*, nato pri *Slovenskem narodu* in *Jutru*. Kasneje je vodil ljubljansko podružnico agencije Avala (1929-1937), nato postal svobodni časnikar. Po drugi svetovni vojni je služboval v Gorici, Trstu (sodeloval pri pripravah gradiva za potrebe jugoslovanske strani na mednarodnih mirovniških konferencah) in v Kopru. Od leta 1950 je učil na slovenskih srednjih šolah v Trstu. Izdal je brošuro *Dejanja govore* (1927) in bil sourednik *Trinkovega zbornika* (1946).

Velebenjeni gospod
Josip Birsa, cnoletni prost[o]vol[j]jec c. kr. pešp. 47
v Mariboru
Perkogasse 5/8

Vojska mi je pobrala večinoma delavcev iz pisarne radi tega na privatna pisma pozno odgovarjam. Veseli me, kar mi poročate o osebnem Vašem stanju in vedno pričakujem od Vas še kaj boljšega. Upam, da Vas vojska ne pobere, da se vrnete čil in zdrav na telesu in duhu nazaj. Jaz sem sicer bil vedno velik nasprotnik vojne, in sem še danes, a vendar trdim, da bi mene taki veliki dogodki, in če so še tako težki, ki se vrše sedaj med nami in pred nami, duševno osvežili in okreplili. Zanašam se tudi, da na Vas isti dogodki ne bodo uplivali napačno.

Anc Karjenine in Bratov Karamazovih Vam žal ne morem poslati, ker imam obe izdaji v zbranih spisih. Pokvari se mi cela izdaja, ako bi mi zmanjkala najboljša zvezka. V ciganskem vojaškem življenju pa ne morete nikdar vedeti, ali Vam bo mogoče knjige vrniti ali ne. Ne dvomim tudi, da dobite obe deli v Mariboru. Obrnite se na koga pri kakem narodnem društvu. V enakem položaju sem bil svoj čas posodil Marksov Kapital Josipu Srebrniču, ki je sedaj v ruskem ujetništvu, imel sem dovolj sitnosti, da sem zopet prišel do svojih knjig.

Kakor rečeno ne izražam nezaupanja Vam, ampak položaju, v katerem se nahajate.

Slišal sem, da je Okrušnjevč v vojaški suknji in prav ustrezete mi, ako mi sporočite kaj o njem.

V pisarni delam sedaj sam z gosp. M. Kocijančič. Dobro delo je edino sredstvo iti mimo neizmerne žalostne dobe.

S tem mine čas meni kakor Vam. Leto velike izkušnje naj služi Vam, da uravnate svoje cilje, meni pa, da se ozrem za seboj.

Srčno Vas pozdravlja in nasvidanje Vaš prijatelj:

Opombe:

Kopija.

Veseli me...: Birsa se je Tumi oglasil kot enoletni prostovoljec 47. pešpolka iz Maribora 30. januarja 1915. Že prej (15. 11. 1914) mu je poslal dopisnico iz Judenburga.

Ane Karjenine...: Birsa je Tumo prosil, da mu posodi roman Leva Nikolajeviča Tolstoja *Ana Karenina* in Fjodora Mihajloviča Dostojevskega *Bratje Karamazovi*.

2

Gorica, dne 20. februarja 1922.

Uredništvu
»Jugoslavije«
v Ljubljani

Prejel sem Vaše pismo od 16. t.m. ter Vam v prilogi pošiljam željeno izjavo. Pa vsaj morda niste profesure obesili na kljuko radi časnikarstva? Sicer je danes državna služba povsod slabo plačana in malo hvaležna, a vendar sem smatral, da Vas bolj veseli intenzivno duševno delo. Pri publicistiki je težko, da skoraj nemogoče globlje orati, gre se več ali manj povsodi za vsakdanje »prikuhe«. Lončar je precej »temeljit«, a njegovo prvo številko »Novih zapiskov« sem zavrnil prav iz razloga, ker je strankarski plitva. Sploh ne morem razumeti, da inteligent brez znanja socijologije piše o družabnem življenju. Sledeč pojavam novejših slovenske »znanstvene« literature, sem ugotovil, da se je vse vrglo na lagodno idejalno stališče, t.j. delo za zeleno mizo brez širokega obzorja na prirodu in človeško družbo. Seveda je za količkaj izobraženega človeka lažje modrovati nego sintetično sklepati iz neznanstvenega valovanja življenja prirode s človekom vred. Čital sem zadnje dneve našega prvega filozofa »Oscar Fach« [frech] Weberja, a preveč »žaganja«. Vsa njegova logika sloni na [manjka beseda] ki so nevzdržljive.

Piše pa res nemški - filozofski, v tem obrisu vsa čast. Socijologije pa menda tudi Weber še nikdar dobro videl ni. Pravo pravcato »žaganje« pa so znanstvene razprave naših vseučiliščnih juristov! Anständige Schularbeiter! Vse res, kar pišejo, niti polemizirati bi se [ne] moglo z njimi - samo spominsko, že tisočkrat slično povedano, delo.

Kakor sem Lajovicu odgovoril, ko je trdil, da se je na Slovenskem po polomu Avstrije izvršila revolucija: Za krvavo revolucijo ste Slovenci prepodli, za duševno pa preveč dresirani po šolah. Latinski sclavus je iz Slavus, da se tega otresemo, bi bilo treba res mladosti in sile! Pa vidi se, da so slovenski inteligentje silno sami s seboj zadovoljni - in gorje strupenemu kritiku. Oprostite in pošljite mi sem in tja kako številko »Jugoslavije«, v kateri mislite, da je kaj prav »krafitno« povedano.

S srčnim pozdravom v spomin na svojega mladega sotrudnika.

Opombe:

Kopija.

Prejel sem...: 16. februarja 1922 je Birsa pisal Tumi pismo, ker je zato, da postane član Udruženja jugoslovanskih novinarjev potrebovalo potrdilo, da je bil v letih 1912-1914 zaposlen v redakciji Naših zapiskov.

...v prilogi pošiljam...: Glej sledeče pismo!

Pri publicistiki...: Birsa je bil tedaj zaposlen pri dnevniku Jugoslavija.

Lončar je precej...: Glej Dragotin Lončar! Naši zapiski so izšli v desetih številkah, od januarja do decembra 1922.

...filozofa »Oscar...: Da je »nesramen kot Oskar« je Tuma mislil na filozofa Franceta Vebra (1890-1975).

Kakor sem Lajovicu...: Glej Anton Lajovic!

3

Gorica, dne 20. februarja 1922

Veledenjeni gospod
Josip Birsa
urednik »Jugoslavije«
v Ljubljani

Na Vašo željo kot bivši sotrudnik pok. Dr. Ant. Dermota in urednik bivše revije »Naši Zapiski« v Gorici potrjujem, da ste bili leta 1912 do 1914 stalno zaposlen pri uredništvu imenovane revije.

Opombe:

Kopija.

DIMITAR BLAGOEV

Dimitar Blagoev (1856-1924) je bil ustanovitelj bolgarske delavske stranke (od 1894 bolgarske socialdemokratske stranke) in bolgarske komunistične partije (1919). Vodil je skupino takojmenovanih bolgarskih »tesnih« socialistov. Leta 1910 se je v Beogradu udeležil konference balkanskih socialistov in tu se je verjetno Tuma z njim seznanil. Leta 1914 se je udeležil tudi mednarodne konference v Københavnu. Urejal je od leta 1897 teoretično glasilo bolgarskih socialistov *Novo vreme*.

Werter Genosse:

Ich war seinerzeit Abonnent des »Rabotničeski Vjesnik« und der Revue »Novo Vreme«. Bei Ausbruch des Krieges wurde mir die Zusendung beider Zeitschriften eingestellt. Obwohl ich bereits einmal Auskunft schrieb, blieb ich ohne Antwort.

In diesem Momente, wo die Sozialdemokratie Europas überall in Gährung ist, wäre es für mich von der grössten Bedeutung, die Strömungen in den einzelnen nationalen Staaten und den betreffenden sozialdemokratien aufmerksam zu verfolgen.

Deshalb wende ich mich an Sie werter Genosse, damit Sie mich auf das Organ der sozialdemokratie der Engern in Bulgarien abonnieren und die Zusendung der Zeitschrift an meine Adresse veranlassen. Den Preis werde ich unverzüglich nach Erhalt des ersten Nummer einsenden.

Dankend

mit sozialem Gruss

Wohlg. Herrn Blagojev
Leitung der Sozialdemokratischen Partei
Sofia, Bulgarien

Umschreiben:

Umschreiben:

Umschreiben des »Rabotničeski Vjestnik« und der Revue »Novo vreme«...: Rabotnički vestnik je bilo glasilo bolgarske socialistične stranke, Novo vreme (od 1917) je bila spočetka mesečna nato polmesečna teoretska revija. Blagojev jo je urejal nad petindvajset let.

Umschreiben des »Rabotničeski Vjestnik« und der Revue »Novo vreme«...: Ta dopis ni ohranjen.

DEMETER BLEIWEIS

Demeter Bleiweis-Trsteniški (1871-1928) je bil deželni zdravstveni nadzornik na Kranjskem. Sin zdravnika Karla in vnuk politika Janeza Bleiweisa-Trsteniškega (1808-1881). Tumi je poslal pismo 21. avgusta 1917. V njem ga je spomnil na njuno bežno srečanje na Bledu pred skoraj tridesetimi leti. Nato nadaljuje: »Pred nedavnim časom mi je pravil dr. Treo¹, da ste svoj čas kot turist obhodili jezikovne meje benečanskih Slovencev. To mi daje povod, da se obračam do Vas v naslednji zadevi: Pri bodočih mirovnih pogajanjih² kakor tudi pri obravnavah o stališču Slovencev v državi sploh igrala bode morda važno vlogo etnografska karta, ki naj pokaže, da so na zemlji, ki jo zahteva Italija, od nekdaj sem stanovali Slovenci in da se ti raztezajo celo tja v italijansko kraljevstvo, tako na pr. v Reziji, ob obeh bregovih Nadiže itd. Seveda bo treba ta etnografski zemljevid popolniti z raznimi zgodovinskimi in statističnimi podatki. Glede naših pokrajin, na pr. Goriške, Istre itd. nam kot podlaga za ta zemljevid lahko služijo podatki zadnjega ljudskega štetja, čeprav to štetje, ki se opira na občevalni jezik, ne kaže pravih narodnih razmer. Vendar stanujejo v Primorju Slovenci in Hrvati v tako presežnem številu, da ravnokar omenjeno napako lahko zanemarjamo. Drugače pa je na Koroškem, kjer se je pravo razmerje dosledno potvarjalo in kjer moramo seči nazaj na štetja v času od leta 1850-1860, da dobimo prave številke. Nikakih podatkov pa nimamo o Slovencih v italijanskem kraljevstvu. In tu upam, da imate morda Vi, visokocenjeni gospod doktor, kaj materiala na razpolago, bodisi natančnejših kart, bodisi katero izmed mnogih obravnav, ki so se od laške strani izdale o Slovencih na Benečanskem, na pr. L'Italia Slava itd.³, katere obravnave obsegajo dokaj statističnega in narodno-gospodarskega materiala.

Ker se od merodajne strani namerava izdati gori omenjeno geografsko karto, ki naj dokaže, da nima Italija nikakih pravic do naših pokrajin, prosim Vas vljudno obvestila, če imate kaj materiala o benečanskih Slovencih, oziroma, kje bi ga lahko dobil. Če imate sami kaj omenjenih brošurnih razprav, bi Vas vljudno prosil, da mi jih vpošljete, vrnem jih v kratkem času⁴.«

- 1 Glej Dragotin Treo!
- 2 Ni znano, če je Bleiweis pisal iz lastne pobude ali po napolitih nekoga drugega.
- 3 Bleiweis misli na knjigo Slavia italiana (1884, 1888), ki jo je napisal odvetnik Carlo Podrecca. (1839-1916).
- 4 Morebitni Tumov odgovor ni ohranjen.

B'LGARSKI TURIST (Sofija)

B'lgarski turist je bilo mesečno glasilo Bolgarskega turističnega društva. Izhajalo je v Sofiji od leta 1909.

Ljubljana, dne 6. decembra 1929

P.n.
Redakcija
B'lgarski Turist
Sofija

Prosimo, da prinesete v prvi številki Vašega lista, ki izide, poročilo, da se je dne 1. decembra 1929 ustanovila v Ljubljani podružnica Turistično društvo »Prijatelji prirode«, ki ima centralo v Sarajevu in različne podružnice v Jugoslaviji. Najpoglavnejši cilj društva je, da privabi delavce na nedelje in praznike obratov v prosto prirodo ter potom izletov, predavanj in knjižnic vzgaja delavce za spoznavanje in zaščitno do prirode. Podružnica, ki je za slovenski turizem in zlasti za slovensko delavstvo precejšnjega

pomena, računi na tovariško sodelovanje Blgarskog turističeskog društva.

S planinskim pozdravom

Turistično društvo »Prijatelji prirode«
t.č. predsednik

Opombe:

Koncept, napisan s pisalnim strojem. Na njem je Tuma lastnoročno še dopisal: »V svojem imenu aboniram se na Vaš list ter prosim, da mi pošljete celi letnik XX za 1929 in naprej za 1930. Plačam takoj po prejemu poštnega čekovnega računa, oziroma mi naznanite način plačila.«

Prosim, da prinesete...: Glej »Prijatelj prirode« (Ljubljana)!

2

30. I. [193]4

P.n.
Redakcija »Blgarskog Turista«
Sofija.

V zadnji številki Vašega lista prinesli ste pregled jugoslovanske literature o turistiki. Začudil sem se pa, da niste navedli glavnega slovenskega dela t.j. mojo knjigo »Pomen in razvoj alpinizma«. Mislim, da sem poslal spomladi l. 1932 en iztis Van, en iztis pa g. Deliradevu. Prosil sem takrat za kratko recenzijo, katera pa ni izšla ne od redakcije ne od g. Deliradeva. Imam sicer osebni interes, da se moja knjiga pozna, je pa tudi objektivni moment, da vaša redakcija prinese med turističnimi deli oglas moje knjige, ter se še enkrat priporočam za recenzijo. Istočasno poslal sem na Vaš naslov še en izvod knjige. Prosim, da mi potrdite prejem.

Z odličnim spoštovanjem in planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

V zadnji številki...: B"lgarski turist (štev. 10, 1933, str. 160) navaja nekaj izdaj med njimi tudi Tumovo Imenoslovje Julijskih Alp. Pavel Dimitrov Deliradev (1879-1957), bolgarski planinski publicist, napisal več knjig o bolgarskih gorah, bil je socialistično usmerjen.

3

30. januarja [193]4

P.n.
Administracija »Blgarskog Turista«
Sofija.

Sem že nekaj let naročnik Vašega lista ter sem sprva list dobival pravilno, dočim so številke 1, 2, 3, 4 iz l. 1933 zaostale. Tudi naslovnega lista nisem dobil. Ker bi rad imel Vašo turistično revijo kompletno, se obračam na Administracijo, da mi manjkajoče liste dolo pošlje. Mislim, da sem naročnino plačal, ako bi bil kaj zaostal pa prosim, da se mi to sporoči. Nakazal bi rad naročnino za l. 1934 ter prosim, da mi napoveste po kateri poti bi se to lahko zgodilo.

Prosim, da priložena lista izročite društvenemu odboru in redakciji.

Z odličnim spoštovanjem

prilogi 2 dopisa.

Opombe:

Kopija.

EMIL BOBROWSKI

Državni poslanec na Dunaju, zdravnik in socialist, Poljak dr. Emil Bobrowski (1876-1983) je poslal konec avgusta ali v začetku septembra 1917 Tumi prepis pisma, ki ga je Ignacy Daszynski poslal Karlu Seitzu kot odgovor na privatno vabilo na konferenco vseh socialističnih strank Avstrije in drugih socialističnih strank sil osi. Daszynski je naročil, naj se pismo dostavi Tumi. V svojem odgovoru sporoča Daszynski Karlu Seitzu, da se Poljaki konference ne bodo udeležili zaradi dveh razlogov: ker je Poljska v okupacijskih pogojih, nemški okupator ne bi izdal potnih listov udeležencem in ker pogrešajo na konferenci »nemški neodvisne«, njihova odsotnost bi lahko dala konferenci enostranski značaj. Daszynski (1866-1936) je bil soustanovitelj poljske socialistične stranke (1890), državni poslanec na Dunaju in po prvi svetovni vojni pomemben poljski državnik. Seitzovo povabilo Daszynskemu je bilo v zvezi s stockholmsko konferenco.

MARJA BORŠNIK

Ohranjeno je Tumovo pismo (kopija) takratni srednješolski profesorici v Celju Marji Boršnikovi (1906-1982). Najverjetneje je Tuma prosila za potrebno gradivo pri sestavljanju naloge, s katero je promovirala na ljubljanski univerzi leta 1938. Marja Boršnikova je bila od leta 1948 na tej univerzi docent in od leta 1952 izredni in nato redni profesor; od leta 1977 je bila dopisni član SAZU.

14. sept. 1934

Veleccnjena gospa
Borstnik Marija
profesorica gimnazije
v Celju

Veleccnjena gospa!

Zglasila ste se v moji odsotnosti v pisarni radi spisa kulturne zgodovine delavskega gibanja.

Bil sem res dolgoleten član socijal-demokratske stranke ter sem stranko na Goriškem od l. 1908 do 1921 tudi vodil. Bil sem sicer naročnik vseh socijal-demokratskih listov od prvega početka delavskega gibanja, a ves bogati arhiv mi je zgorel za časa velike vojne. Novo gradivo imam šele na razpolaganje od l. 1917 naprej. Za to dobo imam slovenske socijalistične in slovenske laške časopise, ki so izhajali v Trstu in Gorici. Seveda bi ne mogel zaupati precej obsežnega gradiva, ker nameravam sam napisati svoje politične opomine. Ako pa želite ustmenega pojasnila, odgovorim prav rad na vprašanja, ki mi jih stavite.

Z odličnim spoštovanjem

ombe:

opisava.

to dobo imam...: Nekaj letnikov tega tiska hrani danes NUK (Delavski list, Delo, Proletarec). Tuma je napačno napisal priimek naslovljenke.

RUDOLF BOŽIČ

Rudolf Božič je bil učitelj v Grižah pri Celju.

V Gorici, 23. 7. [19]07.

Veleccnjeni gospod učitelj!

Vaše pismo sem prejel to Vam naznanjam, da me težko dobite čez počitnice v Gorici, ker hodim sem in tja nadzirat pisarno, sicer sem pa v različnih krajih na turah v planinah. Sicer se pa prično tečaji načenja še-le s 1. oktobrom in stvar ni tako nujna. Kolikor se tiče mene Vas bodem jako rad podpiral in seveda priporočil državnemu poslancu g. Alojziju Štreklju, ki se gotovo rad potrudi za Vas.

S pozdravom

Dr. H. Tuma

Gospod
Rudolf Božič
učitelj v Grižah

ombe:

opisava. Pisava ni Tumova.

to pismo...: Božič je pisal Tumi 15. julija 1907. Sporočil je, da je poslal na dunajski konservatorij prošnjo glede vpisnih pogojev. Tumi je najavil svoj prihod v Gorico, da bi se dogovorili zaradi podpore. Božič je 20. marca 1906 pisal iz Laškega za poročstvo pri najetju kredita pri Trgovsko-obrtni zadrugi.

...: Alojziju Štreklju...: Alojzij Štreklj (1857-1939), kmetijski strokovnjak, kot kandidat narodnonapredne stranke na Goriškem je bil leta 1907 izvoljen v dunajski parlament.

DRAGO BRADAČ

Drago Bradač, rojen leta 1916 v Trstu, je po končani srednji šoli služboval kot uradnik na Stajerskem. S Tumo je navezal stike še kot dijak.

Ljubljana, 29. XII. 1933.

Veleccnjeni gospod!

Na Vašo dopisnico od 27. t.m. odgovarjam, da nimam koncepta o predavanju o Beneški Sloveniji. Radovoljno govorim pri svojih predavanjih prosto. Dobite pa podatke, ki Vas zanimajo v mojem članku, ki je objavljen v »Pl. Vestniku«. Prva članka sta izšla v pomladanskih številkah letos, nadaljevali pa se bodo z novim letom.

S pozdravom

Gospod
Bradač Drago, dijak
Celje
Mariborska c. 1/1

ombe:

opisava.

Vašo dopisnico...: Dijak Drago Bradač, emigrant iz Trsta, je 27. decembra 1933 prosil za besedilo predavanja o beneških Slovencih, o čemer je Tuma dal v Celju. Tuma opozarja Bradača na članek o Beneški Sloveniji, objavil ga je Planinski vestnik pod naslovom Beneška Slovenija (1933, 81-84, 109-115);

JOSIP BRADAŠKJA

Josip Bradaškja (1892-1930) je bil iz vasi Soča. Postal je učitelj (1913). Po prvi svetovni vojni je učil v Novakih pri Cerknem, nato je emigriral v Jugoslavijo.

1

V Gorici, 3. 9. [19]07.

Velecenjeni gospod!

Na Vaš cenjeni list od 10. 8. t.l. Vam naznanjam, da postanem tudi jaz Vaš podpiratelj poleg nekaterih gospodov v Tolminu in to vsled posebnega priporočila Vašega učitelja gosp. Josipa Kutina. Pišite koliko imate podpore zagotovljene in od katerih gospodov ter naznanite mi kedaj nameravate odriniti v Koper, da bom vedel pravočasno poslati prispevek.

S pozdravom

Bradaškja
-učiteljski-

Opombe:

Kopija. Rokopis ni Tumov.

Na Vaš cenjeni...: Jožef Bradaškja je Tumo 10. avgusta 1907 v pismu iz Soče zaprosil za denarno pomoč, sklicujoč se na to, da ga je k prošnji napotil učitelj Kutin. Tuma je v zmoti, saj gre za Antona Kutina. Glej A. Kutin!

Pišite koliko...: Bradaškja je odgovoril 8. septembra 1907, da so njegovi dobrotniki tile: Anton Azoli iz Bovca (120 kron), dr. Rudolf Gruntar (60 kron) in poslanec Josip Fon (znesek ni naveden).

2

V Gorici 11. 9. [19]07

Cenjeni gospod!

Na vaš cenjeni list od 6. t.m. nakazal sem Vam danes s poštno nakaznico 40 k. Ker potrebujete vsega 260 k ter imate zagotovljenih do sedaj 180 k, je pokrita od manjkajočega zneska 80 k polovica, drugo polovico 40 k pa Vam brezdvomno plača g. državni poslanec Josip Fon, kakor Vam je obečal. Naznanite torej istemu pismeno, kako je Vaša denarna stvar urejena ter ga prosite, da naj Vam manjkajočih 40 k pošilja v obrokih.

Upam, da se izkažete vrednim podpore in da udobimo v Vas dobrega, zanesljivega in kar bo še največ vredno značajnega učitelja.

S pozdravom

Vaš

Gospod
Josip Bradaškja
v Soči

Opombe:

Kopija oz. prepis, kot je razvidno z oznake na dopisu; podpis tistega, ki je prepis opravil dne 11. septembra 1907, ni mogoče razbrati.

Na Vaš cenjeni...: Bradaškja je v citiranem dopisu navedel svoje dobrotnike. Omenil je, da ga šolanje v Kopru stane 26 kron mesečno, ali skupaj 260 kron. Ker ima od dveh dobrotnikov zagotovljenih 180 kron, potrebuje še razliko, pri tem pa ne ve, koliko bo prispeval poslanec Fon.

Upam, da se izkažete...: Bradaškja se je Tumi v nedatiranem dopisu zahvalil. 1. septembra 1908 je Tumo znova prosil za podporo. Podpiratelji naj bi bili po zagotovilih isti, le da niso sporočili višine zneskov podpore. Bradaškja je kot gojenec četrtega letnika dne 17. februarja 1911 Tumo znova prosil za denarno pomoč.

RUDOLF BRAJNIK

Rudolf Brajnik (1882-1962), rojak iz Štandreža, je od leta 1907 živel v Ajdovščini (davčni uradnik) in pomembno deloval v javnem življenju tega kraja (planinstvo, šport). V dopisu iz Trsta (30. 6. 1906), kjer je bil vojak, je Tumo prosil za posredovanje, da ne bi bil »odpuščen iz službe«.

BOGUMIL BRATINA

Bogumil Bratina (r. 1878) z Otlice, dijak četrtega letnika učiteljskega v Kopru, je s pismom 11. februarja 1904 prosil Tumo za denarno pomoč. Bratina je postal učitelj (1906), med obema vojnama je po uveljavitvi šolske reforme ministra Gentileja služboval v osrednji Italiji.

JANKO BRATINA

Janko Bratina (1882-1920) je kot goriški dijak in študent univerze v Gradcu prosil Tumo za denarno pomoč. Bratina je končal gimnazijo v Gorici, leta 1908 je promoviral na graški univerzi (slavistika, primerjalna filologija). Pred smrtjo je bil bibliotekar ljubljanske licejske knjižnice. Pisal je leposlovne prispevke in objavil nekaj literarnozgodovinskih člankov. Ohranjeni so štirje Bratinovi dopisi iz let 1901-1910.

Vito Bresatz je bil po rodu iz Istre, zidar po poklicu je deloval v strokovni organizaciji v Pulju. Poročilo civilnega komisariata iz Pulja (15. avgust 1919) ga označuje kot zelo inteligentnega, aktivnega in razgledanega (V. Bratulić, Izbor dokumenata arhiva u Rijeci. Vjesnik državnega arhiva u Rijeci 4/1957, 246). Iz Pulja se je preselil v Gorico, kjer je bil tajnik sindikata gradbenih delavcev. Po razkolu v italijanskem socialističnem gibanju je ostal v socialistični stranki. Na njeni listi je leta 1921 kandidiral na parlamentarnih volitvah.

2. septembra 1921 je Bresatz sporočil Tumi, da je bil na zboru socialistične stranke (23. 8. 1921) sprejet sklep, da ga črtajo iz članstva, ker »Ella non aveva ancora mai, dalla costituzione della Sezione, partecipato alla vita di questo«. Tuma naj vrne izkaznico. Tuma je odgovoril (Glej Partito socialista italiano - sezione di Gorizia), nato pa mu je Bresatz (15. 10. 1921) znova pisal:

»Prima di tutto ritengo di respingere l'insinuazione che il procedere dei compagni sia stato sleale ed insincero, poiché la deliberazione di imporre agli iscritti al partito la partecipazione alla Assemblea é stata presa nella Assemblea del 23 agosto e pubblicata su Il Lavoratore Socialista¹ come pure per la Assemblea del 10 settembre, vi é stato reso noto, sia per mezzo del giornale, che per invito personale, che contro quei che non parteciperanno alla Assemblea o non scuseranno la loro assenza verrà applicata la deliberazione di radiazione. Quindi come vedete, il nostro non é affatto un procedere sleale, é insincero.

Siccome la deliberazione di radiazione é stata applicata anche ad altri soci non potevamo fare accezioni per Voi, per quanto spiacenti di non poter fare diversamente. Nei altri particolari della Vostra lettera non entro. Noi abbiamo sempre riconosciuto i Vostri meriti e gli abbiamo apprezzati. Senonché io vi faccio presente, tanto per chiarire degli equivoci, che noi siamo un Partito e non una Frazione; é che quindi come Partito dobbiamo avere quel tanto di disciplina che ci deve legare un all'altro«.

1 23. 8. 1921, števil. 174. V poročilu o shodu (Il Lavoratore socialista 27. 8. 1921, števil. 178) ni podatkov o izključitvah. Pač pa so bili nekateri člani izključeni na shodu 24. septembra 1921 (ne 10. 9. kot najavlja Bresatz). Na tem sestanku je bila udeležba članov obvezna (Il Lavoratore socialista 13. 9. 1921, števil. 192).

MILKO BREZIGAR

Milko Brezigar (1886-1958) je promoviral za doktorja prava in državznanskih ved na Dunaju (1910). Kasneje je študiral ekonomijo v Berlinu. Posvečal se je gospodarski problematiki in leta 1918 izdal knjigo Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva. Z gospodarskimi članki je sodeloval v goriški Vedi, leta 1914 pa je postal urednik gospodarske rubrike dunajske Reichspost. Po drugi svetovni vojni je živel v emigraciji. S Tumo sta si bila znanca iz Gorice, kjer je Brezigar, rojen v Doberdobju, obiskoval gimnazijo (matura 1905).

9. 10. 1913

Velemenjeni gospod
Dr. Emil Brezigar
na Dunaju X.
Davidgasse 96

Potrjujem prejem vrnjenih knjig in brošur. Čitam iz Vašega pisma živo stremljenje, katero me tudi v srčno veseli. Ob enem obžalujem, da ne vem dati iskanega sveta, ker velja v takih slučajih edinole stičen nastop. Pač najbolje bi bilo za Vas, ako dobite mesto pri kakem kreditnem zavodu, ker Vam je na raju pristopna vseučilišna knjižnica in po mojem prepričanju si tudi pridobite sčasoma pravico docirati.

Obrnite se na mojega nekdanjega sošolca dr. Janko Babnik, ministerijalni svetnik pri justičnem ministerstvu. Obiščite ga in sklicujte se na moje priporočilo ter se obrnite nanj za svet. Dr. Babnik je jako azen človek in dober patrijot v pravem pomenu besede. Je že precej let na Dunaju in je tudi jako vplivna ba vsled svojega temeljitega znanja. On ima gotovo dotike z vseučilišnimi krogi in Vam gotovo da ten svet. Jako vesel bom, ako najdete drugo eksistenco nego ono v odvetniški pisarni in sem tudi trdno pričan, da bomo od Vas imeli še lepih del, ako se Vam posreči dobiti kake opore na Dunaju.

Z odličnim spoštovanjem

nb:

a.

1 iz Vašega...: Brezigar je pisal Tumi z Dunaja 5. oktobra 1913: »Mnogo več preglavice pa mi dela drugo vprašanje: Kaj neki bom pričel s svojimi študijami, če bom moral vrniti meseca januarja 1914 v odvetniško pisarno? Moje študije zahtevajo namreč kontinuirano in intenzivno zasledovanje gospodarskega dela. V odvetniški pisarni je kaj takega nemožno. Imam sicer tukaj neke zveze in sem pri ravnatelju kreditnega zavoda zabeležen, ne vem pa, ali bo uspešna tozadevna prošnja.«

2 danjega sošolca dr. Janko Babnik...: J. Babnik (1861-1927) je postal leta 1898 tajnik na pravosodnem ministrstvu na Dunaju, od leta 1909 ministrski svetnik, vodil je dolgo let referat za sodne inšpekcije in za zemljiško knjigo. Leta 1922 je postal predsednik višjega deželnega sodišča v Ljubljani. Pomembno je bilo njegovo delo na področju pravne terminologije (Nemško-slovenska pravna terminologija, 1894).

ARNOŠT BRILEJ

Pravnik in planinec Arnošt Brilej (1891-1953) je deloval v Slovenskem planinskem društvu kot tajnik (1932-1945) in bil v času 1941-1951 glavni in odgovorni urednik Planinskega vestnika. V tej reviji je tudi objavljaval planinske spise. Ohranjeni sta dve njegovi pismi Tumi. 26. novembra 1932 je Tumo vpraševal po literaturi o bolgarskih gorah; na to pismo je Tuma s svinčnikom nečitljivo napisal knjige, ki jih je Brileju posodil. 8. julija 1934 se mu je Brilej zahvalil za izposojene knjige. Knjige so mu služile pri pisanju članka V gorah zapadne Bolgarije, ki je izšel v petih nadaljevanjih v Planinskem vestniku (34/1934).

ALOJZIJ BROŽ

Tajnik komunistične sekcije Alojzij Brož iz Ajdovščine sporoča 3. januarja 1921 Tumi, da skupina v Ajdovščini še ni vpisana v strankino centralo in zato nima pravice do svojega zastopnika na 17. državnem kongresu v Livornu. Hkrati pa sporoča, da člani v Ajdovščini podpirajo 21 moskovskih točk (smer Bombacci-Bordiga). Brožev dopis je nastal v času, ko je bilo italijansko socialistično gibanje pred razkolom, ki ga je sprožila pravzaprav akcija tretje internacionale. Ta je poleti leta 1920 zastavila program 21 točk, ki jih morajo njene članice brezpogojno upoštevati. Sedma in sedemnajsta točka sta govorili o izključitvi vseh reformistov iz stranke in o preimenovanju stranke iz socialistične v komunistično. Jeseni leta 1920 so se v okviru stranke uradno formirale tudi različne struje. Glej Partito socialista italiano (Rim)!

Na podoben način so se opredeljevali tudi slovenski socialisti. Očitno je skupina iz Ajdovščine pripadala komunistični (astenzionisti) frakciji, ki sta jo v državnem merilu predstavljala zlasti Nicola Bombacci (1879-1945) in Amadeo Bordiga (1889-1970). Bombacci je po letu 1928 zapustil komunistično stranko in se vključil v fašistično gibanje.

ANTON BRUMEN

Ptujski odvetnik dr. Anton Brumen (1857-1930) je s pismom 29. januarja 1903 opozoril Tumo, da je za delo v svoji pisarni vzel nekega Viljema Tumo, ki je trdil, da je Henrikov brat. V času Brumnovе odsotnosti (22. - 25. 1. 1903) je Viljem Tuma zapustil delovno mesto in s sabo odnesel nekaj denarja. Tumo prosi, če ve za njegovo bivališče, morda bi zadevo rešili brez kazenske ovadbe. O Tumovem bratu Viljemu je pisala Tumi 3. februarja 1903 iz Ptuja Marija Eisinger, pri njej je Viljem stanoval 20 dni in ji tega bivanja ni plačal. O istem je 8. februarja 1903 pisal Tumi Mihael Bayer, ki je Viljema priporočil Mariji Eisinger. Ta je z dopisnico 13. februarja 1903 sporočila, da je denar prejela. Ivan Viljem Tuma (1866-1932) je bil Henrikov mlajši brat, o njem je zapisal: »Resne skrbi nam je vsem povzročal brat Viljem [...] Viljem je bil zelo nadarjen in kot dober risar je prišel v stavbno stroko, kjer je razmeroma dobro zaslužil. Gotovo bi si bil ustvaril trdno eksistenco, ako ne bi bil zapravljajal preveč denarja za svoje zabave« (IMŽ 158-159).

ZORKA BUBALO

Učiteljica Zorka Bubalo iz Dubrovnika (Ploče) je v pismu z dne 14. septembra 1902 (na podlagi sporočila Terezije Jenko) pisala o možnostih, da bi postala učiteljica Tumovih otrok. Tuma ji je odgovoril (pismo ni ohranjeno), očitno pa z odgovorom ni bila zadovoljna, zato je v dopisu 26. oktobra 1902 svojo ponudbo umaknila.

IVAN BUDIN

Ivan Budin iz Dornberka se 7. maja 1903 opravičuje Tumi, ker ne more priti v Gorico na sestanek izvršnega odbora narodnonapredne stranke.

ALFREDO CALLINI

Alfredo Callini (1880-1954), rojen v Rimu, je deloval v socialističnem gibanju na Goriškem že pred prvo svetovno vojno (Okrajna bolniška blagajna). Ob koncu vojne je bil v Trstu član Odbora za javno blaginjo (Comitato di salute pubblica) in bil tudi član delegacije, ki je odšla v Benetke k antantnim silam iskati pomoč za Trst (31. 10. 1918). V socialističnem gibanju na Goriškem je deloval tudi po vojni, socialist je ostal tudi po razcepu v stranki (1921).

Gorizia, li 29 ottobre 1920

Federazione provinciale del Partito socialista
a mani del comp. Alfredo Callini
Gradisca
Cassa distr.[attuale] per Ammalati

Sub 1/-3/ trasmetto le domande dei delegati delle sezioni socialiste di Tolmino - Francesco Kašca con L 65.- di Caporetto - Antonio Golanda con L 61.- e di Weissenfels Stefan Petschowsky con L 128.- assieme L 234.- per spese di viaggio al congresso provinciale addì 12. settembre 1920.

Siccome il congresso in seguito allo sciopero generale venne frustrato le sezioni nella parte slovena dall'alto Isonzo e nella parte tedesca di Tarvisio non vennero notificate in tempo e dovrebbero sopportare una spesa non indifferente. Tutte le sezioni sudette sono state istituite appena nel corso del giugno - agosto a.c. ed e quindi giustificato che vengano sostenute le spese del viaggio al congresso provinciale piuttosto dalla Federazione.

La rifusione venne pure promessa dai rappresentanti delle Federazioni quindi ritengo essere le domande dei suddetti compagni pienamente giustificate.

Con fraterni saluti

Opombe:

Kopija.

Sub 1/-3/ trasmetto...: Tuma pošilja obračune potnih stroškov za udeležence pokrajinskega kongresa PSI, ki ga zaradi generalnega štrajka ni bilo. Glej Franc Kašca in Stefan Petschovsky! Anton Golanda iz Kobarida je bil član socialistične stranke.

Najverjetneje segajo prvi stiki Tume in pisatelja Cankarja (1876-1918) v začetek leta 1910. Gre le za posreden stik, ko je dr. Anton Dermola posredoval Tumi Cankarjevo željo za denarno pomoč. Tuma je pomoč očitno odklonil, kar razberemo iz Cankarjevega pisma dr. Dermoti 14. februarja 1910: »Kar se tiče dr. Tume, je pa stvar taka, kakor je bila zmirom: kdor nič nima, ne more dati, kdor pa bi za silo imel, zaklepa s principi, ki so bili od nekdanj najboljša ključavnica« (I. Cankar, ZD, 30, Ljubljana 1976, 28-29). Pravi korespondenčni in seveda najverjetneje osebni stiki so nastali v zvezi z akcijo dr. Izidorja Reje za pomoč Cankarju (glej Izidor Reja), ohranjeni so še dopisi iz leta 1918. Del njune korespondence je objavil že Tuma v članku Cankar-priroda-alpinizem (Koledar Cankarjeve založbe 1930, 113-123), seveda le Cankarjeve dopise (razglednice in pismo). Obojestranske dopise je objavil Dušan Kermavner v Prispevku Cankarjevi korespondenci I. 1912/1913 (Novi svet 4/1949, 1120-1138), vendar le dve Tumovi pismi. Naslednja objava korespondence je v zadnji knjigi Cankarjevega ZD, kjer je poleg Cankarjevih dopisov objavljeno v celoti ali odlomkih pet Tumovih dopisov.

1

3.1. 1913

Cenjeni sodrug!

Najprej po stari šegi hvala za voščilo in tudi Vam vse dobro.

Poslali ste mi oltarček mamke Božje na Rožniku, zatorej sklepam, da ste se ko izklesan grešnik zopet vrnili pod okrilje Madone. Odkar sem bil z Vami skupaj v Kranjskigori, se prav nič ne čudim, da ne morete imeti nobene energije za vsakdanje življenje. Čudim se le na sploh, da naši tako nadarjeni akademiki, in morda ravno najbolj nadarjeni sploh vidijo kak obraz življenja v pohajanju in obnašanju po gostilnah in krčmah brez cilja in volje. Mnogo sem premišljal o tem, kako to, da morete živeti tako življenje, kakor v Kranjskigori in še manj sem si mogel predstavljati, da morete živeti ono življenje na Rožniku. Seveda sodim po sebi. Moj duh je šele takrat prost in svež, kadar sem opravil dolžnosti vsakdanjega življenja. V izvanrednosti niti ne vidim zabave in ne najdem zadovoljstva. Vaše življenje se mi je zdelo kakor počasen samomor.

Vesel sem bil svoj čas poročila Dr. Reja, da pojedete v Pariz in sem vsaj toliko računil na Vaše bivanje v Kranjskigori, da osveži Vašo voljo vsaj, da se odtrgate od Ljubljane. Prav resnično žalosten sem bil, ko sem izvedel, da ste zopet na Rožniku. Hočete napredovati, hočete nadkriliti vse druge in vendar to ni mogoče, ako ostanete tam, kjer je mogoče samo nazadovanje. Ne verjamem, da bi se v takem življenju, kakor je na Rožniku, osamosvojili. Več svobode vžival bi jaz v najtesnejši ječi, kakor pa v položaju kakor Vi na Rožniku. Nikakor ne mislite, da Vam očitam, vsak naj dela po svoje kar hoče. Ali Vi ste že dolgo odgovoren ne le sebi ampak vsemu slovenskemu ljudstvu ravno, ker ste se tako visoko dvignili iz njegove mase.

Torej še enkrat vse dobro v novem letu in da Vam je vsaj deloma dobro izpoznam kedar kaj pride izpod Vašega peresa.

S pozdravom!

Opombe:

Kopija. V prepisu objavljena v Novem svetu (4/1949, 1132-1133) in v Cankarjevem ZD (knjiga 30, 205-206). Naslovnik je pripisan s svinčnikom.

Najprej po stari šegi...: Cankar je konec leta 1912 voščil Tumi novo leto (kartica v ZHT). Tisto leto sta se spoznala v Kranjski Gori, kjer je bil Cankar od 30. julija do 1. septembra 1912 Tumov gost. Njuno počitniško srečanje ni uspelo, saj sta oba ugotovila, da se nikakor ne moreta ujeti.

Vesel sem bil svoj čas poročila...: Glej Izidor Reja!

2

Gorica, 1. marca 1913.

Gospodu pisatelju Ivanu Cankar
Ljubljana

Na Vaš cenjeni list od 28. III. Vam dodatno odgovarjam tole. Težko mi je odklanjati posojila sploh. Reklo bi se, kdor išče posojila, ga je potreben in vreden, ker sicer bi ne prosil. V današnjem svetu pa je stvar drugačna. Posojilo je dopustno le v rednem gospodarstvu, kedar se išče in da na solventno premoženje. Posojilo na bodočnost ali na golo zaupanje sploh ni več posojilo, ampak je miloščina. Gorki nekje pravi, miloščina sramoti tistega, kdor jemlje, in tistega kdor daje. Morda nimam prav, da sem ž njim, s svojo nepismeno materjo, ki je raje stradala, nego prosila posojila. Tudi jaz sem storil večkrat v življenju tako, bilo je proti mojemu človeškemu ponosu prositi za posojilo toliko časa, dokler sam nisem imel dohodkov in sem si bil v svesti, da lahko vračam. Celo, ko mi je lastna žena posodila iz dote v politične in javne svrhe večjo vsoto, me je stvar deprimirala in čutil sem se svobodnega res šelej s trenutkom, ko sem dolg odplačal s prislužkom pisarne, t.j. I. 1904.

Bili ste z menoj na počitnicah ter imel sem priliko vpogledati v vaše vsakdanje življenje. Vplivali ste prav bridko name, ker sem konstatiral, da živite življenje dijaka brez dela. Isto posedanje in popivanje po krčmah, isto premlevanje dovtipov in šal, pravi suženj vsakdanjih navad brez cilja. Zato sem Vam odkritosrčno svetoval, da se odtrgate od Ljubljane in greste za bratom v Pariz.

Bil sem častilec in sem še Cankarja pisatelja umetnika. Pričakovati pa smemo od Vas še večjega in boljšega le, ako premenite obraz življenja. Ako nimate več toliko energije, nam tudi ne boste mogel ničesar novega več nuditi.

Ko sem Vaše pismo prejel, moral sem se vprav boriti sam s seboj, da Vam nisem brzojavno nakazal naproščenega zneska. Ne smete misliti, da sem denarno v takem položaju, da smem brez pomisleka dajati. In vendar bi bil dal brez pomisleka, ako sem se v sebi prepričal, da Vam storim s tem kaj dobrega. Bolje je v časih, da se človek pusti, da pride do skrajnosti, ker le tako pride do spoznanja. In Vam ni treba nič drugega kot nekoliko spoznanja samega sebe, pa boste živeli brez pomankanja in svobodno. Ne mislite,

da dela[m] izjeme z najbližjimi in najljubšimi ljudmi, ravno Vam sem moral odkloniti. Lahko Vam rečem, da bi bil z večjo resignacijo dal, kakor pa odbil. Ako me bodeite razumeli, bo dobro za Vas. Treba Vam je trdih ljudi okoli sebe in morda Vam je okolica, ki se Vam nemožko klanja ali pa Vaše prijateljstvo izrablja,

največ škodovala. Ne verjamem, da ste v položaju, da bi za Vaša dela ne dobil nikjer poštenega plačila, ako pa ste istega že prejeli, se niste smeli obrniti na nikogar več. Oprostite mi to bridko pismo.

S pozdravom

Opombe:

Kopija. V prepisu objavljena v Novem svetu (4/1949, 1132-1133) in v Cankarjevem ZD (knjiga 30, 205-206).

Na Vaš cenjeni list...: Cankar je Tumi pisal 28. februarja 1913, verjetno sta se pred tem srečala v Ljubljani (»v tistih par minutah, ko sva govorila«). Cankar je Tumo prosil za denarno pomoč.

Gorki nekje pravi...: Ruski pisatelj Maksim Gorki (1868-1936).

Bili ste z menoj na počitnicah...: Tuma misli seveda na letovanje v Kranjski Gori. Na vse kritične Tumove besede je Cankar odgovoril v pismu v začetku marca 1913. Zlasti ga je zbudila opazka o »dijaku brez dela«, prav v trenutku, ko korigira svojo petindvajseto knjigo (Milan in Milena).

Zato sem Vam odkritosrčno svetoval...: Cankar je pomislil, da bi odšel v Pariz k bratu Jožetu avgusta 1913. Jože Cankar (1868-1922) je od devetdesetih let dalje živel v Parizu.

3

V Gorici, dne 29. 10. 1913

Gospod Ivan Cankar, pisatelj
v Ljubljani

Poslal sem Vam svojčas na račun Naših Zapiskov predujem v znesku K 150.-, katere ste nujno potrebovali ter Vas povabil, da nam o priložnosti pošljete svoje doneske za našo revijo. Dasi je že več nego pol leta preteklo in so se oglasili na moje vabilo že skoraj vsi sposobni sotrudniki socialističnega mišljenja, od Vas nimam nobenega glasu. Zaradi tega se obračam ponovno na Vas, da mi napišete ali že kak članek ali pa literarne prispevke. Seveda se dajo uporabiti za Naše Zapiske le take črtice, ki so socialnega pomena.

Pričakujem od Vas, da se mi že ali za december, posebno pa za prvi list novega leta oglasite.

S pozdravom

Vaš Dr. H. Tum

Opombe:

Izvirnik, v rokopisnem oddelku NUK (Ms 819). Pismo je objavljeno tudi v Cankarjevem ZD (knjiga 30, 208).

Poslal sem Vam...: Kot kaže, je Tuma vendar uslišal Cankarjevo prošnjo in mu poslal 150 kron kot predujem za sodelovanje v Naših zapiskih. Hladnim odnosom, ki jih Cankar zaradi denarne pomoči ni mogel prekiniti, je seveda Tuma dodal svoje z odklonilno oceno Cankarjeve povesti Milan in Milena, ki je izšla v Naših zapiskih (10/1913, 5-6, 187-188).

...da mi napišete ali že kak članek...: Cankar v reviji ni sodeloval.

4

V Trstu, dne 3. februar 1918

Velecenjeni gospod!

Čudno se Vam bo zdelo, da Vam pišem sledeče. Čital sem knjigo »Podobe iz sanj« z zanimanjem kakor vse Vaša dela. Bavim se s slovensko terminologijo in Vaš jezik mi mnogokrat služi za primerjanje. Domnevam, da ne rabite besedi brez premisleka. Zato sem postal pozoren na strani 122 in 123 na rabo besec »obraz« in »lice«, vsako po trikrat. Lice je zame die Wange, das Antlitz, der Schein, obraz pa mi je Gestalt, Umriss. Rad bi slišal Vaše mnenje oziroma pojasnilo, kaj ste si z besedami obraz in lice na strani 122 in 123 predstavljal.

Prosim Vas, da mi na kratko pišete par vrstic, za kar se Vam za naprej zahvaljujem.

Z odličnim spoštovanjem

Dr. H. Tum

Velecenjeni
gospod Ivan Cankar, pisatelj
v Ljubljani
Hotel Štrukelj

Opombe:

Izvirnik, v rokopisnem oddelku NUK (Ms 1152, B 34, štev. 1); kopija v ZHT. Pismo je objavljeno tudi v Cankarjevem ZD (knjiga 30, 208-209).

Čital sem knjigo...: Na straneh 122 in 123 knjige Podobe iz sanj je beseda lice zapisana petkrat, beseda obraz pa šestkrat.

5

V Trstu dne 26. marca 1918

Velecenjeni gospod!

Obečanega pisma od Vas nisem dobil. Vašo knjigo pa čitam z užitkom naprej. Prišel sem do pobratimov. Tam dobil sem menda odgovor na svoje prvo vprašanje. Pravite: »skozi široka vrata prikipi duša v lica«, malo nižje doli »obžari obraze«, na strani 131 pa »razločim obraz od obraza«. Enako na strani 149 »lice do lica«, lica obrnena proti nebu. Napačno pa se mi zdi na strani 150: sem ugledal »bel obraz« namesto »belo lice«. Pa še eno opazko mi dovolite. Zakaj rabite tako mešano »bo odprl, bo zašumelo, bo

ilo i.t.n.« Zakaj ne lepše in krepkejše »odpre srca topel spomladanski veter, tam zašumi žito, obrodi len sad, zgodi se i.t.n.

Moti me podoba na strani 135 »ena perot ji skoraj čisto manjka; ostanek visi ji zdoli«. Ostanek je ven pojem. Rabil bi »haba visi ji doli«. Krilut mi ne gre poleg perota in krna (der Mutz) se mi zdi grobo. Na vsak način me moti beseda »ostanek«. Na strani 138 rabite besedo »občutiin« očitno za rškim »empfinden«. No, Slovenec mora rabiti čutim, ki izraža polni efekt, občutiti je hipno.

Ne zamerite, da Vam priobčujem take drobnjave o Vašem tako lepem jeziku in slogu. A ravno zato vidite, da dobim odlastka v Vaših knjigih ob še tolikem dnevnem delu.

Prejmite srčni pozdrav

Dr. H. Tuma

Veleccenjani gospod
Ivan Cankar, pisatelj
v Ljubljani

nbe:

ik, v rokopisnem oddelku NUK (Ms 1152, B/34, števil. 2); kopija v ZHT. Pismo je objavljeno tudi v Cankarjevem ZD (knjiga 30, 209).

anega pisma...: Cankar je Tumi pisno ali ustno najavil odgovor. Odgovoril mu je 29. marca 1918 opravičujoč se, da raje napiše novelo kot pismo in seveda al, da jo »glede gramatike včasih korenito polomim«. Sicer pa vedoma dela napak, saj če ima izbirati med »slovniško čednostjo« in slogom, se odloči za niško nepravilnost«.

V Trstu, dne 10. april 1918.

Veleccenjani gospod!

Prav veselje ste mi naredili z Vašim pismom od 29. marca t.l. - zato Vas še nadlegujem.

Vi ste imeli pri Levcu iz slovenščine »vorzüglich mit besonderer hervorragender Leistung«, jaz pri mu in Pleteršniku nisem prišel nikdar čez »genügend«. Pohvalno me je priznaval le takrat edini moderni fesor Nemeec Anton Heinrich, ki je često priznaval moje naloge kot najboljše v šoli, mi pa navadno pisal »kaum genügend«, ker v celi nalogi nisem naredil niti ene vejice ne pike, ter zgrešil vse II in adno zamenjal vse h.

Tudi jaz se za slovnico dolgo nisem zanimal, vodilo mi je bil govor moje stare matere, trdnih ismenih Dolenk iz poliškega govorja. Odličen vpliv name pa je imelo tole. Kadar pišem mi je glavna o točna opredelitev pojmov. Leta 1885 sem sklenil, da ne bom čital nobene nemške knjige več, dokler se otresem nemškega mišljenja, ki je zavladovalo vse slovenske inteligente. Držal sem z največjo energijo jo obljubo sam sebi in šelej leta 1905 naročil sem zopet prve nemške znanstvene knjige. Dvajset let sem l le angleško, francosko, laško, poljsko in rusko. Ko sem zatr l sebi germanski duh, postal sem ptujec l Slovenci, vsaj tako mi pravijo. Vi pa ste ostal Slovenec (a ne Gorenjc) in sicer eden najboljših, kar jih mo, zato Vas čitam rad.

Vaše »Podobe iz sanj« so krasne. Posamezne Vaše slike so tako lepe, da me kar prevzemajo in Vaš ec je tudi miselno bogat: »Nobena solza ni bila potočena zastonj, nikoli nobene kaplja krvi še ni bila ita zastonj ... da je smrt mati in da teče nebeški tesar mrtvaško posteljo in zibel obenem! Mati! novina! Bog! Življenje! Mladost. Ljubezen.« Blagor slovenskemu ljudstvu, ako razume Vaš lepi konec! , da do danes niste dobili kritika Vašega zadnjega dela, ki bi Vam segal vsaj do gležna.

In vendar Vas kritiziram! Kako je lep Vaš ritem in glasba Vašega jezika, tako nimate vedno prav. strani 91 pišete: »Smrt se bo čudila, kedar pride ponj, ter prišla bo po okostih [okostnik] brez duše.« Ali epša glasba ali ritem: »Smrt se čudi, ko pride ponj, ker pride po okostnik brez duše.« Ali pa na strani 150 enite besedo obraz s pravilno lice in dobite lepši ritem in lepšo glasbo: »Sem ugledal belo lice, ki se hljuje in milosti polno nagnilo k meni.«

Vaših poezij nisem čital na glas, čitam jih največ v brezsenih nočeh. Sodi pa moje notranje uho. o Vas častim in zato ravno napisal sem Vam te vrstice.

Da mi ostanete zdrav in čil in da napišete še kaj lepšega. Napišite pa nam kaj tacega, da vzkipi ozavest našega zapuščenega ljudstva.

Z odličnim spoštovanjem

Veleccenjani
gospod Ivan Cankar, pisatelj
v Ljubljani

nbe:

a. Odlomka iz pisma je objavil D. Kermavner v knjigi Ivan Cankar in slovenska politika leta 1918 (Ljubljana 1968, 48, 131).

veselje ste mi naredili...: Cankar je Tumi odgovarjal na pismo dne 3. februarja 1918, k odgovoru ga je spodbudilo Tumovo pismo odposlano iz Trsta 26. a 1918.

Levcu iz slovenščine...: Fran Levce (1846-1916), od leta 1873 do 1901 je učil slovenščino na ljubljanski realki. Levca omenja v svojem pismu Ivan Cankar. i mu odgovarja in kot svoja učitelja omenja Josipa Marna (1832-1893), ki je bil srednješolski učitelj verouka in slovenščine ter Maksa Pleteršnika (1840-), ki je bil gimnazijski profesor v Ljubljani v letih 1871-1900, sicer pa je bil pomemben slovenski leksikograf, avtor slovensko-nemškega slovarja (1-2, 1894-).

fesor Nemeec Anton Heinrich...: O profesorju piše Tuma v IMŽ (57-59). Pravi, da ga je imel med profesorji najraje.

je stare matere...: Tumova stara mati Ana Janežič (umrla leta 1871 v triinosemdesetem letu starosti), Boščetova iz okolice Višnje Gore se je poročila z rom Vidicem s Polic nad Višnjo Goro. V zakonu sta se jim rodile Ana (Marijana), Tumova mati (rojena 29. aprila 1819) ter Marija (Micka) in Atenka (Lenka), otot najmlajša živeła na domu (pri Antančevih), na Polici.

CANKARJEVA DRUŽBA (Ljubljana)

Založba Cankarjeva družba je bila ustanovljena marca leta 1929 v Ljubljani. Njen namen je bil razširati marksistični svetovni nazor zlasti med slovenskim delavstvom. Izdajala je leposlovne, poljudnoznanstvene knjige in koledarje. Nastanek družbe je povezan z delovanjem delavske kulturne zveze »Svoboda«. Tuma je s prispevki sodeloval v koledarjih Cankarjeve družbe (za leto 1930, 1932).

1

8. avgusta [193]1

P.n.
Cankarjeva družba
v
Ljubljani

Pošiljam Vam članek »Zadružništvo« za Vaš koledar za leto 1932. Ako želite kaka pojasnila glede istega, sem Vam na razpolago.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Pošiljam Vam članek...: Članek je izšel v koledarju Cankarjeve družbe za leto 1932 (114-120).

2

28. novembra [193]2

P.n.
Cankarjeva družba v
Ljubljani

Na Vaš cenj. list od 25. t.m. potrjujem prejem knjig Cankarjeve družbe ter Vam izražam prav posebno veselje. Vsebine ne morem kritizirati, ker je drugih, poklicnih kritikov dovolj in bi se moral posebe baviti s tem. Le splošno izražam svoje posebno zadovoljstvo za uspešno in lepo delo Cankarjeve družbe.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenj...: 24. novembra 1932 je datiran dopis, s katerim je družba poslala Tumi svoje knjige kot ustanovnemu članu (to je postal aprila 1929, ko je vplačal ustanovnino v višini 500.- dinarjev). Kot ustanovnemu članu so knjige poslali Tumi tudi novembra 1930. V citiranem dopisu družbe (24. 11. 1932) piše tudi: »4. knjiga »Štrajk« je bila konfiscirana, kar nam je povzročilo mnogo stroškov, ker smo morali potem izdati 5. knjigo mesto konfiscirane in sicer »Sirene tulijo ...«

CANTONALE BIBLIOTHEK (Chur)

2. septembra [193]1

P.n.
Cantonale Bibliot[h]ek Chur - Schweiz.

Ich war so frei, an Ihre Adresse ein Exemplar meiner Nomenklatur der Julischen Alpen einzusenden. So weit ich die alpine Literatur kenne, ist diese Nomenklatur wohl die eingehendste. Meine Nomenklatur verzeichnet von Tal zu Tal, alle Namen vollständig. Nur auf diesen Wege wäre eine semantische und fonetische Vergleichung der Namen zwischen den angränzenden Alpentteilen der slavischen, germanischen und romanischen Idiome möglich.

Obwohl meine Nomenklatur nur slovenisch geschrieben ist, dürfte sie auch dem Romanisten und Germanisten dienen, da das Material alfabetisch geordnet ist.

Stets bereits Aufklärungen zu geben, noch einmal mit besten Dank für alle erwiesene Freundlichkeit

hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

Ich war so frei...: V drugi polovici leta 1931 (glej Anka Tuma) je Tuma s študijskim namenom bival v švicarskem Churu. Študiral je tudi v kantonski knjižnici, kar potrjuje tudi zaključni del tega pisma.

CASA DEL POPOLO (Gorica)

Casa del Popolo v Gorici (zgradba v Gosposki ul., kasneje v. Carducci) je bila sedež socialističnih organizacij.

[maj 1921]

Casa del Popolo
Gorizia

In risposta alla sua dd. 4 maggio corr. mantengo ferma la mia dimissione quale socio del consorzio la membro del consiglio di sorveglianza. Ho lavorato sempre con tutta l'anima per il proletariato, ma oggi presentemente un periodo di transizione, nel quale non tanto le masse del proletariato ma i responsabili gerenti, hanno perduto ogni senso di realtà ed ogni coscienza di responsabilità. Una tristissima cosa ne è codesta »Casa del Popolo«, fondata da pochi uomini schietti e semplici e prostrata da una mente dilibrata per capricci personali e vanigloria, pur seguita da una massa di proletari, sedotta da teoretici affusi e demagoghi interessati. Un'altra prova ne sia l'attacco alle magnifiche Cooperative che va essere nominate da condottieri in cerca di posti, pur seguiti da una turba cieca di proletari fanatizzati. Per ciò sono convinto che per ora sia utile che la Casa del Popolo venga retta da quei uomini da cui è partita la prima idea dell'istituzione. Restituisco sub 1/ la quietanza No. 13 per L. 1000.- firmato dai cari compagni Salla e Paulin, rinunciando ed ogni pretesa verso il consorzio. Seguirò sempre con tutta l'attenzione e sentimento verso il movimento del proletariato, augurando alla Casa del Popolo nel lavoro tranquillo e modesto un migliore avvenire.

Con sinceri saluti

Imb:

ija oziroma koncept.

sposta alla Sua...: Pismo ni ohranjeno. Tumov odgovor sodi v čas, ko se je odpovedal svojim funkcijam v socialistični stranki.

mpagni Salla...: Omenjata se udeleženca oz. sodelavca okrajne bolniške blagajne v Gorici Antonio Salla in Giuseppe Paulin.

Gorizia, li 29 settembre 1921

Casa del popolo
Gorizia

Facendo le necessarie conseguenze della radiazione da socio della sezione socialista di Gorizia rinunciò a sensi dell'art. 5 dello statuto consorziale, la mia uscita volontaria dal Consorzio notificandone la sezione, pregando di voler prenderla a conoscenza.

Ho ritenuto l'istituzione della Casa del popolo quale organizzazione del proletariato ed avendomi a sezione politica radiato, credo di non poter far più parte di un Consorzio eminentemente socialista.

Con saluto sociale

Racc.

Imb:

ja.

endo le necessarie...: Glej Vito Bresatz!

CASA DEL POPOLO (Gradišče ob Soči)

Gorizia, li 26 giugno 1920

Casa del Popolo
in Gradisca.

Rigraziano restituisco lo statuto della Casa del Popolo sperando che le due imprese vicine meranno sempre la base della vita sociale del nostro proletariato.

Con fraterni saluti

Racc.
Accluso Statuto

Imb:

ja.

CASSA DISTRETTUALE AMMALATI (Gorica)

Okrajna bolniška blagajna v Gorici je bila ustanovljena leta 1900. Delovala je za zdravstveno zavarovanje delavcev na območju sodnih okrajev Gorica, Tolmin, Bovec, Cerklje, Kanal in mesta Gorice. Pred prvo svetovno vojno je ustanovi predsedoval Alfredo Callini, njen ravnatelj je bil Giuseppe Tuntar. Po vojni je imela med 9.000 in 16.000 zavarovancev, predsedoval pa ji je Giovanni Povodnich.

Gorizia, li 9 giugno 1920

Cassa distrettuale ammalati
in Gorizia

Nel compiego trasmetto l'istanza di Valentino Komavli il quale si e dichiarato pronto con lettera separata di accettare la carica di segretario per le organizzazioni politiche, professionali ed economiche nella parte slava della Venezia Giulia, riservandosi il suo posto presso la Cassa ammalati fino alla definitiva regolazione del segretariato. Vorrà quindi far pervenire o direttamente all'indirizzo del Komavli o a manie una dichiarazione, con la quale dichiara essere riservato un posto presso codesta Cassa a Valentino Komavli fino a tutto 1. settembre 1920.

Con la massima stima

Allegata istanza

Opombe:

Kopija.

Nel compiego...: Glej Valentin Komavli (Tumovo pismo 9. 6. 1920)!

ANTON CENČIČ

»Zaupnik napredne stranke« Anton Cencič iz Robiča sporoča Tumi 29. januarja (leto ni znano) o gostilniškem pogovoru, »da je Tuma zgojfal deželo za 1. milijon«. To sta govorila nekdo s Kamnega in Sedej iz Borjane. Naj Tuma kaj stori, da bi oba navedena dokazala »za koliko ste deželo ogoljufal«. Cenciča ni na seznamih Tumovih zaupnikov; pismo je nastalo najverjetneje pred letom 1903, ko je Tuma prekinil z narodnonapredno stranko na Goriškem.

VITTORIO CESCOTTI

Vittorio Cesciutti (r. 1867) je bil eden izmed 26 odvetnikov, ki so leta 1914 delovali v Gorici (12 izmed teh je bilo Slovencev). Leta 1913 je bil izvoljen v goriški deželni zbor in bil obenem goriški podžupan. Med vojno je živel v Vidmu. V Gorico se je vrnil takrat, ko je mesto prvič osvojila italijanska vojska (9. 8. 1916) in nato opravljal formalno nalogo goriškega župana. Izvoljenega goriškega župana je avstrijska oblast internirala v Göllersdorfu, za njim je mestno upravo prevzel poseben komisar grof Ernest Dandini. Ta se je tik pred prihodom Italijanov umaknil iz mesta v notranjost Avstrije. 10. avgusta 1916 je tajnik goriške občine Dante Vecchi izročil mestno oblast karabinjerskemu majorju Giovanniju Sestilliju, ki je bil dejanski upravitelj mesta.

li 14. 1. 1917.

All Egregio Signore avvocato Dr. Vittorio Cesciutti
ora sindaco a
Gorizia.

Confidando nella sua sempre esemplare collegialità mi onoro di rivolgermi per una compiacente informazione sullo stato della mia facoltà a Gorizia. Constatati addi 6 maggio 1916 personalmente lo stato delle mie realtà casa Via Trigemina 8, via Zorutti 3A, via Rastello 32 e di quelle di mia amministrazione della casa via dei tre Re No. 8 di ragione del defunto collega Dr. Dermote, e della casa via dei tre Re 16 nella quale si trova il mio studio di ragione del sig. Francesco Pauletič di Sagrado. Lasciai quale amministratore un certo Pietro Leban falegname via Ponte Nuovo 11 e marchese Obizzi via dei tre Re 8 col incarico di provvedere affinché le dette realtà stessero riparate contro le intemperie ed obbligandomi formalmente verso il fu magistrato di Gorizia di sostenere le relative spese necessarie da farsi dal comitato di soccorso creato improprio. Non dubito, che le autorità italiane fanno il possibile di tutelare gli interessi dei cittadini ed é per cio che mi rivolgo a Lei per una gentile concisa informazione e per provvedere il possibile e pratico per il riparo della mia facoltà. Questa mia indirizzo a vs. mediante il cognato di mia moglie (che è nata Svizzera italiana) di nome Silvio Cremonini orologiaio ingrosso a Chiasso e pregandola di darmi mediante questo indirizzo un cenno di risposta.

Ringraziandola anticipatamente colla massima stima

Opombe:

Kopija.

Constatati addi 6 maggio...: Zaradi vojne nevarnosti, pravzaprav zaradi osebne varnosti, ki prebivalcem Gorice ni bila več zagotovljena od prvega dne bojev na italijanskem bojišču (24. maj 1915), se je dr. Tuma z družino preselil v Trst 15. septembra 1915. V Trstu so stanovali v središču mesta, na ulici D. Rossetti 23. Ker mu policijska oblast ni dovolila odhajati iz mesta, je bil njegov majski obisk leta 1916 v Gorici mogoč zaradi službenih razlogov. V spominih (IMŽ 341) piše, da je Gorico obiskal konec meseca maja 1916, sodeč po pismu Cesciuttiju je bilo to v začetku maja. Tuma je imel v lasti tri hiše v Gorici. Poleg tega je upravljal hišo dr. Antona Dermote (V. Tre Re - Ul. treh kraljev 8), svojo odvetniško pisarno pa je imel v Ulici Treh kraljev šte. 16, nedaleč od sodne palače. Tuma se je v Gorico vrnil na obisk kmalu po kobariškem prodoru (24. oktober 1917). Pisarno je imel uničeno, uničena je bila tudi hiša (tu je Tuma z družino stanoval) v Ulici Trigemina (kasneje ulica Ferraris oziroma ulica A. Volta), poškodovani sta bili tudi hiši na Zoruttijevi ulici in v Raštelu; manj poškodovana je bila hiša dr. Dermote. Ko so se razmere nekoliko uredile, se je leta 1920 Tumova družina vrnila v Gorico. Takrat so Tumovi stanovali v bivši hiši dr. Dermote (bivša U. treh kraljev, po prvi vojni pa v XXIV Maggio). Na vhodnih vratih hiše je bil napis »Svoja hišica-svoja voljica!«. Napis so Tumovi politični nasprotniki uporabili za spis v Goriški straži (8. 7. 1920, šte. 28), v katerem je bilo zapisano tudi »In če dr. Tuma, ki živi v svoji hišici po svoji voljici [...] če danes ta dr. Tuma hodi okoli po deželi in oznanja svoje nauke, ki pripravljajo človeka ob hiščo in lastno voljico [...] če ta dr. Tuma hodi danes po goriški deželi s takimi nauki, kaj naj rečemo na to?« O napisu na svoji hiši v Gorici piše tudi v spominih (IMŽ 295-296), iz podatkov, ki jih je tu navedel, je bil napis vzidan tudi v hiši v Ulici Trigemina 8, kjer je pred vojno z družino stanoval.

...un certo Pietro Leban...: Peter Leban je bil mizar in je imel svojo delavnico pri Soškem mostu v Gorici (Ponte Nuovo), markiz Obizzi pa je bil lastnik hiše, v kateri je Tuma imel svojo pisarno.

...il cognato di mia moglie...: Tasta Henrika Tuma Luigi Gianola je bil doma iz Chiassa pri Tessinu v Švici. Poročen je bil s Tolminko Avgustino Gabršček, p.d. Podšolarjevo (glej Avgustina Gianola). Iz Chiassa je bil tudi svak Marije Tuma.

CIRCOLO DI CULTURA FRA I LAVORATORI (Gradišče ob Soči)

Delavsko kulturno društvo v Gradišču ob Soči je bilo ena izmed socialističnih organizacij, ki so zlasti od začetka leta 1919 nastajale v skoraj vseh krajih vzhodne Furlanije. Slovenci so imeli lastno društveno organizacijo podobne usmeritve (»Ljudski oder«).

Gorizia, li 28 maggio 1920

Circolo di cultura fra i lavoratori
di Gradisca.

La tua gradita lettera del 26 corr. ho ceduto al comp. Luigi Stolfa alla Camera del lavoro perchè meglio informato riguardo ai circoli sloveni. La tua idea di cooperazione dei proletari sloveni coi friuliani saluto proprio con tutto il cuore. Siccome fin ora ci era possibile di porre appena la prima base delle organizzazioni politiche e professionali, sarà difficile di potere concorrere alla festa campestre con buone forze. In ogni caso il comp. Stolfa potrà darLe migliori informazioni.

Con saluto fraterno

Opombe:

Kopija.

La tua gradita lettera...: Na kopiji pisma ni navedeno, kateri osebi je pismo namenjeno. Tudi v spremnem dopisu, s katerim je Tuma pismo postal Štolfa (28. 5. 1920), ni navedel piščevega imena (glej Alojz Štolfa).

AUGUSTO CIUFFELLI

Ko je Italija po podpisu premirja z Avstro-Ogrsko (3. 11. 1918) zasedla v premirju določena ozemlja, je tu vzpostavila vojaško oblast (november 1918 - avgust 1919), ki ji je načeloval guverner general Pettiti di Roreto. Za civilne zadeve je skrbel poseben generalni sekretariat pri vrhovnem poveljstvu italijanske vojske (ustanovljen je bil že leta 1915). Ta sekretariat je bil ukinjen 31. julija 1919 in njegove naloge je prevzel poseben osrednji urad za nove pokrajine (Ufficio centrale per le Nuove provincie); njegov načelnik je bil Francesco Salata. Osrednji urad je svojo upravno oblast v »novih pokrajinah«, neposredno je bil podrejen ministrskemu predsedniku, izvajal prek generalnih civilnih komisarijev. Tako je postal za Julijsko krajino civilni komisar večkratni minister in državni poslanec Augusto Ciuffelli (1856-1921); svoj sedež je imel v Trstu. Ob osrednjem uradu in ob civilnih komisarijih so delovale tudi posebne posvetovalne komisije, ki so sodelovale pri upravljanju zasedenih ozemelj. V eno izmed takih komisij, v komisijo za srednje šole, je bil imenovan tudi Henrik Tuma. Iz komisije je pa izstopil zaradi sklepa socialistične stranke, ker da je bila »državna meščanska institucija« (IMŽ 387). Ciuffelli je ostal na mestu komisarja do decembra 1919.

Tumov dopis Ciuffelliju je pravzaprav spremljajoč dopis ob dveh spomenicah, ki jih je nanj naslovil. Kmalu potem, ko je bil imenovan za komisarja, je sprejel delegacijo slovenskih socialistov. Njeni člani so bili poleg Tume še Ivan Regent in dr. Lavo Čermelj. Komisarju so prikazali šolsko vprašanje, zlasti zapiranje slovenskih šol. Ker pa ni delegacija nič dosegla, sta Regent in Čermelj potovala v Rim k ministru za prosveto oziroma k ministrskemu predsedniku Nittiju. Tuma je po obisku pri Ciuffelliju sestavil spomenico o šolskih vprašanjih, zraven pa je priložil še spomenico o gospodarski problematiki, zlasti na podlagi izkušenj, ki jih je pridobil, ko je še po nalogu avstrijskih oblasti (sosvet za obnovo Goriško-Gradiščanske) pregledoval vojno škodo na planinskih pašnikih na Goriškem. Še preden je poročilo o svojih ugotovitvah lahko izročil naročniku, je Avstrija propadla. Tuma je to spomenico izročil italijanski vladi, ki je vzela »moje poročilo s prav iskrenim priznanjem za znanje« (IMŽ 377).

Trieste, 22 agosto 1919

A Sua Eccellenza
il Commissario Generale Civile Augusto Ciuffelli
Trieste.

Mi onoro d'allegare a S. E. una breve relazione riguardante l'effettuazione delle scuole nella Venezia Giulia ed in pari tempo mi permetto d'accludere a S. E. alcuni cenni riguardanti la riedificazione della provincia di Gorizia-Gradisca.

Durante il 1918 ero membro attivo della Consulta per la riedificazione della provincia di Gorizia-Gradisca e percorsi l'intera provincia, conoscendo così bene il terreno, l'animo della popolazione, le relazioni sociali ed economiche.

Mi rivolgo perciò a S. E., affinché voglia cortesemente rivedere questi brevi cenni ed iniziare l'opera di riedificazione, che dovrebbe ridare la vita a queste terre tanto colpite.

Con l'espressione della massima considerazione

Opombe:

Kopija.

Mi onoro d'allegare...: Kopiji obeh spomenic sta ohranjeni (ZHT).

CLUB ALPINE FRANÇAIS (Pariz)

Club Alpine Français, osrednja organizacija francoskih planincev je bila ustanovljena leta 1874. Svoj sedež je imela v Parizu in je od leta 1905 izdajala glasilo La Montagne. Tuma je bil naročnik revije in ohranjena korespondenca med klubom in Tumo se nanaša na naročniška razmerja.

1

P.n. Club Alpin Français
Paris (VII) Rue du Bac 30.

Je Vous envoie un autre chèque 40.- Frcs. en prix de l'abonnement de »la Montagne« pour année 1930. Je me merveille que le chèque entier n'était pas valable, jusqu'a present je en ai fait toujours dans le meme forme sans obstacles.

Veillez agréer mes salutations

1. chèque

Opombe:

Kopija.

Je me merveille...: V dopisu z dne 21. januarja 1930 so Tumi sporočili, da ček, s katerim je hotel poravnati naročnino, ni veljaven.

2

19. januarja [193]1.

Administration de la Revue
»La Montagne«
Club Alpin Français
Paris

Ci joint je Vous envoie un chèque pour 40.- Frcs pour l'abonnement de la Montagne pro 1931.

Votre devoué

Opombe:

Kopija.

Ci joint...: Tuma je čke za naročnino poslal še 12. novembra 1931 in 28. novembra 1932, kar lahko razberemo iz njegove pripombe, ki jo je zapisal na pisno opozorilo izdajatelja revije.

CLUB ALPINO ITALIANO - SEZIONE DI GORIZIA (Gorica)

Prva planinska organizacija v Gorici je bila podružnica Società degli alpini triestini (kasneje: Società Alpina delle Giulie), ustanovljena leta 1883. Ta organizacija je januarja 1920 postala sekcija osrednje italijanske Club Alpino Italiano (CAI). Tuma je bil član goriške planinske sekcije in sodelavec publikacije Comunicato mensile (1922-1928), ki ga je izdajala. Obe Tumovi pismi na goriško sekcijo CAI sta bili objavljeni v članku L.(uigija) M.(edeota) Tuma, alpinista precursore (Alpinismo goriziano 1989 šte. 2, str. 14-15).

1

Gorizia 16. 8. 1924

Al
Club Alpino Italiano
sezione di Gorizia

Respinta la mia elezione ex art. 71 trattato S. Germano e l'opzione ex D.L. [Decreto legge] 30/XII/1920 della r. Prefettura di Udine, cesserei per disposizioni dello Statuto sociale di essere socio di codesto Club Alpino. Per non rendere necessaria una radiazione dal registro sociale e non essendo ancora passata in giudicato la decisione prefettizia, dichiaro di rinunciare alla qualità di socio ordinario.

Mi separo con animo dolente dal luogo, dove da oltre trenta anni percorro le Alpi Giulie, Carniche e Ladine, da tante persone forti e care. Porterò seco la viva memoria della bellezza delle Alpi italiane ed il sincero amore delle genti delle Alpi senza distinzione di stirpe - perchè tutto è bello e forte che ha creato la natura.

Parto coll'augurio: Cresceat et floreat il Club alpino italiano, rappresentate la gioventù italiana che saprà fare l'Italia veramente libera, conscia che unicamente nella libertà e giustizia vi è la grandezza della Patria, vi è pure l'alta meta dell'umanità.

Si compiacerà d'indicarmi le condizioni dell'invio del bolettino mensile al mio nuovo indirizzo:
Lubiana, Dunajska cesta Nr. 47 - Jugoslavia.

Con saluto alpino

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Arhiv CAI - Sezione di Gorizia, Gorica.

Respinta la mia...: Tuma se sklicuje na saintgermainso pogodbo in odredbo z zakonsko močjo videmske prefekture.

Mi separo con animo dolente...: Podobno je zapisal v članku V slovd (Goriška straža 25. 8. 1924, šte. 66).

Lubiana, li 18 ottobre 1924.

Al
Club Alpino Italiano
sezione di Gorizia

Parlai in questi giorni col rappresentante della locale Società alpina riguardo al diritto di libero passaggio dei turisti italiani e slavi provvisti della legittimazione delle proprie società fino alle prossime elezioni che congiungono le due frontiere e senza bisogno di un speciale passaporto. Ora che si tratta la questione dei passaporti alla conferenza di Venezia, sarebbe dato il momento che il Touring Club Italiano e società alpina italiana, si rivolgano al competente rappresentante italiano affinché nella convenzione solare venga inserito un passo che dá alle Autorità politiche italiane e slave la facoltà di permettere fino a ora il libero passaggio come sopra indicato. Se il libero passaggio era possibile fra le due grandissime che »la cessata Austria e l'Italia irredenta«, sarà pure possibile ora che si intende fare nuova amicizia, di dare un poco di libertà. Se dal lato militare si verrebbe col rimarco della pericolosità per la sicurezza militare, si potrebbe ben obiettare, che gli alpinisti non si occupavano del spionaggio, perchè troppo estesi ed anche troppo esposti. Lo spionaggio pericoloso è sempre stato fatto da militari esperti. La storia d'altro lato è tale che da l'accesso agli alpinisti fino al punto di esercitare liberamente tutta la estrazione dei passaggi. Un divieto di passaggio inasprisce inoltre proprio nella gioventù alpinista un certo spirito di odio di razza.

Mi sarà grata una risposta per poter intervenire anche qui.

Con saluto alpino

Dr. H. Tuma

note:

k. Arhiv CAI-Sezione di Gorizia, Gorica.

in questi...: Del tega Tumovega pisma je v prevodu priobčil Primorski dnevnik (31. 12. 1985, številka 293) v članku nepodpisanega pisca Za prosto preho mejne gorje si je prizadeval že dr. Henrik Tuma.

konferenza...: Italijansko-jugoslovanska meddržavna konferenca v Benetkah je reševala vprašanje meje med obema državama. Jugoslovansko delegacijo vodil dr. Otokar Rybář (glej Marija Tuma; 1924).

HUGO CODELLI

Baron Hugo Codelli (1842-1920) iz Gorice je v pismu z dne 13. decembra 1900 vpraševal Tuma o podpori Slovencev njegovi kandidaturi pri državnozbornih volitvah (januar 1901), ker brez podpore Slovencev ne bi mogel premagati kandidata italijanske liberalne stranke »Unione« Alfreda Lenassija. Na volitvah (mestna kurija) je poleg obeh navedenih sodeloval še Tuma. Premočno je zmagal Lenassi (1126 glasov), mnogo manj glasov je prejel Tuma (330), še manj Codelli (177).

AVGUST COLLERIG

Avgust Collerig je bil doma iz Dolenj, Tuma ga je imel na seznamu zaupnikov. Po razcepu v italijanskem socialističnem gibanju se je opredelil za komuniste. 18. decembra 1921 je bil na komunistični listi, ko se je kongres furlanskih kmetov, vključenih v Federazione Provinciale dei Lavoratori di Terra, odločil za socialistično oz. komunistično listo. Kasneje je delal v tržiški ladjedelnici, julija 1925 so mu karabinjerji zaplenili seznam vpisanih v sindikalno organizacijo (FIOM) in izgnan je bil v domači kraj (Luciano Patai, Il Friuli orientale fra le due guerre. Il ruolo e l'azione del P.C.d'I. Udine 1985, 157, 259; uporabljaj obliko Collarig). V zapuščini je ohranjeno Collerigovo pismo v slovenskem jeziku ter kopija Tumovega odgovora nanj. Dolenje leži na zahodnem robu Brd, vendar je bilo že v drugi polovici 19. stoletja močno poitalijančeno, leta 1895 se je iz delov te občine ustvarila nova občina v Kožbani, ki je bila v slovenskih rokah, medtem ko je dolenska ostala v italijanskih. Delovanje Henrika Tume v Brdih in bližnji Furlaniji je povezano z reševanjem kolonskega vprašanja, pri katerem so poleg socialistov delovali tudi gorški slovenski krščanski socialci (glej Kristjan Bavdaž, Tumovo pismo 28. 8. 1920).

Gorica, dne 18. junija 1920.

Sodrug
Avgust Collerig
Dolenje št. 49.

Sodrug Golob bil je v moji pisarni ter sva se dogovorila, da bo shod dne 20. t.m. v nedeljo ob 2 na Krožadi pri Evgenu Kocijančiču. Golob ni omenil, da želite shod imeti v Medani, zaradi česar sem shod naznanil komisarijatu na Krožadi.

Shod je namenjen kmetom in kolonom slovenskega jezika, zaradi tega je vseeno ali pride Minut ali priporočam se Vam, da skrbite za obilno vdeležbo. Pridejo lahko tudi Italijani, ter spregovorim kolikor vam bo koristno tudi v italijanskem jeziku.

S sodružnim pozdravom

Prip.

Opombe:

Kopija.

Sodrug Golob...: Očitno gre za Franca Goloba iz Hruševlja pri Neblem, Tuma ga navaja kot zaupnika »organizacije«. Collerig je Tumi v pismu z dne 13. junija 1920 sporočal, da pripravljajo shod na Dobrovem pri Medani v nedeljo, 20. junija, »torej prosim vas srčno potrudite se enkrat v naši tužni kraj, da odprjo oči tudi tisti ki ih imajo še zoprt«. Sporočil je še, da so povabili tudi Giovannija Minuta (glej G. Minut).

...v nedeljo popoldan...: Tuma je v sporazumu z Golobom menjal lokacijo sestanka. Zborovanje je bilo v resnici 20. junija 1920 na Krožadi (Križadi) v Neblem (Delo, 25. 6. 1920, številka 19).

COMMISSARIATO CIVILE PER IL DISTRETTO POLITICO DI TOLMINO (Tolmin)

Civilni komisariat za tolminski okraj je bil organ italijanskih okupacijskih sil, ustanovljen kmalu po italijanski zasedbi nekaterih območij zgornjega Posočja v prvi svetovni vojni (od konca maja 1915 dalje). Takrat je imel civilni komisariat svoj sedež v Kobaridu, po končani vojni pa se je preselil v Tolmin. Funkcija civilnih komisariatov je prenehala z uveljavitvijo mirovne pogodbe med Italijo in Jugoslavijo (1920); s kraljevim odlokom (17. 10. 1922) so bili civilni komisariati na anektiranih ozemljih ukinjeni.

Gorizia, li 5 maggio 1920

Egrerio signor commissario.

Quale membro dell'Esecutivo del partito socialista italiano della Federazione regionale della Venezia Giulia intervengo presso codesto Commissariato a volere interporre i Suoi buoni uffici presso i comandi dei Carabinieri reali a non volere disturbare la pacifica formazione delle Unioni locali delle organizzazioni politiche, professionali ed economiche. I convegni che sono necessari all'uopo a sensi del § 2 della legge sulle addunanze dovrebbero essere insinuate presso le autorità politiche tre giorni prima, locchè difficolterebbe se non frustrerebbe del tutto l'organizzazione. Mentre chè i comizi pubblici di maggior importanza s' insinuaranno senza altro nella debita forma, un insinuazione dei convegni del sociale scopo di propaganda interna, dei convegni dei fiduciari e delle sedute dei comitati esecutivi, causerebbe un sensibile impendimento delle funzioni delle singole sezioni. A Trieste e presso la Camera del lavoro nella Venezia Giulia ne i sig.ri commissari, ne i relativi comandi dei Carabinieri Reali non chiedono l'insinuazione dei convegni che già per se rappresenterebbero una forma fiduciale ed amichevole. Essendo nell'imminente interesse delle autorità italiane di favorire la formazione d'un ordinato partito politico nella Venezia Giulia attendo con sicurezza una benevole risposta.

Con la massima considerazione

Racc.

Opombe:

Kopija.

I convegni che sono...: Tolminski civilni komisariat je odgovoril 9. maja. Civilni komisar Umberto Sala je sodil v prvem pismu, da se bo o zadevi pozanimal pri višjih organih. Nato pa je 1. junija Tumi sporočil, »che anche a Trieste nessuna deroga e rinuncia del genere è stata fatta« in da se še vedno spoštujejo določila avstrijskega zakona z dne 15. novembra 1867.

COMUNISMO (Milano)

Revija Comunismo (podnaslov: Riviste della terza internazionale) je izhajala v Milanu v okviru izdaj socialistične stranke od oktobra 1919. Izhajala je do konca leta 1922, njen urednik je bil Giacinto Menotti Serrati (glej G. M. Serrati).

Gorizia, li 24 luglio 1920

Amministrazione della rivista
»Comunismo«
Milano.

Il comp. Giuseppe Srebnič da Salcano inviò L 9.- a conto del prezzo d'abbonamento e precisamente addì 6 febbraio 1920 appar Nr. 2332 di ricevuta postale.

Non ricevette finora nessun esemplare e pure il suo reclamo postale dda. 6 giugno 1920 Nr. 171 rimase senza effetto. Giuseppe Srebnič è un buon compagno e fervido aderente del comunismo. Desidera vivamente di avere tutti i numeri della Rivista essendo pronto di versare il residuo importo d'abbonamento di L 11.- tosto che avrà i numeri comparsi.

Vorrà quindi mandare tutti i Nr. -1 fino 18 del »Comunismo« all'indirizzo di Giuseppe Srebnič sezione socialista in Salcano pr.[esso] Gorizia.

Con saluto sociale

Racc.

Opombe:

Kopija.

Il comp. Giuseppe Srebnič...: Glej Jože Srebnič (Tumovo pismo 16. 8. 1920)!

Desidera vivamente...: 13. avgusta 1920 je uprava sporočila Tumi, da so izdane številke že skoraj pošle. Da denarne pošiljke še niso prejeli, vendar kjub temu pošiljajo revijo od številke 19 dalje.

COOPERATIVA EDILIZIA DELLA REGIONE GIULIA (Trst)

Stavbna zadruga za Julijsko krajino je bila ustanovljena pomladi leta 1919, delovala je kot zveza zadrug. Zadruga je 27. marca 1920 odgovarjala na neohranjeno Tumovo pismo (22. marec 1920). Sporoča, da bo predstavnik zadruga prišel v Nabrežino, da organizira podružnico zadruga («la quale svolgerà la sua attività su una vasta zona dei paesi slavi del nostro territorio») in da pride predstavnik tudi v Gorico, da se s Tumo pogovori o nekaterih organizacijskih vprašanjih. 12. junija 1920 se je zadruga zahvalila Tumi za informacijo (ni ohranjena) o nameravani ustanovitvi podružnice v Tolminu.

COOPERATIVE OPERAIE DI TRIESTE, ISTRIA E FRIULI (Delavske zadruga; Trst)

Cooperative operaie - Delavske zadruga so bile ustanovljene v Trstu leta 1903 na pobudo Valentina Pittonija (glej V. Pittoni), predvsem za potrebe delavcev. Zlasti po prvi svetovni vojni so se močno razširile po podeželju in po razcepu v socialističnem gibanju (1921) so ostale v rokah socialistov. Preživele so fašistični sistem in delovale so tudi po drugi svetovni vojni.

Gorizia, li 11 junija [giugno]1920

Cooperative operaie
in Trieste.

Rispondendo alla gradita Sua del 2 corr. sono d'accordo colla proposta del comp. Stolfa, che venga invitato il comp. Ferjančič Ferdinando da Vipacco a far parte del corso di cooperazione e di mutualità agraria a Milano. Non mi era possibile di scegliere nel termine brevissimo ancora altri concorrenti. Il detto Ferjančič però è molto intelligente e uno dei migliori e più fervidi compagni nella parte slava della Venezia Giulia. Il medesimo è agente nel negozio della madre e quindi dà una certa garanzia per il risultato considerato.

Con saluto sociale

Nome:

Pija. Pismo je osebno, vendar ni navedena oseba, ki ji je namenjeno.

Rispondendo alla gradita...: Pismo ni ohranjeno. Tuma se sklicuje na Alojza Štolfo in omenja še Ferdinanda Ferjančiča (glej F. Ferjančič), ki naj bi sodeloval na družnem tečaju v Milanu.

Gorizia, li 23 giugno 1920

Spettabile
Direzione delle Cooperative operaie
in Trieste.

Confermo la ricevuta della gradita del 19 corr. e mi permetto di accennare alla necessità di preparare l'azione per l'organizzazione delle Cooperative di consumo mediante istituzione d'una scuola per consorzi. Dappertutto mancano persone atte d'assumere la dirigenza delle cooperative di consumo. Istituendo corsi regolari la Direzione delle cooperative avrà la facoltà di avere a disposizione persone atte ad assumere la dirigenza delle Cooperative e potrà convincersi pure della loro moralità e condotta, circostanza importantissima per una solida organizzazione. Soprattutto per la parte slava i corsi preparatori sono urgente necessità. La scuola dovrebbe aprirsi già col novembre a.c. durando circa 3 mesi ed i relativi partecipanti avrebbero a Trieste l'occasione di perfezionarsi nella lingua italiana.

Accenno nuovamente alla necessità di istituire parallelamente alle Cooperative di consumo le cooperative agrarie e nella parte alpina di consorzi alpini. In proposito sarà necessario un abboccamento presso la Direzione di Trieste per stabilire ed unificare il piano generale riguardo alle Cooperative di consumo, consorzi agrari, alpini nonchè i corsi preparativi per il necessario personale.

Con saluto sociale

Nome:

Pija.

Rifermo la ricevuta...: Cooperative operaie so se Tumi 19. junija 1920 zahvalile za pismo (ni ohranjeno) z dne 9. junija. V pismu je Tuma kot nujno svetoval ustanovitev magazina delavskih zadrug v Tolminu. V odgovoru na Tumove predloge tudi omenjajo ustanovitev mlekarn, ker produkcija mleka »nel Friuli creerà saldo legame fra la massa dei consumatori rurali, dovremo quindi iniziare almeno nei principali centri il movimento con l'apertura di magazzini di rivendita l'olmino è appunto uno dei principali centri.«

Gorizia, li 25. giugno 1920

Cooperative operaie
in Trieste.

Vorrà inviarmi senza indugio un esemplare dello Statuto delle Cooperative operaie di Trieste e un esemplare per le relative filiali. Le organizzazioni della parte slava mi hanno pregato urgentemente per la traduzione in lingua slava.

Attendendo una pronta risposta

con saluto sociale

Cooperative operaie
di Trieste.

Il sindacato dei metallurgici a Weissenfels pr. Tarvisio nonchè quella dei minatori e Raibl pregano insistentemente per l'istituzione di una filiale delle Cooperative operaie di Trieste con sede in Tarvisio. I compagni di nazionalità tedesca avrebbero coll'istituzione della cooperativa a Tarvisio un centro economico, il quale attirerebbe tutta la popolazione nel raggio economico del Tarvisiano. I sindacati di Weissenfels e di Tarvisio provvederebbero da parte loro per l'erezione delle filiali di rivendita.

Per ora domandano che vengano loro mandati deli statuti delle Cooperative. Vogliono subito interessarsi per raccogliere il necessario numero di aderenti, per trovare i locali ed una persona adattata per la gestione. Sebbene so che per ora sarà difficile di soddisfare i compagni del distretto di Tarvisio, lo trovo in ogni caso utile che le cooperative mandino un rappresentante soprualogo per mettere la base di una propaganda proficua per le cooperative. Il rappresentante degli operai a Raibl è Antonio Steinwender e a Weissenfels Stefano Petschowsky, coi quali il delegato delle Cooperative potrebbe mettersi d'accordo.

Si è pure insinuato Francesco Kašča di Tolmino dicendo di avere già parlato presso la direzione di Trieste per l'erezione di un azienda cooperativa. Mi ha risposto che i tolminotti hanno firmato 600 adesioni e che il relativo danaro è depositato presso la Cooperativa di risparmio a Tolmino. Fra qualchè settimana il numero degli aderenti potrebbe arrivare a L. 1.000.- Siccome ha avuta a Trieste dal comp. Gergič l'evasione che per mancanza di locali non è possibile ora l'erezione di una filiale a Tolmino, il Kašča, ha proposto il seguente modo di venire incontro. Le latterie di Zatoimino, Lubino e Volzana ed eventualmente altre da erigersi potrebbero fornire ogni giorno la quantità di latte per un automobile quotidiano che passerebbe fra Trieste e Tolmino. Gli aderenti alle Cooperative entrerebbe[ro] direttamente nella centrale di Trieste e ritirerebbero le merci pure direttamente da Trieste mediante un incaricato trasportandole coll'automobile che andrebbe prendere i prodotti latticini. Nel medesimo modo potrebbe organizzarsi pure il movimento a Plezzo e Caporetto. In ogni caso la proposta merita una seria riflessione e la Cooperativa farebbe bene di mandare un delegato a Tolmino per mettersi d'accordo soprualogo riguardo ai fornimenti di latte rispettivamente istituzione delle necessarie latterie. Il delegato passando per Gorizia potrebbe avere le mie informazioni nonchè i nomi dei fiduciari delle organizzazioni politiche. Vorrà darmi un cenno di risposta per poter intervenire presso i compagni di Tolmino.

La sezione di Quisca del partito socialista italiano poi fa seguente proposta:

Certo Kristančič Giovanni di Visneveco Nr. 72 deporrebbe L. 100.000.- per titolo di quote affinché si fondasse a Visneveco una filiale delle Cooperative, inoltre offre locali adattati e siccome il Kristančič prima teneva un negozio si dichiarò pronto anche di assumere la gestione. Visneveco sarebbe centro del Coglio occidentale e di una parte del comune di Quisca, la filiale di Visneveco potrebbe quindi coprire i bisogni di gran parte del Coglio. Siccome sono a disposizione capitale, locale ed agente, le Cooperative senz'altro potrebbero interessarsi e mandare un esperto per accordarsi sull'erezione della Cooperativa di consumo per il Coglio a Visneveco.

Con saluto sociale

Il rappresentante degli operai...: Glej Johann Kaiser in Stefan Petschowsky!

Si è pure insinuato...: Glej Franc Kašča in Edoardo Gergich!

Vorrà darmi un cenno...: Na vsa navedena vprašanja je v pismu dne 14. septembra 1920 v imenu Delavskih združenj odgovoril Valentin Pittoni:

»In possesso di gradita Sua dell'8 corr. desidero informarla esaurientemente riguardo i tre problemi da Lei proposti:

Tarvisio: Ci è assolutamente impossibile di comprendere per ora e per il prossimo avvenire nel n/ programma l'estensione della n/ attività fino a Tarvisio avendo tanti impegni urgentissimi che non possiamo soddisfare con la desiderata celerità nel territorio attuale della n/ attività.

Ci consta poi che a Tarvisio ha aperto una filiale la n/ ottima consorella »Cooperativa Carnica di Tolmezzo« che dovrebb'essere in grado di soddisfare ai bisogni cooperativi di quella località. La Cooperativa carnica è amministrata molto seriamente e onestamente e perciò siamo certi che i consumatori di Tarvisio saranno da essa bene appoggiati.

Tolmino: Il direttore comp. Gergich¹ ha già fatto per n/ incarico un soprualogo in tutto il distretto di Tolmino, ha parlato a lungo e ripetutamente col maestro Kašča, ed ha stabilito che le Cooperative Operaie devono interessarsi di quel distretto creando a Tolmino un grande magazzino e una stazione di scambio di prodotti. Ha avvertito però quel compagno che l'attuazione di questo progetto non può essere immediata, sia perché l'apparato centrale delle Cooperative dev'essere prima messo in grado di sopportare una maggior espansione del lavoro, sia perché la distanza e le difficoltà dei trasporti richiedono provvedimenti diversi da quelli addotati per tutto il resto del n/ attuale territorio.

Col costo attuale dei trasporti mediante autocarri non è assolutamente possibile di pensare a questa soluzione, la cosa potrà convenire soltanto creando a Tolmino un centro di rifornimento dove potranno essere dirette le merci a intere vagonate. Il comp. Gergich ha informato i comp. di Tolmino che la prima questione da risolversi è quella di trovare ampi locali sufficienti agli scopi e li ha incaricati di fare le ricerche necessarie, facendo intravedere che appena nel corso dell'anno venturo le Cooperative Operaie saranno in grado di passare all'occupazione di quell'importantissimo territorio. Sollecitato da quei comp. di organizzare per intanto almeno qualche cosa per gli agricoltori, abbiamo inviato sul luogo il direttore della sezione agraria Prof. Dramis² che in ripetuti colloqui ha stabilito con gli amici di Tolmino di far sorgere al più presto possibile un magazzino di rifornimento di articoli d'agricoltura e di concimi; ora che finalmente abbiamo a disposizione anche il tecnico agrario sloveno comp. Gustincich³, lo invieremo a Tolmino a prendere contatto con quegli agricoltori.

Riguardo Tolmino devo comunicarle ancora essere n/ convinzione che quel distretto sia già troppo distante da Trieste per farne un centro di rifornimento regolare del latte. Il n/ programma per l'approvvigionamento del latte prevede una corona di latterie intorno a Trieste che non si estenda oltre Senosetsch - Präwald⁴, perché le distanze maggiori renderebbero troppo costosi e pericolosi i trasporti di questa delicatissima derrata. Abbiamo intenzione

arò di estendere l'organizzazione di latterie anche al distretto di Tolmino, il quale distretto però dovrebbe fornirci il latte soltanto nei periodi di grande consumo o di scarsità negli altri territori lattiferi, mentre normalmente le latterie del Tolminotto dovrebbero produrre per noi il burro e il formaggio.-

Visnevitze⁵: La proposta lusinghiera del Signor Giovanni Kristančić presenta due inconvenienti e cioè che Visnevitze non è uno di quei centri strategici che noi vorremmo occupare anzitutto, e poi il rapporto fra il mutante, che dovrebbe diventare anche n/ funzionario, non è simpatica e potrebbe dar luogo a vari inconvenienti nell'avvenire; ad ogni modo il comp. Gergich sarà fra alcune settimane da Lei per esaminare con Lei questa faccenda e per fare eventualmente un sopralluogo.-

In linea generale devo ripetere quanto già Le scrissi mesi addietro, che gli attuali impegni importanti delle Cooperative sono tali che ogni nuova proposta di magazzini deve spaventare la Direzione e il Consiglio. Col n/ apparato centrale affatto insufficiente all'enorme aumento del lavoro noi non siamo in grado di rifornire come si dovrebbe neanche i magazzini esistenti. A scanso di mettere in pericolo tutta l'azienda dovremo fare una sosta di alcuni mesi nell'apertura di nuovi magazzini e concentrare invece seriamente tutte le forze sul completamento e riorganizzazione dei n/ uffici amministrativi, sulla creazione dei magazzini generali a Trieste e nel Goriziano, e sulla erezione di un Panificio a Trieste dove siamo in pericolo che l'attuale Panificio n/ direttore, da un momento all'altro non sia più in grado di mantenere la produzione. Perciò bisogna avere il coraggio di dire francamente a coloro che insistono sull'apertura di nuovi magazzini che le Cooperative Operaie almeno per i prossimi dodici mesi non sono in grado di prendere impegni, riservandosi di fare qualche rarissima eccezione soltanto per grossi centri che per ragioni generali devono essere occupati a tempo come sono p. e. Comen e Pisino.⁶ Il Signor Kristančić...: Ivan Kristančić je bil trgovec v Višnjeviku v občini Kojsko - Šmartno. Opozoriti velja, da uporabljaj Tuma v dopisovanju z italijanskimi naslovniki v slovensko obliko krajevnih imen (Tolmino - Tolmin, Quisca - Kojsko, Visnevitze - Višnjevik, Zato Tolmino - Zato Tolmin; slednje ime so uradno imenovali Sattotolmino, Višnjevik pa Visnovicco).

- 1 Glej Edoardo Gergich!
- 2 Glej Francesco Dramis!
- 3 Glej Dragotin Gustinčić!
- 4 Senožec - Razdrto.
- 5 Višnjevik.
- 6 Komen in Pazin.

Gorizia, li 17 gennaio 1922.

Cooperativa operaia - Sezione agraria in Trieste

In seguito all'incarico del prof. Dramis ho fatto le necessarie pratiche per eruire offerenti per un posto di assistente segretario alla sezione agraria col compito della propaganda nella parte Slava della provincia Giulia. Si sono insinuati:

1) Antonio Trobec, assolvente della Scuola agraria di Klosterneuburg nell'Austria tedesca e la Scuola agraria Superiore a Križevci nella Jugoslavia. Il Trobec è nato nel 1874 a Trieste ed ivi pertinente. I certificati non ha dimessi. Personalmente non lo conosco.

2) Luigi Grbec, dimise il certificato della Scuola agraria di Gorizia. E nato nel 1880 a Cobdil presso S. Daniele del Carso, ivi pertinente. Personalmente non lo conosco, è raccomandato dal fu Direttore della detta Scuola Guglielmo Domenico.

3) Francesco Bajt, nato nel 1856 a Trieste, assolvente di VII classi ginnasiali a Gorizia, della Scuola magistrale di Capodistria, e poi maestro di diverse Scuole popolari in diversi Comuni del Goriziano. Nel 1908 assolse un corso di Disciplina Commerciale presso la scuola di Commercio in Gorizia e venne nel 1914 nominato quale Dirigente della Scuola Industriale di Salcano. Il Bajt è una della migliori forze fra i maestri nella parte Slovena e molto conosciuto e stimato dalla popolazione. Abbenché di anni 60 è sano e robusto e potrebbe senz'altro fungere una decina di anni.

Il mio parere è il seguente: [nečitljivo] il Trobec ed il Bajt. Per una propaganda proficua sono necessarie due forze. Il Trobec è esperto in materia, il Bajt attirerebbe l'appoggio dei maestri, locché vale di molto. Riguardo al Trobec sarabbero da ritirarsi le informazioni personali presso la Società Agraria in Trieste (Kmetijska družba v Trstu). Il Trobec abita in Trieste, Via Fabbio Filzi 10.

Eventuali nuove offerte comunicherò e prego di darmi un cenno sulle disposizioni prese non a proposito.

Bon saluto sociale

Compte:

Spina.

Antonio Trobec...: Glej Anton Trobec!

Guglielmo Domenico...: Glej Viljem Dominko!

Francesco Bajt...: Glej Franc Bajt!

Il mio parere...: Dramis je 19. januarja 1922 pisal Tumi, da ne bodo imenovali nobenega od obeh predlaganih. Iskali bodo podatke o Grbcu in še o kom.

Gorizia, li 25 gennaio 1922.

Alla Cooperativa Operaia - Sezione agraria in Trieste

Per un posto di segretario ausiliario si è presentato ancora Klavčič Pietro fu Giuseppe di Podgora (Piedimonte) No. 119. Assolse la locale Scuola agraria biennale fra 1903 a 1905, fece servizio in Jugoslavia in un'impresa vinicola poi da giardiniere presso le fabbriche Bruner a Podgora. Durante la guerra quale rifugio, amministrò il podere agricolo dello stabilimento pro fuggiaschi in Strnišče nella Jugoslavia. Ritornando nel 1921 amministrò la propria sostanza in Podgora. Ora ha anni 36. Mi pare di capacità mediocre.

Inoltre ha offerto i suoi servizi certo Clavora Luigi di Socia [Soča] della Venezia Giulia di anni 18 assolvete della Scuola Commerciale di Lubiana nel corso biennale 1919-1921. Parla tre lingue, ma sarà troppo giovane.

Malgrado l'invito nell'Edinost e nella Goriška Straža per tre volte e diverse scritturazioni a persone private, non pervennero altre offerte. Per spese d'inserzione pagai L. 72.50 che vorrà gentilmente assegnarmi mediante foglio di versamento sub 1/.

Con saluto sociale

Allegato I.

Opombe:

Kopija.

...fabbriche Bruner...: V letih 1904-1905 sta postala Max in Armin Brunner lastnika Ritterjeve tekstilne industrije v Podgori.

Malgrado l'invito...: Vabilo, da potrebuje kmetijska trgovina agronoma in upravnika sta objavila lista Edinost (6. 1. 1922, šte. 5) in Goriška straža (11. 1. 1922, šte. 2).

7

li 22 luglio [192]4

Cooperative operaie
Trieste

Dal N. 3311 d.d. 26 aprile 1909 sono socio della Cooperativa operaia in Gorizia ed appar conferma dd. 24. gennaio 1921 abbi a saldare la quota di partecipazione al N. 2475 con l. 100.-

Avvendomi il governo italiano respinto l'opzione da cittadino italiano, dovrò col mese agosto corr. traslocarmi a Lubiana. La mia partecipazione quindi non ha più effetto pratico e perciò do la regolare disdetta della suddetta quota.

Vorrà prendere tale disdetta a conoscenza, notiziandomene ed assegnando a tempo suo la relativa valuta.

Con saluto sociale

Opombe:

Kopija.

8

dne 11. junija [19]27

Cooperativa operaia
Trieste

Addi 22 luglio 1924 diedi disdetta alla mia quota di partecipazione Nr. 3327 a quota Cooperatva in seguito al trasloco a Lubiana. La quota è stata negata addi 26 aprile 1909 con 20 Cor.[one] addi 24 luglio 1921 con L. 100.-

Vorrà quindi col giorno 1. agosto corr. liquidare la quota per capitale e interessi, assegnandola al mio conto corrente Nr. 11/263 mediante apposito foglio d'allibramento.

Con perfetta stima

Opombe:

Kopija.

9

li 24. giugno [192]7

Cooperative Operaie
Trieste

Confermo la ricevuta dell'importo di Lit. 100.- à saldo della quota num. 3311 inviando sub 1/ il libretto d'associazione.

Augurando alle cooperative un florido sviluppo con saluto sociale

Opombe:

Kopija.

GIOVANNI BATTISTA CORGNALI

Furlanski jezikoslovec in ravnatelj mestne knjižnice v Vidmu Giovanni Battista Corgnali (1887-1956) je v pismu (Videm, 18. 5. 1922) prosil Henrika Tumo, da bi mu pomagal kompletirati nekatere slovenske serijske izdaje (Letopis Matice slovenske, Štrekljeve Slovenske narodne pesmi itd).

CORRIERE DEI PICCOLI (Milano)

Tednik Corriere dei piccoli je izhajal v okviru dnevnika Corriere della sera od leta 1899. Poleg tega je v isti založbi izhajal tednik Domenica del corriere (od leta 1899), revija La lettura (od leta 1901) ter knjižna zbirka Il romanzo mensile (kasneje Il romanzo per tutti).

Ljubljana, li 17 aprile 1925.

All'amministrazione del
»Corriere dei Piccoli«
Milano

Dalla fine del marzo corr. impoi non ricevetti più nè il Corriere della Sera, nè il Corriere dei piccoli. Non tenevo in evidenza la scadenza del mio abbonamento. Non intendendo più ricevere il Corriere della Sera ho assegnato l'importo di L. 20.- (venti) a titolo d'abbonamento pel Corriere dei Piccoli dal marzo 1925 impoi e si compiacerà di mandarmi tutti i numeri non spediti e di comunicarmi l'importo di abbonamento che debbo fino alla fine dell'anno 1925.

Colla massima stima

nome:

pija.

Ljubljana, li 4 maggio 1925

All'amministrazione
»Corriere dei Piccoli«
Milano

Assegnai mediante il servizio dei conti l'importo di L. 20.- a titolo d'abbonamento del Corriere dei piccoli pro 1925 dall'aprile corr. impoi. I numeri fino a 13 erano già anteriormente pagati, trattasi quindi dell'abbonamento dal Nr. 14 impoi.

Siccome ricevetti dopo il versamento di L. 20.- il Nr. 18, mi mancano i Nr. 14, 15, 16 e 17 e si compiacerà d'inviarmeli assieme col Nr. 19.-

Con tutta stima

nome:

pija.

10 maggio [19]26

Spett. Amministrazione
del »Corriere d. Piccoli«
Milano

Addì 17 aprile 26 assegnai mediante Assegno postale L. 20 a titolo di abbonamento del Corriere dei piccoli. Il foglio mi venne regolarmente inviato fino a tutto marzo corr.

Nel dicembre assegnai un ulteriore importo di L. 22.50. Pare che venne registrato una seconda volta a gli abbonati 1926 e di fatti mi vennero inviati due esemplari. Colla propria del 18 gennaio a.c. comunicai essere abbonato una sol volta e rimandai il doppio esemplare. Col 1. aprile poi cessò di essermi inviato un esemplare del Corriere.

Voglia quindi mettere in regola il mio conto e comunicarmi fino a quando vale l'abbonamento dopo aver pagato L. 42.50 nell'aprile 1925.

Attendendo un pronto riscontro nonchè l'invio dei fogli arretrati.

Devotissimo

nome:

pija.

Ljubljana, li 8. luglio [19]29.

P.n. Amministrazione del
»Corriere dei Piccoli«
Milano
Italia Via Solferino 28.

Il Corriere dei Piccoli No. 28 al N° abbonamento 15553 mi é pervenuto tutto danneggiato. Si compiacerà di mandarmi un N° adoperabile.

Ringraziando con tutta stima

Opombe:

Kopija.

5

Ljubljana, 2. I. 1930.

P.n.

Assegnai mediante certificato di allibramento l'abbonamento di L. 30.- per l'anno 1931. Prego presi di cambiar l'indirizzo al nome: Anna Tuma, Lubljana, Škofja ul. 9/1. Accenno che l'ultimo numero del Corriere non mi é pervenuto e si compiaccera di mandarmelo.

Con tutta loservanza[l'osservanza]

Amministrazione Corriere dei Piccolli, Milano.

Opombe:

Kopija.

6

Ljubljana, dne 12. V. 1930

P.n.

Ho da gran lunghi cambiato alloggio, ma sempre ancora viene il Corriere indirizzato al vecchio indirizzo. La posta di qua minaccia di rimandare il giornale se non cambiassi l'indirizzo che ora suona: Dr. Henrik Tuma, advokat, Ljubljana, Miklošičeva c. 13/I, Jugoslavija.

Con tutta stima

Amministrazione del Corriere dei Piccoli,
Via Solferino 28 - Milano.

Opombe:

Kopija.

CORRIERE DELLA SERA (Milano)

Dnevnik »Corriere della sera« je leta 1876 v Milanu ustanovil Eugenio Torelli-Viollier (1861-1900), usmerjen je bil desno liberalno. Kmalu je postal najbolj vpliven italijanski dnevnik. Zagovarjal je na primer vojno Italije v Libiji (1912) in italijanski vstop v prvo svetovno vojno. Po vojni je kazal simpatije do fašizma in kmalu pod uredništvom Uga Ojettija in Alda Borellija prešel na nacionalistično stran. Po drugi svetovni vojni je začasno menjal ime.

1

L[j]ubljana, li 19. sett. 1924

Amministrazione del giornale
»Corriera della Sera«
Milano

Con vaglia d.d. 24. VI. 1924 per L 16.50 mi sono abbonato al Corriere della Sera ed al Corriere dei Piccoli, per il trimestre VII-IX corr. Addì 19 agosto però doveti traslocarmi per Lubljana nella Jugoslavia. Probabilmente per mancanza di pagamento della differenza per spese postali i due giornali non mi vennero più inviati. Chiesi già spiegazione, senza però averne una risposta.

Allego quindi l'importo di L 70 quale abbonamento per mezzo anno al Corriere della Sera = L 67.50 ed al Corriere dei Piccoli di L 10. più L 2.50 affinché mi vengano inviati i Numeri mancanti del Corriere dei Piccoli da questo mese in poi.

Si compiacerà d'indicarmi un eventuale mezzo pratico per il pagamento del prezzo di abbonamento.

Attendo un pronto riscontro

con tutta l'osservazione

Opombe:

Kopija.

2

L[j]ubljana, li 21 sett. 1924

Amministrazione del giornale
»Corriere della Sera«
Milano

Con vaglia d.d. 24 giugno 1924 per lire 16.50 mi sono abbonato al »Corriere della Sera« ed al »Corriere dei Piccoli« per il trimestre VII-IX corr. all'indirizzo Dr. Enrico Tuma, avvocato, Gorizia, Viale XXIV Maggio 8. Addì 19 agosto però doveti traslocarmi per Lubljana nella Jugoslavia. Probabilmente per mancanza di pagamento della differenza per spese postali i due giornali non mi vennero più inviati. Chiesi già spiegazione, senza però averne una risposta.

Per mezzo della Zadrúžna banka di Lubiana assegno l'importo di L. 70.- quale abbonamento per
anno al »Corriere della Sera« = 67.50 dal 1. ottobre corr. in poi ed al »Corriere dei Piccoli« di L. 10.- piú L.
.50 affinché mi vengano intimati i numeri mancati del »Corriere dei Piccoli« fino al 1. ottobre corr.

Si compiacerà d'indicarmi un eventuale altro mezzo piú pratico per il pagamento del prezzo di
abbonamento.

Attendendo un pronto riscontro

con tutta l'osservazione

pombe:

opija.

on vaglia...: Tuma je ponovil vsebino pisma, ki ga je na upravo dnevnika Corriere della sera poslal dva dni prej (19. september). Uprava lista je odgovorila na
opis z dne 21. septembra 1924. Sporočila je, da je večje potne stroške upoštevala tako, da je skrajšala čas naročnine. Tako bo potreba naročnino za
september doplačati, sicer pa predlagajo plačilo preko denarnega zavoda.

Lubiana, 19. I. 1931.

P.n.

Ricevetti la Sua dd. 13. gennaio 1931 A. (Z) A. IX nonché Nri. tre del Corriere dei Piccoli.
L'indirizzo però non corrisponde e vorrà indirizzare il Corriere a nome di: Ana Tuma, Lubiana, Škofja ul.
/I, Jugoslavija.

Distinti saluti

Amministrazione »Corriere della Sera«, Milano,
Via Solferino, 28.

pombe:

opija.

cevetti la Sua...: Sporočilo uprave lista pove, da se naročniki registrirajo potem, ko prejme uprava naročnino. Takoj ko prejmejo plačilo, bo začel Corriere dei
piccoli prihajati na ime Ane Tuma. 19. aprila 1934 ji je uprava Corriere della sera sporočila, da so pošiljanje lista začasno ustavili, ker zaradi ukrepov
goslovanske vlade niso prejeli naročnine, ki bi jo Tumova morala plačati. Glej Corriere dei piccoli (Milano; Tumovo pismo 2. 1. 1930)!

CRITICA SOCIALE (Milano)

Revija Critica sociale je ustanovil v Milano leta 1891 Filippo Turati (njen predhodnik je bila Cuore e critica,
ustanovljena 1886). Za Turatijem jo je urejala Anna Kuliscioff. Revija je prenehala leta 1926, nato je obnovila svoje izhajanje leta
1945. V času Tumovega dopisovanja je bil urednik Giuseppe Rigamonti.

24 febbraio 1919.

Spetabile Amministrazione
della Critica Sociale
Milano

Nel compiego invio l'importo di Lir 10.- a titolo d'abbonamento alla Sua rivista. Vorrà mandarmi
tutti i numeri usciti dal 1 gennaio corr. in poi nonché successivamente i singoli numeri all'indirizzo sudetto.

Con tutta stima

pombe:

opija.

Trieste, 9 marzo 1919.

All'
Amministrazione della »Critica Sociale«
Milano

In seguito alla mia lettera d'abbonamento del 24 febbraio corr. ricevetti il Nro. 4 della V. rivista
on però i numeri precedenti 1-3. Desidero avere la rivista completa e perciò favorite mandarmi i numeri
retrati. Come desunsi dal testo della rivista l'abbonamento annuale importa Lire 11.50, e perciò allego nel
ompiego Lire 2.- completando l'intero abbonamento pro 1919.

Raccomandandomi per una spedizione regolare
passo a segnarmi

con saluto sociale

pombe:

opija.

3

Trieste, li 20 marzo 1919.

All'
Amministrazione della »Critica Sociale«
Milano
V. Omenoni Nro. 4.

Ho ricevuto il Nro. 4 della »Critica Sociale« con l'annotazione esauriti i numeri arretrati. A titolo d'abbonamento annuale inviai l'importo di Lire 10.- e malgrado a ciò non ricevetti il Nro. 5-6, numeri che dovrebbero già esser comparsi.

Per svista nella mia precedente lettera non vennero allegate le Lire 2.- a completazione del prezzo d'abbonamento e perciò allego alla presente una cedola di Lire 2.-.

Se sarà possibile all'amministrazione di avere i numeri precedenti 1-3 mi raccomando di farmeli pervenire.

Attendo una regolare spedizione dei numeri di volta in volta.

Con saluto sociale

racc.

Opombe:

Kopija.

4

Trieste, li 21 aprile 1919.

All'
Amministrazione della »Critica Sociale«
Milano.

Devo nuovamente rivolgermi a quest'amministrazione per avere i numeri mancanti della Rivista.

Con lettera del 24 febbraio corr. mi sono abbonato alla »Critica Sociale« accludendo alla lettera del 9 marzo corr. il prezzo d'abbonamento di Lire 12.- per un anno, sollecitando poi con lettera del 20 marzo corr. il regolare invio della Rivista.

Malgrado a ciò ricevetti finora il Nro. 4 dda. 6 febbraio ed il Nro. 6 dda. 16 marzo, mi mancano quindi i Nri. 5, 7 e 8.

Quale membro dell'esecutivo dell'organizzazione politica socialista slovena nella Venezia Giulia, mi preme d'avere l'unica rivista socialista italiana e quindi ricerco quest'amministrazione di regolare quanto più possibile l'invio della Rivista e di mandarmi i nri. arretrati d'ora in poi regolarmente i singoli numeri correnti.

Con saluto sociale

racc.

Opombe:

Kopija.

5

Trieste, 24 maggio 1919.

All'
Amministrazione della Rivista
»Critica Sociale«
Milano
Via Omenoni Nro. 4.

Devo nuovamente reclamare i Nri. 8, 9 e 10 della »Critica Sociale« non pervenutimi, ed accenno che finora dovetti reclamare ogni singolo numero a che veramente non posso spiegarmi il ritardo ostentato nell'invio dei singoli numeri.

Se l'amministrazione non è in grado di mandarmi regolarmente i singoli numeri a mezzo posta, interesso l'amministrazione di restituirmi il prezzo d'abbonamento trattenendolo per i 4 numeri ricevuti. In seguito potrò procurarmi la Rivista a Trieste presso le singole edicole di giornali.

Con saluto sociale

Opombe:

Kopija.

Devo nuovamente...: 27. maja 1919 je uprava iz Milana sporočila, da je štev. 10 izšla z zamudo in da mu znova pošljajo štev. 8-9. Sicer pa: »Confidiamo che finalmente la Posta faccia il dover Suo.«

6

li 14 luglio 1919

All'Amministrazione della
»Critica Sociale«
Bologna.

Nuovamente sono costretto di reclamare il Nro. 12 della »Critica Sociale« non pervenutomi.

Mi è proprio increscioso di dover ogni volta reclamare i singoli numeri della »Critica Sociale« e raccomandando nuovamente per una regolare spedizione.

Con saluto sociale

ombe:

ija.

25 sett. 1919.

All'Amministrazione
della »Critica Sociale«
Milano
Via Omenoni Nro. 4.

Ricevetti ultimamente i numeri 16 e 18 della Critica Sociale, mi manca però il Nro. 17. Interesse indi l'Amministrazione di volermelo far pervenire quanto prima all'indirizzo suddetto, cioè: Dr. Enrico ma, Gorizia, Viale XXIV Maggio 8/I.

Con saluto sociale

ombe:

ija.

Gorizia, li 24 febbraio 1920

All'Amministrazione della
»Critica Sociale«
Milano.

Ho inviato l'importo di L 22.- quale prezzo d'abbonamento collettivo per la »Critica Sociale« e Avanti« mandando già prima l'importo di L 10.- quale abbonamento della »Critica Sociale«. La relativa tera probabilmente è andata smarrita. La »Critica Sociale« fino ora ricevo sotto l'indirizzo di Trieste, Avanti« non mi è ancora pervenuto. Vorrà quindi abbonarmi all'»Avanti« e inviarmi tutti i numeri l'anno corr. nonchè la »Critica« sempre sotto l'indirizzo di Gorizia, Viale XXIV Maggio 8/I.

Con saluto sociale

ombe:

ija.

relativa lettera...: To pismo omenja uprava v dopisnici (datirana 19. februar 1920), s katero potrjuje prejem Tumovega plačila, in z napisom na položnici gue lettera«.

dne 14. nov. [19]25

Amministrazione della Critica Sociale
Milano, Via Omenoni N.4

Ho anticipatamente pagato il prezzo d'abbonamento alla »Critica Sociale« fino a tutto 1925 è L. .- Siccome il governo italiano, abbenchè fossi domiciliato oltre 40 anni nel Goriziano, mi ricusò la ladinanza italiana, dovetti trasferirmi a Lubiana nell'agosto 1924. La »Critica« mi pervenne regolarmente nuovo domicilio.

Abbonandomi per l'anno 1926, se forse il gentile governo fascista non trovasse che la »Critica« è pericolosa per l'italianità, vietandone la diffusione, prego a voler comunicarmi il mio dovere per le competenze postali dal settembre 1924 impoi.

Ritengo che il mio dovere sarebbe di L 30.- per anno 1926, L 6 per competenze postali per l'anno 25 e L 2.- per competenze postali pro settembre-dicembre 1924.

Si compiacerà di darmi un cenno di risposta.

Salutando intimamente i compagni, che restano da ultimi a difendere i nostri ideali sociali e giurando che il genio italiano oggi unicamente proletario vinca anche le più gravi ostacoli alla libertà ana.

Devotissimo

ombe:

ija.

ngo che...: Z dopisnico je uprava revije Critica sociale sporočila (datirana 16. 11. 1925), da mora plačati še 30 lir kot naročnino za 1925 in mora tudi nakazati r kot naročnino za 1926.

itando...: Z dopisnico (16. 11. 1925) so se Tumi zahvalili za dobre želje: »Confidiamo in un miglior avvenire.« Z dopisnico so 19. decembra 1925 Tumi ročili, da je bila številka revije sekvestrirana.

Critica Sociale, Milano, Portici Galleria Nr. 23

Già dal numero 18-19 dell'anno passato in data 16-15. X. non mi pervenne più alcun numero. Essendo abbonato da diversi anni, m'interessa di avere notizia se o meno la rivista ancora si stampa, ovvero dovete cessare in seguito ad avvenimento politici.

Attendendo una gentile risposta

con saluto sociale

Opombe:

Kopija.

...m'interessa di avere notizia...: 6. maja 1927 so z dopisnico sporočili, da je revija prenehala s številom 20/1926, »per i motivi facile immaginare«.

JOVAN CVIJIĆ

Jovan Cvijić (1865-1927) je bil v času, iz katerega je ohranjena kopija Tumovega pisma, profesor geografije na beograjski univerzi in njen rektor. Preučeval je zemljepisne razmere na Balkanu, ukvarjal se je tudi z etnografijo. Po prvi svetovni vojni je sodeloval na pariški mirovni konferenci; uveljavljal se je tudi v javnem življenju Srbije in kasneje Jugoslavije. Njegova delo so izhajala v srbskem jeziku, veliko pa jih je izšlo tudi v nekaterih svetovnih jezikih.

17. I. 191.

Veleccenjeni gospod profesor!

Sklicevaje se na one nekako literane zveze, katere sem imel dosedaj z Vami in ker se zanašam na to, da moja osebnost kolikor toliko poznate, kakor tudi moje delovanje v javnem življenju, priporočam Vam toplo v podporo g. da inž. Venceslava Smrekarja in njegovo soprogo, ki sta zapustila vsled neugodnih gospodarskih in političnih razmer na Slovenskem svojo domovino in nameravata iskati svojo eksistenco v Novi Srbiji. Lahko Vam zatrdim po svoji vesti, da je g. Smrekar jako delaven in večšč ter zasluži vse zaupanje. Je samouk, kateri se je iz vaškega enorazrednega učenca po svoji nadarjenosti povspel najprej za risarja pri geometru Lapanja, pozneje pa vsled izšolanja na nemških tehničnih šolah za avtoriziranega geometra in inženirja. Ker nima srednjih in visokih šol v Avstriji, ni mogel dobiti diplome za javnega inženirja v Avstriji ali za javno c. kr. službo in je moral iskati mesta pri privatnih podjetjih. Bil je nastavljen pri deželnem odboru kot geometer, a prišel je navzkriž s klerikalnimi odborniki, kar je končno naredilo njegovo pozicijo nevzdržljivo in je moral vzeti slovo. Zamanj iskal je kake službe in se zadnje leto preživljal z risanjem in slikanjem. Poznate slovenske razmere, da umetnika, posebno pa ne oženjenega z družino ne rede. Tako je tudi g. Smrekar z družino zašel v skrajno bedo. Njegova soproga rojena Volarič, hči najbolj priljubljenega komponista na Goriškem je bivša učiteljica-kandidatinja za glasovir ter govori slovenski, nemški in italijanski. Sprejela bi lahko mesto učiteljice oziroma podučevala gori navedene predmete. Po mojem nasvetu odločila sta se iskati nove eksistence v Srbiji in sicer g. Smrekar kot geometer in inženir, njegova soproga pa vsaj iz prvega početka kot učiteljica.

Obračam se na Vas, da ima greste na roko, saj Vam bo gotovo mogoče priporočiti isto potom belgrajskih profesorjev in poslancev. Zatrujem Vam, da je g. Smrekar vseskozi pošten in se nikakor ne gre morda za kako nestalno in izgubljeno eksistenco.

Jako mi vstrežete, ako mi na kratko sporočite o Vašem posredovanju.

Zahvaljuje se Vam za naprej

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija. Nanjo je Tuma s svinčnikom pripisal, da je pismo namenjeno Cvijiću.

Sklicevaje se na one nekako literarne zveze...: Iz Tumovega dopisovanja s Cvijićem je ohranjeno samo to pismo.

...g. da inž. Venceslava Smrekarja...: Glej Venceslav Smrekar!

...pri geometru Lapanja...: Ivan Lapanja (1857-1945) je bil geometer v Kobaridu, med leti 1901-1908 deželni poslanec v Gorici.

...priljubljenega komponista...: Kobariški rojak Andrej Hrabroslav Volarič (1863-1895). Bogomila Smrekar, eden od štirih Volaričevih otrok.

ČAS (Ljubljana)

Znanstvena revija Čas, ki jo je izdajala v Ljubljani Leonova družba, je izhajala med leti 1907 in 1942. Bila je osrednje znanstveno glasilo katoliškega tabora na Slovenskem.

dne 17. avgusta [19]2

Uredništvo
revije »Čas«
Ljubljana

Pošiljam Vam pod križnim ovitkom kot tiskovino kratek turistično-zgodovinski članek, kot prinos polemike med Dr. Malem in prof. Hauptmanom. Ako Vam ni dobrodošel, pošljite mi ga nazaj. Ob enem pa se priporočam, da mi pošljete letošnji »Čas« na katerega se naročam. Naročnino mi zaračunite kot nagrado za članek, ali pa mi sporočite znesek, da ga nakažem.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Pošiljam Vam...: S člankom, ki ni bil objavljen je Tuma posegel v polemiko o nekaterih problemih najstarejše slovenske zgodovine. Polemika se je odvijala na straneh Časa (17/1923, šte. 4, 5), med zgodovinarjema Josipom Malom (1884-1978) in Ljudmilom Hauptmanom (1884-1968) (več o polemiki v B. Grafenauer, Ustoličenje koroških vojvod in država karantanskih Slovencev. Ljubljana 1952, pass.).

RUDOLF ČEBULAR

Magistratni uradnik v Ljubljani, socialist Rudolf Čebular (r. 1895) je s pismom od 23. avgusta 1933 pri Tumi interveniral, da ne bi tovarna »Saturnus« odpustila delavke Jožefe Pavšič. Čebular je 29. decembra 1934 Tumi pisal, da bi pri sinu (kateremu ni navedel) izposloval zaposlitev neke žene (imena ni navedel), ki se nahaja v težkem socialnem položaju (»... sami ste mnogo bolj izkušeni vsled Vašega globokega vpogleda v socialna zla, zato Vas le prosim, pomagajte ji ...«).

AVGUST ČERNE

Avgust Černe (r. 1889) iz Fobce pri Grgarju je naveden na Tumovem seznamu zaupnikov »organizacije«.

Gorica, dne 4. maja 1920.

Sodrug
Avgust Černe
Fojbica št. 168.

Ker imam vse nedelje za maj oddane, bo prišel na shod sodrug Franc Milost, Vaš rojak, sedaj v Trstu. Pišite mi kedaj želite shod ali zjutraj ob 10ih ali pa popoldne ob 2 1/2.- Ker sedaj vlaki ne vozijo in zadnji vlak odhaja iz Gorice ob 8. zvečer, je bolje, ako se shod določi zjutraj na 10. uro. Za shod pa morate dobro pripraviti. Po političnem shodu bi se lahko ustanovila tudi strokovna organizacija vseh stavbenih delavcev. Kdor pristopi v politično organizacijo plača 4 lire in dobi izkaznico, da je član stranke.

Naloga politične organizacije je boj za politično moč in za propagando komunizma. Za prvi čas je najvažnejše, da se ustanovi politična organizacija. Nabirajte na posebno polo vsa imena članov, ki žele pristopiti v stranko. Vsak naj se s svojim podpisom obveže, da plača proti izkaznici 4 lire. Na posebno polo pa napišite ona imena, ki žele ustanoviti strokovno društvo stavbenih delavcev. V obeh pa morate dobiti po več zanesljivih zaupnikov.

Predno se skliče javen shod pripravite seznam zaupnikov in določite vse potrebno za shod. Kadar bo vse pripravljeno pošljite mi po pošti ali pa oglasite se pri meni v pisarni, da se končno odločimo za dan in uro.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...sodrug Franc Milost...: Glej F. Milost!

Naloga politične organizacije...: Politična organizacija je bila seveda italijanska socialistična stranka, ki pa ni bila enotna. Zlasti pri Slovencih v Julijski krajini so imele močan vpliv komunistične skupine znotraj socialistične stranke. Tako so se socialisti imenovali kot komunisti in organizirane skupine po krajih so bile imenovane kot »politična organizacija« ali »komunistične sekcije«.

Predno se skliče javen shod...: S svinčnikom je Tuma na dopis pripisal: »Dogovoril shod ob 3 pop. v gostilni Anton Zimic v Britofu«. Britof je del Grgarja. O poteku shoda 23. maja 1920 je poročalo Delo (28. 5. 1920, šte. 15).

IVAN ČERNE (Rudolf Pretnar)

Tržaška trgovca Ivan Černe in Rudolf Pretnar (lastnika »špedicijske in komisijske poslovalnice«) sta se 22. septembra 1899 zahvalila Tumi za naklonjenost. Omenila sta tudi, da bi bilo potrebno organizirati prodajo izdelkov solkanskih mizarjev.

FRANC ČERNIČ

Franc Černič je bil posestnik na Vrhu (Vrh Sv. Mihaela) v takratni občini Opatje selo.

1. /3. [190]9

Gospod
Franc Černič, posestnik
na Vrhu

Prosim Vas, da mi ob priliki prinesete kakih 5 litrov dobrega brinjevca, vsaj takega, kakor ste mi ga že dali. Moje stanovanje je sedaj Via Trigemina h. št. 8, t.j. tik Rudolfinuma na Cingrofu. Hišo dobite lahko, ker je odzunaj rdeče barve. Lahko se pa poprej oglasite v moji pisarni, da Vam takoj blago plačam, ali pa me dobite na domu med 1. in 2. uro popoldne. Sicer pa lahko zahtevate plačilo tudi naravnost od žene. Ako bi mi ne mogli dati brinjevca, prosim, da me vkratkem obvestite po dopisnici.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Moje stanovanje...: Tumova hiša v ul. Trigemina, kamor se je preselil pred letom 1905, je stala v zahodnem predelu Gorice, v bližini dvorca Coronini (Cingrof oz. Grafenberg).

Ako bi mi ne mogli...: Černič je s pismom 6. marca 1909 sporočil Tumi, da nima brinjevca več na zalogi.

ČESKA (ČESKOSLOVENSKÁ) GRAFICKÁ UNIE (Praga)

Tiskarsko in založniško podjetje Česka grafická Unie a.s. v Pragi je nastalo leta 1900. Poleg časopisa za slovansko filologijo Slavia je izdajalo še druge revije in knjižne izdaje.

Gorica, 7. februarija 1923

Česka Grafická Unie A.S.
v Praze
Svobodna ulice č 1961

Nakazal sem na čekovni račun č. 79 058 kot abonement za »Slavie« 100 Kč po kurzu 45 Frc. = 58 Lire = 95 Kč.

Prosim, da se mi »Slavie« redoma pošilja na naslov:
Advokat Dr. Henrik Tuma
Gorica-Gorizia
Viale XXIV Maggio 8
Italia.

Z odličnim spoštovanjem

Dr. H. Tuma

Opombe:

Koncept. Tuma ga je tudi lastnoročno podpisal. Vnesel pa je tudi nekaj popravkov tako, da je ostalo kot koncept. Pisemski papir ima glavo z napisom: Dr. Henrik Tuma /odvetnik/ Gorica /Viale XXIV Maggio No. 8/ Prej ulica treh kraljev/ poštni račun 11/263.

...abonement za »Slavie«...: Revija Slavia je pričela izhajati leta 1922 (urednika Oldřich Hujer in Matija Murko).

EDMUND ČIBEJ

Edmund Čibej (1861-1954), nadučitelj v pokoju iz Lokavca pri Ajdovščini je Tumi na dopisnici (s.d.) sporočal, da Petejana (glej Josip Petejan) na najavljenem shodu ni bilo. Zagotavlja svojo pomoč. Čibej je bil takrat župan v Lokavcu, sicer pa je znan organizator planinstva, lovstva in smučanja v Trnovskem gozdu. Dopisnica je iz leta 1920.

MELHIOR ČOBAL

Melhior Miha Čobal (1864-1943) je bil rojak iz Prebolda, kjer se je kot otrok zaposlil v predilnici. Kasneje je bil rudar in v revijah deloval kot delavski organizator. Sodeloval je pri ustanovitvi JSDS in kandidiral za državni zbor (1901, 1907). Oktobra leta 1918 je sodeloval na sestanku jugoslovanskih socialdemokratskih strank v Zagrebu, takrat so glasovale stranke za vstop v narodne svete. Po vojni je bil član začasnega narodnega predstavništva v Beogradu (1919-1920). Deloval je tudi kot publicist in leta 1914 urejal glasilo Rudarski delavec.

1

31. /7. 1914

Sodrug
Melhijor Čobal
Zagorje.

Dr. Virgilio Verdaro v St. Gallen v Švici želi imeti Vašo biografijo. Ker tudi mene jako interesira, prosim Vas, da mi napišete tekom tega meseca vse važnejše podatke Vašega življenja, posebno kolikor so v zvezi s politično in strokovno organizacijo. Trudim se že več časa, da bi spraval skupaj zgodovino slovenske socialne demokracije in pri tej ne sme manjkati zgodovina Vašega dela.

Jeseni, kakor sem Vam že sporočil, mislim izdati zadnjo številko Naših Zapiskov in Vas za to številko prosim, za kratko zgodovino slovenskih rudarskih organizacij ne le za Kranjsko, marveč tudi Štajersko in Koroško in tudi z ozirom na Leoben. Ako spis obsega 10 tiskovnih strani, mi pride ravno prav.

Pričakujem, da pridete kot delegat na internacionalni kongres na Dunaj, če se bo sploh vršil. Tam se pomeniva bližje o marsičem.

Z iskrenim pozdravom!

Opombe:

Kopija.

Dr. Virgilio Verdaro...: Glej V. Verdaro!

Trudim se že več časa...: Tak zgodovinski pregled je Tuma pripravljal na željo Verdara.

...mislim izdati zadnjo...: Zadnja številka Naših zapiskov je izšla kot dvojina (štev. 9-10, september-oktober).

...kot delegat na internacionalni kongres...: Mednarodni socialistični kongres na Dunaju je bil sklican za 23. avgust 1914, kongres naj bi reševal razmerja socialistične stranke do bližajoče se vojne. Ker se prejšnjih mednarodnih socialističnih kongresov slovenski delegati niso udeleževali, naj bi jih sedaj šlo na Dunaj več. Izvršni odbor JSDS je delegiral Tumo, ki pa se je želel nalogi odpovedati zaradi preutrujenosti. Mandat je le sprejel zaradi vztrajanja izvršnega odbora. Tuma je predvidel, da kongresa najverjetneje ne bo. Tako se je tudi zgodilo.

2

Trst 17. oktobra 1917.

Cenjeni sodrug!

Postaja tudi v Trstu občutno hladno in postalo je zame nujno vprašanje preskrbeti se s premogom. Ker Te smatram za veččaka pri tem vprašanju, se obračam na Te s prošnjo, da me poučiš, po kateri poti bi lahko naročil in prišel do kakih 25 q dobrega kurilnega premoga ali koksa. Najbolj seveda bi mi ustregel, če veš za kako firmo in zalogo v Trstu, od katere bi direktno dobil blago, ker je sedaj največja težava ravno z železniškim prometom. Priporočam se Ti prav toplo za nujen odgovor, ker je zame silno nujno radi kurjave pisarne in stanovanja. Imam 4 študentov v družini, katerim je vsak način omogočiti študiranje.

V drugi vrsti se Ti priporočam za pojasnilo radi vstopa v konsumno društvo zagorsko. Čital sem oglas, da sprejmete vsakogar. Ker je tržaška organizacija jako pomanjkljiva in me sploh skrbi življenje glede družine pridobil bi rad kako oporo izven Trsta ter bi se vpisal v vaše društvo, ako imam pričakovati količjak pomoči. Prosim Te, da mi na kratko sporočiš, ako bi bilo mogoče dobivati različnega blaga po pošti. Če imaš kaj moke, kar pošlji ekspresno s povzajem.

Upam, da pridem v teku meseca novembra v Ljubljano ter bi eventuelno takrat tudi osebno lahko prišel k Tebi, da stvar uredim.

Pričakujem prijaznega odgovora

s socialnim pozdravom

Gospod M. Čobal, v Zagorju

Opombe:

Kopija.

Postaja tudi v Trstu...: Tuma je z družino živel v Trstu od 15. septembra 1915.

...v konsumno društvo zagorsko: Prvi socialistični konsumni zadrugi na Slovenskem sta bili Obče konsumno društvo v Zagorju in Obče konsumno društvo v Idriji. 12. aprila 1897 je imelo društvo v Zagorju svoj prvi občni zbor, Melhior Čobal je bil izvoljen v vodstvo društva.

ANDREJ ČOK

Andrej Čok (1884-1942) je končal učiteljske v Kopru leta 1903; brat Ivana Marije Čoka. Zaposlil se je v šoli pri Sv. Ivanu v Trstu. Po prvi svetovni vojni je do leta 1930 vodil zasebno šolo pri Sv. Jakobu v Trstu. Deloval je v javnem življenju Slovencev na Tržaškem. Na drugem tržaškem procesu (1941) je bil obsojen na dvanajst let ječe; umrl je v zaporu. V pismu z dne 3. januarja 1909 se je pri Tumi zanimal, če že deluje na Goriškem med učitelji nekaka »socialna knjižnica«. S pismom z dne 25. januarja 1909 se je Čok zahvalil Tumi za odgovor (ni ohranjen). Sporočal je, da je pripravljaj sestanek v okviru Učiteljskega društva, nanj bi povabil Tumo kot predavatelja. Kot tajnik društva je sklical sejo odbora, da bi se o tem pomenili, rezultat pa je bil negativen: »Pohvalili so Vaše nazore, ki jih v pismu name zagovarjate - poslušati Vas pa ne marajo«.

IVAN MARIJA ČOK

Ivan Marija Čok (1886-1948) je bil doma iz Lonjerja (Trst). Že pred prvo svetovno vojno je bil v Trstu odvetnik, bil je tudi eden voditeljev tržaškega političnega društva »Edinost«. Konec dvajsetih let se je preselil v Jugoslavijo, kjer je bil predsednik Zveze jugoslovanskih emigrantov iz Julijske krajine (1931-1940). Po drugi svetovni vojni se je zaradi obtožb, da je agent tuje obveščevalne službe, umaknil iz domačih krajev v Združene države Amerike, kjer je tudi umrl.

Gorica, dne 20. decembra 1919

Veleccenjeni g. kolega!

Kot bivši substitut pisarne Dr. Šolarja sem svojčas pregledal njegovo lepo knjižnico ter našel nekaj knjig, ki imajo zame vrednost pri sestavljanju sodno zdravniške terminologije. Če se ne motim videl sem Lječnički Rječnik Dr. ja Arambašiča iz Splita. Ta knjiga za Vas gotovo nima vrednosti, dočim bi se je jaz dobro poslužil pri svojem delu.

Obračam se na Vas, ako bi bili voljni odstopiti jo proti plačilu.

Z odličnim spoštovanjem

Dr. I. M. Čok
odv. v Trstu

Opombe:

Kopija.

Kot bivši substitut...: Dr. Franc Šolar (u. 1918) je bil tržaški odvetnik (ul. Carducci 6).

...videl sem Lječnički Rječnik...: Avtor Lječničkega rječnika (Split 1912) je zdravnik Jozo Arambašin (1861-1945).

Obračam se na Vas...: 23. decembra 1919 je Tumi v imenu dr. Ivana M. Čoka odgovoril dr. Karel Ferluga, »da je vse knjige iz pisarne pok. Dr. Šolarja vzela vdova, ki se sedaj nahaja v Mariboru«. K. Ferluga (1885-1967) je bil v letih 1918-1923 v Trstu odvetniški pripravnik, kasneje odvetnik v Ilirski Bistrici.

ARTUR ČOTAR

Artur Čotar, uradnik pri okrajni sodnji v Podgradu, je v pismu 22. januarja 1903 prosil Tumo za posredovanje, da bi bil sprejet za uradnika pri okrajni sodnji v Gorici.

CIRILA ČRNKO

Na dopisnici, ki je datirana v Ljubljani (28. VII. 1930) je Tuma sporočil Cirilu Črniku »na letovišču /Baška/ na Krku«: »Hvala za spomin! Vse dobro!« Dopisnica ni prispela do naslovljene in se je vrnila na Tumov naslov.

VIKTOR ČRNKO

Uradnik Goriške ljudske posojilnice Viktor Črniko je bil tudi arhivar pri goriškem Pevskem in glasbenem društvu. S Tumo sta v Gorici tesno sodelovala, saj je bil Tuma ustanovitelj društva (1900), njegov prvi predsednik in častni član (1908). Črniko je deloval tudi kot pevec in tako je pel tudi tenorski del pri Dvořakovem oratoriju Stabat mater, ki ga je v Gorici 9. in 10. junija 1906 izvedlo društvo.

27. X. [193]C

Velecenjeni gospod
Črniko Viktor
uradnik Jadranske banke
Ljubljana

Čestitam Vam iz vsega srca na imenovanju za častnega člana pevskega zbora Glazbene Matice. Spominjam se živo onih lepih časov, pač za Vas in za mé, ko ste na Goriškem želi priznanje in slavljenje vseh ljubiteljev petja. Prinesli ste s svojim svežim, sonornim glasom novo življenje in pobudo Pevskemu glazbenemu društvu.

Čestitam Vam pa tudi, da ste sedaj po 40 ih letih petja ohranili svoj glas še svež, da ste še sedaj zaslonba pevskega zbora Glazbene Matice.

Želeč Vam vsaj še 10 let uspešnega udejstvovanja z odličnim prijateljskim pozdravom.

Opombe:

Kopija.

Čestitam Vam...: Črniko se je Tumi zahvalil s pismom dne 28. oktobra 1930.

THE DAILY CITIZEN (London)

The Daily Citizen (1912-1915), londonski dnevnik, je bil glasilo neodvisne delavske stranke Anglije (fabrijancev in »oportunističnega dela« Labour Party). Uprava lista je Tumi 19. septembra 1913 sporočila kot odgovor na njegovo dopisnico (ni ohranjena), da je najboljši socialistični in delavski list v državi (»in this country«) mesečnik The Socialist Review. Tudi ta publikacija je bila glasilo neodvisne delavske stranke Anglije ter je izhajala v Londonu (1908-1934).

MIRA MARKO DEBELAK - DERŽAJ

Mira Marko Debelak (1904-1948) je bila rojena v Sarajevu. Živela je v Zadru, nato je v Ljubljani obiskovala višjo deklinško šolo in slikarsko šolo društva »Probuda«. Sedemnajstletna (1921) se je pridružila turističnemu klubu »Skala« in pričela plezati. Med leti 1924 in 1932 je opravila vrsto prvenstvenih plezalnih vzponov v slovenskih gorah pa tudi na tujem. Marljivo je tudi opisovala svoje vzpone v osrednjem glasilu slovenskih planincev Planinskem vestniku. Poleg člankov v planinskih revijah doma in na tujem je napisala priručnik Plezalna tehnika (1933), A short guide to the Slovene Alps (1936) in izdala prevod najzanimivejših poglavij Kugyjeve knjige Iz mojega življenja v gorah (1937). Arnošt Brilej (Planinski vestnik 67/1948, 314) je zapisal, da je Tuma začel zgodaj usmerjati njene »silne energije v alpinistično-znanstveno delo ter jo navajal k temeljitosti, ki ju tako delo zahteva.« Tuma se je tudi zavzel za Debelakovo takrat, ko je s svojim opisom nesreče pri plezanju v severni triglavski steni - doletela je njenega bodočega soproga, planinskega slikarja in pisca Eda Deržaja 5. julija 1927 - razburila slovensko planinsko javnost. Njen opis je Planinski vestnik že najavil, a vendar zaradi nasprotovanj, ki jih je Debelakova vzbujala pri planincih s konservativnejšimi pogledi, ni bil objavljen. Polemika se je odvijala tudi v dnevnem časopisu in na sodišču. Dr. Tuma, ki spočetka Debelakovi ni bil naklonjen, se je postavil nato v njeno obrambo. Celoten opis nesreče pa je objavil v knjigi Pomen in razvoj alpinizma (179-188). Zgodovinar alpinističnega kluba »Skala« dr. Vladimir Škerlak je zapisal, da je objava članka o nesreči Debelakove in Deržaja »najslabša točka knjige« (Planinski vestnik 61/1961, 477). Debelakova je ostala Tumi za njegova stališča v zadevi hvaležna, saj mu je v pismu 8. marca 1933 znova zatrdila, da jo je branil »v času, ko vsi imeli le kamnje za me.« Oglasila se mu je tudi s pismom in razglednico septembra 1934, ko je skupaj z Edom Deržajem in lektorico za angleški jezik na univerzi v Ljubljani Fanny Copeland S. Barkworth (1872-1970) obiskala Škotsko.

1

20. avgusta [192]9

Velecenjena gospa
Marko Pibernikova
sedaj na letovišču
Krško.

G. Roman Szalay Vas je iskal v Ljubljani zama. Šel bi Vam rad na roko pri vaši pravdi proti Gšpanu s tem, da pridobi izvedeniško mnenje Ö.[sterreichisher] Alpenkluba.

Ob enem mi je sporočil, da se Österr. Alpenklub živo zanima za Vas. Sprejel bi Vas brezplačno v
ub in Vam preskrbel stipendijo, da bi posetila Severne in Centralne Alpe, seveda, v družbi odličnih
:mških alpinistov. Nemški alpski klub rabi v to svrhu Vaše kratko življenjsko poročilo rojstni dan, kako
:gojo imate, kakšni so bili stariši, kje je družina in enako. Navesti bi imela tudi zakaj živite ločeno od
oža, pač iz ljubezni do alpinizma. Poleg tega bi na kratko imela navesti vse dosedaj izvedene ture, lažje in
že ter posebej prvenstvene ture in one, ki ste izvedla sama.

Vaš članek sem pregledal ter poslal Pl. Vestniku v tisk. Dodal sem lepo sliko Mangrtske skupine
tističnega ateljeja A. Brisighelli Udine. Zahteval sem od redakcije, da sliko prinese. Prosim, da mi v
jkrajšem času sporočite svoje mnenje, oziroma pošljete podatke, katere zahteva Ö. Alpen Klub.

Z odličnim spoštovanjem

ombe:

xija.

Marko Pibernikova...: Mira Marko Debelak je bila poročena, od moža je živela ločeno.

Roman Szalay...: Alpinist Szalay (1902-1988) z Dunaja je pogosto zahajal v slovenske gore. V odgovoru na Tumovo pismo je Debelakova 24. avgusta 1929
ilaya kritično obravnavala, zlasti vzgibe in cilje njegovega alpinizma.

ravdi proti Gšpanu...: Alfonz Gspan (1904-1977), kasnejši slovenski literarni zgodovinar, se je vključil v polemiko med Skalaši in Debelakovo ter Deržajem.
r se je reševal na sodišču. Gspan je v Jugoslovanu (9. 11. 1930, šte. 137) objavil poročilo o Tumovi knjigi Pomen in razvoj alpinizma.

š članek sem pregledal...: Debelakova je 22. avgusta 1929 na dopisnici Tumi sporočala, naj članek pošlje še uredniku dr. Tominšku (glej Josip Tominšek).

verjetneje gre za članek Severna stena Mangrta (2678 m), Gamzov rob (Planinski vestnik 30/1930, 34-39), h kateremu je napisal kratko opombo. Sodil je,
je opravljena tura ena »najodličnejših, kolikor se jih je sploh izvršilo v Julijskih Alpah« in dodal nekaj opazk k terminologiji in nomenklaturi. Sicer pa je leta
29 v Planinskem vestniku izdal zapiske Debelakove o vzponu na Kanjavec (Planinski vestnik 29/1929, 9-11).

ziroma pošljete podatke...: Debelakova je odklonila Szalayev način planinstva in sodila je, da bi ju znal (skupaj z Edom Deržajem) izkoristiti. Svoje moči dajeta
voljo avstrijskemu alpinističnemu klubu, nikakor pa ne posameznikom.

7. januarja [193]0.

Velecenjena gospa!

Hvala za Vaše cenjeno pismo od 5. t.m. Po sebi se razume, da se strinjam, da prevedete opis
zgode v Sev. Triglavski Steni in tudi moj komentar.

Veseli me, da ste se vrnili v Ljubljano.

Dopisnico g. dr. Paul Kalteneggerja vračam pod /.

S planinskim pozdravom

Ga. Marko Pibernikova
Ljubljana.

ombe:

xija.

ila za Vaše cenjeno...: Debelakova je poslala Tumi v pismu tudi dopisnico, s katero jo je dr. Paul Kaltenegger prosil, naj mu pošlje iz Tumove knjige njen opis
reče v triglavski severni steni. Opis je bil objavljen v prevodu pod naslovom Kameraden (Österreichische Alpenzeitung 53/1931, str. 21-27), ponatisnil ga je
i J. Kugy v Fünf Jahrhunderte Triglav (1938). Julius Kugy (1858-1944), alpinist in planinski pisatelj; Tumovi dopisi Kugyju bodo objavljeni v drugi knjigi Pisem.
isnico g. dr. Paula...: P. Kaltenegger (1895-1980), dunajski odvetnik, planinski pisec in poznavalec Julijskih Alp. Rojen je bil v Radovljici. Njegov brat Oskar
86-1976) je med drugo svetovno vojno reševal Slovence pred nacističnim preganjanjem.

6. marca 1930.

Velecenjena gospa!

V prilogi Vam vračam prvi natis Vašega članka o nezgodi v Triglavski steni. Prepis eventualno
orabim za svojo knjigo o alpinizmu. Oprostite, da sem Vam liste nekoliko poččkal. Mislim da Vas to ne
motilo, morda Vam bo celo za opomin, da se se z Vašim člankom prav intenzivno pečal.

S planinskim pozdravom

Gospa
Marko Debeljak-ova
Ljubljana
Gospovetska c.6

ombe:

xija.

rilogi Vam vračam prvi natis...: Za kateri natis gre, ni znano. Morda so to krtačni odtisi članka, ki ni bil objavljen v Planinskem vestniku. Čeravno je kazalo, da
i članek Debelakove o nezgodi v triglavski severni steni svoje mesto v Tumovi knjigi, je Tuma tu omenil možnost, da ga ne objavi. V knjigi, ki je izšla v drugi
ovici leta 1930, je bil opis nezgode objavljen.

Veledenjena gospa
Marko Debeljakova,
Ljubljana - Levstikova ul. 25

G. dr. Josip Tominšek iz Maribora se je obrnil name, da bi izposloval k Vašemu članku Špikove stene sliko, ki je bila objavljena v »Alpine Journalu«. Ne vem, ali je ta slika Vaša last ali jo je »Alpin Journal« pridobil od drugod, t.j., gre se za pravico ponatisa. Na sliki sami v »Alpine Journalu« je naveden fotograf brez pristavka. Prosim Vas torej, da mi sporočite, ali lahko prinese Pl. Vestnik naris Špikove stene, ki je izšel v »Alpine Journalu«. Gotovo bo ga. Copeland vedela napovedati pravno razmerje glede slike. Pričakujem Vaš prijazen odgovor ter ostajam

Z odličnim spoštovanjem in planinskim
pozdravom

Opombe:

Kopija.

...da bi izposloval v Vašem članku...: Tuma je bil tedaj vodja literarno znanstvenega odseka pri Slovenskem planinskem društvu (SPD) in bil v pomoč uredniku Planinskega vestnika. Članek o severozahodni steni Špika (Špik, by the N. W. Face) je izšel v The Alpine Journal (44/1932, 100-103) v prevodu Fanny Copelar nato še v Planinskem vestniku (32/1932, 153-156) tudi s fotografijo. Debelakova na vprašanje Tumi očitno ni odgovorila. Avtor fotografije v Alpine Journal je Živko Šumer.

Ljubljana, dne 1. IX. [19]32

V imenu S.P.D. Vas vabim, da mi preskrbite Vašo sliko (fotografijo) in sliko g. Eda Držaj-a, ki se društvu potrebna za Alpinsko razstavo na Velesejmu. Razstavljenе bodo namreč slike vseh slovenskih odličnejših plezalcev in Vi seveda ne smete manjkati. Ker je otvoritev že v soboto, prosim, da pošljete sliko čimprej.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Izvirnik (dopisnica) in kopija. Izvirnik je ohranjen zato, ker se je vrnil Tumi.

V imenu S.P.D....: Razstava Slovenskega planinskega društva je bila na ljubljanskem sejmu od 4. do 12. septembra 1932.

7. oktobra [193]

Veledenjena gospa
Marko Debeljak-ova
pri g. Deržaj E.,
Ljubljana, Studentovska ul. 11

V imenu literarnega odseka SPD in prav iskreno v svojem lastnem Vas vabim, da sprejmete naše povabilo za predavanje. Kakor Vam je znano, SPD priredi skupno s T. K. »Skalo« vsak mesec predavanje tako, da prično meseca oktobra SPD, novembra »Skala« in tako naprej.

Prosimo Vas, da prevzamete predavanje tekom decembra t.l. Temo izberite sama ter sporočite na moj naslov.

Predavanja se bodo vršila v Delavski zbornici zvečer ob 8. uri. Dan se pravočasno določi sporazumno z Vami.

Literarni odsek SPD je s pravim veseljem vzel na znanje, da smemo upati, da prevzamete za letošnjo sezono eno predavanje. Ako imate za predavanja stroškov ali reflektirate na odškodnino, prosim, da mi to sporočite.

Z odličnim spoštovanjem in
planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

V imenu literarnega odseka...: Sredi leta 1931 je prišlo do zamenjave vodstva v slovenskem planinskem društvu, dr. Fran Tominšek se je poslovil in društvo je poslej vodil dr. Josip Pretnar. Novi društveni odbor je imel sedem pododborov (odsekov) z namenom, da olajšajo delo osrednjemu odboru. Tuma je vodil literarno-znanstveni odsek. Fran Tominšek (1868-1943) je bil pravnik, SPD je vodil od leta 1908.

Prosim vas, da prevzamete...: Debelakova je 7. marca 1933 predavala o plezalni tehniki v dvorani Delavske zbornice. Januarja je imela nekaj planinskih predavanj v Avstriji. Ni sprejela Turnovega povabila, da predava v mesecu decembru (pismo z dne 15. 10. 1932), ker ni imela pripravljenega gradiva, morda bi lahko predavala februarja.

19. oktobra [193]

Veledenjena gospa!

Prejel sem Vaš cenj. dopis od 15. t.m. ter Vas prosim prav nujno, za končno odločitev, ker moramo biti gotovi s programom za celo leto. Dne 8. novembra t.l. predaval bo Hans Slezak iz Dunaja o Kavkazu, meseca decembra sledi predavanje, katero priredi T. K. »Skala«, januarja 1933 pride zopet SPD n

vrsto. Do sedaj imamo ponudbo prof. dr. Mlakarja in dr. Oblaka. Prof. dr. Mlakar nima še pripravljenih diapozitiv. V rezervi sem jaz, ki bi predaval o Bencški Sloveniji.

Ker bo TKS imel predavanje prvi teden decembra bi se event. dalo z SPD porabiti čas okoli 15. decembra. Ker pišete, da bi predavali kvečjemu februarja, bi preskrbeli za predavanje konec januarja ter bi skušali pridobiti sporazumno s TKS, da nam prepusti pričetek februarja.

Lahko Vam sporočam, da je res iskrena želja vseh pravih alpinistov, da nastopite. Pričakujem Vašo pozitivno obljubo, da sprejmete predavanje za mesec februar in prosim, da nam sporočite vsebina istega.

Z odličnim spoštovanjem in planinskim
pozdravom

Gospa
Marko Debeljak-ova
Ljubljana, Studentovska ul. 11

P.S. Posebna želja je tudi bila, da bi se Vi in g. Deržaj udeleževala tudi kot izborna risarja. Pri zadnji seji smo sklenili, da se bo z novim letom Planinski vestnik tiskal na sredni papir in bo mogoče prinašati več slik. Posebne vrednosti pa bi bile izvorne risbe. Gotovo imata z g. Deržajem svojo mapo ter prosim, da mi jo dasta v pregled in dovolita, da se risbe ponatisnejo.

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaš cenj. dopis...: 15. oktobra je Debelakova odgovorila, da decembrskega roka ne more sprejeti, ker nima pripravljenih diapozitivov.

...predaval bo Hans Slezak...: Glej poročilo v Planinskem vestniku (32/1932, 270-271)!

Do sedaj imamo ponudbo...: Omenjata se prof. Janko Mlakar (1874-1953), planinski pisec in Josip Ciril Oblak (glej J. C. Oblak).

8

18. novembra [193]2.

Veleccenjena gospa!

V prilogi Vam pošiljam pismo dr. Paul Kalteneggerja.

Odnosno na pogovor, katerega sem imel z Vami radi risanja zemljevidov, se ob tej priložnosti obračam na Vas, da mi sporočite, ali bi g. Deržaj bil pripravljen izdelovati diapozitive. Jeli so jih namreč naročati nekateri predavatelji iz Nemškega. Ako g. Deržaj ni v položaju, da bi za primerno ceno izdeloval diapozitive, bi ga prosil, oziroma Vas, da mi sporočite, kateri fotograf v Ljubljani bi prevzel izdelovanje diapozitiv po naročilu.

Pričakujem Vaš cenjeni odgovor ter ostajem

z odličnim spoštovanjem in planinskim pozdravom

Gospa
Marko Debeljak-ova,
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

...ali bi g. Deržaj...: Na dopisnici 23. novembra 1932 je odgovorila, da nista oba tolko sposobna fotoamaterja, da bi lahko delo prevzela.

Ako ni g. Deržaj...: V odgovoru je Debelakova omenila ime Cvetka Šviglja (r. 1907), ki je bil že uveljavljen kot planinski fotograf.

9

Ljubljana, dne 12. IV. 1933.

Veleccenjena gospa!

Vljudno vam sporočam, da je operat g. ing. dr. Dostala na razpolaganje ter se Vam priporočam, ako Vam je mogoče, da ga takoj vzamete in pregledate. Pričakujem torej Vaš cenjeni poset.

Z odličnim spoštovanjem in
iskrenim pozdravom

Veleccenjena gospa
Marko Debeljakova, alpinistinja
L[j]ubljana, Studentovska ul. 11.

Opombe:

Kopija.

...ing. dr. Dostala...: Morda Leon Dostal (u. 1938), tehnični direktor železarne na Jesenicah.

10

16. maja [193]3.

Veleccenjena gospa!

Na Vaš cenjeni dopis od 15. t.m. Vam vljudno sporočam, da sem šele včeraj dobil Vašo monografijo od dr. Mraka nazaj, ki je isto do 18. strani pregledal ter je izjavil, da je s tem hotel samo precizirati svoje stališče. Vašo monografijo moram sedaj izročiti po sklepu odbora dr. Kajzelju, na kar pride v sejo. Pred julijem monografije ne bo mogoče izdati. Seveda se honorar ne more izplačati prej, nego se

monografija odda v tisk. Zadevo bom kolikor mogoče pospešil tako, da se tisk izvrši tekom junija.

Z odličnim spoštovanjem in alpskim
pozdravom

Gospa
Marko Debeljakova,
alpinistinja
Ljubljana

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenjeni dopis...: S tem dopisom je Debelakova vpraševala Tumo, če je odbor Slovenskega planinskega društva vzel v objavo njeno monografijo o plezalni tehniki in vpraševala tudi za honorar.

Vašo monografijo moram sedaj...: Gre za delo Plezalna tehnika, ki je leta 1933 tudi izšlo. Omenja se dr. Mirko Kajzelj. Alpinist je bil tudi njegov brat dr. Vladimir (1905-1972).

RICCARDO DEFFAR

Riccardo Deffar (1902-1946), alpinist iz Trsta, je v slovensko pisanem pismu dne 7. maja 1928 vpraševal H. Tumo, kako je preplezal pot iz Forca del Pallone (Tuma pozna ta toponim kot Forca del Palone - Velika Polica) po vrhovih na Montaž. Deffar je opravil prav v zahodnih Julijskih Alpah več prvenstvenih vzponov, v spomin so mu postavili zvonec na vrhu Montaža (Poliškega Špika).

DELAVSKA POLITIKA (Ljubljana, Maribor)

Delavska politika je kot glasilo socialistične stranke Jugoslavije začela izhajati v Ljubljani v začetku leta 1926 kot dnevnik, nato se je preselila v Maribor, kjer je izhajala dvakrat oziroma trikrat tedensko. Prenehala je izhajati ob nemški okupaciji Maribora (april 1941). Njen dolgoletni urednik je bil Rudolf Golouh.

1

26. II. [19]26

Uredništvu »Delavske politike«
Ljubljana

Na Vaš list od 18. t.m. Vas vabim, da se zglasite v moji pisarni ker se stvar lepše pojasni ustmeno. G. Kristan mi je izročil več števil »Naprej«-a za tožbo, radi klevete. Ena bi morala biti na Vaše ime za kar potrebujem Vašega podpisa na pooblastilo.

Pričakujem, da se zglasite že jutri soboto.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Va Vaš list...: Tuma odgovarja na pismo, ki mu ga je iz Trsta poslal 18. februarja 1926 Rudolf Golouh. Golouh potrjuje prejem Tumovega pisma in pravi, da mu ni bilo mogoče priti k njemu osebno. O stvari, o kateri mu je Tuma pisal, naj napiše še nekaj za Delavsko politiko, vabi ga k sodelovanju: »V komunistični internacionalni se bije hud boj med Zinovijevci in Stalinovci¹; nekaj malega smo o tem že prinesli, pa bi radi še kaj več. Ali bi nam mogel Vi kaj napisati o tem?«

3. Kristan...: Zvonimir Bernot je v listu Naprej (23. 1., 30. 1. in 20. 2. 1926, števil. 4, 5 in 8) napadel Antona Kristana in Delavsko politiko.

¹ Grigorij Jevsejevič Zinovjev (1883-1936) je v ruskem komunističnem gibanju od leta 1925 vodil »novo opozicijo«, ki je nasprotovala Josipu Visarionoviču (Džugašviliju) Stalinu (1879-1953). Zinovjev je bil žrtev Stalinovih »čistk«.

2

dne 24. 4. [19]26

Uredništvu »Delavske politike«
v Ljubljani

Prosim, da med dnevnimi novicami prinesete sledeče vabilo za 1. maj.

Dne 1. maja ob 20. zvečer v dramskem gledališču priredi združeno delavstvo predstavo tragedije Galsworthy-jeve »Borba«, prevlel iz angleščine Oton Zupančič. Že ime prevajatelja jamči za vsebino. Cene znižane za polovico. Predprodaja v prostorih »Svobode«, Židovska ulica št. 1/I, od 10-13 in 16-19^h. Dolžnost delavstva je, da pokaže s polno udeležbo zanimanje za proizvod, ki spada med najboljše umotvore socijalistične vsebine.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

..da med dnevnimi...: Vest objavljena 29. aprila 1926 (števil. 97). John Galsworthy (1867-1933), angleški pisatelj in dramatik.

..predstavo tragedije...: V zapuščini je ohranjen Tumov rokopis z naslovom Borba; na rokopis je pripisal za Delavsko politiko in ga datiral 15. januarja 1926.

Članek pa tu ni bil objavljen, izšel je v mesečniku Pod lipo (15. 6. 1926, števil. 6, str. 91-92); k članku je uredništvo dodalo krajšo opombo.

4. sept. [19]26

Na Vašo okrožnico od 30. avg. t.l. sem nakazal Din. 75.- za mesec september t.l. ter prosim, da se mi pošlje 11 položnic za daljše vplačevanje.

S pozdravom

kombe:

pija.

Vašo okrožnico...: Z okrožnico naslovljeno »na vse naše boljše in dobro situirane somišljenike« je uprava Delavske politike prosila za stalni mesečni prispevek išini 75.- dinarjev.

[april 19]27

P.n.
Upravništvo »Delavske politike«,
Maribor.

Na dopisnico od 20. t.m. pošiljam Vam članek, katerega sem našel med svojimi zapiski. Ne ominjam se, da bi bil že kje izšel in tudi ne čemu in komu sem ga spisal. Ako je sposoben in tudi Vam ne bilo znano, da je morda ta članek kje izšel, natisnite ga, sicer napišem kaj drugega.

S sodružnim pozdravom

Priložen članek.

kombe:

pija.

dopisnico od 20. t.m...: Delavska politika je prosila Tumo za članek za prvomajsko številko. Pošiljam Vam članek...: Članek je izšel 30. aprila 1927 (štev. 35) z naslovom Prvi maj osvobojenja.

Ljublj. 2. avg. [19]27

»Delavski politiki«
Maribor, Ruška c. št. 5

Pošle so mi položnice za tiskovni sklad oziroma naročnino »Volksstimme« in »Del. Politike«. Posedaj sem vplačal vsch 10 poslanih položnic. Prosim, da mi pošljete drugih 12 za tekoče leto.

S sodružnim pozdravom

kombe:

pija.

Šle so mi položnice...: Delavska politika je 28. avgusta razposlala okrožnico s prošnjo, da bi podporniki ustvarili tiskovni sklad lista. Podpora bi se izkazovala v mesečnih nakazilih (75.- din). Uprava lista se je Tumi 18. septembra 1926 zahvalila za mesečno nakazilo (september 1926). Glej Volksstimme!

dne 23. nov. [19]27

P.n. Upravništvo »Delavske politike«
Maribor

Na ime mojega sina Branimirja prišel je opomin od Vašega upravništva na plačilo zneska Din 75. Branimir je že od 1. avg. 1927 iz Ljubljane proč in kolikor vem sploh ni prejemal Vašega lista. Prosim torej, da mi sporočite naslov, pod katerim terjate plačilo. Ako je upravičeno, plačam itak z.

S sodružnim pozdravom

kombe:

pija.

Ime mojega sina...: Glej Branimir Tuma! Obvestilo je datirano v Mariboru 18. novembra 1927.

Ljubljana, dne 30. nov. 1927

»Delavski Politiki« v Mariboru, Ruška c. 5

Nakazal sem danes zadnjič Din. 75.- za naročnino in podporo Delav. Pol. in Volksstimme, ker sem menda ostal sam podpornik in ker se me v kljub rednemu plačevanju v mesečnih rokih vendarle terjata na plačilo naročnine.

Z novim letom ostanem navaden naročnik obeh listov ter nakažem dotično naročnino pravočasno.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Z novim letom...: Uprava Delavske politike se je opravičila za pomoto v dopisu z dne 1. decembra 1927 in prosi, da »ostanete našim listom še vnaprej naklonjeni kot doslej«.

8

dnc 22. janv. [192]9

P.t. Uredništvo »Delavske politike«
Maribor

Pošiljam Vam nekoliko spominov na Komavlija. Menda lahko porabite kot feljton.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Pošiljam Vam nekoliko...: Glej Valentin Komavli! Članek V spomin Valentinu Komavliju je bil objavljen (Delavska politika 27. 2. 1929, šte. 17); ni podpisan.

9

24. marca 1930.

P.n. Uredništvo
»Delavske Politike«
Maribor
Ruška cesta.

Prosim, da natisnete v prihodnji številki Vašega lista poročilo, katero prilagam v prilogi.

Z odličnim spoštovanjem

1 priloga.

Opombe:

Kopija.

Prosim, da natisnete...: Poročilo o izletu Prijateljev Prirode na Mrzlico (23. 3. 1930). Poročilo Izlet na Mrzlico je bilo objavljeno (Delavska politika 29. 3. 1930, šte. 27). Glej »Prijatelj prirode« (Ljubljana)!

10

Ljubljana, dne 26. marca 1930.

P.n.
Uredništvo Delavska Politika, Maribor, Ruška c.

Prosim, da v prihodnji številki svojega lista priobčite sledeče:
»Podružnica Prijateljev Prirode v Ljubljani opozarja člane odbora, da bo v torek t.j. 1. aprila t.l. ob 20. uri zvečer v prostorih »Svobode« seja za izbranje delegatov za kongres v Zagrebu.
Zahvaljujem se

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prosim, da v prihodnji...: Objavljeno 29. marca 1930 (šte. 27).

11

[april-maj 1930]

Delavska politika
Maribor.

Prosim, da priloženo poročilo o Kongresu turist. društva »Prijatelj Prirode« priobčite v prihodnji številki Vašega lista.
Zahvaljujem se vnaprej

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

...priloženo poročilo...: Poročilo o kongresu v Zagrebu (20. - 21. 4. 1930).

12

[junij 1930]

Delavska politika
Maribor
Ruška c.

Prosim, da v prihodnji številki Vašega lista objavite priloženi članek o izletu »Prijateljev prirode«.

Z odličnim spoštovanjem

ombe:

ija.

sim, da v prihodnji...: Poročilo o izletu na Babji zob (15. 6. 1930). Objavljeno z naslovom Izlet »Prijatelj Prirode« na vrh Babinega Zoba nad Bledom
lavška politika 21. 6. 1930, številka 51).

21. julija [193]0

Uredništvo »Delavske Politike«
Maribor, Ruška c.

Prosim, da prinesete v bodoči številki med dnevnimi vestmi poročilo, da sem nakazal din 500.-
sto venca na grob Antona Kristana, ki sem jih izročil redakciji »Ženskega lista«, da porabi ta znesek ob
ložnosti za podporo zapuščenec delavske dece.

S sodružnim pozdravom

ombe:

ija.

inca na grob...: Objavljeno v Delavski politiki (23. 7. 1930, številka 60).
dakciji »Ženskega lista«...: Ženski list je bil glasilo Zveze delavskih žen in deklet. Izhajal je v Ljubljani, Mariboru in Celju v letih 1924-1936.

10. decembra [193]0

P.n.
Uredništvo »Delavske politike«
Maribor.

Včeraj, dne 14. t.m. imel sem predavanje v podružnici T. D. »Prijatelj Prirode« v Hrastniku ter
čakujem, da dobite obširnejše poročilo od zastopnika podružnice. Ako bi tega ne bilo Vas prosim, da
javite kratko poročilo:

»V nedeljo, dne 14. decembra 1930 priredila je podružnica »Prijatelj Prirode« v Hrastniku
predavanje o pomenu alpinizma za delavstvo. Predaval je dr. Tuma s skioptičnimi slikami. Pred
predavanjem in po predavanju zapel je pevski zbor podružnice »Svoboda« v Hrastniku nekoliko lepih pesmi
to ubrano, da je pokazal jak kulturni napredek delavstva v Hrastniku. Dvorana bila je prenapolnjena tako,
niti vsi niso mogli dobiti mesta ter je delavstvo obojega spola z zanimanjem sledilo predavanju.

Članstvo podružnice »Prijatelj Prirode« v Hrastniku šteje preko 60 članov in vse obeta, da se bo
li v bodoče ugodno razvijala.«

S sodružnim pozdravom

ombe:

ija.

bi tega ne bilo...: Vest je bila objavljena (Delavska politika 17. 12. 1930, številka 102). Glej »Prijatelj prirode« (Hrastnik)!

14. januarja [193]1

P.n.
Uredništvo »Delavske politike«
Maribor.

Prosim, da v prvi številki, ki izide, prinesete sledeče poročilo:

»Podružnica »Prijatelj Prirode« v Ljubljani priredi vežbe za smučarje začetnike. Vabijo se vsi člani
družnice, ki imajo veselje za smučarenje, da se priključijo v pisarni podružnice »Svoboda«, palača Delavske
ornice v Ljubljani. Ako se jih oglasi zadostno število, nastavi se učitelj za smučarenje ter objavi pozneje
in kraj, kjer se bodo smučarske vežbe vršile. Vežbe bodo brezplačne, pristopne pa le članom in njihovim
ižinam.«

Če le mogoče, ponatisnite parkrat ta oglas.
Zahvaljujem se v naprej.

Z odličnim spoštovanjem in planinskim
pozdravom

ombe:

ija.

sim, da v prvi številki...: Objavljeno (17. 1. 1931, številka 31).

2. aprila [193]1

P.n.
Uredništvo »Delavske Politike«
Maribor, Ruška c. št. 5

Čital sem v včerajšnji številki Vašega lista poročilo o obsodbi slovenskih komunistov v Beogradu.
ročilo je deloma zgrčeno. Prava imena so: ne Mirko Prigorelič ampak Dušan Gligorović, ne Josip Stare

ampak Josip Sore, ne Anton Mravlja ampak Anton Mravljak. Oslobojeni so bili še Fran Novak, Grošelj Franc in Žorga Jakob. Žorga Jakob je že obsojen na pet let robije, je bil naknadne obtožbe oproščen, tako, da mu ostane stara kazen nespremenjena. Josip Poljanc ni bil obsojen na 1 leto robije, ampak na eno leto strogega zapor. Vsem obsojencem vstrel se je preiskovalni zapor tako, da so bili takoj izpuščeni Porovne Ivan, Mravljak Anton in Mesner Franc. Poljanc Urša se je izločila iz obtožbe, ker se ji je omračil um ter se je oddala v opazovalnico.

V zaporih se nahaja še 30 obdolžencev proti katerim je vložena že obtožnica pri deželnem sodišču v Ljubljani.

Zaupno si Vam dovoljujem še opaziti, da je bil Poljanc Josip zaupnik delavstva v okraju Velenje, je zapeljeval mlade ljudi v propagando za komunizem, potem pa do potankosti vse izdal tako, da je večina obsojencev v današnjem položaju le zaradi njega.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Čital sem...: Poročilo Obsodba slovenskih komunistov v Beogradu (Delavska politika, 1. 4. 1931, štev. 26) popravlja naslednja številka (4. 4. 1931, štev. 27).

Proces v Beogradu je potekal pred sodiščem za zaščito države (3. - 26. 3. 1931): Med obsojenimi so bili tudi Dušan Kermavner, France Klopčič, Lovro Kuhar in Maks Stermecki.

17

Ljubljana, 17. junija 1931.

P.n.
Uredništvo tednika »Delavska Politika« v
Mariboru

Prosim, da prinesete v prihodnji številki »Del. Politike« naslednje poročilo:

»V nedeljo dne 14. t.m. priredile so podružnice »Prijatelja Prirode« izlet na Veliki Stol (2238 m). Del članov prispel je na postajo Žirovnica že v soboto popoldne ter je en del odšel na Valvazorjevo kočo, drugi del, ki je prišel s poznejšim vlakom, pa na Zabreško planino. Manjše število izletnikov je šlo še zvečer na vrh, kamor je prispelo pred 23. uro. Drugi dan zgodaj je vreme grozilo, vendar se ni dal nikdo odstrašiti ter so se posamezni oddelki izletnikov polagoma sestajali na nižjem vrhu, kjer stoji Prešernova kočica (1198 m). Zastopane so bile podružnice iz Zagreba, Ljubljane, Trbovelj, Hrastnika in Jesenic, pač okoli 80 članov. Iz Rožne doline prišla je četa Korošcev, večinoma mladina. Blizu sto članov pa je bilo izletnikov iz različnih nemških podružnic »Prijatelja Prirode«.

Vreme se je bilo med tem izboljšalo tako, da se je kazal lep pogled zdaj na Bled, in Gorenjsko, zdaj na Koroško. Veselo rajanje in prehajanje z enega vrha na drugi se je vršilo vse dopoldne, s pristrčnimi pozdravi zastopnikov podružnic med seboj. Pred odhodom so amaterji posneli celo skupino ter se je predsednik ljubljanske podružnice Tuma poslovil od zbranih turistov. Okoli 13 ure so se jeli turisti razhajati vsak na svojo stran, ljubljanska in zagrebška podružnica čez Zabreško planino k jezeru Završnice in od tod po izdatnem odpočitku v hladni senci nad Završnico, preko Brinjega vrha na postajo Žirovnica.

Bil je jako lep dan, ki ostane gotovo vsem izletnikom v živem spominu.«

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prosim, da prinesete...: Objavila Delavska politika (20. 6. 1931, štev. 49).

18

27. oktobra [193]1.

P.n. Uredništvu tednikov »Del. Politika« in »Volksstimme«
Maribor.

Prinesli ste v zadnji številki odlok Banske uprave, s katerim so se razpusstile podružnice »Prijatelj prirode« v Dravski banovini. Prosim, da prinesete z mojim podpisom priloženo izjavo.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prinesli ste v zadnji...: Objavljeno v Delavski politiki (24. 10. 1931, 85)! Tumova izjava je popravek k banovinskemu odloku; bila je objavljena (Delavska politika 4. 11. 1931, 88). Objavil jo je tudi Volksstimme (5. 11. 1931, štev. 89) z naslovom »Naturfreunde«-Aufgelöst.

19

8. julija [193]2.

P.n. Ured. »Del. Politike«, ured. »Volksstimme«
Leopold Majdič, Trbovlje, Jurij Jeram, Jesenice,
I. Weiss, Zagreb.

Turistično društvo die Naturfreunde, župa Koroška je zgradilo pod Košutnikovim Turmom na koroški strani onkraj Ljubelja dom Prijateljjev prirode. Slovesna otvoritev bo v nedeljo dne 17. julija t.l. ob 13. uri pop. Koroška župa je bila vedno v stikih z bivšimi Prijatelji prirode v Jugoslaviji. Na programu

otvoritve je slavnostni govor od centralnega vodstva iz Dunaja, petje in godba, po otvoritvi prosta zabava. Iz novega doma gredo lepe ture na vse strani, lahke in težke ter je za vse potrebe dobro preskrbljeno. Društvo Naturfreunde obrnilo se je z vabilom na bivšo podružnico ljubljansko. Ker se pa ista ni še obnovila, obračam se na Vas osebno, da poagitirate med delavstvom, da se udeleže po možnosti slavnosti otvoritve. Prestop čez mejo je dovoljen članom planinskih društev, ki imajo potrdilo policije.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija. Med imeni naslovnikov je še napisano: »Weissu in časopisom poslano vabilo.« Pri imenu Weissa je Tuma v zmoti saj gre za Adolfa. ...da poagitirate...: Delavska politika je vabilo objavila (13. 7. 1932, števil. 56), prav tako tudi Volksstimme (14. 7. 1932, števil. 56).

DELAVSKA ZBORNICA (Camera del lavoro; Gorica)

Delavska zbornica (Camera del lavoro) v Gorici je nastala v prvi polovici leta 1919 v okviru sindikalnega gibanja italijanske socialistične stranke. Podobne zbornice so takrat nastale tudi v Trzinu, Gradišču ob Soči, Krmini, Cervignanu in Aiellu.

I Gorica, dne 21. septembra 1920.

Delavska zbornica
v Gorici.

Zglasil se je pri meni zaupnik Avgust Černe iz Grgarja ter sporočil sledeče:

V Grgarju ni mogoče vzdržati trdne zveze stavbinskih delavcev, ker nekateri zidarji mojstri rujejo proti organizaciji posebno neki Leban Valentin. Isti je v družbi osmerih zidarjev prevzel delo na Sv. Gori v akordu tako, da dobi na m³ L 15.- Razumen delavec zasluži v družbi L 50.- na dan. Najetim delavcem zidarjem pa plačujejo le po L 2.- na uro. S tem delavce v Grgarju strašijo, da je organizacija škodljiva, ker organizirani zidarji, ne morejo služiti v akordu kakor oni. Da je torej bolje, da se pusti prosta konkurenca. Zidarje, delavce, katerim plačavajo premalo, pa strašijo, da vzamejo italijanske delavce, ako ne molče. Sporočam to, da delavska zbornica ukrene kar je treba za varstvo organizacije. Nemudoma naj se pošlje zastopnika zveze stavbinskih delavcev v Grgar, da skliče sestanek zidarjev sporazumno z Avgustom Černe, zidarjem v Fojbici pri Grgarju in da se proti Valentinu Lebanu in drug. [im] če treba uvede bojkot. Ker šteje politična organizacija v Grgarju okoli 100 članov večinoma zidarjev in se organizirani pritožujejo, da nimajo nobene podpore je veliko na tem ležeče, da se ta zadeva v kratkem uredi.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.
Zglasil se je pri meni...: Glej Avgust Černe!

2 Gorica, dne 20. oktobra 1920

Delavska zbornica
v Gorici.

Že enkrat obrnil sem se na Delavsko zbornico radi zadeve delavca Ivana Sirka iz Medane št. 11. Isti je meseca maja plačal znesek L 32.20 kot prispevke za pristop k stavbinski strokovni organizaciji. Denar je sprejela neka gospodična ter je dala potrdilo rekoč, da ni tajnika, da pa v kratkem dobi izkaznico za še [nečitljivo] druge štiri tovariše.

Sirk se je zopet oglasil pri meni, da bi posredoval. Pokličite ga torej na kako nedeljo v urad z nalogom, naj prinese potrdilo plačila s seboj, da zadevo z njim uredite. Stvar mi je neljuba, ker bi ljudje lahko začeli domnevati o kaki nepoštenosti.

Priporočam toraj zadevo za skorajšnjo rešitev

S socialnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

DELAVSKO - KMETSKA MATICA (Ljubljana)

Delavsko-kmetska matica je kot zadruga z omejeno zavezo delovala v Ljubljani v začetku druge polovice 1924. Osnovni namen zadruge je bil, da »zalaga in izdaja za svoje člane strokovne, leposlovne in politične knjige in časopise ter druge v to stroko spadajoče predmete«. Njen prvi predsednik je bil ing. Anton Štebi. Tuma je bil član Delavsko-kmetske matice od 2. decembra 1924. Ohranjena so vabila na občne zборе (1. 3. 1925, 3. in 15. 4. 1927) in zadružna knjižica na Tumovo ime.

DELAVSKO - KMETSKI LIST (Ljubljana)

Delavsko-kmetški list je izhajal v Ljubljani od avgusta 1924 do aprila 1926. Bil je glasilo ilegalne komunistične partije v Sloveniji. Njegov naslednik je bila Enotnost. Tuma je bil na Delavsko-kmetški list naročen in v njem je objavil tudi oglase. S tem v zvezi sta nastala tudi dva na Tumo naslovljena dopisa uprave lista.

DELA VSKO PROSVETNO IN PODPORNO DRUŠTVO »TABOR« (Ljubljana)

Delavsko prosvetno in podporno društvo »Tabor« v Ljubljani je bila ena od organizacij primorskih emigrantov v Jugoslaviji. Nastala je leta 1931 in je zbirala mlajše, levo usmerjene člane, bila je član Zveze jugoslovanskih emigrantov Julijske krajine. Prenehala je delovati leta 1940, potem ko je prvo nedeljo v septembru tega leta priredila komemoracijo za bazoviškimi žrtvami v Podutiku (Ljubljana).

1

Ljubljana, dne [nečitljivo] X 1932

Delavsko prosvetno in podporno društvo Tabor
Ljubljana, Tivoli, poš. predal 308

Prejel sem poziv za podporo Vašega društva in sem nakazal po poštni položnici Din 100.- Nisem v položaju, darovati večje zneske, ker je tudi meni vojna vzela vse v Gorici zaslužen premoženje in mi pisarna tu v Ljubljani ne gre po volji. Posebno opažam, da goriški rojaki mojo pisarno popolnoma prezirajo in menda nisem od njih zaslužil toliko, kolikor sem do sedaj daroval v podporo. Ako sem nakazal Din 100.- sem s tem priznaval samo potrebo Vašega društva in sem hotel pokazati svojo dobro voljo.

Želim društvu največjega uspeha, čeravno ne pričakujem preveč niti od nekdanjih goriških ljudi, ki bi res lahko pomagali, še manj pa od kranjskega in ljubljanskega prebivalstva, katero je goriške priseljence vedno preziralo.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija. Datum ni popoln.

Prejel sem poziv...: Društvo je z okrožnico 27. septembra 1932 prosilo za pomoč »za postavitve prenočišča za brezposelne in komaj došle primorske begunce.« Društvo se je Tumi za pomoč (21. 10. 1932) zahvalilo.

2

17. februarja [193]3.

P.n.
Delavsko prosvetno in podporno društvo
»Tabor«
Ljubljana.

Vašemu prijaznemu vabilu od 15. t.m. se ne morem odzvati, ker sem že pred leti odklonil vsako sodelovanje v društvih. Kar čutim kot svojo dolžnost je, javen poduk potom predavanj, in to po svoji moči tudi vršim. Obljubil sem Vašemu društvu predavanje, v ostalem pa sodelovanje odklanjam tembolj, ker je danes vsaka prosta beseda prepovedana in ni mogoče nobeno delovanje pravilno opredeliti, brez smeri pa se nočem vtikati v javno delovanje.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

...vabilu od 15. t.m....: S posebno okrožnico je »Tabor« vabil zainteresirane na razgovor o dejavnosti društva (20. 2. 1933).

3

23. febr. [193]5.

Društvo »Tabor«
Poštni predal 308

Ravno sedaj se mi je sporočilo, da mora Slovensko planinsko društvo preložiti predavanje g. prof. Mesesnela, ki je bilo določeno za 1. marca na četrtek 28. febr. Ker je prof. Mesesnel prišel iz Skopja, je preložitev bila nujna. Vsled tega bo treba tudi preložiti moje predavanje nameravano dne 28. febr. v Vašem društvu na 1. marca. Ako pa Vam to ne kaže in reflektirate na četrtek, bi bil pa na razpolaganje četrtek 7. marca. Vsekakor odpovedujem predavanje za 28. in prosim, da vzamete to na znanje ter mi sporočite kako ukrenete.

Z odl. spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

...g. prof. Mesesnela...: Umetnostni zgodovinar France Mesesnel (1894-1945) je bil v tistem času docent na univerzi v Skopju. 4. maja 1945 je bil ubit na Turjaku skupaj s sinovoma Henrika Tume pravnikom Borisom in kemikom Zoranom.

DELO (Trst)

Delo je kot glasilo Socialistične zveze v Julijski Benečiji prvič izšlo v Trstu 20. februarja 1920. Urejal ga je in se nanj podpisoval nekaj časa tudi kot odgovorni urednik (do štev. 15, 1921) Ivan Regent. Po razcepu v italijanski socialistični stranki

(1920) je Delo postalo glasilo komunistične stranke Italije. V Trstu je izhajalo v različnih krajih in raznih tiskarskih tehnikah legalno do 12. avgusta 1926, nato pa je prešlo v ilegalno in izhajalo do leta 1940.

Tuma je komuniciral z uredništvom (upravo) kot sodelavec in v zvezi s socialistično strankarsko organizacijo. O podobnem si je dopisoval tudi z urednikom Ivanom Regentom.

Gorica, dne 20. marca 1920

Uredništvo lista
»Delo«
v Trstu.

Prosim, da objavite v bodoči številki sledeče vabilo:

»Združba političnih organizacij slovenskega dela Beneške Julije sklicuje na nedeljo 28. t.m. ob 10
dp. sestanek zaupnikov z dnevnim redom:

1/ politična, strokovna in gospodarska organizacija

2/ propaganda in kolportaža za list »Delo«

Zaupniki vabili so se po imenu iz seznama za politične volitve leta 1913. Organizacije pa lahko še
sebej izvolijo svoje zaupnike. Vsi zaupniki izkazati se imajo z vabilom oziroma pooblastilom«.

V zadnji številki »Dela« je članek »Kolonsko gibanje« ves zmeden. Na tretji strani tretja kolona
: 8. do 12. vrstica v drugo kolono kot nadaljevanje besed: »posebno posest ...« v tretji koloni pa bi morala
diti 7. vrstici 12. vrstica. Sploh je v mojih člankih vse polno tiskovnih napak in priporočam uredništvu,
malo bolj pregleda. V prihodnji številki je treba popravka.

Želel sem tudi naj se prijavi, da poročilo o shodu v Štandrežu sledi. Deležniki shodov po Goriškem
vajeni poročila o shodu, radi tega jih je vedno opozoriti. Na sestanek 28. t.m. bi bilo skoro neobhodno
rebno, da pride tudi urednik lista sodr. Regent.

S sodružnim pozdravom

Prip.

mbe:

ja.

im, da objavite...: Delo oglasa ni objavilo.

oniki vabili so se po imenu...: Seznam zaupnikov je ohranjen v Tumovi zapuščini.

dnji številki »Dela« je...: Članek Kolonsko gibanje (Delo 19. 3. 1920, šte. 5); nadaljuje se v naslednji številki (26. 3. 1920, šte. 6).

I sem tudi naj se prijavi...: Poročilo ni bilo najavljeno, niti ni bilo kasneje objavljeno.

[pred 18. 4. 1920]

Administracija lista »Delo«
v Trstu.

Prosim, da objavite v prihodnji številki kratko poročilo o shodu dne 11. v Števerjanu ter priglasite
dne 18. t.m. shod v Čepovanu.

S sodružnim pozdravom

2 pril.

mbe:

ja.

im, da objavite...: Poročilo o shodu v Števerjanu in napoved shoda v Čepovanu sta bili objavljena (Delo 16. 4. 1920, šte. 9). Uredništvo je Tumovo besedilo
menilo le tako, da je formulacijo »komunistične stranke« spremenilo v »socialistične stranke.«

Gorica, dne 16. aprila 1920.

Slavna
administracija lista »Delo«
v Trstu.

Prosim, da v bodoči številki prinesete sledeče vabilo:

Združenje socijalističnih organizacij na slovenski strani Beneške Julije sklicuje na dan 25. t.m.
cn shod zjutraj ob 9 1/2 predp. v Kobaridu v prostorih Devetak, ob 3. popoldne pa v Bovcu v gostilni
c, z dnevnim redom:

»Organizacija slovenskega proletarijata v Beneški Juliji«.

S sodružnim pozdravom

Ne pozabiti!!
Prip.

mbe:

ja.

im, da v bodoči...: Objavljeno (Delo 23. 4. 1920, šte. 10).

Administracija lista
»Delo«
v Trstu.

Pisal sem v soboto za prigrasitev shodov v Kobaridu in Bovcu. Dne 11. t.m. šlo je več zaupnikov političnih organizacij v Trst na strankarski zbor, ker v »Delu« ni bil odpovedan. Sedaj reklamirajo dotični zaupniki zaradi ogromnih stroškov, ki so se zaradi pozabljivosti redakcije in administracije povzročili dotičnim organizacijam.

Ne morem si kaj, da bi ne grajal ostro pozabljivost redakcije. Sploh se pritožujejo od vseh strani da administracija in redakcija ne poslušeta točno.

Do danes izdal sem 1200 izkaznic in je inkaso v kratkem zagotovljen. Ostane mi še 400 izkaznic, a ker jih 200 nesem v Kobarid in 200 v Bovec, ostanem v kratkem brez. Rabim jih najmanj še 1500. Gotovo je da pridemo na 4.000 izkaznic v Vipavski dolini do Postojne in v Soški dolini v Brdih.

Naznanite mi zaupnike za trg Vipava, Postojna in Senožeče in Sv. Peter na Krasu [Pivka].

Shodi uspevajo sijajno, ljudstva se kar tere, vse je navdušeno in nasprotniki klerikalci in nacijonalisti ki pridejo na shod ugovarjati, se navadno le osmešijo.

Kako stoji z listom? Zahtevajo od vseh strani dnevnik. Pripraviti se moramo na to, da v dobrih 2 mesecih prične izhajati dnevnik!

Upam, da potem pridobimo še več abonentov.

Priporočam še enkrat in še enkrat za točnost v administraciji. V prilogi pošiljam podlistek in kratko poročilo shoda v Čepovanu. Priobčite toraj v prihodnji številki shod v Kobaridu in Bovcu in poročilo.

S sodružnim pozdravom

Priloge 2

Opombe:

Kopija.

Pisal sem v soboto...: Za 11. in 12. april 1920 je bila v Trstu sklicana izredna meddeželna konferenca socialistične stranke.

V prilogi pošiljam...: Za kateri podlistek gre, ni mogoče ugotoviti. Poročilo o shodu v Čepovanu je izšlo kot Na shod v Čepovan (Delo 7. 5. 1920, šte. 12).

Poročilo o shodu v Kobaridu je izšlo prav tam (30. 4. 1920, šte. 11).

Uredništvo lista
»Delo«
v Trstu.

Sodrugi iz Števerjana so me prosili, naj poskrbim, da pride v »Delo« sledeče poročilo.

Iz Števerjana.

Nedeljo 18. aprila se je v Števerjanu konstituirala krajevna skupina socijalistične stranke. V odbor so bili izvoljeni Alojz Lenardič, kot predsednik, Andrej Nikolavčič, kot njegov namestnik, Anton pl. Reja, kot tajnik, Boštjan Hlede, kot blagajnik in Knez Karol, kot odbornik v pomnoženi odbor pa Josip Klanjšček, Miha Kumar, Andrej Ambrožič in Karol Gravnar.

V stranko pristopilo je nad 100 članov iz Števerjana, Gor.[enjega] in Dol.[enjega] Cerovega. Vsestranski se je zahtevalo ustanovitev krajevne skupine stavbenih delavcev posebno pa še konsumno zadrugo. Tudi med kmeti je živahno zanimanje za komunistično stranko in s složnim delom občina Števerjanska postane prava proletarska trdnjava v Brdih.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Sodrugi iz Števerjana...: Poročilo ni bilo objavljeno, pač pa poročilo o proslavi 1. maja v Števerjanu (Delo 7. 5. 1920, šte. 12).

Uredništvo »Dela«

Za nedeljo 9. t.m. sem prigrasil shod v Ajdovščini ob 2.30 pop. v prostorih Bratina. Poročevalec podpisani.

Za 16. t.m. ob 10 predpoldne pri Sv. Luciji, ob 3 pop. v Tolminu pri Modrijanu.

Ti shodi ostanejo - ne pa shoda za 9. t.m. za Opatje selo in za 16. v Grgarju. Mesto tega je objaviti shod 9. t.m. ob 10 predp. v Vrtojbi, prostori K. Nemca in 3 pop. v Sovodnjem [Sovodnjah], prostori Cotič, poročevalec sodr. Fr. Milost.

V prilogi pošiljam poročilo sodrugov iz Števerjana. Priporočam, da se zagotovo objavi.

S pozdravom

Dr. H. Tuma

Opombe:

Koncept.

Za nedeljo 9. t.m....: Shodi pri Sv. Luciji, v Tolminu, v Sovodnjah in Vrtojbi so bili najavljeni v Delu (7. 5. 1920, šte. 12).

V prilogi pošiljam...: Verjetno poročilo, objavljeno v Delu (7. 5. 1920, šte. 12).

7

Gorica, dne 11. maja 1920

Uredništvo lista
»Delo«
Trst.

Prosim, da prijavite v prihodnji številki javni shod za nedeljo 16. t.m. ob 10 predp. v Sv. Luciji v prostorih Antona Mikuža ob 3 pop. v Tolminu v prostorih [nečitljivo] »Modrijan«. Na obeh shodih bo poročal sodr. Tuma »o pomenu komunizma in organizaciji stranke«.

Za binkoštno nedeljo 23. t.m. je oglasiti shod
1. na Trnovem pri Gorici; poročevalec sodr. Tuma
2. v Grgarju ob isti uri t.j. 3 pop v Britofu v prostorih
Antona Zimica; poročevalec Franc Milost.

Na obeh shodih bo dnevni red: »organizacija slovenske komunistične stranke«. Za shod 9. t.m. v Ajdovščini prijavite kratko priloženo besedilo.

S sodružnim pozdravom

Prip.
Priložen članek

Opombe:

Kopija.

Prosim, da prijavite v...: Objavljeno v Delu (16. 5. 1920, šte. 13).

Za binkoštno nedeljo...: Napoved objavljena v Delu (16. 5. 1920, šte. 13).

Za shod 9. t.m. v Ajdovščini...: Poročilo objavljeno v Delu (16. 5. 1920, šte. 13).

8

Gorica, dne 18. junija 1920

P.n.
Upravništvo »Dela«
v Trstu.

Prosim, da priobčite dva javna shoda na dan 27. t.m. in sicer ob 9. predpoldne v Idriji na Grajskem dvorišču št. 1, v Cerknem ob 2. popoldne v prostorih Franca Kavčiča št. 81; dnevni red:

»Organizacija proletarijata v Beneški Juliji.« poročevalec sodrug Tuma.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prosim, da priobčite...: Objavljeno (Delo 25. 6. 1920, šte. 19).

9

Gorica, dne 6. julija 1920

Uredništvo lista »Delo«
v Trstu.

V prilogi pošiljam kratko poročilo o shodu v Števerjanu

Za nedeljo 11. t.m. oglasite shode:

v Trbižu ob 9. predp. v prostorih gostilne Floriana v Grünwaldu pri Trbižu,

v Rablju ob 3 pop. v dvorani gostilne pri pošti z dnevnim redom: komunistična organizacija v

Beneški Juliji.

Poroča sodr. Tuma.

S sodružnim pozdravom

Prip.

Opombe:

Kopija.

V prilogi pošiljam kratko poročilo...: Objavljeno (Delo 9. 7. 1920, šte. 23).

Za nedeljo 11. t.m....: Objavljeno (Delo 9. 7. 1920, šte. 23).

10

Gorica, dne 23. avgusta 1920

Uredništvu »Dela«
v Trstu.

Oglasite v bodočih številkah ponovno sledeče vabilo:

Pozivlja se vse politične organizacije na Goriškem, da izvolijo za strankarski deželni zbor v Gradiški ob Soči na dan 4. in 5. septembra svoje delegate. Vsaka organizacija ima izvoliti po enega delegata,

kjer pa število članov presega 200, pride na vsakih sto po eden delegat več. Kjer politična organizacija ni še pravilno ustanovljena naj člani, ki imajo izkaznice izvolijo zaupnika.

Delegate je prijaviti izvršilnemu odboru socijalistične stranke v Gradišči.

Dnevni red zбора:

1. Sestavitev zбора.
2. Poročilo izvrševaljnega odbora (sodr. Tonet)
3. Finančna poročila (sodr. Inwinkl)
4. Deželna organizacija in razmerje z Delavsko zbornico, z izobraževalnimi društvi in zadrugami (sodr. Tuntar)
6. Tisk (sodr. Inwinkl)
7. Šola in proletarijat (sodr. Miani in Stanta)
8. Izvolitev izvrševalnega odbora.

Ker se gre za skupno organizacijo Furlanov, Slovencev, Nemcev v zahodni Beneški Juliji in je to prvi deželni zbor vseh organizacij je dolžnost politične skupine, da pošlje svoje zaupnike. Pristop na zbor imajo tudi strokovne organizacije po svojih odposlancih, ki pa imajo na odboru le posvetovalen glas.

S socijalnim pozdravom

Prip.

Opombe:

Kopija.

Oglasite v bodočih številkah...: Objavljeno (Delo 27. 8. 1920, štev. 44).

Dnevni red zбора...: Glej Luigi Tonet, Orlando Inwinkl, Giuseppe Tuntar! Kot poročevalec je omenjen tudi Stanta, tajnik Il consiglio di cultura operaia v Gorici.

11

Gorica, dne 23. oktobra 1920

Uredništvu »Dela«
v Trstu.

V prilogi pošiljam vabilo, katero naj se v vsaki številki do konca bodočega tedna natisne radi sestanka 31. t.m. v svrhu ustanovitve propagandnega pasu v gorenjem delu Goriške.
Ob enem pošiljam sledeče priloženo poročilo.

S bratskim pozdravom

Prip.
2 prilogi

Opombe:

Kopija.

V prilogi pošiljam vabilo...: Objavljeno (Delo 27. 10. 1920, štev. 65).

12

Gorica, dne 29. decembra 1920

Uredništvo lista
»Delo«
v Trstu.

Prosim, da prijavite v prvi številki sledeče vabilo:
Vabijo se vsi tajniki sekcij in zaupniki goriškega okrožja na 6. januarja 1921 ob 9.30 pred. v prostore Delavskega doma v Gorici, Via Municipio št. 4 na posvetovanje radi delegacije na strankarski kongres v Livorno in radi stališča o vprašanju razkola v stranki.

Ker se gre za važno vprašanje in daljši razvoj organizacije v deželi pričakuje se, da se sestanka udeležijo vsi tajniki, ter prineso s seboj seznam članov in poročilo glede gibanja v sekciji.

Za odbor propagande za Soško in Vipavsko dolino in Brda

H. Tuma
tajnik

S sodružnim pozdravom

Prip.

Opombe:

Priloga

Prosim, da prijavite...: Objavljeno (Delo 3. 1. 1921, štev. 1). Glej Okrožnice (9)!

DEMOKRACIJA (Ljubljana)

Demokracija je bila socialistična revija, to oznako je nosila tudi v podnaslovu. Izdajala jo je v letih 1918- 1919 Slovenska socialna matica v Ljubljani. Odgovorni urednik je bila Alojzija Štebi (glej Alojzija Štebi). V prvem letniku je izšlo 24, v drugem letniku pa 12 števil.

24. oktobra [192]2

Upravništvo revije
»Demokracija«
Ljubljana

Poslali ste mi nekaj številčk I. 1918 »Demokracije« pod križnim ovitkom. Pisal sem svoj čas za slovni list prvega letnika in se naročil potom svoje nečakinje ge. A. Lajovic, soproge sodnega svetnika v ubljani tudi na drugi letnik.

I. letnik imam kompleten izven naslovnega lista. Od drugega letnika sem dobil stran 1 do 144. Ne m toraj, zakaj se mi je poslalo nekaj št. prvega letnika.

Že prej mi je po pomoti poslala imenovana nečakinja prvi letnik, če tudi nepopolen, še enkrat. nil sem tedaj vse nepotrebne liste na Vaš naslov nazaj. Za sedaj naročam le ostale številke II. letnika od ani 145 naprej z vsebinskim in naslovnim listom do konca. Ako imate te liste na razpolaganje, prosim, da jih pošljete.

Račun plačam potem čekovnega prometa v Ljubljani.

Z odličnim spoštovanjem

ombe:

xja.

otom svoje nečakinje...: Ana Lajovic (1885-1958) je bila hčerka Tumovega polbrata Ferdinanda (1843-1926); poročena je bila s pravnikom in glasbenikom onom Lajovicem.

vem toraj...: V odgovoru Slovenske socialne matice v Ljubljani z dne 28. novembra 1922 piše, da obsega drugi letnik Demokracije le 145 strani.

ERNEST DEREANI

Dr. Ernest Dereani (1877-1949) doma iz Žužemberka je od leta 1904 živel v Gorici, kjer je imel na Stolnem trgu okulistično in otorinolaringološko ambulanto. Med prvo svetovno vojno je bil vojaški zdravnik v Tolminu in Ljubljani, kjer se je po vojni ustalil. V Gorici je pred prvo svetovno vojno deloval v narodnonapredni stranki in bil zlasti s predavanji o zdravstvu aktiven v društvu »Narodna prosveta«.

Trst, 6. oktobra 1917.

Cenjani
gospod Dr. Ernest Dereani,
zdravnik
v Ljubljani.

Ker ne vem, kdaj mi bo mogoče v Ljubljano in ker mi lahko pismeno sporočite svoje mnenje, račam se na Vas s prošnjo, da mi pojasnite na kratko značaj bolezni, katere ste konstatirali na meni.

Ako eksistira kaká dobra stročna knjiga o arterioskerozi, prosim Vas za naslov, ker bi stvar rad sam učil. Ker imate gotovo sam izkušnje, Vas pa še posebej prosim, da mi kratko naslikate glavne znake lezni in priporočite način zdravljenja.

Posebej se razume, da smatram to korespondenco kot konzultacijo, katero mi pravilno zaračunite.

Pričakujé prijaznega odgovora

z odličnim spoštovanjem

ombe:

xja.

mi pojasnite na kratko značaj bolezni...: Tuma se je zaradi živčne izčrpanosti in revmatičnih obolenj zdravil že na prelomu stoletja (glej Marija Tuma), v minih piše (IMŽ 296), da je zdravnik B. (najbolj verjetno Anton Brecej) ugotovil pri njem »pojav kostne tuberkuloze«.

10. decembra 1917.

Velecenjeni gospod doktor!

Vsled vašega priporočila obrnil sem se na knjižno tvrdko Wilhelm Frick na Dunaj, da bi dobil onografijo [o] arteriosklerosi. Te dneve mi je končno tvrdka odgovorila, da v trgovini ni nikjer dela kvalla Pathologie und Therapie der internen Krankheiten« in da je tudi adres prof. Kvala neznan celo egovemu založniku, tvrdki Urban und Schwarzenberg. Ta tvrdka ve le, da se ne prodaja več posameznih onografij, ampak le celo delo komplektno.

Ako Vam je znan adres prof. Kvala in cena celega dela, prosim Vas, da mi blagovoljno sporočite dopisnici.

Zahvaljujé se

z odličnim spoštovanjem

Cenjani
gospod Dr. Dereani
zdravnik
v Ljubljani.

Opombe:

Kopija.

Vsled vašega priporočila...: Dereanijevo priporočilo ni ohranjeno. Tuma omenja dva založnika oziroma knjigarja. Bolj znano je bilo podjetje, ki sta ga ustanovila Ernst Urban (1838-1923) in Eugen Schwarzenberg (1828-1908); založba se je specializirala za objavo strokovnih knjig zlasti s področja medicine. Pri knjigarnarju Fricku pa je Tuma nabavljaj knjige v tujih jezikih (računi v ZHT).

ANTON DERMOTA

Dr. Anton Dermota (1876-1914) je bil daljši čas Tumov koncipient, leta 1912 je odprl v Gorici lastno odvetniško pisarno. Tuma je sodil (IMŽ 318), »da je bil Dermota masarykovec, kakor tudi dr. Lončar, Prepeluh, dr. Ferfolja in drugi. Marksizma ni nikdar prebaval, dasi so ga imeli za teoretika stranke. Njegovo mirno vedenje in logični prepričevalni govor ga je priljubil delavstvu. Demagog ni bil nikdar. Čital je mnogo in nekatere teze je poljudno razlagal. Bil je doktrinarec. Ker se je vedno brezpogojno podrejal strankarski disciplini, je bil vendar uvažen tudi v stranki. Kadar je šlo za radikalne rešitve v smislu marksizma, je Dermota hodil srednjo, zmerno pot. Zato sva šla tudi precej narazen, ker sem jaz stal vedno na skrajno levem krilu«. Več o Dermoti je v Tumovem pismu Dragotinu Lončarju (25. 6. 1914). Ohranjeno je pismo, ki ga je Dermota pisal Tumi iz Voloskega 16. decembra 1907. Telega leta je namreč hudo zbolel, v Voloskem se je zdravil in prav bolezen (tuberkuloza) je odločila, da se je naselil v Gorici. Dermota se je v pismu zahvaljeval Tumi za poslano brošuro Der österreichisch-ungarische Ausgleich (Görs 1907) in nadaljeval:

»Čital sem jo oglašeno v »Slov. Prehledu«¹ ker ima sedaj prof. dr. Lončar v Idriji uredništvo »Zapiskov«, je nisem mogel odtod dobiti.

Z izvajanji v brošuri se vjemam, kakor tudi z »Jugoslovansko idejo in Slovenci.

O Vašem »Ausgleichu« napišem kratko poročilo za Slov. Prehled².

Telega mesečnika menda ne čitate? Urednik Ad. Černý priobčuje baš v zadnji številki³ (za december) referat »Najnovější úvahy v slovanské otázce«, ki ga zaključí v prih. številki⁴. Poroča o Lenardovi brošuri »Der Panславismus«, ki se meni zdi precej površna in fantastična, dasi jo poljski listi, osobito Świat Slowianski, neprestano in zelo hvalijo: polonofilsko je. Dalje o Cvijičevi brošuri »O nacionalnom radu« (Dubrovnik 1907); Tresičevi razpravi »Drang nach Süden«, ki je izšla italijanski v reviji L'Italia all Estero (l. 2.)⁵.

V prihodnji številki bo govoril o Vaši »Jugoslovanski ideji in Slovencih«, katero je že v »Slobodici« čital.⁶

Pravil mi je že minolo zimo, in mu je zelo ugajala, in da napiše kaj več o nji.

Morda Vas bo zanimalo, kaj bo Černý povedal: zato Vas opozarjam na njegov članek«.

V Tumovi zapuščini je še vizitka s tiskanimi izrazi za izrečeno sožalje (s.d.), podpisana je rodbina Dermota. Isti podpisnik je tudi na tiskani voščilnici (s.d.).

1 Navedena v seznamu uredništvu poslanih knjig (števil. 3, 10/1907-8, tretja stran ovitka).

2 Dermota poročila ni objavil.

3 Adolf Černý (1864-1952), publicist in urednik. Članek je izšel v Slovanský přehled 10/1907-8, str. 113-116, 168-174, 257-261, 300-307.

4 Leopold Lenard (1876-1952) je leta 1906 objavil v Celju knjigo Der Panславismus. Eine National-politische Betrachtung (o knjigi poroča Slovanský přehled 10/1907-1908, 114-115).

5 Ante Tresić Pavičić (1867-1949), hrvatski književnik. O njegovem članku piše Slovanský přehled 10/1907-8, števil. 3, str. 116.

6 Slovanský přehled omenja izid (števil. 6, 9/1906-7, str. 281) nato pa je objavil tudi krajše poročilo urednika A. Černýja (števil. 1, 10/1907-8, str. 94). Pisec je menil, da bo o publikaciji še pisal.

EDO DERŽAJ

Alpinist, slikar in pisatelj Edo Deržaj (1904-1980) je v navezi zlasti z Miro Marko Debelakovo opravil številne vzpone v slovenskih in tujih gorah. Izdal je vrsto otroških slikanic in knjig, za odrasle bralce je napisal (in ilustriral) knjigi Gruh (1937) in Podobe. Gore in ljudje (1943). Svoja slikarska dela (planinski motivi in krajine) je tudi razstavljal.

Ljublj. 22. XII. 1928

Gospod
Edo Držaj, učitelj
Boh. Bistrica.

Prejel Vajino pismo ter Vaju zavidam. - Bil bi kakor jetnik, ako bi mi spomini planin in sneženih poljan ne budili življenja. -
Napišite mi kaj o zimi na Gonjači in pogledu s Bogatina.

Z iskrenim planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prejel Vajino pismo...: Pismo (19. 12. 1928) mu je pravzaprav napisala Mira Marko Debelakova in v njem tudi na prvem mestu podpisala Edo Deržaja, zato je Tuma njemu naslovil dopis, pravzaprav dopisnico, kar je na kopijo izrečno napisal. V pismu je Debelakova napisala njun planinski program za bližnje božične in novoletne praznike.

DEUTSCH - IRISCHE GESELLSCHAFT E. V. (Berlin)

Generalni sekretar nemško-irske družbe dr. G. Chatterton-Hill je podpisal pismo (1. junij 1917) naslovljeno na dr. Tumo (naslov: Stockholm, Internationale Sozialisten-Konferenz). Poslal mu je spomenico o irskih razmerah. Irci ne morejo prisostvovati stockholmski konferenci, vendar pa ne želijo biti pozabljeni:

»Irland beansprucht das Recht, auf der zukünftigen Friedens-Konferenz gehört zu werden. Es beansprucht das Recht, durch die Friedens-Konferenz sein Schicksal bis auf Weiteres bestimmen zu lassen. Es beansprucht das Recht, von der Friedens-Konferenz zu verlangen, dass jene Konferenz aller zivilisierten Staaten Irland die ihm nach allen Gesetzen des

Menschen - und Völkerrechts zustehende Autonomie wiedergibt. Es beansprucht das natürliche, unveräußerliche Recht zu leben.

Daher richtet der Unterzeichnete an Sie, hochgeehrter Herr, die dringende Bitte, dafür eintreten zu wollen, dass die Internationale Sozialisten-Konferenz in Stockholm ihre gewichtige Stimme auch zu Gunsten Irlands erhebt, und das unterjochte irische Volk vom Internationalen Sozialismus nicht vergessen wird.«

Deutsch-irische Gesellschaft je bila ustanovljena v Berlinu 19. februarja 1917 z namenom, da »podpira skupne nemško-irske povezave«. Aprila 1917 je izdala prvo številko svojega glasila Irische Blätter.

DEŽELNI ODBOR (Giunta provinciale; Gorica)

Goriški deželni odbor je predstavljal nadaljevanje avstrijske deželne avtonomije. Po končani prvi svetovni vojni, ko je italijansko vojaško oblast na zasedenih ozemljih zamenjala civilna (sredina leta 1919), je bil odvetnik Luigi Pettarin imenovan za posebnega komisarja za avtonomne zadeve na Goriškem. Na Goriškem pa so se pojavljale zahteve po ponovni uvedbi deželne avtonomne oblasti. Končno je bilo nadomestilo za predvojno avtonomijo urejeno s kraljevim odlokom z dne 31. avgusta 1921. V novi deželni odbor je slovensko stran poleg dr. Antona Gregorčiča, pravnik dr. Engelberta Besednjaka, učitelja Ignaca Križmana (glej I. Križman) in Karla Trevena zastopal tudi Henrik Tuma. Dr. Pettarin je Tumo 9. novembra 1921 povabil na osebni razgovor, v odboru naj bi Tuma zastopal socialiste. 10. novembra 1921 je Tuma sporočil, da v odboru ne more zastopati socialistov (glej Luigi Pettarin). S Tumovim imenovanjem se tudi ni strinjala socialistična stranka, ki je predlagala Alojzija Štolfo. V zadevi si je Pettarin dopisoval s Francescom Salato, ki je bil v Rimu vodja urada za naše pokrajine. Končno je v odboru ostal Tuma, ki naj bi neuradno zastopal obe delavski stranki na Goriškem.

Ohranjena so vabila, ki jih je podpisal dr. Pettarin in vabijo Tumo na sejo deželnega odbora. Vabila so pisana v slovenskem jeziku. 17. decembra 1921 je Pettarin vabil Tumo na sestanek, sklican za 21. decembra 1921. Na sestanku naj bi razpravljali o sklicu izrednega deželnega odbora. Ohranjeno je vabilo na sklic prve seje deželnega odbora dne 23. decembra 1921, sledijo vabila na 2. sejo 30. januarja 1922, na sejo šolske komisije deželnega odbora (17. 2. 1921), obvestilo o letni odškodnini, določeni za člane odbora, vabilo za tretjo sejo (27. 2. 1922) in četrto sejo (27. 3. 1921), sporočilo o prestavitvi napovedane seje na prvo polovico meseca maja 1921, obvestilo, da šeste seje odbora, napovedane za 26. junij 1922, ne bo, prav tako, da je preložena seja, napovedana za 30. oktober 1922. Odbor je deloval do januarja leta 1923, ko je bila po aneksiji uvedena italijanska zakonodaja.

JOSIP DOLGAN

Dopisovanje med Dolganom in Tumo je nastalo ob pripravah na učiteljski tečaj, ki je potekal pri Sv. Luciji (danes Most na Soči) od 11. do 17. julija 1923. Očitno je dobil Tuma sporočilo Josipa Dolgana, da mora predhodno zaradi zahteve oblasti sestaviti koncept predavanja o sociologiji. Tako je Tuma sočasno sestavil dva dopisa (11. julija 1923): enega na Dolgana, drugega v italijanščini na Zvezo; oba dopisa je Dolganu poslal istočasno. 12. julija je Dolgan telegramsno sporočil, da je predavanje odobreno. Besedilo Tumovega predavanja se nahaja v ZHT.

Josip Dolgan (1886-1965) je bil doma iz Dolnje Košane, maturiral je na ljubljanskem učiteljski in služboval od leta 1911 v Studenem pri Postojni; od leta 1923 je bil didaktični ravnatelj v Trnovem (Ilirska Bistrica), leta 1926 se je preselil v Jugoslavijo. Tu je učiteljeval in se posebej posvečal kmetijskemu pouku in o tem problemu napisal več strokovnih člankov. V času stikov s Tumo ni bil učitelj pri Sv. Luciji, pač pa je v imenu Zveze slovanskih učiteljskih društev v Italiji pripravil takoimenovani »socijalni tečaj«.

1

11. julija [1923]

Cenjeni gospod
Josip Dolgan - učitelj
pri Sv. Luciji

Da bi sestavljal koncept predavanja o sociologiji nimam ne časa, ne volje. G. prefekt bržkone niti ne ve, kaj je sociologija, beseda pač veže s kakim socijalizmom. Prilagam Vam list naslovljen na »Zvezo«, kateri pokažite g. prefektu, če bo kaj pomagalo. A »mit der Dummheit kämpfen selbst Götter vergeblich« pravi Goethe.- Kaj pa, ko bi združilo vso diskusijo o vseh predmetih skupno na 17. Mesto predavanja o sociologiji po programu, bi kritiziral posamezne točke dnevnega reda raz stališča sociologije. Morda bi še več izdalo, ker bi se kazala socijologična metoda na posameznih vedah. S tem bi bila »salva capra e cavoli«.

Vsekakor želim zborovanju najboljši uspeh.

Srčne pozdrave vsem

Opombe:

Kopija.

G. prefekt bržkone...: Najverjetneje tolminski podprefekt Giovanni Giordano. V pismu se omenja nemški pesnik Johann Wolfgang Goethe (1749-1832).

2

Gorizia, li 11 luglio 1923.

Al Comitato organizzatore
delle Conferenze della Lega dei maestri
a St. Lucia.

Ebbi l'invito del sig. Giuseppe Dolgan di dimettere il testo completo della conferenza »sull'Introduzione alla sociologia« fissata poi di 17. corr. Non ho ne tempo, ne voglia di scrivere un trattato scientifico che non puo essere vergato con poche righe e che perderebbe di vista lo scopo principale d'istruzione a voce ed a discussione. Non posso neppure comprendere, che l'autorita politica e scolastica potrebbe vietare un trattato meramente scientifico. Non potrei credere che si metesse la sociologia in contingenza forse colla politica, locchè potrebbe avvenire soltanto sottemettendo un senso del tutto estraneo

alla sociologia, la quale nella base e scienza naturale. Il concetto della conferenza ideato da me e semplicemente questo:

- 1). la nozione della sociologia e la distinzione delle altre discipline scientifiche,
- 2). la base della sociologia quale scienza naturale nella morfologia della società umana,
- 3). il metodo sociologico applicato alle scienze specifiche anzitutto all'istoria e geografia, alla filologia, alla psicologia e logica, alla filosofia etc. etc.

Si compiacerà quindi di dare all'Autorità politica questa mia breve spiegazione, e se non basterà, vuol dire che si tratti di un atto di diffidenza verso la mia persona - non meritato.

Augurando ai sigg. maestri riuniti ad un sì alto scopo naturale il miglior successo,

con fervidi saluti

Opombe:

Kopija.

DOMAČI PRIJATELJ (Ljubljana)

Domači prijatelj, mesečnik za zabavo in pouk je začel izhajati v Ljubljani januarja 1927, prenehal je leta 1941.

12. novembra [192]8

P.t. Uredništvo lista
»Domači Prijatelj«,
Ljubljana.

Prejel sem vabilo za naročbo III. letnika in mesto št. 12. II. letnika obrabljeno št. 2 II. letnika od 29. II. 1928.- Vračam list ter prosim, da se mi vroči št. 12.

Z združnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prejel sem vabilo...: Vabilo je v obliki okrožnice (2. 11. 1928).

FRAN DOMINKO

Fran Dominko (1903-1987) je študij fizike končal v Bologni. Med leti 1931 in 1948 je živel v Beogradu, kjer je bil najprej zaposlen v zvezdarni, nato kot srednješolski profesor. Leta 1948 je postal profesor ljubljanske univerze. Uveljavil se je kot pisec člankov in razprav s področja astronomije, zanimala pa ga je tudi novejša zgodovina Primorske. Tuma se je očitno poznal z Dominkovo družino. Dominkov oče Fran (1870-1921) je bil pred prvo svetovno vojno sodnik v Komnu in je deloval (kandidat narodnonapredne stranke) v goriškem deželnem zboru in odboru.

15. febr. [1935

Gospodu
dr. Franjo Dominko
Beograd
zvezdarna

Potrijujem prejem astronomične revije »Saturn«. Domnevam, da ste mi ga poslali na ogled. Res se interesiram za zvezdno nebo, pa le toliko, da poznam ozvezdja, ki se ve lepih nočeh kažejo na nebu v vsem svojem krasu. Na »Saturn« se pa nikakor ne nameravam naročiti ter vsled tega tudi ne reflektiram, da se mi ga še naprej pošilja.

Upam, da se je Vaš ekonomični položaj že kaj izboljšal. Zavod, ki izdaja revije kakor »Saturn« mora pač biti v stanu, da tudi pošteno plačuje svoje duhovne delavce.

Srčni pozdrav Vam in Vaši soprogi.

Zahvaljuje se
z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Potrijujem prejem...: Poljudnoznanstvena revija Saturn je izhajala v Beogradu med leti 1935 in 1940. Dominko je bil njen ustanovitelj in sourednik.

Upam, da se je Vaš ekonomični...: Tuma je bil očitno seznanjen z Dominkovo zaposlitvijo. Ta je v Beogradu, kjer je živel od leta 1932, delal najprej honorarno v tamkajšnji zvezdarni.

...in Vaši soprogi...: Vera Dominko je bila hči sodnega svetnika Mateja Primožiča (r. 1858 na Oslavju pri Gorici).

VILJEM DOMINKO

Viljem Dominko (1876-1945) je bil kmetijski strokovnjak in ravnatelj kmetijske šole v Gorici do leta 1907, ko je stopil v pokoj. Bil je brat Frana Dominka (starejšega).

Gorica, dne 31. decembra 192[1]

Velemenjeni gospod
Viljem Dominko
v Gorici

Delavske konsumne zadruge v Trstu iščejo opravnika (agenta), ki je končal najmanj poljedelsko šolo v Gorici ter je popolnoma poleg slovenščine vešč tudi laškega jezika v svrhu korespondence ter prevajanja. Prva plača je do 700.- L na mesec.

Poleg tega iščejo agronoma, ki je končal visoko šolo ter zna oba jezika; prva plača 1200.- L mesečno. Njegova naloga je organizacija vinarskih, mlekarskih in poljedelskih zadrug.

Prosim Vas, da mi naznanite naslove, ki so Vam znani.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija. Poleg kopije tudi izvornik, na katerega drugo stran je Viljem Dominko napisal odgovor. Uporabljen je izvornik. Sodeč po Tumovi opombi na kopiji, je pismo iste vsebine poslal tudi inž. Ličarju (glej Emil Ličar).

Delavske konsumne zadruge... Glej Cooperative operaie (Tumovo pismo 17. 1. 1922).

Prosim Vas...: Dominko je imenoval Alojzija Gerbca iz Kobdilja, ki naj bi bil opravnik (agent). Agronoma z visoko šolo pa še išče.

ANTONIO DE DOTTORI

Vitez Antonio de Dottori (1817-1907) je bil posestnik v Ronkah (Ronchi dei Legionari) in deželni poslanec v Gorici (izvoljen za kmečke občine furlanskega dela spodnjega Posočja). Bil je tudi predsednik konzorcija za namakanje tržiške ravnine (Consorzio acque dell'Agro Monfalconese). V času, ko mu je Tuma pisal pismo, je prepustil vodstvo konzorcija grafu Riccardu Mistruzziu.

Gorizia, 2 Giugno [19]06

All'illustrissimo Sig. Ant. de Dottori
presidente del Consorzio
Acque dell'Agro Monfalconese
a Ronchi

Il Sig. Vladimir Hraský, professore alla tecnica di Praga mi scrive il 30 Maggio d'avessi rivolto al Consorzio Acque per aver una guida nell'ispezione delle costruzioni dell'Agro addì 9 Giugno, però di non avere ricevuta risposta. Trattandosi di un viaggio di scopi scientifici non potrà ascrivere un eventuale rifiuto se non di un malinteso. Il gruppo di studiosi della tecnica di Praga ariverà addì corr. 9.50 ant. a Monfalcone e desidera di avere un esperto di guida il quale spiegherebbe alla società le costruzioni interessanti, naturalmente se chiesto verrà adeguato pagamento. Mi rivolgo dunque direttamente a Vos signoria per un gentile intervento, affinché possa assicurare il prof. Hraský che al giorno 9 corr. troverà od alla stazione di Monfalcone e negli uffici del Consorzio a Ronchi una persona che sarà à sua disposizione il detto giorno à scopo di ispezione scientifica dei lavori dell'Agro.

Aspettando un gentile riscontro colla piu perfetta stima e di lei sempre devotissimo.

Opombe:

Koncept.

...però di non avere ricevuta...: Antonio de Dottori je odgovoril 4. junija 1906 in obenem poslal overjeno kopijo dopisa, s katerim je Consorzio acque dell'Agro Monfalconese iz Ronk že 29. maja 1906 odgovoril prof. Hraskemu, da so obiskovalce voljni sprejeti. Jan Vladimír Hráský (r. 1857) je bil hidrolog, predaval je na univerzi v Pragi.

IVAN DOVGAN

Najverjetneje Ivan Dovgan, sodnik v Cerknem, je v pismu z dne 29. decembra 1902 poročal Tumi o osebnem sporu s Cerkljanom Andrejem Obidom. V pismu je še sporočil, da bodo v Cerknem občinske volitve 7. do 9. januarja 1903. Agitacija je strastna, volil pa bo »napredno stranko«.

FRANCESCO DRAMIS

Francesco Dramis (rojen l. 1881 v Neaplju) je prišel v Trst iz Novare, kjer je deloval na kmetijskem področju zlasti kot enolog in organizator kmečkih zadrug. Ko je Valentino Pittoni ustanovil proti koncu 1919 agrarno sekcijo v okviru Delavskih zadrug, je bil za njenega vodjo imenovan Dramis. Iz te sekcije se je leta 1922 razvila Zveza kmečkih zadrug Julijske Benečije.

Egregio Signore
 prof. Francesco Dramis
 Trieste

La cercai la settimana passata a Trieste per un urgente affare personale. La riforma Gentile mi ha fatto tutto spostato cioè: ho sei figli, due ingegneri ora nella Cecoslovacchia, due studenti di università (Scuola superiore di Commercio ed Esportazione ed elettrotecnica) e due nelle scuole reali. Le classi superiori dell'Istituto tecnico sono state trasferite da Gorizia per Udine. Dovrei coll'ottobre corr. separarmi dall'intera mia famiglia, restando solo colla moglie e con una spesa probabile di L 2000 al mese a scopo di studi. In oltre sono stanco dell'orribile mestiere d'avvocato e vorrei dedicarmi ad un lavoro più produttivo. Traslocandomi a Trieste avrei a disposizione per un figlio l'Istituto Rivoltella e l'Istituto tecnico per i due minori figli, avrei pure a disposizione delle biblioteche più ricche per eventualmente dedicarmi meglio agli studi di sociologia e toponomastica, avendo iniziato un saggio letterario in lingua italiana.

Nel 1917 e 1918 eravamo d'accordo con Pittoni di allacciare le organizzazioni economiche della Jugoslavia e quella di Trieste in modo che le relative Cooperative fonderebbero un «Grossaufgesellschaft» allo scopo d'incremento delle organizzazioni stesse e per impossessarsi del commercio all'ingrosso coi prodotti agricoli. D'accordo eravamo col comp. Kristan di Lubiana e pure coll'orribile defunto organizzatore Dr. Krek per l'organizzazione cooperativa critico-sociale di fondare una centrale per il commercio agricolo a Lubiana e di appoggiarla ad una centrale per vino, agrumi, olio, vino etc. a Trieste. Il ruolo dell'Austria frustò tutti i piani.

Ora coi patti di amicizia fra l'Italia e la Jugoslavia sarebbe il momento di riassumere i piani.

Come detto vorrei dedicarmi ad un lavoro più produttivo di quello dell'avvocatura ed è per combinare tutte le circostanze dette che mi rivolgo a Lei per promuovere una azione utilissima sia per le organizzazioni cooperative che pure per le relazioni politiche. Offrirei tutte le mie forze per mettere in vita l'impresa difficile e domando la Sua opinione. Vorrà parlare in proposito coll'avv. P..... e comunicarmi la relativa risposta.

Dovrei decidermi fra breve o di traslocarmi a Trieste o a Lubiana o Belgrado e quindi attendo una pronta Sua

con tutta l'osservazione

Spombe:

opija.

la riforma Gentile...: Tuma seveda misli na reformo ministra Giovannija Gentileja (uzakonjena 1. 10. 1923), temeljito je reorganizirala šolstvo v Julijski krajini. Lele, da je postopno uvajala v šolstvo italijanski jezik, spremenila oz. uničila je tudi slovensko srednjo šolo.

ho sei figli...: Najstarejša Tumova sinova sta bila Jaroslav in Ivan, prvi je bil ing. ladjedelništva, drugi pa ing. kemije. Sledila sta Branimir, ki je študiral ekonomске vede, in Ostoja, študiral je elektrotehniko. V srednji šoli sta takrat bila še Boris, ki je postal kasneje pravnik in Zoran, kemijski inženir. Tehnični inštitut o katerem Tuma piše, je bil šolska ustanova, ki je po vojni nastala iz bivše goriške realke.

traslocandomi a Trieste...: Tuma misli seveda, da bi sin Branimir obiskoval ekonomsko fakulteto.

col comp. Kristan...: Glej Anton Kristan!

l'organizzatore Dr. Krek...: Janez Evangelist Krek (1865-1917), začetnik krščanskosocialnega gibanja med Slovenci.

tra coi patti...: To je rimski sporazum med Italijo in Jugoslavijo (25. 1. 1924).

in proposito coll'avv. P... e comunicarmi...: Najverjetneje gre za odvetnika in socialista Edmonda Puecherja (1873-1954).

vorrei decidermi...: Tuma je po priključitvi Primorske Italiji prosil za italijansko državljanstvo, le kot italijanski državljan bi mogel opravljati odvetniško prakso, ravno tako bi prejel vojno odškodnino za porušeno imetje. Državljanstva ni dosegel, pač pa ga je oblast nagovarjala k temu, da bi se odpovedal odškodnini in da bi postal član fašistične stranke; Tuma se v pogajanja ni spustil (IMŽ 407). Pismo Dramisu je nastalo v času, ko še ni vedel ali ostane lahko v Italiji ali pa se mora seliti. Takrat je tudi pomislil, da opusti odvetniški poklic in se loti trgovskih poslov.

Lubiana, li 6 ottobre 1924.

Egregio signor professore!

Sicuramente saprà che sono stato costretto al traslocarmi da Gorizia per Lubiana, avendomi il governo italiano rifiutato il riconoscimento della cittadinanza italiana. Non ho però dimenticato il progetto, di cui parlavamo nel giugno scorso, cioè progetto di unire le forze economiche del proletariato italiano e lavoro mediante le Cooperative ed in modo di formare della società di acquisto all'ingrosso. La Jugoslavia servirebbe benissimo per l'approvvigionamento, mentrè l'Italia ci darebbe i tessuti. A Lubiana stiamo fondando una Cooperativa »Produkcija« (Produzione) per l'acquisto all'ingrosso, con collegamento della lavorazione del materiale greggio, in prima linea forni, macelli, saponeria e di seguito come si svilupperanno le prime imprese. Non ho neppure dimenticato di tenermi in contatto colle persone che guidano il movimento economico cristiano-sociale. Nel Goriziano ci seguiranno nel caso e tosto che l'organizzazioni sociali della Jugoslavia ci daranno l'adesione. So benissimo che un'impresa in grande sarà possibile soltanto, se riusciremo di guadagnare l'appoggio delle ricchissime e vastissime organizzazioni cristiano-sociali della

riola e Stiria. Per ora mi limito soltanto di accennare a questo problema e spero che anche Lei preparerà base delle future comuni imprese. Mi farà un piacere col parteciparmi le Sue idee.

Con saluto sociale

Egregio signore
prof. Francesco Dramis
Trieste
Cooperative operaie

Imbe:

ija.

mbiana stiamo...: »Produkcija« je bila osrednja zadruga za nakup, proizvodnjo in prodajo v Ljubljani. Med njenimi ustanovitelji (1924) sta bila tudi Rudolf Suh in Anton Kristan. Zadruga je od 15. februarja 1924 do 28. marca 1926 izdajala svoje glasilo Produkcija.

ANTON DREHER

Tuma je 20. in 31. maja 1902 pisal tržaškemu pivovarnarju Antonu Dreherju glede odkupa njegove hiše v Gorici. 30. maja 1902 je Dreher odgovoril, da se s prodajo hiše števil. 24 v Vrtni ulici (Via Giardino) ne strinja, saj mora dobiti dovoljenje pravega lastnika, nizka je tudi ponujena cena (150.000 kron), problem je tudi vprašanje dobaviteljev piva najemniku restavracije v navedeni hiši. Podobno vsebino ima tudi Dreherjev odgovor 21. junija 1902. Tumova pisma niso ohranjena, pač pa v spominih (IMŽ 276) govori o svojih prizadevanjih, da se hiša, ki je stala med goriškim Korzom in Telovadnim trgom (Piazza Ginnastica) odkupi za prireditvene namene za ceno 70.000 kron (sodeč po Dreherjevem pismu je šlo v resnici za 70.000 goldinarjev). Tuma omenja, da sta bila proti njegovi nameri trgovca Rudolf Konjedic in Andrej Gabršček. Tuma je namreč želel, da bi bodoči Trgovski dom, ki naj bi ga Trgovsko-obrtna zadruga zgradila v soseščini Dreherjeve hiše, imel »efektivno vrednost«, ne po vzoru narodnih domov, kamor so »spravili vse mogoče«. Zabavnim prireditvam naj bi tako služila Dreherjeva hiša. S predlogom ni prodrli, pač pa je tudi to vprašanje povečalo razcep med Tumo na eni ter Gabrščkom na drugi strani. Konec leta 1902 se je Tuma odpovedal svoji funkciji pri Trgovsko-obrtni zadrugi. V Dreherjevo hišo pa je prišla katoliška Centralna posojilnica.

DRUŠTVO »BRAN-I-BOR« (Ljubljana)

Društvo »Bran-i-bor« v Ljubljani je bilo ustanovljeno leta 1932 v Ljubljani z namenom, da vzbuja javno zanimanje za Jugoslovane v tujini. Drugi podpredsednik društva je bil Andrej Gabršček, ki je tudi podpisan na dopisu (26. 5. 1933), s katerim je društvo Tumo vabilo k sodelovanju.

DRUŠTVO ODVETNIŠKIH IN NOTARSKIH URADNIKOV (Maribor)

Društvo je bilo ustanovljeno leta 1919 v Mariboru. Od novembra 1921 je izdajalo svoje glasilo Odvetniška pisarna, ki je izhajalo do junija 1930. Ustanovitelj in predsednik društva je bil Dragotin Gilčvert.

9. maja [1922]

Društvo odvetnikov in notarskih uradnikov
v Mariboru

Rad bi ustregel Vaši želji, a res nimam časa pisati strokovnih člankov. V pisarni sem sam, poleg a sem član deželnega odbora, zvečer ko sem že utrujen, pa nimam volje za pravniško delo, sicer je pa oti željene podatke v »Pravniškem Vestniku«, ki izhaja v Trstu in pri katerem je Dr. Pretner prevzel ogo poučevati slovensko javnost o zakonih in ukrepih italjanske sodne uprave, ki segajo v praktično ljenje. Poleg tega me prav nič ne mika javiti se v kakem časopisu, včasih se mi namreč zdi, da sem za vensko inteligenco neko strašilo in da je boljše, ako pišete vi uradniki sami.

Veseli me, da se gibljete, le okvir in vsebina lista se mi kažeeta nekam konservativna, izza časa pred no. Sploh mlada Jugoslavija in posebej Slovenija po osvoboditvi ne kaže nič krepkega, bodrega in jega: kos stare Avstrije, v kateri se govori in piše v jeziku Kranjcev, misli pa še vedno po nemški.

Srčne pozdrave starim znancem Gilčvertu in drugim

z odličnim spoštovanjem

Imbe:

ija.

bi ustregel...: Z dopisom 6. maja 1922 je to društvo prosilo Tumo za sodelovanje pri glasilu Odvetniška pisarna, ker je že pred vojno sodeloval v njenem lhodniku Slovenski pisarni. Pismo je podpisal Franjo Moškon¹, ki v pismu poda tudi nekaj osebnih spominov na Gorico:

sva s tovarišem Gilčvertom² ustanovila v Gorici društvo odvetniških in notarskih uradnikov za Primorsko, je to društvo nadaljevalo izdajanje Slovenske ne. Takrat ste gospod doktor prispevali k gradivu za naš list³ s par članki, kar nas je zelo veselilo, ker smo uvideli v Vaši osebi gospoda šefa ki je naši nizaciji zelo naklonjen.

bruhu vojne sem jaz 10. maja 1915 zapustil pisarno gospoda dr. Franko-ta⁴, odšel k vojakom, in potem leta 1919 po izstopu iz vojaške službe stopil v rno gospoda dr. Serneca⁵ v Mariboru, med tem, ko je tovariš Gilčvert vstopil v pisarno g. dr. Rosine⁶.

ajinem prihodu v Maribor sva leta 1919 s Gilčvertom ustanovila društvo odvetniških in notarskih uradnikov za Mariborski okraj, in leta 1921 je društvo rilo nadaljevati izdajanje strokovnega glasila »Slovenska pisarna« pod imenom »Odvetniška pisarna«.

st je bil prvotno namenjen le za Slovenijo in se je vsled tega tudi glasil naslov »glasila društva odvetniških in notarskih uradnikov za Slovenijo«. Ker je pa med časom po mojem posredovanju našlo precej naročnikov v Gorici in Trstu, sem sedaj na željo Tržaških tovarišev izpustil naslov »v Sloveniji«, tako da je naš edaj namenjen vsemu odvetniškemu in notarskemu uradništvu, kjer koli se isto nahaja.«

...sicer je pa dobiti... Tumo so prosili za »članek poljudne vsebine«, dobrodošel bi bil tudi članek »iz pravnega stališča, kako se danes lahko izterjujejo terjatve v zasedenem ozemlju, ako je dolžnik v zasedenem ozemlju, upnik pa na primer v Jugoslaviji, ali kaj sličnega.« Pravni vestnik je izhajal v Trstu (1921-1928), kot glasilo tržaškega društva »Pravnik«. To društvo je vodil tržaški odvetnik dr. Matej Pretner (1858-1944), po rodu Gorenjec (Zagorica pri Bledu) je v Trstu živel nad štirideset let (1892-1936). V Pravnem vestniku je sodeloval tudi Tuma in zanj prispeval razprave o slovenski sodni (1/1921, šte. 1-3, 5-10; 2/1922, šte. 4, 5) in kazenski terminologiji (1/1921, šte. 10-12) in o kolektivni pogodbi (2/1923, šte. 1-2, 9-10; 4/1924, šte. 3).

- 1 Franjo Moškon (r. 1873) je urejal list Odvetniška pisarna od novembra leta 1921 do julija 1927. List je bil naslednik Slovenske pisarne, ki je začela izhajati v Celju maja 1899 (odgovorni urednik Josip Kolar). Med leti 1908 in 1909 je izhajala v Gorici, nato pa v Mariboru.
- 2 Dragotin Gilčvert (r. 1877) je začel v pisarni dr. Josipa Staniča. Bil je tudi vodja odvetniške pisarne dr. Tume, ki se ga spominja kot »izbornega sollicitatorja« (IMŽ 242). Gilčvert je deloval v goriškem slovenskem javnem življenju naprimer Goriški Sokol, Brašno in podporno društvo (bil je tajnik tega društva; glej Sejni zapisniki bralnega in podpornega društva v Gorici 1903-1915 v Knjižnici Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani).
- 3 Tuma je za Slovensko pisarno napisal »par odličnih in vsestranskih poučnih spisov« (Odvetniška pisarna 16/1923, šte. 5-9, str. 14). Zapletel pa se je tudi v polemiko s Slovensko pisarno (7/1908, šte. 5-6, str. 39-41; Nova doba 1908, šte. 36-39).
- 4 Dr. Alojzij Franko (1863-1921) je imel odvetniško pisarno v Gorici v letih 1897-1914. Pri njem je bil Tuma nekaj mesecev (1897-1898) za koncipienta. Franko je vidno posegal v slovensko politično gibanje na Goriškem, ustanovil je leta 1907 agrarno stranko in bil namestnik deželnega glavarja (1913-1918).
- 5 Dr. Vladimir Serneck (1879-1923), mariborski odvetnik in javni delavec.
- 6 Dr. Fran Rosina (1863-1924), odvetnik v Ljutomeru in Mariboru, deželni poslanec v Gradcu, organizator slovenskega javnega življenja na Štajerskem.

DRUŠTVO ZA PRAVNO FILOZOFIJO IN SOCIJOLOGIJO (Ljubljana)

V zapuščini dr. Henrika Tume so ohranjena vabila na predavanja in občne zборе Društva za pravno filozofijo in socijologijo (v seminarški dvorani pravne fakultete):

- 26. oktobra 1932 tretji občni zbor društva,
- 3. novembra 1932 predavanje Andreja Gosarja: »Občestvo«,
- 29. novembra 1932 predavanje Evgena Spektorskega: »Usoda prirodnih zakonov v socialni filozofiji«,
- 3. decembra 1932 predavanje Aleksandra Bilimoviča: »Korelacija«,
- 13. decembra 1932 predavanje Boža Škerlja: »Stične točke biologije s kriminologijo in socijologijo«,
- 17. novembra 1933 predavanje Josipa Voršiča: »O pravni nesigurnosti«,
- 15. decembra 1933 predavanje Gorazda Kušēja: »O demokraciji in pravu«,
- 13. aprila 1934 predavanje dr. Rusa: »Pravo in etika«¹,
- 13. aprila 1934 na četrti redni občni zbor društva,
- 8. maja 1934 predavanje Avgusta Munde in Boža Škerlja: »Negativna sredstva evgenike«,
- 16. novembra 1934 predavanje Franca Vebra: »Dobro in pravo«,
- 14. decembra 1934 predavanje Ljudevita Böhma: »Vrednost sodbe«.

Tuma je predavanja obiskoval in si o posameznih delal zapiske, tako o predavanju prof. Evgena Spektorskega, prof. Gorazda Kušēja, dr. Josipa Voršiča in dr. Andreja Gosarja (glej Boris Furlan).

1 Verjetno gre za predavanje dr. Davorina Rusa.

DRUŽBA SV. CIRILA IN METODA (Ljubljana)

Narodnoobrambna šolska organizacija Družba sv. Cirila in Metoda je bila ustanovljena leta 1885 z namenom, da zavre germanizacijo in italianizacijo slovenskega etničnega prostora. Z organizacijo vrtcev in osnovnih šol je delovala zlasti na bolj ogroženih predelih. Tuma v organizaciji ni posebej deloval. Njegova soproga Marija je bila odbornica ženske podružnice družbe v Gorici.

5. febr. [193]5

Družba Sv. Cirila in Metoda
v Ljubljani

Potrjujem prejem cenj. lista od 31. 1. 1935 ter bi bil pripravljen dati na razpolaganje kolikor imam gradiva za nameravano publikacijo. Nimam bogve kaj, vendar bi nekaj le spravlil skupaj. Ne morem pa razbrati iz Vašega dopisa ali je treba k slikam tudi pojasnila.

Ob enem prosim, da se mi sporoči, dokler imam čas pripraviti gradivo.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Potrjujem prejem...: Družba je v citiranem dopisu prosila Tumo za fotografsko gradivo o njenem delovanju, prosila je tudi za posnetek iz Beneške Slovenije in območja doline reke Soče. Družba se je Tumi zahvalila z dopisom z dne 9. februarja 1935. Publikacijo je želela družba izdati ob petdesetletnici, s fotografijami naj bi »predočila naše postojanke in sploh okoliše, za katere so se vršile ali se še vrše narodnostne borbe.« Zbornik ni izšel, pač pa je jubileju namenjen del vsebine Koledarja obrambe družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za leto 1936.

Ob enem prosim...: 9. februarja se je družba zahvalila Tumi za naklonjenost in sporočila, da ga bo o pripravah pravočasno obvestila.

19. 8. [19]07

Gospod Ante Dukić
Gorica

Velicenjani gospod!

Žal mi je, da ne morem v zadevi Vašega prijatelja posredovati, ker nimam nikake prave dotike z rodajninimi društvi v Gorici. Obrnite se na g. Andreja Gabrščka, urednika Soče in predsednika »Trg. obrtne lugre« ter odvetnika g. Dr. Treo, predsednika posojilnice. V svoji pisarni pa Vašega prijatelja ne morem iti, ker je pisarna sedaj založena in ne potrebujem novih moči.

S pozdravom

mbe:

ja. Pisava ni Tumova.

zadevi Vašega prijatelja...: Dukić je v pismu z dne 11. avgusta 1907 prosil Tumo, da bi sprejel v službo njegovega prijatelja, bivšega trgovca z vinom na Reki. Andreja Gabrščka...: Glej A. Gabršček!

VIKTOR DVORSKÝ

Viktor Dvorský (1882-1960) je bil profesor geografije na praški univerzi. Sodeloval je v odboru Češke podružnice SPD (ustanovljena l. 1897). Bil je redni obiskovalec slovenskih gor in o njih veliko pisal. Leta 1906 je izdal v Pragi knjigo V Julských Alpach, souredil je knjigo Ze slovanských hor in dva vodnika Slovinské Alpy a Přímoří in Moře Adriatické (1911). Dvorský je objavil tudi v reviji Alpský věstník (Praga), njegov članek v slovenskem prevodu o Škrlatici je objavil Planinski vestnik (1907). Pomembne so tudi njegove znanstvene razprave, tako o geografiji Trente (1914), o trgovskih središčih gorskih predelov Goriško - Gradiščanske (1908), o gospodarskih odnosih v dolini gornje Save in Soče (1906).

V Gorici, dne 31. 1. 1910.

Velicenjani gospod doktor!

Zahtevate nekoliko preveč od mene. Turist sem od leta 1872 ter sem prehodil pač vso našo venško domovino. Ako bi hotel sestiti in Vam še tako kratko popisati ture, potem bi skoraj moral spisati celo knjigo. Zato pa nimam ne časa ne volje, in za sedaj tudi ni prave potrebe. Po drugi strani pa znavam potrebo, da se za Čehe in večje slovanske narode napravi vodnik po naših planinskih krajih. Tako znavam tudi neobhodno dolžnost slovenskih turistov, da sodelujejo pri delu, ki gre v prvi vrsti skoraj na ist slovenskim pokrajinam samim. Ravno sedaj pa sem preobložen z različnimi deli, da se mi je težko i za kratek čas odtegniti. Vendar pa, kakor rečeno, čutim dolžnost, da sodelujem, seveda toliko, kolikor je ktično potrebno Vam.

Predlagal bi sledečo pot: Vi gotovo porabite »Julské Alpy od Čast Druhá iz leta 1902« in »Der chturist III. Meyers Reisebücher, Purtscheller und Hess«. Ture so v obeh vodnikih večinoma že popisane, orej treba družega nego izpraviti stvarne in formalne napake. Po drugi strani pa je najmanj obdelana nenklaturna slovenska; tu pa bi Vam lahko šel precej na roko.

Moje sodelovanje bi se torej omejilo, da dodam k navedenima nemškemu in češkemu vodniku ravne in dodatke, splošno pa Vam podam nomenklaturu za skupine Julskih alp in sicer to na podlagi topographische Detailkarten, Julische Alpen, R. Lechner, Wien«; to je najnovejša kolorirana izdaja 0.000. Seveda je v tem zemljevidu veliko stvarnih napak, katere Vam na kratko izpravim.

To je metoda sodelovanja, katero Vam proponiram jaz. Lahko pa se omejite tudi na to, da mi vite Vi od Vaše strani vprašanja, na katera odgovorim jaz. Kakor hitro dobim Vaš odgovor in direktive, otim dela.

S planinskim pozdravom!

mbe:

a.

evate nekoliko preveč...: Dvorský je Tumo seznanil, da namerava češka podružnica SPD izdati vodnik po slovenskih planinah in ga prosi za kratke opise tur, pozna Tuma. Vodnik je izšel leta 1910 v redakciji Dvorskega in dr. Bohuslava Frante kot Slovinské Alpy a Přímoří (354 strani); to je bil najboljšejši ik po slovenskih gorah, ki so ga dotlej izdali češki pisci. Ti so o slovenskih gorah pisali samostojne publikacije, planinske spise in znanstvena dela. lagal bi sledečo pot...: Vodnik Julské Alpy-Českeho pruvodce po alpských zemích slovanských. Čast Druhá obsega 104 strani, je skupinsko delo (glavni rik L. Mareš), sledil je Leopolda Mareša knjigi Savišské Alpy (1900) in Stanislava Prachenskega prirodniku Slovinské Alpy (1898). Vse tri knjige je izdala a podružnica SPD. Tuma omenja še vodnik Der Hochtourist, izšel je v več izdajah in več zvezkih, njegova začetnika sta bila Ludwig Purtscheller in Heinrich : (zhajal je v zbirki Meyers Reisebücher). Kasneje se omenja še zemljevid založbe Rudolfa Lechnerja (1822-1895) z Dunaja.

V Gorici, dne 15. marca 1910.

Velicenjani gospod doktor!

V prilogi Vam vpošiljam nomenklaturu Višenjsko-Poliškega gorovja. Namenjena je ta nenklatura za Slovensko Matico, čakal pa sem ž njo, ker ji hočem letos do jeseni dodati še nomenklaturu inškega in Mangrtskega gorovja. Namesto da bi Vam poročal posebej, Vam vpošiljam celo

nomenklature prve skupine in stročni izvleček iz skupine kaninske in mangrtske. Do konca meseca vpošljem Vam nekoliko željenih načrtov in skic. Po mojem mnenju pa bi bilo najboljše, ako mi pošljete oddelek Julskih Alp nameravane Vaše knjige v pregled in za korekturo. Kolikor sem Vam nomenklature vposlal je skrbno in celotno izdelana. Ker sem pa prehodil mnogo drugih delov Julskih Alp in sploh slovenskega ozemlja, Vam bi utegnil, ako bi imel načrt Vaše knjige v rokah, dodati ali nasvetovati marsikaj.

Zdi se mi skoraj, da ste izdajanje vodnika nekoliko preveč pospešili in bi bilo skoraj bolje, ako izdajo odložite morda za drugo sezono, tako da bi izšel šele meseca maja 1911. Če tudi Slovensko Planinsko Društvo ni mnogo dosedaj storilo, vendar bi se dalo potem dopisovanja s posameznimi turisti mnogo spraviti na čisto in prepričan sem, da se dà tudi povod, da se bode že letos čez poletje skušalo kolikor mogoče zbrati potrebnih podatkov za slovenski vodnik. Sicer pa sem pripravljen sodelovati v začrtanem obsegu.

Z odličnim spoštovanjem!

Opombe:

Kopija.

V prilogi Vam pošiljam...: Z dopisnico (12. 2. 1910) se je Dvorský Tumi zahvalil, v pismu od 2. marca 1910 se ponovno zahvaljuje in mu sporoča, da ne želi popisati vseh Tumovih tur, gre mu v prvi vrsti za opise v zahodnih Julijcih in za izlete v okolici Gorice.

Zdi se mi skoraj...: V pismu z dne 30. marca 1910 je Dvorský pisal Tumi, da izdaje ni mogoče odložiti in da je že v tiskarni. Mislijo pa na drugo izdajo, kjer bo mogoče opraviti natančnejše delo. Taka izdaja ni izšla. Planinski vestnik (10/1910, 200) je v poročilu ob izidu knjige pisal, da je »plod vzajemnega truda mnogih poklicanih mož«.

3

V Gorici, dne 6. aprila 1910.

Velemenjeni g. doktor!

Pošiljam Vam v prilogi kratek načrt tur, ki se dajo delati iz Gorice, deloma zaradi krasnega razgleda, deloma pa za spoznanje goriške dežele. Krasne razgledne točke so: Sv. Gora, Sv. Valentin, Krmínska gora, Trstelj, Korada-Sv. Gendra, in vsi jako lahko pristopni, brez turistovske oprave in skoro brez provijanta. Nekaj seboj vzeti bi bilo treba na: Sv. Valentin ali na Trstelj. Sicer so pa itak kratke ture.

Krasna in hvaležna tura je Kucelj, priporočljiv pa proti jeseni ali zgodaj v spomladi, ker je sicer silno razpostavljen solncu. Zaradi tega se nasvetuje prenočevati v Črničah. Ako treba, vodnik Anton Leban, lovski čuvaj v Črničah.

Iz Gorice bi se dalo ture napraviti tudi na Nanos in Goljake, vendar je tura na Goljake iz Ajdovščine in ste se najbrž obrnili že na znanega turista učitelja Edmunda Čibeja na Otlici pri Ajdovščini. Tura na Nanos pa se dela najboljše iz Postojne ali pa iz Trsta od postaje Divača.

Vsekako bi bilo priporočati tudi turo v Gradež, dasi ni na slovenskem ozemlju, kjer je edino kopališče pristopno tudi Slovanom in kjer se zbira vsako leto precejšnje število čeških gostov. Tako menda dobite drugod podatke za obisk Ogleja, Tržiča, Terme Romane.

Tura na kranjski Snežnik spada v obsežje Kranjske ali pa se dela iz Reke. Izlet v Vilenice v Divači in v reške jame [Škocjanske jame] se dela navadno iz Trsta. Lep izlet iz Trsta je čez Herpelje na Artviže in na Sv. Socerb nazaj skozi Dolino, Boršt, Ricmanje. Učka gora navadno iz Reke, ali pa iz Trsta postaja Lupoglava. Iz Trsta jako lepa in hvaležna tura na Slavnik, tudi od postaje Lupoglava. Postojna, postojnska jama in Lueška jama [Predjama] ne spadajejo v naš delokrog, Vas pa izrecno spominjam nato.

Ako bi želeli kakega pojasnila, je Vam na razpolago, menda pa Vam bo služilo toliko dovolj. Prosim Vas, da mi pošljete poslanske spise, kadar se jih poslužite, nazaj, kakor sem Vas že enkrat prosil.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...znanega učitelja Edmunda Čibeja...: Glej E. Čibej!

Vsekako bi bilo...: Leta 1911 je v redakciji Dvorskega in Frante izšel vodnik (204 strani) Moře Adriatické, ki posveti nekaj pozornosti tudi Trstu in njegovi obalni soseščini.

4

Gorica, dne 9. maja 1910

Velemenjeni gospod doktor!

V prilogi Vam vračam korekturo, katero sem pregledal, kolikor se tiče Goriškega.- Opažam k temu sledeče:

Kjer je ime laško, treba ga je pisati laški, kjer pa je slovensko, treba ga je pisati slovensko.- V tem smislu sem tudi popravil.- Pri posameznih razglediščih pristavil sem glavne točke: Tako je jako krasen razgled iz Kormínske gore na Benečanske Alpe in Dolomite, posebno krasen je razgled zjutraj po solčnem vzhodu. Pristop na Trstelj je najlažji iz Prvačine, od koder se gre po samih vinogradih in stezah naravnost navzgor, tudi je Prvačina glavna postaja državne železnice, kjer se vstavlja brzovlak, dočim je Dornberg 25 minut proč ob vipavski železnici, ki ima precej neugodno zvezo.- Pravo ime je »Korada« 812 m, vrhu katere je cerkva Sv. Gendre; najugodnejši in najlažji pristop je od postaje Plave državne železnice.- Pri Sv. Gori dodal sem tudi pogled, ki je eden izmed najlepših na Slovenskem sploh; posebno krasna je grupa: Triglav-Krn-Višnja gora-Poliški Špik-Kanin, Dolomite, Kloutske [Clautske] in Benečanske Alpe.- Napačno je »Kaltwassertal-Trbiška-Krnica«.- »Kaltwassertal« je Dolina Mrzle Vode, katero zapira kotanja (cirkus); Trbiške Krnice, okoli katere se nizajo navedeni vrhovi.- Prav je »Krníška Špica« in ne »Krníčne Špice«.

va pisava je »Bovec«, pisava z »l« je docela zgrešena;- tako tudi »Bolščica«, to ime nima z imenom ovec« nič skupnega, marveč mora prihajati od druge zveze, ki se da težko pojasniti; vsekako stoji v zvezi Bavh«, »Bavha«, »Bohinjica«. Po mojem mnenju je »Bavšica« dolina pod »Bavhom«.- Sicer pa govarja pisava tudi izreki.- Radi tega ni prav, ako se neutemeljene filologične teorije zanašajo v praktičen ipot.- Thörl-Aibl je slovenska »Vraška Planica«. »Gamsova Polica« je napačno, ker to sploh ni vrh, vrha menujeta »Mala in Velika Ruša«, zato je bolje v novem Lechnerjevem zemljevidu »Ruševa Glava«, nško »Gamsspitze« je vzeto iz slovenskega imena »Gamsova Polica«, ki pa je polica pod vrhom na oški strani.- »Vršičko Sedlo« je umetno ime, govori se navadno »Čez Sinji Dol«. »Rombon« je venško, »Veliki Vrh«, »Čermela« je le zelenica pod vrhom, vrh se imenuje »Čermelska Špica«.-

Pričakujem, da mi pošljete še ostalo korekturo, katero Vam bom kolikor mogoče točno vrnil.-

Odličnim spoštovanjem

mbe:

a.

logi Vam vračam...: S pismom (s.d.) je Dvorský poslal prvi del korektur in omenil, da pošlje nomenklaturu Višave in Montaževe skupine kasneje. 23. maja 1 se je Dvorský zahvalil za prejete korekture.

ovem Lechnerjevem...: Michael Lechner (1785-1843) je bil ustanovitelj dunajskega založniškega podjetja, ki je izdajalo tudi zemljevide.

12. /1. 1911.

Velecenjeni gospod dr. Dvorský!

V prilogi Vam pošiljam zemljevid Kaninskega čoka in obenem obris krajnih gora radi sporne nenklature. Prilagam tudi kratek naris Kaninskih podov. Pošiljam to gradivo za rabo kažipota po venskih deželah, katerega bo treba, kakor ste sami poudarjali pri prvi izdaji, od leta do leta popolnjevati.

Za Planinski Vestnik sem priredil celo vrsto člankov o skupini Jerebice, Mangartskega lanca do dela, Bavškega gorovja, Kaninske skupine in Muzceev. Ker pa Planinski Vestnik nima preveč prostora, lo pač članki izhajali najmanj eno leto. Zaradi tega Vam pošiljam nekoliko skic za one dele, ki so najbolj rni. Ako Vam streže, lahko ponatisnete narise tudi v Alpskem Vestniku in prinesete zemljevid kot oge.

S planinskim pozdravom

mbe:

a.

aninski Vestnik...: Gre za celo vrsto spisov, ki jih je Tuma objavjal od leta 1905 dalje, med temi je najboljširnejši Kaninska in Mangrtska skupina v devetih ljevanjih (1911-1915).

vam streže...: Alpský věstník je objavil sledeče Tumove prispevke: Několik poznámek a dodatku k názvoslovi skupiny Kaninské, 13/1910, 81-85, 97-100 (k ri je priložen še zemljevid kaninske skupine, risal Kl. Salač); Několik poznámek k nomenklaturě Mangartské skupiny, 14/1911, 22-52, 36-39; Několik du ch názvu v Julských Alpách, 16/1913, 49-54, 69-73. V pismu (s.d.) je Dvorský poročal, da bo poslala uprava češke podružnice Tumi pet izvodov zemljevida iske skupine in se še priporočil za članek za Alpský věstník.

V Gorici, 8. /2. 1911.

Velecenjeni gospod
dr. Viktor Dvorský
v Pragi.

Na Vaš cenjeni list od 28. 1. t.l. pošiljam Vam v prilogi članek o Kaninski skupini. Je skrajni čas, naša planinska društva store kaj resnega za ureditev nomenklature. Ako ustrežem Alpskemu Vestniku s člankom, potrudim se, da polagoma storim svojo dolžnost v tem oziru in pridemo do prave nenklature zapadnih Julijskih Alp neodvisno od dosedanjih netočnih podatkov italijanskih in nemških inistov.

S planinskim pozdravom

mbe:

a.

aš cenjeni...: Očitno gre za članek, objavljen v Alpskem Věstniku leta 1910.

12. /4. [19]11.

Velecenjeni gospod
Dr. Dvorský Viktor
v Pragi.

Na cenj. list od 1. t.m. pošiljam Vam nadaljevanje svojega članka o nomenklaturi. Je nekoliko oparen, a nisem imel časa dovolj, da bi stvar bolje predelal. Sprejmite moj članek kot izraz dobre volje, popolniti vodnik po Slovenski deželi in hvaležen sem češki podružnici, da se s tako vnemo bavi z našimi ami.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

8

7. /9. 1911.

Veledenjeni gospod
dr. Viktor Dvorský
Praga.

Pošiljam Vam v prilogi panorama izza zadnjega gorenjega Mangrškega jezera s člankom z nomenklaturo enega dela Mangrške skupine, obenem pa panorama izpred Koritniške Koče, h kateremu lahko spišete Vi sami kratek komentar. Mi je na tem, da Čehi končno ustanove nomenklaturo po slovenskih virih in rektificirajo napake, ki so se zanesle po vojaško-geografskem inštitutu in nemških turistih na zemljevide. Obedve panorami sta za potujoče občinstvo potrebni in zaradi tega ne dvomim, da Vam ustrezem, ako Vam jih pošljem za uporabo Alpskega Věstnika.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

9

Gorica, dne 12. oktobra 1921

Veledenjeni gospod
Dr. Viktor Dvorský
Praga.

Imam precej toponomastičnega gradiva za Julske Alpe, katero bi rad priobčil. Slovenci nimajo ne literarnega zavoda še manj pa geografičnega za to.

Rad bi toraj priobčeval daljše članke v obliki monografa v kakem češkem znanstvenem listu ali reviji. Seveda bi spisal slovenski in moral bi dobiti strokovnjaka Čeha, ki bi moje članke prevajal. Mislim na Vas, vedoč, da se živo zanimate za naše planine, in bi tudi gradivo dobro došlo češkemu znanstvu.

Imam tudi več zemljeknjižnih nazivov z polno nomenklaturo za skupine Poliškega Špika, [nečitljivo], Kanina, Jalovca, Pelca in Trente - Soče).

Prosim Vas, da me obvestite, ako sprejmete združeno delo z meno. Prosim Vas tudi, da mi preskrbite abonement za »Čas čes Turistů«.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...preskrbite abonement...: Časopis turistu je bilo glasilo češkoslovaškega planinskega kluba (izhajal od l. 1888).

10

dne 5. novembra [192]3

Veledenjeni gospod doktor!

Rad bi izdal svoj zemljevid o nomenklaturi Julijskih Alp. Zanima se zanj Società Alpina delle Giulie v Trstu, ki je stopila v stik s k. geografičnim vojaškim inštitutom v Bologni, da bi se zemljevid izdal 1:25000 s slovenskim in furlanskim tekstom ter italijanskim prevodom. Predno pa izročim svoje operate Società Alpina, se obračam na Vas, da mi sporočite ali ne bi bilo mogoče, da bi zemljevid izdal geografični inštitut v Pragi. Nomenklatura Julijskih Alp ni le geografičnega ampak tudi splošno kulturnega pomena, ker so nam v toponomastiki Julijskih Alp ohranjeni najstarejši pomeni slovanskih besedi. Jugoslavija ne premore ne inštituta ne dobre volje. K zemljevidu bi tudi rad dodal svoje filologične interpretacije v kakem strokovnem češkem listu.

Pričakuje prijaznega odgovora

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

...da mi sporočite...: Dvorský je 26. novembra 1923 pisal, da nimajo sredstev za tisk. V zvezi s filološkimi objavami pa naj se obrne do prof. Matije Murka, »který má v těchto věcech největší vliv«.

11

dne 18. IX. 1925

Veledenjeni gospod doktor!

Čital sem v Narodnih Listih, da se namerava ustanoviti zvezo alpinističnih društev. Pravega programa sicer nisem mogel razložiti, a ideja na združenje sama mi je še simpatična. Seveda želim, da bi zveza ne bila le turistična ampak, da bi tudi organizirala znanstveno delo pred vsem toponomastiko gor, rek in pokrajin, v zvezi z zemljepisom, rastlinstvom in živalstvom ter planinskim gospodarstvom. Omenjam, da imam gradivo za toponomastični zemljevid Julijskih Alp, katero sem nabral tekom 30 let svoje alpinistike in to gradivo mi leži mrtvo, ker ni zavoda, ki bi prevzel izdajo.

Sporedba alpinske toponomastike zone češkega, slovaškega, poljskega, maloruskega, romunskega, skega in bulgarskega gorovja bi sploh utegnila postaviti prazgodovino Slovanov na docela drugo stališče. neljne forme besedi slovenskih Alp kažejo same že skoro z gotovostjo na avtohtonstvo Slovencev na mlju južnih Alp. Razumem, da je prevrat po veliki vojni moral biti sprva separatističen, a vsaj v nstvenem svetu bi moralo začeti prodirati nekoliko bolj univerzalno naziranje.

S planinskim pozdravom

Vel. g. Dr. Viktor Dvorsky
geogr. inštitut univerze
Praga - Čehoslavija

nbe:

a.

sem v Narodnih Listih...: Národní Listy, osrednje češko glasilo, pričelo izhajati v Pragi leta 1861.

dne 29. III. [19]28

Veleccenjani gospod profesor!

V kratkem nameravam izdati razpravo »O razvoju in pomenu alpinizma«. Rad bi pokazal inistično kulturno delo ne le pri Nemcih, Angležih, Francozih in Italijanih, marveč še posebej v predelih vanskega ozemlja. Radi tega Vas prosim, če mi morate na kratko opisati historični in statistični alpinizem ehih oz. Slovakih in Podkarpatskih Rusih. Ako eksistira kako strokovno delo, prosim za naslov igarne. Rad bi dobil tudi podatke iz Poljske in Ruske. Kot geograf in alpinist v veliki Pragi mi boste ovo znali iti na roke, našo uboščino v tem oziru poznate.

Ne potrebujem morda strokovnega poročila, dovolj je, da dobim glavne podatke. »Alpsky stnik« imam do l. 1914 ter iz njega poberem sam kar je porabnega, važni so mi torej le podatki izven a, posebno pa oni od l. 1914 oziroma 1918 naprej.

Do danes, kolikor jaz vem, Slovenci nimamo pregledno stanje svojega alpinističnega gibanja, radi a pričakujem, da mi gredo vsi znani alpinisti na roke.

Pričakujem Vaš blagohoten odgovor

s planinskim pozdravom

Velec. gospod
dr. Viktor Dvorsky
profesor na univ.

nbe:

a.

tkem nameravam izdati...: Gre seveda za knjigo, ki je izšla leta 1930.

EDINOST (Trst)

Časnik Edinost je kot glasilo političnega društva Edinost v Trstu začel izhajati najprej kot štirinajstdnevnik 8. januarja 1876. Leta 1900 je postal dnevnik in je to ostal vse do konca izhajanja (4. september 1928). List je bil edinjaško usmerjen, vendar blizu liberalnemu taboru. Tuma je v Edinosti sodeloval kot pisec člankov.

Trst, dne 24. januarja 1919.

P.T.
Uredništvo »Edinost«
Trst.

V smislu § 194 novelle od 19. marca 1916 šte. 69 dr. z. [državnega zakona] zastarajo terjatve in ur[e] obrtnikov, trgovcev, dobava poljedelskih pridelkov, za prehranjevanje, pouk, najemščino in upnino, zaslužek delavca in uslužbenca, predujmi delodajalcev, nagrade odvetnikov, notarjev, privatnih eljev in babic ter ekspenzarne terjatve odvetnikov. Kljub temu, da triletna doba zastaranja poteče že l. ila 1919, prizadeti krogi niso poučeni o eksistenci določila, vsled katerega izgube pravico izterjati anke.

Treba bi bilo pričeti akcijo, da kraljeva italijanska vlada v naših krajih podaljša rok zastaranja ali suspendira zakon glede tega določila vsaj za gotovo dobo.

Vsekakor je treba javnost in prizadete kroge opozoriti, da ne nastane[jo] znatne škode.

Vabim vsled tega uredništvo, da v primerni obliki nekolikokrat opozori občinstvo na stroga očila gorinavedene novele. Po sebi se razume, da v tem opominu ne bo omenjena moja oseba, ter storim orak le v interesu ljudstva, da ne bo trpelo nepotrebne škode.

Z odličnim spoštovanjem

nbe:

a.

n vsled...: Edinost je vest objavila (31. 1. 1919, šte. 31).

P.T.
Uprava lista »Edinost«
v Trstu.

Dosedaj prejel sem list v Trstu, pod naslovom Via Rossetti 23/I. Ker sem se sedaj stalno preselil v Gorico prosim, da se mi list redno dopošlje na naslov:
Dr. Henrik Tuma, odvetnik, Gorica, Viale XXIV Maggio 8/I.
Eventuelno diferenco naročnine bom poravnal.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Slavno Uredništvo

Tvrdba Ribí & Mauer v Gorici me je naprosila, naj bi uvrstil v Vaš cenjeni list poziv županom v Čepovanu in Trnovem radi poprave cest po Trnovski planoti. Ker je stvar važna in koristna, prosim, da v prihodnjo številko natisnete sledeče vrstice:

- Trnovska planota je skrajno zanemarjena odkar so nastopila italijanska oblastva. Z največjo skrbjo je preminula avstrijska gozdna in demanialna uprava napravljala, vzdrževala in popravljala vezne ceste po Trnovskem gozdu in izvozne ceste preko Trnova in Čepovana v Gorico.

Cestarji gozdne, kakor tudi cestne uprave so bili vedno pri delu na cestah, gramoza je bilo vedno dovolj v zalogi in cestni nadzorniki so z vso strogostjo pazili, da so bile ceste pravilno potirane. Sedaj manjka gradiva in cestarji, tudi če bi bili ne morejo opravljati svoje službe. Bajè je politično in gozdno oblastvo stavilo v proračun prenizko svoto za gramozi in gradivo. Vsled tega se ceste ne nadelavajo, po dežju ostajajo globoke kolesnice ter izgublajo brtozi in luknje, ob suši nabira se neiznosni prah. Ob tem trpè veliko živina in vozniki ki izvažajo les iz crarskega gozda.

Podjetna tvrdba Ribí & Mauer v Gorici, ki se že leta trudi, da bi navedla tok letoviščarjev na Lokve, Čepovan in Trnovsko planoto, bo s težkimi svojimi korijerami komaj mogla vzdržavati promet, ako gozdna in demanialna oblastva in namestna prefektura v Gorici ne ukreneta nemudoma, da se ceste pravilno nadelajo.

Treba pa je tudi, da se gg. prizadeti župani zganajo. Posebno županstvo v Trnovem in Čepovanu naj počne akcijo, da skličejo občinske svete, protestirajo proti zanemarjanju cest ter zahtevajo, da cestni organi vrše svojo dolžnost.

Gorske občine imajo glavni dohodek od izvažanja lesu, prizadevanje imenoyane tvrdbke, ako najde pri prebivalstvu opore in smisla, napelje vsako poletje tok letoviščarjev in turistov v Čepovan in Trnovo posebno v Lokve, Krnico itd. treba toraj dvigniti nekoliko glasu ter opozoriti nebrižna oblastva na njih dolžnost, a tudi letno korist, ki gotovo ne izostane, ako se prebivalstvo Trnovske planote opomore.

Prosim, da po en iztis lista v katerem prinesete notice pošljete imenovani tvrdbki. Opažam, da ista stvarno deluje in z našim ljudstvom prijazno ravna.

Zahvaljujè se

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija. Glede na s svinčnikom zapisane pripombe je bil dopis namenjen Edinosti in Goriški straži.

Tvrdba Ribí & Mauer...: Avtoprevoziško podjetje Ribí v Gorici, vzdrževalo je tudi avtobusne proge po Goriškem. Ribí in Mauer sta bila družabnika zavarovalnice La Fondiaria.

...prosim, da v prihodnjo številko...: Objavljeno v Edinosti (10. 7. 1923, številka 162) in v Goriški straži (9. 7. 1923, številka 54).

MARJA EISINGER

Glej Anton Brumen!

ENOTNOST (Ljubljana)

Tednik Enotnost je s podnaslovom »Delavsko-kmečki tednik« izhajal v Ljubljani od 20. avgusta 1926 do 8. marca 1929. Njegovi uredniki so bili M. Vukovič, Ciril Skočir, Jakob Pančur, Albert Hlebec, Ivan Saje in Otmar Crnezelj.

P.t. Uredništvu
lista »Enotnost«
Ljubljana

Čitam v zadnjem listu člančič Bohinj-Bohinjecem! Prosim Vas, da mi poveste ime in naslov ankarja ali drugega sposobnega zaupnika, da se spravim ž njim v zvezo, radi akcije po namenu članka.

S sodružnim pozdravom

ombe:

xija.

am v zadnjem listu...: Članek Bohinj - Bohinjcem! (Pismo bohinjskih kmetov) je izšel 21. oktobra 1926 (štev. 8). Podpisal ga je Jezerski. Gre za poziv, naj se ejo Bohinjcem »nekdanje pravice« (svoboda postavljanja planin, svobodno gibanje čred, obdelovanje »lazov«).

FRAN ERJAVEC

Publicist Fran Erjavec (1893-1960) je bil po poklicu učitelj. V začetku svojega javnega dela je bil v socialdemokratski stranki (1913-1920). Po prvi svetovni vojni se je povsem posvetil publicističnemu delu in napisal nekaj knjig, kot na primer Slovenci (1923; objavljena tudi v tujih jezikih), Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem (1928), Slovenija in Slovenci (1940) ter po drugi svetovni vojni obsežnejše delo Koroški Slovenci (1-8, Celovec, 1955-1962). Ta knjiga je nastala v emigraciji, v katero se je Erjavec podal maja leta 1945.

Trst, 30. marca 1917

Velemenjeni
gospod Franc Erjavec
Brovini bei Albona

Veseli me vsako znamenje od ljudi, ki so dobre volje, in Vas štejem mednje. Kje pa je g. Hreščak Pahor? Večkrat mislil sem na oba. Tako nekako izgubljeni smo, ravno zato pa človeka prav osveži kadar kod dobi znamenje življenja.

Pričakujem po vojni zdravšega in čvrštejšega gibanja učiteljstva. Moralo bi prevzeti resnejše in je naloge. Naše ljudstvo, to pokazala je še posebej ta vojna, je čvrsto knečko ljudstvo. Vsa naša elignca in meščanstvo poleg njega malo velja. Zato sta duhovnik in učitelj edina dva činitelja ganizacije in napredka. »Domače ognjišče« seveda je namenjeno za tržane in polizobražence. Tudi ne bo lo zaman in morda je še nujnejše.

Zato čutim dolžnost svetovati. Ne vem pa kako bo s časom po vojni. Utegnem biti celo do cela režcn v dnevno delo in takrat je težko misliti svobodno. Delati pa bo treba, ker mi je goriška vojna brala velik del premoženja. Nič ne de, čutim še dovolj moči.

Mislím že sedaj pričeti s kakimi koncepti za Vas in sicer si izberem obliko dopisovanja med terjo in bivšim učiteljem. Zajemal bi posamezne probleme po aktualnosti in razpoloženju. Kadar se mi j nabere, Vam pošljem na vpogled. Dobro mi bodo dele Vaše opazke. Vi pa imate časa dovolj zanj!

Lahko bi na ta način tudi drugod skusili nabrati gradiva za list, da bi stopili na dan z zalogo, ki se veliko potrebo po vojni pač dobro obnese.

Prejnite moj prirsčni pozdrav

ombe:

xija.

ecenjeni gospod Fran Erjavec...: Erjavec je takrat živel v Bravinjah pri Labinu.

pa je g. Hreščak in Pahor?: Glej Alojzij Hreščak in Jože Pahor! Z njima je imel Tuma stike v zvezi s sodelovanjem pri Naših zapiskih. Pahor je učiteljeval v ani in okolici, Hreščak pa nedaleč tod v Lokvi. Tudi prvo Erjavčevo delovno mesto je bilo ne tem območju, na Misličah v Brkinih (na ozemlju Goriško-diščanske).

»mače ognjišče« seveda je...: Mesečnik Domače ognjišče je imel izrazito vzgojno vsebino (list »za starše in vzgojevalce slovenske mladine«). Izhajal je od etka leta 1907 do septembra 1914, zadnje leto ga je urejal Fran Erjavec.

o čutim dolžnost...: Erjavec je Tumi odgovoril 4. aprila 1917:

Vaše ljubeznivo pismo se Vam najprirsčneje zahvaljujem. Tov. Hreščak in Pahor opazujeta nema in mirna s svojega Krasa razvoj dogodkov, ki postavljajo za dnem nekdanje teorije na glavo. Bil sem pred kratkim na Krasu ter se menil s Hreščakom tudi o bodoči reorganizaciji in reorientaciji učiteljstva. Vse pa aka rezultata, čeprav se dajo, po moje, že danes začrtati glavne usmeritve bodočega dela in ker se menda vendarle že bližamo počasi koncu, bi se ntuelno moralo tudi že začeti s predpripravami.

Jaz sem med vojno večkrat poizkušal z raznimi članki vzdržati zanimanje za naš pokret, čeprav večina učiteljstva sama čuti popolno nezmožnost anjega vodstva naše organizacije, ki diskreditira zadnji ugled stanu s svojo klasično breznačelnostjo kot vreden otrok kranjskega »liberalizma«.

Da bo imela pa naša duševna revolucija v stanu kak uspeh in ne bo sama zamenjava oseb je pa treba predvsem šele vzgojiti učiteljstvo, zato je najprimerneje sredstvo poleg društev - tisk in poizkusili bomo dobiti predvsem v roke liste. Prvi bi bil »Učit. tovariš¹, ki bi duševno vodil praktično delo eljstva, bistril pojme o politiki i.t.d. (morda pod uredništvom Hreščaka in Pahorja). Drugi bi bil »Popotnik² kot naše znanstveno glasilo. Njegov urednik tov. lere je popolnoma naš človek, zato bo tu delo lahko. Treba bo le začrtati listu jasen program in organizirati sotrudnike. Tretji bi bilo pa moje »Dom. ognjišče«, a povečano izpremeni v nekaj leposloven in poučen družinski list, ki bi tvoril nekaj most med učiteljstvom in širjimi plastmi naroda.

Vsi trije bi tvorili lepo organsko celoto, eden drugega bi dopolnjeval in s tem bi se začela reorientacija učiteljstva. Jaz se že pridno pripravljam³ opetno izdajanje, nabiram sotrudnike, katerih sem že precej dobil. Med drugim je obljubila tudi gdč. A. Štebijeva⁴. Gledam z najlepšim upanjem v očnost.

Jaz imam tu prekrasno pozicijo, kjer lahko s pridom uporabljam čas. Ukvarjam se z lepo literaturo, socialno pedagogiko in s socializmom, le pogosto pogrešam glede zadnjega vprašanja - mentorja, posebno kar se tiče literature sociološke. Kedo bi se pa tudi mogel spoznati v tej silni povodnji literature, ki so jo producirala zadnja desetletja. Parkrat sem vprašal že tov. Pahorja za informacije, pa le redko dobim kak glas od njega«.

- 1 Učiteljski tovariš je bilo osrednje glasilo slovenskih učiteljev. Izhajal je v Ljubljani od leta 1861 do leta 1941.
- 2 Popotnik je bil »list za šolo in dom«, izhajal je najprej v Celju od leta 1880. List je preživel drugo svetovno vojno in izhajal do leta 1949, ko je postala njegov naslednik Sodobna pedagogika. Pavel Flere (1883-1963) je list urejal med leti 1919-1929.
- 3 Erjavec lista ni več obnovil.
- 4 Glej Alojzija Štebi!

2

Gorica, dne 27. novembra 1922

Gospodu
Franc Erjavec
Lj]ubljana

Na Vaš cenjeni list od 3. oktobra 1922 in dodatno k svojemu odgovoru od 14. t.m. Vam sporočam sledeče:

Prilagam odgovora na vprašanje po mojem delu in življenju goriški »Založni družbi« in redakcijski[emu] odbor[uj] Slov. biografičnega leksika v Ljubljani.

Gledè moje socialne vzgoje pa dodajam:

Moj oče je bil čevljar. Prepotoval je celo Avstrijo in čital veliko. Poznal je spise Marxa in Lasalla in bil je tudi miren državljani, po srcu strasten revolucionar in republikanec. Vlada je črtil ter mi od malega zanetil črt proti cesarjem in kraljem. Brat Ferdinand, ki je bil odšel že mladih let na Dunaj, je postal v čeških in nemških dunajskih krogih anarhist, goreč pristaš Mostov. Iz pomenkov in sporekanja med očetom in bratom, dobil sem prvo poznanje socializma. Anarhično stališče brata, ki je pozneje radi svoje propagande prišel pred izjemno porotno sodišče (menda l. 1882) v Celovcu, me je odbijalo.

Na Dunaju sem l. 1883 skušal priti v dotiko s češkimi delavci. A naletel sem le na anarhične tajne organizacije, ki me radi nezaupljivosti proti dijaku-tujcu niso pustile bližje. Anarhični atentati l. 1884 so me docela odvrnili od praktičnega socializma. Čital pa sem na Dunaju z veliko vnemo Marxa in socijologa Gumploviča, ter se skrbno pripravljaj za politično delo. Ko sem se l. 1885 vrnil na Slovensko o socializmu ni bilo ne duha ne sluha, enako l. 1887 v Trstu. L. 1890 prišel sem na deželo v Tolmin. Kot sodnik in turist pustil sem docela v nemar politiko. Tudi l. 1895, ko sem bil izvoljen za deželnega poslanca, ni bilo toliko vplivnega dela socialistov, da bi bil nanj pozornejši. Vršili so se prvi sestanki delavcev po agitatorjih iz Trsta po Krasu, Podgori, Miru in Solkanu. Izkoriščanje slovenskega kmeta po italijanskemu meščanu in boj za narodno samopravnost, me je zaneslo v demokratizem in združništvo. Naravno je, da sem moral ob svoji vzgoji priti v navzkrižje s klerikalno stranko, ter sem l. 1899 v družbi z Andrejem Gabršček in Dr. Josip Staničem ustanovil slovensko napredno stranko. Takrat je tudi social-demokratska propaganda zbudila mojo pozornost, ter sem pri ustanovitvi napredne stranke kot pogoj mojega sodelovanja zahteval, da se vrstni v program določilo: stranka priznava delavske organizacije in bo z vso močjo podprla delavsko gibanje. To določilo se je pozneje, ko je vodstvo napredne stranke prevzel A. Gabršček, črtalo. Še za mojega načelovanja napredni stranki sem iskal stike z delavsko politično organizacijo ter so me l. 1901 na shodu v Nabrežini delavci prijazno pozdravili. Od l. 1902 naprej sem bil prej ob strani političnega življenja. Zaril sem se v študije filozofije, verstva, socijologije in socializma. Predelal sem celega Wundta, vnovič Gumploviča in Marxa. Ko sem v sebi docela premagal vero in narodnost, sem se bolj po vplivu zgodovinskih in socijoloških študij poleg Marksa, znanstveno in po prepričanju odločil za socializem. Prišel sem do spoznanja, da je le po zgodovinsko-materijalistnem nazivanju in le potem proletarijata mogoče prevesti socialno življenje na dejansko plodno ekonomično in umstveno dno. L. 1904 ali 1905 vabil me je Josip Kopač, takrat glavni agitator socialne demokratične stranke v stranko ter mi ponujal državnozborni mandat za pričakovane volitve. Odklonil sem vabilo z besedami: sem socialist, a hočem ostati izven stranke, ker sem prepričan, da bom bolje koristil razvoju stranke in posredno s pripravljanjem in poučevanjem kmečkega ljudstva. Socializem nima na Goriškem bodočnosti, ako ne v zvezi s kmečkim gibanjem.

Socialistično gibanje po Goriškem je bilo takrat sila primitivno. Dva tega tipa gibanja sta bila pek Milost in vodnjakar Ropas, oba v bistvu anarhista. Na tajnih shodih oznanjala sta golo in krvavo revolucijo proti vladi in kapitalistom. Oba sta bila idealna in poštna in tvegala sta vse za revolucionarno propagando. Šta za Goriško prva ustanovitelj revolucionarnega proletarskega gibanja. Potovala sta iz kraja v kraj ter zašla tudi med kmete v Vrtojbo, Šempas in Dobravlje na Vipavskem. V bistvu se njih sledovi še sedaj med delavci v Podgori, Miru, Renčah, Solkanu in Vrtojbi. Ustanovila sta prve politične organizacije, če tudi brez prave zveze in največ ob priliki in v svrhu političnih volitev.

Vstopil sem v stranko febr. 1908 po lastnem nagibu ob priliki deželnozbornih volitev na Goriškem. Josip Kopač je bil pri meni radi vprašanja, ali naj soc. dem. stranka pri volilnem boju podpira napredno ali klerikalno stranko. Soc. dem. stranka je bila prešibka za lasten nastop, napredna pa ji je obečala vso mogočo podporo. Na shodu, ki se je vršil v to svrhu, prijavil sem svoj pristop v stranko, ter odločil, da je stranka dala glasove napredni stranki, ki je tudi in ravno z glasovi soc. dem. stranke zmagala pri deželnozbornih volitvah.

Na prvem sledečem deželnem strankarskem shodu so me vabili v vodstvo ter sem bil odtlej neprenehoma v prvih vrstah političnega boja vedno na skrajno - levem krilu. Pri deželnozbornih volitvah 1911 je stranka vrgla napredno stranko, ki je sramotno prelomila l. 1908 dano besedo. Od l. 1908 naprej pa l. 1914 sem preuredil kolikor je bilo mogoče politično deželno organizacijo tako, da smo šteli do 20

organizacij v različnih delih dežele. Držal sem stotero shodov in konferenc po vseh glavnih krajih dežele, obsvožan enako od naprednjakov in klerikalcev.

L. 1910 ustanovil sem Delavsko Hranilnico in Posojilnico od 1914 naprej v likvidaciji.

Precej bogata zbirka listin in brošur mi je zgorela. Imam le ves Delavski list ter Rdeči prapor in Zarjo za vojne.

Korespondence, zapisnikov, letakov od leta 1916 naprej imam tudi nekaj od prej, imam še precej, a res nimam časa, da bi izbiral.

Imam tudi poročilo sestavljeno za Stockholmsko konferenco, a izvirmika ne dam, prepis pa bi bil predolg 75 strojepisnih strani. Vse Vam je na razpolago pri meni v Gorici. Pisal sem precej, a rokopisov ne hranim, brž ko so natisnjeni. Članke dobite v različnih listih in revijah.

Več strani sem posodil sodr. Regentu v Trstu, a menda je vse izgubil, vsaj vrniti mi ne more ali neče ničesar.

Zgodovino socialističnega gibanja in strankarskega delovanja od l. 1916 naprej v Trst, Ljubljani in Trstu bi moral spisati sam. Bil sem ves čas v središču dela posebno pa od jeseni 1918 naprej. Na kratko Vam tega ne morem praviti, točno pa bi zahtevalo, kakor rečeno literarnega dela. Zato pa nimam ne časa, ne volje. Odkrito rečeno - bi mi to delo tudi presedalo. Dostavljam le toliko:

L. 1919 sem stranko na Goriškem preorganiziral v strogo komunistično, če hočete v boljševičkem duhu. Lahko rečem z neko zavestjo, da je bila naša slovenska sekcija med vsemi italijanskimi relativno najmočnejša in najbolje organizirana. Nekatere krajevne skupine so šteje po par stotin organiziranih članov. Po vseh krajih jeli so pristopati v stranko tudi kmetje. Moj komunizem pa ni bil seveda zgolj negativno-revolucionaren, moj boljševizem ni bila gola demagogija najbolj upornih delavcev. Kar je vabilo v stranko posebno kmete je bil gospodarski in socialni pozitivni program.

Ob polomu Avstrije bil sem zato, da proletarijat zasede Trst in proglasi internacionalno delavsko republiko. L. 1919 in 1920 bil sem za to, da proletarijat zasede tovarne in podjetja. A ni bilo mož v Trstu, ne v Milanu, ne v Rimu. Demagoštvo in doktrinarstvo je povsod vladalo in me skrajno degustiralo. Vse je govorilo o revoluciji, vse se je obnašalo skrajno objestno in prešerno, a nihče ni bil sposoben vzeti vajeti v roke ter proglasiti revolucijo v Italiji, ko je bila lahko izvedljiva in po mojem mnenju tudi trajna. L. 1918 do 1920 vodil sem skupaj z Giovanni Minut tajnik[om] federacije mogočno gibanje furlanskih kolonov tudi zrelo za revolucionaren nastop. A inicijative iz Italije in vodstva ni bilo, pač pa razpor na kongresu v Livornu. Takrat je bil moment revolucije že zamujen, prevrat bi se jeseni l. 1920 že krvavo in z lahka zadušil. Ko se je odbor slovenskega odseka stranke na Goriškem oktobra o razkolu posvetoval, prišlo je do zadnjega spora med mano in ostalimi štirimi člani (Štolfa, Kosič, Simonetti in Srebrnič). Prvi je bil marksist, zadnji trije pa komunisti, jaz sem zavzemal stališče: da je revolucija zamujena, vsak spor med socialisti greh nad proletarijatom. Ako je taka ločitev potrebna je ona Turatijeve stranke. Ta ločitev pa bi bila za to koristna, ter bi prišli odlični parlamentarci Turati, Treves, Modigliani do veljave in bi zatrli fašizem ter odprli prsto pot razvoju sindikalnim organizacijam. Tudi ruska revolucija po poljskem porazu ne bo mogla vzdržati revolucionarnega gibanja v zapadni Evropi. To treba povedati proletarijatu v Livornu, slovenska socialistična sekcija pa naj bi sprejela ime komunistične ter v Livornu izjavila, da je proti vsakemu cepljenju proletarijata ter si pridržuje prsto roko, kot samostojna sekcija, za slučaj, da se italijanska velika stranka razcepi po nepotrebnem na dvoje. Moje stališče ni bilo sprejeto in videč poraz in razpad do takrat tako velike stranke, videč vso malenkostnost in nesposobnost voditeljev, sem izjavil, da se odtegnem političnemu življenju, ako pride dejanski do spora v Livornu. Moj glas italijanskim in slovenskim sodrugom je ostal glas vpijočega v puščavi. Stranka je strmoglavila proti prepadu t.j. nesposobni voditelji, nerazumljene, doktrinarne ideologije nepoznavanje ruskega komunizma, boljševizma ter ruske in svetovne zgodovine, tiralo je stranko v sramotni, sedanji položaj.

Ostal sem komunist, kakor sem vstopil l. 1908 v stranko skrajno levega krila in od kongresa v Livornu ne pripadam več aktivni strani in ne maram več po nobeni ceni nazaj. Imam tudi trdno vero v končno zmago proletarijata.

Žal mi je, da Vam ne morem nuditi več, na podrobna vprašanja pa sem vedno voljan dajati Vam odgovor.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenjeni list...: Erjavec je v pismu Tumi sporočal, da namerava napisati zgodovino socializma na Slovenskem do prve svetovne vojne. S tem v zvezi je že prejel gradivo od mnogih vodilnih udeležencev socialističnega gibanja. V pismu je Erjavec še napisal:

Prepričan sem, da dobro umevate velik pomen tega dela in da je tudi Vam, ki ste bili osebno soudeleženi v prvih vrstah gibanja, mnogo ležeče na tem, da je delo čim najpopolnejše in absolutno objektivno. To je mogoče le tedaj, da sodelujejo pri delu predvsem žive kronike. Prosim in vabim Vas tedaj najvljudneje, da mi izvolite:

- 1.) Napisati kratko Vašo autobiografijo.
- 2.) Napisati čim izčrpejše vse Vaše spomine na socialistično gibanje v krajih, kjer ste delovali s točnimi datumi, eventualnimi štatistikami itd. Zanimalo bi me predvsem, kako ste zašli v gibanje, v kateri smeri in s kom ste sodelovali, cilji in uspehi Vašega dela, usode organizacij, katere ste ustanavljali ali pomagali ustanavljati, Vaša sodba o dobrinah in napakah tedanjega gibanja itd.
- 3.) Prepuštili korespondenco, ki jo imate iz tedanje dobe in sicer čim več, tem bolje.
- 4.) Prepuštili knjige, liste, brošure in letake, ki ste jih napisali sami, odnosno, ki jih hranite iz tedanje dobe.
- 5.) Prepuštili zapisnike, kronike, štatistike in druge organizacijske predmete, ki jih morda hranite.

Povdarjam, da se seveda rade volje pripravljen vrniti Vam po uporabi vse, kar bode te zahtevali. «

Erjavec neke posebne zgodovine socialističnega gibanja na Slovenskem ni napisal, čeravno o problemu govori v nekaterih svojih objavah. Leta 1922 je v Ljubljani objavil v samostojni obliki Zgodovina socializma v Srbiji.

...in dodatno k svojemu odgovoru...: Ta odgovor ni ohranjen.

Prilagam odgovora...: Ni znano, kaj je z imenom »Založna družba« Tuma mislil. Glej uvod v to knjigo!

Moj oče...: Matija Tuma (1814-1892).

...in Lassala...: Ferdinand Lassale (1825-1864), nemški socialist.

Brat Ferdinand...: Henrikov polbrat Ferdinand (1843-1926). Deloval je v delavskem gibanju v Ljubljani, zlasti s Francetom Železnikarjem v delavsko-izobraževalnem društvu. Obtožen je bil veleizdaje in pred sodiščem v Celovcu (»krvavški proces«) decembra 1884 oproščen.

...goreč pristaš Mostov: Johann Joseph Most (1846-1906) je deloval najprej v socialdemokratskem gibanju, nato je bil iz stranke zaradi anarhističnih nazorov izključen.

Anarhično stališče...: Ferdinand Tuma je bil obtožen, da je širil prevratne ideje. Očitno se je poznal z Mostom, ko je ta leta 1871 obiskal Ljubljano. Sicer pa je bil v začetku osemdesetih let močan vpliv Mostovih idej v ljubljanskem delavsko izobraževalnem društvu. Glede letnice procesa v Celovcu se Tuma moti, pravilna je 1884.

...in socijologa Gumploviča...: Ludwik Gumpłowicz (1838-1909), pravnik in sociolog.

...sem l. 1899 v družbi z Andrejem Gabrščkom in dr. Josip Staničem...: Tuma omenja poleg Gabrščka odvetnika Josipa Staniča (1852-1925). Tuma je bil nekaj časa pri njem za koncipienta. Ob smrti mu je napisal nekrolog (Goriška straža, 14. 6. 1925, 47). Narodnonapredno stranko so ustanovili leta 1900, potem ko so se ločili od dr. Antona Gregorčiča.

...celega Wundta...: Wilhelm Wundt (1832-1920), nemški filozof, psiholog in lingvist. Ustanovitelj prvega laboratorija za eksperimentalno psihologijo. V psihologiji je zagovarjal voluntarizem, v lingvistiki pa jezik kot kolektivni družbeni pojav.

...me je Josip Kopač...: Glej J. Kopač!

...pek Milost in vodnjakar Ropas...: Glej Franc Milost! Filip Ropas s Štajerskega, po poklicu je bil studenčni mojster.

Vstopil sem v stranko...: Tuma je na konferenci JSDS v Gorici 8. marca 1908 izjavil, »da z današnjim dnevom« vstopa uradno v JSDS (Delavski list 15. 3. 1908, štev. 11).

Na prvem sledečem...: Na okrajni konferenci JSDS v Gorici (11. 10. 1908) je Tuma nastopil kot član odbora deželne organizacije JSDS.

Pri deželnozbornskih volitvah...: Očitno gre za volitve leta 1913, ko so socialisti samostojno nastopili, potem ko so leta 1908 pomagali na Tumovo pobudo liberalcem (IMŽ 311). Leta 1911 so bile državnozbornske volitve.

L. 1910 ustanovil...: Delavska hranilnica in posojilnica v Gorici je bila ustanovljena 16. decembra 1909 (registrirana pri sodišču v Gorici 16. 2. 1910). V vodstvu ustanove so od začetka delovali: Henrik Tuma, Josip Petejan, Alfredo Callini, Anton Klavžar in Josip Sdraule. L. 1914 je bil likvidator zavoda Henrik Tuma.

Imam le ves Delavski list...: Delavski list je kot glasilo slovenskih socialistov na Primorskem izhajal od začetka leta 1908 do konca avgusta 1909 v Trstu. Njegov odgovorni urednik je bil Vincenc Kermolj. Rdeči prapor (1898-1911) je bil glasilo JSDS. Izhajati je začel v Trstu, od leta 1905 pa v Ljubljani. Konec maja 1911 je nehaj izhajati in sledila mu je Zarja. Njeni uredniki in izdajatelji so bili Josip Stopar, Josip Kopač, Karel Kordelič, Ignacij Sitter, Josip Berdajs. Zadnje leto izhajanja (1915) je izdajala in se tiskala v Trstu (urednik Josip Petejan).

Imam tudi poročilo...: Glej Socialist (Tumovo pismo 30. 5. 1925)!

L. 1918 do 1920 vodil sem skupaj...: Glej Giovanni Minut!

...in ostalimi štirimi člani...: Glej Manlio Benetti (Tumovo pismo 4. 11. 1920)!

...je ona Turatijeve stranke: Filippo Turati (1857-1932). Leta 1892 je v Genovi sodeloval pri ustanovitvi italijanske socialistične stranke. Sodil je v skupino zmernih, to stališče je ohranil tudi po prvi svetovni vojni. Omenjata se še socialista Claudio Treves (1869-1933) in Giuseppe Emanuele Modigliani (1872-1917). Tudi ruska revolucija po poljskem porazu...: Tuma misli na poraz Rdeče armade v bojih s Poljsko. Poljaki so pridobili veliko ozemelj na vzhodu (mir v Rigi, 18. 3. 1921).

Moj glas italijanskim...: Najverjetneje članek Naš položaj in razkol v stranki (Delo 22. 12. 1920, štev. 87).

...na podobna vprašanja pa sem Vam voljan...: Erjavec se je Tumi za podatke zahvalil 12. decembra 1922. Prosil ga je, če lahko posreduje pri nekaterih Tržičanih za podobne spomine.

3

Ljubljana, 7. I. 1931.

Velecenjeni gospod urednik!

Dobil sem še nekaj lepih slik iz Primorskega, posebno lepa je slika Tolmina, ki bi lahko služila za naslovni list. Slike si lahko ogledate ter vzamete v moji pisarni, najbolje v popoldanskih urah od 4 ure naprej.

Z odličnim spoštovanjem

Velecenjeni gospod
Erjavec Fran, urednik Ilustriranega »Slovenca«
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

ETNOLOG (Ljubljana)

Etnolog je pričel izhajati v Ljubljani leta 1926 kot strokovno glasilo etnografskega muzeja v Ljubljani. Njegov prvi izdajatelj in lastnik je bil Niko Županič.

1

9. januarja [1928 ali 1929]

Uredništvu
revije »Etnolog«
Ljubljana
Muzejsko društvo

G. Prof. dr. Peter Skok na univerzi v Zagrebu bi rad komentiral lastna imena Primorskih Slovencev posebno od Devina pa do Čedadu ter se je obrnil name za gradivo. Res imam obilo tega in bi tudi pripravil članek, ki je važen iz filološkega, historičnega in etnološkega stališča. Predno pa se lotim dela, vprašam če bi članek take vsebine sprejeli v »Etnologu« Naši znanstveni zavodi imajo namreč prav čudne nazore o

trogem« znanstvu, ko razumejo pod tem specializirane vede, ki so oprte kolikor mogoče s citati iz ptujih enih seveda največ nemških knjig. Nameravam sicer izdati imenoslovje Alp v posebni knjigi bržkone mški - rad bi pa vsaj delne članke priobčil v domači reviji.

Imam tudi mnogo gradiva za imenoslovje rastlin in rib, oboje etničnega pomena. V prilogi Vam šiljam za vzgled članek »kulturni pomen imenoslovja rib«. Bil je namenjen za razprave Prirodoslovnega uštva, ki mi je pa odgovorilo, da članek ne spada v njih delokrog. Članek bi se za »Etnologa« moral koliko predelati, kar seveda storim le če mi sporočite, da je za Vašo rabo. Napisal bi potem še članek o taničnih imenih Alp, ki bi obsegal slovensko, bavarsko in ladinsko narečje ter jasno kaže na nekdanjo upno etnično podlago.

Pričakuje Vašega odgovora

z odličnim spoštovanjem

I priloga

ombe:

ija. Pismo ni popolno datirano, najverjetneje je nastalo v letih 1928-1929.

Prof. dr. Peter Skok...: Petar Skok (1881-1956) lingvist, profesor univerze v Zagrebu, posvečal se je v prvi vrsti balkanskim jezikovnim problemom. V ologu je Skok objavil razpravo o slovenski toponomastiki (3/1929, 179-195; 7/1934, 51-87).

neravam sicer izdati...: Imenoslovje Julijskih Alp je izšlo leta 1929.

rek bi se za...: Etnolog članka ni objavil.

Ljubljana, 30. novembra 1931.

P.n.

Iz knjige prof. g. dr. Rusa čitam, da je izšel že »Etnolog« za l. 1931-1932. Prosim, da se mi dopošlje s položnico vred radi plačila.

Z odličnim spoštovanjem

P.n. Upravništvo revije »Etnolog«,
Etnografski muzej v Ljubljani.

ombe:

ija.

rije...: V knjigi Kralji dinastije Svevladičev (Ljubljana 1931) citira zgodovinar in zemljepisec Jože Rus (1888-1945) svoj članek Slovanstvo in vislanski Hrvatje o 10. stoletja (Etnolog 5-6/1933, 31-45).

FEDERAZIONE REGIONALE SOCIALISTA DELLA VENEZIA GIULIA (Trst)

Deželna socialistična zveza Julijske krajine je bila ustanovljena na izrednem kongresu tržaških, istrskih in goriških socialistov 14. septembra 1919 v Trstu. Ta tržaški sestanek je bil priprava na osrednji, 16. kongres italijanskih socialistov v Bologni (5. - 8. 10. 1919). Italijansko socialistično gibanje je bilo po končani vojni močno razklano. To seveda velja tudi za socialiste v deželah ob vzhodnih obalah Jadrana. Italija jih je okupirala po prvi svetovni vojni. Med njimi so bile razlike v etnični pripadnosti (Italijani, Slovenci, Hrvati), razlike pa so bile tudi v pogledih na nove državne meje, ki naj bi jih začrtali mednarodni sporazumi (nesoglasja so se začela že med vojno) in seveda v pogledih na družbo, ki naj bi jo novi povojni čas, zlasti zaradi dogodkov v Rusiji in nekaterih drugih evropskih državah, usmeril na pot ustvarjanja socializma. Med italijanskimi socialisti okupiranih ozemelj so odigrali vodilno vlogo Tržačani. V njihove vrste je poleg nesoglasij med nacionalistično (dr. E. Puecher) in internacionalistično (V. Pittoni) strujo prišlo v povojnem času do razhajanja med maksimalisti, ki so svoj cilj videli v ustvarjanju socialistične družbe, in zmernimi. Iz teh nesoglasij so izšli kot zmagoviti levo usmerjeni.

Tržaški socialisti so že kmalu po okupaciji Trsta sklenili, da pristopijo k italijanski socialistični stranki (19. 11. 1918); pristop je odobril tudi deželni kongres stranke (20. 1. 1919). Pri teh dejanjih italijanskih socialistov pa so bili nedejavni slovenski socialisti, ki so se še 6. aprila 1919 zbrali na svoji prvi povojni deželni konferenci. Tudi pri slovenskih socialistih je prevladala radikalna smer. Med obema strankama pa so se obnavljale želje in pojavljali predlogi za sodelovanje. Do pravega združenja eksekutiv obeh strank pa ni prišlo, dokler tudi Slovenci niso sklenili, da pristopijo k osrednji italijanski socialistični stranki.

Na deželnem kongresu v Trstu (14. 9. 1919) je zastopal Slovence Henrik Tuma. V svojem nastopu je napovedal, da zadnjič sodeluje kot gost in da bo v bodoče na deželnem kongresu delegat, ker se slovenski socialisti nameravajo pridružiti italijanski organizaciji. Tumova napoved se je pričela uresničevati teden dni kasneje, ko so na deželni konferenci slovenski socialisti (21. 9. 1919) sklenili svoj pristop. Pristopno izjavo je nato Tuma prebral na kongresu v Bologni. S tem so postali slovenski socialisti del italijanske socialistične stranke in potlej enotno organizacijsko delovali vse do razcepa (1921).

23 ottobre 1919

Al comitato esecutivo della
federazione socialista nella Venezia Giulia
a Trieste.

Mi duole che finora non ho potuto partecipare neanche ad una sola seduta del comitato esecutivo
il quale venni chiamato per la fiducia dei comp.[agni] componenti già le organizzazioni socialiste
oslave.

Nelle cariche pubbliche ho sempre sentito l'intimo dovere di collaborare con tutte le mie forze. La collaborazione nel comitato esecutivo mi viene resa impossibile per la ragione che le sedute si fissano alle ore per me inopportune.

In seguito del trasloco definitivo del mio studio da Trieste a Gorizia perdetti l'impiegata sig.na Iseppi cola quale potevo facilmente disbrigare i miei affari di studio. Finora non mi era possibile di trovare un'impiegato che fosse in grado di sostituirla, perciò sono per il dovere della mia professione legato tutti i giorni della settimana a Gorizia.

Senz'altro però potrei sacrificare qualunque dopopranzo se le sedute si fisserebbero dopo l'arrivo del celere cioè dopo le 17. pom. inoltre sono a disposizione ogni domenica il giorno intiero, sempre verso preavviso per telegrafo o l'espresso. Il »Lavoratore« mi viene intimato del solito con molto ritardo. Sarò senz'altro pronto di pagare le relative spese.

Mi rivolgo quindi al comitato esecutivo a voler regolare le sedute in modo che mi si darebbe la possibilità di partecipare alle sedute.

Con saluto sociale

Opombe:

Kopija.

...ad una solo seduta...: Tuma je bil poleg Regenta in Antona Jernejčiča izvoljen za predstavnika slovenskih socialistov v izvršnem odboru deželne federacije socialistične stranke za Julijsko krajino. Angiolmaria Iseppi, uradnica v Tumovi pisarni.

2

Gorizia, li 24 gennaio 1920.

Segretaria del partito socialista
Trieste.

Nel compiego trasmetto la mia relazione per il congresso da fissarsi.

In pari tempo mi raccomando di comunicarmi per le sedute del comitato l'ordine del giorno. Mi è assai penoso di partecipare alle sedute senza essere conformemente preparato. Per le sedute mensili regolari in ogni caso dovrà comunicarsi qualchè tre giorni prima l'ordine del giorno ma pure negli inviti per le sedute straordinarie potrebbe brevemente accennarsi l'oggetto principale.

Con saluto sociale

Allegato sub 1/
Raccomandata

Opombe:

Kopija.

...la mia relazione per il congresso...: Vsebina Tumovega poročila ni znana.

3

Gorizia, li 27 maggio 1920

Segretariato della Federazione regionale socialista
della Venezia Giulia
in Trieste.

Tengo pronta la relazione sull'autonomia dei comuni.

Non sò però chi farà la relazione al punto 2 del programma »valuta a sviluppo industriale.« A questo punto manca il relatore. Credo che dovrebbe essere un relatore esperto in materia e non potrei sostituirlo che con brevi deduzioni, piuttosto da principio, mancandomi il materiale statistico. Forse potrebbe assumere tale relazione il comp. Brumlik?

Nella speranza di avere un pronto riscontro

con saluto sociale

Opombe:

Kopija.

Tengo pronta la relazione...: V ZHT je ohranjena kopija poročila »Relazione del comp. Enrico Tuma, al convegno regionale addi ... a Trieste sull'autonomia dei comuni, delle provincie e delle assicurazioni generali.« Rodolfo Brumlik je bil uslužbenec Delavskih zadrug.

4

Gorizia, li 16 agosto 1920

Federazione regionale socialista
della Venezia Giulia
in Trieste.
»Lavoratore«

Mi venne suggerito da diverse parti che il nostro buon comp. Francesco Milost abusa della nostra fiducia. Assunse il compito di tenere comizi che poi non si sà se erano tenuti o meno. Così mi riferivano i compagni di Plezzo e quelli di Cernizza, che il Milost in un caso mancò nel secondo si presentò brillo, senza aver tenuto in ordine il comizio. Non voglio fare nessuna proposta di procedere contro il Milost, ma avverto

segretario di non assegnare senza un speciale incarico della Camera di lavoro a Gorizia nessun importo più alto di comizio al Milost.

Con fraterni saluti

Racc.

mbe:

a.

Gorizia, li 4 ottobre 1921.

Federazione socialista delle Venezia Giulia
Trieste

Restituisco sub 1/ la tessera federale per l'anno 1921 No. 1033 in seguito al radiamento della sezione di Gorizia. La tessera della sezione ho restituita con lettera in copia sub 2/. Non intendo d'appellarmi perchè il contegno dei compagni della Sezione di Gorizia è tale, da togliermi ogni ulteriore fiducia in condizioni di collaborazione.

Con saluto sociale

Allegati 2.

mbe:

a.

Restituisco sub 1/...: Glej Partito socialista italiano (Gorica)!

JOSIP FERFOLJA

Josip Ferfolja (1880-1956) je bil doma iz Doberdoba, gimnazijo je končal v Gorici, promoviral je na pravni fakulteti univerze v Pragi. Spočetka masarykovec se je kmalu odločil za socialdemokratsko stranko. Deloval je v njeni organizaciji na Goriškem in v Trstu, kjer je živel od leta 1913 potem, ko je v Gorici opravil pripravniško dobo. Dopisoval je v glasila JSDS, deloval je pri Ljudskem odru. Med prvo svetovno vojno se je pridružil »mladim« v JSDS, Tuma (IMŽ 319) je njegovo smer označil kot »nacionalno socialistično pot«. Ferfolja je tako sodeloval v delu tržaškega Narodnega sveta v prevratnih dneh in bil član delegacije Trsta, ki je odšla v Benetke 1. novembra 1918 prosit za pomoč antantne sile. Po prvi svetovni vojni se je zoperstavljal vključevanju slovenskih socialistov v italijansko socialistično stranko. Prenehal je javno delovati. Med drugo svetovno vojno se je vključil v OF, javno je deloval tudi po vojni.

Ohranjena sta le dva Tumova dopisa Ferfolji (kopiji) in devet dopisov Ferfolje iz časa 1903-1916. V prvem dopisu (datiran v Pragi, 15. 2. 1903) je prosil Tumo, da bi posredoval kako službo za študenta praške tehnike Cirila Jekovca¹, ker mora zaradi zdravja prekiniti študij. Tuma se je za Jekovca zanimal, kar je mogoče razbrati iz drugega Ferfoljevega pisma (29. 3. 1903), s katerim odgovarja kar na dve Tumovi neohranjeni pismi; Tuma je zelo verjetno moraliziral, kar nam kaže Ferfoljev odgovor:

»Soglašam z Vami g. doktor: vsak človek ima pravico do življenja. Toda mora to biti človek in ne trot. V življenju je žalibog narobe. Trot se vsesa v telo človeške družbe in se pase in redi ob tujih stroških. Znal se je pač prilagoditi razmeram. Človeku, kateri ima še nepokvarjeno dušo in nekaj svoje glave, gre pa tako težko to prilagajanje razmeram. Posebno če se gre za najosnovnejše pogoje obstanka, za kruh. To beračenje je najhujše. Upognilo je že marsikateri tilnik, spačilo nešteto značajev. Tu frče ideali kot gradovi iz trsja: ona vera v nesebičnost, požrtvovalnost, ljubezen do bližnjega - same sanje, pena. A moraš se ločiti od one vere, če hočeš živeti, sanjačev svet ne potrebuje. Jaz za svojo osebo sem n. pr. na najboljši poti za to, da postanem »koristen član človeške družbe«. In sicer se celo podvizam za to, čim preje, tem bolje«.

V tretjem dopisu (19. 4. 1903) je Ferfolja tožil nad svojim gmotnim položajem, v četrtem (30. 9. 1903) je prosil Tumo za garante pri posojilu, ki bi ga najel pri goriški Trgovsko-obrtni zadrugi. V petem pismu (5. 10. 1903) se Tumi zahvaljuje za pomoč, ponovno se mu zahvaljuje v pismu z dne 13. oktobra 1903. Sedmi dopis je datiran 16. januarja 1906 v Tolminu, kamor je prišel iz Gorice in sporoča: »V Tolminu upam bolje shajati kot v Gorici«. V osmem (13. 7. 1906) je naznanil svojo poroko. Deveti dopis je z dne 9. januarja 1907, Ferfolja se je Tumi zahvalil za čestitke ob promociji na praški univerzi in potem dodaja:

»Lansko leto me je zanimala misel ustanoviti v Tolminu Sokola. Sedaj sem začel treznejše računati in najbrže opustim to misel. Računal sem na pomoč iz Gorice - sam namreč nisem sposoben za vaditelja - a po došlih mi informacijah iz Gorice, goriški Sokol žalostno poveša peruti in prej nazaduje kot napreduje.

V Tolminu bi bil sicer Sokol potreben, toda potrebnejše so druge stvari, in teh se hočem opirjeti.

Vašemu pozivu, naj sodelujem pri naprednih časopisih, bom sledil brez drugega, saj je bilo to že v moji nameri. Sploh mislim, da je potrebno dvigniti enega ali drugega izmed imenovanih časopisov na tako višino, da bomo imeli v njem vsekako kulturno zavetišče, okoli kterega se moremo zbirati vsi, ki iščemo novega, boljšega od tega, kar nam nudijo stari. To glasilo mora biti sposobno s svojo notranjo silo zmagovati v nasprotniških vrstah. To glasilo mora biti tudi sposobno, da vsaj relativno brani svoje somišljenike pred napadi in obenem tudi stvar samo.

Naši trije kranjski listi niso zamogli doslej vršiti svoje naloge na Kranjskem, kaj bi zamogli šele na Goriškem, kjer je liberalni i klerikalni terorizem istovreden s kranjskim.

Kar se tiče ustanovitve nove stranke², smo vsi malkontenti na čistem, da nam pa treba nekaj novega, boljšega. Ta nezadovoljnost s starim je dobra gonilna moč, a ne zadostuje. Nezadovoljneži se morajo združiti v naziranju in nastopu, morajo vaditi, česa hočejo in kako hočejo svoj cilj doseči. - Med nami nezadovoljneži vlada pa celo anarhija. Pišete mi g. doktor, da hočete ustanoviti novo stranko realistov za celo Slovenijo. Oprostite g. doktor, ali mislite, da zadostuje Vaš hočem. In potem, kaj naj bi bila to stranka realistov.

Kranjski mladi so Vas prehiteli odnosno so se prehiteli ter kujejo novo stranko. Leva frakcija istih je svarila pred prenačlenjenjem in blamažo. Soglašam z levo frakcijo, in Vi g. doktor?«

1 Glej Ciril Jekovec!

2 Glej Milan Jaklič!

1

V Trstu, dne 3. decembra 1917.

Velecenjeni prijatelj in kolega!

Dne 16. t.m. ob 9 1/2 predp. se bo v Delavskem domu, zelena dvorana, vršila deželna konferenca socijaldemokratske stranke v Trstu.

Vabim Te v imenu odbora na konferenco ker bo precej važen razgovor zaradi reorganizacije stranke, narodnostnega vprašanja, opozicije v stranki in je treba poslati v Ljubljano sposobne delegate.

Ako želiš, da se poprej o čem razgovoriva, me dobiš vedno na razpolaganje v pisarni od 9. do 2. in od 3. do 7.

Pričakujem, da se zagotovo udeležiš konference,

s prijateljskim in socijalnim pozdravom

Za deželno organizacijo jugoslovanske
socijaldemokratske stranke:

Cenjeni
gospod Dr. Josip Ferfolja,
odvetnik
v Trstu, Via di Vienna.

Opombe:

Kopija.

Dne 16. t.m....: Tuma je Ferfoljo vabil na deželno konferenco JSDS v Trstu. Konferenca je bila priprava na 10. kongres JSDS, ki je bil v Ljubljani 25. in 26. decembra 1917. Tumova skrb za Ferfoljo izvira očitno iz razmerja, ki je v JSDS nastalo med »starimi« in »mladimi«.

2

Trst, dne 5. februarja 1919.

Velecenjeni prijatelj in kolega!

V prilogi Ti pošiljam prvih 5. listov lista »Goriški Slovenec« kateri Te bodo gotovo interesirali. Štev. 5 kupil sem v 3 izvodih, da jih lahko daš drugim gospodom, ki se zanimajo za politično življenje na Goriškem na prim. Dr. Wilfanu.

To številko sem plačal po 20 vin. Sporoči mi, ako se naročiš sam naravnost ali pa ti preskrbim naročitev o priliki, ko bom v Gorici.

Poleg »Goriškega Slovenca« izhaja v Gorici tudi laški list »Voce dell'Isonzo«. Dosedaj je izšlo 15 listov. Naroča se Corso Verdi Nro. 34, Tipografia Sociale in stane za poleta 5 Lir. Tudi ta list Ti lahko naročim osebno ter prinesem izšle številke.

S prijateljskim pozdravom

Cenjeni gospod
Dr. Josip Ferfolja
odvetnik
v Trstu.

Opombe:

Kopija.

V prilogi Ti pošiljam...: Goriški Slovenec je izhajal v Gorici od 18. januarja 1919 do novembra 1921. Izhajal je najprej dvakrat tedensko, nato kot tednik. Za izdajo lista je poskrbela italijanska okupacijska oblast. List je urejal Karel Jusič (Jussig), izdajal pa Josip Peternel, ki je bil poleg učitelja Vinka Bandlja organizator fašizma pri Slovencih na Goriškem.

...na prim. Dr. Wilfanu: Glej Josip Vilfan!

...laški list »Voce dell'Isonzo«: List je izhajal v Gorici med leti 1918 in 1923.

FERDINAND FERJANČIČ

Ferdinand Ferjančič (1895-1975) je bil po poklicu tapetnik. Mladost je preživel v Trstu, kasneje je deloval v socialističnem in komunističnem gibanju na Goriškem in zlasti pri deželnem odboru KPI (slovanski odbor) za Julijsko krajino. Med drugo svetovno vojno je bil zaprt in interniran (Tremiti). V Carbonari in Gravini je deloval pri ustanavljanju prekomorskih brigad. Novembra 1944 je prišel na slovensko osvobodeno ozemlje. Po vojni je politično deloval v Trstu in opravljal tapetniško obrt.

1

Gorica, dne 20. maja 1920

Cenjeni sodrug!

Potrjujem prejem tvojega lista od 16. t.m. ter sem prijavil shod v »Delu« za 30. t.m. v prostorih Petrovčiča. Shod prijavim pravočasno tudi na komisariat. Priporočam se ti, da napraviš shod kakor dogovorjeno, da bo veljal za kar mogoče velik obseg, za vse vasi, ki imajo lahek pristop v trg.

V vsakem kraju je treba imenovati zaupnike, ki naj nabirajo člane. Nisi menda prav razumel Regenta, radi nabiranja članov. Ker bi bilo sklenjeno v centrali v Rimu in v Trstu, da se mora sprejeti vsacega delavca in knecta, ki je poštenega obnašanja.

Posebne previdnosti je treba le pri zaupnikih in odbornikih.

Dobro bi bilo, ako še pred shodom skličete sestanek vseh zaupnikov, da se posvetujete med seboj, li politične organizacije, in imenovanja odbornikov. Pod posebnim ovitkom ti pošljem 10 lepakov, katere olni ter razdaj po zaupnikih. Ako jih rabiš več, piši.

Pridem s prvim vlakom v Ajdovščino in pojdem peš v Vipavo. Čakati me ni treba, ker mi je ob em vremenu prava zabava hoditi. Pridem ob vsakem vremenu. Nazaj grede prenočim v Ajdovščini, ako ne bo do takrat avtomobilske zveze.

S sodružnim pozdravom

Sodrug. F. Ferjančič

Imbe:

ja.

ujem...: Ferjančič je pisal Tumi iz Vipave (17. 5. 1920). Sporočil mu je, da je dobil dvorano pri Petrovčiču, ker so mu gospodje pri čitalnici dvorano odrekli, Dr. Tuma je sovražnik inteligence, kulture. Govoril je v Ajdovščini, da so šole nepotrebne; in same take modrosti trosijo vipavski topoglavci v svet.« Dalje i Tumo, da vest o shodu posreduje v objavo Delu in da se zbora osebno udeleži. Delo (21. 5. 1920, šte. 14) je vest objavilo.

Gorica, dne 3. junija 1920

Sodrug
Ferdinand Ferjančič
Vipava.

Ko sem nekoliko premislil dogodke na nedeljskem shodu vidim, da je pravzaprav shod vendarle pra šola delavcem. Morali so videti vso praznost obnašanja takozvanih izobraženih ljudi ter konstatirati da vprav ugovorov proti komunizmu ni. Tudi tvoje obnašanje je bil naraven izraz reakcije proti terorizmu ščanov. Mislim, da je bila dobra lekcija za nas vse. Zato mislim, da je tvoje mnenje, naj se skliče javen od v Vipavi precej ko vse potrebno pripravite. Skušajte dobiti oporo po zaupnikih v različnih krajih in rudimo se, da dobite tudi udeležbe iz ajdovskega okraja. V nedeljo sem pa še prišel posebej do oznanja, da je neobhodno potrebno sestaviti malo knjižico o komunizmu, ter jo razširiti med ljudstvo. Na shodu ni mogoče razložiti v kratkem času niti glavnih pojmov komunizma in sredstev naših organizaciji.

To pa morajo poznati naši delavci predno so zreli za shod.

S sodružnim pozdravom

Imbe:

ja.

em nekoliko...: Shod v Vipavi je potekal zelo hrupno. Večina udeležencev je bila iz vrst narodnjakov. Delo (4. 6. 1920, šte. 14) poroča, da je bilo le kakih 60 išljenikov. Goriška straža (10. 6. 1920, šte. 24) je poročala, da je bilo navzočih 150 ljudi; polemizira s Tumo o »svobodni občini«.

mislim...: Stavek ni popoln.

Gorica, dne 20. julija 1920.

Dragi sodrug!

Potrjujem prejem Tvojega lista od 17. t.m. ter me veseli; da pojdeš v Milan na tečaj zaradi anizacije kmečke zadruge.

Veseli me, da se stranke po Vipavskih dolinah gibljejo kljub vsem težavam. Nisem pa mnenja, da priklopite ajdovski sekciji, marveč sem zato, da ustanovimo samostojno za kranjsko vipavsko dolino v oavi. Jeseni pridete lahko tako daleč, da skličete zborovanje vseh pristašev na zaupnem shodu.

Gotovo si čital izjavo delegata dr. Rybařa v »Slovincu«, da je vipavska dolina izgubljena za goslavijo zato mislim, da se vipavska dolina obrne, ko se ljudstvo zavè, da nima nikakega upanja, da dejo pod Jugoslavijo.

Ko prideš iz Milana nazaj ne pozabi mi poročati!

S sodružnim pozdravom

Imbe:

ja.

ujem prejem...: Ferjančič je Tumi sporočil, da je prejel štipendijo od Istituto Nazionale per mutualità agraria za enomesečni tečaj v Milanu. Očitno pa je nčičevo štipendijo podprl Tuma.

li me, da se...: Ferjančič je tudi sporočal, da je imel uspešen sestanek na Štjaku. V Vipavi je pridobil 12 članov, vendar če ne bo pridobil »vernih socialistov ogoče vstanovit sekcije v Vipavi. Hočem nadaljevati moje delo in združiti se v Ajdovsko sekcijo. Gril¹ mi je rekel, da jim premanjkujejo resne moči. Dosedaj še imeli občnega zbora. Kaj bi mi Ti svetoval? Tako ko mi odgovoriš, se hočem pogajati z Ajdovci, in če se posreči bodemo sklicali, takoj ko se vrnem novni občni zbor«. 8. oktobra 1920 je Ferjančič Tumi sporočal, da je bil občni zbor v Vipavi 26. septembra, da ima organizacija 28 članov. Predsednik ora je Anton Leban, tajnik Ferdinand Ferjančič, odborniki pa Jožef Vodopivec, Franc Furlan, Jožef Krhne in Ivan Malovec.

vo si čital...: Glej Otakar Rybař! Rybař je izjavo zapisal v članku Dolenja Lendava je v veliki nevarnosti (Slovenec 3. 7. 1920, šte. 148).

Sodrug
Ferdinand Ferjančič
Vipava.

Mislím, da si se že vrnil iz Milana čil in navdušen za novo delo. Vabim te, da se udeležiš strankarskega zbora v Gradišču dne 4. in 5. septembra in v Trstu dne 11. in 12. septembra. Ako bo naša stranka dovolj močno zastopana, pride lahko do značilne politične izjave, katero bo tudi vlada morala upoštevati. Na vsak način se gre med nami važno vprašanje organizacije, tako da se vsaki narodnosti odkaže poseben pas za propagando. Ker je v Trstu in menda tudi v Gradišči težko dobiti prenočišča zglaš se pravočano pri sekretarjatu socialistične stranke v Gradišču in Trstu. Menda bo dovolj ako prideš v nedeljo. Predstavi se v Delavskem domu »Casa del Popolo«.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Mislím, da si se že vrnil...: Ferjančič je bil še v Milanu. Tumorovo pismo je prejel v Milanu, odkoder je 28. avgusta 1920 poslal kartico, kjer piše: »Hočem se potruditi, da bodem 11-12. v Gradišči¹. Jutri odrinem iz Milana in ako utegnem potoma te obiščem.«

1 Ferjančič je zamenjal lokacijo obeh sestankov socialistične stranke.

Cenjjeni sodrug!

Na Vašo dopisnico od 3. t.m. ti naznanjam, da sem glede kmečke organizacije nekoliko negotov. Organizacijo prevzel je Gustinčič in moral bi opravljati ne le propagando, ampak tudi skrbeti za ustanovitev krajevnih skupin in sploh iti organizatorjem na roke. Dokler se z Gustinčičem v tem oziru ne domeniva, ne posegam rad v njegov delokrog. Kar se tiče registracije zadruge treba je sestaviti zapisnik občnega zbora, v katerem se konstatira število pristoplih članov in potrdilo, da so se pravila sprejela. Prepis zapisnika morata poveriti dva člana izbranega načelstva, ter ga je priložiti prošnji za registracijo.

Prošnja mora biti naslovljena na okrožno sodišče, predlog na registracijo pravil in registracijo članov načelstva. Vsi člani načelstva morajo podpisati prošnjo, podpis mora legalizirati sodišče ali notar. Prvi natis pravil mora istotako biti podpisan in legaliziran. Priložiti je prošnji še drug izvod pravil s potrdilom načelnika in tajnika, da odgovarja originalu. Na oba izvoda pravil gre kolek po L 3.- in toliko tudi na prošnjo, na ostale priloge po 50 cent.

V predlogu za registracijo mora vsak član načelstva še posebej podpisati račun, kako bo naposled podpisaval zadrugo.

Čudno se zdi, da Vam Gustinčič vsega tega ni raztolmačil.

Po zadnjih političnih dogodkih bom pač prisiljen odpovedati se političnemu delu, ker morate priznavati, da so mi slovenske sekcije, katere sem ustanovil, dale prav slovesno nezaupnico. To na mojem prepričanju ne spremeni ničesar, ostanem član sekcije goriške ali že unitarske ali komunistične, kar mi je vseeno, javno pa težko, da še nastopim. Vsaka stvar ima svoje meje in odslej se tudi več ne bom dajal zlorabiti za prazno delo. Po sebi se razume, da sem pripadnikom stranke vedno na razpolaganje kot odvetnik, ki bo sodruge tudi znal primerno zastopati za njih interese ali že v javnosti ali pred oblastmi.

Ako želiš kaj pojasnil sem ti vedno na razpolaganje.

S sodružnim pozdravom

Sodrug
Ferd. Ferjančič
trgovec Vipava

Opombe:

Kopija.

Na Vašo dopisnico...: Ferjančič je Tumi sporočal, da so 23. januarja 1921 imeli ustanovni občni zbor Kmečko-delavske gospodarske zadruge in dodal: »Ti ki si z lastnimi očmi videl Vipavsko reakcijo in poznaš radi lokalnih razmer naše težkoče ki nam povzročajo nasprotniki nam gotovo ne odrečeš tvojega sodelovanja.« Prosi dalje za podatke glede registracije društva.

Organizacijo prevzel je Gustinčič...: Glej Dragotin Gustinčič!

Po zadnjih političnih dogodkih...: Tuma seveda misli na razkol v italijanski socialistični stranki, ki se je izvršil na kongresu v Livornu. S tem v zvezi je omeniti pismo (v Tumovi zapuščini), ki ni datirano (okoli 23. 1. 1921), nosi Ferjančičev podpis; naslovljeno je Propagandnemu odboru za Soško in Vipavsko dolino v Gorici in se glasi: »Radi se vršečega ustanovnega občnega zbora Kmetčko-Delavske gospodarske zadruge v Vipavi mi ni mogoče prisostvovati današnjemu zborovanju¹ pošiljam vam enoglasno mnenje sodrugov Vipavske sekcije ki se glasi.

Priznavajoč da posledni čas živahtne diskusije o strujah in taktiki ki jo naj ubere naša stranka je življenske sile naše misli in bode li tedaj obrodila dober sad, če ne bodo zagovorniki različnih struj zanašali svoje osebnosti in mržne s njih agitiranjem v naše vrste. Da boj me tendencami na bodočem kongresu v Livorni ima cil, način bodoče taktike socialistične stranke v Italiji, ki jo vsaka izmed bojujočih tendenc hoče narekovat.

Se strinjamo s sodrugom Serati², ker šamo močna in edina stranka nas dovede do uresničenja komunizma, in da ostane struja unitarcev v manjšini se bomo brez pogojno podvrgli strankini disciplini.

Odlčno pa odklanjamo predlog sodruga Tuma za autonomio stranke v Juliski Benečiji, ker to bi bilo prvo znamenje dicentracije It. socialistične stranke.«

1 Zbor je bil 23. januarja 1921.

2 Glej Giacinto Menotti Serrati!

Josip Ferletič (Lavrič) iz Dola v takratni občini Opatje selo (obsegala še Novo vas, Lokvico in Dol) je bil Tumov zaupnik. Ohranjena je le kopija enega Tumovega dopisa.

Gorica, dne 13. maja 1920

Gospod
Ferletič Josip Francetov
v Dolu

Do sedaj mi ni bilo mogoče sklicati shoda v Vaši občini, ker nisem imel časa, pa mi tudi še manjka napoved lokala, kjer bi se shod vršil.

Kakor sem Vam že svoj čas priporočal, se mora shod častno vršiti, zaradi tega je treba da ga poprej vse stranke pripravite. V vsakem kraju treba je izbrati nekoliko zaupnikov, potem naj se vsi zaupniki skupaj posvetujejo, naj nabirajo članc za organizacijo in kadar bo nabrano zadovoljno število, zglasite se da priredim shod in povedite tudi ob kateri uri in v katerem lokalu si ga želite. Ker je treba shod poprej naznaniti komisarjatu, morate mi stvar priobčiti najmanj 8 dni poprej.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

PIETRO FILLAK

Pietro Fillak (1894-1945), odvetniški pripravnik v pisarni Maria Donatija v Gorici je informiral Henrika Tumo o izdajah zgodovinarja Gaetana Salveminija (1873-1957). V zapuščini je ohranjena kopija Tumovega in dva Fillakova dopisa. Fillak (Filla) je deloval v odporniškem gibanju med drugo svetovno vojno; umrl je v koncentracijskem taborišču (Flossenbergl).

Lubiana 1. ottobre 1924

Egregio signor dottore!

A Gorizia ancora mi ha raccomandato di interessarmi per l'opera del prof. Salvemini. Ho parlato nella redazione del Ljubljanski zvon, pero non ho trovato molta attenzione. Mi dichiararono di non conoscere troppo la persona e l'opera del Salvemini. Sono in possesso della opera del Salvemini »La questione dell'Adriatico«, ma non conosco gli ulteriori lavori, di cui desiderava che si parli.

Sono senz'altro pronto di dare l'iniziativa risp. pure di compilare personalmente qualche articolo nel caso che mi favorisca d'invviare tutte le opere del Salvemini da criticarsi. Tosto, che avrò la Sua benevole risposta, avvertirò il pubblico letterario dell'azione del Salvemini.

Con la massima stima

Egregio Signore
dott. G. Fillah, concipiente nello
studio Dr. Donati, Gorizia.

Opombe:

Kopija.

...la persona e l'opera del Salvemini: V odgovoru mu je Fillak 10. oktobra 1924 poslal seznam Salveminijevih del in še dodaja, da je pisal izdajatelju Pietru Gobettiju, »che mi chiedeva nomi per la diffusione dell'opere in Jugoslavia, quanto Ella già promise a Gorizia«.

Fillak je pisal Tumi 29. marca 1928 in ga obvestil, da je izšla Salveminijeva knjiga Dal patto di Londra alla pace di Roma in dodaja: »Se l'editore Gobetti non le avesse ancora mandato il libro, se lo faccia spedire. Salvemini lo sa che Ella farebbe una recensione e la pregherà perciò se volesse mandarmi un fascicolo della rivista contenente il suo articolo, o lo mandasse direttamente a Salvemini.« Tuma ni poročal o Salveminijevih knjigah. V Ljubljanskem zvonu (50/1930, 255) je Salveminijevem delu Le Terreur fasciste pisal Stanko Leben.

ANTON FOERSTER

Anton Foerster (1837-1926), slovenski glasbenik češkega rodu, je v svet glasbe uvajal tudi mladega Tumo, ko je obiskoval gimnazijo v Ljubljani. Tuma mu je posvetil nekaj strani v spominih (IMŽ 41, 45-50) in časopisni članek Spomini na Foersterja (Slovenec 23. 4. 1926, šte. 92). V pismu z dne 10. februarja 1903 je Foerster posredoval pri Tumi za službo največje glasbenega učitelja Beniška, ki pa verjetno ni Hiberion Benišek (1863-1919), med leti 1894-1910 dirigent ljubljanske opere.

Franc Fon je bil kovaški obrtnik v Bovcu, bil je član občinskega sveta.

1

6. 4. [190]7

Gospod Franc Fon, kovač
v Bovcu.

Na Vaš cenjeni dopis od 5. 4. t.l. Vam naznanjam, da je gospod šef po opravljenih odsoten ter da se vrne v Gorico še [nečitljivo] kar Vam sporoči o naprošenem.

Z odličnim spoštovanjem

za Dr. Tuma:

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenjeni...: Fon je 5. aprila 1907 Tumi poročal v zvezi s prošnjo bovške občine, da bi deželni zbor podprl gradnjo mosta čez Sočo (Jablanica). Ker prošnja še ni rešena, so načrt spremenili in zato prosi, da bi Tuma pri deželnem zboru dvignil stari načrt.

...gospod šef po opravljenih odsoten...: Tuma je potoval službeno na Madžarsko.

2

17. 4. [190]7

Gospod
Franc Fon, kovač
Bovec

Na Vaš cenjeni list od 5. t.m., katerega sem prejel oz.-le po prihodu iz Budapešte, Vam sporočam, da leži dotični načrt pod št. 4774/02 pri deželnem odboru in je ostala cela stvar mrtva, ker je županstvo izjavilo, da za takrat odstopa od svoje prošnje.

Županstvo naj torej napravi kratko prošnjo na deželni odbor, naj se sklicuje na gori navedeno številko ter prosi, naj se mu vrne načrt radi sestave drugega.

Direktno načrta nisem mogel potegniti, ker bi moral imeti za to pooblastilo županstva.

S pozdravom

Dr. H. Tuma

Opombe:

Kopija.

ALOJZ FRANCIJA (J. Sedmak, Anton Lavrenčič)

Alojz Francija je bil eden izmed tržaških socialistov, stanoval je na Vrdeli. Tuma se je nanj obrnil v zvezi s pripravami na deželno konferenco JSDS v Trstu. Pismo iste vsebine je poslal še J. Sedmaku iz Škorklje in Antonu Lavrenčiču, ki je stanoval pri Sv. Mariji Magdaleni Spodnji (njegovo ime je na dopis Tuma lastnoročno dopisal, glej Anton Lavrenčič). Po Guida generale di Trieste (22/1915, 1173) sta v Vrdeli števil. 832 stanovala Antonia in Giuseppe Franza.

V Trstu, dne 4. decembra 1917.

Cenjeni sodrug!

Vaš naslov dal mi je sodr. Anton Jernejčič, da Vas povabim na deželno konferenco 16. t.m. ob 9. pred. v Delavskem domu, zelena dvorana. Dnevni red vidite na vabilu. Gre se nam za važno vprašanje reorganizacije stranke vsled vojne tako, da stranka postane velika in vseslovenska ljudska stranka. Na konferenci razpravljalo se bo tudi v narodnostnem vprašanju, ki danes povsodi stopa v ospredje. Prevažna bo razprava o aprovizaciji, ker mora stranka delati na to, da se tudi delavstvo v okolici organizira kot konsumentje ter nadzira delo aprovizijske komisije in po svojih zastopnikih tudi vlaga potrebne pritožbe in daje morebitne nasvete.

Ker je tekom vojne politično delo močno popustilo bo treba zbrati na novo pripadnike stranke, zato Vas še posebej vabim, da se po svoji moči potrudite v Vašem okraju, da jih povabite kolikor mogoče na konferenco. V to svrhu Vam prilagam deset vabil. Ako bi zmanjkala, dobe se na dan konference. Zaradi aprovizacije bi bilo dobro, da se še posebej posvetujemo in bi menda kazalo, da se napravi manjši zaupni sestanek pri Vas. Ako imate priložnost oglašite se zaradi tega pri meni, Via Rossetti 23/I.

Ker je konferenca silno važna, Vam še enkrat toplo priporočam, da se za gotovo udeležite in da pripeljete seboj kolikor Vam je znanih naših pristašev.

S socijalnim pozdravom
za deželno organizacijo jugo-
slovenske socijaldemokratske stranke:

Cenjeni
sodr. Alojz Francija,
Vrdela 832.
sodr. J. Sedmak, Rojan Scorcola [Škorklja] S. Pietro števil. 10.

Opombe:

Kopija.

...da Vas povabim na deželno...: Glej Josip Ferfolja (Tumovo pismo 3. 12. 1907)!

ANNA FREY

Socialistka Anna Frey (1887-1920) je sodila v levo krilo nemške socialdemokratske stranke v Avstriji. Njeno dopisovanje s Tumo je povezano s sestankom (20. 1. 1918) zastopnikov vseh levih struj socialdemokratskih strank Avstrije. Freyeva je delovala tudi kot publicist in bila tajnica uredništva revije Der Kampf.

1

Triest, 2. Jänner 1918.

Werte Genossin!

Ich bestätige den Empfang Ihres Schreiben vom 23. Dezember 1917, welches mir jedoch erst am 26. Dezember abends, nach geschlossenem Parteitag zugekommen ist und ich demgemäss die Resolution über die Nationalitätenfrage nicht verwerten konnte.

Prinzipiell stimme ich mit der Resolution überein, jedoch ist mir dieselbe zu abstrakt gehalten, während ich am Parteitage ja konkrete Fragen und die Sachlage behandeln musste. Ich werde bei nächster Gelegenheit mein Referat an Ihre Adresse einsenden, aus welchem Sie die Stellungnahme unserer Partei in den einzelnen konkreten Fragen ersehen werden.

Der Parteitag hat beschlossen dem Exekutivkomitee aufzutragen, alle Schritte zu unternehmen, um die österreichische Internationale neu zu beleben. In dieser Richtung haben wir uns an allen Bruderparteien in Oesterreich und Ungarn gewendet und bereits am 12. I. M. in Wien eine konstituierende Versammlung zusammen zu bringen. Wir erwarten, dass unsere Initiative von praktischen Erfolge wenigstens soweit begleitet sein wird, dass es die deutsche Sozialdemokratie zum Handeln aufrüttelt.

Was die Sozialdemokratie Oesterreichs vor allem notwendig braucht, ist eine regere Fühlungnahme zwischen der einzalnen Sektionen und insbesondere unter den führenden Parteimitgliedern. Nach meiner Ueberzeugung wurde die traurige Lage der oesterreichischen Sozialdemokratie insbesondere deshalb verursacht, weil man überhaupt keine Berührung suche und jede nationale Sektion, vom Moment zu Moment, nach ihrem Gutdünken handelte. Es ist demgemäss unbedingt notwendig zu einer Aussprache zu kommen.

Falls die von uns beabsichtige Versammlung zur Wiederrichtung der Internationale nicht zu Stande gebracht werden kann, so bin ich der Ansicht, dass Sie Ihrerseits die Initiative ergreifen werden, um alle radikalen und oppositionellen Teile der österreichischen und ungarischen Sozialdemokratie zu einer vertraulichen Besprechung nach Wien zusammen zu bringen. Dieselbe könnte am 2. und 3. Februar in Wien stattfinden.

Mit dem Ersuchen mir Ihre Meinung bekanntgeben zu wollen

mit Parteigruss

Werte Genossin
Dr. Anna Frey
in Wien VI.
Lieningasse No. 4.

Opombe:

Kopija.

Ich bestätige...: 23. decembra 1917 je poslala Ana Frey Tumi pismo in priložila resolucijo za planirano konferenco. Resolucijo so pripravili Otto Bauer ter češka centralista Stein¹ in Burian². O tem mu bo še pisal Stein, piše Frey, Bauer pa prosi za morebitne spremembe k resoluciji. Pošiljko je Anna Frey dostavila nekemu drugemu naslovniku, da jo potem izroči Tumi. Frey je pisala daljše pismo Tumi še 30. decembra 1917 in upala, da je resolucijo prejel. Upala je, da ga je o konferenci seznanil že Stein, ker pa se to ni zgodilo, mu sporoča namen konference:

»Es handelt sich um folgendes: Die linksstehenden Genossen der deutschen Partei haben mit den Zentralisten und den oppositionellen polnischen Gen. vereinbart, eine Konferenz in Wien zu veranstalten, zur gemeinsamen Aussprache über verschiedene Fragen und zur gegenseitigen Information innerster Linie über die Möglichkeit einer Wiederherstellung der österreichischen Internationale. Wir beabsichtigen damit keins wegs eine eigene Organisation zu schaffen oder Aktionen gegen die Partei zu unternehmen sonden nur zu sehen, wie weit eine übereinstimmende Auffassungen über die wichtigsten österreichischen Fragen zu erzielen ist.

Die Konferenz findet am 13. Jänner im eisenbahnerheim V. Margarethengürtl 136 statt und beginnt um 9 Uhr vorm. Wir stellen nun an Sie Werter Genosse das Ersuchen, zu veranlassen dass die international gesintten Genossen der slovenischen Partei einen oder wenn möglich zwei, Genossen zu dieser Konferenz delegieren. Sollten Sie das die Kosten der Delegation nicht aufbringen können, so waren wir bereit, 100 K beizusteuern. Die Beschlüsse der Konferenz sollen dann in der Parteipresse veröffentlicht werden. Doch wollen wir den Plan vorher noch vertraulich behandeln. Wir hoffen recht bald von Ihnen eine zustimmende Antwort zu bekommen und bitten Sie auch uns Ihre Adresse bekannt zu geben!«

1 Glej Tumovo pismo Bauerju (23. 12. 1917)!

2 Edmund Burian (r. 1878) urednik lista Ravnost iz Brna.

2

Triest, den 11. Jänner 1918

Werte Genossin!

Ich bestätige den Empfang der Briefe vom 30. Dezember, 5. und 7. I. M. und nehme zur Kenntnis, dass die geplante Konferenz am 20. d. M. um 9 Uhr vorm. stattfinden wird.

Bis heute habe ich nicht die Bewilligung für die Abreise von Triest und weiss demnach nicht, ob es möglich sein wird rech[t]zeitig bis 13. I. M. nach Wien zu gelangen. Ich werde mein Mögliches tun, um

an der Konferenz Teil zu nehmen, weil ich es als eine Lebensfrage der Sozialdemokratie ansehe die Internationale wiederzustellen.

Ich habe zwar wenig Hoffnung die Internationale durch Vermittlung der Majoritäten aufzubauen. Ich nehme an, dass der Opportunismus und die Unen[t]schlossenheit aller Majoritätsparteien so zu sagen anezogen und ideologisch geworden ist, so dass es ungemein schwer fallen wird zu irgend einem halbweg annehmbaren Resultat zu gelangen.

Abgesehen von der Wichtigkeit der geplanten Konferenz erachte ich es, als dringend notwendig zu einer mündlicher Aussprache zu gelangen. Falls ich jedoch nach Wien fahre, würde ich die Gelegenheit ausnützen wollen, um auch mit den tschechischen, polnischen Genossen beider Parteien und mit den Rumänen verhandeln zu können.

Falls ich die Reisebewilligung von der Militärbehörde rechtzeitig erhalte, reise ich Samstag zur allgemeinen Konferenz ab, müsste jedoch infolge dringender Angelegenheit bereits am 15. nach Triest zurück und es wäre mir nicht gut möglich vor Februar neuerdingst nach Wien zu fahren.

Für den Fall, dass ich am 13. d. M. nicht in Wien erscheinen kann, werde ich voraus[s]ichtlich an einer spätern Konferenz teilnehmen können.

Es wäre mir deshalb angenehm, wenn es möglich wäre die Konferenz auf einen Zeitpunkt zu verlegen, in welchem die Reichsrat und die Abgeordneten in Wien versammelt wären.

In Erwartung einer Mitteilung.

Mit sozialem Gruss

Wolgeb.
Fr. Dr. Anna Frey
in Wien IV.
Liniengasse Nro. 4

Opombe:

Kopija.

Ich bestätige...: Na pismo, ki ga je A. Frey pisala 30. decembra 1917, ji je Tuma odgovoril 2. januarja 1918. 5. januarja 1918 je Tumi sporočila, da je prejela njegovo pismo z dne 2. januarja 1918. Pismo je pokazala O. Bauerju in omenila zlasti del pisma v zvezi s Tumovo pobudo in sodil je: »hält sie aber für nicht sehr aussichtsreich, da eine Einigung zwischen den rechtsstehenden Majoritäten der verschiedenen Parteien kaum möglich sein wird.« Konferenca bo v vsakem primeru 13. januarja, »die ja auch nicht ganz überflüssig sein wird, wenn am 12. die von Ihnen einberufene Versamlg [Versammlung] zustande kommt und ein Ergebnis zeitigt.« Vabi ga ponovno na konferenco, ki je ni mogoče preložiti na začetek februarja, ker je tisti čas predviden za deželne konference socialne demokracije. Konferenco, na katero naj pride Tuma, pa želijo pripraviti pred deželnimi konferencami. 7. januarja je Frey pisala Tumi pismo, v katerem sporoča, da je konferenca preložena na 20. januar, ker Poljaki ne morejo priti 13. januarja na Dunaj. Poleg tega bo na Dunaju 13. januarja veliko mirovno zborovanje.

FREYTAG & BERNDT (Dunaj)

Kartograf Gustav Freytag (1852-1938) je bil ustanovitelj in lastnik Kartografskega zavoda Freytag & Berndt na

Dunaju.

1

P.n.

Ljubljana, dne 5. VI. 1931

Ersuche mir postwendend bekannt geben zu wollen, ob ich eine fisikalisich-politische Karte der Alpen zwischen Linz-Zürich, in welchen Masstabe und zu welchem Preise erhalten könnte. Die Karte könnte auch in zwei oder drei Teilen sein, jedoch unaufgezogen.

Hochachtungsvoll

P.n.
Verlag Freytag & Berndt, Wien.

Opombe:

Kopija.

...ob ich eine...: Naslovnik je 10. junija 1931 odgovoril, ponudil je stensko karto Avstrije (1:500.000).

2

P.n.

Ljubljana, 22. VI. 1931.

Mit Bezug auf die Karte vom 10. I. M. bestelle ich die kleine Wandkarte von Österreich 1:600.000 in zwei Blättern, unaufgespannt, per S 10.- Die Zahlung erfolgt über Posterlagschein sogleich nach Erhalt der Karte.

Hochachtungsvoll

Freytag & Berndt, Wien.

ANTON (NINO) FURLAN

Anton (Nino) Furlan je bil rojen v Trstu leta 1890, pred prvo svetovno vojno je deloval (živel v Nadrožici pri Komnu) v socialističnem gibanju na Primorskem. V tem času je navezal stike s Tumo. Po prvi svetovni vojni se je lotil časnikarstva. Julija 1919 je v Ljubljani uredil prvo slovensko komunistično revijo Baklja, ki je izšla le enkrat. Oktobra istega leta je poskušal z izdajo nove revije Vstajenje. Tudi ta publikacija je izšla le enkrat. Oktobra 1919 je bil zaprt in februarja 1920 obsojen na osemmesečni zapor. Po vrnitvi iz zapora je bil izgnan v Italijo, najprej je delal pri glasilu Avanti v Milanu, prišel v Rim in se vrnil v rodne kraje. Drugi podatki o njegovem življenju niso znani. V Gorici je v začetku leta 1923 izdajal (urejal) lista Gmajna in Monokelj.

30. /4. 1914.

Sodrug
Anton Furlan
v Nodrašiči št. 2.
p. Komen

Vesel sem Vašega lepega pisma od 28. t.m. in žal mi je, ako v svojem prejšnjem nisem izrazil njih misli dovolj jasno. Jaz poznam in cenim Vašo sposobnost in tudi računim s tem, da ste pošteni. Zaradi a se trudim, da bi našel za Vas tak posel, ki odgovarja Vašemu temperamentu in Vašemu talentu. čakujem odgovor iz Tržiča [Monfalcone] in upam, da se bo dalo kaj doseči - če so sodrugi italijanske ondnosti dovolj iskreni, da izpolnijo to, kar so mi obečali.

Prav ste storili, da ste osebnosti vrgli v kot in tudi za Vas je ugodnejše.

Te dneve upam priti v osebno dotiko z merodajnimi sodrugi, ki hočejo delo stranke s središčem v iču reorganizirati in se prav iskreno zavzamem za Vas. Potrpite torej, da dobite od moje strani poročilo, in vsaj v kakih 14 dnevih.

S sodružnim pozdravom!

mbe:

a.

Iodrašiči...: Tuma je Furlanu pisal že 26. aprila 1914, pismo ni ohranjeno. Na to Tumovo pismo je Furlan odgovoril 28. aprila 1914. Tumi je sporočil, da je službe od 25. novembra 1913, ko so ga vojaški zdravniki izločili »iz vrst braniteljev domovine«. Laž je, če se širijo govoriče, da nič ne dela. Pomaga očetu netiji. Če bi bil sposoben za fizično delo, bi si že poiskal zaposlitev in še pove: »Ker pa to na mojo veliko žalost ni mogoče, sem bil prisiljen ostati toliko doma dokler ne dobim novih moči, pri tem pa nisem pozabil na moje ideale, ki so last svetovne socijalne demokracije, ne da dokažem sodrugom kaj em, temveč, da pripravim teren za poznejše delovanje, in da prenesem prednje straže iz Nabrežine sem gor v Kamnito morje.«
ve upam priti...: Furlan je 14. junija 1914 sporočal Tumi o obisku v Tržiču pri prof. Orlandu Inwinklu in vložil je ponudbo, da postane uradnik pri tamkajšnji ški blagajni. Tumo prosi za posredovanje, sicer pa če ne bo nič v Tržiču odide v svet, v »Kolumbove dežele«, kot je pisal že v pismu z dne 28. aprila 1914. govem kraju vlada »politično in kulturno mrtvilo! Človek bi zrak očistil z bombami, ko gleda to gnilobo...« Verjetno bo imel predavanje »Klerikalizem in alizem« pri železničarski organizaciji v Nabrežini. Furlan ni odšel po svetu. Vse kaže, da je bil ob nastopu vojne vpoklican. Iz pisma, ki ga je pisal Tumi 6. mbra 1914, je mogoče razbrati, da se je bojeval v Galiciji, a je bil zaradi bolezni odpuščten. Znašel se je v velikih denarnih težavah in Tumo je prosil, če bi ga el v svojo pisarno.

4. /5. 1915.

Gospod
Anton Furlan
Nadraščice pri Komnu

Vaše pismo od 2. maja sem prejel ter Vam naznanjam da zastopanja ne morem sprejeti, ker sem v arni in izgubim vsled neugodnih zvez med Gorico in Komnom cel dan od 4 zjutraj. Vsled mojega anjega položaja odklanjam zaradi tega vse komisije tudi, če so plačane.

Čudno pa se mi zdi da Dr. Ferfolja ni prevzel Vašega zastopanja ker vedno prihaja v Komen.

Sicer Vaša zadeva menda ne potrebuje odvetnika in sem prepričan, da se boste znali sami pred iščem zastopati.

S pozdravom

mbe:

a.

pismo...: Furlan je Tumo prosil, da bi ga zastopal v pravdi zoper domačine iz Gorjanskega, ki so ga fizično napadli.
io pa se mi zdi...: Dr. Ferfolja je od Furlana zahteval garancijo za plačilo stroškov, česar mu pa Furlan ni mogel zagotoviti.

dne 22. julija 1919.

Sodругu
Nino Furlan, urednik revije »Baklja«
v Ljubljani

Sodr. Jernejčič bil je tako prijazen, da mi je pokazal prvo številko »Baklje« z objavo moje prerane ti, ter z obljubo čitateljem »Baklje«, da prinesite v sledeči številki spominski članek o meni.

Zdi pa se mi veliko bolj umestno, da Vam napišem sam članek za Vašo revijo, morda me Vaši telji po tem članku presodijo boljše.

Upam, da ohranim svoje dosedaj precej trdno zdravje in vso delovno moč še nekaj let vsaj, iskren želim, toliko časa, da vidim kako se odrazi iz meglene sedanjosti nova tvorba človeške družbe, katere nositelj bo internacionalni proletarijat.

Prejmite iskreno zahvalo za izraženo sožalje proseč da mi prihranite vse številke »Baklje«, katere plačam, kedar bo mogoče pravilno občevanje z Ljubljano.
Sporočite pozdrav vsem somišljenikom

s socijalnim pozdravom

NB. Tiskajte članke posebej po številkah ter z mojim podpisom, a brez drja.

Opombe:

Kopija.

Sodr. Jernejčič...: Glej Anton Jernejčič!

...prvo številko »Baklje«...: Revija, ki je izšla le enkrat (julij 1919), je uredil Nino Furlan, izdajatelj in odgovorni urednik je bil Jaka Žorga.

...z objavo moje prerane smrti...: Julija 1919 je tisk objavil vest, da je Tuma umrl (Naprej 9. 7. 1919, šte. 154, Slovenski narod 9. 7. 1919, šte. 159); sledil je demanti (Naprej 14. 7. 1919, šte. 158).

4

Gorica, dne 13. oktobra 192

Sodrug
Nino Furlan
v Milanu.

Prejel sem z veseljem Vaše pismo od 10. t.m. Premalo pa poznam razmere v Jugoslaviji, da bi Vam poročal. Tudi nimam pri roki »Kampf-a« ker ga že drugo leto več ne dobivam. Nemške stvari postale so mi odrok, mislim, da je treba nekoliko počakati, da se germanska atmosfera izčisti. Zdi se mi, da je tudi težko pisati o razmerah v Jugoslaviji, ker gibanje komunistov, socialistov in socijalnih demokratov v Jugoslaviji náme napravlja vtis velike kolobocije, zmedenih in nečistih pojmov. Še Etbina Kristana se je manjkalo s svojo avtoriteto in svojo republiko, da nikdo ne ve kaj hoče. Za svojo osebo sem se posvetil delu v Beneški Juliji in v italijanski stranki, zato sem Vam glede goriškega dela Beneške Julije na razpolaganje za pojasnila.

Za danes toliko

z bratskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prejel sem z veseljem...: Furlan je pisal Tumi sledeče:

»Po desetih mesecih ječe, katere sem presedel v celjskem zaporu po naročilu in ukazu mojih nekdanjih sodrugov in sobojevnikov, kraljevih ministrov Kristana Korača², Bukšega³ in po milosti tedanjega poverjenika za soc. skrbstvo, falsifikatorja Prepeluha⁴, sem po trudapolnem potovanju dospel danes zjutraj v Milar Mimogrede naj omenim, da sem bil zaprt zato, ker sem se predrznil v smislu Vaših naukov in Vašega delovanja, kakor tudi po vzgledu Vašem dvigniti svoj glk proti kramarski politiki J.S.D.S. odnosno proti vodstvu iste ter pozval proletarijat v Sloveniji k skupnemu nastopu in v odločen protest proti sodelovanju svojih voditeljev z buržijo, da vstopi v III. Internacijo in spremeni ime svoje stranke v »Kom. stranko Jugoslavije«.

Toda to ni bilo zadosti! GG.[gospodje] so zahtevali tudi moj izgon in jugoslovanska buržoazija je ustregla želji svojih hlapcev ter dekretirala moj izgon.

Dne 27. avgusta t.l. sem zapustil celjsko jetnišnico in v spremstvu policije moral odpotovati na mejno črto v Logatec. S seboj so mi dali izgonski list s sliko v kaznijski obleki. K sreči mi je uspelo, s pomočjo enega železničarja, ubežati posledicam. Vsled velike gnječe mi je bilo mogoče raztrgati nujeni dokument ter iti čez mejo nazaj v Ljubljano. Tam sem bil skrit nekaj dni. Postalo je vroče in moral sem bežati - spet s pomočjo železničarjev - v nemško Avstrijo. Prišedši v Graz k moji ženi in otroku, sem se čez par dni javil za dovoljenje za bivanje. V moje največje začudenje, so mi pri tamkajšnji deželni vladi - klerikalni! - dali štiriindvajset ur odloga za odpotovanje; v nasprotnem slučaju me bodo s silo spavili na mejo ter me izročili laškim oblastem.

Odšel sem na Dunaj. Poskusil sem na vse načine dobiti potni list za v Trst. Dobil ga nisem! Pisal sem v Trst in mojemu bratu in celo - misleč, da se Vi nahajate v Trstu - potom italijanskih sodrugov eno pismo sodr. Gaspariju⁵ s prošnjo, da Vam je izroči. Pretekli so tedni, odgovora nobenega. Stranki nisem mogel koristiti, ker če ne smem legalno bivati, ne morem tudi delovati. Bil sem v uradu »Posta«. Toda le provizorično. Moja žena nima kaj jesti! Moral sem poskusiti zadnje, igrati zadnjo karto: ilegalno čez mejo v Udine, od tam v Milan. Dunajski sodrugi so napeljali vezo do meje in šlo je. Brez incidenta sem prešel mejo pri Beljaku in v Pontebi stopil na vlak ter se odpeljal v Udine in od tam sem gor. - S seboj imam priporočilna pisma. Toda pozval sem se tudi na vas, sodruga Regenta in Tuntarja, ker so me tukaj sodrugi vprašali, če Vas poznam.

Sodrugi tu v Milanu me bodo najbrže vtaknili v uredništvo »Avantjar«. Sprejeli so me zelo prijazno ter me vprašali, če poznam gibanje v Julijski Benečiji in katere sodruge poznam osebno⁶. Imenoval sem Vas treh in takoj opazil, da ta tri imena imajo za tukajšnje »bodoče« komuniste nekaj magičnega v sebi, kar nisem mogel konstatirati pri imenu Passigli⁷.

Na vsak način moram ostati tu, dasiravno bi rad prišel gor k Vam, toda internat [zapor] v ulici Coroneo mi ne diši. Nekaj časa moram ostati, vsaj toliko, da dobim potrebne dokumente in da dokažem raznim Petejanom⁸, da se tudi brez politične kramarije, s poštenim idealizmom in čistim marksizmom, da živeti.

Kakor hitro pridobim spet moj italijanski akcent, bom napravil eno turneo predavanj, za katere sem že danes pripravljen. Upam, da v 3-4 tednih mi bo mogoče nastopiti na javnem predavanju in potem, ko bom prepotoval Italijo, posetim tudi ss.[odruge] v Venezia Giulia.

Do Vas imam samo eno prošnjo in ta naj bode namesto nekrologa, katerega sem Vam obljubil v prvi številki - in dato! - zadnji številki moje »Baklje«, ker nam je lansko leto ljubljanski dop. urad serviral Vašo - smrt na potu iz Gorice v Trst. Hvala bogovom, ni bilo treba in Vaš članek⁹, ki ste mi ga posl po s. Igičču¹⁰, da ga objavim v reviji namesto »nekrologa«, mi ga je moj dični prijatelj in kozostrelec Golouh¹⁰ ukradel. Mir njegovi - marksistični duši in lovorenec njegovemu šefu Kristanu; njegovo telo še živi in je to najbrže prodal pomešanjenem revolucionarju Etbinu Kristanu¹¹, kateri misli ustanoviti - baje! - republikansko stranko v Sloveniji. Toda k stvari! Bil sem vedno Vaš zvest učenec in v čast si štejem se tako imenovati. Upam tudi, da vam še nisem napravil nobene neumnosti - ker ostal sem vedno dosleden marksist, t.j. komunist.

Če bi mi Vi hotel sedaj še nekoliko stati ob strani, štel bi si v veliko čast. Samo par vrstic tukajšnjim sodrugom v spopolnilo mojih pisem. Saj pozneje ne bo treba, ker z delom hočem sam sebe legitimirati. Upam, da boste to uslugo napravili, ker pred vsem je prav za prav v današnjih revolucionarnih časih prepotrebno, da preden človek začne z delom, dokaže s pomočjo družih kaj je do danes napravil. Za mene govori komunistična stranka v Sloveniji, toda

odovina razrednega gibanja v Jugoslaviji je izven meja iste, neznana. Zato sem se moral obrniti k Vam in sem prepričan, da me moj up ne bo varal.

S komunističnim pozdravom, Vaš

Anton Furlan

Milanu, dne 9. (10.) oktobra 1920

S. Pišete lahko naravnost na mene, ali pa sodruga Gennari¹² ali pa Serrati¹³ - Via S. Damiano No. 16 - ona dva sta namreč merodajna v vsih vprašanjih. - Orite mi to uslugo, dragi sodrug in rešite me iz situacije, v katero so me pahili buržujski hlapci S.H.S. države. - Tudi bom v kratkem napisal brošuro o rednem gibanju v Jugoslaviji in Vam bom zelo hvaležen, če mi pošljete natančne podatke v konferenci J.S.D.S. in S.D.S. Hrvatske-Slavonije - če se ne otiim - oktobra ali septembra 1918¹⁴ v Zagrebu, tudi če imate pri roki številke »Kampf« z Vašimi članki o Jadranskem vprašanju¹⁵ odnosno o bodoči goslaviji.«

- 1 Glej Anton Kristan!
- 2 Glej Vitomir Korač!
- 3 Vilim Bukšeg (1874-1924), hrvatski socialist, minister v dveh vladah (1919-1920) Ljubomira Davidovića.
- 4 Glej Albin Prepeluh!
- 5 Glej Avgust Gaspari!
- 6 Glej Partito socialista italiano - Rim (Tumovo pismo 21. 11. 1920)!
- 7 Glej Giuseppe Passigli!
- 8 Glej Josip Petejan!
- 9 Morda gre za članek, ki ga Tuma omenja v pismu Furlanu (22. 7. 1919).
- 9a Krojaški mojster Fran Igljič (r. 1883), socialist. Živel je v Trstu in nato v Ljubljani.
- 10 Glej Rudolf Golouh!
- 11 Glej Etbin Kristan!
- 12 Egidio Gennari (1876-1942), italijanski socialist, od leta 1921 v komunistični stranki Italije. Leta 1924 je bil izvoljen v rimski parlament (skupaj z Jožetom Srebričem).
- 13 Glej Giacinto Menotti Serrati!
- 14 Konferenca v Zagrebu, 6. oktobra 1918.
- 15 Glej Der Kampf (Dunaj, Praga)!

Gorica, dne 29. novembra 1920

Cenjeni sodrug!

Veseli me, da ste našel končno posla, ki Vam ugaja. Odkar ste me spomladi l. 1919 obiskal v imenu narodnega odbora v Ljubljani, Vas imam pred vsem za revolucionarja in ne toliko za komunista. Res je, da mora biti komunistično stremljenje biti revolucionarno, a revolucionarjem je cilj revolucija, komunistom je cilj kolektivno gospodarstvo, ki se seveda proti meščanstvu ne da drugače izvesti, nego s tem neprestanih revolucij. Ker živimo v dobi revolucij, Vas smatram na svojem mestu, skrb za razvoj komunizma gre pač drugim. Tudi Bordiga je pred vsem revolter, upam, da se poleg njega čutite v pravem smislu. Čudim se pa zmedu mnenj v Italiji in sploh. Posnema se Rusijo in pozablja se ves ostali svet. Ruski proletarijat in Lenin so razumeli zgodovino in so storili to, kar so jim dejstva velela, zato so se vršili veliki napredki človeštva. Ravno tako pa mora italijanski proletarijat in kedor ga vodi razumeti svojo lastno zgodovino in jo spraviti v sklad z zgodovino človeštva. Tega italijanski voditelji proletarijata ne razumejo zato so naredili že parkratno moment revolte. Vedno jo propovedujejo dobro čutijo revolucionarno stremljenje svojega proletarijata - a vedno ostanejo pri golih besedah. Komunizem na sebi je gospodarski sistem. Kakor deli gospodarstvo na produkcijo in konsumpcijo, tako stremi komunizem za kolektivno konsumpcijo. Revolucionarizem po taktiki pa mora biti, ker meščanstvo ne pusti svojega gospodarstva zlepa iz rok. Italijanski sindikalni proletarijat je docela goden, da se s silo polasti produkcije in bi se je, ako bi ga ne državal birokratizem organizacije. Manj goden je za revolucijo konsumpcije, ker ni še dovolj pripravljen delavec na zemlji, posestnik - delavec. Prva stroka konsumpcije je porazdeliti živila, tod vlada še nesoglasje med kmetom producentom in delavcem producentom. To nesoglasje ni še rešeno v Rusiji, manj drugod, kjer ni niti srednji in mali posestnik. Tega ne razumejo dovolj voditelji komunistov. Dokler ni revolucioniran posestnik, ni mogoča polna zmaga komunizma. Da je posestnik producent nasprotnik delavca producenta, kažejo volitve v Italiji - popolari - kmetje - proti socijalistom delavcem. Enako malo razume se političen komunizem. V bistvu je ta gospodarski. Komunizem naj ustvari kolektivno produkcijo in kolektivno konsumpcijo. Gospodarstvo pa je vezano na kraje in dežele in dele sveta. Gospodarstvo je vezano na reke in morja, solnce in zrak. Tehnično je gospodarstvo vezano na uporabo prirodnih sil po eni strani, na skupljanje servnega kapitala za razvoj tehnike. Gospodarstvo mora producirati mnogo več nego človek rabi za materialne potrebe. Gospodarstvo mora segati v bodočnost, preko dnevnih potreb. Tod je šelej jedro vsega komunizma in organizacije, produkcije in konsumpcije, ki sega preko vseh mej, kraja in časa, ostane temelj komunizma. Proletarijat se mora polastiti teritorija občin in dežel, t.j. zame političen komunizem, katerega se je doslej skoraj preziralo. Ravno revolucionarni socijalisti proti volitvam v parlament in v občine - niso razumeli političnega komunizma, ki mora iti sporedno s produktivnim in konsumtivnim komunizmom, dovolite, da rabim radi kratkosti ta izraza.

Nikar pa ne mislite, da odklanjam revolto. Kjer rabi meščanstvo silo, moramo rabiti jo tudi mi. Le profesorji in doktorji in birokrati, ki vodijo stranko, ne umejo prav tudi revolte. Takrat ko so prvi fašisti nastopili, takrat so morali takoj silo rabiti s silo - in ker raba silo v meščanski državi po paragrafih ni dovoljena, morali so jo rabiti ravno tako zavratno, kakor fašisti. Ako se prigrasijo oni v temni noči, ako oni padajo tam, kjer vedo da ni moč odpora, morali so tudi naši revolterji požigati v tajni noči - požigati tam, kjer dohaja vir dohodkov fašistom. To pa ne more biti delo - velike svetovne stranke, kakor je socijalistična. Kakor italijanska država ne priznava, a ga goji, tako morala je stranka pospeševati organizacijo revolterjev

- mladino, ki je v krvavem boju zmagala fašizem. A zameša se vse! Taktiko in cilje, sredstva in ideje, organizacijo gospodarstva in organizacijo sile, politika in gospodarstvo, sedanjost in bodočnost, teren in delo.

Ker ste propagator napisal sem vam te vrstice.

Tuntarja moram - likvidirati. Žal, da je tako. Callini, Tonet in Inwinkl so pošteni socialisti, zato so sedaj unitari. Jaz pa sem unitarec zato, ker smatram pač italijanski proletarijat goden za revolto in revolucijo ne pa italijansko inteligenco, ne profesorje in doktorje in birokrate, ki vodijo stranko. Vojna je mogoča le pod organičenim vodstvom, sicer je krvavo klanje, ki vstvari uzurpatorja. Krvavo klanje je še danes v Italiji mogoče, ne pa vojna - manjka vojevodov in poročnikov, manjka načela in orodja.

Naši slovenski delavci so danes več ali manj vzgojeni po meni. So komunisti. Bore se za polastitev podjetij, za polastitev zaloga, za polastitev moči v občini. So revolucionarni, ker ne priznavajo mej in gospodstva države. Za revolto pa niso ne vzgojeni ne zreli po znašaju. Bencška Julija pa sploh ni, za revolto in italijanski proletarijat nas mora več ali manj izločiti, kot posebno skupino, ki je nemška, furlanska, slovenska, laška, hrvatska proti enotni masi v Italiji. Tu gre boj med socialnimi strankami, tam med nacionalnimi. Pri nas se nacionalna in socialna revolta ne da ločiti ena od druge.

S pozdravom

Sodr. Furlan
Via Seminario 87

Opombe:

Kopija.

Veseli me, da ste našel...: 23. novembra 1920 je poročal Furlan Tumi, da je našel službo kot propagandist pri strankinem vodstvu in nadaljuje:
»Ne bom Vam opisoval utisov in naj zadostuje, če Vam odkrijem samo enega: »sem prišel do zaključka, da naši latinski sodrugi ne smatrajo dovolj resno sedanjo situacijo in še manj pa komunizem.« Mislim, da je to zadosti, in če dodam še: »da za mene komunizem ni nikakšen šport, pač pa resna doktrina, na čigar podlagi nam je mogoče rešiti socialno vprašanje in osvobodivši se Serrattijeve sentimentalnosti in puhlega doktrinarstva, zagrabiti za edino rešilno orožje, t.j. za komunistično revolucijo« - mislim, da zadostuje popolnoma.

Toda naj bo. Več ali manj me razumete in ste lahko prepričani, da sem bom po kongresu postavil na stran komunistične frakcije pod vodstvom soodr. Bordiga.

Kaj je z ubogim Tuntarjem? Callini in Tonet nista menda že pozabila svojega »dostojanstva« med vojnim časom? Upam pa, da julijski proletarijat brez razlike narodnosti bo sledil samo srečno sodrugom - voditeljem, ki poznajo samo ene vrste komunizem brez raznih priveskov.«

Tudi v Rimu se Furlani ni ustalil. 7. maja 1921 je iz Gorice pisal Tumi sledeče pismo: »Položaj, v katerem se nahajam je takšen, da mu samo karakter, ki je temperiran v trdem in neprestanem boju skoz dolgih 14 let, zamore kljubovati.

Imam samo eno prepričanje: komunistično; samo eno taktiko: intransigentno-revolucionarno. Ne odstopiti niti za eno ped, ne popustiti niti za las: vztrajati in korakati vedno naprej, venomer naprej tja gor do končnega cilja, do osvoboditve dela od kapitala in žigosati, neusmiljeno žigosati in bičati vse one kateri in »bona fidei« grešijo, razkrinkavati vse one, ki z oportunističnimi nameni se pridružujejo revolucionarni armadi!

To je moj credo! Vse preganjanje in pomanjkanje, zapor in obrekovanja, ne sproga ne otrok, ki izročeni na milost bede in nepopisne mizerije, ne pretepanja fašistov in kr. stražnikov me od tega ne morejo odvrniti. Ostal sem zvest Vašim naukom: »socializmu je rešitev brezpravne raje!« Malo vaših učencev je ostalo zvestih učitelju. Jaz sem ostal! In ostal bodem! Boli me samo, da z zgodovino moram vzklikniti in ko so morilci napadli Cezarja, ga je najbolj bolelo bodalo Brutovo.¹

Ne Vi, dragi sodrug, ne spadate med one. Oni so tam, v mojem taboru! Teško mi je. Ne morem si pomagati. Socializem ali komunizem, Marksova teorija je za mene resna stvar; bolj resna kot moja egzistenca, bolj draga in ljubša kot moj otrok in soproga.

Danes sem osamljen in prepuščen usodi. Prvič v mojem 14 letnem pol. delovanju. Celebrità sconosciuti razbijajo stavbo, kjer sem tudi jaz z vso vnmemo in z vso energijo mladeniškega ognja pomagal zidati. - Toda ... Mogoče je potrebno. - Kdo ve! - To je vzrok, zakaj nisem poslušal Vašega nasveta; to je vzrok, ki me sili v ozadje, da sem kot izžeta limona puščen na solcu.

Sedaj grem. Grem, ker hočem spopolniti svojo izobrazbo in zagotoviti egzistenco sebi in svojim, ponosen, da na mojem imenu ne leži madež prostitucije in političnega nepoštenja. Toda je za nekaj časa, le za nekaj mesecev. Dokler se obzorje izčisti. Grem in si mislim: Arrivederci, maschere pagate - arrivederci, illustri mangiapani - arrivederci sulle baricate! Bomo videli, koliko jih bo!

Iz tega boste razumeli, zakaj sem se obrnil do Vas, razumeli boste tudi lahko, zakaj sem Vas imenoval edinega, ki mi lahko pomaga, edinega do katerega imam neomajno spoštovanje kljub temu, da ste ostal v nasprotnem taboru. Pomagajte mi Vi, ker razen Vas ni nobenega, ki bi mi pomagal. Vi ste še edini izhod.

Verjemite mi, da mi še nikdar ni bilo tako težko pri duši, kot mi je te dneve. Pogreznil bi se raje, kakor pa ponižal do moledovanja če ne bi imel še trohico upanja, da še kedaj utegnem koristiti proletarijatu, kateremu pripadam z dušo in telesom. In ta »še kedaj« ni več daleč! V tem sem prepričan, globoko prepričan.

Sodrug Tuma, ne obsojajte me vsled storjenega koraka. Usoda in beda me silita.«

Na to Furlanovo pismo je Tuma napisal potrdilo o prejemu 120 lir, kar je s podpisom potrdil Furlan. Korespondence poslej med njima ni več.

Odkar ste me spomladi: Za kateri odbor gre ni znano.

Ruski proletarijat in Lenin...: Tuma omenja Vladimira Iljiča Uljanova Lenina (1870-1924).

...v Italiji - popolari...: Popolari skrajšano ime za pristaše stranke Partito popolare italiano, katoliške politične stranke, ki jo je vodil Luigi Sturzo (1871-1959).

Tuntarja moram - likvidirati: Glej Giuseppe Tuntar, Alfredo Callini, Luigi Tonet in Orlando Inwinkl!

¹ Omenjata se rimski državnik Gaj Julij Cezar (100-44 pr.n. št.) in njegov morilec Mark Junij Brut (85-42 pr.n. št.).

BORIS FURLAN

Boris Furlan (1894-1957) je začel svojo pravniško pot v Trstu (koncipient dr. Josipa Vilfana) in je imel očitno že takra stike z dr. Tumo. V Trstu je urejal tudi Pravniški vestnik. Po letu 1930 je živel v Ljubljani, kjer je leta 1936 postal redni profesor na pravni fakulteti. Med drugo svetovno vojno je živel v tujini in bil minister kraljeve jugoslovanske vlade v Londonu. Na »Nagodetovem procesu« (1947) je bil obsojen na smrt, nato pomiloščen. Razprave s področja pravnih ved je objavil v znanstvenem in strokovnem tisku.

1

25. novembra [193]2.

Velemenjeni gospod doktor!

V prilogi Vam pošiljam svoj zapisek o predavanju prof. Gosarja. Napravil sem ga za lastno rabo, ga pa lahko porabite po svojem prevdanku. Enako mislim sploh svoje pripombe zapisati po vsakem predavanju. Ako želite kaka pojasnila, sem Vam na razpolaganje.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod
dr. Boris Furlan
odvetnik
Ljubljana, Bethovnova ul. 6

Opombe:

Kopija.

V prilogi...: Predavanje Andreja Gosarja »O občestvu« je bilo 3. novembra 1932 v društvu za pravno filozofijo in sociologijo v Ljubljani (glej Društvo za pravno filozofijo in sociologijo). Bilo je prvo od predvidenih 13 predavanj v sezoni 1932/33. Tuma je napisal 4 tipkane strani komentarja (ohranjeno v ZHT). Andrej Gosar (1887-1970) je bil politik in sociolog, eden vodilnih slovenskih katoliških ideologov med obema vojnama.

2

Ljubljana, 19. IV. 1933.

Velemenjeni gospod kolega!

Srčno hvalo za poslani ponatis iz Zbornika znanstvenih razprav. Ob priliki se oddolžim.

S kolegialnim pozdravom

Velec. gospod
dr. Boris Furlan, odvetnik
Ljubljana

Opombe:

Kopija.

Srčno hvalo...: V Tumovi knjižnici je ohranjen separaten odtis razprave Problem realnosti prava (Zbornik znanstvenih razprav pravne fakultete v Ljubljani, 9/1932-1933) s Furlanovo dedikacijo.

3

9. febr. [1934]

Velemenjeni gospod
dr. Furlan Boris, odvetnik
v Ljubljani
Velemenjeni gospod doktor!

Znano Vam je, da se je ustanovilo Filozofsko društvo s predsednikom dr. Veberjem.

Sem mnenja, da s tem postane naš pravno-filozofični in sociologični klub brezpomemben. Ako se izide iz količkaj modernega stališča, ni več mogoče ločiti splošno filozofijo oz. metafiziko od pravne filozofije in sociologije. Po drugi strani pa smatram, da so naši filozofi na univerzi silno abstraktni teoretiki, ter jim manjka ljudi, ki so stalno v stikih z vsakdanjim življenjem, to so pravniki.

Bilo bi torej umestno, da se obe društvi zlijeta in ker ima filozofično društvo višji naslov, bi bilo prav, ako se umakne naše društvo.

Pogovorite se z predsednikom prof. Spektorskim, da se zadeva izvede.

Pričakuje Vaš prijazen odgovor

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Znano Vam je...: Filozofsko društvo je bilo ustanovljeno leta 1934.

Pogovorite se...: Evgen Spektorski (1875-1951), ruski emigrant, je v letih 1930-1945 predaval na ljubljanski univerzi.

4

Ljubljana, 19. V. 1934.

Velemenjeni gospod kolega!

Srčno hvalo za poslano zanimivo razpravo.

Z odličnim spoštovanjem

dr. Boris Furlan, odvetnik, priv.
docent
Ljubljana, Pražakova ul. 15/II

udani

Opombe:

Kopija.

Srčno hvalo...: V Tumovi knjižnici je ohranjen separaten odtis razprave Teorija pravnega sklepanja (Zbornik znanstvenih razprav pravne fakultete 10/1934) s Furlanovo dedikacijo.

EDITH FURLANI

Edith Furlani, po rodu Angležinja, je bila soproga Tumovega znanca in korespondenta Ljudevita Furlanija. S Furlanijem se je poročila leta 1903 v Trstu.

9. 10. 1913.

Wohlgeborene Frau
Edith Furlani
Hove.

Es fällt mir schwer auf Ihr Schreiben vom August 1913 eine richtige Antwort zu finden. Persönlich kenne ich E. W. nur wenig, weiss jedoch, dass Sie leidend sind. Diesem Umstande schreibe ich zu, dass Sie ohne Bedenken bitter böse Worte an meine Adresse richten.

Freunde habe ich im Laufe meines Lebens nicht gefunden, denn Freunde erkennt man nur in der Noth. Durch diese habe ich mich durch eigene Kraft durchgerungen, habe die Not bis zur Neige kennen gelernt und in der Noth habe ich keine Freunde gefunden und auch nicht gesucht. Herr Ludevít Furlani war mir ein lieber Bekannter aus meiner Jugendzeit. Ich schätzte ihn und würde ihn als Freund ohneweiters anerkennen, da wir uns verstanden und zusammen dachten.

E. W. werden jedoch zugeben, dass auch zwischen Bekannten und Freunden Geschäfte möglich sind. Jede Geldfrage ist ja Geschäft, und das Sprichwort sagt ganz richtig: bei Geldgeschäften hört sich die Freundschaft auf. Ich denke nicht ganz demgemäss und sage auch Freunde haben Geschäfte untereinander, nur dass Sie infolge der Freundschaft nicht nur Geldgeschäfte sind sondern auch Ehrensachen werden. Mir hat noch kein Freund etwas geliehen und habe keinen Freund um Bürgerschaft angesucht. Dennoch muss ich behaupten, dass mir jedes Geldgeschäft dem Freunde gegenüber Ehrensache wäre, demgemäss ist es natürlich, dass ich das Geldgeschäft zwischen mir und Ludevít Furlani als Ehrensache ansah. Ich weiss nicht, warum ich Vorwürfe bekomme, dass ich meinen lieben Bekannten Furlani vor Jahren Bürge war. Er sprach mich an: Es ist mir schwer meine Schwester Frau Zorn um die Unterschrift auf den Wechsel anzugehen. Mache mir ein Gefallen und fertige den Wechsel auf K 400.-, da ich ja im Kurzen von meinem Verleger die nötigen Summen erhalte um die Schuld zu zahlen. Du wirst aus der ganzen Sache keine Schwierigkeiten haben. Ich konnte die Unterschrift nicht verweigern und war sicher dass Furlani sein Wort mir gegenüber löst. Nach seiner Übersiedelung nach England gestand er mir wiederholt ein, dass er seine Schuld nicht begleichen könne und noch immer er warte dieselbe aus irgend einem literarischen Verlage zu zahlen. Nachdem ich seine traurige Lage kannte, war ich auch überzeugt, dass Furlani seine Schuld nur auf dem gesagten Wege zahlen könnte. Soweit ich Furlani kannte, war ich fest überzeugt, dass derselbe nie und nimmer auf mich appellieren wird die Schuld für seine Rechnung zu zahlen. Er war ehrlich genug zahlen zu wollen und wartete auf die Einnahme aus seinen literarischen Versuchen. Deshalb meinte ich ihm entgegen zu kommen sein Manuskript: Religion der Frauen bei Gelegenheit zu verlegen und eine event. Einnahme zur Zahlung seiner Schuld zu verwenden. Solange Furlani gelebt hat war die Sache für mich nicht dringend. Ich wusste, wenigstens war ich überzeugt, dass Furlani aus seinen Einnahmen seine Schuld nicht zahlen könnte, deshalb war ich auch auf seine Bitte stets bereit, den Wechsel zu prolongieren und gab die Erklärung noch kurz vor seinem Tode der Goriška ljudska posojilnica. Als ich ihn schwer krank wusste, war ich deshalb bereit nach seinem Verscheiden die Schuld zu zahlen, und musste dieselbe als Bürge ohneweiters thun. Aus Achtung vor Furlani nahm ich mir vor, sein Manuskript sogleich nach dem Tode zu verlegen. Ich bin heute noch überzeugt, dass ich aus dem Verlage nicht einmal die Kosten erstattet bekäme. Ich hatte nicht einmal eine Ahnung, dass ich mit dem Erlöse die Schuld des Freundes zahlen könnte. Ich weiss nicht, wenn sie es als feinführend finden, dass ich mit dem Verlage nur das Geldgeschäft zwischen mir und Furlani schliesslich ordnen wollte: Als Bürge musst du K 385.- zahlen, als Freund verlegst du dein Werk und machst den Versuch das Geldgeschäft zu regeln. Gelingt nicht dieser letzte Versuch, dann hast du mit dem Verlage nur den letzten möglichen Schritt getan, die Sache zwischen dir und Furlani zu regeln.

Dass Herr Mankoč dazwischen kam ändert an der Sache nichts. Aus dem Verlage hätte ich dann nur den Betrag von K 192.50 zu zahlen anstatt K 385., den weiteren Erlös würde ich ja ohnehin zu Ihren Gunsten zur Verfügung stellen. Nur muss ich wiederholen, dass ich auch heute aus dem Verlage nicht einen Heller Gewinn erwarte.

E. W. haben mir in krankhafter Aufwallung den Kern der Sache ganz verfehlt aufgefasst. In ihrer ungerechten Erbitterung fassen Sie das ganze als Geldgeschäft auf. Nun gut. Wollen Sie gütigst den Betrag von K 192.50 an die Adresse: Dijakša kuhinja, Görz, Osterreich einsenden, und ich werde Ihnen ohneweiters das Manuskript meines Freundes Furlani zurücksenden. Die Sache wird dann ehrenhaft abgetan. Sie haben die Schuld Ihres Mannes ehrlich gezahlt, ich meinerseits habe den betreffenden Betrag zu wohlthätigen Zwecken, d.i. für arme Studenten verwendet. Ich wollte mehr tun, ich wollte wirklich als Freund Furlanis das Werk mit einer von mir unterschriebenen Vorrede verlegen, die nötige Reklame und den Mehrerlös an Ihre Adresse einsenden. Dieses mein Wollen haben Sie mir Ihrem wirklich böshafte Brief vereitelt, deshalb wollen wir die Sache ehrenhaft schliessen. Es wird mich freuen, wenn unsere armen Studenten im Andenken des sel. Furlani einen namhaften Beitrag erhalten.

Indem ich Ihnen alle ungerechten Anwürfe im Andenken an Furlani verzeihe, hochachtungsvoll:

ombe:

oja.

uf Ihr Schreiben...: Edith Furlani je svoje pismo pisala iz Hova avgusta 1913, in sicer kot odgovor na Tumovo pismo z dne 26. julija 1913. To pismo ni anjeno, toda ker Furlanijeva izrecno poudarja »eine Kopie Ihres Briefes«, je bilo to pismo namenjeno drugemu naslovniku in verjetno poslano Furlanijevi v jnost.

ass Sie ohne Bedenken...: Tuma misli na oster ton pisma E. Furlanijeve: »Nachdem ich eine Kopie Ihres Briefes vom 26. Juli 1913 erhalten habe, in lchem Sie mich anklagen falsche und unwahre Mitteilung mit Bezug auf Manuskript »Religion der Frauen« gegeben zu haben und in welchem Sie schlagen ich möge Ihnen direkt schreiben, - so tue ich es jetzt, unsomehr da ich fühle, dass es eine Angelegenheit ist, in die man einen Freund nicht gerb einzieht.«

ass ich das Geldgeschäft zwischen mir...: Tuma je mislil na poroštveno izjavo, s katero je Furlani najel kredit pri Goriški ljudski posojilnici.

sprach mir...: Ves zadolžitveni postopek je razviden iz Furlanijevega dopisovanja s Tumo (glej Ljudevit Furlani). Po prihodu v Anglijo je Furlani mislil dolg avnati z zaslužkom za objavo prevoda knjige o ženski in religiji. Glej Katarina Zorn!

ss Herr Mankoč...: Najverjetneje Ivan Mankoč (u. 1923), trgovec v Trstu.

JOSIP FURLANI

Josip Furlani (1826-1914) je živel kot duhovnik-upokojenec v Villi Vicentini pri plemiški družini Baciocchi med leti 1869-1914. Rojen je bil v Dornberku, od tod tudi njegov pesniški psevdonim Trnjegorski. Dopisoval je v slovenski tisk (Novice, Zgodnja danica) in bil med prvimi slovenskimi narodnimi buditelji na Goriškem.

Ohranjeno je eno Furlanijevo pismo Tumi z dne 2. decembra 1901. V njem prosi za intervencijo pri dodelitvi službe Leopoldu Zorzinu, tedaj poštnemu asistentu v Červinjanu. Furlani posebej navaja, da se Zorzin izpopolnjuje v slovenskem jeziku.

LJUDEVIT FURLANI

Ljudevit Furlani (1864-1913) je bil doma iz Rihemberka (danes Branik), v Gorici je končal realko. Zaradi gmotnega položaja ni mogel študirati, zato se je zaposlil. Služboval je v Trstu, Pragi in na Dunaju. Leta 1905 je zaradi boleznih stopil v pokoj. Živel je nekaj časa v Gorici, nato pa je v Celju urejal list (od leta 1906) Domovina. Leta 1909 se je preselil v Anglijo (soproga je bila Angležinja), kjer je v kraju Hove umrl. Furlani je deloval kot publicist, zanimala ga je zlasti politična in ekonomska problematika. Leta 1912 je izdal v Celju knjigo O najvažnejših političnih in socialnih strankah in strujah, ali kratek uvod v praktično politiko.

Henrik Tuma se je s Furlanijem seznanil za časa bivanja v Trstu (1887-1890). Furlani je bil finančni uradnik, Tuma pa na deželnem sodišču. Mladi slovenski izobraženci so se srečevali v tržaški čitalnici pa tudi v sokolski telovadnici, kamor sta zahajala tako Tuma kot Furlani. V ZHT je ohranjena njuna medsebojna korespondenca iz let 1901-1913; do leta 1907 so ohranjeni le Furlanijevi dopisi. Tako poroča Furlani z Dunja 17. januarja 1901 o svojih načrtih za postavitve trgovskega podjetja na Dunaju. 18. maja 1901 med drugim tudi o možnostih za plasiranje češkega piva v Gorici. O gospodarskih načrtih je pisal tudi 28. maja 1901, o možnosti distribucije češkega piva na Goriško piše tudi 6. junija 1901. O dodelitvi posojila »nekemu trgovcu« (pri tem naj bi sodelovala tudi Trgovsko-obrtna zadruga iz Gorice) piše Furlani 2. novembra 1902, o istem tudi 11. novembra 1902, 28. februarja 1903 in 14. marca 1903. Na razglednici iz Pirana je Tumi (5. junij 1903) sporočal o svoji poroki v Trstu.

6. junija 1906 je Furlani iz Celja sporočal o primernosti ustanovitve neke zavarovalnice kot delniške družbe, pri kateri bi sodelovale posojilnice, včlanjene v Celjski zvezi. Furlani vabi Tumo, naj prevzame njeno ustanovitev v svoje roke («Saj imaš gotovo že dober del materiala pripravljen, ker si sam hotel osnovati posebno zavarovalno zadrugo»). V pismu iz Celja 11. novembra 1906 poroča, da je prosil za službo kopalniškega ravnatelja v Gradežu in govori o svojih gmotnih razmerah. 13. novembra 1906 se zanima ponovno, kako je s prošnjo učitelja Božiča, da študira glasbo na Dunaju (glej Rudolf Božič). 18. novembra 1906 piše o zadevi dr. Robide (glej Ivan Robida), za katerega se je zavzel v Našem listu Ferdinand L. Tuma. V dopisu 23. decembra 1906 graja način pisanja Andreja Gabrščka v Soči. 8. januarja 1907 govori o primeru dr. Robide, 8. februarja o soprogini boleznih, naslednji dan pa o ponudbi goriških klerikalcev, da se zaposli v njih organizaciji na Goriškem. 10. februarja 1907 piše Tumi, da ponudbe ne sprejme. V pismu 11. 2. 1907 še vedno dvomi, ali naj pride v Gorico. 12. februarja 1907 sporoča Tumi, da sprejema njegovo soglasje za zaposlitev v Gorici. 17. februarja 1907 sporoča zopet svoje dvome, ker je za službo podan javni razpis. Pismo 4. marca 1907 se znova dotika nameravane selitve v Gorico. 28. marca 1907 sporoča Tumi o Gregorčičevem pismu, da ni upanja za zaposlitev. V pismu 8. aprila 1907 omenja možnost, da se v Gorici zaposli pri ekSPORTNI zadrugi. Se lahko za to Tuma zanima? 1. maja 1907 seznanja Tumo s polemiko, ki jo Domovina vodi z dr. Povalejem; polemika je sodila v predvolilni boj zaradi Povalejeve službe odmerjevalca davkov (glej Domovina 17. 4. 1907, šte. 44). Dr. Josip Povalej (1869-1944) je bil slovenski katoliški politik na Štajerskem, sicer pa finančni uradnik. Na volitvah (1907) Povalej ni uspel.

V Gorici, 20. /6. [19]07.

Dragi prijatelj!

Mislil sem, da Ti ni kaj všeč ali pa da si betežen, ker nisem dobil dalj časa pisma. - Veseli me, da okreval in da zopet vidiš in sam pišeš.

Dr. Benkovič mora biti grozno nizka natura sodeč po celem njegovem obnašanju. Žal, da so danes površju po večini le taki ljudje, ki nimajo nobenega političnega mišljenja in so le prepričani, da postane klerikalstvu državni poslanec tudi zadnji piskrovez. Treba nam ni ne moralnih ne inteligentnih kvalitet, volj je, da začne po farizejsko javno moliti v cerkvi, da ga je dobro vidijo politični klerikalni činitelji, ba mu je le prišeči brezpogojno pokorščino sv. duhu pa je goden za vsako še tako zaupno mesto. Tak je Benkovič, tak je naš Fon in menda vsi, ki so izvoljeni pod klerikalnim programom.

Kot žurnalist je seveda čudno, da nisi imel še pravde; skoraj bi Ti očital, da to ni dobro znamenje.

EkSPORTNA zadruga ni na robu propada, ampak je sploh le na papirju. Ustanovil jo je neki Anton rekclj, kateri ima najpristnejšo negativno za vsako gospodarsko podjetje in kateremu manjka najpriprostejša eligenca za trgovino; je zaprisežen strokovnjak, piše - kakor vsi Štreklji - uprav klasično slovenščino in omo urejuje kmetski gospodarski list. Potem lahko sklepaš, kako nevaren je tak človek. Za kmete piše

strokovno in poljudno, da bi se smelo gratulirati vsakemu narodu, da ima take pisatelje. Po tej svoji kvaliteti si pridobi neomejeno zaupanje pri kmetih, kateri mu sled tega izročé tudi komercialno podjetje, katero je pa rojeno le za to, da pogine.

Jaz sem bil sicer povabljen na nek pripravljani shod eksportne zadruga. Tu sem se pa prepričal, da Štrekelj niti ne sanja ne, kako treba pričeti. Kmetje pa seveda tudi nimajo in ne morejo imeti pojma o trgovini, ki se vrši skozi in skozi po načelu borze in kjer je vsa korespondenca telegrafična.

Usiljevati se pa nočem in vem, da kmetje tudi sami ne pridejo k meni, ker se naša inteligenca boji, da bi eksportna zadruga res ne pričela delati in da bi bil jaz kriv temu. Oglasil se je res neki Štrandrežc pri meni, ki je imel dovolj zdravega razuma, da je konstatiral, da iz te stvari ne bo nič ako se jaz ne lotim polno nesposobnost Štrekljevo. Iz cele stvari bo le ogromna škoda. Izrekel mi je poleg tega: g. doktor ako izvedete to zadrugo, pojde ne-le cela goriška okolica politično za Vami, ampak cela dežela. V tem pa tiči ravno zajec. Naša inteligenca je le toliko inteligentna, da se boji pravega delavca. Kakor hitro se lotim jaz eksportne zadruga, padejo čez me kakor vrane in krokarji vsi Gregorčiči, Gabrščki, Štreklji in Franki ter izpodkopljejo seveda zaupanje kmeta, katerega je v prvi vrsti treba za tako veliko in riskantno podjetje. Kaj je z novo kmetijsko stranko? Odgovor Ti je proketo jednostaven. Dr. Franko potrebuje politične stranke. Naletel je v deželi na potrebo, znebiti se klerikalne in liberalne stranke dr. Gregorčiča in Gabrščka in zato »lotil« se je »dela«. Res! Dr. Franko je danes tako tešč vsakega političnega in gospodarskega znanja, da smatram skoraj za drzno, ako hoče ustanoviti novo stranko. Ima pred seboj najugodnejši položaj: ogromno gibanje, politično vsestransko nezadovoljstvo in on je homo novus. Vabil me na shod ni in mislim, da se me ravno tako boji, kakor Gregorčič in Gabršček. Zaradi tega do jeseni do deželnozborskih volitev mirno pustim, da se še nova stranka ustanovi. Principijelnega dela bi jaz za svojo osebo v tej stranki ne našel. Ako sem pred 6 leti, ko sem ustanovil narodnonapredno stranko izjavil, da sem za-se socialen demokrat, da pa naša dežela ni godna, da bi se vršilo praktično delo po socialno-demokratskem programu med našim še prepriprostim ljudstvom, danes vidim, da ni druge poti, nego principijelno nastopiti, učiti in zopet učiti in pridobiti za nove ideje inteligentnejše sloje našega prebivalstva. Ne more se iti za politično gospodarstvo, ampak le za zdravo opozicijo za klerikalno in liberalno okuženje našega ljudstva. To delo bi ne bilo težko, ako bi imeli inteligentne učitelje. No! Žal ti sami nimajo pojma o principijelnem vprašanju ter se delajo po svojem vsakdanjem obnašanju skoraj nemogoči za ožjo dotiko s priprostim ljudstvom. Zato računim za sedaj le na svojo dobro voljo in ako pridobim kake mlade akademike »masarikovce«.

Veseli me, da se tudi Ti dotikaš verskega vprašanja. To razumem seveda iz druge strani nego vse naše politične stranke ne izključivši socialno demokracijo. Stara vera je tista, ki izpodkopuje vso moralo našemu ljudstvu. Treba je nove vere in krog te nove vere so vse stranke politični zaspane. Ako ne preostane našemu ljudstvu po končanem življenju drugega nego nebesa in pekel, potem je opravičena edino-le klerikalna stranka in naravnost nonsens je, boriti se za nove stranke. Kaj hudiča pa hočemo boljšega, nego priboriti našemu ljudstvu večno in srečno življenje po truda polnem življenju! Jaz sam bi mirno prenašal vso to našo življenjsko mizerijo, ako bi bil gotov tistega rožastega življenja po smrti, ko se moja duša zopet združi z mojim mesom in da bode to živelo le v bogu.

Zato je po mojem in Tvojem mnenju na Slovenskem nemogoče izogibati se verskega vprašanja. Delo mora biti gospodarsko, ali princip mora biti verski. Imaš tudi prav, da je na Goriškem zopet prišel moj čas. Ljudje so sicer siti Gregorčiča, ali niso še siti dr. Franka. Zato pa je prišel moj čas, namreč, jaz sam čutim potrebo delati. Ne pričakujem, da me ljudstvo sprejme kakor me je nekdanj, marveč vem, da bom imel vse proti sebi! Niti ne vem, če bo socij. demokrat. stranka z menoj zadovoljna, kajti ista ima tudi že svojega voditelja na Goriškem in to je pekovski pomočnik Franc Milost. Je pošten internacionalen proletarskega kova, ki ne razume vse lepote socij. demokratičnega programa. Tako pričnem jeseni po deželnozborskih volitvah politično delo sam proti Gregorčiču, Gabrščku, Frankotu in Milostu. Četudi nič ne dosežem evidentnega, dosežem pa nekaj, da se pojmi zbistrijo in da pripravim pot drugemu boljšemu. S Teboj torej pravim; vse podtikanje o klerikalizmu in liberalizmu je zdravemu napredku le škodljivo, ker si me vprašal odkritosrčno za moje mnenje, Ti jaz tudi tako sporočam.

Eksportne zadruga se drage volje in z vso vmeno lotim, ako se obrnejo kmetje sami na mene. Ustanovitev bo zopet terala od mene ogromnih materialnih in duševnih žrtev; vem pa, da ne morem nič lepšega storiti na Goriškem, nego urediti življenjsko vprašanje goriške okolice. Pot vodila me bo seveda v one kraje, kjer take zadruga imenitno delajo in ako dobim toliko zaupanja, da postavim kmete denarno na lastne noge, kar ni težko, potem mi je tudi uspeh gotov. Ustanovni stroški za eksportno zadrugo bodo znašali iz mojega žepa nekoliko tisočakov ter ne zahtevam od eksportne zadruga drugega nego, da mi to povrne iz čistega dobička. Menda pa tudi te žrtve težko da kdo razume, kakor ni razumel nikdo one, ko sem ustanovil »Trgovsko-obrtno zadrugo« in preorganiziral »Goriško ljudsko posojilnico«. Takrat so ustanovni stroški iz mojega žepa znašali skoraj bi rekel kakih 6 do 7 tisočakov; menda se ti ne dajo dokazati, plačal sem jih pa iz dote svoje žene in vrnil še-le pred tremi leti. - Moje delo je res preživilo vso gospodarsko življenje v mestu Gorica, ali oni uspeh, ki je moral nastopiti še-le potem, ko so vsi ti zavodi prebili ustanovne potežkoče, je izostal. »Mizarska zadruga« je danes sicer veliko podjetje v rokah Rudolfa Konjedica, obadva denarna zavoda sta pa popolnoma izgubila svoje cilje in sta danes navadni liberalni posojilnici. Skoraj se bojim, da tudi novi trud, ako sploh do tega pride, ne bo imel drugega uspeha t.j. da se ga polaste nekateri bolj inteligentni zasebniki in da zopet izpodkopljejo demokratično gospodarsko organizacijo.

V moji družini je vse v redu in želim da tudi Ti in Tvoja soproga popolnoma okrevala.

Srčnim pozdravom

Opombe:

Kopija. Rokopis ni Tumov.

Mislil sem...: Tuma odgovarja na pismo z dne 15. junija 1907. Furlani mu je poročal, da zaradi bolezni ni mogel ne brati ne pisati in prav v času največjega volilnega boja.

Dr. Benkovič...: Furlani je sporočal, da mu je dr. Benkovič »nakopal neko pravdo zaradi žaljenja časti nekega volilnega komisarja [...] Upam, da ne bode nič iz tega, ker sem naravnost priznal, da je dotičnik pomotoma in po krivici napaden in je njemu pripisano dejanje zakrivil nekdo drug.« Dr. Ivo Benkovič (1875-1943), odvetnik, državni poslanec, javni delavec.

...tak je naš Fon...: Josip Fon (1865-1925), rojak iz Volč pri Tolminu. Leta 1907 je bil izvoljen v dunajski parlament kot kandidat goriškega klerikalnega društva »Sloga«, ponovno je bil izvoljen leta 1913.

Eksportna zadruga...: O tem je Furlani izvedel iz tržaške Edinosti. Toda problem eksportne zadruge je v pismu Tumi omenil že 8. aprila 1907: »Moj brat iz Štandreža mi je pisal, da se snuje eksportna zadruga in da bode tam mesto knjigovodje. Svetuje mi naj bi zaprosil za to mesto, ko bode razpisano. Ker prav nič ne vem kedo stoji za to zadrugo, niti kaj zadruga namerava in s kakšnimi sredstvi hoče doseči svoj namen, prosim Te, da mi povej svoje mnenje o podjetju, če Ti je znano. Je li stvar resna? Ima bodočnost? Ali bi bilo delo za me? Jeli stvar gospodarska, brez politične barve, ali stoji ta ali ona politična stranka za njo?«

...neki Anton Štrekelj...: Glej Anton Štrekelj! Štreklji, ki jih Tuma omenja so zagotovo Antonov brat jezikoslovec in univerzitetni profesor Karel (1859-1912) ter njuna bratranca kmetijska strokovnjaka Alojzij in Josip (1868-1955).

...izborno urejuje...: Tuma pri tem misli na Štrekljevo uredniško delo pri Primorskem gospodarju (1905-1915), ki ga je do oktobra 1908 urejal. Uredniške izkušnje si je Štrekelj nabral že pri tržaškem Vinarskem in vrtnarskem listu (1901-1902).

...neki Štandrež...: Najverjetneje Furlanijev brat Leopold (r. 1854), ki je bil nadučitelj na štandreški trirazrednici.

...in krokarji vsi...: Glej Anton Gregorčič in Andrej Gabršček! Poleg tega sta v množinski obliki navedena še gotovo Anton Štrekelj (če že ne vsaj dva zgoraj navedenih) in dr. Alojzij Franko.

Kaj je z novo kmeto stranko?: V pismu z dne 15. junija 1907 je Furlani vpraševal Tumo, kaj je s to novo politično organizacijo in nadaljuje: »Kaj je pa z novo kmečko stranko? Pričakoval sem z napetostjo poročila o shodu pri Jelenu v Gorici. Sl. narod¹ ima kratko, nestvarno notico. Slovenec² pa malo boljso zabavljivo. Soče ne dobivam Gorice še ni - sicer se pa bojim, da se iz vseh teh listov ne bom mogel poučiti o resničnem položaju. Občutek mi pravi, da tudi ta stranka ne bode prava, če je res, da se bode izogibala »verskim« vprašanjem, to besedo jemljem namreč v slovenskem smislu - in pri nas je žali bog po zaslugi klerikalcev in po zaniknosti in neizobraženosti liberalcev vse »versko«, kar se li količkaj tiče duhovske in cerkvene politične moči. Ne cerkvi ne duhovstvu ni pri nas za vero in verstvo ampak vedno in povsod le za politično in gospodarsko moč. Liberalci so to sleparstvo tako dolgo mirno prenašali, da se je v ljudstvu ukoreninil klerikalni nauk: da sta jim župnik in vera eno in isto. Po mojem mnenju je zato na Slovenskem nemogoče se »verskim« vprašanjem izogibati, ker so, to ponavljam, pri nas vsa vprašanja - tudi gospodarska »verska« vprašanja. Bodeš li Ti pri novi stranki sodeloval?«

Jaz se morda motim, zato mi ne zameri, če Ti poročam neopravičene svoje želje. Meni se zdi, da je na Goriškem zopet prišel Tvoj čas - ljudje so in morajo biti siti že Gregorčiča in Gabrščka. Obžalujem, da je dr. Franko, ki je stal do zdaj vedno v strani ter se nikdar ni za drugega brigal kot za svojo pisarno, sedaj nastopal kot ustanovitelj nove stranke, ki bi naj bila, po prvih netočnih in sila kratkih poročilih v omenjenih ljublj. dnevnikih, nekaj neutrum, brez spola, krvi in barve. Jaz mislim, da bi si ljudje po tolikih letih nejasnosti, neodločnosti in praznih fraz, žele dobro resnega, odločnega dela - in pa tudi trdnih političnih načel.

Morda so to le moje osebne želje, pa moj občutek me je že redkokdaj varal in ta mi pravi, da je doba realne politike tudi na Slovenskem že napočila. Vse paktiranje s klerikalizmom in liberalizmom je zdravemu napredku le škodljivo. Nam treba bolj kot vsega drugega jasnih načel in trdnih, odločnih voditeljev. Tvoj čas bi bil sedaj - bojim se samo, da je dr. Franko s svojim nastopom goriškim Slovincem več škodoval kot koristil, če bi bil morda Tebe odgnal od dela zopet v privatno v življenje.

Morda se pa tudi motim - in rad bi videl, da bi temu bilo tako - da bodeta obadva skupno delovala. Veselilo bi me, ako bi mi hotel o tem kaj poročati.

Prosim Te povej mi tudi, če kaj veš o eksportni zadrugi in ali kaniš ti v resnici nastopiti, kljub dr. Frankotu - na gospodarskem in političnem polju.«

Dr. Franko je danes tako tešč...: Tuma (IMŽ 233) je zapisal, da Franko »ni bil mož samotvornega prepričanja, bil je predvsem mož opravil, praktičen, a odkrit človek.«

Vabil me na shod ni...: Frankova kmečka stranka je nastala ravno v času, ko se je Tuma pripravljala na ustanovitev kmečko-delavske demokratične stranke.

Poleg lastnega spoznanja, ki je v njem tlelo že nekaj časa, pa je našel pobudo tudi v nezadovoljstvu predvsem učiteljev do Gabrščkovega vodstva v narodnonapredni stranki. Učitelji so se obrnili do Tume, ki je med pogoji svojega sodelovanja navedel tudi tesno povezanost nove stranke s socialdemokratskim gibanjem. Ker pa učitelji pogojev niso sprejeli, so se obrnili do bolj nevtralnega dr. Franka, »s tem je bila izpričana tudi moja akcija za ustanovitev kmečko delavske stranke« (IMŽ 305). Sam Franko pri snovanju stranke ni sodeloval, pač pa je delo opravil Ivan Mermolja. Mermolja je tudi vodil ustanovitveni občni zbor stranke 13. junija 1907 v Gorici. V pismu z dne 7. julija 1907 se je Furlani zahvalil Tumi za prikaz goriških političnih razmer:

»Tvoje poročilo o zadevah na Goriškem me ni iznenadilo, vendar sem bil malo potr, ko sem ga prečital, ker sem se prepričal, da so se vse moje bojazni uresničile. Ne verjamem, da bo imel Franko kaj pozitivnega uspeha - negativnega pač, ker bode onemogočil ali vsaj znatno oviral pozitivno delo. Bi li ne bilo lepše od njega, da bi bil ostal kar je bil do sedaj - in naj bi bil pustil politiko in gospodarsko delo onim, ki so ga do sedaj vršili. S tem mislim pač samo na Te - kajti »liberalci« so do danes živeli ob tem, kar si Ti ustvaril. Kako dolgo bodo mogli še vzdrževati svoje parazitsko življenje ne vem, moj občutek mi pa pravi da ne več dolgo, ker so prepotentno razsipali, kar si Ti v par letih nabral in nakopičil. Bojim se celo, da bode vse to končalo z moralnim in materialnim polomom, ki bi ohranil za desetletja življenje na Goriškem ter izročil Goričane klerikalcem brezpogojno v oblast. - In vendar se ti klerikalci razločujejo po mojem mnenju samo v tem od »liberalcev«, da imajo manj podjetnosti za dobro in slabo, ne pa morda več vesti kakor Gabršček in drugovi. Ostra je ta sodba, to vem, pa bojim se, da je pravična.«

...kake mlade akademike »masarikovce«: Tuma je delovanje masarykovcev spremljal in zapisal: »Realna stranka masarykovcev mora zastopati na prvem mestu etični moment: zato je pedagoški, zato je radikalna. V tem sem z njo« (Naš list 3. 3. 1906, šte. 9). Med mlade akademike, ki jih je želel pridobiti, je sodil nedvomno tudi Josip Ferfolja. Vendar je do gibanja socialistov-realistov Tuma ohranil svojstveno razmerje, ki je temeljilo na nekaterih nesoglasjih, na primer v drugačnem pojmovanju internacionalizma, do vprašanja češkega separatizma. Tuma je opozarjal na razlike v položaju Čehov in Slovincem.

Veseli me, da se tudi Ti dotikaš...: Na primer članek Kaj nas uči dosedaj volilni boj? (Domovina 17. 5. 1907, šte. 57).

Tako pričnem jeseni...: Deželnozbornske volitve so bile marca leta 1908.

...ko sem ustanovil...: Zadruga je bila ustanovljena leta 1897 (IMŽ 237-8), posojilnica je bila najstarejši slovenski denarni zavod na Goriškem (1883).

»Mizarska zadruga« je danes...: Rudolf Konjedic (r. 1874) je vodil zadrugo mizarjev iz Solkana. Zadruga je kmalu postala njegovo zasebno podjetje. Ko je šel v stečaj, je z njim vred šla tudi zadruga.

1 Slovenski narod 14. 6. 1907, šte. 136.

2 Slovenec 14. 6. 1907, šte. 135.

Predpolagal sem, da bodeš zadovoljen, da sem se končno izrekel za socijalnodemokratično stranko. Sem pač politična natura in si vedel Ti kakor jaz, da brez političnega dela ne ostanem. Imel sem z ustanovitvijo napredne stranke leta 1900 namen, vstvariti sicer ne načelno politično stranko, ampak stranko, ki bi socijalno in ekonomično delovala po modernih nazorih. No veš, da je v družbi pri nas kakor na

Kranjskem težko delati, ker naša inteligenca dejansko ne razume naprednosti in je v bistvu in po vzgoji liberalna. Prezgodaj, dasi sem bil prepričan, da napredna stranka izgreši svojo pot, nisem hotel in mogel pričeti, marveč sem čakal, da stvar dozori, česar sem bil tudi gotov, ker poznam goriški živelj. Vedel sem, da pride gotovo reakcija proti liberalstvu, kakor proti klerikalstvu iz ljudstva samega, in nisem se zaračunal, ker agrarno gibanje ni ničesar drugega nego protest ljudstva samega proti obema izkoriščevalnima strankama.

Agrarno gibanje na sebi je jako zdravo v jedru, gotovo pa je po drugi strani, da pod vodstvom dr. Frankota zaide na stranska pota in se bržkone zlije s stremljenji naše liberalne gospode. Sta pa v agrarni stranki dve struji: ena boljših posestnikov, ki nima nobene načelne podlage, in druga manjšega kmeta in kmečkega delavca, ki pa je v bistvu demokratična. Dr. Franko in Gabršček se pač združita in naslonita na živelj obrtnikov in boljših posestnikov in tako ostane zdravo demokratično gibanje brez vodstva in se bodo zopet izkoriščali deželni zbor in narodni zavodi po stari metodi za osebno pozicijo, privatno in politično.

Po drugi strani je pričelo tudi socialnodemokratično gibanje med kmečkim ljudstvom samim in tudi brez pravega vpliva od zunaj. Število glasov, ki so jih oddali socialni demokratje, ako izračunimo obrtna centra Podgora, Solkan, Miren, Nabrežina, minimalno, zato pa je tembolj simptomatično.

Kakor vidiš, je to zame podlaga: na eni strani demokratična struja dela agrarne stranke, po drugi strani pa samovzniklo socialdemokratično gibanje med našim kmečkim ljudstvom, ki me je privedlo do odločitve, da poskusim stvar organizirati. Škoditi ne morem, četudi si ne delam nikakega praznega upanja, da stranka kar tako čez noč naraste. Vem, da se bo dalo s konsekventnim delom vstvariti krepko načelno in za sedaj opozicijsko stranko, kakršna je za naše razmere neobhodno potrebna.

Važnejše v naši kronovini pa je socialnodemokratično gibanje med Italijani samimi. Ne poznaš razmer, ako prisposodbljaš to socialnodemokratično stranko oni na Štajerskem ali v Trstu. Furlanski značaj na sebi je docela različen od italijanskega in kolikor jaz poznam socialnodemokratično strujo v Krninu, Gradišču, Tržiču in Gradežu, nima prav nobenega šovinističnega italijanskega značaja. Po zadnjem volilnem redu se je priklopila Gorica furlanskim mestom, vsled tega je edino mogoča prememba v dosedanji politični smeri in v gospodarstvu le s te točke. Do samostojne veljave pa pride socialnodemokratična stranka v tej skupini le, ako se združita oba oddelka, slovenski in furlanski, ker se da skoraj z gotovostjo računati, da v doglednem času prodero. To bi pa pomenilo popoln prevrat razmer na Goriškem. Torej ako mora biti delo med našim kmečkim prebivalstvom vzgojevalno, je mogoče pravo politično delo le z internacijsko slovensko-furlansko socialnodemokratično stranko.

Danes še govorim kakor opazovalec, nisem še storil nikakega koraka, ali upam, da v par letih lahko dokažem, da vidim prav. Čital sem sicer Tvoje opazke glede tega z zanimanjem, nimajo pa name nikakega vpliva.

Tvoje članke v Domovini sem čital ter sem se s tem vprašanjem tudi sam zase že bavil. Rešitev vprašanja pa je jako težka. Sporočam Ti le na kratko, da stojim jaz na stališču, da je treba odpraviti vse deželne zборе, kakor tudi dosedanjo samostojno upravo občin v starem historičnem smislu, marveč je vso javno upravo unificirati v smislu francoske oziroma angleške uprave. Bavim se sedaj z Redlichovo knjigo: Ueber englische Lokalverwaltung in šele, kadar tukaj izluščim svoje misli, se tudi javno oglasim. V zvezi s tem pa je tudi vprašanje avtonomnih sodnikov. Sodstvo mora pričeti že v občinah in edinomogoč samostojen sodnik je sodnik v smislu angleške avtonomije. Raditega je sedaj zame prezgodaj zastopati kako mnenje. Je pa to vprašanje eno tistih, ki me najbolj zanima, ki pa ni le zame, ampak sploh lahko rečem za strokovnjaka eno najtežjih.

Opombe:

Kopija. Ni ohranjen zaključek pisma.

Predpolagal sem, da bodeš zadovoljen...: V neohranjenem pismu je Tuma sporočil Furlaniju, da vstopa k socialdemokratom. 12. marca 1908 mu je Furlani odgovoril:

»Tvoj sklep vstopiti formalno v soc. dem. stranko in prevzeti vodstvo na Goriškem je mene in mojo ženo prav od srca razveselil. Če se to zgodi potem imamo jamstvo, da napredna misel ne bo ne zaspala ne tako propala in se zavrgla, kakor se je »naprednost« naših liberalcev na Kranjskem in na Goriškem. - Jaz razmer sicer ne poznam tako natančno, da bi si znal prisvajati zanesljivo sodbo - pa zdi se mi, da moraš dobro premisliti, ali bi bilo momentalno dobro, da prevzemaš hkrati vodstvo jugoslovanske in ital. socialne demokracije. Kolikor imam priliko opazovati razvoj narodne misli v soc. dem. stranki, sem opazil, da imajo nacionalci zdaj v stranki glavno besedo in da jo vodijo. To pa ne samo pri nas na Štajerskem, kjer vodi soc. dem. stranko Resel¹, ki je v Celju razvil svoj nemško narodni program tako, da z njim lahko skoro z Wolfom² konkurira. Tudi v Trstu se Pagnini³ v tem oziru lahko meri z Rizzijem⁴ - razlika med enim in drugimi je samo ta, da so soc. dem. pametnejši nego meščanski nacionalci, ker priznavajo tudi njim pravico do narodne eksistence poleg sebe.

Tudi slovaški soc. dem. so se nedavno v Prešburgu ločili od madžarskih iz narodnih obzirov, ker jih Madžari niso hoteli priznati kot ravnopravne in svojepravne zadruge v splošni organizaciji, kateri bi bili radi utisnili madžarsko narodni značaj⁵. Zato bi bilo morda bolje, ako bi se Ti omejil samo na jugosl. soc. dem. in prevzel nje vodstvo ne samo na Goriškem ampak če bi mogoče tudi v Trstu in potem vrhovno vodstvo za vse Slovensko. Pod Tvojim vodstvom bi se stranka okrepila, razvila in dvignila na tako stopnjo, da bi postala vsaj narodna voditeljica naše narodne in kulturne politike. Iz teh razlogov bi Ti svetoval, da pusti vsaj za trenutek ital. soc. dem. naj jih vodi kak Italijan«.

Število glasov, ki so jih oddali...: Marca 1908 so bile deželnozbornske volitve. Nekaj malega glasov so dobili tudi socialistični kandidati.

Čital sem sicer Tvoje opazke...: Najverjetneje Furlanijev članek Jugoslovanska socialna demokracija in slovenska politika (Domovina 24. 1. 1908, šte. 9) ali pa nepodpisani Vprašanje kmetijskih delavcev in drugih kmetov za vas (Domovina 14. 2. 1908, šte. 18).

Bavim se sedaj...: Gre za delo pravnik in politika Josefa Redlicha (1861-1928) iz leta 1901.

...vprašanje avtonomnih sodnikov: O tem piše Furlani 12. marca 1908:

»Danes sem Ti poslal včerajšnjo šte. »Domovine«⁶. Prosim Te prečitaj moj uvodnik, v katerem sem izrazil jaz kot nejurist in nestrokovnjak svoje mnenje o neodvisnosti in nedotakljivosti sodnikov in o uradnem posebno o sodnem jeziku. Meni se zdi, da je moj nazor pravilen - če tudi ni izražen v strokovnem jeziku ne jurističnih in ne filozofskih učenjakov. Ako se Ti zdi ideja diskutabel, prosim Te napiši o tem razpravo za kako nemško revijo n.p. Oesterr. Rundschau⁷ ali morda za kako drugo, ali morda za kako češko revijo. Meni se zdi da pridemo po tej poti hitreje do rešitve narodnega in jezikovnega vprašanja, kakor pa potom deželne avtonomije, katero zagovarjajo Čehi, Poljaki in deloma tudi Nemci«.

- 1 Hans Resel (1861-1928), socialdemokratski politik, državni poslanec (1905-1918).
- 2 Karl Hermann Wolf (r. 1862), nemški nacionalist, publicist, uradnik in državni poslanec.
- 3 Silvio Pagnini (1876-1943) je od leta 1902 deloval v socialističnem gibanju v Trstu. Med leti 1907-1909 je bil državni poslanec.
- 4 Odvetnik Ludovico Rizzi (r. 1859), italijanski liberalni politik v Istri, državni in deželni poslanec, deželni glavar.
- 5 V začetku stoletja so znotraj madžarske socialdemokratske nastali spori; slovaški socialisti so hoteli ustanoviti lastno organizacijo. To so dosegli le za krajši čas, potem so se ponovno vključili (marec 1909) v madžarsko osrednjo organizacijo in tu imeli svoj Slovenský výkonný výbor socialné demokratické strany Uherska.
- 6 Domovina 11. 3. 1908, štev. 29. Uvodnik Jasnosti zahtevamo! govori o jeziku na sodiščih.
- 7 Österreichische Rundschau, dunajski štirinajstdnevnik.

Dragi prijatelj!

Pogrešal sem bil od Tvoje strani že delj časa pisma, ker si mi bil poprej večkrat pisal in me je vsako pismo vedno zanimalo.

Tvojo knjižico bi prevzel rad v kolportažo za socijalno-demokratsko stranko, je pa nekoliko predraga, ne na sebi, marveč za delavce. Upal bi se prevzeti v kolportažo 100 iztisov po 50 h. Ako mi jih moreš prepustiti za tako ceno, jih lahko takoj pošlješ, plača Ti potem celo vsoto deželna organizacija.

Zlagam se s Teboj, da med meščanskimi sloji dobiš malo čitateljev za svojo knjižico. Sicer pa ni čuda, kajti precej inteligentni ljudje, akademično izobraženi, so mi že priznavali, da jim je vse mišljenje ruskih mislilcev tako oddaljeno, da se ne morejo vdomačiti, in neki slovenski profesor mi je odkritosrčno priznal, da ruskih pisateljev ne more prebaviti, ker čuti, da jih dovolj ne razume. Sicer pa lahko to oficijelno čitaš v Ljubljanskem Zvonu, če se ne motim, iz leta 1901 za časa redakcije Bežka, ki je sicer jako nadarjen človek, je pa pri neki oceni izrekel: »Mi Slovenci bolj razumemo Nemca, Italijana, Francoza, da celo Angleža, nego ruskega mislilca«, in nasvetoval je celo, naj bi naši prelagatelji prelagali raj iz germanskih in romanskih jezikov.

Skoraj sem se posmejal, ko govoriš o Slovencih, ki bi bili prečitali Tolstojeva dela. Jaz bi skoraj stavil s Teboj, da danes na celem Slovenskem nima nikdo zbranih Tolstojevih del razun mene. Kvečjemu če so naši ljudje čitali Tolstojeva zbrana dela v nemščini.

Enako je o verskem vprašanju. Verski problem dejansko naše razumnike tako malo briga, da se človek naravnost čudi, kako je mogoče, da imamo klerikalne in liberalne ljudi: ene, ki pravijo, da verujejo, in druge, ki pravijo, da ne verujejo. Zakaj in kako verujejo eni in drugi, pa seveda ne zna nikdo povedati. Nasprotno. Kratak čas, odkar sem v delavski stranki, sem prišel do spoznanja, da o tem vprašanju skoraj treznejše misli priprosto delavec nego naši razumniki. Glavna zapreka pa, da naši razumniki ne mislijo o verskem vprašanju, pa je ona komoditeta in indolenca, ki je znak naših inteligentov. Kakor hitro naš akademik postane uradnik, potem se vsako učenje zanj konča, vsaka knjiga mu postane balast. Versko vprašanje je pa posebno zaradi tega težko, ker je tako silno subjektivno. Ne pomaga skoraj, mnogo o tem vprašanju razpravljati in, dasi imam ravno jaz slabo stran da o tem predmetu jako rad govorim, zdi se mi vedno, kakor da bi prazno slamo mlatil. Sodim namreč po sebi. Vsako, še tako lepo knjigo o verskem vprašanju sem čital skrajno skeptično in je imela name jako malo vpliva. Le dogodki v lastnem mojem življenju in le kar je direktno z izkušnjo v zvezi, le to je počasi, tekom mojih let ustanovilo polagoma lastno versko prepričanje. In mislim si: kakor ni name mrtva črka mnogo vplivala, tako tudi na druge ne bo. In zgodovina življenja vsakega človeka vsakemu ustvari, ako vsaj o sebi premišlja, tudi posebno versko prepričanje. Jaz si ne morem misliti mladega človeka, pri katerem bi versko prepričanje ne bilo v najtesnejši zvezi s tvorilno fantazijo, ki ustvarja raj in pekel, radost in žalost. Kadar v človeku vrc predvsem afekt in čustvo, potem je naravna psiho fizična reakcija: ustvarjanje form. Poezija se ne da ločiti od verstva. Šele ko se človek pomiri in ko v njem nadvlada razum, šele takrat loči poezijo od verskega prepričanja, šele takrat mu postane nepotreben antropomorfen bog in postane mu nepotreben raj preko zemlje. In koliko misliš, da je takih, da mirno gledajo predse in so zadovoljni z življenjem, kakor jih obdaja, in če jih obdaja zlo, da čakajo kakor le Commandeur v Zolovem »Lourd« v smrti le dan rešitve?! V tem, imaš prav, tiči glavni vzrok liberalnega strahopetstva in praznosti. Ker taki ljudje vodijo javno življenje, je seveda, da vsak političen boj pri Vas in pri nas postane barbarski in menda poznaš tudi goriške razmere, da niso nič manj barbarske nego Vaše štajerske.

Oceno Tvoje knjižice preskrbim za drugi teden. Pošljem jo v Naše Zapiske v Delavski List in v Rdeči Prapor.

Z iskrenim pozdravom Tebi in soprogi

Opombe:

Kopija.

Pogrešal sem bil od Tvoje strani...: Furlani se je Tumi oglasil 2. maja 1909 in odgovarjal na pismo, ki ni ohranjeno. Pred tem je Furlani pisal Tumi - sodeč po ohranjenih pismih - 22. decembra 1908.

Tvojo knjižico...: Gre za prevod H. E. Crosbyja študije Tolstoj in njegovo poslanstvo (Celje 1908). O prodaji knjige pa je Furlani pisal Tumi 11. maja 1909:

»Hvala Ti za prijazno pismo in za prijaznost, da hočeš razpečati 100 izvodov brošurice o Tolstoj med delavce. Govoril sem z založništvom in je pripravljeno Ti prepustiti 100 izvodov po 50 vin. Pri tem ne bodo pač nič zaslužili baš nasprotno, zdi se mi da bodo še nekaj doplačali toda mene to neizmerno veseli, ker pride vsaj ena knjižica v roke takim ljudem, ki jo bodo razumeli in imeli kaj užitka od nje.

Referent v Delavskem listu¹ se je zmotil, ko je poročal, da je Tolstoj in njegovo poslanstvo sestavljeno iz dveh angleških brošur, ne, to je prva in sama zase, druga brošurica: »Tolstoj kot učitelj;² še le izide, ko bi tiskarna imela časa delo zvršiti. Jaz sem rokopis za obe brošurici (ki sta obe enako veliki) izročil tiskarni koncem oktobra 1908 ter sem upal, da izideta obe že za Božič [1908]. Mesto tega izide »Tolstoj kot učitelj« junija, ako pojde po sreči. Upam, da bode »Tolstoj

kot učitelj tudi meščanske kroge malo bolj zanimal, če imajo kaj smisla za odgojo svojih otrok. Posebno zanimiva bi bila pač za odgovornost in pedagoge in za penaliste: ker ima precej dolgo in zelo zanimivo poglavje o penologiji, v katerem Crosby razvija o kaznih in kaznovanju ideje, ki so, kakor se meni zdi tudi naših najboljšim juristom še čisto neznanе. Svoje in Tolstojeve nazore o kaznih pa podpira s citati iz del najboljših ameriških strokovnjakov v jetniščarstvu, kaznilništvu i.t.d. Kratko malo, zdi se mi, da bode druga brošura tudi naše meščanske rojake bolj zanimala, ko prva, ki govori samo o verskem vprašanju. Sicer je pa prav lahko mogoče, da delam naši gospodi krivico in da je tudi v tem obziru vzvišena nad take prismojknjene ideologije.«

Sicer pa lahko to oficijelno...: Viktor Bežek je v Ljubljanskem zvonu (15/1895, 514-515) poročal o slovenski izdaji romana Bele noči Fjodora M. Dostojevskega i zapisal: »Resnica je, morda nekaterim trpka, a zato nič manj istinita, da bi naši prevoditelji v nemški, laški in drugih zapadnih literaturah našli veliko več našemu narodu primernih snovij.«

...v Zolovem »Lourd«...: Gre za osebo iz romana Emila Zolaja (1840-1902) Lourdes. V slovenskem prevodu romana (1952) nastopa kot Komandir.

Pošljem jo v Naše zapiske...: Poročila Tuma ni objavil. V Naših zapiskih je leta 1909 objavil sicer dva prispevka o pisatelju Tolstoju.

1 Delavski list, 30. 4. 1909, štev. 18.

2 Furlani je prevedel brošuro ameriškega tolstojevca Ernesta Howarda Crosbyja (1856-1907). Prevod Tolstoj in njegovo poslanstvo je izšel v Celju leta 1908 (dedikacijski izvod za Tumo ima datum 27. 4. 1909). Brošura Tolstoj kot učitelj je izšla v Celju leta 1909 (dedikacijski izvod je datiran 22. 9. 1909).

4

Gorica, dne 24. 11. [19]0

Dragi prijatelj!

Menjico sem podpisal in poslal Goriški ljudski posojilnici.- »Tolstojovo poslanstvo« se pri nas med delavskimi krogi dobro prodaja in rado čita, dvomim pa, da se enako godi v drugih krogih.

Tvoje brošure »Tolstoj kot učitelj« pa nisem dobil še pred oči. - Zakaj mi ne pošlješ vedno po en iztis, kadar kaj izdaš? »The Religion of Woman« je jako lepa snov ter mi vsekako pošlji en iztis; - upam spraviti knjižico v kolportažo.- Posebno za ženske manjka čtiva.-

Za besedo »tosk master« ne morem drugega nasvetovati, nego »delovodja«, ako nočeš opisa »odkazovalec dela«.-

Z nečakom nisem v nobeni dotiki več, ker mi isti noče položiti državnega izpita, in se mi preveč potepa po svetu.- Vem, se nezmerno veliko nauči, in morda je tudi prav, da porabi mlada leta za tako učenje vendar ne vem, kako stvar izpade, ako si ne poskrbi malo za svojo eksistenco.-Zato ga puščam docela pri miru, ker tudi poznam njegov značaj in vem, da je sploh zaman, kaj svetovati ali odsvetovati.

Vsa naša politika ni vredna, da bi se resno o njej govorilo.-Le toliko Ti poročam, da se odpirajo naši stranki nova pota in kraji, in da rastemo.- Toliko mi je dovolj, ker vse drugo so rezultati, ki sami nastopajo, ali le stranskega pomena; edino politična vzgoja je produktivna, in moja dosedanja politična skušnja mi je prigabila vsako politikovanje, ki ni združeno s vzgojo, ker le ta je zame jedro vsega.-

Pri meni je vse zdravo, dva fanta sta v realki, deklica je pričela letos hoditi v šolo, trije fantje so pa še doma, seveda vsi prepuščeni docela ženi, ker me je ista prepričala, da je vsaka podrobna vzgoja od strani očeta, dokler niso otroci dovolj pristopni težjim mislim, skoraj neugodna, in da je predpogoj vsaki vzgoji, po šoli in po možu, vzgoja od strani matere, in da obstaja vsa ta materina vzgoja v bistvu le v tem, da se ohranijo otroci dobri po srcu in zdravi po telesu.- Kakor vidiš za tako vzgojo pa je poklicana žena v družini in kadar vstvari ta podlago, posegnem lahko še le jaz vmes ter učim dečke samostojno misliti in hrepeneti pri praktičnem delu.-

Upam, da Ti angleško podnebje kljub vsej severni megli ne bo delo slabo, in da se vsaj v polnem miru ob strani žene pozdraviš.-

Pričakuje, da mi večkrat kaj sporočiš iz Tvoje nove domovine.

Te pozdravljam

Opombe:

Kopija.

Menjico sem podpisal...: Furlani se je 15. septembra 1909 odpovedal službi v Celju in se preselil v Anglijo. Dva dni pred odhodom (20. 9. 1909) je Tumo prosil v pismu za garancijo za 400 kron dolga pri »Gabrščkovi posojilnici« v Gorici. 17. novembra 1909 se je Furlani oglasil iz kraja St. Ives v Cornwallu. Prosil ga je najprej za podpis menice. Sicer pa mu je sporočal o vtisih iz Anglije, kjer sta prebivala z ženo že nad dva tedna.

Tvoje brošure...: Furlani je vpraševal, kako mu je brošura všeč.

»The Religion of Woman«...: Furlani je poročal, da prevaja McCabovo delo o verstvu ženske. Gre za delo angleškega reliologa Josepha McCaba (1867-1955) iz leta 1904.

Za besedo »tosk master«...: Pravilno task master. Furlani je vpraševal, kako naj prevede.

Z nečakom nisem...: Glej Ferdinand Lev Tuma! O njem je Furlani pisal, da ga je srečal v Londonu. Veruje, da bo Ferdinand izpolnil vsa pričakovanja, ker ima »popolnoma Tvojo značaj, Tvojo energijo, žilavost, vztrajnost in strast do dela. Ako bi Vas bilo 100 Tumov na Slovenskem, bi dobil slovenski svet kmalu čisto drugo lice.«

5

V Gorici, dne 27. maja 1910

Dragi prijatelj!

Pošiljam Ti v prilogi željene slovenske izraze; za posamezne bi se dobilo več besedi, najboljše so one, katere sem podčrtal z rudečilom. Sicer se gotovo dobè še drugi, toda napovedani so pravi. Sobolj, tulen so ruske besede, ali v slovenščino sprejete. Za štant nimam pravega izraza, kajti stan se rabi le za kočo v planinah, n. pr. planinski stan, ki služi za ljudi, staja pa služi za živali, oboje se pa zamenjava. Imel je svoj stališ, pa sem slišal že rabiti za prodajalca, ki je imel postavljen štant, predmet sam pa sem slišal dosedaj le pod tem tujim imenom štant. Smuči so izboren izraz za ski, in ski je ravno Schneeschuhe, Schneereifen pa

okrogli obroči za hojo po snegu. Navaden neveščak smuči in pa kreplje zamenjava. Drugih pojasnil Ti menda ni treba? Če jih pa rabiš, obrni se name.

Tvoj rokopis pregledam čez počitnice do jeseni, morda pa tudi že meseca junija. V ponedeljek sem v Gradež na solnce in v morje ter pričakujem, da se že iz Gradeža vmem nekoliko ozdravljen. Delam er še vedno toliko, kakor kdo drugi ali tudi več, le da čutim posledice, to je da nič več ne spim. Prišel sem to daleč, da več kot tri ure spanja na dan nimam. Jelo mi je letos malo nagajati tudi srce, bržkone je začelo stajati šibko, vsled tega da prav nič ne spim. V vnanjem lahko delam duševno in tudi telesno, delam težke e, le bojim se posledic. In ker se vsega tega zavedam, stojim pred vprašanjem, kako ali odložiti breme sedanjega dela, ali pa kako okrevati. Moral pa bi gotovo dnevno delo omejiti na minimum, kar bi me spet pravil nezadovoljnega, in taka nezadovoljnost je zame docela identična z boleznijo.

Nikakor ne misli, da me je stvar potrla, naredil sem Ti le opazko mimogrede, ker sva si vajena, d seboj priobčiti, kako stojiva. Veseli me, da se Ti tako dobro držiš, ter upam, da Ti do jeseni tudi o sebi očam ugodno.

S prijateljskim pozdravom

Imbe:

ja.

Ljajm Ti v prilogi...: Furlani je v pismu 12. maja 1910 prosil Tumo za slovenski prevod nekaterih nemških besed. Zahvalil se mu je za odgovor (ni ohranjen). rokopis pregledam...: 29. aprila 1910 je Furlani Tumi sporočal usodo rokopisa prevoda knjige *Verstvo žene*: lgo se nisem oglasil, ker sem čakal da izvem končno usodo svojega prevoda *Verstvo žene*. Sredi februarja sem bil poslal rokopis g. Gabrščku, ki ga je l videti predno se definitivno odloči. Danes sem dobil njegov odgovor. Piše mi, da mi rokopis vrača, češ, da ga ne more rabiti. Pravi tudi, da bi bilo treba l piliti ter primerjati moj prevod z originalom ali s kakim dobrim nemškim prevodom, kar bi ga pa stalo mnogo truda in denarja. Ta pripomnja o piljenju i.t.d. sta navadna neotesanost. Prevod je dober, jezik tak, da mi ga g. Gabršček ne more bolj opiliti ker sem to sam storil. Da moji prevodi iz angleščine niso l to so mi potrdili ljudje, ki so čitali obe brošurici o Tolstoju in kateri imajo slovenščino bolj v oblasti kot pa g. Gabršček. Naj bi bil rajši rekel, da si ne upa je izdati, ali da je ne mara izdati brez nadaljnih opazk, bilo bi mnogo bolje. Kmalu pišem tudi g. Gabrščku, da če ni rokopisa še odposlal, naj ga izroči Tebi. ja dobiš in če imaš toliko časa, prosim Te prečitaj ga in mi svetuj, kaj naj storim. Škoda bi bilo, ako bi se spisa ne izdalo, ker me je prevod stal veliko truda in sem si prizadel, da sem delo tudi v vsakem obziru pošteno izvršil. Sicer pa čitaj in sodi sam. Slov. žensko društvo tudi nima denarja za take stvari, obljubilo e pa, da proda 50 izvodov, ako knjiga izide. Bamberg¹ je odgovoril, da se je o knjigi katera še ni na nemščino prevedena, informiral, da bi zato rad prej čital pis, predno se odloči, da pa ni upanja, da bi mogel knjigo izdati, ker se taki spisi na Slovenskem ne čitajo. Schwentner² bi tudi rad čital rokopis. Prepričan da ne bode ne eden ne drugi hotel knjige založiti, zato res ne vem, ali bi bilo vredno trošiti denar za poštnino in jima pošiljati rokopis na ogled. Ravnal se po Tvojem nasvetu. So Ti li poslali iz Celja brošuro *Tolstoj kot učitelj*? Jaz sem ravnatelj zveznih zavodov plačal en izvod s poštnino vred in sem ga prosil rat naj Ti jo pošlje, z enako prošnjo sem se obrnil tudi na odbornika *Zveze* dr. Kalana³, naj intervenira pa ker nisi nikdar omenil, da si kaj dobil, sodim, da je vse zastoj. Taki so naši trgovci, denar jim pošlješ naprej, sprejmenega naročila pa ne izvrše.«

ni se je k prevodu znova povrnil v pismu z dne 12. maja 1910: »Žal nama je zelo, da se ne počutiš telesno več tako dobro kakor po navadi, upava pa, da se lesno zdravje in vsa nekdanja svežost in žilavost povrne, ko se spočiješ. Preveč si delal in ker so človeške moči omejene, ne more biti tudi Tebi dovoljeno ti brez konca in kraja, brez odpočitka, brez prestanka. Staramo se res vsi, toda 52 še ni taka starost, da bi jo mož Tvojega zrna čutil. Preverjen sem, da je ne boš, ko se povrneš z morja in z gor, če ne boš tudi tu pretiraval in delal prenapornih tur.

Gabršček se je bržkone skesal. Mislil je, da dobi knjigo, v kateri bo nanizano precejšnje število pikantnosti iz življenja cerkvenih mogotcev, v tem e pa motil. Da jezik ni tak, kakor v kaki noveli, to rad priznavam. Stil se zdi tu pa tam trd in neokreten, to je res, toda temu je kriv deloma original, ki je pisan nem, učenjaškem tonu, deloma pa neobdelanost našega jezika, na katerem ni nič ali prav malo podobnega napisano in si mora človek sam krčiti pot in se riziti skozi tvarino kakor najbolje ve in more. Ne vem, ali bo mogoče dobiti sploh kakega človeka, ki bi delo založil, in vendar bi morda ne škodilo ako bi jo anske žene in tudi slovenski možje čitali. Morda bi vzbudila v njih kaj poguma - svobodno misliti«.

1 Otomar Bamberg (1848-1934), tiskar in založnik v Ljubljani.

2 Lavoslav Schwentner (1865-1952), založnik in knjigotrožec v Ljubljani.

3 Furlani omenja Zadržno zvezo v Celju in njenega sodelavca dr. Ernesta Kalana.

V Gorici, dne 11. 7. 1910.

Dragi prijatelj!

Do danes nisem prišel do časa, da bi Ti nekoliko obširneje odgovoril.

Najprej Ti naznanjam, da me Trgovsko obrtna zadruga tirja, ker si Ti z obrestni zaostal in mi preti ožbo. Veš, da je biti za poroka že na sebi neljuba stvar in postaja še kočljivejša, ako se dobiva tirjalna ma. Zato se Ti priporočam, da bodi točen z plačevanjem obrestij.

Kar se tiče Tvojega dela »Žena in verstvo« je isto jako interesantno; sem pa mnenja, da težko iš založnika. Najmanj sebičen je še Schwentner, dasiravno ga je že skušnja izučila, da je bolj previden in je zadnji čas izjavil, da ne sprejema nič drugega v zalogo, nego spise Zupančiča, Cankarja, to se pravi, no spise dobrih pisateljev. Mož pravi, da je dosedaj imel vedno zgubo. Pri Gabrščku je prima in ultima o dobičkarja. Prevzame Tvoje delo le, če je siguren, da ga razpeča z dobičkom. Tvoja knjiga pa je preveč iverska. Če bi bila samo protifarška, potem bi jo Gabršček precej prevzel v zalogo. Protifarški boj je n njegov političen princip. Vse kaj drugega pa je, če se gre za vprašanje vere. V tem oziru je Gabršček cej trivijalen. Tu se pa naravnost rečeno boji nele državnega pravdnika, da mu knjigo konfiscira, anpak i se tudi duhovstva in občinstva. Gabršček sploh verskega vprašanja ne razume in sam, kadar mu prede, e zavetja v molitvi. Tako je pri neki priliki molil celo noč rožni venec z deklami vred, da bi potolažil svoj ih. Kakor vidiš, tak človek ne bo natisnil knjige, kakor je Tvoja, kjer se dejanski emancipira človek skih predsodkov.

Brez drugega pa sem mnenja, da bi se Tvoja knjiga konfiscirala kot protiverska in tako bi založnik el škodo in tudi odgovornost. Knjiga po svoji vsebini pa tudi ni, ravno zaradi rečenega, za slovensko

občinstvo. Bi se pač dobilo neko število odjemalcev, ki razumejo nekoliko to zamotano vprašanje in bi jo kupili tudi zaradi profitarstva, ali mnogo odjemalcev ne bo.

Kar se tiče jezika, Ti brez ovinkov povem, da ima Gabršček prav, ko Ti očita, da je jezik trd in slog nekoliko šepav, izrazi sem in tja nejasni. Pozna se na knjigi, da si imel pred seboj angleški original in zaradi tega so predolge in zamotane konstrukcije. Samostalniki so preveč nakopičeni. Moral bi pač celo knjigo predelati, tako da bi sploh angleškega originala več ne pogledal, marveč vzel Tvoj sedanji prevod in istega pisal po slovenski. Skrajšati stvari ter iskati lepših krepkejših izrazov in seveda tudi nekoliko paziti r blagozvočnost. Nekoliko pogreškov sem začrtal s svinčnikom na rokopisu, seveda sem zapisal to, kar mi je v prvem momentu prišlo na um. Imperfektivna in perfektivna verba malo ločiš, zaradi tega je mnogo [manjka besedilo].

Tudi nedosledno rabiš »iz« in »z«, dasi je treba ločiti »zbrati« in »izbrati«, ali pa »speti« in »izpeti« itd. Tudi preciznosti manjka. N.p. se rabi »delo sem pričel«, »kruh sem načel«, »knjigo sem začel« Seveda se take finejše ločitve v naši literaturi vedno bolj zanemarjajo in jezik vsled tega vedno bolj kali. Kakor sem Ti že očital, imaš preveč samostavnikov in ne delaš razlike med »anje«, »tev«, »va«, in »ava«. N.p. rabiš »odpravljanje« za »odprave« in za »odpravo«, in tako večkrat. »Zakon« je zame »Gesetz«, »Ehe« je šele pozneje nastalo. »Postava« je zame »Satzung«, »Freiheit« je svoboda, »prostost« je bolje »Ungebundenheit« »neveznost«. Vera »der Glaube«, verstvo »Religion«. Veda je zame »Disziplin«, znanje »Wissenschaft«, znanstvo »Wissenschaftslehre«. »Odvisen« je iz nemščine, »zavisen« iz ruščine. Plod je »die Frucht«, sad je zame »Setzfrucht« ali »Obst«. Otrok je plod žene in ne sad. Sad je »was sich setzt«, plod je pa to, kar plodi. »Siguren« je nepotrebna ptujka namesto »gotov«. Zame je istinito »wirklich«, dejanski »tätlich« in »tatsächlich«, dejstveno pa toliko kot »wahrsam«. Nastati je zame »entstehen« als Eintreten, postati »entstehen« als Werden. Omika je zame »Bildung«, »kultura« naj ostane ptujka, izobrazb pa je »Gestaltung«, naobrazba je nepotreben hrvatizem. »Küstengestaltung« = obrežna izobrazba. Pri nas se meša vse vprek: naobrazba, izobrazba in omika. »Bildung« seveda v drugem smislu je tvoritev ali tvorba. Tvoj »das Gebilde«. Rekli bi: »slikar je prav izobrazil to figuro«, »je omikan človek« = gebildeter Mensch in ne »izobražen človek«, čeravno se tudi »Gestaltung« dà prav dobro rabiti kot sinonim za »Bildung«, ali ker imamo dva izraza, zakaj jih nedosledno rabiti.

Seveda takih opazk bi Ti lahko napravil celo knjigo. Na nedostatku preciznosti pa trpimo sploh vsi, ker so nas v šoli in v javnem življenju prav zastrupljali z nepreciznostjo in nelogičnostjo. Kadar posluš človek naše prve govornike izven juristov, kadar zagovarjajo in se jim gre za njih stranko, potem govorè tako kolobocijo, da se ne more reči, da naša slovenska inteligenca govori slovensko. To, kar piše Slovenski Narod, je mišljeno nemško in tudi slovenske besede so spakedrane iz nerazumljivih čeških, ruskih, poljskih srbskih in hrvaških besedi, poleg zanemarnjenih, dobrih domačih izrazov. Knjige družbe sv. Mohorja in Slovenske Matice so ravnotako pisane brez jezikovnega kriterija, ako odvzamemo posamezne boljše pisatelje. Knjige družbe sv. Mohorja pa naravnost rečeno zastrupljajo naš jezik in ker se jih vsako leto vrže svet na stotisoče, to tembolj škodi dobremu razvoju našega jezika.

Kar se tiče vsebine knjige same, podaja mnogo zanimivega in mikavnega, vendar pa ima mnogo stvarnih napak. Pisana je docela iz angleškega stališča. V tem oziru bi bilo treba mnogo pojasniti. Tudi sploh bi se moralo knjigo komentirati, ker je pisana za slovenske kroge. Funkcija žene n.p. je po mojem mnenju jako pomanjkljivo označena. Žena pomenja »die Zeugende«, kakor mož »der Vermögende«. Mož c seme, žena rodi, to pomeni filologično bešeda žena in mož. To je tedaj bilo jedro funkcije dveh spolov. Le-ta funkcija je prvotno prirodna, živalska. Žena je postala najprej mati. Kakor je dotika moža z ženo le spoln ljubezen, tako je tudi ljubezen med materjo in otrokom temeljno socialna ljubezen, jedro altrozizma. Že precej pozneje, ko se je človeška kultura razvijala in človek stopil v zgodovinsko dobo, postane žena tudi gospodinja, še pozneje postane možu prijateljica in menda najpozneje ljubica. In še danes marsikateri kulturen človek ne razume, da mora na svoji soprogi ločiti in iskati te peterc kvalitete žene in matere, gospodinje, prijateljice in ljubice, in rekli bi, da ni mnogo žena, ki čutijo in imajo sposobnost do teh peterih funkcij. Najčeste dobi se soproga, ki je dobra žena, dobra mati, dobra gospodinja, da pa je ob enem prijateljica, treba je že precejšnje splošne izobrazbe. Da postane poleg tega možu res tudi ljubica, mora biti estetično in etično visoko razvita. Ako je danes toliko mož nezvestih ženam, je to zaradi tega, ker manjkata zadnji dve ali zadnja kvaliteta. Dobra prijateljica soproga še drži, spolen stik soprogov pa je šele takrat, kadar se soprog in soproga zavedata vsak svojih peterih vezij in dolžnostij. Najtežje vprašanje je seveda vprašanje ljubezni med možem in ženo, ker tu se zahteva visoka omika od obeh strani. Le individualno se kaže idealni stik soprogov in nikjer ga ne dobimo kot splošni socialni pojav. Pri Grkih, ki so bili predstavitelji stare kulture, je bila funkcija žene ločena. Soproga Grku dejansko ni bila družega nega žena = die Zeugende. Pri Grkih je žena rodila otroka. Bila je tudi mati, dasi je javnost imela velik vpliv na vzgojo otroka in ga izročila javni vzgoji. Kot gospodinja ni imela odločilne funkcije, vendar se lahko reče, da je bi grška soproga v prvi vrsti žena in poleg tega mati in gospodinja. Prijateljico in ljubico pa je Grk imel v heteri, ki se je v to svrhu tudi vzgajala. Enako imamo tudi pri Japoncih. Na eni strani žena, mati gospodinja na drugi gejljša. Historično pa je, da je pri obeh narodih, pri Grkih in pri Japoncih, ločena še posebna funkcija tj. živalsko spolno občevanje. Zato se je smatralo pri Grkih dolžno sužinjo. Kakor je morala streči in delati v hiši, tako je morala tudi biti na razpolaganje gospodarju, da je umiril svoje spolne strasti. Danes kulturnem našem društvu se mora spolno občevanje subsumirati v soprogi kot prijateljici in ljubici in ravno zaradi tega, ker se gre za družitev živalskega nagona, dvignjenje, za umirjenje tega nagona, da postane le polje estetičnega in etičnega čustvovanja, to je danes moderni problem seksualnega in ob enem tudi zakonskega vprašanja. V tem oziru je stališče Tvoje knjige silno pomanjkljivo. Žena je konservativna po telesu in duši iz biološkega principa. Ako je žena ustvarjena zato, da sprejema seme in to seme raste v nje in se razvija tekom 9 mesecev, tedaj mora biti vse telo žene prirojeno za to da ga fiziološkim in

žnaničnim potom brez tresljajev goji in redi. V tem že je izražen konservativen pojem žene. Otrok v telesu utere je zaradi tega 9 mesecev vedno pod vplivom edine in iste krvi in več ali manj istega značaja. Mož pa ravnotako biološkičnim putem napreden. Semne moža ni cnako, marveč je fiziološkičen plod kratke dobe. radi tega tudi semne bistveno notranjih svojih lastnostij ne vzdržuje in ravno to diferencira tudi plod, tako se v materinem telesu različno razvija.

Kakor vidiš, pogrešam v knjigi ravno biološkičnega in fiziološkičnega temelja in le iz tega se po njem mnenju da vprašanje žene, moža in spolno vprašanje razumeti. So tudi nekatere zgodovinske napake naravnost knjige same, marveč napačnih virov, ali tako daleč pač moja kritika ne sega, ker bi bila to tudi ar špecialistov.

Ako torej knjigo izdaš, Ti ne bo kazalo družega, nego, da jo sam založiš brez upanja na dobiček; kakor pa jo moraš za rabo Slovencev temeljito predelati, jezikovno in komentirati po vsebini.

Ob enem Ti priporočam še neko privatno zadevo. Moj nečak Ferdinand še vedno štravancira po etu brez ciljev in glave. Namesto da bi napravil izpit v svoji stroki, študira vse mogoče, name pa napravlja s, da študira tako, da končno ne bo veliko znal. Vse to, kar piše po listih, ne kaže skoraj nobenega predka. Bil je sedaj po nemških, francoskih in angleških univerzah, ali iz vsega njegovega delovanja ne lim družega, nego precejšnje sterilnost.

Zadnji čas si je vbil v glavo, da napravi slovansko tiskarno v Londonu. Kaj tacega si utegne uisлити le bolna glava in pravilo se mi je, da si mu dajal tudi Ti prav. Ne verujem. Poskušali so s tako karno že v Parizu precej imoviti krogi slovanski in znani pisatelji, pa so seveda v kratkem morali uvideti, je njih ideja prazna. Dokler se slovanska plemena niso enakomerno razvila in dokler je tehnična kultura sednjih narodov, Nemcev, Italijanov, Francozov in Angležov toliko višja nad slovansko, potem se ncentrira vse delovanje posameznih plemen zato, da se kolikor mogoče okoristijo modernih pridobitev likih narodov. Noben pameten Čeh ne bo rekel, da je napredek pri Slovencih in tudi ne pri Rusih, ampak Nemcih, Angležih in Francozih. Mogoč je k večjemu literaren stik, ali tukaj bi jaz bil za to, da se vsa samezna slovanska plemena poslužujejo enega samega svetovnega slovanskega jezika tj. ruskega. O tem danes niti ne more biti govora, ker so Čehi popolnoma germanizirali svoj jezik, Poljaki pa ne marajo esar slišati o tem. Slovaki, Srbi, Slovenci pa so še daleč nazaj v kulturi in literaturi in preveč pod vplivom sednjih narodov, da bi se v tem oziru osvestili. Po drugi strani pa je vsako simpatiziranje za oficijelno sijo nemogoče, dokler vladajo tam tako barbarske razmere kakor dosedaj. Dokler na Ruskem ni zmagala olucija, je vsako zblizanje Slovanov nemogoče. In neoslavizem, kakor prosvitleni Bulgari prav pravijo, ni i družega, nego orodje reakcionarne Rusije, da zopet rogovili po Evropi sedaj po porazu proti čilemurodu japonskemu.

Kakor vidiš v tem, ko še vse vre, ko še ni ničesar ugodnega, pa delati gospodarsko podjetje, ki bi bivalo moči šele iz združenih političnih in kulturnih del, je toliko, kakor pričeti zidati na strehi. Imaš na njega nečaka nekoliko vpliva, glej, da mu to nezrelo idejo izbiješ iz glave ter mu svetuješ: fant Ti si še ad, zato fantaziraš o vseh mogočih rečeh, se Ti pa ne ljubi sestri nekoliko mesecev za mizo in prebaviti ojo matematično disciplino. Bahaš se z energijo, ali energija se ne kaže v tem, da se skače po svetu in a dolgove, marveč energija se kaže pri vsakdanjem delu in zmagovanju svojih pravih dolžnostij. Ko naš toliko moči, da bi zmagal svojo lastno disciplino, ki naj Ti ustvari eksistenco, potem ne boš v veškem življenju nikdar kaj vreden. Ti morda študiraš in to Te bo morda vzdrževalo v gotovem položaju. pa kar boš, ne boš iz svoje volje in energije, ampak vsled ugodnih razmer. Vrni se torej v svojo movino, na svojo univerzo, napravi izpit, potem se že itak po tem plodnem delu osvestiš, tako da boš znal lje redariti pot svojemu duhu.

Stariši Ferdinanda so vsi obupani. Zaradi tega storiš dobro delo, če poveš nečaku tudi moje lišče, ne da bi seveda mene imenoval.

S prijateljskim pozdravom

Tvoj

ombe:

ija.

urej Ti naznanjam...: V pismu iz kraja Hove sporoča Furlani 18. julija 1910, da je za nastalo kriva posojilnica Trgovsko-obrtna zadruga.

se tiče Tvojega dela...: V pismu z dne 18. julij 1910 je Furlani napisal nekaj pojasnil k Tumovi kritiki: »Hvala Ti za prijateljski trud, ki si ga imel s čitanjem in ravljanjem rokopisa ter s poslanimi jezikovnimi pojasnili in kritičnimi pripombami. Nasvetovane jezikovne korekture in stilistično pilenje izvajam sedaj - in m, da bo vsa stvar precej čitljiva. Komentara pa ne bom pisal. Vem, da je knjiga pisana v prvi vrsti za angleško ženstvo - mislim pa, da bi jo tudi slovenske a in tudi slovenski možje s pridom čitali. V tej stroki nimam ničesar po mojem mnenju je pa že skrajni čas, da napravimo že enkrat konec liberalnemu canju in zabavljanju na farje in da začnemo o tej resni stvari resno govoriti, kakor se ljudem spodobi. Knjigo smatram samo za spodbudo k kostojnejšemu, svobodnejšemu razmišljanju o verskih vprašanjih, o ženi in cerkvi, o veri in morali, o odgoji otrok brez pomoči oficijelnih verstev i.t.d. Vem, e Mc Cabie v marsičem moti, prepričan sem pa tudi, da nikdo ne pozna cele resnice niti o sedanjosti, kaj šele o preteklosti. Vsak pošten delavec na tem u pa je spoznal košček te resnice ter si prizadeva to svoje spoznanje utemeljiti in podpreti. Čim duhovitejši in spretnejši je, tem več pristašev in iišljenikov bo imel. Naloga slovenskih kritikov bi bila opozoriti čitatelje na zmote in nedostatke autorjevih izvajanj - in občinstvo bi s tem mnogo pridobilo in alje do nadaljnjega preiskovanja bi bilo podvojeno. Slovenski kritiki pa ne prisojam niti toliko poguma niti toliko poštenja. Knjiga bi ji bila neljuba, zato bi jo : vsega zamočala. S tem bi bila rešena nje liberalnost in klerikalcem bi se tudi ne zamerila, kar je za kritika osebno posebno važno.

Da je prevod trd in se mu povsod pozna boj z angleškim načinom izražanja misli je res - in se zdaj temu prav nič ne čudim. Ko sem prevajal, sem elesno tako slab, da sem komaj sedel in držal pero v rokah. Delal sem pa, ker sem hotel in maral z delom bolezen obvladati. Dokler človek dela - živi, mene a takrat bolezen grozno tlačila in bi me bila kmalu skrušila - pa se ji nisem dal. Ko sem delo dokončal sem bil telesno v resnici krepkejši in vesel, da sem namen izvedel, vsaj kolikor se mene tiče. Da bi pa to tudi na vnanje pokazal, sem želel, da bi knjiga čimprej izšla, zato sem jo ponudil A. G. [Andrej ršček] še predno sem jo znova predelal. Vse to se je zgodilo v podzavesti in mi je šele zdaj jasno, kako je bilo. Sedaj, ko mirno razmišljam o naši kulturni eriji, bi se takega dela ne poprijel, ker vem, da ne dobim založnika za knjigo - sam je pa ne morem izdati. Od 200 K - na mesec, s katerimi morava z ženo ti in večkrat tudi zdravnike in zdravila plačevati se ne da nič odtrgati za izdajanje še tako potrebnih knjig. Lampret¹ iz Kranja mi je pisal naj mu pošljem

rokopise v pregled. - Ko ga predelam mu ga pošljem, če ga hoče izdati, naj ga izda. Če ne zanetim prvi ogenj v kaminu, ko bo na jesen zopet zeblo - in mirna Bosna. Slovenci zaradi tega ničesar ne izgube, imele bodo dovolj lepih knjig za pravo izobrazbo in razvedrilo, kakor »Življenje sv. Genovefe«, »Lurška pastirica« i.t.d. Ako bi pa Lampret proti vsemu pričakovanju izdal ali hotel izdati in bi mu jo konfiscirali, bi ne imel veliko izgube, ker bi vsak češki socialista v parlamentu konfiscirana mesta rad imuniziral in bi potem knjiga izšla kot interpelacija. Tako delajo tudi na Češkem.«

Ob enem Ti priporočam še neko privatno zadevo: V istem pismu je Furlani poročal o Ferdinandu L. Tumi naslednje: »Kar se Tvojega nečaka Ferdinanda tiče, me veseli, da sem Tvoji želji izpolnil še predno si mi jo naznanil. Bilo bi mi zelo, zelo žal, ako bi Ti in Tvoji sorodniki mislili, da sem na tej njegovi zmoti le količk skriv s tem, da ga v njej utrijam, mesto da bi ga skušal od nje odvrniti.

Vso stvar Ti moram malo obširneje pojasniti.

Ko sva se srečala v Londonu (koncem oktobra 1909) mi je med drugim pripovedoval tudi o tej ideji. Glavni predmet najinih pogovorov so pa bili takrat njegova politična pisma, katera je nameraval izdati v posebni knjigi in iz katerih mi je nekoliko odlomkov prečital. Govoril mi je tudi o podjetju v katerem si slovenski dijaki s svojim delom toliko prislužili, da bi ob tem zaslužku lahko živeli in študirali v Londonu na raznih visokih šolah ali pa praktično delali v trgovskih in industrijskih institutih. Jaz sem za svojo osebo prepričan, da se Slovenci in Jugoslovani sploh od Angležev lahko največ nauče. S tem ne mislim baš na Angleže v stari domovini, ampak na one, kateri s toliko energijo in s toliko razumnostjo ustvarjajo nove države v Kanadi, Novi Zelandiji, Avstraliji, Južni Afriki i.t.d. Kdor to delo opazuje in vidi kako od dne raste in se razvija, mora dobiti sam veselje do dela - do pametnega, do prepremljenega in modro zasnovanega dela. Tega pa ne moreš zasledovati na nemških univerzah, tudi v Avstriji, v Parizu ali v Italiji ne - za vse to je najbolje mesto London. Od tod najlepše in najlažje pregledaš ves anglosaksonski svet in njega zveže z ostalimi narodi in državami. Strukture in veze svetovne politike in svetovnega gospodarstva nikjer tako jasno ne vidiš in spoznaš kakor tukaj, kjer je že vseskoz v središču obojega. Iz teh razlogov mi je bila ideja simpatična in sem rad poslušal, ko mi je razvijal svoje nazore o tej. Govoril je vedno s tako samozavestjo ter poudarjal, da bi bilo treba postaviti vso stvar na realna tla strogo trgovskoprakse in da je projekt tudi že na vse strani proučil, da se bo pa, predno se je loti, že do zadnje podrobnosti in možne eventualnosti informiral doma in drugod da bo vsako ponesrečenje izključeno in uspeh zagotovljen. Predvsem pa hoče dovršiti svoje študije in si pridobiti v učenjaškem svetu (t.j. med nac. ekonomijo) dobro in spoštovano ime. Z obzirom na to se jaz nisem spustil v kritiko projekta (ki vrhu vsega tudi še ni bil gotov) in sem ga smatral samo za dober stimulan k intenzivnemu študiju doktorata ali položitvi izpitov.

Po zimi sem dobil pismo v St. Ives, v katerem mi je poročal, da je obolel. Od takrat se mu pa zdravje ni več nikdar stalno vrnilo. Tako moram vs sklepati po dejstvu, da je v Göttingenu tudi bolan, dobil je angino. Tudi ko sva se v marcu t.l. videla v Londonu ni bil še zdrav in je potem, predno se je odpeljal na Nemško zopet malo slabši, v Göttingenu, kakor pravim že slabši. Pomisli na vse to ter na vtis, ki ga to njegovo pogosto bolevanje mora napraviti na me, sem po brezvestnosti dveh zdravnikov brez rešitve zgubljen - in ne boš se čutil, da sem mu svetoval, naj gre domov in če drugače ne more tudi pred promocijo in naj se do dobrega izleči, naj pa potem jeseni promovira - par mesecev prej ali poznej, to nič ne de, glavna stvar je vendarle zdravje.

Pred odhodom na Nemško je bil par dni pri nas in je dejal, da bo na jesen promoviral. V prvem pismu iz Göttingena je pisal o raznih profesorjih filozofije i.t.d. in še posebno o svojem srečanju s prof. soc. ekon. Cehnom, katerega ljubljenec je in pri katerem, tako sem vedno mislil namerava promovirati V drugem pismu mi je prijavil, da je sklenil iti tri leta na kmete, obdelovati zemljo in znanstveno delati, da si zdravje popolnoma utrdi. Plodove njegovega znanstvenega delovanja bode objavljala School of Economics v Londonu, kjer je poslušal predavanja. Potem pa (po treh letih) se povrne v London in izvede svojo idejo o tiskarni etc. Spotoma se vstavi na kaki nemški ali švicarski univerzi, da promovira in se habilitira. Ve, da bodo vsi proti njemu, toda ne da se oplašiti niti odvrniti od storjenega sklepa, kdor ni z njim enih misli - mu pač ne more pomagati izvesti njegovih načrtov.

Na to sem mu šele v par tednih odgovoril, ker se nisem maral prenegliti. Že prej sem se bal, da malo preveč odlaga promocijo ali končne izpite Imel sem pa tudi na sumu, da kakor marsikateri človek več objubi kot pa izpolni. To pa zato, ker mi je jeseni v Londonu pravil, da ima v delu dve knjigi, eno o denarju, katero izdajo Tržačani, ne vem več prav ali N.D.O. [Narodno delavska organizacija] ali poseben konsorcij, druga bi bila kratek priručnik nacionalne ekonomije, kateri bi izhajal celo leto 1910 v Učit.[eljskem] Tov.[arišu] in potem v posebni knjigi. Bil sem zelo radoveden na obe, ker vendar ne smeš človeka soditi samo po njegovih člankih v slov. političnih listih - te se le premnogokrat piše v vsej naglici in se pušči v njih mnogo stvarnih in jezikovnih napak in nerodnosti. Zato se nisem mogel vzdržati in sem ga vprašal tako mimogrede, kaj je s tema knjigama, ki jih je napisal, ker je pomotoma poslal knjige, ki bi je b pri delu potreboval domov (ali na Dunaj). Bilo mi je zelo žal - toda molčal sem. Zdaj sem se pa v vsega zopet spomnil in si nehote mislim, da če za tri leta odloži promocijo, sploh ne bo promoviral. Čeprav je zelo odločno že vnaprej odklonil vsak poskus uplavit na njegov najnovejši načrt niseem mogel drugače ko, da se mu povedal vsaj, kaj si jaz mislim o vsej stvari, ne da bi mu hotel s tem kaj svetovati. Smisel in vsebina mojega pisma je bil na kratko ta le: zdravje je pred vsem potrebno, kar storite zaradi zdravja, je prav in proti temu ne bo mogel nikdo nič ugovarjati. Kmetovati in znanstveno delovati bo težko. Kdor misli, da je fizično delo za duševnega delavca odpočitek, se moti. Utrujenost je utrujenost, naj že bode od dela z glavo ali od dela z roko in dokler se od te ne spočiješ ne moreš in ne smeš začeti novega dela. Problem tiskarne se mi kaže z gospodarskega stališča v tej obliki: Vi, kot lastnik tiskarne bi morali plačevati svojim neizurjenim stavcem za tri do štiri ure dela na dan, (več bi ne smeli delati, da ne zanemarijo svojih študij) toliko, kolikor plačujejo v domovini izurjenim stavcem za osem ur dela na dan. To bi bilo samo tedaj mogoče, ako bi bili založniški dobički od del in publikacij Vašega zavoda tako ogromni, da bi te izdatke lahko pokrivali. Na to pa je težko misliti. Za vsako stvar bi morali imeti vsaj do 20 tisoč naročnikov in že po tem ne vem, ali bi bil založniški dobiček dovolj velik, da bi mogli svoje stavce tako sijajno plačevati. Toliko naročnikov bi nabral samo neizmerno popularen človek, kot nac. ekonom imenjak če tudi svetovne slave, ne bode imeli na Slovenskem nikdar te popularnosti. Jaz bi na vašem mestu pred vsem promoviral, saj vam to ne dela nikakih težav; s tem bi dosegel troje: 1 bi ustregel onim, ki so vam blizu in so vam dragi ter želijo, da to storite. 2. imel bi mir, da si utrdite zdravje. 3. čas, da se pripravite na habilitacijo, kajti kolikor meni znano ni niti na Nemškem, niti v Švici mogoče promovirati in se habilitirati kar tako zaporedoma. Da bi ga za vse slučaje spravil na kako praktično idejo, sem dejal, da se slov. žurnalistika sedaj tako razvija, da bi si kot dober žurnalist lahko pridobil dobro ime in ugled ako bi vstopil v redakcijo [Slovenskega] Nar[od]a in dobil list v svoje roke. - Mislim sem da bode hud - mesto tega mi je 7. 7. pisal karto, da ga je moje pismo zelo veselilo, ker vidi, da se strinjam z njim, več mi bo pisal pa šele z doma. Tako je vsa ta stvar. Opisal sem Ti vse verno in po resnici - in mislim da mi nikdo ne more z opravičenostjo očitati, da sem slabo nan uplival, ali ga vtrjal v kaki zmoti. Prosim Te, da vzameš to na znanje in poveš tudi svoji sestri in Ferdinandovim roditeljem, ker bi mi bilo v resnici hudo, ako bi mislili, da sem ga spravil na napačno pot.

Kolikor bo meni mogoče, bom skušal nanj uplavit, da se prime česar koli praktičnega. Zdi se mi pa, da je že itak v svojem srcu opustil idejo na tiskarno in London sploh, faktom je nadalje, da stoji popolnoma pod uplivom Tvoje osebe in karjere. Ti si mu vzor v vsem, Tebi na ljubo ali recimo da bi bil Tei enak, bi tudi on rad kaj velikega ustvaril. Iz tega pod zavestjo dejstviujočega nagona se je rodila ideja o tiskarni i.t.d. V tem je hotel posnemati celo Tvoje napake, kajti rekel mi je, da ko bo vsa stvar enkrat urejena in v teku ter gospodarski zavarovana in utrjena - jo prepusti drugim (kakor si Ti vse svoje zavode v Gorici drugim prepustil). Z obzirom na to boš Ti tudi lahko najprej gotov z njim. Povabi ga k sebi, naj bo v Gorici en mesec. Hodi z njim na sprehod in pogovar se z njim, kakor si se z menoj pogovarjal, predno sem odšel v Celje. Na ta način mu ne da bi opazil sugeriraš lahko vse, kar hočeš in ga pripraviš do tega, da stori kar najprej mogoče to, kar si Ti in drugi od njega želite. Samo če bi čutil, da ga nameravaš odvesti od svojega (po mojem mnenju itak opuščene) pomena vstanovit tiskarno v Londonu) bi postal trmast, kakor vsi malo energični ljudje, ki bi pa radi veljali za posebne korenjake. Če hočeš in moreš poskusi po mojem mnenju bi bila to najbolj efektna kura in bi vedla najhitreje do cilja.«

1 Ivan Lampret (r. 1875), tiskar v Kranju.

7

V Gorici, dne 22 /9 1910

Dragi prijatelj!

Vračam Ti v prilogi odgovore na Tvoja vprašanja.

Ross in Pferd v nemščini je enako, Ross je germansko, Pferd pa je nastalo iz latinskega, torej je oboje »konj«. Vranec pa je schwarzes Ross. - Sattelsack je treba prestaviti po besedah, ker ne eksistira po

moji vednosti slovenska beseda, torej sedlna vreča. - Schimmel je belec, Eisenschimmel pa srec. - Za Rüstung nimamo izraza, torej bojna oprava. - Za Helm je poleg čelade staroslovenski šlem. - Za Visier je najbolje rabiti tujko, ker slovensko ožrelje pravzaprav pomeni die Wanne. Ker Slovenci nismo imeli nikdar viteštva, je posebj razumno, da tudi nimamo dotičnih izrazov; dobili bi se v poljščini in ruščini, pa tudi tam je reva z originalnimi izrazi, tudi ta dva takrat samostojna naroda z lastnim plemstvom in viteštvom sta večinoma prevzela vsa tehnična imena od sosednih rodov. Poljaki imajo za Visier predobličje, Rusi pa naličnik. - Tako je Zinne poljski zabek, ruski zubec, torej bi bil edini mogoči prevod zidni zobovi. Schiesscharte je v poljščini strelnica, in je rabljiva, ker je za Schiessstätte rabiti strelarna. - Zugbrücke je ruski podjemni most, poljski pa vzvodni most. - Falltüre je poljski zaporna vrata. - Za Strieme je lep pristen slovenski izraz krotovica, in sem slišal sam stavek: »Udaril ga je z bičem, da so se mu krotovice naredile«. Verwünscht je preklicano. - Windspeiche je nemški nelogičen izraz, ker mora biti pravzaprav Windflügel. Speiche je le klin, na katerega je krilce nasajeno. Za Speiche imamo v slovenščini dober izraz napira, torej bi bila Windspeiche veterna napira. - Mlinov na veter na Slovenskem nimamo, pač pa so na Ruskem in Poljskem. Poljaki rabijo za Windflügel krilo, Rusi pa krilce. Jaz bi torej rabil slovensko za Windflügel veterno krilce ali veterno krilo. - Za Westwind je dober slovenski izraz vetrnjak. - Jarem volov je narodni izraz, dober pa je tudi izraz svež(i) volov. - Remelj je po mnenju Štreklja narejen iz laškega morello, pa se je tako vdomačil, da se brez skrbi rabi kot lasten izraz. Saj smo Slovenci veliko preveč puristi, in ne vem, zakaj bi bili bolj čisti, kakor pa veliki narodi. Posebno, kadar se je kak izraz v stoletju docela vdomačil, ne vem, zakaj bi iskali slabih prevodov, torej naj remelj le ostane remelj.

Kakor vidiš iz priloženega pisma, je moj nečak Ferdinand pri meni, in me jako veseli, da je končal svoje študije ter vstopi v prakso.

Poročaj mi, kako se kaj godi Tebi in gospe.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Vračam Ti v prilogi...: Pismo, s katerim je Furlani Tuma vpraševal, ni ohranjeno.

...po mnenju Štreklja...: Jezikoslovec Karel Štreklj.

Kakor vidiš...: Ferdinand Tuma se je 1910 vrnil v domače kraje in bil med leti 1910-1913 zaposlen pri Riunione Adriatica di Sicurtà v Trstu.

8

V Gorici, dne 3. oktobra 1910.

Dragi prijatelj!

Tvoje pismo od 20/9 1910 mi je izročil nečak, ter Ti vkljub preoblega dela skušam ustreči.

- [1] Palferi je nastalo iz poznolatinščine pada-veredus. Iz veredus so pozneje Nemci naredili Pferd. Para pomeni toliko, kakor poseben, paraveredus je torej poseben konj. Poznolatinцем je bil paraveredus Extrapostpferd; v srednjem veku pa je Francozom in Angležem pomenilo Paradopferd sploh. Nemci so zato jeli rabiti Zelter, to je Passgänger, to se pravi konja, ki v cirkusu teka oziroma stopica okoli. Zelter pomeni šotorni konj, Poljaki so to predstavili v stepak, to je toliko kot stopicar. Janežič pa je to po domače kvalificiral kot kljuse. Iz tega materijala poišči si sedaj sam, kako prestaviš angleški palferi, jaz bi rekel paradni konj. Ti konji so bili navadno beli, dolgega repa in dolge grive ter se je gledalo bolj na ličnost; in zaradi tega so bili navadno manjše mere; posebno za dame izbirali so se lepi majhni konji.
- 2) Ferred, nemški Frettchen, je podlasica.
 - 3) Fangzahn je kl, kla ali pa čekkan. Kl je star izraz, čekkan pa sem že večkrat slišal celo na Dolenjskem; človek n. pr. ima velike čekkane, to je vrhnje špičaste prednje zobove.
 - 4) Lichtung im Walde je čistina ali prostina. Kadar je podolgasta, pa se imenuje plasa.
 - 5) Skelet je okostnjak ali okostnica.
 - 6) Flache Hand je dlan. Er versetzte einen leichten Schlag mit der flachen Hand, udaril ga je na lahko z dlanjo. Dlan pa pomeni v slovenščini tudi Handbreite, n. pr. za dlan širok.
 - 7) »Einzelkampf« je v ruščini poedinog poslovenil bi to v pojedinec, n. pr. vitez je zmagal v pojedinu ali v pojedinem boju.
 - 8) Halfter prevaja Slovenec ločeno. Oni jermen ali vrv, ki obvezuje konjsko glavo, se imenuje oglav, oni jermen ali vrv, ki je privezana za oglav, da se konj vodi, pa je povodec. V bistvu je torej halfter povodec, tam kjer se konja drži. Ako se torej gre za vodenje konja, se rabi za Halfter povodec, ako pa bi se reklo Der Halfter hat nachgelassen, potem se seveda mora reči: oglav je popustil, ali pa jermen v oglavu so popustili.
 - 9) Verkleidet je preoblečen.
 - 10) Albacken je staropečen (to ni prevod, ampak domač izraz); staropeče kruh, pričen kruh, iz pričen je nastal nemški frisch, pomeni pa gegenwärtig.
 - 11) Abenteuer je slovenski pustolovje, pustolovščina, Abenteuerer pustolovec, pustolov.
 - 12) Kodelja je Rupfe, to je velik koscem prediva, ki se natakne na preslico ter se iz njega sukajo niti ter s kolovratom privijejo na vreteno.
 - 13) Geil je polten, poltenost, pa tudi poltnost die Geilheit. Mrsen nisem slišal nikdar rabiti v tem pomenu, dasi bi mrsnost naravnost odgovarjala Fleischeslust.
 - 14) Ueberreif je prezrel; znan je tudi izraz precmagal, ki mora biti slovenski, bržkone pa nekoliko pokvarjen. Svojčas ga je zapisal iz rihenberške okolice pok. profesor Erjavec.

Moj nečak se mi zdi nekoliko udelan, kar me prav veseli. Bil je pri meni mesec dni, in sem se pred vsem trudil, da mu izbijem iz glave brezštevilne njegove plane in pravo pustolovstvo v teorijah. Zanetil sem

mu nekoliko ljubezni do praktičnega dela, ko je šel od mene, mi je zagotovil, da komaj čaka mehaničnega dnevnega dela. In menda res ne potrebuje bolj drugega kot to, bojim se le, da v Trstu, kadar bo sam, ne prične zopet s kakimi velikimi idejami strašiti okoli sebe. Sicer pa sem sedaj precej blizu, da ga utegnem še potolažiti.

Veseli me, da se Tvoji ženi obrača na boljše.

Kar se tiče Tvoje tožbe nečaku. Ti pač ne ostaja drugega, nego da prevajaš iz ljubezni do dela in v Ti mine čas. Ni izključeno, da se oglasi iz potrebe kak založnik in da Ti svojčas primerno plača pripravljen prevode. Seveda sam jaz v drugem položaju nego Ti; ali meni še nikdar, tudi ko sem bil dijak, brez krajcarja, niti na um ni prišlo, da bi bil kaj literarnega ponujal za denar. Na Gabrščka kar nič ne računaj, ke je menda v premoženjskem razmerju precej deruten, torej tudi ni v stanu sploh kaj pošteno plačati in prevzeti založbo. Drži se torej Lampreta in Schwentnerja, z narodno knjigarno menda tudi nič ni.

Uverjen sem pa, da Ti brez duševnega dela ne moreš živeti, zaradi tega le pogumno prevajaj vse mogoče stvari, vse pride enkrat prav pa napiši v testamentu, komu naj pripade eventualni bodoči izkupiček iz Tvojega literarnega dela, mene pa imenuj za testamentnega eksekutorja. Zeleč Ti pa, da vendar še dolgo časa čvrsto prestavljaš naprej.

S pozdravom Tvoj

Opombe:

Kopija.

Tvoje pismo...: Pismo ni ohranjeno. Furlanijevo pismo z dne 20. septembra in Tumovo z dne 22. septembra 1910 sta se križali, zato se nekateri problemi v Tumovem pismu ponavljajo.

Janežič pa je to...: Anton Janežič (1828-1869), urednik, šolnik, leksikograf, avtor nemško-slovenskega in slovensko-nemškega slovarja.

9

28. /3. 191

Gospod
Ljudevit Furlani
St. Ives

Odkar sem Ti vrnil Tvoj prevod Cerkev in Žena, se ne oglasiš več in se bojim, da bi ne bil obolel ali pa sem se Ti zameril zaradi sarkastičnega zadnjega stavka, kateri seveda ni meril nate, ampak na naše žalostne literarne razmere. Pišem sedaj članek o seksualnem problemu za Naše Zapiske in tam govorim tuc o vplivu cerkve na spolno moralo in seveda se ne morem ogniti stališču, kojega cerkev zavzema proti ženi. Imam sicer dovolj podatkov iz knjige Leute, Sexuelle Frage und katholische Kirche in Reitzenstein, Geschichte der Liebe und Ehe, rad pa bi imel še par jako karakterističnih podatkov iz Tvojega prevoda. Ak mi torej pošlješ za kratek čas Tvoj spis z dovoljenjem, da smem posamezne podatke o ženi porabiti, Ti bor hvaležen. Sporoči mi, kako se Ti kaj godi.

S pozdravom Tebi in gospej

Opombe:

Kopija.

Odkar sem Ti vrnil...: Tuma je v svojem pismu 11. julija 1910 poslal Furlaniju svoje pripombe na knjigo, sicer se mu je 26. junija 1910 Furlani zahvalil za popravljeni rokopis in še prej 12. maja 1910 za pripravljenost, da rokopis prebere. Oglasil se mu je še 18. julija 1910, naslednje pismo je z dne 29. maja 1911 Očitno je, da ni ohranjeno spremno pismo, s katerim je Tuma vrnil Furlanijev prevod knjige Cerkev in žena. 1. aprila 1911 objubi Furlani, da bo rokopis ponovno poslal, 16. aprila 1911 pa da je rokopis že odposlal.

Pišem sedaj članek...: Gre za razpravo Seksuelni problem, ki je izhajala v Naših zapiskih (8/1911-11/1914).

Imam sicer dovolj podatkov...: Gre za knjigi Joseph Leute, Das Sexualproblem und die katholische Kirche (Frankfurt 1908) in Ferdinand von Reitzenstein Entwicklungsgeschichte der Liebe (Stuttgart 1908).

Ako mi torej pošlješ...: Furlani je v odgovoru Tumi (29. 5. 1911) mislil, da bo knjigo Tuma izdal v Naših zapiskih in je Tumo prosil za tiste številke revije, kjer bi študija objavljena.

10

Gorica, dne 27. /12. [19]1

Dragi prijatelj!

Čudim se Ti, da se tako zanimaš za mojega nečaka in posebno v takih sentimentalnih rečeh. To, kar ga je zadelo, mora zadeti vsakega moža vsaj enkrat, če hoče, da bo goden za praktično življenje. O tem problemu semo toliko mislil in čital, da smatram za vsakega človeka pravo srečo, da poskusi odrekanje prvemu idealu. Spominjam se pri tem pred vsem na Ibsen-ovo Komedije der Liebe, ki nič drugega ne pove nego to, da je idealna ljubezen le enostranska, le individualno, čustveno-stanje, dočim je zakonska ljubezen mogoča le pod vodstvom razuma. Individualna ljubezen ni nič drugega s Schoppenahuer-jem rečeno nego das Streben der Gattung sich zu erhalten. Je neizkončna prirodna moč. Kakor hitro se ji daje smer, se jo tuc omejuje ter jo more omejevati po pravilih, katero je ustvarilo sožitje ljudi. Ne misli, da sodim tako doktrinarno le sedaj ko se gre za nečaka, sodil sem takrat, ko sem bil v enakem položaju kakor on, tudi za sebe. Ravno Ti imel si priliko me opazovati takrat, ko sem bil v enakem položaju, to je bilo v Trstu leta 1888, do 1890. Veš kako sem se obnašal, iskal nisem nikjer zaslombe ter ostal samostojen med Vani, ne č bi kedo od moje okolice le za las vedel, kaj se v meni godi. Še danes imam zadoščenje, da sem tako mirno pretrpel to, ter sem danes ponosen, da sem si ravno s to zmago nad samim seboj ustvaril tla za bodočnost. Drugače uplivati na druge ljudi, nego me je učila lastna izkušnja, pač ne morem in nočem.

V javnem življenju 'Ti pač nimam kaj poročati in tudi ni vredno. Najvažnejše pač čitaš iz časopisov.

Edina moja skrb je sedaj pouk po eni strani delavskega ljudstva v političnem socialnem in ekonomičnem oziru, po drugi strani pa vzbujati inteligentov na delo potem kritike in monografije. Seveda oboje nehvaležno delo osebno, dočim sigurnega plodu za bodočnost.

Le počasi množe se vrste realno mislečih akademikov, po največ z vstopom v življenje, postanejo vsi soprogi, profesorji, zdravniki etc. in nič drugega. Za to se tembolj zavedajo pomena svojega stanu ter postajajo enostranski. Vsaka kritika jih potem žali v stanovskem ponosu in odbija od res svobodnega naziranja.

Družina mi dobro vspeva. Ivan v 5-realki in Branko v 1. vadnici, sta mi oba prinesla izborno spričevalo, z drugimi gre povoljno naprej. Želel bi si ineti Te za par dni Božiča pri nas, da bi videl to veselo rajanje od jutra do večera seveda jaz sem ga deležen le od 7 1/2 zvečer naprej.

Srčno pozdravljam soprogo in Tebe, želeč Ti najboljše

Opombe:

Kopija.

Čudim se Ti...: V pismu z dne 3. novembra 1911 se je Furlani zanimal, kaj je s Ferdinandom Tumo, da se nič več ne oglasi. Morda je v kakem neohranjenem pismu kasnejšega datuma Furlani začel problem Ferdinandovega čustvenega doživetja, o katerem piše Tuma.

...na Ibsen-ovo komedijo...: Tuma misli na satirično Komédie der Liebe (Kaerlighedens Komédie) Henrika Ibsena (1828-1906) iz leta 1862.

...Schoppenhauer - jem...: Nemški filozof Arthur Schopenhauer (1788-1860).

Ravno Ti imel si priliko...: Morda je to oseba, ki ji je Tuma posvetil poglavje Prva ljubezen v IMŽ (159-169, 184).

11

3. /1. 1913

Dragi prijatelj!

Z veseljem prejel sem Tvojo dopisnico, ker se toliko časa nisi bil oglasil. Mislil sem že, da se Ti je kaj pripetilo. Sicer pa vidim, da kdor je dolgo bolan tudi dolgo živi. Občudujem Te, da ne izgubiš poguma. Ali menda se ga dobi tudi pri dolgotrajni bolezni kakor je Tvoja in Tvoje soproge.

Imaš prav, da je pri meni vse po starem, posebno ako računiš, da vsak drugo leto dobim naraščaj in da je tudi ta zdrav in krepek. 1912 smo krstili 10. na ime Zoran Matija. Upam, da bo tak kakor vsi ostali. Tvojega dela še vedno nisem mogel spridoma pregledati, ker sem res tako zaposlen, da se težko odtegnem najnujnejšemu delu. Sicer pa sem tudi še vedno prepričan, da za Tvojo knjigo ne bo veliko kupcev in bralcev, ker je naš knjižni trg preobložen z deli mnogovrstnih pisateljev po poklicu. Ne vem koliko zasleduješ razmere v domačem kraju. Ako si član Trgovsko-obrtne zadruga Te bo zanimalo, da je ista v likvidaciji in da se ne ve ako je bo mogoče rešiti konkurza. Ako si prejel od zadruga kaka vabila kakor različni drugi člani Ti bo položaj približno znan. Če bo treba da se sproži kako akcija obrni se potem name, da Te bom lahko zastopal, sicer pa upam, da Te na Angleškem puste pri miru. Preširoko bi bilo Ti razkladati, zakaj je prišlo do poloma, najkrajše Ti je pač povedano ako Ti izrečem svojo sodbo, da je glavni vzrok poloma indolence in egoizem narodno liberalne in radikalne inteligence. Vsi so se brenjali [drenjali] k vodstvu in kolikor jih jaz poznam se nikdo ni le nekoliko trenutkov taknil študija in tako so vodila brez načrta, brez cilja in brez znanja toliko časa, da so morali zavoziti. Kedar cela stvar pride v zadnji štadiji napišem majhno razpravo v Naše Zapiske in Ti jo pošljem na ogled.

Poročaj mi, kaj sedaj pišeš in kako kaj izhajaš. Glede Tvojega zdravja Ti le želim, da ostaneš vsaj kakor dosedaj in me bo veselilo, ako mi bo dana še priložnost Te videti kedaj ali tu doma ali pa na Angleškem. Jako rad bi videl enkrat veliko gibanje angleškega naroda na njegovem domu in zato ni izključeno, da Te še enkrat obiščem.

Poklon gospej in pozdrav Tebi

Tvoj stari

Opombe:

Kopija.

Z veseljem prejel...: Dopisnica ni ohranjena.

...1912 smo krstili 10. na ime...: Deseti Tumov otrok je bil Zoran (rojen 14. 9. 1912). Deveti po vrsti je bil mrtvorjen (rojen 14. 3. 1911); PSBL snopič 16, 1990, str. 82 prinaša napačne podatke o zadnjem Tumovem otroku.

Tvojega dela...: Furlanijevo knjigo O najvažnejših političnih in socialnih strankah in strujah, ali kratek uvod v praktično politiko (Celje 1912) je Tuma ocenil (Naši zapiski 10/1913, 186-187).

Kedar cela stvar pride...: V Naših Zapiskih ni o tem nič objavil.

12

13. /3. 1913.

Dragi prijatelj!

Od Goriške ljudske posojilnice nisem dobil še nobenega odgovora glede Tvojega dolga v znesku K 400.- Iznebil sem se poroštev skoraj popolnoma in menda si Ti že skoraj edini.

Veseli me, da nisi član Trgovsko-obrtne zadruga, dasi bi Ti ne imelo kaj prizadeti hudega. Imaš pa le deloma prav ko trdiš, da so rabili pri vodstvu T.O.Z. avtokrata. Ta sistem je mogoč le pri večjih narodih v malomestnih razmerah, kjer je vsepolno avtokratov eden pri drugem pa ta sistem ni mogoč. Ta me tudi lahko razumeš, zakaj sem od posojilnice in od zadruga hladnokrvno odstopil, četudi sem se bal, da jo gospodje sami temeljito zavozijo. Ako sem hotel z njimi, ostal sem sokriv in bržkone so na mene kot

ustanovitelja valili vsi drugi krivdo. Sedaj šele imam polno zadoščenje, da sem razsodno storil to, kar je bil edino pravo. Usode T.O.Z. nisem rešil, ker je avtokracizem izključen, tako sem rešil vsaj svoje dobro ime.

Zadružna zveza v Celju me je naprosila, da napišem nekako zgodovino T.O.Z. in obljubil sem to. Morda Ti pošljem izvod na upogled. Tvojega rokopisa: Verstvo žene še vedno nisem mogel porabiti. Ako dovoliš porabim ga vsaj v izvlečkih za Naše Zapiske.

G. Spindler poslal mi je Tvojo knjižico o političnih strankah, ker pa nisem poznal avtorja sem jo vrnil nazaj. Naročim jo tu v Gorici pri Gabrščeku ter o priliki spregovorim o njej.

Ne morem družega nego ponavljati, da prav občudujem Tebe in soprogo glede vstrajnosti in duševne jakosti, s katero prenašata vse nadloge.

Ne čudim se prav nič, da Ti na Slovenskem odklanjajo tisk svojih prevodov, ker je splošna velika mizerija v trgovini s knjigami. Niti Cankarjevih del se ne proda toliko, da bi pisatelj kolikor toliko pošteno živel. In vendar letos izide njegova petindvajseta knjiga. Cankar bi pri Nemcih in ob svoji pridnosti moral postati milijonar, pri nas strada. Čudno je, da še toliko zasluži.

Jako zanimalo me bo kar napišeš o balkanskem vprašanju. Pošlji mi dotično knjižico, vendar me moraš opozoriti, da je Tvoja, ker sicer pošljem križni ovitek nepregledan nazaj. Človeka obsujejo od raznih knjigarn s knjigami in človek niti nima časa vse mogoče spise citati. Enake stvari bi jako rad sprejemal za Naše Zapiske, seveda ne plačujemo nikakega honorarja, tudi zaraditega, ker imam od leta do leta deficit. Meni se skoraj zdi, da se danes na Slovenskem več piše kakor čita, ali bi rekel kdor rad čita tudi že piše. Vsled tega ne odgovarja kvaliteta spisanega, še manj pa je mogoče uvesti pravilno trgovino s knjigami.

Moj nečak je jeseni nekoliko mesecev za zavarovalnico Riunione Adriatica v Trstu potoval po Slovenskem, Srbskem, Rumunskem in Bulgarskem ter se tudi pri meni le še malo oglasi. Zdi se pa, da je sedaj v neki prehodni dobi in da se mu značaj obrača na neko novo stran. Sploh se mi zdi premalo stalen. Bliža se sicer že 30. letu, ni pa dobil še prave smeri ne umstvene in ne ekonomične. Želim mu skoraj, da se poroči in da dobi strogo ženo, da ga navadi malo vsakdanjega reda.

Z današnjim dncem prevzel sem uredništvo Naših Zapiskov kot socialistične revije, ker nobenega družega ni. Neverjetno je kako imajo naši slovenski razumniki malo telesne in duševne jakosti. Preko svojega lastnega posla skoraj nikdo ne more zmagati še nekoliko javnega dela, ali pa ob javnem delu docela zanemarja svoje stanovske dolžnosti. Res je, da se ne da pri nas govoriti mnogo o delitvi dela, ker hoče vse samostojno delati in pri najboljši volji ni mogoče upeljati tak sistem, da bi se dobilo zanesljive plačane delavce za navadno stanovsko delo in bi se človek posvetil literarnemu ali višjemu delu. Poskusil sem zamanj svojo srečo, pa ne morem družega reči nego to, da me je poskus stal nekaj 10-tisočakov, imam pa sedaj bridko izkušnjo, da mora človek opravljati vsakdanje delo v bistvu vendarle sam.

Veselilo me bo, ako mi kaj napišeš za Naše Zapiske. Seveda mora biti iz stališča socializma in mora biti aktualen problem.

Želeč Tebi in Tvoji soprogi predvsem zdravja

Tvoj star

Opombe:

Kopija.

...da so rabili pri vodstvu T.O.Z. avtokrata: Furlani je pisal Tumi 23. januarja 1913: »Ne vem, kako sodiš Ti o takih stvareh, moje prepričanje pa je, da ima vsak narod dobe, ko mu je za njegov politični ali tudi gospodarski razvoj - avtokrat na enem ali na drugem polju ali tudi na obeh hkrati potreben.«

Zadružna zveza...: Članek Spomini iz zadružnega življenja je bil objavljen v glasilu Zadružne zveze v Celju Zadruga (21/1913, šte. 4-7, 83-107); na članek je odgovoril dr. D. Treo (Zadruga 21/1913, šte. 8-10, 161-174). Glej Franc Trček!

G. Spindler poslal mi je...: Vekoslav Špindler (1881-1966) je takrat deloval kot časnikar (urednik Narodnega dnevnika 1909-1910, sodelavec pri Narodnem listu 1906-1914), je izdal Furlanijevo brošuro O najvažnejših ... (Celje 1912). O knjižici piše Furlani Tumi 23. januarja 1913: »Ob Novem letu je izdal g. Spindler v Ce moj opis: »O najvažnejših političnih in soc. strankah in strujah ali kratek uvod v praktično politiko.« Ako dobiš knjižico v roke in jo prečitaš, mi vstrežeš, ako mi sporočiš svoje mnenje o njej. Kako so jo ali jo bodo v domovini sprejeli ne vem. Spindler mi nič ne piše; bojim se pa, da jo bodo naši listi s par vrsticami odbili in zbili - in da bodo ostala Spindlerju na policah. Spindler je siromak - in ako ne proda vsaj 500 eksemplarov mi bržkone ne bo mogel plačati nikakega honorarja: kajti predvsem mora pokriti tiskovne in poštno stroške potem pridem šele jaz na vrsto.« Knjižica ni naletela na dober odmev (Dom in Svet 26/1913, 155-157) In vendar letos izide njegova...: Glej Ivan Cankar (Tumovo pismo 1. 3. 1913)!

Jako zanimalo me bo kar napišeš...: 23. januarja 1913 poroča o tem Furlani, da piše razpravo o balkanskem vprašanju in o zunanji politiki Avstro-Ogrske, založ naj bi mu jo Špindler. Delo pa mu ne gre od rok tako, kot bi želel.

Z današnjim dncem...: Tuma je revijo uredil do sredi septembra 1914, ko je vojna prekinila izdajanje. Pod njegovim vodstvom se je revija iz »socialne« prelevila »socialistično«.

13

23. /5. 1913

Dragi prijatelj!

Leta 1905 imel sem tudi jaz vodo v kolenu. Kar so mi zdravniki svetovali, t.j. operacija in solnčne kopeli tega nisem sprejel, marveč smatral stvar za reumatično ter se izvlečil v gorkih toplicah v Trziču. Od takrat se mi ni več povrnilo. Seveda se tuberkuloznost tako ne more lečiti ter upam, da bo Tvoja trdna narava bolezen zmagala vsaj kakor dosedaj.

Na poziv Mankoča sem storil kolikor mi je bilo mogoče ter smatram, da si mi za plačano svoto prodal svoj rokopis Verstvo žene. Ne dajem rad posojil ali daril, zaradi tega je med nama najbolj pošteno odpravljen, ako mi potrdiš pismeno, da si za prejeti znesek prodal navedeni rokopis v polno mojo last.

Dokler si tako bolan Te skoraj ne nadlegujem rad, zato me bo jako veselilo, ako mi v kratkem poročiš, da Ti je odleglo, nakar bi Ti imel pač marsikaj povedati.

Srčno pozdravlja Tvojo soprogo in Tebe

Tvoj stari!

pombe:

»Pija. Poleg tipkane kopije je še v zapuščini rokopisna kopija, napisana pa ni s Tumovo pisavo.

»Ta 1905...: V nedatiranem pismu (april ali maj 1913) piše Furlani o svoji bolezni, da ima v kolenu polno vode, ne zaradi revme ampak zaradi tuberkuloze.

»Ako mi potrdiš pismeno...: Na ta predlog je odgovorila soproga Edith (glej E. Furlani).

»Okler si tako bolan...: Furlani se Tumi ni več oglasil po pismu, ki je nedatirano, prav tako ni ohranjeno nobeno Tumovo pismo po 23. maju 1913. Mesec dni po, to, 24. junija 1913, je Furlani umrl.

OSKAR GABERŠČIK

Oskar Gaberščik (1862-1918) je bil tolminski župan od leta 1895 do smrti. Deloval je v narodnonapredni stranki, bil je deželni (1900-1904) in državnozborni (1901-1907) poslanec. Ohranjenih je le osem Gaberščikovih dopisov Tumi.

V dopisu z dne 19. septembra 1899 poroča Tumi o stanju v tolminskem okrajnem šolskem svetu, govori pa tudi o razmerah v slovenski politiki na Goriškem:

»Glede domače politike sem tega mnenja, da kolikor se zmanjšajo znamenja za razpust dež. zbora toliko odnehajo nekterim vzroki oziroma bojazni za prihodnost in vsled teže skrhajo se sablje oziroma začne manjkati povodov za »schlagerje«.

Povedal sem že nečim od njih, da pisarija »Gorice« je skandal, da pa tudi »Soča« ko hitro prinese na dan namigovanja na »mea culpa« pri mašovanju - ne koristi resnosti stranke, ki jo zastopa, to menda ni potreba drugim poudarjati [...]

Govoril sem z nekajimi goriškimi slov. trgovci o sedanjih razmerah.

Spoznal sem, da se bojijo v domačem taboru tega kar nismo zamogli nasproti Lahom vzdržati, boje se bojkota.«

V drugem pismu z dne 4. novembra 1899 zopet poroča o krajevnih šolskih razmerah (volitve v okrajni šolski svet).

Doda še: »Obžalujem izjavo Sloge!¹ To je škandal! Jaz sem prepričan, da so češplje zrele. Pri nas se položaj jasni.«

Tretje pismo je datirano 20. februarja 1900. Med drugim piše: »Glede oklica za ustanovitev nove stranke², ga ne morem podpisati, ker smatram, da sem dolžan biti dosleden, ker sem javno naglašal, da le pod zastavo sloge in edinosti množimo ugled nasproti našim skupnim nasprotnikom, in pospešujemo medsebojno sporazumljenje.«

V četrtem dopisu z 22. maja 1900 Gaberščik napoveduje in opravičuje svoj izostanek na sestanku izvršnega odbora: »Glede Vaše misli, da se ustanovi konsorcij za »Sočo« in »Primorca« sem tega mnenja, da Vi gotovo pravo struno uberete in brezdvajbeno vresničite nekaj koristnega za stranko. Ako pa v to svrhu potrebujete sredstev sem vedno pripravljen z primernim zneskom prispevati.

Obžalujem pa, da mi ni mogoče stopiti v konsorcij ker se s tem baviti ne morem in ker načeloma nobenemu več nočem biti porok.«

Peti dopis je z dne 19. septembra 1900. Očitno je Tuma Gaberščika povabil, naj kandidira, a odgovarja, da se še ni odločil.

11. oktobra 1902 piše Gaberščik z Dunaja v zadevi svojih poslanskih intervencij na Dunaju (kadri). Več obljublja v prihodnjem pismu, ki je datirano 14. novembra 1902. V tem dopisu poroča Gaberščik o obiskih pri državnih uradnikih, pri katerih se je potegoval za namestitve v sodni službi.

Zadnje ohranjeno Gaberščikovo pismo je z dne 17. novembra 1902. Potrjuje prejem Tumovega pisma in omenja poleg drugega, da je oddal ministrskemu predsedniku³ spomenico.

1 Izjava političnega društva »Sloge« (1. 11. 1899; objavljena v Gorici 3. 11. 1899, števil. 20) ob odstopu deželnega poslanca grofa Alfreda Coroninija.

2 Narodnonapredna stranka.

3 Ernest von Körber (1850-1919), predsednik vlade med 1900 in 1904.

ANDREJ GABRŠČEK

Andrej Gabršček (1864-1938), vodilni slovenski liberalni politik na Goriškem med leti 1889-1915. S Tumo sta na Goriškem, po razkolu leta 1899, ustanovila narodnonapredno stranko (1900). Kmalu potem sta se razšla (1903). Pravzaprav je Gabršček zvalil Tumo v politično življenje: »Leta 1895. me je Andrej Gabršček povabil, naj kandidiram v deželni zbor« (IMŽ 209). Tuma sodi, da je bil Gabrščku v napoto, »ker sem imel v rokah vsa odgovorna mesta in sem bil po deželi splošno znan, ker sem nastopal na številnih shodih in predavanjih in je bilo vse vzgojno politično delo skoraj moje izključno delo« (IMŽ 269). Razdor med njima so prinesle državnozbornske volitve (1900), na katerih je Tuma kandidiral, a ni bil izvoljen, spoznal je, da ga je pri tem Gabršček varal, ker je deloval za izvolitev Oskarja Gaberščika iz Tolmina. Tuma je še deloval v stranki in njenih organizacijah, od leta 1903 pa se je v času »idejne prenov« povsem posvetil poklicnemu delu.

V letih 1932 in 1934 je Andrej Gabršček v samozaložbi izdal v dveh knjigah delo Goriški Slovenci. Narodne, kulturne, politične in gospodarske črtice, napisal ga je na podlagi časopisnih virov in spomina.

26. septembra [193]4.

Velecenjeni gospod!

V svojem drugem zvezku »Goriških Slovencev« na str. 405 navajate nekega kranjskega naprednjaka, ki hoče v Gorici najti bodočnosti in se je menda v Vas zagnal in se je spravil tudi na dr. Ladimirja Knafliča. Na str. 426 navajate, da naj ostane pozabljeno ime moža, ki je utihotapil v »Sočo« oziv na Fajdutičeve ljudi, ker mu nočete vzeti poznejši nimbus narodnega delavca v Jugoslaviji. Na str. 438 a omenjate naprednega odvctnika, ki je zastopal Vaše stvari in pod katerim je bila Vaša situacija neznosna, okler ni odšel na vojno.

Ker sem Vašo knjigo čital s posebnim zanimanjem in se nisem za personalije nikdar veliko brigal, Vas prosim, da mi sporočite imena navedenih treh narodnjakov. Pripominjam, da ne bom zlorabil Vašega zaupnega sporočila.

Zahvaljujé se Vam v naprej, ostajem z odličnim spoštovanjem

Gospod Andrej Gabršček, publicist
v Ljubljani
Gradišče št. 10

Opombe:

Kopija.

V svojem drugem zvezku...: V svojem odgovoru Gabršček pojasni (pismo s 27. 9. 1934), da je bil »kranjski naprednjak« dr. Gregor Žerjav, ki »je imel s Faiduttijem¹ dogovor v glavnem radi šolstva v Gorici in je bil pripravljen izročiti deželno klerikalcem, kar bi se bilo tudi zgodilo, da nismo preprečili z nastopom pri volitvah v mestni skupini, kakor je opisano v knjigi«. Pri mestnih volitvah, ki jih Gabršček omenja (1913), je šlo za zlorabe, zato je vlada poverila izvajanje volitev goriškemu okrajnemu glavarstvu. Na strani 405 citirane Gabrščkove knjige je omenjena polemika časnika Dan (22. 1. 1912, šte. 22) v članku Razmere na Goriškem s posebnim poudarkom na grajanju Gabrščka in njegove Soče, grajan pa je tudi Vladimir Knaflič (glej V. Knaflič), ki je bil takrat živel v Gorici. Gabršček je odgovarjal v članku Komur tiče (Soča 27. in 30. 1. 1912, šte. 11, 12), odgovarjal pa je tudi neugotovljeni pisec (-n.) v seriji člankov Novim časom naproti (Soča 1912, šte. 15, 17, 19, 25). Rezultat polemike je bil, da je Gabršček oddal Sočo in Primorca posebni družbi iz vrst mlajših goriških liberalcev, družba je lista prevzela s 1. septembrom 1912 (Gabršček II 404-409). V okrilju družbe je Soča zadnjič izšla 21. decembra 1914. Nato jo je ponovno prevzel Gabršček, a l za kratek čas, list je oblast prepovedala in zadnjič je izšel 29. januarja 1915.

Na str. 426...: Tudi ta Gabrščkova oznaka velja za Gregorja Žerjava, poziv v Soči (najverjetneje v šte. 5. 13. 1. 1912) naj bi Žerjav »vrtihotapil«.

Na str. 438...: »Napredni odvetnik«, ki ga Gabršček omenja v svoji knjigi, je bil dr. Karel Podgornik (1878-1962). Gabršček je v odgovoru pojasnil še, da je bil Podgornik zastopnik Trgovsko-obrtne zadruge, »za katero je me neusmiljeno rubil, kjer je kaj našel« (pismo Tumi z dne 27. 9. 1934). Gabršček je tudi nekoliko podrobneje kot v drugi knjigi Goriških Slovencev (str. 436-440), razložil v zaupni obliki potek gospodarskih težav njegovih podjetij, predvsem knjigarne:

»Namesto da bi bili gospodje malo pomislili, kako lahko je spraviti veliko imetje v nič z rubežnimi, in kako lahko bi bilo z malo potrpljenjem vse reči prijateljski vrediti, toliko bolj, ker so bili sami vzrok, da sem jaz prišel v denarne stiske. To je bilo zaradi tovarne mila, ki je imela pri TOZ [Trgovsko-obrtna zadruga] konto okroglo 54.000 kron, nasproti 68.000 kron terjatev, poleg inventarja. Ta tovarna je bila moja nesreča, v katero sem zalezal po krivdi vseh mojih - prijateljev, vključno dr. P.[odgornika]. Ker je bila Brumatijeva tovarna v konkursu, so me zapored naganjali, da treba to spraviti v slov. roke. Jaz sem iskal reflektanta v Ljubljani, Celju, Kranju itd. ali do dneva dražbe ni bilo še to vprašanje rešeno. Zato sem v sporazumu z vsemi gospodi kot Platzhalter kupil vse jaz za borih 15.000 kron. Da nismo nehali z obratom, so v skupni seji izročili obratovanje rav. Bajcu² in dovolili kredit 20.000 Din. Na to sta Bajec in Kljun gospodarila ... p: tako, da je bilo po nekaj mesecih 54.000 kron dolga pri Zadrugi. Jaz sem bil divji, kdo je dovolil iti nad dovoljeni kredit ... ali ni pomagalo nič, jaz sem bil za ta dolg odgovoren. - In ko sem hotel terjatve iztožiti, je moj brat³ po par mesecih tožarenje ustavil, ker ni bilo mogoče iztirjati za - troške. Okrog 30 dolžnikov je bilo insolventnih, deloma v konkursu, med temi največji dolžnik za nad 4000 kron. - Žerjavov Agro Merkur⁴. Zato so začeli rubiti in me neusmiljeno preganjati. Politika Mladinov [mladi liberalci] pa je tako nanesla, da so začeli cediti sline po mojih podjetjih, kajti imeti so hoteli liste in tiskarno. Dr. P.[odgornik] je bil njih advokat in tu je začel prvič delati lepe ekspanzarje. Šele ko je odšel v vojno in je mesto njega prevzel posle dr. Novak⁵, se je stvar obrnila. Imel sem vsaj časa za oddih.

Isti dr. P.[odgornik] pa je imel v moji tiskarni dolg 8600 kron, za kateri se ni zmenil. Nastala je vojna, jaz sem bil zopet odveden iz Gorice in prišlo je tako, kakor pišem v knjigi. - Takoj po vojni me je dr. P.[odgornik] rubil v Ljubljani, kjer sem bil družabnik družbe IMPEX. Radi te družbe sem moral plačati ves dolg pri TOZ kronah ljubljanskih, s katerimi je dr. Ravnikar⁶ za TOZ plačal enak dolg Zadruge pri LJ K Banki⁷. Kljub temu so zahtevali, da plačam Zadrugi dolg v razmerju 60% v lirah. Ljubljanska sodnija me je obsodila v plačilo v jugoslovanskih kronah. Te sem tudi plačal z obrestnimi obrestmi vred za ves čas do l. 1920. - Kako so me pripravili ob vso trgovino, je v knjigi. Bajt je spravil 115 zabojev blaga v Ljubljano, kjer je Gasser⁸ dobil samo za cenitev 800 kron, a vse je Kravos prodal tako, da so troški požrli vse do zadnje kronice. Najhuje je pa to, da mi te svinjarije niti niso povedali, kajti jaz sem bil ves ta čas interniran v Goelersdorfu in sem imel potem kazenske preiskave v Gorici radi - goljufije, poskušane seveda na ital. erarju.«

- 1 Luigi Faidutti (1861-1931), vodja furlanskega ljudskega gibanja na Goriškem, deželni in državni poslanec, deželni glavar.
- 2 Alojzij Bajec, ravnatelj Trgovsko-obrtne zadruge in Anton Klun, član odbora te zadruge.
- 3 Dr. Fran Gabršček (1880-1960), odvetnik in javni delavec.
- 4 Agromerkur je bila osrednja nakupovalna in prodajna zadruga liberalne stranke (ustanovljena l. 1908). Že leta 1910 je zadruga propadla.
- 5 Dr. Ivo Novak (1875-1920), odvetnik v Gorici.
- 6 Glej Vladimir Ravnihar!
- 7 Ljubljanska kreditna banka.
- 8 Morda Giovanni ali pa Carlo Gasser; bila sta geometra v Gorici.

AVGUST GASPAR

Avgust Gaspari (1877-1923), »bivši stotnik, zelo razgledan in sposoben organizator, dober govornik, zvest sobojevnik, plemenitega značaja« (R. Golouh, Pol stoletja spominov. Ljubljana 1966, str. 23), rojak iz Kornna, je deloval v delavskem gibanju v Trstu že pred prvo svetovno vojno (l. 1913 je kandidiral kot socialist za tržaški mestni svet). Bil je bratranec slikarja Maksima Gasparija. 6. oktobra 1918 se je udeležil jugoslovanske socialistične konference v Zagrebu. Po vojni se je preselil na Dunaj, kjer je umrl.

Gorica, dne 5. septembra 1920

Sodrug
Avgust Gaspari
Trst, salita trenovia

Prejel sem Vašo brzojavko a za sedaj Vam ne morem dati odgovora, kedaj da pridem v Trst. Brž ko ne, bo v kratkem seja izvrševalnega odbora in kadar bo ista v »Lavoratore« oglašena me dobite za gotovo v prostorih »Lavoratore« ob napovedani uri, da se dogovorimo kar je treba.

S sodružnim pozdravom

ombe:

pja.

GAZZETTA UFFICIALE (Rim)

Italijski uradni državni list Gazzetta ufficiale je izhajal od leta 1871 v Rimu, izdajalo ga je ministrstvo za notranje zadeve.

17 gennaio 1919.

Alla
Gazzetta Ufficiosa
di Roma

Interessando al firmato di aver tutte le pub[b]licazioni ufficiali compilate dalle autorità centrali aliene, si abbuona alla Gazzetta ufficiosa con la domanda a voler fargli pervenire tutti i numeri dell'anno in corso e di indicare l'importo d'abbonamento per un semestre.

Essendo il servizio denari ancora irregolare, si raccomanda, affinché gli venga indicato il modo più pratico del versamento dell'importo d'abbonamento.

Con tutta stima

ombe:

pja.

a Gazzetta Ufficiosa...: Pravilno Gazzetta Ufficiale.

24 febbraio 1919.

Al
Ministero dell'Interno, Amministrazione
della Gazzeta Ufficiale
Roma
Prot. Nro. 2466.

Con riferimento alla gradita V. recapitatami addì 20 gennaio corr. invio nel compiego l'importo abbonamento alla Gazzetta Ufficiale di Lire 20.15 e precisamente dal 1 gennaio à tutto giugno corr.

Vorranno gentilmente disporre affinché mi siano inviati tutti i numeri usciti dal 1 gennaio e necessivamente i singoli fogli di volta in volta.

Con la massima stima

ombe:

pja.

n riferimento...: Odgovor uprave lista je datiran v Rimu 21. januarja 1919.

Trieste, li 27 giugno 1919.

Al
Ministero dell'Interno
(Amministrazione della Gazzetta Ufficiale)
a Roma.

Al Nro. di protocollo 3466 dda. 21 gennaio 1919 l'amministrazione della Gazzetta Ufficiale notò il mio abbonamento alla gazzetta per 1 semestre e precisamente dal 1 gennaio al 30 giugno 1919. Versai il prezzo d'abbonamento di Lire 20.15 per un semestre e ricevetti regolarmente i singoli numeri mediante la posta al Nro. 2925.

Per le circostanze attuali nella Venezia Giulia mi conviene però d'abbonarmi al locale »Osservatore triestino« e quindi l'amministrazione della Gazzetta vorrà prendere a notizia il mio cessato abbonamento col 30 giugno 1919.

M'interessa però molto d'aver tutti i fogli della Gazzetta pubblicati dall'ottobre al dicembre 1918 e di completare la mia conoscenza delle leggi emanate dopo l'occupazione italiana della Venezia Giulia. Mi interessa egualmente d'aver tutte le ordinanze ed in specie i decreti del Supremo Comando, emanati durante la prima occupazione italiana dal 6 agosto 1916 fino alla fine dell'ottobre 1917. Siccome però la Gazzetta Ufficiale si riferisce per la maggior parte al Regno d'Italia, abbisognerei soltanto di quei numeri i quali si riferiscono alla Venezia Giulia.

Se i numeri chiesti stanno a disposizione dell'amministrazione della Gazzetta vorrà farmeli pervenire quanto prima, nel caso diverso gentilmente indicarmi a che indirizzo debba rivolgermi per aver un assunto di tutte le leggi ed ordinanze emanate durante la guerra e riferentisi alla Venezia Giulia.

Attendo un pronto riscontro

con la massima stima

Opombe:

Kopija.

...mi conviene però d'abbonarmi al locale...: L'Osservatore Triestino je izhajal kot uradni list v Trstu od leta 1784. Pisan je bil v italijanskem jeziku, od časa dc časa je gradivo objavljalo tudi v nemškem in slovenskem jeziku (na primer oglas Slovenec Istranom, 5. 7. 1848, številka 80). List je nehal izhajati 1933. M'interessa però...: Vrhovno poveljstvo italijanske vojske je za upravo območij Avstro-Ogrske, ki jih je zasedla Italija, ustanovilo poseben Segretariato Generale per gli Affari Civili, ta je deloval od 29. maja 1915. Dokumente svojega uradnega poslovanja je objavljalo v publikacijah La gestione dei servizi civili. Documenti celoti 22 snopičev do leta 1919).

IL GAZZETTINO POPOLARE

Goriški dnevnik Gazzettino popolare je kot demokratični dnevnik izhajal v Gorici med leti 1902-1915. Predstavniki njegovega uredništva (podpis nečitljiv; poštni žig 26. 9. 1904) je Tumi sporočal, da bo Tumov odgovor izšel. V listu je nastala polemika v zvezi z deželno norišnico v Gorici, očitki so bili uperjeni zoper deželne poslance (21. in 22. 9. 1904, številka 805 in 80). Tuma je nato odgovoril (27., 28. in 29. 9. 1904, številka 810-812), vendar se je polemika nadaljevala (2. 10. 1904, številka 815).

DIE GEMEINDE (Duna)

Die Gemeinde je bil mesečnik posvečen socialdemokratski občinski politiki in problemom. Izhajal je na Dunaju v letih 1913-1928.

Görz, am 18. September 1911

Administration
der »Gemeinde«
Wien

Als Abonnent der Gemeinde habe ich den betreffenden Abonnementspreis pro 1918/19 eingezahlt und erhielt die Hefte 1-8. Ich ersuche mir die infolge der Kriegsergebnisse ausständig gebliebenen Nummer 9-13 gefälligst einzusenden zu wollen.

Mit sozialem gruss

Opombe:

Kopija.

GEOGRAFSKI INŠTITUT (Ljubljana)

Geografski inštitut ljubljanske univerze je bil ustanovljen leta 1921, deloval je v okviru Filozofske fakultete. Katedra za geografijo je začela leta 1920, ko je bil nastavljen prvi profesor dr. Artur Gavazzi.

2. novembra [1931]

P.n.
Geografski inštitut univerze
v
Ljubljani.

Vsled telefoničnega vprašanja glede imena Črni Vrh pod Črno Prstjo se sklicujem na svoje »Imenoslovje Julijskih Alp«, kjer je po mojem mnenju položaj gor okoli Črne Prsti dovoljno pojasnjen. Črna Prsti na vzhod sledi prehod čez Suho, potem Rušni Vrh, ali v ustih bivših nemških kolonistov Zovh. Od tod na sever gre skalnati greben do škrbine Žrelo, potem slede Homci 1628 m od tod dol pa velja kolektivno imenovanje Črna Gora. Prvi vrh je Kurnik 1609 m, pod Kurnikom na zahod je Snežena Konta, Črna Gora zase pa velja za zadnji gozdnati vrh proti severu.

Planina pri Orožnovi koči se imenuje »Za Liscem« in sicer radi tega, ker bivajo posestniki v zahodni Bohinjski dolini tako, da ima planina zanje lego za Liscem proti vzhodu. Planinski prostor planine se imenuje Dolenja Poljanica iz katere slede v stopinjah proti vrhu Srednja Poljanica in Gorenja Poljanica. Kakor rečeno, dobite vse to točno zabeleženo v mojem imenoslovju.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Planina pri Orožnovi koči...: Planinska koča na severni strani Črne Prsti. Odprta je bila leta 1894, imenovana je bila po Franu Orožnu (1853-1912), geografu in prvemu predsedniku Slovenskega planinskega društva.

GEOGRAFSKI VESTNIK (Valter Bohinec, Geografsko društvo Ljubljana)

Geografski vestnik je pričel izhajati v Ljubljani leta 1925 (prvi uredniki Valter Bohinec, Roman Savnik in Ivo Rubčić) kot osrednja slovenska geografska in periodična publikacija. Med drugo svetovno vojno ni izhajal. Tuma je korespondiral z uredništvom revije, njenim izdajateljem (Geografsko društvo) in urednikom dr. Valterjem Bohincem (1898-1984).

dne 16. julija [192]5

Uredništvu
Geografskega Vestnika
Ljubljana

Priredil bi lahko za Geografski Vestnik več monografij o toponomastiki Julijskih Alp z dotičnimi arisi. Planinski Vestnik, kateremu sem svoj čas dal na razpolaganje pač najbogatejši material, ni mogel atisniti kart vsled finančnih težkoč in vsled pomanjkanja znanstvenega interesa.

Pričel bi s Trento.

Morda bi bilo najbolje, ako se zglesi eden gospodov urednikov pri meni v pisarni, da mu porablivo gradivo pokažem. Dobi me vsak dan najlažje od 17-19 pop.

Z odličnim spoštovanjem

pombe:

opija.

ičel bi s Trento: Geografski vestnik (1/1925, šte. 2, str. 86-97) je objavil Tumovo razpravo Toponomastika. Uredništvo vestnika je ob objavi pripisalo: »Priobčujemo ta članek, ki načenja, oprt na dolgoletna raziskovanja, važno vprašanje geografsko utemeljene razlage naših krajevnih imen z željo, da bi tudi ugi izrazili svoje mnenje ter s svojega stališča pripomogli k osvetljevanju tega problema.«

dne 5. oktobra [192]5

Uredništvo
»Geografskega vestnika«
Univerza
v Ljubljani

Pod križnim ovitkom poslal sem drugi del članka »Toponomastika« na Vaš naslov. Morda oba ela ne bosta preobilna za eno številko. V drugem delu imate tako bogato izvorno toponomastično gradivo, mo v štirih imenih, da se smem prav ponašati. Že na teh štirih imenih se vidi, da bo morala znanstvena onomastika hoditi druga pota nego do sedaj. Mesto filologičnih ugank, empirično na licu mesta nabrano radivo, pomen odloča naj morfološki in ekonomični pojav. Seveda pri tej metodi pride na dan, da smo le lovenci Julijskih Alp v stanu dati stvarno razlago besedam, ki so bile doslej germanskim in romanskim ologom same uganke, ki pa so se dosedaj reševale docela neznanstveno. Geografija, geologija in antropogeografija morajo odločno zahtevati toponomastiko kot svojo detailno vedo. Četudi ne more iz nje en segati na filologijo - pa je temeljna veda ona in filologija se mora iz nje učiti. Po mojem prepričanju ride sploh semasiologija le do res znanstvene podlage iz toponomastike t.j. temeljni pomeni so zvezani z morfologijo zemlje in sožitjem pastirja na njej.

Z odličnim spoštovanjem

pombe:

opija.

id križnim ovitkom...: Prejem članka je potrdil dr. Valter Bohinec v pismu z dne 6. oktobra 1925. Razpravo z naslovom Krnica in Polica je Geografski vestnik javil (2/1926, šte. 2-3, str. 97-101).

dne 12. oktobra [192]5

Uredništvu Geografskega Vestnika
Ljubljana, univerza

Poslal sem včeraj kratko kritiko izdaj zemljevidov Sl.[ovenskega] P.[laninskega] Društva s riloženo skico vzhodnega Krnškega pogorja od Baške do Tolminske Škrbine. Skica je seveda zgolj onomastična in tudi nisem risar. Za rabo tiska toraj v izročeni obliki ni. Dalo bi se v skupini Črne Prsti in Črtrti dodati še nekaj imen, a ni po tem merilu prostora. Treba bi bilo toraj merilo povečati od 1:50.000 na 1:37.500. Sicer bi dober risar vpisal imena dovolj pregledno tudi v danem merilu. Opažam pa, da je skica le olikor toliko popolna le glede Črne Prsti in Črtrti, odtod dalje pa bo treba še dopolniti. Nadaljeval bi s cicami po vrsti: 1) Tolminska Škrbina do Žage 2) pogorje Kobarijskega Stola do Felle [Bele] 3) pogorja anjavca, Plaske in Tribuške Lope do Kuka 4) pogorje Soškega Grintovca 5) skupina Prisojnik-Razor, lanja 6) Mojstrovka, Jalovec 7) Mangrt do Predila 8) skupina Višnje gore in Poliški Špik 9) Kanin in fuzci 10) pogorje kanalsko-dunjske doline.

Ako treba dodan vsaki strani nekoliko vrst pojasnila. Ako pa imate geologa in naravoslovca ki osamezne skupine kaj pozna, bi se pač lahko sestavilo o vsaki skupini poseben članek. Moje sodelovanje se ač omejuje na toponomastiko, za botaniko imam le posameznih opazk, več bi dodal antropogeografičnih. elo bi se praktično vršilo po pričeti poti. Narisal bi toponomastično skico, risar-geograf bi na tej podlagi arisal pravilno geografično skico, skupaj bi postavila imena za posamezne obore.

Glede člankov bi Vestnik lahko zalagal po vzrocu že izročeni, pač nekoliko let. Med tem bi predelal toponomastično še Bohinjsko jezersko gorovje, Triglavsko in skupino Škrlatice, tako, da bi se čez tri ali štiri leta izdalo skupen zemljevid Julijskih Alp.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Poslal sem včeraj...: Objavljeno kot Nekaj o turističnih zemljevidih Julijskih Alp (Geografski vestnik 2/1926, 55-57). Kot priloga iste številke Geografskega vestnika je objavljen Tumov zemljevid Vzhodni del krnskega pogorja od Baške Škrbine do prelaza »Čez Globoko«.

4

dne 25. I. [19]26

Geografskemu društvu
na univerzi
v Ljubljani

Pošiljam po en izvod »Etnografičeske karte balkanskega poluostrova« od Kančova in »Carte ethnographique de la nation Serbe« od J. Cvijiča, oboje fotografično povečani. Zemljevide sem dal l. 1910 povečati v svrhu predavanja na podlagi manjših izvirkov, priloženih knjigam »Otečestvena Geografija« Plovdiv l. 1901 Vasila Kančova in »Aneksija Bosne in Hercegovine« Beograd l. 1908 Dr. Jovana Cvijiča.

Želeč geografskemu društvu iti na roko, darujem istemu oba zemljevida.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Pošiljam po en izvod...: Tuma je že pred koncem l. 1925 daroval »redki zemljevid Julijskih Alp« kot piše v zahvalnem pismu 24. decembra 1925 Valter Bohinec. Tudi za naslednje darilo (pismo 25. 1. 1926) se mu je geografsko društvo zahvalilo 27. januarja 1926. Glej Jovan Cvijič! Vasil Kančev (u. 1902), bolgarski geogra in državnik.

5

dne 13. aprila [19]26

Veledenjeni gospod profesor!

Vračam Vam zemljevid Črne prsti, kjer sem moral še nekoliko popravljati, članek prof. Koštiála ter popravke k zemljevidu Slovenskega planinskega društva, katere sem pa znatno popolnil, tako, da so ob enem tudi malce razlaga k zemljevidu.

H kritiki prof. Koštiála napisal sem kratko repliko, je malo ostra, pa nič ne de. Prav rad bi imel, da se še oglasi, ker vidim, da mi ni kos in prav gotovo pride v zagato. Skrajni čas pa je, da se jame zavračati prepotenco filologov. Leta in leta sem se bavil s filologijo in zgodovino, predelal sem vse mogoče etimologične slovarje, Miklošiča, Bernekerja slovanski, Kluge nemški, Feist gotiški, Schmeller bavarski, Dietz in Mayer-Lübke romanisti, Walde latinski in Boisacq grški, in končno izpoznal izumetničeno stavbo indogermanskega jezika. Žal, da nisem prost in ne morem pisati kakor bi rad.

Pošiljam Vam tudi nadaljevanje toponomastike, besedi Krnica in polica.

Mislím, da vsega ne bo preveč za prihodnjo številko. Upam, da ravno moji članki v zvezi s kritiko Koštiálovo vzbude nekoliko pozornosti na Geogr. Vestnik. Pride prav nam in znanstvu.

Prosim vas pa izrecno, da prinesete vse: zemljevid in popravke, kritiko in odgovor ter toponomastiko v eni sami številki, spada skupaj in daje vsemu poudarka.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Dopis je naslovljen na V. Bohinca.

...članek prof. Koštiála...: Uredništvo je Tumi poslalo članek jezikoslovca Ivana Koštiála (1877-1949) kot odgovor na Tumov članek o toponomastiki (Geografski vestnik 1/1925, šte. 21, str. 86-97). Koštiálov članek je izšel v prvi številki drugega letnika skupaj s Tumovim odgovorom (2/ 1926, šte. 1, str. 53-55).

...vse mogoče etimologične slovarje...: Po vrsti našteva F. Miklošič, Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen (1886); E. Berneker, Slavisches etymologisches Wörterbuch (1908-1914); F. Kluge, Wörterbuch der deutschen Sprache (1883); S. Feist, Etymologisches Wörterbuch (1923); A. J. Schmeller, Bayerisches Wörterbuch (1827-1837); F. C. Diez, Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen (1853); W. Meyer - Lübke, Romanisches etymologisches Wörterbuch (1911); A. Walde, Lateinisches Etymologisches Wörterbuch (1906); E. Boisacq, Dictionnaire étymologique de la langue grecque (1916). Alois Walde (1869-1924) je bil avstrijski filolog.

Prosim vas pa izrecno...: Vse navedeno je bilo istočasno objavljeno razen članka o toponomastiki.

6

22. maja [1926]

Cenjeni gospod Dr.,

Pripravil sem prvi del toponomastičnega zemljevida Julijskih Alp - oddel »Trenta, Bavšica in Koritnica« ter pripravljám drugi del Viška in Poliška skupina. Kot tretji del je nameravana Kaninska

kupina, Rezija in Slovanska Beneška, kot četrti del Krnska skupina in Predalpe, kot peti, zadnji dopolnilni del Triglavsko skupina. Rad bi delo spravil v sklad z namerami in močmi Geogr. društva, radi tega Vas abim, da si delo ogledate ter sporočite svoje mnenje početnikom društva da se delo končno uredi v pravi eri in obliki.

Z odličnim spoštovanjem

Velecenjeni gospod
Dr. W. Bohinec

ombe:

pija.

radi tega Vas vabim...: 27. maja 1926 mu je z dopisnico Bohinec odgovoril, da se bo odzval vabilu.

dne 14. julija [19]26

P.n. Geografsko društvo
Univerza Ljubljana

Potrjujem prejem odtiskov Geografskega Vestnika. H karti opažam, da se je pozabilo izbrisati pod rno Prstjo napačni prvotni vpis zgor. in sred. Poljance, kakor je sedaj po meni izbrisano pod 1/. V rihodnji številki Geogr. Vestnika prosim, da prinesete popravek.

Glede toponomastičnega zemljevida, ki je v delu, opažam, da je izročeni del (ne za rabo, ker je še arsikaj izpraviti) približno 1/8 karte. Pri izposlovanju vladne podpore ne pozabite mojih precejšnih roškov. Izročeni del stane me izdatkov v gotovini 500 Din in toliko me bodo stali enaki deli, vsa karta otovo nad 4000 Din. Seveda ne računam svojega dela nič ampak le nabavo gradiva in plača risarja. Znesek in 4000 za tako recimo ogromno delo, je pač malenkost.

Te dneve bo gotov del Višnja Gora - Poliški Špik in Kanalska dolina dvojnega obsega prvega dela. dtis Vam pošljem s pristavkom, da zahtevam za izročitev povrnitev dejanskih stroškov.

Z odličnim spoštovanjem

ombe:

pija.

trjujem prejem...: Tuma odgovarja na dopis z dne 13. julija 1926.

rihodnji številki...: Da bodo popravki izšli, mu zagotavlja Valter Bohinec v pismu z dne 16. julija 1926. Glede objave zemljevidov pa je vse odvisno »od vladne dpore, za katero se sedaj potegujemo«.

Ljubljana dne 1. april 1927

Uredništvu
Geografskega vestnika
Ljubljana

V prilogi vam pošiljam za nadaljno rabo članke »Kuk« in »Frata«.

Z geografskim pozdravom

2 prilogi

ombe:

pja. Z dopisnico iz Beograda se mu je zahvalil dr. Valter Bohinec 14. aprila 1927. Sporoča še: »Naš list je precej zastal, opustili ga pa ne bomo in upam, da prišel sčasoma tudi v bolj redne razmere.«

dne 29. apr. [19]27

P.t. Uredništvu
»Geografskega vestnika«
v roke prof. V. Bohinca - na realki
v Ljubljani

V prilogi pošiljam poleg že izročeni člankov Kuk in Frata še Mir in Krepa. Mislim, da je to radivo za celo l. 1927. Hotel sem se na ta način oprostiti obveznosti za to leto, da se tako lotim drugega la.

Z odličnim spoštovanjem

priloga: 2 članka

ombe:

pija.

rilogi pošiljam...: Članki niso bili objavljeni.

P.t.
Geografsko društvo
v Ljubljani.

Moj bivši sošolec na gimnaziji dr. Anton Schoeppel, odvetnik, sedaj Vrhovo pri Št. Jerneju na Dolenjskem me je naprosil, naj ga Vašemu društvu priporočim za sprejem.

Dr. Schoeppel se je mnogo bavil in se še bavi s prirodopisjem, zgodovino in zemljepisjem, ter ima bogato zalogo zemljevidov o naši domači zemlji. - Prosi, da mu pošljete vse doslej izšle publikacije društva z računom in položnico, obenem pa iztis pravil, ako so se sploh natisnila.

Prosim tudi zase položnico, ako sem kaj na zastanku.

Z odličnim spoštovanjem:

Opombe:

Kopija.

Moj bivši sošolec...: Anton Schöppl - Sonnwalden (1858-1936), odvetnik, gospodarstvenik in politik. Deloval je v nemškem taboru na Kranjskem. Ustvaril je bogate mineraloške in geološke zbirke in bil zbiratelj knjižnih izdaj.

P.t.
Geografsko društvo
v Ljubljani.

»Geografski Vestnik« pričel je izhajati v večjem formatu in zdi se mi, da tudi išče drugo vsebino.

Svoj čas je priobčil moje članke - Krnica, Polica, Konta, Lašta, Ronek in Medrje. Poslal sem bil pa še Kuk, Frata, Mir in Krepa.

V prostem času bi rad članke nadaljeval. - Ako »Geogr. Vestnik« reflektira na moje stalno sodelovanje, prosim, da mi to sporočite. Toponomastika je bistveni del antropogeografije, radi tega mislim, da moji članki predstavljajo precej važno gradivo. - Ker pa poznam nekoliko miselnost naših znanstvenikov, nisem gotov, ali se prav ocenjuje moje delo. - Seveda tudi nočem biti nadležen.

Prosim torej, da se mi sporoči, ali misli uredništvo »Geogr. Vestnika« prinašati stalno vsaj 3-4 strani toponomastičnega gradiva, ker se sicer obrnem drugam. Nепorabljeni članki, za ta slučaj, prosim, da se mi vrnejo.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prosim torej...: 19. marca 1929 je dr. Anton Melik odgovoril na Tumovo pismo, »da se ne strinjam z načinom Vaših toponomastičnih razprav ter spričo tega ne morem priobčiti 3-4 strani gradiva v Geografskem vestniku. Vračam vam tedaj v smislu Vaše želje vse štiri članke«.

P.n. Uredništvo »Geografskega Vestnika«,
Ljubljana

Potrjujem prejem toponomastičnih razprav ter si dovoljujem sledeče opazke:

Nomenklatura in toponomastika sta pač moderni vedi, važni panogi antropogeografije. Res je, da v tej važni panogi geografi in filologi tavajo precej v temi in do danes niso še našli znanstvene metode. Mislim, da sem jo našel jaz v tem, da zahtevam empirično pot: poiskanje imen v visokih gorah, ki doslej niso bile odprte civilizaciji in kjer so izrazi ohranjeni izza tisočletij, primerjanje teh imen, da se izsnuje določen pomen in primerjanje slovenskih, ladinskih in nemških imen iste vsebine. Ne poznam doslej v literaturi takega dela. Ako sem bil nekoliko zbadljiv, je to bilo navlašč, ker bi rad izzval odraz zadetih krogov. Diskusija je namreč pri takem gradivu neobhodno potrebna, navadno pa se tej potrebni diskusiji naši filologi, zgodovinarji in geografi skrbno ogibajo.

Poznam nesamostojnost večine slovenskih ved, saj niso nič družega nego reprodukcija v glavnem nemških del, k večjemu še nekoliko primenjena domačim tlom. Smatram radi tega pač za precejšen greh geografov, ki ob bogatem domačem gradivu niti niso vedeli ustanoviti nomenklature naših Alp, kaj še toponomastiko in terminologijo. Ravno radi te revščine sem ponudil svoje gradivo, kot gradivo, in katero naj geografi in geologi predelajo. Vem, da je trd oreh, ker je nabrano gradivo delo 30ih let ter je empirična pot draga, trudopolna in zamudna. Opažam vse to v nadi, da geografsko društvo resno in sistematično prevzame moje delo, seveda po svojem načinu, lé priporočil bi, da ne na povodcu nemških metod.

Z odličnim spoštovanjem

ombe:

xija.

9. maja [193]1

P.n.
Geografsko društvo
Ljubljana-Univerza

Na cenjeni list od 22. novembra 1930 šele danes odgovarjam, ker sem vsled preoblega dela devo odložil. Tudi nisem smatral isto kot posebno nujno, ker sem bil geografskemu inštitutu v Beogradu slal svoje Imenoslovje in tudi svoj zemljevid Triglavske skupine. Geografski inštitut v Beogradu mi je rejem potrdil, radi tega sem uverjen, da mi ni potreba napravljati korekture na poslanem listu. Ne čutim se tudi poklicanega, popravljati vsa imena, marveč le ona, katera sem na licu mesta potom zaupnikov otovil. Vsa ta imena se pa nanašajo na gorovje ter se za imena vasi samih nisem posebno brigal. entuelne korekture bi se torej nanašale le na one točke, ki so vsebovane v mojem imenoslovju in razvidne mojem zemljevidu. Moj zemljevid je Vaš inštitut gotovo že prejel, vendar prilagam še enega.

Z odličnim spoštovanjem

ombe:

xija.

cenjeni list...: Geografsko društvo je prosilo Tumo, da opravi dodatno korekturo poskusnih odtisov specialk (1:100.000), ki jih je izdelal Vojnogeografski itut v Beogradu. Glej Vojnogeografski inštitut Beograd!

EDOARDO GERGICH

Edoardo Gergich je bil eden od šestih članov ravnateljstva Delavskih zadrug v Trstu. 14. aprila 1920 je na podlagi določil kongresa zadrug (8. in 9. 4. 1920) začela delovati nova uprava, izvoljen je bil upravni svet (njegov predsednik G. Passigli), ki je imenoval ravnateljstvo zadrug (glej Cooperative operaie ...).

P.T.
Cooperative operaie, a mani del direttore Gergich
Trieste.

Il compagno Giovanni Stravs di Idria è stato per le mene illeali del fu compagno Godina licenziato direttore del consorzio di consumo di Idria, il quale era durante 12 anni bene diretto dal medesimo. Lo Stravs deve provvedere per una famiglia di 9 persone ed è ora disoccupato. Siccome so che vi è estremo sogno di buoni agenti di commercio e dirigenti di Cooperative raccomando caldamente lo Stravs per segnare ed affidargli la dirigenza di un consumo nella parte slava.

Non dubito che la direzione della Cooperativa provvederà per l'impiego dello Stravs.

Con saluti sociali

ombe:

xija. Pismo nima datuma, najverjetneje je iz leta 1920.

mpagno...: Glej Ivan Štravs! Leta 1908 je nasledil Antona Kristana kot predsednika Občnega konsumnega društva v Idriji (ustanovljeno l. 1898). Irobnosti Štravsovega odpusta niso znane. Društvo je po vojni zašlo v težave, ko ga je prevzel Dragotin Gustinčič, si je znova opomoglo. Prenehalo je svati leta 1945, takrat se je združilo s Krščanskim gospodarskim društvom v Idriji v enotno okrajno gospodarsko zadrugo. V pismu se omenja Drago Godina.

AVGUSTINA GIANOLA

Avgustina Gianola (1848-1904), rojena Gabršček, je bila po rodu iz Tolmina (Podšolaņeva). Leta 1873 se je poročila s švicarskim Italijanom Luigijem Gianolo, ki je imel slaščičarsko podjetje v Aleksandriji (Egipt). V Egiptu sta se jima rodili hčerki Ida (u. 1900) in Marija, kasnejša soproga Henrika Tume.

V Pragi, 16. IX. [18]94

Draga mama!

Odložila sva potovanje na Dunaj za en dan. Danes predstavljajo namreč v Češkem gledališči opero 'rodana nevesta«, katero želiva slišati, radi tega odrineva šelej jutri ob 1/2 12 v Brno, kjer ostaneva en dan. eme imava ves čas, kar sva v Pragi jako ugodno to je mrzlo in suho. Prago oba občudujeva tako krasna je. arija je čvrsta in neutrudljiva, jaz pa želim priti skoro že domov v Gorico. Marija mi je ljuba in draga na, vsaki dan spoznavam jo bolj in ljubim jo bolj. Pisati nimava veliko časa, kar nama oprostite. Na inaju ostaneva do 22. t.m. Srčni pozdrav in poljub Vam in Idi, ljubeči zet

Henrik T.

P.t.
Geografsko društvo
v Ljubljani.

Moj bivši sošolec na gimnaziji dr. Anton Schoeppl, odvetnik, sedaj Vrhovo pri Št. Jerneju na Dolenjskem me je naprosil, naj ga Vašemu društvu priporočim za sprejem.

Dr. Schoeppl se je mnogo bavil in se še bavi s prirodopisjem, zgodovino in zemljepisjem, ter ima bogato zalogo zemljevidov o naši domači zemlji. - Prosi, da mu pošljete vse doslej izšle publikacije društva z računom in položnico, obenem pa iztis pravil, ako so se sploh natisnila.

Prosim tudi zase položnico, ako sem kaj na zastanku.

Z odličnim spoštovanjem:

Opombe:

Kopija.

Moj bivši sošolec...: Anton Schöppl - Sonnwalden (1858-1936), odvetnik, gospodarstvenik in politik. Deloval je v nemškem taboru na Kranjskem. Ustvaril je bogate mineraloške in geološke zbirke in bil zbiratelj knjižnih izdaj.

P.t.
Geografsko društvo
v Ljubljani.

»Geografski Vestnik« pričel je izhajati v večjem formatu in zdi se mi, da tudi išče drugo vsebino. Svoj čas je priobčil moje članke - Krnica, Polica, Konta, Lašta, Ronck in Medrje. Poslal sem bil pa še Kuk, Frata, Mir in Krepa.

V prostem času bi rad članke nadaljeval. - Ako »Geogr. Vestnik« reflektira na moje stalno sodelovanje, prosim, da mi to sporočite. Toponomastika je bistveni del antropogeografije, radi tega mislim, da moji članki predstavljajo precej važno gradivo. - Ker pa poznam nekoliko miselnost naših znanstvenikov nisem gotov, ali se prav ocenjuje moje delo. - Seveda tudi nočem biti nadležen.

Prosim torej, da se mi sporoči, ali misli uredništvo »Geogr. Vestnika« prinašati stalno vsaj 3-4 strani toponomastičnega gradiva, ker se sicer obrnem drugam. Nedorabljeni članki, za ta slučaj, prosim, da se mi vrnejo.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prosim torej...: 19. marca 1929 je dr. Anton Melik odgovoril na Tumovo pismo, »da se ne strinjam z načinom Vaših toponomastičnih razprav ter spričo tega na morem priobčiti 3-4 strani gradiva v Geografskem vestniku. Vračam vam tedaj v smislu Vaše želje vse štiri članke«.

P.n. Uredništvo »Geografskega Vestnika«,
Ljubljana

Potrujem prejem toponomastičnih razprav ter si dovoljujem sledeče opazke:

Nomenklatura in toponomastika sta pač moderni vedi, važni panogi antropogeografije. Res je, da v tej važni panogi geografi in filologi tavajo precej v temi in do danes niso še našli znanstvene metode. Mislim, da sem jo našel jaz v tem, da zahtevam empirično pot: poiskanje imen v visokih gorah, ki doslej niso bile odprte civilizaciji in kjer so izrazi ohranjeni iz tisočletij, primerjanje teh imen, da se izsnuje določen pomen in primerjanje slovenskih, ladinskih in nemških imen iste vsebine. Ne poznam doslej v literaturi tacega dela. Ako sem bil nekoliko zbadljiv, je to bilo navlašč, ker bi rad izzval odraz zadetih krogov. Diskusija je namreč pri takem gradivu neobhodno potrebna, navadno pa se tej potrebni diskusiji na filologi, zgodovinarji in geografi skrbno ogibajo.

Poznam nesamostojnost večine slovenskih ved, saj niso nič drugega nego reprodukcija v glavnem nemških del, k večjemu še nekoliko primenjena domačim tlom. Smatram radi tega pač za precejšen greh geografov, ki ob bogatem domačem gradivu niti niso vedeli ustanoviti nomenklature naših Alp, kaj še toponomastiko in terminologijo. Ravno radi te revščine sem ponudil svoje gradivo, kot gradivo, in katero naj geografi in geologi predelajo. Vem, da je trd oreh, ker je nabrano gradivo delo 30ih let ter je empirična pot draga, trudapolna in zamudna. Opažam vse to v nadi, da geografsko društvo resno in sistematično prevzame moje delo, seveda po svojem načinu, lé priporočil bi, da ne na povodcu nemških metod.

Z odličnim spoštovanjem

ombe:

xija.

9. maja [193]1

P.n.
Geografsko društvo
Ljubljana-Univerza

Na cenjeni list od 22. novembra 1930 šele danes odgovarjam, ker sem vsled preoblega dela devo odložil. Tudi nisem smatral isto kot posebno nujno, ker sem bil geografskemu inštitutu v Beogradu slal svoje Imenoslovje in tudi svoj zemljevid Triglavske skupine. Geografski institut v Beogradu mi je rejem potrdil, radi tega sem uverjen, da mi ni potreba napravljati korekture na poslanem listu. Ne čutim se tudi poklicanega, popravljati vsa imena, marveč le ona, katera sem na licu mesta potom zaupnikov otovil. Vsa ta imena se pa nanašajo na gorovje ter se za imena vasi samih nisem posebno brigal. ventuelne korekture bi se torej nanašale le na one točke, ki so vsebovane v mojem imenoslovju in razvidne mojem zemljevidu. Moj zemljevid je Vaš inštitut gotovo že prejel, vendar prilagam še enega.

Z odličnim spoštovanjem

ombe:

xija.

cenjeni list...: Geografsko društvo je prosilo Tumo, da opravi dodatno korekturo poskusnih odtisov specialk (1:100.000), ki jih je izdelal Vojnogeografski itut v Beogradu. Glej Vojnogeografski inštitut Beograd!

EDOARDO GERGICH

Edoardo Gergich je bil eden od šestih članov ravnateljstva Delavskih zadrug v Trstu. 14. aprila 1920 je na podlagi določil kongresa zadrug (8. in 9. 4. 1920) začela delovati nova uprava, izvoljen je bil upravni svet (njegov predsednik G. Passigli), ki je imenoval ravnateljstvo zadrug (glej Cooperative operaie ...).

P.T.
Cooperative operaie, a mani del direttore Gergich
Trieste.

Il compagno Giovanni Stravs di Idria è stato per le mene illecali del fu compagno Godina licenziato direttore del consorzio di consumo di Idria, il quale era durante 12 anni bene diretto dal medesimo. Lo ravs deve provvedere per una famiglia di 9 persone ed è ora disoccupato. Siccome so che vi è estremo sogno di buoni agenti di commercio e dirigenti di Cooperative raccomando caldamente lo Stravs per segnare ed affidargli la dirigenza di un consumo nella parte slava.

Non dubito che la direzione della Cooperativa provvederà per l'impiego dello Stravs.

Con saluti sociali

ombe:

xija. Pismo nima datuma, najverjetneje je iz leta 1920.

mpagno...: Glej Ivan Štravs! Leta 1908 je nasledil Antona Kristana kot predsednika Občnega konsumnega društva v Idriji (ustanovljeno l. 1898).

robnosti Štravsovega odpusta niso znane. Društvo je po vojni zašlo v težave, ko ga je prevzel Dragotin Gustinčič, si je znova opomoglo. Prenehalo je svati leta 1945, takrat se je združilo s Krščanskim gospodarskim društvom v Idriji v enotno okrajno gospodarsko zadrugo. V pismu se omenja Drago Godina.

AVGUSTINA GIANOLA

Avgustina Gianola (1848-1904), rojena Gabršček, je bila po rodu iz Tolmina (Podšolanjeva). Leta 1873 se je poročila s švicarskim Italijanom Luigijem Gianolo, ki je imel slaščičarsko podjetje v Aleksandriji (Egipt). V Egiptu sta se jima rodili hčerki Ida (u. 1900) in Marija, kasnejša soproga Henrika Tume.

V Pragi, 16. IX. [18]94

Draga mama!

Odložila sva potovanje na Dunaj za en dan. Danes predstavljajo namreč v Češkem gledališči opero 'rodana nevesta«, katero želiva slišati, radi tega odrineva šelej jutri ob 1/2 12 v Brno, kjer ostaneva en dan. eme imava ves čas, kar sva v Pragi jako ugodno to je mrzlo in suho. Prago oba občudujeva tako krasna je. arija je čvrsta in neutrudljiva, jaz pa želim priti skoro že domov v Gorico. Marija mi je ljuba in draga na, vsaki dan spoznavam jo bolj in ljubim jo bolj. Pisati nimava veliko časa, kar nama oprostite. Na inaju ostaneva do 22. t.m. Srčni pozdrav in poljub Vam in Idi, ljubeči zet

Henrik T.

Opombe:

Izvirnik. Zalepka (Karten-Brief).

...opero »Prodana nevesta«...: Operno delo češkega skladatelja Bedřicha Smetane (1824-1884).

GLASBENA MATICA (Ljubljana)

Glasbena matica je bila ustanovljena v Ljubljani leta 1872 kot osrednja slovenska glasbena ustanova. V delovanje matice se je vključilo tudi goriško pevsko in glasbeno društvo, katerega soustanovitelj je bil tudi Henrik Tuma (1901).

18. septembra [192]

P.t. Pevski zbor »Glasbene Matice«
v Ljubljani

Na pismo za prispevek k potovalnemu fondu »Glasbene Matice« vplačal sem danes Din. 1.000.- n 5 delnic po Din. 200.- ter prosim, da se mi pošljejo dotične tiskаницe.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na pismo za prispevek...: Z nedatirano okrožnico je pevski zbor Glasbene matice zbiral denar (brezobrestno posojilo) za potovalni fond, ki bi zboru omogočil pevstva gostovanja v tujini. H. Tuma se je vabilu odzval (ohranjen je odrezek nakazila v višini 1.000 dinarjev). Brezobrestno posojilo v višini 500 dinarjev je Glasbeni matici namenil novembra 1929, za kar ga je s posebnim dopisom 13. novembra 1929 zaprosil odbor pevskega zbora: »Obveščeni po Vaši gospodičr hčerki, si Vam usojamo v prilogi odstopiti poštno položnico, katere se blagovolite poslužiti pri podpisu brezobrestnega posojila za kulturne cilje našega zbora.« Mapa (ZHT), kjer je Tuma hranil dokumente svojega sodelovanja z Glasbeno matico, ima še koncertne programe, izrezke iz časnikov o gostovanjih pevskega zbora, vabilo na proslavo petdesetletnice Glasbene matice (1922) in drugo.

GLAS SLOBODE (Sarajevo)

Glas Slobode je pričel izhajati v Sarajevu 29. aprila 1909. List je bil glasilo socialdemokratske stranke Bosne in Hercegovine in je od 1. avgusta 1913 izhajal kot dnevnik. Ob začetku vojne je prenehal izhajati, znova pa je izšel 30. junija 1917 najprej kot tednik, nato kot dnevnik. Zadnjič je izšel 10. julija 1929.

Trst, dne 16. oktobra 1918

Administracija
Glas Slobode, Soc. Rad. Dom. br. 501
Sarajevo

Prejel sem že drugi opomin Vaše administracije br. 409, a neupravičeno. »Glas Slobode« mi je pošiljalo vodstvo izvrševalnega odbora socijaldemokratske stranke v Ljubljani kot sotrudniku lista »Naprej«. »Naprej« pošiljal se je v zamenu z »Glasom Slobode« na moj adres.

Vsled nesoglasja s politiko izvrševalnega odbora slovenske socijaldemokratske stranke sem sotrudništvo odpovedal in naročil list za drugo poluletje t.j. od 1. julija 1918 naprej na svoje ime.

Glasom poštne nakaznice šte. 1748 sem dne 8. julija poslal za poluleta naprej K 10.- po takratni ceni lista.

Danes poslal sem z nakaznico še K 5.- to je povišana naročnica za dobo od 1. julija do 31. decembra 1918.

Upam, da je s tem pojasnilom stvar urejena.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prejel sem opomin...: Ni ohranjen.

Vsled nesoglasja...: Spori med »mladini« in »starini« v JSDS.

Danes poslal sem...: 24. oktobra 1918 so Tumi iz uredništva Glasa Slobode sporočili, da ima naročnino plačano do 31. januarja 1919.

FRAN GODNIK

Fran Godnik (1872-1920) iz Barkovelj je bil prvi poslovodja leta 1898 v Trstu ustanovljene tiskarne lista Edinost. Pri listu pa je deloval že prej, saj je bil od 1. junija 1896 njegov odgovorni urednik (od 7. 5. 1904 mu je sledil Štefan Godina). Godnik je bil naveden tudi kot izdajatelj in odgovorni urednik dvomesečnika (mesečnika) Slovenka ter dvomesečnika Slovenska družina (1900-1901), ki naj bi ga tiskala tiskarna Edinost; list ni ohranjen.

Gospod
Fran Godnik
v
Trstu

S pravim veseljem sem čul, da ste prevzeli lastno tiskarno v Trstu, da tako pridemo do nepotrebne drugega tiskarniškega podjetja v narodnih rokah v Trstu. Glede posredovanja za obljubljeni posojilo pa nisem mogel drugega storiti nego, da sem se obrnil na g. Ušaja in da sem istemu stvar priporočil, ker mi ni znan gospodarski položaj Vašega podjetja po proračunu in inventarju, seveda tudi nisem mogel nogo storiti. G. Ivan Ušaj je jako imovit človek, ki pa tudi gleda na boljši dobiček. Ako ga prevzamete kot impanjona in se isti prepriča o lukrativnosti podjetja, potem se gotovo odmakne.

Z odličnim spoštovanjem

rombe.

pija, rokopis ni Tumov.

»Pravim veseljem...: Fran Godnik, odgovorni urednik in vodja tiskarne Edinosti je Tumi sporočil 10. avgusta 1907, da je prevzel tiskarno Bernardis. Pri odkupu je obljubil posojilo Ivan Ušaj in, ker se bliža dan plačila, je Tumo prosil za posredovanje pri Ušaju.

»nepotrebne drugega tiskarniškega...: Tuma je v zmoti, saj sta leta 1907 v Trstu delovali dve slovenski tiskarni in sicer Dolenčeva (začela l. 1884) in tiskarna inosti (1898).

LEOPOLD GOËSS

Tržaški namestnik Leopold Goëss (1848-1922) je nastopil svoje delo v Trstu leta 1897 in tu ostal do 1904. Sledil je Teodoru Rinaldiniju, njegov naslednik pa je bil princ Konrad Hohenlohe.

Tuma je Goëssa poznal že iz študentskih dni, ko je bil za domačega učitelja pri ministru grofu Welsersheimbu ter pri diplomatu baronu Eduardu Lagu. Kasneje sta se seveda srečala, ko je Tuma politično deloval na Goriškem in je bil Goëss tržaški namestnik. Ob volitvah leta 1901 je Goëss posegel kot vladni predstavnik tudi v volitve na Goriškem, po njegovem naj bi Slovenci enotno nastopali. V tem duhu je Tuma tudi posredoval pri svojih privržencih, toda dosegel ni nič zaradi močne opozicije, ki ji je bil na čelu Andrej Gabršček.

V podobnem primeru je Goëss interveniral pri Tumi v zasebnem pismu z dne 15. aprila 1902. Tuma naj bi storil nekaj, da ne bi Slovenci iz bližnjih Brd nasledli italijanskim nacionalistom, ki so se potegovali za zmago pri občinskih volitvah v Krminu.

Soča (3. 5. 1902, šte. 52) je sodila, da naj se Slovenci v krminske volitve (22. - 25. 4. 1902) ne vtikajo. Gorica (19. 4. 1902, šte. 31) pa je Brice pozivala, naj se volitev udeležijo. Sicer so na teh volitvah zmagali »krščanski avstrijski« kandidati.

CVETKO GOLAR

V Tumovi zapuščini je ohranjeno pismo pesnika, pisatelja in dramatika Cveta Golara (1879-1965). V mladih letih si je služil kruh s časnikarskim in uredniškim delom. Tako je v Zagrebu uredil Novo nado (1898), od leta 1901 pa je bil urednik celjskega dvakrat na teden izhajajočega časnika Domovina. To delo je opravljal do leta 1905. Naslednje leto je v Ljubljani izdajal dvakrat mesečnik Novi slovenski Štajerc. Leta 1907 in 1908 pa je urejeval kamniški neodvisni politični list Naš list. Golarjevo pismo Tumi je nastalo v zvezi s Tumovim sodelovanjem pri Našem listu. Tuma je sodeloval pri listu od leta 1906. V dopisu z dne 4. aprila 1907 Golar piše:

»Odgovor na vaše pismo se mi je zelo zakasnil, in prosim vljudno, da mi oprostite. - Poslano oceno Šorlijevega romana¹ sem moral z ozirom na skromni obseg lista, iz ekonomskih ozirov nekoliko krajšati, in se zato nadajam, da si izposlujem od Vas naknadnega dovoljenja.»

Nadalje sem pričel z današnjo številko prinašati prevod Vaše razprave iz dalmatinske Svobode Jugoslov. ideja i Slov.² In zopet sem glede tega primoran Vas prositi dovoljenja, oz. da mi oprostite samovoljno prostost. Mislim, da ne bode te nasprotovali mojemu ukrepu, ker sem to storil. Članki so aktuelni in mi zelo ugajajo, ter sem hotel sprva jih samo ekscerpirati, ali ker so dovolj jedrnat ker ne obilujem dobrih člankov, sem se odločil, da jih prinesem ad verbum. Na Vaše vprašanje: »Naš list« ostane vsaj do Novega leta: število naročnikov se ni vsled Nove dobe³ prav nič zmanjšalo, ali vseeno financijelen položaj ni ugoden. Ni naročnikov dovolj, in kar jih je, so zelo negotovi. Zdi se mi, da je prav malo zanimanja za list, da ni v organski zvezi s čitatelji, in ni prav nikakih dopisnikov.

S tem prisrčnejšo prošnjo se obračam do Vas za sodelovanje⁴, morda bi mi napisali kaj o naši socialni demokraciji, o njenih stikih s slov. narodnim programom, ali pa o goriški politiki, novi volilni red za dežel. zbor, očrt slov. strankarskih razmer na Goriškem, kaj hoče in kaj je reorganizirana goriška napredna stranka. Drzen sem, ali oprostite! - Prosim, ali ne bi izrazili svoje mnenje o »Našem listu«, kak naj bi bil, in kako stališče naj zavzame po Vašem smislu do soc. demokracije?»

- 1 Ocena Šorlijevega romana Pot za razpotjem (Naš list 22. 3. 1907, šte. 18; 29. 3. 1907, šte. 19; 5. 4. 1907, šte. 20). Članek datiran v Gorici, 12. februarja 1907, je izšel kot Kritično pismo (iz Gorice); brez Tumovega podpisa.
- 2 Razpravo Jugoslovanska ideja in Slovenci je Naš list (1907, šte. 20-31) prinesel v 11 nadaljevanjih. V listu Svoboda (Split) je izhajala leta 1907 (šte. 4-5, 7-8, 10) z naslovom Jugoslovanska ideja i Slovenci. Isto leto jo je Tuma objavil separatno v Gorici, k objavi ji je Tuma dodal še pripis, datiran v Gorici, 1. julija 1907. Brošura je izšla v dveh izdajah (glej oceni v Ljubljanskem zvonu 21/1907, 567-568 in Slovenskem jugu 6/1908, šte. 13. str 3).
- 3 Nova doba je kot glasilo slovenske gospodarske stranke izhajalo v Ljubljani med leti 1907 in 1908.
- 4 Tuma se je v Našem listu še oglašal (glej Milan Jaklič in Ferdinand L. Tuma).

1

Gorica, dne 12. aprila 1920

Cenjeni sodrug!

Sodrug Minut v Trziču mi je sporočil, da se je v Dolenjah ustanovila kolonska organizacija, ni pa znal povedati ali velja samo za furlanske kolone ali tudi za slovenske kolone Kožbane in Dolenja. Sporočite mi toraj, ali so koloni Vaše občine vstopili v skupno organizacijo ali pa čakajo, da se ustanovi posebna skupina slovenskih kolonov.

Ob enem se obračam na Vas tudi radi ustanovitve politične organizacije. Ista je poleg kolonske organizacije neobhodno potrebna in da se pripravi, bi bilo treba prirediti shod v Dolenju, na katerega bi se klicali Furlani in Slovenci ali pa, ako mislite, da je bolje, shod na Krožadi, da se za slovenski del ustanovi posebna politična organizacija, dočim bi Furlani v Dolenjah ustanovili svojo skupino. Skličite zaupnike naše stranke ter mi sporočite sklep v najkrajšem času.

S sodružnim pozdravom

Gospod
F. Golob,
Hruševlje 46

Opombe:

Kopija.

Sodrug Minut...: Glej Giovanni Minut!

2

Gorica, dne 9. junija 1920

Sodrug
Golob France
Hruševlje p. Dolenje

Sem brez družega pripravljen držati shod na Krožadi kako nedeljo, zaradi katere se dogovorimo. Posvetovati se morate z zaupniki, da izberete dan in uro in tudi naznanite ime in lastnika prostorov, v katerih bi se shod vršil. Shod bi se moral določiti vsekako popoldne, če le mogoče ob 2. takò, da bi lahko prišel z jutranjim vlakom v Kormin [Krmín] in od tod čez Fojano na Krožado.

Pričakujè Vašega poročila

s sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Sem brez družega...: Glej Avgust Collerig!

RUDOLF GOLOUH

Pisatelj, časnikar in politik Rudolf Golouh (1887-1982), se je v socialističnem gibanju uveljavil tudi kot politični organizator in je v letih 1917-1918 skupaj z dr. Josipom Ferfoljo nastopal kot pobudnik opozicije socialistične mladine, ki je za razliko od starih (med njimi H. Tuma) zagovarjala narodna stremjenja pri reševanju slovenskega vprašanja. Bil je soustanovitelj in sourednik Demokracije (1918-1919) in med ustanovitelji komunistične stranke v Sloveniji. Po vrnitvi v JSDS (1920) je bil izvoljen za njenega poslanca v ustavodajno skupščino. Med vojnoma je živel v Mariboru, kjer je urejal Delavsko politiko. Med drugo svetovno vojno se je vključil v OF in bil zaprt v taborišču Dachau. Golouh se je s Tumo najverjetneje seznanil takrat, ko je Tuma prihajal iz Gorice v Trst in imel v okviru »Ljudskega odra« predavanja. Kasnejši njuni stiki so bili tesnejši, zlasti, ko sta oba sodelovala pri vodstvu JSDS.

1

Trst 6. novembra 1917.

Cenjeni sodrug!

Prejel sem Vaš list in dve številki »Naprej«, kateri Vam v prilogi vračam. Oba dva članka prav dobro poznam. Počrtal sem v njih nekatere odstavke z rudečilom. V nedeljo bili ste preveč razvneti tako, da niste mogli razumeti mojega stališča. Vaša oba članka sta jako lepa. Iz njih veje živa želja po razvoju in napredku. V obch člankih priznavate važnost narodnega vprašanja, zahtevate da se v tem oziru napravi jasnoto. Vse to pa hočem jaz in celo naši stari kakor Cobal, Kopač in zadrugarji kakor Kristan. Temu vprašanju se danes ne more nigdo otegniti. Tudi avstrijska nemška socijalna demokracija je na svojem strankinem zboru obširno razpravljala in prišla do preciznih resolucij. Enako pridemo tudi mi slovenski socijalni demokrati še ta Božič na strankarskem zboru do resolucije o teh vprašanj[ih]. Poročal sem v nedeljo, da sem ravno jaz referent k točki »politični položaj« in prav po sebi se razume, da bo morala

lovenska socialna demokracija izreči čisto in jasno resolucijo glede narodnega vprašanja, ravno tako kakor lede preureditve notranje države in mednarodnega razmerja. Takrat bo prilika, da se sodrugi vsestranski izgovore in za trdno računim, da si tudi Vi za dan 26. do 28. decembra preskrbite dopust za Ljubljano.

Kakor vidite sva o tem edina, edina sva pa še bolj o tem, da je treba spraviti v izvrševalni odbor udi, katere smatram za najboljše.- Kakor jih je, to pa je drugo vprašanje? Po mojem mnenju bo v Ljubljani laba izbora, radi tega se bova morala midva opirati le na lastne moči in na nekatere sodruge v Trstu. Že zdaj vidim najino usodo v stranki!

V nedeljo pa se je šlo za nekaj drugega kot vse to, namreč za vprašanje lastne in čiste opozicije roti sedanji struji socialne demokracije. O tej opoziciji Vi niste v Vaših člankih prav nič govorili in jo tudi iste precizirali. Pač pa so se rekli odločno za opozicijo takozvani »mladi« in so v zadnjih dveh člankih štev. 3 in 94 prav jasno povedali ne-le, da so oponentje, ampak da je zanje mednarodnost in razredni boj po ransko vprašanje, ki se ima ogniti nacionalnemu. Zaradi tega jih jaz ne smatram za oponente, ampak za skoke. V nedeljo sem Vam toraj očital le, da nečete povedati svojega stališča ali greste z takozvani mladini« ali pa da hočete precizirati svojo lastno opozicijsko stališče. Mene jako zanima katero stališče avzamate, že zaradi tega, ker me najdete na strankinem zboru na onem stališču, katerega sem preciziral v vojem referatu jeseni 1916 v Trstu. Ta referat je strogo opozicijski, ker zahteva do cela novo taktiko in rganizacijo, seveda na strogo Marksovih načelih gledé revolucionarizma, internacionalizma in razrednega oja v državi in proti državi.

Škoda, da je z Vami težek razgovor, ker se tako razgrejete za svoje ideje, da jih ne morete niti usno izraziti, niti ne pustite mirne diskusije. Prišel bi večkrat v kavarno, a sem tako zaposlen, da se težko tegnem, po drugi strani pa po cel teden ne naletim na nobenega sodruga. Ker se mi izgublja čas, izostal sem : kavarne Union. Sicer pa upam, da sedaj večkrat skličete sejo v delavskem domu, da se počasi razgovoriva.

S socialnim pozdravom

Gospod
R. Golouh, kavarna Union
v Trstu.

pombe:

»pija.

»ejel sem Vaš list...: Pismo ni ohranjeno.

»a dva članka...: Ni znano katera.

»nedeljo ste bili preveč razvneti...: Na vizitki je Golouh dne 2. novembra 1917 povabil Tumo, da se udeleži v tržaškem Delavskem domu seje, na kateri bi »ravnavali kolportážna lista (očitno Napreja), poročali o delu in sklepih strankinega skupnega odbora, govorili o aprovizaciji ter »o izpremenjenih razmerah istalih po zadnjih dogodkih pri čemer bi zlasti radi slišali Vaše odlično mnenje«.

»idi avstrijska nemška socialna...: Gre za Rennerjeva stališča o ohranitvi avstro-ogrškega prostora. Pri reševanju narodnostnih problemov je Tuma zagovarjal ališče o odpravi vseh privilegijev vladajočega naroda. Po Tumovem naj bi socialna demokracija nastopila v Avstriji za izvedbo popolne demokracije in za deralizacijo te države. Tuma je mislil na zbor nemških avstrijskih socialistov oktobra 1917.

»še ta Božič na strankarskem zboru...: Tuma misli na deseti zbor stranke, ki je bil v Ljubljani 25. in 26. decembra 1917.

»referent k točki...: Tuma je poročilo tudi prebral.

»za dan 26. do 28. decembra...: Zbor se je začel 25. in trajal dva dni.

»in na nekatere sodruge v Trstu: Razvoj ni šel po Tumovem predvidevanju, saj sta se mu nato odtegovala tako Golouh kot dr. Josip Ferfolja.

»in so v zadnjih dveh člankih...: Članek K vprašanju naše taktike (Naprej, 2. in 3. 11. 1917, štev. 93 in 94) podpisan s P. St. (=Fran Erjavec).

»v svojem referatu jeseni 1916...: Najverjetneje misli na referat, ki ga je imel na izredni konferenci JSDS v Trstu 25. decembra 1916 (ZA 281-283, IMŽ 352-353).

»da sedaj večkrat skličete sejo...: Ohranjeno je Golouhovo sporočilo, s katerim vabi Tumo na sestanek »seje pol. odbora zaradi izvolitve delegatov na strankini or« (datirano 20. 12. 1917).

dne 1. sept. [19]27

Cenjeni sodrug!

Prečital sem v Aljaževem domu, ko sem vedril, Vašo dramo. Pisana je lepo, a ne preveč oktrinaro. Dobro bi bilo rezoniranje sem in tje skrajšati. Dejanja manjka in ga je tudi težko v taki zvezi odstavlјati. Ob naši literarni revščini socialnih del pa Vaša drama našim odrom gotovo pride prav.

Škoda, da se ne posvetite bolj literarnemu delu. Nisem Vas smatral nikdar za poklicnega politika, ač pa za nadarjenega pisatelja in poeta. Koristili bi bolj proletarijatu, ako bi mu dali čtiva tacega, kakor ste »začeli pisati kot mladenič, poglobljenega po Vaših življenjskih izkušnjah. Proučite nekoliko tehniko lasičnih in modernih dram, pa na novo torilo vlite nove tvarine.

Kritiko po Vaši želji skoro ne morem zapisati, proti pa tudi nečem. Gorenjo kritiko nekoliko predeljeno, pa bi občinstvo lahko smatralo kot grajo, ker navadno ne zna ločiti kritike od graje.

»Svoboda« je poslana zvezke s toplim priporočilom razposlala ter Vam iztržek pošlje, ko se

nabere. Seje čez počitnice niso bile sklepčne ter počakamo prve seje meseca oktobra. Upam, da se Vam takrat plača vse poslano izvide.

S sodružnim pozdravom

Sodrug Rudolf Golouh
urednik »Del. Politike«
Maribor, Ruška c. 5

Opombe:

Kopija.

Prečital sem...: Tuma je na planinskem izletu prebral Golouhovo dramo Kriza. Uprizorjena je bila nato pomladi leta 1930 v Ljubljani.

»Svoboda« je poslana zvezke...: 3. aprila 1927 je poslal Golouh Tumi dopisnico naslednje vsebine: »Te dni sem dobil Vaše pismo datirano - meseca novembra 1926. Gledal sem začudeno, in si nisem mogel stvar drugače razjasniti, kakor da je pismo obtičalo ali na pošti, ali pri upravi lista. Notico o pokojnem bratu sem takoj priobčil¹, članek o »Svobodi«² pa priobčim v eni prihodnjih števil, ker je še vedno aktuelen. Toliko, da ste informirani in da ne pade krivda name. Obljubili ste mi nekaj člankov o Kitajski in o Rusiji. Ali smem še vedno računati nanje?«

- 1 Ferdinand Tuma. Delavska politika (17. 11. 1926, št. 162).
- 2 Politični in kulturni problemi socializma. Delavska politika (13. 4. 1927, št. 30).

GORIŠKA STRAŽA (Gorica)

Glej Edinost - Trst (3)!

GORIŠKO VINARSKO DRUŠTVO (Gorica)

V Tumovi zapuščini so ohranjena vabila na občne zборе in obvestila o delovanju Goriškega vinarskega društva (1920-1927). Društvo je delovalo kot zadruga in je nastalo pred prvo svetovno vojno (1908), podobna organizacija je Vinarsko in sadjarsko društvo za Brda, ki je imelo prav tako sedež v Gorici in je bilo naslednik Vinorejskega društva za Brda, ki je bilo ustanovljeno leta 1872 (sedež v Pevmi).

KORNELIJ GORUP

Kornelij Gorup (1868-1952) je bil sin Josipa Gorupa, slovenskega industrijca in bankirja. Tuma je imel s Kornelijem Gorupom stike iz časa, ko je konec devetdesetih let snoval osrednjo slovensko banko s sedežem v Trstu. Gorup je deloval v gospodarskem življenju Trsta, tako tudi v nadzornem odboru Tržaške posojilnice in hranilnice. Gorup je 4. aprila 1908 odgovarjal Tumi na njegovo pismo z dne 30. marca 1908 (ni ohranjeno). Tuma je Gorupa prosil za posredovanje v zvezi s prošnjo ing. Kukovca (glej Janko Kukovec). Gorup je sporočal, da je pripravljen Kukovcu pomagati, da so pa razmere za tako dejavnost neugodne in da Kukovec ne more pričakovati lepih uspehov. Gorup je bil v Trstu tudi generalni konzul kraljevine Srbije.

TONE GOSAK

Tone Gosak (1881-1929) je bil doma iz Žižic pri Slovenskih Konjicah, študiral je pravo na Dunaju in v Pragi. Postal je odvetnik v Ptujju in deloval v slovenskem javnem življenju tega mesta (npr. Ciril-Metodova družba). Med prvo svetovno vojno je bil razglašen za mrtvega, bil pa je ujet na italijanskem bojišču, od koder se je vrnil leta 1919.

Iz Celja je 1. avgusta 1906 poslal Tumi pismo, v katerem mu je sporočal, da pripravlja program »za novo narodno stranko, obsegajočo vse stanovce. Prikrojen mora biti za Slovence vseh ozemelj, a ozirati se mora na Štajerske posebej.«

V Gorici, 6. /8. 1906

Veleccenjeni gospod doktor!

Ako ste čitali moje članke v Našem Listu, uvidite, da sem precej velik nasprotnik obširnih programov. Najbolje je, ako vzamete za podlago že izdelan program kake druge stranke, ker so navadno vsi programi precej slični. Pravi program se dobi šele pri delu samem in pri delu se tudi šele pokažejo posebne potrebe dotičnega kraja. Kar se tiče specijelno gospodarskega vprašanja je to najkočlivejše vprašanje in gospodarsko delo se še najmanj da točno in dobro izraziti z golimi besedami. Ker se že sklicujete na Masaryka, bi Vam svetoval, da za sedaj prevzamete mutatis mutandis njegov program, ki po večem odgovarja našim slovenskim razmeram. Ponavljam Vam še enkrat, da pisan program dejansko nima veliko pomena in je glavna stvar, ako se praktično dela lotite.

Kakor prve organe za gospodarsko delo je potreba različnih društev, ki jih morate ustanoviti, ako že ne obstoje. Ustanoviti morate na vsak način trgovsko obrtno društvo. Pravila za tako društvo dobite pri enakem društvu v Gorici ter se obrnite nanj. Drugo društvo, ki bi ga bilo ustanoviti, bi bilo kmetijsko gospodarsko društvo in se za pravila obrnite na Kmetijsko društvo v Gorici. Obedve društvi Vam tudi poročata o dosedanem delovanju. Na podlagi pravil in tega poročila Vam ne bode težko lotiti se dejanskega dela. S posebnim ozirom na Štajersko bi bilo zlasti važno prvo društvo, to je trgovsko obrtno društvo katerega naloga bi morala biti izvršitev bojkota nemških trgovin v Celju in Mariboru, da se ta dva centra nemštva na Spodnjem Štajerskem pridobita. Veseli me, da se je začelo gibati tudi na Spodnjem Štajerskem ter želim najboljšega uspeha. Žal mi je, da Vam ne morem boljše postreči, ali o vprašanju, kakor ga stavite Vi, bi se dalo pisati knjige. Kolikor se pa tiče teoretičnega vprašanja, pa skoraj ni mogoče več povedati,

kakor gori. Ne morem Vam torej drugega priporočati, kakor ustanovitev gori imenovanih društev. Kako bi se pa ti dve društvi praktično vodilo, bi Vam bilo mogoče povedati ustmeno. Ako Vam bode mogoče, se oglasite mesca septembra v Ljubljani in Gorici, kjer si lahko enaki društvi ogledate in potem po njihovem delu z delom pričnete.

Z odličnim spoštovanjem udani

Opombe:

Kopija.

Ako ste čitali...: Tuma seveda misli na svoj daljši članek K našem programu, ki je izšel leta 1906 v 11 nadaljevanjih (štev. 8-18).

...se že sklicujete na Masaryka...: Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937), profesor na praški univerzi in poslanec v dunajskem parlamentu (1907-1914). Njegovo politično in filozofsko delo je imelo velik odmev tudi med mnogimi Slovenci; ti so tvorili skupino imenovano masarykovci, ki so bili po svojem političnem naziranju najbližji socialni demokraciji in so se ji mnogi tudi pridružili.

Kakor prve organe za gospodarsko delo...: Gosak je namreč Tumi sporočil, da je prevzel referat za gospodarski program in Tumo prosil: »Prosim Vas, da mi blagovolite pismenim potom razložiti, kako si mislite gospodarsko organizacijo v slov. narodu ter mi podaste sploh vse po Vašem lastnem mnenju potrebne nasvete. Uvaževal jih bom v veliki meri. Naše delo ostane tajno dokler nimamo vsega dokončanega. Zaupno Vam povem, da stopijo v bistvu narodno-radikalne ideje v politično areno. Čas za to je skrajen, ker je ravno sedanja otrplost, ki se oficijelno imenuje »sloga«, strašno mrtvilo. Program izdelamo prilično v obsegu Masarykovega »ramcovega programa«. Ponavljajoč svojo diskretno prošnjo se Vam klanja z odličnim spoštovanjem«.

Pravila za tako društvo...: Glej Trgovsko obrtno društvo!

...obrnite na Kmetijsko društvo...: Goriško kmetijsko društvo je bilo ustanovljeno leta 1905, potem ko so Slovenci spoznali, da v Goriški družbi, ki so jo vodili Italijani, ne morejo koristno sodelovati.

GOSPODARSKI VESTNIK (Gorica, Trst)

Gospodarski vestnik je bilo glasilo Slovenskega kmetijskega društva v Gorici, Slovenske čebelarske zadruge v Gorici, Tržaške kmetijske družbe in Zadrुžne zveze v Trstu. Izhajal je v Gorici in Trstu v letih 1923-1928. Njegov urednik je France Goršič, kasneje Just Ušaj. V Gorici je izhajal tudi mesečnik Gospodarski list (1922-1928), ki ga je izdajala Zadrुžna zveza v Gorici, urejala sta ga najprej Polde Kemperle, nato Josip Rustja. Glasili sta se razlikovali po naravnosti izdajateljev, Gospodarski vestnik je bil liberalno usmerjen, Gospodarski list pa je zastopal koristni katoliškega tabora.

dne 14. julija [1925]

Uredništvo
Gospodarskega Vestnika
v Gorici

V »Pravnem Vestniku« sodnik Goršič razpravlja o izrazu »ometani travnik« »Wechselwiese«, ometavati travnik, eden od družega prejemati užitek, ometnik, upravičenec h temu in trdi, da je to ljudski izraz po celem, posebno po gorenjem Krasu. Goršič bi ta kraški izraz rad vvedel v pravno terminologijo. Meni ne gre. Za uživanje po gotovih deležih poznam v Brdih - imeti na spoli, po Tolminskem imeti na spolovino. Zemljo, ki prejemata dva ali več posestnikov za uživanje (kar je sploh jako redko) imenuje Tolminec »menjavka« Wechselacker, Wechselgrund. S sosedom »se črediva« v košnji, ako kosi vsako leto drug. Kolobariti za Wechselwirtschaft in trika za Dreifelderwirtschaft so po moje umetni izrazi.

Rad bi opredelil vse te pojme. Zato se obračam na slavno uredništvo, da mi blagovoljno sporoči, katere besede se rabijo na različnih krajih po Goriškem posebno na Krasu za: Wechselwiese, Wechselacker, Wechselgrund, Wechselwirtschaft i.t.d. Zanimivo je to vprašanje tudi za »Gospodarski List«.

Ako nimate zato pri rokah potrebnega gradiva, bi mi morda dali naslove razumnih gospodarjev po enega v Kotu, na Tolminskem, Šentviški gori in na Banjšici, t.s. [to so] kraji, kjer se dobi če čisto slovensko mišljenje med kmeti, da bi se nanje obrnil naravnost.

Pričakujè blagohotnega odgovora

s pozdravom

Opombe:

Kopija.

V »Pravnem Vestniku«...: Članek O ometanju in osvetnih zemljiščih (Pravni vestnik 5/1925 70-72, 84-90) je napisal France Goršič (1877-1967).

Pričakujè blagohotnega odgovora...: V Tumovi zapuščini ni nobenega odgovora uredništva Gospodarskega lista, ohranjena je le dopisnica z dne 15. aprila 1925, s katero sporočajo Tumi pogoje plačila naročnine.

ALOJZ GRBEC

Krojaški mojster Alojz Grbec iz Nabežine je v petih dopisih, med 27. septembrom in 12. oktobrom 1898, informiral Tumo o dogodkih v Devinu. V kraju se je proti koncu stoletja okrepilo italijansko prebivalstvo in iz vrst devinskih Italijanov je prišla pobuda za ustanovitev šole italijanske šolske družbe »Lega nazionale«. Ko naj bi šola pričela delovati, se je slovenska občinska uprava zoperstavila, da bi postala šola občinska, vendar z italijanskim učnim jezikom. Prišlo je do incidentov, vanje je bil vpleten tudi župan Miroslav Ples in nekaj Devincev. Svoj epilog je incident imel na sodišču in župan Ples je bil obsojen na osemmesečno zaporno kazen. Nazadnje pa je bil oproščen. V prvem dopisu (27. 9. 1898) Grbec podrobno opisuje postopanje vojaštva, ki je mirilo: »Naši narodni nasprotniki so nas očrnili za zverinske ljudi zato je nastop pristojnih oblasti tako strog in radi svojih laži se bodo mogli tudi nasprotniki zagovarjati«. Pismo je Grbec (podpisal ga je še nabežinski podžupan Ivan Gruden) pisal Tumi kot deželnemu poslancu »ker vem, da boste Vi nemudoma ukrepali in obvestili zadevajoče osebe, oziroma politično

ANTON GREGORČIČ

Dr. Anton Gregorčič (1852-1925) je bil ena vodilnih političnih osebnosti pri Slovencih na Goriškem. S Tumo sta navezala zagotovo tesnejše stike, ko je postal Tuma član deželnega zbora (vanj je prišel dr. Gregorčič že leta 1885). Tesneje sta sodelovala do razkola v vrstah Slovencev na Goriškem (1899). V svojih spominih je Tuma sicer priznal, da sta ga prav Gregorčič in Andrej Gabršček zvalila v politično življenje. Vendar se v političnem življenju, dokler so Slovenci na Goriškem nastopali še enotno, nista ujela. Po razkolu je med njima vladalo napeto razmerje, pri čemer je bil Tuma sprva član Gabrščkove liberalne narodnonapredne stranke, nato od 1908 pa pri socialni demokraciji. V političnem življenju sta se srečala tudi še po prvi svetovni vojni, ko sta bila člana kratkotrajnega deželnega odbora v Gorici. Medsebojno razmerje zlasti od leta 1900 dalje kaže pisanje Gregorčičevega glasila Gorica in seveda mesto, ki ga ima Gregorčič v Tumovih spominih.

V prvem objavljenem pismu z dne 20. aprila 1899 Gregorčič predlaga Tumi, da se slovenski člani ne bi udeležili seje deželnega šolskega odseka. V drugem z dne 27. septembra 1899 sporoča Tumi (kot odgovor na Tumov - neohranjeni - dopis z dne 25. 9. 1899), da priredi društvo »Šolski dom« stenografske tečaje, če bo dovolj prijavljenih. V tretjem z dne 14. novembra 1904 sporoča, da je prejel Tumov znesek kot »ustanovnino« za »Mali dom«. Tumov delež bo znašal s tem 1200 kron, kar mu zagotavlja namesto pet v bodoče šest glasov na občnem zboru.

Dr. Gregorčič, drž. in dež. poslanec

[jesen 1904]

Vaše blagorodje!

V zadnjem deželnozbornem zasedanju dovolilo se je nekemu laškemu društvu 300 kron letne podpore za stenografski tečaj. Kakor Vam je znano, imeli smo tak tečaj Slovenci že poprej; le-ta se je izborno obnesel v didaktičnem in materijelnem oziru. Žal, da se je moral ta tečaj prekiniti, ter ste izrekli Vi od strani šolskega doma, da napravite samostojno enak tečaj. Imam zopet na razpolaganje izborna moč. Slovenci v Gorici neobhodno potrebujemo, da se naša mladina praktično vežba v stenografiji. (Nikari se ne sklicujte na prof. Šantelja, ki utegne biti izboren teoretik, ni pa za prakso.) Potem takega tečaja bi si ne-le odvetniki in notarske pisarne skrbele za naraščaj, marveč tudi dijaki bi prišli do ročnosti in po nji do kruha za časa študij. Tudi velikemu številu uradnic ženskega spola, bi stenografija dobro služila in pridobile bi zaslužka tudi drugod po Slovenskem. - Tako sem svoječasnno zasnoval trgovski tečaj pri trg. obrtni zadrugi in posebej se je poskusil enak tečaj zasnovati pri šolskem domu. Vse je bilo toda brezuspešno, ker ni bilo sredstev za pravilno šolo. (Na Dunaju se je pri naučnem in trgovskem ministrstvu poudarjalo, da imajo na razpolaganje precejšnje svote za podpiranje trgovskih šol in da se naravnost obžaluje, da se za goriško niti ne more uporabiti subsidij, ker takih šol ni).

Vkljub neuščečnim političnim razmeram med Vašo in našo stranko - vendar morda ne boste mogli za dolgo vzdrževati ekskluzivnega stališča, kakor ga zavzimate do sedaj in je v interesu šolskega doma, da privolite v moje sodelovanje. Zgolj iz ozira na »Šolski dom« se obračam v prvi vrsti na Vas, da se izrečete, ali ste voljni dati na razpolago prostore šolskega doma in mi sploh iti na roke, ako ustanovim stenografski in trgovski tečaj za odrasle.

Strokovnjake za podučevanje stenografije, trgovske korespondence, knjigovodstva in francoščine imam kakor tudi naraščaj med mladino. Ovira nas le odpor šolskega doma izpodbuditi lastne učence in učenke za te tečaje. Prihaja v poštev denarno vprašanje, ker bi prireditve teh tečajev v posebnih prostorih stala nerazmerno več, nego v prostorih šolskega doma.

Važno za-me kot politika je vprašanje slovenske šole pri Sv. Roku. Po informacijah med prebivalci sem izvedel, da je v Sv. Roku mnogo slovenskih družin, da pa iste pošiljajo svoje otroke v italijanske šole, ker se poleg italijanske agitacije odgovarja poraba šole pod Turnom.

Namignilo se mi je od drugod, da ako se po brezuspešnem preteku petletja ne izkaže dovoljno poprečno število slovenskih učencev na šoli, utegne naučna uprava, da stori goriškemu mestu uslugo, šolo pod Turnom zapreti in pri tem žirani mesti učiteljev preložiti v okolico, dve provizorični mesti učiteljic pa odpraviti. Sedaj ko imamo šolski dom v severnem delu mesta. »Mali dom« v južnem delu mesta, nam manjka edino še šola v Sv. Roku, da je trikot, s katerim obvladamo šolske okraje, sklenjen. Je torej v našem interesu, da to šolo sprejmemo. Hočem osebno nastopiti agitativno v Sv. Roku, da pregovorim stariše, da pošiljajo otroke v to šolo. Ne dvomim, da se spravi v Sv. Rokovo šolo najmanj 100 otrok, ker se na ta način osigura obstanek šole.

Po drugi strani sem pa pri namestniku v nedeljo 13. t.m. energično zastopal interese našega ljudskega šolstva v Gorici, s tem, da sem zahteval od vlade, naj nam da za šolski dom toliko podpore, da bomo samostojno izhajali, na kar se sprejme brez drugega šola Pod Turnom in sploh odpade vsaka agitacija v tem smislu. Omenjal sem namestniku podporo za našo glasbeno šolo, za stenografski tečaj in za trgovsko šolo, kar mi je obljubil namestnik, da vzame v poštev, ter mi obenem rekel, da je on načelno velik prijatelj takih podjetij.

Predno storim kak agitacijski korak za šolo Pod Turnom, želim slišati Vaše mnenje, da mi ne boste pozneje očitali, da sem Vam ta ali oni načrt za bodočnost pokvaril.

Konečno nameravam prirediti shod radi slovenske univerze skupno z italijansko v Trstu. Tudi tu je interesu goriških Slovencev, da skupaj nastopimo. Prosim Vas, da mi sporočite stališče, koje zavzimate v tej stvari.

Ne smatrajte to pismo za kako strankarsko približanje; gre se eminentno za vprašanje narodne organizacije, ki nima s klerikalno in napredno stranko najmanj opraviti.

Ako mi odklonite vsako sodelovanje, nastopim samostojno.

Z najodličnejšim spoštovanjem

pombe:

opija. Pisava ni Tumova, pač pa je Tuma pripisal datum nastanka pisma.

zadnjem deželnozbornem zasedanju...: 12. novembra 1904 je deželni zbor sprejel sklep o dodelitvi 300 kron podpore za stenografski tečaj, ki sta ga pripravili Assicurazione di mutuo soccorso fra agenti di commercio e scritturali in Casa di protezione degli impiegati privati.

ikari se ne sklicujete...: Glej Anton Šantel!

vprašanje slovenske šole pri Sv. Roku: Na podlagi dolgoletnih prizadevanj goriških Slovencev je goriška občina leta 1886 ustanovila slovensko mestno ljudsko šolo v bivši Catinellijevi kasarni v Podturnu (mestni predel Sv. Roka). Šola je imela malo učencev, prenehala pa je delovati ob začetku bojev v Posočju med prvo svetovno vojno.

pri namestniku v nedeljo 13. t.m...: Tržaški namestnik Leopold Goëss.

za našo glasbeno šolo...: Šola Pevskega in glasbenega društva v Gorici; društvo je postalo leta 1907 podružnica Glasbene matice iz Ljubljane.

SIMON GREGORČIČ

Tuma se je s pesnikom Simonom Gregorčičem (1844-1906) seznanil, ko je bil avskultant v Trstu. V IMŽ (260-262) Tuma na kratko predstavlja svoja srečanja s pesnikom. Spočetka očitno normalno razmerje, se je od leta 1899, ko je prišlo na Goriškem do političnega razkola, spremenilo. Tako piše Gregorčič Ivanu Vrhovniku 25. junija 1900: »Tuma je naša nesreča« (ZD 4, 185), nato istemu 29. julija 1901: »Tuma je izzivač in razdirač, hud častihlepnež in ...« (ZD 2, 406; ZD 4, 225-226), nato še 30. oktobra 1899: »... nenasitno častihlepnemu dr. Tumu ...« (ZD 2, 179) in 12. julija 1901: »Tumovci so moralno kvaritelji našega ljudstva ...« (ZD 4, 220). Gregorčič je pisal tudi Marici Bartolovi 24. decembra 1901: »Tumovec ne bom nikdar: Gab.[ršček] ni samo »burja«, - on je prava furija; a Tuma premeten, pretkan računar za se!« Očitno se tako neprijazno razmerje kaže tudi v Tumovih spominih, ki so izšli posmrtno. V IMŽ (40) Tuma kar naravnost zapiše o Dragojili Milekovi: »prva ljubica pesnika Simona Gregorčiča«. Seveda pa je pravo vznemirjenje prinesel Tumov zapis, da je po prvi svetovni vojni srečal na Gradišču umobolnega človeka, ki naj bi bil po izjavi takratnega podžupana pesnikov nezakonski otrok (IMŽ 262). Več je o tem v Koblarjevi knjigi Simon Gregorčič. Življenje in delo (Ljubljana 1962, 383-384).

Pravzaprav je prva Tumova javna polemika v zvezi z Gregorčičem že iz leta 1907, ko je Tuma napisal o Gregorčiču članek za Naš list (1907, števil. 4-7), njegovo pisanje je zavračala Gorica (23. 2. 1907, števil. 16) v članku Dr. Tuma o našem pesniku.

France Koblar piše (Simon Gregorčič, 153-154): »Njuno dobro znanstvo se je spremenilo v sovražstvo«, prav tako pa Tumovo pismo »in kasnejši politični dogodki so za vedno pretrgali zvezo med njima.«

V Gorici 4. VIII. [18]99.

Prečastiti gospod!

V Vašem cenjenem listu od 25. julija t. l. svetujete mi: »ali popolno zjedinenje z večino, ali:« 'olim drugo! Nisem hotel odgovarjati takoj, ker treba za enak odgovor premisleka. Predvsem izražam globoko obžalovanje nad tem, da sem Vam dal pred dvema letoma svet, vsled kojega ste se dali zapeljati v lužbo, »ter postal po tej docela neraben«. Dal sem svet na prigovarjanje gospodov, kojim je bil na srcu Vaš veselni - blagor, dal sem ga v zavesti, da premaganje samega sebe osveži in zdravi dušo. Žal da sem slabo svetloval! Boli zatajeno očitjanje, da sem zakrivil Vašo nerabnost, ravno ker ne gre za »nepomembno sobicu, ki naj tudi danes pogine«, namreč pogine z osobo vse, je osoba vse.

Pri meni je drugače. Moja osoba stoji za idejo, stoji za stranko. Žrtvoval sem svojo osebo, ko sem leta 1895 izstopil iz svojega, ljubega mi zavetja kot sodnik, med politične boje. Koristil bi neizmerno sebi in vojni ljubljani družinici, ako bi vrgel vse od sebe, kar me teži, se posvetil edino le svojemu stanu. Žrtev, katero sem daroval l. 1895 je večja nego sem mislil. Moram nositi, kar sem si naložil, moram trpeti brekovanje in sramočenje, uganiti se ne smem. Naj bode žrtev cela! »Resnično resnično vam pravim: Zrno šenično, če pade na zemljo in ne umrè, ono samo ostane; če pa umrè, obrodi veliko sadu« (Sv. Ivana evang. III 24).

Poleg mile, dobre mi žene, v naročju mi zdrava in sveža sinka, mar dobim širom sveta lepši raj!

In če se temu odrekam, mar mislite, da me mamì podla vsakdanjost, me slepi generalski blišč!

Nečem se zagovarjati, nečem odbijati laži; stojim mirno in brez bojazni sredi bojnega polja. Služite a mi vzgled. Vašo osebo so obstrelj[li]. Bili ste naš prvi general po duši. Streljali pa so na Vas privilegovani vojskovodje v bleščočih haljah, podlih duš. Vmaknil ste se jim, a Vaš um se je obsenčil. Vaša žrtev bila je nesreča za Vas, bila je nesreča za narod slovenski! In meni in vsakomur izmed našega rodu, krči srce od tuge, ko vidi neuspeh neizmerne Vaše žrtve!

Zato hočem stati, dokler me ne zapuste moči. Hočem pasti na bojnem polju ali zmagati, če tudi [močete] streliti i Vi puščice na me. Blagoslavljam roko, ki me smrtno rani, če le iz umrlega zrna vzkali obilo sadu in zori obilo sadu!

Ljubim svoj narod in upam v njega zdravo moč. Ne zapusti me. In če se za dobo obrne od mene, vrne se.

Žrtvoval sem in žrtvujem, pošten hočem ostati in delati kakor skozi od zibeli. Tako je živel in umrl moj oče, tako bodem i jaz. Bog mi odpusti, če sem na krivi poti, vest mi je čista!

Srčni pozdrav novemu nasprotniku, srčni pozdrav tudi na bojnem polju! -

Z odličnim spoštovanjem

Dr. Henrik Tuma,
deželni poslanec in odbornik

Opombe:

Izvirnik. Pismo hrani NUK (rkp. odd. Ms. 618). Objavljeno je bilo v Gregorčičevem ZD (4, 448-449).

V Vašem cenjenem dopisu...: Izvirnik Gregorčičevega pisma uredniku pesnikovega zbranega dela Francetu Koblarju ni bil poznan, zato je objavil besedilo pisma, ki ga je pesnik zapisal »po spominu« (ZD 4, 176-177). Izvirnik je bil ohranjen v Tumovi zapuščini:

»Velečislani gospod doktor!
Deželni poslanec in odbornik!

Dve leti in pol bo, ko ste mi poslali svoje nasvete. Vi mlajši meni mnogo starejšemu, naj sprejem službo in delo. Slušal sem Vas, vsled Vaših naukov sem docela neraben. Toda takrat je šlo samo za mojo nepomembno osebo, ki naj tudi danes pogine!

Slušal sem!

Ali pa boste Vi mlajši mene starejšega? Prav bi bilo! Tukaj ni več vprašanje glede ene osebe, to velja za ves nesrečni narod na Goriškem. Žuga razkol in razdor. Ali naj se ta vrši zaradi ene osebe?! Spomnite se sv. pisma: »Bolje je, da eden človek umrje, nego da vse ljudstvo pogine!« In ni treba da umrjete. Le dolgo in srečno živite. Ni treba, da je vsak general: preprost vojak lahko še več stori in navadno več žrtvuje. V žrtvah se kaže rodoljubje.

Jaz se nikoli nisem silit med generale; nadejam se pa, da sem kot preprost vojak vendar nekaj storil za narod svoj, čeprav so name streljali in me smrtno obstrelili. Moj končni nasvet:

Ali popolno zedinjenje z večino, ali: _

Saj me umejete!

25 / 7 99

Vaš S. Gregorčič«

Izvirnik se od zapisa »po spominu« le neznanto razlikuje. Kako je Tuma poslal nasvet, na katerega se pesnik v pismu sklicuje, ni znano.

...ko sem leta 1895...: Tuma misli na svoj vstop v goriško slovensko politično areno ali kakor piše v spominih: »Leta 1895. me je Andrej Gabršček povabil, naj kandidiram v deželni zbor. Izprva sem v mislih na družinsko življenje to ponudbo odklonil, češ da me politika ne veseli in da sem zadovoljen s svojim sodniškim stanom« (IMŽ 209). Otroka, ki ju v pismu omenja, sta Ivan in Jaroslav.

Vašo osebo so ...: Tuma misli na odmev, ki so ga v osemdesetih letih sprožile Gregorčičeve pesmi.

Vmaknil ste se jim, a Vaš um se je obsenčil...: Te besede so pesnika močno prizadele. Tako je v Gorici med 18 političnimi pesmimi Sršeni objavil tudi dve z naslovom Vaš duh se je obsenčil (s pripombo, da so to Tumove besede v pismu z dne 4. 8. 1899; Gorica štev. 63 in 64, 10. in 13. 8. 1901). Sršen Pozdrav na bojnem polju (Gorica 20. 8. 1901, štev. 66) se tudi sklicuje na Tumovo pismo. Ta politična poezija v literarni zgodovini ni visoko ocenjena, nasprotno France Koblar sodi, da je v njih postal Gregorčič »slab politični pesnik« (ZD 2, 393). Tumovo oznako »Vaš duh se je obsenčil« je nato pesnik večkrat uporabil. Tako piše Ivanu Vrhovniku 7. avgusta 1901: »Ako se je vsled preganjanja obsenčil moj duh, Tumovcem ga je docela omračil napuh« (ZD 4, 228) ali pa zopet Vrhovniku 4. marca 1902 (ZD 4, 226-227): »Ti in župan ne smeta kupiti te sence moje duše [3. zv. Poeziji] - naročim, da Vama obsenči hišo ta senca obsenčenega mojega duha (tako sodi o mojem duhu solnce dr. Tuma, list njegov hranim, da moj senčni duh njegov solnčni dan na dan občuduje želeč napiti se teh vekovitih žarkov njegovih« (ZD 4, 275). Vrhovnik je Gregorčiču pisal, da je Tuma čevljarjev sin (ZD 4, 226-227), zato je zložil sršen Dva smolarjevca (Gorica 3. 8. 1901, štev. 61); drugi čevljarjev sin je namreč bil Andrej Gabršček.

GUSTAV GREGORIN

Gustav Gregorin (1860-1942) je bil rojen v Sežani in je od začetka devetdesetih let deloval v Trstu kot odvetnik. Ob dr. Otokarju Rybáfu, dr. Josipu Vilfanu, in dr. Edvardu Slaviku je bil eden najpomembnejših slovenskih politikov v Trstu. Zanimala so ga gospodarska vprašanja, povezana s slovensko uveljavitvijo v Trstu. Bil je med ustanovitelji slovenskih denarnih in gospodarskih zavodov v Trstu. Leta 1911 je postal državni poslanec. Prvo svetovno vojno je preživel v tujini, sodeloval je po vojni na mirovni konferenci v Parizu. Naselil se je v Ljubljani in leta 1932 je bil imenovan za jugoslovanskega senatorja.

Ohranjenih je pet Gregorinovih pisem Tumi in en koncept ter ena kopija Tumovega pisma.

V prvem znanem pismu (29. 12. 1898), Gregorin odgovarja Tumi na dopis z dne 17. decembra 1898 (ni ohranjen) in sporoča, »da sem tudi jaz mnenja, da se za sedaj pusti malo počivati vprašanje združne banke¹ ter sem osvedočen, da pride čas, ko se dokaže potreba takega ali sličnega zavoda. Jaz sem tudi Vašega mnenja, da se osnovana banka »splošno kreditno društvo«² - Gorup - ne sponese tako, kakor morda mislijo osnovatelji ter da svoječasno dogodki opravičijo naše trditve. Jaz sem vedno pripravljen, o pravem času podpirati Vašo akcijo. Radi kurioziteti Vam javljam, da je bil g. Gorup nekaj časa pikiran radi tega, ker sem Vas predstavil g-u [gospodu] Kalistru³, češ da sem hotel križati njegove načrte; sedaj se je pa spet pomiril.«

Drugo Gregorinovo pismo je z dne 2. oktobra 1899 (odgovarja Tumi na dopis z dne 28. 11. 1899; ta dopis ni ohranjen). Tuma je očitno prosil za informacije o Antonu Kristanu: »Res je, da isti dopisuje »Eдинosti«, a gotovih informacij o njegovih razmerah, studijah in sposobnostih Vam ne morem dati. Toliko sem doznal, da je absolvirala menda 6 gimnazijskih razredov in zdi se, da sedaj študira na trgovski akademiji v Pragi.⁴

Iz njegovih pisem na »Eдинosti« bi izhajalo, da je sangviničnega temperamenta. Sicer ne vem drugega o njem, in tudi g. Cotič⁵ mi ne ve ničesar povedati o njegovi osebi. Prehajaje na drugo stvar bi Vas vprašal, ali ste še kaj premišljevali o banki v Trstu. Jaz mislim, da bi se te ideje ne smelo opustiti, ker je to vprašanje za nas življenjske važnosti. Kakor vidite, so vsi poskusi, katere so do sedaj storili v Ljubljani v tem oziru, ostali brezuspešni, in tudi najnovejši poskus, ustanoviti banko potom na novo

ustanovljenega društva »glavna (?) slovenska posojilnica« se mora izjaloviti, ker je ta način ustanovljenja banke brez vsake realne podlage. Ako bi Vi bili mislili, da bi se delalo za banko v Trstu, bil bi Vam po svojih močeh na pomoč in bi skušal tudi ga. Kornela Gorupa pridobiti za to idejo, ker mislim, da ima on sedaj že zadosti skušnje, da z Ljubljancami ne pride do cilja, neglede na to, da stojim vedno na stališču, da slovenska banka sodi v Trst in ne v Ljubljano.

Ker Vas bode morda zanimalo in če tega še ne veste, Vam poročam, da obstoji odbor »glavne (!) slovenske posojilnice«, katera ima namen ustanoviti slovensko banko, iz gg. dr. Hudnika, Maksa Vršec, Josipa Turk (fijakerja), Ivana Bonač (knjigoveza), Krapeša (kavarnarja) in Čada (peka v Ljubljani).⁶ Ti naj bi torej ustanovili banko! Imena gg. Hribarja, Kornela Gorupa in drugih je pa g. Vršec po svoji navadi zlorabljal ozirom na to, da so se ti gospodje svoječasno zanimali za banko sploh, ne pa specijelno, kakor bi hotel dal razumeti Vršec, za glavno slovensko posojilnico. Tako stoji stvar, in jaz mislim, da bi bilo prav, da bi se začela energična akcija za slovensko banko v Trstu, brez obzira na desno in na levo. In tudi, ako se ne bi hoteli naši kapitalisti udeležiti tega podjetja, mislim, da bi se vendar dobilo toliko slovenskih posojilnic, da bi se lahko začelo in počasi pričevalo tudi druge.« V P.S. je Gregorin dodal: »Razume se, da ostane vsebina tega pisma tajna« in »Blagovolite uvažati priloženo prošnjo g. Coticia ter skrbeti za brzo rešitev. Stvar je gotova!«

V tretjem pismu (14. 11. 1899) odgovarja na Tumov dopis z dne 6. novembra 1899 (ni ohranjen). Med drugim piše: »Vi mi pišete, da ste pričakovali v zadevi »Goriške posojilnice« [stavek ni končan]. Kolikor se jaz spominjam, smo se dogovorili zadnjič v Trstu, da se obrnemo posredovanjem gosp. Gorupa do Alfreda Coronini-ja⁷ a to še le tedaj, ako bode izid Vašega potovanja za posojilnico neuspešen, kar da nam bodete javili. Ako bi imel biti vspeh ugoden, da ne reflektirate na omenjeno posredovanje. Saj jaz sem stvar tako razumel. Pisali ste mi tudi to, da ste dosegel pri Ljublj. hranilnici podporo ter sem smatral, da je s tem ta zadeva končana in to tembolj, ker v Vašem prijaznem poročilu o vspehu potovanja niste omenjali potrebe posredovanja pri grafu Coronini-ju, pač pa ste se izrazili, da upate, da se sploh zavre otvoritev »Centralne posojilnice«⁸. Mej tem je še prišla nepričakovana demisija Coroninijeva⁹, vsled katere bi bilo posredovanje še bolj postalo nepotrebno. Ako mislite, lahko še vedno naprosimo Gorupa. Kar se tiče govora Dr. Rybář-a¹⁰ ste po mojem mnenju stvar vzeli pretragično. Dr. Rybář prav gotovo ni imel namena Vas napadati. Njegova izjava bila je momentalna erupcija odgovarjajočega njegovemu temperamentu brez vsake osebne vesti. Govoril pa ni v imenu političnega društva, kateremu ni predložil prej svoj govor, nego govoril je za-se. Politično društvo Edinost Vam pač ne nasprotuje in istotako ne bolj nego, v kolikor smerno in moremo, Vas vselej podpiramo, kakor sami lahko uvidite. Upam, da bode trgovsko politično društvo koristno naši stvari, samo mislim, da ne bi bilo praktično preveč se postavljati na napredno stališče, ker je že beseda »napredno« v nas zloglasna radi kozlov, katere je zakrivil Slovenski Narod v tem obziru. Postopajte le v resnično naprednem smislu, ne da to preveč naglašate. To je moje privatno mnenje. Sicer popolnoma razumevam, da Vam je težko mirno prenašati take napade, kakor ste jih morali prenesti. Upam pa, da končno zmagate, ako bodete dosledno in mirno težili za svojim ciljem. Dozvolite, da se o tej priliki obračam do Vas s privatno prošnjo. Te dni sem uložil pri Gor. posojilnici prošnjo za posojilo na hipoteko od 1200-1600 for. in sicer za-se. Nisem je mogel uložiti v Trstu, ker kakor član odbora ne morem biti dolжник. Prosim Vas, da po Vaših močeh podpirate prošnjo, ali vsaj skrbite, da se hitro reši, da vem pri čem sem, ter da se pravočasno obrnem drugam.«

V četrtem dopisu (20. 2. 1900) sporoča Tumi, da mu odgovarja na dva dopisa, s katerima ga je vabil na zaupno posvetovanje in nadaljuje: »Kakor vam je znano, zalotile so nas Tržačane kar naenkrat volitve ter nam dajejo reklamacije in agitacija po okolici toliko posla, da se mora marsikako delo odložiti¹¹. Jaz pa imam še vrhu tega reorganizacijo Sokola, ki se je po dveletnem spanju zopet zbudil, bilancijo tiskarne¹², katera sloni le na mojih ramenih itd. Videli bodete torej, da sem opravičen, ako Vam javim, da ne morem priti 22. t.m. v Gorico. Baš ta dan nam prinesejo iz okolice material za reklamacije¹³, koje uložimo 23. t.m. Isto velja za dr. Rybářa, kateri mora vrhu tega 22. t.m. zvečer odpotovati v Podgrad. Ne glede na to, Vam moram odkrito izjaviti, da nam Tržačanom ni mogoče sodelovati na zaupnem posvetovanju, na katero je poklican tudi Dr. Tavčar¹⁴, katerega glasilo na tako podel način postopa proti tržaškim Slovencem in njih glasilo. Po mojem mnenju, dovolite mi, da govorim odkrito, ni bila srečna misel poklicati Dr. Tavčarja na posvetovanje, katero bi moralo biti resno in trezno. Dr. Tavčar pač ni človek, ki bi mogel resno in trezno govoriti in svetovati, ko gre za nastopanje proti stranki, katero imenujete klerikalno ter se je bati, da se bodo nasprotja le poojstrila, ako bodete sledili njegovim nasvetom. Sploh pa se mi ne zdi praktično ustvarjati na Goriškem »narodno-napredno« stranko proti Gregorčiču in to iz dveh razlogov. Najprej je naslov »narodno-napredna« stranka po mojem mnenju neumesten ozirom na kranjsko narodno-napredno stranko, katero nam kaže posnemati ne glede njene nedelavnosti, ne glede njene nerodnosti v nastopanju proti klerikalni stranki, katera poslednja se ima mnogo zahvaliti baš tej nerodnosti. V drugo pa mislim, da, ako mislite preveč naglašati, da ste »liberalna«, odnosno »napredna« stranka v smislu nasprotja proti klerikalni stranki, dosežete, kar menda ne želite, da se zediniti Gregorčičeva stranka, ki dosedaj vendar ni klerikalna, sè stranko »Primorskega lista« ter da poslednja dobi v tako fuzijonirani stranki premoč, naglašaje Vaše liberalstvo in očitaje Vam brezverstvo. Tega orožja bi se pa ne smelo dati v roke poslednji stranki¹⁵. Bolj pravilno, se mi zdi, bi bilo da se postavite na stališče, da se Vi in Gaberšček in Vaši somišljeniki nikdar niste oddaljili od stališča, na katerem ste vedno stali v skupni (Gregorčičevi) stranki, da ste vedno delali ter da bodete delali v korist naroda na Goriškem ter da so Vas le osebni interesi vrgli iz stranke. Jaz sem prepričan, da ako bodete stali na tem stališču ter mirno in dosledno delali na narodnem in gospodarskem polju, Vas prinesejo prihodnje volitve na isto mesto, na katerem stojita danes Gregorčič in Coronini. Naloga Vaša bi morala torej biti vzeti osebnim nasprotnikom pozicijo v lastni stranki ne pa ustvarjati novo stranko. Oprostite, da sem se usmellil Vam dajati nasvete, kateri prihajajo iz odkritega srca, ako se Vam bodo tudi zdeli, da niso na mestu!«

Peti dopis je z dne 12. decembra 1904: »Odgovarjajè na Vaše cenjeno ekspresno pismo z dne 11. t.m.¹⁶ moram Vam najprej, žal, naznaniti, da so isterski poslanci¹⁷ že pred par dnevi odpotovali, tako da ni mogoče se z njimi sestati v nedeljo ali ponedeljek. V Trstu je samo g. Mandić¹⁸, ki si ne usoja kaj ukreniti brez sklepa kluba. Njegovo privatno mnenje je pa, da bi se skupna akcija dala započeti le, ako bi se je udeležila tudi Gregorčičeva stranka, koja bi se moralo torej pozvati v to svrhu. Le v slučaju, ako bi poslednja na poziv odklonila udeležbo, bi se moglo nastopati i brez nje. Za sedaj se moremo torej le privatno dogovarjati. Ako želite sklicem za ponedeljek popoldne ob 3. uri gosp. Mandića, Rybář-a, Slavik-a¹⁹, in Goriupa²⁰, da se saj privatno pogovorimo o stvari.«

- 1 Tuma je ob ustanovitvi Trgovsko-obrtno zadruga v Gorici (1897) mislil na ustanovitev velike slovenske banke. Najverjetneje je prav o tem projektu pisal v neohranjenem pismu Gregorinu.
- 2 Tumova sodba je bila, da se sedež velike slovenske banke postavi v Trstu. O tem se je dogovoril z dr. Gregorinom, ki se je dogovarjal s Kornelijem Gorupom (glej K. Gorup), Gregorin pa je opozoril Tumo tudi na bogataša Kalistra v Trstu. V Trstu je sicer od leta 1891 delovala Tržaška posojilnica in hranilnica. Leta 1900 je bila ustanovljena Ljubljanska kreditna banka, kar pomeni, da Tuma s svojo osrednjo slovensko banko v Trstu ni uspel. Osrednjo slovensko banko je v življenje pognala pobuda Ivana Hribarja. Tudi Gregorin je podvomil, da bi banka lahko bila v Trstu in Tuma meni, da je načrt prve slovenske banke propadel »iz malenkostnih lokalnih ozirih na Ljubljano in nekoliko - mislim - tudi iz osebnega nezaupanja« (IMŽ 239). Leta 1905 je bila ustanovljena v Trstu Jadranska banka, med njenimi ustanovitelji je bil tudi dr. Gregorin.
- 3 Kornelij Gorup je deloval v gospodarskem življenju Trsta tudi kasneje. Pogajanja z bančnikom Viktorjem Kalistrom (1869-1948) pa so bila že tolikšna, da so pogajalci (Tuma, Gregorin) že določili ime banke »Kallister & Comp.« Kalister, ki je imel velike interese pri pomorski trgovini, se za morebitni sedež banke v Ljubljani ni ogreval.
- 4 Tuma se je za Antona Kristana zanimal v zvezi z njegovo nameravano zaposlitvijo pri goriškem Trgovsko-obrtnem društvu (v Gorici je prišel konec septembra 1899).
- 5 Makso Cotič (1854-1930), je bil od 1. januarja 1890 glavni in odgovorni urednik Edinosti, v uredništvu lista je deloval do leta 1927.
- 6 Očitno gre za isto skupino in isti dogodek, o katerem piše v svojih spominih Ivan Hribar (Moji spomini I, Ljubljana 1983, 311). Bankir Maks Vršec je sestavil pravila za ustanovitev slovenske banke, pri tem sta sodelovala še odvetnik dr. Matija Hudnik in notar Ivan Plantan (1853-1920). Hribar je sodeloval pri oblikovanju pravil in dal banki tudi ime - Ljubljanska kreditna banka. Ivan Bonāč (1846-1920) je bil knjigovoz in tovarnar, Fran Krapeš (1864-1935), kavarnar, Jožef Čad, pek in Ivan Turk, izvošček.
- 7 Grof Alfred Coronini-Cronberg.
- 8 Centralna posojilnica v Gorici je nastala leta 1899 po razcepu v vrstah goriških Slovencev, bila je osrednja finančna ustanova klerikalnega tabora. Registrirana je bila 3. oktobra 1899.
- 9 V razkolu, ki je nastal na Goriškem je grof Coronini konec oktobra 1899 odstopil kot deželni in državni poslanec.
- 10 Glej Otokār Rybař! Rybář je kritiko na račun goriških klerikalcev in liberalcev izrekel na zborovanju društva »Edinost« v Škednju, 29. oktobra 1899.
- 11 Volitve v tržaški mestni svet in državni zbor.
- 12 Gregorin je deloval pri tržaškem Sokolu (prvič ustanovljenem leta 1869, nato leta 1882), kot tiskarno pa omenja najverjetneje tiskarno lista Edinost (pričela delovati aprila 1898).
- 13 Očitno gre za reklamacije ob volitvah.
- 14 Glej Ivan Tavčar!
- 15 Gregorin misli na posebnost goriških razmer, kjer Anton Gregorčić z društvom »Sloga« in glasilom Gorica ni predstavljal poinokrvne klerikalne stranke. Tako naravnano pa je bil bolj krščanskosocialni Primorski list. Razlike med listoma so se kasneje zmanjševale in skupaj sta napadala poleg liberalnega tiska tudi goriški krščanskosocialni Novi čas, ki je izhajal v Gorici med leti 1909-1915.
- 16 Dopis ni ohranjen.
- 17 To so istrski hrvařki poslanci v dunajskem parlamentu.
- 18 Matko Mandić (1849-1915), deželni in državnozborni poslanec.
- 19 Edvard Slavik (1865-1931), odvetnik in tržaški slovenski politik.
- 20 Morda Ivan Gorjup (1859-1936), slovenski javni delavec v Trstu.

1

G.[orica] 11. 5. 1901

Veledenjeni gospod doktor!

Pošiljam Vam priloženi članek kot [17 nečitljivih vrstic zaradi zlepljenja dopisa s hrbtno nekega zvezka] nespremenjen, - vrgel sem ga v naglici v presledku svojega dela v pisarni na papir - ker se čutim v resnici dolžnega svoji stranki, da stvar v Vašem listu pojasnim. Bodočnost Vam pokaže, da ste jako slabo poučeni tržaški krogi, ako ste takih misli, kakor člankar »Goričan«. Sploh obžalujem, da tržaški rodoljubi vplivajo s svojo kritiko na naše domače razmere jako nevgodno, posebno na Krasu. Namesto da bi svojo nevtralityto pokazali s tem, da se sploh ne taknete naše stvari, se o tem prav mnogo razpravlja javno v listih in tako zavira napredek naše stranke. Jaz zase sem prepričan, da ne želite prevladanja dr. Gregorčića in da ste celo prepričani, da ti gospodje ne smejo priti do vpliva na Goriškem. Edino praktično bi torej bilo, da se kar mogoče boj s takimi ljudmi skrajša in pripomaga narodno-napredni stranki do popolne zmagave. Bližajo se volitve v deželni zbor za to jesen. Ako naša stranka z deseterimi možmi prodere, potem bomo imeli pač jednotno močno stranko in mislim, da takrat tudi pokažemo svojo moč v gospodarski organizaciji. »Edinost« bi s svojim obnašanjem kvečem vtegnila pripomoči, da se volitev tu ali tam za nas izjalovi in da pridete v deželni zbor zopet dve enako močni stranki. Posledica temu bi bila, da bi se gospodarski boj podaljšal še za več let. Gospod doktor, morda dobro veste, da sem jaz edini slovenskih politikov na Goriškem, kateri delam ravno na gospodarskem polju za zvezo s Trstom. Mislim, da iz tega smete tudi sklepati, da bode to stremljenje za bližanjem s Trstom tem intenzivnejše, čim močnejša bo naša stranka. Naravnost rečem, da vidim bodočnost in razvitje naših gospodarskih moči v mestu tržaškem in je torej vse moje gospodarsko delovanje za razvoj trgovine na Goriškem namerjeno na to, da se podredimo Trstu. Obžalujem nasprotno, da Vaši krogi tako malo uvažujejo to stremljenje in tako malo slede tudi našim korakom v to svrhu. Zaradi tega se obračam na Vas, da posredujete in našo stranko vse drugače podpirate, kakor to niste storili dosedaj. Obnašanje g. Gabrščka ne sme biti merodajno in ne pisanje »Soče«. »Soča« je podjetje zase, in dokler bom jaz načelnik izvrševalnega odbora, ne bodem nikdar pustil, da bode izvrševalni odbor ali naša stranka orodje »Soče«. Poslednja pa je popolnoma samostalno gospodarsko podjetje, in na tako izvrševalni odbor ne more imeti takega vpliva, kakor si Vi mislite. Priznati pa morate kot praktičen

žurnalist in skušen politik, da nam ne kaže ustanovljati novega lastnega glasila. Je torej netaktno vsako tapako »Soče« in g. Andreja Gabrščka pisati v Vašem listu na rovaš narodno-napredne stranke.

Z odličnim spoštovanjem

udani Vam kolega
Dr. Tuma

Pombe:

cept. Ni pisan s Tumovo pisavo.

ošiljam Vam priloženi članek...: Članek Po krivem potu je izšel v Edinosti (15. 5. 1901, šte. 111). Z njim je Tuma odgovoril na pisanje »Goričanu«, ki je odpisal članek Na krivem potu! (Edinost 1. - 3. 5. 1901, šte. 99-101). Polemika se je osredotočila na problem delovanja strank na gospodarskem področju. Tuma je označil rajfajzovke za »klerikalne postojanke dr. Šušteršiča.«

24. julija 1933

Veledenjeni gospod
dr. Gustav Gregorin
senator
v Ljubljani
Veledenjeni gospod doktor!

Sestavljam svoje spomine. Glede Goriške menda ni človeka, ki bi dogodke tekom vojne in po vojni poznal dovolj. Bil sem edini, ki je ves čas vstrajal na Primorskem. Vodil sem socialno demokratično stranko na Goriškem ter bil član skupnega odbora soc. demokratične stranke za celo Primorsko. Moral bi biti tudi član centralnega odbora v Milanu, radi ekonomičnega položaja pa sem to mesto odklonil, zato pa sem bil kot svojega zaupnika v odboru g. Ivana Regenta, ki me je točno poučeval o dejanskih razmerah v stranki v Italiji.

Pri sestavljanju spominov moram čitati časopise, ki so izhajali za časa vojne in po vojni. Posebno važna je »Edinost« kjer pa srečavam večkrat članke, ki so podpisani z imeni »Adriaticus« in »Tergestinus«.

Prosim Vas vljudno, da mi sporočite prava imena avtorjev, ki so Vam gotovo znana.

Ako bi ne utegnili prosim, da mi sporočite naslove, na katere naj se obrnem pri enakih vprašanjih.

Zahvaljuje se

z odličnim spoštovanjem

Pombe:

opija.

da mi sporočite...: Gregorin je odgovoril 28. julija 1933. Ker sam ni dovolj seznanjen, mu svetuje, naj se obrne do prof. Filipa Perica in dr. Lava Čermelja, oba živita v Ljubljani. Informacije bi mogel dati tudi Ivan Marija Čok, ki živi v Beogradu (glej I. M. Čok). Imeni »Adriaticus« in »Tergestinus«: Adriaticus je bil psevdonim dr. Otokarja Rybářa.

ALOJZ GRIL

Alojz Gril je naveden na seznamu Tumovih zaupnikov. Živel je kot strojevodja v Ajdovščini.

Gorica, dne 5. maja 1920

Sodrug
Alojz Gril, strojevodja
v Ajdovščini.

Kakor dogovorjeno sem oglasil shod na nedeljo 9. t.m. v Ajdovščini ob 14.30 v prostorih Bratine z dnevnim redom:

1/ Organizacija slovenskega proletarjata,

2/ Kmečko vprašanje.

To drugo točko sem napovedal, ker je nedavno v Ajdovščini zborovala »Zveza kmečkih društev« in je treba odgovora. Na shod pride tudi inženir Gustinčič radi organizacije kmetov. - Prideva z železnico ob 0.50 zjutraj ter odideva pondeljek zjutraj ob 5.10 - oba ta vlaka vozita tudi v nedeljo. Priporočam se, da se sama zagotovi prenočišče. Na vsak način naznanite mi kako za gotovo pridem iz Gorice v Ajdovščino. Obrnil sem se osebnostno na zaupnike, a še posebej priporočam Vam, da agitirate za shod.

S sodružnim pozdravom

Pombe:

opija.

akor dogovorjeno...: Shod je najavilo Delo (7. 5. 1920, šte. 12). Pismo podobne vsebine je Tuma naslovil tudi na Petra Medveščka (glej P. Medvešček).

oročilo o zborovanju je objavilo Delo (16. 5. 1920, šte. 13); Tuma je v svojem nastopu polemiziral z Goriško stražo.

o drugo točko...: 18. aprila 1920 je bilo v Ajdovščini zborovanje Kmetске zveze za ajdovski okraj (Goriška straža, 22. 4. 1920, šte. 17). Vodil ga je župnik Ivan ejec iz Sv. Križa na Vipavskem (danes Vipavski Križ) in referiral o položaju ruskega kmeta. Prisotni so ugovarjali »proti poskusom komunističnega socializma«. Tudi inženir Gustinčič... Glej Dragotin Gustinčič!

Sodrug
Alojzij Gril
strojevodja
Ajdovščina.

Pričakujem, da mi v najkrajšem času sporočite, da ste ustanovili socialistično sekcijo v Ajdovščini in Lokavcu.

Sekcije v Dobravljah, Ajdovščini in Lokavcu morajo poslati enega delegata v Florenco. Ako nimate sposobnega človeka delegirajte soodr. Alojzija Štolfa, ki je obljubil, da se zglaš sam pri Vas.

Karabinjerjem mirno in uljudno povedite, da socialistična stranka nima pravil, ampak javen program, ki mora biti karabinjerjem po dolžnosti službe kolikor toliko znan. Povedite jim, da so vse naše sekcije zaupne in da niso pri nobeni oblasti vpisane.

Dokler traja vojno stanje, morajo večji sestanki prigrasiti komisarijatu, dočim so prijateljski sestanki prosti, posebno kedar so v privatni hiši. Upamo, da bo vojno stanje kmalu končano, potem so pa tudi zborovanja, ki so sklicana na ime članov popolnoma prosta vsakega nadzorstva.

Pričakujem, da mi v najkrajšem času naznanite ustanovitev sekcije in ime članov za Ajdovščino. Gledè pooblastila za delegata v Florenco pošljem en izvod pod 1/ za podpis.

Ako pošljete svojega delegata vpišite ime sicer pa pustite prazen prostor. Vsaka sekcija naj pošlje L 10.- za pristop na strankarski zbor. Za lastnega delegata bo nabrat L 600.- združite se torej Vipava, Ajdovščina in Lokavec. Ako pa Vas bo zastopal delegat iz Gorice, mora vsak član plačati vsaj L 2.-

Na vsak način sporočite število članov ter pošljite denar za izdane izkaznice. Ker moram število sporočiti tajniku v Rimu se priporočam, da to nemudoma storite.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Sekcije v Dobravljah, Ajdovščini in Lokavcu...: Tuma misli na vsedrjavni kongres italijanske socialistične stranke, ki se je nato odvijal v Livornu (januar 1921).

...sodr. Alojzija Štolfa...: Glej A. Štolfa!

Karabinjerjem mirno in uljudno povedite...: 6. decembra 1920 je Gril pisal Tumi: »... ker pa tukajšni Maršalo od Karabinjerjev ta boglone že vtika svoj nos v našo poli.[tično] org.[anizacijo] in poprašuje okrog, če imamo mi tozadevne pravila, in dovoljenje, nas odbor še ni prašal, ali popraševal je pa že druge, ker pa mi Komunisti ne stiskamo tako radi klobukov pod pazduho, in da bi mu Mogoče izražali kakšne posebne vdanosti ker nam to nedopušča naš komunistični značaj. Torej dragi S.[odrug] Dr. Te naprošamo pošlji nam tozadevne navodila, če bi nas ravno kdo prašal, za pravila in dovoljenje, naše pol. org. da mu lahko zabrusimo v obraz kar mu gre.« Ob koncu pisma se Gril še zahvali Tumi, ker je odločno nastopil »v priliki ki je šlo radi tukajšne konsumne zadruga«.

PAVEL GROŠELJ

Naravoslovec Pavel Grošelj (1883-1940) je bil istočasno srednješolski in univerzitetni učitelj. Ukvarjal se je tudi s pesništvom in literarno zgodovino. Na njegovo pobudo je začel leta 1933 izhajati Proteus. Urejeval je tudi znanstveno publikacijo Prirodoslovne razprave (1931-1939).

Ljubljana, 7. XII. 1933.

P.n. Uredništvo časopisa »Proteus«, v roke
prof. dr. Pavel Grošlja v
Ljubljani.
Bleiwaisova c. št. 13

Veledenjeni gospod profesor!

Z zanimanjem čitam »Proteus«. Kot dolgoletni proučevalec splošne slovenske terminologije, pa si dovoljujem nekoliko opazk. Naš jezik je prebogat svojih in lepih nazivov, žal, da so naši veččaki, morda siljeni po naglici in okoliščinah, prevajati nazive večinoma iz nemških knjig tako, da smo dobili nekaj nelogičnih nazivov.

K članku prof. Črnelja bi opazil, da je izraz »premična stvar« že pri besedilu zakona napačno rabljen. Bržkone stoji v nemškem originalu »bewegliche Sache«. Slovenski je »bewegliche Sache« premičnina, unbewegliche = nepremičnina. V pojmu premičnine pa je obsežen vsak predmet, ki spada pod zakon. Ako bi se že hotelo prevajati iz nemškega, bi se moralo rabiti besedo »reč«. Reč je vse, »was einen Namen hat.« S pravilno rabo besede premičnina ali pa premična reč, bi bila vsa mogoča vsebina zakonite določbe dovolj pojasnjena. H članku g. Škerlja bi opazil, da nam je prof. Erjavec zanesel poleg bogatih, lepih besedi tudi kako netočno. Tako »zatilna rupa« in lobanja. Lob, staroslovansko lъbъ je der Höcker, posebej Stirnhöcker. Lobanja ni Hirschale ampak Stirnschale. Die Hirschale je črepinja. Primorec pravilno misli pri lobanji le na čelo, namesto črepinja pravi krepa Schädel. Da je krepa splošen izraz, dokazuje tudi furlanska dialektična »krepe«, ki je vzeta iz slovenščine. »Rupa« je globoka jama v razprtih pečeh, ali globok tolmun v močvirju. Imamo slovenski dober termin »zatilka«. Ako se pa že hoče po nemškem »Grube«, je pa rabiti »zatilna globelica«, ali kakor narod govori, jamica, - jamica na licu. Lahko,

dasi manj dobro bi se tudi reklo dúpljica. Splošno se zamenjava brez potrebe Nacken, šinjak, til, Hinterhaupt, tilnica, Hinterhauptbein, tilnik, protuberantia occipitalis externa, zatilje, vertebrae cervicalis.

Ne rabil bi nemški mišljene »mehke dele«, ampak mcčine. Prsa rabi ljudstvo tudi za Busen, mislim pa, da je bolje vzeti nédrije.

Zadnjica je Hintere Teil, Hintere Gegend, »guza« die Hinterbacken, ki ima dva »guzlja«.

Na str. 32 k Vašemu članku bi zamenil ravnokrilce - skakalce v »premokrlice - skakače«. Skakač izraža trajno udejstvovanje, prema črta, gerade Linie, ravna ploskev, ebene Fläche.

V Pajničevem članku bi grajal izraz »klekovina« za pinus mughus. Kleka pomeni v slovenščini Schindmähre, sploh nekaj izsušenega in izkrivljenega. Klek je zakrivljeno grmovje ali veja. Pleteršnik rabi klek za Thuja. Za pinus mughus in ob enem za pinus pumilio rabi ljudstvo vseskozi ruš, ali rušje ali ruševje. Da je ta beseda temeljna, kaže nje prehod v furlanščino »russe« in bavarščino »Rausch«. Klekovina torej odgovarja rastlini. Poleg tega imamo čretje in čretje v pomenu Krumholz. V nekaterih krajih pravijo tudi za pinus pumilio čret. Pleteršnik ima čertovec za Edelföhre. Čretje je močviren s trsjem ali pa z grmovjem zaraščen svet. Prvotni pomen čretje imamo v Pustriški dolini v lastnem imenu Tschrietes, ki pomeni Mooswald. Čretje, čretje je točno torej grmovje ali nizko drevje po močvirnatih tleh. Temeljni izraz kleka je ohranjen v ruščini клéкнуть t.j. zveržiti. Istega pomena je v litavščini »klekti«. Naši geologi vseskozi zamenjavajo skalovje in pečevje. Skalovje je razklano, pečevje je kompaktno, sicer pravijo tudi »živa skala«. Za »zelene strmine« rabi narod »Zelenice«, Nemec dialektično »In der Grün.« Napačno je kokorek za orchis. Kokorek je Cyclamen, orchis pa kukavica. Ta beseda je prav kokavica, temeljnega pomena kok, koka, Kern, Knollen. Kukavica je prastara slovanska beseda, ker je prešla v nemški kot Kucusblume. Prišleci Nemci so besedo po svoje razumeli.

Splošno napačno se rabi izraz kotanja za različne pomene. Pleteršnik temu sledi. Nemški Mulde je kadunja. Becken = kopánja, kotanja je široki dolinski kot v zatrepu (Schluss) doline. Jeli so rabiti tudi kotanjica za jamico, globeljico.. Za Scorzonera rosea velja pristen domač izraz kózjak. Sretna za Geum ima res Pleteršnik, tudi jaz sem to besedo sprejel v svoj botanični slovar, zdí se mi pa, da je srétna, svetina, pokvarjena iz crétine, t.j. rastlina, ki raste v močvirnem čretju. Atropa belladonna se imenuje sicer tudi v narodu »norica«, boljše ime pa je »volčja črešnja« ali masljak ali páskvica. Posebno masljak je stara slovenska beseda, ki sega v davnino. Schmeller etym. slovar bavarščine navaja Masslach za Datura stramonium, isto pomeni tudi v madjarščini maszlag. Norica velja mnogo splošneje za Leucium vernum. Ako imamo na razpolaganje boljši izraz za posebno vrsto, ne smemo rabiti besedi, ki služijo za več vrst.

Te opazke sem si dovolil dobrohotno z namenom, da bi kolikor toliko spravil v sklad našo vedno tavajočo terminologijo.. Ako bi morda želeli strnjene predležeče opomnje v kratek članek za »Proteus«, sem na razpolaganje.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Z zanimanjem čitam...: Proteus je začel izhajati leta 1933. Tumove pripombe se nanašajo na drugo številko prvega letnika.

K članku prof. Črnelja...: Ali se more krasti električnik? (str. 25-26). Lavo Črnelj (1889-1990), fizik, publicist.

K članku g. Škerlja...: Kakšen je bil pračlovek? (27-29); Božo Škerlj (1904-1961), antropolog.

Na str. 32...: Človek, ki je muziciral z žuželko (30-37).

V Pajničevem članku...: Šar Planina (28-39); Edvard Pajnič (1872-1952), pravnik in botanik.

Schmeller etym.: Johann Andreas Schmeller (1785-1852), germanist, proučevalec nemških govorov (Bavarska, Švica, severna Italija).

ALOJZ GRUDEN

Alojz Gruden, p.d. Antonov je bil doma v naselju Nemci (Trnovo pri Gorici), po poklicu je bil tesar. V politično organizacijo je stopil 4. aprila 1920. Ohranjeni so trije Grudnovi in kopiji dveh Tumovih dopisov.

I

Gorica, dne 11. aprila 1920

Sodrug
Alojz Gruden »Pri Nemcih«
Trnovo.

Potrujem prejem Vašega lista od 5. t.m. Veseli me, da ste nabrali 44 članov. Krajevno politično organizacijo lahko takoj ustanovite. Saj ni treba družega, nego da povabite pripadnike na zaupni shod kjer ustanovite: »Krajevno komunistično organizacijo« za Trnovo, ter izvolite pet članov odbora. Predsednika ni treba, glavna oseba je tajnik, ki vodi seje, piše zapisnik in je tudi poročevalec za list »Delo«. Kakor vidite je vse praktično delo v njegovih rokah in je odvisno od tajnika, kako se bo stranka obnašala. V prilogi Vam pošiljam 60 strankarskih izkaznic. Na izkaznice morate točno zapisati ime pripadnika, isti se mora podpisati, na dnu podpiše tajnik.

Vsaka izkaznica stane L 4.- in sicer gresta 2 liri v centralni odbor v Rim, 2 v izvrševalni odbor v Trst. Za sedaj se potrudiim, da nam v Rimu in Trstu odstopijo vse L 4.- za organizacijo slovenskega dela Beneške Julije. Za domače potrebe določi krajevna organizacija one mesečne prispevke, kateri se ji zde potrebni. Navadno plačujejo po 50 stot.[ink] na mesec.

Svetoval bi, da si vsaka organizacija napravi pečat, katere damo napraviti v Trstu, ko se več organizacij oglasi. Glavne točke pravil imate tiskane na izkaznici sami. Sčasoma preskrbimo za strankarske štatute v slovenskem jeziku in za druge brošure.

Dne 18. t.m. ob 10 pred. bo shod v Cepovanu delajte na to, da pridejo sodrugi iz Trnovega polnoštevilno na shod. Shod v Trnovem pa ne more biti prej, nego 2. ali 9. majnika. Ker bo treba menda 2. maja v Ajdovščino bi si 9. pa kar zabeležili za Trnovo. Shod bi se vršil ob 10. predp. Na dnevnem redu bi bila organizacija in pri tej priložnosti se itak razložijo razlike med politično, strokovno in gospodarsko organizacijo, temeljni pojmi komunizma, sovjetov in drugo. Ker moram shod oglasiti najmanj 3 dni poprej in se mi gre za razdelitev dela, pričakujem, da mi v kratkem naznanite ustanovitev krajevne komunistične organizacije s točnimi imeni tajnika in članov.

Pričakuje poročila v kratkem

s sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Potrjujem prejem Vašega lista...: Gruden je Tumi poročal, da se je lotil organizacijskega dela po navodilih, ki so bila povedana na sestanku zaupnikov v Gorici 28. marca 1920. Sporoča, da so zbrali 26 članov, kar je dovolj za ustanovitev krajevne organizacije. V P.S. k istemu pismu, dodaja, da je članov že 44. V pismu govori še o organizacijskih težavah: »Ker ne poznam pravil, je nam bilo delo precej otežkočeno, kar je čisto naravno, ker vsak želi poznati vsaj deloma statut stranke, predno vstopi. Tu sem se izgovarjal, da pravila niso še popolnoma izdelana, da pa bodo v kratkem dovršena. Težavno je tudi, da delavci ne razločujejo politične in strokovne organizacije, marveč mečejo vse v en koš. Pojasnjeval sem, da obstaja politična in strokovna. Rekel sem, da je pol. organizacija važnejša od strokovne. Ko postane pol. org. dovolj močna, strmoglavi buržoazijo, ljudstvo vzame vlado v svoje roke in si uredi gospodarstvo po komunističnih načelih, vsled česar postanejo strokovne organizacije brezpotrebne; v najboljšem slučaju se obdrže, a izgubijo ves pomen kot bojne organizacije.« Tumo je še prosil, da bi na Trnovem priredili javni shod in obenem istega dne ustanovili organizacijo. Predlagal je tematiko, ki naj bi jo na zboru obravnavali (delo, produkcija in konsum, kapitalizem in komunizem, organizacijska podlaga bodočih sovjetov in podobno).

Shod v Trnovem...: Tuma je na dopisnici javil (ni ohranjena) Grudnu, da je mogoče shod na Trnovem sklicati šele 23. maja in s tem v zvezi mu je Gruden v pismu z dne 9. maja 1920 odgovoril: »Dopisnico, po kateri mi sporočate, da bo mogoče sklicati shod na Trnovem šele 23 t.m. sem prejel. Ne preostane torej drugega, kot vzeti na znanje in čakati. 3 t.m. sem napravil plakate, na katerih sem oglašil kot poročevalca Vas. Sicer pa je vseeno, ako bi prišel sodrug Milost, bi se to že popravilo. Lokal mi je obljubil gost. Vincenc Štrosar. Za prostore je jako slabo, ker so vsi premajhni, na prostem pa menda ni podobno, da bi se shod vršil. Prosim torej, da bo gotovo 23 t.m. shod. Blagovolite mi sporočiti v kratkem, kateri poroč. pride in ob kateri uri, da brez drugega prilepimo plakate in oglasimo shod morda v »Delu«. Še nekaj bi rad vedel! Namreč, kdo nosi stroške za poročevalca? Strankine izkaznice dobil sem šele 23/4. 25/4 je bil ples na Trnovem, tako, da smo šele 2. t.m. ustanovili krajevno komunistično politično organizacijo. Do tistega dne prijavi se je 56 članov. Sklicali smo zaupen sestanek, na katerem smo izvolili odbor. Izvoljeni so bili: Anton Hvala, Trnovo 3, Franc Rijavec, Trnovo 4, Franc Rijavec, Trnovo 25, Avguštin Štrosar, Trnovo 75, Ivan Cej, Voglarji. Tajniške posle sem prevzel jaz. Obenem pošiljam Vam seznam vseh članov. Proste so še tri izkaznice. Denar od izkaznic sem izročil našemu blagajniku. Ko oddamo še one tri izk. lahko odračunamo denar. Za shod tu okoli ni treba nam več agitirati, saj sem že sit odgovarjanja na vprašanja, kdaj bo shod. Zanimanje je torej prav veliko. Končati moram, ker sicer Vam pobere čitanje mojega pisma cel dan.« Priloženi seznam vsebuje imena 57 članov, vpisali so se od 4. aprila do 6. maja 1920 (PRILOGA 2).

Gruden je najbrže tudi osebno interveniral v Tumovi odvetniški pisarni. V ZHT je ohranjen listek (3. 5. 1920) na katerem piše: »Prosi, če je mogoče za nedeljo pripraviti shod na Trnovem. Če ne to pa prihodnjo nedeljo.«

2

Gorica, dne 13. maja 1920

Sodrug
Alojz Gruden
Trnovo.

Kakor sem vam že pisal, priredim javni shod v gostilni Vincenca Grosarja [Štrosarja] binškošno nedeljo 23. t.m. ob 3. pop. Imenujte po vseh krajih zaupnike, posvetujte se z njimi tako, da pridete na shod pripravljeni. Ker moram shod priglasiti 8 dni poprej na komisariat pričakujem, da mi sporočite nemudoma, da je vse v redu.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Kakor sem vam že pisal...: Tuma se sklicuje na dopisnico (ni ohranjena). V dopisu z dne 18. maja mu je Gruden sporočal, da je pismo od 13. maja prejel šele 17. in da je glede shoda »vse dobro«.

IVAN GRUDEN

Ivan Gruden iz Pluženj na Cerkljanskem je v pismih z dne 23. marca 1902 ter 16. januarja in 8. julija 1903 poročal Tumi o političnih razmerah v občini Cerklje. V pismu z dne 25. oktobra 1904 je omenil prošnjo za samostojno županstvo v Otaležu, v pismu z dne 22. februarja 1905 pa poročal o nekaterih gospodarskih problemih občine Cerklje (vodovod). 4. januarja 1921 je Tumi priporočal zidarja iz Lazca Jerneja Uršiča, ki je iskal pravni nasvet. V zapuščini so ob Grudnovem pismu seznami politične organizacije za Pluženje in Lazec, v času od 22. februarja do julija 1920 se je v obeh krajih včlanilo 24 ljudi (PRILOGA 3). Med njimi je tudi zidar in mali posestnik Jernej Uršič, ni pa Ivana Grudna. Glej Ivan Svetik!

RUDOLF GRUNTAR

Rudolf Gruntar (1873-1923) iz Kobarida, nečak notarja Ignacija Gruntarja (mecen pesnika Simona Gregorčiča), je bil od začetka leta 1905 odvetnik v Tolminu. Že pred tem pa je deloval v narodnonapredni stranki in v nesporazumih, ki so zavladali med Andrejem Gabrščkom in Tumo, se je postavil na stran prvega. Po prvi svetovni vojni je služboval v Cerknem in bil tam nekaj časa tudi za župana. Pred državnoborskimi volitvami leta 1921 je »zahteval in izvojeval na sestanku zaupnikov v Gorici kandidacijo poslanca Ščeka« (Goriška straža 9. 7. 1923, štev. 54).

Dragi prijatelj!

Članek v štev. 33 Gorice daje tudi meni povod, da stopim iz rezerve. Nisem nikakor hotel poseči v volilni boj, ker ne odobravam niti postopanja klerikalne, niti one narodno-napredne stranke in se je do sedaj bil ves boj le za besede in za osebnosti. S Tvojim nastopom se styar toliko predrugači, ker vem, da si glede tega z menoj približnega mnenja, da treba stopiti na druga pota. Čudil sem se sicer, da si stopil kot kandidat narodno-napredne stranke in ne v lastnem imenu, a ne gre meni preiskovati razloga zakaj, da si krenil to drugo pot. Odgovoril sem svoječasno že d^{ru} Kraigherju, pa mi je ponudil mandat v imenu bovških in kobariških volilcev, da je vsekako dolžnost vsakega nastopiti proti d^{ru} Gregorčiču, da je skoraj častna zadeva, da se strmoglavi ta človek, ki že 18 let lenuhari na troške našega ljudstva. Zato Tvojo kandidaturo udi iskreno pozdravljam, ker mi daje Tvoje ime nekako poroštvo, da se bode bil boj resno in da s strmoglavljenjem d^{ra} Gregorčiča vendarle nastopimo pot resnejše politike v deželi. Tako veselo tudi pozdravljam nastop d^{ra} Frankota za Te. Dam Ti tudi svoja možna razpolaganja, a s pogojem, da ne nastopim istočasno z odposlancem narodno-napredne stranke, ampak samo s Teboj, ali z d^r Frankom. Ako misliš, da noja beseda kaj izda kje na Bovškem, Kobariškem, Cerkljanskem ali Kanalskem, odkaži mi shod, nastopim lahko vsako nedeljo. Mislim, da bi posebno na Cerkljanskem utegnil kaj doseči in to je ravno točka, kjer ma menda Gregorčič še precej opore.

Povdarjam, da se mi gre le za boj proti d^r Gregorčiču in za Tvojo osebo. Zaradi tega tudi ne bom nikjer nastopal v imenu narodnonapredne stranke in govoril le poleg Tebe ali d^{ra} Frankota, ne pa poleg odposlanca narodno-napredne stranke.

Želi Ti obilo uspeha

s pozdravom

Tvoj

Opombe:

opija, rokopis ni Tumov. Pismo nikjer izrecno ne omenja Gruntarjevega imena, iz vsebine pa je mogoče nedvoumno razbrati naslovnika. Članek v štev. 33...: Tipičen članek iz predvolilnega boja je pod naslovom Pravi krivci naših neuspehov objavila Gorica 23. aprila 1907 (štev. 33). V članku med drugim piše o Tumi naslednje: »Dr. Tuma, ki je hlepel že od nekdaj po primatu med goriškimi Slovenci, je hotel imeti svojo stranko, po kateri naj bi splezal na rhunec.«

Tvojim nastopom...: Na državnozbornih volitvah leta 1907 je Gruntar kandidiral za narodnonapredno stranko, in sicer v sodnih okrajih Tolmin, Cerklje, Kanal, obarid, Bovec (volitve 14. 5. 1907) vendar neuspešno, saj ga je odločno premagal dr. Gregorčič (razmerje glasov 2645:5348).

Odgovoril sem svoječasno...: Glej Tumovo pismo Lojzu Kraigherju (12. 4. 1907)!

FRANCESCO GUALTIERI

Komandant brigade »Livorno« italijanske kraljeve vojske general Francesco Gualtieri je odgovoril na Tumovo pismo z dne 25. julija 1919. Tumo so zanimale okoliščine, v katerih je padel 28. novembra 1915 na Oslavju (kota 188) general italijanske vojske Ferruccio Trombi. Gualtierijevo pismo je datirano v Milasu (Anatolija), 8. septembra 1919. O generalovi smrti je pisal Tuma v članku Izza fronte - Oslavije (Delo 27. 2. 1920, štev. 2).

WŁADYSŁAW GUMPLOWICZ

Władysław Gumpłowicz (1869-1942) je bil sin pravnik, sociologa in univerzitetnega profesorja v Gradcu Ludwika. W. Gumpłowicz je deloval v poljskem socialističnem gibanju in se kot publicist posvečal zlasti agrarnim problemom. Čeravno je bil po izobrazbi zdravnik, se je kasneje poklicno opredelil za geografijo in bil nazadnje univerzitetni profesor v Varšavi.

V Gorici, 21. /6. [19]07

Velccenjeni gospod profesor!

Prejel sem Vaš cenjeni list od 13. t.m. ter Vam izrekam najprisrčnejšo zahvalo za prijazno informacijo. Poznam Vaša dela in Vašo socialno gospodarsko smer. Zaradi tega se lotim z vso vnemo proučevanja Vaših napominjanih člankov. Ako mi pusti čas, stopim v osebno dotiko z gospodom Wacławom Hieroszewskim ter Vam izrekam končno za Vaš trud in prijaznost

najodličnejše spoštovanje

Opombe:

opija, pisava ni Tumova.

Prejel sem Vaš cenjeni list...: Najverjetneje je Tuma naslovil svoj dopis (ni ohranjen) na uredništvo mesečnika Krytyka s prošnjo za podatke o objavah Władysława Gumpłowicza. Uredništvo revije je Tumov dopis izročilo Gumpłowiczu, ki je Tumi sporočil naslove nekaterih svojih objav, posvečenih kmečkemu prashađu. Gumpłowicz je omenil zlasti svoj projekt Kraljestvo Poljske (poskus zemljiške reforme); pri tem sta mu pomagala Zygmunt Heryng in Wacław Hieroszewski. Hieroszewski (1858-1945) je bil znani poljski pisatelj. Gumpłowicz je Tumi sporočil njegov naslov v Opatiji. Heryng (1854-1931) je bil poljski socialist, deloval je kot publicist in prevajalec. Posvečal se je zlasti gospodarskim vprašanjem.

Dragotin Gustinčič (1882-1974) je po končani realni študiral na Dunaju, na visoki zemljedeljski šoli (1903-1906). Po opravljenem izpitu za pooblaščenega inženirja je imel v Trstu v letih 1913-1915 tehnično pisarno. Pred začetkom vojne z Italijo je emigriral v Srbijo, še med vojno je študiral tehniko v Zürichu. Po vojni se je vrnil v domovino in med leti 1920-1921 delal pri agrarni sekciji Delavskih zadrug (Cooperative operaie), nato bil v Idriji ravnatelj Splošnega konsumnega društva. Odšel je v emigracijo, živel je na Dunaju, v Ljubljani in nazadnje v Moskvi, od leta 1931 do 1945. Po vojni je bil profesor in dekan ekonomske fakultete univerze v Ljubljani, nato zaprt, ker se je odločil za resolucijo Informbiroja. Nazadnje je živel v Ljubljani kot upokojenec. Leta 1910 je postal član JSDS, po vojni se je opredelil za komunistično gibanje. Gustinčič je deloval tudi publicistično, izdal je več brošur s politično in ideološko vsebino.

1

9. /10. 1913

Velecenjeni gospod
inženir Dragotin Gustinčič
v
Trstu.

Na vaš cenj. list od 1. t.m. Vam seveda ne morem družega odgovoriti nego to, da podpišem menico, kadar mi pošlje isto dotična banka. Da bi se rad iznebil poroštva, to pač sam razumete in se Vam priporočam, da dotično valuto ob prihodnji dospelosti plačate. Ne dvomim tudi, da Vam bode sedaj v Trstu lahko dobiti poroka za Vaše obveznosti v Trstu samem.

S sodružnim pozdravom!

Opombe:

Kopija.

Na vaš cenj. list...: Z dopisom, ki nosi v glavi napis: »Gradbena, kulturnotehnična in zemljemerska pisarna/ Ing. J. Skoberne & Ing. D. Gustinčič/ Trst, Via Nuova 32/ Telefon 16-31«, je Gustinčič prosil Tumo za podpis za prolongacijo menice. Jadranska banka v Trstu je Tumi poslala menico 11. oktobra 1913.

2

15. 10. 1913

Velecenjeni gospod
Dragotin Gustinčič, inženir
v
Trstu.

V prilogi Vam vračam menico, katero sem sicer podpisal kot porok predno sem zapazil, da je Dr. Starè remitent. Oblika menica torej ne odgovarja svojčas dani obljubi. Sprva je bil nameravan porok Anton Kristan poleg mene, potem pa ste mi naznanili, da je drugi porok Dr. Starè. Stvar pa je sedaj drugače izvedena. Vi in jaz sva dolžnika drju. Starè-tu in on je pa naš porok za oba pri Jadranski banki. Zame je torej breme podvojeno. Pošiljam Vam zaradi tega menico nazaj, da izposlujete podpis drja Starè-ta kot akceptanta z menoj vred ter v isti poziciji. Sicer Vam sedaj izjemoma, da ne bo troškov in sitnosti dovolim, da menico izročite Jadranski banki, naznanim Vam pa že danes, da ne podpišem nobene menice več, ako prej ne bo na isti akcept družega poroka. Z denarnimi opravili se sploh med nami prelahko postopa in to seveda ne more biti prav.

Protestiram tudi proti Vašemu namigavanju: da mi je žal, ker sem Vam pomagal, kakor tudi proti namiganju na vsikdar za pomoč pripravljeni klerikalizem. Takih opazk bi se sploh ne smeli dovoljevati, ker so precej žaljive.

Nisem pričakoval, da menico plačate že 1. polleta, ker dobro vem, da Vam skupno podjetje ne more vreči že prvo leto čistega najmanj svojih K 24.000. Dane besede mi torej ni žal, pač pa imam pravico, da zahtevam ureditev denarnega opravila v najkrajšem času. Apel na politično mišljenje pač ne more veljati in podpis iz tega naslova tudi ni bil dan. Veste dobro, da sem sopodpisal po priporočilu sodruga Antona Kristana, od katerega sem mislil, da Vam je dal podpis iz prijateljskega razmerja. Pričakujem torej, da vsaj del menice do konca leta odplačate in da za ostanek dobite družega poroka na licu mesta. Iz Gorice ven nikakor ne morem biti dovolj informiran o Vašem podjetju, zaradi tega tudi ne morete od mene zahtevati poroštva na slepo. Vsekakor se Vam za bodoče priporočam, da opustite vsako očitanje.

S sodružniškim pozdravom!

Priložena menica za K 6000.-
Priporočena.

Opombe:

Kopija.

...da je Dr. Starè remitent: Tržaški odvetnik Egon Starè (1882-1959).

Protestiram tudi proti...: 13. oktobra 1913 je pisal Gustinčič Tumi: »... vendar pa Vam moram potožiti, da me je ta Vaš list precej poparil. Posneti moram iz njega, da vam je skoro žal, da ste mi pomagali [...] Že itak me silijo razmere do marsikaterega neljubega kompromisa s tukajšnjo družbo, ako pa naj se ji še finančno zavežem, potem bi bilo bolj pametno, da bi bil ostal na Kranjskem in se poklerikalil. Tam bi bil našel vsaj svoji tehn. naobrazbi primerno polje in pa nedvomno dosegel gnotne uspehe, za katere bi se bilo materialno izplačalo izmeniti politično prepričanje.«

Cenjeni gospod
 Dragotin Gustinčič, inženir
 v
 Trstu.

Potrpujem prejem Vašega pisma od 16. t.m. ter Vam zopet protestiram, ker me niste razumeli. Ogibajte se, prosim Vas, takih bizantinskih izrazov »ste blagovolili razumeti« »svojemu dobrotniku« »prenagljeno frazo.« Bodite rajše prav po inženirsko stvaren in kratak. Četudi imam mnogo dela rad docela privatne stvari kakor ta rešujem tako, da se nekoliko izbistrijo pojmi o vsakdanjem življenju.

Vaše stališče glede političnih strank je docela napačno. Mož, kateri išče kredita, ga mora iskati na podlagi ekonomičnih predpogojev in pri takih osebah, katere te predpogoje poznajo in dani kredit kot znalci tudi sami lahko nadzorujejo. Vsak tak kredit je rečen in zdrav. Krediti, ki slone na strankarskih motivih, so še na sebi gnjili in prav malo vredni so na sebi tudi krediti, ki slone na prijateljstvu. Tudi najiskrenejši prijatelj mora smatrati kredit pri prijatelju le kot začasen v nujnem položaju, ker je njegova dolžnost, da ga preloži na ekonomično podlago, brž kakor je mogoče. Dal sem Vam poročstvo na priporočilo svojega znanca Antona Kristana, kateri mi je izjavil, da ne dobite vsled strankarstva v Ljubljani nobenega poroka in razumel sem, da ga tudi v Trstu ne morete dobiti, ker ste tam začetniki. Kakor vidite je bilo dano poročstvo iz motiva, četudi oddaljenega znanstva, radi tega smatram kot svojo dolžnost, da se v najkrajšem času iznebidim odgovornosti in smatram kot Vašo dolžnost, da si na ekonomični podlagi poiščete v kraju kjer delate posobnega poroka.

Kolikor se tiče Vašega podjetja ne dvomim, da morate uspevati. Jaz sem tako prepričan, da imate prijazen ekonomičen položaj, da Vam bodem očital polno nesposobnost ako ne pojde. Tako sem pa tudi overjen, da bi bili še boljše odrezali, ako ste se etablirali v Črni gori ali v Novi Srbiji in da bi bili ekonomično noravno in politično naravnost rečeno odprli sijajno karijero ne le sebi ampak tudi drugim mladim posobnim inženjerjem slovenskim, ki danes delajo tlako, kot c. kr. uradniki pri različnih instancah, ali pa, kar je še slabše klanjajo svoj hrbet pred Lampeti in Šušteršiči v Ljubljani. Prepričan sem tako o bodočnosti srbskih držav, da bi Vam skoraj že danes prorokoval, da se ukljube lepi poziciji v Trstu sčasoma preselite tje holi.

Mislím, da bodete vendarle končno razumeli moje dopisovanje in mi bodete prihodnjič, ako bo reba, tudi prav kratko po inženirsko odgovorili.

S sodružnim pozdravom!

Opombe:

opija.

ter Vam zopet protestiram...: Gustinčič je v pismu Tumi pojasnjeval, da mu ne more biti vseeno, kje naj prosi pomoč in jo dobi. Dnevna praska kaže, kako se odobni slučajji strankarsko izrabljajo in zato je naravno, da želi ohraniti kolikor je mogoče proste roke.

ako sem pa tudi overjen...: Gustinčič je v pismu Tumi zapisal, da bi vse popustil in odšel na Balkan, kjer bi mu bilo življenje lažje, če ne bi zaradi trdne volje ztrajal v Trstu.

svoj hrbet pred Lampeti in Šušteršiči...: Omenjata se duhovnik in javni delavec Evgen Lampe (1874-1918) in Ivan Šušteršič (glej I. Šušteršič).

tudi prav kratko po inženirsko odgovorili: Gustinčič tega v svojem dopisu z dne 20. oktobra 1913 ni storil.

6. /12. 1913

Gospod
 Dragotin Gustinčič, inženir
 v
 Trstu.

Sporočilo se mi je vest, da ste se od Vašega druga inženirja Skoberneta ločili ker isti odide v koplje v državno srbsko službo. Zanima me torej vedeti, kaj je z Vašim podjetjem in kaj je na tej vesti. Prosim, da me v najkrajšem času točno o tem informirate.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

opija.

druga inženirja Skoberneta...: 8. decembra 1913 je Gustinčič pisal, da je Skoberne odšel v Bitolj, za načelnika gradbenega urada. Našel je novega družabnika amohrda, da bosta skupaj nastopala v Srbiji. Z njim se je srečal s pomočjo Ivan Hribarja. Pisarno v Trstu bo opustil. Sicer pa bo o vsem poročal Tumi, ko se pri jem oglasi v Gorici.

Gorica, dne 13. oktobra 1920

Cenjeni sodrug!

Name se je obrnil sodr. Nino Furlan, sedaj v Milanu menda v uredništvu »Avanti«. Piše mi, da je bil 10 mesecev v celjskih zaporih in da se mu je posrečilo po težkih potih rešiti se v Milan. Misli postati ropagandist v službi italijansko komunistične stranke, ter je dal pri sodr. Gennari-ju in Serrati-ju za referenco mene, Tuntarja in Regenta. Piše mi, da se utegneta oba zaradi osebnih informaciji obrniti name. Sodr. Furlana sem dobro poznal, dokler je bil na Goriškem, takrat nam je bil dober sodrug, nadarjen in

delaven. Ker pa je že več nego 6 let odkar sem imel dotiko z njim, bi danes ne mogel o njem dati nekega mnenja, in to tem manj, ker se mi zdi, da sem nekje čul da je postal nezanesljiv in nima čistih rok. Ne vem kje sem to slišal, zaradi tega bom jako rad, ako mi sporočiš kaj dobrega o Furlanu. Obračam se namreč nate, ker si bil v Ljubljani, poznaš torej Furlanovo delovanje zadnjih let in mi ga lahko opišeš in daš svoje mnenje ali ga smem priporočiti sodr. Serattiju in Gennariju ali ne.

Vse pričakuje od tebe živahno agitacijo za kmečko organizacijo po deželi.

Priporočam se ti, da se skoro odzoveš s sodružnim pozdravom

Sodr.
Karl Gustinčič
ing. v Trstu

Opombe:

Kopija.

Name se je obrnil...: Glej Anton (Nino) Furlan!

6

Gorica, dne 23. oktobra 1920

Cenjeni sodrug
N. Gustinčič
Cooperative operaie
v Trstu.

Na tvoj list od 19. t.m. sem tvoje poročilo z zanimanjem čital a te prosim, da sestanek na 31. t.m. v Brdih preložiš na 7. novembra. To nedeljo bi šel lahko s teboj in bi priredili zjutraj sestanek zaupnikov popoldne javen shod. Oboje bi bilo velikega pomena za Brda. Pripravil bi shod s kratkim poročilom v »Delu«.

Za 31. t.m. pa te prosim, da sprejmeš poročilo k 4. točki okrožnice, katero prilagam pod 1/. Sem gotov, da pristaneš ter te pričakujem za nedeljo 31. t.m. v Gorico.

S pozdravom

Pril. vabilo

Opombe:

Kopija.

...N. Gustinčič...: Tipkarska napaka, pravilno bi morali stati začetnici D. ali K.

Na tvoj list...: Dopis ni ohranjen.

...da sestanek na 31. t.m....: Gustinčič je sporočil 26. oktobra 1920, da rade volje prevzame poročilo k 4. točki okrožnice (njena vsebina ni znana). Toda že v pismu naslednji dan (27. 10. 1920) je odpovedal tako svoj referat kot tudi shod v Brdih: »Danes je imel namreč naš direktorij sejo o mojem ekspoziju, ki sem ti ga doposlal in ga energično odklonil. Sklenilo je se (na moj pritisk), da se v kratkem pozove Tebe in Pittonija na skupno sejo z nami in da se tedaj odloči definitivno o tej zadevi. Iz nekega Pittonijevega pisma pa vidim, da smatra Pittoni moj predlog za zelo škodljiv za Delavske Zadruge in zato nimam dosti upanja, da bi se stvar rešila v smislu mojega referata. Ker bi se v svojem poročilu na vaši konferenci moral dotakniti tega vprašanja in ker bi tako moral prejudicirati njegovo rešitev, smatram za edino umestno, da suspendiram vso svojo propagando dotlej, dokler ne pade v tem vprašanju končna odločitev.

Več o tem se bova pogovorila v kratkem ustmeno.

Prosim uvažuj torej te moje težkoče in opraviči me primerno na vaši konferenci.« 31. oktobra 1920 je bil v Gorici sestanek »zaupnikov komunistične stranke« (glej Okrožnice 8).

7

Gorica, dne 3. novembra 1920

Velecenjeni sodrug!

Sodr. učitelj Kašca iz Tolmina mi piše, da nameravaš prirediti 7. t.m. shod v Tolminu zaradi konsumne zadruga želi pa, da se shod vrši le, če je vse pripravljeno, da se lahko pravila in pristopnice podpišejo ter zadruga registrira. Ako ni vse pripravljeno, pravi, da je mnogo bolje, da se shod odloži, ker ljudstvo ne mara več poslušati golih besedi. Ako ni vse pripravljeno naj se shod skliče pozneje, ko bo vse v redu. Za slučaj pa, da je vse pripravljeno, pričakuje brzojavko, da se shod razglasi.

Piše mi, da si je nogu zlomil, je v postelji in sam ne more delati marveč stori kolikor more po drugih, zato tudi ni mogel na nedeljski sestanek.

Tudi jaz sem mnenja sodr. Kašca, da se shodi prirejajo v svrhu poduke le tam, kjer je teren nov in je treba teoretične priprave. Kjer pa ljudstvo pričakuje pozitivne rešitve, pa propagandni shodi niso več na mestu. Ne vem zakaj ti Kašca ni pisal naravnost, ker bi bil prihranil le na času.

Na nedeljskem shodu si svojo nalogo prav imenitno vršil, čeravno sem mnenja, da si moral biti bolj praktičen, t.j. povedati, kje se dajo konsumna društva v doglednem času ustanoviti in kje ne in kako je treba ljudstvo pripraviti.

Sicer pa smo menda vsi napravili napako, ter preveč teorizirali. Pač je bil čas prekratek, da nismo prešli tudi na praktično polje. Gledè sodelovanja učiteljev se morava še med seboj zjediniti. Pri političnih organizacijah so mi nevarni, za tehnično sodelovanje v gospodarskih zadrugah, je seveda drugo stališče.

Zahvaljuje se ti za tvoje sodelovanje na nedeljskem shodu.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Čopija.

Sodrug učitelj Kašca...: Glej Franc Kašca! V pismu z dne 3. novembra 1920 je Gustinčič pisal, da je Kašci z daljšim pismom odgovoril rekoč: »Sodruhu Kašci sem odgovoril z daljšim pismom v smislu našega sporazuma s sodrugom Gergich-em, ki mimogrede povedano, mene osebno ne zadovoljva popolnoma, ker se bojim, da se bo stvar vendarle predolgo zavlekla in da bodo naši ljudje radi tega razočarani. Ti si v tem vprašanju nekak Damoklejev meč in tega ne smeš pozabiti. To je bil tudi vzrok, da se jaz v nedeljo nisem hotel spuščati v detalje tega vprašanja in da sem ostal samo pri načelnem razsmotranju vprašanja gospodarskih organizacij. Vsa pogajanja in vse obljube me niso prav nič odmaknile od mnenja, ki sem ga izrazil v onem poročilu. Ne podcenjujem pomena centralizacije delavskih gospodarskih organizacij, toda zavedam se pri tem tudi birokratizma, ki se s tem ustvarja.«

Šledé sodelovanja učiteljev...: Tudi o tem je imel Gustinčič sodbo: »Naših učiteljev v naši proletarski politiki se jaz ne bojim manj kot ti, toda z druge strani je to edini material, iz katerega lahko ustvarimo socijalističnega inteligenta. Kar je duhovnik v klerikalizmu, to bi moral biti učitelj v socijalizmu. Klerikalna stranka je nala v polni meri ceniti to svoje orodje in da se je klerikalizem v Sloveniji tako razvil, je to velika zasluga učiteljstva. Jaz sem odločno proti temu, da odbijamo učitelja od sebe. On je seveda danes ravno tako malo socijalist, kakor vsak drugi uradnik, ki ima pred seboj činovno lestvico in penzijo, ob kateri bo lahko na četrta leta gladoval in lakote umiral, toda učitelji bodo vseeno edini zanesljivi zidaki med intelektualci, iz katerih bomo zidali v prvem času socijalistično družbo. Jaz sem mnenja, da bomo na kmetih toliko časa nemogoči, dokler ne bomo imeli učiteljstva v svojih vrstah.«

Gorica, dne 23. novembra 1920

Sodrug
Inženir K. Gustinčič
Trst.

Pri meni so se zglasili Čepovanci s tvojim pismom, seveda vsi razočarani. Vedno ista pesem: Kaj vidite agitirat za konsumne zadruge, če pa jih ne morete ustanovljati! Potolažil sem jih s tem, da niso še pripravljene zanje.

Prvič morajo pridobiti za konsumne zadruge potrebno okrožje. Določili smo občine: Čepovan, Lokovec, Gor. Tribuša, ter Dol, občina Slap in Lokve, občina Trnovo, kar bi dalo 3-4000 ljudi s svojim središčem v Čepovanu.

Drugič morajo preračunati koliko mleka prve molžnje zjutraj ob 5 in druge zvečer ob 6ih, oziroma koliko surovega masla lahko dajo. Koliko klavnih telet na mesec, rejnih prešičev po zimi, kozličev in agnjet spomladi. To je njihov prodajno blago.

Po čem prodajajo sedaj štirje kramarji v Čepovanu različno blago v kraju in koliko je približno potrebe na leto.

Tretjič morajo dobiti 1000 podpisov deležev po L 100.-

Mlekarnica bi se morala takoj ustanoviti in poljedelska zadruga. Vzeli so na znanje in obljubili.

Brijski koloni in mali posestniki pa so se oglasili za ustanovitev dvoje poljedelskih zadrug: eno v Kojskem za osrednje in eno v Šlovrencu na Krožadi za zapadna Brda. Nujno rabijo gnojilne soli za vinograde in oranice, galico, žveplo, kropilnice, prašilnike, posodo etc. Priredi gospodarski shod na Krožadi in razloži. Obrni se na tajnika kolonske organizacije: Polenčič Jožef v Fojani pošta Dobrovo. Govori tudi o kupni kleti in industrijalizaciji vinskih in sadnih pridelkov. Dobiš vedno ledino med Brijci, bodo ti vdaležni. Po tej poti pripravimo dve prepotrebni konsumni zadrugi v Kojskem in na Krožadi, dvoje središč z 8.000 prebivalci.

S pozdravom

Prip.

Opombe:

Čopija.

Pri meni so se zglasili Čepovanci...: Gustinčič je odgovoril 30. novembra 1920: »Prejel sem tvoje cenjeno z dne 23. t.m. in se ti zahvaljujem za to detajlirano poročilo. Kar se tiče Čepovancev, si ravnal popolnoma v našem smislu. Te dni sem dobil tudi pismo od sodruga Grudna iz Trnovskega in jaz bom odgovoril Čepovancem in Trnovčanom, da jih v kratkem posetim in da ustanovimo Kmetijsko-Delavsko-Gosp. zadrugo. Ob enem s tem dopisom jim bom že poslal tudi nizvod tozadevnih pravil.«

Obrni se na tajnika kolonske organizacije...: Gustinčič je v pismu obljubil, da bo s Polenčičem stopil v stike. Delal bo zato, da čim prej obiše Brda, sedaj je zelo aposten na Pivki in v Vipavski dolini. Dela ima toliko, da bi potreboval dobrega asistenta. Jožef Polenčič (1888-1960) je bil med najbolj aktivnimi člani poljedelskega društva kolonov in malih posestnikov v Fojani.

Gorica, dne 1. februarja 1921

Cenjeni sodrug!

Precjel sem včeraj vabilo briških kolonov na shod v Fojano, a sem ga odklonil rekoč, da bi moja oseba le ovirala shod, ker karabinjerji precej lažijo za menoj zaradi politične agitacije, dočim čisto gospodarske shode gotovo ne bodo motili.

Tudi v Lokavcu ne grem in sploh sem jel likvidirati svoje politično delo vsled nelegalnega obnašanja sekcij v slovenskem delu dežele. Veste, da sem vso organizacijo za Goriško od marca 1920 akorekoč ustvaril sam z lastnimi močmi in so vsi sodrugi sprejeli nauke komunizma od mene. O ekstremizmu in reformizmu jih nisem učil, ker sem to smatral kot nepotrebno in celo škodljivo. Ko je bila redi meseca decembra pošta ustavljena, pa je [so] plačani agitator Godina, Tuntar, ki nima v našem propagandnem okrožju nič opraviti in simplicist Srebrnič pobrali pooblastila za Livorno in sedaj je prišlo do isodepolnega koraka v Trstu, ki preti razsuti najlepši del socijalistične stranke. Nisem žaljen, pač pa sem prepričan, da je za sedaj najboljše, da se odtegnem od dela in da razvoj sam slovenskim sodrugom dokaže, la so na krivi poti.

Gospodarska zadruga v Vrtojbi seveda ni socijalistična in nikdar nisem kaj takega trdil, menil sem le, da bi se dala pridobiti. Kakor pa sedaj stvari stojè, bo težko kaj in sem prepričan, da nas klerikalci s pametnim delom v kratkem pretekò.

Štandreški župan Rijavec ni narodnjakar, marveč simpatizira s socijalisti, nima pa pojma o komunizmu kakor danes 99% komunistov ne. Dr. Bobič je uradnik pri deželnem odboru in ni socijalist, temveč je birokrat, ki v prostem času tudi rad kaj zase posebej zasluži. Je pa več in ima mnogo vpliva v občini Miren in okolici.

Željko Vižintin, tajnik v Sovodnjem [Sovodnjah] je bil kot dijak socijalist, sedaj pa je menda tak kakor Bobič, Rijavec e tutti quanti. Obnašanje merodajnih socijalistov in komunistov je pač tako, da ljudem tudi ob najboljši volji zmeša pojme in da dokončno nikdo več ne ve kaj jè. Zato sem sedaj mnenja, da je pri delavskih zadrugah vseeno, katerega političnega prepričanja je človek, ki ima voditi praktične posle. Dovolj je, da je pošten in zanesljiv in obljubi, podvreči se disciplini. Sodr. Kašca obrnil se je tudi naravnost name. Je obupan in ima prav. Prepričan sem, da iz Trsta tako kmalò ne dobi ničesar. Za sedaj sem mu svetoval, naj se obrne na Bolniško blagajnico v Gorici, katera bi lahko založila denar in kupila v Tolminu poslopje za se in za Delavsko zadrugo. Za slučaj pa da bi Bolniška blagajnica ne bi hotela izvršiti kupa, pa naj bi Delavska zadruga dovolila, da se že vplačani deleži tolminskih članov okoli L 70.000.- porabijo za nakup hiše. Seveda sem skoraj mnenja, da bi se ustanovila v Tolminu samostojna zadruga in poslopje intavoliralo na nje ime, dokler ne bo mogoča združitev z Delavskimi zadrugami. Povedi ravnateljstvu zadrug, da ne dam nič več na njih obečanja in da bom ustanavljal zadruge, če se sploh lotim takega dela.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Tudi v Lokavcu ne grem...: Gustinčič je Tumo v pismu z 26. januarja 1921 obvestil o »zadružniškem shodu« v Lokavcu (napovedan za 30. 1. 1921). ...plačani agitator Godina...: Drago Godina (1876-1965) se je pri razcepu v italijanski socialistični stranki postavil na stran komunističnega krila in ostro polemiziral s Tumo.

Gospodarska zadruga v Vrtojbi...: Gustinčič je v pismu (26. 1. 1921) omenil, da je Gospodarska zadruga za goriško okolico v Vrtojbi daleč od socializma: »Včeraj sem bil v Gorici in sem govoril z odborom »Gospodarske zadruge za goriško okolico« (Vrtojba). - Toda brate, ta niti od daleč ne diši po socializmu! Erjavec¹ (štandreški župan) je narodnjakar skozinskoz! Zadruga je včlanjena pri »Goriški gospodarski zvezi« (to mi je končno izbrbljal Nemeč²) in se vsled političnih pomislekov ne more včlaniti pri nas. Odbor se boji, da bi bil v tem slučaju politično vezan in je imel z mano prav otročjo debato o tej stvari. - Zadruga je tudi popolnoma brezdelavna. Jaz sem nameraval nasvetovati našim brijskim [briškim] kmetovalcem, da se organizirajo v tej vrtojbiški in da jim ta odpre na gotovih mestih svoje podružnice, toda kaj hočemo taki zadrugi?! In sedaj sem v zadregi. Mi moramo na vsak način imeti v Gorici tako zadrugo in odpreti tam razprodajalnico s kmetijskim blagom, a zato ne vidim sposobnih ljudi! Kaj mi svetuješ v tem slučaju? Ali poznaš dr. Bobiča³? Pravijo da je socijalist. Ako bi se njega lahko pritegnilo k temu delu? In Željka Vižintinja, občinskega tajnika iz Sovodnja? Kak človek je to?«

- 1 Ivan Rijavec.
- 2 Josip Nemeč, predsednik zadruge.
- 3 Leopold Bobič (1884-1959), pravnik, čebelar. Odvetniški pripravnik v pisarni dr. H. Tume.

Sodr. Kašca...: Glej Franc Kašca (Tumovo pismo 1. 2. 1921)!

FRANC GUZELJ

Vikar v Logjeh na Tolminskem Franc Guzelj (1865-1902) je imel s Tumo prav prijateljske odnose, kar lahko razberemo iz petih ohranjenih pisem; Tumova pisma Guzelju niso poznana. V prvem pismu (25. 12. 1899) govori Guzelj o političnem razkolu, ki je sredi leta 1899 nastal na Goriškem in med drugim sodi: »Meni se je pisava »Soče« in »Gorice« tako pristudila, da sem obema listoma pisal, da se ne morem naročiti več nanja«. V drugem pismu z dne 8. januarja 1900 razpravlja o tem, kaj je klerikalizem in v zvezi z deželnozborskimi in državnozborskimi volitvami nasprotuje kandidaturi prof. Berbuča; bil bi za dr. Josipa Staniča, če ne bi imel »svojega nasrečnega temperamenta«. V tretjem pismu (29. 4. 1900) moralizira o razmerah pri Slovencih. V četrtem pismu (27. 7. 1900) graja pisanje Gabrščka in Soče in pismo končuje: »Ubogi slovenski narod, ki ima take voditelje, srečni Lahoni, ki imajo take nasprotnike!« V petem pismu (2. 8. 1900) med drugim zapiše: »Glej, da se ne motiš nad Gabrščkom. Splošna sodba je, da pride tudi med Vama do razdora in da bo potem Tebe pobijal, kakor sedaj Gregorčiča [...] Boli me, da ne morava biti enega mnenja, ali radi tega ostaneva še lahko osebna prijatelja«.

JANKO GUZELJ

Janko Guzelj, sodnik v Cerknem, je 19. februarja 1900 pisal Tumi pismo, v katerem mu je odgovarjal na njegovo vprašanje o stanju političnih razmer v Cerknem. Guzelj je menil, da premalo pozna razmere v kraju, vendar pa je Tumi le poročal: »V Cerknem sta dve stranki: »bela« in »črna«. Kaj ju razlikuje dosedaj nisem mogel dognati. Enaki sta si v tem, da ena zabavlja čez drugo kolikor more. Vzrok nasprotstva so po mojem samo osebnosti, kruhoborstvo in s tem povezana zavist. Na krmilu je sedaj »bela« stranka, ki je pri zadnjih volitvah zmagala z majhno večino. Odločila je zanjo, kolikor mi je bilo mogoče zvedeti, ravno duhovščina. Tej stranki pripadata v Tvojem pismu¹ imenovana gospoda. Glavne osebe »črni« so pa Peter Jurman, Tomaž Štrukelj in Josip Plemelj². Le združenje glavnih faktorjev obeh strank bi omogočilo preobrat po Tvojem namenu. Dvomim pa, da bi bila sprava med veljaki obeh strank mogoča, ker so nasprotstva prevelika.«

- 1 Pismo ni ohranjeno.
- 2 Peter Jurman je bil gostilničar, Tomaž Štrukelj trgovec in Josip Plemelj trgovec z lesom.

HOF und STAATSDRUCKEREI (Dunaj)

Dvorna in državna tiskarna na Dunaju je bila ustanovljena 1804, po prvi svetovni vojni se je preimenovala v avstrijsko državno tiskarno (Osterreichische Staatsdruckerei).

Görz, am 11. Februar 1922.

Gewesene Hof und Staatsdruckerei
Wien

Gefertigter war durch mehrere Jahre Abonnent des Reichsgesetzblattes bis incl. 1918. Der Abonnementsbetrag pro 1918 hat er voll eingezahlt, die Blätter seit 27. Oktober 1918 von No. 375 an sind jedoch in folge der Grenzsperrung nicht mehr eingetroffen. Nachdem ich ein Interesse habe die Blätter von incl. 376 ab zu besitzen, ersuche ich gefällige Einsendung nebst Titelblatt und Inhaltsverzeichnis. Sollte ich in Postspesen eine Gebühr zu erlegen haben, so werde ich dan betreffenden Betrag mittels der Adriatischen Bank in Wien anweisen.

Hochachtungsvoll

Opombe:
kopija.

KONRAD HOHENLOHE - SCHILLINGSFÜRST

Princ Konrad Hohenlohe (1863-1918) je bil cesarski namestnik v Trstu med leti 1904 in 1915. Tuma v spomilih piše (IMŽ 361), da je imel s Hohenlohejem pogoste stike v letih, ko je bil še deželni poslanec v Gorici. Stike je ohranil tudi kasneje, o čemer govori Hohenlohejevo pismo z dne 1. maja 1910. Z njim odgovarja na Tumovo pismo in ga zaradi nujnosti problema (v Hohenlohejevem pismu ni pojasnen) vabi na oseben razgovor. Tuma se je s takrat že bivšim tržaškim namestnikom sestal tudi leta 1917 na Dunaju, v času, ko se je pripravljala na stockholmsko konferenco: »Vedel je, da sem na poti v Stockholm, in je skušal zvedeti mnenje avstrijske socialne demokracije. S svojimi izjavami mi je potrdil, da je majniška deklaracija izšla po iniciativi avstrijske vlade, ki želi da tudi slovenska socialna demokracija deluje v njenem smislu« (IMŽ 361).

Ivo HORVAT

Botanik Ivo Horvat (1897-1963) je bil od leta 1927 docent na zagrebški univerzi. V začetku svojega znanstvenega dela se je ukvarjal s praprotnicami in mahovi, kasneje se je posvečal predvsem fitocenološkim raziskavam in kartiranju.

23. oktobra [192]8

Veleccenjani gospod!
Dr. Ivan Horvat,
docent na univerzi
Zagreb.

Po Vašem nasvetu obrnil sem se na g. prof. Gavazzija ml. radi nomenklature gora in terminologije morfologičnih pojavov in alpinistike sploh, a do danes brez uspeha. - Ne bi pristajal na to, da nisem prepričan o potrebi in važnosti skupnega dela Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov. - Po mojem prepričanju najdemo v točni gorski nomenklaturi in terminologiji dokaz starodavnega prebivanja Slovencev ne le po Balkanu, ampak daleč na zahod preko Švice. - Našel sem nebroj slovenskih imen v Tirolskem, Švicah, Piemontu in Savoiji. Ako se slovenska imena slagajo s hrvatskimi, srbskimi in bolgarskimi, pridemo do dokaza prve slovenske pastirske kulture Evrope. - Pa ne gledè na to, je za vsakega geografa zanimivo določati stalno in za vsa jugoslovanska plemena enotno imenoslovje.

Prosim, da mi greste na roko sami in da posredujete pri g. Gavazzi-ju.
Pričakujè prijazen odgovor

z odličnim spoštovanjem

Opombe:
kopija.

o vašem nasvetu...: Tumovo pismo Gavazziju ni ohranjeno.

sem na g. prof. Gavazzija ml....: Milovan Gavazzi (1895-1985), etnolog, univerzitetni profesor v Zagrebu sin Arturja Gavazzija (1861-1944), geografa in meteorologa.

IVAN HOZNER

Ivan Hozner je bil mizar v Bovcu. Bil je poleg Antona Kravanja in Andreja Miheliča (glej A. Mihelič) med organizatorji socialističnega gibanja na Bovškem po prvi svetovni vojni. Leta 1928 se je izselil v Argentino, po drugi svetovni vojni se je vrnil v Bovec.

Sodrug
Ivan Hozner, mizar
v Bovcu.

Kakor dogovorjeno dne 28. marca na sestanku v Gorici priredi stranka shod v Bovcu. Na razpolaganje je prva nedelja 25. aprila. Ker so prosili za shod tudi Kobaridci, bi se morala obadva shoda zvezati, tako da bi se vršil shod v Kobaridu ob 10 predp. v Bovcu pa ob 3 pop. Ako bi bili pa Kobaridci za shod v soboto popoldne bi se shod v Bovcu vršil lahko že v nedeljo ob 10 predp. Odvisno je vse od pošne zveze, ter Vas prosim, da mi sporočite kedaj prihaja in odhaja avtomobil gledč Bovca. Odgovora iz Kobarida nimam še, bržkone bodo zahtevali shod za nedeljo zjutraj in tako bi ostala za shod v Bovcu nedeljo popoldne. Jako rad bi zvezal še shod v Rablju za slučaj, da bi se vršil shod v Kobaridu v soboto pop. shod v Bovcu pa v nedeljo zjutraj, bi se shod v Rablju torej lahko vršil v nedeljo ob 4ih popoldne. Vse je odvisno od sporazumljenja sodrugov in od pošne zveze. Na vsak način mora biti shod velika manifestacija našega delavstva, zaradi tega morate takoj poiskali zaupnike v vseh krajih Bovškega ter jih sklicati na sestanek, da bi se agitacija po vsih krajih jako živahno razvila. Naznanite mi torej, kedaj si želite shod in lokal, kjer bi se shod vršil.

Posebno rad bi dobil zaupnika v Logu, Rablju in Trbižu. Ker bo težko vse tri shode obdržati v zvezi, bi rad napravil velik shod v Rablju ali Trbižu ker vem, da imamo jako veliko somišljenikov.

Pričakujè Vašega poročila v najkrajšem času

s sodružnim pozdravom

Prip.

Opombe:

Kopija.

Kakor dogovorjeno...: 28. marca 1920 (nedelja) se je zbralo v Gorici deset zastopnikov slovenskih socialističnih organizacij z Goriške. Prisotni so bili navdušeni za »stvar komunizma« (Delo 2. 4. 1920, šte. 7).

Na razpolaganje je...: Shod je bil 25. aprila popoldne, dopoldne pa v Kobaridu.

Naznanite mi torej...: Hozner je odgovoril (12. 4. 1920), da je prostor pripravljen. Avtobusne zveze s Trbižem še ni, v Rablju so že organizirani.

Cenjeni sodrug

Prejel sem cenjeni list od 12. t.m. ter naznanjam, da prigram javen shod za nedeljo 25. t.m. v Bovcu ob 3. popoldne v Pirčevih prostorih z dnevnim redom:

Organizacija proletarijata v Beneški Juliji.

Pridem z avtomobilom iz Kobarida in ako bi se voz nekoliko zakasnel, prosim potrpljenja. Vsaj iz Kobarida so mi pisali, da avtomobil precej točno odhaja iz Kobarida in pride okoli tretje ure v Bovec.

Če tudi so delavci v Rabeljnu organizirani, bi se vendar priporočil, da mi poizveste in sporočite naslov kakega zaupnika, da se nanj obrnem.

Priporočam Vam, da agitirate med sodrugi v Bovcu, v Čezsoči, Žagi, Srpenci in Logu, da se shoda polnoštevilno udeleže.

Pogovorite se med zaupniki, zaradi ustanovitve politične organizacije in pripravite tudi imena za 5 članski odbor, da se po shodu politična organizacija takoj organizira.

Izkaznice prinesem s seboj.

S sodružnim pozdravom

Gospod
Ivan Hozna [[Hozner],
Bovec št. 137.
Prip.

Opombe:

Kopija.

ALOJZIJ HREŠČAK

Iz dopisovanja med Tumo in Alojzijem Hreščakom (1886-1979) so ohranjena štiri Hreščakova in dve Tumovi pismi iz obdobja 1920-1922. Hreščak je bil učitelj in je v času od 1905 do 1923 učil v Lokvi in Gorjanskem. Januarja 1923 ga je italijanska oblast zaprla; po vrnitvi iz zopora je izgubil službo učitelja in nato tri leta vodil delavsko konsumno društvo v Idriji. Nato je emigriral v Jugoslavijo, kjer je do leta 1946 nadaljeval z učiteljskim poklicem.

Sodrug
Alojzij Hreščak
Lokev (Divača)

Prevzel bi jako rad predavanje, samo ne vem za gotovo če mi bo mogoče 20. od doma. Preobložen sem tako, da imam proste samo nedelje. Ako bi predavanje preložili od 19. na 25. potem bi lahko prevzel 1.

an predavanje t.j. nedeljo 19. ako pa ne bi prevzel predavanje zadnji dan nedeljo 26. kar bi mi bilo ljubše. 'rišel bi za ta slučaj že 25. pop. ter bi se napravil zvečer sestanek vseh predavateljev, ki bi mi na kratko osneli vsebino njih predavanj, da bi to reasumiral in porabil za svoje.

Vem, da imam v marsičem svoje nazore in bi ne imel rad, da bi v predavanju bila navzkrižja. 'osebno bi rad naslonil svoje predavanje na ono Pahorjevo o socijologiji.

Pričakujè Vaš odgovor

pombe:

opija.

revzel je jako rad...: Hreščak je Tumi pisal 5. septembra 1920 pismo, s katerim ga je povabil, naj sodeluje na socialnem tečaju za mlade učitelje, tečaj naj bi bil Narodnem domu pri Sv. Ivanu od 20. do 26. septembra 1920. Zamisel tečaja je še obrazložil: »Tečaja se bo udeležilo kakih 30-40 učiteljev, kakor mi je do adaj znano. Vodstvo tega tečaja imava s Pahorjem. Med vspeled tega tečaja sem postavil tudi temo »socializem« s trdnim upanjem, da mi bo mogoče idobiti Vas, da bi prevzeli to predavanje. Tej temi je odločen en dan tečaja. Zjutraj bi se (okrog 9^h) vršilo predavanje - po predavanju debata, ki naj bi bila bolj ademičnega značaja. Popoldne (okrog 3^h pa do 6^h) se vrši diskusija, ki naj se pa suče predvsem o praktičnih nalogah socializma, njegovo razmerje do adanjih strank - narodnega dela - do verstva etc. Kakor vidite, žrtvovati bi nam morali, če nam prošnje uslišite, en cel dan. V informacijo Vam povem, da se bo a tem tečaju še razpravljalo v sociološkem vprašanju (dva dni - Pahor¹) o gospodarskih organizacijah (Mermolja²), o potih do verske strpnosti (župnik Rejec iz v. Križa³) in o organizaciji kulturnega dela (Hreščak⁴). To bi bil prvi - bolj poskusni tečaj. Če se nam obnese dobro, poskusimo druga leta z daljšimi. V tečaj abimo predvsem mlade, nadarjene učitelje. Trajni poznejši stik (potom korespondence) s temi udeležniki je drugi namen, ki ga zasledujemo. Navesti jim bo eba normativno literaturo in paziti pozneje na izpopolnjevanje v oni stroki, za katero bo vsak posameznik kazal največ zanimanja. Iz navedenih podatkov boste koj razvideli, da Vam je podati v predavanju nekak uvod v socializem, in v razumevanje problemov, ki naj jih socializem reši. Ker ideja o takih socialnih tečajih zrasla na mojem, marveč na Vašem zeljniku, in ker ste Vi tako delo vedno povdarjali, zato mislim, da se ne motim, če smem za trdno pričakovati, da mi ne brijete prošnje za to prepotrebno predavanje.«

1 Glej Jože Pahor!

2 Glej Fran Mermolja!

3 Ivan Rejec (1878-1958), duhovnik, javni delavec in publicist, župnik v Sv. Križu na Vipavskem.

4 Alojzij Hreščak.

«o bi predavanje...: 15. septembra 1920 je Hreščak Tumi sporočil, da se je razveselil odgovora, da oblast tečaja ni dovolila. Morda jim bo uspelo prirediti tečaj isneje in tudi za takrat prosil Tumo za sodelovanje.

svoje predavanje na ono Pahorjevo...: Tuma misli na v Hreščakovem dopisu napovedano predavanje Jožeta Pahorja (glej J. Pahor).

29. avgusta [192]2

Gospod
Alojzij Hreščak
učitelj
Lokev.

Svesti si obljube sprejemem vabilo za 12-14 septembra popoldne tako, da bi recimo 12. septembra d 15. pop. naprej predaval in bi se drugi dan ob isti uri vršila debata. Debata je zame važnejša od redavanja, zato bi eventualno skrajšal predavanje na eno uro in bi sledila debata do večera tako, da bi odšel brzovlakom ob 21. zvečer v Gorico. Če bi ne končali, bi se nadaljevala debata drugega dne.

Zaposlen sem vse tri dneve 12-14 predpoldne pri sodišču. Dasi mi beseda teče bolje predpoldne, se ioram odločiti za popoldan.

Prosim odgovora

z iskrenim pozdravom

pombe:

opija.

vesti si obljube...: 28. avgusta 1922 je Hreščak iz Lokve pisal Tumi, da mu je obljubil predavanje o socializmu na socialnem tečaju za učitelje pri Sv. Luciji anes Most na Soči). Omenil je, da so zagotovili udeležbo predavatelji dr. M. Brumat, I. Rejec, dr. E. Besednjak, dr. J. Vilfan, D. Gustinčič in Tavčar. Mirko umat (1897-1950) je bil duhovnik in nabožni pisec. Engelbert Besednjak je bil predsednik političnega društva »Edinost« za Goriško, kasneje državni poslanec. udevit Tavčar (1899-1957) je bil takrat učitelj v Knežaku. Glej Josip Vilfan in Dragotin Gustinčič!

a bi ne končali...: Hreščak je 30. avgusta pisal Tumi, da se strinja s predlaganim datumom predavanja.

DRAGOTIN HRIBAR

Dragotin Hribar (1862-1935) je deloval kot založnik, tiskar in časnikar, pomembne zasluge ima tudi za razvoj nekaterih gospodarskih panog na Slovenskem. V Ljubljani je leta 1886 postal upravnik Narodne tiskarne, nato je ustanovil tiskarno v Celju in v Ljubljani, kasnejšo Zadržno tiskarno. V Tumovi zapuščini je ohranjen koncept pisma, na katerega pa Tuma ni navedel naslovnika. Da je naslovnik Dragotin Hribar, domneva Dušan Kermavner (glej prepis pisma v NUK, rkp. odd. 49/76).

V Gorici, 13. XI, [19]03

Veledenjeni gospod!

Pripravljam se na izdajanje novega lista. Spočetka naj bi bil tednik. Naslov »Ljudski list« ali kaj icega. Tiskal naj bi se v najmanj 5000 izvodih ali tudi več, izhajal naj bi vsak petek. Značaj lista v prvi vrsti plošno slovenski, socijalen, realen, obrnjen proti osebnostim in teroriziranju strank in ljudi po dosedanjem asopisju. Protiklerikalni, protiliberalni, brez osebnosti. Propagirali naj bi list učitelji in akademiki. List učil aj bi široko maso politike in nacionalne ekonomije.

Prvo prašanje na Vas, za kako ceno bi list tiskali, razpošiljali sploh upravljali? Drugo prašanje koga bi nasvetovali za odgovornega urednika v Ljubljani? Tretje ali bi pristopili k financiranju lista in koga bi še nasvetovali?

Naš narod je vseskozi izbegán, temné mu pojme vsi vprek klerikalci, liberalci in socijalni demokrati. Takozvani narodnjaki in naprednjaki pa sami ne vedo kaj so in kaj hočejo.

Vladajo danes po vseh kronovinah ljudje, ki varujejo svojo pozicijo, ki imajo talent razdirati in psovati n.pr. dr.[ugi] Serbec in dr. na Štajerskem, dr. Tavčar z Malovrhom na Kranjskem, A. Gaberšček na Goriškem. Za organizovano delo danes skoro ni človeka, ki ima šolo in pozicijo, ker se vsi odtegujejo pred terorizmom obstoječih strank in časopisov. Poleg tega so vsi časopisi le lokalni, ni eden nima slovenskega naroda kot celoto pred seboj. Možem kakor Hribar, Majaron, dr. Triller in sploh kedor je vaju pozitivnemu delu ni mogoče priti do upliva. Kedor bolj kriči kedor bolj ljudsko nevednost izkorišča, je bliže krmilu. Lokalni patriotizem à la Gregorin, à la Serbec à la Hribar-Tavčar ne dopušča skupnega programa za organizovano delo. Poznam Vas kot jako agilnega žurnalista ter podjetnega moža, radi tega se obračam na Vas, da mi iz tehničnega stališča stvar premotrite ter svetujete.

Ako se pridobi za to idejo učiteljstvo in akademično mladino, nekaj mož Hribar, Triller, Majaron (mlajših ne poznam dovolj) bi bila stvar gotova.

Predno bi se pričelo z izdajanjem, ali vsaj vzporedno bi moralo oživeti akcije po zaupnih shodih p vseh kronovinah. Učitelji in akademiki kot zaupniki in propagatorji bi se morali prej po skupinah pridobiti za idejo in sotrudištvo, sestaviti bi se moralo krajevne in okrajne izvrševalne odbore, sestaviti agitacijski fond v Ljubljani in osredno vodstvo sestavljeno iz zastopnikov posameznih kronovin in stvarno poučene višje inteligencije in veljakov.

Pričakuje Vaš odgovor z odl. spošt.

Dr. H. Tuma, odvetnik v Gorici

List bi moral biti najcenejši po vzgledu »Piccolo« v Trstu, [nečitljivo] papir in tisk da bi stal izvod kvečjemu 4 vinarje.

Opombe:

Koncept. Nanj je napisal Tuma priporočilo za prepisovalca: »Na zavitek pridenite v lastne roke, prosim priporočeno«.

Pripravljam se na izdajanje...: Leta 1903 se začenja v Tumovem življenju obdobje, ki traja do leta 1908 in ga Tuma imenuje čas »idejne preosnove«. V tem čas je Tuma pomislil na ustanovitev »demokratske« stranke, na izdajo novega slovenskega političnega lista in tudi na selitev v Trst.

Vladajo danes po vseh kronovinah...: Po vrsti Tuma našteva: najverjetneje je prvi naveden celjski odvetnik Josip Serbec (1844-1925), sledijo odvetnik, slovenski pisatelj in politik dr. Ivan Tavčar, časnikar pri Slovenskem narodu Miroslav Malovrh (1861-1922) in Andrej Gabršček. Lahko se omenja tudi Janko Serbec (1834-1909).

Možem kakor...: Glej Ivan Hribar, Danilo Majaron in Karel Triller!

IVAN HRIBAR

Ivan Hribar (1851-1941), državni in deželni poslanec, ljubljanski župan in eden vodilnih slovenskih liberalnih politikov je s Tumo navezal korespondenčne stike v času, ko je Tuma pripravljaval ustanovitev slovenske banke. V spominih, ki sta jih oba izdala, nista odmerila drug drugemu veliko prostora. Korespondenčna zveza, iz katere je ohranjenih 11 Hribarjevih dopisov in deset kopij Tumovih dopisov, je trajala skoraj štiri desetletja. Sodeč po ohranjenem gradivu se je dopisovanje začelo leta 1898. prvem ohranjenem dopisu (5. 12. 1898) odgovarja Hribar Tumi na njegov dopis v zadevi slovenske banke. V njem sporoča, da sprejema Tumove poglede o slovenski banki. Drugi Hribarjev dopis (13. 2. 1900) pa je iz časov, ko je bil na Goriškem razkol. Hribar se je strinjal, da si Tuma-Gabrščkova skupina ustanovi lastno organizacijo, pripravljen je sodelovati na zboru zaupnih mož in še dodaja: »Da je potreba tej stranki dati trdno podlago, je naravno in to jej boste - kakor ste sami dobro pogodili - dali s tem, če jo postavite na narodno-napredno stališče in se tesno naslonite na podobno politično stranko na Kranjskem. Nikakor Vam pa ne priporočam nevižkega načina boja, kakoršen je v navadi pri »Slov. Narod« in proti kateremu se v vrstah narodno-napredne stranke pri nas pojavlja že precej oster odpor. Ako se zborovanja udeležite tudi tržaški prvaki, bode me jako razveselilo, ker se o tej priliki lahko o raznih stvareh, ki so važne za zbistrenje pojmov, pogovorimo. Če bode torej 22. t.m. shod, blagovolite mi sporočiti.« Sestanek v Gorici so prestavili na 8. marec 1900, ta datum pa Hribarju ni ustrežal, kot je sporočil iz Zadra 24. februarja 1900. V kronološkem zaporedju četrtemu pismu (5. junija 1902) odgovarja Hribar na Tumovo pismo z dne 29. maja 1902 (ni ohranjeno), najverjetneje je Tuma vpraševal za možnost posojila Trgovsko-obrtni zadrugi za izgradnjo Trgovskega doma v Gorici: »Kar se mene samega tiče, moram priznati, da se mi zazidanje 340.000 K za zavod, ki ima 1.300.000 K vlog, zdi skrajn nevarno in bi Vam zato priporočal, da se ne prenaaglite, temveč, da počakate, da Vam naraste rezervni fond. Potem imate lastno premoženje in s tem je pač laglje zidati, ko s tujim, katero se lahko zdaj in zdaj zahteva nazaj. Sicer pa ne mislite, da Vam hočer kake pouke dajati, ker le-teh ne potrebujete: smatral sem si le za dolžnost izvesti Vas o nazorih, ki tu prevladujejo in ki so slučajno tudi moji nazori.« V prvem obdobju Tuma-Hribarjevih pisnih stikov so še trije dopisi. Dne 27. januarja 1903 odgovarja Hribar na Tumovo pismo z dne 19. januarja 1903 (ni ohranjeno), Tuma je Hribarju pisal očitno o visokoškolskem vprašanju pri Slovencih. Hribar mu je odgovoril v imenu »vseučiliškega odseka«: »Omenjenemu vprašanju priznavate veliko važnost in dostavljate nujno željo, da se zato prične resna akcija. Takojšna akcija se je že pričela. V Ljubljani je namreč že nad leto dnij poseben vseučiliški odsek, ko rök nikakor ne drži križem, ki je za vseučiliško vprašanje že dosti storil in tudi prilično dosti dosegel. Svojih uspehov ne sme odsek vsled obstoječih okoliščin, ki Vam bodo, ker slovenske razmere dobro poznate, lahko umljive, obešati na veliki zvon. Bodite pa preverjeni, da si je odsek vedel v svojem delovanju pridobiti izvestne vplivne kroge, ki mu gredo izdatno na roko in ki tako gladé pot za ustanovitev bodočega vseučilišča. Delovanje vseučiliškega odseka se je doslej koncentrovalo na znotraj. Vseučiliški odsek je namreč tega opravičenega nazora, da si mora slovenski narod pred vsem osnova napram merodajnim krogom za vseučilišče utemeljeno podlago s tem, da si pridobi za poučevanje sposobnih moči. Napolnil je ž več priznanih strokovnjakov, da so prosili za državne ustanove v to svrhu, da si na kakem inozemskem vseučilišču popolné svoj strokovno naobrazbo za bodoči vseučiliški poklic. Nekaterim je naučna uprava take ustanove že naklonila, drugim pa jih bode. Polagoma bode na ta način v vladno podporo mogoče pridobiti za vse stolice sposobnih domačih močij. Ta naloga se zdi vseučiliškemu odseku posebno važna in merodajna. Nikakor pa ne pušča v nemar tudi naloge na zunaj. Obrnil se je v ta namen s podobnimi pismi, ko na Vas, tudi na rodoljube v drugih slovenskih mestih in zanesljivo pričakuje od povsod govorov in

praktičnih nasvetov, s kojih pomočjo upa doseči živahno zanimanje za to velevažno vprašanje tudi med priprostim narodom, kar je seveda neogibno potrebno. Vi se ogrevate za slovensko vseučilišče v Trstu. Vseučiliški odsek Vašemu mnenju ne more pritrdjevati. Ne le da bi bili potem vsi že priborjeni in še zagotovljeni vspehi že poslujočega vseučiliškega odseka ljubljanskega brez pomena, proti temu govoré tudi drugi tehtni razlogi. Vi se ne upirate laškemu vseučilišču v Trstu, meneč, da bi Slovenci potem laže izposlovali svoje, bodisi v Trstu, ali pa v Ljubljani, čeravno dajete Trstu prednost. Temu ni tako. Državna uprava dveh vseučilišč ne bode nikdar dovoljevala. Že danes je gotovo, da laškega vseučilišča v Trstu nikakor ne bo. Gotovo je pa tudi, da se mora prej ali slej na avstrijskem jugu osnovati vseučilišče za jugoslovanske narode. Če bi se tu hotelo misliti na Trst, medtem ko se na drugi strani že misli na Ljubljano, bi ministerstvo samo lahko ugovarjalo, češ, saj Slovenci sami niso edini in bi ga ne ustanovilo nikjer. Proti slovenskemu vseučilišču v Trstu bi pa prouzročili brez dvoma Lah! tako uspešno gonjo, da bi bilo že iz teh razlogov ravno tako izključeno, kakor je laško v Trstu iz vladinega načrta izbrisano že danes. Potegujmo se torej vsi Slovenci za slovensko vseučilišče v Ljubljani, za katero že dejansko delujemo dalj časa. Bodimo v tem jedini in ne cepimo moči. Le na ta način bode mogoče kaj doseči. V trdni nadi, da sem Vas prepričal in da Vas smem med sobojevnike za izvojevanje slovenskega vseučilišča v Ljubljani prištevati, prosim Vas, da vse, kar sem Vam izza kulis razodel, smatrate za strogo zaupno, ter pričakujoč Vaše izdatne podpore beležim z izrazom odličnega spoštovanja

udani

Iv. Hribar«.

Hribar se je nato Tumi oglašil 22. septembra 1903 (odgovarjal je na Tumovo - danes neohranjeno - pismo z 12. septembra 1903) v zvezi s konkurzom pivovarne v kraju, ki v pismu ni naveden. Ljubljanska kreditna banka pivovarne ne bi prevzela, pač pa bi s kreditom podprla tistega, ki bi jo kupil. 12. oktobra 1903 pa je Hribar poslal Tumi ta dopis: »Gospod Pribil mi je pisal, da mu je neki meni nenaklonjeni goriški prvak pripovedoval, kako neumestno je bilo, da sem sam šel v Bolec² škode cenjevat, češ, da se kaj tacega ne strinja z mojim javnim položajem in da je ta prvak dostavil, da je te pomisleke tudi meni samemu že povedal. Ko se je s potovanja vrnil, povedal mi je gosp. Pribil, da ste ta prvak Vi, veleccenjeni gospod! Ker se mi pa popolnoma neverjetno zdi, da bi bili kaj tacega govorili, kar bi v drugem delu tudi ne odgovarjalo resnici, prosim Vas vljudno, da mi oni pogovor z gosp. Pribilom pojasniti blagovolite³.«

- 1 V prepisu dela Tumove korespondence (NUK, rkp. odd. 49/76) sodi Dušan Kermavner, da je dopis, ki ni pisan v Hribarjevem slogu, napisal nek drug član vseučilišnega odseka, morda dr. Danilo Majaron (rokopis pa ni Majaronov).
- 2 Škoda zaradi požara v Bovcu avgusta 1903 (glej Marija Tuma, Tumovo pismo 17. 8. 1903). Ivan Pribil, zavarovalniški uradnik iz Ljubljane. Deloval je pri praški družbi »Slavija«, njen direktor v Ljubljani je bil Ivan Hribar.
- 3 Tumov odgovor ni znan.

I

24. /4. [190]7

Veleccenjeni gospod župan!

Stud. tehn. g. Ciril Jekovec se je obrnil na-me, da bi bil porok za 1000 K pri celjski posojilnici v družbi z Vami ter mi naznanil, da je v to svrho poslal svoje dokumente. Izplačevalo bi se mu v mesečnih obrokih po 100 K v svrhu, da napravi izpite.

Nisem se še odločil, ali bi poroštvo zmožel ali ne. Da se pa stvar ne zavleče, Vas vsekako prosim, da mi sporočite svoje mnenje in pošljete za slučaj, da Vi prevzimate poroštvo, poslani Vam dokumente naravnost v Gorico, na kar se odločim.

Sicer pa je moje mnenje, da bi spadala enaka posojila na breme društva Radogoj. Kolikor pa jaz poznam g. Jekovca je isti jako resen mož in ako se zavaruje za življenje, se tu ni bati izgube.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija. Rokopis ni Tumov.

Stud. tehn. g. Ciril Jekovec...: Glej C. Jekovec!

...društva Radogoj: Dijaško podporno društvo »Radogoj« (ustanovljeno l. 1893) je vodil Ivan Hribar.

2

V Gorici 27. /4. [19]07

Veleccenjeni gospod župan!

Na Vaš cenjeni list od 26. t.m. Vam vračam v prilogi pismo g. Cirila Jekovca na Vas od 21. /4. t.l. ter Vam naznanjam, da podpišem tudi jaz poleg Vas menico za 1000 K. Stavil sem pa g. Jekovcu pogoji, da se zavaruje za življenje.

Z odličnim spoštovanjem

Dr. H. Tuma

Opombe:

Kopija, rokopis ni Tumov.

Na Vaš cenjeni...: Hribar je Tumo obvestil o garanciji, ki jo je dal Jekovcu (rokopis pisma ni Hribarjev, le podpis).

3

28. junija [192]8

Veleccenjeni gospod!

Domnevam po znanem mi podpisu, da me prijateljski pozdravlja bivši ravnatelj banke »Slavije«, politik in pokrajinski namestnik.-

Ker pa drugega naslova ni, zadovoljiti sem se moral lè s skromnim podpisom.

Prav srčno me veseli Vaše priznanje. Poleg alpinistike imam še posebno veselje s proučevanjem našega ljudskega jezika. V Alpah sem dobil bogato zalogo praslovenskih besed, ki segajo tja daleč do francoske meje in Toscane. Vem dobro, da tod orjem ledino in da slovenski preskromni učenjaki nimajo poguma izreči resnice, da je prva evropska kultura slovenska, poljedelsko - pastirska, ki je ohranjena v granitnih spomenikih slovenskega jezika v visokih Alpah. Žal tudi jaz ne morem zapisati sinteze svojega preiskovanja, ker me dnevno delo in skrb za družino veže na pisarno. Omejevat se moram na neumorno nabiranje. Iz tega smete sklepati, da me iskreno veseli, ako se priznava tudi skromno nabiranje.

Utegnete imeti prav, ako tolmačite »prevoje« za »preloge«. Da je ime doline v Bohinju Voje iz Loge je to docela jasno, za »prevoje« pa ni. Pomisleke imam, ker dr. Cvijič rabi terminologično prevoje za Talscheide in vem, da v srbsčini l ne preide lahko v v in g ne v j. Pomenu odgovarja oboje.

Kjer se svet preloži, so prelogi, kjer se prevodi - so prevoji. Goriški Slovenci in Srbo-Hrvati jasno izgovarjajo prelogi in prevoji, vsako posebej.

Višek in vrhunec ločim - vrhunec je najvišji del gore, višek pa je najvišji vrh v gorski rajdi, vrh nad drugimi, torej pristno terminologično »Kulminationspunkt«. Lepo izraža koroški Slovenec razliko: »Nižji vrhi« in »Višnja gora« kot »der höchste Berg«.

Komen ločim od kamna - prvo pomeni nekaj vročega, drugo nekaj trdega. Lastno ime Komen pa j ravno dokaz pristnega, samostojnega pomena. Čelešnik je filologično »der aufrechtstehende Pflöck«. Čelešnik je na pr. gora nad Mojstrano, ki stoji kakor čelešnik na ognjišču. Čelešniki so iz železa. Dolenjci rabijo tudi prislovico »stojiš kakor čelešnik« t.j. železno stojalo na ognjišču za naslanjanje ražnja.

Razlagam tudi ime čelo kot »der aufgerichtete Knochen«, čeljust, ravno prednji kot v ustih, čelovek - čelo in vek, der aufrecht - lebende. Čelešnik za kamen, vzglavje na ognjišču je torej prenešenega pomena.

Sopot ima po Miklošiču nosnik, beseda je ohranjena v poto - glavo kolo ter v ruskem [nečitljivo] vozljati.

Sovro razlagam iz sovreti t.j. kakor pri sovri pri vozu drog, ki veže prvi in drugi del voza.

Žal, da se naši filologi pečajo zgolj s fonetiko, pa docela zanemarjajo semantiko. Ravno slovenščina, morda edino ona, bi dovolila temeljno sistematično semaziologijo (pomeno - slovje). - Naši filologi pa so v območju germanskega znanstva, tudi ako kedo od njih čuti silo slovenskega jezika, se ustav pred vprašanjem: kaj k temu poreko naši nemški filologi? Le-ti pa so s svojo pridnostjo in natančnostjo ustanovili tako močne ideologične temelje, da se nikedo ne upa upreti se ter postaviti se na sociologično, empirično stališče.

Alpske stare besede kažejo vso globoko intuicijo našega človeka v neprestani zvezi s naravo - a skoro bi rekel, da jih izven mene nikdo neče spoznavati.

Z iskrenim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Domnevam po znanem mi podpisu...: Hribar se je Tumi oglasil iz Cerkelj in sicer je kot bralec Planinskega vestnika naletel na Tumov članek Triglavska skupina: ki je izšel v štirih nadaljevanjih. Hribar je opazil Tumove v članku vsebovane »terminološke opazke« in to ga je pobudilo k pisanju.

Utegnete imeti prav...: Hribar je sporočil Tumi naslednje opazke: »Beseda »prevoje« ni po mojem mnenju nič drugoga, ko »preloge« v gorenjski izgovorjavi. Primerite »v logeh« z izgovorjavo »v vojeh«. »Višek« je izraz, ki ga doslej v slovenščini nisem še slišal iz kmetiških ust za nemški pojem »Kulminationspunkt«. Pač pa je vsesplošno znan izraz »vrhunec«. »Komen« prihaja skoraj gotovo od besede kamen. Kolikor vem odgovarja oni zdevček peči, ki ga na krasu zovejo »komer temu, kar gorenjci imenujejo »čelešnik«. Eno in drugo je bilo vedno iz kamna; po njem torej pokvarjeni »komen«. »Sopota« zove se pri Radečah poleg Zidanega mosta potok, ki teče izpod Kuma po ozki dolini in se izliva pod Radečami v Savo. Po mojem mnenju prihaja to ime od tod, ker se vodovje z obeh strani doline »poti« v ta potok, kakor imata Sovra in »Sovrica« svoji imeni od tod, ker nju vodovje od obeh strani po nešteti dotokih vre vanji. Vzdolž »Sopote« je sicer cesta, izključujem pa, da bi bila leta kakorkoli uplivala na ime, kajti dvojbe ni, da je imel potok svoje ime še predno je bila poleg njega izpeljana cesta.«

...ker dr. Cvijič...: Tuma misli na Cvijičovo antropogeografsko delo Balkanski poluostrov (glej Jovan Cvijič).

4

dne, 7. febr. [192]

Velec. g. Ivan Hribar
pokr. predsednik na r.
Cerklje pri Kranju.

Vaše pismo od 26. junija 1928 o mojem imenoslovju in čitanje Vaših lepih »Spominov« mi je potisnilo v roke pero, da Vam sporočim nekoliko svojih misli. Veste, da sem od l. 1895 naprej stal v precej intenzivnem političnem gibanju na Goriškem, dokler jeseni 1921 ob priliki konference v Livorno nisem izstopil iz italijanske socialistične stranke ter sem se odtlej vzdrževal vsacega direktnega političnega delovanja. Čutil bi se poklicanega spisati vsaj spomine na zgodovino političnega življenja na Primorskem o l. 1914 naprej, gotovo pa izven mene ne bo človeka, ki bi bil dovolj poučen o delu slovenske socialistične stranke v Italiji. Seveda je bilo to delo često neločljivo združeno s splošno politiko. Skrb za vsakdanje življenje mi vendarle daje dovolj prostega časa, da bi sestavil sintezo, saj je gradivo težko pristopno in ogromno.

Zanimalo Vas bo gotovo, kako stališče je zavzela stranka pred vojno in stališče, katero sem zavzemal ob polomu od jeseni 1918 naprej. Združena glavna odbora slovenske social-demokratske in italijanske socialistične stranke sta meseca aprila 1915 kratko pred napovedjo italijanske vojne enoglasno sklenila: da se v vsakem slučaju zahteva internacionalnost in avtonomnost Trsta in njegovega ozemlja, katero se mora razširiti tako, da mestu zagotovi najjačji ekonomski razvoj. Mislili smo na Tržiško polje do Soče, kjer so nastanjeni veliki ladjedelni zavodi ter na Zaveljsko dolino z Miljami in veliko obč. Dolino, ki

bi omogočalo napravo velikih industrijskih podjetji za izvoz v bližini Trsta. Pri tem sva se bila s poslancem Pittoni-jem že vnaprej dogovorila, da bi se tako k Trstu skušalo pritegniti toliko slovenskega in furlanskega življa, da bi bil siguren protiutež proti šovinistični nacionalistični italijanski večini v mestu, ter da bi organizirali slovensko in furlansko zaledje ekonomično tako, da se pritegnejo vse delavske in gospodarske zadruga v direktno zvezo z velikim konzumnim društvom v Trstu, katero bi morale prevzeti s tem nalogo velenakupne družbe. Pristavljam, da je Pittoni bil gotov zmage centralnih držav in je mislil na podporo Nemčije, ki bi Trst pač izročila delavskim organizacijam, jaz pa sem le želel, da zmagajo, centralne oblasti, ker sem edino v tej zmagi videl ohranitev Trsta, Reke in Gorice za Slovence in v najkrajšem času najsilnejši razvoj ekonomije na Primorskem. Nemci se mi niso zdeli nevarni, nasprotno, bi se bili morali opirati proti Italijanom in proti Avstriji na slovenski in socialistični element. Glede izida vojne sem pa že takrat izrekel mnenje: ako pristopi Amerika je poraz centralnih držav gotov, ako ne, je zmaga entente jako dvomljiva.

Tekom l. 1918 pa je v slovenski in italijanski socialni demokraciji zavladal vpliv vzhajajočega obojestranskega nacionalizma. Ker sem bil strog marksist, so me vladajoče struje docela izključile od vsacega vpliva, na slovenski strani sta bila merodajna Golouh in dr. F[c]rfojla. Ob polomu, ostal sem torej brez moči in vpliva. Ko je šlo za vprašanje Trsta sem z maloštevilnimi pristaši sicer zahteval proglasitev delavske republike v Trstu. Delavci bi imeli zasesti magistrat ter se obrniti na ameriške zastopnike, da bi se v Trst poslale, ali samo ameriške čete, ali k večjemu po eno francosko, italijansko, angleško, ameriško in srbsko četo. Že poprej sem opozarjal socialistične voditelje - pisal sem o tem v reviji »Lega delle Nazioni« septembra in oktobra 1918 - naj bi se Ameriki zagotovila velika prosta luka v Trstu in tako navezalo Zjed. države, da se potegnejo za Trst iz osebnih ogromnih ekonomskih interesov. Prepričan sem, da bi bili to z lahka dosegli. S temi koraki, bi tržaško združeno slovensko-laško delavstvo globoko, morda odločilno vposeglo na potek zgodovine. Več nego 20.000 slovenskih in italijanskih delavcev v Trstu je čakalo činov. Fries-Skene ukazal je oboroženi svoji straži naj puške preda brez upora. Socialistični vodje pa so se celo noč posvetovali in prišli do zaključka, da bi bilo vsklicanje delavske republike prenevarno in brez upanja uspeha, ter sklenilo ustanoviti »comitato di salute« »odbor javnega blagorja«, ter zaprositi za prvo pomoč italijansko poveljstvo v Benetkah. Kakor veste je šla četvorica članov navedenega odbora (en slov. en laški socialist, en slov. in en laški nacionalist), sami nesposobni ljudje, beračit italijanske rešitve. Malokdaj v življenju sem čutil tako globok poraz, kakor takrat - zdelo se mi je, da se je prodalo vse narodno in socialno življenje Slovenije. Slepci, otroci so vodili celo akcijo, med njimi tudi dr. Rybař in dr. Wilfan. Otroče zaupanje na Wilsona je tudi pozneje onemogočilo vsako pametno besedo in misel.

Febr. 1919 bil sem v Rimu radi oprostite svojega sina Jareta iz taborišča Otajano pod Vezuvom, kjer so bili internirani jugoslovanski častniki. Križev pot me je vedel iz enega ministerstva v drugo. V notranjem ministerstvu so me izredno prijazno sprejeli ter izkušali izvedeti stališče primorskih Slovencev pri tem so dali duška obžalovanju »da se nikdo od poklicanih oseb na Primorskem sploh še ni javil v Rimu, da so pač tirolski Nemci izvršili svojo dolžnost vsakdanje uljudnosti, da so se predstavili v Rimu - nikdo pa od slovenske strani«. Politični otroci! Ob isti priliki me je dal klicati srbski minister Antonjevič v Rimu, da bi izvedel kaj o položaju na Primorskem. Tudi on je bil docela v temi, tudi pri njem se ni bil zglasil nikdo. V večurnem pogovoru sem mu pojasnil politični, ekonomski in socialni položaj slovenskih Primorcev, - bilo je zanj vse novo, ker stvarno in brez sentimentalitete. Moje mnenje takrat je bilo: Slovenci so nezgodovinski narod, težko, da bodo razumeli novi položaj. Hrvatje so demoralizirani po zastupljenem političnem življenju izza madjarske dobe. Edino Srbi so poklicani, da vposežejo s svojo diplomacijo vmes. Proč z Rybařem, Trumbičem in vso to zmedeno politično tolpo! Opozoril sem Antonjeviča na pogajanja Pasiča meseca aprila 1917 v Londonu s Soninom. Takrat je šlo antanti zelo slabo, vsled tega so hoteli vzbuditi deficitizem v avstrijski armadi. Sklicali so tajno konferenco v Londonu, katero sedaj vsi zatajujejo, ker se je menda sramujejo, ter ondi ponudili zastopnikom Čehoslovaške, Poljske in Srbom avtonomne države. Značilno je, da so Italijani odklanjali vsako pogajanje s Slovenci in Hrvati in je moral voditi pogajanja Pasič osebno. Le-ta je preciziral svoje stališče tako-le: »Srbi nimajo nobenega interesa postati mejaši Italije in tudi nobenega interesa za Hrvaško in Slovenijo. Le-ti so pod okriljem germanske kulture, katoličanje, ločeni po zgodovini in mišljenju. V interesu Srbije leži Bačka in Banat na severu, srbski pravoslavni deli Dalmacije in Črnagora, ter Solun.« Za Adrijo s Trstom in Reko poudarjal je svoje dezinteresiranje. Sonino nasprotno je Pasiču odgovoril: »Tudi nam se gre le za one dele Primorja, ki so dejanski laške kulture, tudi nam ni ležeče na tem, da kolikor mogoče veliko zasedemo Slovenije in Hrvatske. Naš ekonomski interes pa je prosta Adrija.« V bistvu sta se torej Pasič in Sonino sporazumela: Srbiji Solun, Italiji Adrija. Ko je avstrijska policija izvedela za Londonsko konferenco, poklicala je vlada Kreka in Stanek-a ter jima ponudila Jugoslavijo in Čehoslovaško v okviru Avstrije. Zato je umeti, da je vlada od l. 1917 naprej proti sebi puščala svobodno agitacijo v Sloveniji in na Češkem. Vse to sem avgusta 1917 na poti v Stockholm proučil v avstrijski Kriegsbiblioteki, kamor sem dobil tajni pristop po prijatelju častniku. Nekaj povedal mi je tudi osebno Princ Hohenlohe, ko sem ga radi Stockholma posetil. Opozoril sem bil takrat na to dr. Žrjeva in dr. Laginjo. Oba sta indiferentno odgovorila, da je že »vse preskrbljeno«. Ko mi je Antonjevič opazil, da je stvar zamujena in treba iskati izhoda, bil je moj nasvet: Iz Dalmacije, Hrvatskega in Avstrijskega Primorja in Goriškega napravi naj se avtonomno skupino pod protektoratom Italije, ki naj se registrira pri Društvu Narodov. V Trstu in Reki naj se zasigura prosta luka Amerikancem, Angležem in Francozom. Posebno v tem bi dobili garancijo ekonomične prostosti in razvoja. Navedena avtonomna skupina bi bila narodno tako močna, da bi z lahka vzdržala vso laško propagando. Antonjevič mi je na to odgovoril, da se niti ne upa kaj enacega predlagati v Beogradu.

Kakor vidite je usodo Primorske zapečatil Pasič že aprila 1917, radi tega je vso zadevo prepustil slovenskim in hrvatskim političnim otročajem. Vedel je že vnaprej za negativen rezultat. Njegov greh je bil,

da se ni držal Soluna. Poznejši njegov greh je, da ni dal zasesti Koroške in ni sprejel ponudbo Nitti-ja - ampak je zopet vse prepustil slovenskim hrvatskim posredovalcem. Izgubo Primorske je zakrivila neodkritosrčnost srbstva in polna nesposobnost slovenstva in hrvatstva. Bolj porazna pa je izguba Koroške - ker izvira poleg nesposobnosti tudi iz nepoštenosti. Aprovizacija je vrgla onim, ki so jo vodili milijone. Od aprovizacije pa je bila odvisna usoda Koroške. Ako malo o tem pomislite - se Vam odpre tako grozen prepad, da se človeku zdi neverjetno. - Pa je moralo biti tako!

Gotovo je, da bi bila usoda drugačna, ako ste Vi pravočasno postali član srbske vlade. Vplivali bi bili na Pasiča glede Italije, odločili bi sami glede Koroške. Bili ste takrat edini sposoben in pošten človek v Sloveniji. Dr. Lovro Pogačnik in klerikalci, dr. Tavčar in naprednjaki - sami malenkostni ljudje, štreberji, Bauernprotzi!

Ako so bile moje ideje prevelikopotezne in namerjene na svetovni položaj, pa je bilo Vaše stališče jednostavno in izvedba Vaših načrtov mogoča. Naravno je, da so mene potisnili v stran, neizmerna škoda je, da ste se premalo zavedali svojega pomena. Vse kar se je realnega izvršilo na napredni strani je Vaše delo - dr. Tavčar je bil izključno destruktiven element. Ako so zmagale centralne oblasti, postal bi bil dr. Šusteršič samovladar Slovenije in kolikor sem ga poznal, bi to ne bilo Sloveniji v škodo. Sicer pa bi imel protiutež v slov.-italijanski socijalni demokraciji.

Opombe:

Kopija.

...in čitanje Vaših lepih »Spominov«...: Tuma seveda misli na drugi del Hribarjevih spominov, ki je izšel dasiravno z letnico 1928, v začetku naslednjega leta.

...pri tem sva bila s poslancom Pittoni-jem...: Glej Valentino Pittoni!

...pisal sem o tem v reviji »Lega della Nazioni«...: Glej Giuseppe Passigli (Tumovo pismo 8. 9. 1918).

Fries-Skene...: Zadnji tržaški namestnik Alfred Fries Skene (1870-1947), v Trstu je služboval od leta 1915. Pred tem je bil na Koroškem deželni predsednik.

Socijalistični vodje...: Tuma je svoje obžalovanje, da ni prišlo do tržaške delavske revolucije ob premirju in razpadu Avstro-Ogrske obžaloval v pismu Ivanu Regentu (6. 11. 1918). V slovenski javnosti je nastala tudi polemika (glej bibliografski pregled v B. Marušič, Primorski čas pretekli. Koper 1985, 198-218).

...minister Antonjevič...: Vojislav Antonijević, poslanik države SHS v Rimu. Skupaj z O. Rybářem je podpisal gospodarski sporazum med Italijo in SHS (Nettunske konvencije, 20. 7. 1925).

Proč z Rybářem, Trumbićem...: Glej Otokar Rybář! Ante Trumbić (1864-1938), hrvatski politik.

...na pogajanja Pasiča...: Nikola Pašić (1845-1926), srbski politik; Sidney Sonnino (1849-1922), v letih 1914-1919 italijanski zunanji minister.

...poklicala je vlada Kreka in Stanek-a...: Slovenski politik Janez Evangelist Krek (1865-1917); František Staněk (1867-1936), češki politik.

...po prijatelju častniku: Glej Ivan Prijatelj!

...osebno Princ Hohenlohe...: Glej Konrad Hohenlohe!

...dr. Žrjeva in dr. Laginja: Glej Gregor Žerjav in Matko Laginja!

...ni sprejel ponudbe Nitti-ja...: Francesco Saverio Nitti (1868-1953), italijanski državnik.

Dr. Lovro Pogačnik...: L. Pogačnik (1880-1919), slovenski politik.

Sicer pa bi imel protiutež v slov.-italijanski socijalni demokraciji: Tu se pismo konča ali natančneje ni ohranjen najverjetneje zaključni del pisma, na katerega je Hribar odgovoril 12. februarja 1929: »Po mojem ste bili v zmoti, ako ste mislili, da nam Nemci niso nevarni. Bismarkov¹ svojedobni izrek, da mora nemški meč segati od Hamburga do Trsta, govori glasno proti Vašemu nazoru. Ko bi bile zmagale osrednje sile, bi v 200 letih ne bilo nobenega Slovenca več. K večjemu bi se našli še taki narodopisno zanimivi izvodi izumirajočih Slovencev, kakor žive v Sorici še zadnji ostanki nekdanjih nemških naseljencev. Splošna šolska dolžnost pomenčuje z električno brzino. Da so se Slovenci tako dalje izpozabili, da so se udeležili klicanja Lahov ob propadanju Avstrije v Trst, bila je velika taktična napaka. Prav v srce me je speklo, ko sem to novico izvedel. Vsaka druga rešitev je bila takrat umestnejša, ker bi bila Italijanom vsaj nekoliko grenila njihov apetit po slovenski zemlji. Tudi delavska republika, dasi dvomim, da bi bili delalci takrat zreli za vzpostavljenje in vzdrževanje reda. Vendar bi to bilo morebiti pripomoglo, da bi bila v Trst prišla morebiti mešana antantna zasedba. Veliko verjetnosti pa zato tudi ni bilo, kajti antanta je Trst že vnaprej bila prisodila Italiji. Vaša takratna koncepcija, naj bi se v Trstu bila zagotovila Ameriki prosta luka, je bila pač velikopotezna; a uspeha bi po moji sodbi od nje ne bilo pričakovati. Ko bi kdo Amerikancem danes prišel s takšnim predlogom, sprejeli bi ga oberoč; takrat pa prilike zato niso bile še zrele. Wilson² je bil tudi prepošten. Ker je vedel, da je Trst obljubljen Italiji, izključeno je, da bi ga bil hotel vzeti za Ameriko. Machiavelizem, ki vodi vso italijansko politiko, mu je bil tuj in z njegovo miselnostjo nezdružljiv. Pašića sodite, gospod doktor, napačno. On je delal fakično jugoslovansko politiko. Zato je umevno, da se Antonijević ni upal v Beograd sporočiti Vašega mnenja o ustanovitvi hrvatskoslovenske države ob Jadranu pod protektoratom Italije. (!) Te dežele je Pašić hotel namreč imeti za Jugoslavijo. Če je res kedaj Soninnu pravil, da nima interesa za Hrvatsko in Slovenijo, storil je to le iz diplomatske zvižčnosti. In res je, kakor sami pravite, zvalil Soninna, k izjavi, da Lahom ni zato, da zasedejo kolikor mogoče Hrvatske in Slovenije. To je potem tudi res prav spretno porabil pri Lloyd Georgesu³ in Clemenceau-u⁴, katera je pridobil, naj na Nittija pritisneta, da pristane glede razmejitve med nami in Italijo na Wilsonovo črto. In glejte: ravno tu mu delate vnebovpijočo krivico, ko pišete, da ni sprejel ponudbe Nittija. Saj je on ni imel sprejemati! On namreč takrat ni bil ministerski predsednik, da, niti minister sploh ne. Bil je - največ vsled intrig jugoslovanskega odbora - le predsednik naše delegacije za mirovna pogajanja v Parizu. In še celo v tem samem svojstvu je pripravil Nittija tako daleč, da je moral Jugoslaviji ponuditi Wilsonovo razmejitveno črto. Pašić je na to vlado v Belemgradu, v kateri je imel ministerstvo inostranih del dr. Trumbić v rokah in v kateri je sedel tudi Slovenec dr. Korošec, prosil in rotil, naj Nittijevo ponudbo sprejmo in pošljejo svoje delegate v Racconigi. Zastonj. Ostali so gluhi za vse njegove prošnje in prizadevanja. Prosim, čitajte še enkrat, kar pišem jaz o Rapallu. To je gola zgodovinska istina! Ko bi bil takrat Pašić ministerski predsednik, imeli bi mi danes Idrijo, Postojno, Snežnik, Šentpeterreško železnico in Reko. Kajti ona pod nadzorom in pokroviteljstvom Društva narodov bila bi jugoslovanska. Vi pa še celo nezasedbo Koroške pripisujete Pašiću v greh. Ali je v tem oziru po tem, kar sem v predidčem povedal, on sploh mogel kaj ukreniti. Glejte, gospod doktor, tako celo visokoumni ljudje sodijo brez dokazov in v opreki z resničnimi dejstvi. Ali je potemtakem čudo, da povprečniki za vso našo nesrečo, ki smo je prav sami krivi, kar jednostavno okrivljajo Pašića?«

1 Otto E. L. Bismarck-Schönhausen (1815-1898), prvi predsednik združene Nemčije.

2 Thomas Woodrow Wilson (1856-1924), ameriški predsednik, s svojimi »14 točkami« je pospešil konec svetovne vojne.

3 David Lloyd George (1863-1945), angleški državnik.

4 Georges Eugène Clemenceau (1841-1929), francoski državnik.

Velecenjeni gospod senator!

Čital sem z velikim zanimanjem III. del Vaših »Spominov«, katere sem si takoj nabavil, čim so izšli. Radi tega je moja pisarna zavrnila izvod, katerega ste prijazno poslali. Ni me pa toliko zanimal politični del, kakor Vaša izpoved, posebno pa Vaše gledišče na zgodovino in jeziki. Bojim se le, da dobite

malo odmeva; naši zgodovinarji in še bolj naši jezikoslovci so skoraj docela nepristopni. Bil sem svoj čas izvanredni slušatelj filologa Miklošiča in sošolec dr. Murka in prof. [Karla] Štreklja. Vsled tega poznam nekoliko filologično družbo. Imel sem že takrat, t.j. l. 1883 in [18]84. hude spore, posebno s Štrekljem. On je zavzemal stališče, da je treba za podlago slovenskega literarnega jezika vzeti Trubarja, kakor so Nemci vzeli za podlago Luther-ja, dočim sem jaz stal na stališču, da je Trubar govoril pokvarjeno slovenščino, ker se je šolal med Nemci in je bil prežet z nemškim duhom. Kazal sem na to, da so koroščino, štajersčino in kranjsčino preplavili nemški graščaki in valpeti, posebno gorenjsčino, ki je nekako merodajna med slovenskimi dijalekti, a je postala iz kolonizacije bamberskih škofov. Od XI. pa do XVII. stoletja so neprenehoma ustanavljali od Pontebe sem pa do Škofje Loke, Sorške in Baške doline nemške kolonije. Prof. Kos je za XVII. stoletje naštel za to ozemlje 102 nemških in 153 slovenskih sel, čudež, da je sploh slovenski živelj asimiliral nemškega tako, da je ostal od vse nemščine otok v Sorici.

Da je slovenski živelj pri tem trpel in izgubil svoj slovanski raz, se po sebi razume. Radi tega sem v sporu s Štrekljem kazal na primorska narečja, posebno tolimnsko in benečansko. Tam je edino bila slovenščina ohranjena, na podlagi tolimnskega in benečanskega narečja bi morali snovati svoj književni jezik. Še l. 1890, ko sem kot sodnik prišel na Tolminsko, so kmečki ljudje govorili pristno slovenščino, ki je skoraj napravila vtis ruščine. Cerkev, šola, posebno pa časopisje pa so v zadnjih tridesetih letih tudi tam mnogo premenili. Sedaj ne pomaga drugo, nego da previdno in polagoma čistimo, dasi je delo silno težko, ker cerkev, šola in časopisje še vedno pod vplivom nemščine odločajo. Naši znanstveniki proučujejo skoraj izključno nemške knjige, zato je vsa naša znanstvena literatura precej ponemčena, oziroma pod vplivom »deutscher Geist.« Jaz sem se vedno trudil, govoril kolikor mogoče čisto slovenščino, za to pa sem že parkrat slišal očitjanja, da je moja govorica tuja. Skratka bi rekel, da nam splošno manjka ljubezen do lastnega jezika in do rodne zemlje, seveda ljubezen, ki se izraža v iskrenem delu.

Kar se tiče naše filologije, isti sledim s pozornostjo, a oba, Ramovš in Oštir sta specialista, prevzeta po svojih specialnih študijah in prav dogmatično prepričana o vsemogočnosti fonetike. Dobro mi je tudi znano, da je bil pok. Jagić združil okoli sebe slovenske, deloma tudi češke slaviste skoraj cele generacije v uprav pravoverno občestvo, prepričano, da se s filologičnimi zakoni da vse mogoče dokazati. Ker so takrat naši zgodovinarji glede vprašanja prihoda Slovencev v naše kraje tavalj popolnoma v temi ter so Nemci od svoje strani postavili teorijo, da so Sloveni priseljenci in prvotni prebivalci Nemčije Germani, alpskih krajev pa Iliri - Veneti, so šli slovenski filologi in zgodovinarji za njimi ne le, da so sprejeli tezo nemških učenjakov, marveč so s svoje strani nastopili z dokazi, da so Polabski Sloveni Čehi, Slovaki in Južni Slovenci prišli izza Karpat šele koncem VI. stoletja in pričetkom VII. stoletja, vse pod vtisom nemške učenosti ter iskanja priznavanja nemških učenjakov. Lahko mi verjamete, da sem tekom skoraj 50 ih let pregledal vse zgodovinske vire Grkov, Latincev, Slovencev in Nemcev a sem zaman iskal le ene notice, ki bi navajala od kod in kedaj so Sloveni prišli v sedanje kraje. Zgodovinsko se da le dognati, da so se naselili Hrvatje, Srbi in Uralobolgarji na Balkanu. Za Slovence pa imamo zanesljive vesti le o tem, da so, ali pod vodstvom Obrov ali sami plenili po Balkanu in se s plenom zopet vrnili v posavske in podunavske kraje nazaj. O kakem naseljenju, kakor zgodovina jasno potrjuje za Germane in Uraloaltajce - Bolgare in Madžare - ni prav nikjer nobenega vira. Za Hrvatje in Srbe imamo točno poročilo cesarja Konstantina Porfirogeneta, ki jasno poroča, da so prišli Hrvatje in Srbi iz severa približno iz današnje Lužice. Izvor Hrvatov ne izhaja iz nobene listine, pač pa imamo zgodovinsko poročilo, da je bolgarsko, oziroma obrsko pleme v južni Rusiji imelo kralja Hrvata in da so njegove čete planile po celi srednji Evropi. Sledovc o tem imamo v krajevnih imenih od Galicije in po celem ozemlju bivše Avstrije. Dalimirova kronika za Čehe omenja eno pleme Hrvatov, ruska zgodovina poroča, da se je hrvatska četa borila skupaj z Varijagi proti Carigradu, tudi, da so se ruski Varijagi borili s hrvatsko četo. Srbe omenja le cesar Konstantin. Poroča, da je srbska četa prišla do Soluna, da jo je cesar Heraklit odkupil z denarjem ter ji odkazal sedeče v današnji Hercegovini in Raši. Hrvatska četa se je polastila Dalmacije ter se je del Hrvatov preselil v Posavje. Ves prostor med Savo in Donavo so bili zasedli Kajkavci, dočim je prostor na desni strani Donave okoli Blatnega jezera bil zaseden od Slovenskih Panoncev. Kakor navajate v svoji knjigi, Nestor trdi, da so Norijci, torej prebivalci Alp bili Slovenci. Iz vsega tega sklepam, da so Sloveni stanovali od nekdanj po celem Balkanu, v Posavju, v Podonavju in v Alpah. Med te Slovence so prišle Hrvatska, Srbska in Uraloaltajska četa. Tako so na Balkanu nastala narečja slovensko, hrvatsko, srbsko, bolgarsko in macedonsko, ki ni nič drugzega nego ostanek starega slovenskega prebivalstva. Od Makedoncev prinesla sta staro-slovenski jezik apostola Ciril in Metod, ki sta bila od Soluna doma. V južni Dalmaciji in v bolgarščini je še danes nekaj čisto slovenskih besedi. Kopitar in Miklošič sta bila istega mnenja. Negotovosti zgodovine so se filologi okoristili, da so hoteli potom nekkih filologičnih aksijomov dokazati, da so Sloveni prišli izza Karpatja šele konec VI. stoletja. Prečital sem glede tega kopo razprav, a nisem nikjer mogel dobiti količkaj vzdržljivega dokaza. Navadno se navaja Jagićevo in dr. Oblakovo razpravo obe sta pa tako mizerni iz filologičnega stališča, še bolj pa iz zgodovinskega, da se čudim, kako je mogoče, da so količkaj inteligentni samostojno misleči ljudje mogli nasesti. Seveda so filologični t.j. fonetični dokazi skoraj nerazumljivi za navadnega človeka, zdi se mu vse kakor neke vrste algebra. Radi vsega tega sem se potrudil, da sem kolikortoliko zmagal to malo prebavljivo snov, a sem naravnost ostrmel, ko sem čital, kaj smatrajo naši filologi za znanstvene dokaze. Ne vem, če poznate imenitna dela italijanskega antropologa in paleontologa dr. Giuseppe Sergi-ja, ki je po preiskovanju grobov in lobanj po Italiji in srednji Evropi dognal, da so bili prebivalci od ruske nižine sem pa do Apenin Praslovani. Najjužnejši grob našel je južno pod Rimom. Po njem se latinski jezik sestavlja iz nekega evrafrizanskega jezika, ki je segal južno od Apenin in iz praslovenskega, ki je segal do Apenin. Dal sem si tudi nekaj let truda, da sem proučil latinski jezik, pa sem prišel tudi filologično do rezultata, da je latinski jezik zmes evrafrizanskega in praslovenskega. Isto velja tudi za grščino, ki ima poleg tega še močan

primes semitskih narečij. Sele kot alpinist, ko sem prehodil Julijske Alpe pa sem prišel do precej preciznega dokaza, da so vsaj v Alpah Slovenci od nekdanj prebivali. Proučil sem posebno ladinsko in bavarsko narečje ter prehodil vse kraje do Engadina. Poleg tega sem proučil tudi zemljevide vojaško - geografskih zavodov švicarske, italijanske, nemške in francoske ter sem povsodi zasledil stara slovenska imena. Nekaj tega sem navedel v svoji knjigi »Nomenklatura Julijskih Alp« in nekaj v svoji knjigi »Pomen in razvoj alpinizma«. Da Vam navedem samo en primer: Glavna ulica svetovnoznane letovišča Davos v Engadinu nosi ime Šija-strasse po gori Šija, ki se dviga nad mestom. Šija je čisto slovensko ime, ki se nahaja pogosto v naših Alpah, za pojav, ki ga Nemci imenujejo Sattelhal, t.j. breg, ki se dviga iz gorskega sedla. Znana Vam je gotovo tudi beseda šinjek in šije Kellerhaus. Da je ime Šija za goro nad Davosom slovenska kaže tudi fonetično bavarsko ime Scheyan, ki se nahaja parkrat v nemškem delu Engadina in pomeni morfolgično isto, kakor slovenska šija. Tako sem dobil v Švici pristno slovensko ime Črče, t.j. das Gereut. Inam celo zbirko krajevnih imen od Julijskih pa do Centralnih Alp, da bi zadoščala za precej debelo knjigo. Poleg krajevnih imen sem naletel v ladinski in bavarski na vse polno imen, ki so očitno nekdanje slovenske pastirske besede. Da Vam navedem le jako tipičen primer. Gotovo poznate mlince, t.j. tanko zvaljano praženo testo, ki ga v Engadinu imenujejo melins, v ruščini [beseda manjka]. Ta jed je torej bila znana od Ruskega pa do Centralnih Alp. Od obleke navajam rusko kucevejka, slovensko kočemajka, ladinsko kovevejga, t.j. kratki ženski podsuknjič za zimo. V tirolščini imate besedo poselt za slov. posel, Bankart za pograd, t.j. pastirska postelja, zbita iz desk. Za travo, ki raste že ob 2000 m višine, lešče, imate v tirolski latinščini lescis, nemški Liesch. In tako celo vrsto izrazov iz botanike in iz kmečko gospodarskega življenja. Vse to je nepreiskano, lahko trdim, da sem prvi, ki je kolikor toliko znanstveno o tem preiskoval. Prišel sem do presenetljivega rezultata, nimam pa časa, da bi napravil sintezo in izdal razpravo, ker sem vsled velike vojne izgubil premoženje in moram skrbeti za družino z dnevnim delom. Ako Vam obširno o tem pišem, hočem utemeljiti nujno potrebo, da se ta problem znanstveno reši. Ne more pa ga rešiti posameznik, marveč je dolžnost ali države ali pa visokih učnih zavodov, da se lotijo dela. Pečati bi se morala s tem naša univerza, posebno zgodovinski in filološki oddelek iste ter pridobiti pomoč države. Seveda bo delo težko. Dotični preiskovalci bodo morali biti slavisti, romanisti, germanisti, geografi in zgodovinarji. Ugotoviti bodo morali fonetično in etimološko izvor besedi, geografi morfolgične forme, zgodovinarji pa poiskati vire po različnih arhivih. V obsegu Furlanije in Karnije sem sam nekaj tega dela opravil. V knjižnicah Benetk, Padove, Vidma, Čedadada a tudi po manjših občinah Furlanije in Karnije pa se gotovo najde še vse polno dokumentov, ki kažejo na staro slovensko prebivalstvo in civilizacijo. Kratek članek o tem izide v Planinskem Vestniku, kjer z novim letom prične izhajati vrsta člankov o Beneški Sloveniji. V kratkem bom predaval tudi v društvu »Pravnik« ter revija »Pravnik« prinese članek o samostojni javni in sodni upravi med Beneškimi Slovenci ter o njih prvem parlamentu.

Na Vas kot senatorja in rodoljuba se obračam, da po svojem vplivu delate na sestavo učne komisije, ki bi proučila slovenska imena v Julijskih Alpah, ladinska, bavarska, alemanska, piemonteska in savojska in Centralnih in Zapadnih Alpah. Tod se dobi toliko gradiva, da se dokaže, da je prva kultura in civilizacija srednje Evrope bila slovenska - pastirska, kar vso zgodovino postavi na drugo podlago.

Zanimalo bi Vas sploh, da pregledate gradivo, katero sem nabral za našo zgodovino in jezik ter Vas vabim, da si ga ogledate ob priliki. V pisarni me dobite najlaže od 16-19 ure pop. izven torka.

Zahvaljujem se Vam še enkrat prav iskreno za posredovanje v moji zadevi radi potnega lista ter ostajam

z odličnim spoštovanjem

Velec. gospod
senator Ivan Hribar,
Cerklje pri Kranju.

Opombe:

Kopija.

Čital sem z velikim zanimanjem...: Tretji del spominov je izšel konec leta 1932.

Ni me pa toliko zanimal politični del...: Tuma misli na poglavje »Moja politična veroizpoved« (10-20).

Bil sem svoj čas...: Franc Miklošič (1813-1891), profesor slovanske filologije na dunajski univerzi. Glej Matija Murko! Omenjata se Primož Trubar (1508-1586), začetnik slovenske književnosti in verski reformator Martin Luther (1483-1546).

Prof. Kos...: Zgodovinar Franc Kos (1853-1924).

...a oba, Ramovš in Oštir...: Glej Fran Ramovš! Jezikoslovec Karel Oštir (1888-1973).

...da je bil pok. Jagić...: Vatroslav Jagić (1838-1923), hrvaški klasični filolog in lingvist.

...cesarja Konstantina Porfirogeneta...: Cesar Konstantin VII Porfirogenet (912-959) je bil tudi kronist. Omenja se tudi cesar Heraklij (610-641).

Dalimirova kronika za Čehe...: Pravilno Dalimil, izmišljeni pisec češke kronike (sega do 1314).

Kakor navajate v svoji knjigi...: O Nestorjevi kroniki piše Hribar v dodatku k tretjemu delu spominov. Menih Nestor (u. 1114) iz Kijeva, po njem se imenuje domnevni ruski kronist.

Kopitar in Miklošič...: Jernej Kopitar (1780-1814), slovenski jezikoslovec.

...in dr. Oblakovo...: Vatroslav Oblak (1864-1896), jezikoslovec, profesor slovanske filologije na univerzi v Gradcu.

...dr. Giuseppe Sergi-ja...: G. Sergi (1841-1936). Glej Jože Srebrnič (Tumovo pismo 9. 3. 1932)!

Kratek članek o tem...: Na kateri »kratek članek« misli Tuma, ni mogoče ugotoviti. Pač pa je članek o Beneški Sloveniji izhajal v Planinskem vestniku v letniku 1933-1934. Razprava Avtonomna uprava Beneške Slovenije je izšla v Slovenskem Pravniku (47/1933, štev. 9-10, str. 231-243).

Veleccenjeni gospod senator!

V prilogi Vam pošiljam članek iz beograjske »Politike«, katerega je podpisal meni nepoznani Velibor Gligorić. Žal, da mi je zadeva znana že od prej, radi česar se obračam na Vas. Čital sem svoj čas Vaš ogorčeni protest proti Adamiću, ki je poročal o svojih doživljajih v Jugoslaviji in je med drugim grajal tudi gnulobo naše uprave v Beogradu. Adamić se res ni obnašal kavalirski, ker je zlorabil doverljivost in vljudnost naših oblasti, vsaj počakati je moral nekoliko. Vsak, kdor se pa zanima za blagobit našega ljudstva, mora priznavati, da je naša uprava taka, da zavira sanacijo naših gospodarskih in tudi političnih notranjih razmer. Slovensko zastopstvo v skupščini bi pri tem lahko izvedlo veliko nalogo, da graja nedostatke in javno protestira proti marsikakemu dogodku, ki gre na škodo celoti.

Obračam se na Vas v zadevi beograjske zvezdarne, ker je ravno karakteristična za upravo in ker je pri tem prav bridko prizadet naš slovenski rojak. Zvezdarna se je res zgradila in ustanovila tako na široko, da daleč presega potrebe naše države. Ako bi se račune te zgradbe točno pregledalo, bi se pač ugotovilo ogromne nedostatke. Poslopje je luksuzno zidano, ima velik park in sijajno opravo. Ravnatelj, ki bi moral biti strokovnjak - astronom, je baje na svojem mestu le kot reprezentant, ima bogato plačo, razkošno stanovanje in vse ugodnosti ravnatelja velikega zavoda. Baje pa nima najmanjših sposobnosti, da bi vodil tak zavod. Zvezdarna je radi tega iskala pomočnika in ga je tudi našla v osebi prof. I. Dominiko, katerega je italijanska vlada odpustila z enakega položaja kot nezanesljivega Slovenca ter je moral skrivši čez mejo. Imel je plače din 1.500.-, ne plača za astronoma, ampak plača za vbogajme. Imelo pa se je že pripravljenega študenta iz Beograda, ki naj bi končal potrebne študije in bil nameščen potem stalno na zvezdarni. To se je letos zgodilo in g. Dominika se je postavilo na cesto. Je poročen, sicer brez otrok, pa tudi brez premoženja in brez dohodkov. Pravil mi je zaupno naravnost neverjetne stvari, ki se gode na zvezdarni. Težko je nosil svoje breme, seveda ni slutil, kaj ga čaka, dasi je storil vse mogoče, da sam zmaga nalogo in se dokoplje do stalnega mesta, za katerega ima tudi vse sposobnosti.

Trditve g. Gligorića odgovarjajo resnici. G. ravnatelj zvezdarne nima pojma o kompliciranih instrumentih, katere je zvezdarna prejela na račun reparacij. Zvezdarna je tudi jako površno zgrajena, tako, da je vlažna ter vlage fini zvezdarniški instrumenti ne prenesó.

Slutim, da Vam bo neljubo, da se Vam take stvari priobčujejo, ker poznam Vaš goreč patriotizem. Pravim pa, da se patriotizem ne more kazati samo v oboževanju, ampak je važnejše sodelovanje in k temu prav eminentno spada tudi kritika nevzdržljivih razmer. Vidim, kako se prelagajo po vrsti važnejše industrije v Beograd in Srbijo, vidim, kako se raznaša slovenski denar iz naših zavodov v Beograjske, vidim, kako se je naš kmečki in obrtniški stan demoraliziral po zakonih, ki ščitijo le nezanesljive elemente, škodo vsled splošnega nezaupanja trpe pa dobri gospodarji.

Te dneve smo imeli tudi odvetniki posvetovanje ob priliki nameravanega izdanja nove tarife, ki jasno meri na to, da ubije odvetništvo v Sloveniji. Odvetniki so vladi seveda na potu. Sicer oni odvetniki, ki so člani skupščine, ne kažejo posebnega zanimanja za lastni stan, vendar mora vsakdo v Sloveniji priznavati, da se brez zavednega odvetništva bližamo dobi polne samovolje javnih organov.

Poznate me, da nisem nacionalist, po mojem delu pa lahko sodite, da neumorno delam za razvoj in izobrazbo našega naroda. Na to se moram omejiti, ker je vsako drugo resno delo pri danih razmerah nemogoče, ker se smatra kot rovarjenje proti državni oblasti.

Ponavljam, da se obračam na Vas le, ker sem vedno spoštoval Vaše delo in pričakujem tudi sedaj, da se zavzimate za stvar.

Z odličnim spoštovanjem

udani

Gospod
Hribar Ivan, minister v pok. in
senator,
Ljubljana,
Cesta na Rožnik 41

Opombe:

Kopija.

...meni nepoznani Velibor Gligorić: Velibor Gligorić (1899-1977), srbski literarni kritik in zgodovinar.

...proti Adamiću...: Gre za pismo I. Hribarja (Pohod 7. 4. 1934, števil. 14) ameriškega pisatelju slovenskega rodu Louisu Adamiću (1898-1951). Adamić je v svoji knjigi Vrnitev v rodni kraj (The Native's Return, 1934) grajal razmere v Jugoslaviji. Več o polemiki v J. Petrić Svetovi Louisa Adamića, (Ljubljana 1981, 141-142).

...prizadet naš slovenski rojak: Glej Fran Dominko!

...prof. I. Dominiko...: Pravilno Fran Dominko.

Velccenjeni gospod senator!

Prejel sem Vaš cenjeni list v zadevi beograjske zvezdarne. Ako sem se obrnil na Vas, sem to storil v javnem interesu in ker imam polno zaupanja v Vašo poštenost in zmožnost. Vidim, kako naši zastopniki nimajo najmanjšega vpliva v Beogradu in da se celó položaj nas Slovencev slabša. Vem tudi, kako težko je posredovanje poslanca v enakih zadevah. Vprašanje sposobnosti ravnatelja zvezdarne in njegovega asistenta, je že na sebi kočljivo. Po mojih informacijah stvar stoji tako, da je ravnatelj dejansko nekvalificiran, njegov asistent prof. Dominiko pa ima potrebne študije ter je jako nadarjen in marljiv. Imel je uborno plačo, ko pa so dobili naslednika Srba, so ga odpustili iz službe in menda le na prošnjo soproge, so mu odkazali

pisarniško mesto uradnika, menda s plačo Din 1200.- na mesec. G. dr. Dominko me pa za božjo voljo prosi, ko sem mu o stvari sporočil, naj nikar ne tiram stvari v javnost, ker je prepričan, da bo končno oškodovan on. Hoče potrpeti na podrejenem mestu in se preživljati z lekcijami.

Obrnil sem se na Vas v prvi ogorčenosti, ko sem čital članek Gligorića ter mi je bil že prej zaupnim potom znan položaj na zvezdarni.

Uvidevam končno, da Vaše posredovanje ne more iti drugam nego, da se ministerstvo prosvete pobriga nekoliko za razmere pri zvezdarni, in drugič, da se g. Dominku odkaže ono mesto, katero mu gre po njegovem znanju in delu.

Z odličnim spoštovanjem

udan

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaš cenjeni list...: Hribar piše v pismu z dne 9. julija 1934: »Stvari, ki jih navajate v svojem cenjenem pismu z dne 2. t. m., so takšne, da se ob njih morajo jeziti celo najnacionalnejši lasje. Ne dvomim tudi prav nič, da je to, kar navaja Velibor Gligorić v »Politiki« vseskozi resnično in da imamo tu pred sabo zopet poglavje o oni orijentalni vnemarnosti, ki je nam zapadnjakom tako težko pojmljiva in ki ima vse znake ostudne korupčnosti. Verjemite mi, da se proti tem nezdravim razmeram borim sedaj že petnajsto leto na merodajnih mestih, ne da to obešam na veliki zvon. Toda boj proti temu po turškem gospodstvu ukoreninjenemu zlu, ki je v Srbiji že po bizantinskem uplivu našlo ugodna tla, je jako težak in često brezuspešen. V začetku omenjene zadeve pa sem pripravljen spraviti takoj v razgovor v jesenskem zasenjanju senata. Toda opozarjam Vas, da sem skoraj čisto oslepel in da sedaj vsa pismena dela izvršuje moja soproga¹ zame, ki tudi to pismo piše. Zato Vas prosim, da mi z gospodom dr. Dominkom stvar olajšata tako, da mi sestavita interpelacijo do gospoda ministra prosvete². Ta interpelacija naj sloni samo na dejstvih, za katere more meni nasproti gospod dr. Dominko prevzeti vso odgovornost. Razume se samo po sebi, da njegovega imena nikomur ne izdam; umljivo bo pa Vama tudi, da mojega informatorja prizadeti krogi gotovo uganejo, kakor zanje tudi ne mora biti tajnost kdo je »Politiki« Velibor Gligorić. Pisana naj bo interpelacija fortiter in re suaviter in modo.«

1 Marija Hribar, rojena Goričan.

2 V šesti vladi Nikole Uzunovića (april-oktober 1934) je bil minister za promet Ilija Šumenković.

8

9. avgusta 1934

Velecenjeni gospod
senator Ivan Hribar
Ljubljana
Cesta na Rožnik št. 41

Velecenjeni gospod senator!

Prejel sem Vašo dopisnico iz katere vidim, da se zanimate za zadevo zvezdarne. Dobil sem k temu zaupno poročilo iz Beograda, da se družijo tudi ondotni razni strokovnjaki, da organizirajo akcijo za odprav zlorabe, ki se gode v krogu višnjih profesorjev sploh. Baje so enake zlorabe kakor na zvezdarni tudi na univerzi. Omenjalo se mi je, da je od 88 profesorjev 55 takih, ki iščejo gotove ugodnosti in jih tudi najdejo potem različnih fondov in virov. Enake razmere kakor v Beogradu so tudi na drugih visokih šolah. V tej smeri bi senatorji lahko nastopali in menda tudi pridobili tudi hrvatske in srbske kolege. Vsaj univerze moramo izločiti iz vsakdanjega trenja in materijalizma, akcija pa potem postane še splošne veljave in ne zadeve naravnost posameznih oseb. Akcijo bi se mogoče pričelo na ta način, da bi se komisijonelno ugotovilo učne zaklade, ki so na razpolaganje raznim zavodom in bi se potem dotični priredi in gradivo pravično porazdelili na vse tri univerze. Zoper predstojnika zvezdarne pa ne bo težko ugotoviti, ali ima potrebne kvalifikacije ali ne.

Oprostite g. senator, da Vas nadlegujem, storim to, ker edino od Vas pričakujem praktičnih korakov in je ob enem izraz mojega spoštovanja.

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vašo dopisnico...: Že 1. avgusta 1934 je Hribar z dopisnico sporočal Tumi, da se bo o zadevi pogovoril s svojimi »senatorskimi tovariši«, 11. avgusta 1934 pa, da bo takoj po vrnitvi v Ljubljano poprosil Tumo za osebni razgovor.

9

28. septembra [193]4

Velecenjeni gospod senator!

Predvsem prosim, da mi oprostite, ker se obračam na Vas v dokaj osebni zadevi. Vsled novele o pridobnini ima davčna oblast pravico, da odmeri pridobnino na podlagi najemščine. Imam pisarno v hiši Mestne hranilnice in plačujem Din 14.400.- na leto. Ker davčna oblast po noveli utegne vzeti za podlago davčne odmere dva in pol kratni znesek najemščine, bi zame odmerila davčno podlago v znesku Din 36.000.- Od kar je preminula Zadružna banka s svojimi podjetji, ki so bili vsi moji klienti, je pisarna pasivna za okoli Din 1.000.- na mesec. Do sedaj se mi je odmerilo davčne podlage Din 24.000.-, z novo davčno podlago pa bi pridobnina narastla za kakih Din 4.000.- na leto. Poleg tega, kar pride še bolj v poštev, je okoliščina, da mi sme davčna oblast odreči pokojninske doklade brž, ko davčna podlaga znaša več nego 30.000.- Din na leto. Tako bi izgubil vsak mesec na pokojnini, katero uživam kot bivši sodni pristav na mesec Din 1020.-, skupaj vsako leto na izgubi vsega skupaj preko 16.224.- Din. Moral bi, ali zapreti pisarno ali pa se izseliti iz dosedanega stanovanja. Obrnil sem se radi tega na ravnateljstvo Mestne hranilnice, da mi zniža najemščino. Skliceval sem se na to, da moja dva soseda ne plačujeta niti 400.- Din za sobo. Sosed g. Lisec ima tri lepe sobe v I. nadstropju z vsemi pripadki in plačuje menda 1300.- Din, drugi sosed Vilhar pa ima dve sobi s pripadki, pa ne plačuje niti Din 800.- Jaz imam le dve goli sobi brez najmanjših pripadkov, niti samostojno vode, niti stranišča. Mestna hranilnica bi le pravilno odmerila najemščino, ako mi zniža isto

na Din 800.- na mesec. Ne bi rad nadlegoval niti Mestne hranilnice, iskal bi raje drugod prostora, ako bi ne imel tako obširne knjižnice in zbirke aktov. Selitev bi mi bila vsled tega silno težka. Mestna hranilnica pa menda težko odda svoje prostore za boljšo ceno, ker je najemščina vsled novih stavb prav znatno padla.

Obračam se na vas s prošnjo, da posredujete meni v prilog.
Zahvaljujé se Vam v naprej, ostajem

z najodličnejšim spoštovanjem

Vaš udani

Gospod
Ivan Hribar, senator
Ljubljana,
Cesta na Rožnik 41

Opombe:

Kopija.

HRVATSKI PLANINAR (Zagreb)

Hrvatski planinar je bilo glasilo Hrvatskega planinarskega društva (ustanovljeno 1874); bilo prvo planinsko društvo med južnimi Slovani. Glasilo hrvaških planincev je pričelo izhajati leta 1898.

1

23. januarja [193]4

P.n.
Redakcija »Hrvatskog Planinara«
u
Zagrebu.

Podpisani je večletni naročnik »Hrvatskog Planinara«. Letnik 1933 mu je došel v polnem redu. Za letnik 1932 pa manjka naslovni list. Ker bi rad dal te knjige vezati, se priporočam, da mi pošljete manjkajoči naslovni list. Istočasno se obračam s posebnim dopisom na Osrednji odbor Hrvatskog Planinarskog društva u Zagrebu ter prosim, da istemu priloženi dopis izročite.

Zahvaljuje se v naprej, ostajem

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Istočasno se obračam s posebnim dopisom...: Za kateri dopis gre, ni mogoče ugotoviti.

2

Administracija revije
Hrvatski planinar
Zagreb

Prejel sem danes list 12 ni pa doslej došel list št. 11. Prosim, da se mi doloži. Zahvaljuje se s planinskim pozdravom.

Opombe:

Koncept (s.d.).

HUMANITÉ (Pariz)

Dnevnik Humanité je bilo glasilo francoske socialistične stranke. Leta 1904 ga je ustanovil Jean Jaurès. Po razkolu v francoski socialistični stranki je leta 1919 postal list glasilo francoske komunistične partije (urednik Marcel Cachin). Med drugo svetovno vojno je list izhajal v ilegali.

V Gorici, dne 4 /8 [19]14
Görz,

A l'administration
de l'Humanité
Paris, Rue Montmartre 142.

J'ai payé l'abonnement de l'Humanité jusqu'à la fin de 1914 pourtant je ne reçois plus le journal depuis le 28 juillet. Je suppose que le journal ne peut passer ouvertement les postes autrichiennes. Je prie donc de m'envoyer plusieurs numéros à la fois en plique postale en m'obligeant à payer les frais qui surpassent le prix d'abonnement par adresse:

Dr. Henri Tuma avocat
Görz, Autriche

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Pismo se je Tumi vrnilo z napisom na kuverti »Zurück. Postverkehr eingestellt«, bilo je tudi policijsko odprto (Staatspolizeilich eröffnet). Ohranjena je tudi kopija. Izvirnik je napisan in ima v glavi sledeče besedilo:

»Dr. Henrik Tuma /odvetnik/ v Gorici, ulica Treh kraljev št. 16/ Telefon št. 77./ Poštno čekovni račun števil. 68.822.«

FRAN ILEŠIČ

Literarni zgodovinar, literat in publicist Fran Ilešič (1871-1942) je bil v letih 1907-1914 predsednik Slovenske matice. Ob izvolitvi za predsednika mu je Tuma čestital. V pismu z dne 2. oktobra 1907 se je Ilešič za čestitko zahvalil in poleg tega Tumo vpraševal: »Kake želje ali načrte bi imeli Vi o naši Matici?«.

1

5. 12. 1911.

Velevcenjeni gospod profesor!

Prejel sem Vašo okrožnico od 1. t.m., s katero me vabite k sodelovanju za jugoslovansko enciklopedijo. Priznavam dolžnost vsakega slovenskega inteligenta, da sodeluje pri tem delu, ter od svoje strani izjavljam, da sem po svoji moči tudi pripravljen sodelovati.

Pregledal sem program in se čutim poklicanega pripraviti svoje doneske k št. I, 3, a. Poznam mejne gore Julskih Alp, posebno skupino Poliškega Špika (Montaža), Višnje Gore, Mangrta, Kaninske, Rezijanske in Krnske Planine. Kolikor poznam literaturo, teh skupin niti italijanski niti nemški geografi niso predelali tako točno kakor jaz. Slovenskega dela o tem pa sploh ni, in tudi ne vem, da ga še nekoliko let ne more biti, ker je treba material zbirati leta in leta. Ponudil sem že Slovenski Matici prvo polovico svojega dela, t.j. Poliško in Višenjsko skupino, in letos končam drugi del, Kaninsko, Mangrsko in Rezijansko skupino. Ako bi se ponudil za to delo kak slovenski profesor-geograf, potem bi bilo svetovati, da mi svoje delo predloži za pregled in kritiko, ker vem, da sem v to poklican.

V delu imam tudi sledove starega slovenskega naseljevanja v gor. Italiji do tirolske meje po krajevnih imenih v zvezi z morfologijo gora in pokrajini. Za to pa rabim do končne sinteze še dve ali tri leta. Posebno moram še pregledati dela o podatkih rimskih in prarimskih izkopanin.

Za XI imam v delu planinske zadruge po Goriškem in po slovenski Italiji. Tudi za to rabim časa 2 do 3 leta.

Kakor vidite, kljub najboljši volji ne morem veliko nuditi, za sedaj le ad I., in tudi tukaj bi mi bilo ljubše, da da svoje ime kak strokovnjak-geograf in da ta, predno izvrši svoj operat, se obrne name in mi da pregledati nomenklaturu in razdelitev gorovja.

Prosim, da mi naznanite, v katerem času morajo biti članki sploh izgotovljeni, da si vem delo razdeliti.

Z odličnim spoštovanjem

Velevcenjeni gospod
prof. dr. Fran Ilešič
v Ljubljani

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vašo okrožnico...: Okrožnica oziroma anketni list je datirana je v Ljubljani 1. decembra 1910.

Pregledal sem program...: Program nameravane jugoslovanske enciklopedije je ohranjen. Enciklopedija naj bi bila skupni projekt srbske, jugoslovanske in bolgarske akademije ter Slovenske matice.

2

22. decembra [192]8

Velevcenjeni gospod profesor!

V Časopisu VII št. 66-67 [sem čital] preučeno razpravo prof. Skoka. Spisi dr. Skoka sploh name napravljajo vtis preveč zavednega človeka. Njegovo izvajanje Bizjakov je naravnost smešno. Vem pa iz lastne izkušnje, da imenujejo Furlanje in Goriški Slovenci: Bizjake prebivalce vasi Sv. Martin na Krasu, ki so se nekoč vselili na slovensko-friulansko mejo. Bizjake imenujejo Slovenci tržaške okolice gornje istrske Hrvate. Štajerski Slovenci pa tako imenujejo Hrvate med Dravo in Savo. Trstenjak in Cel razlagata besedo po reku: Bizjaki bize nosijo. Goriški in Tržaški Slovenci imenujejo Bizjake po širokih platnenih spodaj razcefranih gačah (hlačah), ki se imenujejo bize. Bezjača, Kroatische Hirtenhose, viničarica, ime Zagorje, Art kroatische Pflaume, Art kroat. Apfel - Bizjaki so skratka ljudje, ki imajo široke, dolge platnene hlače ki bizgajo, bizjaski je, kar je s temi ljudmi v zvezi. - Dočim je kraški in tržaški Slovenec po stari narodni noši nosil kratke hlače in dolge nogavice do kolen, so bize hlače, ki hlamodrajo, bizgajo. Temeljni pojem od bize je gibljivost. Biz je Auerochs, ker ima med rogmi bizlje. V ljubljanskem dialektu pomeni fizelje, iz bizelje, nekaj malega, visččega ali gibajočega se, bizast, mit bize bekleidet, bizec, repnato, vehavo listje, bizgec Rüben, krautig, ker je vehast, v drugotnem pomenu bizna, bizgec - kislo zelje, kislja repa, pač po bizljih, v katero je rezano. Tudi ruski биза, Zopf Schwanz, Schweif gre sem. Štrekljevi furlanski bizjaki so iz slovenskih bizjakov. Štrekelj nam je sploh zanesel vse polno napačnih razlag iz friulansčine. Premalo je poznal furlansko, prepiral sem se ž njim ure in ure - jaz sem razlagal besedo v pristnem ljudskem pomenu, on po literarnih virih in lingvistiki. Bezjak in bizjak kot Tölpel, pa je postala psovka za priseljenega človeka, ki se drugače nosi in oblači.

Stavil bi sem tudi glagol bezljati, kar v bistvu pomeni nemirno sem in tja letati, krava bezlja, kot nora leti sem in tja. Biesflige ni nemško, ampak je iz slovenskega, bizelj, beznica, t.j. muha, ki bezlja. Rusko бызы, Zudringlichkeiten, бызунъ gre v to skupino.

Recimo prof. Skoku, da so Bezjaki, die zugewanderten Kroaten in langen weiten Hosen. Za mojih mladih let pomen besede Bizjak ni bil prav nič porogljiv v ustih Slovencev, pač pa Furlanov. Skupina bis po Mayer-Lübke bi bila Schallwort, po mojem pa so vse nemške in laške besede iz slovenskega temelja, Bizigá, stöbern pa ne gre od bis, ampak k beckáti.

Bojim se, da je slovenska filologija zašla na hlapčevska pota za romansko in germansko filologijo - mesto, da bi se postavila na lastne noge. Seveda ako naši filologi ne gredo med ljudstvo v gorskih zatišjih, ampak študirajo za zeleno mizo, ne morejo producirati drugega nego prazne, če še tako učeno, ideologije.

Z odličnim spoštovanjem:

Velemenjeni gospod
dr. prof. Ilešič,
univerza, Zagreb.

Opombe:

Kopija. Pismo je skoraj dobesedno ponatisnjeno v Tumovem dopisu Franu Ramovšu (4. 1. 1929).

V Časopisu VII št. 66-76...: V sedmem letniku (1928) Časopisa za slovenski jezik, književnost in zgodovino je Peter Skok objavil razpravo Još o riječi »Bezjak« i metodu onomastičkog ispitivanja (str. 66-76, ne pa številka). Razprava polemizira z Ilešičevim prispevkom »Bezjak« in »Bezjanci« iz tretje knjige Dialektološkog zbornika Srpske kraljevske akademije (Beograd 1927, 73-93).

...Bizjake prebivalce vasi Sv. Martina...: Sv. Martin na Krasu (Šmartin) ali San Martino sul Carso je edina vas z romanskim prebivalstvom na slovenskem Krasu. Področje, ki ga Italijani imenujejo Bisiacaria (govor prebivalcev tega območja imenujejo - bisiac) obsega dovršen del spodnjega Posočja (basso Isonzo) in ne le vas Sv. Martin. »Bisiac« je eden izmed govorov beneškega dialektala.

Trstenjak in Cel...: Poleg jezikoslovca Davorina Trstenjaka (1817-1890) se omenja še zelo verjetno Oroslav Caf (1814-1874). Cel je očitno tiskovna napaka (nastala verjetno pri prepričavanju Tumovega rokopisa-koncepta), sicer je v Pleteršnikovem slovarju »Cel.« krajšava za matematika in tvorca slovenske matematične terminologije Josipa Celestino (1845-1912).

Štrekļjevi furlanski...: Karel Štrekļje je raziskoval slovenske izposojenke v drugih jezikih, med drugim tudi v furlanščini in objavil o tem razpravi v Archiv für slavische Philologie (1890, 1910).

Skupina bis po Mayer-Lübke...: Meyer-Lübke v svojem Romanisches etymologisches Wörterbuch (Heidelberg 1911) pravi, da je bis onomatopoeška beseda in pozna zanjo dve razlagi: Wilhelm Meyer - Lübke (1861-1936).

3

16. janv. [192]9

Velemenjeni gospod doktor!

Hvalo za poslani razpravi. - Imate prav, Bizják je etnografično ime: so priseljeni ptuji ljudje pač hrvatskega porekla. Vaša razprava je brez vsakega dvoma dokazala ime kot geografično in etnolično. Ako se tako insistentno po literarnih listinah imenuje Bezjake poleg Hrvatov etc., so pač posebno pleme.

Imam gledè tega svoje posebne nazore. Za Obre je historično docela dokazano (kakor pozneje za Madjare), da so podunajske in panonske Slovence rabili kot peščaške vojne čete. Obri in Madjari so bili tako maloštevilni jezdeci, da bi absolutno ne mogli brez težakov - pešcev Slovenov izvajati vojne pohode na Balkan, v Italijo in Germanijo. Slovensko vojaško besedno gradivo v madjarščini kaže jasno dve plasti: starejšo izza Obrov in novejšo izza Madjarov ter brez dvojbe, da so Slovenci tvorili veliko večino napadalnih čet. Je škandal, da še danes slovenski filolog ni predelal intenzivno madjarščine. Azbot in Melich sta očitno šovinista. Gotovo je, da se vse te roparske čete, ki so se po raznih krajih, posebno ob meji naselile, ter še dolgo nadlegovale mirne sosede. Gotovo je tudi, ako se izhaja iz moje teze, da je sožitje Slovenov veljalo za Obre in Madjare, da so se čete, ki so včasih leta in leta skupno napadale in prebivale v skupnih taboriščih, prejele jezikovno in etnografično mnogo uraloaltajskih življev. - To bi bili Bezjaki od sosedov imenovani po oblačilu, karakteristične gače na bize. S tem je tudi pojasnjena na sebi budala teza, katero je v zgodovino zavedel v.[on] Ankershofen, da so Obri podili Slovence pred seboj in so ti naselili vse Alpe. - Antropogeografično in socijologično največji nonsens, dočim je zdravo jedro lè, da so se vojne čete, imenovane Bezjaki, naseljevale med Slovenci. Večje zavojevalne čete Hrvatov, t.j. med Prasloveni poslovanjene uraloaltajske čete so se v zgodovini uveljavile t.j. Hrvatje, ki so z obrambno četo zasedli Dalmacijo, Hrvatje, ki so sami zasedli središča Gorotana ([g]lej palatinski grof Kocelin v Mužcu, Moggio del Friuli, ki je zapustil svojo grofovino oglejskemu patriarhu) ter pod Samom segli po celem prostoru Slovenov in južnih Čehov. Ker so si Hrvatje v Dalmaciji porazdelili gradove, ustvarili so trajno fevdalno državo, koroški Hrvatje pa so bili premalo številni, radi tega so sklenili pakt s Slovenci, kakor uraloaltajski Blgari z ondotnimi Slovenci, ter se tekom stoletij docela poizgubili med Slovenci.

V Reziji kaže na sožitje Hrvatov in Uraloaltajcev beseda Péravo - Senožče, Peravo - Grubje t.j. vrata, Sjenovik, gora v Črni Gori Schattenberg, končnica na ac ali vac etc. in jasno uraloaltajski izgovor göra = gora etc.

Naseljevanje hrvatskih čet med Slovenci je menda dovolj jasno dokazal tudi Peisker, dasi nisem njegov oboževalec.

Vzdržujem še posebej za Goriško svojo tezo, katero imam iz ljudstva in sicer od strani Friulanov in slovenskih kraševcev: Bizjaki so priseljeni Hrvatje v vasi S. Martin del Carso, danes pofurlanjeni. Ime je iz tega, ker so nosili dolge platnene gače »na bize«, dočim so kraševci nosili hlače do kolen in dolge volnene nogavice. Ime je slovensko ter zašlo med Friulane in od tod med Italijane. Da bi bili Bizjaki tudi ob Soči, nisem slišal, pač pa bo mogoče, da so bili sprva naseljeni tudi pod ronki Krasa do Soče, ali vsaj pomešani med ondotnimi Slovenci. Tolmačenje imena bizjak - človek, ki nosi hlače »na bize«, t.j. široke platnene

hlače z izterjanimi trepkami, izrekli so mi stari domačini brez vsakega vplivanja nanje: pristno staro ustno poročilo.

Bezljak = der unbeständige Mensch od bezljati pa je gotovo drugotni pomen, prav lahko razumljiv ker so bili Bezjaki nestalni, priseljenci.

Ruski pomen [beseda manjka] po vsebini kaže na kapricijoznega človeka. Ker je bila drugod beseda »bize« t.j. platnene trepke nepoznana, se je po ljudski tolmačilo »ljudje, ki bezljajo«. Zanimivo je, da je slovenska beseda »bize« v friulanščino prešla kot »bisse« v prvotnem pomenu, torej ljubljanski fizeljč. Pirona razlaga: »ciocca di capelli pendenti a spire«. Dokaz, da je bize izvorna prastara slovenska beseda in tudi nima nič opraviti s turškim bez.

Z odličnim spoštovanjem

Velec. gospod
dr. Ilešič, univ. prof.
Zagreb.

Opombe:

Kopija.

Vaša razprava je brez vsakega dvoma... Glej Fran Ilešič (Tumovo pismo 22. 12. 1928)!

Azbot in Melich...: Oszkar Asboth (1852-1320), utemeljitelj madžarske slavistike. Janos Melich (r. 1872) je skupaj z Zoltanom Gomboczom (r. 1877) izdal madžarski etimološki slovar (1913).

...zavedel v. Ankershofen...: Gottlieb Ankershofen (1795-1859) pisec priročnika o zgodovini Koroške (1841-1859).

...pod Samom...: Slovenski knez Samo (623-653).

...dokazal tudi Peisker...: Glej Jan Peisker!

Pirona razlaga...: Prvi veliki slovar furlanskega jezika je skupno delo Jacopa Pirone (1789-1870) in njegovega nečaka Giulia-Andrea Pirone (1822-1895). Prvič je izšel Vocabolario friulano leta 1871.

ILLUSTRIRANI SLOVENEK (Ljubljana)

Ilustrirana tedenska priloga dnevnika Slovenec z naslovom Ilustrirani Slovenec je izhajala od decembra 1924 do junija 1932. Njen urednik je bil Fran Erjavec.

21. julija [193]

Redakcija
»Ilustriranega Slovenca«
Ljubljana

Prinašate v svojem listu večkrat slike iz Julijskih Alp. Tako tudi v št. 29 lepe posnetke vrlega Škrlepa. Kar pa grajam na tem, da so vedne napake v imenih. Četudi imamo sedaj tiskano imenoslovje, pa se zanašajo še vedno napačna imena. Tako je na sliki napačno v Martuljkovi skupini spodaj na desno, kjer slede vrhovi takole: Široka Peč, Škrbina v Grlu, Vrh nad Oltarjem, pred njim pa Na Peč, Visoka Ponca, Vrh za Stenami, Špikova Škrbina in Špik. Dovških Križev sploh ni, edini Dovški Križ 2531 pa je skrit za Široko pečjo. Kadar prinašate slike iz Julijskih Alp mi lahko vedno pošljete posnetek, da dostavim pravilna imena, da vendar že enkrat pridemo v red.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prinašate v svojem listu...: Slikovna reportaža Po naših Julijskih Alpah (20. 7. 1930, št. 29, str. 228-229), avtor posnetkov je Janko Škerlep (1894-1981).

INTERNATIONALER ANWALT - VERBAND (Dunaj)

Dunajsko mednarodno združenje odvetnikov je delovalo le za Avstro-Ogrsko. Prvo mednarodno združenje odvetnikov (Union internationale des Avocats) pa je bilo ustanovljeno leta 1929 v Bruslju.

1

5. /6. 1909

An den
Internationalen Anwalt-Verband
Zu Handen Dr. Gèza Winter, Advokat
Wien. I., Gonzagagasse 16

Infolge Einsendung des Postschecks zum Inkasso des Mitgliedbeitrages pro 1909 sah ich die Empfangscheine und Postanweisungsbestätigungen durch und konstatierte, dass ich den Mitgliedbeitrag pro 1903/4 und 1904/5 à 15 K regelmässig einzahlte. Seit Erniedrigung des Mitgliedbeitrages zahlte ich am

30./12.	1905	per Postanweisung	10 K,
25./5.	1906	" Postscheck	10 K,
8./7.	1907	" "	10 K,
3./1.	1908	" Postanweisung	10 K,
21./5.	1908	" Postscheck	10 K,
5./1.	1909	" Postanweisung	10 K,
1./6.	1909	" Postscheck	10 K.

Es erhellt somit aus den in meinen Händen befindlichen Bestätigungen, dass aus Versehen und infolge Zusendung der Postschecks trotz in vorhinein gezahlter Beiträge den Betrag von 30 K zuviel eingezahlt habe. Somit erscheint mein Mitgliedbeitrag bis zum 1./5. 1912 gezahlt.

Ersuche dies zur Kenntnis zu nehmen und mir gefälligst die Richtigstellung der Rechnung im obigen Sinne bestätigen zu wollen.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Opombe:

Kopija.

...und mir gefälligst...: Predsednik Winter je v odgovoru 9. junija 1909 potrdil Tumove navedbe v dopisu z dne 5. junija 1909.

2

29. /3. 1911.

An den
Internationalen Anwaltverband
Wien.

Mit Bezug auf das Geschätzte vom 11. d. M. kann ich leider nur mitteilen, dass ich unter meinen Kollegen für die Veranstaltung des internationalen Anwaltskongresses absolut kein Interesse erwecken kann.

Eine private Advokatenvereinigung existiert nicht, obwohl ich bemüht bin unter den Kollegen slovenischer Nationalität eine solche zustande zu bringen.

Solange der 83-jährige Advokat Dr. v. Pajer an der Spitze der Advokatenkammer steht, ist kaum wohl eine Aenderung in der apatischen Lage unserer Advokatenkammer zu erwarten.

Hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

Mit Bezug...: Mednarodno odvetniško združenje je Tumo z okrožnico obvestilo o pripravi mednarodnega odvetniškega kongresa in ga prosilo, da o tem obvesti tudi krajevno odvetniško zbornico in morebitna privatna odvetniška združenja.

3

Görz, am 10. /6. 1911.

An den
Internationalen Anwalt-Verband
Wien, I.

Infolge Schreibens vom 17. Mai intervenierte ich bei der hiesigen Advokatenkammer, worauf am 8. Juni eine Antwort erhielt, gemäss welcher der Ausschuss des Anwaltverbandes eine Erledigung bereits erhalten haben sollte. Der Inhalt der Erledigung wurde mir mitgeteilt dahinlautend, dass die hiesige Kammer die Angelegenheit der Einberufung eines internationalen Kongresses als ganz private Angelegenheit der einzelnen Kammermitglieder ansieht. Wie bereits wiederholt erklärt, ist eine Aenderung in den misslichen Verhältnissen der hiesigen Kammer solange nicht zu erwarten, als an der Spitze derselben der 83-jährige Dr. Alois v. Pajer steht und bei Verwaltung der Angelegenheiten vorallem das Nationalitätsprinzip massgebend ist.

Mit kollegialer Hochachtung

Opombe:

Kopija.

Infolge Schreibens vom...: Zveza je Tumo znova z okrožnico prosila, da bi med kolegi propagiral mednarodni odvetniški kongres.
...der 83-jährige Dr. Alois v. Pajer...: A. Pajer Monriva (1829-1913), odvetnik, goriški deželni glavar (1877-1883, 1899-1913).

ORLANDO INWINKL

Orlando Inwinkl (1880-1936) je bil profesor matematike. Član socialistične stranke je bil od leta 1899 in je od leta 1913 deloval pri bolniški blagajni v Trziču (Monfalcone). Po vojni je nadaljeval z delom v Trziču. Na prvem strankinem kongresu po vojni je bil izvoljen v deželni odbor PSI, kasneje si je veliko prizadeval, da so se trziški komunisti odločili za komunistično stranko. Leta 1922 je vstopil v novo socialistično združeno stranko (Partito socialista unitario). Nato je zaradi nasilja fašistov zbežal v tujino (München, Pariz). Deloval je z ilegalnim imenom Mario Corsi. Umrli je v Parizu.

1

[6. julij 1920]

Inwinkl
Monfalcone

Prima 15 non posso partire memoriale prima compilare accordo.

Tuma

Opombe:

Koncept telegrama; napisan je na Benettijevem pismu (4. 7. 1920) s katerim je Tumo obvestil, da bo posebna delegacija deželne socialistične stranke nesla v Rim predsedniku vlade spomenico o deželnih problemih. 6. julija 1920 se je Tumi oglasil tudi Inwinkl in ga ponovno seznanil z odločitvijo izvršnega odbora stranke, da je član delegacije (poleg Fovela, Inwinkla, Regenta in Tuntarja), ki bo v Rimu izročila spomenico predsedniku vlade. Nujno je, da v Rim potuje tudi Tuma (odhod 7. 7. 1920) in Inwinkl mora zagotoviti Tumovo udeležbo. V pismu 7. julija 1920 je Inwinkl nato obžaloval Tumovo odsotnost, potem, ko je prejel telegram. Inwinkl je še omenil, da odhoda delegacije ni mogoče odložiti.

2

Gorizia, li 6 luglio 1920

Caro compagno!

Ho ricevuto la tua lettera odierna. La lettera del comp. Benetti mi è pure pervenuta quest'oggi dopo le nove ed ho subito telegrafato che domani mi è impossibile di partire avendo impegni tali, di non poter assolutamente affidarli a qualsiasi collega. Sabato poi devo partire per Raibl e Tarvisio, ove sono convocati due grandi comizi per i compagni tedeschi, preparati già da un mese fa.

Del resto si tratta di compilare una memoriale, che dovrebbe essere già pronta ed accettata dell'Esecutivo regionale. La sistemazione politica della Venezia Giulia è una questione complicatissima, che deve essere studiata e discussa, locchè finora a mia conoscenza non è ancora debitamente avvenuto. Se domandiamo una sistemazione politica lo si deve farre sulla base comunista, avendo riguardo all'epoca del passaggio fra il vecchio al nuovo regime. Abbenchè abbia studiato con cura queste cose e ne parlo nei comizi già tre o quattro mesi, non mi sento in grado di compilare ne oggi ne domani una memoriale la quale potrei senz'altro firmare.

Per una commissione rappresentativa bastano i nomi Tuntar, Tonet, Regent ed Inwinkl.

Del resto l'affare non mi sembra tanto urgente da non poter prorogarlo per i 15 corr. Speravo di essere giovedì dopoprano a Monfalcone nella questione pure gravissima della resistenza dei coloni e là potrei svolgersile mie ragioni personalmente. Se quindi possibile, prorogate la Commissione per il dì 15 corr. e telegrafate giovedì col cellere.

Con saluto sociale

Opombe:

Kopija.

Ho ricevuto...: Tuma misli na Inwinklovo pismo z dne 6. julija 1920 (omenjeno je v opombi k preje navedenemu telegramu), dalje na Benettijevo pismo z dne 4. julija, in na telegram, ki ga je odposlal Inwinkl 6. julija.

Sabato poi devo partire...: Zbora sta bila napovedana (Delo 9. 7. 1920. šte. 23), vendar odpovedana, zato sta bila na zaupni ravni (Delo 16. 7. 1920, šte. 26 in 6. 8. 1920, šte. 35).

Del resto si tratta di compilare una memoriale...: Za katero spomenico gre, ni ugotovljeno.

3

Gorizia, li 5 agosto 1920

Caro compagno

Non ho potuto eseguire in tempo l'incarico datomi dall'esecutivo per la relazione riguardo alle elezioni amministrative. Il Fovel non mi procurò a tempo le relative leggi italiane e doveti provvedere da sè. Dopo aver studiata la legge comunale italiana del 1908, colle modificazioni del 12' e 13 sono venuto all'opinione che la legge italiana non è punto favorevole all'autonomia comunale come desideriamo e che dovrebbe crearsi tutt'altra base, partendo dai principi comunisti. Per la Venezia Giulia in ispecie sarebbe il più favorevole modo di elezione quello adato per le elezioni al parlamento italiano. So che vi è una corrente fra i compagni dell'Italia di escludere la proporzionale lusingandosi che nella maggior parte dell'Italia superiore e Romagna i socialisti s'impossesserebbero dei comuni per intero. Ma dimenticano che l'Italia centrale e meridionale non avrebbe che comuni nella mano dei popolari e governativi, mentre per l'epoca di passaggio è più importante che il partito comunista in ogni comune avesse, se non la maggioranza, almeno qualche rappresentanza. La medesima cosa vale per la Venezia Giulia. Colla proporzionale dappertutto entrerebbero rappresentati comunisti e pure nei comuni, ove prevale il nostro partito, non sarebbe che utile un'opposizione clericale o nazionalista. Visto poi che il governo centralista a Roma non intende minimamente dare una vera autonomia al comune, anzi pure col modo d'elezione il più liberale, mediante il sindaco e segretario resterebbe padrone nell'amministrazione comunale, credo che la lotta per la libertà dei comuni per noi è più importante che di avere soltanto rappresentanze comunali.

Il risultato dei miei studi quindi è tale che non oso fare una proposta concreta, ma desidero un convegno fra la commissione cioè i comp. Fovel, te e me. Possiamo indirla a Monfalcone quando desideri.

Il convegno potrebbe forse tenersi lunedì corr. dopo l'arrivo del celere fra le 17 e 19 pom. Potrebbe unirsi col convegno riguardo all'organizzazione fra i comp. friulani, Stolfa e me riguardo all'organizzazione di propaganda fra i friulani slavi e tedeschi. Attendendo un tuo pronto riscontro

con fraterni saluti

comp. Orlando Inwinkl
Monfalcone.

Opombe:

Copija.

Von ho potuto...: 3. avgusta je pisal Inwinkl, da se mora v zadevi upravnih volitev čim preje sestati komisija, ki bi jo sestavljali Tuma, Fovel, Inwinkl. Notar Massimo Fovel je prišel iz Bologne v Trst, deloval je v redakciji lista Il Lavoratore; v Trstu ni ostal dolgo, vrnil se je v Bologno, kjer je bil izvoljen za mestnega svetovalca. V redakciji lista je Fovelu sledil Pio Gardenghi (kasneje osebni tajnik fašističnega politika Itala Balba).

..mano dei popolari...: Popolari pripadniki italijanske ljudske stranke (Partito popolare italiano).

Col proporzionale...: Občinski volilni zakon (7. 10. 1921) je uveljavil proporcionalni sistem.

4

Gorizia, li 13 ottobre 1920

Compagno
Orlando Inwinkl
direttore della Cassa-Ammalati
Monfalcone.

Dopo aver studiata meglio la questione della società editrice del Lavoratore sono venuto alla conclusione:

Lo scopo della società evidentemente è meramente commerciale. Quindi non si tratta soltanto di avere nella società figuranti, ma una istituzione abbastanza seria. Per ciò sono d'accordo coll'istituzione di una società a garanzia limitata a sensi della legge 6 marzo 1906 Nr. 58 B.L.I. Non sono però d'accordo che comporrebbero la società i tre compagni Lei, Oliva ed io. Volendo stare al Nr. di tre dovrebbero essere scelti compagni che possono assumere la responsabilità per l'azienda. Non sono meri figuranti, ma severamente esponsabili verso le autorità e verso il Partito.

I soci quindi devono essere a giorno di tutti gli affari del »Lavoratore« quindi presenti al luogo dell'azienda a Trieste. Proporrei quale soci i comp. Passigli, Bratina e Sila, esperti in materia, uno quale ipografo, gli altri due quale ragionieri - commercianti.

Il comp. Oliva non c'entra per mancanza di conoscenza delle cose commerciali, io non posso entrare perchè distante e perchè non si può chiedere da me un controllo serio e preciso nell'andamento degli affari.

Il capitale sociale dovrebbe tenersi quanto possibile basso. Del resto dipende dall'ultimo bilancio quale facoltà netta. Benchè a un canto fosse nell'interesse dell'azienda di dimostrare una facoltà rilevante per avere una maggiore credibilità, e sebbene la società deve essere strettamente legata ai conchiusi del comitato esecutivo politico, non dovrebbe darsi troppo spazio per assumere prestiti. Il comp. Passigli si aspettava di essere proposto quale socio, e da parte mia proprio devo insistere che venga nominato quale socio principale, mentrechè Bratina e Sila servirebbero quale consiglieri. Naturalmente non ho niente in contrario, anzi avrò la più grande soddisfazione, se tu volessi entrare quale socio riservandosi il controllo principale. - In questo caso la società si comporrebbe di Passigli, Bratina e te. Forse potrebbe estendersi il numero a sei ed attirare ancora Oliva, Regent e Sila. Il capitale sociale limiterei a nette L. 300.000.- e quindi a quanta importerebbe L. 50.000.-

In forma valevole tutti i sei soci dovrebbero riconoscere che la proprietà dell'azienda resti come finora a nome dell'editore responsabile. Il lato giuridico più è difficile. I Tribunali in simili casi ritengono quale proprietario responsabile, se mancano altri enti, l'editore del giornale. La società quindi assumerebbe per forma tutta l'azienda dell'attuale editore. La finanza senz'altro avrà la possibilità di interessarsi del passaggio e tirarne le relative conseguenze. Perciò è meglio di non parlarne in forma giuridica e di lasciare la questione della provenienza della facoltà aperta. La società assumerebbe sulla base degli statuti semplicemente l'azienda, indicando nello statuto soltanto l'importo delle quote, e l'inventario entrerebbe soltanto qual libro di commercio.

L'inventario resterebbe proprietà del comitato politico esecutivo, locchè i soci con una separata dichiarazione dovrebbero riconoscere, ma pure quà la questione giuridica è un poco complicata. Dacendo la dichiarazione che le proprietà è dei membri del comitato esecutivo attuali e futuri da sostituirsi renderebbe la dichiarazione insicura. Il documento avrebbe soltanto il carattere privato, ma difficilmente potrebbe essere fatto valere innanzi al Tribunale. La dichiarazione sarebbe precisa soltanto nel caso se fatta a nome di persone concrete, in ogni susseguente caso di sostituzione di un membro del comitato avrebbe trasportarsi in forma di cessione la relativa quota.

Non so se ho abbastanza bene spiegata la mia opinione e credo sarà necessario ancora un abboccamento in proposito. Per ora declino in nome proprio la partecipazione alla società perchè non potrei minimamente corrispondere lo scopo prefisso.

Ripeto che la composizione della società limitata a tre per me sarebbe ideale nominando te, Passigli e Bratina.

Con fraterni saluti

Opombe:

Copija.

..Nr. 58 B.L.I.: Bollettino delle leggi dell'Impero, avstrijski uradni list v italijanskem jeziku.

..i tre compagni Lei, Oliva ed io: Giovanni Oliva (1852-1920), tiskarski delavec, eden vodilnih tržaških socialistov (urednik Il Lavoratore).

Proporrei quale soci...: Glej Giuseppe Passigli! Luigi Brattina in Mario Sila sta bila člana vodstva italijanske socialistične stranke v Trstu.

Federazione italiana operai edili
Gorizia.

Confermo il ricevimento dell'invito riguardo alle elezioni politiche e trovo opportuno di esternare al comitato politico la seguente opinione:

La posizione elettorale oggi sta così, che ne il partito socialista, ne il partito comunista e sicuro di un mandato se non si uniscono tutti i voti almeno a scopo di elezione. Nella parte slovena per quanto la conosco io, la maggioranza voterà per i comunisti, nella parte friulana pare i voti saranno più divisi.

Se il partito jugoslavo parteciperà completamente alla votazione, il minimo numero elettorale sarà di circa 6000 voti. A questo numero appena, appena arriverà il partito socialista, cosicché ritengo escluso a priori un esito favorevole. Quindi è dato il caso di appoggiare il partito comunista e di fare eleggere almeno un rappresentante del proletario purché sia comunista estremista.

Mio consiglio quindi sarebbe che tutto il proletariato dia il voto alla lista comunista.

Io personalmente non posso partecipare alla lotta perchè ho dichiarato prima del Congresso a Livorno che non posso attivamente lavorare ne nel partito socialista ne nel partito comunista perchè assolutamente condanno la scissione inutilissima e molto dannosa. Sono sempre a disposizione del proletariato unito, non però alle singole frazioni di qualsiasi nome e indirizzo siano.

Con fraterni saluti

Opombe:

Kopija. Pismo je sicer naslovljeno italijanski zvezi gradbincev, Tuma pa je pripisal s svinčnikom »Al prof. Orlando Inwinkl«.

Confermo il ricevimento...: 12. aprila 1921 je Inwinkl poslal Tumi vabilo, da se v soboto, 16. aprila, udeleži seje krajevnih odborov in socialističnih kandidatov za goriško volilno okrožje; pogovorili se bodo o volitvah v parlament. Volitve so bile 15. maja 1921.

Stimatissimo Signore
Prof. Inwinkl Orlando
Direttore Cassa ammalati
Monfalcone

Siccome pel giorno 4 sett. corr. è stabilito il congresso regionale del partito a Trieste e diversi compagni facenti parte del comitato federale delle leghe, potrebbero parteciparne, troverei opportuno di prorogarne la seduta del comitato pel 11 settembre ad altra domenica.

Attendendo un cenno di risposta, con saluto cordiale.

Opombe:

Kopija.

...il congresso regionale...: Gre za izredni deželni kongres. Bil je priprava na 18. državni kongres socialistične stranke Italije (začel se je v Milanu 10. oktobra 1921).

Egregio compagno
prof. Orlando Inwinkl
Monfalcone.

Con un decretino del 22 settembre il Partito socialista italiano, sezione Gorizia, firmato da Bresatz comunico al Signor avv. NN. di averlo radiato da socio dalla detta sezione perchè mai partecipo alla vita della medesima. Devo quindi trarne le conseguenze e uscire da tutte le istituzioni, connesse al Partito socialista italiano.

Ti partecipo quindi che domenica alla seduta del Comitato federale dei lavoratori della terra non potrò partecipare, prima che non si decide se o meno posso ancora godere della fiducia delle leghe della terra. In pari tempo il Comitato federale vorrà venire ed una decisione riguardo alle mie competenze avvocatili.

Sono stato invitato dal segretario Minut di assumere la rappresentanza legale dei contadini e senza domandare un'autorizzazione scritta, già per l'urgenza dei primi casi, assunsi la difesa. Sono conscio, che il primo urto dopo il patto colonico in seguito alle disdette nell'autunno del 1920 è stato sostenuto da me, e che l'odierna pratica per quanto favorevole ai contadini è per la gran parte frutto delle mie intervencioni presso i diversi giudizi del Friuli e Gorizia.

Le mie competenze sono abbastanza rilevanti trattandosi di commissioni presso diversi giudizi congiunte con spese borsuali e dovendo pagare la sostituzione ai colleghi di Gorizia. I contadini si richiamano alla Federazione, perchè ebbero la promessa che si provvederà per la rappresentanza legale. Conosco il triste stato finanziario della Federazione e sò che per ora almeno non ho da sperar qualsiasi pagamento. Per legge mi rispondono i contadini e potrei fare liquidare le mie competenze dal giudizio ed incassarle direttamente da loro. So però che un simile procedere sarebbe a grandissimo svantaggio della organizzazione perchè sarebbero colpiti per lo più coloni che hanno perduta la causa e che sono in gran parte in circostanze economiche piuttosto ristrette.

Per ora faccio soltanto la domanda, se la Federazione per principio assume il pagamento delle mie competenze o direttamente o che obblighi le singole leghe di assumere le spese dei propri organizzati.

Trattandosi di due casi che toccano la mia persona, non posso intervenire alla seduta di domenica e mi raccomando di darmi una chiara evasione, cioè se la Federazione fa una conseguenza del mio radiamento dalla sezione di Gorizia, e secondo se in principio accetta il pagamento delle mie competenze avvoatili.

Per schiarirti l'affare del radiamento queste poche righe.

Sono entrato nel 1908 nel Partito social-democratico jugoslavo, stando sempre all'ala sinistra.

Tutte le spese dell'organizzazione politica sono state sostenute da me personalmente, ho pagato il segretario durante 15 mesi dal proprio, ed ho sostenuta tutta l'agitazione e tutte le spese delle frequenti elezioni dietali e parlamentari.

E in prima linea mio merito se il partito jugoslavo si è unito al partito italiano e nell'anno 1920 pressochè tutte le organizzazioni slave sono state costituite da me, eppure tutta l'agitazione è stata sostenuta a spese mie.

Quando si trattò di decidersi per Livorno ho dichiarato ai compagni che condanno la scissione e che andrei a Livorno soltanto colla condizione che il proletariato sloveno protesti contro la scissione e si riservi la scelta del partito per avanti. Siccome la mia proposta non è stata accettata, ho dichiarato di non poter partecipare alla vita pubblica fino a che il proletariato non si unisca e che rimarrò nel partito da semplice gregario.

Dopo la scissione venni invitato dal comp. Stolfa di entrare nella sezione socialista. Gli dichiarai pressapoco, che so benissimo di non poter essere accolto nel partito comunista perchè non accettai incondizionatamente i 21 punti dell'internazionale, d'altro canto poi vedo necessaria la separazione dei collaboristi dal partito socialista.

Ho espressamente detto allo Stolfa, che può iscrivermi sotto le dette riserve e coll'aggiunta che non attendano i compagni una mia collaborazione attiva.

Invitato poi dallo Stolfa e dal Povodnich di partecipare alle assemblee della sezione ho risposto che mi levo alle 4 della mattina, che lavoro tutto il giorno, che prima delle 7 pom. difficilmente posso allontanarmi, che alle 8 vado a cena e che dovrei quindi rinunciare alla cena in casa o accontentarsi di un cibo freddo verso mezzanotte per levarmi a nuovo di mattina a buonora, quindi devo scusarmi, locchè tutti due presero per notizia. Allo Stolfa ripetutamente ho dichiarato che il mio lavoro per il partito è sempre assiduo per quanto si tratti di lavoro positivo mentre nelle degne personali, che erano sempre in gran voga a Gorizia, non mi curai nient' affatto.

La radiazione quindi mi ha abbastanza sorpreso, ora però che è pronunciata non intendo ne di protestare ne di riaccettare qualsiasi mandato. I proletari troveranno in me sempre un rappresentante legale di coscienza, ma più che tanto non mi sento in obbligo di fare ora che una sezione osa rimproverarmi noncuranza. Collaborerò colle istituzioni proletarie soltanto o sopra l'espresso invito come consulente legale.

Potrei dire che durante gli ultimi due anni nessuno dei miei compagni non ha tanto sacrificato per il partito di danaro e di lavoro e tempo. E siccome alle nostre sezioni non basta lavoro positivo ed hanno trovato una forma abbastanza indecente di escludermi dall'organizzazione politica, sono in diritto di rinunciare ad ogni organizzazione.

La seconda parte di questa mia è diretta unicamente a te in via di fiducia, mentre ti prego di farti interprete nella seduta federale delle mie due prime domande.

Con saluto sociale

Opombe:

<opija.

..firmato da Bresatz...: Glej Vito Bresatz!

..e dal Povodnich...: Vodja okrajne bolniške blagajne v Gorici.

ANTON IPAVEC

Anton Ipavec iz Ročinja je Tumi 8. maja 1907 sporočal željo Ročinjcev, »da bi Vi nastopili ter pojasnili kakšno stališče bi bilo treba zavzemati pri sedanjih državnozbornskih volitvah«. To željo je sporočil tudi Andreju Gabrščeku, ki je imel zborovanje v Ročinju 5. maja, 9. maja pa bo imel predvolilni shod dr. Rudolf Gruntar. Ipavec vabi Tumo: »Najbrž pa skličejo v nedeljo svoj shod tu klerikalci. Ne bi bilo tedaj napačno, ko bi ta dan tudi Vi nastopili. Predsedstvo volilnemu shodu je nam zagotovljeno«.

Časnikar in založnik Andrej Gabršček ter tolminski odvetnik in javni delavec na Goriškem dr. Gruntar sta nastopila kot kandidata narodno napredne stranke. Gruntar je kandidiral za sodne okraje Kanal, Tolmin, Cerkno, Kobarid in Bovec. Volitive so potekale po novi volilni zakonodaji. Na Goriškem sta bila izvoljena dr. Anton Gregorčič in Josip Fon za klerikalno stranko, ter Alojz Štrekelj za agrarce.

ISTITUTO PER L'EUROPA ORIENTALE (Rim)

Inštitut za vzhodno Evropo v Rimu je bil ustanovljen leta 1921. Izdajal je revijo L'Europa orientale (1921-1943), kasneje med leti 1926 in 1932 pa tudi Rivista di letterature slave pod uredništvom Ettore Lo Gatta. Tuma je bil član tega inštituta. 28. marca 1925 ga je ustanova pozivala, naj plača članarino. V zapuščini je ohranjena še reklamna zloženka o inštitutu (1922) in tiskano vabilo na občni zbor inštituta (13. 1. 1924).

MILAN IVANČIČ

Milan Ivančič je bil mlekarški strokovnjak na Tolminskem, sodeloval je tudi v posoškem planinskem društvu in bil med graditelji Trillerjeve kočice na Krnu.

Ohranjena so tri pisma, ki jih je naslovil na Henrika Tumo. 9. novembra 1899 je Ivančič poročal o organizaciji mlekarstva na Tolminskem, kot odgovor na Tumov dopis z dne 6. novembra 1899 (ni ohranjen). V drugem pismu (13. september 1901) je poročal o mlekarških razmerah na Cerkljanskem. V tretjem pismu (17. oktober 1901) odgovarja na Tumovo kritiko. Očitno je Tuma hotel ustanoviti mlekarško zadrugo, Ivančič pa je vztrajal pri sodobni tehnologiji za pridobivanje mlečnih izdelkov: »Iz srca žal mi je, da se obrača od me moj nekdanji podpiratelj, kateremu sem še danes hvaležen za vse storjene usluge, zelo obžalujem, da se ne morem zavzeti za iste ideje. Zahtevajte vse, iz srca rad Vam storim, a ne zahtevajte, česar po svojem strokovnem prepričanju ne morem odobravati.« Ivančič je še omenil, da so kmetje politično razcepljeni, omenil je mešanje duhovnika Jožeta Abrama v delovanje bovške zadruge.

JOSIP JAKIN

Student političnih ved na dunajski univerzi Josip Jakin je v pismu iz Gorice (8. 10. 1923) prosil Tumo za denarno posojilo. Jakin je v šolskem letu 1913/1914 obiskoval prvi razred slovenske državne gimnazije v Gorici.

MILAN JAKLIČ

Milan Jaklič (1886-1963) se je v mladih letih uveljavil kot časnikar in prevajalec. V času, ko je ohranjen pretežni del njegovega dopisovanja s H. Tumo, je bil sodelavec neodvisnega političnega tednika Naš list. Kasneje je stopil v socialdemokratsko stranko in sodeloval v uredništvu Rdečega prapora, kasneje pri Zarji. Obenem je deloval tudi kot prevajalec, tako je prevedel Komunistični manifest (1908), Enrica Ferrija Socializem in moderna veda ter več leposlovnih knjig. Leta 1914 je končal pravne študije na Dunaju. Po vojni je služboval v raznih krajih na Slovenskem in v Jugoslaviji. Kasneje se je kot zasebnik posvetil kmetijstvu (dopisoval je v Kmetovalca). Med drugo svetovno vojno je bil v italijanskih internacijah (Visco, Gonars, Treviso).

Ohranjenih je šest Tumovih pisem Jakliču iz let 1907-1914. Dopisovanje je pobudilo Tumovo sodelovanje pri Našem listu. Jakličevih dopisov je osem.

1

V Gorici, 9 /1. [19]07.

Velecenjeni gospod!

V prilogi Vam vračam odtisk rokopisa »Duhovščina in mi«, h kateremu za sedaj ničesar ne dodajam in ga lahko smatrate za konec tak kakor je. Če bi nastala kaka polemika po Slovincu ali kakem drugem listu, prosim Vas, da me na to opozorite, ker jaz ne čitam točno in vedno slovenskih listov.

Dovoljujem si pa dodajati po pogovoru s svojim nečakom nekoliko opazk glede nove stranke. Dr. Ravnikar mi očita nedoslednost češ, da sem dotični sestanek najpoprej živahno pozdravil, potem pa, ko se je sklenilo, da se ustanovi nova stranka, se izrekel proti. V odgovoru na Vaš list, s katerim ste mi poročali o sestanku, sem se pridružil Vašemu mnenju in smatral to kot izraz zaupnosti med nama. Dodal sem pa izrecno, da bo tudi nova stranka delala in prospevala, ako je zato dovolj močna.

Torej s tem sem tudi Vam hotel izreči, da sem iz taktičnega razloga proti temu, da se sedaj pred volitvami ustanovi nova stranka, ker bode izid volitev v državni zbor sam silil na ustanovitev take. Smatral sem tudi Vaš nastop istotako le taktičnim. Po sebi se pa razume, da ako se je na sestanku z večino glasov ustanovila nova stranka, ne smemo iti ostali »mladi« tako daleč, da bi to preprečili. S tem bi le odbili od sebe mnogo moči. Ako je, kakor se sporoča, dejanski veliko zanimanje v Ljubljani in v ribniški dolini, potem bi se utegnilo doseči pri bodočih volitvah kak uspeh. Ako nova stranka spravi le enega poslanca na Dunaj, bo to naravnost rečeno ogromen uspeh. In spravi ga na Dunaj, vsekako ne na škodo klerikalne, ampak liberalne stranke. Premalo pa poznam razmere na Kranjskem, da bi sodil o tem, koliko šans se ima za volitve.

Torej moje in Vaše stališče kakor tudi mojega nečaka ne more biti drugo, nego podpirati stremljenja in delo mladih, kateri že hočejo novo stranko. Ista itak ni postavila programa, ni zasnula organizacije. Šele kadar pride eno in drugo, bode mogla ugovarjati principijelno. Mislim torej, da priznavate to moje stališče in ga tudi zavzamete proti dru. Ravnikarju, Robidetu, posebej pa, da se ognete vsaki osebnosti, katere vidim skoraj združene z osebami Dermota in dra. Robida. Prvi je socijalni demokrat, kateri je zaradi tega nasproten vsaki novi stranki; drugi si pa novo stranko želi, da da duška svojemu sovraštvu proti liberalcem in deželnemu odboru. Za prihodnjic pa se Vam priporočam, da me poprej poučite o korakih, ki se nameravajo storiti in bi utegnili imeti posledice za mlade. V rokah mladih mora biti prostora za vse napredne tendence toliko masarikovce kolikor socijalne demokrate in druge res napredne ljudi. Ne gre še itak za principijelno stranko, ampak le za taktično.

S pozdravom

Dr. H. Tuma

Opombe:

Kopija, rokopis ni Tumov.

V prilogi Vam vračam...: Članek Duhovščina in mi je izšel v Našem listu (28. in 31. 12. 1906, štev. 77 in 78). Najverjetneje je Tuma želel k članku še kaj dodati, kar bi lahko razumeli iz dopisa, ki mu ga je Jaklič poslal z Dunaja 31. decembra 1906: članek ne more izpasti iz novoletne številke. Pri objavi drugega dela članka je pripomba »konec prihodnjic«, vendar se članek ni več nadaljeval.

Dovoljujem si pa dodajati...: Tumov nečak Ferdinand L. Tuma je bil pravzaprav urednik Našega lista in Jaklič je kot njegov substitut prevzel uredništvo 15. novembra 1906, kar je Tumi tudi sporočil v pismu z dne 10. novembra 1906. V pismu z dne 13. decembra 1906 je Tumo prosil za daljši članek, ki naj bi ga objavil v božični številki. Članek Božične misli je Naš list objavil 21. decembra 1906 (štev. 76).

...nekoliko opazk glede nove stranke: Jaklič je Tumi pisal 2. januarja 1907: »Da se je sklical zaupni shod¹ in da se je na njem sklenila ustanovitev nove stranke, to se je zahvaliti političnim otročjem à la dr. Lavrenčič², dr. Robida i.t.d. ki v svoji naivni metafiziki verujejo, da se razmere z ustanovitvijo stranke, kar čez noč izpremene, če tudi mi ostanemo, »kakor smo bili. Ne najneznatnejši realni razlog za ustanovitev je maščevanje nad liberalnimi dež. odborniki ... Priprave za sestanek so bile čisto slučajne: vzelo se je v roke seznam naročnikov N. L. [Naš list] in se zaznamovalo nekaj ljudi kar tako približno. Na shod se je zbralo 21 ljudi - torej je Sl. N. [Slovenski narod] neresnično poročal sodeč, da jih je bilo 30-35; nekaj »neodvisnih kmetov« iz ribniške doline, nekaj iz Dola pri Ljubljani, ostali so bili sklicatelji oz. Ljubljanci. Dr. Ravnikar je prebral vabilo in ga potem še »s svojimi besedami« ponovil. Dr. Lavrenčič je nato izil cel vrč navdušenja - misli ni povedal nobene. Stavil je predlog za ustanovitev. Proti temu se je oglašil Dermot; v stvarnem pogledu čisto opravičeno stališče, vendar njegov zadirčni ton in nastop - prirojena lastnost - ni ugodno vplivala, kakor niso ugodno vplivali sovražni vzkliki protivnikov Dermotovih. Ideje ni bilo izrečene na shodu nobene - parterre; intelektualno je stal ta shod mnogo pod shodi, ki ste jim prisostvovali. [nečitljivo] med kmečkimi udeleženci ustanovitvi stranke prijazna, toda med intelektualnimi ni nobene delavnosti, nobenega »Wille zur Macht«. Ozračje, kakor pri političnih razgovorih petošolcev brez idealizma. Nihče si ni bil na jasnem, kako. Preden se je sklical ta nesrečni sestanek, nesrečen vsled nerodnosti Lavrenčiča in Robide, sem predlagal, da se prirejajo v Ljubljani terenski sestanki v širšem krogu z referati o praktičnih političnih vprašanjih, ki bi ob ustanovitvi stranke vpoštev prihajale. Ta predlog se je bil označil kot »nepotrebno zavlačevanje«. Stvar je ponesrečena - očetje čutijo res: retirada bi bila najumestnejša, vzlic temu da bi bila združena z njo blamaža. Obžalujem, da Vas ni bilo na shod: z avtoriteto, ki Vam pristojna vsled Vaše umske moči in politične izvedenosti bi bili brezdvomno preprečili nepremišljeni korak.«

1 Glej Vladimir Ravnikar (Tumovo pismo, 1. 12. 1906; opombe!)

2 Odvetnik dr. Ivan Lovrenčič (1878-1952), organizator slovenskih lovcev, rojak iz Sodražice.

Velecenjeni gospod Jaklič!

Vašega lista od 11. t.m. sem bil prav vesel. Nekaj pa moram takoj grajati, da ste namreč Dermotovo precej strupeno »poslano« v listu natisnil. Morali ste vedeti, da ste s tem nekako napovedali boj dr. Robidi in da je s tem edinstvo »mladih« pri kraju. Sicer je pa dobro, da se to zgodi že sedaj, ker se otresete tako onih elementov, katere vodijo le bolj momentani in osebni nagoni.

Pisal sem nečaku, da naj mirno sprejme odpoved ožjih pristašev dra. Robide inako hočejo isti ustanoviti nov list, naj ga le. Sam naj nadaljuje izdajanje »Našega lista« v smeri kakor do sedaj t.j. kot neodvisen kritični list. Nova stranka itak ne bode mogla predstavljati drugega nego po osebah prenovljeno staro narodno-napredno stranko in bode morala prevzeti tudi vse pomanjkljave in hibe stare stranke. Radi preveč različnih elementov v nji, dasi ni izključno za slučaj zmage, da se iz nje potem kristalizira boljše jedro. Ne poznam položaja v Ljubljani in zaradi tega tudi nočem prorokovati ali nova stranka propade ali ne.

Kolikor se tiče Vaših idej, so iste jako lepe, a zahtevajo trdne družbe zvestih političnih prijateljev in somišljenikov. Praktično lahko jamete Vaše ideje uveljavljati s tem, da zbirate okoli »Našega lista« pristaše in da po listu tudi učite in pridobivate nove.

Za sedaj Vam pač ne ostane drugega, nego da greste za tokom stvari. Dokler se vrše pogajanja med mladimi in Našim listom zaradi uredništva in lastništva moramo pač stati novi stranki prijazno nasproti, seveda pričakujemo, ako nova stranka kupi »Naš list«, potem je stvar itak rešena. Ako se pa ustanovi nov list, potem pa imate predpisana načela: socijalno, demokratično in ekonomično v združnem smislu. »Iskanje«, kakor pravite, »politično sposobnih, delavnih, idealnih, poštenih ljudi« pač je predpogoj vsakemu daljnemu delu. Na ustanovitvi kake nove stranke seveda niti Vam niti mojemu nečaku ne more biti bogve koliko ležeče, ker je Vaš cilj, kakor sem slišal, publicistika v idealnem smislu, za katero se hočete še-le pripravljati in ker je cilj mojemu nečaku ekonomično delo v modernem smislu in kot bančni uradnik. Torej niti enemu niti drugemu ne kaže, da se v tej naši politični kolobociji eksponira. Ostanita oba idealna; saj smatrate Vi in jaz idealnost kot predpogoj daljšemu delu. V boju s staro liberalno stranko in z novo sedaj še breznačelno stranko bi utegnila oba idealnost izgubiti. Kljub temu Vam pa vendarle svetujem, da v »Našem listu«, ako ostane v Vaših rokah izven nove stranke ne tirate preveč redakcije v smislu revije ampak držite se kolikor mogoče popularno in za aktualna dnevna vprašanja. Kolikor odobirate od mene člankov, Vas zaradi tega tudi opozarjam, da so isti skoraj bolj za revijo, nego za praktičen list in zaradi tega ne smete člankov rabiti prepogosto, ampak ako ne segajo v dnevno politiko, založite jih in porabite le sem in tje, da mašite vrzeli. Preveč liberalnega in politično-filozofskega ne spada v list, kakor je Vaš. V tem smislu ima dr. Robida docela prav, ker se jezi nad doktrinarizmom in frazami. Vi kakor moj nečak sta poštena toliko, da se pripravljata za članke in premišljujeta. Dr. Robida pa dobro ve, da pri današnjih političnih listih tega ni treba mnogo oziroma je dovolj, ako se misli od dne do dne, da se le ugaja vsakokratnemu razpoloženju ma[s] in političnih činiteljev.

Za sedaj torej mimo čakajte, kako se razvijejo pogajanja in ogibajte se posebno vsake polemike z »mladimi«.

Odkritosrčno Vas pozdravlja

Dr. H. Tuma

Opombe:

Kopija. Pisava ni Tumova. Datum pisma (13. 1.) ni natančno določen (kopija pisma je slaba).

Vašega lista od 11. t.m. sem bil...: V zadevi nastajajoče stranke je Jaklič v pismu napisal sledeče: »Glede šansa nove stranke pri volitvah izgleda stvar ne baš sijajno. Da volitve ne doneso stranki nobenega mandata, je več kot gotovo; in da so manjšine, na katere more upati, tako neznatne, da moralne koristi od njih ne bo imela - če bo sploh nastopila s kandidaturami. - V Ljubljani bi spravila skup - tako se računa - v najboljšem slučaju do 400 glasov malkontentnih; ti bi prihajali v poštev le kot jeziček na tehtnici. Ožje volitve so neizogibne, najbrž med liberalcem in klerikalcem. S pomočjo mladih in primerno agitacijo bi se dalo spraviti v ožjo volitev socialisti, ki bi potem čisto sigurno zmagal. Toda sedaj so »mladi« stranka in kot taka morajo imeti tisoč oziroma v ozirčkov na »deželov, na

agitacijo nasprotnih strank i.t.d. Prav tako obupni so izgledi v ribniški dolini, kjer so njih klijentela: krčmarji, trgovci, večji posestniki in učiteljstvo, kar je razvidno tudi iz izidov občinskih volitev v ribniški dolini. Pri državnozbornskih volitvah bodo ostali ti občinski prvorazredniki, ki jih je v tretjem razredu in kar nič več, ostali v neznatni manjšini. Pri zadnjih deželnozbornskih, torej kuralnih volitvah jim je do znatnejše večine pripomogla le - poleg belega lista - nesrečna kandidatura Šukljeto¹, ki jo bodo klerikalci v prihodnjic - kakor vem iz pozitivnega vira - zamenili z lokalno kandidaturo. Iz navedenega sledi, da nova stranka niti idealno, niti socialno ne pomenja nove smeri. Opirala se bude na iste socialne plasti kot liberalna, razvijala in zastopala nujno iste ideje: besedovala po enaki volilni pravici v obč. zastope in previdno zahvaljevala svojo eksistenco privilegijem, govorila o kmetu in mislila na trgovca oz. kramarja. V goli spremembi političnega personala, v tem prevajanju političnih postojank iz oseb na osebe ne vidim napredka, nobene sijajne politične bodočnosti; zato sem glede na njo absolutni brezverec. Ji stojim negativno nasproti in pozdravljam ta pojav le kot neobhodno in zdravo čiščenje prihodnega strankotvornega kadra. Mi - oz. jaz hočem principijelno novo stranko, ki bo imela eksistenčno pravico poleg klerikalno-agrarične proletarsko-socialistične in končno tudi - reorganizovane zmerno liberalne stranke (pol. izraz večine srednjega stanu!). - Vsi ki to hočemo, moramo iskati in najti formulo, ki bo vsebovala dovolj organizatorične in agitacijske moči, da osnuje stranko, kateri tekom generacije pripade politična moč, politično vodstvo. Poleg te formule treba zadosti politično sposobnih, delavnih, idealnih ljudi s disciplino. Zelo imam respekt pred klerikalizmom in socialno demokracijo, ker jima ne dostaja ne organizatorične ideje, ne političnih čednosti. Zato nimam prav nobenega respekta pred novo stranko, ker nima ideje, v kateri bi bila politična moč in potentia nagradena, in ker ne pozna sposobnosti, idealnosti, delavnosti in discipline. Dolenjsko stran kranjske dežele poznam. Kar se tiče socialne strukture, precej dobro. - Z aktiviranjem enake volilne pravice se politično aktivirajo močne plasti kmečkega prebivalstva - poljedelski proletariati, ki ga doslej ni šolala nobena politična stranka. Kakor je stara narodna stranka politično prebudila posvetno in duhovno inteligenco, kakor je liberalna prerodila obrtnika in trgovca, klerikalne kmete, kakor je socialna demokracija uvedla v politično areno industrijalni proletariati, tako se resnično novi stranki odpira akcijsko polje: politična organizacija poljedelskega proletarijata in močne kategorije parcelnega kmeta, kojega razmere se le formalno, ne pa v jedru, od poljedelskega delavca razlikujejo. Te sloje politične organiziranosti pa se da le z radikalnim socialističnim programom, ki prenese vsako klerikalno konkurenco. - Na Dolenjskem obstaja neko neizraženo nasprotje teh slojev do večjih posestnikov in spretna roka bi ga našla prav sigurno. In poleg tega revolucijska duša dolenjskega kmeta! - Notranjskih razmer ne poznam nič. Gorenjski kmet pa je konservativen, idiličen - vsaj okrog Loke. Toda kar bi rodila na Dolenjskem krepka propaganda, to bode sčasoma v gorenjski dolini opravila industrijalizacija. Tem potom ni daleč čas, ko bodo na Kranjskem politično zavladaile nižje socialne plasti in pa protiklerikalni element. In z izgledom na politični uspeh in moč, z izgledom na politično vodstvo, ki so ga klerikalci intelektualnim slojem iz rok izvili, bi se dalo te sloje politično preroditi, regenerirati - in s tem bi bil dan drug steber nove stranke, osnovane na radikalni socialistični osnovi. Intelligent, duševni proletarec izvečine, ki mu mora biti socializem, kot vredovanje dela, njegova življenska filozofija, se mora poročiti s slabotnimi sloji, če se hoče vzpeti do pol. moči, če si hoče ugotoviti materialne postulate in realizovati svoje kulturne ideale (cerkev etc.). To je skica politične ideje, ki vanjo verujem. Blagovolite mi izjaviti svoje mnenje. Izpeljati mislim to idejo v obširnejši politični študiji. Na podlagi te ideje sem bil pridobil ob prevzetju uredništva Dermoto v krog sotrudnikov. Pri sedanjih »novi« stranki pozitivno sodelovati ne mislim, ker je škoda vsake dobre stvari, da bi se v tem nesrečnem eksperimentu kompromitirala. Sedanji ljudje mi ne morejo dati poročstva v uspehu celega podjetja, sam pa bi si ga danes tudi ne mogel dati, ker nimam še zadostne izobrazbe in ne zadosti časa za politično delo. Vašem nečaku sem sporočil, da se je Slatnar² izjavil za izkjučnega lastnika N. L. [Naš list] in da ga izroča »novi« stranki v popolno uporabo. Sporočil sem tudi, da v tem hipu, ko se zgodi, odložim redakcijo, ker ne verujem v stranko in ker se pod jarem po nazorih tujih mi podjetij ne mislim. Dalje sem opozoril na to, da ustanove »novi« - v slučaju da N. L. ne dobé, nov list in ali ne kaže prepustiti N. L. proti primerni odškodnini, ki bi jo lahko uporabil v novo, na drugačnem krogu zasnovano podjetje. «

Nekaj pa moram takoj grajati... Dermotovo Poslano je bilo objavljeno v Našem listu (8. 1. 1907, šte. 2) in zadeva sestane 30. decembra 1906. Dermoto je obsodil »mladega« informatorja Slovenca (Slovenec 2. 1. 1907), ker je natolceval na njegov račun.

Pisal sem nečaku... Glej Ferdinand Lev Tuma!

1 Glej Fran Šuklje! Izvoljen je bil 4. januarja 1906 v skupini kmečkih občin na Dolenjskem.

2 Tiskar Slatnar v Kamniku.

Velecenjeni gospod Jaklič!

Na cenjeni list 22. / 1. t.l. Vam naznanjam, da mi bode pač težko mogoče poročati o reorganizaciji narodno-napredne stranke na Goriškem. Položaj pri nas je namreč docela drugačen, nego oni na Kranjskem, ker ima narodno-napredna stranka mnogo upanja, da prodre v vseh treh volilnih okrajih proti klerikalcem, ako ista nastopi edino. V vodstvo stranke so stopili sedaj mladi inteligentni elementi, od katerih je pričakovati, da delovanje napredne stranke predrugačijo in modernizirajo. Čakati je torej na uspehe volitev in način delovanja. Približno to so izrazili naši »mladi« v enem zadnjih člankov v Soči, kjer so postavili tezo: ne gledajmo nazaj, kar je bilo, pozabimo pa vse hibe in nasprotstva in pričinimo krepko z novim delom. Po mojem mnenju bode sicer težko resno preustrojiti stranko, ker je razmerje med listom »Soča« in stranko tako, kakor je med »Slovenskim Narodom« in stranko v Ljubljani. Značaj in stališče g. Andreja Gabersčeka kot lastnika Soče pa je še bolj ekskluziven nego dra. Tavčarja pri »Slov. Narodu«. G. Andrej Gabersček se smatra absolutnim gospodarjem političnega položaja in zlorablja one osebe, katere si na uprav pretorijanski način postavlja za kandidate in odbornike. Nevaren je tembolj, ker zna pri tem jako diplomatično in pokrito nastopati, tako da se posebno mladi, dasi še tako inteligentni ljudje, ne morejo orientirati nego čez 2 ali 3 leta. Njih delo izkoristi le za-se in za svoj list in kedar se mu kdo upre, postavi se zopet na lastne noge. Tako je naredil z dr. Gregorčičem, tako je naredil z menoj in tako bode delal, dokler je živ, ker ima to v značaju. Ta stvar je zame gotova, ker sem z njim intimno delal 7 let.

Vendar mlademu naraščaju ne smemo podirati sedaj v tem trenutku pred volitvami vsake nade in je edino pravo, ako se nastop reorganizirane stranke na Goriškem tudi od Vašega lista nekako pozdravi kot dober simptom s prispevkom, da pokažejo pa vspehi resno voljo odločilnih faktorjev.

Na zaupen shod danes niti nisev bil vabljen in če bi bil vabljen, bi tudi ne mogel iti na shod, ker zavijanj in laži g. Gabersčeka ne morem priznavati. Ako pa ista pobijam, pa škodujem tudi novi stranki. Zaradi tega mi ne preostaja drugega, nego primernim zaupnim potom poučiti mlade inteligente, ki stopijo v nov izvrševalni odbor, da bodo znali samostojno nastopati. Od tega nastopa je pa tudi odvisno, ali je potrebno, da jaz dejanski pozneje enkrat nastopim ali ne.

Ker je postala Vaša stranka, kakor kažejo sedaj vsa znamenja, le ožjekranjska stranka, tudi glede te nimam nobenega direktnega interesa več. Tudi glede te nove stranke nimam bog zna koliko upanja, ker je prepestro sestavljena. Torej tudi glede Vas je treba čakati človeka, ki bi rad načelno in sistematično delal. - Izjavil sem že svojemu nečaku in menda tudi Vam, da priznavam danes samo 3 načelne stranke, klerikalno, liberalno in socialno-demokratično. Če bi tedaj sploh pristopil h kaki stranki tako da bi bil vezan, bi pač pristopil le socialno-demokratični stranki. Ali tudi ta se tako levi in nima še preciziranega stališča glede

našega slovenskega naroda, med katerim moramo praktično delati, da mi ne kaže, izreči se zanjo. Zato sem mnenja kakor moj nečak in menda tudi Vi, kar ste tako lepo v Vašem predzadnjem pismu razložili, da je treba docela z novega nekako iz znanstvenega stališča pričeti, poiskati si poštenih ljudi in še-le, kedar in če se jih vdobi, mogoče bode z zavestjo in z ljubeznijo do stvari nastopiti.

Ako se Naš list proda, itak jenja Vaše direktno vplivanje na list; ako pa se odcepi list od nove stranke, pa nam bo mogoče izjavljati se in delati v ravno navedeni smeri.

Mogoče je, da bom v nedeljo v Ljubljani, ker imam neko pot v Novo mesto in se lahko eden ali drugi dan ustavim v Ljubljani. Porabim samo nedeljo, da se udeležim velikega koncerta v hotelu »Union«. Nečaku brzojavim, kedaj da pridem v Ljubljano.

Pozdrav Vam in nečaku

Opombe:

Kopija. Ohranjen sta koncept in kopija; pisava ni Tumova.

Na cenjeni list...: V dopisu z dne 21. januarja 1907 prosi Jaklič Tuma, naj napiše po zaključku shoda narodnonapredne stranke na Goriškem svoje razmišljanje o stranki. Soča (štev. 2, 3, 6, 8) je takoj po novem letu 1907 v nekaj člankih razpravljala o reorganizaciji narodnonapredne stranke na Goriškem. Reorganizacijo (predvsem nov program) je sprejel zbor v Gorici 24. januarja 1907.

Približno to so izrazili...: Ob koncu leta 1906 in v začetku naslednjega leta je goriška narodnonapredna stranka pričela reorganizirati svoje delo. V ta namen je objavila Soča serijo člankov pod skupnim naslovom Reorganizacija »narodno-napredne stranke« na Goriškem (prvi članek je izšel v štev. 101, 15. 10. 1906). Soča (š. 1. 1907, štev. 2) je objavila načrt programa stranke, v njem so pobude za združevanje narodnih sil, ki naj imajo pred sabo le splošne slovenske interese.

Na zaupen shod danes niti nisem bil vabljen...: Gre za sestanek pred zborom 24. januarja 1907.

Ker je postala Vaša stranka...: Tuma misli na novo slovensko gospodarsko stranko.

...kar ste tako v Vašem predzadnjem pismu...: Pismo z dne 11. januarja 1907.

Ako Naš list proda...: S tem v zvezi je Jaklič Tumi poročal 22. februarja 1907 naslednje: »Glede dogodkov v Lj. pisal bi Vam bil že preje, toda nečak mi je dejal, da Vam je o transakciji že poročal. - Nečak je prejel od gosp. stranke 1200 K in mesečnih 100 K - zavezan pa je sodelovati oz. urejevati list. Svoje solastništvo pri N. L. [Našem listu] je hotel odstopiti konsorciju, ki bi se bil zasnova iz skupine »Naših zapiskov«. Pridobil sem zapiskarje za to misel in potem sem se v njih imenu s Slatnarjem pogajal. Pogajanja so se razbila, ker ni S.[latnar] hotel ugoditi denarni zahtevi konsorcija za uredniški in sodrudiški honorar. Z današnjo številko odložim N. L. - ker mi nadaljno vztrajanje tudi iz gmotnih obzirov ni mogoče. S. išče meni naslednika.«

...da se udeležim velikega koncerta...: 27. januarja 1907 je bil v dvorani hotela »Union« koncert Glasbene matice.

4

V Gorici, 14 /4 [19]07

Velecenjeni gospod urednik!

Nimam rad, da se moji članki ekscerpirajo in krajšajo in tudi nimam rad, da se jih prinaša brez mojega podpisa. Tudi mi ni ljubo, da ste jeli prinašati moj članek o jugoslovanski ideji v »Našem listu«, ker se bojim, da mi očita dr. Ravniharjeva stranka nekonsekventnost. Ker ste pa že začeli z izdajanjem, nimam nič proti temu, da jih tudi dovršite. Dru. Ravniharju že sam pojasnim celo stvar. Vezati se zdaj ne morem ne z »Novo dobo«, ne z »Našim listom«, ker sta oba časopisa sedaj na jako prekerih nogah in človek sam ne ve, kam jadrati. Potreba je po novem časopisu, manjka pa organizacija in iskrenih ljudi. Čakam torej izid državnozborovskih volitev, katere nam gotovo ustvarijo kaj novega.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Tudi mi ni ljubo...: Gre za daljši članek Jugoslovanska ideja in Slovenci. Glej Cvetko Golar!

Dru. Ravniharju že sam...: Glej Vladimir Ravnihar!

Vezati se zdaj ne morem...: Nova doba, ki jo Tuma omenja, je kot glasilo slovenske gospodarske stranke izhajala od 16. februarja 1907 do 1. aprila 1908.

5

19 /7. 1913

Gospod
Milan Jaklič jurist
Spodnje Gameljne

Vaš list prejel sem s posebnim veseljem ter čestitam Vam in drju. Slancu. Ako imate količkaj dobre volje si izvojujete v kratkem samostojno eksistenco. Gledal sem z nezadovoljnostjo Vaše obnašanje, ker je bilo dejansko le ubijanje časa. Sicer prva leta Vašega žurnalističnega dela ostane trajna pridobitev za Vaše znanje in Vaš značaj, proti koncu pa je Vaše delo postajalo vedno bolj mehanično, za Vas brez haska in posedanje po kavarnah ubijalo Vam je tudi značaj. Odrtgajte se torej od dosedanjega življenja. Učite se svoje stroke, prost čas pa porabite, da se sprehajate po prosti naravi in utrdite telo. Hitro Vam minejo meseci do izpita. Leto prakse pa lahko porabite za samoizobrazbo ter Vam gotovo še ostaja časa za sodelovanje pri Zarji ali pri Naših zapiskih. Zame je naravnost higijenično, da poleg dela v pisarni delam tudi literarno in politično in veste, da turistike ne pozabim. Ako je zame to ugodno, računam da bo tudi za Vas. V nadi, da greste odločno svojemu eksistenčnemu cilju nasproti

s sodružnim pozdravom!

Opombe:

Kopija.

Vaš list...: 11. julija 1914 je Jaklič sporočil Tumi, da mu je dr. Karl Slanc obljubil pomoč (posojilo), da tako lahko opusti službo na uradništvu Zarje in dokonča študij. Iz uradništva je izstopil. Karel Slanc (1851-1916), pravnik, publicist in politik, propagator socializma.

6

14 /3. 1914

Sodrug
Milan Jaklič
Spodnje Gameljne
p. Št. Vid nad Ljubljano.

Čestitam Vam, da ste položili glavni izpit in prav iskreno želim, da odpravite v najkrajšem času še tretjega. Zanimalo me bo izvedeti, kam se potem obrnete, svetoval bi Vam pač, da vstopite v sodno prakso in če le mogoče pri sodišču v Trstu, ker se tako privadite laščini in Vam je pot odprta po celem Slovenskem. Kedar mi sporočite, da ste odložili zadnji izpit, Vas gotovo povabim na sodelovanje pri Naših zapiskih. Izmed zrele akademične inteligence sedaj nimam nobenega sotrudnika.

S sodružnim pozdravom!

Opombe:

Kopija.

Čestitam Vam...: Jaklič je Tumi 12. marca 1914 sporočil o opravljenem sodnem izpitu in rigorozu.

RIHARD JAKOPIČ

Rihard Jakopič (1869-1943), slovenski slikar, duhovni in organizacijski vodja impresionistične skupine, je leta 1909 z velikimi gmotnimi žrtvami sezidal Jakopičev paviljon v Ljubljani. Odprl ga je z umetniško razstavo, ki si jo je Tuma ogledal.

Gorica, dne 25. 11. [19]09

Velecenjeni gospod!

Na zadnji slovenski razstavi umetnin v Ljubljani, kupil sem malo skico našega A. Bucika za K 60, katere pa do danes nisem še prejel. - Prosim vas za pojasnilo, kako to, da se mi slika ne določje. -

Žal mi je sicer, da nisem mogel pridobiti lepšega dela, no, izkazal sem vsaj dobro voljo po svojih močeh ter vzel malo delce sodeželana Bucika, kateremu priznavam lep talent. -

Pričakujem prijaznega odgovora belčim

odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija. Naslovljenec je razviden iz Tumovega pripisa s svinčnikom na kopiji.

Na zadnji slovenski...: Razstava v Ljubljani je bila odprta 12. junija 1909.

Prosim Vas za pojasnilo...: Rihard Jakopič je odgovoril z dopisnico 30. novembra 1909: »Oprostite, da Vam nisem odposlal slike od g. Bucika, ker sem imel mnogo nujnega opravila z urejanjem sedanje razstave. Jutri Vam jo gotovo odpošljem po pošti.«

...delce sodeželana Bucika...: Avgust Andrej Bucik (1887-1951) je bil rojen v Trstu, srednjo šolo je obiskoval v Gorici in na Dunaju študiral najprej gradbeništvo in nato slikarstvo. Kasneje se je uveljavil zlasti kot portretist. Na razstavi v Jakopičevem paviljonu je razstavil Portret matere in Pokrajino.

IVAN JANESCH

Goriški trgovec Ivan Janesch je imel prodajalno jestvin na korzu G. Verdija števil. 41.

28. /3. 1911.

Gospod
Ivan Janesch, trgovec
Gorica.

Na Vaš cenjeni list od 27. t.m. Vam naznanjam, da moja žena ne namerava opustiti Vaše trgovine, marveč sedaj večkrat vsled mojega priporočila jemlje pri Delavskem konsumnem društvu. Bili smo pri Vas vseh 17 let, kar se strežemo, vedno zadovoljni, pri Konsumnem društvu pa jemljemo le zato, da dajemo dober vzgled delavskim družinam, ki se same premalo strežejo lastega društva. Da bi kakega Vašega konkurenta podpiral, nismo imeli nobenega razloga. Postrežemo se torej tudi od sedaj naprej pri Vas ter upamo, da nas postrežete dobro, kakor sedaj.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenjeni...: Janesch je Tumo vpraševal, če res namerava »mojo štacuno zapustiti ter si družega trgovca iskati.«

...pri Konsumnem društvu...: Podružnica Delavskih zadrug v Gorici.

Odvetnik v Voloskem Konrad Janežič (1867-1945) je v dopisu dne 9. oktobra 1911 vprašal Tumo, ali ga je Trgovska - obrtna zadruga v Gorici izbrisala iz članstva. V Voloskem je imel Janežič pisarno skupaj z dr. Ivanom Povšičem, sicer je deloval v hrvatskih organizacijah v Voloskem. Kasneje je živel v Kamniku.

25. /10. 1911

Velecenjeni gospod
dr. Konrad Janežič,
odvetnik
Volosko.

Poročam Ti, da sem pri Trgovsko-obrtni zadrugi konstatiral, da nimaš nobene obveze več. Dgovoril bi Ti takoj, a ker je bilo vse v redu, sem list založil in Ti šele danes odgovarjam na Tvoj list od 9. n. Jaz sem izstopil iz zadruge že leta 1906, ker je že takrat bilo zame gotovo, da mora zadruga postati solventna. Videl bi bil lahko to vsakdo, ki količkaj pozna zadružništvo in denarne razmere, a bilo je vse epo toliko časa, da je bilo prepozno. Saj ni druge pomoči, nego da se kaka češka banka loti organizacije znarnih razmer v naši deželi. Žal pa je tudi v tem oziru jako neugodno, kajti vsi gospodje, ki načeljujejo znarnim zavodom na jugu, vsaj kolikor sem prišel v dotiko z njimi, niso sposobni za organizatormo delo. o pač zavodi, ki eskontirajo, prodajo in kupujejo papirje, lepega finančnega znanja in zmisla za trgovino in dustrijo pa nisem našel nikjer. Za Slovence in Hrvate, vidim, je še najboljši sistem klerikalnih zavodov, uterega bi karakteriziral z besedami: ne tikaj se, česar ne razumeš.

S pozdravom

ombe:

pija.

Slovence in Hrvate...: Očitno misli Tuma na posojilnice in hranilnice sistema, kot ga je zasnoval Friedrich Wilhelm Raiffeisen (1818-1888).

CIRIL JEKOVEC

Ciril Jekovec (1881-1957) je navezal pisne stike s Henrikom Tumo leta 1903. 9. aprila tistega leta se je Tumi zahvalil za naklonjenost v zvezi s prošnjo za zaposlitev (glej Josip Ferfolja). Leta 1903 se je Jekovec vpisal na Visoko tehnično šolo v Pragi, kjer je študiral strojništvo in zemljemerstvo (diplomiral leta 1914). Med študijem je pobudil izdajanje lista Slovenski tehnik (1906-1907; izšlo vsega 9 števk). Po diplomi leta 1914 se je preselil v Argentino, kjer je bil zelo aktiven v organizacijah jugoslovanskih izseljencev. Leta 1925 je ustanovil večjezični list (slovenščina, češčina, srbohrvaščina) Gospodarstvo, aktivno je sodeloval v tisku slovenskih izseljencev v Argentini (Duhovno življenje, Nova domovina, Lipa). Dolga leta je služboval v patentnem uradu zasebne družbe, ustanovil je tudi argentinsko društvo za boj proti raku.

[27. IV. 1907]

Velecenjeni gospod!

Poznam Vas kot redaktorja »Slovenskega Tehnika«, iz Vašega pisma in po priporočilu Vaših ošolcev.

Nazori, katere razlagate v svojem pismu od 18. t.m., so jako stvarni in zanimivi, treba bi bilo le leti, da bi bila vsa akademična mladina takega mišljenja, kakor ste Vi, kajti potem bi zlahka in v kjrajšem času premenili in uredili vse naše gospodarske razmere. Največje narodovo gorje za nas Slovence je samo to, da naša akademična mladina ni imela in menda tudi še nima smisla za gospodarsko delo. Lov za uradniško karijero ali kvečjem za odvetniško je približno vse stremljenje našega akademika in kor hitro ima zadnje državno spričevalo v žepu.

Za podporo, kakršno Vi prosite, ustanovili smo društvo »Radogoj«. Ako bi bilo dijaštvo do sedaj volnovalo svoje dolžnosti, ako bi se le količkaj zavedalo potem ko stopi v javno službo žalostnega položaja, katerega je samo zavzemalo za časa študij, potem bi Radogoj danes procvital in bi tudi Vas ikazal za podporo na to društvo ali pa bi Vam bržkone niti ne bilo treba obračati se na zasebne osebe ampak ste vedeli, da z Vašimi spričevali in v Vašem položaju za gotovo vdobite podporo od dijaškega uštva »Radogoj«. Znana Vam je seveda žalostna istina, da od vseh onih številnih dijakov, ki so vdobili osojilo pri »Radogoj«, skoraj nikdo ne vrača dobljenega posojila nazaj, marveč se naši izobraženi akademiki v službah cinično nasmehujejo onemu človeku, ki trdi, da je njihova moralna dolžnost, da dobljena posojila vmejo, vedoč, da jih nikdo ne more siliti za vračilo, ker so posojilo napravili kot akademiki.

Moj odgovor pri Vas, ako bi se držal svojih načel, bi bil približno ta-le:

Moja mati ni pismena, ni izobražena Dolcnjka, učila me je vedno, da je dolg najgrša stvar na svetu da je najemanje dolga prvi korak v pogubo. Zavedam se vedno tega visoko etičnega navka. Zato sem si i svojih službah vedno prihranil stotak za bodoče. Tako sem si ga prihranil kot privatnik - osmošolec za iverzo in tako sem se izšolal tudi vsa 4 leta univerze, ne da bi se vrnil le trenutek do doma, dokler nisem nel državnega spričevala v žepu. Vrnil sem se sicer nazaj praznih rok ali tudi brez dolga. Že ko sem bil zskulant mi je naravnost vsilil bogat nekdanji sošolec dr. Kotnik tako posojilo kakor ga prosite Vi. Očital i je, da je nespametno od mene mučiti se z instrukcijami in posebnimi zaslužki, ko sem gotov svoje rrijere in mi da on drage volje 2000 K v mesečnih obrokih toliko časa, da ne pridem do samostojnega

mesta in ne bom sposoben vračati posojilo zopet v obrokih. Edini ta dolg sem storil v svojem življenju in ta pekel me je v dušo takrat ko sem ga dobil in ga imam še danes na vesti. Tudi po sedanjem svojem življenju sem se prepričal, da še tako intenzivno duševno in telesno delo človeku ne škoduje, ampak ga krepi in da ga uničuje edino le okras. Tedaj iz lastne izkušnje in po takih nazorih bi Vam bil brez družega odbil Vašo prošnjo in bi jo z lahko vestjo tudi v današnjem položaju.

Ne smatrajte pa te besede kot očitane, marveč smatrajte jih nasprotno kot dokaz, da spoštujem Vaše delovanje in stremljenje, ko sem kljub takim nazorom odločil podpisati menico poleg g. Ivana Hribarja.

Vračam Vam v prilogi spričevala, katera sem prejel od g. župana Hribarja ter Vas pozivam, da skrbite za zavarovanje in za življenje v znesku 2000 K.

Zanašam se na Vaše besede, da pošteno vrnete posojilo, ali za slučaj bolezni in smrti bodete pač uvideli, da je od mene le realno ako zahtevam, da se zavarujete. Pošljite torej menico in zavarovalno polico g. županu Hribarju, od koder jih dobim jaz in Vam jih vrnem naravnost v Prago.

Želeč Vam, da v najkrajšem času položite izpit

s pozdravom

Opombe:

Kopija. Rokopis ni Tumov. Datuma pisma ni mogoče razbrati.

...v svojem pismu od 18. t.m....: To pismo je ohranjeno. Jekovec se je sklicujoč na stike, ki jih je navezal s pomočjo Ferfolje leta 1903, obrnil do Tume s prošnjo, da bi mu bil za garanta (enega od dveh, drugi naj bi bil Ivan Hribar) pri najetu posojila 1000 kron pri Celjski hranilnici; denar bi mu omogočil, da dokonča študije.

Nazori, katere razlagate...: Jekovecovo pismo je obširno, v njem opisuje svoje poglede na vključevanje mladih strokovnjakov v slovensko družbo:

»Zelo rad bi videl, če bi mogel dobiti to podporo in v tej obliki posojila, ne miloščine, ker bi tako rad ostal kot tehnik na Slovenskem, ker bi moral kot strokovnjak delati samostojno in ne kot uradnik. Dal sem vprašati pri celjski Zvezi, če bi mi ista hotela dati posojila 1000 na ta način, a potem še 2000 za nadaljnjo izobrazbo, kje na Nemškem ali v Ameriki, zlasti ker imam znanje s Teslino sestro z Reke, kjer sem bil na gimnaziji¹. Bil bi potem pripravljen, prevzeti tehnično organizacijo onih gosp. moči, kar jih imajo na razpolago njene članice, toda nisem dobil odgovora. Pri nas mora biti človek vesel, kadar izreče kako samostojno, našim razmeram odgovarjajočo misel, da ga ljudje ven ne vržejo in ne smatrajo za norca in ekscentričnega človeka, kaj šele, da bi se dobre misli dobro plačevalo kot drugod. - Gorenja stvar se mi zdi važna, ker sem na podlagi dosedanjih skušenj in razmišljanj prišel do tega nazora, da Slovenci glede gospodarskega razvika nimamo fizično časa, da bi čakali, da se nam vzgoji in razvije dosti posameznikov podjetnikov, da smo navezani na združništvo, kjer imamo pa zopet ogromno moči lahko, ker Nemcev se bomo pač težko obranili, če jih bomo samo posnemali in rabili enako orožje kot oni, če ne bomo iskali ka svojega, česar nasprotnik nima, a to je pri nas človek. Žrnjav pravi nekje v svoji knjigi: »Die Nationaleconomie muss den Menschen erst finden.«² Kot je organizacija literature v Mohorjevi družbi in Slov. Matici svoj čas odgovarjala res špecijelno našim potrebam, kot smo to vstvarili sami iz sebe za sebe, enako moramo iskati tudi sedaj na gospodarskem polju svojih faktorjev in svojih oblik. A zato se mi zdi najvažnejše združništvo, in sicer iz tega vzroka: v njem ni treba posameznih ženijev, temveč se že srednji talenti integrirajo v tako ogromno celoto, da se nam največjih individualistov kapitalistov med tujci ni treba bati. Primer: angleški delavci so brez posebnih ženijev organizirani v tako močno konsumno zvezo, da so lani imeli 200 milijonov čistega dobička ter 100.000 lastnih uslužbencev. Zato odkritosrčno povedano, mi je zelo žal, da se na moj predlog ni reagiralo v Celju, ker sem vas »na iglah«, ko premišljujem, kako veleugoden položaj imamo doma. Pomislite, kako smo se Slovani, zlasti mi mali Slovenci »dvignili« v 50 letih vkljub vsem činiteljem, ko je razumništvo stopilo k ljudstvu in poprijelo njegov jezik. Kar se je vršilo pred 50 leti na splošnem početnem polju kulturnem, se godi danes na gospodarskem: probujamo se. In pomislite sedaj, kakšnega pomena bi bilo, kaj bi lahko dosegli, če bi inteligenca spoznala, kot je spoznala glede jezika, sedaj glede socialnosti: stopiti k ljudstvu. A forma tega je tu vse i v teoriji i v praksi, je to visoka šola življenja, kjer ni šolnin, kjer je treba samo oči in možgan, kar je toliko lažje za človeka, ki je po svojih študijah še bolj za to nagnjen in ki je vržen vsled gmotnih razmer sredi tega življenjskega toka, da mora v njem plavati. Videl sem tu revščino delavcev a še bolj nevaren vpliv velikih posestev, in danes morem reči, da bilance posameznih tvrdk še niso narodno gospodarstvo, a namen njegov niso številke, temveč ljudje. Če bomo vstanavljali tovarne, a izpraznjevali kmečko zemljo, izginejo. Šele če bomo vpoštevali vsakega posameznika, če se inteligenca zave in združi s svojim delom interese najširših slojev, potem se obdržimo, potem postanemo nepremagljivi. Najlepši vzgled za moje trditve so slučajni kot ga navajate v članku v »SI. Teh.«, kjer tehnik ni dobil druge službe, kot v Berlinu³. Če stojim na denarnem stališču, je dosegel svoj namen, ker ima lepo plačo. Toda vsa moja notranost se upira tej trditvi; kaj mi pomaga najlepša plača, če pa delam za tujo firmo, ki z menoj zasluženi denar obrača za moderno okupacijo naše zemlje. Ne, to ni narodno gospodarstvo. Tudi to ne, če bi bil v delu pri slovenskem kapitalistu, ki jemlje polju delavce, da se izpraznjuje zemlja, da se jo pod nič prodaja tujim kolonistom, a del ljudi gre v mesto proletarijat, drugi del pa v Ameriko. Zato je treba organizacije, kjer bo namesto podjetnika posameznika vas, zadruga, da imajo namesto enega interes na stvari vsi. V prvem slučaju je tehnik istotako izkoriščen, kot delavec, samo da sme cilindar nositi, v drugem šele on dobi mesto, ki mu gre. A sam vzgojen v mali vasi, pol na kmetih, pol med delavci vem, kako izvrsten material je naše ljudstvo. Se ve, brez dela to ne pojde.

Lepo bi se dalo delati doma, toda če ne dobim sedaj niti tega, za kar sem se danes obrnil na Vas in na ljublj. župana⁴, kaj mi preostaja drugega, kot misliti na uradno mesto na železnici, ali pa iti k tujim tvrdkam v Berlin, v Budapešto etc., kar mi zlasti vsled znanja jezikov ne bi bilo težko. Čudite se v »Omladinii«⁵ našim tehnikom, da so birokratje, toda vzemite moj slučaj, ali bi mi bilo kaj zameriti, če bi se pobirokratil, zadovoljen, da sem enkrat pri »kruhu«. A zlasti začetek razvoja zahteva močne ljudi, ni zadosti le strokovna izobrazba, temveč tudi splošna. Ker ravno ta nam omogoči najti dobre misli in pokaže, da marsikaj ni tako težko, kot se zdi. Našega Tehnika smo vstanovili npr. trije dijaki brez krajcarja vsled praktičnega načina administracije, ozir. ekspedicije, a dajemo ga 20.000 izv. mesečno - zastoj. Tudi to je dokaz, da je denar le tehnično sredstvo, nikakor pa ne glavni ali mogoče edini gosp. činitelj, da je tak činitelj pred vsem misel, duševna energija v primerni obliki. Človeštvo je nastalo s tem, da si je razvilo možgane in roko, prva činitelja kulture sta bila misel in delo, potem ni prišlo dolga tisočletja nič, a šele zadnjih 100 let denar.

V zadnjih 2 štev. Našega lista pišete,⁶ da se mora združiti prakso in teorijo in da naj se porabi slov. tehnike, kolikor jih že je. Vsaka teorija, ozir. načrt razpada v posamezne praktične korake, katere se mora enega za drugim izvesti. Tudi moja zadeva je tak korak, in kot praktičen človek vidite, da sem ji dal praktično obliko, Vas ne velja nič a meni pomore več kot nekaj stotakov direktne podpore. A zapomnite si to: samostojnega človeka podpiranje, kot se danes dijaštvo podpira, ubija, žali. Pomislite si ta nesmisel: že 12 let, kar hodim v šolo, se je zahtevalo od mene vedno najpred odlična spričevala, predno se mi da podporo, a zraven se me ni vprašalo, če sem suhega kruha sit. A nisem bil odličnjak tekem teh let, nisem dobil podpore, toda kje so danes tisti pridni vzori, ki so hodili z mano v šolo, najpridnejši od njih so šli - duše past, a sam vendar ne morem da bi ne bil zadovoljen s tem, kar sem vključil danim razmeram dosegel, ker sem človek, ki ni zaprek smatral za opravičilo brezdelja, temveč ki menim, da so zapreke zato tu, da se premagajo ali pa obidejo. Zato se tudi ne vdam še takoj, tudi če bi tega posojila ne dobil, ker smatram Slovenijo za najboljšo Ameriko, poskusim ostati na ta način doma, da z omenjenim kolegom začneva z njegovim denarjem na svojo roko gospodariti. In če bi od začetka ne bilo drugega jesti, kot suhi kruh, vegetarica in abstinenta sva, iti mora. Šele če bi on ne mogel še dobiti svojega denarja, ker še ni polnoleten, šele potem bi se obrnil v tujino, toda tedaj temeljito.

Vse te stvari Vam nisem pisal le zaradi svoje prošnje na Vas, temveč sem Vam tako nameraval pisati, ko sem čital Vaš članek o našem Tehniku, za katerega se od Slovencev inteligentov doslej dejansko razven par drugih zanimata samo Vi⁷. A ker življenje jemljete resno, ne površno, kot večina tzv. slovenske javnosti, bo gotovo dobro, da pogledate malo tudi za kulise prvih elementov novega toka, ki more prinesiti Slovincem doslej popolnoma neznane misli in neznano metodo in tehniko življenja. Vendar prosim, da smatrate vsebino pisma kot popolnoma zaupno, pisal sem Vam, ne komu drugemu, ker če sem bil danes

koliko obširnejši pri predstavljanju, še ne sledi, da bi to bilo namenjeno vsakemu, zlasti ker bi potem stvar izgledala kot beračenje in sentimentalnost; a sentimentalen in nežen človek nisem, ker za take stvari nisem imel nikdar časa. Tudi v svojih najburnejših letih namreč nisem pesnikoval. Že takrat sem bil imoran misliti in izvajati, a stara navada železna srčaja. Če pridete na sokolski zlet, bi rad z Vami govoril.«

nekdanji sošolec dr. Kotnik...: Ignacij Kotnik (1856-1948), služboval je kot notar v raznih krajih na Primorskem. odločil podpisati menico...: Tuma je sicer Hribarja v dopisu 24. aprila 1907 z zadevo seznanil in ga prosil za mnenje. Ko mu je Hribar sporočil 26. aprila, da gre za garanta, je dal Tuma svoj pristanek, o tem je obvestil tudi Hribarja (glej Ivan Hribar).

čujite torej menico...: 21. aprila je Jakovec sporočil Tumi, da je Hribarju poslal svoje dokumente, 26. aprila je te dokumente poslal Hribar Tumi. Jekovec se je z Tumi za pismo od 27. aprila zahvalil z obširnim dopisom z dne 6. maja 1907 in sporočil poleg drugega, da je začel urejati zadevo glede življenjskega zavarovanja. benem pa je znova razlagal svoje poglede na družbo zlasti v zvezi s Tumovo zahtevo, da veže svoj garantski podpis s pogojem življenjskega zavarovanja editojemalca:

Da zahtevate zavarovanje, se mi zdi popolnoma naravno v danih razmerah, kjer se gre le za interese posameznih oseb, ko smo glede gospodarskih strani svojega življenja takorekoč še v predpotopnih razmerah. Toda tudi take malenkosti nas mnogo učijo, ker kažejo, da moramo stremeti naprej. To raztepeno ali razbito stanje gospodarstva od osebe do osebe, prepuščanje razvoja razmer takozvanim slučajnostim mora odstopiti mesto organizaciji, stremeči za notri popolnoma zavedno in sistematično, torej nekaki birotehniku. Potem bi v podobnem slučaju kot je moj nastopil odločujoče namesto osebnega socialnega interes, to je, ne bi bilo samo v moj prospah dobiti podporo, temveč družba bi uvidela, da je predvsem njen prospah, da ljudje primerno zmogni in voljni, stanejo v njenem okolišju, potem bi ne bilo treba posamezniku zavarovati svojega življenja, temveč družba bi hitela, da bi si zavarovala aktivne posameznike, da bi to energijo regulirala, pripravila zanje potrebne predpogoje za razvitek, kot stavimo vodi vodovode, elektriki žicevode, da oboje prepeljemo kamor potrebujemo. Smejal bi se danes vsakomur, kdor bi danes sistematično razbijal kole, in valil kamenje v dobre vodne sile, da bi se mu voda izstopiljši čez bregove, zlila na vse štiri strani. Toda ne smejmo se sami sebi, da delamo isto sistematično na duševnem polju: ljudje kot Tesla, Fabjani, Jager itd.⁸ se nam razutekajo v svetlu, gubimo tako svojo narodno živčno energijo, bogateč z njo tujino, kateri smo jo celo sami izredili. To je vprašanje modernega nemčurstva in razvoja. To se je pojavljalo doslej le na političnem, resp.[ective] jezikovnem polju. Zoper to vprijeti še danes, ker se to predvidi, zoper moderni pojav istega človeka izkrivljuje pa molčimo, ker je pri narodnogosp. pojavih za primerno ocenitev istih predpogoj, ki more postati usode poln za premalo razvit narod, namreč tova višina dušev. stališča, da se more v tako razmeroma razširjenem obzoru opaziti in pregledati pojave, ki so bistveno odločilni. A seve je tu mogoča ista napreška, ki jo delamo napram političnemu renegatstvu: krivi so nam samo zunanji vzroki, zabavljamo in bojujemo se samo proti odpadnikom, proti posledicam vzrokov, katerih nočemo spoznati in pripoznati. Isto je z novo obliko odpadništva. Ni v Vas še toliko socialne zavesti (ne mislim politični socializem istih demokratov, temveč širši in poglobljeni kulturni socializem), da bi spoznali, da in zakaj je v interesu celote pripraviti posamezniku doma pogoje razvitka, da smo še vedno tako nepredvidni, da mislimo, da je človeku, ki hoče delati in vsvarjati, sploh mogoče obstajati in delati v razmerah, ki še niso dosegla tega minimalnega razvitka. S tega stališča sem šel tudi, ko sem se obrnil glede tega denarja na Vas in g. župana Hribarja. Vsa moja izobrazba me je namreč uvedla do trdnega prepričanja, da zasluži le oni človek ime kulturnega posameznika, ki se razvije harmonično. Zato sem Vam dejal že zadnjič, da cilj nar. gosp. so bilance denar. zavodov in tovarn. Celotno nar. gospodarstvo je namreč opravičeno, če ni namen samemu sebi, temveč sredstvo v dosego smotra, široka in ved tega važna podlaga za ostalo poslopje cele kulture. Zato je tudi v življenju vsakega posameznika točka, kjer prestane biti živalska pridnost opravičljiva, je maksimum, čez kateri se ne sme; a v svojem življenju sem bil že toliko vztrajen, priden itd., da vidim, da bi stvar ne bila več ekonomična. Čutim v sebi voljo in rožnost za delo, ki ni več mehanične narave; iz česar pa ne sledi, da nisem preh. dela več zmogel ali voljen, temveč da sem razvit in zmogel takega, da bi o premehanično neekonomično zlasti s stališča sedanje slovenske socialnosti, kjer je tako malo ljudi. Popolnoma analogno je n.p. z Vašo pisarno, katero mi vidite kot glavni faktor prepuščaje drugim prepisavanje konceptov, kopiranje, znamkanje etc. Skratka, tudi moja mati⁹ me je naučila tekem let s svojimi kronami pokojnice delati prave čudeže kako obrtni dobro vinar, tako da sem danes nekadilec, abstinent in deloma vegetarec, zato tudi nisem nikoli delal olgov, ter tudi ta tisočak ni moj zasebni dolg, temveč ga smatram kot dolg slovenske družbe napram sebi v njenem interesu, ker ga bom s svojim delovanjem pač nekolikokrat preplačal, ker sem človek, ki ima veselje in voljo do življenja tehtne vsebine. - V ozki zvezi s temi izvajanjmi je vspešna organizacija, dogoja, ki je ravnokar načeloma sklenil, da ne bo prevzemal podobnih jamstev. Cinizem, o katerem govorite, je precej resen memento Slovincem, naj bi se pravem času revidiralo in sicer temeljito, to vprašanje, ki tako jasno kaže, da je naša visokošolska gospoda izobražena le formulistično, da pa je v moralnem iru toliko, kot nula; zdi se mi to zelo resna stvar, ker kako naj ti ljudje vodijo narod, ko baš s tem ravnanjem dokazujejo, da nimajo niti dejanske kulturne izobrazbe, niti značajnosti, a še manj intencij, inicijative ter volje, izvajati kake večje misli, širšega obsega razen žepa. Le tisti človek more podobno ravnati, ki ni izobražen. Kakor hitro imam kake jasne in krepke nazore, mora v meni že po prirodnem zakonu nastati težnja, to vresničiti, iz česar se more sklepati, da človek, ki ničesar ne teži izvesti, tudi nima sploh nikakih smotrov in njih se tičeče izobrazbe. Reforma bi se začela s tem, da bi se vrglo iz šole versko vzgojo in deljalo izvedljivo higijeniko.«

- 1 Jekovec je maturiral na gimnaziji na Sušaku (1902), sicer pa je bil rojen v Ljubnem.
- 2 Sociolog in filozof Ivan Žmavc (1871-1956) je v Bernu leta 1906 izdal knjigo Elemente einer allgemeinen Arbeitstheorie.
- 3 Slovenski tehnik 1/1906, šte. 3.
- 4 Ivan Hribar.
- 5 Tumov članek Nekoliko besedij o organizaciji naših študij (Omladina 3/1906, 177-179).
- 6 Verjetno misli Jekovec na Tumov članek Kritično pismo (1907, šte. 18-20).
- 7 Članek Morituri vos salutant (1/1906, šte. 2 in 3).
- 8 Fizik Nikola Tesla (1856-1947) ter arhitekta Maks Fabjani (1865-1952) in Ivan Jager (1871-1959).
- 9 Jekovčeva mati Marija (rojena Kapus) je umrla avgusta leta 1913.

Gorica, 20. /6. [19]07.

Velednjeni gospod!

Vaš cenjeni list sem prejel danes ter mi je jako žal, da mi sporočate, da Vas zavarovalna družba ni sprejela.

Prejel sem tudi povabilo kluba slovenskih tehnikov na sestanek, katerega se pa žal ne morem deležiti, ker ne pojdem na vsesokolski shod, dasi me tja nekoliko mika. Šel bi za gotovo, ako bi bilo slovensko sokolstvo častno zastopano. Ker tega ni in ker tudi zame ni drugega pozitivnega dela, me ves sijaj avnosti sam ne more izvabiti v lepo zlato Prago. Zadoščal bi sestanek slovenskih tehnikov na sebi, ako bi pričakoval pozitiven rezultat. Glede na naš političen in gospodarski položaj pa ni misliti, da se v par mesecih a stvar urediti. Smatram za predpogoj sanacijo našega političnega življenja in ta se ne da doseči drugače ego potom opozicije našega ljudstva proti lastni inteligenci. Premišljam, kako rešiti vas dilema in zato tudi isem goden za sestanek, ki bi moral imeti pomen, kakor ga slovenska tehnična mladina namerava.

S srčnim pozdravom

Gospod
Ciril Jekovec, tehn.
Praga
Trojanova II

Opombe:

Kopija. Rokopis ni Tumov.

Vaš cenjeni list...: Jekovec je pisal Tumi pismo 14. junija. Odklonitev banke Slavija je za Jekovca pomenila, da je »stvar zame rešena. 6 mesecev ne morem viseti v zraku in posojilo sem hotel dobiti zato, da bi si mogel sedaj nekaj mesecev odpočiti. Zato odidem v kratkem iz Prage.«

...ker ne pojdem na vsesokolski shod...: Shod je bil v Pragi od 28. junija do 2. julija 1907.

Glede na naš politični...: Tuma seveda misli na sodbe, ki mu jih je Jekovec sporočal v svojem pismu z dne 6. maja 1907.

...zato tudi nisem goden...: V pismu z dne 14. junija 1907 je Jekovec svoj odhod iz Prage povezal tudi z usodo Slovenskega tehnika in zapisal: »Ker je pa en član konzorcija Slov. Tehnika že eno leto tudi proč, a tretji tudi nima časa, pomeni to konec lista v sedanji obliki. Klub zato skliče ob sok. [olskem] zletu sejo in povabi tiste slovenske vdeležnike, ki bi se za to zanimali, da se pogovorimo, kako bi se napravilo prehodni korak razvitka: list prenesti domov in mu dati trdno zaslombo v stalnem društvu absolv. tehnikov. Če bi zadeva Vaše Blagorodje zanimala, upam, da se vidimo na tem sestanku, če pridete na zlet.« Jekovec je v Pragi še naprej študiral, leta 1909 je diplomiral iz strojništva, kasneje še iz zemljemerstva.

PAVEL JELOVČAN

Kurat z Livka Pavel Jelovčan (1888-1929) je z razglednico (31. 8. 1926) sporočal Tumi, da bo zbiral toponomastično gradivo območja Kobariškega (glej pismo Tume Virgilu Ščeku 15. 7. 1926).

TEREZINA JENKO

Terezina Jenko (1858-1938) je pisala Tumi 18. marca 1902, 30. septembra 1902, 5. junija 1906 in 15. marca 1908. Ohranjen je Tumov odgovor na zadnje pismo. Jenkova je pisala o ustanovitvi »ruskega krožka« v Gorici. V pismu dne 15. septembra 1908 pa je prosila Tumo za mnenje, če bi bilo v Gorici morda mogoče najti službo za njeno hčer zdravnico in za zeta, prav tako zdravnika. Njena hčerka Eleonora je končala medicino v Petrogradu, z možem živita v Königsbergu. Tu jima življenje ne prija, hotela bi v Rusijo, a čakata, da se tam razmere uredijo. Sedaj iščeta mesto nekje na jugu, kjer bi bilo mesto za specialista za oči, živčne in interne bolezni.

24. /3. [190]8

Veleccnjena gospa!

V Gorici so razmere za zdravnika-specialista za oči, živčne in interne bolezni neugodne. Imamo že specialista za bolezni na očeh in ušesih v osebi gda. drja. Dereanija, za otroške in interne bolezni pa drja. Breclja. Eden teh gospodov je klerikalec, drugi pa liberalec, torej nam lahko zdravita vso politično družbo in tretje stranke pa še nimamo, katera bi se dala zdraviti.

Pač pa je Gorica precej malenkostno mesto in le iz tega stališča bi se dalo svetovati ženi - zdravnici, da se naseli v Gorici. To bi bilo nekaj novega in menda bi Vaša gospa hčerka tudi dobila svoj zdravniški delokrog.

Morda bi bilo ugodnejše še, iskati si mesta v Trstu, dasi je tudi tam že slovenski naraščaj, je vendar mesto tako obsežno in bi se tudi tamkajšnji krogi začeli zanimati za žensko zdravnico. V tem oziru bi Vam mogel dati svoje mnenje g. dr. Gustav Gregorin v Trstu. Končno opažam, da je Gorica preobložena z zdravniki, Italijani in Nemci, in da je konkurenca zaradi tega težka, ker dobra polovica teh zdravnikov gmotno jako dobro stoji ter izvršuje prakso bolj radi imena nego radi zaslužka. Kmečka okolica pa da jako malo zaslužiti. Inteligentni, moderen zdravnik pa v Trstu gotovo najde eno najlepših torišč za izvajanje svoje prakse.

Vsikdar pripravljen Vam vstreči beležim z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

V Gorici so razmere...: Okoli leta 1907 je bilo v Gorici 18 zdravnikov in dva zobozdravnika. Dr. Ernest Dereani je bil okulist in otorinolaringolog (stanoval na Stolnem trgu), dr. Anton Brecej (1875-1943), ki je deloval tudi v politiki (SLS), pa v Gosposki ulici Poleg njiju je bil prvi Slovenec le še dr. Aleksij Rafael Rojic (1844-1927).

...dati svoje mnenje g. dr. Gustav Gregorin...: Mnenje dr. Gregorina ni poznano. Pač pa k temu dodamo, da je bila prva slovenska zdravnica v Trstu Nada Slavik (1895-1924), hčerka tržaškega odvetnika Edvarda Slavika. Eleonora Jenko (por. Groyer) pa je pred prvo svetovno vojno službovala v Istri, nato je bila zdravnica v Ljubljani.

IVAN JERAM

Ivan Jeram je skupaj s tajnikom (podpis nečitljiv) socialističnega društva »Naprej« v Idriji podpisan na dopisu Tumi (15. 4. 1920). Sporočata, da jima je Ivan Svetik iz Pluženj izročil Tumovo pismo; dejavnost v zvezi z organiziranjem članstva in naročanjem na Delo je v teku. Tumo vabita, naj pride čim prej na javni shod v Cerkljo. V organizaciji je 140 ljudi.

V drugem pismu (8. 6. 1920) pa Jeram prosi Tumo, da bi zastopal Občno konsumno društvo v Idriji zaradi obravnave vojne škode v višini 36.000 kron. V pismu prosi dalje, da bi pripravili politični shod v Idriji, Cerkljem in Otaležu. Tuma mu je odgovoril 12. junija (pismo ni ohranjeno). V odgovoru na to pismo Jeram 15. junija 1920 predlaga, da bi bila politična shoda 27. junija in sicer dopoldne v Idriji, popoldne v Cerkljem. Četrto pismo (27. avgust 1920) je namenjeno Tumi in Regentu. V njem Jeram sporoča, da je prejel vabilo za sestanek v Gradišču 4. in 5. septembra 1920 ter za zbor v Trstu (12. 9. 1920). 15. avgusta 1920 so imeli občni zbor društva Naprej. Omenja pa, da so prišli v nov odbor ljudje, ki ne razumejo niti socializma, niti komunizma. Spravili so se tudi na konsumno društvo in osebno na Jerama, ki je pri društvu tajnik. Zato, da se rešijo ti notranji spori, vabi Tumo in Regenta v Idrijo na sestanek 1. septembra 1920.

ANTON JERNEJČIČ

Anton Jernejčič (1875-1921) je v tržaškem socialističnem gibanju deloval že pred prvo svetovno vojno. Bil je v vodstvu tržaške JSDS, vodil je organizacijo »Ljudski oder« in nastopal na mestnih volitvah kot kandidat JSDS. Bolezen mu je po

prvi svetovni vojni onemogočila, da bi aktivneje deloval v socialističnem gibanju. Na prvi povojni konferenci (april 1919) je postal član deželnega odbora slovenskih socialistov na Primorskem, nato pa je bil poleg Tume in Regenta član izvršnega odbora socialistične stranke Italije za Julijsko krajino. Po razkolu v socialistični stranki je ostal socialist.

Sodrug Jernejčič

[po juniju 1919]

V prilogi Vam vračam zaupana lista Naprej in Bakljo ter pismo sodruga Igljiča z zahvalo. Čital sem z zanimanjem seveda poročilo o sebi smeje. Pismo Igljiča je zanimivo ali poznate razmere v Ljubljani ravno dobro in bi vse to, kar pripoveduje, uganil sam. Vendar srčno hvalo tudi za to pismo.

Ponovno Vas prosim, da obvestite sodruga Kleinmayerja, da v nedeljo ne morem nikamor na shod, ker moram zaradi železničarskega štrajka odpotovati že v soboto zvečer v Gorico in če bi tudi v soboto ne bilo vlaka nedeljo peš čez Kras.

S srčnim pozdravom

Članek za Bakljo pripravim te dneve, ker mi danes ni mogoče. Na vsak način pa drugi teden, ter ga pošljem na Vaš naslov Caffè Union.

Opombe:

koncept.

Priloge Vam vračam zaupana lista...: Tuma omenja glasilo JSDS Naprej in socialno-politično revijo Baklja, ki je izšla julija 1919 le enkrat (urednik Nino Furlan).

Prvi podatek o tej reviji kaže, da je pismo nastalo v drugi polovici leta 1919, saj je nedatirano.

al sem z zanimanjem...: Poročilo o dozdevni Tumovi smrti (glej Anton-Nino Furlan).

la obvestite sodruga Kleinmayerja...: Glej Ferdo Kleinmayer!

noram zaradi železničarskega štrajka...: Verjetno splošna stavka v takojmenovani Julijski krajini (20. - 21. 7. 1919) kot protest proti tuji intervenciji v sovjetski sferi.

imek za Bakljo...: Glej Anton (Nino) Furlan!

PAVLA JESIH

Pavla Jesih (1901-1976) je bila med vodilnimi slovenskimi alpinisti. Začela je plezati v severni steni Triglava (1926), v kateri je speljala štiri prvenstvene smeri. Svoje plezalne vzpone je popisovala v Planinskem vestniku.

20. sept. 1934

Gdč. Pavla Jesihova
Ljubljana
Florjanska ulica 42

Velescenjena gospodična!

Dr. Kaltenecker, znan alpinist iz Dunaja, katerega gotovo Vi tudi poznate mi je pisal zaradi Vaše nezgode, češ, da je slišal, da nameravate radi končne operacije v Parizu. Pravi, da imajo sedaj na Dunaju profesor dr. Lorenza Böhlerja, Dunaj XX Spital der Arbeiterunfallversicherung, ki je pravi čudež operaterja. Če se so se mu posrečile že neverjetne operacije. Dr. Kaltenecker se kakor sploh za slovensko turistiko še ne zane, tudi za Vas kot znano alpinistko zanima ter Vam sporoča naslov veččaka operaterja s toplim poročilom.

Meni osebno dr. Böhler ni znan, ako bi reflektirala na kako intenzivnejšo operacijo, bi bil pa popravljen še nadalje poizvedovati ter Vam sporočiti rezultat. Ker [o] Vas vem [da ste] že doma upam, da se Vaše stanje tako izboljšalo, da utegnete ozdraviti tudi brez posebnih daljših operacij in da nam ostanete v Ljubljani še naprej kot alpinistinja.

Ustrežete mi, ako mi na kratko sporočite ali reflektirate na kako daljše posredovanje ali ne.

Z iskrenimi alpinskimi pozdravi

Vaš

Opombe:

priloga.

Kaltenecker...: Odvetnik Paul Kaltenecker.

Priloga Vaše nezgode...: Pavla Jesihova se je 18. avgusta 1933 ponesrečila pri plezanju (v navezi z Jožetom Lipovcem) v steni med Mojstrovko in Travnikom.

Prvi podatek o tej nezgodi kaže, da je pismo nastalo v drugi polovici leta 1933, saj je nedatirano. V tem padcu je Jesihova dalj časa okrevala. Svoj zadnji veliki vzpon je opravila v navezi z Jožo Čopom v severni triglavski steni (Čopov steber) med 26. in 30. septembrom 1935.

LEOPOLD JONKO

Župan in trgovec v Bovcu Leopold Jonko (1876-1961) je bil rojen v Loki pri Črnomlju. Bil je nečak Matije Jonka (glej Županstvo Bovec).

Veledenjeni gospod
Leopold Jonko
župan
Bovec.

Stavbena zadruga v Trstu (Cooperativa edilizia) se je zglasila v moji pisarni naj bi posredoval, da bi sprejeli zadrugo v družbo, ki se menda ustanavlja za izkoriščanje vodopada Boke in Plužnje.

Pristop močne stavbene zadruge bi gotovo koristil namenom družbe ker se s tem pritegne interes delavstva in tudi vlada. Priporočam se, toraj, da mi na kratko blagovoljno sporočite v kakem stanju se nahaja to vprašanje.

Z odličnim spoštovanjem

Prip

Opombe:

Kopija.

Stavbena zadruga...: Glej Cooperativa edilizia della regione Giulia (Trst)! Ta zadruga je opravljala obnovitvena dela na Bovškem, po nastopu fašizma je prenehala in obnovo na Bovškem so izvajale druge družbe in zadruge (Carnica, Società ricostruzioni itd.).

JUGOSLOVANSKA SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA (Ljubljana)

Jugoslovanska socialdemokratska stranka je bila ustanovljena v Ljubljani (15. - 16. 8. 1896). Tuma se je stranki po letu 1903 približeval, nazadnje se je odločil, da tudi formalno vstopi v stranko (9. 3. 1908). Potlej je deloval kot aktivist in ideolog stranke. Po desetih letih dela je zaradi razprtij v stranki (opozicija socialistične mladine) prenehal sodelovati v strankinem glasilu Naprej (od aprila 1918) in se umaknil iz izvršnega odbora JSDS. V drugi polovici leta 1918 je zlasti obsodil približevanje socialistične stranke takoimenovanim meščanskim strankam, zelo vneto pa je posegel tudi v polemiko o bodočnosti Trsta (Der Kampf, La Lega delle Nazioni).

Trst, dne 26. oktobra 1918.

P.T.

Tajništvo jugoslovanske socialdemokratske stranke
(Uredništvo lista »Naprej«)
v Ljubljani

Prejel sem vabilo od 23. t.m. na sejo širšega izvrševalnega odbora in na zaupno konferenco, oboje za dan 1. novembra t.l.

Na konferenco in na sejo ne pridem, pač pa podajam sledečo izjavo.

Obnašanje vodilnih članov jugoslovanske socialno demokratične stranke in članov izvrševalnega odbora je v nasprotju s temeljnimi načeli socijaldemokratične stranke. Po teoriji ustanovitelja socijaldemokratične stranke, Karla Marxa, in glavnih zastopnikov in naslednikov njegovih idej, je socijalistično gibanje predvsem socijalno in gospodarstvo. Zaradi tega je najvažnejše torišče vsake socijalistične stranke socijalna in gospodarska organizacija. Proletariat pa potem te organizacije ne pride nikdar do končne veljave, marveč le potem političnega boja internacijalnega proletariata, organiziranega v političnih socijaldemokratičnih strankah. Dočim je strokovna in gospodarska organizacija zadnji temelj osvoboditve in razvoja, pa je politična socijaldemokratična stranka in politični boj edino sredstvo, da se proletarijat polasti politične moči in državne uprave ne v svrhu, da drži politično državno organizacijo v obliki, kakor danes obstoji, marveč, da to obliko razruši in ustvari novo obliko socijalistične države.

Socijalno demokratična stranka ne more torej biti drugačna, nego politična stranka, zastopnica ideje in teorije Karla Marxa. Proletariat se mora torej v socijaldemokratični stranki organizirati za politični boj, da razruši sedanjo obliko države; ta pa je kapitalistična-narodna država.

Nesmisel je torej, da socijaldemokratična stranka sodeluje pri izgraditvi novih nacijskih držav, marveč mora že sedaj stati edinole na stališču, da je ustanovitev novih kapitalističnih in narodnih držav onemogočiti.

Vsled tega mora biti vsak socijalist-marxist proti sodelovanju socijaldemokratične stranke v narodnih svetih ali večah.

Le s tega stališča bo mogoča ustanovitev nove internacijonale, ustanovitev katere je po svetovnih dogodkih gotova in neodloživa.

Po obnašanju članov izvrševalnega odbora je podpisaneu odvzeta mogočest sodelovati v izvrševalnem odboru pri zastopanju gori navedenih idej.

Izvrševalni odbor jugoslovanske socijaldemokratične stranke je danes sestavljen izključno iz zastopnikov konsumnih zadrug, strokovnih društev in upravnih uradnikov strankinih institucij.

Smatram vse te člane po obnašanju zadnjega časa kot nesposobne zastopati kaj drugega nego socijalne in ekonomične interese delavstva kot stanu, ne pa slovenskega proletariata brez razlike in ozira na kak posamezni stan. Pri zadnji seji so si člani izvrševalnega odbora dovolili proti stališču podpisanega le posmehovanje, zaradi tega tudi vidi podpisani, dokler so razmere v izvrševalnem odboru take, kot popolnoma neplodno in nepotrebno njegovo soprosvetovanje in sodelovanje pri vprašanjih, katera so na dnevnem redu vabila na sejo širšega odbora.

Kolikor se tiče zaupne konference jo podpisani smatra kot enako neplodno. Dokler namreč slovenska socijalna demokracija stoji na doslednem nacionalističnem stališču, ne more se govoriti o preureditvi socijalnih organizacij.

Dosedaj so bile vse te urejene na podlagi zakonov kapitalistične in nacionalistične države ter bo vse strankine institucije preurediti edinole s pogledom na novo socijalistično državno obliko, katere temeljne orte mora politična socijaldemokratska organizacija šelej začrtati. Ker pa slovenska socijaldemokratska stranka danes zavzema, kakor rečeno stališče oblike stare države, smatram kot popolnoma neploden odgovor o institucijah, urejenih v okviru in po obliki kapitalistične in nacionalistične države.

Gotov sem, da svetovni dogodki princesejo gibanje socijalno demokratičnih strank velikih kulturnih narodov tudi med slovenski proletarijat in takrat bo potrebno tudi moje delo in čutim se sposobnega po rudapolnem dolgotrajnem delu, da bom pomagal pri ustvarjanju nove organizacije socijalistične družbe.

Opombe:

Opomba. Kopija je v nekoliko skrajšani in jezikovno izčiščeni obliki objavil Dušan Kermavner v ZA (369-370), v odlomkih pa je besedilo objavil tudi v opombah k umovim spominom (IMŽ 466).

Na konferenco in na sejo...: Tumo je JSDS povabila (dopis 23. 10. 1918) na sestanek izvršnega odbora (sklican za 1. 11. 1918). Na sestanku naj bi govorili o plošnem političnem položaju in tudi o imenovanju socialistov in njih predstavnikov v Narodni svet oziroma Narodno vijeće (glej ZA 369 v opombi).

JUTRO (Ljubljana)

Dnevnik Jutro je izhajal v Ljubljani od 24. avgusta 1920, zadnja številka je izšla 9. maja 1945. List je bil med obema vojnoma vodilno glasilo slovenskega liberalnega tabora, izdajal ga je poseben konzorcij.

22. decembra [192]8

P.t.
Uredništvo »Jutra«,
Ljubljana.

Prosim, da prinesite članek za nedeljsko številko »Jutra« ali tudi božično številko o Cvetišićevi knjigi »Sa planina i gora« z mojim podpisom. - Ako bi ne bil za Vašo rabo, opozorite me, da ga upotrebim drugam.

Z odličnim spoštovanjem

1 članek.

Opombe:

Opomba.

Prinesite članek...: Članek je z naslovom Naše planine in gore objavilo Jutro (30. 12. 1928, številka 304). O objavi je Tumo obvestil Stanko Kosovel v dopisu z dne 22. decembra 1928. Vjekoslav Cvetišić (1881-1959) je bil hrvatski pripovednik. Knjiga, o kateri je Tuma poročal, je izšla v 4 delih (1925-1933), prinaša storjeve planinske spomine.

16. avgusta [192]9.

P.t.
Uredništvo dnevnika »Jutro«
Ljubljana

Prosim, da pod naslovom »Turistika« priobčite sledečo vest:

»Meseca julija izvršila sta znana turista Marko Pibernik-ova in Edo Držaj težko turo čez Gamsov lob in vzhodni del severne stene Mangarta. Turo so odlični nemški alpinisti poizkušali izvesti zaman ter jo z dr. Kugy izrekel kot neizvedljivo. Letos pa je stena padla ter sta to, eno najtežjih tur v Julijskih Alpah, zvršila slovenska alpinista.

Od 9. do 13. avgusta t.l. pa sta zmagala severno steno Triglava in sicer srednji steber, ki vrhuje v očki 2464 m Skalaša, Pavla Jesih-ova in Milan Gostiša. Prenočevala sta štiri noči v skalah, prestala dvakratihar docela razpostavljena ter sta čila in zdrava izvršila to, menda do sedaj najtežjo turo v naših Alpah. Tudi ta pristop so najodličnejši nemški alpinisti poizkušali zaman, šele našim plezalcem se je posrečil prvi ristop.

Srednja triglavska stena ima sedaj tri smeri: Slovensko vzhodno, prvič izvedel dr. Henrik Tuma, rednjo Nemško v različnih varijantah, prvič Domenigg izvedel in dr., in tretjo, Skalaško smer, katero sta zvedla Jesih-ova in Gostiša.

Obe dve turi zahtevata občudovanja vredno spretnost, moč in energijo. Ako zahteva triglavska tura vredno moč, zahteva eksponirana mangartska stena izredno tehniko ravnotežja. Tako naša mladina tekmuje spešno z najodličnejšimi alpinisti prvih kulturnih narodov.«

Zahvaljujé se

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Opomba.

Uredništvo dnevnika...: Na kopiji dopisa je naslovnik Jutro vpisan s svinčnikom, prav tako pa ime dnevnika Slovenec. Tuma je poslal vest obema dnevnikoma. Jutro je vest objavilo 18. avgusta 1929 (številka 192), Slovenec (številka 186) istega dne.

...turista Marko Pibernikova...: Glej Mira Marko Debelak-Deržaj in Edo Deržaj!

...zmagala severno steno Triglava...: Glej Pavla Jesih! Milan Gostiša-Mustang (1905-1940), slovenski plezalec.

Srednja triglavska stena...: Tuma je opis osvajanja in premagovanja severne stene Triglava poenostavil. Prvi Slovenec, ki je steno preplezal, je bil Trentar Andrej Berginc (1867-1926), Karl Domenigg (ok. 1868-1950) je bil le eden izmed Nemcev, ki so do leta 1906 opravili uspešne vzpone. Tuma je steno prvič preplezal leta 1910 v navezi s Trentarjem Jožetom Komacom-Pavrom (1862-1939).

3

Ljubljana, dne 23. I. 1934.

P.n.

Srčno hvalo za priobčeno sliko mojega vnučka Matička ter prosim, da mi vrnete poslano sliko. Ob enem Vas prosim, da mi sporočite točen naslov stalnega sotrudnika »Jutra« o akvaristiki, gospoda, ki se podpisuje O. S.

Zahvaljujem se v naprej, ostajem

z odličnim spoštovanjem

P.n. Uredništvo dnevnika

»Jutro«

Ljubljana,

Knafljeva ul.

Opombe:

Kopija.

...da mi vrnete...: Uredništvo Jutra je z dopisom od 25. januarja 1934 fotografijo vrnilo. Fotografija s skrajšanim člankom je izšla v Jutru 21. januarja 1934 (štev. 16); v članku je povedano, da gre za vnuka »nestorja naših planinarjev« Matička Tumo (r. 1. maja 1931); sin Jaroslava Tume. Uredništvo Jutra pa inicialk O. S. ni odkrilo!

4

6. februarja [193]5.

P.n.

Uredništvo »Jutra«

Ljubljana

Knafljeva ul.

Današnjemu člančiču: »Spomin na dr. Franca Zbašnika« moram dodati popravke; ker sem šelej naknadno prečital koncept:

V 13. vrsti prve strani mora stati »Pintar« mesto »Pinter«; v 17. vrsti »Ivana Levca« mesto »Franca Levca«; ter »učitelja« mesto »učitelj«; v 22. vrsti »Pintar« mesto »Pinter«.

V 1. vrsti druge strani naj stoji »prof. latinščine Wiesthaler« mesto »prof. latinščine prof. Weisthaler«; v 11. vrsti »prepričanje« mesto »preprijanje«; v 11. vrsti od spodaj gori »tako« mesto »rako«; v 8. vrsti od spodaj gori za besedo »mesta«, naj stoji vejica; istotako v naslednji vrsti za besedo »hranilnic«, v 5. vrsti od spodaj gori naj stoji »Često pa me je Zbašnik zabaval«.

V 2. vrsti tretje strani gre za stavkom: Čudno itd. klicaj (!); v predzadnji vrsti iste strani mora stati ime »Pintar« in ne »Rutar«; »Ogrin« in ne »Ogrinc«.

S prošnjo, da navedene napake popravite, beležim

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Današnjemu člančiču...: Članek je prišel v štev. 32 Jutra (8. 2. 1935), uredništvo ni v celoti upoštevalo Tumovih popravkov. Poleg Franceta Zbašnika (glej F. Zbašnik) se omenjajo še Luka Pintar (glej L. Pintar), urednik in literarni zgodovinar Fran Levec, šolnik Ivan Levec, leksikograf in literarni zgodovinar Fran Wiesthaler (1849-1927) ter slikar Simon Ogrin (1851-1930).

JOHANN KAISER

Železniški uslužbenec iz Trbiža Johann Kaiser je naveden v seznamu Tumovih zaupnikov. Ko se je Tuma lotil poleti 1920 oživljanja socialistične organizacije v Kanalski dolini, mu je ime Kaiserja sporočil Anton Steinwender iz Raibla.

1

Görz, den 18. Juni 1920

Genosse Kaiser Johann
Stationsaufscher in Tarvis.

Durch Genossen Anton Steinwender in Raibl habe ich Ihre Adresse. In Folge der veränderten politischen Verhältnisse ist es dringend notwendig die Genossen deutscher Sprache an die Organization der Venezia Julia anzugliedern. Zu diesem Behufe werde ich am 11. Juli um 9 Uhr vorm. in Raibl eine öffentliche Versammlung abhalten und die politischen Ortsgruppe in Raibl konstituieren. Nachmittags circa 3 Uhr könnte ich eine zweite Versammlung in Tarvis abhalten.

Ich ersuche mir bekannt zu geben, ob die Verhältnisse in Tarvis darnach sind, um eine kräftige Orstgruppe zu bilden. An die politische Ortsgruppe in Tarvis könnte man auch die Genossen von Weissenfels und Thörl angliedern. Falls die Genossen in Tarvis für die Errichtung einer politischen Ortsgruppe sind, ist es nötig, dass sogleich die Vertrauensmänner in dem verschiedenen Ortsschaften der Umgebung von Tarvis ernannt werden. Dieselben hällten eine 5 gliederigen provisorischen Ausschuss der

olitischen Ortsgruppe zu erwählen, damit nach Schluss der Versammlung die Konstituierung der Ortsgruppe
ogleich stattfinden könnte.

Die Versammlung würde ich im eigenem Namen anmelden und bitte um Angabe des Lokales,
edenfalls bis längstens 27. 1. M.

Eine dritte Ortsgruppe wäre in Malborghetto zu gründen unter Anschluss der Genossen in
analtal.

Ersuche mir die Vertrauensmänner für Scifnitz, Malborghetto, Ugovitz, [nečitljivo] und Pontebba
itteilen zu wollen.

In Erwartung einer gefälligen Antwort

mit socialem Gruss

pombe:

opija.

urch Genossen Anton Steinwender...: Glej A. Steinwender!

auch die Genossen von...: Navedena kraja sta Bela peč in Vrata.

Görz, den 28. Juni 1920

Genosse
Johann Kaiser
Tarvis

Unter Bestätigung den Empfang Ihres Werten vom 26. Juli teile ich mit, dass in Folge der
erkehrsverhältnisse und nachdem die Genossen in Raibl ebenfalls eine öffentliche Versammlung
ünschen, die Versammlung im Tarvis anstatt drei Uhr Nachm. vormittags 9 Uhr stattfinden müsste. Eine
irekte Eisenbahnverbindung zwischen Görz und Tarvis ist nach 16.15 bis 23.10.

Nachdem in Goggau keine Eisenbah[n]station ist müsste ich unbedingt in Tarvis übernachten und
a mir die Verhältnisse in Tarvis unbekannt sind, ersuche ich Sie mir ein Übernachtungslokal in Tarvis
orsehen zu wollen. Seinerzeit übernachtete ich als Tourist öfters im Hotel wäre in der Eisenbahnstation.
Venn es möglich ist reservieren Sie mir dortselbst ein Zimmer, damit ich nachts dasselbe vorbereitet finde.

Wenn Sie mir auch gütigst angeben, wie weit die Entfernung zwischen Goggau und Tarvis beträgt.
Nachdem ich am selbem Tage von Goggau nach Tarvis zu Fuss gehen werde, wäre es mir bedeutend lieber,
Venn die Versammlung in Tarvis selbst abgehalten werden könnte. Die Versammlung ist nicht nur für die
isenbahn bestimmt, sondern für die ganze deutsche Bevölkerung in Tarvis und Umgebung.

Nach meiner Meinung wäre es deshalb angezeigt die Versammlung in der Stadt selbst abzuhalten.

Ich erwarte Ihre Antwort in kürzester Frist, um die Versammlung rechtzeitig an das Comisariat
anmelden zu können.

Mit socialem Gruss

pombe:

opija.

nter Bestätigung...: Kaiser je Tumi odgovoril 26. junija, da bi bilo lahko zborovanje v Gornjem Kokovem v gostilni Leonhardta Grollitscha. Obenem je Kaiser
: sporočil, da se je del zaupnih mož (predvsem železničarjev) preselil v avstrijsko republiko.

Gorizia, li 7 luglio 1920

Genosse
I. [J.] Kaiser
Tarvis.

Bestätige den Empfang des Werten vom 3. 1. M. und gebe bekannt, dass die öffentliche
ersammlung in Tarvis Gasthaus Florina in Grünwald für den 11. um 9 Uhr dem Commissariat regelmässig
ngemeldet ist.

Ich werde am 10. Juli mit dem direkten Zug in Tarvis 23. Oktober eintreffen und im Hotel Mörtel
bsteigen. Ich danke Ihnen für die gefällige Vermittlung.

Am 11-erde ich mit um 8½ Uhr im Gasthaus Florian einfinden und ersuche die Genossen,
elche sich für die Versammlung interessiert haben zu einer vertraulichen Besprechung zu erscheinen. Diese
st unbedingt notwendig um mich über die Verhältnisse im deutschen Teile der Venezia Julia zu
nterrichten.

In der Erwartung, dass diese erste Versammlung der socialistischen Partei in Tarvis einen
ünstigen Einfluss auf die weitere Entwicklung der Partei haben wird

mit socialem Gruss

pombe:

opija.

estätige den Empfang...: Kaiser je v pismu z dne 3. julija 1920 sporočil, da bo zborovanje v Grünwaldu pri Trbižu v gostilni Florian. Kaiserjevo pismo je
dpisal še nekdo z nečitljivim podpisom.

und im Hotel Mörtel...: Tumi je v istem pismu Kaiser sporočil, da so mu rezervirali prenočišče v trbiškem hotelu Mörtel.

...zu einer vertraulichen Besprechung...: Kaiser je Tumo namreč prosil, da bi ga na kratko obvestil o programu zborovanja. 5. julija je Tuma obvestil civilni komisariat v Trbižu o shodu v Trbižu in pisal, da je program zborovanja: »Organizzazione comunista della Venezia Giulia«. Zbora v Trbižu (gostilna Florian) in Rablju (dvorana gostilne pri pošti) je napovedalo tudi Delo (9. 7. 1920, šte. 23).

4

Görz, den 21. August 1920

Genosse
Johann Kaiser
Stationsaufseher
in Tarvis.

In Folge Überbürdung war es mir nicht möglich während der Ferien zu erscheinen, wie es mir auch leid tut, dass es bisher nicht gelungen ist, die deutschen Genossen politisch gemeindeweise zu organisieren.

Am 4. und 5. September findet in Gradisca der Landesparteitag am 11. und 12. September in Trieste der Regionalparteitag. Ein wichtiger Punkt der Tagesordnung ist die Angliederung der deutsch- und slavisch sprechenden Genossen an die allgemeine Organization. Deshalb ist es von Wichtigkeit, dass die deutschen Genossen Ihre Vertrauensmänner auf den Parteitag entsenden.

Wollen Sie sich daher bemühen, dass Ihre Eisenbahnerorganization nach Trieste un[d] Gradisca delegiert.

Ich empfehle jedoch den Tag der Ankunft und die Zahl der Delegierten früher nach Triest und Gradisca »Secretariato del partito socialista italiano, a Gradisca« und detto a Trieste anzumelden.

Die Versammlung findet in ebiden [ibidem] Orten im Volkshaus (Casa del popolo) statt.

Mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

...dass es bisher nicht gelungen ist...: Shoda v Rablju in Trbižu sta bila sicer prepovedana, vendar sta bila izvedena v zaupni obliki (Delo 16. 7. 1920, šte. 26). Tuma sodi, da je bila agitacija le uspešna.

Am 4. in 5. September...: Zborovanje je bilo zaradi stavke odpovedano.

**FRAN KALIN (Kristjan Ergaver, Anton Stibilj, Štefan Kompara,
Franc Lokar, Karel Slokar)**

Gorica, dne 5. maja 1920

Sodrug
Fran Kalin, Ajdovščina
Kristjan Ergaver, Šturje
Anton Stibilj, Ustje
Štefan Kompara, Lokavec
Franc Lokar, Lokavec
Karel Slokar, Cesta

Za nedeljo 9. t.m. ob 9 1/2 dopoldne v prostorih Bratina napovedal sem javni shod za Ajdovščino in okolico z dnevnim redom:

- 1/ »Organizacija slovenskega proletariata«,
- 2/ knečko vprašanje.

Obračam se na Vas, kot priporočenega zaupnika stranke, da se zavzamete v svojem kraju in okolici za agitacijo od moža do moža, da shod častno uspe. Po shodu se ustanovi politična strokovna in gospodarska organizacija.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija. Fran Kalin iz Ajdovščine je prvi naveden na Tumovem dopisu imena; imena vseh je Tuma pripisal na kopijo dopisa.

Za nedeljo...: Shod se je uresničil (Delo 7. in 16. 5. 1920, šte. 12 in 13).

DER KAMPF (Dunaj, Praga)

Der Kampf je bilo teoretično glasilo avstrijske socialdemokratske stranke. Izhajalo je v letih 1908-1934 na Dunaju in v Pragi. V Pragi je revija Der Kampf izhajala od maja 1934 kot prvi letnik.

1

Triest, den 25 Februar 1918.

P.T.
Redaktion des »Kampf«
in Wien V./1.
Rechte Wienzeile Nro. 97

Unter Bestätigung des Empfanges des Betrages per K 96.- an Honorar für meinen Artikel »Zur südslavischen Frage« im Heft 2 dieses Jahres, übersende ich in der Anlage die Fortsetzung der Artikelserie,

zunächst die Beziehungen der Slovenen und Italiener, um in der Folge die Stellung Triests, Dalmatiens und Istriens zwischen Südslaven und Italienern zu erö[r]teren.

In der Erwartung, dass der mitgeteilte Artikel bereits im nächsten Hefte Nro. 3 des Kampfes erscheinen kann

mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

...für meinen Artikel...: Izšel je v šte. 2 (str. 78-94).

...übersende ich in der Anlage...: Gre za članek Die nationale Grenze zwischen Slowenen und Italieneren. Izšel je v šte. 5 in 6 (str. 324-330, 329-402).

2

23. März 1918.

P.t.
Redaktion des »Kampf«
in Wien V./1.
Rechte Wienzeile Nro. 97.

In der Anlage übermittele ich meinen dritten Artikel der Serie zur südslavischen Frage. Als 4. Artikel folgt »Istrien und Dalmatien«.

Mit sozialem Gruss

Beil. a)

Opombe:

Kopija.

In der Anlage...: Tretji Tumov prispevek za revijo Der Kampf je bil članek Triest, ki je izšel v avgustovski (šte. 8) in septembarski številki (šte. 9). Četrtri najavljeni članek ni izšel.

3

Görz, den 18. September 1919.

Administration
der Revue »Kampf«
Wien

Als Abonnent zahlte ich den Abonnementspreis pro 1918 im vorhinein und erhielt Nro. 1-11. Infolge der Kriegsereignisse ist Nummer 12 ausgeblieben und ersuche ich diese Nummer gefälligst einsenden und bekanntgeben zu wollen, ob ich gegen Zahlung des betreffenden Abonnementspreise auch die Nummern pro 1919 erhalten kann.

In Erwartung einer Antwort

mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

4

Görz, den 29. November 1919

An die
Administration der socialistischen Revue Kampf
in Wien.

Bereits vor etlichen Wochen wandte ich mich an die Administration des Kapf [des Kampfes] um Kompletierung der Revue, auf welche ich seit der Gründung treu abonniert bin. Von Jahrgang 1918 fehlt mir die Nr. 12, das Abonnement habe ich vollständig bezahlt. Es liegt mir daran auch den Jahrgang 1919 vollständig zu besitzen. Ersuche daher die Administration um Einsendung der Nr. 12 des Jahrganges 1918 und des vollständigen Jahrganges 1919.

Gleichzeitig abonniere ich mich auch für weiteres auf den Jahrgang 1920. Nachdem der Geldverkehr zwischen Deutschösterreich und Italien nicht eröffnet ist, erlaube ich mir anzufragen, in welcher Weise ich die Zahlung des Abonnements ausführen könnte. Ich habe bei der Postsparkasse in Wien [nečitljivo] konto und könnte den Abonnementsbetrag ohne weiteres in alter Kronenwährung anweisen.

In Erwartung einer wohlwollenden Antwort zeichne ich

hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

5

Görz, den 26. Jänner 192

An die Administration
des »Kampf«
in Wien.

Bereits dreimal habe ich um Einsendung des Hefes 12 Jahrgang XI welches ich im Abonnement im Vorhinein bezahlt habe, geschrieben. Nebstbei bestellte ich Jahrgang XII pro 1919 und Jahrgang XIII für das lauf. Jahr. Bis heute bin ich ohne Antwort. Ich war Abonnent bisher auf alle Jahrgänge I bis XI und in letzter Zeit auch Mitarbeiter, deshalb glaube ich auf Berücksichtigung rechnen zu können. Den Abonnementspreis pro 1919 und 1920 könnte ich im Scheckverkehr der Postsparkasse in Wien alter Kr. Währung anweisen. Ich ersuche um Angabe des nötigen Betrages.

Mit socialen Gruss

Opombe:

Kopija.

Bereits dreimal...: Ohranjena sta le dopisa z dne 18. septembra in 29. novembra 1919.

6

li 12. Jänner [192

Administratione
des Kampf
Wien

In der Anlage übermittele ich L 10.- als Abonnementspreis des Kampf pro 1923 und ersuche um regelmässige Zusendung.
Mit besten Grüßen an alle bekannten Genossen in der Amministration und Redaktion

zeichne ich

L 10 als Beilage

Opombe:

Kopija.

7

Görz, am 7 Februar 192

Administration »der Kampf«
in Wien

Ersuche mir bekannt geben zu wollen, ob ich die rückständigen No. der »Kampf« per 1919, 1920 1921 erhalten kann und zu welchem Preise. Gleichzeitig abonniere ich den Jahrgang 1922 und werde sogleich nach Erhalt der Hefte den Preis mit Wege der Wiener Filiale der Adriatischen Banke anweisen.
Per 1918 habe ich wohl alle No. erhalten, es ist jedoch Titelblatt und Inhaltsverzeichnis aus[s]tändig und ersuche um gleichzeitige Einsendung mit der No. per 1922.

Mit socialem Gruss

Opombe:

Kopija.

8

li 11. Dez. 192

Administration der Revue
»Der Kampf«
Wien

Bestelle pro 1924 den Kampf und lege L 15.- = K 45.000 bei.
Ersuche mir Bekanntgabe des Bezugspreises pro Jahr.

Mit socialem Gruss

Beilage L 15
Rek[omandiert]

Opombe:

Kopija.

9

den 7. Juni 192

Administrazion
»Der Kampf«
Wien

Mit Bezug auf das Mahnschreiben vom 4. I. M. schliesse ich eine Anweisung per L 50 zca. 154.000 Kö. an die Banca commerciale Triestina bei, welche in Wien sicherlich eine Verbindung hat, nachdem ich bereits wiederholt mit derlei Anweisungen Zahlung leistete.

Ich war vor dem Kriege wohl einer der pünktlichsten Zahler, nun wechselt der Preis vom Jahr zu Jahr und die Anweisung kleiner Beträge erfordert unverhältnismässige Kosten.

Ersuche den Betrag p. 48.000 K pro I. J. abzuführen, den Restbetrag pro 1925 in Rechnung zu stellen.

Mit sozialem Gruss

pombe:

opija.

0

dne 13. dec. [19]27

P.n. Administration des »Kampf«
Wien VI Gumpendorferstr. 18

In der Anlage übersende ich einen Postscheck in bianco und wollen Sie den Abonnementsbetrag A pro 1928 und etwaige Rückstände unter Ausfüllung des Scheck incassieren.

Mit sozialem Gruss

1 Scheck

pombe:

opija.

1

den 10. Jänn. [192]8

P.n. Administration der Monatsschrift
»Der Kampf«
Wien VI
Gumpendorferstr. 18.

Infolge beigelegten Erlagschein im Dezemberheft des Kampfes war ich der Meinung, dass ich mit dem Abonnement in Rückstände bin und zahlte am 17. Dez. 1917 20 Sch. mit Postscheck pro 1927-1928. Laut Rechnung der hiesigen Ljubljanska kreditna banka dd. 21. feb. 1926 wies ich jedoch 20 Sch. pro 1927-1928 bereits in vorhinein an und dies über Ihr Schreiben vom 15. XII. 1926 dass mein Abonnement bis Ende 1926 in Ordnung ist. Demgemäss sind die 20 Sch. für 1929-1930 überzahlt. Sie machen mir eine Erfüllung, um zugleich ein Evidenzführen auszuschalten, falls Sie mir für den Betrag das Buch: Lenin Materialismus und Empirokritizismus« Wien 1927 anschaffen. Sollte der Betrag von 20 Sch. nicht genügen, so ersuche ich eine Angabe des fehlenden.

Mit sozialem Grusse

pombe:

opija.

2

26. VII. [193]4

P.t.
Administration der Revue »der Kampf«,
Praha XII,
Fochova ul. 62

Gefertiger war Abonnent der in Wien erscheinenden Revue »der Kampf« seit seiner Gründung und auch für das laufende Jahr 1934 das Abonnement mit 10 österr. Schill. bezahlt. Gefertiger erhielt die ersten Monatsnummern, in Folge der politischen Ereignisse wurde jedoch das Erscheinen des Blattes eingestellt. Wie ich aus den Prager Zeitungen ersehe, wurde die Revue »der Kampf« mit der in Prag erscheinenden Tribüne vereinigt und habe die weiteren Nummern regelmässig zu erscheinen.

Ich glaube in Folge Zahlung des Abonnement[s] des Wiener Kampf[es] berechtigt zu sein auch die Nummern der in Prag erscheinenden Revue zu erhalten und ersuche um regelmässige Einsendung.

Hochachtungsvoll

pombe:

opija.

3

10. decembra [193]4

P.t.
Redaction Internationale Revue
»Der Kampf«,
Prag II. Lützówava 37

Ich habe bis jetzt Nr. 5-8 der internat. Revue »der Kampf« erhalten. Ich war wie bereits mitgeteilt Abonnent des Wiener Kampf[es], habe jedoch vom Ihrer Verwaltung unter dem 11. August I. J. eine

Antwort erhalten, dass der Prager Kampf nicht Fortsetzung der Wiener Revue bedeutet. Natürlich werde ich von der Wiener Leitung keine Entschädigung verlangen und bin bereit den Abonnementspreis für den Prager Kampf vollständig einzuzahlen. Ersuche mir deshalb den ganzjährigen Abonnementspreis angeben zu wollen und werde nach Erhalt der fehlenden Nr. 1-4 den ganzenjährigen Preis durch die Pragerpostsparkasse einsenden.

Hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

...der fehlenden...: Tuma manjkajočih številki ni prejel.

JAKOB KANDUT

Jakob Kandut (r. 1913) je bil rojen v Ukvah v Kanalski dolini. Srednjo šolo je obiskoval v Gorici in jeseni leta 1935 je postal študent prava na padovanski univerzi (študij končal leta 1940). Po drugi svetovni vojni je živel v rojstnem kraju, nato pa je učil na slovenskih srednjih šolah v Trstu (upokojen leta 1976). Zlasti za Radio Trst A je sestavil več reportaž o zgodovinski in narodopisni podobi Kanalske doline.

19. aprila [193]4

Velemenjeni gospod!

Dr. Josip Tomiňšek mi je odstopil Vaše pismo od 5. t.m. v zadevi mojega članka »Beneška Slovenija«. Zdi se mi, da želite imeti le manjkajoče številke »Planinskega Vestnika«. Članek »Beneška Slovenija« pa je deloma izšel v nekaterih številkah pretečenega leta. Predno posredujem, Vas prosim, da mi sporočite, kaj pravzaprav želite, ali vse številke, kolikor jih je dosedaj izšlo s člankom »Beneška Slovenija« ali pa le manjkajočo februarško številko. Ko prejmem Vaš odgovor, poskrbim, da se Vam pošljejo dotične številke »Planinskega Vestnika« na dani naslov.

Z iskrenim pozdravom

Gospod
Jakob Kandut,
Förolach, p. Görttschach
Gailtal-Avstrija.

Opombe:

Kopija.

Dr. Josip Tomiňšek...: Glej J. Tomiňšek!

...v zadevi mojega članka...: Članek je izhajal v letih 1933 in 1934.

Gospod Jakob Kandut...: Kandut je pismo poslal iz Borelj (pošta Goriče) pri Šmohorju na Koroškem.

MATKO KANTE

Matko Kante (1856-1928) je bil dolga leta učitelj v Sežani in okrajni šolski nadzornik (1895-1918). Po prvi svetovni vojni je živel v Ljubljani. Njegov sin dr. Vladimir (1905-1945) je bil pravnik in policijski uradnik v Ljubljani. Ohranjena so štiri pisma iz časa 1899-1900. V prvem (s.d.) Kante bodri Tumo, naj vztraja v boju zoper nasprotnike. Sporoča mu tudi imena kandidatov za sežanski in komenski okrajni šolski svet (Ignac Tence iz Nabrežine ali Josip Švara iz Komna, Aleksander Mahorčič ali Avgust Praprotnik iz Lokve). V drugem pismu (4. 10. 1899) priporoča volitev Franceta Gruntarja iz Šmarij pri Ajdovščini za člana šolskega sveta okraja Gorica-okolica in odsvetuje Aleksandra Mahorčiča. Tudi tretje pismo (16. 1. 1900) govori o volitvah v okrajne šolske svete. Odgovarja na Tumovo vprašanje, če je kako prosto mesto za Tumovo nečakinjo Adelo Kokalj (hčerka sestre Felicite). Podaja nekaj kritičnih opomb v zvezi s potekom volitev.

FRANC KAŠČA

Franc Kašča (1865-1945) je bil učitelj in ravnatelj osnovne šole v Tolminu (leta 1929 je bil upokojen). Članke kmetijske vsebine je objavljajl v Goriški straži. V Tumovi zapuščini so ohranjene kopije 8 Tumovih pisem Kašči in 6 pisem Kašče. (Tuma piše tudi Kašča in ime Franc zamenjuje z imenom Ivan).

1

Gorica, dne 9. [?] junija 1920

Sodrug
France Kašča
Tolmin.

Potrijujem prejem Vašega lista od 9. t.m. ter Vam sporočam, da sem že sam vse potrebno storil, da bi se ustanovile velike konsumne zadrage v goriškem kraju in sicer v Bovcu, Kobaridu, Tolminu in Kanalu, zadrage, katere bi prodajale prav vse vsakdanje potrebščine delavcem in kmetom, ne samo živila, ampak tudi orodje in obleko. Zadrage so se za to že izrekle, a zahtevajo, da se tudi planinski posestniki obvežejo prodajati svoje blago v zadrugo posebno planinski sir, maslo, mleko in klavno živino. Zadrage nameravajo v svrhu prometa vvesti avtomobilno zvezo. Kakor je to velik načrt, ki bo potreboval veliko kapitala in dela.

Gledč prodajalnic po starem načinu t.j. navadnih prodajalnic živil pa so mi zadrage izjavile, da se iste ustanovljajo le v delavskih centrih, kjer se delavstvo odira po različnih kramarjih. Gledč neugodnih

rometnih razmer tržaške zadruga stojè na stališču, da ne kaže ustanavljati prodajalnic v manjšem obsegu, er bi se stvar ne rentirala.

Zadruga so najele za slovensko stran dežele inženirja Gustinčiča, ki bi imel nalogo gospodarsko rganizirati naše kraje. Kakor pa Vam je znano, so inženirja Gustinčiča tržaški narodnjaki ovadili, da je ovzročil revolucijo v Jugoslaviji ter so vsled tega italijanske oblasti Gustinčiča izgnale.

Tržaške zadruga nastavile so tudi stalno profesorja agronoma Dramisa, ki ima nalogo organizirati hnično stran kmetijstva in v to svrhu ustanoviti istočasno z konsumno zadrugo tudi kmečko zadrugo, ziroma mlekarne ali planinske zadruga. Iz tega vidite, da bo težko v najkrajšem času kaj izvesti. Pisal sem a takoj danes naj tržaške zadruga porabijo dobro razpoloženje in če mogoče ustanovè za sedaj v Tolminu avadno prodajalnico živil. Brž ko prejmem odgovor, Vam sporočim. Da pa bodo tržaške zadruga videle sso voljo tudi od Vaše strani, nabirajte podpise za deleže. Deleži znašajo L. 100.- ki se lahko tudi vplačajo obrokiah tekom enega leta. Ako naberete 1.000.- deležev, ki bi se z lastnimi sredstvi lahko ustanovila precej iočna prodajalnica. Ako bi se nam posrečilo ustanoviti vsaj v Kobaridu enako močno prodajalnico, bi se idi izplačalo skrbeti za avtomobilsko zvezo. Delavstvo na Kobariskem je pripravljeno, treba pa nam je ridobiti tudi inteligentne kroge. Ako imate toraj kaj zaslonbe na Kobariskem, sprožite to vprašanje tudi un.

S sodružnim pozdravom

ombe:

rpija.

strujem prejem...: Kašča je pisal Tumi pismo iz Tolmina 9. junija 1920 in mu najprej sporočil, da se je tudi učiteljstvo tolminskega okraja »principièlno izjavilo pristop k delavski organizaciji«. Kašča tudi sporoča: »Da se bodo tudi naši ljudje prepričali o dobroti delavske organizacije, smo pretečeno nedeljo sklenili na stanku zaupnikov, da ustanovimo Konsumno društvo za Tolmin in celo okolico [...] H konsumnemu društvu bi pristopili delavci, kmetje, uradniki in učitelji o, da bi štela ta zadruga najmanj 800-900 članov. Tako društvo je nameraval ustanoviti dekan Rojec¹, a se mu ni posrečilo, ker je naletel na odpor od nečke strani.«

druge so najele...: Glej Dragotin Gustinčič!

profesorja agronoma Dramisa...: Glej Francesco Dramis!

sal sem pa takoj danes...: Pismo ni ohranjeno.

1 Ivan Rojec (1866-1928), krščansosocialni organizator na Goriškem, od leta 1915 župnik in dekan v Tolminu.

Gorica, dne 24. junija 1920

Cenjjeni sodrug!

Prejel sem Vaš cenjeni list od 21. t.m. ter me Vaše poročilo prav veseli. Dobili smo sedaj rokovnega tajnika Kosiča, katerega pokličite vsakokrat, kadar se gre za delavska vprašanja.

Gledè zadruga so mi naznanili v Trstu, da upajo da se kmalu vrne ing. Gustinčič nazaj, ob cnem pa ide tudi sodr. Gaspari (po rojstvu Slovence), ki je sedaj v Milanu v kurzu za konsumne zadruga, isti nam o na razpolaganje za agitacijo konsumne organizacije v slovenskem delu dežele.

Priporočam Vam, da se obračate kolikor mogoče pogosto na ravnateljstvo Delavskih zadrug v Trst, a vzbujate pozornost na slovenske kraje.

Za pravila sem posredoval v Trstu, in če ne bo drugače jih damo tiskati v Gorici.

Povedite učiteljstvu, da se pojde pri političnem življenju za vpliv učiteljstva na eni strani, uhovščine na drugi strani. Danes vsak pameten človek razume, da je vsa bodočnost javnega življenja, na ni strani delavska komunistična, na drugi strani takozvana ljudska stranka, v katero so sedaj zveržili vse, ar je nasprotno komunizmu in syobodi. V interesu učiteljstva je vstopiti očitno in brez bojazni na stran elavstva in pridobi tudi kmete. Če kje, je potrebna v slovenski Beneški Juliji, kjer je v enotni delavski-nečki stranki vsa rešitev gospodarstvena in narodnostna.

Na veselo delo toraj, in gotov sem, da povsodi proderemo!

Delavci sprejmejo radi učitelje z obema rokama, kakor so to pokazali v Trstu in Gorici. Zagotovilo e mi je pri vodstvu v Trstu, da se ustanovi v Tolminu samostojna delavska zbornica, brž ko se izvede ospodarska strokovna in politična organizacija.

Nastavimo potem tajnika, da pojde naše delo uspešnejše naprej.

S sodružnim pozdravom

sodr. I. Kašča
učitelj v Tolminu

ombe:

ejel sem Vaš cenjeni list od 21. t.m....: Kašča je Tumi poročal: »Prirejamo po vaseh shode ter navdušujemo ljudstvo za pristop k delavski organizaciji. In reči oram, da se naše ljudstvo vidno nagiblje k tej organizaciji, ker je izgubila duhovščina pri ljudstvu ves vpliv. Torej teren je ugoden in upamo trdno, da se bode di učiteljstvo za vedno otneslo klerikalnega in lažiliberalnega jerobstva. Le na to vas opozorim gospod doktor, da naše ljudstvo zahteva, da bode Delavska ornica priredila društvena pravila in zadružne knjižice v našem jeziku ter Vas prosim, da pri Delavski zbornici tudi v tem smislu vplivate.«

ajnika Kosiča...: Glej Franc Kosič!

Sodrug
Franc Kašča,
učitelj in voditelj
v Tolminu.

Potrjujem prejem Vašega cenjenega z dne 23. t.m. ter Vam sporočam to-le: Obrnil sem se na zvezo stavbinskih delavcev, da takoj pozove organizirane delavce, da istopijo iz omenjenih vojaških čet. V bodoče naznanite stvar naravnost odboru stavbenih delavcev in ako bi odbor ne hotel ničesar ukreniti, obrnite se na Delavsko zbornico v Gorici. Dogodke kakor jih navajate v pismu sporočite vedno uredništvu »Dela«, da se javno grajajo. Glede učiteljev, ki so bili aretirani, se ne da ničesar drugega storiti nego postopanje karabinjerjev grajati. Politična organizacija pa stori dobro, ako vsak slučaj naznani civilnemu komisarju, da pouči karabinjerje o merodajnih zakonih.

Veseli me, da se propaganda za konzumno zadrugo uspešno vrši. Kadar mi bo mogoče pridem v Tolmin, da bi ustanovil zadrugo poškodovancev po vojni, katera bi mogla sama zalagati stroške za popravilo poškodovanih poslopij. Govoril sem ta teden z g. Mirko[m] Gabrščkom ter se dogovoril ž njim, da se agetira med kmeti in kadar bi bilo vse pripravljeno sporoči.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Potrjujem prejem Vašega cenjenega z dne 23. t.m....: Kašča je Tumi poročal: »Pretečeno nedeljo zjutraj se je zbralo okoli 40 mož delavcev, asistentov in nadzorovalcev pod vodstvom kapitana Scansetti-ja, ki je dodeljen uradu za vspostavitvev. Drugi vodja te delavske čete je nek avvocato (?) Rinaldi, ki je prideljen tukajšnjemu civilnemu komisarijatu. Tej delavski četi so izročili vojaške puške ter sta zgoraj imenovana peljala te delavce k strelnim vajam na tukajšno vojaško strelišče. Med omenjenimi delavci je bilo tudi 4 do 5 organiziranih. Vprašam Vas gospod doktor ali bo delavska organizacija trpela kaj takega?« Ormenja dalje, da so orožniki v bližini Tolmina aretirali tri učitelje, ker so imeli pri sebi navadne žepne nožiče. Delavcem dajejo puške, domačini pa ne morejo rabiti niti navadnih nožičev. Zato prosi za posredovanje pri merodajnih oblasteh.

Veseli me, da se propaganda...: Kašča sporoča, da je vsak dan več članov konsumnega društva in da jih bo v dveh mesecih do 1000.

...z g. Mirko Gabrščkom...: Verjetno Mirko Gabršček, obrtnik v Tolminu.

Sodrug
Kašča Ivan
učitelj
Tolmin.

Čitali ste gotovo vabilo strankarskega vodstva na zborovanje deželne organizacije 4. in 5. septembra v Gradišču ob Soči in pokrajinske organizacije 11. in 12. septembra v Trstu. Prav bi bilo ako bo na obeh shodih zastopano tudi slovensko učiteljstvo. Ako bodo slovenski delegati dovolj častno zastopani pride lahko tudi do politične izjave, katero bo morala tudi vlada upoštevati. Na vsak način je važno vprašanje skupne organizacije, vsled tega računim da se vdeležite obeh zborov ali Vi osebno ali pa naj učiteljsko društvo izbere svojega zastopnika.

Radi prenočišča prijavite prihod poprej sekretarjatu socijalistične stranke v Gradišču in Trstu. Predstavite se v Delavskem domu »Casa del popolo«.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Čitali ste gotovo vabilo...: Glej Karel Batistuta (Tumovo pismo 21. 8. 1920)!

Spoštovani gospod
Franc Kašča
nadučitelj
v Tolminu.

Odgovarjajè na Vaš list od 14. Vam sporočam, da sem se takoj po dogovoru z Vami obrnil na Cooperativo v Trstu in mi je na to član nadzorstva telegrafično povabil v Trst na razgovor. Ker pa nisem imel opravljen v Trstu, nisem mogel osebno posredovati.

Znesek L 50.000.- je najbolje, ako ga za sedaj pustite založenega, kjer je, dokler ne udobim direktive iz Trsta.

Oglasil se je pri meni ing. Gustinčič ter mi povedal, da pojde v kratkem v Tolmin, zaradi ureditve višjih vprašanj.

Člani Cooperative niso dolžni pristopiti delavski organizaciji in vzeti izkaznice. Cooperative niso politične in je pristop vsakemu prost.

Mislím, da Vam orožniki ne bodo prepovedali sestankov zaradi zadruga. Povedite jim vsekar, da so prijateljski sestanki zaradi konsumnih društev ter sem prepričan, da Vas puste pri miru. Račun za

adiško predložil sem vodstvu deželne organizacije. Pričakujem, da 25. in 26. t.m. za gotovo pridete kot zastopnik politične organizacije v Tolminu na strankarski zbor v Trst.

S sodružnim pozdravom

ombe:

xja.

govorjaje na Vaš list od 14....: Kašca sporoča:

o danes nimam še nikakoršnega odgovora od »Delavske zbornice« iz Trsta.

vil sem ravnateljstvu konsumnih društev sledeča vprašanja:

Kako naj odpravim približno L 50000 ali potom nakaznic, kar je jako nerodno ali naj osebno nesem v Trst ali potom poštne hranilnice?

Kedaj pride zastopnik iz Trsta, ki bi uredil nakupovanje mleka, sira in sploh vseh kmetijskih produktov?

Ali bo dovoljeno članom, ki so vplačali deleže, da se poslužujejo skladišč v Gorici, oziroma v Trstu, dokler se ne ustanovi samostojno skladišče v Tolminu.

Ali morajo člani pristopiti k delavski organizaciji in si nabaviti strankine izkaznice.

bi ne bilo priporočljivo, ker naše ljudi je treba zato še-le pridobiti, kar sicer ne bo preveč težavno. Imel sem sestanke v Tolminu, Volčah, Podmelcu in na Grahovem glede ustanovitve konsumnega društva. Teh sestankov nisem prijavil oblasti, ker bi mi jih komisariat tudi ne bil dovolil, a k sreči nisem imel od strani žnikov, izvemši na Grahovem - nikakoršnih sitnosti. Prosim Vas, da mi sporočite, kaj naj ukrenem, da mi ne bodo delali orožniki nobenih zaprek, ker želim lajjevati s takimi sestanki, da pridobimo tudi naše ljudstvo za socialistično stranko.

še ljudstvo je potrebno, pa tudi željno pouka o socializmu in napeti hočem vse svoje šibke sile, da pripomorem stranki in pridobim tudi naše ljudi za naše e in naše namene.

rilogi prejmete račun o potovanju k delegacijskemu zborovanju v Gradiško. V Trst nisem šel, ker nisem bil obveščen.«

akujem, da 25. in 26. t.m....: V napovedani dneh je bil v Trstu kongres socialistične stranke Julijske krajine. Na njem so delegati razpravljali o usmeritvah v ialističnem gibanju v zvezi s stališči komunistične internacionale.

Gorica, dne 23. oktobra 1920

Sodrug
Ivan Kašca
učitelj
v Tolminu

Prilagaje okrožnico pod 1/ Vas vabim, da prevzamete poročilo o 5. točki ter za gotovo pridete Vi še par zastopnikov iz Tolmina, eden iz Volč in iz Sv. Lucije. Dobro bi bilo če spravite v Gorico tudi eligentnega kmeta iz Zatočina, Volč, Polubinja, Lubinja, Volarij, Gabrij, in Podmelca. Le z aktivnim delovanjem se sodnijo pridobè in kaj nančè. Na stroške ne gledati - vplačajo se obilo z rezultati.

Pričakujem, da se za gotovo udeležite

s socijalnim pozdravom

Pril. vabilo

ombe:

xja.

as vabim, da prevzamete....: Glej Okrožnice (8)!

Gorica, dne 1 februarja 1921

Cenjeni sodrug!

Potrujem prejem Vašega cenjenega lista od 23. januarja 1921. Žal pa, da se dà malo storiti ob janjem položaju Delavskih združenj. Posebno sedaj, ko so nastopile homatije s komunisti je izključeno ako nadalno delo. Predlagal bi za sedaj tole:

Za prodajalnico bi se rabilo brez družega lastno poslopje. Bilo bi sedaj čas, da si tolminska družnica poslopje zagotovi. Po dogovoru s sodr. Battistuta bi se stvar izvršila ali tako, da bi Bolniška igajnica v Gorici kupila za svojo rabo hišo ter primerne prostore priredila za prodajalnico in za skladišča drug.

Ako bi pa Bolniška blagajnica ne hotela založiti potrebnih zneskov, bi se hiša lahko kupila ravnost na ime Zadruga v Tolminu z že nabranimi deleži. Za sedaj bi se tolminska podružnica naravnost njižila kot lastnica in morda tudi poskusila z lastnim obratovanjem prodajalnice. Saj imate kakega osebnega trgovca, da bi stvar peljal?

Gledè železničarjev in prodajalnice v Grahovem, pa sem mnenja, da kaže počakati, ker se v atkem oživi velika železničarska konsurna zadruga v Gorici, ki bo zalagala železničarje hitreje in ceneje, likor že pred vojno, nego pa kaka posebna podružnica. Sicer pa ni izključeno, da bi železničarska zadruga drugom Baške doline napravila posebno prodajalnico v Grahovem. Stvar se v kratkem reši in za to recite lezničarjem naj potrpe.

Končno morate uvaževati, da so vsled nelojalnega postopanja slovenskih komunistov sodrugi v stu precej ogorčeni in se upravičeno bojè, da jih zopet ne prekanijo, kakor so jih z Lavoratorjem. Enako n pisal tudi Gustinčiču, ki mi je poslal Vaše pismo v prepisu.

Konečno se obračam na Vas kot zastopnika Tolminske posojilnice, da bi posredovali zaradi dpisa pobotnice konkurzne mase Antona Križnič & Comp. Vsak jurist bo moral posojilnici izdati mnenje, posojilnici gre le glavnica obresti po pogodbi za le 6½ let, ne pa za več, ker terjatev ni bila priglašena v nkurzu. Pošljite mi prepis posojilne pogodbe in kolikor izhaja iz nje obveze za mojo klientinjo toliko

takoj plačam. Ako bi posojilnica ne hotela sprejeti moje dobrohotne ponudbe, založim denar v hranilno knjižico Monte di pietà, kar vložim tožbo proti Posojilnici na izbris zastavne pravice.
Pričakuje v kratkem poročila

s sodružnim pozdravom

Pril.

Opombe:

Kopija. Naslovnik je razviden iz svinčnikom napisane pripombe.

Potrijumem prejem...: Kašca je pisal o svoji bolezn, ki mu je preprečila organizatorsko delo. Poskus, da bi v Tolminu uspeli s prodajo blaga v okviru Delavskih zadrug, ni uspel, ker blago ni bilo konkurenčno.

...homatije s komunisti...: Tuma seveda misli na razcep v italijanskem gibanju, ki ga je nato formaliziral kongres v Livornu. Tuma je takrat prekinil s komunisti. Po dogovoru s sodr. Batistuta...: Glej Karel Batistuta!

Gledè železničarjev...: Kašca je Tumi sporočal, da imajo na Grahovem primerne prostore za skladišče, prav tako tudi prodajalca.

Enako sem pisal tudi Gustinčiču...:Prepis tega pisma je ohranjen. Tudi v tem dopisu Gustinčiču ponavlja Kašca potrebo po izdaji knjižic, s pomočjo katerih bi nabavljali blago tudi v Gorici in Trstu. Ker je Gergič¹ sporočil, da tako poslovanje ni mogoče, dokler ne bo skladišča v Tolminu, je Kašca sporočal: »Ako se ne ugoti vsaj deloma našim željam, nam odpadejo vsi člani in ves moj trud in up bo šel po vodi. - Že politični motiv bi moral siliti voditelje Delavskih zadrug v to, da pridobimo in ne odganjamo pristašev«. Zato je prosil za intervencijo pri vodstvu Delavskih zadrug. Časopis Il Lavoratore so prevzeli komunisti.

Konečno se obračam...: Pohištvna industrija Križnič in drug v Klavžah pri Podmelcu je že pred prvo svetovno vojno zašla v konkurz. Zadevo je kot odvetnik najprej reševal dr. Anton Dermota, nato pa je na smrtni postelji izrazil željo, da bi bil njegov naslednik v reševanju problema dr. Tuma. Rešil ga je spomladi leta 1922, ko je bila tovarna prodana, odplačani so bili dolgovci in lastnik Križnič je ohranil neobremenjeno posest. Anton Križnič (1847-1926), župan v Kanalu in deželni poslanec.

...Monte di pietà...: Zastavljavnica in hranilnica v Gorici (ustanovljena l. 1753).

1 Glej Edoardo Gergich!

8

Gorica, dne 16. februarja 1921

Cenjeni sodrug!

Prejel sem Vaš list od 10. februarja ter se glede Križniča najbrž odločim za tožbo. Potrpite približno 14 dni, da dobim potreben prepis prvotne pogodbe. Na vsak način varščina ne gre za zastarane obresti.

Gledè konsumnega društva Vam odkritosrečno povem, da sem Vašega mnenja. Socijalistična stranka je vsled razkola zašla na taka pota, da v doglednem času ne bo mogoče nič pametnega več storiti.

Gre vse križem križ. Gustinčič po mojem mnenju ni sposobna moč, da bi organizirala gospodarski slovenski del deželc.

Ustanovitev samostojnega konsumnega društva v Tolminu je nujno potrebna in menda bo tudi dobro vplivalo na Cooperative v Trstu, da se nekoliko bolj pobrigajo za slovenski del dežele.

Na razpolaganje sem Vam vedno pri delu, dočim politično agitacijo in organizacijo vsled dogodkov zadnjih mesecev popolnoma odložim. V obnašanju slovenskih sekcij vidim meni osebno dano nezaupnico in vsled tega se političnega dela ne taknem več.

Ne maram poostriti razkola, da bi se za eno ali drugo stranko poganjal. Merodajne osebe posameznih sekcij naj ukrenejo, kolikor se jim zdi važno in potrebno. Komunisti naj se obračajo na sodr. Tuntarja ali pa sodr. Srebriča v Solkanu, sodrugi unitarci pa na sodr. Alojzija Štolfa v Gorici pri bolniški blagajnici. Žal mi je, da je do tega prišlo a nisem se nikedar silil v ospredje in prav zadovoljen sem, da se sedaj lahko lotim z vso vnemo dela v pisarni, za gospodarsko in literarno delo.

Menda je tega večja potreba nego politike.

S sodružnim pozdravom

Sodr. I. Kašča
učitelj v Tolminu

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaš list od 10. februarja...: Kašca odgovarja:

»Na Vaše cenj. z dne 1. t.m. Vam naznanjam v imenu načelstva Tolminske hranilnice in posojilnice, da ne odstopimo od zahteve glede poravnave računa Vašega klienta g. Antona in Alojzija Križniča ter Vas prosim, da jima svetujete, da plačata ves znesek, kakor izkazuje Vam doposlani račun incl. obresti do konca tega meseca, sicer vložimo mi tožbo. Tudi ne morem vstreti Vašej želji glede prepisa dolžnega pisma že iz principa, ker take predložimo edino sodišču za slučaj tožbe. Sicer pa gg. Križniča dobro vesta, da sta se v dolžnem pismu zavezala s precej visoko kavicjo za poravnavo čez triletnih obresti in v slučaju tožbe tudi vse dotične stroške. Toliko Vam v pojasnilo v tej zadevi.«

Gledè konsumnega društva...: V svojem pismu z dne 10. februarja 1921 je Kašca zapisal: »Iskrena Vam hvala za podana pojasnila glede ustanovitve Konsum. društva. Vsled razkola v soc. stranki smo se odločili, da ustanovimo samostojna konsumna društva v Tolminu, na Grahovem in v Idrji ob Bači. Zategadel dvignemo pri hranilnem oddelku »Delavskih zadrug« ves naš tam naloženi denar. Pridružili se bomo »Delavskim zadrugam« šele potem, ko se zopet konsolidirajo razmere pri soc. Kom. stranki, kar bi bilo želeli, da se zgodi v najkrajšem času. Sadovi tega razkola v soc. stranki že dozorevajo v političnem in gospodarskem oziru in delo mnogih let se je rzsulo v veliko veselje buržuazije.«

...sodrugi unitarci...: Glej Partito socialista italiano (Rim)!

RIHARD KATALINIĆ - JERETOV

Tuma se je obrnil (pismo ni ohranjeno) do pesnika in pisatelja Riharda Katalinića-Jeretova (1869-1954) s prošnjo, da bi mu oskrbel zapisnike dalmatinskega deželnega zbora za zadnja leta. Katalinić, ki je takrat živel v Zadru, je odgovoril 7. marca 1908 in sporočil, da zapisnikov ni več na razpolago. Dodaja, da so jih v Dalmaciji navdušile volitve v Banovini (hrvatski): »Bože da

bio to pomol nove zore u Hrvatskoj na sreću svih Hrvata.« Saborske volitve leta 1908 so se končale z zmago hrvatske srbske koalicije.

EMIL KAVČIČ

S pismom dne 15. avgusta 1904 je uradnik hipotečnega zavoda v Gorici Emil Kavčič poslal Tumi v korekturo stenografske zapisnike najverjetneje deželnega odbora.

JOSIP KENDA

Josip Kenda (1859-1929) je bil rojen na Temljinah pri Kneži, učiteljske je končal v Kopru (1882). Nato je poučeval po Tolminskem. Uveljavil se je zlasti kot zbiralec narodopisnega gradiva. V zapuščini so ohranjeni štirje Kendovi dopisi Tumi iz časa, ko je učiteljeval na Idriji pri Bači.

V dopisu z dne 27. novembra 1899 je Kenda seznanjal Tumo z razmerami v šolstvu na Tolminskem in ugotavljal, da je v tolminskem okrajnem šolskem svetu zapihal »oster klerikalen veter s pomočjo vladnega vijaka proti učitelstvu«. Tuma je Kendi odgovoril 3. decembra 1899 (dopis ni ohranjen). 9. januarja 1900 je Kenda zopet poročal v tolminskih šolskih razmerah. 3. februarja 1900 je Kenda poročal o državnozbornih volitvah na Tolminskem: »... v ponedeljek je prodrł grof Coronini pri ožji volitvi [...] Dr. Stanič je zdaj sicer propadel; a upajmo, da v kratkem prodre. Jaz tudi ne verujem, da bi Coronini obdržal mandat, - vsaj ne ves čas - ker bodo prihodnje leto volitve v dež. zbor, katere upajmo pometejo vso »Slogino« stranko h kraju«. 19. februarja 1900 je Kenda odgovarjal na Tumovo pismo, o zaupnih možeh, ki naj bi očitno sodelovali pri narodno-napredni stranki: »Za Sv. Lucijo Vam mi je mogoče imenovati samo ta dva: France Kovačič na Idriji pri Bači in Matija Hvala na Slapu. Mikuš Anton¹ je pristaš Gregorčičev. - Za Ponikve Vam imenujem župana Ivana Kuštrina² v Rakovcu, p. Podmelec in Ivan Mrak na Pečinah, za Šentviško Goro pa Matevž Pirih, župan in Anton Klemenčič v Dol. Trebuši in Josip Rakovšček³, učitelj na Šentviški Gori. Tu sem Vam imenoval več mož, da boste lahko izbrali. Za Grahovo Vam imenujem tri: France Golja, župan na Grahovem, Ivan Torkar, c. kr. poštar Podbrdo in Miha Kenda, posestnik na Temljinah p. Podmelec. Za Cerkno: Peter Jurman in Tomaž Štrukelj, oba v Cerknem⁴ in Andrej Tavš na Reki pri Cerknem. No, da, jaz gotovo pridem, če ne bo kaj posebnega vmes. Da, Ivan Laharnar⁵ na Šentviški Gori je skladatelj - pa zagrižen klerikalec. Z Juretičevim in Gabrščekovim⁶ imenovanjem je zadovoljno ljudstvo in učiteljstvo«.

- 1 Anton Mikuž (1873-1947), gostilničar pri Sv. Luciji ob Soči (danes Most na Soči), deloval je v narodnonapredni stranki in bil leta 1913 izvoljen za deželnega poslanca.
- 2 Glej Janez Kuštrin!
- 3 Josip Rakovšček (1870-1957), rojak iz Kobarida, kasneje nadučitelj pri Sv. Luciji (danes Most na Soči), organizator učiteljev na Tolminskem. Med obema vojnama je služboval na Štajerskem.
- 4 Glej Janko Guzelj!
- 5 Ivan Laharnar (1866-1944), župan in glasbenik na Šentviški Gori.
- 6 Glej Oskar Gaberščik! Skupaj z Antonom Juretičem iz Kobarida je postal član okrajnega šolskega sveta.

ROMAN KENK

Zoolog Roman Kenk (1898-1988) je leta 1926 postal docent za komparativno anatomijo na ljubljanski univerzi. Leta 1938 se je preselil v Portoriko, kjer je bil profesor na tamkajšnji univerzi. Od leta 1948 je deloval v kongresni knjižnici v Washingtonu.

Ljubljana, 27. III. 1934.

Velemenjeni gospod doktor!

Do danes mi ni bilo mogoče uporabiti docela posojenih knjig, radi tega Vas prosim, da mi jih pustite še par tednov. Ako ne dobim odgovora bom smatral, da pristanete na mojo prošnjo. Zahvaljujem se Vam v naprej, ostajem

z odličnim spoštovanjem

Gospod
dr. Roman Kenk, univ. docent, Karlovška c. 15/I
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

Gospod dr. Roman Kenk...: Pravilno je Kenk.

FRANCE KIDRIČ

Tumovo dopisovanje z literarnim zgodovinarjem in slavistom Francetom Kidričem (1880-1950) je nastalo v zvezi s prošnjo konfiniranega Jožeta Srebrniča. V času nastanka korespondence je bil Kidrič redni univerzitetni profesor v Ljubljani.

1

22. aprila [193]1.

Velemenjeni gospod
dr. Fran Kidrič,
univerzitetni profesor v
Ljubljani.

Filolog Jožef Srebrnič iz Solkana pri Gorici v Italiji je radi političnih motivov interniran na otoku

Ponca [Ponza]. Dajejo mu pa precej prostosti, tako, da lahko študira. Na njegovo prošnjo poslal sem mu že nekaj knjig. Priporoča se sedaj za nove ter prosi, da se mu nabavi in pošlje kake knjige pisane v glagolici na podlagi katerih bi lahko študiral staroslovenščino. Drugič prosi, da bi se mu poslala zbirka narodnih pripovedi, ki se nanašajo na Trajana. Ker nisem strokovnjak, dovoljujem si Vas prositi, da mi sporočite, katere knjige bi se dalo nabaviti in kje. Posredujem iz humanitarnega interesa za političnega preganjanca ter apeliram tudi na Vašo prijaznost, da mu greste na roko.

Zahvaljujem se Vam v naprej ter ostajem

z najodličnejšim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Filolog Jožef Srebrnič...: Tumova označitev je pretirana.

Drugič prosi...: Glej Jože Srebrnič (Tumovo pismo 5. 5. 1931)!

2

8. avgusta [19]31.

Velecenjeni gospod profesor!

S pismom od 22. aprila t.l. prosil sem Vas imenu stud. fil. Jožefa Srebrniča iz Solkana pri Gorici, ki je radi političnih motivov interniran na otoku Ponza, da mi sporočite, kje bi se dobila zbirka pripovedk, ki se nanašajo na Trajana. Posredoval sem iz humanitarnega interesa za političnega preganjanca in sem apeliral na Vas, da iz istega motiva njegovi želji ustrezete.

G. Srebrnič me ponovno prosi, naj mu preskrbim Trajanove pripovedke. Radi tega se ponovno obračam na Vas s prošnjo, da mi sporočite, kje bi se te pripovedke dobile.

Zahvaljujem se Vam v naprej za prijaznost ter

ostajem z najodličnejšim spoštovanjem

Gospod
dr. Fran Kidrič,
univerzitet. profesor
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

FERDO KLEINMAYR

Učitelj na Katinari Ferdo Kleinmayr se zahvaljuje (pismo z 13. decembra 1917) Tumi za povabilo na konferenco v Delavskem domu v Trstu. Rad bi govoril s Tumo, »ker mi slednje čase marsikateri pojav v jugoslov. soc. demokratični stranki ni povsem jasen«. Ferdo Kleinmayr (1881-1944) je bil takrat že uveljavljen pisatelj in publicist, pri socialistični stranki je deloval tudi po prvi svetovni vojni, ko je urejal revijo Njiva in pomagal Ivanu Regentu urejati Delo. Med obema vojnama je veliko objavjal. Poleg številnih učnih pripomočkov za mladino je objavil več učbenikov, med temi so zlasti znani Prvi koraki (1926).

Gorica, dne 11. julija 1921.

Sodrug
Ferdinand Kleinmayer
Trst

Že ponovno sem se obrnil na sodr. Regenta, da mi vrne manuscript dveh člankov »Izza fronte« a brez vspela. Rad bi izdal vse članke v posebni brošurici in dodal k člankom, ki so izšli v »Njivi« še nekaj. Ako je »Njiva« že tako žalostno propadla, je vsaj pošteno, da se članki vrnejo pisateljem. Tudi od kritičnih člankov »Barbusse« je izšel le manjši del, ter zahtevam rokopis, kolikor ni natisnjen nazaj. Prosim Vas torej, da pošljete vse še nenatisnjene rokopise na moj naslov.

Nekaj političnih spisov odnesel mi je sodr. Regent, ker ne vem za njegov naslov prosim, da mi ga blagohotno naznanite.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Že ponovno sem se obrnil...: Glej Tumova pisma Ivanu Regentu (15. 3. 1921, 9. 4. 1921, 14. in 28. 11. 1921).

MILAN KLEMENČIČ

Milan Klemenčič (1875-1957), slikar in utemeljitelj slovenskega lutkarstva, je študiral slikarstvo v Milanu in Münchnu. Zaposlil pa se je kot sodnijski uradnik v Bovcu in Gorici, nato je od leta 1903 služboval v Ajdovščini. V tem času je veliko slikal, fotografiral in od leta 1910 prirejal v Šturjah (danes Ajdovščina) lutkovne predstave. Z lutkarstvom in slikarstvom se je ukvarjal tudi po prvi svetovni vojni, takrat je živel v Ljubljani. Ohranjeni so štiri Tumovi dopisi Klemenčiču (kopije) in sedem Klemenčičevih iz časa 1908 - 1911. V dopisih z dne 8. in 10. maja 1908 je Klemenčič sporočal Tumi pogoje za prodajo svoje slike

Ob Soči. V dopisu z dne 22. maja 1908 se je Tumi zahvalil za oceno slike, ki jo je objavil v Delavskem listu (15. 5. 1908, štev. 20). V dopisu z dne 31. julija 1908 je bil Klemenčič presenečen nad Tumo z ugotovitvijo, da barve na prodani sliki propadajo.

22. /5. 1909.

Velemenjeni gospod
Milan Klemenčič,
c. kr. oficijal
Ajdovščina.

Reklo se mi je, da napravijo v Ljubljani slikarsko razstavo ter me zanima vedeti, ali se je meravate udeležiti. Vsekako bi Vam priporočal, da pošljete »Večerno zarjo«, ki ste jo bili razstavili lansko o pri Gabrščku in pa slike, ki ste jih letos razstavili. Ako želite, dam tudi sliko, ki sem jo jaz kupil od Vas, razpolago.

Z Goriškega se udeleži razstave tudi akademik Bucik iz Gorice. Pretekli teden sem bil na razstavi v Benetkah in sem se prav potrudil, da sem nekako primerjal Vaše delo s krajinskimi slikami posebno ljubljanskih mojstrov ter sem dobil, da bi Vaše slike prav dobro stale med marsikatero nemško in italijansko irko.

Na razstavo v Ljubljano pojdem vsekako in napišem o njej tudi par vrstic.

S pozdravom

ombe:

xja.

do se mi je...: Gre za prvo razstavo v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani (3. slovenska umetniška razstava).

nsko leto pri Gabrščku...: V knjigarni Andreja Gabrščka v Gorici.

tekli teden sem bil...: O razstavi je Tuma poročal v Naših zapiskih (6/1909, 135-138).

V Gorici, 1. /6. 1909.

Velemenjeni gospod
Milan Klemenčič
Ajdovščina.

Moja »Soča« Vam bo za prihodnjič pač na razpolago. Bodril bi Vas skoraj, da bi pripravili kaj za emnacionalno razstavo v Benetkah oziroma za jubilejno razstavo leta 1911 v Rimu. Tu komaj res pridete veljave, ker bo konkurenca s celega sveta ogromna. Morda bi se pa lotili kakega večjega dela za razstavo Benetkah leta 1913? Imam toliko dotike z nekaterimi krogi v Benetkah, da bi lahko interveniral za Vas.

V Ljubljano na razstavo vsekakor pojdem, posebej ker mi je še v posebnem spominu vtis razstave Benetkah in sem bil pretekli teden na Dunaju, kjer sem si ogledal precej zanimivo razstavo avstrijske cesije. Po obisku teh dveh razstav sem posebno dognal, da krajinski slikarji dejansko preveč tišče pod livom nemške, posebno bavarske šole.

V Ajdovščino nimam nobenega pota v kratkem in tudi nisem bil zadnji čas v Ajdovščini, kakor ste pačno poučeni. Pridem pa o priliki v Ajdovščino ter si ogledam Vaše delo.

Z odličnim spoštovanjem

ombe:

xja.

ja »Soča« Vam bo...: Klemenčič je Tumo v pismu z dne 23. maja 1909 obvestil, da je na razstavo v Jakopičevem paviljonu postal nekaj svojih del. Rad bi tudi o Ob Soči, a ker se je bal Tumo nadlegovati, tega ni storil. Prosil bo za izposojlo slike za kako drugo priložnost. Za razstavo v Benetkah ni pripravil nič, ker se al stroškov in stroge žirije.

ljubljano na razstavo...: Razstavo je Tuma obiskal (glej Rihard Jakopič). Klemenčič je razstavil dve deli in sicer Soča pri Solkanu in Večer ob morju.

Gorica, dne 25. /8. 1909.

Velemenjeni gospod Klemenčič!

Vaš list prejel sem danes, vrnivši se iz gor.

Do danes izšle so kritike poleg že v Vašem pismu omenjenih, še ona v »Ljubljanskem Zvonu« in v »Slovanu«. Jaz morda napišem kratko poročilo v »Naših Zapiskih«. Čakal sem tudi jaz različna mnenja. »dlistek v »Slov. Nar.« je menda pisal g. Jakopič sam in iz tega razloga menda je vsled kake pikre opazke kritika tudi prekinila. Kritika v »Edinosti« ni vredna, da bi se imenovala. Zanima me pa izvedeti od Vas, kar mi je znano o notranjih strujah med umetniki, da bi vedel zadeti s kritiko tudi ob to stran. Morda bi še kaj več koristilo, ako bi se ravno notranje razmere malo prerečetale. Glede Vaše slike pa Vam brez ovinkov izdam svoje mnenje, da je mnogo slabša, nego »Soča«, katero ste mi prodali. Mnogo boljša se mi je zdela ojšas v oknu Gabrščka razstavljena krajna, menda spomladanski gaj.

Goričani imamo letos tudi Bucika, mlad in jako lep talent. Seveda se naši kritiki ozirajo le na to, kar sozvano »veličino«. Od te strani in od strani materialne podpore treba bode vsekako, da se Ljubljancani kaj več pošteno primejo.

Prosim Vas torej, da mi sporočite Vaše osebno mnenje, in ako ste bili v Ljubljani na razstavi, tudi o svoji kritiki, ker mi bode dobro služila pri sestavi mojega članka.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Vaš list prejel sem...: 2. avgusta 1908 se je Klemenčič čudil, da o razstavi in Ljubljani ni izšla nobena kritika. Zakaj je prekinil objavo kritike Slovenski narod, ali ga lahko Tuma opozori na kako kritiko, ki je izšla. Klemenčič je tudi omenil, da je površno in prazno kritiko napisala tudi Edinost.

Do danes izšle...: V Ljubljanskem zvonu (29/1909, 496-501, 522-528) je pisal Vladimir Levstik, v Slovanu (8/1909, 226, 288-289) sta dve oceni, v Edinosti (20. 6. 1909, šte. 122) je nepodpisano. Prav tako je nepodpisana v Slovenskem narodu (1909, šte. 137, 143, 144, 148).

Jaz morda napišem...: Tuma poročila ni napisal.

Glede Vaše slike...: Olnjata podoba Večer na morju.

4

6. /5. [19]11

Gospod
Milan Klemenčič
v Ajdovščini

Na Vaš cenj. list od 4. majnika Vam sporočam, da sem po skrajno žalostnih izkušnjah zadnjih 2 - let prišel do spoznanja, da se mi ni spuščati v nikaka opravila izven svojih pisarniških. Zato principijelno ne podpiram več nobene korporacije, ne osebe in odklanjam vsako posojilo. Žal mi je posebno glede Vas, ali mi dvomim, da dobite na Vašo ponudbo drugod denarne podpore. Kakor sem ljubitelj slikarske umetnosti, tako mi ni mogoče Vaših slik obrniti, zaradi tega tudi od te strani zame to opravilo ni.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenj...: Klemenčič je Tuma prosil za posojilo 3000 kron in mu je kot varščino ponudil svoje slike v vrednosti med 2225 in 1475 kronami. Sporočil je tudi, da že skoraj dve leti ni nič razstavil in da je bil leta 1910 štirinajst dni študijsko v Münchnu. Nabral si je mnogo novega znanja, ni pa še nič ustvaril. Dobil je tudi pobude za novo delo (»špecijsko delo«), ki pa bo dokončano šele prihodnje jesen.

FRANC JOSIP **KNAFLIČ**

Franc Josip Knaflič (1879-1943), pisatelj in publicist, je med let 1905-1908 živel v Trstu pri telegrafsko-korespondenčnem uradu. Bil je obenem tudi intendant slovenskega gledališča v Trstu. Ohranjeni so trije Knafličevi dopisi. 3. maja 1905 je Knaflič prosil Tuma, da bi se sestala v Trstu tistega dne, ko bo predaval. Tuma je namreč 5. maja 1905 predaval v Delavskem domu v Trstu (v okviru »Ljudskega odra«) o delu in veri (Edinost 7. 5. 1905, šte. 125). V dopisih 5. in 21. marca 1906 pa je prosil Tuma, da bi mu bil porok pri najetju posojila.

VLADIMIR **KNAFLIČ**

Pravnik Vladimir Knaflič (1888-1943?) se je že v letih študija izkazal kot plodovit publicist, pred promocijo na univerzi v Pragi (1915) je služboval v Gorici pri okrožnem sodišču in bil odvetniški koncipient. V Gorici je tudi izdal obsežno knjigo Socializem (1911), napisal je študijo o jugoslovanskem vprašanju (1912). Ohranjeno je Knafličevo pismo (26. 7. 1906) in Tumov odgovor nanj. Knaflič se je kot abiturient celjske gimnazije obrnil do Tume, da bi mu sporočil, če je mogoče dobiti brezobrestno posojilo, da bo lahko z njim nadaljeval študij. O tem je namreč Tuma govoril na shodu narodnoradikalnega dijaštva v Trstu (5. - 8. 9. 1905).

V Gorici, 7. /8. 1906

Velecenjeni gospod!

Na dijaškem shodu v Trstu sem dejansko priporočal, da se dijaštvu dajejo brezobrestna posojila. Priporočal sem seveda le, da dijaštvo samo tako organizacijo šele ustanovi. Poudarjal sem, da vse naše štipendije in podporna društva ne zadoščajo za vzdrževanje dijaštva in da darila po mojem mnenju niso za dijaka posebne vrednosti. Na dijaštvu je, da bolj možato nastopa, da napravi pri vsaki univerzi zvezo dijaštva, katera bi posredovala pri zajemanju posojil pri gotovih v to svrhu naprošenih posojilnicah. Dijaško društvo bi poročalo o sposobnosti in značajnosti dotičnega prosilca, posojilnica pa bi dajala posojila, ki bi se po končanih študijah vračala v obroklih z obrestmi vred. Kolikor pa je meni znano, dijaštvo ni ničesar storilo v to svrhu. Poskusite torej, da dobite privatne ljudi, ki Vas poznajo, za poroke, ki bi Vam izposlovali posojilo. Zavarovati bi se morali za slučaj smrti pri kaki zavarovalni banki.

Dijaštvo se je dosedaj premalo možato obnašalo, da bi se samo na dobro voljo dajalo denar. Dosedanja praksa ne kaže drugega, nego cinično nevhvaležnost od strani onih dijakov, ki so dobili podporo v obliki brezobrestnega posojila. Sedaj ko čutite bridko potrebo po podpori, uvidite gotovo tudi predpogoje akcije dijaštva za posojila v ustvaritvi etičnih predpogojev, to je ustvariti pri dijaštvu čednost varčnosti in zanesljivosti.

Želeč Vam najboljših uspehov beležim

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na dijaškem shodu...: Tuma je o posojilu govoril sledeče: »Vzrok, da posojilnice sedaj tako nerade posojujejo brezobrestno dijakom, je ta, da dijakom ne zaupajo. Dijaku manjka odločnosti, da bi se trdno zavezal in bil v sebi globoko prepričan, da bo posojilo vrnil. Zato je tu reforma v dijaštvu samem« (Iz naroda za narod! Ljubljana 1905, 64).

КНИЖНЫЙ МАГАЗИН И ЧИТАЛ'НЯ (Sankt Peterburg)

Prodajalna knjig in čitalnica časnika Novosti iz Sankt Peterburga je v dveh dopisih (8. 8. 1894 in 20. 6. 1895) sporočala o izvršitvi Tumovih knjižnih naročil. Tuma je naročil več zbirk zbranih (izbranih) del ruskih književnikov.

GEZA KOHN (Založba in knjigarna, Beograd)

Ljubljana, 6. VI. 1931.

P.n.

Molim, da mi saopštite, dali imadete srpsko-bugarski slovar (Wörterbuch).
Jer trebam nužno, molim za hitan odgovor

S odličnim poštovanjem

Knjižara
Gece Kona,
Beograd

zombe:

ipija.

olim, da mi...: Tuma je pisal za slovar na željo zaprtega Jožeta Srebrniča (glej Tumova pisma Srebrniču). Beograjski naslovnik je sporočil 8. junija 1931, da tega slovarja nima.

JOSIP KOLENC

Čevljar Josip Kolenc (r. 1887), rojen na Lokvah v Trnovskem gozdu, je postal 6. aprila 1919 član deželnega odbora slovenske socialistične stranke na Primorskem. V nedatiranem pismu Tumi je iz Trsta sporočal, da bo v prostorih italijanskega socialističnega glasila Il Lavoratore skupni sestanek izvršnega odbora italijanske socialistične stranke in slovenskega deželnega odbora. Regent je naročil, da se mora Tuma sestanka zagotovo udeležiti. Pismo je nedatirano, nastalo pa je leta 1919 ko se je pripravljala priključitev slovenskih socialistov k italijanskim. Kolenc se je vključil v komunistično stranko, z družino se je nato preselil v Split.

VALENTIN KOMAVLI

Komavli je bil aktivist delavskega socialističnega gibanja na Goriškem pred prvo svetovno vojno. Rojen je bil 1885 v Podgori. Tuma ga je spoznal okoli l. 1908 kot kovaškega pomočnika in bil je »med zaupniki brez katerih nisem storil nobenega važnega koraka« (Tuma v Delavski politiki 27. 2. 1929, šte. 17). Pomladi 1915 je bil mobiliziran. Od takrat dalje je nastalo med njim in Tumo korespondiranje. Po vojni je Komavli ostal v Strnišču (Kidričevo) pri Ptujju, od tu se je preselil v Ptuj in Mursko Soboto in nazadnje v Celje, kjer je umrl 4. januarja 1929.

Pisma in dopisnice, ki jih je Komavli pisal Tumi iz vojske (najprej je služboval v Kamniku, nato v Ljubljani in na Dunaju), so osebna, osebno počutje, utrinki iz vojaškega življenja. V pismu dne 6. aprila 1915 sporoča med drugim:

»Te dni sem govoril s sodrugom Kristanom. Povedal mi je, da »Konsumno društvo« napreduje pri vsej krizi, glede množine živeža se mi zdi, da je Kristan preveč optimist. Jaz se bojim, da bo kmalu zmanjkal, kaj bo potem je seveda drugo vprašanje. Koliko časa bode še trajala vojna ni mogoče prerokovati. Spominjam se, da ste mi Vi nekako meseca decembra povedal Vaše mnenje, da bode v februarju konec. Jaz sem Vam že tistikrat rekel, da ste preveč optimističen in da bode po mojem mnenju trajala vojna do poznega poletja.«

Kasneje so Komavlijeva pisma pomembnejša predvsem zaradi njegovega odnosa do lista Zarja. 24. avgusta 1916 je s fronte v Galiciji Komavli sporočal: »Že precej časa ne prejemam Vaših novic, zato mislim, da ste z delom preobloženi ali pa da ste kam drugam šel. Drugo se mi zdi bolj verjetno in sicer zaradi tega, ker je bil sod. Štolfa v Trstu na dopustu in mi ni nič omenil, da bi bil pri Vas. Pisal mi je, da bodo sodrugi v Trstu izdajali »Zarjo«. Prosim, da mi naznanite ali je to res. Od moje strani želim sodrugom vso srečo z listom, bojim se pa, da »Zarja« kmalu otemni kakor ponavadi«. 5. septembra 1916 nadaljuje svojo razpravo o Zarji: »Mojo skromno sodbo bom nadaljeval in bom vesel, če Vam bode v marsičem merodajna. »Zarjo« torej bode pisal le zase. Vendar upam, da bode imel vsaj »ožji publikum« kaj pri listu. Naj si bo kakor hoče, priporočam kolikor mogoče malo »oportunizma«. Je treba seveda računati na razmere, vendar nekaj se že naredi, če se hoče. Radoveden sem, bode li »Zarja« dnevnik ali kaj! Pričakujem tudi, da mi boste list pošiljal.«

Še izčrpnjši je bil v pismu z dne 29. septembra 1916: »Najprvo glede »Zarje«: Ta nam je potrebna, kakor nam je potreben zrak da živimo. Čakati konec vojne pomeni po mojem mnenju čakati konec samih sabs. Vojna lahko traja še mesec, lahko še leto dni. In ravno zato, ker ne vemo, kedaj nastopijo normalne razmere, moramo biti pripravljeni. Porabim tu Vaše besede: »držati križem roke in čakati miru, je nepolitično, nedelavsko in nedelavno in dostavim, da bodo drugi, ki morajo sedaj stati v jarkih zelo nevhvaležni onim sodrugom, ki so doma, če se ti ne potrudijo pripraviti teren za razvoj stranke po vojni«. Sodrug Regent pravi, da mora biti naše nastopanje samostojno, financijelno in strankarsko in da mora naše glasilo svobodno in odločno zastopati socijalizem. Ima popolnoma prav in jaz se tudi ž njim strinjam.

Njemu pa ugovarjam: tu se ne gre toliko za zastopanje socijalizma, gre zato, da se za tako delo pripravi podlago. Da si pa to podlago pripravimo, moramo imeti tednik, koji naj nam služi, da se v naših nazorih združimo in si določimo končno pot do cilja. Kar se tiče financiranja lista, sem mnenja, da ne bo šlo težko. In mi je pravzaprav vseeno, če ga vzdržujemo sami, ali če nam pomagajo italijanski sodrugi. To vprašanje je zgolj tehničnega značaja in se bo dalo po vojni urediti. In če se ne motim, je bil ravno sodrug Regent, ki je večkrat želel pomoči od drugod.

Stališču sodruga Pittonija ugovarjam to-le: naj izide vojna kakor hoče, mi moramo hoditi našo pot. Je res, da postane Trst v slučaju zmage osrednjih velesil velik industrijalni in trgovski imperij in da bo za soc. stranko odprto široko polje propagande. In ravno zato bi moral sodrug Pittoni vedeti, da morajo biti tudi slovenski sodrugi pripravljene za skupen nastop.

Odkritosrčno povem, da bi bil jaz popolnoma nasproten skupnemu nastopu po vojni, če se nismo mi prej pripravili in če še ne vemo, kaj pravzaprav hočemo.

Če nam bode pa usojeno boriti se vsak za svoj obstanek bi moral sodrug Pittoni vedeti, da imamo v tem slučaju slovenski socialisti še več dolžnosti in pravice pripraviti se za naš obstoj. Rečem zopet: naj konča vojna kadar in kakor hoče, je naša dolžnost biti pripravljeni.

Z Vami se strinjam glede taktike in strategije. To moramo imeti. Žalibog pa se je v tem oziru veliko, veliko zgrešilo, ne samo pri nas, ampak povsod. In posledice so tu. Postopajmo taktično in strategično, ampak premišljeno. Pazimo, da bodem v nastopanju edini in složni, drugače je ves trud zastonj. Stremljenje po svobodi, samovladi in sovladi delavstva, ergo naše načelo. Mi boste morda očitali, da se poslužujem Vašega izreka, ali da govorim brez prepričanja, tja v en dan. Ne! To je moje globoko prepričanje, to mora biti načelo proletarcev. Delajmo z vsemi močmi za gospodarsko moč delavstva; delajmo pa tudi z vsemi silami in z vso dušo za - svobodo proletarijata. Kajti kaj nam pomaga, če si pridobimo ves svet, če pa nam drugi z enim paragrafom in z eno besedo vse vzamejo. Ste omenili v Vašem pismu o razcepitvi soc. dem. strank evropskih. Ni treba, da Vam posebej razložim moje mnenje o tem, ker sva s to zadevo edina. Vendar pa rečem sledeče: za zavednega delavca je to grozno, ker vidi, da je ves trud zgubljen vsaj za prve čase po vojni. Sem pa popolnoma prepričan, da bode zavedni proletarjat spoznal, da ni krivda prišla od spodaj, ampak od zgoraj. In sprevidel bode v kratkem času, ko mu bode dano svobodno gledati, kako so se dogodki razvijali. Kolikor mi je dano zasledujem razvoj krize povsod. Ravno danes sem čital o konferenci nemških sodrugov v Berlinu. Sodrugi Lede[n]bour¹, ki pripada manjšini, je izjavil, da se ta udeležiti konference samo zato, da pove svoje mnenje. Manjšina torej se ne udeležiti nikakega glasovanja, vsaj po mojem mnenju ne. Oni sodrugi pa, ki so se udeležili Zimmerwaldske² konference so naravnost se izjavili proti vsakemu sklepanju o taktiki. Mislim, da so toliko prvi kakor drugi proti vsakemu sklepanju zato, ker hočejo počakati, da se vrnejo mase domov. In imajo popolnoma prav! Bilo bi smešno določati o taktiki v imenu tistih, ki morajo sedaj molčati. Kako poide ona konferenca ne vem in ne vem, kako so pošle in poidejo povsodi. Vem pa, da se vsakega dne vrnejo mase domov in sem globoko prepričan, da naredijo račun z onimi, ki so zgrešili pot. Lahko da zgrešeno, mislim, če rečem da postanejo po vojni večina oni, ki so zdaj manjšina in nasprotno. Globoko sem prepričan, da pride do tega. In mora priti, drugače propademo. Bode res škoda, če marsikateri veljak zleti skozi okno. Če pa je to zaslužil, ne sme biti usmijena. Mi hočemo naprej in kogar nas ovira, moramo v stvar poriniti.«

1 Georg Ledenbour (1850-1947), nemški socialist.

2 Socialistična mednarodna konferenca v švicarskem Zimmerwaldu (septembra 1915).

I

Trst 5. maja 1917.

Cenjani sodrug

Vaše pismo od 27. aprila sem kakor vedno z veseljem prejel.

Vendar se vedno gibljemo! Prinesel nam je nekaj čitva prvi maj in sedaj je na dnevem dnevu [redu] mirovna konferenca v Stockholmu. Skupaj z italijansko organizacijo smo se določili, da pošljemo po enega zastopnika tje. Brž ko ne pojdeva sodrug Valentin Pittoni za italijansko organizacijo in jaz za slovensko. Kako se bova obnašala je pač težko sedaj govoriti, ker niti ne vemo ne prve sestave, ne pravih ciljev konference. V prvi vrsti se govori po miru, mislim pa, da bo odločilno delo internacionalne konference, ako pridejo tudi Francozje in Rusi, uravnavanje medsebojnih poslov. Mi slovenski socialdemokrati bi imeli pač mnogo povedati, ravno ker smo majhni in nepoznani, kljub temu pa zavzemljemo morda najvažnejše stališče v gospodarstvu Evrope. Zapiramo pot Germanom in Magyarom do Adrije, Italijanom na Balkan. Zagozdeni smo tako med velikimi narodi, da vsak želi prej ko slej iztrebiti nas, da preko naših trupel raztegne svoje gospodarstvo in svojo kulturo. Skoraj bi človek rekel glede našega naroda, ko pošilja svoje zastopnike na konferenco: »morituri te salutant«. No, za svojo osebo sem menda dobro pripravljen na vsako vprašanje gledé nas in dan tudi, upam vsaj, točen in rezek odgovor približno: »malo me briga zgodovinska posest narodov, malo prednost in nadmoč enega na drugim, zame ima vrednost vsaka narodnost le kot član človeštva in kot nositeljica posebne kulture. Kot taka je svoja posebna individualiteta in socializem jo mora priznavati po življenju, o katerem trobijo nemški filozofi, zame je država le naprava za blagor ljudstva. Država je le zgodovinska prehodna socialna oblika organizacije človeštva, katera pa sili v širšo in višjo obliko organizacije ljudstva vsega sveta.

Skratka rečeno, zame je odločilno stališče, stališče demokratizma, to je polne svobode in samouprave ljudstva. Ako ljudstva pridejo do nje, države izgube njih sedanjo obliko gospodarstva enega razreda nad drugim in postanejo tovarišice in družice pri pospeševanju svetovnega gospodarstva in svetovne kulture, gledé na pojedinega človeka pa razvoja polne njegove osebnosti. Dajmo ljudstvu polen demokratizem, pa smo s tem opravili militarizem, birokratizem in vojno! Zdi se mi, da se vse socialistične stranke sedaj preveč pehajo za države v sedanji obliki, da imajo pred seboj preveč preteklost in sedanost in premalo gledajo cilje socializma v bodočnosti. Izrazil bi jih z besedami francoske revolucije: »svoboda, enakost in bratstvo«. Jaz zase sem prepričan, da so bile one 3 besede za Karla Marxa v politiki vrhovni pojmi in konečni cilj vsega socialistična gibanja. Kar je bilo novega v stremljenju Karla Marxa je bilo to, da je uvidel, da nikdo ni v stanju priboriti onih velikih ciljev, nego delavec in zato je vsled njega in po njem revolucionarno gibanje vsega človeštva, ki je prvič prišlo do izraza 1789, postalo pred vsem gibanje delavstva.

Sicer pa bomo lahko zadovoljni, ako se vmemo iz Stockholma tudi brez miru, če tudi ločeni med seboj, le da pridemo v zavesti, da obstoja še delavska internacionalna v smislu Karla Marxa, če tudi manjšina, ker vemo, da s temi idejami in združeni po celem svetu, moramo priti prej ali slej do končne veljave.

Kakor vidite sem črnogled na eni strani optimist in polen zaupanja in samozavesti po drugi!

Govori se tudi, da se stavi v Stockholmu od strani ententinih socialistov vprašanje, kdo je te vojne kriv? Človeku se čudno zdi, da socialisti stavlajo tako vprašanje, na katero je odgovor pač jasan za vsacega, kdor je resno gledal razvoj zadnjih desetletij. Moj odgovor: sistem odkritosrčnosti, neresnosti nevednosti in brezobzirnosti vladujočih krogov vseh držav. Ako velja za koga, to velja še posebej za

vstrijo. Izigravanje gospodujočih narodnosti proti takozvanim nezgodovinskim in obratno, bilo je pri nas eno do zadnje konsekvence. Vsa politika bila je tajnost za ljudstva celega sveta in priznati moramo, da je krivde velikih socijaldemokratskih strank, ki so vsako veliko politiko zanemarjale. Moralo je torej priti tega in končno se smemo le potrkati na prsa in reči: mea maxima culpa.

Pisal bi Vam lahko še mnogo. a napisal sem za danes dovolj, da o tem premislite nekoliko v svoji iščobi v Radgoni.

Kadar Vas je volja in imate misli, le napišite še, Vaša pisma so mi dokumenti zavednega delavca. abiram jih. Po vrnitvi iz Stockholma Vam pač marsikaj napišem, kar Vas bo zanimalo. Za danes

srčni pozdrav Vaš

tombe:

pija. Na kopiji je s svinčnikom napisana opomba, da je pismo za Komavlija.

še pismo od 27. aprila...: V pismu piše Komavli: »Ker me pustijo tu precej pri miru porabim priliko in Vam pišem par vrstic, da Vam povem moje misli vsaj vršno. Kakor nalašč čitam danes manifest, ki ga je objavila manjšina nemške soc. dem. stranke. Manifest pravi med drugim: Naša naloga je privesti nemško štvo k pravih socialističnim tradicijam, kojim so dali izraz Marx, Engels in Lassalle in v zadnjih časih Bebel, Liebknecht in Singer¹. Ko sem prečital dotični manifest, sem vzel našega in ga še enkrat pogledal, da se prepričam je li med njima kaka razlika. Ne vem, če se v vsem in pri vsem strinjamo z nemško injšino, ker ne poznam natančno vso stvar. Če si pa predstavljam oba manifesta, pridem do zaključka, da ni in ne more biti razlike. Imena Marx, Engels, bel i.t.d. se zavednemu delavcu svetijo kakor zvezde nad temnim horizontom Internacionale! Odkod se je ta tema vzdignila, ni treba posebej povedati. Scheidemann je baje že dobil nezaupnico!). Le škoda, da ni bilo mogoče prej razjasniti pojme in udariti tam, kjer je bilo potreba! Že lansko leto sem Vam o tej ari povedal moje mnenje in danes vidim, da nisem slabo mislil. Rekel sem lani, da pride dan, ko postane manjšina večina in čeprav se to še ni zgodilo v polni ari, vendar vidim, da stvar napreduje. In ne samo v Nemčiji, ampak povsod. Prepričan sem, da se bo glas, ki kliče k vrnitvi do izvika pravega studentca razširil alu povsod in da postane studenec mogočna reka, ki bo preplavila ves svet! Kdo si mora misliti drugače? Le oni, ki bo vse drugo prej, kakor socialisti. In ih je med nami precej. Zato je prav, da se že sedaj očistimo takih elementov, ki ali ker vidijo temno, ali nalašč škodijo skupni stvari. Iz časopisja posnemamo, se pripravlja konferenca Internacionale v Stockholmu, ki bi imela razpravljati o miru. Ne vem, ali pride do te konference; če se skliče, ji želim najboljšega eha, čeprav sem skoraj gotov, da dosežemo velikanski neuspeh ali celo blamažo. Ta moja misel postaja še močnejša, ko čitam, da bodo tam šele iskovali kdo je kriv, da je vojna izbruhnila. Ne dajem tem noticam velike vrednosti, ampak po tolikih dogodkih ni nič čudnega, če se pripeti še ta. Če pride do ja, smo prišli iz dežja pod kap prav gotovo. Vendar pa smemo upati, da se bo konferenca vršila kakor se mora vršiti. Kakor vidite, se spuščam tudi v veliko itikot. Hotel sem tudi tega se dotakniti, ker ni nič slabega, če človek pove, kar ima na srcu. Iz tega pisma bodele spoznal moje misli, ki so, povdarjam, misli ehev zavednega proletarijata. Iz pisma sledi tudi, da se strinjam z manifestom naše ožje stranke, kolikor se tiče primerjave in taktike, ki je nam označena. ašem zadnjem listu ste mi omenili o posvetovanju radi pozdravov ruskemu proletarijatu. Prav! Če se spominjate, sem enkrat, ko sem bil še doma, izrazil v jvoru z Vami mnenja, da bode ruski proletarijat stopil na dan še v teku vojne. Ta moja želja se je izpolnila in danes vidim, da mora proletarijat celega sveta druzega imeti kakor dobiček od te, sicer pozne vojne.«

1 Poleg Karla Marxa in Friedricha Engelsa se omenjajo še Ferdinand Lassalle, August Bebel (1840-1913), Wilhelm (1826-1900) ali Karl (1871-1919) Liebknecht in Paul Singer (1844-1911).

Gorica, dne 7. januarja 1920.

Gospod
Valentin Komavli
Strnišče.

Z veseljem prejel sem Vaše pismo od 29. decembra, katero mi je izročil Vaš prijatelj Klanjšček. orda sem najbolj preobložen z delom od vseh tistih, od katerih želite nekoliko odgovora, vendar najdem sa, da odgovorim ljubemu svojemu sodrugu, katerega vedno pogrešam v politični družbi v Gorici.

Vesti iz Jugoslavije po časnikih nisem čital ves čas, ker je meja zaprta. Ni enega lista nisem imel v kah, pa mi tudi ni žal.

Že to, kar mi povedo osebe, ki prihajajo od tam je dovolj, da vem, kako zmedeno je vse javno in užabno življenje po Slovenskem.

Veseli me, da se priznavate levičarjem, a to mi je premalo. Veliki vojni dogodki so postavili cijaliste pred dilemma ali za Marxom z njegovim revolucionarnim nastopom do l. 1859 ali pa z nemškimi ktrinarji, ki so njegov navek zveržili tako, da je moralo priti do Scheidemanna in v malem pri nas do ntona Kristana.

Motite se misleč, da socijaldemokratska stranka doseže na Slovenskem uspehov, ako skuša svoja čela prilagoditi vsakovrstnemu toku dogodkov v gotovem kraju. Italijanska socialistična stranka Vam je gled kako ljudske mase pričakujejo odločnega nastopa in kako je mogoč velik razvoj stranke le na munističnem stališču.

Nisem se hotel nikdar postavljati v bran politiki Edbina Kristana, ker kot neproletarec nisem hotel latati razdora. Vstopil sem v stranko vsled svojega znanstvenega prepričanja in hotel biti stranki na zpolaganje le kot večak in pri praktičnem delu.

Po odhodu Edbina Kristana in vsled velikih vojnih dogodkov pa sem še pred rusko revolucijo išel do drugega stališča. Vedel sem, da mora revolucija priti, vedel sem tudi, da je vsa politična bodočnost čistem in odločnem socijalizmu. Nacijonalne orgije me niso nikdar premotile.

Ko so me volili l. 1916 v odbor politične organizacije v Trstu, predlagal sem, da se sprejme kot rektiva radikalna smer, pred vsem da se ločijo politične organizacije od strokovnih in ekonomičnih. olitične organizacije morajo prevzeti vodstvo in ves političen boj, in ta ne more biti drugačen nego volucionaren po načelih mladega Karla Marxa.

V Ljubljani kot član skupne eksekutive Jugoslovanske socijaldemokratske stranke sem dosegel solucijo 26. decembra 1917, ki se je postavila menda prva odločno na stališče ruske revolucije. Petean ctejan], Kopač in Anton Kristan so šli proti Prepeluhu in kranjskim inteligentom za menoj, resolucija je

bila skoraj enoglasno sprejeta. Kristan je uvidel svojo zmoto in sledil meni. Videl je, da se gre meni za stranko, dočim je on stranko vedno potreboval zase. V njej in po njej si je napravil lepo premoženje, varno stališče in vse potrebne stike z meščanskimi, če treba tudi klerikalnimi strankami. Ko je pričela navdušenost za Jugoslavijo prekipevati, hotel je biti poleg. Posrečilo se mu je po različnih intrigah dobiti Petean in Kopača na svojo stran, na kar so se vsi trije odločili za sodelovanje z meščanskimi strankami. Kristan si je tako napravil po hrbtu slovenskih proletarcev in med njimi Petean pot do ministerstva. Kakor na Nemškem in Francoskem, zmagal je oportunistem in oportunistični socializem in nič drugega nego zadnja mogoča opora meščanskim strankam. Vse malenkostne pridobitve socializmu potom oportunistična in sodelovanja so le navidezne in morajo privedi stranko do pogube, škodujejo svetovnemu naprednemu razvoju.

Danes svetovni dogodki zahtevajo od proletarcev, da se odločijo ali biti res socialisti-komunisti ali pa, da gredo za osebnim dobičkom roko roko z meščani. Kristan, Kopač, Korač in tutti quanti so zame renegatje. Sem torej za to, da stranka tudi na Slovenskem sledi vzgledu velike italijansko komunistične stranke in sprejme nje program in organizacijo.

Veselilo me bo, ako se Vi lotite dela za to gibanje, vedoč, da bode vaše zadoščenje morali imeti po sledečih dogotkih.

Čutim se zdravega in delam z svojo 16 letno hčerko Ano sam v pisarni od jutra do večera. Vojna mi je vzela vse premoženje, a ne moči in dobre volje. Starejši sin mi študira v Parizu, drugi v Genovi, oba inženirja, štiri fante imam v Trstu v realki. Edina hčerka pa se uči trdega dela praktičnega življenja pri meni in pomaga služiti za svoje brate in mamo.

Kljub vsemu naporu delujem, kolikor mogoče v političnem življenju in upam, da storim svojo dolžnost tudi, ko bo treba organizirati volitve v Beneški Juliji ob strani italijanskih sodrugov.

Želeč Vam vse najbolje,

Vaš odkritosrčni sodrug

Opombe:

Kopija.

Z veseljem prejel Vaše pismo...: Po vojni se je Komavli oglasil Tumi 27. avgusta 1919 iz Strnišča (Kidričevo): »Predvsem Vam častitam radi Vašega vstajanja ob mrtvih. Izmišljena vest o Vaši smrti je nas vse globoko potrla¹. Naša glasila so Vam napisala nekrologe in tudi jaz sem se Vas spominjal isti dan na shodu, ki smo ga tudi imeli. Z globokim veseljem sem seveda dan pozneje na nekem drugem shodu sporočil sodrugom, da še živite in delate za našo stvar.

Kakor vidite, živim v »zeleni Štajerski«, kjer vodim podružnico »Državne posredovalnice za delo« in tudi agitacijo med delavstvom in kmeti. Naša stranka lepo napreduje pri vsem tem, da imamo v stranki občutno krizo. »Levičarji« in »desničarji« so si v laseh in posebno v Ljubljani se kregajo. Strankin zbor, ki se je imel vršiti 7. in 8. septembra, je odgojen baje iz »tehničnih razlogov«. Revija »Demokracija« se je postavila na komunistično stališče, na drugi strani pa imamo - tri ministre². Dva ekstrema torej, ki tekmujeta med seboj, kdo bo zmagal. Po mojem mnenju prodere prvi, drugi bode na površju do strankinega zbora. Te dni sem bil informiran, da je sodrug Elbin Kristan na poti iz Amerike, kar bi bilo za stranko dobro z ozirom na vpliv, ki ga ima on med delavstvom. Pretekli mesec so v Ljubljani aretirali sodruga Furlana in ing. Gustinčiča, ki sta pa oba bila te dni izpuščena. Imamo še vedno ljubljanske razmere, katere bo treba na vsak način odpraviti, če hočemo neovirano napredovati. Drugače pa, kakor že rečeno, se stranka precej razvija in je tudi med kmečkim elementom veliko zanimanja za organizacijo. V begunskem taborišču imamo močno politično in strokovno organizacijo in veliko število dobrih agitatorjev. Te dni ustanovimo izobr. društvo »Svobode«, ki ustanovi od svoje strani politično šolo. Kar se mene tiče, ne mislim se vračati na Goriško. V tukajšnje razmere sem se precej vživel in tudi iz grotlih ali službenih ozirov mi ne kaže, da bi se vračal. Družbo mi dela poleg drugih sodrugov tudi sodrug Rože³, ki je pri bolniški blagajni v Ptujju. Ker že govorim o Rožetu, Vam omenim, da je prišla pred kratkim na deželno vlado v Ljubljani proti njemu neka denunciacija, češ, da je bil prav pred vojno v Trstu odpuščen iz službe zaradi malverzacij, da je bil v zaporu i.t.d. Denunciacijo je baje poslal in podpisal dr. Pertot iz Trsta⁴. Osebe pa, ki jih je dr. Pertot navedel kot priče v dokaz resnice njegovih trditvev, so vse zanikale. Tudi čedno dejanje!«

Naslednje Komavlijevo pismo je z dne 29. decembra 1919 (nanj Tuma odgovarja 7. 1. 1920): »Upam, da pride to pismo v Vaše roke, da zadostim tako dolžnosti, ki jo imam napram Vam, ki ste edini, ki se me spominjate. Opetovano sem pisal raznim sodrugom, a nobeden mi ni odgovoril. Tolaži me pa misel, da so »preobloženi« z delom, radi česar bi jim prav rad odpustil. Življenje pri nas gre po stari poti: korupcija in verižništvo je v cvetju in se prav lepo razvija. Draginja in pomanjkanje vedno večje pri vsem tem, da je v Jugoslaviji živeža dovolj. Kdor trpi, so seveda revni sloji. Nič ne pomagajo vladne naredbe in odredbe proti verižnikom in navijalcem. Sem mnenja, da je ljudstvo samo krivo, ker vsak se boji biti »denuncijant« če naznani oblasti kakega parasita. Strankarski boj postaja dan za dnem ostrejši, ker so občinske volitve pred durmi. Razmere v naši stranki so Vam gotovo približno znane. Spor med dvema strujama je v Sloveniji vsaj navidezno ponehal. Ne pa tako na Hrvaškem, kjer so komunisti baje sklenili nastopiti pri volitvah samostojno. Če smemo verjeti zadnjim poročilom, imajo skoro vse strokovne organizacije v njih rokah in vse kaže, da bo Koračeva stran podlegla. Pri nas pa upam, da ne bo prišlo do tako ostrega spora in da bode mo imeli pri obč. volitvah lepe uspehe vsaj v industrialnih centrih. Po mojem mnenju, bi morali nastopiti skupno v celi državi in opustiti zaenkrat boj za načela. Bojim se namreč, da se bode tretji smejal, če se bosta dva kregala. »Slov. Narod« je že namignil na »meščanski blok« po Clemenceau-jevem⁵ sistemu. Stranka se pri nas lepo razvija in če bi ne imeli spora, ki je svoječasno precej škodil, bi lahko danes računali na večje uspehe.

Kar se tiče spora samega, rečem, da je trma na obeh straneh in da se gre več za vprašanje oseb, kakor pa načel ali taktike. Nisem bil nikoli pristaš A. Kristana in menda nikoli ne bom. Ampak ravno tako me boli, če vidim, da kak levičar hoče uveljaviti svoja načela s tem, da razbiva organizacije. Levičarji, med katere spadam tudi jaz, bi morali ostati v stranki in tam uveljavljati njih principe ne pa cepiti in dajati tako nehoté moč takozvanim »socialpatrijotom«. Kar se tiče razmerja med vsemi strankami v Sloveniji računim jaz tako: Najmočnejši, in to ni nič novega, bodo pri volitvah klerikalci; za njimi pride naša stranka in za nami bo mogoče dosegla kaj uspeha nova »Samostojna kmečka stranka«. Liberalci bodo po mojem mnenju najšibkejši ali pa popolnoma zginiti, če si ne podaljšajo življenje s kompromisom z »Narodnimi socialci« in z »Samostojno«, ki sta pravzaprav privesek stranke J.D.S [Jugoslovanska demokratska stranka]⁶. To so seveda moji računi in ni izključeno, da delam račun brez krčmarja [...]. Drugače gre pri nas za silo. Kar se mene tiče, Vam povem, da se ne znam kako odločiti: bi li ostal tukaj, ali bi šel v Gorico. Da se nisem do sedaj odločil za vrnitev, je največ vzrok to, da nimam nobenega jasnega poročila od spodej. Na vse zadnje moram tudi jaz skrbeti za bodočnost in bi bilo škoda priti iz dežja pod kap. To namreč glede moje gospodarske strani. Glede pojma »domovine« nisem bil nikoli zbirčen, vendar pa čutim nekoliko domotožja in se nisem še privadil tuk. [ajšnjim] razmeram. Kakor rečeno pa, za silo že gre.«

Posrečilo se mu je po različnih intrigah...: Komavli odgovarja 20. februarja 1920: »Imate prav, da si je Kristan znal pridobiti razne sodruge na svojo stran. A ne samo Kopača in Petejana, pač pa celo vrsto zaupnikov, ki gredo za njim čez drn in strn. Tega pa mora biti enkrat konec. V to nas bodo prisilili dogodki svetovne politike in še posebej dogodki v državi. (Vlada v Beogradu⁷ je podala ostavko in vse kaže, da pride na površje reakcija. Čimpreje, tembolje! Saj je že stara reč, da reakcija rodi reakcijo). V nedeljo 22. t.m. imamo v Ljubljani sejo izvrševalnega odbora in Kristan nam bo razlagal uspehe ministirovanja! Največji uspeh je ta, da so naše mase dezorjantirane vsled te politike in taktike in ne vedo bi li sledile Petru ali Pavlu. Kar se mene tiče, delam po mojih močeh in se ne bojim dela. Menda mi ne boste očital samohvalno, če Vam povem, da imam precej dobro govorniško nadarjenost in sem za javne nastope popolnoma na mestu. Pred vojno nisem bil v stanu javno govoriti; med vojno pa sem sam sebe šolal in ne brez uspeha. Ni mi žal truda, ker čutim v sebi zadoščenje. Le škoda, da se ne morem na noben način vživet v tukajšnje razmere in še vedno me vleče na jug, med stare sobojevnike, katerih ne morem pozabiti.«

eseli me, da se priznavate...: Na to Tumovo sodbo je Komavli odgovoril v pismu 20. februarja 1920: »Pravite, da je premalo, če se priznavam levičarjem. orda sem se slabo izrazil. Sem to, kar sem postal med vojno. Če se spominjate mojih pisem iz vojne dobe, se je izvršil v meni oni proces, ki se je izvršil v o:očih in stotisočih drugih proletarcev, ki so bili na fronti. Spominjam se, da ste mi enkrat pisal, da ste iz mojih pisem spoznal, da veje na frontah drugi duh kor za fronto. In to se pozna tudi danes, namreč, da imajo oni, ki so živeli med vojno doma ali v etapi, vse drugačne nazore. Mislim pa, da se bodo ametovali. Proti oportunistu sem bil že pred vojno, ker sem po moji preprosti pameti že tistikrat spoznal, da je škodljiv. Če se držim danes nazaj, se držim di tega, ker nisem še dobro orijentiran glede oseb v stranki (imamo namreč precej novih) in ker nočem, da se organizacije razkrajajo, dokler ne vemo, pri m da smo. Prepričan sem pa, da bo prišlo do tega, kar si želimo in da bo stranka šla na pravo pot. Po mojih močeh bom za to deloval.«

- 1 Sredi leta 1919 je slovenski tisk objavil vest, da je Tuma umrl. Glej Anton (Nino) Furlan (Tumovo pismo 22. 7. 1919)!
- 2 Socialistični ministri v vladi v Ljube Davidoviča (avgust-oktober 1919) so bili Vilim Bukšeg, Vitomir Korač in Anton Kristan.
- 3 Josip Rože.
- 4 Glej Just Pertot!
- 5 Friderik Juvančič je v članku Med ekstremi (Slovenski narod 28. 12. 1919, šte. 253) pisal o razmerju Clemenceaujevega časnika L'Home libre (29. 10. 1919) do D'Annuzijevega pohoda na Reko.
- 6 Komavli našteva poleg predvojnih slovenskih strank (Klerikalne - SLS, liberalne - NNS oz. JDS in socialdemokratske - JSDS) še po vojni nastalo Samostojno kmečko stranko (ustanovljena 1. 6. 1919) in Narodnosocialno stranko (1919).
- 7 19. februarja 1920 je padla druga vlada Ljube Davidoviča, sledila ji je druga vlada Stojana Protiča (do 17. 5. 1920).

Gorica, dne 14. aprila 1920

Sodrug
Valentin Komavli
Strnišče.

Pošiljam Vam v prilogi odlok okrajne bolniške blagajne s katerim Vas vabi, da prevzamete zopet ašo službo s 1. majnikom. Dogovorno z ravnateljem Tuntarjem. Cooperative operaie in Cooperative lilizie v Trstu, Camera del lavoro v Gorici in strankarsko eksekutivo v Trstu prevzeli bi ob enem tajništvo i Goriško za vse politične strokovne in gospodarske organizacije. Imeli bi zagotovljeno mesečnih ohodkov L 1.000.-

Ker je stvar za Vas jako ugodna in vem, da bi se radi vrnili v Beneško Julijó, Vas prav iskreno abim, da nemudoma izposlujete odpust iz službe ter preselitev v Gorico.

Ako v to svrhu rabite kako pomoč sem Vam na razpolaganje.

S sodružnim pozdravom

ombe:

pija.

šiljam Vam v prilogi...: Glej Cassa distrettuale ammalati (Gorizia)!

ogovorno z ravnateljem...: Glej Giuseppe Tuntar (Tumovo pismo 7. 4. 1920)!

r je stvar za Vas jako ugodna...: Komavli je na pismo odgovoril 25. maja 1920. Prosil je za podaljšanje roka prihoda v službo, ker mora pred prihodom v rrico rešiti nekaj problemov.

Gorica, dne 9. junija 1920

Cenjeni sodrug!

Prejel sem Vaše pismo iz Strnišča ter vzamem na znanje, da ste pripravljen nastopiti s službo pri rajni bolniški blagajni oziroma prevzeti tajništvo organizacije. Poslal sem Vašo izjavo vodstvu okrajne lniške blagajnice in pričakujem v kratkem odgovor. Upam, da se Vam rok brez družega podaljša, če tudi as jako težko čakamo. Na vsak način skušajte da pridete v Gorico že 1. avgusta.

S sodružnim pozdravom

Prip.
sodrug Valentin Komavli
Strnišče p. Ptuj

ombe:

pija.

Gorica, dne 18. junija 1920.

Cenjeni sodrug
Valentin Komavli
Strnišče pri Ptuj

Bolniška blagajna mi je z dopisnico 17. t.m. N° 106/R/20, znova potrdila, da je Vaše mesto pri lniški blagajni še vedno zagotovljeno in da lahko nastopite to mesto takoj, oziroma se Vam da dopust do mečne ureditve političnega sekretarijata v Gorici.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

EMIL KOMEL

Glasbenik Emil Komel (1875-1960) je po končani gimnaziji najprej obiskoval kmetijsko šolo v Klosterneuburgu pri Dunaju. Potem pa se je odločil za študij glasbe na Dunaju in v Rimu. Ko se je vrnil na Goriško, je postal profesionalni glasbenik, in sicer pevovodja Pevskega in glasbenega društva v Gorici in učitelj na glasbeni šoli istega društva. Komel je deloval kot pevovodja in skladatelj. Tumi se je oglasil 19. marca 1902 z Dunaja. Zahvalil se je, ker mu je omogočil bivanje na Dunaju in pripravo za izpit (najbrže na glasbeni akademiji). Tuma je bil takrat predsednik goriškega pevskega društva.

KONSUMNO DRUŠTVO ZA SLOVENIJO (Fran Kobler)

Delavsko zadrugišstvo se je v slovenskih deželah razširilo proti koncu 19. stoletja. Osredotočeno je bilo predvsem na konsumna (potrošniška) društva, njih organizatorji so bili v prvi vrsti krščanski socialci in socialni demokrati. V Ljubljani je bilo socialistično Konsumno društvo ustanovljeno leta 1908, potem ko poskus s Splošnim konsumnim društvom ni uspel. Društvo se je kmalu preimenovalo v Konsumno društvo za Slovenijo. Pri delovanju društva je vodilno vlogo imel Anton Kristan. Med obema vojnama je imelo Konsumno društvo za Slovenijo preko 40 podružnic po Sloveniji, sredi tridesetih let pa je šlo v likvidacijo.

Tuma je v Konsumno društvo vstopil kmalu po svojem prihodu iz Gorice v Ljubljano (dopisi društva Tumi 27. 9., 26. 11. in 2. 12. 1924). Konsumno društvo je 10. decembra 1930 odgovarjalo na Tumov dopis (29. 11. 1930; ni ohranjen). Odgovor je podpisal ravnatelj Fran Kobler, v njem se zahvaljuje Tumi za pripravljenost za sodelovanje. Ker še ni bilo seje Zveze gospodarskih zadrug, še ni predlagal kooptacije Tume v predsedstvo zveze: »Če mi bo čas le malo dopuščal, se bom obširneje pri Vas oglasil. Zadeva je v kratkem povedano sedaj taka, da je s strani države zlasti od ministra Demetroviča,¹ Preke² in nekaterih drugih funkcionarjev, obljubljena delavskemu zadrugarstvu v Sloveniji pomoč v obliki stalnih nizko obrestovanih vlog SUZOR-ja³, Poštne hranilnice, Narodne banke in Pokojninskega zavoda. V stvari sodeluje po svoje seveda tudi Zveza slovenskih zadrug, ki je interesirana na tem, da klerikalci ne bodo želi dobička, ali pa da ne pride banka v kapitalistične roke. Minister Demetrovič je meni in dr. Topaloviču⁴ za trdno obljubil take vloge, tako da bo možno izplačilo nove grupe do 31. januarja. Če torej pojdete v Beograd, bi bilo dobro, da najprej direktno ali potem dr. Topaloviča poprašate, kdaj bodo te vloge prišle. Tudi jaz bom s svoje strani dr. Topaloviča informiral o Vašem prihodu.«

1 Juraj Demetrovič (1885-1945), večkratni jugoslovanski minister, po rodu Hrvat. Prišel je kot socialist, ob koncu druge svetovne vojne je bil obsojen na smrt zaradi sodelovanja z Nemci.

2 Nikola Precca, večkratni minister. V prvi Živkovičevi vladi minister za socialno politiko in minister brez listnice.

3 SUZOR je kratica za osrednji urad za zavarovanje delavcev s sedežem v Zagrebu.

4 Živko Topalovič (1886-1972) je deloval v srbskem socialističnem gibanju. Med drugo svetovno vojno se je pridružil četniškemu gibanju Draže Mihailovića.

1

1. junija [193]1.

P.n.
Konsumno društvo za Slovenijo,
vpisana zadruga z o.z.
Ljubljana VII-

Prejel sem Vaše važilo od 29. maja t.l., da bi napisal v interesu Konsumnega društva članek za koledar Cankarjeve družbe. Če le morem, ne odrečem sodelovanja pri socialističnih institucijah, vendar me zanima izvedeti, kako je razmerje med Konsumnim društvom in Zadržno zvezo. Koledar je bil namreč do sedaj nekako oficijelno poročilo o sodelovanju zadrug od katerih najodličnejša je ravno Konsumno društvo za Slovenijo. Rad bi vedel, kako stoji danes zadržna zveza in kakšno je razmerje med njo in konsumnim društvom. V svojem članku bi se moral eventualno takniti sistema Antona Kristana, radi tega se obračam na Vas, da mi sporočite, iz kakega stališča želite, da se članek piše.

Z zadržnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...vendar me zanima izvedeti...: 2. Junija 1931 je društvo odgovorilo: »Kar se tiče naših odnošajev do Zveze gospodarskih zadrug, pri kateri smo včlanjeni, smo z njo v ozkih stikih in je naš ravnatelj njen podpredsednik. Drugače pa Zveza nima niti daleko takega pomena, kakor one demokratskih in klerikalnih zadrug, ker je pač le revizijska, nima lastnega kapitala in preživlja svojega tajnika s prispevki včlanjenih zadrug. Izbiro vsebine Vašega članka prepuščamo popolnoma Vam, mislimo pa, da bi bil umesten kak članek načelne vsebine, ki naj čitatelje Cankarjevega koledarja opozori na absolutno potrebo enotnega boja.« Zadržna zveza ki jo Tuma omenja je v resnici Zveza gospodarskih zadrug za Jugoslavijo. Zadržna zveza je bila klerikalna in Zveza slovenskih zadrug liberalna institucija.

2

8. avgusta [193]1.

P.n. Konsumno društvo za Slovenijo, v roke g. ravnatelja
Kobler Fran-a
Ljubljana VII

Priredil sem članek o zadrugištvu za Cankarjev koledar za l. 1932 ter ga izročil Cankarjevi založbi. Ako želite glede tega še kaka pojasnila, sem Vam na razpolago.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Ako želite glede...: V dopisu (14. 8. 1931) se je društvo Tumi zahvalilo za obvestilo. Tumov članek je izšel v koledarju za leto 1932 (114-120) z naslovom Zadružništvo.

JOSIP KOPAČ

Tuma se spominja (IMŽ 310), da je bil Josip Kopač (1863-1949) tisti »delavski organizator«, ki ga je skušal pridobiti za socialdemokratsko stranko. Kopač ga je skušal pridobiti kot kandidata stranke za predvidene volitve v državni zbor. Takrat je Kopač (rojen sicer v Kandiji pri Novem mestu) živel in deloval na Primorskem (urednik in upravnik Rdečega praporja, dokler je izhajal v Trstu; tajnik železničarske organizacije za južne dežele) in s Tumo sta se pogosto srečevala. V razpravah, ki so med prvo svetovno vojno polarizirale slovenske socialiste, se je Kopač opredelil za Antona Kristana. Kopač je umrl v Ljubljani, kjer je živel po letu 1918 in kjer je bil od leta 1923 pisarniški ravnatelj Delavske zbornice za Slovenijo.

1

31. /7. 1914.

Sodrug
Josip Kopač
v Trstu.

Dr. Virgilio Verdaro v St. Gallen prosi me za zgodovino slovenskih železničarskih organizacij. Že večkrat sem se zamanj obrnil na Te, da bi mi dal kak prinesek za Naše Zapiske. Imam vse boljše predstavitelje slov. soc. demokracije v Naših Zapiskih, samo Tvojega imena manjka. Napiši mi torej tekom meseca avgusta zagotovo precizno zgodovino železničarske organizacije slovenske po Kranjskem, Koroškem, Štajerskem, Primorskem in Dalmaciji, t.j. v celem obsegu jugoslovanske socialne demokracije. V drugič Te prosim, da mi spišeš avtobiografijo, za katero prosi imenovani Dr. Verdaro. Rabiti jo hočem tudi sam pri sestavljanju zgodovine slovenske socialne demokracije. In pri tej ne smeš manjkati, zato sem gotov, da mi pošlješ spis približno 10 strani glede Tebe in organizacije.

Pričakujem, da se vidiva kot delegata na internacionalnem kongresu na Dunaju, kjer mi boš posebno drag kot mentor, da se spoznam z glavnimi predstavitelji socialne demokracije.

Z iskrenim sodružnim pozdravom!

Opombe:

Kopija.

Dr. Virgilio Verdaro...: Glej V. Verdaro!

Imam vse boljše predstavitelje...: Kopač se je v Naših zapiskih kot pisec pojavil že leta 1911 (članek Strokovna organizacija železničarjev na Slovenskem, 307-310).

V drugič Te prosim...: Svoje spomine O preteklih dneh je Kopač kasneje objavil v mesečniku Pod Lipo (II/1925). Če je napisal avtobiografijo po Tumovem naročilu, ni znano.

Pričakujem, da se vidiva kot...: Tuma misli na za 23. avgusta 1914 sklicani mednarodni socialistični kongres na Dunaju, ki pa se zaradi takrat nastale vojne ni uresničil.

2

Trst 19. maja 1917.

Cenjani sodrug!

Včeraj mi je sodrug Petejan pokazal Tvojo ekspresno pismo radi Kristana. Prav začuden sem, da se toliko pehaš za stvar. Še bolj se boš čudil Ti, kadar izveš, kakor zadeva stoji. Kristan pisal je izvrševalnem odboru tako pismo, da ga mora vsaka stranka disciplinirati. Skratka; hoče iti v Stockholm in ker se mu ni dalo takoj zahtevanega pooblastila, imenuje tržaške člane izvrševalnega odbora pritlikovce, majhne ljudi in tako naprej. Meni stvar preseda, a ravno zaradi obnašanja Kristanovega ne morem nazaj. Predlagal sem, naj se Kristanu brez drugega da pooblastilo s pogojem, ako prekliče svoje odjuzno pismo od 14. t.m. Lahko stori to v te le obliki:

»Vsled stvarnega pojasnila sodruga in prijatelja Dr. Henrika Tuma prekličem svoje razžaljivo pismo od 14. t.m. na izvrševalni odbor v Trstu ter predlagam, naj se mi izda pooblastilo kot delegatu jugoslovanske socialdemokratske stranke za zastopanje v Stockholmu ali že samemu ali pa z Dr. Tumo.«

To izjavo od Kristana moramo zahtevati, ako sploh držimo kaj na lastno disciplino in strankarsko čast. Sicer pa se ne boj krize, kriza po odtelej vedno, kadar ne bo kaj po volji Antona Kristana. Napravil si je močno gospodarsko pozicijo in tudi politično izven naše stranke. Stranka bo vsled tega moralno energično od njega zahtevati ali z nami ali izven nas. To mu tudi jaz osebno povem, priložnost za to bo, kadar bomo razpravljali vprašanje o listu. To in konferenca v Ljubljani naj se odloži, dokler se ne vrnemo iz Stockholma. Tako sem svetoval tudi Petejanu.

S pozdravom

Josip Kopač,
tajnik železničarske organizacije
Ljubljana Šelenburgova ulica.

Opombe:

Kopija.

Včeraj mi je sodrug Petejan...: Ker pismo ni ohranjeno, je mogoče sklepati, da se pismo dotika vprašanja odhoda predstavnikov slovenskih socialistov na konferenco v Stockholmu. 7. maja 1917 je pisal Kopač Tumi dopisnico, v kateri je sporočal: »Tvojo dopisnico prejel in sem ogorčen nad postopanjem A.K.¹

9. t.m. ob 3 uri pop. Te počakajo sodrugi iz Ljubljane v kavarni »Union«. No žal da ne morem biti navzoč, ker sem na potovanju na Štajerskem. Izvrševalni odbor naj enostavno odkloni zahtevo Tonetu² dati mandat, če imamo pravico delegirati le enega, če pa 2 deleg. pa naj gre še on. Kakor mi sodrugi Ljubljani povedo nismo sploh priglasi pri internacionalnem biuro, kot samostalno, ampak le kot del skupne avstrijske soc. dem. Pa naj se Tone priglasi kot gost.«

- 1 Anton Kristan.
- 2 Anton Kristan. Svojo udeležbo na stockholmski konferenci je Kristan izsilil. To je izzvalo konflikt v vodstvu JSDS. Zadeva se je uredila tako, da so bili določeni trije člani delegacije, poleg Kristana še Josip Kopač in Tuma. Slednji je imel pravico glasovanja.

3

5. maja [193]3.

Velecenjeni gospod ravnatelj!

Letos izpolnite 70 let in gotovo je, da se Vas stranka spomni. Od sedanjih in nekdanjih socialistov Vas vem oceniti morda najbolj jaz. Vendar mi manjkajo zgodovinski podatki. Rad bi spisal kratek članek v spomin ter Vas vabim, da se zglasite čimpreje v moji pisarni radi informacije. Dobite me vsak dan od 16 - 19 ure pop.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod Josip Kopač ravnatelj
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

Letos izpolnite 70 let...: Josip Kopač je bil rojen 30. julija 1863.

Od sedanjih in nekdanjih...: V spomnih (IMŽ 315) piše Tuma o Kopaču, da je bil markantna osebnost, da je postal sčasoma najboljši strokovni organizator »pri nas« in kar je pomembno: »njemu se imam zahvaliti, da sem se dokončno odločil za vstop v socialdemokratsko stranko«.

4

13. maja [193]3.

Dragi prijatelj!

Pri včerajšnjem razgovoru sem Te pozabil vprašati za Tvoje premoženjske razmere. Ne vem, ali sem slišal od Tebe ali od drugod, da si moral prodati svoje malo premoženje v Kandijski takrat, ko so te vrgli na cesto in da si deloma porabil izkupiček tudi za plačilo društvenih dolgov. Tudi mi ni jasno, kedaj in kam si prišel iz Trsta l. 1905, ker si se zopet preselil v Ljubljano šele l. 1918.

Vračam Ti list iz biografskega leksikona ter Ti ob enem pošiljam koncept svojega poročila, katero dam železničarski organizaciji na razpolaganje. Prosim Te, da izpraviš, ako podatki niso pravi in da jih dopolniš, kolikor je treba. Nikar ne misli, da se Ti laskam, marveč sem prepričan, da zaslužiš spomina med vsemi sedanjimi takozvanimi voditelji socialdemokratske stranke. Dovolj mi, da Ti porečem, da si bil po vojni sicer precej velik oportunist z drugimi vred, pa je bila sila razmer taka, da si moral ali z maso ali pa pustiti delo. S tem si ostal na mestu, pokazal si le svojo navezanost na stranko.

Pričakujem Tvoj odgovor ter ostajem

s socialnim pozdravom

Velecenjeni gospod
Josip Kopač, ravnatelj
Delavske zbornice
Ljubljana.

Opomba:

Kopija.

Pri včerajšnjem razgovoru...: Kopač se je odzval Tumovemu povabilu. O Kopačevih premoženjskih razmerah je pisal Tuma v spomnih (IMŽ 315).

Tudi mi ni jasno kedaj in kam...: Kopač je živel od leta 1897 v Trstu. Toda ko se je leta 1905 Rdeči prapor preselil v Ljubljano, je list menjal tudi tiskarno in urednika, ki je postal Karel Kordelič (1857-1922). Kopač je deloval na Primorskem, v Ljubljano pa se je odselil med vojno že leta 1917, kar je mogoče ugotoviti tudi iz vsebine dopisnice, ki jo je 7. maja 1917 poslal Tumi. SBL (I 496) piše, da je v Ljubljano prišel leta 1918, podobno piše Tuma v neobjavljenem članku o Kopaču.

Vračam Ti list...: V SBL (I 496) je o Kopaču napisal geslo Avgust Pirjevec.

...svojega poročila...: Za katero poročilo gre, ni ugotovljeno.

Dovolj mi, da Ti porečem...: Tuma misli na Kopačevo sodelovanje z Antonom Kristanom, na sodelovanje v ustavodajni skupščini, na delovanje v jugoslovanski delegaciji na pariški mirovni konferenci.

5

14. julija 1933

Gospodu
Jože Kopač, ravnatelj Delavske zbornice
Log št. p. Kranjski gori

Cenjeni sodrug!

Spisujem svoje politične spomine in med drugim pregledavam časopis »Naprej« iz l. 1917 in 1918. Rad bi izvedel imena za psevdonime »Verus«, »Remoš« in »Rule«. Ako se Ti več ne spominjaš, sporoči mi naslove, ki so takrat bili v Ljubljani in so se v stranki udeleževali, rad bi se nanje obrnil radi pojasnila.

Svoječas sem ti izročil koncept članka v spomin tvoje 70. letnice ter sem te prosil za dopolnila. Ker i stvar rad uredil, prosim, da mi sporočiš ali sam preskrbiš, da se članek natisne ali pa mi vrneš moj oncept s tvojimi pojasnili, da pošljem članek pravočasno uredništvu »Delavske politike«.

Zahvaljuje se ti

z odličnim spoštovanjem

pombe:

opija.

pisujem svoje politične spomine...: Za razrešitev nekaterih psevdonimov v zvezi s pisanjem spominov je vpraševal tudi dr. M. Čoka (glej Ivan Marija Čok). Za psevdonimi, ki jih želi razrešiti, se skrivajo: Anton Kristan (Verus) in Milan Lemež (Rule in Remov ne Remoš). Glej Josip Petejan (Tumovo pismo 15. 7. 1933)! Svoječas sem ti izročil...: Kopač je Tumi odgovoril s pismom, ki ga je poslal s počitnic v Kranjski Gori (18. julij 1933). Članek je Kopač izročil Jernejčiču (verjetno tancu), ki ga Tumi lahko vrne, če ni članek že v tiskarni. Obljubil je Tumi, da se bo pri njem oglašil. Za psevdonime pa je prosil Jernejčiča, da poizve zanje pri anu Mlinarju in Albinu Prepeluhu. Delavska politika (29. 7. 1933, številka 60) je počastila Kopačev jubilej; članek nima podpisa, zagotovo pa njegov avtor ni ima. Franc Jernejčič (1872-1934), socialist, brat Antona Jernejčiča.

VITOMIR KORAČ

Vitimir Korač (1877-1941) je pred prvo svetovno vojno deloval v socialističnem gibanju Hrvatske in Slavonije. Bil je tudi izvoljen kot socialistični poslanec v hrvatski sabor (1908). Med vojno je v socialistični stranki zagovarjal desno strujo. Bil je minister v vladah države SHS (1918-1920).

Trst, dne 12. septembra 1918.

Cenjeni
gospod Vitimir Korač
Zagreb
Kačićeva ul. 9 a I. kat.

Pozdravljam izdajanje socialistične revije »Novo društvo« ter bi bil pripravljen sodelovati. Dasi hrvatski za silo govorim, vendar jezika ne obvladam toliko, da bi brez težave in z dovoljnim poudarkom isal članke.

Pošiljal bi Vam torej koncepte slovenski, ali že da jih natisnete v slovenskem jeziku ali pa da jih revedete na hrvatsko.

Za sodelovanje ne zahtevam drugega nego brezplačno pošiljanje revije.
Pričakujem Vaš odgovor

z socijalnim pozdravom

pombe:

opija.

socijalistične revije...: Korač je odgovoril 19. septembra 1918. Zahvaljuje se za sodelovanje in sporoča, da bo (najverjetneje v Novem društvu) objavil povzete imovega članka o Trstu (Der Kampf 1918). Revija Novo društvo je izhajala le leta 1918. V tretji številki (september 1918, 91-93) je revija objavila zapis oblem Trsta v zvezi s polemiko med socialisti o tržaškem vprašanju.

ANTON KOROŠEC

Iz dopisovanja H. Tume z politikom dr. Antonom Korošcem (1872-1940) je ohranjena kopija Tumovega pisma in Koroščev odgovor nanj. Korošec je bil od leta 1906 državni poslanec in je ostal na tem mestu do propada habsburške monarhije. Prav na dan, ko je Tuma datiral svoje pismo, je bil v Zagrebu drugi dan sestanka jugoslovanskih politikov habsburške monarhije. Na sestanku so ustanovili Narodno vijeće SHS, njegov predsednik je 17. oktobra 1918 postal Korošec.

Trst, dne 6. oktobra 1918.

Velecenjeni gospod državni poslanec!

Včeraj poslal sem Vam pod križnim ovitkom svoja dva članka v »Kampf-u« o nacionalnih izmerah Gorice in Trsta.

Tekom let 1915 - 1916 porabil sem svoj prost čas kot begun, da sem zbral svoje zgodovinske odatke od leta 1890 naprej, katere sem nabral v arhivih Furlanije ter popolnil s študijami v tržaški mestni biblioteki. Vsi podatki so izključno na podlagi italijanskih historičnih virov in zgodovino pisec [scv]. Slovenskih virov izven Kosovega »Gradiva« itak ni. Članke sem spisal z namenom, da služijo kot anstvena podlaga pri razpravljanju in pogajanju radi nacionalnih zahtev Italijanov od ene, Slovencev Hrvatov od druge strani. Članki za Istro in Dalmacijo izidejo sledeče mesece.

Ker Vam utegnejo isti služiti, bil sem tako svoboden, da sem jih Vam poslal za eventuelno porabo.

Z odličnim spoštovanjem

Velecenjeni gospod
Dr. J. Korošec,
državni poslanec
na Dunaju.

Opombe:

Kopija.

Včeraj poslal sem...: Gre za članka Triest in Die nationale Grenze zwischen Slovenen und Italienern, ki sta izšli v Der Kampf leta 1918. Glej Der Kampf (Tumovo pismi 25. 2. in 23. 3. 1918)!

Slovenskih virov...: Tuma omenja F. Kosa, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku (I-IV).

Članki za Istro...: Napovedani članki niso izšli. Korošec se je Tumi pisno zahvalil in zapisal: »Z globokim zanimanjem pričakujem Vaših nadaljnjih razprav« (pismo z Dunaja, 6. 10. 1918).

...Dr. J. Korošec...: Pravilno Anton Korošec.

MIROSLAV KORŠIČ

Odvetnik Miroslav Koršič (1880-1934) je promoviral na univerzi v Pragi. Po odhodu dr. Tume iz Gorice v Ljubljano (1924) je prevzel njegovo pisarno. Leta 1932 se je preselil v Ljubljano. Deloval je v slovenskem javnem življenju v Gorici pred in po prvi svetovni vojni.

24. avgusta 1925

P.n.
Advokat Koršič Miroslav,
Gorica.

Goriško vinarsko društvo zahteva od mene kot nekedanlega zadružnika, da doplačam za primankljaj pri likvidaciji na 5 podpisanih in vplačanih deležih 1000.- L. V zadrugi gospodarita gg. Dominik in Gerbec, ki sta sicer poštena a vsled okornosti nesposobna voditi trgovsko zadrugo, oziroma likvidacijo, kakor je bilo vinarsko društvo. Pristopil sem svoj čas, kakor sploh k vsacemu po namenu koristnem društvu pred vojno z 5 deleži à 20.- Kr., zato pa sem že moral po vojni plačati, če se ne motim 200.- L. Zdi se mi, da ni vse v redu posebno, da se nikedo od članov ne briga za poslovanje gg. Dominika in Gerbeca in da delata po svoji glavi kar hočeta. Prosim Vas, da zadevo malo pregledate ter mi izrečete svoje mnenje, ali plačati zahtevani znesek ali ne. Rok so mi postavili do 1. sept. v ogib tožbe. Ker vedò da imam še premoženja na Goriškem, me bodo seveda tožili v Gorici.

Ivan Kondelka, okr. tajnik v pok., se je v Goriški Straži zopet zglasil radi vojne odškodnine. Poziv velja pač le optantom in udeležencev pod Italijo, a zanima me kako stoji akcija z optanti.

Kaj je z najino pogodbo?
Pričakujè blagohotni odgovor

z odlič. spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Goriško vinarsko društvo...: V dopisu iz Gorice (5. 6. 1925) na podlagi sklepa občnega zbora (12. 3. 1925) je društvo sporočalo, da zahtevajo denarni zavodi, pri katerih je društvo (zadruga) vzela posojilo, poravnava dolga in ker zadruga ni prejela nobene vojne škode ter ne more dobiti denarja od dolžnikov izven države (Italije), »naj se zahteva od vsakega posameznega družtvenika in sicer za vsak podpisani delež znesek 100 Lir kot nekaj predujem za začasno kritje dolga«.

Zato mora tudi Tuma, kot član društva v smislu društvenih pravil do 1. septembra 1925 plačati na pet deležev po 200 lir, skupaj 1000 lir.

V zadrugi gospodarita...: Verjetno Viljem Dominko in Alojzij Gerbec. Glej Cooperative operaie ... (Tumovo pismo 17. 1. 1922)!

...mi izrečete svoje mnenje...: Odvetnik Koršič je odgovoril 4. septembra 1925. Sporoča, da društvo ni v likvidaciji. Kot glavno težavo navaja, da društvo še ni dobilo vojne škode. Za pasivnost društva je krivo tudi dejstvo, da je leta 1912 zaradi sugestije ministrstva sprejelo k sebi Vinarsko in sadjarsko društvo za Brda z obljubo, da dobi državno pomoč in ta pomoč zaradi vojne ni bila izplačana. Pred polomom jih je rešilo posojilo Ljubljanske kreditne banke. Vendar banka sili z vrnitvijo dolga, zato je občni zbor društva (14. 3. 1925) zahteval od članov znesek za provizorično kritje. Takoj ko prejme društvo vojno škodo, gre v likvidacijo in vrne članom njih znesek.

Ivan Kondelka...: Kondelka je v Goriški straži (19. 8. 1925, štev. 66) objavil vest Vojna odškodnina jugoslovanskih državljanov. Poziva na skupni nastop oškodovancev.

MILKO KOS

V zvezi s starinoslovske študijami v Italiji kofiniranega Jožeta Srebrnič se je Tuma obrnil do nekaterih ustanov in posameznikov v Sloveniji (glej France Kidrič). Tako tudi do takratnega izrednega profesorja za občo zgodovino srednjega veka in pomožne zgodovinske vede na ljubljanski univerzi dr. Milka Kosa (1892-1972).

1

22. aprila [19]31.

Veledenjeni gospod
dr. Milko Kos,
univerzitetni profesor v
Ljubljani.

Filolog Jožef Srebrnič iz Solkana pri Gorici v Italiji je radi političnih motivov interniran na otoku Ponca. Dajejo mu pa precej prostosti tako, da lahko študira. Na njegovo prošnjo, poslal sem mu že nekaj knjig. Priporoča se sedaj za nove ter prosi, da se mu nabavi in pošlje zgodovinsko delo, ki se nanaša na Slované za dobo pred Karlom Velikim. Ker nisem strokovnjak, dovoljujem si Vas prositi, da mi sporočite, katere knjige bi se dale dobaviti in kje. Posredujem iz humanitarnega interesa za političnega preganjanca ter apeliram tudi na Vašo prijaznost, da mu greste na roko.

Zahvaljujem se Vam v naprej.

Z odličnim spoštovanjem

kombe:

pija.

log Jožef Srebrnič...: Tuma se sklicuje na Srebrničevo prošnjo, ki mu jo je sporočal v pismu z dne 12. aprila 1931. Srebrnič je v tistem času živel na otoku nza, kjer je bil od srede leta 1928 konfiniran. Vmes je bil par mesecev (december 1930 - marec 1931) zaprt zaradi kršitve konfinacijskih pravil v Neaplju. Od marca do 28. decembra 1931 je bil znova na Ponzi. Karel Veliki, frankovski kraj (800-814).

30. IV. [193]1.

Veledenjeni gospod profesor!

Srčno hvalo za prijazen odziv! Vaše nasvete sporočim g. Srebrniču. Gotovo je, da hvaležno prejme knjige, poslane v dar, saj mu mora v njegovi samoti pač vsaka slovenska knjiga biti dobrodošla. Vojnom pa, da bi italijanske oblasti dovolile sprejem knjig pisanih v cirilici, ker jim je onemogočena kontrola.

Niederlove Slovanske starožitnosti poznam dobro, težko pa bo mogoče Srebrniču z njimi postreči, ker so predrage. Brž, ko dobim odgovor g. Srebrniča, Vam sporočim. Za sedaj še enkrat srčno hvalo!

Z odličnim spoštovanjem

vdan Vam

Veledenjeni gospod
dr. Milko Kos, univerzitet. prof.
Ljubljana.

kombe:

pija.

no hvalo...: Milko Kos je Tumi odgovoril 27. aprila 1931 in mu navedel seznam del, ki bi prišla v poštev. Na prvem mestu navaja dela Luborja Niederleja, in sicer francosko izdajo Manuel de l'antiquité slave (I-II, 1923, 1926), češko izdajo Slovanské starožitnosti (1902-1921), Jana Peiskerja Expansion of the Slavs (London, Cambridge 1914), Ferda Šišića Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara (Zagreb 1925) in še Josefa Janka O pravéku slovanském (Praha 1912).

tovo je...: Milko Kos je namreč v istem pismu sporočal Tumi, da je iz duplikatov zgodovinskega seminarja odbral nekaj knjig, ki bi mogle Srebrniča zanimati. Tuma se mu jih kot darilo seminarja.

o, ko dobim odgovor...: Tuma je na podlagi odgovora Milka Kosa pisal Srebrniču 5. maja 1931. Srebrnič je odgovoril 23. maja 1931, da ga knjige zanimajo, če bi jih dobil. Govore o problemih, ki jih raziskuje.

FRANC KOSIČ

Franc Kosič (rojen v Zagrebu leta 1892, umrl je najverjetneje v ZDA) je deloval v sindikatu gradbenih delavcev na Goriškem. Ob razcepu v italijanski socialistični stranki se je odločil za komunistično stran. Leta 1923 je bil poleg Leopolda Gasparinija in G. Borzaghinija član deželne odbora KPI. Ker pa je moral bežati iz Italije, ga je v odboru nadomestil Ivan Regent. Kosič se je naselil v ZDA, leta 1925 se je začasno vrnil na Primorsko. Živel je nato ponovno v ZDA, kjer je deloval v uredništvu lista Delavska Slovenija. Po letu 1935 o njem ni več vesti.

Gorica, dne 15. septembra 1920

Sodrug
Kosič Jožef
tajnik
Gorica
Camera del lavoro

Pozabil si povedati mi lokal za shod v nedeljo v Mirnu. Ker se ni do danes iz Brd še nikdo oglasil, mi bo mogoče držati v nedeljo shod, zato prosim, da mi nemudoma napoveš lokal v katerem se bo držal.

S sodružnim pozdravom

kombe:

pija.

drug Kosič Jožef...: Tuma se je zmotil pri imenu. Za usodo Franca Kosiča so se zanimali italijanski policijski organi (Archivio centrale dello Stato, Rim, CPC, B. 76), ki so imeli v evidenci tudi Jožefa Kosiča (r. 1880 v Mirnu); ta je v letih 1938-1942 širil »tendenciozne vesti« (prav tam).

nedeljo...: O tem shodu ni podatkov. Kosič se je Tumi oglasil kasneje s pismom 17. novembra 1920 in mu sporočil, da je izkaznica (»mednarodna potrdila«) za Sirka iz Medane pripravljena.

Glej Alojz Štolfa (Tumovo pismo 23. 10. 1920)!

ANTON KOSMAČ

Anton Kosmač, župan v Cerknem, je 28. oktobra 1899 odgovarjal na Tumovo pismo z dne 26. istega meseca (ni ohranjeno). Tuma je odpovedal svojo vlogo v cerkljanski hranilnici. Kosmač je poročal o delovanju krajevne hranilnice, obenem je Tumo prosil, da bi se denarne zadeve občine Cerkno, ki jih obravnaval goriški deželni odbor, čimprej rešile. 22. novembra 1900 je Kosmač odgovoril na Tumovo pismo z dne 20. istega meseca (ni ohranjeno) in izjavil svojo nevtralnost v političnih sporih med Slovenci na Goriškem. Ima namreč preveč domačega dela in opravila »z našim zapuščenim okrajem katerega se naši voditelji spominjajo izključno le za časa volitev«.

JOŠKO KOSMOS

Joško Kosmos je bil v Hrastniku poslovodja Konzumnega društva rudarjev. Tuma se je z njim povezoval v zvezi z dejavnostjo društva »Prijatelj prirode«, ki je imelo svojo podružnico tudi v Hrastniku.

1

24. marca 1930

Velemenjeni gospod
Kosmos Joško, poslovodja
Konzumnega društva rudarjev v
Hrastniku.

Nameravam popisati včerajšnji izlet na Mrzlico, ter bi Vas prosil, da mi sporočite ime onega karakterističnega skalovja na desno gorigrede, ki moli raztrgano v različnih oblikah. Gotovo imajo te skale svoj posebni naziv.

Ob enem bi Vas prosil, da poizveste za domačega posestnika, ki pozna celo dolino ter imena posameznih vrhov, potokov, pašnikov in gozdov. Rad bi z njim enkrat prehodil celo dolino do Mrzlice, da bi dolino znal točno opisati. Priporočam se, da mi v kratkem to sporočite ter se zahvaljujem v naprej

s sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Nameravam popisati...: Glej Delavska politika (Tumovo pismo 24. 3. 1930)!

Kosmos je na Tumovo pismo odgovoril 31. marca 1930. Na Tumova toponomastična vprašanja je odgovoril: »V glavnem pa samo zahtevano tu podam - gori grede desno skalovje se imenuje »Jelenc« levi breg pa »Žrebļev hrib« (Ostenk) voda skozi sotesko se imenuje »Boben«. Pašniki pa se imenujejo ob vznožju Mrzlice na levi »Igriše« in del »Seliše« desno pa »Urlek«. Gozd na levi strani Mrzlice pa se imenuje »Lečnerje«.« Tumi je obljubil tudi vodnika.

2

Ljubljana, 3. 4. 1930

P.n.

Zahvaljujem se za poslano poročilo. Če le mogoče, pridem že to nedeljo v Hrastnik in sicer s prvim vlakom ob 6.33 uri zjutraj ter se ustavim pri Konzumnem društvu, kjer naj me čaka vodnik. To pa velja, če bo vreme vsaj toliko ugodno, da se ne bo bati dežja vsaj čez dan.

Sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Zahvaljujem se za...: Tuma se Kosmosu zahvaljuje za pismo od 31. marca 1930.

ANTON KOSOVEI

Učitelj Anton Kosovel (1860-1933) iz Sežane je 4. aprila 1900 sporočal Tumi svojo odsotnost na seji izvršnega odbora narodnonapredne stranke (5. aprila 1900). Kosovel, ki je bil ravnatelj sežanske osnovne šole (tu se mu je rodil tudi sin, pesnik Srečko), je v pismu Tumi še sporočal: »Ob enem se osmelim sporočiti Vam, da je vse učiteljstvo našega okraja na Vaš strani ter da smo vsi pripravljeni delovati za to rešilno stranko; če bi pa gospod poslanec kaj pripomogli trpečemu učiteljstvu v gmotnem položaju, bomo s toliko večjo vneto in pogumom bili boj za samostalnost, svobodo na Goriškem«.

17. Julija 1902 je Kosovel sporočal predsedniku izvršnega odbora narodnonapredne stranke o tretjem posvetu kamnosekov (6. julija 1902) v zvezi z ustanovitvijo kamnoseške zadruga. Udeleženci želijo svojo zadrugo, ker sodijo, da je kame iz sežanskega predela (Repentabor, Dutovlje, Lokev, Bazovica) boljši od nabrežinskega. Kosovel vabi predsednika stranke, da bi v zadevi kaj pomagal.

FERDO KOZAK (Sodobnost)

Ferdo Kozak (1894-1957) slovenski pisatelj in urednik, je bil skupaj s Stankom Lebnom in Josipom Vidmarjem med uredniki prvega letnika neodvisne slovenske revije Sodobnost (1933-1941), od tretjega letnika pa je revijo urejal sam. Korespondiranje s Tumo je nastalo v zvezi s Kozakovo prošnjo, da bi Tuma za revijo napisal nekaj spominov.

1

9. febr. [1935

Gospodu
prof. dr. F. Kozak
Ljubljana
Gregorčičeva ul. 19

Velemenjeni gospod profesor!

Prejel sem Vaše vabilo za sodelovanje pri reviji »Sodobnost«. Mislim, da mi bo ostajalo nekaj časa, da bi redno sodeloval. Vsekakor prosim, da me sprejmete med naročnike ter mi pošljete letošnjo prvo številko. Za naročnino poračunimo.

Kar se tiče željenega članka »o liberalizmu« sem nekoliko v zadregi. Liberalizem je namreč tako raztegljiv pojem, da ga je težko utemeljiti vsaj nekoliko znanstveno. Že pojem svoboda je silno temen in

skoro ne poznam ustrezne razlage. Izhajati pa je vsekakor iz temeljnih pojmov: svobode in liberalizma. Na tej podlagi šele bi se lahko napravila kritika domačega slovenskega liberalizma. Če je pojem liberalizma na sebi težko razložljiv, je pa še težje opredeliti zgodovino liberalne ideje in njih nositeljev pri nas. Ako se hoče dati le količkaj točno zgodovino liberalizma pri nas, se mora pričeti z opisom udejstvovanja naših politikov od pričetka ustavne dobe. Lahko si mislite kako bi bilo težko podati stvarno kritiko naziranja in delovanja dr. Costa, dr. Bleiweisa, dr. Tomana, dr. Razlaga, dr. Zarnika, dr. Tavčarja in dr. Žerjava na Kranjskem, dr. Serneca na Štajerskem, dr. Rybača, dr. Gregorina, dr. Laginje in prof. Špinčiča v Istri in Tržaškem, dr. Gregorčiča in publicista Gabrščka na Goriškem. Končno prihajam še jaz sam, v poštev prihajata za socialistično stranko tudi Etbin in Anton Kristan. Ni eden od teh pa ni liberalec, večinoma so narodnjaki ali nacionalisti ali marksisti oz. socialisti ali prav za prav le mešanica raznih ideologij. Liberalna ideja na nobenem ni značilna. Če hočemo bi lahko zmerjali kot liberalca v trivijalnem smislu dr. Zarnika in najbolj dr. Tavčarja. Pri Zarniku bi se opravilo z nekoliko besedami, s Tavčarjem pa bi šlo jako težko, ker bi se iz njegovih spisov liberalizem le težko izmotal, politično delo Tavčarja pa je tako prazno, da ga skoraj ni opredeliti načeloma.

Naš liberalizem je torej negativen, ga nikdar ni bilo in ga tudi sedaj ni, njegova doba pa je že minula, ker se je liberalizem preživel tudi pri vseh kulturnih narodih. Ne poznal bi skoraj danes državnika, ki bi bil pravcati liberalec.

Pri tej obloji bi bilo torej težko pisati znanstvenopoljudno, kar pa zahteva urejevanje Sodobnosti. Prosim Vas, da mi napišete nekaj svojih misli o ravno rečenem.

Ker ste se izrazili, da bi rabili moj članek približno za maj, imel bom še po Vašem odgovoru časa o tem razmišljati.

Pričakuje Vaš prijazen odgovor

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaše vabilo...: 5. februarja 1935 je pisal Kozak sklicujoč se na »najin razgovor«, da bi Tuma napisal nekaj spominov »tičočih se razvoja našega liberalizma, ali pa strnjeno študijo o našem liberalizmu«.

...kritiko naziranja in delovanja...: Po vrsti se omenjajo slovenski in istrski politiki dr. Etbin H. Costa (1832-1875), dr. Janez Bleiweis, dr. Lovro Toman (1827-1870), dr. Valentin Zarnik (1837-1888), dr. Ivan Tavčar, dr. Gregor Žerjav, dr. Janko Sernec (1834-1909) ali dr. Josip Sernec, dr. Otokar Rybář, dr. Gustav Gregorin, dr. Matko Laginja, prof. Vjekoslav Spinčič, dr. Anton Gregorčič in Andrej Gabršček.

Prosim Vas, da mi napišete...: Kozak je 23. februarja 1935 prav obširno govoril: »Kakor sem Vam izjavil že takrat, ko sem se zglasil pri Vas, si je »Sodobnost« kot del svojega programa nadela nalogo, osvetljevati našo politično preteklost in sicer iz raznih namenov. Prvič so taki obračuni s preteklostjo za vsak politični organizem nujno potrebni, ker ustvarjajo politično tradicijo, razbremenjujejo mlade generacije v iskanju sebi ustrežajočih smernic in so hkrati ogledalo za grehe preteklosti in njih vzrokov. Pri nas imamo malo politične literature in še ta, ki je, pogreša tiste prodorne kritične vidike, ki tehtajo delo in ljudi in jim dajejo edino pravo mesto in pomen v zgodovini. Premalo se je tudi oziralo na miselne temelje političnega dela. Po taki nazorski nedoslednosti in splošni miselni revščini se odlikuje zlasti čas, ki ga v splošnem označujemo kot »dobo slovenskega liberalizma«. Ker vem, da Vam je ta politični vzpon našega meščanstva dobro znan, sem Vas prosil, če bi hoteli svoje znanje in svoje kritične zaključke zlititi v primerno študijo za naš list. Ob Vašem pismu sem prišel do tehle misli: Morda bi bilo bolje, če bi to, kar Vi poznate in kar nas zanima, rajši imenovali: politično in gospodarsko delovanje nekatoliškega meščanstva pri nas, zlasti kakih trideset let pred vojno. (Teh let ne mislim kot določen okvir, pač pa v širokem obrisu). S takim imenovanjem te »Dobe« vključimo hkrati vse ideološke možnosti in še posebej liberalno, ali vsaj konglomerat, ki se je pod tem imenom izcimil pri nas. Pri tej obliki bi morda ne bil odveč kratak obris, kaj si je svet zamišljal pod liberalnimi gesli. Če torej imenujemo čas, o katerem sem Vas prosil, da bi pisali o njem, mislim, da bi bila najprikladnejša dva načina: Ali bi pričeli z objavo svojih bogatih spominov. Ali pa bi podali svoj, osebni pogled na tedanji razvoj z vsemi kritičnimi presojami, z ozirom odnosa tega »liberalnega sveta« do gospodarstva, do politike, do poglobljenih nazorov, pa do ljudstva, in z ocenitvijo osebnosti itd.«

2

8. IV. [193]5.

P.t.
Uredništvo »Sodobnosti«,
Breg št. 10/II

Naš g. dr. Vam je obljubil dva članka od katerih bi naj izšel eden v maju in drugi v junijski št. Vaše revije. Prvi članek po prvotnem zasnovanju g. dr. ni še povsem gotov, ker je g. dr. nenadoma obolel. Mnenja je pa, da bi tak kakor je v pripravljalnem konceptu, katerega Vam prilagamo pod /, z naslovom »Liberalizem« zadoščal. Ako se s tem strinjate prosimo, da nam to sporočite, da pripravimo članek za tisk. Priloženi koncept pa prosimo, da nam v vsakem slučaju vrnete.

G. dr. je mnenja, da bi se predmetni članek natisnil v majski številki Vaše revije, dočim bi drugi, težji članek za junijsko številko pripravil čim okrevea.

Prosimo za Vaš cenj. odgovor ter ostajemo

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Naš g. dr. Vam je obljubil...: Tega pisma ni napisal Tuma, marveč najverjetneje hčerka Anka, ki mu je pomagala v odvetniški pisarni. Tuma je bil takrat na smrtni postelji, saj je dva dni potem (10. aprila 1935) umrl.

Mnenja je pa...: Na kopijo dopisa z dne 8. aprila 1935 je nekdo s svinčnikom zapisal, da bo Kozak koncept Tumovega članka Liberalizem prepisal in koncept vrnil. Članek je nato objavila Sodobnost pod nespremenjenim naslovom v dveh nadaljevanjih (3/1935, 204-210, 254-262).

JOSIP KOŽUH

Josip Kožuh (1854-1948) je bil rojen v Dvoru pri Polhovem Gradcu. Na Dunaju in v Gradcu je študiral zgodovino in zemljepis. Učil je med drugim tudi na učiteljskih v Gorici in Kopru, nato na gimnaziji v Celju. Ukvarjal se je z matematično geografijo in s tega področja objavil nekaj člankov in razprav.

Ljubljana, dne 23. III. 1934

Dragi!

Za Tvojo osemdesetletnico Ti pošiljam najsrčneje pozdrave v spominu na dijaška leta

Tvc

Gospod Kožuh Josip, prof. v pok.
Celje.

Opombe:

Kopija.

Za tvojo osemdesetletnico...: Kožuh je bil rojen 22. marca 1854, 30. marca 1930 se je Tumi zahvalil za čestitko.

JOSIP KRAGEL,

Josip Kragelj (r. 1849) je živel kot upokojeni učitelj na Gradišču nad Prvačino. V pismu Tumi 14. februarja 1907 je prosil za posredovanje pri prošnji za denarno podporo, ki jo je naslovil na goriški deželni zbor.

LOJZ KRAIGHER

Slovenski pisatelj Lojz Kraigher (1877-1959) se je zaposlil oktobra leta 1905 kot občinski zdravnik v Bovcu. Iz tega časa najverjetneje izvira njegova povezava s Henrikom Tumo. Kraigher se je po dveh letih preselil iz Bovca (svoje mesto je prepustil Nemcu dr. Ernstu Fürthu). V kratkem času svojega bivanja na Goriškem se je tudi javno udejstvoval in sicer v narodnonapredni stranki (24. 1. 1907 je bil izvoljen v njen izvršilni odbor). Pri tem si seveda s Tumo nista bila edina. Tuma je takrat doživljal »videjno presnovo« in se je nagibal k socialni demokraciji oziroma razmišljal o neki demokratični stranki. Iz njunega medsebojnega dopisovanja je ohranjeno osem Kraigherjevih pisem in devet Tumovih. Kraigherjevi dopisi so objavljeni v deseti knjigi Zbrana dela (Ljubljana 1989, str. 16-29) obenem z obširnimi komentarji (str. 215-227). Urednik objave pisem Dušan Moravec je Tumovo in Kraigherjevo korespondiranje porazdelil na dve obdobji: 1907 in 1911-1912. Medtem ko prvo zadeva bol lokalne goriške politične probleme, je drugo posvečeno literarnemu delovanju Kraigherja in uredniškemu in kritičnemu delu Tume. O njunih morebitnih kasnejših stikih ni nič znanega. Srečala sta se morda v Gorici, kjer je med leti 1923 in 1929 Kraigher opravljal zobozdravniško prakso. Leto dni po Kraigherjevem prihodu v Gorico, se je Tuma za stalno preselil v Ljubljano (poletje 1924). O razmerju med Tumo in Kraigherjem piše Dušan Moravec tudi v monografiji Lojz Kraigher (Ljubljana 1990).

1

V Gorici 12 /4 [19]0

Velecenjeni gospod doktor!

Vaš cenjeni list od 3. t.m. sem prejel šele danes vrnivši se z Budimpešte.

Vsekakor se mi čudno zdi, da se sploh kedo obrača še-le sedaj na-me zaradi kandidature. Zdi se mi ravno tako kakor da sem zadnji žebelj. Sicer pa ne sklepajte iz te moje opazke, da Vam odgovarjam iz žaljenega samoljubja, moje stališče je temveč dano po dejanskih razmerah.

Nova stranka se je ustanovila po vplivu in pod načelstvom g. Andreja Gabrščka, do katerega nimam najmanjšega zaupanja. Občeval sem z njim leta in intimno ter poznam njegovo znanje in mišljenje ter sem trdno prepričan, da bo vsako stranko in vsako osebo le zlorabil za svoje namene. Morda je tu toliko odkritosrčen, da vidi v sebi in Soči edini organ vzdrževati politično stranko na Primorskem. To je bil za-me svoječasno tudi temeljni razlog, da sem mu prepustil politično torišče v pričetku leta [19]02. do danes popolnoma da to svojo sposobnost tudi dokaže. Ako bi jo dokazal, potem ni nikake potrebe, da se vsiljujejo še druge osebe v ospredje. Ako je pa ne dokaže potem je seveda dolžnost vsakega dobro mišljenega človeka ter sposobnega da se loti dela. To storim i jaz. Sedaj pa samo iz tega razloga nikakor ne morem poseči v politični boj, še manj dajati svoje ime, da te zlorablja tako ali tako za Gabrščkove svrhe. To je torej edini pravi vzrok, da se ne mešam in da ne sprejemem nikake kandidature.

Odkrito Vam pa povem, da me je ustanovitev nove stranke na ta način in v tej obliki prav presenečila, posebno pa, da so pristopili »mladi«. Tudi tega nisem oviral, saj Vam je znano, da je moj koncipijent dr. Janc tudi tajnik izvrševalnega odbora in član istega drugi moj koncipijent dr. Podgornik. Ako je nova stranka sploh na-me reflektirala je bila njena dolžnost, da se je obrnila na-me, ko se je ustanavljala, ter da je skušala možgato izvedeti moje stališče in razmerje proti Gabrščku in Soči. Ne le, da se tega ni storilo, marveč se je na jako žaljiv način že ko je bila stvar zrela sub rosa vprašalo tudi mene ali želim biti povabljen na ustanovni shod. Konečno se je tudi g. Konjedic tri dni pred shodom obrnil na mojo osebo z vprašanjem, ali sploh mislim kandidirati in ali bi prišel na shod, če se me vabi. Lahko razumete, da sem to naivno posredovanje hladno odklonil, ker je bilo zame Winkl mit dem Zaunpfahl naj nikaner ne pridem. Sicer bi pa tudi ne bil mogel priti, ker bi na javnem shodu javno proti Gabrščku nastopil. S tem bi bil pa tako nelogičen tudi sam s seboj. Ne bodem Vam razlagal razmerje z Gabrščkom ali izrečem Vam prav tako, da me je Gabršček na jako nepošten način politično sleparil.

Lepe so sicer Vaše besede, da bi bil jaz ljudski kandidat, da bi kandidiral po želji ljudstva samega itd. ter jih imam tudi, kolikor se tiče Vaše osebe kot odkritosrčno izražene. Dejanskemu položaju pa ne

govarjajo in boj proti dr. Ant. Gregorčiču bi bil tako odložen in po mojem prepričanju tudi neploden, da se to niti ne odplačalo z dejanskim uspehom moje izvolitve.

Ako dr. Franko sprejme kandidaturo poverite jo brez bojazni in za ta slučaj Vas bom tudi podpiral, likor bo v moji moči. Dr. A. Gregorčič po svojem zadnjem nastopu v deželnem zboru v istini zasluži, da ga odstrani. Nova volilna reforma za deželni zbor je izdajstvo nad našim ljudstvom in izvolitev na Imninskem bi morala biti odgovor količkaj izobraženega ljudstva na to izdajstvo.

Prepričan sem, da bom imel še dovolj prilike in časa politično delati, najmanj prikladen je pa čas kaj pred volitvijo. Odsvetoval sem tudi v Ljubljani na vse načine da se ustanovi stranka mladih, kar je bila lika taktična hiba. In ravno tako je bilo tudi z ustanovitvijo nove stranke na Goriškem. Predno se stranka anovi mora imeti može, ki jo reprezentirajo. Ako jih ni, je ustanovitev stranke udarec v vodo. Vsaka resna anka mora imeti tudi svoje glasilo, kjer ima prvo in zadnjo besedo izvrševalni odbor. S tem pa, da je enoval izvrševalni odbor lastnika Soče ob enem predsednikom, je zaprl sam sebi vsako pot do lastnega isila.

Danes je torej vseeno, kedo pojde na Dunaj. Le eno bi me veselilo, da dr. Gregorčič propade zaradi ri povedanega in ta stvar na sebi mora biti dovolj odločujoča, da Tolminci izvolijo raje kogarkolisibodi le se da dr. Gregorčiču lekcijo, katero zasluži.

Cela stvar se je do sedaj sploh obdelovala premalo resno in zaradi tega se tudi ne maram spuščati v jše razgovore. Konečno Vam zatrjujem, da mi do danes izven Vas in socialno demokratične stranke ni do ponudil kandidature v taki obliki, da jo smatram kot resno in možato. Zgolj za politične novosti pa em hotel biti nikdar in tudi danes nisem.

Gotovo mi bo še prilika, da se osebno pomeniva o našem položaju. Za sedaj Vas prav iskreno zdravlja

Vaš

Dr. H. Tuma

ombe:

nik. V ZHT je pismo ohranjeno v dveh izvodih. Eden je nedvomno kopija, drugi izvod pa bi bil lahko izvornik, saj nosi Tumov izvorni podpis (sicer pa dopis ni n s Tumovo pisavo).

cenjeni...: To je drugi ohranjeni Kraigherjev dopis Tumi. Prvi je nedatiran, nastal pa je zgodaj pomladi leta 1907. V njem Kraigher odgovarja na Tumovo ro (ni ohranjeno) v zvezi z volilno kandidaturo in obenem prosi Tumo, naj prevzame pravno zastopanje neke stranke v vasi Soča. Drugi Kraigherjev dopis se ovno vrača k volitvam in Tumi ponuja kandidaturo (ta »prihaja iz ljudstva in ne iz stranke same«). To drugo Kraigherjevo pismo je Tuma prejel, ko se je vrnil jdimpešte, kamor je potoval službeno.

a stranka se je ustanovila...: Na začetku leta 1907 se je reorganizirala narodnonapredna stranka na Goriškem. Reorganizacija je zajela v tistem času celoten enski liberalni tabor, na Goriškem pa je bila potrebna tudi zaradi novih deželnozborskih volitev, ki so se odvijale že po novem deželnozborskem zakonu (ta večal število poslancev, niso se pa menjala razmerja v narodnostni sestavi poslancev; premoč so še vedno ohranili Italijani). Narodno napredna stranka je avila zbor svojih članov v Gorici, 24. januarja 1907, sprejela je nov statut in program dela (Narodno-napredna stranka na Goriškem. Gorica 1907, 5-10).

nko je vodil načelnik Andrej Gabršček.
sebno pa, da so pristopili »mladi«...: Ti mladi so bili poleg Kraigherja tudi dr. Karel Podgornik, dr. Ignacij Janc, dr. Dinko Puc, dr. Josip Levpušček, itd.
je moj koncipijent dr. Janc...: Ignacij Janc (u. 1948). Glej Karel Podgornik!
di g. Konjedic...: Trgovec Rudolf Konjedic.

A. Gregorčič po svojem zadnjem...: Tuma misli na Gregorčičevo sodelovanje z liberalnimi Italijani zlasti v zvezi z razpravo o novem deželnem volilnem nu: »Zato naj bo proklet njegov spomin med goriškimi Slovenci« (Soča 28. 3. 1907, šte. 35).

vetoval sem tudi v Ljubljani...: Glej Vladimir Ravnihar!

no bi me veselilo...: To se seveda ni zgodilo. Na deželnozborskih volitvah (14. 5. 1907) je v sodnih okrajih Tolmin, Cerkno, Kanal, Kobarid, Bovec dr. Anton gorčič prejel 5348 glasov, dr. Gruntar pa 2645.

V Gorici, dne 28 /5 1907

Velecenjeni gospod doktor!

Prav ste storili, da ste mi oddali odgovor še-le po volitvah. Pričakoval sem tako, ker Vaš odgovor mogel biti stvaren le sedaj po rezultatu zadnjega nastopa napredne stranke. Danes lahko rečemo, da je padla napredna stranka zaradi neodkritosrčnosti v programu, še bolj pa radi tega, ker ni imela kandidatov.

Predvsem niste mojega pisma razumeli kolikor se tiče mojega osebnega stališča. Jaz nikakor nisem topil iz stranke, ker se čutim nekako žaljenega in prevaranega po Gabrščku, marveč, ker sem takrat videl, ima Gabršček na svoji strani odločilne osebe in bi prišlo takoj l. [19]02. med menoj in Gabrščkom do pora, ne zaradi oseb, namreč zaradi organizacije, taktike in načel ter bi se tedaj ves položaj že takrat neljito pokvaril. Prepustil sem torej Gabrščku vse pozicije ne morda v svrhu, da isti dokaže svojo sposobnost (bil sem le prepričan, da se tekom šestletja to dejstvo zgodi), ampak razlog, da sem prepustil mu vse pozicije, je biti moral edino - le ta, da nisem hotel že takrat ustanovljati tretje lastne stranke. Ker do sedaj informator »mladih« edino-le Gabršček, tedaj tudi »mladi« ne poznajo zgodovine postanka predne stranke. Iz te bi uvideli, da se moje današnje stališče do cela ujema z Vašim in bržkotne vseh adih, kolikor ni njih nastopanje egoistično in vezano na osebo Gabrščekovo.

Gabršček in jaz sva stopila l. [18]99. v opozicijo proti Dr. Gregorčiču in sva izrecno povdarjala, da nama gre samo za odkritosrčen boj za resnico in proti klerikalizmu. Niti eden niti drugi ni mislil na vladno moč in na osebnost korist, ampak hotela sva se vreči s polno silo in s pravim navdušenjem v opozicijo, v ho sanacije gnjilih političnih razmer in politične vzgoje ljudstva. Vzemite v roke liste [18]99. in [19]00. oče«, pa dobite nasprotno: ves boj na eni strani za osebo Dr. Gregorčiča, na drugi za mojo osebo. Da se je j obrnil za osebo, izvira iz Gabrščkovega značaja pisati in delati. On je skozi impetuozen, aktualen, osebni vvek, dela v trivialnem zmislu ljudstva, vidi mesto stranke vedno le osebo. Zaradi tega pa je bilo naše

opozicijsko stališče naenkrat ovrženo po praksi, zato sem izjavil Gabrščku, da ne dajem svojega imena z osebno žurnalistično politiko, marveč, da zahtevam, da se ustanovi stranka. Povedal sem takrat, da sem jaz, odkar sem prišel iz Dunaja za svojo osebo socijalni demokrat (da mi ne bodete morda kedaj očitali nedoslednosti, Vam naravnost povem, da sem pravzaprav teoretičen anarhist v zmislu Tolstoja, Ibsena, Zola in Nietzsche-a; to stremljenje je pa danes le filozofično-teoretično, praktičen program pa je, ako izvemate verski program Tolstoja, neizvedljiv). Da sem principijelno socijalni demokrat, sem torej ne-le povedal Gabrščku, ampak pri konstituiranju izvrševalnega odbora napredne stranke leta [19]00 izrecno povdarjal: »ker nimamo v naši deželi večjih delavskih skupin in ljudstvo sploh še ni godno za tako napredne ideje, bi taktično ne bilo mogoče uveljaviti socijalno-demokratskega programa. Zaradi tega napravimo napreden program v demokratskem zmislu.« Ko se je šlo v pripravljalnem odboru za ime stranke, sem bil za to, da se imenuje nova stranka »slovenska napredna stranka« in ne narodno napredna stranka, da bi se tembolj povdarilo demokratsko stališče. Ali odločilo je inenjenje Gabrščkovo, naj bo naše ime »narodno-napredna« ter sem se podvrgel in to tembolj, ker se je Gabršček zopet meni podvrgel glede ustanovitve stranke. On je bil namreč ustanovitvi napredne stranke nasproten. Zatrjeval je, da je bolj praktično boriti se le za osebe in da lažje prodremo pod zastavo mojega imena samega. Imel je tudi taktično takrat prav. Iz tega pa lahko tudi sklepate, da meni ni bilo ni za poslanstvo, ni za moč, ker sem bil takrat prepričan, da izvojujemo zmago nad Gregorčičem. Ali meni se je šlo dejanski za politično principijelno vprašanje, za vzgojo našega ljudstva ne glede na mojo osebo. Vsled tega sem tudi Gabrščku izjavil, da ne nastopim drugače, nego z organizirano stranko in da se odpovem političnemu delu, ako se pojde kakor do takrat le za moje ime in za mojo osebo. Gabršček je bil ob tisti priliki tudi v Trstu ter se je posvetoval s tržaškimi rodoljubi, ki so mu tudi odsvetovali ustanovitev principijelno antiklerikalne stranke, ampak, boj naj se vrši pod imeni Gregorčič, Tuma dalje ter da se šele potem lahko izvede kak drug političen program. Narodno napredna je izvojevala jeseni [19]00. polno zmago: zmagala je v obeh kurijah, Gregorčič je bil v splošni kuriji voljen le s pomočjo italijanskih glasov. Ali takrat je postal Gabršček v časnikarskem boju kljub temu, da smo ustanovili napredno stranko, zopet zgolj osebni in še bolj strupeno osebni, kakor poprej. Jeseni [19]00. se duhovščina še ni izrekla za skrajni boj. Ker je Dr. Ant. Gregorčič, predno je sprejel italijanske glasove, imel še toliko poštenosti, da je videl nevarnost strogega klerikalizma za našo deželo, je sprejel poravnavo z menoj, da bi šla takrat obadva kot poslanca na Dunaj in bi se obstoj narodno napredne stranke kot take priznaval. S tem bi se Dr. Gregorčič ločil od stroge klerikalne stranke in z njim vred zmerna duhovščina, ostal bi boj narodno-napredni stranki le proti strogim klerikalcem, takrat pod vodstvom Dr. Pavlice ter smo imeli najlažje stališče, da smo vsestranski prodrli in organizirali deželo v naprednem smislu. Gabršček je takrat te poravnavo preprečil ravno iz bojazni, da izgubi vajeti iz rok, kajti vedel je dobro, da nastopi potem narodno napredna stranka kot taka ne glede na njega in »Sočo« in postane on s »Sočo« odvisen od stranke. Gabrščku je pri celi stvari pomagal Dr. Treo iz skrbi in iz ozira na pisarno. Zveza Gabršček - Treo je potem uplivala tudi na naše denarne zavode, tako da so postali isti v nasprotju s prejšnjim demokratskim delovanjem le postojanke Andreja Gabrščka in Dr. Treota. Tudi tukaj je bilo delovanje Gabrščka osebno, ker je prepričan, da ima oni, ki ima denarne zavode, tudi politično moč. Ako bi se bil takrat v bran postavil Gabrščku in Dr. Treotu, bi bil povzročil tudi nezaupanje proti denarnim zavodom in imeli bi l. [19]02. gospodarsko krizo in politično. Torej ne zaradi osebnosti, ampak zaradi stvari sem se odtegnil in vodil »Pevsko in glasbeno društvo« tudi iz političnih nagibov, da bi ublažil socialno dotiko vsaj med goriško inteligenco. Ako se mi ni docela posrečilo, sta mi zopet delala nasproti Gabršček in Dr. Treo, katera sta preprečila l. [19]03. in [19]04. moje pogajanje, da bi se v mestu goriškem socialno združili.

Izkušnje 12 let in dobro poznanje oseb me pa dela tudi za sedaj opreznim. Če bi bil tudi stopil v prenovljeno napredno stranko in če bi se bil Andr. Gabršček navidezno podvrgel, bilo bi staro rovanje za mojimi hrbtom in med mladimi in ne prišlo bi se do nobenega enotnega nastopa.

Poznam pa Gabrščka, da zna s svojim optimizmom razviti dobro voljo in pogum v svoji okolici in za pripravo volitev za državni zbor. V tako kratki dobi ste rabili predvsem enotnega nastopa in optimizma.

Na pripravljalna dela za reorganizacijo napredne stranke nisem bil vabljen, kakor tudi nisem bil vabljen na občni zbor in nisem bil vabljen pozneje na posvetovanje izvrševalnega odbora. In je tudi prav, kajti izjavil bi bil, da je danes položaj v deželi povsem drugačen, da se ljudstvo ne more več zadovoljevati s frazami napredne stranke, marveč zahteva, da se dejanski napredna stranka izreče demokratskim in da se tudi v tem smislu nastopa.

Izjavil sem že poprej, da po volitvah bržkotne nastopim aktivno in to tudi storim. Ne vem pa, ali t se takoj odločil že zaradi priprav volitev v deželni zbor, ki bodo bržkotne koncem tega leta ali začetkom l. [19]08., ali pozneje po končanih volitvah. Imajoč v rokah Vaše pismo bi se lahko odločil takoj.

1./ Ako ostane narodno napredna stranka v organizaciji in v taktiki, kakor jo je zavzemala do sedaj potem počakam gotovo izida volitev v deželni zbor.

2./ Ako narodno napredna stranka z vsemi 10 kandidati zmagaja, za-me ni nobenega motiva, da motim politično delo v deželi. Za ta slučaj vstopim potem formalno v socij. demokratsko stranko, ali le v mestu goriškem, tako da bi moje politično delo za ostalo deželo ne prišlo mnogo v poštev.

3./ Ako napredna stranka pri volitvah v deželni zbor propade, potem se tudi izrečem za socij. demokrata ter ustanovim kmetsko socij. demokratsko stranko, katera bo seveda delala popolnoma vspretno in v sporazumu s socijalno demokratsko stranko sploh.

4./ Kaj drugega pa je, ako ste prišli mladi zopet do prepričanja, da je treba narodno-napredno stranko reorganizirati. Ako jo zopet reorganizirate tako, kakor Vi pravite, da bode v bistvu socij. demokratskih tendenc in da bode imela samo ime napredna, da ostane »Soča« le glasilo take stranke in morda tudi dnevnik, da bode imela svojega urednika, ki bo odvisen le od stranke, potem bi se reklo to toliko

akor: mi danes popolnoma likvidiramo in napravimo novo stranko in sicer principijelno stranko in ne glede a to, ali pridemo do vlade in moči. Gre se nam le za to, da ljudstvo socialno demokratično vzgojimo.

Za ta slučaj se po sebi razume, da ne bom taki stranki nasproten, marveč, da pojdem z njo. Ta izid i bil seveda najboljši, kajti imeli bi potem v deželi principijelno klerikalno stranko in pa principijelni dve ocijalno-demokratični stranki, eno v mestu za delavstvo, organizirano po načelih marksizma in drugo kmetijsko socij.-demokratično stranko v smislu revizionizma, katero bo treba docela znova organizirati, ker ocij. demokratična stranka do sedaj še ni izdelala programa za kmetijsko ljudstvo, da si priznava, da je to cobhodno potrebno. Morda nikjer ni lažje ustanoviti kmetijsko socialno-demokratično stranko kakor pri nas a Goriškem in morda bi ta stranka služila kot vzgled v drugod Avstriji: kako se da kmetijska stranka ocijalno-demokratično organizirati. Filozofična in socialna načela - in to je bistvo stranke - sprejmemo do cla iste, kakor jih ima danes - napredna socialno-demokratična stranka. Zadruginištvo je itak danes med ocijalnimi demokrati že rešeno kot »Gewerkschaften«. Zadruginištvo je danes že skoraj povsod ali del rganizacije socialno-demokratične ali pa gospodarska organizacija za se, ki politično vsopredno nastopa s ocijalno demokracijo. Bernstein in drugovi itak vidijo v zadrugiństvu pravo moč socialno-demokratične tranke za bodočnost in prehodno dobo do čistega kolektivizma.

Jaz mislim, da se torej popolnoma ujemava; mladi bi morali odstopiti v toliko, da odvržete rogram in ime narodno-napredna stranka, jaz od svoje strani zahtevam, da se uveljavijo filozofični in ocijalni principi socialno-demokratične stranke. To stališče sem zavzemal tudi oščijelno na shodu ocijalno-demokratične stranke v Trstu, kjer so mi ponudili kandidaturu in me vabili k vstopu v stranko ter em izjavil, da dokler socialno-demokratična stranka nima programa za kmetijsko ljudstvo, ne vidim potrebe astopanja. In l. [19]04. ko so mi socialni demokrati ponudili kandidaturu v 5. kuriji za slučaj, da se ržavni zbor razpusti, sem kandidaturu istotako odklonil ter izjavil, da ustanovim vsekako na Goriškem kmetijsko socialno-demokratično stranko, ki bode sporazumno in istočasno taktično nastopala z delavsko - ocijalno demokratično stranko.

Imenujte me tudi neskromnim, ali povem Vam, da ne poznam nobene osebe med »mladimi«, ki bi ila res izobražena in prepričano socialno-demokratična, še manj, ki bi bila v stanu aplicirati socialni emokratizem za kmetijsko ljudstvo.

Ako se hoče ta sprememba stvarno in resno izvršiti, seveda ni dovolj, da se kakor pri ustanovitvi renovljene napredne stranke v Krčmi »Pri Jelenu«, nekateri gospodje shajajo in potem skrpajo tak program, akor so ga. Stvar zahteva resno, skoraj znanstveno delo. Ako se hoče torej priti do lepega rezultata, je treba ač napraviti pismene referate in se potem združiti za posvetovanje, da se napravi program, katerega se ltko pokaže javnosti in katerega bode tudi lahko med našim res naprednim ljudstvom na Goriškem izvršiti.

Moj odgovor Vašemu pismu se da končno precizirati z besedami: Ako ostanete stranka kakor ste, ne iorem z Vami. Dolžnost pa čutim politično delati in to vsled tega tudi storim ne glede na sim - ali antipatijs ega ali onega. Tretja stranka ne bo seveda kaka nova iznajdba, ampak bo socialno-demokratična. - Ako se pa prelevite v principijelno - stranko ter opustite danes že skoraj odiozno ime, potem sem pa pripravljen z vami delati in se pogajati. Razumem pod pogajanjem seveda, kam z osebami Gabršček in Dr. Treo in kaj s »Sočo«. Moje stališče glede časopisa je seveda: ako vstopim v socij. demokratično stranko, potem imamo rgan v »Rudečem praporju«, ako se pa stranka prelevi, potem pa je lahko naš socialno demokratičen organ »Soča« brez Gabrščka, kar bo pa itak nemogoče.

S pozdravom

Dr. H. Tuma

pombe:

ranjen je koncept pisma, nosi datum 25. maja 1907 in najverjetneje izvirk s Tumovim podpisom (datiran 28. 5. 1907). Uporabljen je izvirknik, ki ga ni Tuma ebno napisal.

av ste storili...: Kraigher je ponovno pisal 21. maja 1907. Odgovarjal je na Tumovo pismo z dne 13. aprila 1907 (ni ohranjeno). Volitve so bile namreč 14. maja narodna napredna stranka je dobila le enega državnega poslanca (Alojzij Štrekelj), klerikalna stranka pa dva (dr. Anton Gregorčič, Josip Fon).

anarhist v zmislu Tolstoja...: Omenjajo se književniki Lev N. Tolstoj (1828-1910), Henrik Ibsen), Emil Zola in filozof Friedrich Nietzsche (1844-1900).

rodno napredna je izvojevala...: Leta 1900 so bile na Goriškem nadomestne volitve za državni zbor. Redne volitve v državni in deželni zbor so bile januarja in cembra leta 1901. Dr. Gregorčič je dobil državnoborski mandat z 22 italijanskimi glasovi. V deželni zbor pa so bili izvoljeni kot člani narodnonapredne ranke: Henrik Tuma, Alojzij Štrekelj, Dragotin Treo.

takrat je pod vodstvom Dr. Pavlice...: Glej Josip Pavlica!

ernstein in drugovi...: Eduard Bernstein (1850-1932), nemški socialist utemeljitelj revizionizma v marksistični ideologiji.

v Krčmi »Pri Jelenu...: Hotel »Pri zlatem Jelenu«, v Gorici, imenovan kot »narodno podjetje«; zbirališče goriške slovenske družbe.

V Gorici 22 /6 [19]07

Velecenjeni gospod doktor!

Na Vaše pismo od 18. junija Vam odgovarjam sledeče:

Smatram, da ste s tem svojim pismom se izjavili odločno za volišče narodno-napredne stranke in s im sva tudi na razpotju.

Zgodovinska pojasnila, ki so Vam jih do sedaj dali, so jako pičla. Ako bi pa imeli točno zgodovino, potem - mislim, da bi seveda karakteriziral narodno-napredno stranko na Goriškem kot :koriščevalno stranko t.j. stranko, katera sicer dela navidezno za javen naroden blagor, praktično pa porabi se ustvarjene ekonomične pridobitve v lastni hasek. To je ravno oni greh vseh liberalnih strank, kateri jih je idi privedel na rob propada. Zato torej moj upor proti izkoriščevanju liberalne stranke na Goriškem in proti ranki sami. -

Mislil sem, da »mladi« niso dovolj poučeni o dejanskem položaju na Goriškem in da so v dobri volji sploh delati za napredek naroda, pristopili ter se v zadnjem trenutku pred volitvami oklenili že obstoječe narodno napredne stranke. Brez časopisa in brez agitatorične moči neodvisno nastopiti jim ni kazalo. Le zaradi tega sem tudi vzel nastop »mladih« na znanje. Iz Vašega pisma pa sem se prepričal, da »mladi« načeloma zavzemajo stališče narodno-napredne stranke, da je torej moje mnenje o »mladih« napačno in da sem torej več ali manj osamljen. S tem sem pa že skoraj itak računil. Proti »mladim« je bil glavni moj ugovor ta, da so se isti lotili dela, ne da bi prečitali zgodovino Goriške vsaj zadnjih 12 let, da ne poznajo gospodarskega položaja v deželni hiši in da se niti ne zavedajo, kam je zavozila narodno napredna stranka ekonomično organizacijo. Je veliko očitanje mlademu akademičnemu človeku, da je stopil v boj nepripravljen. Ako bi bil stopil v stranko kot naroden pristaš iste, potem ima slediti drži drugih in ni sam odgovoren. No mladi pa so si pripisovali vodstvo, nastopili so kot voditelji a nepripravljeni. Zaradi tega se jih tudi opravičiti ne da, če se tudi izgovarjajo, da jih je privedla dobra volja in veselje do dela v narodno napredno stranko.

Eksperimentov do sedaj nisem delal. Nasprotno, lotil sem se dela vedno v faktično danem položaju in z materialom, kakor sem ga imel. Eksperimentiral tudi sedaj ne bom. Zavedam se pa, da je položaj sedaj skrajno neugoden, ker imam proti sebi klerikalno, narodno-napredno in agrarno stranko. Čutim pa dolžnost, upreti se vsem trem, ker bi lahko karakteriziral klerikalno stranko kot nesposobno in neinteligentno, narodno napredno stranko kot egoistično in izkoriščevalno, agrarno stranko pa, dasi velja sodba še-le za bližnjo bodočnost bi imenoval le orodje možem, ki si iščejo pozicije. Vdobil sem zadnji čas sicer vabilo za sodelovanje pri agrarni stranki, ter se mi je zagotovilo, da ista nikakor ni agrarna stranka v pravem pomenu besede ampak, da hoče biti splošna stranka, katera se bode opirala v prvi vrsti na kmeta. Ali že na prve moje prigovore, da je treba principiarno pokazati barve, se mi je odgovorilo, da to ne pojde, marveč se hoče le nekako povdarjati nadstrankarstvo in obsojanje domačega boja med liberalci in klerikalci. Torej s to jeunesse dorée - katera hoče blagor domovine izvojevati nad strankami, pač ne bom mogel iti. Prepričan sem, da ji je cilj dejanski nič drugega, nego prememba oseb v deželnem odboru. »Ôte-toi que je m'y mette!« Da že danes to sklepam, me dovaja do tega premisa, da so se gospodje lotili dela, ne da bi zopet prej proučili zgodovino gospodarskega položaja v deželni hiši in principiarni program. Ako človek tega nima, potem je nevarno, da ga vodijo ali osebni ali egoistični manjši cilji.

Jako se motite, ako vidite v meni le hrepenenje po idealu. Saj kdor je moje delo do sedaj videl mi tega ne more očitati, marveč mora sklepati, da grem sicer za idejo namenoma in konsekventno, da se pa pri tem poslužujem praktičnih realističnih sredstev. Kako bi bil sploh prišel ob taki idealnosti kakor mi jo Vi podlagate do tega, da se nisem lotil najprej reorganizacije Goriške ljudske posojilnice, ustanovitve Trg. obrtne zadruge, Mizarske zadruge, Narodnega sklada in Pevskega in glasbenega društva. V tem sicer morate videti končno idejo, ki me je vodila, ali sredstva na sebi so znana strokovna in agitatorično - organizatorična.

Moja vodilna ideja je danes socialno-demokratska v naprednem smislu, t.j. boj proti zlorabi vere, reda in dela, uveljavljaj pa direktno teh idej seveda ne bom ker so težko razumljive in danes tudi goriškim akademikom nepristopne, ampak bom delal ravno tako odločno in z enakimi sredstvi kakor sem svoječasno pripravljaj narodno-napredno stranko.

Priznavam, da bi bilo morda malo zgodaj pristopiti za sedaj k načelni socialno-demokratski stranki in da bi morda bolj ugajalo razmeram, da bi izvrševala narodno-napredna stranka svojo realistično metodo ali narodno napredna stranka se je s svojim zadnjim nastopom onemogočila in diskreditirala. Zaradi tega pa je ravno nerealistično hoteti tako stranko vzdrževati. Impuls, katerega so dale zadnje državno zbornice v Avstriji, je pa po mojem mnenju tako mogočen, da še danes lahko stopi pred ljudstvo s programom socialne demokratske stranke katerega ni tako težko prikrojiti za kmetijski stan, kakor se misli. Vzemite v roko erfurtski program, pa čitajte točko za točko našemu kmetu. Kmet brez drugega pritrdi, da tudi on tako hoče. Treba mu je le malo premembe glede lastnine, kateri se bode morala tudi socialna demokratska stranka kot napredna stranka v kratkem podvreči, ker je ekonomičen princip poljedelstva nasproten onemu velike industrije. To stališče Vam sporočim v kratkem s tem, da je napredek poljedelstva mogoč le potem intenzivnega gospodarstva po malih posestih, da gre torej tendenca poljedelstva na to da se razkroji zemljiška last na majhne dele kolikor so potrebni za vzdrževanje ene družine. Tendenca velike industrije pa gre potem kartelov in trustov - dejanski na to, da se produkcija ene vrste ekstenzivno razširi in da se opravi njena tehnika odvišne delavske moči. Seveda se kmetu ne bode tako govorilo kakor se tudi ne bo smelo izpodbijati internacionalnega proletarskega stališča delavcev v ožjem smislu besede, ker bi odvzelo delavstvu s tem najbolj impulzivno idejo.

Sicer sem Vam pa že povdarjal, da se mi ne gre za momentani uspeh in ne za gospodstvo, marveč za vzgojo našega ljudstva. Nekaj sem gotov, da dosežem in to je, da ljudstvo poučim in pripravim za boljše politično delo.

Ne morem se strinjati z Vami, da je mogoče narodno-napredno stranko preleviti ker ji dajejo znak izkoriščevalni elementi in se bodo ti branili vsaki odkritosrečni premembi, ker prestane s tem njih osebna korist in oligarhija v to svrhu. Morda utegne Gabršček sedaj vabiti mene. Kolikor jaz moža poznam, je takrat kedar se mu slabo godi vedno jako pristopen, [nečitljivo] postane le takrat kadar drugi kaj ustvari in se gre za to, da on vse za-se porabi. Vsaj njegovo zadnje delo od l. [19]00. naprej je bilo tako. In ako mislite, da je meni mogoče delati s takim človekom potem me premalno spoštujete.

Ni pa v tem nič osebnega. Jaz vidim v tem le predpogoj vsakega zdravega dela, da se izključijo Gabršček, Treo, in vsi tisti gospodje, ki so se sedaj vedli okoli narodno-naprednih javk. Vsi stebri narodno-napredne stranke so danes po deželi več ali manj odvisni, so res pravi liberalci t.j. razni magnatje na kmetih

teri se potegujejo za stranko le, ker jim to služi! Ne mislim se več opirati na vse te veljake in brez teh urodno napredne stranke ni.

Ne skladam se tudi z Vami v pomenu voditelja. Iz Vašega pisma zveni informacija od strani g. abrščka. Kajti to je bilo njegovo prvo orodje proti meni, ljudstvo poučevati, da hočem Vam gospodariti. Ker sem dejanski vse sam ustvaril in vodil je bilo to l. [19]02. jako lahko dokazati ljudem. - Glede tega vrašanja zavzemam danes isto stališče, kakor sem ga proti Gabrščku, predno sva se ločila. Brez posvetovanja z zaupniki ne sme se izvesti nikakega važnega opravila. Ni pa izgubiti spred oči realistične colnosti, da se nikdo od zaupnikov resno in sistematično ne pripravlja na politično delo, da torej noben voditelj ne sme slediti slučajnim sklepom teh zaupnikov, marveč mora imeti za odločilne točke prosto roko.

Le v tem vidim jaz dejansko vodstvo, drugače je to prazna beseda. Gabrščka sem pozimi [19]01. recno navel: zaupniki slede navadno besedam onih oseb katere smatrajo za poučene in merodajne. V kratnih slučajjih so sledili zaupniki ali besedam Gabrščka ali pa mojim. Če se gre za odločilno okolnost, se mora podvreči, ako se ne pride do sporazumevanja besedi formalnega voditelja. In to sem zahteval takrat l Gabrščka.

Po uspehu pa je sklepati za naprej, to se pravi, ako se je voditelj pri taki odločilni točki motil, potem ima v drugič oponent prav, da se ne podvrže.

Kakor vidite imam tudi tukaj svoje stalno, po praksi utemeljeno prepričanje in nazor. Mnogokrat mi v dobil iz ust navčnih zaupnikov krasne ideje za politično delo, največkrat pa sem moral ideje sugerirati in dokler mi je bil Gabršček odkritosrečno naklonjen, dal se je tudi on po meni sugerirati. Ko je pa začel iskati osebne koristi, se je postavil na formalno stališče neodvisnosti in skupnosti zaupnikov. Torej ne gre se to, da se zaupniki v vsakem slučaju podvržejo voditelju, ampak veljajo tudi tu pravila strategije. Vojni svet se posvetuje, v slučaju dvoma odloči glas vrhovnega poveljnika. Brez tega principa je vsako faksično delo nesistematično in beseda voditelj služi le, da se farbajo mase. In ravno temeljna hiba Gabrščka je ta, da postavi vedno lipovega boga, katerega slavi pred ljudstvom zato, da pod njegovim okriljem sam uganja in hoče. Tako je zapeljal tudi Vas mlade. Prepričan je bil, da bo to za ljudstvo jako simpatično, ako nastopi liko novih čilih moči. Vedel je pa dobro, da za slučaj napake izkoristi on iz tega, kolikor njemu služi. Zdel je tudi, da bodo mladi z uspehi samimi zadovoljni, kakor mladi sploh.

Po Vašem pismu torej vidim to, kar sem že prej domneval, da bom moral hoditi svoja pota in orda je to najboljše.

Z najodličnejšim spoštovanjem

Dr. H. Tuma

ombe:

ija. Rokopis ni Tumov.

Vaše pismo od 18. junija...: Kraigher je Tumi sporočal, da se njegovo stališče ne ujema tako »docela« s Tumovim.

omite v roko erfurtski program...: Program nemške socialne demokracije sprejet na kongresu v Erfurtu (1891).

V Gorici, 9. 7. 1907

Velec. gospod !

Jako se motite o meni glede skromnosti. To je sugestija od A. Gabrščka svojemu omizju še izza l. 1902. Seveda njemu očital sem ob najini ločitvi polno nesposobnost za organizacijo in za gospodarstvo z namnimi zavodi, kakor sem mu priznaval eminentno nadarjenost kot žurnalistu in agitatorju. Hinc illae crinae! Porabil je to mojo »neskromnost« kot edini razlog ravnanja proti meni ter posebno leta 1902-5 s n tudi docela prodril ravno med goriško inteligenco. Jaz osebno niti nisem prišel z nikomur v dotiko, dr. ica komaj poznam, dr. Šorliju sem le posredoval pri vstopu v prakso, potem ni enkrat nisem prišel v govor. Kljub temu sta ravno ta dva menda 1905 o priliki, ko se je šlo za predavanja in sem jaz ista giral, za mojim hrbtom izrekla enako sodbo Vaši: češ iščem predavanja, da bi se razkazoval. Kakor torej dite, gola negacija! Ko s »Prosveto« ni šlo, skušil sem v imenu »Akademije« sestaviti neki odbor za edavanja, a z izreenim pogojem, da nastopim šele za drugimi. Razdelil sem lepe brošure »Am Anfang des hrhunderts« med nekatere mlade, ter smo se akademično razgovorili o načinu predavanja. Prišlo ni do tega gospodje si še danes drže vsak svojo brošuro.

Tudi glede občutljivosti je stari refrain A. Gabrščka. Jaz ne delam, ako nisem gotov uspeha. Politika brez uspeha je nonsens. Moja, često proti A. Gabrščku izkazana, občutljivost pa je v tem, da sem po kušnjah končno odločno odrekel sodelovanje prepričan, da je delo zaman. Iz tega razloga hočem tudi biti m, tj. pričeti sam, razvijati svoj program in svojo organizacijo. Ako pojde kdo za menoj in z menoj, bode i drag. Vabiti pa ne maram nobenega, ker mi je to pre »neskromno«. Vašo grajo in pouk bi sprejel prav šno rad, ako bi imeli lastno sodbo, a ne morete je imeti ne Vi, ne mladi, ker sploh nikdo z menoj ni čeval. Ni enkrat od l. 1902 nisem bil z nikomur v političnem razgovoru, pač pa se je vsaki dan par ur v varni, par v pivarni od l. 1902 pa do 1907 neprestano politiziralo pod predsedstvom Gabrščka. Seveda ta litev ni pikiranost, a kaže le »fizično« nemogočest pravilne sodbe. Skratka l. 1902 razdora nisem hotel, to sem se jako konsekventno odtegnil družbi in politiki. Imel sem dovolj dela z organizacijo pisarne, vskega in gl.[asbenega] društva, ter sem se lotil filozofičnih studij, da rekapituliram iz svoje življenjske akse, kolikor mi je v spominu, in se tako pripravim za bodoče delo.

Za »mlade« mi je žal na Kranjskem in Goriškem. Tam sem odgovarjal na vse kripnje, da bi ne opili prezgodaj v akcijo. Niso me slušali in se tudi blamirali. Treba bo par ali tudi več let, da se zopet nudi ilika za nastop. Tu nisem ne od - ne prigovarjal, ker si sploh misliti nisem mogel, da izven Gabrščka kedo

nastopi. Zanj sem vedel, da se bo hudo blamiral in to bi bilo ravno prav za reorganizacijo napredne stranke. No mladi so pod sugestijami Gabrččka nastopili in sedaj se z napredno stranko ne da storiti absolutno nič. V politiki zamujen trenutek pokoplje cele stranke.

Upam, da se vidiva kaj v Bovcu, takrat me lahko še pokarate in poučite. Poklon gospej soprogi!
Srčno pozdravlja Vas

Dr. H. Tum

Opombe:

Izvirnik pisma je v Kraigherjevi ostalini (NUK, rkp. odd., inv. šte. 37/77). V NUK (rpk. odd., inv. šte. 49/76) se nahaja Kermavnerjev prepis pisma. Jako se motite o meni...: Kraigher je Tumi na pismo z dne 22. junija 1907 odgovoril 8. julija in začel z vprašanji: »Čemu se vsedate tako visoko? Na nepristopni prestol majestete duha? Saj Vam skoro vsakdo - zlasti izmed »mladih« - radevolje priznava superioriteto duha.« Jaz osebno niti nisem prišel z nikomer v dotiko...: Omenjata se dr. Dinko Puc (1879-1945) in dr. Ivo Šorli (1877-1958). Puc je deloval na Goriškem kot odvetni in politik, Šorli je bil notar, sicer pa znan kot pisatelj. Ko s »Prosveto« ni šlo...: Očitno gre za društvo Narodna prosveta v Gorici (ustanovljeno l. 1904). Am Anfang des Jahrhunderts je bila knjižna zbirka založbe Aufklärung v Berlinu, kasneje revije Sozialistische Monatshefte. Poklon gospej soprogi!: Viktorija Juvančič, prva Kraigherjeva žena.

5

V Gorici, 27. 2. 1911

Velec. gospod doktor!

V soboto čital sem Vašo »Školjko«. Bavim se že precej časa s seksualnim problemom. Proučil sem Forela, Molla, Loewenfels, Müller, Foerster, Ehrenfels - ter prišel zase do temeljnega odgovora. Vaša »Školjka« kot dramatičen proizvod je mirno ležala ob strani; navadno čitam take stvari na poti. V soboto popoldne prišel sem poslušat v Trst opero Borisa Godunova; želel sem že dolgo slišati jo. Ob tem čital sem »Školjko«! Utegnete čutiti, kak vtis je morala imeti name. Pepina je prav mojstrsko obravnavana. Tomlin, Lubin, Podboj, Maks so pravi slovenski tipi dekadentov-inteligentov. Milicu je »naš« meščanski. Ustvarili ste brez ovinkov povedano mojstrsko delo. Imel sem toliko užitka in duševnega zadovoljstva, kakor že dolgo ne. Iztrebite proti koncu nekaj preučenihi dialogov in povejte le jedro biologičnih rezultatov - pa poskrbite, da najdete prevajatelja na nemško ali francosko. Morda opravite s prvimi sam, dasi bo težko preložiti »naše« finese. »Mila« slovenska domovina pač ni še godna ni vredna Vašega dela in umotvora. »Naši« učili se bodo iz njega šelej, kadar ga dobe iz tujih odrov nazaj!

Čul sem, da imate Cankarja pri sebi. S »Školjko« ste ga kar presenetili in ste marsikoga! A preveč je pred Vami kapituliral v svoji »Volji in moči«. Še je in veliko obojnega v našem rodu - a le doli; tuja civilizacija, ne kultura, katere sploh malo umemo, opalila je gori sila mnoge. Vsi naši Maksi - Podboji so domači kmečki fantje; njih očetje bili so tisočletja delovni kmetje in pastirji; ki so se etike učili ob dunajski kurbah, doma se le izjemom morejo iztrezniti od alkoholizma in sifilide.

Tudi ime ste pogodili; ljubezen je res le školjka v neizmernem razvoju in često je še redka školjka - prazna.

Scena z bičem je naravnost silna! Po vrsti šviga nad njimi, zadnji naj bo največja šleva Maks!

Videli ste globoko v življenje in v naše življenje. Povedali ste tako, da se prime duše in se ima estetičnega, obilnega užitka! Zato Vam iskrena zahvala! Primite pozdrave Vam in gospej, Vaš

Dr. H. Tum

Opombe:

Izvirnik. Hrani se v NUK (glej pismo šte. 4). V soboto čital sem Vašo »Školjko«: Drama v treh dejanjih Školjka je izšla pri Schwentnerju v Ljubljani (1911) potem, ko je več let čakal na objavo. Proučil sem...: Po vrsti navaja švicarskega psihologa Augusta Forela (1848-1931), psihiatra Alberta Molla (1862-1939), münchenskega zdravnika Leopolda (pravilno Löwenfelda (r. 1847), univerzitetnega profesorja iz Dresdena Roberta Müllerja, pedagoga Friedricha Wilhelma Foersterja (1869-1966) in Christiana Ehrenfelsa (1859-1932), predhodnika gestaltizma. V soboto popoldne prišel...: V gledališču »Verdi« je bila »ljudska predstava ruske opere«. O predstavi v četrtek, 23. februarja 1911, piše Edinost (24. 2. 1911, šte. 55), da je bila razprodana. Pepina je prav mojstrsko...: Pepina je oseba iz drame Školjka, prav tako tudi naslednje štiri navedene osebe. Čul sem, da imate Cankarja...: Pisatelj Cankar je bil Kraigherjev gost od pozne jeseni leta 1910 do začetka leta 1911. Kraigher je bil zdravnik pri Sv. Trojici (danes Gradišče) v Slovenskih Goricah. Tuma omenja Cankarjevo zbirko novel Volja in moč.

6

V Gorici, 6. /3. 1911

Veledenjeni gospod
dr. Alojz Kraigher,
zdravnik
Sv. Trojica v Slov. Goricah.

Na cenjeni list od 4. t.m. dovoljujem si Vam dati dobro mišljen nasvet. Emancipirajte se narodnjakarstva, dajte svojo »Školjko« prevesti na nemško in izposlujte si premiero na Dunajskem gledališču. Po mojem prepričanju je Vaše delo tako izborna, da ga tudi gledališče prve vrste sprejme. Šele č Vaša drama pride od Nemcev nazaj, pride tudi do veljave pri narodnjakarjih. Sicer pa ostane pri večjem delu slovenskega oficijelnega razumništva, kakor pravite, svinjarija.

Rezultati mojih študij o seksualnem problemu se skoraj docela krijejo z nazori dozorelega Podboja, t.j. monogamija ni katoliška institucija, ampak plod biološkega razvoja človeka; mož ima iste etične dolžnosti kakor žena in ne sme od nje več zahtevati kot od sebe. Pač pa po biološkem razvoju žena ne

ne tako daleč spolno kot mož, ker je njeno telo za plod ustvarjeno konservativno in obrambeno. Približno načelo sankcionirate tudi na Pavlini. Spišem daljšo razpravo o seksualnem problemu za Naše zapiske in pam, da se Vi kot zdravnik in pisatelj »Školjke« na mojo razpravo tudi oglasite.

Da je Cankar pri svoji zadnji knjigi imel v mislih Vašo »Školjko«, sem torej dobro pogodil. Hotel sem reči, da je sprejel docela Vaše nazore a volji vsled tega odkazal premalo prostora. Zato sem bolj v šali bil izraz, da je pred Vami kapituliral.

Korupcija med našim ljudstvom je po trgih in mestih menda povsod precej na enaki stopnji. Vzrok idim v korupciji naše inteligence. To je Cankar že ponovno in mojstrsko bičal. Prav bi nan prišla pa še marsikaka drama, ki bi slikala usodepoln vpliv naše koruptne inteligence na naše prosto ljudstvo.

Imate prav, da je socialna demokracija ravnotako pod vplivom vsakdanjih razmer, kakor vsaka druga stranka. In le nekoliko inteligentnejših predstaviteljev stranke je dejansko internacionalnih. Res je tudi žalibog, da je socialdemokratska stranka danes taktično razdeljena po kronovinah in da je vsled tega taktika pod vplivom vsakdanjosti največkrat izgrešena. Sicer se pa stranka ne le pri nas v Avstriji, ampak povsod po svetu levi, ker je morala prestopiti iz revolucionarnega in negativnega gibanja na pozitivno. Kot negativna stranka je dejansko izvršila veliko svojo kulturno misijo. Ali jo bo kot pozitivna, pokaže šele bodočnost. Iz dobro preišljenih taktičnih ozirov pa bi se tudi jaz izrekel proti vtikanju Kranjskih ali rimorskih socialistov v Koroške in Štajerske zadeve. Tudi o tem bi se lahko in bi se moralo pisati v Naših zapiskih, a še za tako omejeno delo nas je premalo.

Sprejmite najiskrenejši pozdrav in sporočite ga Svoji soprogi.

Dr. H. Tuma

Vir:

Virnik. Hrani se v NUK (glej pismo številka 4). Kopija (nepopolna) v ZHT.

Virnik. Cenjen list od 4. t.m.: Kraigher (pismo objavljeno v Kraigherjevem ZD 10, str. 26-27, 223-225) se je Tumi zahvalil za pismo od 27. februarja 1912.

Virnik. Špišem daljšo razpravo...: Izšla je v Naših zapiskih (1911, 1912, 1913).

Virnik. Da je Cankar pri svoji...: Zbirka treh novel Volja in moč je izšla konec januarja 1911, ko je Cankar živel na Kraigherjevem domu (glej Tumovo pismo Kraigherju od 2. 1911).

V Gorici, dne 12. /3. 1912.

Veelccenjeni gospod
Dr. Alojzij Kraigher, okrožni zdravnik
pri
Sv. Trojici.

Na Vaš cenj. list od 27. /2. t.l. oglašam se še danes. Posrečilo se mi je ustanoviti konsorcij Naših zapiskov tako, da sem pridobil 20 članov, katerih vsak za dve leti vplača po K 30.- na leto poleg naročnine. V tem se Naši Zapiski sanirajo, ob enem se pa vvede nagrada revnim akademikom, katere se mora pridobiti s sodelovanjem.

Prosim torej, da mi pošljete obvezno izjavo od Vaše strani, v gornjem smislu.

Ob enem Vas vabim na sodelovanje. Napišite mi vsaj dva kratka članka po 6 strani vsako leto, ali tudi pisatelj ali kot zdravnik. Imamo vse polno aktualnih problemov pred seboj, ki se na dajo rešiti sploh drugače nego iz stališča socializma. Vem pa, da daste za probleme, kateri leže specijelno pred Vami in s tem govor, ki ne glede na Vaše politično stališče in Vaše svetovno naziranje odgovarjajo dejanskim potrebam. Ne boste popolnoma prosto roko in vem, da ne pridemo v konflikt z nazori. Posebno hvaležen bi Vam bil, ako bi napisate članek o alkoholizmu in sicer iz biološkega stališča. Morda ne vpliva na čitalca toliko potrebna mizerija in ostudnost alkoholizma kakor biološki nasledki potom podedovanja. Ako kratko konstatirate one psihopatične pojave, ki so danes dognane posledice alkoholizma starišev, napišite nam v priponi aktualen članek, daje Vam pa tudi priložnosti znanstveno precizno povdariti temeljno stran alkoholizma.

Ako napišete kot umetnik kratek prizor iz vsakdanjega življenja kot pojav posledic alkoholizma, bom bom istotako hvaležen.

Priporočam se Vam, da mi za majevko številko pošljete prvi Vaš članek in najdalje do 15. aprila t. l.

Z odličnim spoštovanjem!

Dr. H. Tuma

Vir:

Virnik. Hrani NUK (glej pismo številka 4).

Virnik. Vaš cenj. list...: Kraigherjevo pismo ni ohranjeno.

Virnik. Ob enem Vas vabim...: Kraigher pri Naših zapiskih ni sodeloval.

V Gorici, dne 25. maja 1912

Veelccenjeni gospod
Dr. Alojzij Kraigher zdravnik
v
Sv. Trojica v Slov. Gor.

Nikakor nisem mislil pisati kritiko o Školjki, marveč sem jo zapletel v svojo študijo o seksualnem

problemu. Na škofovo knjižico je bila reakcija slovenske inteligence tako mizerna, da sem v Naših Zapiskih obljubil, da se soc. dem. stranka resno pobavi s tem vprašanjem in ker se drug ni oglasil, proučil sem zadevo zase in napisal študijo, ki bo pač obsegala kakih 120 strani in katero počasi spravim v list. Nisem veščak, vendar vem toliko da smem pisati in pričakujem odgovor od veščakov. Ako ga ne bo, žalostno znamenje o položaju slovenske akademične inteligence. Tako pisal sem kritiko Rostoharjeve logike, tako pisal sem Ušeničnikove socijologije - brez odgovora slovenske inteligence. Vse znamenje stagnacije in če hočete tud dekadence.

Učiliška skripta sem citiral le iz kritike Dr. Kelemine, seveda mi niti na um ni prišlo, da je Vaša Školjka nastala iz razprav. Sicer sem pa le trdil, da je za umotvor vse eno odkod prvi pogon, umotvor ostaj umotvor, tudi če je prva misel nastala iz univerzitetnih skript. Otročarija seveda je od strani drja. Kelemina da Vam skripta tako meninič tebinič podlaga. Zahval v Narodu sem vaju in me seveda prav nič ne zadenejo.

Za terminologijo se trudim že mnogo let, seveda z istim uspehom, da poklicani faktorji molče. Slovenska matica, ki bi bila poklicana zadevo urediti, je menda v rokah sedaj ene sedaj druge profesorske klike. Namesto da bi se izročilo izdelanje terminologije po strokah posameznim veščakom, potem te izdelki objavilo in pozvalo učeni publikum na kritiko in koncem sklicalo anketo, ki bi končno določila glavne principe in smer končnega operata, se kvečjemu objavljajo take neslane in nizkotne izjave kakor drja. Kelemine in poprej dr. Potočnika.

Ker je glavna Vaša smer politične vsebine Vam bi moral odgovarjati obširno o taknjem predmetu. No dovolite, da vsebino Vašega pisma prav obžalujem. Kaže mi zopet malenkostno stališče naše inteligence. Ta ali socijaldemokratske stranke ne priznava, vsled tega vendar ne more imeti pravice, da nam nalaga, da delujemo v tem ali onem smislu; ali pa priznava socijalizem in soc. dem stranko njega političnega zastopnika potem pa kritika pade nanjo. Socijaldemokratska stranka je prišla med nas Slovence na jugu potom italijanskih agitatorjev, na severu pa potom nemških. Na jugu in na severu je narodna napredna stranka slovenska strupena nasprotnica socijalne demokracije in ruši povsodi nje organizacijo in vstvarja krumirske narodne delavske organizacije. Vsa inteligenca kolikor se za politiko interesira je razdeljena ali na klerikalno ali narodno napredno stranko in naše gg. juriste, profesorje in zdravnike i.t.d. je sram občevati z socijaldemokratsko stranko. Ako se razmere proti italijanski in nemški soc. dem. stranki take kakor so, ni kriv drug kakor naša slovenska inteligenca, ki organizirano delavstvo perhórestira. Ako bi stopilo v Ljubljani, Trstu, Mariboru in Celju nekaj naših akademikov v stranko, potem bi bile Vaše rekliminacije nepotrebne. Ko sem vstopil v soc. dem. stranko v Gorici, eksistirala je le italijanska soc. dem. organizacija, imelo je zato vse laški značaj, prostori le laške nadpise, čitalnice le laške časopise in tako naprej. Danes je slovenska socijal-demokratska stranka na Goriškem tako organizirana, da skupne organizacije italijanska-slovenska nosijo očiten pečat premoči slovenske stranke. Ko sem vstopil v stranko, so se italijanski sodrugi začudili, da sploh Slovenci postanejo socijalisti! Vsako očitanje torej naši stranki c strani slovenske inteligence je silno abotno marveč bi moralo to očitanje leteti v najostrejši obliki na našo sebično ali apatično ali pa enostransko inteligenco. Ves slovenski narod nima prihodnosti v razvoju kapitalizma, marveč v razvoju delavstva in malega posestnika. Naše delavstvo kolonizira Gradec in Trst in to bi se moralo v teh mestih z vso silo organizirati. S tem pridobila bi moč slovenskega naroda več nego z vsemogočimi in nemogočimi poskušnjami oživeti slovensko trgovino in obrt. Vse potezanje slovenske inteligence v tej smeri kaže le njeno skrajno nesposobnost kaj izvršiti. Dejstva so dokazala, da se gospodarski napredni program ne da izvršiti; kdor ima malo odprte oči mora videti, da je vsa prihodnost slovenskega ljudstva v razvoju široke podlage v delavstvu in v malem posestniku in vendar naša inteligenca stoji ob strani in očita par osebam, ki komaj zmagajo politično delo vsak v svojem kraju, zakaj se ne brigaj tudi za gornje Štajersko, gornje Koroško in tako naprej. Priznavam, da so zanemarjene zadeve naše stranke na Gornjem Štajerskem in posebno v Gradcu, inteligentnih agitatorjev pa mi ne moremo vstvarjati, zato vršimo delo vsak na svojem mestu le doma. Dobro vemo, da brž ko markantna politična individualiteta nastopi v prilog soc. dem. stranke iz naših vrst v Gradcu, da se vse narodne razmere na Štajerskem premen in sicer preмене na korist slovenskega ljudstva na Štajerskem. Zaman je ves trud klerikalcev, zaman je ves trud narodnjakov, ker ne eden ne drugi ne leži v smeri bodočnosti in naprednosti, marveč je obojen nazadnjaški! Klerikalni in narodno-napredni elementi vlečejo nazaj, naša stranka na Štajerskem in Koroške delavcev nima, zaradi tega so take razmere, kakor jih grajate.

Z odličnim spoštovanjem

Dr. H. Tur

Opombe:

Izvirnik. Hrani se v NUK (glej pismo šte. 4). Kopija v ZHT.

Nikakor nisem mislil...: O Školjki piše Tuma v tretjem nadaljevanju razprave Seksualni problemi (Naši zapiski 9/1912, 115-125). Tuma je s svojim pismom z 25. maja 1912 odgovoril Kraigherju (dopis 18. 5. 1912).

Na škofovo knjižico...: Glej Aleš Ušeničnik! Izhodišče Tumove daljše razprave o seksualnem problemu (Naši zapiski 1911-1913) so bile pravzaprav brošure ljubljanskega škofa Antona B. Jegliča Ženinom in nevestam. Pouk za srečen zakon, publikacija medicince Mirka Černica Telesni naš postanek, razvoj in kone ter drama Školjka. Jeglič je sočasno izdal (1910) Staršem, Mladeničem in Dekletom; Anton Bonaventura Jeglič (1851-1937).

Tako pisal sem...: Rostoharjevo knjigo Uvod v znanstveno mišljenje je ocenil v Naših zapiskih (7/1910, 286-298, 335-343), prav tam tudi Ušeničnikovo knjigo sociologiji (Naši zapiski 9/1912, 16-23, 39-45). Glej Mihajlo Rostohar!

...le iz kritike Dr. Kelemine...: Jakob Kelemina (1882-1957) je kritiko Školjke objavil v Slovanu (9/1911, str. 219-220), v njej je zapisal »pri proučevanju izvestni skriptov mu je nemara vzklikla ideja njegove drame«. Tuma je s tem v zvezi zapisal: »Ali je dr. Kraigher to črpal iz vseučiliških skript, ali je njegova intuicija, lc za vrednost Školjke kot umotvora pač malo merodajno« (Naši zapiski 9/1912, 124).

Zahval v Narodu...: Očitno misli Tuma na dopis Jakoba Kelemine v Slovenskem narodu (4. 5. 1912).

n poprej dr. Potočnika: Zemljepisec Matko Potočnik (1872-1967) je pri Slovenski matici objavil v dveh delih Vojvodina Koroška (1909-1910). Polemično je o igi pisal Tuma v Planinskem vestniku (16/1910, 80-83, 108-110), odgovoril mu je Potočnik (prav tam, 129-131). Zadnjo besedo pa je imel Tuma (prav tam, 1-133).

n vstvarja krumirske...: Tuma misli na socialistom nasprotno Narodno delavsko organizacijo v Trstu (ustanovljena 1907).

Gorica, dne 17. oktobra 1912.

Velecenjeni gospod
Dr. Alojz Kraigher zdravnik
Sv. Trojica
Slov. Gorice (Štajersko)

Imamo bolniške blagajnice v Trstu, Tržiču (Monfalcone), Gradišči (Gradisca) in v Gorici v oblasti tipadnikov socijaldemokratske stranke. Tržič in Gradišče ne prideta v poštev in menda tudi ne Gorica, ker življenje precej nesimpatično in tudi dohodek premajhen. Reflektirate menda torej le na Trst, kjer bi se ač dalo izposlovati sprejem med uradne zdravnike enotne blagajnice. Radi tega bi Vam svetoval, da ompetirate takoj na ravnateljstvo bolniške blagajnice oziroma, da se potrudite za prenotiranje, kadar bi bilo ako mesto izpraznjeno. Dosedaj je sprejet Dr. Petschnigg, prej zdravnik v Aleksandriji. Obrnite se v tem ziru na Drja. Josipa Ferfolja, ki je sedaj nekako merodajen pri socijal-demokratski stranki v Trstu ter se clicujete pri tem tudi na me. Ravnotako se kot referenco skličite na me v Vaši vlogi na bolniško blagajnico Trstu samo. Ravnatelj je odvetnik, Dr. Puecher, s katerim sem v dobrih stikih in Vas gotovo priporočim, edar se name obrne. Drju. Ferfolja pisal sem tudi sam. Najbolje je, da se precej obrnete na blagajnico ali pa saj radi splošnejših informacij na drja. Ferfolja samega. Brez dvoma dobite v Trstu tudi druge prakse in rst bi po mojem prepričanju bilo za Vas pravo središče.

Na Vaša izvajanja glede socializma in politike nečem sedaj reagirati, ker se to v pismu da težko oriti. Vidim, da kljub precej živahni diskusiji v »Vedi« v »Naših Zapiskih« in v »Mladini« [Omladini] oblem narodnosti in socializma še vedno ni jasen naši inteligenci. Treba bo torej še javne diskusije. lorda se v Trstu sam najlažje prepričate o bistvu stvari.

Posebno me veseli, da hočete literarno delati in prav težko pričakujem obečani Vaš roman, dasi am odsvetujem naslov: Ljubezen in politika. Ta naslov je po mojem mnenju strašansko banalen in obnem gleda nekako šarlatansko kakor priporočilo za mlade, ženske in radovedne čitatelje. Izberite si raje kako stno ijne glavnega junaka ali pa tako skrivnostno kakor Školjko. Oprostite da Vam svetujem v tem oziru še kaj. Živite nekoliko let v jako tesnem zadušenem prostoru, kjer ste spočeli misli za Vaš roman. Napišite i pod tem vtisom in s prvotno intuicijo, a denite ga na stran, dokler se ne preselite v Trst in ne živite vsaj to dni v tej širši sferi. Ako pregledate svoje delo po enoletnem bivanju v Trstu, dobite za lastno delo pravo itično oko. To je seveda moj skromen svet. To pismo sem zapečatil, da preprečim grozečo radovednost.

Vesnilo me bo prav pošteno če Vas pridobimo za Trst ter upam tudi, da Vas pridobimo za našo ranko.

Z odličnim spoštovanjem!

Dr. H. Tuma

Opombe:

irnik. Hrani se v NUK (glej pismo šte. 4).

sedaj je sprejet...: Glej Karol Pečnik!

i Vaša izvajanja glede...: Svoje poglede na socializem je verjetno Kraigher napisal v pismu Tumi, ki pa ni ohranjeno. Sicer je o socializmu pisal tudi v pismu z e 18. maja 1912 (ZD 10, str. 27-28, 225-226).

KRAJEVNA ORGANIZACIJA JUGOSLOVANSKIH EMIGRANTOV (Ljubljana)

Z osebnim dopisom (s.d.) okoli 1930 je Krajevna organizacija jugoslovanskih emigrantov iz Ljubljane vabila Tumo k sodelovanju, »da po svojih močeh prispevate za realizacijo gibanja, ki naj vodi brez ozira na politično prepričanje vse emigrante v delu za osvoboditev našega primorskega ljudstva«. Glej Zveza jugoslovanskih emigrantskih društev v Jugoslaviji (Organizatorno propagandni odsek, Ljubljana)!

LJUDMILA KREGAU

Ljudmila Kregau iz Kobarida je v pismu z dne 4. decembra 1904 kot blagajnik neimenovanega društva prosila za denarno pomoč, da bi lahko ob Božiču obdarila otroke.

KRES (Ljubljana)

Družinski list (kulturni mesečnik) Kres je izhajal v Ljubljani dve leti (1921-1923), izdajala ga je Splošna delavska izobraževalna zveza »Svoboda« za Slovenijo v Ljubljani. Uprava lista je 15. oktobra 1921 pisala Tumi in mu poslala revijo, »da bi opozorili sodruge v slovenskem Primorju, da se naroča na list, ki mora biti kulturno in prosvetno izobraževalno glasilo vsega slovenskega delavstva. Upam, da bi se slovensko delavstvo v Italiji odzvalo gotovo v precejšnjem številu, posebno ker nima do sedaj samo onstran državne meje svojega prosvetnega lista«. Tuma je na poziv odgovoril.

List vrnil sem na Vaš naslov nazaj, ker sem preotežen s tukajšnjimi listi, katere je treba v prvi vrsti širiti in podpirati. Žal, da nam Slovenija premalo nudi in vse predrago. Primorci uvidevamo, da bo treba le lastnih založnih podjetij.

Sicer sem se pa odtegnil docela političnemu delu ter Vam priporočim, da se obrnete v vsakem oziru na sodruga Alojza Stolf, uradnika pri bolniški blagajni v Gorici.

S socialnim pozdravom

Opombe:

Koncept. Tuma ga je lastnoročno napisal na dopis, ki mu ga je poslalo uredništvo in uprava družinskega lista Kres (15. 10. 1921).

ANTON KRISTAN

Anton Kristan (1881-1930) je navezal s Tumo pisne stike v drugi polovici leta 1899. Morda sta se pred tem osebno poznala. V Gorici se je Kristan zaposlil pri Trgovsko-obrtnem društvu (od 1899). Osebni stiki so trajali vse do Kristanove smrti. Tuma je vzgojno vplival na mladega Kristana: »Tudi pozneje se je vedno rad spominjal mojega posredovanja zanj in mojega vpliva nanj; poznal je moje intimno politično prepričanje ...« (IMŽ 314). Svoja pota v stranki nista vselej vsklajevala, do popolne prekinitve stikov pa - kot dokazuje tudi korespondenca - ni nikoli prišlo. Kristan je po nekajletnem bivanju v Gorici prišel v Idrijo (1903-1908), nato pa je živel v Ljubljani. Med prvo svetovno vojno je prišel v vodstvo JSDS, po koncu vojne je bil član Narodne vlade za Slovenijo v Ljubljani. Bil je poslanec v začasnem narodnem predstavništvu v Beogradu, poslanec ustavodajne skupščine in minister v Davidovičevi vladi. Potem se je umaknil iz neposrednega političnega življenja, deloval je kot urednik in publicist in predvsem kot gospodarstvenik (Konsumno društvo za Slovenijo, Splošno kreditno društvo v Ljubljani, Zadruga banka v Ljubljani, ustanovljena 1. 12. 1920).

V zapuščini je ohranjeno 26 kopij Tumovih dopisov in 30 Kristanovih pisem Tumi, poleg tega so 4 Kristanova pisma Tumi hranjena v Kermavnerjevi zapuščini (NUK, rkp. odd., inv. štev. 49/76). Sledeč ohranjeni korespondenci ima njuno dopisovanje dva dela. Prvi je iz časa 1899 in 1904 (ohranjeni so le Kristanovi dopisi), drugi pa iz let 1916 in 1927. 25. septembra 1899 se je Tumi oglasil Kristan iz Prage. Ponudil se mu je za tajnika Trgovsko-obrtnih združenj v Gorici, sploh pa bi lahko veliko sodeloval v slovenskem javnem življenju na Goriškem. Dodal je tudi kratek življenjepis: »Od 1897. se bavim z javnostjo. Na jesen d[otičnega] leta sem prišel v redakcijo »Nove Nade«¹ v Zagrebu, odkoder - studoval sem privatno - sem pisal v različne liste (»Nar. Misel«², »Slov. Narod«, »Edinost« etd.). V polovici 1898. sem odšel v Prago, kjer sem skončil na tukajšnji najboljši viši trg. šoli kurz trgovski. Na spomlad t.l. sem bil v Brnu, kjer sem studiral tekstilno industrijo, stalno tržnico in razstavo itd. Nato sem potoval po Balkanu. Povrnivši se domov sem studiral domače razmere ter deloval, kolikor mi bilo možno. Ustanovili smo »Umetniško društvo« itd. V početku junija sem se vrnil v Prago, kjer sem in kjer studiram svojo vedo«.

Tuma (IMŽ 252) komentira to Kristanovo pismo: »Iz njegovega pisma, v katerem se mi je ponudil za namestitev v nekem izmed naših gospodarskih zavodov, je vela taka energija in samozavest, da sem ga kar povabil v Gorico, prepričan, da mora biti jako nadarjen mladenič.«

V drugem pismu Tumi (30. 9. 1899) navaja Kristan avtobiografske podatke: »Prejel sem; odgovarjam. Rojen sem 30. pros. 1881. Izvršil sem nižjo gimnazijo v Ljubljani; v peti gimnaziji (pod Sen.³) sem bil radi boleti nad 1. semester bolan, bil sem doma. Študirati sistematično grščino, latinščino sem zanemaril, a tem tesneje se ovil narodnogospodarstva, literature in - politike. Leto zatem so me izključili. Odšel sem na Hrvaško - namenil sem se skončiti gimnazium, ali - bivši delaven kot red. »Nove Nade« in sotrud. »Narodne Misli« - ne mogel sem dobiti dozvole k skušnjam. V Zagrebu sem bil leto dni in tako govorim perfektno hrvaško-srpski. V sept. l. 1898. sem odšel v Prago, kjer sem se zapisal na »Českoslov. trgovski akademii«, ali videč po dvomesečnem obiskovanju, kako in kaj, da se na tem zavodu vzgaja uradništvo, da se tu mora dopolnjevati primitivni nazor na svet - velika večina slušateljev je neizkušena mladež iz meščanskih šol in realek - odšel sem na višjo trgovsko šolo pod direktoratom g. Eckerta. Skončil sem 15. februarja kurs ter dobil absolutorium, katerega prilagam. Uspeh bi gotovo bil dosti lepši, da sem umel česki. - Nato sem [šel] gnjan po želji, seznaniti se s trgovino in industrijo do Brna. (Mej tem sem se pečal teoretiški z naukami trgovskimi). V Brnu sem seznal razne načine kalkulacije, reklame ter razni način delovanja. Proučil sem stalno tržnico in raz[s]tavo itd. Koncem aprila sem odšel domov, nato potoval po Dalmaciji, Crni gori itd. V juniju sem bil zopet na Kranjskem, kjer sem mislil vstopiti v kak zavod ter se leto, dva, praktično orijentovati. No, napadla me je nova misel in 1. julija sem bil zopet v Pragi in tu sem bil zopet v dragem svem krogu, v trgovskem muzeju, izvoznem društvu in pri izbornih časopisih (Český Lloyd, Hlas Národa itd.). Študiral sem; rezultate svojih študij sem tu pa tam objavljal. Seznanil sem se z Vami - bivši delaven »pražski vz. trg. šoli« kot asistent - izstopil sem odtod, ker proti sebi bojovati nečem in namenil sem se biti na pomoč gibanju trgovskemu v domovini svoji. - Kakor vidite, precej pestro življenje. Sem človek, ki je predelal precej! Nikedar nisem bil prijatelj diplom, ali vedno izobrazbe. Bivajoč menenja, da je za trgovca potrebna univerzalna, vsestranska omika, skrbel sem, da sem se seznanil s to. Pred okom mi je bil cilj, h kateremu grem direktno. Sem odkrit, - vzgajal sem se sam -; mnogo napak imam, otrešam se jih: - brez njih hočem priti do cilja! M^e [Madame] Praxis je najboljša učiteljica. Žal, malo me je še učila. Vendar, pridem li se do šole njene učiti - pripravljen sem na njo! Upam, da se bova vrlo dobro razumela. Z neba še ni noben padel učen; doveršujemo se, vsak dan damo nekaj na zgradbo te vesoljne dovršenosti.«

Tretje pismo je nastalo v Ljubljani (Vič) 15. oktobra 1902. Kristan je odslužil vojaščino in se je oglasil Tumi s prošnjo, če ve v Gorici za kako primerno službo (posojilnica ali Trgovsko-obrtna zadruga) in o sebi sodil: »Glede mišljenja sem socialist«. Tuma mu je takoj odgovoril in za odgovor se je Kristan zahvalil v pismu z dne 23. oktobra 1902. Najverjetneje mu je Tuma omenil kako nepravilnost okoli Trgovsko-obrtnih združenj, sicer se je Tumi zahvalil za ponudbo. 6. avgusta 1904 je Kristan pisal iz Idrije in zapiše: »Vendar mi je nekako zagonetno, zakaj ste tako naglo odstopili iz javnega življenja. Vi ste vendar še mlad, žilav, energičen - veliko bi še mogel storiti za to ubogo naše ljudstvo. Nisva enakih političnih mislij, ali simpatiziram z Vašo energičnostjo, z Vašo žilavostjo, ker sem prepričan, da le take lastnosti so ne le individual[te]tam, ampak splošnosti v prid ...« Kristan ima občutek, da je goriško javno življenje nekako zamrlo, da manjka nek spiritus agens.

1 Nova nada, izhajala v Zagrebu od leta 1897.

2 V letih 1897 in 1898 sta v Zagrebu izhajala dva različna časnika z naslovom Narodna misel.

3 Najverjetneje Andrej Seneković (1848-1926), ravnatelj višje gimnazije (prve državne) v Ljubljani.

Cenjeni sodrug!

Nakazal sem Ti po poslani položnici znesek K 37.70 á saldo ter se Ti srčno zahvaljujem za vse poslano blago. Kar si dosedaj dal, je bilo izborno in po prijateljski ceni. Priporočam se Ti še za naprej, posebej za belo in ajdovo moko, za fižol in ječmenovo pšeno. Govoril sem že s Tvojim opravnikom ter naročil, naj mi pošlje do 7 kg orehov, ceno mi je nastavil po K 4.20.

Sodrug Petejan Ti pošlje še danes okrožnico radi delegacije v Stockholm. Upam, da se boš zlagal. Sodrug Kopač mi je bil itak pravil, da se je udeležil kot delegat menda konsumnih organizacij kakor misli ti sodrug Kopač od strani strokovnih organizacij.

Glede Dr. Kr.[eka] sem stvar še enkrat dobro premislil in ne morem družega nego ponoviti besede, ki so mi kar same prikirele [prekipele] na jezik na prvo Tvoje vprašanje. Politična zveza med Teboj in Dr. Kr. bi diskreditirala docela Tebe in socializem in Dr. Kr. in krščanski-socializem. Nasprotno pa je skupna gospodarska organizacija konsumnih in kmečkih društev, ne le takoj mogoča, marveč bi utegnila postati za ves slovenski narod naravnost odločilnega pomena. In ne le to. Vse slovensko zaledije s Trstom organizirati kot eno celoto v soglasju in sodelovanju konsumnih organizacij v Trstu bi bil epohalen čin za celo Avstrijo. Zvedba takega programa, seveda v nekoliko letih utegnila, bi imela političnih posledic in prememb naše otranje in vnajne, splošne in socialdemokratske taktike. Ako se Ti in Dr. Kr. te naloge lotita, postaneta obrtnika vsega slovenskega ljudstva ter je obenem naloga hvaležna za vsacega posebej v lastnem interesu.

Neizogiben predpogoj za uspeh pa je za sedaj in dokler se docela ne izvrši skupna gospodarska organizacija [je potrebno] popolno in skropolozno izogibanje vsaki politiki ali že krščansko socialni ali socialno demokratični. Ker si že deležen kot organizator pri podjetjih napredne stranke (Ljubljanski zvon, slovenski narod) imaš oporo za svojo res veliko akcijo na vse strani. Izogibanje vse politiki pa Ti pusti tudi ozidico v socialdemokratični strani netakneno, recimo rezervirano. Odlочиš se po doseženem uspehu.

Petejan in Golouh se nekam pritajeno obnašata glede delegata v Stockholm. Ako bi se mene določilo sprejemem posel, če tudi jako nerad, dasi zaradi važnosti ne morem ugovarjati. Najraje bi šel v vojem, kar sem že Kopaču izrekel. Za slučaj, da mene zadene nalog pridem v Ljubljano 9. t.m. s poštanim lakom popoldne ter bi lahko zaupniki imeli sejo zvečer ob 8½, lokal preskrbiš Ti ali Kopač. 10. bi dptoval na Dunaj, da se 11. posvetujem s centralo in nato skupaj z nemškimi delegati odrinem naprej.

Pospeši toraj celo zadevo, da se vse pravočasno reši.

S prijateljskim pozdravom

Cenjeni
gospod Anton Kristan
v Ljubljani.

pombe:

opija.

Nakazal sem Ti po...: Tuma se je obrnil do Kristana zaradi nabave živil za družino. Kristan je deloval v Konsumnem društvu za Ljubljano in okolico, poleg tega je bil predsednik vojne zveze za aprovizacijo dežele. Kristan je pisal Tumi 17. novembra 1916 in 5. januarja 1917, 13. februarja 1917 in 23. aprila 1917. Glede Dr. Kr.[eka] sem stvar...: Ta in naslednji odstavek pisma je Tuma ponatisnil v spominskih (IMŽ 364). Tuma misli na poskus približanja Krika socialnim demokratom, da bi skupaj nastopili proti dr. Šušteršiču in Slovenski ljudski stranki. Tuma sodi, da ga je ta poteza presenetila, saj je bilo nepojmljivo, kako je oglel priti tako inteligentnega človeka na tako idejo. Take povezave ni odobral: »Zamisel je docela neizvedljiva, kajti duhovščina bo odklonila vsak stik s socialisti, pa tudi večji del socialnih demokratov bo odklonil sodelovanje s krščanskimi socialisti« (IMŽ 364).

Trst 14. maja 1917.

Cenjeni sodrug!

Potrjujem prejem Tvojega lista od 11. t.m. V Ljubljano nisem prišel ker moj odhod v Stockholm sled poročila poslanca Seitz-a za Parteisekretariat ni bil nujen ter se mi je sporočilo naj čakam v Trstu, dokler ne bom telegrafično pozvan na odhod. Vsled tega bo tudi težko ustaviti se na poti tje grede v Ljubljani, ako me pokličejo še pred 27. t.m.

Kar se tiče Tvoje delegacije v Stockholm je stvar taka: v izvrševalnem odboru stranke prepuščam so inicijativo sodrugu Petejanu, ki vodi po nalogu predsednika Regenta odborove posle.

Slovenski in italijanski zaupniki so imeli pred nekolikimi tedni radi konference v Stockholmu svetovanje ter so sklenili poslati po enega zastopnika za italijansko in slovensko stranko na skupne stroške. Za enega samega poslanca so se odločili, ker obe stranki tudi pri skupni eksekutivi na Dunaju imajo pravice do več nego do enega zastopnika.

Sodrug Valentin Pittoni si je pridržal končni poročati potem, ko se zopet vrne iz Dunaja in se sestranski informira pri Parteisekretariatu.

O vsem tem nisem ničesar vedel dne 28. aprila, ko sem bil v Ljubljani. Tu mi je sodrug Kopač sporočil, da si Ti napovedal sodrugom, da pojdeš na lastne stroške v Stockholmu, me vprašal, če si se oglasil pri odboru ter pristavil, da ne gre, da bi šel samovoljno, brez sklepa in naročila stranke. Na vprašanje ali bi jaz, sem mu odgovoril, da sem pripravljen brez družega, ker je stvar prevažna, ako stranka dobi vabilo za deležbo. Pristavil sem, da bi jaz za svojo osebo zahteval radi kontrole sodruga spremljevalca ali že Kopača ali Tebe.

Vrnivši se v Trst sem o stvari sporočil Petejanu in ker je bilo takrat objavljeno, da pojde avstrijska delegacija že 12. t.m. v Stockholmu je Petejan smatral stvar za nujno, sklical izvrševalni odbor ter provzročil sklep, katerega je poslal vsem članom širšega odbora ad referendum. Ker so na okrožnico pritrdili sodrugi

Kermolj, Kopač, Regent, Sitar, tako da je za sklep izvrševalnega odbora bilo sedem glasov sta se sodruga Jernejčič in Petejan izrekla, naj bodem zastopal stranko jaz ter so moje zastopstvo naznanili na Dunaj Parteisekretariatu, obenem pa internationalnemu bureau v Stockholmu. Odločila sta se zame prvič radi jezikovnega znanja, drugič ker bo pri diskusiji potrebno pač mnogo drugega znanja in tretjič, ker pričakujeta, da pridem ožjo stiko z odličnimi zastopniki inozemske socijaldemokracije radi informacije in stalne opore za naprej.

Tudi jaz sem poudarjal, da se iz teh razlogov čutim sposobnega zastopati stranko in da je zame zadnji razlog največjega pomena. Ker govorim francoski, bi mi bilo lahko dobiti ožje stike s francoskimi sodrugi, tako da bi jih odslej informiral o položaju našega ljudstva in naše stranke, prepričan, da brez vnanje opore v sedanjem položaju naša mala stranka ostane popolnoma omalovaževana. Brez drugega pa Ti tudi priznavam, da se je pri sklepanju poudarilo Tvoje netakno in samovoljno postopanje. Dejanski stvari ne smeš ne bagatelizirati ne smešiti. Kakor je sodrug Petejan korektno, tako si Ti postopal nekorektno. Vsako količkaj resno zastopstvo mora reagirati proti Tvojemu obnašanju. Ako si se bil pravočasno obrnil na odbor, sem bil prvi, ki je podpiral Tvoje prizadevanje, sedaj pa Ti naravnost povem, da popolnoma odobrujem sklep izvrševalnega odbora. Sploh sem v socijaldemokratični stranki konstatiral, da si nekateri sodrugi delajo same pravice in faktično počenjajo kar hočejo. Le spomni se, kako ste proti izrecnemu sklepu stranke svojčas pričeli izdajati dnevnik, kateremu je že za naprej bil usojen polom! Enako volitev v državni zbor, ko se je Čobal postavil na popolnoma osebno stališče. Enako velja sedaj glede dnevnika, katerega nameravate izdajati. Izvrševalni odbor se je pravilno obrnil na Vas, ko je hotel pričeti z izdajanjem tednika. Vi nasprotno pa dekretirate kar tako, da pričnete z dnevnikom. Dobro vem, da bo sedaj dnevnik fundiran in bo uspeval, ker imate denar. Le dvomim, da bote znali varovati čisto stališče socijaldemokratične stranke. Poznam predobro Tvoje nazore, da rabiš politiko in stranko pred vsem v prospeh gospodarske organizacije. Že ponovno sem se pri odborovih sestankih izrekel, da je treba stranko ločiti od strokovnih in gospodarskih podjetij, zaradi tega bom tudi sedaj zavzemal stališče, da mora biti dnevnik izključno glasilo stranke in pod njeno kontrolo. O stvari seveda se bo razpravljalo na konferenci, katero je sklical Petejan na 27. t.m. Takrat se pomenimo tudi radi delegacije v Stockholmu, ako dotlej že ne odrinem.

Prenapenjati strunje ne smeš! Vstopil sem v stranko brez interesa in brez vseh postranskih ciljev, zaradi tega bom tudi odločno zastopal stališče stranke.

Glede Dr. Kreka pa je stvar vsa drugače. Tam je Tvoje politično stališče na svojem mestu. Tam lahko izvršiš ogromnega dela, a ravno zaradi tega tudi ti ne smeš stati v prebližnji stiki s socijaldemokratično stranko in ako dejansko dnevnik ustanoviš, potem bo treba v odnošajih z Dr. Kr.[ekom] še posebne previdnosti, da se stranka popolnoma ne skali in kompromitira. Tudi o tem boš moral čisto in jasno govoriti na sestanku.

S pozdravom

Opombe:

Kopija. Naslovnik je naveden s svinčnikom.

Potrijum prejem...: V citiranem dopisu je Kristan Tumi sporočal o treh zadevah: o stockholmski konferenci, o zadevi dr. Janeza E. Kreka in o vprašanju strankinega dnevnika.

...poslanca Seitz-a...: Glej Karl Seitz!

Kar se tiče Tvoje delegacije...: Kristan v citiranem pismu sporoča: »Stockholm. Dogovorili smo se na Kranjskem (Mlinar, Čobal, jaz, Stok Jože, Sitar, Malovrh)¹, da grem jaz na svoje stroške v Stokholm za Jugosl. soc. dem. stranko. - Kopač je hodil okrog Čobala, da mu izprosi den. podporo od strok. organizacij in da bo rad tja šel. Čobal je v nedeljo zvečer v Leobnu zbolel in ni mogel oditi na Dunaj, ampak se je vrnil domu. Danes slišim, da se Tržačani name jezijo in da zahtevajo sklicitev neke konference itd. Človek se smeje tem velikim možem. Bog jim daj junaško zdravje!«

Ker so na okrožnico...: Po vrsti se omenjajo Vincenc Kermolj, Josip Kopač, Ivan Regent, Ignacij Sitter, Anton Jernejčič in Josip Petejan. V. Kermolj (1870-1940) je deloval v tržaški organizaciji pekov, bil je odgovorni urednik časnikov International, Il Socialista in Delavski list. Ignac Sitter (Sitar, Sitar) je vodil konsumno zadrugo v Trbovljah.

Enako velja sedaj...: Kristan je sporočal, da bi začeli s 1. julijem izdajati dnevnik. S tem v zvezi je Prepeluh izdelal načrt. Gre za dnevnik Naprej, začel je izhajati 15. julija 1917.

Glede Dr. Kreka...: O tem je Kristan v pismu z dne 11. maja 1917 pisal: »Dr. Kr. O vsem tem bo treba jasnosti. Se ne mudi. Prepeluh je izdelal načrt, ki ga še nisem preštudiral. Ob priložnosti ti ga dam. Po mojem mnenju bo treba nekaj ukreniti.«

¹ Po vrsti se omenjajo: Ivan Mlinar, Melhior Čobal, Anton Kristan, Jože Stok, Ignac Sitter, Karel Malovrh (iz Hrastnika).

3

Trst 17. maja 1917.

V Trstu.

Cenjeni sodrug!

Na tvoje pismo od 15. t.m. Ti takoj odgovarjam, ker mi je mnogo na tem ležeče, da pridemo na čisto in ker Ti odkritosrčno povem, da mi je tudi mnogo ležeče, da se najino osebno razmerje nekaljenovo ohrani.

Glede Stockholmske konference sem se informiral vsled Tvojega pisma točneje. Prvo povabilo za Stockholm je prišlo po sodrugu Chiussi-ju in Gaspari-ju iz Dunaja. Točno ne vem v kateri obliki so nemški socijaldemokratje na Dunaju izrekli željo naj bodo v Stockholmu zastopana tudi italijanska in slovenska politična organizacija vsaka z enim delegatom. Ker je v Trstu ustanovljen skupen odbor italijanske in slovenske organizacije, v katerem zastopata slovenske organizacije sodr. Petejan in Golouh, je Valentin Pittoni sklical skupno sejo tega odbora na dan 28. aprila, toraj na isti dan, ko sem jaz že bil v Ljubljani. Pri tej seji se je načelno sklenilo, da pošlje italijanska organizacija enega in slovenska organizacija enega člana v Stockholm, katerega naj bi imenoval izvrševalni odbor vsake stranke posebej. Obe stranki so [sta] takrat

ičakovali še posebnega oficijelnega povabila internacionalnega bureau potem nemške stranke na Dunaju. Zaupniki toraj, ki so imeli prvo sejo, so bili člani skupnega italijanskega-slovenskega odbora. Te zaupniki so meni ničesar naročili, ker so imeli sejo isti dan, ko sem že bil v Ljubljani. Petejan je mislil vsled tega lepa skupnega odbora sklicati ožji odbor in je to storil takoj, ko sem prišel iz Ljubljane in povedal, da sem privatno že razpravljali o vprašanju delegacije. Jaz sem o tem izvedel v pričo Čobala, g. Štebijeve dne 3. v Ljubljani, ko me je sodrug Kopač nenadoma vprašal: »Ali bi šel v Stockholm?« Na to sem odgovoril brez druzega, da, ker je stvar jako važna«. Kopač mi je pozneje pravil, da si se Ti že izrekel, da pojdeš na to se stroške in da se je v ljubljanskih krogih o tem tudi razpravljalo.

Meni je bila vsa ta govorica privatnega pomena in je bil moj končni odgovor Kopaču docela korektno: »Kakor pridem v Trst, sporočim stvar Petejanom [Petejanu], da skliče izvrševalni odbor«.

To sem storil, referiral, kakega mnenja ste v Ljubljani in Petejan je takoj sklical sejo, na kateri so storili znani sklepi. Petejan je popolnoma korektno takoj izrekel, da brez referenda ne ukrenemo ničesar. Vsled tega smo razposlali na vse znane člane širšega izvrševalnega odbora prepis zapisnika, vsebino katerega poznaš. Dosedaj so pristali nanj vsi sodrugi, tudi Čobalj [Čobal], izven Tebe. Bahun in Mihevc pa sta odgovorila.

Ko sem bil v Ljubljani in govoril s Teboj je bilo zate najvažnejše vprašanje Dr. Kreka. Takrat bil si ves za njegov predlog, ako si danes druzega mnenja je prav. O Stockholmu Ti nisem hotel govoriti, ker mi smatral to za osebne opazke med Vami in si nisem niti mnogo misliti [mislil], da bi bilo mogoče da si Ti oglašil že sam na Dunaju kot oficijelni zastopnik. Pričakoval sem, da mi sam kaj pričneš [poročáš] ako res Tvoja želja po zastopstvu v Stockholm[u]. Seveda sem Ti svetoval, da se obrni v Trst in da sporočim devo takoj Petejan[u]. Ker pa ni ti črhnil nisi, zame cela stvar ni bila prav nič važna. V Trstu sem poročal tem, kar mi je Kopač sporočil. Pri seji ožjega odbora smo bili, Petejan, Golouh in Jernejčič. Vsi so bili mnenja, da je treba stvar pravilno skleniti in da se za delegata odločimo, ko dobimo vrnjen referendum. Dne 4. maja po tem sklepu, ko je bila okrožnica že v rokah dotičnih članov odbora, prišlo je Tvoje pismo. V tem pismu se ne prijavljaš izvrševalnemu odboru za delegata v Stockholmu, marveč pričel si pismo s uvodom: »Jaz sem se že prijavil odboru na Dunaju, da pojdem v Stockholm. Obenem prosim izvrševalni odbor, naj mi da pooblastilo in naj me ekspresno prijavi internacionalnemu bureau v Stockholmu.« Šelej v Tvojem nastopu je vsa nekorektnost in to je celo zadevo po neljubem zaplelo. Ako si se Ti prijavil le izvrševalnemu odboru, se nikdo ni zmenil dalje za vprašanje, kdo pojde, marveč smo čakali poročilo Valentina Pittoni-ja, ki je bil takrat odšel na Dunaj in obljubil, da podrobno sporoči, kaj je na celi stvari. Jaz ti imo grede Ti omenjam, da bomo imeli šelej jutri t.l. 18. sejo z italijanskimi sodrugi, na kateri bo Valentin Pittoni končno poročal in šelej izidom njegovega poročila italijanski sodrugi izvolijo odposlanca in tako bi bilo tudi mi.

Vsled Tvojega pisma pa je Petejan ne hote vskliknil: »tako stvar vendar ne gre!« in ker je bilo krat pisano, da odrine nemška deputacija že 12. t.m. iz Dunaja in je bil ožji odbor sklenil, da se slovenski delegat ustavi v Ljubljani zaradi posvetovanja s sodrugi, bi tedaj njegov odhod bil takoj potreben, se je Petejan odločil, naj ožji odbor tržaški imenuje delegata, kakor dobi povoljno število glasov na referendumu da delegata takoj naznani na Dunaj, da se prepreči vsako intrigo. Nato sta Jernejčič in Petejan stopila upaj ter mi naznanila, da sta že poprej mislila name in da vsled Tvojega postopanja moja delegacija ostaja nujna.

Imaš prav, da pribijaš, da je eksekutiva vedela o Tvoji kandidaturi in da je vedela to tudi po meni. Tudi Tebi nasprotni sklep, si povzročil prav Ti sam s svojim avtokritičnim postopanjem. Tvoje postopanje je bilo nekorektno in menda ne dobiš človeka, da Ti da prav. Nigdo Tebe ne bagatelizira, ampak ker si Ti bagateliziral izvrševalni odbor se je ta izrekel proti Tebi. Kar se tiče končnega odločila vidiš stvarno stališče izvrševalnega odbora iz vabila na konferenco za dan 27. t.m. Tam je izvrševalni odbor izrekel, da mora lastni sklep kot začasen in da delegata končno izbere konferenca v Ljubljani, seveda ako ne bo treba prej odriniti. Jaz sem tudi v tem pogledu podvržen izvrševalnemu odboru. Če izreče željo, naj skupaj s ttonijem odrinem, to storim, sicer pa počakam. Meni bo jako ljubo, ako pojde kdo drug, ker odkritosrčno ženo ne grem rad. Povem Ti pa že danes, da bom glasoval proti Tvoji delegaciji radi tega, ker si na tak način rušil disciplino.

S tem mislim, je stvar historično popolnoma pojasnjena.

Ako hočeš to zadevo uglasiti, Ti ostane le ena pot t.j. da se obrneš na izvrševalni odbor v Trstu in odkličeš Tvoje zadnje skrajno razžaljivo pa tudi malenkostno pismo.

Jaz Ti le toliko rečem, če ima politično zastopstvo tako pismo v rokah, kakor je Tvoje, potem je lahko ničvredno če se Ti podvrže. Skusi toraj spraviti ono odjuzno pismo iz sveta, le potem se jaz brez uzege odpovem biti delegat. Sicer tudi nimam še potnega dovoljenja in bi bil prav hvaležen Etappenstelle, mi ga ne da, že iz razloga, ker bom lahko na konferenci v Ljubljani popolnoma stvarno zastopal vprašanje delegacije.

Zame ni škoda časa ne papirja, da se v tem razgovarjamo, ako sploh mislim resno na politiko. To lja tudi za Tebe.

Bodi bolj resen in stvaren pa pojde. Zakaj postajaš proti vsacemu, ki ne sprejme Tvoje volje oben in tudi proti meni.

Svoje stališče sem Ti vedno odkritosrčno povedal in Ti ga tudi bom.

S sodružnim pozdravom

Tvoj

Opombe:

Kopija.

Na Tvoje pismo od 15. t.m.: Kristanovo pismo se glasi: »Tvoje pismo sem prejel in sem se po prečitaniu ne malo začudil. Pismo je čudno. Bom samo nekaj dokazov podal: a/ Slov. in italj. zaupniki so imeli pred nekaj tedni sejo radi konference v St.[ockholm] - b/ 28. aprila Ti v Ljubljani nisi nič vedel o tem in si zelo omalovažljivo odgovoril gdc. Štebijeji na vprašanje glede St.[ockholma] - Kdo so bili tisti zaupniki, ki so imeli sejo? Zakaj tisti zaupniki niso naročili dr. Tumi, ko gre v Ljubljano, da tu celo reč sproži in uredi. Dalje. Petejan piše v dopisu, signiranem po izvrš. odboru (dne 10/V) tako-le: »Če bi vedeli za Tvojo željo pred sklepom, tedaj pred 5-6-7 majem, bi jo brez drugega z veseljem sprejeli in bi nam prihranil precej skrbi.« - Ti pišeš v pismu 14. V. meni: »Ako si se [bil] pravočasno obrnil na odbor, sem bil prvi, ki je podpisal Tvoje Prizadevanje.« Kako je bilo? Dr. Tuma (tedaj Ti!) mi piše v dopisu z dne 4/V.: »Sodrug Kopač mi je itak pravil, da se je udeležiš kot delegat menda konz.[umnih] organizacij.« - Tedaj je to dr. Tuma kot član eksekutive vedel, da nameravam v Stockh.[olm].

Oficijelno pa sem jaz naznanil izvrš. odboru 2/V. oz. 3/V. svojo željo in nikomur drugemu! Prosim: Ali je to netaktno ali je to samovoljno. Prosim enega samega dokaza za »samovoljnost in netaktnost«, to dvoje je iskati drugje!! Netaktno je pisanje iz Trsta na moj naslov. Pribijem: eksekutiva je direktno vsled mojega dopisa in po dr. H. Tumi vedela za mojo željo in moj namen - prve dni meseca-maja; šla je preko mene in mojih želja, češ, »da je moja želja nekorektno in samovoljno zastopanje«. Pravi! Žal mi je le, da mi to piše dr. Tuma. Tudi prav vse ostalo, kar sledi iz tega. Ne gre se za mojo osebo kot tako, gre za to, da se na tak način bagatelizira mene, ker imam pravico, če že ne več - saj do skromne enakosti. Zakaj si Ti prišel v stranko itd - tega, prijatelj dr. Tuma, meni ni treba sporočati - saj te za to vprašal nisem. Tudi za to te nisem vprašal: kako boš zastopal svoje stališče. To je vse brez potrebe. Tudi marsikaj drugega je brez potrebe - razen, če hočem iz tega brati: da sem jaz vstopil v stranko z interesom in »postranskimi cilji... Pa tega nočem brati, ker je podpisano na pismu Tvoje ime. - Kar mi pišeš o dr. Kr.[ekju] se mi zdi čudno. Na sprehodu sem Te vprašal za mnenje -- povedal si -- in s tem je za enkrat končano. Meni ni treba podkladati tega, kar ni. V ostalem bo sodila konferenca - kot bodo italijanski sodrugi še-le odločali o kandidatih, ki jih pošljejo, če tudi so bili v A. Z. [Arbeiter Zeitung] že objavljeni, a še ne - izbrani; tako saj čitam v Lavoratoru. Sicer pa škoda časa in papirja. Žal mi je - povdarjam - da sem pisal to Tebi.«

...po sodrugu Chiussi-ju in Gaspari-ju...: Ezio Chiussi, kovinar, bil je odgovorni urednik glasila Il Lavoratore, dejaven v italijanski socialistični stranki v Trstu in član odbora za javni blagor, ki je v Trstu deloval ob prevratnih dneh leta 1918. Glej Avgust Gaspari!

Bahun in Mihevc...: Glej Andrej Bahun! Ignacij Mihevc (1870-1934) je deloval v sindikatu kovinarjev, od leta 1904 je živel v Trstu.

Svoje stališče sem Ti...: Kristan je odgovoril 21. maja 1917 in piše med drugim: »Moj greh je, da sem mislil - z ozirom na skušnje, ki jih imam v stranki - da bom koristil stvari, če grem v Št.[ockholm] Nisem formalist - forma mi je postranskega pomena, glavno mi je stvar. Kranjci so bili z mojo mislijo zadovoljni in jaz sem pisal v Trst, da mislim iti. Vi ste proti temu i prav! S tem je zame rešeno. - Pojdem pa gori, če dobim dovoljenje v imenu onih, ki so zato, da grem. K Tvojemu pismu: italj. in slov. odbor v Trstu se je sešel v Trstu in sklenil - tako pišeš. Oprosti: veš strankarski regulator ne pozna nobenega skupnega odbora. Pa - fakt je: da ste v Trstu pred 1. V. vedeli za mojo željo. To pribijam. - Da bi jaz mogel v pismu z dne 2. V. pisati kot Ti citiraš - dvomim, nimam prepisa, ali eno je: jaz sem eksekutivi v Trst sporočil, da nameravam iti. V tem je objektivni izvrš. odbor uvidel lahko mojo dobro voljo, da grem na daljino pot za stranko, in nič drugega. - Kako se s tem sklada Tvoja in Petejanova trditev, da bi bili za me, če bi vedeli za mojo željo? In ta moja želja - je intriga? Haha!

Moje pismo na izvrš. odbor ni bilo malenkostno. Vsak dan mi dokazujete, da sem imel prav. Jaz nisem pisal nobenega odijoznega pisma. Kar sem zapisal, sem zapisal. Žaliti nisem nikdar imel namena nikogar; da pa sem lahko užaljen po Vaših dejanjih in po Vašem pisanju, to je ugotovljeno.

Jaz sem resen in stvaren. Osebnosti so oni, ki vedoma trdijo reči, ki jih zopet sami sebi pobijajo. Dokaz spredaj.

Konferenca bo lahko dokazala. - Prebral sem tudi pismo, ki si ga pisal Kopaču. Imaš prav - kar na delo! Jaz sem pripravljen za svoje mnenje obstati povsod, kar sem Ti vedno dokazal.«

4

7. julija [19]17

Cenjeni sodrug!

Sodrug Petejan izročil mi je Tvoje pismo od 17. t.m. naj bi posredoval pri dunajskem sekretarijatu radi Tvoje potne legitimacije, kar sem takoj storil.

Nisem prepričan, da se bo konferenca v Stockholmu dejansko vršila, in tudi če se bo, ne verjamem, da bi bilo to po moji volji. Ko sem sestavljal referat sem se prepričal, da je toliko problemov za konferenco skupaj združenih, da je dejanski uspeh faktično nemogoč. Radi tega na konferenco ne grem rad in menda tudi stranka ne bo zahtevala od mene, da pojdem.

Referat predložim ta teden izvrševalnemu odboru in ako mi ne dajo proste roke za zastopanje v smislu referata itak odklonim mandat. Tebi izročim en eksemplar referata, tudi če ne bo sprejet, ker dobiš marsikatero misel za rabo. Ako se referat sprejme, pa bi želel da ga poneseš osebno v Stockholm in še pred glavno konferenco pojasniš marsikaj. Iz raznih opazk sodrugov na Dunaju in iz obnašanja Stockholmskih delegatov o različnih državah sklepam, da je pravzaprav skrita glavna akcija konference organizirati socialdemokracijo internacionalno in po njej doseči, posebno na Nemškem, premembo konstitucije v parlamentarizem. Vsekako se mi zdi, da je zastopanje jugoslovanske socialdemokracije za sedaj le malo praktičnega pomena. Ako se pojde le za formalno delegacijo Ti bolje odpraviš od mene.

List Naprej čitam od dneva do dneva. Piše ga sodružica Stebijeva sama, zato je tudi enoten. Za sedaj se držim nazaj in nečem sodelovati. Nisem našel še smeri. Sicer pa mislim, da meseca avgusta pridem na Gorenjsko v Radovljico, kjer imam sina vojaka. Ne čutim se prav zdravega in imam potrebo po gibanju v planinah.

Sodrug Kopač je sporočil Petejanu, da se radi založne pogodbe glede lista obotavljate. Ti, da vidiš v zahtevani pogodbi nezaupnico. Pred vsem bodi Ti povedano, da so sklepi izvrševalnega odbora storjeni po moji inicijativi. Morda res, da se doslej ni se zahtevalo od nobenega založništva enake pogodbe. To pa kaže le, da se sploh ni pazilo na pravilnost pri sklepih izvrševalnega odbora.

Zagotavljam Ti, da nisem poznal nigradar osebnosti in od kar sem v javnem življenju vodila me je vedno misel na stvar. Ako malo pomisliš nazaj na Goriške čase, me boš razumel. V politiki varujem strogo načelo strank. Dokler se jih stranka drži, zatajujem marsikatero svojo inicijativo in željo in se podlagam celo možem, kakor je svojčas Gabršček. Kakor pa se gre proti načelu, pa poznam le dve poti ali izstopiti ali se odločno postaviti po robu. Resnost zahtevam od vsacega, ki hoče v stranki biti merodajen. Držal sem Te vedno za poštenega in kakor veš tudi vedno branil, kadar so Ti v stranki očitali nezanesljivost.

Razložil sem Ti zadnjič o priliki ko sva govorila o Dr. ju Kreku svoje stališče, t.j. priznavam, da je vsaki stranki potrebna struja, ki utegne paktirati z drugimi strankami. Ako zastopaš Ti to strujo imamo nadarjenega človeka, ki bo to svojo nalogo tudi s potrebno previdnostjo vršil. Zato pa mora v stranki

sami vladati načelna struja. Priznaval sem vedno delitev dela in ker poznam Tvoj značaj in ga tudi visoko cenim, sem še danes zato, da se Ti prepusti polno vodstvo gospodarskega dela v stranki, da stranka to Tvoje delo podpira, a stranka ne sme Tvoji gospodarski organizaciji služiti. Povedal si mi v isti priliki brez ovinkov, da je za Te glavno in odločilno delo gospodarsko, da rabiš politično stranko za seboj, ker ima Tvoj gospodarski napor potem več veljave. Tudi potrebo tega kot praktičen politik priznavam, a mora se vršiti ta vzajemnost le po delitvi dela, t.j. načelna politična struja mora neovirano končno odločati pri vsakem vprašanju, ko se gre za stranko. Često utegne gospodarska organizacija priti v nasprotje z radikalno politično strujo. Kot praktičen politik pa za ta slučaj edino-le zahtevam, da gospodarska organizacija takrat postopa samostojno in da politična stranka odklanja vsak stik.

Sicer pa je težko razložiti Ti moje razmerje s stranko in Teboj, ako ne slediš pazljivo mojemu obnašanju pri delu.

List smatram kot strankino glasilo, vsled tega moramo tudi zahtevati, da nam je dana možnost list prevzeti, kadar stranka hoče in more. To načelno stališče pa moreš priznavati, ako ga ne, potem je seveda Tvoje stališče osebno.

Ako smo v pogodbi tudi zahtevali 25% deleža na dobičku, veš, da k temu sili potreba, ker stranka nima nikakih rednih dohodkov, niti toliko ne, da bi vzdrževala pisarno. Moje stališče še posebej je, da se politična stranka sploh ne more vzdrževati po krajcerskih prispevkih kakor je hotela dosedaj ampak, da je vodstvo in sekretariat stranke popolnoma navezano na politični organ. Čeravno nam bo izvesti to denarno vprašanje šelej po tem, ko po sklenjenem miru izvemo, kje se stranka ustanovi, moramo že sedaj, ko smo se odločili izdajati strankino glasilo ustrajati na tem stališču.

Ne bi Ti pisal, ako bi s tem ne priznaval pomena Tvojega dela in Tvoje osebe v stranki, sicer se pa moreva o tem še pomeniti osebno in podrobno. Imam več ko 20 letno izkušno političnega dela in to me je učilo, da vsaka stranka uspeva dobro, ako se dobe le dvej sposobni osebi, ki se razumete, izpopolnujete in soglasno delate. Težko bi bilo dobiti v naši stranki, več ko dvej osebi, ki bi se dejansko strinjali, zaradi tega pa mi je mnogo na tem ležče, da pridem vsaj do strnitve s Teboj.

Z odkritosrčnim pozdravom

Opombe:

Koncept. Naslovnik je pripisan s svinčnikom.

...Tvoje pismo od 17. l.m....: Pismo ni ohranjeno.

List Naprej...: Prvi odgovorni urednik lista je bila Alojzija Štebi, izdajatelj pa Viktor Zoré.

...kjer imam sina vojaka...: Ivan Tuma.

5

Trst 27. oktobra 1917.

Cenjeni sodrug!

Pisal mi je Prepeluh, da je cenzurni odsek v Ljubljani ustavil dosedanje polemiko. Poznaš moje stališče. Sem za radikalno strujo socialne demokracije po smeri in taktiki neodvisne nemške, italijanske i.t.d. stranke. Sem za opozicijo dosedanje smeri večine nemško avstrijske socialne demokracije in veš, da sem ravno jaz pripravil prvi napad na njo. Na dunajskem kongresu ste moj nastop onemogočili ravno Vi trije t.j. Kristan, Kopač in Čobal. Še danes ne morem preboleti Vašega obnašanja, posebno me stvar teži sedaj, ko je radikalno gibanje naraslo povsod in bi štel prav v čast slovenski socialni demokraciji, če je ona akcija pričela.

Prašaj Petejana, da sem tudi v lastni stranki jeseni 1916 zavzel jako radikalno in samostojno stališče, katerega bom zastopal tudi na javno.

»Naprej« je s prvimi številkami zavzemal neko opozicijsko stališče proti oficijelni naši stranki, seveda ne v smeri radikalne socialne demokracije, marveč nagibaje se odločno na megleno stran češke opozicije, ki pa se prav sumljivo bliža revizionistom in nacijskim socialistom. Seveda sem odločno zoper to strujo. Po mojem prepričanju pa je ta struja nevarna ali vsaj sitna le v stranki, če se ne dovoli, da so pojmi in nazori izjasnijo. List je bil najbolj potreben zato, da se potem diskusije temeljni naši problemi obravnavajo in, če le moč, rešijo še predno pridemo do miru tako, da takrat nastopimo kot enotna stranka, ne-le po formi, ampak tudi po mišljenju. Veš, da sem bil svojčas za izdajanje tednika v Trstu edino iz razloga, da se omogoči diskusije o glavnih problemih našega gibanja.

Sem toraj odločno proti temu, da bi se katerisikoli bode opoziciji v stranki jemalo prosto besedo in zapirali predali lista. Polemika seveda ne sme biti v obliki M. Rule, ki je bil paskvil na ves socializem. Diskusija, ki se je od srede septembra vršila pa je po mojem mnenju ne-le koristna listu in stranki, ampak tudi potrebna. Sem zato, da se opuste vojna poročila popolnoma, da bi lahko odpadlo tudi polovico drobnih vestij, ki se nabirajo iz različnih listov in da se prostor rabi za strankarsko diskusijo.

Prepeluh apelira na širši izvrševalni odbor. Zahteval sem sklicanje tega že sam, ker moremo urediti vprašanje glede glasila. Radi tega sem zato, da se skliče takoj širši izvrševalni odbor.

Pričakujem od dne do dne, da dobim vabilo v Ljubljano k razpravi in tedaj bi se lahko pomudil nekaj časa tam. Na vsak način bi bilo pa dobro, da šključete konferenco že za te praznike 1. in 2. novembra. To je seveda storiti takoj ter bi se lahko sešli vsaj Čobal, Kopač, Kristan, Petejan in jaz, kar bi bilo jedro izvrševalnega odbora tako, da se lahko pametnega sklene in pošlje ad referendum ostalim članom. Na

dnevni red izvrševalnega odbora stavite: vprašanje lista in sklicanje strankin[eg]a zbora.

Pričakujem Tvoj prijazen odgovor

s socijalnim pozdravom

Gospod
Anton Kristan
ravnatelj splošn. kred. dr..
V Ljubljani.
Franc Josefova cesta.

Opombe:

Kopija.

Pisal mi je Prepeluh...: Glej Albin Prepeluh (pismo z dne 23. 10. 1917) in F. Rozman Korespondenca Albina Prepeluha Abditusa. (Ljubljana 1991, 77)!
Na dunajskem kongresu...: Vodstvo nemške-avstrijske socialdemokratske stranke je avgusta 1917 sklicalo na Dunaju sestanek delegatov s področja avstrijskega dela monarhije, da se pripravijo za nastop na stockholmski konferenci. Tuma si je prizadeval, »da gre naša delegacija v Stockholm le, ako se nam posreči združiti vse delegacije socialne demokracije vseh avstrijskih narodnosti« (IMŽ 359).
...v obliki M. Rule...: Glej Alojzija Štebi! Milan Lemež (1891-1971), kasneje odvetnik v Ljubljani.

6

Trst 19. novembra 1917

Cenjeni sodrug!

Prilagam Ti prepis pisma na sodruga Mlinarja radi redakcije podlistka. Mislim, da je dobra in koristna ideja, ki se da takoj začasno izvesti. Po mojem mnenju bo dobra priprava za strankin zbor in bi se tudi opozicija nekoliko potolažila ali vsaj obrnila v pravi tir.

Gledé aprovizacija Te prosim, da vse izročiš mojemu bratu, ter upam v kratkem priti v Ljubljani. Priporočam se za vse navedene stvari, vzel bi tudi kakih 10-15 kg orehov, katere lahko takoj pošlješ naravnost po pošti ali pa izročiš bratu.

Govori s Petejanom, glede lista in da mi sporočite vaš sklep.

Pričakuje prijazen odgovor

s socijalnim pozdravom

Gospod
Anton Kristan,
ravnatelj splošnega kreditnega društva
v Ljubljani.

Opombe:

Kopija.

Prilagam Ti prepis pisma...: Ivan Mlinar (1869-1946), tajnik JSDS pred prvo svetovno vojno. V vodstvu stranke je deloval tudi po vojni.
...da vse izročiš mojemu bratu...: Ferdinand Tuma.

7

1. decembra 1917

Cenjeni sodrug!

Včeraj sta bila pri meni sodr. Golouh in Gaspari. Razgovarjali smo se o strankarskih razmerah v Trstu, ki so naravnost obupne. Precej obširno pa tudi o razmerah v Ljubljani, pri listu in stranki sploh. Bili smo edini, da je treba delo stranke in organizacijo revidirati ter list spraviti s tem v sklad. Konstatirali smo, da eksistira v naših vrstah opozicija, ki je doslej dobila izraza pred vsem v polemiki nekaterih intelektualcev eksistira pa tudi med našimi najbolj inteligentnimi samouki proletarci, ki nam predstavljajo ves napredek stranke. Kritika dosedanjega delovanja stranke, njene taktike in principov je neobhodno potrebna.

Razpravljanje o tem je mogoče v listu in na strankarskem zboru. Bodoč pa da se gre za težke probleme ne bomo mogoče na strankarskem zboru iste dovolj temeljito razpravljati, še manj pa rešiti, ako se poprej ne izvede potrebna diskusija. Ako ima strankin zbor reorganizirati stranko in ji dati novo moč za delo moramo rešiti načelno opozicijo v svojih vrstah. Zaradi tega je danes pred strankinim zborom najnujnejša naloga lista »Naprej«, da pripravlja gradivo za strankarski zbor v prvi vrsti, da postavi načela stranke in opozicije na čisto. Moramo vedeti, kaj zastopa stranka oficijelno in ravno tako moramo vedeti, kaj pravzaprav hoče opozicija. Stališče, katero zavzimate Čobal, Mlinar, Kopač, Petejan in ti je preozko in zastarelo. Stranka na vsak način potrebuje zdravjšega gibanja.

Sodr. Gaspari smo naročili naj raztolmači rezultat našega posredovanja v Trstu in ga sporoči tebi. Predlagal bi od svoje strani konkretno to-le:

1/ Odpre naj se nemudoma predal v listu »Naprej«, ki je namenjen za diskusijo. Za urednika tega oddelka se še enkrat ponudim. V prvi številki tega predala prinesem vabilo na vse naše inteligentne kroge, naj se udeleže načelne diskusije kot pripravo za strankini zbor.

2/ Vabiti je na stranko poleg organizacij kot goste odlične naše socialiste posebno pa člane opozicije ki so Dr. Lončar, Prepeluh in Štebijeja.

3/ Na strankin zbor je treba prevzeti stenografa ne-le, da se napravi pošten zapisnik, ki se potem d natisniti, ampak posebno za to, da se bo diskusija o politiki, organizaciji, taktiki in načelih dala redigirati tako, da bo tiskano poročilo mala brošura, ki naj bi služila delavstvu za vodilo.

Jaz prav resno apelujem na te, da naše in moje predloge sprejmete, ker stranka ne more in ne sme več tako naprej.

Glede privatnih mojih zadev se ti prav toplo priporočam, da pošlješ vse, kar sem te naprosil do 8. t.m. bratu Ferdinandu Tuma Pogačeva[Pogačarjev] trg šte. 3. Pridem zagotovo v Ljubljano in rad bi vsaj malo bil gotov preskrbe svoje družine.

S sodružnim pozdravom

Cenjeni gospod
Anton Kristan,
v Sp. Šiški.
Kolodvorska cesta 56/I.

Opombe:

Kopija.

...in na strankarskem zboru: Tuma misli na 10. zbor JSDS (25. in 26. 12. 1917). Poročilo o poteku zbora je izšlo v brošuri.

8

4. decembra 1917.

Cenjeni sodrug!

Vsled sklepa izvrševalnega odbora deželne organizacije od 2. t.m. obračam se vnovič na te radi strankinega zbora. Odbor izrekel je ponovno željo, da se otvori diskusija in polemika v listu »Naprej« v svrhu priprave strankinega zbora.

Strankini zbor naj bi ob enem prevzel inicijativo, da se zopet oživi avstrijska internacionala. V to svrhu bi bilo povabiti na zbor zastopnike češke, hrvaške in nemške socijaldemokracije, da bi bile zastopane vse struje. Osebo bi bilo vabiti soodr. Modráčka, Šmerala, Bauer-ja in Renner-ja. Deželni odbor je bil mnenja, da je internacionala od vseh organizacij željena, da pa vsled znanih razmer med češko in nemško socijaldemokracijo ni lahko dobiti formalnega stika. Zato je poklicana slovenska socijalna demokracija, ki je doslej ostala popolnoma neutralna, da stori prvi resen korak za obnovitev internacionalne. Pri tem bi se razpravljalo o reorganizaciji skupne stranke v smislu polne avtonomije posameznih narodnostij, tako, da bi se internacionala sestavila po vzgledu svetovne internacionalne. Vsaka narodnostna skupina po določenih teritorijih naj bi bila popolnoma samostalna, delegati posameznih skupin pa bi sestavljali internacionalni odbor z dotičnim biro. Gotov sem, da češka in nemška stranka vabilo sprejme in s tem pride ne-le naša stranka do jako odločnega koraka na korist celi socijaldemokratični stranki, ampak postane strankin zbor posebne važnosti.

Na vsak način treba je že konvencionelno vabiti na naš zbor vse posamezne socijaldemokratične stranke avstrijske t.j. nemško, češko, poljsko, ukrajinsko, italijansko in hrvatsko.

Pričakujem, da v tem smislu takoj storite potrebne korake. Konečno ti še pristavljam, da me je deželni odbor pooblastil, za slučaj da ostanete vi negativni, naj jaz osebo vabim soodr. Modráčka, Šmerala in Bauer-ja.

Na tvoj list od 30. novembra glede konference v Zagrebu ti naznanjam, da je ista zame nemogoča vsled tega, ker imamo dne 16. t.m. že sklicano deželno konferenco v Trstu, na kateri moram nujno sodelovati. Po mojem mnenju bi bilo mnogo bolje, da se konferenca v Zagrebu vrši 22. ali 23. decembra. Takrat se lahko udeležim in mislim, da bo tudi ostalim članom laglje sodelovanje. Ukreni toraj vse potrebno, da se ta res važna konferenca odloži za teden dnij. Vrnivši se iz Zagreba bi prišla skupaj na ljubljansko konferenco.

Pričakujé tvoj odgovor

s socijalnim pozdravom

Cenjeni sodrug
Anton Kristan,
Sp. Šiška.
Kolodvorska cesta 56/I.

Opombe:

Kopija.

Odbor izrekel je ponovno željo...: Na to pismo odgovarja 9. decembra 1917 Kristan; za polemiko in diskusijo je v listu vedno prostor, in sicer v smislu Tumovega predloga, da se objavljajo le tisti članki, ki so primerni za objavo.

Na tvoj list od 30. novembra...: Kristan je takrat sporočil Tumi o svojem pismu Koraču, da skliče sestanek hrvaških, srbskih in slovenskih socialdemokratov v Zagrebu, 15. decembra 1917.

9

V Trstu, dne 11. decembra 1917.

Cenjeni sodrug!

Nimam [nise] še prejel popolnega tvojega odgovora na moje različne politične misli, ki se vsled položaja in tudi naše stranke pri meni precej živo razvijajo. Ker ne morem odlagati akcije vsled Vaše grozne počasnosti in nepremakljivosti, jo deloma sam vodim s prepričanjem, da jo zavzame izvrševalni odbor na znanje. Tako ti v prilogi pošiljam prepis pisma na soodr. Bauer, Dr. Renner, Dr. Šmeral in Modráček. Pričakujem, da jih nemudoma povabite kot goste na naš strankarski zbor, kateremu po tej poti dajemo važnosti kot političen dogodek, ne-le socijaldemokratične stranke ampak notranje avstrijske politike.

Ako navedeni pridejo na zbor, znali bomo voditi debato tako, da mora postati vseobčega pomena in v tem smislu bo preskrbeti tudi vodstvo.

Ne vem če mi bo mogoče za 16. v Zagreb. So tudi stroški preveliki, kar tako [sem] vsaki teden od doma. Vendar bi na to ne gledal toliko, ako bi bil gotov uspeha. S Hrvati imam prav žalostne izkušnje! Ako se odločim, da pojdem moram biti pred vsem gotov, da se ta sestanek vrši v taki obliki, da bo res imel politični pomen. Zaradi tega se obračam na te, da mi sporočiš pred vsem, ali je gotovo da se bo vršil ta sestanek, v kateri obliki, kje ali je zagotovljeno sodelovanje bosnjakov, Hrvatov in Srbov. Ako ni vse pripravljeno, je po mojem mnenju bolje, da se vrši najprej naš strankarski zbor in da se potem za mesec februar t.j. 2. in 3. soboto in nedeljo skliče pravilen shod zastopnikov vseh jugoslovanskih sekcij, v Zagreb. Poslali bi tje delegate našega strankarskega zbora ter bi že poprej ustanovili precizen akcijski program. Lahko bi se vršil sestanek 22. v Zagrebu le kot neka priprava za velik zbor delegatov vseh jugoslovanskih strank 2. in 3. februarja, ako to opraviš lahko sam.

Sodrug Petejan se je obrnil name, naj bi predložil resolucijo k svojem referatu v svrhu, da bi se že poprej objavila v »Naprej-u«, kar sem odklonil.

Prosim te, da mi sporočiš točno vozni red, po katerem je mogoče iz Ljubljane v Zagreb. Za vsak slučaj ti pošiljam jutri potni list, da mi izposluješ pri pasimem mestu dovoljenje.

Upam, da ti moje poročilo v zasebni zadevi s Cooperativo si sprejel in si zadovoljen.

Prosim te odgovora z obratno pošto ekspresno.

S sodružnim pozdravom

Cenjani
sodrug Anton Kristan
ravnatelj splošnega konsumnega društva
Sp. Šiška - Kolodvorska cesta 56/I.

Opombe:

Kopija.

...nisem prejel popolnega...: Kristan je Tumi odgovarjal 9. decembra 1917 na njegovo pismo z dne 4. decembra 1917: »Glede inicijative za internacionalo sem popolnoma istega mnenja, samo dvomim, da bi ti sodrugi v Ljubljano prišli. Bolje bi bilo, da bi strankarski zbor sklenil oz. pooblastil eksekutivo, da stori vse korake, da se skliče I.) sestanek slovanskih soc. dem. stranke na Dunaj in II.) obnovi internacionalo na podlagi sestanka po I.). - K tvoji pripombi omenjam, da dež. odbor nima pravice pooblašati za take reči; to pa zato, ker praviš, da so »formalnost.«

Ne vem če mi bo mogoče...: Kristan piše s tem v zvezi Tumi (9. 12. 1917): »Glede konference v Zagrebu nisem dobil še odgovora od Korača. Pisal sem tudi naj skliče - sedaj čakam, kaj bo storil. Za Zagreb je treba »passierschein.«

10

V Trstu, dne 21. decembra 1917

Cenjani sodrug!

Naznanjam odboru za prireditev strankarskega zbora jugoslovanske socialne demokracije za 25. in 26. t.m. sledeče delegate za Trst:

Deželna organizacija imenovala je delegata Rudolf Golouh in Josip Kolenc, pekovska organizacija Sešek Franc in Könisch Franc.

Kot člana izvrševalnega odbora udeležita se Jernejčič Anton in podpisani.

Prosim, da vzamete to na znanje ter naj služi to pismo kot legitimacija.

S socialnim pozdravom

Cenjani sodrug
Anton Kristan,
ravnatelj konsumnega društva
Sp. Šiška - Kolodvorska ulica 56/I

Opombe:

Kopija.

Naznanjam odboru za prireditev...: Gre za 10. zbor JSDS v Ljubljani.

...pekovska organizacija...: Pek Franc Sešek je bil tudi član odbora »Ljudskega odra« v Trstu.

11

V Trstu, dne 2. januarja 1918

Cenjani sodrug!

Potrjujem prejem 10 kg bele moke, 10 kg zdrobljenega sladkorja, 2 kg ječmena in 2 kg prosene kaše. Prosim, da mi pošlješ račun. Ob enem te prav nujno prosim, da pošlješ takoj še 10 kg sladkorja in obečano mi 2 kg kave in 1 kg ruskega čaja. Na novo te prosim, če moreš dati 30 kg orehov. Ker manjka masla žena rabi orehe za obelo močnatih jedi. Posebno toplo se ti moja žena priporoča, za nekoliko klobčičev sukanca (črnega in belega cvirna). Nadlegovala me je še poprej zanj, a sem pozabil naprositi te osebno. Vse izroči na naslov mojega brata Ferdinanda Tuma, Pogačarja trg števil. 3. Moj sin Ivan ima v kratkem oditi iz Ljubljane v Videm v Italijo kot cenzor in prinese mimogrede vse te stvari osebno. Račun ti plačam za vse blago in obenem se obvezem urediti brez plačno tvojo zadevo s Cooperativo ter za eventualno pravdo se zadovoljiti le s plačilom nasprotne stranke.

Cooperativi sem zagrozil, da zahtevam polno plačilo najdalje v 8 dneh, ker sicer po tvojem nalogu vložim tožbo.

Glede politike se ti priporočam, da ostaneva v najožjem stiku in me od slučaja do slučaja poučiš o važnih dogodkih in tudi glede osebnih razmerij.

Pričakujem sodr. Kopača v kratkem v Trst in priporoči mu, da me takoj obišče, da se lotiva organizacije, ker na sodr. Golouha nič več ne morem šteti.

Žglasil se je pri meni inž. Štebi ter prav odkritosrčno povedal, da je tvoj nasprotnik in vseh konsumarjev ter da je prevzel nekako financiranje podjetja omladine. Pogovorila sva se stvarno in sem ga poučil glede tebe in Cobala, kaj je vzel precej pomirjen na znanje. Gre se mu za to, da bi nov list nadaljeval pod imenom »Naši Zapiski« ter mi je zagotovil, da bo znal varovati smer revije popolnoma v smislu kakor jaz zadnje 2 leti. Mu je na tem ležeče, da postane revija glasilo socialne demokracije, seveda sem ga prepričal, da to ne bo mogoče prej dokler se stranka ne prepriča, da bo novo podjetje dejanski v smislu našega gibanja.

Vsekakor sem mnenja, da moremo mlado strujo, kolikor mogoče voditi faktično mi.

Ornil se je name tudi Dr. Lončar in sem skušal tudi tega primerno pridobiti za to, da se mlada struja spravi v pravi tir.

S prijateljskim pozdravom

Gospod
Anton Kristan
ravnatelj konsumnega društva
Sp. Šiška
Kolodvorska ulica 56/I

Opombe:

Kopija.

Zglasil se je pri meni inž. Štebi...: Anton Štebi (1877-1942), inženir elektrotehnike (brat Alojzije Štebi), v JSDS je deloval že pred prvo svetovno vojno. Bil je med predhodniki opozicije v JSDS (socialistična omladina), po vojni se je umaknil iz stranke ter se posvetil gospodarski dejavnosti. Deloval je tudi publicistično.

12

V Trstu, dne 10. januarja 1918

Cenjeni sodrug!

Prejel sem tvojo dopisnico ter ti naznanjam, da prav težko grem iz Trsta. Do danes nimam še potnega dovoljenja, upam pa, da mi bo mogoče odpotovati soboto zjutraj. Ako ne pridem nedeljo ponoči. Seveda ni izključeno, da potnega lista pravočasno ne dobim, kakor tudi ni izključeno, da bo imel vlak tako občutno zamudo, da ne pridem pravočasno na Dunaj. Na vsak način se moreš pripraviti, da prevzameš ti referat. Jaz čutim nujno dolžnost, da pridem osebno na Dunaj, da se nam ne bo očitalo površnosti. Po drugi strani sem pa zopet prepričan, da bo težko konferenca imela uspeha in tudi dvomin, da bo vdeležba povoljna. Bil bi torej zato, da se konferenca odloži za svečnico.

Na 20. t.m. vabijo me na Dunaj pristaši manjšine. Naznanili so mi, da so povabili češke centraliste in poljsko manjšino in da štejejo tudi na nas Slovence. Sodrug Bauer izključuje, da bi naša konferenca imela uspeha in je prepričan, da bo internacionala mogoča le med manjšinami.

Upam, da dobiš to ekspresno pismo že jutri petek 11. te te prosim, da mi takoj po prejemu nemudoma brzozaviš ali naj pridem na Dunaj ali ne. Slučajno imam dne 15. in 17. v Trstu dve važni razpravi tako, da bom prav hvaležen, ako konferenco odpraviš sam.

Je dovolj, da izvedeš:

Po nalogu eksekutive si sklical konferenco radi tega, ker je naša stranka med vsemi avstrijskimi socijalnimi demokrati najbolj nevtralna.

Vprašanje jugoslovanske deklaracije ni le naša zadeva, ampak je vprašanje avstrijske in splošne internacionale in radi tega je neobhodno potrebno, da se konstituira. Evropska socijalna demokracija mora zahtevati sodelovanje pri mirovnih pogajanjih in posebej avstrijska, zaradi tega je to drug razlog, da jo moramo oživeti.

Ker se bodo mirovna pogajanja gotovo vlekla precej časa, se tudi lahko predloži za pozneje. Vsekako stavi poseben predlog, da se vsaj konstituira začasen odbor, ki ima nalog, da internacionalo obudi in izvrši vse priprave, da se bo konstituanta mogla čimprej vršiti.

Šodr. Pittoni je tu znamenje, da se naša konferenca bagatelizira.

Če pridem do sobote ali nedelje te obiščem poprej v hotelu.

S pozdravom

Gospod
Anton Kristan
ravnatelj kreditnega društva
na Dunaju I.
Hotel »Österreichischer Hof«
ekspres priporočeno!

Opombe:

Kopija.

Prejel sem tvojo dopisnico...: Anton Kristan je v pismu Tumi 9. decembra 1917 predlagal sklic predstavnikov slovanskih socialdemokratov v Avstriji kot odgovor na Tumov predlog o oživitvi »avstrijske internacionale« (Tumovo pismo Kristanu 4. 12. 1917). Kristan je 5. januarja 1918 sklical v imenu JSDS sestanek na Dunaju (v stavbi parlamenta) in sicer za 13. januar 1918 z dvema točkama dnevnega reda (1. Wiederaufbau der Arbeiterinternationale Oesterreich Ungarns in

2. Friedensverhandlungen). Tumi je 6. januarja 1918 Kristan sporočil, da so mu na povabilo odgovorili Nemci in Madžari (konferenca je bila torej namenjena vsem socialdemokratom v Avstro-Ogrski) in ga prosil, da se pogovori s tržaškimi italijanskimi socialdemokrati. 7. januarja 1918 je Kristan sporočil na dopisnici Tumi, da je prejel njegov telegram (vsebina ni znana). Tuma je na Dunaj potoval nekaj dni kasneje na konferenco, ki jo je sklicalo levo krilo nemške socialne demokracije (glej Otto Bauer, pismo Tumi 1. 1. 1918). O sestanku na Dunaju 13. januarja 1918 glej Tumovo pismo Františku Modračku (4. 2. 1918)!

13

V Trstu, dne 7. februarja 1918

Cenjeni sodrug!

Potjujem prejem tvojega sporočila od 5. t.m. Obrnem se zaupnim potom na urednika Ekarja pri Edinosti in anonimno tudi v vrstni inserat na stroške upravištva »Naprej-a«. Zanima me rezultat iz konference v Zagrebu in ne zamudi mi takoj sporočiti točno vsebino.

Radi zadeve v Podmelecu si me spraviš v občutno zadrego. Vsled tvoje ponudbe sem takoj drugi dan pisal v Podmelec z naročilom naj g. Gomišček zaara blago proti zaneni v cukru. Sedaj seveda pa sem na ledu. G. Gomiščeku nakazal sem iz Romunije 30 kg moke, sedaj zadeva ne more ne naprej ne nazaj. Ra tega te prosim, da pošlji 3 pakete cukra v posameznih ometkih brutto kg 30 ter naznači vsebino kot efekto i pošlji jih na moje ime kot advokata v Ljubljani Pogačarjev trg šte. 3. Ako dobro poviješ in založiš v zabojce spravimo blaga kolikor hočemo in brez težave v Podmelec. Gomiščeku naročim, da ti pošlje za to 7 kg masla, ostalo prejmem za sedaj jaz. Za pozneje se še posebej ustmeno dogovoriva, ker pričakujem, da pojdem v kratkem v Podmelec, pa bo menda tudi treba sklicati širši odbor stranke zaradi jugoslovanskega vprašanja in narodnega sveta. O tem sem pisal že Petejanu.

S pozdravom

Cenjeni Anton Kristan
Konsumno društvo za Ljubljano
in okolico
Sp. Šiška - Kolodvorska cesta 56/I.

Opombe:

Kopija.

Potrijujem prejem tvojega...: Anton Kristan je 5. februarja 1918 sporočil Tumi, da so naročili časnike, ki jih je Tuma predlagal.

Obrnem se zaupnim...: Hrvat Antun Ekar je bil časnikar in urednik, po vojni je bil urednik tržaškega Pučkega prijatelja, glasila istranskih Hrvatov. Tuma je Ekar najverjetneje snubil za urednika Napreja. Kristan je Tumi predlagal (pismo 5. 2. 1918), da bi objavil v Edinosti inserat: »mogoče zvmemo za kakega človeka. Sa rabimo le živahnega postavljalca. Stebijeve je zopet odpovedala na pritisk Abditusa,¹ ki se je proti nam smrtno zaklel. Adres Lemeža in Pajerja² nimam, naroč sem Mlinarju, da jih poišče in sporoči [...] Piši še Ti Seitzu naj vendar poskrbé, da dobimo Regenta - če je Pit[toni] v Trstu, govori ž njim o tem in naj stori nekaj.«

Radi zadeve v Podmelecu...: 5. februarja 1918 je Kristan pisal Tumi, da sladkorja ni pooslal v Podmelec, ker pošta take pošiljke ne sprejme. Omenja se zelo verjetno Franc Gomišček iz Solkana, delal je v tovarni pohoštva v Klavžah (Podmelec).

1 Albin Prepeluh.

2 Hinko Pajer (1886-1966), sodelavec Naših zapiskov, ustanovitelj organizacije slovenskih tabornikov.

14

V Trstu, dne 7. marca 1918

Cenjeni sodrug!

Vsled poročila ga. Gomiščeka, da plačava maslo po K 16.- mojega denarja in poleg tega porabi še ½ kg moke in 1 kg sladkorja za vsak kg masla, sem ustavil celo opravilo in da ne bo od Tvoje strani rekriminacije, Ti to naznanjam. Gomišček mi piše, da Ti je poslal 8 kg masla, vsled tega Ti je poslal 2 kg preveč za moj denar. O tem obračuniva, ko pridem v Ljubljano, kakor sem Ti pisal.

Začudeno sem čital članek Josipa Petejana v »Naprej-u« šte. 53. Sklenili smo vendar razločno v seji širšega izvrševalnega odbora, da se postopanje nemške socialne demokracije ne obsoja v listu, marveč le konstatira dejstva ter sem Petejanu tudi obljubil, da pošljem članek o stvari. Petejan pa ne-le skrajno obsoja nemško socialdemokracijo, marveč tudi jemlje vsako samozavest in pokojnost našemu delavstvu, sedaj ko nas izpodriva narodna ideja povsodi. Povedi mu, da sem skrajno ogorčen na tej zlorabi in nedisciplini. Petejan je lahko dober agitator, a premalo teoretično izobražen, da bi imel na ta način govoriti Stvar tako ne gre naprej. Naše ideje in naš list morajo biti enotni ali pa počnite brez mene kar hočete. Ako vodiš Ti gospodarsko in zadružno gibanje naše stranke, ako se prepušča polno prosto roko Kopaču in Petejanu, da vodita strokovno gibanje potem je tudi prav, da prepustite meni vsaj teoretično vodstvo strank ker sem edini, ki se je leta in leta s teorijo socializma pečal. Več ustmeno.

S pozdravom

Cenjeni
gospod Anton Kristan
ravnatelj kredit. društ.
Sp. Šiška -

Opombe:

Kopija.

Začudeno sem čital članek...: Petejan (J.P.) je objavil članek Dovolj oportunitizma (Naprej 5. 3. 1918, šte. 53). V njem je grajal oportunitizem nemških socialistk

Cenjeni prijatelj!

Prav ustrežeš mi, ako mi sporočiš svojo sodbo o uporabnosti mojega sina Ivana. Poznam ga, da je ves polen načrtov, iz poročila njegovih nekedanjih profesorjev bi rezultiralo, da je izboren teoretik. Toži, da ga sedanji njegovi kolegi postavljajo v stran, dočim se njemu zdi, da bi se dalo mnogo izboljšati pri produkciji. Ker je sedaj že na tretjem mestu, me nekoliko skrbi, da je prenestalen, če tudi mi sam piše, da je menjal le radi prakse. Ogleдал si je milarno in sodarno, zanimala ga je sladkorna, povsodi pravi, da ni bog zna kaj treba posebnega znanja.

Poznam te za eminentnega praktika in dobrega psihologa, zato ti bom prav hvaležen, ako iz lastnega znanja in prepričanja poveš svojo sodbo o mojem sinu. Rad bi mu omogočil, da se dobro izuči v raznih strokah, ne videl bi pa rad, da se brez potrebe preklada. Čital bom z zanimanjem tvoje mnenje

srčno pozdravlja te

G. A. Kristan
Baranja

Opombe:

Kopija.

Prav ustrežeš mi...: Kristan je odgovoril 14. novembra 1922. Pravi, da je Tumov sin Ivan dober in priden dečko, da pa ima veliko napako, ker misli, da vse ve in zna, dobrih nasvetov ne mara. Fant mora dobiti »Sitzleder«. Glej Ivan Tuma! Kristan je bil v letih 1921-1923 direktor državnega posestva Belje.

16

dne 19. avgusta [19]23

Cenjeni prijatelj!

Hvala ti za točno poročilo od 16. t.m. Moja usoda se odloči meseca oktobra ali novembra t.l. Ako mi priznajo italijansko podaništvo mi pojde vojne odškodnine L 120.000.- za eno hišo in kakih L 60.000 za premičnine in že uplačanih popravkov druge hiše. Ker pisarna precej nese, bi za ta slučaj seveda ostal v Gorici. Ako mi pa goriški lahoni ne morejo odpustiti Trgovske Obrtne zadruga in gesla: Svoji k svojim in me izpodrinejo pri prefektu v Vidmu, moral bom seveda od tod.

Upam za ta slučaj, da svoje premičnine dobro in hitro prodam, na kar se preselim v Ljubljano. S pravim veseljem bi se lotil kapitalističnega dela in mislim, da bi še marsikatero zdravo misel in akcijo izprožil. Oktobra t.l. bom osebno posredoval v Vidmu pri prefektu Pisenti-ju. Je fašist in na piki me nimajo fašisti ampak stari goriški politiki izza l. 1897-1902. -

Seveda ni izključno, da bi se odpovedal tudi vojni odškodnini, ako bi mi Ljubljana dala toliko pozicije, da bi bil brez skrbi zase in družino. Tudi bi me veselilo bolj produktivno delo in mislim, da sem je še kos. Takoj ko bom gotov, ti pišem, ali pa pridem osebno v Ljubljano.

S prijateljskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Hvala ti za točno poročilo...: V neohranjenem pismu je Tuma Kristana prosil zelo verjetno za intervencijo za službo Antona Lajovica. Dalje ga je vpraševal o možnosti službe v Ljubljani, ker se je že odločal za preselitev iz Gorice.

...v Vidmu pri prefektu Pisenti-ju...: Piero Pisenti (1887-1980), bil je prefekt furlanske pokrajine (Provincia del Friuli) od začetka leta 1923. Zaradi preodločnega fašističnega nastopanja je mesto po nekaj mesecih izgubil.

17

dne 24. dec. 1923

Cenjeni prijatelj!

Moja žena založila je proti moji volji pri Ljubljanski Kreditni Banki hranilo v znesku Kr. 432.000. Ponovno so mi došle novice, da banka slabo stoji in rad bi rešil doto svoje žene. Izplačal sem ji L 80.000 danes 108.000 Din. Vsaj to pa bi rad varno založil. Morda sveti duh razsveti sčasom Jugoslovane, da si uredi ekonomijo in bogato svojo zemljo.

Za sedaj pa te prosim, da mi kot veččak in prijatelj nasvetuješ, kje naj denar varno založim. Svetovali so mi Mestno hranilnico in Ljudsko posojilnico. A bojim se, da prva ni bila preveč črno-žolta in ni založila velik del svojega premoženja v vojno posojilo. Res je, da jamči Ljubljana za izplačila. Ljudska pa ima neomejeno zavezo in je v rokah previdnejših klerikalcev, a menda je bila tudi ona žive črno-žolte barve.

Pričakujem v kratkem tvoje prijazne nasvete. Italijansko državljanstvo mi je skoro zagotovljeno. Čudom sem se čudil, da je goriška instanca mojo prošnjo priporočila z nasvetom: »è perfetto galantuomo«. Kljub temu, da sem Slovenec in komunist (če tudi ne aktiven). Ker mi gre pisarna izborna, mi je vse eno, ali v par letih prejmem tudi vojno odškodnino ali ne. Lahko tudi brez tega gledam mirno v bodočnost.

Za sedaj s srčnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...kje naj denar varno založim: 27. decembra 1923 je Kristan odgovoril, da je Ljubljanska kreditna banka dober zavod. Mestna hranilnica je soliden zavod. Lahko pa naloži denar v Zadružno banko, ki jo vodi Kristan od 15. avgusta 1923.

Cenjeni prijatelj!

Hvala ti za prijateljsko poročilo. Da uredim zadevo soproginde dote sem se odločil, da sem jo izplačal posebej, da oprostim nje vlogo v Ljubljani in z njo razpolagam po svojem. Knjižico Ljubljanske Kreditne banke za Din. 19.623.50 d.d. 31. XII. 1923 poslal sem nečakinji Ani Lajovic v Ljubljani z današnjim nalogom, naj knjižico izroči »Zadružni Banki« za incasso s 1. febr. 1924. Inkasirani znesek naj založi na moje ime na kolikor moč ploden način. Pisal si, da dajate 8-12%, vežeš lahko vlogo tako, da mi nesla 12%. Po eni strani [imam] polno zaupanje na tebe, po drugi strani bi si pa rad nekoliko opomogel. Soproga je založila L 80.000 poleti 1922 da je imela 31. XII. 1923 L 28.350.- in mesto L 10.000 tukaj Din 11.623.50 obresti tam. Kakor vidiš lepa špekulacija! Zato bi kolikor mogoče rad izcimil iz preostanka 119.623.50 Din. ali po kurzu 31.400 L. Založim stalno znesek kot hranilo na najvišje obresti, ako pa mi nasvetuješ kako boljšo špekulacijo ti pa dajem proste roke, da po tvojem najboljšem mnenju izkoristiš zam založeni znesek.

Torej ko hranilno knjižico sprejmeš prosim, sporoči kaj misliš razpoložiti.
Koledar sem z zanimanjem čital in dobil v njem tudi ime pač tvojega sina!
Iz Jugoslavije je malo zadovoljivega toraj vsaj nekaj.

S prijateljskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Hvala ti za prijateljsko...: Kristan je Tumi odgovoril 27. decembra 1923.

Koledar sem z zanimanjem...: Kristan je Tumi poslal Zadružni koledar »iz katerega razvidiš moje delo in namere« (pismo 27. 12. 1923). Glej Cvetko Kristan!

19

dne 19. januarja [192]

Cenjeni prijatelj!

Danes sem nakazal še L 60.000.- na tvoj naslov potem tukajšnje ljubljanske Kreditne Banke. Založi jih po 12% ter vpiši knjižico na izmišljen naslov morda Maria Gianola v Ljubljani, Dunajska c. 17. Znesek kojega potegneš dne 24. t.m. založi na drug naslov morda Avgusta Gabršček, Dunajska c. št. 17. Po knjižico pridem osebno. Moja zadeva se je namreč obrnila tako, da pojdem prostovoljno iz Julijske Benečije, ker dajo državljanstvo le, če se odpovem odškodnini. Ker imam vedno dva fanta na univerzi in v Gorici tudi ni več višje realke, mi ne kaže drugega nego v Ljubljano, ali če ni tehnike v Ljubljani na Dunaj. Drugi teden upam bom na čistem in ako prodam hišo in pisarno nakažem še L 160.000.- Računim, da ostal lira na dosedanji višini, dinar pa se bo počasi dvigal, če bode Jugoslavija imela količkaj možgan.

Prosim potrdi prejem denarja in sporoči kako si ga založil.

S prijateljskim pozdravom

Vel. g. Anton Kristan
ravnatelj Zadružne Banke
v Ljubljani.
ekspres

Opombe:

Kopija.

Ker imam vedno dva fanta...: Sinova Jaroslav in Branimir.

20

Gorica, dne 28. januarja 192

Cenjeni prijatelj!

Prejel sem tvoje poročilo in potrdilo Zadružne banke za 119.995 in 227.350 Din vsega Din. 347.335 založenih po 12%. Ta denar mi mora ostati rezerva, upam da je varno in stalno založen. Prodajal sem zadnje tedne hišo in pisarno a ni denarja. Po zadnjem letnem računu bi bilo okoli 220.000.- dal bi tudi za 180.000 le da bi se rešil negotovosti. Italijansko državljanstvo samo je še vedno negotovo, in utegne se zavlačevati, dokler se vlada sploh ne misli postaviti na drugo stališče. Slovenske inteligence se boje in dosedaj je nameravala odpraviti proč vse odvetnike, profesorje in duhovnike, ki niso ipso iure italijanski državljani. Domača zagrizena, in malenkostna laška gospoda pa seveda iz mržnje do vsega slovenskega poroča in sklepa kar moč neugodno. Dasi tudi se trudim pridobiti italijansko državljanstvo, ker mi pisarna dobro nese, sem vendar sit vednega moledovanja ter sem se odločil če le moč likvidirati. Sin Ostoj napravi letos julija maturo čez realko ter mi ostaneta še dva na realki. Ker pa je šolska reforma Gentilijeva ukinila višjo realko v Gorici, morem tudi radi šol jeseni misliti na drugo mesto. Najraje bi se vrnil na očetov dom Češko, potem na univerzno mesto Dunaj in zadnjič v Ljubljano. Ves moj kapital 347.335 Din v Zadružni banki in circa L 180.000 tukaj pa ni dovolj, da bi privatiziral. Koliko časa boste dali po 12% je itak negotovo z 20.000 Din in L 10.800 na leto po 6% pa mi bo težko izhajati, ker sta vedno dva na visoki šoli dva na srednji šoli. Kakor se znam omejiti 14-1500 lir na mesec bo menda prepičelo, ako računim s cenami in menda ne bo nikjer cenejše. Moram toraj imeti poleg obresti še drugih dohodkov. Predno se toraj odloči za proč od tu, moram biti vsaj nekoliko gotov, da dobim ali kako plačano mesto, ali pa da mi nekaj ponese odvetniška pisarna. Pričel bi z malim, delal bi sam z Anko, katero sem izvežbal za pisarno a moral bi imeti

vsaj nekaj zagotovila, da ne bom pasiven. Vem, da si s tvojim priporočilom in z napornim delom ustvarim pisarno v Ljubljani, na Prago in Dunaj pa ni misliti. A odkrito rečeno sem pisarniškega dela sit in čutim v tebi sposobnost in znanje, delati v gospodarski organizaciji. Za vsa ta vprašanja moram si ogledati teren osebno. Pridem toraj v kratkem v Ljubljano, da se osebno posvetujem s teboj.

Prosim te, da malo poizveš koliko bi stalo stanovanje in skromno življenje za 7 oseb in kacega bi se dalo oprijeti, da bi mi poleg obresti zagotovil obstanek in izšolanje svojih otrok - kar mi je glavna skrb.

Žena bi rada imela majhno vilo v bližini mesta ali predmestja, z malim vrtom, da bi lahko gospodinjala, kakor dosedaj. Ali bi se dobila in za koliko?

Za sedaj srčno zahvalo za tvojo prijaznost

s pozdravom tvoj

Pombe:

opija.

rejel sem tvoje poročilo...: Kristan je Tumi pisal 23. januarja 1924.

1

Gorica, dne 1. febr. 1924

Cenjeni prijatelj!

Ne mislim kupovati hiše, ker bi moral založiti velik del glavnice ne le neplodno, ampak velik del a rondo perduto. Kakor so bile cene v Gorici ob priseljevanju l. 1919-21 ogromne in so danes padle za 50% ako pojde tudi v Ljubljani. Brž ko nastanejo nekoliko normalne razmere, padejo tudi cene hiš. V glavnem je riva kratkovidnost vlade, da pritiska na najemščine, vsled tega podrezuje vsako stavbeno podjetnost.

Kedo bo hišo zidal z dragim gradivom, da jih bo dajal v najem po predvojni ceni ali pa jih imel razne, ker se vsak tišči kakor klop zasedenega stanovanja. Sam pa sem v precej negotovem položaju. Rad bi se izselil, če prodam hišo in pisarno. Imel bi tudi ponudnike a - iščejo šelej denar. Ako prodam, se izselim mesecem julijem, ko položi sin Ostoj maturo čez realko. Denar seveda takoj založim v Jugoslaviji, ako ne prodam moram čakati italijanskega podaništva. Ako ga dobim s pravico do vojne odškodnine, naložim še 10-80.000 L v Jugoslaviji ali Nemški Avstriji, a ostanem v Gorici. Dokler je valuta ugodna bolj težim na rodajo, ako pa naraste cena dinarja, bolj se potrudim, da ostanem tukaj.

Vsekakor se ti zahvaljujem za tvoj prijateljski trud in se v kratkem oglasim v Ljubljani. Na licu mesta si sam ogledam, ter se bolje sporazumeva.

Glede na sporazum Italije in Jugoslavije pa sploh pričakujem, da se je izposlovalo podelitev italijanskega državljanstva onim, ki so pristojni v kako občino Beneške Julije. Za ta slučaj bi se mi šlo dobiti enarni zavod in podjetje, kamor bi zalagal prihranke.

S prijateljskim pozdravom

Pombe:

opija.

ne mislim kupovati...: Kristan je Tumi v pismu z dne 30. januarja 1924 omenjal možnosti za nakup hiše v Ljubljani.

2

Gorica, dne 5. febr. 1924

Cenjeni prijatelj!

Ne smeš mi zameriti, da nisem prav stalen v svojih dopisih. Moj položaj je tako negotov, da od neva do dneva ne vem kaj bo. Italijanske oblasti so zavratne in se prav nič ne zanašam na različne obljube. Radi tega bi prostovoljno likvidiral brž ko bo sin Ostoj napravil maturo. Po drugi strani pa še vedno ne vem, če bo pisarno mogoče kar tako likvidirati. Imel sem sicer ponudbo L 150.000.- za hišo in pisarno, brez knjiženih terjatev, a - ni denarja dobiti, danes se mi obljubi, jutri prekliče. Radi tega te prosim, da se glede iše ali stanovanja ne angažiraš, ampak stvar držiš le na evidenci, dokler se ne oglasim osebno v Ljubljani. Spam še tekom februarja, če ne marca.

S srčnim pozdravom

Vel. G. Anton Kristan
ravnatelj Zadrúžne Banke
Ljubljana.

Pombe:

opija.

radi tega te prosim...: 7. februarja 1924 je Kristan sporočil, da se ni še nič angažiral v zvezi s Tumovo nameno, da kupi v Ljubljani hišo.

Cenjeni prijatelj!

Prosim te, da me obvestiš, če si v Ljubljani. Ne vem, ako bom mogel takoj na pot, a hočem biti siguren, da s teboj osebno razgovorim.

S pozdravom

Vel. g. Anton Kristan
Zadružna banka
v Ljubljani

Opombe:

Kopija.

Prosim te, da me obvestiš...: 7. februarja 1924 je Kristan pisal Tumi, da potuje na Češko in v Nemčijo in se vrne med 25. in 28. februarjem. 14. marca 1924 mu je Kristan sporočil, da je v Ljubljani.

Cenjeni prijatelj!

Dr. Majaronu sem pisal nekako - taktično. Pri svojem obisku sem se nekako prepričal, da bi ostal najraje nemoten v svoji pisarni. Ker se je priporočil naj mu takoj sporočim svoj uspeh na Dunaju, sem ga hotel pomiriti. Na Dunaju so mi Dr. Renner, Dr. Ellenbogen in župan Seitz obljubili vso podporo, seveda so dostavili, da v zgolj materialnem vprašanju stanovanja ne morejo direktno vplivati. Nakazali so me na tajnika stanovanjskega urada Reimana, ki mi je nekako zagotovil, da se tekom par mesecev za gotovo da kaj dobiti. Za ta slučaj seveda pojdem na Dunaj. Gotovega toraj ni ničesar.

Glede podaništva in vojne odškodnine se odloči ta mesec. Za slučaj, da mi bo vojna odškodnina zagotovljena, ostanem na Primorskem ali že v Gorici ali se radi šol preselim v Trst. Za ta slučaj brž ko ne sprejmem tvojo blagohotno ponudbo ter založim denar pri Konsumnih društvih za daljšo dobo. Za slučaj pa, da z vojno odškodnino ne bo nič, gre se za L. 150.000.-, pa moram držati glavnico nevezano ali da grem z njo na Dunaj, ali da se preselim v Ljubljano. Moja nečakinja Lajovic mi je sicer obljubila vse mogoče, a do danes ni storila menda drugega nego da se je zglasila pri pisarni Posest. Obračam se toraj nate, ker te res smatram za edino praktičnega človeka ki bi mi pomagal, da poiščem stanovanje. Jako rad bi bil v bližini tvoje banke, da bi ostal v tesnem stiku. Glede naložitve denarja se sicer zanašam na tvoje poročilo o Konsumnih zadrugah a mislim, da bi bila boljša oblika, ako denar založim pri banki in le-ta izposodi Konsumnim društvom založeno svoto oboje po 15% za dobo petih let in proti odpovedi šest mesecev. Ako se da stvar tako izvesti bi takoj odpovedal svojo vlogo pri Ljubljanski kreditni banki s prvim junijem za 1. XII. 1924.

Prosim za prijazno poročilo.

Opombe:

Kopija.

Dr. Majaronu sem pisal...: Dr. Danilo Majaron je bil pri Zadružni banki (njen poslovodeči predsednik je bil Anton Kristan) namestnik poslovodečega predsednika. 4. aprila 1924 je namreč Kristan pisal Tumi, da mu je Majaron sporočil, »da si se odločil za Dunaj«. Tako Kristanu kot Majaronu bi bilo ljubše, da se preseli v Ljubljano.

Za ta slučaj brž ko ne...: 4. aprila 1924 je Kristan sporočal o pogojih v zvezi z naložbo denarja. Omenil je pogoje, ki jih nudi Konzumno društvo za Slovenijo. Tudi Zadružna banka bi dala malo večje obresti, a bi se vezala le od leta do leta.

Cenjeni prijatelj!

Ne morem priti do nikake rešitve. Sicer so slovenski listi že davno raznesli, da mi je italijansko državljanstvo odbito, a nisem še dobil nobenega odloka. Posredoval sem osebno pri prefekturi v Vidnu ter odločno zahteval aut - aut ali naj me odklonijo ali sprejmejo, le da sploh rešijo zadevo, ki je že 5 let stara. Prefekt mi je jako prijazno zagotovil, da dobim državljanstvo »kolikor je od njega odvisno« a do danes ni še rešitve. Ker pa moram iz Gorice radi otrok in bom konec julija t.l. na cesti, moram skrbeti za stanovanje. Iz Ljubljane ponuja pisarna »Posest« razne objekte na prodaj in tudi neki Kmet e Komp. je izvedel zame. Kakor sem ti pa že pisal mi ne kaže kupovati poslopja, ki so danes trikrat predrage. (Jaz sem prodal hišo v Gorici v centru mesta z enakimi prostori kot Kmet za L. 85.000, Kmet zahteva po 300.000 L) in gotovo je, da cena poslopij pade tudi v Ljubljani v doglednem času. Kakor veš tudi nameravam založiti denar pri vas vsaj za dobo 5 let, dokler ne bodo moji fantje godni za samostojno podjetje. Odklanjam toraj vse ponudbe nakupa hiše ter iščem stanovanje. Ako ga dobim na količkaj ugodnem mestu, da združim pisarno s stanovanjem bi rabil 5 sob sicer 4 in se na licu mesta odločim, brž ko ne, da založim denar v Zadružno banko. V par tednih ti konečno sporočim kaj z mano.

S srčnim pozdravom

tvoj

Opombe:

Kopija.

Posredoval sem osebno...: Po upravni reformi na začetku leta 1923 je bila goriška pokrajina priključena Furlanski pokrajini (Provincia del Friuli); leta 1927 je nastala nova goriška pokrajina. V času, ko je Tuma posredoval na sedežu pokrajine v Vidmu je bil prefekt Giulio Nencetti (deloval od decembra 1923 do 10. 1. 1925).

Odklanjam toraj vse ponudbe...: 21. maja 1924 mu je Kristan sporočal o nekem stanovanju v Ljubljani, na Bregu. Podobno tudi 9. avgusta 1924.

26

dne 24. III. 1926

Veledenjeni prijatelj!

Glede svoje vloge v tekočem računu in na knjižico disponiram kakor v pisnu pod 1/.

Prosim te, da izročiš to pismo g. ravnatelju, da mi pripravi za 31. t.m. popoldne denar. Pri Zadružni banki ostane 130.00 Din. na vezano vlogo na moje ime, 20.000 Din. pustjen na tekočem računu.

Ostalo založim drugam. Razlog odpovedi sem ti že ustmeno povedal, dočim jaz še to. Ko so me pognali iz Italije izročil sem ves svoj denar zavodu, katerega vodiš ti in ti torej s tem izkazal polno svoje zaupanje po znanju, poštenosti in prijateljstvu. V tvojih pisnih ob preseljevanju si mi izkazoval odkritosrčno naklonjenost, zato sem pričakoval, da najdem v tebi prvo in najboljšo oporo in naposled stalno prijateljsko zvezo.

Zavedam se svoje moči in svojega znanja in bil sem gotov, da oba zvezana prav močno poseževa v javno življenje. Še jeseni 1925 si mi govoril o nakupu poslopja za Zadružno banko in moji izvolitvi v upravni odbor na mesto Dr. Majarona, o katerem si se ponovno izrekel, da se sploh ne briga za banko.

Zadnje mesece pa si svoje stališče izpremenil in 20. t.m. izvolil si v odbor Vrhunca.

Res, da imaš tako v odboru ljudi, kateri so ti docela vdani a tudi več ali manj nesposobni voditi banko ali pa nebržni, kakor si govoril o Majaronu. S tem si mi izkazal nezaupanje, glede moje vloge pa je nastopila nemogočest čuvati nad njo, kar bi bilo mogoče le, če bi bil sam član upravnega odbora.

Po drugi strani smatram gospodarski položaj Zadružne banke silno neugoden in ako se Konsumno društvo ne spravi v red - bojim se zanj. Ker nimam drugega nego vlogo pri Zadružni banki prišel bi lahko na cesto.

Pisarna sama mi nese javljne Din 6000 na mesec, toliko kolikor plačujem stanarine, davkov in režije pisarne. In še ta dohodek je nesiguren, ker imam sedaj le slučajne stranke. Od otrok nimam še nobenega zasiguranega. Jare, ki je izvežban v zavarovalni stroki in je izboren delavec, bil je odklonjen od vseh zavarovalnih bank v Jugoslaviji, na katere se je obrnil in mi je ostal na ramu, ne vem kam z njim.

Tak je moj dejanski položaj - morem torej svojo pot iskati najprej sam.

Ako ostanem zdrav ne bojim se še te kratke bodočnosti, ki je pred menoj. Pred vsem pa morem imeti na prosto razpolaganje zadnje svoje prihranke.

Ako vse to premisliš, uvidiš, da nisem mogel drugače. Prosjati in viseti na komu ne maram, ker vem, da sem vreden več.

Glede tebe pri javnem delu pa to-le: Kolikor sem se prepričal v dotiki z najrazličnejšimi strujami, te odklanjajo vsi, izjemno člani gospodarskih podjetij, katere si si vzgojil, jim vstvaril existenco ali pa so odvisni od tebe. Najbolje poučeni sodrugi so soglasno izjavili, da je tvoja oseba glavna ovira za unifikacijo stranke. Odklonil sem vsako večkrat ponujeno posredovanje iz razlogov, da te socijalistična stranka nujno potrebuje, če ne v politiki pa kot edinega veččega vodjo gospodarskih podjetij. Z vso energijo sem vedno poudarjal, da ti mora stranka priznavati odlično pozicijo kot vodja gospodarskih zavodov. In brez teh nobena moderna stranka ne more obstati. Iz teh razlogov sem se držal tudi docela od strani pri »Delavski politiki«. Najboljši sodrugi zahtevajo, da bodi list docela neodvisen od vsake osebe. Smatrajo pa ga vsi za tvojega. Ne vem ali prav ali ne.

Danes je splošen političen položaj skrajno zamotan, največ radi polne nesigurnosti, breznačelnosti uprave in politike SHS. O tem pa odločajo zgodovinski činitelji. Vidim jih sicer naprej, a za sedaj ne kaže družega, nego trpeti in čakati.

Kam mene zanese usoda, ne vem, kljub vsemu znanju in premišljevanju. Za sedaj je trda in nezasluzena. Ga ni morda človeka, ki je bil v javnem življenju, ki je imel toliko veselja do dela in je toliko dela storil kot jaz - a sedaj niti delati ne smem.

Pisal sem ti, ker čutim potrebo pojasnila. Sicer te razumem in menda tudi ti mene. Ti ne preneseš poleg sebe nikogar, ali s teboj ali proti tebi. Tako si stal vedno v stranki in boš. Jaz pa sem sledil in se podložil edino le idejam - in to je nepraktično.

Sprejmi izraz prijateljskega pozdrava v nadi, da najino osebno razmerje ostane tako, kakor je bilo

tvoj odkritosrčni

Velec. gospod
Anton Kristan
predsednik Zadružne banke
v Ljubljani

Opombe:

Kopija.

...izvolil si v odbor Vrhunca: Kristan je 27. marca 1926 odgovoril, da ni menjal svojega stališča, pač pa da je Tuma pokazal malo interesa za sodelovanje z Zadružno banko. Vrhunc je (najverjetneje Valentin Vrhunc) prišel v odbor na podlagi sindikalne pogodbe na mesto Dražila (najverjetneje Štefan).

...da je tvoja oseba glavna ovira za unifikacijo stranke: 27. marca 1926 je Kristan pisal Tumi: »Čudim se, kje sem jaz komu na potu? Nisem ne v kulturi, ne v politični, ne v strokovni. V gospodarski nisem bil, dokler me niso prišli prosit. Bodi prepričan, da se rad tudi od tod umaknem, če bom le videl, da to koristi.

Vendar ne razumem: zakaj se nisi udeležoval pri Del. Politiki, da bi s tem dokazal, da ni - Kristanova, ker je tudi dr. Tuma zraven?! Pričakoval sem Te k delu, ni Te bilo. Tudi pri Pod lipi sem Te pričakoval - ni Te bilo.

Nikamor nisi prišel!? Ali je potem čudno, da te nisem mogel imeti ti v kombinacijo tam, kjer bi Ti lahko očitali, tako kot Ti očitaš svojim prijateljem iz zadr. krogov?!

Motiš se, če misliš, da jaz nikogar ne prenesem, ki ni z menoj; motiš se, podal sem Ti dokazov, ko sem Te forsiral povsod, dasi Te vendar dobro poznam sk 30 let. Res je, grem po poti, ki se mi zdi prava. Kadar so me ubogali, so bili uspehi tu. L. 1917, [19]18, [19]19 - ali ni bilo takrat za delavstvo vse bolje? Bodi preverjen, da mene ne preobrača simpatija mas, pa tudi antipatija ne. Moj čas že pride. Bil je že, in pride še.

V meni imaš prijatelja, ki Te bolj razume kot si misliš in ki Ti je vedno na razpolago, kljub temu da imaš o njem precej napačnega mnenja.«

CVETKO KRISTAN

Cvetko Kristan (1904-1965), sin Antona Kristana, je Tumo z dopisom 26. julija 1930 prosil, naj napiše članek o Kristanu za glasilo Konzument. Tuma je članek napisal, v Konzumentu pa ni bil objavljen.

ETBIN KRISTAN

Etbin Kristan (1867-1953), slovenski socialistični politik in književnik, je v pismu z dne 25. novembra 1909 prosil Tumo za žiranta (poroka) pri posojilu, ki ga je želel najeti.

IVAN KRISTAN

Ivan Kristan (1902-1982), po rodu iz Radovljice, delavec v mestni plinarni v Ljubljani, je bil delavski zaupnik. Med drugo svetovno vojno je bil aktivist OF in partizanski borec. Po vojni je bil med drugim tudi predsednik zbornice slovenskih obrtnikov.

6. decembra [192]

Gospod
Kristan Ivan
Ljubljana
Resljeva c. št. 21

Obračam se na Vas v zadevi društva »Prijatelji prirode« v Ljubljani, da mi daste informacije glede kočice pod Babjim Zobom, katero je bil svoj čas Vaš g. oče priredil. Obrnil bi se na sodišče v Radovljici, da ugotovim v zemljiški knjigi številko parcele in na katero ime je vpisana, zato pa moramo vedeti ime lastnik te parcele, oziroma bi se parcela dala dobiti na podlagi zemljeknjigne mape. Če poznate Vi toliko dotično kočico in mapo in ako ne pridemo po drugi poti do podatkov, ne preostane nič drugega, kakor da pojdeva kak nedeljo v Radovljico in morda pozneje enkrat celo napravimo izlet podružnice na Babji Zob. Rad bi pa stva že tekom zime ugotovil.

Najbolje, da se čimpreje kako popoldne po 6h zglasite v moji pisarni, da mi poveste, kolikor Vam je znanega. Morda bi potem sam ugotovil parcelno številko.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Obračam se na Vas...: Glej Slovensko planinsko društvo (Radovljica) in Jakob Zupan!
...celo napravimo izlet...: Društvo je prirejalo izlet na Babji zob 15. junija 1930.

IGNACIJ KRIŽMAN

Učitelj Ignacij Križman (1865-1942) je bil maturant koprškega učiteljskega (1886). Sodeloval je v javnem življenju na Goriškem in bil eden izmed voditeljev kmečke stranke. Kot zastopnik te stranke je vstopil v Pokrajinski odsek Narodnega sveta Gorici (1918) in bil poleg Tume, Engelberta Besednjaka, Antona Gregorčiča in Karla Trevna tudi član deželne odbora v Gorici (1922). Ohranjeni sta dve Križmanovi pismi Tumi. V pismu z 20. oktobra 1899 se je potegoval še za eno mesto iz učiteljskih vrst v okrajnem šolskem svetu. Dne 7. aprila 1900 pa je Tumi podal pripombe na deželni šolski zakon.

JANKO KUKOVEC

Janko Kukovec (1883-1968) je bil sin Ivana (1834-1908), štajerskega narodnega buditelja. V Zürichu je študiral politehniko, služboval je v Petrogradu, Innsbrucku, Firencah in na Dunaju. Po prvi svetovni vojni je živel v Mariboru, kjer je bil zlasti zaslužen za vodenje tamkajšnje ljudske univerze, ki je bila »najboljša ljudska univerza v Sloveniji« (B. Teply v Večeru 21. 5. 1968, št. 118). Sin Janka Kukovca Robert (1910-1945) je padel kot partizanski zdravnik. Kukovec je stike s Tumo navezal s pomočjo Tumovega nečaka Ferdinanda.

1

16. /4. [190]

Wohlgeboren Herrn
J. Kukovec
Zürich.

Ueber die Intervention meines Neffen Ferdinand Tuma habe ich bereits die nötigen Schritte unternommen, um das Terrain für Sie und Ihre Frau Gemahlin zu sondiren. Nach den mir eingegangenen

Berichten wird es schwer fallen, eine gesicherte Stellung sei es in Ausübung der Medizinalpraxis, sei es in Ausübung der Ingenieurpraxis zu erlangen. Sowohl von Aerzten als von Ingenieuren ist Triest überladen, natürlicherweise als erstes Emporium Oesterreichs am Meere. Beide Stände rekrutieren sich nicht nur aus der italienischen und heimatlichen Bevölkerung, sondern ist der Zuzug aus ganz Oesterreich sehr stark. Trotz allem dem bin ich der Meinung, dass in Triest ein selbstständiges technisches Bureau als auch eine Ausübung der ärztlichen Praxis durch weibliche Kraft unbedingt reussieren müsste. Dazu gehört natürlicherweise etwas Anlagekapital, da die eine wie die andere Praxis im Laufe eines Jahres kaum genügend aktiv wäre.

Es handelt sich um Nostrifizierung der Schweizer Zeugnisse durch Ablegung besonderer Prüfungen, da sonst die Ausübung der Praxis u. zw. der ärztlichen Praxis als Kurpfuscherei behandelt würde, das technische Bureau aber kaum eine Konzession von Seiten der Statthalterei in Triest erlangen könnte.

Es gehört daher zur Uebersiedlung und einem Erfolg in Triest:

- 1.) ein angemessenes Kapital zur Erhaltung des Bureaus und zur Erlangung der Nostrifizierung;
- 2.) die Kenntnis der Landessprachen, slovenisch und italienisch. Es dürften Sie im Laufe eines

Jahres bei gutem Willen ohneweiters erlangen.

Eine Aufnahme in ein bereits bestehendes Bureau als bezahlte Kraft ist nach den mir eingelaufenen Berichten ausgeschlossen.

Sollten dergemässe Euer Wohlgeboren in der Lage sein selbstständig aufzutreten, so würde ich Ihnen und Ihrer Frau Gemahlin eine Etablierung in Triest anraten, sonst nicht. Dieselben Schwierigkeiten wie in Triest werden Euer Wohlgeboren überall ausserhalb der Schweiz haben. Deshalb werde ich mit Vergnügen Ihren Entschluss zur Kenntnis nehmen, wenn Sie sich für Triest entscheiden.

Hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

Ueber die Intervention meines...: Glej Ferdinand Lev Tuma! Kukovec je Tumi pisal pismo 2. aprila 1908. Nato se mu je oglasil z zahvalo za posredovanje in v pismu (20. 4. 1908) sodil: »Leider kann ich aus allen Räten keine anderen Schlüsse ziehen, als solche, die mich vorläufig auf Triest zu verzichten lehren«.

Kukovec je Tumi pisal še 14. maja 1908, očitno mu je Tuma v nekem sporočilu (ni ohranjeno) še omenjal možnosti zaposlitve v domovini. Glej Kornelij Gorup!

2

Görz, am 30. 6. 1910.

Wohlgeboren
Herrn Janko Kukovec
in Bozen.

Auf Ihr Gesch. teile ich Ihnen mit, dass mir die Verhältnisse in Laibach zu wenig bekannt sind, um Ihnen Auskünfte geben zu können. Übrigens bemerke ich, dass seit meinem Austreten aus der fortschrittlichen Partei 1902 in den letzten Jahren die ökonomischen Verhältnisse derart derut geworden sind, dass von einem Unternehmen überhaupt nicht die Rede sein kann. Nicht viel besser steht es in Laibach bei der fortschrittlichen Partei. Die Führer derselben sind zwar gut situiert und die Partei hat Geldanstalten, die ziemlich kräftig sind. Es herrscht jedoch bei allen ein so krasser Egoismus und ein Ausbeutesystem für persönliche Zwecke, dass von einem kollektiven Unternehmen, bei welchem Vertrauen und Kenntnis erforderlich sind, keine Rede sein kann. Wollen Sie überhaupt mit einem Unternehmen unter den Slovenen reusieren, so müssen Sie sich ganz einfach an die klerikale Partei wenden. Dieselbe hat in den Geistlichen eine strenge Organisation und hat in den letzten Jahren alle arbeitsamen und fähigen Leute an sich gezogen. Ist es Ihnen nicht an der Partei gelegen, sondern handelt es sich nur um ein wirtschaftliches Unternehmen, so wenden Sie sich an die Leitung der klerikalen Partei in Laibach, am besten zu Händen Drs. Krek Johan und Drs. Šušteršič Johann, beide Reichsabgeordnete in Laibach. Rechnen Sie nur auf eine Hilfe bei der fortschrittlichen Partei, so könnten Sie bei der Zveza slovenskih zadrug Auskunft erhalten. Diese ist erst zwei Jahre alt, sucht aber ihre slovenischen Geldinstitute zu konsolidieren. Wie gesagt, sind aber die wirtschaftlichen Verhältnisse der fortschrittlichen Partei derart derut, dass alle Kräfte erforderlich sind, um überhaupt etwas zusammenzuhalten und ein produktives Auftreten vor einem Decenium kaum zu erwarten ist. Nachdem jedoch die Bildung und der Charakter der Mitglieder der fortschrittlichen Partei gar keine Garantie gibt, mit ernster Arbeit anzufangen, so dürften alle Versuche der Zveza slovenskih zadrug wohl nur dahin ein Resultat haben, dass sich die verschiedenen Geldanstalten zu einem Kontokorrent vereinigen. Ich schliesse es vollkommen aus, dass Sie unter den fortschrittlichen Slovenen einen Kompagnion finden und würden Sie günstigere Auskunft nur von den genannten zwei Herren der klerikalen Partei in Laibach erlangen können.

Hochachtend!

Opombe:

Kopija.

Auf Ihr Gesch. teile...: Kukovec se je Tumi znova oglasil iz Bozna 25. junija 1910, zopet se je zanimal za zaposlitev v domovini na področju gradbeništva in Tumo je prosil za informacije.

...am besten zu Händen...: Tuma omenja dr. Janeza Evangelista. Kreka in dr. Ivana Šušteršiča.

...Sie bei der Zveza slovenskih zadrug...: Zveza slovenskih zadrug je bila liberalna organizacija ustanovljena leta 1907 v Ljubljani (leta 1909 je imela 165 članic). Leta 1908 je Zveza ustanovila centralo Agro-Merkur.

Župan občine Ponikve (na Šentviški planoti) Janez Kuštrin (1852-1926) je naslovil na Tumo dva dopisa (27. 12. 1902 in 1. 11. 1904) v zadevi gradnje cest v občini Ponikve. Prosil je za intervencijo v goriškem deželnem zboru.

I

V Gorici, 27. XII. [19]06

Velemenjeni gospod župan!

Vračam Vam prošnjo, ker jo je treba predelati.

Deželni zbor ne bo sklican za to leto in imate torej še čas.

Podpore se navadno ne dajejo za izdržavanje cest ampak le za zgradbo. Namesto da bi v prošnji trdili, da je treba prašavno pot izboljšati z gruščem, trdite raje, da je ista postala nerabna in da jo je treba v temelju predelati. Dokler je pot služila malo je tudi za silo zadoščala, sedaj pa ko je postala dovozna cesta za postajo v Podmelcu se je razvozila tako, da po mehki zemljici ni mogoče več voziti. Treba jo je torej z nova fundirati ali utemeljiti s tem, da se ji da kamenito podlago in jo na drobno posuje z gruščem kojeg bode navažati.

Priložite načrt poti, dober je i stari načrt, ter proračun dela. Opozarjam Vas pa že sedaj, da bi bilo dobro, ako stvar priporočite gospodu Lapanji, da Vam ne bo delal težav. Je jako občutljiv in je Ponikovec. Lahko Vam tudi napravi nov načrt, saj bo cesta služila i njegovemu oddelku. G. Lapajne je za prijazne besede jako pristopen in Vam pojde gotovo na roko.

Pripravljen sem za vedno podpirati Vas po svoji moči. Ako bi gospod Lapajne ne hotel pripomoči, obrnite se le zopet name.

Hvala za voščila. I Vam vse dobro!

S pozdravom! Vaš

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Hrani Jurko Kuštrin, Logaršče 38 (Most na Soči).

...priporočite gospodu Lapanji...: Geometer Ivan Lapanja.

2

Cenjenemu
g. Janezu Kuštrinu, županu
v Rakovcu
p. Podmelec

Na Vaš cenj. list od 27. dec. [19]08 Vam sporočam, da sem pregledal dotične spise radi občinske ceste Ponikve - Bača in Ponikve - Rakovec ter konstatiral, da pride cela stvar danes v deželni zbor in sicer udobi po vas konstatirana cesta 200 K, ona proga, katero Lapanja podpira, pa 800 K. Kakor vidite, kdor ima suknjo in škarje v rokah, vedno sebi več vreže, kakor drugim. O tem pa bo govor v deželnem zboru, ker vendar hočem opozoriti tudi italijanske poslance na to, da se pri razdeljevanju podpor o naših nesebično to zastopa. O izidu izveste v »Soči«.

Z vsem spoštovanjem

za Dr. H. Tumo
[podpis nečitljiv]**Opombe:**

Kopija. Pismo je napisal sodelavec Tumove pisarne.

...da pride cela stvar...: Tuma takrat že ni bil več član deželnega zbora in odbora. Goriški deželni zbor se je prav na začetku leta 1909 sestal. Ker pa ni mogel normalno delovati, je prekinil svoje delo vse do novih volitev (jesen 1909).

ANTON KUTIN

Anton Kutin (1878-1959) je bil vodja učiteljske pripravnice v Tolminu (1905-1912). Deloval je kot planinski organizator in publicist.

19. /8. [19]07

Velemenjeni gospod voditelj!

Neki Jožef Bradaškja iz Soče se je obrnil na-me, da bi mu zagotovil podporo radi obiskovanja učiteljsišča v Kopru. Vem, da ste pričeli akcijo za podpiranje Vaših učencev Vi, zaradi tega se obračam na Vas, da mi sporočite, v koliko zasluhuje Jožef Bradaškja podpore. Po sebi se razume, da se podpora daje sploh le tam, kjer se kaže poseben talent in veselje za učenje in ako se sine od podpiranca z gotovostjo pričakovati, da postane res dober učitelj. Podpiranje navedenih šolskih talentov, ki postanejo seveda tudi

čitelji le zato, da si služijo kruh, nima nobenega smisla in pripada dolžnost podpore le sorodnikom in večjemu dotični občini.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod
Josip Kutin
vodja učiteljske pripravljalnice
v Tolminu

pombe:

»pija. Rokopis.

»ki Jožef Bradaškja...: Bradaškja je tedaj obiskoval prvi letnik koprskega učiteljišča, kot je razvidno iz pisma, ki ga je Kutin 27. 9. 1907 naslovil na Tumo. Glej »sip Bradaškja!

»sposod Josip Kutin...: Pravilno je Anton Kutin.

MATKO LAGINJA

Istrski hrvatski politik Matko Laginja (1852-1930), je bil deželni in državni poslanec. Med leti 1890 in 1915 je imel odvetniško pisarno v Pulju, kasneje je živel v Zagrebu, kjer je tudi umrl. Deloval je publicistično, objavljaj tudi literarne, narodopisne in zgodovinske spise.

Tuma se je z Laginjo seznanil v Trstu. Tu je Laginja kot tajnik kastavske občine praktical na sodišču. Tuma se spominja njegova srečanja na Dunaju leta 1897, ko je bil Laginja močno nerazpoložen prav zaradi nesoglasij, ki so nastala med njim in Spinčičem. Sicer pa je bil po Tumovem mnenju Laginja »narodnjak v pravem smislu: razumel je in ljubil svoj narod in zemljo ter svojo ljubezen izražal v neprestanem delu za blagobit svojega ljudstva« (IMŽ 239).

Ohranjeni sta dve pismi dr. Laginje. 16. septembra 1900 je pisal iz Pulja zaupno in vpraševal: »Molim Vas, da mi po možnosti odgovorite, bi li se Vi i po Vašoj misli Vaši užji politički sumišljenici, na moj poziv odzvali za eventualni dogovor s drugom slovenskom strankom u deželi radi kakvoga »modus vivendi et procedendi« osobito obzirom na predstoječe državnozbornske volitve?« Laginja je očitno hotel s spravnimi nameni poseči v dogajanja goriške slovenske politike. V goriške razmere je posegel že proti koncu leta 1899, ko je nastopil na občnem zboru društva »Edinost«.

13. novembra 1904 je sporočal Tumi o obisku, ki ga je skupaj z Mandičem in Spinčičem opravil pri tržaškem namestniku. Takrat je namestnik Hohenlohe izjavil, da zagovarja načelo enakopravnosti in da tudi uradniki njegovega delokroga temu ne bodo nasprotovali. Namestnika je obiskala tudi tržaška delegacija (G. Gregorin, O. Rybář in Alojzij Gorjup).

ANTON LAJOVIC

Anton Lajovic (1878-1960), pravnik, slovenski skladatelj, je bil soprog Tumove nečakinje Ane, hčerke polbrata Ferdinanda.

27. februarja [193]4.

Dragi Anton!

Dne 31. 1. t.l. imel je v društvu za pravno filozofijo in sociologijo prof. Maklecov predavanje z aslovom: »Normativni nauk o krivdi v kazenskem pravu«. V debati si se oglasil tudi Ti za besedo o izmerju s sodiščem. Rad bi spisal nekaj kritike k predavanju ter za to imel točen izraz za stališče, katero si i zavzema. Ustrežeš mi, ako na kratko napišeš misli, ki si jih po predavanju izrekel.

Zahvaljujem se Ti v naprej

z iskrenim pozdravom

Gospod
Anton Lajovic, viš. sod.
svetnik
Ljubljana.

pombe:

»pija.

»prof. Maklecov predavanje...: Glej Aleksander Maklecov!

DRAGIŠA LAPČEVIĆ

Politik in publicist Dragiša Lapčević (1864-1939) je bil eden izmed vodilnih srbskih socialistov. Od konca 19. stoletja je deloval v socialističnem tisku, od leta 1902 pa v političnem vrhu srbske socialne demokracije in bil tudi predsednik srbske socialistične stranke. Leta 1911 je bil skupaj z Dimitrijem Tucovićem delegat na mednarodni sindikalni konferenci v Budimpešti. Po prvi svetovni vojni se je sicer opredelil za tretjo internacionalo, vendar ni povsem pristajal na komunističnih pozicijah. Prizadeval si je za ustanovitev reformistične socialistične stranke.

17. /I. 1913.

Cenjeni sodrug!

Bil sem o Božiči 1909 zastopnik slovenske socijal-demokratske stranke v Belemgradu ter imel ast se z Vami seznaniti. Apelujem danes na Vas kot državnega poslanca, da mi greste na roke v sledeči adevi:

Inženir Venceslav Smrekar zapustiti moral je vsled neugodnih gospodarskih in političnih razmer na Slovenskem svojo domovino in namerava iskati eksistenco v novi Srbiji. Lahko Vam zatrdim po svoji vesti, da je g. Smrekar jako delaven in večš ter zasluži vse zaupanje. Je samouk, kateri se je iz vaškega enorazrednega učenca po svoji nadarjenosti povspel najprej za risarja pri geometru Lapanja, pozneje pa vsled izšolanja na nemških tehničnih šolah za avtoriziranega geometra in inženirja. Ker nima srednjih in visokih šol v Avstriji ni mogel dobiti diplome za javnega inženirja v Avstriji ali za javno c. kr. službo in je moral iskati mesta pri privatnih podjetjih. Bil je nastavljen pri deželnem odboru kot geometer, a prišel je navskriž s klerikalnimi odborniki, kar je končno naredilo njegovo pozicijo nevzdržljivo in je moral vzeti slovo. Zamanj je iskal kake službe in se zadnje leto preživljal z risanjem in slikanjem. Poznate slovenske razmere, da umetnika, posebno pa ne oženjenega z družino, ne rede. Tako je tudi g. Smrekar z družino zašel v skrajno bedo. Njegova soproga roj. Volarič, hči najbolj priljubljenega komponista na Goriškem je bivša učiteljica-kandidatinja za glasovir ter govori slovenski, nemški in italijanski. Sprejela bi lahko mesto učiteljice oziroma podučevala gorinavedene predmete. Po mojem nasvetu odločila sta se iskati nove eksistence v Srbiji in sicer g. Smrekar kot geometer in inženir, njegova soproga pa vsaj iz prvega početka kot učiteljica.

Obračam se na Vas, da jima gresta na roke, saj Vam bo gotovo mogoče priporočiti jih na pristojnem mestu. Nova Srbija rabila bo tehničnih delavcev in z g.dom Smrekarjem dobite poštenega, delavnega in vseskozi zanesljivega človeka.

Jako mi ustrežete, ako mi na kratko sporočite o Vašem posredovanju.

Ako sam nimate potrebnega vpliva za posredovanje, priporočam Vam, da g.du Smrekarju daste vsaj naslove merodajnih oseb.

Zahvaljuje se Vam za naprej

s sodružnim pozdravom!

Opombe:

Kopija. S svinčnikom je Tuma pripisal, da je pismo namenjeno Lapčeviću.

Bil sem o Božiči...: Najverjetneje misli Tuma na pravoslavni Božič leta 1910. 7., 8. in 9. januarja 1910 je bila namreč v Beogradu balkanska socialistična konferenca. O konferenci je Tuma poročal v Rdečem praporu (števil. 5, 7, 8; 13., 18., 20. 1. 1910).

Inženir Venceslav Smrekar...: Glej Venceslav Smrekar in Jovan Cvijić!

FRAN LASIČ

Fran Lasič (r. 1865), rojak iz Renč, je odgovarjal 18. januarja 1901 na Tumovo pismo (ni ohranjeno). Tuma ga je vabil, naj se javi na razpisano mesto deželnega tajnika v Gorici. Lasič je bil takrat okrajni komisar na Krku (vodja ekspoziture okrajnega glavarstva s sedežem na Malem Lošinj, kasneje je postal okrajni glavar). Lasič je navedel razloge, zaradi katerih se na razpis ne namerava javiti. Poleg negotovosti, če bo sprejet, so posredi tudi materialna vprašanja, saj je njegov trenutni položaj razmeroma ugoden.

Lasič je bil v letih 1913-1914 okrajni glavar v Sežani.

HENRIK LASIČ

Predsednik Akademskega ferialnega društva »Adria« iz Gorice, študent prava Henrik Lasič (rojen 1890 v Malih Žabljah, promoviral v Pragi leta 1914) je Tumi javil v pismu (s.d.), da bo njegovo predavanje v gostilni »Pri [Zlatem] Jelenu« v Gorici. Lasič je postal predsednik društva leta 1911. Tuma je v okviru društva večkrat predaval.

Henrika Lasiča ni mogoče istovetiti s pravnikom istega imena (r. 1866 v Renčah, maturiral v Gorici l. 1887), bratom glavarja Frana Lasiča.

IL LAVORATORE (Trst)

Glasilo socialdemokratov italijanske narodnosti Il Lavoratore je pričelo kot štirinajstdnevnik izhajati 20. februarja 1895. Že od 1. maja 1898 je Il Lavoratore izhajal kot dnevnik, vendar je 13. januarja 1899 prešel na tedensko izdajanje, leta 1907 je znova postal dnevnik, pa zopet dvakrat tednik, od leta 1915 je bil celo dnevnik z dvema izdajama. Od 2. februarja 1921 je bil glasilo KPI. Zadnjič je izšel 4. novembra 1925. List je nato izhajal v ilegali in legalno znova izšel 25. maja 1945.

Tumovo sodelovanje z upravo lista je osredotočeno predvsem na naročniško razmerje, ohranjeni pa so tudi dopisi uprave lista, ki Tumo vabijo na sejo izvršnega odbora socialistične stranke (dopisi od 29. 10. in 16. 12. 1919) in vest o intervenciji urednika lista Giuseppeja Passiglija pri vladi (skupaj s poslancem Nicolo Bombaccijem in Martellijem), zaradi dobave tiskarskega papirja.

I

8. /1. 1913.

All'
amministrazione del »Lavoratore«
in
Trieste.

Vorrà gentilmente comunicarmi quale importo devo versare per l'abbonamento del Lavoratore pro 1914. Dai certificati postali mi risulta un'anticipazione di Cor.[one] 6.-, quindi dovrei completare il prezzo di abbonamento con Cor. 1.20 fino a tutto 1914. Salderò la mia quota tosto dopo aver i domandati schiarimenti.

Con saluto sociale!

ombe:

xija.

17 ottobre 1918.

Spettabile
Amministrazione del »Lavoratore«
in Trieste.

Nel compiego dimetto la risposta all'articolo del comp. Puecher comparso nella rivista »Lega delle
azioni« che credo sarà d'utile comune.

Raccomando però di stampar subito l'articolo, perchè altrimenti perde d'attualità e piuttosto
uncio poi alla pubblicazione.

Con saluto sociale

allegato A).

ombe:

xija.

compiego dimetto...: V reviji La Lega delle Nazioni (12. 10. 1918. šte. 2) je dr. Puecher v članku L'appetito di un socialista jugoslavo per Trieste odgovoril
Tumov članek v dunajski reviji Der Kampf. Tuma je odgovoril s člankom Trieste e la Jugoslavia (La Lega delle Nazioni 26. 10. 1918, šte. 3).

12. sett. 1919.

All'
Amministrazione del »Lavoratore«
Trieste.

Essendomi traslocato a Gorizia ed interessandomi di avere regolarmente le edizioni del
»Lavoratore« mi abbono al giornale col giorno d'oggi. Vorrà quindi l'Amministrazione provvedere all'invio
solare del »Lavoratore« tutte e due edizioni in una sol volta al mio indirizzo:

Dr. Enrico Tuma, avvocato a Gorizia, Viale XXIV Maggio 8/I, incassando il prezzo
abbonamento a mezzo cheque postale.

Con tutta stima

ombe:

xija.

Gorizia, li 27 maggio 1920

Redazione
»Lavoratore«
Trieste.

I lavoratori della vale del Chiapovano mi hanno consegnato l'ordine del sottotenente della
posezione Ufficio strade X. sezione e credettero che sarebbe opportuna una breve critica del »decretino«,
e serviva per seccare gli operai in tutti i modi. I sottotenenti hanno proprio bisogno di attenzione speciale.
Vorrà pubblicare il decreto in forma di corrispondenza da Chiapovano.

Con saluto sociale

ombe:

xija.

rà pubblicare...: Dopis iz Čepovana ni bil objavljen.

5

Gorizia, li 10. luglio 1920

Amministrazione del giornale
»Lavoratore«
in Trieste.

Ho ricevuto l'invito di pagare a titolo d'abbonamento anno per il »Lavoratore« l'aumento di L
.55.

Ho pagato con assegno postale addi 31. dicembre 1919 L 16.20 e successivamente nel marzo L
.80 insieme L 50.- Con ciò era saldato l'intero prezzo del Lavoratore pro 1920. In seguito all'aumento del
ezzo di cent. 10 per numero dovrei pagare per 332 giornate à cent. 10 L 23.20 mentrechè l'invito dda. 31
aggio 1920 chiede l'importo di L 38.55.

Vorrà schiarirmi la differenza suddichè senz'altro farò il mio dovere.

Con saluto sociale

Racc.

Opombe:

Kopija.

Vorrà schiarirmi...: V dopisu z dne 12. julija 1920 je uprava lista Tumi sporočila, da mora Tuma pri izračunu naročnine upoštevati, da prejema obe dnevni izdaji. List je namreč od 26. julija 1915 do 2. februarja 1921 izhajal v dveh dnevnikih izdajah.

ANTON LAVRENČIČ

Verjetno je Anton Lavrenčič istoveten z Antoniem Laurencichem, ki je bil okoli leta 1890 na Reki podpredsednik Confederazione operaia. Kasneje se je Laurencich preselil v Trst, kjer je deloval v izvršnih organih socialistične stranke. Aktiven je bil tudi po prvi svetovni vojni. Ob prevratu leta 1918 je bil član tržaškega Odbora za javno blaginjo. V Tumovi zapuščini je tipkopis Progetto di riorganizzazione del Partito di Trieste (december 1917), podpisal pa ga je Antonio Laurencich (m.p.).

V Trstu, dne 7. decembra 1917.

Cenjeni sodrug!

Dne 16. t.m. vršila se bo konferenca deželne organizacije jugoslovanske socijaldemokratske stranke v Trstu z dnevnim redom: 1/ Poročilo odbora, 2/ Vprašanje aprovizacije, 3/ Volitev delegata na strankini zbor v Ljubljani dne 26. t.m. in sledeče in 4/ Posamezni predlogi.

Gre za reorganizacijo stranke. Velika vojna zahteva vsestransko novega življenja in marsikatero spremembo v strankarski organizaciji, taktiki in v bližnjih ciljih. Pri poročilu odbora boste imeli posebno priliko razpravljati o reorganizaciji in stališču stranke o narodnostnem vprašanju, ki vedno bolj sili na prednjo plan. Jugoslovanska socijaldemokratska stranka mora v velikem trgovskem in industrijskem mestu napeti vse sile, da združi delavsko ljudstvo v svojih vrstah. Vojna je morala delavstvo poučiti, da je mnogo delavstvo samo krivo, ker je razcepljeno na stranke, sledi meščanstvu in pozablja svoje lastne interese, ali pa stoji indiferentno ob strani. Socijaldemokratska stranka, je dosedaj pokazala kaka velika moč je organizacija. Svojih namenov ni mogla izvesti ker delavstvo ni bilo dovolj pripravljeno celoma nastopati v imenu vsega ljudstva.

Poleg reorganizacije stranke je pereče vprašanje aprovizacije. Slovenski del mesta in okolica mora ustanoviti organizacijo konsumentov, da konstatira vse nedostatke a da tudi sama nasvetuje nova pot, kako naj bi se aprovizacijo slovenskega ljudstva dala boljše izvesti.

Podpisani vabi Vas v imenu socijaldemokratske stranke prav iskreno, da se deležite deželne konference, ter vabite kolikor Vam je znanih naših sodrugov v Vašem kraju. Prilagam Vam v prilogi 20 vabil, katere porazdelite na naše pripadnike, ki so zaupanja vredni.

Pričakujé Vas za gotovo na konferenco

s socijalnim pozdravom

Cenjeni
sodrug Anton Lavrenčič
S. Mar. Magd. spodnja št. 1020.

Opombe:

Kopija.

Dne 16. t.m....: Vabilo na deželno konferenco JSDS v Trstu je Tuma naslovil nekaterim posameznikom (glej Josip Ferfolja in Alojz Francija).

ANTON LEBAN

Učitelj v Komnu Anton Leban (1849-1925), sicer znan kot pedagoški pisec, je članu deželnega sveta Tumi poročal o ukoru, s katerim ga je svet kaznoval zato, ker je brez vednosti okrajnega šolskega sveta Sežana tiskal letno poročilo šole v Komnu in ob njem hotel tiskati še neko razpravo. Tuma je bil proti temu, da se Leban kaznuje (s tem v zvezi Leban piše: »Tedaj tudi Dr. Sedej¹, moj znanec in sošolec mojega brata Janka², nadučitelja na Trebelnem na Dolenjskem, je glasoval za ukor. To se bodem dobro zapomnil«). Leban je Tumo seznanjal v dopisih z dne 2. oktobra in 16. novembra 1899 in ga prosil, da sestavi ugovor na ministrstvo.

Leban je prvo Šolsko poročilo štirirazredne ljudske šole v Komnu izdal že za šolsko leto 1880/1881. Leta 1898 je izšlo Šolsko poročilo o stanju ljudskega šolstva okraja sežanskega (sestavil ga je M. Kante).

1 Goriški nadškof (glej Frančišek Borgia Sedej).

2 Janko Leban (1865-1932), pesnik, pisatelj in glasbenik. Glej Kristjan Bavdaž (Tumovo pismo 9. 2. 1927)!

IVAN LESKOVEC

Trgovec v Pulju Ivan Leskovec, rojak iz Idrije, je že od ustanovitve sodeloval v Pevsko izobraževalnem društvu za mesto Pulj in okolico (ustanovljeno 17. 10. 1907). Od začetka leta 1908 je to društvo vodil, bil je tudi član konzorcija Naših zapiskov.

Al comp. Giuseppe Leskovec
Pola
negoziante mercato pub[b]l.

Gotovo ste bili vabljeni na meddeželno konferenco za 21. t.m. v Trst. Ker se gre za združitev

ovenske in italijanske soc. dem. je posebno važno, da se je udeležijo somišljeniki iz vseh krajev. Vabim Vas to še osebno ter mi bo drago, da se po tolikem času zopet enkrat vidimo.

S socialnim pozdravom

Dr. H. Tuma

ombe:

irnik. Dopisnica, ki jo je Tuma poslal iz Gorice (datum poštnega žiga 18. 9. 1919), se je vrnila odpošiljatelju s pripombo, da je naslovnik odpotoval iz Pulja. Glej derazione socialista della Venezia Giulia (Trst) comp. Giuseppe...: Tuma se je zmotil, gre za Ivana.

EMIL LIČAR

Inž. Emil Ličar je Tumi sporočil (s. d.) kot odgovor na njegovo pismo z dne 21. decembra 1921, da ni uspel najti kakega opravnika oziroma agronoma z visoko šolo za »Delavske konsumne zadruge« v Trstu (glej Viljem Dominko).

ANDREJ LIKAR

Trgovec in podžupan občine Dol-Otlica (danes Predmeja, Otlica) Andrej Likar je pri Tumi interveniral, da bi deželni zbor sprejel denarna sredstva za plačilo najemnine prostorov orožniške postaje v občini Dol-Otlica. Pismo je datirano 18. septembra 1904. Likar je namreč prostore uredil, vendar pa so že eno leto prazni, ker ni denarja za plačilo.

1. X. [1904]

Cenjeni
g. Andrej Likar, trgovec in podžupan
Dol - Otlica
p. Ajdovščina

Na Vaš cenj. list od 18. IX. t.l. Vam naznanjam, da pride predlog radi naprave orožniške postaje v dol-Otlici v kratkem v deželni zbor. Deželni odbor je predlagal že 26. III. t.l., naj deželni zbor privoli v plačilo potrebnih stroškov za napravo. Stvar bo torej za Vas ugodno rešena, vsekako pa ostanete oškodovan ves čas, odkar ste stanovanje napravili pa dosedaj. V tem oziru Vam deželni zbor ne more prav nič pomagati. Obrnete se pa lahko na žandarmerijsko (poveljništvo) vodstvo v Trstu s prošnjo, da Vas oškoduje tem, da najemščino poviša vsaj za par let. Največ je kriv zakasnitve deželni odbor sam, kateri bi bil lahko var rešil v lastnem delokrogu, ne da bi mu deželni zbor delal težave. Deželni odbor je itak vedel, da se doti domobranskemu ministerstvu ne ubrani, in da se bode morala vsekako aktivirati dotična postaja, je rej brez potrebe zavlačeval Vašo zadevo. V deželnem zboru pa bode Vaša zadeva gotovo ugodno rešena.

Z vsem spoštovanjem

za Dr. H. Tuma
[nečitljiv podpis]

ombe:

pija, pisava ni Tumova.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA

Ljubljanska kreditna banka je bila ustanovljena leta 1900, bila je prva bančno-delniška družba na Slovenskem. Postopoma se je razvila v pomembno denarno ustanovo. Tumovo povezovanje s to ljubljansko banko je nastalo v zvezi z možnostjo, da se v duhu gesla »svoji k svojim« odkupi zemljišče v Gorici.

Gorica, 7. grudna [1903]

Slavni
»Ljubljanski kreditni banki«
Ljubljana

Na Vaš cenj. list od 11. XI. t.l. v zadevi dovolitve kredita sporočam slavnemu ravnateljstvu, da se dotično opravilo izjalovilo, ker je vprašavno zemljišče prešlo v roke nekega tržaškega konsorcija, ki umeravajo zgraditi na onem mestu [nečitljivo] oddelek. Taka opravila gredo seveda le, ako se izvrši nujnim otom, in ker mi je manjkalo kredita, sestava konsorcija pa povzroči že toliko pozornost, da se stvar ne da ikrivati sem se žal zaman potrudil spraviti kako važno pozicijo v Gorici narodne roke.

Zahvaljuje se slavnemu ravnateljstvu za naklonjenost bilježim

z najodličnejšim spoštovanjem

ombe:

pija, pisava ni Tumova.

Vaš cenj. list...: 8. novembra 1903 je Tuma vpraševal Ljubljansko kreditno banko (dopis ni ohranjen), če jo zanima odkup zemljišč v Gorici. 11. novembra 03 je banka odgovorila: »da bi bili pripravljeni se zanimati za nameravani nakup zemljišč v slučaju, da bi se vam posrečilo sestaviti konzorcij premožnih ljudi, eri bi na svoje ime zemljišče kupil in kateremu bi mi eventualno proti menicam in intabulaciji primerni znesek posodili.«

...ker je vprašavano zemljišče...: Tuma je na dopis banke s svinčnikom pripisal »Zemljišče Baguer«.

LJUBLJANSKI KLUB

Ljubljanski klub je poslal Henriku Tumi 19. oktobra 1934 osebno naslovljeno vabilo na predavanje prof. dr. Karla Ozvalda »Cilji in pota ljudske izobrazbe« (napovedano za 29. 10. 1934). Ljubljanski klub je bilo športno društvo, ki se ukvarjalo predvsem z zimskimi športi. Delovalo je v letih 1924-1943.

LJUBLJANSKI ZVON (Ljubljana)

Mesečna revija Ljubljanski zvon je izhajala v Ljubljani med leti 1881-1941. Henrik Tuma je bil njen stalni naročnik. Domnevo, da je avtor s H. T. podpisane beležke Nove knjige lužiških Srbov, ki je izšla v reviji leta 1884 (382-383), je ovrgel Dušan Kermavner (SBL IV 236). Revija objavila poročila o nekaterih Tumovih objavah (27/1907, 567-568; 51/1931, 70-72), objavila študijo Bratka Krefta o Tumi (55/1935, 327-339, 419-431) in poročilo o polemiki v zvezi s Tumovimi spomini na pesnika Simona Gregorčiča (59/1939, 399-402, 503-506).

dne 26. avgusta [192]

Uredništvo
Ljubljanskega Zvona
Ljubljana

Pod križnim ovitkom poslal sem študijo »Nadiža«, da jo natisnete v Ljubljanski Zvon, ako spada okvir revije, ako ne vrnite mi jo nazaj. Enacega gradiva bi lahko dal več.

Od prvega početka Dunajskega in Ljubljanskega Zvona bil sem naročnik. Letnik 1918 je plačan ves, prejel sem pa le osem zvezkov, do všteti avgust 1918, ostalih zvezkov kljub ponovnemu pozivu niser sprejel. Prosim, da posredujete pri upravi ter mi za nagrado dopolnite letnik 1923.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Pod križnim ovitkom...: Študija ni bila objavljena. Tuma je študijo poslal v objavo tudi Časopisu za zgodovino in narodopisje; tu pa tudi ni bila objavljena. Glej Zgodovinsko društvo Maribor (Tumovo pismo 10. 4. 1929)!

Od prvega početka...: »Lepoznanski list« Zvon je izdajal na Dunaju Josip Stritar v letih 1870, 1876-1880. Ljubljanski zvon je izhajal od začetka leta 1881.

LJUDSKA TISKARNA (Maribor)

Ljudska tiskarna Maribor je nastala po prvi svetovni vojni (1920). Tiskala je v prvi vrsti časopise, v manjši meri knjig in drugo. V Ljudski tiskarni so tiskali velik del slovenskih socialističnih listov kot Naprej, Majski spis, Enakost, Socialist, Delavski politika, Ujedinjeni železničar, Delavec. Med knjigami je omeniti izdaje Cankarjeve družbe, pa tudi Tumovo knjigo Pomen in razvoj alpinizma. Med drugo svetovno vojno je bila Ljudska tiskarna ob bombnem napadu poškodovana. Po vojni se je priključil Mariborski tiskarni.

dne 19. dec. [19]2

Administracija Ljudske tiskarne
Maribor

Prejel sem opominj za naročnino »Železničarja«. Smatral sem, da se mi »Železničarja« in »Delavca« brezplačno pošilja, radi tega tudi nisem menda do-danes ničesar plačal. »Volksstimme« in »Delavski politiko« sem bil pravilno naročen ter plačeval zadnje leto po Din. 75.- na mesec do tega meseca.

Prosim, da mi sporočite, kaj je z naročnino »Železničarja« in »Delavca«. Ako sem kaj dolžan, plačam, a vsekakor prosim, da vzamete na znanje odpoved naročnine za l. 1928 za oba lista.

S sodr. pozdravom

Opombe:

Kopija.

...»Železničar«...: je kot neodvisno glasilo železničarjev, upokoincev in transportnega osebja začel izhajati v Ljubljani (1925). Od aprila 1934 do aprila 1941 je izhajal v Mariboru. Bil je polmesečnik. Prve letnike je tiskala mariborska Ljudska tiskarna.

...in »Delavca«...: List je kot glasilo Strokovne komisije za Slovenijo začel izhajati kot tednik v Ljubljani leta 1914, do aprila 1937, do marca 1941 je izhajal v Mariboru, od leta 1924 ga je tiskala Ljudska tiskarna v Mariboru.

»Volksstimme«...: Glej Volksstimme (Maribor)!

»Delavski politika«...: Glej Delavski politika (Ljubljana, Maribor)!

»LJUDSKI ODER« (Trst)

Delavska in prosvetna organizacija »Ljudski oder« je bila ustanovljena leta 1905 v Trstu. Kot osrednja socialistična organizacija na Primorskem je svoje delo in svoje delovanje osredotočila predvsem na podružnice, ki so se razširile zlasti v čas po prvi svetovni vojni. Tajnik organizacije je bil takrat Matija Lovko. 19. julija 1919 je Tumo prosil, naj predava 27. julija 1919 v S Križu pri Trstu. 28. julija je prosil Tumo, da bi predaval v soboto, pri Sv. Ivanu v Trstu »o socialnih vprašanjih«. Ohranjena je še vizitka (s.d.), s katero Lovko priporoča Tumi »to sirotico, ki spada v Goriški okraj. Zavzemi se za njeno opravičeno zadevo«. Tur je imel več predavanj v organizaciji »Ljudskega odra« v Trstu v letih pred prvo svetovno vojno (na primer o balkanskih vojnah

oktobra 1912). Matija Lovko (1863-1934) je bil rojak iz Cerknice. Bil je tudi upravnik Njive, po razcepu v socialistični stranki je postal komunist.

FRANC LOKAR (Štefan Kompara, Andrej Soban)

Franc Lokar iz Lokavca poroča 27. marca 1920, da ne more 28. marca na zaupni sestanek v Gorico, ker tega dne v kraju ustanavljajo organizacijo. Za vsebino sestanka bodo izvedeli pri Antonu Vrčonu. Od treh podpisnikov sporočila, je Lokar napisan na prvem mestu; druga dva podpisnika sta Štefan Kompara in Andrej Soban.

DRAGOTIN LONČAR

Dragotin Lončar (1876-1954), iz Brda pri Lukovici, je študiral zemljepis in zgodovino na univerzi v Pragi, kjer je tudi promoviral (1902). Postal je srednješolski profesor (Ljubljana, Kranj, Idrija), deloval pa je tudi kot publicist in objavil več znanstvenih razprav zlasti o politični zgodovini Slovencev v 19. stoletju. V JSDS je prišel kot masarykovec, s Tumo pa ga je tesneje povežalo sodelovanje pri Naših zapiskih. V notranjih nesoglasjih v JSDS med prvo svetovno vojno se je pridružil Prepeluhu, potem pa je prekinil s socialistično stranko, oklenil se je avtonomistov in se v Slovenski republikanski stranki povežal z Radičevim kmečkim gibanjem. Vrsto let je vodil Slovensko matico.

Prvo Tumovo pismo je z dne 3. maja 1903. Iz predvojnega časa so ohranjeni trije Lončarjevi dopisi. 22. septembra 1913 je Lončar pisal Tumi iz Idrije o svoji morebitni prijavi za službo na gimnaziji v Gorici. 20. julija 1916 pa je sporočil svoj nov naslov v zvezi s pošiljanjem lista Zarja, če bo začel ponovno izhajati.

I

V Gorici, 30. V. 1905

Velemenjeni gospod profesor!

Prav z veseljem pozdravljam Vaš načrt nakupiti si lastno tiskarno, podjetja se pa ne udeležim, ker se mi zdi Ljubljancanom pomagati toliko, kolikor nositi vodo v morje. Sem jako zavzet za tako podjetje v Trstu z namenom ustanoviti realno stranko potom dobro urejevanega lista. Ljubljano pa imam za tako postransko mesto, da naravnost zahtevam, da Ljubljanci vse sami opravijo, ker smatram dejanski vsak krajcar, ki se da v Ljubljani, dan a fondo perduto.

Morda pretiram; ali zgodovina Ljubljane do sedaj me je privedla do te sodbe.

Ako omenjate kot faktorje Naše zapiske, Rdeči prapor, Omladino in Naprej, potem so ti precej neznesljivi in prekerni. To so le majhne skupine, ki nimajo kapitalne moči in bodo morda še manj držali svojo obveznost proti svoji tiskarni, kakor jo morajo sedaj proti tujcem. Razmere v Ljubljani so pa tudi take, da bi tudi eno samo podjetje, če bi bilo še tako dobro urejevano, ne uspevalo, ker nimate niti inteligence niti mase za to. Ne smete misliti, da sem jaz morda svoječasno mislil dejanski, da je ustanovitev večjega časnikarskega podjetja v Ljubljani mogoče. Ako sem to storil s strogo zaupnim pismom na dr.-a Trillerja, sem namreč nameraval potipati, da se je res v Ljubljani kaj izpremenilo, kakor mi je Dragotin Hribar, ki je nalašč prišel iz Ljubljane, omenjal. Zaradi tega nisem tudi prav nič presenečen, da se je moje strogo zaupno pismo na ta način zlorabilo po ljubljanskih prvakah ter je vdobilo tako naraven odmev ljubljanskim razmeram v Slov. Narod. Sicer pa sem dr.-u Trillerju dejanski izrekel, da mora dati Ljubljana na 100.000 akcijskega kapitala najmanj 80.000, ker v tej številki bi jaz še-le videl garancije, da so se v Ljubljani razmere vsaj nekoličkaj spremenile. Ako namreč takozvano kulturno in narodno središče, za katero se šteje Ljubljana, nima 80.000 kr na razpolaganje za večje časnikarsko podjetje, potem zrelo ni za to. Stremim že leta in leta na to, da bi osredotočil vsako novo gibanje v Trstu. Kakor vidite, Vaš načrt je temu diametralno nasproten. Vsi ti novi in edini gibljeji med slovensko mladino in slovenskim ljudstvom, katere zanašajo Naši zapiski, Rdeči prapor, Naprej, Omladina zatonejo v ljubljanski Kirchtumpolitik. Moja deviza je: proč iz Ljubljane; zaradi tega Vam odklanjam vsako sodelovanje pri podjetju.

Na Goriškem nimam nobenega kredita več. Ustanovil sem lep denarni zavod, preosnoval drugega, no zasedli so oba zavoda drugi ne na splošno, ampak na lastne malenkostne koristi. Zaradi tega, kakor vidite, nimam nikakega vpliva več. Denarje ne vdobite ni pri Tržaški posojilnici, ker v tiskarsko in časnikarsko podjetje nima noben denaren zavod nikakega zaupanja.

Oprostite, da vam tako trdo pišem. Ali rad bi Vas osredočil, da mora biti geslo Ljubljane to: pomagati si sama in potem slovenski meji. Jaz pa sem uverjen, da je Ljubljana ozadje katero moramo primorski Slovenci le izkoristiti za to, da postane Trst središče Slovencev.

Vse kaj drugega pa je sodelovanje z Vami in Vašimi somišljeniki.

Konečno je treba za denarno podjetje kakor Vaše, da je človek sam na licu mesta, ker vsako denarno podjetje se da izvršiti le iz trgovskega stališča. Ker pa je moj direktn vpliv izključen, tudi sploh ni mogoče, da bi se iz tega stališča udeleževal. Vaše podjetje bode vitalno le ako pripisujete sebi in Vaši okolici toliko energije, da stvar sami izvršite. Denarnih ljudi pa si morate poiskati v Ljubljani ker je sicer podjetje mrtvorjeno.

S pozdravom

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana. Rokopis ni Tumov.

Prav z veseljem pozdravljam...: Do uresničitve Lončarjevega načrta ni prišlo. Pač pa se je periodika, ki jo Lončar kasneje omenja, tiskala tudi pri Lampretu v Kranju.

Ako omenjate kot faktorje...: Omenjajo se mesečnik Naši zapiski (1902-1922); Rdeči prapor (1898-1920), izhajal v Trstu in Ljubljani, glasilo JSDS; glasilo narodno-radikalnega dijaštva Omladina (1904-1914), izhajala v Ljubljani in Pragi in Naprej (1903-1908), socialistično glasilo, ki je izhajalo v Idriji in Ljubljani.

...zaupnim pismom na dr.-a Trillerja...: Glej Karel Triller!

...tako naraven odmev ljubljanskim...: Članek Najnovejši načrt dr. Tume (Slovenski narod 13. 5. 1905 šte. 110) govori o nameravani Tumovi selitvi v Trst in o njegovem projektu za nov slovenski dnevnik.

Ustanovil sem lep denarni zavod...: Trgovsko-obrtna zadruga v Gorici.

2

V Gorici, 7. VI. [19]0

Velecenjeni gospod profesor!

Danes sem slučajno v Gorici sicer pa v Gradežu zaradi zdravljenja revmatizma. Jutri odrinem nazaj ter ostanem ondi nepretrgoma do 19. t.m. Ako Vam bode moč iz Trsta s parobrodom v Gradež (ob treh popoldne odrine iz Trsta pride v Gradež ob 5 pop. zjutraj drugi dan odrinete lahko naprej, da ste opoldne v Ljubljani) tedaj bi se lahko ustmeno dogovorila. Težko pa da prideva do sporazumljenja. Vaše potrebe so lokalne. Po mojem prepričanju pa najbolj potrebujemo tako generalno podjetje. Ne mislite, da je od moje strani bojazen za lastni denar. Ako sem bil voljan celo svoje premoženje založiti v časnikarsko podjetje v Trstu, tedaj gotovo nisem premišljeval, ampak zavedam se potrebe in lastne moči. Zato si hočem držati prosto roko, ker mora priti v kratkem do enacega podjetja v Trstu. Na Kranjskem je denarja v izobilju, v Trstu primankljaj. Ne dobim v Trstu ni beliča za nov list in lastno tiskarno. Sicer sem pa na Goriškem delal na trgovskem in ekonomičnem polju dovolj, da imam istinito podobo takih podjetji pred seboj, zato še enkrat izjavljam, da v Ljubljano ničesar ne dam in tudi v Trst le večjo svoto a pod osebnim sodelovanjem. Mi je pa jako žal, da moram ravno Vam odrekati.

Konečno Vam moram tudi priznati, da svojega denarja oz pisarne nimam bogzna koliko na razpolaganje, zato je bila ravno preselitev v Trst odvisna od tega ali pisarno prodam ali ne. Denarja družine pa se sploh takniti nočem.

Z odl. spoštovanjem

Dr. H. Tur

Opombe:

Izvirnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

3

Glej okrožnice (2)!

4

V Gorici, dne 3. /I. 1913

Velecenjeni gospod
Dr. Karl Lončar c. kr. profesor
v
Idriji.

Na Vaš cenj. list od 29. /12. 1912 Vam odgovarjam, da absolutno ne morem prevzeti predavanja v Idriji, ker izgubim 3 dni in so tudi stroški precej znatni. Vprašanje stroškov je sicer postranska stvar, marve je za me odločilno vprašanje pisarne in dela. Mojega koncipijenta Dr. Bobiča so poklicali pod orožje in ne vem, kdaj se vrne. Imam že itak veliko izgubo poleg tega pa tudi stanovanske odgovornosti. Odkrito Vam moram tudi povedati, da me je Vaše mnenje presenetilo, da bi bil jaz bolj poklican za predavanje nego Vi. Moje predavanje se nanaša na zemljevid, na zgodovino in etnografijo in v tej stroki ste vendarle Vi poklican veččak, dočim sem jaz diletant. Nasprotno bi mene jako zanimalo, ne le, da bi kak slovenski strokovnjak o Balkanskem problemu predaval, marveč tudi napisal kaj za Naše Zapiske ali sploh za kako revijo. Prečudno je, da vsi naši profesorji - strokovnjaki niso dali od sebe o tem važnem vprašanju nobenega glasu.

Dr. Dermota mi je naznanil, da ne bo več izdajal Naših Zapiskov: prvič ker nima več časa, drugič, ker je list pasiven. Dovoljujem si vas vprašati, ali bi ne prevzeli redakcije Vi in za slučaj da ne morete, kdo bi bil za to sposoben. Ker je list dejanski pasiven treba ga bo zalagati s prispevki ter Vas vprašam, ako bi bi Vi voljan prispevati po K 5½ ali sploh kak znesek na mesec, kakor so se to obvezali že drugi.

Pričakuje Vašega odgovora!

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tur

Opombe:

Izvirnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

Na Vaš cenj. list...: Ni ohranjen.

Dr. Dermota mi je naznanil...: Naše zapiske je nato prevzel Tuma (glej Dragotin Lončar, Tumovo pismo 12. 3. 1913).

5

V Gorici, dne 12. /3. 1913

Velecenjeni gospod
Dr. Karol Lončar c. kr. profesor
Idrija

S pismom od 9. /11. 1911 naznanili ste mi, da niste vstopil v konsorcij Naših Zapiskov. Radi tega tudi danes nimam skoraj poguma, da bi Vas vabil ponovno na pristop in to tem manj, ker se je finančni položaj zopet poslabšal. Odkar izhaja Veda padlo je število rednih naročnikov na 150. Kljub temu smo

stanovili nov konsorcij za leto 1913 in 1914 ter so se člani obvezali plačati poleg naročnine vsako leto po 30. S tem se sanirajo Naši Zapiski in ob enem uvede izplačevanje nagrade revnim akademikom - otrudnikom, da se pridobi naraščaja.

Apeliram pa, na Vas, da ostanete sotrudnik in da mi pošljete vsako leto po dva članka 6-8 strani. Vsaj kritika novih izdanj ali pa članki iz Vaše zgodovinske stroke Vam ne bodo jemali preobilo časa. Izkolliko truda pa more vsak od nas žrtvovati, ako hočemo vzdržati sploh napredek in kulturno delo.

Od Vašega spisa o Bleiweis-u iztržili smo K 12.72. Tekom zadnjih dveh let nismo prodali niti enega eksemplarja.

Nameravamo ustanoviti tiskarsko zadrugo in to gospodarsko podjetje urediti tako, da bode v istnem interesu tudi skrbelo za boljše razpisavanje naših tiskovnih izdelkov.

Z današnjim dnevem prevzel sem uredništvo in upravništvo Naših Zapiskov, ki izidejo s 1. majnikom kot socialistična revija. Vstrežete mi zelo, ako mi pošljete vsaj do 15. aprila članek aktualnega omena. Priporočam se Vam tudi, da mi poiščete v Idriji sotrudnikov, posebno da izmed inteligentnega delavstva pridobite poročevalca glede rudniškega delavstva in gospodarskih podjetji. Ker je Idrija edina občina na Slovenskem, ki ima socialistično zastopstvo, bi bili članki glede občinskega gospodarstva posebne aktualne vrednosti.

Pričakujem prijaznega odgovora

z odličnim spoštovanjem!

Dr. H. Tuma

pombe:

irnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

pismom od 9./11. 1911...: Pismo ni ohranjeno, gre za odgovor na Tumovo okrožnico z dne 6. novembra 1911. Glej Okrožnice (3)!

š Vašega spisa o Bleiweis-u...: Publikacija Dr. Janez Bleiweis in njegova doba (1910); izšla kot separat iz Zbornika Matice slovenske (11/1909, 141-244).

st je Idrija edina občina...: Glej Ivan Štravs!

V Gorici, dne 21. /4. 1913.

Veleccnjeni gospod
Dr. Karl Lončar, profesor
Idrija.

Majnikova številka Naših Zapiskov princse članek jurista Lemeža s kritiko Knafličevega jugoslovanskega vprašanja. Publicistično se je o tem vprašanju že mnogo napisalo, manjka nam pa še vedno vtodiktativen glas veččaka - zgodovinarja. Obljubili ste mi že, da se oglasite o tem vprašanju Vi, zato pričakujem, da mi za junijevo ali julijevo številko napišete temeljit članek iz zgodovinskega stališča. Repričan sem, da bojeviti Knaflič odgovori na kritiko Lemeža, po drugi strani Vam pa daje mnogo materiala anketa, ki se sedaj razpravlja o Vedi. Ako imate članek v kratkem pripravljen, mi seveda strežete, da ga pošljete že za junijevo ali julijevo številko, za gotovo pa računim, da mi ga pošljete za vojno številko, katera izide 1. oktobra t.l. Priporočam se Vam tudi za kratke kritike in notice za pregled. Rosim Vas tudi, da mi daste zaupno svoje mnenje o smeri, katero zavzemam s številko Naših Zapiskov od maja.

S sodružnim pozdravom!

pombe:

irnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

ajnikova številka...: Naši zapiski (10/1913, 116-120). Milan Lemež, takrat še študent, je ocenil knjigo Vladimira Knafliča Jugoslovansko vprašanje (Ljubljana 1912).

epričan sem, da bojeviti...: Knaflič je odgovoril v članku Katero naziranje o politični strani jugoslovanskega vprašanja je torej pravilno (Veda 3/1913, 304-306).

aterialna anketa...: Gre za anketo o jugoslovanskem vprašanju, ki jo je izvedlo uredništvo Vede (2/1912, 607-608; 3/1913, 97 in sl.). Nanjo je revija prejela odgovorov, med njimi je bil tudi prispevek Tume (3/1913, 352-370).

[17. V. 1913]

Profesor
Dr. K. Lončar
Idrija

Potrjujem prejem rokopisa. Dvojna številka za VI. pa je že stavljen in corrigirana tako, da prinsem Vaš članek šelej v dvojni VII. številki. Na kratko o stremljenju Poljakov prinsem iz peresa VI. nafliča nekaj podatkov in zato bi tudi radi enoličnosti ne družil rad oba spisa. Posebno pa se Vam iporočam za obljubljeni spis iz zgodovinskega stališča k jugoslovanskemu vprašanju. Menda prinese inijeva štev. »Vede« moj članek o tem. Pisal sem ga nalašč, da zbudim polemike. Čitajte in oglasite se na oij članek v »Vedi« v N. Z. [Naših Zapiskih].

Zahvaljujem se vam za prijaznost

Vaš

Dr. H. Tuma

Opombe:

Dopisnica. Izvirnik hrani Danica Lončar, Ljubljana. Datum pripisal verjetno Lončar.

Potrjujem prejem...: Rokopis članka Avstro-ogrsko vprašanje in Slovenci (Naši zapiski 10/1913, 212-216).

Na kratko o...: Knafličev spis Gibanje Poljakov in Slovakov (Naši zapiski 10/1913, 180-181).

Menda prinese...: Veda (3/1913, 352-370).

Čitajte in oglasite se...: Lončar se ni oglašil.

8

V Gorici, dne 25. /6. 191

Velemenjeni gospod
Dr. Karl Lončar, profesor
Idrija.

Vaš članek o Poljkih prinesem v julijevi številki, ob enem pa tudi že odgovor na prejšnjo vest Knafličevo o isti stvari iz peresa prof. Dr. Magiera v Krakóvu. Prihodnja dvojna številka izide šele 1. oktobra, ker sem upeljal tudi za našo revijo počitnice. Priporočam se Vam, ako mi morate kak daljši članek spisati za oktobrovo številko ter mi ga dati na razpolaganje vsaj do 10. septembra. O jugoslovanskem vprašanju pisalo se je že toliko, oglašil se pa ni niti eden strokovnjak zgodovinar in geograf. Posebno se Vam priporočam, če mi morete aktualna vprašanja iz tega stališča obdelati.

Silno čutim potrebo po opori in radi tega sem prišel na misel, če bi se Vas dalo spraviti v Gorico ali Trst. Sedanji namestnik mi je precej prijazen in mi je storil že marsikatero važno uslugo. Ali bi ne mogli kompetirati v Gorico ali Trst ter mi takoj naznaniti, da storim dotične korake za Vas pri namestniku? Ako pridete v Gorico bi se iznenila za skupno uredništvo Naših Zapiskov in po Vas bi se menda dal oživetiti nekoliko Dr. Dermota. Ako pridete v Trst, pa bi se dalo pridobiti prof. Mrharja. Pomislite nekoliko v stvar ter oglasite se pravočasno.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tur

Opombe:

Izvirnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

Vaš članek o Poljkih...: Glej Tumovo dopisnico (17. 5. 1913)! Prof. Jan Magiera je odgovoril na Knafličev članek o gibanju Poljakov in Slovakov (Naši zapiski 10/1913, 180-181) prav tam (10/1913, 252-254). Jan Magiera (1876-1958), poljski literarni zgodovinar.

Sedanji namestnik...: Glej Konrad Hohenlohe!

...pridobiti prof. Mrharja: Literarni kritik Ivan Merhar (1874-1915), gimnazijski profesor v Trstu.

9

Glej okrožnice (3)!

10

V Gorici, dne 11. /12. 191

Velemenjeni sodrug
Dr. Dragotin Lončar, c. kr. profesor
v
Idriji.

Vaš rokopis sem prejel ter ga prinesem že v prvi številki januarja. Prav drago mi je, da ste se oglašili. Sedaj nimam časa, da bi se spuščal v daljšo razpravo, vendar Vas obveščam, da si bom dovolil napisati dodatek k Vašem članku v smislu, da je Niederlejevo stališče zgrešeno, kar je razvidno iz njegovega dela samega. Niederle namreč poroča, da so iranska plemena bila naseljena po današnjem Ogerskem in Panoniji, kjer so prišli v vojno dotiko z Rimljani že prvo polovico prvega stoletja po Kristusu, da se dajo zaslediti za isto dobo slovanska imena ob Savi, da je bila cela Ogrska za časa Atila naseljena po Slovanih in eksistira sled slovanskega imena reke Črne že v drugo stoletje p. K. [po Kristusu] Iz vsega tega sledi, da je popolnoma nemogoče, da bi kaka slovanska četa preko bojevitih Irancev in Turancev mogla iz Zakarpatja, naravnost izključena pa je naselitev mirnega poljedelskega in pastirskega ljudstva, preko cele bogate Ogrsk. Zaradi tega je edino mogoča moja teza, da so se za časa Iranske in Turanske okupacije do Obrov v južni Panoniji in Sirneji formirale bojne čete mešane iz starega slovanskega naselja in gospodujočih Turancev, katere so potem napadale Balkan, od katerih ena Hrvatje, druga Srbi. Glede Srbov pa je tudi iz Niederlejevega materijala dokazano, da je njih bojna četa dospela do južne Macedonije in se vrnila potem proti severu ob Dukljanskem in Zahumlju. Srbski in bizantinski viri potem konstatirajo, da se je Srbstvo še od morja in od Raše širilo proti zahodu in proti severu. Niederle sploh ne priznava socijologičnega stališča in danes je mogoče pisati zgodovino le na podlagi geografije in socijologije. Peisker-jevo stališče glede Obrov in davnega naseljenja Slovanov je docela pravo in je tudi jelo prodirati vseskozi v visoke znanstvene kroge. Posebno zanimivo je stališče ogrskih znanstvenikov. Njih filologi (Melich Janos) dokazali so, da se precej enotno staroslovensko naseljenje pred prihodom Madžarov razširjalo od Panonije do Sedmograškega; ter na Madžarskem jeziku dokazujejo, da isto sloni deloma na panonskem, deloma na starob[ol]garskem narečju, dočim njih zgodovinarji dokazujejo, da se je sedanje madžarsko pleme razvilo že iz obrske podlag in je današnja madžarščina dobila svoj slovenski zaklad še iz obrščine.

Seveda ne bo moj dodatek direktno polemiziral z Vami, a čudim se, da tudi Vi ne delate samostojnih sklepov iz prebogaterega materijala, kojega je nabral Niederle. Prav treba bi bilo izvlečka glede nas Slovencev oziroma Jugoslovanov iz njegovega dela. Jaz zase sem ga sicer napravil za svojo rabo, a

imam časa za pravilno redakcijo. Priporočam se Vam torej, da mi o tem napišete daljšo študijo, ki bo tudi /am kot zgodovinarju gotovo služila.

S pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

virnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

aš rokopis sem prejel...: Gre za članek O domovini in naseljevanju južnih Slovanov (11/1914, 33-44), z njim se je Lončar vključil v polemiko, ki je nastala ob lankih Bogumila Vošnjaka Študija k problemu jugoslovanske narodne misli (Veda 3/1913, 524-572) in Ivana Koštiala O sorodstvenih razmerah Jugoslovanov rav tam, 572-596). Na oba članka se je v nepodpisani polemiki oglasil Tuma (Naši zapiski 10/1913, 387-388).

eisker-jevo stališče...: Glej Jan Peisker! Glej Tumovo polemiko v Naših zapiskih (11/1914, 175-176)!

eveda ne bo moj...: Uredništvo Naših zapiskov je pri objavi Lončarjevega članka (11/1914, 33-44) napovedalo »pojasnila in pristavke«; napovedi ni uresničilo. iber Niederle (1865-1944), češki slavist, zgodovinar in etnolog.

1

V Gorici, dne 20. /12. 1913

Velecenjeni gospod
Dr. Karl Lončar, c. kr. profesor
Idrija.

Na Vaš cenj. list od 16. t.m. šele danes odgovarjam, ker sem dotične račune založil. Niederle, itarozitnostij stanejo I. del čast I. K 4.20, čast 2. 6.- K, del II., čast I. K 6.-, čast II. K 9.-, del III. K 13.-, kupaj torej nevezano K 38.20.-

Ob enem Vas prosim, da mi dovolite porabiti Vaš spis event. tudi za Vedo. V Naših Zapiskih nam namreč pre malo prostora in rad bi Vaš spis celoma ponatisnil zaradi tega, ker je spisan nepristranski e leta 1908. K Vašem spisu dodam še novejšče stališče Jagić-evo v Kultur der Gegenwart ter dostavim otem svoje dedukcije.

Pričakujem z zadovoljstvom Vaše članke za Naše Zapiske ter se priporočam, da mi jih v kratkem opošljete.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

virnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

a Vaš cenj. list...: Ni ohranjen.

Vašem spisu dodam še...: Lončarjev članek je izšel v rednem izvestju idrijske realke (1908).

novejšče stališče Jagićevo...: V Kultur der Gegenwart (Berlin-Leipzig I/1908) je Jagić objavil razpravo Die slavischen Sprachen.

2

V Gorici, dne 7. /3. 1914.

Sodrug
Dr. Karl Lončar, c. kr. profesor
v
Idriji.

Zamanj iščem izrazov za nemške besede: Wolföfen, Stücköfen, Streckfeuer, besede, ki se rabijo v adnikih kot tehnični termini. Niti ne poznam ne pravega pomena, zaradi tega mi je prevod nemogoč. Po lovenskih slovarjih nisem mogel nikjer dobiti takih izrazov. Ker stanujete v največjem rudniškem mestu na olovenskem, Vam bo morda mogoče poizvedeti pri rudarjih slovenska imena in ako tega ne morete, vsaj pis dotičnih objektov. Ker domevam, da so to stari izrazi in morda celo v nemščini niso več v rabi, bi Vam a utegnili češki inženirji, ki so nastavljeni v rudniku stvar pojasniti.

Naznanjam Vam pri tej priliki, da je tiskarna po končanem štrajku račun za tisk Naših Zapiskov višala za dobro tretjino, t.j. K 50.- na mesec. Ker sem že dosedaj moral zalagati po par sto kron, poleg tega a vršiti zastonj uredništvo, upravništvo in ekspedicijo, bi žrtev za izdajanje Naših Zapiskov znašala na leto reko K 1000.-, vsled [tega] izide kvečjemu še zadnja številka, s katero se od občinstva poslovim. Ako veste ak rešilni nasvet, pa ga rad sprejemem.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

virnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

po končanem štrajku...: Glej Albin Prepeluh (Tumovo pismo 8. 1. 1914)!

kvečjemu še zadnja številka...: Številka 7-8 enajstega (1914) letnika je bila zadnja. Z ugotovitvijo: »Naši zapiski izpolnili so svojo nalogo!« se je uredništvo oslovlilo od bralcev.

3

V Gorici, dne 9. /5. 1914.

Cenjeni sodrug!

Potrjujem prejem Vaše dopisnice od 6. t.m. ter sem Vašega mnenja, da se knjižnica drja. Dermote olikor mogoče ohrani. Kolikor se tiče juridičnih del bo iste prodati s pisarno vred, ker nimajo posebnega

pomena. Kolikor je leposlovnih knjig, naj se izbere družina in gospodična Fonova, kolikor jih knjige interesirajo, le znanstvena knjižnica ima več del, ki so zanimivejša, za splošno in socialno izobrazbo. Ako bi stranka imela denar, bi bilo pač lahko zadevo urediti tako, da bi celo njegovo knjižnico kupila, je pa vedno brez krajcarja, zato s tem projektom ne bo nič. Bržkone mi ne preostane drugzega, nego napraviti seznam knjig in potem ponujati potem časopisov na prodaj. Kolikor sem pa po kratkem pregledanju knjižnice mogel konstatirati, pa že danes lahko rečem, da prihajajo v poštev za kupce edinole inteligentje, se zanimajo za socialna vprašanja. Največji del je tudi češki, tako da bo število kupcev jako omejeno.

Brat Dermotov pride v Gorico in takrat konečno odločimo, kako likvidirati zapuščino.

Priporočam se Vam prav toplo za uvodni članek v spomin drja. Antona Dermota za Naše Zapiske če mogoče vsaj do 15. junija t.l.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tu

Opombe:

Izvirnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

Potrijumem prejem Vaše...: Ni ohranjena.

...družina in gospodična Fonova...: Dermotova zaročenka Ema Fon je bila iz znane gostilne Fon na Solkanski cesti (severni konec Gorice).

Priporočam se Vam prav toplo...: Članek je Lončar tudi napisal, izšel je v zadnji številki Naših zapiskov, številka je bila delno posvečena Dermoti. Lončarjev članek ima naslov Dr. Anton Dermota (Naši zapiski 11/1914, 179-185).

14

V Gorici, dne 4. junija 19

Cenjeni sodrug!

Bliža se čas, ko bo treba imeti pripravljene članke za »Naše Zapiske«, tičoč se pok. drja. Antona Dermota. Rad bi prinesel na prvi strani kratek nekrolog, poleg tega pa daljši životopis, ki bi ob enem risal zanimivo dobo v našem političnem življenju, ko je nastopala realna struja Masarykovcev. Posebno bi žele da bi prejel v spomin pokojnika članke iz Vašega peresa in Abditusovega ter Dr. Ferfolje. Jaz sam prinesem članek: »Dr. Dermota in jugoslovanstvo«, v katerem poskusim zagovarjati njegovo stališče v češkem Prehledu proti mladi radikalni narodni struji na Slovenskem. Pričakujem, da mi pošljete članke vsaj do 15 t.m., da pravočasno pripravim gradivo za revijo in da ista izide točno 1. julija. Ako bi ne bil v stanu člank prirediti, prosim, da mi nemudoma naznanite, da si pomagam drugače.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tu

Opombe:

Izvirnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

Rad bi prinesel...: Abditusov (Albin Prepeluh) članek je izšel kot Anton Dermota človek bojevnika (11/1914, 186-193). Prispevek dr. Josipa Ferfolje je izšel br naslova (Naši zapiski 11/1914, 206-211). Tuma članka ni napisal.

...v češkem Prehledu...: Dermota je v obliki dopisov objavjal v reviji Slovanský Přehled svoje poglede na politična dogajanja na Slovenskem. O narodnih radikalnih je pisal v 2. in 3. številki leta 1910.

15

V Gorci, dne 16. 6. [19

Cenjeni sodrug!

Prejel sem članek Dr. Ferfolje »Spomin Dermota«, ter Vam ga pošiljam na pregled. Sem in tja s mi zdi, da vendar ne gre v Naše zapiske, posebno bolj intimne stvari na zadnjih straneh niso umestne. Izkušil bi tudi poročila o obnašanju njegovem glede spovedi, ker je faktum, katerega se ne da utajiti, da j Dermota dejansko bil pri spovedi in obhajilu. Zakaj je bil, to nikogar ne briga, ker je vera po načelih soc. dem. privatna stvar; ne more se pa sedaj, in posebej ne v tej obliki, kakor to stori Ferfolja, stvari negirati. Sploh se mi pa zdi cel spis površno pisano, vsled tega se obračam na Vas, da direktno posredujete pri Ferfolji, da bi se spis nekoliko skrajšal in prav znatno - izboljšal. Ako Vi stvar sprejmete kakor je, seveda članek natisnem.

Priporočam, da zadevo v kratkem rešite.

Ostale članke prinesem vse in pošljem pisateljem prvi odtisk za korekturo.

S sodružnim pozdravom.

Dr. H. Tu

Opombe:

Izvirnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

Prejel sem članek Dr. Ferfolje...: Glej Josip Ferfolja! Tumova intervencija je očitno uspela, saj v objavljeni obliki ni besede o »obnašanju njegovem glede spovedi«.

16

V Gorici, 25. /6. 19

Cenjeni sodrug!

Poslal sem Vam vse rokopise, katere sem do danes prejel in dotične stavke. Vrnil sem Vam fotografijo in pošiljam tudi posnetek, kojega mi je preskrbela tvrdka Simacek v Pragi. Po mojem mnenju

članka dobro izpadla. Želim, da celo številko uredite le Vi, zaradi tega tudi uredite zapored člankov. Izven poslanega gradiva bi ne natisnil nič več. Ker ne spadam v krog ožjih prijateljev Dermotovih, tudi svojega članka ne dodam, marveč napišem članek za številko v oktobru o stališču drja. Dermota proti ugoslovanskemu vprašanju.

Vaše pismo od 20. t.m. mi je prav dobro delo. Kakor ste konstatirali sem Vam Ferfoljev rokopis poslal še predno ste to zahtevali, ker je name napravil ravno tako oduren vtis kakor na Vas. Jaz bi ga sploh še popravljenega ne prinesel. Iz vsega članka proseva nekaj tako neiskrenega, da prav nič ne spada v okvir ostalih člankov. Dr. Ferfolja se očitno rine v prvo vrsto prijateljstva in to razklada precej malenkostno.

Za Dermoto sem bil pretrd. Sprva se me je bil prav z neko hvaležnostjo in zaupanjem oklenil, akkrat, ko se je obrnil name zaradi sotrudištva v Naše Zapiske iz Voloskega. Ohranil sem samo eno pismo, ostale sem menda založil. Sprva zvenelo je iz njegovih pisem kakor da nima upanja na življenje. Pisal sem mu precej iskreno pismo, v katerem sem mu označil moje stališče o vprašanju življenja in smrti in to ga je spodbudilo, da mi je pisal pismo od 16. /12. 1907, katero Vam prilagam in da me je nato tudi povprašal, ako bi mu bilo mogoče dobiti mesta v Gorici. Povabil sem ga na to ter mu ponudil stanovanje v svoji hiši na račnem zavetnem kraju, kjer je bival menda skoro leto. Takrat se je odpočil in bi menda okrevl docela, ko je razumel praktično življenje. Poznam sicer nekatere intimnosti iz njegovega življenja, ki so mene odvrnjale odbile in menda so te tudi mnogo vplivale na njegovo zdravje, ali ne gre meni obsojanje. Tudi v moji pisarni, bil je skoraj dve leti, napravil je neugoden vtis name. Preveč je čemel za pisalnim stolom in premalo iskral dela in dotike s strankami. Mojega veselja do dela in sicer do vsakdanjega vsakovrstnega malega in velikega dela pa ni mogel razumeti. Opomin od moje strani pa ga je bolel, da je pri vsaki opazki prebledel in dolgo ni mogel premagati. Sem in tje sem čutil, da je ponaša po celih štirinajst dni. Slutil sem, da je komaj čakal, da je izstopil iz moje pisarne in dejansko je oživel, ko je prišel na svoje. Ako bi se bil takrat precej poročil, pa seveda tudi razumel in z veseljem užival to kar ljubezen da vsakdanjem življenju, morda je takčas tudi pridobil moči za življenje. Ostal pa je razdvojen kakor je bil že dolgo vrsto let. Od socializma se je polagoma odvrčal. Ogibal se je naše družbe in oklepaj bolj in bolj družbe narodnjakov. Menda je bil to vpliv njegove neveste in krogov, v katerih se je gibal. Javno o tem nečem govoriti, pač pa to priobčim Vam, da bode te razumeli moje stališče proti njemu.

Opombe:

Virnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana. Pismo ni ohranjeno v celoti.
Ker ne spadam v ožji krog...: Tuma članka ni napisal.
Ohranil sem samo eno pismo...: Glej Anton Dermota!

7

V Gorici, dne 18. julija 1914.

Cenjeni sodrug!

Razmere v stranki in položaj Naših Zapiskov so konečno privedli do tega, da se Naši Zapiski ne bodo mogli več izdajati. Število naročnikov, ki dejansko plačujejo naročnino, padlo je na okoli 200. Sotrudniki so sicer precej stalni in marljivi, ali jih je tudi premalo, da bi list, četudi le na 18 pol letno dopolnili z vsebino, ki ni prisiljena in naročena.

Pričakuje se z gotovostjo, da se Zarja kot strankino glasilo prenese v Trst na sedež stranke in da bo potem večja potreba, da se list tudi po vsebini dvigne, kar bo v prvi vrsti gotovo mogoče, ako se podlistek sprejme spridoma. Kakor bo po eni strani dnevnik absorbiral denarne moči, tako bo tudi treba, da se dosedanjim sotrudiškim Naših Zapiskov odločijo za vzdrževanje podlistka s stalnimi člani. Ako se računi na Zarjo 300 letnih števil, potem z dosedanjim vsebino Naših Zapiskov preskrbimo Zarjo od dneva do dneva s stalnimi in lepimi članki. To so razlogi, kateri so dovedli uredništvo in upravništvo do tega, da izda tekom oktobra, najdalje 1. novembra 1914 zadnjo številko Naših Zapiskov na 5-6 polah, v kateri natisne vse gradivo, katero ima dosedaj na razpolaganje, približno v obsegu 2 pol. Ob enem vabim vse dosedanje sotrudišnike, da prispevajo vsak svoj zadnji članek za socialistično revijo »Naši Zapiski«. Ne dvomim, da kot dosedanji zvesti sotrudišnik to najdalje do 1. oktobra storite.-

Zahvaljujete se Vam

s sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

Virnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.
Pričakuje se z gotovostjo...: Zarja je bila naslednica Rdečega praporja. Izhajala je od 3. junija 1911 do 29. septembra 1915; leta 1915 je izhajala v Trstu.

8

V Gorici, dne 26. sept. 1914.

Velecenjeni gospod
Dr. Karol Lončar, c. kr. profesor na realki
v
Idriji.

Včeraj se je pri meni oglasil g. Jakob Dermota zaradi spomenika pok. dr. Antona Dermota. Bil je me prej govoril z klesarjem Antonom Bitežnik, ki mi je napravil iz sadre tri uzorce. Sporazumno s ukajšnjimi sodrugi sem izbral jednostaven a umetniški načrt. Ves grob bi pokrivala skala, na kateri leži nekoliko poševno izglajena tabla za napis. Približno poldrugi meter visoko ob vzglavju stoji na skali žara

zavita v žalno tančico. Okoli spomenika bi se ves prostor kolikor pripada k grobišču posadil z bršljanom ali z zimzelenom. Na ta način bi skalnati spomenik gledal iz zelenja in bi tudi ne bilo treba nikakega oskrbovanja groba in spomenika. Glede napisa smo se odločili za jednostavno ime na pošev na celi plošči: »Dr. Anton Dermota, rojen 1. januarja 1876. umrl dne 3. maja 1914«, brez kakega pripisa. Prepričan sem, da tak spomenik značajo in pomenu pokojnika popolnoma odgovarja. Gospod Jakob Dermota je bil zadovolje z mojim predlogom, vsled tega sem tudi spomenik naročil, ter mi je gosp. Bitežnik obljubil, da bo o Vseh Svetih že stal na mestu.

Ako mislite, da bi se ob tej priliki napravil kak sestanek, Vam prepustim prireditev z ožjim krogom prijateljev. Jaz bi preskrbel le petje moškega zbora »Delavskega in glasbenega društva«. Morda bi se napravila lahko na nedeljo Vseh Svetih akademija ali predavanje, nakar bi se morali angažirati zopet le ožji prijatelji pokojnikov. Konečno pa sem mnenja, da se za letos opusti vsaka slovesnost, ker se ne more prosto govoriti ter bi počakali, naj skala potlači gomilo, naj bršljan zaraste nekoliko spomenik in šelej drug leto praznujemo obletnico ali že na dan smrti ali na Vseh Svetih dan.

V prilogi Vam pošiljam načrt spomenika. Sicer nisem ne risar, ne umetnik, pa morda dobite vendarle majhno zamisel o spomeniku.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tur

Opombe:

Izvirnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

...z klesarjem Antonom Bitežnik...: A. Bitežnik (1869-1949) se je uveljavljal tudi kot kipar (spomenik baronu Čehovinu v dolini Branice, nagrobnik pesniku Gregorčiču itd).

19

V Gorici, 31. XII. 1911

Velec. g. profesor!

Nisem mislil naprtiti Vam vse korekture, tako neskromen vendar nisem - a netočen, ker Vam nisem pisal, da sem bil paginirani odtis ravnokar dobil iz tiskarne ter en odtis poslal Vam, radi korekture Vašega članka, en odtis pa izročil državnemu pravdnistvu v cenzuro. Bilo je na svet večer in hitel sem z oddajo.

Polemike ne mislim prenehati. Pisana je v dobri veri in braneč spomin Dr. A.D. [dr. Anton Dermota], g. Zupana niti nisem poznal. In ne bi imelo smisla popravljati to, kar je bilo napisano odprto na naslov onega, ki je brundal nad odprtim grobom. Ali ni to med Slovenci skoraj običaj?? Le ako Vi v spominu na Vašega prijatelja Dermoto izrecno odpustite in želite, le taki Vaši želji se rad udam, Vam na ljubo. Nič mi nebi škodilo, ako N.Z. [Naše zapiske] zaključim s to bojevito noto. Iskrena hvala za korekturo - prihranili s mi to sitno delo - oprostite ako sem ga Vam nekoliko naložil.

Spomenik D.A.D. [Dr. Antonu Dermoti] leži na grobu, spomladi poskrbimo za zelenje - bršljan a zimzelen, da ne bo rabil vrtnarja!

Z iskrenim pozdravom Vaš udani

Dr. H. Tur

Opombe:

Izvirnik. Tuma ga je lastnoročno napisal. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

...g. Zupana niti nisem...: V Slovanu (1914, 215-256) je Vinko Zupan objavil članek Dr. Anton Dermota - konvertit. Z Zupanovim člankom je Tuma polemiziral z zadnji številki Naših zapiskov (11/1914, 290-296). Vinko Zupan (1882-1915), literarni zodovinar in esejist.

20

V Trstu, dne 2. januarja 1911

Cenjeni sodrug!

Potrpujem prejem cenjenega lista od 27. decembra t.l.

Odkritosrčno Vam moram povedati, da je Vaše stališče glede historičnega prava nevzdržljivo. Historično pravo je principijelno in se ne dá prav nič pretolmačiti. Sicer ste pa slabo poučen. Jugoslovansk deklaracija je nastala tako-le. Meseca aprila vršile so se konference v Londonu pod vodstvom angleških državnikov ter se je ustanovilo politični program za češko, poljsko in jugoslovansko državo v najradikalnejšem in širšem obsegu. Polno suverene, teritorialne države, z očitnim ciljem razdrobiti Avstrijo in opešati Germanijo. Historično poljsko, historično češko državo in združitev Slovencev, Hrvatov in Srbo v številni kraljevino. Le glede Adrije ostalo je vprašanje precej odprto. Ta program se je bil zaupnim sporočil poslancem v državnem zboru z migljajem, naj se te zahteve oficijelno zastopajo v avstrijskem parlamentu tako, da bi služile za podlago bodočih mirovnih pogajanj.

Ko je minister Czernin o tem izvedel, je poklical k sebi Dr. Šmerala in Dr. Kreka in ker so bile takrat centralne velesile precej izmučene ter je bilo tudi znatno navzkrižje med Avstrijo in Germanijo je Czernin poslancem sam namignil, da bi avstrijska vlada in dinastija bila za interno rešitev češkega in jugoslovanskega vprašanja s pogojem, da Čehi opusté strogo historično stališče, Jugoslovani pa se zadovoljijo najprej z rešitvijo v smislu hrvatskega prava in priznavanje dinastično pravo habsburške rodovine. Na ta način prišle ste obe deklaraciji od 30. maja kot kompromisne deklaracije v državnih zbor. Zaradi tega ste bile obe deklaracije takrat sestavljene kot maksimum in so bili tudi češki in slovaški poslan gotovi uspeha. Da bi dali svojim izjavam večjo podlago, pričela se je demagogična akcija po domovini.

Socijalna demokracija bila je že meseca junija o vsem tem poučena in zaradi tega v dvomu, kako stališče zavzeti proti obema deklaracijama. Socijalna demokracija je bila mnenja in jaz sem takrat vsled pogovorov z zastopniki socijalne demokracije, Čehi, Dr. Laginja in Dr. Rybař zavzemal isto stališče kakor Dr. Adler, da deklaracije niso prava pot marveč da je treba taktično 1/ odpirati rusko formulo brez aneksij, brez kontribucij in samoodločevanja narodov, 2/ se vreči z vso silo na agitacijo za polno demokratiziranje Avstro in Ogrske. Pri tej akciji bi lahko združeno sodelovale vse frakcije avstro-ogrske socijalne demokracije pa tudi vse slovenske nacionalne stranke, 3/ združiti bi se morale vse stranke v boju proti dualizmu in ogrskemu avtokratstvu zahtevaje skupno gospodarstvo in izvedbo dejanske splošne volilne pravice na Ogrskem. Žal, da nacionalne stranke niso imele smisla in so zamudile pričetni boj proti avstro-ogrskega absolutizmu!

Sedaj se gre socijalni demokraciji pred vsem za vstopitev avstro-ogrske internacionale po načelu samoodločevanje posameznih narodov. Nova internacionala mora biti federativna, tako politična kakor strokovna in gospodarska organizacija.

Glede jugoslovanske deklaracije je cela stvar sedaj ta. Vlada in dinastija lahko izvedeta ugoslovansko deklaracijo brez pravih težav. Ako se tega ne lotita je vzrok v odporu germanske vlade in ogrske. Za sedaj je izključeno, da bi vlada kaj storila za češko in jugoslovansko vprašanje. Drugič so tako češke kakor slovenske socijalne stranke nesposobne z lastno močjo rešiti nacionalno vprašanje. Obstaja torej edina pot rešitve po orožju t.j. zmagi entente. Ako ententa premaga G[e]rmanijo in Avstrijo docela, potem je gotovo, da se poljska in češka država izvedeta v smislu historičnega prava in še daljša [dalje]. Jugoslovansko vprašanje pa se tudi v tem slučaju reši prav malo ugodno za nas, kajti brez dvojbe bo zahtevala Italija kot plačilo nadvlado nad Avstrijo in s tem je preprečen vsak svobodnejši razvoj ugoslovanske države.

Ker se je slovenska socijaldemokratska stranka prepričala, da utegne deklaracija več škoditi kakor koristiti, ob enem pa resolucija od leta 1909 odgovarja boljše koristim jugoslovanskih narodov, je strankini zbor pozdravil sicer jugoslovansko deklaracijo a ostal na svoji resoluciji. Od mladine ni mogel nikdo objektivno oprijeti našega stvarnega in lepega stališča, zaradi tega se je tudi prva in druga resolucija strankinega zbora mnoglasno in s splošnim priznavanjem prejela. Vsak socijalni demokrat je torej vezan to stališče zagovarjati.

Kar se tiče opozicije jo jaz od svoje strani simpatično pozdravljam seveda je predpogoj odkritosrčnost in stvarnost. Zaradi tega Vam naravnost povem, da vidim uspešno skupno delo le ako prevzamete vodstvo opozicije Vi in inž. Stebi, kateri se je pri meni zglasil in s katerim sva se prav prijateljsko in stvarno razgovorila.

Ustrajal je na opozicijskem stališču, ker se boji vodstva Antona Kristana in Čobala, katera menuje obadva konsumarja. Pomiril sem ga s trditvijo, da gresta oba za mojimi političnimi idejami, ki so vse skozi ideje Marksove do razdružitve internacionale in z zagotovitvijo da sem odločen nasprotnik struje nemške socijalni demokraciji po Scheidenmann-u [Scheidemannu] in Renner-ju. Želel je, da bi se nova revija imenovala »Naši zapiski« in ostala socijalistično glasilo. Izrekel sem mu, da sem jih bil popolnoma istavil, vsled tega je juristično mogoče, ako se ime prevzame. Izvrševalni odbor seveda ne more sprejeti nove revije kot glasilo, dokler se ne prepriča o ciljih in smotrih nove struje.

Ako se Vi reviji oglasite, Vam gotovo ne ostanem dolžan odgovora. Nekaj pa bi vam ža sedaj priporočal, da za slučaj, da prevzamete Vi redakcijo, in le Vas smatram za sposobnega, kritično sprejmete članke jurista Lemeža in Prepeluhove. Oba sta silno konfuza in Prepeluh je tudi rad oseben. Ako list ostane stvaren, potem ga bom jaz vesel, ker jaz sam sem mnenja, da je izdajanje revije za sedaj za stranko skoraj nemogoče in nam mlada struja gre prav na roko, ako bo vzdržala znanstveno in stvarno urejevano socijalistično revijo.

Drago mi bo, ako se vsegdar obrnete zaupno name, ker lahko računate na to, da bom stvaren in skren.

S socijalnim pozdravom

Dr. H. Tuma

Cenjeni gospod
prof. Dr. Karl Lončar
Idrija.

Opombe:

Shranjen izvornik (Danica Lončar, Ljubljana) in kopija (ZHT).

Potrjujem prejem cenjenega lista...: Lončarjev dopis je z 27. decembra 1917 in je zato Tumova datacija 27. decembra t.l. napačna.

Jugoslovanska deklaracija...: Majniška deklaracija, 30. maja 1917.

Meseca aprila vršile...: Glej pismo Ivanu Hribarju (7. 2. 1929)!

Čo je minister Czernin...: Ottakar Czernin von und zu Chudenitz (1872-1932) je bil avstrijski zunanji minister (1916-1918) potem, ko je od leta 1895 deloval v avstrijski diplomatski službi.

...je poklical k sebi...: Omenjata se Dr. Bohumir Šmeral in Janez Ev. Krek. V pismu Hribarja (7. 2. 1929) omenja Tuma poleg Kreka še Františka Staněka.

...ta način prišli sta obe deklaraciji...: Deklaraciji Čehov (Češki svaz) in Jugoslovanskega kluba.

...stališče kakor dr. Adler...: Viktor Adler.

...resolucija od leta 1909...: Programske izjave JSDS tako imenovane Tivolske resolucije (21. - 22. 11. 1909).

Cenjeni gospod doktor!

Potrjujem prejem Vaše dopisnice od 3. t.m.. Žal, da prof. Kadlecu ne morem ustreči, ker je moja zaloga brošure »Jugoslovansko vprašanje in Slovenci« pogorela v Gorici prve dni novembra 1917. Navede sem mu pa svoje razprave v »Naših Zapiskih«, 1912 in v »Vedj« 1913.

Glede »Napreja« me veseli, da priznavate moje sodelovanje, obžalujem pa, da so se odtegnili inteligentje vsled nepotrebno uprizorjene opozicije. Vse bi se bilo v stranki uredilo po najlepši poti, ako so se bili obrnili mladini odkritosrčno name. A hoteli so hoditi svoja precej nejasna pota, ter so po mojem mnenju precej zašli. Upam, da jih združite v »Demokraciji« ter računim, da redakcijo te revije prevzamete Vi. Po mogočesti bom sodeloval.

Pričakujem prav nepotrpežljivo prve številke in posebno Vaših člankov.

S pozdravom

Dr. H. Tun

Cenjeni
gospod Dr. Lončar,
profesor
v Idriji.

Opombe:

Izvirnik. Hrani Danica Lončar, Ljubljana.

Potrjujem prejem...: V dopisnici je Lončar sporočal Tumi, da prof. Kadlec v Pragi pripravlja predavanje o južnih Slovanih, zato potrebuje Tumovo brošuro o jugoslovanskem vprašanju (1907). Pravni zgodovinar Karel Kadlec (1865-1928) je bil univerzitetni profesor.

Cenjeni sodrug!

Prejel sem Vaš list od 8. t.m. te dneve. Odgovarjam Vam nekoliko težko, ker mi je zgorel ves politični arhiv. Imel sem ga celo sobo in vse je šlo! Kar Vam povem, Vam sporočam na pamet.

Razkol na Goriškem med konservativci in liberalci je skoraj tako star kakor konstitucionelno življenje. Le v prvi volilni dobi od 1861 in drugi 1867 do [18]70 se lahko reče, da na Goriškem ni bilo nobene stranke. Z nastopom Dr. Lavriča, ki je bil liberalec, pa se je pokazala razlika v nazorih posebno pro bratom Tonkli (Dr. Josip in Dr. Nikolaj Tonkli odvetnika v Gorici), ki sta bila konservativca skoz in skoz. Pozneje je prišel, sprva osebni, razpor med Dr. Mahničem in Dr. Gregorčičem. Dr. Mahnič pa je položil temelj klerikalni stranki, ki je potem dobila l. 1893 glasilo v »Primorskem listu« (sprva v Trstu). Bila je to prava in načelna ločitev, ki se je pri volitvah v deželni zbor l. 1895 meseca septembra tudi pokazala javno tem, da se je pri volitvah odstranilo Mahničevce in pa oba Tonklija. Mene so kandidirali le kot neobhodno potrebnega delavca jurista v deželnem odboru. Po odstranitvi bratov Tonkli in nameravani odstranitvi Dr. Abrama, bi bil ostal deželni odbor na slovenski strani brez jurista. Ko sem vprašal Dr. Gregorčiča in Andre Gabrščeka po programu sta mi oba odgovorila, da je program v glasilu društva »Sloge« takrat »Soča«. Edinost med poslanci l. 1895 naprej je bila le navidezna. Mene so smatrali Goriški rojaki kot kranjskega vsiljenca in so me na vse mogoče načine izpodrivali. Radi tega sem se spomladi l. 1898 hotel odstraniti, zahtevaje izrecno, da se Gregorčič in družba obveže, da me pusté pri miru in brez vsakega očitanja, ako se odpovem mandatu, ter me ob enem pusté organizirati Goriško gospodarski posebno pri vodstvu Goriške Ljudske Posojilnice, Trgovske Obrtne Zadruga, Obrtnega Društva in drugod. Gabršček me je držal tudi takrat le kot praktičnega delavca in ker niso imeli nobenega sposobnega človeka. Bil je malo odkritosrčen proti meni. Ker so me hoteli Gregorčič in drugovi vreči iz gospodarskih zavodov in ker so prišle na dan malenkostne osebne spletke proti meni, se je postavil Andrej Gabršček s svojo »Sočo« za mojo osebo, na kar sta 28. aprila 1899 dr. Gregorčič in grof Coronini kupila Obizzijevo tiskarno ter jela izdajati »Gorico« meseca julija 1899. »Primorski list« je stal sprva ob strani in zavzemal Mahničovo, krščansko socialno, politično stališče. Meseca julija 1900 pa se je združil z »Gorico« v en list pod tem imenom. S tem dnem je toraj staviti ustanovitev enotne klerikalne stranke, če tudi je vsebljala Gregorčič-Berbučeve konservativce i Pavličeve krščanske socialce.

Ker je bil boj med »Sočo« in »Gorico« zgolj osebni in nizek, da se mi je gabilo, sem zahteval od Gabrščeka, da se ustanovi resna politična stranka ali pa se odtegnem. Le vsled mojega pritiska in po daljši obotavljanju se je Gabršček udal. Prvi program stranke sestavil sem jaz in zahteval kot pogojne točke za moje sodelovanje: 1/ »Vera je privatna stvar«, 2/ Slovenska napredna stranka pozdravlja delavsko gibanje ter je bo z vso močjo podpirala. Za ostale programatične točke se nisem intenzivneje poganjal, delal sem l na to, da bi se kmet in obrtnik na Goriškem emancipiral duhovščine ter se politično in demokratično organiziral samostojno. Z občnim zborom dne 8. marca 1900 ki je ta program brez pridržbe sprejel, je na Goriškem dejanski nastopila resna politična organizacija. Ko se je Gregorčič združil z »Primorskim listom« od 1900 naprej, je boj med strankama deloma postal načelen, na eni strani narodna napredna stranka, na drugi strani pa ljudska stranka. Faktično pa je boj še vedno bil za gospodstvo Gabrščekovo ali Gregorčičev Ker se je pri tem narodna napredna stranka posebno pa Gabršček, proti meni nepošteno obnašala, sem prepustil vodstvo stranke le tém ter naposled vsled vednih intrig proti meni odstranil prostovoljno tudi od gospodarskih zavodov. Pridržal sem si bil le Pevsko glasbeno društvo do l. 1908. Odstopil sem od vodstva vsled gonje Gabrščekove proti moji osebi, češ da sem družbi na škodo.

Bil sem naročnik socialističnih listov od prvega početka naprej, ko so jeli izhajati, žal mi je, da mi je cela zbirka pogorela, ker vem da je bila bržkone edina popolna zbirka od l. 1895 naprej, ko so jeli izhajati.

V socialdemokratsko stranko nisem vstopil, ker sem bil sodnik in se sploh nisem vdeležil političnega življenja do jeseni l. 1895. Stranka je bila takrat tako neznatna, da jo je bilo komaj opaziti. Sprejevši mandat v deželni odbor se nisem mogel zavedati, da pridem v kako navskrižje s socialdemokratsko stranko. Delavsko gibanje sem vedno pazljivo zasledoval in podpiral kjer le mogel. Odkritostno povedano, mi je tudi propaganda nekaterih socialistov alla Linhard jako malo ugajala. Če se ne motim, sem l. 1901 v prvič nastopil na shodu socialdemokratov v Nabrežini, kjer so me sodrugi zaradi moje socialistične izjave prav simpatično sprejeli. L. 1904 ali 1905, me je Kopač povabil v imenu eksekutive, naj bi vstopil v socialdemokratsko stranko ter ponudil mandat v državni zbor za Goriško. Odklonil sem ponudbo rekoč, da ne upam mnogo koristiti stranki, ker se bo moj vstop po napredni in klerikalni stranki preveč osebno izkoriščal. Imel sem tudi prav. Predvidel sem takrat tudi gibanje kmečkega ljudstva, ki se je hotelo emancipirati od klerikalne in napredne stranke, gibanje, ki je bilo zdravo, kar sem Kopaču izrecno povedal ter da nameravam to gibanje organizirati v demokratični smeri in pripravljati teren med kmečkim ljudstvom za socialdemokratsko stranko. Tako koristim socialistom več, nego z vstopom v stranko, sem del.

Jeseni l. 1907 so naprednjaki in klerikalci po različnih intrigah ubili novo kmečko stranko, v katero se je vrnil Dr. Franko. Pravzaprav je odposlanstvo kmečke stranke vabilo mene, naj prevzamem vodstvo. A stavljal sem sledeče pogoje: popolno ločitev od klerikalne in napredne stranke, zastopanje socialnih in demokratičnih načel pod imenom: »Kmečka demokratična stranka«, napravo lastne tiskarne in ustanovitev lastnega lista »Kmečki list« glasilo demokratske kmečke stranke na Goriškem. Učitelji (Križman), ki so takrat začeli igrati samostojno vlogo, so se predlaganega radikalnega nastopa kmečke stranke pod mojim vodstvom preplašili ter ponudili vodstvo Dr. Franku.

Pri volitvah v deželni zbor pozimi 1908 nisem več kandidiral. Vstopil sem formalno v socialdemokratsko stranko na zborovanju zaupnikov, ko se je imelo odločiti o taktiki socialdemokratske stranke pri volitvah v deželni zbor meseca marca 1908. Glasovi socialistov bi takrat odločali med klerikalno in napredno stranko. Ker sem čutil dolžnost političnega dela in važnost danega momenta, sem vstopil v stranko, ter se je po mojem vplivu tudi sklenilo, da smo pri ožjih volitvah socialisti odločili zmago liberalnih kandidatov. Prvi socialističen shod imel sem v Solkanu 20. aprila 1908 in potem po vrsti.

Napisal sem Vam menda preveč, a rad bi Vam ustregel.

S sodružnim pozdravom

Dr. H. Tuma

Opombe:

Ohranjen izvornik (Danica Lončar, Ljubljana) in kopija (ZHT).

Prejel sem Vaš list od 8. t.m....: Na dopisnici iz leta 1918 (s.d.) se je Lončar potožil nad pisanjem Napreja. 8. decembra 1918 pa je Tumo povpraševal o nastanku liberalno-klerikalnega spora na Goriškem. Prosil je Tumo tudi za podatke o datumu njegovega vstopa v socialdemokratsko stranko.

Z nastopom Dr. Lavriča...: Karel Lavrič (1818-1876), odvetnik, organizator čitalnic in taborov na Primorskem.

...bratom Tonkli...: Odvetnika in politika Josip in Nikolaj (1844-1902) Tonkli.

...med Dr. Mahničem in Dr. Gregorčičem...: Dr. Anton Mahnič (1850-1920) in dr. Anton Gregorčič.

...kupila Obizzijevo tiskarno...: Markiz Anton Obizzi (r. 1843) je bil lastnik »prve slovenske tiskarne« v Gorici, izdajal in urejal je list Sloga (1893-1895).

Meseca julija 1900...: Lista se nista združila, saj je Primorski list ob Gorici izhajal do leta 1913.

...Berbučeve konservativce in Pavličeve...: Ivan Berbuč (1845-1924), deželni poslanec in deželni odbornik v Gorici. Brata Josip (glej J. Pavlica) in Andrej Pavlica (1866-1951) sta vodila krščanske socialce. Po bratovi smrti je Andrej prešel v Gregorčičev tabor.

...socialistov alla Linhard...: Karel Linhart (1882-1918) iz Ljubljane, socialistični publicist, kasneje v nemškem liberalnem taboru.

Učitelji (Križman)...: Glej Ignacij Križman!

23

Gorica, dne 2. marca 1921

Velečenjeni gospod
Dr. Dragotin Lončar
profesor
v Ljubljani

Žal, da na Vaše pismo od 27. februarja ne morem dati pojasnil. Kakor že sporočeno, je ves moj politični arhiv uničil požar novembra 1917 in moral bi stikati po bibliotekah, da bi dobil podatkov. Utegnil bi Vam dati pojasnil g. Andrej Gabršček, ki je bil v vseh žurnalističnih podjetjih osebno udeležen. Sem tudi preobložen z delom, da komaj gibljem in kar imam prostega časa, porabim za sestavljanje slovenske nomenklature Julijskih Alp.

S pozdravom

Prip.

Opombe:

Kopija.

Žal, da na Vaše pismo...: Lončar je Tumo vpraševal o Gabrščkovem listu Adriatische Post. Vpraševal ga je dalje, če mu je znan list Trializem, ki je izhajal v Trstu okoli leta 1912 in če pozna tiskani program narodno-socialne stranke, ki je izšel v Trstu leta 1911 ali 1912. Mesečnik Trializem je izhajal v srbohrvatskem jeziku, štirinajstnevnik Adriatische Post je izhajal v Gorici in Pulju leta 1899.

Velecenjeni gospod!
 Dragotin Lončar - profesor
 Ljubljana

Sem ustanovnik »Slovenske Matice« in »Slovenske Šolske Matice« v Ljubljani in »Matice Hrvatske« v Zagrebu ter družbe Sv. Mohorja, ki je bila prej v Celovcu. Knjig od leta 1917 nisem dobil od nobenega imenovanih zavodov in tudi ne vem, ali kaj izdajajo ali ne.

Pisal sem na upravo zavodov, a sem brez odgovora. Sploh nas nekdanje Primorčce ljubljanske knjigarne in literarni zavodi kar bojkotirajo. Pisal sem tudi že ponovno radi naročitve »Časopisa za slovenski jezik« ter vprašal, ali izhaja kaka filozofična, filologična, socijologična, zgodovinska ali splošno znanstvena revija - vedno brez odgovora.

Iz listov sem čital, da v kratkem izide »Slavija« kot nadomestilo za »Archiv für slav. Philologie«, a ne vem, ali je že pričela izhajati in kje. Ali izhajajo še »Izvestje muzejskega društva« oziroma »Carniola« v Ljubljani in »Časopis za zgodovino« etc. v Mariboru?

Prosim Vas, da mi na kratko daste sedanje naslove uprav in morda tudi ceno posameznih revij v Jugoslaviji, ne za nas Primorčce po pošti, ker moramo plačevati za 30% dražje nego - Jugoslovani.

Zahvaljujè se Vam za naprej,

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Sem ustanovnik...: Leta 1891 se Tuma prvič omenja kot član Slovenske matice (takrat je bil sodnik v Tolminu), leta 1894 pa je naveden med člani »ustanovniki«. Glej Slovenska matica in Slovenska šolska Matica! Predhodnik književnega društva Matica Hrvatska je bila Matica ilirska (1839). Na novo se je Matica Hrvatska preoblikovala leta 1874, potem ko je velik del prvotnih nalog Matice ilirske prevzela zagrebška Jugoslovanska akademija znanosti in umetno: Mohorjeva družba je delovala v Celovcu leta 1851. Tuma je bil njen »dosmrtni družbenik«. Glej Slovenska Matica (Tumovo pismo 9. 11. 1927)!

...radi naročitve...: Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino (ČJKZ) je izhajal v Ljubljani v letih 1918-1931.

Iz listov sem čital...: Vodilna revija za slovensko jezikoslovje Archiv für slawische Philologie je izhajala v Berlinu od leta 1876. Praška Slavia je začela izhajati let 1922. Izvestja muzejskega društva za Kranjsko so izhajala med leti 1891-1909, sledil je časopis Carniola (1910-1919), njegov naslednik pa je bil Glasnik muzejskega društva za Slovenijo (1919-1945). V času, ko je Tuma iskal informacije, sta izhajala Glasnik muzejskega društva za Slovenijo in Časopis za zgodovino in narodopisje (ČZN).

25

28. decembra 192

Velecenjeni gospod doktor!

Hvala za prijazno poročilo od 21. t.m. Obrnil sem se na dane naslove, ter pričakujem odgovore. Kaj pa je z Vašimi »Našimi Zapiski« [?] Svoj čas sem odklonil naročilo odkrito rečeno, ker sem se hotel nekoliko odpočiti od socijalističnega, komunističnega in bolševiškega teroriziranja. Razdor mogočne italijanske stranke izza Livorno me je ne le izpodil iz stranke ampak me skrajno ozlovoljil za vsako politiko. Od oktobra 1920 se nisem prav nič več brigal za »gibanje«. Miselna deruta je gorostasna tu in drugod. Ako socijalizem ne najde konkretnije podlage sploh ne vem če bo mogoče vzdržati proletarijata organiziranega. Manj ko politiziram več berem, zastopil sem se v jezikovne in zgodovinske študije. Žal, da je naša državna biblioteka premajhna ter vsa organiziranja bibliotek v Italiji skrajno pomanjkljiva. Količkaj moderne knjig moram kupovati in veste koliko to stane! V Jadranski almanah sem spisal kratek obris krajevnega imenoslovja. Ako ste ga čitali me prav zanima Vaša kritika, ako Vam preostane kaj časa, napišite mi par vrstic.

S srčnim pozdravom

Opombe:

Kopija. S svinčnikom so napisani naslovi Lončarja, Frana S. Finžgarja, ČZN in ČJKZ.

Hvala za prijazno poročilo...: Lončar mu je poslal podatke (21. 12. 1922) o Slovenski Matici, Matici Hrvatski in Slovenski šolski matici ter družbi Sv. Mohorja. Poslal mu je podatke še o drugih slovenskih revijah ter o reviji Slavija v Pragi.

Kaj je z Vašimi »Našimi Zapiski« [?]: Revija, ki je izhajala od leta 1902 v Ljubljani (v letih 1911-1914 v Gorici), je po premoru v letih 1915-1919 urejal leta 1920 Milan Lemež, za njim so uredništvo prevzeli Albin Prepeluh, Fran Erjavec in Dragotin Lončar, a le za krajši čas. Leta 1922 je prenehala in njen zadnji urednik je bil Filip Uratnik. V času, ko je Tuma pisal Lončarju, ta že ni bil več formalno urednik.

V Jadranski almanah...: Članek Krajevno imenoslovje (1923, 127-158).

26

Gorica, dne 20. oktobra [192]

Velecenjeni gospod
 Dr. Dragotin Lončar
 Ljubljana

Na Vaš cenjeni list od 17. t.m. moram žal odgovoriti kakor na prejšnja Vaša vprašanja v enakih zadevah, da mi je političen arhiv zgorel in iz svojega ne morem ničesar točnega poročati. Stopil sem na deželni odbor, a tam imajo vse spise zaplenjene od vlade, da se izroče deželnemu svetu v Vidmu. Deželni uradnik Petermel mi je obljubil, da poišče iz deželnih letopisov, kolikor se da izvedeti o Dr. Abramcu.

Kedaj je bil rojen in druge družinske podatke upam, da dobim od njegovega nečaka in dediča v Tupalčah [Tupelčah] na Krasu.

Dr. Abrama sem dobro poznal, ker sem bil 6 let ž njim v deželnem odboru od septembra 1895 pa o dež. [decembra] 1901. Pred vsem bil je Abram izboren jurist - civilist stare šole rimskega prava. Celo loviti Dr. Payer mu ni bil kos in se je vsaki težji diskusiji odtegnil. Poseben veččak je bil Dr. Abram za bčinsko pravo, tako, da mu ni bil nikdo kos. Ni pa imel značaja ne za politika, ne za advokata. Pisarno je nel prazno, ker je sprejemal le civilno - pravne zadeve, ki so bile po njegovem strogem mnenju docela otove - bil je pa tudi sila komoden. Životnih potreb ni imel, izhajal je s deželno - odborniško plačo takrat 00 gld. na mesec. Oblačil se je skromno in bil sila varčen. Reda je bil silno pedantičnega; ob 6½ zjutraj je rišel v kavarno teatro pri enih vratih noter, šel skozi dvorano do vodne pipe, kjer si je sam splaknil kozarec i popil kozarec vode ter odšel skozi druga vrata na sprehod po drevoredu do postaje in nazaj v kavarno na elo kavo, potem pa v pisarno.

Ko je ura bila dvanajst je izza vsacega dela vstal in odšel v restavracijo, kjer je imel svojo mizo in voj stol, katerega se ni smel nikdo takniti. Imel je v naslonih zarezo. Takoj ko je stopil za mizo je s palcem, e da bi pogledal potipal za zarezo če je pravi stol in le če je bil, je sedel, drugače je zarenčal in natakariji so egalni, da so mu pravi stol postavili za mizo. Točno ob 7 zvečer je bil pri večerji, potem pa sprehod v avarno in v pisarno čitat. Tak je bil dan za dnevom. Seja deželnega odbora je bila vsako sredo ob 5 ih, ako e delo ni končalo do 7. je vstal in šel večerjat, naj bi bilo kar si bodi. Ker so z mojim vstopom v deželni dbor diskusije postale živahne in dolge, mi je nekoč jezno očital: prej je človek vsaj do večerje prišel, sedaj a še tega ne more!

V pisarni je delal že za mojih let skoro izključno za deželni odbor, imel je referat za občinske reči a Kras, Vipavo in Brda (dočim sem ga jaz imel za Kanal in gore). Do l. 1897 imel je še referat za deželne oklade. Te so se oddajale potem javne dražbe v zakup. Dokler ni bilo ničesar pri tem misliti, ne ukrepiti, je il Dr. Abram več let vodil ta referat, ko pa so ekonomični in politični boji objeli tudi ta predmet in se je ričela v deželnem odboru diskusija o tem, je vrgel referat po mizi ter so ga naprtili meni.

Tak je bil pri vsaki reči. Dokler je kakor učenjak mimo sedel za svojo mizo, študiral in reševal ise v svoji mirni pisarni je vestno opravljal delo, kakor je stvar postala polemična jo je odložil. V eželnem zboru ni nikoli govoril. Bil je Slovenec starega kova, ne liberalen, ne klerikalen, njegov atrijotizem in njegova narodnost je bil Kras. Imel je pa najtočnejše občutke za pravico in resnico, zato mu : bila politika in strankarstvo zopna. Prišel je v deželni zbor, ker je manjkalo slovenskih juristov in je bil oleg doktorjev Josipa in Nikolaja Tonklija edini jurist: Spoštovali so ga ravno radi navedenih lastnosti. Pri olitvah 1895, ko so stopili novi in stari v volilni boj, je stranka Dr. Gregorčiča sklenila, da se ga odpravi, er je bil premrtev in prekonservativen. Na njegovo mesto bi bil moral stopiti Dr. Otokar Rybař, na Dr. onklijevo mesto pa jaz. Takrat so bile še indirektne volitve. Dr. Abram je proti Dr. Rybařu na Krasu pri olitvi volilnih mož odločno propadel, a na dan volitve je komisar naznanil volilnim možem, da Dr. Rybař ina še 30 let, da je neizvoljiv, na kar so volilni možje precej ogorčeni nad tako igro izvolili enoglasno Dr. .brama. Tako sva prišla skupaj v deželni odbor. Vedoč, da je vsiljenec med slovenskimi poslanci, se je ržal precej rezervirano, ni nikdar diskutiral tudi ni prihajal v klub, je pa zasigurano in molče glasoval vedno : z nami. Mene imel je kljubu mojega bojevitega temperamenta precej rad, menda zato, ker ni mogel dobro ideti prešernega Dr. Pajerja. Prepirati ž njim se ni hotel, a ko je videl, da sem mu že v polemiki in diskusiji os in sem ga večkrat pri težkih vprašanjih porazil, jel je rad občevati z menoj in često sva se o občinskih iridičnih problemih cele ure razgovarjala.

L. 1898 spomladi, ko so me hoteli pristaši Dr. Gregorčičevi s pomočjo Dr. Frankota vreči na cesto i prepoditi iz Gorice, obrnil sem se na Dr. Abrama s ponudbo, da bi mu prevzel pisarno na svojo dgovornost in račun in bi mu plačeval 150 gld. na mesec, tako, da bi on formalno vodil pisarno in dajal odpise, ne da bi od njega zahteval najmanjšega dela. Odklonil je ter raje ostal sam s 100 gld. mesečne plače zaprašeni svoji pisarni. Razlog je bil ta, »kar podpišem mora biti tudi moje delo in mora biti iz moje isarne«.

Bratu na domu v Tupalčah je večkrat pomagal z denarjem. Imel je nekaj prihranjenega iz mlajših dvetniških let, ko mu je bila pisarna še precej dobro nesla. Rešil je bratu tudi premoženje, pred dražbo. foja sodba o Dr. Abramju je: da je bil v osorni vnanji obliki blagega in premehkega srca, radi tega ni bil za lvokata ne za politiko.

Gledč socijaldemokratične in komunistične stranke sem Vašega mnenja, - ubili so jo sebičneži in oktrinarji. To je bilo povod, da sem se ob Livornu ločil. Nikakor pa nisem prestal biti komunist in sem dno uverjen na zinago proletarijata. Prišel sem po socijologičnih študijah do socijalizma in bolj ko sem se čil in bolj ko sem delal tudi v praktični politiki, bolj sem prepričan, da je doba cesarstva, meščanstva, acijonalizma in privatnega kapitalizma na sklonu in preide. Radi tega bi tudi ostal v aktivnih vrstah, a smo dobi zastoja, ki utegne trajati še nekaj let in imam 65 let. Preračunal sem, da mi ni dolžnost čakati. Tako mil sem se v pisarno in družino in je ne mislim več pustiti.

Zadnjo svojo opazko pa ste si lahko prilranili. Moje krajevno imenoslovje je pred vsem plod lpinizma. Turist sem bil le sem in tje, kakor Vi in drugi. Alpinist pa sem po svojih poteh, svojem znanju. Alpinist mora več znati nego mislite vi. Kedor se hoče »koncentrirati« na alpinizem, mora pač znati rirodopisje in prirodoslovje. Alpinizem je danes že posebna veda, družni se mu tudi folklor in filologija. Alpinizem je študij in opis alpske prirode, sveta in človeka, zato more segati na mnoga kulturna polja.

Vi sodite iz ozkega stališča kranjskih profesorjev. A ne slutite vse te revščine v vseh strokah, tudi Vaši. Imamo vse polno kroničarjev - zgodovinopiscev ne zgodovinarjev. To kar Vi imenujete oncentrirati, jaz imenujem omejevat, vsa slovenska veda je skrajno omejena. Ali je morda Kos zgodovinar? Vsaj ni v stanu formulirati ni ene zgodovinske ideje! Seveda nam je zbral gradivo, ki služi in pam bo služilo slovenskim zgodovinarjem in zato tudi Kosa visoko spoštujem kot delavca - a sutor infra epidam! Ali ni skrajna ignorantnost ali v najboljšem slučaju duševna omejenost za resnega zgodovinarja

trditev, da so Slovenci prišli v svoje kraje tekom VI. stoletja? Danes to še vedno godejo učeni profesorji in vrabci na strehi. Aeiou - filologi pa jim sekundirajo, ali bolje prevzeli so že prve gosli. - Bolj znanstveno plitvega dokaza o prihodu Slovanov pa ni moč misliti, nego je filologični in historični dokaz.

Dr. Jagiča ni bilo sram v eni sapi izreči: est ist ein wahres Wunder, a protidokaz prehod glasov! Sancta simplicitas! O sesmasiologiji pa vsa ta gospoda z Jagičem vred niti nima temeljnih pojmov! Kakor vidite, se ne dajem zavajati - ampak hodim samozavestno svojo pot. Našel sem jo sam, vem pa da je prava bodočnost to pokaže. Prišel sem do polne zavesti po alpinizmu.

Brez zamere! Podatke o Dr. Abramnu pošljem kedar jih spravim skupaj.

Z odličnim spoštovanjem

Dr. H. Tu

Vel. G. Dr. Lončar
Profesor v Ljubljani
Gledališka ulica 2/2

Opombe:

Ohranjena izvornik (Danica Lončar, Ljubljana) in kopija (ZHT).

Na Vaš cenjeni...: Lončar je Tumo seznanil z nameravano izdajo biografskega leksikona. Zato ga je vpraševal za podatke o Josipu Abramnu (1831-1907), odvetniku in deželnem poslancu v Gorici.

Deželni uradnik Peternel...: Nadrevident Josip Peternel je deloval v knjigovodstvu deželnega zbora.

Gledě socijaldemokratične in komunistične stranke...: Lončar je o tem napisal le dva stavka: »Socialistični listi (revije) so vsi zamrli pri nas: i Naši zapiski i No Zapiski. Proletariat so ubili sebičneži in doktrinariji«.

Zadnjo svojo opazko pa ste si...: Lončar je 17. oktobra 1923 pisal, da je bral krajevno imenoslovje, a premalo pozna strokovno predmet, da bi se mogel jasno izraziti o tem: »Mislim pa, da je škoda, ako se Vi pri svoji veliki načitanosti in jezikovnem znanju preveč daste zavajati na razna kulturna polja, da se ne utegnjo koncentrirati na nekatere, na pr. turistiko, socialno vprašanje«.

Ali je morda Kos zgodovinar?: Tuma misli na Franca Kosa.

...a sutor infra crepidam...: Tuma je spremenil izrek Plinija (starejšega) »Ne supra crepidam sutor iudicaret« (čevljarjeva sodba naj ne sega dlje od čevljev).

27

dne 27. dec. 192

Velecenjeni gospod profesor!

Prilagaje 35 Din Vas prosim, da mi pošljete en izvod Vašega spisa »Politika in zgodovina«. Obračam se na Vas naravnost, da se ob enem opravičim, radi manjkajočega poročila za življenjepis Dr. Jos Abramna. Obrnil sem se za podatke na tajništvo mirujočega deželnega odbora, na župnijski urad v Kobljiglavu [Kobjeglavi], na županstvo in učitelja, a ni eden mi ni dal odgovora. Prav ne vem zakaj ne. Poskusite toraj osebno svojo srečo. Spisi deželnega odbora v Gorici so danes še slošeni, da se odpošljejo upravnemu odboru v Vidmu. Kakor gre vse pri nas skrajno počasi, bog ve kdaj.

Čudim se, kako se politiki in znanstveniki malo brigajo za Slovence v Italiji. Postajamo prava ter inco[n]giunta. Sicer pa upam, da bo bolje, ko prične prihajati domača slovenska inteligenca iz vseučilišč v Italijo.

Pričakujem drugo bolj realno šolo ki nam odprè nov pogled na zgodovino in politiko. Žal, da nin časa, ni sredstev, da bi se sam pečal z znanstvenim preiskavanjem na licu mesta. Prepričan sem, da italijanski arhivi skrivajo marsikatero povest o našem davnem življenju.

Kar storim storim kot alpinist. Par let sem, pohajam v Trentin. Odkril sem daleč na zapad v ladinskem in nemškem ozemlju vse polno pristnih in nedvojbeno slovenskih imen, kakor Trebče, Lepoče itd. Po specialnih zemljevidih italijanskih in švicarskih pa ta imena segajo daleč tje do francoske meje. Prihodnja leta, ako ostanem čvrst kot sedaj, pojdem na lice mesta v Švico, severno Lombardijo in Piemont. Trdno sem prepričan, da tudi tam najdem kaj pozitivnega. Javno življenje v Jugoslaviji pa zasledujem prav žalostjo. Quousque tandem!

Srečno novo leto!
S srčnim pozdravom

Vel. g. Dr. Dragotin Lončar
profesor v Ljubljani

Opombe:

Kopija.

...Vašega spisa »Politika in zgodovina«: Zbornik Lončarjevih člankov in razprav je izšel leta 1923 v Ljubljani.

Obrnil sem se za podatke...: Glej Alojz Škof!

28

[Gorica, 15. 1. 192

Prof.
Dr. Karl Lončar
L[j]ubljana
Jugoslavia

Držite 4 Din. za poštino za naprej, saj gotovo še kaj spišete! Brošurico sem čital z zanimanjem, žal, da so bile skice pisane za - efemerne - potrebe. Preskromen ste. Z mnogim se ne strinjam, a posebno n

z dr. Tavčarjem, ki je bil po mojem rakrana slov. javnega življenja ravno po svojem vplivu, dočim je dr. Šušteršič visoko dvignil temeljne sloje slovenskega ljudstva. Sem še komunist, zato sodim neodvisno.

Srčno hvalo in pozdravom

Vaš
Dr. H. Tuma

Opombe:

Ohranjena sta izvorna dopisnica (Danica Lončar, Ljubljana) in kopija (ZHT). Datum poštnega žiga je 15. januar 1924. Kopija je napisana na Lončarjevo pismo z dne 12. januarja 1924.

Držite 4 Din....: Lončar v pismu z dne 12. januarja 1925 vprašuje, kaj naj naredi z ostankom gotovine. Knjiga je namreč stala 35 dinarjev.

29

dne 3. avgusta [19]26

Velecenjeni gospod doktor!

Marija Medič roj. Lobé, stalna učiteljica na dekliški meščanski šoli v Celju prosila je za premestitev v Ljubljano na eno izmed meščanskih šol za III. skupino.

Nje mož je učitelj v Šiški, otroka ima pri starših tako, da je rodbina razkrojena. Ker sta oba Mediča že starejša učitelja in glede na družinsko razmerje je pač upoštevati prošnjo Marije Medič. Z oboema sem se spoznal slučajno v Aleksandrovem na Krku ter iz razgovora ž njim poizvedel o njunem položaju.

Iz razgovora vem, da se je g.a Medič enkrat že preskočila ter se je bila vrnila od stranske poti druga manj kvalificirana prosilka.

Ne da bi bil naprošen, a zgolj iz zanimanja za dve izborni učiteljske moči uzornega značaja, skromna, se obračam na Vas kot šefa prosvetnega oddelka, da uvažujete prošnjo g.e Marije Medič, gotovo, da ima vse potrebne kvalifikacije pred drugimi.

Vam udani

Velecenjeni
gosp. dr. Drag. Lončar
šef prosv. oddelka - Ljubljana

Opombe:

Kopija.

...se obračam na Vas kot šefa...: Lončar je bil v tem času (december 1925 in marec 1927) šef prosvetne uprave v Ljubljani. Na Tumovo pismo je odgovoril 6. avgusta 1926 (pismo ni napisano z njegovo pisavo, njegov je le podpis). Lončar je zagotovil svoje posredovanje. V zapuščini je še ena Lončarjeva dopisnica (19. 10. 1933). Z njo se Tumi zahvaljuje za poslano knjižico. »katere vsebino sem v glavnih obrisih čital še takoj po Vašem predavanju«.

IVAN MACHER

Ivan Macher (1857-1919) je bil profesor prirodopisa ter matematike in fizike. Bil je Tumov sošolec z gimnazije. Srečala sta se tudi v Trstu, kjer je Tuma služboval in kjer je Macher učil na gimnaziji med leti 1885-1891; skupaj sta zahajala v čitalnico in telovadnico. Kasneje je Macher učiteljeval v Kotoru in v Ljubljani. Sestavil je več šolskih učbenikov in deloval v slovenski planinski organizaciji. Ohranjena sta dva Macherjeva dopisa Tumi. V prvem (13. 6. 1901) sporoča, da Tumovi želijo ne more ustreči. Najverjetneje ga je Tuma vabil, naj sprejme kako službo v Gorici. V drugem pismu (19. 3. 1903) je Tumo spodbujal, da bi pomagal oživiti planinsko organizacijo v Tolminu, sicer bi lahko prenesli sedež soške podružnice SPD v Gorico.

DANILO MAJARON

Danilo Majaron (1859-1931), odvetnik in javni delavec je deloval v liberalnem taboru. Velike zasluge ima za ustanovitev univerze v Ljubljani, uveljavil pa se je tudi kot strokovni pisec. Ohranjeni sta Majaronovi pismi Tumi (z dne 7. 2. 1900, nadaljuje se 11. 2. 1900 in z 15. 6. 1902).

V prvem pismu razglablja o goriških političnih razmerah po končanih volitvah: »Če je Gr.[egorčič] količakj trezen, mora sedaj vedeti, pri čem da je in kaj mu kaže. Še je, a tudi zadnji čas, da se spametuje. Ako pokaže, da mu je do tega, potem bodi ti tako patrijotičen in ne otežkočaj mu stališča.« Majaron ugotavlja pogubnost strankarstva in skromen ugled, ki ga ima slovenska politika v državnem merilu prav zaradi intrig, ki med Slovenci vladajo: »Zatirati torej domače prepire, smatram jaz za sveto nalogo vsakega treznega politika slovenskega«. Zato predlaga Majaron Tumi, da ponudi roko sprave dr. Antonu Gregorčiču. V zadevi predlaga za posrednika dr. Ferjančiča¹ ali pa samega sebe. Poziva k treznosti in zmernosti.

15. junija se Tumi opravičuje, ker je odlašal z odgovorom (velika zaposlenost). Upa, da g. Vernik² »dobro - pometa«, zahvaljuje se za čestitke in dodaja: »Nisem kandidiral. Gospodje so to sami napravili. Dva glasa sta bila proti meni: jeden klerikalca Kregarja³, drugi župana Hribarja. Tako se pri nas v lastni [nečitljivo] dela veselje do dela.«

- 1 Andrej Ferjančič (1848-1927), državni in deželni poslanec, deloval v liberalni stranki.
- 2 Glej Teodor Vernik!
- 3 Ivan Kregar (1867-1931), ljubljanski obrtnik (pasar) in politik SLS.

ALEKSANDER MAKLECOV

Profesor pravne fakultete ljubljanske univerze Aleksander Maklecov (1884-1948) je bil ruski emigrant. V Ljubljano je prišel leta 1926, potem, ko je od leta 1921 učil na univerzah v Harkovu, v Beogradu (1920-1921) in v Pragi (1922-1926). Maklecov je na ljubljanski univerzi predaval kazensko pravo.

P.n
Velecenjeni gospod profesor!

K Vašemu lepemu predavanju dne 31. januarja t.l. »o krivdi« bi jako rad napisal komentar s svojega stališča. Dasi sem Vašemu predavanju pozorno sledil, bi vendar rabil spis radi točne vsebine. Vsled tega Vas prosim, da mi zaupate prepis Vašega predavanja, katerega Vam po pregledu takoj vrnem.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod
dr. I. Maklecov, univ.
profesor v
Ljubljani.

Opombe:

Kopija.

K Vašemu lepemu predavanju...: Prof. Maklecov je predaval v seminarski dvorani pravne fakultete v Ljubljani o normativnem nauku o krivdi v kazenskem pravu. Tuma ga je napačno imenoval (I. Maklecov).

Velecenjeni gospod profesor!

Potrjujem prejem poslanih spisov »Normativni nauk o krivdi« in »Arhiv« iz l. 1933. Takoj, ko stvar proučim, Vam spise vrnem ter se Vam že sedaj iskreno zahvaljujem za izredno prijaznost.

Z odličnim spoštovanjem udani

Gospod
dr. Maklecov Aleksander
univ. prof.
Ljubljana - Univerza

Opombe:

Kopija.

Potrjujem sprejem...: 7. februarja 1934 je datirano Maklecovo pismo, s katerim pošilja v Tumovem pismu navedeni razpravi. »Normativni nauk o krivdi« je bil »slovenski koncept predavanja v rokopisu«. Arhiv za pravne i društvene nauke je od leta 1906 izdajala pravna fakulteta beogradske univerze. ...Vam spise vrnem...: Maklecov je prosil, naj se mu poslano gradivo vrne.

Velespoštovani gospod profesor!

Svoj čas ste mi izročili na prošnjo koncept Vašega predavanja: »Normativna teorija krivde v kazenskem pravu.« Nameraval sem spisati članek za »Slovenski Pravnik«. Pri študiju pa sem se zaril precej v temeljni problem volje. Dejanski je za ocenjevanje vseh teorij kazenskega prava končno merodajno naziranje o bistvu človeške volje. Ker sem od svoje strani ta problem že nekoliko obdelal, ter sem prišel do spoznanja, da volja ni kaka posebna sila človeškega duha, prišel sem pri razmotrivanju problemov, katerih ste se taknili v svojih razpravah v nasprotje z večino teorij kazenskega prava. Da to svoje mnenje utemeljir bo treba daljše razprave in temeljitejšega dela. Če tudi moja pisarna ni preobložena s poklicnim delom, vendar me to delo moti pri globljem raziskovanju težjih filozofično - socijologičnih problemov. Radi tega moram odložiti spis, dokler ne končam svojega razmotrivanja.

Vračam Vam ob enem Vaš koncept in knjigo »Arhiv za pravne in društvene nauke«, knjiga XXVII, br. 1-2, s srčno zahvalo za izkazano zaupanje ter ostajem

z odličnim spoštovanjem

Gospod
Aleksander Maklecov,
univ. prof.
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

MATKO MANDIĆ

Matko Mandić (1849-1915) eden vodilnih istrskih hrvatskih politikov. O Mandiću je Tuma sodil, da se je »za svoj duhovski poklic malo brigal in je ves svoj čas žrtvoval narodnemu delu« (IMŽ 239), bil je radikalen govornik, »ki je imel vselej hvaležno poslušalstvo in je prav mnogo storil za prebujbo tržaških delavcev. Bil je trd, možat značaj, malo pristopen pogajanjem širokogrudni politiki« (IMŽ 240). Tuma je od Mandića kupil portret dr. K. Lavriča (glej Narodni muzej - Ljubljana).

Matko Mandić, je živel v Trstu od leta 1883, ko je pričel urejati Našo slogo. V letih 1907-1908 je urejal dnevnik Balkan, prav tako v Trstu. Bil je deželni in državni poslanec, več let je vodil politično društvo »Edinost« v Trstu, puljsko Politično društvo za Hrvate in Slovence v Istri in Delavsko podporno društvo v Trstu.

6. januarja 1901 je pisal Mandič iz Trsta v zvezi z državnoborskimi volitvami za četrto kurijo na Goriškem; napovedane so bile za 9. januar 1901. Mandič je predlagal, da se Goričani zedinijo za kandidaturo dr. Matka Laginje, če niso prepričani v zmago in tudi, da se izognejo še enemu škandalu. Goričani so postavili dva kandidata, politično društvo »Sloga« Matijo Rutarja, narodnonapredna stranka pa Oskarja Gaberšiča. Zadnji je nato zmagal.

22. januarja 1908 se je Mandič zahvalil Tumi za čestitke, ki jih je prejel ob petindvajsetletnici delovanja v javnem življenju.

JAKOB MARAŽ

Jakob Maraž je bil veleposestnik in trgovec (s krompirjem, sadjem, žganjem in vinom) v Vrtojbi; podružnico je imel tudi na Reki. V goriški slovenski politiki ni odigral kake posebne vloge, vendar je bil blizu narodnonapredni stranki. O tem priča tudi pismo, ki ga je 8. marca 1900 naslovil na dr. Tumo. Govori o krajevnih razmerah.

21. /11. [190]6

Velecenjeni gospod
Jakob Maraž
veleposestnik in trgovec
v Vrtojbi.

Na Vaš cenjeni list od 16. t.m. Vam sporočam, da se od leta 1902 nočem pečati z domačo politiko; razlogov, ki jih javno povem le, če bodo razmere to nujno zahtevale. Politično vodstvo je prevzel pozimi leta 1902 g. Andrej Gabršček ter mu prepuščam popolnoma svobodne roke, ne da bi se vtikal v katerokoli zadevo. Vsled tega tudi ne morem ugoditi Vaši želji, oziroma želji Franceta Podberšiča, da bi napravil javen rod proti drju. Gregorčiču povodom štrajka in poboljšanja plač delavcem v Podgori. Sporočil sem to stvar o Vaši želji drju. Levpuščeku, ako hoče on to stvar uporabiti.

Sicer se ne izogibam nobenemu delu in tudi ne političnemu, ker vem, da je posebno za nas lovence to jako potrebno in da manjka delavcev. Ali razmere so take, da morda za sedaj le služi stvari, da se peča z bolj političnimi stvarmi le g. Andrej Gabršček.

Z odličnim spoštovanjem

zombes:

rdija.

«Vaš cenjeni...: Jakob Maraž je pismo napisal v imenu delavca papirnice v Podgori Franca Podberšiča. Pismo najprej omenja Tumov poseg v štrajk delavcev papirnice v Podgori, ko je uspel, da so lastniki tovarne povišali delavcem plače in skrajšali delovni čas: za »20 tisuč kron, se Vam zahvaljuje 600 delavcev z papirnice v Podgori, ki ste jim pridobili z Vašem neustrašljivem nastopam proti tamkajšnjim tovarnarjem. Pridobili ste jim za 30. v.[inarjev] na dan povišane plače in 2 uri počitka. In ta pridobitek presega navedeno svoto.« K temu Maraž še dodaja: »Šla je deputacija delavcev prvo k Don Anguriju. Odgovoril jim je - da afera nij v svojej moči - ampak na Dunaju. Šli so nato k zelenemu Dr. Pavlicu. Jih je zapustil rekoč: »Delat pojte ničvredna sodrga. Prestiti ste«. Slednjic so šli k m. Vi ste jih sprejeli kot ljudi in ne sodrgo, in tudi jim pomagali.« V odlomku se omenjata dr. Anton Gregorčič (Don Anguria) in dr. Andrej Pavlica, brat dr. sipa.

«led tega tudi ne morem ugoditi...: Maraž oziroma Podberšič sta prosila, da bi v zvezi z odnosom dr. Gregorčiča do štrajka v Podgori nastopil Tuma javno proti Gregorčiču.

«drju. Levpuščeku...: Josip Levpušček (1873-1914) je postal doktor prava na univerzi v Gradcu leta 1905. Deloval je v slovenskem političnem življenju na Goriškem. Bil je član izvršnega odbora narodnonapredne stranke in aktiven v sokolski organizaciji.

V Gorici, 2. /5. [19]07.

Gospod
Jakob Maraž
v
Dol. Vrtojbi

Vaše današnje pismo sem prejel. Naznanjam Vam pa, da je stranka Vincenc Volk sporočila, da si ista že vzela drugega odvetnika v osebi dr. Luzzatto. Nimam sicer bogvekakere potrebe po novih klijentih, zr moja pisarna še sedaj kljub vsem političnim nasprotnikom in agitaciji tudi od drugih izven političnih rank vendar še prilično dela. Zaradi tega Vam ne pišem toliko v mojo korist kakor iz narodno-sposodarskega stališča. Iz Vaše obširne občine nimajo slovenski odvetniki namreč skoraj prav nobenega dela zaradi tega, ker je pri Vas par priganjačev, kateri vodijo stranke posebno v italijanske pisarne. Jaz priganjače principijelno odklanjam in bili so ravno iz Vrtojbe svoj čas pri meni, da bi mi proti nagradi pošiljali stranke. To sem odklonil in od tistega časa se tudi ogibljejo moje pisarne.

Ker vem, da imate Vi vpliv v Vaši občini, se taknem tega vprašanja, da Vi storite primerne korake poučite ljudstvo, posebno Vaše napredne kroge, kako se imajo glede zastopnikov pri sodnji obnašati Zahvaljujem se Vam za Vašo pozornost

s pozdravom

Dr. H. Tuma

zombes:

rdija; pisava ni Tumova.

«še današnje...: 2. maja 1907 je Maraž Tumo (»zaščita ubogih delavskih slojev«) prosil Tumo, da bi zagovarjal Vinka Vuka. V pismu omenja, da bo tudi nimiva obravnava proti Ivanu Mermolji, »agrarnemu kolovodji in govorniku, kateri je pač aroganten do skrajnosti in v malo čast agrarcem.« Ivan Mermolja (1875-1943) eden vodilnih predstavnikov kmečke (agrarne) stranke na Goriškem.

«v osebi dr. Luzzatto: Najverjetneje Raimondo Luzzatto.

TOMAŽ MARGON

Tomaž Margon slovenski socialist iz Trsta (glej Josip Ferfolja).

V Trstu, dne 10. decembra 1917.

Cenjeni sodrug!

V imenu socijaldemokratske stranke vabim Vas na deželno konferenco, ki bo v nedeljo 16. t.m. v Delavskem domu v zeleni dvorani ob 9½. predp.

Ob enem Vam pošiljam deset vabil, katere porazdelite med sodruge, od katerih pričakujete koristnega sodelovanja. Imamo nujno potrebo po organizaciji stranke, da uvedemo živahnejšo politično življenje. Je ugoden čas pričeti s delom, ker končno vendar lahko pričakujemo, da se sklene v kratkem mir. Stranka stopiti mora za ta slučaj dobro organizirana in močna v politično življenje.

Za to se obračam na Vas, da se zagotovo udeležite konference in da agitirate po svoji moči, da se udeleži konference tudi več naših pristašev. Na vabila napišite točno ime in addresso vabljenca. Ako bi vabil izmanjkalo, ga dotični prejmejo na dan konference pri podpisanem.

S socijalnim pozdravom
za deželno organizacijo jugoslovanske
socijaldemokratske stranke:

Cenjeni
sodrug Tomaž Margon
v Trstu.
Via Carintia 19/I.

Opombe:

Kopija.

BENEDIKT MARINIČ

Gostilničar Benedikt Marinič iz Kojškega je naveden med Tumovimi zaupniki.

Gorica, dne 27. aprila 1920

Sodrug
Benedikt Marinič
Kojško 137

Oglasili so se različni pristaši socijalistične stranke, da bi priredili shod v Vaših prostorih. Bodoče nedelje nimam časa, shod bi se lahko vršil šelej 23. maja na binkošti. Morda bi šlo tudi četrtek 13. maja a nisen še gotov, ali bo ta dan veljal za praznik ali ne. Bolje je, da se odločimo za kako nedeljo. Shod pa mora biti na vsak način časten za stranko, zaradi tega se imate dobro pripraviti. Skličite zaupnike po vseh vaseh okoli Kojškega, da se najprej posvetujejo, ter pripravite veliko udeležbo. Shod lahko določite ali pred - ali popoldne. Sklep zaupniškega odbora pa mi morate naznaniti vsaj teden pred dotično nedeljo, ker me od vseh strani vabijo, da vem pravočasno določiti shod ter oznaniti na komisarjat.

Pričakujè Vašega točnega odgovora

s sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Morda bi šlo tudi četrtek...: Shoda v Kojškem verjetno niso pripravili. Morda je bil internega značaja in tako tisk ni o njem nič poročal.

FRANCE MAROLT

France Marolt (1891-1931), glasbenik in folklorist, utemeljil je slovensko etno-muzikologijo in ustanovil folklorni inštitut (1934).

4. januarja [193]5

Velecenjeni gospod
Marolt Franc, zborovodja
akademskega pevskega zbora
Ljubljana, Glazbena Matica

Prejel sem vabilo Glazbene Matice od 6. 11. 1934 št. 954 na sodelovanje pri inštitutu za raziskovanje slovenskega glazbenega folklorja. Nimam zbranega mnogo gradiva, kar imam je iz prve mladosti iz občine Polica pri Višnji gori. Gradivo je staro gotovo preko 100 let. Nekaj bi utegnilo vendar spadati v okvir inštituta. Ker ne znam nobenega instrumenta, ne morem sam zapisati dotičnih melodij, zapel pa bi lahko večjemu glasbeniku. Ako me obiščete osebno, me dobite vsak dan od 16. do 19. ure pop.

Z odličnim spoštovanjem

ombe:

pija.

ejel sem vabilo...: Glasbena matica je za potrebe njenega inštituta zaprosila Tumo, da sporoči »kako imate kako zbirko, kakšna je in če bi nam dovolili prepis e, ali pa če nam jo v celoti odstopite«. Vodja inštituta za raziskovanje slovenske glasbene folklore, ki ga je ustanovila Glasbena matica, je bil France Marolt, v am pa so sodelovali še prof. dr. Fran Ramovš, skladatelj Matija Tomc in drugi strokovnjaki.

IVAN MARVIN

Ivan Marvin, delavec z Vogrskega. Tuma ga je vodil na seznamu zaupnikov.

Gorica, dne 4. maja 1920.

Gospod
Ivan Marvin, Francetov, delavec
Vogersko št. 33

Zglasili ste se zaradi shoda na Vogerskem. Pred vsem mi morate naznaniti ali želite političen shod i pa sestanek strokovnih delavcev. Na političen shod pridem jaz ali sodrug Milost, na strokovni shod pa odrug Pete[j]an. Oba shoda sta cnako potrebna in po mojem mnenju bi se dala tudi skupaj vršiti, takò, da bi o političnem shodu sledil sestanek delavcev in bi se podružnica strokovnih društev takoj ustanovila. Predno a se skliče shod morate biti gotov večje udeležbe. V to svrhu je treba, da nabirate na Vogerskem in v colici posebno v Volčji dragi več zanesljivih zaupnikov, ki bi nabirali člane in šele kadar bi se oglasilo ovoljno število za sestanek oglasite se potem pri meni, da se domeniva zaradi shoda. Ker je treba shod avočasno naznaniti komisarjatu oglasiti se morate najmanje 1 teden poprej in tudi povedati v katerem kalu bi se shod vršil.

Dokler ne prejmem Vašega poročila ničesar ne ukrenem.

S sodružnim pozdravom

ombe:

pija.

politichen shod...: Podatkov o shodu na Vogerskem ni.

2

Sodrug
Ivan Marvin
Vogersko.

Gorica, dne 18. maja 1920

Poslal sem Vam s posebnim zavitkom 10 lepakov, katere razpošljite na primerna mesta. Na vsak pak gre 10 vin. kolka.

Pripravite vse potrebno, da se bo shod pravilno vršil. Shod je že oglašen na Komisarjat. Ker mi anjka lokal, sem napovedal istega pri Vas. Na lepakih pa lahko vpišete tisti lokal, katerega preskrbite. Za nedeljo 23. sem prijavil sporazumno s sodr. Petejanom shod na Vogerskem.

S sodružnim pozdravom

ombe:

irnik.

GIACOMO MATTEOTTI (Congresso comuni)

Giacomo Matteotti (1885-1924), eden izmed italijanskih socialističnih voditeljev. Leta 1919 je postal državni poslanec in generalni sekretar italijanske socialistične stranke. Bil je kritik fašističnega režima in zato so ga fašisti ubili. Tuma je Matteottiju pisal v zvezi s pripravo svojega prispevka za kongres zveze občin (Lega dei comuni), ki naj bi bil v Riminiju. Prav zato sta v to korespondenčno enoto vključeni še pismi, ki ju je v zvezi s svojim prispevkom naslovil Tuma direktno na kongres.

Gorizia, il 25 Marzo 1921.

Lega dei Comuni Socialisti,
Roma.
Al onor. compagno Giov. Matteotti.

Il comp. Stolfà mi ha consegnata la lettera dda. 17 corr. per compilare una relazione all'Amministrazione locale nelle provincie ex austriache. Il tema mi è abbastanza noto ma lo trovo molto isto e desiderai di avere una direttiva da quale lato il problema dovrebbe essere trattato. Del resto mi venne ferito che il comp. professore Mulitsch avesse già prodotta una relazione nel medesimo oggetto e quindi on vorrei ripetere un medesimo lavoro.

Attendendo una pronta risposta

Con fraterni saluti

Opombe:

Kopija.

Il comp. Stolfa...: Alojz Štolfa je Tumi izročil pismo, ki sta ga Matteotti in sekretariat Zveze socialističnih občin (Lega dei comuni socialisti) poslala iz Rima 17 marca (v pismu je navedeno 17. aprila, kar pa je pomota). V pismu naroča: »La Lega dei Comuni ha avuto intenzione di invitare voi prima di tutti come relati per l'amministr. locale nelle province ex austriache. Fu solo la mancanza del nome e dell'indirizzo preciso che ci impedì di comunicarvelo.

Poiche per fortuna il Congresso è rinviato al 3 aprile, vi preghiamo vivamente di portare ad esso il vostro consiglio e la vostra relazione.

Molte grazie e salutationsi

G. Matteotti»

...e desidererei di avere una direttiva...: 29. marca 1921 je iz Rima poslal Matteotti telegram: »Spediteci Rimini relazione ordinamento futuro amministrazioni nuove provincie possibilmente intervenite«.

...il comp. professore Mulitsch...: Glej Emilio Mulitsch!

2

Gorizia, li 31 marzo 1921

Segretaria
del Congresso comuni
Rimini.

Confermo la ricevuta del telegramma del comp. Matteotti dda. 29 corr. riguardo alla relazione di farsi sull'»Ordinamento futuro dell'amministrazione delle nuove provincie.« Mi sarà un pò difficile di corrispondere al desiderio del comp. Matteotti perchè non sono bene informato sui lavori fatti fin'ora dall'organizzazione dei comuni. Manderò la relazione tutt'al più tardi sabato li 2 aprile in modo che la relazione per martedì 5 m. p. dovrebbe essere in mani della segreteria.

Se possibile partirò lunedì 4 m. p. da Trieste per Bologna col direttissimo e spero di poter arrivare col primo treno partendo da Bologna per Rimini.

In ogni caso telegraferò lunedì mattina da Trieste.

Mi raccomando d'inviarmi ai 5 m. p. alla stazione un compagno per indirizzarmi al congresso.

Augurando un proficuo lavoro

con fraterni saluti

Opombe:

Kopija.

Se possibile partirò...: Tuma ni odpotoval.

3

Gorizia, li 3 aprile 1921

Cari compagni!

Nel compiego trasmetto la relazione compilata in fretta in seguito al telegramma del comp. Matteotti. Non mi era possibile di fare di più causa lavori urgenti nello studio, e non mi sarà possibile d'intervenire personalmente al congresso.

Augurando un proficuo lavoro

con fraterni saluti

Racc. espr.
Allegato sub 1/
Segreteria
congresso comuni
Rimini.

Opombe:

Kopija. Ohranjen je tudi koncept.

J. MAVRIČIČ

Železničar J. Mavričič z Opčin; Tuma ga je vabil na deželno konferenco JSDS.

Trst, dne 3. decembra 1921

Velecenjeni sodrug!

Vabim Vas v imenu stranke na deželno konferenco, ki se bo vršila dne 16. t.m. ob 9½. predp. v Delavskem domu, zelena dvorana.

Konferenco smatramo za jako važno zaradi političnih razgovorov in vprašanja aprovizacije. Treb bo izbrati tudi dobre delegate za strankini zbor v Ljubljani 26. t.m. Upamo, da na ta zbor pridejo tudi zastopniki nemške, češke in hrvatske socijalne demokracije.

Pričakujem za gotovo, da pridete osebno na konferenco in da povabite naše pristaše v Vašem

okraju. Ako bi vabil primanjalo, Vam jih lahko dopošljem ali pa ga dotičnik dobi na dan konference pri tajniku.

Gotov Vaše podpore
s socijalnim pozdravom
za deželno organizacijo jugoslovanske
socijaldemokratske stranke:

Cenjeni
sodrug J. Mavričič,
prožni mojster na postaji južne žel.
na Opčinah.

Opombe:

Kopija.

Vabim Vas...: Glej Josip Ferfolja! J. Mavričič je morda istoveten s Francem Mavričičem, odbornikom »Ljudskega odra« na Opčinah.

PETER MEDVEŠČEK

Peter Medvešček (1859-1931) je od leta 1894 do 1927 služboval v Vipavskem Križu; med leti 1910-1922 je bil tudi župan svetokriške občine. Deloval je tudi publicistično in je objavil zgodovinski opis Sv. Križa (Gorica 1904). Po razkolu na Goriškem (1899) je sodeloval z dr. Antonom Gregorčičem, nato je prešel v krog narodnonapredne stranke, po prvi svetovni vojni je sodeloval pri vladni (fašistični) stranki na Goriškem. 18. oktobra 1901 je odgovarjal na Tumovi pismi z dne 26. in 30. septembra 1901 (nista ohranjeni). Poročal je o razmerah v občini Sv. Križ, opozarjal je na politično mrtvilo in neopredeljivost, ki vlada med ljudmi. 13. novembra 1901 je Medvešček tudi odgovarjal na Tumovo pismo (12. 11. 1901). Ponovno mu je slikal razmere v kraju in okolici zlasti v zvezi z nameranim Tumovim agitacijskim delovanjem.

Gorica, dne 5. maja 1920.

Sodrug
Peter Medvešček, učitelj
v Sv. Križu.

Za nedeljo dne 9. t.m. ob 2 1/2 popoldne v prostorih Bratina napovedal sem javni shod za Ajdovščino in okolico z dnevnim redom:

- 1/ »Organizacija slovenskega proletarijata«,
- 2/ kmečko vprašanje.

Obračam se na Vas, kot starega političnega prijatelja. Ne vem sicer kako je vojna uplivala na Vaše mišljenje, a računam, da ste nam z Vašimi tovariši vred bližji kakor popred. V Sv. Križu, Plačah itd. nimam doslej še nobenega zastopnika iz delavskih slojev. Priporočam se Vam, da mi naznanite naslov enega ali več zanesljivih, inteligentnih delavcev socijalističnega mišljenja. Ob enem pa jim sporočite, da se bo vršil shod v Ajdovščini ter jim [besedila ni].

Drago mi bo, ako mi napišete nekoliko vrstic o svojem mnenju ter Vas pričakujem na shod.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Za nedeljo dne 9. t.m....: Glej Fran Kalin!

ANTON MELIK

Anton Melik (1890-1966), slovenski geograf, je bil od leta 1927 dalje docent in nato profesor ljubljanske univerze; leta 1928 postal urednik Geografskega vestnika. Tuma je pri reviji sodeloval (glej Geografski vestnik), najverjetneje pa je prav Melik prekinil sodelovanje zaradi nestrinjanja s Tumovimi toponomastičnimi razlagami.

1

30. oktobra [193]3.

Velecenjeni gospod profesor!

Vaše pismo v zadevi propagandnega dela za Julijsko Krajino sem vzel z zanimanjem na znanje. Delo bo jako koristno, ako bo stvarno. Poznam precej dosedanja literaturo in živel sem v Julijski Krajini do avgusta 1924. Moram pa reči, da je slovenska javnost skoraj popolnoma nepoučena o tem, kar se je faktično godilo. Gospodje, ki so vodili politiko, so se odtegnili italijanski oblasti, oni, ki so ostali, so pa tirali malenkostno, rekel bi, zakotno politiko, ki je slovenski stvari na Primorskem silno škodila.

Jel sem pisati svoje spomine in sem na kratko skiciral tudi dobo po veliki vojni. Moral bi imeti precej časa, da bi kritično predelal zapise na podlagi virov in časopisov, katere imam v svoji posesti.

Ker me posebej vabite na sodelovanje za ugotovitev poitalijančevanja imen, Vam moram glede tega izjaviti, da do leta 1924 akcija za premembo imen ni bila še intenzivna ter so se preminjala izključno imena onih, ki so to sami želeli in predlagali. Italijanske zakone imam do l. 1924 in poiščem, kar sega v naše področje. Kot alpinist sem se pa vedno zanimal tudi za hišna in osebna imena.

Pristajam torej na sodelovanje, dvomim pa, da se bo dalo storiti res kaj klenega in doseči uspehe.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod
dr. Anton Melik, univ.
prof.
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

Vaše pismo...: Anton Melik je 27. oktobra 1933 obvestil Tumo o pripravi dela, »ki naj pokaže usodo Julijske krajine vnanjemu svetu. Delo naj bo sicer propagandno, toda stvarno in dokumentirano, v zavesti, da je točen opis tega, kar se je zgodilo in se še godi«. Knjiga izide v francoskem in morda pozneje v angleškem jeziku. Tumo vabi na sodelovanje in »sicer Vas prosim, da blagovolite obdelati poglavje o poitalijančevanju rodbinskih, krstnih in krajevnih imen, ; čemer naj bo težišče na prvih dveh, ker je to prav gotovo najbolj kričeč primer nasilstva«.

2

29. novembra [193

Velemenjeni gospod profesor!

Na Vaš zadnji cenj. list Vam sporočam tole:

Imam register, kakih 500 lastnih imen iz Goriškega, kar daje zadosten pregled o razmerju tujih in domačih imen. Imam tudi filologično razlago za večino imen, ki je za Primorsko posebno važna, ker je nekaj lastnih imen, ki morajo segati prav v praslovensko dobo. Predelal sem tudi lastna imena bavarskega izvora, ki so nasejana po Primorskem, zanešena deloma iz Kranjskega, deloma naravnost, ker je nemška kolonizacija precej občutno segala čez Sorško dolino do Nemškega Ruta nad Tolminom. Imam tudi izpise hišnih imen poleg priimkov za Rezijo, kar je posebno ilustrativno. Ne bi pa mogel postreči Vam z unetnimi premembami, ki so nastopile po vojni, večinoma že po letu 1924, ko sem odšel iz Primorskega. Vse te spremembe so objavljene v Uradnih listih pri prefekturah. Glede tega se morate obrniti na kakega Tržačana ter bi Vam nasvetoval odvetnika dr. Matej Pretnerja. Ta Vam lahko preskrbi vse potrebne številke uradnih listov.

Kar se tiče krajevnih imen, pa Vam lahko postrežem za celo Primorsko in Beneško Slovenijo. Posebno zanimivo je, da se nahajajo v Beneški Sloveniji in Reziji v obsegu, do kamor sega hrvatski živelj tudi čisto srbska imena. Prosim, da mi označite v gorenjem smislu obseg mojega dela.

Pričakuje Vaš prijazen odgovor, ostajem

Z odličnim spoštovanjem

Gospod
dr. Anton Melik, univ.
profesor v
Ljubljani.

Opombe:

Kopija.

Na Vaš zadnji cenj...: Melik je Tumi pisal pismo (s.d.), prejel ga je 22. novembra 1933. V njem se mu je Melik zahvalil za dve številki Planinskega vestnika in seveda za pripravljenost, da sodeluje pri nameravani publikaciji. In še dodal: »Tudi Vaša skepsa mi je močno umljiva, dasi me seveda ne sme odvrniti od zasnovanega programa; morda je vendarle upravičeno upanje, da se bodo dale nekatere ovire odstraniti. Dovoljujem pa si naglasiti, da je nam pred očmi ve čas in razvoj do sodobnosti, glede italijanizacije priimkov seveda tudi čas od l. 1924. Saj mora biti težišče ravno na onem, kar se tiče sistemkega in prisilne spreminjanja imen, kar je vendarle precej unicum v zgodovini dosedanje, zlasti novejšje civilizacije; sodimo, da bodo ta dejstva zelo pripomogla k osvetlitvi usode, ki je zadela Primorje.«

3

18. decembra [193

Velemenjeni gospod profesor!

Na Vaš cenjeni list od 16. t.m. Vam vljudno sporočam, da vzamem na znanje, da se ne ozirate na moje sodelovanje pri propagandnem delu za Julijsko Krajino. Prememba imen na katere se hočete sklicevati, ni prav nič v mojem delokrogu, dobite dotične statistične podatke v uradnem listu, ki izhaja v Trstu, prej »Osservatore Triestino«, sedanjega imena ne vem. Ako se obrnete na kakega Tržačana, n.pr. dr. Pretnerja, dobite lahko dotične številke.

Moja zbirka imen se nanaša na naseljevanje tujega elementa med Primorskimi Slovenci. Dá se ugotoviti slovensko dno, ki po mojem mnenju sega v predzgodovino ter poznejše primešavanje bavarskih furlanskih imen.

Ljubo mi je, da ne sodelujem, ker vidim, da bo sodeloval tudi prof. Milko Kos, ki gotovo zavzu zgodovinsko stališče, ki je nasprotno mojemu. Iz dovolj točnih zgodovinskih virov Pavla Diakona, geografije in nomenklature Furlanije ter posebno študijo rezijanskega in t[e]rskega narečja se ravno na Julijski Krajini dokaže, da je slovensko prebivalstvo avtohtono. Kar prof. g. Kos dokazuje, je književna

ermanska ideologija. Ne vem, če bo ta služila v propagandne namene. Delo v mojem smislu bi mi nalagalo rejejšnje breme, radi tega mi je ugodno, da za sedaj odpade.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod
prof. dr. Anton Melik
Ljubljana.

pombe:

opija.

a Vaš cenjeni list...: Melik je Tumi odgovoril 16. decembra 1933 in z zanimanjem sprejel na znanje, da ima Tuma osebno gradivo o lastnih imenih. Predlaga, aj gradivo objavi, vendar nameravana publikacija ne bo segla tako podrobno v področje, razen kar zadeva zgodovino slovenske naselitve, ki pa jo bo obdelal of. Milko Kos. Melik še pojasnjuje: »Med mojim in Vašim pojmovanjem se je tedaj pojavilo nekoliko razlike, ki bi mogla odvrniti razpravljanje od one smeri, ki no jo začrtali v načrt. Kakor tudi me osebno zelo zanima Vaše gradivo, kakor tudi smatram za potrebno in koristno, da se obdela in objavi, vendar na žalost ne orem odstopiti od svojega projekta, ki sem ga označil v zgornjem in v pismu že zadnjič. Ako sem prav razumel Vaše zadnje pismo, kjer pravite, da bi mi z metnimi spremembami, ki so nastopile po vojni, ne mogli postreči, potem bi si moral tolmačiti, da obdelave italijanizacije naših imen ne bi mogli prevzeti. Žal mi bilo, ako bi si moral tako razlagati Vaše pismo, zato Vas vendarle še prosim v tem pogledu posebnega obvestila«.

prej »Osservatore Triestino«...: Ta list je izhajal v času 1784-1933; za tržaško pokrajino je nato v Trstu izhajal Foglio degli annunci legali.

virov Pavla Diakona...: Pavel Diakon (okrog 720-799), langobardski kronist.

FRAN MERMOLJA

Fran Mermolja (1879-1966) je bil doma iz vasi Selo na Vipavskem. Maturiral je na koprskem učiteljskišću. Vrsto let je učil v Dobravljah na Vipavskem (1902-1927). Nato je bil odpuščen iz službe in se je zato preselil v Jugoslavijo. Služboval je v Ljubljani. Na Vipavskem je deloval kot gospodarski in kmetijski organizator.

Gorica, dne 31. marca 1920

Gospod
Franc Mermolja
Dobravlje.

Prejel sem Vaš list od 28. t.m. ter obžalujem da na sestanek 28. t.m. ni prišel ni cden učitelj. Iz ašega pisma brez družega uvidevam, da učiteljstvo ni še idejno pripravljeno za komunistično stranko. Če v interesu kakega stanu, da gre s proletarijatom, je to v interesu učiteljstva. Vsa šolska in življenska zgoja učiteljev pa je bila do sedaj tako zavožena in tako zgolj ideološka, da bo res težko učiteljstvu reniti odločno na drugo pot. Čutim dobro, da je za delavca lahko spoznati temeljna načela socializma, ker e nima boriti s stoletnimi ideologijami katere se mu je od mladega priučilo. Težko je za kneta, ki ima avidezne kapitalistične interese in polno glavo verske ideologije. Težko je morda še bolj za inteligente, ker o se uživali v kapitalistično, nacionalistično državo tako, da bi mogli iztrebiti iz svojega duha privajeno in riučeno mišljenje in čustvovanje le z največjim duševnim naporom. Saj imam izkušnjo na sebi! V mladih itih bil sem, kakor veste republikanec in sem vsled tega izgubil svojo učiteljsko službo. Po očetu in bratu oral bi bil postati socialist - anarhist. Kot dijak sem zaman iskal na Dunaju stiko z inteligentnimi ocijalisti, bilo je takrat vse anarhistično v smislu Bakuninove teorije nasilne akcije. Vrnil sem se v raktično življenje precej disorientiran. Edino kar me je bodrilo, bilo je socijologična teorija Gumplovičeva. tem stanju so me izvabili l. 1895 goriški politiki v Deželni zbor. Imel sem priložnost praktično študirati olitične stranke in po 6 letnem neumornem delu na političnem in gospodarskem polju prišel sem do poznanja, da je vsa klerikalna krščansko-socialna in nacionalna politika na veliko škodo našemu lovenskemu ljudstvu. Lotil sem se vsled tega resnega študija vseh socialnih in filozofičnih problemov. Od 1902 pa do l. 1907 sem neutrudljivo čital najboljša mi znana dela, o politiki, socijologiji in filozofiji. lajtežja problema sta mi bila ravno vera in narodnost in šelej ko sem to do temelja razumel, uvidel sem, da e le v socializmu spas za se in za slovensko ljudstvo.

Ako sem po tolikem trudu sam dospel do spoznanja, zaradi tega umem tudi, da je drugim iteligentom, ki se ne morejo sistematično učiti, težko novo prepričanje.

Kljubu temu, da sem prepričan, da bo težko učiteljstvo pridobiti za temeljne ideje socializma, endar ne opustim nobene priložnosti, da vplivam nanje, ne toliko iz oportunistina nego ker sem prepričan, a je učitelj najtesnejše vezan na proletarijat in da mora postati z njim ena miselna in čustvena enota.

Ze zadnjič je so dr. Vrčon sporočil nekako željo učiteljstva, naj bi se organizirala javna diskusija. o Vaše[m], pismu vidim, da je res potrebna. Predlagal bi Vam toraj, da učitelji skličete sestanek v Gorico i me povabite na sestanek kot soporočevalca in da prej sestavite konkretna vprašanja ter mi jih naznanite red sestankom. Tako bo mogoče voditi stvarno diskusijo in če ne prej pa slej učiteljstvo izpozna, da je jegov pot skozi komunizem in s proletarijatom.

Z iskrenim pozdravom

pombe:

opija.

ejel sem Vaš list...: V pismu je Mermolja opravičil svoj izostanek na sestanku predstavnikov slovenskih socialističnih organizacij na Goriškem. Med drugim je ermolja zapisal: »Delegiran sem po »Učiteljskem društvu« za »goriški okraj«, da stopim v stik s »Camere del lavoro«, da pozvem in dobim natančna pojasnila eade našega pristopa v to združenje. Učitelj.[stvo] goriškega okraja je pri svojem zadnjem zborovanju zahtevalo preden pristopi k omenjeni zbornici, da dobi sto natančno pojasnilo o koristih, ki bi jih imelo, če bi pristopilo tja. Seveda bi morala imeti v rokah pravila zbornice, da jih natančno preštudira in pretehta, in

hotelo bi tudi imeti zagotovilo glede raznih moralnih podpor, posebno podporo v boju za dosegostanu in času odgovarjajoče letne plače, v boju za dosegostavbične odmere službenih let, za dosegostavbične pokojnine sebi in svojcem. To vse zato, ker po izjavah isterskega učitelja, [stava] ni storila stranka socializistov v Istri ob učiteljskem štrajku primernih korakov, čeravno je bilo baje za to naprošeno.

Dalje učiteljstvo, kakor eminenten kulturen činitelj, ne mora kar tako pustiti iz vidika narodno vprašanje. Narodnost in vera nista in ne bosta prešla, kakor se Vi g. tovariš čestokrat izražate. Narodnost ni čustvo, ki bi se je moglo vreči v staro šaro. Ne! To je globoko vkoreninjeno v človeku, z njim živi in diha. Kakor je srce v človeku važen organ, enako se mi zdi, je narodnost važen del naše bitnosti, če se prav izrazim. Recimo, da je narodnost naš jezik, naša govorica, in ta se vedno misli pod tem pojmom, je potrebna nam vsem. Zjutraj, ko zapustim posteljo, ga že rabim in tako ves dan. Mi hočemo, da se naš jezik spoštuje, da se nam ga pusti, da se nam pripomore, da doseže tisto mesto, ki mu gre, kakor ga ima na pr. italijanski v Italiji. Zakaj bi bil ravno naš jezik zapostavljen, omalovaževan, zaničevan? Ne, to ne sme in ne more! Mi hočemo, da se nas pusti v negovanju jezika, ker je ta most, da se vzpnemo v kulturi na višek. Stranka socializistov, katere pristaš sem bil vedno in sem tudi danes, nam lahko pripomore, da dosežemo to, kar nam pritiče. Na vseh poljih naj velja samoodločba! Vi porečete, da to nam social-demokratska stranka ne odjemlje. A reči moram, da se ni do danes še nikoli zavzela, krepko zavzela za ta naš postulat. A je to prav ali nas ne žali postopanje italij. vlade glede naše govorice? Ali ni to krivica, če se nam je urinilo v vse urade, da celo v naše šole italijanščino? Ni to krivica, da so se nam pokvarila lepa naša slovenska imena vasi, krajev, priimkov etc. Zopet porečete, da stranka social. demokratov ni za tako postopanje. A jaz moram zopet reči, da stranka ni rekla še niti ene besede, da se tako postopanje odstrani, ker nas žali, ker nas omalovažuje in zapostavlja, ko daje italij. prednost. Italijanščina ima privilegije! Mi smo proti privilegijem! Stranka mora tu zastaviti svoje sile in moči, ki jih ima in je edino zmožna, da nas podpre v boju za dosegostavbične enakopravnosti. Povsod naj velja samoodločba! Kako pride, da se naš uradnik, naš kmet in vsi moramo učiti italijanščine in tako porabljamostavbične moči in čas. Italijanu tega ni treba, on ima privilegije! To nas boli! In stranka nas ni podprla v boju za dosegostavbične teh za nas neobhodno potrebnih stvari. Človek ne živi samo od kruha, ampak tudi od duševne hrane, ki jo človek ravno v svoji govorici dobiva in uživa. Da bi se mi asimilirali, ne gre in ne sme! Jaz hočem, da me moji otroci spoštujejo in cenijo, hočem, da bodo pošteni in značajni, da se ne prodajo pod nikakim pogojem, niti za kruh! Hočem in želim, da ostanejo Slovenci, Jugosloveni. To dosežejo pa le, če je vzgoja primerna, ki je le edino mogoča v materini govorici. To zopet dosežemo, če se nam da, kar nam gre. In od tega boja za dosegostavbične popolne in čiste enakopravnosti ne moremo odstopiti za las. Da to dosežemo, nas mora stranka podpreti, se mora zavzeti za narod, ki živi tu tisočletje. Ni res, da so druge zadeve važnejše in da to pride oni dan, ko zavladajo socialisti, ker do takrat smo lahko že zmanjšani. Dragi g. tovariš! Povejte mi, ali cenite renegata! Jaz ga ne in tudi če bi bil sam Ljening. V mojih očeh ni značaj. Prodal se je za skledo leče.

Tedaj še enkrat samoodločba na vseh poljih! Stranka naj se zavzame za naše narodne pravice očitno brez strahu, kakor se tiče poštenim ljudem in možem - in to tudi če bi završalo v italijanskem nacionalističnem taboru, ker priznati treba da smo mi prikrajšani in oškodovani. Stranka socializistov pa je poštena in se bojuje da bi zavladala poštenost in da bi nehala izkoriščevanje, ona je zavetnica vseh teptanih in omalovaževanih.

Prosim Vas, sporočite natančno Vaše mnenje; sporočite mi tudi sklepe današnjega posvetovanja, ki bi se ga bil silno rad udeležil in tam povedal vse to. Prosim Vas tudi, da bi zopet ob priložnosti sklicali tako posvetovanje, če je mogoče v četrtek, da se ga udeležim in slišim ter tako prinesem učiteljstvu vse ono, kar želi vedeti, da tako strnemo nas z Vami za boljšo bodočnost, ki nam ne odbeži, če se združimo v poštenem delu! [...]. Tudi glede naše državne pripadnosti se mogoče ne krijejo naša mnenja, ali boljše rečeno glede načina za dosegostavbične te. Stranka naj vrže krepko v svet besedo: temu narodu samoodločbo. Ker to ne sme, da bi naš narod trpel, da bi bili drugi zato makar samo gospodarsko siti in tudi če jih je več.«

...v smislu Bakuninove...: Mihail Aleksandrovič Bakunin (1814-1876), ruski revolucionar in ideolog anarhizma.

Že zadnjič je sodr....: Glej Anton Vrčon!

ANDREJ MIHELICH

Andrej Mihelič je bil mizar v Bovcu. V socialističnem gibanju je deloval že pred prvo svetovno vojno. Aktiven je bil tudi po vojni, leta 1928 se je preselil v Argentino.

Gorica, dne 20. maja 1920

Cenjeni sodrug!

Sodrug Josip Petejan mi je naznanil, da bi utegnil priti zaradi ustanovitve strokovne organizacije stavbinskih delavcev sredo 26. t.m. Prišel bi z avtomobilom ob 3 pop. in bi se shod lahko vršil od 3 naprej. Ker je nujno potrebna strokovna organizacija, ker se je gibanje pričelo tudi po Tolminskem in morajo biti delavci pripravljene, da solidarno nastopijo kadar bo treba z delavci cele Beneške Julije skličite nujno sestanek zidarjev, mizarjev, tesarjev, in sploh delavcev, ki imajo posla pri zgradbi poslopij in cest. Ne gre se toliko za število, kolikor za zanesljive in inteligentne delavce.

Strokovna organizacija je društvo po zakonu l. 1867 in mora imeti podpisana pravila in naznanjena komisarijatu v Tolmin. Sodr. Petejanu sem priporočil, da na shodu pojasni tudi marsikatero splošno politično zadevo. Skličite toraj zaupnike ter se odločite za uro in lokal, ter mi naznanite ekspresno oboje. Shod naznani tukajšnja Delavska zbornica naravnost na komisarijat v Tolmin in sicer da bo shod 26. ob 5ih popoldne v prostorih, katere odkazete. Pričakujem, da mi naznanite konstituiranje politične organizacije ter priobčite imena odbornikov, ob enem pa mi pošljete na izročeni 100 izkaznic kolikor ste že inkasirali po poštni nakaznici.

Za slučaj, da niste še ustanovili političnega odbora, naprosite sodr. Petejana naj Vam gre na roke.

S sodružnim pozdravom

Expres.
Sodrug
Mihelič Andrej Andrejev
mizar v Bovcu št. 335

Opombe:

Kopija.

Sodrug Josip Petejan...: Shod je najavilo Delo (21. 5. 1920, šte. 14); Delo (2. 7. 1920, šte. 20) je najavilo tudi shod stavbincev v Bovcu za 11. julij 1920.

...po zakonu l. 1867...: Po porazu Avstro-Ogrske je na podlagi premirja Italija zasedla tudi območja goriško-gradišćanske dežele. Pri tem in dokler ne bi mednarodni sporazumi spremenili državnopravni status se je moral okupant držati določil mednarodnega prava so tako bili v veljavi še vedno avstrijski zakoni. Tuma seveda opozarja na zakon z dne 15. novembra 1867 (šte. 134 državnega zakonika) o društvenem pravu.

...mizar v Bovcu...: V Topografiji NOB (Goriški muzej, Nova Gorica) piše, da je bil po poklicu čevljar.

Života Milojković (1888-1947), srbski socialistični publicist in književni kritik, je med leti 1919-1921 urejal glasilo KPJ Radničke novine. Na vukovarskem kongresu KPJ je bil izvoljen v vodstvo, bil je poslanec v ustavodajni skupščini. Konec leta 1924 je bil izključen iz KPJ kot desničar. Leta 1925 je osnoval socialistično skupino »Ujedinjenje«. Osnoval in urejal je list Radničko jedinstvo. Bil je tudi prevajalec.

dne 16. junija [19]26

Velec. sodrug Života Milojković
Beograd

Prečital sem z zanimanjem poslano številko R.J. [Radničko jedinstvo] ter odobrujem stremljenje po jedinstvu stranke, kakor za polno samostojnost strokovnih organizacij.

Moje delo od vstopa v stranko pred 20 imi leti pa do danes je bilo vedno usmerjeno na složni nastop. Stal sem vedno na levi t.j. zagovarjal sem čisti marksizem in bil proti vsakemu oportunistu, zato pa sem ob enem vedno zahteval edinstvo stranke na zunaj.

Bil sem ob polomu jeseni 1918 za revolucionaren nastop Tržaškega proletarijata ter proglašitev republike, bil sem maja 1920 za revolucionarno zasedanje fabrik v Italiji, za kongres v Livorno, ker je godovinski moment revolucije proletarijata po evropskih državah prenehal, pa sem bil proti 21. točkam Moskve, proti revolucionarnemu gibanju, za ločitev strokovnih organizacij in mistifikacije političnih organizacij v smeri strogega marksizma - komunizma. Ker se je moje stališče odklonilo, sem konec l. 1921 zstopil iz političnega gibanja ter se omejil na izobraževalno in gospodarsko delo. To mi tudi sedaj daje ruda dovolj, da ne čutim prav nič potrebe udeleževati se tudi politično.

Toliko na Vaše prijazno vprašanje od 10. t.m.

S socijalnim pozdravom

Opomba:

opija.

rečital sem z zanimanjem...: Milojković je z dopisnico (10. 6. 1926) Tumi sporočil, da mu je poslal nekaj zadnjih števil list Radničko jedinstvo: »pošto retpostavljam, da se Vi kao star član proleterskoga pokreta, interesujete za sve pravce koji danas postoje u našem radničkom pokretu«. Milojković je Tumo še rosil: »Neobično bih se radavao kada biste mi Vi kazali Vaše mišljenje o pravcu našega rada«. Radničko jedinstvo je izhajalo v Beogradu (1925-1929), list z nakim naslovom pa pred tem v Sarajevu (1922-1923).

FRANC MILOST

Pek Franc Milost (1877-1943) je bil rojen v Gorici. Bil je med prvimi socialističnimi aktivisti na Goriškem. Deloval je tako med slovenskim kot italijanskim delavstvom, vendar kot pravi Tuma, »zaradi svojega nerednega življenja ni mnogo štel« (IMŽ 366). Po kongresu v Livornu (1921) je ostal v socialistični stranki. Od začetkov svojega delovanja v socialističnem delavskem gibanju se je Milost uveljavljal kot publicist. Uredil je nekaj števil prvga socialističnega lista v Gorici Nuova idea (1902-1904), bil je odgovorni urednik dvojezičnega sindikalnega glasila International, dopisoval je v Rdeči prapor, Delavski list, Il Lavoratore in drugam.

Gorica, dne 27. aprila 1920

Sodrug
Franc Milost v Trstu.
Casa del popolo.

Od vsch strani prosijo za shode. Za sedaj posebno manjka človeka za Kras, ker je Regent vedno prežen. Prosim te, da prirediš shod v Opatjem selu. Obrni se na Antona Marušiča, Stefanovega, Opatje selo št. 101 in na Jožefa Ferletiča, Francetovega v Dolu št. 20 pri Opatjem selu. Pričakujejo te tudi v kratkem v gorah posebno v Kobaridu in Bovcu. Pripravil sem ti pot in že povedal delavstvu, da jaz razlagam cilje tranke bolj akademično in splošno, za sedaj pa pošljem tebe, katerega poznam kot pravega delavskega evolucionarca. Gotovo te bo veselilo, ako vsako nedeljo prideš med slovensko ljudstvo. Najdeš vse drugo življenje kakor pred 10. leti in gotovo te bode novo delo in življenje osveži. V četrtek zvečer bom v Trstu, er mi naznani, kje bi se dobila. Najbolje ob 6½ uri zvečer v prostorih »Lavoratore«. Povabi tudi Petejana.

S sodružnim pozdravom

Opomba:

opija.

brni se na...: Oba omenjena se navajata na seznamu Tumovih zaupnikov.

2

Cenjени sodrug!

V Gorici, 4. maja 1920

Shode moral sem porazdeliti drugače kot sva se domenila. Za to nedeljo priglasil sem shod za Vrtojbo pri Nemcu ob 10 predp. za Sovodnje pa ob 3 pop. pri Cotiču. Pridi soboto z vlakom, ki odhaja iz Trsta ob 5.55 pop. prenočiš pri [Zlatem] Jelenu ter pojdi peš v Vrtojbo, iz Vrtojbe pa po kosilu v Sovodnje. Menda ne bo prehudo. Jaz pojdem v Ajdovščino. Opatje selo preloženo na 16. ker so težave z lokalom.

Prosim te, da mi z dopisnico potrdiš, da prideš zagotovo. Pridi k meni v pisarno soboto ob 8 1/2 pojdeva skupaj k »Jelenu«.

S pozdravom

Dr. H. Tur

Opombe:

Kopija.

Za to nedeljo priglasil...: Milost ni šel v Opatje selo, kjer so sestanek preložili, marveč v Vrtojbo, kjer je v nedeljo, 9. maja, govoril o političnem položaju in kjer so istočasno ustanovili »politično organizacijo« (Delo 16. 5. 1920, šte. 13). Istega dne je Tuma nastopil v Ajdovščini.

3

Gorica, dne 11. maggio 1920

Cenjeni sodrug!

Za 16. ti nisem mogel pripraviti nobenega shoda, ker so zaupniki silno počasni. Prideš pa lahko z menoj v Tolmin. Priporočam se ti za binško nedeljo 22. t.m. ob 3. pop. za Grgar. Shod se bo vršil v krčmi Antona Zimica v Britofu. Za shod vse pripravim, ako želiš tudi sam kaj storiti, obrni se na Avgusta Černe Fojbica št. 168. Ako v nedeljo ni morda kakega avtomobila iz Trsta v Gorico moraš priti že v soboto zvečer z vlakom 1.55 ter se vrneš kakor zadnjič z jutranjim vlakom 6.45. V Sv. Lucijo bi moral naravnost i Trsta z vlakom 3.50 drž. želez.

Sporočim gledè stroškov, ako jih prevzame eksekutiva v Trstu, da bom sicer vedel za kritje. Priporočam se ti, da mi vsegdar sporočiš, ako imaš kaj praktičnih opazkov zaradi propagande in organizacije.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija. Naslovnik je razviden iz s svinčnikom napisane opombe.

Priporočam se ti za binško nedeljo...: Shod je bil najavljen v Delu (21. 5. 1920, šte. 14) poročilo prav tam (18. 5. 1920, šte. 15). Glej tudi Avgust Černe! Verjetno pa Milosta ni bilo na shodih v Tolmin in pri Sv. Luciji. Binško nedelja je bila 23. in ne 22. maja.

4

Gorica, dne 18. maja 1920

Sodrug
Franc Milost
v Trstu.

Kakor sem ti že pisal je za to nedeljo 23. napovedan shod v Grgarju v gostilni Zimica. Glej da gotovo prideš in svoje rojake primerno vzdramiš. Za drugo nedeljo 30. pa te hočejo imeti v Črniče. Niso mi povedali ne lokala ne ure. Pisali so mi, da so shod že prijaviли upravništvu »Dela«. Piši nemudoma, če moraš priti tudi 30. Ako ne moreš ti morata Petejan ali Regent. Govori ž njima, meni je ljubše če prideš ti.

Gledè stroškov mi nisi nič odgovoril. Rad bi bil na čistem, da vem povedati ljudem, da sami naberejo potrebni znesek za troške ali, da ga založim jaz iz inkasiranega denarja za stranko, ali pa se obrne na eksekutivo v Trstu, da prevzame stroške. Še enkrat te opozorim, da nedeljo ni nobene druge zveze kakor soboto zvečer ob 17.55.

V Črniče bi moral iti zjutraj z Vipavsko železnico, ki oddide iz Gorice ob 9. in pride v Batuje ob 10. Iz Batuj v Črniče je kakih 20 minut hoda. Nazaj pa iz Batuj ob 3 pop. Ko prejmem tvoje pismo naznanim sodrugom v Črničah, da te počakajo na postaji. Ker gre popoldan vlak ob 3. nazaj, bomo morali shod določiti ob 11. predp.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...in svoje rojake...: Milostov oče Peter je bil rojen v Grgarju.

Za drugo nedeljo...: Zborovanje je napovedalo Delo (28. 5. 1920, šte. 15). Glej Anton Živec (Tumova dopisa 18. in 20. 5. 1920)!

GIOVANNI MINU

Giovanni Minut (1895-1967) je bil doma iz kraja Visco v Furlaniji. Končal je kmetijsko šolo v Pazinu in je po prvi svetovni vojni vodil kmečko zvezo v Cervignanu in okolici. Leta 1920 je postal sekretar pokrajinske zveze kmečkih delavcev (Federazione provinciale dei Lavoratori della Terra). Boril se je za podpis kolonske pogodbe (avgust 1920). Konec leta 1921 je postal član KPI in zato je izgubil mesto sekretarja v kmečki zvezi (na njegovo mesto prišel Guido Cociancig). Nato je vodil kmečke delavce, ki so bili pod Casa del popolo v Gradišču ob Soči. Pregarjali so ga fašisti, zato je emigriral v Južno Ameriko; ustalil se je v Urugvaju, kjer je vodil sirarski obrat in v Montevideu tudi umrl.

Ohranjeni sta kopiji dveh Tumovih pisem Minutu in sedem Minutovih pisem Tumi. Korespondiranje je nastalo zar reševanja kolonskega vprašanja, pri katerem sta bila oba korespondenta zelo dejavna. Tumovo pismo z dne 2. maja 1921 sodi sklop rednega dela njegove odvetniške pisarne (ni na tem mestu objavljeno). Minut je s posvetilom daroval Tumi izvod svoje pesniške zbirke v furlanskem jeziku Rimis furlanis (Gurizze 1921).

Signore
Minut Giovanni
Aiello

Nell'affare dei contadini di Fogliano contro Cosolo e dei coloni di S. Florenzo, ti invito di venire
el mio studio all'occasione che avrai da fare a Gorizia.
M'interesse pure di sapere che posizione ha preso il Comitato Federale nella mia questione di
fiducia.

Saluti!

pombe:

opija.

e dei coloni di S. Florenzo...: Danes se kraj imenuje San Lorenzo Isontino.
ha preso il Comitato Federale nella...: Gre za »zaupno vprašanje«, ki ga je omenil Minut v pismu Tumi (28. 11. 1921), očitno naj bi o teh vprašanih govorili v
ganih pokrajinske federacije kmečkih delavcev (Federazione provinciale dei Lavoratori della Terra). Iz Minutovega odgovora je mogoče razumeti, da gre za
rašanje odvetniških kompetenc.

MITTEILUNGEN DES DEUTSCHEN UND ÖSTERREICHISCHEN ALPENVEREINS (München)

Mitteilungen je bilo glasilo leta 1873 ustanovljenega nemško-avstrijskega planinskega društva, pričelo je izhajati leta
1875. Poleg tega je društvo izdajalo še Zeitschrift des Deutsch-Österreichischen Alpenvereins. V Mitteilungen (1. 6. 1935, str.
146) je Tumov avstrijski sodelavec dr. Paul Kaltenecker, odvetnik na Dunaju, planinski publicist in alpinist, objavil Tumov
nekrolog v katerem je sodil, da če je bil Kugy kralj Julijskih Alp, potem je bil Tuma njegov prvi vazal.

Ljubljana, 17. XII. 1934.

P.t.

Bei Durchsicht des Jahrganges 1934 der Mitteilungen habe ich den Abgang vom Nr. 10 konstatiert
nd ersuche mir die fehlende Nummer einsenden zu wollen.

Dankend

mit alpinem Gruss

P.t.
Deutsch und österr. Alpenvereinen, Redaction der
»Mitteilungen«,
Wien I.,
Babenbergerstrasse Nr. 5

pombe:

opija.

JOŽE MLEKUŽ

Trgovski pomočnik iz Bovca (Dvor) Jože Mlekuž (r. 1893) je bil tajnik »politične organizacije« v Bovcu. Naveden je
tudi na seznamu Tumovih zaupnikov. Ohranjenih je 24 Mlekuževih in 15 Tumovih dopisov. O dopisovanju med Mlekužem in
Tumo poroča tudi ena od bovških kronik (Topografija NOB, Goriški muzej, Nova Gorica).

Gorizia, li 29. aprila 1920

Sodrug
Mlekuš Jože
v Bovcu.

Na Vaše vprašanje od 26. Vam sporočam, da so izročene izkaznice veljavne le za politično
rganizacijo. Kakor sem Vam na shodu že razlagal je namen politične organizacije boj ljudstva za moč v
očini, deželi in državi po idejah komunizma. Strokovne organizacije pa vzdržujejo delavce ene vrste in
najo kot namen edinole gospodarski boj. Za strokovno organizacijo veljajo posebne izkaznice. Politične
rganizacije na Goriškem sedaj začasno vodim jaz, ako pa hočete ustanoviti strokovno organizacijo morate
: obrniti na delavsko zbornico v Trstu ali pa v Gorico. (Camera del lavoro) Ker pa je politična organizacija
odlaga vsakemu boju, pričakujem, da se organizirate v Bovcu in sosednjih občinah v politično
rganizacijo. Na izkaznico je plačati L 4.-

S sodružnim pozdravom

pombe:

opija.

i Vaše vprašanje...: 26. aprila 1920 je Mlekuž vpraševal Tumo, če prejete izkaznice veljajo za politično in strokovno organizacijo.

Cenjeni sodrug!

Mesečni prispevki politične organizacije ostanejo v Vaši blagajni, visokost istih določite sami po potrebi. Popolnoma Vaša stvar je kaj ukrenete glede troškov pisanja in tajništva. Politična organizacija je d cela avtonomna, le da se drži strankinih načel, kakor so natiskani na izkaznicah. Vsaka sekcija mora odšteti po L 4.- na izkaznico, vse drugo pa je njena stvar. Stranka namerava v kratkem izdati brošuro, da pouči ljudstvo o komunizmu, kar je vsled napadov nasprotnikov skrajno potrebno. Brž ko bodem imel časa sestaviti brošuro jo spravim v tisk.

Kadar se shajate prijateljski, ni treba nikakega naznanila. To velja posebno kadar stopite skupaj odborniki ali pa zaupniki. Kadar pa skličete vse pristaše, morate sestanek naznaniti komisarijatu v Tolmin. Ako ni prepovedi v treh dneh se zborovanje sme vršiti, tudi brez posebnega odloka. Dovolj je, da karabinjerjem pokažete dotični prejemni poštni list, da ste poslali predlog na komisariat. Naznanila shodov naredite po obrazcu kakor ga prilagam pod 1/.

Naznanilo morate dati na pošto tako, da pride v roke komisarijata 3 dni pred shodom. Priporočam Vam še posebej da širite list »Delo«. Po mojem mnenju je najbolje, ako naroči list kak trgovec na pr. Sorč da naznanite vsem sodrugom, naj ga pri njemu kupujejo. Raznašanje po pošti je preveč zamudno in pristaši morajo list imeti v rokah vsaj vsako nedeljo. To pa bo mogoče le, kjer se list razdaja na poštnem kraju. Za stranske vasi, kakor Čezsoča, Plužne, Koritnica pa bi bilo dobro, ako se list nese tja po kaki osebi, ki redno prihaja v Bovec. Pisal sem sodr. Mihelčiču, da pride v sredo 26. sodr. Petejan da ustanovi strokovno organizacijo. Dogovorite se z Mihelčičem, da se vse potrebno pripravi. Prijavo shoda prevzame tukajšnja Delavska zbornica.

Vsekdar na razpolaganje za pojasnila

s sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija. Naslovnik je naveden v opombi s svinčnikom.

Mesečne prispevke...: Tuma odgovarja na Mlekuževo pismo z dne 17. maja 1920. Mlekuž je Tumo povpraševal po navodilih, kako naj organizacija deluje.

Brž ko bodem imel časa...: Tuma take brošure ni sestavil.

...Trgovec na pr. Sorč...: Karel Sorč je imel v Bovcu trgovino z mešanim blagom.

Pisal sem sodr. Mihelčiču...: Glej Andrej Mihelčič!

Cenjeni sodrug!

Na Vaš cenjeni list Vam pred vsem potrjujem, da so izkaznice v znesku L 400.- pravilno plačane in ste se vnovič terjali le po pomoti.

Upam, da ste imeli dne 26. naznanjeni shod in da ste že ustanovili politično in strokovno organizacijo s pomočjo sodr. Franca Milosta. Upam, tudi da Vam je sodr. Milost pojasnil zadevo s karabinjerji. Plakati morajo biti kolekovani z 10. vin., in brž ko ne jih je orožništvo samo zaradi tega zaplenilo. Mislim, da ne bo zaradi tega nikakih posledic. Ako bodo kake težave, obrnite se name.

Shod mora biti oglašen tako, da je prijava tri dni poprej v rokah komisarja-ta. Ni treba, da Vam komisar izdà posebno dovolilo, dovolj je, ako bi karabinjerji vprašali po dovoljenju, da pokažete poštno potrdilo, da ste prošnjo oddali pravočasno na komisariat.

Vzorec za prigrasitev prilagam pod 1/.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...ste se vnovič terjali le po pomoti...: Gre za nesporazum, ko je Tuma (pismen dokument ni ohranjen) ali kdo drug terjal plačilo članarine. Tuma je nato ugotovil, da gre za pomoto. O zadevi je namreč Mlekuž pisal Tumi 25. maja 1920.

Upam, da ste imeli...: O shodu piše Mlekuž (pismo z 25. maja 1920): »Mi smo za shod pripravili vse in smo tudi razposlali vabila po vseh krajih. Seveda nam je drugi dan slavno orožništvo zaplenilo. Iskali so tudi mene a bil sem slučajno v Bavšici kaj bode še z nami ne vem! Včeraj zvečer so nam zaplenili a danes v rano Vam pišem! Mislimo si mogoče da je krivo ker mi se nismo zmislili da morajo biti štampeljni gor! Smo navajeni po avstrijsko še! Naše vabilo se je glasil sledeče!

Vabilo!

Na shod strokovne zveze stavbinskih delavcev ki se vrši v sredo 26. t.m. v gostilni pri Pircu!

Vsi sodrugi na shod!

Bovec 22. /5. 1920

Odbor

Upam da pri tem nismo menda zakrivali nobenega izdajstva, kot morda da nismo kolekovali.«

Cenjeni sodrug!

Potrjujem prejem poročila z imeni odbornikov. Nujnost strokovne organizacije čutimo vsi in pri prvi priložnosti pošljemo sodr. Petejana, tajnika stavbenskih organizacij, da ustanovi strokovno organizacijo

v ves Bovški okraj. Moramo pričeti z energično agitacijo proti brezposlenosti in zahtevati od italijanske vlade že tolikokrat obečano denarno pomoč. Nujno potrebno bo tudi, da ustanovimo stavbinsko združenje tako, da bi domači delavci sami prevzeli popraviljanje in postavljanje razdrtih hiš. Ako bi šle občine na roke s tem, da bi dajale potrebni les iz občinskih gozdov, bi se dala uspešna akcija pričeti v najkrajšem času. Seveda je treba v tem obziru pripraviti in stavbenega voditelja, katerega upamo dobiti v Trstu. Ako pa ne boste za kakega domačina, ki je sposoben voditi račune in podjetje naznanite mi ga.

S sodružnim pozdravom

Jože Mlekuš
tajnik kom. org. v Bovcu

Opombe:

Opomba:

Trjujem prejem...: 28. maja 1920 je Mlekuš poslal imena odborikov politične organizacije v Bovcu (Anton Černuta, Gustav Čopi, Matija Hosner, Andrej Helič, Bovec 335, Andrej Mihelič, Bovec 188, Jože Mlekuš).

Opomba ustanovi strokovno organizacijo...: V pismu z dne 28. maja 1920 je Mlekuš sporočil, da je med ljudmi večje zanimanje za strokovno kot za politično organizacijo.

Gorica, dne 22. junija 1920

Cenjeni sodrug!

Potrjujem prejem cenjenega lista od 17. t.m.

Gradbo podrtih hiš na Bovškem bi lahko prevzeli naši zidarji tudi brez ustanovitve zadruga ali gistrirane trgovske tvrdke. Dotični poškodovani posestnik naj zagotovi cenitev škode po sodišču, skuša dobiti 50% predujma, potem pa naj da na svoje stroške po domačih delavcih zgraditi hišo. Tako so jeli zidati zdrte hiše v okolici goriški naši zidarji, delavci sami na svoj račun v dogovoru z gospodarjem brez vsake užitbe.

Pod italijanskim režimom je sploh težko pričakovati ureditev odškodnin in stvar se bo vlekla Bog ve da koliko časa. Zaradi tega se lotite dela kar naravnost.

S sodružnim pozdravom

Sodrug Jože Mlekuš ml.
tajnik soc. org. v Bovcu.

Veseli me da komunizem napreduje, odvisno bo vse od propagande inteligentnih delavcev.

Na Petejana se obrnite naravnost, sicer pa je sedaj v Gorici pri Delavski zbornici nastavljen tajnik zveze stavbinskih delavcev Kosič [Kosič]. Obračajte se toraj v vseh strokovnih zadevah naravnost na delavsko zbornico v Gorici.

»Delo« Vam toplo priporočam, posebno sedaj ko s 1. julijem pričnemo s trikratno izdajo na teden. ečkrat poročajte v list o strokovnih političnih in splošno zanimivih stvareh v kraju.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Opomba:

Trjujem prejem...: Mlekuš je v pismu sporočil med drugim: »Ako Vam še količkaj ne morem hitro odpisati je dejstvo da nismo mogli najti mojstra da bi Vam hotel prevzeti to delo, ali kako večje podjetje. Bi bil eden ki bi bil sposoben voditi račune a se nahaja v kapitalističnem taboru. Ali bi nam mogli razjasniti na kakšen način bi delala tu zadruga! Ker naši ljudje hočejo imeti hiše postavljene in ne odškodnine izplačane. Ali in ako bi se moglo to doseči imamo velik vpliv! Nihloh naš vpliv raste, a vendar je ljudstvo še nezaupljivo! Ako, bi mogel sodrug Petejan zopet priti in to stvar pojasniti in sploh ljudem več gospodarskega jasnevat, naši bovški kritiki so obmolknili.«

Gorica, dne 24. junija 1920

Cenjeni sodrug!

Prejel sem Vaše poročilo s seznamom članov politične organizacije. Kar se tiče vprašanja, ali naj sprejemajo tudi trgovci in gostilničari, se motite, ko mislite, da po pravih pristop ni dopuščen. V politično organizacijo sme biti sprejet vsakdo ali je delavec ali kmet, ali trgovec ali inteligent, le da je neseljivo naš. Za strokovne organizacije pa velja, da ne sme biti član drug, nego delavec dotične stroke.

Za shode gledè strokovne organizacije obračajte se na tajnika Kosiča v Gorici. Isti je sam delavec dar, dober govornik in lahko pride na vsako zahtevanje. Stopite toraj z njim v zvezo.

Glede komsumnih zadrug držim stvar na evidenci in kadar se vrmeta ing. Gustinčič in sodrug aspari, ki je podravnatelj Delavskih zadrug v Trstu (po narodnosti Slovenec) priredimo več poučnih gospodarskih shodov po Tolminskem.

S sodružnim pozdravom

Sodrug Jože Mlekuš ml.
Dvor. št. 25 Bovec

Kopija.

Prejel sem Vaše poročilo...: Mlekuž je poslal seznam 22. junija 1920 (PRILOGA 4).

Kar se tiče vprašanja...: O tem je vpraševal Mlekuž v pismu z 22. junija 1920: »Je nekaj trgovcev in gostilničarjev, ki bi radi pristopili, ali po pravilih ni to dopuščeno! Eden ud je hotel plačati sem pet lir in postane podporni ud. Mi smo tega odklonili, rekoč da reserve ne potrebujemo. Samo zavedne in odkritosrčne značaje. Upam da smo v tej točki popolnoma prav storili. Potrebovali bi več shodov ali pri nas ni nobeden zmožen za govornika.«

7

Gorica, dne 2. julija 1920

Cenjani sodrug!

Na Vaše vprašanje od 22. t.m. Vam naznanjam, da se bosta vršila meseca septembra dva strankarska zbora, soboto in nedeljo 4. in 5. septembra v Gradiški na [ob] Soči, za organizacije na Goriškem in dne 11. in 12. v Trstu za celo Beneško Julijo. Do sedaj je obstajala posebna Deželna organizacija za Goriško, dočim ima za bodoče veljati le Pokrajinska organizacija za celo Beneško Julijo. O tem se bo sklepalo na obeh zborih.

Pravico in dolžnost poslati delegate ima vsaka politična krajevna skupina ali odsek, toraj tudi skupina v Bovcu. Na vsakih 200 izkaznic gre en poslanec. Zastopniki strokovnih organizacij pa lahko pridejo kot gostje s posvetovalnim glasom. Ker se gre za ureditev skupne organizacije pričakujem za gotovo, da Bovška skupina pošlje delegata za 4. septembra v Gradišče 11. septembra pa v Trst. Dotične stroške mora nositi krajevna skupina.

Delegat mora imeti pismeno potrdilo, da je bil izvoljen od krajevne skupine in sicer treba je dvojno pooblastilo, eno za Gradišče in eno za Trst. V dotičnem pooblastilu napovedati je koliko članov je štela politična organizacija z dnem podpisa.

Zborovanje se bo vršilo v laškem jeziku, slovenski delegatje pa bodo lahko v svojem jeziku govorili, ter bom govor na kratko raztolmačil jaz. Odvisno bo od zborov, kako se bo sploh jezikovno vprašanje rešilo.

Izkaznice ste plačali, radi tega jih držite dokler jih ne oddaste, veljajo tudi za naprej. Z novim letom 1921 mora itak imeti vsak član novo izkaznico.

S sodružnim pozdravom

Mlekuž Jože ml.
Dvor št. 25 p. Bovcu

Opombe:

Kopija.

Na Vaše vprašanje...: Mlekuževo pismo ni ohranjeno.

8

Gorica, dne 7. julija 1920.

Sodrug
Jožef Mlekuš, tajnik politične organizacije
v Bovcu.

Na Vaše poročilo o dogodku s karabinerji obrnil sem se takoj na državnega poslanca Ivana Kosatini v Vidmu, kateri je jako energičen in se gotovo zavzame za naše sodruge. O takojšnjem vspehu seveda je negotovo, ker je zadeva izročena sodišču in navadno politične oblasti odlagajo posredovanje toliko časa, dokler ni cela zadeva pred sodiščem pojasnjena. Navadno pa je težko kaj doseči, ker karabinerji s prisego potrdijo, da so se ljudje s silo upirali in da je bilo zaradi tega proti njim nastopati. Imel sem že več slučajev, v katerih so karabinerji grdo ravnali z obdolženci a vsakokrat so s prisego potrdili, da se je isti s silo branil in da so morali proti njim s silo postopati, da so ga ujeli. Na vsak način je treba, da dobite zagovornika. Jaz ne grem rad v Trst, moj zastopnik pa je odvetnik dr. Guido Zennaro.

Naznanite mi, ako poravnajo domačini aretirancev povzročene stroške zagovornika, na kar se takoj obrnem na imenovanega odvetnika v Trst.

Priporočam sodrugom vnovič, da se izogibajo vsakega konflikta s karabinerji, to bi bilo le na korist domačemu prebivalstvu, posebno sedaj, dokler traja še obsedeno stanje in višja moč vojaštva. Posebno naša organizacija mora gledati na prebivalstvo, da se navadi samo sebe brez pomoči oblasti.

Takoj, ko prejmem Vaše poročilo ukrenem potrebno.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Na Vaše poročilo...: Mlekuž je v pismu (s.d.) sporočal o dogodku, ki se je v Bovcu primeril v nedeljo, 27. junija 1920. Italijanski orožniki so zaprli 18 domačinov, ki so pred karabinerji hoteli rešiti pijanega domačina. Turno je prosil za pomoč, da reši ljudi, ki si nahajajo v tržaškem zaporu. Treba je ukrepati naglo, saj se tudi narodna stranka prizadeva, da bi jih osvobodila. Ker pa Turno na poziv ni odgovoril, so mu prav tako 7. julija 1920 poslali urgenco.

...državnega poslanca Ivana Kosatini...: Giovanni Cosattini (1878-1954), odvetnik, eden izmed voditeljev furlanskega socialističnega gibanja. Svojo politično aktivnost je pričel po l. 1900, trikrat zaporedoma je bil izvoljen v rimski parlament. Ostal je tudi po razkolu v socialistični stranki (1921) socialist. Med drugo svetovno vojno je deloval v odporiškem gibanju in bil po vojni župan v Vidmu.

...odvetnik dr. Guido Zennaro: Odvetnik Zennaro je zelo pogosto nastopal kot branilec pripadnikov socialističnega (komunističnega) gibanja. V Trstu je deloval od leta 1916.

Cenjeni sodrug!

Na Vaš list od 16. t.m. naznanjam, da so aretirane sodruge premestili v Koper zato, ker so tržaški zapori preobloženi. Aretirancev je toliko, da so isti napolnili zapore deželnega sodišča v Trstu pri Jezuitih, Via Tigor in Via Coronea. Ker manjka kljub tega še prostora, nove aretirance prevedejo v Koper.

Na moje pismo glede zagovornika mi niste dali še nobenega odgovora. Ako želite, da prejmem zastopstvo mora kak bližji sorodnik aretirancev podpisati pooblastilo, katero prilagam pod A/ ter se obvezati plačati stroške. Navadno me zastopa v Trstu odvetnik dr. Guido Zennaro, na katerega se lahko obrnete tudi naravnost. - Pooblastilo naj podpiše oče, mati, žena ali pa polnoletni sin obdolženca.

Naslov tajnika Kosiča je: Gorica, delavska zbornica (Camera del lavoro), Via Giuseppe Carducci št. 23.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Na Vaš list...: Mlekuž je potrdil prejem Tumovega pisma in vprašuje, zakaj so zaprte Bovčane prepeljali iz Trsta v Koper.

Naslov tajnika Kosiča je...: Za naslov ga je vpraševal Mlekuž.

10

Gorica, dne 12. avgusta 1920

Sodrug
Jože Mlekuž ml.
Dvor št. 25
Bovec

Vaše naznanilo od 8. t.m. da ne morete poslati nikogar na strankarski zbor v Gradišče 4. in 5. septembra in v Trst 11. in 12. ne morem vzeti na znanje, ker zahteva ugled slovenskih delavskih organizacij, da se udeležijo zbora in da pokažejo solidarnost delavstva in da se tudi z njih sodelovanjem ustanovi red med laškimi in slovenskimi organizacijami. Ako da vsak 1 L bo brez drugega mogoče odposlati enega zastopnika.

Priporočamo tacega zastopnika, ki zna tudi laški ali vsaj razume da ne bo treba tolmačenja. Pričakujem radi tega, da se za gotovo kedò udeleži in prinese s seboj pooblastilo organizacije.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Vaše naznanilo...: Mlekuž je 8. avgusta 1920 sporočil Tumi, da se iz Bovca zaradi pomanjkanja denarja nihče ne bo udeležil zbora v Gradišču ob Soči.

11

Gorica, dne 2. septembra 1920

Sodrug
Jožef Mlekuš
Dvor pri Bovcu.

Prejel sem Vaše pismo z dne 30. avgusta ter jemljem z obžalovanjem na znanje, da z Bovca ne bo nobenega zaupnika ne v Gradiško ne v Trst. Sicer bom v glavnem pri letošnjem zboru zastopal našo organizacijo sam. V to svrhu Vam pošiljam pooblastilo, katero podpišete vi kot tajnik in še eden za odbor politične organizacije in pošljite nemudoma na moj naslov.

S sodružnim pozdravom

Priloženo pooblastilo.
Prip.

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaše pismo...: Mlekuž sporoča, da se zbora nihče ne bo udeležil in še doda: »Mi smo pri seji odbornikov sklenili v vsem soglašati kar zveza in shod sklene!« Javlja izstop dveh članov: »Sedaj bijemo hud boj za politično organizacijo! Strokovna pa ima že močna tla!«

V to svrhu Vam pošiljam pooblastilo...: Pooblastilo se nahaja v Tumovi zapuščini, podpisala sta ga Mlekuž in Avgust Čopi.

12

Gorica, dne 6. septembra 1920

Sodrug
Jožef Mlekuš ml.
Dvor št. 25

Zaradi organizacije vojnih oškodovancev, naj Vam nikari ne bo tesno. Cela stvar je za klerikalce in narodnjake le agitacijsko sredstvo. Povedite oškodovancem v Bovcu, da je za sedaj važno le, da vsi zaprosijo sodno cenitev, vzamejo pri zemljiški knjigi izpisek, pri davkariji posestne pole in naj se zgledajo pri občinskem tajniku, naj sprejme prošnjo za odškodnino na zapisnik. Ako pa si hočejo oškodovanci pomagati sami, potem pa bi morali ustanoviti gospodarsko zadrugo oškodovancev, ki se mora registrirati pri

okrožnemu sodišču v Gorici in sicer v zadrugo z neomejenim jamstvom. Taka zadruga bi imela pravico, da bi dobila od bank, ki da so odmenjene od italijanske vlade, potrebni denar za gradbo hiš. Zadruga bi potem sama delila denar med posestnike in le po tej poti bi se stvar pospešila.

Organizacija, katero pa snujejo klerikalci in narodnjaki nima prav nobenega praktičnega pomena, je le zbiranje političnih privržencev. Ako naberete dovoljno število posestnikov, ki bi bili za ustanovitev zadruge, bi se lahko za stvar zavzela tudi komunistična stranka.

Priporočam Vam, da agitirate za politično organizacijo vedno s poudarkom, da se gre za uspešno kontrolo občinskih zadev in da jo le v politični organizaciji dano sredstvo braniti se proti vsem krivcem, ki se našemu ljudstvu godé.

S komunističnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Zaradi organizacije vojnih oškodovancev...: 2. septembra 1920 je Mlekuž vpraševal Tumo, kaj je s to organizacijo in meni »nam se nič ne dopade, ker jo vodijo sami popi v katere nimamo nič zaupanja, da ni kaka zvijača zadaj.«

13

Gorica, dne 29. sept. 1920

Sodrug
Mlekuž Jože ml.
Dvor Bovec

Vaša vprašanja na Regenta in uredništvo »Dela« od 23. t.m. mi je Regent odstopil na strankarskem zboru v Trstu, da Vam dam naravnost odgovor.

V zadevi zaprtih 16 fantov, katero ima v rokah Dr. Zennaro, mi je le-ta obljubil, da jo kolikor mogoče pospeši. Ker pa je na stotine obtožencev in ni pri vojnem sodišču v Trstu nobenega reda, gredo razprave silno počasi naprej. Podrezajte večkrat v imenu zveze stavbinskih delavcev naravnost v pisarni Dr. Zennaro, naj stvar podviza.

Gledé penzije padlih vojakov italijanski zakon izrecno pripušča tudi odpravnino. Dokler ne bo aneksija izvršena, ne verjamem, da bi hotela italijanska uprava izplačevati odpravnine ker se boji, da je vdova ne odnese v Jugoslavijo. Tudi kolikor sem slišal so odpravnine jako nizke, da ne kaže iste zahtevati.

Neprepečateni kroni kupujejo različne banke in tudi privatni oderuhi v Trstu. Cena je različna, kakor se jih rabi več ali manj. Če se ne motim je tudi društvo »Edinost« v Trstu napravilo neko pisarno katera posreduje. Bo pač kak podjeten slovenski zakoniti trgovec, ki kupuje tudi neprepečateni kroni in jih potem spravlja z dobičkom naprej. Lahko se obrnete na »Edinost« zaradi adrese.

»Delo« izhaja praviloma trikrat na teden. Dvakrat na enem listu, vsak petek pa na celi poli. Ker so pa večkrat različne težkoče v tiskarni in v uredništvu pa se skrči petkova številka na dve strani. Ako bi bila kolportaža bolj razvita, bi lahko list izhajal v kratkem vsak dan in sicer kakor »Edinost« 5 krat na dveh, enkrat na štirih straneh. »Dela« pa se še vedno premalo razpeča, da ni mogoče dati več ko doslej.

Toliko Vam odgovorjam po nalogu Regenta, ki je vsled strankarskega zbora zadnje dni preveč zaposlen in je naprosil mene.

S komunističnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Vaša vprašanja na Regenta...: 23. septembra 1920 je Mlekuž za Zvezo stavbinskih delavcev v Italiji (podružnica v Bovcu) vpraševal, kaj je z zadevo 16 Bovčanov zaprtih v Koprju.

Gledé penzije...: Na uredništvo Dela je Mlekuž poslal 23. septembra 1920 dopis z vprašanjem, če bi vdove padlih vojakov, ki dobivajo pokojnino, mogle dobiti odpravnino.

Neprepečateni kroni...: Tudi o menjavi neprepečatenih kron je Mlekuž vpraševal uredništvo Dela.

»Delo« izhaja...: Iz Bovca so uredništvo Dela vpraševali, zakaj izhaja na eni strani.

14

Gorica, dne 13. oktobra 1920

Sodrug
Jože Mlekuž ml
Bovec.

Na Vaš zadnji list odgovorjam, da je naslov inženirja Karla Gustinčič-a Trst, Cooperative operaie, naslov odvetnika Dr. Guido Zennaro je Trieste, Piazza S. Giovanni Nr. 3. Amnestija je obljubljena socialističnim poslancem ter se menda objavi še tekom tega meseca vsaj tako upamo. Ne vemo pa ali se slavna italijanska vlada zopet nekoliko skesa, ker bi pač rada pomilostila le nekatere.

Za 31. t.m. skličemo sestanek vseh zaupnikov političnih in strokovnih organizacij slovenskega dela dežele v Gorico, da se posvetujemo za skupno organizacijo. Vipavska in Soška dolina in Brda bi se združila v en okraj propagande ter izvolili svoj poseben odbor. Jako važno je, da bodo zastopane vse organizacije, zaradi tega gotovo pričakujem, da tudi iz Bovca pride vsaj po en zastopnik stavbinskih delavcev in politične organizacije. Pričakujè Vaš odgovor

S sodružnim pozdravom

Rek.[omandirano]

Pombe:

opija.

Vaš zadnji list...: Za oba naslova je Mlekuž vpraševal v dopisu z dne 3. oktobra 1920.

31. t.m. skličemo...: 20. oktobra 1920 je Mlekuž odgovoril, da delegat iz Bovca pride v Gorico.

5

Gorica, dne 13. decembra 1920

Sodrug
Jožef Mlekuž ml.
Bovec.

Priporočam se za imenik, ker moram sporočiti število članov in plačanih izkaznic tajništvu v
šimu.

Gledè Vašega nastopa v občinskem svetu popolnoma odobravam prizadevanje, da hočete imeti
kontrolno. Dobro bi bilo, ako tudi zahtevate od županstva, da za vsako večje vprašanje skliče občni zbor
občanov, ker se tako navadi ljudstvo na sodelovanje in kontrolno.

Radi kooperative držite se inž. Karla Gustinčiča.

Pri vojnem sodišču vse zastaja, ker čakajo amnestije in si gospodje ne marajo nalagati
nepotrebne delo. V Trst grem večkrat, a le po priložnosti. Izgovor preiskovalnih sodnikov je pa vedno isti
reš, da so preobloženi z delom.

Prosim Vas, da mi sporočite točna imena vseh Bovčanov, ki so še v zaporih: ime, priimek, očetovo
ime in h. [hišno?].

S sodružnim pozdravom

Pombe:

opija.

Pri vojnem sodišču...: Jože Mlekuž je o zaprtih Bovčanih znova spraševal v dopisu z dne 21. novembra 1920. Sporoča, da je nekaj Bovčanov že na prostosti 6.
mruarja 1921 je Mlekuž sporočil, da bo obravnava 13. januarja 1921. Bovčani so bili oproščeni (Delo, 17. 1. 1921, štev. 7).

VLADO MLEKUŽ

Učitelj Vlado Mlekuž (r. 1897) iz Čepovana je naveden med Turnovimi zaupniki. V Čepovanu je bil tajnik krajevne
komunistične organizacije, ker pa se je kmalu odselil v Jugoslavijo, je delo v organizaciji opustil.

Gorica, dne 8. aprila 1920.

Sodrug
Vlado Mlekuš
učitelj v Čepovanu.

Potrjujem prejem zneska L 180.- za 45 strankarskih izkaznic. Pošiljam Vam v prilogi vsega skupaj
10 in najboljše bo, da jih sami izpolnite tako, kakor s svinčnikom zarisano na prvi izkaznici. Poučite
priladnike, da morajo izkaznico vsekdar predložiti, kedar se vdeležujejo političnega dela.

Strankarskega zbora v nedeljo 11. t.m. ne bo, radi potrebe predhodnih sklepov osrednjega odbora v
šimu.

S posebnim veseljem pozdravljam ustanovitev prve komunistične zadruge v slovenski Beneški
uliji in da je ta ravno v Čepovanu, ki je bil do sedaj prava trdnjava klerikalcev in nacijonalistov. Naj bode
namenje komunističnega gibanja v Beneški Juliji na poti po svobodi.

Z iskrenim sodružnim pozdravom

Priloženih 80 izk.[aznic]
Prip.[oročeno]

Pombe:

opija.

Potrjujem prejem zneska L 180.-...: V dopisu z dne 2. aprila 1920 je Vlado Mlekuž sporočil Tumi, da se je v Čepovanu ustanovil začasni odbor »politične
rganizacije komunistov«, vodil ga je kolar Štefan Grosar, podpredsednik je čevljar Ludvik Šavle, blagajnik kovač Janez Plesničar, tajnik zidar Štefan Skok in
oročevalec učitelj Vlado Mlekuž. Znesek članarine za 45 članov po 4 L so v skupnem 180 L poslali po pošti.

ošiljam Vam v prilogi vsega skupaj 80...: Mlekuž je prosil za izkaznice članov, ki so se vpisali in za »nekaj belih izkaznic, ker novo vstopli tovariši bi že pri vstopu
rdi dobili izkaznice«.

v Čepovanu, ki je bil dosedaj prava trdnjava klerikalcev in nacijonalistov: Prvo politično društvo v Čepovanu je bila leta 1878 Katoliška politična čitalnica, ki jo je
stanovil župnik Blazij Grča (1846-1938), kasnejši deželni poslanec.

Gorica, dne 11. aprila 1920

Cenjeni sodrug!

Potrjujem prejem cenjenega od 8. t.m. ter naročim o priliki pečat v Trstu. Ker se gotovo oglasijo še
lruge organizacije, nekoliko počakam tudi iz tega razloga, da se ustanovi enotno imenovanje organizacij.
Predlagal bi: Krajevna komunistična organizacija v Čepovanu.

Na shod princesem še nekoliko izkaznic.

Žal mi je, da se fantje spuščajo v boje s karabinjeri, dokler je v deželi še obsedno stanje in
prihajajo aretiranci pred vojno sodišče. Vlačijo jih po cele mesece po ječah in zagovor je mnogo težavnejši

kot pred civilnim sodiščem. Pretepi z vojaki in karabinjeri dajejo le povod vojaškimi oblastvom, da podaljšajo obsedno stanje. Oglasili so se pri meni zastopniki četvero aretirancev ter prevzamem zagovor.

Glede shoda še vedno nimam poročila, katero uro si želite, in tudi nimam napovedati lokala. Ker morata biti lokal in ura napovedana v predlogu na komisarjat Vas vabim, da mi z ekspresno pošto naznanite lokal. V Čepovan pridem brzkone peš, zato moramo shod pač nastaviti zjutraj ob 10. Glede sprejemanja članov za sedaj ne izbiramo, pač pa bomo morali sčasoma delati razliko med zanesljivimi in nezanesljivimi elementi. Kar se tiče maloletnikov spadajo isti do 20. leta v mladinsko organizacijo, ki je oddelek politične in izobraževalne organizacije, pred vsem z namenom politične in gospodarske izobrazbe. Gotovo imate v Čepovanu že kako obstoječe društvo, da ne bo treba novega ustanavljanja, naj socialisti vstopijo v društvo tako, da bodo v večini in premené pravila v našem smislu. Sicer pa se o vsem pomenimo.

Pridem toraj v nedeljo 18. t.m. ob 9½ peš v Čepovan ob količkaj zanesljivem vremenu. Le če bi zdržema deževalo potem itak ni pričakovati velike udeležbe bi shod odpadel. Za ta slučaj bi morali Vi poskrbeti za informacije onim, ki bi slučajno prišli.

Shod bi se vršil od 10.-12 pred. po kosilu bi imeli dovolj prilike razgovoriti se podrobno o marsičem.

Pričakujé obratnega poročila

s sodružnim pozdravom

Ekspres.

Opombe:

Kopija. Naslovník je znan po svinčnikom napisani opombi.

Potrujem prejem cenjenega dopisa od 8. t.m.: Mlekuž je potrdil prejem 200 izkaznic in prosil, da naročijo žig organizacije v Čepovanu.

Žal mi je, da se fantje...: V citiranem dopisu je Mlekuž sporočil Tumi, da so v Lokovcu zapri več fantov in tudi sodruga Franca Humarja, vzrok: »politično govorjenje«. Fantje so se spopadli s karabinjerji, Humar pa se boja ni udeležil.

Kar se tiče maloletnikov...: O njih statusu v organizaciji je Mlekuž vpraševal v dopisu z dne 2. aprila 1920.

Pridem toraj v nedeljo 18. t.m.: O shodu 18. aprila je poročalo Delo (23. 4. 1920, šte. 10) in sam Tuma v članku Na shod v Čepovan... (Delo 7. 5. 1920, šte. 12). V dopisu z dne 13. aprila 1920 je Mlekuž sporočil, kraj shoda (gostilna Kofol v Dolu). Ohranjeni so še Mlekuževi dopisi z dne 28. aprila 1920, in še en nedatiran dopis. 28. aprila je poslal članski seznam (drugi del) članov iz Čepovana in okolice od šte. 46 do 249. Pred tem je prejel Tuma prvi del seznama (šte. 1 do 44). Oba dela sta zajeta in dopolnjena v skupnem seznamu (glej Štefan Skok in PRILOGA 6).

D. MOCNA

Gozdar D. Mocnaj iz Zagreba je 8. decembra 1930 sporočal Tumi, da je v Književniku prečital poročilo o Tumovi knjigi Pomen in razvoj alpinizma, zanimal ga je zlasti tisti del, kjer Tuma omenja, da so slovanski sledovi v imenih gora. Mocnaj to opazil, ko je potoval po Švici in je o tem pisal leta 1923 v neobjavljenem romanu. Tumi je poslal nekaj strani tega romana.

Ljubljana, dne 10. XII. 1931

Velecenjeni gospod!

Srčno hvala za Vaše poročilo, ki me je jako interesiralo. Prepričan sem, da bi zasledili slovanska imena še daleč preko Švicarske. Žal, da mi čas in sredstva ne dopuščajo, da bi sam preiskal vse predele Srednje Evrope do [nečitljivo].

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

FRANTIŠEK MODRÁČEK

František Modráček (1871-1960) je bil češki socialist, teoretik, zadrugar in sociolog. Od začetka devetdesetih let je deloval v delavskem gibanju in leta 1897 vstopil v socialdemokratsko stranko. Leta 1898 je pričel urejati teoretično glasilo Akademie. Urejal ga je do leta 1916, nato pa še v dveh obdobjih (1918-1920, 1924-1928). Leta 1907 je bil izvoljen za državnega poslanca. Med prvo svetovno vojno je urejal časopis Socialistické listy, v katerem je polemiziral z uradno politiko češke socialistične stranke dr. Šmerala. Po vojni je postal član narodne skupščine in ustanovil novo socialdemokratsko stranko delavskega češko-slovaškega ljudstva z nemarksiističnim programom. Leta 1924 se je vrnil v socialdemokratsko stranko in bil kot njen kandidat trikrat izvoljen za senatorja. S svojimi nazori se je Modráček približal revizionizmu, propagiral je lastni model »naprednega socializma« z nacionalnimi in republikanskimi poudarki.

Pisna povezava med Tumo in Modráčkom je iz preloma let 1917 in 1918, ko se je Tuma pripravljaj na skupen sestanek socialdemokratov avstro-ogrskih narodov.

1

Glej Otto Bauer (Tumovo pismo 11. 12. 1917)!

2

Werter Freund!

Triest, den 23. Dezember 1911

Indem ich Ihnen für Ihre Mitteilung vom 20. d. M. danke, bedauere ich, dass Sie nicht auf den Parteitag in Laibach kommen können. Der Zweck meines Schreibens war eine Aussprache zwischen Vertretern verschiedener Richtungen und die Initiative zur Wiederaufrichtung der Internationale zu geben.

selbstverständlich mussten dabei manche zweifelhaften sozialistischen Ideen durchberaten werden. Die Regelung der slavischen Fragen ist auch für die Sozialdemokratie eine Lebensfrage. Leider habe ich zu wenig Gelegenheit gehabt die Ansichten der führenden Genossen kennen zu lernen, deshalb ist es auch schwer irgend eine Stellungnahme zu nehmen.

Wenn ich meine Stellungnahme umschreiben will, so kann ich es nur mit einer allgemeinen Frase der negativ tun: zurück zu Marx vor 1860, ich bin Gegner der Richtung Šmeral, sowie Seitz, Ellenbogen, Renner und Daszinsky.

Ich verstehe Čechisch vollständig und würde zur Not auch Čechisch schreiben, bediene mich jedoch des Deutschen um verständlicher zu sein und werde Ihnen sehr dankbar sein, wenn Sie mir die »Socialistické listy« einsenden um Ihre Ideen studieren zu können. Ihren letzten Artikel in der Akademie habe ich mit Aufmerksamkeit gelesen.

In Erwartung einer freundlichen Antwort

mit sozialem Gruss

Werter
Genosse Franz Modráček
in Prag.
Vršovice 654.

Umschreibung:

Umschreibung.

dem ich Ihnen für Ihre Mitteilung...: Tuma je 11. decembra 1917 poslal skupno pismo Ottu Bauerju, Friderichu Modráčku, Karlu Rennerju in Bohumilu Šmeralu (glej Otto Bauer). Modráček je z dopisom 20. decembra potrdil prejem omenjenega pisma: »Entschuldigen Sie, daß ich Ihrer freundschaftlichen Einladung nicht folgen kann, da ich mit einer literarischen Arbeit bis Neujahr fertig werden muß und so muß ich während der Weihnachten fleißig arbeiten. Wie ich mir Ihren Briefe ersehe, handelt es sich auf dem Laibacher¹ Parteitage hauptsächlich um Organisationsfragen, die bei uns schon längst entschieden worden sind. Und so meine ich weiter, daß bei dieser Frage die verschiedenen Richtungen der Parteiwünsche bei uns auf Parteitage dem Laibacher nicht vertreten werden brauchen. Nichtdestoweniger möchte ich gern mit Ihnen zusammenkommen und in Verbindung bleiben um verschiedene Fragen anzusprechen zu können. In dieser Zeit betrachte ich als eine unserer Lebensfrage die Arbeit der verschiedenen slavischen Nationalitäten näher zu untersuchen und eine gewisse Organisation unter Ihnen zu bilden. Weiter ist es notwendig, die sozialistischen Ideen unter uns durchzubearbeiten und ihre Folgen für die slavischen Nationalitäten zu ermögen. Die letzte Frage wird nach und nach zu einer ernster Aktualität. Vielleicht haben Sie sich Ihre Meinung über diese Gelegenheit schon gebildet. Wenn Sie čechisch verstehen, werde ich Ihnen meine Zeitung »Socialistické Listy« gratis senden, wo um unserer Standpunkte über Sozialismus und seine Politik geschrieben wird.«

wenn Sie mir die »Socialistické...«: Časnik Socialistické Listy je kot glasilo »radikalne-socialistične smeri« začel izhajati v drugi polovici leta 1917.

in Ihrem letzten Artikel...: Akademie (21/1917, št. 11-12, str. 257-260) je objavila članek Mojmir Svobode Radikálne-socialistický směr v české sociální demokracii; pisec predstavlja Modráčkovo smer.

1 10. zbor JSDS v Ljubljani (25. in 26. 12. 1917).

Triest, am 4. Februar 1918.

Werter Genosse!

Die »Socialistické Listy« Nro. 3 und 4 habe ich erhalten und mit grossem Interesse, wie auch die verschiedenen Artikel der von mir abonnierten »Akademie« gelesen. Ich muss jedoch aufrichtig gestehen, dass ich die Stellungnahme der čechischen Sozialdemokratie trotz meiner eingehender Bemühung nicht verstehen kann. Je mehr ich die verschiedenen Artikel lese, desto weniger kann ich begreifen, dass eine sozialistische Opposition gegen die offizielle Partei aufgetreten ist.

Persönlich, wie auch alle massgebenden Männer der Südslavischen Partei, habe ich stets den čechischen Separatismus verurteilt und hat auch der Parteitag im Jahre 1912 in diesem Sinne eine Resolution gefasst. Eine bessere Regelung der österreichischen Internationale war zwar unzugänglich, notwendig da die Führung der deutschen Partei nicht nur unzulänglich, sondern dem Interesse der einzelnen sozialdemokratischen Gruppe geradezu abträglich war. Diese Regelung war jedoch im Wege einer gemeinsamen Aussprache möglich und die Internationale konnte bei gutem Willen der einzelnen nationalen Organisationen und besonders unter Zusammenschluss aller Nichtdeutschen ganz wohl erhalten werden. Der Separatismus der Čechen hat nach meiner Ueberzeugung nicht nur der österreichischen Gesamtpartei bedeutend geschadet, sondern hat seinen Schatten auch auf die europäische Internationale geworfen.

Ich glaube wenigstens einigermaßen die politischen Verhältnisse unter den Čechen zu kennen und bin überzeugt, dass der čechische Separatismus in der Bewegung der national-sozialen Arbeiterschaft seine wahre Ursache hatte. Ich gebe andererseits zu, dass die politische Ausschaltung der čechischen Reichsratsabgeordneten durch das Benehmen der deutschen Partei verursacht wurde. Diese ist daher an den gleichartigen Verhältnissen mitschuld. Die deutsche Partei ist, soweit ich mich bei der Konferenz im Juni 1917 in Wien informieren konnte, auch mitschuld an dem Eintritt der čechischen Sozialdemokratie in den český Svaz. Es war Pflicht der stärksten Partei, dass sie nach der Tat Fritz Adlers unter den Banner des Kampfes gegen Absolutismus und Demokratie an allen österreichischen sozialdemokratischen Parteien herangetreten wäre, um die österreichische Internationale wiederaufzurichten. Dr. Šmeral gab ausdrücklich an, dass die čechischen Sozialdemokraten in den český svaz vor allem deshalb eintraten, weil sie auf sich allein angewiesen waren, wie sie andererseits durch ihren Eintritt die Aktionen des svaz im demokratischen Sinne zu beeinflussen rechneten. Diesen Vorwurf halte ich gegen die deutsche Bruderpartei aufrecht. Es war bei der deutschen Partei kein aufrichtiger Wille im Sinne einer internationalen Aktion einzulenken, beim Anbruche der parlamentarischen Ära im Mai 1917.

Gen. werden wohl in Kenntnis sein, dass infolge der Verwendung der südslavischen Partei im Monate August 1917 neuerlichst eine Konferenz behufs Erneuerung der Internationale, vor allem zum Zwecke einer gemeinsamen Aktion in Stockholm in Wien abgehalten wurde, an welcher mit Ausnahme der Polen, alle sozialdemokratischen Sektionen Oesterreichs, Bosnien Herzegovine und Ungarns teilnahmen. Auch diese Konferenz blieb wegen der negativen und unaufrichtigen Stellung der deutschen und der tschechischen Partei resultatlos.

Trotz alledem, gab die südslavische Partei die Hoffnung nicht auf die österreichische Internationale wiederherzustellen. Infolge Beschlusses des Parteitages am 26. Dezember 1917 lud das Exekutivkomitee alle österreichischen-ungarischen, die kroatische und die bosnische Partei zu einer Konferenz auf den 13. Jänner 1918 nach Wien ein. Zu derselben erschienen alle österreichischen Parteien mit Ausnahme der Tschechen. Wohl das erste Mal seit dem Bestehen der Sozialdemokratie erschienen besondere Delegierte für die slowakische und deutsche Sozialdemokratie Ungarns neben der offiziellen Vertretung der Ungarn. Auch die polnische Partei war durch Gen. Daszinsky und Liebermann vertreten. Es war am Vorabend der grossen Streikbewegung. Die Konferenz musste infolge der Nichtteilnahme der tschechischen Sozialdemokratie einen negativen Erfolg haben. Gen. Daszinsky erklärte zwar, dass die Stellung der polnischen Sozialdemokratie zum polnischen Kolo ganz lose und unhaltbar geworden ist, und dass die polnische Sozialdemokratie in erster Linie die Interessen der Arbeiterschaft wahren werde, gab damit deutlich zu erkennen, dass die polnische Sozialdemokratie auf dem Wege ist, sich der österreichischen Internationale wiederanzuschliessen.

Bereits im Juni 1917 bei der ersten Konferenz erklärte Gen. Dr. Renner ganz offen, dass die Gegensätze zwischen der tschechischen und deutschen Partei durch die Stellungnahme der eigenen Partei mitverschuldet wurde und dass schliesslich persönliche und finanzielle Frage die Veranlassung zur Spaltung bildeten. Die Stellungnahme der deutschen Sozialdemokratie nach Bildung des tschechischen svaz und des polnischen Kolo ist dagegen vollständig gerechtfertigt. Dr. Viktor Adler erklärte am 13. Jänner l. J. im Namen der deutschen Partei, dass ein Zusammengehen der sozialdemokratischen Arbeiterpartei in Oesterreich-Ungarn zwischen vollständig unabhängigen Arbeiterparteien möglich ist, die auf dem internationalen revolutionären Standpunkte stehen, ohne jeder Verbindung mit den nationalistischen Bürgerparteien. Die polnische Sozialdemokratie ist bereits auf dem Wege zur Selbstständigkeit und vollkommener sozialdemokratischer Handlungsfreiheit. Ein Hindernis zur Bildung der Internationale bilden somit nur die tschechischen Sozialdemokraten.

Die Arbeiterbewegung vom 14. Jänner weiter bewies, dass ein einheitlicher Stoss der Sozialdemokratie in Oesterreich-Ungarn unmöglich ist, solange nicht alle Parteien solidarisch zusammenstehen und ihren einheitlichen Willen durch eine gemeinsame exekutive Leitung aussprechen. Sie musste die grosse Arbeiterbewegung der deutschen Genossen, wie die darauf folgende in Triest der slovenischen und italienischen, nur eine Demonstration bleiben. Nach meiner Ueberzeugung stand Oesterreich-Ungarn am 14. Jänner 1918 vor einer grossen geschichtlichen Krise, welche für die Zukunft des Staates und für die Selbstbestimmung der österreichischen Völker entscheidend werden konnte. Musste sie beim Alten geblieben, so tragen die Hauptschuld dieses notwendigen Misserfolgs die Vertreter der tschechischen und polnischen Sozialdemokratie.

Es ist jedoch nicht die Zeit zu rekriminieren! Die südslavische Partei ist tief betroffen, dass ein grossartiger geschichtlicher Moment in Oesterreich-Ungarn und damit der österreichisch-ungarischen Sozialdemokratie vorüber ist, ohne dass die Völker Oesterreichs durch die vereinigte Arbeiterschaft zu ihren Rechten gelang sind. Deshalb wende ich mich an Sie, da ich aus Ihren Arbeiten ersehe, dass die Bewegung unter den tschechischen Sozialdemokraten geistig von Ihnen ausgegangen ist und von Ihnen fortgeführt wird. In diesen schicksalsschweren Tagen für die internationalen sozialdemokratischen Parteien und für das Selbstbestimmungsrecht des tschechischen und slovenischen Volkes, appelliere ich an Sie, werter Genosse, dass Sie der südslavischen Partei in der Bemühung um die Wiedererrichtung der Internationale helfend an die Hand gehen.

Der Verweilen der tschechischen Sozialdemokratie im tschechischen svaz bildet heute das Haupthindernis der Errichtung der Internationale. Bei nüchterner Betrachtung der österreichischen und tschechischen Verhältnisse erweist es sich [sich], dass der Eintritt der tschechischen Sozialdemokratie in den tschechischen svaz sowohl schädlich für die tschechische sozialdemokratische Partei selbst als für die nationale Bestrebung der Tschechen und den übrigen Nationen in Oesterreich im allgemeinen ist. Die österreichische Nationalitätenfrage kann nur durch die solidarische Vereinigung der österreichischen, ungarischen, kroatischen und bosnischen Sozialdemokratie durchgeführt werden.

Die südslavische Partei betonte in ihren Resolutionen vom 25. und 26. Dezember 1917 gegenüber der Forderung der nationalistischen Parteien der Südslaven und der betreffenden staatsrechtlichen Deklaration vom 30. Mai 1917 1) dass die Durchführung des Selbstbestimmungsrechtes in der Verfügung der Krone und der österreichischen-ungarischen Regierung stehe; 2) dass keine der slavischen nationalen Gruppen für sich allein oder auch zusammen genug Kraft habe, ihr Selbstbestimmungsrecht gegenüber dem österreichisch-ungarischen Staate zu erzwingen; 3) dass die Errichtung eines unabhängigen tschechoslovakischen Sudeten- und eines südslavischen, souveränen Staates nur möglich ist durch einen vollständigen Sieg der Ententemächte oder durch eine innere Revolution; 4) eine innere Revolution und ein Erzwingen der Errichtung eines federativen Staates unter vollständiger Selbstbestimmung der Völker ist nur möglich durch eine allgemeine Internationale der Arbeiterschaft aller Nationen Oesterreich-Ungarns.

Der Aufstand vom 14. Jänner l. J. bewies, dass die Stellungnahme der südslavischen Partei richtig war.

Das Studium der Bewegung innerhalb der tschechischen Sozialdemokratie überzeugte mich, dass theoretische prinzipielle Hindernisse zwischen der tschechischen, deutschen und südslavischen Partei nicht

bestehen, respektive, dass die Gegensätze im theoretischen Wege ausgetragen werden können. Was in[ich] in den »Socialistické Listy« und in der »Akademie« lese, kann nur die Grundlage interessanter Abhandlungen zwischen den Theoretikern der sozialdemokratischen Partei bilden, nicht aber einen Grund zur prinzipiellen oder taktischen Scheidung der nationalen Gruppen der Sozialdemokratie. Ich sehe in der tschechischen Bewegung viel mehr nur einen überwiegenden Einfluss des tschechischen nationalen Chauvinismus durch die bürgerlichen Parteien, der heute zum Paroxysmus geworden ist und jede Stimme eines gesunden Verstandes übertönt. Andererseits ist es eine Befürchtung der tschechischen Sozialdemokratie durch die nationale Bewegung und das Anwachsen der national-sozialen Partei zurückgedrängt zu werden.

Ich erwarte, dass durch den starken und gesunden Sinn der tschechischen Arbeiterschaft und das gewaltige Geschehen der letzten Zeit aus der Reihen der tschechischen Arbeiter selbst eine Reaktion im internationalen revolutionären Sinne des Klassenkampfes erfolgen muss.

Deshalb wende ich mich an Sie w. Genosse, dass Sie unter Ihrem Anhang die Anregung der südslawischen Partei zur Wiedererrichtung der Internationale zur aufrichtigen Aussprache bringen. Der Austritt aus der česky svaz wird ja nach dem Austritte der polnischen Sozialdemokratie aus der polski kolo eine ganze natürliche Folge sein. Die Perspektive welche eine einheitlich organisierte Sozialdemokratie Österreich-Ungarns bildet, muss alle tatsächlich nur nebensächliche Gründe, welche zur Trennung der tschechischen Sozialdemokratie von der Gesamtpartei zu Folge hatte, in den Hintergrund schieben.

Ich bin bereit in den »Socialistické Listy« oder in der »Akademie« theoretisch über die Stellungnahme der tschechischen Sozialdemokratie zu diskutieren, falls ich auf diesem Wege eine Aufklärung der Ansicht und schliesslich den Zusammenschluss der österreichischen Arbeiterpartei erzielen könnte.

Ich ersuche Sie w. Genosse sich über dieser meiner Anregung offen aussprechen zu wollen.

Mit sozialem Gruss

Wohlgeboren
Herrn Franc Módraček
Reichsratabgeordneten
in Wien.

Bemerkung:

1. Bemerkung.

Der Parteitag im Jahre 1912...: O razmerah v češkem socialističnem gibanju je razpravljala 8. zbor JSDS v Ljubljani (26. do 29. 5. 1912). Pri razkolu, ki je nastal pri čeških socialistih JSDS ni zavzela odločnega stališča. Čeravno obžaluje razcep pa njegove razloge »jemlje na znanje« (ZA 246) ter poziva k ponovni notnosti.

Die deutsche Partei...: Pripravljala konferenca na Dunaju je bila v zvezi s stockholmskim sestankom. Tuma omenja pristop čeških socialdemokratskih poslancev z ostalimi češkimi poslanci v Český svaz (18. 11. 1916). Podobno so ravnali tudi poljski socialistični poslanci v Avstriji, pridružili so se klubu poljskih poslancev »Kolo«. Po njihovem zgledu je v dunajskem parlamentu nastal Jugoslovanski klub (29. 5. 1917).

Nach der Tat Fritz...: Friedrich Adler, tajniki avstrijsko nemške socialdemokratske stranke je 21. oktobra 1916 napravil atentat na vladnega predsednika Karla Türckha.

Im Monate August 1917...: Glej Tumovo pismo Antonu Kristanu (27. 10. 1917) in Albinu Prepeluhu (27. 10. 1917)!

Auf den 13. Jänner 1918...: Glej Tumovo pismo Antonu Kristanu (10. 1. 1918)! Pobude JSDS, ki jo je podpisal Anton Kristan ne gre enačiti s prav tako za 13. januar 1918 napovedanim sestankom na Dunaju, ki ga je sklicalo levo krilo avstrijsko nemške socialdemokratske stranke. Ta je bil nato preložen in uresničen 20. januarja 1918.

War durch Gen. Daszinsky...: Poleg Daszyńskiego se omenja še državni poslanec, socialdemokrat, odvetnik iz Przemysla Hermann Liebermann (1870-1941). S war am Vorabend...: 14. januarja 1918 je začela velika januarska stavka na Dunaju in drugod zlasti v nemškem delu Avstrije. Tuma je v stavki videl »prvi evolucionarni sunek, ki mu bo sledil hujši« (D. Kermavner, Ivan Cankar in slovenska politika leta 1918. Ljubljana 1968, 111).

Deklaration vom 30. Mai 1917...: Majniška deklaracija.

Ich ersuche Sie w. Genosse...: Modráček je Tumi odgovoril 22. februarja 1918: »Meine Antwort hat sich verzögert, da ich gewisse Ereignisse abwarten wollte, bevor ich über die von Ihnen aufgeworfenen Fragen schreiben werde. Ich anerkenne Ihre gute Absicht um die Wiederherstellung der öster. Internationale. Leider bin ich der Ansicht, dass die Dinge zu diesem Bestreben noch nicht genug reif sind. Die nationalen Standpunkte der deutschen, tschechischen, polnischen etc. Sozialdemokratie, ihre Stellungen zum Staat, Krieg und Frieden gehen so weit auseinander, dass ein gemeinsames und fest organisiertes Vorgehen - und um Solches handelt es mit Ihnen - dieser Parteien nicht denkbar ist. Sie können zeitweise mit einander gehen und für gemeinsame Ziele kämpfen, aber eine Organisation von längerer Dauer und grösserer Gebundenheit ist nicht möglich. In diesem Weltbunde ist nämlich jede Nation sozusagen an sich selbst angewiesen und dadurch entlässt sich unsere Zugehörigkeit zum »Česky svaz«. Wir können uns, auf die deutsche Sozialdemokratie und deutsche Arbeiterschaft nicht verlassen. Sie sehen, wie die russische Revolution sich gewaltig und katastrophal geirrt hatte, indem sie alle ihre Hoffnungen statt auf die Organisation ihrer eigenen Kräfte zu Hause auf die sozialistische Internationale und auf die soziale Revolution in Österreich und Deutschland setzte. Was ist erfolgt? Die Kapitulation der russischen Revolution vor dem deutschen Imperialismus. Der deutsche Arbeiter hat seine eigenen Interessen, will vorläufig keine proletarische Revolution machen - was letzte Streit in Deutschland bewiesen hat - und noch weniger will er für die Interessen der tschechischen oder der slowenischen Arbeiter kämpfen - für einen tschechischen oder südslawischen Staat! Wie die Politik der deutschen Sozialdemokratie im Österreich geführt wird, so lässt sich voraussehen, dass die Erneuerung der österr. Internationale gegenwärtig keine revolutionäre Internationale schaffen würde, sondern nur eine mehr oder weniger patriotische Internationale à la Renner, Adler et comp.

Die Schuld am Scheitern der betreffenden Streikbewegung in Österreich die von Wien ausging, liegt nicht an uns, Čechen. Als wir in Böhmen im Begriff waren eine allgemeine Streikbewegung hervorzurufen, da haben plötzlich die Wiener ein Kompromiss mit den Regierung geschlossen, wodurch die ganze Bewegung im Sande verlief. Was ihre Mitarbeit an der Akademie und den Soc. Listy anbelangt, so kann ich nur Ihre Absicht begrüßen. Ich leugne nämlich nicht, dass die von Ihnen aufgeworfenen Fragen frühen oder später doch aktuell werden können.«

ODDINO MORGARI

Oddino Morgari (1865-1944) je bil eden vodilnih italijanskih socialističnih politikov in publicistov. Ob razkolu v italijanskih socialističnih vrstah (1921) se je odločil za italijansko socialistično unitarno stranko. Po nastopu fašizma je živel kot emigrant v Franciji.

Za italijansko združeno socialistično stranko je 23. julija 1928 pisal Morgari iz Pariza in Tumo vpraševal: »Scopo di questa lettera è perciò quello di pregarvi di dirci se nel vostro paese conoscete dei socialisti italiani suscettibili di iscriversi al nostro partito o quanto meno di ricevere la nostra stampa e di tenersi in corrispondenza con noi«. Če jih pozna, prosi za njih naslove in moralno politično oceno. Mala italijanska socialistična stranka v Jugoslaviji, čeravno iz petih ljudi, bi imela pomen tudi za Jugoslovane.

RUDOLF MOŽE

Rudolf Može je verjetno istoveten z osebo »navdušeni narodnjak Može«, ki je bil poročna priča Ivana Regenta (I. Regent, Spomini. Ljubljana 1967, 38, 254). Pismo Možetu sodi v sklop vabil, ki jih je Tuma pisal članom in simpatizerjem JSDS v zvezi s konferenco stranke in njeno predvideno reorganizacijo (december 1917, glej Josip Ferfolja).

V Trstu, dne 4. decembra 1917.

Cenjeni sodrug!

Včeraj imel sem priložnosti seznaniti se z Vami ter se obračam že danes na Vas, da nam greste na roke kot zaupnik pri reorganizaciji naše stranke. Ista mora postati močna ljudska stranka, ker je ravno vojna pokazala, kako potrebno je, da je vse slovensko delavno ljudstvo združeno v krepki res demokratični in socialni stranki. V prvi vrsti Vas vabim, da porazdelite vabila med znane Vam pristaše in da pripeljete seboj one, o katerih veste, da so zaupanja vredne osebe. Kolikor bi vabil manjkalo, se vročé na dan konference. Morda bi tudi dobro bilo, da zberete v Vašem okraju somišljenike na zaupni sestanek ter se zaradi tega zglasite pri meni v pisarni Via Rossetti 23/I. zjutraj od 9. do 2 in od 3. do 7. pop.

Zanašam se za gotovo na Vašo podporo

socijalnim pozdravom
za deželno organizacijo jugoslovenske
socijaldemokratične stranke:

Cenjeni
gospod Rudolf Može,
V Trstu.
Campo S. Giacomo št. 3.

Opombe:

Kopija.

ANTON MOŽINA

Učitelj Anton Možina (1866-1927) je bil rojen v vasi Brje na Vipavskem. V domačem kraju je služboval od leta 1891. Ob poklicnem delu se je uveljavljal tudi kot gospodarski in kulturni organizator na Vipavskem. Politično se je opredelil za narodnonapredno stranko in leta 1907 postal član izvršnega odbora te stranke na Goriškem. Ohranjeno je pet Možinovih in kopija Tumovega pisma.

14. marca 1900 je Možina sporočal o tožbi, ki so jo proti njemu vložili zaradi očitnega liberalnega obnašanja. 5. junija 1900 poudarja potrebo po neki liberalno napredni stranki: »Zdelo se mi je, da je poleg drugih g. Gabršček vsled svoje zmožnosti temu najbolj na poti. On je sicer ne iz prepričanja držal prejšnji red in voditelje na površju, a nerad prenašal kake ugovore ali samostojnost v mišljenju posameznika. Del učiteljstva si je tudi še vedno v svesti, da je ona pisava »Soče« in znani napadi na učiteljstvo izviralo iz njegove inicijative, četudi so tačas baje Dr. Gregorčič in tovariši to odobraval. Žaljenj pa seveda ni lahko pozabiti... Vas pa je učiteljstvo v celoti vedno visoko čislalo in vpoštevalo, to Vam je pokazalo tudi lani pri prvem obč. zboru društva »Sloga«. Menim tudi, da smem z gotovostjo trditi, da bi v nastali napredni stranki ne šteli toliko učiteljstvo po zaslugah g. Gabrščeka - čeprav se za njen obstoj in razvit neverjetno briga in dasi učiteljstvo potrebo take stranke uvideva - ako niste Vi gospod njen voditelj, ker se pač ne gleda zgolj na program in ideje kake stranke, temveč tudi na osebe, ki jo predstavljajo. Dostikrat kak pristaš stranki in stvari več škoduje nego nasprotnik.

Toda proti klerikalizmu in za prosveto zapuščenega naroda moramo pa zajedno delati ter na stran pustiti morebitna postranska nesporazumljenja in osebnosti; in za to sem pripravljen tudi jaz na strani vsakega posvetiti svoje neznatne moči.«

27. septembra 1900 je poslal Tumi pismo učitelja Medveščka v zadevi volitev. Izbirali so med učitelji kandidata za prihodnje deželnozbornske volitve. Če bodo na Goriškem Tuma in njegovi nastopili po vzoru narodnonapredne stranke na Kranjskem, se ni bati za zmago. Kot kandidata omenja Možina Franca Bajta ali Josipa Kendo. 15. julija 1902 je datirano pismo, v katerem se Možina opravičuje, ker je Tuma 13. julija zaman prišel v Rihemberk (danes Branik). Tega dne so načrtovali zaupni sestanek, na katerem bi govorili o občinskih zadevah.

V pismu, ki nima datuma, je Možina vabil na prireditev pevskega društva na Brijah (Kasovlje).

Gorica, dne 22. marca 1920

Cenjeni sodrug!

V prilogi Vam pošiljam vabilo na zaupni sestanek social-demokratske stranke, pri katerem se bo ovrilo tudi o stanovskem vprašanju učiteljev. Ker mi niso znani stranki prijazni učitelji prosim, da vabite 'i s posebnimi vabili učitelje Vipavske doline.

V to svrhu prilagam 20 vabil, katere izpolnite na imena.

S sodružnim pozdravom

Sodr. Anton Možina
učitelj v Brju pri Rihemberku
Priloženih 20 vabil

pombe:

opija.

prilogi Vam pošiljam...: Tuma je Možino vabil na sestanek zaupnikov slovenskih socialdemokratskih organizacij. Bil je v Gorici 28. marca 1920.

ANTON MUHA

Anton Muha (1838-1913) iz Lokev pri Divači je bil goriški deželni poslanec in je deloval pri narodnonapredni stranki. 7. maja 1903 je sporočil, da ne more priti v Gorico na sestanek.

EMILIO MULITSCH

Profesor Emilio Mulitsch (1891-1964) iz Gorice je v dijaških letih pred prvo svetovno vojno deloval v iredentističnem gibanju. Po vojni se je pridružil socialistom in leta 1921 med prvimi vstopil v KPI, bil je urednik listov Spartaco (1921) in Il Lavoratore. Po padcu fašizma se je odtegnil javnemu življenju in se vanj znova vključil po kapitulaciji Italije. Deloval je v odporiškem gibanju. Po vojni je učil in se ukvarjal z zgodovinskimi raziskavami. Bil je lastnik obrata za predelavo kovine v Batujah.

Ohranjeno je Mulitschevo pismo Tumi z dne 4. maja leta 1922. V njem sporoča, da upravni odbor Casa del popolo ni sprejel Tumovega odstopa iz odbora, ker ni zanj razlogov in zato vabi Tumo k nadaljnjemu sodelovanju.

MATIJA MURKO

Henrik Tuma se je s slavistom, literarnim zgodovinarjem in etnologom Matijem Murkom (1861-1951) seznanil za časa študija na Dunaju. Murko je na Dunaj prišel leta 1880, Tuma pa naslednje leto. V študentskem društvu »Slovenija« je bil Murko nekaj časa predsednik, istočasno pa Tuma tajnik. V sporu, če naj društvo Frana Šukljeta izbriše iz vrst svojih častnih članov, sta oba kljub velikemu nasprotovanju dosegla, da »je bil izbris odklonjen s pismenimi glasovi« (IMŽ 123-124). Osem izvirnih Tumovih dopisov hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani (rkp. odd., Ms 1119). Drugih sedem pa hrani danes v Pragi Památník národního písemnictví (PNP; literarni arhiv) v sklopu zapuščine Matije Murka (signatura štev. 490).

V Gorici, dne 2. 1. 1905

Dragi prijatelj!

Že nekaj let naročam Miklošičeva dela, pa vedno se mi odgovarja, da so razprodana in da se v ratkem zopet izdajo.

Čakal sem potrpežljivo do letos, ali od knjigaren prihaja vedno isti refren. Radi tega se obračam na e, da ali sam prouzročiš kaj glede izdanja Miklošičevih del, posebno pa njegovega etimološkega slovarja li pa da me napotiš, kam se imam obrniti, da se stvar sproži.

Pričakujè prijaznega odgovora

Dr. H. Tuma

Gospod
dr. Matija Murko
profesor na vseučilišču v Gradcu

pombe:

virnik (NUK, rkp. odd., Ms 1119, štev. 1). Pisava ni Tumova.

etimološkega slovarja...: Glej Tumovo pismo Murku (28. 1. 1911)!

V Gorici, 20. 1. [19]05

Dragi prijatelj!

Predvsem Ti moram naznaniti, da nisem v odboru »Narodnega sklada«, marveč da je predsednik r. Treo. Najbolje storiš, ako se obrneš naravnost nanj. Jaz mu tvojo željo sicer sporočim.

Bił sem vedno načelen nasprotnik, da bi slovenski dijaki obiskovali univerzo v Gradcu, marveč bi ajraje spravil vse v Prago ali na Dunaj.

Glede tvoje želje za podporo Freitisch-Stiftung oziroma dijakom naravnost potom društva za lovenske visokošolce, »Narodni sklad« gotovo ne bi zavzemal onega strogega stališča, kakor jaz.

Zal mi je torej, da Ti v tej zadevi ne morem prav nič ustreči. Rešitev vprašanja slovenske univerze pa celo zadevo itak prav občutno premakne vsaj ako smemo šteti na obljube dr. Sušteršiča in župana Hribarja v Ljubljani.

Prav srčno Te pozdravlja

Tvoj dr. H. Tur

Opombe:

Izvirnik (NUK, rkp. odd., Ms 1119, šte. 2). Pisava ni Tumova.

...da nisem v odboru...: 16. januarja 1902 je bilo v Gorici ustanovljeno društvo »Narodni sklad« z namenom da zbira denar za dodeljevanje podpor in posojil dijakom in študentom. Ob ustanovitvi je bil Tuma odbornik tega društva.

...želje za podporo Freitisch...: Freitisch-Institut je bila na graški univerzi ustanova, ki je revnim študentom podeljevala brezplačne karte za obed. Vodil jo je akademski senat. Slovenci so se pritoževali, da je dajala prednost Nemcem.

...na obljube dr. Sušteršiča...: Tuma verjetno misli na delovanje Vseučiliškega odseka, ki ga je vodil Ivan Hribar; sestel se je po dolgem odmoru zopet 17. januarja 1905.

3

V Gorici, 19. XII. [19]C

Dragi prijatelj!

Kot turist nabiram že dlje čas po Karniji ostanke, ki spominjajo na nekdanje slovenske prebivalce. Dobil sem marsikaj zanimivega. Sedaj iščem kako znanstveno izdajo, delo filologa, ki ima kot predmet slovenske elemente v furlanščini. Gotovo ti bo znana kaka taka razprava. Ako ni predraga, prosim te, da mi jo naravnost naročiš, ali pa mi piši naslov knjige in knjigarne.

Zahvaljujem se ti za naprej. Tvoj stari

Dr. H. Tur

Opombe:

Izvirnik (NUK, rkp. odd., Ms 1119, šte. 3).

4

V Gorici, 10. 12. [19]D

Dragi prijatelj!

Veseli me Tvoja sodba v pismu 6. t.m. ako sem sploh jel stopati pred javnost, je moj namen, da zbudim inteligentnejše kroge naše male slovenske skupine. Da se vendarle naše javno življenje iztrga iz malenkostnega nivoa, kakor je bil do sedaj in da pridejo nekoliko v veljavo znanstvena načela povsod ali ž pri političnem ali pa pri umstvenem delu sploh. Po mojem mnenju je glavni uzrok, da smo tako nizko padli: da se vsled terorizma žurnalistike in publicistike, ki je pri nas žal v rokah ponajveč izgubljenih eksistenc, odtegujejo sposobni krogi. Ako dobim le par pomočnikov pri svojem delu, sem prepričan, da pridem tudi č uspehov. Očita se mi, da sem optimist. Ako pa dobro premotrivam naše moči in moči drugih naravnostnih skupin, vidim objektivno, da imamo Slovenci dejanski imeniten položaj političen in gospodarski in da nam zmanjka le organizacija. Po poti naravne evolucije se tudi pripravlja naraščaj, ki bode sposoben slediti višjim idejam in intenzivnejšemu delu. Dosedanja naša pasivnost in upogibanje pred puhlimi splošnimi idejami, je ravno dovedlo do tega, da nas druga slovanska plemena, posebno pa Hrvatje, prav nič ne upvažujejo in nas smatrajo kakor nek privesek.

Morda najpuhlejšje stališče pa zavzemajo ravno hrvatski megalomani. Mesto da bi priznali, da je ves napredek hrvatskega gibanja v Cislajtaciji, kolikor se tiče Istre, zahvaliti našemu naprednjaškemu in čilejšemu elementu, so izkoristili našo moč, da so se sami postavili v ospredje. Vem pa tudi, da jim je jako neljuba moja agitacija za Trst, ker smatrajo tudi Trst za svojo posest.

Motiš se glede Žunkoviča, da sem istemu sedel na limanice. Nasprotno sem se potegnil za Žunkoviča prav iz lastnega nagiba. Žunkoviča nikakor nimam za filologa, še manj pa imam njegovo načel glede filologije za pravo; saj sem bil eno leto slušatelj Miklošičev in sem si pridobil temeljna načela te ved Morda se me sploh ne razume pri vprašanju Žunkoviča. Moja trditev je ta, da stoji slovanska filologija preveč na stališču germanske. Že Miklošič je zavzemal to stališče: gradil je od tam naprej, kjer je položila germanska filologija za - temelje. Kar je germanska filologija imela za svoje, to je Miklošič Germanom tuc pustil. Dedukcije, katere so sledile potem na polju slovanske filologije v smislu Miklošiča, in njegovih naslednikov, so tudi prave. Kar jaz povdarjam pri Žunkoviču, je socijologično oziroma zgodovinsko stališč Jaz sklepam iz geografičnega in evolutičnega stališča narodov po legi Slovanov in ogromni premoči slovanskih plemen, da ni mogoče, da bi plemena, ki so tako razširjena po evropskih nižinah, ustvarjena za poljedelstvo in pastirstvo, da bi ta slovanska plemena prevzemala krajevne izraze in gospodarske izraze od plemen, ki so bila po svojem razvoju lovska, nomadna in bojevita plemena. Ni mogoče, predno so Rimljani tje prišli. Tako imaš celo vrsto takih imen, ki se dajo jako lepo filologično utemeljiti, da so romanska in nemška; če pa pogledaš kraj, pa moraš biti prepričan, da so slovanska, so torej napravili Rimljani iz slovanske podlage svoja imena. Ergo se mora sklepati: Slovani so bili v onih krajih pred Rimljani. Da gre Žunkovič majo predaleč in da hoče celo, da je Brest v Bretaniji slovanskega korena, se tudi meni zdi. Sicer je pa trditev Žunkovičeva ravno tako utemeljena kakor ona tako zvanih Keltomanov. Iz socijologičnega stališča bi pa brez drugega stavili, da je Žunkovičeva domneva mnogo logičnejša, da so bili enkrat Slovani glavno deblo po celi srednji in severni Evropi in da je bilo naseljevanje bojnih čet na njih teritoriju ravno tako da bi se toliko večje število Slovanov naselilo pozneje na teritoriju, katerega zavzemajo, marveč smatram, da morajo biti Slovani avtohtoni na celem teritoriju, katero zavzemajo in da so segali še dalje. Ak

bi bil Ti turist in sam videl na licu mesta formacijo krajev in dotična imena, potem bi se gotovo prepričal o absurdnosti še tako lepih deduktičnih filologičnih dokazov. Dam Ti en primer: Nad Tolmezzo v Furlaniji se nahaja vas »Ces clans«. Ta vas se nahaja že v rimskih dokumentih in se imenuje Ces Clanium. Seveda služi to latinsko ime sedaj za dokaz, da je ta kraj romanski. Ako pa pogledaš s kakega vrha na položaj pa vidiš da je to slovanska vas »Čez klanec«. Za-me je torej to dokaz, da je bila ta vas slovanska še kakor za časa germanskega naseljevanja nekoliko stoletij prej po celtskih bojnih četah. Kakor so Romani in Germani romanizirali in germanizirali Galijo, tako so stoletja poprej Galci galizirali po Slovanih obljudene kraje. Za-me pa je to v taki davnini, da je škoda izgube mnogo truda in besed. Le keltomanska hipoteza ne sme biti tako kategorična kakor je; saj mi Slovani je ne smemo sprejemati tako kategorično. Evolucijsko stališče, kajti tako moderno, je torej ono, ki je pri tem vprašanju docela zanemarjeno. In zato sem se zavzel za Žunkoviča. Dobro se zavedam, da se to vprašanje ne da rešiti tem naivnim potom, kakor se ga je lotil Žunkovič in njegovi kritiki. Ako bi hoteli priti do rezultata, bi morali imeti dobrega filologa finsko-tatarsko-urških narečij, ki bi bil dober germanist, romanist in slavist in ki se je poleg tega tudi pečal s sociologijo, antropologijo in etnografijo vsaj v temeljnih načelih. Le iz tega univerzalnega stališča bi se dalo delo Žunkoviča dejansko učenjaški kritizirati. Zato nimamo pa niti Slovani, niti drugi narodi nobenega človeka. Do sedaj smo se učili preveč strokovno in enostransko in morda ravno sedaj prebolevamo Germani in Slovani to strokovno učenjaško stališče in pričenjamo postajati bolj univerzalni.

Gotov sem, da, kedar dobimo res univerzalno izobraženega človeka, ki se bo lotil tega vprašanja, da ga reši v Žunkovičevem smislu in ne v Grimmovem in Miklošičevem.

Kar se tiče Vašega podpornega društva, pa sem že enkrat sporočil svoje mnenje, da smatram jaz graško vseučilišče kot nepotrebno. Jaz bi graško vseučilišče od slovanske strani bojkotiral prav dosledno. Vse naše moči se v Gradcu le izgubljajo. Graški dijaki prihajajo med nas nazaj minderwertig. Za me je pravi nauk življenje. Naš dijak sodi tedaj v velika mesta ali Prago ali na Dunaj. Jaz zahtevam pred vsem splošno zobrazbo, izobrazbo za življenje in te naš dijak v Gradcu ne more dobiti. Zaradi tega dosledno podpiram v prvi vrsti praško podporno društvo in potem dunajsko, ne pa graško. Ti kot graški profesor mi menda tudi nekaj ne boš dajal prav. Dokler se me ne prepriča o koristi zahajanja naših akademikov v Gradec, seveda ne z kruhoborskega stališča, toliko časa ostanem pri svojem dosedanem stališču.

S prijateljskim pozdravom

Dr. H. Tuma

Opombe:

zvirnik (NUK, rkp. odd., Ms 1119, št. 4). Pisava ni Tumova.

Resel me Tvoja sodba...: Pismo ni ohranjeno.

Lotiš se glede Žunkoviča...: Glej Martin Žunkovič!

Dam Ti en primer...: Giovanni Frau v Dizionario topomomastico Friuli-Venezia Giulia (Udine 1978, 45) pravi, da toponomin Cesclans prihaja od Castilius.

...in ne v Grimmovem...: Verjetno gre za Jakoba (1785-1863), nemškega jezikoslovca (Deutsche Wörterbuch), brata Wilhelma Grimma (1786-1859).

5

Gorica, dne 28. 1. 1911

Dragi prijatelj!

Na ponudbo imam nakup dveh knjig in sicer Miklošičev »Etymologisches Wörterbuch« in Daničič »Korjeni«. Vem, da so te knjige že izven prometa in imajo precejšnjo ceno. Rad bi jih kupil a ne plačal pretirane cene. Prosim Te torej kot veččaka, da mi daš znanje, koliko so vredne navedene knjige ozir.[oma] koliko so stale svojčas nove.

Zahvaljujoč se Ti za prijazen odgovor

Te prijateljski pozdravljam

Dr. H. Tuma

Opombe:

zvirnik (NUK, rkp. odd., Ms 1119, št. 5).

...in sicer Miklošičev »Etymologisches...: Miklošičev etimološki slovar Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen (1886) in Djura Daničiča (1825-1882) knjiga o zgodovini srbohrvatskega jezika Korjeni (1877).

5

V Gorici, 31. janu.[arja] [19]11

Dragi prijatelj!

Pri svojih delih potrebujem nujno etimologičen slovar nemškega jezika. Nasvetovano mi je F. Kluge, Ety. Wörterbuch d.d. Spr. VII. Asg. [Ausgabe] geb. [Gebühr] 11 Kron. Poleg tega pa O. Schrader, Zur Geschichte und Methodik der linguistisch-histor. Forschung geb. 9 resp.[ective] Sprachvergl. und Jrgeschichte 30 Kr.

Sestavljam nomenklaturo Zahodnih Julijskih Alp in terminologijo alpinistično, pravniško (v zvezi s [nečitljivo] -medicinsko) in nekoliko tudi filozofično. V to svrhu rabil sem dosedaj Ety. W. Miklošič in Korijene Daničič, manjka pa mi korak za korakom še etym. slovar nemščine in tudi latinščine (oziroma) aščine; morda Dietz, Ety. W. der rom. Spr. geb. 20 Kr. Prosim Te, da mi kot veččak nasvetuješ najboljša sledeča:

- 1) etym. slovar nemščine
- 2) " latinščine - laščine

da mi izrečeš svoje mnenje o Schraderju ali pa nasvetuješ drugo enako delo.

Zahvaljuje se ti zanaprej s prijateljskim pozdravom

Dr. H. Tun

Opombe:

Izvirnik (NUK, rkp. odd., Ms 1119, šte. 6).

Nasvetovano mi je...: Germanist Friedrich Kluge (1856-1926) je izdal leta 1883 Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache (20. izdaja je iz leta 1967) Jezikoslovec Otto Schrader (1855-1919) je Sprachvergleichung und Urgeschichte izdal prav tako leta 1883. Zur Methodik und Kritik der linguistisch-historischen Forschung je naslov drugega razdelka navedene Schraderjeve knjige.

Tuma je ob navedbi naslovov dodal še knjigotrdiško ceno - Geb[ühr].

...morda Dietz...: Friedrich Christian Diez (1794-1876), nemški romanist, izdal je Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen (1853).

7

V Gorici, 27. V. [19]1

Dragi prijatelj!

Pri mojih diletantskih študijah o raznih stvareh naletel sem tudi na razne besede, ki so mi temnega pomena in izvora.

Iskal sem za Leistengegend prevod ter dobil - dimlje, kar pa je die behaarte Schamgegend, Damungegend in hlam kar je toliko kot puzdravina, nekaj mehkega, visečega, zmedenega. Za nemški Weicl je točen prevod lakotna t.j. mesto pod pasom ob trebuhu. Hlam dobil sem le v enem pomenu »meso v hlamu« t.j. trebušno puzdrasto meso. V Pleteršniku besede hlam ni v tem pomenu, marveč bi pomenila toliko kakor flam, flan to pa bi bilo iz nemškega die Flähme, die Dünnung, die Flanke. Ta razlaga pa mi ne gre. Imamo ruski ХЛАМЪ in slov. hlamodrati. Berneker pozna le ruski ХЛАМЪ, Miklošič to razlaga pod glomazu kot Schutt. V Kluge-ju nisem dobil razlage za Flähme. Smatram ХЛАМЪ, hlam in hlamodrati kot pristne slovenske besede. Prosim te, da mi izrečeš svoje mnenje. Rabil bi hlam za - Leiste.

Druga jako interesantna beseda je konta, toliko kot Felsloch. V Jul. Alpah je vse polno vrhov, ki s zovejo Krintarji, vsi stoje v terenu, ki je poln kont, tudi Königsberg pri Rablji moral je nastati po ljudski etimologiji Köntenberg = Kotni vrh, ki se najde dokumentarično, kot edino ime za ta vrh, še v 17. stoletju. Ker je ohranjen nazal in služi beseda le še kot lastno ime, mora biti prastara ter mi je važen sled prvotnih naselnikov Julijskih Alp.

Ako ti ostaja kaj časa prosim te, da mi sporočiš svoje mnenje.

Žunkoviča si malo preveč prijel, po mojem mnenju, jedro njegove knjige ni etimologično, marveč teza, da mora biti vodilo in iskanje prazgodovine geografsko imenovanje. Ako se dejanska oblika gore, etc. da le po slovenščini izkazati potem, bi to kazalo na slovenske prve prebivalce. Žunkovič ne pozna socijologije in ne filologije - zato seveda ne more biti znanstven. V bistvu pa ima prav. Kako hočeš na pr. razložiti imenovanje Zajzera 2000 m visoko na Tirolskem, globoko v Dolomitih. Kako hočeš razlagati, da j imenovanje Travnik prišlo v Mrtvo gorovje na meji Štajerske in Avstrijske nad 2000 m, ko je zgodovinski dokazano, da se še za časa ustanovitve samostana Kremsmünster (775) Slovani ondi že izginevali. Mesto Žunkoviča, bi raje rekli: žal, da nimamo danes človeka, ki bi bil socijolog, alpinist in etimolog, ki vlada slovenščino, nemščino in latinščino z dotičnimi dijalekti, ter bi poznal zgodovino. S pozdravom tvoj stari

Dr. H. Tun

Opombe:

Izvirnik (NUK, rkp. odd., Ms 1119, šte. 7).

V Pleteršniku besede...: Maks Pleteršnik.

Berneker pozna le...: Erich Berneker (1874-1937), slavist, avtor Slavisches etymologisches Wörterbuch (1-2, 1908-1913).

8

V Trstu, 19. okt. 191

Dragi prijatelj!

Vsled dogodkov v Gorici bil sem primoran preseliti se v Trst, kjer mi pa v sedanjem gospodarskem položaju tudi ne kaže odpreti odvetniško pisarno. Rešujem torej posle ter mi ostaja prostega časa. Lotil sem se vsled tega slovenske pravniške terminologije in treba mi je marsikatera knjiga, katere tukaj ne dobim. Izposodil bi si rad kako delo iz vseučiliščne knjižnice v Gradcu. Obračam se na te, ako je potrebno kako osebno priporočilo ter te prosim, da je storiš. Ako ne, naznani mi, na kateri adres se imam obrniti.

V Ljubljani mi je poprej šel na roke moj bivši sošolec prof. L. Pintar, sedaj pa je težko kaj dobiti. Tukajšna Bibl. civica in Bibl. del Museo civico ima lepe knjige za domačo zgodovino, glede nemških in splošno znanstvenih knjig je pa jako slaba.

Gotovo ti ostaja malo prostega časa, da mi storiš uslugo ter pričakujem tvoj prijateljski odgovor.

S pozdravom

Dr. H. Tun

Opombe:

Izvirnik (NUK, rkp. odd., Ms 1119, šte. 8).

...bivši sošolec prof. Pintar...: Glej Luka Pintar!

Dragi prijatelj!

Čitam spridoma Slavijo, rad bi pa slišal še druge zvonove. Zanima me najbolj polemika gledè vprašanja avtohtonizma Slovanov v Evropi. Proučil sem je precej temeljito iz zgodovinskega, arheološkega in sociološkega stališča in sem seveda odločno nasproten stališču glasoslovcev, z njih abstraktnimi sklepi. Nisem pa dosedaj čital ni enega dela avtohtonistov. Rad bi se naročil na dobro revijo, ki zastopa avtohtonizem. Mislim, da ga izdajajo Poljaki. Prosim te kot veščaka, da mi nasvetuješ najboljšo delo (Boguslavski?) in najboljšo revijo v tem predmetu v kakorkolisibodi jeziku slovanskem, nemškem, angleškem, francozkem, madjarskem ali laškem.

Zahvaljujè se ti
tvoj stari prijatelj

Dr. H. Tuma

Vel. g. Dr. Matija Murko
univerzni profesor
v Pragi.

Opombe:

Izvirnik v PNP (Praga).

...da mi svetuješ najboljšo delo...: Wilhelm Józef Bogusławski (1825-1917), poljski zgodovinar, posvečal se je najstarejši zgodovini poljskega ozemlja.

10

Gorica, dne 29. maja 1923

Dragi prijatelj!

V svojem pismu od 24. t.m. si malce lakoničen, seveda pri znanstvenikih, ki »vse znate« nekaj prav naravnega. Kakor ste dolgovezni v knjigah, tako ste kratki v pismih - na neučenjake. Vendar srčna ti hvala tudi za dano notico! Delo sicer po naslovu poznam in Slovenske Starožitnosti sam imam. Kjub temu bi Boguslavskega rad čital, ker odkrito povedano, ne morem priti iz znanstvenih dokazov »glasoslovcev« o prihodu Slovanov, ni iz njih kritike na naslov avtohtoncev, do stvarnih razlogov. Vprašanje prihoda Slovanov pa je zame prav revolucionarno za celo vrsto znanstvenih strok. Posebno vso kulturno zgodovino in sociologijo in dr. Jaz sam se pečam s toponomastiko kot star alpinist, kot kandidat za zgodovino in geografijo za meščanske šole in kot nekdanji slušatelj Miklošiča. Pri tem sem le toliko z gotovostjo konstatiral, da toponomastika še danes ni znanstveno disciplinirana, in jo mrevarijo vsi enako od diletantov gori do filologov, kakor še do danes ne eksistira znanstveno delo o semasiologiji. Zdi se mi torej boj med avtohtonisti in glasoslovci precej plitev. Za toponomastiko manjka takorekoč abc. Temeljna krajevna imena so vendar krajevna in oborna imena, vsebino je treba najprej ugotoviti geološko-morfološko. Ko se ima osiguran temeljni pomen, je šele mesta filologični razlagi. Krajevna imena so drugič izkaljena po križanju in zmešanju narodov. Dokler ni znana zgodovina besede, je pač igrača tolmačiti jo iz glasoslovnega stališča. Beseda Kobarid je očitno izpačenka, radi tega je ne more razložiti ne Žunkovič, ne Ramovž in vendar jo oba razlagata.

Skratka rad bi našel vsaj nekoliko znanstveno pot toponomastiki, zato bi rad pogledal tudi metode avtohtonistov. Ako so tako malo znanstveni kakor filologi, potem bom vsaj čital vse ekspektoracije bolj indiferentno.

Prosim te toraj, da mi kot praktičen bibliograf poveš, kje in kako najcenejše pridem do obeh citiranih del Boguslavskega in poleg tega še Rostafinskega, in dosedaj izšlih zvezkov »Wörter und Sachen«.

Zahvaljujè se ti

s prijateljskim pozdravom

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik v PNP (Praga).

V svojem pismu...: Pismo ni ohranjeno.

...kot kandidat za zgodovino...: Tuma pri tem misli na svojo namero, da bi se po opravljeni gimnazijski maturi (opravi jo je izredno) odločil za študij, ki bi mu prinesel profesorsko službo. Vpisal se je tudi kot izreden slušatelj pri prof. Francu Miklošiču na dunajski univerzi.

Prosim te toraj...: Verjetno misli na Bogusławskiego delo *Dzieje Słowiańszczyzny północno - zachodniej do połowy XIII. W.*; Józef Rostafinski (1850-1928), poljski botanik, profesor univerze v Krakovu. *Wörter und Sachen* je bil jezikovni časopis (izhajal je v Heidelbergu); osma knjiga nosi letnico 1923.

11

Gorica, dne 27. maja 1924

Čenjeni prijatelj!

Že par desetletij nabiram gradivo za toponomastiko Julijskih Alp. Podlaga krajevnim imenom pa so največ geološka, botanična in zoološka imena. Najpristopnejše je gradivo iz botanike ter imam že sestavljen latinsko-slovenski, latinsko-furlanski in latinsko-bavarski botanični slovarček. Manjka mi še latinsko-madjarski del. Slovar Simonyo-Balesse moje knjižnice je le preskromen. Vem, da bo tudi tebi madjarska bibliografija malce odležna in sploh ne vem, kedo med Slovenci bi bil nekoliko više [vešč] tega žal nam tako odležnega, če tudi tako bližnjega in zanimivega jezika. Ali bi mi ne vedel nasvetovati človeka v Budimpešti, slavista ali družega strokovnjaka, na katerega bi se obrnil? Pozneje če bo treba, pojdem osebno

proučit gradivo, ako dobim dovolj knjižnega gradiva. Ako bi bilo za rabo »Slavije« bi ti lahko poslal par manjših semantičnih študij, zdi se mi pa da se držite skrbneje le lingvistike.

Pričakujè prijaznega odgovora
Tvoj stari prijatelj

Dr. H. Tur

Opombe:

Izvirnik v PNP (Praga).

...imam že sestavljen...: Botanični latinski-slovenski slovar je Tuma objavil v Studii Goriziani (1924).

Slovar Simonyo-Balesse...: Zsigmond Simonyi in József Balassa sta leta 1899 v Budimpešti izdala v dveh delih madžarsko-nemški in nemško-madžarski slov

12

Ljubljana, dne 19. maja 1931

Dragi prijatelj!

Prejel sem Tvojo dopisnico od 12. t.m. ter pričakujem kritiko »Slavije«. Opozarjam Te, da je Ramovš predvsem fonetik in ne vem, če bo hotel sprejeti to delo. Opozarjam Te, da je moje tolmačenje besedi zgolj semantično in empirično, t.j. jaz pišem in tolmačim imena tako, kakor sem jih slišal iz ust pastirjev in kakor so mi ti na licu mesta pomen razložili, n. pr., na vprašanje, kaj pomeni »Mirnik«, bil je odgovor: »pašnik, na katerem je raztroseno kamenje«. Ob enem sem konstatiral, da beseda Mir živi na zapadu med Slovenci v pomenu loses Gestein. Ločijo: peč, kompakter Fels, skala gespaltener Fels - rov, rovi, abgestürzter Fels - mir, loses Gestein kamen, Stein, skrotje ali skrot das Geschröffe - zveržena peč. P tem načinu sem sploh vse besede empirično ugotovil in mi je bila v dvomu dana morfološka oblika ali pa gospodarski pojav.

Nekatere besede so jako zanimive in bodo za filologe trd oreh, posebno: tamar, medrje, ronek, bajta in enako. Zadnja beseda bo tudi Tebe zanimala, ker si se pečal s stanovališči po Bosni. Prišel sem na to, da pomeni bajta točno nemško Blockhaus, t.j. koča, ki je zgrajena iz neobtesanih debel, zložena na »pojate«. Pojata je sklad po zarezah konec debla tako, da se vloži eno deblo v drugo.

Rad bi izdal splošno imenoslovje in terminologijo Alp. Preiskal sem Julijske, Ladinske in Bavarske Alpe in dobil povsodi precej temeljnih morfoloških besedi, nekatere težko razložljive, druge pa očitno slovenske. Seveda ne dobim založnika za to, v samozaložbi pa ne kupcev. Radi tega bi bilo mogoče le, če bi gradivo spravil v kako znanstveno revijo. V Ljubljani je ni. Obrnil bi se na »Slavijo« ali pa na kak nemško revijo. Ako bi bil Ti za »Slavijo« bi Ti poslal par imen tako obdelanih, kakor nameravam.

Pričakujè Tvoj odgovor

s prisrčnim pozdravom

Dr. H. Tur

Velemenjeni gospod
prof. M. Murko
Praga.

Opombe:

Izvirnik v PNP (Praga).

13

Ljubljana, dne 2. junija 1931

Dragi prijatelj!

Pisal si mi zadnjič dopisnico, da si se obrnil zaradi kritike »Imenoslovja Julijskih Alp« na nekega filologa. Prosil bi Te, da mi njegovo kritiko pošlješ predno jo natisneš, da takoj nanjo odgovorim. Toponomastika je med nami pa tudi drugod nemetodično predelavana, da je treba ustanoviti metodična načela. Toponomastika je empirična geografska veda, del antropogeografije. To se je do sedaj preziralo. Kakor so sprva diletantje zmedli pomen geografskih besedi, tako in nič manj so fonetiki zanesli novo zmedenost, ker jim je manjkalo semantično dno. Metoda je bila napačna v tem, da se ni izbralo besedi nedvomnega temeljnega pomena. To pa je mogoče le pri jeziku, ki ni sestavljen. Romanščina in germanščina nam vsled tega ne more služiti za podlago, ampak edino slovenščina. Med nami je treba poiskati temeljne termine morfološke, prirodoslovne in ekonomične ter iskati enaka imena drugod. Le pe tej poti toponomastika dobi znanstveni značaj. Največ so se doslej filologi pečali s tolmačenjem znanih zgodovinskih geografskih imen, dasi nikjer nimajo sematične podlage in so skoraj vsa geografska imena spakodrana, često križana po tri in večkrat. Toponomija Evrope je menjavala v zgodovini že štirikrat svojo podobo. Prvič so se vsa imena semitizirala, potem pogrčila, potem latinizirala in konečno germanizirala, kljub temu se filologi ukvarjajo s takimi imeni. Edina pot je, dobiti morfološka imena na licu mesta, s primerjanjem teh dobiti termine in potem geografsko določiti razširjenost teh. Le tako je znanstvena toponomastika mogoča. Kolikor jaz poznam literaturo, sem se dosedaj prvi poslužil te metode, radi tega bi tudi rad o tem spregovoril ob priliki kritike svojega imenoslovja.

S prijateljskim pozdravom

Dr. H. Tur

Gospod
prof. Murko Matija,
univerzitetni prof.
Praga.

Dragi prijatelj!

Svoj čas sem Ti poslal »Nomenklaturo Julijskih Alp«, uverjen, da poskrbiš za kratko recenzijo v Slaviji«. Nočem se hvaliti, vendar s samozavestjo trdim, da je moja nomenklatura jako važen literaren ojav za filologe in zgodovinarje. V nomenklaturi sem predelal točno vsa imena naših Alp, nabranih po arih pastirjih in lovcih. Iz nabranega gradiva sledi, da nosijo naše gore izključno slovenska imena, nemška in laška nastopajo že pozno v zgodovini. Pa še več. Naša stara gorska imena se nahajajo daleč na zahod med urlani, med Tirolskimi Ladinci, prej tudi na Milanskem in Piemontu, v Bavarskem in Alemanskem dialektu. To je važen faktor, da bi ga naši znanstveniki morali upoštevati. Namesto tega pa previdno molče, ač pa priznavajo da jim je antropogeografija, kamor spada imenoslovje kot veda, tuje poprišče. Vem, da lahko dobiš referenta za oceno, kajti naši geografi in filologi so bili prekomodni, da bi bili preiskali najbogatejše predele naše zemlje, t.j. Primorsko, Slovensko Benečijo, še manj pa Karnijo, Tirolsko, Engadin t.d.

Poslal sem Ti danes pod križnim ovitkom kratko monografijo o avtonomni upravi Beneške lovenije. O tem je pisal že svoj čas prof. Rutar, seveda se ni nikdo na to zglasil in so njegove opazke že javno pozabljene. Predaval sem o stvari v tukajšnjem Pravniskem društvu, kratek posnetek predavanja je šel v »Pravniskem Vestniku«. Tudi ti kratki podatki so taki, da bi se morali zgodovinarji pečati s tem prašanjem.

Ob enem Te opozarjam, da je jelo letošnje spomlad izhajati v »Planinskem Vestniku« moje poročilo o Beneški Sloveniji ter se bo od novembra t.l. naprej nadaljevalo. Tudi v tem spisu dobi zgodovinar filolog toliko materiala, da bi se moral s tem pečati.

Obupal sem sicer že nad svojimi ljudmi in poiskal sem dotiko z nemškimi filologi, kateri se za zadevo bolj interesirajo. Upam, da se od te strani stvar spravi v tek.

S prijateljskim pozdravom

Dr. H. Tuma

Gospod
dr. Mat. Murko,
univ. profesor
Praha.

Dragi prijatelj!

Prejel sem rad Tvoje pismo od 11. t.m. ter me je še najbolj zanimala vest o Tvojih otrocih. Imam prav živo pred očmi svoje nekdanje sošolce.

Kolikor se tiče mojega diletantskega filozofičnega [filologičnega] dela, sem dobil stike z germanistom dr. Wilhelm Brandensteinom na Dunaju, s katerim sporazumno obdelujeva nekatere zanimive nazive v Alpah, ki so skupni v slovenskem, ladinskem in germanskem delu. Menda izide članek interesantne besedi »pala« v Schnetzovi reviji. Imel sem že pri tej prvi razpravi zadoščanje, da učeni filolog proti meni diletantu ne more zagovarjati dosedanega stališča romanistov in germanistov ter je moral priznati, da se do sedaj ni nikdo oziral na slovenske temeljne izraze v Alpah. Napisal bi lahko tudi za Slavijo« kak članek, samo mislim, da ste diplomirani filologi raje med seboj.

Med slovenskimi filologi pa menda res ne dobimo človeka, ki bi bil v stanu stvarno kritizirati moje delo, iz enostavnega razloga, ker je moje delo strogo empirično in semantično, t.j. ugotovitev morfoloških pojavov na licu mesta s primerjanjem ter odnosa teh pojavov z nazivi. Tako n.pr. pomeni nemško Kar, češčkar isto, kar slovensko »krnica« ter tudi koren obeh besedi kaže na isti temelj. S tem odpade primerjanje s keltskim cairn in trditev, da se da po tem imenu sklepati na keltsko prebivalstvo v Alpah, kar je globel, cairn je pa peč.

Kar manjka našim filologom je, poznanje form gor, dolin in sploh prirodnih pojavov. Manjka jim popolnoma študij botaničnih imen in kamenin, imena, ki so skoraj odločilna za imena vrhov in poljan. Seveda bi primerjanje slovenskih imen pač zaneslo v filologijo precejšnjo revolucijo, ker bi ovrglo celo to študij o alpskih izrazih, ki so sedaj »dognane« na podlagi preiskovanja germanistov in romanistov.

Težko mi je sedaj posvetiti se kakemu težjemu filologičnemu delu ter čakam konec l. 1934, da stopim kot odvetnik v pokoj ter se lotim dela, po katerem hrepenim. Seveda, ako bom še živ in zdrav ob nastopu svojega 77. leta.

S prijateljskim pozdravom

Dr. H. Tu

Gospod
prof. dr. Matija Murko,
Praha.

Opombe:

Izvirnik v PNP (Praga).

Prejel sem rad Tvoje...: Pismo ni ohranjeno.

Kolikor se tiče mojega...: W. Brandenstein (1898-1967), jezikoslovec, od leta 1941 profesor univerze v Gradcu.

...v Schnetzovi reviji...: Revija Zeitschrift für Ortsnamenforschung je od leta 1925 izdajal Joseph Schnetz.

ANDREJ MUROVEC

Andrej Murovec iz Sv. Lucije (danes Most na Soči) je naveden na seznamu Tumovih zaupnikov.

Gorica, dne 27. aprila 19

Sodrug
Murovec Andrej
Sv. Lucija št. 59

Vzel sem Vašo željo z veseljem na znanje naj bi se priredil shod socijalistične stranke pri Sv. Luciji. Dogovorno s sodr. Battistutta iz Tolmina določila sva 16. dan maja za shod v Tolminu popoldne ob 3., pri Sv. Luciji pa zjutraj ob 9.

Na vsak način morate shod pripraviti, da častno izpade. Poiščite si zaupnike v Modrejcah, v Trebočniku, v Selu, v Kozarščeh, v Idriji, na Slapu, in Ročah jih skličite poprej na razgovor, da agitacijo začnete po vseh vaseh in da pridete na shod pripravljeni. Zaupniki naj naberejo člane za politično organizacijo ter zapišejo točno ime, priimek, ime očetovo in posel ter naj vsak s svojim podpisom prijavi pristop. Za strankarsko izkaznico plačati je po L 4.- Po shodu ustanovi se politična organizacija za Sv. Lucijo in okolico.

Sporočite mi, v katerem lokalni se bo shod vršil, ker bo treba lokal naznaniti najdalje do 12. maja komisarjatu.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Dogovorno s sodr....: Glej Karel Batistutta! O shodu pri Sv. Luciji je poročalo Delo (16. in 21. 5. 1920, številki 13 in 14).

Poiščite si zaupnike....: Kraji, ki jih Tuma našteva, so: Modrejce, Drobočnik, Sela pri Volčah, Kozaršče, Idrija pri Bači, Slap ob Idriji in Roče.

Zaupniki naj naberejo....: Na zboru v Tolminu 16. maja 1920 so sklenili, da ustanove skupaj z Italijani organizacijo za občine Tolmin, Sv. Lucija in Volče; priglasi naj bi bilo okoli 500 ljudi (Delo 21. 5. 1920, številki 14).

Sporočite mi....: Murovec je Tumi pisal 4. maja 1920, da bo shod v Mikuževi gostilni in se veseli shoda 16. maja, »ki vsi hrepenimo po njem«.

MUZEJSKO DRUŠTVO ZA KRANJSKO (Slovenija; Ljubljana)

Muzejsko društvo za Kranjsko ima svojega predhodnika v Zgodovinskem društvu za Kranjsko (ustanovljeno l. 1844). Nastalo je leta 1864 in dve leti nato je prvič izdalo Mittheilungen des Musealvereines für Krain; leta 1891 pa je društvo pričelo izdajati svoje glasilo tudi v slovenskem jeziku kot Izvestja muzejskega društva za Kranjsko (do l. 1909). V letih 1908-1909 je izhajala Carniola v nemškem jeziku, nato pa je do leta 1918 objavljala gradivo predvsem v slovenskem jeziku. Leta 1919 je društvo dobilo ime Muzejsko društvo za Slovenijo, njeno glasilo je bil Glasnik muzejskega društva za Slovenijo (1919-1945).

1

Trst, dne 24. januarja 191

Zalaga muzejskega društva za Kranjsko
v Ljubljani.

Bil sem več let naročnik izvestij »Carniola« ter sem do konec 1916 pravilno prejemal publikacije. Za celo 1917 so izostale. Prejel sem pa od IX. letnika zvezek 1. in 2. izšel 1. avgusta 1918. Prosim, da [se] mi dpošlje publikacije za 1917, 1918 izven gori navedenega zvezka, in za tekočo leto 1919. Naročnino nakažem takoj, ko se mi naznani zastanek.

Potrebujem iz prejšnjih letnikov zvezek, v katerem je kritika moje nomenklature in morfološke terminologije v Planinskem Vestniku. Ne vem točno letnika, menda je III. Potrebujem tudi članek prof. dr. Nachtigall-a o krajevnom imenu Doberdob, menda l. 1917. Prosim, da se mi dpošlje zvezke v katerem sti navedena članka.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

opija.

otrebujem iz prejšnjih...: Verjetno zapis Rajka Peruška Glince, Petrovče in druga krajevna imena (Carniola 3/1912, 212).

otrebujem tudi članek...: Razpravo Doberdò - Doberdob (Carniola 8/1917, 163-191) je napisal Rajko Nahtigal (1877-1958), slovenski jezikoslovec.

Ljubljana, dne 1. aprila 1930.

P.n.
Muzejsko društvo za Slovenijo v
Ljubljani.

Na okrožnico od 26. marca t.l. izjavljam, da bi ostal član obeh sekcij, ker me obe dve enako animata.

Prosim, da se mi sporoči obvezna članarina za oba odseka in oba glasnika. Za sedaj sem vplačal po eku Din 25.- članarine. Primankljaj prosim inkasirajte po položnici.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

opija.

a okrožnico...: S citiranim dopisom je Muzejsko društvo za Slovenijo pred občnim zborom 3. aprila 1930 člane obveščalo, da se morajo v skladu z organizacijo društva odločiti ali, bodo posej člani prirodoznanstvene ali zgodovinske sekcije; sicer pa delovanje »nikakor ni omejeno na eno sekcijo«.

Ljubljana, dne 24. marca 1931.

P.n.

Z današnjim čekom sem nakazal na vaš naslov znesek Din 60.- članarine za oba odseka muzejskega društva. Glasnik historičnega odseka sem prejel, za Glasnik prirodoslovnega odseka se pa riporočam.

Z odličnim spoštovanjem

P.n.
Muzejsko društvo v
Ljubljani

Opombe:

opija.

2. avgusta 1934

P.t. Prirodoznanska sekcija muzejskega društva
v Ljubljani

V prilogi pošiljam študijo »Kulturni pomen imenošlovja rib« z dvema slovarjema »Imena rib v lovanskih vodah« latinsko-slovenski in slovensko-latinski. Študija bi se natisnila kot razprava, slovarja pa i služila kot priloga. Kakor je iz spisa razvidno se nanaša študij na knjigo prof. Petra Skoka, romanista na agrebškem vseučilišču. Prof. Skok se je svoj čas obrnil name, naj poročam o njegovem delu, kar sem ačasno storil s kratkim poročilom v »Jutru« ter mu obljubil, da napišem večjo študijo ob priložnosti. tudija je prirodoslovne, jezikovne in zgodovinske vsebine, nimamo pa nobene revije v katero bi prav padala. Zdi se mi, da je še najbolj pripraven zbornik razprav, katerega izdaja Vaš prirodoslovni odsek. Moja tudija je za prirodoslovce važna, ker jih opozarja na pomen imen, ki se morajo v prvotnih jezikih nanašati a formo živali ali način njihovega življenja in posebnosti tako, da je za kritiko imen poleg jezikoslovca edno in morda v prvi vrsti poklican prirodoslovec.

Vsekako je za prirodoslovce praktičnega pomena slovar, četudi ni popoln. Manjka namreč bogata raska literatura, poljska, polabska, slovaška in bolgarska. Zdi se mi, da je še ta literatura precej nepristopna r da bo treba čakati za sestavo slovarja do tedaj, da se odpro knjižnice ruskih univerz. Takrat bo tudi šele rogoč zadnji kritični pregled moje študije, ki torej tudi za sedaj pomeni le prvo pobudo.

Vabim Vaš odsek, da mi sporoči ali bi se moja študija natisnila v zborniku razprav ter da mi za lučaj, da prirodoslovni odsek ne sprejme študije v zbornik vrne poslane spise.

Pričakujé prijaznega odgovora

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

opija.

prilogi pošiljam...: Članek ni bil objavljen.

of. Skok se je svoj čas obrnil name...: Tuma je ocenil študijo Petra Skoka Iz slovenačke toponomastike v Jutru (21. 9. 1934, šte. 217) pod naslovom Iz ovenske toponomastike.

sbim Vaš odsek...: Odgovora ni.

Muzejsko društvo za Slovenijo
v Ljubljani

S 30. marcem 1926 sem pristopil kot član Muzejskega društva in vplačal Din. 55.- Pozneje sem plačal 3 x po 25, 1 x 60 in 2 x po 30 vse na položnice št. 10.773.

Na položnico 11.537 sem plačal 11. dec. 1933 Din. 30. Meseca septembra 1933 sem pa plačal na položnico št. 15.868 Prirodosl. odsek muzejskega društva Din. 30.- in na položnico št. 16.386 na ime Proteus din. 50.-

Iz križajočih se položnic ne morem biti gotov, ali sem točno plačal svojo članarino Muzejskemu društvu in tudi ne morem točno razbrati koliko plačam članarine za na novo ustanovljeno Prirodoslovno društvo posebej in za Muzejsko društvo posebej.

Glasnike sem prejel: letnike VII do X za oba dela Muzejskega društva, letnik XI do XIV le na in Zgodovinska sekcija.

Poleg tega sem prejel 1. in 2. Knjigo prirodoslovnih razprav in Proteus 1. letnik.
Prosim blagohotnega pojasnila ter položnico za eventualni zastanek na članarini.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Glasnike sem prejel...: Glasnik muzejskega društva je imel svoj zgodovinski (A) in prirodoslovni del (B), od 11. letnika (1930) je izhajal le zgodovinski del. Proteus je izdajalo prirodoslovno društvo (ustanovljeno l. 1934). Glej Pavel Grošelj!

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO (Praha)

Jan Otto (1841-1916) je bil ustanovitelj založniškega in tiskarskega podjetja v Pragi. Med drugim je podjetje izdajalo tudi enciklopedijo Ottův slovník naučný.

1

Ljubljana, 5. VI. 19

P.n.

Prosim Vas, da mi sporočite, ali imate v zalogi češko-poljski slovar in hrvatsko bolgarski slovar (Wörterbuch) in koliko stane.

Ker je stvar nujna, prosim odgovor z obratno pošto.

Z odličnim spoštovanjem

P.n. Nakladatelství
J. Otto, Praha
Č.S.R.

Opombe:

Kopija.

Prosim Vas...: Založba mu je odgovorila 9. 6. 1931 in sporočila seznam slovarjev, ki jih imajo na zalogi. Glej Jože Srebrnič (Tumovo pismo 28. 5. 1931)!

2

Ljubljana, 22. VI. 19

P.n.

Na Vaš cenj. list od 9. junija t.l. naročam:

»Kaczor Kapesní slovník česko-polský a polsko-český« váz[vezan] 24.-Kč ter prosim, da se mi istega pošlje po poštнем povzetju (Postnachnahme).

Z odličnim spoštovanjem

Nakladatelství J. Otto, Praha.

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenj. list...: V odgovor na Tumovo naročilo je založba 27. 6. 1931 sporočila, da je knjiga razprodana in mu ponudila dve drugi izdaji. Sicer je v pismu z dne 9. junija 1931 založba sporočila, da ima Kaczorjev slovar še na zalogi. Ignacy Kaczor je svoj slovar prvič izdal leta 1912.

3

30. junija [193

Nakladatelství J. Otto, Společnost S.R.O.,
Praha.

V prilogi Vam pošiljam poštni ček in bianco za Čeh, Polsko-český slovník, brož. Kč 5.- in poštne stroške. Prosim, da izpolnite in inkasirate ček ter pošljete slovník na moj adres.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Priloge...: Knjigo je Tuma naročil na podlagi sporočila, ki mu ga je založba poslala 27. 6. 1931. Emerich Čech (1870-1951) je avtor poljsko-češkega slovarja.

C. K. NAMESTNIŠTVO V TRSTU

Na podlagi avstrijske ustave z dne 4. marca 1849 so bili za posamezne upravne enote (kronovine) imenovani namestniki. Tako je tudi v Trstu od 1. januarja 1850 delovalo namestništvo za Trst, goriško-gradiščansko grofijo in Istro s kvarnerskimi otoki. Namestništva so morala kot organi izvršilne oblasti nadzorovati izvajanje državnih in deželnih zakonov ter voditi notranje zadeve. Tumovo pismo na tržaško namestništvo je nastalo v zvezi s potovanjem na predvideno mednarodno konferenco socialističnih strank v Stockholmu (1917).

An die
K.K. Statthalterei
in Triest.

Gefertigter wurde vom Exekutivkomitee der südslavischen sozialdemokratischen Partei in Triest zur Vertretung bei der internationalen Konferenz in Stockholm delegiert.

Ueber Bevollmächtigung dieser k.k. Statthalterei gab mir das k.k. Polizeikommissariat V. Via Sachi die Reisebewilligung Triest-Wien-Bodenbach und zurück bis Ende Juni und ersuchte telegrafisch um Zustimmung des k.u.k. Etappenkommandos, Feldpost 1005 an.

Bis heute ist eine Erledigung von der k.u.k. Militärbehörde nicht zugekommen, obwohl die Konferenz in Stockholm bereit am 15. I. M. beginnen sollte und die Abreise von Wien ursprünglich auf den 2. I. M. festgesetzt war.

Infolge meiner Anfrage teilte mir das Parteisekretariat in Wien mit Schreiben vom 10. und 12. I. M. mit, dass meine Anwesenheit in Stockholm momentan nicht dringend notwendig ist und ich vom Parteisekretariat telegrafisch für die Abreise abberufen werde.

Gleichzeitig machte mich das Parteisekretariat aufmerksam, dass die Konferenz sich eventuell bis Juli verziehen könnte, somit die Reisebewilligung bis Ende Juli zu geltend hätte. Weiters wäre in den Pass die Klausel »Vom Zwangsaufenthalte befreit« aufzunehmen, weil ich sonst in Sassnitz oder in Warnemünde 10 Tage Zwangsaufenthalt nehmen müsste. Sollte die Statthalterei diesbezüglich Bedenken haben, möge sie im Ministerium des Aeussern (Hofrat Baron Schlechta) mit der Berufung auf der Reiseabgeordneten Reichstagsabgeordneten] Seitz anfragen.

Demgemäss erlaubt sich Gefertigter die Bitte zu stellen:

die k.k. Statthalterei wolle die Ausföhrung des Reisepasses für den Gefertigten als Vertreter der südslavischen sozialdemokratischen Arbeiterpartei zur Teilnahme an der internationalen Konferenz in Stockholm gültig für die Route Triest-Wien-Bodenbach und Weiterfahrt über Berlin-Warnemünde und zurück bis Ende Juli mit der Klausel »Wom Zwangsaufenthalte befreit« zu veranlassen und zugleich die telegrafische Zustimmung des k.u.k. Etappenkommandos hiezu zu erwirken.

Triest, am 14. Mai 1917

Opombe:

Kopija.

Hofrat Baron Schlechta...: Ottakar Schlechta - Wschehrd.

NAPREJ (Ljubljana)

Glasilo JSDS Naprej je pričelo izhajati 15. julija leta 1917 v Ljubljani kot dnevnik, od leta 1924 je izhajalo kot tednik. Prenehalo je leta 1928. Odgovorni uredniki so bili Alojzija Štebi, Josip Petejan, Rudolf Golouh in drugi. Tuma je bil spočetka sodelavec, vse dokler ni v listu povsem prevladal vpliv »mladinov« (glej Alojzija Štebi).

Trst 6. oktobra 1917.

P.T.
Uredništvo Lista »Naprej«
učiteljska tiskarna
v Ljubljani.

Danes poslal sem Vam kot tiskovino nekolikor rokopisov za list »Naprej«. Porabite članke, kakor se Vam zdi primerno, želim pa, da jih prinašate s presledki in ne preveč v en list. Želel bi da k večjemu prvo stran lista pokrijete. Koncepta in posebno izkazov ne popravljati. Pojme in izraze točno zbiram, tako na primer je pojav Erscheinung prikazan Phantom (dočim ste mi poprej enkrat popravila pojav v prikaz, kar ni prav!). Rabim gledališče kakor Srbi za Gesichtspunkt in ne brezmišljeni vidik (gledališče je teater) etc. etc. Navajam te primere da bodete znala, da pazim sam na terminologijo in da jo hočem tudi izboljšati v listu, ako se hočete na mojo terminologijo ozirati.

Vse politične članke podpišite ob zaključku s polnim imenom H. Tuma. Feljtone pa šifrirajte - a. S tem oddolžil sem se za sedaj uredništvu in listu za 4 do 6 tednov. Med tem pripravim novega gradiva.

Ako želite kakega pojasnila glede stvari ali glede jezika in oblike obrnite se svobodno name, ker vam vsegdar rad odgovorim in postrežem, kolikor je v moji moči.

Članki Regentovi, Golouhovi in Verusa so me zopet sprijaznili z listom in ker vidim, da so pravi proletarci enih misli z menoj, upam, da pojde dobro naprej.

Socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Danes poslal sem Vam...: Za katere članke gre, ni mogoče ugotoviti.

...da bode te znala...: Pismo je potemtakem osebno za Alojzijo Štebi.

Feljtone pa šifrirajte...: Zelo verjetno je tako podpisoval Tuma nekatere svoje prispevke v tržaškem Delavskem listu (1908-1909).

Članki Regentovi, Golouhovi in Verusa...: Ti članki so: Ivan Regent Narodna in mednarodna misel (Naprej 7. in 8. 9. 1917, šte. 46 in 47); Rudolf Golouh Narodna in mednarodna misel (Naprej 24. 9. 1917, šte. 60); Anton Kristan (Verus) Da se razumemo. Malo odgovora (Naprej 26. in 29. 3., 2. in 3. 10. 1917, šte. 62, 65, 67, 68). Vsi ti članki so polemični do objav Albina Prepeluha (Abditusa), zlasti članka Ideja ali dogma (Naprej 22. 9. 1917, šte. 59). O Tumovem stališču je Štebijeva pisala Prepeluhu 13. oktobra 1917 (F. Rozman, Korespondenca Albina Prepeluha - Abditusa, Ljubljana 1991, 64).

2

Trst, dne 13. oktobra 191

P. T.
Uredništvo lista
»Naprej«
V Ljubljani
Frančiškanska ulica

V prilogi Vam pošiljam nadaljevanje svojih člankov Stockholmski problemi 2. do 4. in polemik Removom. V to spada tudi članek Stockholmski problemi šte. 3 »Samoodločanje narodov«. Tiskati bi bil toraj članek »Nekritične misli« tako, da naj pride I. kot prvi, »Samoodločanje narodov« kot drugi in nadaljevanje II. kot tretji članek. Številke člankov Stockholmskih problemov seveda se lahko spremenè po vrsti kakor se natisnejo.

Mislim napisati vse Stockholmske probleme poleg tega pa članke o jugoslovanski deklaraciji, o ruski revoluciji in konečno polemiko narodna in mednarodna misel.

Ako želite kakih posebnih, aktualnih člankov, pa prosim, da mi izrazite svoje želje in glavne mis

Le prosim Vas, da mi prejem konceptov vedno potrdite po dopisnici ker je poštna zveza jako nezanesljiva.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

V prilogi Vam pošiljam...: Tumovega članka o stockholmskih problemih časopis ni objavil, pač pa polemiko z Milanom Lemežem (Remov) oziroma njegovim člankom Kritične misli (Naprej 6. 10. 1917, šte. 71). Tuma je svojo polemiko naslovil Nekritične misli (Naprej 29. in 30. 10. 1917, šte. 81 in 82).

Mislim napisati...: O vsem navedenem je Tuma tudi pisal (glej pisma, ki sledijo).

3

Trst 20. oktobra 191

P. T.
Uredništvo lista »Naprej«
v Ljubljani
Frančiškanska ulica

Potrjujem prejem cenjenega lista od 13. t.m. Čudim se pa, da je uredništvo tako pozno prejelo moje rokopise. Članke »Češki spor«, »Internacionala« in »Stockholmski problemi Alzacija - Lorena« odposlal sem že 6. oktobra kot tiskovine ob enem z navedenim pismom na uredništvo. Dne 13. oktobra pa sem poslal članke »Nekritične misli«, »Stockholmski problemi 2. Macedonija in 3. Samoodločevanje narodov« ter 4. »Trst - Adrija« in sicer rekomandirano, z navadnim pismom uredništvu.

V prvem pismu sem tudi izrazil željo, naj se pri političnih člankih natisne moje ime koncem član in sicer v obliki H. Tuma, tako, kakor je navada v socijalističnih listih.

Za ta teden priredil sem članek »Jugoslovansko deklaracijo« in »Stockholmski problemi 5.

Goriško«.

Članki so mi nekoliko narasli in so pravzaprav bolj za revijo, nego za dnevnik. A ker je naša prva naloga vzgajati in pripravljati proletarijat sem se potrudil, da nisem ostal v navadnem žurnalističnem tonu sem dal sem in tje znanstveno obliko. Take bolj revijalne članke bi bilo pač prinašati na drugem mestu za političnimi.

Rokopise za recenzije mi lahko pošiljate sploh za vse stroke izven strogo tehničnih vprašanj. Ker imam o Egiptu svoje posebne nazore, bi tudi lahko pristavil opazke.

Drugi teden upam končati dosedaj nabrano gradivo, poznejša meseca pa Vam napišem le po potrebi in na zahtevanje.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Potrjujem prejem...: Dopis ni ohranjen.

4

Trst 7. novembra 1917.

P.T.
Uredništvo lista »Naprej«
v Ljubljani.
Frančiškanska ulica

Pošiljam Vam v prilogi dva aktualna članka. Prej prirejene članke izročil sem sodrugu Petejan in sicer jih je šestero. Ker so precej dolgi, natisnite jih v obliki, kakor je nasvetoval sodrug Kristan t.j. le pričetek na prvem mestu, potem pa sledeč za drugimi članki. Ako se Vam zdi, kaka stvar premalo politična, spravite jo v podlistek. Vsi članki pisani so v prvi vrsti pedagoško, popularno znanstveno z namenom, da se inteligentnejše delavstvo uči misliti. Sploh smo to smer dosedaj preveč zanemarjali, potrebna pa je taka pisava tudi radi tega, ker nimamo lastne revije. Izkušnja z »Našimi zapiski« pa me je poučila, da je revija delavstvu malo pristopna in da se isto drži raje dnevnih in političnih listov. Namesto, da bi v podlistku prinašali več ali manj nepotrebnih povestic je bolje, da porabimo ozki prostor za podučne članke, kakor sem se trudil napisati jih posebno z razpravami o stockholmskih problemih. Članek »Samoodločba narodov«, katero sem bil izročil sodr. Stebiljevi bilo bi prinesiti kmalu, ker je v zvezi z že natisnjeni članki »Nekritične misli« in je tam izrecno kazano na tak članek. Tudi članek o deklaraciji je nujen.

Kadar želite kako razpravo o aktualnem vprašanju, obrnite se naravnost name ter izrazite, v kateri smeri želite obdelati misel. Kolikor mi dopusti čas, sem Vam vedno na razpolaganje.

Posebno Vas prosim, da mi pošljete v svrhu polemike vse one liste slovenske in nemške, kateri pobijajo moje članke. Taka polemika je potrebna in koristna. Ker sam ne morem biti naročen na vse liste in tudi malo čitam izven Edinosti, Lavoratore in Arbeiter-Zeitung pač pa pride taka polemika na dan v razgovoru med vami, se priporočam, da polemične članke drugih listin pošljete pod križnim ovitkom name ter me opozorite na iste. Mali trošek list gotovo premore.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Članek »Samoodločba Narodov«...: Članek ni izšel.

...izročil sodr. Stebiljevi...: Tuma se je zmotil, saj gre za Štebijevo. Članek ni bil objavljen.

5

Trst 19. novembra 1917.

P.T.
Redakcija časopisa »Naprej«
v Ljubljani.

Premišljal sem o listu in strankarstvo, kakor [kako] sedanji položaj izkoristiti. Prišel sem do tega-le mnenja: Polemiko mladih ne smemo docela preprečevati in list ne sme biti strogo političen. Preveč je vojnih poročil, ki bi se morale skrčiti vsaj na polovico. Ker nam je revija nujno potrebna in ni sedaj čas, da bi pričeli z izdajanjem, po drugi strani pa je dnevniku potrebno podlistka, bi predlagal sledeče: Odpre naj se stalno podlistek tako kakor pri tržaškem Lavoratore, da bi se podlistek lahko odrezal in zbiral. Redakcijo podlistka bi prevzel jaz. Dopisovalci bi rokopise meni pošiljali in jaz bi podlistek odpravljal od tedna do tedna na Vaš naslov. V podlistke mislim sprejemati polemiko, katero bom že primerno recenziral, in vodil popularno znanstvene razprave, ki merijo na poduk inteligentnejših strankarjev. Ne smemo docela odbijati od sebe intelektualcev in list moramo držati pristopen onemu delu slovenskega meščanstva, ki z nami simpatizira. Ako pademo na suhoparni ton, ki je vladal v »Delavcu« in ki je začel vladati tudi v našem listu, ne služimo stranki tako, kakor je treba. S predlaganim načinom dvojnega urejevanja lista, bi šlo živahnejše.

Govorite s sodr. Kristanom in cenzurnim oddelkom ter sem prepričan, da se moj predlog sprejme. V listu bi naznanili na kratko, da se odpre stalen podlistek za popularno znanstvene probleme, ki se tičejo strankarskega gibanja in vzgoje ter za primerno polemiko, da sem redakcijo sprejel jaz in je vse dopise pošiljati na moj adres v Trstu.

Pričakujé Vaš odgovor

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Ako pademo na suhoparni ton...: Tuma verjetno misli na Rdeči prapor, ki je imel v naslovu še dodatek Delavec, ali pa na sindikalno glasilo Delavec (1914-1941).

P.T.
Uredništvu lista »Naprej«
v Ljubljani.

Prosim, da parkrat prinesete v Vašem listu sledeče:

Vabilo

na konferenco jugoslovanske socialdemokratske stranke v Trstu dne 16. decembra ob 9½. pred-
v Delavskem domu v zeleni dvorani.

Dnevni red:

1/ Poročilo odbora - 2/ Aprovizacija - 3/ Volitev delegatov za strankin zbor v Ljubljani - 4/

Predlogi.

Vabijo se na shod vsi pristaši stranke, kdor vabila ne bi prejel, ga prejme na dan konference.

S socialnim pozdravom
za deželno organizacijo jugoslovanske
socialdemokratske stranke:

Opombe:

Kopija. Nanjo je Tuma pripisal: »Urgiral objavo 12. dec. ekspres«.

Prosim, da parkrat... Vabilo objavljeno v Napreju (123, 7. 12. 1917 in 128, 14. 12. 1917). Glej Josip Ferfolja!

P.T.
Uredništvu lista »Naprej«
v Ljubljani.

Potrjujem prejem dopisnice od 1. decembra. Čudim se pa, da zahtevate od mene predlogov. Tako ni bilo sklenjeno pri seji izvrševalnega odbora in stvar je tudi docela nepraktična, skoraj bi rekel netaktna. Ako se naznanjajo samostojni predlogi posameznikov je naravno, ker je treba, da se ž njimi peča izvrševalni odbor. Referati, kateri se pa izdelajo po sklepu izvrševalnega odbora spadajo naravnost pred zbor. Izvrševalni odbor k večjemu lahko zahteva, da mora vsak referent predložiti svoj referat posebni seji, v kateri naj poprej pretrese in sestavi resolucijo. Da bi se pa resolucije že naprej objavljale v listu to pa absolutno ne gre.

Pripravljen sem zaradi tega priti pred zborom v Ljubljano, da izvrševalni odbor vzame moj referat na znanje. Sicer pa tudi to nima nobenega smisla, kajti, ako bi izvrševalni odbor ne bil za referat, potem ga jaz ne morem zastopati na zboru in bi ga moral prevzeti kak drug. Za letos toraj se morate že zadovoljiti, če jaz sestavim referat in resolucijo po svojem, da se resolucije izročé dotičnemu odseku in da šelej o debati zavzame stališče proti mojemu referatu. Ni mi znano, da bi se sploh kdaj drugače postopalo.

Na vsak način referat zase napravim pisмено, prvič zato, da se lažje ponatisne in drugič zato, da ognem vsakemu očitanju netočnih izrazov. Pri svojem referatu se bom itak držal historičnih dogodkov, iz katerih bom seveda delal sklepe in svojo resolucijo. Kaj družega kot toliko se pač ne more zahtevati.

S socialističnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Potrjujem sprejem dopisnice...: Ni ohranjena.

...pred zborom v Ljubljano...: 10. zbor JSDS v Ljubljani 25. in 26. decembra 1917.

P.T.
Uredništvu lista »Naprej«
v Ljubljani.

G. Dr. Žerjal žurnalista na Dunaju, kolikor poznam, pošteni narodni radikalec se čuti grozno zadetega v svojem hrepenenju po jugoslovanski državi radi mojega članka o jugoslovanski deklaraciji. Apelira na mojo lojalnost, naj dam nekatera pojasnila. Ker sem mnenja, da nam je kolikor mogoče lojalno občevati s poštenimi strankarji, želim, da se v podlistku pod naslovom »Jugoslovanska deklaracija« natisne kratek članek v prilogi pod 1/. Nič ne da, ako se pretrga nadaljevanje ostalih člankov.

Ob enem prosim vrstite malo odgovora pod 2/ na članek Slovenca »Sovražniki naše svobode« od 12. decembra t.l. Ker je zgolj političen, prinesite ga na črto. Pod 3/ Vam pošiljam kratko poročilo o deželni konferenci od 16. t.m.

S socialnim pozdravom

pril. 1/, 2/ in 3/.

P.S. Zdi se mi bolj primerno, da pričnete in nadaljujete s člankom ruska revolucija in pozneje še nadaljujete internacionalo.

Opombe:

opija.

i. Dr. Žerjal...: Glej Gregor Žerjav!

.radi mojega članka...: Članek Jugoslovanska deklaracija (glej Tumovo pismo uredništvu Napreja 20. 10. 1917).

.želim, da se...: Članek je bil objavljen (Naprej 25. 12. 1917, šte. 135).

»b enem prosim...: Članek objavljen kot »Razredni boj«, nekoliko potrebnega pojasnila »Slovincu« (Naprej 10. 1. 1918, šte. 8).

di se mi bolj primerno...: Članek o ruski revoluciji ni izšel.

V Trstu, dne 30. januarja 1918.

P.T.
Uredništvo lista »Naprej«
v Ljubljani.

V prilogi Vam pošiljam par člankov za list ter ob enem prosim, da opozorite sodruga Kristana in Petejana, naj mi vendar pošlje[ta] obečane liste v zameno naravnost na moj naslov in sicer; češke: Narodny listy, Nova Doba, Pravo lidu, Delnicki delnik; polski: Naprzod; madjarski Nepszava; bosanski Glas slobode; hrvatski: sedanje socialistično glasilo, Glas Slovenca in ako mogoče tudi beletristični Hrvatska Njiva, Slovaške Robotnicke Noviny, Slovenski Narod, Slovenca, Jugoslovana in Arbeiterwille bi naročil na račun Vaše redakcije, dočim plačujem Arbeiterzeitung, Lavoratore, Akademijo sam iz svojega. Videl sem tudi bolgarski list Narod, katerega bi se mi lahko pošiljalo naravnost enako tudi srbsko glasilo iz kraljevine. Ker mora biti naročilo iz redakcije, ne morem sam teh listov brezplačno naročiti, pač pa sem naročil slovenski Narod, Slovenca in Jugoslovana od 1. februarja naprej.

Slov. Narod od 26. t.m. prejel ako bi bilo še kaj polemičnih člankov do 31. t.m. prosim, da mi jih pošljete pod križnim ovitkom.

Obmil bi se tudi rad na sodruga Pajerja in Lemež, ki so sicer mladini, pa bi se gotovo dali pridobiti a delo. Prosim za njih naslove.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

opija.

.na moj naslov in sicer...: Glej Naprzód (Krakov), Nepszava (Budimpešta), Slovenski narod (Ljubljana), Slovenec (Ljubljana), Arbeiter - Zeitung (Dunaj), Lavoratore (Trst), Akademie (Praga)! Omenjajo se še časniki Národný listy (izhajal v Pragi od l. 1860), Nova Doba, socialistično glasilo Právo Lidu (izhajal od l. 1893), demokratsko glasilo Dělnický denník, glasilo socialistične stranke Bosne in Hercegovine Glas slobode (izhajalo od l. 1909), Glas Slovenaca, Srba i Hrvata (izhajal v Zagrebu od l. 1918), Hrvatska njiva (izhajala v Zagrebu od l. 1917), Rabotničke noviny (izhajale od l. 1904 kot Slovenské rabotničke noviny), Jugoslovan (izhajal v Ljubljani v l. 1917-1918) in Arbeiterwille (izhajal v Gradcu od l. 1890). Poleg tega se omenjata »sedanje socialistično glasilo« časnik Pravda in dnevnik Olgarske združene socialdemokratske stranke Narod (izhajal od leta 1912).

.lov. Narod od 26. t.m. prejel...: V listu ni kake posebne polemike. Morda gre za članek Ivana Kejžarja Za ujedinjenje jugoslovanskih železničarjev (26. 1. 1918, šte. 22).

V Trstu, dne 23. februarja 1918.

P.T.
Uredništvo lista »Naprej«
v Ljubljani.

V prilogi pošiljam poročilo o zavodu za zopetno zgradbo Goriške - Gradiščanske dodatno s[h]ratki noticiji v šte. 41 ter dva aktualna članka.

S socialnim pozdravom

Opombe:

opija.

.prilogi pošiljam...: V Napreju (19. 2. 1918, šte. 41) je bila objavljena vest o sestanku deželnega sveta za obnovo Goriške. Dodatno je k temu poslal poročilo uma; objavljeno je bilo (Naprej 27. 2. 1918, šte. 48) brez podpisa. Katera dva članka je Tuma poslal, ni mogoče ugotoviti.

V Trstu, dne 7. marca 1918

P.T.
Uredništvo lista »Naprej«
v Ljubljani.

V prilogi pošiljam več člankov za »Naprej«. Moral sem jih držati daljše ker sem jih sestavil na podlagi vseh dosedaj mi došlih različnih socialdemokratskih listov poljskih, čeških in hrvatskih. Odslej, ko sem v tiru, bom lahko odgovarjal krajše.

Pošiljam tudi obečani članek glede glasovanja nemške socialne demokracije. Pri tem pa opazim, da širši izvrševalni odbor sklenil je izrecno, da se postopanje nemške socialdemokracije glede provizorja v listu »Naprej« ne sme očitno grajati, marveč le konstatirati fakta. Sodr. Petejan pa je rušil disciplino in objavil članek, katerega ne odobrujem in ki je po mojem mnenju skrajno škodljiv. Petejan prestopa svoje meje. Kakor je spreten agitator med prostim delavstvom, tako ga ne smatram dovolj poučenega, da bi o težkih socialističnih problemih na ta način govoril. Glasovanje nemške socialdemokracije je tako zamotano s prašanje, da dá meni dokaj misliti in proučevati, dasi sem se bavil leta in leta s teorijo socializma. A kakor

je Petejan pri seji pokazal, da ne razume pomena revolucije, ravno tako je s člankom pokazal, da ne razumi bistva stališča nemške socialdemokracije glede države in razrednega vprašanja.

Tako stvar ne gre naprej!

Čudim se, da ste članek prejel in čudim se Petejanu, da je tako brezobziren proti izvrševalnemu odboru.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

V prilogi pošiljam...: Gre za članke o slovaških (Naprej 9. 1. 1918, šte. 7), čeških (Naprej 26. 3. 1918, šte. 69), madžarskih in slovaških (Naprej 9. 2. 1918, šte. 33), čeških in slovaških (Naprej 2. 4. 1918, šte. 74), poljskih (Naprej 14. in 15. 3. 1918, šte. 61 in 62) ter bosensko-hercegovskih socialistih in njih strankah (Naprej 3. in 5. 4. 1918, šte. 75-77).

Pošiljam tudi obečani članek...: Najverjetneje članek Slovenski socialisti proti oportunističnim nemških sodrugov (Naprej 23. 3. 1918, šte. 68) z uredniško pripombo J. P. (Josipa Petejana).

Sodr. Petejan pa je rušil disciplino...: V članku Dovolj oportunističnega (Naprej 5. 3. 1918, 55) je pisec J. [osip] P. [etejan] grajal oportunističnem nemških socialistov. Anton Kristan (Tumovo pismo 7. 3. 1918)!

12

2. aprila 19

P. T.
Založništvo »Napreja«
v Ljubljani.
Franciška ulica šte. 6

Po dogovoru s sodrugom Ant. Kristanom pošljem potom tovora zaboj »Naših Zapiskov« in Lončarjevo »Bleiweisovo dobo«.

V sedanjem položaju manjka delavcem čtiva, izključeno je izdajati novih brošur. Stara zaloga menda že pohaja, zato bi se dalo dobro izkoristiti še ostalo zalogo založništva »Naših Zapiskov«. Prve letnike in glavno zalogo uničil je požar v Gorici. Ostalo je pri meni zaradi podrobne prodaje na račun deficita založništva »Naših Zapiskov«. Tega deficita je okoli K 1.100.-, katere sem založil iz svojega. Le majhen del se dá pokriti s še neizterjanimi deleži konsorcija »Naših Zapiskov«. V Trstu in na Goriškem ni upati, da se spravi ostala zaloga v denar, pač pa so po mnenju sodruga Kristana v Ljubljani jako ugodni pogoji. Zato pošljem vso zalogo na razpolaganje založbe »Naprej-a«, da v listu oglasi razprodajo. Pri razprodaji naj »Naprej« določi ceno po razmerah ter si zaračuna navadno 25% provizijo od izkupička. Ost znesek bi šel v pokritje deficita založništva »Naših Zapiskov« meni.

Ostalo je 25 zvezkov drja. Lončarja »Bleiweis in njegova doba«. To je pač najboljše samostojno politično - zgodovinsko delo, kar so sedaj Slovenci producirali in vsak nekoliko politično izobražen delavec mora najti v tej knjižici potreben pouk o slovenski politiki in našem kulturnem razvoju zadnjega stoletja. Celo mnenja sem, da se bo moralo delo Lončarjevo ob prvi priložnosti še enkrat natisniti in razširiti med slovenskim delavcem. Cena primerna sedanjim razmeram in vrednosti knjige bi pač bila minimalna K 2.- tako, da bi se dalo izkupiti najmanj K 50.-.

»Naših Zapiskov« je 41 kompletnih letnikov in sicer 4 l. VI., 12 l. VII., 6 l. VII., 15 l. IX., 4 l. X Celi letniki bi se morali prodajati najmanj po K 5.- kar bi dalo K 205.-.

Posamezni zvezki so dobro porabni, ker so članki navadni zaokroženi v posameznih številkah in tudi daljši članki ne zahtevajo neprestane zveze. Prodajati bi jih bilo minimalno po 20 vin.

Od VI. letnika je od šte. 1, 2, 3, 4 po 5 šte. 6 po 4, od št. 7 in 8 po 3, od št. 9 po 4, od št. 10 po 3, od št. 11 po 5 in od št. 12 po 4 skupaj 46 sešitkov.

Od VII. letnika je od šte. 1, 2 po 15, od št. 3, 4, 5, 6, 11 po 4, od št. 7 in 12 po 5 in od št. 8 po 1 skupaj 63 sešitkov.

Od VIII. letnika je od št. 1, 3, 9, 10 po 6, od št. 2 po 7, od št. 6 in 8 po 5 in od št. 7 in 12 po 9, skupaj 59 sešitkov.

Od IX. letnika je od šte. 2, 3, 6 po 2, od št. 4, 5, 7, 8, 9, 12 po 3, od št. 10 po 1 in od št. 11 po 4 skupaj 29 sešitkov.

Od X. letnika je od št. 1 po 12, od št. 2 po 17, od št. 9 in 10 po 1, od št. 11 po 7 in od št. 12 po 5 skupaj 43 sešitkov.

Od letnika XI. je od št. 1, 2 po 2, od št. 5, 6 po 4, od št. 7, 8 po 5 in od št. 9, 10 po 2, skupaj 26 sešitkov.

Vseh posameznih sešitkov je toraj 266 à 20 vin. = K 53.20

Prodajna cena bi torej znašala za

Bleiweisovo dobo	K 50.--
za cele letnike »Naših Zapiskov«	K 205.--
za posamezne sešitke "	K 53.20
Skupaj	K 308.20
25 % provizije za podrobno prodajo	K 77.05
Prebitek bi moral toraj vseči	K 231.15

Stroškov za dovoz na postajo v Trstu in tovorni list K 6.31. Zaboj izročiti je g. Ferdinandu Tumu Pogačarjev trg šte. 3, ki ima naročano porabo za blago v Trst nazaj. Prosim potrdilo prejem pisma in blaga.

Ako bi založništvo »Naprej-a« ne hotelo ali moglo prevzeti blaga in prodaje, naj ostane blago založeno v zaboju na moj račun.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...in Lončarjevo »Bleiweisovo dobo«: Glej Tumovo pismo Lončarju 12. marca 1913!

...in sicer 4. I. VI...: Štirje kompleti šestega letnika.

13

V Trstu, dne 10. aprila 1918.

P.T.
Uredništvo lista »Naprej«
v Ljubljani.

Poslal sem Vam vrsto člankov kritike »Demokracije« kot listek že 8. marca. Kljub temu ste šelej dne 9. t.m. prinesli en članek. Članki so numerirani, torej v smiselni zvezi, prinesli pa niste najpoprej I. čl. t.j. vvoda. Po tej poti ne vplivajo in zastarajo ter nimajo željenega uspeha. Kakor rad sodelujem pri »Naprej-u« pa ne maram izgubljati časa. Zaradi tega mi jasno povejte ali in kako daleč sploh reflektirate na moje sodelovanje? Tudi mi ni prav, da popravljate pisavo, dočim često očitne pisne napake ostanejo. Tako na pr. popravljate besedo svest v »svesti« ali »svesta« kar je napačno, pravilno je »mi smo si svest« in ne mi smo si svesti, »žena si je bila svest« in ne »žena si je bila svesta«. Zadnjič sem celo opazko naredil, da mora ostati svest, pa ste popravili v svesti. Rabim »gre se nam« popravljate v »gre nam«, kar po mojem mnenju tudi ni prav, oziroma pomeni nekaj drugega. Kako pišejo ljubljanski listi nas ne sme brigati.

Posiljam Vam še nekaj člankov kritike »Demokracije«, potem se pa bom ravnal po Vašem odgovoru.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Poslal sem Vam vrsto člankov...: 3. aprila 1918 (štev. 80) je Naprej objavil članek »Demokracija« in samoodločanje narodov. Stedilo je še sedem člankov »Demokracija« in demokratizacija (Naprej 10. 4. 1918, štev. 81), »Demokracija« in narod (Naprej 11. 4. 1918, štev. 82; ni podpisan), »Demokracija« in socialna demokracija (Naprej 12. 4. 1918, štev. 83), »Demokracija« in etika (Naprej 13. 4. 1918, štev. 84), »Demokracija« in inteligenca (Naprej 15. 4. 1918, štev. 85), »Demokracija« in verstvo (Naprej 16. 4. 1918, štev. 86), »Demokracija« in mali človek (Naprej 18. 4. 1918, štev. 88).

14

Trst, dne 18. aprila 1918.

P.T.
Uredništvo lista »Naprej«
V Ljubljani.

Na Vaš dopis od 16. aprila t.l. odgovarjam to-le: Zahtevam brez drugega, da se moj prvi članek kritike Demokracije natisne. List »Naprej« se ni principijelno prav nič izrekel za ali proti listu »Demokracija« in se brez sklepa izvrševalnega odbora tudi ne more. Sicer pa ta zadeva nima s stvarno kritiko nič opraviti. Kritika prihaja v listku in je ne-le stvarna, ampak tudi znanstvena. Moja kritika daje vsakemu misliti, kdor je dovolj izobražen. Radi tega smem brez drugega zahtevati, da se osebno stališče moje kot kritike proti ljudstvu »Demokracija« tudi precizira. Hotel sem ravno poudarjati, da je moje stališče popolnoma objektivno, da smatram »Demokracijo« za potrebno, kakor tudi je. Ako se je sodr. Kristan, po domače rečeno »zaletel«, to vendar ne more biti pameten razlog, da se stvarna kritika ne dopusti.

Članek »Moje bahaštvo« lahko brez drugega opustite, samo da mi rokopis vrnete nazaj. Da bi pa bil še kak drug članek osebni pa ne morem razumeti. Treba mi je pač napovedati naslov člankov, da bom vedel za bodoče, kaj vse smatrate kot osebno.

»Naprej«, tudi ni prinesel mojega članka o hrvatski politiki. Članek je dovolj važen in sestavljen na podlagi oficijelnega glasila »Pravda«. Služi toraj za informacijo naše stranke.

Na posredovanje sodruga Kristana sem sprejel čitanje vseh glasil socijaldemokratske stranke v Avstriji in je sodr. Kristan tudi zagotovil, da mi uredništvo »Naprej« vse te liste preskrbi pótém zamene ali pa mi plača naročnino za slučaj, da jo založim. To delo mi jemlje vsak dan najmanj eno do 1½ uro, zaradi tega mi ni vsceno, kako uredništvo glede mojih člankov postopa. Pač lahko rečem, da ga ni uredništva v Avstriji, ki bi imelo na razpolago človeka, ki lahko čita glasila vseh strank različnih jezikov v Avstriji. Ako se pa Vi sami sebi premajhni zdite, za tako važno delo, pa mi raje sporočite, da tega dela treba ni, ker tudi jaz svoj čas potem drugam plodonosno porabim. Stvar je zámé važna in resna in ne pustim svojega dela prav nič bagatelizirati. Ako hočete delo imeti se morate proti meni tudi obnašati tako, kakor važnost dela zahteva.

Shoda za Idrijo ne morem sprejeti in se obrnem na sodr. Golouh.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Na Vaš dopis od 16. aprila...: Ni ohranjen.

...moj prvi članek...: Članek ni izšel.

Članek »Moje bahaštvo«...: Članek ni izšel.

...članka o hrvatski politiki: Članek ni izšel. Pravda, socialistično glasilo, izhajalo je v Zagrebu.

Shoda za Idrijo...: Šlo je za shod ob prvem maju.

P.T.
Uredništvo lista »Naprej«
v Ljubljani.

Na moje pismo od 18. aprila t.l. nisem dobil odgovora, ne osebno ne v listu, zaradi tega Vam sporočam, da preneham biti sotrudnik Vašega lista, ker se ne morem dati na ta način zapostavljati. Dal sem uredništvu na razpolaganje obširno in po mojem prepričanju dobro znanstveno kritiko »Demokracije«, uredništvo pa je tako brezobzirno, da je sicer natisnilo članke od št. 3 naprej, ne pa prvi članek, ki bi moral služiti za vvod in imel namen pokazati vso dobrohotnost stranke do nove revije.

Izpolnjeval sem svojo dolžnost proti glasilu obilo v času, ko je bilo v največji zadregi. Ne zahtevam zahvale, ne priznanja, ker poznam žalostne osebne razmere v stranki, vendar smem biti popustljiv le do gotove meje.

Prosim, da se mi vse rokopise pošlje v Trst nazaj kolikor niso že natisnjeni oziroma, da se pripravijo za 18. t.m. ker upam, da se ustavim v Ljubljani nazaj gredoč iz Dunaja. Ako bi tega dne ne prišel naj uredništvo pošlje rokopise po pošti na moj naslov.

Po prejemu istih sestavi račun glede naročenih listov v smislu sklepa izvrševalnega odbora. Kolikor mi uredništvo pošilja listov, potem zamenjavanja, se lahko vsi listi odpovedó. Sicer je neobhodno potrebno, da je vsaj ena oseba vsestranski poučena o političnem gibanju socijaldemokratskih strank v Avstriji in ker vem, da nimate družega na razpolaganje, ki bi razumel vse jezike avstrijskih narodov, kot mene, bi liste še nadalje prejemal in proučeval v svrhu, da stranko in izvrševalni odbor informiram o vsakokratnem položaju in strujah posameznih [delov] avstro-ogrske socijaldemokracije.

Konečno protestiram proti nacijonalnemu oportunitizmu, ki se mu jel kazati v stranki in je stopil z izjavo sodr. Kopača očitno na dan - proti jasnim sklepom strankinega zbora in izvrševalnega odbora in to sedaj - ko se polom deklaracije bliža z naglimi koraki. Mar li hoče socijaldemokratska stranka kot privesek nacijonalističnih odgovarjati, za posledice šovinistične, brezsmiselne politike - ter pojde na cesto?!

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...z izjavo sodr. Kopača...: Izjava Josipa Kopača na prvomajskem shodu v Ljubljani, da so delavci pripravljani iti na ulico za pravilno rešitev narodnega vprašanja

P.T.
Uredništvo lista »Naprej«
v Ljubljani.

Administracija lista »Naprzód« v Krakovu tirja me zopet na plačilo naročnine. Uredništvo lista »Naprej« mi je svojčas sporočilo, da mi bo list »Naprzód« pošiljal v zameno. Ne vem toraj, kako ta zadeva stoji ter prosim, da se vendar že enkrat uredi. Ker na moj list od 10. t.m. ni odgovora, in mi ni bilo mogoče dne 18. t.m. v Ljubljano, prosim, da se mi pošljejo vsi dosedanji neporabljeni rokopisi nazaj. Eni članki so stalne vrednosti in jih porabim drugam.

Ker niti uredništvo »Napreja« niti izvrševalni odbor ne uvidi potrebno odgovarjati, vrnem s koncem junijem dosedaj dohajajoče mi liste nazaj. Brezplačno v zameno sem prejemal sledeče liste: Narod Listy, Dieľnicki Dennik; Pravo Lidu (češko), Narod (bolg.) in Pravdo (hrvatsko). Sam pa sem plačal Glas Svobode K 10.-, Slovenec in Slovenski Narod po K 18.-, Jugoslovan K 4.-, Edinost K 15.60, Glas Slovenc K 16.-, Népszava K 9.-, Hrvatska Njiva K 18.-, Robotnicki Vestnik (bolg.) K 11.50, Rabotnicke Novini (slovaško) K 10.-, Robotnička gazeta (maloruska) K 5.-. Za Naprzód me tirjajo za znesek K 10.50. Ves zadolženi znesek bi torej znašal K 145.60.

Prilagam v prilogi poštno položnico, da mi uredništvo ta založeni znesek vrne. Rad bi sicer iz svojega založil kaj na korist založbe Napreja, a v sedanjih razmerah mi to res ni mogoče.

Pričakujé točno rešitev tega pisma

s socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Administracija lista »Naprzód«...: Glej Naprzód (Krakov)!

...prejemal sledeče liste...: Glej Tumovo pismo listu Naprej (30. 1. 1918) ter Edinost (Trst) in Dimitar Blagoev! Ukrajins'ka robitnička gazeta je bilo tedensko glasilo ukrajinske socialdemokratske stranke v Avstriji.

P.T.
Uredništvo »Naprej«
v Ljubljani.

Vsled mojega pisma od 28. maja t.l. izplačalo se mi je znesek K 145.60 na založenih naročninah : razne politične liste. Prihajajo mi pa še vedno češki listi in Pravda. Ker sem likvidiral z dopisovanjem in ne

čitam več teh listov, jih pa utegnete rabiti v Ljubljani, mi je najljubše, ako odpoveste na moj naslov liste: »Narodny Listy« oziroma sedaj »Cesta« in »Pravo Lidú« v Pragi, »Dielnicki Dennik« na Dunaju in »Pravda« v Zagrebu. Liste katere sem sam plačeval, odpovem tudi sam. Bolgarski Narod ni treba več naravnost pošiljati.

Zahtevanih rokopisov še vedno nisem prejel, ter ponovno prosim, da se mi vrnejo kot tiskovine. Stvar vendar ni tako težko izvedljiva!

Ne morem si kaj, da bi se ne pritožil proti nelojalnemu napadu v številki 134 v članku »Še o praških slavnostih in Jugoslaviji«. Take opazke kakor »sodr. dr. Tuma je postal strog internacijonalist in prepušča vsa vprašanja v rešitev internacionale« so skrajno nelojalna proti meni, da ne rabim drugega izraza. Na ta način bore se proti meni meščanski listi in prav nič ni treba, da v istem tonu piše naše glasilo. Uredništvo dobro ve, da nisem šelej sedaj postal strog internacijonalist, marveč sem vstopil tak v stranko in sem se posebno od ustanovitve lista »Naprej« proti vsemu oportunističnemu boril z vso odločnostjo in se tudi zavedam, da se je ravno mojemu nastopu največ zahvaliti, da nisimo predaleč izgrešili začrtano internacijonalno pot.

Pričakujem toraj od uredništva, da se za bodoče vsaki nepotrebni napadi na mojo osebo opusté tembolj, ker se hoče uredništvo strogo izogibati vsaki osebnosti.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

kopija.

Ve morem si kaj...: Članek je objavil Naprej (15. 6. 1918) kot polemiko s tržaškimi II. Laboratore. Tudi ta članek sodi v sklop objav o nacionalnem in internacionalnem položaju Trsta.

18

Trst, dne 4. oktobra 1918.

P.T.
Uredništvo lista »Naprej«
v Ljubljani

Rabim nujno svojčas Vam izročene rokopise, ker jih nameravam predelati za rabo revije »Novo društvo« v Zagrebu. Že ponovno sem prosil, da se mi rokopisi vrnejo, vsekdar brez uspeha.

Pričakujem toraj, da mi takrat pošljete rokopise brez obotavljenja.
Stroške pošiljatve Vam plačam, ter priložite poštno položnico.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

kopija.

...za rabo revije...: Glej Vitomir Korač! Za katere rokopise gre, ni mogoče ugotoviti. Revija Novo društvo je izhajala v Zagrebu leta 1918.

NAPRZÓD (Krakow)

Naprzód je bilo glasilo socialdemokratske stranke Galicije in Šlezije. Izhajalo je v letih 1892-1941.

Triest, den 29. Mai 1918.

P.T.
Redaktion der »Naprzod«
Krakau.

Auf des Geschätzte ddo. 13. 1. M. teile ich mit, dass mir Ihre Zeitschrift »Naprzod« von der politischen Organisation der südslavischen Sozialdemokratie kostenlos zugesendet werden müsste. Ich war deshalb der Meinung, dass das Abbonement geregelt worden wäre. Im Falle, dass die Organisation Ihre Pflicht nicht erfüllt hat, werde ich das Abbonement einenden, sobald ich den Bericht der Exekutive erhalte.

Ich ersuche daher, mir die Zeitschrift noch weiter zuzusenden. Meine Organisation teilte mir seinerzeit mit, dass der Naprzod gegen das Organ der südslavischen Sozialdemokratie »Naprej« kostenlos im Tauschwege zugesendet werde.

Mit sozialem Gruss

Opombe:

kopija.

ch ersuche daher...: Ohranjen je dopis redakcije lista Naprzod (22. 5. 1919). V pismu sporoča prejem Napreja in obvešča, da je poslalo Tumi nekaj števil listov Naprzód.

NARODNI DNEVNIK (Ljubljana)

Narodni dnevnik je izhajal kot »neodvisen političen časopis« v Ljubljani od 25. decembra 1923 do 10. marca 1928 (od novembra 1924 do januarja 1925 ni izhajal). Njegova urednika sta bila Aleksander Železnikar in Vladimir Svetek.

dne 28. VI. [19]26

Uredništvu
»Narodnega dnevnika«
Ljubljana

Z zanimanjem čitam »Mrcvarstvo« Georgesovo, a ne poznam njega naslova. K zadnjem članku bi mu rad stavil nekaj opazk, ki ga bodo gotovo zanimale in katere morda lahko porabi, ali pa jih porabite naravnost za list.

Nisem tako splošnega mnenja o redkih, lokalnih izrazih kakor Georges, posebno ne, kolikor se tiče Erjavca in Cafá in še posebej ne tistih, katere morda pozna le še kak pastir ali kaka stara mati. Največkrat so taki izrazi pristne, prastare besede, ki nam odpirajo pogled v naš jezik v davnino nazaj in nam često lahko služijo za etimologično tolmačenje marsiktere druge besede v navadni rabi. Ni res, da se izgublajo ravno besede, ki niso vredne, da bi se ohranile - marveč žalostna resnica je, da peša med Slovenci bolj in bolj notranja jezikovna zavest in tvorilna jezikovna sila. Skoraj z malo izjemo te redke besede Cafove in Erjavčeve odmevajo v drugih slovanskih ali staroslovanskih jezikih in nam odpirajo globok vpogled v naš jezik. Ako se jih ogibljuje tudi profesorji slovenščine, je to znamenje propadanja notranje moči našega jezika. Rayno par od Georgesá navedenih besed nam to dokazuje.

Ščijica in razlaga te besede, da pomeni uscanka ad seč, seči, bo pač napačno in prava oblika je čeča, čečica, ker imamo tudi rusko ЧЕЧА t.j. Spielzeug, Puppe ЧЕЧЕНИТЬСЯ sich affektieren, zierlich tun, ЧЕЧЕНА, Zieraffe. Čeča, dim.[inutiv] čečica je torej da zierliche Mädchen. Posebno zanimivo bo za filologa, da ima lombardski dijalekt, ki sega tudi gor v zahodno Tirolski Val di Ledro besedi žčat, ščita - ragazzo, ragazza, kar je po mojem očitno iz praslovanske podlage. Druga zanimiva beseda je róditi - doumevati, katere Georges ne ve razložiti in trdi, da je Plet.[eršnikov] slovar nima, kar ne odgovarja. Plet. ima med drugim roden - maren - rodljiv achtsam. Ne rodi, ne pomeni torej ne morem umeti, ampak ne maram umeti, roditi beachten, ne roditi, nicht beachten. Te pomene ima tudi Miklošič. Češki je neroditi - ne hoteti, ruski РАДЫТЬ sich eifrig bemühen, eifrig wünschen О ЧЕМЪ РАДЫТЬ sich um etwas bemühen. K temu pojmu gre splošnoсловanski rad, radost in prep. radi die Freunde, t.j. kar želim. Neroden je torej unachtsam, kar v rumunščini prehaja v pomen neumen, v madjarščini pa ragyiv (le še dijalektično) eifrig, gleissig. Tudi rad, radnja hrv. za Arbeit je prav Bemühung, Fleiss, raditi = truditi se. Velikolaški roditi je torej prav inenitna beseda!

Pástorek odgovarja sicer za Missgebur, ker je potvora točno Fälschung se itak trudimo dobiti dobro besedo. Miklošičeva razlaga, da je temeljna beseda femininum pastorka iz padšterica, ruski ПАДЧЕРИЦА, poleg ПАСЫНОКЪ Stieftocher und Stiefsohn, mi namreč ne gre, ter morda dobimo ravno v velikolaškem pastorek, Missgebur pravo razlago tembolj, ker bolgarščina rabi pastorek za Stiefvater. Pastorek bi bil torej sploh »po strani storjen«. Mislim pa, da je boljše rabi za Missgebilde, Missgestalt nestvór - nestúren človek (Dolenjsko - Polica) je der widerliche Mensch. - Missgebur pri porodu pa je po Plet. šamer, prav goriški čamer.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Z zanimanjem čitam »Mrcvarstvo«...: Daljši jezikovni podlistek (38 nadaljevanj). Tumove pripombe se nanašajo na objavo v Narodnem dnevniku 21. junija 1926 (štev. 136). Georges je psevdonom s katerim se je podpisoval publicist in prevajalec Bogomil Udovič (1880-1933).

...kolikor se tiče Erjavca in Cafá...: Fran Erjavec in Oroslav Caf sta s svojima zbirkami slovenskih besed bila eden izmed virov za Pleteršnikov slovensko-nemški slovar (1894-1895).

Velikolaški...: Pridevniška izvedenka iz Velikih Lašč.

NARODNI MUZEJ (Ljubljana)

V zapuščini je ohranjena kopija Tumovega pisma Narodnemu muzeju in odgovor muzeja nanjo. V arhivu Narodnega muzeja je ohranjen izvornik Tumovega pisma in kopija odgovora Narodnega muzeja.

Ljubljana, dne 1. sept. 1924

Slavnemu
Ravnateljstvu »Muzeja«
v Ljubljani

Darujem sliko pok. Dr. Josipa Lavriča odvetnika in narodnega prvoboritelja na Goriškem Kranjskemu Muzeju. Zgodovina moža je temu Ravnateljstvu znana.

Zgodovina njegove edine slike je sledeča: Rodoljubi goriški nameravali so Dr. Lavriču pokloniti za god na dan Sv. Josipa 19. marca 1876 sliko naročeno pri slikarju L. Grilcu, takrat v Gorici. Izdelovanje slike se je nekoliko zakasnelo, da slike ni bilo mogoče izročiti slavljencu pravočasno. Dr. Lavrič pa se je ustrelil predno mu je bila slika izročena radi preteče revščine. Hiral je telesno in duševno in pretilo mu je

oslepljenje. Odvetniška pisarna mu ni nesla skoraj ničesar, ker se je brugal več za politiko nego za pravdanje. Slika je bila izgotovljena šelej 2. maja 1876. Slikar Grilec ni poprej poznal Lavriča, na sliki je toraj dal obrazu bolesten izraz že bolnega Dr. Lavriča. Polastil se je slike pok. Viktor Dolenc, znani časnikar in agitator v Gorici, pozneje v Trstu. Ker mu je bil Dr. Lavrič neko svoto dolžan, je pridržal za plačilo njegovo sliko. Slikar Grilec pa je bil zanjo prejel 150 gld. A tudi Viktorju Dolencu se je pri njegovem tiskarskem podjetju v Trstu slabo godilo. Dolžan je ostal ob smrti neko svoto znanemu istrskemu in tržaškemu politiku prof. Matku Mandiču, le-ta je vzel sliko Lavriča za plačilo. A ni se bolje godilo narodnjaku-politiku Mandiču nego Lavriču in Dolencu. Tudi on je bil v denarnih slikah, ter je ponudil Lavričevo sliko po meni goriškimi narodnim zavodom na prodaj. Ponujal sem sliko Goriški Čitalnici in Bralnemu in podpornemu društvu, takrat l. 1898 rapresentantom narodnega življa v Gorici. A bila jima je predraga, stala je 40 gld. Ker sem poznal položaj Mandičev, sem mu pisal, naj sliko pošlje meni, da mu plačam jaz malenkostni znesek, ter sem mu obečal, da sliko oddam ob priložnosti na mesto, kamor po svojem pomenu tiče. Goriška društva mi niso nikedar dajala dovolj garancije, da bi sliko primerno upoštevala, zato sem jo hranil do danes.

Ker sem se vsled odrečenja italijanskega državljanstva za stalno preselil v Ljubljano in slika za me osebno, če tudi mi je po povedanemu draga, nima primerne vrednosti, prepuščam jo brezplačno »Kranjskemu Muzeju« v last, proseč, da se mi potrdi prejem.

Z odličnim spoštovanjem

H. Tuma
advokat
stan. Miklošičeva cesta 13

Opombe:

Izvirnik, hrani Narodni muzej Ljubljana, kopija v ZHT.

...pok. Dr. Josipa Lavriča...: Gre za Karla Lavriča, primorskega slovenskega politika. V rojstni knjigi premske fare je zapisan kot - Carolus, Eduardus. Tumorovo sklicevanje na god sv. Jožefa je neosnovano, od tod je razlaga o godovni počastitvi Lavriča dvomljiva. Soča (21, 26. 5. 1876) poroča, da je bila slika dovršena (podatek je ustrezen s signacijo na portretu, kjer je datum 2. 5. 1876). Dvomiti je morda, da slikar Ludvik Grilc ni poznal Lavriča, slikar je namreč že od l. 1874 začasno živel na Goriškem. Karel Lavrič se je ustrelil v Gorici 3. marca 1876.

Slikar Grilec...: Ludvik Grilc (1851-1910) je bil rojen v Idriji. Po letu dni študija na dunajski akademiji se je vrnil domov, do leta 1875 je delal na Reki. Nato pa v Gorici. Od leta 1880 je ponovno študiral na Dunaju in v Benetkah. Kasneje je živel in delal v Ljubljani.

...pok. Viktor Dolenc...: Viktor Dolenc (1841-1887), urednik Soče in Edinosti. V Trstu, kjer je živel od leta 1875, je bil trgovec in eden pomembnih slovenskih javnih delavcev. Celotno zgodbo po Lavričevem portretu je Tuma ponovil v IMŽ (239 - 240). Pri tem opisu je slikarja Grilca zamenjal za Ogrina, očitno Simona.

...prof. Matku Mandiču...: Glej M. Mandič!

...da se mi potrdi prejem: Tumi je odgovoril direktor deželnega muzeja v Ljubljani dr. Josip Mantuani 3. septembra 1924. Portret je še vedno (1993) v lasti Narodnega muzeja v Ljubljani.

NAŠA STRAŽA (Ljubljana)

Društvo »Naša straža« iz Ljubljane je Tumo v obliki okrožnice (datum Božič 1898) obvestilo, da je bil na občnem zboru društva 15. novembra 1898 izvoljen za odbornika. Obenem je bilo to obvestilo vabilo na sestanek odbornikov društva v Ljubljani, 4. januarja 1899. »Narodna straža« je bilo gospodarsko obrambno društvo (ustanovljeno leta 1898), delovalo je le krajši čas, njegov naslednik je bilo društvo »Branibor« (ustanovljeno leta 1910).

NAŠA ZARJA (Sankt Peterburg)

Na administracijo lista Naša zarja je Henrik Tuma v Sankt Peterburg (Petrograd) poslal neugotovljivega dne meseca julija leta 1914 (datum poštnega žiga) dopisnico, s katero je v ruščini sporočil, da ni prejel številke 12 četrtega letnika Naše zarje. Dopisnica ni prispela na naslovnika očitno zaradi razmer, ki jih je prinesel začetek prve svetovne vojne. Mesečnik Naša zarja (1910-1917) je bilo glasilo menjševikov (»likvidatorjev«).

NAŠI ZAPISKI (Ljubljana)

Revija Naši zapiski je pričela izhajati leta 1902, med leti 1913 in 1914 jo je urejal Henrik Tuma, takrat se je iz »socialne« spremenila v »socialistično« revijo. Med prvo svetovno vojno in po njej ni izhajala, ponovno je pričela izhajati leta 1920, pod uredništvom dr. Milana Lemeža; kasneje so jo urejevali Dragotin Lončar, Fran Erjavec in Albin Prepeluh. Zadnja številka je izšla 15. novembra 1922.

14. sept. [192]2

Uredništvu
»Naših Zapiskov«
v Ljubljani

V prilogi Vam pošiljam za uporabo dve skici »Izza fronte«. Prvih pet je bila prinesla »Tržaška njiva« l. 1919 ter ste zadnji dve zaostali, ker je revija prenehala izhajati.

Ako bi list ne prinašal Feljtona pa prosim, da vrnete rokopis nazaj.

Ob enem se naročam na »Naše Zapiske« ter prosim, da mi pošljete vse številke tega leta.

Naročnino nakažem potom čekovnega računa poštno hranilnice v Ljubljani.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

...skici »Izza fronte«...: Tuma je odgovoril na povabilo za sodelovanje pri reviji, ki sta mu ga januarja 1922 v obliki okrožnice poslala urednik Dragotin Lončar in izdajatelj Albin Prepeluh.

...»Tržaška njiva«...: Revija Njiva je izhajala le nekaj časa v letu 1919 (maj-oktober). Tuma je v Njivi (štev. 13, 16, 17) objavil štiri črtice (Vojna rože, Dva križa, Tihotapci Nadiža). Črtica Oslavije je izšla v Delu (27. 2. 1920, štev. 2). Naši Zapiski (14/1922) so objavili Maledetta la guerra (86-87) in Sv. Marija na Mengori (113-114).

»DIE NATURFREUNDE« (Jakob Krewalder; Celovec)

Jakob Krewalder je bil predsednik podružnice »Die Naturfreunde« (glej »Die Naturfreunde«, Dunaj) iz Celovca. Podpisal je tiskano vabilo na otvoritev društvene kočice pod Košuto v Karavankah (1300 m). Vabilo je prejel tudi Tuma.

8. julija [193

P.t.
Touristenverein »Die Naturfreunde«
zu Handen Jakob Krewalder
Klagenfurt,
Bahnhofstrasse 38

Ich habe die Einladung zur Eröffnungsfeier Košuta Hauses erhalten, leider bin ich verhindert teilzunehmen, da ich kaum reconvalescent von schwerer Krankheit bin und es mir unmöglich ist eine längere Tour mitzumachen. Wollen Sie im meinem Namen die Naturfreunde bei der Eröffnungsfeier auf die wärmste begrüßen.

Bis heute konnten wir nicht eine Ortsgruppe der Naturfreunde in Laibach neuerdings zu gründen, obwohl nach Gründung, des Zentralvereins der Naturfreunde in Sarajevo die Möglichkeit gegeben ist die Ortsgruppen zu erneuern. Der Hauptgrund unserer Zuwartung ist die Stellungnahme des Polizeibehörden, d insbesondere in Laibach die Naturfreunde als gefährliche politische Elemente halten.

Das Strafverfahren wegen der vermuteten Ausschreitungen bei dem Stolausflug am 14. Juni 1931 wurde erst diese Woche zum Abschluss gebracht. Angeklagt waren Genosse Jeram aus Assling und Gefertigter, dass sie eine öffentliche Versammlung abgehalten hätten. Die Sache ist vor Gericht hoffentlich beendet, dürfte jedoch ein Verfahren vor der Bezirkshauptmannschaft in Radmanskendorf zur Folge haben. An diesem werden Sie ersuchen, dass unsere Leute etwas eingeschüchert sind und deshalb eine grössere Teilnahme aus Jugoslawien nicht zu erwarten ist.

Ich habe mich an diverse Vertreter der Arbeiterschaft gewendet und sie zur Teilnahme an der Feier aufgefordert.

Desto herzlicher begrüße ich persönlich alle Teilnehmer an der Eröffnungsfeier.

Berg Frei!

Opombe:

Kopija.

Das Strafverfahren wegen der...: Glej Prijatelj prirode (Jesenice)!

»DIE NATURFREUNDE« (Leopold Happisch; Dunaj)

Turistična zveza »Die Naturfreunde« je bila mednarodna organizacija, ustanovljena leta 1896 na Dunaju. Njen osnovni namen je bila skrb za turistično dejavnost med delavci in boj proti alkoholizmu. Kasneje je svojo dejavnost razširila (vzgojno predavateljsko delo, razstavna dejavnost, poglobljeno spoznavanje narave in ekologija). Izdajalo je glasilo Der Naturfreund. Društvo je imelo svoje podružnice tudi pri nekaterih južnoslovanskih narodih. Tuma je stike z dunajsko zvezo navezal še v času, ko je vodil »Svobodo«; 27. septembra 1926 so mu z Dunaja poslali pravila in pristopnico in v pismu tudi zapisali: »Vielleicht könnte dann an eine Ortsgruppengründung gedacht werden?«

1

dne 16. maja [1928

P.n. Touristen Verein der Naturfreunde
Wien XV/I
Löhrigasse Nr. 16

Gefertigter ist mit der Verfassung eines grösseren Artikels über die Entwicklung der Turistik in den ehemaligen österr. Gebiete beschäftigt und benötigt eine kurze Übersicht über die Gründung, Betätigung und Statistik des Touristenvereines der Naturfreunde. Ich ersuche demgemäss den Touristenverein mir gefälligst einen diesbezüglichen kurzen Bericht mitzuteilen oder jene literarischen Behelfe angeben zu wollen, aus welchem ich den Bericht selber schöpfen könnte.

In Erwartung einer wohlwollenden Antwort

mit alpinem Gruss

Opombe:

Kopija.

Gefertigter ist mit der Verfassung...: Tuma je najverjetneje rabil podatke pri pisanju knjige Pomen in razvoj alpinizma.

dne 9. julija 1928

P.n. Touristen Verein der Naturfreunde
Wien XV/I
Löhrigasse Nr. 16

Auf mein Ansuchen vom 16. Mai l. J. habe ich keinerlei Antwort erhalten. Ich glaube es im Interesse des Touristenvereines zu sein, wenn ich das südslavische Publikum in meinem Buche über die Entwicklung Des Alpinismus auf die Tätigkeit der Arbeiter-Touristenvereine aufmerksam mache. Bisher haben die meisten Vereine freundliche Auskünfte gegeben, deshalb erneuere ich mein Ansuchen um eine kurze Übersicht über die Gründung, Betätigung und Statistik des Touristenvereines der Naturfreunde, respektive mir jene literarischen Behelfe angeben zu wollen, aus welchem ich den Bericht selber schöpfen könnte.

Im Erwartung einer wohlwollenden Antwort

mit alpinem Gruss

pombe:

opija.

uf mein Ansuchen...: Na ponovno Tumovo prošnjo je naslovnik odgovoril 13. julija 1928 in poslal Tumi zaprosene podatke.

[1928]

P.n. Verein der Naturfreunde
Wien 15
Karl Marx Strasse Nr. 5

In Beantwortung Ihrer Karte vom 27. Jul. l. J. schliesse ich einen Postscheque per 10 S bei, a saldo ro 1928 und a conto 1929.

Mit alpinem Gruss

l cheque

pombe:

opija. Pismo ni datirano (verjetno je iz sredine leta 1928).

Beantwortung...: Dunajska zveza je Tumo prosila, naj poravna manjkajoči znesek najverjetneje v zvezi z naročnino na revijo Der Naturfreund.

Ljubljana, dne 7. Dezember 1929.

P.n.
Touristenverein »Der Naturfreunde«
Wien XV
Hütteldorferstrasse, No.5

Am 1. XII. l. J. wurde in Ljubljana - Laibach eine Filiale des Touristenvereines der Naturfreunde in arajevo gegründet. In Slovenien bestehen zwei Touristenvereinigung S.P.D. und T.K.S. (Slovensko laninsko društvo - Turistovski klub Skala), während die Arbeiterschaft bis jetzt so ziemlich abseits der juristischen Bewegung stand. Beide Vereine stehen mehr oder weniger auf nationalistischen Standpunkte, weshalb war die Beteiligung der Arbeiter beinahe gleich Null. In Folge der Einführung der Diktatur in Jugoslavien und der Beengung fast jeglicher politischer Betätigung der Arbeiterschaft, drängt dieselbe zu eigener touristischen und kulturellen Betätigung.

Bei der Gründung des Vereins wurde allgemein der Wunsch ausgesprochen, dass die Filiale der P.P. [Priatelj prirode] in Ljubljana in engster Fühlung mit dem Muttervereine der Naturfreunde in Wien etc. In erster Linie handelt es sich um Zuerkennung der Gegenseitigkeit, welche für die Filialen in Ljubljana und Maribor vom besonderen Werte wäre, da beide Gruppen an deutsche Ortsgruppen der Naturfreunde gränzen.

Ferner liegt es im Interesse der Arbeiterschaft sich mit der touristischen Betätigung des Zentralvereines bekannt zu machen. Ersuche uns die Bedingungen, unter welchen wir die Revue »der Naturfreund« erhalten könnten, bekannt zu geben.

Zum Vereinsorgan wurde die Revue »Svoboda« in Ljubljana bestimmt und ersuchen wir um Austausch der Revue.

Nachdem der Umweg über die Zentralstelle der P. P. in Sarajevo ziemlich schleppend ist, ersuchen wir um Bekanntgabe ob die Zentralstelle in Wien die Vereinszeichen und Zahlungsmarken liefern könnte und zu welchem Preise. Die Abzeichen würden ganz jenen der Zentrale in Wien entsprechen mit slovenischer Inschrift: »Priatelj prirode.« Die Zahlungsmarken könnten bildlich jenen der Zentralstelle entsprechen mit der Inschrift »Priatelj prirode« und der betreffende Jahreszahl.

Schliesslich ersuche ich mir gefällige Ratschläge betreffs der Zusammenarbeit zu geben.

Mit alpinem Gruss

pombe:

concept.

Touristen Verein Naturfreunde
Wien
XV Karl Marxstrasse 5

In der Anlage übersende ich die Mitgliedskarte und den Nachweis per 1930. Meine Verbindlichkeit ersuche über Postcheck in bianco einkassieren zu wollen.

Mit alpinem Gruss

Opombe:

Kopija (na list je s svinčnikom dodano - koncept; s.d.).

17. junija [1931].

P.n.
Verein der »Naturfreunde«
Wien YV
Karl Marx Strasse 5

Im Anlage sende ich eine Anweisung der Postsparkasse in Wien in bianco für die ausstehenden Beiträge pro 1931 und die Mitgliedskarte zur Ausfertigung und Rücksendung.

Die Revue »Naturfreund« habe ich seit Jänner 1931 nicht erhalten und ersuche um Nachsendung des Jahrganges.

Mit alpinem Gruss

Opombe:

Kopija.

Ljubljana, dne 19. oktobra 1931.

P.n.
Österreichisches Touristen-Verein »Die Naturfreunde«,
Wien, 14,
Diefenbachgasse, Nr. 36

Wir haben die Mitteilung vom 15. I. M. in Angelegenheit der Gegenseitigkeit mit dem SPD [Slovensko planinsko društvo] zur Kenntnis genommen. Nachdem es sich um eine prinzipielle Frage des gesamten Verreins handelt, hat unsere Ortsgruppe die Erledigung dem Zentralausschuss des Naturfreundes in Zagreb abgetreten. In der Sitzung am 18. I. M. hat sich der Zentral Ausschuss mit dieser Angelegenheit beschäftigt.

Vor allem ist zu konstatieren, dass SPD bisher gegen den Naturfreund in Jugoslavien eine direkt feindselige Stellung eingenommen hat. In Jugoslavien werden jährlich vom Ministerium für Handel u. Gewerbe die Begünstigungen festgestellt, welche den touristischen Vereinen zukommen, sie gelten jedoch nur für jene Vereine, welche in den Verband der touristischen Vereine aufgenommen sind. SPD hat bis jetzt jede Aufnahme hintertrieben, somit die Naturfreunde von jeder staatlichen Begünstigung ausgeschlossen. Die neue im September I. J. gewählte Vertretung des SPD ist jedoch den Naturfreunden bessergesinnt und ist zu erwarten, dass der Verein beim Kongress des Verbandes der Alpinen Vereine am 15. November I. J. aufgenommen wird, infolge dessen die bisherigen Reibungen aufhören und zwischen den verschiedenen Vereinen freundschaftliche Beziehungen eintreten werden. Die Frage der Gegenseitigkeit des Zentralvereines der Naturfreunde dürfte dann auch im Verbandsrat zur Sprache gebracht werden. Aus der Zuschrift des SPD ist ohne weiters zu schliessen, dass es sich dem SPD um pekuniäres Interesse handelt. SPD hatte vom »Naturfreunde« in Österreich keine Begünstigung, so dass diese nur für die Naturfreunde von Seite des SPD stattfinden. Das einseitige Interesse hat SPD wohl am Hüttenbesuche oder an der Mitgliedschaft.

Jedenfalls ersuchen wir uns zu informieren, welche Begünstigungen von Seiten der Naturfreunde dem Verbandsrat der Slovenischen Alpinen Verein gewährt werden könnten. Nach unserer Aufnahme in den Verband könnten wir Schritte einleiten um die Gegenseitigkeit zwischen der Verbandsrat und den Naturfreunden herzustellen. Nachdem die touristische Saison ohnehin zu Ende geht, hätte man im Laufe des Winter wohl Zeit die Angelegenheit zu regeln.

Gleichzeitig bemerken wir, dass der Zentralausschuss der Naturfreunde für Jugoslavien ersucht, dass sich die Reichsleitung der Naturfreunde in Wien in allen gemeinsamen Angelegenheiten direkt an den Verein »Prijatelj prirode, Osrednji odbor, Ilica 10, Zagreb« wendet.

Selbstverständlich ist die Ortsgruppe Laibach stets bereit zu intervenieren und mittzuarbeiten.
Mit herzlichen

»Berg frei!«

Opombe:

Na ohranjeni dopis je s svinčnikom dopisano, da gre za koncept pisma.

Wir haben die Mitteilung...: Sporočilo ni ohranjeno. Zagotovo so bila nesoglasja med slovensko planinsko organizacijo (SPD) in društvom »Prijatelj prirode«, ki se je v Ljubljani ustanovilo 1. decembra 1929 kot »turistično društvo za slovensko delavstvo«; prvi predsednik je bil Tuma. Prav zato je imel na osrednjem

27. Oktober [193]l.

P.n.
Zentral-Ausschuss des Touristen Vereins
»Die Naturfreunde«
Wien

In der Beilage sende ich die Übersetzung des Bescheides der k. Banalverwaltung des Draubanats, mit welchem unser turistischer Verein »Naturfreund« aufgelöst wurde. Natürlich wurde gleichzeitig das Vereinsvermögen um 200.000.-Din mit Beschlag belegt.

Der Touristenverein »Naturfreunde« wurde im Jahre 1905 (und nicht 1915 in Sarajevo) gegründet und hat sich seit 1929 nach Gründung der Ortsgruppe in Ljubljana rasch entwickelt. Im Vorjahre zählten wir 15 Ortsgruppen mit 2400 Mitgliedern. Besonders lebhaft wurde die tur. Tätigkeit. Im Vorjahre zählten die Ausflügler der verschiedenen Ortsgruppen von Kärnten und Südslavien auf der Golica zirka 300 soviel auf der Mrzlica und Lisca. Dieses Jahr zählte der Ausflug auf den Stol über 200, der Ausflug auf die Lisca über 100 Teilnehme[r]s. In Folge dieser Entwicklung und wegen persönlichen Abneigungen der führenden Persönlichkeiten im Slov. Planinsko Društvo begannen die Intrigen beim Ministerium.

Vor allem handelte es sich um Aufnahme des Naturfreundes in den Verband der südslavischen Tour. Vereine. Alle Begünstigungen, welche die Staatverwaltung den Tour. Vereinen gewährt, sind davon abhängig, dass dieselben in den Verband aufgenommen wurden. Auch alle Hüttenbegünstigungen der slav. Touristenvereine sind davon abhängig.

Als im Vorjahre der Naturfreund eine Statutenänderung beantragte begann sich das Ministerium um den Verein zu interessieren und frag [fragte] beim Verbands über seine Ziele und Bestrebungen an. Die Information, welche der Verband dem Ministerium gab lauteten dahin, dass der Naturfreund sozialistisch-kommunistische Ziele verfolge, dass der Naturfreund in Jugoslavien im Verbands der »internationalen« Naturfreunde in Wien, welche soc. Ziele verfolgen steht und schliesslich dass die Ausflüge tatsächlich politische Zusammenkünfte wären.

Selbstverständlich wies der Verband auch das Gesuch des Naturfreundes um Aufnahme zurück. In Folge dessen hielt das Ministerium die Erledigung der Statuten zurück und suchte nach einem Vorwand sich des Naturfreundes zu entledigen.

Nach dem Ausfalle aller Begünstigungen sank die Mitgliederzahl des Naturfreundes auf eins 800.

Der Bescheid der Banalverwaltung wirft dem Naturfreund Verbindung mit dem österr. Verein vor obwohl eine solche nirgends festgestellt ist und weder nach den Statuten noch nach dem Gesetze versagt ist. Der gleiche Vereinsname ist kaum ein Grund zur Annahme von verbotenen Verbindungen.

Der Vorwurf, dass die Behörden am 14. Juni unerlaubte Manifestationen verhinderten, ist ganz haltlos da die Naturfreunde ja gewöhnt sind, dass die politische Verwaltung Gendarmerie oder Polizeiagenten zu den grösseren Ausflügen schickt.

Ganz unbegründet ist der Vorwurf, dass Gefertiger der Anführer der gesamten Organisation wäre. Es gibt 15 Ortsgruppen, die Zentrale ist in Zagreb, und Gefertiger ist nur Vorsitzender der Ortsgruppe in Ljubljana.

Interessant ist der Vorwurf, dass Gefertiger in seinem Rekurse die sträfliche Verbindung mit dem Naturfreunde in Wien selbst zugegeben hat. Die betreffende Stelle lautet: »Der Verein Naturfreund ist nach dem Beispiel des grossen deutschen Vereines Naturfreund in Wien errichtet. Nach dem Beispiele dieses Vereines sind Naturfreunde in der ganzen Welt gegründet und alle diese Vereine stehen in freundschaftlichen Berührung miteinander. Es ist Sitte dass die Vereine sich bei Ausflügen gegenseitig konventionell begrüßen. So ist es auch bei der nationalen slovenischen Vereinen Übung freunde Gäste zu begrüßen.« Ganz aus der Luft gegriffen ist der Vorwurf, dass nur Anhänger einer bestimmten politischen Richtung im Verein zusammengekommen sind.

Der schliessliche Vorwurf, dass der Verein gegen die bestehende Ordnung tätig ist, gründet sich auf die Ansprache des Vorsitzenden der Ortsgruppe in Jesenice, Jeram Jurij, welcher unter anderem bei einer Begrüssung gesagt haben sollte: »Lepa naša domovina, nema kruha, nema vina -O du u mein schönes« Vaterland, du hast kein Brot, du hast keinen Wein.« Jeram negiert diese Worte ausgesprochen zu haben. Trotzdem wurde er mit Bescheid des Bezirkshauptmannschaft in Radovljica zu Din 500.- Strafe verurteilt, ohne dass man irgendeinen Zeugen einvernommen hätte. Der Rekurs wurde jedoch ohne Motivation zurückgewiesen.

Nachdem die Anzeige auch beim Gericht erstattet wurde und zwar nach Artikel 4 des Gesetzes zum Schutze des Staates, müssen wir beweisen, dass der Naturfreund in Wien in keiner Verbindung steht. Es ist seinerzeit wohl angefragt worden und welchen Bedingungen unser Verein aufgenommen werden könnte, die Anfrage ist jedoch bis heute unerledigt geblieben.

Ich ersuche demnach, dass mir Ihre Zentrale eine amtliche Bestätigung einsendet, dass weder die Zentrale des jugosl. Naturfreundes in Zagreb, noch die Ljubljauer Ortsgruppe mit der Zentrale in Wien in irgendeiner Verbindung steht.

Mit freundschaftlichen Grüssen

Genossen! Im Namen uns Aller aus Jugoslavien begrüße ich Sie, froh, dass eine solche Anzahl von Naturfreunden versammelt ist. Unsere grösste Ortsgruppe Zagreb ist die am meisten aktive und zählt 1500 Mitglieder. Diese Ortsgruppe leitet die ergiebigste Propaganda unter uns, dort ist auch der Sitz unser Zentrale. Wir sind erst am Beginne der Entwicklung, doch haben wir Aussichten, dass wir in absehbarer Ze einen grossen Fortschritt in der Mitgliedschaft machen werden.

Übrigens wünschten wir noch manches mit Euch zu sprechen, jedoch ist dies wegen der Verhältnisse, in welchen wir leben, nicht möglich. Vielleicht bietet sich irgend eine Gelegenheit, dass wir uns dort auf Euerer Seite zusammenfinden, dort vielleicht sprechen wir uns aus, was das Herz fühlt. Dasselbe fühlend wie Ihr, werden wir Eurem Beispiel folgen in hoffentlich bietet sich die Gelegenheit, dass uns wieder finden. Berg frei!

Opombe:

Kopija.

Im Vorjahre zählten...: Glej Delavska politika (Ljubljana, Maribor)!

...in Jesenice, Jeram Jurij...: Glej Prijatelj prirode (Jesenice)!

9

7. November [193

P.t.
Zentral - Ausschuss des Touristen
Vereins, »Die Naturfreunde«
Wien.

Bestätige den Empfang des Gesch. vom 3. November l. J. und danke in Namen der hiesigen Naturfreunde im Vorhinein für die unternommene Schritte um die Auflösuaug unseres Vereines rückgängig zu machen. Es ist zwar bei der Kleinlichkeit unserer Verwaltungsbeamten [nečitljivo] aber eine Interventic von Seiten des österr. Nationalrates wird doch etwas ausgegeben.

Die Auflösung des Vereines wurde von unseren Naturfreunden ziemlich gefasst entgegengenommen, wohl aus dem Grunde, daß der geführte Schlag kaum die Wirkung haben wird, welch unsere Verwaltung erwartet.

Ich habe schon von mehreren Seiten die Anregung erhalten einen neuen Verein zu gründen, was ich zurückwies, indem ich den Erfolg Ihrer Intervention abwarten will.

Möglicherweise finde ich auch einen Abgeordneten in der neuen Skupščina, der sich der Sache annehmen wird. Vorderhand ersuche ich den Zentralausschuss mir den Erfolg der Intervention bekannt geben zu wollen.

Vom Ausgange des Strafprozesses gegen mich und gegen Jeram, werde ich Ihnen noch mitteilen Der angestrengte Prozess ist wohl noch skandalöser als die Begründung der Auflösung des Vereines. In der Beilage sub 1/ sende ich eine Abschrift meiner, unter 2/ der Begrüßungsrede des gen. Jeram. Die Wiennaturfreunde werden sich darüber, dass solche Worte als staatsgefährlich inkriminiert werden, wohl noch mehr wundern, als über die Gründe des Auflösungsbescheides.

Herzlichst grüsst

Opombe:

Kopija.

Bestätige den Empfang des...: Dunajska zveza je sprejela vest o razpustitvi društva s presenečenjem in sporočila: »Wir müssen gestehen, lieber Freund, d wir von der Auflösung des Jugoslavischen Vereines der Naturfreunde, so ernst die Tatsache ist, heiter überrascht waren, da die Begründung dieser Massnahme geradezu unmöglich genannt werden muss. Eine Protestbewegung, die auf die unernte Begründung erfolgen müsste, wäre naheliegend. C dass in einem Kulturstaat verboten sein sollte mit Gleichgestimmten und Gleichfühlenden anderer Kulturstaaten in Verbindung zu treten ist lächerlich kulturwidrig und wohl unmöglich im 20. Jahrhundert.

So wenig Zusammenkünfte und Besprechungen unter wissenschaftlichen Forschern verhindert werden könnten ohne den Fluch der Lächerlichkeit zu erwecken, ebensowenig kann man eine Kulturbewegung, wie die der Naturfreunde, die den ganzen Erdball überspannt, verbieten. Um aber doch es möglich zu machen, dass die Jugoslavischen Behörden sich eines Besseren besinnen, hat unser Präsident, das Mitglied des Österreichischen Nationalrates Paul Richter bei den amtlichen Jugoslavischen Stellen in Wien und Belgrad Vorstellungen erhoben, die geeignet sind, die amtlichen Jugoslavischen Behörden darüber aufzuklären, dass wir kein politischer Verein sind, sondern unsere Arbeit der Pflege von Wandern und Reiser gewidmet ist und die vielleicht bewirken, dass das Verbot rückgängig gemacht wird. Wir wollen daher warten, welchen Erfolg die Intervention hat und werden Euch dann über die Sachlage berichten.«

10

16. februarja [193

P.t.
»Naturfreunde«
Wien XV, Karl Marxstrasse 5

In der Anlage übersende ich die Mitgliedskarte zum Nachweis der Mitgliedschaft. Ersuche mir bekannt geben zu wollen, wie viel ich an Beitrag schulde, um den Betrag anweisen zu können.

Hochachtungsvoll

pombe:

opija.

rsuche mir bekannt...: Tumi so odgovorili 7. marca 1932.

1

25. Oktober [193]3.

Lieber Freund!

Sie werden sich noch erinnern, dass der Touristenverein »Naturfreunde« »Prijatelj prirode« in Ljubljana der politischen Behörde in Jahre 1931 aufgelöst wurde. Infolge Bemühungen der Genossen in Beograd und Sarajevo hat das Ministerium der Innern die neuerliche Gründung des Vereins gestattet. Die Adresse des Vereines ist wie vorher »Miklošičeva c. Palača Delavske zbornice.«

Als gewesener Vorsitzende des Verein[s] habe ich im Gedächtniss, dass der Zentralausschuss der Naturfreunde mehrere Exemplare der Zeitschrift circa 20 Exemplare um den Preis per 2.-Schill. dem »Prijatelj prirode« zuerkannt hat. Es wird sich wohl um diese Zeitungen handeln. Ich könnte bei Zahlung intervenieren nachdem ich ein Deposit in Schillingen bei der Postsparkasse in Wien führe.

Wollen Sie sich deshalb mit dem Verein besprechen, wie viel Exemplare der Zeitschrift und zu welchem Preise sie dieselben an die Adresse »Prijatelj prirode, podružnica Ljubljana, Miklošičeva c. palača Delavske zbornice, Jugoslavija« einsenden wollen. Sobald ich Ihren Bericht erhalte, werde ich schliesslich intervenieren.

Mit herzlichen Grüßen

Herrn
Leopold Happisch, bei Zentral-Ausschuss
T.V. »Die Naturfreunde«, Wien XV,
Karl Marxstrasse 5

pombe:

opija.

ifolge Bemühungen der Genossen in Beograd...: 20. oktobra 1933 so z Dunaja sporočili Tumi, da so prejeli tega dne dopis od Turističnega društva »Prijatelj prirode« iz Ljubljane. Zato so Tumo spraševali, kako je z zadevo, predvsem pa, kako naj urejajo z društvom stike. Zlasti v zvezi z naročnino. Obalod ich Ihren Bericht...: Tumi so odgovorili 4. novembra 1933, da so uredili tako, kot je predlagal.

NEPSZAVA (Budimpešta)

Glasilo madžarske socialdemokratische stranke Nepszava je pričelo izhajati leta 1880. Glasilo z istim imenom je izhajalo od leta 1948 dalje kot glasilo madžarskih sindikatov.

Trst, den 22. Juni 1918.

Administration
»Nepszava«
Budapest VIII.
Conti utca Nro. 4.

Gefertigter war seit April l. J. auf das Blatt »Nepszava« abonniert und läuft das Abonnement mit dem 4. Juli l. J. ab. Indem mir zur Einsicht in die Bewegung der sozialdemokratischen Partei in Ungarn eine periodisch erscheinende Revue vorteilhafter erscheint gebe ich das Abonnement auf die »Nepszava« auf und ersuche um Bekanntgabe der Adresse der von der sozialdemokratischen Partei in Ungarn ausgegebenen Revue.

In Erwartung einer gefälligen Antwort

mit sozialem Gruss

pombe:

opija.

und ersuche um Bekanntgabe...: Odgovora v zapuščini ni.

NEUE ZEIT (Stuttgart)

Socialistichno glasilo Neue Zeit je izhajalo od leta 1883 v Stuttgartu. Med leti 1891 in 1917 ga je vodil Karl Kautsky. Prenehalo je leta 1923.

P.T.
Verlag der »Neue Zeit«
in
Stuttgart
Furtbachstrasse 12

Bei Abgabe der »Neuen Zeit« an den Buchbinder, konstatierte ich den Abgang von Nr. 24 des XXXI. Jahrg. II. Band. Die betreffende Nummer ist mir nicht zugekommen und ersuche ich um Einsendung derselben, behufs Kompletierung des Jahrganges.

Mit Parteigruss

P.S. Die Zahlung des ganzen Jahrganges erfolgte am 31. /3. und 1. /10. 1913 und habe ich die »Neue Zeit« bis Oktober 1914 gezahlt.

Opombe:

Kopija.

ALDO OBERDORFER

Aldo Oberdorfer (1885-1941) je bil eden vodilnih tržaških socialistov v času po prvi svetovni vojni. Deloval je v delavskih zadrugah (Cooperative operaie) pa tudi v višjem kulturnem svetu. V imenu tega sveta je 21. julija 1920 pisal Tumi pismo in ga v njem prosil, da bi mu pomagal poiskati tajnika, ki bi vodil slovenska društva v okviru višjega kulturnega sveta (Centro superiore di cultura). Omenil mu je, da je zvedel za nekega Srebotnika iz Solkana (očito gre za Jožeta Srebrniča) in prosil Tumo, da bi se z njim povezal. Oberdorfer se je po letu 1922 odtegnil gibanju in se posvetil znanosti, sicer pa je deloval kot publicist in je leta 1922 izdal v Firencah knjigo Il socialismo del dopoguerra a Trieste.

Gorizia, 16 ottob. 1919

Comp.
prof. Oberdorfer
Trieste

Come convenuto abbiamo con Tuntar fissate le conferenze per le circoscrizioni elettorali per sabato 18 cor. alle ore 16.30 pom. cioè dopo l'arrivo del celere di Trieste [nečitljivo] potrete tornare col treno delle 21 pom. che rientra a Trieste alle 23. Vorra notiziarne il comp. Regent per finalmente definire quest urgente affare. Ritrovo Cassa distr.[attuale] amm.[alati] di Gorizia.

Con saluto sociale

H. Tuma

Opombe:

Koncept.

Come convenuto...: Tumovo pismo oz. koncept pisma je iz časa, ko se je pripravljala združitev JSDS v Julijski krajini s PSI. 21. septembra 1919 je deželna konferenca JSDS sprejela predlog o združitvi.

ANDREJ OBID

Andrej Obid, strojar iz Cerknega, je dne 18. septembra 1902 v imenu Ivana Rojica in Antona Prezlja iz Gorenjih Novakov vpraševal Tumo - »ker je to velika važnost za prihodno občinsko volitev« - kaj je s cesto iz Novakov na Kranjsko (čez Mravljev grič), ki jo gradijo brez načrtov. Prebivalci iz Gorenjih Novakov gradnji nasprotujejo.

JOSIP CIRIL OBLAK

Dr. Josip Ciril Oblak (1877-1951) je od leta 1910 deloval v Ljubljani kot odvetnik. S publicistiko, zlasti potopisno in esejistično se je ukvarjal že od dijaških let. S prispevki je sodeloval v slovenskem tisku, zlasti v Planinskem vestniku. V svojih planinskih spisih je zagovarjal estetsko plat planinstva in se »spričo subjektivnih nazorov in načelnih idej bistveno razlikuje od običajnih potopiscev« (SBL II 213). Prav zaradi teh nazorov je prišel v nasprotje s H. Tumo, ki je poudarjal športne vidike planinstva in alpinizma ali kot je zapisal v zadnjih stvkih svoje knjige Pomen in razvoj alpinizma: »Alpinizem nas vede po spoznanju prirode in po borbi z gorsko prirodo do vrat neskončnosti prirodnih, vnanjih in naših notranjih sil. Ob enem pa nam kaže meje naših lastnih sil v borbi s prirodo« (295). Oblak je svoje nazore prikazoval v predstavitvi Kugyjevih knjig (Planinski vestnik 26/1926, 1930) zlasti pa v oceni Tumove Pomen in razvoj alpinizma (Jutro 1930, šte. 274, 282, 288). O vrednotenju obeh pogledov na planinstvo je Oblak pisal v glasilu hrvaških planincev Hrvatski planinar (24/1928, 186-189) v članku Dva jubileja (Kugy - Tuma).

V Gorici, dne 10. /1. 1914.

Veledenjeni gospod
Dr. Josip Oblak, odvetnik
Ljubljana.
Veledenjeni gospod kolega!

Sestavljam poročilo o letošnjih svojih turah za Planinski Vestnik. Predelal sem Trento, Sočo in ledmera Jezera. Dognal sem nomenklaturu precej točno, vendar bi se rad oziral tudi na prejšnje podatke, ned katerimi se tudi nahaja spis sedaj pok. alpinista Kadilnika iz Ljubljane. Izvedel sem po drju. Josipu Tominšeku, da imate Vi spise Kadilnikove ali v rokopisu ali v člankih v posesti. Obračam se torej na Vas s rošnjo, da mi daste na razpolaganje vse alpinske oziroma turistične spise Kadilnikove, da jih uporabim za estavo svojega poročila Planinskemu Vestniku in za kontrolo nomenklature. Zaupane spise Vam vrnem v ajkrajšem času, zaradi tega pričakujem, da se odzovete prijazno moji prošnji.

S planinskim pozdravom!

pombe:

virnik. Hrani ga NUK (rkp. odd., inv. štev. 12/77).

estavljam poročilo...: Tuma je očitno mislil na planinske ture, ki jih je opravil leta 1913. O Trenti in Soči je pisal v Planinskem vestniku 1914 (172-178).

pok. alpinista Kadilnika...: France Kadilnik (1825-1908) je bil po poklicu trgovec. Velja za enega od ustanoviteljev slovenske planinske organizacije. Oblak je o adilniku pisal v Slovenskem narodu (1904, štev. 216) in v brošuri Golica in Kadilnikova koča (1905).

drju. Josipu Tominšeku...: Glej Josip Tominšek!

7. oktobra [193]2.

Veledenjeni gospod
Dr. J. C. Oblak, odvetnik
Ljubljana.

Literarni odsek SPD sklenil je povabiti vse znane predavatelje - alpiniste na sodelovanje. ovdarjalo se je, da se izdaja razmeroma visoke vsote predavateljem iz Nemškega, dočim domače občinstvo e ni dovolj poučeno o domačih gorah.

Kot znanega predavatelja in pisatelja Vas vabimo na sodelovanje. SPD priredi od 4-5 predavanj, ki e vrste približno: dr. Gusić, ga. Debeljakova, prof. Mlakar, Vi in kot zadnji dr. O. E. Mayer, znani nemški lpinist iz Breslave. Predavanja se bodo vršila v Delavski zbornici zvečer ob 8. uri z diapozitivi.

Prosim Vas, da nam sporočite, ali sprejmete vabilo in kako temo bi si izbral ter kateri mesec želite redavati. Predavanje se določi sporazumno s »Skalo«, ki naznani tudi svoja predavanja.

Ker imamo prihodnji četrtek sejo, da se dokončno sestavi spored predavanj, prosim, da daste dgovor vsaj do ponedeljka.

Z odličnim spoštovanjem

za literarni odsek SPD:

pombe:

opija.

terarni odsek...: Tuma je ta odsek vodil.

ki se vrste približno...: Po vrsti se omenjajo Hrvat dr. Branimir Gušić, Mira Marko Debelak, prof. Janko Mlakar. Zdravnik Gušić (1901-1975) je predaval

:tobra 1932 o Prokletijah, januarja 1933 je Mlakar predaval o Visokih Turah, Debelakova pa je predavala marca 1933. Najverjetneje je namesto O. E. Mayerja edaval o Kavkazu avstrijski alpinist Slezak (november 1933).

19. oktobra [193]2.

Veledenjeni gospod doktor!

Z veseljem sem prejel Vaše poročilo od 18. t.m. SPD prireja sporazumno s TK »Skalo« predavanja uko, da predava vsako društvo en mesec. Oktobra je predaval za SPD dr. Gusić, TKS [Turistični klub Skala] a je priredil včeraj in priredi danes Rittmann-ovo predavanje o Ratstätskih Turah. Dne 8. novembra t.l. bo redaval Hans Slezak o Kavkazu. Decembra ima predavanje »Skala« in za januar imamo obljubo prof. dr. flakarja, ge. Debeljakove in g. Delkin-a o alpski tehniki. Februarja prevzame predavanje »Skala« in marca . Delkin. S tem bi bila predavanja izčrpana. Teh predavateljev ne moremo več odkloniti, ker imamo nekako bvezno ponudbo. Bi torej ostala v rezervi Vi in jaz, ki imam za temo Beneško Slovenijo, jaz skoraj ne ridem več v poštev. Moremo seveda računati, da odpade eno ali drugo predavanje ter bi Vam pravočasno aznanili, da se pripravite za predavanje. Žal mi je, da se z Vami nisimo mogli prej dogovoriti, ker ste bili dsotni.

Z odličnim spoštovanjem in planinskim pozdravom

Veledenjeni gospod
dr. Jos. C. Oblak.
odvetnik
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

...danes Rittmann-ovo predavanje...: Avstrijec Hermann Rittmann. Novembra in decembra 1932 je imel v Ljubljani smučarski tečaj.

...in g. Delkin-a...: Kartograf Oskar Delkin.

4

Ljubljana, dne 16. oktobra 1933

Velecenjeni gospod doktor!

Na Vaš cenj. list od 12. t.m., katerega sem prejel v soboto opoldne, odgovarjam, da mi ni mogoče dati točnih podatkov o skupini Polenika in Cogliansa, ker sem te vrhove prehodil že v letih od 1890 naprej ter sem od l. 1905 hodil brez vodnikov. V Volayer-Hütte sem bil zadnjič, ako se ne motim l. 1902 ali 1903, ko sem preplezal Coglians od severa, a tudi takrat nisem imel spremljevalca.

Da je Polenik slovenski Poludnik, se po sebi razume, so mi pa to priznavali tudi domači v Muti (Mauthen). Slovensko ime je gotovo Monte Cellone 2238 m, vzhodno od Cogliansa, nemški Zellenkopf, pod njim Grüne Schneid, torej očitno Zellen = zelen.

Pač pa Vam lahko dam točne podatke za besedo Plöckenpass. To ime za sedaj nemško selišče Plöcken pod prelazom je čisto slovenska beseda, le spakedrano pisana. Pleka pomeni med primorskimi Slovenci majhno leso oziroma s plotom zaprti prostor za drobnico, diminutiv plekca. V obliki Pleziche je ohranjeno ime v zatišju Dunjske doline pod Poliškimi Špikom (Montaž). Dunjska dolina je bila pred faro Depalja Vas na Koroškem in slovenska od XVII. stoletja. Da je beseda pristo slovenska dokazuje furlanski prevod za selišče Plöcken: »In Stalis«. V srednjem veku je bila torej vas Plekca še slovenska. Po mojem mnenju je tudi nemška beseda Flecken za majhno vas slovenska pleka, če tudi jo germanisti izvajajo iz nordijskega Flekk = Schmutzleck.

Mislím, da zadoščata besedi »Plekca« in »zelen« za sklep, da so še v nedavnih stoletjih prebivali v teh krajih Slovenci.

Čisto in nedvomno slovenska imena po Karniji in ladinske Tirolskem in Engadinu imam zabeležena, a to presega Vaše vprašanje.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod
dr. Jos. C. Oblak,
advokat
Poljče.

Opombe:

Izvirnik. Hrani ga NUK (rkp. odd., inv. štev. 12/77).

Na Vaš cenj. list...: Dopis ni ohranjen. Oblak je Tumo vpraševal po gorah v Karniji.

V Volayer-Hütte sem bil...: Wolayersee-Hütte (1950m) v Karnijskih Alpah.

ODBOR ZA I. CANKARJEV SPOMENIK NA VRHNIKI

Odbor za postavitve spomenika Ivanu Cankarju je 2. junija 1930 naslovil na Tumo prošnjo, da bi prispeval denarno pomoč; spomenik bo odkrit 27. julija 1930.

ODBOR ZA PRIPRAVO PRIREDITVE OB RAZVITJU ŽELEZNIČARSKEGA PRAPORA V GORICI

Odbor za prireditve (Comitato della festa) je Henrika Tumo vabil, naj se 1. avgusta 1920 udeleži razvitja prapora železničarskega sindikata iz Gorice, da prinese »la calda e persuasiva parola dei compagni Sloveni in detta manifestazione«. Prireditve, ki je bila v Gorici na solkanski cesti in je trajala dva dni, je najavilo tudi Delo (30. 7. 1920, štev. 32).

ODVETNIŠKA ZBORNICA (Gorica)

Leta 1911 je v deželi Goriško-Gradiščanski delovalo 26 odvetnikov; izmed teh je bilo 10 Slovencev in sicer 9 v Gorici in 1 v Tolminu. Predsednik odvetniške zbornice je bil Luigi Pajer, vsa vodilna mesta v zbornici, ki je bila ustanovljena leta 1868, so imeli Italijani. Leta 1911 sta v organih zbornice delovala le dva Slovenca (dr. Franc Pavletič in dr. Josip Ličen).

29. /5. 1911.

Odvetniški zbornici
v Gorici.

Internacionalna zveza odvetnikov na Dunaju se je obrnila s pismom dne 17. t.m. name kot zaupnika, da se zavzamem za rešitev povabilne okrožnice internacionalne odvetniške zveze od meseca februarja t.l. na tukajšnjo odvetniško zbornico.

Sklicanje internacionalnega odvetniškega kongresa je gotovo potreba odvetniškega stanu, ker potom takih nastopov odvetnik pridobi na ugledu pred javnostjo. Interesirana je še posebej odvetniška zbornica v Gorici, ki ima svoj delokrog na meji države in prihaja tako prav mnogokrat v dotiko z italijanskim odvetništvom.

Ker je odvetniški zvezi na Dunaju neljubo urgirati svoje vabilo, obrnila se je name, ki sem od ustanovitve sem član internacionalne zveze, naj primernim potom vplivam, da se vabilo ugodno v najkrajšem času reši.

V nadi, da odbor že iz konvencionalnih ozirov da primeren in po mojem mnenju v interesu odvetništva afirmativen odgovor,

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

opija.

...s pismom dne 17. t.m....: Glej Internationaler Anwalt-Verband (Dunaj)!

OKROŽNICE

V Gorici, 19. /9. [19]07

Slavno županstvo!

Prosimo, da priložena oglasa prilepite na primernih krajih v občini in tako opozorite stariše na pevsko in glasbeno šolo našega zavoda. Šola traje sedaj že šesto leto ter izda vsako leto približno 60 pričeval.

Društvo kot šolsko in koncertno društvo je storilo že mnogo za razvoj petja in glasbe in tako tudi narodnega čuta v Gorici.

Dosedaj oglasili so se kot letni podporniki občine: Biljana, Miren, Ozelj, Tolmin in Št. Andrež. Štandrež]. Šola vdobiva od ministrstva letne podpore 1000 K, od »Trgovsko-obrtne zadruge« v Gorici 700 K, od »Narodnega sklada« 400 K ter od »Goriške ljudske posojilnice« 600 K. Ker pa znaša letni proračun 1000-10.000 K ter ne dosejajo ostali dohodki na učnini in društvenini niti 3000 K, društvo ne bode zmoglo vspehom delovati ako se ne zanimajo zanj naše glavne in močnejše občine. V interesu cele dežele pa je, da se zavod vzdrži. Zaradi tega vabimo slavno županstvo, da predloži starešinstvu, da isto pristopi kot letni odpiratelj in vplača po vzgledu gori navedenih občin vsaj po 20 K letno. Dotične občine bomo smatrali kot voje člane in dobrotnike. Povdarjamo posebej, da Pevsko in glasbeno društvo ne pripada nobeni politični organizaciji in da je njega cilj le vzgoja mladine in izobrazba v glasbi in petju. Danes potrebuje vsak zobražen človek nekoliko znanja glasbe in petja, katero utegne pa tudi postati mlademu človeku vir odhodkov in mu lajša v najtežjih letih boj za eksistenco.

V nadi gotove podpore beležimo

z odličnim spoštovanjem
za »Pevsko in glasbeno društvo«:

t. č. tajnik
A. [rtur] Jakše
Dr. H. Tuma
t. č. predsednik

Opombe:

virnik. Pokrajinski arhiv Nova Gorica (občina Sv. Lucija). Okrožnico je Tuma lastnoročno podpisal. Na okrožnici je tudi žig: Pevsko in glasbeno društvo. na pevsko in glasbeno šolo...: Glej Pevsko in glasbeno društvo v Gorici! Podporno društvo »Narodni sklad« je bilo ustanovljeno v Gorici na začetku leta 1902. oriška ljudska posojilnica je bila ustanova liberalnega tabora. ola vdobiva od ministrstva...: Šola je pričela delovati l. 1902, l. 1907 je imela 67 učencev (47 klavir in 20 violina), vodil jo je Čeh Josip Michl.

Gorica, dne 6. /11. 1911.

P.t.

Članom konsorcija »Naših Zapiskov«.

Iz računa za leto 1909. in 1910., katerega je razposlal g. Anton Kristan kot bivši administrator »Naših Zapiskov« je razvidno, da se je od zaželenne glavnice K 840.- porabilo leta 1909. K 420.-, ostali nesek z narastlini obrestmi K 452.95 pa leta 1910. tako, da je za leto 1911 preostala le znesek v blagajnici K 37.76. Leta 1911. pokrile so prejete naročnine vse izdatke do konec septembra. Številke za oktober, november in december s potrebščino okoli K 360.- pa so ostale nepokrite. Iz 3-letnih računov je razvidno, da o »Naši Zapiski« pasivni vsako leto za okroglo K 400.- in ta znesek treba je zalagati od leta do leta, ako očejo »Naši Zapiski« izhajati še naprej. Odvisno je torej od članov konsorcija: Dr. Tuma, Dr. Slanc, Dr. 'erfolja, Dr. Dermota, Anton Kristan, K. Schweiger, Dr. Žirovnik, Jos. Boncelj, Vek. Kukovec, Dr. Demšar in Dr. Lončar, ako bodo »Naši Zapiski« izhajali še naprej, t.j. ako vsak član založi delež primanjkljaja v nesku K 30-40.

Podpisani prevzel je administracijo za leto 1911. v nadi, da spravi v red naročnino. Dasi se je aročnina povprečno nekoliko zvišala in stroški znižali, pa je po rečenem razvidno, da je nemogoče »Naše zapiske« vzdržati. Obraca se na člane konsorcija, da pokrijejo primanjkljaj za 1911. vsak z zneskom K 30.-, ker sicer se »Naši Zapiski« z novim letom 1912. ustavijo.

Pod /1 prilagam poštno-položni list.

Dr. H. Tuma

Opombe:

Okrožnica naslovljena na dr. Dragotina Lončarja. Hrani Danica Lončar, Ljubljana. Tumov podpis v faksimilu.

...od članov konsorcija: Omenjajo se po vrsti poleg Tume še Karel Slanc, Josip Ferfolja, Anton Dermota, Anton Kristan, pravnik Karel Schweiger (1870-1915) Janko Žirovnik (1880-1960) odvetniški pripravnik v Ljubljani, Josip Boncelj, inženir na Dunaju, Vekoslav Kukovec (1876-1951), odvetnik v Celju, zdravnik J. Demšar (1875-1961) in Dragotin Lončar.

3

[pred 15. 9. 1913]

Cenjeni sodrug!

Rezultat »Naših Zapiskov« kot socialistične revije je razviden na številkah 3-8, ki leže pred našimi dvojnimi obsegi. V kratki dobi treh mesecev prinesli so članke proletarcev-samoukov M. Čobal, R. Golouh, I. Regent, Ignac Mihevc, Franc Milost, J. Petejan ter je pripravljen članek J. Škrbica. To nam je najboljša zadoščenje. Pridobili smo sodelovanje hrvatskih sodrugov Sreten[a] Jakšič[a] in Jurija Dametroviča, da vsaj na literarnem polju kažemo enotno postopanje posamezni deli jugoslovanske organizacije. Vzbudili smo zanimanje tudi v drugih krogih ter našli sodelovnika v osebi profesorja Magier daljnem Krakovu. Zanimati so se počeli intenzivneje za socialistično gibanje naši akademiki ter smo do v osebah Lemež, Albrecht, Pajer novih in sposobnih moči, E. Kristan, Abditus - Prepeluh, dr. Dermota, dr. Lončar, dr. Slanc, inženir Stebi so zdušno sodelovali. Navedena imena so jamstvo, da so Naši Zapiski nastopili pravo pot in se ta da tudi vzdrževati častno in vplivno.

Obračam se na vse dosedanje sodelovnike, da se obvežejo in pripravijo na daljše sodelovanje. Naši Zapiski imeli bodo lepo in zanimivo gradivo, ako se le vsak dosedanji sodelovnik zaveže napisati vsako leto vsaj 2 članka à 6 strani. Vse polno imamo aktualnih problemov in ne bo težko izbrati snovi! Sedaj p nastopom počitnic, ko vsak najde nekoliko odlastka, obračam se na vse dosedanje sodelovnike, še posebej one sodruge, ki dosedaj niso poslali svojega deleža, da prirede svoje prispevke in jih določijo najdalje 15 /9. 1913. Vabim jih ob enem, da v svojem krogu pridobijo novih moči.

Zahvaljuje se za dosedanji trud in v nadi, da najde uredništvo enako podporo za napredek

s sodružnim pozdravom

Dr. Henrik T

Opombe:

Okrožnica (s.d.) naslovljena na dr. Dragotina Lončarja. Hrani Danica Lončar, Ljubljana. Podpis v faksimilu.

...so članke proletarcev...: Po vrsti se omenjajo Melhijor Čobal, Rudolf Golouh, Ivan Regent, Ignacij Mihevc, Franc Milost, Josip Petejan in Jakob Škrbic z Dunaja, ta je v Naših zapiskih (10/1913, 332-339) objavil članek Zveza pekovskih delavcev v letu 1912.

...hrvatskih sodrugov...: Sreten Jakšič je deloval v socialdemokratski organizaciji v Bosni. Juraj Demetrovič, eden izmed voditeljev socialdemokratov na Hrvatskem in v Slavoniji.

...smo dobili v osebah...: Po vrsti se omenjajo Milan Lemež, pesnik Fran Albrecht (1889-1963), študent v Pragi Hinko Pajer, Etbin Kristan, Albin Prepeluh, Anton Dermota, Dragotin Lončar, Karel Slanc in Anton Štebi.

4

[1913]

Gospodu Dr. Alojziju Kraigher, zdravnik
Slov. Gorice

Leta 1909 sestavil se je konsorcij 10 članov za izdajanje Naših Zapiskov, ki so podpisali vsak delež K 100.- Računi za leto 1909 do vključno 1912 kažejo prečno izgubo K 300-400 K na leto, tako da je temeljna glavica vsa porabljena in se je moral deficit zadnjih dveh let pokriti s posojilom. Število naročnikov moralo je od leta do leta padati vsled ustanovitve dvoje vrste revij »Veda«, »Napredna misel« poleg že obstoječe »Čas«. V dognanem času ne more se računati s tem, da bi število naročnikov naraslo istega razloga je jelo tudi nedostajati sodelovnikov. Od mnogih strani želi se preustrojitev Naših Zapiskov. Nastale so težave v uredništvu in v upravi. Ako se hoče torej edino slovensko socialno revijo »Naše Zapiske« ohraniti, treba je razširiti konsorcij ter vstvariti denarno podlago tako, da se bo vsakoletna izguba pokrivala sproti. Naši Zapiski so najstarejša slovenska revija in je dolžnost razumnosti, da jo ohrani.

Da se ustanovi nov konsorcij ter širša garancija listu, da se razgovori o smeri, urejevanju in upravljanju lista, vabim Vas na sestanek, katerega sem sklical za člane dosedanjega konsorcija v nedeljo dne 23. t.m. Ljubljani v kavarni Union ob 10. predp.

Ako bi se ne mogli vdeležiti osebno, vabim Vas, da mi pismeno pošljete obvezno izjavo, da pristopite kot član konsorcija in s katerim zneskom ali v letnih ali mesečnih obrokih. Ob enem se priporočam, da mi izrečete svoje mnenje in svet glede smeri urejevanja in uprave »Naših Zapiskov«.

Z odličnim spoštovanjem
Za upravo Naši Zapiski

Dr. H. T

Opombe:

Dopis je sestavljen kot okrožnica. Eden od izvodov se nahaja v zapuščini dr. Lojzeta Kraigherja v NUK (rkp. odd.), prav tam je tudi ohranjena ista okrožnica namenjena dr. Ivanu Prijatelju (Ms 895, št.3).

...vsled ustanovitve dvoje vrste revij...: Dvomesečnik za znanost in kulturo Veda je izhajal v Gorici (1911-1915), časopis za napredno kulturo Napredna misel (1912-1914) je izdajal in urejeval Mihajlo Rostohar. Glej Čas (Ljubljana)!

Cenjeni sodrug!

V prilogi Vam pošiljam račun uprave Naših Zapiskov za leto 1913 z dotičnimi pojasnili. Prosim, da vzamete račun na znanje. Ako v 8 dneh računa ne grajate, imel ga bom za odobrenega.

Ker so bivši člani prvotnega konsorcija Dr. Janko Žirovnik, Josip Boncelj, Vekoslav Kukovec in Dr. Demšar z letom 1912 odstopili in se je sestavil nov konsorcij, tvorijo konsorcij za izdajanje Naših Zapiskov leta 1913 in 1914 sledeči člani:

- 1./ Dr. Anton Dermota, odvetnik v Gorici.
- 2./ Dr. Josip Ferfolja, odvetnik v Trstu.
- 3./ Karl Gustinčič, inženir v Trstu.
- 4./ Dr. Alojzij Kraigher, zdravnik v Ljubljani.
- 5./ Anton Kristan v Ljubljani.
- 6./ Ivan Leskovec, trgovec v Pulju.
- 7./ Karl Schweiger, rač. revident v Ljubljani.
- 8./ Dr. Karl Slanc, odvetnik v Novem mestu.
- 9./ Tomo Šorli, c.kr. notar v Podgradu.
- 10./ Dr. Henrik Tuma, odvetnik v Gorici.

Iz poročila sledi, da se bodo Naši zapiski dali le težko ohraniti. Kljubu obširni agitaciji tekom leta 1913 za pridobitev naročnikov pristopilo je le neznatno število iz delavskih krogov, dočim je leta 1914 velika večina inteligentov odpadla.

Vsled tiskarskega štrajka povišala se je cena tiska za 30%, vsled česar se je morala revija zožiti v dvomesečnik po tri pole. Za tekoče leto plačalo je naročnino le okoli 100 naročnikov.

Vabim sodruge, ki so se obvezali plačati delež, da jih plačajo za leto 1913, ob enem pa vabim vse deležnike, da pošljejo svoje prispevke za tekoče leto 1914.

Položaj Naših zapiskov pride v razgovor na strankarskem zboru ter bo od sklepa istega odvisno, ali se Naši Zapiski vzdrže ali ne še po letu 1914 naprej.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

Okrožnica ohranjena v Kraigherjevi zapuščini (NUK, rkp. odd., inv. štev. 37/77). Podpis v faksimilu.
V prilogi Vam...: Obračun je podpisal Henrik Tuma:

»Račun uprave »Naših Zapiskov« za leto 1913.

Prejemki:

Na plačani naročnini leta	1913	K	932.99
"	1912	K	50.--
razprodaja na drobno leta	1913	K	219.64
"	1912	K	155.35
vplačana deležnina		K	215.--
obresti poštne hranilnice		K	7.65
izposojila		K	300.--
vsega skupaj		K	1880.63
gotovina v blagajnici		K	98.73

Izdatki:

tisk		K	1299.30
poštnina		K	129.30
nagrada		K	350.--
razni troški		K	3.30
vsega skupaj		K	1781.90
gotovina v blagajnici		K	98.73
		K	1880.63

Pojasnila.

Po naročnini je šteti največ 200 naročnikov, ki so redno plačali. Na razprodajo pride približno 45 naročnikov, tako da je bilo prodanih počez 250 števil na mesec.

Od zaostalih deležev plačal je Dr. Žirovnik à saldo K 40.- in Dr. Demšar K 20.-, tako da so vsi stari deleži izven onega dr. Dermote v ostalem znesku K 30.- plačani. -

Za leto 1913 so plačali na novo deležnino:

Dr. Karl Slanc, Novo mesto, Ivan Leskovec, Pulj, Dr. Kraigher, Ljubljana, Karl Schweiger, Ljubljana in Dr. Tuma, Gorica, vsak po K 30.-, inž. Gustinčič v Trstu na račun K 5.-, skupaj K 155. Na deležnino za leto 1913 so dolžni: Dr. Anton Dermota v Gorici K 30.-, Dr. Ferfolja v Trstu K 30.-, notar Tomaž Šorli v Podgradu K 30.-, inž. Gustinčič v Trstu K 25.- in Anton Kristan v Ljubljani K 30.- Na zastanku je torej za leto 1913 K 145.-

Na izdatkih se je pomnožila poštnina vsled obširne agitacije za revijo. V Ameriko se je poslalo na priporočilo sodruga Antona Kristana 300 povabil na vsa znana delavska društva, učiteljstvo se je vabilo z okrožnico, tako da je poštnina le v teh dveh slučajih stala K 45.- z uspehom, da je danes vsega skupaj med učitelji naročnikov okoli 30, iz Amerike okoli 12.

Nagrade se je dalo Ivanu Cankarju K 150.-, djaku Pajerju K 100.-, Abditusu [Albinu Prepeluhu] K 100.- Za izplačilo nagrad treba je bilo posojila v enakem znesku.

Sestanek se bo vršil v nedeljo 31. oktobra ob 9½ predp. v prostorih Delavske Zbornice v Gorici, Via Carducci št. 23 (Gosposka ulica) z sledečim dnevnim redom:

- 1) Organizacija stranke v slovenskem delu dežele - poročča sodr. Tuma
- 2) Taktika in propaganda - poročča sodr. Stolfa
- 3) Razmerje med strokovnimi in političnimi organizacijami - poročča sodr. Kosič
- 4) Gospodarska organizacija - poročča sodr. Gustinčič
- 5) Izobraževalna organizacija - poročča sodr. Kašča
- 6) Posebni predlogi

Ker je sestanek posebnega pomena za razvoj komunistične stranke v slovenskem delu dežele, vabijo se vsi odborniki organizacij in zaupniki, kjer organizacije še niso ustanovljene.

Ker z novim načinom organizacije pridejo krajevne organizacije v gorenjem delu Goriške in Vipavske doline do trdnejše zveze med seboj, ki omogoči krepko organizacijo komunistične stranke v deželi sploh podpisani pričakuje, da se vsi odborniki in zaupniki stranke za gotovo udeležijo.

Gorica, dne 22. oktobra 1920

Dr. Henrik Tuma m. p.

Opombe:

Izvirnik. V ZHT se hranita dva izvoda okrožnice (nista povsem enaka): bila sta naslovljena na Ivana Mervica v Oseku in na Josipa Pahorja v Dornberku (Tabor). Obe okrožnici imata poštni žig 24. oktober 1920, vrnili sta se pošiljatelju, ker je bil naslovnik nepoznan. Okrožnico je objavilo Delo (27. 10. 1920, številka 65).

9

[december 1920]

Vabilo

Vabim tajnika ali drugega zastopnika Vaše sekcije na sestanek tajnikov in zaupnikov goriškega slovenskega okrožja na 6. januarja 1921 ob 9 1/2 predp. v prostorih Delavskega doma v Gorici, Via Municipio št. 4 I nadstr.

Na dnevnem redu je posvetovanje radi delegacije na strankarski zbor v Livorno in gledě stališča, ki [ga] zavzemajo posamezne sekcije goriškega okrožja radi razkola v italijanski socialistični stranki.

Ker je to vprašanje važno za obstanek in daljši razvoj organizacije slovenskega dela dežele, podpisani za okrožni odbor pričakuje, da se sestanka gotovo udeležijo vsi tajniki in prineso s seboj seznam članov, in poročila, kjer sekcija ni še ustanovljena pa zaupniki, ki imajo poročati o gibanju v kraju.

S sodružnim pozdravom

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. V ZHT je ohranjen izvod vabila, ki je bilo naslovljeno na zidarja Franca Kramarja iz Breginja (datum poštnega žiga 29. 12. 1920). Vabilo se je vrnilo pošiljatelju.

VLADIMIR OREL

Vladimir Orel (1886-1973) iz Prvačine je leta 1910 promoviral na praški univerzi. Pred prvo svetovno vojno je služboval kot pravnik na sodiščih. Po vojni pa se je naselil v Gorici in začel kot odvetniški pripravnik v pisarni Henrika Tume, nato deloval kot odvetnik. Kasneje se je umaknil v Jugoslavijo, kjer se je uveljavil kot sadjarski strokovnjak. Orel je bil zastopnik goriškega vinarskega društva in zato je od Tume zahteval izplačilo zneska 1000 lir za poravnavo dolga, ki ga je društvo imelo (glej Vinarsko društvo v Gorici).

dne 26. oktobra [1925]

Velemenjeni gospod kolega!

Prejel sem terjalno pismo Goriškega Vinarskega društva ter Vaše. G. Koršič mi ni znal dati pravega pojasnila, kako zadeva stoji. Predno plačam terjani znesek, bi rad vedel, ali je zadruga v likvidaciji ali ne. Na goli sklep občnega zbora, da more vsak član doplačati toliko in toliko, pač ni nikedo obvezen. Gg. [gospodje] okoli Vinarskega društva bi morali tudi uvaževati, da bivam v inozemstvu in se ne morem sam prepričati, kako zadeva stoji. Izgubil sem vsled vojne tudi vse spise in pravila društva. Vem sicer toliko, da je Vinarsko društvo prišlo v položaj, v katerem je, le vsled popolne nesposobnosti oseb, ki so jo vodili. Morda je bilo zrelo za likvidacijo že pred vojno in ako se je likvidacija pravilno izvršila, obvarovali so se člani večje škode. No, neznanje je bilo vedno največje zlo vsled takozvanih naprednih organizatorjev, tako tudi v tem slučaju.

Prideim meseca novembra v Gorico in pregledal bi osebno celo zadevo. Za sedaj bi Vas prosil, če mi pošljete en iztis veljavnih pravil, da vsaj pregledam, ali je imel občni zbor brez likvidacije pravico terjati od članov dopolnila.

S kolegijalnim pozdravom

Vel. g. Dr. Vl. Orel
odvetnik v Gorici

Opombe:

Kopija.

Prejel sem terjalno pismo...: Gre za pismo zadruga z dne 5. junija 1925 in za Orlovo pismo z dne 19. oktobra 1925.

...en iztis veljavnih pravil...: Nahajajo se v Tumovi zapuščini.

RUDOLF OREŠNI

Igralec Rudolf Orešnik je v pismu iz Gorice 20. novembra 1907 prosil Tumo za denarno pomoč, ker je v ponesrečenem gostovanju v Italiji (impresarij sester Černecki) ostal brez denarja in meni: »Mislim in upam, da me kot slovenskega igralca ne boste zapustili ...«

ORJUNA (Ljubljana)

Tednik Orjuna je bil glasilo organizacije jugoslovanskih nacionalistov. List je izhajal v Ljubljani v letih 1923-1928. 5. oktobra 1924 je uprava lista z okrožnico vabila Tumo, da oglašja v listu.

OSREDNJE DRUŠTVO LESNIH DELAVCEV IN SORODNI STROK NA SLOVENSKEM OZEMLJU (podružnica Strnišče pri Ptuj)

Sindikalna organizacija delavcev lesne stroke je bila ustanovljena 26. januarja 1919. V letu ustanovitve je štela 106 članov. V Strnišču pri Ptuj (danes Kidričevo) je bilo eno izmed taborišč za begunce med prvo svetovno vojno. Taborišče se je slovenskimi primorskimi begunci pravzaprav napolnilo na koncu vojne, ko so se tja zatekli begunci iz taborišč v notranjosti Avstrije, ker v rodni krajih še ni bilo pogojev za dokončno vrnitev. Še leto dni po vojni je bilo v taborišču 3000 ljudi, ki so čaka na odhod v domače kraje in okoli 700 članov železničarskih družin, ki so se iz Primorske zatele sem zaradi italijanske okupacije. Med begunci v Strnišču je bil tudi Valentin Komavli ter precej solkanskih mizarjev in najverjetneje je njih prisotnost sprožila ustanovitev odseka za mizarstvo pri obrtni šoli, ki je poleg drugih oblik šol, delovala v Strnišču. Taborišče je bilo razpuščeno januarja 1922.

30. januarja 1920 je Franjo Valentin za Osrednje društvo prosil Tumo za pomoč pri ustanovitvi mizarske zadruga, »ker nam ni dana ugodnost, da bi se mogli spet vrniti v našo staro domovino, smo prisiljeni si ustanoviti tukaj novo eksistenco

Gorica, dne 10. februarja 1920

Slavno
Osrednje Društvo
lesnih trgovcev in sorodnih strokovnikov na
slovenskem ozemlju
Strnišče p. Ptuj

Potrpujem prejem dopisa 30. januarja t.l. Žal da Vam ne morem ustreči glede ustanovitve mizarske zadruga. Sicer veljajo še v Jugoslaviji avstrijski zakoni in zadruga se ustanovi še po isti poti kot nekdanja, a treba Vam bo pomoči kakega pravnika v Ptuj.

Vsi akti glede Solkanske zadruga so mi zgoreli pri oblegvanju mesta Gorice. Vam torej ne morem poslati pravil. Iste bi se morda dobile pri okrožnem sodišču v Gorici ali večina trgovskih aktov je tudi sodišču zgorela.

Radi tega je za Vas skoraj edino, da se obrnete na kakega veččaka, posojilničarja v Ptuj, ki Vam gotovo drage volje preskrbi pravila Mizarske zadruga v Ljubljani in Vam ustanovi zadrugo. Veselil me je prijazen spomin Solkancev, katere prav srčno pozdravljam želeč jim obilo vspeha.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Slavno osrednje Društvo...: Pravilni naslov društva je Osrednje društvo lesnih delavcev in sorodnih strok na slovenskem ozemlju, Podružnica Strnišče pri Ptuj

Vsi akti glede Solkanske...: Tuma je bil prvi organizator solkanskih mizarjev

L'OSSERVATORE TRIESTINO (Trst)

L'Osservatore Triestino je kot uradni list pričel izhajati v Trstu 3. julija leta 1784, prenehal je leta 1933. Do konca prve svetovne vojne je objavljala gradivo predvsem v italijanščini, v listu pa so se objavljala besedila tudi v nemškem in slovenskem jeziku. V ZHT sta ohranjeni dve dopisnici uprave lista iz leta 1921, zadevata pa naročniška razmerja.

FRAN OSTA

Fran Ostan, načelnik okrajnega cestnega odbora v Bovcu, je v pismu dne 1. novembra 1905 sporočil Tumi, da prilaga prošnjo naslovljeno na deželni zbor; prosil ga je tudi, da se za prošnjo zavzame.

Dijak Filip Pahor iz Vrtojbe (poštni žig dopisnice je 25. 3. 1907, Klagenfurt) je prosil dr. Tumo za 30 kron posojila, da plača šolnino. To mora storiti zaradi slabe ocene, ki mu jo je dal profesor Nussbaumer, zagrizeni Nemeč, s katerim je prišel v spor; profesor je strgal v slovenščini napisano zdravniško spričevalo. Tirolec Konrad Nussbaumer (r. 1853) je učil na gimnaziji v Gorici od leta 1882; Pahor (1888-1947) je maturiral leta 1910.

Pisatelj Jože Pahor (1888-1964) je navezal stike s Tumo pred prvo svetovno vojno v zvezi s sodelovanjem pri Naših zapiskih. Takrat je bil učitelj v Sežani, tu je ostal do leta 1923. Nato je služboval v organizaciji slovanskih učiteljev v Italiji, po nekaj letih se je preselil v Jugoslavijo (1926), kjer je učiteljeval. Po drugi svetovni vojni je ponovno služboval v Trstu, nato pa je živel v Ljubljani kot upokojenec. Deloval je kot publicist, urednik in pisatelj. Objavil je več romanov, nekaj dram in mladinskih povesti. Dopisovanje, ki obsega tri Pahorjeva in tri Tumova pisma, je iz časa, ko je Pahor urejal leposlovni del tržaške revije Njiva. Svoje spomine na Tumo je Pahor objavil v časopisnem članku (Slovenski Jadran 28. 8. 1952, šte. 34).

I

Trst, dne 2. avgusta 1919.

Gospod
Josip Pahor, učitelj
v Sežani.

Prejel sem Vaš list od 23. t.m. ter ga precej začudeno prečital. Pravite, da so »vojne rože«, »dva križa« in »maledetta la guerra« nekake vrednosti, dočim pa se Vam zdi »Sv. Marija na Mengori« brutalna. Iz Vaše opazke o kontrastu pa vidim skratka, da niste stvari razumeli ne po besedi, ne estetično. »O mati trpljenja etc.« ni postavljeno, da popravi učinek sovraštva, marveč ravno nasprotno, da tembolj dvignejo bestialnost vojne in vso ironijo molitve. Dostavek pa ima tudi utis grozote učiniti estetično. Besede »gosp. poručnica etc.« na sebi bi bila morda neestetično, ne pa v postavljeni zvezi. Ne bom se z Vami pričkal o estetiki, ker bi moral slovenske estetike prav pošteno kritizirati iz filozofičnega stališča.

Kar se tiče besedosledja mi je stvar precej postranske vrednosti, če tudi nisem Vašega mnenja.

Kar se tiče »Nadiže« protestiram proti Vašemu domnevanju, da je to Žunkovičega zmota. Povedal sem svojčas na kratko v »Naši Zapiski« mnenje o Žunkoviču in konstatiram, da danes na Slovenskem izven mene ni kritika, ne zgodovinarja, ne filologa, kateri bi bil v stanu znanstveno Žunkoviča kritizirati. Kajti kritiziranje ni samo zabavljanje. Žunkovič je napisal celo kopo filologičnih bedastoč, zato pa je znanstveno njegovo jedro t.j. antropogeografično docela utemeljeno. Ker pa menda vsi Slovenci skupaj nimajo enega res socijologično in socijogeografično izobraženega človeka, potem se je bila seveda Žunkovičeva kritika lahko omejila na mlatenje prazne slame t.j. kritiziralo se je sploh, kar kritike vredno ni. Moja razprava nima z Žunkovičevo metodo prav nič opraviti, marveč je strogo zgodovinska in filologična. Zame je prava muka, da ne morem napisati rezultat svojih zgodovinskih in socijologičnih študij o goriških Slovencih in Furlanih. Dokazano imam filologično, historično in socijologično, da je največji nonsens ona premlevana trditev, da so Slovenci prišli v VI. stoletju izza Karpatja. To trdijo naši učeni, bebcji, - ne zamirite mi te ostre besede. - Noben Slovenec se znanstveno ni še s tem vprašanjem pečal, zato pa žvrgolá za tem, kar so naši germanski učenjaki za svojo potrebo. Ti gospodje se namreč iz glasoslovja dokazali velik zgodovinski čin. To že na sebi pove, kako je stvar brezumna, no za slovenske učenjake dovolj pametna.

Tudi tukaj se ne spuščam z Vami v daljšo polemiko, ker vidim, iz Vaše opazke, da poznate premalo zgodovino, filologijo in antropogeografijo.

Radi tega zahtevam: ali natisnite moje članke takc, kakor so, brez stvarnega popravka, ali pa vse rokopise vrnite nazaj. Ne maram zgubljeni časa! Zakaj sem članke tako napisal, vem jaz in tudi vem, da bodo imeli svoj pedagogični vpliv. Lahko pa opustite tisk slike »tihotapci«, katero sem vrnil radi sledeče »Nadiža«.

Vaše pismo porabim pri estetični kritiki, katero imam že precej spisano o Francozu Barbusse »Le Feu« in »Clarté«.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaš list...: Kot urednik književnega dela Njive se je Pahor 23. julija 1919 zahvalil Tumi:

»Zahvaljujem se Vam za stvari, poslana za Njivo. Priobčilo se bo vse razen »Sv. Marije na Mengori« - mesto: »ručali smo talijansko krv« se mi zdi vsekakor brutalno in ves kontrast »o mati trpljenja, o mati usmiljenja« ne popravi učinka sovraštva, bestialnosti. »Vojne rože«, »Dva križa« in »Maledetta la guerra« pa niso le zanimive stvari, temveč imajo tudi umetniško vrednost, čeprav so doživljaji.«

Kar se tiče besedosledja...: Piše Pahor: »V besedosledju sem povsod popravil, kjer stavite pomožni glagol za glagol po hrvatskem slogu. Ta običaj se v našem književnem jeziku ni obdržal, ker ga prosta govornica ne pozna. S tem črtice nič ne izgube, zadoščeno pa je enotnosti slovenskega pravopisa.«

Kar se tiče »Nadiže«...: Pahor je v svojem pismu zapisal: »V »Nadiži« sem črtal pasus, v katerem domnevate, da so bivali Slovenci še pred Rimljani ob Nadiži. Bo menda taka trditev le Žunkovičeva zmota, ki se z resnimi dokazi ne more vzdržati. Upam, da mi to oprostite.«

Povedal sem svojčas...: Naši zapiski (11/1914, 61-62).

Vaše pismo porabim...: Zakaj naj bi Tuma pismo uporabil, ni mogoče razbrati, morda zaradi Pahorjeve sodbe o »brutalnem« slikanju vojnih dogodkov. Kritiko romana Le Feu je objavil v Njivi (14. 8. in 10. 10. 1919, šte. 15 in 17), o romanu Clarté je pisal v Delu (1920, šte. 14-16). Oba romana je napisal francoski pisatelj Henri Barbusse (1873-1935).

Cenjeni gospod učitelj!

Potrujem prejem cen. lista od 5. t.l. iz katerega vidim, da ste svoje stališče premenili v toliko, da natisnete moje članke brez stvarnih popravkov.

Ne mislite, da se kapriciram iz osebnih motivov, da se moji spisi tiskajo celoma, marveč me vodi stvarni razlogi t.j. imam, keidar pišem, gotove svoje nanere vplivati pedagoško na občinstvo. Nikakor si ne pripisujem posebnih poetičnih talentov, vendar se zavedam estetične vrednosti tudi lastnega spisa, dasi j to mnogo težje nego estetično kritizirati tuje proizvode. Glede historičnosti Vaših nazorov se ne bodem pričkal. Ponavljam le toliko, da, žal, slovenski učenjaki niso storili svoje dolžnosti. Rutar in Kos sta priprosta beleznika zgodovinskih dat brez lastne historične intuicije. Nečem zahtevati, naj bi imeli Slovenci svojega Momsena, saj ga tudi Italijani niso še dobili, a nekoliko inteligentnejše, nego vsak priden učenec zgodovine bi pač morali pisati. Kar imate Vi za dokazano, ne le, da ni dokazano, ampak je ravno za slovenske zgodovinarje pravi škandal, da kaj takega verjamejo in že davno niso oponirali, ne à la Trstenjak Žunkovič, ampak kot veččaki, učenjaki, historiki in filologi. Le pustite toraj moje zgodovinske beležke, katere sloné, lahko rečem, na 30 letnih študijah in bodite gotov, da moje mnenje pride do veljave, kadar se razširi horizont nad Slovenci. Ljubo pa mi bo, ako se o tem o priložnosti razgovoriva.

Nameravam spisati kritičen članek o estetični vrednostni Barbusse-va dela »Le Feu« in tam se ravno hočem takniti nazorov Franca Milosta, ki je spisal članek v Njivo in nazorov v Vašem pismu.

S pozdravom

Gospod
Josip Pahor, učitelj
v Sežani.

Opombe:

Kopija.

Potrujem prejem...: Pahor je Tumi odgovoril iz Sežane 5. avgusta 1919: »Vaše pismo sem prejel. Predvsem izjavljam, da s trditvijo o umetniški vrednosti on treh slik (Vojne rože, Dva križa in Maledetta la guerra!) nisem nikakor hotel reči, da so ostale stvari brez vrednosti. Ne, čital sem fina opazovanja z zanimanje sam in sem prepričan, da bodo tudi za javnost interesantnejša kakor pa zgolj literarni proizvodi. - Pri sliki »Sv. Marija na Mengori« sem imel še en pomislek, ki v pismu nisem navedel. Ko govorite o Bosancih, sem se spomnil vsega podlega pisanja italijanske žurnalistike skozi zadnjih deset mesecev o nas. Nisem nacionalist in vem, da je to tudi - stvar »obrti«, vem pa tudi da posebno tržaško italj. časništvo zasleduje naš tisk. Prepogosto je časnikar kanalj, zato bi ne bil nič izrednega, če iz neposrednega izražanja nepokvarjene človekove nravi konstruira kanibalizem.«

...da natisnete moje članke brez stvarnih popravkov: Pahor je Tumi sporočil: »Če objektivno sodim, bi bila vsekakor škoda, če bi se ne tiskali, zato bom dal v tisk »Nadižo« brez vsakršne stvarne spremembe in istotako sliko »Sv. Mar. na Mengori«. To z ozirom na Vašo alternativo, da se Vam članki vrnejo.« Glede historičnosti Vaših nazorov...: V pismu z dne 5. avgusta 1919 je Pahor napisal: »V sliki »Nadiža« sem črtal le kratko opazko, da so bivali Slovenci v teh krajih še pred Rimljani. To trditev sem pogosto čul, sem jo pa smatral vedno kot izraz nespametnega šovinizma. Rutar, ki mu avtoritete ni odrekati, če se njegovo delo upošteva, govori v knjigi »Beneška Slovenija« o Ilirih kot prebivalcih teh pokrajin za časa Rimljanov, Kos dokazuje naseljenje Slovencev v V. in VI. stoletju ne izza Karpatov, temveč od Dunave (Slovenci in Anti) ter domneva, da so prihajali v Italijo že z Goti. Skoro isto trdi J. V. Weiss v svojem genialnem delu »Weltgeschichte«. Kaj so dejstva, kdo ve? Da odkrito povem, nimam takega znanstvenega interesa zanje kakor znanstvenik. Toda Žunkovič je s svojim filološkim modrovanjem sam zakrivil, da ga tudi sicer ni lahko vzeti resno. Vsekakor je famozna njegova trditev, da so Slovani zasedli vso Evropo še pred pojavom Grkov. Tudi ne uvidim koristi, ki bi jih mogli imeti, če je to res, če so se Slovani tisočletje prej ali pozneje naselili v Evropi. Nisem torej črtal one kratk Vaše domneve, da so morda bivali Slovenci ob Nadiži pred Rimljani, zato, da bi pokazal, kako jaz take stvari boljše vem, ampak v prepričanju, da je zadeva znanstveno dognana in da je vsaj veliko verjetnejša teza o preseljevanju narodov kot pa Žunkovičevo zanikanje. Priznam pa, da sem šel s tem preko svoje kompetence, ker imam pri »Njivi« le beletristični del v rokah. Izročili so mi Vaši članki: Vojna rože, Dva križa, Maledetta la guerra, Tihotapci, Sv. Marija na Mengori in Nadiža kakor napol literarni (leposlovni) in jaz sem jih pregledal.«

Rutar in Kos sta...: Omenjata se zgodovinarja Simon Rutar in Franc Kos.

...Slovenci svojega Momsena...: Theodor Mommsen (1817-1903), nemški zgodovinar in politik. Posvečal se je predvsem rimski zgodovini, leta 1902 je prejel Nobelovo nagrado za literaturo.

Nameravam spisati...: S tem v zvezi se je Pahor v svojem citiranem pismu začudil, zakaj bo Tuma uporabil njegovo pismo (23. 7. 1919) pri kritiki Barbussove romana Le Feu. Milost je v Njivi (12. 6. 1919, štev. 6) objavil članek O resnici v kulturnem delu.

3

Trst, dne 24. avgusta 1919

Cenjeni gospod učitelj.

Štev. 16 »Njive« prinesla je sličico »Izza fronte - Dva križa« namesto drugo številko »Sv. Marija na Mengori«. V zadnjem svojem pismu ste izrekli, da natisnete vse moje spise neizpremenjene, zaradi tega se mi čudno zdi, da niste dali natisniti slike »Izza fronte« po vrsti kakor sem jih nastavil. Nastavil jih nisem brez misli.

Ker ste red premenili in ker bo sedaj »Njiva« izhajala kot mesečnik, zahtevam, da se v sledeči številki natisnejo slike »Tihotapci in Nadiža« in potem »Sv. Marija na Mengori« in »Maledetta la guerra« tako, da prideta v vsako številko po dve sliki na enkrat. Sodrugemu Kleinmayerju pa sem posebej izročil člani o Henri Barbusse v željo, da se v eni natisne le ena moja reč.

Stojim še vedno na stališču ter zahtevam, da se stvarno moji spisi tiskajo neizpremenjeni, ali pa, če se mi vrnejo vsi skupaj nazaj.

S pozdravom

Cenjeni gospod
Josip Pahor, učitelj
v Sežani.

Pombe:

kopija.

Čer ste red premenili...: Glej Tumova pisma Ivanu Regentu (15. 3., 9. 4., 14. 11., 28. 11. 1921) in Ferdu Kleinmayrju!

ANTE PANDAKOVIĆ

Pravnik dr. Anton Pandaković (1891-1968) iz Zagreba je deloval tudi kot športnik in organizator športov. Med drugim je bil tudi predsednik jugoslovanske nogometne zveze in tajnik jugoslovanskega olimpijskega komiteja. V pismu z dne 19. maja 1928 (ni ohranjeno) ga je Tuma vpraševal, če se ukvarja s hrvatsko terminologijo in toponomastiko gora. Pandaković je 1. julija 1928 odgovoril, da se z navedenima strokama ne ukvarja »ni sistematski ni stručno«.

PARTITO SOCIALISTA ITALIANO (Rim)

Partito socialista italiano (Italijanska socijalistična stranka) je bila ustanovljena avgusta leta 1892 v Genovi. Od leta 1896 je izdajala svoje glasilo Avanti. Že od nastanka so znotraj stranke delovale struje: leva maksimalistična (Enrico Ferri, Arturo Labriola), centristična (Costantino Lazzari) in reformistična (Filippo Turati). Pred prvo svetovno vojno je prevladovalo reformistično krilo. Po vojni se je povečal vpliv maksimalistov zaradi vzdušja, ki je prevevalo povojno Evropo. Reformistično krilo je zaviralo revolucionarni nastop stranke, proti obotavljivemu zadržanju maksimalistov pa se je postavilo komunistično krilo (astenzionisti), ki je hotelo ustvariti stranko, sposobno izpeljati socialistično revolucijo. Italijanska socialistična stranka je marca 1919 sprejela sklep, da zapusti drugo internacionalo in se priključi tretji, komunistični internacionali. Poleti 1920 je komunistična internacionala postavila zahteve (moskovske točke), ki so od italijanske socialistične stranke terjale odločen premik h komunizmu. Jeseni 1920 so se v italijanski stranki tudi uradno postavile tri struje, in sicer reformistična (socialistična koncentracija), ki je poudarjala, da čas za revolucijo ni zrel in da more italijanska stranka ohraniti avtonomijo. Najvidnejši predstavniki so bili Turati, Treves, Modigliani. Unitarna socialistično-komunistična frakcija (pretežni del maksimalistov) je privolila v moskovske točke, a zahtevala je enotnost stranke in prilagajanje njegovega delovanja italijanskim razmeram. Vodilni predstavnik maksimalistov je bil Giacinto M. Serrati. Tretja struja je bila komunistična, ki je povsem pristala na moskovske zahteve in se pripravljala na revolucionarni udar. Njena voditelja sta bila Amedeo Bordiga in Antonio Gramsci. Na 27. strankinem kongresu v Livornu (15. - 21. 1. 1921) je prišlo do razcepa, nastala je italijanska komunistična stranka (PCI, KPI). Kasneje se je v socialistični stranki pojavila struja »tretjeinternationalcev«, ki so prestopili h komunistom. Leta 1926 je bila stranka prepovedana in poslej delovala v ilegali oziroma na tujem. V ilegali so se razcepljeni socialisti združili leta 1930 v Italijansko socialistično stranko proletarske enotnosti. Stranka je notranje pretrese doživljala tudi po drugi svetovni vojni (na primer leta 1947 odhod Giuseppeja Saragata in ustanovitev italijanske socialdemokratske stranke).

Tuma je postal član italijanske socialistične stranke takrat, ko so slovenski socialisti odločili, da vstopijo v stranko. Iz te stranke je bil nato izbrisan (glej Vito Bresatz).

Gorizia, li 15 luglio 1920

Direzione
del Partito socialista
Roma.

In seguito alla propaganda intensa nella parte slava della Venezia Giulia e nella parte tedesca del distretto di Tarvisio si sono formate pressochè in ogni comune organizzazioni locali politiche del partito. Abbiamo emesso circa 3.000 tessere slave e ci occorrono altre 3.000 L'intervento del firmato presso il segretario Benetti in Trieste come pure presso il comp. Regent è rimasto finora senza risultato. In seguito alla mancanza delle tessere è molto difficile di tenere l'ordine nelle organizzazioni politiche e ci preme quindi di avere fra brevissimo termine.

Nel distretto di Tarvisio abitano circa 9.000 tedeschi in quattro comuni. Senz'altro potrebbe aversi forti organizzazioni politiche di circa 800 fino 1000 membri. Per questa parte ci occorrono quindi tante tessere in lingua tedesca nonchè tanti esemplari dello statuto. Siccome ritengo che per la parte tedesca del Tirolo si è già provisto per le tessere tedesche e la traduzione dello statuto, vorrà mettere a disposizione circa 1.000 tessere e tanti statuti. Rispondo personalmente per l'uso regolare degli stampati.

Siccome il segretario Benetti è ignaro delle lingue del paese e sta del tutto passivo di rimpetto alla propaganda nella parte slava e tedesca, per ora devo occuparmene personalmente qual membro del comitato esecutivo per la Venezia Giulia.

Se però la Direzione crede che deve intervenire il segretario di Trieste, provveda per le tessere e gli statuti slavi mettendoli a disposizione mediante il segretario.

Mi permetto di accennare che il partito finora non si è curato affatto della parte tedesca nella Venezia Giulia e tutto quello che si è fatto nel Goriziano slavo si è fatto per iniziativa dei pochi compagni a disposizione presso la Camera del lavoro di Gorizia. Che la propaganda è intenta dimostra il fatto che abbiamo organizzato circa 600 montanistici a Raibl e 180 metallurgici a Weissenfels e nella parte slava oltre 1.000 edilizi.

Vale quindi la pena, che la Direzione faccia il possibile di appoggiare il movimento.

I comp. Tedeschi vivamente desideranno che venga pubblicato per ora almeno un settimanale in lingua tedesca, Senz'altro è giustificata tale domanda di provvedere per la parte tedesca del Tridentino e della Venezia Giulia che conta circa 250.000 abitanti. Sono pronto di assumere il relativo lavoro di propaganda col consenso dei rappresentanti del Trentino. Vorrà quindi darmi l'indirizzo dei soci, i quali guidano il movimento socialista nel Trentino. Provvederò un convegno a Bolzano e dopo la necessaria preparazione produrrò una relazione a cotesta Direzione in riguardo alla pubblicazione d'un organo in lingua tedesca.

Attendendo un pronto riscontro

con fraterno saluto

Opombe:

Kopija.

In seguito alla propaganda...: Tuma je opozoril na dejavnost, ki jo je opravljali tisti čas med nemškimi delavci v območju Trbiža in Raibla (glej Johann Kaiser).
 Attendendo un pronto riscontro...: Direkcija italijanske socialistične stranke je odgovorila 26. julija 1920. V zadevi naj se obrne Tuma do Regenta, sicer pa se jim zdi neprimerno, da bi izkaznice še tiskali, pa tudi ni nujno, da so izkaznice v krajevnem jeziku zaradi mednarodnega značaja stranke («non è poi assolutamente necessario che il testo sia nella lingua locale, data l'internazionalità del nostro partito»).

2

Gorizia, li 21 novembre 1920

Cari compagni.

Nino Furlan era da me bene conosciuto prima della guerra. Di carattere vivace, buonissimo propagandista fra gli operai del Carso sloveno, pieno di fede socialista ed intelligente. Inclina piuttosto al rivoluzionarismo senza il necessario fondo di conoscenza della base economica del marxismo. Aveva nella Venezia Giulia già prima della guerra difficoltà colle autorità politiche e pure fra i compagni perché troppo impetuoso, mentre che il partito jugoslavo stava sotto le idee socialdemocratiche Etbin Kristan - Vittorio Adler. Non so dove era durante la guerra e come si comportava dopo il crollo. Alorquando il partito jugoslavo dopo Caporetto sotto la direzione di Antonio Kristan a Lubiana apertamente collaborava coi nazionalisti jugoslavi, mi ritirai dalla direzione nel febbraio 1918 e poi poco m'interessai del movimento socialpatriotico nella Jugoslavia, vivendo a Trieste. So che il Furlan dopo la guerra finì domiciliò a Lubiana in aperta opposizione con Antonio Kristan ed il partito socialdemocratico jugoslavo. Il Furlan aveva fra il proletariato sloveno radicale abbastanza influenza, da individualista però non poté incanalare un movimento comunista disciplinato. La »Baklja« comparve in uno solo numero, era rivoluzionaria-sovversiva e venne tosto soppressa. So che il Furlan per la sua propaganda comunista rivoluzionaria venne incarcerato per mesi e che riuscì a fuggire in Italia.

Mi vennero riportate dicerie che il Furlan nella gestione dei fondi di propaganda, in ogni caso modestissimi, non era regolare. Non mi venne però esposto qualche fatto positivo.

Per concludere dico che il Furlan non è persona di piena fiducia, né in linea morale né di partito. È fervido propagandista sempre però adoperabile colla necessaria sorveglianza. È rivoluzionario di carattere non di convinzione.

Con fraterni saluti

Racc.

Opombe:

Kopija.

Nino Furlan era...: Glej Anton (Nino) Furlan! Za vesti o Furlanu je direkcija socialistične stranke vpraševala dne 18. novembra 1920.

3

Gorizia, li 31. dicembre 1920

Secretariato
 del Partito socialista italiano
 Roma.

Appena oggi, quale segretario della zona di propaganda dell'Alto Isonzo, della valle del Vipacco e del Coglio sono in grado di fare una relazione sullo stato di consistenza delle sezioni del Partito Socialista Italiano.

Non potei avere una debita relazione dalle singole sezioni e senza una base reale non volli fare rapporti non reali, a rischio che le relative sezioni perdano il diritto di voto al congresso.

Le sezioni segnate con rosso sono regolarmente istituite. Dal resoconto desumerà il numero delle tessere consegnate e delle pagate. Dal Comitato della zona di propaganda sono riconosciute soltanto quelle sezioni, che hanno pagato le tessere con numero dei soci che corrisponde al numero delle tessere pagate.

È una mancanza che il segretario della zona di Trieste comp. Regent ha incassato diverse tessere senza la conoscenza del secretariato della zona dell'Alto Isonzo. A Idria esistono due sezioni, della città Idria e del vilaggio Idria inf. Otalež, Circhina e a Scrilje - Dobravlje esistono sezioni, riguardo alle dette sezioni però dovrebbe riferire il segretario della zona di Trieste. Sarebbe da annettersi al congresso le sezioni di: Aidussina, Biglia, Plezzo, Circhina, Chiapovano, Cernizza, Gargaro, Idria sup., Idria inf., Canale, Caporetto, Merna, Otalež, Piuma, Piedimonte, Raibl, Ranziano, Salcano, Savogna, Scrilje - Dobravlje, S. Andrea, S. Floriano, Tolmino, Ternova di Gorizia, Vipacco e Vertoiba.

Nabresina si è collegata colla zona dell'Alto Isonzo prima che le due zone separate dalla parte slovena erano istituite ed ora appartiene alla zona di Trieste.

Posso confermare che le sezioni di Aidussina, di Biglia e di Merna sono difatti istituite, manca però la constatazione del pagamento delle tessere pagate. Per Aidussina e Biglia mi manca pure il numero dei tesserati, mentrè Merna ha insinuati 15 soci.

Nell'ultima rubrica troverà la data della costituzione delle singole sezioni.

Vorrà mandare al mio indirizzo gli inviti al congresso per ripartirli fra le singole sezioni comunicandomi quali sezioni sono riguardate come regolarmente costituite col diritto di voto al congresso.

Una simile relazione ho fatta al segretario federale comp. Benetti di Trieste.

Con fraterni saluti

Racc.

Allegato sub 1/

opombe:

opija.

sono in grado di fare una relazione...: Glej PRILOGA 5!

Idria esistono...: Tuma uporablja italijansko obliko za naslednje kraje: Idrija, Spodnja Idrija, Cerkno, Skrilje, Ajdovščina, Bilje, Bovec, Cerkno, Čepovan, Črniče, irgar, Kanal, Kobarid, Miren, Pevma, Podgora, Renče, Solkan, Sovodnje ob Soči, Štandrež, Števerjan, Tolmin, Trnovo pri Gorici, Vipava, Vrtojba in Nabrežina. Jlegato sub/1: V ZHT sta ohranjena koncept (datum 28. 12. 1920) in čistopis (datum 9. 1. 1921) tega poročila (PRILOGA 5). Morda pa je Tuma poslal še drugo erzijo poročila, kar bi sklepali glede na datum njegovega pisma (31. 12. 1920).

PARTITO SOCIALISTA ITALIANO (Sezione a Gorizia)

V Tumovi zapuščini je ohranjeno 33 vabil, s katerimi ga je goriška sekcija italijanske socialistične stranke vabila na sestanke (assemblea di partito). Vabila so iz časa 1919 (december) - 1921 (september). Sestanke so sklicevali na raznih krajih, največkrat pa na sedežu Delavske zbornice (Via Carducci 23/1 - Gosposka ulica in Via Municipio 4). Sekretarji sekcije so bili Giovanni Povodnich, Antonio Salla, Alojz Štolfa in Vito Bresatz. Ohranjena je tudi kopija Tumovega pisma, s katerim je reagiral na sklep goriške sekcije socialistične stranke, da ga izbrišejo iz njenih vrst. Ukrep je Tumo prizadel in tega ni mogel skriti tudi v pismih, ki jih je poslal drugim naslovnikom (glej Vito Bresatz in Orlando Inwinkl - Tumovo pismo 29. 9. 1921).

Gorizia, li 8 /10 /1921.

Al segretario del partito socialista italiano
sezione a
Gorizia

In seguito alla comunicazione dd. 22 settembre 1921 restituisco l/ la tessera per 1921 colla seguita ichiarazione:

Non intendo protestare contro il radiamento perche ritengo il procedere dei compagni sleale ed asincero.

Sono dal 1908 organizzato, combattevo sempre nelle prime file ed anzi sostenevo nella regione lovena tutti gli attacchi solo, come guida il movimento politico pressoche solo sostenendo tutte le spese bbastanza considerevoli dal proprio. E mio escluso lavoro la organizzazione politica nelle parti slave del oriziano dopo. Non vi é l'unione fra i compagni in Gorizia uno, che ha sacrificato tanto pel partito come io a spese, perdita tempo e lavoro.

Quando entrai nel partito occupavo nel mio studio 10 persone, oggi mi bastano due.

Non é vero che mai fui indifferente verso il partito e posso affermare, che nessuno dei compagni el 1919, 1920 e 1921 ha servito e lavorato così fedelmente pel proletario come io. Ed il proletariato per me tutto, le frazioni e le beghe in terne del partito poco o niente.

Ho condannato e condanno la scissione perché provocata non dal proletariato, ma da persone senza oscienza, senza amore pel proletariato ed a grandissimo danno del proletariato. E perciò che ho dichiarato spressamente al compagno Stolfà, quando m'invitò di entrare nella sezione socialista di Gorizia, che lo accio soltanto come professione di fede al proletariato, che però nessuno puo chiedere a me un lavoro attivo er qualsiasi frazione. Sono entrato nella sezione sotto questa riserva uno dei primi e sono stato iscritto ella sezione senza riserva. Invitato dai compagni Stolfà e Povodnich d'intervenire nelle assemblee ho spressamente dichiarato, che nessuno può chiedere un tanto, perché io mi levo alle ore quatro di mattina e avoro tutte il giorno, sono libero appena dopo le 19 pomeridiane e alle 20 ceno. Se quindi dovessi artecipare alle assemblee dovrei prendere cibi freddi verso la mezzanotte per levarmi poi alle 4 di mattina. Io espressamente dichiarato, che faccio abbastanza pel partito se resto a disposizione dei compagni per tutti avori speciali, che dovrò eseguire personalmente. »Dovete scusarmi quindi delle assemblee«, dissi e nessuno dei compagni non mi comunico mai che le mie scuse non sono state accettate.

Non occorre radiarmi e farmi vedere indegno essere iscritto nel partito, bastava non iscrivermi, astava non accettare le mie scuse e potevo tranquillamente uscire dalla frazione. Se però i compagni di 14 nni di lotta comune hanno prescelto una forma così odiosa, coscienza loro, la mia é netta. Resto comunista nche essere iscritto nella frazione pure e resto socialista anche senza partecipare a tutte le beghe della razione, sarò sempre pronto a servire al movimento proletario - e con ciò auguro ai compagni che hanno rovocato il mio radiamento un lavoro di partito più proficuo a proletariato come fin'ora.

Con saluto sociale

Racc.

opombe:

opija.

seguito alla comunicazione...: Glej Vito Bresatz!

GIUSEPPE PASSIGLI

Giuseppe Passigli (1881-1953) je bil rojen v Livornu, od 1906 je bil uslužben pri tržaškem Il Lavoratore kot delavec, nato pa se je povzpел do mesta odgovornega urednika lista (1915-1921). Po livornskem kongresu (1921) je ostal socialist. Ob koncu 1921 je bil v Milanu glavni urednik dnevnika Avanti, kasneje urednik tržaškega dnevnika Il Secolo - La Sera. Leta 1940 je bil interniran v taborišču Urbisaglia. Zaradi zdravstvenih razmer je bil odpuščen, živel je najprej v Furlaniji, nato v Milanu, kjer je umrl.

P.T.
Amministrazione del »Lavoratore«
a mani del capo-redattore sig. Passigli
in Trieste.

Le divergenze fra i compagni e le opinioni generali riguardo alla questione Trieste e la Jugoslavi rendono necessaria un'ampia conferenza e siccome le mie dichiarazioni ed in specie l'articolo comparso nel »Kampf« diedero occasione a diverse interpretazioni, sarei pronto di tenere una o due conferenze sul tema: »Nózioni fondamentali di nazione, nazionalità, stato, nazionalismo e socialismo - Trieste e la Jugoslavia«.

Dopo il mio referato seguirebbe sempre la discussione. Tali conferenze potrei tenere o qualche sabato dopo la ore 8 pom. o fors'anche la domenica alle 10 ant. Alla conferenza inviterei i compagni italia e sloveni, come pure i rappresentanti dei partiti nazionalisti, diffidandoli espressamente alla partecipazione d'una seria discussione. I risultati delle conferenze si potrebbero poi di settimana in settimana pubblicare nel »Lavoratore«.

Mi rivolgo perciò a Lei per le Sue oponioni in proposito. Nel caso affermativo potrei fissare la I. conferenza per sabato 21 corr. o 28 corr. Per la località credo sarabbe adatta le sala minore nella Casa del popolo.

Con un saluto sociale

Opombe:

Kopija.

Le divergenze fra i compagni...: Tumovo pismo sodi v čas, ko se je v javnosti in tisku vnela razprava o bodočnosti Trsta. Že 11. junija 1918 je Passigli poslal Tumi pismo, v katerem sporoča, da je z zanimanjem brai Tumov članek A proposito di Praga e della Jugoslavia (Se o praških slavnostih in Jugoslaviji, Napre 15. 6. 1918 šte. 134, 15. 6. 1918) in »l'ho trovato molto logico e molto interessante«.

L'articolo comparso nel »Kampf«...: Tuma misli na članek Triest (Der Kampf 1918, šte. 8 in 9). Na članek je odgovoril Puecher z L'appetito di un socialista jugoslavo per Trieste (La lega delle nazioni 12. 10. 1918, šte. 2).

...sarei pronto di tenere...: Passigli je 11. septembra 1918 sporočil Tumi, da je predlog sporočil izvršnemu odboru. Ta je odgovoril, da bo 22. septembra 1918 sestanek izvršnih odborov slovenskih in italijanskih socialističnih strank, zato ni potreba sklicevati še javnih sestankov. Očitno je takrat zavel tudi v vrstah tržaških italijanskih socialistov drugačen veter ali natančneje, polarizacija med skupino dr. Valentina Pittonija, ki je ostajal zvest liniji avstrijske socialne demokracije in skupino dr. Edmonda Puecherja, ki se je približeval italijanskim nacionalistom, je postala čedalje bolj očitna. Seveda je hotelo razčistiti »razmejitveno vprašanje« tudi vodstvo JSDS in je tudi od tod prihajala pobuda za sestanek z italijanskimi socialisti. Ti so napovedani sestanek (22. 9. 1918) odpovedali.

Egrerio compagno
Giuseppe Passigli
Trieste.

Nell'ultima settimana sono fulminato da diverse interpellazioni da parte di maestri e pure compagni per qual motivo le organizzazioni dei maestri di nazionalità slovena non sono state accolte nella camera del lavoro a Gorizia e Trieste. Ho letto pure i relativi articoli nel »Lavoratore« e »Delo« che per mi addirittura sono incomprensibili. So che finora sono stati accolti nella Camera di lavoro le organizzazioni professionali di diversi impiegati e professori benchè fosse noto, che l'adesione è stata raggiunta soltanto per maggioranza mentrechè una minoranza importante della relativa associazione si professava apertamente nazionalista, anzi l'entrata è sempre stata salutata con una certa soddisfazione. L'organizzazione dei maestri italiani a Trieste e nel Friuli è stata accolta senza la minima opposizione dalla relativa Camera di lavoro, benchè congrua a quella dei maestri sloveni. Dubito che tutti i maestri dell'organizzazione professionale italiana fossero socialisti. Ora i maestri di nazionalità slovena mi vengono a raccontare che l'adesione delle associazioni slovene è stata respinta perchè l'organizzazione fosse nazionalista, e che i singoli membri dovrebbero entrare nel sindacato magistrale italiano e che poi a pena avrebbero adito alla Camera di Lavoro. La casa mi pare del tutto illogica ed inopportuna. E vero che le Camere del lavoro sono autonome, ma così simile agire ci fanno un grandissimo danno purchè non si voglia respingere quanto possibile l'elemento sloveno dalle organizzazioni internazionali. In ogni caso dovrebbe occuparsene l'Esecutivo regionale e mi meraviglio che una questione così importante vuole sciogliersi così unilateralmente e superficialmente. Mi sono data grandissima cura per fare entrare i maestri sloveni nella camera di lavoro ed ora con un tratto si annulla tutto il mio lavoro e si difficolta pure la organizzazione degli operai e contadini nei singoli comuni mettendomi in opposizione coi maestri respinti e risentiti. Per dire la verità mi pare più la motivazione della Camera di lavoro nazionalista come le associazioni dei maestri. Prima di farmi un'ultima conclusione, mi rivolgo a te per spiegazioni in merito. In ogni caso desidero che la questione venga all'ordine del giorno nella prossima seduta del Comitato esecutivo.

Con fraterni saluti

Opombe:

Kopija.

Nell'ultima settimana...: Tuma se je zanimal pri Passigliju, kako je s članstvom slovenskih učiteljev v Delavskih zbornicah. S tem v zvezi mu je Passigli odgovoril (s.d.), da deluje v Italiji mednarodna sindikalna zveza, poleg te pa še nacionalistična, ki je nastala iz vrst učiteljev, ki so bili izgnani iz delavske zbornice (Camera del Lavoro). Slovenski učitelji naj se pridružijo mednarodni sindikalni zvezi, ker zaradi principov samostojne slovenske zveze ne more biti včlanjena v delavsko zbornico. Včlanjenje v zvezo bi pomenilo, da bi se potlej sindikalne organizacije lahko etnično polarizirale. Italijanske in slovenske delavce moramo

združevati («Si tratta di principi di puro internazionalismo sindacale che noi abbiamo sempre fatto rispettare e a lavoratori italiani e a lavoratore slavi. Ben vengono dunque i maestri slavi a battere a fianco in piena solidarietà con i maestri italiani sindacato internazionale»). Glej Fran Mermolja (Mrmolja)

3

Gorizia, li 28 gennaio 1921

Caro Passigli!

Ti trasmetto nel compiego una dichiarazione della quale puoi servirti nel »Lavoratore«. Dovrai capire la mia difficile posizione. Ho fatto sforzi proprio sopraumani per organizzare i compagni sloveni con il risultato disastroso per il partito che amavo, un risultato non voluto e non prevedibile.

La conseguenza della sfiducia manifestatami da parte dei compagni sloveni ha per naturale conseguenza che devo dimettermi da segretario della zona di propaganda e da membro del comitato direttivo. Vedo che la nostra gente non è matura per un lavoro coscienzioso e trovo pure inutile, forse anzi dannoso, di restare al posto finora tenuto.

Preme di organizzare definitivamente i coloni del Goriziano, ne avrò lavoro abbastanza suppure sono convinto, che il mio lavoro sarà soltanto un mero sacrificio.

Accogli l'espressione del mio sincero rincrescimento per tutti i fatti disgustosi fatti da gente irresponsabile.

Con fraterni saluti

Opombe:

kopija.

Ti trasmetto...: Izjava je izšla kot Una nobile dichiarazione del compagno Tuma sul voto delle Sezioni dell'Altro Isonzo (Il Lavoratore socialista 6. 2. 1921, številka 2).

4

Gorizia, li 19 febbraio 1921

Caro compagno.

Volevo comparire al congresso straordinario domani per schiarire la mia posizione dirimpetto ai vostri partiti, ma devo confessarti che proprio non potevo vincere la riluttanza di prendere ancora parte ad un congresso che non è - unitario. Ogni collaborazione con una o l'altra sezione del partito mi è avversa. Sai che sono comunista e nel comunismo vedo un sistema politico ed economico costruttivo e non deleterio come li fatti è quello degli estremisti. Potrei senz'altro accogliere le idee del Serrati e collaborare con te. Ma hai fatto l'attacco del Tuntar, il quale dichiara qualunque che non segue le sue idee come comunista. Tale opinione è già propagata fra il proletariato ed anzi tutto sloveno che vede in tutti quelli che non sono estremisti avversari e gli attacca spesso con più violenza come gli avversari borghesi-

Credo che non occorre liquidare separatamente le mie faccende, perchè il resoconto sulla gestione delle tessere ha il segretario Benetti in mano e quindi non ho niente più da liquidare. Le tessere che sono rimaste invendute, restituirò all'occasione, a chi l'indirizzo. Dà accordo col Regent e Gennari le ho assunte non come tutte da pagarsi, ma mi sono obbligato di fare la possibile propaganda e di pagare soltanto le essere pure pagatemi dalle relative sezioni.

La sezione di Raibl ha inviato L 456.- dichiarando di aderire al partito unitario e chiedendo le essere pro 1921. Per ora ho detto al segretario della sezione che adoperi le tessere già consegnate e non pagate pro 1920, le quali davanno scambiato dopo l'arrivo delle nuove tessere, s'intende senza ripetuto pagamento. In ogni caso voglio declinare anche l'intervento in simili casi e quindi desidero che il comitato federale mi indichi la persona la quale rappresenterà d'ora in poi la zona di propaganda del Colio, della valle del Vipacco e dell'Isonzo e la parte tedesca di Tarvisio.

Ti prego di fare inserire nel »Lavoratore Socialista« Il secluso articolo.

Un saluto sincero a tutti i vecchi compagni ed augurando un proficuo lavoro al congresso

con saluto sociale

Comp. G. Passigli
Trieste.

Opombe:

kopija.

Volevo comparire al...: Bil je prvi deželni kongres socialistov po razcepu v stranki (Trst, 20. 2. 1921).

..l'attacco del Tuntar...: Tuntar je v Il Lavoratore odgovarjal Tumi na članek v 6. številki Il Lavoratore socialista (1921). Besedilo Tuntarjeve polemike ni losegljivo. Več o tem v Edinosti (10. 2. 1921, številka 35).

Ti prego di fare inserire...: Il Lavoratore socialista (23. 2. 1921, številka 20) je objavil Tumovo polemiko Intorno alla vita politica nel Goriziano. Una lettera esplicativa del comp. Tuma. Tuma je odgovarjal Tuntarju. Dodatna pojasnila k Tumovemu pisanju je prispeval Franc Milost (Il Lavoratore socialista 4. 3. 1921, številka 27).

JOSIP PAVLICA

Josip Pavlica (1861-1902) je bil skupaj z bratom Andrejem (1866-1951) eden izmed utemeljiteljev krščanskosocialnega gibanja na Goriškem. Urejal je Primorski list, bil profesor na goriškem bogoslovju, vodil zavod Alojzevišče v Gorici in ustanovil v Gorici slovensko delavsko katoliško društvo (1898). Prav v imenu tega društva je Pavlica 27. novembra 1899 poslal posebno resolucijo. V spremnem dopisu je zapisal: »Društvo sicer ne mara segati v slovensko goriško politiko, ali ker je

vsled političnega razpora zlasti »Soča« začela napadati organizacijo delavskih stanov in to brez vsakega povoda, bilo je društvo prisiljeno takoj ob začetku izreči svoje prepiranje.«

JULIJ PAVLIČEK

Julij Pavliček (1878-1924) je bil kobariški rojak, na praški univerzi je postal doktor prava (1913). Vneto se je zavzemal za slovensko-češke stike, sodeloval je pri gradnji češke planinske koč v dolini Koritnice (odprta 1909). Pred promocijo je bil odvetniški kandidat v Tolminu in deloval v krajevnem življenju na Goriškem. S telegramom (4. 5. 1908) je Tumo vabil 5. maja 1908 na shod v Tolminu.

KAROL PEČNIK

Koroški Slovenec dr. Karol Pečnik (1867-ok. 1940) je študij medicine dokončal v Gradcu, služboval je na Tirolskem in dalj časa v Egiptu. Po prvi svetovni vojni je živel v Šentjurju pri Celju in v Rogaški Slatini, po letu 1930 se je preselil v Avstrijo. Kot zdravnik se je posvečal študiju tuberkuloze in o tem objavil samostojna dela. Ko je živel v egiptovski Aleksandriji je dopisoval v goriško Sočo o razmerah v Egiptu in opozarjal na možnost gospodarskih povezav slovenskega prostora z Egiptom. V Gorici je 1898 izšla Pečnikova brošura Slovenci in mednarodni promet. Pečnik je tudi pobudil ustanovitev mizarske zadruga v Solkanu; v Solkanu izdelano pohištvo naj bi se prodajalo v Egipt in sosednje dežele. Ohranjeno je šest Pečnikovih pisem in kopija dveh Tumovih. 3. januarja 1899 je Pečnik poročal Tumi o skrbi, da bi za Slovence, ki žive v Aleksandriji (predvsem ženske, kot gospodinjske pomočnice) pripravili »hranilno društvo«. Če bi se ustanovila »slovenska izvozna zadruga«, naj bi se ji pridružila hranilnica v Aleksandriji. 15. marca 1902 je Pečnik skupaj s posrednikom Salvinom Bensilumom naslovil pismo na solkansko mizarsko zadrugo (na naslov dr. Tume). V pismu je podrobno razložil potek trgovine s solkanskim pohištvom na egiptovskem tržišču. Podobno vsebino (z nekaterimi polemičnimi poudarki do Tumovih stališč) ima pismo z dne 3. aprila 1902. Leta 1911 se je Pečnik preselil v Trst.

1

9 /12. [19]11.

Velemenjeni gospod
Dr. Karol Pečnik, zdravnik
v Trstu.

Na Vaš list od 6. decembra obrnil sem se danes na Dr. Puecherja, da vzame Vašo ponudbo na znanje. Ne vem koliko bom opravil, ker so Tržačani precej sami za-se. Bodoč, da se gre za človeka, ki pozna različne jezike, pa utegne imeti uspeh. Takoj ko dobim odgovor od Dr. Puecherja, Vas o tem obvestim ter ostajam do tedaj

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na Vaš list...: Pečnik je Tumo obvestil o svoji preselitvi v Trst. Ker pa se mu je dozdevalo, da splošna praksa ne bo uspešna, je Tumo prosil za posredovanje, da bi postal zdravnik okrajne bolniške blagajne. Dr. Edmondo Puecher (1873-1954) je leta 1906 opustil državno službo in prevzel vodstvo okrajnih bolniških blagajn. Bil je eden izmed najbolj vidnih tržaških socialistov pred prvo svetovno vojno. Za razliko od Valentina Pittonija je bil bližje italijanskim nacionalistom.

2

Gorica, dne 5. februarja 1912.

Velemenjeni gospod
Dr. Pečnik
Trst.

Na Vaš cenj. list od 2. t.m. obžalujem, da se Vam ni posrečilo dobiti mesta v bolniški blagajni v Trstu in še bolj obžalujem obnašanje dr. Sinigaglia. Znano Vam je, da je isti glasoval v mestnem svetu tržaškem za Lego Nazionale in je tudi med socijalisti na sumu, da ima nadsocijalistične tendence. Vsekakor spravim to zadevo pred skupni odbor, ki se v kratkem snide v Trstu. Sicer pa vtegnejo biti merodajni drugi vplivi in ne narodnostni.

Z odličnim spoštovanjem!

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenj. list...: V pismu je Pečnik sporočal, da ni bil sprejet za zdravnika okrajne bolniške blagajne v Trstu. Obiskal je zato zdravnika Senigaglia, ki mu je med drugim rekel, da znanje slovenščine za zdravnika blagajne ni potrebno. Pečnik piše: »Če se sme po enem sestanku soditi, je mož (nadzdravnik) zagrizen Lah, ki, čeravno socijalist, ne ume, da je jezikovno tlačenje slabejših le ena izmed oblik kapitalizma, kljub temu, da ta vrsta izkoriščanja ni zabeležena po Marksu. Nikjer toliko kakor v Trstu bi pač bilo potreba avtonomne slovenske soc. - dem. stranke«.

...dr. Sinigaglia: Gilberto Senigaglia (1872-1919) je bil nadzdravnik in glavni pobudnik za sanatorij v Ankaranu; politično se je socialistični stranki, opredeljeval pa se je za nacionalistično smer dr. E. Puecherja.

Sicer pa vtegnejo...: Pečnik je Tumi pisal še 11. februarja 1912 in seveda ponovno o svojem neuspehu, da postane zdravnik bolniške blagajne. Pečnik zlasti graja italijansko socialistično stranko: »Kakor sem kot prosilec za kulise pogledal, rekel bi to-le: Če se od njih kaj prosi, so nacionalci najhujše vrste, če pa oni prosijo za slovenske glasove pri volitvah, so pa inernacionalci. Da je v okraj tržaške bolniške blagajne vsaj 10% Slovencev delavcev, temu gotovo tudi dr. Sinigaglia ne bo oporekal, ker jih je gotovo 4 krat več. Naj se pa osmeli tržaška soc. - dem. stranka v to, da bi zahtevala izmed 50 zdravnikov le namestitve 5 slovenskih zdravnikov po raznih delih mesta za 10% slov. delavcev, bo pa hitro videla kako pišče [so] dr. Sinigaglia in njegovi delavci v odboru [...]. Po mojem, naj se poskusi tu -, hic Rhodus, hic salta-, pa boste takoj videli, da smatra italijanska soc.-dem. stranka slovensko le kot nekako suženjsko pritliklino. V nobenem soc.-dem. lokalu v Trstu nisem videl slovenskega napisa, nisem čul slovenske besede, evo slovenska sužnjost in ne enakopravnost, le dobra, dokler pomaga laškim sodrugom pri volitvah. Če pride čas socialne enakopravnosti, v kar bo svet prej ali slej zrel, in če vstane taka kakor si jo mislijo laški tržaški sodrugi, bo

o za Slovence še hujše tlačenje, suženjstvo od sedanjih socialnih razmer [...]. Ateist, republikanec, mednarodnjak sem po mišljenju vsled bivanja v Brekomorju, a vera mi manjka v to - gobo, ki je zrasla v dežju idej dvajsetega stoletja ter se imenuje tržaška laška s.-d. [social demokratska] stranka. Sicer pa noram ostati, če hočem vspeti kot zdravnik v Trstu, strogo nevtralen, kajti 90% tukajšnjih Slovencev je v bolniških blagajnah in ostali imajo laške zdravnike rajše. V Trstu smo sploh le 3 slovenski zdravniki (Pertot, Perničič¹ in jaz) poleg deseterice Hrvatov.»

1 Glej Just Pertot! Karel Perničič (Pernichich), sekundarij v umobolnici.

JAN PEISKER

Češki zgodovinar Jan Peisker (1851-1933) je bil v letih 1901-1918 privatni docent za socialno in gospodarsko zgodovino na univerzi v Gradcu. Ukvarjal se je z zgodovino Slovanov pa tudi s problemi štajerske agrarne zgodovine. Pisal je o odnosih med Slovani, Germani in Turkotatari, o slovenskih županih, o socialni in gospodarski zgodovini alpskih Slovanov. V nekaterih delih je objavil teze, ki so vzbudile kritične misli. Peisker ni bil pristaš avtohtoničnih teorij. V letu 1928, ko je Tuma navezal s Peiskerjem stike, je ta v Starohrvatski prosvjeti (Zagreb) objavil članek *Koje su vjere bili stari Slovani prije krštenja?*

dne 27. sept. [192]8

Velecenjeni gospod doktor!

Čital sem Vaše razlage krajevnih imen v Alpah ter sem Vam pod križnim ovitkom poslal pričetek svoje razprave v Geografskem Vestniku. Iz navedenega gradiva uvidite, da gredo slovanska imena preko Švice in severne Italije. Nekatera imena, ki jih navedem pozneje, segajo po celi Italiji, celem Balkanu in preko Savoje. Nabranih imam preko sto krajevnih imen, čijih sled gre po celi srednji Evropi.

Kakor Vi sklepam kot alpinist in kolikortoliko filolog na to, da so Praslovenci stanovali po celi Evropi. Na jugu Grčije, Italije, Španije in ob zahodnem robu Irlan[d]ske-Britanije, Skandinavije so se Praslovani križali z Eurafrikanci ter stvorili: Germane, Kelte, Letone in Grke. Meje čistih Praslovenov so bili Veneti ob Baltih, Veneti ob Bretaniji, Veneti ob Padu in Veneti v Mali Aziji. Imam torej le Indoslovene in ne Indogermance.

Ako bi se toponomastika proučevala po morfoloških pojavih tal in s pomočjo slovenščine, bi se moralo priti do prav epohalnega rezultata.

V kratkem izide moja toponomastika Julijskih Alp, katero Vam pošljem na ogled.

Z odličnim spoštovanjem

Velec. g.
dr. Josip Peiska[e]r
Prof. univ. Praga

Pombe:

opija.

Ital sem Vaše razlage...: Nekaj teh razlag je tudi v Peiskerjevem članku *Die ältere Sozial-und Wirtschaftsverfassung der Alpenlawen (Slowenenen)* v stutgartskevi *Vierteljahrschrift für Social-und Wirtschaftsgeschichte* (1/1909, 326-337).

UGO PELLIS

Jezikoslovec Ugo Pellis (1882-1943) je bil skupaj s Bindom Chiurlom ustanovitelj domoznanskega društva *Società Filologica Friulana* (1919). Urejal je publikacije družbe in delal je dolga leta na projektu italijanskega lingvističnega atlanta. Objavljal je strokovne članke in pisal poezijo v furlanščini. 8. julija 1921 je poslal Tumi vprašalnik o kuhinji v zvezi z lingvistično raziskavo, ki jo je opravljalo furlansko filološko društvo.

Gorizia, li 11 Luglio 1921.

Egregio Signor professore!

Confermo la ricevuta della gradita Sua dd. 8 corr. e dopo ispezionato il questionario trasmesso lo ritorno sub /1. Per ora sarei pronto d'intervenire in una seduta da teneresi a Gorizia nel modo della mia partecipazione, ma dichiaro già oggi che un lavoro meramente folcloristico non potrei accettare. Il progetto comunicatomi è bellissimo e la di Lei idea di attirare pure la parte slovena mi è importantissima. L'effettuazione però richiede un lavoro speciale ed inteso che però mi è molto in disparte e la mia posizione, la avvocato abbastanza occupato, non mi permetterebbe di prestare una seria e proficua opera. Mi levo alle 5 della mattina e devo fino alle 8.30 finire tutti i lavori avvocatili. Fino alle 13. seguono le rappresentanze in giudizio. Dalle 15-17 pom. devo studiare gli atti presso vari dicasteri e dalle 17-19.30 mi occupo possibilmente di lavori letterari e precisamente sto compilando la nomenclatura slava delle Alpi Giulie. Il primo abbozzo nella linea generale è pronto, così pure gli abbozzi degli studi preparatori circa la nomenclatura delle piante, degli animali, delle parti del corpo umano, e delle malghe. Sono pronti pure gli abbozzi delle carte geografiche per regioni.

Le comunico un tanto affinché veda che una mia partecipazione ai lavori progettati sarebbe possibile in una direzione scientifica un po diversa e non so se dalla società filologica desiderata. Il lavoro progettato da Lei per la parte slava dovrebbe essere iniziato. In prima linea dovrebbe trovarsi un docente della lingua slava atto a dirigere la compilazione del questionario. Non so se ora una simile forza è a

disposizione. Intendo di partire verso li 20 corr. per le Alpi e sarò di ritorno colla fine dell'Agosto. In ogni caso dovrà vedere nel mio studio i miei lavori già fatti per avere un criterio sulla mia collaborazione.

Colla massima stima

Opombe:

Kopija.

...d'intervenire in una seduta...: Sestanek je v svojem pismu predlagal Pellis.

...e la di Lei idea di attirare pure la parte slovena...: Pellis je namreč Tumi poslal anketni list »La cucina« (kuhinja), da bi ga pregledal in dal morebitne pripombe. Seveda pa naj bi anketa obsegla tudi slovenski obmejni prostor. V pismu vprašuje Pellis Tumo, da bi mu sporočil mnenje o krajih, ki naj bi jih zajela anketa (Komen, Ajdovščina, Gorica, Kojsko, Dolenje, Kanal, Ravenca, Bovec, Reklanica, Dunja in Trbiž). Vprašal ga je tudi, če sprejme mesto tajnika za slovenski del člana izvršnega odbora komisije za leksikone.

JUST PERTOT

Zdravnik Just Pertot (1876-1952) je promoviral leta 1901 v Gradcu. Zdravniško prakso je opravljal po Istri in v Trstu, kasneje v Zagrebu. Deloval je v slovenskem javnem življenju v Trstu. Še v študentovskih letih se je oglasil Tumi. 13. julija 1899 je opozoril na pomembnost posredniške trgovine (preko Anglije) z različnimi obrtnimi izdelki za potrebe prekomorskih dežel. O tem ga je informiral londonski trgovec Jožef Pipan, rojak iz Vojščiće na Krasu.

Tuma je z dopisnico odgovoril (ni ohranjena). Sledilo je drugo Pertotovo pismo (15. 9. 1899). Pipan mu je vtil mnogo upanja, vendar je potreba biti oprezen pred Angleži, njih »kramarskega duha, ki ne pozna rodoljubja in potrpežljivosti« se je navzel tudi Pipan.

V pismu (s. d.; verjetno iz l. 1908) je Pertot odgovarjal na Tumovo prošnjo ni ohranjena) o možnosti zaposlitve v Trstu za zdravnico dr. Kukovčevo in njenega soproga inženirja Kukovca. Pertot je sodil, da bo težko najti zaposlitev (glej Janko Kukovec).

JOSIP PETEJAN

Josip Petejan (1883-1960) je bil rojen v Mirnu pri Gorici. V rojstni vasi se je izučil čevljarkega poklica in je leta 1903 stopil v JSDS. Od avgusta 1905 je živel v Trstu, med leti 1907 in 1909 pa v Pulju; leta 1909 se je na prigovarjanje Tume vrnil na Goriško. Nato je deloval v Trstu, kjer je bil tajnik sindikata zidarjev, izvoljen je bil v deželni odbor JSDS in septembra 1915 postal odgovorni urednik Zarje. Septembra 1917 se je preselil v Ljubljano, kjer je vodil upravo lista Naprej in deloval kot tajnik JSDS. Ob prevratnih dneh je postal član Narodnega sveta in Narodnega vijeća, po vojni je bil v Trstu tajnik sindikata gradbinskih delavcev. Oktobra 1921 se je preselil v Maribor, kjer je živel do smrti. Leta 1927 je bil izvoljen v beograjski parlament kot edini jugoslovanski socialistični poslanec. V razcepah, ki so bili značilni za socialistično gibanje po prvi vojni, se je odločil za socialiste.

S Tumo se je Petejan seznanil na sedmem zboru JSDS v Ljubljani (31. 1. - 1. 2. 1909). Tuma se je spominjal, da je bil Petejan »izboren vodja strokovnega gibanja. Odlikovale so ga jasne in konservativne misli. Za jedro vsega gibanja je vedno smatral strokovno organizacijo in vzgojno gibanje mu je bilo predvsem vzgoja za strokovno organizacijo. Političnemu gibanju ni pripisoval velikega pomena« (IMŽ 318-319). V nesoglasjih, ki so v JSDS zavladali med prvo svetovno vojno, se je Petejan pridružil Kristanovi skupini. Nesoglasja s Tumo pa niso bila tolikšna, da ne bi v povojnem času obnovila stikov. Sorodne poglede sta imela v času pred dokončnim razkolom v italijanski socialistični stranki, oba sta se razprave udeležila s članki v Delu. V drugem delu svojih neobjavljenih spominov Pod rdečim praporom. Spomini političnega delavca je Petejan pisal o globokem Tumovem razočaranju zaradi izida kongresa v Livornu (spomine hrani Bruno Petejan, Maribor). Tuma uporablja tudi obliko Petean.

1

Trst, 27. oktobra 1917.

Čenjeni sodrug!

V prepisu Ti pošiljam pismo sod. A. Kristan, katero tudi Tebi lahko velja. Skličite sejo za 1. ali vsaj 3. novembra zvečer, pridem menda brez težave, 4. pa moram že nazaj.

S pozdravom

Gospod
Josip Petejan,
administracija lista »Naprej«
v Ljubljani.

Opombe:

Kopija.

V prepisu Ti pošiljam...: Pismo ni ohranjeno.

2

Trst 19. novembra 1917.

Čenjeni sodrug!

Pošiljam Ti v prilogi pismo na uredništvo, iz katerega vidiš zakaj gre. Skliči takoj sejo izvrševalnega odbora v Ljubljani, kolikor vas je tam, da začasno sklenete o mojem predlogu.

Sodr. Golouh ni je poročal, da nisi pri svojem odhodu iz Trsta ničesar ukrenil glede kolportáže tiska. Zaman drezal sem Golouha, da bi se lotil stvari, pa se vedno izgovarja, da je preobložen z delom. List »Naprej« je vsled tega prav malo razširjen v Trstu, kar je na moralno in materialno škodo. Če tudi je veliko

naših sodrugov odsotnih, bi se stvar vendar morala dati izboljšati. Ako imaš kaj dobrih idej, kako naj bi se uredila kolportaža v Trstu sporoči mi jih. Vsekakor se stvari lotim tudi jaz sam.

Pričakujé Tvoje poročilo

s socijalnim pozdravom

Gospod
Josip Petejan,
uredništvo lista »Naprej«
v Ljubljani.

Opombe:

Kopija.

Pošiljam Ti v prilogi...: Glej Naprej (Tumovo pismo z dne 19. 11. 1917)!

Skliči takoj sejo...: Petejan je odgovoril na dopisnici 20. novembra 1917, da pripravlja sklic seje. Golouhove trditve o kolportaži Napreja v Trstu pa ne drže. 23. decembra 1917 je datirano vabilo na 10. strankin zbor za 25. in 26. december v Ljubljani. Podpisal pa ga je Petejan kot tajnik izvršnega odbora JSDS.

3

Gorica, dne 23. januarja 1920.

Cenjeni sodrug!

Pošiljam Ti v prilogi pismo g. Ignaca Pregel iz Renč kateremu naravnost odgovori, ker se ne maram mešati v strokovne zadeve. Naše ljudi moramo vendar enkrat navaditi, da se obračajo na zastopnike svojih lastnih oraganizacij.

Ako nisi dal adresov sodrugu Regentu zaradi agitacije za list »Delo«, priporočam se Ti, da mi v najkrajšem času pošlješ seznam vseh naslovov, na katere bi se pismeno obrnil zaradi lista.

Okrožnica, katero je sestavil sodrug Regent se mi malo dopade in treba bo na Goriškem s posebnimi dopisi stvar podvizati, ker bo sicer malo uspeha.

Priporočam se Ti da Regenta večkrat opomniš, ker mi gre cela stvar prepočasi naprej.

S pozdravom

Opombe:

Kopija. Naslovnik ni označen, ugotoviti ga je mogoče iz Tumovega pisma Ignaciju Preglju (24. 1. 1920; glej l. Pregelj).

4

Gorica, dne 20. marca 1920

Cenjeni sodrug!

Na moja pisma mi sicer ne daš odgovora, ker se pa gre za stvar, te moram kljub temu nadlegovati.

Za nedeljo 28. t.m. ob 10 predp. sklican je sestanek zaupnikov političnih, strankinih in gospodarskih organizacij z dnevnim redom:

1/ Politična, strokovna in gospodarska organizacija

2/ propaganda za list »Delo« in ureditev kolportaže.

Kolikor poznam strokovne organizacije in dotične odbornike, vabil sem jih že sam pismeno na sestanek. Ker pa gotovo marsikaterega izpustim, te prosim, da od svoje strani vabiš vse strokovne organizacije slovenskega dela naj pošljejo na sestanek primerno število zanesljivih mož. Vsekakor vabim tudi tebe, da se osebno udeležiš posvetovanja.

S sodružnim pozdravom

Cenjeni gospod
Josip Petean
tajnik strokovnih organizacij
v Trstu.

Opombe:

Kopija.

Na moja pisma...: Ta pisma niso ohranjena. 22. marca je Petejan odgovoril, da je od Tume prejel le eno pismo.

Za nedeljo 28. t.m. ob...: Sestanek 28. marca 1920 v Gorici. Petejan je Tumi sporočil, da na sestanek ne pride, ker ima istočasno sestanek gradbenih delavcev v Opatiji. Obenem je Petejan navedel podatke o organizaciji gradbenih delavcev na Goriškem: »Kar se tiče naših organizacij v slovenskem delu goriške jih nimamo razen Solkana, Vrtojbe, Mirna, Sovodnji, Renč, Bilj in Štandreža. Vse te organizacije ste vi gotovo povabili, ker so vse v najožjem stiku z Vami. V prihodnjih tednih bomo ustanovili organizacijo opekarnarjev v Bukovici, Stavbinskih delavcev v Lokavcu in v Anhovem. Naslovi, ki jih imam iz Lokavca, so sledeči: Lokar Franc, Kompara Štefan, Andrej Soban.¹ Iz Anhovega imam sledeči naslov Venezian Emilio Ferrobeton Cement Isonzo Anhovo.«

1 Glej Franc Lokar (Štefan Kompara, Andrej Soban)!

5

Gorica, dne 4. maja 1920.

Sodrug
Jožef Petean
Camera del lavoro
Trieste.

Nujno zahtevajo na različnih krajih ustanovitve strokovnih organizacij, ker vem, da nimaš časa

naprosil sem sodruga Milosta, da me bo podpiral pri organiziranju. Na vsak način Te prosim, da mi pošlješ vse potrebne tiskovine za ustanavljanje strokovnih organizacij. Jaz držim sicer političen shod, vabim pa nanj pred vsem delavce. Po političnem shodu bi lahko vedno ustanovili tudi strokovno organizacijo; zato rabim potrebno število pravil in če imaš še kake druge tiskovine na razpolaganje. Franc Milost in jaz si razdeliva delo med seboj tako, da Te ne bodem več s podrobnim delom nadlegoval.

Pričakujem v najkrajšem času odgovora

s sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

6

Gorica, dne 26. maja 1920

Sodrug Josip Petejan
Trst.

Pri meni so se zglasili zastopniki politične organizacije v Čepovanu z nujno prošnjo, da se jim ustanovi strokovna organizacija stavbinskih delavcev oziroma delavcev na cesti. Nikdo se ne zmeni, da bi se uveljavila plača, katero ste ugotovili za Goriški okraj z kolektivno pogodbo in posamezni komandanti in civilne tvrdke odpovedujejo delavcem, kadar se jim zdi, in nadomestujejo s slabše plačanimi italijanskimi krumirji [stavkokazi]. Oglašajo se pri meni delavci kot klijenti, ter me stavijo v položaj, da jim moram zaračunati kot odvetnik za delo, ki spada v delokrog delavske zbornice in federacije. Seveda so vsi ti ljudje le politično organizirani, do strokovne organizacije pa si ne vedo pomagati. Čeravno jih je za Čepovan, Lokve, Kal in Banjščico okoli 300, ki čakajo od dne do dne ustanovitve politične organizacije. V slovenskem delu dežele pride do prave reakcije proti socialistični stranki, če pojde stvar tako naprej. Sedaj postajajo ljudje že siti političnih shodov in zahtevajo dejstev. Zadnjič je bil Milost pri meni in mi je sporočil da pojde mesto tebe v Kobarid in Bovec, a ni imel ne izkaznice ne pravil, tako zopet ne bo ustanovitve organizacije. V nedeljo ima iti v Batuje, kjer stalno pričakujejo ustanovitve stavbinske in kovaške organizacije. Ne gre se jim za shod in predavanje, marveč hočejo videti pravila, dobiti izkaznice in se konstituirati. Ukreni toraj potrebno, da se po vsakem nastopu ustanovi društvo po zakonu 67. leta. Tudi jaz prevzamem to delo, a pošlji mi potrebne tiskovine. Saj ni treba drugega nego da se dobi 5 iztisov pravil, izvoli odbor, da odbor podpiše en iztis in da naznani stvar komisarijatu. Ako nimate slovenskih tiskovin, jih natisnemo sami v Gorici, le da prevzamete dotični strošek. A stvar mora iti naprej! Kolone so nam že iztrgali, zato ker ima katoliška organizacija tiskana pravila in podružnico ustanovi na vsako zahtevanje ob enem pa obeča, da članom sestavlja brezplačno prošnje za vojno odškodnino in dr. Tako smo prišli do žalostnega rezultata, da je kolonsko gibanje pričelo med Slovenci, se je po meni zaneslo med Italijane, danes pa imajo v Furlaniji čez 5.000 organizirancev, mi pa niti enega. Ljudje so siti samih besedi! Zaradi tega ustanovim jaz svojo politično propagando ali jo omejim na minimum, ker se bojim posledic. Vsi očitajo meni, da sem jaz kriv, da se strokovne skupine ne ustanovljajo. V Čepovan in Ajdovščino morate v najkrajšem času. Imena zaupnikov za vse občine dobiš vedno pri meni, ako jih nimaš že sam.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Pri meni so se zglasili...: Petejan je bil od decembra 1919 do konca septembra 1921 okrožni tajnik sindikata stavbinskih delavcev za Julijsko krajino.

...po zakonu 67. leta: Avstrijski zakon o društvenem pravu (15. 11. 1867).

7

Gorica, dne 4. junija 1920

Sodrug
Josip Petejan
Trst
Camera del lavoro.

Dodatno k svojem pismu od 26. maja in vsled ponovnih dopisov od različnih strani se zopet obračam na te, da bi zveza strokovnih društev sporazumno z stavbinskimi zadrugami storila resne korake, prvič proti brezposelnim slovenskim delavcem v Beneški Juliji, drugič pa za ustanovitve podružnic stavbinske zadruge v Bovcu, Kobaridu, Tolminu, Kanalu in Gorici. Kakor sem ti pisal je vojaški Genio dela ustavil in Bog zna kdaj delo prevzamejo civilne firme. Gotovo je pa, da iste privedejo s seboj cele trume laških delavcev, dočim ostanejo naši delavci, ki sploh nikamor ne morejo iz dežele, brez posla. Kakor vidiš, je položaj tak, da moramo kaj storiti, ako nečemo, da nam delavci in sploh ljudstvo očita, da razstresamo same prazne besede. Bojim se, da manjka tržaškim stavbenim zadrugam inicijative in tudi pravega vodstva. Za to bi bilo dovolj, da nam ustanovè podružnice zadruge na rečenih mestih, potem pa nam dovolijo da napravimo posebno združbo vseh slovenskih podružnic, katere bi vodili naravnost iz Gorice ven. Razmere v slovenskem delu dežele so povsem druge nego drugod. Domači delavci bi dobili od knetov samih dovolj lesa, apnenice bi si lahko sami napravili, šlo bi se za železo in opeke. To bi se pa morda vendarle dobilo s posredovanjem vlade. Na vsak način te prosim, da mi preskrbiš pravila stavbenih zadrug in sicer centrale kakor tudi podružnice. Ako ni slovenskih pošlji laške. Radi brezposelnosti moraš sklicati shode v Bovcu,

Kobaridu, Tolminu in Kanalu, da delavstvo protestira proti zanemarjanju od strani vlade ter zahteva nujno pomoč, domačemu prebivalstvu na odškodninah, da se takoj prične z vzpostavljanjem razdrtih hiš.

Ravno tako je nujno potrebno, da skličeš velik shod v Nabrežini, da vse delavstvo protestira proti postopanju občinskega zastopstva, ki hoče dati jave [kamnolome] v zakup neki družbi za 60 let. Kraške kamnolome treba je nemudoma združiti ter pripraviti kolektivno pogodbo. V isti mora biti tudi klavsula gledè domačih delavcev, da mora vsaka družba imeti ozir na domačine ter sprejeti na delo vse tiste, katere bi od tedna do tedna sporočil nameščevalni urad strokovne zadruga v Nabrežini.

Stvar ne gre več tako naprej in jel bom javno protestirati proti desorjentir[an]osti, ki vlada v Trstu.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...sporazumno s stavbinskimi zadrugami...: Glej Cooperativa edilizia della regione Giulia (Trst)!

8

Gorica, dne 16. avgusta 1920

Dragi sodrug.

Zglasil se je pri meni Anton Živec zidar iz Černic [Črnič] št. 21 ter naznanil da še do danes nimajo ne kovaške organizacije v Batujah, ne zidarsko strokovne v Černičah.

Obrnil sem se že ponovno nate, da bi se ustanovile dotične organizacije ter si konečno poslal Milosta.

Sedaj pa mi poročajo, da je Milost sicer prišel v Batuje, a da se je precej nepovoljno obnašal, tako da so bili naši delavci vsi razočarani.

Obljubil jim je da ustanovi v Černičah v kratkem potrebne organizacije, a do danes še ničesar ni.

Vabim te toraj, da se za stvar zavzameš sam in se s sodr. Anton Živec v Černičah dogovoriš zaradi organizacije kovačev in zidarjev. Lahko pošlješ tudi Kosiča, a da pomiriš duhove, je bolje da greš osebno.

Prosim, da mi potrdiš prejem tega lista, da bom gotov da se stvar reši.

S sodružnim pozdravom

Sodr. Petean
Delavski dom Trst

Opombe:

Kopija.

Zglasil se je pri meni...: Glej Anton Živec!

9

6. X. [192]4

Cenjeni sodrug!

Bil sem dne 25. septembra t.l. v Mariboru, a imel sem opravila pri sodišču tako, da sem komaj pravočasno odpotoval s prvim večernim vlakom. Prav rad bi te obiskal in se nekoliko informiral o mariborskih razmerah, strankarskih in splošnih. Ne vem, kedaj bo zopet priložnost priti v Maribor. Rad pa bi prišel v dotiko z vami. Ne mislim se sicer deležiti političnega življenja, marveč ga hočem začetka le opazovati. Tudi ne uvidim koristi za stranko, da bi se ji dal na razpolaganje. Tukaj so me vabili v svoj krog že vsi trije: Bernotova, Lemeževa in Peričeva, a za sedaj sem povsodi odklonil. Delam pa poleg Kristana pri gospodarskih organizacijah. V kratkem ustanovim delavsko zavarovalnico na doživetje in večje gospodarsko podjetje »Produkcija«. Ako se ti zavodi razvijejo, mi dadò dovolj opravila. Vsekakor pa sem pripravljen pri vseh strujah sodelovati literarno. Komunisti v kratkem ustanovè oziroma obnovè »Naše zapiske«. Tudi v narodnih zmernih krogih poudarjajo potrebo pouka, zato mislim pisati tudi v krščansko-socijalno »Socijalna misel« in v novo nameravano revijo inteligentov. Uvidim namreč skrajno potrebo [za] bistenje pojmov in kakor je Lenin proglasil pred ruskim proletarijatom: »brez kneta in inteligenta se sicer lahko revolucija zvrši, ne more pa se vzdrževati države in uprave«. Morda inteligenca še bolj potrebuje pouka, nego proletarijat. Ti vsaj instiktivno čutijo resnico.

Kadar prideš v Ljubljano, ne pozabi me obiskati.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prav rad bi te obiskal...: Petean je odgovoril 15. oktobra 1924: »Iz Vašega pisma z dne 6. X. [19]24 vidim, da se hočete udeleževati na gospodarskem in kulturnem polju. Zelo me veseli, da sodelujete pri naših gospodarskih organizacijah - poleg Kristana.

Ta Vaš nastop smatram za koristen že iz razloga, da je Kristan - radi njegovega obnašanja v eri 1919-1922 - pri širokih masah zelo osovražen in boral zelo previdno in veliko delati, da bodo mase to pozabile.

Gibanje v Mariboru se zgled vsem težavam povoljno razvija in je edini kraj, kjer smo preprečili razcep bodisi po komunistih ali bernotovcih.

Tu smo razen enega - vsi delavci - samouki - ki vzdržujemo gibanje - in zelo pogrešamo duševnih - aktivnih delavcev, radi tega bi Vas naprosil, ako bi Vam bilo mogoče prirediti v Mariboru par predavanj bodisi znanstvenih ali pa o praktičnih gospodarsko-socijalnih problemih.

V slučaju da se odločite za ta predavanja, bi Vas prosil, da čimprej sporočite, da vse potrebno pripravim.

Ob priliki, ko pridem v Ljubljano, Vas bom gotovo obiskal.«

10

18. oktobra [1924]

Cenjeni sodrug!

Ne smeš biti hud, če se najprej pošalim. Tvoja krasna pisava me je kar presenetila. Vidim, da si prav praktično energičen in da ne rabiš več tvojih groznih kavk in kljuk. Bral sem iz tvoje snažne pisave v tvojo dnevno energijo.

Danes ni mogoče sploh resnega dela drugod, nego pri gospodarskih organizacijah, ker je vse politično življenje atomizirano. Ko sem ob Livornu sodrugom izrekel, da izstopim iz političnega življenja, sem storil to prav videč bodočnost, da se nam vse razbije pod rokami in da v doglednem času ne bo več mogoče zdušnega dela. One malenkostne figure, ki so razbile vse v Italiji, še bolj malenkostno razbijajo po Jugoslaviji. Poleg gospodarskega dela zdi se mi plodonosno edino še vzgojevalno delo. Pripravljen sem zaradi tega v Mariboru prirediti nekoliko predavanj. Sicer me pa moraš poznati, da mi je vseeno, kake sno mi naprtite za predavanje. Treba je le, da mi daste nekoliko časa, da premislim stvari, če mi ni prav pri rok. Če se gre za socijalistične, socijologične ali zgodovinske probleme, Vam lahko govorim brez priprave, za druge posebne snovi pa moram malo pregledati. Če moč, priredite predavanje v nedeljo predpoldne. Misli da se lahko pride s prvim vlakom tje in z zadnjim vlakom nazaj. Poznaš me tudi, da ne gledam na število občinstva - mi je vseeno ali govorim pametni deseterici ali pa tisoč zijalom. Če tudi je več koristi pri prvih mi je zaradi ugleda prirediteljev, da je vsaj prilično občinstva in da se tega preveč ne bobna skupaj. Če je torej tako razpoloženje, da smem računati na zanimanje, vam prav rad priredim ciklus predavanj.

S socijalnim pozdravom

Cenjeni gospod
Josip Petean
Maribor
Slomškov trg

Opombe:

Kopija.

11

dne 7. okt. [1924]

Sodrug Josip Petejan
poslanec skupščine
v Beogradu

Cenjeni sodrug!

Prejel sem tvoj pozdrav iz Beograda, napravil si mi veselje, da se spominjaš name sedaj, ko si po dolgem času prvi zastopnik proletarijata v parlamentu. Tvojo izvolitev sem srčno želel, ker te poznam edinega, vsegdar stranki zvestega socijalista. Poznam tudi tvoje življenje in trpljenje, radi tega tudi sledim tvojemu delu v javnosti. Vem, da sam in med zavratnim meščanskim elementom ne boš delal čudežev, ali bo dejanski čudež, ako pokažeš svojo visoko moralno vrednost neodvisnega delavca. Odkrito ti povem, da se mi je pred volitvami trenutoma prav zahotelo biti poslanec ob tvoji strani. Dal bi na razpolaganje vse svoje bogate izkušnje v stranki, v življenju in v znanju. Ako je bila proletarska stranka edina, sem bil prepričan, da spravi 5 poslancev v skupščino. Razpoloženje je bilo izborno, da ga niso izkvarili neodgovorni elementi troje strank. Kakor vse kaže so dekalisti in b[e]lnotovci ne le nepoboljšljivi ampak tudi tako duševno omejeni, da je škoda vsake besede in škoda vsakega koraka za skupno delo. Volitve v oblasti, v skupščino in občino odločno kažejo socijalistom novo pot. Morajo nastopati brez ozira na dekaliste in brnotovce, a morajo tudi svoj program in nastop radikalizirati. Po mlahavi poti kakor doslej ne smete več naprej. Ovira vas silno tudi zveza z Belgradom in Zagrebom. Socijalizem je med Hrvati in Srbi tako brezpomemben, da vas sklepi iz Belgrada le ovirajo. Ali je prenesti vodstvo stranke iz Belgrada v Slovenijo, četudi v Maribor, ali pa se morate ločiti. Poznam Srbe še izpred vojne ter smatreno [smatram] sigurno pot njimi za izključeno, so kapricijozni in ošabni.

Vsekakor je sedaj čas, da se reorganizirate. Prav je združiti one osebe od katerih je pričakovati uspeh in pošteno delo.

Morda veš, da A. Kristan namerava združiti vse gospodarske organizacije v Zadružni ligi ter prič izdajati revijo Pod Lipo ne le kot prej več ali manj beletristično, ampak tudi socijalistično propagando. Name napravlja vtis, da po izkušnjah zadnjih volitev zopet nekoliko misli na aktivno politiko. Res je gotovo, da je A. Kristan po svoji sodbi najsposobnejši človek v vseh treh strujah proletarijata. Škoda se mi zdi, da stoji popolnoma v ozadju in treba bi bilo najti sodelovanje z njim. Bil bi sedaj čas, da se poišče stil z njim. Ako si nekoliko prereorganiziramo še strokovno komisijo, bi skupno delo za proletarijat dalo znatno ojačati.

Te misli so me obšle, ko sem odložil tvoj pozdrav. Kot edini zastopnik proletarijata bi pač utegn podvzeti akcijo za ozdravljenje stranke. Sem ti pri tem na razpolaganje.

S prijateljskim pozdravom

Opombe:

kopija.

Tvojo izvolitev...: Petejan je bil izvoljen 11. septembra 1927, ostal je na tem mestu do uvedbe diktature (6. 1. 1929).

Čakor vse kaže so dekalisti...: Skupina komunistov okoli Delavsko-kmečkega lista.

..pred volitvami trenutkoma...: Parlamentarne volitve v Sloveniji 11. septembra 1927. Blok, ki so ga tvorili komunisti in socialdemokratska JSDS ni prejel robenega mandata. Socialisti so dobili enega (Josip Petejan).

Morda veš, da A. Kristan...: Mesečnik Pod lipo s podnaslovom Pogovori s slovenskimi zadrugarji je izhajal v letih 1924-1928, urednik je bil Anton Kristan. O ustanovitvi Zadrugne lige so govorili na konferenci v Ljubljani (2. 10. 1927), kot nepolitični organizaciji za propagando zadrugne ideje.

12

dne 20. okt. 19[27]

Dragi sodrug!

Prosim te, da mi preskrbiš program radikalne in demokratične stranke. Gotovo so natisnjeni, če drugod ne, vsaj po časopisih.

Rabim nujno posebno program demokracije, za predavanje v Mariboru »o demokraciji«. V uredništvu glavnih listov gotovo dobiš potrebno.

Stroške ti nakažem po položnici.

S pozdravom

Cenjeni sodrug
Josip Petejan
Beograd
Narodna skupščina

Opombe:

kopija.

..program radikalne in...: Tuma je zaprosil za program Narodno radikalne stranke in Jugoslovanske demokratske stranke. Tuma je o demokraciji predaval v Mariboru (Ljudska univerza) 7. in 21. novembra 1927.

13

15. julija 1933

Cenjeni sodrug!

Sestavljam svoje spomine ter sem pregledaval te dneve list »Naprej« pri katerem si bil urednik. Večina podpisov sodrugov sem raztolmačil, manjkajo pa mi sledeči psevdonimi »Verus« (domnevam, da je o Kristan) »Remuš« »Rule« »Sokol« (domnevam, da je to Ivan Regent). V oktobru 1918 pa je članek podpisan z malim lj. Prosim te, da mi sporočiš, kdo je »Verus« kdo je »Sokol« in ali sta imeni »Remuš« pa »Rule« pravi imeni in kake osebe predstavljata. Prosim te tudi, da mi sporočiš do kdaj je list »Naprej« zhajal. Bil sem aboniran in sem list plačal za celo leto, z dnem 5. novembra pa je bila pretrgana poštna zveza s Trstom in nisem prejel daljših števil.

Zahvaljuje se za prijaznost

s pozdravom

Gospodu
Josip Petejan
Maribor
OUZD

Opombe:

kopija.

..manjkajo pa mi sledeči psevdonimi...: Petejanov odgovor ni znan. Glej Josip Kopač (Tumovo pismo 14. 7. 1933)! Verus je bil psevdonim Antona Kristana, Rule in Remov (ne Remuš) dr. Milana Lemeža, Sokol Ivana Regenta, lj pa je bil Ivan Mlinar.

..OUZD...: Okrožni urad za zavarovanje delavcev.

14

24. julija 1933

Cenjeni sodrug!

Hvala Ti za poročilo od 20. julija t.l. glede anonimnih imen v bivšem časopisu »Naprej«. Obrnem se na g. Prepeluha, ki bo gotovo vedel za vse anonime.

Prosim te pa za drugo uslugo.

Meseca aprila 1915 ko je bilo že gotovo, da Italija napove Avstriji vojno, smo imeli v Trstu shod zaupnikov in odbornikov slovenske in italijanske socialdemokratske stranke. Goriško sem zastopal jaz, talijansko Pittoni. Skoraj gotov sem, da si bil za tržaške slovenske socialiste tudi Ti navzoč. Sestanek je zgodovinske važnosti. Ne vem, če se je pisal kak zapisnik, ker so socialni demokratje navadno bili pri takih stvarih jako površni, spominjam se pa dobro vsebine resolucije. Socialni demokratje slovenski in italijanski so bili enega mišljenja in se je brez debate sprejel predlog sodr. Pittonija namreč: Združena socialdemokratska stranka zahteva, da se Trst v mirovni pogodbi prizna kot svobodno mesto in samostojna republika kateri se določi obseg tako, da spada pod mesto ves Miljjski zaliv, ozadje proti Istri, Dolenji Kras in Soča tako, da bi Tržič spadal v tržaški teritorij. Povdarjalo se je od obeh strani, da se hoče ustvariti teritorij prvič, da se lahko Trst kot veliki emporij prosto razvija, drugič, da se pritegne toliko slovenskega

prebivalstva, da ne bi ne italijanska ne slovenska narodnost mogla ena drugo majorizirati. Ako si bil navzo Te prosim, da mi potrdiš, kolikor se te važne seje spominjaš.

Menda Ti bo znano tudi to, da sva s sodr. Pittonijem bila mnjenja, da zmagajo centralne oblasti, k bo na korist razvoja Trsta in social-demokratske stranke. Oba sva računila, da z zmagajo centralnih oblasti postane Trst največji emporij ne le ob Adriji, ampak v kratkem času v Sredozemskem morju, ker bo izhodišče za celo Avstrijo in Nemčijo, ki bi vsled vojne gotovo pritegnila celo območje Poljske in Ukrajine. Vsled ogromnega razvoja trgovine in industrije v Trstu bi se gotovo proletarijat v Trstu tako pomnožil, da imel odločilno besedo.

Tržaški proletarijat bi potom zadrug dobil stike s slovensko združeno organizacijo v zaledju.

O tem se pri seji sicer ni govorilo, pač pa je bil to razlog, da sva se s Pittonijem zjediniła, da zahtevo enotnega slovensko-italijanskega ozemlja za Trst in okolico.

Za slučaj zmage entente sva bila oba s Pittonijem mnjenja, da Trst izgubi popolnoma svoj gospodarski pomen, ako se ga ne oprostí izpod Italije.

Prosim torej, da mi sporočiš kolikor imaš še točno v spominu, če družega ne, se boš gotovo spominjal, da je bilo v skupni seji vseh odborov socialne demokratske stranke na Primorskem sklenjeno, da se zahteva za slučaj miru svobodno mesto Trst kot samostojna republika.

Zahvaljujoč se za naprej

s prijateljskim pozdravom

Gospodu Josipu Petejanu
uradnik pri OUZD
v Mariboru.

Opombe:

Kopija.

Hvala Ti za poročilo...: Ni ohranjeno.

Meseca aprila 1915...: Petejanov odgovor ni znan. Vendar je o sestanku pisal Tuma v spomilih (IMŽ 351-352, 410). V pismu je omenjen predlog Pittonija, ki ga na sestanku sprejeli. V spomilih je pa nedoločen, saj govori o »skupni izjavi«. V njem pa ni formulacije o Trstu kot svobodnem mestu in samostojni republiki, kot piše v pismu Petejanu, marveč govori za »samostojno svobodno samoupravno mesto«.

Prosim torej, da mi sporočiš...: V svojih neobjavljenih spomilih se Petejan tega dogodka ne spominja.

JOSIP PETERNE

Josip Peternel (r. 1883) je bil deželni uradnik v Gorici. Sodeloval je pri italofilskem listu Goriški Slovenec (1919-1921), nato pri ustanovitvi Slovenske vladne stranke na Goriškem (november 1922), kasneje je bil urednik fašističnega lista v slovenskem jeziku Glas Julijske Benečije (Nova doba, 1922-1925).

Gorica, dne 4. februvarja 19

Gospod
Josip Peternel
v Gorici.

Ravnateljstvo »Cooperative operaie« v Trstu se je obrnilo name, da bi poizvedel za dobrega slovenskega agronoma. Kolikor poznam razmere bi se istega bolje plačevalo nego pri javnih uradih. Ako veste za kakega sposobnega, mladega slovenskega agronoma, pošljite ga v mojo pisarno, da se pogodiva.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

STEFAN PETSCHOVSK

Stefan Petschovsky je bil nemški socialist iz Bele peči. S Tumo je sodeloval poleg drugih (glej Johann Kaiser), pri organizaciji socialistične stranke v tistih krajih nekdanje koroške dežele, ki jih je po končani prvi svetovni vojni zasedla Italija.

I

Görz, den 31 Juli 19

Genosse
Stefan Petschovsky
Obmann der Ortsgruppe
Weissenfels.

In Beantwortung Ihrer Anfrage vom 27. Juli gebe ich bekannt dass die nötigen Schritte zur Angliederung Ihrer Gruppe getan sind. Nachdem jedoch die verschiedenen Verbände in der Venezia Julia noch nicht geregelt sind, kommt die Angliederung der Gruppen deutscher und slavischer Zunge erst auf di Tagesordnung des Parteitages der Provinz am 4. und 5. September. Ich lade Sie im Auf[t]rage der Parteileitung ein, wenn nur möglich zum Parteitag am 4. u 5. September in Gradisca zu erscheinen, da es wohl am besten sein wird wenn sich die Vertreter der verschiedenen Landesteile über die gemeinsame Organization persönlich einigen.

Wollen Sie daher einen Delegierten auf den Parteitag entsenden. Eine Versammlung in Weissenfels könnte ich am 16. oder besser am 23. August abhalten.
In Erwartung einer baldigen Antwort

hochachtungsvoll

Kopie:

Kopie:

Beantwortung...: Stefan Petschovsky je pisal Tumi z Bele peči dne 27. julija 1920, sklicujoč se na njun razgovor dne 11. julija 1920. V zvezi s pridružitvijo nemških socialdemokratskih organizacij prosi Tumo za sporočilo »ob eine Verzögerung eingetreten ist«. Tumo je prosil za pravila organizacije, prosil ga je tudi, da bi imel shod.

Görz, den 16. August 1920

Genosse
Stefan Petschovsky
Weissenfels.

Bestätige den Empfang des gesch. vom 12. August. In Folge diverser dri[n]gender Arbeiten kann ich Sonntag am 22. I. M. nicht nach Weissenfels und bin ich auch verhindert am 28. eine Versammlung abzuhalten. Am 4. u. 5. September haben wir den Landesparteitag in Gradisca am 11. un 12. den Parteitag in Triest. Mithin wäre es mir erst möglich am 19. September nach Weissenfels zu kommen. Es tut mir sehr leid, dass ich Ihrem Wunsche nicht nachkommen kann.

Vorderhand ist es jedoch wichtiger, dass die Ortsgruppe Weissenfels einen Delegierten zum Parteitag in Gradisca auf Sonntag den 5. und nach Triest auf Sonntag den 12. entsendet. Es handelt sich gerade um die Angliederung der deutschen Genossen und um die Gesamtorganisation.

Ich erwarte deshalb mit Zuversicht, dass die Genossen einen Vertreter absenden. Da Sie natürlich bereits Samstag abfahren müssten, treffen Sie mich am 4. in Gradisca und am 11. in Triest.

Wenden Sie sich beim Ihrem Eintreffen an das Vereinshaus Casa del popolo in Gradisca und an die Casa del popolo in Triest Via Madonnina. Die Sprache kommt nicht weiter in Belang da ich Sie auf dem Parteitag als Dolmetsch vertreten kann.

In Erwartung einer baldigen Antwort

mit socialem Gruss

Kopie:

Kopie:

Bestätige den Empfang...: Petschovsky je pisal Tumi 12. avgusta 1920 in mu predlagal, da pripravijo shod v Beli peči 23. avgusta. ...dass die Ortsgruppe Weissenfels...: V zvezi s sestankom v Gradišcu ob Soci je Petschovsky pisal Tumi: »Wegen der Entsendung eines Delegierten zum Parteitag na[c]h Gradiska kann ich Ihnen noch nicht bestimmt berichten, bei uns mangelt es an vernünftige Leute die drei sprac]hen beherrschen, vorgeschlagen bin ich worden, ich kann aber weder Italienisch noch Slovenisch, darum wird es für mich sehr schwer sein zu erscheinen, ich werde Sie noch einmal, genauer berichten ob es uns möglich wird einen Delegierten zu entsenden«.

Görz, den 17. September 1920

Genosse
Stefan Petschovsky
Weissenfels.

Unter Kreuzband habe ich z[w]ei Exemplare in italienischer und slovenischer Sprache des Reisebüchchens sammt Statut der Metallarbeiterorganisation in Triest an Ihre Adresse eingesendet. Alle Metallarbeiter der Venezia Giulia sind in der »Federazione provinciale degli operai metallurgici in Trieste« Landesverband der Metallarbeiter der Venezia Giulia angegliedert.

Es existieren derzeit die Arbeiterkammern in Görz, Monfalcone und Trieste. In Italien ist die nächste Station in Tolmezzo. Der Eisenbahn nach wäre diese die nächste Station, da jedoch Tolmezzo triulanisch - italienisch ist, wäre eine Verbindung der Genossenschaft direkt mit Tolmezzo nicht zu empfehlen. Nach meiner Meinung hätte sich die Organisation in Weissenfels an die Arbeiterkammer in Görz anzugliedern. Jedenfalls ist die Gruppe der Metallarbeiter in Weissenfels vollständig autonom zu beschliessen, in welchen Landesverband und in welche Arbeiterkammer sie beitreten will entweder Metallarbeiter Landesverband in Udine und Arbeiterkammer in Tolmezzo. Metallarbeiterlandesverband in Triest und Arbeiterkammer in Görz. Wollen Sie mir den Beschluss mitteilen, damit ich den Eintritt Ihrer Gruppe in den gewünschten Verband vermitteln kann.

Der Regionalparteitag für die Venezia Julia findet am 25. und 26. I. M. statt und zwar in Triest. Camera del lavoro Via Madonnina. Es ist selbstverständlich, dass es den italienischen Genossen sehr lieb wäre Vertreter der deutschen Genossen begrüßen zu können.

Die Konsumgenossenschaft in Triest teilt mir mit, dass es in absehbarer Zeit ausgeschlossen ist eine Filiale in Tarvis zu errichten. Im Übrigen bestehe bereits die »Cooperativa Carnica [Carnica] di Tolmezzo« (Carnische Genossenschaft in Tolmezzo) welche die Approvisionierung der Genossen im Bezirke Tarvis übernehmen könnte. Wenden Sie sich diesbezüglich an die Leitung und nötigenfalls bin bereit zu intervenieren.

Mit brüderlichen[n] Gruss

Opombe:

Kopija.

4

Görz, den 29. Sept. 1920

Genosse
Stefan Petschovsky
Weissenfels.

Es hat uns Leid getan, dass Sonntag am 26. I. M. beim Parteitag kein Vertreter der deutschen Genossen erschienen ist.

Ich erwarte Ihre Antwort betreffs Angliederung der Gruppe der Metallarbeiter in Weissenfels entweder an die Arbeiterkammer in Tolmezzo oder Görz oder Triest. Nach Besprechung mit der Arbeiterkammer in Triest mach in [ich] Sie aufmerksam, dass in ganz Italien in den Fabriken der Metallarbeiter die Mitkontrolle der Arbeiterschaft eingeführt wird. Wollen Sie die Arbeiten in Weissenfels darauf vorbereiten.

Momentan wird die Kontrolle nur in Italien eingeführt, es wird aber allgemein erwartet, dass die Kontrolle auch in der Venezia Giulia eingeführt wird.

Übrigens kann die Gruppe in Weissenfels von der Unternehmung direkt die Teilnahme an der Kontrolle verlangen und dies damit begründen, dass es im Interesse des Fabriksunternehmens ist, dass die deutschen Genossen als gleichwertig mit den italienischen angesehen und freiwillig die Vertreter der Arbeitergewerkschaft zur Kontrolle des Betriebes zugelassen werden.

Es wird mich freuen, wenn Sie den Empfang der übersendeten Statuten binne Kürze bestätigen und mir über den Stand der Organization in Weissenfels berichten.

Mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

...dass Sontag am 26. I. M....: Tuma in Petschovsky sta si pismi izmenjala istočasno (t.j. 29. 9. 1920). Petschovsky je 29. septembra sporočal, da je Tumovo pismo (17. 9. 1920) prejel šele 27. septembra. Zato tudi ni bilo nikogar iz Bele Peči na sestanku v Trstu 25. in 26. septembra.

Ich erwarte Ihre...: Petschovsky je Tumi 29. septembra tudi pisal in vpraševal: »Und ob uns auch die Genossen von Triest oder Görz in stritigen Fällen mit einen deutschsprechenden Genossen vertreten können? Nach einer genauen Information werde ich eine Mitgliederversammlung einberufen und den Beschluss Ihnen einsenden, sollte es uns gelingen vollzählig den Landesverband Trieste anzugliedern so wird es auch mit der Politischen Organisation leicht gehen bis jetzt hat sich noch keiner entschlossen das zum übernehmen wie sich Ihnen in meinen letzten Schreiben berichtet hat ich hoffe auf ein guter gelingen.«

5

Görz, dne 30. oktober 1920

Genosse
Stefan Petschovsky
Weissenfels

Es war uns allen leid, dass kein Deutscher beim Landespartitag in Trieste war.

Betreffs Erstattung der Reisekosten vom 4. September habe ich die nötigen Schritte getan und hoffe, dass die Landesorganisation direkt den Betrag ausweist.

Deutsche Drucksorten führen wir nicht. Erst nach Beitritt der Tirolerorganisationen wäre es mögliche auch deutsche Drucksorten einzuführen. Jedenfalls glaube ich dass Sie wenigstens slovenische Genossen finden, die Ihnen die Statuten erklären könnten.

In Görz finden Sie ohne weiteres deutsch sprechende Genossen, der Beitrag für die Arbeiterkammern beträgt 3 L. für die Organisation sind die in den Statuten bezeichneten Beträge massgebend. Die Ortsgruppe kann für eigene Bedürfnisse separat einen Monatsbeitrag beschliesen.

Ich empfehle Ihnen lebhaft die Gründung der politischen Ortsgruppe, damit auch die deutschen Genossen auf den Parteitag in Florenz vom 31. Dezember 1920-1921 vertreten sein werden.

Mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

Es war uns allen leid...: Tuma je odgovarjal na pismo Petschovskega z dne 29. septembra 1920.

Betreffs Ersallentattung...: Petschovsky se je zanimal za povračilo stroškov za zborovanje v Gradišću ob Soči (4. in 5. 9. 1920).

Jedenfalls glaube ich...: Petschovsky je namreč pisal: ...»es wäre mir aber sehr lieb wan möglich wäre mir so ein Buch in deutscher Sprache zu übersenden den es findet sich wirklich kein Mensch dachier der mir diese Statuten genau übersetzen kann.«

Ich empfehle Ihnen...: 10. novembra 1920 je Tuma prejel odgovor iz Bele Peči. Dopis sta podpisala »Obmann der Ortsgruppe« Stefan Petschovsky in »Schriftführer« Peter Andritz in sporočila sledeče: »Antwortlicht auf Ihr Schreiben vom 30. October theile ich Ihnen mit, das wir in der Anschlussfrage an den Landes Verband Triest, respective Arbeiter Kammer Görz einig sind und wollen Sonntag den 14. d. M. zwei Gennosen persönlich nach Görz entsenden um unseren Ausschluss rasch erledigen zu können. Bitte Sie zu vermitteln dass die masgebenden Genossen Sontag in der Arbeiter = Kammer in Görz uns erwarten, damit wir unseren Ausschluss entgültig regeln. Die provisorischen Mitgliedskarten werden wir mitbringen. Der Stand der Organisation ist 160 Mitglieder. Wir haben auch bei der Consorzio prov. d'approvvigionamento in Gorizia zu thun wegen mangeldem Lebensmittel zuschub.«

LUIGI PETTARIN

Luigi Pettarin (1871-1951) je bil odvetnik v Gorici. Dvakrat (1909, 1913) je bil izvoljen za deželnega poslanca, deloval je v italijanskem liberalnem taboru. V dneh po italijanski okupaciji Gorice po končani prvi svetovni vojni je bil imenovan za deželnega glavarja (namesto odsotnega Luigija Faiduttija), kmalu nato pa je postal komisar za avtonomne zadeve Goriško-Gradiščanske.

Ko so se konec avgusta leta 1921 s kraljevim zakonom ustanovili izredni deželni odbori, ki naj bi prevzeli funkcije prejšnjih deželnih zborov, je komisar deželnega odbora Pettarin vprašal Tumo, če bi hotel sodelovati (IMŽ 406).

Gorizia, li 10. novembre 1921

Egragio signore
 Comn. Dott. Luigi Pettarin
 Gorizia.

Ripensando al colloquio avuto ieri con Lei e ponderate bene tutte le circostanze, sono venuto alla seguente decisione.

Siccome mi sono definitivamente ritirato dalla vita politica, non accetto sotto nessuna condizione qualsiasi posto a nome e conto di qualsiasi partito. Se il Governo intende di avere soltanto rappresentanti di partiti, mi ritengo escluso a priori da ogni collaborazione nell'intenzionata Consulta provinciale. Pure non voglio venir nel minimo contatto con qualsiasi partito e nonche meno occupare un posto riservato a un membro di un partito militante.

Sono però pronto di accettare una carica, nella quale potrei sviluppare la mia attività a profitto della provincia. Posso dire, che conosco bene la materia riguardo all'assestamento della malghe, tutta la materia dei rapporti colonici col gran possesso nonché la materia forestale e idrica, le conosco per lavori e studi fatti, quale organizzatore da oltre 25 anni e quale alpinista da oltre 40 anni.

Se il Governo vuole mediante la Consulta affidarmi il referato principale sulle dette materie, sono pronto di accettare la carica, conscio che farò il mio pieno dovere.

Come mi sono professato ieri sono comunista, ma vedo nel comunismo un sistema economico che si sviluppando e che dovrà sostituire l'attuale sistema capitalistico. Per natura sociologica del movimento è chiamato il proletariato industriale ed agrario ad effettuare il sistema del comunismo. Se questo è mio principio politico, al quale sono raggiunto dopo studi e lotte politiche oltre 25 anni, se ero sempre militante e nelle prime file della vita pratica dei partiti, non intendo minimamente più di sostenere qualsiasi tattica, che mi era finora prescritta quale membro di un partito, e saprò tenere lontano dal lavoro effettivo qualunque azione che non è strettamente collegata col lavoro tecnico.

So che formalmente il governo non ha altro da fare che nominare i membri della consulta e che la ripartizione dei lavori dovrà seguire nella Consulta stessa, ma dichiaro già finora, di accettare un posto da membro della Consulta soltanto, se almeno da parte Sua mi sarà garantito l'assegnamento di un lavoro individuale in prima linea l'organizzazione delle malghe e colonica.

Ho dettato questa mia lettera alla propria figlia, che ne è portatrice in modo di conservare il pieno segreto del ns. colloquio di ieri.

Accolga mie considerazioni

Ipombe:

opija.

iccome mi sono definitivamente...: Glej Deželni odbor (Giunta provinciale; Gorica)!

PEVSKO IN GLASBENO DRUŠTVO V GORICI

Društvo je bilo ustanovljeno v Gorici leta 1900. Njegov ustanovitelj in večletni predsednik je bil Tuma. Bila je osrednja glasbena slovenska ustanova na Goriškem v prvem četrtletju dvajsetega stoletja; vključeno je bilo v ljubljansko Glasbeno matico. Društvo je imelo svoj pevski zbor, glasbeno šolo, prirejalo je gostovanja. Delovalo je tudi še po prvi svetovni vojni. Odbor društva je Tumi 3. oktobra 1924 sporočil, da se ga je občni zbor »s hvaležnostjo spominjal... kot svojega ustanovitelja, dolgoletnega predsednika in požrtvovalnega podpornika in naročil odboru, naj Vam, ko društvo vstopa v 25. leto svojega obstoja, sporoči udane pozdrave občnega zbora«.

13. oktobra [192]4.

Pevskemu in Glasbenemu društvu
 v Gorici

Presenečen in z veseljem sem vzel spomin Pevskega-Glasbenega društva name, kot ustanovitelja, za znanje. Ločil sem se l. 1908 vsled političnega pritiska prav težko od društva, pri katerem sem delal z vso nemo skoraj devet let. Sledil sem vedno tudi pozneje razvoju in še bolj sedaj, ko vidim v Pevskem in Glasbenem društvu eno najtrdnjših opor za kulturni in vsled tega tudi politični obstanek Goriških Slovencev.

Sporočite prav iskreni pozdrav vsem članom, posebno pozdravljam marljivega g. predsednika in ajnico.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

...posebno pozdravljam...: Predsednik društva je bil dr. Karel Podgornik, tajnica pa je bila Milica Erženova (1883-1959), njegova svakinja.

PHILOSOPHISCHE FAKULTÄT DER DEUTSCHEN UNIVERSITÄT IN PRAG

Filozofska fakulteta nemške univerze v Pragi je nastala leta 1882, ko se je stara praška Karlova univerza (ustanovljena 1348) razdelila na češki in nemški del. Po prvi svetovni vojni je naslov Karlove univerze pripadal samo češki univerzi.

Ljubljana, dne 22. X. 1934

P.t.

Ich habe in der Prager-Presse gelesen, dass Ihre Philosophische Fakultät im Wintersemester 1934/35 Vorlesungen über Sociologie abhalten wird. Es interessiert mich ungemein den Inhalt der Vorlesungen zu wissen, und empfehle ich mich um Einsendung der etwa gedruckten Vorlesungen, resp. der betreffenden Buchsammlung. In Erwartung einer freundlichen Antwort, zeichne ich hochachtungsvoll.

P.t.
Philosophische Fakultät der Deutschen Universität in
Prag
Č.S.R.

Opombe:

Kopija.

...in der Prager-Presse...: List Prager Presse je izhajal od leta 1921 (naslednik lista Union).

FRANJO PIANO

Trgovec z oblačili Franjo Piano iz Trsta je v pismu (4. 3. 1903) prosil za posredovanje, da Trgovsko-obrtna zadruga prva opravi rubež njegove trgovine, da je ne bi drugi prehiteli.

FRANCE PIGNATARI

France Pignatari iz Črnič je prosil v pismu z dne 10. marca 1904 za posredovanje, da bi mu Goriška ljudska posojilnica odložila plačilo zneska, ki ga dolguje. Sicer se mu denar ponuja, »saj veste s katere hiše« (najverjetneje od klerikalne Centralne posojilnice).

FRANC PINTAR

Tiskar v Ljubljani Franc Pintar je bil med ustanovitelji ljubljanske podružnice društva Prijatelj prirode. Na občnem zboru 1. decembra 1929 je bil izvoljen za podpredsednika odbora podružnice.

4. decembra [192]9.

Gospod
Pintar Franc, tiskar
Ljubljana.

Pri odborovi seji »Prijatelj prirode« ste prevzeli skrb za nabavo pečatov in tiskanic. V tem pogledu smo pozabili skleniti, da rabimo dva pečata, enega za tajnika, enega pa za blagajnika. Naročite torej dva enaka pečata. Na pisemske tiskanje je tudi dostaviti številko čekovnega računa in telefona. Ker pa nimamo še številke čekovnega računa treba je počakati, da jo prejmemo. Pečate torej lahko naročite takoj, dočim tiskanje čakajo številko ček. rač. in št. telefona. Številko telefona nam utegne dati »Svoboda« in smo se nanjo že obrnili.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

LUKA PINTAR

Jezikoslovec in slovstveni zgodovinar Luka Pintar (1857-1915) je bil Tumov sošolec v srednji šoli. Poleg prešernoslovja označuje Pintarjevo delo tudi etimologija krajevnih imen.

Gosp.
Luka Pintar
c. k. profesor
Ljubljana

K strani 546 Zvona ti sporočam, da sem dobil ime Vrtača morfološko le tam, ker pomeni razvoj v pogorju = Bergkrumme. (Na Vrtači. Vrtojba bo po potoku, ki je močno vijugast, ad 549 predolina je vendar le Quertal nikdar Zwischen ali Nebental - to pa je pridol, pridólje. Nb. Te opombe so le turistične - morfološke - brez vsakega pomisleka na filološka izvajanja. Predol(i)na, prévala, pridol vrtača so po tem takem stalne morfološne tvorbe.

S pozdravom

Dr. H. Tuma

Vrtača je tudi Drehkreuz, vrnilo pa lesa, ki samo pade nazaj.

Opombe:

Izvirnik (NUK, rkp. odd., Ms 1060 B). Datum dopisnice je mogoče okvirno določiti na podlagi poštnega žiga.

K strani 546...: Pintar je objavil daljšo razpravo O krajnih imenih, izhajala je v več nadaljevanjih v Ljubljanskem zvonu (1912-1915). Izvor besed Vrtača in Vrtojba povezuje Pintar z vetrom in njegovimi učinki.

ad 549...: Številka se nanaša na stran Ljubljanskega zvona (33/1913), kjer Pintar razlaga besedo predolina.

AVGUST PIRJEVEC

Bibliotekar in literarni zgodovinar Avgust Pirjevec (1887-1943) je od začetka leta 1921 deloval v knjižničarski službi, s krajšim presledkom (1925-1927) je dvajset let deloval v državni študijski knjižnici, kasnejši Narodni in univerzitetni knjižnici. Pripravil je več objav del slovenskih književnikov, oskrbel je kritično izdajo Levstikovih pisem (1931), objavil več literarnozgodovinskih razprav in sestavil prvi slovenski knjižničarski priročnik. Za SBL je pripravil vrsto biografij.

I

30. junija [193]4.

Velemenjeni gospod profesor!

V sredo ste telefonično vprašali, kdaj sem izstopil iz Narodno napredne stranke na Goriškem. Iz Vašega vprašanja sklepam, da rabite podatke za kako stvarno delo. Poročilo je torej jako važno za politično zgodovino Goriške politike ter kaže tudi v pravi luči Gabrščka, Gregorčiča in menda tudi mene. Radi tega Vam pismeno poročam o vzrokih in načinu mojega izstopa iz Narodne napredne stranke in vstopa v Socijal-demokratsko stranko. Priloženo poročilo porabite poljubno.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod
dr. I. Pirjevec,
profesor,
Ljubljana,
Drž. licealna knjižnica.

Opombe:

Kopija.

Iz Vašega vprašanja...: Pirjevec je Tumi odgovoril 5. julija 1934. Sporočal mu je, da piše »za inozemstvo kratek in prostorno omejen pregled goriške politične zgodovine«, zato se ne more spuščati v podrobnosti. Sodi pa, da bo lahko o vsem podrobneje pisal, ko bo SBL dozorel do črke »t« in bo za izdajo napisal Tumovo biografijo. Ni znano če je Pirjevec članek za neko inozemsko izdajo napisal, niti ni znano kdaj in kje je izšel. Za SBL je napisal več biografij primorskih rojakov, najverjetneje je, da Tumove ni napisal, čeravno se je k pisanju pripravljaj, o čemer je pisal Tumi v citiranem dopisu. Za SBL je o Tumi pisal Dušan Kermavner (SBL, zv. 13, Ljubljana 1982, 231-236).

...pismeno poročam...: Poročila v zapuščini ni.

Gospod dr. I. Pirjevec...: Tuma se je zmotil pri Pirjevčevem imenu.

2

Ljubljana, 7. VII. 1934.

Velemenjeni gospod doktor!

Potrjujem prejem Vaše cenj. karte od 5. t.m. ter prosim, da mi sporočite, do kedaj zadnji čas potrebujete moje poročilo za Vaše delo.
Pričakujé Vaš cenj. odgovor, ostajem

z odličnim spoštovanjem

Velec. gospod
dr. Avg. Pirjevec,
Ljubljana, drž. licealna knjižnica.

Opombe:

Kopija.

Potrjujem prejem...: V navedenem dopisu je Pirjevec prosil Tumo za biografske podatke: »Ob tej priliki sem pregledal gradivo, ki ga hranim za Vašo biografsko zlasti Vašo avtobiografijo¹. Morda boste imeli ob priliki kaj časa in veselja, da jo izpolnite v sledečih točkah: 1.) Delo v dež. zboru in odboru. 2.) Organizatorično delo pri soc. dem. stranki. 3.) Eventuelne opombe k onim poglavjem Gabrščekove knjige »Goriški Slovenci, ki govore o Vas in o Vašem delu«. Na katero Tumovo avtobiografijo je Pirjevec mislil ni znano, morda pa je bilo pojasnilo, ki ga je pisal Pirjevcu, tako zasnovano. K temu je še dodati, da je Pirjevec v Sodobnosti (3/1935, 82-86) ocenil Gabrščekove Goriške Slovence.

Pričakujé Vaš...: Pirjevec je odgovoril 21. julija 1934 in sporočil, da se za poročilo nič ne mudi, dovolj zgodaj bo, če ga napiše čez leto dni.

- 1 V ZHT je ohranjena kopija izpolnjenega vprašalnika, ki je nastal na pobudo redakcije SBL (okrožnica z dne 20. 12. 1921, podpisal jo je Izic Cankar). Ohranjena je tudi avtobiografija (s.d.), ki je nastala zelo verjetno istočasno in je objavljeno v tej knjigi, kot del uvodne besede.

VALENTINO PITTONI

Valentino Pittoni (1872-1933) je bil doma iz Brazzana pri Krminu v Furlaniji. V Trstu je končal trgovsko akademijo tu vstopil v socialistično gibanje, kjer je po smrti Carla Ucekarja (1854-1902) prevzel vodstvo tržaškega italijanskega delavskega socialističnega gibanja. Leta 1903 je ustanovil in nato tudi vodil Delavske zadruge (Cooperative operaie), skrbel je za trdno organizacijo socialističnega gibanja (tiskarna lista Il Lavoratore). Leta 1907 in 1911 je bil izvoljen v dunajski parlament, bil je tu član tržaškega mestnega sveta. Med prvo svetovno vojno je bil vpoklican, ob koncu vojne je zagovarjal avstromarksistično stališče pri reševanju tržaškega vprašanja (nasprotno od E. Puecherja), pa tudi kasneje se ni pridružil programu maksimalistov italijanskem socialističnem gibanju. Preselil se je v Milan, kjer je sodeloval pri vodenju krajevnih konzumnih zadrug. Zaradi fašističnega pritiska je emigriral v Avstrijo, kjer je na Dunaju deloval v upravi dnevnika Arbeiterzeitung. Na Dunaju je tudi umr

Tuma je Pittoniju izkazoval posebno naklonjenost. Tako je njegovo delovanje v Trstu pred prvo svetovno vojno označil kot »odlično vodstvo« (IMŽ 292), sicer pa sta s Tumo našla večkrat skupne točke pri delovanju strank, ki sta jih zastopala. Tako sta se zavzemala za skupen nastop avstrijskih socialističnih strank na nameravanem kongresu v Stockholmu (1917), sorodna stališča sta imela tudi do vloge Trsta v prvi vojni in seveda po končani vojni. Ohranjene so kopije treh Tumovih dopisov Pittoniju in kopija Pittonijevega dopisa na upravni odbor lista Il Lavoratore. V ZHT pa so ohranjena še pisma Pittonija Tumi z dne 8. in 16. avgusta 1916 ter 21. januarja 1917 (s tem pismom je Pittoni odgovarjal Tumi na njegovo z dne 14. januarja 1917). Ta pisma (odlomke) je s posredovanjem Dušana Kermavnerja prejel Elio Apih, ki jih je nato objavil v Alcuni documenti sull'opera di Tuma a Trieste (Slovenski in italijanski socialisti na Primorskem 1900-1918 - Socialisti sloveni e italiani nel Litorale Ljubljana - Trst 1979, 159-168; odlomki so bili prav tam objavljeni tudi v slovenskem prevodu, 172-174).

I

Trieste, 29 maggio 1917

Stimatissimo compagno!

Sono sempre piú indeciso di partire per Stoccolma. Le notizie che pervengono di giorno in giorno dai singoli giornali sono sí confuse, da dover credere che una vera conferenza a Stoccolma, comprendente fatto le organizzazioni sociali democratiche internazionali, sia molto problematica. Finora si sono annunciati pochissimi rappresentanti per lo piú dei paesi neutrali o delle potenze centrali. Non é neppure da prevedere, che partecipino anche i socialisti italiani, francesi ed inglesi, ciò che secondo la mia opinione sarebbe decisivo.

Per dire il vero m'ha toccato pure il rimarco del Dr. Federico Adler durante il suo dibattito, espresso riguardo i delegati destinati alla conferenza di Stoccolma, che non sarebbero altro che »commis voyageurs« delle potenze centrali.

Non é tanto la mia occupazione quale avvocato e la mia posizione molto responsabile per la mia propria famiglia e per quella del collega Dr. Šolar ed anche non m'importano tanto le spese, benché sensibile per il viaggio a Stoccolma, ma mi fa pensare la cosa stessa dal punto del principio, cioè di non intraprendere un passo che piú tardi potrebbe venir interpretato nel modo suddetto. Vorrei esser del tutto indipendente come delegato e sento il dovere di partecipare alla conferenza unicamente per il caso essa sia convocata soltanto dal bureau internazionale, senza qualsiasi influenza d'altri.

Le trattative, per quanto riferite dai giornali, mi paiono pure un po troppo interrotte e senza contenuto, sicché troverei inutile d'intervenire se la conferenza internazionale non facesse vedere un altro programma. Finalmente la vera conferenza propria é indetta appena per il 15 luglio corr. Rimanere quasi 2 mesi all'estero non mi conviene e men che meno intraprendere 2 volte lo stesso viaggio. O sará superfluo intervenire alle conferenze preparatorie oppure sará la conferenza principale soltanto di valore formale.

Lei, trovandosi in contatto con le frazioni dei diversi partiti e coi deputati al parlamento di costi, potrà in ogni caso rilevare con tutta sicurezza se o meno la conferenza di Stoccolma abbia veramente un significato per la democrazia sociale internazionale ed almeno Le sará possibile decidere quando sará veramente necessario di partire. Mi rivolgo a Lei pregandola di voler cortesemente farmi pervenire il Suo parere: Ho da partir subito per le conferenze preparatorie, oppure, sarebbe meglio d'attendere la convocazione della conferenza finale.

Attendendo un Suo pronto gradito riscontro

con un saluto sociale

Opombe:

Kopija. Naslovnika je s svinčnikom pripisal Tuma. Pismo je objavil v odlomkih Elio Apih (glej uvodni del te korespondenčne enote).

...il rimarco del Dr. Federico Adler...: Prav sodba, da bi avstrijski socialisti na stockholmski konferenci bili »trgovski potniki« centralnih sil je pokopala konferenco.

...del collega Dr. Šolar...: Tržaški odvetnik Franc Šolar.

Mi rivolgo a Lei...: Pittonijev je odgovoril (3. 6. 1917): »Per ora mi sembra sia meglio attendere ulteriori notizie.«

Cooperative Operaie di Trieste, Istria e Friuli
a mani di Valentino Pittoni
Trieste.

Come avvisato con lettera del 3 corr. l'ispettore Simsig ha conferito con me riguardo all'impianto delle cooperative nella parte slovena.

I salcanesi mi hanno promesso di trovare i locali adattati. Dicono però che sarà difficile di trovare una casa abbastanza intatta e che dovrebbe appena provvedersi per la restaurazione. Mi hanno promesso di trovare un proprietario al quale si provvederà per l'indennizzo di guerra affinché possa mettere una casa in stato per l'uso della cooperativa. Se la cooperativa edilizia s'interessa per il caso, potrebbe aversi fra breve i necessari locali.

Nella lettera è pure accennato alla pubblicazione di un giornale per la cooperazione agraria in lingua slovena. In proposito ho conferito col com. Regent ed altri interessati nella redazione del nostro settimanale »Delo«. Siccome troveremo abbastanza margine e abbiamo già destinate diverse rubriche per trattare le questioni agrarie e di cooperazione le cooperative operaie potrebbero aiutarci di molto assegnandoci tutto il materiale giornalistico allo scopo di propaganda ed assegnando pure la somma adeguata per il fondo del giornale stesso. Così si avrebbe un risparmio di spese da due lati, nonchè un unificazione del lavoro. Tutte le inserzioni commerciali, offerte di attrezzi rurali, concime ecc. dovrebbe pubblicare il giornale »Delo« locche servirebbe da una proficua propaganda fra i contadini di nazionalità slovena d'una parte e profitterebbe pure alle ditte italiane.

Attendendo una pronta risposta

con fraterni saluti

Pompe:

copija.

..l' ispettore Simsig ha conferito...: Pismo ni ohranjeno.

salcanesi mi hanno promesso...: Delavske zadruge so želele prodreti na slovensko podeželje. Tako so se leta 1920 postavila »razdeljevalna skladišča« (magazzini) na Proseku, v Nabrežini, Sv. Križu, Hrvatinih, na Opcinah, v Sečovljah in tudi v Solkanu (odprto 2. 10. 1920). V Solkanu je imelo sedež v hiši Jožeta Trebniča, socialista in Tumovega sodelavca.

Nella lettera è pure...: Med 15. marcem 1921 in decembrom 1926 je izhajal Zadrugar, vestnik Delavskih zadrug za Trst, Istro in Furlanijo. Poleg tega je izšlo v slovenski poročilo o delovanju delavskih zadrug za čas od 1. julija 1919 do 31. decembra 1920 (Trst 1922).

3

Gorizia, li 24 febbraio 1920

Cooperative Operaie
a mani del Sig. Valetino Pittoni
Trieste.

Il comp. Regent mi comunicò che le Cooperative hanno intenzione di occuparsi dell'organizzazione del proletariato agricolo sloveno direttamente fondando cooperative agrarie e che all'uopo hanno bisogno di una propagandista perito. Mi ha ricercato di cercara un adattata persona, che ho trovato in Giusto Ussai ora a Plače presso S. Croce, Aidussina, il quale ha assolta la scuola agraria di Klosterneuburg e dell'ingegnere geometra pedologo Carlo Gustinčič, ora a Lubiana.

L'Ussai è senza colore politico, il Gustinčič è aderente al partito comunista. Ho parlato personalmente con lui a Lubiana a sarebbe pronto di traslocare nella Venezia Giulia, ove è pertinente, nativo di Vipacco. Mi rivolgo direttamente a Lei per avere una risposta se o mcno ho da intervenire presso i detti economi.

Nell'attesa d'una pronta risposta

Pompe:

copija. Nanjo je Tuma s svinčnikom pripisal: »Dne 11. marca 1920 se priporočal Ciril Savli Ivan v Čepovanu št. 16 izprašan mlekav v [nečitljivo] Voralberg, 27 let star, nepor.«

..che ho trovato in Giusto Ussai...: Just Ušaj (1890-1971), kmetijski strokovnjak. Po letu 1930 deloval zlasti v Srbiji kot organizator sadjarstva in vinogradništva.

LEOPOLDA PLES

Leopolda Ples (1858-1902) je bila soproga gostilničarja in župana v Devinu Miroslava Plesa (1852-1922). V pismu z dne 13. oktobra 1898 se je Tumi zahvalila za sočutje in pozornost, ki jo je namenil dogodkom v Devinu meseca septembra in oktobra 1898. Zaradi takratnih nemirov v zvezi z delovanjem italijanske šole v Devinu (glej Alojz Grbec) je bil na zaporno kazen obsojen tudi župan Miroslav Ples.

ERVINO POCAR

Germanist in prevajalec Ervino Pocar (1892-1981) je bil iz Gorice (na goriški gimnaziji, kjer je maturiral leta 1911, je bil sošolec zgodovinarja Milka Kosa). Preden se je leta 1923 preselil za stalno v Milan, je bil tajnik goriške podružnice italijanskega planinskega društva (glej Club alpino italiano, sezione di Gorizia) in urednik biltena, ki ga je sekcija izdajala. Tuma je 16. julija 1923 (dopis ni ohranjen) spraševal o načinu, kako naj poravnava naročnino za bilten goriške sekcije (Bollettino della sezione di Gorizia del CAI). Pocar je v imenu sekcije odgovoril (datum poštnega žiga dopisnice je 19. 7. 1923).

KAREL PODGORNIK

Dr. Karel Podgornik (1878-1962) je bil doma iz Čepovana, brat kmetijskega strokovnjaka Antona (1881-1964) in nečak publicista Franca (1846-1904). Končal je pravo v Gradcu in nastopil najprej službo v Tumovi odvetniški pisarni. Kasneje Gorici odprl lastno odvetniško pisarno. Deloval je v liberalnem taboru na Goriškem, bil je deželni poslanec (1913) in v letih 1924 poslanec rimskega parlamenta. 1. novembra 1918 je podpisal proglas, s katerim je pokrajinski odsek Narodnega sveta v Gorici prevzel oblast nad Gorico in slovenskim delom dežele v imenu jugoslovanske vlade. Med drugo svetovno vojno ga je italijanska oblast zaprla, avgusta 1947 je postal prvi predsednik Demokratične fronte Slovencev v Italiji.

dne 14. avgusta [192

Velemenjeni gospod kolega!

Prejel sem pismo 10. avg. t.l. Pevskega in glasbenega društva ter moram pred vsem povdarjati tu od svoje strani, da sem ves svoj arhiv glede goriških društev izgubil vsled vojne. Imel sem precej zapiskov glede glasbenega društva, a danes so mi v spominu ostali le še nekateri glavni podatki in subjektivne misli.

Pod posebnim križnim ovitkom poslal sem Vam neko poročilo, katero ali porabite neizpremenjeno ali pa kot gradivo za lastni članek. Vsekakor sem mnenja, da je treba omeniti iz zgodovinskega stališča, da moj odstop od društva ni bil prostovoljen ampak vsled strankarskih intrig, katere bi bile vsaj pevski zbor upropastile, ako nisem bil odstopil.

Nikakor ne reflektiram na to, da se posebno priznava moje delo, četudi je golo dejstvo, da brez mene društva ne bi bilo, ker sem založil jaz ves potreben denar, izbral in nakupil arhiv, ki je zadoščal za vsa leta mojega predsedništva in ker sem zvalil v Gorico Steleta, Pohlina, Jakšeta, Črnka, ki so dali pravo jedro društva, da je z res lepimi nastopi oživel celo pevsko gibanje na Goriškem. Nikakor ne zahtevam kake posebne obrambe, le toliko se mora pibiti, da nisem odstopil prostovoljno od društva, marveč sem se ločil težkim srcem in le zato, da sem varoval koristi društva samega.

Ako želite kakih posebnih pojasnil sem na razpolaganje.

S kolegijalnim pozdravom

Vel. g. Dr. K. Podgornik
odvetnik v Gorici**Opombe:**

Kopija.

Prejel sem pismo...: Podgornik kot predsednik in Milica Eržen kot tajnica sta podpisala 10. avgusta 1925 pismo, s katerim sta prosila, da bi Tuma napisal članek ob 25-letnici društva (društvo je izgubilo svoj predvojni arhiv), ki bi ga objavil koledar (Goriške matice po vsej gotovosti, čeravno to ni posebej omenjeno). GI Pevsko in glasbeno društvo v Gorici!

Pod posebnim križnim ovitkom...: Tumov tipkopijski naslov »K 25 letnici pevskega in glasbenega društva v Gorici« (5 strani) in je bil objavljen v Koledarju Goriške matice za leto 1926 (37-39).

...ker sem zvalil v Gorico...: Po vrsti se omenjajo pevovodja France Stele iz Kamnika, tajnik društva Dragotin Pohlina, blagajnik Artur Jakše in arhivar Viktor Črnko.

DRAGOTIN POHLI

Bančni uradnik Dragotin Pohlina iz Maribora je v pismu iz Maribora 19. julija 1900 prosil Tumo (ponovno), »da pridete k Vaši posojilnici«. Pohlina je kasneje prišel v Gorico (morebitna Tumova pisma kot odgovor na njegovo prošnjo niso znana) in leta 1901 tajnik Pevskega in glasbenega društva v Gorici, v društvu je deloval tudi še leta 1902 (Gabršček II 22, 79).

IVO POLITEO

Ivo Politeo (1887-1956) je bil od leta 1918 v Zagrebu odvetnik. Na nekaterih procesih je nastopal kot branilec obtoženih komunistov (Alija Alijagić, Rodoljub Čolaković, Josip Broz-Tito). Objavil je samostojno in kot članke več razprav, ure in reviji Mesečnik Pravnika društva in Odvetnik. Bil je socialistično usmerjen.

1

10. marca [192

Velemenjeni gospod tovariš!

Z veseljem sem vzel na znanje, da se še vedno spominjate name iz časa »Naših zapiskov«. Če se mi zdi, da bi bilo mnogo boljše za razvoj hrvatskega in slovenskega ljudstva, kakor tudi človeške družbe socializma, da bi ne bilo velike vojne ali da bi bila drugače končala. Zame je najtežje breme robstvo pod domačim gospodarjem! Iz poslanih »Slobodnih Novin« br. 1-3 vidim, da imate lep program in energično zastopate svoja načela. Vsled tega se naročam na list in Vam pošljem skupaj s predujmom v pravnih zadevah 40 Din za celoletno naročnino. Bodite tako prijazen, da me naročite, naj se mi list pošilja od 4. broja naprej na moj naslov.

Iz politike sem izstopil jeseni 1921, ker so se italijanski socialisti ob kongresu v Livornu cepili v dve in sem bil prepričan, da je z razcepitvijo prej skupne socialistične stranke, vsaka uspešna akcija v danem slučaju precej onemogočena. Zame velja to tudi sedaj, ko so me avgusta 1924 Italijani pregnali iz Gorice zato, da so si prihranili plačilo vojne odškodnine.

Socialistične stranke v Sloveniji so danes popolnoma razorane in tudi ni uvideti v kratkem izboljšana, ker je treba novih načel in nove taktike, oziroma je isto deducirati po Marksovi metodi. Zato pri tukaj ni smisla, ker gre ves strankarski boj le med osebami. Kolikor od daleč zasledujem tudi hrvatski in

srbski socijalizem ne stoji na boljšem. Velika vojna in moskovska internacionala zmešala je vsem glave. Seveda tudi meščanstvu, katero danes vodijo sami ozkosrčni diletantje brez pravega političnega znanja ali pa docela koruptni. Položaj je vsekakor tak, da bi se morale združiti v Jugoslaviji vse opozicijske stranke pod geslom boja za politične svoboščine in avtonomijo narodnosti. Zaman pa je ob razliki kulturnega položaja misliti na skupni nastop posameznih narodnosti. Gotovo se v tem ne zlagam z Vami, ker se narod danes pojmuje od vseh strani skoraj le abstraktno in v zvezi z državo. Ravno zmedenost pojmov je, kar me plaši od političnega udejstvovanja. Kakor pa vidite iz tega pisma, se vedno še zanimam za javno življenje in mi je kolikor toliko težko stati brezdelen ob strani.

Ako mi bo dana priložnost, upam v kratkem, zastopati kako zadevo pred kasacijskim sodnim dvorom, si gotovo dovolim, da Vas obiščem.

Z iskrenim pozdravom

Velemenjeni gospod
dr. Ivo Politeo - advokat
Zagreb

Opombe:

Kopija.

...name izza časa »Naših zapiskov«: Politeo je v reviji sodeloval. Objavil je članek o socializmu na Hrvaškem (11/1914, 119-124).

Iz poslanih »Slobodnih novin«...: List je izhajal v Zagrebu v letih 1924-1926.

Velika vojna in moskovska internacionala...: Tuma misli na prvo svetovno vojno in na III. komunistično internacionalo (kominterno) v Moskvi (ustanovljena l. 1919).

2

27. oktobra [1931]

Velemenjeni gospod kolega!

Predsednik centralnega odbora društva »Prijatelj prirode«, g. Weiss mi je sporočil, da je izročil zadevo radi razpusta društva Vaši pisarni. V odloku, katerega je prejel centralni odbor je napovedan le en razlog razpusta, t.j., prekoračenje statutarnega delokroga.

Pri razpustu ljublj. podružnice pa se je banska uprava spustila tudi v razloge, kateri vsekakor prihajajo v poštev tudi pri pritožbi, katero vloži centralni odbor in podružnica v Zagrebu. V odloku, katerega prilagam so navedeni kot razlogi razpusta:

1/ Prekoračenje statutarnega področja

2/ Zagreščitev zoper državni red.

Prvo utemeljuje se z lažno trditvijo, da je podružnica ljubljanska stopila v zvezo z avstrijskim društvom »Naturfreunde« ter golo trditvijo, da se zbirajo v krogu »Prijatelja prirode« somišljeniki gotove politične smeri.

Drugo utemeljuje z obnašanjem »Prijateljev prirode« ob izletu dne 14. junija t.l. na Stol.

Da je naša podružnica v zvezi z dunajsko centralo, naj bi dokazovalo prvič skupno ime, drugič izlet dne 14. julija t.l. na Stol, kjer so se družili člani avstrijskega in jugoslovanskega P. P. [Prijatelja prirode]. Zveza naj bi bila dokazana tudi po priznanju podpisanega v rekurzu kazenske stvari Jermana Jurija. Niti eno dejstvo ne drži.

1/ Niti centrala niti posamezne podružnice P.P. niso nikdar pristopile k avstrijskemu društvu na Dunaju. Nikdar niso storile koraka, ki označuje kako zvezo. V tem oziru je trditev banske uprave gola trditev brez vsakega dokaza.

Ako je ime P.P. in »Naturfreunde« istovetno, je to vzela na znanje centralna uprava, ko je odobrila društvo P.P. za celo Jugoslavijo ter so to odobrile vse banske uprave, ko so odobrile ustanovitev posameznih podružnic.

Podpisani ni nikdar priznaval zveze. Dotični odstavek v rekurzu v zadevi Jeram se glasi: »Prijatelj prirode ne goji visoke, pretirane alpinistike, marveč je predvsem vzgojno društvo za delavce ter ima posebni namen, vzgajati jih za ljubezen do prirode ter odtežati jih kolikor mogoče od alkohola. V tem oziru društvo blagodejno vpliva na vzgojo onega dela državljanstva, ki je vzgoje najbolj potreben. Ako je pri SPD in HPD prvi vidni cilj zabava v prirodi, pa je globlji cilj prijatelja prirode vzgoja delavcev. Društvo P.P. ustanovljeno je po vzgledu velikega nemškega društva »Naturfreunde«. Po vzgledu tega društva so ustanovljena društva po vsem svetu in vsa ta društva stoje v prijateljskih stikih med seboj. Navada je, da se pri izletih ob meji, istih udeležijo vse podružnice od obeh strani. Navada pri takih prilikah je, da se društva med seboj pozdravijo. Tako dela SPD, HPD [Hrvatsko planinarsko društvo], Turističsko društvo v Sofiji in delajo vsa društva povesod po svetu.«

Ni res in je prav osebno podtikanje, da je voditelj skupne organizacije v Dravski banovini podpisani. V Dravski banovini je 5 podružnic: Maribor, Hrastnik, Trbovlje, Ljubljana, Jesenice, vsaka ima svojega predsednika, ki so vsi odvisni od centrale v Zagrebu, od te dobivajo smernice in navodila.

Docela neutemeljeno je očitiranje politike. V tem pogledu banska uprava meni nič tebi nič trdi, da je notorično: 1/ da so se izbirali le somišljeniki gotove politične smeri. Zopet gola trditev. Glede mene velja, da sem l. 1921 izstopil iz socijaldemokratske stranke z izjavo, da se odtegnem vsaki politiki in to besedo sem do danes tudi držal. Nisem bil nistem vpisan nikjer v nobeni stranki, nisem pri nobeni stranki sodeloval in niti nisem šel na kako volišče. Takih članov je v našem društvu dovolj, seveda nikdo ne vpraša pri vstopu po političnem prepričanju. Pri zadnji seji centralnega odbora dne 20. oktobra t.l. v Zagrebu se je sklenilo na moj predlog, da se kontrolira podružnice v smeri, ali bi se člani morda ne vtikali v politične diskusije. Sklenjeno je bilo, naj se vrši nadziranje v tem pogledu po zaupnikih in da se vsaka zloraba posebno proti

komunistom prepreči s tem, da se dotičnika izključi. Bolj precizne manifestacije za-apolitično delo P.P. p ni mogoče izkazati.

Res je, da je ljubljanska policija provzročila radi dogodkov dne 14. junija t.l. na Stolu proti Juri Jeramu in podpisanemu kazensko postopanje po čl. 4 in 9 zak. o zašč. drž. Dolži ju:

1/ Da se je na Stolu zborovalo, 2/ da se je govorilo proti državnemu redu. Da se je zborovalo, je naravnost rečeno zlagano. Policijsko poročilo trdi, da se je ob 10 uri dopoldne dalo znamenje s tremi žviž in je na to pričelo zborovanje. Vseh 200 udeležencev lahko potrdi, da je ob 10 uri dopoldne gotovo kakih 120 izletnikov ležalo po travi na soncu, se zabavalo z razgovori, petjem in tamburicami, kakih 60-80 izletnikov pa je prehajalo iz nižjega vrha, od koder je pogled na Bled na višji vrh Stola, od koder je pogled na Koroško tako, da je bilo navadno na višjem vrhu zbranih 60-80 izletnikov, ki pa so se vedno menjali. Okoli 10 1/2 ure se je slučajno nabralo več izletnikov iz Zagreba, Jesenic in Koroškega na vrhu. Takrat se menda trije izletniki izmenjali kratka pozdrava. Podpisani takrat ni bil pričujoč, marveč je sedel ob strani je po specijalni karti študiral Koroško, na kar se je sam brez spremstva vrnil zopet k Prešernovemu domu nazaj. Šele po kosilu so fotografi sklicali vse izletnike skupaj in so napravili nekaj posnetkov. Na prošnjo jeseniških izletnikov je na to podpisani izrekel pozdrav, katerega prilaga pod 2/. Kmalu na to so se izletniki jeli razhajati. Navzoča sta bila ves čas dva orožnika, katera bi gotovo preprečila vsak sestanek. Da se je ta godilo, sta potrdila tudi pred pričami detektiva, ki sta bila med izletniki. Vse to se v kazenski pravdi doka s pričami.

Iz vsega tega se vidi, da je banska uprava sedla na popolnoma ničvredne razloge in na neresničen podatek.

Prvi vzrok razpusta pa je sledeči:

Na občnem zboru P.P. aprila meseca l. 1930 v Sarajevu se je sklenilo, da se prenese sedež centra v Zagreb, da se priglasijo pristop društva P.P. v Savez jugoslovanskih planinskih društev ter da se pravila izpremenijo. Tako je prišla zadeva pred ministerstvo.

V Savezu je merodajno po številu in razvitku SPD. Takrat je SPD bil hud spor med dvema strankama, stranka starih pod vodstvom dr. Franca Tomišek-a, in mladih pod vodstvom T.K. »Skala«. D Tomišek je iz osebnih motivov podlagal podpisanemu, da on vodi opozicijo. S tem se je pričelo tudi nasprotstvo proti P.P., ki se je pokazalo v Savezu tako, da je le-ta odklonil sprejem P.P. v Savez. Po moji osebnih informacijah v Beogradu je iz Saveza prišlo v Beograd poročilo, da je tendenca društva P.P. socijalistična - komunistična. Gotovo se je izigravalo tudi moje ime. Ministerstvo, ki bi imelo potrditi predlagano premembo pravil, se je gotovo obrnilo na Savez za informacijo.

Ker je Savez odklonil pristop P. P. so delavci združeni v P.P. izgubili vse pravice na polovično vožnjo in na druge ugodnosti. Da izhaja mržnja proti P.P. vsaj deloma iz osebne mržnje proti podpisanemu izhaja tudi iz okoliščine, da je prišlo do referenta pri ministerstvu tudi mnenje o moji knjigi »Pomen in razvoj alpinizma«, da je ista internacionalno komunistične vsebine. Kdor je mojo knjigo čital, se temu ne more druzega nego smejati, kaže pa malenkostne intrige proti moji osebi in proti P. P. ob enem.

Zadnji in odločilni razlog razpusta je pač ta, da se je društvo P. P. jelo nagloma širiti med delavstvom, ki je tekom 1 leta prišlo do 17 podružnic z 2400 člani. Na izletih je bilo na Mrzlici 200 izletnikov, na Golici in Lisci l. 1930 po 300, na Stolu letos 300 in na Lisci letos preko 600 izletnikov. Ta števila so pač jela imponirati Savezu planinskih društev, policiji in notranjem ministerstvu.

Mislil, da sem Vam izčrpno povedal vse dejanske momente, ki so vplivali na upravo.

Ako se ponisli, da s tem delavstvu odreka vzgoja, da se je konfisciralo okoli 200.000.- Din nabranega delavskega denarja, namenjenega v prvi vrsti za zgradbo dečjih domov za delavstvo, potem pa ne more prečuditi »socijalnemu« mišljenju naše uprave. Predsednik centrale g. Weiss Vam lahko dopolni to informacijo.

Vsekakor morata centrala in zagrebška podružnica vložiti priziv.

Z odličnim spoštovanjem in kolegialnim pozdravom

Velecenjeni gospod
dr. Ivo Politeo,
odvetnik
Zagreb.

Opombe:

Kopija.

...g. Weiss mi je sporočil...: Adolf Weiss je Tumi 26. oktobra 1931 sporočil, da je v zvezi z razpustom društva »Prijatelj prirode« zadevo predal v roke odvetnik Politeu. Glej »Prijatelj prirode« (Jesenice, Maribor, Sarajevo, Zagreb, Hrastnik, Trbovlje)!

3

31. oktobra [1930]

Velecenjeni gospod kolega!

Na Vaš cenj. list od 29. t.m. pošiljam Vam prepis pritožbe, katero je ljubljanska podružnica »Prijatelj prirode« vložila.

Kolikor se tiče pritožbe zagrebške centrale sem vzel Vašo žalbo in prigovore na znanje ter jih smatram kot primerne.

Glede pritožbe ljubljanske podružnice pa opažam, da sem isto motiviral posebej glede moje osebe ker vem, da tukajšnja policija smatra, da je moje delo soverzivno.

Delala mi je že ponovno težave, ko sem zahteval potne liste, vedno z motivacijo, da sem politično osumljen. Menda imajo to poročilo o meni tudi v Beogradu, radi tega sem dal nekatera posebna pojasnila glede svoje osebe. Dotična izvajanja smo izpustili pri vlogah za podružnice Jesenice, Hrastnik, Maribor in Trbovlje.

Kakor Vi, tudi jaz ne pričakujem uspeha, ker pri policiji vlada samovolje in ne zakon. Sporočilo se mi je, da je g. Adlof Weiss že odpotoval v Beograd, da osebno posreduje.

Vsekakor se Vam priporočam, da me svoj čas obvestite o uspehu Vaše pritožbe.

Z odličnim spoštovanjem in kolegijalnim pozdravom

Gospod
dr. Ivo Politeo,
odvetnik
Zagreb.

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenj. list...: Politeo je Tumi pisal 28. oktobra. V pismu je sporočil, da ga je centralni odbor društva Prijatelj prirode pooblastil, da napiše pritožbo zoper sklep banske uprave savske banovine o razpustu društva. Podobno naj bi storil Tuma za društva na območju dravske banovine. Ko je poslal svoje pismo (27. 10. 1931), Tuma ni poznal vsebine Politeovega sporočila (28. 10. 1921). Zato je odgovoril na Politeovo pismo od 29. oktobra 1929. V njem je Politeo zapisal med drugim: »Danas sam primio Vaš opširan dopis, iz kojega se moglo zaključiti da ste Vi mišljenja da bi se u zagrebačkoj žalbi imalo navesti sve ono, što se odnosi i na ljubljansku odluku. Ako je moje zaključivanje ispravno, molim da mi izvolite javiti pak bih ja svoju žalbu promijenio u pravcu kako Vi želite. Ja ju raime, još nisam predao, a imam vremena do 4. b. m. Izvolite mi, dakle, javiti svoje mišljenje i želju pak ću prema njoj postupati, i ako mislim da taktički razlozi govore za moj način sastava, a meritorno imat ćete prilike Vi opširno obrazložiti u žalbi protiv ljubljanske odluke. Ili pak da izaberemo srednji put pa da mi Vi pošaljete prepis svoje žalbe, a ja da nju priložim svojoj?«

4

23. avgusta [193]2.

Velecenjeni gospod doktor!

Na Vaš cenj. list od 8. t.m. odgovarjam šele danes, ker sem bil radi boleznj na dopustu in sem se vrnil šele včeraj. Predvsem hvala za spomin iz Scheweningen-a. Vsled boleznj zamudil sem letos dve jako zanimivi delegaciji, ono v Haagu in ono v Chamonix-u za kongres Alpskih društev.

Kolikor se tiče vprašanja »Prijatelja Prirode« Vam sporočam, da nobena podružnica do sedaj nima lastnega premoženja, ker še ni rešeno vprašanje vrnitve. V Sarajevu pa se je zopet ustanovila centrala, kateri se je posrečilo obnoviti tudi nekatere podružnice. Ali se je obnovila podružnica v Zagrebu mi ni znano. Ako se obnovi podružnica v Zagrebu bo imela pravico do prejšnjega premoženja in Vam lahko plača popolnoma vse stroške, ki ste jih imeli zanjo.

Ako pa Vam je izročila zastopanje Radnička Komora v Zagrebu potem sem mnenja, da je ista dolžna plačati Vaše stroške.

V Ljubljani zavzamemo negativno stališče.

Vse delo, katero sem imel jaz v tej zadevi, vršil sem brezplačno. Konečne rešitve v zadevi razpusta naših podružnic od ministerstva še ni.

Obrnite se v zadevi na naslov Turističko društvo »Prijatelj prirode«, Sarajevo, Radnički Dom.

Z odličnim spoštovanjem in pozdravom

udani

Gospod
dr. Ivo Politeo,
odvetnik
Zagreb.

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenj. list...: Politeo se je pri Tumi zanimal, kako je s plačilom stroškov, ki so nastali takrat, ko je bilo ob razpustu potreba društvo zastopati.

...spomin iz Scheweningen-a: Očitno gre za razglednico (ni ohranjena).

Vsled boleznj zamudil...: Tuma je bil izbran za delegata na četrtem kongresu mednarodne odvetniške zveze v Haagu, prav tako naj bi zastopal slovenske članice na tretjem internacionalnem alpinističnem kongresu v Chamonixu.

POLITIČNO DRUŠTVO »EDINOST« (Trst)

»Edinost« je bila prva politična organizacija Slovencev v Trstu. Društvo je bilo ustanovljeno 5. novembra 1874. Delovalo je kot enotna slogaška organizacija, dasiravno so bili njegovi voditelji v večini liberalno usmerjeni. Svojo politično dejavnost je usmerjalo na mesto Trst, na bližnji Kras in Istro, po prvi svetovni vojni pa na celotno ozemlje Primorske in Istre. Glasilo društva je bil od začetka (1876) štirinajstdnevnik, nato pa dnevnik Edinost. Septembra 1928 je fašistična oblast prepovedala delovanje društva in ukinila njegovo glasilo.

Gorica, dne 17. septembra 1921

Politično društvo Edinost
Trst.

Na pismo od 15. t.m. odgovarjam, da smatram za svojo dolžnost sprejeti eventualno vabilo vlade na sodelovanje pri komisiji za nomenklaturu.

Poznam nekoliko geografično in lingvistično znanstvo italijanskih veščakov in vem, da še skrajno potrebujejo in čisto pouka o prav primitivnih pojmih. Seveda vstopim v ta konses precej skromen v bojazni, da bo veljal nad pragom nadpis »lasciate ogni speranza o voi che entrate«. Kar se tiče stvari po moram omeniti, da sem za slovensko nomenklaturu precej pripravljen, ne pa za istrsko-hrvatsko. V tem obziru se je še malo storilo, ter bo treba, da odbor društva Edinosti že sedaj pozvè učenjake in duhovnike na sodelovanje. Ako bi vsak učitelj napisal točno imena vseh vasi, sel in selišč hrvatski in laški, brez lastnega tolmačenja, seveda po točnem ljudskem izgovoru, bi se prišlo do koristnega rezultata tudi ne glede na - Salato. Dotično gradivo bi se lahko pošiljalo za redakcijo naravnost na moje ime. Ako bi hoteli gg. duhovniki še po župnih matricah poiskati najstarejšo pisavo imena, bi se utegnulo najti tudi kaj historičnega gradiva.

Ker bo treba laški učeni gospodi pač tudi utemeljevati večkrat hrvatskost kraja, ako nabiratelji imen in krajev, naberejo in napišejo tudi imena oborov t.j. imena njiv, travnikov, pašnikov in gozdov. Kajti teh imen niso prinesli Benečanje in ako v kakem kraju ni laških obornih imen, potem je to tudi dokaz, da ondi Rimljanov nikedar ni bilo, ampak je kraj od pamtiveka slovanski.

Pričakujè daljših navodil

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na pismo od 15. t.m....: Politično društvo »Edinost« (podpisan je tajnik Fortunat Mikuletič) je Tumi poročalo o vladni komisiji za krajevno imenoslovje. O tej komisiji je na odboru društva poročal Virgil Šček, ki se je sestajal s senatorjem Francescom Salata. Komisijo je vlada imenovala, vendar v njej ni niti zastopnikov Hrvatov niti Slovencev, »ker vladi ni bilo znano, da bi imeli kako društvo, v čigar delokrog bi spadalo zanimanje in delovanje tičooče se predmeta«. Komisija bi vključila Slovence, če ga Edinost imenuje. Zato so prosili Tumo, da postane član. Več o tem v B. Marušič, Prispevek k istrski toponomastiki (Annales 1/1991, 225-236); tu je v celoti objavljeno Tumovo pismo.

...glede na - Salato: Francesco Salata, zgodovinar, publicist in politik. Glej Augusto Ciuffelli in Ufficio centrale per le Nuove provincie (Rim)!

LEOPOLD POLJANEC

Profesor prirodopisa in pisec nekaterih šolskih učbenikov Leopold Poljanec (1872-1944) je bil v letih 1926-1927 predsednik Slovenske šolske matice. Matica je delovala kot »pedagoško književno društvo«, ustanovljena je bila leta 1900 in je poleg drugega izdajala tudi Pedagoški zbornik.

8. novembra [192]9.

P.n.
Slovenska šolska Matica, v roke
predsednika g. dr. Poljanec Leopolda
Maribor
Petrovo Selo.

Po dogovoru z g. profesorjem K. Osvaldom bi imel napisati kritiko njegovega dela »Kulturna pedagogika«. Stvar pa mi je precej narastla tako, da bi rabil najmanj eno tiskovno polo. Predno se končnega dela lotim, se obračam na Vas, če bi se kritika sprejela v Pedagogični vestnik. Sicer bi se raje obrnil na kako revijo, ali žal, da Slovenci nimamo take, za splošne znanstvene kritike.

Pričakujem prijazen odgovor

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Po dogovoru z g. profesorjem K. Osvaldom...: Karel Ozvald (1873-1946) je izdal pri Slovenski šolski matici leta 1927 delo Kulturna pedagogika. ...sprejela v Pedagogični vestnik...: Poljanec je v dopisu iz Petrovega sela pri Mariboru Tumi sporočil 17. novembra 1929, da je zbornik za l. 1929 v tiskarni, da pa lahko izide ocena v zborniku za leto 1930. Sicer pa naj rokopis pošlje Popotniku. Niti Pedagoški vestnik, niti Popotnik nista objavila ocene, pač pa je Popotnik ocenil Tumovo knjigo o pomenu in razvoju alpinizma (52/1931, šte. 5, str. 156-157). Popotnik (54/1932, šte. 2, str. 62-63) je objavil Tumovo oceno knjige Sociologija Josipa Jeraja.

POSOJILNICA V RADOVLJICI

Posojilnica v Radovljici je bila kot zadruga z omejenim poroštvom ustanovljena leta 1891. Okoli leta 1907 je v Radovljici delovala še Mestna hranilnica (ustanovljena l. 1896).

Slavni
posojilnici
v Radovljici

Na cenjeni list od 10. t.m. Vam odgovarjam sledeče: Gg. Dragotina Gilčverta in Josipa Rovana poznam oba kot jako agilna, varčna, podjetna moža, katerim se lahko zaupa naprošeno svoto. Oba sta hišna posestnika v Gorici. G. Gilčvert pa ima tudi krasno kmetsko posestvo v okolici goriški. Obadva sta zadolžena, ker zalagata vse svoje dohodke v gospodarska podjetja, g. Gilčvert v svoje posestvo, g. Rovana pa v svojo trgovino. V to svrhu morda tudi g. Gilčvert prosi za posojilo; namerava isto založiti v novo gospodarsko stavbo in ker je jako praktičen gospodar, denar tudi menda uporabi tako, da vsaj za to svoto poveča vrednost svojega posestva. Ima tudi na več krajih vknjižene terjatve, katere gotovo realizira ob svojem času.

G. Dr. Ivan Šket je odprl danes pisarno kot odvetnik, nima premoženja, ostvari si pa lahko položaj in čez par let pride tudi njegov podpis v poštev.

G. Dr. Janc je koncipijent pri meni. Dohodke rabi za vsakdanje potrebe, izven tega pa ne daje nobene varnosti. Oba sta poštena in zanesljiva.

Podpis g. Gilčverta na posojilo bi torej od svoje strani prav toplo priporočal.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

kopija.

Va cenjeni list...: Radovljiška posojilnica je Tumo prosila za podatek o premoženjskih razmerah »posebno glede poroka g. Josipa Rovana in zanesljivosti g. Gilčverta«, ker je zadnji prosil za menično posojilo. Poroki pri tem naj bi bili Josip Rovana, dr. Ivan Šket in dr. Ignac Janc. Gilčvert je bil uradnik pri odvetniku dr. Dragotinu Treu, deloval je v goriškem Sokolu. Josip Rovana je bil trgovec s pivom v Gorici, aktivno je deloval v slovenskem javnem življenju, umrl je l. 1914. Dr. Šket je aprila 1914 prišel v Gorico s Štajerske in odprl odvetniško pisarno. Dr. Janc je maja 1907 opravil v Trstu odvetniški izpit, deloval je v narodnonapredni stranki na Goriškem.

IVAN POTOČNIK

Ivan Potočnik iz Trsta je v pismu Tumi (10. 6. 1905) predlagal, da bi se izdal gospodarski almanah za jugoslovansko tržišče. Trst naj bi dalje postal središče trgovine, »jugoslovanski bazar narodnih pridelkov in izdelkov«. Tuma je prosil, da bi pomagal uresničevati tako zamisel. Tuma mu je odgovoril (pismo ni ohranjeno), sledilo je Potočnikovo pismo (1. 7. 1905). Potočnik je poročal o hibah tržaške slovenske politike in pismo končal: »... naši voditelji se smešijo in če se ne bo kaj proti temu ukrenilo podrii bodo še to kar je pred 25 leti delavsko podporno društvo¹ lepo in pametno počelo.«

- 1 Slovensko delavsko podporno društvo v Trstu je bilo ustanovljeno leta 1879, leta 1926 se je združilo s Tržaškim podpornim in bralnim društvom. Novo društvo se je nato (1928) preimenovalo v Società di Mutuo Soccorso Tergestina.

MIHA POTOČNIK

Pravnik dr. Miha Potočnik (r. 1907) je že od dijaških let dalje plezal v Julijskih Alpah. Uspešne plezalske podvige je dosegel v »zlati navezi«, v kateri je plezal poleg Jože Čopa in Stanka Tominška. Svoje najbolj zanimive vzpone je popisoval v Planinskem vestniku že od leta 1925 dalje. Tuma je stike s Potočnikom navezal zaradi želje dr. Paula Kalteneggerja, da bi Potočnika pridobil za sodelovanje pri publikaciji Hochturist oziroma Österreichische Alpenzeitung.

Ljubljana, 28. II. 1930.

P.n.

Dr. P. Kaltenegger prosi za redakcijo »Hochtourist-a«, da mu pošljete kratek izvleček v nemškem jeziku o popisu svojih tur iz Martuljka, katere ste popisali v Pl. vestniku, letnik 1929. Prosi tudi za skice. Najbolje bi bilo, da se zglasite pri meni v pisarni, da bi skupaj pregledala. Dobite me vsak dan najlažje po 18. uri pop. Stvar je po mnenju dr. Kaltenegger-ja jako nujna.

S planinskim pozdravom

Gospod Miha Potočnik, cand. iur.
Ljubljana - Univerza.

Opombe:

kopija.

Dr. Kaltenegger prosi...: Željo je Paul Kaltenegger sporočil v pismu Tumi dne 26. februarja 1930.

...katere ste popisali...: Članek Po neuhojenih poteh (Planinski vestnik 29/1929, 149-151, 195-202, 217-223, 243-249, 267-277).

P.n.

G. dr. Paul Kaltenecker prosi za dovoljenje, da bi Vaš članek v Pl. vestniku o Gorenjski smeri prevedel na nemško redakcijo Österr. Alpenzeitung. Odgovoril sem mu takoj, da po mojem mnenju sme brez družega porabiti prevod, obljubil sem mu pa tudi, da se še osebno obrnem na Vas.

Prosim Vas, da mi z obratno pošto sporočite, da pristajate.

S planinskim pozdravom

Dr. H. Tu

Opombe:

Izvirnik (hrani dr. Miha Potočnik, Ljubljana), kopija v ZHT.

G. dr. Paul Kaltenecker...: Prošnjo je sporočil na dopisnici z dne 28. marca 1930. Potočnikov članek Po neuhojenih poteh Triglavska stena - gorenjska smer izšel v Planinskem vestniku 30/1930 (4-8, 29-34, 55-58, 76-81). Objavljen je bil tudi v Kugyjevem zborniku o petih stoletjih Triglava (1938; slovenski prevod 1973) ter v Potočnikovi knjigi Srečanja z gorami (1968).

MILAN POTOKA

Študent romanistike na ljubljanski univerzi Milan Potokar se je s Tumovim posredovanjem naročil na izdaje videmske Societä Filologica Friulana (SFF; glej Tumovo pismo SFF 16. 12. 1932). Potočnik se je 15. junija 1934 oglašil Tumi i Sarajeva, kjer je služil vojaščino. Sporočil je, da Ce fastu? ne prejema. 22. decembra 1934 se je oglašil iz Peči, kjer je bil suple in sporočil, da če ostane v službi bo »spet nadaljeval s prekinjenim delom in bom S.F.F. poplačal ves dolg in se še dalje naroč

IGNACIJ PREGELJ

Ignacij Pregelj (Tuma sicer rabi obliko Pregil, vendar je v seznamu njegovih zaupnikov napisan kot Pregelj) je bil eden od udeležencev delavskega gibanja v kraju in predsednik oddelka v Renčah »odbora mednarodne strokovne delavske organizacije«. Vaška kronika (Kamen na kamen ... Renče 1978, 47, 48) omenja sicer, da je bila leta 1919 v Renčah ustanovljena sindikalna podružnica gradbenih delavcev in da je bil tajnik podružnice Anton Stepančič. Ignacij Pregelj je bil tudi med prvimi člani KPI v Renčah.

Gorica, dne 24. januarja 19

Gospod
Ignacij Pregelj
Renče št. 215.

Vaš cenjeni list odstopil sem zvezi stavbenih delavcev v Trstu v roke tajnika Josipa Petejana, ter Vam priporočam, da se odslej v strokovnih zadevah vedno obrnete do njega. Jaz se pečam samo s politično organizacijo in je med nami dogovorjeno, da morajo strokovni tajniki sami posredovati v vseh zadevah, ki se tičejo strokovnih vprašanj.

Nujno je potrebna politična organizacija, zaradi tega se obračam na Vas, da se posvetujete z merodajnimi osebami, da se skliče v najkrajšem času kako nedeljo ali praznik shod, da se ustanovi politična organizacija. To je tembolj potrebno, ker v kratkem izide socijalističen list »Delo«.

Poslal sem Vam danes s posebnim zavitkom vabila za naročnino. Razdajte jih ne samo v Renčah ampak tudi v Biljah, v Bukovici, v Vrtojbi in na Gradišču ter se Vam prav toplo priporočam, da mi naznanite ime zaupnika iz bližnjih vasi za politično organizacijo, da se lahko še posebej obrnem nanje.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Vaš cenjeni list...: Ignacij Pregelj je bil kot predsednik skupaj s tajnikom Vižinom podpisnik dopisa iz Renč (3. 1. 1920), ki ga je na Tumo naslovil »odbora mednarodne strokovne delavske organizacije« oddelek v Renčah. V njem so Tumo prosili za posredovanje, da bi jim skrajšali rok za izplačilo osebnih dohodov. Plače se jim obračunavajo 15. in zadnjega dne v mesecu, denar pa prejema 10. in 25. v mesecu: »Ker je velika večina delavstva odvisna samo od dneva do dneva se obračamo do Vas s prošnjo, ko bi Vam bilo mogoče posredovati na pristojnih mestih, da bi dobili plačo v teku 3 do 5 dni po preteku zaključka plače, kakor se je lansko leto dobivalo, ali pa predujem, ker do sedaj ga ni bilo.«

...v roke tajnika Josipa Petejana...: Tuma je poslal renško pismo Petejanu v Trst skupaj s spremnim pismom (23. 1. 1920; glej Josip Petejan).

ALBIN PREPELU

Albin Prepeluh - Abditus (1880-1937) sodi med pomembne osebnosti slovenskega političnega življenja in publicistike. S Henrikom Tumo sta si dopisovala zlasti kratko, ko je Tuma prevzel uredniško delo pri Naših zapiskih. V tistem času je bil Prepeluh uradnik v Ribnici na Dolenjskem, politično pa je deloval v JSDS. Ohranjeno je 21 Tumovih dopisov Prepeluhu. let 1910-1914 je 18 dopisov, ki kažejo na Tumov slog urejanja Naših zapiskov in slikajo probleme, ki jih je imel kot urednik in obnem izdajatelj te revije. V spominih pa Tuma Prepeluhu ni namenil kake posebne pozornosti. Med prvo svetovno vojno, ko je Prepeluh postal »vodilni ideolog opozicije« (D. Kermavner, SBL II 496) v JSDS, je bil za Tumo »nositelj že precej nacionalistične struje« (IMŽ 365). Dvajset Tumovih pisem Prepeluhu hrani v izvirniku odvetnik Marko Prepeluh iz Ljubljane. V ta pisma so bila že objavljena. Tumova pisma Prepeluhu (z izjemo pisma 15. 12. 1924) je objavil Franc Rozman v Korespondence Albin Prepeluha - Abditusa (Ljubljana 1991, 70-77).

1

V Gorici, 30. 6. 1910.

Gospod
Albin Prepeluh
v Ljubljani, Hrenova ul. 17

Na Vaš cenjeni list od 24. junija Vam odgovarjam, da ne posojam rad knjig, brošur in časopisov iz svoje knjižnice, ker imam jako slabe skušnje. Skoraj vsaka posojena knjiga se mi anektira ali pa se mi kratko reče: »je nimam več«. Najlažje se pa izgubijo posamezni listi časopisov. Dokler sem politično delaven, pa imam rad pregled o politični zgodovini vseh strank, ki je založena po različnih časopisih. To so razlogi, da Vam posodim željene številke le, ako mi prej z možko besedo zagotovite, da mi dotične liste v kratkem nepoškodovane vrnete. Listov Vam ne odstopim in dati jih prepisati v pisarni na stroj je pa precejšnje delo, za katerega nimam časa.- Pričakujem Vašega odgovora

s sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.
Na Vaš cenjeni...: Dopis ni ohranjen.

2

V Gorici, dne 13. /3. 1913.

Gospod
Albin Prepeluh, davčni adjunkt
Ribnica.

Prejel sem Vaš članek »socijalizem državi« iz rok drja. Antona Dermota, ki mi je odstopil uredništvo Naših Zapiskov. Sprejel sem ga nerad, ker sem preobložen z delom bolj nego vsakdo drugi izmed nas in ker tudi ne maram dajati svojega imena. Stvar pa je taka, da se gre za to, da vzdržimo Naše Zapiske ali pa opustimo. Dr. Antona Dermota mi je nekam čudno dal smer že za naprej. Moram vsled tega v majski številki priti z nekim posebnim programom že zaradi tega, da pojasnim novo ime in da nekoliko oživim vsebino lista. Pred vsem pa Vam priporočim, da me vsaj prve mesece uredništva pridno podpirate. Saj ste najbolj poklican izmed vseh naših dosedanjih sotrudnikov, da napišete kratke aktualne in jedmate članke. Za majsko številko nimam danes še drugega nego kratek Vaš članek, svoj seksualni problem in neke drobnjave za pregled. Ako ničesar ne dobim treba bo dvojno številko spisati samemu. Četudi smo se zadnjič izrekli za nadaljevanje izdajanja Naših Zapiskov ne bo mogoče vzdržati. Dr. Dermota imel je suhe predale in menda je to bolj kakor vsaka druga stvar nanj uplivala, da je uredništvo odložil. Priporočam se Vam, da mi naznanite naslove mož, na katere bi se obrnil radi sodelovanja.

Pričakujè Vaš odgovor

z odličnim spoštovanjem!

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

Prejel sem Vaš članek...: Članek je bil objavljen v Naših zapiskih (10/1913, 98-101). K članku je dalo pripombo »uredništvo«.

...z nekim posebnim programom...: Objavljen kot Naš program (10/1913, 65-74). Za uredništvo ga je podpisal Tuma.

Za majsko številko...: Poleg programa je Tuma v številki Naših zapiskov, ki jo je kot prvo uredil, objavil še svoj članek Karl Marks (75-83), Karl Marks in Balkansko vprašanje (84-87) ter nekaj drobnih vesti. Poleg tega omenja Tuma še Prepeluhov Slovenci in Jugoslovani (137-140).

3

V Gorici, dne 25. /4. 1913.

Gospod
Albin Prepeluh
Ribnica.

Na Vaš cenj. list od 22. t.m. Vam vračam v prilogi Vaš spis o jugoslovanstvu. Politični dogodki zadnjih dni Vam utegnejo dati tudi novih idej. Priporočam se pa, da mi pošljete članek če le mogoče do 10. majnika, ker nujno potrebujem to snov za junijevo številko.

Prosim Vas, da mi tudi sporočite svojo odkritosrčno kritiko o majnikovi številki ter se priporočam za praktične nasvete.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Priložen: rokopis.

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

...Vam vračam v prilogi...: Verjetno gre za članek Slovenci in Jugoslovani (Naši zapiski 10/1913, 137-140).

Gospod
Albin Prepeluh, kancelist pri sodišču
v
Ribnici.

V zadnjih Naših Zapiskih ste dobili v Pregledu vse polno drobnega dela izpod mojega peresa in bojim se, da Pregled postane preenočilen. Za ta del manjka mi stalnih recenzentov. Obračam se na Vas, da prevzamete kritiko vseh literarnih produkcij, ki so sploh vredne omembe ter izhajajo v Ljubljani ali na Štajerskem, dočim si rezerviram jaz one na Primorskem. Bil sem prav v zadregi zaradi Cankarja, a ker nisem dobil od nikogar odgovora, moral sem kritiko spisati sam. Sicer se na Milana in Mileno še povrnem v daljšem članku, vendar bi jako rad, ako mi napišete še eno kritiko zadnjega Cankarjevega dela. Ako sem bil jaz preoster, lahko mojo kritiko nekoliko ublažite, mislim pa, da je najbolje, da po svojem daste oceno. Najbolj bi mi ustregel Cankar sam, ako bi reagiral.

Priporočam se Vam za kak članek za dvojno številko 9-10 dočim imam julijevo številko že polno. Posebno se Vam priporočam, za važne novice v Pregled.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Ako sprejmete stalno recenzijo nakažem knj.[igarnarju] Schwendtnerju, da Vam pošlje na naš račun vse novine.

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

...ste dobili v Pregledu...: Pregled je bila stalna rubrika Naših zapiskov.

Bil sem prav v zadregi...: Tuma je Cankarjevo povest Milan in Milena na kratko ocenil (Naši zapiski 10/1913, 187-188). Daljše ocene, ki jo je obljubil, pa ni objavil.

...ako mi napišete še eno kritiko...: Prepeluh je oceno napisal in bila je objavljena (Naši zapiski 10/1913, 258-259). Prepeluh je Tumovo oceno omilil, toda Tuma z njo ni bil povsem zadovoljen (glej Tumovo pismo Prepeluhu 23. 6. 1913). Več o tem v I. Cankar, ZD 20, 348-351.

Najbolj bi mi ustregel Cankar...: Cankar piše Alojzu Kraigherju 20. junija 1913: »Ali si bral, kako so mi razcefrali Milana in Mileno?« (ZD 28, 92).

Gospod
Albin Prepeluh, kancelist
v
Ribnici.

Potrujem z zahvalo prejem Vašega prispevka. Porabim ga ali za dvojno številko julij-avgust ali za dvojno številko september-oktober. Za pravopis se prav za prav veliko ne brigam, ker sem stvar prepustil svojemu uradniku juristu Josipu Birsu. Upan, da pride kmalu v red, izročil sem mu Levčev pravopis. Jaz pišem dosledno Blgari, ker oni tako sami izgovarjajo, t.j. zamolkli I. Iz tega je v srbsčini nastal Bugari. Prof. Murko iz srbskega konstruira izgovor kakor n. pr. za volk vuk tudi Bolgari iz Bugari. Jaz pa sem za to, da se sprejme naravnost izgovor Blgarov samih, ker se pri nas ta I ne prevrže kakor v srbsčini v u.

Jezikoslovim pod črto zaradi tega, da pridemo s terminologijo v red ali pa vsaj, da zanjo provzročim diskusijo. Naša znanstvena terminologija je danes prava brozga, zaradi tega se v tem oziru kolikor toliko potrudim, da opozarjam na svoje mnenje. Imam terminologijo sestavljeno v rokopisu in bi rad oživel prej diskusijo v posameznih terminih. Radi tega bom nadaljeval z opazkami pod črto. Morebiti kaj dosežem. Pisateljem samim pa ne maram popravljati. Korekturo ima imenovani Josip Birsa in 2. številka je že odločno boljša od prve. Upan, da s 3. pridemo v red.

Poslal sem Vam danes Vedo in Čas, ki prihaja v zameno, Milana in Mileno Cankarjevo in Jugoslovansko vprašanje Knafličevo. Omladino in Akademijo pridržuje Dermota, Ljubljanski Zvon pa Dražil v Ljubljani. Ostale liste rabim zase. Pošiljal Vam bom redno Vedo in Čas in poslal tudi one knjige, katere mi prihajajo. Sicer sem Vam pa že z včerajšnjim pismom sporočil, da nakažem vse literarne novine potem knjigarne Schwentnerjeve, ako se obvezete za recenzijo o vsaki poslani knjigi.

Pričakujè Vaš odgovor

s sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

Potrujem z zahvalo...: Morda članek Iz Rabotniškega vestnika Sofija. Balkanska zveza in socialna demokracija (Naši zapiski 10/1913, 140-145), ki pa ga je sodeč po kazalu napisal Tuma ali pa Slovenci in Jugoslovani? (Naši zapiski 10/1913, 137-140).

...Levčev pravopis : Slovenski pravopis (Dunaj 1899) Frana Levca.

Poslal sem Vam danes...: Po vrsti se omenjata reviji Veda (1911-1915), izhajala je v Gorici, in Čas (1907-1942), knjigi Ivana Cankarja Milan in Milena (Ljubljana 1913) in Vladimira Knafliča Jugoslovansko vprašanje (Ljubljana 1912) ter še revije Omladina (1904/5-1913/4), Ljubljanski zvon in praška socialistična revija Akademie.

...Ljubljanski Zvon pa...: Štefan Dražil (1885-1932), uradnik pri Konsumnem društvu Ljubljana-okolica.

V Gorici, dne 23. /6. 1913.

Gospod
Albin Prepeluh
Ribnica.

Potrpujem prejem Vaše kritike Milana in Milene. Prinesem jo že v julijevi številki, pa Vam naravnost povem, da nisem zadovoljen z njo. Zdi se mi, da se giblje preveč po izvoženih potih. Po mojem mnenju je Cankarja treba enkrat resno ošteti, ker je žal dejstvo, da po vsebini njegovih umotvorov pada. Najbolje bi bilo, da ga iztržemo iz njegovega dosedanjega okrožja, če pa to ni mogoče poskusimo z odprto kritiko, in če to ne pomaga, se bojim, da nam ga ne pokoplje alkoholizem. Name napravlja vtis, da duševno reša.

Sozialistische Monatshefte Vam ne morem pošiljati, ker jih ne dobivam v zameno, svoje pa rabim raje zase.

Obrnem se na sodruga Schwajgerja glede stalnega referata o literarnih novinah, ki izhajajo v Ljubljani. Z njim se dogovorita glede delitve skupnega dela.

Na račun uprave poslal sem Vam K 100.- ter prosim, da mi potrdite prejem tega zneska kot honorar na posobnem lističu. Povdarjam, da Vam ne gre honorarja, ker smo sklenili, da ga dajemo le revnim ljudem. Zaradi tega smatram poslani znesek kot posojilo, Vam ga pa zaračunimo kot honorar, brž ko postanemo z listom aktivni. Kakor sem že poročal izide prihodnja dvojna številka 1. oktobra ter je dvojna številka julijeva že napolnjena. Priporočam se, da podrezate tudi Vi pri sodrugu Schwajgerju, da prevzame referat o literaturi in umetnosti sploh.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

Virnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

otrpujem prejem...: Glej Tumovo pismo Prepeluhu (10. 6. 1913)!

ozialistische Monatshefte...: Mednarodna revija za socializem je izhajala v Berlinu od leta 1897. Tuma je bil njen naročnik.

brnem se na sodruga...: Karel Schweiger je bil Dermotov prijatelj, živel je v Ljubljani kot finančni uradnik. Bil je sodelavec Naših zapiskov, od masarykovstva je rešel v JSDS.

V Gorici, dne 25. /6. 1913.

Sodrug
Albin Prepeluh, kancelist
v
Ribnici.

Pred vsem Cankar zasluži, da se ga resna in večša oseba enkrat loti celoma kritizirati. Cankar je nekakor velik pesnitelj in je skoraj škandalozno za našo inteligenco, da ni našel večjega kritika. Pisal je rekreasne knjige, pa tudi manjše vrednosti. Kar pa zadnjo knjigo karakterizira je neka okostelost in esignacija. Ako mi bode preostajalo količkaj časa, po zimi sam spišem nekoliko člankov o njem. Cankar je največji v: Za križem, od takrat pa išče novih potov, a jih ne more najti. Cankarjeva revščina je plod njegovega alkoholizma. Ravno zaradi tega mu ni pomagati. Cankar je svoji bedi kriv sam. On to čuti, zaradi tega negira vsako voljo. Je po značaju pravi otrok, star brezdelni študent. Res je temeljna krivda naših umetnikov, da silijo domu namesto v svet. Zaradi tega nam tudi vsi doma zakrknejo. Tako je tudi z akopičem, katerega vsi zmerjajo »naš mojster« in vendar je zaostal ravno takrat, ko bi imel samostojno rešiti po lastni poti k svojim ciljem. Seveda naši kritiki menda niso videli dovolj in komparativo drugih del, zaradi tega so ga krstili za »našega mojstra«.

Za oktobersko številko mi seveda manjka še mnogo gradiva. Vaš članek: Politika in delavstvo je le a 2 strani ter mi taki članki pridejo prav marsikaterokrat, da se zatakne vrzel. Priporočal pa bi se Vam, da mi pišete kak daljši članek vsaj 6-8 strani. Ali bi ne mogli morda glede na ravno povedano lotiti se naših pesnikov in umetnikov in njih socialnega položaja?

Odkar je Knaflič zašel med pisatelje Soče je postal prav žurnalistično površen. Lemež mi je obljubil daljši odgovor. Upam, da si ga ohranimo ter mi isti gre prav na roke pri agitaciji med akademskim krogi.

Drja. Dermota morate podrezati tudi Vi, se je docela polenil. Ono malo dela pisarne ga nadvladuje.

Lončar poslal mi je majhen članek, ki izide v julijevi številki. Sem z Vami mnenja, da bi morali upeti vse moči, da spravimo Lončarja v Ljubljano ali pa v Gorico ali morda tudi v Trst. Ne poznam pa praktične poti do tega. Morda bi šlo še najlažje s Trstom, kjer imam precej dobre stike z namestnikom. O tem pišem Lončarju samemu.

Priporočuj se Vam

s sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

Virnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

Cankar je največji v: Zbirka črtic in novel Za križem (1909).

Za oktobersko številko...: Članek Politika in delavstvo je izšel (Naši zapiski 10/1913, 325-327). Sodeč po objavah v Naših zapiskih Prepeluh ni izpolnil Turnove želje.

Odkar je Knaflič...: Glej Vladimir Knaflič! Bil je stalni sodelavec Naših zapiskov, leta 1913 je v reviji objavil le drobno vest. Pač pa je vneto objavjal v Vedi.

Lončar mi je poslal...: Verjetno članek Avstro-ogrsko vprašanje in Poljaki (Naši zapiski 10/1913, 212-216).

...dobre stike...: Glej Konrad Hohenlohe!

8

V Gorici, dne 8. /1. 1914.

Cenjeni sodrug
Albin Prepeluh, c. kr. kancelist
v
Ribnici.

Prejel sem Vaš pozdrav ter se Vam zahvalim za spomin. »Naši zapiski« niso mogli iziti s 1. januarjem zaradi tiskarskega štrajka. Ako se Gabrščekova tiskarna ne podvrže do 15. t.m. nameravam oddati tisk Učiteljski tiskarni v Ljubljani, korektorja menda dobim ter računim na sodruga Schwaigerja. Upam pa, da bo takrat tiskarski štrajk že končan ter da izide dvojna številka »Naših Zapiskov« 1. februarja. Zato imam gradiva dovolj. List, kakor je dosedaj izhajal v dveh polah mi je pretesen. Političen pregled je preveč razkosan in sekati se mora tudi članke. Nameravam zaradi tega sploh izdajati list sploh vsaka dva meseca na štiri pole in sicer tako, da bi se vrstil z »Vedo«. To je tudi treba radi polemike.

V prvi vrsti se Vam priporočam, da mi zopet preskrbite kaj gradiva za letnik 1914, tako da članek iz Vašega peresa prinesem že v številki 1. marca. Sporočite mi tudi Vaše mnenje o nameravani premembi v izhajanju.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

...zaradi tiskarskega štrajka: V zvezi z podpisom nove delovne pogodbe je prišlo med tiskarskimi delavci v Avstriji do štrajka, udeležili so se ga tudi tiskarji Gabrščkove tiskarne v Gorici (njegova Goriška tiskarna je namreč tiskala Naše zapiske pa tudi Vedo). Zaradi štrajka je Soča prenehala redno izhajati 9. decembra 1913 in pričela znova 21. februarja 1914. Vmes sta izšli številki, ki ju je tiskal Makso Hrovatin v Ljubljani. Štrajka se niso udeležili vsi tiskarji in tako je v Gorici izhajal slovenski klerikalni tisk. Tuma revije ni tiskal v Ljubljani.

...tako da članek iz Vašega peresa...: Beseda o politiški taktiki (Naši zapiski 11/1914, 65-70).

9

V Gorici, dne 10. /1. 1914.

Sodrug
Albin Prepeluh, kancelist
v
Ribnici.

Naravnost imeniten laški dnevnik je »Piccolo della Sera«, ki izhaja v Trstu. Stane pa drobno 4 vinarje, poleg tega seveda poština. List seveda lahko nemško naročite od meseca do meseca. Dobite v njem vsepolno imenitnega posebno gospodarskega trgovskega gradiva, in najboljše telegrame naravnost iz korespondenčnega bureau-a v Trstu in iz juga.

Časopisov ne pošiljam rad od tu, ker navadno rabim aktualne liste in imam jako slabe izkušnje z izposojanjem. Radi tega principijelno odklanjam vsako izposojanje časopisov in knjig, vsakomur.

Ne vem, če bo mogoče vstrajati z »Našimi Zapiski« preko leta 1914. Manjkalo mi bo bržkone gradiva sotrudnikov, kajti sam lista ne maram spisavati, četudi bi ga lahko. Sprejel sem list le začasno v redakcijo, ker sem upal, da se dobi stalnega urednika, ali tukaj ali pa v Ljubljani. Sedaj sem pa jel izgubljati upanje, odkar se drju. Lončarju ni posrečilo priti iz Idrije ali že v Ljubljano, ali Gorico ali v Trst. V doglednem času bo tudi težko istemu izposlovati kako mesto in tako bi moral vleči Naše Zapiske sam naprej. Kar pa odločuje pri celi stvari je to, da sem s 1./2. 1913 apeliral na proletarijat zaradi prevzeta lista kot socialistično glasilo. Odziv je bil pa tako malenkosten, da ga niti ni upoštevati. Veseli me sicer sotrudništvo marsikaterega samouka, a list se ne da vlačiti tako naprej in ako se do konec leta 1914 ne izpremeni docela gospodarski položaj in sotrudništvo, koncem leta list ustavim oziroma ga ponudim stranki na razpolaganje. Letos se ima vršiti strankarski zbor in tam svoje stališče tudi jasno povem.

Pričakujem, da mi kaj pripravite za Naše Zapiske, ker imena Abditus že več ne more pogrešati. Skušal bom spraviti dvojno številko za 1. marca in prav ustrezete mi, ako mi napišete kaj prikladnega.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

...je »Piccolo della Sera«...: Il Piccolo della Sera je izhajal v Trstu v letih 1886-1945, bil je dnevnik. Nadomestil je opoldansko izdajo dnevnika Il Piccolo. Od tega lista se je razlikoval po tem, da ker je imel več kulturnih vesti. V uredništvu tega večernega lista je v letih 1900-1906 deloval socialistični publicist Angelo Vivante.

...kaj prikladnega: Verjetno članek K problemom avstro-ogrške monarhije (11/1914, 240-244).

Sodrug
Albin Prepeluh
Ribnica.

Dvojno številko za januar in februar razpošiljamo ta teden ter moramo 1. aprila izdati dvojno številko, da pridemo v red. Doslej imam nabranega gradiva približno 40 strani, ter moram preskrbeti še 24. Ker se že dolgo niste nič oglasili, obračam se na Vas kot zvestega sotrudnika, da mi napišete kaj daljšega in pošljete kar mogoče hitro na moj naslov. Prepričan sem, da imate gotovo že kaj pripravljenega, tako da bo mogoče rokopis imeti že do 15. t.m. Tiskarna je namreč škandalozno počasna in tudi slaba, da mi da za dvojno številko cel teden dela in sitnostij. Priporočam se Vam torej za kak članek za dvojnato številko 1. aprila in dvojnato številko 1. maja. Kaže mi na vsak način, da mesečnik spremenim v dvomesečnik, ker prihranim nekaj na troških, mnogo na delu in je list tudi bolj pregleden, ker članke ni treba toliko kosati.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

Cenjjeni sodrug!

S pravim veseljem sem prejel in čital Vaš članek, katerega prinesem v dvojnati številki pričetkom aprila. Pisali ste mi prav iz srca, vseskozi. Bil bi se oglasil v Naših Zapiskih že poprej, a imel sem ozire na Etbina Kristana, kateri bi se bil čutil do mene prav posebno žaljenega. Vi ste že star pristaš stranke in Vam Etbina Kristan gotovo toliko ne zameri, morda bo celo reagiral s posebnim člankom v Naših Zapiskih glede taktike - če ni postal že preveč apatičen. Prav vstrežete mi ako napišete še par člankov radi sanacije v stranki. Neče nihče več delati, posebno inteligenca in pa oficijelni voditelji ne storè skoraj nič. Izvrševalni odbor v Ljubljani je ravno tak, kakor ga ne bi bilo. Zarja se na dopise sodrugov skoraj prav nič ne ozira, ker jih je treba malo popraviti in prirediti, za Naše Zapiske se pa sploh nikdo ne zmeni. Treba je vse z veliko silo od vsacega posebej dobiti.

Tiskarna je povečala ceno Našim Zapiskom za 1/3, naročnikov med delavstvom pa ni skoraj nič. S povišano ceno naraste deficit za leto 1914 od K 200 na K 6 - 800.- Založil bi jih iz svojega, če bi vedel, da se gre za delo, ki koristi delavski organizaciji. Konstatirati pa ne morem n. pr. da imamo v Trstu celih 10 naročnikov in med delavstvom menda vsega skupaj 30 - 40. Premenil sem socialno revijo v socialistično, ker je po mnenju drja. Dermota in drugih, socialna revija izvršila svojo nalogo in je postala nepotrebna, socialistično pa bom moral že z bodočo številko ustaviti, ako ne pridobim do 15. aprila najmanj 300 gotovih naročnikov. Naše Zapiske premenim v dvomesečnik, ker se tako lepše urejuje in se znižajo ekspedicijski in nekoliko tudi tiskarski stroški. Vsled zvišanja cene za tisk Naših Zapiskov, moral bom naročnino zvišati na K 6.-, za delavce na K 4.80 ali pa zmanjšati obseg od 4 pol na 3 pole ob stari ceni. Drag mi bo Vaš svet, ker imam v Vas izmed naše inteligence edino dejansko oporo. O stvari se bo govorilo tudi na strankarskem zboru, vendar ne upam od naših politikov odpomoči. Prinesem torej v bodoči številki vabilo na naročnino z alternativo gorenjih cen in s pogojem, da do 15. aprila pridemo v ravnotežje.

Upam sicer, da dosežem 300 naročnikov, sem pa trdno odločen, da list dam na razpolaganje izvrševalnemu odboru, ako tega števila ne dosežem.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

S pravim veseljem...: Gre za članek Beseda o politiški taktiki (Naši zapiski 11/1914, 65-70). Uredništvo je k članku dodalo dve krajši opombi.

Zarja se na dopise...: Socialistično glasilo Zarja je bilo naslednik Rdečega prapora. Izhajalo je v letih 1911-1915.

Sodrug
Albin Prepeluh, c. kr. kancelist
v
Ribnici.

Cenjjeni sodrug!

Glede Naših Zapiskov sem se odločil, da jih na vsak način vzdržim do konec leta 1914. Upam, da se do takrat naše razmere nekoliko, uredè. Izhajali pa bodo kot dvomesečnik na 3. polah po stari ceni. Po tej poti mislim se ogniti prevelikemu deficitu, ob enem pa dobim čas za organizacijo uprave.

V nedeljo imamo zborovanje v Trstu in je na tem, da se strankina centrala in Zarja prenese v Trst. Za slučaj, da dobimo redaktorja, bi poslali tudi Naše Zapiske tje. Ako bi Vi znali laščino, bi se Vas upal spraviti k tržaškemu sodišču. Ali bi Vam ne kazalo napraviti do jeseni izpit iz laščine, saj menda pri kakem tolmaču v Ljubljani ne bo preveč natančno! Morda se nam posreči že konec tega leta, vsekakor pa ostanete

potem na evidenci. To bi bila edina pot, da se naše časopisje in strankarstvo končno uredi. Vprašanje je tudi za Trst v jedru: wer soll der Katze die Schelle anhängen? Ako bi se hotel Dr. Mrhar nekoliko bolj pronuncirati, ako se nam posreči spraviti v Trst drja. Lončarja in Vas in za Vami Milana Jakliča, mislim, bi prav lepo centralizirali svoje delo in bi lahko začeli nekoliko temeljitejše znova. Moje misli so Vam gotovo simpatične in vsakemu, torej pred vsem lotite se učenja laščine. Metoda ne bo težka, kupite si navaden »Sprachführer« Bibliotek der Sprachenkunde, Verlag Hartleben, laški slovar in italijanske zakonike, ki spadajo v Vašo stroko. Ako predelate zemljiško knjigo in kancelijske posle na podlagi laških pravilnikov in se navadite na pamet nekoliko navadne govornice, pridete hitro v tir.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tu

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

V nedeljo imamo zborovanje...: O zborovanju ni podatkov.

...Dr. Mrhar...: Ivan Merhar.

...kupite si navaden...: Tuma svetuje nakup priročnika za učenje jezikov založbe Hartleben iz Dunaja oz. Leipziga.

13

V Gorici, dne 21. /3. 19

Cenjeni sodrug!

Poslani dostavek vrnil sem na dotičnem mestu v tekst, torej pride s celim člankom v aprilovi številki na 1. mestu na vrsto. Pričakujem, da bo Vaš članek vzbudil nekoliko odpora v naših lastnih vrstah katerega bom seveda vesel, ker le diskusija spravi pravo smer na dan.

Kar se tiče znanja laščine bi Vam nasvetoval, da ne bodite preveč skrupolozen in bojzljiv. Glav reč je, da predelate slovnico tako, da boste znali pisati kratke članke in posebno, da boste razumeli lašk pisane zakone in naredbe Vaše stroke. S tem materijalom javite se k privatnemu izpitu iz laškega jezika al pri kakem učitelju laščine na Mahrovi šoli, ali pa srednji šoli in priloživši to spričevalo lahko brez drugega kompetirate za prvo mesto, ki bo prosto v Trstu. Kedar boste nameravali kompetirati, pa mi naznanite, d se stori za Vas potrebne pripravljalne korake.

Kedar boste enkrat v Trstu, se posebi razume, da v enem letu zmagate italijanski jezik popolnoma.

Torej na delo.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tu

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

Pričakujem, da bo Vaš...: Gre seveda za članek Beseda o politiški taktiki (11/1914, 65-70).

...laščine na Mahrovi šoli...: Jakob Franc Mahr (u. 1845), je leta 1834 odprl v Ljubljani trgovsko šolo. Bila je najstarejša avstrijska šola take vrste, na njej so s šolali učenci tudi izven slovenskih dežel.

14

V Gorici, dne 17. /4. 19

Sodrug
Albin Prepeluh
Ribnica.

Potrjujem prejem Vašega rokopisa. Prinesem pa Vaš članek v poznejših številkah, ker mi sedaj i sodi prav v majnikovo številko. Z veseljem sem vzel na znanje Vašo obljubo, da mi napišete članke o domači politiki. Naravnost rečeno sem se sramoval, da Naši Zapiski niso imeli na prvem mestu vsake številke kak članek o naši strankarski politiki in važnih političnih dogodkih na Slovenskem. Potrebujemo prav nujno nekoliko stvarne znanstvene kritike našega političnega gibanja. Ker bodo Naši Zapiski izhajali odslej kot dvomesečnik, bo tudi lažje pisati nekoliko temeljitejše članke. 1. maja izide 5. in 6. številka, 1. julija 7. in 8., 1. oktobra 9. in 10. in 1. decembra 11. in 12. Vsaka po 3 pole. Toliko, da si veste razdeliti delo.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tu

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

Potrjujem prejem...: Verjetno gre za članek K problemu avstro-ogrske monarhije, ki je izšel v zadnji številki Naših zapiskov (11/1914, 240-244).

15

V Gorici, dne 4. junija 19

Cenjeni sodrug!

Bliža se čas, ko bo treba imeti pripravljene članke za »Naše Zapiske«, tičoč se pok. drja. Antona Dermota. Rad bi prinesel na prvi strani kratek nekrolog, poleg tega pa daljši životopis, ki bi ob enem risal zanimivo dobo v našem političnem življenju, ko je nastopila realna struja Masarykovcev. Posebno bi žele

a bi prejel v spomin pokojnika članke iz Vašega peresa in Dr. Lončarja ter Dr. Ferfolje. Jaz sam prinesem lanek: »Dr. Dermota in jugoslovanstvo«, v katerem poskusim zagovarjati njegovo stališče v češkem 'rehledu proti mladi radikalni narodni struji na Slovenskem. Pričakujem, da mi pošljete članke vsaj do 15. m., da pravočasno pripravim gradivo za revijo in da ista izide točno 1. julija. Ako bi ne bil v stanu članka irediti, prosim, da mi nemudoma naznanite, da si pomagam drugače.-

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

Škrobarja pošljem po 1. VII. ker rabim sedaj sam.

pombe:

opija. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

članke iz Vašega peresa...: V Dermotovi številki Naših zapiskov je Prepeluh objavil članek Anton Dermota - človek in bojevnik (1886-1933). stališče v češkem Prehledu...: Gre za objave Dermotovih člankov v reviji Slovanský přehled, pojavljali so se kot poročila o političnih razmerah na Slovenskem. robarja pošljem...: Tuma misli na knjigo Alojza Kraigherja Kontrolor Škrobar (1914), ki so jo tudi ocenili Naši zapiski (11/1914, 281-283). Pisec ocene je I. F. ran Favai; 1886-1958), profesor iz Maribora.

6

V Gorici, dne 16. /7. 1914.

Sodrug
Albin Prepeluh
Ribnica.

Naše Zapiske smo danes razpošiljali in utegnete dobiti že jutri 17. dotično številko.

Ker je menda gotova stvar, da pride Zarja v Trst in tudi ne glede na to, da se Naši Zapiski ne dajo oč vzdržati, izdam tekom meseca oktobra najdalje do 1. novembra končno številko na 5-6 polah. riporočam se, da mi spišete daljši članek. S to številko se poslovimo od občinstva ter naznamimo, da bodo dslej sotrudniki Naših Zapiskov pisali svoje prispevke za feljton Zarje. Na ta način bomo unificirali delo in idi ugodnejše vplivali na izobrazbo delavstva.

S tem pa je tudi rečeno, da Naši Zapiski ne morejo dajati nobenega predujma več, ker so računi isoko pasivni in bom moral zadnjo številko itak plačati iz svojega.

Največ se laščine priučite v Trstu. Pozneje, ko pridete, ugodnejše je. Sezona v Trstu pričinja sredi ktobra. Takrat so v gledališču dobre trupe, različna predavanja in po gledališču in predavanju tudi živahne ruščine. Svetoval bi Vam torej, da pridete na počitnice v Trst meseca oktobra. Takrat se tudi lahko osreduje za Vas in poizvè za kako službo. Morda bi ne bilo slabo ako se daste upokojiti in prevzamete lžbo solicatorja. O vsem tem pa je najboljšè, da se razgovorimo jeseni na licu mesta.

S pozdravom!

Dr. H. Tuma

pombe:

virnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

da pride Zarja v Trst...: Zarja je izhajala v Trstu od 1. maja do 29. septembra 1915.

7

Gorici, dne 18. julija 1914.

Cenjani sodrug!

Razmere v stranki in položaj Naših Zapiskov so končno privedli do tega, da se Naši Zapiski ne odo mogli več izdajati. Število naročnikov, ki dejansko plačujejo naročnino, padlo je na okoli 200. otrudniki so sicer precej stalni in marljivi, ali jih je tudi premalo, da bi list, četudi le na 18 pol letno apolnili z vsebino, ki ni prisiljena in naročena.

Pričakuje se z gotovostjo, da se Zarja kot strankino glasilo prenese v Trst na sedež stranke in da bo otem večja potreba, da se list tudi po vsebini dvigne, kar bo v prvi vrsti gotovo mogoče, ako se podlistek rejuje spridoma. Kakor bo po eni strani dnevnik absorbiral denarne moči, tako bo tudi treba, da se osedanji sotrudniki Naših Zapiskov odločijo za vzdrževanje podlistka s stalnimi članki. Ako se računi za arjo 300 letnih števil, potem z dosedanjo vsebino Naših Zapiskov preskrbimo Zarjo od dneva do dneva s talnimi in lepimi članki. To so razlogi, kateri so dovedli uredništvo in upravništvo do tega, da izda tekom ktobra, najdalje 1. novembra 1914 zadnjo številko Naših Zapiskov na 5-6 polah, v kateri natisne vse radivo, katero ima dosedaj na razpolaganje, približno v obsegu 2 pol. Ob enem vabim vse dosedanje otrudnike, da prispevajo vsak svoj zadnji članek za socijalistično revijo »Naši Zapiski«. Ne dvomim, da kot osedanji zvesti sotrudnik to najdalje do 1. oktobra 1914 storite.-

Zahvaljujè se Vam

s sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuma

pombe:

virnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

Sodrug
Albin Prepeluh
Ribnica.

V prilogi Vam pošiljam anonimno karto, katero sem prejel iz Šmartnega pri Litiji. Jaz se na take pojave malo oziram, utegne Vas pa zanimati pisava.

Priporočam se glede na zadnjo svojo okrožnico, da mi napišete kak daljši poslovni članek za Naš Zapiske. Sicer nameravam izdati oktobrovo številko glede na to, da nimamo Zarje in ker so zadnji zgodovinski dogodki taki, da bo izraz našega stališča v reviji nekoliškega pomena.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tuš

Opombe:

Izvirnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

V prilogi Vam pošiljam... Na karti piše: »Jeli res »Abditus« v zadnji številki Vaših zapiskov, (govore o Dr. Dermotu) identičen z Abditus-om v prejšnjih letnikih Anonymus.«

Priporočam se glede... Okrožnica ni ohranjena.

19

Trst, dne 27. oktobra 191

Velecenjeni sodrug!

Prejel sem danes Vaš list od 23. t.m. Postopanje cenzurnega odbora se mi zdi jako čudno. S prva se sploh ni nigrdo brigal za pisavo lista »Naprej« tako, da je prišlo vanj nekaj prav netaktnihotic in člankov. Pozneje se je naravnost reklo, da se želi najširšo in tudi najpogostejšo polemiko prav z namenom, da se list oživi in razširi. Zdaj mi pa pišete, da je cenzurni odbor kar na enkrat mnenja, da je vsake polemike odveč. Zdi se človeku, da se listu in sodrugom v Ljubljani predobro godi!

Sem popolnoma Vašega mnenja, da je treba popolnoma proste in popolne diskusije. Le proti temu sem, da bi se taki članki kakor je bil Ruletov sprejemali brez dostavka uredništva. Lemežev članek je bil pest po obrazu vsemu dosedanjemu socijalističnemu delavskemu gibanju, ga smatram naravnost za sramotilnega. Zato bi bilo uredništvo moralo pristaviti, da je to osebno stališče ga. Lemeža in da se je bil članek sprejel le radi proste polemike. Da so se Vaši članki sprejemali pa je popolnoma ustrezno uredništvo in sedanjemu kritičnemu toku v stranki.

Iz Vašega lista vidim, da delite pristaše naše stranke na mlade in starine. Jaz za svojo osebo sem vedno zavzemal konsekvantno stališče neodvisne socijaldemokratske stranke nemške, italijanske i. t. n. te sem tudi pripravljaval opozicijo proti dosedanjemu nemškemu vodstvu skupne stranke.

Da se je vršila konferenca odposlancev stockholmskih meseca julija na Dunaju je čisto moja zasluga. Imel sem ž njo dva namena, prvič spraviti skupaj avstrijsko internacijo, drugič prav odločno napasti kompanijo Seitz, Ellenbogen, Renner in dr. To mojo akcijo so mi na konferenci totalno spridili sodrugi Kristan, Kopač in Čobal s tem, da so proti moji volji glasovali za znano brezsmiselno pismo ter mi snedli polemiko proti nji in njenim nositeljem.

Nastop levega krila avst. socijalne demokracije me je zato prav srčno razveselil in prepričan sem, da vse delavstvo polagoma stopi na stališče radikalnih kril in nove internacijo stranke.

Docela nasproten sem pa opoziciji čeških radikalnih socijalistov in tudi struji, katere zastopate V Lemežem, v točki glede razrednega boja, internacijo in narodnjaštva. Ravno ti trije problemi pa so tak urgentni in kriče po razjasnitvi med nami, da je diskusija naravnost rečeno nujna.

Jaz iz svojega stališča zahtevam polno svobodo diskusije, ravno zaradi tega, da varujem radikalno socijaldemokratsko stališče v smeri delavskega gibanja do prvega razdora internacijo. Že v Trstu konca 1916 nastopil sem v izvrševalnem odboru precej odločno, da krene slovenska socijalna demokracija na lastna samostojna in radikalna pota in že takrat sta bila Kopač in Petejan nasprotna.

List ustanovil se je proti moji volji, če tudi nisem hotel delati ovir. Bal sem se radi oportunitizma sodr. Kristana in Kopača. Radi nazivanja lista kot glasilo pa smo imeli že ostre debate pri sejah. Jaz stojim na stališču, da je sklep deželne konference le začasen in da list postane definitivno glasilo stranke šelej ted ko to sklence izvrševalni odbor in strankini zbor. V tem pogledu so mi nasprotni vsi imenovani sodrugi Kristan, Kopač, Čobal in Petejan.

Obrnem se še danes na Antona Kristana v predležeči zadevi ter bom odločno zahteval svobodno diskusijo, kolikor dopušča prostor lista.

Dokler ni zadeva urejena je pa pač prezgodno pripravljati kako opozicijsko akcijo.

S sodružnim pozdravom

Dr. H. Tuš

Gospod
Albin Prepeluh,
Kočevje c. kr. sodišče.

Opombe:

Virnik, kopija pisma je v ZHT.

Prejel sem danes Vaš list...: Prepeluhovo pismo je ohranjeno (ZHT). Objavljeno je v F. Rozman, Korespondenca Albina Prepeluha v letih 1917/18 (Prispevki za ovejšo zgodovino 28/1988, 181) in v Korespondenca Albina Prepeluha - Abditusa (Ljubljana 1991, 77). Prepeluh je Tumo obvestil, da je izvršilni odbor JSDS repovedal objavljane polemčnih člankov v Napreju. Prepeluh roti, »če vam je le ležeče na tem, da se ohrani pri nas, vsaj pri nas, gospod doktor, svobodno rebričanje, potem Vas prosim, da zahtevate sejo širšega izvršilnega odbora, h kateri je povabiti tudi nas«.

Kakor je bil Ruletov...: Gre za članek Milana Lemeža (Rule, Remov) Narodna in mednarodna misel (Naprej 12. 8. 1917, 25), sprožil je polemiko.

Ja se je vršila konferenca...: Tuma misli na konferenco avstrijskih delegatov, ki bi se udeležili stockholmskega kongresa (IMŽ 358). Rozman sodi, da gre za konferenco 29. in 30. avgusta 1917 (Korespondenca Albina Prepeluha - Abditusa. Ljubljana 1991,76)

10

Ljubljana, 15. decembra 1924

Velecenjeni gospod
Albin Prepeluh
Tu

Uredništvo »Slovenca« na moj poziv od 9. decembra ni sprejelo popravka dasi je pismo prejelo, kar kaže zbadljiva notica od 13. t.m. na Vaš naslov.

Vložiti je torej kazensko ovadbo in predno to storim, Vas vprašam še enkrat, če zahtevate intervencijo sodišča.

Z odličnim spoštovanjem

Dr. H. Tuma

Dobite me po 10. t.m.

Opombe:

Virnik. Hrani Marko Prepeluh, Ljubljana.

Uredništvo...: Tumov poziv ni znan. Verjetno je to storil kot odvetnik in na pobudo Prepeluha. Slovenec (6. 12. 1924, šte. 279) je namreč poročal o seji avnega odbora Slovenske republikanske stranke v Zidanem mostu (30. 11. 1924). Tumova intervencija očitno ni zalegla, saj je Slovenec (13. 12. 1924, šte. 84) ponovno kritično pisal o Prepeluhu.

11

17. sept. 1934

Gospodu
Albinu Prepeluhu
Ljubljana - Breg
Blaznikova tiskarna

V zadnji »Sodobnosti« sem čital odstavek ki se tiče mojega sodelovnja ob Stockholmski konferenci. Dotična Vaša notica pa je napačna, kar je docela umljivo, ker do sedaj ni še spisana zgodovina stockholmskega podjetja. Kolikor se tiče moje osebe in kolikor smatram za potrebno, da se v Sodobnosti opravi, je stvar taka: »Še v zgodnji pomladi l. 1917 se je govorilo, da pošlje slovenska socijaldemokratska stranka svojega zastopnika na stockholmsko konferenco ter je strankino vodstvo določilo mene. Lotil sem se dela ter sestavil spomenico, ki je dajala pregled vse slovenskih narodnosti in onih, ki žive z njimi v stikih. Naj dr. Renner, ki je poznavalec, mi je priznaval, da je moja spomenica najboljše delo, katero je sploh o tem rednetu kdo kdaj spisal. To Vam poročam le, da lahko sklepate, da sem smatral svojo nalogo za resno. Ko a je izvedel Anton Kristan, da namerava stranka poslati mene v Stockholm, je vzrožil ter zahteval mesto ase, menda kot priznanemu voditelju stranke na Kranjskem. Pritegnili so pozneje še Josipa Kopača. Ker sem oba poznal kot velika oportunisti, odvisna od nemške socijaldemokratske stranke na Dunaju sem se že uslil odpovedati delegaciji. Vsled storjenega dela pa sem le vstrajal. Na Dunaju sem proučil še spise v ojnem arhivu, kolikor se je to dalo v kratkih 14 dneh in bil tako pripravljen za Stockholm pač bolje nego sak drug delagat. Vršila so se dolga pogajanja med posameznimi sekcijami socijaldemokratske stranke v ivši Avstriji, niso pa dovedla do nobene enotnosti tako, da bi Čehi, Poljaki in Bolgari vsekako izostali. Jaz a slovensko socijaldemokratsko stranko in ing. [ni besedila] za italijansko in če se ne motim Romančuk za alorusko socijalno demokracijo smo pa sklenili, da preprečimo Stockholmsko konferenco tudi od vstrijske strani, ako se nam ne posreči, da gredo v Stockholm vse slovanske sekcije soc. demokracije pod eslom: ako soc. demokraciji ni mogoče v lastni državi priti do enotnega nastopa, je vsak poiskus enotnega astopa svetovne soc. demokracije nemogoč že a priori. Ne bi mogli Avstrijci apelirati na slogo, ako bi mi ani prišli razprti. Slutil sem pa tudi dobro, da dr. Viktor Adler, ki je takrat stal na čelu avstrijske soc. emokracije ni hotel služiti kot slepo orodje avstrijski vladi in ni hotel brez soglasja francoskih in angleških ocijalnih demokratov v Stockholm. Imel sem vtis, da je stockholmsko konferenco želela Avstrija, da bi rišla do sprejemljive mirovne pogodbe. K temu naj bi služila socijalna demokracija. Dr. Adlerju je bilo icer na tem, da bi se preprečilo nadaljevanje vojne, vendar je bil toliko pošten, da ni hotel služiti za rešetarja proti načelom stranke. Moje stališče glede slovenske socijalne demokracije je bila popolna vtonomija. Sploh smo bili vsi socijalni demokrati proti slovenski majski deklaraciji, ker nismo hoteli o aki klavzuli glede Habsburžanov in Avstrije ničesar slišati. Pred konferenco na Dunaju se je vsled nesloge red slovanskimi sekcijami (Čehi, Poljaki in Bolgari) izjalovila ter se je vse to vzelo za formalni razlog, da vstrijska soc. demokracija ni šla v Stockholm. Kristan in Kopač sta se pri vseh debatah in sklepanju kazala oportunisti tako, da smo zastopniki slovenske socijalne demokracije glasovali narazen. Kristan in opač z očitnim namenom, da se prikupita vodstvu, jaz pa v radikalnem smislu za odločen samostojen astop proti vsem buržuaznim državam in za polno samoodločbo narodnosti.«

V tem smislu prosim, da na kratko popravite svoje poročilo. Ni mi na tem, da razpostavite Krista in Kopača, dovolj je, da povdarite, da sem jaz kot zastopnik slovenske soc. demokracije glasoval za po. samoodločbo in avtonomijo vseh posameznih socijaldemokratskih sekcij po narodnosti in da sem bil pri stockholmski konferenci, ako se ta princip ne sprejme in ob enem ne dosežemo polno slogo in posameznimi sekcijami.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija. Tumovo pismo je brez zadnjega odstavka objavljeno v Sodobnosti (2/1934, 416-418).

V zadnji »Sodobnosti«...: V drugem letniku (1934) Sodobnosti je pričel Prepeluh objavljati svoje spomine Pripombe k naši prevratni dobi. Zapis, ki je sprožil Tumovo pismo, je bil objavljen v številki 7-8 (2/1934, 314-315). Prepeluh je Tumovo pismo objavil v naslednjem nadaljevanju (štev. 9, 416-418). V izvlečku je Tumovo sodbo objavil tudi urednik Prepeluhovih spominov Dušan Kermavner v opombi pod črto knjižne objave Prepeluhovih spominov (Pripombe k naši prevratni dobi, Ljubljana 1938, 99-100). Kermavner je o tem pisal tudi v opombah k Tumovim spominom (IMŽ 448-54).

...če se ne motim Romačuk...: Julijan Romanczuk (1842-1932) iz Lvova, državni poslanec na Dunaju. Deloval je kot urednik in srednješolski učitelj.

JOSIP PRETNA

Pravnik dr. Josip Pretnar (1891-1969), je bil 16. julija 1931 izvoljen za predsednika Slovenskega planinskega društva in društvo vodil petnajst let. 15. novembra 1931 je bil izvoljen tudi za tajnika Zveze planinskih društev Jugoslavije. Tumovo dopisovanje z dr. Pretnarjem je nastalo zaradi večkratnih poskusov, da bi se v jugoslovansko zvezo vključilo tudi turistično društvo »Prijatelj prirode«.

1

6. junija [193

Velemenjeni gospod predsednik!

Turistično društvo »Prijatelj prirode« iz Sarajeva se je obrnilo name, naj bi posredoval pri Save planinskih društev v Jugoslaviji, da bi se društvo »Prijatelj prirode« sprejelo v Savez. Društvo je že ponov poizkušalo, da bi prišlo do sprejema, Savez pa je to vedno odklanjal, ne vem iz katerih razlogov. Društvo »Prijatelj prirode« ni sprejeto v Savez, dosedaj tudi ni moglo dobiti ugodnosti, katero ministerstvo saobračaja daje turističnim društvom, pa tudi ne ugodnosti, katere dajejo planinska društva svojim članom. Izključeni so torej ravno delavci, najrevnejši sloj od vseh ugodnosti.

Kolikor poznam zadevo, je prihajal odpor proti sprejemu od dr. Fran Tomišek-a, bivšega predsednika SPD in menda še predsednika Saveza.

T. D. »Prijatelj prirode« se je že meseca aprila t.l. obrnilo z daljšim dopisom na Savez, ostalo je brez odgovora.

Dne 25. t.m. vršil se bo kongres Saveza v Ljubljani utegne predlog društva »Prijatelj prirode« sprejem priti zopet na dnevni red. Že lansko leto je društvo poslalo v Maribor svoje delegate. Savez pa ni hotel pripustiti na zborovanje, dasi je to bila že zahteva vljudnosti, da so se delegatje društva »Prijatelj prirode« sprejeli kot gostje s pravico diskusije. Saj je v interesu turistike, da se posamezna društva če tudi imajo različne cilje, med seboj sporazumejo za vzporedno delo.

Predno dam odboru društva »Prijatelj prirode« odgovor, Vas prosim, da me informirate eventualno svetujete, kako pot naj društvo »Prijatelj prirode« krene, da pride do svojega cilja.

Pričakujem Vaš prijazen odgovor, ostajem

z odličnim spoštovanjem in planinskim
pozdravom

Gospod
dr. Josip Pretnar
tajnik Z.T.O.I. in predsednik
SPD v
Ljubljani.

Opombe:

Kopija.

Dne 25. t.m. vršil se bo...: Kongres ni sprejel organizacije Prijatelj prirode v zvezo jugoslovanskih planinskih društev (SPDJ).

...tajnik Z.T.O.I....: Pretnar je bil tajnik Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani.

2

6. junija [193

Velemenjeni gospod predsednik!

Obračam se na Vas v zadevi menjave diapozitivov z Nemškim Avstrijskim planinskim društvom na Dunaju.

SPD je posodilo prof. dr. Ernstu Herrmannu na Dunaju nekatere diapozitive. Urad SPD je pa pošiljatvi pozabil navesti, da pošiljka ni prodano blago, marveč je namenjeno, da se pošlje nazaj. Prof. Herrmann, ki je diapozitive prejel po carinskem uradu na Dunaju zopet ni javil, da je to povratno blago (Rückware). Ko je diapozitive vrnil, je pa tukajšnja carinska oblast zahtevala od SPD plačilo potne cari

Čer uradnik SPD ni hotel ničesar plačati, pa menda tudi ni ničesar storil, da bi se stvar uredila, je poštna prava pošiljko vrnila na Dunaj in prof. dr. Herrmann bi moral plačati 16.- Schill. carine, ako ne zavrne blaga nazaj v Ljubljano. Ako nikdo ne plača carine, se diapozitivi prodajo na dražbi.

Urad SPD je vsekakor zakrivil, da ni ničesar storil ne pri prvotni pošiljki ne sedaj, da bi se carinski oblasti pojasnila zadeva.

Obračam se na Vas kot predsednika, ne da bi se stvar predložila takoj odboru, da opozorite uradnike SPD, da so vsled nepravilnega postopanja oni odgovorni za škodo društvu. Kolikor sem mogel uizvedeti, je zakrivil celo stvar uradnik Uršič.

Literarni odsek SPD nima seveda s stvarjo nič opraviti, marveč je to stvar urada SPD. Literarni odsek le dovoli uporabo diapozitivov.

Osrednji odbor SPD bi moral enkrat za vselej pri tukajšnji carinski oblasti urediti pošiljanje in prejemanje diapozitivov. Opozarjam, da smo že pri sprejemu diapozitivov iz Dunaja za predavanje prof. dr. Mrakarja, če se ne motim, morali plačati 200.- Din carine brez potrebe. Tudi takrat bi bil moral urad SPD carinski oblasti javiti, da se gre za povratno blago, kar pa ni storil.

Ako se zadeva ne uredi, bi morali ustaviti vsako menjavo diapozitivov z inozemstvom.

Z odličnim spoštovanjem in planinskim
pozdravom

Veledenjeni gospod
dr. Josip Pretnar,
tajnik zbornice za T.O.I. in
predsednik SPD v
Ljubljani.

Opombe:

opija.

Literarni odsek...: Vodja tega odseka je bil Tuma.

[1933]

Veledenjeni gospod predsednik!

Na včerajšnji seji SPD je Osrednji odbor SPD sklepal o brošurah, katere se imajo izdati. Obe brošuri sta bili predmet posvetovanja in sklepanja literarnega odseka SPD ter sem bil tudi prepričan, da Osrednji odbor SPD obe brošuri sprejme v smislu sklepov literarnega odseka.

Glede Debeljakove brošure o plezalni tehniki je literarni odsek sklenil, da pregleda rokopis dr. Mrak in podpisani, glede tehnike pa se izroči brošura dr. Kajzelja, da isto pregleda s tovarišema Hudnik in Kvedrom ter predloži literarnemu odseku za končno rešitev. V nasprotju s tem sklepom, je dr. Kajzelj brošuro predložil plezalnemu odseku »Skale«, ki se je menda precej kritično izrekel in se ob enem anašal na to, da namerava jeseni izdati skalaš Režek brošuro o plezalni tehniki, katero naj bi »Skala« odpirala. Dasi je literarni odsek SPD že nekaj mesecev sem razpravljaval o brošuri ge. Debeljakove, se je stvar okrenila na drugo pot konkurence »Skale« z SPD. Ga. Debeljakova se je že pred par tedni izjavila proti temu, da se njena brošura da v pregled g. dr. Kajzelju ali skalašem, ker so ji isti očitno sovražni in ne pričakuje od njih stvarne kritike. Hotela je celo takoj odtegniti svojo brošuro ter sem jo le s težko silo pregovoril, da je ostala pri sklepu literarnega odseka. Kakor se mi je poročalo, je pa Osrednji odbor SPD svojil stališče »Skale« in glede jezika menda g. dr. Mraka. Oboje je v nasprotju s sklepom literarnega odseka SPD. Kar se tiče literarne kritike, ista ne more biti končno odločilna, ker je treba vsakemu pisatelju ustiti kolikor mogoče svobode. Delo ge. Debeljakove sem prav točno pregledal in predelal in je moja sodba glede jezika in stvari najugodnejša. Prepričan sem, da bi tudi najodličnejše alpsko društvo to brošuro z veseljem sprejelo. Po poti, katero je krenil Osrednji odbor SPD se pa bojim, da izgubimo delavno moč ge. Debeljakove, kar bi bila gotovo prav občutna izguba. Ker sem brošuro prevzel iz rok ge. Debeljakove, sem tudi nekako moralno odgovoren za usodo te brošure, radi tega bi Vam bil jako hvaležen, ako mi stvar pojasnite, da se zadeva pravilno reši.

Tudi g. dr. Breclj se čuti nekoliko prizadetega, ker se je tisk brošure izročil tiskarni »Merkur«, o čem je bil g. dr. Breclj delo že izročil Jugoslovanski tiskarni. Literarni odsek je brošuro odobril, različne različne pregledal in konstatiral, da so precej enaki, ker pa Jugoslovanska tiskarna že tiska »Pl. Vestnik« in daje garancijo za točno delo, je prepustil pisatelju g. dr. Breclju, da se odloči glede tiskarne in seveda da to poroči Osrednjemu odboru. Napaka g. dr. Breclja je bila le ta, da je tolmačil sklep literarnega odseka preprosto, kakor naj bi bil on sam pooblaščen skleniti dogovor s tiskarno. Mislim, da ne bo velike razlike med »Merkurjem« in Jugoslovansko tiskarno in ker se je g. dr. Breclj že nekako angažiral, mu mora biti ako neljubo, da se rokopis, ki je bil že izročil Jugoslovanski tiskarni, isti odvzame in izroči drugi tiskarni.

Priznavam, da literarni odsek nima odločilne besede ter je le pomožni organ, vendar sem kot predsednik literarnega odseka mnenja, da ni prijetno vršiti neplodno delo s proučevanjem spisov, z oddajanjem mnenja, kar se pa potem od Osrednjega odbora popolnoma prezre. Ako ostane Osrednji odbor a tem stališču, bo pač najbolje, da opravi tudi delo literarnega odseka po svojih članih sam. Vsekakor bo

treba urediti razmerje literarnega odseka in Osrednjega odbora. Ako Vam dopušča čas, Vas vabim v svojo pisarno, da se o tem pomeniva. Dobite me vsak dan, najlažje popoldne od 16 do 19 ure.

Z odličnim spoštovanjem in planinskim
pozdravom

Gospod
dr. Josip Pretnar, tajnik
Zbornica Z.O.T.I.
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

Glede Debeljakove brošure...: Glej Mira Marko Debelak - Deržaj!

...da pregleda rokopis...: Po vrsti se omenjajo pravnik in planinec dr. Anton Mrak, zdravnik in alpinist (soustanovitelj »Skale«) dr. Mirko Kajzelj, planinski pisec in alpinist Boris Režek (1908-1986), gorski reševalec Stanko Hudnik (u. 1988), alpinist in organizator smučanja Janez Kveder (1894-1956). Režek je izdal knjigo Sneg in smuči (Ljubljana 1933), ocenil jo je Tuma (Planinski vestnik 33/1933, 51-53).

Tudi g. dr. Brecej...: Dr. Bogdan Brecej (1906-1986) zdravnik, alpinist in gorski reševalec. Leta 1933 je izdal knjigo Prva pomoč in reševanje v gorah. Posvetil se je ortopediji in postal redni profesor na medicinski fakulteti v Ljubljani; od leta 1949 član SAZU.

Mislím, da ne bo velike...: V pismu se omenja tiskarna Merkur v Ljubljani (ustanovljena leta 1921) in Jugoslovanska tiskarna, ki je nastala leta 1919, ko se je preimenovala Katoliška tiskarna.

4

18. decembra [193]3.

Veledenjeni gospod doktor!

Delavsko turistično društvo »Prijatelj prirode« s centralo v Sarajevu se je zopet obrnilo name, da bi posredoval radi sprejema v Zvezo alpinističnih društev. Poročajo, da so poslali 15 izvodov društvenih pravil premenjenih v zahtevanem smislu in pričakujejo, da jim Savez ne bo delal nikakih zaprek več.

Ker sem član podružnice »Prijatelj prirode« v Ljubljani in poznam razmere, priporočam prav toplo, da se zavzamete za sprejem društva v Savez.

Zahvaljuje se v naprej, ostajem z odličnim

spoštovanjem in planinskim pozdravom

Gospod
dr. Josip Pretnar, tajnik
ZTOI in predsednik SPD
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

5

4. junija [193]4.

P.n.
Savez jugoslovanskih planinskih društev,
v roke tajnika g. dr. Josipa Pretnar-ja v
Ljubljani.

G. V. Stavrović, predsednik turističnega društva »Južna jezera« v Bitolju, se je obrnil na mojo hčer Anko, katero pozna iz ture na Perister, da bi posredovala v njegovem imenu pri Savezu jugoslovanskih planinskih društev za sprejem. O delovanju navedenega društva bi se moral Savez informirati na pristojnem mestu. G. Stavrovića menda pozna tudi tajnik Saveza g. dr. Jos. Pretnar, ker je tudi bil z njim na Peristeru. Društvu »Južna jezera« bo pač treba dati nekoliko inicijative, ker se zdi, da je g. Stavrović polen dobre volje, a nima pravega spoznanja za praktično alpinistično in turistično delo.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

... se je obrnil na mojo hčer Anko...: Anka Tuma je izlet na Perister opisala v Planinskem vestniku (35/1935, 22-25). V članku omenja Vasilija Stavrovića. O vzponu na Perister je poročal tudi časnik Vardar (27. 7. 1933).

6

14. sept. 1934

P.n. Zveza planinskih društev Jugoslavije
v roke g. dr. Janka Pretnarja
v Ljubljani

Vsled naloga Osrednjega odbora sem prevzel precej težko nalogo zastopati Zvezo planinskih društev Jugoslavije na petem kongresu Union Internationale des Associations d'alpinisme dne 7. sept. t.l. v Pontresini. Opažam, da sem mogel sprejeti nalog šele koncem avgusta ko sem se vrnil iz dopusta. Ker je bil

ločen zadnji rok za eventuelne predloge od 25. avgusta nisem mogel pravočasno pripraviti gradivo za kongres in na ponovne prošnje naj mi Zveza pošlje vse tiskovine v tej zadevi nisem prejel drugega nego levnini red. Tako sem šele zadnji teden pred kongresom v naglici sestavil dve resoluciji, kateri prilagam.

Opazam, da me italijanska oblast ni pustila preko italijanske meje in sem vsled tega moral čez Nemško Avstrijo ter plačal cel vozni listek. Ker je bil zadnji čas za odhod, nisem poročal Osrednjemu odboru, da bi eventuelno poslal za italijanske razmere bolj zanesljivega človeka. Sicer pa škoda zadeva mene posebno. Vožnja sama dasi v tretjem razredu je stala preko Din. 1.600.- ostalo sem porabil za bivanje v kontresini tekom 5 dni. Ker vem, da društvo težko zalaga izvanredne stroške izjavljam, da sem z zneskom Din. 3.000 plačan.

Prilagam poročilo za dnevne liste, katere naj odpravi pisarna DPD.

Osrednjemu odboru pa glede Unije in Kongresa poročam sledeče:

Unija šteje le 10 efektivnih in 14 pridruženih članov iz 15 držav. Glavne alpinske zveze kakor American Alpin Club, angleški Alpine Club in D.u.Ö. Alpenverein niso člani. Družbe Združenih držav se zgovarjajo na ekonomično krizo. Nemško društvo uveljavlja politične motive, ker smatrajo organizacijo za rancosko in italijansko angleški Club pa okleva. Na kongresu je bilo zastopanih 12 držav in sicer: Italija, Poljska, Čehoslovaška, Ogrska, Švedska, Avstrija, Španija, Belgija, Francija, Holandska, Švica in ugoslavija, s skupno 27 delegati.

Poljska tatrsko društvo in Klub čehosl. turistu je zastopal prof. Goetel iz Krakova. Bulgarov ni bilo. Kongres je moj pristop prav živahno pozdravil in izrekel nado, da naša zveza ostane tudi za nadalje vest sotrudnik. Spored je znan, sporočil sem ga tudi v slovenskem prevodu. Vsi predmeti, o katerih se je azpravljalo, so jako važni. Oglasil sem se ponovno skoraj pri vseh predmetih za besedo in vodil diskusijo rancosko, italijansko in nemško, kar je posebno ugodno vplivalo na zbor, ki je bil dosedaj vaju le rancoske razprave. Posebno hvaležni so mi bili Ladinci, katere sem omenil kot starodavne prebivalce ingadina s polno pravico narodnosti.

Moji dve resoluciji je kongres izjemoma pripustil v razpravo. Prvo resolucijo glede nomenklature n literarnih odsekov se je skoro neizpremenjeno sprejelo, drugo resolucijo glede znižane vožnje je pa kongres sprejel v toliko, da poskusi diplomatskim potom doseči enotne vozne olajšave in enako pri oslovanju obmejnih organov.

Na poročilo predsednika določil se je na novo prispevek posameznih članov. Do sedaj se je moralo plačevati po številu članov posameznih društev, odslej pa se bo pobiralo 25 šv. fr. kot najmanjši, 200 šv. fr. kot najvišji prispevek. V teh mejah bi padlo na našo zvezo, ki je priglasila 24.000 članov 152½ šv. frankov. Prispevek je torej jako znaten ker bi znašal po kurzu Din. 2.287.- Ako se prišteje še trošek delegacije, bi lanstvo stalo Savez nekaj čez Din. 500.- V prvi vrsti gre za ugled, da je Jugoslavija zastopana v nternacionalni uniji, v drugi vrsti za praktično posredovanje predsedstva, ki ima precej upliva pri Društvu narodov in tudi lahko najde dotike diplomatskim potem radi prehajanja na meji in radi ureditve in olajšave vožnje.

Kongres je na poročilo predsednika sklenil, da se imajo odslej razpravljati 3 vrste poročil.

A). predlogi centralne pisarne, o katerih se sklepa definitivno.

B). različni predlogi centralne pisarne in alpskih zvez, ki pridejo na pretres, se pa končno sklepa o njih le izjemoma.

C). tretja vrsta poročil so prosta poročila posameznih članov. Poročila A in B morajo biti vložena neseč dni pred kongresom, prosti predlogi pa najdlje do 31. maja vsakega leta.

Število članov je za odmeritev prispevka, se določi na podlagi plačil zadnjega preteklega alendarskega leta. Storili so se sledeči sklepi:

Glede izterjavanja rešilnih stroškov stvar ni godna, in gre odboru nazaj. Povdarjal sem, da imamo voj rešilni odsek, da smo se postavili na zgolj humano stališče in se vrši rešilna akcija ne glede na državljanstvo. Opozoril sem, da je treba pritegniti državno pomoč za neizterljive stroške, ker po zakonu gre krb za rešitev in pogreb dotični občini. Občine same po nekaterih krajih kakor v Dolomitih absolutno ne norejo zinagati stroška, tudi pri nas na pr. Mojstrana ne, dočim je država do sedaj stala docela ob strani. Italijanski klub je povdaril, da stopijo v akcijo le, kadar se gre za člana lastnega kluba. Vsled mojega stališča e je stvar vrnila osrednji pisarni za nove študije.

Enako se je vrnilo Osrednji pisarni tudi vprašanje voznih listkov za zimske ture. Sprejelo pa se je, la imajo veljati iste olajšave za zimske kakor za letne ture.

Meteorološke postojanke in zaščita proti nevarnostim Alp v zimi se je tudi vrnilo odboru, že glede na točko, da se ima sestaviti šele študij in seznam nevarnih plazov.

Obširna je bila razprava glede letopisa. Osrednja pisarna je poročala o različnih mnenjih združeb, o katerih je letopis sestaviti le v enem tuj. v francoskem jeziku in naj se nanaša le na praktične podatke posebno take, da alpinisti vedo za način poslovanja in eventuelne težkoče v tujih državah.

Glede vzajemnosti uporabe zavetišč je italijanski klub poudarjal, da se je že dosegla konvencija ned Italijo in Avstrijo ravno vsled intenzivnega potezanja italijanskega kluba, da je treba glede tega za nas preznosti, da pa vsekakor pridejo boljši časi.

Glede varstva zavetišč proti vandalizmu se je sklicevalo na praktičnost policijskih organov in na ropaganje med alpinisti. Mladino je pripuščati v kočee kakor odrasle, kolikor je na razpolaganje prostora.

Glede internacionalne razstave slik in fotografij se je enoglasno sklenilo, da naj vsaka zveza po nožnosti prireja lokalne fotografske razstave in ako misli, da ima dovolj gradiva, naj sporoči centralni pisarni, da se eventuelno priredi internacionalno razstavo. Enoglasno pa se je odklonila razstava slik, ker se e izkazalo, da se slikarji pri takih prilikah razidejo in hoče vsak, da se njegova slika razstavi na najlepše nesto.

Predložilo se je različne načrte za enotno stavbo zavetišč, seveda se je povdarjalo, da bo težje doseči enako postopanje, ker je končno vsako zavetišče postaviti tako, da odgovarja po eni strani potrebi po drugi strani pa estetičnemu pogledu.

Vse sklepe, kolikor so definitivni, izvesti ima pisarna tekom l. 1934/35 ter se je še posebej povdarjalo, da mora pisarna poskrbeti, da vsak član zveze pravočasno dobi vsa poročila.

Ustanovitev nacionalnega parka v Tatrah se je vzelo na znanje, ni pa prišlo do sklepov splošnem, ker sem povdarjal, da se nacionalni parki ne dajo organizirati po enem kalupu, kar kaže najbolj na naš Savez, ki je že davno ustanovil narodni park, je pa nemogoče raztegniti ga čez celo Komno ra italijanske meje. Glede avstrijske meje je pa zelo težko govoriti o parku v Karavankah, ki strmo odpada večinoma v prodove, dočim Kamniške Alpe z ozadjem ne nudijo dovolj ugodnega terena za obmejni obojestranski park.

Dostavljam, da so se zastopniki različnih alpskih društev po kongresu obračali name, in posredujem da se bodo menjavale brošure, zemljevidi in dr. katere SPD oziroma HPD in dr. izdadó. V te obziru bo treba napraviti red ter je o tem SPD že ponovno sklepalo, zdi se pa da se sklepa ne izvaja točno. Urediti je vsekakor arhiv Saveza in knjižnico.

V prilogi vračam pooblastila, katerih nisem rabil, ker je bilo pooblastilo še posebej prijavljeno.

V prilogi pod 2/ prilagam alpski znak madjarskega planinskega društva, katerega mi je izročil dr. János Vigyázó s prošnjo, naj se mu pošljejo vsi znaki v rabi v Jugoslaviji. Nabira namreč kolekcijo vsi znakov društev kulturnih držav. Baj se je že obrnil na Osrednji Odbor SPD brez uspeha.

Med razpravama je zastopnik švicarskega alpskega kluba demonstriral o enotnih skupnih kašiputih do zavetišč posebno z ozirom na zimsko alpinistiko. Napraviti bi bilo visoke drogove, vrh drogov, banderice iz močne pločevine, ki bi imele izrezane gotove znake, ki bi alpinistom kazali pot do zavetišča.

Z alpskimi pozdravi in odličnim spoštovanjem

Union internationale des associations d'alpinisme (Mednarodna zveza združenj alpinizma) imela dne 6. in 7. septembra svoj peti kongres v Pontresini v Švici. Bilo je zastopanih 12 držav s 27 delegati. Zvezo planinskih društev v Jugoslaviji je zastopal član Slovenskega planinskega društva dr. Tuma Henri. Prvi nastop zastopnika Jugoslavije je Zbor najživahnejše pozdravil.

Na kongresu so se obravnavale jako važna in tudi za naša alpska društva koristna vprašanja: posebno glede prehajanja alpinistov preko meje, enotno postopanje za znižane vožnje na državni železnicah, glede izterjanja rešilnih stroškov za ponesrečence alpiniste inozemce, ureditev meteoroloških služb, izdaja letnega priročnika za alpiniste, vzajemnost zavetišč, zaščita proti vandalizmu, ureditev prenočevanja mladine, študij in seznam plazov, fotografska razstava planinskih pokrajin, enotna terminologija, zaščita lepote krajin. Končno se je obravnaval še poseben predlog prof. Göttla, zastopnika poljskega alpskega društva radi ustanovitve narodnega parka v Tatri ter predlog zastopnika Jugoslavije, da se ustanovi pri vsakem alpskem društvu literarne odseke za proučevanje Alp, posebno nabiranje nomenklature in terminologije.

Druga njegova resolucija, ki je merila na znižano vozno ceno za alpiniste splošno in načelno uveljavljanja krožnih listkov (billet circulaire) se je sprejela le v omejenem smislu, da se sploh Uni zavzame za enakomerno postopanje pri določanju olajšav in reciprociteto.

VI. Kongres Unije se bo vršil l. 1935 v Barceloni. Prvi kongres se je vršil l. 1930 v Zakopani, potem l. 1931 v Budapešti, l. 1932 v Chamonixu in l. 1933 v Cortina d'Ampezzo. Na teh kongresih Jugoslavija ni bila zastopana.

Opombe:

Kopija.

...v roke g. dr. Janka Pretnarja...: Gre za napako. Dr. Janko Pretnar (1880-1951) je bil leksikograf in ni deloval aktivno v planinski organizaciji.

...na petem kongresu Union...: O kongresu je poročal Planinski vestnik (34/1934, 387-388). Čeravno je Tuma svojemu pismu priložil krajše poročilo kot dodatek, pa je Planinski vestnik v svojem citiranem poročilu predelal Tumovo pismo dr. Pretnarju.

...prof. Goettl...: Walery Goettl, univerzitetni profesor iz Krakova.

IVAN PRIJATEL

Slovenski slovstveni zgodovinar Ivan Prijatelj (1875-1937) je bil v času, ko je ohranjeno prvo nanj naslovljeno pismo že skoraj leto dni uslužbenec dvorne knjižnice na Dunaju. Na tem delovnem mestu je ostal do leta 1919, ko se je vrnil v Ljubljano in postal redni profesor ljubljanske univerze. Med prvo svetovno vojno, ko je Tuma zbiral »gradivo za članke, ki bi pojasnili probleme našega Primorja in jugoslovanski problem« (IMŽ 361), je prišel tudi na Dunaj, kjer mu je dr. Prijatelj, kot poveljnik takojimenovanega Kriegsarchiva, omogočil delo.

V zapuščini dr. Ivana Prijatelja (NUK, rkp. odd., Ms 895) so ohranjena tri Tumova pisma, dve dopisnici in ena okrožnica (1913) uprave Naših zapiskov (podpisal jo je H. Tuma; ohranjena je tudi v zapuščini Lojza Kraigherja).

1

V Gorici, dne 2. I. 190

Veliccenjeni gospod doktor!

Že nekaj let naročam Miklošičeva dela, pa vedno se mi odgovarja, da so razprodana in da se kratkem zopet izdado. Čakal sem potrpečljivo do letos, ali od knjigaren prihaja vedno isti refren. Radi te

e obračam na Vas, da bi ali Vam prouzročil kaj glede izdanja Miklošičevih del, posebno pa njegovega timologičnega slovarja ali pa me napotite, kam se imam obrniti, da se stvar sproži.

Pričakuje prijaznega odgovora

z odličnim spoštovanjem

Dr. H. Tuma

Gospod
dr. Ivan Prijatelj,
Dunaj.

pombe:

virnik (NUK rkp. odd., Ms 895, šte. 1). Rokopis ni Tumov, njegov je le podpis.

ne nekaj let...: Tuma ni navedel, katera izmed Miklošičevih del želi. Glej Matija Murko (Tumovi pismi 2. 1. 1905 in 28. 1. 1911)!

V Gorici, dne 14. /3. 1913.

Velemenjeni gospod
dr. Ivan Prijatelj
Dunaj.

Z današnjim dnevom prevzel sem uredništvo Naših Zapiskov. Bil ste svojčas čislani sodelavci te dnevice socijalne revije, dokler se ni ustanovila Veda. Vsekakor bo treba delati na to, da se delokrog teh revij primerno loči. Veda si je po svojem naslovu izbrala znanstveno - popularno obdelovanje različnih novih posameznih ved, nam je Slovincem nekaka: Kultur der Gegenwart. Naši Zapiski pa so se morali slediti tega programa Vede omejiti na aktualne probleme, ki segajo v praktično življenje. Vem, da boste brali Vašo moč po večjem Vedi, vendar se obračam na Vas, da tudi Naših Zapiskov ne pozabite. Pri vsaki kritiki ne morete imeti tako proste besede v predalih Vede kakor pri nas. Štejem Vas sicer med naše socijalne demokrati, a v marsičem in menda po bistvu somišljenika. Ravno v smeri socijalizma pa vam dobite prostora svojim mislim če ne pri nas. Z[Z]upanič in Cankar pišeta kot socijalista in vsaj ta dva ritizirata lahko najzdušnejše v Naših Zapiskih. Problem izobrazbe akademične mladine vam bo gotovo tudi lizek, radi tega pričakujem od Vas, da se oglasite ali s kratkimi članki 4 - 6 strani, vsaj parkrat v letu, da mi zagotovite pošljete Vaše kritične opazke o vsih pojavih našega kulturnega življenja. Podpišem Vas ali s imenom ali s polnim imenom, kakor želite.

Pričakujem prijazen odgovor

z odličnim spoštovanjem!

Dr. H. Tuma

pombe:

virnik (NUK rkp. odd., Ms 895, šte. 2).

današnjim dnevom...: Prijatelj se na Tumovo prošnjo ni oglasil.

Glej Okrožnice (4)!

[pred 17. 6. 1917]

Herrn
Dr. Ivan Prijatelj
Kustos der k. k.
Hofbibliothek
Wien

Od potovanja sem moral na konferenco slov. soc. dem. stranke dne 17. t.m. v Ljubljani. Pot v Stockholm je odložena, dokler ni zagotovljeno sodelovanje antantističnih socijalistov. Le za ta slučaj bomo morali imeti konferenca pozitiven uspeh. Vsekakor ni pričakovati, da se konferenca drži pred julijem, brž ko bo, bo šele avgusta ali pa jeseni. Na Dunaj me pokličejo nemški sodrugi, kadar bodo imeli sigurne vesti. Sedaj predelam gradivo, katerega sem nabral, ki mi bode služilo.

Srčna hvala za vso Vašo prijaznost!

Z odl. spoštovanjem

Dr. H. Tuma

pombe:

virnik, dopisnica napisana lastnoročno (hrani NUK, rkp. odd., Ms šte. 4). Dopisnica ni datirana, datum poštnega žiga je nečitljiv.

od potovanja sem moral...: Deželna konferenca JSDS je bila 17. junija 1917 v Ljubljani. Ta podatek omogoča datiranje dopisnice. Konferenca je določila delegate na stockholmsko konferenco (J. Kopač, A. Kristan, H. Tuma) in sklenila, da bodo člani delegacije izdelali primeren elaborat in ga oddali na pristojna mesta.

5

Hochwohlgeboren
Herrn Dr. Johann Prijatelj
Kustos der k. k. Hofbibliothek
in Wien

Trst, 28. januarja 1911

Velecenjeni gospod doktor!

Pri odhodu iz Dunaja Vas nisem mogel osebno pozdraviti. Zahvaljujem se Vam in drju. Kidrič prav srčno za vse izkazane prijaznosti. Okoristil sem se Vaše dobrote prav z uspehom in dobil za svoja delna mnogo gradiva in informacij. Za to še enkrat prav srčno zahvalo in pozdrav

Vam udani

Dr. H. Tuma

Opombe:

Dopisnica (NUK, rkp. odd., Ms 895, številka 5).

Pri odhodu iz Dunaja...: Tuma se je mudil na Dunaju v zvezi s konferenco avstrijskih socialistov (20. 1. 1918). Bivanje na Dunaju je izkoristil za obisk dvorne knjižnice.

6

V Trstu, dne 23. aprila 1911

Velecenjeni gospod doktor!

Izdelavam sodno terminologijo ter sem se pred vsem lotil s sodno-medicinske terminologije na podlagi »Handatlas der Anatomie des Menschen von Werner Spalteholz«. Ta imenitna, pač najboljša, sodna terminologija latinsko-nemška je tudi prevedena na ruski in italijanski jezik. Smatram za neobhodno potrebno svoje podatke primerjati z ruskimi in italijanskimi. V to svrhu potreba mi je obeh knjig. Obrat sem se že po gu. Dr. Žibertu na ravnateljstvo univerzne knjižnice na Dunaju, da bi ona kupila ta dva prevoda. Dobil pa sem odgovor, da ni denarja.

Obračam se toraj na Vas, da bi prijazno posredovali pri ravnateljstvu dvorne biblijoteke, ali morda le ta ne bila za nakup vseh treh izdaj nemške, ruske in italijanske. Ker se gre za delo, ki je splošnega pomena in ker bi trojna izdaja služila tudi korekturi drugih slovanskih terminologij, bi bila pač dolžnost na prvi biblijoteke v Avstriji, da preskrbi navedene knjige.

Pričakuje Vaš blagohotni odgovor

z odličnim spoštovanjem

Dr. H. Tuma

Velecenjeni
gospod Dr. Prijatelj, biblijotekar
c. kr. dvorna biblijoteka
na Dunaj.

Opombe:

Izvirnik (NUK rkp. odd., Ms 895, številka 6).

...na podlagi »Handatlas...: Gre za knjigo Wernerja Spalteholza (1862-1940) v treh delih (1895-1913; več izdaj).

...po gu. Dr. Žibertu...: Dr. Ivan Žibert (1874-1945), redovno ime Avguštin, je leta 1914 postal bibliotekar dvorne knjižnice na Dunaju.

»PRIJATELJ PRIRODE« (Franc Beutel, Ferdo Verdaj; Hrastnik)

Podružnica Turistične organizacije »Prijatelj prirode« v Hrastniku je bila ustanovljena 27. julija 1930. Bila je med najbolj aktivnimi podružnicami v Sloveniji. Tumova pisma so naslovljena na podružnico in tudi na njene predstavnike (Franc Beutel, Ferdo Verdaj). Predsedniku (Franc Beutel) je bilo namenjeno tudi Tumovo pismo Hubertu Pelikanu z dne 22. oktobra 1931 (glej »Prijatelj prirode«, Maribor).

1

Ljubljana, 11. XI. 1930

P.n.
Turistično društvo »Prijatelj prirode«
podružnica
Hrastnik.

Na Vaš današnji dopis Vam vljudno sporočam, da mi je dne 16. t.m. nemogoče predavati v Vašem društvu, ker bodem odsoten v Italiji ta dan.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Na Vaš današnji...: Z dopisom dne 10. novembra 1930 je hrastniška podružnica povabila Tumo, da bi predaval. »ker imaste mnogo izkušenj kako potreben je delavstvu svež zrak in razvedrilo na prostem, ne v beznicah.«

Ljubljana, dne 26. XI. 1930.

P.n.

Z ozirom na Vaše vabilo od 24. t.m. za predavanje v Vašem društvu dne 7. decembra t.l. Vam vljudno sporočam, da mi je ta dan nemogoče priti k Vam predavat, pač pa bi utegnil dne 14. decembra t.l. Ako se strinjate s tem datumom, prosim, da me obvestite.

S sodružnim pozdravom

P.n.
Turistično društvo »Prijatelj Prirode«
Hrastnik.

Dopombe:

Kopija.

Z ozirom na Vaše...: Iz Hrastnika so Tumo ponovno vabili 7. decembra 1930. Datum, ki ga je Tuma določil, so nato potrdili iz Hrastnika 29. novembra ter 10. in 2. decembra 1930.

21. januarja [1931]

P.n.
Turistično društvo »Prijatelj Prirode«
Hrastnik.

Prejel sem Vaše vabilo od 19. t.m. št. 32a za prireditev predavanja o spolni higijeni. Predvsem opazam, da predmet spada pod veččaka - zdravnika. Razložiti bi bilo vse fiziološke momente, t.j. opisati spolne in z njimi zvezane organe moža in žene, drugič vpliv spolnega občevanja na zdravje in konstitucijo in retjič spolne bolezni. Vse to bi mogel dovolj točno predavati zdravnik. Če tudi sem v tem oziru čital mnogo, bi nerad predaval o teh stvareh, ker bi se mi lahko očitalo, da govorim o stvareh, ki ne spadajo v moj delokrog.

Kar pa spada bolj v moje področje, nego ono zdravnika, so pa izkušnje iz življenja, medsebojno azmerje med možem in ženo, kakor tudi socijalno vprašanje, kolikor je v zvezi s spolnim občevanjem.

V tem pogledu bi predavanja prevzel, ne vem pa, če je dovolj zanimivo za mladino »Prijatelja prirode«.

Dne 8. februarja t.l. (nedelja) popoldne bi bil za predavanje v gorenjem smislu pripravljen. Vsekakor pa se priporočam, da se aparat že prej pripravi in da ga tudi preizkusite pred rabo. Predaval sem dvakrat v Hrastniku, obkrat pa je aparat prav slabo funkcioniral. Morate ga torej preizkusiti glede pozicije in funkcioniranja.

S planinskim pozdravom

Dopombe:

Kopija.

Prejel sem Vaše...: V citiranem dopisu so iz Hrastnika sporočili med drugim: »Kajti zadnje predavanje o turizmu ste toliko mladi proletarijat podžgali svojim ovorom, da se mi jih je še isti dan nekaj javilo za pristop k društvu«. 24. januarja 1931 so se iz Hrastnika strinjali glede teme Tumovega predavanja.

[med 2. in 7. 2. 1931]

P.n.

Na Vaš dopis od 2. t.m. Vam vljudno sporočam, da mi je zelo žal, da predavanje dne 7. t.m. v Hrastniku ne morem održati, ker sem ta dan na komisiji v Višnji gori. Morate pač določiti drug dan. Sem pa edaj precej preobložen z delom ter se moramo precej dogovoriti.

S sodružnim pozdravom

P.n. Turističko društvo »Prijatelj prirode«
Hrastnik.

Dopombe:

Kopija.

Na Vaš dopis...: 2. februarja 1931 so iz Hrastnika sporočili spremembo datuma (sobota, 7. 2. 1931).

Glej »Prijatelj prirode« - Maribor (Tumovo pismo 22. 10. 1931)!

31. oktober [1931].

Franc Beutel, steklar, Hrastnik,
Albin [Hubert] Pelikan, Maribor, Ljudska tiskarna,
Jurij Jeram, strojnik na Jesenicah, Fružine 107,
Leopold Majdič, rudar, Trbovlje, Del. dom.

V prilogi Vam pošiljam ugovor in pritožbo v zadevi razpustitve »Prijatelja prirode«.

Podpišite vlogo v imenu društva kot predsednik ter jo dajte podpisati tudi tajniku. Pritožnik kolektuje s kolekom za 5.- in Din 3.- ter jo odpošljite priporočeno na bansko upravo v Ljubljani.

V takih zadevah pritožbe navadno ne pomagajo brez ustrezne intervencije. Kakor mi iz Zagreb poročajo, je predsednik Weiss že odpotoval v Beograd.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija. Pismo je bilo istočasno poslano štirim naslovnikom.

V prilogi Vam pošiljam...: Tuma se je pritožil na odlok o razpustitvi slovenskih podružnic »Prijatelja prirode« (kopija v ZHT).

Kakor mi iz Zagreba poročajo...: O tem je Tumi pisal Adolf Weiss 26. oktobra 1931.

7

Ljubljana, 18. XII. 1933

P.t.

Na vaš list od 10. t.m. odgovarjam, da bi bil pač pripravljen predavati v Hrastniku, ne vem pa, ali se gre za predavanje turistične vsebine ali pa splošno. Za turistično predavanje bi moral imeti razpolaganje skioptikon. Tega vem ima centrala »Svobode« in menda so en stroj tudi odstopili v Trbovlje. Predno se odločim, mi morate sporočiti, v kateri smeri naj bo predavanje.

S pozdravom

P.n. Turistično društvo
»Prijatelj Prirode«,
podružnica v
Hrastniku.

Opombe:

Kopija.

Predno se odločim...: Iz Hrastnika so 22. decembra 1933 sporočili, naj bi bilo predavanje »o turizmu«.

8

Ljubljana, 29. XII. 1933

P.n.

Prejel sem Vaš cenj. list od 22. t.m. ter bi bil pripravljen predavati v nedeljo dne 14. I. 1934 od 10 ure pop. naprej. Prišel bi z vlakom ob 15. uri 16 min. Diapozitive prinesem s seboj, morate pa poskrbeti za skioptikon ter mi pravočasno javiti, da je vse v redu. Pričakujem Vaš odgovor še tekom tedna, na kar se definitivno dogovorimo. Ako želite predavanje v gotovi smeri, prosim, da mi to sporočite.

S planinskim pozdravom

P.n. »Prijatelj Prirode«,
podružnica
Hrastnik.

Opombe:

Kopija.

Pričakujem Vaš odgovor...: Na Tumov dopis niso odgovorili.

9

Ljubljana, 12. I. 1934

Cenjani gospod!

Na moje zadnje pismo niste dali odgovora, tako, da ne vem, ali se bo predavanje za »Prijatelj prirode« v nedeljo dne 14. t.m. ob 16 uri pop. vršilo ali ne. Ako nimate pripravljenega skioptikona, odpac predavanje. Radi tega pričakujem Vašo brzojavko, najdalje v soboto dne 13. t.m. Ako je ne dobim, me nedeljo v Hrastnik ne bo.

S planinskim pozdravom

Gospod
Ferdo Verdaj,
za turistično društvo »Prijatelj Prirode«
Hrastnik, Sv. Marko 56
expresno.

Opombe:

Kopija.

Radi tega pričakujem...: Iz Hrastnika so 13. januarja 1934 brzojavno sporočili, da je vse pripravljeno. Tuma pa je tudi brzojavno odgovoril, da je sporočilo prepozno sprejel.

P.n.
Podružnica društva »Prijatelj prirode« v roke g. Verdaj-a
Hrastnik

Prav žal mi je, da včeraj nisem mogel na predavanje. Kriva je Vaša podružnica sama, ki mi ni pravočasno sporočila, da ima skioptikon pripravljen. Za predavanje moram od svoje strani pravočasno preskrbeti diapozitive, za kar rabim tri ure dela ter si moram diapozitive izposoditi pri SPD ali pri T. K. »Skali«. Dokler nimam gotovosti, da se bo predavanje vršilo, tudi tega nepotrebne delo ne vršim.

Čakal sem Vaše sporočilo, katero sem bil zaprosil še konec decembra 1933. Ker ni bilo nobenega odgovora, sem pisal ekspresno dopisnico v petek dopoldne. Vašo brzojavko sem pa dobil šele v soboto ob 10. uri zvečer. Ker nisem imel diapozitivov, bi ne bil mogel predavati o alpinizmu, o drugem predmetu bi pa ne smel razpravljati, ker bi to lahko imelo zame kazenske posledice.

Dogodek je nevšččen za Vas in zame, za bodoče pa se priporočam za več točnosti. Ako človek že prevzame predavanje in žrtvuje svoj čas, potem vsaj zasluži, da se vse pravočasno in točno pripravi.

Z odličnim spoštovanjem in
pozdravom

pombe:

opija.

akal sem Vaše sporočilo...: 15. januarja 1934 so Tumi pisali, da je oseba, ki naj bi pismo oddala na pošto, pozabila to storiti. Obžalujejo, razočaran pa bi bil tudi uma, ker je prišlo le malo ljudi, kljub agitaciji.

»PRIJATELJ PRIRODE« (Jurij Jeram; Jesenice)

Tumova pisma so naslovljena osebno na Jurija Jerama, vendar so namenjena jeseniški podružnici društva Prijatelj prirode. Podružnica je bila ustanovljena 31. maja 1931, ukinjena pa konec oktobra istega leta kot ostale podružnice v Dravski banovini. Vzrok za razpust je bil izlet članov podružnic na Stolu (14. 6. 1931).

Ljubljana, 13. V. 1931.

Veleccnjeni gospod Jeram!

Vljudno Vam sporočam, da sem vsled Vašega današnjega dopisa interveniral pri banski upravi radi društva »Prijatelj prirode«. Povedalo se mi pa je, da se je zadeva 9. t.m. vrnila srezkemu poglavarstvu v Ljubljani, ker se mora izvršiti poprava pravil.

Prosim, da vzamete to na znanje.

Z odličnim spoštovanjem in
planinskim pozdravom

pombe:

opija.

Vljudno Vam sporočam...: Jurij Jeram, ki je pripravljaval ustanovitev jeseniške podružnice, je v dopisu z dne 11. maja 1931 hotel od Tume izvedeti, kaj mu je treba storiti, ker oblast zavlačuje potrditev pravil podružnice. Zadeva je bila kmalu urejena in Jeram je z dopisnico 29. maja 1931 vabil Tumo na ustanovni občni zbor v Ljubljani, 31. maja 1931; obenem se mu je zahvalil za posredovanje.

Ljubljana, dne 2. junija 1931.

P.n.

Na Vaš cenjeni dopis od 2. t.m. Vam vljudno sporočam, da se je pri seji »Prijatelja Prirode«, ki se je vršila snoči, sklenilo, da se priporoča članom, da se vdeleže izleta 7. junija t.l. k Peričniku.

S planinskim pozdravom

Gospod
Jurij Jeram, Jesenice - Fužine 107
Gorenjsko.

pombe:

opija.

Na Vaš cenjeni...: Izlet k slapu Peričnik je pripravljala novoustanovljena podružnica »Prijatelj prirode« na Jesenicah. Na ljubljansko podružnico je vabilo postal Jurij Jeram 2. junija 1931. V okrožnici oziroma vabilu na izlet, ki ga je napisala Delavska telovadna in kulturna zveza »Svoboda« za Jugoslavijo v Ljubljani (datum junij 1931) piše, da bo ljubljanske izletnike vodil »sivolasi s. dr. H. Tuma«.

Glej »Prijatelj prirode« - Hrastnik (Tumovo pismo 31. 10. 1931)!

Glej Delavska politika - Ljubljana, Maribor (Tumovo pismo 8. 7. 1932)!

»PRIJATELJ PRIRODE« (Ljubljana)

Tuma je imel korespondenčne in osebne stike tako s podružnico in osrednjim odborom »Prijatelja prirode« iz Sarajeva ter z zagrebško podružnico. Iz zagrebške podružnice so mu 12. julija 1929 pisali, da je njegov članek Delavec in priroda (Svoboda 1/1929, 168-171) vzbudil zanimanje za ustanovitev podružnice v Sloveniji (akcijo za ustanovitev podružnice v Ljubljani je vodil Tone Prezel, v Mariboru pa Hubert Pelikan). Tuma so seveda prosili za pomoč. Ljubljanska podružnica je bila ustanovljena 1. decembra 1929. Predsednik društva je postal H. Tuma. Sredi marca 1930 je imelo društvo že 170 članov. Z odredbo banske uprave v Ljubljani od 21. oktobra 1931 je bila podružnica razpuščena, ker je prekoračila »svoje statutarne delovno področje in ker je ravnala zoper državni red«. Zunanji povod za to ukinitvev je bil shod na Stolu 14. junija 1931, ko je oblast preprečila, da ni prišlo do shoda z avstrijskimi člani društva »Die Naturfreunde«. Društvu so tudi očitali politično delovanje. S tem v zvezi je Tuma napisal ugovor (ZHT). V tem času je bilo v Dravski banovini pet podružnic (Ljubljana, Maribor, Jesenice, Trbovlje in Hrastnik).

1

25. januarja [19]3

P.n.
Društvo »Prijateljev prirode«
v Ljubljani.

Imam zastopati odvetniško zbornico pri internacionalnem kongresu v Parizu in ne vem, če bi mogel biti dne 4. februarja zvečer za sejo nazaj. Mislim, da ni posebno važnih predmetov za dnevni red in lahko skliče sejo mesto mene podpredsednik.

Obveščam Vas o tem, da ukrenete kar je potrebno. Ako mislite, da je neobhodno potrebno, da se udeležim, jo odložite za teden pozneje, t.j. na dan 11. februarja t.l. Menda pa to ne bo potrebno in lahko sami opravite.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Imam zastopati odvetniško...: Tuma misli na odvetniško zbornico v Ljubljani (ustanovljena leta 1868), katere delegat je bil na drugem kongresu Mednarodne odvetniške zveze (ustanovljena leta 1928) v Parizu (27.-29. 1. 1930). Bil je izbran za delegata tudi na naslednjih dveh kongresih v Luksemburgu (1931) in Haagu (1932).

2

3. avgusta [19]3

P.n.
Turistično društvo »Prijatelj prirode«
podružnica v
Ljubljani.

Vračam v prilogi izročeni koncept umika pritožbe ter prilagam odlok banske uprave od 21. oktobra 1931, št. II/2 No. 2369/10 v prepisu, s katerim se je ljubljanska podružnica društva »Prijatelj prirode« razpustila. Pod 3/ prilagam prepis zapisnika od 22. oktobra 1931, glasom katerega se je premožer podružnice zaplenilo. Pod 4/ ugovor proti odločbi Banske uprave od 31. oktobra 1931. Poleg tega Vam po 5/ pošiljam še prepis pisma, katerega sem pisal dr. Ivo Politeu, ki je zastopal podružnico v Zagrebu. Prej lahko obdržite kot last podružnice. Razpustilni odlok pa bi moral biti v arhivu podružnice.

Umik pritožbe brez družega podpisem.

S planinskim pozdravom

5 prilog.

Opombe:

Kopija.

...katerega sem pisal dr. Ivanu Politeu...: Glej Ivo Politeo (Tumovo pismo 27. 10. 1931)!

»PRIJATELJ PRIRODE« (Hubert Pelikan; Maribor)

Društvo »Prijatelj prirode« v Mariboru je bilo ustanovljeno jeseni leta 1929. Tuma si je dopisoval z društvom in njegovim predsednikom Hubertom Pelikanom. Istemu je tudi namenjeno Tumovo pismo 31. oktobra 1931 (glej Prijatelj prirode Hrastnik; Tuma je rabil napačno ime Albin namesto Hubert).

1

Ljubljana, 19. I. 193

P.n.

Po dolžnosti sprejemem vabilo na občni zbor, dne 1. februarja t.l. ter bi prišel s prvim vlakom, dospe v Maribor ob 9 1/2 uri. Pač nekoliko počakate, da pridem od kolodvora ter se priporočim, da me k čaka na kolodvoru, da me popelje v prostore, kjer se bo vršil občni zbor. Prosim, da vzamete to na znanje me o tem po dopisnici obvestite.

Z odličnim spoštovanjem

P.n. Turistično društvo »Prijatelj Prirode«,
podružnica v
Mariboru.

kombe:

pija.

dolžnosti sprejem...: Tumo so prosili tudi za referat. Na zboru je predaval o alpinizmu.

9. maja [193]1.

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj prirode«,
Maribor.

Na pismo od 8. maja t.l. sporočam, da jaz sam nimam skioptičnih slik oziroma diapositiv, posebno slik iz Pohorja in Kamniških Alp. S čimer bi Vam lahko postregel so slike - razglednice iz Julijskih Alp. Slik del pa je zahodnih Jul. Alp, ki so med nami malo ali nič poznane. Ako se zadovoljite s temi jih berem in pošljem.

Rad bi prišel osebno na predavanje, ako bi bila zveza z Mariborom ugodnejša, tako se pa izgubi noč ali cel dan.

S sodružnim pozdravom

kombe:

d bi prišel...: V pismu z dne 8. maja 1931 so Tumi sporočili tudi, da bi ga najraje povabili osebno, tega pa ne morejo zaradi pomanjkanja denarja.

22. oktobra [193]1.

Velemenjeni gospod

I. Pelikan, Maribor, Ljudska tiskarna in
I. [F.] Beutel, delavec v steklarni v Hrastniku

Proti odloku banske uprave, s katero je razpustila podružnico »Prijatelja prirode« v Ljubljani, ožimo priziv. Napravimo ga tudi za Jesenice in Trbovlje, dočim je Zagreb delo zaupal odvetniku dr. Ivo pliteu.

Računamo, da se tudi Maribor in Hrastnik pritožita. Radi tega se obračam na Vas, da mi pošljete otični odlok. Mi smo prejeli odlok 22. oktobra t.l. in je zadnji dan za pritožbo 6. novembra. Ako ne izročite la svojemu odvetniku, Vam napravimo pritožbo brezplačno, proti povrnitvi kolkov in poštnine. Vsekakor i pričakujemo odgovor nemudoma, ker bo treba pritožbo poslati na Vaš naslov nazaj, da jo podpišete in avočasno vložite.

S planinskim pozdravom

kombe:

pija.

lečenjeni gospod...: Pismo je bilo namenjeno predsedniku mariborske podružnice Hubertu Pelikanu (Tuma piše njegovo ime z inicialko I.) in Francu Beutlu iz astnika. Pelikan je Tumi odgovoril 29. oktobra in ga prosil, da vloži priziv zaradi razpustitve društva in še menil: »Ako smatrate kot oportuno da navedete v zivu, da žal dne 14. junija 1931. ni bil noben član naše podružnice na Stolu. S tem pa ne bi hotel izraziti svoje nesoglasje s takratnim izletom, narobe je nam danes žal, da se ni mogel noben član od nas tega izleta udeležiti. Ob priliki razpusta je izjavil g. policijski komisar Kos, da je on prelistal vse uradne spise naše družnice na policiji in da tam niti najmanjšega prestopka ni našel, ako se Vam zdi potrebno, izvolite to izjavo primerno uporabiti. V prilogi Vam pošiljam odlok rske uprave II. No 2369/10. z dne 21. oktobra, ki smo ga dobili po pošti 22. 10., dalje en zapisknik o razpustu dne 22. 10. in eno polo papirja z štampiljko štva. Izvolite priziv datirati dne 22. 10. 1931, ako smatrate to za potrebno. Mnenja smo tudi, da bi navedli v pritožbi dejstvo, da tudi vsa druga društva zlasti še meščanske športne organizacije v naši državi stojijo v ozki zvezi z inozemskimi športnimi organizacijami ki so večkrat čisto fašističnega porekla. Znano je rdar, da meščanske športne organizacije v Nemški Avstriji tvorijo kader heimwehrovskega pokreta¹, ki je po svoji osnovni zamisli res protiven našim javnim interesom, ker stremi za zopetno vpostavitvijo habsburške monarhije s priključenjem starih avstrijskih ozemelj.

Nadalje omenjamo delovanje kapitalističnih kartelov v naši državi, ki delujejo v najožji zvezi z inozemskimi kapitalisti in to v direktno škodo našega mačega prebivalstva, konzumentov in s tem seveda tudi državi. Končno pa je tudi država sama v tako ozki politični odvisnosti od inozemskega kapitalizma, to priznavajo vladni listi sami, da se naše oblasti prav neupravičeno razburjajo nad mednarodnimi zvezami jugoslovanskega delavstva. V zvezi z zadnjim sojilom se v istih več ali manj odkrito namiguje, da je bilo treba dati inozemstvu političnih koncesij, brez katerih bi posojila ne bilo. In v zvezi z volitvami se novno povdarja potreba čim številnejše udeležbe, ker bi v nasprotnem slučaju država zgubila v inozemstvu kredit.«

¹ Heimwehr, polvojaška zveza, delovala je v Avstriji med obema vojnama..

Glej Prijatelj prirode, Hrastnik (Tumovo pismo 31. 10. 1931; Pelikana imenuje kot Albina).

»PRIJATELJ PRIRODE« (podružnica Sarajevo)

Po preselitvi centralnega odbora turističnega društva »Prijatelj prirode« iz Sarajeva v Zagreb (1930), je v Sarajevu delovala podružnica. Tajnik podružnice je bil Slovenec Ludvik Dietz, skupaj s predsednikom podružnice sta 4. avgusta 1931 napisala Tumi pismo s prošnjo, da jim pošlje semena očnic. Tuma je seveda odgovoril.

11. avgusta [1932]

P.n.
Turističko društvo
»Prijatelj prirode«,
podružnica
Sarajevo.

Na Vaše vprašanje od 4. avgusta t.l. na tuk. podružnico »Prijatelja prirode« je nekoliko teži odgovor. Semena za očnice ali pečarice (Edelweis-runolist) dobite v kaki trgovini s cvetličnimi semenami v Sarajevu. Očnice se zasejejo v prosti prirodi, ko dozore, t.j. konec avgusta. Najbolje jih torej posejete predno zapade sneg, ali pa tudi takoj, ko se sneg odtaja. Poizvemo po ljubljanskih trgovinah, ako prodajajo seme ter Vam primerno količino pošljemo. Vsekakor pa prosimo, da nam sporočite, koliki znesek bi bili pripravljeni nakazati.

Pričakujemo Vaš odgovor

s planinskim pozdravom

Za tur. društvo »Prijatelj prirode«:

Opombe:

Kopija.

»PRIJATELJ PRIRODE« (centralni odbor Sarajevo, Zagreb)

Društvo je bilo kot podružnica dunajske »Die Naturfreunde« ustanovljeno leta 1905 v Sarajevu. Tu je do pomladi 1931 deloval tudi njegov osrednji odbor. V letu 1928 je imelo društvo svoje podružnice v Sarajevu, Slavonki Požegi, Osijeku, Subotici, Vršču, Zenici in Makarski. V društvu je bilo kakih 1200 članov. Leta 1927 je sarajevska podružnica odprla svojo planinsko kočjo na Boračkem jezeru pri Konjici. Leta 1930 se je osrednji odbor preselil v Zagreb, oktobra 1931 pa je bila celotna organizacija prepovedana. Znova se je društvo organiziralo naslednje leto in delovalo za celotno Jugoslavijo sedež je imelo v Sarajevu.

V korespondenčno enoto sta vključeni tudi Tumovo pismo Adolfu Weissu (24. 10. 1931) in sarajevskemu Savezu radniških kulturnih i sportskih društava (25. 3. 1932).

1

dne 9. nov. [1932]

P.t. Turistično društvo
»Prijatelj Prirode«
Sarajevo

Sestavljam monografijo o zgodovini razvoju in statistiki alpinizma. Ker o našem planinstvu nikake prave literature, prisiljen sem, da nabiram potrebne podatke naravnost potom informacij posameznih društev. Iz Sarajeva sem dobil kratko poročilo g. dr. Mirosl. Debeljaka, ki mi pa ne zadoš. Vsled tega se obračam na Vaše cenj. društvo, da mi poroči v smislu priložene vprašalne pole potrebe podatke glede lastnega društva, ter društev Kosmos, Romanija in Slavija.

Zahvaljuje se v naprej

s planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Sestavljam monografijo...: Gre za knjigo Razvoj in pomen alpinizma.

2

31. jula [1932]

Turističko društvo
»Prijatelj Prirode«, centralni
odbor
Sarajevo.

Ovdašnja Delavska kulturna zveza »Svoboda« saopštila mi je sadržaj Vašeg cenjenog dopisa 28. o.m. za osnivanje podružnice turističkog društva »Prijatelj Prirode« u Ljubljani. Osnivanje podružnice zavisi prema tome, da se prihvati vzajemnost sa »Slovenskim Planinarskim Društvom« (SPD) kao i »Hrvatskim Planinskim Društvom«. Oba društva imaju mnogo planinarskih kuća u svojoj posedi te nu svojim članovima u tim kućama 50% popusta. Sada plati svaki član SPD Din 25.- za godinu dana pa ako onda poseti četiri puta kuće SPD te prenoći u njima može pri tome prištediti celu članarinu. Veći deo onih koji se spremaju, da ćeju pristupiti u podružnicu »Prijatelja Prirode« već su članovi SPD te se koriste sa istom ugodnostima. Ako društvo »Prijatelj Prirode« nije vzajemno sa SPD, t.j. da članovi »Prijatelja Prirode« primaju iste ugodnosti kao i članovi SPD, onda radnikom ne vredi, da platiju članarinu još jedanput.

Iz Vašeg cenjenog dopisa sledi, da do sada još nemate sporazuma, t.j., da nudite Vi članovi SPD iste ugodnosti kao SPD svoje Vašim članovima. Isto valja za »Hrvatsko Planinarsko Društvo«.

U pravo vitalnom Vašem interesu jeste, da se odmah obratite na centralni odbor SPD u Ljubljani i Hrvatsko Planinarsko Društvo te da istima nudite sporazum i istog pridobite i za sebe. Mnenja sam, da i oni

rade SPD 20 gorskih kuća i »Hrvatsko Plan. Društvo« oko 17 a Vi samo jednu, sa obzirom na to, da su i drugi članovi radnici, ipak će moći postići vzajemnost.

Obratite se torej odmah na SPD i na Hrvatsko Planinarsko Društvo, navedite im broj članova, zložite, kakve ugodnosti nudite svojim članovima i kako je posećana Vaša gorska kuća i to: koliko ima članova izmedju lastnih članova i koliko tuđjih. Kada pošaljete molbu gore spomenutim društvima molim, da mi pošaljete prepis iste da ću moći kod centralnog odbora SPD ovdje intervenisati. Za molbu na Hrvatsko Planinarsko Društvo« pa se izvolite obratiti na Vaše poverjenike tamo, da podupiraju Vašu molbu kod HPD.

Sa planinarskim pozdravima

ombe:

xija.

održaj Vašeg cenjenoga dopisa od 28. o.m....: Dopis ni ohranjen.

17. avgusta [192]9.

Turističko društvo
»Prijatelj Prirode«
Sarajevo.

Već 31. jula ov. god. pisao sam Vam radi osnivanja podružnice društva »Prijatelj Prirode« a do nas nisam dobio još nikakvog odgovora. Jer članovi »Svobode« hitno urgiraju odgovor Vas molim za što kraćiji odgovor.

Zajedno Vas opozorujem na to, da bi bilo dobro, ako bi se centrala društva »Prijatelj Prirode« postavila ili u Zagreb ili u Ljubljani, jer imate Slovenačka svetsko poznate Julijske Alpe i računamo na veliki broj članova.

Molim Vas, da se i o tome izjavite.

Za slučaj, da se je moj dopis od 31. jula ov. g. izgubio, šaljem Vam prepis istog.

S planinarskim pozdravima

ombe:

xija.

Molim Vas, da se...: V zapušćini ni morebitnega odgovora iz Sarajeva.

9. januarja [193]0

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj Prirode«
Sarajevo.

Danes poslao sam uredništvu »Snage« v Sarajevu en iztis svoje knjige »Pomen in razvoj planinstva« za recenziju. Rad bi knjigo razširio tudi med delavskimi krogovi, radi tega se obraćam na Vaše društvo, da bi sprejelo knjigo v kolportažu. Knjiga stane v knjigarnah 100.- Din broširana, vezana pa Din 100.- Ako pa uzmete veće število knjig, jo dam za delavce broširano po Din 70.-, vezano po Din 90.- Poštoću Vašega društva pošljem knjige franco Sarajevo proti poroštvo društva.

Prićakujem prijazen odgovor

s planinskim pozdravom

ombe:

xija.

jes poslao sem...: Glej Snaga (Sarajevo)!

24. februarja [19]30.

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj Prirode«
u roke Kelenc Ludvika,
Sarajevo
Hadži Idris 10/I.

Na Vaš cenjeni dopis od 19. t.m. sem bil posredovao pri tukajšnjem železniškom ravateljstvu ter mi je povedao takoj, da so dobili iz Beograda vest, da so polovične vožnje za člane turističnih društva izmjenjene. G. ravatelj Fatur mi je priporočio, naj počakam telefoničnog poziva, ali naj vložim prošnju ali ne. Sedaj Vam je gotovo znano, da je izšel pravilnik glede vožnih olajšava, glasom katerega nima nobeno društvo veće polovične vožnje. Uputstva od 3. maja 1927, katera ste mi poslali so torej ob veljavu, koje Vam dotični spis vraćam v prilogi nazaj.

Preprićan sem, da bodo vsa prizadeta društva protestirala pri ministerstvu za saobraćaj in seveda i Vaše društvo. Vaše društvo mora posebej povdarjati koristi tega društva za delavce in potrebu znižanja cijeno za delavce. V Vaši prošnji recite, da će tuđi Slovensko in Hrvatsko planinsko društvo ne dobi polovične vožnje, je pravićno, da jo dobé člani »Prijatelja Prirode«. Prav velika množina članov gori

imenovanih društev so uradniki, ki imajo itak polovično vožnjo, tako, da ima kak g. svetnik s Din 5.000.-mesečne plače polovično vožnjo, dočim delavec, ki je ves teden delal, pa ne more na odmor v planine. Za sedaj bi torej ne bilo ničesar drugzega ukreniti, kakor, da napravite utemeljeno vlogo na ministerstvo radi olajšave.

Kolikor sem mogel izvedeti so kriva nekatera društva sama, da se je olajšava ukinila. Znan mi je slučaj na Hrvatskem, da je trgovski potnik dobil tri legitimacije na leto in jih je porabil za potovanja na več sto kilometrov tako, da je bila država znatno oškodovana.

Radi tega bi Vam priporočil, da v svojo prošnjo tudi vstavite, naj se pota omeje na turistične kraje, kakor n. pr. Póhorje, Kamniške planine, Karavanke, Jul. Alpe, Cerkniško jezero, Plitviška Jezera, Velebit in Dinara. Tako bi se preprečila zloraba za pridobitna potovanja. Pričakujem, da mi o mojem predlogu prijazno poročate.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenjeni dopis...: Iz Sarajeva so istega dne poslali dopis tudi na železniško direkcijo v Ljubljani. Na Tumov dopis z dne 24. februarja 1930 so iz Sarajeva odgovorili 15. marca 1930. V drugem dopisu na ljubljansko podružnico, ki je datiran prav tako 15. marca, so sporočili, da se pripravlja konferenca društva v Zagrebu, kjer naj bi se potrdile organizacijske spremembe, tako, da bi v banovinah delovali pododbori, ki bi vodili podružnice po banovinah. V odgovor na povabilo je ljubljanska podružnica 2. aprila sporočila v Sarajevo, da je imela 19. marca 1930 občni zbor in da je štela podružnica tega dne 170 članov. Za delegate pa je določila H. Tumo, predsednika društva in Franca Pintarja, podpredsednika. V pismu se omenja tudi železniški ravnatelj dr. Aleksander Fatur.

6

10. julija [193]0.

P.n.
Centralnemu odboru Turističkog društva
»Prijatelj prirode«
Sarajevo.

G. Josip Pastorek poslal mi je s prijaznim pismom več lepih posnetkov z izleta 18. maja 1930 na Boračko jezero, katere sem z veseljem sprejel. Ker pa mi ni znan naslov sodruga Pastorek-a, obračam se na Vas, da mu sporočite mojo iskreno zahvalo.

S planinarskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

G. Josip Pastorek...: Pismo je ohranjeno.

7

10. decembra [193]0.

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj prirode«
podružnica
Zagreb.

Prejel sem Vaš dopis od 6. t.m. v zadevi sprejema društva Prijatelj prirode v Savez. Škoda, da se v tej zadevi niste obrnili name takoj, ko ste svoj predlog predložili. Bil sem namreč meseca oktobra t.l. v Beogradu in bi bil lahko celo zadevo uredil. Sedaj mi ne preostane drugega nego posredovati naravnost pri tukajšnjem odboru Saveza ter Vam o izidu svojega posredovanja v kratkem sporočim.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...podružnica Zagreb: Po pomladanski konferenci v Zagrebu se je centralni odbor društva preselil v Zagreb, zato je Tuma pismo napačno naslovil.

Prejel sem Vaš dopis...: V dopisu so Tumi sporočili o omalovažujočem odnosu, s katerim je planinska zveza Jugoslavije obravnavala primer vstopa društva v članstvo zveze. Na kongresu zveze planinskih društev Jugoslavije 21. in 22. novembra 1930 v Beogradu sta bili sprejeti v zvezo sarajevski društvi »Romarija« in »Kosmos«, zagrebško »Sljeme« in ljubljanska »Skala«, odklonjeno pa je bilo društvo »Prijatelj prirode« (Planinski vestnik 31/1931, 55).

Sedaj mi ne preostane...: Glej Zveza planinskih društev Jugoslavije!

8

Ljubljana, 30. marca 1931.

P.n.

Na Vaš cenj. list od 25. t.m. čutim kot svojo dolžnost, da Vam napišem željeno predavanje, morate mi pa sporočiti, v kakem obsegu. Ako stvar mislite natisniti, morate vsekakor sporočiti, koliko s strojem pisanih strani želite.

Pri ustanovitvi podružnice v Celju sem osebno interveniral, ker sem bil vabljen, to storim tudi za Jesenice, ako me povabijo.

Upam, da tekom leta spravimo v red organizacijo društva.

S planinskim pozdravom

P.n. Turističko dr. »Prijatelj prirode«
Zagreb.

Dpombe:

Kopija.

Va Vaš cenjeni list od...: 25. marca je centralni odbor poslal Tumi dopis, s katerim je potrdil dopisa od 26. februarja in 23. marca 1930 ter kopijo prošnje za priznanje ugodnosti v obmejnem turističnem prometu. Tumo so prosili za predavanje o delavcu in turizmu, ki naj bi ga razmnoženega poslali podružnicam. Dalje so mu sporočili o skorajšnji ustanovitvi podružnic na Jesenicah in v Celju.

12. oktobra [193]1.

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj prirode«,
centralni odbor v
Zagrebu
Ilica br. 101

Na Vaš cenj. dopis od 9. oktobra t.l. se sklicujem na lastni dopis od istega dne s katerim sem Vam avil, da sem pripravljen predavati v Zagrebu v soboto dne 17. t.m. ob 20. uri zvečer, ter da ostanem čez noč radi seje 18. t.m. Vaš list pa se ne ujema z vabilom za predavanje. Ako prevzamem zastopanje na kongresu SPDJ, pač ne morem prevzeti predavanja niti sodelovati pri seji. Morate se torej odločiti za eno ali drugo. Zdi se mi, da bo kongres na Plitvičkih jezerih bolj zabavnega značaja. Dasi uvažujem, da se pri takih prilikah najde lažje prijateljske stike in se človek seznanj z merodajnimi osebami, imam pa tudi pomisleke glede delegacije. Centralno društvo »Prijatelj prirode« me pooblasti le, naj se udeležim kongresa SPDJ kot gost ter ne vem, ali me kongres kot takega sprejme. Končno je meni vseeno, ali pridem v Zagreb ali grem na kongres. Odločiti se pa morate takoj, da se veste pripraviti Vi in jaz. Ni mi znan dnevni red kongresa, drugače bi lahko nazaj grede skozi Zagreb priredil predavanje in tako ustregel na dve strani.

Pravkar mi telefonira odbor SPDJ, da je kongres saveza SPDJ določen na dan 14. in 15. novembra t.l. v Zagrebu v trgovački zbornici. Treba je tedaj ugotoviti, kedaj se bo vršil kongres. Za slučaj, da odgovarja istini to zadnje poročilo, bi lahko sprejel predavanje za 17. oktober in zastopanje na kongresu dne 14. in 15. novembra t.l. Poizveste lahko pri HPD, kako je s stvarjo, ali je kongres dne 18. oktobra t.l. na Plitvičkih jezerih ali pa 14. in 15. novembra v Zagrebu.

Pričakujem Vaš takojšen odgovor ter ostajem

s planinskim pozdravom

Dpombe:

Kopija.

Va Vaš cenj. dopis...: Tumo so spraševali, če bi lahko imel v Zagrebu predavanje v zagrebški podružnici. Poleg tega so sporočili, da bo 18. oktobra v Sarajevu kongres zveze planinskih društev Jugoslavije, kjer bi bila navzočnost članov Prijateljev prirode potrebna v zvezi z morebitnim članstvom društva v zvezi članincev. Predlagajo, da gre Tuma na kongres.

Pravkar mi telefonira odbor...: Kongres je bil v Zagrebu 14. in 15. novembra 1931. Na tem kongresu so določili Ljubljano za sedež zveze. Za predsednika zveze je bil izvoljen dr. Fran Tomižšek.

24. oktobra [193]1.

Velecenjeni gospod
I. Weiss, strugar
Zagreb, Ilica 101

Sporočam Vam, da je podružnica »Prijatelj prirode« v Ljubljani razpuščena ter se nam je tudi povedalo, da so razpuščene centrala in vse podružnice.

Prosim Vas, da mi z obratno pošto sporočite, kako stoji zadeva, posebno, da mi naznanite, ali vložite priziv ali ne. Naša podružnica vsekakor vloži priziv ter Vam prepis priziva pošlje v pogled v svrhu, da skladno nastopimo. Enako prosim tudi Vas, da pravočasno pošljete prepis Vašega priziva in prepis azpustilnega odloka.

Poleg priziva bo treba vsekakor osebnega posredovanja pri ministerstvu v Beogradu. Ako mi bodo nas in stroški dopuščali, pojdem sam osebno v Beograd, da g. ministra informiram.

Pričakujem Vaš odgovor ter ostajem s

planinskim pozdravom

Dpombe:

Kopija.

I. Weiss, strugar...: Pravilno Adolf Weiss.

Pričakujem Vaš odgovor...: Adolf Weiss je odgovoril 26. oktobra 1931. Sporočil je, da je celotna organizacija na tleh Jugoslavije razpuščena.

25. marta [193]2.

P.n.
Savez radničkih kulturnih i sportskih društava
Sarajevo.

Žao mi je, da ne mogu osobno prisostvovati osnivačkoj skupštini radničkog turističkog društva »Prijatelj Prirode«.

Zato šaljem iskrene svoje pozdrave sa nadom, da će se društvo brzo opet razširiti po celoj ugoslaviji.

Osobito me veseli, da je Sarajevo opet preuzelo osrednje delo.

S planinarskim pozdravom

Opombe:

Kopija:

Savez radničkih...: Društvo »Prijatelj prirode«, ki je delovalo v Sarajevu neprekinjeno od leta 1905, je oblast leta 1931 ukinila. Ker pa so v Sarajevu občutili pomanjkanje takega društva in sklenili, da društvo obnove in o tem so obvestili centralni odbor v Zagrebu 27. marca 1931, je Savez radničkih kulturnih i sportskih društava Jugoslavije pripravil ustanovitveno skupščino novega Turističnega društva »Prijatelj prirode« Jugoslavije. Pisno je Skupščino pozdravil z dopisom z dne 25. marca tudi H. Tuma.

12

Glej Delavska politika - Ljubljana, Maribor (Tumovo pismo 8. 7. 1932)!

13

13. septembra [1932]

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj prirode«,
centralni odbor
Sarajevo,
Radnički Dom.

Pričakoval sem pismo vsebine, kakor ono od 11. t.m. ter sem Vam mislil že sam pisati o zadevi.

Glavni nasprotnik, da se ne ustanovi podružnica »Prijatelj prirode« v Ljubljani je sodrug Ci Štukelj, kateri kot predsednik »Svobode« stoji na stališču, da je društvo »Prijatelj prirode« nekaj konkurent društva »Svoboda«, ki ima po svojih pravilih odseke za turistiko. Po razpustu društva »Prijatelj prirode« so se ti odseki povsodi razživel in sodrug Štukelj pravilno sklepa, da z ustanovitvijo podružnice odnosi zopet odpadejo.

Drugi razlog, da bo težko ustanoviti podružnico, pa je ta, da nimamo po delavnicah industrijskih trgovskih podjetij delavstva, ki bi se zanimalo za društvo »Prijatelj prirode«. V bivši ljubljanski podružnici so bili včlanjeni skoraj le boljši alpinisti, izvežbani turisti, ki delajo plezalne in težke ture po leti, po zimski smučarske. Taki turisti ne delajo radi kolektivnih izletov, ampak hodijo v skupinah po dva ali tri in si išče spremljevalca, na katerega se lahko zanašajo, ne glede na to, kakemu društvu pripada. Taki turisti nujno potrebujejo kaka zavetišča in morajo biti radi tega vpisani v SPD, potem pa jim je preveč plačevati društvenino na dve strani.

Opozoril sem sodruga pri »Svobodi« in pri organizacijah, da je častna zadeva, da zopet oživimo podružnice »Prijatelj prirode« v Sloveniji, pa ne najdem pravega odziva. Poizkusim, kadar bo letna sezona pri kraju, da skličem zborovanje v Delavski Zbornici in poizkusim ustanovitev.

Zame je stvar težka: 1/, ker imam 74 let in torej ne morem na vsako turo, 2/ je Policijska direkcija v Ljubljani posebno prijazna proti meni in me drži kot politično osumljenega na evidenci. Vsled tega silno boji, da bi se društvo P.P.[Prijatelj prirode], ki dela izlete na avstrijsko in italijansko mejo posluževalo posebnih ugodnosti, da stopi v stik s sodrugi preko meje. Incident na Stolu 1. 1931 kaže, kak težak je moj položaj.

Ako se mi posreči dobiti predsednika, ki uživa milost naše slavne policije, potem bi se stvar lažje izvedla.

Vzemite za sedaj to na znanje ter se oglasim koncem oktobra na novo.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija:

Pričakoval sem pismo...: Izvršni odbor Prijatelja prirode Jugoslavije omenja, da je dejavnost organizacije v Ljubljani zamrla, prosi Tumo za posredovanje. Glavni nasprotnik...: Ciril Štukelj (1903-1950), publicist, urednik in prevajalec. Predsednik Delavske prosvetne zveze »Svoboda« je bil v letih 1928-1934.

14

28. I. [1932]

P.n.
Radničko turističko društvo »Prijatelj Prirode«,
centralni odbor
Sarajevo.

Tek jučer sam saznao, da je Kongres Saveza planinarskih društav odbio Vašu zahtjevu sa prijemom Saveza. Zastupnik SPD zauzeo se je za Vas, bili pa su protivni zastupnici Srbskog i Hrvatskog društva, kao prijašnji predsednik SPD dr. Fran Tomiņšek i sadašnji predsednik Saveza. Taj gospodin zastupao mnijenje, da je društvo »Prijatelj Prirode« antinacionalistička i protidržavna organizacija, dočim ima planinarska društva pored svoje naloge gojiti alpinizam vzporedno i nalog gojiti narodno čustvo. Kazao je na to, da je češko i poljsko Planinarsko društvo odbilo pristop društva »Prijatelj Prirode«.

Načrt novog turističkog zakona zahtjeva, da je za svaku planinarsku organizaciju obligatan pristup u Savez. Treba dakle čekati, da se taj zakon uveljavi, jer Vam je zatim pristop zasiguran, oziroma imat će žalbu radi odbijanja Vaše molbe za prijem u Savez na Upravne vlasti.

Žao mi je, da nisam mogao ništa postići, pa makar da mi je sadašnje vodstvo SPD naklonjeno te je sto podpiralo Vaše stremljenje. Ostali zastupniki Saveza pa su tako protivni društvu »Prijatelj Prirode«, da su čak i predlog poverenika SPD, da bih se barem Vašim poverjenikom dozvolio pristop na kongres, da sami razložite svoje zahtjeve, odbili.

S planinarskim pozdravom

Opombe:

kopija.

»Kek jučer sam saznao...: Kongres zveze je bil 6. januarja 1933 v Mariboru, razpravjal je o članstvu »Prijatelja prirode« (Planinski vestnik 33/1933, 53-56).

15

1. februarja [193]3.

P.n. Turističko
društvo »Prijatelj Prirode«
Sarajevo.

Prejel sem Vaš dopis od 27. januarja t.l. in prepis pisma istega datuma, ki ste ga poslali na Savez planinskih društev Jugoslavije v Ljubljani. Odkrito povedano, smatram, da ste se dali preveč vplivati po obnašanju Saveza. Pojasnil sem Vam že z zadnjim dopisom, da je stvar, kolikor se tiče odločilnega nastopnika Slovenskega planinskega društva bolj osebna. Dr. Fran Tomišek je nasproten društvu »Prijatelj prirode« menda še izza časa, ko je smatral, da bi bil jaz njegovo pozicijo v društvu izpodrival. Dr. Fran Tomišek ni posebno širokega obzorja in spada v nacionalistično grupo v Ljubljani, ki ima skrajno pretirane nazore o nacionalizmu. Dr. Pretnar, sedanji predsednik društva in ves odbor bi bil gotovo za prejem Vašega društva v Savez, ima pa tudi med svojim članstvom precej šovinističnih pristašev tako, da si ne upa odločno nastopati.

Skrajno nacionalistično stališče zavzema naše Slovensko planinsko društvo tudi proti Deutsch österreichischer Alpenverein in sploh inozemskim društvom. Namesto, da bi pospeševalo zveze med alpskimi društvii sploh, pa dela težave in samo sebi škoduje s tem, kakor tudi škoduje živahnejšemu razvoju internacionalnega turizma.

Jaz sam nisem član odbora in tudi ne maram biti, ker me sploh društvene reči ne zanimajo. Kakor sem bil vedno aktiven alpinist, tako me vsi ti mali spori in naporji po društvih ne zanimajo.

Vsekakor sem Vašemu društvu v kolikor bo dana priložnost, na razpolaganje ter upam za trdno, da v kratkem pridemo do boljših odnošajev.

S planinskim pozdravom

Opombe:

kopija.

Prejel sem Vaš dopis...: V dopisu Tumi je sarajevski odbor zapisal: »Mi smo se odлучili na borbu sa njima«.

16

7. junija [193]3.

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj prirode«
Sarajevo.

Potvrđujem primitak Vašeg cenj. dopisa od 2. ov. m. sa prilogama te sam se odmah obratio predsedniku SPD, g. dr. Pretnarju. Kako sam Vama svojevremeno saopštio, vodstvo SPD nije nasprotno društvu »Prijatelj prirode« već svojevremeni predsednik SPD dr. Fran Tomišek, koji je sada predsednik Saveza slovenskih planinarskih društava. No svakako valja mnogo riječ g. predsednika dr. Pretnara te se nadam, da ćemo postići, da se društvo »Prijatelj prirode« prima u Savez. Možda bih se dala postići kakva prememba u vodstvu Saveza. Kongres Saveza neće se održati 28. ov.m., već 25. ov.m. u Ljubljani.

Do nadaljnog čekajte mog obavještenja.

S odličnim poštovanjem i planinarskim pozdravom

Opombe:

kopija.

Potvrđujem primitak...: Iz Sarajeva so 2. junija 1933 opozorili Tumo na naslednji kongres zveze planinskih društev in seveda na ponovno razpravo o sprejetju v vezo društva »Prijatelj prirode«.

17

Ljubljana, 16. VI. 1933.

P.n.

Potrđujem prejem lista od 12. t.m. ter bom skušal na kongresu Saveza slovenskih planinskih društva posredovati kot gost. Tukajšnja podružnica me je hotela imenovati kot delegata, kar sem pa smatral za neumestno.

S planinskim pozdravom

P.n. Turističko društvo
»Prijatelj Prirode«
Sarajevo.

Opombe:

Kopija.

Potrjujem prejem...: V pismu predlaga, da bi bil Tuma delegat »Prijatelja prirode« na kongresu.

18

17. julija 1933

D.t. društvo
»Prijatelj prirode«
Sarajevo

V zadevi sprejema društva »Prijatelj Prirode« v Savez planinarskih društev Jugoslavije poročam da mi je predsednik Slovenskega planinskega društva g. dr. Pretnar sporočil, da se pripravlja previdno polagoma ugoden teren za sprejem društva v Savez. Odbor društva »Prijatelj Prirode« je taktično zagrešil, je v svojem protestnem pismu precej netaktno pretil radi posledic nesprejema. Tudi je veljalo dosedaj mladi člani planinarskih društev prepričanje, da je društvo »Prijatelj Prirode« politično razredno. Vslužbo posredovanja dr. Jelenca in mojega, pa prihajajo zastopniki planinarskih društev polagoma do prepričanja da društvo ni politično, četudi ima namen družiti in vzgajati posebno proletarijat za ljubezen do prirode in tako odtegniti od nedeljskih zabav in alkohola.

Gospod dr. Pretnar mi je zaupno sporočil, da se je sklenilo meritorično, da se »Prijatelj prirode« sprejme v Savez brž ko se sprejmejo nekatere spremembe v pravilih, kar se sporoči Vašemu odboru. Čudi se mi zdi, da Vam Savez ni še odgovoril, svetujem Vam torej, da se obrnete na Savez z vprašanjem, kaj se glede sprejema društva »Prijatelj Prirode« ukrenilo oziroma, da se Vam sporoče pogoji pod katerimi V sprejmejo v Savez.

Priporočam Vam, da se poslužujete vljudnega tona kakor je navada med planinskimi društvi.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

V zadevi sprejema društva...: Kongresa pa julija 1933 ni bilo in je o prošnji za sprejem razpravljal kongres v Skopju 8. in 9. septembra 1934. Sklenil je, da se zaradi neskladja s pravili zveze zaenkrat društvo ne more sprejeti. V pismu se omenja Celestin Jelenec (1884-1968), odvetnik v Ljubljani

19

Ljubljana, 18. XII. 1933.

P.t.

Potvrđujem primitak Vašeg cijenj. dopisa od 9. ov.m. te Vam saopštavam, da sam se obratio na dr. Josip Pretnarja, koji je tajnik Saveza alpinskih društva, da Vam neću više praviti zapreka kod primanja Savez.

S planinarskim pozdravom

Centralni odbor turističkog društva
»Prijatelj Prirode«
Sarajevo

Opombe:

Kopija.

Potvrđujem primitak...: 9. decembra 1933 so Tumi iz Sarajeva sporočili, da je bil sekretar (Josip Pretnar) planinske zveze Jugoslavije na obisku v Sarajevu. Predstavniki »Prijatelja prirode« in »gradjanskih« planinskih društev so protestirali zaradi »zloupotrebe, koju savez vrši ne izvršujući zaključak kongresa«. Tun prosí za posredovanje pri dr. Josipu Pretnarju.

20

24. marca [1933]

P.n.
Turističko društvo
»Prijatelj prirode«, centralni odbor
Sarajevo.

Vsled Vašega pisma od 20. t.m. sem Vas dne 23. t.m. zastopal na občnem zboru ljubljanskih podružnic. Razpravljalo se je predvsem radi vstopa društva v Savez planinskih društev. Podružnica je sicer morala sprejeti spremembe pravil, da se iz naslova izloči beseda »delavska«, splošno pa se je izražalo obžalovanje, da se je društvo uklonilo zahtevi Saveza, ker delavstvo smatra tako zahtevo kot skrajno žaljivo. Vendar ljubljanski podružnici ni preostajalo drugega, ali razpustiti podružnico, ali pa vsaj za sedaj sprejeti stališče centrale.

Za svojo osebo sem prav iz dna srca protiven, da se opusti v imenu beseda »delavsko«, ker s tem izgublja društvo vsak pomen. Prepričan sem, da se da od ministerstva saobraćaja doseči znižanje voznih ostale dobrote Saveza pa delavstvo lahko prezira. V tem smislu je podružnica tudi že sklenila, da si naba par šotorov tako, da bodo člani »Prijatelja prirode« neodvisni od planinskih zavetišč Saveza.

Z iskrenim planinskim pozdravom.

Opombe:

kopija.

»PRIJATELJ PRIRODE« (Leopold Majdič; Trbovlje)

Tumovo dopisovanje s podružnico je naslovljeno na njenega predsednika Leopolda Majdiča (1891-1960), planinskega organizatorja v Trbovljah (po njem se imenuje depandansa planinskega doma na Mrzlici).

1

24. marca 1930

Veleccenjani gospod
Majdič Leopold,
Trbovlje - Delavski dom.

Nameravam spisati poročilo o nedeljskem izletu na Mrzlico ter bi rad imel priimek gdč. Anice, ki je tako lepo svirala na harmoniko. Poleg tega bi rabil tudi domače ime za posestnika, kjer so izletniki zaborili in kjer se odcepi pot na vrh. Priporočam se, da mi na kratko to sporočite.

Zahvaljujem se vnaprej

s sodružnim pozdravom

Opombe:

kopija.

Nameravam spisati...: V zapuščini je kopija poročila, ki ga je Tuma napisal za tisk. Glej Delavska politika - Ljubljana, Maribor (Tumovo pismo 24. 3. 1930)! V odgovor na Tumovo pismo je Majdič zapisal, da je bila harmonikašica Anica Umek, posestnik pa se piše Drnovšek (p.d. Kajtna). Izlet je bil 23. marca 1930.

2

Ljubljana, 19. I. 1931.

P.n.

Prejel sem vabilo za predavanje za dan 4. februarja t.l. od 18-20 ure pop. Če tudi težko pridem, ne norem v prospeh Vaše podružnice odrekati sodelovanja. Pridem z opoldanskim vlakom ter se priporočam za očnost, da lahko predavanje gotovo odpravim do 20. ure. Ako ne dobite drugega poročila, pri tem ostane.

Diapozitive prinesem s seboj.

S prijateljskim pozdravom

P.n.
Turistično društvo »Prijatelj Prirode«
Trbovlje.

Opombe:

kopija.

Prejel sem vabilo...: 13. januarja 1931 je trboveljska podružnica vabila Tumo, da predava v Trbovljah. Pisali so mu še 29. januarja in potrdili datum predavanja.

3

24. oktobra [1931].

Veleccenjani gospod
Leopold Majdič,
rudar
Trbovlje - Del. dom.

Slišali smo, da so Vašo podružnico »Prijatelj prirode« razpustili in enako vse podružnice v Jugoslaviji. Prosim, da mi pošljete prepis dotičnega odloka policijske uprave.

Mi vsekakor vložimo priziv in ga napravimo tudi za Vas, ako ga prigrasite pravočasno. Osebno v Ljubljano ni treba hoditi, ker poznamo razmere, le da dobimo pravočasno razpustilni odlok, na kar Vam priziv pošljemo za vložitev.

Enako smo se obrnili tudi na centralo v Zagrebu.

S planinskim pozdravom

Opombe:

kopija.

Slišali smo...: Sreško načelstvo v Laškem je 22. oktobra 1931 sporočilo predsedniku Majdiču, da se na podlagi odloka banske uprave Dravske banovine društvo azpušča. Prepis je nato trboveljska podružnica 26. oktobra poslala Tumi, ki je nato pripravil ugovor za vse slovenske podružnice.

4

Glej »Prijatelj prirode« - Hrastnik (Tumovo pismo 31. 10. 1931)!

5

Glej Delavska politika - Ljubljana, Maribor (Tumovo pismo 8. 7. 1932)!

»PRIJATELJ PRIRODE« (Zagreb)

Zagrebska podružnica turističnega društva »Prijatelj prirode« je bila ustanovljena leta 1924 in je bila ena izmed podružnic, ki so leta 1928 delovale na ozemlju Jugoslavije.

1

dne 17. III. [19]2

P.n. društvo
»Prijatelj prirode«
Zagreb

Smatram kot svojo dolžnost sodelovati pri kulturnem delu proletarijata in kot iskren prijatelj prirode se tudi zavedam važnosti pouka o alpinizmu. Žal mi je, da se niste obrnili name že jesenske mesece. Tekom tega meseca imam precej mučnega dela v pisarni ter določenih že nekaj predavanj za kulturno društvo »Svoboda« in Slov. Pl. društvo tako, da mi je za marec skoro nemogoče v Zagreb. Meseca aprila se mi zdi, da je sezona za predavanja že minula. Sem torej mnenja, da bi odložili predavanje za jesen oktobra naprej. Le ako ste gotovi, da bo imelo predavanje uspeha še tudi meseca aprila, sem Vam razpolaganje od 4. aprila naprej. Predaval bi o temi: »Razvoj in pomen alpinizma« s skioptičnimi slikami narisi - Nagrade ne sprejemem, pač pa računam dejanske stroške II. razreda tja in nazaj. Prosim, da mi sporočite svoje mnenje.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Smatram kot svojo dolžnost...: Turistično društvo »Prijatelj prirode« podružnica Zagreb je Tumo 11. marca 1927 prosilo, da bi imel za društvo predavanje podobno onemu, ki ga je imel za turistično društvo »Sljeme«. 25. marca 1927 so iz Zagreba Tumi odgovorili, da je njegovo predavanje prestavljeno na jesen čas.

2

dne 31. dec. [19]2

P.n. Turističko društvo »Prijatelj prirode«
v Zagrebu

Na cenjeni list od 27. dec. radi predavanja v Zagrebu sporočam, da mi je težko določiti določeno predavanje, ker mi prihajajo od sodišča vsak dan novi pozivi za januar 1928. Po drugi strani vem, da je težko objaviti pravočasno predavanje in zato pač rabite najmanj 8 dni poprej.

Treba se je tudi sporazumeti radi predmeta predavanja. V prvi vrsti pride v poštev Vaša želja želja članov. Ako je Vaše društvo ustanovljeno z načeli dunajskega »Naturfreunda« predaval bi o pomeni sporta in alpinizma za delavske mase, seveda bi porabil tudi skioptične slike.

Prosim tako, da se izrečete glede predmeta in dneva, ure in prostora predavanja. Za sedaj bi bil prost od 20. janv. 1928 naprej.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Na cenjeni list...: Društvo je Tumo prosilo za predavanje, tako kot so se že pred časom menili.

3

14. januarja [19]2

P.n. Turističko društvo
»Prijatelj prirode« podr.
Zagreb.

Na dopis od 12. t.m. sporočam, da pridem dne 25. t.m. s popoldanskim vlakom ob 16.40 v Zagreb ter prosim, da me kedo počaka, da mi pokaže lokale, kjer bom predaval. - Za prenočišče ni treba skrbeti. -

Tema predavanja bo: Alpinizem, sport in delavec, s skioptičnimi slikami. - Prosim, da skrbite primeren obisk.

S planinskim pozdravom!

Opombe:

Kopija.

Na dopis od 12. t.m. sporočam...: Tumi so sporočili z dopisom datum predavanja v dvorani delavske zbornice. V lepaku organizatorja, ki je vabil na predavanje je Tuma označen kot: »Kako je drug Dr. Henrik Tuma jedan od najstarijih pionira i idealista u planinarstvu, koji je znao sa svojim prijašnjim predavanjem u Zagrebu pobuditi sveobći interes među planinarima, pa stoga očekujemo da će se i među radništvom naći dovoljan odziv i da čuju iz ustiju iskusnih pobornik za planinarstvo po koju ozbiljnu riječ. Stoga pozivamo sve drugove i drugarice, a naročito naš podmladak, koji imadu i malo smisla za ljepotu prirode i kojima stalo do svojega zdravlja, da se u što većem broju odazove tom pozivu.« Predavanje pa je imelo naslov »Alpinizam, sport i radnik«.

P.n. Turističko društvo
»Prijatelj prirode«
Zagreb

Turistski klub »Skala« v Ljubljani namerava izdati razpravo o slovenskem in hrvaškem alpinizmu ter se je za spis obrnilo name. Prosim Vas, da mi na kratko napišete zgodovino Vašega društva in dotično statistiko. Ustrežete mi, ako priložite en iztis svojih pravil.

Prosil bi Vas za prijazen odgovor vsaj do srede februarja.

S turistskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prosil bi Vas za prijazen odgovor...: Z dopisom od 10. februarja 1928 so Tumi sporočili, da je bilo društvo ustanovljeno leta 1905 v Sarajevu, da ima na ugoslovanskem ozemlju 8 podružnic (Sarajevo, Zagreb, Požega, Osijek, Subotica, Vršac, Zenica, Makarska), da ima svoj dom na Boračkem jezeru pri Konjici. Podružnica v Zagrebu je bila ustanovljena leta 1924, ima 350 članov. V letih 1927 je imelo 86 prireditev, na katerih je sodelovalo prek 1200 članov.

Vaš cenjeni list od 10. t.m. s slikami sem prejel ter se Vam srčno zahvaljujem. Vaše poročilo porabim za razpravo o alpinistiki.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Vaše poročilo porabim...: Podatke je Tuma uporabil v knjigi Pomen in razvoj alpinizma. Na Tumov dopis od 15. februarja so se iz Zagreba zahvalili 23. februarja 1928 in poslali še društvena pravila.

P. t. Turističko društvo
»Prijatelj Prirode« podr.
Zagreb.
Primorska ul. 2

Sprejemem brez družega vabilo za predavanje na 19. decembra t.l. (menda ob 20. uri zvečer, uro niste napovedali) o predmetu: Planinarstvo i radnik s skioptičnimi slikami s pristavkom, če mi bo mogoče odpotovati z vlakom ob 12.15 opoldne tako, da pridem ob 16.50 uri pop. v Zagreb. - Za sedaj imam popoldan 19. decembra in dopoldan 20. decembra prost, ne vem pa, če ne pride na ta dneva kaka večja in važna razprava. Za ta slučaj bi Vas prej telegrafično obvestil, da se predavanje eventuelno preloži.

Računam voznino II. razreda, potniški vlak, sem in tja in za dejanske stroške (večerja in prenočišče) v okroženem znesku Din 50.-, skupaj okroglo Din 250.-.

Prosim, da mi sporočite naslov dr. Hahna, da se ž njim spravim v sklad radi predavanja.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Sprejemem...: 6. novembra 1928 so iz društva prosili za predavanje »Planinarstvo i radnik«.

...naslov dr. Hahna...: V pismu z dne 6. novembra so sporočili, da bo imel dr. Hahn 9. januarja 1929 predavanje o planinstvu kot zdravstveni potrebi za delavca.

P. t. Turističko društvo
»Prijatelj Prirode«
Zagreb.

Vaš list od 12. nov. 1928 sem vzel na znanje ter pridem gotovo 19. dec. t.l. s popoldanskim vlakom ob 16.50. - Temo: Radnik in priroda sem vzel na znanje. Drago mi bo, ako se snideva z dr. Hahnom na predavanju.

Sporočam Vam, da bom jutri 6. dec. predaval za klub »Sljeme«, ter me ondi dobite pred predavanjem.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Vaš list...: Tumi so sporočili nov naslov predavanja - »Radnik i priroda« ter naslov dr. Hahna.

P.n. Turističko društvo
»Prijatelj Prirode«
Zagreb
Primorska ul. 2

Srčno hvalo za poslano sliko ter prosim, da mi pošljete še posnetek: pogled iz ceste na Kum in pogled na raztrgane peči na levo doli grede ob cesti. Fotoamaterski sekciji sem nakazal Din 50.-

Z gorskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

13. januarja [193]1.

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj prirode«
Zagreb.

V smislu Vaših pisem sem interveniral pri SPD ter sem prejel 10. januarja t.l. dopis, v katerem mi brez vsake motivacije naznanjajo, da je Savez že na svojem zadnjem kongresu odklonil pristop društva »Prijatelj prirode« v zvezo. Ker je za sprejem kompetenten edino le kongres, do bodočega kongresa tega sklepa ni mogoče spremeniti. Žal mi je da ste se obrnili name šele po sklepu kongresa, ker sem prepričan, da bi pred kongresom za Vas lahko kaj izposloval.

Ne preostane torej nič drugega, nego, obnoviti prošnjo za pristop letos pravočasno in v dotičnem predlogu natančno razložiti položaj in delovanje društva. Pošljite mi prepis dotičnega predloga, da eventualno dam svoje nasvete. Ob priliki, ko bom v Beogradu, pojasnim zadevo tudi dotičnemu referentu.

Z odličnim spoštovanjem in
planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

V smislu Vaših pisem...: Dopisi niso shranjeni. Pač pa je centralni odbor turističnega društva Prijatelj prirode iz Sarajeva 6. in 9. decembra 1930 prosil Tumo, da pri zvezi planinskih društev Jugoslavije posreduje za prošnjo centralnega odbora, da se Prijatelj prirode sprejme v zvezo. Kongres, ki ga Tuma omenja, je bil 21. in 22. novembra 1931 v Beogradu; v svoje vrste je sprejel sarajevsko »Romanijo« in »Kosmos«, zagrebško »Sljeme« in ljubljansko »Skalo«, ni pa sprejel »Prijatelja prirode«.

15. januarja [193]1.

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj Prirode«
Zagreb.

Potrdujem prejem Vašega cenj. lista od 12. t.m. s priloženimi fotografijami ter se Vam srčno zahvaljujem za spomin.

Predavanje bi bil pripravljen prevzeti in sicer kako sredo, kakor želite. Niste pa napovedali ure.

Glede na vozni red bi prosil, da se predavanje nastavi ob 8. uri. Priporočam se, da me počaka kak sodrug na kolodvoru, da me popelje naravnost v lokal, kjer bo predavanje. Z Vašimi diapozitivi bi bilo težko predavati, ker bi bilo treba slike šele vzporediti in predavanje pripraviti šele v zadnjem trenutku. Ker sem lansko leto predaval o naših Alpah, bi imel za letos pripravljene za predavanje slike iz Julijskih Alp na italijanskem teritoriju. Za to imam le razglednice in ne diapozitivov in bi moral biti stroj poraben za razglednice.

Železniška zveza je jako neugodna ter moram izgubiti ali celo noč, ali pa se vrniti šele drugi dan. Na stroških bi zahteval vsled tega izdatka za II. razred Ljubljana-Zagreb in nazaj vštevši vse druge stroške.

Prosim, da mi sporočite, o kaki snovi bi zahtevali predavanje in ali Vam konvenira ura ob 8.ih zvečer.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Potrdujem prejem Vašega...: Tumo so ponovno prosili za predavanje in mu poslali 3 fotografije kot spomin na izlet (Lisca) decembra 1930.

11

14. februarja [193]1.

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj Prirode«,
podružnica
Zagreb.

Prejel sem po poštni hranilnici znesek Din 120.- za vezan eksemplar moje knjige »Pomen in razvoj alpinizma«, broširani eksemplar, ki se nahaja v Vaših rokah pa podarim Vaši foto-amaterski sekciji, ali da knjigo obdrži ali pa da jo proda za poljubno ceno in porabi iztržek za svoje amaterstvo.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

12

18. II. [193]1.

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj Prirode«
Zagreb.

Na Vaš list od 13. t.m. Vam moram žal sporočiti, da ne morem priti na predavanje ne ta ne drugi mesec, ker imam poleg navadnega dela še veliki proces proti komunistom, ki se prične dne 3. marca t.l. v Beogradu in bo trajal predvidoma 14 dni. Prav žal mi je, da ne morem priti na predavanje. Ko bom v Beogradu, bi lahko posredoval tudi za Prijatelja Prirode ter prosim, da mi pošljete potrebne podatke. Ako bo mogoče konec marca ali pričetkom aprila, se pa zglašim. Za sedaj pa ostajem

s planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Na Vaš list od 13. t.m. Vam moram...: Tumi so odgovorili na njegov dopis z dne 15. januarja in predlagali, da bi bilo predavanje 4. marca 1931. ...še veliki proces proti komunistom...: Glej Delavska politika (Ljubljana, Maribor; Tumovo pismo 2. 4. 1931).

13

26. II. [193]1.

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj Prirode«
Zagreb

Prilagam Vam prepis prošnje, katero sem danes vložil na Kr. Bansko Upravo v Ljubljani ter Vam priporočam, da takoj napravite enako prošnjo tudi Vi, naslovljeno direktno na Ministerstvo za obrt in trgovino. Nocoj odpotujem v Beograd ter ostanem tam morda teden dni ter poskusim v zadevi intervenirati pri Ministerstvu. Radi tega prosim, da prošnjo nemudoma odpošljete.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prilagam Vam prepis prošnje...: Ohranjena v ZHT. Sestavil jo je Tuma za ljubljansko podružnico »Prijatelja prirode«. Bansko upravo prosijo za ugodnosti v obmejnem turističnem prometu.

14

23. marca [193]1.

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj prirode«
Zagreb
Primorska ul. 2

Bil sem tri tedne v Beogradu pred Državnim sodiščem ter sem porabil to priliko, da sem interveniral pri trg. ministerstvu in pri referentu za turizem dr. Žižek-u. Obljubili so mi, da Vam vlada prizna brez družega ugodnosti, kakor ostalim društvom ter se društvo »Prijatelj prirode« izrecno posebej navede v dotičnih ministerijalnih navedbah.

Na Savez trgovsko ministerstvo nima direktnega vpliva, če tudi se mi je obljubilo, da se bo ob priliki vplivalo na vodstvo, da se tudi Vaše društvo sprejme v Savez.

Vsekakor morate napraviti v to svrhu posebno vlogo v kateri razložite položaj društva, statistično, zgodovinsko in po delovanju. Predno prošnjo vložite, jo pošljite meni za vpogled, če treba, da kaj dostavim, vsekakor me pa obvestite, da še posebno interveniram pri predsedstvu, da se zadeva končno uredi.

Z odličnim spoštovanjem in planinskim
pozdravom

Opombe:

Kopija.

...pri referentu za turizem...: Ciril Žižek (1890-1974), referent pri ministrstvu za industrijo in trgovino je bil v letih 1921-1932 šef odseka za turizem.

15

9. okto.[bra] 193

Društvo »Prijatelj prirode«
v Zagrebu

Z ozirom na pogovor radi predavanja dne 17. t.m. v Vaši podružnici Vam sporočam, da predavanj za gotovo prevzamem ter pridem v Zagreb z vlakom od 18.45. Predavanje nastavite od 20ih naprej. Predm predavanja bi bil »Zapadne Julijske Alpe«.

Ostanem čez noč v Zagrebu radi seje Osrednjega odbora dne 18. t.m.

Pri tej priložnosti v imenu ljubljanske podružnice prosim zagrebško podružnico, da nam dá r razpolaganje partituro k svoji koračnici »U prirodu«. Damo jo prirediti za orkester tukajšnje Zarje. Prosim skladatelja in podružnico, da nam dovoli koračnico prirediti ter izvajati vokalno in instrumentalno.

Prosimo tudi, da nam sporočite polno ime in naslov pesnitelja kakor tudi skladatelja.

Pričakujem da potrdite prejem tega lista

s planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

16

26. oktobra [193]

P.n.
Turističko društvo »Prijatelj prirode«
Zagreb.

V prilogi pošiljam dopis SPD v Ljubljani od 14. oktobra t.l. na moj naslov in dopis vodstva Naturfreunda na Dunaju na naslov tuk. podružnice »Prijatelja prirode« in naš odgovor od 19. oktobra t.l. r oba naslova.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

PRIMORSKI GOSPODAR (Gorica)

Polmesečnik oziroma mesečnik Primorski gospodar je v Gorici v letih 1905-1915 izdajalo Goriško kmetijsko društvo. Urednik je bil najprej Anton Štrekelj, sledil mu je Viljem Dominko.

7. /4. 191

P.n.
upravnništvo Primorskega Gospodarja
v
Gorici

Zahvaljujè se Vam za doposlane liste, vračam št. 2 iz leta 1913 nazaj, ker je pomotoma priš namesto št. 7. Manjka mi tudi načelni list in vsebina letnika 1911. Prosim, da ste tako prijazni, da n pošljete št. 7 leta 1913 in načelni list za 1911.

S spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

JAKOB PUKI

V pismu iz kraja Maria-Enzersdorf pri Dunaju (26. 10. 1904) je v imenu Podpornega društva za slovenske visokošolce na Dunaju Jakob Pukl (1849-1913) prosil Tumo za podporo prošnji, ki jo je društvo naslovlilo na goriški deželni zbor, »ker naše društvo od nekaj podpira dijake iz Goriške«. Jakob Pukl je bil dobrotnik dunajskih slovenskih študentov. V letih 1890-1901 je na Dunaju urejal časnik Der Süden, v njem je zagovarjal gospodarske, politične in kulturne interese Hrvatov in Slovencev. Pukl je v jeseni leta 1899 gostil na svojem domu pisatelja Ivana Cankarja. Podporno društvo, v imenu katerega je Pukl interveniral, je bilo ustanovljeno leta 1888 na pobudo Ivana Navratila. Njegov ustanovitelj je bil tudi Tuma, ki se Pukla spominja kot »večnega študenta« (IMŽ 122).

KAREL RAKAR

Karel Rakar je bil poštni uslužbenec v Trstu. Z njim se je Tuma povezal v zvezi s pripravami na deželno konferenco JDS v Trstu (glej Josip Ferfolja).

V Trstu, dne 3. decembra 1917.

Cenjeni sodrug!

Včeraj imel sem priložnost seznaniti se z Vami ter se obračam že danes na Vas, da nam greste na roko kot zaupnik pri reorganizaciji naše stranke. Ista mora postati močna ljudska stranka, ker je ravno vojna pokazala, kako potrebno je, da je vse slovensko delovno ljudstvo združeno v krepki res demokratični in socialni stranki. V prvi vrsti Vas vabim, da porazdelite pril. vabila med znane Vam pristaše in da pripeljete seboj one, o katerih veste, da so zaupanja vredne osebe. Kolikor bi vabil manjkalo, se vročé na dan conference. Morda bi tudi dobro bilo, da zberete v Vašem okraju somišljenike na zaupni sestanek ter se zaradi tega zglasite pri meni v pisarni Via Rossetti 23/I. zjutraj od 9. do 2. in od 3. do 7. pop.

Vem, da moramo glede poštnih uslužbencev biti previdni, zato Vam posebej zagotavljam, da smatram celo stvar strogo zaupno.

Zanašam se za gotovo podporo

s socialnim pozdravom

za deželno organizacijo jugoslovanske
socialdemokratske stranke:

Cenjeni
sodr. Karl Rakar,
poštni uslužbenec
v Trstu, Via Miramar 7/IV.

Pombe:

kopija.

JOŽEF RAKUŠČEK

Jožef Rakušček, župan v Kobaridu je 7. novembra 1904 (?) prosil za intervencijo v zadevi spremembe zdravstvene zakonodaje, da bi bili zdravniki nastanjeni po podeželju, pri tem pa občine ne bi nosile stroškov za njih plačilo.

FRAN RAMOVŠ

Jezikoslovec Fran Ramovš (1890-1952) je bil med prvimi rednimi profesorji ljubljanske univerze. Prizadeval si je za ustanovitev Akademije znanosti v Ljubljani, potem ko je leta 1921 bil med ustanovitelji Znanstvenega društva za humanistične vede. Že od prvega letnika (1918) je sodeloval v uredništvu revije Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino (1918-1931).

dne 26. febr. [192]3

Veleccenjeni gospod
Dr. Fran Ramovš
univerzni profesor
Ljubljana

Matica Slovenska mi je poslala I. I. - III. Časopisa s pripomnjo, da je treba plačati III. letnik na vaš naslov.

Prosim, da mi sporočite ali bo list izhajal še naprej in koliko znaša cena za III. letnik in naročnina za ev.[entualno] IV.

Z odličnim spoštovanjem

Pombe:

kopija.

Matica Slovenska...: 12. febr. 1923 je Tuma Slovensko matico vpraševal v zvezi z naročanjem na revijo Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino. 14. februarja 1923 mu je sporočila, da je prenehala izdajati revijo, »temveč je isto prevzel g. profesor Fran Ramovš, kateremu smo tudi Vaše pismo predložili«. Slovenska matica je izdala drugi letnik revije (1920), od leta 1921 pa do prenehanja jo je izdajal Seminar za slovansko filologijo v Ljubljani.

4. janv.[arja] [192]9

Veleccenjeni gospod profesor!

Čital sem v »Časopisu« z zanimanjem Vaš članek o karakteristikah rezijanskega narečja.

Dovoljujem si v interesu stvari in iz lastnega večletnega opazovanja dodati to-le:

Zgodovina doline Bele (Fella) sega do 923 l., ko je kralj Berengar II. daroval fevd Belunskim kofom. L. 1001 je kralj Otto III. daroval istega patriarhu Ivanu Ravenskemu, l. 1015 pa oglejskemu. V istini 1070 omenjajo se prvič vrhovi »Ursinum (današnji srednji Vršic) et Čaninum, qui tenent versus Pletium (Bovec)«. Dve leti pozneje se omenja Moltascium (Montaž, Poliški Špik). L. 1084 je palatinski grof

Kocelin daroval celo svoje posestvo ter grad Hosnitz (današnji Moggio, rezijski Mužuč) Federiku, oglejskemu patriarhu z nalogom, da ustanovi opatijo benediktincev. Farna cerkev v Mužcu zgradila se je pa šelej l. 1118-9. Posvetno investituro je opat sprejemal od patriarhov. L. 1089 se omenja bolnica v Chiusa (današnji Chiusaforte, rezijanski Sklužo). Odtod naprej vodi zgodovina Mužke opatije. Rezija se dokumentarno omenja prvič l. 1242 in 1273-4, ko se priznava duhovna jurisdikcija Mužkega opata nad Rezijo.

Poliške planine, Montaž (ki v listinah pomeni kakor latinski montes, le planine in ne vrh), omenjajo se prvič l. 1461, ko so postale sporne med slovenskimi pastirji iz Rajblna in Trbiža (oziroma Žabnice in Ovčje vasi) in friulanskimi pastirji, ki so vedno bolj pritiskali na planinske pašnike. Ta spor je končal šelej l. 1604, ko so postavili mejnike med Mužkim posestvom in onim Bambergov. Da je vedla rimska, pač gorska pot po Belški dolini ter je bilo taborišče v sedanji Resiuti, potrjujejo najdbe rimskega denarja iz dobe Trajana, Hadrijana, Antonina in Gete. Da je bila celo Belska dolina do l. 1000 slovenska, dokazujejo slovenska imena Stazione della Carnia = Vrata, Venzone = Pušja ves, posebno pa holmcc Moréž, na katerem je stala prva cerkev Sv. Sebastijana v dolini Bele v Chiusaforte že l. 923. Kdaj so se naselili Slovenci, zgodovina ne vé.

Laški zgodovinarji domnevajo, da so se po Belski dolini in velikem delu Karnije naselili Koroški Slovenci, ki so od Zilje polagoma silili proti jugu. Opirajo se na krajevna imena: Stúdeno, Patoc, Rio Sclavos med obema Forni (kar je laški prevod za Peč), Cuel (collis) Sclavonse pri Venzone, Sclavaneschio pri Povolaro in dr. Slovenske naselbine so segale torej do meje Karnije. Doba naselitve naj bi bila od l. 594 naprej in sicer zato, ker zgodovina prvič omeni boje Slovencev z Bavarci pri Toblachu, torej gola domneva. Kdaj se je stvorila grofovina Mužka, zgodovina tudi ne vé. Sledov Keltov izkapanine ne kažejo nikjer. Na prakeltsko prebivalstvo sklepajo le po gosto naseljenem deblu kar (Krn, Krnica) ki pa je očitno slovensko krn - odkrnjena gora, krnica, velika lesena izdolbljena skleda - Kar, Hochkar, krn, kar nikjer v Alpah ne pomeni gore.

Geogr. prof. Marinelli, prvi, ki je Rezijo prehodil kot alpinist in geograf, se sklicuje na Baudouina de Courtenay, da bi utegnili Slovenci biti prastanovalci. Slovenci so se začetka zgodovinske dobe skrivali po gorah in dolinskih zatišjih, zgodovina pa omenja le bojevita plemena, ki so se lastila rodovitne doline. Zgodovinsko so Slovenci nastopili šelej skupno z napadajočimi Obri, pozneje brez teh. Že za časa Vettariha se dobé do S. Quirina pred Čedadom. Gledé prebivalstva prof. Marinelli eklektično sklepa, da tvorijo dno razni rodovi slovenski s precej močnim primeskom nekkega ptujega etničnega življa. Sklicuje se pri tem na precejšnjo literaturo v Reziji. Loči po narečjih Rezijane Trske, Mediške in Idrijske (Soške) Slovence. K Reziji spada Učēja, ki se je naselila od Rezije dol. Rezijane ločijo od Trskih Slovencev strme, komaj prehodne gore Muzcev preko 1800 m, prehod gre okoli njih na jug po zaporedni dolini Valle dei Musi, slov. »Tam za Mejo«. Besedo Reziji Marinelli izvaja iz rečine, staro ime za potok pa je bilo Vélika Voda, in med starimi Rezijani je še.

Farne zgodovine za Rezijo ni, ker so l. 1711 pogoreli s cerkvijo vred vsi registri. Po ustnem izročilu Rezijanov bila je prva fara za Rezijane v Nemeji (Nimis), kjer je še danes rezijanski oltar. V Nemeji je imela faro tudi večina T[e]rskih Slovencev.

Ko sem prvič bil v Reziji l. 1890 ali 1891, so Rezijani precej očitno govorili svoje narečje, ko sem bil zadnjič l. 1922 so svoj jezik ptujcem skrbno skrivali. Sprva sem se držal teorije Baudouina, da so Rezijani Praslovani, med katerimi so izza časa napadov Obrov ostale posamezne čete pri odstopu. Ker sem se za časa svojega bivanja na Madjarskem l. 1884 izučil nekoliko madjarščine, me je izgovor prvo očitno spominjal na to. Pri tem udarjalo mi je na uho neko zavijanje po srbski, posebno končnica na -ac, Hlivac etc. Ime Sjenovik, Schattenberg, je čisto srbsko, ter sem ga našel v Črni Gori. Ime Peravo - Gubje in Peravo Senošče preko grebena Sarta - Zrda, raztolmačil mi je stari rezijanski župan Justi za vrata. Peračiči pa bi bila mala vrata, koder vede steza iz Rezije v Skluže.

Da je peravo turško ime, sem čital v Miklošiču. Habitus ljudi v Reziji, Trskih in Nadiških Slovencev ter onih v Kobaridskem Kotu (obč. Breginj, Sedlo, Kred, Staro selo) je prav očitno srbski-črnogorski, dočim Idrijski Slovenci tega več ne kažejo. Rezijanski izgovor ne sega deloma preko doline »Tam za Mejo« tako, ter kažejo Trski Slovenci sicer le bolj srbsko primes, a rabijo kakor Rezijani členek kot drug ptuj (obrski) element.

Ko sem bil prvič v Reziji sem ugotovil, da imajo vsi Rezijani le laške priimke. Jel sem iz tega sklepati, da so se priseljevali v Rezijo moški iz Furlanije, ter so Rezijani obdržali svoje narečje po materah, izgovor pa se je modificiral vsled furlanske primesi. Pozneje pa sem tudi ugotovil, da so vsa domača hišna imena izključno pristno slovenska, ter mi je župan Justi [Giusti] pojasnil protislovje s tem, da so laški priimki bili vsiljeni od avstrijske politične oblasti, ko je po Napoleonskih vojnah dobila Beneško in ž njo Rezijo. Furlanska primes mi je torej odpadla, ter sem se vrnil na podlagi dolgoletnih zgodovinskih in jezikovnih študij ter opazovanj na prvotno teorijo Baudouinovo nazaj t.j. Rezija kakor vse doline Julijskih Alp so naseljevali od pantiveka Slovenci. V celih Julijskih Alpah ni niti enega germanskega, keltskega ali latinskega obornega imena, vse kar je ptujega je zgodovinsko. Slovenci so bili pastirji v gorskih zatišjih, zgodovina jih radi tega ni mogla poznati ter je dajala stanovalcem poljubna, konkretna imena. Stanovalci pod Krmom se še danes imenujejo Podkrnci, prebivalci travnatih krmic so pač ostali Carni. Záme to ni domneva, ampak nujen logičen sklep: ako se ne dá konstatirati na filologično (po krajevnih imenih) ne arheologično, ne antropologično, kdaj bi se Slovenci v Alpah naselili, ako že prve zgodovinske vesti v Alpah navajajo le slovenske prebivalce in slovenska imena vasi, potem ni dopusten noben drug sklep, niti domneva. Sklep prof. Kosa iz dejstva, da zgodovinske vesti do 565 leta Slovencev ne omenjajo, a šelej l. 595 in da so vsled tega Slovenci morali priti med 565 in 595 letom, je naravnost rečeno aboten. - Da so Slovenci že od srede VI. stoletja plenili skupno z Obri in deloma sami po Balkanu, so zgodovinski dokazana

dejstva - ne morejo pa se iz tega sklepati, kedaj da bi bili prišli v svoja rodna in stalna stanovališča. Da so se Obri naselili ob Dunavu in Tisi zgodovinsko vemo, ne pa da so se Slovenci kedaj in od kod prišli.

Kako površni pa so vsi filologični dokazi - so naravnost rečeno proti zdravi pameti, ako se ima pred seboj antropogeografska in zgodovinska dejstva. To je tudi Jagič povedal: »es wäre ein reines Wunder, dass ein Hirtenvolk von Hunderttausenden durch Länder die von kriegerischen Stämmen besetzt waren, sich mit ihren Herden durchdringen könnten.« Ali še smešnejša trditev, da so Obri Slovence prignali pred seboj v Alpe? - Sancta simplicitas!

Pač pa je zgodovinski, da so za Langobardi pritiskale manjše hrvatske bojne čete, ki so zasedle slovensko Koroško. Te bojne roparske čete so z Obri in pač tudi z mladino tam stanujočih Slovencev napadale gorenjo Italijo. Obri so se po napadih vedno vračali v svoja taborišča ob Dunavu. Hrvatje zasedli so ne le del srednjega Koroškega, ampak tudi Zilje in Julijske Predalpe s svojim gradom Mužcu. Zadnji hrvatski-koroški knez je bil Kocelin.

Hrvatje in Srbi so poslovenjeni uraloaltajci, razkropljeni v bojnih četah po srednji Evropi. Večje čete Hrvatov in Srbov so se naselile med Balkanske Slovence (sedaj relikti Macedoncev), manjše so izginile med prebivalstvom Polabske, Poljske, Češke in Slovenske. Ker so Hrvatje napadali Italijo od Zilje dol, so njih sledovi gostejši na zapadu ter izginjajo proti Kobaridu. Od tod končnica na -ac in čista srbska beseda šjenovik. Med Rezijskimi Slovenci pa je moralo ostati nekaj obrskih četnikov, pač na begu pred Langobardi, od tod rezijski izgovor in posamezne besede kakor Peravo. Da se je med italjski Slovenci ohranil hrvatski vpliv, ne pa na Koroškem, je pač naravno, ker so Ziljo zasedli zgodaj nemški gospodje, ob dolini Bele pa so ostali hrvatski, ki so se zlili z domačim prebivalstvom.

Vsi fonetični sklepi so mnogo bolj hipotetični nego moji zgodovinski, antropogeografski in sociologični. Citiral bi Vam dr. Skoka: str. 154 »Časopisa«: »Lautgesetzmysticismus«. Poslušal sem ozorno Zilce, Rezijane, Trce i.t.d., ogledoval si habitus ljudi leta in leta in perijodično, pa sem moral priti do lastne intuicije. Prepričan sem, ko bi hodili Vi kot filolog in profesor Kos kot zgodovinar po naših ulijskih Alpah - da bi tudi Vajini sklepi postali realnejši.

Žal nimam časa pisati knjige, da bi ovrgel nonsens keltomanije in germanomanije. Livadna imena Slovencev, Bavarcev, alemanščina, severna laščina so odprta knjiga - a nepoznana.

V hribih nad Paulazo, nad Val Lugano še danes žive slovenski pastirji. Schmeller jih omenja za l. 831 še v Švici, nemški geografi so zasledili prav zadnji čas še obilo očitno slovenskih besed v Wallisu. Slovenska ruša je nemški Rausch, slovenska leška (gorska trava) je ladinski lesce in nemški Lieschgras - slovenska bavšica (gorska trava) je piemontska bavcia, slovenska sirotka je švicarska Sirte, slovenski pogred je tirolski Benkart etc. - a vse to je za filologe zaprta knjiga.

Čital sem pač menda vse razprave filologov, ki dokazujejo prihod Slovencev koncem VI. stoletja in menda tudi merodajne zgodovinarje. Prav ustrezete pa mi vendar, ako Vi kot znanstvenik navedete lokaze filologov, katere smatrate za večne in odločilne.

Vsebino tega pisma lahko uporabite za »Časopis«. Spisal bi pa tudi poseben članek, ako želite.

Dalje sem čital v »Časopisu« VII št. 66-76 preučeno razpravo prof. Skoka. Spisi dr. Skoka sploh nima napravljajo vtis preveč zavednega človeka. Njegovo izvajanje Bizjakov je naravnost smešno. Vem pa z lastne izkušnje, da imenujejo Furlanje in Goriški Slovenci: Bizjake prebivalce vasi Sv. Martina na Krasu, ki so se nekoč vselili na slovensko-furlansko mejo. Bizjake imenujejo Slovenci tržaške okolice gornje strške Hrvate. Štajerski Slovenci pa tako imenujejo Hrvate med Dravo in Savo. Trestenjak [Trstenjak] in Cel [Ca] razlagata po rekle: Bizjaki bize nosijo. Goriški in Tržaški Slovenci imenujejo Bizjake po širokih platnenih, spodaj razcefranih gačah (hlačah), ki se imenujejo bize. Bezjača, Kroatische Hirtenhose, ženičarica, ime Zagorje, Art kroatische Pflaume, Art kroat. Apfel - Bizjaki so skratka ljudje, ki imajo široke, dolge platnene hlače, ki bizgajo, bizjanski je, kar je s temi ljudmi v zvezi. - Dočim je kraški in tržaški Slovenec po stari narodni noši nosil kratke hlače in dolge nogavice do kolena, so bize hlače, ki hlomadrajajo, bizgajo. Temeljni pojem od bize je gibljivost. Biz je Auerochs, ker ima med rogmi bizlje. V ljubljanskem dialektu pomeni fizelj, iz bizelj, nekaj malega, visečega ali gibajočega se, bizast, mit bize bekleidet, bizec, epnato, vchavo listje, bizgec, Rüben, krautig, ker je vchast, v drugotnem pomenu bizna, bizgec - kislo zelje, čisla repa, pač po bizljih, v katero je zrezano. Tudi ruski быза Schwanz, Schweif gre sem. Strekljevi furlanski bizjaki so iz slovenskih bizjakov. Strekelj nam je sploh zanesel vse polno napačnih razlag iz furlansko-furlansko. Premalo je poznal furlansko, prepiral sem se že z njim ure in ure - jaz sem razlagal besedo v pristem ljudskem pomenu, on po literarnih virih in lingvistiki. Bezjak in bizjak kot Tölpel, pa je postala sovoka za priseljenega človeka, ki se drugače nosi in oblači.

Stavil bi sem tudi glagol bezljati, ker v bistvu pomeni nemirno sem in tje letati, krava bezlja, kot čora leti sem in tja. Biesfliege ni nemško, ampak je iz slovenskega, bizelj, beznica, t.j. muha, ki bezlja, rusko бызы Zudringlichkeiten, бызунъ gre v to skupino.

Recimo prof. Skoku, da so Bezjaki, die zugewanderten Kroaten in langen weiten Hosen. Za mojih mladih let pomen besede Bizjak ni bil prav nič porogljiv v ustih Slovencev, pač pa Furlanov. Skupina bis po Mayer-Lübke bi bila Schalwort, po mojem pa so vse nemške in laške besede iz slovenskega temelja. Bizigá, töbern pa ne gre ad bis, ampak k beckáti.

Oprostite, da sem Vam napisal te vrstice, čislam Vas visoko kot znanstvenika, a trdno sem prepričan, da bi govorili kot znanstvenik z menoj, ako bi zajemali iz realnega življenja!

Z odličnim spoštovanjem

Velec. gospod
dr. Fran Ramovš, univ. prof.
Ljubljana.

Opombe:

Kopija. Glej Fran Ilešič (Tumovo pismo 22. 12. 1928)!

Čital sem v »Časopisu«...: Razprava Karakteristika slovenskega narečja v Reziji (Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino 7/1928, 107-121). Zgodovina doline...: Pri navajanju podatkov iz srednjeveških listin se Tuma ni posluževal izvirnih dokumentov ali njih kritičnih objav. Prav zato so mnoge navedbe sporne, tako tudi omemba Bovca leta 1070. V tem delu pisma se omenjajo sledeče zgodovinske osebnosti: kralj Italije Berengar II (u. 966), nemški cesar Oton III (996-1002), grof iz Možnice Kacelin in njegov sorodnik oglejski patriarh Friderik II (1084-1086), ravenski patriarh Ivan in oglejski patriarh Ivan IV (984-1019).

...denarja iz dobe...: Po vrsti se omenjajo rimski cesarji Trajan (98-117), Hadrijan (117-138), Antoninus Plus (138-161) in Geta Septimius (211).

Geogr. prof. Marinelli...: Z zemljepisnimi problemi Kanalske doline sta se ukvarjala oče Giovanni (1846-1900) in sin Olinto Marinelli (1874-1926). Marinelli se sklicuje na ruskega jezikoslovca Jana Ignacyja Niecisława Baudouina de Courtenaya (1845-1929), ki je rezijanskemu govoru posvetil nekaj objav.

...za časa Vettariha...: Furlanski vojvoda Vektari (7 stoletje).

Ko sem prvič bil...: Tuma je svoje poglede na Rezijo strnil v članku Beneška Slovenija (Planinski vestnik 33/1933, 34/1934).

...po Napoleonskih vojnah...: Napoleon Buonaparte (1769-1821), cesar Francozov.

Sklep prof. Kosa...: Franc Kos je večkrat polemiziral z avtohtonistično teorijo (D. Trstenjak) tako tudi v razpravi Kdaj so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino? (Izvestja muzejskega društva za Kranjsko 6/ 1896, 19-34, 49-61, 85-103).

Citiral bi Vam dr. Skoka...: Članek Recimo još koji o riječi car (Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino 7/1928, 151-155).

Dalje sem čital v »Časopisu«...: Od tega mesta dalje je Tuma skoraj dobesedno prepisal pismo, ki ga je poslal Franu Ilešiču (22. 12. 1928). Le zadnji odstavek v obeh pisnih drugačen.

3

5. septembra [192]!

Velemenjeni gospod profesor!

Pri sestavljanju imenoslovja Julijskih Alp je več imen, ki se ne dajo pojasniti. Eno najbolj interesantnih imen je Mangrt, 2678 m. Poizkusil je razlago tudi nemški alpinist, prof. dr. Gstimer. Izrazil je konečno mnenje, da bi bilo čudno, da bi ta nemška beseda kot Manhardt prišla v čisto slovenske kraje in vsled tega domneva, da mora biti izpačenka in imeti slovensko podlago. Po morfološki obliki je košati vrh Baba. Nekateri stari ljudje v Logu pod Predelom se spominjajo imena Babji zob. To ime pa velja za špičast vrh pred glavnim vrhom, ki je podoben zobu. To ime, »Babji zob« bi kazalo, da je tudi glavni vrh po morfološki obliki Baba. Pregledal sem vse stare vire in mape in konstatiral le toliko, da so vsa imena onc precej zmedena in negotova. Ljudstvo pa vrh splošno imenuje Mangrt, Nemci Manhardt.

Danes sem prejel pismo našega alpinista g. Abrama, župnika pri Sv. Luciji na Primorskem, kateri me opozarja, da se nahaja ime Grad večkrat po morfološki obliki v Julijskih Alpah, kar potrjujem tudi ja: pod Grad, na Gradu i.t.d. Iz tega imena prihaja do domneve, da členek Ma, pred Grad pomeni kakor pri Maklenu, trd, torej Magrad, kakor Maklen, torej vrh. Sklicuje se tudi na krajevno ime Magozd v občini Drežnici na Primorskem, kar naj bi pomenilo velik gozd. Drugo ime je Makost, v občini Podmelec. Profesor Pintar v Ljubljanskem Zvonu l. 1914 na str. 569 prinerja tudi Macesn, Maprika. Sem bi spadala tudi Maleka, v Kobariškem kotu za neko vrsto vrbe. Tudi prof. Pintar l. 1915 na str. 321 Ljubljanskega Zvona ima Maleko za beko. Tako razlaga tudi Maglenik iz Ma - Golnik. Poleg tega je tudi ime Matisovec. Kakor vidite je iz filologičnega stališča jako interesantno konečno določiti, kaj pomeni členek ma.

Ako Vam je pri roki razlaga členka »ma«, kot velik, trd, torej kot povečevalnica, Vas prosim, da mi to sporočite. Opažam konečno, da se členek »ma« najde tudi prav očitno v nekaterih ladinskih imenih.

Pričakujem prijazen odgovor

z odličnim spoštovanjem

Gospod
dr. Fran Ramovš.
univ. prof. v
Ljubljani.

Opombe:

Kopija.

...nemški alpinist, prof. dr. Gstimer: Adolf Gstimer (1855-1940), srednješolski profesor, alpinist in planinski pisec.

Danes sem prejel...: Glej Jože Abram (Tumovo pismo 5. 9. 1929)!

Profesor Pintar v...: Članek Luka Pintarja O krajnih imenih je izhajal v Ljubljanskem zvonu v letih 1913-1915.

...Vas prosim, da mi to sporočite: Prof. Ramovš je odgovoril 12. septembra 1929: »Imen z začetnim zlogom ma- (me-) je dokaj. Nasploh se zadovoljavamo p tem s konstatacijo, da ne vemo, kaj naj bi ta člen pomenil, to tem bolj, ker nastopa poleg ali namesto njega tudi ne-, su-, ka-. Kar ste mi povedali o Mangrtu, da bi to značilo -Magrad, se mi ne zdi niti verjetno; moglo bi se še najti razlago za postanek vrinjenega -n- ne pa zato, da je namesto -d nastopil -t, in tudi redukcija čeprav nenaglašena -a -v- grad je več kot sumljiva. Jaz sam o izvoru imena ne vem nič; imam le vtis, da je ime zelo staro. Vse to ne glede na to, da imena kakor Matisovec itd. pri Pintarju pravilno raztolmačena kot komposita ma-tisovec.

V literaturi se člen ma- večkrat omenja; ali, kakor že rečeno, nihče nič ne ve, kaj naj bi za tem bilo. O pomenu »trd« doslej ni nihče nič omenil. V glavnem se še vedno drži Miklošičevo mnenje, Etym. Wrth. 179 s.[ub] v.[erbo]¹ ma- ki pa samo tudi nič ne pove. Po njem je o ma- več pisal še A. Musić, R jugoslav. akad. znan. i umjetnosti v Zagrebu, knjiga 22., str. 277-9.² Primeriti morate še istega avtorja članek o besedi leptir - netopir v Južnoslovenskem Filologu, knjiga VI³.«

1 F. Miklošič, Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen (1886).

2 August Musić Komparacija i negacija. Rad JAZU, knjiga 22, Zagreb 1920, str. 270-280.

3 Isti, Netopir i leptir. Južnoslovenski filolog, knjiga 6, Beograd 1926-1927, str. 98-101.

IVAN RANT

Ivan Rant iz Sorice se je ob nameri, da v Zgornji Sorici organizira socialistično organizacijo (1920), povezal z Ivanom Regentom. Zgornja Sorica je bila takrat pod italijansko okupacijo, in sicer na podlagi demarkacijske črte, ki jo je uveljavilo premirje med Italijo in Avstro-Ogrsko. Po rapalski pogodbi med Italijo in Jugoslavijo je kraj prišel v jugoslovansko državo.

Gorica, dne 20. avgusta 1920.

Sodrug
Ivan Rant
Zg. Sorica št. 22.

Sodrug Regent v Trstu dal mi je Vaš naslov ter sporočil, da želite, da bi se napravil pri Vas shod komunistične stranke. Ker pa imam do sedaj vse nedelje založene, mi shoda ni mogoče prirediti pred 17. septembrom. 4. in 5. septembra imamo zbor strank v Gradišči, 11. in 12. /9. pa splošen strankarski zbor za celo Beneško Julijo v Trstu. Vabim Vas, da se kot zaupniki udeležite obeh zborov ali pa vsaj drugega v Trstu. Na zboru se pojde za ureditev skupnega razmerja. Sicer pa lahko politično organizacijo takoj ustanovite s tem, da naberete podpise mož, kateri žele vstopiti v stranke ter jim izročite izkaznico. Za vsako izkaznico je treba plačati 1 L. Kadar imate nabranih dovolj članov, izberete odbor petih članov. Ako želite daljšega pojasnila sem Vam vedno na razpolaganje.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

kopija.

Gorica, dne 23. avgusta 1920.

Sodrug
Ivan Rant
Zg. Sorica št. 22.

Prejel sem Vaše pismo z dne 20. t.m., ki se je bržkone križalo z mojim, s katerim sem Vam sporočil, da bo sedaj težko v kratkem času sklicati shod, kar ima Beneška Julija na razpolaganje le malo noči, ki so potrebne za druge nujne zadeve. Brž, ko bo mogoče dobiti kako prosto nedeljo, zglasim se zaradi shoda v Sorici. Naznanite mi že sedaj v katerih prostorih bi se izvršil, ker shoda pod milim nebom oblast ne lovli.

Gotovo ste čitali v »Delu«, da je strankarski zbor za slovenske in furlanske dele Beneške Julije 4. in 5. septembra v Gradiški ob Soči, 11. in 12. septembra pa deželni zbor v Trstu. Ako Vam je mogoče zvolite si zaupnika za oba zbora, ker bo potrebno, da se osebno razgovorimo zaradi organizacije.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

kopija.

Brž, ko bo mogoče...: Rant je v navedenem pismu Tumi sporočal o težavah, pri sklicanju zbora.

Gorica, dne 2. septembra 1920.

Sodrug
Ivan Rant
Sorica.

Na Vaše pismo z dne 29. avgusta jemljem z obžalovanjem na znanje, da imate tako neugoden spor v kraju. Sicer pa poznam nekoliko kranjske kmete in vem kako je trdo in težko delati z njimi. Priznavam, da ni v interesu srednjega in velikega kmeta, da se pridružijo socialistom, ker kmet, ki pridelava več nego rabi sam za svojo družino, spada pravzaprav med kapitaliste. Komunisti ne morejo biti drugi nego delavci, kateri morajo živeti od rok do ust in kateri so izkoriščani, ali pa razumniki, ki poznajo bedo življenja v sedanjem družabnem redu in se hočejo boriti za osvoboditev ljudstva. Komunizma smete pričakovati le od delavca in nalega kmeta, ko je od drugega odvisen.

Združite vse pristaše komunizma in, če vas tudi ni veliko, napravite organizacijo sami. Kadar Vas bo dovoljno število, lahko tudi skličete javen shod. Prostor se pač dobi kje na dvorišču kakega pristaša, če udi manjši.

Lotite se srčno dela in uspeh Vam gotovo ne izostane. Komunizem mora končno prodreti v zadnjo mas in dolžnost delavcev je, da pot odpirate.

Z bratskim pozdravom

Opombe:

kopija. V zapuščini je ohranjen tudi koncept pisma.

Na Vaše pismo...: Rant je Tumi poročal o težavah, ki jih ima pri vaških nasprotnikih socialističnega gibanja. Ustanovitev stranke so zato preložili.

RASSEGNA GIURIDICA (Benetke)

Revija Rassegna giuridica s podnaslovom Raccolta di dottrina e di giurisprudenza della corte di cassazione di Firenze, delle magistrature delle Tre Venezie e della Toccana, e centri di legislazione concorrenti le terre liberate, je izhajala od 10. julija 1919.

Trieste, 11 agosto 1919

All'amministrazione della
»Rassegna giuridica«
Venezia.

Assegnando a mezzo vaglia postale l'importo di Lire 19.- e precisamente Lire 15.- quale prezzo d'abbonamento alla Rivista giuridica fino a tutto 1919 a Lire 4.- per il testo dell'avv. Aristide Anzil: »Il risarcimento dei danni di guerra«.

Vorrà farmi pervenire regolarmente i singoli numeri della Rivista nonchè il libro suddeto al mio indirizzo di Trieste, Via Domenico Rossetti 23/I.

Con tutta stima

Opombe:

Kopija.

...per il testo dell'avv. Aristide...: Knjiga je ohranjena v ZHT.

VLADIMIR RAVNIHAR

Dr. Vladimir Ravnihar (1871-1954) je deloval v Ljubljani od leta 1902 kot odvetnik. Politično se je opredeljeval za liberalni tabor, vendar je želel hoditi lastna pota, kar kaže tudi korespondiranje s Tumo. Leta 1911 je bil izvoljen v dunajski parlament, po prvi svetovni vojni je deloval v narodni vladi za Slovenijo. Kot kandidat liberalnega tabora je bil izvoljen v ljubljanski mestni svet. Leta 1935 je postal ljubljanski župan, leta 1939 pa senator. Med drugo svetovno vojno je bil zaradi sodelovanja v OF zaprt. Ravnihar je bil tudi organizator sokolstva in zborovskega petja.

I

V Gorici, dne 2. IV. [19]19

Velecenjeni gospod

Čital sem v »Slovenskem sokolu«, da je vabila slovensko zvezo sokola Federazione ginnastica italiana, da pa je zvezino vodstvo glede na izlet 4. junija v Brežice, meseca septembra v Zagreb povabilo odklonilo.

Bilo mi je prav žal, da zveza sokolskih društev zavzema to stališče. Bodisi da so denarne poteškoče ali druge manjšega pomena, morala je zveza vsekakor sprejeti to prvo povabilo izven države in tem bolj, ker je prišlo iz italijanske strani.

Avstrijska vlada je do sedaj vedno delala težave, da se je naš sokol udeležil izletov, ki so bili namenjeni slovenski meji. Tekom l. 1905 prepovedala je vlada shod na Dunaju in v Ormožu.

Avstrijska vlada vedno stori na ljubo germanstvu, vse kar od nje zahteva. Radi tega je skrajni čas da se naša društva, ki vendar spadajo koncem koncev v politično organizacijo, postavijo na drugo stališče.

So veliki politični interesi, kateri Slovence naravnost silijo, da iščejo dotik z italijanskim življenjem. Do sedaj je bil med Slovenci in Italijani postavljen kitajski zid in iz historičnih avstrijskih časov gojilo se j med našim ljudstvom sovraštvo proti Lahu.

Vse avstrijske reminiscence spadajo med staro šaro. Narodna slovenska omladina bi morala brati, čuti glasove odličnih mož, razumeti važen položaj nas Slovencev, nov nastop italijanske kraljevine; morala bi z radostjo pozdraviti gibanje balkanskih držav in moralno oporo iskati tam in tu dajati jo.

Zaradi tega je po mojem mnenju neobhodno potrebno, da sokolska zveza sprejme to povabilo Federazione ginnastica in da se dogovori s češkim sokolstvom, da nastopi združeno s slovenskimi sokoli p. tekmovalju v Milanu. Gotovo se ondi snidejo tudi francoski telovadci. Nekako manifestujoč nastop slovenskih sokolov v družbi z italijanskimi in francoskimi gimnasti, bi pač marsikomu tudi v Avstriji oči odprl, bode pač memento, da se mi Slovani ne damo stiskati ob steno germanstvu, tem manj na tako malenkosten in ostuden način, kakor se je to do sedaj godilo.

Sokolsko društvo moralo bi imeti med nami prvenstvo, kedar se gre zastopati veliko napredno idejo.

Zaradi tega ne dvomim, da storite takoj vse korake, da se slovenski telovadci odzovejo povabilu »Federazione ginnastica italiana« in da se takoj obrnete na češko zvezo sokolstva in da tudi iste pridobite z skupen nastop.

Češko sokolstvo, ki je že do sedaj bilo v dotiki in zvezi s francoskimi telovadci pa opozorite na važnost skupnega nastopa.

Prosim, da te moje misli zastopate pri sokolski zvezi in da skrbite tudi za to, da pride v primerni odločni obliki v javnost, da sl.[avna] vlada postane pozorna, spregleda in se prepriča, da je na krivi poti s sistematičnim podpiranjem pangermanstva in zaviranjem našega narodnega razvoja.

Z odličnim spoštovanjem!

Opombe:

Koncept.

Čital sem v »Slovenskem sokolu«...: Slovenski sokol (1904-1914) je bil mesečnik Slovenske sokolske zveze. Vest je objavil 25. marca 1906 (števil. 3, str. 24).

2

V Gorici 1 /12. [19]06

Velecenjeni gospod doktor!

Moj nečak Ferdinand Tuma, stud. tehn. na Dunaju se je obrnil name, da bi sodeloval pri »Našem listu« in da bi se list razširil in če mogoče tudi spremenil v dnevnik. »Našemu listu« nisem dajal vse pozornosti in mu nisem pripisoval več važnosti kakor »Gorenjcu« ali »Notranjcu« ali sploh lokalnim listom. Po pisavi se pa vendar-le »Naš list« razlikuje od vseh naših listov in stremlji po široki in stvarni podlagi.

Nov resen list Slovenci dejanski »krvavo« potrebujemo. Ta list pa bi uspeval le, ako vdobi svojo podlago v ljudeh, ki so po znanju in stanju zmožni zastopati velike ideje. Po shodu radikalnega dijaštva v Trstu sem se prepričal, da se bliža odločilni trenutek, ko mora mlada inteligenca nastopiti, ako hoče priti z novimi idejami do veljave in noče prepustiti političnega in ekonomičnega polja novo ustanovljeni »ljudski stranki« v Ljubljani.

Pisal sem pa svojemu nečaku, da on ni sposobna oseba, ki bi delala na ustanovitvi nove stranke in da je njega na ogled poslani program nezrel in neraben, da sploh ni program ni stranke ni lista. Pisal sem mu pa tudi da nisem jaz oseba, katera bi nastopila, ker bi bilo težko premagati predsodke ljubljanskih krogov in dejanski nova stranka in nov list potrebujejo središče, kjer se združuje in zbira gotovo število inteligentnih moči, ki morajo tudi ostati v tesni prijateljski dotiki. Inicijativa mora tedaj izhajati iz Ljubljane in kolikor jaz danes poznam osebe, bi bil edino Vi poklican vzeti inicijativo v roke. Vaše ime se povsod simpatično naglašaja in Vaš nastop je, kolikor sem ga mogel zasledovati, vseskozi stvaren. Nisem mislil ni letos spomlad, ko sem hotel sam v Trstu list ustanoviti, nastopiti v boj proti osebam kakor dr. Tavčar, dr. Šušteršič, dr. Gregorin etc., marveč abstrahirati od vse naše malenkostne lokalne politike in oprti se na omladino. Sem še vedno mnenja, da bi bil pravi nastop iz Trsta, kjer bi se dalo v politično stranko in političnim listom združiti obenem veliko trgovsko-industrijalno akcijo iz največjega trgovskega emporija na našem jugu. Precej nevarna bolezen me je odvrnila, da nisem izvedel svojega načrta, zato pa bom tem iskrenejše pozdravljal inicijativo iz druge strani.

Obračam se na Vas, da me ne stavite v nikako zvezo s počtetjem mojega nečaka ne morda da bi ga perhoresciral, nasprotno priznavam njegovo žilavost in hrepenenje pa napredku ampak, ker se mi zdi nemogoče, da bi mlad, neizkušen in nevešč človek veliko akcijo na Slovenskem iz Dunaja ven mogel vladati.

Vrnivši svojemu nečaku poslani program kot neraben, vzbudila se je v meni želja, da bi druga poklicana oseba nastopila. Sedaj ko so razburjene ljudske mase in ko je to dr. Šušteršič v zvezi z dr. Šuklje mojstrsko izrabil zopet za svoje namene, zdi se mi kakor zadnja ura, da se gane naša dejanski napredna mladina. Vem, da stvar kar čez noč ne gre, nujno pa je, če se skoro kaj stori.

Premislite torej stvar iz svojega osebnega stališča, ako Vam je mogoče prevzeti iniciativo in vodstvo za novo realno-demokratsko strujo. Ako se za-se odločite, ne bode Vam težko s pomočjo mnogih somišljenikov zbrati okoli sebe precejšnje krdelo delavnih in sposobnih moči in lahko skličete že za ta božič zaupen shod malega, a zanesljivega števila mož, s katerimi bi se posvetovali, sestavili program in nastopili.

Drago mi bode, ako mi morete v kratkem odgovoriti.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Čopija. Pisava rokopisa ni Tumova.

Moj nečak Ferdinand...: Glej Ferdinand Lev Tuma!

..kakor »Gorenjcu« ali »Notranjcu«...: Politični in gospodarski list Gorenjec v Kranju je izhajal med leti 1900 in 1941, polmesečnik oziroma tednik Notranjec pa e v Postojni (1904-1909).

..novo ustanovljeni »ljudski stranki«...: Stranka, ki se je ustanovila v Ljubljani na prehodu 1906-1907.

Pisal sem pa svojemu nečaku...: Pismo ni ohranjeno.

Visem mislil ni letos spomlad...: Tuma je mislil izdajati list v Trstu pomlad 1905 (glej Karel Škapin).

Precej nevarna bolezen...: Nevralgija (IMŽ 296).

..in ko je to dr. Šušteršič v zvezi z dr. Šuklje...: Zveza med Šušteršičem in Šukljem ni bila vedno trdna. Šušteršič je Šukljemu pomagal do državnozbornega (1903) in deželnozbornega mandata (1906).

..ako mi morete v kratkem odgovoriti...: Če je Ravnihar odgovoril, ni znano. 14. decembra 1906 mu je Tuma znova pisal (pismo ni ohranjeno). Na to pismo je Ravnihar odgovoril šele 13. januarja 1907: »Odkrito rečeno odlašal sem do skrajnosti ta korak. Nisem zaupal v delavno silo svoje okolice. Čutim sicer v sebi vso energijo, da dvignem s tal in zberem vse one elemente, ki so nezadovoljni z dosedanjimi razmerami, ki pa po mojih mislih prav dobro čutijo česa je njim in nam vsem treba, a ravno tako sem bil prepričan, da bi moral vsaj začetkom vse to ogromno delo vzeti na svoja ramena. Ne da bi se strašil tega dela, a meni mora biti za sedaj še prva: pisarna. Zategadelj sem bil pasiven in zategadelj ste nas našli, kadar ste prišli v Ljubljano, ne pripravljene. Pomagati sem hotel pri rameravanem delu, a inicijative ravno vsled bojazni, da bi moral storiti vse sam, nisem hotel dati.

Inicijativo so med tem dali drugi. Dermota je dal inicijativo za dnevnik. On je vodil tozadevno akcijo. Bil sem vabljen k dotičnemu sestanku kot miles gregarius. Kakor znano je Dermota v odločilnem trenutku baš takrat ko ste bili v Ljubljani zadnjikrat - popustil.

Ko je prevzel uredništvo »Našega lista« Jaklič, je on sklical sestanek zastran lista in zaradi snovanja nove stranke. Dermota, Jaklič, Franko in jaz smo bili proti ustanovitvi stranke - jaz iz gori navedenih razlogov - dočim so Robida, Lavrenčič¹ kot glasnik Ribničanov in dr. Stojc odločno bili za ustanovitev stranke. Končno smo sprejeli sklep, da je sklicati ožji sestanek² zaupnikov zlasti sotrudnikov in naročnikov »Našega lista« da izvemo mnenje večine teh zaupnikov. Jaz sem bil na to trdnega prepričanja, da bodo, ako se večina izreče za ustanovitev stranke, vsi nasprotniki tej misli postali pristaši te stranke. Računal sem na Dermoto i.dr. samoobsebi umevno tudi na Vašega nečaka, ki je bil celo leto nad menoj, naj dam inicijativo za novo stranko.

Shod zaupnikov je z veliko večino (proti 2 glasoma) sklenil ustanovitev samostojne stranke. Morete si torej misliti moje razočaranje, ko sta koj na o Dermota in Jaklič izjavila, da ne sodelujeta. Še bolj razočaran sem bil, ko je enako izjavo oddal Vaš nečak ter se odločno protivil, da bi »Naš list« postal glasilo

novi stranki. Končno sem še izvedel, da tu Vi³ obsojate nastop nove stranke, ki ste vendar pozdravljali naš prvi resni korak. Vem, bili ste kakor Vaš nečak enostransko informirani od Jakliča. Ni namreč tudi resnica, da shodu zaupnikov nismo predložili temeljnih načel novi stranki. Obratno, s poročilom o doseda in današnjih političnih razmerah zlasti na Kranjskem sem tudi pregna[ntno] izražal načela ki morajo voditi našo stranko. Ta načela so popolnoma odobraval in vzprejeli vsi - razen Dermote, ki je pač socialista ter ne priznava drugih načel nego socialističnih. To mi je bil dokaz, da nas ne veže samo nezadovoljstvo z dosedanjimi razmerami, ampak tudi ideje, ki imajo eminentno svojo pozitivno stran. Ta vtis je na vse napravil dot. sestanek, vtis, ki je docela opovrgel izrek Dermotov da hočemo stranko dekretirati ne da bi poznali ideje, ki nas vežejo.

Vzlic temu bi bil proti ustanovitvi stranke, ko bi bil slutil, da nas bodo zapustili oni, ki sem vanje - priznam - imel največ zaupanja.

Pozneje nisem mogel več nazaj, zlasti pa ne po napadih v Slov. Narodu⁴.

Danes mi ni več žal. Imam polno zaupanje in prepričanje v bodočnost naše stranke, ki ima kakor kažejo vsi znaki več zaslonbe v narodu kakor se bil kedaj nadejal. Čakati likvidacije liberalne stranke se mi ne vidi umestno. Po mojih mislih je liberalna stranka že likvidovala. Pričeli bi drugi, ako bi mi ne pričeli. Prepuščati teren drugim, bi se reklo, izpustiti iz rok krmilo. Tu vse čaka, da pride čim prej nekaj novega.

Temeljna načela programu naše stranke, ki smo jo krstili za »slovensko gospodarsko stranko« Vam pošiljam v priritku. Gibljejo se v okviru izvaj mojega poročila na shodu 30. XII. [19]06. V soboto izide naše glasilo »Nova Doba«⁵.

Tuma je Ravnharju odgovoril (pismo ni ohranjeno), kar lahko razberemo iz Ravnharjevega dopisa (21. 2. 1907), v njem se je Tumi zahvaljeval prejete nasvete o delovanju (programu) stranke in mu najavlja pravila zadruga »Nova doba«. Te je Ravnhar poslal Tumi v nedatiranem dopisu. Tuma je tudi prejel vabilo (datirano v Ljubljani o Božiču 1906), s katerim so ga kot sodelavca Našega lista vabili na sestanek v Ljubljano 30. decembra 1906. Vabili so podpisali Anton Dermota, Milan Jaklič, Ivan Lavrenčič, Karel Pekič, Vladimir Ravnhar, Ivan Robida, Anton Schiffrer, Josip Stojc in Josip Tičar⁶.

1 Ivan Lavrenčič (glej Milan Jaklič, Tumovo pismo 9. 1. 1907).

2 Sestanek je bil sklican v Ljubljani 30. decembra 1906.

3 Glej Tumovo pismo Jakliču (9. 1. 1907)!

4 Slovenski narod 13. 5. 1905, številka 110.

5 Nova doba je kot glasilo slovenske gospodarske stranke izhajala v Ljubljani med leti 1907-1908. Prva številka izšla 16. februarja 1907.

6 Josip Tičar (1875-1946), zdravnik, oranizator planinstva.

3

V Gorici, 27/4. [19]06

Veledenjeni gospod doktor!

Na Vaš cenjeni list od 24. t.m. Vas v prvi vrsti prosim, da mi vrnete poslane menice Marjane Kater da mi naznanite svoj ekpenzar v tej zadevi. Ako sta obadva obvezanca Mulaček insolventna, potem za sedaj ni ničesar storiti. Naznanim svoji stranki, da naj ima v evidenci Janko Mulačka in ako postane isti solventen, da stori potrebne korake.

Kolikor se tiče Vašega vprašanja: ako res nameravam kandidirati nekje na Krasu, Vam na to odgovarjam, da se konsekventno držim svojega stališča, da pod nobenim pogojem nikjer ne sprejemim kandidature za državni zbor. Ponudili so mi jo socialni demokratje v Trstu in volilci iz Bovca in Kobarida; obe sem pa odklonil, ker za me sploh kandidatura v tem položaju, kakor smo, nima nobenega smisla.

Kolikor se tiče vprašanja o dr. Gruntarju, Vam odgovarjam, da ni odločalo samoljubje, marveč pogled na položaj. Na eni strani je videl, da so šanse narodno-napredne stranke jako ugodne, da pa utegne stranka ravno zaradi tega propasti, ker nima sposobnega kandidata. Po drugi strani pa je dr. Anton Gregorčič toliko zagrešil, da se mu naravnost lahko očita narodno izdajstvo in da je prav častna zadeva Primorcev, da ga vržejo. To je bil menda tudi razlog, da je dr. Franko tako odločno nastopil. Dr. Frankota sem sam svoječasno obdeloval, da bi sprejel samostojno kandidaturo pod temi gesli, namreč, da je njegova dolžnost ker ima največ upanja do uspeha na Tolminskem, da nastopi proti Gregorčiču in da se o tem sanirajo naše neznosne razmere. Po padcu dr. Ant. Gregorčiča bode itak njegova dolžnost nastopiti tudi proti heroizmu Andreja Gabrščka. To moje stališče je dr. Franko sicer popolnoma odobraval ali ker ni bil dovolj siguren zmage, ni hotel on sam neodvisno nastopiti, je pa menda tudi od svoje strani vplival na dr. Gruntarja, da se je odločil za kandidaturo.

Bila je faktično napaka tudi od strani dr. Gruntarja, da je nastopil v imenu narodno-napredne stranke in ne samostojno, tudi njegova dolžnost bi namreč bila, ako prodre, nastopiti proti sistemu, katerega uveljavlja poleg Gregorčiča Andrej Gabršček. Bojim se, da se ne čutita za slučaj zmage preveč vezanega n narodno-napredno stranko in to bi bilo daljši organizaciji v deželi na veliko škodo. Mladi, kateri so se oklenili Gabrščka, delajo za sedaj tlako »Soči«, ako se pa posreči, da vsestransko prodrejo, potem nastopi mesto škodljivega sistema dr. Antona Gregorčiča še škodljivejši Andreja Gabrščka. Ako je Gregorčič nesposoben za delo, ker mu manjka energije in konsekventnosti, tako je temeljni značaj Andreja Gabrščka razdiranje in opozicija in sam se pozitivnega dela ne-le boji, ampak je tudi nesposoben za isto.

Kar se tiče Vašega stališča je pa splošno mnenje, da je vseeno kedo v Ljubljani zmaga. Po mojem mnenju je gotovo, da Hribar prodre. Nikakor bi ne bilo želeli, da zmagajo socialisti, še manj pa, da zmaga klerikalci. Volitve bodo vsekako za Ljubljančane in za župana Hribarja: memento mori, ako ne nastopi na druga pota in se ne odcepi radikalno od »Slovenskega naroda« in dr. Tavčarja. V tem oziru pa župan Hribar do sedaj preveč cinca in mesto da bi si iskal opore drugod, še vedno zavira in bi rad spravil v eno družbo Tavčarja, Trillerja, sebe, Vas in ne vem še kaj. Ivan Cankar je menda poet in težko da ima praktičnega pogleda dovolj, da bi koristil. Dr. Dermoto sem imel vedno za nezanesljivega.

Skoraj veseli me, da ste prišli do spoznanja, da ste se s svojo novo stranko prenaljili. Sicer pa tu to nima bog ve kakega upliva, ker bode dejanski še-le izid volitev pokazal, kam kreniti. Do tedaj ne mislim sodelovati nikjer resno izven malih črtic. Po 14. maju [dan volitev] pa bode vsekako dolžnost vseh političnih faktorjev, da resno premislijo, kako naprej.

Predležče pismo je za Vaše osebne informacije in prosim, da tega ne rabite v Vašem listu, pač p mi vstrežete, ako morda passus o dru. Frankotu porabite v toliko, da v kratki notici pojasnite njegov položaj da je on ob gorostasni nesposobnosti dra. A. Gregorčiča storil le svojo narodno dolžnost, da je nastopil in se pričakuje od njega kot izpočitega do sedaj nerazpostavljenega človeka v politiki složno, konsekventno in plodno delovanje. Le apelirajte v »Novi dobi« na vse izobražene sposobne ljudi na Goriškem, da se pripravijo na delovanje, katero je iniciral dr. Alojzij Franko.

Pojasniti Vam moram na kratko še moje stališče proti socialni demokraciji. Pojasnila dobite pravzaprav v mojih člankih »Jugoslovanska ideja in Slovenci« v »Našem listu«. V mestih, kjer je namreč dovolj delavstva, sem brezpogojno za socialno demokracijo, je načelna stranka z jasnim programom in koristi, katere nam stori v Trstu, presegajo vse druge pomisleke. Tako je jugoslovanska socialna demokracija docela opravičena v Zagrebu, Zofiji [Sofiji], Belgradu, ter je tu največjega pomena za daljši razvoj jugoslovanskih plemen. Poleg pristno socialno-demokratskega programa po mestih, pa se mora po mojem prepričanju ustanoviti posebna socialno-demokratska stranka, aplicirana na naše kmetijske razmere. Danes iskati zasebnega kapitala za trgovska in obrtna podjetja med Slovenci je zaman in mogoč je le kolektivističen kapital. Vem, da bode jako težko organizirati socialno-demokratsko kmetijsko ljudstvo, ker si tudi najboljši teoretiki danes niso na jasnem s tem. Od organiziranja poljedelskega stanu pa je odvisna po mojem mnenju vsa politična bodočnost.

Z odličnim spoštovanjem

Dr. H. Tuma

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenjeni list...: Ravnikar se je Tumi zahvalil za podatke o kandidaturah na Goriškem (Tumovo pismo ni ohranjeno) in nato v pismu piše: »Vašo opazko, da smo se prenegliali, vzprejem. Zato pa sedaj zaviramo, da nam voz ne uide po klancu. Volilnega gibanja se prav nič ne vdeležimo, dasi je n. pr. v ribniškem okraju, kjer imamo mnogo pristašev, bilo jako zapeljivo, da bi stopili na dan z lastnim kandidatom. Niti ljubljanskih obč. volitev, dasi so nas z raznih strani silili v to, se nismo hoteli udeležiti. Ostali smo samo pri listu, ki naj polagoma uvede naše ideje v javnosti. Pripravljati tla, to je za sedaj, dokler ne minejo volitve, glavno naše delo in prva naloga. Dasi smo torej storili taktično napako, da smo prezgodaj bruhnili na dan, skušamo to napako po možnosti paralizovati z mirnim in premissijem delom to je s pisavo v Novi dobi in s pridobivanjem pristašev. Nova doba splošno ugaja ter se vedno oglašajo novi naročniki. Ako bomo finančno vzdržali, sem prepričan, da bo list ob letu močno aktiven. Res pa je, da bi moral biti časopis boljši. To pa bode tudi, ko si utrdi tla in pridobi sodelavce. Tudi na Vašo pomoč računamo; respektiramo pa Vašo odločitev, da hočete do 14. maja ostati v rezervi. Morda se Vam posreči Vaše »mlade« bratce pridobiti sebi in potem kooperirati z nami na podlagi enega programa.

Te dni smo čuli, da hočete kandidirati nekje na Krasu. Od kod ta vest?

Kaj je z dr. Gruntarjem? Čudil sem se, da se je odločil. Ali ni odločevalo samoljubje?

V Ljubljani nihče ne more še presoditi, kdo zmaga? Do ožje volitve pride. Pride le Hribar v ožjo volitve s socialistom, gotovo propade; ako pa pride v ožjo volitve s klerikalcem, vtegne zmagati. Sicer pa igrajo naši socialisti čudno vlogo. Cankar bo menda prišel precej ob vse iluzije. Zvabili so ga doli s tem, da gotovo zmaga. Sedaj pa pravijo, saj bi zmagal, če bi ne imel za protikandidata - Povšeta.¹ Otdod njegov izrek: Kje sem to zaslužil? Dr. Dermota mi je še 30. XII. [1906] na onem našem sestanku zagotavljal, da ni socialist, ampak realist. Čez mesec dni je bil že v soc. taboru. S tema dvema sedaj naši socialisti paradišajo. Kristan² seveda ne bo dopustil, da bi mu kdo zrastle preko glave.

Položaj je torej res konfuzen in radovedni smo sami, kako se bo razvijal.

Hribar je poln nad za bodočnost narodno-napredne stranke, ki se je res pričela nekaj gibati in konsolidovati. Toda po mojih mislih vsa preteklost te stranke in tudi Hribarjeva dokazuje, da do pozitivnega dela preko negativnega ne bo prišla. Posebej jo še ubijata Slov. Narod in dr. Tavčar. Končno pa sta ji v nesrečo ravno njena preteklost in firma, ki kaže svoje sledove pod naslovom »narodno-napredna«. Z ozirom na vse to sem Hribarju odklonil sodelovanje, ko je bil zaradi tega pri meni.«

..v prvi vrsti prosim...: Gre za zadevo iz njunega medsebojnega poklicnega dela.

Ponudili so jo mi socialni demokratje...: Glej Lojz Kraigher! Kandidatura je bila za volitve v deželni zbor.

Kolikor se tiče vašega vprašanja...: Glej Rudolf Gruntar! Gruntar je izgubil dne 14. maja 1907 volilno tekmo z dr. Gregorčičem. Tuma je računl, da bo Gregorčič propadel.

Čar se tiče Vašega stališča...: Tuma govori o deželnozbornih volitvah v Ljubljani (14. 5. 1907), v mestni splošni kuriji je zmagal Ivan Hribar, ko je v ožji volitvi 25. 5. 1907 premagal radikalca Ivana Kregarja.

van Cankar je...: Ivan Cankar je nastopil kot kandidat socialistov v splošni kuriji sodnih okrajev Litija, Višnja Gora, Radeče. Dr. Dermota v sodnih okrajih Radovljica, Kranjska Gora, Tržič; na volitvah nista uspela.

..ako morda passus...: Ko je Nova doba (21. 5. 1907, šte. 25) poročala o agrarni stranki je zapisala: »Mi hočemo nekoliko počakati, potem šele govoriti, ker le po dejanjih je mogoče stranko soditi.«

..v mojih člankih...: Naš list (1907, šte. 20-31).

- 1 Fran Povše (1845-1916), kmetijski strokovnjak in klerikalni politik. Na državnozbornih volitvah (14. 5. 1907) je premagal pisatelja Cankarja.
- 2 Etbin Kristan, socialistični kandidat na državnozbornih volitvah v Ljubljani (14. 5. 1907). Premagal ga je Ivan Hribar.

4

V Gorici 25/6. [19]06.

Veledenjeni gospod doktor!

Poslani program me je zanimal. Toda morem takoj opaziti, da to ni načelni program, ampak le program glede praktičnega dela. S tem programom hočete pričeti delo za vse mogoče poljedelske obrtne, trgovske in delavske sloje. [nečitljivo] potrebo velikega kapitala torej velike trgovine in industrije na drugi strani male obrti in male trgovine ter Vam gre boj proti tujemu kapitalu. Bojim se, da Vam socialno - demokratični organ ne očita nelogičnost ter da hočete nekaj pričeti kar je nemogoče.

Začasni program je skrbno predelan in bi utegnil marsikoga zadovoljiti posebno onih ljudij, ki bi radi vstregli na zgoraj in navzdol ter bi radi ostali nad strankami.

Principa v Vašem programu ne [nečitljivo] nobenega ni klerikalnega, ni liberalnega ni socialnega. Zaradi tega tudi niste principierna stranka. Danes se mi pa skoraj nemogoče zdi da bi kaka stranka prodrla med ljudstvo ako ni principierna. Smo v dobi kjer se nekako preliva človeška kultura in to seveda se ne more drugače nego po velikih principih. Ako dobro premislite, prodira na Kranjskem klerikalizem le zaradi tega, čer se je držal velikega verskega principa in po drugi strani socialni demokratizem, ker se drži velikega principa povečanja kolektivizma.

Ako preidem v podrobnejšo kritiko Vašega programa bi precej k »prvi točki« omenil: Nepotrebno je povdarjati, da se bojujete proti tujemu kapitalu namreč ves kapital je danes sovražen ljudski masi. Morate nasprotno reči: veliki kapital je predpogoj velike trgovine in industrije in le ta je predpogoj velikemu

napredku. Mi Slovenci pa nimamo velikega kapitala in velike industrije in velike trgovine, zaradi tega je treba vse troje stvariti. Da se pa to le potom kolektivizma. Prva in načelna točka vsakega našega gospodarskega programa mora biti samo ta. Tudi boj proti tujemu kapitalu nam sovražnemu, ne da se drugače vesti nego s kolektivizmom. Dostavljam pa takoj, da ta boj ni mogoč potom naših trgovcev in obrtnikov, ker so ti prešibki, marveč mora se kmetjska masa kolektivistično organizirati. Le na ta način bi dobil potreben kolektivističen kapital.

Druga točka je popolnoma nedosledna, kajti kakor hitro hočete organizirati vse stanove po pokli potem ste ovrgli ravno gori imenovano načelo.

K tretji točki opažam, da kmetjski stan ni le temelj pri nas, ampak sploh povsod na zemlji po principu, da je največja in prva potrebnost skrbeti za živež, katerega proizvaja poljedelstvo ter druge potrebe skrbeti za obleko in stanovanje katero proizvaja industrija.

Ker pa ima industrija za napredek ekstenzivni princip in princip precenjevanja produktov, kmetijstvo pa intenzivni princip t.j.: obdelovanje na drobno in okoriščevanje vse [nečitljivo] moči je mogoča organizacija kmetjskega stanu le sporedno z delavstvom.

Tretja naloga je pač uvajati kmeta kolektivno potom zadrug in potom združenja krajevnih zadrug kolektivističen kapital, ki industrializira, kjer je sploh mogoče poljedelstvo oziroma osredotoči trgovino s poljskimi pridelki, v drugi vrsti pa porabi odvišni kapital za ustanavljanje in pospeševanje domače industrije.

Srednja posestva ne gredo v sklad z nikakim političnim principom. Ravno tako pa tudi ne gredo v sklad boj proti razkosavanju posesti, ker je ravno razkosavanje naraven razvoj t.j.: da se velika in srednja posestva krojijo le za individualno potrebo.

Lovski zakon kar črtajte, ker je ostanek starega fevdalizma in se sploh z intenzivnim poljedelstvom ne da združiti. Če ne bo več niti enega (če še tako dobrega) zajca in niti ene srne bo to poljedelstvu in gozdoreji le v korist in ne na škodo.

Kmetijska banka na sebi za naše razmere ni opravičena in ne razumem prav, kaj mislite pod njo. Treba nam je pa hipotekarne banke s [nečitljivo] amortizacijo. Za takozvani kmetjski kredit pa je treba organizacije Reifeisenovih posojilnic in združitve istih v zadržno banko.

Glede trgovine imamo sploh težke okoliščine, ker nam provincijalizem kviri vse. Veliko trgovin je mogoče organizirati le v Trstu in sicer od gori dol t.j. ustanoviti je treba velike trgovske zavode v Trstu, kateri potegnejo na-se trgovine iz ozadja. Trgovina v Trstu na sebi je organizirana saj imamo dejstvo pred seboj, da je Trst edini eksportni emporij v Avstriji. Treba je le iste inštitucije kakor jih imajo Nemci in Italijani ostvariti za Slovence. Imeli bomo še to ugodnost, da imamo za seboj češko in poljsko ozadje. Najkrasnejši položaj za trgovino v Avstriji sploh imamo Slovenci. Seveda sem glede tega jaz sedaj edini glas vpijočega v puščavi, ker so se jele polagoma komaj slovenskim Tržačanom odpirati oči, da smo res Slovenci presrečen narod, ki ima vse naravne predpogoje le zavedne inteligence ne. Vidim pa, da stojite v pod uplivom kranjskega separatizma, kajti brez Ljubljane v Vašem programu nikjer ni izhajati. Temeljna hiba vsega gospodarskega dela »našega« Ivana Hribarja, ki pa že plačuje to svojo pomoto s tem, da so vse njegove industrijske in trgovske naprave pasivne in morajo biti take.

K 5. točki navajam, da se ima pod obrtnim stanom [nečitljivo] obrtnikov danes razumeti le oni del obrtnikov, koji si ostvarjajo individualne potrebe poleg velike industrije. Ker gre tu za individualni razvoj skoraj edina naloga strokovni pouk, tedaj intelektualni razvoj malega obrtnika. Konfekcija pa je danes itak vele-industrijalna in je zaradi tega tudi odvisna od velikega kapitala in naš obrtnik sam na sebi ni dovolj močan, to izvrševati marveč bode treba po gori omenjeni poti priti sploh do industrijalnega kapitala. Zavojki bi kolektivnim potem združili kapital, stvariti bi morala tudi Vaša nad strankami stoječa stranka.

Gospodarski kataster bi bilo delo trgovsko-obrtnice zbornice v Ljubljani, na Koroškem, Štajerskem in Primorskem pa bi bilo treba ustanoviti, ker so zbornice tu v tujih rokah, privatne službe.

Uzrokov izseljevanja ni treba iskati, ker so dani: po eni strani prezadolževanje po drugi pa pomanjkanje industrije. Ustvarite domačo industrijo in uvedite amortizacijski sistem pa je odpomagano.

Očitano se bo sploh Vašemu programu, da je nekonsekventen in breznačelen mixtum compositum. Do lepega programa ne pridete drugače, nego če iz današnjega gospodarskega položaja vseh današnjih sloj inducirate na skupne potrebe: potom pravilne analize pridete gotovo do socialno-demokratskega programa ali pa vzemite socialno-demokratski program in deducirajte, pa pridete potom sintetične metode do programa kakor ga rabite Vi. Le po teh dveh potih ostanete konsekventni in danes stojimo pač pred dejstvom, da preko klerikalnega in liberalnega sistema ni tretjega nego socialno demokratski. Odvisno je ime ker se socialni demokratizem pri nas ni še bistveno proučil in se seveda tudi ni učilo kmetjske mase. Ker se pa to od danes do jutri ne da izsiliti, poskusite s programom, kakor je. Inteligentnega človeka, ki si je pridobil svoje naziranje, s tem programom ne pritegnete. Ako pa je namenjen polizobraženim ljudem, ki slede le gotovemu vodstvu, potem le-tem dobro dojde.

Kolikor se tiče mojega nečaka pa mi je isti naznanil ne da je stopil v zvezo s Hribar - Tavčarjem namreč da hoče porabiti ugodno konjunkturo na Dunaju, da se politično vsestransko izobrazbi in to stori najbolje, ako ostane sedaj samo politični žurnalist in skuša preštudirati vse merodajne može vseh mogočih strank in narodov, ker se mu ta prilika, kadar pojde z Dunaja, ne ponudi več. Ker je postopanje nečaka iz motiva samoizobrazbe vtemeljeno in nima s strankarstvom načeloma nič opraviti, potem je on sam svoj gospodar in ako izvede stavljen si nalogo, bomo imeli v njem svoječasno jako izobraženega publicista in politika, kojega bomo še-le takrat sodili načelno, kadar bo nastopal neodvisno in v svojem imenu. Mene pa iskreno veseli, da moj nečak veliko dela in se veliko uči in želel bi, da bi bil ves naš akademski naraščaj tako agilen kakor je on. Ker pa je - kolikor ga poznam - sedaj dejanski socialno-demokratskega mišljenja,

pa popolnoma razumem, da konsekvентno delo z »Novo dobo« ni več mogoče in da je moral priti, ako ne z Vami, pa vsaj z Vašo okolico v nasprotje.

Zveza z našo agrarno stranko ne vem, če bo sploh mogoča, ker je naša stranka sama ravno tako breznačelna kakor Vaša. Brez skupnega načela pa skupno delo sploh mogoče ni. Kakor hočete zadoščati vi le krajevnim domačim potrebam in zahtevam, tako tudi agrarna stranka na Goriškem. Ni torej mogoča nobena prava dotika. Sicer pa jaz nimam z agrarno stranko na Goriškem nobene dotike in tudi težko, da jo udobim, ker zahtevam tudi za kmeta strogo kolektivistični gospodarski program in kar me še bolj loči od agrarne stranke na Goriškem in menda tudi od Vaše, da zahtevam brezverski program ali pa vero v delo, zdravje in življenje kakor vidite eminentno protikatoliški in ateistični princip.

Pozdravlja Vas

dr. H. Tuma

Velescenjeni gospod
dr. Vladimir Ravnihar, odvetnik
Ljubljana

Opombe:

Kopija. Rokopis ni Tumov.

V Gorici 25/6. 1906...: Očitno je pomota v datumu, pismo je bilo napisano leta 1907.

Poslani program...: Ravnihar je s spremnim dopisom (21. 6. 1907) poslal Tumi program gospodarske in socialne politike stranke (ohranjen v ZHT).

VEKOSLAV RAVNIKAR

Vekoslav Ravnikar je bil načelnik Hranilnice in posojilnice v Cerknem (ustanovljena l. 1883, od 1924 Ljudska posojilnica v Cerknem) in podžupan v Cerknem. Ohranjeni sta dve Ravnikarjevi pismi Tumi.

V prvem (27. 1. 1900) pristaja na kandidaturu dr. Josipa Staniča. Vendar svari Tumo pred prepiri na Goriškem:

»Združite se torej voditelji v Gorici in potrpite nekoliko drug z drugim, hujšakače pa pustite stran. Podajte dr. Gregorčiču zopet roko in to gotovo ne bode Vam v nečast, ker bodete s tem storili uslugo vsem goriškim Slovencem. Gabršček naj pa svoje pero nekoliko opili, da ne bode tako ostro in mir bode zopet v deželi«. V Cerknem ni izrazite naklonjenosti za kandidate, eni so za Coroninija, drugi za Staniča in doda: »mene imajo pa tudi samo za delo naši Cerklandi in dozdeva se mi, da bi se tudi mene ravno tako radi otresli kakor Vas - kajti dostikrat mi je kateri v obraz zabrusil: Ti prokleti Kranjec nas ne boš komandiral.«

V drugem pismu (3. 3. 1900) se Tumi opravičuje, ker ne more v Gorico na shod, in mu poroča o cerkljanskih zadevah: »Sedaj bi bil prav ugoden čas, če bi zmogli enkrat v Cerkno in če Cerkno zase pridobite, pridobili ste prav važno postojanko. Naša stranka je sedaj sicer še vneta za Dr. Gregorčič-a - brezobzirno postopanje naše duhovščine mu bode vse zaupanje pri ljudstvu spodkopalo.«

IVAN REGENT

V Spominih (Ljubljana 1967) Ivana Regenta je dr. Henrik Tuma ena izmed štirih osebnosti, ki jim je pisec namenil posebno poglavje. Poleg soproge Malke so to še Elbin Kristan in Ivan Cankar. Regent ima seveda svoje mesto tudi v Tumovih spominih; uvrstil ga je v skupino mladih samoukov poleg Josipa Petejana in Rudolfa Golouha. Prav ti mladi so bili »kar me je v socialni demokraciji vedno sprijaznjevalo z gibanjem« (IMŽ 318), k temu je pa dodal nekaj Regentovih biografskih podatkov in še sodil, da se je Regent izobrazil v taki meri, »da je dobro obvladal marksistične nauke, zelo lepo pisal slovensko in laško in bil tudi izboren govornik. V debati je bil docela kos vsakemu juristu in drugemu tržaškemu slovenskemu višjemu inteligentu, kadar je šlo za delavska in socialna vprašanja. Živi še danes neke kot izgnanec iz svoje domovine«.

Ivan Regent (1884-1967) je v mladih letih opravljal v Trstu različna vajenška dela, se izobraževal in literarno ustvarjal. Leta 1902 je stopil v JSDS in kmalu postal eden vodilnih mož v organizaciji JSDS v Trstu, deloval je kot publicist (Rdeči prapor) in urednik (Delavski list) in seveda kot aktivist stranke. Zaposlen je bil pri okrajni bolniški blagajni. Med prvo svetovno vojno je ob preselitvi JSDS iz Ljubljane v Trst prišel v vodstvo stranke. Po vojni je deloval v socialističnem gibanju (član centralnega odbora italijanske socialistične stranke) in od februarja 1920 urejal list Delo. Po razcepu v socialistični stranki je pristopil h komunistični stranki Italije. Deloval je v Trstu do leta 1927, ko je emigriral v Jugoslavijo. Kasneje je kot politični emigrant živel v zahodni Evropi in Moskvi, odkoder se je vrnil v domovino februarja 1945. Po vojni je kot politik živel v Trstu, leta 1946 se je pred aretacijo (Zavezniška vojaška uprava) umaknil v Ljubljano, kjer je opravljal visoke politične funkcije. V Ljubljani je veliko objavil, svoje publicistično delo, ki je nastajalo v več kot polstoletnem razdobju, je v izboru objavil v treh knjigah Poglavja iz boja za socializem (Ljubljana 1958-1961).

Regent se je s Tumom srečal osebno, še preden je Tuma formalno stopil v vrste JSDS. Kasneje sta stike okrepila, kar potrjuje tudi njuno medsebojno dopisovanje iz časa pred prvo svetovno vojno. Še bolj pa se je vez okrepila v letih 1919 in 1920, ko je Tuma aktivno deloval v socialističnem gibanju na Primorskem, Regent pa kot urednik Dela. Še pred livornskim kongresom sta se razšla (polemika v Delu), vendar stikov nista prekinila. Na njuno medsebojno dopisovanje je opozoril tudi Regent o Spominih (prav tam pa je napisal tudi nekaj kritičnih pripomb na Tumovo knjigo IMŽ; objavljeno tudi v Primorskem dnevniku kot Ob spominu na dr. Tumo, 1966, št. 81-85).

1

23. 9. 1914.

Gospod
Ivan Regent za izvršev. odbor soc. dem. stranke
v
Trstu - Delavski dom.

Preteklo nedeljo nameraval sem se udeležiti seje izvrševalnega odbora v Trstu, vstal sem ob 4. zjutraj, ter šel na južni kolodvor k vlaku 5.25, katerega pa ni bilo. Ker drugi vlak pride v Trst proti poldne, se mi je zdelo nepotrebno odhajati, ker bi bila sicer morala biti [seja] že končana.-

Kolikor sem bil poprej iz govora s sodrugi Milost, Petejan, Ferfolja razumel, šlo bi se za diskusi in odločbo kako stališče naj jugosl. soc. dem. zavzame proti stališču nemških soc. dem. strank ob sedanji evropejski vojni. Priznavam, da sem iz početka smatral tako diskusijo za važno in potrebno, dasi je tak sk že à priori izključen. Sedaj, ko sem stvar ne le vsestransko premislil, ampak tudi pregledal zgodovino sklepov in razprav internacijonalnega biro v Bruselju, kakor tudi zadnje članke odločilnih mož nemške so dem. stranke v »Socialistische Monatshefte« in »Neue Zeit« pa sem prišel za svojo osebo do prepričanja, v sedanjem položaju sploh ni mogoče konstatirati dejanskih razlogov, ki so odločili nastop nemških soc. dem. Merodajno je konečno izjava sodruga Kautzky-ja v »Neue Zeit«: da je celo skupno stranko vojna presenetila, da je stranka stala enkrat pred faitaccompli in je le toliko lahko sodila, da stranka ne more iti proti vojski, ker se gre za odločilne prejembe v sestavu evropejskih držav, v sestavu vseh političnih strar in danes ne more vedeti najbistroumnejši politik in državnik kak bode rezultat, ali že zmagovite, ali že nesrečne vojne, za spremembo notranje strukture evropskih držav in posebno v prvi vrsti udeleženi[h] Francoske, Nemške, Avstrijske in Ruske. Soc. dem. ne bo imela lastne sodbe poprej, dokler ne bo sklenje mir in dokler države po sklenjenem miru ne pokažejo svojega stališča proti internacijonalni soc. dem.-

To stališče prvega zastopnika marksizma je po mojem uvidevanju upravičeno. Radi tega tudi na mali slovenski stranki ne gre izrekati sploh kako sodbo o sedanjih dogodkih, ki so tako ogromni, in tudi veličastni v človeški zgodovini, da se odtezajo človeškemu razumu. Stojimo pred neznanskim pojavom militarizma, med zapletenim konfliktom državnim imperializmom in soc. dem. ne ostane drugega, nego počakati razvoj. V odločilnih trenutkih, ko se pojde za obstoj in smer socializma, pa sem prepričan že sed nastopi najmočnejša soc. dem. stranka, ki je nemška, solidarno in združno z celo internacionalo sveta.-

Radi tega odklanjam danes vsako sodelovanje, ker sem mnenja, da bi že določitev kake meritorične diskusije ugledu naše stranke škodila in se dala izrabiti proti nam, ali pa proti posameznim osebam. Priporočal bi torej, da izvrševalni odbor opusti vsak oficijelen korak v tej zadevi, dokler ne bo mogoča očitna diskusija po listih in zborovanjih.

To izjavo za slučaj kakega sklepanja, prosim, da se vzame na znanje.-

S sodružnim pozdravom!

Opombe:

Kopija.

Preteklo nedeljo...: Vabilo na sejo 20. septembra 1914 v Trstu je Regent poslal Tumi osebno (pismo 5. 9. 1914); sklicana je bila za 10. uro dopoldne. ...šlo bi se za diskusijo...: 17. julija 1914 je Ivan Regent kot predsednik izvršilnega odbora JSDS v Trstu sporočal Tumi, da je seja izvršnega odbora odpadla, so odborniki odpovedali udeležbo. 15. julija se je odbor ponovno sestel in sklenil, da se mednarodnega sestanka socialistov na Dunaju udeleži Tuma. Odbo daje »glas in nalogo, da pojasnite kongresistom važnost, aktualnost in dalekosežnost jugoslovanskega vprašanja in jugoslovanskega nacionalističnega gibar gospodarsko-socialnega, političnega in socialističnega vidika«. Tuma je nato odgovoril 18. julija (pismo ni ohranjeno). Temu je sledilo Regentovo pismo z dr 24. julija: »V posesti Vašega pisma od 18. 7. 1914 Vam naznajam, da Vas želimo imeti kot svojega zastopnika na mednarodnem kongresu na Dunaju in sr Vas tja že naznanili. Le v skrajni sili Vam dovolimo, da si v Gorici izberete drugega in mu seveda poskrbite sredstva v pokritje stroškov. V tem slučaju nam blagovolite naznaniti takoj ime namestnika. Sicer bo pa morala prispevati goriška deželna organizacija tudi nekaj, da pošlje izvrševalni odbor v Trstu tudi svc delegata. Glede vprašanja »Naših zapiskov« in pa skupne konference z italijanskimi sodrugi na Primorskem, se bo pečal izvrševalni odbor na prihodnji seji. L glede poslednje Vam smem sporočiti, da se bo vršila v mesecu septembru.« Konferenca, sklicana na Dunaju za 23. avgust, je zaradi začetka vojne odpadla. Toda še vedno je ostajala JSDS v nedoločenem položaju, kako stališče naj zavzame do vojne.

...ampak tudi pregledal zgodovino sklepov...: Verjetno se Tumove besede nanašajo na sklepe bruseljske konference Internationale, ki je bila v dneh 28. in julija 1914 in ni v zadevi odnosa socialističnih strank do predstoječe vojne prinesla nobenih konkretnih sklepov. V nadaljnjem Tuma citira reviji Sozialistische Monatshefte in Neue Zeit ter seveda članek Karla Kautskega Die Vorbereitung des Friedens (Neue Zeit 28. 8. 1914, 876-882). V Sozialistische Monatsheft (13. 8. 1914, šte. 16) sta članka o vojni in socialdemokraciji napisala Joseph Bloch in Eduard Bernstein.

...prvega zastopnika...: Karl Kautsky (1854-1938), vodilni nemški in avstrijski socialistični politik in teoretik.

2

5./10. 191

Cenjeni gospod
Ivan Regent, v
Trstu.-
Via Madonnina št. 15.-

Potrujem prejem Vašega lista od 30. t.m. v zadevi izvrševalnega odbora. Skoraj bi ne vedel kaj odgovoriti. A ker se trudim, da ne bagateliziram nobene javne zadeve, Vam še enkrat preciziram svoje stališče, ker menda vendar niste docela razumeli.

Sklepan iz dejstva, da seje niso sklepčne na to, da sploh ni nobenega interesa za politično giban in da sodrugi ne uvidevajo potrebe sploh kake inicijative, ker je ista v teh časih nemogoča.-

Razumem popolnoma nepotrpežljivost tajnikov in zastopnikov strokovnih organizacij, katere vs vojne hirajo tako, da je ogrožena tudi njih eksistenca. Naj si pa mislim in ugibam kakor hočem, organizacijam sedaj ni pomagati po drugi poti, nego po osebni agitaciji od moža do moža. Radi tega je tu list nepotreben. Politično ne smem govoriti, da bi pa prinašal pogrete dnevne vesti, nima smisla.-

Zato sem mnenja, da nima izvrševalni odbor sedaj nič nujnega sklepati in je dovolj, da ožji odb opravlja svoje pičle dnevne posle do konec vojne.-

Razlagam duševno razpoloženje sodrugov po svojem, t.j., da danes ne bi vedel v kljub vsemu prevdarjanju dati nobenega odgovora, kaj storiti.-

Strinjam se popolnoma z Vami glede samostojnega nastopa naše sl.[ovenske] dem. stranke, a tu tega vprašanja ne gre danes razpravljati, marveč postane aktualno šelej z novim položajem, katerega ustva konec vojne in sklep evropskega miru.-

Moje mnenje je torej to, da danes vsaj potrpežljivost in dobra volja nič ne pomagata v očigled orjaškemu viharju, ki tuli nad Evropo.-

Prišel bi sicer rad k vsaki seji izvrš. odbora, a morate pomisliti, da mi je treba vstajati ob 4 zjutraj in pridem šele na večer domov.- Sem sam v pisarni brez koncipijenta, radi tega čakam komaj proste nedelje za intenzivnejše študije. Iz tega lahko sklepate, kako težko je storiti žrtev - brez cilja.-

Vzemite prej to izjavo za svojo osebo dobrohotno na znanje,

s sodružnim pozdravom!

Opombe:

Kopija.

Potrjujem prejem...: S pismom 29. septembra 1914 je Regent vabil na sejo širšega izvršnega odbora JSDS. Na seji (4. 10. 1914) naj bi razpravljali tudi o strankinem tisku po prenehanju Zarje. Razpravljali naj bi o predlogu, da bi stranka izdajala tednik. 30. septembra je Regent Tumi tudi odgovarjal na njegovo pismo z dne 28. septembra (ni ohranjeno): »Od strankinega zbora sem smo sklicali več sej izvrševalnega odbora; ena, ki je bila napovedana za 20. t.m., je bila četrt. Vršila se ni še nobena. Vam ne očitam ničesar. Enako pa ne morem trditi o drugih. Seja širšega izvrševalnega odbora bi morala rešiti nebroj nerešenih vprašanj, ki so za stranko zelo važna. Kedaj pridemo do seje in kedaj jih bomo rešili, ne vem. Vem le to, dokler ne bodo rešena, ne bo mogoče nobeno delo. Za nedeljo 4. t.m. smo sklicali zopet sejo. Upam, da ste dobili tozadevno vabilo. Bodo ti ljudje prišli na sejo ali ne, zopet ne vem. In kakorkoli se zdi smešno, morem vendar povedati, da se mi zdi misel na polnoštevilni obisk seje najpredznejši up na svetu. Kakor na prej sklicano, tako smo postavili tudi na dnevni red redeljske seje tri točke. 1. Naše stališče v internacionali, napram nemški soc. dem. in napram nemškemu sodrugom v Avstriji. 2. Strankino časopisje in 3. raznoterosti. V naslednji točki je zapopadeno obilo reči. Novi izvrševalni odbor ni dobil od starega še ničesar. Niti znamk, niti izkaznic. Kadar pravim, da nisimo dobili niti tega, ni treba, da bi govoril naprej. In so bila zamanj vsa pisma poslana v Ljubljano, in so bili zamanj in brezuspešni ustmeni opomini in nalašč napravljene poti v središče Slovenije. Uprava lista, uprava stranke, njeno imetje in položaj posameznih organizacij so nam še vedno španske vasi. Poleg vsega tega in še mnogo drugega se mi zdi, da ne bo odveč ako se pogovorimo tudi o tem, kaj naj se naredi v tem kritičnem času s stranko in našimi mnogimi institucijami. Glede časopisja se mnogo govori in razširja mnoge vesti. Nekatere hočejo tednik in delajo zanj. Od druge se zahteva dnevnik. Izvrševalni odbor bi rad odgovoril jasno, pa ne more ali noče skleniti. Smo bili vsi mnenja, da se o važnih rečeh naj sklepa na širši seji. Te ni mogoče imeti. Zdi se človeku, da bi vsi si želeli nekakšnega triumvirata, ki naj določa, da bodo drugi ubogali. Zares ne bi bilo slabo, ako bi se to zgodilo. Točka o vprašanju našega stališča napram nemškemu sodrugom seveda zanima vse sodruge morda preveč, ker so vsi v tem absorbirani. Sam priznavam, da je važna in sicer važna že sedaj. Morda ne bi bila važna, ako bi se bil sodrug Čobal udeležil seje osrednjega izvrševalnega odbora. Ni se je udeležil in mi smo si morali izposoditi poročilo o njej od strani sodruga P. [nečitljivo]. Ne bomo prvi sklepali o tej reči. Drugi so jo že reševali. Mi smo seveda le bolj prizadeti in jo bomo morali reševati temeljiteje. Četudi smo mala stranka ne smemo se samo spraševati kaj in koliko štejemo v internacionali, marveč tudi kaj in koliko štejemo v narodu in koliko velja naš glas v internacionali v tem momentu. Znani so nam sklepi internacionalnega biro v Bruslju in članki mnogih odločilnih soc. dem. mož. In mnogi so pri nas sodrugi, ki so prepričani, da se bodo vrnili nemški sodrugi po vojni v internacionalo kot spokorni grešniki. Nihče izmed nas ne trdi, da ni sedanja vojna velikega zgodovinskega pomena pa zato tudi ni nobenega namena reševati važna vprašanja, kakor da bi se šlo za šteti lešnike. Vsi se zavedamo važnosti momenta in se hočemo temu primerno obnašati. To storimo lahko četudi smo mali sinovi malega naroda. Čas je sodrug dr. Tuma, da se pričnemo spoštovati, da si priznamo nele kako, da smo malopomembni marveč tudi koliko pomimo. Čas je, da pričnemo tudi mi reševati stvari samostojno za naše razmere, da nehamo jahati slovenskega konja po nemškem načinu, da pričnemo gledati s svojimi očmi brez tujih očal, da nehamo biti malopomemben mož in da postanemo vsaj toliko, da se bomo lahko spoštovali. Le oni žive, ki hočejo biti nekaj, ki hrepene po tem da bodo. Drugo ostane mrtvo.«

Rad tega je tudi list...: Regent je o nameri za izdajanje lista v Trstu Tumi sporočal v pismu dne 10. avgusta 1916. Pismo je datirano v Slovenski Bistrici, kjer je bil kot vojak, obenem pa je odgovor na Tumovo pismo z dne 10. avgusta 1916 (ni ohranjeno). Nameravani list slovenskih socialistov naj bi izhajal s pomočjo denarne podpore italijanskega Il Lavoratore: »Se mi zdi, da bi znala povzročiti taka podpora naši stranki nepotrebne prepire in očitke. Tudi tega mnenja sem, da bi bilo nedelikatno od nas sprejeti, v sedanjih razmerah kakoršnosibodi podporo od tuje strani. Nič novega ne vemo kako se bodo stvari razvile in kakšne smeri bodo prišle po vojni na površje. Dodam, da sem bil od nekdanj proti temu, da bi ležalo strankino življenje in njeni deli na podlagi tujih podpor. Stranka mora odgovarjati sebi s svojimi gmojnimi sredstvi in s požrtvovalnostjo svojih članov. In ravno Vi, sodrug Tuma, ste me prepričali še bolj, da je to moje naziranje zdravo in ste mi ga potisnili globoko in v dušo, ko ste na nekem zborovanju v Trstu v istini dokazal, da se imamo zahvaliti tedanjemu velikemu vpspehu Ljudskega zdru (ki bo še prospevalo) dejstvu, da so ga zgradili delavci sami s svojo požrtvovalnostjo vsled česar čutiljo, da je to delo njihovo, da je njihova kri in duša. Le žal, da je pustil ta veliki in lepi nauk večino vodilnih sodrugov pri starih nazorih. Mene je bolelo srce, ko sem moral spoznati in priznati, da stojte najvažnejši deli naše stranke na tujih nogah. In bogme, da vem, koliko ogromne škode, v vseh ozirih, je donesel stranki ta njeni negotovi, nesamostojni in nelepi položaj. Ako e bilo to naziranje zdravo prej, je sedaj naravnost potrebno, da si ga sodrugi postavijo kot poglavitno načelo svojemu bodočemu delu. Bodoči strankin zbor mora dobiti sodruge prostih rok in brez nagobčnikov. Le tedaj, ako bomo prišli na bodoči strankin zbor s samostojnimi nameni in predlogi in ako bomo imeli dovolj poguma, da pošteno in kritično pregledamo stare grehe, smemo pričakovati, da dobimo pot v bodočnost prostejšo in da nam bo dala bodočnost one sadove, ki smo jih v preteklosti iskali zamanj kljub našemu ogromnemu delu. Ker se je pa izjavil sodrug Pittoni, kakor razvidim iz Vašega pisma, proti podpori, je tam z enakrat stvar končana in jo tudi v tem pismu zaključim.« V pismu je Regent pisal še o svojih pomislekih glede lista, za katerega se je Tuma sedaj - tako e razbrati iz Regentovih besed - zavzemal. Tako piše med ostalim Regent: »Ako pa tudi pritrdim Vašemu mnenju, da se da nekaj, vsaj nekaj narediti, ostanemo, vsaj zame, še vedno vsaj gmojni in fizični razlogi, ki govore proti nameri tržaških sodrugov«.

...naše sl./ovenske/ dem. stranke...: Tuma misli na JSDS.

3

Trst 12. maja 1917.

Cenjani sodrug!

Stockholmska zadeva privedla je zopet nekaj gibanja v našo stranko.

Sodrug Petejan mi je dal prečitati Vaše pismo in ker čutim prav nujno potrebo diskusije z odločilnimi sodrugi, obračam se na Vas.

Pred vsem moramo pibiti, da je položaj vseh socijaldemokratskih strank od 4. avgusta 1914 postal povsodi po svetu negotov in da so se dvignili principijelni dvomi povsodi. Radi tega sem se bil zvočas na prizadevanje Petejanovo odločil, da bi z vso vneto sodeloval pri listu ravno, ker sem smatral diskusijo o naših principijelnih vprašanjih nujno potrebo. Iz te nujnosti tudi porabim vsako priliko, da storim vsaj v pismeno dotiko z našimi sodrugi. Na piclo socijaldemokratsko inteligenco sploh ne računim, ker je naravnost rečeno nihilistično-indiferenta. Najbolje je pustiti jo pri miru. Izven Komavilija pa tudi ostali sodrugi ne čutijo prave potrebe menjavanja misli o težkih sedanjih problemih socijaldemokratske stranke, ako da name napravlja obnašanje vtis, da se sodrugi odtegujejo resnim in težkim mislim, katere bi morale privreti na dan, če bi bila resnična želja po delu in napredovanju.

Vaše pismo je v marsičem nejasno in zdi se mi, da se bojite preveč cenzure. S sodrugom Komavilijem govoriva kar najsvobodnejše in vendar nama cenzura ni še zaplenila ni enega pisma.

Konferenca Stockholmska je za našo stranko sila važna. Ne le da se predstavimo slovenski socijaldemokratje prvič pred socialistični veliki svet, zgodi se to tudi trenutku, ki je važen za celo človeštvo. Ob te priložnosti stranka dokaže svojo resnost ter pomen v internacijonalni zvezi. Slovensko ljudstvo zavzema eno najvažnejših ozemelj v Evropi, na pragu Adrije, v zaledju Trsta, največjega trgovskega emporija Avstrije, ki je prirodno iztočišče znatnega dela Srednje Evrope, ne le sedaj ampak tudi v preteklosti in bo vedno bolj tudi v bodočnosti. Ako se te svoje pozicije zavedamo nas mora tudi navdajati neka samozavest in ob enem pogum dvigniti prav odločno svoj glas na internacijonalni konferenci. Name napravlja vtis, kakor da bi velike skupine socijaldemokracije italijanske, francoske, angleške, nemške, avstrijske in ruske niti ne poznale našega dejanskega položaja in da se misli iti preko našega telesa, kakor preko malenkosten drobec, ki nima v svetu in v internacijonalni zvezi nobenega pomena. Saj tako so se že odlični predstavitelji avstrijske socijaldemokracije izrazili in tako sem čital v francoskih in angleških publikacijah, da je slovenski narod premajhen in neznamen, po drugi strani pa je njegova geografična pozicija preodlična in prevažna za celo Evropo, da bi sploh kedo težnje slovenskega ljudstva mogel resno vpoštevati. Jaz zase bi se temu stališču zoperpostavil z vsako žilico svoje moči. Záme je slovensko ljudstvo krepka individualnost tako, kakor nemška ali italijanska in ravno po socialističnem principu ne sme prihajati v poštev bogatost in premoč enega naroda nad drugim: »najmanjši narod je poleg največjega in najmogočnejšega, sicer ne enak, pač pa enakopraven«.

Gledé socializma zavzemam stališče nemške manjšine Haaseja a tudi francoske Longuet-a. Záme predvsem velja nazaj k Marxu 1848 in prve internacijonalne njegove.

S tem, da se je od leta 1890 naprej preložiło težišče vsega našega dela v strokovne in gospodarske organizacije, se je politično stremeljenje socijalne demokracije vsega sveta prišlo ob svojo moč. Socijalna demokracija je odklanjala od sebe vsako umeševanje v politiko in tako je zagrešila, da so vnanjo politiko uganjale meščanske stranke po svoje, kakor so hotele. Le tako je bilo mogoče, da nas je vojna presenetila nepripravljene. Ravno sedaj ko človeštvo gleda z nekim zaupanjem na socijalno demokracijo, ki naj v Stockholmu odpre prvo pot miru, ravno sedaj moramo biti tudi prepričani, da je socijalna demokracija, ako bi bila politično krepko organizirana že dne 4. avgusta 1914 lahko izsilila mir. Vsi naši stari voditelji socializma Engels, Bebel, Kautsky, Adler posebno pa Italijani in Francozi so bili spora principijelno nasprotni, da se verižijo strokovne in vzgojevalne organizacije s politično stranko, imeli so prav. Nemška socijaldemokratična stranka kot najmočnejša s svojimi 3 milijoni organiziranih delavcev, nič manj nego 1. milijonov mark nabranega premoženja ter poleg tega s celo hierarhijo lastnega uradništva ni imela nikdar najmanjše politične moči. Ta organizacija postala je dejanski moč v državi, vsekakor pa večja moč v državi nego v stranki. Zato je postala bolj odvisna od države nego od lastne politične stranke. Nemška državna uprava je imela od trenutka do trenutka oblast razpustiti te organizacije, konfiscirati ogromno premoženje vreči tisoče in tisoče uradniških družin na cesto. Ta odvisnost skupne organizacije od države morala je privedi do čina 4. avgusta 1914. Strokovne organizacije ne morejo biti v okvirju sedanje države drugačne, nego nacijonalne, to je pokazala vojna. Ako hočemo toraj priti k internacijonalizmu nazaj zavladati morajmo stara, žal opuščena, načela Marksa, Engelsa, Bebelja in Adler-ja iz pred leta 1890.

Drugi postulat socijaldemokratične stranke je, da se odslej mora aktivno deležiti državne vnanje politike. Ne več stati pasivna na strani, drugače se nam zopet prigodi, da stopimo nepripravljene pred vojno in bodo morali naši delavci brezsmiljeno po jarkih.

Gledé notranje politike mora biti prva zahteva ustanoviti polne demokracije. Ta zahteva pa ne sme biti več golo besedičenje in frazerske resolucije, kakor dosedaj, naša politična organizacija mora postati zopet bojovna, kakor je bila. Le po taki organizaciji prišlo je delavstvo do veljave, in kjer si je delavstvo sploh priborilo političnih pravic, bilo je to vedno po dejanski akciji. Nemška socijaldemokracija s svojo ogromno organizacijo in enako angleška in ameriška niso priborile človeštvu le en košček politične pravice, pač pa so priborile ne samo delavnemu ljudstvu, ampak ljudstvu sploh novih pravic akcije manjši socijaldemokratičnih strank, ki so bile organizirane zgolj politično.

Z izvedbo polnega demokratizma je edino mogoče zagotoviti stalen mir med narodi. Ljudstva se ne sovražijo, sovražne med seboj so le idejologije intelektualcev, sovražni so si le interesi vladujočih in imperijalističnih krogov. Ako damo vsakemu ljudstvu pravico do samovlade, odstranili smo dejanski med njimi tudi konflikte. Zato mora biti temeljna zahteva demokratizacije, zahteva samouprave vsake narodne individualitete zase. Ako že velika ali majhna, enako pravico ima do samouprave in do samoodločbe.

Jasno in znova treba bo poudariti stališče socijalne demokracije proti državi. Naši stari socialisti so to vedno storili. Država je zanje naprava za blaginjo ljudstva. Država je bila potrebna oblika organizacije človeštva in bo še dolgo ali kot ona mistična osebnost nemških filozofov, ki stoji nad človeštvom a v bistvu ni drugoga, nego razredna država t.j. država, ki obstoji le toliko časa, dokler je razlika med gospodujočimi služčimi. S trenutkom ko ljudstvo samo postane suvereno, odpade ta razlika in vsa organizacija države ostane le naprava vzdržavati in pospeševati blaginjo vsega ljudstva, po njegovi organizaciji sami.

V tem okvirju tudi ne bo težko rešiti vsa težka vprašanja glede naše Avstrije. Brž ko je cilj držav blagostanje in blagor vsake narodne individualnosti posebej in skupno, potem je vprašanje na pr. jezika le vprašanje praktične uprave. Ako hočete podoben primer, dobite ga pri upravi železnice. Železnica mora gotovo biti internacijonalna, ker veže različne dežele in narode. Potreba občevalnega jezika v eni državi je dana s tem. Vsak uslužbenec, ki prihaja v dotiko z različnimi deželami, mora znati za rabo poslovanja en skupen jezik, recimo nemški, poleg tega pa domači deželni jezik, da prosto občuje z občinstvom. Vsak uslužbenec, ki nima take potrebe, sme biti tudi oproščen znanja drugoga jezika. Po tem primeru rešiti se da brez vsake težave jezikovno vprašanje povsodi. Sodnik in uradnik mora znati popolnoma deželni jezik, mora poslovati v jeziku strank - na gori mora znati skupni jezik. Več jezika ko zna bolj zanj.

Kar se specijelno tiče vprašanja mirovne konference, bilo bi nevarno zastopniku socialne demokracije zanašati vprašanje narodnih interesov in sporov. Bilo bi docela napačno zahtevati, na pr. osvoboditev celega srbskega in poljskega naroda, ker bi to predpolagalo že a priori aneksijo velikih delov sedaj obstoječih držav. Tako bi zahteva ustanovitve posebne slovenske politične samouprave skupne gotovo povzročile velike spore med sosednimi interesi avstrijskimi in italijanskimi. Šlo bi se za eksistenčne interese teh držav in to bi onemogočilo mirovno posredovanje. Le izročitev vseh enacih sporov iz diskusije konference ter zavzemanje zgolj stališča demokracije in samouprave splošne, omogoči delo na konferenci.

Že prvi poskus med nami samimi pri izvolitvi odposlanca slovenske socialdemokracije v Stockholmu pokazalo se je isto: dokler smo obravnavali le vprašanje socializma, demokratizma, internacionalizma bili smo vsi soglasni. Brž pa ko se je vprašalo, kako stališče ima zavzemati odposlanec pri poljskem, srbskem vprašanju, razgrela so se debatanti tako, da je prišlo do prepira in je bilo nemogoče voditi še mirno diskusijo. Že poudarnice (:Schlagwörter:) »mir brez aneksije in brez odškodnine« vsak narod si mora pomagati sam brez vmešavanja drugih privedlo je do največjih nesoglasij, kajti obe frazi daste se tako različno tolmačiti, da ni mogoče priti do nobenega zaključka.

To so glavne misli, katere me navdajajo in menda bodo tudi to glavne konference v Stockholmu, zato mora naš odposlanec biti 1/ na jasnem s temi vprašanji 2/ mora biti poučen o naših temeljnih principih a mora tudi poznati zgodovino in politiko evropskih držav in narodov, mora poznati stremjenja in cilje teh narodov, vsaj od leta 1848 naprej. Morda bo najvažnejše še njegovo delo s tem, da pouči veliko italijansko, francosko, angleško, nemško in rusko stranko o našem obstoju, o naših ciljih, da stopi v stiko s predstavitelji teh strank, da tudi po mirovni konferenci naša mala slovenska socialdemokratska stranka ostane v živi zvezi z ostalim socialdemokratskim svetom. Po Stockholmskem mirovnem kongresu mora tudi naša mala stranka postati samostojen, samoupraven faktor internacionalnih konferenc.

Pričakujem, da mi sporočite vsaj nekaj svojih nazorov.

S socialnim pozdravom

Opombe:

Kopija. Naslovnika pisma je Tuma pripisal s svinčnikom, prav tako je s svinčnikom (ni Tumova pisava) dodan Regentov vojaški naslov (bolnišnica v Liebenau-u pri Gradcu).

...od 4. avgusta 1914... Začetek prve svetovne vojne.

Iz te nujnosti tudi porabim...: Regent je odgovoril iz Liebenaua 19. maja 1917: »Popolnoma imate prav, da skušate priti v pisмено dotiko s posameznimi sodrugi v svrhu diskusije o naših principijelnih problemih. Take in ustmene diskusije so vedno potrebne, zlasti pri nas. Vsaj meni se zdi, da bodo morali biti sodrugi po vojski vse bolj poučeni o naših najvažnejših vprašanjih. Le žal da imamo, za pismene diskusije, precejšnjo oviro v naši slavni cenzuri. Niti v listu ne bi bilo mogoče govoriti tako jasno kakor je potrebno za naše ljudi. Najlepše in najefektivnejše misli bi morale ostati v peresu in bi se moral delati človek kakor, da je česar ni.

Sem pristal sklepu izvrševalnega odbora za udeležbo na Stockholmski konferenci, ker smatram konferenco kot izredno važno in resno stvar. Ponovim pa, da si ne delam nobenih iluzij glede možnosti, da nas privede kmalu do miru. Bom pa izredno zadovoljen, ako doseže konferenca v vrstah internacionalne oni namen, ki si ga je postavila kot cilj svojega dela. - Poleg tega zna priti na konferenci do razprave o nekaterih vprašanjih, ki nas interesirajo precej direktno in bi bila velika strankina in politična napaka od naše strani, da bi pustili naj se taka vprašanja rešijo brez nas. O onih vprašanjih, za nas tako važnih, govorite i sam v svojem pismu in me veseli, da sva o tem skoro edina. Naša udeležba na konferenci je torej potrebna. In sicer nele tako, da se je udeležimo po kakem neslovenskem sodrugu, ki bi slučajno šel mimo Stockholma, marveč, da se je udeležimo po sodrugu, ki naj bo izbran iz vrst naše slovenske socialno demokratske stranke. Delegat mora biti seveda jako dobro poučen o naših temeljnih principih, dobro podkovan o splošni socialni in politični zgodovini in oborožen z vsem onim znanjem, ki je potrebno, da bo zastopal stranko častno in pametno. Ker sem dobil od Petejana drugo pismo, v katerem mi poroča o A. Kristana aferi in njenih posledicah, naj dodam, da se mi dopada, da ste nastopili v Trstu proti njegovi nedelikatnosti tako energično in se obenem tudi popolnoma strinjam z Vašo delegacijo.

V pismu na Petejana sem dejal, da se strinjajo dosedaj le avstrijski in nemški socialisti z mirovno formulo ruskih socialnih demokratov. Ne avstrijska ne nemška vlada se še nista izrekli, da sta pripravljena skleniti mir brez aneksij in brez odškodnin. Dodal sem, da bo naloga socialnih demokratov vplivati na obe vladi, da podasta tako izjavo. Od moje strani sem namreč prepričan, da brez take jasne in pogumne izjave, ki bi edina zagotovila našim nasprotnikom, da se bojujemo le v svrhu samoohranitve, se ne približamo niti za las bolj miru nego sedaj. Po zadnjem govoru nemškega kanclerja sem pa zopet še bolj prepričan, da brez socialnodemokratske presije ne izvlečemo iz ust dosežanih naših diplomatov take potrebne izjave. Verjamem prav rad, da je neprijetno, ali današnji položaj zahteva, da gresta naša in nemška vlada na roko ruskim socialistom v vseh ozirih, ako želite izposlovati svojim narodom potreben mir. Položaj teh poslednjih je pa tudi težak in zahteva njihova formula »mir brez aneksij in brez odškodnin« pač več nego so si jo upali tolmačiti na Dunaju in v Berlinu. Bo torej naloga konference postaviti rusko formulo v jase in določen okvir in dati posameznim socialističnim skupinam jasne in določene odgovore kakor tudi glede ostalega dela v svrhu miru. Pametno bo tudi ako bo vzela konferenca v poštev vse težkoče ruskih socialistov in ne bo zahtevala od njih korake in stvari, ki ne bi škodovala le ruski revoluciji marveč napredku demokracije in socializma sploh.

Vaše mnenje se ujema z našim, da bo morda najvažnejša naloga našega delegata, da dvigne v slučaju potrebe, odločno glas kadar se bo razpravljalo o naših pokrajinah. Stara je stvar, da so bile naše razmere, razmere v naših pokrajinah, naši cilji i.t.d. pa velike socialistične skupine prave pravcate španske vasi. To dejstvo, da so bile namreč one soc. skupine, ki jih omenjam v pismu, slabo poučene o naših razmerah, je pač zakrivila revščina, ki je vladala v stranki glede sposobnih sodrugov v naši stranki. Kar se je zamudilo, naj se sedaj popravi. Nepoznanje naših razmer, razmer sploh v naših pokrajinah, bi znalo poroditi na socialistični konferenci usodepolne napake in sklepe, ki ne bi bili nič manj nevarni od sklepov in napak dosedanje evropske diplomacije. Ta diplomacija, ki si je vtepla v glavo, da obstoji svet zaradi nje, je smatrala, da bi se preveč ponižala, ako bi bila jemala, zlasti v odločilnih trenutkih, v poštev življenske potrebe posameznih narodov. Socialna demokracija se ne more postaviti na tako stališče in tudi ne sme slediti metodam diferenciacije. Vsak narod enako kot vsak član človeške družbe, naj bo enakopraven med enakopravnimi. To ne sme biti za socialiste le načelo na papirju, marveč se morajo socialisti tudi po njem ravnati. Posamezne socialistične skupine so naredile veliko napako, da so imele, v odločilnem trenutku, pred seboj zgolj svoje partikularne interese mesto splošnih interesov človeštva in internacionalne. Do takih in enakih napak pridemo že stotisočkrat ako se bomo preveč ozirali na partikularne potrebe posameznih socialističnih skupin, ki si mislijo, da smejo pustiti, radi svoje moči in radi vpliva svojih interesov, v nemar življenske koristi malih narodov in njihovih socialističnih skupin. Stojimo na stališču, da sme odločiti vsak narod o svoji usodi. Ne moremo torej dovoliti nobenemu, da bi z nami kupčeval ali, da bi nas smel prodati in žrtvovati praznim nacionalističnim idejam in imperialističnim interesom. - Socialna demokracija ne sme podedovati one zloglasne politike, ki je s svojo formulo »divide et impera« razkovala in razdružila na vse mogoče načine to jugoslovansko ljudstvo, ki se ima zahvaliti le svoji življenski energiji, da se je ohranilo in da zmore tekmovali i v kulturi kakor tudi v drugih življenskih panogah z močnejšimi in bogatejšimi narodi. Naj je le slovenski narod majhen in naj je njegova geografična lega še bolj važna, je vendarle narod s pravico do življenja, do napredka in razvoja. Ako nimamo dovolj moči, da bi prisilili imperializma naj jemljejo v poštev naše težnje in pravico do življenja, imamo dovolj moči, da uveljavimo to naše načelo v vrstah demokracije. Vsaj, kar jaz vem, ni priznala socialna demokracija se nikdar, da ima močnejši pravico malega oropati in ga usužnjiti. - Navsezadnje pa ne bi bilo prav nič slabega ako bi pokopali socialisti

prav odločno svoje nasprotstvo zoper ono politično teorijo, ki je dajala in ki daje državnim mejam ono strategično in gospodarsko važnost, da so morali, njej prid, umirati celo narodi. Državnih mej iz strategičnih ozirov ne moremo jemati v poštev, ker bi s tem priznali ob enem potrebo oborožene sile in kot posled vojno kot edino sredstvo v reševanju važnih problemov in sporov. Gospodarska važnost državnih mej in gotovih obmorskih posesti bo tudi prav kmalu uničilo po napredku vseh znanstvenih panog, ki ne trpe nobenih mej in ki zmorejo zagotoviti obstanek in obstoj tudi onim narodom, ki ne žive v od narave najbogatejše obdarjenih pokrajinah in legah. Socialni demokraciji mora biti pravica do obstanka posameznih narodov več kakor škodljive in protisocialne nacionalistične in imperialistične težnje.

Bržkone se bova strinjala tudi glede taktike socialističnih strank. Vaše mnenje o nemških socialistih je moje staro mnenje in mnenje nekaterih mojih somišljenikov. Sklep 4. avgusta je bil naravna posledica večletne napake. Pri nas se je res delalo na to, da se ohranijo napake nemških socialistov, prikrite. Dobre oči so jih vseeno opazile. Samo po sebi se razume, da so mi Haase in francoska manjšina bolj simpatični. Več socializma v socialdemokratski stranki in proč z ono meščansko politiko, ki ni ne krop ne voda. Bodimo socialisti, glejmo pogumno pred seboj v naše najbolj oddaljene cilje in imejno vedno pogum odkrito povedati, da nismo postali socialisti zato, da bi pomagali držati ohranjeno to, kar ni naše in kar ovira naš napredek in razvoj. Z ozirom na različne razmere in potrebe se mora dodati vsaki soc. stranki, da si uredi taktiko, ki najbolj odgovarja njenim potrebam. Ali taktiki se ne sme žrtvovati niti en las soc. principov. Nemški sodrugi nas uče kam je mogoče zabresti ako si je vstvaril človek sam položaj iz katerega ne more ven. - Naša slov. soc. demokracija naj nastopi popolnoma samostojno pot, ki si jo naj določi z ozirom na naše razmere in potrebe. Ne sme pa pri tem spregledati potreb drugih bratskih strank. Že namreč, da bi nehali posnemati in da postanemo duševno, gospodarsko in organizatorično popolnoma samostojni kakor se spodobi resni stranki.

V svrhu jasnosti povdarim, da sem smatral vedno pol. organizacijo kot najvažnejšo in da sem smatral politično zavednost delavstva kot nujno potrebno z ozirom na politične boje brez katerih ne pridemo nikdar do enih političnih pravic po katerih nastopimo kot odločilne moči politične in gospodarske svobode. Boj za podemokratiziranje vnanje in notranje politike mora biti naša glavna naloga. Ljudstvo mora biti aktivno udeleženo i pri zadevah vnanje vsebir Vojna nas je naučila, da naredimo zločin, ako bomo še nadalje trpeli sedanjo tajno diplomacijo in ako ne bomo ukrenili vse potrebno, da postane i vnanja poli ljudska vlast. -

Vaša definicija države se mi dopade, ker je pravilna. Današnja država ni drugega kakor kapitalistična organizacija v svrhu izkoriščanja. Nikakor ni gre, da bi jo smatrali za socialno organizacijo. Socialna demokracija ne bo izvršila svoje dolžnosti in ne bo uporabila uspešno svojih sil, ako bo trpela, da ostar med ljudstvom ono mnenje o državi, ki sedaj prevladuje. Današnje državo, to organizacijo protisocialno je treba diskreditirati. Ljudstvo se mora zavedati potrebe po resnični socialni organizaciji in po ljudski upravi vseh splošnih potreb. Mesto strahu in rešpektu do sedanje države naj nastopi idealno hrepenenje po oni idealni organizaciji, ki bo varovala vse ljudske pravice in ki bo kakor dinamno v tovarni spravilo v delo vse moči v svrhu skupnega blagostanja.

Vse to in ono je seveda naloga našega dela. Upreči bo treba vse naše sile in jih napolniti z onim plodonosnim idealizmom in z ono voljo, ki zbljuje dele sveta in gradi, na ruševinah, nove veličastne spomenike svojega večnega napredka.

Ravno obratno si mislim. Soc. zastopnikom gotovo ne bo kazalo zanesti na konferenco narodnih sporov in interesov v onem pomenu besede, je v navadi pri meščanstvu. Socialni demokratje smo stali vedno na stališču, da se naj ne zahteva prelivanje krvi v svrhu izpremembe državnih meja. Po treh letih vojne se morda ne bo našlo socialistov, ki bi spravili skorajšnji mir v nevarnost radi osvoboditev, ki nebi bile končno nobene osvoboditve. Zahteva po posebni slovenski politični samoupravi ne pride, bržkone niti na dnevni red. Sicer je pa ta stvar že interna zadeva in jaz ne verjamem, da se bodo umešavali neprijatelji v naše notranje stvari. Seveda bi je bil vesel jaz in, poleg mene, še marsikdo. Ne vem pa v koliko bi bilo vredno postaviti, radi tega vprašanja, v nevarnost mirovna pogajanja. Zakaj eno je, da ne smemo pozabiti da bo treba žrtvovati nekatera vprašanja v svrhu miru. Pravim vprašanja t.j. razpravo o nekaterih vprašanjih. Naj se le skuša izločiti iz diskusije take in enake sporne točke, ki zamorejo priti na dnevni red več kot staro hrepenenje nego kot sad, ki dozorel in pričakuje le, da se ga utrpi. Ako bomo storili to mi, bomo dobili gotovo svoje posnemovalce. Po sklepu miru bo naloga posameznih soc. dem skuj da izvojujejo svojim narodom potrebne svoboščine, samoupravo i.t.d.

Morda bom imel priložnost, da Vam pišem, preden idete v Stockholm, še kaj o teh rečeh. Vendar Vam bom hvaležen ako mi bode te kaj odgovorili in zlasti, ako mi obljubite, da na poti v Stockholm, se bode te ustavili en dan v Gradcu. Prišla bi skupaj in bi se pogovorila kar se ne da storiti pisme Morda bo prišel kmalu čas, ko bomo morali misliti na ustanovitev lista. Od Vas bi rad le, da upivate na sodruge naj bi storili kar je mogoče, da najdemo, kadi se vrnemo, vsaj nekaj ohranjenega.

Gledé socializma zavzemam... Nemški socialist Georg Hasse in francoski socialist Charles Longuet sta na bruseljski konferenci internacionale (28. in 29. 8. 1914) zavzemala protivojna stališča.

Pričakujem, da mi sporočite... Na Regentov odgovor dne 19. maja 1917 je Tuma najbrže odgovoril z dopisnico (ni ohranjena), kar je razvidno iz Regentove zahvale zanjo (pismo z dne 31. 5. 1917): »Ako ni mogoče, da me obiščete na poti v Stockholm, me pa obiščite ob povratku. Seveda mi morate prej pisati. Vsekakor pa, ako le mogoče, že na poti na konferenco. Prevdarite ali ne bi bila morda potrebna konferenca med Vami, Pittonijem in Puecherjem, preden odpotujete na konferenco in sicer radi onih vprašanj, ki se tičejo nas. Po mojem mnenju ne bo smela konferenca dovoliti izpremembo državnih mej z ozirom na strategične in brambne potrebe, ker bi se priznalo, s tako dovolitvo, potrebo militarizma. Je pa mogoče, da se izrečeta Pittoni in Puecher za takozvano naravno soško mejo, katero pa jaz ne bi odobral. - Ali ste čitali izjavo klerikalne stranke o združenju Jugoslovancev v samostojno politično skupino v okviru habsburških mej¹. In članek v »Vorwärtsu«² o jugoslovanskem vprašanju. V Stockholm bode te dosegli brezdomno več kakor si mislite. Mnogo jim zamore koristiti tudi z Vašim dobrim poznanjem balkanskih etnografskih razmer. - Čisto prav bi bilo, da je odpadla Ljubljanska konferenca³ ako je bila sklicana zaradi one osebne zadeve. Vi ste edini član naše inteligence, ki ni pozabila stranke v teh težkih dneh, ki so zahtevali od posameznikov mnogo pogumnega samozatajevanja, da so jih prebili in da so ohranili od stranke vsaj zdravo jedro, zdravo seme, ki bo obrodiло obilega sadu, ako bomo znali pametno obdelovati dobro polje. Upam, da Vas dobi i bodočnost med onimi, ki bodo hoteli in morali doseči v stranki enakost in jo osnažiti popolnoma od vseh kampanilizmov i onih osebnih prepričev, ki so edini vzrok našega malega napredka. Ako se vrnem živ in zdrav, me bo imela stranka celega na razpolago, kakor pred vojno. Povem pa odkrito, da to le v slučaju, ako bodo pokazali sodrugi dovolj resnosti za delo in ako se bodo hoteli otresti vseh onih neresnih puhlih prepričev, ki nis imeli nič skupnega z eventuelnimi principijelnimi problemi. Le ako bomo med seboj resni nam bo mogoče doseči, da postanemo v internacionali samostojni samoupraven faktor brez prokuratorjev. - Še na to bi Vas opozoril. Sedaj bi bil namreč, po mojem mnenju, dober moment za ustanovitev vsaj malega tednik drugače ne bodo sodrugi pravilno obveščeni o delu Stockholmske konference. Tudi bo sedaj cenzura bolj mila. Morda ne bo napačno, da se o teh rečeh pogovorite.«

24. junija 1917 se je Regent z dopisnico Tumi zahvalil za poročilo (ni ohranjeno), priporočal se mu je za stockholmski memorandum. V Liebenau je datirana Regentova dopisnica z dne 3. avgusta 1917, v njej se ponovno priporoča za memorandum. Tuma je na to odgovoril z dopisnico (ni ohranjena), sledilo je Regentovo pismo 15. avgusta 1917. V njem je pisal o Antonu Kristanu, ki hoče spraviti stranko »pod svoja krila«. Graja uvodnik v Napreju (12. 8. 1917, števil. 25).

1 Majniška deklaracija.

2 Vorwärts je bilo od leta 1876 glasilo nemške socialistične delavske stranke. Nato prepovedano in od leta 1891 dnevnik nemške socialdemokratske stranke; ukinjeno leta 1933.

3 Namen te konference ni poznan, povezan pa je z delom Antona Kristana.

Velecenjeni sodrug!

Govorili smo v Ljubljani pri različnih sejah izvrševalnega odbora mnogo o Vas ter poudarjali nujno potrebo pridobiti Vas za uredništvo lista »Napreju« v Ljubljani eventuelno tudi za političnega tajnika stranke. Stvari se v Ljubljani razvijajo prav razveseljivo. »Napreju« pridobiva tal in razvoj gospodarskih naših društev omogoči, da se skoro založi prvi fond za ustanovitev strankarskega tajništva. Sodrugi Kristan

se trudi, da potem državnih poslancev izposluje Vašo oprostitev od vojaške službe ter računimo z gotovostjo, da se to doseže.

Z obžalovanjem sem vzel na znanje, da se telesno in duševno čutite potrtega. Radi tega se obračam na Vas prav prijateljski, ker sem Vas vedno čislal, odkar sem z Vami prišel v dotiko in ker se živo spominjam Vašega dela takrat, ko ste se začeli duševno razvijati kot urednik »Delavskega Lista«. Ne klonite sedaj z duhom, ko nas čaka novo intenzivno pa tudi idealno delo. Bližamo se koncu neznosnih razmer in globoko sem prepričan, da naši stranki v kratkem zasije nova srečnejša doba. Potrpite toraj in, ako velja moj svet, pišite več za »Naprej« ali pa pripravljajte temeljne članke za bližajočo se revijo, če tudi isto izdadó opozicionarci menda pod vodstvom drja. Lončarja. Jaz zase našel sem v najhujših dobah svojega življenja vedno rešitev v intenzivnem duševnem delu, tudi takrat ko sem telesno trpel in stradal.

Rad bi Vas obiskal osebno na svojih zadnjih potih na Dunaj, a poznate prometne razmere in uhaja mi čas tako, da težko pričakujem, da se vrnem domu.

Dobro pa mi bo delo, in upam tudi Vam, ako večkrat iztresete svoje misli in skrbi, saj to zame ni le zabava, ampak skušam iz korespondence dobiti migljajeve za svoje politično delo.

Oživljajoča za Vaš duh bo polemika z našimi klerikalnimi in nacijskimi listi v kratkih polemičnih člankih in Vaše pero je ostro in uspešno.

Želim Vam toraj pred vsem zdravja in duševne čistosti, ter Vas iskreno pozdravljam.

Cenjani
gospod Ivan Regent
Reserve Spital No. 4.
Liebenau b. Graz.

Opombe:

Kopija.

...kot urednik »Delavskega Lista«: Delavski list je kot glasilo slovenskih socialistov na Primorskem izhajal od 3. januarja 1908 do 2. julija 1909. Regent je bil urednik, odgovorni urednik pa Vincenc Kermelj.

...pišite več za »Naprej«...: Regent je pisal v Naprej. Revija, o kateri govori Tuma, je Demokracija.

5

V Trstu, dne 21. februar 1918.

Cenjani sodrug!

Žal mi je, da Vam moram na Vaše pismo od 8. t.m. sporočiti, da je vojno ministerstvo odklonilo prošnjo za Vašo oprostitev od vojaščine. Nikar pa ne delajte iz tega zlih sklepov, ker sem prepričan, da stojimo pred odločilnimi čini in da vojna absolutno ne more trajati preko te jeseni. Prebolimo vso mizerijo doma in pri uredništvu »Naprej« in upam, da se premagate tudi Vi. Ako kdo, bi moral jaz kloniti duhom, ko mi je vojna uničila vse premoženje in ko imam dva sinova tehnika pri vojaki, za enega od dne do dne ne morem vedeti, ako se mi kedaj vrne živ in zdrav. Tu v Trstu sem brez zaslužka če tudi sem si napravil mnogo drugega dela. A ravno zaradi tega me ne stare položaj, ker najdem v delu vedno novo izpodbudo, da vztrajam. Sem trdnega prepričanja, da pridejo za nas še boljši časi in da jih bomo vredni po lastni vstrajnosti in lastni moči.

Prejmite moje najsrčnejše pozdrave ter oglasite se vsaj vsak teden enkrat v listu »Naprej« ali pa mi kaj napišite.

S socijalnim pozdravom Vaš

Cenjani
gospod Ivan Regent,
Reservespital 4 Bar. I.
Liebenau p. Gradec.

Opombe:

Kopija.

Žal mi je, da Vam...: Regent se je Tumi potožil nad življenjem, ki ga živi: »Drugače priznam, da imate prav ako mi nasvetujete delo in uk. Tega se dejansko držim in mi je to edino razvedrilo in edina tolažba. Prav močno me veseli, da gre z Naprejem in s stranko dobro. Sam bom najbolj vesel vsakršnega napredka in še bolj ako mi bo dana možnost sodelovati pri tem napredku. Z Narodom [Slovenski narod] bi polemiziral ako bi imel kak dan priliko čitati tudi ta list. Vsekakor upam, da se kmalu oglašim v Napreju. Sedaj sem uklenjen z agrarnim vprašanjem. Le žal, da se nanašajo knjige vse na tuje razmere, dočim bi rad imel nekaj podatkov iz naših slovenskih pokrajin. Sem namreč mnenja da bo morala stranka proučiti vprašanje z ozirom na razmere, ki vladajo pri nas in urediti primerno taktiko. Bo zelo težko, ali treba bo ugrizniti tudi v to jabolko. Ne bi bilo slabo že sedaj preučiti kam vodi proces našega kmetijstva in ali je vredno ali ne da zavzame stranka gotovo določeno stališče. Več o tem Vam bom pisal ali pa, ako pridem kaj kmalu domov, se z Vami pogovoril.«

...imam dva sinova tehnika...: Sinova Ivan in Jaroslav.

6

Trst, dne 19. junija 1918.

Cenjani sodrug!

Potrjujem prejem Vašega cen. lista od 13. t.m. Še enkrat Vam izražam želje, da se kmalu vmete med nas. Želim Vam pred vsem, da uredite Vaše finančne razmere, ker je le urejena lastna ekonomična pozicija podlaga za svobodno delo. Prav srčno želim, da v tem obziru postanete sam svoj in to tembolj, ker vem, da je Vašo duševno moč često ovirala gospodarska odvisnost. Vsegar sem poudarjal neobhodno potrebo zdravega zavestnega egoizma stvariti si sigurno ekonomično pozicijo. Ako bi bilo treba posredovati pri tuk. bolniški blagajnici, sem Vam na razpolaganje.

Glede uredništva »Naprej« bodite pač odločen in raje se vrnite v Trst, nego da se daste podljarni [podjarmiti] malenkostnim razmeram v Ljubljani. Ali morate voditi Vi list v smeri internacionalizma in revolucionarnega boja, brez nadzorstva Kristanovega ali pa raje počakajmo do konca vojno in obečano skupno organizacijo z italijanskimi sodrugi z ustanovitvijo lastnega dnevnika za slovenski proletarijat.

Prav boli me obnašanje sodrugov v Ljubljani, ki ne more biti drugačno nego oportunistično radi oseb, ki stoje stranki na čelu in ki so vse interesirane pri konsumnih društvi in strokovnih organizacijah. Politične stranke faktično nimamo, treba jo bo zgraditi vse drugače, nego po dosedanji poti.

V Trstu se ne dela nič, Golouh ne vé kaj hoče, Dr. Ferfolja sploh ni za delo. Jaz pa sem se itak odločil za Goriško. Ni izklju - [manjka besedilo] sicer pa ostanem v Trstu, no danes se ne smatram več poklicanega vposegati aktivno v tržaško organizacijo.

Sprejmite srčni pozdrav

Cenjeni gospod
Ivan Regent,
K.u.K. Reservespital, Baracke 1
Liebenau.

Opombe:

Kopija.

Potrujem prejem Vašega...: Tuma je Regentu poročal o razmerah v Ljubljani (pismo ni ohranjeno), zanj se mu je Regent zahvalil (13. 6. 1918). Glede svojec sodelovanja pri listu Naprej je Regent sodil: »Ako se zgodi, da se preselim v Ljubljano, tedaj želim ostati pri listu le ako se sprejme Vaše, ki so obenem moj ideje [...] S Petejanom bi si potem upal spraviti list do potrebne višine in z Vami stranko v pravi tir.«

Jaz pa sem se itak odločil...: V pismu z dne 21. junija 1918 je Regent sporočil, da je oproščen vojaške službe. Poudarja, da sta enakih misli: »Vaše zadnje pi govori tako kakor jaz mislim. Ni čuda, da sem edini v vseh ozirih z Vami.« Žal mu je, da se noče Tuma ukvarjati s tržaškimi problemi.

7

Trst, dne 2. novembra 19

Cenjeni sodrug!

Prejel sem Vašo dopisnico brez datuma z vabilom za sestanek v nedeljo 3. t.m., ne da bi bila povedana ura sestanka. Ker moram vsako nedeljo odhajati v Gorico, mi ni mogoče udeležiti se sestanka. V teh trenutkih je neobhodno potrebno, da se neodvisni socialisti razgovoré, zaradi tega obžalujem, da se vabilu ne morem odzvati. Povedal sem vsem sodrugom že ponovno, da sem na razpolaganje z neko gotovostjo le vsako soboto cel dan in zvečer.

S sodružnim pozdravom!

Cenjeni
sodrug Ivan Regent
v Trstu,
delavski dom.

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vašo dopisnico...: Regent je vabil na sestanek »neodvisnih slovenskih socialistov«, v zeleno dvorano Delavskega doma v Trstu.

V teh trenutkih...: Pismo je datirano en dan pred sklenitvijo premirja med Avstro-Ogrsko in Italijo ter prav tako en dan pred prihodom italijanske vojske v Trst

8

Trst, dne 6. novembra 19

Cenjeni sodrug!

Vrnivši se iz Gorice in vsled Vašega povabila na sestanek neodvisnih slovenskih socialistov Var izjavljam sledeče:

Čutim se zadetega prav v dno duše po dogodkih, ki so se vršili zadnje čase v naši in italijanski stranki.

Da kratko preciziram svoje stališče glede italijanske socijaldemokratske stranke, izražam svoje obžalovanje, da italijanska stranka ni izkoristila dani zgodovinski trenutek in da se na 30. oktobra ni polastila uprave mesta, kar je lahko in takorekoč brez truda in napora izvršila. Italijanska socijaldemokratska stranka bila bi tako rešila eno glavnih internacionalnih vprašanj ter bi bila izvršila čir svetovne važnosti ne le za socialistično internacionalno, ampak bil bi ta čin morda odločilni korak za sesto bodoče federacije nacionalnih držav na ozemlju razpadle Avstrije. Neodvisni socialističen Trst bil bi tako rekoč mejni kamen v razvoju evropskih držav.

Veliki zgodovinski moment je zamujen, ni našel velikih ljudi, ni našel socialistov po srcu in razumu!

Slovenska socijaldemokratska stranka s svojimi predstavitelji v Ljubljani danes ne zasluži drugega imena nego »kramarska stranka«.

Golouh in Ferfolja sta zastopnika revolucionarnega nacionalizma, sta slovenska macinjanca.

Enako dala se je zapeljati po Antonu Kristanu socijaldemokratska stranka v Zagrebu, na čelu ji Korač in Bukšeg, da se je izrekla za nacionalno politiko. Ostala je zvesta socialistični ideji socijaldemokratska bosenska, srbskoogrška in srbska v kraljevini.

Mala četa hrvatskih in slovenskih socialistov ostala je zvesta svojim načelom.

Dan je zato zgodovinski trenutek in dani so razlogi, da se slovenski socialisti konstituirajo kot neodvisna socialistična stranka, da pozvó srbske in hrvatske sodruge na secesijo od oficijonelne nacionalno-socialne stranke in da vse neodvisne jugoslovanske socialistične stranke stvorijo enotno jugoslovansko socialno demokratično stranko.

To je moj pogoj, da ostanem še naprej socialni demokrat.

Ako ne pride do ustanovitve neodvisne jugoslovanske socialdemokratične stranke, potem mi ne ostaja drugega nego izstopiti iz stranke napolnjen s čustvom sramu nad počenjanjem zastopnikov stranke.

Pridržujem si nastopiti javno, kedar se razmere razbistre, ker sem prepričan, da mora priti akcija iz proletariata, da mora priti sodba iz vrst delavskega ljudstva nad počenjanjem oseb, ki so izdale socializem.

Ako želite razgovor o tem, skličite sestanek petek 8. t.m. ali pri meni v pisarni, kjer sem na razpolaganje cel dan, ali pa v delavski dom.

S iskrenim socialističnim pozdravom

Sodruhu Ivanu Regent
v Trstu.

Opombe:

Kopija. Kopijo je dr. Dušan Kermavner v odlomkih objavil v Tumovih spominih (IMŽ 469) in v ZA (370). Po tej objavi je bil opravljen italijanski prevod pisma, objavljen je v knjigi Trieste. Ottobre-Novembre 1918. 2. Milano 1968, 34.

...vsled Vašega povabila na sestanek...: Dopisnica, vabilo na sestanek v Trstu 3. novembra 1918.

...in da se na 30. oktobra ni polastila uprave...: Tuma misli na dogodek, ko je Trst zapustil namestnik Fries-Skene in je mesto ostalo v upravi Odbora za javno blagajno (Comitato di salute pubblica), v njem so imeli zastopnike socialisti obeh narodnosti pa tudi slovenski narodnjaki. Tumova sodba o pogojih za prevzem oblasti delavcev v Trstu je sprožila obširne polemike v slovenski publicistici in historiografiji. Zlasti obširno je pisal D. Kermavner v Problemi primorske politične zgodovine (Ljubljana 1978). Glej Ivan Hribar (Tumovo pismo 7. 2. 1929)!

...slovenska macinijanca...: Vzdevek po Giuseppeju Mazziniju (1805-1872), enem izmed voditeljev italijanskega zedinjenja.

9

Gorica, dne 25. septembra 1919.

Cenjeni sodrug!

Kakor obečano pošiljam Ti v prilogi 7 prepisov izjave, ki se ima dati v imenu slovenskega proletarijata v Beneški Juliji na kongresu v Boloniji [Bologni]. Daj en prepis Jernejčiču in par inteligentnejšim sodrugom, da se izrekó, kakor tudi članom italijanskega odbora. Mislim, da pač ni ničesar preminjati, ker je vsak stavek dobro premišljen in ker ima svojo gotovo misel. Izjava ne tvori le našega programa, marveč mora iti tudi v program italijanske stranke.

V soboto bom cel dan v Trstu ter mislim odpotovati v Gorico nazaj v nedeljo popoldne z vlakom 17.55. Smatram za nujno potrebno skupno sejo izvrševalnega odbora, ki naj se nastavi ali za soboto ob 20.30 ali pa nedeljo predpoldne. V soboto ob 18. imam sejo v Cooperative Edilizia. Reci predsedniku izvrševalnega odbora, da je nujno potrebna seja, da se dá prva direktiva posameznim članom in da se razgovorimo o skupnem nastopu v Bolonji.

V soboto predp. pojdem k Ciuffeli [Ciuffelliju] po nalogu goriških kmečkih organizacij radi kolonskega vprašanja. Ker sem član višjega šolskega sveta in delegat kolonov moramo v eksekutivi na vsak način govoriti o sodelovanju (collaborazione), da se ta pojem precizira in da bomo vedli raztolmačiti ga sodrugom v Italiji.

Za naše razmere v Beneški Juliji nam morajo dati na vsak način bolj prosto roko v smeri, da bomo smeli sodelovati v vseh zadevah kjer nastopajo avtonomni odbori, v katere je naša stranka ali direktno delegirala svoje odposlance ali pa je vlada iste sprejela kot naše zaupnike. Pri tehničnih odborih in to so gotovo šolski, kolonski, planinski in enaki gotovo ni mogoče govoriti o sodelovanju s meščanskimi strankami, marveč je to direktno delo za naše organizacije in za naše cilje.

Neobhodno treba bo, da izvrševalni odbor takoj izreče svojo besedo glede ustanovitve našega dnevnika, ki naj bi nosil po mojem ime »Delavski in kmečki list«. Ta list moramo imeti in naslov na kmečko prebivalstvo. Sedaj je preugoden čas, da si najdemo terena, ker na Goriškem sploh ni slovenskega lista in vsled obnašanja Edinosti mora tudi tržaški slovenski proletarijat dobiti v najkrajšem času svoje glasilo.

Dobiš me cel dan v soboto ali pa te obiščem soboto popoldan v Tvojem uradu. Bolje je, ako prideš med 14-16 na moj dom.

S socialnim pozdravom

Sodruhu
Ivanu Regent,
Trst, Bolniška blagajnica.

Opombe:

Kopija.

Kakor obečano...: Na meddeželni konferenci JSDS Julijske krajine 21. septembra 1919 v Trstu je bila sprejeta resolucija o strnitvi slovenskega in italijanskega proletariata Julijske Krajine in o pristopu slovenskega proletariata v komunistično organizacijo delavstva v Italiji. V ta namen je Tuma pripravil izjavo (objavljena v ZA 394-395), ki pa je bila na kongresu v Bolonji prebrana v skrajšani verziji. V Tumovi zapuščini je ohranjeno Regentovo vabilo na konferenco 21. septembra 1919, sklicana je bila na podlagi seje meddeželnega odbora JSDS okupiranih pokrajin 24. avgusta 1919.

...ki naj bi nosil po mojem ime...: Edini novičarski list je bila tedaj na Primorskem tržaška Edinost, Goriška straža je svoje izhajanje obnovila 2. oktobra 1919. 10. oktobra 1919 je z deseto številko prenehala Njiva. Tumova zamisel se je uresničila z izhajanjem tednika Delo, ki je prvič izšel 20. februarja 1920.

Cenjeni sodrug!

Gosp.^a Iseppi mi je izročila Tvoje pismo od 17. t.m. Če tudi sva včeraj 18. osebno govorila o is stvari, sem danes po noči med drugimi težkimi mislimi premleval tudi Tvoje opazke. Skrbi me položaj stranke. Brez drugega smatram, da je sodr. O. pustil svoje mesto v stranki, ker dobi drugo. Sem Tvojega mnenja, da je sodrug Passigli preveč popustljiv in se drži premalo naših temeljnih principov. Sodr. Pitton izgubil je vsled bolehnosti vso energijo in drugega človeka v stranki ni. S tem, da sva vstopila v izvrševal odbor sva pa tudi prevzela odgovornost. Menda sem Ti že povedal, da se v Gorici ne morem dobro videti da sem se težko odločil, da sem zapustil Trst, ki mi je bil vedno najljubše mesto. Predno sem se odločil z Gorico, sem Pittoni-ju ponudil svojo pomoč, ki se je odklonila, do nastopa normalnih razmer, po vojni. Č tudi z velikim rizikom, bi se v interesu stranke morda še vedno preselil nazaj. Vržem Ti tje to misel in račun govornil o tem podrobnejše ustmeno. Jutri 20. zvečer ob 6. imam sejo šolskega sveta. Pridem z brzovlakor ob 5. Ako Ti je moč, čakaj me na kolodvoru ob prihodu vlaka, da se o tem pomeniva.

S socialnim pozdravom

Gospod
Ivan Regent
Trst.

Opombe:

Kopija.

Gosp.^a Iseppi...: V pismu z dne 17. oktobra je Regent napovedal sestanek izvrševalnega odbora za v ponedeljek, 20. oktobra 1919.

...da je sodr. O. pustil...: V tem času se je v vrstah tržaških socialistov širilo nesoglasje. Tako nesoglasje je nastalo tudi med Giuseppejem Passigliem in Al Oberdorferjem pri urejanju lista Il Lavoratore. Oberdorfer je zapustil list in vodil poleg Centro superiore di cultura ter odbor za delavsko mladino.

Jutri 20. zvečer...: Tuma se je odločil, da na sestanek izvršnega odbora ne pojde.

11

22. oktobra 19

Cenjeni sodrug!

K seji 20. t.m. zopet nisem mogel, ker izvem za sejo prepozno in ne morem diponirati s pisarno Znano Ti je, da so oni od »Lavoratore« odvezli mojo edino uradnico gdč. Iseppi. Smem se ponašati s tem, da so uradniki iz moje pisarne izborne moči, za katere so se vedno potegovali moji kolegi Zadet sem vedno jaz, ker izgubim svoje najboljše moči takrat, ko pričnò meni služiti bolje. Sedaj v Gorici morem dobiti nadomestne moči, zato mi je delo v pisarni prava muka in le z največjim duševnim in telesnim [naporom] zmagavam. Tako sem moral dan pred odhodom v Bologno delati 13 ur, čeravno bi rad prišel nekoliko spočit na kongres. Iz teh razlogov mi je pa tudi skoraj nemogoče hoditi čez dan v Trst na seje. Ne morem se odtegniti, ker mi manjka zanesljiva moč v pisarni. Drugič ne zmagam poslov brez neprestanega osebnega truda. Predpoludne imam poleg tega tudi klicane stranke in razprave, katere moram največ oseb odpraviti. V tej tesnobi niti ne morem niti prihajati v Trst obiskovat družino in odslej tudi za nedelje in praznike pridem v Trst le, kadar me pokličete na seje. Ne vidim razloga zakaj, da sej ne nastavljate na nedeljo in jih nastavljate med tednom, zakaj jih ne nastavljate po 5. uri popoldne, to je po prihodu brzovlaka. Na razpolaganje sem Vam vsak dan od 7ih naprej, ne glede na žrtev, da zgubim cel popoldan, velik del noči in komaj za silo pridem ob 9 1/4 v Gorico nazaj, ter moram za to kolega plačati za delno substitucijo. Pisal sem v tem smislu sodrugu Passigliu in želim, da tudi Ti še osebno posreduješ, ker je drugače moje članstvo v eksekutivi docela ilusorično.

Izročil sem v ponedeljek zjutraj gdč. Iseppi pismo na Tvoj naslov z naročilom, da Ti je vroči pri sejo. Vabil sem Te, da me prideš čakati po prihodu brzovlaka ob 5ih, da se razgovoriva o nujnih stvareh. In Te bilo in nimam odgovora. V svojem pismu sem se dotaknil potrebe inteligentne moči v stranki posebnost slučaj, da odpade prof. Oberdorfer. Izrekel sem svojo željo, da bi se preselil eventuelno v Trst. Stranka dc danes nima socialističnega odvetnika. Poleg pisarne bi lahko prevzel odgovorno mesto, ki zahteva organizatoričnega in tehničnega znanja. Nečem biti neskromen, a sklicujem se lahko na svojo dolgoletno zgodovino, in da sem bil vedno znan kot dober organizator in neutruden delavec. Naša stranka je sedaj čisto revna na sposobnih ljudeh. Zatorej se mi skoraj čudno zdi, da se me skoraj nič ne vpošteva. Posebno o tej zadevi bi rad s teboj govoril. Sicer je to moje pismo docela neobvezno, ker mi iz materielnega stališča selitev gotovo ni sedaj, in bi tudi še celo vrsto let ne bila ugodna. Kakor rečeno sedaj do 1. novembra ne morem iz Gorice, nedeljo 26. bi prišel le v skrajni potrebi.

Glede sej Ti še opažam, da jako rad plačam stroške, ako me k sejam kličete telegrafično ali ekspresno, ker mi »Lavoratore« pride prepozno.

Vsekakor pričakujem od Tebe sporočila.

S socialnim pozdravom

7

Opombe:

Kopija.

...mojo edino uradnico...: 21. novembra 1919 je Regent sporočal, da bo glede gospodične Iseppi govoril z Giuseppejem Passigliem.

Vsekakor pričakujem od Tebe sporočila: Regent se je ponovno oglašil 7. decembra 1919, bil je nekaj časa v Rimu, o čemer piše Tumi: »Iz Rima sem priše zadovoljen. Sem spoznal ponovno, da so sodrugi v vodstvu zelo resni. Razumejo dobro položaj in težave in so si v svesti težke odgovornosti. Vodstvo stranke

ima na množice jak vpliv in ima v rokah vajeti discipline. Zadnja stavka, ki je izbruhnila spontano v protest proti žalitvam soc. poslancev, je nehala koj na povelje vodstva. In to je dobro znamenje. Poslanci so pripravljene se podvreči disciplini stranke i »Confederazione generale del lavoro« je v vsem edina s sklepi kongresa v Boloniji¹. Toda dogodki hite in je treba paziti, da nas ne prehitte. To je velika in važna skrb.

V Rimu smo sklenili prevesti v slovenščino strankina pravila in strankin program. Strankine izkaznice bodo tudi s slovenskim besedilom. Vodstvo je pripravljeno iti v vsem na roko za socialistično agitacijo med slovenskim ljudstvom. Po potrebi tudi z denarjem. Zato se moram pogovoriti glede dela, ki naj se ga prične, da se ustanove povsod, kjer je mogoče in kjer so dani pogoji, socialistične sekcije. Mislim da do 2000 vpisanih pridemo. V Trstu se snuje odbor za agitacijo, ki pojde kmalu na delo. Dobri sodrugi so v njem. Na en sestanek tega odbora moraš priti tudi Ti.

Nadalje imamo važno vprašanje lista. Jaz bi rad, da izide že prve dni januarja prih. leta. Vest je že raznešena in sodrugi ga čakajo. Sem popolnoma edin s Teboj, da moramo pričeti s tednikom. Počasi in previdno pridemo že do boljšega. Ali jaz ne verjamem, da bi bilo mogoče ga pisati popolnoma brezplačno in v prostih urah. Te dni nastopim službo pri »Lavoratoru«. Tam bom urejeval tudi naš list. Pravzaprav bi bil na razpolago bolj temu. Glede organizacije razprodaje in naročnikov imam to mnenje: Napraviti bi morali takoj bloke in jih razdati povsod zanesljivim sodrugom, da nabirajo naročnike. Najeti bi se moralo pametnega sodruga, ki bi uredil razprodajo v mestih in na deželi. Dobiti moramo že sedaj od vsepovsod sotrudnike in dopisnike. Passigli ne bo dal Iseppijeve za našo upravo, ker jo pač rabi sam. V skupni upravi pri »Lavoratoru« pa bi moral biti, po mojem mnenju, tudi človek, ki naj pozna slovenščino. Glede vsega tega bom organiziral v tem tednu sestanek s Teboj, upravnikom »Lavoratoreja« in Jernejčičem. Ti bom pisal pravočasno kedaj in kako.

Ne smeš mi zameriti, ako Ti pišem poredkoma. Jaz sem preveč preobložen z delom. Ne morem ga zmagovati. Tudi moram biti preveč odsoten iz Trsta. Ali to vidim, da moramo vsi podvojiti in potrojiti delež energij za stranko. Sam sem se že odločil za to in mi je prijetno Ti povedati, da Te posnemam v tem, da ne grem več v nobeno kavarno ne gostilno. Vidim pa tudi, da nisem Ti enak v zdravju in fizično bolj šibak od Tebe. Toda bom skušal narediti pač vse, kar mi bo mogoče.«

1 Kongres italijanskih socialistov v Bologni (5. 10. 1919). Socialistična sindikalna organizacija Confederazione generale del lavoro je bila ustanovljena oktobra 1906, prenehala je leta 1927.

12

Gorica, dne 6. januarja 1920.

Dragi sodrug!

Za 8. kakor veš je sklicana seja eksekutive. Prinesem Ti imenik zaupnikov za Goriško in jako rad bi prišel do posvetovanja s teboj, Peteljjanom, Jernejčičem in menoj. Ostal bi v to svrhu v Trstu cel dan 8. in bi se seja sklicala lahko ob 6ih ali 8ih in pol zvečer v prostorih, katere določiš Ti, seveda lahko pridete tudi k meni na dom.

Na svidenje

Ekspress.

Opombe:

Kopija. Naslovnik je znan po Tumovem pripisu s svinčnikom.

13

Gorica, dne 13. januarja 1920.

Cenjeni sodrug!

Gospod Lovko mi je prinesel iz Ljubljane dva letnika Demokracije in sicer številke za l. 1918 in vse številke za l. 1919, kolikor so izšle. Ni mi hotel povedati ceno, dočim sem jaz v zadregi koliko plačati, ker ne vem razmerja v valuti jugoslovanskih kron z lirami. Letnik 1919 je napovedan z 20 K, dočim je bil letnik 1918 za 14 K. Letnik 1918 sem plačal že v Ljubljani celoma takò, da bi moral dobiti le zadnje dve manjkajoči številki. Za leto tudi nisem naročil celega letnika. Vendar ne maram, da bi sodrug Lovko trpel kake škode, radi tega mu plačam celi znesek 34 K v lirah. Menda sedaj stoje na 7.50 kron za liro, 34 K bi v tem razmerju znašalo 4.60 L. Govori torej s sodrugom Lovkotom, da mi pove račun. Pričakujem od tebe oglas, kakor je bilo sklenjeno dne 8. t.m., ker bi ga rad razposlal na svoje posebne adrese.

Bil bi za to, da se oglase pošlje vsem šolam, vsem župnim uradom in na vse adrese, katere sem Ti dal. Ako ne poznaš šol, pa opusti to vabilo, da poskrbim jaz.

S pozdravom

Opombe:

Kopija. Naslovnik znan s Tumovega pripisa s svinčnikom.

Gospod Lovko...: Regent je 18. januarja 1920 odgovoril, da Lovka ni še videl. Iz Firenc se je Regent vrnil 15. januarja in ima nalogo, da uredi vse za sestanek med italijanskimi in jugoslovanskimi socialisti. Zato bo potoval v Zagreb. Priprave za izdajo lista so v teku.

14

Gorica, dne 24. januarja 1920.

Cenjeni sodrug!

Okrožnice za list jel sem sicer že razpošiljati, vendar se mi zdi, da z njimi prav malo dosežemo. Predlagal sem bil, da se napravi okrožnica v svrhu, da se vabijo zaupniki naj naznanijo zastopnike vsak v svojem kraju, ki bi na svojo odgovornost list prevzemali ter da naznanijo dopisnike in posamezne naročnike. Goriško ljudstvo je organizaciji napredne krščansko socialne stranke precej razvajeno in se ne zadovoljuje s splošnimi vabili. Na vsak način moraš v prvi številki lista vabiti, da se naznanijo administraciji prevzemniki lista in dopisniki. Ravno tako bo treba poziva, naj se oglašajo radi ustanovljenja političnih organizacij na moj naslov, v okolici tržaški pa na tvoj. Jaz sem prepričan, da list ne najde tal, dokler ne bo krajevnih političnih organizacij.

List na vsak način pošlji na ogled vsem šolam in tudi župnim uradom. Stvar se ti bo čudna zdela, a jaz poznam razpoloženje na Goriškem.

Zaradi redakcije pravnega oddelka rabim »Osservatore Triestino« in »Gazetta Ufficiale«. Oboje skupaj stane menda vsega skupaj L 74. Govoril sem že s teboj, da bi ga naročil na račun lista. Potreba je in tudi v dobro priporočilo bo za list, ako v stalni rubriki prinašamo najvažnejše zakone in naredbe.

Pisal sem Pittoniju zaradi agrarnega oddelka. Kakor veš Cooperative nameravajo izdajati posebe list za propagando med slovenskimi kmeti. Pogodi se ž njim, da določimo nekoliko rubrik za agrarce, Cooperative naj nam pošljajo svoje članke, tudi če so laško pisane, da jih priredimo za »Delo«. Gotovo precejšnji dohodek dobimo za oglase Cooperative same in od različnih italijanskih in tržaških prodajalcev strojev, gnojil, semen, i.t.d. Ako nam »Lavoratore« odstopi nekoliko inseratov, ki bodo navadno kolektivni ako dobimo tudi oglase bolniških blagajnic si zagotovimo jako lep dohodek.

Obrniti se bo tudi na ravnateljstvo železnic, da nam daje svoje inserate.

Članek za list pošljem ti tekom družega tedna. Vsekakor bi rad videl prvi list predno se izda, če tudi težko pridem v Trst pred 7. februarjem.

S pozdravom

Opombe:

Kopija. Regentov naslov je pripisan s svinčnikom, pisava ni Tumova.

Okrožnice za list...: Vabilo na naročanje Dela.

Zaradi redakcije...: Tuma misli na rubriko pravnih nasvetov, ki naj bi jo objavljali nameravani list.

Kakor veš Cooperative...: Gre za list Zadrugar, ki je kot mesečnik Delavskih zadrug za Trst, Istro in Furlanijo izhajal od 15. marca 1921 do decembra 1926.

Članek za list...: Morda gre za članek Jutro nad Adrijo, ki je izšel v prvi številki.

Vsekakor bi rad videl...: Regent je odgovoril 28. januarja. Sporočil, da bo list zakasnil z izidom zaradi tehničnih razlogov. Potnega dovoljenja za Jugoslavijo še more dobiti.

15

Gorica, dne 11. februarja 1920.

Cenjeni sodrug!

Pri zadnji seji 7. t.m. je sodrug Passigli naznanil, da te pri uredništvu »Lavoratore« nič več ne rabijo, »quindi il comp. Regent essere prosciolto da ogni obbligo verso il »Lavoratore« . Inel bi se torej s celo silo posvetiti redakciji »Dela«. Ako ti ostane le zastopanje v eksekutivi in uredništvu, bi se lahko lotil vso vnemo in menda tudi prevzel vodstvo administracije lista. Passigli je tudi poročal, da se je za list »Del« že priglasilo skoraj 6.000 abonentov. Jako radoveden sem, iz katerih krogov in katerih občin? Ker mora seznam zaupnikov služiti tudi meni, bi rad izvedel koliko od priglašanih zaupnikov se je na poziv odzvalo.

Sedaj je skrajni čas, da začnemo resno z listom, da ljudje ne postanejo prenepotrpežljivi. Piši mi, za kedaj rabiš moj politični članek, da ti ga pošljem. Moja pisarna bo v kratkem v redu in lahko bom redno in izdatno sodeloval pri listu. Le da začnemo.

Želel bi, da v prvem listu prineseš »Jutro na Adriji« zato, ker je vsebina zgolj estetična, in to mi posebni namen.

V soboto pridem v Trst z brzovlakom, ter Te poiščem ob 6ih ali 7ih v uradu »Lavoratore«.

Pozabim vedno plačati Lovka, opozori me na plačilo.

S sodružnim pozdravom

Ivan Regent
»Lavoratore« v Trstu

Opombe:

Kopija.

Piši mi, za kedaj rabiš moj politični članek...: Najverjetneje je to članek Socijalizem in ruska revolucija, ki je izšel v drugi številki (27. 2. 1920).

Želel bi...: Članek je bil objavljen v prvi številki in opisuje razgled z vzpetine Lovca pri Trstu. Podobno zasnovan je tudi članek Izza fronte - Oslavije, ki je izšel v drugi številki in je nadaljevanje zapiskov Izza fronte v Njivi (1919, štev. 13, 16, 17).

16

Gorica, dne 12. februarja 1920.

Cenjeni sodrug!

Preobložen z delom ti danes odgovarjam na tvoje pismo od 10. t.m. Zadeva z »Delom« se mi nič ne dopade, ker se preveč vleče.

Sodrug Passigli sicer pravi, da se je oglasilo 6.000 naročnikov in je res, da se list z nepotrpežljivostjo pričakuje. Teren ni sistematično pripravljen. Sodr. Pete[j]an mi še do danes nič ni odgovoril zaradi strokovnih organizacij. Prašal sem te, kak vspeh si imel z naslovi, katere sem ti dal, na razpolaganje, ker me zanima vedeti za naprej na koga naj se obračam. Posebno čudno se mi zdi, da se nisi [prejeli] še nič odgovora iz Vrtojbe, Štandreža in Podgore, kraji ki so imeli vedno močno organizacijo.

Kakor vidim, si bo moral list sam odpirati pot. Menč je cela zadeva zasačila v najtežjem delu, a upam, da bom srede marca precej v redu s pisarno in se bom lahko lotil agitacijskega dela. Člankov nisem pripravil, ker sem hotel biti gotov, kedaj list izide in ker smo se svoj čas dogovorili, da se prva številka sporazumno sestavi in se posebej določi dan, katerega list izide. V Jugoslavijo pojdem v kratkem za par dni in se mimogrede ustavim v Trstu. Za sedaj pa mi ne bo mogoče, prevzeti kake politične misije, ker bi zanj rabil najmanj teden dni. Morda mi bo mogoče za Veliko Noč še enkrat na pot a tudi ne vidim posebne nujnosti pri tem vprašanju, posebno zaradi tega ne, ker so italijanski sodrugi, bržkone pa tudi jugoslovanski prav malo stvarno poučeni o reškem in jadranskem vprašanju. Tvoj članek v »Comunismo« sem čital in iz opazke uredništva sodim, da je italijanskim sodrugom vse novo. Po mojem mnenju je bolje, da se še

nekoliko počaka z jugoslovansko akcijo med socialisti. Sicer pa v Ljubljani poizvem, kako sedaj stojè strankarske razmere in ko se vrnem ti sporočim.

Ako bo le mogoče pridem v četrtek popoldne z brzovlakom v Trst, in ako si izposlujem dovoljenje pri srbskem odposlanstvu, odrinem v petek popoldne v Ljubljano. Rad bi seveda govoril s tabo in te poiščem pred 7 uro v prostorih »Lavoratore«.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...ti danes odgovarjam...: Regent je Tumi pisal sledeče: »Danes sem vstal in mi je bilo takoj povedano, kaj ste sklenili na zadnji seji eksekutive. Mi je precej všeč. Danes sva s Petejanom sklenila, da izide prva številka našega lista v petek prihodnjega tedna. Je pač zakasnitev, ali, ni druge pomoči. Potrudi se in mi pošli takoj, kar imaš rokopisov. Preden list izide, mi bo ljubno, ako bova pregledala prvo številko skupaj. Iz Goriškega je prišlo precej naročbe za list. Prve številke bomo morali tiskati nad 6.000. Pošli mi naslove šol in duhovščine. Opozori Štolfo in jaz opozorim Tebe, da nimamo še nobene razprodaje, ne nobenega znamenja Vrtojbe, Št. Andreža [Štandreža] in Podgore in 17 mnogih drugih krajev goriške okolice. Ako je mogoče urediti, da izpolnimo to vrzel, preden list izide.

Tukajšnja politična oblast mi ne dovoli potnega lista v Jugoslavijo. Povej mi, kedaj pojdeš Ti tja. Bi lahko Ti uredil znani ital. jugoslov. sestanek. Odgovori kolikor mogoče hitro.« Delo je izšlo točno na dan, ki ga je Regent napovedal (20. 2. 1920).

...prav malo stvarno poučeni o reškem...: Tuma omenja reško vprašanje, ki je nastalo z D'Annunzijevim pohodom na Reko 12. septembra 1919. Ta akcija je bila sestavni del gibanja, ki naj bi v povojnih letih zavarovalo italijanske pravice na vzhodnih obalah Jadrana. Celotna problematika državne pripadnosti treh ozemelj je znana tudi pod imenom Jadransko vprašanje.

Tvoj članek v »Comunismo«...: Gre za poročilo o političnih, gospodarskih in narodnostnih razmerah v Juljski krajini Le condizioni politiche, economiche e nazionali (Comunismo 1/1919, št. 7, str. 548-556). Regent ga je sestavil skupaj z Giuseppejem Tuntarijem (objavljen v slovenskem prevodu v I. Regent, Poglavja iz boja za socializem 3, Lj. 1961, 31-38 in v Viri za zgodovino komunistične stranke na Slovenskem v letih 1919-1921, Ljubljana 1980, 339-343). Pripombe k članku je napisal Giacinto Menotti Serrati.

17

Gorica, dnc 24. februarja 1920.

Gospod
Regent Ivan
v Trstu.

V nedeljo sem Te zamanj čakal na domu v Trstu. Prav neljubno mi je bilo, da nisi prišel. Zaradi Tebe sem odpotoval iz Ljubljane že z nočnim ekspresom, ki je imel 5 ur zamude tako, da sem zgubil celo noč in me je vožnja iz Ljubljane v Trst stala L 105.

V Ljubljani sem poizvedoval, na različnih krajih zaradi nameravanega sestanka jugoslovanskih komunistov. Žal, da sem moral konstatirati, da ni nič pripravljenega in bi se moralo vse iznova ugotoviti.

Gustinčič se mi zdi slab organizator, reda nima prav nobenega, ni mi znal povedati družega, nego, da bi bil zaupnik za hrvatske komuniste neki Bornemisa žurnalist v Zagrebu Kukovičeva ul. 19., urednik »Nove istine«, za Srbe pa Lapčević v Belgradu.

Za Jakšiča v Sarajevu ne ve, ali so še v zaporih ali kje so. Naročil sem mu naj se spravi na dopisovanje in naj poizve za vse zaupnike, na katere bi se bilo mogoče stalno obračati in sicer v bivši kraljevini Srbiji, v Bački in Banatu, v Slavoniji, v Dalmaciji in v Bosni-Hercegovini.

Povedi toraj italijanskim sodrugom, da bi imel sestanek v najkrajšem času le malo pomena in uspeha. Na vsak način, bi bilo treba informacijskega potovanja v Belgrad, Zagreb, Sarajevo in Split, kar bi pač zahtevalo par tednov, katerih nimaš ne Ti, ne jaz na razpolaganje.

Poskusim pisati sam [na] znane adrese, ako sploh jugoslovanska censura pisma spusti naprej.

Gustinčič bil je sicer mnenja, da bi prihod italijanskih komunistov v Ljubljano moralno silno uplival na komunistično stranko v Ljubljani. Iz njegovega poročila sem pa tudi istočasno konstatiral, da komunistična stranka na Kranjskem ni še prav nič organizirana in šelej v porajanju. Nimamo ne krajnih skupin, ne denarja, ne strankarskih inštitucij v rokah. Zato sem Gustinčiču svetoval, naj poprej pridobi v večino v političnih odborih in šelej takrat, ko bi potom istih spravili komunisti večino inštitutov soc. dem. v svoje roke, šelej takrat bi bil čas, da se skliče sestanek jugoslovanskih komunistov. Kakor vidiš, je stvar nezrela na vse strani.

Sicer pa Gustinčič išče mesta, ker je menda tudi materijalno v slabem položaju. Jaz bi se nanj ne zanašal posebno veliko.

V par tednih namcravam po opravlilih zopet v Ljubljano, takrat poskusim priti v dotiko z Lemežem, ki je dober jurist, priden delavec in je bil nekdanj dopisnik »Naših zapiskov«.

Skratka reči italijanskim sodrugom, naj puste stvar meni, da jo pripravim, ker upam, da v par mesecih spravimo stvar v tir.

Slišal sem, da je »Delo« že izšlo. Prve št. pa nisem videl in ne vem, kje jo dobim. Pač malo brezobzirno od Vas. Sporoči mi toraj z obratno pošto kje list v Gorici dobim, ali še bolj jednostavno pošljite mi list kot rednemu abonentu, saj itak veste, da plačam.

S pozdravom

Opombe:

Kopija ali koncept.

...neki Bornemisa žurnalist...: Vladimir Bornemisa (1886-1968). Časnik Istina so začeli izdajati komunisti (1919-1920), kmalu se je preimenoval v Novu istinu in prevzeli so ga socialdemokrati.

Za Jakšiča v Sarajevu ne ve...: Sreten Jakšić (1888-1952), urednik glasila Glas slobode.

18

Gorica, dne 9. marca 19

Cenjeni sodrug!

V prilogi ti pošiljam poročilo o nedeljskem shodu. Obeča se nam obilo uspeha, posebno za list »Delo«. Imenovali so se zaupniki po vseh vaseh, kateri bodo nabirali naročnike in prevzeli kolportadžo. Svetoval sem jim, naj se naravnost oglašajo na administracijo lista, naj pošljejo potreben znesek, točen naslov prejemnika skupnih listov in zahtevajo pobotnice.

Na vsak način je že velik uspeh naše stranke, da je smela prirediti prvi veliki javen shod po vojni brez vmešavanja oborožene oblasti.

V petek popoldne, če bo le mogoče, pridem v Trst.

S sodružnim pozdravom

Expres rek.
Priloženo poročilo

Opombe:

Kopija.

V prilogi ti pošiljam...: Poročilo je bilo objavljeno kot Prvi javen shod v Vipavski dolini. Važno poročilo sodruga Tuma (Delo 12. 3. 1920, številka 4). Tuma je poročil o svojem prvem shodu v Črničah 8. marca 1920. Bil je prvi shod v dolgi seriji, ki jih je Tuma priredil v letu 1920. Poročilo o shodu v Črničah je objavljeno v V za zgodovino komunistične partije v letih 1919-1920 (Ljubljana 1980, 359-363).

19

Gorica, dne 14. marca 19

Cenjeni sodrug!

V prilogi Ti pošiljam važen članek o kolonskem vprašanju, sledi mu še nekoliko enakih. Upam, boš lahko imel v vsaki številki par stolb [stolpcev] o kmečkem vprašanju. Priporočam Ti, da s posebno opazko na dnu tega članka pozoveš kolone, posestnike, agronome in učitelje na javno diskusijo o tem vprašanju in za dopise, ki naj bi ilustrirali položaj kolonov in gibanje po občinah.

Za nedeljo 21. t.m. oglasi shode za Vrtojbo ob 10. predp. in za Renče ob 3. popoldne. Lokala še vem. Sledili bodo vsako nedeljo shodi. Vabi v listu organizacije po Goriškem, naj se zaradi shodov obrača: naravnost name, seveda pravočasno.

Poročilo o današnjem shodu v Štandrežu ob 10. predpoldne sledi, za Solkan poročal bo sodrug Srebrnič, upam pravočasno za številko tega tedna.

Kaj pa je s podlistkom? Imaš še dve skici: »Izza fronte« in sicer »Sv. Marija [na] Mengori« in »Maledetta la guerra«. Poleg tega še tri članke o Barbusse »Le Feu«. Podlistek tvori neko premembo v čitanju in zavedam se, da imajo moje male skice tudi estetično vrednost. Porabi toraj izročeno gradivo, vs v presledkih.

Ne pozabi dajati v posebni rubriki navodila za organizacijsko delo in kolportadžo lista. Dosedaj priporočil sem sodrugom, naj si izbere enega samega kolporterja. Ta nabere naročnino in jo nakaže upravi prejme ves ovoj »Dela« na svoje ime in ga razdeli po raznašalcu takoj po prejemu. Gre mu zato delo 10% naročnine, takò, da se mu pošlje za 100 naročnikov 260 - 26 L = 234 L za vsake tri mesece. Mnogo Solkancev sicer želi posamezne liste po pošti a menda bo bolje držati jih skupaj.

S socijalnim pozdravom

Gospod
Regent Ivan
Upravništvo lista
»Delo«
Trst.
Prip.

Opombe:

Kopija.

V prilogi Ti pošiljam...: Članek je izšel pod naslovom Kolonsko gibanje (19., 26. 3. in 2. 4. 1920, številka 5-7).

Za nedeljo 21. t.m...: Objavljeno (Delo 19. 3. 1920, številka 5).

Poročilo o današnjem shodu...: Ni bilo objavljeno.

Kaj pa s podlistkom?: Podlistki niso bili objavljeni, pač pa je Delo (21. in 28. 5. ter 4. 6. 1920, številka 14-16) prineslo poročilo Henri Barbusse in njegov roman »Clarté«.

20

Gorica, dne 15. marca 19

Cenjeni sodrug!

Na željo sodr. v Renčah in Bukovici preložil sem shod za Vrtojbo tako, da odpade za 21. t.m. in drži kako poznejšo nedeljo. Oglasi toraj za nedeljo 21. t.m. ob 10. predp. v Bukovici v gostilni Andreja Abramiča in ob 2 pop. v Renčah v gostilni Angela Gorjana.

Ko izide članek: »Kolonsko gibanje« že v tej številki pošlji v svrhu agitacije po 10 listov na sledeče adresse:

Jožef Sfiligoj, Medana št. 6,
Franc Mavrič, kolon v Medani,
Anton Urbančič, Hruševje,
Franc Fabrizio, v[u]lgo. »Keko« Boršt,
Peter Peršolja, Neblo št. 44,
Josip Kostanjevec, kovač, Golo Brdo vsi pošta Dolenja.
Anton Hlede, Števerjan št. 195,
Just Možina, na Sovencih, pošta Števerjan.
Na naslov Josipa Gelb, Kozana pa pošlji 30 izvodov.

V Brdih pričeli so agitacijo goriški krščanski socialci ter so zopet oživali »Zvezo slovenskih kolonov«. Nujno je toraj treba pričeti s protiagitacijo in za sedaj je najboljšje, da pošljemo list s člankom o kolonskem gibanju na ogled. Poročilo za Štandrež za prihodnjic.

S prijateljskim pozdravom

Opombe:

Kopija. Koncept.

Na željo sodr. v Renčah...: Delo je shod v Renčah vseeno oglasilo (10. 3. 1920, št. 5).

Ko izide članek: Članek je izšel (prvo nadaljevanje) 19. marca 1920.

...ter so zopet oživali »Zvezo slovenskih kolonov«: Zveza je delovala že pred prvo svetovno vojno, v začetku leta 1920 je obnovila delovanje in sklicala 7. marca 1920 v Gorici občni zbor. Bila je krščanskosocialno usmerjena in tako se je ob akciji socialistov pričelo politično konkuriranje pri reševanju kolonskega vprašanja. Socialistična organizacija je bila Zveza delavcev na zemlji (Federazione dei lavoratori della terra), ki je imela v Brdih svoje Društvo delavcev na zemlji.

21

Gorica, dne 23. marca 1920

Cenjeni sodrug!

Tvoje pismo sem prejel ter te vabim še enkrat na sestanek nedeljo 28. ob 10 predp. v delavski zbornici. Shod v Podgori moraš prevzeti sam, ker v nedeljo popoldne odpotujem v Trst zaradi razprave drugi dan pri višjem sodišču ob 9. zjutraj. Shod je priglašen v gostilni Nemčevi ob 3. pop.

Strankine izkaznice prinesi s seboj. Najmanj 1000. Treba pa je tudi slovenske strankine statute. V prilogi ti pošiljam podlistek in nadaljevanje članka »Kolonsko gibanje«. Poročila o shodih ti posebej nisem utegnil napraviti, pa storim o priložnosti. Posli me sploh grozno tarejo. Zaradi tega mi moraš oprostiti, ako prihajam skoraj zadnji dan.

S sodružnim pozdravom

Sodr. Ivan Regent

»Delo«
Trst.

Opombe:

Kopija.

Tvoje pismo sem prejel...: Regent je pisal 20. marca 1920.

Shod v Podgori moraš prevzeti sam...: O shodu piše Regent: »V Podgori hočejo imeti v nedeljo 28. t.m. shod in hočejo isti dan tudi ustanoviti pol. organizacijo. Najprej Te prosim, da poskrbiš zato, da se bo shod smel vršiti. T.j. naznani ga oblasti. Shod bo ob 3. pop. v gostilni Štefana Nemeč. Potem Te prosim, da pojdeš na shod Ti. Le v slučaju, da ni mogoče drugače, pojdem jaz. V tem slučaju bi moral seveda odpovedati shod v mojih krajih.« O shodu je tudi poročalo Delo (2. 4. 1920, št. 7).

22

Gorica, dne 25. marca 1920

Cenjeni sodrug!

Tvoje pismo od 22. je šelej danes prišlo, torej bo za list prepozno. Žal mi je, da je v vabilu izpadel lokal, sicer pa bi lahko uganel da je v delavski zbornici v Gorici Via Carducci št 23. Tudi če bi bil shod drugod, prišleci v delavski zbornici izvedò naslov.

Preobložen sem z delom, zaradi tega tudi ne morem tako točno nadzirati prepisavanja in tudi ne morem napisati toliko kolikor bi rad.

Ako imaš občni zbor Ljudskega odbora ostani toraj v Trstu, ter opravi na sestanku v Podgori sam. V Trst bom moral z nočnim vlakom v nedeljo zvečer po shodu. Vidiva se lahko v ponedeljek popoldne, ako ti je le mogoče, obišči me na domu, kjer te bom čakal od 3. do 4. potem odpotujem. Ako bi ne bilo v nedeljo zvečer nobenega vlaka za v Trst, ti pa brzjavim jutri ali v soboto, da prideš potem v nedeljo v Gorico in Podgoro.

S sodružnim pozdravom

Sodrug Ivan Regent

Upravništvo lista »Delo«
v Trstu.

Opombe:

Kopija.

Tvoje pismo od 22.....: Regent je Tumo prosil, da mu sporoči kraj sestanka zaupnikov političnih organizacij. Na sestanek (28. 3. 1920) ne pride, če ni ravno nujno, ker ima v Trstu občni zbor »Ljudskega odra«.

23

Gorica, dne 30. marca 19

Cenjeni sodrug!

Pošiljam ti za list tega tedna poročilo o sestanku in shodih. Prinesi oba članka za gotovo in dodaj še tvoje praktične pripombe glede ustanavljanja organizacij in kolportáže lista. Ako se ti zdi v poročilu ka neumnostnega, spremeni. Ne pozabi mi takoj preskrbeti slovenski pečat, da mi ga lahko še to soboto ali nedeljo izročiš. Prosim, da mi ga pošlješ na dom, ker ne vem ali te dobim v »Lavoratore«.

Naznani mi tudi koliko bi stali plakati za shode. Rabili bi jih pač nekoliko 100 v Gorici bi sam prašal ter jih naročimo tam, kjer bo cenejše.

Lepaki naj bi se glasili:

Združenje socialistične stranke v Beneški Juliji
vabi na

JAVNI SHOD

ki se bo vršil dne _____ dopoldne

v prostorih _____ v _____

Poročevalec bo _____

Dnevni red:

Oglasi v prihodnji številki javen shod v Medani dne 5. aprila ob 2 pop. v prostorih I. Gradnika z dnevnim redom:

1/ Organizacija slovenskega proletarijata v Beneški Juliji.

2/ Propaganda za list »Delo«

3/ Kolonsko vprašanje.

S sodružnim pozdravom

Sodr. I. Regent
v Trstu.

Opombe:

Kopija.

Prinesi oba članka...: Delo je 2. aprila (številka 7) objavilo Tumov članek Na shode!

Oglasi v prihodnji...: Objavljeno (2. 4. 1920, številka 7). Shod je bil najavljen v gostilni Jožefa Gradnika (oče pesnika Alojza Gradnika).

24

Gorica, dne 7. aprila 19

Cenjeni sodrug!

V prilogi ti pošiljam poročilo o shodu v Brdih. Je zopet nekoliko daljše, ker sem obravnaval principijelno stališče organizacije kmetov. O priložnosti napišem poseben članek gledè razmerja kmetov i delavcev, ki je kakor sam čutiš skrajno potreben. V Medani imel sem diskusijo skoraj poldrugo uro z učiteljem in veleposestnikom v pričlo kolonov, ki je bila naravnost rečeno imenitna.

Koloni iz Brd so bili že deloma pridobljeni za staro klerikalno zvezo slovenskih kolonov, po shod so pa kar naravnost izrekli, da so bili zapeljani in so prosili nujno naj jim pošljemo človeka, ki jim ustanove nove organizacije.

V par dnevih oddal sem 250 izkaznic in ako pojde tako naprej računim na 4.000 plačanih izkaznic. Pisal sem Benettiju naj mi dovoli, da pobiram na vsako tessero eno liro z zneskom 4.000 lir ustanovimo posebni sekretarijat v Gorici ker je neobhodno potreben.

Poleg političnega sekretarijata moramo dobiti še Petejana in Brežaca [Bresatza]. Računim še najmanj 4.000 strokovno organiziranih. Sedaj vre in je čas, ne smemo ga zamuditi. Za nedeljo razglasi shod v Števerjanu z dnevnim redom:

1/ Komunistična organizacija v Beneški Juliji

2/ Kolonsko vprašanje.

S sodružnim pozdravom

Priložen članek
Ekspres

Opombe:

Kopija.

V prilogi ti pošiljam...: Poročilo o shodu v Medani je bilo objavljeno (Delo 9. 4. in 16. 4. 1920, številka 8 in 9).

Za nedeljo razglasi...: Vabilo ni bilo objavljeno, bilo pa je poročilo v Delu (16. 4. 1920, številka 9). Shod je bil najavljen v gostilni Jožefa Gradnika (oče pesnika A. Gradnika).

Cenjeni sodrug!

Preštel sem natančno včeraj mi izročene izkaznice sam in dal sem jih šteti tudi svojemu uradniku, ter jih je bilo točno 601. Pri štetju si se toraj zmotil tako, da si naštel 300 izkaznic namesto 400 in ker si potem vzel enako visoko sklad izkaznic, znaša skupna znota 199 premalo. Po pošti poslanih 500 izkaznic do danes zjutraj t.j. sobota 10. nisem še prejel. Še enkrat priporočam, da nemudoma pošljete 75 iztisov »Dela« na naslov, katerega sem 8. t.m. dal: Anton Živec, Černiče št. 21 in potem redno vsak teden, ker so časopisi naročeni in plačani za tri mesece. Ako ne bomo točno ljudi stregli, bojim se, da se list ne bo razširjal, kakor bi se pri točni administraciji lahko.

Z bratskim pozdravom

Opombe:

Kopija. Naslovnik je napisan s svinčnikom. Tumova pisava.

26

Gorica, dne 11. aprila 1920

Cenjeni sodrug!

V zadnjem »Delo« pozabil si naznaniti, da je strankarski zbor danes 11. odpadel. Pisal sem sicer na vse strani, vendar ni izključeno, da pride kak zaupnik iz naših krajev v Trst, kar bi mi bilo jako žal. Tudi nisi naznanil, kakor sem te prosil, shoda v Števerjanu. Plakatov za sedaj še nimamo, tako shod še ni prav nič oglašen. Nikar ne bodi takò pozabljen! Od več krajev prosijo za pečat in treba bo, da ustanovimo enotno ime, predlagal bi: Krajevna komunistična organizacija v _____.

Na vsak način moramo skrbeti za strokovnega in političnega tajnika v Gorici. Dogovori se v Rimu, da nam denarno pomagajo. Četudi spravimo 4.000 organizirancev in približno po 1 liri, ta znesek ne bo zadoščal, ker je potnina silno draga. S prvega početka bo moral tajnik skoraj vsak dan na pot, da pouči po vseh krajih sodruga o organizaciji in jih pravilno konstituira. Denarno pomoč bo treba le s prvega početka, pozneje pa že sami zložimo toliko, da bo dovolj.

Bolje bi bilo, da namesto denarne pomoči za prvo leto odstopijo za prvo leto v Rimu in Trstu vse L 4.- na izkaznico. Tako bi imeli za prvo leto na razpolaganje gotovo L 10.000.- s katerimi bi se ustanovila močna podlaga za bodoča leta. Kakor hitro dobim to dovolilo pokličem takoj sodr. Komavlija iz Štajerskega.

Pri prihodnji seji eksekutive morali se bomo pač sporazumeti. Naši sodrugi: ti, Milost, Stolf in Petejan delate le za italijanske organizacije in zanemarjate slovenski del. V intercsu stranke pa je da se vržemo na pridobitev cele Beneške Julije.

S bratskim pozdravom

Opombe:

Kopija. Naslovnika je Tuma pripisal s svinčnikom.

27

Gorica, dne 27. aprila 1920

Upravništvo lista
»Delo«
v Trstu.

Prejel sem tvoje poročilo ter upam, da bom v soboto popoldne in celo nedeljo v Trstu, da se o različnih nujnih stvareh pogovoriva.

Vsled prirejenih shodov v soški in vipavski dolini in Brdih vse vrè. Priglašajo se sodrugi v stotinah, vse zahteva ustanovitev politične strokovne in gospodarske organizacije, podružnice Ljudskega odra, mladinskih organizacij, tajništva v Tolminu za nebroj nujnih tekočih poslov. V Kobaridu se je priglasilo 300 članov za politično organizacijo, v Bovcu 150 v Tolminu 100. Pridemo pa v samo teh treh komunističnih občinah gotovo na tisoč članov. Prosijo me za shod v Anhovem in Sv. Luciji [Most na Soči], kjer računim na 500 izkaznic.

Izkaznice so mi pošle in se nujno obračam na te, da mi pošlješ še 1500 izkaznic. Inkasiral sem do sedaj L 2.400.- ter ti nedeljo odštejem L 1000.- ostalo upam, v kakih 14 dneh. Za shod me še prosijo na Kojskem, v Tmovem, Ajdovščini in Dornbergu. V teh krajih računim na 1000 članov.

Tajništvo za tolminsko bi lahko sprejel sodr. Battistutta, uradnik bolniške blagajne v Tolminu, ker bi mu postranski dohodki garantirali plačo. Plačo bi dobival s prispevki katere bi imel za sestavljen je prošnji gledè invalidov, vojne odškodnine, drugih vlog in za posredovanje pri političnem komisarijatu. O tem se pogovoriva!

Povsodi me prosijo, naj bi preskrbeli rudeče zastave in na tenko platno tiskane embleme srpa in kladva. V prilogi ti pošiljam poročilo za »Delo«. Ako bi ne bil v nedeljo doma, sporoči mi pravočasno. Na vsak način se morava videti.

S sodružnim pozdravom

Priložen članek
Ekspres.

PS. Ravno do sedaj me je sodr. Stolfa opozoril, da bodo vsi vlakovi v soboto ustavljeni, vsled tega »Delo« ne bo prišlo sodrugom v roke. Morate je razpošljete [ga razposlati] en dan poprej.

Vsled tega moram premeniti tudi svoj načrt za Trst, tako da pridem v četrtek popoldne in odidem v petek pop. Vidiva se toraj v četrtek v prostorih »Lavoratore« zvečer.

Priložen program natisni zagotovo!

Priložen program

Opombe:

Kopija.

Upravništvo lista »Delo«...: Čeravno je naslovljeno Upravi (uredništvo), je pismo namenjeno Regentu.

Prejel sem tvoje poročilo...: Morda je to poročilo v pismu iz Milana (19. 4. 1920), kjer sporoča Regent, da se osrednji odbor italijanske socialistične stranke ni mogel sestati v Torinu zaradi splošne stavke, marveč v Milanu. Položaj v državi je zelo resen. Glede vprašanj, ki jih načenja Tuma v pismu z dne 11. aprila, pa ne more dati še določenih odgovorov.

Priložen članek: Morda gre za poročilo o Tumovem shodu v Čepovanu (18. 4. 1920), ki ga je Delo (7. 5. 1920, številka 12) objavilo pod naslovom Na shod v Čepovan ...

28

Gorica, dne 18. maja 1920

Cenjeni sodrug!

Tvoje pismo od 15. t.m. prejel sem po shodu v Tolminu.

Potrdujem ti, da sem prejel deloma iz tvojih rok, deloma po pošti vsega skupaj 2.200 izkaznic. Od teh so oddane vse: dve ste uničili kot uzorec, osem jih je še v moji zalogi, oddanih pa je 2.190 kosov. Primanjkuje jih za prvo potrebo najmanj še 1.000. L 2.400.- sem ti izročil a conto, plačilo ostalih zneskov pa mi je obljubljeno po konstituiranju različnih sekcij.

Imenike pošljem kedar ti plačam izkaznice in ko bo moje pripravljeno delo izvršeno, že sam nakažem sekcije naj občujejo naravnost s teboj.

Opažam ti, da nekoliko meša tvoj poziv v »Delu« naj sekcije pošiljajo le tebi poročila. To moraš popraviti v prvi številki. Sekcije morajo sedaj pošiljati izkaze članov onemu organizatorju, ki jim je izročil izkaznice ker je le tako kontrola mogoča. Povedi torej jasno v »Delu«, naj občujejo vse sekcije s teboj, kedar si jim ti izročil izkaznice, z menoj kadar so izkaznice prejeli od mene. Najbolje je ako zopet nasvetuješ, naj se cela Vipavska in Soška dolina in Brda držè mene. V tem obziru moraš napraviti red, sicer odklanjam vsako odgovornost.

Natisni priložene članke za gotovino v tej številki ter prijavi sledeče shode:

1/ V Grgarju, dne 23. t.m. ob 3. pop. v prostorih Antona Zinica poroča sodrug Milost.

2/ V Tumovem, dne 23. t.m. ob 3. pop. v prostorih Vincenca Stroserja, poročam jaz.

3/ V Šempasu 30. t.m. ob 3. pop. v prostorih Ušajevih poročam jaz.

Natisni tudi priloženo »navodilo«.

K zadnji seji v soboto nisem mogel radi shoda v Tolminu in radi razprav predpoldne. Sklicevanje se vrši splohi jako površno. V tem oziru se pritožim pri prihodnji seji.

Poskrbi nemudoma za tisk izkaznic in preskrbi mi tudi nekoliko stotin laških izkaznic. Za tolminski okraj jih rabim najmanj 200.

Opozori sodr. Milosta, da gotovo pride v soboto zvečer v Gorico, ker je za shod v Grgarju veliko zanimanja in gorjè če mi izostane. Reci mu, da splohi prašajo po njem.

Tudi tebe želè slišati. Brž ko predelam odkazani mi prostor, moral boš tudi ti, posebno na shod v Kobarid in v Brda.

Stopi v »Camera del lavoro« in prav energično zahtevaj, naj se kaj ukrene za organizacijo v Soški in Vipavski Dolini. Danes čaka 3.000 delavcev zamanj poročevalca. Stavbinski delavci, kovači, usnarji in čevljarji in mizarji energično zahtevajo da se ustanove organizacije in protestirajo proti malomarnosti vodstva. V Tolminu vprizorili so pretekli teden stavko na svoj račun, in na shodu jih je bilo komaj pomiriti, da se podvržejo strankini disciplini. Ako »Camera del lavoro« ne poskrbi za organizacijo, nastane največkrat zmeda in izdatna organizacija stranke med slovenskim ljudstvom se naravnost prepreči.

Tudi v političnem oziru treba bo intervencij skupne stranke in posebno tudi državnih poslancev. Slovenski delavci se trumoma pošiljajo od dela, in trume italijanskih delavcev se nameščajo v čisto slovenskih krajih, kjer je domačih delavcev v izobilju. Tako ne sme iti naprej!

S sodružnim pozdravom

Priloženi 2 poročila
1 navodilo

PS. Opozarjam te še na eno nedoslednost.

Sodr. Ferjančič iz Vipave je na shodu v Ajdovščini omenil da si mu ti nasvetoval naj se sprejemajo člani v sekcije s skrajno previdnostjo. Tako je prišel do zaključka, da se mora izbrati le prav inteligentne in zanesljive socijaliste in da izkaznica ne gre nobenemu drugemu. Za veliko Vipavsko občino je vzel 10 izkaznic, dočim bi jih moral vzeti najmanj 300. Ferjančič te gotovo ni razumel. Previdnost je treba proti inteligentom in sumljivim elementom. Vsak kmet in delavec pa, ki je neobrečnega obnašanja, ima pravico za vstop. Naravnost nonsenso bi bilo sedaj, ko je vsa mentaliteta ljudstva premenjena, odklanjati pristop preprostih delavcev in kmetov zaradi tega opozori Ferjančiča, da naj sekcije sprejemajo vsakogar, kakor se

priglasijo, ako ni očitnih momentov nezanesljivosti in zlorabe. Pač pa je treba poudariti, da zaupnik stranke ne more postati drug, nego oni ki razume načela in ideje stranke in je tudi sposoben te ideje zastopati in širiti med ljudstvom.

Tudi za odbornike mora veljati na Goriškem pravilo, da se sme izvoliti vsacega poščenega delavca ali kmeta, tam kjer doslej sekcije še ni bilo. Največji odpor mora biti proti odpadnikom. Takih med nami sploh ni.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Tvoje pismo...: Ni ohranjeno. Shod v Tolminu je bil 16. maja 1920.

Natisni priložene članke...: Verjetno poročilo o shodu v Tolminu (Delo 21. 5. 1920, šte. 14) in pri Sv. Luciji (Delo 21. 5. 1920, šte. 14).

...ter prijavi sledeče shode: Napoved shodov v Grgarju in na Trnovem objavljeno (Delo 21. 5. 1920, šte. 14); shod v Šempasu je bil najavljen za 6. junij (Delo 4. 6. 1920, šte. 16).

Natisni tudi priloženo »navodilo«: Objavljeno pod naslovom Navodilo organiziranja (Delo 21. 5. 1920, šte. 14).

29

Gorica, dne 19. maja 1920

Uredništvo lista
»Delo«
Trst.

Sodr. Ferjančič mi je pisal, da je vse priredil za javni shod v Vipavi na dan 30. t.m. v prostorih Petrovčiča ob 3. pop. dočim shod v Šempasu shod ni popoldan. Prekličem toraj napoved shoda za Šempas ter je objaviti javen shod v Vipavi. Ostala poročila menda si prejel ter priporočam, da točno vse prineseš, če tudi je malo daljše a zaradi razmer na Goriškem neobhodno potrebno.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Uredništvo lista »Delo«...: Pismo je sicer naslovljeno na upravo lista, namenjeno pa je Regentu.

Prekličem torej napoved...: Shod v Vipavi je bil najavljen (Delo 21. 5. 1920, šte. 14).

30

Gorica, dne 25. maja 1920

Cenjani sodrug!

Natisni v bodoči številki Dela zopet kratko navodilo za organizacijo in poročilo shoda v Trnovem in Nabrežini.

Oglasi sledeče shode:

Nedeljo 30. ob 3. pop. v prostorih Petrovčiča v Vipavi javni shod - poročevalec sođr. Tuma.

V Batujah ob 2. pop. v prostorih Valetiča - shod radi ustanovitve strokovne, kovaške stavbinske organizacije - poročevalec sođr. Milost.

Politične že pripravljene shode za sedaj ustaviim iz sledečih razlogov:

Nasprotniki vrgli so se z vso silo proti moji osebi. Povsod pridigujejo učitelji in duhovniki, da ljudstvo samò burim in dražim, da pa ni nobenega plodù, če tudi se po vsakem shodu zglati stotine delavcev za strokovno organizacijo in kmotov za konsumno. Da se do sedaj niti ene same ni ustanovilo, temu naj bom jaz kriv. Reakcija je deloma upravičena, če tudi ne po moji krivdi. Stori toraj energične korake pri Camera del lavoro, da pojde ustanovitev strokovne organizacije eno za drugo. Treba je le tiskovin in nakaznic. Te pa morate pripraviti! Nujno zahtevajo mladinske organizacije in organizacije invalidov. Preskrbite te tiskovine! Milost ima dela dovolj vsako nedeljo do jeseni! Ne branim se rad sam pred osebnimi napadi. Ali danes moraš uvideti, da je vse orožje nasprotnikov proti moji osebi in da je treba tudi v »Delu« večkrat odbijati napade.

Glavno nalogo po shodih sem izvršil. Duhovi so pripravljene, treba je sedaj dnevnega dela. Vidim, da bo potreba v »Delu« v člankih obdelati praktični komunizem. Neobhodno potrebno je izdajanje brošure, katero sestavim: »Knjižica o komunizmu za Slovence«. Natisniti moramo kakih 5.000 iztisov katere se razdeli po organizacijah in po celi deželi. Izposluj pokritje stroškov in menda je najbolje, ako knjižico natisnemo v Gorici. Zadnjič sem mislil s teboj govoriti v Trstu, a te nisem dobil. Tudi ni mogoče smiselno ustanavljati političnih organizacij, dokler ni cela dežela preprežena s strokovnimi organizacijami, katere šelej omogočijo pravo izbiro političnih organizacij.

Imamo izborna moč mlekarka Šavlija v Čepovanu, ki bi lahko ustanovil vse polno mlekarskih in sirarskih kmečkih družb. Izposluj pri Cooperativah, da ga nastavijo v Tolminu in sicer takoj. Pošlji mi nekaj uzorcev pravil, katera imajo gotovo Cooperative na razpolaganje, da jih prevedem na slovenski. Preskrbi tudi takoj prevod kolektivne pogodbe stavbinskih delavcev, ali pa izroči delo meni. Razloži v »Delu« vsebino kolektivne pogodbe.

Uvažuj vse te moje opazke in oglasi se tudi sam večkrat v »Delu« v tem smislu.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Natisni v bodoči številki...: Ni bilo objavljeno.

Oglasi sledeče shode: Ni bilo objavljeno.

...»Knjižica o komunizmu za Slovence«...: Ni izšla.

31

Gorica, dne 26. maja 1920

Cenjeni sodrug
Ivan Regent
Trst, »Lavoratore«

V prilogi ti pošiljam konfuzen članek nekega Uršiča iz Slapa, katerega pa več kot toliko ne poznam. Mora biti kak vaški filozof, nekoliko zmedene glave, če tudi ne brez talenta. Morda dobiš v njer dopisnika. Njegov članek sicer ni za rabo, a pohvali ga in priporoči se mu za kaj drugega o domačih stvar včasih se iz takih glav, dà kaj narediti.

Upam, da si prejel moja poročila za ta teden. Z veseljem sem pozdravil notico, da s prvim julije »Delo« prične izhajati trikrat na teden, kakor tudi sporedno poročilo »Edinosti«, ki se omeji na trikratno izdajo. Naša financa toraj gre kvišku, a moral boš uvaževati moje jeremijade gledè strokovnih organizacij. Kakor sedaj dobro stoji po celi deželi, tako lahko vse pokvarimo če ne bo vzdrženega dela.

Iz nemških krajev Trbiža me vedno vabijo na shod in so vsi obupani, ker ne morejo dobiti nobe dotike z italijansko centralo. Sedaj nimajo nobenega, da bi znal laški a v Italiji menda nemška pisma meč v koš. Posebno v interesu naših slovenskih organizacij je, da se naslonimo tudi na nemške. Treba pa je dobiti v to svrhu tudi stika z nemškimi organizacijami južnega tirolskega. Prav uvidevam potrebo posebn vpliva na italijanske organizacije od naših bolj organiziranih nemških in slovenskih organizacij. Na vsak način treba je preskrbeti nemške izkaznice in tiskovine. Za izkaznice menda ne bo težko, ker se jih rabi precejšnje število, kar se tiče političnih organizacij. Težje pa bo za izkaznice strokovnih organizacij. Imi bi le eno organizacijo kovinarjev v Beli peči in eno rudarjev v Rablju in Mrzli vodi. Prvih utegne biti kvečjemu kakih 200 drugih pa 800. Posreduj ali sam pri strokovni centrali ali pa mi napovedi naslove vse strokovnih central, da se nanje direktno obrnem.

Ako ti je znan naslov sodr. Flora, pošlji mi ga.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

V prilogi ti pošiljam konfuzen...: Glej Janez Uršič!

Upam, da si prejel moja poročila...: Na pismi z dne 25. in 26. maja 1920 je Regent odgovoril 31. maja:

»Dve tvoji pismi in poročilo iz Trnovega in dr. sem dobil šele pretečeno soboto. Torej precej prepozno za zadnjo številko lista. Poročilo objavim v tej številki. Sedaj delam na vse načine, da pripravim vse potrebno za 3 kratno izdajo lista. Moje mnenje je to, da dobim eno ali dve dobri moči, ki bi imele dovolj sposobnosti in volje skrbeti, da ostane list vsaj na sedanjí višini in, da se ga, po možnosti, še zboljša. Upam, da mi bo vzbudilo tudi to delo.

Tvojih jeremijad se ne bojim. Akoravno me včasih boli, ker me po nepotrebnem zbodeš, priznam, da imaš docela prav. Največkrat nisem kri da ne gredo stvari rednejše kakor v resnici gredo. - Strankine izkaznice n. p. sem naročil že večkrat in sem se zadnjič v Rimu zelo sprl. Pomagalo ni še nič. Včeraj sem odposlal še eno pismo v Rim. Tam so, kakor sem se prepričal, malce preveč zanikerni.

Glede strokovnih organizacij in konsumnih zadrug je stvar taka, da imamo vse preveč premalo agitatorjev in organizatorjev za prve in za drug morejo tako hitro zadovoljiti vseh zahtev.

V splošnem se bojim, da nam bo pomanjkanje oseb, onemogočilo, da bi šli z željami in zahtevami našega ljudstva. - Bom govoril tozadevno Trstu pri delavski zbornici.

Kar se tiče napadov na Tvojo osebo mi je vseč, da mi dovoliš, da Te branimo. To ne bo težko delo. Prepričan sem seveda, da je to potrebno naših ljudi in, da ne bomo prav nič izboljšali one, ki Te napadajo. Vem, da misliš tako tudi Ti.

Jutri dobiš drug odgovor na vsa druga vprašanja v pismu.«

...naslov sodr. Flora...: Socialist Silvio Flor z južne Tirolske.

32

Gorica, dne 1. junija 1920

Cenjeni sodrug!

Pošiljam ti v prilogi tri poročila. Poročilo preteklega tedna se je izgubilo ali na pošti ali pa v redakciji. Od slej naprej bo treba vedno vse pisma priporočiti.

V nedeljo 6. junija prigrasiti je shod v Opatjem selu ob 10 prep. v prostorih Avgusta Zavadlava. Poročal bo sodr. Milost, v Šempasu ob 3½ v prostorih Franca Košuta, poročevalec sodr. Tuma.

Po Goriškem so jela podjetja delo ustavljati in stotine delavcev je brez zaslužka. O tem bo treba govoriti pri eksekutivi in predložim predlog radi položaja delavstva v slovenskem delu Goriškega.

Od dveh strani se mi pritožujejo, da prihaja »Delo« v ponedeljek in torek. V Sovodnjem so mi naznanili, da niso prejeli 60 plačanih iztisov št. 4, 9, in 14. Če pojde tako naprej, onemogočimo ves napredek stranke.

Po mojem prepričanju mora biti poleg nemarnosti pošte tudi nemarnost v administraciji.

Za kolportažo se mora kaj odločnega storiti, drugače pridemo do občutne katastrofe, tembolj ke delavstvo postaja brezposelno in v par mesecih utegnemo izgubiti dobro polovico odjemalcev lista. Pomi nekoliko o resnosti položaja. Če bo le mogoče pridem v sredo 2. junija v Trst in te ob 6. obiščem v »Lavoratore«. Pokličí Petejana in Milosta da se pomenimo.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Pošiljam ti v prilogi tri poročila...: Verjetno poročila o shodih v Nabrežini, na Trnovem pri Gorici in v Vipavi (Delo 4. 6. 1920, šte. 16).

V nedeljo 6. junija priglasiti...: Objavljeno (Delo 4. 6. 1920, šte. 16).

33

Gorica, dne 8. junija 1920

Cenjani sodrug!

V prilogi ti pošiljam nekatere manjše članke. Shoda za nedeljo nisem napovedal ker nisem še gotov lokala. Posebno se oglašajo za shode nemške občine Rabelj in Trbiž. Pošiljam ti tudi članek »Na Parnasu«. Nečem Uršiča žaliti, ti mu pa lahko odgovoriš, da njegova filozofija ni za nas. Mož je bil namreč že v norišnici.

Gledè napadov na mojo osebo v različnih listih ne reflektiram na posebno obrambo v »Delu«, nekaj bi pa želel, da priobčiš če mogoče še v tej številki:

»da sem stopil l. 1908 v stranko in da sem ves čas, odkar sem v stranki zavzemal odločno marksistično stališče kar se je posebno pokazalo v debati na zboru l. 1911 v Trstu ob šolskem vprašanju, kjer sem nastopil proti Dr. Dermota in Dr. Ferfolja. Takrat so bili vsi nacionalistični listi polni napadov name.

Za časa vojske sem ves čas vzdrževal, edini za fronto, stroga marksistična načela in iz poročil, katera imaš v roki, lahko prav točno konstatiraš, da sem že jeseni l. 1916 odločno kazal na nova pota naše organizacije. Resolucija na strankarskem zboru za božič 1917 je bila moje delo in že takrat sem stal za rusko revolucijo.«

Skratka želim, da konstatiraš v imenu stranke, da sem čas, kar sem v stranki, neomajno zavzemal strogo marksistično stališče, ki je končno v moje veliko zadoščanje, prišlo do veljave z rusko revolucijo.

Kar mi očitajo nasprotniki izven stranke, na to sam odgovorim. Na vsak način moraš odbiti podtikanje, da bi bila naša komunistična stranka v kaki zvezi z italijansko vlado. Trditev je sicer abotna dovolj, žal pa da sem konstatiral po deželi, da malomeščanje in tudi kmetje sedajo vsaki laži na limance.

S pozdravom

Prip.

Priloženi članki 1-4

Opombe:

Kopija.

V prilogi ti pošiljam...: Morda poročilo o shodu v Šempasu (Delo 11. 6. 1920, šte. 17) in članek Nekoliko odgovora (Delo 18. 6. 1920, šte. 18).

Pošiljam ti tudi članek...: Glej Ivan Regent (Tumovo pismo 26. 5. 1920)!

34

Gorica, dne 15. junija 1920

Uredništvo lista »Delo«
v roke Ivana Regenta
v Trstu.

Zglasil se je neki Rafael Leštan, čevljar iz Mirnega za mesto političnega tajnika. Fant je videti jako inteligenčen in je bil uradnik v begunskem taboru. Sestavil je l. 1917 slovarček tujih besed, ki kaže na precejšnjo inteligentnost. Ker bi bil tudi skromen in bi se zadovoljil z navadno delavsko plačo vsaj za časa prakse, obrni se nanj osebno, da ti predloži potrebna spričevala.

V prilogi ti pošiljam dopis Števerjancev, katerega sem nekoliko premenil. Prinesi ga za gotovo v tem listu. Pošiljam ti tudi kratke opazke k »Eđinosti« in nekoliko daljši odgovor na napade na mojo osebo. Odgovor sem držal takò, da je obenem splošno poučen. Prinesi ga neizpremenjenega, če le mogoče v tem listu. Prostora že dobiš. Za ta teden nimam zopet nobenega shoda, čeravno jih je priglasenih vse polno a manjkajo priprave. Naši ljudje so grozno počasni. Dopis gledè Azzolija sem prejel, ter ti sporočam, da ima stvar Dr. Zennaro v rokah, ki je pa grozno počasen [besedilo ni ohranjeno].

Opombe:

Kopija. Ni v celoti ohranjena.

Zglasil se je neki Rafael Leštan...: Rafael Lestan (1890-1963), rojak iz Mirna pri Gorici, je bil od leta 1919 do 1955 uslužbenec pri gradbenem podjetju Ragazzi. Veliko je službeno potoval in se pri občasnih bivanjih na tujem naučil več tujih jezikov. Slovarček tujih besed je izdal leta 1918 v Gradcu (samozaložba).

V prilogi ti pošiljam dopis...: Morda dopis iz Brd (Delo 18. 6. 1920, šte. 18).

Pošiljam ti tudi kratke opazke...: Objavljeno kot Pabrki k »Eđinosti« šte. 125. Anton Bonaventura Jeglič ob sedemdesetletnici (Delo 18. 6. 1920, šte. 18).

...in nekoliko daljši odgovor...: Objavljeno kot Nekoliko odgovora (Delo 18. 6. 1920, šte. 18).

Dopis gledè Azzolija...: Verjetno gre za poklicno zadevo.

35

Gorica, dne 22. junija 1920

Uredništvo lista »Delo«
v roke sodr. I. Regenta
v Trstu.

V prilogi ti pošiljam poročilo o shodu v Krožadi in nadaljevanje »Pabrkov«.

Za to nedeljo 27. naj se naznani shod v Idriji v Grajskih prostorih št. 1 ob 9 predp. in v Cerknem v prostorih Franca Kavčiča ob 2 pop. na obch shodih poročam sam.

Oba shoda sem že naznanil z rekomandiranim pismom.

Od vseh strani pritožujejo se še vedno, da list »Delo« ne prihaja redno, včasih ga sodrugi ki so plačali za celo leto naprej, že cele mesece ne prejemaajo. Ako administracija ni kriva je treba, da se pritožiti pri poštni direkciji. Posebno slabo funkcionirajo pošte v Brdih, ter omenite poštnemu ravnatelju, da sme sumiti, da posamezni organi iz posebnih motivov zanemarjajo pravilno dostavljanje lista.

Ako se ne bo venomer drezalo, ne vem, kako pojde z listom. Treba je tudi da administracija v list daje večkrat poučila gledè kolportáže in propagande za list. Morala bi biti stalna rubrika gledè tega, in pozvati bi bilo naročnike naj se pritožujejo vedno gledè nepravilnosti pri poštni ekspediciji.

S sodružnim pozdravom

Prip.

Opombe:

Kopija.

V prilogi ti pošiljam poročilo...: Poročilo o shodu pri Krožadi je bilo objavljeno (Delo 25. 6. 1920, šte. 19); Pabrki pa ne.

Za to nedeljo 27. naj se...: Objavljeno (Delo 25. 6. 1920, šte. 19).

Ako se ne bo venomer drezalo...: Regent je odgovoril 26. junija. Zagotovil je, da bo urgiral na poštni upravi in še dodal: »V ponedeljek, ali najkasneje v torek se moral podati tudi do generalnega civilnega komisariata v zadevi sodruga Hreščaka, ki je premeščen, na predlog karabinjerjev, na Vojsko, kamor pa neče noben način. Poleg tega tudi radi stvari ki so se nekoliko izpremenile. Oblasti nameravajo menda postopati nekoliko bolj strogo v narodnih in jezikovnih vprašanjih med Slovenci. Ne vem kdo je temu kriv. Nedvomno nekoliko ona absurdna nacionalistična politika, ki so jo pričeli uganjati slovenski nacionalci naravnost na škodo slovenskega prebivalstva. Naša dolžnost je vsekakor, da nastopimo energično proti vsakemu bodisi tudi narodnemu nasilju od strani italijanskih oblasti. Ako bi lahko prišel v Trst in bi uredila to zadevo skupaj, bi mi bilo zelo ljubo.«

36

Gorica, dne 29. junija 19

Uprava lista
»Delo«
v roke g. I. Regenta
v Trstu.

Naznanjam, da se bo vršil nedeljo 4. julija shod v Sv. Florijanu [Števerjanu] ob 5 pop. v prostori Miroslav Pintarja ter prosim, da se shod za gotovo naznani.

S sodružnim pozdravom

Prip.

P.S. Poročilo o shodih v Idriji in Cerknem, obljubil je poslati sodr. Straus [Štravs] v Idriji.

Opombe:

Kopija.

Naznanjam, da se bo vršil...: Objavljeno (Delo 2. 7. 1920, šte. 20).

Poročilo o shodih v Idriji...: Objavljeno (Delo 5. 7. 1920, šte. 21).

37

Gorica, dne 13. julija 19

Dragi sodrug!

V prilogi pošiljam poročilo o shodu v Trbižu. Kakor vidiš pritegnili smo nove sobojnike. Pod 2/ pošiljam ti pismo deželnega sekretarja v Celovcu komunistične stranke. Naslovljeno je bilo na uredništvo »Riscossa«, ker pa ni v Trbižu nikogar, ki bi znal laški, čakali so, da pridem osebno, da mi izroče dvoje prošenj koroškega komunističnega sekretarjata. Ker sodrug Benetti ne zna nemški mu raztolmačim dopis, bo treba spraviti vprašanja organizacije nemških sodrugov na dnevni red bodoče seje eksekutive. Živo so prosili trbiški sodrugi naj jim ustanovimo nemški list po vzgledu: »Dela« in sicer skupno z nemškimi-tirolskimi organizacijami. List bi izhajal v Bolcanu kot tednik, treba je poiskati redaktorja in propagandist. Poznam sodruga Flora, a ne vem kje je. Prosim te toraj, da poizveš kakor stojè organizacije na Nemškem-tirolskem in kdo je zastopnik. Šel bi med počitnicami sam v Bolcano, da spravim tudi nemške organizacij pravi tir. Obrni se tudi takoj na eksekutivo v Rimu zaradi lista in naj se nam poveri za sedaj posredovanje, kajti nemški sodrugi so mi povedali, da so bili vsi poskusi priti v dotik s citirano organizacijo zamanj, vsa pisma brez odgovora. - Nemcev je dobro 25.000 in po razmerah je silno važno, da se pritegnejo enako kak slovenski proletarci k skupnemu delu. Piši naj se dà v tisk takoj vsaj 2.000 izkaznic in da se prevede na nemški strankni statut. Delo prevzamem rad.

Zanima me, kaj ste naredili s Hreščakom. Že zadnjič sem ti svetoval, naj se ga namesti kot redaktorja »Dela«. Ti nimaš časa, pridrži si vodstvo, kakor sem ti že svetoval, da postaneš ravnatelj, dočir bi bil odgovorni urednik Hreščak. Ker se bližamo dnevniku, bo neobhodno potrebno, da dobimo agilnega človeka, ki bo vedno na mestu.

Zdi se mi, da je italijansko vodstvo v Beneški Juliji izven Furlanov, v razsulu. Benetti name napravlja vtis, da je precej nesposoben, zaradi tega bomo morali vzeti organizacijo posebno slovenskih in nemških sodrugov v lastne roke in si tudi neko avtonomno stališče izgovoriti pri eksekutivi v Rimu.

Pričakujem tvoje mnenje v kratkem.

S prijateljskim pozdravom

Pril. pod 1/ in 2/.

Opombe:

Kopija.

V prilogi pošiljam poročilo o shodu...: Objavljeno (Delo, 16. 7. 1920, šte. 26). Najverjetneje se omenja železničarsko sindikalno glasilo La Riscossa (Rim 1915-1926).

Pod 2/ pošiljam ti pismo...: Ni ohranjeno.

Obrni se tudi takoj na eksekutivo...: Regent je odgovoril 15. julija: »Glede organizacije v Nemškem-Tirolskem, ni stvar še popolnoma urejena s strankino centralo v Rimu. O zadevi sporočim v Rim. Ker pa bo 22. t.m. v Trstu sodrug Gennari (tajnik stranke) in bo tistega dne tudi seja eksekutive, ne bi bilo napačno, ako prideš zraven prav gotovo tudi Ti. Postavimo na dnevni red tudi vprašanje nemških organizacij. Tam bi se moralo govoriti tudi radi lista. Ker sem pa že bil osebno v Bolcanu. Ti povem, da imajo tam nemški sodrugi svojo tiskarno in, da delajo že sami za izdajo takega lista. Seveda je večina nemških sodrugov podobna bolj nemškim večinskim socialnim demokratom in nimajo najboljših namenov sprejeti celotni program s italijanske socialistične stranke. Od tod dejstvo, da je zadeva še odprta. Vendar priznam rad, da bi se bilo z dobro voljo že kaj naredilo.«

Zanima me kaj ste naredili...: Regent namreč piše: »Hreščak ne sprejme v uredništvu mesta. Vsi poskusi so bili odveč. Zaenkrat piševa list s Kleinmayerjem. S prvim avgustom nastopi službo še tretji urednik ker bomo list skoro gotovo povečali. In to kljub temu, da ne gre najbolje.«

38

Gorica, dne 26. julija 1920

Redakcija lista

»Delo«

Trst »Lavoratore«

V prilogi ti pošiljam dve kratki poročili o shodih. Priporočam se, da nemudoma pošljete 1.000. političnih izkaznic, ker od vsih krajev prosijo zanje.

Naznanite v »Delu« da so izkaznice prišle iz Rima in da so za Vipavsko in Soško dolino in Brda na razpolaganje pri sodr. H. Tuma odvetniku v Gorici, Viale XXIV Maggio 8/I. Naznanite tudi v »Delu« da so v tisku izkaznice za kolonsko organizacijo in da bodo v kratkem na razpolaganje izkaznice in pravila v slovenskem jeziku.

Pozivajo se koloni, mali posestniki in kmečki delavci Brd, Goriške okolice in Vipavske doline, da izberò zaupnike in naznanijo sodr. Tuma s posebnim pristavkom, da je skrajni čas, da se slovenski koloni organizirajo solidarno s furlanskimi, da prično resen boj za osvoboditev slovenskega kmeta.

S sodružnim pozdravom

Priloženi 2 poročili

Prip.

Opombe:

Kopija.

V prilogi ti pošiljam dve kratki poročili...: Za kateri poročili gre, ni mogoče ugotoviti.

Naznanite v »Delu«...: Objavljeno (Delo 30. 7. 1920, šte. 32).

39

Gorica, dne 12 avg [1920]

Upravništvo lista

»Delo«

v roke sodr. I. Regenta

Trst.

Pogrešam v listu ponovno vabilo političnim organizacijam, da naj nemudoma izvolijo odposlance za deželne organizacije v Gradišči dne 4. in 5. septembra in strankarski zbor v Trstu dne 11. in 12. septembra. Naše organizacije so vse nove in neuke in treba je ponovno in pod nujno v listu dajati poduka in pozivati na soudeleževanje pri zborih. Letos je posebno važno to vprašanje, ker se gre za ustanovitev oblike skupne organizacije in posameznih propagandnih pasov.

Za praktično dnevno delo političnih, strokovnih in gospodarskih organizacij treba je vsaj enkrat na teden napisati nekoliko vrstic. Sodr. Peteljjan je obljubil poročati za strokovne organizacije, pa se malokedaj oglasi. Povabite njega in tudi Kosiča v Gorici, da napišeta nekoliko vrstic na teden. Za nedeljo 15. ob 17 pop. oglašiti shod kolonov v Gor. Cerovem v prostorih Josipa Makuca z dnevnim redom »organizacija delavcev na zemlji.«

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Za nedeljo 15. ob 17 pop...: Ni objavljeno.

40

Gorica, dne 31. avgusta 1920

Cenjeni sodrug!

Pismo od sodr. Stravs sem prejel včeraj 30. t.m. ko sem se zvečer vrnil iz Červinjana. Tvoje pismo sem prejel danes ob 6 pop. - toraj je itak prepozno da bi šel v Idrijo. Sicer pa je sodr. Štravs vedel, da smo vsi preobloženi z delom in je moral pravočasno pisati, ve tudi da sem advokat in da ne smem pustiti kar tako svojih poslov za tri dni in žrtvovati kakih L 500.- iz svojega.

Za delegate sem potrebno preskrbel, imenike prinesem s seboj na zbor.

S sodružnim pozdravom

Prip.

Sodr. Ivan Regent

Trst »Lavoratore«

Opombe:

Kopija.

Pismo od sodr. Stravs...: Pismo ni ohranjeno. Glej Ivan Štravsl

Tvoje pismo sem prejel...: Regent je pisal 30. avgusta. Predlagal je, da bi Tuma šel 1. septembra v Idrijo.

41

Gorica, dne 8. septembra 1920

Redakcija lista
»Delo«
v Trstu.

Pred vsem moram protestirati, da sprejmete v »Delo« take inserate kakor je bil oni od Cu[n]dra v neki zadevi radi razžaljenja časti. Isti oglas izšel je tudi v »Eдинosti« in »Goriški straži« ime nosi na sebi znake malenkostne osebnosti, ki izvira navadno ob prestopkih radi razžaljenja časti. Prav jezilo me je, da se zaradi inseratnih stroškov maže s takimi lapalijami list.

Drugič ti moram povedati, da se Goriški sodrugi prav bridko pritožujejo, da zadnja številka »Dela« pred štrajkom ni pravočasno pripravila na štrajk in jih ni obvestila, da je štrajk več ali manj gotova reč in kakor se obnašati. Imajo prav! Moraš vedeti da so vse naše organizacije na slovenskem Goriškem po deželi nove. Strokovne organizacije ustanovljene od maja meseca sem, večinoma političnih organizacij ravno tako, kolikor jih je bilo še pred vojno, so skoraj vse premenile člane. »Delo« take in enake stvari zlahka in s koristjo objavi, to je najkrajša in najboljša pot, da se organizacije sploh vedò obnašati. Sploh »Delo« premalo vodi praktično gibanje. V vsaki številki bi morala biti navodila za dela v organizacijah, gibanje v stranki in kolportažo. Kolportaža gre zmeraj slabše, ker ni nobene prave agitacije v listu samem. Goričanje so razvajeni po »Soči« in klerikalnih listih, da se jih vedno v listu samem poučuje o praktičnem delu. Po mojem prepričanju je odvisno od tacega vodstva, kako se list vzdržuje in razširja. Vse zaman je po shodih priporočati »Delo« ako administracija ni vedno v živem stiku in dopisovanju s kolporterji in zaupniki. Razmere na Goriškem so take, da bi list moral sijajno uspevati in sama Goriška bi ga morala jemati najmanj 6.000 izvodov, ako bi bila administracija v redu. Zdi se mi, da imate Vi le mestni proletarijat pred očmi in veliko mesto, kjer je kolportaža vse kaj nego na deželi.

Prav žal mi je, da ste se spustili v štrajk tako nepripravljeni. Po deželi noben živi krst ni vedel za štrajk in je vse zbegano. Tudi ljudstvo izven socialstov ni bilo prav nič poučeno o štrajku, dasi bi gotovo simpatiziralo z nami in nas podpiralo pri preskrbljanju lačnega delavstva, ako bi se pravočasno povedalo, kak namen ima štrajk za naše občinstvo. Ni dovolj, da prijaviš v listu sklepe eksekutive. Štrajk in cilji stranke so še vedno nova stvar, ter se jih mora komentirati pri vsaki priložnosti. Osebno sem bil itak proti generalnemu štrajku, kar sem tudi tajniku Benettiju sporočil. Najprej smo morali imeti zborovanje deželne organizacije v Gradiški in tam se pomeniti o položaju, potem strankarski zbor v Trstu in šelej tam se je bilo odločiti. Bojim se, da bo imel štrajk le slabe sadove in da bo treba kreniti na vsa druga pota, ako stranka hoče [da] bo zaslužila ime revolucionarne stranke.

Proti fašistom imamo prav smešno vlogo.

Ne bodi hud, za moje ostre besede, ampak žal mi je, da ni vse v redu in ležeče mi je toliko na stranki, da ne morem molčati.

Z bratskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Pred vsem moram protestirati...: Gre za objavo v rubriki Poslano, v kateri je idrijski fotograf Albin Cunder sporočal izid sodbe, da ni kriv za tatvino, za katero ga je obdolžil gostilničar Bogataj (Goriška straža 28. 8. 1920, štev. 35; Delo 27. 8. 1920, štev. 44).

...pred štrajkom ni pravočasno...: Štrajk v Juljski krajini so organizirali socialisti, z njim naj bi dosegli ukinitve okupacijskega režima v deželi. Trajal je od 28. avgusta do 7. septembra 1920.

...razvajeni po »Soči«...: Morda re za pomoto in je prav Goriška Straža.

Najprej smo morali imeti zborovanje...: Zborovanje socialistov v Gradišču ob Soči programirano za 5. in 6. september 1920, ter zborovanje v Trstu napovedano za 11. in 12. september 1920.

42

Gorica, dne 20. septembra 1920

Sodrug
Ivan Regent
v Trstu.

Zagovor vseh obdolžencev pred vojnim sodiščem bi morali res organizirati v interesu humanitete in stranke. V Trstu je nekoliko brezvestnih odvetnikov, ki skrajno izkoriščajo položaj in izvlečejo od navadnih kmetov tisoče za zagovor. Pri vsem tem je rezultat jake dvomljive vrednosti. »Delo« bi moralo določiti svoje zagovornike in dotične stranke odkazati nanje, da prevzamejo vse zagovore, na drugi strani pa na Cosattinija, da stvar zastopa političnim potem parlamentu. Za goriške klijente bi se naslonile vse stranke namè, zaradi sestave informacij, jaz pa bi zagovore razdelil ali na kolega Zennaro v Trstu ali pa na sodruga Cosattinija. Bavdažu sem takoj pisal, naj se zglesi pri meni zaradi Zniderčiča. Sodrug Cosattini prevzel je iz mojih rok, že nekatera zastopanja ter je name napravil vtis poštenega odvetnika. Važnejše slučaje bi lahko on sam prevzel, saj od Vidma v Trst ni daleč.

Glede Antona Fortunata ne sledi iz pisem, iz katere občine je doma. Obrnem se naravnost na Cosattinija za daljše informacije.

Prav umestno bi bilo, ako bi se pred kongresom sešli slovenski zastopniki, sicer si pa premalo vabil v »Delu«, na udeležbo za pokrajinski zbor. Moram Ti zopet povdarjati, da za naše ljudi ni dovolj navadna izjava, ampak treba je nekoliko pojasniti pomen v malem članku. Za zbor 12. t.m. sem bil poagitiral naravnost, za 26. t.m. pa nisem storil ničesar, ker je mnogo sodrugov šlo 4. v Gradiško na moje posebno vabilo zastoj. Za 12. pa je bilo vabilo v »Delu« še v četrtek pred shodom, čeravno je bilo popolnoma negotovo, da se bo kongres vršil.

Reda naš tajnik ne pozna, zaradi tega je vse nekako desorientirano.

V prilogi Ti pošiljam kratko poročilo za shod v Mirnem [Mirnu]. Zadnje čase Ti nisem poročal, ker sem vedno pričakoval, da bodo poročali iz kraja samega naši zaupniki, na katere vedno vplivam, da se morajo navaditi sami pisati. Iz lista pa vidim, da se malokateri oglasi. Tudi v tem obziru bi bilo dobro, da v »Delu« malo podrezaš in se pritožiš, da zaupniki ne storè svoje dolžnosti. Ne se zanašati vedno na inteligenco in na propagandiste, marveč morajo domači poročevalci sami vzbujati zanimanje. - Poslal sem Ti pod križnim zavitkom kolonsko pogodbo v slovenskem prevodu ter pričakujem, da jo prineseš v eni bodočih števil.

S sodružnim pozdravom

1 priloga

Opombe:

Kopija.

Zagovor vseh obdolžencev...: Glej Kristjan Bavdaž (Tumovo pismo 31. 8. 1920)! 17. septembra 1920 je Regent pisal Tumi: »V prilogi Ti pošiljam pismo sodruga Cosattinija naslovljeno name in odgovor Cosattiniju, ki ga je dobil iz zapora. Danes sem pisal sodrugu Baudažu in mu omenil, naj se spravi v dotiko s Teboj glede zadeve. Treba je tem ljudem pomagati in jaz vem, da boš storil Ti to rade volje. Sodrug Cosattini si naravnost želi Tvojega sodelovanja.«

Reda naš tajnik...: Glej Manlio Benetti!

V prilogi Ti pošiljam...: Objavljeno (Delo 24. 9. 1920, šte. 54).

Poslal sem Ti pod križnim zavitkom...: Objavljeno (Delo 22. 9. 1920, šte. 53).

43

Gorica, dne 23. septembra 1920

Dragi sodrug!

Pozabil sem Ti zadnjič pisati, da bi pripravil poseben odtisk kolonske pogodbe približno 1000 eksemplarov, da bi se razdelila med slovenske kolone v svrhu propagande. Ako imaš še stavek postavljen, se obračam na Te, da preskrbiš takoj ponatisk. Faktične stroške za tisk gotovo plača Zveza delavcev na zemlji, zaradi tega bi lahko dal natisniti 1000 izvodov, preganjenih v obliki knjižice, na prvi strani z naslovom in s prazno zadnjo stranjo, da bi služila za ovitek.

S sodružnim pozdravom

Express.

Opombe:

Kopija.

44

Gorica, dne 2. novembra 1920

Uredništvo lista »Delo«
v roke Ivana Regenta
Trst.

V soboto nisem mogel v Trst radi različnih opravil. Ako sem malo prej prejel tajnikovo vabilo, bi bil lahko odložil kake stvari telegrafično. Benetti vedno piše zadnji dan, da ne morem ukreniti, da bi prišel na sejo. Sicer lahko opravlja Stolfä in drugi sami, kedar se gre za administrativne stvari, jaz se čutim bolj udeleženega, kedar se gre za politična ali organizatorična vprašanja.

Zdi se mi dovolj, ako me Stolfä pouči, zakaj je šlo. Imel sem pa za to soboto prav imeniten sestanek z Gustinčičem, Grgičem in Visintinom gledè gospodarske organizacije v slovenskem delu dežele.

V nedeljo sem moral biti itak ob 9. na licu mesta zaradi sestanka zaupnikov, kar je zame v prvi vrsti važno.

Povè ti lahko Petejan, da je bil sestanek imeniten, tako lahko upamo, da se komunistične organizacije na Goriškem, utrdijo in lepo razvijejo. Samo, da pridejo slovenski delegatje v Florenco v lepem številu, in da ondi nastopimo častno. Za nas bo to političen čin.

Kar se tiče takozvanega propagandnega pasu, razvidiš stvar iz poročila pod 1/. Izraz »propagandni pas« je za nas Slovence nekoliko barbaričen, zaradi tega smo se odločili za ime: »Okrožje komunističnih organizacij slovenskega jezika za Soško in Vipavsko dolino in Brda.« Za pododdelke, ki se morda ustanovè, pa porabimo dober izraz, katerega Italijani rimajo: »okraj«. Priporočam ti, da se lotiš prav z vneto ustanovitve in organizacije »Okrožja komunističnih organizacij slovenskega jezika za Kras, Tržaško oklico in gorenjo Istro«.

Naslova sta malo dolga, a povesta obseg in pomen.

Gledè mejnih občin med Krasom in Goriškim, si pač lahko pomagamo eden drugemu. Na vsak način moraš odklanjati odslej poročila in denarne posle iz goriškega okraja, katera morajo posamezne skupine naslavljeni na zastopstvo lastnega okrožja.

Ajdovci so mi na sestanku sporočili, da so poslali denar za izkaznice in poročilo naravnost v Ti
Pošlji toraj vse, kar se tiče mojega okrožja na moj naslov.
Iz tvojega okrožja sem do sedaj sprejel le pristop Nabre- [nadaljevanje pisma ni ohranjeno].

Opombe:

Kopija, ni v celoti ohranjena.

...in Visintinom gledè gospodarske...: Najverjetneje je to Enrico Visintini, ki je deloval v vodstvu Delavskih zadrug (Cooperative operaie).

V nedeljo sem moral biti itak...: Sestanek 31. oktobra 1920 v Gorici.

Gledè mejnih občin med Krasom...: 26. oktobra je Regent pisal Tumi: »Sodrug Petejan mi je povedal, takoj ko sem se vrnil iz Firenze, da si že ustanovil in organiziral Tvojo goriško cono. Rad bi vedel, do kje sega meja Tvoje cone v Kras, da organiziram in ustanovim takoj še jaz kraško cono. Bodi tako prijazen odgovori, ako Ti je le mogoče, z obratno pošto.«

45

Gorica, dne 19. nov. 1

Cenjeni sodrug!

Na tvoj list od 17. t.m. ti pred vsem naznam, da sem dal našim organizacijam rok do 8. decen
da naznanijo stanje članov. Sredi decembra pošljem ti seznam organizacij in članov. Gledè Živčevega pi
iz Črnič ti pa to bridko resnico povem: Črniče so bile prve, ki so po vojni uspostavile politično organizac
s 75 plačanimi izkaznicami in so živo in neumorno prosile, naj se jim ustanovi strokovna organizacija
stavbinskih in strojarskih delavcev. Z vso vnemo so takoj naročili 75 iztisov »Dela« in pravilno plačaval
list je vsako drugo številko izostal, Petejan in drugi niso do danes še ničesar storili. Milost ki je šel
ustanavljal strokovno organizacijo kovinarjev v Batuje in Črniče, pa se je opil in ni nič storil. Mesece in
mesece so Črničani prosili, naj se jim izpolni, kar se je na shodu dne 7. marca 1920 priporočalo, kar so
navdušeno sprejeli - bile so kakor prav pravijo prazne besede. Pisal sem danes Antonu Živec in ga prosil
odpuščanja naše nemarnosti in nebriznosti. Tako ubijamo od občine do občine »Delo«. Mesto, da bi naši
propagandisti z vso ljubeznijo ustvarili organizacije med zapuščenim slovenskim delavstvom in kmetom
izgubljajo s praznim teoriziranjem med laškimi sodrugi v Trstu in Gorici. Koliko sem pisaril za konsum
zadruge. Ustanovili so jo v Solkanu, kjer bi lahko še čakali, slovenskemu kmetu niso preskrbeli ni ene,
izgovarjaje se, da ni blaga in ni agentov, imajo jih pa za Istrske, tržaške in furlanske sodruge.

Skoro mi je žal, da sem se vrgel v propagando, ter priredil od 7. marca naprej 40 shodov. Lepe
besede, pravijo sedaj a prazne! Žal mi bo menda tudi kmalu, da sem organiziral 500 slovenskih kolonov,
ni nobenega, da bi to važno strokovno organizacijo vodil. Gustinčič bo menda tudi z Dramisem vred
teoriziral i.t.d. Morala vsega - Slovenec ali že nacijonalec ali komunist dela le pod bičem, kadar mora. Po
delom pa razumem dosledno dnevno delo od jutra do večera od tedna do tedna.

Kako krasen položaj je bil za nas v Beneški Juliji! Kolikor se je dalo smo pokvarili, naš zvezni
odbor v Trstu kokodaka, in izgublja čas, tajnik je dobričina a nezmožen voditi stranko, poleg sebe pa nin
ni ene žive energije. Malo pesimistično kaj ne?

[nečitljivo], da delam naprej. Zdi se mi, da sejem in sejem a žel nikedar ne bom.

Z bratskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Na tvoj list od 17. t.m....: Regent je prosil za statistične podatke o članstvu.

Gledè Živčevega pisma...: Glej Anton Živec (Tumovo pismo 19. 11. 1920)

...tajnik je dobričina a nezmožen...: Glej Manlio Benetti!

Malo pesimistično kaj ne?: Regent je odgovoril 21. novembra: »Tvoje pismo od 19. t.m. je, kakor sam praviš ob zaključku, malo pesimistično. Ko si pisal
pismo, si imel svojo uro na Oljski gori, ki jih imamo mi, slovenski socialisti, bolj pogostoma kot drugi. Ne vem, ali si se meni samo pritožil ali si pa misliš, c
nisem niti jaz dovolj aktiven. Morda res nisem. Vendar ne vem, kaj naj bi še delal, da bi šlo bolje. Te dneve sem tudi jaz zelo potrj iz enakih vzrokov, kako
Trstu nimam jaz prav nobenega, ki bi mi pomagal. Vsega pa ne morem narediti pri najboljši volji. Nimamo delavcev in se bojim, da ji še dolgo ne bomo irr
ker nam je takozvana inteligenca še vedno po svoji ogromni večini tuja in nasprotna. Naraščaja pa ni nobenega. Tudi meni se zdi, da nam je sojeno samo
Želi bodo drugi, ki bodo prišli za nami. Meni se je zgodilo v Trstu v dveh krajih, da bi ustanovil delavske produktivne zadruge. Pripravim vse potrebno do
ustanovitve. Ker pa ni potem nobenega, da bi stvar vodil, organizacija umre. Vsega pa človek ne more voditi. Ti to veš sam najbolje. Sedaj sem se vrgel s
na list in na slovenski del Julijske Benečije. Odkar pa sem pustil tržaški politični odbor, ne dela ta odbor več ničesar in me italijanski sodrugi kritizirajo. Člo
res ne ve, kaj bi storil. Gustinčič že ni več dovolj zadovoljen pri zadrugah, ker mu delajo ovire. Ob prvi priliki se bomo morali pogovoriti mari ne bi dobro ka
da postavimo vso našo organizacijo na lastne noge. Ko italijanski sodrugi ne razumejo našega položaja in ga ne bodo razumeli nikdar. Na drugi strani je pa
zopet res, da mi nimamo ljudi.

Hreščak in Pahor bosta sedaj delala na to, da se učiteljska zveza [Zveza jugoslovanskih učiteljskih društev Julijske krajine] razbije in da vstop
socialistični učitelji v socialistični učiteljski sindikat.

S Petejanom sem se sedaj zmenil, da bo podpirala zidarska organizacija »Delo«. Delajmo še nadalje, morda bomo videli vendar kaj sadov.

Bi rad vedel ali si zadovoljen s stališčem, ki sem ga zavzel glede Rapallske pogodbe.¹ Tju sem sam in nimam nikogar, s katerim bi se imel o
takih priložnostih pogovoriti. Ti si pa preveč oddaljen.

Vsekakor Tuma, četudi sem mlajši od Tebe in kakorkoli vem, da ne potrebuješ moje vzpodbude, Ti pravim, ako imaš rad dobro prijateljsko
besedo: Ne obupaj. Delo se vidi le ob zaključku. Dokler gradiš, ne vidiš, da stavba raste. In to kljub temu, da smo veliko zamudili in naredili veliko grehov.

¹ V uvodniku Naša beseda (Delo 15. 11. 1920, številka 72) je zapisano tudi: »Nas ni iznenadilo, nas ni užalostilo in nas ni razveselilo«. Člane
podpisan.

Cenjeni sodrug!

Motiš se, v tvojem pismu, da klonim duhom. Ne poznam Olske gore! Poznam le trda dejstva in delam v zavesti, da se niti najmanjša troha resnega dela v večnosti ne izgubi. Če tudi sejem že blizu 40 let, ne da bi žel, vem da sem že iz marsikaterere bedine vstvaril plodni svet. Da ničesar ne žanjem, je moj ponos! Vidiš, spravlil sem s 30. letnim trudom kakih 200.000 Kr. do pred vojne. Glavnico sem nabral, da si ustvarim po 60. leti brezskrben položaj, da se posvetim znanstvenemu delu in da spravim v svet šestero sinov, večjih svetovnih jezikov in pripravljeni za plodno delo v fabrikah kot inženirji. Vojna vzela mi je vse in ne vem če rešim kaj. In vendar rečem: prišel sem nag na svet in pojdem nag iz njega, kakor je govoril unirajoči učitelj, ki mi je l. 1881 odstopil svoje mesto: »Nackt in nackt aus nur Welt hinaus, Mein Bündel Sorgen mit ins Grab. Nun scharret zu, nun scharret zu, Ich schlafe süß und habe Ruh.« Moje pismo bilo je pisano, ker sem hotel povdariti, da največkrat niso krivi naši skromni sodrugi delavci, ako ne gre, ampak da tiči vzrok med sodrugi ki vodijo. Kakor vedno sebi očitam, ako kaj ne gre, tako zahtevam čut odgovornosti od zgoraj. Ali ni prava duševna mizerija pri vodstvu v Trstu? In birokratizem naših strokovnih tajnikov? Moj pesimizem konečno ni drugega, nego apel na dnevno delo, protest proti neplodnem teroriziranju po odbornih sejah. Pouk delavstva in gibanje mi je vse, odbori niso drugega nego izvrševalci. Preveč komandirajo in premalo vidijo istino in bodoči razvoj. Gustinčič ima naravnost rečeno imenitno nalogo, a zdi se mi tudi preveč teoretik. Za sedaj naj hodi po deželi in nabira pristaše za gospodarsko delo. Od njega je odvisno kaj in koliko vstvari.

Danes sem poslal »Delu« L 101.- nabranih v Števerjanu med sodrugi. V prilogi ti pošiljam seznam darovalcev, katere objavi v bodoči številki. Za Rapalsko pogodbo se zmenim, kot lanski sneg.

Z bratskim pozdravom

Prip.

Opombe:

Kopija.

Ne poznam Olske gore!: Tuma odgovarja na Regentovo svetopisemsko prisposodbo.

In vendar rečem: Tuma se spominja učitelja na tržaški protestantski meščanski šoli Noacka, ki je umrl 17. aprila 1881 za jetiko. Kot piše Tuma (IMŽ 104), je Noack verze zapisal na zadnjo stran razredne knjige. Besede je Tuma poslovenil: Prišel sem nag, odidem nag - skrbi ponesem pa s seboj v temni grob. Le grebite, le grebite, jaz spim trdno in imam pokoj.

Za Rapalsko pogodbo... Meddržavna pogodba med Italijo in Jugoslavijo je bila podpisana v Rapallu 10. novembra 1920. S tem odgovarja na Regentovo sodbo, objavljeno v Delu (na primer 5. 11. 1920, številka 68).

Cenjeni sodrug!

Prosim, da nemudoma oglasiš: Javen shod kolonov bo nedeljo 12. decembra ob 15.30 v prostorih Antona pl. Reja v Kozani z dnevnim redom: »Kolonski dogovori in odlog odpovedi.« Poročal bo sodr. Tuma. Vabijo se brijski koloni, da pridejo polnoštevilno ker se gre za ureditev njih življenjskega vprašanja. Dolžnost vsacega organiziranega kolona je da pridobi za organizacijo še posamezne omahljivce, ki so vajeni večne sužnosti in ne razumejo sedanjega ugodnega položaja. Kolonska organizacija v Italiji bliža se milijonskemu številu in postane v kratkem ena najmočnejših organizacij na svetu. V tej ogromni organizaciji leži edino le sila, ki delavca na zemlji osvobodi tisočletne sužnosti.

Ali si prejel zadnje pismo s poslanimi L 35.- za »Delo«?

Ali se je kaj izboljšanje [izboljšalo] stanje lista? Je nekoliko nezadovoljnosti ter upravnništvo si mora potem dopisovanja pridobiti stalne kolportarže. Vse pripravljeno delo po sekcijah ostane zaman, ako ni živega stika med kolporterji in upravnikom. Razmere pri Lavoratoreju niso za nas merodajne. Koliko delegatov iz tvojega pasu pojde v Florenco? Kako jim preskrbimo prenočišče, računim, da nas bo vsaj deset, če ne več.

Povedi mi odkrito, kaj je z Godino? Hodi okoli nabirat pooblastila za strankarski zbor, kar nam je skrajno neljubo. Slišal sem moža na sestanku v Gorici, a se mi zdi jako šibek, in napravi vtis plačanega emisarja. Slovenski proletarijat je dovolj radikalno vzgojen, treba pa mu je discipline.

Taki ljudje kakor Godina samo razkopavajo. Danes smo v okrožnem odboru sklenili, da napravimo predno gremo v Florenco skupni sestanek delegatov za enoten nastop.

Pričakujè prijateljskega odgovora

Sodr. Regent
Upravnništvo »Dela«
Trst.

Opombe:

Kopija.

Prosim, da nemudoma oglasiš: Ni objavljeno.

Ali se je kaj...: Regent odgovarja 10. decembra 1920: »Sem dobil Tvoje pismo od 7. l.m. in sem porabil za list priloženo notico. Sestanke strankinih pristašev v Ajdovščini, Vrtojbi in Renčah pa nisem mogel objaviti, ker sem dobil Tvojo dopisnico šele danes popoldne, ko je bil list že tiskan.

Stanje lista se je izboljšalo. Najprej smo dosegli, da sej nehala vznemirjajoče nazadovanje odjemalcev. Nastala je stalnost in sedaj se že opaža vzpodbujajoč napredek pri odjemalcih in naročnikih. Ti se boš čutil moji otročji navdušenosti. Toda povem Ti, da sem bil bolj zadovoljen od očeta, ki je dobil izgubljenega sina, kadar sem se prepričal, da gre list skoro v vse koticke naše dežele. Ni še to, kar bi moralo biti, toda naš normalen uspeh je večji nego smo si

ga pričakovali. Upam, da mi ne boš delal krivice, ako Ti povem, da je list sedaj tudi urejevan precej dobro. Temu se moram zahvaliti tovarišema pri uredništvu in pa nekaterim dobrim sodelavcem. Čitatelji in drugi so zadovoljni. To mi govore mnoga vsakdanja pisma, ki jih dobivam. Ni še popolnost. Pa je vendarle ki nam gre v čast. - V zadevi lista sem bil v mnogih krajih. Dobil sem nove kolporterje in nove dopisnike. Kakor vidiš imamo v vsaki številki prav mnogo del in sicer dobrih dopisov. Lepe uspehe smo dosegli s tiskarskim skladom. Do Božiča dosežemo prvih deset tisoč. Trdno verjamem, da bomo pokrili sami delo in nam ne bodo mogli očitati italijanski sodrugi ničesar. - Ukrenil sem potrebno za izdajo hrvaškega tednika. Delo gre počasi. Tudi tam bomo imeli dobre uspehe. - Pri upravi je še nekaj težkoč. Sedaj bom uredil stvari tudi tam. Toda naša največja škoda je pošta, pri kateri vladajo škandalozne razmere. List izhaja sedaj redno ob pravi uri. Prišla je tudi Linotejpa mašina. Kmalu bomo se preselili docela k »Laboratorju«. Se bom potrudil, kar se bo dalo. Sedaj sem ves le pri listu.«

Koliko delegatov iz tvojega pasu...: Regent sporoča, da sekcije pošljejo enega ali dva delegata.

Povedi mi odkrito, kaj je z Godino?: Regent piše: »Kar se tiče Godine, ne morem Ti o njem govoriti v pismu. Bolje bo ustmeno. Ni nepošten. To je, da je zagrižen v svojo konsekvantnost in v prepričanje, da se mora stranko razbiti. Je logik in grob v predavanju svojih idej! Ne pozna nobene sentimentalnosti in nobenih srednjih poti. To ga dela marsikomu odjzbnega. Ker ni dovolj globok in ker je smplicist napravi zares utis, ki ga je naredil Tebi. Toraj jaz sem z njim nekoliko sprt. Toda priznati moram, da ima prav in spadam k njegovi struji. Naše sekcije pa bodo ostale enotne, ker so vse vzgojene v enem duhu.«

Danes smo v okrožnem odboru sklenili...: S predlaganim sestankom se je Regent v odgovoru na Tumovo pismo strinjal. Zraven pa je še dodal poročilo o c na območju, ki ga je vodil: »Svoj delokrog sem razširil. V Prestraneku smo ustanovili strokovno organizacijo. Sedaj bomo ustanovili veliko zadrugo poljedel: delavcev, ki bodo vzeli v najem vse tam se nahajajoče erarično polje. Stvar ima v rokah Gustinčič in so priprave že precej napredovale. - V Ilirski Bistrici sem dobil zaupnike in pojdem kmalu ustanoviti organizacijo. Dobre zaupnike sem dobil tudi v Postojni, kjer je prišel razredni boj med delavci do razumevanja in veljave. Socialistični učitelji se bodo ločili od zveze slovenskih učiteljev in naredili bomo s tem zopet lep korak. - Le tega se bojim, da se ne bi utrudil in, da ne bi prišla zopet nostalgija po književnem delu, ki me je matrala nekaj časa in, ki me ni še docela zapustila. - Ti povem odkritosrčno, da me površnost trža italijanskih sodrugov zelo žali. Z njimi nisem miren in ne bom menda nikdar. So preveč plitvi in večini je komunizem tako tuj kakor meni hijeroglifi. Same besede. Kdo ve, ali dobimo kedaj resnega naraščaja?

Še mi nisi poslal pregleda sekcij. Benetti je že poslal v Rim poročilo, iz katerega je razvidno, da imamo 34 sekcij. Bil je skrajni čas in nismo sr več čakati.«

48

Gorica, dne 14 decembre 1!

Cenjani sodrug!

Tvoje »otročjo« navdušenost spoštujem, le obžalujem da si malce pozno prišel do nje. »Delo« i organizacija Krasa in Tržaške okolice je za stranko nerazumno višje vrednosti, nego tvoje delo med italijanskimi sodrugi v Trstu in strankarskemu vodstvu. Ako oboje docela pustiš, si napravil dobro sebi, slovenskim sodrugom in - stranki. Ako »spraviš« »Delo« v red, da bo aktivno, si nekaj ustvaril, za kar ti l ves proletarijat moral biti hvaležen, s tvojim vmešavanjem v lokalno tržaško politiko in v jalov doktrinize ki vlada danes tam višje gori, si pa po mojem mnenju le škodoval svojemu ugledu, in ugledu slovenskega proletarijata. List si dosedaj moral zanemarjati zato ni šlo. »Delo« mora imeti celega moža - Aut - aut.-

Delam na to, da pojde iz našega pasu okoli 10 delegatov. Stroški so sicer ogromni, a je prvič, da bodo naši slovenski sodrugi zastopani, in stvar je zgodovinskega pomena. Skrbi me bolj, kako nastopim. Tvoje stališče poznam in ni mnogo boljše od Godine - je smplicistično. Bistvo pri stvari je komunizem i ne 21 ruskih točk in unitarstvo. Priznavam, da je treba ločitve, a ne med komunisti ampak med njimi in reformisti. Ako pojdem v Viareggio, protestiral bom proti nesmiselnemu doktrinarnemu ekstremizmu in unitarcev. Italija ima svoje posebne zgodovinske, geografične in socialne pogoje, katerih Lenin ne more videti prav, ker jih vidi skozi rudeče rusko steklo. V Italiji revolucija zori a ni še dozorela za insurekcijo. Ruski ukaz bi bil lahko za Italijansko stranko usodepoln in ako se ubije italijanski proletarijat, utegne biti tudi udarec za Lenina. Moje stališče je to in v tem smislu predložim v imenu sekcij našega pasu dnevni re »komunistični proletarijat protestira proti cepljenju med komunisti. Pozivlje reformiste naj v interesu proletarijata izstopijo iz komunistične stranke in gredò pot svojega prepričanja. Gorjè kedor bi hotel cepit proletarsko institucijo!

Proletarijat protestuje proti vsiljevanju taktike, ki krši avtonomijo italijanske komunistične star in po danem zgodovinskem in socialnem razvoju ni primerno ter utegne škoditi razvoju italijanske strank kakor internacijonalni stranki sploh. Stranka je komunistična za to naj se tako imenuje«. -

Ako delegatje našega pasu sprejmdò to stališče pojdem v Viareggio sicer ne. - Zahteval bom tudi da se Godini prekličè pooblastila, katere nabira po deželi. Je škandal, obnaša se kot plačan kolporter ruske revolucije!

Za sestanek delegatov sem brez družega. Upam, da se kongres preloži, ker vidim, da ni dovolj pripravljen (mehanični in gledè na fašizem).

Imaš prav, da je komunizem marsikomu hijeroglif - a je tudi Godini in vsem demagogom, ki kr po insurekciji. Marks je učil dijalektično: našel je odsev dejanstvenosti. - Ta pa je druga v Italiji nego je v Kitaju. Bela Kun je storil na Ogrskem zločin proti komunizmu, Bauer, Renner pa na Dunaju. Oni ne sme komunicirati, ta dva pa bi se morala polastiti države po proletarijatu. Pregleda sekcij ti nisem poslal, ker nisem sprejel poročil sekcij. Imam tudi tu demagogov a ne delavcev.

Pošiljam Benettiju in v Rim naravnost poročilo gledè našega pasu.

Upam, da pismo dobiš ko se vrneš iz Rima.

Z bratskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Tvoje »otročjo navdušenost...: Tuma misli na Regentovo pismo z dne 10. decembra 1920.

...v Viareggio...: Mesto, kjer naj bi bil kongres italijanskih socialistov, potem ko so mu gostoljubnost odrekle Firenze.

Bela Kun je storil...: Bela Kun (1886-1939), eden od voditeljev madžarske sovjetske republike (1919).

Cenjeni sodrug!

Iskal sem te večkrat v Trstu, a težko te je dobiti. Dokler se ni Godina mešal v naše interne zadeve, stvar ni bila tako nujna, ker sem pričakoval, da se podvržejo vse sekcije disciplini okrožnega vodstva. Godina pa si je priznal naslov naših sekcij in jel s pomočjo eksaltiranega Srebrniča in Tuntarja agitirati za komunizem po njegovem kovu, ki bi ne bil nič drugega nego krvava insurekcija.

Ne vem kako si mogel natisniti članek Godinov brez opazke, ki naše sekcije naravnost zavaja na krivo pot. Kako se mora danes v »Delu« napisati stavek, da je komunizem revolucija proletarijata z orožjem v roki? In to še posebej pod razmerami, kakor živimo v slovenski Beneški Juliji?

Pošiljam ti članek, kateri je v prvi vrsti odgovor na tvoj. Skušal sem biti kolikor je mogoče korekten, v nasprotju s teboj, ki si dovolil mi, da ti to ponovim, silno abstrakten. Pišeš in govoriš pod vtisom neplodnega doktrinarstva Gennarija.

Mislil sem ti povedati, da je bil moj načrt gledè strankarskega zbora ta-le.

Vse slovenske sekcije predložile bi kratek dnevni red, s katerim protestirajo proti cepitvi na ekstremiste in unitarce, ob enem pa zahtevajo izločitev reformitov. Ako bi strankarski zbor to stališče sprejel, imeli bi slovenski delegatje zaslugo, da so rešili enotno stranko. Ako pa ne, bi slovenski delegati Beneške Julije izrekli, da se vzdržujejo glasovanja. To bi se zgodilo z namenom, da se ohranijo proste roke doma.

Vidim namreč pogubonosno rovanje elementov kakor Godina, Poduje in Tuntar, kateri nam ubijejo vsako realno delo. Ako se ekstremistom v Beneški Juliji posreči polastiti se vseh inštitucij stranke, potem seveda bi slovenskim sekcijam ničesar drugega ne ostalo, nego pridružiti se tej najmočnejši stranki. Le od slučaja do slučaja bi se morale slovenske sekcije braniti proti pretiranemu in otročjemu komunizmu. Ako pa ostanejo obej stranki približno enaki, vidim razsulo komunistične moči v Beneški Juliji. Odločno odklanjam slučaj, da bi slovenske sekcije pripomogle do vlade Poduju, Tuntarju, Godini, Gasivodi, Calligarisu in enakim ljudem. Ako pa tudi tebe sprejmejo med se, te bom pomiloval.

Stvar pa danes stoji tako, da imajo slovenske sekcije 2.800 glasov, po mojem računu več dejanski plačanih izkaznic nego Friuli [Furlanija], Trst in Istrija skupaj. V letnem računu furlanske stranke, ki je še najbolj resno organizirana, izkazano je na dohodkih izkaznic le L 800.- Koliko se je dejansko plačalo v Trstu in Istriji, utegneš vedeti ti. Stali bi toraj pred dejstvo, da slovenske sekcije lahko terorizirajo Trst, Friuli in sploh vse italijanske sekcije. Ako sprejmeš ta riziko nase, prosto ti!

Jaz vidim v tem nepošteno dejanje, da bi nove slovenske sekcije majorizirale stare italijanske organizacije, ki so celo gibanje v deželi stvarile in do danes nosile. Ako bi imeli res inteligentne sodruge v naših sekcijah, ki se zavedajo položaja in res razumejo komunizem in ekstremizem ne imel bi nič proti temu, da slovenske sekcije prevzamejo vodstvo. Dá bi pa slovenske sekcije glasovale za Tuntarja, Poduje, Gasivoda, Godina in Calligarisa pa naravnost smatram kot ponižanje in izdajalstvo. Za ta slučaj ti že danes povem, da ostanem kot pristaš v goriški laški sekciji in posvetim svoje delo kolonskemu in gospodarskemu delu v deželi. Ako mi tudi tega dela ekstremisti ne privoščijo, čakal bom boljših časov, gotovi polom ekstremistične stranke v Beneški Juliji.

Govoril sem ti dovolj jasno, sedaj pa nastavi smer »Dela« kakor hočeš. Prva in največja odgovornost za razmere, ki se v Beneški Juliji ustanovè bo tvoja!

Ako si gotov uspeha ekstremizma, prepričan o njegovi dobroti, potem je tvoja dolžnost, da vržeš vse pomisleke od sebe se ločiš od vseh dosedanjih tovarišev in greš svojo pot naprej. Ako greš z mano, moraš se odreči ekstremizmu. Zase leži v ekstremizmu dejanska akcija. Kedar bodo naši sodrugji pripravljene zanj in bomo imeli moža, ki bo akcijo vodil, bom tudi jaz za to. Danes pa nimamo niti volje niti armade. Rečem ti pa tudi, da bi v Beneški Juliji tudi če bi imeli voljo, in če bi imeli armado, vlada v krvi zaduši vsako ekstremistično resno gibanje.

Zato odklanjam danes za ta nevaren eksperiment vsako odgovornost.

Shrani to pismo, da boš vedel, kadar pride polom, da sem ga videl dobro naprej.

S prijateljskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Ne vem kako si mogel...: Članek Draga Godine Kaj hoče dr. Tuma (Delo 24. 12. 1920, šte. 88). Ponatis v Viri za zgodovino komunistične stranke na Slovenskem v letih 1919-1921 (Ljubljana 1980, 487-488).

Pošiljam ti članek...: Članek Razkol v stranki (Delo 3. 1. 1921, šte. 1).

...Poduje...: Giuseppe Poduje, istrski socialist, tajnik Delavske zbornice v Pulju. Eden od organizatorjev komunističnega gibanja v Julijski krajini. Tržačan Marcelo Calligaris, udeleženec upora avstrijskih mornarjev v Boki Kotorski (februar 1918).

...Gasivodi, Calligarisu...: Silvio Gasivoda, ki je kasneje emigriral v Argentino, je deloval v vodstvu komunistične stranke za Julijsko krajino od začetka 1921 dalje.

Cenjeni sodrug!

Svoj čas sem ti dal na razpolaganje nekatera poročila za politično organizacijo takratne jugoslovanske stranke v Trstu in Ljubljani.

Za rabo uredništva »Njive« pa sem bil poslal več člankov, ki še danes niso natisnjeni. Manjkata mi dve sliki »Izza fronte« in kritični članek Barbusse-jevca »Ognja«. Govori z bivšim redaktorjem učiteljem

Kleinmayerjem, da mi vse tri kose vrne.
Pričakuje, da mi v kratkem času ustrežeš

s pozdravom

Dr. H. Tuma

Cenj. sodr.
Ivan Regent
Trst

Opombe:

Izvirnik. Ohranjena je tudi kopija. Oboje v Tumovi zapuščini. Izvirnik se je vrnil na Tumov naslov, ker ga poštna služba ni uspela vročiti naslovniku (odpotoval je v Jugoslavijo in ni več uslužbenec bolniške blagajne).

Govori z bivšim urednikom...: Glej Ferdo Kleinmayr (Tumovo pismo 11. 7. 1921!

51

Gorica, dne 9. aprila 1921

Cenjeni sodrug!

Za rabo »Njive« in pozneje »Dela« sem bil poslal več člankov, ki se niso natisnili. Dve skici »Izza fronte«, »Sv. Marija v Mengorah« in »Maledetta la guerra« in daljši kritični članek Barbusse »Le feu«. Oboje moraš imeti ali ti ali Kleinmayer ter te prosim, da mi jih pošlješ. Moram pač bridko tožiti, da so uredništva slovenskih socialističnih listov prav nemarna in nevhvaležna. Za »Naprej« bil sem l. 1918 založil kakih 120 zbranih dovolj zanimivih člankov, pa niso bili po godu A. Kristanu in Petejanu, ki sta segala le po laškem blagu. Sploh uvidevam, da pišem preresno in pretežno za vodeče slovenske proletarce. Hočem učiti globlje, rabi se pa dnevno pedagoško delo.

Izročil sem prav tebi tudi nekaj spisov in poročil z namenom, če bi dobil pregled v politično delo izza 1916. Tudi te spise prosim, da mi vrneš. Od politike se mislim docela odsloviti, ker je preneumna. To kar je italijanski in posebej beneški proletarijat uprizoril je prav boj z zdravo pametjo. Ob enem sem videl, da proletarski voditelji po ogromni večini le govoričijo, za organizatorično, društveno delo ni nikedo, ne tu, ne v Italiji.

Duševna beda! Politični samomor! Vračajo se na površje Puecherja in Pittonija. Nacionalisti pa kolikor morejo hvalijo veliko delo Bombaccija in dušnobolnega Tuntarja. O Godini ni govora, menda je mož zaupnik nekoga, zato se molči o njem. Ako bi ne služil gotovim namenom bi ga italijanska oblast gotovo ne pustila delati. A dela - zanje!

Ti pa si menda na Oljski gori, silil si sam nanjo. Meni smešna figura Gen[n]ari pojde pa - sedet na Rusko, k enemu največjih političnih oportunistov Leninu.

Vse bridka, a bridka resnica.

Pričakujem, da mi v kratkem pošlješ naprošene reči.

S prijateljskim pozdravom

Prip.

Opombe:

Kopija.

52

Gorica, dne 14. novembra 1921

Cenjeni sodrug!
Ivan Regent
redakcija »Dela«
Trst.

Pozdravljam »Delo« - brez dela. Izločilo se me je na podel način iz komunistov in socialistov. Ostanem komunist izven strank, prost vsake reči. Tovoril sem v politiki od jeseni 1895 do Livorna. Nisem truden ne obupan, a končal sem strankarsko delo. Bilo je vsekoli neplodno med narodnjaki in socialisti. Žrtvoval sem največ izmed Vas, o vem, da gre plod delavcem - proletarcem. Vem pa tudi, da sem učil in sejal, in da je ideja komunizma zasejana na Goriškem, moje delo. Toliko mi je dovolj. Ne maram v razpore med proletarci ne za enim ne za drugim, odtegnil sem se, ker ni treba več mojega dela. Komunizem se bode razvijal ker zgodovina hoče tako. Ni imel prav ne Schuderman ne Lenin ne Turati ne Ser[r]ati - najmanj pa pritlikavci alla Tuntar. Ti si visoko nad njimi ker si poštenejši. Po usodi gre tvoja pot ž njimi, moja usoda je osamljenost hotena in dosežena. »Delo« mi vsekakor pošiljaj. Mislim, da je do konec leta plačano. Za naprej pošljite mi poštno položnico.

Prosim še enkrat, da mi vrneš moje spise posebno dve skici »Izza Fronte« »Mengore« in »Maladetta la guerra«. Nimam koncepta in rad bi imel vseh 7 skic skupaj. Morda jih popolnim in izdam. Ni prav da zametujete moje blago. Skice mora imeti ali Pahor ali Klec[inmayer], dolžnost Vam je, da mi jih vrnete.

S prijateljskim pozdravom

Opombe:

Kopja.

Ni imel prav ne...: Očitno gre za Philippa Scheidemanna.

53

Gorica, dne 28. novembra 1921.

Veleccenjeni gospod
Regent
urednik »Dela«
Trst

Brez družega privolim, da se moji dve skici »Izza Fronte« »Mengora« in »Maladetta la guerra« uporabite za feuillton »Dela«. Delo mi ugaja, vsaj mnogo bolj nego suhoparni Proletarec. Za vse drugo ti na kratko odgovorim, da sem naredil križ čez praktično politiko in sem trdno odločen odslej naprej posvetiti se pisarni, literarnemu delu, ter bi sprejel v javnem življenju le posle, ki so tehničnega pomena. Celo v zadružno delo nočem več posegati v drugi obliki nego kot veččak in proti plačilu. Žal, da to že zdavnaj nisem storil, ker faktično ne vem, ali je bilo moje delo sploh vredno truda. Nimam nikake žal besede proti nikomur, četudi sem bil dobrih 25 let najbolj obrekovan, kolikor poznam sploh politikov od vseh političnih strank. Tudi to razumem. Sem preveč samostojen in nimam ozirov do oseb. Treba je tovarištva in političnega prijateljstva, često je treba iti čez drn in strm, ne glede na načela in končne cilje.

Kakor se nobenega dela ne lotim, ako nisem prej teoretično dotično stranko proučil, tako so tudi moji politični nazori precej globoko proučeni. Inam pogled v bodočnost in poznam cilj. Zaradi tega mi ni mogoče za vsako strujo, za vsako prakso in za vsako osebo, dočim to praktično življenje zahteva. Brez neke vojaške discipline morda bolj kot vsak drugi, kedar ga dotična akcija na jasne cilje in za načela. Kakor se pa moje prepričanje loči, se tudi ne podvržem več nikomur. to je v malenkostnih naših razmerah zame zló. Radi tega se mi je čestokrat očitano nestalnost, dočim sem jaz prepričan, da je omahovalnost in nestalnost bila na drugi strani. Nikedar pa nisem direktno rušil discipline, marveč odtegnil sem se praktičnemu političnemu delu s trenutkom, ko sem se zavedal, da se gre za druge cilje. Tako ste komunisti in socialisti zgrešili cilje in pota. Kakor sem bil že meseca oktobra 1920 pri svoji zadnji politični seji prerokoval razvoj italijanske stranke in se je to danes izpolnilo, tako tudi še sedaj vzdržujem, da je bila delitev italijanske stranke zločin in tega zločina je kriv tudi Lenin. Zgodovina bo Lenina priznavala kot dobrega vojskovodja, pa slabega politika in slabega organizatorja. Vam je seveda mali Bog, ker ga premalo poznate, zame pa nikedar ni bil, ker zasledujem njegovo delo od l. 1905. naprej.

Italijanske politike poznal sem po vojni in žal, da nimam druge sodbe, nego, da so skrajno plitvi in skoraj bi rekel brezvestni, ker so se vrgli v boj in razpor z vso silo, ne da bi poznali rusko revolucijo, ruskega človeka in Lenina in ne da bi poznali dovolj razmere v lastni državi.

Vem, da Vam je zaman govoriti, ker je mnogo fanatizma med komunisti, in ob fanatizmu je škoda vsake besede.

Na vsak način se priporočam, da mi vrneš zaupane pise.

S pozdravom

Opombe:

Kopja.

Brez družega privolim...: V Tumovi zapuščini je ohranjeno Regentovo pismo, datirano 10. decembra 1920. Naslednje pismo je z dne 21. novembra 1921, ko se Regent Tuma zahvaljuje za pismo z dne 14. novembra 1921 (ni ohranjeno). V zaključku pisma, ki je najbrže prekinilo Regentov skoraj leto dni trajajoči molk, je Regent zapisal, da Tumove rokopise še vedno išče in če jih dobi, bi jih lahko objavil v Delu, če nima Tuma nič proti. Proletarec je bilo glasilo socialistov (glej Alojz Stofa).

54

Ljubljana, dne 19. sept. 1924

Veleccenjeni sodrug! Regent v Trstu

Pregnali so me iz Gorice, odklonivši italijansko državljanstvo. S prosijačenjem bi bil utegnil seveda ne le dobiti podaništvo ampak tudi vojno odškodnino, tako vzela mi je italijanska vojna vse kar sem bil pred njo pridobil. Pozdravil bi te bil rad pred odhodom, a kljub vsemu zavlačevanju, se je končno zadeva hitro izvršila tako, da se nisem od nobenega v Trstu poslovil. V Ljubljani odprem pisarno s 1. oktobrom, seveda sem negotov koliko in kakega dela bo, treba pa mi je spraviti v svet še štiri študente. Ker sem sedaj vsakega ozira na italijansko vlado prost, bi utegnil včasih kaj spisati za »Delo« ali »Critica sociale«. Glede prvega lista in komunistične stranke v Trstu bi pa rad nekoliko pojasnila. Slišal sem, da je pri uredništvu bivši učitelj Pahor, tudi po vsebini lista bi sodil, da je nova moč pri uredništvu. Ako je Pahor pravi urednik, bi prav z veseljem pomagal. Konečno sem vendarle komunist, če tudi svoje vrste. Kaj pa ti? Čul sem, da si se popolnoma odtegnil vsemu delu. Prav ustrežeš mi, ako mi napišeš nekoliko vrstic o sebi in o stranki, kolikor se še zanjo zanimaš.

S srčnim pozdravom

Opombe:

Kopja. Naslovnika je Tuma pripisal s svinčnikom.

...bivši učitelj Pahor...: Glej Jože Pahor!

Cenjeni sodrug!

Čital sem z zanimanjem tvoje pismo od 25. p.m. Čutim prav dolžnost, da ti odgovarjam glede mojega stališča proti strankam in politiki. Ko se je šlo za Livorno, izjavil sem, na zadnjem strankarskem sestanku, da obsojam vso takrat nameravano taktiko kot zgrešeno in razvoju socializma škodljivo. Zavedal sem se bil, da poznam ruske razmere in posebej rusko revolucijo, da poznam razmere v Italiji in da iz te stvarne podlage ne morem biti za razkrojitev stranke, kakor se je bila pozneje tudi dejanski izvršila. Ker se je moje stališče odklonilo po vplivu Tuntarja, Godina in enakih oseb, sem izjavil, da se odtegnem vsakemu političnemu delu, kot praznemu - če že ne škodljivemu delu. Dejanski od kongresa Livorno naprej nisem storil ni enega koraka več, iz stranke pa so me izbrisali vsled tega, ker se nisem deležil sestankov. Moja odpoved je veljala seveda za Italijo. Sedaj sem pa v Jugoslaviji, čutim se popolnoma prostega. Zavedam se, da sem politična natura in mi je težko stati ob strani, posebno sedaj, ko je treba ubirati nova pota in ko je tudi priložnost ustvarjati. No, vse moje dobre volje in znanja bi ne znal uveljaviti, dokler so razmere tako zmršene, kakor so tukaj pri nas in kakor so tudi pri Vas v Italiji. Moje stališče je bilo pred Livornom in danes isto. Obsojam vtikanje ruske internacionale v zadeve posameznih držav. Vodilni krogi na Ruskem nimajo nikaciga pogleda na socialne moči v kaki deželi, ne poznajo ekonomičnega in tudi strankarskega položaja. Gre se očitno za abstraktno idejo revolucije, katero bi bilo udeleževati tudi tam, kjer niso dani pogoji zanjo. Ruskim voditeljem manjka tudi psihološkega vpogleda. Lahko se reče, da danes v nobeni državi v Evropi niso dani realni pogoji za dejansko revolucijo oziroma revolto. Ne gre se toraj za drugega, nego da se seje razdor, nemir in nezadovoljnost. Res je, da so velike mase povsodi v Evropi nezadovoljne s sedanjim državnim in socialnim režimom, nikjer ni pa ta nezadovoljnost tako živa, da bi bila masa delavstva pripravljena za dejanski odpor. Za to so le neizkušeni mladeniči ali pa nemirne revolucionarne nature. Ravno te pa niso najboljše moči, so sicer sposobne za odpor, ne pa dovolj poštene in dovolj učene, da se revolucija v zgodovinski socialni smeri izvede. Poznam nekoliko tajno organizacijo ruskega boljševizma in vem, da se skuša organizirati svetovno revolucionarno stranko potom zaupnikov in s plačanimi agenti, to pa je glavno zlo. Plačani agenti so mitničarji, delajo brezvestno, pa tudi upravljajo, dokler so dobro plačani. Največkrat so problematične in zločinske nature. Priznavam za vsako revolto potrebo ljudi, ki so pripravljeni na vse, ali še iz pretirane idealnosti, iz šovinizma ali pa po značaju. V Italiji bila sta združena oba elementa, gori vojna mladina polizobražena, šovinistična, v dolnji plasti pa bravi in birbanti, plačani in vzdrževani od zgoraj. Fašistovske organizacije v Italiji pa niso dovedli do konca idealni elementi, zločinci rojeni, morilci in požigalci. Nočem primerjati te revolucije ruski. Rusko revolucijo je istinito izvedla majhna četa idealnih ljudi, šelej ko je ta četa zmagala, šelej takrat stopili so v rdečo armado tudi zločinski, izkoriščevalni elementi, katerih se je sedaj težko odkrižati, ki so boljševizmu in ruski revoluciji pred svetom neizmerno škodili in še.

To je en moment, da nisem za vašo organizacijo. Ta moment je psihološki in moralen, dasi tudi praktičen, ker s plačanimi ljudmi se resne revolucije ne da izvesti. Drug moment pa je docela stvaren. Ruska revolucija - kakor sem prorokoval naprej in prav - ni mogla ustvariti ekonomičnega komunizma, morala je privedi nad veliki ruski narod s seboj neznasko ekonomično, socialno in umstveno bedo. Ne obsojam zaradi tega rusko revolucijo. Ruska revolucija je morala biti in je morala imeti takih posledic vsled danega zgodovinskega socialnega in ekonomičnega položaja na Ruskem. Pridobitev ruske revolucije je ostalo le to, da je organizirana rdeča armada prišla do državne moči in rusko boljševiško državo zdrži. Da je mogočnost, da se med ruskim narodom, sedaj ko so se tam razsule zapadne evropske razmere, poraja novo umstveno in ekonomično življenje. Ker to ni odvisno in ne more biti odvisno od človeškega upliva posameznih državnikov in politikov, se nam ta razvoj v bodoče kaže ves negotov in težko je še tako socijologično izobraženemu človeku le količjak opredeliti zgodovinski razvoj v komunizem. Radi tega sem za to, da socialisti v zapadnih in osrednjih evropskih državah ne pretiravajo revolucionarnega gibanja. Kar je ruska revolucija brez dvoma dokazala je to, da se brez ekonomično razvitega in uzorno organiziranega delavstva ne da izvesti komunistične države. Tudi v Italiji, kakor na Ogrskem, bi morala imeti uspešna revolucija leta 1920 kot prirodno posledico le porušenje vsega, bedo in polom cele Italije tako, da bi fašizmu bila dana priložnost, ne le uveljavljati se bolj kot sedaj, ampak tudi ostati za dogleden čas na površju. Pravim, da je prava sreča v Italiji, da ni bilo komunistične revolucije, ampak fašistična. Ista posledica prisiljene revolucije bi morala nastopiti pri vsakemu narodu, posebno pa v Jugoslaviji, kjer so po večjem še skoro vse orientalske razmere.

Zastopam toraj stališče, da je revolucija po vzhodni Evropi danes še neumestna in rusko vodstvo nepraktično. Če bi bila kje, bi bila dana v Germaniji, ki šteje 8.000.000 strokovno organiziranega delavstva, a le če bi bilo to delavstvo vzgojeno dejanski v Marksovem duhu, torej komunistično. Potem bi tam bili dani predpogoji ne le za revolucijo, ampak tudi za ustvaritev komunistične države. No, ravno na Nemškem je umanjala komunistično-revolucionarna država, ki je danes na Ruskem še mogoča. Za to se mi gre! In še nekaj! Lenin je takoj po uspeli ruski revoluciji povedal ruskemu maloštevilnemu proletarijatu bridko resnico, »da se brez kmeta in brez inteligence ne da vzdržati nobene revolucije«. Na Ruskem so boljševiki kmete lahko pridobili in ga še drže za revolucijo, ker se je polastila zemlje velika kmečka masa, ker dobro ve, da ji to zemljo vzame vsaka stranka, ki bi izpodrinila boljševike. Vsa moč današnjega boljševiškega režima leži v tem. Brž ko bi znal kedo odkloniti rusko kmečko maso, se ruska boljševiška država takoj podere. Tacega momenta danes ni nikjer, v nobeni državi Evrope. Kmet stoji povsodi precej daleč ob strani, ker niso dane realne ekonomične razmere za kmečko revolucijo.

Ako je ruski narod velik po vsebini svojega duha, je vstvaril in vstvarja kulturno veličino in tudi sedaj pod boljševiškim režimom nastaja nova visoka morda šelej pristna slovansko duševna inteligenca, tega

v Evropi ni. Vsaka inteligenca tod stopi pod vpliv in vlado klasične izobrazbe in mora vsled tega biti zopna delavski masi. Gre se mi torej pri nas in v zapadni Evropi za teoretično preobrazbo inteligence. Pride do tega po naravnem razvoju, ko bo veljal na Ruskem novi umstveni svet. Pride luč z vzhoda! Da je na pohodu, kaže marsikatero gibanje med mlajšo inteligenco. Vsled tega je dana realno za me edino mogočnost uplivanja in delovanja, da se naša inteligenca preobrazi. Stara se spreobrne, kadar se v jamo zvrne, mlado pa utegne osvetliti nova luč.

Manj kot so dani pogoji za knečko revolucijo, nujnejši je za nas, da mlado inteligenco učimo in jo pridobimo.

Bil sem vedno komunist. No, ustvaril sem si iz Marksa svoj sistem komunizma. Ne gre slepo za drugimi in za besedami, posebno ne, ker celega Marksa malo kedo pozna. Videl sem vedno v bodočnost in vidim tudi sedaj. Vsceno mi je, kako sodijo o meni meščanje in sodrugi. Ker sem prepričan, da je mogoč razvoj le po eni in gotovi poti, zaradi tega sem pripravljen hoditi le to pot. Je dvojna: na eni strani preobrazati potom teorije inteligenco, da postane željna socialne in umstvene revolucije, po drugi strani družiti delavstvo v eno samo mogočno stranko, vzgojeno in organizirano marksistično. Sedaj ko je vse razdrto med delavstvom, mogoča je le ena sloga in ta je na strokovnem, združnem in kulturnem polju. Tukaj se moramo znati zediniti in tod nam je odkazano realno delo. Ako do te sloge ne pridemo, čakati nam je novo vojno. Za tako realno delo sem pripravljen. Le to je velika politika, vse drugo, kar se danes počenja, se mi zdi otročje. Iz povedanega sledi, da lahko sodelujem umstveno v napovedani smeri, kjer si bodi, ali v »Narodnem dnevniku« v Ljubljani ali v »Critica Sociale« v Italiji ali pa v komunističnih »Naših zapiskih«. Povedal bi na vse strani resnico in širil na vse strani komunizem. Kdor želi takega dela, me lahko povabi, to povedi tudi svojim revolucionarcem! Morda bo prav, ako se še večkrat srečava. Bistrenje pojmov je vsakomur potrebno!

S socialnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Čital sem z zanimanjem...: Regent je Tumi odgovarjal: »Znamenje, da naju politika ni zastrupila in da najini nazori v taktiki proletariata v silni borbi niso si preveč oddaljeni. O tvojem odhodu v Ljubljano, sem bil obveščen po uredniku »Dela« in po drugih znancih. Rad bi te bil pozdravil, pa nisem vedel kako. Toliko jih je odšlo, v zadnjih letih, znancev, prijateljev in sodrugov, da sem ostal sam in osamljen. Ob odhodu teh sodrugov se mi je zdelo kakor da mi trgajo meso raz telesa in dušo iz prsi. Moč mi je dajala le vera, iz trpljenja in iz knjig izsrkana, da se povrnejo boljši časi in z njimi znanci, prijatelji in sodrugi. Rad bi pozdravil tokrat tudi tebe, ki imaš pravico sedeti med proletarskimi borilci.

O sebi ne bom veliko pisal. Morda bo dovolj, ako povem, da kar si čul o meni, ne odgovarja resnici. To neresnico pa moram zaenkrat podpirati. Urednik »Dela« je sodrug Rovani¹. Pahor sodeluje in z njim mnogo drugih mladih sil. Stari urednik Pertot² je nevarno bolan. Jetika nam ga je ukradla. Za vedno. Stranka v Jul. Krajini sploh, je močnejša ko pred Livornom. Le delo je drugačno. Meni se zdi vse resnejše. Sodrugi delajo in nihče ne ve, kako in kedaj. Terorja se več ne plašijo, zaporov tudi ne. So se trenirali. In so po mišljenju taki kakor morajo biti. Danes razumejo najin odpor proti narodnim svetom za časa vojnega konca. »Delo« se razpeča, v kolikor sem informiran, nad 4000 izvodov.«

...da lahko sodelujem umstveno...: Glede sodelovanja pri tisku je Regent Tumi odgovarjal v pismu 25. septembra 1924: »Če misliš sodelovati ali napisati kaj za »Delo«, ne vem, kako se bo ujemalo, ako misliš storiti isto pri »Critica sociale«. Poslednja je Turatijeva revija, »Delo« je glasilo kom. stranke in pod strogo kontrolo Ali, če misliš, da si komunist, če tudi svoje vrste, tedaj bi bila tvoja dolžnost, da napišeš kaj za »Delo« in da zapustiš Turatija za vedno pri miru. Zlasti sedaj ko podpira njegova stranka kontrarevolucijo v Georgiji³. Komunisti imajo sledeče revije »Prometeo«, »Ordine Nuovo« in »Cultura«.

1 Alojz (Vekoslav) Rovani, odgovorni urednik Dela od št. 207 (1924); od št. 260 (1926) mu je sledil Alojz (Vekoslav) Mokole.

2 Josip Pertot (1896-1924), umrl je za jetiko 2. decembra 1924.

3 Glej Critica sociale (Milano)! Regent omenja Turatijev oziroma odnos italijanskih socialistov do nasprotnikov sovjetskega režima v Gruziji. Po vrsti omenja še revije Prometeo, (izhajala od 15. 1. 1920), L'Ordine nuovo (1919-1922) in Cultura (najverjetneje gre za filozofsko revijo, ki je izhajala v letih 1921-1928).

56

Ljubljana, dne 22. oktobra 1924.

Cenjeni sodrug!

Nisva se razumela - a tudi je mogoče, da sva si narazen. Moja sodba pa o komunističnem gibanju je danes taka, kakor je bila pred Livornom t.j. takrat, ko sem v odboru za slovenske sekcije na Goriškem zavzel svoje stališče ter zahteval: 1/. da se stranka imenuje komunistično, 2/. da se smatra kot avtonomno pri taktiki, 3/. da se odkloni 21 točk Moskovske internacionale. Utemeljil sem svoje stališče tako, da je Marksov socializem mišljen le kot komunizem, da pa je Marks zahteval internacionalo kot principijelno vodstvo, dočim za posamezne dežele, posebno za tajne organizacije avtonomno taktično gibanje. Jeseni l. 1921 smatral sem trenutek za revolucijo v Italiji zamujen ter opozoril zastopnike sekcij, da stojimo pred meščansko protirevolucijo, katero je stranka sama po svoji brezglavi politiki provzročila in proti kateri ne bo niti imela moči odolevati. Mora biti torej skrb stranke pred vsem, da se pripravi za izdatno defensivo. Moje stališče se je takrat odklonilo, vsled česar sem izjavil: »Vidim se bližati čas, ko bo socialistična stranka v Italiji docela razbita in brez moči in ko bo trebati zidati vse iz tal gori na novo! Imam 62 let, vsled tega ne vidim več dolžnosti sodelovanja pri rekonstrukciji, ker že naprej vidim, da bo ista vsled razcepitve stranke v doglednem času nemogoča. Odtegnem se torej političnemu življenju.« Že po prej, kar ti mora biti znano, sem povdarjal, da je organizacija v stranki, ki je sposobna izvesti v danem trenutku tudi revolto potrebna, posebno mladinska take organizacije. Ali po izkušnji zgodovine vseh časov in narodov, mora biti taka bojna organizacija kar mogoče maloštevilna in tajna. Velika politična stranka po socijoloških zakonih ne sme in ne more biti snovana na revolto, ampak le na organsko revolucijo ter mora obenem biti pripravljena, da prevzame vlado in upravo potem, ko se je revolta srčno izvedla.

Pri tem tudi danes ostajam tembolj, ker mi je zgodovina dala prav, glede Italije in glede Rusije. Rusiji je bila dana revolta vsled tega, ker je bilo tudi meščanstvo za revolucijo posebno pa, ker so bile milijonske mase kmetov za to in ker je bila mala četa par tisoč Leninovih delavcev po tajnih organizacijah pripravljena za revolto, to je zame boj na življenje in smrt. Ker pa Rusija ni imela delavske, gospodarske in strokovne organizacije, katera bi bila sposobna prevzeti državno upravo in ekonomično vodstvo je morala imeti ruska revolucija za posledico diktaturo maloštevilnega oboroženega proletarijata, ki bo trajala toliko časa, dokler bo vzdrževala ruske kmete v položaju ustvarjenem po revoluciji. S trenutkom ko bi boljševik na Ruskem hoteli izmakniti kmetom zasedeno ozemlje, se podere vse. Komunističnega režima zemlje pa boljševiki ne morejo izvršiti. Ruska revolucija nam torej ne kaže komunistično revolucijo, ampak nam kaže vsled danih zgodovinskih razmer zagotovljeno revolto in diktaturo maloštevilnega proletarijata. To pa je dvojna stvar. Da niso dani isti primeri drugod, nam kažejo vse ponesrečene revolte po veliki vojni v Evropi. Na eni strani je manjkalo tajnih oboroženih organizacij pripravljenih na vse, na drugi strani pa je manjkalo širokim gospodarskim in strokovnim organizacijam vzgoja za revolucijo in vzgoja za vlado in upravo. To vzgojo so vsi socialisti in tudi Leninovci pred vojno odklanjali. Oboje, da se sedaj doseči le z novim delom in z novo široko zastavljeno vzgojo proletarskih mas. Zgodovina pa je pokazala še drug nedostatek dosedanjih organizacij izven ruske. Ne glede na to, da je manjkala osebnost Lenina in Trockega, so vodili gibanje, ne toliko intelektualci in doktrinariji, kateremu sedaj očitajo neuspehe, marveč vodili so jo nasprotno proletarci samouki. To so bili pravi rasi vsak na svojem kraju brez enotnega cilja. Ti rasi pri nas ali: Poduje, Tuntar, Godina, Lovko, so vodili gibanje in seveda zavozili, ker so bili nesposobni in nepošteni. I hočeš na pr. s trnastim in omejenim Srebrničem, ali s strahopetnim Ge[n]arijem i.t.d.? Vse skupaj je bilo od leta 1920. naprej smešno in otročje. Po eni strani nedisciplinirani, ne vzgojeni proletarijat, po drugi strani pa osebno nesposobni in večkrat tudi premalo poštenu voditelji.

Kakor vidiš, je bilo moje stališče in je tudi danes to, da smatram potrebno vse na novo organizirati od tal gori in predvsem duševno v zavesti, da je bilo do sedaj delo, Sizifovo delo. Dejanski se vidi po celi Evropi polno negotovost med vseni voditelji socialističnega in komunističnega gibanja, ter se je vse radi neorijentiranosti razdrobilo na skrajne drobce.

Po mojem mnenju bo treba organizirati vse gibanje tako, kakor nam ga je zgodovina zadnjih let narekovala. Prvič vzpostaviti vse ekonomične in strokovne organizacije na komunistično ekonomično podlago. Pri tej organizaciji je vsako cepljenje neumnost, ker je predvsem tehnična. Te organizacije je loč od revolucionarne komunistične politične organizacije. Velika politična organizacija mora biti revolucionarnih ciljev, sama pa se v boju proti kapitalizmu in borgeziji [buržoaziji] v javnem življenju in državi ne more drugače uveljavljati, nego v boju za proletarsko demokracijo in republiko. Bojne organizacije poleg revolucionarne, komunistične politične organizacije, morajo biti tajne in avtonomne vsaka pripravljena v danem trenutku izrabiti vse momente za revolto, pripravljena za boj na življenje in smrt.

Kakor vidiš je to strogo komunistično, a tudi realno. Kakor rečeno, se jaz osebno ne mislim deležiti nobenega strankinega dela več, ker ne vidim med odgovornimi voditelji nikjer nobene dobre volje resno, načrtano delo. Vse je danes tako, jutri drugače! Politika ruske internacionale, ki vzdržuje plačane organizacije v inozemstvu v svrhu rivotle, je docela izgrešena. Plačani rivoterji niso še nikjer v zgodovini imeli sposobnosti in osebnega poguma, ko je nastopil usodni trenutek, so odrekli. Bojevniki za svobodo proletarijata ne morejo biti drugi, nego idealni dobrovoljci. Ako gledam in opazujem, jih pri nas danes še manjka vzgoje in organizacije v tej smeri.

Moje stališče torej kakor vidiš, je resignacija, ne deležim se praktičnega dela v organizaciji, ker mi danes zdi zaman in ne pričakujem v doglednem času, da bi se mogel uveljaviti, praznega dela pa nočem vršiti. Jaz zase sem komunist, prišel sem v stranko po teoretičnih študijah socijologije in Marksa. To svojo letih, s trudopolnim delom, pridobljeno prepričanje seveda nikomur ne oddajem. Vsled tega sem izstopil iz vsake stranke in tudi ne mislim vstopiti sploh več v kako stranko. Nečem pa držati križem rok, sodeloval bom pri gospodarskih strokovnih organizacijah s strogo komunističnimi cilji, ali jih kedo poleg mene vidi ali ne, mi je vseeno, dovolj mi je zavest, da delam v dobro proletarijatu. Sicer pa sedaj faktično v nobeni državi pameten politik niti ne sme pustiti videti, da se gre za komunistične cilje. Priznavam potrebe tajnih bojnih organizacij, ali ravno ker morajo biti tajne in mladinske, ostajam izven njih. S svojo priznano osebnostjo bi le škodil tajnosti in efektivnosti teh organizacij. Odkrito povedano pa smatram Gustinčiče, Lemeže, pa tudi tebe za popolnoma nesposobne voditi bojne organizacije, celo nesposobne voditi komunistično, ekonomično in strokovno gibanje. Gustinčič je prazna duša, ti si zašel v doktrinizem, Lemeže se mi zdi še otročji. Za kar se čutim jaz v tem položaju sposobnega, je nastopiti z znanstvenim podukom. Mislim, da tudi najskrajnejši komunist, ne more nego pozdravljati z veseljem mojo dobro voljo, da bom povsod, kjer bo sploh mogoče, razlagal in pojasnjeval pojme in pojave, katere je ustvarilo proletarsko gibanje, ter pripravljaj pot za naprej. Koliko pridobim intelektualcev za to, ni važno. Odločilno je, da se vzgojevalno znanstveno delo vrši, ter oprost, če sem tako neskromen, da ti poročem, danes ga vsaj tukaj v Jugoslaviji ni človeka, ki bi bil toliko pripravljen za znanstveno vzgojevalno delo med intelektualci in proletarci, kakor jaz. V tej zavesti ravno hočem delati. Toraj izven stranke s cilji za komunistično proletarsko gibanje.

Z iskrenim veseljem bom pozdravljaj ustanovitev bojne mladinske organizacije, s takim veseljem bom podpiral vsako komunistično ekonomično in strokovno gibanje, strankar pa nočem biti. Ako bi imel let, bi morda sam stopil v bojno organizacijo in izven nje bi šel, kakor sem že tolikokrat hodil, kakor apóst med delavno ljudstvo in ga učil revolucionarnega gibanja. Ker sem star, ne morem biti drugo v danem položaju, nego mentor. Ne vem če si me razumeš? A toliko vendar izluščiš iz dolgega pisma, da nisem pra

nič oportunist, nasprotno, da sem komunist v strogi smeri, da sem tudi revolucionar, da pa razumem zgodovino, politiko in taktiko, da ravno vsled tega nečem odkrito z nikomur.

Oprosti, tudi ti meni, da sem bil še bolj odkritosrčen od tebe.

S socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Nisva se razumela...: Tuma je odgovarjal na Regentovo pismo z dne 15. oktobra 1924, pismo je polemično do Tumovih stališč: »Tvoje pismo od 1. t.m. me je presenetilo. Zelo sva si narazen. Tvoja sodba o kom. stranki, kom. gibanju sploh, je krivična in neutemeljena. Zdi se mi, da ne čitaš komunističnega časopisja niti ne kom. revij. Tvoje mnenje bazira na enostranskih vesteh komunističnih nasprotnikov. Zlasti kar se tiče ekstremizma in utikovanja kom. internacionale v zadeve posameznih strank. Resnica je baš narobe od Tvoje sodbe. Komunistična internacionala res stremi za tem, da postane enotna in edina stranka svetovnega proletariata; ali to stremenje ji ne ovira pogled v sedanjost in njen docela upravičen centralizem v zadevah, ki se tičejo temeljnih direktiv enotne taktike, ji ne jemlje pogled v vsakdanje potrebe in potrebe posameznih dežel in narodov. Še bolj se nam oddaljuješ z mnenjem, ki ga imaš o social-demokratih, ki, po našem mnenju, niso več desno krilo proletarskega gibanja marveč levo krilo buržoazije. Kot taki ne morejo sprejemati v svoje liste in revije komunistične ali marksistične članke. Ako torej bo Turati v svoji reviji »Critica sociale« objavjal tvoje članke, bo za nas najboljši dokaz, da članki niso komunistični. Turati je namreč politik, ki ima svoj cilj in svojo metodo. »Critica sociale« služi takemu cilju in metodi in ni trgovinsko podjetje, ki bi sprejemalo vsakovrstne članke. To reč bi moral pač razumeti. Da bi ti imel dvoje idej, eno za socialdemokrate drugo za komuniste, pa ne verjamem. Ne bi bilo lepo od tebe.

Tvoja fiksna ideja je delo med in za inteligenco, ki naj bi se jo pridobilo na svojo stran. Škoda za trud. In je žalostno, da se v tem oziru nisi še spametoval. Dvajset let so se in ste se trudili, da bi pridobili proletariatu naklonjenost inteligence. In glej koliko jih je prišlo, koliko se jih je odzvalo. Niste razumeli, da kasta, ki se neopravičeno imenuje inteligenca, nima kaj pri nas iskati. Proletariat si mora svojo inteligenco vzgojiti iz svoje srede in si jo po sebi [nečliljivo].

Izobražen lumpen proletariat nam je bil vedno v škodo. Svoj čas si to dobro razumel. Inteligenca, ki hodi po svetu z razkuštranimi lasmi in z meglenim pogledom v ... neskončnost, ki sanja od jutra do večera in ponuja svoje proizvode komurkoli, se mi zdi preveč smešna, da bi jo vabil v naše vrste in jo privoščil proletarstvu. Pravi inteligent, ki se je zagledal v trpljenje in hrepenenje proletariata, ki ima možgane in srce, da lahko razume in čuti tujo bol, ta pride k nam brez vsega našega dela. To hvalisano in neumno inteligenco je treba za vedno pustiti pri miru, naj se ugonobi v družbi svojih gospodarjev v zasluženi luči in gnilobi. Revije in listi stanejo drag denar in morajo služiti vzgoji proletariata in širjenju komunističnih idej.

Napačno je tudi, da zoveš komunistično gibanje kot ekstremistično. To je res splošno mnenje, zato pa ni nič manj napačno. Mi nismo nikdar bili socialistični ekstremisti in nikakor ni res, da bi bila naša metoda kaj podobna fašistični. Ako hoče zagrizenec očrtni kom.[unistično] gibanje s tem, da ga primerja fašizmu, mu odpustim. Tega pa ne odpustim ljudem, ki trde, da so in hočejo biti komunisti. V nasprotju s socialdemokracijo trdimo pač, da buržoazija ne bo pustila političnih vajeti mirno iz rok. Branila se bo z vso silo in z vsem nasiljem. To je logično, ker je naravno. Je v človeku in v rečeh in ni odvisno od dobre ali slabe volje posameznikov. Kdor v to verjame, ne more sprejeti naukov preroka nazarenskega. In se niti ne zmeni za soc. dem., ki sicer uče proletariat naj se ne zoperstavlja buržoaznemu nasilju, organizirajo pa v Georgiji proti sovjetom, t.j. proti proletarskim oblastnim naravnost banditske tolpe. Mi ne učimo nobenega nasilja. Ne v listih ne na sestankih nismo kedaj kaj takega učili. Obratno smo vedno nastopali energično proti vsakemu individualnemu dejanju. Seveda se ni moglo in se ne sme od komunistov zahtevati, da bi učili proletariat naj ponudi še levo lice, kadar ga buržoazija ali njegov rabelj udari po desnem in naj pokaže še na skedenj, kadar mu nasprotnik sežge kozolec. Svet je res grd in poln nasilja. Ali, moj dragi, danes bi se rado dokazalo, da je bil Krist sam kriv, če so ga križali in da so bili zatiralci kristjanov prava jagnjeta. No mi tako daleč ne bomo prišli. Ako tista groba materialna sila, moč, ki je kumovala vsem velikim in malim zgodovinskim dogodkom, bo morala kumovati tudi rojstvu nove družbe, naj bo dobrodošla. Toliko je služila proti proletariatu, da ne bo konec sveta, ako bo enkrat njemu pomagala.

Drugače priznam, da s svojo idejo ne moreš v nobeno stranko. Ti si individualist. V stranki pa, ki se rešpektira ne more imeti vsak član svoj poseben program. Kam bi prišli? Tudi ne gre, da bi si na podlagi Marxovih spisov delal vsak svoj poseben marksističen sistem. Bilo bi preveč komodno. Še to bi bilo nam v škodo, da bi pričeli med nami polemizirati. Jaz sem za disciplino, za mednarodno disciplino, ker nisem anarhist. Seveda je disciplina dostikrat neprijetna, ali brez nje ne pridemo nikamor. Ako ostaneš izven strank, smeš pisati seveda kar hočeš in povsod, kamor bodo Tvoje reči sprejemali. Odkrito povem, da mi ne gre v glavo, kako naj bi »Narodni dnevnik«, »Naprej«, »Critica sociale« in drugi listi objavljali Tvoje članke, če bodo komunistični. To uganko razreši sam. Kar se nas tiče, hočem biti odkrit. Ne gledamo na to, kdo piše, marveč kaj kdo piše. Naša disciplina ni malenkostna kakor soc. dem. Ako bi bil pri nas ali bi vsaj sledil našemu časopisju, tedaj bi šele videl, kako hudo si se o komunističnem gibanju motil in kako ni lepo od Tebe, da indirektno delaš nevede proti našemu gibanju.

Tvoje zadnje pismo me je prepračilo, in povedalo tudi kaj, da si se za vedno ločil od nas. Preveč smo Ti tuji. Bliže bi nam bil, ako bi bili mi socialistični ekstremisti. Kaj smo, kakšna je naša nova metoda, v čem se razlikuje naš internacionalizem od soc. dem., vse to se nadejam, da bomo na dolgo obrazložili v novi izdaji »Naših zapiskov«. Predvidevam, da se bova spoprijela v listih. Pa nič ne de. Oprosti, da sem bil tako odkritosrčen. Sem sledil Tvojemu pismu.«

Jeseni l. 1921...: Tuma je v zmoti, gre za leto 1920.

...Lenina in Trockega...: Ob Leninu se omenja Lev Davidovič Trocki (1879-1940). Po Leninovi smrti je prišel v spore s Stalinom.

57

26. marca [192]5

Dragi prijatelj!

Prejel sem tvoj dar »Il servo Bortolo« Cankarjev. Prav razveselil sem se, da si se me spomnil ter ti sporočim svoje mnenje o prevodu, ko ga prečitam, morda napišem kritiko v vaše »Delo«. Veselilo me je tudi, da si se lotil resnega literarnega dela znamenje, da si nekako okreval od polomije izza l. 1921. »Delo« sem prej redno dobival, št. 233 do 239 pa nisem prejel. Ne vem ali sem v redu ali ne z naročnino, ter te prosim, da mi sporočiš, koliko imam plačati do konec leta 1925.

Meni se je jela pisarna precej razvijati, največ dela mi dajejo komunisti, katere je treba na vseh straneh zagovarjati proti krutemu zakonu za zaščito države. Prav žalostno figuro igra nacionalistična jugoslovanska država! Pašič in drugovi slede stopinjam Mussolinija, le da je vse otročje malenkostno posnemanje. Prepričan sem, da sistem sam sebe ubije in bojim se, da ne ubije tudi države. Ne govorim iz kakega strankarskega stališča, ampak kot socijolog in zgodovinar, ki pozna našo zgodovino od davna in tudi nekoliko zgodovinske zakone iz marksističnega stališča. Tako sem prorokoval l. 1912 ob srbsko-turški vojni, da je tedaj bil zadnji čas, da se Avstrija pretvori v slovansko državo ali pa mora poginiti. Socijalisti so mi takrat očitali, da je to nacionalistično mnenje, no, zgodovina mi je dała prav.

Tako sem tudi sedaj prepričan, da se morajo po intimnem zakonu razvoja človeštva porušiti vse države, ki so sprejele nacionalistični-fašistovski princip. V dno duše sem prepričan, da mora priti do druge svetovne vojne, katera šelej kot nujno posledico odpre pot delavcu in kmetu. Ali prej ali slej porušiti se morajo takozvani moderni državni sistemi, mora se zrušiti tudi vsa takozvana moderna ideologija. Znanstvo

in etika, verstvo in umetnost, vse je na prelomu in velika zadnja vojna je zame bila mejnik stare klasične kulture in prvih početkov nove. In ker ta nova kultura ni še vidna, so takorekoč čutljive le porodne bolečini radi tega je vse tako zbegano, negotovo. Zaradi tega so sloji intelektualcev skrajno depravirani, demoralizirani in prazni.

Imam sedaj zopet zagovarjati komuniste radi »Rdeče Pomoči«. O Trboveljskem procesu si meni čital brošuro. Bila je sicer konfiscirana in dotični tiskovni proces še ni rešen, a upam, da so komunisti brošuro pravočasno še spravili zaupnim potom v promet.- Veselilo me bo, ako se kaj oglasiš in s srčno zahvalo za poslano knjigo in pozdravom

tvoj s

Opombe:

Kopija. Naslovnika je s svinčnikom pripisal Tuma.

Prejel sem tvoj dar...: Regent je v pismu Tumi 25. septembra 1924 najavil skorajšnji izid italijanskega prevoda Cankarjevega Hlapca Jerneja. Prevod je izšel Il servo Bortolo e il suo diritto pri tržaški založbi Parnaso kot prvi zvezek zbirke Collezione di Letterature slave. Poleg Regenta je kot prevajalec naveden še Giovanni Sussek. V Tumovi knjižnici je ohranjen Regentov dedikacijski izvod.

...morda napišem kritiko...: Tuma ni napisal kritike.

...da si nekako okrevaj od polomije...: Najverjetneje misli Tuma na Regentovo zadržanje ob razcepu v italijanski socialistični stranki (1921).

O Trboveljskem procesu...: Brošura Prvi junij. Oblast jo je zaplenila na začetku leta 1925. Proti zaplembi je za konzorcij izdajatelja (Delavsko-kmetski list) vlc priziv Tuma. Zaplemba je bila razveljavljena (1926).

58

2. maja [19

Cenjeni prijatelj!

Zbral bi rad nekoliko raztresene študije in notice o gibanju slovenske socijalistične stranke od l. 1914 - 1918 v zvezi s politiko sploh. Tebi sem svoj čas posodil spomenico iz l. 1916 za sestanek stranke v Trstu. Izprosil si jo za kratek čas, ker ti je jako ugajala, a kljub temu, da sem te že nagovarjal, da jo vrneš, še do danes nisi odzval.

Prosim te torej, da pogledaš malo med tvojimi spisi, da mi jo poiščeš in vrneš.

Tvoj prevod Hlapec Jernej mi je jako ugajal, ter upam, da bo romala knjiga živahno med italijan proletarijat. Vsaj Italijani nimajo niti enega tako rezkega dela.-

Pričakujè, da mi v kratkem ugodiš.

S prijateljskim pozdravom

Opombe:

Kopija. Naslovnika je s svinčnikom pripisal Tuma.

Prosim te torej...: Regent je Tumi odgovoril 22. maja 1924, da spomenica ni izgubljena, vendar trenutno ne more do nje, ker jo je skrnil zaradi nevarnosti, da bodo odkrile »terenske preiskave«.

Tvoj prevod Hlapec Jernej...: Regent je v odgovoru sporočil, da se je lotil prevajanja Cankarjevega Za križem.

59

dne 30. junija [19

Cenjeni sodrug!

Prav, da si skrbel za spomenico, upam da mi jo pošlješ do jeseni. Veseli me uspeh tvojega »Hlapec Jerneja«, je bilo res lepo delo.

Izroči drugo izdajo »Zadružni tiskarni« Kristanovi, najbolj se razširi po tej poti med jugoslovanskim delavstvom. Pošlji mi takoj en iztis prevoda »Za Križem« ko izide.

Tvoje daljše opazke pa so neopravičene. Najbolj med Vami bil sem jaz discipliniran vojak v stranki. Videl sem vse nesoglasje stranke s komunizmom pred vojno v jugoslovanski socijaldemokraciji p. Etbinom Kristanom in še bolj kričече nesoglasje v italijanski stranki, stal pa sem mirno na mestu kot pros vojak. Nikedar in nikomur se nisem usiljeval, največ med Vami sem delal, četudi preobložen z delom v pisarni in v skrbeh za svojo družino.

Šla je stranka od mene in ne jaz od nje. Zato sem postal individualist t.j. moram hoditi svoja pot ker ne morem ne z Antonom Kristanom ne z Gustinčičem, ne z drugo in ne z tretjo internacionalo. Vidim dobro bodočnost, kakor sem postal individualist.

Ako pišem v »Goriško Stražo«, v »Socijalista« in »Narodni Dnevnik« ako delam na to, da se ustanovi splošna »Socijalna revija« postopam namenoma in v zavesti, da je treba učenja in učenja vsestranski. Seveda bi sodeloval tudi pri »Delu« in »Delavskem kmetskem listu« - a ste postali formalisti rigorozniki, mojih člankov ne prebavite. Postavil sem se na strogo znanstveno - s tem pa na individualistično stališče. Posledica temu je, da ne morem imeti priznavanja od nobene stranke, seveda najmanj od meščanske stranke, ki se me boji bolj kot vas. Jeli so mi prepovedovati tudi poljudno znanstveni predavanja. Niso kos, da bi mi odolevali, marveč morajo priznati, da imam iz sociološkega stališča prav ko učim in propovedujem, da ima svetovni nazor, ki se da razviti iz Marksovega komunizma, bodočnost, se človeštvo bliža duhovni in duševni revoluciji, da je velika vojna bila prelom s preteklostjo gospodarski socijalno in umstveno.

Na Goriškem se ni bati klerikalizma. Res je sicer, da Wilfan in narodnjaki nimajo nobenega pomena več, res je tudi da vodi političen boj na Goriškem ljudska stranka, a tam in tukaj se ta stranka bor za svobodo slovenskega ljudstva in to mi je dovolj, da se v tej smeri slagam. Motite se, ako mislite, da je za lastno prosveto nepotreben. Na Goriškem in tu pa ste taktično v danih razmerah na svojem mestu na eni strani za večji del ljudstva - ljudska stranka, po drugi strani za manjši del delavstva pa - komunistična

stranka. Obe uplivata na isti razvoj. Bodi pa brez skrbi, da bi podpiral klerikalizem, podpiram le živo, vzgojevalno strujo.

Glede ugleda pri vaših ljudeh pa ti odgovarjam le eno, da je odrekel takrat, ko sem stal na razpotju. Vaši ljudje so šli za Godino in Lovkom ter Tuntarjem - ter so mene in moj ugled pustili na cedilu. Nisem žaljen, a ne maram tepsti vode. Hočem dela, hočem tvoriti in vem, da tvorim. Zavedam se dobro, da so moji tvorilni nauki dali trdno zavest goriškemu slovenskemu ljudstvu v boju proti italijanskemu šovinizmu in goriškem delavstvu zavest komunizma.

Vašega dela ne motim, ne motim Kristanovega. Delam sam, ker vem, da je le moje samotno delo tudi enotno.

Tebi sem že povedal, da si doktrinarec in ste vi vsi - jaz pa nisem bil nikoli ker me je vodilo vedno Marksovo načelo: »ne gre se nam, da svet spoznamo, ampak da ga spremenimo«. Nemška socialna demokracija pa svet spremeni takrat, ko postane delavec filozof. Le veda je konečna revolucija, čuti pa svojo moč zrevolucionariti mase potom vede in znanja.

Moj cilj je vaš cilj, moje delo pa je samotno, ker so vaši cilji preblizu in vaše delo ne smeri naravnost na zadnji višji cilj!

S prijateljskim pozdravom

Opombe:

Kopija. Letnica je bila naknadno pripisana.

Izroči drugo izdajo...: Regent je namreč načrtoval drugo izdajo italijanskega prevoda Hlapca Jerneja, izšla pa naj bi pri kaki delavski založbi.

Tvoje daljše opazke so neopravičene: Regent je v pismu z dne 22. junija 1925 zapisal: »Preveč si, pri vsem svojem znanju in študiju, individualist, premalo discipliniran vojak.«

Ako pišem v »Goriško stražo«...: Regent je v dopisu (22. 6. 1925) tudi sodil: »K zaključku Te moram posvariti. Ni lepo od Tebe, da pišeš v Goriško Stražo. Mi se tu borimo proti klerikalizmu in proti voditeljem (Besednjak, Šček in drugi), ki niso vredni nobenega spoštovanja. Popolnoma so ob ugled. S tvojim imenom imajo na ugledu pridobiti. Ne bo se jim posrečilo. Kvečjemu boš Ti izgubil ugled, ki ga pri naših ljudeh uživaš.«

IZIDOR REJA

Zdravnik Izidor Reja (1877-1918) je bil rojen v Vipolžah v Brdih. Leta 1903 je bil na Dunaju promoviran za zdravnika. Javno je deloval že v letih študija pa tudi kasneje kot zdravnik (Sv. Lucija pri Tolminu, Rihemberk, Komen, Bazovica), zlasti je bil aktiven pri šolski družbi Sv. Cirila in Metoda. Prizadeval si je veliko za ustanovitev društva, ki bi gmotno pomagalo slovenskim umetnikom. Leta 1912 je sprožil akcijo, da bi pisatelju Ivanu Cankarju pomagal iz življenjskih težav. Od tod je tudi Tumovo povabilo, da preživi Cankar z njim in njegovo družino počitnice v Kranjski Gori. Cankar je pred tem preživel mesec dni (junij, julij) pri dr. Reji v Bazovici, nato pri dr. Ivanu Verčonu v Sežani, po povratku iz Kranjske Gore pa je bil za par dni zopet na Bazovici.

Korespondenca med Tumo in dr. Rejo je nastala prav v zvezi z »zdravljenjem« Ivana Cankarja. Tumova pisma Reji in obratno je objavil Dušan Kermavner v Prispevek k Cankarjevi korespondenci I. 1912/1913 (Novi svet 4/1949, 1120-1138).

1

V Gorici, dne 25. maja 1912

Velecenjeni gospod
Dr. Izidor Reja, zdravnik
na
Bazovici.

Na Vaš cenj. list od 17. t.m. Vam pred vsem izjavljam, da v zadevi Cankarja ne morem prevzeti nikalih poslov, ker sem že itak preobložen. Celó akcijo morate voditi Vi, torej tudi inkasirati deleže in celo zadevo s Cankarjem spraviti v tir.

Veseli me, da se Cankar počuti boljše. 26. in 27. t.m. bom v Ljubljani ter upam osebno z njim govoriti. Pogoji, da se spleča K 400.- njegovi gospodinji se ne more kar tako sprejeti, ako Cankar ne da garancij, da se podvrže našim zahtevam.

Nečak Ferdinand bi Cankarja na moj predlog takoj prevzel v Sv. Križ, ali na mojo žalost se je v hiši, ki stoji prav na samotni na morskem obrežju poleg postaje odprla krčma in vsled tega je stvar neizvedljiva. Moj nečak odhaja zjutraj zgodaj in prihaja šele ob 5. pop. nazaj. Samota sama bi bila Cankarju zdravilo, samota v krčmi pa nevarnost!

Preobložen sem tako s posli, da ne vem, kdaj bom mogel v Gradež. Ako se bo vršila velika porotna razprava radi Mizarske zadruge konec junija, potem pridem v Gradež šele julija. Naznanim Vam in Cankarju toliko časa poprej, da se lahko pripravi za odhod. Kakor povedano bom meseca avgusta v Trenti in ostanem pri obljudi, Cankarja vzeti s seboj.

Da ne bo cela stvar v zraku, napravite cirkular po katerem naj se vsi imenovani gospodje obvežejo v gotovem času plačati svoto. Pošljite ta cirkular meni naprej, da ga podpišem za K 100.- potem pa preskrbite ostale podpise in mi vrnite cirkular. Vi sam podpišite tudi K 100.- nakar pošljem K 200.- na Vaš naslov in sicer K 100.- zase in K 100.- kot posojilo Vam. Vsekakor je treba povsod nekaj reda in cela stvar ne bo imela nobenega uspeha, ako se že a priori dela vse preveč površno.

Pričakujem v kratkem okrožnico

z odličnim spoštovanjem!

Opombe:

Izvirnik v NUK (rkp. odd., Ms 967, 3a), kopija v ZHT.

Na Vaš cenj. list...: Reja je Tumi sporočal, da se Cankar počuti (kot piše Oton Župančič) »sedaj že precej dobro« in nadaljuje: »Mene zelo veseli in sedaj imam še podvojeno veselje, da se mu pomaga, da se ga dvigne iz njegove more. Cankar mi je rekel, da bi hotel najprej, da se plača njegovi sedanji gospodinji znesek 400 kron, koji dolguje že več časa, ker ga je hranila zastoj ves ta čas, ko je bil bolan in nesposoben za kaj večjega ustvariti. To mi je postavil za condito sine qua non; drugače se ne bode mogel oprostiti te more, ki ga ubija. To bi se lahko uredilo. Prosil bi Vas, g. doktor, da bi se ta znesek čim prej spravil skupaj in jaz bi eventualno poslal njegovi gospodinji. Kaj pa z Vašim nečakom, ali je zadovoljen sprejeti ga za ta čas, dokler ne bi šel z Vami Cankar v Gradež? Dosedaj so mi obljubili pomoč gg. razen Vas še Dr. Vošnjak, Dr. Dermota, Dr. Dereani, Dr. Pertot¹ in drugi. Dr. Kraigher je rekel, da ne more sedaj, ker mora Cankarju neko menico plačevati. Dr. Tomo Šorli, da je voljan podpisati menico, denarja ne more odrajtati. Tudi jaz sedaj ne bi mogel pomagati z denarjem, ker sem imel mnogo stroškov in magistrat mi ne daje še plače, ker proračun za l. 1912. ni še potrjen. Do tedaj bi Vas prosil, g. dr., da bi dali zame znesek 100 kron, kojega Vam vrnem, čim dobim plačo od magistrata za vse ostale mesece. Upam, da se vsa akcija uresniči in prosim Vas odgovora, da sem pomirjen glede Cankarja!«
...poročna razprava radi Mizarske zadruge...: Stečajni postopek za Mizarsko zadrugo v Solkanu.
...mesece avgusta v Trenti...: Tuma se je odločil za Kranjsko Goro.

1 Po vrsti se omenjajo Bogumil Vošnjak, Anton Dermota, Ernest Dereani in Just Pertot.

2

[17. junija 1912]

Velecenjeni gospod
Dr. Izo Reja, distriktni zdravnik
v
Bazovici

Potrjujem Vam prejem zneska K 100.- na vrnjenem posojilu ter Vam vračam v prilogi zadolžni listek.

Veselilo me bo, ako sporočite v kratkem, v katerem stadiju stoji akcija za našega Cankarja in kaj nameravate z njim za naprej. Vsled preoblega dela ne morem iz Gorice in skoraj ne vem, kdaj nastopim dopust. Ne vem, če bo z Gradežem sploh kaj, kvečjemu poskusim od 10. VII. enkrat naprej za kak teden in ne bo vredno vabiti Cankarja. Čez velike počitnice pojdem, kakor rečeno, v Trento in bom večinoma na turah, tedaj tudi ne vem, ako mi svetujete Cankarja povabiti. Morda bo letos bolje, da ga prevzamete ali Vi ali g. Kraigher.

Z odličnim spoštovanjem!

Priloga: potrdilo

Opombe:

Kopija.

Potrjujem Vam prejem...: Gre očitno za znesek, za katerega je dr. Reja Tumo zaprosil v pismu z dne 17. maja 1912.

Ne vem, če bo z Gradežem...: Tuma je redno zahajal v toplice in zdravilišča. V letih 1899 in 1902 je bil v Laškem, leta 1903 v Dolenjskih Toplicah, v letih 1904, 1905 in 1911 je bil v Gradežu in v letih 1905 in 1909 je obiskal »Rimske toplice« pri Trziču ob Jadranskem morju.

Morda bo letos bolje...: 23. junija je dr. Reja sporočil, da se Cankar nahaja pri dr. Verčonu v Sežani: »Moj program, kakor si mislim, da bi bilo najbolje, je to, da ostane, kolikor hoče, sedaj Cankar pri g. dr. Verčonu, pozneje bi prišel k meni par tednov. Nekaj dni bi lahko šel k Vašemu g. sorodniku (Ferdinand Lev Tuma); do tedaj bi bilo ravno prav, da bi šel morda z Vami v Gradež; v morski vodi in na soncu ob obali bi si izkuhal ves alkohol iz sebe. Kasneje naj bi šel z Vami v Trento. Ako pojde tako naprej, upam, da se ga prenese popolnoma iz tega boleznega stanja, seveda nastane pozneje skrb, kako mu pripraviti neko stalno eksistenco; treba bode na vsak način poskrbeti tudi za to.«

3

13. julija 1912

Velecenjeni gospod
Dr. Izidor Reja zdravnik
v
Bazovici

Kljub vsem naporom ne morem zmagati različnih opravil in tako sem prišel do spoznanja, da letos ne bo mogoče v Gradež. Je tudi sezona nekoliko pozna in sem tako izdelan, da bi gradeško vročino komaj prenesel. Odločil sem se vsled tega, da pojdem z družino nekoliko prej v Kranjsko goro, in imam stanovanje najeto za 22. t.m. Sporočite torej g. Cankarju, da se mu oddolžim za Gradež drugo leto če le mogoče že meseca junija, ko pride Gradež najbolj do veljave, in da ga letos povabim v Kranjsko goro, kamor lahko pride 22. t.m. Sporoči naj z dopisnico, kdaj pride, pričakovali ga bomo na kolodvoru.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

...da ga za letos povabim v Kranjsko goro...: Glej Ivan Cankar (Tumovo pismo 3.1.1913)!

4

V Kranjski gori, 5. VIII. [19]12

Velecenjeni gospod doktor!

Cankar je tu od torka 30. VII. Bil sem v Gorici, ko se je brzojavno oglasil iz Bleda, od koder ni mogel vsled pomanjkanja denarja. Stanovanje ima čisto zračno, pogled naravnost na Razor in Prisojnik, na dnu Pišenske doline. Sprehodov v okolico ima vse polno. Temperatura čez dan v sobi 18-20 C. Prvi dan smo kosili skupaj v hotelu Razdr. Želel si je, da plačuje in naroča sam. Otrokom, imam jih seboj pet, preskrbel sem seveda hrano doma in ostajam na kosilu z njimi. Vsled tega ostaja Cankar sam, oziroma je

navezan na družbo v hotelu. Sedaj sta skupaj z dr. M[er]harjem, prof. iz Trsta, z ženo in svakinjo. Zvečer smo skupaj. 1. VIII. bili smo z otroci in Cankarjem na Mangartskih jezerih cel dan. Videl je Cankar našo najlepšo dolino, po moji sodbi najlepšo podobo iz alpske prirode. Kljub tej prvi ekskurziji brez telesnega napora ga nisem odtlej mogel več spraviti na kak večji sprehod ali izlet. Raje se potika sam okoli. Celo na slavnost otvoritve koč na Vršiču ga ni bilo spraviti. Izgovarja se, da ni za hojo in da potrebuje svojih poti. 2. VIII. naletel je na nekdanjega sošolca, zvečer prišel je pijan v hotel. Večerjati ni hotel nič in pil še naprej. Pustil sem ga v družbi Mrharjevih. 3. VIII. pravi, imel je moralnega mačka in zato je samotaril po okolici. Včeraj zvečer, ko smo se vrnili iz Vršiča, bil je tam tudi prof. Mrhar, obdelovala sva ga precej dolgo in ga malo omehčala.

Iz tega sporočila vidite, da bo s Cankarjem težko kaj! Zanj je treba neke sile, da si bi se po daljši vzgoji dalo doseči mnogo. Zamenjava svojo osebo in svoja dela. Je otrok, ki ne pozna najmanjšega vladanja samega sebe. Treba mu je pripravljati jed in skrbeti sploh zanj, kakor za otroka. Manjka volje vsled nerabe tekom več let.

Glavni namen navaditi ga na telesni trud in mrzlo studenčnico, izpotiti ga vsak dan in spraviti v red srčno gibanje - se mi ne posreči.

Sem vezan na družino in sem preveč blizu krčem in navadne slovenske družbe. Dobi vedno ljudi, da mu kadé in pije z njimi.

Sporočim Vam ob priliki še kaj. S pozdravom Vaš

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Hrani NUK (rkp. odd. Ms 967, 3b).

1. VIII. bili smo z otroci... V pismu, ki so ga skupaj Tuma in otroci Ivan, Jaroslav ter Anka poslali svoji mami oz. ženi (nastalo pred 3. 8. 1912) je hči Ana zapisala: »Včeraj smo bili pri Mangartskih jezerih, jako lepo je bilo tam, tudi gospod Cankar je bil z nami ...«

5

4. septembra 1912

Veledenjeni gospod
Dr. Izidor Reja zdravnik
na
Bazovici

Imel sem torej Ivana Cankarja v svojem varstvu od 27. avgusta pa do 1. septembra. Žal da sem bil slab varuh. Moje mnenje bilo je, vezati Cankarja na mojo družino, od katere najmlajši je inel 5½ let, ter ga učiti gibanja v planinski prirodi. Nameraval sem - in s svojimi otroki sem kolikor toliko to vršil - hoditi vsak dan štiri ure sem in tja ter jim odpreti pogled v lepoto planinske prirode, jih prosto zabavati po gozdovih in vrhovih in jih utrditi s hojo. Cankar bi imel pri tem tudi izpotiti nepotrebni ogljenec ter se odvaditi piti alkohol ter navaditi na zdravo planinsko vodo. Imel bi dovolj priložnosti medpotoma pozabavati se z otrocmi ali manjšimi ali z večjima, od katerih je eden četrto, drugi šestorealec, ali pa v diskusiji in pogovoru z menoj. Kosil in večerjal bi lahko z nami skupaj. No, gospod Cankar je izjavil, da hoče biti prost opoldne in zvečer pri jedi in da se sploh ne upa hoditi, marveč da se bo sprehajal sam. Zato me je naprosil, naj mu od časa do časa dam posojilo za potrebne stroške. To pa je zlorabil tako, da je dobil vsega K 240.- in večji del tega premenil v različnih krčmah v četrtinke dobrega terana. Seveda se je pri tem skoraj vsak večer čez mero napil. Na manjšo turo na Dom na Vršiču, zame 2½ ure hoda gori, 1½ doli, ga je spravila dvakrat njegova v Kranjski gori pridobljena znanka učiteljica Jožica Budinek, s katero je seveda tudi v planinskem domu precej pošteno krogal. Za stanovanje plačal sem zanj K 80.-. Vse to Vam poročam kot informacijo za Vašo daljšo akcijo. Ni mi bilo mogoče vplivati na Cankarja ne moralno ne zdravstveno, ker sem bil premalo z njim skupaj ter nisem mogel vplivati nanj z besedo ne z vzgledom svojim in svojih otrok.

Ivan Cankar je glede volje cel otrok. Kadar je sam, nima najmanjše oblasti s seboj in se tolaži s frazo, da potrebuje obilo alkohola zato, da ga vzbuja na literarno delo. Daljša hoja, pravi, mu škoduje, fingira tudi omotičavost, le da se iznebi kake poštene gorske ture. Kolikor sem opazil, pa lahko hodi v breg in tudi po strmini celo do 4 ure. Vse na njem je torej le »oblomovščina«.

Sedaj je zopet brez denarja in ne vem kako pride v Trst 6. septembra na predavanje. Upam, da Vam bo pisal.

Meni je obljubil, da pojde po dovršenem večjem delu to jesen v Pariz k bratu. To bi bilo edino, kar bi se moglo storiti in to je nujno, kajti drugače pojde na Rožnik, kamor ga vabi njegova prejšnja preskrbna gospodinja.

Jaz storil sem več kot svojo dolžnost. Radi tega vzemite to poročilo na znanje in skrbite za Cankarja s pomočjo njegovih prijateljev, kakor morete in znate. Jaz sam se ne vdeležim nikake akcije več. Vse povedano porabite diskretno in posebno se priporočam, da ne delate radi denarnih stvari Cankarju nikakega očitjanja. -

S pozdravom!

Opombe:

Kopija.

...od 27. avgusta pa do 1. septembra: Datum nista točna.

...od katere najmlajši...: Ostož Tuma (1906). V naslednjem se omenja rojakinja iz Kranjske Gore učiteljica Jožica Budinek (r. 1892).

Vse na njem je torej...: K temu delu pisma je Dušan Kermavner pripomnil, da je čutili, »kako Tumova ozlovoljenost prehaja v neobjektivno animoznost zoper Cankarja« (Novi svet 4/1949, 1130).

...le »oblomovščina«: Po romanu Ivana Aleksandroviča Gončarova (1812-1891) Oblomov.

...kako pride v Trst...: Cankar je takrat prišel v Trst po nepotrebnem, ker se je zmotil o datumu predavanja. 5. oktobra 1912 pa je predaval v tržaškem

»Ljudskem odru« o Antonu Aškercu in njegovem času.

6

Gorica, dne 14. november 1912.

Gospod
Izidor Reja zdravnik
Bazovica

Na Vaše ljubo pismo od 7. t.m. Vam ne morem drugega odgovoriti nego to, da sem prišel do prave budistične resignacije. Vidim polno dekadenco naše inteligence, brezciljnost in neko otročjo nezmožnost pomagati. Smatram, da je tako sveta dolžnost mesta ljubljanskega prevzeti Jakopičev paviljon, da bi o tem niti ne bilo treba izgubljeni besedice, ako kljub temu naš prvi mojster Jakopič stoji pred bedo zato, ker je žrtvoval svoje premoženje za slovensko umetnost, je to nekaj tako hudega, da človeka boli in vendar ni pomoči. Spominjam se zadnje čase vedno bolj živo resničnega izreka ruskega pisatelja Gorki-ja: »Dajanje in jemanje miloščine sramoti dajalca in jemalca.« Že nekoliko zadnjih let me je dejansko sram kot zasebniku dajati miloščine in vse to, za kar se gre, niso nič drugega nego miloščine, katere nižajo nivo naše inteligence vedno bolj in bolj. Afera Cankarjeva me je docela deprimirala. Podpirali smo z blagim namenom našega prvega pisatelja, dejansko smo pa miloščine dajali prav tri[vi]jalnemu dijaku-krokarju. Tako odurno mi je misliti na to, da ne morem sploh dati več najmanjše miloščine bodisi komurkoli.

Stvar prihaja pač tako daleč, da se mora sanirati le sama, četudi bo gospodarski[h] žrtev in izgub osebnostij. Ako hočemo ozdraviti, pretrpeti moramo ves polom nad seboj.

So bridke besede, katere govorim, a ne morem drugače, zaradi tega Vas tudi prosim, da se ne obračate več v enakih zadevah name. Sklenil sem v sebi nič več sodelovati, po drugi strani pa trpim, ko odklanjam. Zakopan sem v delu in dobro mi de, ako se me pri tem ne moti, saj itak velik del mojega dela ne gre za pisarno, ampak za splošnost. -

Z odličnim spoštovanjem!

Opombe:

Kopija.

Na Vaše ljubo...: V pismu je dr. Reja omenil primer Riharda Jakopiča, ki živi z družino v bedi, ker si je ob gradnji paviljona nakopal veliko dolgov: »Srce mi ne dopušča, da bi mi sedaj prepustili, da se uniči materielno, ko ga preganjajo različne zapadle menice. Ali se ne bi dalo dobiti deveterice solidnih mož, ki bi mu podpisali menico, do takrat, ko prevzame mesto Ljubljana njegov paviljon. Nagovoril sem različne gg. Dr. Verčon, dr. Dolenc, dr. Tičar, jaz; ti bi eventualno bili za akcijo, da bi podpisali menico za 6000 K. Za slučaj izgube bi vsak dobil par slik, a on bi se rešil poplave.

Mogoče bi bil za to akcijo tudi dr. Vošnjak; dr. Kraigher upam da bođe tudi.

Jaz bi prišel eventualno k Vam, g. doktor, da se tozadevno zmenimo. Revez Jakopič se mi smili, pisal mi je tako obupno pismo, kakor Janez Krstnik iz puščave. Pišite mi, prosim, kaj Vi mislite v tem pogledu, kdaj da bi z Vami mogel govoriti.

Jaz si ne morem kaj, tudi če sam trpim pomanjkanje in cela družina, ali ne morem odnehati od tega, da ne bi pomagal tem revežem, našim umetnikom po svoji skromni moči.«

KARL RENNER

Karl Renner (1870-1950) je bil eden vodilnih članov avstrijske socialdemokratske stranke. Po poklicu je bil pravnik, kot ideolog stranke pa se je posvečal predvsem odnosom med narodom in državo. O teh vprašanjih je napisal nekaj knjig kot Staat und Nation (1899), Der Kampf der österreichischen Nationen um den Staat (1902), Das Selbstbestimmungsrecht der Nationen in besonderer Anwendung auf Österreich (1910) itd. Renner je bil ideolog avstromarksizma in teorij o reševanju narodnostnih vprašanj s kulturnimi avtonomijami. Po prvi svetovni vojni je imel visoke državniške funkcije, bil je med drugim ministrski predsednik, zunanji minister, član parlamenta in predsednik parlamenta. Po drugi svetovni vojni je bil več let predsednik avstrijske republike (1945-1950).

1

Triest, am 11. Dezember 1917.

Werter Genosse!

Am 25. und 26. Dezember l. J. findet in Laibach der zehnte Parteitag der südslavischen sozialdemokratischen Partei statt.

Auch in unserer Partei ist infolge der grossen Weltereignisse eine Gährung eingetreten, eine Gährung, die bei allen lebensfähigen Organisationen eintreten musste.

Die bisherige internationale Organisation in Österreich sowie die innere Organisation der einzelnen nationalen Parteien lässt sich nicht mehr ohne Schaden für die Gesamtbewegung in der bisherigen Form aufrecht erhalten.

Unter uns bildete sich eine ähnliche Oppositionspartei, wie jene unter den Čechen, unklar noch in ihren Zielen, nur überzeugt, dass es anders werden muss. Ich begrüsse die neue Bewegung mit Freuden, wie ich andererseits entschieden auf dem Standpunkte stehe: Einheit der Partei ist unser höchstes Gesetz.

Auf den Parteitag werde ich ungefähr nachstehende Stellungnahme nehmen:

Das Prinzip der Selbstbestimmung der Nationen ist auch innerhalb der internationalen Organisation der sozialdemokratischen Partei vollständig durchzuführen. Jede Nation (ich verstehe darunter die Einheit der Kultur und die Einheit des Willens) bildet eine vollständige unabhängige eigene Organisation, sowohl in politischer als gewerkschaftlicher und genossenschaftlicher, als erzieherischer Richtung. Die einzelnen Nationen bestimmen ihre Vertretungen, welche den internationalen Zusammenhang in einem Verbandsverbande herzustellen haben. In diesem Sinne treten die einzelnen Nationen vollständig

gleichberechtigt in der Internationale auf, in kulturellen und territorialen Fragen in Kurien in politischen nach einem näher zu bestimmenden Stimmenverhältnisse. Die gewerkschaftliche und wirtschaftliche Organisation ist von der politischen zu trennen, um denselben eine vollständige Bewegungsfreiheit und Anpassung an die einzelnen Nationen und Territorien zu ermöglichen. Die internationale Vertretung derselben muss möglichst innig gestaltet werden, damit die alte internationale Aktionseinheit festgehalten werden kann.

Dem entsprechend muss auch die innere Organisation der einzelnen nationalen Parteien durchgeführt werden. Bei den gewerkschaftlichen, genossenschaftlichen und erzieherischen Organisationen Anpassung in den einzelnen Nationen und Territorien, die politischen Organisationen unabhängig und aktionsfähig gegenüber Staat und Wirtschaft. Es ist vor allem festzuhalten, dass die politische Organisation in zwei Richtungen zu verlaufen hat, die innere als Vereinigung aller organisationsfähigen Mitglieder als Vertrauensmännerorganisation und die äussere als Massenorganisation zum Zwecke der vollständigen Demokratisierung aller öffentlichen Anstalten und Korporationen.

Ich werde meine Stellungnahme am Parteitage näher ausführen und womöglich auch im »Kampf« aussprechen.

Bei der Besprechung der politischen Lage muss die südslavische Partei ihre Stellungnahme gegenüber der südslavischen Reichsratsdeklaration aus dem obgenannten Gesichtspunkte heraus präzisieren. Ich sehe in unserem Parteitag ein wichtiges Ereigniss von allgemeiner politischer Bedeutung, als derselbe nicht nur auf die lokalen Verhältnissen beschränkt sondern die Verhandlungen im obigen Sinne geführt werden.

Demgemäss erlaube ich mir Sie auf den Parteitag als Gast zu laden. Ich habe diesen Weg erwählt, um Ihnen vollständige Bewegungsfreiheit zu ermöglichen und wobei die deutsche sozialdemokratische Partei nicht direkt tangiert wird. In derselben Weise habe ich mir erlaubt den Genossen Otto Bauer, und die Genossen Modraček und Šmeral der czechischen Partei einzuladen.

Mit den Vertretern der serbischen, bosnischen und kroatischen Partei findet eine Besprechung am 16. d. M. in Agram statt, deren Resultate dem Parteitag mitgeteilt werden.

Aus dem gesagten erschen Sie, dass es sich um eine wichtige Aktion für die Gesamtpartei handelt und deshalb erwarte ich, dass Sie Teilnahme am Parteitage als Gast zusagen. Ich habe mich an die eigene Parteileitung gewendet um eine Einladung im obigen Sinne an Sie zu erwirken und desselben von diesem Schreiben an Sie Mitteilung gemacht, obwohl ich der Meinung bin, dass eine freiwillige Teilnahme als Gast Ihrerseits vollständig dem Zwecke entspreche und ich es auch als selbstverständlich ansehe, dass unsere Partei Ihre Teilnahme auf freudigste begrüssen wird.

Ich wende mich speziell an Ihre Person, weil ich heute Ihnen und Otto Bauer die zwei Elemente der neuen Entwicklung sehe.

Nachdem ich die Adresse des Genossen Otto Bauer nicht kenne, erlaube ich mir Sie zu ersuchen, der beigeschlossenen Brief demselben übermitteln zu wollen.

In Erwartung einer freundlichen Antwort

mit Parteigruss Genossen

Tuma

Genossen
Dr. Renner, Reichsratsabgeordneten
in Wien, Parlamentsgebäude.

Opombe:

Izvirnik. Hrani Verein für Geschichte der Arbeiterbewegung, Dunaj (Sozialdemokratische Parteistellen, Kt. 128). Podpis na dopisu ni Tumov. Kopija pisma objavljena, glej Otto Bauer! Kopija in izvirnik se razlikujeta zlasti tam, kjer se v originalu Tuma obrača do Rennerja.

...erlaube ich mir Sie...: Na povabilo je Renner odgovoril v pismu (15. 12. 1917): »Ich habe Ihr Schreiben vom 11. Dezember erhalten und nehme es mit grosser Freude zur Kenntnis. Ich fürchte jedoch, dass ich zu Weihnachten von Wien nicht abkommen kann. Sonst wäre ich sehr gerne Ihrer Einladung gefolgt, auch wenn sie nicht von Partei zu Partei adressiert ist. Uebrigens werde ich von Ihrem Schritte, dem Parteivorstande Mitteilung machen. Es wäre gewiss sehr erwünscht, wenn es Ihnen gelänge, vom Süden her einen Anstoss zu geben, auf dass die Lethargie, in der wir zu versinken drohen, endlich behoben wird.«

2

Triest, 21. Februar 1918.

Werter Genosse!

Meinen verbindlichsten Dank für das übersendete Buch »Das Selbststimmungsrecht der Nationen«. Ich erwartete es mit wirklicher Ungeduld und lese es mit dem gespanntesten Interesse. Wen es mir nur möglich sein wird, werde ich mich im »Kampf« darüber aussprechen.

Ich erwarte ebenfalls ungeduldig die Aktion für ein gemeinsames Vorgehen der führenden Männer der einzelnen Sektionen der österreichisch-ungarischen Sozialdemokratie. Ich bin fest überzeugt, dass jetzt der richtige Moment ist, sich einander zu nähern um, vor allem in den Grundprinzipien überein zu kommen, nicht im Wege der öffentlichen Diskussion, sondern der persönlichen Aussprache.

Ich erwarte diesbezüglich Ihre Äusserung. An der Konferenz könnte ich vor dem 10. März l. J. absolut nicht teilnehmen, weil ich durch verschiedene Verhandlungen in Triest gebunden bin. Es dürfte

vielleicht rechtzeitig sein, wenn wir die Konferenz auf die beiden Feiertage am 24. und 25. März ansetzen. Sollte meine vorherige Mitwirkung im brieflichen Wege an verschiedene Adressen notwendig sein, so bit ich mir diesbezüglich die nötigen Anweisungen zu geben.

Mit sozialem Gruss

Herr
Dr. Karl Renner, Wien.

Opombe:

Kopija.

...für das übersendete Buch...: Izdaja tega dela iz leta 1918 se nahaja v Tumovi knjižnici. V knjigi je Rennerjeva vizitka z napisom: »beehrt sich, sein neueste Werk zu überreichen.«

3

Triest, den 2. März 19

Lieber Doktor!

Bestätige den Empfang des Geschätztes vom 25. Feber l. J. Ich komme eben von Laibach mit der Ueberzeugung, dass mit unserem Süden momentan nichts zu machen ist. Die Verhältnisse in Agram, Belgrad und Sarajevo sind ganz zerfahren und müssen die Leute erst ein bisschen in Ordnung gebracht werden. Niemand weiss vor lauter wirrer Ideologie nicht mehr einen gesunden Gedanken zu erzeugen. Deshalb müssen wir abzuwarten und uns der Polen, Čechen und Südslaven versichern. Aus dem Briefe Ge Modráček ersehe ich, dass es gehen wird.

Ihr Buch habe ich nicht nur mit Interesse sondern auch mit gutem Nutzen gelesen. Ich hoffe, mi darüber im »Kampf« aussprechen zu können.

Mit bestem Gruss

Herrn
Dr. Karl Renner
Reichsratsabgeordneten
in Wien.
Parlamentsgebäude.

Opombe:

Kopija.

Bestätige den Empfang...: Renner je Tumj pisal pismo naslednje vsebine: »Die von uns geplante gemeinsame Aktion ist durch den grossen Verdruss der polnischen Sozialdemokraten über Cholm¹ zur Stunde nicht möglich. Ich hoffe jedoch, dass wir bis 24. und 25. März soweit geklärte Verhältnisse haben, wir an eine Konferenz denken können. Bei den tschechoslawischen Sozialdemokraten sind die Dispositionen zur Stunde weitaus günstiger. Wir nehmen den 24. und 25. März in Aussicht und wenn Sie einstweilen dafür agitatorisch etwas unternehmen können, insbesondere gegen in der Richtung nach Ag zu, so wird das der Sache nur nützen.«

Aus dem Briefe Gen. Modráček...: Glej František Modráček (Tumovo pismo 4. 2. 1918)!

Ihr Buch habe ich...: 9. marca 1918 je Renner Tumj odgovarjal: »Ich bestätige dankend den Empfang Ihres geschätzten Schreibens. Der trostlose Zustand dem die südslawischen Parteien verharren, ist recht zu beklagen, doch hoffe ich, dass bald eine Umorientierung platzgreifen wird. Zu begrüßen ist, dass Polen jetzt aus dem Kolo draussen sind. Ich bin noch immer so sehr mit Arbeit überhäuft, dass mir die zwei Tage nicht bleiben, die wir zur Besprechung gemeinsamen Politik benötigen würden. Wenn Sie im »Kampf« eine Lanze für mein Buch und für unsere gemeinsame Sache brechen wollten, wäre ich Ihnen sehr zu Dank verpflichtet.«

- 1 Renner misli na stališča poljskih socialdemokratov, ki so se v svojih predlogih o bodoči poljski državi poistovetili z drugimi poljskimi strankami. V svoje predloge so vključili tudi ozemlja, ki so bila naseljena izključno z nepoljskim prebivalstvom (Ukrajinci, Belorusi). Tako ozemlje je bilo tudi Chelmszcina (Chelm, Helmščina). Tuma je stališča poljskih socialistov obravnaval, o tem je pisal v cenzuriranem član Poljakih v Napreju (14. in 15. 3. 1918, šte. 61 in 62).

IL RESTO DEL CARLINO (Bologna)

Eden vodilnih italijanskih dnevnikov Il Resto del Carlino je pričel izhajati leta 1885 v Bologni. Po drugi svetovni vojni je menjal naslov, od leta 1953 je izhajal ponovno s starim imenom.

1

18 dicembre 19

All'Amministrazione
del giornale »Il Resto del Carlino«
Bologna

M'abbuono per 3 mesi al giornale »Il Resto del Carlino« e prego di mandarmi a volta di posta i singoli fogli all'indirizzo suindicato.

Il prezzo d'abbonamento assegnerò tosto che avrò ricevuto il primo numero.

Con tutta stima

Opombe:

Kopija.

2

27. decembre 1918.

Spettabile
Amministrazione del giornale
»Il Resto del Carlino«
Bologna
Piazza Calderini.

Confermo il ricevimento del giornale dda. 22 e 23 corr. Volli tosto mandare a mezzo assegno postale il prezzo d'abbonamento per un trimestre, però alla posta di qui mi riferirono che l'ufficio denari ancora non funziona e che bisogna mandar la valuta in lettera munita di cinque sigilli e raccomandata.

Sembrandomi la cosa troppo condizionata, interessò la V. cortesia a indicarmi in che modo potrei versare il prezzo d'abbonamento ed a quanto veramente importa l'abbonamento per un trimestre.

Attendo un pronto riscontro

con tutta stima

Opombe:

Kopija.

3

24. febbraio 1919.

All'Amministrazione del
»Resto del Carlino«
Bologna
Piazza Calderini.

Facendo seguito alla mia lettera d'abbonamento invio nel compiego l'importo di Lir. 8.- quale abbonamento per il Resto del Carlino per un trimestre e per 5 numeri recapitatimi ancora nel dicembre 1918.

Siccome mi è più conveniente prendere il giornale direttamente nelle rivendite di Trieste, l'abbonamento cessa colla fine del marzo corr.

Vorrete quindi inviarmi i singoli numeri solamente fino a tutto marzo corr.

Con tutta stima

Opombe:

Kopija.

REVUE DES ÉTUDES SLAVES (Pariz)

Tuma je bil naročnik Revue des études Slaves za slovenske študije, ki je izhajala v Parizu od leta 1921. Njena prva urednika sta bila Antoine Meillet in Paul Boyer. Korespondiranje z založnikom revije je nastalo v zvezi z naročniškim razmerjem.

1

le 1. avril [192]4

À l'Administration
de la Revue des études Slaves
Paris

J'envoie le prix d'abonnement pour le tom quatrième 1924 de la Revue des études Slaves - 43
Francs = 55 Lire ital.

Agréer l'expression de ma haute consideration.

Opombe:

Kopija.

2

le 9 juillet [192]5

P.t.
Institut d'Études Slaves
Paris

J'ai reçu le tome quatrième de la Revue des Études Slaves déjà reçu en abonnement pour l'année 1924 et bien que j'ai demandé l'édition pour l'année courante, expressément indiqué en: tome cinquième
Veuillez donc m'envoyer en abonnement le tome V. respectivement le fascicule déjà comparus.

Le tome IV. je restitue.

Agréer Mr., l'assurance de ma haute consideration.

Opombe:

Kopija.

3

[julij ali avgust] 1931

Rédacteur de la
Revue des Études Slaves
Paris XV
Francija

Veillez m'indiquer s'il s'agit pour le Avis aux lecteurs dans le tome X de la Revue d. E. Sl. [des études Slaves] seulement des livres filologiques on sans égard à la metière.

Votre devoné

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Dopisnica, naslovljena na redakcijo Revue des Études Slaves se je vrnila na Tumov naslov.

4

[s.d.]

P.t.
Institut d'Études Slaves
Paris

Veillez m'envoyer Votre Revues pou l'anné[e] courrante t. 5. Ci-joint la cheque pour Frs. 45.
Agréc mes considerations.

Opombe:

Kopija.

IVAN REYA

Poštar v Kozani Ivan pl. Reya v imenu brata (morda gostilničar Jože pl. Reja) sporoča 4. aprila 1900, da se ne more udeležiti seje 5. aprila 1900, priporoča pa, da goriški poslanci opustijo abstinenco deželnega zbora¹ in da se učiteljsko vprašanje reši v prid učiteljem. Pismo je naslovljeno na izvršni odbor narodnonapredne stranke v Gorici.

- 1 V letih 1897-1900 je abstinenca slovenskih deželnih poslancev (3. 2. 1897 jo je prebral v imenu poslanskega kluba dr. Henrik Tuma) povzročila krizo goriškega deželnega zbora. Slovenska stran je naletela na nasprotovanje italijanske predvsem zaradi predloga o deželnem šolskem skladu ter zaradi ustanovitve posebnega odbora za upravna vprašanja. Kriza je hromila delovanje deželne uprave. Rešila se je po razcepu v vrstah Slovencev (liberalci : klerikalci), ko ni bilo tudi več enotnosti med deželnimi poslanci v odnosu do delovanja deželnega zbora.

RINASCITA SOCIALISTA (Pariz)

List je izhajal v Parizu od aprila leta 1928 dalje kot »organo quindicinale del Partito socialista unitario dei lavoratori italiani« (Sezione italiana dell'Internazionale Operaia Socialista). Urejal ga je socialist in bivši državni poslanec Giuseppe Emanuele Modigliani, pri njem je sodeloval tudi Oddino Morgari.

1

30. VI. [192]8

P.t.
Administration du Journal »Rinascita socialista«
Parigi

Ho ricevuto il N primo e quinto della Rinascita. Assegnando col allegato Cheque 24 frcs a titolo di abbonamento annuo, prego di voler mandarmi regolarmente il giornale e pure i N mancanti 2. 3. e 4.
Augurando ogni successo con saluti sociali.
1 cheque.

Opombe:

Kopija.

2

26. VI. [192]9

Amministration dela revue Rinascita Socialista
Paris
Rue du F.G. St. Denis
X. 103

Allegando un cheque per 24 Frcs quale abbonamento per la II.a annata de la Rinascita Socialista prego di mandarmi come finora la Sua rivista. Augurando ogni bene.

Con saluto sociale

Al monitorio riguardo l'abbonamento della Rinascita rispondo di avere addi 30. VI. 1928 al No. 19813 e addi 26. VI. 1929 al No. 19819 del cheque della Banque Franco-Serbe inviato à 24 frcs quindi pagato a saldo per annate due.

Con saluto sociale

Opombe:

Kopija.

Al monitorio...: Tuma odgovarja na okrožnico o pogojih naročanja (datirana 10. 12. 1929); vabila je tudi na vpis v stranko in pozivala: »Fondate una sezione del Partito che, sotto la vostra guida, tenga alta la bandiera del socialismo e dell'antifascismo nella località in cui voi risiedete.«

RIVISTA DEL CLUB ALPINO ITALIANO (Torino)

Italijansko planinsko društvo (Club Alpino Italiano - CAI) je bilo kot Società Alpina ustanovljeno leta 1863 v Torinu. Društvo je od leta 1882 izdajalo svoje glasilo Rivista del Club Alpino Italiano. Prva periodična revija društva je bil Bolletino (od let 1865).

[9. 12. 1929

Rivista del Club Alpino Italiano Milano
V. Cavalieri 4

Non avendo ricevuto i numeri della rivista mensile pro novembre e dicembre 1929, mi rivolgo a codesto ufficio per avere i relativi numeri.
Ringraziando

con saluti alpini

Opombe:

Koncept.

Non avendo ricevuto...: Redakcija revije (delovala je v Torinu) je 20. decembra 1929 sporočila, da bo zvezek za september-december 1929 šele izšel.

IVAN ROBIDA

Zdravnik Ivan Robida (1871-1941) je od leta 1900 služboval kot psihiater umobolnice na Studencu (Ljubljana). Udeleževal se je kot publicist, za Naš list je napisal več političnih člankov. Z dne 13. oktobra 1906 je njegov dopis, s katerim je Tumi sporočil, da je 20. oktobra 1906 v restavraciji »Ilirija« sestanek. Na sestanku bodo govorili o problemih Našega lista, ki je od drugega letnika (1906), števil. 27, izhajal v Ljubljani (poprej v Kamniku) kot dvakrat tednik (prej tednik). Ni znano če se je Tuma sestanka udeležil; Naš list ni postal dnevnik.

ROCZNIK SLAWISTYCZNY (Krakow)

Poljska revija za slavistične študije Rocznik slawistyczny je izhajala v letih 1908-1939. Ustanovili so jo Jan Rozwadowski, Kazimierz Nitsch in Jan Loś, ki je bil njen urednik. Ponovno je pričela izhajati leta 1948.

Administration du
Rocznik slawistyczny
Kraków
Galicien

Veuller m'envoyer T. VIII de Votre Revue slavistique pour l'année 1914-1915 possiblement relié simplement Le prix d'abonnement je verserai tout de suite après le reception par adresse: Dr. Henrik Tuma advokat

Triest
Via Dom. Rossetti 23.

Opombe:

Izvirnik. Dopisnica se je vrnila na Tumor naslov, ker je naslovnik nepoznan. Datum poštnega žiga ni razberljiv, vendar je iz časa prve svetovne vojne, ko je Tuma živel še v Trstu. Dopisnica je šla tudi skozi roke vojaške cenzure.

HANS ROSENZOPI

Poleti 1920 je Tuma aktivistično deloval tudi v Kanalski dolini. Povezal se je z nekaterimi socialističnimi aktivisti na Trbižu in v Rajblju. Tako je z njimi korespondiral (glej Johan Kaiser). Uspeha ni imel veliko. Nekdanji nemški socialisti so se iz teh krajev potem, ko so se razmere normalizirale, izselili. Tuma pa se je od začetka leta 1921 odpovedal političnemu delovanju.

Herrn
Hans Rosenzopf
Raibl

Unter Beantwortung des Schreibens vom 27. Febr. 1921 gebe ich bekannt, dass Genosse Alois Stofla in Görz Cassa Ammalati das Secretariat der politischen Organization des Oberlandes von Görz und Tarvis übernommen hat. Wollen Sie sich daher von nun an demselben wenden. Stofla spricht deutsch und wird Ihnen gut an die Hand gehen können.

Für den bevorstehenden Wahlenkampf wird die Partei rechtzeitig das nötige vortragen.

Mit brüderlichen Gruss

Opombe:

Kopija.

Unter Beantwortung...: To pismo Rosenzopfa ni ohranjeno. Najverjetneje pa se je pisec pisma zanimal pri Tumi o razmerah v socialistični organizaciji po razcepu v stranki.

...Genosse Alois Stofla...: Glej Alojz Štolfa (Stofla)!

MIHAJLO ROSTOHAR

Mihajlo Rostohar (1878-1966) je bil slovenski eksperimentalni psiholog. Rodil se je v Bregeh pri Krškem. Promovi je na univerzi v Pragi (1905) in prav tam začel pot univerzitetnega učitelja, kasneje je deloval na univerzi v Brnu. Med leti 1950-1957 je bil profesor ljubljanske univerze, tu je leta 1951 ustanovil psihološki inštitut. Z znanstvenimi razpravami je sodeloval v slovenskih in čeških revijah, v mladih letih se je udeleževal slovenskega narodno radikalnega gibanja. Leta 1909 je v Pragi objavljal knjigo Uvod v znanstveno mišljenje, ni pa dokončal večjega dela o razvojni psihologiji; izšel je le prvi zvezek Studie z vyvojové psychologie (1928). Rostohar je izdajal in urejal časopis za napredno kulturo Napredna misel (1912-1914).

1

V Gorici, dne 2. 3. 1911

Blagorodni
gospod Dr. Mihajlo Rostohar
profesorski kandidat
v Pragi.

Dr. Dermota izročil mi je Vaš »Uvod v znanstveno mišljenje« za recenzijo. Menda sem se z malo katero knjigo bavil s toliko ljubeznijo kakor Vašo, ker menda ni polja v naši slovenski literaturi, ki bi bilo tako potrebno delavcev kakor to. Naše šole, lahko rečem, jemljejo našemu naraščaju logiko, tako da je naša inteligenca skoraj postala nesposobna, razločno in jasno izražati svoje misli. Logični termini visè v zraku in vsak si izkuje termine záse in jih samovoljno rabi. Hotel bi porabiti to priliko, da se dà našim literatom iniciativo, da se končno lotijo, precizirati naše znanstvene termine. Nimamo jih skoraj nikjer, izven v naravopisju, kjer nam jih je ustvaril pok. Erjavec. Celó v geografiji, ki je vendar eminentno empirična veda nimajo jih skoraj prav nič.

Ko sem pred leti pričel pisati alpinske članke, sem obenem konštatiral, da se noben živ krst od Jesenka naprej ni bavil s terminologijo geološko in geografsko. Posebno žalostno je to, da delajo popolnoma ločeno záse posamezne stroke. Fizika dela termine ne glede na geografijo in ostale stroke in vice versa. Cigaretova terminologija je precej nerabna. Cigale je skoval toliko nepotrebnih in neslovenskih terminov, da so že večinoma prišli iz rabe.

Od te strani torej bi pred vsem rad raztegnil recenzijo. O stvari sami Vam svoje mnenje povem že naprej. Vaš »Uvod« je lepo delo ali ne zasluži imena, katerega ste mu dali. Ne vem če kdo, ki to knjigo prečita in ni sam strokovnjak, najde novo pot do znanstvenega mišljenja, nasprotno, odločivši knjigo mora reči: »sedaj pa ravno toliko vem, čemu mi služi logika kakor prej«. Nisem mogel dobiti Vašega pravega stališča proti čisti logiki kajti Vaš »Uvod« vendar ni logika. Dobil sem velik del noetike, pogrešam pa mejo psihologije in logike. Jaz mislim, da mora uvod ravno te tri strani opredeliti (precizirati) strogo psihološko, strogo logično in splošno noetično. Saj ravno zamešavanje teh treh strok lajiku zapira vpogle in mu onemogoči, da se sploh zavzame za logiko in spozna pomen in važnost čiste logike. Vabim Vas torej, da v prvi vrsti pojasnite, zakaj niste opredelili psihologije, čiste logike in noetike.

Moje stališče seveda je, da s čisto logiko sploh ne opravimo ničesar in da je temeljna pedagoška zmeta pri pouku v srednjih šolah, da se skoraj prav nič ne govori o psihologiji mišljenja in da se skoraj docela zanemarljivo noetika. Čista logika tako postane precej slamnata, neprebavljiva jed za srednješolsko mladino in malokateri dijak najde le količkaj slasti na njej. Kar se tiče Vaše terminologije imam precej obširnih beležk, prosim Vas pa vendar le, da mi nekaj temeljnih izrazov pojasnite.

Záme je Wissenschaft znanstvo in ne znanost. Vi to nedosledno zamešavate. Slagam se z Vami, c je veda disciplina. Pogrešam termin za »Wissen«; kaj je za Vas »Kenntnis«? Jaz zahtevam, da je za vsak pojem le en izraz in logika ne sme rabiti terminov promiscue. Kako ločite Vi termine »resnica, istina, dejstvo«, ne vidim nikake doslednosti. Istinitev je nova skovana beseda, po mojem mnenju docela nepotrebna in je edino pravo filološko in po zgodovinskem razvoju tega imena rabiti »sodba«; Nemec misli na deljenje »urteilen« in deljenje je glavna funkcija sojenja; Slovence pravi »soditi« tj. spoznavati kot funkcionar, kaj je prav ali kaj ni prav recite kaj naj velja ali ne. To pa hoče ravno pojem sodba izreči. Istin je precej ptuj neslovenski izraz in záme istina ne pomeni družega kakor »Wirklichkeit«. Če tudi istina v

ruščini in srbsčini pomeni »veritas«, dobil je izraz »istina, istinit, istinost, poistiniti, obistiniti« v slovenščini le pojem za »Wirklichkeit, wirklich, verwirklichen«. Seveda priznavam, da bi se termin dal ločiti enkrat za vselej le konvencionalno, in ne smejo imeti zadnje besedo le filologi marveč strokovnjaki, iz lingvističnega stališča. Rabite »odnos, odnošaj« promiscue, potem pa zopet »relacija«. Zamenjavate izraza »tvor« in »stvor«; stvor je »Geschöpf«, tvor »das Geschöpfung«; mi pravimo umotvor pa ne umostvor, po drugi strani pa nestvor »ein Missgeschöpf«. Imamo star izraz nasledek za »Folge«, posledovanje za »Folgerung«, posledek »das Gefolger«. »Pojmovati« je po mojem mnenju »Begriffe bilden«, zakaj ne rabimo pristnega izraza »pojeti, pojemati« potem kakor pravimo »zajeti, zajemati, zajem, dojeti, dojemati, dojem«. Za neobhodno potreben termin »Auffassung, Erfassung, begreifen« ne dobim v Vaši knjigi terminov. Rabite promiscue »razločevati in razlikovati, razlika in razloček«. -Čemu? Rabite promiscue »obravnavati in razprava, popis in opis«. Opredeleite rabite za definicijo, zakaj ne ostati pri ptujki? Zame je opredeliti - precizirati. Zame je splošno - allgemein. občno - gemeinsam, torej splošno veljavno in ne »obče veljavno«; saj vendar pravimo: občestvo, občina. Rabite promiscue »narava« in »priroda«, saj je to vendar dvoje različnega, in tako tudi »prirodno in naravno«. Rabite promiscue »zmota« in »napaka«; to je dvoje. Sploh niste si vspešili sinonimov in tako niste mogli precizirati posamezne termine. Objaviti se pravi veröffentlichten in vendar pravite »objavi se mi v zavesti«, mesto »pojavi«. Kaj Vam je doznatek? Ako rabite zaznava, potem doznatek ne odgovarja predmetu zaznave; bilo bi k večjemu »zaznatek«. Razlikujete občut in očit; ne morem dobiti nobene razlike v pomenu. Ne morem razumeti rabe »tvoritev« kakor »občutitev, mislitev«, mari hočete s tem reči »Empfindungsvorgang, Denkvorgang«? Menjate »naznačiti« in »označiti«. Kaj Vam je »izvajati« in kaj »proizvajati«. Za istinitev ne more veljati, ako pade istinitev. Zakaj pa ne vzamete domači izraz podmena? Res je, da se je podmena iz češčine vzela za hipotezo ali meni se zdi naravnost bedasto prevajati splošno evropski izraz hipoteza in jemati iz češčine besedo podmena. V slovenščini imamo »podmeniti« toliko kakor »das Unterschobene«. To bi pa ravno jako dobro služilo za »Annahme«; na strani 146 rabite menda za to predmena; predmena za »Annahme« poleg podmena za »hipoteza« pa filološko nikakor ne more iti. Nazor je »Ansicht«, naziranje »Anschauung«. To prav konsekvenco mešate. Zakaj mešate »složni stavek« in »sestavljene stavke«. Sestavina je utrjen termin za »Bestandteil«, Vi pa često rabite to kot »Zusammensetzung«. Sestojati se pomeni »zusammentreten, zusammenkommen«, hočete pa reči »sestoji iz« - »setzt sich zusammen aus« in to zopet zamenjate z »obstoji v« - »besteht in«; sem in tja pa pravite »obstoji iz«, kar je nemcizem. Zamenjate »podstava« in »podlaga«. Zamenjavate »določiti« in »posebljati«. Ne delate razlike med »sporen, preporen, odpor, upor«, med »primer« in »vzglede«; saj ni treba, da tu sledimo Nemcem in rabimo »Beispiel«, ko imamo tako lep logičen izraz »primer«. Navadno bi morali rabiti besedo primer, ker dejansko primerjamo; vzgled pomeni prav za prav »Vorbild«, po zgledu - nach dem Vorbilde, po primeru - nach dem Vergleiche. Zamenjate »nasprotno« in »protivno«. Rabite nepotrebno »posledica«, ko imamo domače izraze »nasledek, posledovanje, posledek«. Zamenjate »izobraziti« in »tvoriti«, zame je tvoriti : bilden, izobraziti - gestalten. Podobno, slično Vam je vse eno. Zakaj rabite »medsebojno zajemništvo«, ko imamo izboren terminus »vzajemnost« in je ono tautologija. Pravec - Richtschnur, smer - Richtung, ne ločite izrazov »navzoč« in »prisoten«. Zakaj rabite »vznik«, ko imamo izvor - Ursprung, postanek - das Entstehen als Werden, nastanek - das Entstehen als Eintreten. Kako ločite termine »lastnost in svojstvo, svojstvenost, kakovost, posebina, posebnost«? Zakaj pravite »pridobiti izvestnost«, pridobiti je »erwerben«. Kako ločite »svedok« in »priča«, kako delite »skupnost« in »občnost«? Ne ločite strogo »gotov« in »izvesten«. Kako ločite »svest, zvest, zavednost«? Ne ločite »postava, oblika, obraz«. Rabite »činost«, kar je nerazumljivo, jaz bi rabil dejavnost-. Pridevek je Atribut. Obsežek rabite za »Komplex« in »Inbegriff«; jaz bi rabil tujko Komplex zase, obsežek pa za Inbegriff, ker nam manjka ta pojem. Dober izraz je »navzočevati« za »vergegenwärtigen«, zakaj pa pritirate predlog »v« (str. 87); zame je navzočevati = vergegenwärtigen, predočevati - veranschaulichen; navzoč je zame - vor Augen stehend, prisoten - da sciend. Kaj Vam je »spajati«? Kako ločite »izkusitev« in »izkušnja«, Rabite »domišljija« in »fantazija« promiscue; zame je to dvojno. »Irrtümer des Denkens« so zmote mišljenja, napaka je »die Unrichtigkeit«. »Hiba« je »das Gebrechen«; izraz hiba rabiti je predvsem telesno. Pogrešek = Fehler als Abgang, pomanjklaj = Fehler als Mangel, napaka = Fehler als Unrichtigkeit, pomota = Versehen, nedostatek - Unzulänglichkeit, vstevke - Rechnungsfehler, zamudek - Verspätungsfehler, zgrešek - Fehlgriff, zablodek - Verirrung, blodnja - Irrung Zlo storiti in ne »zlo učiniti«; učiniti je »bewirken«. »Zanosita mičnost« bi bila »hinreisender Reiz«, torej tautologija, mesto - zanositost. Pravite »evidenca dejavnosti«; zdi se mi, da zamenjavate »Wirklichkeit« in »Wirksamkeit«. Zamenjavate »dejstven« in »dejanski« - »wirkksam« in »tatsächlich«. Če se ne motim, rabite »veljaviti« za »bewerten«, »veljaviti« pa je le »geltend machen«. Zamenjavate »ozek« in »tesen«; ozek - schmal, tesen - eng, torej ne »ožina zavesti«. »Učinkovati« je precej barbarska tvorba, rabil bi »dejtovovati«; »težiti« - »gravitieren«, »stremiti« - »streben«. Kaj je to na strani 207 »ničelno«? »Brzina« je zame »Geschwindigkeit«, »hitrost« - »Schnelligkeit«. Jaz bi rabil vedno le »pridoren zakon« za »Naturgesetz«. Rabite »odvisno« in »zavisno«; prvo je nemškega, drugo je iz ruskega in pomeni eno in isto. Rekel bi »skupljanje dejstev« ne »gromadenje«. Nevaren je »unsicher, opasen = gefährlich, pripraven = geschickt, prikladen = geeignet. Tesna sorodnost, pa ne »ozka sorodnost«, pač pa »ozke ulice«. Zgodovinarski preostanki in ne »ostanki«. »Zadača« je toliko kakor naloga; torej je nepotrebno jemati iz ruščine. Beležek-slovensko-in ne bilježek-hrvatsko-; izbira-in ne »izvolitev« čitateljskega kroga«, izvoli se poslance, izbira se čitateljski krog. Točno je pünktlich, natančno = genau, precizno je pojem zase.

Vam bo težko odgovoriti na tako lakonična vprašanja, ali čim samostojnejše zavzamete stališče, do tim sigurnejšega rezultata prideva sporazumno. Pričakujem Vašega odgovora in še le potem se spustim do javnosti.

Ne storite pa menda večje usluge slovenskemu znanstvu nego, če se lotite znanstvene terminologije.

Z odličnim spoštovanjem in pozdravom!

Opombe:

Kopija.

Dr. Dermota izročil mi je...: Knjiga Uvod v znanstveno mišljenje je izšla leta 1909 v okviru Znanstvene knjižnice Omladine. Tuma je o knjigi napisal daljšo recenzijo v Naših zapiskih (1909, 286-298; 335-343), v njej se je podobno kot v pismu z dne 2. marca 1910 lotil terminoloških problemov.

...noben živ krst od Jesenka naprej...: Janez Jesenko (1838-1908), zemljepisec, zgodovinar in prevajalec.

Cigaletova terminologija...: Matej Cigale (1819-1889) je leta 1853 objavil Slovenische juridisch-politische Terminologie.

Pričakujem Vašega odgovora...: Rostohar je Tumi odgovoril v pismu brez datuma. Pojasnil je svoja stališča o logiki, pojmuje jo kot »teorijo znanstvenega mišljenja«. Pojasnjeval pa je tudi terminologijo in omenil, da je pripravil filozofsko terminologijo, ki jo pa Slovenska matica ni nameravala objaviti. Ponudil pa je Tumi, da to delo pregleda.

2

[pred oktobrom 191

Blagorodni
Gospod Dr. Mihajlo Rostohar
v
Pragi.

Vračam Vam v prilogi znanstveno terminologijo, kamor sem na kratko pristavil svoje opazke s svinčnikom. Napisal sem le toliko, kolikor je neobhodno potrebno in daje povoda misliti. Sicer pa sem prepričan, da več ali manj lahko sprejmete vse moje opazke; dvom imam le o terminih: »Verstand« »razum«, »Gedächtnis« »pamet«, »Vernunft« »um«. Ti termini se v slovanskih jezikih križajo sem in tja, i tako je rusko »razum« »Vernunft«, srbsko pa je »um«, dočim je »razum« »ratio«, »Verstand«. »Um« odgovarja bolj »Vernunft« ter je slovenski samostojen izraz in znači po prostem pojemanju kmeta najvišje duševne zmožnosti človeka, - in je »razum« človeka v praktičnem življenju pri mišljenju in ravnanju. - »Umen« človek pa pomeni nekaj višjega, zgolj človeškega, tudi biblija in katekizem rabita: Bog je dal človeku »um« in voljo, čeravno se tudi tu križata besedi »um« s »Verstand« in »pamet« s »Vernunft«; - pamet pa je v ruščini »Gedächtnis« in tudi v Slovenskem je ohranjeno: učiti se na »pamet«, imeti dobro »pamet«, »pametovati«. Radi tega bi se jaz odločil konvencijonelno za »razum« - »Verstand«, »um« - »Vernunft«, »pamet« - »Gedächtnis«, »spomin« - »Erinnerung«.

Težavo mi dela tudi stopnjevanje terminov; »Erfassen«, »auffassen« in »begreifen«. - Psihologičr bi rekel; Ich erfasse zuerst einen Gegenstand, dann fasse ich ihn auf, und hierauf begreife ich ihn. - Slovenski bi se stopnjevalo pa tako: jaz najprej pojmem (pojeti), končno dojem (dojeti). - No, izraz »pojmem« za »Begriff« se je že tako udomačil, da ga moramo obdržati; tudi je težko dati kaj boljšega. - »Pojmem« je vsekako »das Ergriffene«, »das Erfasste«; rabil bi le »pojeti«, »pojemat«, tako v bolgarščini in staroslovenščini. »Begreiflich« je »pojeten«, »das Begreifen« »pojetje«. - Za »Auffassen« se mi zdi imensk vaš izvor pristna beseda slovenska »umevati«, »umeti«, »Auffassung« - »umevanje«, »umeva« - »das Aufgefaste«. - »Dojem« rabiti za »Eindruck« je docela nefilologično in nelogično. - Za »Eindruck« imamo »vtis«, - dočim pa je »dojem« to, kar se je aktivno vzelo; »douteti« bi bilo docela polastiti se pomena.

Kakor vidite, nam bogastvo terminov dela več preglavice kakor pomanjkljivost. - Ako hočemo pr do stabiliziranja teh terminov, moramo pojasniti iz psihologičnega stališča vsebino posameznih terminov: »pojeti«, »dojeti« »umeti«, »douteti«. - Ker se je že nekoliko udomačil za »begreifen« - »pojmovati«, bi tudi ne imel nič proti temu, da se ga obdrži, ker imajo Poljaki »pojmovati«, a je nefilologično in nesmiselno »pojmiti«. - Težava bo precizirati tudi grupo: »dejtvo« - »factum«, »dejanje« - »akt« - »Handlung«, »istin« - »Wirklichkeit«, »resnica« - »Wahrheit«. Vsekako »bitnost« ni »Wirklichkeit«, marveč »bitnost« je zame »Eksistenca« - die Eigenschaft des Seins. »Wahrheit« je za Slovence edino le »resnica«. - »Dejtvo« vzeli smo iz ruskega, in moramo torej vzeti pravi pomen, tj. »factum«, kajti »Wirkung« je v ruščini »dejtvoje«, mi pa lahko obdržimo za »Wirkung« vdomačeni izraz »učinek«. Rusi imajo za »Wirklichkeit« »dejtvitelnost«, za nas pa bi bilo težko rabiti ta pojem, po drugi strani nam preostaja »istina«, katero smo vzeli iz srbščine, in ondi pomeni »Wahrheit«. Slovensko mišljeno pomeni »istina« to, kar je pred nami, raz tega bi jaz porabil izraz za »Wirklichkeit« - »istina«, »istinit« - »wirklich«, »istinitost« - »Wirklichkeit«. - »Istina« poleg »istinitost« postane torej odveč, je sinonim poleg »dejtvo«. - »Dejtvo« je to, kar se je pred našimi očmi zgodilo, »istina« pa je to, kar pred našimi očmi biva. - Odgovarjalo bi torej »dejtvo« latinski »factum«, »istini« pa »Tatsache«. Za »wirken« bi rabili »dejtvoovati« po ruskem, »verwirklichen« »udejtvoovati« i.t.d.

Glede izraza »istinitev« za Urteil sem negativen in bržkone ostanem. Imate sicer prav, da je novejša psihologija začela ločevati med »konštataranjem«, »istinitev« in med »ločenjem« in »krojenjem«. Nemški izraz »Urteil« direktno znači »delitev«. Slovenski »soditi« pa je menda zares termin, ki odgovarja onemu novejšemu stališču. - »Soditi« prihaja iz sanskrita »sandh« in je ohranjeno še v ruskem »санъ«, »Würdenamt«, sanskritski pomeni »das Amt des Verfügenden und Entscheidenden«, tako objema »sodba« obadva logična pomena, tj. konštataranje »istine«, kakor tudi »krojenje« v misli. »Soditi« je obojno: »istinit«, tj. neposredno postavljanje »istine« in razločevati na predstavi različne strani. - Tako bi s pomoč zajemanja iz drugih slovanskih jezikov Slovenci postali v abstraktnih izrazih bogatejši nego celo Nemci. - Vsekako moramo priti do zaključka, da je skrajni čas, da se slovenska terminologija uredi, in da so k temu kompetentni v prvi vrsti veščaki, tj. filozofi-logiki in logiki-psihologi ter da so njih pomočniki filologi,

predvsem filologi slavisti, germanisti in romanisti. Pričeti bi bilo delo vsekako tako, da se najprej nabere vse slovenske izraze, in k istim poišče adekvatne nemške, laške, francoske i.t.d..

Podrobnejše materjale Vašega nisem še obdelal, lotim se ga takoj, dasi pred oktobrom letos ni končano.

Odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija. Pismo nima datuma, sodeč po vsebini pa je nastalo pred oktobrom leta 1910.

Vračam Vam v prilogi... Terminologijo je Rostohar ponudil Tumi v pregled v pismu z dne 2. marca 1910. Poslal mu jo je s spremnim pismom 5. aprila 1910, potem ko je Tuma zanjo izrecno prosil (dopis ni ohranjen). Z dopisnico (s.d.) je Rostohar Tumo prosil, da terminologijo rabi in zato mu jo je Tuma vrnil.

Podrobnejše materjale Vašega...: Za kateri material gre, Tuma ni pojasnil.

3

Gorica, dne 20. svečana 1912

Velemenjeni gospod
Dr. M. Rostohar
Praga.

Na Vaš cenj. list od 16. t.m. Vam vračam v prilogi Fragebogen, katerega sem izpolnil v predelu, kjer je mogoč točen odgovor. V ostalem pa Vam odgovarjam sledeče:

Trudil sem se nekoliko let odpredeliti pojem naroda in narodnost. Po očetu sem menda edini slovenski politik, ki bi se navzel že doma socialističnega duha. Še malemu dečku je oče navdušeno razlagal o Marksu in Lassallu in marsikaterokrat navdušeno vzkliknil: Proletarier aller Länder vereinigt euch! Pri tem je bil oče Čeh skozi in skozi in ni nikdar zatajeval svoje narodnosti, pač pa je vsled priznavanja isto trpel ogromno škodo, lahko rečem, si je izpodkopal svoj gospodarski položaj. V 60.ih in 70.ih letih bil je prvi čevljarski mojster v Ljubljani, imel do 20 pomočnikov in izvrševal vsa dela za Ljubljansko vojaštvo, za šolske zavode Mahr in Waldherr-ja ter vse uradnike pri deželni vladi. Ko so se pričele državnozborske, deželne in občinske volitve, volil je narodno za slovensko stranko, ker je vedno smatral, da je dolžnost vsakega Slovana, da na političnem polju delujejo in glasujejo skupno. Njegovo narodno in socialistično prepričanje se ni prav nič križalo. Seveda takrat ni bilo soc. dem. stranke v Ljubljani. Vsled njegovega konsekventnega glasovanja za slovensko stran, izgubil je glavne odjemalce. Slovenci ga niso sploh podpirali in tako je obubožal docela ter mi leta 1872 izjavil, da ne more zame ničesar več storiti in da postanem čevljar kakor on, ako si sam ne bom znal pomagati. Zato sem s 13. letom naprej postal samostojen in se sam prebil brez pomoči skozi življenje. Oče je iz dna duše sovražil nemško pleme kot zatiralce Čehov. Saj je tudi on sam radi nemščine moral postati čevljar. Bil je izšolan za učitelja in organista, a kot 16. letni mladenič moral je zapustiti pripravljavnico, ker je prišel ukaz, da učitelj sme biti le, kdor zna nemško. Ker njegov oče ni imel sredstev, da bi ga poslal v Prago na nemško šolo, peljal ga je k čevljarju učiti se. Pred Slovenci po celi njegovi izkušnji ni imel posebnega spoštovanja. Štel jih je za surovo ljudstvo, dekel hlapcev in kmetov. Ko je bil prišel leta 1833. v Ljubljano, šest tednov niti ni vedel, da se tam slovensko govori, kamor je prišel v družbo, bilo je vse docela nemško. Slovensko so takrat govorili le delavci in služniki. Ko je pričelo politično življenje, štel je Slovence za neznačajne in mehke, nesposobne priznavati svoj jezik in svojo narodnost.

Mati mi je nepismena trda Dolenka, ki ni znala nobenega družega jezika izven svojega dolenskega narečja. Ker je od 8. leta naprej služila za pastirico in pozneje za dekle in je imela vse polno grenkih izkušenj, bila je trd neomahljiv značaj. Tudi ona je smatrala Slovence kot pleme, ki je sojeno za službo in mi je pri vsaki priliki pravila, da ne bo nikdar nič iz mene, če se bom za Slovence potegoval, marveč naj grem med Italijane in Nemce, če hočem, da bom res gospod. Mesto izraza Slovence je vedno rabila zaničevalni izraz Srovenci t.j. suroveži. Zdelo se ji je lepo le, kar je bilo laško in nemški, dasi ne enega ne družega ni poznala.

Oče je bil čustven, mehek in dober značaj, tudi poln religioznosti, mati je bila vseskozi ateist. Nisem srečal še v svojem življenju človeka, ki bi bil tako prepričan brezverec kot moja mati. Karakteristično je, da je imela vse svetništvo za veliko komedijo, pekel in hudiča za veliko bajko ter mi je vedno trdila, da ni Boga, ker je toliko bede in revščine na svetu. Učila me je vedno: bodi trd in išči svoje koristi. Bil sem še tako mlad, da je nisem razumel, ko je vzkliknila videč [p]jaroma na sprehodu celo tropo semeniščnikov: Kako škoda toliko zdravih fantov, toliko krvi in semena pa vse zamanj.

Moj starejši brat šel je od doma kot čevljar po svetu in bil sem že učitelj v Postojni star 18 let, ko sem ga prvič v življenju videl. Vrnil se je bil iz Dunaja, kjer se je poročil in kjer je postal socialist - anarhist. Ustanovil je v družbi z Železnikarjem in Šturmom Arbeiterbildungsverein t.j. bila prva socialistična organizacija na Slovenskem. Vsled propagiranja Mostovih brošur in letakov, bil je 18 mesecev v preiskovalnem zaporu in potem oproščen, dočim je Železnikar dobil 10 let težke ječe, ter se je prosto in ponosno priznaval pred sodiščem anarhistom. Po prenehanju zaporu se je izpametoval in se ni več deležil političnega življenja. Jaz sam postal sem učitelj leta 1876 v Postojni. Samotaril sem 3 leta po gozdovih in vrhovih Notranjskih kot botanik in coolog, po zimi proučil sem celo zgodovino Schlosserjevo, veliko geografijo Danicelovo in literarno zgodovino Scherovo. Meseca aprila 1879 imel sem termin za meščanski izpit iz zgodovine, geografije, nemške in slovenske literature. 8 dni pred terminom izpodili so me iz službe, ker sem bil osumljen, da sem republikanec. Uprl sem se namreč ustanovitvi podružnice nemškega Landeslehrervereina in dejansko zmešal štrene takrat vsemogočnemu deželnemu šolskemu nadzorniku Pyrker-ju. Ker niso imeli družega proti meni, so me na ovadbo mojega součitelja in okrajnega šolskega nadzornika Johanna Thuma zapodili iz službe. Bil sem potem 2 leti v družini Proglerjevi, hotelir iz Švice

domači učitelj. Tam videl sem pravega republikanca, izobraženega Francoza in pridnega delavca. Učil sem se spoštovati telesno delo in energijo. Naučil sem se francoščine, laščine in angleščine. Teško sem se odti od ljube družine, ki mi je ponujala nostrifikacijo v Švici in mesto meščanskega učitelja v Genevi. Odklon sem iz ljubezni do svojega kraja, svojih ljudi in svojega jezika. Oziri na družino me niso vezali. Julija 181 napravil sem maturo na gimnaziji v Trstu in vsled napora in pomanjkanja silno opešal. Hotel sem k mornarici kot prostovoljec, a me niso sprejeli, ker sem bil že v 23. letu. Tako sem moral brez sredstev študirati naprej. Veselila me je filozofija, moderni jeziki in zgodovina. Josip Vošnjak, ki je bil takrat deželni odbornik in na katerega sem se bil obrnil radi štipendije, mi je svetoval, naj si izbijem iz glave svoje idea in naj postanem praktičen jurist; teh da Slovenci najbolj potrebujejo. Odločil sem se s težkim srcem ter vpisal v juridičen oddelek zadnji dan, ko je bilo še inogoče. Na Dunaj sem šel s 50 fl. katere mi je posodi sestra. Od oktobra 1881 pa do decembra 1885 bil sem ves čas na Dunaju ali kot domači učitelj na Ogrske v Galiciji in na Gornje Avstrijskem. Doma nisem ves čas hotel videti ter sem prve dve leti na Dunaju odklonil vsako občevanje s slovenskim dijaštvom in niti enkrat nisem čital ne slovenskih knjig, ne slovenskih časopisov. Bil sem član liberalnega Deutsch-Österreichischer Leseverein, deutscher Turnverei in Akademischer Gesangsverein. Le par mesecev bil sem član literarnega društva slovenskega, ki se je pa ravno takrat razsulo.

Hotel sem se uživati v velikomestno meščansko življenje, zaradi tega sem se precejšnje energije odtegnil vsemu, kar me je spominjalo na dom. 3. leto sem prostovoljno pustil službo kot domači učitelj v ljubi mi družini krščene žida Emila Regen ter hotel poskusiti in proučiti dijaško življenje Slovanov. Vpisal sem se v Slovenijo, Zvonimir, Zora (Srbska) Bukovina (Velikoruska), Akademicki Spolek ter hospitiral v Tatrano in Ognjisko. Učil sem se po vrsti češkega, poljskega in ruskega. Po zimi 1833 in 188 bil sem tajnik Slovenije, poleg predsednika Matija Murko. V Sloveniji so mi bili glavni nasprotniki: Šušteršič, Triller, ki so zastopali radikalno smer. Bil sem proti izključitvi Šukljeja kot častnega člana. Za poletni semester 1884 bil sem izvoljen predsednikom, a sem po kratkem moral odstopiti, ker sem ostal brez sredstev in sem moral sprejeti mesto domačega učitelja v družini domobranskega ministra Wellersheimb Tabu blizu Blatnega Jezera. Tam učil sem se madžarsčine. Po zimi 1884 bil sem v Galiciji na poljski-rusinski meji med Jaroslavom in Přemislom. Jeseni 1885 napravil sem državni izpit in ker mi je šel jako nepovoljno, sem se vrnil v Ljubljano z namenom, iti z letom 1886 v Trst v sodno in odvetniško prakso. Slučajno dobil sem dobro plačano mesto kot domač učitelj v družini Sobanovi v Ljubljani in to me je zadržalo žalibog do jeseni 1887 tamkaj. Eno leto bil sem v praksi pri odvetniku drju. Wurzbachu, ker so vsi slovenski odvetniki na jako prevzeten način odklonili, češ, da me nihče ne pozna. Manjkalo mi je protekcije. Takrat spoznal sem vso praznoto slovenske politike in slovenskih politikov. Prešernost in negativnost drja. Tavčarja, ki je bil slavljen kot mali Bog po eni strani, na drugi strani pa zapuščeno kmeč ljudstvo brez vsakega političnega pouka. Meni se je življenje na Kranjskem prignusilo in prignusili vsi na politiki od Kosta, Zarnika, Bleiweisa, Tavčarja, Vošnjaka, katere sem vse dobro poznal in videl pri delu. Zaročil sem se z gospodično M. Sobanovo, a hotel iz Ljubljane proč, ker sem odklanjal vsako pomoč bog družine in si hotel ustvariti sam gospodarski položaj in imeti dekleta svojega. To je bil povod, da se je vz razrušila. Postal sem jurist s trdnim sklepom, izučiti se vsestransko za politično karijero. Juristarija mi je presedala vedno, učil sem se jo prav z mukami. Držal me je kvišku cilj, iti med najbolj zapuščeno naše ljudstvo v Istriji, v Koperski ali Poreški okraj, se nastaniti kot odvetnik ter organizirati isterskega kmeta, gospodarsko in politično. Dogodek v družini Sobanovi vplival je močno name, ker je bila moja prva zvez žensko. Jeseni 1887 sem se kljub vsem prigovarjanju družine Sobanove preselil v Trst, da si ustvarim svo neodvisno eksistenco. Odstranil sem se vsakemu političnemu življenju, zato pa sem sodišče tržaško takorekoč poslovenil. Bil sem prvi Slovenec na Primorskem, ki je takrat ob docela italijanskem režimu brezobzirno uradoval slovensko in ob moji pridnosti, delal sem često od 8. zjutraj do 10. zvečer v sodni pisarni, fabriciral toliko slovenskih aktov, da sem zaviral poslovanje svojim kolegom, ki niso znali slovenskega in še težje čitali mojo težko pisavo. Da so me odstranili iz Trsta, so mi ponudili mesto sodne pristava v Tolminu, tako da sem preskočil polovico prednikov. Sprejel sem cesarsko službo v depresiji in resignaciji na vsako politično karijero. V Trstu sem kazal pot narodne samozavesti drju. Ribař [Rybařu] i drju. Janežiču. Prvega privabil sem jaz v Trst, družega Ribař.

Bil sem turist od leta 1872 in prehodil vse slovenske kraje, preplezal vse naše gore severne štir solnograške in tirolske, prehodil velik del madžarskega in vzhodno Galicijo. Povsodi sem se priučil domačemu jeziku, hodil peš v iznošeni obleki in prenočeval po senikih. Postal sem tudi telesno trd. Do danes nisem bil še dneva bolan. Od leta 1890 in 1894 sem v Tolminu sodnik, časopisov sploh nisem hotel čitati, pač pa sem občeval intimno z ljudstvom. Našel sem pri sodišču vse nemško in takoj vse poslovenil. Leta 1894 bil sem imenovan k goriškemu sodišču. Vstopil sem v Goriško čitalnico in jel zasledovati politično življenje na Goriškem. Docela laški oddelek pri sodišču sem poslovenil vkljubu protestu predstojniku in laške odvetniške zbornice. Po svojem delu bil sem znan po celem Goriškem, zato me je Andrej Gabršček septembra 1895 v imenu poslancev Antona Gregorčič in grofa Coronini-ja izprosil, da vstopim v politično življenje in posebno z namenom, da postanem deželni odbornik, ker goriški Slovenci takrat niso imeli na razpolaganje nobenega jurista. Od leta 1895 in 1898 proučil sem politiko in gospodarstvo ter z neomejenim naporom skušal naknaditi, kar sem bil od leta 1885 naprej zamudil. Stopi sem na mesto, kjer je bilo ljudstvo politično takorekoč netaknjeno. O politični in gospodarski organizaciji Goriškem ni bilo govora. Oral sem v prav ledino, zato pa s tem večjo vneino. Čutil sem, da sem sam, da nikdo ne razume in imam zato proste roke. Politično in gospodarsko življenje na Goriškem se je razvnelo. Reorganiziral sem Goriško ljudsko posojilnico, ustanovil Trgovsko-obrtno zadrugo, Trgovsko obrtno društvo, Mizarsko društvo in Pevsko glasbeno društvo. Po celi deželi pa precej zadrug in društev. Po svo delu prišel sem do ugleda in postal nevaren vodstvu Gregorčiča. Ko sem začutil nezaupanje, odpovedal si

se deželnemu odborništvu in poslanstvu. Gregorčič tega ni sprejel, postavil pa se je zame Gabršček in nastal je spor. Ta je bil spočetka le oseben, zaradi tega sem mislil odkloniti politično delo, ako se ne organiziramo kot stranka ter sem po vzgledu soc. dem. organizacije ustanovil in organiziral narodno-napredno stranko na Goriškem.

Leta 1884 na Dunaju bližal sem se soc. dem. stranki, katera je bila takrat anarhistična in me ni sprejela kot neznanega dijaka. Anarhistični atentati, ki so se takrat izvršili, so me oplašili od soc. dem. gibanja in poznejša moja zgodovina Vam pove, zakaj nisem sledil novemu razvoju stranke. Takoj ko sem stopil v politično življenje postal sem naročnik Delavca in od takrat naprej proučeval razmere delavstva na Slovenskem. Ob ustanovitvi narodno-napredne stranke 1900 na Goriškem, sem stavil kot pogoj, da se je v program sprejela točka: 1.) vera je privatna stvar, 2.) priznava se delavsko organizacijo in se nje gibanje z vsemi močmi pospešuje. Narodno-napredna stranka na Goriškem je hitro vzpela. Že jeseni 1900 primorali smo stranko Gregorčičevo za kompromis, pri katerem je namestnik grof Goëss posredoval ter nam ponudil pomoč vlade in ogromne gospodarske pridobitve. Po malenkostni intrigi Andreja Gabrščka se je ta kompromis razbil. Vsled tega sem odstopil g. du Andreju Gabrščku na štiri oči vodstvo stranke, a kljubu temu neumorno delal celo leto 1901. Tekom tega leta prepričan sem se o polni nesposobnosti g. du Andreja Gabrščka voditi resno in stvarno stranko, zato stal sem pred razpotjem: ali postaviti se mu v bran, ali odtegniti se političnemu delu, ker bi nov razpor le škodoval gospodarskim zavodom in narodno-napredni stranki. Gospod Gabršček potegnil je vse takratne činitelje nase, zaradi tega sem tudi vedel, da bi bil vsak odpor brezuspešen. Da bi ne škodoval stvari, sem se odločil in od leta 1902 prepustil vse g. du Andreju Gabršček-u in drju. Treo. Jaz sam sem leta 1902 do leta 1907 proučil iznova vse politične in gospodarske discipline, pri tem pa tudi zašel v filozofijo, da si pridobim in unificiram svoje samostojno naziranje. Bilo je pet let samote, ki so me naravnost prerodila. Leta 1908 vstopil sem v soc. dem. stranko z namenom, da delavstvo učim pravega socializma. Nisem imel visokih političnih ciljev ter smatral, da je soc. dem. stranka med Slovenci za dogleden čas sojena biti v odločni manjšini. Zadnjo zgodovino poznate menda dovolj sami.

V družino nisem nikdar zahajal. Življenje v krčmi in kavarni od mladosti sem, sem perhoreciral. Poročil sem se leta 1894 36 let star, do takrat nisem občeval z nobeno žensko. Otrok imam šest, zdravih in krepkih in vse moje pravo veselje, vsa moja sreča je bila vedno žena in družina. Edina zabava, zato pa tem izdatnejša mi je težka turistika in učenje. Se danes delam od jutra do večera ne da bi bil kdaj truden in po duhomornem odvetniškem poslu, sem še vedno svež za filozofijo, najljubša logika in socijologija.

Iz tega dobite sam odgovor na točke Vaših vprašanj 2. 3. 4. 5. 6. 8. 12. 13. 22. Človek je plod svojega razvoja in okolice. Od prve mladosti naprej ljubil sem svoj domači kraj, svoj jezik, svoje ljudi nad vsem drugim in tak sem ostal. Odklonil sem vse ponudbe, da bi našel izven domovine boljše mesto. V tem je vsa moja narodnost. Če hočete je zgolj čustvena, estetična. Iščem lepoto in dobroto v svojem kraju. Bil sem širok po svetu, skusil in videl veliko, a vsa ta moja izkušnja je le stopnjevala ljubezen do svojega kraja, mi je poostrila razum in pogled na lepoto in dobroto vsega, kar je okoli mene. To je moje notranje čustveno življenje. V tem tiči moja narodnost.

Pojem narod in narodnost dobil sem pravilno in logično opredeljen le med socialisti. Po drugi poti sploh se ta dva pojma ne dasta precizirati. Narod in narodnost so socijologični pojavi, ki dobe svoje mesto v velikem okvirju socializma. Narodnost je zame kulturno stremljenje in kulturna skupina. Narod je pred vsem političen pojav. Narod je le stopnjevanje v razvoju človeške družbe od plemena do rodu in države. Pridemo do pojma narod še le takrat, ko je francosko ljudstvo obglavilo kralja in strmoglavilo vlado, staro državo. Takrat se je prvič v razvoju človeštva pokazala višja skupina nad državo in to je narod. Ljudje enega stremljenja po politični moči, in to stremljenje je združeno obenem s kulturnim stremljenjem, obenem pritezanje k političnemu življenju ljudstva izključivši privilegirane razrede. V razvoju naroda dobiva kulturna skupina narodnosti v kratkem premoč, tem bolj, ker narod ne more biti podlaga gospodarskemu razvoju. Vse umstveno in gospodarsko življenje stremi k centralizaciji in enoti, zaradi tega je narodna organizacija le kratka predhodna doba. Cilj k skupni gospodarski organizaciji človeštva kaže socializem.

Prost razvoj narodnosti tvori podlago skupnemu kulturnemu življenju. O socializmu naroda in narodnosti nameravam itak spisati monografijo, brž ko si uredim nekoliko zadnja leta zanemarjeno pisarno. Za danes vrgel sem Vam v naglici te vrste, da Vi sam spravite v sklad moje odgovore na Vaša vprašanja. Ako želite pojasnila sem Vam na razpolaganje.

Z odličnim spoštovanjem!

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenj. list od 16. t.m....: Rostohar (16. 2. 1912) je Tumi poslal vprašalnik v zvezi s študijo Studium der nationalen Gesinnung als einer psychischen Erscheinung. Opravičil se mu je, ker je spremno pismo in vprašalnik v nemščini. Tuma je na vprašanje odgovoril, seveda pa je v pismu odgovore razširil, kar navaja tudi v vprašalniku (v ZHT).

...Mahr in Waldherrja...: Pole Mahrovega zavoda se omenja zavod Aloisa Walherrja.

Moj starejši brat...: Ferdinand Tuma.

Ustanovil je v družbi...: France Železnikar (1843-1903) je sredi leta 1881 pričel delovati v ljubljanskem delavskem izobraževalnem društvu (Laibacher-Arbeiter-Bildungs-Verein; ustanovljeno leta 1869). Društva ni ustanovil, pač pa je v njem aktivno deloval, sodeloval pa je pri ustanovitvi Prve kranjske obrtniške zveze (1881), kjer pa s svojo obrtniškodemokratsko skupino ni uspel prodreti. Poleg Ferdinanda Tume je bil ožji železnikarjev sodelavec Franc Šturm. Zaradi suma veleizdaje sta bila 21. aprila 1884 aretirana Železnikar in Tuma. Obtožnica, na podlagi katere je bil pripravljen takoiimenovani »krvavški proces« v Celovcu (6. - 12. 12. 1884), ju je hkrati z drugimi obtoženimi bremenila tudi propagiranje idej nemškega socialista - anarhista Johanna Mosta. Tuma, Šturm in drugi so bili na procesu oproščeni. Železnikar je bil obsojen na kazen 8 let zapora, po prizivu se je povečala na 10 let. Podatek, da je Ferdinand Tuma prebil v zaporu 18 mesecev, ni točen, Tuma ga je kasneje (IMŽ 152) popravil na 9 mesecev.

...poučil sem celo zgodovino...: Tuma misli na dela zgodovinarja Friedricha Christopha Schlosserja (1776-1861), literarnega zgodovinarja Wilhelma Schererja (1841-1886) in geografa Hermanna Alberta Daniela (1812-1871).

...deželni šolski nadzornik...: Rajmund Pirker (1829-1884) je deloval v nemškonoacionalnem duhu, ustanovil je Deutscher Lehrerverein (1872). V nadaljevanju besedila se omenja še Johann Thuma (glej Učiteljski tovariš - Ljubljana).

Bil sem potem 2 leti...: Glej IMŽ (86 in sledeče)!

Josip Vošnjak...: Josip Vošnjak (1834-1911), zdravnik, pisatelj in politik je bil v času, ki ga Tuma opisuje, deželni in državni poslanec.

Bil sem član...: Tuma omenja svoje članstvo v nemško-avstrijski čitalnici, v nemškem telovadnem društvu in v akademskem pevskem društvu.

Vpisal sem se v...: Ob Tumovi navedbi slovenskih študentovskih društev na Dunaju je potreba še pojasniti, da je bil »Zvonimir«¹ društvo Hrvatov, da so bili v »Akademskem spoleku«² Čehi, v »Tatranu«³ Slovaki in v »Ognisku«⁴ Poljaki.

...bil sem tajnik Slovenije...: Slovenija je bila ustanovljena leta 1869, Tuma se kot član društva prvič omenja v šol. letu 1882/1883.

...domobranskega ministra...: Grof Zeno Welsersheimb (r. 1835), član gospodarske zbornice, vojni minister.

...pri odvetniku dr. Wurzbachu...: Max Wurzbach von Tannenber, ljubljanski odvetnik; iz odvetniške zbornice je izstopil konec novembra 1918.

Zaročil sem se...: V IMŽ (159) se družina Sobana navaja z inicialko S.

...postal sem naročnik Delavca...: List za interese slovenskega delavskega ljudstva Delavec je izhajal v letih 1893-1898 (v Ljubljani, Zagrebu, na Dunaju in nazadnje v Trstu). Leta 1898 se je list pridružil glasilu Rdeči prapor.

4

Gorica, dne 5. /4. 1913

Velecenjeni gospod
Dr. M. Rostohar, docent na univerzi
v
Pragi.

Moje stališče glede jugoslovanskega vprašanja Vam je pač znano iz moje brošure l. 1907 in iz članka v Naših Zapiskih letnik 1912. Tudi na anketo, katero je sprožila Veda odgovarjal bom v istem smislu. V bistvu se Vaše naziranje krije z mojim. Oktruiranje jezika in narodnosti je po mojem mnenju gc nonsens. Vprašanja ankete so sploh tako naivno stavljena, da napravijo sem in tja utis otročjosti. Ker pa je stvar na sebi jako resna, treba je odgovarjati stvarno in tem bolj znanstveno.

Da vlada med Vami in g. dom. Drjem. Vošnjakom mržnja ste z Vašim pismom od 2. /4. 1913 le potrdili. Ravno zaradi tega Vam zopet prijateljski svetujem, da se v tem obziru vladate. Psovke; denuncija etc. padejo na psovalca nazaj, ako mu daste stvaren in znanstven odgovor. S tem pokažete razliko v znači. Še manj pa je vredno reagirati na revolverske žurnale, kakor prav pravite je ljubljanski Dan. Premislite dvakrat, kar Vam hladnokrvno govorim in potem sodite tudi o sebi drugače in ne bode te trdil, da ste tak človek, kakrščen ste in ni pomoči.

Smer in cilj Napredne Misli, Vam moram naravnost povedati sta mi še vedno nepojetni. Tudi formulacije Vašega pojma narod in narodnost ne morem doumeti, kakor tudi ne morem pojmovati Vaš socijalizem. Mene je zaporedni študij socijologije in Marxa ter primerjanje z revizionizmom in novo-kritičnim utemeljevanjem socijalizma ravno dovedlo do stališča neomarksizma, kakor ga zavzema v Avstu dr. Max Adler in na Nemškem Franc Staudinger. V mojem odgovoru na anketo Vede skušam pred vsem opredeliti pojme narod in narodnost. Iz izgrešenega razlaganja slede vsa nesporazumljenja med našo inteligenco.

Čudim se, da delavskemu gibanju očitata neuspehe. Morda ni res, da je socijalizem zadnjih 30 le premenil skoraj že do tal človeško družbo? Pravite, da je delavec več kot delavec, ali ni že Marx leta 1844 izrekel: da socijalizem iz Nemca naredi človeka?

Ob početku narodnega radikalizma sem bil z Vami, ako se spominjate še mojega obiska na prvi shodu v Trstu. Takrat ko sem Vas poslušal, sem predsedniku Žerjavu naravnost začudeno izrekel svoje mnenje, da se mi celo gibanje zdi socijalistično ter sem ga tudi vprašal, kako so prišli do neskladnega ime narodno - radikalno. G. Žerjav mi je to ime odnašal na francosko national in radical, eno in drugo pa mi je tolmačil tako, da sem bil mnenja, da mu oba pojma v konkretnem slučaju nista jasna. Čital sem tudi polemiko v Omladini glede socijalizma, a cela stvar je name vplivala jako neugodno in moram naravnost dajati prav Vašemu nasprotniku Brunčko.

Najbolje bo pač in edino to utegne slovenski družbi koristiti, ako v Napredni Misli, v Naših Zapiskih in v Vedi prav doženemo, kaj razume socijal-demokratska stranka pod narodnostjo in narodom, kaj Vi in kaj narodno-radikalna stranka. Jaz zase sem prepričan, da je moje razlaganje obeh pojmov najširši in celo trdim, da mora biti najsimpatičnejše ravno za stališče malega slovenskega naroda. Zame je socijologično pojem naroda v razvoju družbe nad pojmom država in je prvi korak za prehod od prisilne državne organizacije na prostovoljno človeško organizacijo, katero ima pred očmi socijalizem in katere nositelj sploh ne more biti drugi nego narodnost kot kulturna družba, ki stremi tudi po politični in ekonomični celoti t.j. narod. S francosko revolucijo je narod prekoračil meje države in današnji nacionalizem je v bistvu razdirajoč, ker sili preko meje države in v državi sami cepi.

Toliko za danes, sicer pa v javni diskusiji.

Z odličnim spoštovanjem!

Opombe:

Kopija.

Moje stališče glede...: Tuma omenja svojo brošuro Jugoslovanska ideja in Slovenci ter članek Jugoslovanski in Balkanski problem (Naši zapiski 1912, 226-2. Tudi na anketo...: Veda 3/1913, 97-8.

V bistvu se Vaše naziranje krije z mojim: Rostohar je Tumi pisal 2. aprila 1913 iz Prage, odgovarja na Tumov dopis z dne 31. marca 1913 (ni ohranjen) in mu piše tudi sledeče: »Kar se tiče Vašega ugovora proti mojemu članku v Napredni Misli¹, Vam sedaj ne morem ničesar pozitivnega odgovoriti, ker ne vem, kakšno stališče zavzimate; ko ga bom slišal, se bom izrazil in če imate Vi prav, ga bom tudi priznal. Glede očitka osebne mržnje proti dr. Vošnjaku Vam

naravnost povem, da tega neznačajnega človeka zaničujem - razlogi pa so stvarni! Dr. Prijatelj bo vedel tudi kaj povedati - vendar pa se varujem kar mogoče, to svoje subjektivno mnenje javljati v javni polemiki. Dejstvo pa le ostane, da se imena Vošnjak izogibam, kjer le morem.

Moji odgovori so ostri, da osebnih! Toda, gospod doktor, če bi Vam zabrusili v obraz: podkupljena duša, agent avstrijske diplomacije, srbofob, denuncijant etc., ali bi mogli drugače odgovoriti, posebno takemu revolverskemu žurnalu kakor je ljubljanski Dan? Morda ste hladnokrvnejši, morda bi sploh ne hoteli odgovoriti, toda vedite, da drugače nisem mogel pri vsej obzirnosti do slovenske javnosti. Sem pač človek, kakeršen sem, samo naši ilirski nasprotniki mislijo, da je človek orodje v dosegu njih namenov. Žal mi je ostrih besed, ali vem, da bi jih v enakem slučaju zopet moral rabiti. Kar se tiče Vašega domnevanja, da Napredna Misel zastopa liberalno narodnjaštvo, Vas moram avtentično zagotoviti, da to ni res, ampak le navidezno se kaže tako, ker izhajam iz prvotne narodne ideje, kateri je dalo ekstremno meščansko stališče posebno formulacijo, katere ne akceptiram.

Moje pojmovanje narodnostne ideje je v bistvu socializem, jaz sem socialist po svoji duševni naravi, ampak jaz nisem Marxist; zakaj ne, to bi si enkrat lahko ustmeno razložila. Jaz vidim izravnavo med narodnim in delavsko-razrednim stališčem ne le za možno ampak tudi za neobhodno potrebno, če hoče delavstvo svoja prava uveljaviti; saj to je vendar pozitiven cilj delavskega gibanja, ne pa, da v večni opoziciji napeña svoje sile brez uspehov! Tudi delavec je več ko delavec, na to se ne sme pozabiti!

N.[arodnim] Radikalizem je bil v začetku, dokler je bil Žerjav njegov vodnik na Dunaju (opozarjam Vas na njegove članke v Edinosti iz leta 1901/02) bolj frazerstvo, čustva, ker se je predstavljal le kot taktika narodnega šovinizma. O tem bom priobčil študijo v Napredni Misli. Vedite, da sem bil jaz tisti, ki je dal temu gibanju socialno jedro. In to smer zastopam dosledno. Če ste brali zadnje moje polemike v Omladini in N.[apredni] M.[isli], mi bodejte morali priznati, da dosledno zastopam to smer, žal mi je, da sem idejno vodstvo, ko sem zapustil univerzo in stopil v življenje, pustil ljudem, ki o narodnem radikalizmu niso imeli nobenega pojma. Moja ideja je bila in je: prerojenje slovenske družbe v znamenju resnice in pravice!

Toliko za danes.

Kar se tiče pravne zadeve, priznavam Vaše pomisleke. List pred poroto obsoditi je težko, vendar sem moralno prisiljen tožiti. Sicer pa ni izključena poravnava, če lojalno prekličejo.

V prilogi Vam pošiljam poblastilo [...]

NB.

Zaradi članka v Unionki² sem vložil proti dr. Vošnjaku tožbo in pride pred praško poroto. Ali potrebujete moje članke v Union Nr. 76-77?«

Da vlada med Vami in g.dom Drjem, Vošnjakom...: Bogumil Vošnjak (1882-1959), pravnik in publicist; takrat privatni docent na zagrebški univerzi.

...je ljubljanski Dan: Neodvisen dnevnik Dan (1912-1914).

...kakor ga zavzame v Avstriji Dr. Max Adler...: Omenjata se Max Adler (1873-1937), filozof in avstromarksist ter Franz Staudinger (1849-1921), nemški filozof.

...ako se spominjate prvega obiska...: Shod študentov v Trstu leta 1905.

...nasprotniku Brunčko: Leo Brunčko (1884-1928) je v Omladini (1911) razpravljal o socializmu, demokratizmu in nacionalizmu, prav tam mu je odgovarjal Rostohar, ki je s polemiko nadaljeval tudi v Napredni misli (1912).

Toliko za danes...: Tumovih pisem ni več, pač pa se je 19. decembra 1913 oglasil Rostohar. Tumo je vpraševal za mnenje o svojem uvodniku v Napredni misli (št. 5, 2/1913), nad katerim je bil razjarjen dr. Rudolf Krivic (1887-1983). Ni znano, če je Tuma odgovoril, Rostohar je odgovor pričakoval.

- 1 V prvi številki Napredne misli (1/1912, 45-47) je R.[ostohar] v zapisu Praga in Zagreb z zvezi u imenovanjem dr. Bogomila Vošnjak za docenta zagrebške univerze razvijal misel, da je Praga vendar pomembnejši center tudi za slovenski visokošolski študij. Na ta stališča se je oglašil Vošnjak v Vedi (2/1912, 339) in zopet Rostohar Napredna misel (1/1912, 95-96).
- 2 Med leti 1907-1919 je izhajal v Pragi list Union, kot naslednik od leta 1862 izhajajočega in v nemščini pisanega lista Politik.

RUDOLF ROTHER

Založnik Rudolf Rother (r. 1887) iz Münchna. V njegovi založbi je izšla Juliusa Kugyja Aus dem Leben eines Bergsteigers. Izdajal je revije Der Winter, Deutsche Alpenzeitung, Der Berg-Kamerad.

Ljubljana, 30. /3. 1931.

P.n.

Ich habe nur Ihre zweite Karte vom 26. März 1931 erhalten. Betreffs der Kosten einer neuerlichen Zeichnung, werde ich einen Besucher der hiesigen Technik befragen und in kurze den Betrag mitteilen. Ich glaube jedoch, dass Sie mit der Photographie auskommen dürften. Für diesen Fall würde ich Ihnen auch den westlichen Teil einsenden.

Mit vorzüglicher Hochachtungsvoll

P.n.

Bergverlag Rudolf Rother,
München 19
Hindenburgstrasse, Nr. 49

Opombe:

Kopija.

OTOKAR RYBÁŘ

Otokar Rybář (1865-1927) je kot slovenski politični delavec deloval predvsem na Tržaškem. V Trstu je prišel leta 1888 in pričel svoje službovanje na sodišču, leta 1895 je tu odprl odvetniško pisarno. Kmalu po končani prvi svetovni vojni je Trst zapustil in stopil v diplomatsko službo kraljevine SHS, podpisal je več mednarodnih sporazumov in bil titularni poslanik v Albaniji, Turčiji in Sovjetski Rusiji. Javno je pričel delovati v devetdesetih letih 19. stoletja. Med leti 1907-1910 je bil predsednik društva »Edinost«, član tržaškega mestnega sveta in leta 1907 izvoljen v dunajski parlament (ponovno 1911). Rybář je zaslužen za razgibano politično delo tržaških Slovencev na prelomu stoletja do prve svetovne vojne. Še med vojno se je vključil v deklaracijsko gibanje in se po vojni kot zastopnik tržaških Slovencev ter kot diplomat potegoval za priključitev primorskih dežel v novo jugoslovansko državo.

Dr. Rybář in Henrik Tuma sta navezala stike za časa njunega študija na Dunaju. Tuma ga je povabil še pred promocijo, da pride v Trst. »Bil je simpatičen mlad fant, prav sentimentalno narodno navdušen. V mene se se je sprva prav zaljubil. Že na Dunaju sem mu pravil, da je moj cilj politično delovanje in boj za slovenstvo v Primorju. Tudi Rybář je izrazil željo, da se naseli na našem jugu« (IMŽ 177). Njuni medsebojni stiki v Trstu so bili tesni. Vezi sta ohranila tudi po Tumovem odhodu iz

Trsta. Tuma je Rybářa predlagal tudi za goriškega deželnozborskega kandidata (v letih 1892-1895 je živel namreč v Sežani). Malo kasneje (1898) ko se je Tuma pripravil na odvetniški poklic, je tudi pomislil, da bi praktičiral pri Rybářu v Trstu. Njuni odnosi so se ohladili takrat, ko je Tuma odkrito stopil k socialistom. Nesoglasja so nastala tudi leta 1918, ko se nista ujela pri reševanju tržaškega problema (Rybářove polemike v Edinosti).

5. oktobra 1899 se je Rybář Tumi zahvaljeval za pismo z dne 20. septembra 1899 (ni ohranjeno). Omenja spor, k takrat razkrajal vrste goriških Slovencev. Glede Tumovega namena, da bi ustvaril lastno stranko, zelo težko izreče sodbo, ker goriške razmere niso poznane. Zadevo je treba najprej temeljito preiskati, da ne bi zamislil propada. Tako sodi, da bo Tuma dosegel največ, »ako s Tebi lastno energijo delaš za gospodarsko osamosvajanje slovenskega naroda na Goriškem, kateremu mora samo ob sebi slediti političsko osamosvajanje in spoznanje naroda, kdo dela zanj.«

Drugo ohranjeno pismo je datirano 6. marca 1900, sklicuje se na dr. Gregorina, ki je že pojasnil, zakaj se Tržačani niso udeležili »Vaših posvetovanj«.

I

[190

Dragi Prijatelj!

Tuk svetnik Ziani je rojen Goričan in razume vsakdanjo slovenščino, sledi tudi za silo izvajanje slovenskih odvetnikov, na katera je vaje. Ako pa pride oseba, katere še ni slišal, pa količkaj težjemu govca ne more slediti. Italijani ga imajo za najsposobnejšega jurista na Goriškem, za pravo kapaciteto. Zaradi tega bi bil že davno predsednik kakega senata, ako bi znal dovolj slovenščine. Ker pa po lastnem priznavanju ni sposoben voditi slovenske razprave, so mu dali le častno mesto predsednika trgovskega senata, kjer je le malo posla. Imel sem že par slučajev pred tem senatom, kjer sta bili obedve stranki slovenski ter je Ziani izjavil: priznavam pravico gospodov, slovenski pledirati in tudi pravico do tega, da se piše slovenski zapisnik. Ker pa jaz ne znam dovolj slovenščine v to svrhu moram narekovati zapisnik italijanski, obečam pa gospodom, da izdam rzsodbo slovenski. V takih slučajih sem že pozval dra. Franko in dra. Treo, da bi ne podpisala zapisnika, ali onadva nista imela dovolj poguma, upreti se.

Torej svetnik Ziani je sam že ponovo priznaval, da slovenščine ne vlada.

Kolikor se pa tiče znanja, je res dober jurist v starem smislu: romanist.

Je star samec, ki si je nakopičil po varčnosti že precej premoženja.

Za lepe induktivne sodbe je po mojem mnenju precej nesposoben zaradi tega, ker je vaje le suhe in dogmatično doznave in pozna prav dobro zakone. Rzsodbe jako lepo in logično utemeljuje.

Lahko poveš justičnemu ministru, kakor sem jaz že ponovno, da je v Gorici taka mizerija, kar se tiče znanja in sposobnosti, da je človeka skoraj sram inteligentno razpravljati in da je najbolje, omejiti se suho in strogo na zakon ter spektakulirati na različne osebne slabosti gosp. sodnikov. Vsled tega je pa odvetnik Ziani na glasu nezmotljivega in vseznajočega jurista ter pri votacijah med slabotneži goriških juristov absolutno gospodari. Ako pride k višjemu sodišču, bode imel enakega materijala dovolj, da bo zor »der Hahn im Korb«. Jaz nisem flegmatičen, konsekventen do skrajnosti kadar se gre izdajati rzsodbe proti slov. strankam. Dasi je z menoj osebno jako ljubeznjiv in vem, da me tudi spoštuje, votira vedno konsekventno in povsod proti meni in njegove rzsodbe bi razvrstil približno tako: votira v prvi vrsti za italijanske liberalce, v drugi za italijanske klerikalce, v tretji za slovenske klerikalce in četrti za slov. liberalce ter v peti za slov. radikalce in to s tako konsekventnostjo, mirom in taktiko, da mu ni imogoče blizu. In ker dobro zmotivira rzsodbe tudi drže. Sploh zastopa on že leta politiko, kar imogoče izpodbijati stališče slovenskih odvetnikov in podpirati ono italijanskih. Kakor vidiš, je toraj Ziani skozi in skozi najnevarnejši človek v narodnostnem oziru.

Sploh pa je največja mizerija za nas v Gorici ta-le: V Gorici se kopičijo sami Protections Kinder. Sedaj jih je: Franceschini - nevrasthenik - poln nor, Muzina poln - bebec, Vidoz - dobričina brez znanja in volje, Ziani - samec, Kovacig - samec, dr. Thoman, ki ima v Goriški okolici razposojenih vse polno kapitalov in je kot jurist pa vseskozi velik revež.

Kovacig kakor Ti je znano je dober praktikus za kazenske prestopke, sicer pa paša in očitno prezi pravice slovenskega jezika. Izjavil se je že ponovno v višjih oblastvih, ki so vplivale nanj, da bi slovensko uradoval: »me s'impipo«! Kedar se ga pri miru pusti, sodi po svoji glavi in sicer z odločnostjo, ne da bi se dal vplivati po komurkoli si bode. Odvetnikov sploh ne pusti govoriti mnogo, in ako se kedo trudi za svoje klijenta in s tem dolgočasi in razjezi g. Kovaciga je gotov, da njegov klijent dobi par dnij več ali pa da se njegovo tožbo odbije. Je sploh paša v polnem pomenu besede. Reši pa kvantiteto aktov z največjo lahkostjo tako da se kazenska okrajna sodnija pri nas niti ne čuti ne. Vsakemu predsedniku je to jako komodno in ke italijanski odvetniki ničesar proti Kovacigu ne store dobro vedoč, da jih le on drži, se možu ne more blizu.

Kuhačevich je ignorant kot jurist bigoten do neumnosti. Ker ve, da ga drže Italijani še na svojem mestu, je tudi skrajno konsekventen proti liberalnim odvetnikom slovenskim, dočim klerikalnega dr. Pavletiča očitno podpira.

Grof Coronini je priden, ali ni talentiran, v narodnostnem oziru nepristranski ali počasen in groz zastarelih nazorov, zdržuje ga največ njegovo plemstvo.

Izvrsten sodnik, dasi Italijan, je Milost in kolikor toliko tudi nepristranski. Menda vpliva nanj njegov tast dvorni svetnik Dandini.

Fon, sedaj Tvoj kolega v državnem zboru, je jako nadarjen, a čital in učil se ni nikdar nič, naredi se je le v praksi z bog svojega talenta, ker hitro shvača stvar, je pa po duši cinik, ki išče karijero in je, kolik sem jaz mogel zasledovati, konsekventno sodil v prilog onih odvetnikov, od katerih je mislil, da imajo kak vpliv na njegovo karijero. Tako je italijanskim odvetnikom mnogokrat dajal prav proti meni in dr. Treo z očitnim namenom, kazati, kako je nepristranski. Ker je tesnejši prijatelj dr. Pavletiča, smatram jaz vsako pravdo že naprej za izgubljeno, kjer je moj nasprotnik dr. Pavletič. Istotako je pa prej delal, dokler je bil dr. Gruntar pri meni, s katerim sta stara kompanjona pri taroku in srčna prijatelja. Če je bila pravda še tako

neumna, jo je dr. Gruntar prav gotovo v dobil pred Fonom. Sedaj pa, ker se je dr. Gruntar odstranil in odprl pisarno dr. Pavletič, velja isto za le-tega.

Svetnik Rutar je filister, precej malo svetsko izobražen, brez kakega obzorja in trmast, slab govornik in dasi veliko čita in premišlja v razsodbah, slabo sodi.

V kazenskem oddelku imamo Slovence adjunkta Strleta, katerega bližje ne poznam; pravijo da je inteligenčen in priden.

Tedaj to je mizerija pri naši goriški sodniji in ta mizerija postaja še občutljivejša vsled mizerije na Dunaju. Na Dunaju je nevrasteničen Trnovec, nesposoben in komoden Dejak, ravno tako komoden Jakopič. Vse razsodbe, katere v dobivamo iz Dunaja, so za tako sodnijo naravnost rečeno pod vsako kritiko. Jaz principijelno nobene več ne čitam, ker ni vredno časa izgubljati.

V Trstu utegneš vedeti, da ima največ vpliva svetnik Gironcoli. Je jako ljubezniv v obnašanju in se je slovenskega jezika precej navadil. Je pa strupen in konsekventen nasprotnik Slovencev in zna zmeraj v dobiti obliko, da to pokriva. Je častilec svetnika Zianija in mnogokrat hodi istega prašat za svet, kako razsoditi v drugi instanci. Gironcoli ima tudi mnogo upliva na Milovčiča in tudi na druge sodnike ravno vsled svoje pridnosti in vljudnosti. Za goriške slovenske razmere je Gironcoli v Trstu najnevarnejši človek.

Jaz sem že nekaj pripravljal teren na Dunaju in minister Klein je precej dobro poučen o naši mizeriji. Do sedaj se pa od politikov ni nikdo resno pečal z našimi razmerami in nikdo brigal za kako menovanje.

Po mojem mnenju bi bilo glede Goriškega posebno delati na to, da se ne imenuje za sodnike v Gorici osebe, ki so ali pravi Goričani ali pa iz okolice goriške, kajti Gorica je jako malenkostna in taki sodniki so naravnost pod vplivom malenkostnega javnega mnenja v Gorici. V Gorici se gre ves boj za pridobitev inteligentnih slojev in ker je pri goriških sodnijah 80% slovenskega dela, je pač gledati na to, da se tudi v tem zmislu 4/5 nastavi slovenskih svetnikov. Odgovor ministra Kleina pa je bil do sedaj vedno ta, da jih nima, kar deloma tudi odgovarja resnici. Zaradi tega bode Tvoje najimenoitnejše delo na Dunaju izven parlamentarnega dela to, da češke kroge pridobiš za to, da se na univerzah v Pragi in na Dunaju napravi za češke dijake slovenski pravniški kurs, da se isti navadijo docela slovenski in da potem stopijo v prakso na lužnem Štajerskem in na Primorskem. V kratkem se potem položaj spremeni in odreže tudi vsak ugovor uristični upravi.

Kar se tiče Zianija, nam sedaj seveda dela veliko napoto tukaj, če ga pa imenujejo v Trst, bo pa lelal v družbi z Gironcolijem še večjo napoto v Trstu.

Prijateljskim pozdravom

Pombe:

Kopija. Glede datacije je mogoče razbrati le letnico 1907. Rokopis ni Tumov.

Najkajšnji svetnik Ziani...: 11. junija 1907 je Rybář Tumov povpraševal o svetniku Cianiiju, ker da bo imenovan za višjega sodnega svetnika, zlasti o njegovem nanju slovenščine. Sporočila mu še, da »je sedaj nemogoče sestaviti na višjem sodišču slovenski senat. Ako bi se zopet imenovalo dva Laha (in eden bo prav gotovo imenovan), potem ostane položaj nespremenjen. To pa gotovo ni v interesu justice, saj v kolikor se tiče Slovencev«. V spominih (IMŽ 256) Tuma piše, da je bil sodnik Ziani (v uradnih seznamih je njegovo ime kot Ciani) njegov politični nasprotnik, »a njegova zagrizenost ni segala preko njegove inteligence«. Leta 1915 pa je pripomogel k Cianijevi upokojitvi ter k upokojitvi sodnikov Francesca Piccolija, Gironcolija in Carla Chersicha (Keršiča), sodnikov višjega sodišča v Trstu.

Češko poveš jurističnemu...: Minister Franz Klein (1854-1926), bil je član štirih ministrskih kabinetov (Gautsch, Hohenlohe, Beck, Körber).

V Gorici se kopičijo...: Tuma citira po vrsti sodnike Ettore Franceschini, Rodolfo Musina, Antonio Vidoz, Francesco Ciani, Carlo Covacic, Heinrich Thomann. Kuhacevich je ignorant...: Edvard Kuhacevich.

Črof Coronini...: Grof Albert Coronini, sin deželnega glavarja Franca (1833-1901). Za deželnega sodnega svetnika v Gorici imenovan leta 1904.

Čzvrsten sodnik...: Sodnik Silvius Milost. Grof Ernst Dandini de Sylva je bil Tumov predstojnik v času, ko je služboval pri deželnem sodišču v Trstu (1887-1890).

Čion, sedaj Tvoj kolega...: Dr. Franc Pavletič (1866-1918), ki ga ob Fonu Tuma omenja v pismu, je bil v Gorici odvetnik, bil je ena osrednjih osebnosti črščanskosocialnega gibanja na Goriškem.

Čsvetnik Rutar...: Matija Rutar (1856-1941), sodnik in deželni poslanec, je leta 1914 postal predsednik okrožnega sodišča v Gorici.

Čv kazenskem oddelku...: Rudolf Sterle.

Čna Dunaju je nevrasteničen...: Glej Matej Trnovec! Omenjata se še sodnika najverjetneje Karl Dejak in Avgust Jakopič.

Čsvetnik Gironcoli: Antonio pl. Gironcoli je bil v Gorici predsednik okrajnega sodišča, nato je šel v Trst. Josip Milovčič je bil tedaj v Gorici sodnik okrožnega sodišča.

Čprijateljskim pozdravom...: Potlej se korespondiranje prekine. Tuma je poslal Rybářu vsaj tri pisma, na katera mu je ta odgovoril 18. julija 1907 in se mu zahvalil za anje. Zamude je kriv njegov položaj, saj težko združuje funkcije poslanca in odvetnika. Nato sporoča Tumi o poslanskem življenju na Dunaju: »Iz početka sem moral ostati na Dunaju radi pogajanj v skupnem klubu. Ne vem ali si smem pripisati kake zasluge glede ustanovitve jugoslovanskega kluba; mislim, da je k temu najbolj pripomogel odpor dalmat. poslancev proti terorizmu. Žalibog pa tudi z novim klubom nismo bogvekaj pridobili. Večina hrvaških poslancev [stojijo] na izkorsrčnem stališču historičnega državnega prava. O močeh, ki v resnici vplivajo na razvoj in usodo kacega naroda, se tem gospodom niti ne sanja. Nočejo azumeti, da vsa historična prava brez močne roke, ki jih uveljavi, nič ne koristijo. Večjo važnost pripisujejo tolmačenju kake posamezne besede v kaki zastareli stini, nego vsem, v našem narodu se pojavljajočim težnjam. Vsled tega se jih ne more pripraviti do tega, da bi izkoriščavali eventualne ugodne konstelacije, ker se vedno bojijo, da bi s tem škodili svojemu državopravnemu stališču.« In še dodaja, da je pri tem težak položaj Slovencev, ki nočejo živeti v spominih. V vezi s slovenskimi člani senata pri višjem sodišču v Trstu je omenil obisk pri ministru Kleinu. Ta je Rybářa vprašal, koga žele Slovenci predlagati. Rybář je odgovoril, da žele slovenščine zmožnega uradnika.

dne 27. dec. 1924

Dragi prijatelj!

Sklicujem se še vedno na nekdanje prijateljstvo prepričan, da politično mišljenje na posebne azmere ne more imeti upliva. Iskal sem te 18. in 19. decembra v Beogradu, a ker niso vedeli povedati, kedaj se vrneš, sem moral radi opravil oditi. Zato se obračam na te pismeno.

Italijanska vlada mi je odklonila opcijo in moral sem se preseliti konec avgusta z družino v ljubljano.

Vsled odklonitve opcije odpadla bi pravica do vojne odškodnine proti Italiji, in tako mi preti izguba celega svojega premoženja, katero sem pridobil tekom 30 let naporega dela na Goriškem, z doto svoje žene vred. Rešil sem le vrednost razvalin dveh hiš in imam, kar sem pridobil z napornim delom od l. 1919 naprej. Vsega ni dovolj, da bi izhajal z družino, od katere imam še 5 otrok nepreskrbljenih in sem moral otvoriti odvetniško pisarno v Ljubljani, katera ob danih razmerah seveda ne more mnogo donošati.

Moj gospodarski položaj je toraj odvisen od tega ali mi Jugoslavija plača vojno odškodnino ali ne.

S. Germain'ska pogodba jasno določa, da je dolžnost vsake države odškodovati lastne državljane.

Po jasnem besedilu pogodbe zadeva dolžnost plačila vsako državo, ne po teritorialnem, ampak personalnem principu. Kakor ti je znano, Italija še sedaj ni rešila večino prošenj na opcijo državljanov slovenske narodnosti za Italijo in tudi nikomur neče izplačati vojne odškodnine. Izdala je ukaz finančnega ministerstva podrejenim oblastvom, naj se vse prošnje za odškodnino optantov zavrnejo, kar se je tudi zgodilo. Optantje so vložili ugovore, ki čakajo rešitve po državnem sodišču ozir. državnih dogovorih med Italijo in Jugoslavijo. Splošno se govori, da so se ti dogovori med obema državama že vršili. Med optanti sem bil tudi jaz. Bival sem od l. 1876 na Primorskem, rojen pa sem l. 1858 v Ljubljani. Pristojen bil sem od l. 1897 naprej v občino Dornberg pri Gorici. Imel bi bil toraj po čl. 71 S. Germain'ske pogodbe pravico do izvolitve (elezione) italijanskega državljanstva brez posebne napovedi. Italijanski zakon namreč loči pravico elezione, in opzione. Pravica elekcije bi se morala ugotoviti od pristojne občine tako, da se vpišejo vsi upravičenci po čl. 71 v poseben register poleg onih, ki postanejo že ipso jure italijanski državljani v smislu čl. 70 S. Germain'ske pogodbe t.j. ki so rojeni in pristojni pod Beneško Julijo. Register po čl. 71 bi morala občina razglasiti, ter bi imela politična oblast pravico v 14 dneh po razglasu v smislu čl. 72 S. G.[ermain'ske] pogodbe protestirati proti vpisu, iz »posebnih« razlogov. Proti jasnem besedilu lastnega zakona od 24. decembra 1920 je pa italijanska vlada dala vsem županom ukaz, naj napravijo le register po členu 70 ne pa 71 S. Germain'ske pogodbe. Po tej zvijači morali so tudi oni, ki so bili upravičeni po čl. 71 vložiti svojo izjavo na opcijo. Za opcijo so bili upravičeni: 1. oni, ki so bili že pred vojno pristojni v Beneško Julijo, 2. oni, ki so ondaj bivali že pred vojno 20 let, 3. oni, ki so posedovali nepremičnino že pred vojno 10 let, 4. oni, ki sami in člani družine govore in pišejo italijanski poleg slovenščine. Imam vseh peterih rekvizicij in nisem niti sanjal, da so mi opcijo odklonili. To se je zgodilo z odlokom 10. maja 1924, seveda brez napovedbe razlogov.

Kolikor sem mogel zaupnim potom izvedeti je bil pravi razlog odklonitve ta, da bi morala italijanska vlada izplačati na odškodnini okoli 800.000 L. Od te odškodnine bi meni pripadala le približno 1/3. Imel sem namreč tri hiše v Gorici in ker sem bil konec vojne brez denarja moral sem 2 razvalini prodati 2 italijanskim podanikom, na katera preide pravica do dotične vojne odškodnine. Meni bi šla le odškodnina na eno hišo ter za vničeno pisarno in pohištvo. Za to bi mi šlo najmanj 200.000 L. Da je italijanska vlada odbila opcijo gotovo le iz razloga, da se odtegne plačilu odškodnine kaže okoliščina, da mi je poslala pred rešitvijo na dom policijskega agenta z vprašanjem, če se odpovem vojni odškodnini, za ta slučaj bi se mi brez drugega podelilo italijansko državljanstvo. Da ni bilo iz političnih in moralnih razlogov nasprotstva, kaže parere, katerega je na vprašanje prefekture izdalo vodstvo goriškega fascista, ki je poročalo: »è in linea e politica gentiluomo.« Izvedel sem pa tudi zaupnim potom, da je podprefekt goriški bil nasproten mojemu državljanstvu, ker so ga nahujskali nekateri šovinistični elementi v Gorici, češ, da sem od l. 1895 do 1900 vodil politični nacionalni boj proti italijanski stranki in da sem bil jaz tisti, kateri je končno oslobodil slovensko prebivalstvo italijanske nadvlade.

Očita se mi, da sem ustanovil skoraj vse zavode, ki so osamosvojili v gospodarskem oziru goriške Slovence, t.j. Trgovsko obrtno zadrugo, Mizarsko zadrugo, Obrtno društvo, Šolski dom, Pevsko in glasbeno društvo ter reorganiziral Goriško ljudsko posojilnico, vse v smeri gospodarske in kulturne osamosvojitve slovenske. Posebno je bilo zadelo italijansko gospodarsko moč moje geslo »svoji k svojim« po katerem in s pomočjo ustanovljenih denarnih zavodov so goriški Slovenci iztrgali vso trgovino in domačo obret iz rok italijanskih firm. Leta 1896 sem bil iztrgal iz rok italijanskih podjetnikov akcijsko družbo Vipavske železnice. To so sicer res za italijansko nacionaliteto hude reči, a že l. 1901 sem se odtegnil vsemu političnemu življenju in sem l. 1908 vstopil v soc. dem. stranko. Od takrat naprej nisem sploh imel nikake dotike z italijansko nacionalno stranko, nasprotno me je italijanska vlada po vojni vedno rabila za posredovalca med Slovenci in Italijani. Generalni komisar Ciuffelli me je spomladi l. 1919 imenoval zastopnikom Slovencev v Deželnem šolskem svetu, generalni komisar Mosconi pa l. 1921 v izvanredni deželni zbor na izrecen moj pogoj, da nečem zastopati nobene politične stranke, ampak se bom brigal za unifikacijo zakonov in povzdigo ekonomičnega stanja kmečkega stanu.

Iz vsega toraj vidiš, da je odklonitev opcije docela neutemeljena, kljub temu sem vsled odklonitve iz Gorice in sem se konec avgusta 1924 preselil v Ljubljano, kjer me je morala občina v smislu S. Germain'ske pogodbe brez ugovora vpisati za jugoslovanskega državljana, pristojnega v občino Ljubljana.

Bil sem osebno v Beogradu, da bi poizvedel, kako stoji vprašanje vojne odškodnine, a nikjer nisem mogel zvedeti nič stvarnega.

Obračam se toraj na te, ker mislim, da si edini dobro poučen kako stoji zadeva priznanja odškodnine med obema državama v mojem slučaju, toraj posebno zato ali so se res sklenili kakšni dogovori med Italijo in Jugoslavijo, da mora prevzeti izplačilo vojne odškodnine za vse one, ki so imeli pravico opcije v Italiji, Italija ali pa, da za slučaj odklonitve opcije dolžnost preide na Jugoslavijo. Prosim te, da mi prijateljski tudi nasvetuješ, katero pot naj ukrenem. Za slučaj, da se mi vojna odškodnina prizna, vsaj kakih 400.000 Din. bi bil takoj pripravljen kljub temu, da bi mi šlo po italijanskem zakonu skoraj dvakrat toliko, sprejeti poravnavo ter znesek.

S tem zneskom bi mi bila pa poleg svojega prihranka zašiguran ekonomičen položaj, tako, da bi se odtegnil lahko vsacemu javnemu in se posvetil literarnemu delu. Čeravno sem še dovolj čil za vsako, tudi

najtežje delo, pa mi politično in odvetniško delo preseda. Rad bi se odtegnil javnosti in živel skromno v družini.

Mislim, da imaš toliko prijateljskega interesa zame, da mi prijazno odgovoriš.

S srčnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

S. Germainška pogodba jasno...: Mirovna pogodba med antantnimi silami in Avstrijo sklenjena v Saint-Germain-en Laye pri Parizu (1919).

Pristojen bil sem od l. 1897...: Tega leta je dobil častno občanstvo občine Dornberk.

L. 1896 sem bil iztrgal iz rok...: Tuma je (IMŽ 222-223) s sodelavci dosegel, da so slovenske občine podpisale 100.000 goldinarjev delnic za vipavsko železnico in da so pridobili za naložbo kapitalista Gorupa (Josip ali Kornelij) iz Trsta.

Generalni komisar Ciuffelli...: Glej Augusto Ciuffelli! Nasledil ga je Antonio Mosconi, ki je bil civilni komisar do jeseni leta 1922. Potlej je bila uvedena funkcija prefekta kot predstavnika italijanske osrednje oblasti. Mosconi je leta svojega delovanja obelodanil v knjigi I primi anni del governo italiano nella Venezia Giulia. Trieste 1919-1922 (Bologna 1924).

Obračam se toraj na te...: Rybář je odgovoril 29. decembra 1924, da Jugoslavija ni hotela z Italijo podpisati konvencije o vojni škodi. Zato jugoslovanski državljani ne morejo zahtevati vojno škodo, ki je nastala na ozemlju Italije. Pa tudi od Jugoslavije ne dobijo nič, ker jo ta priznava samo bivšim srbskim in črnogorskim državljanom. Tudi ni upanja, da bi jugoslovanska država spremenila svoje stališče, saj tudi srbskim in črnogorskim oškodovancem ni dala drugega kot obveznice, katerih tečaj znaša 14% nominale. Žal ne more prav nič storiti.

3

dne 3. 1. 1925

Dragi prijatelj!

Hvala ti za tvoje blagohotno sporočilo.

Domneval sem že prej, da bo težko kaj z vojno odškodnino pod sedanjim režimom. Le ako bi prišli zastopniki Hrvatov in Slovencev do krmila bi bilo tudi upanje, da se stvar tudi uredi v smislu S. Germainške pogodbe. Ta je zame jasna, da je dolžnost vsake države, da odškoduje svoje podanike za škodo trpljeno vsled svetovne vojne.

Seveda za sedaj ne ostane drugega nego vleči s pisarno naprej, ker ne morem izhajati iz dohodkov od obresti. Obračam se pa nate, še enkrat ako morda bi ne bilo mogoče dobiti v Beogradu kako pozicijo. Odkritosrčno povedano se mi zdi škoda, da ne morem uveljaviti svoje znanje izven odvetništva. Učil sem se toliko različnih predmetov, vodil svojčas različne zavode in poznam večji del evropskih jezikov.

Vem kako Beograd rabi sposobnih delavcev. Poznaš me tudi, da sem delaven in se tudi najtežjega dela ne bojim. Vstrajam pa kljub svojim 66. letom še vedno lahko pri delu od jutra do večera. Ako bi bilo mogoče dobiti si pozicijo, ki nese kakih 6000 Din. na mesec bi lahko opustil odvetništvo in se preselil v Beograd. Nikakor ne iščem kako sinecuro in tudi nikomur nečem biti na ramah ter sem presvobodomiselen, da bi se odpovedal svojemu prepričanju, zaradi tega pričakujem, da mi prosto odgovoriš ali bi bilo mogoče dobiti mesto pri centralnih uradih v Beogradu, ki bi bilo znanstveno informativno. Namaknem samo na eno idejo, katero je sprožilo svojčas vojno ministerstvo v Avstriji tekom vojne, da je manjkalo Avstriji centralnega urada, ki bi bilo iz zgodovinskega, sociološkega in ekonomičnega stališča proučil razmere evropskih in drugih držav ter poročal o gibanju in moči dotične države. V dvorni knjižnici na Dunaju se je bil že napravil oddelek in se je nabralo kakih 2000 knjig v to svrhu. Polom Avstrije je seveda preprečil izpolnitev te ideje.

Ljubljanske razmere so mi pretesne in rad bi dobil za svoje delo nekoliko razmaha.

Ako ti ostaja kaj časa se ti toraj priporočam, da o stvari premisliš in mi sporočiš svoje mnenje.

S srčnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Hvala ti za tvoje blagohotno...: Tuma se zahvaljuje za Rybářov odgovor z dne 29. decembra 1924.

...da mi prosto odgovoriš...: Rybář je odgovoril 14. januarja 1925. Tumovi načrti bi bili koristni, vendar bo težko najti kaj primernega. Za državno službo je prestar, ker je prekoračil petinšestdeseto leto starosti, sicer so te službe slabo plačane. Službe tudi delijo po strankarskih principih. Če kaj najde, pošlje obvestilo.

4

16. januarja [1925]

Dragi prijatelj!

Hvalo ti tudi za drugo pismo od 14. t.m. Nisem pričakoval drugega. Pisal sem ti le, ker vem, da si na odličnem mestu in nočem sebi očitati, da nisem vsega storil, kar bi me dovedlo do premembe. Iščem tudi v Nemški Avstriji, ker so mi razmere v Jugoslaviji zares premalenkostne.

Kakor veš, sem po kongresu v Livornu izstopil iz političnega življenja, ko pa sem bil prisiljen preseliti se v Jugoslavijo imel sem trden namen, kolikor mogoče sodelovati in delati. No, razdivjanost strank in politična ignoranca je taka, da z najboljšo voljo ni mogoče z nikomur sodelovati.

Pričakujem iz Dunaja poročilo Valentina Pittonija, a vem, da tudi tam ne bo nič, ker je tudi Dunaj preobložen. Morda bi kaj dobil, ako bi šel tje sam za nekoliko tednov, ker bi tudi raje stopil v kako industrijsko podjetje, nego se pečal z advokaturto. Pri tem imam tudi pogled za naprej, ker bom v kratkem

imel štiri sinove inženirje v različnih strokah in bi jim rad pripravil kako podjetje. Konečno, ako bom že obsojen na zapor v Ljubljani, se tudi udam. Bom pa pisal kaj, kakor politični ujetniki. Kakor vidiš, sem si vsaj toliko humorja ohranil.

Še enkrat prisrčno hvalo za prijateljsko uslugo,

T

Opombe:

Kopija.

Pričakujem iz Dunaja poročilo...: Zadevno korespondiranje (Tuma - Valentino Pittoni) ni poznano.

FERDINAND SAJOVI

Ferdinand Sajovic iz Ljubljane je 6. oktobra 1899 na Tumovo prošnjo poročal o Antonu Kristanu: »Izključen je bil, je imel neke sitnosti z ženskami, ljubavne posledice. Njegov značaj mi je bil opisan sledeče, jako ekscentričen, vendar je on je delaven, pa njegovo delo mora biti vedno pod kontrolo, ako je ta pogoj, se ga celo lahko priporoča. Iz njegovih spisov, kateri niso izvorni, vendar tudi ne popolnoma prestavljeni, se lahko sodi, da se je precej zanimal za trgovino, saj teoretično, ako pozna južne trgovske razmere, se posebno one na tržaškem trgu, nisem mogel poizvedeti.

Njegovi stariši so revni in ga niso mogli nič podpirati, zato se mi čudno zdi, kako se je preživel, če ni bil v nobeni službi. Tu tudi ni znano, da bi imel kako trgovsko akademijo in se naj za ta slučaj zahteva originalna spričevala.« Sajovic omenja še politični spor med Slovenci na Goriškem, »so pa tu mnenja, da se še zjedinite, to je mnenje mojega chefa in njegove stranke.«

V pismu z dne 25. novembra 1902 je Sajovic vpraševal Tumo o možnostih, da bi se v Gorici zaposlil pri goriški deželni hipotečni banki. V pismu z dne 11. februarja 1903 znova piše, da bi se zaposlil kot knjigovodja pri goriški deželni hipotečni banki.

Sajovic je prišel v Gorico in tudi služboval pri Trgovsko-obrtni zadrugi. Nato je postal prokurist Ljubljanske kreditne banke in umrl 31. oktobra 1905 v Kranju (Gabršček II 172). Deloval je tudi v »Sokolu«.

SAVEZ METALSKIH RADNIKA JUGOSLAVIJ (podružnica Jesenic)

Zveza kovinarskih delavcev Jugoslavije (SMRJ) je bila ena izmed najmočnejših sindikalnih organizacij na Slovenskem. Delovala je v letih 1923-1941 (sekretar oblasti organizacije za Slovenijo je v začetku leta 1933 postal Franc Leskošek). Podružnica SMRJ na Jesenicah je odgovorila na Tumov dopis z dne 24. marca 1932 (ni ohranjen) in sporočila, da pri prehranjevalni akciji sodelujejo krščanski socialisti pa tudi kovinarska zveza. Kar zberejo, dajejo sami svojim članom, »kar se zbere za vse delavstvo, tedaj moramo in hočemo tudi tam dobiti svoj delež, vendar je vse skupaj tako malenkostno, da se opravičeno bojimo za naše ljudi, katerih večina dobesedno že danes strada.«

GIUSEPPE SBORSI

Tiskarski delavec Giuseppe Sborzil se je v zvezi s časopisno vestjo (Il Lavoratore), da bodo slovenski socialisti izdajali svoje lastno glasilo, obrnil na Tumo 29. oktobra 1919 s prošnjo, da bi ga za primer, če bi se list tiskal v Gorici, priporočil tamkajšnji tiskarni kot stavca, ker je večšč tudi slovenskega jezika. Sborzil je pismo pisal v italijanščini.

KONRAD SCHIFFMAN

Zgodovinar, arhivar in bibliotekar Konrad Schiffmann (1871-1941) je živel v Linzu, kjer je organiziral arhivsko in knjižničarsko službo. Ukvarjal se je z zgodovinskimi in arhivskimi raziskavami, objavljajl je tudi dela s področja imenoslovja. V Linzu je vodil v letih 1923-1934 (bil upokojen) mestno knjižnico.

Ljubljana, dne 17. V. 19

Sehr geehrter Herr Doktor!

Entschuldigen Sie, dass ich erst heute für das eingesendete Buch verbindlichst danke. Ich habe es mit grossem Interesse gelesen und eine Übersetzung der Laibach betreffenden Stellen in das Tagblatt »Slovenec« zur Veröffentlichung übergeben. Gleichzeitig habe ich Ihr Buch der Buchhandlung Bamberg i Laibach zur Anschaffung anempfohlen. Ich hoffe, dass die Buchhandlung sich bereits an Ihre Adresse gewendet hat.

Hochachtungsvoll

Sehr geehrter Herr
dr. Karl Schiffmann, Linz

Opombe:

Kopija.

...eingesendete Buch...: Naslov Schiffmannove knjige Aus dem Leben eines Wanderschauspielers. Knjiga govori o igralcu Jakobu Neukäufferju (1754-1835) je igral tudi v Ljubljani.

...und eine Übersetzung...: Prevod v Slovincu (15. in 16. 5. 1930, štev. 110 in 111) kot Zgodovinska črtica od ljublj. gledališča iz l. 1779.

...dr. Karl Schiffmann...: Pravilno Konrad.

DER SCHLERN (Bozen - Bolzano)

Mesečnik Der Schlern je kot ilustrirana revija za domoznanstvo pričela izhajati v Boznu, v italijanskem delu Tirolske, leta 1920. Tuma je z redakcijo navezal stike, ker se je nameraval naročiti na revijo. V Tumovi knjižnici je nekaj letnikov te revije.

dne 17. dicembre [192]3

Redaction der Revue
»Schlern«
Bozen

Ersuche mir die Bedingungen des bisher erschienenen Hefte das Abonnement pro futurum
gefälligst angeben zu wollen

Hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

Ersuche mir...: Tumi so odgovorili 27. decembra 1932.

OTTO SCHWARZ

Otto Schwarz, tajnik izvršnega odbora Federazione Regionale del Sud-Ovest PSU dei Lavoratori italiani v Toulousu se je v pismu 11. novembra 1929 obrnil do Tume (zanj je izvedel iz predzadnje številke Rinascita). Zanimal se je, če bi bilo mogoče vzpostaviti stike s tovariši, ki so ostali v Trstu.

20. novembre 1929

Egregio signor
Othon Schwarz,
ingenieur E.I.S.
Toulouse 27
Rue Neuve de la Balance.

Sara molto difficile d'intervenire nell'affare del partito. Personalmente non conosco ne a Lubiana ne a Trieste nessuno che sarebbe abbastanza fido di servirla.

Il servizio di polizia nella Jugoslavia è intricatissimo ed apparentemente d'accordo con quello di Trieste quando si tratti di socialisti e comunisti. Non a guari si dibatteva presso il locale Tribunale un processo per illecita propaganda contra lo stato, abbenche gli accusati erano antifascisti italiani e nazionalisti jugoslavi. Assolti sì, ma stavano nella detenzione qualche mese.

Dall'anno 1922 non sono più iscritto in alcun partito, avendo liquidata ancora a Gorizia la politica inconstante.

Sempre amico e difensore del proletariato, non voglio intricarmi in affari che anche lontanamente sono politici. Mi rincresce di dovere essere negativo.

Salutando la sinceramente

Opombe:

Kopija.

Non a guari...: Ni znano na kateri sodni proces Tuma misli.

JANKO SCHWEIGER

Janko Schweiger je v pismu iz Gradca (26. 10. 1911) prosil Tumo, da mu pošlje 100 kolekov - znamkic o plačilu članarine za JSDS.

IL SECOLO (Milano)

Dnevnik Il Secolo je pričel izhajati v Milanu leta 1866. Bil je eden najbolj razširjenih italijanskih časnikov. Zagovarjal je vstop Italije v prvo svetovno vojno. Leta 1927 se je združil s časnikom La Sera v skupen list Il Secolo-La Sera.

1

17 gennaio [192]3

Amministrazione
»Secolo«
Milano

Con vaglia odierna ho assegnato l'abbonamento di L 50 per l'anno corrente. Vorrà inviarmi tutti numeri finora usciti e poi regolarmente i seguenti numeri correnti.

Con tutta la considerazione

Spett.
Amministrazione del »Secolo«
Milano

Sono abbonato al Nr B 19856 per l'anno corr., pagato l'importo di L 50.-.
Dovendomi traslocare a Lubiana della Jugoslavia, si compiacerà di mandarmi i Nr. del »Secolo«
dai 16 risp. 17 corr. fino a che basterà l'importo pagato cioè 15 ottobre corr. all'indirizzo:
avv. Dr. Enrico Tuma-Lubiana
Dunajska cesta Nr. 17 - Jugoslavia.

Con tutta stima

FRANČIŠEK BORGIA SEDE

Frančišek Borgia Sedej (1854-1931) je bil med leti 1906 in 1931 goriški nadškof. Ohranjeno je eno Sedejevo pismo Tumi, pisma Sedej ni lastnoročno pisal, njegov je le podpis. Tumi se zahvaljuje za čestitke ob imenovanju za goriškega nadškofa »Veseli me, da pričakujete od katoliškega škofa duhovnega, idealnega dela. To je tudi moja želja, ali na podlagi katoliške vere, kateri pripada od nekdanj naš slovenski narod v svoji ogromni večini, in ki je podlaga vsej zahodni omiki. Rad bi bil, da bi tudi Vi sodelovali v tem smislu kakor nekdanj v korist naši domovini in v svojo dušno korist. Respice finem! To si usojam pripomniti kol vaš bodoči nadpastir, kateremu je v prvi vrsti skrb za duše.«

Prav na dan (26. 1. 1906), ko je datirano Sedejevo pismo Tumi, je papeški nuncij na Dunaju sporočil zunanjemu ministru grofu Goluchowskemu, da nima Sveta stolica proti Sedejevemu imenovanju nobenega ugovora. Z reko Respice finem! (glej na konec) misli Sedej morda na Tumovo približevanje socialdemokratom.

FERDINAND SEIDL

Prirodoslovec Ferdo Seidl (1856-1942), Novomeščan po rodu, je od leta 1887 učil na realki v Gorici. Tu je živel do leta 1915, nato je nastopil pokoj in živel v Novem mestu. V Gorici se je posvečal raziskovalnemu delu in preučeval zlasti klimatološke in geološke probleme. Seidl je deloval tudi v slovenskem javnem življenju na Goriškem v okviru liberalnega tabora. Od tod tudi stiki s Tumo, s katerim sta bila odbornika tudi pri Pevskem in glasbenem društvu, pri Trgovsko-obrtni zadrugi itd. Njunjo medsebojno razmerje pa ni bilo vselej prijazno. Leta 1913 oziroma leta 1914 sta se zapletla v polemiko. Začel jo je Tuma ko je pri poročanju o Seidlovem predavanju o rastlinstvu »naših Alp« (22. 11. 1913) v Gorici oporekal napačni razlagi predavatel o pomenu korenike za rastlino (Naši zapiski 10/1913, 386). V Soči (1914, šte. 6 in 25) je odgovoril Seidl, nato zopet Tuma (Naši zapiski 11/1914, 110-112).

Vaše Blagorodje!

Vaš list od 1. t.m. me ni presenetil, ker Vas poznam kot tesnega druga in somišljenika g. Andreja Gabrščeka ter pristaša čiste »Sočine« stranke. Na moj osebni poziv ste mi odrekel zaupanje ter niste prišel na shod, katerega sem sklical za svojo osebo na lastno odgovornost. Prišli so pa oni klerikalci, katerim ravn Vi očitata tolike nestrpnosti, prišli na moj osebni poziv. S tem so si dali gospodje narodnjaki le spričevalo skrajne nestrpnosti in meni osebno nezaupnico. Moje vabilo ni bilo vabilo na shod in na kompromise, ampak na razgovor, kaj naj bi se ukrenilo, da bi se socijalna in ekonomična društva ter zavodi izvzeli iz domačega političnega boja, ki mora postati zanje poguben. Sicer ina Vaša odsotnost, kakor tudi drugih gospodov, jasno na sebi pečat upliva g. Andreja Gabrščeka. Da se ne bodete glede tega nič več motili o meni, kakor ste se sedaj, Vam kratkomalo povem, da smatram g. Andreja Gabrščeka kot voditelja posebne stranke, ki se zove »Soča« in »Goriška Tiskarna«. Delal sem z njim od l. 1895 tem mislim, da ga dobro poznam. Nisem se zvezal z g. Gabrščekom, da bi sebi kaj pridobil, ampak poznavajoč njega sposobnost za agitacijo in žurnalizem ter računajoč, da po razporu z dr. Gregorčičem spolnujoč še delava jaz za organizacijo, on za agitacijo. Tako sva se tudi približno sprva sporazumela. No, g. Gabršček se je sam kmal izvil ter mi v prijateljskem pogovoru l. 1899 sam menda nehote priznal, »da odslej ne da več vajeti iz rok«. Videč ob razporu entuzijazem, ki je zavladal med trgovci in obrtniki za lastno organizacijo, ustanovil sem »Trgovsko-obrtno društvo«, katerega organizacije ni nikdo razumel in še danes ne razume, najmanj pa g. Andrej Gabršček. Poleg tega društva sem vsaj posredno ustanovil tudi društvo veleposestnikov. Pri tem sem g. Gabrščeku odkritosrčno izjavil, da oni, ki ima te dve društvi v rokah tudi politično vlada našo deželo. Posledice moje odkritosrčnosti so bile te, da mi je g. Gabršček vzel iz rok »Trgovsko-obrtno društvo«, zapravlil v enem letu 1200 fl ustanovnine in uničil društvo, ker ga ni nikdar razumel in niti ni vedel, za kaj gre. Pristop v drugo društvo pa mi je znal previdno zapreti. Dosegel pa je takrat svoj namen: »dal ni vajeti iz rok.«

Ubil je organizacijo, ki bi bila bržkone preprečila ves boj, ki se je pozneje razvil, in bi bila na neizmerno korist naše dežele. G. Gabrščeku je bilo tu načelo: »Soča« in »Goriška Tiskarna«, in popolnoma postransko, ali se izvede namcravana organizacija, ali ne, ali se koristi narodu na Goriškem ali ne.

No g. Gabršček je ustanovitev trgovsko-obrtnega društva vsaj izkoristil pri volitvi dr. Staniča in prišel do za me nepričakovanega uspeha.

Pred izidom volitev sem se skoro odločil odstopiti od političnega dela ter tudi dr. Trillerju nasvetoval, naj se ne naseli v Gorici, ker brez časopisov ni moč dela, g. Gabršček pa se sam nikdar ne uda, marveč bi morali v kratkem priti do razpora ž njim. Po izidu volitev sem bil v dvomu, ali je g. Gabršček hotoma postopal kakor je. Zato sem še enkrat poskusil z novo organizacijo.

Ustanovil sem narodno-napredno stranko, ker me je bilo sram boriti se dalje le za svojo osebo, ter zahteval, da se ustanovi ali stranka ali pa se jaz odtegnem. Veste, kako lepo in hitro se je oprijela ideja narodno-napredne stranke in organizacija izvrševalnega odbora. No, g. Gabršček je to delo uničil, ko je odklonil ponudbo namestnika Goëssa. Bal se me je, da bi šel z dr. Gregorčičem na Dunaj, slutil je, da bi to pomenilo pravo samostojno organizacijo narodno-napredne stranke in ne več navidezno v polni odvisnosti od organizacije »Soče« in »Goriške Tiskarne«. Bilo bi to toliko, kolikor dati vajeti iz rok, toliko kakor Gabršček ostani to, za kar imaš talent: agitator in žurnalist!

Takrat sem prerokoval povoz naše stranke pri deželnozborskih volitvah in vsled tega moj odstop od vodstva stranke. Odklonili sino oficijelno priznavanje naše stranke po vladi, po dr. Gregorčiču in njegovi stranki. Odklonili vso ekonomično organizacijo ponujeno po vladi slovenskemu delu dežele, odklonili vreči dr. Payerja, odklonili pridobiti si enega ali dva nam prijazna italijanska državna poslanca! Vse g. Gabrščeku na ljubo! Ako je g. Gabršček l. 1901 vršil svojo dolžnost meni, stranki in narodu nasproti, [nečitljivo] mu bržkone vse eno, toliko je bila mlada organizacija že trdna. Očividno ni hotel. Držal je križem roke celo leto, do zadnjega trenutka. Ter še takrat z nekaterim postopanjem na Cerkljanskem onemogočil vsak uspeh. Izročil sem januarja 1902 politično vodstvo g. Gabrščeku. Kakor veste dve leti ni ganil s prstom v stranko, kar je storil, storil je zase. Najmanj pa se je kot faktični načelnik stranke pokazal političnega organizatorja in političnega vodjo. Ostal je Gabršček, ki je psoval na levo in desno ter razdiral na levo in desno. Lotil se ni enega pozitivnega dela. Le vajeti ni dal iz rok. Pridržati sem si hotel gospodarsko organizacijo. No, Gabršček prelen za zdržno, organizatorno politično delo, videl je vendar moj rastoči vpliv vsled vodstva narodnih društev. Videl je v tem novo nevarnost za se ter je jel zadirati v mene pri posojilnici »Trgovski-obrtni zadrugi« in »Mizarski zadrugi« ter dosegel, da mi je zagrenil to delo, omajal do takrat polno zaupanje članov načelstva in nadzorstva ter me privedel do odstopa. Ima sedaj politične, gospodarske in socialne vajeti, poleg »Soče« in »Tiskarne«. No g. Gabršček tudi o denarnih poslih ne razume mnogo ali nič in je že zavozil tako, da danes naše denarne zavode drži le ugodni splošni položaj. Mesto, da se je držal pripravljen kredit, ki se je nabiral pet let in držal mobilno posojilnico in zadrugo, sta danes oba zavoda vezana do grla. Nimam seveda nič proti temu, da ga spremljate nadalje. Želim Vam samo najlepšega vspeha. Jaz ostanem pač pri političnem delu, ker sodim sam sebe tako, da imam veselje in značaj za to. Imam politiko za boj, kot cilj, uspeh ne za-se, ampak za naš narod. Svoje delo in sebe sodim edino le po vspehu, ter mi ni vseeno kako sodijo drugi. Delam pa na sporazumljenju v socialnem oziru ne med strankama a med občinstvom, zaradi tega, ker vidim gotov političen in gospodarski bankrot režima in sistema g. A. Gabrščeka. Za to smatram glavno točko naše narodne pozicije socialna društva v Gorici, kjer se bije pravzaprav ves naš boj, in kjer so naša socialna društva prednje straže. Ako tudi padejo stranka in narodi, le-ta morajo ostati. Nepotrebna zdivjanost političnega boja po končanih volitvah v deželni zbor pa preti zatreti zanimanje naše ljudske mase in naše inteligence za naš narodni napredek; zaradi tega se hočem lotiti tega dela. Danes mi je tudi vsejedno, kdo me pri tem podpira. Ako bode moje delo brezuspešno, prepustim polje drugim spretnejšim ljudem ter obnem svoje delo drugam. Tega je povsodi dovolj, in povsodi dobim duška svojemu veselju do dela in napredka. - Ni mi seveda treba razkladati političnega svojega prepričanja. Sem socialist, kar sem ponovno povedal pred izvrševalnim odborom napredne stranke. Seveda nisem pristaš socialno-demokratske stranke. Tega g. Gabršček menda ne razume, ker ne ve niti kaj je napredna stranka, niti kaj socialist niti kaj socialni demokrat na sebi in kot stranka.

Z najodličnejšim spoštovanjem

Blagorodni
g. Ferdinand Seidl
c. kr. profesor realke
Tu

Opombe:

Kopija oz. koncept. Pisava ni Tumova, le popravki so njegovi.

Vaš list...: V navedenem pismu je Seidl Tumi sporočal: »V Vašem cenjenem pismu s 25. p.m.¹ izražena namera, storiti korak, da bi se ublažile med Slovenci v Gorici sedanje bojne razmere na korist splošni narodni stvari, je plemenita in vredna vsega priznanja. Žal, da sedanji trenutek ni posebno ugoden tej blagi misli. Ni prvokrat, da se je taka želja izrazila od naše strani in sicer po Vaši inicijativi. Komaj mesec dni je, ko je tak korak nameravan v ožjem obsegu zadel ob popolno brezobzirnost nasprotne stranke. Ako imate, velecejenjeni gospod doktor, že sedaj zopet pogum, zbliznanje v celo večjem stilu poskusiti, tedaj se mi zdi to le tedaj vredno riskirati, ako je od nasprotne strani dano zagotovilo, da je nam, ki smo kot politična stranka za sedaj v manjšini, osigurana pripravljenost druge strani vsaj zaslišati naše želje na korist procvitu slovenske stvari v Gorici in da se shod ne bo vršil le v obliki sedanjega boja v časnikih. Ni mi znano, jeli dosežena taka podlaga, ki bi bila predpogoj skupnemu sestanku. Ni mi znano, kako in v kolikem obsegu bosta obe stranki na shodu zastopani. Zdi se mi torej, da zaupnemu shodu 2. t.m. manjkajo potrebne predpriprave in vsled tega se ga, žal, ne morem udeležiti.«

Na moj osebni poziv...: V Tumovi zapuščini je ohranjeno Seidlovo sporočilo (7. 5. 1903), s katerim se opravičuje, da ne more zaradi zadržanosti na »današnjo sejo«. Vendar ta odklonitev ni povezana s tisto, o kateri Tuma piše v pismu z dne 8. decembra. Verjetno je vabilo sporočeno v neohranjenem pismu z dne 25. novembra 1903.

No g. Gabršček je ustanovitev...: Na volitvah v državni zbor (29. 1. 1900) je dr. Josip Stanič nastopal kot kandidat lista Soča. Sicer je skupina okoli lista pomislila na Tumo kot kandidata, a ta ni mogel kandidirati, »ker še ni končal odvetniške prakse« (Gabršček I, 530). Stanič na volitvah ni uspel, premagal ga je grof Alfred Coronini. Veliko možnosti za uspeh pa bi imel Tuma.

No, g. Gabršček je to delo uničil...! Gre za dogodke ob državnozbornih volitvah na začetku leta 1901. Na volitvah je kot kandidat nastopal tudi Tuma v splošno peti kuriji. Göess je pri Tumi interveniral, da bi Slovenci enotno nastopili in da bi Slovenci v Gorici in Furlaniji podprli vladne kandidate, ki so bili Italijani. Göess kot uslugo za podporo vladnim kandidatom Slovincem zagotovil subvencijo za regulacijo hudournikov. S to obljubo je Göess pridobil tudi dr. Gregorčiča. Tuma in Gregorčič sta navezala stike in segla sta »si v roke« (IMŽ 268). Na seji narodno-napredne stranke je zadevo predstavil Tuma, toda prevladalo je Gabrščekovo mnenje, da ne da nič na vladina zagotovila. Do skupnega nastopa ni prišlo, Tuma pa tudi ni bil izvoljen v državni zbor. Pri tem naj bi po Tumovi sodbi največ pripomogel Gabršček, ker se je bal Tumove izvolitve v državni zbor in s tem morebitnega poslanskega delovanja v povezavi z dr. Gregorčičem.

...ter tudi dr. Trillerju nasvetoval...! Glej Karel Triller!

Za to smatram glavno točko...: 28. decembra je Seidl pisal Tumi pismo, ki pa ni odgovor na Tumov obširni dopis z dne 8. decembra 1903 pač pa na nek drug danes neohranjeni dopis, v katerem je Tuma verjetno pisal o usodi Pevskega in glasbenega društva v Gorici.

1 To Tumovo pismo ni ohranjeno.

2

20. sept. 1903

Velemenjeni gospod
prof. Ferd. Seidl
Novo mesto

Velemenjeni gospod!

Svojčas ste mi bili izročili fotografičen aparat in nekatere diapozitive. Moja prizadevanja, da bi bi vse razumno ugodno oddal niso uspela, le Osrednji odbor Planinskega društva mi je sporočil, da je kupil Vaše diapozitive, dočim je aparat vrnil.

Ker ste mi svojčas zaupali predmete Vas prosim, da mi sporočite ali je cela zadeva v redu in da ne nosim nobene odgovornosti več.

Z izrazom najodličnejšega spoštovanja

Opombe:

Kopija.

Ker ste mi svojčas zaupali...: Seidl je Tumi odgovoril 27. septembra 1934, zahvalil se je za sodelovanje in ponudil protiuslugo.

3

[s.d]

Prav z obžalovanjem sem vzel na znanje vsebino Vašega cenj. lista od 18. nov. t.l. Od Vas sem pričakoval stvarnega sodelovanja, ker vem, da ste veščak, stvari sami in da kot Dolenjc poznate krepke dolenske izraze. Seveda ne morem od Vas pričakovati sodelovanja v tem položaju kakor ste marveč Vam izrekam še enkrat svoje iskreno obžalovanje in Vam želim, da slabosti, ki Vas nadlegujejo vendarle premagate s svojo duševno energijo, katera končno vendar veje tudi iz Vašega pisma. Srčni pozdrav Vam in Vaši ge. soprog.

Opombe:

Koncept na listu z dvema drugima konceptoma, vendar gre za pismi iz Tumove odvetniške prakse.

KARL SEITZ

Karl Seitz (1869-1950) je bil po poklicu učitelj. Že na začetku svojega poklicnega dela se je pridružil socialističnemu gibanju. V letih 1901-1918 je bil državni poslanec, sicer pa je deloval v vodstvu socialno demokratske stranke v Avstriji. Po prvi svetovni vojni je bil predsednik ustavodajne skupščine republike Avstrije. V letih 1920-1934 je vodil avstrijsko socialdemokratsko stranko in bil v tem času (1923-1934) tudi dunajski župan in deželni glavar. Med drugo svetovno vojno je bil v nacističnem koncentracijskem taborišču. Po vojni pa je postal častni predsednik avstrijske socialdemokratske stranke. V strujah, ki so vlada v avstrijski socialdemokratski stranki, zlasti med prvo svetovno vojno, se je pridružil Karlu Rennerju (glej Tumovo pismo Albinu Prepeluhu 27. 10. 1917).

Triest, am 30. Jänner 191

Werter Genosse!

Genosse Kristan teilte mir mit, dass er sich zu wiederholten Male an Sie mit dem Ersuchen gewendet hat, die Befreiung des Gen. Ivan Regent, derzeit dem Reservespital Nro. 4 in Liebenau bei Graz zugeteilt, vom Militärdienst zu erwirken. Ich kenne Genossen Regent sehr gut und bin überzeugt, dass derselbe wegen seiner Kränklichkeit und Kurzsichtigkeit dem Militär nur schwache Dienste leisten kann, während er für die Bewegung in unserer Partei infolge seiner Begabung wie geschafte ist. Das Parteiblatt »Naprej« entwickelt sich ausnehmend gut nur brauchen wir dringend eine fähige Kraft zur Leitung der Redaktion. Ebenso dringend ist die Bestellung eines Parteisekretärs. Es wäre auch im Interesse der deutschen Bruderpartei, dass die südslavische Partei sich kräftiger entwickelte.

Es ist mir bekannt, dass mehrere Parteigenossen, um bei der Redaktion der Parteiblätter tätig zu sein, vom Militärdienste befreit wurden. Ich bin deshalb überzeugt, dass durch eine energische Verwendung durch einen Reichsratabgeordneten von Ihrer Bedeutung die Befreiung des Genossen Regent in kürzester

Zeit erfolgen könnte. Deshalb erlaube ich mir Sie zu ersuchen, dass Möglichste zu tun, um Gen. Regent vom Militärdienste zu befreien.

Hochachtungsvoll

Wohlgeboren
Herrn Karl Seitz,
Reichsratabgeordneten
Wien, Parlamentsgebäude.

Opombe:

Kopija.

Genosse Kristan...: Postopek, da bi izposlovali oprostitev vojaške službe za Ivana Regenta, je predlagal izvršni odbor JSDS (glej Tumovo pismo Ivanu Regentu, 30. 1. 1918). Da posredovanje ni nič zaleglo je Regentu sporočil Tuma v pismu 21. februarja 1918. Glej Tumovo pismo Antonu Kristanu (7. 2. 1918).

...Sie zu ersuchen...: Seitz je odgovoril 4. februarja 1918: »Ich habe daher nach dem letzten Brief Kristans neuerlich urgirt und ersucht, mir die Gründe der Verzögerung bekanntzugeben. Wenn ich Antwort bekomme, were ich ihn sofort verständigen.«

GIACINTO MENOTTI SERRATI

Giacinto Menotti Serrati (1872-1926) je od leta 1892 deloval v socialističnem gibanju v kraljevini Italiji. Po bivanju v politični emigraciji se je leta 1911 vrnil v Italijo, kjer je bil med drugim urednik glasila Avanti. Leta 1915 je sodeloval na zimmerwaldski konferenci. Po prvi svetovni vojni je ustanovil revijo Comunismo. Ob razcepu v italijanski socialistični stranki je sodil k maksimalistom. Povezava Tuma in Serrati je nastala ob kongresu italijanskih socialistov (1919) in njihovi odločitvi, da se vključijo v stranko. Tuma je zadevno pristopno izjavo na kongresu tudi prebral. M. Kacin-Wohinz (Primorski Slovenci po italijansko zasedbo 1918-1921, Maribor-Trst 1972, 209-211) omenja, da je Tuma na kongresu prebral skrajšano verzijo izjave namesto prvotne, ki je ohranjena v Tumovi zapuščini (ZA 394) prav zaradi delikatnega vprašanja slovenske priključitve italijanski stranki, ki bo imela »una certa importanza politica«. V resnici je izjava odmevala pri italijanskih nacionalističnih strankah v Julijski krajini, pa tudi pri listu Edinost, kar pa kot ugotavlja Kacinova, ni imelo zelo kvarnih posledic za naraščanje socialističnega gibanja.

16 sett.[embre] 1919.

Egregio compagno,

Per il Congresso di Bologna sono stato delegato dal Partito socialista sloveno ed ho da fare la dichiarazione con la quale il proletariato sloveno entra nella comune organizzazione socialista.

Siccome la dichiarazione, visto che trattasi dell'adesione del proletariato sloveno della Venezia Giulia, avrà una certa importanza politica, non vorrei farla indipendentemente dall'opinione dei compagni italiani.

Farò perciò il possibile di partire già martedì 23 corr. la sera per Bologna per essere a disposizione tutta l'intera giornata del 24 corr. ed abboccarmi con i membri della direzione del Partito, componendo poi d'accordo con loro la dichiarazione per quanto di politica generale.

Attendo una collegiale risposta

con saluto sociale

Al compagno
Menotti Serrati
redazione dell'»Avanti«
Roma.

Opombe:

Kopija. Izvirnik se nahaja v Istituto »Antonio Gramsci« v Rimu (Arhiv PCI, fasc. 10/143; M. Kacin-Wohinz, Primorski Slovenci pod italijansko zasedbo 1918-1921. Maribor-Trst 1972, 210, 425). Pismo objavljeno tudi v Viri za zgodovino komunistične stranke na Slovenskem v letih 1919-1921 (Ljubljana 1980, 315). Med izvirnikom in kopijo (ZHT) ni razlike.

Per il Congresso...: Kongres italijanske socialistične stranke je bil v Bologni med 5. in 8. oktobrom 1919. Kongres je dokončno sprejel slovenske socialistične organizacije na Primorskem v vrste italijanske socialistične stranke. Na kongresu je Tuma prebral pristopno izjavo slovenskih socialistov, ki je bila prebrana v skrajšani verziji.

Attendo una collegiale...: Serrati je odgovoril 21. septembra 1919: »La Direzione del partito sarà ben lieta di accogliere la vostra adesione al partito socialista italiano, ed accetterà cordialmente la dichiarazione che i compagni sloveni, uniti violentemente allo stato politico Italiano, intendono di fare al congresso nazionale.« Sporoča še, da je kongres prestavljen na 5. oktober 1919 in da bo sestanek direkcije stranke v Bologni 3. in 4. oktobra. Tiste dni lahko pride v Bologno in tako »potremo così provvedere insieme, secondo il vostro desiderio, a stipulare l'accordo fra il partito socialista italiano ed i compagni sloveni che entrano a far parte della nostra famiglia.«

PIETRO SETTEMBRINI

Pietro Settembrini je bil socialist italijanske narodnosti. V času, ko mu je Tuma pisal pismo, je živel pri Sv. Luciji ob Soči (danes Most na Soči).

Gorizia, li 20 maggio 1920

Compagno
Settembrini Pietro
S. Lucia.

Il comp. Giuseppe Petejan, segretario generale dell'organizzazione degli edili mi ha scritto, che

verrà lunedì 24 corr. col primo treno a Tolmino per la costituzione del gruppo edile. Crede di poter tenere u
comizio a Tolmino alle 2 dpp. Vorrà quindi invitare gli operai almeno i più sicuri ed intelligenti al detto
giorno nel locale Modrijan a Tolmino per il convegno degli edili allo scopo di costituzione del gruppo.
Vorrà portare tutte le necessarie tessere e gli statuti seco.

Per l'avvenire Le raccomando di trattare tutte le questioni professionali direttamente col comp.
Giuseppe Petc[?]jan, Camera del lavoro a Trieste, mentre chè per tutti gli affari politici può rivolgersi
direttamente a me.

Con saluto sociale

Opombe:

Kopija.

LEO SKALA

Dr. Leo Skala (r. 1888), urednik Svetovalca, mesečne revije »za zavarovalstvo, pouk in kratek čas« (Ljubljana, maj -
junij 1933, šte. 1-3), je Tumi poslal obenem s spremnim dopisom (9. 9. 1933) njeno tretjo številko. Omenil je, da bo številka z
avgust in september dvojna. Anki Tuma se je zahvalil za članek, ki ga je objavila tretja številka (naslov članka Prvič v avijonu,
Svetovalec julij 1933, šte. 3, str. 21-22).

FRANC SKOBI

Franc Skobl (1877-1964) je bil po poklicu stenograf. Od leta 1909 je bil tajnik železničarske socialdemokratske
organizacije na Dunaju, kasneje je služboval v Trstu; med prvo svetovno vojno je bil vojak. Po vojni je deloval v železničarski
organizaciji v Ljubljani.

Ob razcepu v socialdemokratski stranki se je odločil za komunistično gibanje in bil leta 1921 na komunistični listi
izvoljen za župana občine Moste pri Ljubljani. Njegova izvolitev je bila razveljavljena. Deloval je tudi kot urednik strokovnih glasi
Železničar (1909-1914, 1919-1920), Eisenbahner (1919-1920), Glasilo zasebnih nameščencev (1922-1923). Med drugo svetovno
vojno je deloval v OF.

1

V Trstu, dne 11. januarja 1918

Cenjeni sodrug!

Potrjujem prejem Vašega lista od 27. decembra, kateri mi je prišel šelej danes, ko sem se vrnil iz
Gorice.

Veselilo bo mene in vse, ako posežete tudi Vi po delu za »Naprej«. Sicer ima sedaj še preobilo
gradiva ter le radi tiskarninih zaprek ne more izhajati več nego na enem listu.

List jako dobro uspeva in je postal z novim letom že aktiven. Upamo, da si napravi še tekom vojn
nekaj denarnega zaloga tako, da bo inogoče s sklepom miru nastopiti živalno.

»Naše Zapiske« sem docela ustavil, ker so imeli le 55 naročnikov socialistov in je deficit narastel
na K 1.200.-

Sedaj nameravajo »mladini« osnovati drugo revijo »Demokracija« in nam ne kaže več s posebno
revijo, posebno ker upamo, da bo »Demokracija« dobro socialistična, za kar nam odgovarja ime glavnega
urednika Dr. Lončar-ja. Pravijo da izide prva številka dne 15. t.m. Naročite list lahko naravnost ali pa tudi
potom administracije lista »Naprej«.

S pozdravom

Gospod
Franc Skobl
K.u.k. Div. Telf. Abt. 31
Feldpost 648.

Opombe:

Kopija.

Potrjujem prejem Vašega...: Skobl se je Tumi oglasil z dopisnico 25. decembra 1917 in mu sporočil, da z zanimanjem spremlja polemiko v Napreju. Zanimalo
ga je tudi, če je po izbruhu vojne še izšla kaka številka Naših zapiskov.

Sedaj nameravajo »mladini«...: Glej Alojzija Štebil

2

V Trstu, dne 30. januarja 1918

Velecenjeni sodrug!

Dodatno k svojemu zadnjemu pismu od 11. januarja in vsled pogovora v izvrševalnem odboru
Vas posebej vabim za sodelovanje pri listu »Naprej«. Posebno rabimo kratke jedernate uvodne članke,
največkrat polemične vsled napadov na stranko v »Slovenskem Narodu«, »Slovcu« in »Jugoslovanu«.

Sodrug Kristan je tudi sprožil misel, naj bi se ustanovil za mladino in ženstvo poseben poučen in
zabaven list. Prosil me je, da bi prevzel uredništvo, katero pa težko da sprejmem. Gre se za spisovanje
kratkih načelnih člankov, v kateri se poučuje naše ženstvo o socializmu, poleg tega bi pa list prinašal kratk

feljtone, povesti in opise. Izrecite se, ako se čutite sposobnega prevzeti uredništvo ali pa vsaj intenzivno sodelovati tako, da nam date za vsako številko en članek. Veselilo me bo, ako mi v kratkem sporočite svoje mnenje.

S socijalnim pozdravom

Cenjeni
gospod Fran Skobl,
K.u.k. Divisionelephonabteilung 31
Feldpost 684.

Opombe:

Kopija.

...Vas posebej vabim...: Skobl je Tumi na kratko odgovoril z dopisnico na njegovo pismo z dne 30. januarja 1918 (ni ohranjena). V pismu 10. marca 1918 je Tumi daljše odgovarjal, da v okviru možnosti sprejme sodelovanje.

Izrecite se, ako se čutite...: Skobl je odgovoril, da mu »ni možno prevzeti uredništva, ker nisem gotov, da bi mogel tako redno delovati, kakor zahteva ta posel.«

ŠTEFAN SKOK

Štefan Skok (r. 1887) je bil gradbenik in mlinar iz Čepovana. Med prvo svetovno vojno je bil v ruskem ujetništvu.

1

Gorica, dne 13. novembra 1920

Sodr.
Stefan Skok
za politično organizacijo
v Čepovanu.

Občni zbor naznanite po priloženem vzorcu. Dnevni red seveda določite po svojem. Prijavo oddajte na pošto priporočeno in pridržite si prepis prijave. Ni treba, da si dobite od komisarjata posebnega dovoljenja, dovolj je da pokažete karabinjerjem prepis in poštno prejemnico. Ne pozabite objaviti vabilo na shod v »Delu« in poročajte po shodu v list.

Z bratskim pozdravom

za okrožni odbor

Priložen vzorec prijave
Prip.

Opombe:

Kopija. V ZHT je tudi koncept.

Ne pozabite...: Tajnik čepovanske organizacije Štefan Skok je Tumo prosil (pismo s.d.), da naznani oblasti občni zbor, sklican za 21. november 1920. Če pa Tuma tega ne bi storil, bodo prijavili zbor kar sami, vendar prosijo za potrebna navodila.

Priložen vzorec prijave...: Kopija vzorca prijave:

»V imenu Socijalistične organizacije v Čepovanu

podpisani naznanja, da se je sklicalo za dan

ob uri pred / po poldne zborovanje članov v smislu § 2. Zborovalnega zakona z dnevnim redom:

1/ Poročilo tajnika

2/ Razgovor o

3/ Izvolitev delegatov za strankarski zbor v Florenci

4/ Posebni predlogi

V Čepovanu dne

Podpis

.....«

2

Gorica, dne 13. decembra 1920

Sodrug
Štefan Skok
tajnik polit. org. v Čepovanu

Prejel sem sporočilo od 6. decembra ter jemljem na znanje, da ste izvolili delegata sodr. Štefana Grosarja. Potrjujem prejem zneska L 66.- za izkaznice in vstopnico na kongres. V prilogi Vam pošiljam pooblastilo, katerega naj podpiše predsednik in tajnik sekcije in vrne na moj naslov.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prejel sem sporočilo...: Tajnik Skok je sporočal iz Čepovana o poteku občnega zbora 21. novembra 1920; zbor je določil, »da se sekcija drži načel komunizma v splošnem se strinjamo s sodrugi, ki zahtevajo odločno naprej, določilo se je enoglasno, da zastopa sekcijo Čepovan sodrug Grosar Štefan za enega delegata pa

kot že dogovorjeno zastopate Vi zavoljo tega ker ima sekcija pravico do dveh delegatov.« Štefan Grosar je bil kolar iz Čepovana.

Potrjujem prejem...: V pismu z dne 6. decembra 1920 so iz Čepovana poslali seznam članov (PRILOGA 6). Med 20. marcem in 24. aprilom 1920 se je vpisalo 249 članov, bili so iz Čepovana in njegovih zaselkov, z Lokvi, iz Lokovcev, Vrat itd. 14. novembra 1920 je stopilo v sekcijo še 11 članov, tako je štela 263. Za kongres v Firencah so poslali 10 lir.

MARIJA SKRINJA

Marija Skrinjar iz deklškega Zavoda sv. Nikolaj v Trstu se je Tumi 18. novembra 1902 zahvalila za pomoč in priporočila zavod zlasti pri navezovanju stikov z nekaterimi občinami na Goriškem. Zavod Sv. Nikolaja je kot podporna ustanova deloval od leta 1898 kot zavetišče za brezposelne hišne pomočnice.

ANTON SKUBI

Anton Skubic (1876-1940) je bil od leta 1914 do smrti župnik in dekan v Ribnici, potem ko je bil kaplan in župnik v raznih krajih ljubljanske škofije. Pod vplivom Krekovih idej je deloval na gospodarskem področju, posebej pa ga je zanimala turkrajevna zgodovina. Objavljal je v slovenskem tisku, v rokopisu je zapustil kroniko ribniške župnije in zgodovino ribniške župnij

1

15. II. [193]

Prečastiti gospod
Anton Skubic,
dekan,
Ribnica na Dolenjskem.

G. šolski upravitelj Kmet me je opozoril, da se pečate že več let z zgodovino Ribnice in okraja. F tej priložnosti sem mu sporočil, da sem čital precej zanimive podatke o trgovskih stikih Ribniške doline s Trstom v srednjem veku. Trst je imel takrat skoraj vso svojo trgovino čez Notranjsko z Dolenjsko in kolikor toliko s Hrvaško, dočim je trgovino čez Hrušico na Vrhniko in Kranjsko vodil trg pri Sv. Ivanu na Timavi. Ribničani imeli so v Trstu svoj posebni oddelek (fondaco), kjer so imeli zaloge suhe robe in sočivja.

Rad bi popolnil svoje znanje z drugimi podatki zgodovine Ribnice iz prvih stoletij srednjega veka. Prosim, če mi sporočite naslove razprav in publikacij, katere ste pisali in še posebej, da mi sporočite pismeno, kolikor bi segalo v mojo prošnjo. Zahvaljujem se Vam v naprej ter ostajem

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

G. šolski upravitelj Kmet...: Herman Kmet (1887-1967) je učil v Ribnici v letih 1926-1941.

...o trgovskih stikih...: Skubic je na Tumovo pismo odgovoril 1. marca 1932. Zanimal ga je predvsem izvor podatkov o ribniški trgovini.

...pri Sv. Ivanu na Timavi: Gre za Štivan pri Devinu, ki je bil v srednjem veku pomembno pristanišče.

Prosim, če mi sporočite...: Skubic je navedel članke, ki so izšli v Slovincu in Ilustriranem Slovincu.

2

3. marca [193]

Prečastiti gospod dekan!

Zahvaljujem se za Vaše pismo od 1. t.m. Kakor iz tega pisma razvidim, se niste pečali s starejšo zgodovino Ribnice, oziroma Vam pač niso na razpolaganje dotični viri. Vendar sem Vam hvaležen tudi za to, kar ste mi sporočili.

Gotovo pa boste gotovo tudi Vi razočarani o mojem poročilu, ker Vam namreč ne morem znanstveno citirati virov, iz katerih sem črpal. Svoje podatke imam iz Rosettija, Kandlerja, cele vrste letnikov, Atti della Societa Istriana in Archeographo Triestino, vse v knjižnici tržaški. Iz tega bi Vam približno navedel tole.

Trst je bil leta 178 postavljen kot rimski municipium, kjer so naselili okoli 3000 italikov, l. 127 j postal kolonija, l. 135 pridobil je rimsko pravo. Na Kras in v Gorenjo Istro Trst ni segal, ker so Rimljani istočasno zasedli vsa utrjena mesta ob Istrskih obalah in tja vrgli svoje posadke. Glede okoličanov je le ena vest iz l. 140 po Kristu, da so namreč Č-atali, prebivalci Krasa dobili pravico naseljevati se v Trstu in pridobili pravice Rimljanov. Zdi se, da je Trst bil ves čas do prvega srednjega veka le vojaško taborišče. Zasledujejo se pa tako zване »ville« po dolenjem Krasu in okolici mesta.

Prva zgodovinska vest se omenja v nekem poročilu Danielle David l. 949 v prvič, ko se poroča, o je škof Ivan III. l. 517 imel opravila s pomorskimi razbojniki iz Krasa. Ime mesta Trst pa omenja že Strabo. Dne 8. avgusta 848 je nemški cesar Lotar dal škofom tudi posvetno oblast nad Trstom. Vse te pravice so p tržaški škofje od l. 949 pa do konec XIII. veka prodajali mestnemu zastopstvu tako, da je leta 1296. nastop prvi podestat kot polusuveren, predstavitelj Trsta. Do XIV. stoletja Trst ni imel skoraj nič svojega teritorija. Po Krasu in po ronkih Krasa proti morju so bili precej gosti gozdovi od X. - XVI. stoletja. Šele l. 1356 imamo vest, da je mestno zastopstvo Tržaško povabilo okoličane Slovence, naj se naselijo v bližnji okolici Trsta, t.j. po ronkih nad morjem in v ozadju proti Istri. Priseljenci naj bi napravili nograde in privedli črede. Od tega so tudi dobili ime mandrieri (mandria, čreda, iz slovenskega mendrja, ograja v katero se črede postavljajo). Slovenski prišleci so tržaško okolico hitro razgozdili tako, da se je že koncem XV. stoletja moralo izdajati ostre prepovedi.

Stara cesta iz Trsta je šla preko Kala (Monte Spaccato) [Gabrov hrib], Lokve, Klanec, na Cerkniško jezero na Notranjsko. Omenjena je le do Lacus Lugcus [Cerkniško jezero]. Ker je druga cesta iz Ogleja vedla čez Hrušico v Nauportus [Vrhnika], je docela jasno, da je stara pot iz Trsta od Cerkniškega jezera vodila tudi naprej preko Blok, Sodražice in pač dalje na Hrvaško. Seveda je morala biti to le tovorna pot. Oglej je imel izključno trgovino s Koroško in Kranjsko.

Če tudi je bila okolica tržaška slovenska, nam kažejo imena tržaških registrov, da so bili priseljenci večinoma Kranjci. Tako je ohranjen register duhovnikov. Za l. 1308 naveden je dijakon Pribec, za l. 1326 Matevž Šklajbec, za l. 1348 Don Toma »sclavus«, za l. 1367 Nikolo Vualla (Hvala), za l. 1368 Mervic i.t.d. Prodajalnice, posebno pa krčme kažejo vse polno slovenskih imen, deloma istrskih, deloma kranjskih ter se mora iz tega nujno sklepati, da je trgovina šla iz Trsta na Notranjsko. Pri pregledovanju teh imen si nisem posebej zabeležil očitno dolenska imena. Vem pa, da sem imel utis, da je največ imen notranjskih in dolenskih. Rešetarji so imeli tudi svojo posebno zalogo v Trstu.

L. 1382 prišel je Trst pod Avstrijo, ki je takoj dala posebne privilegije mestu za dobavljanje živeža iz Kranjskega. Kakor pa gorenja imena kažejo, je bila to le posledica starih zvez. Dolžnost Kranjske je bila dovažati v Trst žito in sočivje ter gotovo prihaja v poštev v tem oziru le Dolenska in Hrvaška. Privilegij, dobivati les, pa je Trst imel za Postojnske, Devinske ter gozde graščin Rihenberg in Schwarzenberg nad Trstom. Trgovina s Kranjsko je sploh bila svobodna. Mesto je bilo takrat omejeno le na brdo Sv. Justa, ki se je imenoval med Slovenci »Tabor«. Mesto je bilo zaprto z zidom okoli brda. Prostor med mestom in ronki Krasa je bil na ronkih v ozadju pogozden, ravnina tik mesta pa je bila močvirje kjer je rastlo visoko trstje. V to močvirje sta se izlivala dva potoka. Oni od Sv. Ivana je nosil tudi za Tržacane ime »Patoc«. Pristop v mesto je bil zabranjen z zapornicami, ki so se imenovali l. 1627 z nemškim imenom Šranga.

Žal, da niso naši filologi preiskali stari tržaški dijalekt. Italijanski filologi so pa ugotovili, da je bil stari jezik Tržacanov furlanski, a jako pokvarjen. Tako navajajo, da je ime Porta, vrata, ki so zapirala mesto, imelo slovensko končnico »ico« ter se je zvalo Portizza. Sam sem v tržaškem dijalektu zasledil celo vrsto slovenskih besedi, dalo bi se marsikaj dobiti za staro zgodovino. Žal, da za to nimam časa.

Interesantno je tudi še poročilo Angleža Browna, ki je leta 1665 potoval iz Notranjske skozi Vipavo v Videm in je konstatiral, da sega slovensko narečje do Vidma in se tudi v Vidmu še govori neka mešanica. Isti je tudi konstatiral, da je imelo mesto Videm prav živahno trgovino z Notranjskim in Dolenskim, posebno s suho robo.

Kakor vidite, je vse to, kar sem Vam povedal, precej diletantsko, mislim pa, da je dovolj, da bi se naši zgodovinarji in filologi na taki podlagi lotili resnega dela namesto, da čas izgubljajo z literarnimi študiji in epistologijo.

Ako želite pojasnila, sem Vam na razpolaganje.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod
A. Skubic, dekan
Ribnica.

udani

Opombe:

Kopija.

Zahvaljujem se za Vaše pismo...: Skubic je Tumi z zamudo, za katero se je opravičil, odgovoril 1. marca 1932.

Svoje podatke imam...: Tuma se sklicuje na objave Domenica Rossettija (1774-1842), utemeljitelja revije Archeografo Triestino (1829), dalje na zgodovinarja in pravnika Pietra Kandlerja (1805-1872) in očitno na njegov Codice diplomatico istriano ter revijo Atti e memorie della Societa istriana d'archeologia e storia patria, ki je začela izhajati v Poreču leta 1885.

Trst je bil leta 178...: Očitno gre za leto pred našim štetjem. Tumov prikaz tržaške zgodovine je značilen in očitno avtohtonističen. Podobno sta tržaško zgodovino pisala Slovenca Josip Godina - Vrdelski (1872) in Matija Sila (1882). Tuma s s tržaško zgodovino ni podrobno ukvarjal, njeno poznavanje mu je služilo le v podkrepitev avtohtonistične teze. Ta podatek je zaslediti tudi v njegovem predavanju o zgodovini Trsta (Slovenija 3/1934, št. 13, 14).

Prva zgodovinska vest...: Tuma se opira na nekatere zgodovinske vire, ki so nepristni. Daniel David je bil tržaški Žid; sporna je osebnost škofa Ivana III, nemški cesar Lotar I je vladal v letih 817-855; Strabo (63 pr.n.št.-20 po n.št.), grški zemljepisec.

...in Schwarzenberg nad Trstom: Gre za gospostvo Schwarzeneg (Švarcenek), ki je imelo središče v istoimenskem gradu v Podgradu pri Vremah.

...Angleža Browna...: Angleški potopisec Edward Browne (1642-1708) je bil zdravnik. Leta 1669 je potoval tudi po slovenskih deželah. Svoje popotne vtise je objavil leta 1673.

SLAVISTIČNO DRUŠTVO (Ljubljana)

Slavistično društvo v Ljubljani je bilo ustanovljeno leta 1934. Tuma se je v društvo včlanil zadnje mesece življenja.

Tako ga je odbor društva 24. januarja 1935 obvestil, da je postal redni član društva. Dopis sta podpisala prof. Rajko Nahtigal kot predsednik in Stanko Bunc kot tajnik.

6. marca [19]35.

P.n.
Slavistično društvo
na univerzi
Ljubljana.

Meni dobro znani Jožef Srebrnič, abs. jurist iz Solkana, sedaj konfiniran v Poggioreale pri Neaplju, obrnil se je name, da bi posredoval radi izdanja njegovega historično-filologičnega dela o zgodovini starih

Slovanov pred dobo Karla Velikega. Rad bi še popolnil svoje delo s citiranjem pripovedke o Trajanu, ker so te zgodovinske pripovedke zanj jako važne, a ne more od nikoder dobiti literarno delo o teh pripovedkah. Ker bi rad možu šel na roko, se obračam na Vaše društvo, ki šteje veččake iz raznih panog filologije ter bi utegnilo navesti željene vire. Srebrnič Jože je že sedmo ali osmo leto konfiniran, pravi mučenik. Proučil je vso italijansko literaturo glede gori navedenega problema in zasluži torej, da se mu gre na roko. Menda slavističnemu društvu ne bo pretežko, da mu ustreže.

Pričakuje prijazen odgovor

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija dopisa.

Slavistično društvo na univerzi...: V pismu Jožetu Srebrniču 6. marca 1935 je Tuma omenil, da je pisal društvu slavistov, da bi mu pomagali pri iskanju zgodbe o Trajanu.

Meni dobro znani...: Srebrnič je bil absolvent prava, v Poggioreale pa ni bil konfiniran, marveč zaprt.

THE SLAVONIC REVIEW (Robert William Seton-Watson; London)

Revija The Slavonic review je izhajala v Londonu od leta 1922, posvečena je bila slovanskim študijam (podnaslov: A survey of the Slavonic Peoples, their History, Economics, Philology and Literature).

1

11 september [192]2

The Slavonic Review
London

I have recieved the first vol. N° 1 of the Slavonic Rewiew and would pay the whole annual subscription of 15 sh.

Please to give me the adress of one bank in London for payment the prize of subscription or indicate, me one other practical way of payment.

Please to render my best thanks at Mr. R.W. Seton-Watson.

With mast respects

Opombe:

Kopija.

...my best thanks at Mr. R. W. Seton-Watson: Robert William Seton-Watson (1879-1951) je bil že pred prvo svetovno vojno uveljavljen poznavalec razmer avstro-ogrske monarhije. Po prvi svetovni vojni se je posvetil poklicu univerzitetnega učitelja. Objavljal je tudi s psevdonimom Scotus Viator.

2

29. november [192]2

Administration of the
Slavonic Review
King's College
Sttand - London [nečitljivo] C.2

Through the Ljubljanska Kreditna Banka in Gorizia I have assigned at Your address the ammont of 15 sh as the annual subscription for »The Slavonic Review« of whose I have recieved the first vol. N° 1 June 1922.

Please to send me the 2. N° of november and the followings.

With respects

Opombe:

Kopija.

3

Gorizia, 5. Jun[e] 1923

At the
Editors of the Slanovic Rewiew
London

In anshwering to Yours of 31 May I send the sum of 15/ as annual subscription for 1923-1924.

Faithfully

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Pismo se je namreč vrnilo Tumi. V zapuščini je ohranjena tudi kopija. S svinčnikom je Tuma na izvirnik napisal: »vrnjeno in ne več naročam«.

In anshwering...: Z okrožnico 31. maja 1923 je izdajatelj revije opozoril naročnike, da bo treba naročnino obnoviti.

Mr. Prof. Seton Watson
London

For 1922 I was subscribed to the Slavonic Review, for 1923. I have sent the amount of 15 sh = L 78.50 at the address of the Administration, but the money-letter has been returned with the remark that a Slav. R. is not renowned. Please to communicate me the precise address of the Administration of the Sl. Review and the amount of subscription for 1923 and 1924.

I desire to collaborate in the Review for the part of Slovenics in Italy. Though I know English I miss the necessary exactness of the expression and I prefer to write in the Slovenic language. Please to communicate me the conditions of the collaboration.

With all deference

Opombe:

Kopija.

JOSIP SLEJKO

Josip Slejko je bil sodni sluga v Tolminu. V treh svojih dopisih (17. 9., 5. in 7. 10. 1903) je Tumo prosil za posredovanje pri dodelitvi podpore za hčer Milko, ki se je šolala na Dunaju (umetno vezenje).

KAREL SLOKAR

Trgovec Karel Slokar s Ceste odgovarja (5. 5. 1920) na Tumovo pismo z dne 5. maja 1920. Obljublja sicer pomoč pri agitaciji, vendar mora zaradi družinskih razmer in zdravja svoje delo omejiti.

SLOVAN (Ljubljana)

Slovan mesečnik za »književnost, umetnost in prosveto« je izhajal v Ljubljani med leti 1902-1917. Njegov lastnik je bil Dragotin Hribar, uredniki pa Fran Govekar, Fran Ilešič, Oton Župančič in Milan Pugelj. Tuma je z dopisnico 21. decembra 1914 odjavil naročnino na Slovana. Uprava revije (Dragotin Hribar) mu je zato z dopisnico 21. decembra 1914 odgovorila in ga prosila, naj ostane še naprej naročnik, »ker imamo zelo malo slovenske inteligence, ki bi podpirala slovenske umetne liste, posebno še v tem času, ko je nastopila kriza za slovensko literaturo oz. leposlovje. Ako imate kak poseben vzrok do nevolje, blagovolite nam ga sporočiti in vkrnili bomo vse, da pridobimo zopet Vašo popolno naklonjenost našemu listu«.

23. /12. 1914.

P.n.
uredništvo leposlovne revije »Slovan«
v
Ljubljani.

Na dopisnico od 21. dec. naznanjam, da sem nameraval odpovedati »Slovana« že za leto 1914 in sem to lastniku g. Dragotinu Hribarju tudi ustmeno sporočil, ko je bil slučajno v Gorici. Ker je list prevzel za leto 1914 naš pesnik Župančič, sem ostal naročnik. Konstatiral pa sem, da tudi Župančič ni mogel ustvariti življenja. Domneval sem to že za naprej in rezultat njegovega uredništva je moja sodbo le potrdil. Prepričan sem, da je za nas Slovence dovolj ena leposlovna revija. Ako manjka dobre volje za združitev, razlagam to ne iz obilnih in raznovrstnih sil, ki nas gonijo narazen, ampak prisojam to revščini. Ena dobra revija bo za našo prosveto boljše, nego toliko hirajočih.

Bil sem podpiratelj naše literature par desetletij, kolikor so mi moči dopuščale. Danes naravnost priznavam, da sem obupal nad našo inteligenco in da bo treba kreniti na druga pota. Ni mi toliko na onih 12 K naročnine, nego na tem, da vsako številko »Slovana« z razočaranjem položim na stran. To je torej glavni vzrok, da sem »Slovana« poslal nazaj in prosim, da to vzamete na znanje.

Z odličnim spoštovanjem!

Opombe:

Kopija.

...naš pesnik Župančič...: Gre za Otona Župančiča.

SLOVENEK (Ljubljana)

Slovenec je kot informativen list za slovenski narod začel izhajati v Ljubljani oktobra leta 1873. List je postal osrednje glasilo slovenskega katoliškega (klerikalnega) tabora in od leta 1883 do svojega konca (4. 5. 1945) izhajal kot dnevnik. V njem je po letu 1924 Tuma občasno sodeloval.

1

sedaj Trst, dne 8. septembra 191

P.t.
Upravništvo lista »Slovenec«
v Ljubljani.

Prosim, da mi pošljete one številke Vašega lista, v kateri se nahajajo članki prof. Šuklje: »Deželni ustav etc. in Dr. Šušteršič«. Prišel mi je v roke le zadnji članek VII. številke, I-VI. pa bi rad še pridobil. Dotične stroške prosim inkasirajte po poštni položnici.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

...one številke Vašega lista...: Fran Šuklje je v članku Deželna ustava, deželno gospodarstvo in dr. Šušteršič (Slovenec 1918, številke 182, 184, 190, 193, 194, 196) napadal Šušteršičevo samoderžavo.

2

25. julija [193

P.t. uredništvu
»Slovenca«
v Ljubljani

Prosim, da objavite v pojasnilo članka »Neokusna gesta« v Vašem listu od 26. t.m. št. 168 sledečo izjavo:

Lojalno priznavam, da se mi je ob priložnosti zadnjega pozdrava na koncu govora ob grobu Antona Kristana zareklo in sem žal v naglici izrekel besede: »odrekli so ti cerkveni pogreb«. Poznal sem pok. Antona Kristana predobro in vem, da ne bi rad cerkvenega pogreba. Ob pogrebu pa sem bil duševno nekoliko izmučen, da nisem izvajal svojega zadnjega pozdrava po zamišljenem konceptu. Po tem bi moral zadnji stavek mojega govora zveneti: »Anton Kristan! Pogrezamo tvojo krsto v zemljo brez cerkvenega blagoslova. Blagoslovljamo pa te vsi oni, ki verujemo v bodočnost in vstajenje človeštva«. Na ta sklep govora so kazale tudi moje uvodne besede, s katerimi sem hotel obrisati pokojnikov svetovni nazor.

Nisem mislil, da se bo moje besede prestrogo in tako kakor »Slovenec« tolmačilo, radi tega nisem sam in takoj popravil v »Slovenca« svojo pogreško. Koncept govora pa sem izročil takoj drugi dan po pogrebu uredništvu revije »Svoboda« misleč, da je s tem stvar urejena. Odločno pa odklanjam podtikanje kake geste ali celo politike. Gg.[gospodje] uredništva »Slovenca« me lahko pač toliko poznajo, da me ne morejo imeti za zmožnega, da bi tako priložnost zlorabil v take namene.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

...v pojasnilo članka...: Članek je bil objavljen 25. julija. Pojasnilo g. dr. Tume pa je bilo objavljeno 26. julija 1930, v številki 169.

...uredništvu revije »Svoboda«...: Glej Svoboda (Ljubljana)! Odlomek Tumovega govora na Kristanovem pogrebu je objavila Delavska politika (23. 7. 1930, št. 60), v celoti pa Svoboda (2/1930, 209-211).

3

Glej Jutro (Tumovo pismo 16. 8. 1929)!

SLOVENIJA (Ljubljana)

Tednik Slovenija je izhajal v Ljubljani in Kranju med leti 1932 in 1941. Izdajal ga je krog slovenskih izobražencev, k odklanjal v času kraljeve diktature jugoslovanski unitarizem ter se zavzemal za kulturno in gospodarsko avtonomijo Slovenije v okviru federativne Jugoslavije. Okoli lista se je ustanovilo Slovensko društvo (1937-1939). Tuma je za Slovenijo prispeval več člankov.

1

5. maja [193

P.n.
Uredništvo lista »Slovenija«
Ljubljana.

Pri pregledovanju svojih spisov dobil sem članek z nadpisom »Hlapci«, ki je bil spomladi l. 1925 spisan in namenjen »Narodnemu dnevniku.« Ker je isti takrat nehal izhajati, mi je spis ostal v arhivu. Pošiljam članek za Vaš list, če ga morete uporabiti. Neizpremenjenega policija gotovo ne pusti, radi tega Vas pooblašчам, da ga popravite, kolikor mislite, da je neobhodno potrebno.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

...spomladi l. 1925...: Glej Narodni dnevnik!

Pošiljam članek...: Članek je izšel z neizpremenjenim naslovom v Sloveniji (2/1933, številka 21, str. 1).

P.n.
Uprava tednika »Slovenija« v
Ljubljani,
Wolfova ul. 12

Prejel sem vabilo od 13. t.m. za pristop kot podpornik lista »Slovenija«. Priznavam upravičenost stremljenja inicijatorjev tednika »Slovenija«, vendar se mi zdi, da važnost podjetja ne gre tako daleč, da bi zaslužila posebno denarno podporo. List izhaja že toliko časa, da bi moral izkazati z dovoljno plačano naročnino dejansko potrebo obstoja. Zdi se mi tudi, da je »Slovenija« preveč brezbarvna ter ne uvidevam, da se razmere glede naročbe in politične razmere izpremenijo tako, da bi bilo pričakovati razširjenja »Slovenije«. Podpisi na vabilu sicer jamčijo za izredno dobro voljo in obenem dobroto podjetja, vidim pa premalo jamstva v listu samem. Končno sem se odtegnil političnemu udejstvovanju, policijske razmere v državi pa tudi onemogočujejo tako delo pri listu, da bi bilo mogoče vsaj ideologično posegati v življenje.

Prosim, da vzamete to na znanje.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prejel sem vabilo...: Z okrožnico (13. 7. 1934) je Slovenija prosila, »da se uvrstite med podpornike lista in pomagate naši stvari.«

Podpisi na vabilu...: Podpisani so Dragotin Lončar, Josip Regali in Fran Albrecht.

SLOVENSKA MATICA (Ljubljana)

Slovenska matica je bila kot društvo za izdajanje znanstvenih in leposlovnih knjig ustanovljena leta 1864. Podobne ustanove so še pred tem letom delovale pri velikem delu slovanskih narodov. Bila je dolga desetletja osrednja slovenska kulturna ustanova in ena najpomembnejših založb. Henrik Tuma je bil njen ustanovni član (glej Tumovo pismo Lončarju 13. 12. 1922).

1

27. marca [192]2.

Slovenska Matica
v Ljubljani

Po časopisih sem izvedel, da je jela Slovenska Matica zopet izdajati knjige. Kot ustanovnik prosim, da se mi pošlje vse dosedanje zastanke s knjigami, ki so izšle to leto; zadnji Zbornik zvezek XIV. prejel sem leta 1913.

Ako je treba kakega dopolnila, prosim, da se mi naznani z obratno pošto.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Ako je treba...: Slovenska Matica je odgovorila 29. marca 1922 med drugim: »Svoječasno ste plačali ustanovnine K 100.- Ker je pa samoumevno, da pri sedanjih razmerah za navedeni znesek ne more do smrti dajati knjig, smo uredili tako, da plačajo ustanovniki razliko med članarino K 40.- in pa 4% obresti od K 100.-«. Matica je tudi sporočala o svojih izdajah.

2

dne 11. apr. [19]27

P.n.
Slovenska Matica
v Ljubljani

Čitam, da zopet izhajajo knjige Slovenske Matice.

Sem eden starejših ustanovnih članov, zato bi rad izvedel, kako se je uredilo razmerje članov z društvom.

Prosim, da se mi sporoči, kake pravice do društva in do knjig imajo ustanovni člani.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Čitam, da zopet...: Slovenska Matica v odgovoru dne 28. aprila 1927 sporoča, da od leta 1918 redno izdaja knjige.

Sem eden starejših ustanovnih članov...: Matica je Tumi odgovorila, da je zaradi vojne izgubila tako denar kot članstvo. Knjige izdaja le na podlagi sredstev, ki jih ima na voljo. Ker pa ob prevratu ni imela Slovenska matica denarja, je o ustanovnih članih takratni odbor sodil, »da dobijo ustanovniki knjige po lastni ceni z odbitkom 5% od vplačane ustanovnine. Ali pa, in to je večina ustanovnikov storila, se ustanovnikom dajo knjige v znesku ustanovnine to je za 100 Kr = din 25.-«

P.n. Slovenska Matica
Ljubljana

Prejel sem prijavo št. 38 naj pristopim Matici kot član. Ni mi znano, da bi me kedaj izbrisali iz članstva, ko sem ustanovnik že od l. 1896. To članstvo vzdržujem, ako se pravila niso izpremenila. Vem pa da moram polno ceno knjig doplačati in rad plačam kolikor ostali člani.

Prosim torej, da se mi sporoči, kaj z mojim članstvom in vplačano ustanovnino.

Z odl. spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prejel sem prijavo...: Prijava nosi datum 8. novembra 1927.

P.n. Slovenska Matica
Ljubljana

Razumem Vaše pismo od 11. t.m. tako, da postanem kot stari ustanovnik sedaj redni član ter prejemam Vaša redna izdavanja proti plačilu Din. 50.- in izvanredna proti posebnemu plačilu kakor drugi člani.

Radi tega prosim, da se mi dostavijo, ko izidejo redne knjige, dočim naročim druge po prejetju seznama. Vplačano ustanovnino porabim za plačilo članarin in knjig.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Razumem Vaše...: Upravnik Slovenske matice je podrobno sporočil spremembe v članstvu po novih pravilih (uradno odobrena 19. 7. 1927).

SLOVENSKI NAROD (Ljubljana)

Slovenski narod je pričel izhajati v Mariboru leta 1868 kot glasilo mladoslovenskega, liberalnega tabora. Leta 187 se je list preselil v Ljubljano, kjer je pričel izhajati 1. januarja 1873 kot prvi slovenski dnevnik. Izhajal je do konca aprila leta 194 V Tumovi zapuščini sta dve sporočili uredništva lista. V prvem (11. 2. 1918) sporočajo Tumi, da so mu pripravili zaželeno številke, v drugem (22. 7. 1930) pa se zahvaljujejo za nekrolog Antonu Kristanu (objavljen v Slovenskem narodu 18. 7. 1930, štev. 161).

SLOVENSKO BRALNO IN PODPORNNO DRUŠTVO V GORICI

Slovensko bralno in podporno društvo v Gorici je bilo ustanovljeno leta 1882 in je bilo »v smislu zakona društvene podporna blagajna« (Gabršček I 219). Že od začetka je deloval pri društvu kot podpredsednik dr. Anton Gregorčič, ki je bil nato tudi društveni predsednik. Društvo je delovalo še po prvi svetovni vojni (prenehalo leta 1927).

[december 189

Sl. bralnemu in
podpornemu
društvu
Gorica
Ulica Sv. Ivana

S tem naznanjam svoj izstop iz Sl. br. in podp. društva za 1. jan. 1900 ter prosim, da se to vzame na znanje.

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik. Hrani Goriški muzej, Nova Gorica (datum poštnega žiga dopisnice je 31. 12. 1899).

S tem naznanjam...: Tumov izstop (bil je odbornik društva) je imel politične razloge. Predsednik društva je bil namreč dr. Gregorčič, s katerim se je Tuma sr leta 1899 politično razšel.

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO (Ljubljana)

Osrednja organizacija slovenskih planincev - Slovensko planinsko društvo (SPD) je bilo ustanovljeno leta 1893. Delovalo je na celotnem slovenskem ozemlju in je imelo ob svoji prvi desetletnici že 12 podružnic in 20 planinskih koč in zavetišč. Od leta 1895 je izhajalo tudi društveno glasilo Planinski vestnik. Tuma se s planinsko organizacijo spocetka ni direktno povezoval, bil je po ustanovitvi soške podružnice SPD v Tolminu (1896) njen zaupnik za ožjo Goriško. Ko se je v Gorici ustanovila podružnica (1911) tudi ni bil član njenega odbora. Pač pa je marljivo pisal v Planinski vestnik in sicer od leta 1905, ko je objavil spis o Rombonu. Šele po prihodu v Ljubljano (1924) se je tesneje povezal s SPD in vodil propagandni odbor društva.

P.t. Slovensko planinsko društvo
Ljubljana

Dr. Paul Kalt[e]negger mi piše, da ga je Nemško avstr. planinsko društvo - DOeAV poverilo, naj uredi novo izdajo znanega alpskega vodiča Purtscheller - Hess. Po priporočilu dr. Kugy-a obrnil se je radi sodelovanja name v toliko, da bi mu dal na razpolaganje kratke popise svojih težjih tur ter ispravil nomenklaturu naših Alp. Piše mi, da se je obrnil tudi naravnost na dr. Josipa Tominšek in TKS za seznam plezalnih in znamenitejših tur po vojni. Ob enem prosi, da bi mu preskrbel letnik Pl. Vestnika 1921 naprej XXI-XXXVI, radi česar je tudi že pisal dr. Tominšku in g. Črničcu. Ker je v interesu alpinizma sploh in še posebej našega, da se objavijo v morda najznamenitejšem vodiču ture slovenskih alpinistov kar je tudi gotovo, da bo v tem tudi reklama za naše kraje obračam se na vodstvo SPD, da pošlje na naslov dr. Paula Kalteneggerja brezplačno letnik XXI do XXVI.

Naslov: Dr. Paul Kaltenegger, Rechtsanwalt, Wien I. Bösendorferstr. 1

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Dr. Paul Kalt[e]negger...: Tumi je o zadevi pisal v pismu z dne 8. oktobra 1926.

...znanega alpskega vodiča...: Glej Viktor Dvorský (Tumovo pismo 31. 1. 1910).

...na dr. Josipa Tominšek in TKS...: Omenja se poleg urednika Planinskega vestnika še Turistovski klub »Skala«.

Slovensko planinsko društvo
v
Ljubljani

Društvo »Prijatelj prirode« ustanovilo se je za delavske sloje l. 1895 na Dunaju. Ustanovitev se ni vršila radi kakega nasprotja z obstoječimi alpinskimi organizacijami, ampak radi tega, ker se je posebno organizirano delavstvo samo odstranjalo od sporta in alpinistike. Razvoj enega in drugega moral je s prirodno močjo zajeti tudi delavske sloje, ter je v naravnem razvoju alpinizma moralo priti do ustanovitve društva »Prijatelj prirode«. Društvo je s prvega početka skromno nastopalo, po vojni pa se je razvilo tako mogočno, da dosega danes že število najmočnejše nemške organizacije D. u. Ö. Alpenverein in je brez drugega gotovo, da postane najmočnejša alpinska organizacija kulturnih držav. Vsaka organizacija mora vsled tega računati z društvom »Prijatelj prirode«. Prijatelj prirode se smatra za internacionalno organizacijo v toliko, kolikor priznava vsem društvom, ki so ustanovljena po enakih načelih in približno po enakih pravilih, vse ugodnosti, kakor svojim članom. Društvo »Prijatelj prirode« na Dunaju je pri vsem tem docela nepolitično, vsaj manj nego ostale alpinske organizacije, ki skoraj vse povdarjajo nacionalistični moment, dočim društvo »Naturfreund« izključuje vsak političen moment in polaga važnost na vzgojo delavskih mas, ne glede na narodno pripadnost.

Že pred vojno ustanovilo se je nekoliko podružnic centralnega društva na Dunaju tudi po sedanji Jugoslaviji, tako v Sarajevu, Mariboru in na Jesenicah. Slednja postavila je celo mali planinski dom nad Babjim Zobom na Jelovici. Tega je po vojni zaseglo SPD. Sarajevska podružnica se je po postavitvi Jugoslavije spremenila v centralo društva »Prijatelj prirode« za celo Jugoslavijo. Obnovila se je v Sloveniji podružnica v Mariboru ter na novo ustanovila podružnica v Ljubljani. Sedaj šteje društvo »Prijatelj prirode« 15 podružnic po celi Jugoslaviji, ki štejejo skupno 2400 članov.

Centrala prenesla se je v Zagreb, ker je ondi najmočnejša podružnica, ki šteje okoli 1200 članov. Zadnje leto se je pričelo živahno gibanje med delavstvom ter se člani vidno množe pa tudi vrše z vnemo turistiko in alpinizem. Za vzgled bodi podružnica v Mariboru in ona v Trbovljah, ki vsako nedeljo prirejata kolektivni izlet in pritegneta na izlete cele delavske rodbine v prosto prirodo. Vrše se pogosto dobro obiskana predavanja.

Nerazumljivo je radi tega, da je SPD zavzemalo posebno proti tukajšnji podružnici »Prijatelja prirode«, a sploh tudi proti centrali sovražno stališče, kar je izrazilo s tem, da je po njenem vplivu Savez planinarskih društev odklonil sprejem društva »Prijatelj prirode« kot člana, pa tudi s tem, vsaj kakor se čuje, da je poročalo na merodajnem mestu, da zasleduje društvo politično nedovoljene cilje. Zavračam to neresnico in pozivam vsakogar, komur je znan najmanjši netaktni čin društva »Prijatelj prirode« ali njegovih podružnic, da to javi centrali ali ljubljanski podružnici. Društvo samo drži nad člani najostrejšo disciplino.

Ne glede na vse to je na sebi krivično, da se odreka z odklonitvijo sprejema društva »Prijatelj prirode« v Savez delavcem vse ugodnosti, katerih so deležni člani Saveza. Naravnost neverjetno je, da bi moral plačevati pripadnost delavec, ki s težko prihranjenimi dinarji v nedeljo hiti v gore po kočah dvojno pristojbino nego člani drugih društev, tudi inovitih slojev, in še bolj neverjetno je, da bi moral revež plačevati celo vožnjo, dočim je uradnik že na sebi deležen polovične vožnje in so člani planinskih društev v skupinah 6 članov upravičeni do polovične vožnje. Prijatelji prirode itak delajo svoje izlete skoraj izključno kolektivno. Za izlet na Lisco jeseni l. 1930 n. pr. je podružnica v Zagrebu najela osem vagonov, da so člani prišli do nižane vožnje.

Ako se vse to upošteva, sme podružnica »Prijatelja prirode« v Ljubljani smatrati, da se je s spremembo duhovne struje v vodstvu SPD spremenilo tudi stališče proti delavskemu kulturnemu alpinskemu društvu »Prijatelj prirode«.

Ker je zadeva nujna, se podpisani kot predsednik ljubljanske podružnice »Prijatelj prirode« in ko znan alpinist, kateremu je razvoj alpinistike v širokih masah najbolj pri srcu, obrača na to društvo s prošnjo naj pri izvolitvi delegatov v Savez, istim naloži, da pri Savezu delajo na to, da se društvo »Prijatelj prirode« v Zagrebu z vsemi podružnicami sprejme v Savez, ob čem pa popravijo moralno škodo, ki se je povzročila društvu na višjem mestu z napačnimi informacijami.

Podpisani je prepričan, da bo Slovensko planinsko društvo odslej delovalo prijateljsko z društvom »Prijatelj prirode« ter prijavilo vsak slučaj netaktnega postopanja članov »Prijatelja prirode«, ali v društvenih odnošajih ali kot turistov. Ločitev društev po imenu ne sme biti ločitev pri delu, kulturna svrha ista.

Pričakujem obvestila o ugodni rešitvi ter ostajem

s planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija. Pismo nima datuma.

...da se je s spremembo duhovne struje...: Tuma misli na kadrovske in organizacijske spremembe v SPD. Za nastopom na občnem zboru osrednjega SPD Ljubljani (12. 6. 1929) je Tuma nakazal reformo organizacije slovenskih planincev: »Povedalo se mi je, da je velik del nezadovoljen s sedanjo upravo, ne z osebami, marveč s tem, da se to društvo ne dvigne na oni nivo, ki mu gre« (Planinski vestnik 29/1929, 181). Njegova stališča je potrdil izredni občni zbor S (16. 7. 1931), ki je opravil kadrovske spremembe. Na mesto dotakratnega predsednika dr. Frana Tomiška je prišel dr. Josip Pretnar.

3

19. oktobra [193

P.n.
Slovensko planinsko društvo v
Ljubljani

Vsled dopisa od 14. oktobra t.l. v zadevi podružnice SPD in »Prijatelja prirode« ondi naslovljער name, se je osrednji odbor društva »Prijatelj prirode« v Zagrebu pečal z zadevo v Trbovljah ter je tudi opredelil svoje stališče načelno. Kolikor se tiče podružnice SPD v Trbovljah, radi zgradbe planinskega doma na Mrzlici, je osrednji odbor soglasno z odborom podružnice »Prijatelj prirode« v Trbovljah ugotovil da se sploh ne gre za kako konkurenčno stavbo, marveč ima podružnica »Prijatelj prirode« v smislu društvenih pravil in društvenega delovanja le namen postaviti »Počitniški dom« za delavske družine in otroke v Trbovljah in Hrastniku. V Trbovljah je kakih 600 otrok, za katere bi bilo treba preskrbeti počitniški dome. Nekaj otrok preskrbe obstoječa specialna društva, vsega skupaj okoli 70-100, najrevnejši otroci delavcev pa so za počitnice prepuščeni samim sebi. Podružnica v Trbovljah, sporazumno z ono v Hrastniku je vsled tega sklenila, da se ob prvi priložnosti nakupi svet ter zgradi preprosta stavba, ki bi služila deci za ležišče in kuhinjo. V podstrešju naj bi se napravilo tudi skupno ležišče za stariše, ki bi obiskovali svojo deco, ali tudi za delavce, ki niso v stanu plačevati pristojbin v planinskih domovih, večinoma abstinenti, k sami skrbe za skromno prehrano. Da pa ne spada deca v planinske domove, se po sebi razume. Ker je bistveni cilj »Prijatelja prirode«, delavca v prostem času odrezati od krčme, se tudi po sebi razume, da delavci ne bodo posečali planinskih domov, kjer se toči alkoholne pijače ali so prirejani kot gostilne. Od takih turistov planinski domovi sploh nimajo nobene koristi. Oni delavci pa, ki so boljše situirani in si lah privoščijo redno hrano ali pa kozarec vina in piva, bodo itak primorani postreči se v planinskih domovih SPD. Zgradba dečjega doma torej gotovo pospeši tudi obisk planinskih domov. Podjetje trboveljske podružnice »Prijatelj prirode« torej nima nobenega konkurenčnega namena in pomena. To stališče podružnice in centralnega odbora se ni morda zavzelo šele sedaj pri vprašanju počitniškega doma na Mrzli marveč je načelno stališče društva sploh. Društvo »Prijatelj prirode« je ustanovljeno za delavce v svrhu, da se jih odtrga v prostem času od krčem in kavaren, da se jih uvede v prosto prirodo, da se jim pokaže lepota prirode in jih tudi pouči ob naravnih pojavih. Turistika in alpinistika prihajata v poštev le v drugi vrsti. Glavna naloga društva je določena z gorenjskimi načeli. Primerno sredstvo za izvrševanje pa so kolektivni izleti, s celimi družinami. SPD se je lahko prepričalo, da so se vsi dosedanja izleti vršili neke kolektivno, ampak v masah. Tako je bilo na lanskem izletu na Golici in na Lisci po preko 300 ljudi, na Mrzlici preko 200, letos na Stolu okoli 200 in na Lisci preko 600 izletnikov. Na te izlete delavci prinesejo brašno s sebo kuhajo večinoma na prostem. Ob enem se vrše igre, se poje in se svira. Prilaga se v prilogi 1 iztis pravil. Pravila seveda obsegajo splošno delovanje planinskih društev, razlikuje se pa v bližnjih ciljih in potih od SPD, ki so, kakor gori povedano, vzgoja delavca za ljubezen do prirode, osvežitev telesa po trudopolnem delu v rudnikih in fabrikah, po izletih in odvajanje alkohola. Boljši turisti društva »Prijatelj prirode«, posebno plezalci in smučarji, kolikor jih je, so ob enem člani SPD in deloma Skale tukaj in v Zagrebu. Tu iz tega se vidi, da med društvoma ni nobenega povoda za trenje, seveda, ako vsako društvo vrši svoje delo smiselno.

»Prijatelj prirode« je popolnoma apolitično društvo in se pri vseh izletih izključuje vsako politično izražanje. Po sebi se pa razume, da se pri agitaciji apeluje na solidarnost delavstva. Agitacija za pridobitev članov gre za tem, da se po večjih fabričnih obratih imenuje zaupnike, ki imajo namen, da pritegnejo dela društvu. Je torej izključeno, da bi fabrični delavci pristopali k SPD, kolikor niso pravi turisti ali že v boljš položaju kot delavci, mehaniki in drugi. Šele v društvu »Prijatelj prirode« se zberejo polagoma turisti.

Društvo »Prijatelj prirode« se razlikuje od SPD tudi v toliko, da je splošno jugoslovansko ter in podružnice po vsej državi.

Končno se je povdarjalo pri seji tudi do sedaj sovražno stališče SPD proti društvu »Prijatelj prirode«. Pod prejšnjim režimom SPD se je le preprečilo sprejem društva »Prijatelj prirode« v Savez, amj je tudi SPD kot strokovno društvu ministerstvu poročalo tako neugodno, da ministerstvo dela društvu vse

mogoče ovire ter imajo menda tudi sreska načelstva nalog da ustanavljanje podružnic kolikor mogoče zavirajo. Prijatelji prirode imajo tudi izredno čast, da jih na izlete spremljajo tajni detektivi in prihajajo orožniki z nasajenimi bajonetmi. Delavstvo pa je prepričano, da se je nezaupanje do društva »Prijatelj prirode« zaneslo ravno od bivših zastopnikov SPD.

Glavni odbor Prijatelja prirode, kateremu je ljubljanska podružnica poročala o stvari, Vašemu društvu dá direkten odgovor v smeri: 1/ Dokler ni društvo »Prijatelj prirode« sprejeto v Savez, nima nobenega interesa, pogajati se s posameznimi podružnicami. V smislu pravil ima popolnoma proste roke in je vezano le na lastne koristi. 2/ Za slučaj, da se »Prijatelj prirode« sprejme v Savez, pa se mora itak v smislu pravil podvreči skupnemu vodstvu in usmeriti svoje delovanje skladno z delovanjem ostalih planinskih društev. 3/ Slučaji, kakor je vprašanje počitniškega doma na Mrzlici, oziroma zgradb planinskih domov sploh, se mora rešiti soglasno med prizadetimi podružnicami in z vednostjo centralnih odborov. Kot načelo se že a priori povdarja, da ni napravljati nikjer preko potrebe in le sporazumno več nego en dom, da velja prednost onemu društvu, ki kupi prej svet in pripravi zgradbo. Dečji domovi, s posebnimi cilji za rabo delavskih otrok in družin sploh ne spadajo v okvir SPD, pač pa Prijatelja prirode.

Glavni odbor je ob enem vsled mojega poročila tudi sklenil, da se potom svojih zastopnikov in na povabilo udeležim kongresa Saveza dne 14. in 15. novembra ter sporoči dotične zastopnike z nalogo, da ustmeno razgovore o ciljnih in potih društva.

Ako SPD želi osebnih pojasnil, sem vsekakor na razpolaganje. V stvari sami pa se mora Osrednji odbor SPD in Prijatelja prirode naravnost dogovarjati.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Vsled dopisa od 14. oktobra...: SPD je Tumo obvestilo o dopisu trboveljske podružnice SPD (28. 9. 1931). V njem so prosili osrednji odbor SPD, da v zvezi z nameravano gradnjo doma Prijatelj prirode na Mrzlici stopijo v stik z dr. Tumo, ki naj bi dosegel, da trboveljsko podružnico društva »Prijatelj prirode« opusti misel na izgradnjo doma: »On kot planinec - idealist, bo gotovo stanje pravilno presodil in obsodil nezdrave razmere. Dosegel naj bi s svojim vplivom, da bi Prijatelj prirode sploh opustil vsako misel na kakršnokoli gradnjo ter nam dal polnovejavno jasno pismeno zagotovilo. V tem slučaju bi bila naša podružnica voljna nuditi njihovim članom protiuslugo. V svojem domu bi jim nudila članske pristojbine pač samo naša kočica in samo trboveljskim in hrastniškim članom Prijatelja prirode.«

Tako je bilo na lanskem izletu...: Po vrsti so naštet izleti na Golico (18. 5. 1930), Lisco (19. 10. 1930), Mrzlico (23. 3. 1930), Stol (14. 6. 1931) in zopet na Lisco (26. 7. 1931).

4

19. junija [1933].

P.n.
Osrednji odbor S.P.D. v
Ljubljani

Prejel sem od Vašega urada operat ge. Marko Debeljakove, »o plezalni tehniki.« G. Hudnik mi je obenem sporočil, da je zadeva v redu ter se brošura lahko da natisniti. Ga. Debeljakova je od svoje strani sprejela sklep osrednjega odbora SPD na znaje, da se ji plača nagrade le Din 3.000.-, se je obenem podvrgla popravkom, ki bi bili potrebni ter me je pooblastila, da vse te popravke izvedem sam.

Proučil sem znova ves operat ter izvedel one popravke, ki so potrebni, in sicer po oznakah gg. dr. Mraka in dr. Kajzelja. Zadeva mislim, da je v redu ter bi se moralo skrbeti brez odloga za tisk in izdajo, ker sicer preti nevarnost, da izda enako brošuro g. Boris Režek, za katero se zanima T. K. »Skala«. Nastala bi torej neizogibna konkurenca. Ker nastopi z julijem sezona visokih tur, bi bilo primerno, da se brošura izda brez odloga.

Kar se tiče stilističnih in slovničnih nedostatkov sem mnenja, da je treba kolikor mogoče pustiti svobodno roko pisatelju. Mnenja posameznih naših profesorjev se tako križajo, da nimamo še stalnih pravil. Sicer so pa naš jezik stvorili ne filologi, ampak pisatelji ravno s tem, da je vsak pisal svobodno, filologi so naš jezik le obubožali in skvarili. Omejitev na stroga profesorska pravila bi sploh vsak jezik silno obubožala. Proučujem slovenski jezik že preko 50 let ter lahko trdim, da bi se naši slovničarji lahko marsikaj učili od mene. Priznavam, da je treba reda, temu pa je po pisavi ge. Debeljakove dovolj ustrezno. Izključujem le one popravke, ki so subjektivno mnenje naših profesorjev ali dr. Mraka ali dr. Kajzelja. Mislim, da se ne gre pričakati zato, ali je rabil izraz »pride v poštev«, kakor ga rabi Debeljakova, ali pa »šteje«, kakor ga rabi dr. Mrak. Da se rabi beseda »slučaj« ali beseda »primer« oboje pomeni namreč nekaj zase in pisatelj mora imeti svobodno roko, da si izbere smisel.

Ker poznam nepopustljivost g. dr. Mraka in ker slovnično popravlja »Planinski vestnik« dr. Tomišek Josip bi se brez družega podvrgel, da pregleda rokopis še urednik g. dr. Tomišek. Saj tudi za svoje članke brez ugovora dopuščam, da popravljata, tudi če ni treba.

Prosim torej, da daste zadevo v sejo še to sredo in jo rešite brez odloga.

S planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prejel sem od Vašega...: Glej Alpinistični klub »Skala« (Tumovo pismo 18. 5. 1933) in Josip Pretnar (Tumovo pismo 3)!

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO (podružnica Radovljica)

Podružnica SPD Radovljica je bila ustanovljena leta 1895. Tuma je z društvom navezal stik zato, da bi ugotovil lastništvo koč družstva »Naturfreunde«, koč je bila zgrajena pred prvo svetovno vojno na Babjem zobu pri Bledu.

2. julija [193]0.

P.n. Podružnica
Slovenskega Planinskega Društva
v
Radovljici

Svoj čas je podružnica turistskega društva »Prijatelji Prirode - Natur Freunde« v Radovljici ozir. na Jesenicah imela planinsko koč vrh Babinega Zoba. Lastnik zemljišča je Jakob Zupan iz Kupljenika. Isti nam sporoča, da je koč, ki je bila v posesti »Prijatelj prirode« po vojni zaseglo SPD in sicer Vaša podružnica in da se je pozneje stavbeno gradivo te koč prodalo Petranu iz Bleda, ko je isti postavljaval svojo lovsko koč. V imenu društva »Prijatelj prirode«, ki se je sedaj zopet ustanovilo in ima pravico do premoženja pred vojno obstoječih podružnic, se obračam na Vašo podružnico, da mi blagovoljno sporoči, kaj je na tej stvari. Ni izključeno, da se gre za dvojno zavetišče, enega, ki je bilo že sprva last SPD in drugo last prejšnje podružnice »Prijatelj prirode«.

Pričakujem Vaše prijazno poročilo

s planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Lastnik zemljišča...: Glej Jakob Zupan!

Isti nam sporoča...: Jakob Zupan je v pismu z dne 25. junija 1930 poročal o zadevi, vendar ni omenil, da je radovljiška podružnica »zasegla« koč na Babjem zobu. Omenja se tudi hotelsko podjetje Petran z Bleda.

VENCESLAV SMREKAR

Venceslav Smrekar je bil rojen leta 1875 v Kamnem pri Kobaridu. Delal je pri geometru Ivanu Lapanji v Kobaridu, nato pa se je odločil, da nadaljuje študij in leta 1909 postal gradbeni inženir. Že pred tem pa je navezal stike s Tumo. V pismu z Grahovega ob Bači (16. 8. 1904) je Smrekar vpraševal, kako je z zaposlitvijo risarja pri goriškem deželnem odboru in zaključil: »Upam, prav gotovo, da mi boste stali na strani sedaj kakor ste mi vselej, kadar sem se s katero prošnjo do Vas obrnil«. Smrekar se je ukvarjal tudi s slikarstvom. Po diplomni je bil v službi v Ljubljani pri deželnem odboru, toda zapustil je službo, »ker so me hoteli izrabljati v nemoralne politične svrhe in ker sem se temu odločno po robu postavil« (iz pisma Tumi 21. 5. 1912). Zato se je znašel v težavah in tako je Tumi ponudil v odkup sliko »Kamniške planine«; sliko je dal Smrekar oceniti in ocene predložil (Ivan Vavpotič, Vladimir Levstik, najverjetneje Vitomir Feodor Jelenc). Smrekar je dva portreta (akvarela) razstavil na tretji razstavi v ljubljanskem Jakopičevem paviljonu (1910).

1

3. junija 1912

Gospod
Venceslav Smrekar inženir
v
Zg. Šiški št. 100.

Na Vaš cenj. list od 28. maja t.l. Vam naznanjam, da sem sliko prejel in poslal na Vaš račun kupnino K 200.- Okvir mi zadošča v tej priprosti obliki in gre tudi bolje k sliki, nego okvir, kojega Vi priporočate, ki bi bil prosto rečeno v primeru s sliko precej kričav. Mnenja, katera ste mi poslal Vam vračam v izvornikih. G. Levstik se je izrazil jako previdno, g. Vavpetič kolegijalno, g. Jelenc pa se je izgubljal v precej neutemeljene besede. Za sedaj sem Vaše delo po svojem okusu precenil sam, o priliki pa vprašam za mnenje tukajšnja slikarja Gvajca in Tratnika. Ker mi pišete, da se hočete posvetiti umetništvu, bi Vam naravnost odsvetoval. Sprejmite mesto inženirja in ostanite inženir. Med Slovenci ni prostora za umetnike. Ne morejo živeti od svojega truda in uma in tudi ne najdejo dovolj življenja za svojo umetnost. Pogledite ostale slikarje ljubljanske, Cankarja i.t.d. pa mora človeka prav jok obhajati. Hočete mar še Vi v to mizerno družbo? Slikati in stradati in klečeplaziti? Služite si raje pošten kruh s vsakdanjim delom, prostega časa človek dobi dovolj, da izvrši marsikatero stvar, ki mu je na duši. Tukaj životarijo Bucik in Tratnik, Klemenčič pa ima svoj kruh kot c. kr. oficijal v Ajdovščini. Obenem je najplodovitejši vseh, četudi je prodal menda le eno sliko za nekoliko primerno ceno in še to meni, v istem položaju kakor ste se Vi obrnili name. Ako hočete odkritosrčno sodbo o Vašem delu, Vam moram kratko in malo izjaviti, da na njem ne najdem nič umetniškega. Je bolj risba nego malarija in vtis je name napravila diletantizma. Po poslanem delu soditi bi rabili za pokrajinsko slikarstvo še mnogo šole, zdi se mi pa, da bi Vam sploh manjkala prava intuicija. Ne zamerite, da Vam izrekam to strogo sodbo, vendar je dobro, da Vam je ne prikrižam, da si ne izpridite po napačni poti svojo eksistenco. Bili ste enkrat v moji družini, imam Vas za jako poštenega, zaradi tega Vam tudi ne morem prikrižati resnice. Lotite se torej z vso vnemo svojega poklica in morda mi boste hvaležni,

kadar napravite sebi in svoji rodbini ugoden položaj. Tudi jaz bi raje filozofiral nego bil odvetnik od dneva do dneva od jutra do večera, vendar sem zadovoljen s svojim delom in najdem pri vsem tem še časa da izrečem tudi svoje misli.

Želeč Vam vse dobro

z odličnim spoštovanjem!

Priloga: /1

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenj. list...: Smrekar je Tumi sporočal, da sprejme vabilo in pošilja sliko na ogled.

Mnenja, katera ste mi poslali...: Po vrsti se omenjajo pripovednik in prevajalec Vladimir Levstik (1886-1957), slikar Ivan Vavpotič (1877-1943) ter najverjetneje časnikar Vitomir Feodor Jelenc (1885-1922).

...o priliki pa vprašam za mnenje...: Oba slikarja Anton Gvajc (Gvaiz, 1865-1935) in Fran Tratnik (1881-1957) sta takrat živela na Goriškem. Gvajc je učil risanje na goriških srednjih šolah, Tratnik pa je od leta 1912 živel začasno v Biljah pri Gorici.

Ker mi pišete...: Smrekar je pisal, da bo srečen, ko bo postal to, kar si srce želi, »spopolniti se na polju lepe upodabljaljoče umetnosti.«

Tukaj životarijo...: Poleg Tratnika omenja Tuma portretista Avgusta Andreja Bucika in Milana Klemenčiča.

2

31. /3. 1913.

Gospod
Venceslav Smrekar, mestni inženir
Belgrad.

Vaše pismo od 17. t.m. sem z veseljem sprejel, prvič ker se je Vam posrečilo najti dobro eksistenco, drugič pa, ker se nisem zaračunil radi razmer na Srbskem. Po mojem mnenju je sedaj pravi čas, da bi se sploh slovenska inteligenca resno poprijela jugoslovanskega problema, kateri pa ne tiči v praznih besedah, marveč v dejanskem sodelovanju v javnem in gospodarskem življenju. Sedaj bi bil čas, da bi slovenski inteligenti, ki nimajo še stalnih služb v domačem kraju pustili neplodna domača tla in se preselili na Srbsko. Vem, da se bodo sedaj vsiljevali inženirji in medicinci, češki in madžarski židje in bo Srbska vezana nastavljeni tuje elemente, ako ne bo domačih. Ker ste dobili sedaj precej važno mesto, pa bi lahko sprejeli tudi organizatorično delo v tej smeri ter vabili na jug zanesljive, poštene slovenske in češke moči, ki bi se nastavljale na jugu. Morda ni noben element bolj pripraven za tako organizacijo kakor slovenski in taka akcija bi ne imela samo pomen za nas Slovence, ta akcija bi naravnost segala v veliko avstrijsko-srbsko politiko in vodila do edino prave smeri t.j. prijateljstva obeh držav, kar bi bil prvi korak zjedinenja jugoslovanskih plemen in preobrat politike v slovanskem smislu. Kakor vidite pripisujem Vaši inicijativi veliko misijo, seveda Vam ne bo treba prav nič politično nastopati, marveč se morate strogo omejiti na Vaše strokovno delo, izkazati se poštenim, pridnim, zanesljivim delavcem v prid mestne občine, ki Vas je nastavila, stremeti za tem, da ostanete nekako zaupnik ravnateljstva in da kot tak pričnete in izvedete akcijo za nastavljanje slovenskih inženirjev na Srbskem. Govorite v tem smislu s poslancem Lapčevićem ter mu sporočite moje mnenje in mu lahko pokažete tudi to pismo. Stopite tudi k prof. Cvijić-u, sklicuj se name ter mu razložite moje mnenje tudi glede nastavljanja slovenskih suplentov. Jako Vam bom hvaležen, ako mi poročate, kako je z juristi in z drugim uradništvom. Gotovo se jih bo pri organizaciji novih krajev rabilo mnogo in po mojem mnenju bi bilo dobro, če spravimo dol vse naše mlade moči četudi bo pomanjkanja doma in nam dajo Nemcev in Italijanov. Domači živelj pri nas je tako krepek, da brez drugega prenese ptujce, dočim pa je akcija na jugu dalekosežnega pomena.

Pozdravite prav srčno Vašo soprogo in Vašo hčerko

s pozdravom

Vaš

Opombe:

Kopija.

Vaše pismo od 17. t.m....: Smrekar je pisal iz Beograda, kjer je služboval. K zaposlitvi mu je očitno pripomogel tudi Tuma, ki je interveniral pri srbskih znancih (Glej Jovan Cvijić in Dragiša Lapčević). Tumi se je iz Beograda že 31. januarja 1913 zahvaljevala Smrekarjeva soproga Bogomila. Še poleti 1912 se je Smrekar nameraval zaposliti pri filiali praške tvrdke Beneš v Sarajevu.

SNAGA (Sarajevo)

Ilustrirana revija za delavsko kulturo in šport Snaga je izhajala v Sarajevu med leti 1928 in 1941. Od avgusta 1933 je imela podnaslov »socialistički časopis«. Revija se je spomnila Turnove smrti (8/1935, štev. 4-5, str. 140).

1

Ljubljana, 8. V. 1930.

P.n.

Nakazal sem naročnino za vaš list za celo leto v znesku Din 30.- ter prosim, da mi dopsljete broj 1, 2, 3 in od 5 naprej.

S socialnim pozdravom

Uredništvo »Snage«
Sarajevo.

Opombe:

Kopija.

2

Ljubljana, 2. januarja [193

P.n.

Nakazal sem za l. 1931. naročnino v znesku Din 30.- Za leto 1930 pa mi nista došli št. 7 in 11. Prosim, da mi jih določite naknadno skupno s številko za januar t.l.

S sodružnim pozdravom

P.n. Uprava revije »Snaga«
Sarajevo, Pošt.pret. 181

Opombe:

Kopija.

3

Ljubljana, 7. III. 193

P.n.

Primili smo Vaš cijenjeni list od 3. ov.m. te Vam saopštavamo, da se g. dr. Tuma nalazi več od 2 ov.m. v Beogradu po službenim poslovanjem te će se vratiti oko 23. do 26. ov.m. Stoga Vas umoljavamo, da se u stvari klišēja strpite, dok se g. doktor ne vrati te Vama odgovori.

S odličnim poštovanjem

Redakcija »Snaga« u Sarajevu.

Opombe:

Kopija.

Primili smo...: Na pismo je odgovorila Tumova pisarna. V pismu z dne 3. marca 1931 so se Tumi zahvalili za knjigo Pomen in razvoj alpinizma in zagotovili objavo recenzije. Tumo so še prosili za klišēja v knjigi objavljenih fotografij, objavili bi jih v reviji. Poročilo o knjigi je napisal Vladeta Bilbija (št. 4, april 1931, s. 60, objavljena tudi Tumova fotografija).

4

Ljubljana, 23. III. [193

P.n.

Na Vaš cenj. list od 3. t.m. Vam vljudno sporočam, da za slike moje knjige »Pomen in razvoj alpinizma« ni klišejev, ker so slike izvedene v bakrotisku. Slike se projektirajo naravnost na bakreno ploščo, katera se po uporabi zopet izstrže. Imam na razpolaganje le originalne slike, katere bi Vam poslal na vašo zahtevo in proti vrnitvi po uporabi.

S planinskim pozdravom

P.n. Ilustrovani radnički list za
kulturo i sport »Snaga« Sarajevo

Opombe:

Kopija.

5

Ljubljana, 5. XII. 193

P.n.

Številke 11. Vašega lista nisem prejel ter prosim, da mi jo določite.

Z odličnim spoštovanjem

P.n.
Administracija ilustrovanog radničkog lista
»Snaga«, Sarajevo.

Opombe:

Kopija.

6

Ljubljana, 11. XII. 193

P.n.

Prosil sem za št. 11 Vašega lista, a prejel št. 12. Vrnil sem to številko in ponovno prosim za št. 11. Ob enem vprašam, ali se je izdal naslovni list za l. 1930 in l. 1931.

S pozdravom.

Administracija »Snaga« Sarajevo.

Opombe:

Kopija.

Prosil sem za...: Tumi so odgovorili 17. decembra 1931.

7

23. januarja [193]2.

Redakcija
Ilustrovanog radničkog lista »Snaga«
Sarajevo.

Šele danes sem prišel vsled preobilega dela v položaj, da Vam pošljem kratek članek za vaš list. Ne vem, ako sem Vam ustregel, ob priložnosti še kaj, le da prosim, da mi napoveste snov, katero želite.

Z odličnim poštovanjem in pozdravom

Opombe:

Kopija.

...da Vam pošljem...: Uredništvo Snage je že 21. septembra 1931 prosilo Tuma, da bi napisal za list članek in sodi: »Obračamo se na Vas sa ovom molbom iz razloga, da bi jedna tako ugledna i autoritativna ličnost kao Vi svojim napisima odgojno utica na generacije koje sve više ulaze u ovaj splet života.« Uredništvo se je nato Tumi za članek zahvalilo v pismu z dne 2. februarja 1932. Prosili so ga za bodoče sodelovanje »o kojem aktuelnom kulturnom i sportskom pitanju (iz oblasti književnosti, pedagogije, vaspitanja radnika i.t.d.).« Najavili so izid članka v februarški številki. 2. marca 1932 so Tumi sporočili z uredništva, da je bil njegov članek pohvaljen, ponovno so ga prosili za sodelovanje in ponovno prosili, da bi članek napisal v srbohrvatskem (hrvatskem) jeziku. Najverjetneje je Tuma poslal članek V prirodo! V njem govori o razpustu društva »Prijatelj prirode«. Kljub zagotovitvi pa članek ni izšel.

8

1. februarja [193]2.

P.n.
Redakcija »Snage«,
Sarajevo.

Danes sem prejel ekspresni dopis v zadevi turističnega društva P.[rijatelj] P.[rirode] Čudim se, da je zadeva šele sedaj postala nujna. Od strani naše podružnice storili smo torej vse, kar je bilo mogoče, da se razveljavi sklep Banske uprave. Imeli smo pa že od prvega početka malo upanja, da kaj dosežemo, ker nam je bilo znano, da v Beogradu snujejo načrt zakona, da vsa turistična društva združijo. Bilo je toliko klevetanja o našem društvu pri Savezu planinskih društev in pri Ministerstvu za trgovino, obrt in industrijo v Beogradu, da se je videlo na prvi pogled, da se hoče Ministerstvo društva znebiti, če tudi brez zakonitih razlogov.

Upanje, da se razveljavi razpust društva je le dano, ako imate posebna poročila iz Beograda, da veje P. P. prijaznejša struja.

Šicer so mi pa obljubili voditelji »Naturfreunda« na Dunaju, da bodo posredovali v Beogradu diplomatičnim potom in sodrugu Jeramu obljubila sta poslanca Mohorič in dr. Kramar, da se za stvar zavzameta. Tudi pri Savezu je mišljenje postalo prijaznejše tako, da za slučaj vprašanja od strani Ministerstva od Saveza ne bo nasprotja. Iz teh razlogov ne uvidimo potrebe, da bi morda še osebno posredovali, pač pa imamo več upanja, da se obnovi društvo, ko izide zakon o turistik. Saj bo na vsak način pravila treba prilagoditi novemu zakonu in imeli bomo več podlage za sestavo pravil, ko bo ležalo besedilo zakona pred nami.

Sa drugarskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Danes sem prejel ekspresni dopis...: Tuma je 1. februarja 1932 (sprejemni žig njegove pisarne; dopis ni datiran) prejel v vednost dopis Sveza radničkih kulturnih i sportskih društava za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu in sarajevskega oblastnega odbora združene sindikalne zveze Jugoslavije (URSSJ) naslovljen na oblastne odbore URSSJ v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani. Pošiljatelj dopisa se zavzema za ponovno legalno vzpostavitev delovanja društva »Prijatelj prirode«: »molimo vas da po ovom pitanju dogjete odmah u kontakt sa bivšim funkcionerima »P. P.« (Prijatelj prirode), da eventualne nesporazume i smetnje od ranije sporazumno likvidirate i da najdalje do 1. februara o. g. obrazujete jednu zajedničku deputaciju koja će otići u Beograd nadležnima i tražiti dozvolu rada »P. P.«. Ta dopis spremlja pismo (Sarajevo, 23. 1. 1932), ki ga je Adolfu Weissu in Tumi poslal Petar Rajković.

...obljubila sta poslanca...: Omenjata se Ivan Mohorič (1888-1980), gospodarstvenik in zgodovinar, izvoljen leta 1931 v beograjski parlament in dr. Albert Kramer (1882-1943), ki je kot liberalni politik že od konca leta 1918 deloval tudi v organih jugoslovanske vlade (minister, poslanik itd.) in v parlamentu.

SOCIALIST (Ljubljana)

Glasilo socialistične stranke Jugoslavije Socialist je kot tednik izhajalo v Ljubljani od 16. avgusta 1923 do konca leta 1925. List je bil nadaljevanje tednika Enakost (1920-1923).

1

dne 30. maja [192]5

Uredništvo
Socijalista
Ljubljana

Imam 75 strani koncepta »Izjave delegacije jugoslovanske socijaldemokratske stranke za razpravljanje na mirovni konferenci v Stockholmu« dne 1. julija 1917. Izjava je za zgodovino slovenskega socijalizma dovolj zanimiva in mislim, da bi bilo dobro, da se priobči kot podlistek »Socijalista«. Izjavo

sem spisal jaz, odobrena je bila pri odborovi seji stranke v Trstu. Ker pa je pisana izjava v nemščini, bi jo moral prevesti kar storim le, če uredništvo reflektira na priobčenje.

Poleg tega imam več člankov istega leta Stockholm problem, Alzacija, Macedonija, Samoodločanje narodov, Adrija-Trst, Adrija-Goriška, Ukrajina, Ruska revolucija, Narodna in mednarodna misel skupaj bo okoli 100 strojepisnih strani. Vse je v konceptu in bi moral dati prepisati. Tudi to storim, ako mi uredništvo zagotovi, da članek natisne.

Skupno bi bilo podlistka za celo leto »Socialista«.
Pričakujem odgovor

s socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Imam 75 strani koncepta...: Uredništvo Socialista je 12. junija 1925 odgovorilo na Tumovo ponudbo, da »sprejme z veseljem ta material«. Slovenski prevod spomenice je izšel v Socialistu (1925, štev. 28-33, 36-39, 41-42, 44-46, 48-52, 54), prvo nadaljevanje je izšlo 26. junija 1925 pod naslovom Izvajanje delegaci jugoslov. socialdemokratske stranke za razprave na mirovnem kongresu v Stockholmu. Stockholmska spomenica.

2

Ljubljana, dne 19. junija 19

Uredništvo
»Socialista«
v Ljubljani

Pošiljam v prilogi prve strani »Stockholmske spomenice«, katero pa bi bilo vvesti s sledečim predgovorom pod mojim imenom:

Spomladi l. 1917 čutile so utrujenost vojujočih centralnih držav, a morda še bolj držav sporazum Habsburžani so slutili, da se bliža njih zasluzna usoda, radi tega so iskali različna pota, da bi se približali državam sporazuma. Kot sredstvo naj bi bila med drugim služila socijal-demokratska internacionala. Socijalistične stranke romanskih in angleške organizacije so bile misli mirovno socijalistične konference v Stockholmu nasprotne, nemška in avstrijska pa sta bili pripravljene posredovati, le da sta si hoteli zasigura nekoliko vidnega uspeha. Stranka bi prišla po njem do velikega ugleda in končno je bil mir želja vsega človeštva. Pogajanja med voditelji strank in vladami so se vršila z vso previdnostjo. Bilo bi sedaj po vojni zanimivo izvedeti o tem kaj natančnejšega, a zdi se, da tudi avstrijska socijal-demokratska stranka ne želi javnosti. Dr. Viktor Adler, glavni voditelj cele akcije, hotel je pač imeti od avstrijske vlade gotovih garanc za stranko vsaj nekoliko sodelovanja socijalističnih strank sporazuma in ker ni mogel priti ni do enega ne drugega, menda tudi avstrijska in nemška vlada nista bili voljni založiti dovolj denarnih sredstev za ogrom stroške konference, se je cela stvar razdrla.

Odbor jugoslovanske stranke tedaj v Trstu, odbral me je za delegata. Za konferenco sem se prece temeljito poučil iz že poprej nabranega gradiva, katerega sem popolnil še na Dunaju iz takoimenovane voj. knjižnice, kamor sem potem zaupnika dobil pristop. Našel sem ondi za vojne v inozemstvu izdane brošure razprave, časopise in poročila angleška, francoska in italijanska, katera je bila tajna avstrijska policija vtihotapila potem svojih poizvedovalcev v Parizu, Londonu in Rimu in drugod. Kolikor je bilo mogoče v kratki dobi mojega bivanja na Dunaju izvleči iz tega, je zadoščalo, da sem dobil vpogled v položaj.

Najzanimivejše zame so bile raztresene vesti o aprilskih [nečitljivo] konferencah med zastopniki vlad in predstavitelji slovanskih narodnosti v Londonu.

Ugotovil sem približno to-le:

Vlade sporazuma so bile spomladi l. 1917 skoro obupale uničiti združene moči Nemčije in Avstrije, radi tega so jih hotele razcepiti ter razkrojiti Avstrijo, s pridobitvijo posameznih narodnostnih skupin, ki so stremele po svobodi: Poljakov, Čehov in Jugoslovanov. Sporazum je ponudil Poljakom velik Poljsko in Čehom Čehoslovaško. S Hrvati in Slovenci se italijanski zastopniki niso hoteli pogajati, ker so jih smatrali nezanesljive in na poti svojim imperijalističnim težnjam. Italijani so priznali sebi vrednim le Srbe in pogajali so se Pašič, Orlando in Salandra. Sicer o strogo tajnih aprilskih londonskih konferenc ni bilo mogoče dognati polne vsebine ali toliko se mi je dalo sestaviti iz različnih poročil, da je Pašič izrekel polno desinteresacijo za Slovence in Hrvate in zastopal velesrbsko idejo, stremljenje Srbije po razširitvi na Banat in Solun, prepustivši Hrvate in Slovence njih usodi. Italijanska državnik pa sta temu nasprotno zatajevala vsako imperijalistično tendenco Italije preko Adrije in povdarjala le težnje Italije zasigurati si nacionalne meje v Primorju.

Ker sem bil še izza časa svojega političnega delovanja na Goriškem vedno prijazno sprejet od bivšega namestnika princa Hohenlohe, sem tudi izvedel, da bi avstrijska vlada rada videla uspeh konferenc izvedel pa tudi, da je avstrijska vlada takoj, ko je izvedela o londonski konferenci Poljakom, Čehom in Slovencem ponudila v okviru lastne države samoupravne državne skupine. Razumel sem takó prosto agitacijo na Slovenskem od maja 1917 naprej za jugoslovansko idejo. Čutil sem dolžnost, da sem obvestil aprilskih konferencah istrskega poslanca Dr. Laginja in takratnega skromnega tajnika Dr. Koroščevega parlamentarnega kluba na Dunaju Dr. Gregorja Žerjava. Dr. Laginja je bil docela siguren svoje stvari in je vzel vest glede pogajanja med Italijo in Srbijo precej skoraj malomarno na znanje; kaj je Dr. Žerjav sporoč klubu ne vem. Gotov sem, da se ni storilo ničesar, ter se je tako že aprila 1917 zapečatila osoda slovenskej Primorja.

Radi nastopa na konferenci v Stockholmu sem se spravlil v sklad s sodr. Pittonijem za Italijane in sodr. Grigorovicijem za romunsko socijaldemokratsko stranko, ter smo sklenili, da ostanemo pri meritoričnem vprašanju, ali gremo v Stockholm ali ne, solidarni, bili smo edini v tem, da se od nemške in

avstrijske vlade ne bomo dajali zlorabiti. Sestanek delegatov vseh avstrijskih socijaldemokratskih sekcij, katerega je sklicala nemška centrala ni mogel priti do enotnega mišljenja, ker se Poljaki sploh niso deležili, Čehi pa so zavzeli svoje separatistično stališče, vsled tega smo se konečno brez rezultata razšli. Konferenca v Stockholmu je padla v vodo in moja spomenica ni prišla do uporabe. Ker jo pa smatram za dovolj zanimivo, dajem jo uredništvu »Socijalista« na razpolaganje. Marsikatera stvar se je že izpolnila, ali pa se še izpolni.

Opombe:

Kopija.

Pošiljam v prilogi...: Glej Tumovo pismo Socialistu 30. maja 1925!

...potem zaupnika...: Glej Ivan Prijatelj!

...Orlando in Salandra: Italijanska državnik Vittorio Emanuele Orlando (1860-1952) in Antonio Salandra (1853-1931).

3

[julij-avgust 1925]

Uredništvu
»Socijalista«

Zadnji »Naprej« od 27. t. n. prinesel je članek pod naslovom Dr. H. Tuma v Trbovljah. Članek je tako konfuzen kakor g. Bernot, ki ga je pisal. Res sem izjavil pričetkom predavanja, da nisem pristaš nobene stranke, ampak hočem le poljudno znanstveno iz sociološkega stališča razlagati delavsko gibanje, kako je nastalo v zgodovini in v kakšni smeri se mora razvijati. Res sem tudi hotel dokazati v dosedanjih štirih predavanjih, da socialni razvoj človeštva vedno hitreje smeri v komunizem, seveda ne v prestali prvotni komunizem in tudi ne v krščanski komunizem in ne v boljševezem, ampak v komunizem po učenju K. Marksa.

Odklanjam odločno očitaje, da sem zapustil delavsko politično organizacijo. Nasprotno sem tekom celega svojega političnega delovanja zahteval od vsakega razumnika, da se udeležuje v kakšni stranki. Jeseni 1920, bil sem takrat v Italiji, razcepila se je socijalistična enotna stranka na unitarce in komuniste in ker sem protestiral proti priznavanju 21. točke Moskovske centrale in nisem kot marksist mogel sprejeti programa v bistvu reformistične stranke, tudi nisem mogel ostati član ne ene ne druge stranke. Ako sem tudi takrat izjavil, da moram izstopiti iz strankarske organizacije, pa sem ob enem izjavil, da ostanem nadalje iskren prijatelj delavskega gibanja, vedno na razpolaganje pri izobraževalnem delu. To i danes držim: Nisem član nobene organizacije, ker imamo danes približno po celi Evropi enako zmedene politične razmere.

Ako se ne dotikam nobenega strankarstva, pa se ne odtegujem delu v javnosti. Kar govoriči g. Bernot o sili in nasilju, je zloba in neumnost. G. Bernot dobro ve, da je koncem mojega prvega predavanja izjavil, da odobrava sicer moje predavanje, a je proti vsacemu nasilju. Na to sem mu takoj odgovoril: »proti nasilju smo vsi in tudi jaz, a kakor se vidi ne razločujete sociološka pojma sila in nasilje«. Nato je prosil g. Bernot naj mu zbor dovoli, da razloži svoje nazore o sili, ako se mu da četr ure. Vsled mojega posredovanja se mu je to dovolilo, a g. Bernot je govoril zmedeno o različnih stvareh, samo ne o predmetu. Vsled tega sem koncem njegovega govora na kratko izjavil, da nimam kaj odgovarjati, ker g. Bernot sploh ni govoril o tem, kar bi moral, a si pridržujem razložiti bližje pojma sila in nasilje v prihodnem predavanju.

Ni res, da sem hvalil oba ekstremna socialpatrotizna in terorizma. Na prvem predavanju sem prišel do zaključka, da je delavsko gibanje prirodna sila v smeri napredka človeštva, ki po zakonih zgodovinskega razvoja mora priti do končne veljave ter dostavi, da se je vsled zgodovinskih dogodkov delavsko gibanje moralo cepiti na dvoje v zmerne in radikalne struje. Nisem hvalil ne ene, ne druge struje, ker je itak bilo predavanje o političnih strujah namenjeno za naslednje dni. Ako bi se g. Bernot potrudil na daljša predavanja, bi bil pač vzel na znanje, da imam za bistvo delavskega gibanja gospodarstvo v smeri strokovnih in konsumnih organizacij, ki že same na sebi delavstvo privedejo do polne moči. Na četrtem predavanju sem razložil pomen in potrebo politične organizacije, kjer je šelej mogoča delitev po taktičnih načelih. A tudi na tem predavanju nisem dajal prednosti ne eni, ne drugi struji, kar je naravno, ker je taktika vedno narekovana od dejanskih razmer. Le koncem predavanja sem na kratko izjavil, da v Jugoslaviji niso dane razmere za nasilno revolucijo ravno, ker delavstvo posebno v južnih krajih ni skoraj nič organizirano in je vsekakor pogoj uspeha vsake revolucije gospodarska zrelost. Poudaril sem tudi, da ruska revolucija ni mogla ustvariti komunističnega gospodarstva ravno, ker je manjkalo vsake gospodarske organizacije delavstva pred vojno. Pridržal sem si pri zadnjem predavanju razložiti ob predmetu izobraževalne organizacije nujno potrebo različne organizacije delavstva. Sicer pa nameravam izdati svoje predavanje v posebni knjižici, ker smatram sociološki pouk delavstva neobhodno potreben. Morda se še g. Bernot kaj nauči, če ni prepozno!

Opombe:

Kopija.

Zadnji »Naprej«...: Nepodpisani članek Zvonimirja Bernota Dr. H. Tuma v Trbovljah (Predavanje 11. junija 1925) je objavil Naprej (27. 7. 1925 šte. 26).

SOCIALISTIČNO DRUŠTVO V IDRJI

Na Tumov naslov je Socialistično društvo v Idriji poslalo dva dopisa (s.d.), oba sta nastala v zvezi s pripravami na konferenco (kongres) italijanskih socialistov v Firencah (konec I. 1920). Idrijsko društvo je za svojega zastopnika na konferenci izbralo Draga Godino. Očitno jim je v pismu (ni ohranjeno) to dejanje Tuma očital, zato so mu odgovorili. Najprej so se mu opravičili, da mu niso poslali seznama članov. Glede Godine pa so poročali:

»Kar se tiče pooblastila za na konferenco v Firenci smo pooblastili sod. Godina napravljeno je to bilo na ta način da je Godina prišel v enem mesecu dvakrat v Idrijo in v Sp. Idrijo držati sestanke in predavanja o komunizmu in na zadnjem sestanku

je bil z glasovanjem članov pooblaščen da zastopa Idriska »Seksija« v Firenci, da ga nismo poslali iz svoje srede je nemogoče ker ni nihče več Italjanskega jezika da pa nismo pooblastili strankino vodstvo pa radi tega, ker nismo dobili nikake obvestila, ker pa se je nam zdelo nujno potrebno in da je že zadnji čas smo napravili tako kakor je sedaj napravljeno.«
Oba dopisa je podpisal tajnik Viktor Poženeš.

SOCIETÀ ALPINA FRIULANA (Videm)

Tuma je bil član furlanskega planinskega društva. Ohranjeni sta kopiji dveh Tumovih dopisov društvu. V arhivu društva ni Tumovih pisem. Furlansko planinsko društvo je bilo ustanovljeno v Tolmezzu leta 1874 in je izdajalo svoje glasilo In alto od leta 1890.

1

li 31 maggio 191

Alla
Società Alpina Friulana
Udine.

Accuso il ricevimento della quietanza di Lire 16.- quale quota pro a. c. ed interesse la cortesia di questa società a volermi mandare la tessera di riconoscimento pro a.c.
Attendo un pronto riscontro

con tutta stima

Opombe:

Kopija.

2

31. Dicembre [193

P.n.
Società Alpina Friulana
Udine

Pro 1933 ho assegnato quale canone 30.- Lit. L'anno scorso ho inviato tale importo di 30.- Lit direttamente al Club Alpino Italiano. La Rivista del Club ricevo regolarmente già due anni e ritengo che l'mio abbonamento è in ordine. Pur non sono certo se coll'importo 30.- Lit sia pagato il canone per la Società Alpina Friulana col diritto di avere la Rivista o che sono in dovere di completare l'importo.
Attendendo una gradita Sua

con saluto alpino

Opombe:

Kopija.

SOCIETÀ FILOLOGICA FRIULANA (Videm)

Furlansko filološko društvo je bilo ustanovljeno v Gorici leta 1919. Kasneje je svoj sedež prineslo v Videm (Udine) Tuma je bil član društva od ustanovitve. V zapuščini je ohranjeno več dokumentov o delovanju društva (statut, vabila na občne zборе itd). Ohranjene so ena dopisnica, kopije štirih Tumovih in sedem dopisov društva Tumi (v arhivu društva niso ohranjena Tumova pisma).

1

[19]

Alla Società
Filologica Friulana
Gr. I. Ascoli
Gorizia

Interessandomi vivissimamente per la lingua friulana, mi raccomando di far pervenirmi le edizio di codesta Società, e se necessario all'uopo d'iscrivermi fra i soci.

Colla massima stima

Dr. H. Tu

Opombe:

Izvirnik, dopisnica (na poštnem žigu Gorizia - centro je mogoče razbrati letnico 1919).

2

Lubiana, li 17 marzo 19

Alla spett.
Società filologica Friulana
Udine - presso la bib.[lioteca] Comunale

Ho ricevuto la monitoria del 14 corr. Il mancante importo di L 8.- manderò in occasione dell'abbonamento pro 1926, perchè le spese d'invio sono sproporzionate per un così esiguo importo. In pari tempo verserò anche L 3.- pro 1924. L'importo di L 12.- ho pagato per l'isbagliato annuncio degli

abbonamenti pro 1924. Le spese postali pro 1924 riguardano soltanto l'invio dell'ultimo fascicolo, perchè gli altri fascicoli mi vennero recapitati ancora al mio domicilio di prima a Gorizia.

Se non volesse pazientare, assegnerò il mancante importo dopo il primo fascicolo pro 1925.

Con tutta l'osservazione

Opombe:

Kopija.

Ho ricevuto...: Društvo je Tumo 14. marca 1925 opozorilo, da je dolžan 3 lire članarine za leto 1924 in da je članarina za inozemske člane večja zaradi višjih poštinih stroškov. Tuma je v odgovoru navedel način, kako bo članarino poravnal in predlaga hkratno plačilo, da ne bi plačal preveč poštinih stroškov. Omenil pa je, da je bil le del leta 1924 večji strošek za pošto pri pošiljanju društvenih publikacij, saj je le zadnjo številko prejel po preselitvi v Ljubljano. V odgovoru 9. aprila 1925 se je društvo s Tumovim predlogom strinjalo.

3

dne 5. II. [19]27

Società Filologica Friulana
Udine

In seguito alla Sua cartolina del 31. gennaio corr. non so che ripetere di mancarmi l'indice della Rivista pro 1926 nonchè i fogli d'intestazione per gli anni 1923 fino 1926 IV. V. e VI. anno.

Possiedo tutte le edizioni della S.F.F. perchè membro ed abbonato dal principio impoi. Le prime tre annate I-III feci già legare, abbenchè mancanti di indici e fogli d'intestatione (foglio con titolo). L'annata VII pare non sia finita, perchè va soltanto alla pag. 96, mentre vorrei fare legare le annate IV-VI.

Ripeto quindi di voler mandarmi i fogli di testa pro IV. V. e VI nonchè l'indice pro VI.

Devotissimo

Opombe:

Kopija.

In seguito...: Društvo je v odgovor na Tumovo dopisnico 24. januarja 1927, prosilo za natančen seznam publikacij, ki jih Tuma naroča. V pismu (5. 2. 1927) Tuma obnavlja naročilo.

4

12. XI. [193]0

Alla Redazione
del Bollettino Mensile »Ce fastu?«
Udine

Lessi nel Nr. 7-8 a. c. con interesse l'articolo »Nomi stranieri delle Città Friulane« del sig. P. S. Leicht e trovai riportato il nome geografico di Tabernich, colla relativa interpretazione in Javernich.

Una più corrispondente interpretazione ebbi a trovare nella rivista: »Le Vie d'Italia« del T. C. I. alla pag. 294 del 1929 dove la vetta ora denominata Tambura corrisponderebbe al Tabernich dantesco.

Si compiacera di portare tale versione a conoscenza del prof. Leicht.

Con tutta la considerazione

Opombe:

Kopija.

Lessi nel Nr. 7-8...: Gre za kratko notico, ki je izšla v šestem letniku (1930, str. 113-114) revije Ce fastu?

...a trovare nella rivista: V reviji (7/1929, šte. 4) je objavljena fotografija gore Tambura in podnapisom »[...] il' »Tabernich« dantesco.« Glej Tumovo pismo naslovljeno na Touring club italiano (TCI; 3. 2. 1932)! Pier Silverio Leicht (1874-1956), pravni zgodovinar.

5

16. Dicembre [193]2.

P.t.
Società Filologica Friulana
Udine.

Quest'oggi ho assegnato mediante cheque postale l'importo di 46 Lit., e cioè 23.- Lit quale abbonamento à proprio nome pro 1933 e 23.- Lit a nome di Potokar Milan, studente romanista all universita di Lubiana. Il Potokar desidera anzi tutto essere abbonato alle pubblicazioni della Societa, le quali dovrebbero essere inviate all'indirizzo: Potokar Milan, phil. rom., Ljubljana, Cerkevna ul. 15.

Si compiacerà quindi confermare in ricevimento dell canone a nome mio ed iscrivere come nuovo abbonento il detto Potokar.

Atendendo una gradita Sua

con tutta stima

Opombe:

Kopija.

Quest'oggi ho assegnato...: Tuma obnavlja naročnino za leto 1933, zase in za Milana Potokarja. Društvo je okoli 20. februarja 1931 opozorilo, da dolguje članarino za 1930 in 1931, pa tudi 16. maja 1931, da dolguje za tekoče leto. Tuma je dolg poravnal. Glej Milan Potokar!

SOCIJALNA MISAO (Božidar Adžija; Zagreb)

Socijalna misao je bila socialistična revija, ki je pod uredništvom dr. Božidarja Adžije in Gojka Berberovića izhajala Zagrebu v letih 1928-1933. Božidar Adžija (1890-1941) je dokončal pravo v Pragi. Že v študentskih letih se je vključil v socialistično gibanje, deloval je predvsem na publicističnem polju. Leta 1935 se je včlanil v jugoslovansko komunistično partijo. Tik pred začetkom okupacije Jugoslavije aprila leta 1941 je bil zaprt. Prišel je v roke ustašev, ki so ga 9. julija 1941 ustrelili skupaj z Ognjenom Prico in Otokarjem Keršovanijem (proglašen za narodnega heroja). Izdal je več samostojnih del, izbor objav je v knjigi Članci i rasprave (Zagreb 1952).

1

Ljubljana, dne 17. IX. 1928

»Soc. Misao«, Zagreb

Prosim, da mi pošljete »Soc. Misao« na ogled. - Potreba nameravane revije je pač evidentna - a »volere e potere« je drugo vprašanje.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

...pošljete »Soc. Misao«...: Dr. Božidar Adžija in Gojko Berberović sta podpisala ciklostirano okrožnico (s.d.), s katero sta vabila na naročanje revije Socijalna Misao. Tuma je 6. oktobra 1928 poravnal naročnino za pol leta.

2

27. decembra [1928]

P.t.
Uredništvo i uprava »Soc. Misao«
Zagreb

Napisal bi Vam morda temo mojega predavanja v društvu »Prijatelja Prirode« z dne 19. t.m. »Delavec in priroda« obsega pač najmanj 4 strani. - Ne pišem sicer rad člankov z omejeno vsebino, a poskusim Vam ustreči.

S sodr. pozdravom

Opombe:

Kopija.

Napisal bi Vam...: Dr. Adžija je v imenu uredništva revije Socijalna misao dne 27. decembra 1928 zaprosil Tumo, da za revijo napiše članek. Vsebino članka prepuščajo Tumovemu izboru, določili so mu obseg 3-4 tipkane strani. Članek je izšel z naslovom Radnik i priroda (1. 2. 1929, števil. 2, str. 19-20).

3

dne, 5. febr. [1928]

P.t. Uredništvo »Socijalna Misao«
Zagreb
Preradovićeva ul. 42.

Prosim Vas, da mi sporočite v katerem razmerju ste z revijo Radnički Pokret, ki izhaja v Sarajevu IV. godino. Po mojem mnenju bi zadoščala ena sama socijalistična revija za celo Jugoslavijo. Zdi se mi sicer, da je »Radnički pokret« strogo socijalističen, dočim »Socijalna Misao« brez prave politične barve, ko obravnava le splošno različne socijalne probleme. V tem slučaju bi bila mogoča dva lista. Vsekakor pa bi bilo želeli, da se vse naše organizacije združijo za enotno socijalistično revijo.

Pričakuje prijaznega odgovora

s pozdravom

Opombe:

Kopija.

...v katerem razmerju...: Na to vprašanje je odgovoril dr. Adžija v pismu (s.d.). Najprej ugotavlja, da je Tuma sam dal odgovor, ko je revijo Radnički pokret (v S. dodaja Adžija, da je ta revija, zdi se, nehala izhajati septembra 1928) označil za socialistično in dodaja: »Pokretači »Socijalne Misli« kod njezinog osnivanja polazili su sa ovog stanovišta: kulturne prilike u našoj zemlji, a posebice prilike u našem radničkom pokretu, nisu nažalost još na takovom stepenu, da bi se moglo osnovati jednu strogo socijalističku reviju (kao n. pr. »Der Kampf«, »Soc. Monatshefte«, »Die Gesellschaft« i.t.d.). Trebalo je osnovati jednu reviju, koja će tome tekar spremati teren, a da to uzmogne, ona mora u svom početku biti izvan stranačko-političkog okvira. Čitalačku publiku treba najprije naučiti socijalno misliti, a iza toga socijalistički. Uspije li »Socijalna Misao« u tome, ona će u najkraće vrijeme postati strogo socijalistička revija. U svom prvom nastupu ona je našla na vrlo lijep odziv, i mi se nadamo, da će ona postavljenu zadaću moći izvršiti u pravcu širenja socijalističke nauke i ideologije«. Adžija se Tumi še zahvaljuje za »zelo lep članek« Radnik i priroda in ga prosi za nadaljnje sodelovanje.

4

Ljubljana, 10. junija 1928

P.n. Uredništvo revije
»Socijalna Misao«
Zagreb.

Prejel sem vabilo od 5. t.m. za sodelovanje pri socijologični knjižnici. Rad bi sodeloval glede na koristnost podjetja, vendar ne vem, če mi bo čas dopuščal, da od časa do časa kaj spišem. Res ni veliko 25 strani konceptnega papirja, kadar se gre za široke mase je spisava tem težja. Kedaj bi kaj napisal Vam še n

morem obljubiti. Ustregli bi mi, ako mi pošljete na vpogled že izdane knjižice, potem bi sodil o kvaliteti in vsebini.

Pričakujem Vaš odgovor

s socijalnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prejel sem vabilo...: 5. junija je uredništvo revije Socijalna Misao (podpisan B. Adžija) povabil Tumo, da knjižno zbirko malih edicij revije napiše »popularno-naučno studiju ili prikaz jednog aktuelnog problema iz područja Vaše struke. Radi Vašeg ravnanja saopćujemo Vam, da rukopis treba da iznosi 25 stranica konceptnog papira, mašinom pisano sa uobičajenim razmakom«. Tuma besedila ni napisal.

5

Ljubljana, dne 25. VII. [19]30.

Velec. g. dr. Božidar Adžija
urednik »Socijalna Misao«
Zagreb
Preradovićeva 42

Potrujem prejem Vašega cenj. lista od 23. t.m. ter Vam napišem članek o Antonu Kristanu. Rokopis gotovo dobite pravočasno.

Udani

Opombe:

Kopija.

Potrujem prejem...: Adžija je Tumo prosil: »Nije mi poznato u kakovim ste odnosima živili sa pokojnim Antonom Kristanom, ali ipak Vas molim, ako je ikako moguće, da mi napišete jedan kratki članak o A. Kristanu za »Socijalnu Misao.«

6

dne 7. avgusta [1930]

Velec. gospod
dr. Božidar Adžija
urednik »Socijalne misli«
Zagreb

V prilogi Vam pošiljam članek o Antonu Kristanu. Je pisan iz mojega osebnega stališča, radi tega tudi podpišite moje ime. Študija o Kristanu je jako težka, ker je bilo v njegovem življenju prav mnogo paradoksnega.

Posebno negotove strani njegovega gospodarskega dela se nisem hotel takniti kritično. Dasi sva obadva izhajala iz zadružništva, je bilo moje stališče prav zato drugače nego njegovo. Po mojem prepričanju je Kristan dobil prvo intuicijo o zadružništvu pod mojim vodstvom na Goriškem, je pa krenil na Kranjskem na svojo samostojno pot in šele prihodnost pokaže, ali je imel on prav ali jaz. Tega se nisem taknil, morda pa pride potreba, ki bo zahtevala tudi takega pojasnila.

Z odličnim spoštovanjem

udani

pril. članek.

Opombe:

Kopija.

V prilogi Vam pošiljam...: Članek Anton Kristan je bil objavljen (3/1930, števil. 9, str. 123-124).

7

Ljubljana, 22. marca 1932.

P.n.

Manjka mi načelni list in seznam za št. 1-3 prvega letnika za št. 1-12 II. letnika »Socialne Misli«. Prosim, da mi iste dopošljete, ker bi revijo rad dal vezati. Ako bi ne bili izdali za I. in II. letnik načelnih listov in seznamov vsebine, prosim, da priložite par načelnih listov za letnik III.

Zahvaljujem se v naprej ter ostajam z odličnim spoštovanjem

Uprava
»Socialna Misao«
Zagreb
Preradovićeva ul. 42, III. kat. (dvorište).

Opombe:

Kopija.

P.n.

Bil sem naročnik revije »Socijalna Misao« ter sem prejel zadnji zvezek br. 10, oktober 1933 god. Pri urejevanju revij pa sem ugotovil, da mi od god. VI manjkajo trije zvezki in sicer br. 7, 8 i 9. Teh zvezkov gotovo nisem prejel ter prosim, da mi jih določite.

Prosim tudi, da mi določite, ako ste izdali naslovni list in register vsakega letnika. Zahvaljujé se v naprej, ostajem

z odličnim spoštovanjem

P.n. Administracija revije
»Socijalna Misao«,
Zagreb
Preradoviéeva ul. 42/III

Opombe:

Kopija.

SODOBNOST (Ljubljana)

Neodvisna slovenska revija Sodobnost je izhajala v Ljubljani mesečno med leti 1933-1941, ustanovila jo je skupina nekdanjih sodelavcev Ljubljanskega Zvona. Pri reviji Tuma ni sodeloval. Sodobnost mu je posvetila nekrolog (3/1935, 200) izpod peresa Dragotina Lončarja; na straneh revije se je odvijal del polemike, ki so jo povzročili Tumovi spomini (IMŽ).

Ljubljana, 30. VI. 1934.

P.n.

V zadnji šte. Vaše revije v članku Prepeluha, v katerem citira moje poročilo na strankarskem shodu l. 1917, je očitna tiskovna pomota, »da je prišlo na Ogrsko 400.000 Madjarov«. Številka ne odgovarja zgodovini pa tudi sociologično ni utemeljena ter se ne sklada z ostalim besedilom. Ustrežete mi, ako v prihodnji številki pri Prepeluhovem članku navedete pod črto, da je popraviti številko 400.000 v 40.000.

Z odličnim spoštovanjem

P.n. Uredništvo revije »Sodobnost«
v Ljubljani.

Opombe:

Kopija.

V zadnji šte.: V Pripombe k naši prevratni dobi (2/1934, šte. 5, str. 219).

Ustrežete mi....: Popravek je izšel v šte. 6-8 (2/1934, 314).

SOZIALISTISCHE ARBEITER - INTERNATIONALE (Zürich)

Socialistična internacionala delavcev je nastala po prvi svetovni vojni kot plod prizadevanj, da v spremenjenih pogojih, v katerih se je takrat znašlo socialistično delavsko gibanje; nadaljevala je po poti druge internacionale (1889-1914). Nekateri socialistične stranke, ki se niso pridružile boljševiški tretji internacionali, so februarja 1919 ustanovile takoimenovano bernsko internacionalo, drugi del teh strank pa je na Dunaju (februar 1921) ustanovil Mednarodno delavsko zvezo socialističnih strank, takoimenovano drugo in pol internacionalo. Obe grupaciji sta se združili na kongresu v Hamburgu (maj 1923) v Socialistično internacionalo delavcev. Sedež sekretariata te internacionale je bil med leti 1925 in 1935 v Zürichu.

6. August [193]0

P.t. Sozialistische Arbeiter - Internationale
(Abt. Handbuch)
Zürich
Postfach Hauptbahnhof

Als Beilage der Wiener Revue »Der Kampf« erhielt ich die Einladung zum Abonnement des intern. Handbuches des Sozialismus.

Unter den Mitarbeitern vermisse ich die Berichterstatte für Jugoslavien.

Ich glaube kaum, dass man die sozialistische Bewegung in Südslavien übergehen möchte. Deshalb frage ich an, welchen Standpunkt die Redaktion diesbezüglich einnimmt.

Die betreffenden Adressen der Mitarbeiter könnte ich auf Verlangen angeben.

Ich war seinerzeit Mitarbeiter »des Kampf« und seit Jahren in den vordersten Reihen der slovenischen Arbeiterbewegung.

mit sozialen Gruss

Opombe:

Kopija.

Unter den Mitarbeitern...: Tajnik uredništva priročnika dr. Fritz Brügel je Tumi odgovoril 15. septembra 1930, da navedeni niso delavci, marveč člani izvršnega odbora. Tumi se je zahvalil za pripravljenost za pomoč in »werde mir gestatten, gegebenenfalls auf Ihr Schreiben noch zurückzukommen«.

SOZIALISTISCHE MONATSHEFTE (Berlin)

Teoretična socialistična revija Sozialistische Monatshefte je izhajala v Berlinu v letih 1895-1933. Namenjena je bila v prvi vrsti obravnavi kulturnih problemov.

Görz, den 18. September 1919.

An die Administration
der Revue »Sozialistische Monatshefte«
Berlin

Als Abonnent zahlte ich den Abonnementspreis bis Ende 1918. Ich erhielt Heft vom 29. Oktober 1918, die Nummer pro November und Dezember 1918 sind infolge der Kriegsergebnisse ausständig geblieben. Ich ersuche mir die Nummer pro November und Dezember 1918 einsenden und bekanntgeben zu wollen, unter welchen Bedingungen ich noch weiters in Abonnement verbleiben könnte.

Mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

Als Abonent...: 25. oktobra 1918 je uredništvo iz Berlina sporočilo nov način plačevanja naročnine. Na pismo so Tumi odgovorili že 24. septembra 1919, poslali mu bodo desiderata (zvezki 1. semestra 1919 so razprodani) in ga pozdravili »als ständigen Leser«.

VJEKOSLAV SPINČIĆ

Arhiv Hrvatske hrani tri Tumove dopise Vjekoslavu Spinčiću (1848-1933), istrskemu hrvatskemu politiku (glej I. Beuc, Rukopisna ostavština Vjekoslava Spinčića, Arhivski vjesnik III/1960, zv. 3, 233-278) in Rukopisna ostavština Vjekoslava Spinčića. Inventar. Zagreb 1993, 424, 425, 570, 595; Tuma se napačno na enem mestu navaja kot Turna. Spinčić je obiskoval goriško centralno semenišče (1868-1871), kasneje je učil na ženskem učiteljsku (1888-1892) v Gorici, leta 1892 je zaradi političnega delovanja izgubil službo. Od leta 1895 do 1915 je živel v Opatiji. V istrskem deželnem zboru je deloval med leti 1882-1916, od 1891 do 1918 je bil poslanec dunajskega parlamenta.

1

Gorica, 16. aprila 1901.

Prečastiti gospod!

Pošiljam Vam v prilogi pooblastilo za volitev starešinstva v Dornbergu. Kot častni član imate volilno pravico v III. skupščini. Ne bi Vas nadlegoval z enakimi stvarmi, ali Dornberg je za našo stranko sila važen in skušamo pridobiti na vsak način starešinstvo zase. Mogoče bo to le, ako I. razred pritegne z nani, in v tem razredu odločujejo častni člani; med njimi jaz in Vi.

Prosim Vas, da podpišete pooblastilo, in da pristavite dve osebi pod vaš podpis še svoj podpis kot priči. Vsikdar pripravljen, odzvati se Vam za to uslugo.

Z najodl. spoštovanjem

Dr. Henrik Tuma
dež. poslanec

Opombe:

Izvirnik. Pisma ni napisal Tuma, njegov je le podpis. Izvirnik v Arhivu Hrvatske Zagreb (RO Spinčić, kutija 87).

...volitev starešinstva v Dornbergu: Podobno kot Spinčić je bil tudi Tuma častni občan dornberške občine (glej Županstvo Dornberk).

...podpišete pooblastilo...: Na Tumov dopis je Spinčić pripisal: »Neču se mješati u tamošnje strankarstvo.«

2

V Gorici, dne 20. III. 1903

Vaše Blagorodje!

Gledé na Vaš cenj. list od 18. t.m. Vam naznanjam, da je bil Popović že dne 15. t.m. izpuščen iz zapora. Vaše Blagorodje naj mi blagovoli oprostiti, da sem s tem obvestilom malo zakasnel, akoravno sem Vam nameraval takoj sporočiti. Izrekam Vam v imenu Popovića najprisrčnejšo zahvalo za Vaš trud. Sicer je pridobil le tri tedne, toda tudi to je nekaj.

Z najodličnejšim spoštovanjem

Opombe:

Izvirnik. Pisma ni napisal Tuma, tudi ni pisma podpisal; pisemski papir ima v glavi navedeno: Dr. Henrik Tuma, odvetnik v Gorici. Izvirnik v Arhivu Hrvatske Zagreb (RO Spinčić, kutija 89).

Velecenjeni gospod profesor!

Srečal sem v Beogradu g. Matka Laginja, s prav velikim veseljem, čilega in zdravega. Tembolj sem se spominjal na Vas izza časov, ko sta sporazumno delala in prebujala Istro. Žal, da sta danes pregnanca, četudi med svojimi sorojaki, ker čutim, da Vama manjka onega idealnega dela, kakor sta je vrši za Istro.

Dr. Laginja pravil mi je, da pišete povest o narodnem preporodu v Istri. Silno me zanima to Vaše delo, za to se priporočam, da mi ga pošljete potem zalagatelja po računu.

Tudi mene so Italijani pregnali iz Goriškega in težko čutim prognanstvo, če sem tudi med Sloven v Ljubljani. Bival in delal sem od l. 1876 v slovenskem Primorju in težko nosim ločitev od ljubelega mi kraja in ljudstva. Tem težje vse to občutim, čim v novi svoji domovini ne najdem idealnega stremljenja, kakor med goriškim ljudstvom, ki se je tako lepo dvignilo iz stoletnega spanja in prišlo ravno do polne zavesti, k ga je velika vojna zopet in morda za vselej zasušila. Imam za Goriško in Istro edino upanje, da se slovansko ljudstvo vzdrži pod geslom »ex oriente lux«. Le v tem je edina zmožnost, da kedaj še Sloveni ob Adriji ugledajo svobodo.

S srčnim pozdravom in želeč Vam vse najboljše

Vam uda
Dr. H. Tur

Vel. gosp.
prof. Alojz Spinčič
v Zagrebu

Opombe:

Izvirnik v Arhivu Hrvatske Zagreb (RO Spinčič, kutija 117); kopija v ZHT. Na pismo je Spinčič napisal: »da mu pošalje, 17/1 pisao sam mu.«
...sem se spominjal na Vas: Spinčič je Tumi odgovoril 17. januarja 1925. V odgovoru je tudi zapisal: »Sjetio sam se i za onih lijepih uspomena kad smo svi zajedno i u Istri, i u Trstu i u Gorici radili na osvješčenju našega naroda, imajuć uvijek pred očima ujedinjenje svih Slovenaca, Hrvata i Srba. I dosegli smo pos toliko prolivene krvi in poslije tolikih patnja i progona. Dosegli smo ujedinjenje - žalibože nepodpuno! Odtegnulo nam upravo onaj teren, skoro sav, a i više, n kojem smo mi radili. I sad mjesto da se konsolidujemo u unutrašnjosti, pak da s vremenom dobijemo ono što nam je ugrabljeno, mi se koljemo ko najbesnij psi ...«

...povest o narodnem preporodu...: Spinčič mu v pismu z dne 17. januarja 1925 odgovarja (ZHT), da sodeluje pri Povijesti Istre Daneta Gruberja z dodatkom narodnem preporodu v Istri, da je napisal 131 življenjepisov istrskih Hrvatov za veliko knjigo ob tisočletnici hrvaškega kraljestva in da je napisal Crtice iz književne kulture Istre. Ta knjiga je izšla leta 1926. Spinčičevi življenjepisi pa so bili objavljeni v publikaciji Zaslužni i znameniti Hrvati 925-1925 (Zagreb 1925).

SPLOŠNO KREDITNO DRUŠTVO (Ljubljana)

V dopisu (12. 6. 1902) je Splošno kreditno društvo iz Ljubljane (podpisnika dr. Danilo Majaron in Božidar Vernik) sporočilo, da pripravljajo v Ljubljani društvo po vzoru goriške Trgovsko-obrtno zadruga in se priporočajo za potrebne informacije. Z dopisom 18. junija 1902 se Tumi zahvaljujejo za odgovor (17. 6. 1902; ni ohranjen) in se priporočajo za nadaljnjo pomoč. Organiziranje bodoče zadruga je prevzel tajnik Splošnega kreditnega društva Teodor (Božidar) Vernik, ki je pred tem služboval Gorici. Splošno kreditno društvo je bilo ustanovljeno leta 1899 in je sodilo od leta 1912 med ustanove socialističnega tabora.

JOŽE SREBRNIČ

Jože Srebrnič (1884-1944) je bil rojak iz Solkana. Leta 1907, preden se je vpisal na pravno fakulteto univerze v Gradcu, je stopil v JSDS. Študija ni dokončal in je pred prvo svetovno vojno nastopal kot aktivist JSDS na Goriškem. Prvo svetovno vojno je preživel v ruskem ujetništvu. Po vojni je sprva deloval v socialističnem, nato pa v komunističnem gibanju na Primorskem. Leta 1924 je bil na listi KPI izvoljen v romski parlament. Leta 1926 je bil aretiran in poslej z nekaj presledki prebil skoraj 17 let v zaporih in konfinacijah. Po kapitulaciji Italije je odšel v partizane, kjer je deloval v vodstvu NOB na Primorskem. Leta 1944 je utonil v Soči, po vojni je bil razglašen za narodnega heroja.

S Tumo je navezal stike že pred prvo svetovno vojno. Po vojni sta jih obnovila, vendar je nanje vplival razcep v italijanski socialistični stranki. Srebrnič se je pridružil komunistom, Tuma pa se je odtegnil političnemu delu. V pismu Ivanu Regentu (22. 10. 1924) je Tuma Srebrniča ocenil, da je tmast in omejen. Intenzivne stike sta gojila v času, ko je Srebrnič živel konfinaciji. Povezalo ju je skupno gledanje na nekatera vprašanja slovanskega starinoslovja. Med Tumovimi dopisi je sedem ohranjenih v izvorniku (Zapuščina Jožeta Srebrniča, Goriški muzej, Nova Gorica). Tumovo dopisovanje iz časa, ko je bil Srebrnič konfinaciji (zaporu), je bilo deloma objavljeno (B. Marušič, Starinoslovanska srečanja Tume in Srebrniča. Jadranski koledar 198 105-11).

1

Gorica, dne 20. marca 192

Sodrug
Josip Srebrnič
v Solkanu.

Vsled tvojega predloga sklical sem shod zaupnikov na nedeljo 28. t.m. ob 10. predp. v delavsko zbornico (Camera del Lavoro) z dnevnim redom:

- 1/ politična, strokovna in gospodarska organizacija
- 2/ propaganda in kolportaza za list »Delo«.

Zaupnike klical sem na ime, posebi se razume da lahko delavci v vsakem kraju lahko izvolijo své zastopnike. Vabilo objavim tudi v listu.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Vsled tvojega predloga...: Gre za sestanek 28. marca 1920 v Gorici.

2

Gorica, dne 16. avgusta 1920

Gospod
Josip Srebrnič
jurist
v Solkanu.

Danes šelej sem prejel list uprave »Comunisma«, da so nakazali št. 19 lista na dani naslov. Ostale številke do 18. so vse razprodane ter ti ne morejo postreči. Ob enem mi sporočajo, da niso sprejeli nakazane naročnine in naj jo pošiljalec na pošti reklamira.

Upam, da si zadnjo številko komunizma [Comunismo] že prejel, brat pa naj takoj reklamira pri pošti vplačan znesek!

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...list uprave »Comunisma«...: Revija Comunismo, ki je v podnaslovu poudarjala, da je glasilo tretje internacionale, je pričela izhajati oktobra l. 1919 v Milanu. Njen urednik je bil Giacinto Menotti Serrati.

3

4. aprila [19]25

Cenjeni sodrug!

Rad bi se izselil iz Jugoslavije na Rusko in sicer s celo družino. Kakor veš imam šest fantov, od katerih sta dva inženirja, eden kemik, drugi inženir ladjedelstva, tretji konča letos trgovsko visoko šolo, četrti je elektrotehnik, ostala dva sta še na realki, hči Ana pa je absolvirala trgovsko šolo v Trstu. Rusija se bliža normalnim razmeram in vem, da bi nudila mojim otrokom za bodočnost najlepšo pozicijo.

Ker sem čital v listih, da organiziraš izseljevanje delavcev na Rusko, se obračam na te, da mi poveš, kam bi se obrnil, da bi izvedel pogoje naselitve in seveda tudi glede nastavitve svojih otrok v službo ali podjetje. Tudi sam bi lahko še sodeloval in prinesel nekaj glavnice s seboj. Vem, da mi teh podatkov ne moreš dati naravnost, pač pa veš za naslov zaupnika ruske vlade v Trstu, ki bi mi lahko dal točna navodila.

Pričakuj tvoj prijazen odgovor,

s socijalnim pozdravom

Cenjeni gospod
Josip Srebrnič - drž. poslanec
v Solkanu

Opombe:

Kopija.

...izseljevanje delavcev na Rusko...: O izseljevanju je pisalo tudi Delo (20. 3. 1925, št. 240). Na Goriškem je akcijo vodil poseben odbor, ki ga je vodil Ivan Arčon iz Vrtojbe (glej l. Arčon).

4

Ljubljana, dne 15. aprila 1925.

Dragi tovariš!

Prejel sem tvoje lakonično pismo in razumel! Stvar se da rešiti le na licu mesta t.j. v Trstu zaupnim putem. Nalašč za to ne nameravam priti, pač pa ob priložnosti, kadar končno uredim svoje razmere v Gorici, kar utegne biti tekom maja. Da pa bom gotov tudi zaradi te zadeve, treba je vendarle, da se domeniva za način posredovanja v Trstu. Določiti je dan, oziroma kje se dobiva. Vsekakor te prosim, da mi pišeš o načinu sestanka tako, da se z eno samo potjo stvar uredi. Pred jesenjo itak ne mislim od tod. Prav za prav bi hotel najprej sam pogledat v Rusijo, kaj in kako. Najprej bi šel sam brez družine na poizvedbo za eno leto in potem šelej uredim sam končno preselitev.

S prijateljskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...lakonično pismo: Srebrnič je odgovoril v pismu z dne 11. aprila 1925: »Ker ni z Jugos!... zvez je treba priporočila izvršev. odbora stranke za to; lahko tudi tukajšnje. - Mislim, da se stvar povoljno reši, ker tam takih moči potrebujejo.«

Določiti je dan...: 6. maja 1925 je Srebrnič odgovoril Tumi: »Ne morem Ti povedati kedaj se lahko snideva, ker sem različno zaposlen in večkrat ni to odvisno od moje volje«. Sicer pa lahko pride Tuma sam v Trst in zadevo uredi, za vsak slučaj naj prinese tri fotografije.

5

li 10 gennaio 1931

Caro amico!

Tosto ricevuta la tua lettera del 6. m. c. rilevai l'indirizzo di diversi vocabolari, in prima linea russo-tedesco. Fra i più noti sono Pavlovsky Din. 560 Booch, Frey & Messer, Din. 560, Langenscheidt Din. 75.-

Schmidt, russo-tedesco e tedesco-russo, legato insieme, Din. 180 Langenscheidt è piuttosto per uso di conversazione, Pavlovsky e Booch etc. sono scientifici, lo Schmidt sta fra mezzo.

Prima di commettere il libro ti prego di scrivermi quale dei vocabolari ti converrebbe.

In ogni caso ti raccomando uno dei eccellentissimi vocabolari di Pavlovsky o Booch, in seconda linea Schmidt e finalmente il Langenscheidt.

Ho scritto pure al tuo cugino Giovanni per l'assegno del prezzo. Spero che la lettera ti verrà tosto intimata e che potrai farmi pervenire la risposta in tempo.

Mi rincresce di doverti scrivere a Poggioreale, d'altro canto sono lieto di aver notizie da te.

Sperando che approfitterai delle vacanze involontarie per imparare la ricca e magnifica lingua

russo,

ti saluto caramente

Dr. H. Tu

Opombe:

Izvirnik (Goriški muzej, Nova Gorica). Kopija v ZHT. Na dopis je očitno cenzor s svinčnikom napisal: »senza valore«.

...tua lettera...: 6. januarja je Srebrnič pisal iz zapora Poggioreale pri Neaplju in prosil Tumo za slovar češkega, poljskega ali ruskega jezika («Mi faresti un gra favore, se mi procurassi un vocabolario di almeno media grandezza della lingua cecca o polacca o russa sola o combinata fra di loro o con la tedesca o francese«).

...cugino Giovanni...: Srebrnič je Tumo v istem pismu prosil, naj se glede računa za knjige obrne do bratranca Giovanni (Ivana). Tuma pa je pisal Srebrniču nečaku Jožefu, mizarju iz Solkana, ki ga je tudi v svojem pismu omenil (glej Tumovo pismo Jožefu Srebrniču 10. 1. 1931).

Fra i più noti sono...: Ivan J. Pavlovsky je leta 1859 izdal v Rigi rusko-nemški slovar, leta 1867 prav tako v Rigi nemško-ruski slovar. Friedrich Booch, Adam I in Friedrich Messer so avtorji v več izdajah objavljenega rusko-nemškega slovarja. Tuma omenja še slovar znane berlinske slovarske založbe Langenscheidt najverjetneje slovar Isaka Jakoba Schmidta (1779-1847) iz leta 1815 (več izdaj).

6

23. januarja [193

Caro amico!

In seguito a tua lettera d. d. 19 gennaio corr. ho comesso tosto il vocabolario ruso-tedesco di Pavlovsky perche opera riconosciuta. Il vocabolario russo-ceco difficilmente arriverrebbe al valore del Pavlovsky. Il libro di manderò fra breve direttamente a Napoli, spero entro una settimana. Il conto farò dopo avuta la tua conferma di ricevimento. Ho scelto la combinazione russo-tedesco pure per il motivo che lingua tedesca e filologicamente più precisa della ceca.

Con cordiali saluti

Dr. H. Tu

Signor
Srebrnič Giuseppe,
Carceri Poggioreale
Napoli.

Opombe:

Izvirnik (Goriški muzej, Nova Gorica), pismo ima žig cenzure sodnih zaporov (Poggioreale). Ohranjena tudi kopija (ZHT).

...lettera d. d. 19 gennaio...: Srebrnič je 19. januarja 1931 prosil Tumo za rusko-češki slovar ne samo zaradi poznavanja posameznih besed, »ma cerco di fa anche uno studio comparativo delle due lingue per dedurre eventualmente dalla congruenza o incongruenza delle parole qualche conclusione sui rapporti storici antichi delle due nazioni.«

Signor Srebrnič Giuseppe...: Srebrnič je bil v noči od 8. na 9. september 1926 v Rimu aretiran. Konfinacijska komisija videmske pokrajine ga je (27. 11. 1926) obsodila na pet let konfinacije. 11. februarja 1927 je prišel na otok Lampedusa, od tu je prišel na otok Ustica in od 29. julija 1928 je bil konfiniran na Ponzi. Zaradi kršitve konfinacijskih pravil je bil med konfinacijo zaprt najprej tri tedne v Rimu (7. do 30. 11. 1928) in tri mesece v neapeljskem zaporu Poggioreale (12. 1930 do 7. 3. 1931). Tumova pisma Srebrniču (10. in 23. 1. ter 11. 2. 1931) so bila odposlana Srebrniču v času, ko je prestajal zaporno kazen.

7

11. februarja [193

Caro amico!

Ti ho mandato mediante la firma Kleinmayer & Bamberg di Lubiana il vocabolario russo-tedesco di Pavlovsky. Ti prego di volermi confermare il ricevimento. L'opera è bellissima c'è l'occasione di studia un paio di anni. Sarà un lavoro molto proficuo. Nella solitudine si studia meglio e così Ti auguro studii profondi e la relativa recreazione spirituale.

Salutando Ti cordialmente

]

Signor
Srebrnič Giuseppe,
Carcere Poggioreale 57 M.
Napoli.

Opombe:

Kopija.

Ti prego di volermi...: Morebitni Srebrničev odgovor ni ohranjen.

Caro Amico!

Appena oggi vengo a rispondere alla tua d. d. 12. aprile corr. Dovetti rilevare gli indirizzi degli editori nonché i prezzi delle opere desiderate quanto segue.

Otto Bauer:	Die Nationalitätenfrage, legato	ö.S. 10.-
" "	Die Bedingungen der Nationalen, Assimilation	ö.S. 1.-
Karel Renner:	Der Kampf der österr. Nationen um den Staat, II. Auflage, 1918	ö.S. 10.-
" "	Grundlagen und Entwicklungsziele d. österr. ungar. Monarchie 1906 esaurito	
" "	Der deutsche Arbeiter u. d. Nationalismus	ö. S. .-60
" "	Die Nation als Rechtsidee	ö. S. .-40
	Lo che importa	Din 200.-
	Glagolica	Din 100.-

Wirtschaftsentwicklung der Karolingerzeit, Die ältere Social und Wirtschaftsverfassung der Alpendslaven 1909 di Alfonso Dopsch Vienna insieme 340.- Din.

Non ho ancora la risposta riguardo alle favole di Traiano.

Sicuramente ti sono noti i lavori di Lubor Niederle »Slovanske starožitnosti« in 7 volumi à ca. [circa] K-č. 100.- L'intera opera costerebbe ca. Din 1.500.- Un riassunto dell'opera é comparso in lingua francese à Parigi »Manuel de l'antiquité slave« che costerebbe 200.- Din.

Il Professore di università dr. Milko Kos manderebbe quattro libri riferentisi alla storia jugoslava, ma tre sono scritte con cirilica e non so se le autorità italiane lascerebbero i libri con tali carateri passare.

Attendo tua ordinazione e l'assegno al pagamento.

Salutando ti cordialmente

Dr. H Tuma

Signor
Josip Srebrnič,
conf. politico
Ponza - Napoli.

Opombe:

Izvirnik (Goriški muzej, Nova Gorica), pismo ima žig cenzure. Ohranjena tudi kopija (ZHT).

...alla tua d.d. 12. aprile...: 12. aprila se je Srebrnič s Ponze zahvaljeval Tumi za poslani slovar. V pismu ga nato vprašuje za druge slovarje slovenskih jezikov. Vprašuje ga za glagolski tekst, za knjige o starejši slovanski zgodovini in vprašuje za ceno nekaterih knjig Otta Bauerja in Karla Rennerja.

Wirtschaftsentwicklung...: Zgodovinar Alfons Dopsch (1868-1953) je avtor knjig Die Wirtschaftsentwicklung der Karolingerzeit (1-2, 1912-1913) in Die ältere Sozial- und Wirtschaftsverfassung der Alpendslaven (1909).

...riguardo alle favole di Traiano: Srebrnič je Tumo v istem pismu vpraševal za »un testo della favola slovena, dove viene nominato Traiano«.

Signor Josip Srebrnič...: V tem času je bil Srebrnič ponovno na otoku Ponza. Od 28. decembra 1931 do 8. februarja 1932 je bil konfiniran na otoku Ventotene. Od začetka februarja 1932 do oktobra istega leta je bil na prostosti. Nato je bil znova konfiniran za pet let, ki jih je prebil v Neaplju in na otoku Ponza. 22. aprila 1939 je bil ponovno na svobodi.

Caro amico!

Ho ricevuto la Tua lettera dd. 23. Maggio 1931 ma difficile potrò accontentarti.

Un vocabolario ceco-polacco o croato-bulgaro potrebbe trovarsi forse a Praga o Sofia non però a Lubiana. Dovrei appena scrivere ad un istituto librario a Vienna o Lipsia per avere i relativi indirizzi. Ti potrei acquistare un vocabolario croato tedesco di Filipović semplicissimo, ma abbastanza corretto che costerebbe soli 55.- Din. Un libro della glagolica come scrivi non esiste. Dovresti acquistare il trattato di qui accenai nella mia ultima e che costa 245.- Din.

Ho già in seguito alla tua prima lettera ordinato il libro del Dopsch colla spesa di 75.- Din. Pure una carta fisico-politica delle Alpi bavaresi dovrei appena rilevare mediante una libreria di Vienna. Sicuramente costerà la carta cca. 100.- Din. La Reclams Universal Bibliothec costa per volumetto 6.- Din, quindi Livius Römische Geschichte 156.- Din e Marc Aurel Selbstbetrachtungen 12.- Din. Per avere quindi tutti i libri desiderati dovresti spendere assieme colle spese postali cca. 250.- Lit, l'importo mandato mi basterebbe quindi soltanto per Dopsch, Filipović e la carta.

Riguardo alle ulteriori domande filologiche Ti posso rispondere direttamente. »Rajtinga« é venuto nella nostra lingua dal dialetto bavarese essendo i coloni tedeschi in Carniola venuti dal principato di Bamberg. Schmeller, Etymologisches Wörterbuch der bayerischen Sprache cita la parola »raiten« rajtati quindi é direttamente bavarese. L'inglese »writing« non viene in considerazione. Filologicamente si richiama al verbo »reizen«. Nemeno viene in considerazione il tedesco »schreiben« in quale proviene direttamente dal latino »scrivere«. La parola »raiten« etimologicamente non é chiara.

Mi rincresce di non poter darti spiegazioni riguardo ai dialetti slavi del Italia. So che esistono 3 dialetti e precisamente il Resiano, dei Sloveni del Torre dei Sloveni del Natisone. Le differenze grammaticali però non potrei precisare.

Attendendo le Tue notizie, Ti saluto cordialmente

Dr. H. Tu

Signor
Srebrič Giuseppe,
conf. polit.
Ponza.

Opombe:

Izvirnik (Goriški muzej, Nova Gorica), pismo ima žig censure. Ohranjena tudi kopija (ZHT); faksimile pisma je objavljen v Fotografski dokumenti o boju KPS I (Ljubljana 1964, 455).

...lettera dd. 23. Maggio...: Srebrič je odgovoril s Ponze. Sporoča, da je poslal denar za dva slovarja (češko-poljski in hrvatsko-bolgarski). Prosi še vedno za zgodovino o Trajanu in za nek glagolski tekst. Bauerjevih in Rennerjevih knjig ne bo naročil, Niederlejeva knjiga pa je predraga. V zvezi s ponudbo M. Kosa sporoča: »Al professore Dr. Kos sarei molto riconoscente per i libri offerti; però mi servirebbero se contengono la parte sua accennata della storia.« Dalje vprašuje za zemljevid (specialko) Bavarskih Alp. Naroča knjige o rimski zgodovini.

...tedesco di Filipović...: Ivan Filipović (1823-1895) je avtor več izdaj hrvatsko-nemškega in nemško-hrvatskega jezika.

Uno libro della glagolica...: Srebrič je Tumo prosil le za kak tekst v glagolici, morda kako šolsko besedilo.

La Reclams Universal...: Knjižna zbirka Universal Bibliothek založnika Antona Philippa Reclama iz Leipziga, začela je leta 1867. Iz zbirke sta omenjeni Tita Liv (59 pr.n.št.-17 po n.št.)

Römische Geschichte in rimskega cesarja (161-180) Marka Avrelija Selbstbetrachtungen.

Riguardo alle ulteriori domande...: Srebrič ga je prosil, »di domandare qualche germanista sulla parola »ratinga; io lo ho fissata come proveniente specificamente dal dialetto anglosassone; Janežič fa derivare »rajatati« dal medio alt tedesco; writing (pron. rating), scritto Schrift.«

...riguardo ai dialetti slavi del Italia: Srebrič vprašuje za pojasnilo »parlano i Resiani differentemente dagli altri slavi del Udinese?«

10

22. junija 1931

Caro amico!

Con riferimento alla tua d. d. 2 giugno a. c. ti comunico che fin ora ho potuto comporre la seguente lista di libri: »Vocabolario cecho-polaco« legato Kč 24.- pari a 40.50 Din, una carta di due fogli delle Alpi fra Linz ed Zürich 10.- Schill. pari 80.- Din, Dopsch 75.- Din, l'edizione della Biblia paleo-sloveno 35.- Din. Le spese postali importeranno ca. Din 60.- Con ciò sarebbe esausto l'assegno di 100.- Lit. Tosto che avro i libri da Praga e da Vienna li spedirò al tuo indirizzo.

Fra tanto ti saluto cordialmente

Dr. H. Tu

Signor
Srebrič Giuseppe,
conf. pol.
Ponza.

Opombe:

Izvirnik (Goriški muzej, Nova Gorica), pismo ima žig censure. Ohranjena tudi kopija (ZHT).

...alla tua d. d. 2 giugno a. c....: Srebrič je pisal s Ponze 2. junija 1931. Sporoča, da mu po velikosti ustreza češko-poljski slovar, za »hrvatskega« se more zadovoljiti s Filipovičem.

11

14. julija 1931

Caro amico!

Ieri Ti ho mandato la carta geografica richiesta e Ti mando oggi i seguenti libri:

- 1) Starine (Anotazioni archeologiche),
- 2) Ustanak na dahije (La rivolta dei dahi),
- 3) Die ältere Sozial = und Wirtschaftsverfassung der Alpenslaven (L'antica costituzione politica ed economica degli Slavi delle Alpi),
- 4) Rat 1912 (La guerra del 1912),
- 5) Iz srpske prošlosti (Articoli storici).

Tengo ancora la biblia glagolitica e un piccolo vocabolario checo-polaco, attendo ancora l'arrivo Marc Aurelio confessioni.

Non Ti potevo mandare i libri in una sola volta perché sorpassano i prescritti 2 kg di peso.

Il conto finale Ti mandarò colla prossima lettera.

Salutando Ti cordialmente

Dr. H. Tu

Signor
Giuseppe Srebrič,
conf. pol.
Ponza.

Opombe:

Izvirnik (Goriški muzej, Nova Gorica), pismo ima žig cenzure. Ohranjena tudi kopija (ZHT).

Ieri Ti ho mandato...: Zaradi nepopolnih navedb je mogoče identificirati le Dopschovo knjigo (glej Tumovo pismo Srebrniču 5. 5. 1931) in Stojana Novakoviča Ustanak na dahije 1804 (Beograd 1904)..

12

15. VII. 1931

Caro amico!

Quest oggi ho mandato ancora 3 libri e precisamente. La Biblia scritta in glagolica, i piccolo vocabolario polacco-checo e Marc Aurelio meditazioni.

Mio conto è il seguente:

Dopsch	Din	75.-
la carta	"	94.-
la Biblia	"	35.-
il vocabolario	"	10.-
Marc Aurel	"	12.-
spese postali fin ora	"	52.-
assieme	Din	278.-

Avendo ricevuto 100.- L = 297.- Din rimane a Tuo favore i 9.- Din per un eventuale nuovo conto.

Salutando Ti cordialmente

Dr. H. Tuma

Signor
Giuseppe Srebrnič,
conf. pol.
Ponza.

Opombe:

Izvirnik (Goriški muzej, Nova Gorica). Pismo ima žig cenzure. Ohranjena tudi kopija (ZHT).

...conto è il seguente: Glej opombo k Tumovem pismu Srebrniču (14. 7. 1931)!

13

8. avgusta [193]1.

Caro amico!

Ljubor Niederle: »Origini ed inizi di degli Slavi dell'ovest« costò 50 Kč ovvero 28.- Lit. Ma ora l'edizione è esaurita. Tutta l'opera del Niederle e precisamente: origini ed inizi del popolo slavo, origini ed inizi degli slavi del sud, origini ed inizi degli slavi dell'ovest, origini ed inizi degli slavi dell'est nonchè La vita degli antiqui slavi in 11. libri costa 290.- Lit. (Meno 28 Lit per il libro esaurito).

Riguardo alle favole del Trajano ho novamente scritto al professore del Università Kidrič. Ora pero tutti professori sono in villeggiatura e prima della fine dell settembre non si potrà avere delle informazioni.

Cordiali saluti

Signor
Giuseppe Srebrnič,
conf. pol.
Ponza.

Opombe:

Kopija.

Ljubor Niederle: »Origini...: Srebrnič je v dopisu s Ponze 4. avgusta 1931 spraševal Tumo, da bi mu sporočil ceno Niederlove knjige, ki jo je Tuma citiral v svojem članku v Jadranskem almanahu (1923).

Riguardo alle favole...: Srebrnič je znova povpraševal za zgodbo o Trajanu (glej France Kidrič). Konec pisma mu je Srebrnič še sporočil, da bo februarja 1932 zaključil svojo konfinacijo. Srebrnič je nato živel v Solkanu od 10. februarja 1932 dalje do ponovne aretacije oktobra istega leta.

14

9. marca [19]32.

Velegenjeni gospod
Srebrnič Jože,
Gorica - Solkan 30

Prejel sem Vaš cenj. dopis d. d. 5. t.m. Niederlovih knjig Vam ne morem poslati, ker sploh nič ne izposojam iz knjižnice drugače, nego na vpogled v pisarni. Razgubili so mi že toliko del in nekatera prav redka, da ne posojam več.

Svoj čas sem Vam že pisal, da stanejo vse Niederlejeve knjige okoli Lit 500.- ter lahko pišete naravnost na naslov: »Nakladatelj J. Otto, Společnost, S.R.O., Praga, Karlovo Nám. 34.« Tam poizveste točno ceno in pogoje za pošiljatev. Kolikor je meni znano, so skoraj vsa temeljna dela Niederlejeva izdana pred francosko izdajo »Slovanski Svet«. V tem je nekak resumé vseh njegovih del.

Ker pa govorite o prazgodovini slovenski, Vam sporočam svoje stališče. Proučil sem pač vse knjige, ki so temeljnega pomena za našo prazgodovino. Nobena ne odgovarja strogo znanstvenim zahtevam.

Ena temeljnih knjig je Mühlenhoff, kot zadnji izsledek trdi, da se je četa Herulov vračala po odhodu Langobardov v svojo domovino in je šla preko Moravskega in Nemškega na Dansko. Na poti skozi Germanijo pa ni dobila živega bitja. Mühlenhoff iz tega sklepa, da je bila sedanja Nemčija zasedena zgolj Germani, ko so le-ti odšli na jug, je zemlja ostala prazna. Torej so Slovani prišli šele koncem VI. stoletja v zapuščene kraje. Kakor vidite, precej ideološki sklep.

Dr. Oblak, naš filolog pa je hotel dokazati po analogiji gornje - nemškega jezika po zakonu premembe glasov, da so se morali Slovenci naseliti pozneje v naših krajih, še bolj ideološko.

Zgodovinski dokaz dr. Kosa pa je naravnost rečeno naiven, ker pravi: »Nimamo nobene zgodovinske vesti do l. 565. o kakih Slovencih v Alpah. Prva vest, da so Slovenci bili v Alpah je od 595. Radi tega je nujen sklep, da so Slovenci prišli med l. 565 in l. 595.« Kos pa popolnoma pozablja na okoliščino, da so Slovenci v družbi z Avri v mnogobrojnih četah plenili že mnogo poprej po Balkanu in pa tudi proti Alpam in Sudetom.

Končno se upoštevajo kot jako odločilen dokaz poljskega botanika izsledki, ki jih je dokazoval, da so gotove rastline doma v Pripetju in da se dobi njih sledove in sicer vedno redkejši proti zahodu. Iz tega sklepa, da so bili Slovenci prvotno doma v Pripetju in so se od tam razširjali. Sklep pa je izgrešen in bi se moral glasiti: »V Pripetju, t.j. močvirnat gozden kraj so ostali Slovenci nedotaknjeni, bolj, ko gremo proti zapadu so potujčeni in sledovi redkejši.« Ako kdo pozna zgodovino alpske flore, ve, da so za ledene dobe alpske rastline bile razširjene globoko v dolino, ko pa je nastopilo gorkejšo podnebje, so pa izumrle rastline v dolini in so alpske rastline ostale le proti snežnemu pasu.

Držim se teorije dr. Giuseppe Sergija, ki je antropolog in je ugotovil kolikor mogoče eksaktno, da se je mešala evrafrizanska rasa približno v Apeninih s praslovensko raso in je stvorila Rimljane. Slovenci so torej bili prvi prebivalci Srednje Evrope. Sam sem postavil novo teorijo imenoslovja, po kateri se da dokazati, da segajo slovenska imena daleč na zapad. Po moji izkušnji do Savoje, domnevam pa tudi dalje in da bi se tudi v Auvergne in Bretaniji dobili še praslovenski sledovi v krajevnih imenih. Zame je dano prazgodovinsko bivališče Slovencev po imenih Veneti na Baltiškem morju, Veneti v Bretaniji, Veneti v Padanski Dolini in Veneti v Mali Aziji. Ta imena so okvir, v katerem so živeli Praslovenci kompaktno.

Daljša moja teorija je, da so se izselili vsled izprememb podnebja Male Azije ondotni prebivalci vzhod proti Indiji in Perziji in na zahod proti Skandinaviji, Atlantskem morju, Mali Aziji in Sev. Italiji. Biti so ti Praslovenci silili proti zahodu, na več ostankov prvotnega prebivalstva so naleteli. V Skandinaviji je mešanica prastanovalcev in novih prišlecev dala Germane. V Bretaniji in Britaniji Kelte, v Italiji Rimljane na Balkanu Grke. Rabil bi torej kot skupno ime za praslovensko pleme indoslovensko in ne indo-evropejsko ali indo-germansko.

Napravil sem tudi po precej dolgih študijah pregled sestavin evropejskih jezikov ter razmerno določil odstotne zneske praslovenskega jezika v germanščini, keltščini, romanščini in grščini.

Sem pa prestar, da bi o tem spisal znanstveno delo in tudi nimam časa, ker me veže še vedno skr za vsakdanje življenje in družino.

Prav zanimalo me bo, da mi svoje izsledke ali pa morda izdano delo pošljete.

S srčnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Velesenceni gospod...: Dopisnico (9. 1. 1932), ki jo je Srebrnič poslal iz otoka Ventotene, je začel z besedami »Caro amico!« Podobno je začel dopis, ki ga je poslal iz Gorice - Solkana 5. marca 1932: »Dragi!«. Tuma pa je v svojem odgovoru prešel na vikanje.

Prejel Vaš cenj. dopis...: Srebrnič je pisal v slovenskem jeziku: »Ob priliki sem ti pisal z Ventotene eno karto, da bi mi naročil na povzetje Niederlejeve knjige ker nisem nič dobil, smatram, da nisi karte dobil, ker sem uverjen, da bi mi ti sicer to uslugo napravil prav gotovo.«

...ker sploh nič ne izposojam...: Srebrnič ga je prosil, »če jih imaš ti ali kak drug tvoj prijatelj, da bi mi jih poslal na posodo največ za dobo 2 mesecev [...] Kup knjige le v skrajnem slučaju, ker precej stanejo in mi služijo le za potrebo. Pri tem še sem zgubil precej denarja, na katerega sem prej računal. Torej, če knjig nimaš na razpolago, pošlji mi naslov založnika, ker jih moram naročiti.«

...dela Niederleja izdana...: Glej Milko Kos (Tumovo pismo 30. 4. 1931)!

Ena temeljnih knjig je Mühlenhoff...: Karl Mühlenhoff (1818-1884) je avtor dela Deutsche Altertumskunde (1-5, Berlin 1870-1900).

...dokaz dr. Kosa pa je...: Tuma svobodno citira Franca Kosa, letnica 565 je napačna, saj Kos vsaj na dveh mestih jasno pove, da so prišli Slovenci v sedanje kraje »med letom 568 in 595« (Izvestja muzejskega društva za Kranjsko 6/1896, str. 56) in Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku I. Ljubljana 19 str. XXXV).

Držim se teorije dr. Giuseppe...: To teorijo je Giuseppe Sergi razvijal v knjigi Europa. L'origine dei popoli europei e loro relazioni coi popoli d' Africa, d' Asia e d' Oceania (Torino 1908).

...tudi v Auvergne...: Eno izmed keltskih središč na ozemlju današnje Francije.

15

2. IX. 19

Dragi prijatelj!

Zanima me vedeti, kako napredujejo Vaše študije o prazgodovini slovenski, vsaj tako tolmačim Vaša vprašanja. Opazil sem, da je pisarna naslov na Vas spremenila na velec. gospoda, za kar me oprostite Prav zanimajo me podatki, katere ste nabrali.

Pozdrave

Opombe:

Kopija.

Dragi prijatelj!: Tuma je omejil strogo naslavljanje prejšnjega pisma, ostal je pri vikanju. Pismo je bilo namenjeno v Solkan, pisano je zato v slovenščini.

Prav zanimajo me podatki...: Srebrnič je odgovoril 7. septembra 1932.

Veledenjeni gospod
Josip Srebrnič,
Solkan.

Čital sem Vaše pismo od 7. t.m. z zanimanjem. Odgovarjam Vam pa, ker vem, da Vas najbolj zanima, na Vaše vprašanje, če bi Vam kdo plačal 32.000 Lit za sestavo Vaše knjige. Mislim, da ne dobite v Sloveniji človeka, pa menda tudi ne v Jugoslaviji, ki bi za zalogo zgodovine Praslovenov žrtvoval Din 90.000.- samo pisatelju in za izdajo knjige še drugih 40 do 50.000.- Din. Najbolj interesantne znanstvene knjige, kolikor ne pridejo v poštev akademiki, ki knjige morajo kupovati, se prodajo, če dobro gre v 500 izvodih. Praslovenstvo pa menda malokaterega imovitega Slovenca briga, morda še najmanj naše znanstvene zavode radi tega, ker vsi učeni krogi pri nas čivkajo, kakor vrabci na strehi, da so Slovenci prišli koncem VI. stoletja. Tako tudi zadnje znanstveno delo prof. dr. Jože Rusa meni: »Prilezlo je okoli 2.000.000. Slovenov skozi majhno luknjico Karpat z ženami, kravami in kozami in preko taborišč bojevitih Obrov.« Je čudež božji, vendar Slovenci raje verjamejo v čudeže, nego v resnico. Slovenski znanstveniki so tako raztrobili pravljico o prihodu Slovenov, da bi sedaj sami sebe bili po zobeh, če bi kaj družega priznavali.

Obrnite se morda na založnika Cenove knjige: Walter de Gruyter & Co., Berlin W 10, ki je že par takih knjig izdal. Pa mislim, da tudi ne pojde.

Čudim se Vaši pridnosti, razumem pa jo, ker ste porabili 5 let prognanstva, da ste vso tesnobo, ki sedaj vlada pri Vas, premagali. Cenovo knjigo imam. Zanimiva je in tudi precej vredna vsled dejanskih podatkov in citatov. Sklepi niso vedno vzdržljivi. Konečno mnenje Cenovo se krije popolnoma z mojim, da so namreč Slovenci na Balkanu v Srednji Evropi prastanovalci in da so se Grki, Latinci, Kelti in Germani šele razvili s spojitvijo Slovenov s prejšnjimi Evrafrkanci, t.j. teorija laškega antropologa dr. Giuseppe Sergi-a. Njegova dela morate poznati, ako hočete količkaj temeljito govoriti o Praslovenih.

Docela prav imate, da je pri vseh zgodovinskih razpravah, ki se tičejo naše zgodovine, grozna revščina metod. Vprašanje, ki se ne more rešiti eksaktno, bi se smelo reševati le upoštevaje vse panoge znanstva, ki so uporabne. Vsi znanstveniki do sedaj so se posluževali le historične in filološke metode. Socijološke, ekonomične, antropogeografske pa po mojem znanju še nikdo. Vsi dvomi in po eksaktni poti nerešljiva vprašanja, dajo se rešiti le s soglasnimi hipotezami vseh petero metod. Najbolj manjka antropogeografski del, t.j. nomenklatura. Če profesor Niederle pogreša to, rekoč, da Jugoslovenci v tem oziru niso še producirali ničesar. Ne vem, če poznate dovolj moje delo: »Imenoslovje Julijski Alp«, je prvo delo v tej smeri, na sebi seveda za končne sklepe nedostavno. Tu ravno se kaže vsa naša revščina, ker je treba za končno rešitev nele znanja germanistike, romanistike in slavistike, marveč je treba tudi na licu mesta določiti imena v celem obsegu Alp. Ako sem rabil za študij Julijskih Alp in dotičnih dijalektov dobrih 10 let, bi se dal izvesti študij vseh Alp, pa le s pomočjo univerzitetnih institutov in znatne podpore vlade, komaj v istem roku. Dokler ta panoga vede ni izvedena, je vse, kar pišemo o prazgodovini Slovenov brez zadnje podlage. Če dokažemo, da so slovenska imena razširjena preko ladinskih, bavarskih, alemanskih, piemonteških in savojskih dijalektov, tja do Bretanije, potem imamo točen dokaz, da so dali temelj evropske kulture Prasloveni kot poljedelci.

Zanimalo Vas bo, ako navedem le eno besedo, ki je jako karakteristična za kulturno življenje. Gotovo poznate kot Solkanec mlince, t.j. tenko zvaljano testo, ki se v masti praži. To besedo imajo vsi Slovani, posebno Rusi, blinje, dobite pa besedo tudi v Engadinu med Ladinci. Besedo so nam pa ohranili tudi starogrški pisatelji [manjka besedilo] za Macedonce. Ko se gre za jedila in se najde besedo med priprostim kmečkim ljudstvom razširjeno v navedenem obsegu, je zame to na sebi dokaz za praslovensko prebivalstvo. Imamo pa precej takih besedi, vse to seveda je neobjavljeno in našim znanstvenikom neznan. Imam gradiva za nomenklaturu in terminologijo pač za kakih 40 tiskanih pol a ne samo, da ne dobim za to založnika, celó revije mi odklanjajo priobčevanje gradiva kot ne dovolj interesantno in važno. Vsled tega pričakujem, da pojde vse to, po mojem mnenju dragoceno gradivo za našo prazgodovino, po moji smrti ali na ogenj ali pa Muzejskemu društvu. Nikar pa se ne dajte odstrašiti od nadaljnjega dela, poskusite z objavo posameznih člankov potom »Časopisa za zgodovino in narodopisje« v Mariboru in v Ljubljani. Ker pa niste profesor, dvomim, da tudi ta dva zavoda kaj objavita. Torej mizerija na vse strani! Zadoščenje ima človek le na lastnem delu in lastnem spoznanju. Bog zna, če je to tudi del večnosti in neskončnosti!

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Čital sem Vaše pismo od 7. t.m....: Srebrnič piše: »Zadevno dela Vam lahko sporočam, da sem nabral skoro vso tvarino in sem tudi že spisal 2 tretjini. Če bom imel časa (!) upam, da končam v 3-4 mesecih. Tvarine imam dosti ampak jo mislim skriti na približno 200 tiskanih stranij večjega formata. Naslov je: Stari Slovani in njihovi odnošaji do Romanov in Germanov (Od početkov do Karla Velikega). Zgodovinski doneski.«

...ker vem, da Vas najbolj zanima, na Vaše vprašanje...: Srebrnič je sporočal: »Sedaj je vprašanje izdaje, ki me precej zadeva. Sam je ne morem založiti; tu se tudi ne da tiskati. Nimam pa pojma o književnih razmerah tam. Zato naprošam Vas ali inženirja Gusti¹, če mi morete dati kako pojasnilo oziroma posredovati. Za delo bi prašal ne manj kakor 30.000 L čistih; s tem bi kril le fizičen trud in izdatke. Kajti je že več kot 3 leta, ki delam stalno na tem. In bi si pridržal pravico za prevode«.

Tako tudi zadnje znanstveno delo...: Jože Rus je postavil teorijo o gotskem nastanku Hrvatov. O tem je pisal v knjigi Kralji dinastije Svevladičev (Ljubljana 1931) in tudi v razpravi Slovenstvo in vislanski Hrvatje 6. do 10. stoletja (Etnolog 5-6/1933, 31-45). Problema se dotika tudi v Krst prvih Hrvatov in Srbov (Ljubljana 1932), Tuma misli verjetno na to objavo.

...založnika Cenove knjige: V pismu dne 7. septembra 1932 omenja Srebrnič knjigo Die Abstammung der Bulgaren. Z avtorjem knjige prihaja »do veliko istovetnih zaključkov, ne da bi ga prej poznal.« Vendar kviri knjigo, po mnenju Srebrniča, neka »bulgarstvujušča« tendenca, pri prestavah ni točen in je lahek pri

sklepih. Pomanjkuje mu tudi vsakršno znanje historično - materialistične metode.« Lektor na berlinski univerzi Gantschko Tzenoff je knjigo Die Abstammung der Bulgaren und die Urheimat der Slaven izdal leta 1930. Berlinska založba (ustanovljena 1919) imenovana po Walterju de Gruyterju (1862-1923). Docela prav imate...: Srebrnič piše: »Kar se tiče Venetov mislim, da je moje stališče vsaj za historično dobo stvarnejše nego Vaše in Cenovo.« Ne vem če poznate dovolj moje delo: »Imenoslovje...: Srebrnič sodi: »... ne da bi znal še za kako Vašo razpravo in sem prišel do nekaterih izsledkov, ki se strinjajo z Vašimi. Nekaj Vaših imen potem kritiziram: ronk pal kuk idr. ampak za Alpe se Vaše imenoslovje potrjuje od antičnih klasikov.«

1 Morda ing. Dragotin Gustinčič, ki je takrat živel v Sovjetski zvezi. Tuma v odgovoru na Srebrničevo pisanje (Tumovo pismo 4. 9. 1933) omenja ing. Gustina.

17

4. septembra [19]3

Egregio Signor!

Confermo la ricevuta della gradita Sua dd. Napoli 23. agosto a. c. con ricrescimento ho preso notizia del Suo ripetuto internamento a Ponza.

So benissimo, che le mie vedute non Le contentano, perche il problema è complicatissimo ed a mio modo di vedere sconvolto il fondamento storico. La storia odierna non é comprensibile senza andare sociologicamente alle fonti della società umana. Conosco una sola storia universale, che partisca da tal fundamento e cioè »The Outline of History« H. G. Wells, il presidente del Penclub internazionale. Già molto prima del Wells sono venuto però ai medesimi principi studiando la toponomastica delle Alpi. Naturalmente ho letto le moderne istorie trovando in esito l'unica via cioè cominciare la storia coll nascita della società umana, che non puo essere altro che creazione della natura.

Sarò ben lieto di vedere la sua opera se non stampata, almeno nel autografo. Forse sarà possibile di provvedere per una comune edizione. La lingua dovrebbe essere o francese, o tedesca, o d'inglese. L'italiano per questo problema è troppo stretto e menchemeno avrebbe dall'opera un'influenza se scritta in slavo.

Un ing. Gustin non conosco, se crede essere l'ingegnere Gustinčič, il medesimo è ora d'ignota dimora, forse a Vienna.

La fabula su Traiano ho richiesta ripetutamente dai nostri filologi all'università senza un risultato.

Le parole »rezovani« e »kuntava« non capisco. Si compiacerà spiegarmi il significato delle due parole, anzi tutto quella slovena »kuntava«.

Mi sarà gratissimo il Suo riscontro con

sinceri saluti

Signor
Srebrnič Giuseppe,
Carc. Giud. Poggioreale 27/V
Napoli.

Opombe:

Kopija.

...la ricevuta della gradita Sua dd. Napoli 23. agosto a. c....: Srebrnič je pisal iz Neaplja Tumi 23. avgusta 1933. Sporoča mu, da je od začetka oktobra 1932 zopet od doma, to je v internaciji, da je zopet na Ponzi za pet let in da je v Neaplju za pet mesecev: »per le solite disgrazie che succedono al confine.« So benissimo, che le mie vedute non Le contentano...: Srebrnič je namreč pisal: »La Sua lettera non mi ha accontentato nel suo contenuto; io mi prospetto via un po diversamente. Il materiale se anche storico è in generale interessante e non credo, che avrebbe interessato solo un ristretto cerchio di lettori.« Conosco una storia universale...: Herbert George Wells (1866-1946) je napisal leta 1921 The Outline of History. Un ing. Gustin non conosco...: Srebrnič je namreč Tumo prosil, da bi dal pismo »ing. Gusti«, da bi v zadevi kaj ukrenil. Le parole »rezovani« e »kuntava«...: Srebrnič je vprašal Tumo: »Mi puo spiegare anche il cecco »rezovani«? Deve essere significare qualche lavoro artigiano: e ancora: si trovano altre »Kuntave« nelle regioni slovene, fuori di quella vicino Gorizia a Kromberg? Io mi spiego la parola »Kuntava« con la relazione col russo »kuntav« = banchettare e la collego con qualche rito religioso antico.«

18

6. marzo [19]3

Egregio sig.
Srebrnič Giuseppe,
confinato politico
Napoli.
Poggioreale 180/L

Ho letto con molto interesse la Sua lettera del 2. corr. riguardo all'intenzionata edizione di una storia slava fino all'epoca di Carlo Magno. Mi occupo già da molti anni col medesimo problema, avendo per scelto per base metodica la toponomastica delle Alpi. Raccogliendo i nomi locali della parte slava, ladina e germanica ho potuto constatare al fondo di tutti i tre dialetti parole che sono interpretabili solamente dallo slavo. Credo che è molto difficile di fondare sul metodo strettamente storico la tesi della primordiale coltura slava. Ho lavorato pure col metodo filologico e sono arrivato al risultato che la base comune delle lingue europee non può essere che il preslavo. Perciò nomino i dialetti europei indoslavi.

Difficile arriverà a l'edizione della Sua opera mediante un libraio per due ragioni: la prima e capitale è la questione finanziaria. Per avere un utile finanziario l'edizione dovrebbe contare almeno mille esemplari a prezzo di almeno cento lire. Se Lei fa stampare l'opera in Italia non troverà 200 abbonati, se la fa stampare in Germania l'interesse forse sarà più inteso, ma senza una propaganda alquanto ciarlatana difficile arriverà a 500. Soltanto nel caso se riesce ad avere una critica favorevole da un prominente scienziato o filologico o storico, potrebbe calcolare che la Sua opera si acquisterebbe almeno dalle

molteplici biblioteche tedesche. In questo caso s'interessarono anche l'istituti slavi. Senza un raccomandamento da parte dei tedeschi, cecchi, jugosloveni, poliacchi e russi poco s'interessarono. Come stanno simili affari nella Russia non mi consta. Anche i francesi saranno molto difficili. Forse potrebbe rivolgersi direttamente al più esimio filologo francese prof. Meillet od alla redazione della »Revue des études slaves« a Parigi.

Il libro di Tzcnoff conosco e lo stimo per il materiale copioso.

La favola Traiana non ho potuto averla finora. Mi sono rivolto già un paio di volte a diversi professori senza aver avuta una risposta. Ho perciò diretto in seguito alla Sua lettera direttamente una domanda alla Società dei slavisti, forse troverò un appoggio tra i giovani filologi.

Non potrebbe mandarmi il Suo lavoro per una recensione intima? Credo che il manoscritto non si perderà. Avendolo letto potrei meglio intervenire per trovare un editore sia tedesco, sia francese, sia slavo.

Attendendo una Sua risposta

cola massima stima

Opombe:

Kopija.

Ho letto con molto interesse...: Srebrnič je pisal 2. marca 1935 iz Napoli Poggioreale, da je končal svoje delo Gli antichi Slavi ed i loro rapporti con i Romani, Germani, Celti etc.

Difficile arriverà a l'edizione...: Srebrnič se je pri Tumi ponovno zanimal za izdajatelja. Pisal je v Berlin založbi Walter de Gruyter, a je dobil negativen odgovor in še: »Tutto il contenuto della risposta mi fa pensare che il nuovo spirito razzista che non vuole interessarsi di altre che di razza nordica e la casa pare sia nella stessa via come è da giudicare dalla publicazione »Lavoro publico« che fa la stessa casa.«

...filologo francese prof. Meillet od alla redazione della »Revue...: Glej Revue des études slaves (Pariz)! Antoine Meillet (1866-1936), francoski jezikoslovec.

Non potrebbe mandarmi il Suo lavoro...: Na ta predlog mu je Srebrnič odgovoril v pismu z 15. marca 1935. Zadovoljen bi bil, da bi mu poslal rokopis na vpogled: »Però fin che sono qui non posso spedire per gli ostacoli formali che si frappongono.«

Ho perciò diretto...: Glej Slavistično društvo (Ljubljana)!

19

Ljubljana, 16. III. 1935.

Egriero Signor!

Allegato le mando un elenco di edizioni letterarie che si riferiscono alla preistoria slava e menzionano le favole di Traiano.

Se le occorrono altre informazioni, sono pronto d'intervenire. Salutandola sinceramente

con massima stima

Sig.

Srebrnič Giuseppe, Napoli

Poggioreale 180/L

Italia.

Opombe:

Kopija.

Allegato le mando un elenco...: Seznama (kopije) knjig v ZHT ni. Tumi je očitno uspešno dobilo literaturo o Trajanu. Ker pa kot kaže Tuma ni odgovoril Srebrniču na njegovo pismo z dne 15. marca 1935, ga je ta v pismu z dne 5. maja 1935 seznanil z vsebino prejšnjega (15. 3. 1935). V času med nastankom obeh Srebrničevih pisem je Tuma umrl (10. 4. 1935). Neredno izmenjavanje pisem je zagotovo povzročila zaporna kazen, na katero je bil Srebrnič obsojen 3. maja 1935 (14 mesecev zapora, ker je prekršil zakon o javni varnosti) potem, ko je bil v Neaplju zaprt že od 25. februarja 1935. Srebrnič je po Tumovi smrti prosil svojega sošolca dr. Leopolda Bobiča, da mu je iskal gradivo, ki ga je zanimalo.

JOŽEF SREBRNIČ

Zidar Jožef (Pepi) Srebrnič (1904-1981) iz Solkana je bil nečak poslanca Jožeta Srebrniča.

li 10 gennaio [19]31

Signore

Giuseppe Srebrnič

muratore

Salcano 265

Giuseppe Srebrnič ora nelle carceri Poggioreale presso Napoli mi scrive di mandargli un vocabolario russo.

Ho fatto subito i passi per avere gli indirizzi di diversi vocabolari, nessuno però non corrisponde al desiderio di Giuseppe Srebrnič. I vocabolari sono o troppo costosi oppure insignificanti. Il migliore costerebbe L 200, mentre Giuseppe parla d'un prezzo d'intorno le 100 lire.

Riguardo al danaro mi ha dato il vostro indirizzo col cenno che il cugino Giovanni Srebrnič assegnerebbe l'importo necessario.

Allego sub 1/ un foglio d'allibramento e prego di assegnare L 200 alla cassa postale.

Tosto avuta la risposta diretta di Giuseppe Srebrnič da Poggioreale, acquisterò un vocabolario nei limiti dell'importo indicatomi.

Siccome lo Srebrnič mi scrive che rimarrà ancora poco tempo a Napoli, Vi prego di trattare l'affa con urgenza.

Attendendo una pronta risposta

con saluti sinceri

Opombe:

Kopija.

Giuseppe Srebrnič...: Jože Srebrnič je prosil Tumo (glej Tumovo pismo Srebrniču 1. 10. 1931) za slovarje ruskega jezika. Srebrnič je omenil nečaka Jožefa Srebrniča iz Solkana oziroma bratranca Ivana Srebrniča kot plačnika za nastali strošek.

Tosto avuta la risposta...: Jože Srebrnič je odgovoril 19. januarja 1931 (glej Tumovo pismo 23. 1. 1931).

ANTON STEINWENDE

Anton Steinwender je bil vodja krajevne organizacije zveze zidarskih delavcev Avstrije v Raiblu. Ob oživiljeni dejavnosti delavske organizacije v zasedenih ozemljih, kamor so sodili tudi kraji nekdanje koroške dežele (Trbiž, Kanalska dolina Rabelj), se je obrnil na Tumo, podobno kot so to storili nekateri drugi nemški socialistični aktivisti v teh krajih (glej Johann Kaiser).

1

Görz, den 22. April 1931

Werte Genossen!

Mit Freuden erhielt ich das Schreiben vom 17. I. M. als Ausdruck der Solidarität des vereinten deutschen, slavischen und italienischen Proletariats der Venezia Giulia. Die ganze Provinz ist heute in lebhafter Bewegung und aus den entlegendsten Teilen laufen Beitrittserklärungen zur Partei ein. Ich hoffe dass die überwiegende Majorität der ganzen Provinz in Kürze zu unserer Partei halten wird. Ich wäre bereit das Referat am 1. Mai in Raibl zu übernehmen, wenn es nur möglich sei wird eine Automobilverbindung nach Raibl zu haben. Allabends um 7 Uhr geht zwar ein Automobil von der Station St. Lucia nach Karfreit ab, jedoch bin ich nicht sicher, ob die Verbindung über Flitsch wenigstens bis Brett weitergeht. Ich dürfte Ihnen am 27. Mai telegrafisch mitteilen, ob mein Erscheinen in Raibl möglich ist. Unbedingt müsste das Referat auf circa 3 oder 4 Uhr Nachm. verlegt werden, da es ausgeschlossen ist, dass ich schon vormittags Raibl einlangen könnte.

Am 25. I. M. halte ich in Flitsch eine öffentliche Versammlung ab. Nachdem ich jedoch wegen dringenden Geschäften nach Görz zurück muss, ist es unmöglich nach Raibl abzustechen. Die Angliederung an die italienische Partei kann ohne Schwierigkeiten stattfinden.

Mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

Mit Freuden erhielt...: Steinwender (pismo je podpisal tudi tajnik Georg Hengster) je Tumo prosil, da bi sodeloval z govorom na prvomajskem slavju v Raibli. Poleg tega bi se radi s Tumo pogovorili o vključitvi njihove organizacije v italijansko socialistično stranko. Tuma rabi nemško obliko za slovenska krajevna imena Karfreit (Kobarid), Flitsch (Bovec), Brett (Log pod Mangartom).

Am 25. I. M. halte ich...: Steinwender je izvedel, da se bo v kratkem Tuma zadrževal v Bovcu in želel je, da bi se oglasil takrat v Raibli.

2

Görz, den 24. April 1931

Werte Genossen!

Mit Bezug auf das eigene Schreiben vom 22. April teile ich mit, dass ich von der Exekutive als Referent am 1. Mai für die politische Ortsgruppe Görz designiert wurde. In Folge dessen kann ich das Referat für Raibl nicht übernehmen. Mein Erscheinen für den 1. Mai in Raibl wäre in Folge der Strassenverbindungen und nachdem ich am 30. April nicht von Görz abreisen kann, kaum gut möglich.

Ich werde jedoch die erste Gelegenheit benützen eine Versammlung in Raibl, Tarvis, Weis[s]enfels, Malborghetto und Pontafel abhalten und die deutschen Genossen in die Organisation der italienischen socialistischen Partei anzugliedern.

Momentan ist es ungemein schwer, die Organisation durchzuführen, nachdem das Sekretariat in Görz noch nicht existiert und die verfügbaren Kräfte der Arbeitskammera kaum für die Organisation der Arbeiter in Vippacher - und Isonzotal genügen.

Ich werde Ferien im August für die organisatorische Arbeit im Bezirke Tarvis, im Flitscherischem, in der Val Dogna Roccolana, Resia und im slovenischem Teil vom Cividale und Tarcento benützen.

Vor allem ersuche ich die Genossen in Raibl mir verlässliche Vertrauensmänner im Oberlande, besonders Tarvis bekannt geben zu wollen.

In Erwartung einer wohlwollenden Antwort

mit sozialem Gruss

Rek.

Opombe:

Kopija.

Mit Bezug auf das eigene...: Steinwender je ponovno prosil Tumo za sodelovanje na prvomajskem praznovanju.

...und die deutschen Genossen in die Organisation...: O tem je 24. aprila pisal Steinwender: »Es wäre so dringend geboten und die Gelegenheit wie sie sich jetzt am 1. Mai für Raibl bietet, wird sobald nicht wiederkehrend sein. Wir haben uns schon nach Triest, dann an die Camera di Lavoro in Görz gewendet, und selbst an die Gewerkschaftszentrale in Mailand, Genossen d'Aragona¹ einen Appel, einen Hilferuf, gestützt und getragen durch die Internationale der Solidarität aller arbeitenden Klassen gerichtet, jedoch bis heute ohne Erfolg.«

1 Ludovico D'Aragona (1876-1961), sindikalni voditelj in državnik.

3

Görz, den 27. Mai 1920

Werter Genosse!

Auf Ihre freundliche Zuschrift vom 18. I. M. kann ich leider nur antworten, dass ich vorderhand nicht persönlich im Oberlande intervenieren kann. Der ganze slovenische Landesteil von Görz bis Brett, war bisher nicht organisiert und trotz aller Anstrengung ist es nicht möglich den dringendsten Anforderungen zu genügen.

Bei der italienischen Zentrale in Rom, scheint es nicht besonders in Ordnung zu sein, und alle praktischen Organizationarbeiten, die bei der österreichischen Partei glatt von statten gingen erleiden monatelangen Verzögerungen. Weder die politische noch die gewerkschaftliche Exekutive hat betreffs Angliederung der deutschen und slavischen Ortsgruppen irgend welche Verfügung getroffen. Drucksorten sind ebenfalls noch keine zu haben. Ich habe mich diesbezüglich mit dem Secretariat in Verbindung gesetzt und hoffe Ihnen in kürzester Zeit etwas mitteilen zu können. Solange wir nicht mit der Zentrale im reinem sind, finde ich es als nicht dringend im Oberlande zu intervenieren. Es ist zwar richtig, dass die Versammlungen für eine politische Direktive notwendig sind, aber auch diesbezüglich herrschen in der Partei keine besonders klaren Ansichten. Es interessiert mich zu wissen, in welchen Beziehungen die deutschen Orstgruppen mit dem früheren socialdemokratischen Partei Österreichs stehen.

Ein Einvernehmen zwischen slovenischen und deutschen Socialisten behufts Stellungsannahme ist jedenfalls notwendig. Falls es mir möglich sein wird am 19. Juni von Görz abzukommen, so würde ich eine öffentliche Versammlung am 20. in Raibl vormittags und in Tarvis nachmittags abhalten können und ich werde mich rechtzeitig an Ihre Ortsgruppe wenden.

Ich ersuche auch, mir bekannt geben zu wollen, auf wie eile [viele] Mitglieder der politischen Organization wir für die Gemeinden Raibl, Weissenfels, Malborghetto, Pontebba und Tarvis zählen können.

Mit sozialem Gruss

Werter Genosse
Anton Steinwender
Orstgruppe »Raibl«

Opombe:

Kopija.

Auf Ihre freundliche...: Tumo je Steinwender ponovno prosil, da pride osebno v Rajbelj. Poleg tega je omenil odnose z italijansko organizacijo: »Wir haben uns mit der Confederazione Generale del Lavoro in Milano in Verbindung gesetzt wegen unsern Anschluss an die gewerkschaftliche Organisation und erhielten zuerst ein Telegramm mit der Mitteilung, dass der Bergarbeiterkongress verschoben worden ist und darauf eine Zuschrift, dass der Kongress am 22. -23. - 24. Mai in der Stadt Siena tagen wird. Wir können nun zu diesen Kongress der Bergarbeiter nun leider keinen Delegierten entsenden, da von uns keiner der ital. Sprache mächtig. Wir möchten nun doch endlich Ordnung haben und uns zu diesem Zwecke mit Ihnen aussprechen.«

Ich ersuche...: »Ihrer letzten Zuschrift zufolge um Bekanntgabe von Vertrauensmännern teilen wir mit, daß in Weis[s]enfels bei Tarvis sich die vor dem Kriege bestandene Ortsgruppe der Metallarbeiter am 9. d. M. neu konstituiert hat und schon 104 Mitglieder beigetreten sind. Als Obmann wurde Genosse Stefan Petschofsky gewählt an welchen alle Zuschriften zu richten sind.«

4

Görz, den 18. Juni 1920

Genosse
Anton Steinwender
Raibl.

Unter Bestätigung des Empfanges Ihrer Zuschrift vom 14. I. M. teile ich mit, dass ich bereit wäre Sonntag am 11. Juli vormittags um 9 Uhr eine öffentliche Versammlung in Raibl abzuhalten.

Ersuche um Bekanntgabe des Lokales, in welchem die Versammlung stattfinden könnte. Nachdem ich die Eingabe behufts Anhaltung der öffentlichen Versammlung an das Commissariat in Tarvis am 5. Juli einbringen möchte, ersuche ich um rechtzeitige Bekanntgabe.

Betreffs der Organization für Tarvis, Weis[s]enfels und Kanaltal habe ich mich an die abgegebene Adresse gewendet und wenn nur möglich würde ich die Versammlung in Tarvis am 11-Juli nachm. abhalten. Gleichzeitig wendete ich mich an das Centralkomitè in Rom behufts Angliederung der Organization der deutschsprechenden Genossen.

Mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

Unter Bestätigung des Empfanges...: Steinwenderjevo pismo povzema pregled organizacije socialističnega gibanja na območju Trbiža: »Auf Ihre Zuschrift vom 27. M.[ai] teile ich mit, dass ich die Anschauung über das nicht dringend sein einer Intervention bei uns nicht ganz teilen kann, und zwar aus dem Grunde, da wir politisch keinen Anschluss haben und über die einzuschlagende Richtung im Unklaren sind. Politische Ortsgruppen haben wir hier keine die mit der früheren sozialdemokratischen Partei Österreichs in Verbindung oder Beziehungen stehen, und unsere Anschauung fußt auf internationaler Grundlage. Gewerkschaftlich haben wir uns der »Union« Organisation der Bergarbeiter in Idria 321, bestehend aus den Ortsgruppen Idria, Unter - Idria, Rait Albona und Verenskij [Vremeskij] Britof, mit der Haupt - Zentrale Siena in Italien angeschlossen. Politische Gruppen müssten bei uns erst gebildet werden und zwar zuerst in Raibl und Weis[s]enfels, weil da durch die gewerkschaftlichen Organisationen schon der Grund gegebener erscheint. Raibl zählt über 400 und Weis[s]enfels über 100 gewerkschaftlich Organisierter. Dann käme Tarvis mit Seifnitz in Betracht, jedoch bin ich nicht in der Lage annähernd eine Zahl an wie viele Mitglieder zu rechnen wäre, anzugeben. Ich habe mich in dieser Sache zuerst an die Eisenbahner gewendet und gebe die Adressen zweier Genossen bekannt die als Vertrauensmänner in Frage kommen. Dolinger Leopold, Bahnwärter 348 Thörl - Maglern und Kaiser Johann, Stationsaufseher Tarvis Bahnhof. Die würden auch leichter mit dem Kanaltale, Malborghett und Pontebba in Verbindung treten können. Für Weis[s]enfels käme als Vertrauensmann Peschofsky Stefan, Obmann der Ortsgruppe der Metallarbeiter in Weis[s]enfels in Betracht. Obige Ortsgruppe muss erst an einen vielleicht in Görz oder Triest bestehenden Metallarbeiterverband angegliedert werden und ersuche ich Sie, wenn möglich, dies zu vermitteln.«

5

Görz, den 28. Juni 19

Genosse
Anton Steinwender
in Raibl.

Über Ihr Schreiben vom 22. Juni habe ich eine öffentliche Versammlung in Raibl (Scheidenberg Gasthof) angemeldet. Ich erhielt nämlich vom Genossen Kaiser in Tarvis die Mitteilung, dass zur Abhaltung einer öffentlichen Versammlung in Tarvis das nötige vorgesorgt ist und das in Folge der Eisenbahnverbindung zwischen Görz und Tarvis, die Versammlung in Tarvis zuerst abgehalten werden müsste somit könnte ich erst Nachmittag von Tarvis nach Raibl anlangen.

Ich hoffe dass die Änderung in der Tageszeit ohne weiteren Einfluss auf die Abhaltung der Versammlung in Raibl bleibt.

Sollten jedoch Verhältnisse in Raibl derart sein, dass die Versammlung nicht um 3 Uhr Nachm. nicht stattfinden könnte, ersuche um postwendende Mitteilung.

Mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

Über Ihr Schreiben...: Steinwender je bil zadovoljen, da se je Tuma odločil za zborovanje v Raiblu in zapisal še: »Ich bin heute Nachmittags mit den Vertrauensmännern unserer Ortsgruppe zu einer Besprechung wegen der Versammlung zusammengetreten, welche es begrüßten, dass endlich auch die Zeit wieder kommt, dass die politische Organisation ins Leben gerufen wird.«

6

Görz, den 7. Juli 19

Genosse
Anton Steinwender
in Raibl

Die öffentliche Versammlung habe ich um 9 Uhr in Tarvis angemeldet und werde in Raibl zirca um 2½ Uhr Nachm. eintreffen. Vormittags um 9 Uhr habe ich die öffentliche Versammlung in Tarvis angemeldet und werde zu Fuss nach Raibl abgehen.

In der Erwartung, dass diese erste Versammlung der socialistischen Partei einen günstigen Einfluss auf die weitere Entwicklung der Partei haben wird

mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

7

Görz, 31. Juli 19

Genosse
Anton Steinwender
Raibl.

Behufs Angliederung der Genossen deutscher und slavischer Zunge wurde für den Parteitag der Provinz Görz am 4. u. 5. September in Gradisca die Frage der Organization auf die Tagesordnung gesetzt. Ich lade Sie über Auftrag der Parteileitung ein[en] Delegierte[n] nach Gradisca abzuschicken, um die Angelegenheit persönlich in Ordnung zu bringen. Sollte früher eine Versammlung in Raibl nötig sein, so hätte ich Sonntag den 16. oder 23. August zur Verfügung. Wollen Sie sich mit den Genossen besprechen und mir dann Ihre Meinung mitteilen.

Mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

Wollen Sie sich mit...: Steinwender je odgovoril 4. avgusta 1920. Ni omenil sodelovanja na kongresu v Gradišču ob Soči: »Unserer Meinung nach muss sich in erster Linie Raibl und Weissenfels angliedern, da der Boden durch die gewerkschaftlichen Organisationen schon vorbereitet ist«.

8

Görz, den 9. August 1920

Gehrter Genosse!

Über Zuschrift vom 4. August teile ich mit, dass ich am 15. August verhindert bin nach Tarvis zu kommen, nachdem ich eine grössere Versammlung zur Organisierung der Kolonen in Coglio bei Görz abhalten muss. Ich dürfte jedoch diese oder die kommende Woche vom 18. ab einige Bergtouren unternemen und man könnte im Laufe der Woche Nachmittags eine Besprechung mit den Vertrauensmännern abhalten. Vorderhand ist es ohnehin das wichtigsten dass wir einen Anschluss an die Gesamtorganisation durchsetzen.

Mit socialem Gruss

Opombe:

Kopija.

...dass ich am 15. August...: Ta datum je predlagal Steinwender v svojem pismu z dne 4. avgusta 1920.

9

Görz, den 1. Dezember 1920

Werter Genosse!

Ende dieses Jahres findet in Florenz der Parteitag der italienischen socialistischen Partei statt. Bereits in Sommer habe ich die Gründung einer politischen Ortsgruppe in Raibl angeregt und in der Folge 50 Beitrittskarten à L 4.- übergeben, ohne dass ich bis heute eine Erledigung habe. Es ist im eminenten Interesse der deutschen Genossen des Oberlandes eine politische Vertretung zu haben und sich an den kommenden Wahlen auf Seiten unserer Partei zu betätigen. Wollen Sie daher die Gründung der politischen Ortsgruppe ohne Verzug bewerkstelligen. Gewiss finden sich 50 intelligente, verlässliche Genossen, die sich zur politischen Arbeit zusammentun und auf den Parteitag am 29. 30. 31. Dezember und 1. 2. und 3. Januar 1921 nach Florenz eine Vertreter entsenden. Die deutschen Genossen werden gewiss auf das lebhafteste begrüsst werden, es handelt sich um eine politische Tat.

Behufs Gründung der politischen Ortsgruppe brauchen Sie nur eine vertrauliche Versammlung, einzuberufen, welche den Ausschuss von 5 Mitgliedern und unter denselben einen leitenden Secretär erwählen. Der Secretär teilt die Gründung und die Wahl des Ausschusses an meine Adresse mit und sendet gleichzeitig den eincassierten Mitgliedsbetrag ein.

Gleichzeitig ist ein Delegierter für Florenz zu ernennen und die Wahl mitzuteilen. Den Delegierten ist eine kurze Bevollmächtigung der Ortsgruppe mitzugeben. Mit den Namen des Delegierten ist der Betrag per lire 10 für die Kosten des Parteitages einzusenden.

Ich sicherer Erwartung einer anfreulichen Mitteilung

mit socialen[m] Gruss

Opombe:

Kopija.

Ende dieses Jahres...: Kongres je bil v resnici v Livornu.

Wollen Sie daher...: S tem v zvezi je Steinwender 9. decembra 1920 odgovoril: »Teilen mit, dass wir für das Jahr 1920 politisch organisiert, das heißt, die politische Organisation besteht für Raibl. Wir ersuchen um umgehend die nötigen Schritte zu unternehmen, da wir in Kürze uns auch politisch zu betätigen werden haben und an Sie das Ersuchen stellen werden unsere Vertretung zu übernehmen. Darüber später; vorläufig geben wir die Namen des Ausschusses der politischen Organisation in Raibl bekannt: Rosenzopf Hans Sekretär, Lobner Franz Schriftführer, Valle Alois Kassier, Menard Dominikus, Zezula Vinzenz. Diese fünf bilden den Ausschuss: Gegenwärtig haben wir 50 organisierte. Der Parteibeitrag in der Höhe von 4 L per Organisierten und zwar 200 L senden wir an Ihre Adresse ein.

Ferner wird der Betrag von L 76.60 für Ihre Intervention in Sache Kašča Ivan [verjetno Franc] eingesendet. Besten Dank.« Za kongres v Firencah so delegirali Hansa Rosenzopfa.

10

Görz, den 14. Dezember 1920

Genosse
Anton Steinwender
Raibl

Indem ich den Empfang des Betrages per L 200.- für 50 Mitgliedskarten bestätige, habe ich die Gründung der Sektion an die Centrale in Rom angezeigt. Für den Delegierten Genossen Hans Rosenzopf muss die Sektion eine kurze Vollmacht ausstellen lautend:

Die Gefertigte Sektion Raibl der socialistischen Partei in Italien bestätigt hiemit, dass sie G-en. Hans Rosenzopf für den Parteitag in Viareggio delegiert hat.

Gleichzeitig bestätigt sie di Mitgliedsanzahl der Sektion per

Raibl am 1920

Unter besonderen Kuvert sende ich weitere 50 Karten ein. Soweit dieselben nicht verwendet werden können, sind Sie bei Ausgabe der Karten pro 1921 zurückzustellen.

Die Sektion hat weitere L 10.- als Beitrag für die Kosten des Kongresses zu zahlen. Die Delegierten der Venezia Giulia, werden sich vor Beginn des Kongresses in Viareggio einfinden um über Ihr gemeinsames Vorgehen zu beschliessen. Die Kosten eines Delegierten dürften 500 - 600 L betragen. Sollte die Sektion den Betrag nicht sogleich aufbringen können, so wäre der Betrag vorzuschliessen und durch Monatsbeiträge der Sektion zu decken.

In März 1921 hoffen wir auf Gemeindewahlen, nach Proportionalrecht und erwarten, dass das Proletariat die Gemeinde Tarvis erringt. Setzen Sie sich mit den Genossen in Tarvis und allen anderen Orten lebhaft in Verbindung und setzen Sie sogleich mit der Agitation an. Gewinnen Sie auch Tarvis für die Konstituierung einer politischen Sektion, da dieselbe eine Vorbedingung des Erfolges ist. Die Genossen von Tarvis müssten Ihrerseits auf die Gemeinden des Kanalthales wirken. Es wird eine geschichtliche Tat, falls der ganze Bezirk Tarvis mit Weissenfels kommunistisch wählen wird.

Besorgen Sie mir die Adressen der Vertrauensmänner in Saifnitz, Ugovitz, Malborghetto, Leopoldskirchen, Pontebba und Thörl. Wir müssten in jeder Gemeinde eine politische Sektion haben. Früh an die Arbeit!

Mit sozialem Gruss

Opombe:

Kopija.

...der Vertrauensmänner...: Po vrsti našteje kraje Žabnice, Ukve, Nabarjet, Dipalja vas, Tablja in Vrata.

PIETRO STICOTT

Piero Sticotti (1870-1953) je bil arheolog in dolgoletni ravnatelj tržaških mestnih muzejev in urednik revije Arheografo Triestino. Objavil je vrsto del s področja arheologije. Ohranjena je dopisnica, s katero Sticotti (16. 12. 1921) odgovarja Tumi glede naročnine na Arheografo Triestino. Na dopisnici je Sticottijev le podpis.

STRELSKA DRUŽINA (Kranjska Gora)

Strelska družina Kranjska Gora je bila ustanovljena leta 1934, leta 1941 je bila razpuščena. Njen predsednik je bil Zdravko Zore, tajnik pa Jože Lavtižar.

12. III. [193]:

P.n.
Strelska družina v
Kranjski gori.

Prejel sem Vaš list v zadevi društvenega prapora ter Vam odgovarjam, da sem sicer res prijatelj prirode ter se vedno zanimam za turistično gibanje v Kranjski gori. Vendar odklanjam podporo društvom za izdatke, ki nimajo s turistiko neposredno zveze. Sploh nisem bil nikdar prijatelj praporov ravno, ker je zam glavno iskrenost in pristnost čustvovanja, ne pa vnianji lesk. Vaši Strelski družini želim sicer vse najboljše ter ostajam

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prejel sem...: Strelska družina je Tumo z dopisom (s.d.) prosila, da bi na njihov prapor pritrtili žebelj s Tumovim imenom, za kar je bilo treba treba plačati 75 din.

ANTON STRES

Učitelj in občinski tajnik v Breginju Anton Stres (1871-1912), sicer planinski pisec, je Tumi v treh ohranjenih dopisih sporočal o krajevnih razmerah v Breginju. V prvem dopisu (20. 1. 1901) je poročal o finančnem poslovanju občine in prosil za posredovanje, da se v občini Breginj uredijo meje katastrske občine. 22. novembra 1901 je pisal o zmagi klerikalcev na občinskih volitvah. V tretjem dopisu (4. 1. 1903) zopet poroča o nezdravih razmerah v občinski upravi, zlasti o težavah, ki jih ima občinsko »napredno starešinstvo« z domačimi duhovniki.

STROKOVNA KOMISIJA ZA SLOVENIJO (Ljubljana)

Strokovna komisija za Slovenijo je bila ustanovljena na kongresu slovenskih socialdemokratskih sindikalnih organizacij (Ljubljana, 8. - 9. 6. 1919). Leta 1939 se je skupaj z Jugoslovansko strokovno zvezo in Narodno strokovno zvezo združila v Osrednji strokovni odbor za Slovenijo. Njeno glasilo je bil Delavec, ki je sicer pričel izhajati 14. novembra 1914, zadnji je izšel 25. marca 1941. Večkrat je menjal periodičnost izhajanja, menjal pa je tudi podnaslov. Med leti 1925 in 1929 je bil glasilo združene delavske strokovne zveze Jugoslavije.

dne 11. aprila [19]27

P.n. Strokovna komisija za Slovenijo
v Ljubljani

V prilogi pošiljam skromen članek za majsko številko »Delavca«.

Držal sem se načelnih misli, ker bi opisovanje dosedanjih kulturnih naprav in zamišljenih bodočih zahtevalo preveč prostora in razblinilo temeljno misel, ki mora vladati delavske mase t.j. rušiti, kar je bilo proti njemu, zidati na novo, kar bo zanj.

Želeč najboljšega uspeha v tem, da dvignemo moralo in pogum delavstva, sem spisal članek in tako ga tolmačite.

S sodružnim pozdravom

Pril. članek

Opombe:

Kopija.

V prilogi pošiljam...: 5. aprila je 1927 Strokovna komisija za Slovenijo v Ljubljani prosila Tumo, da bi za prvomajsko številko Delavca objavil članek Kulturne organizacije v preteklosti in bodočnosti. Tuma je članek napisal, objavljen je bil z naslovom Kulturna organizacija v preteklosti in bodočnosti (Delavec 1927, štev. 8-9, str. 3-4).

FRANCÈ SVETEK

Francè Svetek (1892-1965) je deloval v socialističem gibanju že pred prvo svetovno vojno (od začetka 1910 predsednik zveze delavske socialdemokratske mladine Slovenije). Ob razkolu v JSDS po prvi svetovni vojni je ostal socialist. Od septembra 1924 do marca 1936 je bil tajnik konzumnega društva za Slovenijo. Udeležil se je narodnoosvobodilnega boja in po vojni sodeloval v političnem življenju (sindikalni funkcionar, zvezni poslanec itd.).

6. avgusta [193]0.

Velemenjeni gospod Svetek Franc
tajnik Konzumnega dr. za Slov.
v Ljubljani

Svoj čas, ko sem prevzel predsedstvo »Prijatelj prirode« ste mi obečali, da se ob razpustu skavtskega društva prepusti ves inventar društvu »Prijatelj prirode«.

Med inventarjem je nekaj šotorov in kuhinjskega orodja. Društvo »Prijatelj prirode« je sklenilo, da se napravi odsek za taborenje delavske dece. Vsled tega bi inventar razpuščenega skavtskega društva prav dobro prišel.

Prosim Vas, da mi sporočite, kako ta zadeva stoji ter ali ima društvo »Prijatelj prirode« pričakovati, da v kratkem prevzame inventar in pod kakšnimi pogoji.

Pri seji odbora »Prijatelj prirode« se je tudi omenjalo, da se raznaša skavtski inventar, torej bi bilo še posebno v interesu društva, da se zadeva hitro reši.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

IVAN SVETIK

Ivan Svetik iz Pluženj na Cerkljanskem; Tuma ga navaja med svojimi zaupniki. V delavskem gibanju je deloval že pred prvo svetovno vojno (Rdeči prapor 16. 11. 1906, štev. 46).

Gorica, dne 7. aprila 1920

Sodrug
Ivan Svetik
v Plušnjah
Cerkno

Žal mi je, da niste mogli na sestanek 28. t.m. sicer pa nič zamujenega, ker se gre za pripravljalno delo. Naberite v Plušnjah in okolici kakih 50 prip.[adnikov] ter sporočite, da pošljemo zastopnika, ki ustanovi organizacijo in uredi kolportažo lista »Delo«.

Brž ko bo mogoče priredili bi shod v Cerknem, menda že meseca maja. Stranka dela na to, da se vrše le večji shodi, zato bi bilo najbolje, da se vrši shod v Cerknem. Treba pa je agitirati od moža do moža ter da mi pošljete imena zastopnikov po Cerkljanskem tudi iz drugih vasi.

Z iskrenim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Žal mi je...: Z dopisnico, datirano v Plužnjah 28. marca 1920, je Svetik sporočal Tumi, da je vabilo na sestanek zaupnikov socialistične stranke prejel prepozno Brž ko bo mogoče...: Zbor v Cerknem je bil 27. junija 1920.

SVOBODA (Ljubljana)

Svoboda je bil mesečnik delavske kulturne in telovadne organizacije »Svobodă« za Jugoslavijo; izhajal je v Ljubljani med leti 1929 in 1936. V letih 1925-1927 je izhajal z enakim naslovom mesečnik telovadne in kulturne zveze »Svoboda«.

6. julija [193

P.n.
Uredništvo
»Svobode«
Ljubljana

Na cenj. list od 5. t.m. Vam pošiljam dopis Giacomo Matteotti-ja, z opazko, da je datum na pismu »17. aprile« očitno napačen in bi se moral glasiti 17. marca. Pismo je namreč pisano za shod, ki se je vršil v Rimini od 3. do 5. aprila 1921. Ob enem Vam pošiljam prepis v italijanskem jeziku in prevod v slovenskem.

Prilagam Vam tudi poročilo za kongres v slovenskem prevodu. Ako Vam ne služi celoma, lahko napravite izvleček, ki je na sebi interesanten, ker je poročilo imelo pred očmi bodočo ureditev občinske avtonomije v komunistični državi.

Originalno pismo mi morate vrniti po uporabi.

Z odličnim spoštovanjem in pozdravom

Opombe:

Kopija.

Na cenj. list...: Uredništvo oz. uprava lista je Tumo prosila za faksimile Matteottijevega dopisa, o čemer je pisal Tuma uredništvu 3. julija 1933 (dopis ni ohranjen).

Prilagam tudi poročilo...: Glej Giacomo Matteotti!

ŚWIAT SŁOWIAŃSKI (Krakow)

Mesečnik Świat Słowiański je izhajalv Krakovu (1905-1914); bil je glasilo društva Klub Słowiański. Revijo je urejal c Feliks Koneszny, pri njej je sodeloval tudi Slovenec dr. Leopold Lenard; zagovarjal je program neoslavizma.

[s.c

Administration Świat Słowiański Warszawa, Zielona 42 m 5

Prosim, da mi sporočite znesek naročnine za Vaš list. Upam, da odprete za slovenske naročnike contocorrent pri naši poštni hranilnici v svrhu lažjega vplačevanja.

S pozdravom

Opombe:

Koncept (s.d.).

ANTON ŠANTE]

Matematik in fizik Anton Šantel (1845-1920) je od leta 1872 poučeval na goriški gimnaziji, vse do leta 1907, ko je l upokojen. Ob pedagoškem delu (učil matematiko, fiziko, uvod v filozofijo in stenografijo) se je ukvarjal s problemom pogona vozil v vodi, z aerodinamiko in teoretično fiziko. Pomembna je bila tudi njegova vloga v slovenskem javnem življenju v Gorici, k je bil zlasti delaven v goriški slovenski čitalnici. Aktivna pa je bila vsa Šantlova družina, soproga Avgusta je bila slikarka, otroci Avgusta, Henriko in Saša pa so bili prav tako slikarji; Saša Šantel tudi glasbenik. V Tumovi zapuščini so ohranjena štiri pisma Antona Šantla (9., 27., 30. in 31. 12. 1903). Tumo je obveščal predvsem o goriški čitalnici in njeni vlogi v slovenskem življenju Gorice.

ANDREJ ŠAVL

Andrej Šavli je bil socialistični organizator v Čepovanu. S pismom (19. 3. 1920) je vabil Tumo, da v Čepovanu pripravi shod. Pismo je podpisano kot »sodrug«, vendar je nanj Tuma s svinčnikom pripisal Šavlijevo ime.

Gorica, dne 25. marca 19

Cenjeni sodrug!

Dne 11. aprila bo težko prirediti shod v Čepovanu, ker je isti dan strankarski zbor v Trstu in moram biti prisoten kot član izvrševalnega odbora in referent. Zaradi tega moramo shod odložiti na 18.

aprila, kakor dogovorjeno, najbolje po maši ob 11. Najzadnji čas pa ob 2 pop. Ljubše mi je prva ura, ker pridem peš gori in bo treba tudi peš nazaj. Je tudi zaradi tega bolje, da shod odložimo, ker bi se priredil shod za ves gorski okraj tako, da bi vabili tudi sodruge iz Trnovca, Lokovca, Kala, Banjšic in Tribuše [Trebuše]. Sestavite takoj agitacijski odbor in poizvedite po zanesljivih zaupnikih v navedenih krajih. Agitirajte z njih pomočjo. Obrnem se pa na nje tudi oseбно. Če le mogoče pridite kakor že vabljen v nedeljo na sestanek v Gorico ter pripeljite s seboj sodruge.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija. Naslovnik znan po opombi, ki je pripisana s svinčnikom.

Dne 11. aprila...: Andrej Šavli je v imenu Čepovancev v dopisu z dne 19. marca 1920, »ker nameravamo tudi mi Čepovanci stopiti v organizacijo tretje internacionale«, predlagal Tumi, da bi imeli shod v Čepovanu.

Če le mogoče...: Tuma misli na sestanek v Gorici 28. marca 1920. Zborovanje v Čepovanu je bilo 18. aprila 1920 (Delo 23. 4. 1920, šte. 10) in Tuma ga je popisal v članku Na shod v Čepovan ... (Delo 7. 5. 1920, šte. 12).

VIRGIL ŠČEK

Duhovnik in politik Virgil Šček (1889-1948) je s Tumo navezal stike kot dijak goriške realke. V letih, ko se je radikaliziralo slovensko politično gibanje tako na strani liberalcev kot klerikalcev, je Tuma zbiral okoli sebe goriške dijake. Z njimi je na podlagi »strogo Marxovega stališča« razpravjal o »različnih problemih« (IMŽ 303). Med dijaki, ki so na Tumo napravili vtis, da so radikalni, je bil tudi Virgil Šček. Posvečen je bil leta 1914. Poleg duhovniške službe je deloval javno in bil leta 1921 izvoljen v rimski parlament. Bil je soustanovitelj Naše založbe in ustanovitelj tednika Mali list; v letih 1923-1927 pa tajnik Katoliškega tiskovnega društva v Gorici. Zaradi svojega javnega delovanja je prišel v nesoglasje s cerkveno in posvetno oblastjo. Deloval je v krščansko socialnem taboru na Goriškem z izrazito narodnoobrambnimi nameni. Zbiral je tudi narodopisno gradivo.

1

Gorica, dne 3. oktobra 1921

Veleccenjani gospod poslance!

Prejel sem Vaš dopis od 1. t.m. in sem Vam zelo hvaležen, da mi enake podatke priobčujete, ker se za nomenklaturu živo zanimam in so mi posebno dobrodošli podatki iz starejših dokumentov.

Imena, kakor ste mi jih sporočili, so težko razumljiva, z gotovostjo se da sploh krajevna imena razlagati le, ako se dotične obore pogleda na licu mesta.

Od priobčenih imen, so mi precej jasne le Sekovec, Bared, Sipnica in zadnja beseda, menda Osoje.

Te besede so lahko razumljive, se rabijo pogosto in menda tudi odgovarjajo položaju. Za ostale besede bi se pa moralo na lice mesta. Upam, da po zimi porabim nedelje, da si v marsikateri občini ogledam kraje ter ugotovim imena.

Beseda »bared« je jako interesantno, pogosto krajevno in tudi botanično ime. Bared pomeni pust nerodoviten svet, a tudi rastline nymphaea alba, bored, Quecke, triticum repens. Menda bo tudi ime boreč, kateremu italijansko odgovarja boraggine t.j. Ochsenzunge Borago officinalis spadalo v to skupino. Ker se ime borago nahaja že v pozni latinščini je prišlo gotovo iz dijalektov. Dijalektične besede pozne latinščine pa po mojem prepričanju kažejo vedno na nelatinsko, v gorenji Italiji slovansko, v južni Italiji srednjemorsko jezikovno podlago. Jezikovni temelj besede Triticum repens ta podlaga dobro odgovarja, dočim borago, boreč raste na kamenitem svetu, bi se nanašalo na boredo, pust, nerodoviten svet. Oba pojma bi se dala združiti v koreniki br, ki pomeni sploh mot, blato, prst. Slovanska korenika je ohranjena tudi v madj.[arskem] bereg, Morast. Beseda zašla je tudi v novogrščino [ni besedila]. Razširjenost kaže, da je pristno slovanska.

Priobčeno ime pač pomeni pust nerodoviten svet. Po Krasu splošno govore pustiti njive v baredu t.j. brach liegen lassen.

Še bolj interesantna je beseda mandrija, ki se da razlagati le iz slovenščine. Berneker tolmači besedo iz grškega [ni besedila], iz grškega bi prešla v južno Italijo (Velegrška) v albansko [nečitljivo], v italijansko mandra, mandria, v turško mandra ter se nahaja v slovenščini, srbsčini in bolgarščini, toraj na jugoslovanskem ozemlju. Bern.[eker] omenja, da se nahaja po Krasu ime medrija, z nekdanjim nazalom toraj mendrija. To besedo sem zasledil povsod v Julijskih Alpah, v krajih kamor ni prišla še nobena ptuja kultura. Po mojem prepričanju je edina mogoča podlaga meddverje skrajšano medrje. V Alpah izgovarja se še razločno medvereje z nekdanjim nazalom. Pomeni prostor, ki je s koli (verejami) ograjen, v katerega se zapira čez noč drobnica. Služili so in še služijo našim pastirjem posebno za molžo, navadno so tik planinskega stana medrje, v katere se nažene drobnico in spušča skozi ozko leso v planinski stan, da se ena za drugo pomolze.

Dočim je razlaga iz slovenščine jednostavna in odgovarja točno še danes stoječim medrijam je razlaga iz grščine nevzdržljiva. Iz besede mendra je tudi grška beseda [manjka beseda], Boisacq razlaga jo iz sanskritskega mandura, štala mandiram, soba, hiša, grad, tempelj ter podstavlja neko indogerm. koreniko »mand« zapirati. Dejanski je semaziološki podlaga zapirati t.j. slov. korenika ver, od tega veróje to so koli, ki služijo za ver v plotu. Na to besedo se hočem opirati kot dokaz, da so še pred prihodom Grkov bivali slovenski pastirji na Balkanu. Grki so podvrgli poljedelsko prebivalstvo ter so jim pastirji držali svoje črede v mendrijah. Grške kolonije so zanesle ime v Italijo, dočim je med Slovani gori po Julijskih in daleč do Osrednjih Alp staro ime še vedno obstalo v prvotnem pomenu.

V tržaški okolici je beseda mandria, mandrier res prišla iz latinščine in latinski izraz iz grščine, temeljna podlaga pa je slovensko medrije.

Veščaka za glagolico na Primorskem ne poznam. Ako ga ne dobite med istrskimi svečeniki, bi se morda obrnili na prof. Kostiala, ki je menda v Ljubljani ali pa pišite Dr. A. Brezniku v Ljubljani.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaš dopis...: V pismu, ki ima glavo Camere dei deputati, je Šček 29. septembra 1921 prosil Tumo za vrsto pojasnil o fedinskih imenih, ki jih je našel v župnijskem arhivu v Lokvi pri Divači.

...Boisacq razlaga...: Emile Boisacq (r. 1865). belgijski filolog, sestavil je etimološki slovar grščine.

...obrnili na prof. Kostiala...: Jezikoslovec Ivan Koštial.

...pišite Dr. A. Brezniku...: Jezikoslovec Anton Breznik (1881-1944).

2

dne 15. julija [19]21

Velecenjeni gospod!

Rabim prav nujno nekatere informacije glede krajevnih imen, posebno v Kobariškem kotu. Ker se razmere močno premenile, ne vem na koga od duhovnikov in učiteljev se obrniti. Prosim Vas, da mi sporočite imena gg. duhovnikov in učiteljev v Breginju, Sedlu, Kobaridu, Livku, Iderskem [Idrskem] na katere bi se lahko obrnil. Kaj pa je z rezijanskim katekizmom? Tudi moji profesorji se ne ganejo, Ramovš tu, Maver v Italiji se menda bojita panslavizma, ako bi zaprosila za študijsko pot v Rezijo. Žal mi je, da vs zvodeni.

Pričakuje prijaznega odgovora

Vam udani

Velec. gospod
Virgil Šček
Gorica.
Riva Piazzutta 18

Opombe:

Kopija.

Rabim prav nujno...: V Tumovi zapuščini je odgovor na to pismo, napisan je s strojem; s podpisa je mogoče razbrati le ime Franc. V odgovoru je zapisano, da bo glede informatorjev prejel Tuma Status personalis et localis goriške nadškofije.

Prosim Vas, da mi sporočite...: Odgovor omenja le Pavla Jelovčana z Livka, Jožefa Kalina iz Dreznice in Ivana Lebna z Libušenj.

Kaj pa je z rezijanskim katekizmom?: V odgovoru je zapisano, da je Kramar (Jožef Cramaro, 1897-1974), vikar v Osojäh in Učji, poslal tipkopis z namenom, da se natisne. Pisec odgovora je v dvomih, ali naj se rokopis predela v dogovoru z avtorjem ali pa naj se tiska kot poskus, »ki se bo mogel po učenjakih temeljito predelati«. Če bi odložili tisk bi bila rešitev iz »narodnega stališča« nevarna: »Rezijani ostanejo brez katekizma in doba par let bi znala biti usodna, zlasti če izgine iz tistih krajev Kramar. Kaj pomaga, ko bi čez tri leta izdali katekizem, ki bi bil tudi jezikovno popoln, katerega pa bi ne mogli več razširiti med Rezijani. Važno je tudi, da je dobil rokopis Kramarjev imprimatur od videmskega nadškofa. G. Rejec¹, ki je bil danes pri meni, je tudi mnenja, naj bi izšla knjiga čim pre Dostavil pa je: »Ali ne bi mogel priti sam g. Tuma in z njim g. prof. Ramovš naravnost v Osejane in bi se tam izvršila vsaj prva korektura? Če bi bila ista pot nemogoča, bi mogli povabiti Kramarja kam drugam.« Če se knjiga naj takoj tiska, je potrebno, da dobimo kritje za tiskarske stroške, kakor nam je bilo svoječasno obljubljen. Govorite tedaj z g. Mahkoto. Proračun smo Vam poslali že lani in sicer za 500 in 1000 izvodov, broširano, pol platno, celo platno. V slučaju, da bi se odločili za takojšnje izdanje, bi se morali potem odločiti za temeljito predelavo za drugo izdajo, ki naj bi izšla kasneje.«

Tudi moji profesorji...: Poleg Frana Ramovša omenja še Giovannija Maverja (1891-1970), italijanskega slavista.

¹ Ivan Rejec, duhovnik in organizator katoliškega gibanja na Goriškem.

3

dne 23. VII. [19]21

Velečastiti gospod!

Hvala za točni odgovor radi toponomastike. Ako morete pošljite mi cel goriški status, ker bi se rad obrnil po vrsti na duhovnike vseh občin. Ker pričakujem, da bi politična oblast osumila duhovnike, ako bi naravost z menoj korespondirali, Vas prosim že sedaj, da bi posredovali. Pošiljal bi vprašalne pole na naslov Dragice Kralj, ona bi pa odpravila pisma na prave adresate. Brž ko dobim Vaš pritrdilni odgovor, odpošlje prvi paket vprašanj. Stroške za pošto bi založili Vi ter bi Vam nakazal plačilo oziroma predujem.

Glede katekizma Kramarjevega Vam po dogovoru z Jugoslovansko Matico in prof. Ramovšem sporočam, da tiskajte kar najbrž rezijanski katekizem, kakor ga je Kramar sestavil, da ga dobe ljudje v roki. Ker ima imprimaturo Videmski [nadškof], bo pač najbolje, da se tudi ona tiska, bo tudi manj osumljanja. Nekoliko iztisov pošljite meni, da jih izročim prof. Ramovšu in Matici. Prof. Ramovš mi je obljubil, da prouči katekizem fonetično in potem izreče svoje mnenje.

Upam, da se razmere na meji izboljšajo ter da mi bo moč osebno na počitnice v Rezijo in med T[er]ske Slovence, seveda čez poletje 1927. Jugoslovanska Matica je istega mnenja. Dajte natisniti katekizem in pošljite fakturo naravnost na Jugoslovansko Matico ali pa meni, nakar Vam Matica nakaže plačilo potem čeka. Ako ne morete izhajati brez predujma, obrnite se naravnost na Matico ali potem moje pisarne.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Ker pričakujem, da bi...: Šček je odgovoril na dopisnici (datum poštnega žiga Gorizia - centro, 29. 7. 1926): »Korespondirate pa še lahko direktno, saj ni nič takega notri. Tudi če bi kdo za firbec odprl, bi bil le razočaran, ker bi videl, da ni uspel«.

Glede katekizma...: Katekizem je izšel leta 1927 kot: Ta kristjanske učilo po rozoanskeh ta s tega katekizma, kuaženega od tega svetega Očé papeža Pija X., predano od jera Jozefa Kramaro kapalana u Osojanih. Jugoslovanska matica je bila »narodno-obrambna« organizacija, ustanovljena leta 1920. Bila je sorodna Družbi sv. Cirila in Metoda ter »Slovenski Straži«. Videmski nadškof je bil do leta 1927 Anastasio Rossi (1864-1948).

JOŽEF ŠEJBAL

Čeh Jožef Sejbál (1865-1939), vikar v Borjani, je nazadnje služboval v Stržiščah pod Črno prstjo.

dne 9. avg. 1923

Prečastiti gospod vikar!

Od preč. gosp. Ščeka imam Vaš naslov ter se obračam na Vas s prošnjo, da bi mi pomagali pri sestavljanju toponomastike Vašega kraja. Imam izpiske važnejših imen iz zemljiške mape, manjka pa mi često razlaga in gotov sem, da domači vedó še za druga zanimiva imena. Prosim Vas torej, da mi sestavite zapisek vseh imen njiv, travnikov, senožeti, gozdov, pašnikov, vrhov, vodotečin in grap (t.j. livadnih imen) ter imen vasi, selišč in samot (t.j. obljudenih krajev). Tudi zanimiva lastna imena, priiunki, so mi dobrodošli, ker se često nanašajo na selišča in livade. Poleg tega bi tudi prosil, da zapišete razlage domačinov. Pri vsaki besedi je dostaviti pomen, obliko, lego in gospodarsko rabo.

Za Vaše kraje imam zapisana sledeča imena radi pojasnil:

Kako se izgovarja Zlatenik ali Slatenik, prvo od zlato, drugo od slatina, kislá voda?

Rakuščak je potok pač od rakov, ali se drže še v njem?

Bavšnik, je po mojem pašnik, na katerem raste trava bavka t.j. sršasta, pozneje poleti svetlorusa trava. Ali poznajo ljudje to travo?

But mi je docela nejasnega pomena. Treba torej točnega popisa.

Po tem vzgledu prosim pojasnila za imena od Vas navedena.

Gotovo ste opazili na svojih faranih, da niso vsi enako sposobni dajati željena pojasnila. Nekateri, posebno starejši pastirji in lovci, imajo poseben dar tolmačenja, drugi zopet so čisto nebrižni, pa povedo kar jim pride na um.

Dober vir so otroci in pastirji. Domači učitelj bi lahko dal učencem nalogo naj napišejo vsa livadna in hišna imena posebej za njive, gore, vodotečine etc. Iz tega gradiva učitelj izpraša pomene ter sestavi tako lep za toponomastika dragocen pregled. Prosim Vas, da se z gospodom učiteljem o tem sporazumete.

Pri vsaki besedi prosim tudi za akcent.

Ako dobim Vas prijazen odgovor do 1. decembra, Vam bom jako hvaležen.

Z odličnim spoštovanjem

Prečastiti gospod
vikar Josef Sejbál
Borjana - Borecana
pri Tolminu

Opombe:

Kopija.

Od preč. gosp. Ščeka...: Glej Virgil Šček (Tumovo pismo 15. 7. 1926)!

FRANC ŠINIGOJ

Učitelj Franc Šinigoj iz Sv. Križa pri Ajdovščini (danes Vipavski Križ) je Tumi 26. maja 1903 sporočil, da je znašel »sredstvo proti filokseri« (trtni uši). Vprašuje ga za nasvet, komu naj javi to »iznajdbo«. V dopisu z dne 1. junija 1903 se Tumi zahvaljuje za nasvete in sporoča o rezultatih zdravljenja okuženih trt z galunom. 19. septembra 1903 prosi Tumo za pomoč pri najetju posojila in se mu ponovno zahvaljuje za pomoč pri iskanju sredstev za zatiranje trtne uši.

ANDREJ ŠIROK

Učitelj Andrej Širok (1858-1911) je bil doma iz Lok pri Kromberku. Učiteljeval je na Brijah pri današnjem Braniku, v Opatjem Selu, v Kozani (kjer je bil tudi občinski tajnik), v Šmartnem v Brdih in v Kojskem. Leta 1903 je postal vodja šole Družbe sv. Cirila in Metoda v Trstu (Sv. Jakob). V pismu z dne 4. oktobra 1904 je prosil Tumo, naj bi pri deželnem zboru pripomogel, da bi prejemal povečano pokojnino. Tumovo posredovanje je bilo uspešno, saj se mu je Širok 21. novembra 1904 zahvalil. Širok je bil oče književnika Karla (1889-1942) in publicista Alberta (1895-1985).

FRANC ŠKANTAR

Lovec in gorski vodnik Franc Škantar (1883-1942) je bil doma iz Ribčevega laza pri Bohinjskem jezeru. S Tumo se je srečal tudi na tečaju za gorske vodnike v Ljubljani (20. - 24. 11. 1933). Domače in tuje turiste je vodil predvsem po triglavskem pogorju, vendar s Tumo ni sodeloval, ko je ta predvsem s toponomastičnimi nameni v letih 1925-1926 prehodil bohinjske gore.

1 Ljubljana, dne 17. VIII. 1934.

Velemenjeni gospod!

Na Vašo dopisnico od 16. t.m. Vam vljudno sporočamo, da je g. dr. Tuma odsoten iz Ljubljane in se predvidoma vrne okoli 23. t.m. Prosimo, da do takrat potrpite na odgovor glede karte Triglav - Bohinj. Z odličnim spoštovanjem in

pozdravom

za pisarno:

Gospod
Škantar Franc,
Sv. Janez Boh. Jezero 55

Opombe:

Kopija. Dopis je napisala Tumova odvetniška pisarna.

Na Vašo dopisnico...: Škantar je Tumo vpraševal za karto Triglav - Bohinj.

2 Ljubljana, 21. VIII. 1934.

Ccnjeni gospod!

Na Vašo dopisnico od 14. t.m. Vam sporočam, da imam sicer karto skupine Triglav - Bohinj izdelano, ni pa še natisnjena. Upam, da se v doglednem času - natisne. Čim se to izvrši, Vam jo takoj pošljem.

Z odličnim spoštovanjem in
pozdravom

Gospod
Škantar Franc,
Sv. Janez, Boh. Jezero 55

Opombe:

Kopija.

KAREL ŠKAPIN

Odvetnik Karel Škapin (rojen leta 1878 na Vrabcah na Krasu) je bil na začetku svoje službene poti uradnik v pisarni dr. Tume v Gorici. Bil je »izboren stenograf« (IMŽ 231) in je v Gorici vodil stenografske tečaje. Sodeloval je tudi v goriškem Sokolu. Kot odvetniški pripravnik je praktical pri odvetniku Karlu Slancu in Ignaciju Jancu. Od leta 1919 je služboval v Mariboru, kjer je umrl leta 1953.

28. avgusta [193]3

Velemenjeni gospod kolega!

Gotovo se spominjate, da me »Slovenski Narod« l. 1905 prav surovo in zavrtno napadel in kakor ste mi že po vojni povedali, ste Vi na ta napad, če se ne motim, v »Rdečem Praporju« reagirali. Pišem sedaj svoje spomine, pa bi rad imel oba članka. Ako imate listine na razpolaganje, bi Vas prosil zanje, ako pa imate samo številke ali datum, Vas pa prosim, da mi jih pošljete iste, da lažje poiščem dotične liste ali pri upravi listov ali v tukajšnji licealni knjižnici. Prosil bi Vas, ako so Vam znani listi, ki so prinesli nekrolog o meni l. 1920. Nekrolog v »Napreju«, katerega je spisal Anton Kristan, je v moji posesti, nimam pa poročil od »Slovenskega Naroda« in »Rdečega Praporja«. Ako imate te liste na razpolaganje, bi Vas prosil zanje.

Zahvaljujem se Vam v naprej ter ostajem.

Z odličnim spoštovanjem in tovariškim
pozdravom

Gospod
dr. Karl Škapin, odvetnik
Maribor.

Opombe:

Kopija.

...da me »Slovenski narod«...: List je 13. maja 1905 (številka 110) objavil vest, da Tuma prodaja pisarno in se seli v Trst, kjer naj bi ustanovil nov slovenski dnevnik. Na vest je odgovoril v Rdečem praporju (19. 5. 1905, številka 20) psevdonimni Tihi opazovalec (Karel Škapin). Znova se je oglašil Slovenski narod (6. 6.

1905, številka 129) z uvodnikom Dr. Tuma - vodja nove stranke za celo Slovenijo. Glej Dragotin Lončar (Tumovo pismo 30. 5. 1905)!

...ki so prinesli nekrolog o meni...: V resnici je bilo to leta 1919, ko so julija meseca nekateri slovenski listi prinesli vest o Tumovi smrti. Glej Anton (Nino) Furlan (Tumovo pismo 22. 7. 1919)!

Nekrolog v »Napreju«...: Naprej je objavil vest 9. in 10. julija 1919 (številka 154 in 155), Rdeči prapor pa takrat, po prekinitvi leta 1911, še ni izhajal (znova je začel 15. 5. 1920).

VIKTOR ŠKOF

Viktor Škof (1883-1963) je bil rojak iz Volčjega Grada pri Komnu. V letih 1911-1922 je učil v Kobjeglavi, nato v Štanjelu. Kasneje je učil v italijanskih krajih, po drugi svetovni vojni pa na Tržaškem. Umrli je v Sesljanu.

dne 5. novembra 192[3]

Veliccenjeni gospod učitelj!

Pisal sem kuratu Zegi naj bi mi dal podatke od pok. Dr. Abramam, rojen v Tupalčah [Tupeličah] umrl v Gorici kot odvetnik. Rabim podatke za življenjepis, ki se ima objaviti v leksikonu. Ker ne dobim odgovora obračam se na Vas, da pri sorodnikih Abrama v Tupalčah poizveste: kedaj je bil rojen, kje se je šolal, kedaj je postal advokat, kedaj je bil izvoljen v deželni odbor in kedaj je umrl. Poleg tega sploh vse, kar je zanimivega v življenjepisnem odličnega moža.

Priporočujè se Vam za skorajšen odgovor ter zahvaljuje se zanj

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija. Ime naslovnika je Tuma napisal s svinčnikom.

Pisal sem kuratu...: Na prošnjo dr. Dragotina Lončarja je Tuma zbiral podatke o dr. Josipu Abramam. Lončar je o njem pisal članek za Slovenski biografski leksikon. Glej Dragotin Lončar (Tumovo pismo 20. 10. 1923) in Valentin Zega!

BOHUMIR ŠMERAL

Dr. Bohumir (Gottlieb) Šmeral (1880-1941) je promoviral iz pravnih ved na praški univerzi (1904). Med prvo svetovno vojno je bil eden vodilnih mož česke socialdemokratske stranke, kasneje se je moral funkcijam (avgusta 1917) odpovedati. Po obisku v Rusiji (1919) se je opredelil za komunistično gibanje in deloval v komunistični partiji v češkoslovaški republiki, deloval je tudi v vodstvu tretje internacionale. Glej Otto Bauer (Tumovo pismo 11. 12. 1917)!

Glej Otto Bauer (Tumovo pismo 11. 12. 1917)!

TOMO ŠORLI

V štirih pismih (19. 3. 1902, 17. 4. 1902, 24. 5. 1902, 11. 7. 1902) je študent prava na univerzi v Pragi Tomo Šorli (1881-1923) poročal o svojem študentskem življenju. V času študija je Šorli deloval kot stenograf v Tumovi odvetniški pisarni, od leta 1911 pa je bil notar v Podgradu (Istra). Med prvo svetovno vojno je bil kot avstrijski vojak ujet na vzhodnem bojišču. Iz ruskega ujetništva je prišel na delo v londonski Jugoslovanski odbor (tajnik). Po vojni je deloval pri delu jugoslovanske delegacije na mirovni konferenci v Saint Germainu. Na Goriškem in v Podgradu je deloval v liberalnem taboru.

FRANC ŠPIK

Krojač Franc Špik z Bukovega na Cerkljanskem je imel stike z dr. Tumo že pred aprilom leta 1920. Tega leta se je Špik skupaj s čevljanem Štefanom Špikom in gostilničarjem Antonom Čelikom naročil na Delo.

1

Gorica, dne 7. aprila 1920

Sodrug
Franc Špik
Bukovo št. 6
p. Hudajužna

Prejel sem Vaš list z veseljem, ko vidim, da se gibljejo naši pripadniki tudi v gorskem kraju. Prav žal mi je, da niste prišli na sestanek, ni pa nič zamujenega. Poročajte mi ako imamo kaj zaupnikov v Grahovem da bi se tudi nanje obrnil.

Naročnino na list »Delo« pošljite s poštno nakaznico. Za 1/4 leta stane L 2.60.- za pol leta L 5.-, za celo leto L 10.- Pošljite znesek na naslov: Administracija lista »Delo« Trst »Lavoratore«.

Gotov sem da spravite Grahovo, Hudajužna in Bukovo skupaj najmanj kakih 50 mož, ki bi ustanovili politično organizacijo. Kadar bo vse pripravljeno pišite, da pošljemo kakega zastopnika stranke, da ustanovi organizacijo.

Z iskrenim sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaš list...: 4. aprila 1920 je datirano Špikovo pismo, v katerem se Tumi opravičuje, da ga ni bilo na sestanek 28. marca 1920. V pismu je tudi naročil tri izvode Dela.

2

Gorica, dne 28. maja 1920

Cenjeni sodrug!

Potrujem prejem Vašega lista od 24. t.m. ter bi bil pripravljen prirediti shod v Vašem kraju. Ker pa imamo malo moči na razpolaganje in prirejamo shode le za več krajev skupaj, bi bilo boljše, ako bi se shod priredil na Grahovem ali Hudajužni ali v Podbrdem ter bi se vabilo na shod vse bližnje vasi. Sporočite mi tudi, koliko organiziranih delavcev je v Vašem kraju na Bukovem in Hudajužni in Podbrdem, Oblokah, Koritnici in Grahovem, kajti tudi za strokovno organizacijo delavcev se gleda, da se jih spravi skupaj najmanj okoli 200. Dokler ne sprejemem Vašega poročila, ničesar ne ukrenem.

Da shod pravilno pripravite treba je agitacije, da dobite v navedenih krajih povsodi zaupnike, jih skličete skupaj na sestanek in sporazumno določite kraj, čas in prostor shoda. Ako bi se vršil shod v Grahovem, bi se vabili lahko tudi Nemški Rutarji.

Pišite mi tudi, kake so železniške zveze v nedeljo in če je sploh mogoče priti v nedeljo zjutraj v Vaše kraje.

S sodružnim pozdravom

Sodrug France Špik
Bukovo p. Hudajužni

Opombe:

Kopija.

Potrujem prejem...: 24. maja 1920 je Špik sporočal Tumi o potrebi, da se na Bukovem organizirajo in ga vabil, da bi prišel v njih kraje »upam, da boste tudi nam prihтели v pomoč in da pridete sam osebno upam, da se bo dala ustanoviti p.[olitična] organizacija«.

VAVRO ŠROBÁR

Dr. Vavro Šrobár (1867-1950) je bil vodilni slovaški mladoliberalni politik pred prvo svetovno vojno. Bil je poslanec budimpeštanskega parlamenta in po prvi svetovni vojni deloval v javnem življenju češkoslovaške republike. Med vojno je bil udeležen v protinacističnem odporiškem gibanju in postal leta 1945 minister v prvi češkoslovaški vladi po drugi svetovni vojni.

V Triest, den 30. Jänner 1918.

Wohlgeboren
Herrn Dr. Szrobar
in Roszahegy, Ungarn.

Die Redaktion der »Rabotnicke Noviny« gab mir gefälligst Ihre Adresse. Ich wünsche die politische Geschichte der Slovaken seit 1848 sowie die kulturelle Bewegung derselben zu studieren. In Triest kann ich auch in den Bibliotheken zu keinem diesbezüglichen Werke gelangen. Ich wende mich deshalb an E. W. mit der Bitte, mir die vorhandenen Werke und die Verlagsfirmen, möglicherweise auch den Preis angeben zu wollen. Ich benötigte: 1) eine allgemeine Geschichte der Slovaken, 2) eine Literaturgeschichte, 3) Werke und Broschüren über die politische Bewegung.

Sollte[n] slovakische Originalwerke nicht vorhanden sein, so ersuche ich um Angebe cechischer, deutscher, französischer, englischer, madjarischer oder russischer Werke.

Indem ich Ihnen im voraus danke, erwarte ich Ihre gefällige Antwort

hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

...Herrn Dr. Szrobar...: Tuma je rabil madžarsko obliko; izvirno obliko priimka rabi tudi madžarska historiografija. Rózszahegy (Rosenberg) je Ruženberk na Slovaškem.

Die Redaktion der »Robotnicke Noviny«...: Slovaško socialdemokratsko glasilo je izhajalo od leta 1909 (njegov predhodnik je bilo od leta 1904 izhajajoče Slovenské robotnicke noviny).

Ich wünsche die politische Geschichte...: Pismo je iz časa, ko je Tuma objavjal članke o slovaški socialni demokraciji (Naprej 9. 1. 1918, šte. 7) ter o madžarski in slovaški socialni demokraciji (Naprej 9. 2. 1918, šte. 33).

ALOJZIJA ŠTEBI

Alojzija Štebi (1883-1956) je bila po poklicu učiteljica in preden se je aktivno vključila v socialistično gibanje (1912), je učiteljevala na Koroškem in Gorenjskem. Aprila 1912 je stopila v uredništvo socialističnega dnevnika Zarja, ki ga je od februarja 1914 do začetka vojne sama urejala. Hkrati je urejala mesečnik Tobačni delavec (1912-1915) ter Ženski list (1913). Leta 1917 je bila štiri mesece (julij-november) odgovorna urednica dnevnika Naprej, od marca 1918 do avgusta 1919 pa je urejala revijo Demokracija in bila prva predsednica konec leta 1917 ustanovljene Slovenske socialne matice. Z uredniškim delom je

nadaljevala tudi kasneje. Med leti 1918 in 1940 je službovala v nekaterih državnih socialnih službah. Od oktobra 1941 je delovala v OF. Po osvoboditvi je bila referentka za partizanske sirote pri ministrstvu za socialno politiko in opravljala druge skrbstvene naloge.

V Tumovi zapuščini so ohranjena tri pisma, ki jih je Štebijeva naslovila na Henrika Tuma. Pisma so iz druge polovice leta 1917, iz časa, ko je bila odgovorna urednica dnevnika *Naprej*. Takrat so se v listu razčiščevala vprašanja o narodnem in mednarodnem, o ideji in dogmi v socialističnem gibanju, razpravo so vodili »mladi«, ki jim je Štebijeva pripadala.

O odnosu Tume do Štebijeve govori tudi pismo, ki ga je slednja napisala Albinu Prepeluhu (7. 1. 1918) ter je objavljeno (F. Rozman, *Korespondenca Albina Prepeluha-Abditusa Ljubljana 1991*, 67). Prvi dopis Alojzije Štebi je z 4. avgusta 1917. V njem posreduje vabilo Antona Kristana, da naj ga Tuma obišče v njegovi pisarni v Šiški.

Drugi dopis je datiran 16. avgusta 1917. Najočitneje v njem Štebijeva odgovarja na Tumovo pismo, ki pa ni ohranjeno. Pismo glasi: »Razburjeni ste zaradi članka »Narodna in mednarodna misel¹. Protestirate tudi v imenu izvrševalnega odbora proti članku, v kar pa mislim niste upravičeni, ker izvrševalni odbor menda niste samo Vi. Kličete tudi po cenzurnem odboru. Doslej se še ni oglasil, zato ga pozovem v »Napreju«, naj prične delovati. Glede povodov, ki so bili merodajni, da sem sprejela članek, povem sledeče: Članek obravnava stvar, o kateri moramo priti prej ali slej na jasno. Gotovo je znano tudi Vam in ne samo meni, da je izpremenilo naše delavstvo precej svoje nazore v doslej propagiranih dogmah o nacionalizmu in internacionalizmu. In prav zaradi tega sem priobčila članek - namenoma brez vsakega dostavka - da izvemo mnenje delavstva o tem vprašanju in da razgibamo ljudi, ki so se dali doslej le vse preveč voditi, nego so vodili sami. In ta članek, ki butne kar s polenom po glavi, se mi je zdel zelo pripraven, da zbudi vse, ki jim je na srcu dobra bodočnost stranke. List je pa zato tukaj, da pove vsakdo svoje mnenje. Čobal² se je že oglasil z odgovorom na članek, upam, da pridejo še drugi in da ne manjkate i Vi. Naj Vas ne moti Vaša slaba pisava, jaz rada preprišem Vaš odgovor, če bi ga ne mogli čitati stavci. Dotičnik³, ki je spisal članek je socialist in bivši sotrudnik »Naših zapiskov«. Kadar pridete, Vam povem tudi ime. Po mojem mnenju nisem prav nič protinačelnega zakrivila z onim člankom, pač pa odkritnosrčno priznavam, da notica o Šmeralu ni bila umestna⁴. Da je prišla ona notica v list, se je zgodilo tako: Za dotično številko je manjkalo pozno zvečer, prav pred zaključkom nekaj vrstic. Ker ni bilo časa, da bi bila še sama kaj napisala, sem hitro izročila ono notico, ne da bi jo bila prečitala, ker sem se zanesla na človeka, ki mi jo je izročil ravno prej. Ko sem jo prihodnji dan prečitala, sem pač spoznala, da nisem storila prav.

Ko je bil s.[odrug] Komavli pri meni, sem mu povedala, da po mojem mnenju, nimate Vi prevelikega veselja za potovanje v Stockholm in da nikakor ne gre, da hodi sodrug Kristan sam v Stockholm. Dejala sem tudi, naj izroči Kopač denar, ki ga je nabral za Stockholm rajši Vam in naj ostane Kopač doma. To je vse.

Trdno pričakujem, da odgovorite tudi Vi v najkrajšem času na oni članek. Ker je članek signiran, kar sem izrecno zahtevala, (ker sem nameravala odgovoriti nanj, če bi se nihče ne oglasil) je pač dokaz, da ne izraža mnenja uredništva. Upam, da primerno upoštevate moje povode za priobčitev onega članka.«

V tretjem dopisu (19. 10. 1917) se Tumi zahvaljuje za članke Češki spor, Internacionala in Alzacija-Lorena⁵. Štebijeva je Tumi še omenila, da je dobila za objavo dopis dr. Janka Leskovca o potovanju po Egiptu⁶. Kristan je sodil, naj Tuma članek pregleda pred objavo. S tem v zvezi čaka na Tumovo sporočilo (glej *Naprej* - Ljubljana, Tumovo pismo 20. 10. 1917).

- 1 Članek je izšel v *Napreju* 12. avgusta 1917 (štev. 25). Napisal ga je M. Rule, kar je bil psevdonim dr. Milana Lemeža. Članek je začel spor v slovenski socialdemokraciji, ki se je zrcalil v časopisni polemiki. V polemiki takrat Tuma še ni sodeloval, pač pa jo je s člankom *Ideje in dogma?* (*Naprej* 22. 9. 19. 7, štev. 59; ponatis v ZA 290-291) zaostрил Albin Prepeluh (več o tem D. Kermavner, Ivan Cankar in slovenska politika leta 1918. Ljubljana 1968, 39 in sledeče).
- 2 Melhior Čobal (*Naprej* 18. 8. 1917, štev. 29), je zavračal Lemeževo pisanje. Ob objavi tega odgovora je urednica sodila, da je »članek priobčila z namenom, da izzove diskusijo o tem vprašanju«, da se stvari pojasnijo.
- 3 Milan Lemež se je v polemiki tudi kasneje oglasil, rabil je tudi psevdonim E. Remov. Odmeven je bil njegov članek *Kritične misli* (*Naprej*, 6. 10. 1917, štev. 71; ponatis ZA 292-293). Na ta članek je Tuma odgovoril, a Štebijeva odgovora ni - kot je sporočala Prepeluhu - nameravala objaviti. (Glej *Naprej* - Ljubljana, Tumovo pismo 6. in 13. 10. 1917). *Naprej* je nato objavil Tumov članek *Nekritične misli* (29. in 30. 10. 1917, štev. 81 in 82), očitno se je Štebijeva premislila.
- 4 *Naprej* (11. 8. 1917, štev. 24) je objavil vest, da dr. Šmeral ni pravi Čeh, da ne misli češko in da ne taji svojega nemštva.
- 5 Glej Tumovo pismo uredništvu *Napreja* (20. 10. 1917)!
- 6 Dr. Janko Leskovec (r. 1889) iz Škofje Loke.

JAKOB ŠTEFANČIČ

Jakob Štefančič (r. 1885), iz Borovelj je leta 1912 promoviral na univerzi v Pragi (pravo). Med prvo svetovno vojno je deloval v gibanju jugoslovanskih dobrovoljcev v Rusiji. Med obema vojnoma pa je bil odvetnik v Beogradu. Pred prvo svetovno vojno je bil stenograf v Tumovi odvetniški pisarni.

V Gorici, 7. maja 1911.

Gospod
J. Štefančič
Praga.

Na Vaš cenjeni list od 6. t.m. Vam odgovarjam tole.

Pozval sem že ponovno najboljše zastopnike narodne in napredne struje na diskusijo o socializmu. Žal, da do danes brez uspeha. Kadar so gospodje med seboj, razlagajo na vse mogoče učeno o socializmu, javno se tega ne upajo, vsaj ne tam, kjer pričakujejo inteligentne ugovore. Enako je menda tudi z dr. Rostoharjem. Mož naj stopi na plan in v Vedi pove svoje mnenje o socializmu. Ako bo pravo, se bo zlagalo precej z mojim, če ne, pa ga bo težko dovesti ad absurdum.

Narodno-radikalna struja dijaštva je bila nelogična v sebi s prvim početkom. Na shodu v Trstu sem bil tudi jaz, in sicer iz zanimanja do akademičnega dijaštva. Hotel sem konstatirati, katere moči tam vladajo in kaj imamo od njih pričakovati v bližnjem času za javnost. Takrat nisem bil še uradno vstopil v politično socialdemokratsko stranko. Poslušal sem pazljivo različna predavanja in izvajanja ter konstatiral, da stoje odločujoče moči Žerjav, Ribnikar, Rostohar, na prav modernem stališču, ki se v bistvu krije popolnoma z bistvenim stremljenjem socialistične struje. Pred banketom sem govoril s predsednikom shoda, Žerjavom, ter mu odkrito izrekel, da je vse počenjanje na shodu po vsebini isto, kakor izvira po temeljnih načelih

moderne socializma. Vprašal sem ga: »Kako to, da ste kljub Vašemu nastopu na shodu, sprejeli uradni naslov stranke: narodnoradikalni?« Žerjav mi je odgovoril, da sami s seboj s tem naslovom niso bili edini i ga niso vzeli po gibanju samem, marveč po primeri Francoske politične stranke: National-radical. Opozoril sem ga smeje, da pomeni na Angleškem in na Francoskem national nekaj povse drugega, nego pri nas, namreč toliko kot državno in Žerjav je to tudi priznaval ter se končno izrazil, da je socialno in socialistično na slovenskem še preodložna beseda, da bi dijaštvo sprejelo za svojo novo strujo v naslov. Kakor vidite, se prvo zdravo gibanje dijaštva na licu mesta konstatiral kot bistveno socialistično. Obenem pa tudi konstatira neodkritosrčnost vodilnih mož, ki niso imeli poguma gibanje krstiti za to, kar je dejansko bilo. Zgodovina narodno-radikalnega gibanja pa Vam tudi potrdi, da so bili vodilni krogi že pri ustanovitvi neodkritosrčni i so se potem prodali liberalni zastareli struji.

Ob isti priliki konstatiral sem in Žerjav mi je to tudi moral priznavati, da je vse gibanje narodno-radikalnega dijaštva skozi in skozi politično in da kulturelno ne more biti drugače, nego če se dijaštvo ome na znanstveno polje. Tudi to mi je Žerjav moral priznavati kljub temu pa se je ponovno in uradno skušal zakriti eminentno politično gibanje dijaštva.

Poznam dijaško življenje in vem, da je bilo vedno v tem oziru enako. Bolj kot teorija je dijaštvo vedno zanimalo življenje. Kadar je dijaštvo imelo v svoji sredi čile, inteligentne moči in posebno kadar je bil v domači politiki zastoj ali zmedenost, povzdignilo je dijaštvo svoj glas. Nastala je struja, ki je dobila odmev v javnem političnem življenju v domovini in ki je najboljše svoje moči dala po končanih studijah praktičnemu življenju. Tako je bilo in tako bo. Narodna radikalna struja je zame politični pojav in je tak ostal.

Ker našemu akademiku najbolj [manjka] je politična izobrazba in iz golih knjig je ne dobi. Ako torej kaj snujete osnujte si organizacijo, ki ima namen pripraviti vas za politično praktično delo. Za vas kot akademike mora biti seveda najprej dano na čisto, kaj je moderni socializem, kaj je liberalizem, kaj je nacionalizem, kaj je klerikalizem.

Dr. Rostohar zame ni samostojen mislec. Njegovo knjigo sem sicer ugodno kritikoval, ali ravno i nje vidim, da je močno ali skoraj docela odvisen od prečitanih knjig in iz tega smem soditi, da tudi o zmisi in pomenu socializma ni sam s seboj na jasnem. Socializem v prvi vrsti ni teorija, marveč je pojav v življenju z neznanskimi koraki, tako tudi socializem kot teorija. Ako danes količkaj izobražen človek trdi, c je socializem in marxizem isto, ali pa, da socialdemokratska stranka zastopa dogmatični marxizem, potem mu ni drugega odgovora, nego da ni mogel razumeti tega, kar je čital, oziroma tega, kar je videl. Bistveni socializem sloni in je mogel postati le potom evolucije. Marxov nauk ni nič drugega nego aplikacija prvotnega darvinizma na človeško družbo. Kakor se je darvinizem tekom stoletja razvil in predelal tako, da je danes bistveni darvinizem vse nekaj drugega nego, rekel bi, preprosti nauk Darvina, isto velja tudi za Marxov socializem. Vzemite v roke znanstvene zastopnike današnjega socializma pa starega Marxa, pa konstatirate vso razliko. Dr. Rostohar pa menda tiči preveč v sodbah slovenskega in meščanskega časopisja o socializmu in socialdemokratski stranki. Moti ga menda najbolj sindikalizem. Dokler Rostohar ne pojasni razlike evolucionistične oziroma reformistične socialdemokratske stranke, stroge marxistične stranke, sindikalizma in današnjih modernih teorij o socializmu, potem njegova sodba nima nobene podlage. Njemu je torej socializem, kolikor iz Vašega pisma vidim strogi sindikalizem, t.j. ono gibanje delavstva, katerega zagovarjajo tudi mnogi teoretiki, da je le delavstvo nositelj socializma in da je le v svrhu revolucije organizirano delavstvo sposobno za socializem, ki je obenem kolektivizem in komunizem, prevesti do veljave. Taktično tudi jaz priznavam, da je sindikalistično organizirano delavstvo v političnem življenju edina garancija za socialdemokratsko stranko, da se ne razplošči po analogiji krščanstva. Ako socializem sprejme vase tako kakor mlada krščanska cerkev razne struje, ki so vladale pred njim, z njim in nastajale, potem postane socializem le neka sinteza raznih zgodovinskih struj do danes. Edino sindikalizem ga pri ter varuje in bojim se, da se tudi delavstvo postavi pod vplivom evolucije na drugo sinkretistično stališče.

Kdor modernemu socializmu očita šablonski materializem, ta sploh ni zasledoval gibanja socialdemokratske stranke do danes. Ta surovi materializem se da utemeljiti iz Marxa le po iztrganih mestih. Ako se Marxova dela celotno vzamejo, potem ni najti surovega materializma, ampak končno le trditve, da se ves človeški napredek da videti in dokazati na ekonomičnem gibanju. In vse preko tega postane več ali manj metafizično. Radi tega je Marx delavcem govoril v zmislu grobega materializma, vedoč, da bi delavske voditelje vsaka spekulacija in metafizika odbijala od praktične poti in bližnjega cilja. Dr. Rostohar tudi docela pozablja, da mora vsaka praktična politična stranka se sama zahvaliti za vse uspeh: dejstvu, da so genijalni nje voditelji prav mojstersko znali načela socializma dogmatizirati za velike mase. Radi tega pa so morali slediti socialdemokratski stranki pri praktičnem političnem delu najprej klerikalci i za njimi so pricapljali naprednjaki in nacionalci, t.j. kolikor imajo te stranke masam simpatičnega program: toliko so ga zajeli iz programa socialdemokratske stranke. Z metafizičnimi pojmi Bog in narod pa se lovi kaline in teh je največ na svetu. Slovenska socialdemokratska stranka mora po položaju biti bolj dogmatična in ekskluzivna, ker ima proti sebi veliko kmečko maso in našo zmedeno inteligenco. Vsak popust od socialdemokratskega programa bi jo zavedel na stranpoti in odtrgal od svetovne lastne stranke. Socialdemokratska stranka na Slovenskem dobro ve, da ona ničesar ne spremeni na položaju in da končni uspehi pridejo od pridobitev socialdemokratskih organizacij na Francoskem, Angleškem, Italijanskem in Nemškem. Nje položaj je torej mučen, nevhvaležen, absurdne so pa trditve onega, ki tega položaja ne more razumeti. Zagovarjati obnašanje socialdemokratske stranke na Slovenskem od slučaja do slučaja je še težavnejša stvar. Umetnost je, uporabljati velika filozofska načela korak za korakom pri praktičnem delu, obširnejši ko je filozofski sistem, težje je obnašanje pri vsakdanjem življenju. Zaradi tega je polemika o tem, ali je to prav ali ne, kaj je na primer stranka storila pri tem ali onem nastopu, precej neplodna in mogoča le med ljudmi, ki poznajo po večletni izkušnji življenje in nehanje doma med ljudmi, obenem pa

poznajo filozofijo socializma in poznajo zgodovinski postanek in razvoj socialdemokratske stranke. Masaryk se je ponovno izrazil, da je socialdemokratska stranka posebno koristna malim zatiranim narodom. S tega stališča bi morali tudi slovenski inteligenti pomisliti, ali ni edina stranka, po kateri si priborimo več ali vsaj doledno mogoče veljave. Nekaj je gotovo: da je klerikalizem in ves dosedanji liberalizem Slovence privedel v žalostni položaj, v katerem so. Narodno vprašanje je za socialista kulturno vprašanje. Po načelih socializma je predpogoj kulturnemu razvoju izboljšanje ekonomičnega položaja. Ker pa je boj za to izboljšanje veliko sigurnejši, kadar ga bijejo izobraženi ljudje, zaradi tega socialdemokratska stranka pozitivno deluje med svojimi pristaši, da se izobražujejo. Menda nikdar na svetu izobrazba delavske mase ni narasla tako, kakor pod okriljem socialdemokratske stranke, če je socializem pozitiven pri kulturnem delu, pa je nacionalizem negativen. Politično nacionalistične stranke v prvi vrsti negirajo drugim nacionalnim strankam pogoje za nacionalni napredek in ne streme brez ozira na druge narodnosti za dviganje nivoja izobrazbe lastnih mas. Praktični slučaj Vam da vprašanje slovenskega vseučilišča. Najbolj načelno socialistično stališče sem zavzemal jaz, t.j. dovolimo brezpogojno Italijanom univerzo v Trstu, izrecimo pa obenem, da mora biti obrnjeno stremenje našega naroda proti Adriji, od koder imamo pričakovati vso podvigo našega gospodarskega stanja. Zato pa tudi zahtevajmo, da se višje komercialne in akademične šole za Slovence ustanavljajo v Trstu. Priznavajmo, da nimamo znanstvenih knjig in nimamo sposobnih docentov, da bi takoj otvorili vseučilišče brez velike škode za umstveni razvoj naše akademične mladine. Radi tega zahtevajo, da se v Trstu na italijanski univerzi pripuščajo posamezne stolice slovenske ali hrvatske, kadar bomo imeli na razpolaganje odlično lastno moč. Vemo, da bo italijanska stranka, če dobi vseučilišče v Trst, storila vse, da ondi izbere najodličnejše moči italijanskega docentstva. Naša mladina pride tako v kontakt z največjim obmorskim emporijem, s pojočim trgovskim in industrijalnim življenjem in bo poslušala prve predstavitelje italijanskih ved. Istočasno in dovolj bo za prvi početek, ako bomo imeli mogočnost postaviti le enega odličnega docenta na to vseučilišče. Vlada in Italijani pa bi stali pred alternativno: ali dovoliti to, ali Italijanom sploh odkloniti. Kolikor poznam omejene politike italijanske, bi utrakvistično univerzo v Trstu odklonili in ne bilo bi potem težko, izposlovati Italijanom vsučilišče drugod, istočasno s slovenskim, katerega po mojem mnenju bi se itak moglo le kot nekaj privesek izvesti v Pragi.

Nacionalistična politika pri tem vprašanju pa je prijadrala do točke, katero sem precizno že prerokoval leta 1904, t.j. Italijani svojo univerzo dobe, sprva drugod, potem v Trstu, Slovenci pa ostanemo na cedilu, ali pa dobimo privesek Ljubljanskemu semenišču. Zame je vprašanje vseučilišča zgolj kulturno vprašanje, vpliv italijanskega vseučilišča na našo mladino bi [bil] zanjo blagor. Lastno polno vseučilišče v Ljubljani bi pomenilo toliko kakor ponižanje nivoja naše akademične izobrazbe. Italijansko vseučilišče bi našo mladino naučilo govoriti italijanski, nemški in slovenski, slovensko vseučilišče v Ljubljani pa pomnožilo barbarizem in pomanjkanje jezikovnega čuta med našimi akademiki, torej deficit kulture na vse strani. Ako pa mislijo nekateri naši ljudje, da bi se lastna kultura dvignila po docentih, kakor so in spe različni mladi gospodje okoli »Vede«, potem pa je to sama preširnost. Rostoharjeva in Vošnjakova knjiga sta nam dokumenta, da nismo zreli za lastno vseučilišče.

Kar se tiče razmerja socialdemokratske stranke na Slovenskem proti narodnim delavskim organizacijam, sokolstvu Círil-Methodovi družbi, je to dano po obnašanju voditeljev vseh organizacij. Oni so ekskluzivni proti nam, zaradi tega prepuščamo vse te organizacije samim sebi. Nas ne brigajo. Podpirati jih ne moremo, ker lastna organizacija absorbira vse naše moči. To velja posebno tudi zame v praktičnem življenju. Ako moram leto za letom v politične in kulturne svrhe delavstva žrtvovati dve do tri tisoč kron, potem nima nikdo pravice od mene zahtevati, da žrtvujem več in drugam. Ako bi vsak v svojem položaju storil toliko kot jaz, bi imeli vsi zadosti. Slovensko delavstvo pa tudi za svoje kulturne potrebe ni od meščanskih krogov prejelo ne vinarja. Buditi se mora[mo] sami in boriti se za bodočnost sami. Končam s trditvijo, da slovenski kot proletarski narod sploh ne more pričakovati pomoči in uspeha od nobene druge strani nego od zmage socializma. Socializem je vera reveža in kot revežem je tudi naša. Nacionalizem je princip, katerega lahko uveljavijo mogočni narodi v svojo korist, malim je v pogubo. Kakor je ekonomično razvitim narodom svobodna trgovina koristna, tako je šele razvijajočim narodom se potrebno varstvo.

Kakor vidite ni mogoče z najboljšo voljo pri tako zamotanih problemih dati pismeno pojasnila, treba bi bilo javne diskusije med boljšimi močmi. Mi jo iščemo, oni se odtegujejo. Vse modrovanje za hrptom pa ne dovede nikamor. Vaše pismo me je veselilo in bodem vesel, ako mi večkrat kaj poročate o umstvenem gibanju naše akademične mladine.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Na Vaš cenjeni...: Štefančič je pisal iz Prage in v začetku svojega pisma omenil krizo, ki vlada v narodno radikalni dijaški organizaciji. Kriza se je zlasti poglobila, ker so nekdanji dijaki (Žerjav, Ribnikar) potem, ko so stopili v javno življenje prešli k »liberalnim starokopitežem«, zato se je pri dijakih pojavilo vprašanje, »ali naj bi naše starejšine ustanovili novo politično stranko, ali pa naj bi starejšine vstopali v stranko, katere program se z našim najbolj strinja.« Omenil je nastop dr. Mihajla Rostoharja, ki je na sestanku družstva »Adrija«¹ razvil življenjski nazor dijaka. In nadaljeval: »Povedal je isto, o čemur se je razpravljalo na prvem nar. rad. shodu v Trstu leta 1905. Analiziral je »organizem«, »organizacijo« in principe, ki naj vodijo nar. radikalce. Prvi princip mu naj bodi narodni, potem ekonomski, verski in kulturni. On bodi nar. demokratičen; vsi sloji so enakovredni, različni so le po svoji individualni vrednosti. Pojasnjeval je nato stališče napram različnim strankam, klerikalizmu, liberalizmu in zlasti proti socialni demokraciji. Tu pa se je vzlic svoji filozofiji precej urezal; dejal je, da sloni sedanji soc. demokratizem še vedno na zastarelih Marksovih načelih, da je torej revolucionaren (z orožjem in krvjo), da mu je ekonomičen princip vrh, narodni, verski in kulturni principi so za soc. demokracijo ideologija za maso brezpomembni. Materializem s[ocial] d[emokratskih] strank je prešablonski, njih življenjski nazor presurov in nad vsemi je slov. soc. dem. stranka najbolj absurdna. V debato smo posegli jaz in še dva tov. (Krivic, Brunčko) in se je izkazalo, da dr. Rostohar o socializmu in soc. demokratizmu nima niti najmanjšega pojma². Debata se bode nadaljevala prihodnji petek in je meni na tem ležeče, da bi se vsi ugovori proti soc. demokratizmu sploh in zlasti proti slo. soc. dem. stranki temeljito pobili. Ako se to zgodi, je z gotovostjo pričakovati, da se bodo tuk. tovariši in tudi Slovenjani

in »Taborjani«³ začeli malo bolj zanimati za socializem in soc. demokratizem, kar se do sedaj žal ni zgodilo. Čim pa se zgodi, ima slov. soc. dem. stranka pričakovati iz naših vrst mnogo zdravega, zavedenega in delozmožnega naraščaja.

Prosim Vas torej, velececenjeni gospod doktor, da mi tudi Vi podaste svoje mnenje in mi zlasti razjasnite, v koliko se naš program strinja s programom avstr. dem. stranke, kakšno stališče zavzema proti neslovenskim organizacijam, proti nar. delavskim organizacijam, sokolstvu, C.[iril] M.[etodovi] dr.[užbi], proti sk kulturnim zavodom itd.

Trdno pričakujem, da Vi kot prvi zastopnik jug. soc. demokracije, podprete naše gibanje s tozadevnim poukom in naukom.«

Na shodu v Trstu...: 1. shod narodnonaprednih študentov v Trstu (5.-8. 9. 1905).

Enako je menda tudi z dr. Rostoharjem: Rostohar o tem ni pisal v Vedi pač pa v Omladini (7/1911, str. 147-155).

...odločujoče moči...: Poleg Gregorja Žerjave in Mihajla Rostoharja se omenja še Adolf Ribnikar (1880-1946), politik in urednik.

...preprosti nauk Darvina...: Charles Darwin (1809-1882), angleški naravoslovec.

...in Vošnjakova knjiga...: Ustava in uprava Ilirskih dežel (Ljubljana 1910) Bogumila Vošnjaka.

...in bodem vesel, ako mi večkrat kaj poročate...: Štefančič se je Tumi oglasil iz Ledenic na Koroškem. Medtem je že končal študij jeseni leta 1912 postal odvetniški pripravnik pri dr. Müllerju, ki ga je po dveh mesecih odpustil iz službe. Po končani sodnijski praksi je sredi leta 1913 ostal brez službe in se tako obrnil do Tume za pomoč. V obširnem pismu (21. 8. 1913) je Tumi tudi razlagal pogled na koroške slovenske razmere »in Vas prosim za navodila, kako treb urediti slovensko politiko na Koroškem, da bi se čim uspešnejše mogli bojevati proti nemškemu nasilju v deželi; kajti smatral sem takrat in sem tega mnenj še danes, da je politika naših voditeljev popolnoma zgrešena, brez vsakega programa, brez organizacije, le od trenutka do trenutka skratka vsa politika je voditelj Dr. Brejc⁴ brez armade, ki pa je politik le v toliko, v kolikor to nese njegovi pisarni. Ako ne krenemo na druga pota, je le še vprašanje časa, kedaj poginemo. In sam čutiti to moralno hiranje in smrt naroda je človeku, ki ne živi samo od možgan, ampak ima količkaj čuteče srce, neznosno hučo. Proti kričavim koroškim razmeram bi trebalo iti v boj, ki pa naj bi bil enoten, smotren, trajen, boj do skrajnosti. Tudi jaz sem imel in še imam gotove načrte, ko se Vam jih hotel takrat sporočiti; in eden izmed teh bi bil naseliti po slov. Koroški, v kolikor to dopuščajo razmere, samostojne inteligentne bojevnike, v prvi vrst odvetnike, za katere bi bilo mest dovolj, tako v Celovcu lahko živi 5 odvetnikov, v Beljaku 2 ali 3, v Pliberku 1, v Velikovcu 1, v Borovljah, v Šmohoru, v Sp. Dravogradu, v Železni Kapli; s tem bi se vzel Nemcem kruh, ki je prislužen od slovenskih žuljev. Treba bi bilo ljudstvo združiti v razne stanovske, izobraževal in politične organizacije itd.; konečni smoter slov. politike pa bi moral biti streti nemško nacionalno komando, to pa moramo doseči, ker nimamo ni enega mandata, kjer bi imeli večino, le s takim kompromisom s socialdemokracijo, s katero bi se uspešno borili v 5 volilnih okrajih in bi nam poleg tega ostal še na mandat. To bi bila naša edina rešitev, ker drugače za nas nima smisla, da se sploh političnega boja udeležujemo. Da pa dosežemo ta konečni cilj, treba seve celo politiko preobraziti in ji dati drugo smer!

Da pri nas ljudje sploh nimajo smisla za res narodno delo, nasprotno, da celo ljudi, ki imajo voljo se žrtvovati in celo domačine porivajo v stran i jih preganjajo iz dežele, Vam pokaže najbolj moj slučaj, ki je drastičen in žalosten dovolj za naše razmere; in ravno o tem Vam hočem pravzaprav danes pisa ker me sili k temu boj za existenco. Že takrat ko sem šel na visoko šolo, sem se bil odločil za odvetniški poklic, da bi se res lahko udeleževal narodnega bo, svoji domovini. Služboval sem nalašč kot stenograf v Ljubljani in pri Vas v Gorici, da spoznam kolikor toliko kranjske in primorske razmere. V Pragi sem : potem ravno po vplivu Vaših predavanj v Gorici in po pismu, ki ste mi ga bili svojčas pisali v Prago, lotil socialistične literature, zasledoval sem politiko čeških strank in natančneje študiral Masarykov realizem tako da lahko rečem, da sem si prisvojil gotov svetovni in življenjski nazor.«

1 Študentsko društvo v Pragi. Ustanovili so ga leta 1906 narodni radikali, potem ko so izstopili iz društva »Ilirija«.

2 Predavanje, ki ga Štefančič omenja sodi v sklop polemike o družbenih vprašanjih (socializmu), ki je leta 1911 in 1912 potekala v Omladini, Napredni misli in Naših zapiskih. Polemiko je začel Lev Brunčko (Omladina 7/1911, str. 2-10), odgovarjal mu je Rostohar. Oglasili so se še Ivan Sajovic, Vladimir Knaflič in drugi. Štefančič omenja v pismu še študenta prava Rudolfa (Radovana) Krivica.

3 Društvo »Slovenija« je delovalo na Dunaju in je bilo od januarja 1902 v rokah narodnih radikalov. »Tabor« je bilo podobno usmerjeno druš študentov v Gradcu.

4 Janko Brejc (1869-1934), od 1903 dalje odvetnik v Celovcu. Ob prevratu postal član narodne vlade za Slovenijo, od 1920 njen predsednik

ANDREJ ŠTOKA (Jakob Pegan, Josip Švara)

Andrej Štoka iz Dutovelj je prvi od treh podpisanih na pismu, datiranem v Dutovljah 1. novembra 1900. Drugi podpisani je Jakob Pegan, župan iz Avbera, tretji Josip Švara, trgovec iz Komna. V pismu se v imenu »našega ljudstva iz Kras zahvaljujejo, »da ste se potrudili napraviti prošnje za blagor Krasa in sicer železnico iz Trsta do Gorice, za polajšenje davkov zaradi vinogradov s katerimi smo obremenjeni in za podporo vod, da smo zmogli te prošnje predložiti Njih Veličanstvu, ker so bile od njih Veličanstva z narvečim veseljem dobro sprejete«. Imenovani so bili predstavniki Kraševcev, ki so pozdravili avstrijskega cesarja ob obisku v Gorici (29. in 30. 9. 1900). Pismo je objavila tudi Soča (10. 11. 1900; št. 130).

ALOJZ ŠTOLF

Alojz Štolfa (1886-1953) je bil doma iz Volčjega Gradu pri Komnu. Pred prvo svetovno vojno se je v Trstu vključil i socialistično gibanje. Še pred začetkom vojne - v njej je sodeloval in postal invalid - se je naselil v Gorici. Po vojni je v Gorici deloval pri Okrajni bolniški blagajni in Delavski zbornici. Po razcepu v italijanski socialistični stranki (1921) je ostal socialist, nastopil kot kandidat na parlamentarnih volitvah (1921) in urejal list Proletarec (1921), glasilo socialistične stranke v Juljski kra in splošne strokovne zveze Italije.

1

Gor.[ica] 29. IV. [19]

Danes ob 2 pop. se imam predstaviti karabinjerjem Via Dogana tu. Ni izključno, da me internira radi - shoda. Imam tudi več pravnih reči proti raznim goriškim iredentom ter sem gospodi postal nevaren. Povedite Tuntarju o tem ako me pridrže. Sicer se še danes oglasim pri Vas

Dr. H. Tu

Opombe:

Koncept. Pisan je na dopis, s katerim je Štolfa sporočil Tumi, da je zborovanje za prvi maj prepovedano. Tako je mogoče sklepati, da je koncept dopisa namenjen Štolfi.

Sodrug Štolfa!

Tajnik Benetti mi je izročil 50 plačanih izkaznic tajništva Camere del Lavoro naj jih izročim. Pošlji mi eno na moje ime plačano za celo leto 1920. Včeraj shod v Črničah na stotine ljudi skoraj brez vsakega vabila!

S pozdravom

Dr. H. Tuma

Opombe:

Koncept.

Včeraj shod...: 7. marca 1920 je imel Tuma shod v Črničah; bil je prvi v vrsti tistih, ki so jih pripravili v naslednjih mesecih.

Cenjeni sodrug!

Za nedeljo sklical sem sestanek zaupnikov v delavski zbornici po obrazcu, katerega ti prilagam pod 1/. Sestanek je nujno potreben zaradi organizacije slovenskega dela dežele. Razpošljem okoli 200 vabil na znane mi adrese. Manjkajo pa mi adrese za Podgoro in za železničarje. Ako jih imaš, prinesi jih še danes v pisarno. Dobiš me do 7, od 8ih naprej pa v delavski zbornici sami kjer imam predavanje.

S sodružnim pozdravom

Sodr. Alojz Štolfa
Bolniška blagajna
v Gorici

Opombe:

Kopija.

...sem sestanek zaupnikov...: Sestanek zaupnikov 28. marca 1920 v Gorici.

Sodrug
Alojz Štolfa
v Gorici.

Agitacija izborna napreduje. Shod predvčerajšnjim v Medani bil je naravnost rečeno i.[menitna] manifestacija v zahodnih Brdih. Prihajajo mi iz vseh krajev prošnje naj bi se ustanovile strokovne in politične organizacije. Dela bo toliko, da moramo imeti sposobno osebo. Obrnil sem se na sodr. Tuntarja, da bi tebi dal dopust vsaj za pol leta da se posvetiš ustanavljanju organizacij. V Trstu izposlujem, da so mi dovolili porabiti doplačila za izkaznice za potrebne stroške. Do danes izdal sem že okoli 250 izkaznic. Računim na najmanj 1.000 organizirancev, upam pa, da se to število v pol leta pomnoži na dvojno. Ako nam dovoli eksekutiva pobiranje ene lire za »Združenje slovenskih organizacij« ustanovim prav lahko močno tajništvo. Ker vem, da bi ti ne odstopil od bolniške blagajnice, iščem sposobno osebo za tajnika ter pričakujem tudi od tebe nasvete. Zglasi se če le mogoče, še ta teden pri meni, da se pogovoriva.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Shod predvčeranjem v Medani...: O poteku shoda ni poročil.

Obrnil sem se na sodr...: Glej pismo Tuntarju 7. aprila 1920!

Cenjeni sodrug!

Obrnil se je name deželni uradnik g. Josip Peternel, kateri je priglasil svoj vstop v stranko in pravi, da se mu bržkone po vplivu Buttigniona odreka sprejem v stranko. Peternela precej dobro poznam in je izborna moč. Pri organizaciji na slovenski strani nam bode jako dobro služil.

Kar se tiče njegovega političnega prepričanja ga poznam iz razgovora z menoj. Bil je res urednik »Goriškega Slovenca«, nacijonalizem pa je vedno očitno pobijal. Kakih posebnih političnih načel ni zastopal, marveč je le delal na priznanje italijanske okupacije. Posebno zadnji čas je v »Goriškem Slovencu« očitno priznaval pomen in vpliv socijalizma.

Po mojem mnenju bi ne bilo nobenega razloga, da bi se g. Peternel ne sprejel v organizacijo.

Koloni zapadnih Brd so se obrnili ponovno name, da bi jim ustanovil kolonsko organizacijo. Ako ti je mogoče 25. t.m. od doma, bi se ono nedeljo ustanovila prva krajevna skupina kolonske organizacije v Brdih.

Ljudje so prav nepotrpežljivi, radi tega jim moram ustreči. Ako ti je moč 25. t.m. od doma, spore mi, ter se oglasi ponedeljek ali torek v moji pisarni, da ti dam informacije gledè kolonskih Brd.

S sodružnim pozdravom

Sodrug Alojzij Stolfa
bolniška blagajna v Gorici

Opombe:

Kopija.

...deželni uradnik g. Josip Peternel...: Glej J. Peternel! Omenja se tudi najverjetneje Antonio Buttignon, kasneje član KPI.

Ako ti je mogoče 25. t.m....: Odgovor Štolfe ni znan.

6

Gorica, dne 16. aprila 192

Cenjeni sodrug!

Pošiljam ti sodr. Miha Jančiča iz Kojskega in dr.[uge] zaradi ureditve plače cestnega podjetja Gallo. Znižala se jim je mezda, in odveduje se delavcem, bržkone zaradi tega ker se pritegujejo vedno novi delavci iz Laškega. Slovenski cestni delavci niso še organizirani, na vsak način je nujna potreba, da se zavzameš za organizacijo. Cestnega dela bo še veliko let in ako stvar pustimo sebi, polagoma izrinejo vse slovenske delavce in nadomestijo z laškimi.

Sedaj je med slovenskim delavstvom povsodi dobra volja za organizacijo, zaradi tega skušaj jih v najkrajšem času zbrati in napraviti povsodi, kjer treba krajevno organizacijo.

Fran Debeljak bil je pri delu poškodovan pred 2 mesecema in ne more dobiti nobene podpore, čeravno je bila nezgoda pravilno prijavljena.

S sodružnim pozdravom

Cenjeni sodrug
Alojz Stolfa v Gorici
okrajna bolniška blagajna

Opombe:

Kopija.

7

Gorica, dne 28. maja 192

Cenjeni sodrug!

V prilogi ti pošiljam pismo circola di cultura s katerim vabijo slovenske pevske zборе na sodelovanje veselice v Gradiški. Odgovoril sem naj se držè tebe, ob enem sem sporočil sodr. v Gradiški, da je naša kulturna organizacija komaj v povojih in da bo težko količkaj sodelovati. Enkrat so imeli pevski zb v Solkanu, Štandrežu in Podgori, za sedaj mi je znan lé oni v Renčah.

Ideja furlanskih sodrugov nas more vsekakor izpodbuditi, da se tekom zime kolikor mogoč ustanovi podružnic »Ljudskega odra« seveda bo za to pridobiti učiteljstva.

S sodružnim pozdravom

Priloženo pismo
Sodr. Alojzij Stolfa
Gorica

Opombe:

Kopija.

V prilogi ti pošiljam...: Glej Circolo di cultura (Gradišče ob Soči)!

8

Gorica, dne 10. julija 192

Cenjeni sodrug!

V prilogi ti pošiljam vlogo, katero imate predložiti okrožnemu sodišču. Na predlog gre kolek L 2 in še posebej na dnu L 2.- za edikt. Original statutoy je brez koleka, na drugi vidirani spis gre na vsako pol Lira 1.- na tretji spis pa gre na vsako polo 50 cent. Četrtopis in petopis sta prosta. Drugopis mora vidirati okrajno sodišče. V daljši prilogi pošiljem koncept za pristopne izjave v slovenskem in laškem jeziku.

Ako rabiš pojasnila zglesi se v ponedeljek predpoldne v moji pisarni, da se potem vloga vloži.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

V prilogi ti pošiljam...: Gre za vpis Delavskega doma v Gorici v sodni register.

Sodrug
Alojz Štolfa
v Gorici.

Danes sem stopil na sodišče, da bi konstatiral, če je delavski dom v Gorici že registriran, pa ni še nič. Zakaj tako mudite?

Preskrbite nemudoma, da se pravila in člani ravnateljstva registrirajo. Šel sem na sodišče, ker je bil včeraj pri meni sodrug Tuntar zopet ves nervozen s predlogom, da hoče, da se Delavski dom intavolira poleg na ime zadruga tudi na njegovo osebno ime. Ne vem od kod je dobil to absurdno misel, a zagrozil je, ko sem jaz odklonil, da ne bo podpiral pri seji posojila. Utegne nam sedaj, ko je skoro vse gotovo, izpriditi celo stvar. Skličiči nemudoma sejo zaupnikov za Delavski dom, izvoljenih ravnateljev in nadzornikov, da se prav energično zavzame za opozicijo.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

10

Gorica, dne 23. avgusta 1920

Dragi sodrug!

Včeraj sem bil na shodu v Medani ter mi je pokazal neki Ivan Sirk iz Medane št. 11 pobotnico za L 32.60. Ta znesek plačal je zase in še štiri druge zidarje in delavce na cesti, ki so želeli pristopiti v zvezo stavbinskih delavcev. Ker v Delavskem domu niso dobili nobenega poklicanega tajnika, so prosili neko gospodično, da jih vpiše in sporoči pristop tajništvu stavbinske zveze. To godilo se je že meseca maja ter je Sirk potrpežljivo čakal, da dobi obljubljene izkaznice.

Prejel jih še do danes ni. Obračam se na te, da konstatiraš, ako se ni izvršila kaka zloraba. Zagotovil sem Sirku, da naj se nikar ne boji za denar in naj drži pobotnico, da se mu na vsak način izkaznice v kratkem pošljejo. Preišči zadevo in daj mi na znanje, kako stvar stoji. Na vsak način se ne sme ljudem povedati, da se je znesek defraudiral ali izgubil, pač pa bo treba upoštevati L 32.60 plačanih in šteti plačani znesek na dobro pri vpisu delavcev v zvezo stavbinskih delavcev. Govori s Kosičem, da naj napravi za Medano in Biljano in sploh za Zahodna Brda skupino stavbinskih delavcev, ker je veliko zanimanje. Obrne naj se na imenovanega Ivana Sirka Ceglo št. 11 pri Medani. Ker sem obljubil Sirku posredovanje Te prosim prav iskreno, da se za zadevo zavzameš.

S sodružnim pozdravom

Gospod
A. Štolfa,
Bolniška blagajna
v Gorici.

Opombe:

Kopija.

...neki Ivan Sirk...: Glej Franc Kosič!

11

Gorica, dne 29. novembra 1920

Cenjeni sodrug!

Sodr. Gennari mi piše, da je Tuntar obljubil v Milanu, da nastavi pri bolniški blagajnici v Gorici necega sodruga iz Cantazaro. Med tem pa je Tuntar odšel v Monzo in ni ogeel izpolniti svoje obljube.

Sporoči mi, ako je sploh vodstvu blagajnice o tem kaj znanega in ali je sploh kako mesto na razpolaganje. Priporočam se ti, da mi skoro odgovoriš sporazumno z voditeljem Strato.

S sodružnim pozdravom

Sodr. A. Štolfa
Gorica, Okr. boln. blagajna

Opombe:

Kopija.

Sodr. Gennari mi piše...: Pismo ni ohranjeno.

...sporazumno z voditeljem...: Lorenzo Strata, uslužbenec bolniške blagajne v Gorici.

12

Gorica, dne 23. oktobra 1920

Cenjeni sodr.
Alojz Stolfa
Gorica.
Okrajna boln. blagajna

Prilagaje ti en iztis okrožnice.
Vabim te, da prevzameš poročilo o drugi (tretji) točki ter obvestiš, da je za gotovo prevzameš.

S pozdravom

Pril. vabilo

Opombe:

Kopija. Pismo je bilo namenjeno tudi Jožefu (pravilno Francu) Kosiču (pripis s svinčnikom na kopiji pisma).

13

Gorica, dne 27. decembra 1920

Cenjeni sodrug
Alojz Stolfa
Gorica.

Sodr. Kosič želi sejo okrožnega odbora. Obljubil sem mu jo za sredo ob 6ih. Moral bom odpotovati v Tolmin s popoldanskim vlakom in seja je postala nemogoča. Danes sem v Tržiču, jutri bom v Trstu, v četrtek v Tolminu, tako ostane le petek popoldan. Seja bi se torej vršila ali petek ob 6 pop. v moji pisarni ali pa na novo leto ali nedeljo predpoludne.

Skliči toraj sejo sporazumno s Kosičem na navedene dni. Sestanek tajnikov in zaupnikov, pa skličem za 6. januarja 1921 ob 9 predp. v Delavskem Domu.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

14

Gorizia, li 1 febbraio 1921

Cassa distrattuale per ammalati
a mani di Luigi Stolfa
Gorizia.

A Tolmino la filiale della Cassa ammalati urgentemente ha bisogno di locali più decenti ed ora si presentano diverse occasioni di acquistare un edificio adatto. Si sta pare costituendo una filiale delle cooperative operaie di Trieste ed all'uopo sono già raccolte L. 70.000.- di quote. Potrebbe quindi acquistarsi un edificio abbastanza vasto per adattarle all'uopo della Cassa per Ammalati, nonchè per i locali necessari per la rivendita dei magazzini delle Cooperative operaie. Trovo anche urgente di collocare i capitali della Cassa per ammalati in immobili, viste le preparative del governo italiano di centralizzare pure le Casse per ammalati. Vorrà quindi occuparsi della mia proposta mettendosi riguardo all'acquisto d'accordo col comp. Battistuta a Tolmino e riguardo ai locali colla Direzione delle Cooperative operaie a Trieste rispettivamente coll'ing. Gustinčič.

Con saluto sociale

Racc.

Opombe:

Kopija.

15

Gorica, dne 4. marca 1921.

Gospod
Alojzij Stolfa,
Gorica
Cassa ammalati.

V prilogi Ti pošiljam dopis Rajblske sekcije, katero sem takoj s pismom odkazal na Té. Potrudi se malce za Trbiški okraj, tam pač lahko napraviš 500 - 600 dobrih glasov za stranko in Nemci držé dobro disciplino. Pri volitvah bo gotovo tudi večina prebivalstva, ker je za dobro 1/3 slovensko, vse za socialistično stranko.

Loti se torej organizatoričnega dela tam, Bovec, Tolmin in Kanal imaš, Kobarid se pa menda tudi prelevi. Poročaj mi kaj iz Livorna.

S pozdravom

Priloga pismo.

Opombe:

Kopija.

16

Gorica, dne 26. marca 1921

Cenjeni sodrug!

Sem preobložen z delom, ker moram končati veliki račun konzumne mase Anton Križnič & Cie. in sem si pridržal ravno praznike, da mučno delo uredim. Ako mi odpade le en dan, se skoraj ne upam dela končati. To je en razlog, da ne pojdem v Trst, drugi važnejši zame je, da ne uvidim potrebe sodelovanja. Sem prepričan, da je najbolje, ako se jaz ne mešam med vas. Zastopniki proletarijata so sami zakrivili neznošni položaj, kateri po mojem prepričanju ni še prispel do svoje končne formacije. Pričakujem še večjega zla, a stranka se je tako obnašala, da je ta velika reakcija postala potrebna, le želim, da bi kaj pomagalo. Voditelji socialistične stranke morajo kreniti na vsa druga pota kakor sedaj. Videl sem takoj o pričetku razpora prav v bodočnost. Stranka, kakor je sedaj v Italiji mora izločiti iz sebe reformiste, ter jim dati prosto roko, da stopijo v vlado.

Po drugi strani mora izločiti iz sebe vse anarhistične elemente, ki so zopet skrajno potrebni, kot reakcija proti fašizmu. Prava komunistična stranka ima ostati v sredi, vzdržati kolikor mogoče strokovne in gospodarske organizacije ter čakati ugodnega trenutka za nastop. Ne morem v par besedah povedati svojega naziranja, mislim pa da tudi vodilni možje, ki vodijo proletarsko gibanje prihajajo do tega spoznanja. Socijalizem se mora danes gibati v zapadnih državah v vseh treh smereh reformizma, anarhizma in srednje, čiste komunistične stranke.

Kar se tiče tvoje osebe, smatram vsako umešavanje za stranko škodljivo.

Slovenska socijalistična in komunistična stranka naj doživi oni poraz, katerega je zaslužila, ter ne poznam drugega sredstva, da se stranka zopet privede do zavesti. To je sicer jako radikalno zdravilo, a za nas sedaj neobhodno potrebno.

Reči sodrugom, da je moje stališče bržkone tako, da ga ne bi mogli sprejeti, ker se težko emancipirate od privajenega mišljenja.

Pozdravi vse prav z bratskim socijalnim pozdravom, želeč vam uspeha.

S sodružnim pozdravom

Cenjeni sodrug
Alojz Stolfa
okrajna bolniška blagajna

Opombe:

Kopija.

To je en razlog...: Štolfa je Tumo pisno (26. 3. 1921) obvestil, da bo 26. marca 1921 sestanek deželnega odbora socialistične stranke.

17

Gorica, dne 25. aprila 1921.

Gospod
Alojzij Stolfa,
Gorica

Gosp[odi]čna Alba Brasova se je obrnila name, da bi jo priporočil radi službe pri blagajnici. Poznam jo iz neke pravde kot jako inteligentno. Dovršila je 8. razred ljudske šole in I. tečaj učiteljska v Gorici, pozneje kot begunka v Italiji. Kot strojepiska in uradnica je služila v papirnici v Verzuolu lasti inženirja Burges & comp. Po končani vojni je bila nastavljena kot učiteljica laščine v Dobravljah ter je sedaj brez uradne službe, ker se je pouk laščine v slovenskih občinah opustil.

Začasno opravlja dela za cenilno komisijo vojne škode. Govori in piše slovenski, laški in nemški. Imam jo za jako sposobno, zato Ti jo toplo priporočam.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

IVAN ŠTRAVS

Ivan Štravs (r. 1875) iz Šebrelj na Cerkljanskem je bil po poklicu rudar. Deloval je v socialdemokratski organizaciji v Idriji, bil je občinski odbornik in ravnatelj Občega konsumnega društva v Idriji (nasledil Antona Kristana). Leta 1911 je bil izvoljen za idrijskega župana, bil je prvi socialdemokratski župan na Slovenskem. Po prvi svetovni vojni se je preselil v Jugoslavijo.

1

Gorica, dne 22. marca 1920

Sodrug
Ivan Štraus
Idrija

Dne 28. t.m. sklicali smo zaupni sestanek ter Vam prilagam pet vabil v prilogi, katere izpolnite na imena. Gre se za organizacijo slovenskega dela dežele, katera ima po sklepu izvrševalnega odbora skupne

stranke pravico, da napravi posebno združenje vseh organizacij (Unione delle organizzazioni) v svrhu propagande za list in za stranko.

Na sestanku se imajo zaupniki poučiti o novih ciljih komunistične stranke in o razmerju slovensk organizacij z italijanskimi. Ker je ta pouk zaupnikom neobhodno potreben za daljše delo, pričakujem, da gotovo pridete osebno na shod in pripeljite vsaj kakih 5 zaupnikov s seboj.

S sodružnim pozdravom

Priloženih 5 vabil

Opombe:

Kopija.

Dne 28. t.m....: Gre za sestanek socialističnih organizacij, ki ga je v Gorici sklical Tuma.

2

Gorica, dne 12. junija 192

Sodrug
Ivan Straus
v Idriji.

Odgovarjate na cenjeni list od 8. t.m. sprejemem brez družega zastopanje Občnega konzumnega društva v Idriji glede vojne odškodnine. Pošljite mi vse tozadevne spise, da se pripravim ter se o tem pogovorimo o priliki shoda, katerega brez družega priredimo v Idriji. - Glede shoda v Cerknem se je obrnil namè že sodrug Bevk ter sem mu obljubil, da shod priredim v nedeljo 19. in 26. Bil bi za drugo nedeljo, da se shod boljše pripravi in sicer tako, da bi bil shod v Idriji zjutraj, v Cerknem popoldne ali morda tudi narobe, kakor bi kazale bolj zveze. Sporočite mi torej kaka je zveza med Idrijo in Logatcem in med Idrijo in Sv. Lucijo. Kolikor mi je znano od Sv. Lucije gre avtomobil ob 11. predpoldne ter bi se po tej zvezi shod v Cerknem moral prirediti v nedeljo popoldne. Ako pa je mogoče priti v soboto zvečer v Idrijo bi se shod priredil v nedeljo predpoldne v Idriji in popoldne v Cerknem. Ker pripisujem shodom precej važnosti in so se začeli gibati nasprotniki, moramo shod pripraviti tako, da bo imponiral. Na shod bi se morali vabiti sodrugi iz celega Iderskega [Idrijskega]. Pri nas na Primorskem prihajajo na shod tudi iz oddaljenih vasi, in sem tudi konštatal, da je taka vdeležba prav posebnega pomena. Tudi zaradi tega naj bi bil shod 26., da se v vseh krajih poiščejo zaupniki, da se prej napravi z njimi sestanek in šelej potem določi obseg, dan in ura shoda.

Priporočam Vam torej, da se odločite za 26., da mi pa nemudoma sporočite, da shod priglasim glavarstvu v Logatcu na svoje ime, kakor do sedaj vse shode.

Pričakujè Vaš odgovor

s sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Odgovarjate na cenjeni...: Dopis ni ohranjen.

Glede shoda v Cerknem...: Glej Anton Bevk!

...glavarstvu v Logatcu...: Del okraja Logatec je imela do uveljavitve rapalske pogodbe v rokah italijanska vojska. Okrajno glavarstvo v Logatcu je vodil poseb komisar.

3

Gorica, dne 18. junija 192

Sodrug
Ivan Straus
v Idriji.

Vsled Vašega pisma z dne 15. t.m. naznanil sem javni shod v Idriji dne 27. t.m. ob 9. predpoldne dnevnim redom: »Organizacija proletarijata v Beneški Juliji«. Prišel bi 26. predpoldne ter pričakujem, da t vožna priložnost gotova takò, da pridem že v soboto popoldne v Idrijo, kjer lahko v društvenih lokalih skličete prijateljski sestanek.

Shod v Cerknem bi se vršil 27. ob 2. popoldne v lokalni Franca Kavčiča št. 81 z istim dnevnim redom. Tudi ta shod sem že oglasil. Pričakujem, da se shod pripravi tako, da Idrija pokaže svoje proletarsk lice.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Vsled Vašega pisma...: Pismo ni ohranjeno.

...naznanil sem javni shod...: Shoda sta se uresničila (Delo 5. 7. 1921, šte. 21).

Sodrug
Stravs Ivan
Idrija.

Čitali ste gotovo vabilo socijalistične organizacije s katerim se sklicuje strankarski zbor deželne organizacije za 4. in 5. septembra v Gradišče ob Soči in 11. in 12. septembra za celo Beneško Julijo v Trstu. Na obeh zborih se bo razpravljalo način, kako organizirati celo Beneško Julijo, posebno pa razmerje med bivšimi deželami in okraji. Namerava se ustvariti eno samo pokrajinsko organizacijo s sedežem v Trstu in z enim samim izvrševalnim odborom. Laški, hrvatski, slovenski, furlanski in nemški del pokrajine pa bi se razdelil v toliko pasov za propagando (Zona di propaganda). Ker je način skupne organizacije gotovo važno vprašanje tudi za slovenske sodruge pričakujem, da Idrija pošlje svoje delegate. Na prvih 200 članov, ki imajo plačane izkaznice in na vsakih daljših 100 pride po en delegat. Vsaka politična organizacija ima najmanj enega delegata. Kar se jezika tiče bo razprava seveda italijanska in zaradi tega je priporočljivo, da se izvoli delegate, ki govore ali vsaj razumejo italijanski. Za letos bova bržkone jaz in Regent posredovala kot tolmača. Na obeh krajih zglasite se v Delavskem domu in je potrebno da prej pišete na sekretarijat, da Vam preskrbi prenočišče ali pa se obrnite pravočasno name.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija. Po opombi s svinčnikom je bilo pismo namenjeno tudi Janezu Uršiču iz Kobarida, pravzaprav Francu Uršiču.

Sodrug
Ivan Štravs
Idrija.

Prejel sem tvoje pismo od 27. t.m. včeraj 30. t.m. ko sem se vrnil pozno zvečer iz Červinjana. Iz tega vidiš, da mi dne 1. septembra ni mogoče na shod, ker sem advokat in sem imel danes 31. kakor jih bom imel 1. septembra neodložljive posle.

Danes prejel sem tudi pismo Regentovo, da ne more radi različnih sestankov iz Trsta, ker so odločljive politične važnosti. Žal mi je, da ti ne morem ustreči kakor bi rad - a vidiš, da je bilo nemogoče. Upam, da se vidimo na zboru 5. in 12. septembra.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prejel sem tvoje pismo.... Pismo ni ohranjeno.

Občno konsumno društvo
v roke sodr. Ivana Stravs
Idrija

Čital sem tvoje dolgo pismo, a žal, da ti moram naravnost povedati, da odklanjam vsako posredovanje in to iz jednostavnega razloga, ker sem se odtegnil političnemu delu. Politične organizacije, katere sem bil ustanovil, dale so mi nezaupnico s tem, da so poslali Godino in Tuntarja v Livorno in sprejeli program ekstremistov. Vem sicer, da naši sodrugi niso razumeli vprašanja razkola, da tudi danes še ne razumejo komunizma, a to je vseeno, ker navadno velika masa gre le za kakim preprostim instinktom. Godina in Tuntar ta instinkt zlorabila, polastila sta se vodstva v Beneški Juliji nad komunisti in sta tudi dejanski že skoraj uničila delo 30 let. Ne bi se odtegnil če bi si bil svest, da bi s svojim delom spravil naše sodruge na drugo pot a poznam kot praktičen politik, da se take ekstremistične struje ne dajo dobro ustaviti takrat, ko so pričele riti naprej, ampak da je treba počakati posledic ekstremizma, ki nikedar ne izostanejo. Reakcija pride sama. Pa še nekaj!

Prepričan sem, da so imeli socijalisti in imajo komunisti v svojih vrstah od vladne policije plačane provokaterje, kateri tirajo naše sodruge v ekstremizem. Je to metoda moderne policije, ki se navadno in vsaj začasno dobro obnese. Jaz smatram razkol v naši stranki, za plod od italijanske vlade plačanih provokatorjev.

Na Regenta nikdar ne računaj. Regent je naredil to, kar sem mu naprej povedal. Glasoval je za razkol, ko pa je razkol prišel nima poguma vzdržati ga. Niti ne vem, če je še v Trstu, Regent tudi nima nobene energije in z Godino sta menda navzkriž.

Edino kar ti moram povedati, je, da povabiš sodruga Stolfa, ki vodi sedaj politično gibanje in sodr. Petejana, ki je vedno imel s svojo jasno besedo vpliva na delavstvo. Le te dve osebi bi bili v stanju pomagati, zara-di tega piši jima naravnost, kajti jaz odklanjam tudi najmanjše in najprevidnejše vmešavanje v strankarske zadeve.

Na razpolaganje sem sodrugom kot jurist-advokat vse drugo pa od sebe odklanjam, kot nekoristno in izgubo časa.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Čital sem tvoje dolgo pismo...: Ni ohranjeno.

ALBIN ŠTREKELJ

Albin Štrekelj (1866-1932) je bil učitelj v Škocjanu pri Divači v letih 1901-1925. Bil je tudi župan v Naklem pri Divači. 1. februarja 1902 je Tumi poročal o incidentu z župnikom v Rodiku¹, ko je v Kačicah pripravil zborovanje in nanj povabil Ernesta Klavžarja². Ker se je zborovanja udeležil tudi nepovabljeni Štrekelj, ga je župnik tožil na okrajni šolski svet.

1 V Rodiku je bil tedaj za župnika Čeh Jožef Elsnic (r. 1867).

2 Klavžar (1841-1920) je bil pristaš dr. Gregorčiča.

ANTON ŠTREKELJ

Anton Štrekelj (1875-1943) je bil kmetijski strokovnjak, več let je bil ravnatelj Kmetijske šole v Gorici. Po prvi svetovni je živel v Jugoslaviji. Bil je urednik kmetijskih glasil in objavljaval je strokovne članke. Odgovarja na Tumovo pismo z dne 15. maja 1928 (ni ohranjeno). Sporoča, da je na podlagi sporočila, ki mu ga je poslal dr. Vladimir Oreš iz Gorice, voljan plačati znesek v zadevi likvidacije Goriškega vinarskega društva, če bi mu seveda likvidacijski odbor sporočil, kako je do likvidacije prišlo. Štrekeljev dopis je bil poslan iz Banja Luke 31. maja 1928. Glej Vladimir Oreš!

FRAN ŠUKLJE

Politik in zgodovinar Fran Šuklje (1849-1935) je v politično življenje na Slovenskem vstopil leta 1883, ko je bil izvoljen za deželnega poslanca. Potlej je bil aktiven politik do konca prve svetovne vojne, ko se je umaknil na grad Kamen v Kandiji pri Novem mestu. Sem mu je Tuma poslal obširno pismo, kar je edina ohranjena priča njune medsebojne korespondence. Politično si nista bila blizu, pravzaprav ju je zblížala starost. Podobno je mogoče trditi tudi o stikih, ki jih je Tuma gojil zadnje desetletje svojega življenja z Ivanom Hribarjem in drugimi. Tudi pismo Franu Šukljetu sodi med tista Tumova avtobiografska pisma, ki so ohranjena iz dopisovanja s Franom Erjavcem, Ivanom Hribarjem, Dragotinom Lončarjem, Mihajlom Rostoharjem in tudi z Italijanom Virgilijem Verdarom.

10. marca 1930.

Veleccenjeni gospod
Šuklje Franjo
na Kamnu.

Na Vaše cenjeno pismo in dodatno k svoji dopisnici si dovoljujem pripomniti sledeče:

Kdor hoče le količkaj poznati politično pa tudi kulturno zgodovino zadnjih 60 let, mora čitati Vaše »Spomine«. Prave zgodovine Slovenci itak nimamo in še tista, katera je, zakrita je po tolmačenju zgodovinarjev in literatov, vzgojenih docela v nemški šoli in pod nemškim vplivom. Ako pregledujem vso to drobnjavo naših zgodovinopiscev, ne dobim nikjer jedra tako, da so konečno spomini, kakor Vaši in Hribarjevi edini vir spoznavanja vsaj vnanjih političnih dogodkov med Slovenci. Seveda so Vaši in Hribarjevi »Spomini« naperjeni v prvi vrsti na kranjske razmere in kolikor so bile v zvezi z dunajsko centralo. Koroška in Primorska sta precej izključeni.

Ne, da bi se Vam laskal, je bila moja sodba od trenutka, ko sem dobil sam vpogled v našo politiko ta, da ste Vi bili politik, ki je daleč po umu in delu pressegal vse druge, da ste sploh previsoko stal nad domačimi pritlikavci. Seveda se je kadilo od strank gotovim možem, ki so postali narodni in politični svetniki, če tudi brez moškega jedra. Saj to je mizerija Slovencev, da niso producirali sposobnih tvoriteljev, in še hujše zlo, da so vsakega energičnega, samozavestnega in sposobnega človeka, ki je nadkriljeval svojo okolico, kolikor mogoče postavljali na stran.

Z dr. Šušteršičem sva bila na Dunaju sošolca. Mladenič nihilist, brez vsakega etničnega jedra, sredno nadarjen a zelo praktičen in egoističen. Ta mož je bil poklican, da je prišel do največje politične moči, kolikor jih je sploh kedo imel med Slovenci. Ako bi se bilo uresničilo njegovo prepričanje, da zmagajo centralne oblasti, postal bi samovladar Slovencev, minister in bog ve kaj še.

Poznal sem dobro dr. Kreka in parkrat sva intimno razgovarjala o naši politiki. No, Krek ni bil politik. Kako moram soditi Kreka kot politika Vam pokaže najbolj tale slučaj:

Ko je dunajska vlada sprožila zaupno jugoslovansko idejo (vsaj kolikor mi je princ Hohenlohe avgusta 1917 namignil je avstrijska vlada po aprilskih konferencah v Londonu sama Slovincem, Čehom in Poljakom ponudila avtonomijo v okviru avstrijske vlade), je Krek začutil šele pogubonosni vpliv dr. Šušteršiča. Takrat se je obrnil na zaupnike social-demokratske stranke, da bi se kršč. social. stranka združila z social-demokratsko, da bi vrgla dr. Šušteršiča. To zvezo sem bil preprečil jaz, rekoč: »S tem korakom se dr. Krek ubije in poviša dr. Šušteršič še višje, neizmerno si pa škoduje social-demokratska stranka sama sebi«. Ta projekt je padel v vodo, kaže pa polno politično nesposobnost dr. Kreka.

Enako ni bil politik dr. Tavčar. Kakor je bil sicer kot jurist tehnično jako dober, kakor je bil izboren pisatelj, tako ni imel nobenega političnega načela in je politiko izrabljal le, da je stal na višku. Etično je naravnost pogubonosno vplival na svojo stranko in strankarje. Ko je prišel iz Dunaja kot slavjen Emil Leon, postal je takoj mali kralj. Dr. Šušteršič, ki je po talentu stal precej nizko pod njim, razdril je njegovo kraljestvo in njegovo stranko na drobce. Zanimala Vas bo sledeča epizoda: Zastopala sva z dr. Šušteršičem skupaj v gozdovih pod Krimom neko pravdo ter se potem pri vinu s sodnikom Petričem razgovarjala. Jaz sem pri vinu navadno molčec, ker me vinska družba odvrača, dr. Šušteršič pa je uganjal s Petričem tako zvano »Sauglockenläute«. Pravil je svoje dogodbe na Dunaju in Gradcu, tudi, kako je šel v samostan študirat za drugi izpit in ko se je bil pripravil, da je izstopil, potem pa se bridko norčeval iz dobrotnikov, ki so mu dajali hrano in zavetje. Ko smo prešli na politiko, je sodnik Petrič vprašal mene: »No, kaj pa se Vi tako klavmo držite?« Odgovoril sem, da so mi kranjske razmere zoprne, da pojdem kot odvetnik v Poreč ali Koper, da bi politično prebudil zanemarjeno ljudstvo in ga gospodarsko organiziral. Sodniku Petriču se je zdela stvar preidealna in premalo praktična. Na to pa je dr. Šušteršič svoje namere za bodočnost takole povedal: »Proti dr. Tavčarju, ki je pravi samovladar, se ne da ničesar doseči. Popolnoma zanemarjena pa je klerikalna stranka, nima nobenega voditelja. Dr. Papež je nesposoben za to, radi tega sem vstopil v njegovo pisarno, da se približam klerikalcem in gotov sem, da z doslednostjo v kratkem spravim klerikalno stranko na dan in to bo tudi zame dobro«. Dr. Šušteršič je ta načrt zlahka in dosledno izvršil, postal je namesto dr. Tavčarja kralj kranjske politike.

Pozneje, ko sem iz Goriškega iskal dotiko napredne stranke s kranjsko, bil sem pri dr. Tavčarju, da bi se sestavil skupni program, posebno v ekonomični smeri. Pri tej priložnosti sem se zopet prepričal, da dr. Tavčar nima pojma o kaki politični in ekonomični organizaciji, naravnost rečeno, neverjetna tabula rasa.

Dr. Rybař, slavljeni ljudski govornik, otročje srčen srbofil, že davno, je bil brez vsake politične izobrazbe. Ko sva se nekoč sporekla radi social-demokratije, se je pokazalo, da sploh še ni bil čital niti enega dela, marveč je vse njegovo znanje o social-demokratiji slonelo na žurnalistiki. Enako dr. Gregorin.

Res nadarjen in stvarjen je bil dr. Laginja, zato ga je pa zlahka izpodrinil ljudski govornik Špinčič. Prav tragično je name vplivalo, ko sva o tem govorila z dr. Laginjo menda l. 1897 na Dunaju. Njegov poraz proti Špinčiču ga je takrat duševno in telesno docela deprimiral. Peljal me je v družbo hrvatskih državnih poslancev in ko sva se pozneje ločila, sva bila oba edina, na kako nizkem nivoju so vsi naši ljudski zastopniki. Ta utis sem o slovenskih poslancih dobil že poprej, še ko sem bil jurist na Dunaju. Takrat so se naši slovenski poslanci Kljun, Nabergoj, Tonkli in drugi shajali v kavarni Landmann, proti parlamentu. Jaz sem navadno okoli 11 ure tja zahajal, kjer sem dobil prve politične liste iz celega kulturnega sveta. Navadno sem čital po dve uri na dan. Kavarna je bila ob tistem času precej prazna, tako sem lahko zapazil, da so prihajali kinalu po 11. uri eden za drugim različni gospodje, katerim so se natakariji globoko klanjali. Vprašal sem radi tega natakarija, ki mi je navadno stregel, kedo so ti gospodje, pa mi je skrivnostno povedal: »To so slovenski državni poslanci. Navadno spe do 11. ure, potem pridejo in igrajo tarok do kosila. Ob 5. uri popoldne zopet pridejo in igrajo navadno pozno v noč.« Vprašal sem ga, kedaj da hodijo v parlament in odgovoril mi je naivno: »Tega jim pač ni treba, kadar je kako važno glasovanje, priteče sluga iz parlamenta, pa grejo glasovat, potem pa zopet pridejo tarokirat.« Lahko si mislite, kak vtis je napravilo to na mladega jurista, ki bi se s celo dušo rad posvetil narodnemu in političnemu delu.

Goriški Gabršček bil je za domače razmere genijalen žurnalist, dr. Gregorčič pa dobričina. Znal je na pamet vse dnevne rede deželnega zbora, znal pa se ni poglobiti niti v en problem, dopisoval je pa jako prijazno z vsakim še tako preprostim človekom in s tem pridobil splošno naklonjenost. Bil je proti vsaki gospodarski organizaciji in skrajno zavisten. Ako je čutil, da mu kedo sili čez glavo, vstrašil se ni nobenega sredstva. Tako je spravil svojega političnega tovariša, ki je sprva res požrtvovalno delal za njega, Andreja Gabrščeka za dva meseca v ječo (bil je pozneje pomiloščen na globo). Ko je videl, da ima moje delo uspeh, da se me goriško ljudstvo oklepa, me je strupeno obsovražil. Pač pa je z vso požrtvovalnostjo delal za goriško šolstvo, dasi se ima zahvaliti mojemu načrtu, katerega je kolikor toliko vestno in nesebično izvrševal.

Po veliki vojni bi bili lahko Rybař, Vilfan, Gregorčič obrnili tok naše zgodovine v drugo strujo, ako bi bili razumeli položaj v Italiji in na Primorskem. Da so odklonili Nittijevo ponudbo, je bil zločin nad Primorskimi Slovenci. Seveda se ga niso zavedali. Ako je v Italiji fašizem prišel tako naglo do viška, je bil prvi temeljni kamen požig Narodnega doma v Trstu. Tam so se naučili fašisti, kako treba, naši politiki so jim dali prvo priliko udejstvovanja. Da je do tega prišlo, je bil po mojem mnenju glavni vzrok malenkostni, prenapeti nacionalizem omenjenih gospodov, ki je še bolj šovinistične Italijane podžgal. Seveda so glavni pospešitelji fašizma bili voditelji socialistične stranke v Italiji, ki meseca maja 1920 niso videli, da je bil dan moment revolucije in izklicanje Italijanske republike. Vse ljudske mase so bile za to, več kot polovica armade bi bila kralju odrekla. Veliki časi so našli majhne ljudi v Italiji, na Primorskem in na Kranjskem.

Koroško so enako izgubili napredni in klerikalni voditelji. Takrat bi bil na svojem mestu z vso svojo konsekventnostjo in praktičnostjo Ivan Hribar. Postavili so ga ob stran ter so vodili politiko dr. Breje, deloma dr. Tavčar. Ko je šlo za zasedanje Koroške po srbski brigadi, ki je bila na razpolaganje, ako bi Kranjska dežela prevzela aprovizacijo, je bil odgovor predsednika aprovizijskega odbora dr. Tavčarja negativen: »še za nas ne zadoščajo živila«. Dr. Tavčar za vojne skoraj ni imel premoženja. Ob smrti pravijo, da je bilo drugače. Isto velja za namestnika aprovizijskega odbora dr. Trillerja. Sicer pa, če niso takrat zafrčkali Koroške, so jo pozneje. Kako klavmo zastopanje ves čas od l. 1915 do l. 1922 v Parizu! Niti informirati niso znali inerodajne osebnosti vevlasti. Že avgusta 1917 sem v vojnem arhivu na Dunaju vedel za pakt med Anglijo, Francijo in Italijo. Opozoril sem takrat dr. Laginjo in dr. Žerjava, oba sta se smejala, rekoč, da je že vse dobro pripravljeno. Vsebinsko londonskega pakta pa so vzeli na znanje seveda prepozno.

Po teh malenkostnih tirih se vozi naša politika tudi sedaj in največja škoda je, da tudi v Beogradu ni bolje.

Te misli so me navdajale, ko sem čital Vaše »Spomine« in Hribarjeve. Ako bi imel čas, spisal bi tudi jaz svoje spomine, le bojim se, da bi s svojim realizmom vzbudil burjo proti sebi, saj bi zadel ob vse naše politične svetnike in veličine, a svetniki morajo biti. Kolo zgodovine se seveda ne da ustaviti, ljudske mase zahtevajo svoje življenje in ta ogromni val mora priti in pomesti z vsemi svetniki.

Oprostite, da sem se nekoliko razširil. Storil sem za to, ker Vas od vseh slovenskih politikov čislam najbolje in morda v Vaši samoti tudi o mojem pismu premislite. V zadoščenje mi bo, ako mi na kratko poveste svoje mnenje.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na Vaše cenjeno pismo...: Niti pismo, niti dopisnica nista ohranjena.

...čitati Vaše »Spomine«: Gre za objavo Šukljetovih iz mojih spominov (1926-1929).

Z dr. Šušteršičem...: Glej IMŽ (zlasti 164-166)!

Ko je dunajska vlada...: Primer približevanja Kreka socialdemokratom opisuje tudi Tuma v IMŽ (363-4). Tuma je tu zapisal: »Bilo mi je nepojmljivo, kako je tak inteligenten človek prišel na tako idejo«. V zvezi s srečanjem s princem Hohenlohe, ki ga Tuma v pismu Šukljetu omenja, gre za sestanek, ki je nastal ob nameri, da Tuma potuje na stockholmsko konferenco socialistov (glej Konrad Hohenlohe).

...slavljen Emil Leon...: Pseudonim Ivana Tavčarja.

Zanimala Vas bo sledeča epizoda: Tudi to zgodbo je Tuma opisal v IMŽ (164-165).

Dr. Papež je nesposoben za to...: Ljubljanski odvetnik Fran Papež (1838-1929), kranjski deželni poslanec in odbornik.

Takrat so se naši slovenski poslanci...: Po vrsti Tuma navaja dr. Karla Kluna (1841-1896), Ivana Nabergoja (1835-1902), dr. Josipa Tonklija (1834-1907). Tudi navedbo o obnašanju slovenskih poslancev objavlja Tuma v IMŽ (146-147).

Tako je spravil...: Gregorčič je Gabrščka tožil, da mu je žugal. Potek obravnave je opisan v brošuri Dve kazenski obravnavi proti dr. Henriku Tuma in Andreju Gabrščeku pred c. kr. okrožno sodnijo v Gorici dne 1. in 15. oktobra 1900 (Gorica 1900).

Po veliki vojni...: Poleg že zgoraj omenjenih Rybáfa in Gregorčiča se omenja še dr. Josip Vilfan. Od omenjenih je v povojnem času deloval le še Vilfan, Rybáfi odšel v Jugoslavijo, Anton Gregorčič pa je bil povsem neaktiven.

Da so odklonili Nittijevo...: Tudi o tem piše Tuma v IMŽ (390-1).

...požig Narodnega doma v Trstu...: Požgali so ga fašisti 13. julija 1920.

Že avgusta 1917...: Glej Ivan Prijatelj!

IVAN ŠUŠTERŠI

Ivan Šušteršič (1863-1925), slovenski politik in odvetnik, je bil Tumov znanec iz študijskih let na Dunaju. Takrat st: prišla v spor zaradi trobarvnih dijaških trakov. Kasneje sta se srečevala v Ljubljani, ko je bil Tuma koncipient pri dr. Wurzbachu Šušteršič pa pri dr. Papežu. Tuma je odkrito povedal, da mu Šušteršič ni bil simpatičen predvsem zaradi dvojnega značaja, zar kvantaškega govorjenja, ko njegovo življenje »ni prav nič kazalo, da hoče postati voditelj stranke, v kateri vladajo duhovniki in sveta katoliška cerkev« (IMŽ 165). Sodbo o Šušteršiču je Tuma gradil tudi na podlagi izjav Janeza Ev. Kreka (IMŽ 234), sicer p mu je v zaključku svojih spominov namenil dokajšnjo pozornost zlasti pri okarakteriziranju značajskih potez in seveda tudi idej nazorov.

Ohranjena so štiri Šušteršičeva pisma Tumi iz leta 1898, iz leta ko je dejansko stopil na čelo katoliške politične organizacije na Slovenskem. 25. oktobra 1898 je Tumi odgovarjal na dopis (ni ohranjen), v katerem mu je Tuma sporočal predloge v zvezi z ustanovitvijo slovenske banke v Trstu v sodelovanju s slovenskim kapitalistom Kalistrom in slovenskimi denarnimi zavodi. Da je Tuma tako predlagal, je mogoče razumeti iz Šušteršičevega odgovora: »Če se stvar izvrši tako, da bodejo v resnici v prvi vrsti hranilnice gospodarji tega zavoda, se strinjam, sicer ne!«

Tudi 30. novembra 1898 odgovarja na Tumovo pismo (ni ohranjeno). Ne ve, če se bo lahko udeležil posveta v Trs Sicer pa ostaja pri načelu: »Uvideti moram korist za našo gospodarsko organizacijo in le-tej mora biti osiguran vpliv, kakeršen pristojta glede na njeno pomembnost in obsežnost. Tlake ne delamo nikomur.«

V pismu z dne 3. decembra 1898 se seveda znova vrača k problemu slovenske banke v Trstu: »V Tvojem pismu veliko resničnega, a tudi marsikaj, o čimur se ne strinjam. Tako n. pr. naša organizacija prav lahko za-se eksistuje, brez da bi se treba bilo naslanjati na kako veliko centralno banko. Če bi se jaz pridružil veliki banki, storil bi to le iz ozirov na druge in zlasti zato, da se slovenski živelj v Trstu nekoliko podkrepi. Samo ob sebi pa je umevno, da bi tem tudi ugodnosti naših posojilnic morale biti evidentne. O banki v Ljubljani nič ne vem; a tudi če bi se osnovala, bi ne imela tukaj nikakega pomena.«

6. decembra 1898 sporoča, da banka Gorup v Ljubljani ni nič drugega, kot ena banka več v mestu. Glede »zadržu banke« pa je treba nekoliko počakati. Upa da bo država opravila svojo dolžnost.

AMALIA TAVAN

Gorizia, li 13 dicembre 192

Stimata Signora
Amalia Tavani
mediante la Redazione »La voce del Popolo«
Fiume

La ringrazio per il gentile invio del N° 106 col Suo articolo della primitiva lingua letteraria slava me ne congratulo!

Con massima stima

Opombe:

Kopija.

...Redazione »La voce del Popolo«...: La Voce del Popolo je bil reški časnik, izhajati je začel leta 1889.

IVAN TAVČAR

Slovenski pisatelj, politik in odvetnik dr. Ivan Tavčar (1851-1923) je odgovarjal Tumi s pismom dne 3. junija 1899. Tumi je sporočal, da ni »naša naloga«, kako naj si na Goriškem Slovenci uredijo svoje razmere. Gotovo pa je, da bo prišlo do ustanovitve napredne stranke, ki ne bo hotela nositi jarma duhovnikov. In še: »Za sedaj hočem proti »Soči« rahleje postopati. Dokler se ona ne vtika v našo stranko - kar pa je v preteklosti obilokrat brez potrebe storila - toliko časa nemamo mi povoda, pisati proti »Soči«. Da se ni g. Gaberšček tu in tam vsedal na limance »Slovincu« ali pa še celo »Slovenskemu listu«¹, ki mu sedaj ljubezen pošteno plačuje, bi tudi ne bilo prišlo do razdora med nami in »Sočo«. Na vsak način pa morate učiteljstvo k sebi priklopiti - in če treba tudi z odnehanjem.«

9. februarja 1900 je v imenu Tavčarja sporočal iz njegove odvetniške pisarne dr. Božidar Vodušek², da se dr. Tavčar strinja z zborom zaupnikov, da se ga bo udeležil; strinja se tudi z dnevnim redom.

- 1 Slovenski list, neodvisno slovensko krščansosocialno glasilo, izhajalo v Ljubljani v letih 1896-1903.
- 2 Odvetnik Božidar Vodušek (1872-1960); tudi njegov brat Konrad (1876-1932) je bil pri Tavčarju koncipient. Zbor zaupnikov je najverjetneje ustanovni občni zbor narodnonapredne stranke na Goriškem (8. 3. 1900).

KARL TECHET

Karl Techet iz Leobersdorfa na nižjem Avstrijskem je 26. junija 1918 naslovil na Tumo dopisnico (naslovljena je kar na uredništvo revije Der Kampf). Z dopisnico je sporočal, da mu je članek Die nationale Grenze zwischen Slovenen in Italieneren (Der Kampf, 11/1918, števil. 324-330, števil. 392-402) vzbudil željo, da bi pisec članka (Tuma) na podoben način obdelal razmere v Istri, Trstu in Dalmaciji.

Triest, 5. Juli 1918.

Sehr geehrter Herr!

Ihre Begrüßung vom 26. Juni hat mich hoch erfreut. In den nächsten Nummer des »Kampf« erscheint mein weiterer Artikel über Triest und werde ich für den Herbst eine oder zwei Artikel über Istrien und Dalmatien der Redaktion des »Kampf« einsenden.

Sie haben ganz recht, dass ein Verstehen solcher Probleme nur möglich ist, wenn man Sprache, Volk, Land und Geschichte vollständig nach eigener Beobachtung und Erfahrung an Ort und Stelle kennt. Die Slovenen und Kroaten sind für mich für Dalmatien und Istrien die autohtone Bevölkerung und die Walachen sind romanisierte Slaven, welche sich vor dem Ansturm der Beutescharen des sogenannten Völkerwanderung in die Gebirge zurückgezogen haben. Das Problem der Rumaen [Rumänen] als Morlaken, Kuzovlachen und Dackoromanen ist gar nicht anders zu verstehen als unter Annahme der Schichtung eines autohtonen slavischen Stammes mit den römischen Kolonen.

Es wird mich ungemein freuen, wenn Sie über meine Artikel Ihre Kritik offen aussprechen.

Hochachtungsvoll

Wohlgeboren Herrn
Karl Techet,
Leobersdorf, Nied. Öster.

Opombe:

Kopija.

In den nächsten Nummer...: Članek Triest je izšel v avgustovski in septemberski številki (Der Kampf 11/1918, 550-558, 613-621).

Es wird mich ungemein...: Techet je odgovoril 19. julija 1918 z obširnim pismom, v katerem se je pokazal kot poznavalec razmer na jugu monarhije; tu je dobršen del življenja tudi preživel.

MATEJ TERNOVEC

Matej Ternovec (1842-1913) je bil doma iz Grgarja pri Gorici. Pravo je študiral v Zagrebu, kot sodni uradnik in sodnik je služboval po raznih krajih Avstrijskega Primorja. Leta 1887 je postal predsednik okrajnega sodišča v Trstu in prav tam je bil od leta 1897 višji sodni svetnik pri deželnem sodišču. Med leti 1899 in 1908 je bil sodnik (od 1903 dvorni svetnik) vrhovnega kasacijskega sodišča na Dunaju. V svoji sodni praksi si je veliko prizadeval za enakopravno rabo slovenskega jezika v sodstvu, sicer pa je deloval tudi kot publicist, prevajalec in zbiralec narodopisnega gradiva. Kot navdušen Slovan je opravil manjšo reformo cirilskega črkopisa in v ta črkopis transliteriral (in nato objavil) nekatera dela slovenske književnosti.

Tuma se je s Ternovcem seznanil takrat, ko je prišel v Trst v sodno službo. Ternovec je tudi pripomogel k odločitvi, da se Tuma prijavi za sodno službo v Tolminu. Tuma se spominja Ternovčevega uradovanja in očitkov, ki so nanj leteli, da hoče »preturo rusificirati« (IMŽ 179). Ohranjeni sta dve Ternovčevi pismi Tumi, obe sta iz časa, ko je služboval na Dunaju. 17. aprila 1903 je Ternovec najverjetneje odgovoril na pismo, v katerem se mu je Tuma potožil nad razmerami na sodiščih na Primorskem. Tuma, kot je mogoče razbrati iz Ternovčevega odgovora, je predlagal, da bi sodnik Josip Milovčić (»Hrvat z otoka Krka, resen in molčeč človek ter izboren sodnik in jurist«; IMŽ 191), zasedel Ternovčevo mesto pri deželnem sodišču v Trstu. Da tega mesta Milovčić ne bo dobil, povezuje z ravnanjem oblasti, »saj dobro veste, da smo Slovenci le »trpinj, da se na nas le v najhujših nuji, kadar si inace pomagati ne mogo, ozirajo, da smo jim vedno in povsod le trn v peti. Z Dunaja dobimo le to, kar z največjim naporom izsilimo. Kako čemo pa kaj izsiliti, ko smo vsi Slovenci v državnem zboru tako slabo zastopani, kakor nismo bili še nikdar«. O sodnih razmerah na Primorskem pa sodi: »Kar je sodnikov na Primorskem, imate razmeroma najboljših na Goriškem. V vsaki pravdi bodi prva in zadnja skrb odvetnika, pa naj brani on tožitelja ali toženca, da se dovršeno ustanovi

dejansko stanje [...], ni se treba bati Ciana, in njegovega učenca Gironcolija, ker stoji vrhovnemu sodišču na razpolaganje presodni razlog krive uporabe zakona [...]. Dokler ni prišel na vrhovno sodišče conte Dandini, imel sem po kako pravdo z Goriškega; sedaj nimam iz domačih krajev nobene več, dobivam le pravde iz Istre in Dalmacije.«

Drugo pismo je z dne 26. oktobra 1903 (pisala ga je druga roka) je tudi odgovor na Tumovo pismo (ni ohranjeno) zadevi sodnega postopka. Med drugim je Ternovec zapisal: »... po tem pa kar sem videl in slišal na vrhovnem sodišču, mi je vendarle omeniti, da odvetniki, delujoči v zemljah Napoleonske Ilirije nimajo še pravega pojma o moči in obsežnosti presodnih razlogov (časno izjemo le Dr. Filinich¹ v Trstu in nekako Dr. Franko v Gorici). Vsi pišò vse preveč, vpirajo se na presodne razlage, ki so najmanj umestni, menjajo in mešajo jih drug z drugim in koncem stave vse možne in nemožne potrebne in nepotrebne predloge.«

1 Ubaldo Fillinich, odvetnik v Trstu.

FRANCE TERSEGLA

France Terseglav (1882-1950) je študiral bogoslovje, potem pa se je posvetil časnikarstvu in tako je sodeloval pri Slovencu - v letih 1913-1914 in 1925-1927 je bil njegov glavni urednik - ter pri drugih glasilih katoliškega tabora na Slovenskem. Deloval je tudi kot politik in je v okviru SLS veljal za privrženca levega krila stranke. Od leta 1922 je bil sourednik mesečnika Socialna misel (1922-1927), ki je bil krščansko-socialno usmerjen in je izhajal v Ljubljani (drugi letnik ima naveden kot kraj izdaja tudi Gorico, v času ko je bil sourednik tudi dr. Engelbert Besednjak). Terseglav je pisal Tumi (10. 2. 1924), ko je revija izhajala tretje leto in je nosila podnaslov »mesečnik za politiko, kulturo ter socialno in gospodarsko življenje«.

1

Gorica, dne 9. februarja 1924

Velicenjani gospod!

Nekoliko težek odgovor na Vaše prijazno vabilo od 10. t.m. Dokler sem bil v socialistični stranki delal sem iz strankarske discipline le v socialističnih listih in revijah - ako izvzamem Planinski in Pravniški Vestnik. Od Livorna naprej sem svoboden in pripravljen delati povsodi, kjer se gre za blagor ljudstva. Sem sovražnik slovenske posebne liberalne in takozvane napredne inteligencije. Tesno se vedno držim grude in človeka na njej in pri delu, da ne bi čutil vse ničemurnosti in praznoto slovenskih odvetnikov, profesorjev etc. etc. Vsa naša umstvena izobrazba je iz šole in priučnja - iurare in verbum magistri. Ne vem če ima izven par naprednih slovenskih gospodov sploh pojem od sociologije, - nacionalnosti prav gotovo in brez izjeme - ne. Ako bi pisal o predmetih katere navajate, bi pisal rezko iz dna sociologije seveda ne Ušeničnikove in ne Krekove, ampak sociologije in v prvi vrsti prirodoslovja človeške družbe. Ni se mi pri tem treba tikati verstva, sicer pa lahko tudi v Vašem listu povem, kar sem že v »Naših Zapiskih« povedal, mi je verstvo (religija) sinteza vsega človeškega stremljenja - stremljenja po neskončni edinosti. Vi temu edinstvu dajate oblike - jaz ne. A kako naj nekoliko iz znanstvenega temeljna ven, napišem količkaj resno kritiko v 4-5 straneh? Ali ni v tem malce ironije! Ako bi pisal bi pač moral napisati serijo člankov, četudi morda zaokroženih tako, da bi se vsak samostojno čital. Treba bi bilo napisati nekaj o sociologiji kot izhodišče, nekaj o državi, nekaj o narodnosti, nekaj o ideologiji, nekaj o naši zgodovini in nekaj o Jugoslaviji. Iz vsega tega bi sledilo kaj je fašizem, orjunaštvo in hackenkreuzlerstvo.

Vendarle glede fašizma toliko le pristavka: Dokler ni odločeno ali mi dajo italijansko državljanstvo ali ne, ne smem pisati o fašizmu, kakor ga sodim jaz, ker me pošljejo drugi dan po članku čez mejo. Ako ni daddò državljanstvo, ne bom hotel pisati, ker bi nekako prelomil dano besedo, da se ne bom v Italiji vdeleževal političnega življenja besedo dano po Livornu in izstopu iz socialistične stranke. Sicer pa se imo to vprašanje rešiti tako ali drugače, še tekom par mesecev. Skoro si želim, da me odklonijo ter bom šelej pote docela prost.

A potem me itak življenja pot zanese v Ljubljano nazaj.

Pričakujem, da nekoliko opredelite, oziraje se na povedano, moje sodelovanje ter s spoštovanjem

pozdravljam

Opombe:

Kopija.

Nekoliko težak odgovor...: Terseglav je pisal Tumi 10. februarja 1924 (zato je datacija Tumovega pisma z 9. 2. 1924 netočna) in ga prosil za sodelovanje: »Ali Vi g. doktor, hoteli podvreči kritiki moderni reakcionarni nacionalizem v splošnem, slovenski oz. jugoslovski pa posebič? Ideologijo fašizma, hackenkreuzlerstva, diehardizma, orjunstva in podobno?«

...ako izvzamem Planinski in Pravniški vestnik: Planinski vestnik je izhajal v Ljubljani od leta 1895 kot glasilo Slovenskega planinskega društva, Pravni (ne Pravniški) vestnik pa je v Trstu izdajala podružnica društva »Pravnik« (oz. društvo »Pravnik«) v letih 1921-1928.

A kako naj nekoliko iz znanstvenega...: Terseglav je odgovoril 18. februarja in med drugim zapisal:

»Glejte, naši slovenski verno-liberalni inteligenci, ki je le slab odpečatek svetovnega denarnega liberalizma trier etâta s svojim, le ciljem neomejenega pridobivanja služečim rudimentom prosvetljenske ideologije (saj veste, kaj Oswald Spengler¹ o tem tako izvrstno pravi), je treba zgoj v par rezkih stavkih predočiti njeno mizerijo. Lahko je povedati, kaj nacionalizem zanjo pomeni, kakšne matere otrok je in kakšni so njegovi plodovi. Tu lahko podate zadnje rezultate Vašega razmišljanja brez obširne izpeljave, kajti v glavnem se z Vami strinjajo vsi, ki so preskočili naš plot in, če ne vedo, vsaj slutijo resničnost teh rezultatov in približno izpeljavo. Omejite se pa lahko tudi na naš jugoslovanski neonacionalistični pokret, ki Vam je dobro znan. Pravzaprav pa ni težko razgali njegovo plitvost. Ne sloni na nobenem kozmičnem naziranju, je opičenje tujih rasnih teorij in stremljenj, in psihologično (oziraje se na slovenski verski značaj le znak dejanske rasne slabosti, ki si utvarja moč ali jo hoče umetno producirati v sebi. Tako mislim. Ne more ustvariti nobene kulture, v čemer bi bila naša resnična moč; ničesar, kar bi bilo pridobitev za kozmos, za ves vset, za vse narode - je histerično šovenstvo, ki nas narodno more le pogubiti, ker smo majhni pleme, čeprav jugoslovensko, kajti tudi s Hrvati in Slovenci smo heterogena zmes. Tako mislim. Značilno je, da noben naš velik pesnik, romancier ali umetnik ni bil »nacionalist« (Cankar, Zupancič, Kralji² etc., itd.).

Prosim Vas premislite, če bi ne mogli povedati na 6 straneh, recimo? Spravili ste me s svojim pismom še na drug problem: o naši šolski vzgoji. Velikokrat mislim nanj in bi bil hvaležen človeku, ki bi povedal vsaj to, da je vsa naša šola zgrešena od temelja vun.«

1 Oswald Spengler (1880-1963), nemški filozof.

2 Poleg pisatelja Cankarja se omenjajo še pesnik Oton Župančič ter slikarja France (1895-1960) in Tone Kralj (1900-1975).

2

14. maja [192]5.

Uredništvu »Slovenca« v roke
gosp. Franca Terseglava
Ljubljana

Zahvaljujem se Vam za stvarno poročilo o sodni razpravi v moji zadevi radi trboveljskih dogodkov. Rad bi o priliki govoril s poslancem dr. Korošcem o neki politični zadevi. Prosim Vas, da mi sporočite, kedaj bi ga lahko dobil ter z njim govoril zaupnim putem. Gre za neko zadevo, ki se je vršila še leta 1917 takrat, ko je bil dr. Žerjav pohleven tajnik državnozborskega kluba na Dunaju in je večkrat interveniral pri meni, ko sem bil na poti v Štokholm kot odposlanec slov. socija-demokratske stranke. Seveda se lahko gosp. poslanec oglasi tudi pri meni, ako mu je ljubše, ter me dobi v pisarni vsak dan do 7^h zvečer. Od 6^h naprej itak ni nobene stranke več.

Z odkritosrčnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Zahvaljujem se Vam...: Spopadu med komunisti in nacionalisti 1. junija 1924 v Trbovljah je sledila kazenska razprava v Celju (25. - 27. 11. 1924). Ob procesu je Tuma objavil članek Caveant consules (Slovenec 4. 12. 1924, šte. 277), v njem pa naj bi žalil sodišče zaradi celjske razsodbe (abolicija nacionalistov).

Gre za neko zadevo...: Morda misli Tuma na Žerjavovo pasivno reagiranje, ko ga je Tuma seznanil z vsebino londonskega pakta (IMŽ 361-362).

TIPOGRAFIA MODERNA (Trst)

Lastnik tiskarne Tipografia Moderna iz Trsta Michele Susmel je Tumi sporočil 24. oktobra 1918, da se na revijo La Lega delle Nazioni naročijo le tisti, ki žive izven Trsta. Dostavo revije na dom v mestu Trst so opustili zaradi slabih izkušenj z distribucijo revije Umana. Podobno ravna tudi uprava lista Il Lavoratore.

TOLMINSKO UČITELJSKO DRUŠTVO

Tolminsko učiteljsko društvo je z dopisom, datiranim v Bovcu 4. avgusta 1902, sporočilo Tumi sklep občnega zbora društva (v Bovcu 2. avgusta 1902), da se mu zahvali »za Vaše dosedanje delovanje v korist in prospeh učiteljstva«. Dopis ta podpisala Ferdo Kavs (r. 1876) kot tajnik (učitelj iz Bovca) ter Kristjan Bratina iz Štomaža pri Ajdovščini (r. 1857) kot predsednik (nadučitelj v Bovcu). Tuma je na pismo odgovoril 25. avgusta 1902 (odgovor ni ohranjen).

GIOVANNI TOMASINI

Učitelj Giovanni Tomasini (Tuma označuje njegovo ime s kratico F.) je kot oficir italijanske vojske prevzel januarja leta 1919 dolžnost občinskega komisarja v Kojsem. Tomasini je italijaniziral občinsko upravo in javne ustanove, prebivalstvo občine je tožilo nad njegovim obnašanjem. Župnik Ciril Sedej je proti njemu sestavil spomenico (17. 1. 1920; ohranjena v ZHT). Po okupaciji so italijanske vojaške oblasti na Primorskem v zasedenih krajih pustile obstoječe občinske uprave, postavile nove, ali pa za vodenje občin postavile posebne komisarje (gerente). Ti so bili predvsem Italijani, tako tudi v Kojsem, kjer je bil F. Tomasini, ki ga Tuma v svojem dopisu naslavlja kot župan (sindaco). Tumovo pismo je že iz časa, ko je vojaška okupacijska oblast nadomestila nov osrednji urad za nove pokrajine (glej Ufficio centrale per le Nuove provincie), ki je izvrševal posle osrednje vlade za zasedeno ozemlje.

Gorizia, li 6 febbraio 1920

Egregio Sig.
F. Tomasini, sindaco
di Quisca.

Quest'oggi ho presentato 58 ricorsi nell'affare di sussidio profughi à Cor. 500.- Mi consta benissimo che il pagamento del sussidio sensibilmente aggrava l'erario italiano d'altro canto però conosco la triste posizione della popolazione nel Coglio. Prendo come veritiera tutta la benevolenza assicurata del Governo Italiano alla popolazione slava della Venezia Giulia. Un tanto mi venne assicurato da tutti i fattori superiori con i quali ebbi occasione di parlarne. Influisce su di me pure il motivo psicologico della gente che vede nel Sindaco quella personalità che decide sul benessere della popolazione. E di fatti so dalla pratica che dipende dalla benevolenza del sindaco e del Commissario Civile la favorevole e pronta evasione delle istanze per sussidio profughi, per sostentamento ed agricolo. Sò per pratica che le istanze per sussidio vennero per gran parte appoggiate dai Sindaci e pure dai Commissari politici. La popolazione risente tanto più una posizione contraria del Sindaco, quanto sotto la cessata amministrazione Austro - Ungarica il sussidio à Cor. 500.- venne proprio largamente assegnato a tutti i profughi senza molto indagare la loro posizione economica.

La popolazione vede nella diversa evasione sempre un atto politico senza poter distinguere i motivi che inducono i singoli sindaci di procedere diversamente.

Creda Sig. Sindaco che farà non soltanto un bene materiale alla popolazione aiutandola in tutti i casi ma che pure il risultato morale si risentirà nel comune fra breve.

Non mi sono rivolto a Lei per avere un trattamento eccezionale, ma l'ho fatto nella convinzione che si tratta di un atto amministrativo che è pure di qualche influenza sulla corrente politica nel comune.

Accolga l'assicurazione della mia considerazione.

Opombe:

Kopija.

GABRIJEL TOMAŽI

Botanik Gabrijel Tomažič (1899-1977) je bil v letih 1929-1943 asistent na filozofski fakulteti v Ljubljani, nato je postal docent in profesor. Ohranjena je kopija Tumovega pisma. Tomažič naj bi bil avtor naravovarstvenega priročnika, ki ga je načrtovalo SPD.

Ljubljana, 28. IV. 193

Velecenjeni gospod!

Prav iskreno Vas prosim, da mi odgovorite na moj dopis. Od Banovinske uprave imamo obečano da dobimo za nameravano brošuro subvencijo ter smatram Vas za najbolj sposobnega veččaka, da bi nam brošuro za zaščito prirode sestavil.

Ker bi radi zadevo uredili v kratkem, ter da se razgovorimo, Vas vabim, da se zglasite v moji pisarni, kjer me dobite najlažje popoldne od 16. ure naprej.

Z odličnim spoštovanjem in
planinskim pozdravom

Velecenjeni gospod
Gabrijel Tomažič,
Botanični institut - Univerza.

Opombe:

Kopija.

...da bi nam brošuro...: Tomažič take brošure ni objavil.

IVAN TOMINEC

Jezikoslovec Ivan Tominec (1890-1965) je bil doma iz Črnega Vrha nad Idrijo. Študiral je na univerzi v Gradcu, diplomiral pa v Ljubljani (1920). Med leti 1920 in 1947 je učil na ljubljanski tehnični srednji šoli. Po upokojitvi je delal kot časnik nato pa leta 1957 kot honorarni višji znanstveni sodelavec in znanstveni svetnik pri inštitutu za slovenski jezik SAZU. Izdal je knjigo Črnovrški dialekt (1964).

1

Ljubljana, dne 25. V. 193

Velecenjeni gospod profesor!

Iz Vašega narisa Storžičeve skupine bi rabil še nekaj obornih imen ter Vas prosim, da mi ob priložnosti prinesete naris. Pregledam ga takoj in vrnem.

Z odličnim spoštovanjem in

planinskim pozdravom

uda

za literarni odsek SPD:

Gospod

Ivan Tominc, prof. na Srednji teh. šoli v
Ljubljani.

Opombe:

Kopija.

Gospod Ivan Tominc...: Pravilno je Tominec.

2

23. junija [193]

Velecenjeni gospod profesor!

V prilogi Vam vračam naris imenoslovja Storžiča ter se Vam zanj iskreno zahvaljujem. Kakor že pri zadnjem sestanku, Vam tudi zdaj vnovič priporočam, da sestavite turistični in imenoslovni članek za »Planinski Vestnik«, ker Storžičeva skupina do sedaj ni bila še predelana.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod

Ivan Tominc, profesor,

Ljubljana,

Mirje št. 28

Opombe:

Kopija.

JOSIP TOMINŠEK

Josip Tomiňšek (1872-1954) je bil med leti 1908 in 1941 urednik Planinskega vestnika. Tomiňšek je deloval kot gimnazijski profesor in zelo verjetno sta se s Tumo srečevala tudi v letih 1910-1911, ko je bil Tomiňšek v Gorici ravnatelj na državni gimnaziji z nemškimi, slovenskimi in italijanskimi razredi. Sicer pa je bil Tuma že od leta 1906 stalni sodelavec Planinskega vestnika (glej Slovensko planinsko društvo). Stike sta imela tudi takrat, ko je Tuma vodil literarno-znanstveni odsek Slovenskega planinskega društva. Pri vodstvu odseka pa ga je Tomiňšek tudi nasledil, sicer pa je bil Tomiňšek tudi pisec nekrologa v Planinskem vestniku (35/1935, 133-142).

26. febr. [1935]

Veledenjeni gospod
dr. Josip Tomiňšek
ravnatelj gimnazije
v Mariboru

Veledenjeni gospod urednik!

Svoj čas ste se izrazili, da bi dali svoje mnenje in stavili svoje predloge glede terminologije, katero namerava izdati SPD. Ker imam vse pripravljeno, da izročim terminologijo 00 [osrednjemu odboru] za izdajanje brošure, se obračam še enkrat na Vas, da dobim obečane Vaše opomnje in dodatke.

Priporočam, da v Planinskem Vestniku večkrat podvzimate akademsko mladino, naj se organizira kot poseben odsek SPD ali pa T.K.S. To se je izvršilo pri vseh kulturnih narodih ter moramo tudi pri SPD neprenehoma delati na to.

Ravno tako priporočam, da večkrat vtaknete v list reklamo, naj bi vsi pisatelji in izdajatelji alpinskih knjig poslali vsaj po en izvod na naslov Vereinsbücherei des D. u. ö. Alpenverein v Monakovu. Meni so svoj čas zadržali, da knjige plačajo po tržni ceni, kakor so plačali moji dve knjigi: »Imenoslovje« in »Pomen in razvoj alpinizma.«

Ako želite, da se obdela kaka posebna alpinistična snov kakor pr. zadnjič posebni članek »Opasti in plazovi« sem Vam na razpolaganje po naročilu.

Sicer sem še l. 1934 napravil prav lepe ture po slovenskem Koroškem in polezel na Košutnikov turn, vendar ne nameravam več pisati člankov o turah, pač pa lahko obdelam na podlagi svoje dolgotrajne izkušnje različne predmete alpinizma v krajših člankih. Kedar torej kaj želite, sporočite mi prosim.

Z odličnim spoštovanjem in alpinskimi pozdravi

Opombe:

Kopija.

...da izročim terminologijo...: Sestava slovenske planinske terminologije je bila naloga literarnega odseka SPD, »po obsežnem konceptu predsednika literarnega odseka dr. Tume« (Planinski vestnik 34/1934, 347). Tuma je delo dokončal in na občnem zboru SPD (11. 4. 1935, le en dan po Tumovi smrti) so poročali: »Za tisk je tudi že pripravljena dr. Tumova »Alpinska terminologija«, ki bo ustvarila trden temelj za naše planinsko izrazoslovje, delo, kakršnega nimajo niti večji narodi« (Planinski vestnik 35/1935, 267-268). O terminologiji je razpravljaj tudi občni zbor leta 1936 (Planinski vestnik 36/1936, 283). Tumovo delo naj bi pregledovali jezikoslovci, na objavo pa je pomisliti šele čez leto ali dve. Omenili so še, da je v Tumovi zapuščini ostal tudi »botaničen slovar«. Ako želite, da se obdela...: Članek Plazovi in opasti je v Planinskem vestniku izšel leta 36/1936 (48-51).

LUIGI TONET

Luigi Tonet (1878-1931), rojen v Zagraju (Sagrado) pri Soči, je deloval v delavskem gibanju na Goriškem že pred prvo svetovno vojno (zlasti po furlanskem podeželju). Leta 1913 je kandidiral na deželnozborskih volitvah. Leta 1919 je postal sekretar pokrajinskega političnega komiteja PSI. Po livornskem kongresu je ostal v PSI, nato je emigriral v Argentino, kjer je umrl.

I

Gorizia, li 19 luglio 1920

Caro compagno

Ho ricevuto appena oggi la tua lettera del 11 corr. e sono senz'altro pronto di accettare la compilazione della relazione: »elezioni politiche ed amministrative«.

Mi metterò d'accordo col Tuntar.

L'abboccamento riguardo alle organizzazioni fra le due nazionalità è necessarissimo, anzi dovresti parlare di tre nazionalità, siccome nel distretto di Tarvisio abbiamo 4 forti comuni tedeschi i quali darebbero almeno 1000 politicamente organizzati.

Ho tenuto due comizi a Raibl e Tarvisio ed il proletariato tedesco si lagnò essere dimenticato e negletto da tutte le parti.

Dovrà quindi stabilirsi finalmente l'organizzazione fra il Friuli, la parte tedesca della provincia, tanto più urgente, poichè Trieste poco o nulla si cura delle nostre cose. Se puoi venire qualunque giorno

potrebbe fissarsi un convegno fra te Stolfa, Tuntar e me e un dopopranzo fra il celere che arriva alle 16.15 e l'accelerato che parte alle 20.15. Tosto che avrò la tua adesione provvederò per l'abbocamento abbia luogo.

Con fraterni saluti

Comp. Tonet
Monfalcone

Opombe:

Kopija.

Ho ricevuto...: 11. julija 1920 je Tonet Tumi sporočal, da bosta Tuma in Tuntar na deželnem »kongresu socialistične stranke« (4. - 5. 9. 1920) poročala o političnih in upravnih volitvah in še da se morajo predstavniki italijanskih socialistov, Alojz Štolfa in Tuma dogovoriti o odnosih in o organizaciji med obema narodnostima v pokrajini (»per quanto riguarda i rapporti e le forme di organizzazione fra le due nazionalità della Provincia«). Sestanek je zaradi stavke odpad. Ho tenuto...: Glej Johann Kaiser!

2

Gorizia, li 5 agosto 1920

Compagno
Luigi Tonet
Monfalcone.

Ho parlato con Callini e Stolfa riguardo al convegno per concordarsi sul modo d'organizzazione e di propaganda nel Goriziano. Ho proposto al comp. Inwinkl un convegno riguardo alle elezioni amministrative insieme col Fovel che potrebbe tenersi lunedì 9 corr. fra le 17 e 19 pom. Mettiti d'accordo coll'Inwinkl ed invitate Fovel, Callini, Stolfa (forse pure Passigli) e notiziatemene.

Con fraterni saluti

Opombe:

Kopija.

3

Gorizia, li 23 agosto 1920

Egregio compagno.

Confermo la ricevuta dei due inviti per la parte slava e tedesca per lo congresso provinciale 4. e 5. Ho però già prima provveduto per la notifica dei fiduciari della parte slava e tedesca. Come d'accordo con Callini e Stolfa le organizzazioni non manderanno delegati, ma soltanto fiduciari con voto consultivo e ciò per la ragione che l'organizzazione provinciale sta per sciogliersi e quindi il voto decisivo deve rimanere ai rappresentanti delle già esistenti organizzazioni.

Al punto 6 dell'ordine del giorno trovo in uno degli inviti inserito pure il mio nome. È verocche tempo fa mi scrissi, che sono pure io relatore per le elezioni amministrative insieme col Tuntar. Nel »Lavoratore« poi nell'ordine del giorno il mio nome era stato ommesso e quindi ritenevo che il comitato ha decampato della mia relazione limitandosi al Tuntar. Dammi quindi un cenno di risposta, se o meno ho da mettermi d'accordo col Tuntar. In ogni caso preferirei di lasciarlo solo perchè l'uomo è morbosamente sensibile e sicuro vedrebbe nella mia collaborazione una indebita concorrenza. Conosco abbastanza l'oggetto e potrò entrare nella discussione esponendo le proprie viste.

Con fraterni saluti

Comp. Luigi Tonet
Camera del lavoro
Gradisca.

Opombe:

Kopija.

Confermo la ricevuta...: Ohranjeno je le vabilo za Slovence, datirano v Tržiču 20. avgusta 1920 (ZHT). Kongres je bil napovedan v Gradišču ob Soči za 4. - 5. september 1920 v prostorih delavske zbornice.

Al punto 6...: Gre za poročilo o upravnih in političnih volitvah, o čemer naj bi Tuma govoril skupaj s Tuntarjem. Na Tumovo pripombo, da sodeč po navedbi v Lavoratore Tuma ni naveden kot soporočevalec, je Tonet v pismu 28. avgusta 1920 odgovoril: če bi sodelovanje moglo prizadeti Tuntarjevo občutljivost, naj ravna kot misli (»se credi che con il tuo lavoro potresi urtare la suscettibilità del Tuntar fa come credi. Ti avverto però che il Comitato direttivo non aveva mai decampato dalla decisione presa di affidare a te e Tuntar la relazione«).

TOURING CLUB ITALIANO (Milano)

Touring club italiano (TCI) je nastal iz leta 1894 ustanovljenega italijanskega turističnega kolesarskega društva, ki je delovalo v Milanu. Klub je razvijal zlasti svojo založniško dejavnost (izdaja zemljevidov, vodnikov in turističnih monografij). Tuntar je bil član TCI.

1

Trieste, lì 2 maggio 1919.

Alla
Direzione del »Touring Club Italiano«
Milano
Via Monte Napoleone No. 14.

Rispondendo alla gradita del 9. u. s. allego nel compiego la domanda d'associazione trasmettendo in pari tempo la quota di Lire 6.05 per l'anno in corso.

Non intendo d'abbonarmi alle guide comparse dopo il 1915 e per ora interesse la cortesia del Touring club d'iscrivermi come socio pro 1919 al Nro. assegnatomi 87.808, col cenno che 1915 era iscritto al Nro. 61.841, e di inviarmi le pubblicazioni dell'anno corr.

In seguito agli avvenimenti di guerra ho smarrito gli indici ai fogli 5, 6 e 7, Trento, Belluno e Udine (7 bis Trieste) dell'indice generale della carta d'Italia, scala 1:250.000 e avendo l'opera completa, (le rispettive carte geografiche e gli indici, salvo i numeri mancanti), mi raccomando per una sollecita spedizione degli indici chiesti. Il corrispettivo invierò el Touring Club tosto che avrò ricevuti i tre indici.

Attendo una cortese risposta assieme all'invio delle vignette di conferma

con tutta stima

racc.

Opombe:

Kopija.

Rispondendo alla gradita...: TCI je odgovarjal (9. 4. 1919) na Tumovo dopisnico z dne 2. januarja 1919. Tuma se je zanimal, kako naj obnovi svoje članstvo v klubu.

2

lì 31 maggio 1919

Al
Touring Club Italiano
Milano.

Nel compiego Le trasmetto la tessera di riconoscimento munita della mia recente fotografia ed interesse la cortesia di questo Club a volermela rimandare quanto prima contrassegnata col sigillo.

In pari tempo rinnovo la domanda per l'invio degli indici ai fogli 5, 6 e 7, Trento, Belluno e Udine (7 bis Trieste) dell'indice generale della carta d'Italia, scala 1:250.000.

Attendo un pronto riscontro

con tutta stima

racc.

Opombe:

Kopija.

3

[19. 6. 1919]

Alla
Direzione del Touring Club Italiano
Milano.

Nella relazione del consiglio per l'esercizio 1918 leggo alla pag. 47, che si è iniziato già nel 1914-1915 il lavoro delle Tre Venezie, è stato ripreso con rinnovati sforzi e che molti collaboratori vi attendono.

Per fare il mio dovere da socio offro pure le mie modeste forze per la collaborazione. Quale alpinista percorsi da 30 anni a questa parte le Alpi Giulie facendo delle escursioni su tutte le cime e creste e soprattutto dal Montasio, del Canino, del Mangart e Tricorno, in generale tutte le Alpi Giulie da tutti i lati per fissare definitivamente la nomenclatura originaria. Fra le prime ascensioni fra altre noto quella Jerebica (Seekopf) 2122 m dalla parta del nord, del Rombone 2208 m dalla parte del nord, del Brizelk 2340 m dalla parte ovest, la traversata del Pelz 2407 m dalla malga Zapotok sull'intera cresta con la discesa verso il passo di Zagradom. Pure l'ascensione per le parte settentrionale del Tricorno in 5 ore é originaria.

La relazione sulle mie escursioni pubblicavo dal 1905 in poi nel periodico »Planinski vestnik« allegando i relativi schizzi e carte, il i. r. istituto geogr. militare au.[stro] - u.[ngarico] a [nečitljivo] accolto la nomenclatura da me elaborata nella parte slovena.

Se potrò esser utile e queste Direzione sono pronto a sua richiesta di dare cenni.

Con stima

Opombe:

Koncept.

Nella relazione del consiglio...: Poročilo objavljeno v Rivista mensile del Touring club italiano (25/1919, šte. 2).

...delle Tre Venezie...: Izdelava kart za tri Benečije (padovansko, tridentinsko in julijsko).

Per fare il mio dovere...: TCI je Tumi odgovoril 16. julija 1919 in se zahvalil za pismo in omenil, da je direkcija pričakovala, da bo Tumi odgovoril glavni direktor Luigi Vittorio Bertarelli, vendar je odsoten. TCI je omenil, da sodeluje že z Nicolom Cobolom, ki pripravlja vodnik po Julijskih Alpah. Tako bodo Tumi poslali

4

li 26 giugno 19

Alla Direzione
del »Touring Club Italiano«
Milano.

La tessera sociale avvisatami con la cartolina del 7 corr. ancora non mi giunse ed interesse quindi la Direzione a voler provvedere quanto prima alla sua trasmessa. Per il caso fosse mio malgrado andata perduta, ciò che in vista delle attuali condizioni può esser facilmente avvenuto, vorrà la Direzione provvedere per l'invio d'un secondo esemplare.

Con tutta stima

Opombe:

Kopija.

5

Gorizia, li 25. novembre 19

Spettabile
Touring Club Italiano
Milano.

Nel compiego trasmetto la tessera di riconoscimento per l'applicazione della relativa marca. L'importo di L 10,10 lo ho inviato quest'oggi con assegno postale, non potendolo fare prima del 15 corr. siccome il Suo invito mi pervenne appena li 20 cor.

Con massima stima

Raccomandata.
Acclusa tessera.

Opombe:

Kopija.

6

Ljubljana, li 6 novembre 19

Allo spett.
Touring Club Italiano
Milano, Corso Italia 10

Ho già comunicato di essermi traslocato da Gorizia per Ljubljana, ma malgrado a ciò la Rivista mi venne spedita al vecchio indirizzo. La mia tessera è riportata al N° 61482 ed ho regolarmente pagato il canone e l'abbonamento fino al tutto 1924.

Siccome desidero di rimanere socio pure al nuovo indirizzo, ho assegnato mediante l'avv. Koršič Gorizia l'importo di L 35. 20 cioè la quota di L 15.10 quale canone e L 20.10 per le Vie d'Italia. La guida d'Italia centrale vol. I ho ricevuto e pure tutti i numeri finora delle Vie d'Italia. Per non avere spese inutili postali fra Gorizia e Lubiana, interesso la Sua gentilezza a voler prendere nota del cambiamento dell'indirizzo e inviarmi regolarmente tutte le pubblicazioni e lettere al nuovo indirizzo.

Colla massima stima

Opombe:

Kopija.

Ho già comunicato...: Tutti so odgovorili na pismo z dopisnico (12. 11. 1924).

7

5. V. 192

Sptt.
Touring Club Italiano
Milano Corso Italia 10

Non ho ricevuti fin ora la tessera pro 1926 ne i fascicoli della Rivista dal gennaio 1926 impoi, abbenche abbi assegnato con Assegno Postale già col 1. ottobre 1925 l'importo di Lire 39.50 quale abbonamento pro 1926. Pregandovi di verificare l'assegno ed inviarmi la tessera ed i [nečitljivo] della Rivista fin ora pubblicati, distintamente vi saluto.

Opombe:

Kopija.

8

li 16 giugno [19]26

Spett. Touring Club Italiano
Milano

Nuovamente prego di voler evadere la mia sollecitatoria riguardo all'invio della pubblicazione. Come già esposto, ho tosto dopo il primo avviso per l'abbonamento pro 1926 ancora nell'ottobre 1925 assegnato mediante il servizio conti postali di Trieste l'importo di L 39 e cent. mentre coll'anno nuovo mi venne troncato l'invio della Rivista ecc.

Si compiaccia verificare l'affare e notiziamene

devotissimo

Opombe:

Kopija.

Si compiaccia verificare...: Tumi je TCI odgovoril 26. junija 1926, da denarja za plačilo še niso prejeli.

9

li 19 agosto [19]26

Spett. Direzione
del Touring Club Italiano
Milano

Finalmente ebbi a ricevere dalla Direzione dell'Ufficio dei Conti di Trieste la risposta al mio reclamo riguardo al pagamento del canone pro 1926. L'importo rimesso di L 39.20 al mandato N°. 6380 d.d. 7 ott. 1925 è stato effettivamente esborsato all'indirizzo del T.C.I. presso l'ufficio postale di Milano succ. 21 addì 22 ottobre 1925. Posso dire con vanto di essere stato sempre puntualissimo col pagamento del canone, anzi di essere stato sempre fra i primi dei versanti.

Siccome il canone pro 1926 era pagato già li 22 ottobre 1925 si compiacerà di farmi pervenire la tessera nonchè tutte le dovute pubblicazioni per l'anno corrente.

Devotissimo

Opombe:

Kopija.

Finalmente ebbi a ricevere...: Glej Amministrazione delle poste e dei telegrafi!

Siccome il canone...: 28. avgusta 1926 so Tumi sporočili, da je zadeva s plačilom urejena.

10

dne 12. sept. [19]26

Spett. Touring Club Italiano
Milano

Confermo il ricevimento delle Vie d'Italia nr. 2 - 9 nonchè dell'Annuario Generale pro 1925 - 26. Mi rincresce di non avere ricevuto il numero primo, non m'importano tanto le due lire d'abbonamento che la deficienza dell'opera. Tengo scrupolosamente tutti i numeri in volumi e perciò desidererei di avere pure il primo numero 1926, che si potrà bensì procurarmi in qualche maniera.

Leggo poi dalla professione che i soci del Touring ebbero pro 1926 pure la Guida di Roma e dintorni ed otto fogli dell'Atlante stradale dell'Italia. Si compiacerà quindi d'inviarmi pure le dette opere.

Pure la tessera pro 1926 non mi è pervenuta che si vorrà mandarmi.

In tale attesa

devotissimo

Opombe:

Kopija.

Confermo il ricevimento...: 23. septembra 1926 so Tumi odgovorili, da je prva številka za leto 1926 pošla.

11

dne 20. sept. [19]26

Spettabile
Touring Club Italiano
Milano

Quest'oggi ho mediante Assegno postale Nr. 97 Conto corr. postale Nr. 11/263 assegnato l'importo di L 57.50 a titolo di associazione ed abbonamento pro 1927. Spero che per questa mia puntualità non avrò le conseguenze dell'anno 1926.

Accenno che sempre ancora non ho tutte le pubblicazioni per l'anno 1926, ne la tessera. Prego di mandarmi ancora la mancante Guida di Roma e dintorni, due fogli dell'Atlante stradale Nr. 54 a 55 e possibilmente il numero primo delle Vie d'Italia nonchè la tessera pro 1927 assieme a quella pro 1926.

Ho pagato la quota pro 1926 tosto dopo ricevuto il programma d'abbonamento ed ho ricevuto appena nel luglio - settembre q. a. le Vie d'Italia meno il Nr. primo e sei fogli dell'Atlante Nr. 48-53.

In attesa

devotissimo

Opombe:

Kopija.

Quest'oggi ho mediante...: TCI je odgovoril 12. oktobra 1926.

12

Touring Club Italiano

6. okt. [19]26

Nel compiego mando l'Assegno postale Nr. 59 per l'incasso del canone pro 1928 al Nr. 61.482 A 10, pregando di voler inviarmi la tessera pro 1928.

Devotissimo

Opombe:

Kopija.

13

P.t. Touring Club Italiano
Milano
Corso Italia 10

lì, 23. ott. [19]26

Mentre assegno al N° delle tessere 61.482 l'importo di Lit 55.50 a titolo della quota pro 1929 per l'abbonamento e »Le Vie d'Italia« reclamo la Grande Carta 1:50.000 N° III e IV foglio »Il Cervino ed il Monta Rosa« e »La Riviera di Levante da Genova a Senti«, avendo pro 1928 ricevuto soltanto i fogli I e II cioè Cortina d'Ampezzo e Palermo. Mi raccomando per i fogli V e VI.

Dal prospetto inviatomi constatai pure di avere ricevuto della Guida d'Italia soltanto: Piemonte I e II annesso Sicilia, non legata, il I e II volume delle Tre Venezie tutti i 4 vol. della Italia centrale nonchè il I e II volume dell'Italia Meridionale. Mi mancano quindi Piemonte II, Liguria, Toscana ed Emilia i due volumi, Sardegna ed il III volume delle Tre Venezie. Sarei molto grato se potesse completarmi l'intera collezione. Sono socio dal 1906 inpoi quindi credo che tutti i volumi indicati nel prospetto sono comparsi durante quest'epoca.

Il mio indirizzo d'ora inpoi è: Dr. Enrico Tuma, avvocato a Lubiana, Miklošičeva c. 13/I. Si compiacerà d'indirizzare tutte le pubblicazioni a tale indirizzo.

Devotissimo

Opombe:

Kopija.

Mi mancano quindi...: V odgovoru (29. 10. 1928) je TCI navedla, da je rok za reklamacijo mimo in da lahko dobi knjige po običajni ceni. Vodnik Tre Venezie pa bil darovan članom TCI.

14

P.n.

Ljubljana, 3. II. 1932

Nelle »Vie d'Italia« Nr. 1. pag. 58 lego di una iscrizione trovata dal prof. Ferdinando Bernini presso Brixelum la quale si riferisce a »seviri Augustali«. Non trovo la parola sevir in alcun vocabolario ne italiano ne latino. La parola m' interessa però molto e vorrei rivolgermi direttamente al prof. Bernini per delucidazioni.

Abbia la bontà di darmi da vecchio abbonato l'indirizzo del prof. Bernini.
Ringraziando

con tutta stima

Redazione Le Vie d'Italia
Milano (105)
Corso Italia 10

Opombe:

Kopija.

Nelle »Vie d'Italia« Nr. 1...: Tuma napačno citira. Podatek je našel v posebni prilogi števil. 2 revije Le vie d'Italia (38/1932). Glavni urednik revije TCI je 5. februarja 1932 odgovoril:

»I seviri romani (la parola è derivata da sex = sei e vir = uomo), erano, originariamente, ciascuno dei sei capi delle decurie dei cavalieri romani. Il sevirus augustalis, venuto di poi, era un membro del collegio dei sacerdoti stabilito dall'Imperatore Tiberio per onorare la memoria di Augusto¹...« Urednik je odgovoril (10. 4. 1929) tudi na Tumovo vprašanje (v neohranjenem) pismu o zadevi gore Tambernich (ali Tambernicchi, Tabernicchi), ki se omenja v Dantejevi Božanski komediji. Glej Societa Filologica Friulana (Tumovo pismo 12. 9. 1930)!

1 Omenjata se rimska cesarja Tiberij (42 pr. n.št. - 37 po n.št.) in Avgust (63 pr. n.št. - 14 po n.št.).

P.t.
Touring Club Italiano
Milano, Corso Italia 10

Rispondendo alla gradita Sua del 6. corr. riferisco che l'assegno dell'annuo abbonamento non mi fa difficoltà perché tengo aperto il conto corrente postale a Trieste. Del resto dalla Jugoslavia possono assegnarsi all'estero mediante la cassa postale importi fino a 500.- Din. Per l'invito d'un importo maggiore abbisogna un permesso del ministero della finanza. Potrei senz'altro prestarmi pel pagamento di somme inferiori a 500.- Din del resto credo che pochi saranno soci del Touring a Lubiana. La propaganda per il suo Club e da noi oltre modo difficile per la rivalità che esiste fra i due stati. Poco mi conosciuto l'elemento italiano costì e dovrebbe rivolgersi in proposito al locale consolato italiano.

Con massima stima

Opombe:

Kopija.

Rispondendo alla gradita...: TCI je Tumo prosil za sodelovanje pri premagovanju težav, ki jih imajo člani TCI v tujini v zvezi s plačilom članarine zaradi finančno restriktivnih ukrepov nekaterih držav. Tumo so prosili za informacijo o razmerah v Jugoslaviji na področju izvoza domače valute, če bi lahko zbral članarine vseh članov v Jugoslaviji, da bi opravili enkratno plačilo in prosili so ga za pomoč pri pridobivanju novih članov. TCI je na Tumovo pismo odgovoril 14. decembra 1932. Spisek članov bodo revidirali meseca januarja 1933 in bodo potem zaprosili Tumo za pomoč.

P.t.
Touring Club Italiano
Milano
Corso Italia 10

Rivedendola mia biblioteca constatai che mi mancano i numeri gennaio, febbraio e marzo dell'annata 1933 e gennaio dell'annata 1926. Sono abbonato dal 1921 impoi e vorrei completare la rivista. Ringraziando anticipatamente

colla massima stima

Opombe:

Kopija.

Ringraziando anticipatamente...: 11. marca 1935 je TCI odgovoril, da imajo na voljo le številke za januar, februar, marec 1933.

P.t.
Touring Club Italiano, Milano.

Con riferimento ala gradita Sua dd. 11. corr. ho assegnato l'importo di Lit 9.- mediante check postale e si compiacera di mandarmi i fascicoli »Le Vie d'Italia« gennaio, febbraio e marzo 1933 al mio indirizzo. Ringraziando

con sentiti saluti

P.t. Touring Club Italiano,
Milano,
Corso Italia Nr. 10
Italia.

Opombe:

Kopija.

FRANC TRČEK

Franc Trček (1895-1990) je bil v letih 1923-1941 ravnatelj zveze slovenskih zadrug v Ljubljani. Deloval je na polju združništva in agrarne ekonomike. V zadrugi je bil zaposlen tudi po drugi svetovni vojni in leta 1953 upokojen kot sodelavec kmetijskega inštituta Slovenije. Objavil je učbenik Oris združništva (1936) in več strokovnih člankov.

P.n.
Veleccnjeni gospod ravnatelj!

Potrujem prejem članka »Spomini iz združniškega življenja«. Potrjujem, da je članek moj in sem ga spisal na izrecno željo Zveze slovenskih zadrug v Ljubljani, ki se je svoj čas obrnila name za poročilo v zadevi Trgovske obrtne zadruge.

Z ozirom na sedanjo gospodarsko krizo sem mnenja, da članka za sedaj ni objaviti, ko pa bo za to ugoden trenotek, se Vam g. ravnatelj oglašim.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod
I. Trček, ravnatelj
Zveza slovenskih zadrug
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

Potrjujem prejem...: Franc Trček je v pismu 25. januarja 1933 sporočil, da je v arhivu Zveze slovenskih zadrug našel spis Spomini iz zadrúžnega življenja. Pros je Tumo, naj sporoči, če je avtor. Trček je tudi menil, da bi članek lahko objavil v Zadrúžnem vestniku.

I. Trček, ravnatelj...: Tuma je v zmoti saj gre za Franca Trčka.

2

31. /VII [19]3

Trček

Svoj čas ste se obrnili name, radi objave mojega članka »Spomini iz zadrúžnega dela«. Članek se bil spisal na željo ravnateljstva Vaše zveze menda l. 1912. Ne vem zakaj se pa takrat ni natisnil.

Obrnili ste se pričetkom l. 1933 zopet name, ali bi se članek smel objaviti. Glede na ravno takrat nastopivše zmedene gospodarske razmere, sem bil mnenja, naj se objava opusti.

Ker se je v zadnjem času položaj precej zjasnil, da vsaj poklicani vodčiči krogi vedo za vzroke kri: in iščejo izhoda, sem mnenja, da se sedaj dovolj ugoden trenutek, da se moj članek objavi.

Ako bi bili nasprotnega mnenja, bi članek objavil v kakem drugem pristopnem listu.

Pričakuje prijaznega odgovora

z odličnim spoštovanjem

Velec. gospod

Opombe:

Kopija oz. koncept.

Ne vem zakaj se...: Tuma je najverjetneje v zmoti. Članek je že objavila - če seveda ne gre za drugo besedilo - celjska Zadruga, glasilo Zadrúžne zveze v Celju pod naslovom Spomini iz zadrúžniškega življenja (21/1913, štev. 4-7, str. 83-107). Na ta članek je polemčno odgovoril dr. Dragotin Treo (Zadruga 21/1913, štev. 8-10, str. 161-170).

DRAGOTIN TREO

Odvetnik Dragotin Treo (1863-1935) je bil rojen v Mali vasi pri Dobrniču. Samostojno odvetniško pisarno je odprl leta 1893 v Postojni. Od tod se je preselil v Gorico, kjer je začel odvetniško prakso skupaj s Tumo. Leta 1902 je prevzel pisarno dr. Josipa Staniča in se tako osamosvojil. V Gorici, kjer se je udeleževal slovenskega javnega življenja, je živel do začetka bojev Posočju. Preselil se je v Ljubljano, kjer je bil odvetnik. Tumo je preživel za tri mesece. V mnogih političnih in gospodarskih vprašanih sta hodila s Tumo vsak svoja pota (na primer polemika o zadrúžnem gibanju na Goriškem v celjski Zadrugi, 1913). Č bi sodili po ohranjenih pismih, se je korespondiranje začelo z vabilom Tume (10. 8. 1900, ni ohranjeno), da se Treo preseli iz Postojne in postane odvetnik v Gorici. Treo je odgovoril (22. 8. 1900), da je vabilo preišljanja vredno, da pa je odločitev težka. Tuma je Treu zelo verjetno predlagal, da bi imela skupno odvetniško pisarno.

1

[maj 1903

Velecenjeni gospod!

Ker je bila za četrtek 7. 5. 1903 sklicana seja izvrševalnega odbora narodno-napredne stranke nesklepčna, naznanjam Vam, da se s tem dnevom odpovedujem predsedstvu in članstvu izvrševalnega odbora narodno-napredne stranke. Ze lansko leto v seji dne 30. 1. se je sprejela moja izjava na znanje, da ne morem več odgovarjati za vodstvo stranke, ker izvrševalni odbor nima svojega organa in po pisavi »Soče« ne morem smatrati »Sočo« kot glasilo stranke. G. Andrej Gabršček je ponovno izjavil, da je podjetje »Soče« popolnoma neodvisno od stranke ter je svoj čas dal le zagotovilo, da hoče zastopati korist stranke v lastnem organu. Po rezultatih, katere imam pred seboj, ne morem biti prepričan, da je »Soča« nastopala konsekvantno po programu narodno-napredne stranke in sklepil izvrševalnega odbora. Ta zadeva bila je lansko leto v seji 30. 1. 1902 principiarno rešena ter se je moja izjava na znanje vzela. Od istega časa napre je dejanski prevzel vodstvo stranke g. Andrej Gabršček, kar je bilo tudi v »Soči« povedano. V drugi vrsti smatram za potrebno, da se odtegnem javnemu nastopu kot zastopnik izvrševalnega odbora iz razloga, ker nasprotna stranka v prvi vrsti išče odpora proti stranki zaradi oseb, ki so ji na čelu. Sem pa narodnonapredni stranki vsikdar na razpolago pri organizovanem, bodisi političnem ali gospodarskem delu, kjer se od mene zahteva odgovornost in kjer se mi prepušča, da odgovarjam za rezultat. Splošni politični položaj je itak neugoden za nastop naše stranke po dosedanem načinu, ter se v kratkem času pokaže, ali organizacija »Soče« na sebi zadošča tudi potrebam in namenom narodnonapredne stranke.

Opombe:

Koncept pisma, ki ga Tuma ni lastnoročno napisal, njegovi so le popravki. Izvirnik ni ohranjen, prepis koncepta je napravil D. Kermavner in je ohranjen v njegovi zapuščini (NUK, rkp. odd., inv. štev. 49/76). Dopis nima datuma, nastal pa je po 3. maju 1903.

Ker je bila za četrtek...: Ohranjena je Treova vizitka, namenjena izvršnemu odboru narodnonapredne stranke, na njej je sporočilo, da je ravnateljeva soba Goriške ljudske posojilnice odboru narodnonapredne stranke na voljo, zlasti 3. maja 1903 od dveh popoldne naprej.

...kar je bilo tudi v »Soči« povedano: 1. februarja 1902 je Soča (štev. 14) na uvodnem mestu objavila notico, da izvršni odbor narodnonapredne stranke v Gorici »odgovarja za članke in dopisa v »Soči« le v toliko, kolikor so isti podpisani v imenu izvrševalnega odbora narodno-napredne stranke.«

2

Gorica, 7. XII. [19]03.

Dragi prijatelj!

Na Tvoj cenj. list od 1. t.m. Ti moram žal odgovoriti to-le: Nameravani sestanek v »čitalnici« ni imel nikakega političnega namena, marveč je bil apel na goriško inteligenco, naj se oklene z enako vneto vseh zavodov, ki nimajo ali bi vsaj ne smeli imeti s politiko nič opraviti t.j. »Pevsko in glasbeno društvo«, »Šolski dom«, »Čitalnica«, »Sokol«, »Slov. bralno in podporno društvo« ter naši denarni zavodi. Apel je prihajal samo od moje osebe in ni bil naperjen proti nikomur. Izid moje akcije pa je ta, da so prišli oni gospodje, ki imajo res interes na tem, da se socialna naša društva ohranijo političnih in osebnih razprtij; niso pa prišli naši naprednjaki, kolikor sem jih vabil, in Dr. Pavletič. S tem so naprednjaki samo manifestirali, da so veliko bolj nepristopni, kakor pa oni gospodje, katerim se očita tolika nestrpnost.

Po drugi strani, kolikor se Tvoje osebe tiče, pa je pomanjkanje zaupnosti proti meni po eni strani, po drugi strani pa si se podvrgel terorizmu g. Andreja Gabrščka, da varuješ svoje stališče. Imaš prav, ali jaz stvar jemljem tako, kakor je, in se na še tako lepe izjave ne morem ozirati. Delal bodem dalje na to, da se sprava glede imenovanih društev doseže brez kompromisov in dogovorov po nastopu občinstva samega.

Ker si meni odkrel zaupanje, odklanjam ga od danes naprej tudi jaz Tebi ter te smatram od danes naprej zgolj tesnega političnega pristaša »Sočine« stranke.

Pozdravom

Tvoj stari
Dr. H. TumaBlagorodni
g. Dr. Dragotin Treo
odvetnik itd.
TuOpombe:

Kopija. Rokopis ni Tumov, njegov je le podpis.

Na Tvoj cenj. list...: Treo je sporočal, da ga na sestanek, ki ga je Tuma sklical, ne bo.

Nameravani sestanek...: Obično gre za isti sestanek, o katerem je bila beseda tudi v dopisovanju Tume s F. Seidlom (pismo 8. 12. 1903).

...s politiko nič opraviti...: Pevsko in glasbeno društvo v Gorici je bilo ustanovljeno leta 1900, Tuma navaja, da je bil njegov ustanovitelj (IMŽ 259; Koledar Goriške matice 1926, 37) in do 1. 1908 njegov predsednik. »Šolski dom«, društvo za slovenske zasebne šole v Gorici je bilo ustanovljeno leta 1897. Čitalnica je bila najstarejše goriško društvo, ustanovljena je bila l. 1862, »Sokol« je v Gorici deloval od leta 1887, Slovensko bralno in podporno društvo pa od 1882. Vsa navedena društva, razen »Sokola« je ukinila fašistična oblast leta (1927).

...terorizmu g. Andreja Gabrščka...: Pismo je iz časa, ko je Tuma prekinil s Gabrščkom. Očiten spor je nastal ob deželnozbornih volitvah na začetku l. 1901, takrat je Tuma spoznal, da »hoče Gabršček hoditi svoja pota, in da se boji moje konkurence« (IMŽ 269).

...tesnega političnega pristaša »Sočine« stranke: Treo je na Tumovo pismo odgovoril 9. decembra 1903. Razpravljal je o slovenskih goriških političnih razmerah in zapisal tudi: »Ako si se odločil zopet stopiti v javno aktualiteto in sicer ne po dosedanji taktiki A. G. [Andreja Gabrščka] in »Soče«, potem zasnuj v resnici program večjega obsega za Goriško, velik program, ki mora imeti predvsem razmere v dež. zboru pred očmi, saniranja deželne naše politike, kompromis v večjem številu!« Tuma je odgovoril, a pismo ni ohranjeno. Nanj je Treo odgovoril 30. decembra 1903. V tej izmenjavi pisem sta razpravljala o Glasbenem in pevskem društvu v Gorici. Treo je Tumi poslal razglednico s Triglava (poštni žig Soča 13. 8. 1904). Nanjo je napisal: »Povsod ti sledim, pa prenel si, da bi Te došli!« Podpisnika na kartici sta še dr. Fran Rosina in soproga.

3

2. III. [190]5

Dragi prijatelj in kolega!

Gospod Jerkič se je obrnil s pismom 28. preč. m. na-me, da bi posredoval radi poravnave njegove afere glede ateljeja v hiši posojilnice. Na moje povabilo je izjavil v pisarni, da uvidi sam neobhodno potrebo da se izseli iz stanovanja v posojilnični hiši proti temu, da mu izplača posojilnica gotovo vsoto, ki bi odgovarjala njegovi faktilni škodi: troškom preselitve, naprave novega ateljeja približno v isti obliki kakor sedaj in razmerni odškodnini za izgubo tekom zadnjih dveh let.

Zahteve, katere stavi, so po mojem mnenju skromne in bi jih posojilnica lahko brez drugega sprejela.

Pravno stališče je za-me sledeče:

Posojilnica je oddala Gabrščku stanovanje vedoč, da napravi tiskarno in vedoč, da Gabršček ni imel sprva niti obrtnega dovoljenja niti pogodbe s posojilnico. Ako se je torej nastanil Gabršček v hiši posojilnice, je cela krivda na strani posojilnice. Jerkičeva pozicija je iz juridističnega stališča trdna. On ima ves iudicata, da mora Gabršček ven in na podlagi tega mu je zagotovljena druga pravda glede odškodnine. V tretji vrsti pa glede na starost hiše in na položaj, ni izključeno, da preselitev Gabrščka v pritlične prostore ne izzove nove pravde in novega propada posojilnice pri dotični pravdi, o čemer bi bila, občutno škrojena posojilnica, še bolj pa Gabršček, ki bi bil potem dejanski na cesti.

Posojilnica nima proti Gabrščku radi odškodnine nikakega regresa, ker bo vsak sodnik prisodil kulpo posojilnici, ki je dovolila, da je šel Gabršček v te prostore. Jaz sem za pričo poklican potrdim, da je

ravnala posojilnica naravnost rečeno lahko miselno s tem, da je Gabrščku napravila stanovanje v II. nadstropju in dovolila, da se je naselil brez pogodbe in pod takimi okolnostmi v poslopje.

Zaradi tega je mojem mnenju stališče iz juridičnega gledišča to:

Posojilnica ima vsekako plačati Jerkiču odškodnino in k tej odškodnini ima donesti Gabršček le toliko, kolikoršen je njegov riziko pri eventualni tretji pravdi. - Ako plača torej posojilnica združbeno z Gabrščekom gotovo vsoto, katera bi se dala brez drugega določiti sporazumno med nami, pa se stvar izgadi brez daljšega hrupa in na korist posojilnice, Gabrščka in Jerkiča.

Ako se ta ponudba ne sprejme, potem sem pa še bolj prepričan, da postopa posojilnica mala fide.

S prijateljskim pozdravom

Velevljeni gospod
Dr. Dragotin Treo
odvetnik

Opombe:

Kopija, pisava ni Tumova.

Gospod Jerkič...: Anton Jerkič (1866-1924), goriški fotograf.

4

13. III. [190]5

Dragi prijatelj in kolega!

Na Tvoj cenjeni list od 9. t.m. v zadevi Jerkiča proti posojilnici Ti odgovarjam tako:

Kolikor se tiče posojilnice, mi moraš pač priznavati, da Tvoje stališče proti meni ni bilo iskreno: Ti si bil glavna priča za petletno pogodbo proti Gabrščku in si vedel, da 1. januarja 1904 lahko meni stanovanje oddaste. Ako Ti proti svojemu kolegu nisi tega storil, marveč si pustil, da se je preselil Gabršček - meni nič, tebi nič - s tiskarno v stanovanje, potem sodi o tem kakor hočeš, menda sodba ne bo težka. Kako se je posojilnica dozidala, tudi veš: da je Gabršček nekega lepega dne prišel v sejo z že izgotovljenimi načrti ter skoraj nekako zahteval: stanovanje potrebujem, napravite mi je. Veš tudi, da sem zaman protestiral in vse stvarne razloge povedal proti temu, da se posojilna prezida tako neprimerno; ali ravno Ti me pri tem nisi podpiral, ampak podpiral si Gabrščka. Tudi tu je bilo Tvoje stališče neiskreno. Kar se tiče finančne stvari, se ne nameravam več spuščati v nikako debato; vendar Ti pa hladno matematično danes še enkrat povem: kar ste zazidali, sta zazidali a fondo perduto in nima drugega efekta, nego elegantno stanovanje urednika Soče.

Ista neiskrenost, katero pa morate zagovarjati v lepi obliki, tiči v postopanju proti Jerkiču. Ako bi bilo količkaj dobre volje bi se Jerkič že zdavna poravnal. In sedaj ne preostaje Jerkiču drugega, nego izkoristiti svojo pozicijo na škodo posojilnice. Gabršček se bo itak znal izmuzati iz celega položaja.

Gosp. Jerkiču sem naznanil, da vsled Tvojega in drugih pisem ne maram v zadevah konsorcija nič več posredovati, ker odkrito rečeno: vse skupaj je že - gnjusno. Prepuščam torej polje popolnoma Tebi v zadrugi, v posojilnici in če hočeš tudi drugod, ter Soči in Gabrščku.

S tem je stvar od moje strani rešena ter Te celo prosim, da na to nič več ne reaguješ. Jaz namreč mirno sodim po dejstvih in ne po besedah. Sicer sem Ti pa jaz še po oddelitvi skupne pisarne, uvažujoč vse okoliščine, dal hladen nasvet: z Gabrščkom sploh ne prideš nikamor, varuj svojo pozicijo. Ne zamerim, ako to delaš. Jaz pa po brezuspešnem poskusu vsestranski težak položaj izboljšati, ostanem pri gornjem reku.

S prijateljskim pozdravom

Dr. H. Tuma

Opombe:

Kopija. Pisava ni Tumova, njegov je le podpis.

MICI TREO

Tri ohranjena pisma Mici Treo (1872-1921), soproge dr. Dragotina Trea, se nanašajo na delovanje ruskega krožka v Gorici (ustanovljen 7. 12. 1902). Mici Treo je bila hči sežanskega župana in deželnega poslanca Rajmunda Mahorčiča (1840-1895), na ustanovnem sestanku ruskega krožka je bila izvoljena za njegovo predsednico. V pismu (s.d.) sporoča o razpustitvi krožka, ker se je prijavilo premalo članov: »Žal mi je radi gospé dr. Jenkove¹, ki je ustanovila društvo s takim navdušenjem, uvidela bode vsaj kakšni smo Goriški Slovenci.«

1 Glej Terezija Jenko!

TRGOVSKI LIST (Trst, Ljubljana)

Trgovski list je izhajal v Trstu od leta 1918 kot časopis za trgovino, obrt, industrijo, nato od avgusta 1920 do začetka maja 1945 pa v Ljubljani.

P.t. Uredništvo Trgovskega lista
Ljubljana, Gregorčičeva 13.

Zanimajo me spomini Ivana Hribarja v Vašem listu. Imam št. 1-53, ki so izšli v Narodnem Dnevniku ter bi jih rad dopolnil z onimi, ki so izšli v Vašem listu, pač od 54 naprej. Ako imate še vse liste na razpolaganje, prosim da mi jih pošljete. Dotično naročnino nakažem ter prosim za položnico.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Zanimajo me spomini...: V Narodnem dnevniku so Hribarjevi spomini izhajali od 9. januarja do 10. marca 1928. Nadaljevali so se v Trgovskem listu od 3. aprila do 29. decembra 1928. Spomini so nato v knjižni obliki (2 dela) izšli na začetku leta 1929 (z letnico 1928). Nato sta izšla še dva dela (1932, 1933). Ponovno izšli v dveh knjigah kot Moji spomini (Ljubljana 1983-1984).

TRGOVSKO - OBRTNA ZADRUGA (Gorica)

Trgovsko-obrtna zadruga v Gorici odgovarja 29. decembra 1903 na Tumov dopis z dne 28. istega meseca (ni ohranjen). Sporoča, da so načrti za Trgovski dom na voljo v uradu zadruga, sicer pa da jih ni mogoče več spreminjati.

Trgovsko-obrtna zadruga v Gorici je bila ustanovljena leta 1897 (registrirana 31. 7. 1897) z namenom, da z mobilnejšo denarno politiko omogoča širjenje slovenskega kapitala na Goriškem. Po nekajletnem delovanju je zašla v denarne težave (posojila solkanski mizarski zadrugi). Sredi leta 1912 je šla v likvidacijo, iz sodnega registra je bila izbrisana leta 1934.

TRGOVSKO - OBRTNO DRUŠTVO ZA GORIŠKO

Trgovsko-obrtno društvo je bilo ustanovljeno leta 1899. Tajnik društva je bil Anton Kristan, ki je skupaj s predsednikom Ivanom Deklevo (u. 1901) podpisnik na Tumo naslovljenega pisma (20. 4. 1900). Z njim sta odgovarjala na dopis Tume z dne 18. aprila 1900 (ni ohranjen). Med drugim sta v pismu zapisala: »da smo v seji, dne 19. IV. zvečer ukrepali o Vašega Blagorodja nasvetu ter tudi ukrenili potrebno z čvrstim upom, da nas bodete blagoslovili v tem krepko podpirati.« Zahvalili so se mu tudi za znesek »iz zapuščine nepozabljive vam svaste postavili temelj zakladu udov in sirot trgovcev in obrtnikov, kateri so bili člani našega društva.«

KAREL TRILLER

Politik in gospodarstvenik Karel Triller (1862-1962) je 1894 postal odvetnik in se leta 1895 naselil v Tolminu. Leta 1900 se je preselil v Ljubljano, odprl je odvetniško pisarno in deloval v liberalnem taboru (I. Tavčar, I. Hribar). Triller in Tuma sta se poznala že med študijem na Dunaju (Tuma IMŽ 125, 126), iz Tolmina je Tuma že odšel, ko se je tu Triller naselil. Leta 1901 je Tuma prisostvoval odprtju Trillerjeve kočice na Krnu, ob otvoritvi je Trillerju napovedal, da kočica ne bo vzdržala pred plazovi. Napoved se je tudi uresničila. Triller je bil za Tolmin, »za naše gore, za našo deželo velika pridobitev. Le žal, da je bil z eno nogo vedno doma na Kranjskem in vsak hip smo se bali, da ga izgubimo« (Gabršček I 405). V Tolminu je ustanovil soško podružnico SPD. Ko se je 5. avgusta 1901 odprla kočica na Krnu, je bil že v Ljubljani.

V Tumovi zapuščini je 11 Trillerjevih pismov iz let 1899 in 1902 in le en Tumov.

Prvo Trillerjevo pismo Tumi je iz 1. oktobra 1899. Triller odgovarja na zelo verjeten Tumov poziv, da bi sodeloval pri nastajajoči liberalni stranki in ga vabil v Gorico. Z odgovorom je odlašal: »Menda zato, ker ne vem, kaj si naša slovenska politika prav za prav predstavlja z besedo »liberalec« in vsled tega tudi ne vem, je-li sem liberalec ali ne.« Potem podaja svoj politični credo, Tumovega predloga pa le ne sprejme: »Menda si Ti nisem vsiljeval niti si se Ti meni. Ako sem vzlic temu šel za Te v boj, storil sem to iz prepričanja, ker sem v Tebi vsikdar častil visoko politično idejalnost in nesebičnost ter uprav prislovično delavnost. Glede zadnje Te na celem slovenskem dosega le Hribar, a tudi le dosega. Ti si na Goriškem morda jedini, ki ve kaj hoče in zagadatelj sem Ti bil ter Ti bom vedno ob strani. Pač pa ne delim Tvojega optimizma in seveda tudi ne Tvojega narodno-gospodarskega naziranja; zagadatelj bi se pri pozitivnem delu bržčas tudi najini poti cepili in ker je treba v Gorici jednotnega načrta - dela, je bolje, da jaz za sedaj ostanem v stran in kakor sem vztrajal v soglasju s Teboj v stran tudi doslej.«

V drugem ohranjenem pismu (26. 11. 1899) Triller piše Tumi, da na preselitev v Gorico ne reflektira in da se je odločil za Ljubljano. Glede na zelo očitno ponudbo, da bi prevzel Sočo je Triller sodil: »Ako bi sploh mislil na tak aranžement, bil bi naj prvi in poglobilni pogoj - da se mi popolnoma izroči list. V to pa bi Gabršček nikdar ne privolil.« Sicer pa svetuje Tumi: »Sam na Tvojem mestu bi morda celo vse vrigel v stran ter se takoj podal v Trst, kjer bi imel mir, lahko živel tudi rodbini in kjer se Ti obeta tudi lepša politična in stanovska karjiera, nego v Gorici. Niso vredni vsi Goričani skupaj žrtev, ki jih doprinašaš.«

V pismu z 23. januarja 1900 piše iz Ljubljane, »največja budalost«, ker se ni preselil v Gorico. Triller poroča o nameravani zvezi med goriško in kranjsko narodnonapredno stranko.

V pismu 31. julija 1900 Triller sporoča definitivno, da ga v Gorico ne bo. Podobno piše 2. februarja 1900 pa tudi v pismu z dne 7. februarja 1900. Triller je nato pisal še 6. marca 1900, 12. maja 1900, 26. septembra 1900, 19. septembra 1900 in 2. oktobra 1902. V pismu z dne 2. februarja 1900 po porazu dr. Josipa Staniča na državnozbornih volitvah na Goriškem sodi: »Propala je namreč oseba, jedino le oseba, dočim se mlada svobodomiselná stranka goriška sme po vsej pravici šteti za zmagovalko. Z vsakim drugim kandidatom bila bi brezdvomno tudi efektivno zmagala, v prvi vrsti pa s Teboj. Saj sem držal svojo objubo ter ostal nevtralen, a toliko rečem, da mi je bilo treba le s prstom ganiti in večina Staničevih volilcev bi se ožje volitve ne bila udeležila v znak protesta zoper osebo kandidata, kateremu pa je tudi »Soča« s svojim smešnim hvalisanjem več škodovala nego koristila. Škoda da ni bilo družiga moža in zlasti, da ni Tonkli nastopil.«

Iz leta 1903 sta ohranjeni dve Trillerjevi pismi Tumi. 18. septembra 1903 Tumi svetuje, »da je v sedanjem kritičnem času bolje pretrpeti marsikaj, nego povzročiti v stranki razkol, ki bi imel nepregledne posledice.« Svetuje mu, naj se ne druži z Dragotinom Hribarjem, ker ni mož, ki bi našel rešilno pot. V drugem pismu (10. 11. 1903), piše o pripravljenosti banke, da kreditira konzorcij (najverjetneje za tiskanje novega časnika).

Dragi prijatelj!

V nedeljo bil sem v Kanalu na shodu »Trgovskega in obrtnega društva«. Da Tebe ni bilo, razumem, ker Ti nisem naznanil ure in prostora. Gosp. župan Zega, na katerega sem se bil obrnil že v sredo rad shoda, mi ni dal nikakega odgovora, dokler mu nisem brzojavil in plačal tudi brzojavni odgovor, kar se je zgodilo šele v soboto. Bilo je torej prepozno Tebi naznaniti in deloma tudi nisem bil gotov pravega uspeha: Kanal je precej nehvaležno polje. Vendar je izpadlo precej dobro, kajti na shodu sem se prepričal, da je ljudstvo samo že sito edino le duhovnega vodstva. Pozdravljali so najbolj simpatično one dele govora, kje se je namigavalo na to, da duhovniki organizujejo različne stanove le sebi v korist. Novo trgovsko društvo je izvolilo včeraj svoj odbor. Moj položaj v novem društvu je še precej nedoločen. Dasi sem sprožil jaz idejo za ustanovitev »Trg. obrtnega društva« s posebnim poudarkom, da s tem onemogočim daljšo polemiko po časopisih, psovanje in medsebojna očitanja in prestopimo na polje pozitivnega dela, se gospod Gabršček sedaj krči izvesti moj načrt. On se hoče zadovoljiti s tem, da se nastavi uradnika v društveno pisarno in prireja shode, vse drugo pa naj bi se odložilo za poznejši čas. Poznaš moj načrt: saj simpatično si pozdravljaj, kolikor sem Ti pisal, in lahko sodiš, da sem jako malo zadovoljen z izjavo Gaberščekovo, da potrebujemo drugega načrta, kakor ravno gori povedano. Jaz nikakor ne morem temu privoliti, ker sem do grla sit delati neplodno politiko, marveč hočem vedeti, zakaj gre, kaj se lahko doseže in kako se doseže. Česa tega ne vidim pred seboj, ne morem slediti skoraj z zavezanimi očmi za politiko Soče in gosp. Gabrščeka. Momentani uspeh prvega in drugega leta morebiti bi bil zagotovljen v tem, da bi se agitatorno po shodih vplivalo na ljudstvo. Morda bi ta agitacija sama na sebi obudila trgovstvo in obrtništvo toliko, da bi se pred ali slej našel kedo, kateri bi prestopil na ono polje, katero sem imel pred seboj, ko sem društvo ustanovil. Veš približno zakaj sem bil položil svoj mandat dru. Gregorčiču na razpolaganje, da je bil samo to pravi vzrok, da smo tavalj brez načrta in brez cilja na škodo svojih volilcev in dežele po nepregledni temi in da eden ni vedel, kaj namerava drugi in da je eden drugega izpodrival, kakor je hitro kedo imel kaj uspeha za se. Ista prikazen preti se ponavljati tudi sedaj. Posebno poudarja se načelo, da je treba delati »z domačimi močmi«. Kranjcev jeli so se bati. Očita se jim splošno, da so avtokrati, veš zakaj? Zato, ker Goričani premalo poznajo, kaj je eneržija in naporno vstrajno delo, dočim so naše kite in žile malo trše. - Glavni boj proti Gregorčiču in Coroniniju je itak izbojevan, in ako inteligentni krogi goriški ne mislijo opustiti osebnih polemik, ako se mislijo zadovoljiti le z besedno agitacijo med ljudstvom, potem seveda mi ne ostaja drugega, nego »Trgovsko obrtno društvo« prepustim vodstvu drugega človeka in se pri prvi priliki za vedr podam v zasluženi pokoj, kolikor se tiče politike, ali pa se bavim z njo le za slučaj da dobim iskrenih posebnih prijateljev. Izven Tebe v deželi nimam nobenega in to kot Kranjec itak veš, kako politiko bi utegnili midva izvesti. Nameraval sem se vreči v boj za svoj načrt, za »Trgovsko obrtno društvo« prav s celotno svojo eksistenco ne glede na drugo, ne glede na materialne žrtve, ne glede na lastno zdravje. Vidim pa že danes, da se le uničim, če drugače ne, materialno in telesno. Radi tega sem se jel obotavljati in čakam, kako se stvari razvijó. Na shode pojdem, ker čutim v sebi dolžnost izbojevati pričeti boj na strani »Soče«, dokler ni konečno vprašanje, zaradi katerega se je boj pričel, rešeno. Gosp. Gaberšček stoji na stališču, da kot lastnik »Soče« sme vse in da misli o lastnini »Soče« prevlada vse druge. Toliko za danes. V gore ne mislim tako kmalu na shode, ker je predrago in utrudljivo ter je dela v Goriški okolici dovolj.

Pozdravlja Te srčno Tvoj stari

Dr. Henrik Tumo

Opombe:

Kopija. Pisava ni Tumova, le podpis je njegov.

V nedeljo...: Po predhodnih pripravah (na primer članek v Soči 1899, številki 87-90) je bilo 11. novembra 1899 v Gorici ustanovljeno Trgovsko-obrtno društvo.

Naslednji dan, v nedeljo 12. novembra, je društvo priredilo zborovanje v Kanalu (Soča 17. 11. 1899, številki 92).

Gosp. župan Zega...: Mihael Zega (1852-1919), učitelj, glasbenik, posestnik, kasneje deželni poslanec (SLS).

Novo trgovsko društvo...: Društvu je predsedoval Ivan Dekleva, člani odbora so bili Anton Pečenko, Rudolf Konjedic, Anton Jeretič, Andrej Jakil, France Kocijančič, Ignacij Kovač, Ignac Tence, Miha Zega in Oskar Gaberščik.

IVAN TRINK

Iz dopisovanja med Ivanom Trinkom (1863-1954), buditeljem beneških Slovencev in Henrikom Tumo sta ohranjene Trinkovi zapuščini dve Tumovi pismi. Tumov podpis pa je na razglednici (28. 12. 1895), ki jo je pesnik Simon Gregorčič poslal Trinku. Poleg pesnika in Tume sta na razglednici podpisana še Andrej Gabršček in njegova soproga Rozina (r. Kravanja). Razglednica je objavljena v Gregorčičevem zbranem delu (ZD 4, 147, 441).

1

V Gorici, 13. I. [19]

Veledenjeni gospod!

Čital sem v tržaški »Edinosti«, da se kot deželni odposlanec province zanimate za železniško zvezo med Čedadom in našo Soško dolino. V tej zadevi sem se kot deželni odposlanec mestov in trgov Soške doline že precej trudil ter posredoval tudi pri trg. obrtni zbornici v Vidmu pri tajniku g. Valentinis-u in inženirju g. Peto[?] za Ferrovie venete.

Zanima me poznati Vaše mnenje ter Vam bodem hvaležen, ako me poučite kaj se je v tej zadevi storilo od Vaše strani in g. Kukovca.

Vam vsegdar v tej zadevi na razpolaganje, pričakujem prijaznega odgovora z odl. spoštovanjem

Dr. H. Tuma
odvetnik in deželni
poslanec
v
Gorici

Opombe:

Izvirnik (Goriška knjižnica, Nova Gorica).

Čital sem...: Trinko je bil pokrajinski svetovalec v Vidmu med leti 1902-1923. O njegovem zavzemanju za železniško povezavo Beneške Slovenije s Soško dolino je poročala Edinost (13. 1. 1904, števil. 13).

...pri tajniku g. Valentinis-u...: Gualtiero Valentinis (1858-1937), furlanski javni delavec.

...in g. Kukovca: Verjetno Janko Kukovec.

2

V Gorici, 26. I. [19]04

Velecenjeni gospod!

Prejel sem z veseljem Vaš cenjeni list od 19. t.m. Iz časopisja poizvedel sem istočasno, da je za imenovano železnico dokaj zanimanja.

Večina merodajnih činiteljev je za progo Videm-Čedad-Kanal, dočim sem jaz za svojo osebo in kot zastopnik trgov Bovec, Kobarid in Tolmin za progo Čedad-Nediža-Kobarid. Za to zadnjo progo se gotovo tudi Vi kot zastopnik slovenskih občin bolj zavzimate. Le bojim se, da bode agitacija za progo Kanal živahnjša. Obračam se radi tega zopet na Vas, da morda obudite večjo delavnost med slovenskimi občinami za Nediško progo, katera bi bila v gospodarskem in narodnem obziru mnogo važnejša in koristnejša za italijanske in avstrijske obmejne Slovence. Pridobite občinska zastopstva, da izdado posebne izjave, s katerimi se izrekò za progo ob Nediži. Nikar naj Vas ne odstraši okoliščina, da je Videm, trgovska zbornica ondi in drugi faktorji za progo do Kanala. Le-ta po mojem prepričanju ni od strani Avstrijcev izvedljiva, ker nasprotuje Trstu, Gorici in je za lokalni promet brezpomembna.

Veselilo me bo, ako mi bodete o stvari zopet poročali.

Z naj odl. spoštovanjem Vam vsegdar na uslugo

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik (Goriška knjižnica, Nova Gorica).

Prejel sem z veseljem...: Trinkov odgovor ni ohranjen.

ANTON TROBEC

Anton Trobec (1874-1952), uslužbenec tržaške kmetijske družbe, sicer pa kmetijski učitelj, se je Tumi 2. januarja 1922 javil v zvezi z razpisom v Edinosti (zaposlitev poslovodje kmetijske trgovine; glej Cooperative operaie..., Tumovi pismi 17. in 25. 1. 1922).

BOLESLAV TRPIN

Uradnik v Podgori Boleslav Trpin je stopil v krajevno »komunistično organizacijo« 1. aprila 1920. Organizacija je do poletja 1920 štela 105 članov.

Gorica, dne 29. junija 1920

Sodrug
Boleslav Trpin
Tajnik politične organizacije
v Podgori.

Potrpujem prejem zneska L 400.- za izročene izkaznice ter prejem seznama članov. Na vprašanje ali bi bilo mogoče ustanoviti podružnico Vam ne morem dati odgovora, ker Vaše želje ne razumem prav. Politične organizacije so docela avtonomne in niso registrirana društva. Politična organizacija je strogo zaupna in se ne priglasa na komisariat, zato tudi ni potreba priobčiti imena odbornikov na komisariat. Vsi sestanki strankarjev so strogo zaupni in jih je treba prigrasiti politični oblasti le, kadar se drže v večjem obsegu in vedno le po čl. 2 zbor. zak. Nasprotno so pa strokovne organizacije pravilna društva in so podružnice centrale stavbinskih delavcev za celo Beneško Julijo v Trstu.

Gledè strokovne organizacije obračajte se naravnost na tajnika Korsiča, Delavska zbornica, Via Carducci št. 23, v političnih zadevah pa nameščam jaz tajnika, dokler ne pride soodr. Komavli iz Jugoslavije.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Potrijujem prejem zneska...: Za kateri seznam članov gre, ni ugotovljeno. V zapuščini so trije sezname in sicer Seznam članov socialne stranke v Podgori (91 članov), Člani politične organizacije odd. Podgora (41 članov) in Imenik članov komunistične krajevne organizacije v Podgori (105 članov; PRILOGA 7).

Na vprašanje...: Dopisa iz Podgore, ki bi o tem spraševal, ni.

...na tajnika Korsiča...: Glej Franc Kosič!

DIMITRIJE TUČOVIĆ

Dimitrije Tučović (1881-1914) je bil v letih pred prvo svetovno vojno vodilna osebnost socialističnega gibanja v Sr. Na beograjski univerzi je končal pravo. Bil je sekretar srbske socialdemokratske stranke, urednik lista Radničke novine in teoretičnega glasila Borba. Napisal je več brošur s politično vsebino in knjigo Srbija i Albanija (1914), S Tumo se je najverjetne prvič osebno srečal na ljubljanski konferenci jugoslovanskih socialdemokratskih strank (21. - 22. 11. 1909). Dober mesec dni kasneje se je Tuma udeležil v Beogradu balkanske socialistične konference (7. - 9. 1. 1910). Tučovićevo sodelovanje na konferenci je Tuma označil v poročilu, ki ga je napisal za Rdeči prapor (1910, številke 5, 7, 8), o Tučoviću pa je v spominih (IMŽ 330-331) pisal: »Vodilna osebnost konference je bil mladi Dimitar Tučović, jurist, ki je opustil študije in se lotil organizacije srbskega delavstva [...] Srbska socialdemokratska stranka se je pod Tučovićem jela lepo razvijati. Tučović je padel v vojni leta 1914 kot nadporočnik srbske vojske«.

1

Gorica, dne 3. 12. [19]

Veelcenjeni sodrug!

Poslal sem Vam pod križnim ovitkom svojo brošuro »Jugoslovanska ideja in Slovenci«, da jo vzamete naznanje. - Vsled aktualnosti vprašanja in vsled jugoslovanske konference v Ljubljani dne 21. in 22. novembra t.l. je treba o tem še nadalje razpravljati, ter sem tudi obljubil literarne doneske v naše revije: »Akademijo« v Pragi in »Naše zapiske« v Ljubljani. -

V imenu urednika »Naših zapiskov« sodruga Dr. Dermota prosim Vas predvsem, da bi Vi napisali članek za revijo »Naši zapiski« o stališču socialdemokratske stranke v Srbiji glede jugoslovanskega vprašanja. - Pišete lahko v srbskem jeziku, za slovenski prevod poskrbim jaz. - V drugi vrstici pa Vas prosim, da mi nasvetujete monografijo o statistiki Srbije, posebno prebivalstva glede socialnega, ekonomskega in šolskega razvoja. - Prosim Vas, da mi preskrbite dotične monografije pri kaki knjigarni v Beogradu, ali pa da posredujete, da mi knjigarna pošlje prospekt knjig. -

Pričakuje prijaznega odgovora, beležim

sodružnim pozdravom

Dr. H. Tu

Veelcenjeni sodrug

Dimitrij Tučović, tajnik socialdemokratske stranke

v

Belgradu [Beogradu].

Opombe:

Izvirnik (Arhiv Srbije, Beograd, ZDT 251).

...da bi tudi Vi napisali...: V Naših zapiskih je Tučović objavil dva članka in sicer Balkanska konferenca (9/1912, 133-136), ki bi moral iziti že leta 1911 ter Prodiranje Avstro-Ogrske na vzhod (9/1912, 305-307).

...Dimitrij Tučović...: Pravilno Dimitrije Tučović.

2

V Gorici, dne 14. /XI. 19

Sodrug

D. Tučović, urednik revije »Borba«
v Beogradu.

Sem od prvega početka abonent Borbe ter plačal prve tri letnike po poštni nakaznici. Ker ne vem ali sem dolžan plačati cel letnik IV. prosim, da mi naznanite, kako stoji moj račun.

Sodrug Lapčević dal mi je na razpolaganje kratek članek za Naše zapiske, katerega smo tudi v številki XI. z dne 1. /XI. 1913 prinesli. V zameno poslali smo na naslov sodruga Lapčević-a članek za rabo Borbe: »Zgodovinski pomen balkanskih vojn in socialna demokracija«. V smislu resolucij jugoslovanske konference v Ljubljani ali balkanske konference v Beogradu bi pač morali priti do neke vzajemnosti vsa med popularno znastvenimi revijami. Skušal sem upeljati praktično skupno dotiko s tem, da prinašajo »Naše zapiski« članke iz rok sodrugov iz Zagreba in Sarajeva in sem z veseljem prinesel mali člančič sodruga Lapčevića. S tem, da Vam dajem na razpolaganje svoj članek, katerega ali že prinesete v slovenščini ali pa ga prevedete na srbsčino in postavite v cirilici, se obračam na Vas prvič, da bi uprava Borbe in Naših zapiskov svoje liste in publikacije zamenjevali, drugič, da bi prinašala oba lista članke politične in socialne vsebine tako, da bi vsaj 2-krat v letu prinesla Borba članke iz slovenskega in Naši zapiski iz srbskega. Posebno zanimiv bi bil sedaj članek iz peresa srbskega sodruga o političnem položaju na Srbskem in socialdemokratski stranki. Drug članek enako zanimiv je bil glede položaja na B[os]narskem, kakor ga presojajo sodrugi v Beogradu. Gori navedeni članek in 1 eksemplar Naših zapiskov poslal sem sodrugu Lapčeviću s katerim itak prijateljski občujete ter se z njim dogovorite o daljši skupni akciji.

S sodružnim pozdravom!

Dr. H. Tu

Opombe:

Izvirnik (Arhiv Srbije, Beograd, ZDT 252).

...abonent Borbe...: Borba, s podnaslovom Polumesečni spis socijalne demokratije (urednik Dimitrije Tucović), je izhajala v Beogradu od 1. januarja 1910.

Sodrug Lapčević...: Krajši članek z naslovom Nisu u Srbiji samo seljaci (Naši zapiski 10/1913, 352). Lapčević je že pred tem sodeloval v Naših zapiskih.

...članek za rabo Borbe...: Borba tega Tumovega članka ni objavila.

Posebno zanimiv bi bil...: Sodelovanje, kakršnega je Tuma predlagal, se v letu 1914 ni uresničilo. Sicer pa so v Naših zapiskih sodelovali poleg Lapčevića in Tucoviča še Živko Topalović, Sreten Jakšić, Juraj Demetrović in drugi.

3

V Gorici, dne 4. 1. 1914.

Slavno uredništvo
Borbe
v Belgradu

Naznanjam sl. uredništvu, da naša socijalistična revija »Naši Zapiski« ni mogla iziti pravilno dne 1. januarja 1914, ker traja tiskarski štrajk v Gorici. Radi tega izide dvojna številka »Naših Zapiskov« konec tega meseca ali najdalje 1. 2. 1914. Prosim, da vzamete to na znanje ter priobčite na vidnem mestu Vašega cenj. lista: Uredništvo in upravništvo socijalistične revije »Naši Zapiski« v Gorici naznanja, da 1. številka ni mogla iziti točno 1. januarja 1914 vsled tega, ker je v Gorici tiskarski štrajk in so vse tiskarne zaprte. Dvojna številka za januar in februar izide najdalje 1. 2. 1914. Cenjeni naročniki naj torej blagovolijo potrpeti do končanega štrajka v Gorici, v neugodnem slučaju se poskrbi za tisk potem tiskarn izven Gorice tako, da bodoča dvojna številka izide točno 1. februarja.

S sodružnim pozdravom

Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik (Arhiv Srbije, Beograd, ZDT 253).

...ker traja tiskarski štrajk...: Glej Albin Prepeluh (Tumovo pismo 8. 1. 1914)!

...ter priobčite na vidnem mestu...: Vest ni bila objavljena.

4

V Gorici, dne 5. 1. 1914.

Cenjani sodrug
D. Tucović, urednik »Borbe«
v
Belgradu

Svojčas poslal sem Vam na vabilo sodruga Lapčević-a članek o našem mnenju glede balkanskih razmer. Šlo mi je bolj za to, da pridobim Vaše sotrudništvo za »Naše Zapiske«, ker se pri nas mnogo bolj zanimamo za razmere socijalne demokracije v Srbiji po zadnji balkanski vojni, kakor pa nasprotno v Srbiji za nas. Domnevam sicer, da ste močno zaposleni, vendar Vas ponovno prosim za sodelovanje in da mi pošljete vsaj zanimivih vesti iz življenja organizacij političnih strokovnih in gospodarskih pri Vas. Sodrug Lapčević mi je poslal kratkih podatkov, katere sem v št. 11 »Naših Zapiskov« tudi prinesel.

Dovoljujem si Vas opozarjati še nekaj. Naročnina Borbe znaša za Dalmacijo, Hrvatsko in Bosno K 8.-, za nas Slovence pa K 10.- Zdi se mi stvar krivična in tudi netaktna. Ponovno se je povdarjala skupnost Slovencev, Hrvatov in Srbov in dejansko delajo Slovenci nego drugi na kulturno skupnost. Radi tega ni prav, da se dela razlike med Dalmatinci in med Slovenci, ter apeliram na Vas, da izposlujete izenačenje naročnine tudi za Slovence tako, da že v prihodnji številki naznaite, da je naročnina za Slovence, Hrvate in Srbe enotna, t.j. 8 dinarov.

Pričakujè Vašega prijaznega odgovora

s sodružnim pozdravom!

Za uredništvo in upravo Naši zapiski
Dr. H. Tuma

Opombe:

Izvirnik (Arhiv Srbije, Beograd, ZDT 254).

Svojčas poslal...: Glej Tumovo pismo Tucoviću (14. 11. 1913)!

Sodrug Lapčević...: Nisu u Srbiji samo seljaci (Naši zapiski 10/1913, 352).

ANKA TUMA

Ana Marija, edina hčerka Henrika Tume, je bila rojena v Gorici 17. aprila 1903. V Trstu je končala dvoletno trgovsko šolo (1919). Zaposlila se je v očetovi odvetniški pisarni in po materini smrti skrbela za družino. Med Tumovimi otroki se je edina posvetila planinstvu in v Planinskem vestniku tudi objavljala potopise. Umrta je v Ljubljani 22. novembra 1969.

Vsa Tumova pisma hčerki Anki so v pretežni meri zasebne narave. 9. avgusta 1926 je hčerki poročal o svojih turah v Bohinjskem kotu. 13. julija 1931 ji je pisal v Pariz in med drugim povedal, da namerava avgusta meseca v Švico. Nato je hčerki poslal dve dopisnici iz Chura v Švici. Anka je bila takrat v Parizu, kjer je na Alliance française obiskovala poletni kurz francoskega jezika. 15. avgusta 1931 ji je sporočal, da je 14. avgusta prispel v Chur in da bo ostal tu do 31. avgusta. 24. avgusta 1931 piše: »Dež potrpežljivo mrli, jaz pa potrpežljivo posedam. Napravil sem vsega dve turi peš eno v Črče, drugo čez prelaz Strela 2353 in mimo Šije. Pomisli, če nismo v slovenskih alpah! [...] Kake tri dni presedel sem v kantonski knjižnici.«

Osmi otrok Henrika Tume Boris Avgust, je bil rojen v Gorici 2. aprila 1909. Promoviral je na pravni fakulteti ljubljanske univerze. Po končanem študiju se je kot zasebnik ukvarjal v Berlinu z mednarodno trgovino. Leta 1934 se je zdravi na Golniku. Boris Tuma je bil zaradi sodelovanja v NOB med vojno zaprt v Ljubljani, tik pred koncem vojne - 4. maja 1945 - je l na Turjaku umorjen skupaj z bratom Zoranom (rojen v Gorici 14. 9. 1912), inženirjem kemije. Ker so pisma v prvi vrsti zasebne narave, so objavljena le v odlomkih, ki zadevajo Tumovo javno delovanje in njegovo politično misel.

7. maja 1934 (ohranjena kopija) je pisal sinu Borisu v Berlin. Potrdil je, da je prejel sinovo pismo z dne 27. aprila 1934 in nadaljeval: »Imaš prav, taki so vsi malomeščani, milijonskih mest, tako je na Dunaju, tako v Parizu, v Londonu in seveda mora biti tako tudi v Berlinu. Saj je vendar to nesreča dosedanjega gospodarstva in civilizacije, da so te milijonske mase malomeščanov prišle do veljave. Le s tako sodrigo je bilo mogoče Mussoliniju in Hitlerju ustanoviti državo svoje vrste. V tem p tiči tudi žalostni prospekt za bodočnost. Država sloni danes na teh malomeščanskih, poluizobraženih masah, seveda je vzela tudi vzgojo teh mas v najem in ni videti, kako in kdaj se izboljša položaj. Morda je bilo dobro, da se je proletariat potisnil z nasilstvom v kot, da tam išče in najde novih duhovnih sil. Saj je zgodovina pokazala na velikem ruskem carstvu, kako je nasilje od l. 1905 naprej ustvarilo novo mišljenje v velikih masah. Za sedaj ne ostane praktičnemu človeku drugega nego, da računni z golimi dejstvi in se pri vsakdanjem življenju prilagodi sistemom, ki so se uveljavili. Morda je najbolje, da se ne ovira delo Mussolinija, Dolfussa in Hitlerja¹, ker se mora pač samo podreti, ako ne odgovarja prirodnemu razvoju človeške družbe, sicer sam ustvari protigibanje, kakor je to Marx kot socijolog tako sigurno napovedal za bodočnost.

Kakor ne vplivam na Ivana in Braneta, tako seveda tudi nočem na Tebe, da bi se sploh spuščal v kako politično razmišljanje, še manj pa udeleževanje. Je doba zbiranja in prenavljanja in Vaša dolžnost je predvsem, da si napravite neodvisno gospodarsko stališče [...]

Odvetništvo v Ljubljani hira in peša, da je joj. Po mojem prepričanju bo odvetništvo padalo po eni strani zaradi premembe v gospodarskem sistemu, po drugi strani pa radi notranje negotovosti in zmedenosti odvetniškega stanu samega. Po mojem prepričanju je eksistenca zagotovljena le z lastnim delom, t.j. v trgovini in produkciji. Trgovina Vam mora dati na razpolaganje sredstva in s pridobitvijo dovoljenega rezervnega fonda lahko preidete na lastno produkcijo. Šele takrat ste gotov neodvisnosti in blagostanja. Tudi za slučaj premembe gospodarskega sistema, Vam bo kot veščakom v trgovini in industriji zagotovljena bodočnost. Vsa nameščena inteligenca pa postane od leta do leta bolj odvisna od državne uprave.«

27. septembra 1934 je pisal Tuma sinu Borisu na Golnik. Zaradi bolezni, ki je Borisa prizadela, je Tuma spremenil svojo sodbo o sinovi poklicni usmeritvi. Usmeril naj bi se v odvetništvo in prevzel očetovo pisarno: »Da bi Te poslal zopet na Nemško je izključeno, moram Te pač obdržati v Ljubljani. S tem pa je že skoraj po sebi rečeno, da ostaneš v odvetniški karieri. Potreboval bi še dve leti in pol prakse, da postaneš samostojen odvetnik. Ker ni veliko dela v pisarni in Anica z novim letom odpade, bi lahko vodil vsa dela v pisarni precej samostojno in jaz bi interveniral le tam, kjer Ti še nimaš pravice zastopanja. Stroški pisarne se tako znižajo na minimum. Posvetil bi se od svoje strani lahko literarnemu delu in ob Tebi bil sicer brez skrbi [...] Tako bi Ti bilo mogoče, da se posvetiš poleg dnevnega dela tudi alpinizmu, posebno pozneje, ko docela okrevaš. Anka ital rabi spremljevalca, ker so vsi drugi fantje precej indiferentni.« Sporoča, da bo moral verjetno delati še do konca leta 1937, ker tako odločil penzijski fond odvetniške zbornice.

2. oktobra 1934 sporoča, da od 1. oktobra prejema pokojnino ne glede na to, če delo odvetnika nadaljuje ali ne.

¹ Poleg Benita Mussolinija se omenjata še vodja nemškega nacizma Adolf Hitler (1889-1945) in avstrijski kancler Engelbert Dollfuss (1892-1934).

BRANIMIR TUMA

Branimir Jožef Tuma je bil rojen 6. decembra 1904 v Gorici, umrl je v Ljubljani 4. maja 1991. Na Dunaju je končal visoko šolo za trgovino. Skupaj z bratom Ivanom je vodil lastno kemično industrijo v Zagrebu in Ljubljani, kasneje je bil solastnik papirne industrije (Bratje Tuma). Po drugi svetovni vojni je bil več let direktor Triglav - filma (1952-1963). Živel je v Ljubljani. Ohranjena sta izvirnika dveh očetovih pisem. Značilen za Henrika Tumo je naslednji odlomek iz pisma, ki ga je sinu pisal 9. februarja 1923: »Veseli me, da se zanimaš tudi za splošno izobrazbo. Prav je da poslušáš Oppenheimerja¹, vsak izobraženec t moral poznati do dobra spolno življenje. Vse težke in gnusne bolezni človeške izvirajo iz spolne bolezni in alkohola. Človek mo znati jesti in spati, piti in ljubiti vsega tega treba je učiti se, - ako neče živeti brez uka, kakor žival. Če pa dobro pomislim, pa se malo kedo tega uči - oziroma ljudi uči šelej škoda in bridka izkušnja življenja. Dolžnost inteligentnega človeka je, da se pripravi naprej. Inteligenca ni nič drugega, nego sposobnost na podlagi spoznanja tega kar je, videti naprej in pred sè.« V drugem pisru (6. 2. 1929) pa je sinu sporočil: »Težka skrb me navdaje. Čutim, da so jele pešati moje življenske moči in da odpadem tako nagloma, kakor mama.«

¹ Pravilno Moritz Oppenheim (1876-1949), dermatolog, profesor na dunajski univerzi.

FERDINAND LEV TUMA

Ferdinand Lev Tuma (1883-1961) je bil sin Ferdinanda, polbrata Henrika Tume. V Ljubljani je maturiral na realki in nato študiral na dunajski trgovski visoki šoli, v pretežni meri pa se je ukvarjal s publicistiko. Od leta 1907 je živel v Trstu, nato j od leta 1909 na univerzi v Göttingenu študiral gospodarske vede in zavarovalstvo; nekaj časa je študiral tudi v Londonu. Med 1910-1913 je živel ponovno v Trstu in bil uslužbenec Unione Adriatica di Sicurtà. Nato je delal v Petrogradu, Københavnu, občasno pa je živel v Ljubljani in Zagrebu. Od leta 1923 do 1946 je bil v Pragi kot ravnatelj Pravni české zajišovací banky. Umrl je v Malmöju na Švedskem. V dijaških in študentskih letih se je ukvarjal z leposlovjem in objavljaj književno kritiko. Leta 1905 j izdal v eni in edini številki revijo Novi eseji, kmalu pa je postal glavni urednik tednika Naš list (1905-1906), v začetku leta 1907 urejal mladoliberalno Novo dobo, še isto leto (od sredine dalje) je na Dunaju urejal Südslavischen Korrespondenz, ki pa jo je kmalu prepustil Milanu Jakliču. Konec leta 1907 je v Trstu pristopil v JSDS in krajši čas urejal Delavski list. Kasneje je iz Nemč in Londona pošiljal dopise za slovenski tisk (Edinost, Slovenski narod). Med svetovno vojno je med službovanjem v Rusiji (podružnica danske zavarovalne družbe Salamandra v Petrogradu) izdajal revijo (oktober 1916 - oktober 1917) Jugoslavija. Ruskih revolucionarnih dogajanj ni sprejel. Kasneje je samostojno ali v obliki razprave pisal o problemih zavarovalstva.

Iz dopisovanja med Ferdinandom in Henrikom Tumo so v zapuščini pretežno nečakovi dopisi iz časa 1906-1907. V dunajskem Kriegsarchivu je ohranjeno Ferdinandovo pismo stricu. Poslal ga je marca 1918 iz Petrograda v Trst; v njem je prikazal svoje nestrinjanje z dogodki ruske revolucije¹. Sodelovanje med stricem in nečakom je bilo prisrčno. Ohranjeni sta tuc

dve Ferdinandovi pismi Tumovi soprogi Mariji in sicer sporoča (kraj odkoder je bilo pismo poslano ni znan) 24. maja 1918, da sta prišli k njemu žena Aleksandra in hčerka Natalija (Tusja) in še: »Kjer sta bili poprej, je bilo strašno. Ljudje so v pravem pomenu besede na ulici padali od lakote [...] Na kmete, delavce in lačne ženske so streljali bivši prestopniki, potepuhi itd., ki se sedaj nazivajo pod skupnim imenom »rdeča garda«. Te Sodome in Gomore si noben človek ne more predstaviti, ki ni videl z lastnimi očmi in slišal s svojimi ušesi.« Iz drugega pisma Mariji Tuma z dne 8. aprila 1919 pa je značilen citat: »Jaz v bodočnost boljše vizije ne verim in najmanj v Rusiji.«² Ferdinand in Henrik Tuma sta hodila tudi v gore; tako sta podpisana na razglednici (s podobo Wolayer See v Karnijskih Alpah, poštni žig: Udine 16. 8. 1906).

- 1 H. Steiner, Viri za zgodovino jugoslovanskega delavskega gibanja v avstrijskih arhivih. Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, 10/1970, 1-2, 349; D. Kermavner, O nekaterih aktih navedenih v predhodnem seznamu, ib., 354.
- 2 Svoje poglede na razmere v Rusiji je Ferdinand Lev Tuma napisal v članku Rusija v letih 1914-1918 (Edinost 1919, štev. 202-222).

1

V Gorici, dne 15. I 1906

Dragi nečak!

Vračam Ti list Dr. Ravnikar-ja v prilogi. Le dobro opravi krst in kadar moliš nad malo sorodnico, le iskreno jo posveti delu in želi njej, da postane zdrava in pridna gospodinja. In ako Ti pozneje raste pod okriljem, le udahni jej ljubezen do dela že pri igranju in vplivaj na njeno mamo, da bi se vsa njena vzgoja osredotočila v to svrhu.

Prav, da si zadovoljen z mojim pismom. Ne pove nič in mnogo.

Od Dr. Stanič-a pozneje enkrat majhen dopis na Tvoj list.

Dr. Stanič je ena najkrepkejša individualiteta, katere imamo med slovenskimi odvetniki; moč prišel je na slab glas le radi tega. Ne stavlja svojih vrlin ljudem na ogled brez bojzani in skoraj nekako afektuirano kaže svetu svojo slabo stran: evo mojih grehov.

Da tega naši ljudje ne razumejo, vidiš iz javnega mnenja o njem. Vsaka bolha moža pika, seveda pri tem ne čuti svoje lastnosti kot zajedalaka.

V prilogi Ti pošiljam par vrstic za Tvoj list. Piši Dr. Ravnikar-ju na vsak način, da mora skušati uvesti na zaupnem shodu narodnonapredne stranke boljše moči naše struje.

Veseli me, da imata referat na shodu Dr. Majaron in Dr. Triller, katera-oba pajdaša in njihove zmožnosti dobro poznam in sta mi simpatična ter po katerih upam, da se pride vendar-le če ne do složnega, vsaj do sporednega dela.

Videl pa bom na shodu, ali se motim. S tem, da je revizija narodno napredne stranke program, morda v nasprotju z županom Hribarjem, po njem je že zagotovljena lepa akcija od naše strani ne, če župan Hribar odkritosrčno misli, vidim v njegovi secesiji tudi uspeh strank. Delo in vzgoja.

S pozdravom!

Opombe:

Kopija. Rokopis ni Tumov.

Vračam Ti list...: Ni ohranjen. Omenja se dr. Vladimir Ravnihar.

Le dobro opravi krst...: Ferdinand je 3. januarja 1906 z Dunaja sporočil stricu, da je Pavla rodila hčerko. Pavla Razinger (poročena z učiteljem Evgenom Križajem) je bila hči Tumove sestre Matilde. Bila je učiteljica klavirja. Pavlina (r. 1863) je bila sicer tudi Tumova sestra.

Prav, da si zadovoljen...: Tumovo pismo ni ohranjeno. Ferdinand je poslal stricu med 6. in 13. januarjem 1906 štiri pisma. Tuma je na te dopise odgovoril 15. januarja 1906. Med Ferdinandovimi pismi ima še največ sporočil pismo 5. januarja 1906: »Narod je postal brutalen. Si čital od srede: »Važno zborovanje!«¹ Opozarjam te že zdaj na uvodnik v Našem listu št. 2.: Dr. Tavčar in polemika.² Vrgli smo iskro v liberalno slamo. Dr. Tavčar se hoče kruto maščevati, zlasti nad Robido³ in Švajgerjem⁴. Naša dolžnost je zato, da se upremo terorizmu. Tisti, ki smo neodvisni, lahko storimo vse. Meni tudi ne morejo do živoga. Kar imam si zaslužim s svojim svobodnim peresom. Stric, prosim te, tudi ti ne omahuj več. Dolgo so na te gledali akademiki in drugi, vendar se ti nisi ganil. Kakor vidiš smo navezani le na se, ni drugače ne gre, kakor potegniti ljudi za seboj. Na socialiste in realiste ni računati. Tudi pri teh je mogoče doseči edino s tem kaj, če jih potegnemo za seboj. Včeraj sem prejel sledeče: »Dermota in Lončar sta na Zapiskih naravnost interesirana in vsak nov socialen organ jim mora biti nepriznana konkurenčno podjetje, ne v denarnem, a v političnem oziru.« In naš somišljenik dr. Robida ima popolnoma prav.

Radikalni akademiki sami ne vedo, komu bi se priklopili. Premrl⁵ in Jaklič⁶ sta gotovo naša, iz Prage ravno tako samo eno pravijo: list nima nobenega politika za seboj. To imajo tudi prav. Vsak jih ima, samo mi nikogar. [Naš] Zapiski sami gotovo ne prodro. Že par let izhajajo, pa mar lahko rečemo, da imajo kako strujo za seboj? Lončar, Dermota, Abditus (Alb. Prepeluh) pa je cela struja pri kraju. Če niso hoteli z nami, pa gremo brez njih. Gotovo je še dosti taci, ki jih ne poznamo, niti po mišljenju niti po zmožnostih, zakaj bi si teh ne poiskali? Dr. Ravnikar⁷ mi je dal Handschlag na to, da sodeluje. Torej ti - ? Zdaj držim kot sem ti že pisal vrabca v rokah, torej je treba z njim tudi kaj storiti. Tvoje nesodelovanje bi bilo opravičiti le tedaj, če bi ti odrekaval potrebo in važnost takega lista, kakršnega bi jaz rad videl, da postane Naš List. To, da je listov urednik slučajno tvoj nečak, pa v politiki vendar nič ne odločuje. Prosim, vprašaj Škapina⁸, kako mu gre in kaj počne. Ga srčno pozdravljam! (On bo že vedel, kaj to pomeni!!) Pisal sem tudi Slatnarju⁹, da bi mi zvišal mesečni honorar 40 gld za prvi mesec na 100 fl, za druge na 60 fl. Hotel sem plačati Cankarja, ker je obljubil sodelovati, in sploh povišanje porabiti edino za list, vendar mi piše mož danes, da več kakor je v pogodbi, pri najboljši volji ne more, češ da dā včasih še teh 80 K težko »a tako mora biti.

Kakor vidiš, sem navezan na silno skromne razmere, vendar sem z njimi, če bi se tikalo zgolj moje osebe, povsem zadovoljen, žal mi je le, ker ne morem za list več žrtvovati. Naših pisateljev ne morem honorirati, zato je dobiti tem težje sotrudnikov, in najtežje je, ker so vsi odvisni. V opozicijo bi stopili šele tedaj, če bi imel list osebe, ki bi jih znale zadostno braniti pred terorizmom.

In stric še nekaj! Ti poznaš naše razmere, veš kaj se godi, znano ti je delovanje Tavčarjancev, neodvisen si, zmožen dela - ergo je tvoja dolžnost, da delaš. Če sem se upiral jaz sem celih deset mesecev proti naši liberalni in klerikalni družali - in potem hočeš pomišljati ti?

+ [križ] na gori, Cankar: Pflaha malodušnost - ta neumrljiva senca velikega upanja --

Ali res?«

Od Dr. Stanič-a...: V pismu z dne 13. januarja 1906 je Ferdinand Tuma pisal: »Prosim, kaj si menil pod dvoumnosti v osebnih zadevah? (O Staniču prav ničesar ne vem in sem pri oni notici v toliko nedolžen).«

V prilogi Ti pošiljam...: Ni znano, za kateri članek gre.

- 1 Slovenski narod 3. 1. 1906, štev. 2. Poročilo v časnikih govori o sestanku v hotelu »Union« v Ljubljani, Tumo omenja kot vodjo skupine »političnih mesarjev«, ki so hoteli zaklati narodnonapredno stranko.

- 2 Ferdinand Tuma je najavil izid članka, izšel je namreč v Našem listu 13. januarja 1906. Ni podpisan.
- 3 Najverjetneje zdravnik dr. Ivan Robida.
- 4 Najverjetneje Karel Schweiger.
- 5 Ciril Premrl.
- 6 Glej Milan Jaklič!
- 7 Glej Vladimir Ravnihar!
- 8 Glej Karel Škapin!
- 9 Oton Slatnar (1867-1926), tiskar v Kamniku.

Dragi Ferdo!

Vračam v prilogi list dr. Robide. Dr. Robida je konečno pokazal tudi Tebi nasproti pravo stran t. da je nezdržljiv. On hoče dati duška osebni svoji strasti in ker mu list za to ni pristopen, dela na ustanovi drugega lista.

Sicer je bila velika taktična napaka g. Jakliča, da je sprejel poslano g. Dermote, ki je pisano v precej osornem in zbadljivem tonu. Polemika »mladih« med seboj v listu je pač taka nerodnost, da ne morem razumeti g. Jakliča, da ni uvidel tega. Sicer pa je bolje, da se je ozračje očistilo še prej, nego ste bi. preveč vezani eden na drugega. Moj svet je kakor sprva; drži list kot neodvisno glasilo, ki se ne da terorizirati po nobeni stranki in še manj po kaki osebi. Dokler se držiš tega načela bo Tvoj list vedno potreben in koristen. Obrni se zaradi tega še enkrat formalno na dr. Ravnikarja ter ga vprašaj so se li odloč izdajati svoj list. Ako ne, naj naznani pogoje pod katerimi bi jim Ti list odstopil v last tako, da ne pade na Te nobena odgovornost, ni politična ni juridična. Jaz bi se zadovoljil z zneskom [nečitljivo] ako Ti hočejo list odkupiti. Spomladi napraviš izpit in s tem zneskom greš lahko ali v Pariz ali London. Sploh je to kapit s katerim se da v Tvojih letih precej storiti. Ako Ti pa lista nočejo odkupiti, drži ga kakor je. Bodem se tu jaz bolj zanimal za-Te. Mene bode iskreno veselilo, ako se sedaj v teh letih znebiš redakcijskega dela, ker tako vdobiš potreben čas, da se znanstveno popolniš dokler si v velikem mestu in so Ti vsi viri vede in umetnosti odprti. Ako list obdržiš pa nikar ne sanjaj o reviji. Revije so danes med našim ljudstvom nepopularne. Vzgleđ Naši zapiski, kateri so dejanski jako poljudno, naravnost rečeno ugledno pisani, pa menda niti nimajo 300 naročnikov in še ti so jako slabi plačevalci. Hrani torej list za bodoče v obliki kako je kvečjemu, da ga ako se število naročnikov skrči, spremeniš zopet v tednik.

Glede nove stranke pa Ti povem svoje mnenje tako: v Ljubljani je vse nezadovoljno z liberalno stranko in to vrvenje je še bolj nevarno ker se bliža dejanski važna sprememba za naše politično življenje t splošna volilna pravica. Vse je nekako napeto in zaradi tega niti ni izključeno, da bi ta nova stranka kar tač čez noč brez principov in brez prave organizacije naenkrat ne uspela. Mnogokrat tudi drugod pri velikih narodih so bili taki pojavi in ravno za porajanja take stranke so osebe, kakor Dr. Robida, na svojem mestu namreč strastni in brezobzirni ne glede na politično moralo. V tem oziru se Ti in Jaklič prav temeljito motita. Ves sedANJI socijalni sistem je pa sezidan na principu premoči enega nad drugim in vsi naši zakoni ščitijo to moč. In družba se varuje da še vedno ščiti prepotenco. V praktičnem političnem življenju sem jaz vedno opazoval, da zmaga ta, kateri gre naravnost na svoj cilj brez vsakega pomisleka in brez prislušavanja svoje vesti.

Nova stranka utegne torej imeti pod temi načeli tu uspeh. Žal ti pa ne sme biti, da ostaneš ob strani, pa niti Ti, niti Jaklič se trajno ne moreta deležiti aktivnega političnega življenja.

Ako pa v Ljubljani niso dani pogoji, katere sem gori navedel, namreč splošno vrvenje v prebivalstvu, potem je pa nova stranka mrtvo rojeno dete in če ustanove dnevnik, ga bodo morali v kratkei likvidirati s precejšnjo izgubo.

Piši v tem zmislu tudi Slatnarju ter mu kratko povej, da tudi njemu ne kaže drugega nego da se [nečitljivo] lista oziroma da proda lisi. Njemu absolutno ne kaže da list na razpolaganje novi stranki, ka s tem padé tudi ves eventuelni deficit bivšega lista nanj ako se s posebno pogodbo ne vdobi garancije solventnih ljudi (Kakor veš je Dr. Robida docela insolventen).

Konec tega meseca ali meseca svečana me pot itak pelje preko Ljubljane in tam si stvar bliže ogledam ter Ti poročam. Za sedaj pa bodi popolnoma miren in pridno študiraj naprej, ker si itak tik pred izpiti. Zato je tudi dobro, da Te pusti Dr. Robida odslej pri miru.

T.
Dr. H. Tu

Opombe:

Kopija. Rokopis ni Tumov, njegov je le podpis.

Vračam v prilogi...: Morda je dopis dr. Robide, o čemer piše Ferdinand v svojem pismu z dne 14. januarja 1907: »Pošiljam ti v svrhu informacije mojega sta in porajajočih se razmer napram mladini priloženo pismo.«

Sicer je bila velika...: Glej Milan Jaklič!

Moj svet pa je bila velika...: V dopisu z dne 14. januarja 1907 je Ferdinand pisal: »... najbrže hočejo osnovati v Ljubljani svoj list. Ker je z istim hipom NL [Naš list] kot tak, kot je sedaj, precej nepotreben, in nam vzamejo oni precej terena, nameravam spremeniti N. L. z aprilom v tedensko revijo za politiko in prosv Tega jim seveda še sedaj ne povem; tako bi imel NL kot tedenski obzornik zopet svoje nezasedeno mesto, pa tudi s tem, da bi ostal slej ko prej svobodna tribuna.« O razhajanjih znotraj liberalnega tabora je Ferdinand poročal H. Tumi z Dunaj že 19. maja 1906: »Z Dr. Ravniharjem sem govoril mnogokrat, zvede od njega ničesar. Jaklič in Premrl sta me celo opozorila, da dr. R.[avnihar] listu več škoduje, kot koristi in imasta za to pozitivne primere. Ravnih.[ar] je absolutno brez idej in kunktator, ki vsako stvar zavleče, da ne pridemo nikamor. Vse drugo, samo »revolucionar« ne. Več naših sestankov je bilo brez uspešr ker so jo vedno izvili, da ni bil dr. Robida pravočasno obveščen. Njega se najbolj boje, ker vedo tudi, da sediva ob istem krilu. Na zadnjem sestanku sem skr

jaz, da je prišel tudi Dr. Robida in prodira sva z vsem kar sva hotela. Sprejet je bil enoglasno predlog, da se konstituiramo kot samostojna frakcija izven strank, z lastnim programom, ki ga predložita naša uradna zastopnika (Ravnihar, Novak)¹ liberal. odboru, da ga ali sprejme ali odkloni. Obakrat v celnem obsegu. Sklenjeno je bilo, da se imenuje frakcija »narodni demokratje« in se to v Našem listu publicira (s podpis). Po meni in dr. Lavrenčiču² (ki pa ni seveda ničesar »delal«) izdelan program je bil v principu sprejet; Ravnihar je dobil nalogo, ga pomnožiti in razposlati še drugim, da izrazijo svoje mnenje (Tebi, Kukovcu³ etc.) Dasi je od tedaj ravno 14 dni, ne vem do danes, kaj se je v naprej zgodilo, kako stoji s frakcijo itd.-

V Ljubljani sem bil navzoč tudi na sestanku nekaterih kmetov (čirca 10) iz Dol.[enjske] Gor.[enjske] in Not.[ranjske]. Sklenili so pripraviti vse za ustanovitev neodvisne kmetijske stranke (Načrt programa izdeluje Gustav Pirc)⁴. Proti klenikalizmu hočejo delovati z lokalnimi listi proti utež Domoljubu, eden takih prične izhajati s 1. julijem za kočevski volilni okraj (Sodražica), Ribnica, Travnik etc) urejal ga bo Dr. Lavrenčič (pri Dr. Krisperju) naslov: Naš Kmet⁵. Ta kmetijska organizacija naj bi se razširila po vseh kronovinah. Kranjski kmetje bi šli sami na štaj. [nečitljivo]. Trebalo jim bo še central.[nega] večjega lista (event. dnevnik!) in so v privatnem pogovoru že prej, in na sestanku izrazili željo, da bi postal to Naš List. Istih misli je Dr. Lavrenčič. Navzoč je bil tudi Žerjav kot urednik Notranjca⁶, in meni se je zdelo, da bi rad tudi »Našega Kmeta«. Mirno sem predlagal urednikom dr. Lavrenčiča doma iz Sodražice, ker pozna lokalne razmere, kar je uredniku lokal.[nih] listov neobhodno potrebno. Našemu Kmetu sem obljubil sodelništvo.

Naznaniti ti moram, dasi nerad o tem govorim in stvar pravzaprav ne spada sem, da intrigira Žerjav precej proti meni, tudi pri kmetih. Eno tako pismo sem videl na lastne oči, kjer pravi dotičniku (Novo Mesto) naj ne dopisuje meni in ne podpira moje - bankrotne politike. Povedal mi je pa tudi sam, da je velik nasprotnik listov, ki so navidezni (češ da je to brez programa!) ni ne služijo taki gotovi struji. Kaj si pod tem misli, ga ne razumem, ker nisem vseveden. O tebi n. pr. vè, kakor je dejal na enem sestanku, da nisi za politiko, sploh za nobeno stranko (Brez programa!). Nato sem dejal, da je prav lahko mogoče, da dr. Tume vsakdo ne razume, ker se mi zdi, da je dr. Tuma za 50 let pred nami, in da mi je v moje veliko začudenje povedal prav isto neki na Dunaju bivajoči moj rojak.«

Ferdinand je nato 4. oktobra 1906 v posebnem pismu Tumi zapisal: »Dal sem listu smer, vzbudil zanj zanimanje in razburil duhove. Dobil sem z vsakim dnem novih somišljenikov, ki so tudi vedno glasneje želeli, naj se vstopi aktivno v današnje razmere pri nas. Zahtevajo dnevnik. Ako hočem ostati kot človek, ki se ne zna ganiti, moram stopiti naprej. 23 let star, nepoznan, pa tega ne morem storiti. Naj sestavljam Slovincem program?... Morda bi ga tudi znal... Ali protivniki me ubijejo: saj poznaš metodo pri Narodu, Slovincu itd.

Z Dermoto, Lončarjem, Dr. Robido sem zadnji čas mnogo govoril. Prepričal sem se, da se je pri njih od Unionskega sestanka do danes mnogo izpremenilo. Vidim tudi tvoj posredni vpliv pri tem.

Če se vsi ti podpišejo, sem jim pripravljen prepustiti uredništvo, a pravic do lista jim ne menim odstopiti, kajti da sem pripravil razmere in list do tega, kar je danes, sem žrtvoval samega sebe. Naj se mi to zdaj primerno obrestuje.

Naj ima N. L. [Naš list] tudi na Dunaju svojega stalnega urednika. Rad pa bi našel kak modus da mi je za kasnejši čas odprt vpliv pri listu.

Tebe kot jurista in svojega dragega prijatelja pa prosim, blagovoli mi svetovati formo, ki bi bila lahko po meni sprejemljiva in bi onih ne žalila.

Ako se ti zdi umestno, bi te pooblastil, da posreduješ v mojem imenu t. j. da bi vodil pogajanje. Meni se zdi samo to opravilo z ozirom na tebe malo neprijetno.

Po pogodbi sem s Slatnarjem solastnik N. L. ali vsakega, ki bi stopil na njegovo mesto. Od te pravice bom moral najbrže nekaj odstopiti.

Faktično se mi gre za dvojce: dam svobodne roke Dermoti, a za kasneje bi si zasigural mesto (če tudi bi nanj kasneje resigniral) pri listu (vpliv) in zahtevam, da se me honorira. Honorar hočem kajpada odslužiti.

Ali pa naj vse drugo resigniram in zahtevam, da se mi odkupi list s tem, da prejemem tekem štirih let mesečno po 100 K? Morda?

Idejo glede Učit. tiskarne bo treba zdaj tem prej uresničiti. Ti bi dobili jako radi N. L. - Če bi se jaz ustavljal, bi znal postati osamljen v Kamniku in v

Lj. prične izhajati kak nov list.«

1 Poleg Ravniharja se omenja še Fran Novak (1877-1944), takrat koncipient (kasneje minister) pri dr. Valentinu Krisperju (1860-1931) v Ljubljani.

2 Ivan Lovrenčič (glej Milan Jaklič, Tumovo pismo 9. 1. 1907).

3 Vekoslav Kukovec (1876-1951), odvetnik in slovenski politik na Štajerskem (Celje, Maribor), minister kraljevine Jugoslavije.

4 Gustav Pirc (1859-1923), ravnatelj kranjske kmetijske družbe.

5 List Naš kmet, ki naj bi bil protiutež klerikalnemu Domoljubu (1888-1944), ni izšel.

6 Notranjec je pričel izhajati konec leta 1904 kot glasilo političnega in gospodarskega društva za Notranjsko. Njegov soustanovitelj in urednik je bil Gregor Žerjav.

3

V Gorici, 24 /I. 1907

Dragi nečak!

Tvoje pismo sem prejel in vidim iz njega da Ti preti nevarnost tudi v slučaju, da list prodaš. Deloma je moja napaka, da nisem takrat, ko sem delal pogodbo, Slatnarja tudi denarno vezal. Ali kar je, to je. Slatnar ima sedaj proste roke, da si sestavi račun po svoje in izračuna izgubo. Ker si Ti lastnik za polovico, bi moral trpeti tudi polovico izgube. Gospodje Ti odtegnejo, konfiscirajo kupnino v pokritje izgube narastle Slatnarjevi tiskarni. Ako torej Ti list prodaš in tega ne moreš storiti nego skupno, potem mora g. Slatnar izjaviti, da je s tem med Vama vse poravnano in da ostane polovica kupnine Tebi. Še bolj praktično bi bilo, ako Slatnar Tebi naravnost v svojem imenu odšteje denar zato, da Ti odstopiš od lista, in izjavita oba, da je s tem vse poravnano.

V nedeljo bržkone pridem v Ljubljano s prvim jutranjim brzovlakom. Ker pa ni gotovo, Ti pa prej brzojavim.

S pozdravom

Tvoj

Opombe:

Kopija, ni Tumova pisava.

Tvoje pismo sem prejel...: Tuma misli na Ferdinandovo pismo od 18. ali 22. januarja 1906. V pismih je poročal o gospodarskih težavah in o prodaji Našega lista.

IVAN TUMA

Ivan Marija Tuma je bil rojen v Gorici 3. oktobra 1897, umrl je v Ljubljani 10. marca 1979. V Parizu je dokončal študij kemije. Leta 1929 je v Zagrebu ustanovil kemično tovarno. Nato jo je prenesel v Ljubljano, kjer je od leta 1937 delovala pod imenom »Bratje Tuma« (kemično - apotekarski proizvodi in specialni tehnični papirji). Ohranjeno je 13 razglednic, ki jih je oče pisal sinu s potovanja po Madžarskem, Galiciji in Poljskem (1902), s planinskih izletov in iz Egipta (1912); ohranjeni sta tudi kopiji dveh dopisov. V dopisu z dne 24. junija 1925 je sinu Ivanu (dan pred njegovo poroko) napisal: »Kar mi pa težko de je to, da ti ne morem Bog zna kako pomagati materjelno. Veš, da sem glavni del svojega premoženja izgubil vsled vojne, vojna odškodnina je

J. TUM

J. Tuma iz Prage (očitno uslužbenec Zveze samostojnih krznarjev češkoslovaške republike) se je v pismu z dne 2. julija 1936 zahvalil za poslano znamko, 17. oktobra 1934 pa je prosil Tumo, da bi mu kupil nekaj jugoslovanskih znamk, ki so i ob smrti jugoslovanskega kralja Aleksandra. Tuma mu je odgovoril 7. decembra 1934.

Velecenjeni gospod!

Po želji Vam pošiljam za poslanih Kč 30.- dve seriji vseh jugoslovanskih žalnih znamk, in sicer:

2	znamki	à	Din	5.-	Din	10.-
2	"	à	"	4.-	"	8.-
2	"	à	"	3.50	"	7.-
2	"	à	"	3.-	"	6.-
2	"	à	"	1.75	"	3.50
2	"	à	"	1.50	"	3.-
2	"	à	"	1.-	"	2.-
2	"	à	"	0.75	"	1.50
2	"	à	"	0.50	"	1.-
2	"	à	"	0.25	"	0.50
skupaj v vrednosti						42.50

Prosim, da mi izvolite potrditi prejem istih.

Z odličnim spoštovanjem

Gospod
J. Tuma
Praha II,
Školska ulice 34

Opombe:

Kopija.

JAROSLAV TUM

Jaroslav (Jare) Tuma je bil drugorojeni sin. Rodil se je v Gorici 7. marca 1899. V Genovi je doštudiral ladjedelništvo služboval je nato na Češkem, nato v Genovi, tam je tudi umrl leta 1958. Sinu Jaretu je Tuma pisal razglednice s potovanj (1901 Madžarska, Galicija Poljska, 1912 - Egipt), pisma (od teh je eno kopija) govore o družinskih problemih (tudi tista, ki jih je pisal sinu v ujetništvu). Zanimiv in nekako preroški pa je odlomek iz pisma z 2. novembra 1925: »Boris konča letos maturo ter ga vpišem v ius. Do l. 1930 konča študije, štiri leta pa se izvežba v moji pisarni kot strojepisec, sollicitator in concipijent. Ker upar da ostane tak kot je, bo l. 1930 izvežban. L. 1931 odpravi sodno prakso potem odloži l. 1932 vojaško leto, l. 1935 pa napravi odvetniški izpit. Upam, da ko bom štel 77 let, če bog da, postanem prost težkega dnevnega dela«. Tuma je umrl v sedeminsedemdesetem letu starosti. Jaroslav Tuma je bil mednarodno priznan zavarovalniški strokovnjak (Enciclopedia del Friuli-Venezia Giulia II/2, 841).

LJUBOMIR TUM

Ljubomir Anton Tuma je bil četrtorojeni otrok Henrika Tume. Rojen je bil v Gorici 30. aprila 1901 in prav tam tudi umrl star niti ne dve leti (o smrti poročala Soča 25. 2. 1903, šte. 20). Ohranjene so tri razglednice, in sicer ena iz Gorice (7. 8. 1901), ko so bili soproga Marija in trije sinovi na počitnicah v Tolminu ter dve razglednici, ki ju je Tuma poslal sinu, ko je potov po Madžarskem in Poljskem, v prvi polovici avgusta 1902.

MARIJA TUM

Marija Gianola je bila rojena 20. januarja 1877 v egiptovski Aleksandriji. Oče Luigi je bil švicarski Italijan (Chiasso) Aleksandriji je imel veliko delikatesno trgovino. Mati Avgustina Gabršček je bila Tolminka (Podšolarjeva). Po moževi smrti se preselila s hčerkama Marijo in Ido v Tolmin. S svojo bodočo soprogo se je Tuma seznanil v Tolminu, kjer je služboval (1890-1894) in sicer najbolj verjetno konec leta 1892 ali pa v začetku 1893. 5. septembra 1894 sta se v Tolminu poročila, pred tem je Tuma že nastopil službo v Gorici. Kasneje mu je v Gorico sledila tudi soproga. V zakonu se jima je rodilo deset otrok (dva mrtvorjena, sin Ljubomir umrl kot otrok) med leti 1896 in 1914. Marija Tuma je umrla v Ljubljani 6. oktobra 1928.

Korespondenca med zakoncema je obsežna in je nastala v letih 1893 in 1924, obsega pisma in dopisnice, pisane v slovenskem in francoskem jeziku (nekaj malega tudi v ruščini). Nastajala pa je v času, ko sta živela narazen (razen za čas pr poroko). Tumova sporočila nevesti in bodoči soprogi prinašajo mnogo intimnih podatkov. Zato so v naslednjem objavljena v izvlečkih, objavljeni so le tisti deli, kjer so navedbe, ki zadevajo javno življenje. V celoti je ohranjeno 322 pisem in dopisnic Henrika ter 140 pisem in dopisnic Marije Tuma.

1893

Ohranjena so tri pisma in štiri vizitke (s sporočili). Vse je napisano v francoščini in izražito zasebne narave.

1894

(55 enot od tega 5 dopisnic)

V pismih z dne 26. aprila ter 1. in 29. maja 1894 Tuma sporoča o prihodu dr. Karla Trillerja v Tolmin (29. 5. poroča, da odhaja iz Tolmina dr. Josip Stanič). V pismu z dne 7. junija je tudi stavek: »Morda me je ravno življenje v Gorici prepričalo, da ima Ljubljana mnogo prednosti.«

1895

(6 pisem)

17. septembra 1895 piše, da se je na povratku iz Tolmina ustavil v Solkanu na prireditvi, ki ji je prisostvovalo 2000 ljudi: »Poslušal sem dolgo časa na oknu koncert pri »Sudi« in ogledoval obnašanje gospodov v Cafe teatro, ki so pričakovali škandalov od vračajočih romarjev iz Sv. Gore in Sokolov¹. Ogorčilo me je vse tako, da se nisem mogel pomiriti ter sem legel šelej ob polnoči [...] Včeraj zvečer bil sem po končanem delu v posojilnici, pri Zvezdi na večerji ter v družbi pesnika Simona Gregorčiča dc polnoči.«

V Gorici, 19. septembra 1895: »Danes moram k Zvezdi kjer me praznujejo kot novoizvoljenega poslanca. Nič kaj nisem novega posla vesel, a tudi otožen nisem. Tolmincem sem odgovoril »Bog daj na blagor naših slovenskih trgov: Res edina ta misel me je navdajala, ko sem dobil vest, da sem enoglasno izvoljen zastopnikom soških trgov. Blagor našemu ubožnemu narodu, ž njim tudi meni blagor, na strani svoje ljube, priproste ženske. Vse mi je sedaj Bog podelil, miren, srečen dom, obeča mi bodočnost, dopustil je, da so mi izročili takó častno, takó važno mesto kot naroden zastopnik, daj mi hvaležnosti, ljubezni in telesne in duševne moči dosti, da bodem užival neskajljeno družinsko srečo na tvoji strani, da bodem delal le na blagor svojega naroda! Pojdi Marija in iskreno se pomoli pred Bogom, da bo današnja izvolitev tudi nama v prid.«²

1896

(14 enot, od tega dve dopisnici)

Na Dunaju, 23. marca 1896. Odpravlja se k ministrskemu svetniku Abram³: »Od njega odgovora je mnogo odvisno kako se izplača pot na Dunaj, zato komaj čakam da opravim.« Na Dunaj se je vozil v družbi z goriškim odvetnikom Francescom Verzegnassijem^{3a}, deželnim poslancem.

Na Dunaju, 24. marca 1896: »Včeraj predpoldne sem bil pri ministerijalnemu svetniku Abram³ in dvornem svet. Budalu⁴. Vedel sem, da od njih ne poizvem veliko še manj kaj dosežem. No zadovoljen sem kljub temu s sporočili obeh gospodov. Popoldne namenil sem jo k justičnemu ministru⁵. Ker je bil isti dan državni zbor in minister pri seji, nisem prišel do zaslišanja [...] Po kratkem sprehodu po mestu, kjer sem naletel na gosp. Gabrščka⁶, šel sem ob pol osmih v koncert »Glasbene matice«. Kaka škoda, ljuba, da nisi mogla z menoj. Gotovo bi tudi tebe vzradostil ne le pogled na skoraj 300 pevcev in pevkinj, te v slikoviti, pevski narodni starodavni noši, prvi v črnih oblekah v ozadju, ampak tudi pravi zvokovi našega slovanskega petja. Dunaj je znano kot pevsko mesto, vsaj biva v njem pevskih mojstrov vseh narodnosti in pomembno mnogo odpadnikov slovanskega rodú, ki nas najstrožje sode, bilo je v ogromni dvorani »Musikvereinsaal« natlačeno polno najodličnejšega občinstva, od cesarjevega brata Karla Ludovika^{6a} dalje - a čul se je le glas priznanja in občudovanja. Slovenski pevci pokazali so svojo moč na umu in telesu. To kar so izvedli oni z mladim mojstrom na čelu⁷, tega dunajski pevski zbori ne premorejo.«

Na Dunaju, 25. marca 1896: »Sinoči bil sem v koncertu Norvežana Grieg-a⁸. Zanimalo me je primerjati norveške melodije z našimi. Jako mi je ugajalo, dasi sem bil preutrujen, da bi s polnim duhom užival predavanje. Hodil sem mnogo cel dan, letos utrujenost posebno čutim, sedeža pa nisem dobil, ker je bilo vse do zadnjega kotička razprodano [...] Danes zvečer je drugi koncert »Glasbene matice« in sicer težja produkcija »Mrtvaški ženin«. Količnega pomena je ta koncert sklepaš lahko iz tega, da je prišel skladatelj Čeh Anton Dvořak iz Londona na Dunaj, da vodi osebno koncert⁹ [...] Predpoldne ogledam si letošnjo umetniško razstavo, popoldne moram k ministerstvu.«

Na Dunaju, 26. marca 1896: »Bil sem pri ministru in ničesar dosegel. Grof Gleichsbach me je sprejel kot adjunkta in kot poslanca me ni hotel poznati. Kot uradnika opozoril me je na to, da gospodom ni ljubo, da sem poslanec [...] Včeraj zvečer bil sem pri drugem koncertu »Glasbene Matice«. Ni se vršil tako gladko kakor prvi, no uspel je dovoljno. Zbor krasen, prva pevkinja gospica Vrhunec¹⁰ ima lep, visok glas, a manjkalo je vodstvo g. Hubada. Videlo se je da so pevci navajeni nanj, in so v skrbeh radi tega, da je vodstvo prevzel slavni skladatelj Dvořak sam. Napake so bile dobro pokrite in le veščaki so je opazili.«

Na Dunaju, 7. novembra 1896: »Prva pot je bila poiskati gospoda Gorupa¹¹ v hotelu Meissl [und] Schadn, kamor sem bil včeraj brzojavil in odtod nameraval sem na brzojavni urad. No dobil sem v hotelu listek, da me čakata imenovani gospod in Alfred Coronini v kavarni Scheidel, da gremo radi železnice po Vipavski dolini k ministrstvu. Ker je brzojavni urad jako oddaljen moral sem odložiti za pozneje. Pri ministrstvu odpravili smo po 2 pop. Ker me je grof vabil ž njim na kosilo, dal sem se zapejati in po kosilu v njegovi družbi in g. Gorupa od 3 1/2 nazaj na ministerstvo, od tod za parlament po Dr. Gregorčiča in šelej ob 7 zvečer na stanovanje nazaj [...] Danes nameravam poiskati po večerji drja Gregorčiča in državne poslance. Jutri grem na ministerstvo študirat spise, o poludan snidem se z drjem Gregorčičem.«

Na Dunaju, 8. novembra 1896: »Včeraj zvečer večerjal sem z drjem Laginjo in hrvatskimi zastopniki [...] Ob 9 bil sem pri delu v železniškem ministerstvu do 12. Od tod bil sem v parlamentu, kjer sem se seznanil z Dr. Ferjančičem¹², Dr. Višnikarjem¹³ in dvornim svetnikom Šukljetom. Na obedu bil sem z Dr. Gregorčičem, Dr. Ferjančičem in grofom Coroninijem do sedaj 3 1/2 ko ti pišem. Ob 5 mi je iti zopet v parlament, odkoder seveda z dr. Gregorčičem na večerjo. Jutri imam opravila pri notranjem ministerstvu radi zdravstvenega zakona [...]«

Na Dunaju, 9. novembra 1896: »Sinoči sem lumpal z drjem Gregorčičem in Dr. Ferjančičem in svetnikom in državnim poslancem Višnikar-jem. Politikovali in pili smo do polnoči, vsak popil je poldrugi liter krepkega dalmatinca [...] Davi vstal sem pa vendar že ob 7 1/2 [...] Po kavi bil sem pri dvornem svetniku drju Kusè, predstojniku zdravstvenega oddelka pri ministerstvu notranjih zadev in pri vicesekretarju dr. Laharnařu¹⁴, poročevalcu v stavbenih zadevah.«

Na Dunaju, 10. novembra 1896: »Kako bi bil hvaležen usodi, ako me zavrne v mirni gorski kraj kot sodnika! A težko, težko, predaleč sem zašel in nemam drugega rešitelja kot tvoj mir, tvojo ljubezen.« Z dr. Gregorčičem bosta obiskala norišnico v Kierlingu pri Klosterneuburgu.

11. novembra 1896 piše z Dunaja, da bosta odšla z dr. Gregorčičem v Neubau (osmi dunajski okraj) ogledat neko posojilnico, »kakor jo nameravamo ustanoviti v Gorici.«

1897

(9 enot, od tega 5 dopisnic)

V Ljubljani, 11. septembra 1897: »Vidim, da je moja bodočnost in sreča v delu in volji. Nisem za mir. Kakor trohnim v njem. Iskati moram boja, ako se mi ne nudi sam. Drugi del sreče moje pa je v tebi, v tvojem mirnem, premišljenem značaju. Ta del moram štiti tem bolj, ker se mi ž njim podere tudi prvi [...] Postanem odvetnik. V Trstu izvedel sem marsikaj iz česar sklepa da bodem moral pustiti urad in tudi če bi ob enem pustil politiko.«

1898

(16 enot, od tega 7 pisem).

V Gorici, 5. avgusta 1898: »Predpoldan do 1. ure imel sem zagovor vikarja Guggenbergerja¹⁵ iz Jageršč. Dobil je le 6 mesece težke ječe, dasi je zaslužil po dejanju samem več. Po duši ni slab, mehkega srca je a prerad ima dekleta. To spravilo ga je v je lmel sem srečen dan ino svesti sem si, da sem vplival blago na sodnike, na obtoženca in poslušalce. Oprostitve nisem pričakoval, zato sem zadovoljen da sem dosegel kar sem mogel [...] V Tolmin skušal bodem priti 14. in 15. Dotlej menda ne b še Staniča. Kolikor mi je pisal bo 10. t.m. v Stockholmu, torek do 20. t.m. ni pričakovati da se vrne. Bog ga drži proč! Kedar si vrne vzamem si dopust za 10-14 dni tako da si upam ostati v Tolminu od 1. do 15. septembra. Uprav veseli me ta misel. Izlet se malo po hribih.«

V Gorici, 9. avgusta 1898: »Danes končal sem delo za Staniča že opoldne. Bil sem v Tržiču radi zastopanja župana Ples-a iz Devina za razžaljenje časti.¹⁶ Odpotoval sem rano ob 4.54, si ogledal od 6 do 8 Tržič, od 8-10 imel razpravo, za kosilo bil nazaj Dobro sem se odpočil sedaj pa na delo za deželni odbor [...] Pri meni vse v redu. Spim izvrstno in delo mi gre izpod rok da si morem želeti boljše [...]

V soboto sem imel pet, včeraj šest kazenskih pravd. Jutri imam štiri zastopanja in tako se nabirajo od dneva do dneva. Dr. Stanič menda od dne do dne bolj uživa svojo brezskrbnost. V Stockholm pride šelej 12. t.m. Tamkaj ostane gotovo nekaj dni in brž ko brž jo udari v Petrograd na Rusko [...] in se vrne šelej konec meseca ali zadnji dan dopusta 25. VIII. Za 14 d pojdem če se tudi sprem z odvetnikom. Zaslužim mu tokom časa kar je proč najmanj 1000 gold. če ni s tem zadovoljen sploh ne vé kaj mu manjka.«

V Gorici, 21. avgusta 1898: »Ta teden sem še sam. Dr. Stanič napovedal se je za 29. t.m. Ne zanašam se sicer da pride za gotovo, ker ima predolgo pot pred seboj. Pisal mi je ponovno in skoraj prijateljski. Tekoči teden pa bude zopet jako hud. Nabutalo se je dela, da je groza. Ne vem če zmorem vsega, do prihoda Staničevega [...] V petek imam komisijo v Kanal-u, v soboto nameravam v Tolmin, vendar ne vem če bo mogoče. Če pridem v Tolmin 27 in 28 vrnem se za prihod Staniča v Gorici in grem za 4-5 na Hrvatsko in od tod v Tolmin za ostalih 10 dni. Če ne pridem v nedeljo v Tolmin, pridem takoj po prihodu Staniča ostanem tam 10 dni in grem na Hrvatsko in od tod v Gorico nazaj.«

V Gorici, 24. avgusta 1898.: »Pot v Tolmin za Staniča odpade, dela imam nečloveški, Stanič pride ponedeljek 29. t.m. torej vic da nedeljo ne morem priti. Pridem za gotovo 3. ali 4. sept. in za 14 dni. Ako bi Stanič ugovarjal raje izstopim. Do danes zasluž sem mu 1300 gld. od kar je proč. To zate sicer pravim, da si tiha. Moram ga dočakati tu v Gorici to je moja moška dolžnost. Potem pa more on moško nositi vsaj 14 dni breme, koje je meni za 6 tednov naložil.«

Razglednica iz Gorice (datum poštnega žiga 26. 8. 98): »St.[anič] pisal mi je danes iz Moskve da pride 29. predpoldne. Truder sem in skrajni čas, da odmorem. Danes tudi nisem bil v Kanalu, ker je stranka odpovedala.«

1899

(27 enot, od tega 16 pisem)

V Gorici, 22. avgusta 1899: »Včeraj sem imel kazenski zagovor skoro cel dan. Govorila sva skupaj z dr. Franko[m]. On je bil pr delu miren, jaz delal sem potem še v zadrugi¹⁷ 2 uri. Ta teden se vendar dela veselim, ker vem, da grem v nedeljo v Tolmin. Vidim svojo ljubo družinico in pripeljem jo v svojo hišico. Ne vem če sem kedaj v življenju čutil tako srečno radost, kakor pri te misli. Bog daj zdravje družici in meni. Ne bojim se ni dela ni političnih bojev le-da ostanem toliko zdrav kakor sem.«

1900

(25 enot, od tega 6 dopisnic)

V Laškem,¹⁸ 21. junija 1900: »Z drjem Trillerjem bil sem mnogo v družbi. Ima malo dela, vidi se mu, da bi rad prišel v Gorico [Izmučenost, katero že dolgo čutim in take grozne noči z vso praznoto v možganih, ki sledi, opozarja me na to da moram takn žalostno struno, ter govoriti prosto s teboj. Ako se mi kaj prigodi obrni se na g. Andr. Gabrščeka. On je energičen bode ti prav pomoč. Obrni se na g. Ferd. Kofola za svet in piši dru Trillerju [...] Le-ta se gotovo ponudi v Gorico, mi je prijatelj in uredi tvoje razmere. Še enkrat, ne plaši se!«

V Laškem, 26. junija 1900: »Veselim se priti nazaj v Gorico. Treba mi je delo končati, bolje prej nego slej. Učim se pridno za odvetniški izpit. Morda se nisem še nikdar s tolikim veseljem učil [...] Menda utegneš imeti prav, da konečno kopeli niso glav lečilo za me, ampak sveži gorski zrak in gibanje. Ako pregovorim g. Trillerja in pojde pisarna ugodno, morda se oprostim 1901 6 tednov ter pojdem v Tolmin: laziti po gorah in politikovat med kmete za [nečitljivo] volitev v deželni zbor jeseni 1901. Ako ni stranka prodre, potem z jesenjo 1901 nastopijo za vse mirni časi, in ako se do tedaj pisarna izkaže, začnem uživati i vso družinsko srečo na tvoji strani [...] Za petek naznanil mi je obisk g. Gabršček.«

V Laškem, 27. junija (Turna pomotoma navaja julij) 1900: »Na Dunaj kakor vidiš ne pojdem, nimam časa pa tudi ne dovolj denarja. Treba bo nekako iti a pozneje. Učenje mi gre dobro izpod rok upam da celo tvarino končam do 1. okt. ko odidem v Ti ponavljat in konec oktobra k izpitu.«

V Laškem, 30. junija 1900: »Včeraj bil je za par ur g. Gabršček pri meni. Seveda sva politikovala na vse kriplje. Prinesel mi je t sveženj časopisov.«

V Gorici, 12. julija 1900: »Zvečer bil sem v družbi z gospo prof. Seidlovo¹⁹. Seveda smo politikovali. Kazala je mnogo poznanj razmer. Dr. Stanič pojde na dopust meseca avgusta, ne vem za koliko časa. Prosil sem ga, naj me odpusti takoj, da se priprav

za izpit, a neče. Dela v pisarni je mnogo, za deželni odbor in politiko pa cele grmade. Do konca tega meseca se menda vsega nekoliko izbežim, zato pa se ne morem učiti.«

V Gorici, 14. julija 1900: »Ne bode drugače nego oprostiti se s 1. sept. Julij in avgust skušam pozabiti na vražjo politiko, katere se ne morem rešiti in ne vem, kedaj bi se je. Stanič pravi, da gre na dopust s 1. septembrom, koliko časa ostane ne ve; če tega ne bi bilo bi izstopil takoj. Vede se jako čudno, slovesno in umerjeno. Jutri bo tombola v Šempetru²⁰. Ne vem če se je udeležim.«

V Gorici, 15. julija 1900: »Dobojeval sem boj, kolikor sem ga moral. Ne smem pustiti bojnih političnih črt, dokler ne zmagam, bil bi podel. Trpeti moram torej, in ni mi težko, ker poznam svojo ženo, čutim nje duševni mir nad mano.«

V Gorici, 17. julija 1900: »Glede dela za deželni odbor sem danes končal, v pisarni tudi delo poleže. Najdem se, da pridem z razdelitvijo časa do konca tega meseca popolnoma v red in dobim meseca avgusta odmora za učenje čez dan. Meseca septembra se oprostim pisarne če le moč. Ako se dotlej še nastani dr. Triller, pridem lahko v Tolmin vsaj za 4 dni v tednu. Dr. Staniča bi se grozno rad rešil. Včasih se mi vendar gabi. Pri Št. Peterski tomboli dobil je »cinkvino« 100 gl. Dal je par tablic našemu malemu pisarju nekemu Bregantu, češ naj gre na tombolo igrat. Bregant je dobil cinkvin, plačal pristojbino 20. gl. in prejel odštetih 80 gl. in Stanič poklical ga je včeraj k sebi - ter zahteval, da mu vrne polovico 40 gl! Fant je uboge družine, ima pri nas 5 gl. na mesec. Daroval mu je tablice - vrniti pa mu je moral polovico! Gnusno! Ne govori o tem, da se ne raznese po Tolminu od tvoje strani, vsaj itak prihiti ta umazana novica na vse strani. Mož je menda tudi v denarnih zadregah! Čuješ! Zdi se mi da je zadnji čas, da se odtrgam, sicer umažem sebe.«

V Trstu, 5. oktobra 1900: »Dobil sem stanovanje v isti hiši, kjer sem stanoval tri leta zapored od okt. 1887 do decembra 1890. Via Squero nuovo № 7 I piano porta 6. Takrat sem stanoval pri družini Marije Lalaco, stan vdove Grkinje v drugem nadstropju. Obiskal sem jo, našel še čilo in zdravo, ter mi je nasetovala stanovanje pod seboj pri neki vdovi Klančič, ki se preživlja z likanjem in oddajanjem stanovanj [...] Danes vpisal sem se pri odvetniški zbornici kot kandidat od dr. Rybača. Popoldne seznanil sem se ali bolje obnovil znanje s tržaškimi rodoljubi v kavarni »Comercio.«

V Trstu, 9. decembra 1900: »Pisal sem dr. Pajerju naj me povabi le, ako je v Trstu neobhodno potrebno, sicer naj me pusti pri miru. Ako jutri ne dobim njegovega odgovora, počakam na izpit tu na mestu; sram me je v Gorico nazaj brez izpita [...] Pismeni izpit imam v četrtek ob 9 ih predp. ustmeni petek od 10 do 12. predp.«

1901

(15 enot, od tega 6 pisem)

Na Dunaju, 24. junija 1901: »Poldne bil sem z g. Furlanijem²¹ in drjem. Levcem²² na Kahlenbergu in Lepoldsbergu. Želel sem iskreno imeti pri sebi svojo družinico. Lepo je na Dunaju. Rad bi bil z vsemi vami tu za stalno. Bili bi sredi velicega mestnega šuma, z vsem comfortom in po najinem značaju vendar samotni in v miru. Sicer pa ne hrepenim po ničem [...] Mesto moje je častno, s svojim delom bodem pač živel. Razprava pred porotniki in sobotna pred upravnim sodiščem, dala mi je mirne zavesti, da znam in vplivam brez priporočevanja po prosti duševni svoji sili. Danes ob 5ih je seja deželnega zbora. Skoro me veseli, da sem proč in kažem svojo ravnodušnost. No ne bojim se domu v gnjusno politično borbo. Mora pač biti tako letos. Pade naj kocka, kakor hoče, znal bodem računati s prihodnostjo. Pošlji g. dr. Treo povedat, da pridem v pisarno sredo okoli 9 3/4, da se bode vedel ravnati.«

V Gorici, 22. julija 1901: »Imel sem te prav močno v mislih včeraj v Trstu. Bila je krasna narodna slavnost, kjer sem želel prisotnosti tvoje²³ [...] Nisem nepotrpežljiv, ker se veselim že na Tolmin. Letos hočem uživati vprič prostost - seveda po svoje. 4. avg. nedeljo imam shod na Livku. 5. avgusta pa pojdem na Krn k otvoritvi koč²⁴. Hočem se zadelati telesno pa obiskati vse tolminske kraje, kamor sega naša politika.«

V Gorici, 27. julija 1901: »V deželnem zboru name navaljajo katoliški Slovenci in Italijani. Odrivam in upam da odrinem oboje. S koncem tega meseca menda odloži dež. zbor do jeseni. Ljubše bi mi bilo, da ga zatvore [...] Jutri nam odpade shod in ostanem ves dan doma. Podelam vsa dela za pisarno, da se sprostim za ves mesec avgust. Upam tudi, da dobim dopust za deželni odbor.«

V Gorici, 28. julija 1901: »Počitnice pa so se mi jele kuhati. Mesec avgust bode treba na Poljjsko. Imam važno denarno opravilo za Zaluske. No upam, da se da odnesti do septembra [...] Jutri moram nenadoma v Vipavo k sodišču.«

V Gorici, 31. julija 1901: »Jutri nastopi dr. Treo tu v dveh dneh odpravim z lahka vse. Tudi mi je za mesečni denar in nujno zadevo v zadrugi dne 2. VIII. v petek [...] V nedeljo nameravam s Tolminci na Krn.«

V Bovcu, 19. avgusta 1901: »Ob 3 1/2 popoldne dospel sem v Bovec. Našel sem ondi svojega nekdanjega sošolca Ciperla²⁵ z družino [...] Šla sva v Čezsočo na sprehod, ter prebila v družbi učiteljice. Čezsočani so me takoj angažovali za shod za nedeljo. Imeli so veselico ta dan in želeli so me videti in slišati. V nedeljo zjutraj sem pohajkoval ter pozdravljal bovške znance. V Čezsoči pozdravljali so me s topiči, pričakovala me je cela vas, možje, žene in mladina. Shod vršil se je v najlepšem redu od 3-5 potem je sledila uradna kmečka veselica z gosti iz Bovca, zvečer je bila večerja [...] V sredo pojdem v Log agitirat ter se odpočijem. V četrtek imel bodem volilni shod v Bovcu. V petek če bode vreme pojdem na Mangart ter v soboto čez Golobar peš v Tolmin. Upam priti tje nedeljo zvečer [...] V Tolminu ostanem malo časa. Pojdem na Št. Viško goro, Grahovo in Cerkno. Tu mislim na shod 1. sept.«²⁶

1902

(20 enot, od tega 10 dopisnic)

V Gorici, 28. julija 1902: »Četrtek bom v Trstu, petek zvečer odpotujem v Ljubljano, v nedeljo zjutraj v Budapešto. Ostanem par dni da si vzbudim nekoliko spominov in oddahnem. Sredo do Munkača. Četrtek do Lvova. Tu opravila za en dan, drugi ostanem v odpočitek. Nedeljo 10. ure v Tarnow, ponedeljek in torek v Duklo sredo, četrtek v Krakow, petek Varšavo, ostanem tam soboto in nedeljo do 17. ure. Če me ne povleče od tod nazaj, pojdem za pet dni v Petrograd en dan na Dunaj in en dan na poti tako se vrnem 25. VIII. Kakor rečeno pa težko da vzdržim in tudi ne vem če opravim vse po želji. Če ne pojdem v Petrograd bom 20. VIII. v Tolminu do 25.«

V Gorici, 30. julija 1902: »Smolo imam, katere sem pa skoro vesel. Kaže se, da pojdetta Klavžar²⁷ in dr. Gruntar²⁸ na vojaške v - moral bom ostati doma, tu pojdem lahko za 10 dni v Tolmin in potem še parkrat po en ali dva dneva. Rad odstopim od potovanja, ker bom užíval res počitek poleg vas [...] Dela imam vedno čez glavo, ljudje so kakor muhe, tako da me skrbi pisarno izročiti Dr. Gruntarju. Jutri ti pošljem nekaj knjižic za otroke za slučaj slabega vremena in nekaj igrač za gibanje na prostem. Kadar je lepo vreme pa je glavna tvoja naloga, da vodiš dečke okoli, jim razkazuješ pri kovaču, mizarju, v opekarni, v mlinu, na žagi v naravi - vse kar sama veš in poznaš. Išči pristne izraze slovensko - tolminske.«

V Gorici, 1. avgusta 1902: »Dr. Gruntarja danes še ni bilo v pisarno, pride menda jutri. Radi pisarne sem kakor lahko vidiš slab volje. Danes izplačal sem drju Treo 4000 kron iz svojega denarja. Pri posojilnici ostane mi založenega 1250 Kr, 100 Kr vzamer seboj na pot. Menjice za 4000 Kr so v varstvu g. Kopača²⁹ pri posojilnici. Ključke o kasi v pisarni pošljem ti v varstvo pred odhodom [...] Jutri pojdem v Trst, če pride dr. Gruntar pravočasno v pisarno, če ne se bom pač jezil ter ostal doma.«

V Gorici, 2. avgusta 1902: »Odpotoval bom ponedeljek ob 7 zjutraj naravnost v Budapešto [...] Skoraj težko grem. Upam da zadnja pot brez Vas ali vsaj brez fantov. Letos uprav hrepenim po gorskem zraku, po drugi strani pa pričakujem osveženja tuc poti in zaslužim 1000 Kron čistih, če tudi jih izdam 1000 K.«

V Gorici, 3. avgusta 1902: »Odidem jutri z brzovlakom, ter pridem ob 9.20 zvečer v Budapešto. Če bo lilo, kakor kaže danes s pa ustavim za kosilo in do družega jutra v Ljubljani. Sploh se mi bode težko razdeliti pot in delo. Moram pač iti, da uravnam plačan račun. Seboj imam 1200 Kr. upam, da od 4-24/VIII toliko ne porabim tudi če pojdem do Petrograda. Vsekakor mi mora polovica od založenih 2000 Kr. preostati kot čisti dobiček. Zato ravno grem v Varšavo in ne v Tolmin, k tebi in otrokom.«

V Varšavi, 14. avgusta 1902: »Odočil sem se, da ne pojdem v Petrograd. Do Varšave me je gnalo opravilo in zaslužek. Pot je bila utrudljiva, ker sem bil vezan na gotovo turo. Sedaj pa mi bo dopust pri kraji. Za tri dni bi lahko šel v Petrograd. Nočem. Prihranim si ono svoto - da pojdeva skupaj.«

V Varšavi, 15. avgusta 1902: Zaradi dela na sodišču mora še ostati v Varšavi. Na Dunaju se ne bo ustavil. Morda v Laškem, da gre na kopeli ali pa bo iz Gorice hodil v Tržič. »Varšava je lepo, živo mesto, ljudstvo je krepko, veselo in uljudno [...] Danes vid sem ruski dragonski polk, ki se je vračal iz manevra. To so ti krepki fantje in kako živo zrasli s konji! Posebno lepo je videti in slišati moški zbor! Jaha jih skupaj po štirikrat osem, menda so iz polkovega oddelka izbrani pevci. Kadar prejenja godba, pa ti zapoje vojaki. Eden udarja z roko, drugi, triglasni zbor, mu sledè. Čital sem že prej o tem, vendar sem bil veselo presenečen.«

1903

(20 enot, od tega 10 dopisnic)

V Gorici, 1. avgusta 1903: »Jutri nameravam v Videm na gorenje ital. razstavo³⁰, morda ostanem ondi čez noč radi opere Tannhäuser ter ponedeljek popoldne odrinem čez Čedad in Kobarid.«

V Bovcu, 16. avgusta 1903: »Prišel sem precej pobit v Bovec, ker me je tje poklical požar³¹. Pogled na pogorišče in razgovor ljudmi me ni mogel vzbuniti, naletel sem preveč na splošni malenkosten egoizem. Deželno poslanstvo mi je v breme, katero takih prilikah čutim še bolj. Danes ob 4. pop imam shod volilcev, da jim poročam o politiki in svojem stališču. Ne imel bi nič pri temu, ako bi se ne zlagal z volilci in tako dobil povod odpovedati se [...] Za danes sedem sem napovedal shod v Kobaridu.«³²

V Bovcu, 17. avgusta 1903: »Sredo in četrtek pridejo Goričanje na kozji lov (Dr. Treo, Jerkič, Konjedic, Mohorčič) to me utegre zadržati pri kaki skupni pojedini. Včeraj prišel je kot zastopnik »Slavije« župan Hribar, zvečer bil sem v družbi. Prej popoldne im sem shod, ki je dobro izpal.«³³

1904

(11 enot, od tega dve dopisnici)

V Gradežu, 8. julija 1904: »Osemdnevna samota upam mi bode dobro zdravilo, vsaj za mojo sitnost. Da bi le morska voda okrepla moje živčevje, potem bi sitnost radikalno odpravil. Če ne, jo bode treba s filozofijo in to je težko, težko. Ob smrti Ljubka³⁴ sem jel filozofirati, a gre počasi. Marsikaj postaja drugačno v meni, imam dobro voljo boljšeovati se - da bi le imel nekoliko nočnega miru. Prečute noči pa me tirajo skoro v obup, da bi marsikdaj rad sklenil z življenjem. Misel na otroke in te r je ono, ob čemer se vedno na novo vzravnam. Skušam si odpirati pogled v življenje, preganjati skrbi za denar in životne slabo Ne moreš mi slediti v tem boju. Ti moj ljubi mir in dobrota, ne veš kaj je črv dvoma in telesna slabost. Moram izvojevati boj s in ga bom tako ali tako [...]«

V Gorici, 15. julija 1904: »Vidim, da se moram brzdati in varovati sam in da potrebujem samote duševno, gibanja telesno, da s spravim količkej v sklad. V tebi ne morem opore iskati, ti ostaneš kakor si in me tudi ne smeš skušati spraviti iz ravnotežja. Al se umirim in okrevam, vodil bom novo pot, ako ne krenem na staro, t.j. pot nervoznega dela. Ako še ni pomoči, ugonobi naj r moje delo.«

V Gorici, 22. julija 1904: »O vsesokolskem shodu ti ne bom pisal. Čitala boš lahko v Soči³⁵. Moja sodba: bilo je v istini lepo in veličastno, slovenski sokol je v istini častno nastopil - no stare hibe Slovencev so vidne povsod: vse je prirejeno le za en dan, vnANJI lesk, manjka iskrenega navdušenja in takta; naših ljudi je še vedno sram srčno zakričati »živijo«. Ako bi ne bilo Čehov, bil bi vse gotovo dolgočasno. Ljudska veselica pa je bila zato pristna, moralo je biti do 20.000 ljudi, vse je vrelo in gibalo; tu so Ljubljančanje pokazali, da znajo kaj tacega.«

1907

(3 pisma)

V Budimpešti, 4. aprila 1907: »Ne misli pa, da se zabavam v navadnem pomenu besede. Učim se prav naporno madžarski te skušam proučiti madžarske razmere [...] Škoda bi bilo, da ne izkoristim bivanja tu kolikor mogoče v šestih dneh in da bi za par dni pustil pričeto delo [...] Zanima me predvsem jezik in običaji. Čudim se skoraj sam sebi, da imam še toliko »dijaške energije Vem pa, da se čudiš ti še bolj meni, da se mi vse to »ljubi.«

V Bovcu, 10. avgusta 1907: »V petek odrinil sem takoj po kosilu iz Bovca v Trento. Dobil sem ondi družbo prof. med. Choudounsky s hčerko, odvetnik dr. Prachenský s soprogo in le-te brata dr. med. Klička³⁶. Prišli so iz Razorja nad Trento ter bi namenjeni čez Triglav k slavnosti v Vrata. Pridružil sem se jim [...] Slavnost v Aljaževem domu je bila lepa [...] Zbralo se je

- slovenske inteligence iz vseh krajev in mnogo Čehov z gospemi [...] Na banketu se je mnogo govorilo in kadilo. Dr. Rybača sem izpodbudil, da je napil češkim damam - kar se je smatralo za najboljšim«. ³⁷
- V Gorici, 3. septembra 1907: »Petek in soboto bom v Celju na shodu dijaštva³⁸, nedeljo nazaj grede v Ljubljani [...]«
- 1908
(8 enot, od tega 3 pisma)
V Ovčji vasi (Kanalska dolina), 19. julija 1908: »Zanima me sploh življenje tu na slovensko-nemški-furlanski meji, tako da prenesem tudi cel teden dežja.«
- 1909
(12 enot, od tega 4 pisma)
V Logu pod Mangartom, 31. julija 1909: »V Logu sem dobil gospodično Zoro Klavžarjevo in nje svast gospodično Czapek, g. Pavlička, Dr. Dvorsky in dijaka Hlava (oba Čeha). Zvečer sta prišla gospodična Piñjevec in nje brat, filolog.« ³⁹
- V Logu pod Mangartom, 7. avgusta 1909: »Deževni čas sem dobro pregnal. En dan študiral sem ture in zemljevide, dva dni čital sem lepo knjigo »Die Alpenwelt«, en dan pa mi je posodila gospodična Zora Klavžarjeva »Die Lebensführung«, ⁴⁰ novo, pravljeno knjigo krščanskega učenjaka Foerster-ja, danes sem bil v Rablu, jutri končam še knjigo Alpenwelt, potem pa mora biti lepo vreme.«
- V Logu pod Mangartom, 18. avgusta 1909: »Pismo Dermoti je na mestu ter sem radoveden, ne kaj, ampak kako odgovori.«
- 1910
(9 enot, od tega 2 dopisnici)
V Bovcu, 3. avgusta 1910: »Uvidel sem, da me obdaja le malenkosten egoizem od povsodi. Vstop v delavsko stranko dal mi je pregled vseh naših slojev. Zaman žrtvovati se! Koliko denarja, ki ga lahko obrnem drugam! Obvladovanje tudi najtežjih tur pa me je učilo, da je ta sport za samca. Je neizmerno globoko in krepko moško čustvo boriti in zmagovati vse grozote prirode - a vidim da me vežeš na življenje ti in otroci. Širi se mi spoznavanje, dobil sem miren pogled na potrebe mojega dela v pisarni in javnosti - ostajaš pa mi ti in družina, kot najvišja slast in konečni cilj mojega dela.«
7. januarja 1910 je pisal kartico iz Beograda⁴¹ (datum poštnega žiga 8. 1. 1910).
- 1911
(5 enot, od tega 2 pismi)
- 1912
(11 enot, od tega ena razglednica)
24. marca 1912 je pisal razglednico z Dunaja.
Kranjska gora 31. julija 1912: »Na kolodvoru v Kranjski gori čakali so nas Ivan, Jarko in pesnik Cankar, ki je včeraj popoldne prišel.« ⁴²
- V Kranjski Gori, okoli 1. 8. 1912: »Včeraj bil je izlet na jezera v družbi s Cankarjem [...] Po večerji šel sem v hotel Razor na 1/2 litra vina. Družba mi je Cankar in Dr. Mrhar⁴³, profesor v Trstu z gospo.«
- V Kranjski Gori, 5. avgusta 1912: »Dobil sem prijetno družbo prof. Mrhar z gospo iz Trsta in pisatelj Cankar.«
- V Kranjski Gori, 8. avgusta 1912: »Včeraj prišla je za tri tedne na letovišče družina Dr. Ferfoljeva⁴⁴ iz Trsta. Od nedelje je tu Dr. Dermota in različni znanci.«
- 1913
(6 enot, od tega 2 razglednici)
V Trenti, 8. avgusta 1913: »Četrtek kljub deževnemu vremenu sem šel na Vršič v 2 1/2 uri, razmeroma dobro. Dobil sem prijetno družbo Dr. Stojca, vodja bolnišnice in Badjura, uradnik pri deželnem odboru v Ljubljani in ono gospodično Jožico Budinek⁴⁵, ki je nesla lani Cankarju »pušelo.«
- 1914
(12 enot, od tega 6 dopisnic)
V Gorici, 29. julija 1914: »Po Gorici je bila splošno raztrosena vest, da me je vojaška oblast internirala t.j. kot vojni nevarnega človeka za nekaj časa tako, da ne morem z nikomer občevati. Kakor vidiš sem še prost in res ne vem, zakaj da bi me zapirali; mogoče pa je vse, ker zadošča anonimno ovaduško pismo.«
- V Gorici, 1. avgusta 1914: »Naznanjam Ti uradoma, da sem od danes naprej solicator lastne pisarne, ker je njega Veličanstvo blagovolilo ukreniti splošno mobilizacijo in mi je pobralo tudi invalidnega g. Vončino. Zdaj nič družega ne manjka, nego da še mene zaprò potem pa postane vodja pisarne g. Oblak.«
- V Gorici, 2. avgusta 1914: »Utegnemo v kratkem zapreti vsi odvetniki pisarne, ako pride do Evropejske vojne.«
- 1915
(7 enot, od tega dve dopisnici)
V Voloskem, 9. aprila 1915: »Čudno se mi zdi tako brez dela. Je prvič v življenju, da ne morem delati.«
- 1917
(5 enot, od tega 2 pismi)
V Ljubljani, 4. avgusta 1917: »[...] Povedi da sem jaz odrinil po opravkih od doma in pojdem nemara v Štokholm [...]«

1918

(1 pismo)

Na Dunaju, 14. januarja 1918: »Na Dunaju imel sem od 9-10 toliko časa, da sem se preoblekel, umil in popil črne kave (mleč več nil) ter odšel na konferenco, ki je trajala od 10-1 in od 2 1/2 do 7 1/2. Ž njo nisem zadovoljen, četudi sem pošteno nastopil⁴⁶. Danes imam cel dan informacije z različnimi politikami in jutri bom vedel pri čem, da sem. Ako bo negativno, vrnem morda v sredo že nazaj in pridem z brzovlakom v sredo popoldne. Po poti navdajala me je skrb za te in družino. Ako izmanjk Trstu kruha ni izključeno, da ljudstvo podivja in da prične pleniti po mestu. Govori s Predenconko, da naj hišne dveri takoj zaklene, ko nemiri prično. Moko, mast in živila poskrij takoj, ali na pomo! (stukin) ali pod moj »zofa«, ali kamor se ti bolje zdi. Lačno ljudstvo pojde gotovo na boljše hiše in za živežem [...] Vsled važnih pogovorov vztrajam tu še nekaj dni. Nazaj grede i ustavim pri Čobalu (izgube en dan)⁴⁷ in en dan v Ljubljani, radi Kristanovega provijanta.«

1919

(3 enote od tega 1 pismo)

V Gorici, 23. oktobra 1919: »Imam 61 let, delal sem neprestano, ne záse, saj veš kako malo mi je bilo mar za bogastvo, ma nabiral sem denar za otroke in da tebi zasigram mirno starost, neodvisno od otrok. Vojna mi je vzela vse in ne vem, koliko rešil [...] Zdim se prerok, ki vidi naprej, okoli sebe pa čutim zastalost [...] Tako je bilo tudi v politiki. Moji kolegi lenuhi, hodijo istim korakom kot drugi ljudje zato jih čislajo - jaz ki v neprestanem trudu hrepenim in strmim naprej - pa ostajam ob strani neposlušan in nerazumljen. Nič mi ni délo vse to! Zagrebel sem se še bolj v knjige in duševno delo, hotel sem napisati vsaj uspeh svojega truda v knjigah. Vojna uničila mi je tudi to nadejo. Mesto filozofije, socijologije in zgodovine - moram narekov abotne tožbe in ovadbe, nabirati z dnevnim delom liro za liro. In tako pojdem menda v grob.«

1920

(2 pismi)

1922

(1 pismo)

1924

(3 razglednice)

V Beogradu, 12. decembra 1924: »Pričakujem za jutri 18 zvečer Dr. Rybača iz Benetk in bi rad še govoril ž njim [...]«

1906-1914

Na razglednici, ki nosi poštni žig Chiusaforte 25. 8.⁴⁸ sporoča, da je iz Chiusaforte (Kluže) na poti v Kranjsko goro: »Iz Italije prepodili so me ovaduhi in orožniki.«

- 1 V nedeljo 15. septembra 1895 so tržaški Slovenci obiskali Sveto Goro pri Gorici, tržaški Sokoli pa so imeli istega dne nastop v Solkanu. (13. 9. 1895, štev. 37) je svarila pred morebitnimi izgredi.
- 2 Tuma je bil izvoljen za deželnega poslanca 19. septembra 1895 v mestni kuriji (Ajdovščina, Bovec, Kanal, Kobarid, Tolmin); slovesno zaobljubo je podal 28. decembra 1895. V zvezi z izvolitvijo mu je soproga pisala (Tolmin, 27. 9. 1895): »Da me to posebno veseli, ne m trditi.«
- 3 Filip Abram (1835-1903), brat goriškega deželnega poslanca in odvetnika Josipa.. Leta 1891 je postal dvorni svetnik pri vrhovnem sodiš Dunaju, kasneje je služboval pri pravosodnem ministrstvu, se vrnil na vrhovno sodišče in bil do smrti predsednik sodnega senata.
- 3a Francesco Verzegnassi (1837-1910), odvetnik v Gorici, bil je tudi državni poslanec (izvoljen 1897 in 1901).
- 4 Leopold Budal (u. 1910), pravnik, služboval je kot sodnik v Gorici, kasneje je bil dvorni svetnik in sodnik kasacijskega sodišča na Dunaju.
- 5 Johann N. Gleispach (1840-1906), pravosodni minister v vladi (1895-1897) Kazimierza Badenija.
- 6a Karel Ludwik (1833-1896).
- 6 Andrej Gabršček.
- 7 Koncert 23. marca 1896 je slovenski tisk označil kot zmagoslavje slovenskih pevcev. Vodil jih je Matej Hubad (1866-1937).
- 8 Edvard Grieg (1843-1907), norveški skladatelj, pianist in dirigent.
- 9 Antonin Dvořak (1841 -1904).
- 10 Pevka Franja Vrhunec (1874-1944) je bila solist v Dvořakovi kantati Mrtvaški ženini poleg Leškove in Klimenta.
- 11 Morda Kornelij Gorup.
- 12 Andrej Ferjančič, pravnik in politik, od leta 1885 je bil državni poslanec.
- 13 Franc Višnikar (1848-1914), pravnik in politik, od 1887 kranjski deželni in 1895 državni poslanec.
- 14 Peter Laharnar (1858-1932), pravnik. Deloval je v upravni službi, leta 1895 je pri notranjem ministrstvu postal podtajnik, kasneje je služil v Avstrijskem Primorju in Bukovini.
- 15 Tomaž Guggenberger (r. 1866) je bil rojak z Brda (Egg) pri Šmohorju na Koroškem. Po letu 1900 je živel v dunajski nadškofiji.
- 16 Glej Leopolda Ples!
- 17 Gre za Trgovsko-obrtno zadrugo.
- 18 V Laškem se je Tuma zdravil.
- 19 Paolina Seidl, rojena Golč.
- 20 Tombola je bila v nedeljo, 15. julija 1900 (Soča 17. 7. 1900, štev. 82).
- 21 Glej Ljudevit Furlani!
- 22 Morda Anton Levec (1852-1936), pravnik ali pa njegov nečak, pravnik in zgodovinar Vladimir (1877-1904).
- 23 21. julija 1908 je bilo v Trstu slavnostno razvitje prapora pevskega društva »Kolo«.
- 24 Shod na Livku je bil teden dni kasneje (11. 8. 1901), na njem sta govorila Tuma in Andrej Gabršček (Soča 13. 8. 1901, štev. 93). Pač pa Tuma udeležil otvoritve Trillerjeve kočice na Krnu.
- 25 Josip Ciperle (1856-1908), publicist.
- 26 Tuma je govoril na političnem zborovanju 15. septembra 1901 v Cerknem, zaradi nasprotovanja klerikalcev je zborovanje potekalo burno (Soča 17. 9. 1901, štev. 107).
- 27 Morda Ernest Klavžar ml. (1882-1968), kmetijski strokovnjak.
- 28 Glej Rudolf Gruntar!
- 29 Andrej Kopač, računski delavec pri Goriški ljudski posojilnici.
- 30 V Vidmu je bila avgusta in septembra 1903 deželna razstava (esposizione regionale).
- 31 8. avgusta 1903 je požar v Bovcu uničil preko sedemdeset hiš.
- 32 Ni znano, če se je tak shod uresničil.

-
- 33 V časnikih o takem shodu ni poročil.
 - 34 Glej Ljubomir Tuma!
 - 35 2. slovenski sokolski zlet v Ljubljani (16. do 18. 7. 1904).
 - 36 Po vrsti se omenjajo Karel Chodounský, predsednik češke podružnice Slovenskega planinskega društva, odvetnik Stanislav Prachenský, blagajnik iste podružnice in njegova soproga Anna ter Ladislav Klička.
 - 37 Glej Otokar Rybář!
 - 38 Drugi shod narodno-radikalnega dijaštva v Celju (5. - 8. 9. 1907).
 - 39 Po vrsti se omenjajo učiteljica Zora Klavžar (1878-1980), hčerka Ernesta Klavžarja, Julij Pavliček, Viktor Dvorský in najverjetneje sin praškega univerzitetnega profesorja Jaroslava Hlave, ter sin in hči (Irma ali Ljudmila) goriškega uradnika Pirjevca; sin je kasnejši literarni zgodovinar Avgust (glej A. Pirjevec).
 - 40 Avtor knjige Lebensführung (1909) je Friedrich Wilhelm Foerster.
 - 41 Tuma je bil v Beogradu na konferenci jugoslovanskih socialistov.
 - 42 Glej Ivan Cankar!
 - 43 Ivan Merhar.
 - 44 Glej Josip Ferfoljal
 - 45 Poleg dr. Josipa Stojca (1877-1926), zdravnika in alpinista (nesreča na Škrlatici leta 1908) se omenjata še Rudolf Badjura (1881-1963), planinski publicist in Jožica Budinek, učiteljica iz Kranjske gore (glej Ivan Cankar, Tumovo pismo 4. 9. 1912).
 - 46 Glej Tumovo pismo Antonu Kristanu (10. 1. 1918) in Františku Modráčku (4. 2. 1918)
 - 47 Glej Melhior Čobal! Tuma se je ustavljal v Zagorju.
 - 48 Letnice ni mogoče razbrati.
-

OSTOJ TUMA

Ostoj Alojzij Tuma je bil rojen v Gorici 13. oktobra 1906, umrl je v Ljubljani 28. januarja 1972. Na ljubljanski univerzi je študiral elektrotehniko, skupaj z brati Branimirjem, Borisom in Zoranom je bil solastnik papirne industrije v Mostah (Ljubljana) Ohranjena je kopija pisma Henrika Tume z dne 4. oktobra 1934. Ostoj je takrat živel v Dresdenu. Poleg družinskih zadev omenja oče v pismu sinu tudi sledeče: »Nekaj je gotovo, da vsled gospodarske krize ni noben gospodarski položaj siguren, posebno trgovina ne, ampak, da pride v poštev edino le produkcija. Ker vse države delajo na avtakarijo, se bodo zamenjave blaga od države vedno bolj omejevale in se bo ustanavljalo industrijalna podjetja, tvornice, v lastni državi. Ako hočete torej bratje Tuma ustvariti tako sigurno gospodarsko podlago, morate priti do lastne produkcije [...] Poznam Te, da nisi bil nikdar prijatelj »todescov in ako jih vidiš od blizu, posebno sedaj, ko cela Nemčija nori, da so se Ti še bolj priskutili. Že njih marširanje v škornjih in vojaških capah je človeku zoprno. Tebe seveda to ne sme motiti. Oglej si celo tragikomedijo in nikdar se ne spuščaj v kake očitne ali tudi tajne kritike.«

GIUSEPPE TUNTAR

Giuseppe Tuntar (tudi Josip Tuntar, 1882-1940) je bil rojen v istrski Vižinadi. Med leti 1909 in 1921 je bil vodja okrajne bolniške blagajne v Gorici. Po prvi svetovni vojni se je kot socialist odločil za maksimalistično smer. Oktobra 1919 je postal član državne direkcije socialistične stranke. Na livornskem kongresu (1921) je zastopal komunistično frakcijo in postal eden utemeljiteljev komunistične stranke v Julijski krajini. Bil je urednik dnevnika Il Lavoratore in tednika Spartacco. Leta 1921 je bil izvoljen v rimski parlament. Zaradi obtožb, da je kriv izgub v bolniški blagajni, je bil odpuščen iz službe; opustil je delo v stranki in parlamentu. Oktobra 1924 se je izselil v Argentino, kjer je deloval v levousmerjenih krogih italijanske emigracije.

Gorizia, li 7. aprile 1921

Egregio Signor
Giuseppe Tuntar, direttore della Cassa Ammalati
Gorizia.

Nella parte slovena alacramente procede la propaganda nel comunismo. I comizi pubblici seguono ogni domenica con un'affluenza degli aderenti addirittura meravigliosa. Nella parte [di] montagna si presenta una nuova vita politica. Già oggi l'urgente necessità di provvedere per un segretariato pella parte slava e mi rivolgo a te se fosse possibile di dare al compagno Stolfa un pernesso di 6 mesi affinché intervenga nelle costituzioni dei gruppi politici e professionali.

Mi sono pure rivolto all'esecutivo di Trieste per avere stabilmente o il Petean o il Brezac per ora però aspetto l'aiuto più sicuro della Cassa ammalati, che potrà fare il piccolo sacrificio riguardo allo Stolfa. Il compagno Comauli mi ha comunicato, che desidera di ritornare nella Venezia Giulia e sarebbe lui la persona più adatta per il posto di segretario. Attendo una tua risposta in merito e t'invito di trovarmi ancora questa settimana. Manilio Benetti segretario dell' organiz. politica di Trieste. Mi rincresce che non ho potuto intervenire alla seduta del [besedila ni].

Opombe:

Kopija ali koncept, pismo ni popolno. Zadnja dva stavka sta s svinčnikom prečrtana.

Mi sono pure rivolto...: Omenjata se Josip Petejan in Vito Bresatz.

Il compagno Comauli...: Glej Valentin Komavil!

EMILIO TURUS

Na dopisnici (poštni žig 8. 8. 1914) sporoča Emilio Turus Tumi o izhajanju revije Forum Julii, za podatke ga je pisno zaprosil Tuma, sporoča tudi pogoje za naročilo. Forum Julii revija za znanost in književnost je izhajala v Gorici (1910-1914). Emilio Turus (1877-1951) je bil takrat profesor na goriški državni gimnaziji.

UČITELJSKI TOVARIŠ (Ljubljana)

Učiteljski tovariš je pričel izhajati leta 1861 kot list »za šolo in dom«, od leta 1900 je bil glasilo avstrijskega jugoslovenskega učiteljstva. Spočetka štirinajstdnevnik, je bil od leta 1905 dalje tednik.

4. januarja 19

P.n.
uredništvo »Učiteljskega Tovariša«
Ljubljana.

S tem odpovedujem naročitev na »Učiteljski Tovariš« in prosim, naj se lista več ne pošilja. Bil sem zvest naročnik in deloma tudi sotrudnik dolgo vrsto let, ker me je vsako gibanje učiteljstva intenzivno zanimalo. Naletel pa sem v zadnji številki na članek pisan v spomin 60-letnice nadzornika Ivana Tuma. N navdaja me proti istemu nikako čustvo sovraštva, ker sem moža kot mojega nekdanjega ovaduha le prezir Zadel pa me je članek, ker vidim, da se v resen list sprejema slivospev iz golega štreberstva človeku, ki je pokazal, da gre pač z ono stranko, s katero mu kaže. Ivan Tuma je danes po svojem prepričanju nemčur ta kakor je bil, ker se tak človek po mojem mnenju ne more spremeniti po značaju. Učiteljstvo se ne more odločiti za samostojen nastop in v doglednem času bo vladala pač struja, katera je sedaj še vedno najmočnejša med učiteljstvom. Napredoval sem s časom, zato me tudi stremljenje učiteljstva ne more več zanimati. Omejil sem svoje politično delovanje na Goriško in tam ostanem v kontaktu z učiteljstvom koli mogoče.

Posebej se razume, da ostane moje razmerje splošno kakor je bilo ter ostajam

z odličnim spoštovanjem!

Opombe:

Kopija.

...sem v zadnji številki...: Ivan Tuma (k njegovi šestdesetletnici). Učiteljski tovariš 22. 12. 1911, šte. 51. Pisec članka -a z-

...nadzornika Ivana Tume...: Okrajni šolski nadzornik Johann Thuma (Tuma; r. 1851) s Henrikom Tumo ni bil v sorodstvu. Johannov oče je bil Nemeč s Češkega. Naselil se je v Kočevju, kjer je bil Johann rojen in v nemškem duhu vzgojen. Kasneje se je prišteval k Slovencem. Med službovanjem v Postojni je Johann Thuma obtožil Henrika, da je republikanec in zato je ta pomladi leta 1879 izgubil službo (IMŽ 82-84).

UDRUŽENJE JUGOSLOVENSkih INŽENIRJE IN ARHITEKTOV (sekcija Ljubljana)

V Ljubljani je že pred prvo svetovno vojno delovalo Društvo inženirjev (uradno potrjeno februarja 1911). Po vojni društvo stopilo kot sekcija v Udruženje jugoslovenskih inženirja i arhitekata (ustanovljeno 27. - 29. 9. 1919). Društvo je poleg strokovnih nalog obravnavalo tudi javna tehnična in gospodarska vprašanja. Tako je 19. decembra 1933 sprejelo tudi resolucija kateri so naštetih predlogi za gospodarsko in socialno izboljšanje razmer v Jugoslaviji. Tumovo sodelovanje z Udruženjem je povezano s prizadevanjem »za reševanje skrajno perečih vprašanj, za katerimi bi stalo celokupno gospodarstvo ali vsaj večji organizirane javnosti«, kot je bilo zapisano v poročilu akcijskega odbora ljubljanske sekcije Udruženja (18. 3. 1934).

14. aprila [19

P.n.
Udruženje inženirjev
v
Ljubljani,
Kazino.

V prilogi Vam pošiljam nekatere misli na Vaša povabila za sodelovanje pri nameravanem literarnem delu Udruženja. Poizkusil sem sprva držati se v mejah brošure po intencijah, katere sem ugotovil pri seji dne 10. t.m., prišel sem v konflikt s svojimi nazori, radi tega sem sestavil le nekaj promemoria, katerega dam Vašemu Udruženju na razpolaganje, da ga izkoristi, kolikor se da izkoristiti pri nameravane izdajanju brošure.

Brez načelnega stališča Vaše Udruženje pač ne bo moglo žeti uspeha. Po drugi strani pa so razini v naši državi zopet take, da bi z očitnim nastopom proti sebi imeli nele beograjske avtokratične kroge, ampak tudi precej reakcionarno gospodarsko in politično javnost. To se je deloma že pri seji povdario, da Udruženje inženirjev stoječ na lastnih nogah ne bi našlo posluha ne pri vladi ne pri naših gospodarstvenikih še manj pa pri naših politikih. Kar bi se dalo doseči s krepko agitacijo in v zvezi z vsemi političnimi in gospodarskimi krogi, bi bilo predvsem obuditev zanimanja za gospodarske probleme in možnost pogleda odpraviti brezposelnost delavca in inteligenta. Povdarjam pa konec svojih misli, da je pri celi akciji neobhodno potrebna poštenost, kajti, ako dosedanji beograjski krogi obdrže vodstvo gospodarskega sveta svojih rokah, bo pač problematična vzdržna organizacija gospodarstva. Ako ima Udruženje inženirjev v svoji sredi, oziroma v Beogradu čistega, sposobnega človeka, ki bi prevzel vodstvo, potem je upati vsaj na začasni uspeh. Ako tega človeka ni, ostane vsa akcija Vašega udruženja le kolikor toliko agitatorno sredstvo za pobujenje naših ljudi.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

V prilogi Vam...: Tuma je priložil pismu devet in pol tipkanih strani obsežen referat. V njem je razložil svoje poglede na gospodarski razvoj družbe in stanje v svetovnem gospodarstvu ter razmere v Jugoslaviji (ohranjen v ZHT).

UFFICIO CENTRALE PER LE NUOVE PROVINCIE (Rin

Ufficio centrale per le Nuove Provincie (Osrednji urad za nove pokrajine) pri predsedstvu italijanske vlade v Rimu bil ustanovljen 3. julija 1919. Na ozemlju, ki ga je Italija zasedla po končani vojni, je ta urad nadomestil vojaško upravo, ki jo je vodil generalni sekretariat za civilne zadeve pri italijanski vrhovni komandi. Svoje naloge je opravljal prek dveh generalnih civilnih komisariatov. Načelnik osrednjega urada je bil Francesco Salata (1876-1944), rojak iz Osorja na otoku Cresu. Salata je deloval pred vojno v javnem življenju Istre, sicer pa je kot zgodovinar objavil več del, v katerih je dokazoval italijanstvo Istre in Dalmaci (na primer *Il Diritto d'Italia su Trieste e l'Istria*, 1915). Od leta 1915 je živel v Italiji in bil od takrat v službi italijanskega vrhovnega poveljstva. Kasneje je postal senator, deloval v političnem življenju in bil tudi generalni direktor državnih arhivov.

Tuma je na Osrednji urad pisal zaradi morebitnega sodelovanja pri toponomastični komisiji, ki jo je urad imel v svojem okrilju. K sodelovanju je Tuma spodbudilo politično društvo »Edinost« (glej Politično društvo »Edinost« - Trst).

Gorizia, li 10 Novembre 192

Ufficio centrale per le Nuove Provincie
Roma.

Con riferimento al telegramma dd. 10 novembre 1921 firmato Capo ufficio centrale nuove provincie Salata prego d'informarmi dell'ora, del luogo e con quale programma sarà tenuta la seduta della Commissione toponomastica per le Nuove provincie. Sono pronto di mettermi a disposizione della Commissione, siccome però nel telegramma si parla soltanto di eventuale consultazione e sono occupatissimo non vorrei fare un viaggio a Roma per una mera presentazione. Vedo la mia collaborazione dal lato tecnico e scientifico e desidererei vivamente di avere un programma di azione se già proposto dalla Commissione.

Coll'espressione della massima considerazione.

Opombe:

Kopija.

Con riferimento...: Telegram ni ohranjen, ohranjene niso tudi druge priče Tumovega sodelovanja pri toponomastični komisiji. Način, kako je bil Tuma povabljen v Rim, kaže, da njegova navzočnost očitno ni bila po volji sklicatelju sestanka.

UJEDINJENI SAVEZ ŽELEZNIČARJEV JUGOSLAVIJE (Ljubljana)

Ohranjeni so štiri dopisi (1930-1932) oziroma okrožnice, v katerih se Savez (centrala Ljubljana) obrača do Tume in ga obvešča o svoji dejavnosti.

UJEDINJENI ŽELEZNIČAR (Ljubljana, Maribor)

Polmesečnik Ujedinjeni železničar je bil neodvisno glasilo železničarjev, upokojevcev in transportnega osebja. Izhajal je v Ljubljani in Mariboru med leti 1925 in 1945. V Mariboru ga je tiskala Ljudska tiskarna, ki je delovala v letih 1920-194. Bila je delniško podjetje, ki se je osredotočilo na tiskanje socialističnega tiska.

dne 24 dec. [19]

P.n. Ujedinjeni železničar
Ljubljana

Račun za vse liste, ki se tiskajo v Ljudski tiskarni dobim od nje. »Ujedinjeni železničar« sem prejemal več let, ter mislil, da se mi pošilja kot pravnemu zastopniku radi poročil zato tudi nisem plačal naročnine. Ker sem pa list faktično prejemal brez drugega plačam po računu. Z novim letom vsekakor ni treba več pošiljati.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

»Ujedinjeni železničar« sem prejemal...: Tuma se je v dopisu z dne 19. decembra 1927 pritožil Ljudski tiskarni v Mariboru, ker je prejel od nje opomin za plač naročnine na Ujedinjeni železničar. Uredništvo oziroma uprava tega lista je sporočila Tumi, da celotne zadeve ne razume. Sledilo je Tumovo pismo dne 24. decembra 1927.

Z novim letom...: Savez Železničarjev Jugoslavije, centrala Ljubljana je 27. decembra 1927 Tumi odgovorila, da so Ljudski tiskarni naročili, naj Tumi ne pošilja računov; terjatev je nastala brez njihove vednosti.

UNIVERZA V LJUBLJANI (Akcija za pomoč revnim akademikom)

Jeseni leta 1934 so študentje ljubljanske univerze organizirali akcijo za pomoč revnim akademikom. Bila je poskus in tudi uspeh »skupnega reševanja študentskih socialnih problemov« (S. Kremenšek, Slovensko študentsko gibanje 1919-1941, Ljubljana 1972, 352). Iz akcije se je maja 1935 izoblikovalo Jugoslovansko akademsko podporno društvo. Tajnik akcije (ii

tudi tajnik podpornega društva) je bil Franc Škofič, ki je poleg rektorja dr. Franca Ramovša (podpisan l.r.) lastnoročno podpisal okrožnico s pozivom, »da nam priskočite na pomoč.« Okrožnica nima datuma, a sodeč po Tumovem odgovoru je moč sklepati da je nastala ob izteku Ramovševega rektorata (rektor je bil v času od 16. 6. 1934 do 14. 1. 1935).

16. januarja [19

Akcija za pomoč revnim akademikom
ljubljska univerza
Ljubljana

Na poziv za podporo dijaštvu dam na razpolaganje eno odnošeno zimsko obleko in par čevljev. Lahko pošljete ponjo na moj dom, Fügnerjeva ul 9/1 ter se legitimirajte s pisnom. Meseca decembra menda sem vam poslal že 100 Din, nisem pa gotov, radi tega prosim, da vpogledate vplačane prispevke ali ste ta znesek prejeli.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

UNIVERZA V LJUBLJANI (Vseučilišni odbor)

Z nalogo, »da se v njem osredotoči vse delo za vseučilišče« (I. Hribar, Moji spomini I, Ljubljana 1983, 289), je ljubljanski občinski svet ustanovil poseben Vseučilišni odsek (proti koncu leta 1901). Deloval je v letih 1902-1911. Rektor ljubljanske univerze prof. dr. Matija Slavič (v njegovi odsotnosti je dopis podpisal tajnik dr. Matej Šmalc) je 1. marca 1933 pov. Tumo, da vstopi v širši vseučilišni odbor, ki je naslednik nekdanjega Vseučilišnega odseka. Vseučilišni odbor naj bi skrbel predvsem za gnotno stanje ljubljanske univerze, »za potreben odmev med narodom« (Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani 1919-1969, Ljubljana 1969, 81).

1

3. marca [193

P.n.
Tajništvo rektorata univerze
kralja Aleksandra I.
Ljubljana.

Prejel sem Vaš cenj. dopis od 1. t.m. z zadoščenjem ter sprejemam članstvo širšega Vseučilišnega odbora. Žal, da dne 4. t.m. ne morem priti k seji, ker sem odsoten po službeni dolžnosti. Prosim, da me oprostite.

Upam, da odborništvo ne ostane zgolj častno mesto, marveč mi bo dana prilika, da se pozitivno udeležujem.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prejel sem...: V dopisu piše: »Po inicijativi gospoda ministra in senatorja Ivana Hribarja se je na seji zastopnikov raznih naših kulturnih in javnih korporacij v pospeševanje interesov naše univerze dne 18. februarja 1933 obnovil nekdanji historični »Vseučilišni odsek« kot vseučilišni odbor.« Tumo prosijo, da vstopi članstvo odbora in vabijo na sestanek.

2

Ljubljana, 6. IV. 19

P.n.

Prejeli smo za g. dr. Tuma vabilo na sejo ožjega oziroma širšega Vseučilišnega odbora za soboto 8. aprila t.l. ob 16. uri pop. Ker je g. doktor od 2. t.m. odsoten iz Ljubljane in se predvidoma ne vrne do sobote, prosimo, da mu radi tega izostanek od seje 8. t.m. oprostite.

Z odličnim spoštovanjem

za pisar

P.n.
Vseučilišni odbor,
Ljubljana - Univerza.

Opombe:

Kopija.

FILIP URATNI

Socialist Filip Uratnik (1889-1967) se je uveljavljal kot agrarni ekonomist in strokovni pisec. Po poklicu je bil pravnik in je služboval v združnem in sindikalnem gibanju. Od oktobra 1924 do maja 1945 je bil stalni tajnik Delavske zbornice za Slovenijo; kasneje je do upokojitve sodeloval pri slovenski vladi. V pismu (31. 10. 1924) je posredoval željo Josipa Petejana, ki je želel s Tumo sestati.

1

Gorica, dne 8. aprila 192

Gospod
Franc Uršič, tajnik komunistične organizacije
v Kobaridu št. 146.

Sodrug Regent odstopil mi je pismo radi shoda v Kobaridu. Ker sta na razpolaganje le dva govornika za Beneško Julijo, sva si s sodrugom Regentom razdelila tako, da prevzamem jaz agitacijo od Postojne do Trbiža, Kras, Tržaško okolico in Istro pa sodrug Regent. Sem Vam na razpolaganje za shod 25. aprila ob 9. ali 10. predpoldne. Oditu moram zaradi neugodnih zvez že v soboto 24. s prvim vlakom in bi lahko držal [shod] že v soboto popoldne ob 3. ali 4. ter šel zvečer ali drugi dan v Bovec na shod ob 10. ali 12. predp. Ako pa mislite, da bi bilo težko prirediti shod na delavnik, bi imeli zaupni sestanek v soboto v Kobaridu ob uri, katero napoveste. Shod vršil bi se zjutraj ob 9. - 12. predpoldne, shod v Bovcu pa pop. ob 3.

Na ta način bi izgubil za vrnitev v Gorico nazaj še ponedeljek. Zato bi mi bilo ljubše ineti shod ž v soboto popoldne v Kobaridu. Ker pa je Kobarid jako važna postojanka, brez družega žrtvujem tri dni, ter bi se shod vršil v Kobaridu 25. predpoldne. Na vsak način moramo gledati, da bo shod veličastna manifestacija komunistov na Kobarškem, zato Vas vabim, da mi naznanite imena zaupnikov za vse vasi okoli Kobarida, Idersko, Livek, Trnovo, Drežnica in Kobarškega kota. Za sedaj ne vabimo na shod s plakati, marveč agitiramo od moža do moža in po zaupnikih, ker je bolj gotovo, da se shoda udeleže zanesljivi pristaši. Pričakujem toraj Vaše poročilo v najkrajšem času, da vložim predlog na komisarijat v Tolmin radi shoda. Napovedati morate lokal, kjer bi se shod vršil.

Ker mi niso znane cestne zveze Vas tudi prosim, da mi sporočite, od katerega vlaka vozi avtomot po soški dolini in kedaj pride v Kobarid in kedaj v Bovec.

Ker je bilo včasih težko za prenočišče v Kobaridu, Vas tudi prosim, da mi isto preskrbite za slučaja da bi ostal v Kobaridu čez noč.

S pravim veseljem pozdravljam gibanje delavske stranke v naših gorah. Zdi se mi, kakor da bi naša čakala zarja novega političnega življenja, ki prihaja iz srca ljudstva samega.

Z bratskim pozdravom

Prip.

Opombe:

Kopija.

Sodrug Regent...: Franc Uršič je naslovil na uredništvo Dela (s.d.) pismo s prošnjo, da bi Ivan Regent nastopil kot govornik na shodu v Kobaridu. V pismu so priložili še seznam 162 članov (PRILOGA 8) iz Kobarida, Idrskega, Mlinskega, Libušenj, Svina, Sužida in Smasti. Shod naj bi bil na belo nedeljo: »Ljudstvo je v navdušeno za našo idejo, ker druge se res ne moremo oprijeti kot prave delavske organizacije, za našo korist.«

2

Gorica, dne 1[7]. aprila 192

Sodrug
Franc Uršič
Kobarid št. 146

Prejel sem Vaše poročilo od 14. t.m. ter pridem v Kobarid ali že opoldne ali pa, ker pišete, da gre avtomobil tudi od večernega vlaka od Sv. Lucije tudi zvečer. Shod sem oglasil kot javen shod, ker je prvi shod v Vašem kraju in ker je vsled obsednega stanja v deželi treba zglasti tudi zaupne shode. Na dnevni rešitev sem le eno točko:

»Organizacija proletarijata v slovenskem delu Beneške Julije«.

Zaupnike sem še posebej povabil.

Izkaznice prinesem s seboj, da se jih razdeli med pristaše.

Priporočam Vam, da se primerno agitira za shod, da bo uzorna manifestacija slovenskega delavca

Gorah.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...Vaše poročilo od 14. t.m....: Uršič je na Tumo naslovil daljši dopis in med drugim navedel:

»Zanimanje za shod je tukaj veliko iz vseh vasi prihajajo glasovi kateri se vsi strinjajo z našo idejo, katera mora zmagati. Nadalje shod se bo vršil dne 25. t.m. 1/2 10-12 ure predpoldne. Shod se bo vršil v dvorani Hotela Devetak, kjer imamo preskrbljeno tudi prenočišče za Vas. Vi se lahko odpeljete dne 24. t.m. iz Gorice s tistim vlakom kateri pride v Sv. Lucijo ob 7. uri zvečer. Pri Sv. Luciji čaka avtomobil kateri dospe v Kobarid ob 9. uri zvečer.

Tako torej bomo imeli shod v Kobaridu 25. t.m. prepoldne in popoldan se lahko odpeljete naprej v Bovec in sicer iz Kobarida gre ob 1/2 2. V Bovec pride ob 3 pop. Nadalje Vam tukaj prilagam zaupnike iz kobarške okolice: Franc Kranjc, Svino N° II; Stanko Bogataj, učitelj na Trnovem; Andrej Sivec, Sužid; Franc Koren, Smast št. 14; Valentin Kramar, Borjana N° 1; Franc Kanalec, Ravnja pri Drežnici [Drežniške Ravne] N° 45; Gabrijel Urbančič, Robič; Alojz Bric, Breginj 34; Janez Volarič, Idersko [Idrsko]; Anton Kokošin, Drežnica N° 25; Ivan Drešček (Peve), Livek N° 4; Anton Golanda, Kobarid 75; Anton Urbančič, Kob.[arid] Franc Volarič, Kob. 77; Franc Uršič, Kob. 146.«

Zaupnike sem še...: Tuma je 14 v Uršičevem pismu navedenih zaupnikov obvestil s posebnim vabilom (17. 4. 1920), ki glasi: »Vabim Vas kot zaupnika socijalistične stranke na javen shod v Kobaridu 25. t.m. ob 9 1/2 v prostorih hotela Devetak z Dnevnim redom:

»Organizacija proletariata v slovenskem delu Beneške Julije. Priporočam Vam, da kot zaupnik stranke apelirate po svojem kraju, da bo shod uzorna manifestacija slovenskega delavstva. S sodružnim pozdravom«. Uršiča je obvestil posebej.

3

Gorica, dne 22. aprila 1920

Cenjeni sodrug!

Vaš list od 19. t.m. sem danes prejel ter Vam naznanjam, da ni treba shoda nikjer prigrasiti, ker zadostuje prigrasitev pri komisarijatu v Tolminu. Lahko pa iz previdnosti stopite h komisarijatu v Kobarid ter naznanite, da sem prigrasil javen shod za nedeljo ob 9½ v hotelu pri Devetaku.

S sodružnim pozdravom

Sodrug
Franc Uršič
Kobarid št. 146

Opombe:

Kopija.

Vaš list...: Uršič je Tumo spraševal ali bo shod tajen ali le zaupen, in prosil za navodila. Glej Ivan Hozner!

4

Gorica, dne 20. maja 1920

Cenjeni sodrug!

Sodr. Josip Petejan mi je naznanil, da bi utegnil priti zaradi ustanovitve strokovne organizacije stavbinskih delavcev torek 25. t.m. Prišel bi s prvim avtomobilom popoldne in bi se shod lahko vršil od 2 pop. naprej. Ker je nujno potrebna strokovna organizacija, ker se je gibanje pričelo tudi na Tolminskem in morajo biti delavci pripravljeni, da solidarno nastopijo kadar bo treba z delavci cele Beneške Julije skličite nujno sestanek zidarjev, mizarjev, tesarjev in sploh delavcev, ki imajo posla pri zgradbi poslopij in cest. Ne gre toliko za število, kolikor za zanesljive in inteligentne delavcev.

Strokovna organizacija je društvo po zakonu 1867 in mora imeti podpisana pravila in naznanjena komisarijatu v Tolmin. Sodr. Petejanu sem priporočil, da na shodu pojasni tudi marsikatero splošno politično zadevo. Skličite torej zaupnike ter se odločite za uro in lokal ter mi naznanite z ekspresno pošto oboje. Shod naznani tukajšnja Delavska zbornica naravnost na komisarijat v Tolmin in sicer da bo shod 25. ob 5-ih popoldne v prostorih, katere odkažete. Pričakujem, da mi naznanite konstituiranje politične organizacije ter priobčite imena odbornikov, ob enem pa mi pošljite na izročeni 200 izkaznic, kolikor ste inkasirali, po poštni nakaznici.

Za slučaj, da niste še ustanovili političnega odbora, naprosite soodr. Petejana naj Vam gre na roke.

S sodružnim pozdravom

Espres.
Sodrug Franc Uršič
Kobarid št. 146

Opombe:

Kopija.

Sodr. Josip Petejan...: Uršič je Tumi 30. maja 1920 sporočil, da je prišel 25. maja v Kobarid Milost. Žal, da se sestanka ni udeležilo veliko ljudi. Zato se bo Milost znova oglasil 6. junija 1920.

5

Gorica, dne 2. junija 1920

Sodrug
Uršič Franc
tajnik soc. org.
v Kobaridu.

Na Vaš list od 30. maja Vam naznanjam, da mi je soodr. Milost že sporočil o svojem neuspehu. Iz njegovega poročila tudi vem, da so se gospodarske razmere v gorah premenile, ker je vojaški Genio opustil delo. Delavska stranka mora sedaj nastopiti kakor je nastopila v sosednji Furlaniji in Carniji, da se od italijanske vlade zahteva, da naredi energične korake za vzpostavitev Beneške Julije. Danes grem v Trst in bom skušal pridobiti Delavsko zbornico za veliko akcijo proti brezposelnosti. Kadar bo stvar gotova, pride ali soodr. Milost ali Petejan.

Radi učitelja Perkota storimo potrebne korake, da se ga oprostimo. Sicer pa nič ne dè, ako izgubi svoj kruh kot učitelj, ker ga bomo znali porabiti pri organizaciji in če je količkaj poraben bo imel boljšo eksistenco kakor prej.

Pričakujem, da mi izkaznice v kratkem plačate, ker moram položiti račun centrali.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

...ker je vojaški Genio...: Vojaška inženirska služba.

Radi učitelja...: Uršič je sporočal, da so aretirali učitelja Perka z Idrskega, ostal je brez službe. Rudolf Perko (r. 1886) je deloval v socialistični organizaciji.

6

Gorica, dne 22. junija 1920

Sodrug
Franc Uršič
v Kobaridu.

Potrjujem prejem zneska L 650.- na 136 izkaznic. Vzel sem priglasitev novega odbora na znanje, ter Vam priporočam, da vse društvene dogodke sporočite naravnost na uredništvo »Dela«.

Zaradi govornika za ustanovitev konsuma Vam za sedaj ne morem postreči, ker so inženirja Gustinčiča, ki je bil za to namenjen, vsled ovaduštva tržaških nacionalcov odgnali v Jugoslavijo. Upamo, da se v kratkem vrne. Obračajte se pa tudi v tej zadevi naravnost v Trst, in sicer na Delavske zadruge (Cooperative operaie). Za Tolmin so nam že obljubili, da ustanove večji konsum, treba je toraj da Kobaridci večkrat podrezate. Nujno potrebo večje konsumne zadruge za Kobariško se če [sem še] sam poudarjal pri direkciji Delavskih zadrug v Trstu, ter so mi tudi obljubili, da se bodo zanimali za ves gorski kraj, ter brž ko bo mogoče tudi uvedejo avtomobilski promet za blago.

Priporočam tudi propagando za list »Delo«, ki bo s 1. julijem izhajalo po trikrat na teden.

Naznanjam Vam tudi, da je sedaj nastavljen tajnik stavbinskih organizacij sodr. Korsič v Gorici ter se lahko obrnete nanj potem Delavske zbornice v Gorici Via Carducci št. 22/1.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Vzel sem priglasitev...: Uršič je v pismu z dne 16. junija 1920 sporočal, da ima organizacija nov odbor: predsednik Anton Golanda, blagajnik Anton Perinčič, tajnik Franc Uršič, odborniki pa Franc Ivančič, Alojz Šturm, Franc Koman, Anton Pontar in Franc Urbančič, nadzorni odbor pa Franc Klopčič in Franc Pontar.

Zaradi govornika...: V pismu z dne 16. junija 1920 je Uršič tudi sporočal, da želijo v Kobaridu ustanoviti konsumno društvo.

...ker so inženirja Gustinčiča...: O izgonu iz Trsta piše Delo (21. 5. 1920, števil. 14).

...sodr. Korsič...: Glej Franc Kosič!

7

Glej Ivan Štravs (Tumovo pismo 21. 8. 1920)!

8

Gorica, dne 8. septembra 1920

Sodrug
Franc Uršič
Kobarid.

Upam da sodr. Anton Golanda ni šel za dan 4. t.m. v Gradišče. Vaše pismo sem prejel šelej 3. septembra popoldne tako, da je bilo itak prepozno pisati. Dne 3. septembra se tudi ni še gotovo vedelo, ali odpade zbor v Gradišči ali ne. Stranka pa se je brez družega izrekla, da povrne stroške vsem onim delegatom ki so prišli 4. ali 5. t.m. na strankarski zbor v Gradiško. Ako je toraj sodr. Golanda zamanj potoval, naznanite mi stroške, da jih izterjam in vrnem Vaši organizaciji. Tudi za nedeljo ni treba pošiljati nikogar v Trst, ker bržkone tudi zbor v Trstu odpade.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Upam, da sodr....: Uršič je 3. septembra sporočal, da je Anton Golanda delegat kobariške politične organizacije na konferenci v Gradišču ob Soči.

IVAN URŠIČ

Ivan Uršič (Jožefov) iz Renč je bil zidar. V času, ko si je dopisoval s Tumo, je bil tajnik oddelka Zveze stavbenih delavcev v Italiji v Renčah. Ohranjene so kopije štirih Tumovih dopisov in štirih dopisov Ivanu Uršiču.

1

Gorica, dne 4. marca 1920

Zveza stavbinskih delavcev
v roke g. I. Uršiča
Renče

Potrjujem prejem Vašega lista ter sem pripravljen prirediti shod v Renčah 14. t.m. Ker pa nimam mnogo časa bi bil za to, da se shode v Biljah, Bukovici in Renčah priredi na isti dan, tako, da bi bil shod v Bukovici ob 10 predp., v Renčah ob 2 popoldne in v Biljah ob 5 ali pa, da bi se vsaj vršila dva shoda. Ker pa bo težko shode že v kratkem pripraviti in je treba dogovora med sodrugi v Renčah, Bukovici in Biljah bi se shod lahko vršil tudi 21. t.m. Napravite toraj agitacijski odbor kateri se sporazume ter mi prijavite potem da,

uro in lokal shoda. Sedaj je pravi čas, za živo agitacijo in če tudi sem preobložen z delom sem pripravljen staviti na razpolaganje vse svoje moči naši propagandi.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Potrijum prejem Vašega lista...: V dopisu Zveze stavbinskih delavcev v Italiji, oddelek v Renčah, ki ga je podpisal tajnik Ivan Uršič (s.d.), prosijo Tumo, naj priredi shod v Renčah in Bukovici. S tem vabilom odgovarjajo Tumi na dopis z dne 24. januarja 1920.

2

Gorica, dne 10. marca 1920

Zveza stavbinskih delavcev
v roke g. Ivana Uršiča
Renče.

Na moje pismo od 4. marca mi niste odgovorili. Ker je pa treba, da takoj preskrbimo za shod, Vabim, da mi nemudoma naznanite, ob kateri uri in v katerem lokalu bi se shod vršil. S tajnikom organizacije v Gorici, sodrugom Stolfo sva se domenila, da se priredita dva shoda na 21. t.m. eden v Renčah, eden v Vrtojbi. Ker je železniška zveza ugodna, bi se shod v Renčah napravil ob 9. prepoldne shod v Vrtojbi pa popoldan ob 3. Na shod v Renčah bi bilo vabiti vse sodruge v Bukovici in Biljah, za Vrtojbo povabimo Šempeterce in Mirence. Za shod pričakujem Vaše poročilo najdalje do ponedeljka 14. t.m., ker sicer shoda ne bo mogoče več prijaviti.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

3

Gorica, dne 15. marca 1920

Zveza stavbinskih delavcev
v roke g. Ivana Uršiča
Renče.

Potrijum prejem listov od 12. in 14. t.m. ter prijavim shod za Renče kakor želite, v gostilni Angela Gorjan ob e pop. [dveh popoldne], in v gostilni Andreja Abramiča v Bukovici ob 10. predp. Shod v Vrtojbi za sedaj preložimo na drug dan. Nadaljujte torej agitacijo na shoda, da bo imenitna udeležba, ker i shod pomen manifestacije moči zavedenega socialističnega delavstva. Lepakov za sedaj še nimamo, zaradi tega morate agitirati od moža do moža.

V Bukovico pridem točno do 10. in ravno tako točno v Renče ob 2.
Za prijavo na komisariat in v listu »Delo« preskrbim sam.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Potrijum prejem...: 12. marca so iz Renč potrdili prejem Tumovega dopisa z dne 4. marca 1920 in najavlajo shod za 21. marec, in sicer dopoldne (10^h) v Bukovici in popoldne v Renčah (14^h). Glede Bilj se niso nič domenili, ker s predstavniki Biljencev niso imeli stikov. V dopisu z dne 14. marca 1920 so ponov vsebino iz prejšnjega dopisa. Glede Tumovega predloga, da bi bila 21. marca shoda v Renčah in Vrtojbi pa sodijo, da naj ostane pri njihovem predlogu, ker j vse dogovorjeno.

4

Gorica, dne 12. aprila 1920

Cenjani sodrug!

V prilogi Vam pošiljam 100 strankarskih izkaznic à 4 L.

Renče morajo postati močna postojanka komunistične stranke in zato je treba, da agitirate od mo do moža, da spravite najmanj 100 sodrugov v politično organizacijo. Saj je vzela organizacija v Čepovanu nad 200 izkaznic! Toliko jih zahtevajo v Kobaridu in po 100 izkaznic vzele so do sedaj vse boljše naše občine. Brž ko boste imeli nabranih 100 članov, pošljemo Vam zastopnika, ki ustanovi politično organizacijo. Lotite se toraj z vneto delo, da v najkrajšem času postane komunistična organizacija v Renč dejstvo. Prosim, da potrdite prejem izkaznic.

Glede 1. maja smo prišli do sklepa, da naj vsaka organizacija 1. maj obhaja po svojem.

S sodružnim pozdravom

Gospod
Ivan Uršič,
tajnik stavb. delavcev
v Renčah.

Opombe:

Kopija.

Renče morajo postati...: Po seznamu članstva, ki se nahaja v Tumovi zapuščini, je bilo v Renčah (tudi Volčja Draga, Gradišče, Bukovica) 85 članov, 1. januarja 1921 pa 97 (PRILOGA 9). Stavbinska organizacija pa je štela 428 članov (pismo Ivana Uršiča z dne 25. 3. 1920). V imenu te stavbinske organizacije sta Ignac Pregelj in Ivan Uršič zahtevala, da se napravi v Renčah provizorični most čez reko Vipavo zaradi popravil starega mostu, obvoz ni ustrezal krajanom. S tem v zvezi je Tuma interveniral pri civilnem komisariatu v Gorici (kopije intervencij 27. in 31. 3. 1920 so v zapuščini).

Glede 1. maja...: Tumi so poslali iz Renč program proslave 1. maja, ki ga je nato Tuma vnesel v prošnjo na civilni komisariat v Gorici (v ZHT kopija).

JANEZ URŠIČ

Janez Uršič s Slapa pri Vipavi.

Gorica, dne 26. maja 1920

Sodrug Janez Uršič
Slap št. 20

Ker nimam bližje dotike z redakcijo »Lavoratora« poslal sem Vaš članek »na Parnasu« sodr. Regentu v Trst, da eventuelno on preskrbi prevod in priobčitev. Kolikor se tiče časopisja držite se sploh sodr. Regenta, ker imam jaz le začasno politično propagando v gornjem delu Goriškega.

Veselilo me bo, ako se vidiva na shodu 30 t.m. v Vipavi.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Ker nimam...: Glej Ivan Regent (Tumovo pismo 26. 5. 1920)

ALEŠ UŠENIČNIK

Slovenski filozof in teolog Aleš Ušeničnik (1868-1952) je uredil reviji Katoliški obzornik (1896-1906) in Čas (1907-1920), bil je profesor na ljubljanskem bogoslovju in na Teološki fakulteti (1900-1938); med leti 1938 in 1948 je bil član SAZU. Ohranjena je kopija Tumovega pisma.

Gorica, dne 25. 11. [19]09

Velecenjeni gospod!

Iz Ljubljane ponudilo se nam je 150 iztisov brošure škofa Jegliča »Ženinom in nevestam«, da bi iste spravili kot antiklerikalno agitacijo v kolportažo.- To pa sem odklonil z motivacijo, da je treba predvsem knjižico resno in stvarno recenzirati. Ako je res pornografična, potem bi bilo zločinsko isto dajati delavcem v roke, ako pa ni, potem je zločin, kar počenja svobodomiselna stranka s to brošuro.- Na to nisem dobil niti odgovora, pa tudi ne recenzijskega eksemplarja.-

Stvar pa je danes za resnega politika in človeka, ki se hoče pečati s politično in etično vzgojo naše ljudske mase, postala tako aktualna, da čutim dolžnost, prepričati se sam o vsebini knjižice ter si vstvariti lastno sodbo.- Ker ne vem druge poti, da pridem do brošure in kot večleten naročnik Vaše znanstvene revije, obračam se na Vas, da mi blagovolite poslati en eksemplar.

Troške prosim, da mi naznanite.-

Pričakuję prijaznega odgovora, beležim

odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija. Naslovnik je pripisan s svinčnikom.

Iz Ljubljane ponudilo...: Publikacijo je škof Jeglič objavil leta 1909 kot Ženinom in nevestam. Pouk za srečen zakon. Vzbudila je veliko pozornost. Tuma jo je ocenil v Naših zapiskih (6/1909, 288), po njegovi sodbi je pisana z dobrim namenom in odgovarja dejanskim razmeram.

...kot večleten naročnik...: Tuma verjetno misli na reviji Katoliški obzornik in Čas.

VAL (Ljubljana)

Val je bila mladinska revija, ki je izhajala v Ljubljani eno leto (1932-1933). Urednika sta bila France Artnak in Dušan Vargazon, izdajal jo je konzorcij »Vala« (Andrej S. Uršič).

1

10. decembra [193]4.

P.n.
Uredništvo mladinske revije »Val«
Ljubljana, Tomanova ul. 3

V prilogi Vam pošiljam željeni odgovor na Vašo anketo: »Kako gledam na mladino«? Z odgovorom nisem sicer posebno zadovoljen, no mislim, da sem zadostil svoji dolžnosti.

Številka 1-2 Vaše revije Vam je v moji pisarni na razpolaganje.

Z odličnim spoštovanjem in
pozdravom

Opombe:

Kopija.

V prilogi...: Glej sledeče pismo! Uredništvo revije Val (odg. urednik Boleslav Hiter) je Tumo prosilo za odgovor na anketo (Kako gledam na mladino?), ki jo revija razpisala v 1-2 števil. »letošnjega« letnika.

2

P.n.
Uredništvu mladinske revije »Val«,
Ljubljana.

Pozivate me, naj odgovorim na vprašanje, »kaj mislim o mladini, kako jo presojam in kaj pričakujem od nje«. Po eni strani poznam premalo našo mladino, menda imate v mislih predvsem akademično, po drugi strani so pa vprašanja nekoliko razsežna, da je težak stročen odgovor. Kaj mislim o mladini? Če je mladina neodvisna, zdrava na duši in telesu, potem je odločna in napredna, delavna in zavestna. Pri naših precej revnih gospodarskih in umstvenih razmerah bo težko trditi, da se mladina lahko brez skrbi posveti delu, ne le dnevnemu delu, da odpravi svoje izpite, ampak kar je glavno, da pride do splošne izobrazbe. Ta pot je težja in važnejša. Žalostno je pri tem, da pritiskajo vladajoče politične struje tudi ekonomično na mladino, da so različni dijaški domi in druge naprave, ki precej zavirajo svobodno mišljenje mladine. Menda tudi od strani učiteljev ne vem, če je pobude dovolj, da akademik išče morda c z njegovo podporo potov do višje splošne izobrazbe. Saj je posebna težava za splošno izobrazbo mladine se je danes veda docela specijalizirala tako, da je 90% naših učenjakov zaverovanih v končne podatke sv špecialne vede, da pa ne poznajo praktičnega življenja in niso sposobni dobiti zase ne za mladino smer, l kaže v bodočnost. Navadno se naši šolski vzgojitelji celo omejujejo na priporočilo: »zagrebi se v svojo stroko, da boš kos svojemu poklicu v praktičnem življenju, vse drugo si poiščeš in pridobiš pozneje«. Mladina je torej več ali manj prepuščena sama sebi, mora ob težkem gospodarskem položaju zinagati težl dnevno delo tako, da je le malokateremu dano, da išče resnice v sebi ter sledi razsodno notranjemu svojer klicu, le-ta pa postane mož, ki si zna izbrati svojo pot in ki jo neomajano drži proti svojemu cilju. Veliko zahtevamo od mladine, ako živi v okolju, ki jo danes obdaja! Naj se obrne na levo ali na desno, ne dobi z temeljna umska in ekonomična vprašanja odgovora. Vsi pojmi se mešajo in kvarijo: vera, narod, ljubezer individualizem, kolektivizem, marksizem in potem še nesrečna stanovska in korporativna država.

Kakor rečeno, premalo poznam dejansko vsakdanje življenje mladine in še manj nje umsko občevanje med seboj, nje gospodarsko in umsko organizacijo. Ako imam pred seboj davne čase svoje las mladine, potem ne pričakujem ničesar od te mladine, kakor moji vrstniki niso bili poklicani, da bi vzgojn delali za svoj narod. Vse se je razgubilo po uradih, vsak je iskal svoje interese, kakor se takrat, ko so bili menoj v velikem mestu niso brigali za splošno izobrazbo. Ako mladina izven svojega dnevnega dela pohajkuje, potem tudi za bodočnost za narod ni pričakovati boljšega. Ako je bil že takrat težak položaj slovenskega dijaka, da se je za silo preživljal, to velja sedaj še bolj, radi tega današnja doba od naše akademične mladine zahteva naravnost herojično delo, samozatajevanje in žrtvovanje. Mladini bi nasveto dvojce: išči zdravja in vedrila v narodi, osamosvoji se od mrtve črke, littera occidit, spiritus vivificat!

Opombe:

Kopija. Pismo objavljeno v reviji Val (2/1934, števil. 6-7, str. 109-110).

...littera occidit, spiritus vivificat!: Glej Akademski glas!

EMILIO VENEZIA

Emilio Venezian je bil najbrže uslužbenec tovarne cementa v Anhovem.

Gorizia, li 24 marzo 1

Al comp.
Venezian Emilio
Anicova.

Il suo indirizzo m'accetti dal comp. Petejan, segretario della Federazione edilizia. Addì 28 corr. domenica alle 10 antim. nella Camera di lavoro a Gorizia, Via Carducci nr. 23 abbiamo convocato un convegno degli aderenti del partito socialista nella parte slava della Venezia Giulia. Trattasi di organizzar tutte le forze politiche professionali ed economiche.

La invito quindi a voler comparire portando seco questa lettera quale legittimazione. Siccome p conosco altri aderenti del partito ad Anicova, neppure di nazionalità slava La invito a voler consegnare i : allegati inviti a nome di intelligenti compagni da fiduciari.

Ringraziandola in anticipo

con saluto sociale

Allegati 5 inviti

Opombe:

Kopija.

VERBAND DER LANDWIRTSCHAFTLICHEN GENOSSENSCHAFTEN IN STEIERMARK (Gradec)

Zveza štajerskih zadrug je Tumo z dopisom dne 18. junija 1903 prosila za mnenje o Teodorju Verniku, ki se je prijavil zvezi za revizorja. Vernik je nekaj časa služboval v Gorici, kot tajnik trgovske in obrtne zveze za slovenski del dežele; deloval je v sokolski organizaciji (glej Teodor Vernik).

Görz, 20. Juni [19]03

P.t.
Verband der landwirtschaftlichen
Genossenschaften in Steiermark
Graz
Mehlplatz 1.

Mit Bezug auf Ihre geschätzte Anfrage vom 18. 1. M. beehre ich mich zu benachrichtigen, dass ich bis Ende 1902 Rechtsconsulent der Handels und Gewerbe-genossenschaft in Görz war und als solcher Gelegenheit hatte die Thätigkeit des Herrn Vernik beurtheilen zu können. Derselbe ist begabt, rührig, beherrscht die deutsche und slovenische Sprache vollkommen und hat sich in politischer und nationaler Beziehung nicht prononciert. Er war thatsächlich durch cca. zwei Jahre Liquidator bei der Handels - und Gewerbe-genossenschaft in Görz und versah gleichzeitig durch etliche Monate das Secretariat des Handels - und Gewerbevereines. Da derselbe bei der Cassagebahmung nicht angestellt war, kann ich mich über seine allgemeine Vertrauenswürdigkeit nur günstig aussprechen. Theodor Vernik ist eine gute agitatorische Kraft, tritt sicher und gefällig auf und kann ich denselben für die angeworbene Stelle wärmstens anempfehlen.

Hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija, rokopis ni Tumov.

VIRGILIO VERDARO

Virgilio Verdaro (r. 1885) iz Lugana je v italijanskem socialističnem gibanju deloval že pred prvo svetovno vojno. S Tumo sta imela že takrat pismene stike, nato sta jih po vojni obnovila. V razkolu, ki je nastal leta 1920 v italijanskem socialističnem gibanju, se je Verdaro prišteval k astenzionistom in tako postal po razcepu v Livornu (1921) član komunistične stranke Italije. Živel je v Moskvi. V vodstvu (uredništva revij L'Ordine in Prometeo) stranke je vodil propagandni del. Ohranjene so kopije 3 Tumovih dopisov in 4 dopisnice.

I

Trieste, li 24 luglio 1919

Egregio professore,

Confermo la ricevuta della Sua cartolina del 14 corr. e sono dispiacente di non poter darle le informazioni desiderate. Come Le è noto la linea d'armistizio è ancor sempre chiusa ed in seguito ai dissensi fra la Jugoslavia e l'Italia ogni comunicazione diretta è esclusa e molto difficoltata.

Per spiegare la posizione del Partito in questo momento sarebbe necessario di scrivere un intero articolo. Potrebbe dirsi in una parola che anche un militante nel partito stesso non si conosce abbastanza bene dall'imbroglio attuale delle singole correnti in tutti i partiti politici, e principalmente in quello socialista.

A Trieste e nella Venezia Giulia il partito socialista sloveno per ora si tiene passivo, non volendo nè riconoscere lo stato delle cose per non pregiudicare lo stato politico dei compagni nella Jugoslavia, d'altr canto non potendo trovare una basa d'azione in casa propria, dal momento che vige ancora lo stato di guerra e sono proibite tutte le adunanze, società ecc. ecc. Per questo motivo il partito nella Venezia Giulia si sloveno che croato si limita a pubblicare una rivista settimanale intitolata »Njiva« (Campo). La rivista è molto modesta sia nella forma che nel contenuto, perchè non si può trattare la politica apertamente e quindi gli articoli sono piuttosto feiltonistici o belletristici. Il partito ha il suo esecutivo politico ed è organizzato come il partito italiano di Trieste. La persona la più intelligente nell'esecutivo ora è il comp. Giovanni Regent, impiegato presso la locale cassa ammalati. Il partito ufficiale portava prima il nome di »jugoslovanska socijaldemokratična delavska stranka« ed il raggio d'azione era il Goriziano, Trieste, Istria, Dalmazia, Carniola, Carinzia e Stiria meridionale. L'influenza del partito fra i croati in Istria e quelli della Dalmazia però è del tutto immaginario ed i comp. croati battono di solito la propria via. D'un'organizzazione non si potrebbe parlare. Però i compagni di Pola erano organizzati strettamente alle organizzazioni slovene. L'esecutivo del partito era fino 1917 a Trieste. In seguito poi agli avvenimenti di guerra venne trasferito a Lubiana. Il partito a Trieste sta all'estrema sinistra, quello a Lubiana invece è possibilista ed opportunista. Le persone che rappresentano le parti sono: Antonio Kristan, dirigente delle società di consumo a Lubiana ed Albino Prepeluh, già impiegato guidiziale, ora giornalista nonchè Rodolfo Golouh. Tutti e tre entrati nel governo provvisorio a Lubiana, che ha una certa autonomia di fronte al governo di Belgrado. Ultimamente il partito però ha diffidato tutti i compagni di uscire dal governo e di ritirarsi dalla collaborazione coi partiti borghesi, conchiuso che però non è stato seriamente eseguito. Il foglio ufficiale quotidiano è il »Naprej« (L'Avanti) che si stampa in circa tremila esemplari. Un' idea fissa dallo stesso non venne però espressa

atteggiandosi il giornale, come il partito sotto l'influenza di Antonio Kristan alle circostanze. Una considerevole parte dei comp. di Lubiana però s'è riunita intorno alla rivista »Baklja« (Torcia) della quale redattore Nino Furlan, già operaio muratore. La rivista vuol esprimere le idee di Lenin e del bolscevismo. Non posso però riferirLe i rapporti fra i due partiti e la loro forza numerica.

Il partito croato è scisso in due partiti, come quello sloveno. Il giornale ufficiale si chiama »Sloboda« (Libertà) ed esce a Zagabria. Il più noto socialista croato Vitomir Korać era membro del ministero jugoslavo a Belgrado però ne è uscito in seguito all'opposizione dei colleghi borghesi, che non vollero accettare le sue viste da socialista. Il detto assieme al comp. Guglielmo Bukšek rappresenta la corrente moderata socialista. La guida del partito leninista non m'è conosciuta.

Nella Bosnia - Erzegovina il partito è rappresentato dai fratelli Jaksić. Il foglio ufficiale è il »Gl Slobode« (Voce della libertà) che nel 1918 si stampava in quattromila esemplari. Il partito e l'organo stanno sempre all'estrema sinistra (Zimmerwaldiani). Esiste un partito nella Bačka, banato serbo oltre il Danubio non mi sono però noti i suoi rappresentanti. A Belgrado il partito come già lo saprà dai giornali, era sempre dalla parte sinistra radicale ed è rimasto tale anche sotto l'attuale regime. Il partito ebbe prima due deputati il già professore Lapčević e se non isbaglio Popović. So che erano due soli, sempre in opposizione con tutti i ministri. Il loro giornale era prima »Robotničke Novine« il quale venne soppresso e sostituito con un altro cui nome non posso comunicarglielo perchè non mi consta.

Tutti i tentativi d'unire i partiti sloveno - croato - banato - bosniaco e serbo al regno furono vani. Ora è ancor più difficile di tentare un'unione siccome il governo serbo è estremamente contrario al movimento socialista e si serve di tutti i mezzi per opprimere il partito.

Come vede la mia relazione è molto incompleta e prima della cessazione dello stato di guerra non sarà escluso di poter precisare la posizione del partito jugoslavo in generale, come pure precisare la posizione delle singole frazioni.

Con saluto sociale

Egregio
signor prof. Virgilio Verdaro,
Caffè Bottegone (Piazza Duomo)
Firenze.

Opombe:

Kopija.

Confermo la ricevuta...: 14. julija 1919 je Verdaro poslal dopisnico, v kateri se je spomnil na informacije, ki mu jih je Tuma poslal pred leti. Tokrat ga je poročilo o tekočih problemih pri Slovencih (možno tudi pri Hrvatih) in za listo socialističnih poslancev v beograjskem parlamentu. Tuma je Verdarovo vprašal razumel, da želi izvedeti predvsem za razmere v socialističnem gibanju in v tem duhu je tudi odgovoril.

...il partito socialista sloveno per ora si tiene passivo...: Tuma govori o času po prvi povojni deželni konferenci slovenskih socialistov (6. 4. 1919), ko so se pri njih razmere radikalizirale in ko se je postavljalo vprašanje povezav z italijanskimi socialisti.

...si chiama »Sloboda« (Libertà) ed esce...: List je kot »socialistično glasilo« začel izhajati poleti 1917, potem je bil decembra 1917 ukinjen. Ponovno je izšel od novembra 1918 do decembra 1921 kot glasilo desnih socialistov.

...al comp. Guglielmo Bukšek...: Vilim Bukšek.

...dai fratelli Jaksić: Sreten in Jovo Jaksić.

...e se non isbaglio...: Morda Nikola Popović (1884-1919), publicist (urednik Radničkih novin) in teoretik.

2

Trieste, 11 agosto 19

Egregio signor professore.

Alla gradita Sua del 27 u. c. rispondo quanto segue:

1) Mio fratello Giovanni [Ferdinand] Tuma, ora calzolaio a Lubiana, d'anni 75 non fu mai condannato. Pendeva bensì al suo confronto un processo dinanzi al tribunale eccezionale costituito contro il movimento socialista in Austria. Venne arrestato nell'inverno 1883 a Lubiana, ov'era occupato presso il padre, pure calzolaio. Era imputato d'aver propagato l'organo anarchico »Freiheit«, redatto dal noto anarchico Most a Londra e poi in America. Difatti il fratello ebbe a ricevere in pacchetti, stampati su carta velina, moltissimi esemplari del detto giornale e li propagò fra gli operai di Lubiana. Denunciato per vendetta da un apprendista e trovati nascosti moltissimi giornali in una vecchia stufa di fango, il fratello assieme ad altri 2 compagni venne arrestato e dopo lunga requisitoria dovette comparire dinanzi al Tribunale d'Assise a Klagenfurt, ove il comp. Železnikar venne condannato a 10 anni carcere duro, mentre mio fratello e l'altro compagno arrestato, vennero assolti per mancanza di prove.

Mio fratello dopo quella lezione non s'occupò più del socialismo, quindi non prese parte più a nessun convegno socialista e è lontano da organizzazione politica.

2) Antonio Kristan era allievo della scuola commerciale a Praga e politicamente venne educato dal professore Massarik, ora presidente della repubblica ceca - slovacca, nella politica realista. Nel 1899, nell'anno 18, egli entrò quale impiegato commerciale nella Cooperativa commerciale, da me fondata a Gorizia nel 1897. Fece la pratica sotto la mia direzione e vi rimase circa 9 mesi. Poi ritornò in Boemia per continuare gli studi presso la scuola commerciale. Fece l'anno del volontariato militare, meritandosi il grado di tenente ed entrò nel 1901 nella Cooperativa operaia di consumo a Idria, ove ben presto assunse tutte le funzioni economiche del proletariato organizzato di Idria. È un uomo di molto talento pratico in affari commerciali ed è pure un buonissimo propagandista. Riuscendogli di assestare le Cooperative di Idria che versavano in condizioni economiche addirittura disastrose, il Kristan venne chiamato a prestar l'opera sua

altre organizzazioni economiche, istituite dal partito socialista, pure in condizioni molto dubbiose. Dappertutto ordinò ogni cosa e s'acquistò gran fama quale organizzatore economico, talento ed ingegno ch'è pure gli riconosco pienamente.

Non è però un uomo di principi e fece sempre il gioco suo, cioè stette sopra il livello ed in pari tempo stette in buone relazioni coi partiti borghesi. Era sempre l'antagonista di Etvino [Etbini] Kristan, che fino al 1914 guidò il partito socialista sloveno e poi espatriò in America, ove trovarsi tuttora.

Negli anni 1915, [19]16 e 1917 l'azione socialista slovena venne interrotta dai tribunali di guerra. Ritornata almeno parzialmente la vita politica nell'estate 1917, Antonio Kristan stette sotto la mia influenza per circa mezz'anno. Vedendo però la mia posizione radicale (la posizione come assunta dal partito ufficiale italiano), s'allontanò per trovar nuovi legami col partito borghese più o meno democratizzato. Sono domiciliato a Trieste e quindi non sono in diretto contatto con gli operai, perciò Antonio Kristan ben presto ebbe il sopravvento ed attirò a sé quasi tutte le organizzazioni operaie della corrente possibilista ed opportunista e finalmente divenne capo del governo jugoslavo per le questioni economico - sociali. Ora però comincia a perder terreno, velgendosi gran parte degli operai di Lubiana verso la sinistra.

Michele Čobal, ora di circa 56 anni, è direttore della Cooperativa di consumo a Zagorje (Segor). Era minatore ed uno fra gli iniziatori de movimento socialista radicale, assieme al ferroviere Giuseppe Kopač, fra gli sloveni. Apprese il socialismo fra i minatori tedeschi nella Stiria superiore e ritornò in patria, ove da decenni è domiciliato, a Sagor. Nelle miniere iniziò il movimento socialista, fondò la Cooperativa di consumo, che ora è in floridissimo stato. Naturalmente anche lui come Antonio Kristan approfittò della posizione economica creata dalla guerra e ora il Čobal è un piccolo, mentre Antonio Kristan è un forte capitalista. Michele Čobal è sempre politicamente onesto. Soltanto all'inizio del 1918 stette un momento sotto l'influenza del Kristan, ma ben presto s'avvide del di lui opportunismo e rappresenta ora la vecchia corrente socialista creata nel 1889 da Vittorio Adler. È una mente semplice, ma chiara, che ha una grandissima influenza sugli operai.

3) Il giornale democratico Demokracija venne fondato da intelligenti, facenti parte del partito socialdemocratico a Lubiana, al principio del 1918. Da principio gl'intelligenti erano intenzionati d'impossessarsi coll'aiuto della redattrice sig. ina [Štebi] dell'organo ufficiale »Naprej«, che incominciò ad uscire nel 1917. In seguito al mio energico intervento contro gli articoli opportunisti e nazionalistici che comparvero uno dopo l'altro nel giornale, il Kristan bruscamente respinse i collaboratori intelligenti e perciò questi assieme alla detta redattrice fondarono la rivista mensile Demokracija. Lo spirito dirigente di quel nuovo partito era il cancellista giudiziale Prepeluh, noto sotto il pseudonimo di Abditus. La nuova corrente però ben presto attirò anche altri intelligenti del movimento socialdemocratico e si può dire che la Demokracija rappresentò nel primo anno della sua pubblicazione un socialismo nazionale, cioè una mescolanza delle idee Bissolati - Mussolini. Non avendola letta dopo la occupazione italiana, non posso criticare gli ulteriori numeri.

Fra gli aderenti era pure il poeta Cankar, che era un buonissimo poeta, ma un cattivissimo politico, anzi tutte le sue idee politiche rappresentavano una grande confusione poetica. Nel partito era senza la minima influenza, perchè anche ubbriacone e fannullone. Io non soltanto non ero mai aderente alla Demokracija, ma anzi ne fui l'acerrimo suo nemico. Ora anzi mi sono abbastanza ritirato dalla vita politica, perchè le correnti mi erano troppo possibiliste ed opportuniste.

4) Col principio della guerra il giornale Zarja del partito venne soppresso ed il partito rimase senza un organo proprio dal luglio 1914 fino al luglio 1917, cioè fino a quando incominciò a uscire il »Naprej«. Il »Naprej« venne fondato da Anton Kristan coi fondi messi da parte delle Cooperative di Consumo. Il Kristan da uomo previdente già anni prima, mise da parte dall'utile netto delle Cooperative una somma sotto il titolo di propaganda economica mediante stampa. Le somme risparmiate in tal modo formavano una somma abbastanza considerevole per la fondazione d'un giornale politico. Stando così le cose il Kristan si risguardò sempre come padrone assoluto del »Naprej«. Conoscendo la storia del »Naprej« e vedendo la posizione del Kristan, nel febbraio 1918 chiesi una riforma radicale nella redazione e nell'amministrazione. Siccome però dei 12 componenti il comitato politico centrale, 11 erano direttori di cooperative di consumo, amministratori ed impiegati del partito tutti d'accordo col Kristan respinsero la mia proposta ed io mi ritirai dall'ulteriore intervento al comitato.

Con ciò spero d'aver corrisposto per quant'era nelle mie forze alle Sue domande, ora che sono completamente separato dal gruppo maggiore dei socialisti sloveni.

Con saluto sociale

Egrerio signor prof. Virgilio Verdaro
Caffè antico Bottegone
Firenze - piazza Duomo

Opombe:

Kopija. Ime naslovnika je Tuma pripisal.

Alla gradita Sua...: 27. julija 1919 se je Verdaro zahvalil. Tumo je vpraševal za dodatna pojasnila. Najprej ga je zanimal Tumov brat Ivan (pravilno Ferdinand), ki je bil obsojen l. 1883 in če sodeluje še v gibanju. Zanimala sta ga temeljna poklica Antona Kristana in Miha Čobala, vpraševal je o usmerjenosti Demokracije in Napreja.

...delle idee Bissolati...: Leonida Bergamaschi Bissolatti (1857-1920), eden izmed ustanoviteljev PSI.

Egregio compagno!

Appena oggi mi è possibile di rispondere alle sue domande riguardo il movimento socialista jugoslavo. Per la Jugoslavia difficile mi è di dare una risposta perchè dal 11. [novembre] 1918 non ho che scarse notizie ed anche prima era assai difficile di avere serie informazioni dai Balcani.

In seguito al conchiuso del comitato esecutivo del partito comunista si dovrà convocare un convegno fra i rappresentanti del partito comunista nella Jugoslavia e sicome prevedo che vi dovrò andare in persona, mi prometo di accingere le necessarie informazioni, che non mancherò di comunicarle.

Pure un cenno biografico sul Kopač mi è difficile di dare, perchè nei primi tempi non ero con lui in contatto. Sò diverse date per bocca di altri che però non sono sufficienti per farmi un quadro veritiero. Posso dir soltanto che Giuseppe Kopač era ferroviere, aveva una piccola facoltà, che spese tutta nella propaganda e perdete il suo posto in seguito tale sua propaganda socialista fra i ferrovieri.

Era instancabile e radicabile, stando sempre sui principi professati del partito soc. dem. a Vienna dal 1897 impoi accanto del compagno Etbino Kristan ora in America. Dal 1907 impoi Kopač e segretario del Sindacato dei ferrovieri sloveni che organizzò con molto successo. Dal 1918 impoi però si lasciò sedurre dal movimento democratico confusionario che reggeva sopra tutto a Lubiana sotto gli impulsi di Antonio Kristan, ora ministro del governo Jugoslavo a Belgrado, dimenticò i principi marxisti ed ora [nečitljivo] propaganda per le idee confuse soc. nazionali riformiste.

In seguito alle sue domande vedo che sarà necessario di compilare [manjka beseda] istoria del movimento jugoslavo. Naturalmente avrò bisogno di un paio di anni raccogliere il necessario materiale.

Sul conto mio posso naturalmente dare quale cenno.

Sono nato addì 9. giulio 1858 a Lubiana da madre slovena e padre cecco, calzolaio. Dalla sua bocca intesi spesse volte nella prima gioventù i nomi Marx e Lassalle ed il motto operai di tutti paesi unitevi. Era una avversario implacabile del regime austriaco ed da piccolo m'includò l'odio contro la dinastia degli Asburghi. Dal mio anno 13, in seguito alle ristreterie economiche dovevo provvedere da se e studiavo a Lubiana fino alla VI. classe ginnasiale. In seguito alla cattiva nota nella religione ero costretto di abbandonare il ginnasio ed entrai nel IV., ultimo corso della scuola magistrale a Lubiana e nel X. [ottobre] 1876 venni nominato maestro della scuola popolare a Postumia. Ivi mi preparavo due anni e mezzo nell'istoria, geografia e filologia tedesca e slava per fare l'esame da maestro con abilitazioni per le scuole cittadine resp. licei. Durante due estati studiavo la botanica e la zoologija. Nel aprile 1879 venni licenziato dal servizio in via disciplinare, sospetto da repubblicano. Entrai quale maestro privato nella famiglia di Emilio Progler, proprietario di un hotel a Postumia di nazionalità svizzera francese. In casa sua imparai il francese, l'italiano e l'inglese. Nell'inverno 1879/80 dimoravo con la famiglia a Trieste ove ebbi il primo contatto coll'elemento italiano. Vidi il Rossi e li Ristori nell'autunno 1880 uscì dalla famiglia Progler per prepararmi all'esame di maturità al ginnasio di Trieste, però nel febbraio 1881 dovetti accettare un posto da maestro nella scuola civica protestante tedesca. Malgrado che per la penuria ero ridotto all'estremo e un malgrado al di sette ore di scuola da maestro subi nei primi giorni del luglio 1881 l'esame di [manjka besedilo].

Dall'ottobre 1881 fino al dicembre 1885 ero iscritto all'università di Vienna quale legale facendo però sempre servizio da maestro privato. Feci così conoscenza delle classi borghesi di Vienna sopra tutto dei circoli finanziari. Nel III. corso servi nella famiglia del ministero della difesa conte Welsersheimb, ove convenivano i capi del governo austriaco Carlo Taaffe ed altri. Durante l'estate dimoravo in Ungheria, poi nel IV. corso presso il ministro residente barone Lago e la famiglia Micevski nella Galizia polacca - russa. La imparavo e ho prima incontrato coi studenti slavi a Vienna i dialetti slavi, cecho, polacco, russo, slovacco, serbo, croato e bulgaro. Durante il soggiorno in Ungheria studiai l'ungherese.

Nell'inverno 1883/4 ero di [manjka besedilo] durante 7 mesi e provai di entrare in un organizzazione operai socialista. Siccome però in quell'epoca predominavano gli elementi anarchici che erano estremamente perseguitati dalla polizia, non venni acconto perchè sospetto da studente universitario che in quell'epoca ancora erano tutti nazionalisti o liberali. Impiegaro il tempo libero di studiare le correnti politiche spirituali e [manjka besedilo] di fra la studentesca slava, sopra tutto russa. Di socialismo fra i studenti slavi in allora non si potè parlare. I circoli russi coi quali molto comunicavo erano nichilisti - rivoluzionari, per le più fuggiti dalle università russe in seguito alle persecuzioni zariste. Ne ebbi un profitto immenso potendo [manjka besedilo] studiare l'anima russa, in seguito pure sopra il luogo. Nell'1883 vedendo che tutta la gioventù slava era invasa dall'influenza germanica mi cercai di emancipare del tutto dalla letteratura tedesca e le ultimo opere che lessi era il capitale del Marx e la sociologia del Gumpłowicz fino al 1885. Da quest'opera impoi studiavo all'infuori del mio compito [manjka besedilo] slavo, francese, inglese ed italiano fino al 1905. Per dire il vero il capitale del Marx non mi era del tutto comprensibile il Marx [manjka besedilo] nei suoi fino al 1869.

Finiti gli studi dicembre 1885 entrai quale candidato di avvocatura presso un avvocato tedesco Dott. Wurzbach a Lubiana, e nell'ottobre 1887 nella pratica giudiziaria presso il tribunale provinciale di Trieste ove venni nominato [manjka besedilo] giudice Tolmino nella Venezia Giulia. Ho rinunciato all'avvocatura in seguito ad avvenimenti interni, e decisi di dedicarmi alla carriera giudiziaria nonchè al alpinismo, il quale dal 1876 impoi occupò tutto il mio tempo libero. Nel marzo 1894 venni trasferito a Gorizia, e mi sposai nell'ottobre 1894 con una italiana svizzera. Nell'autunno 1895 venni invitato dal partito nazionale sloveno di assumere un posto di assessore provvinciale e da deputato per le borgate slovene del Goriziano. Siccome il partito tedesco soc. dem. in Austria venne fondato appena nel 1889 ed a Trieste non si fece un movimento notevole, mentrechè fra i sloveni che era un popolo di contadini non si potè neppur

parlare di socialismo, siccome il programma del partito sloveno era abbastanza democratico o per dir vero senza un colore espresso politico m'impiegai anzi tutto quale legale nella Giunta provinciale.

Dopo tre anni di studi politici molto intensivi siconobbi perfettamente tutta la amministrazione pubblica nonché la vita nazionale ed comunicale slovena ed italiana del Goriziano constatai che non si potrebbe uno sviluppo della vita sociale, comunicale e nazionale slovena tanto tempo che la medesima forse del tutto sotto l'impulso dei preti. Mi oposo al clericalismo [manjka besedilo] più crescevole fra i sloveni del Goriziano e nel 1899 fondai il primo partito democratico nel Goriziano. Cerco indi organizzare tutte le forme economiche [manjka besedilo] la Cooperativa Commerciale, la grande Cooperativa dei falegnami a Salcano la Società industriale per provvedimento della piccola industria nonché l'accademia di canto e musica a Gorizia, e reorganizzando la Cooperativa Goriziana.

Coi mezzi finanziari creati coi detti istituti l'elemento sloveno cominciava di emanciparsi dall preponderanza economica e nazionale italiana cosichè tutta la parte slovena politicamente ed economicamente nel 1902 era la parte il meglio organizzata. Nel partito però dopo il successo inaspettato cominciavano prevalere elementi borghesi e liberali, d'altro canto cominciavano i primi movimenti socialisti nel Goriziano. Cominciai ad interessarmi per il movimento operaio e rinunciai a tutti i miei posti da direttore dei detti istituti senza pro'sortire formalmente del partito. Siccome fra i sloveni non erano che pochi luoghi industriali e mancava un vero proletariato, d'altro canto tutta la parte slava della provincia era abitata dal piccolo possidente, vidi un'etappa nello sviluppo politico ed economico nell'organizzazione socialista democratica dei contadini.

Nel 1905 venni invitato dal compagno Giuseppe Kopač di entrare nel partito soc. dem. sloveno e di assumere la candidatura per il parlamento austriaco. Rifiutai con la motivazione che il proletario sloveno non è ancora maturo per un'organizzazione politica socialista e che farei al movimento proletario un servizio molto più grande se riuscissi di organizzazione il piccolo possidente, emancipandolo del tutto dal prete e dalla borghesia. Di fatti nel 1907 venni invitato dai rappresentanti del movimento agrario democratico di assumere la direzione. Posi più quale condizione: che il partito agrario democratico si separi del tutto dal partito nazionale dal partito clericale, che fonda una propria stampa col proprio giornale del tutto indipendente e che si preffessi ai principi democratici basandosi colla cooperazione del partito operaio proletario. Tali condizioni per l'influenza dei maestri popolari vengo respinti e mi ritirai.

Quando nel 1908 cominciò la nota decisiva tra clericali e i liberali del Goriziano entrai formalmente nel partito socialista sezione slovena di Gorizia. Da quel tempo impoi feci una propaganda intensiva socialista radicale nel Goriziano fino allo scoppio della guerra. Il partito divenne decisivo nella lotta politica fra i due partiti del paese. S'intende che dei rappresentanti il partito nazionalista liberale che il clericale venni estremamente odiato vedendo che il partito proletario spesso volte era arbitro della posizione politica. Nel ottobre 1915 dovetti fuggire da Gorizia a Trieste con la mia famiglia di 6 ragazzi e d'una ragazza. La vita politica trovo a Trieste anientata ed arredata. Il direttore politico del partito socialista italiano il deputato Valentino Pittoni per lo più si trattene a Vienna, lasciando il partito in balia di elementi abbastanza insicuri. Quale profugho non partecipavo, tanto meno perchè il partito sloveno in seguito alle richiamate alle armi della maggior parte degli aderenti era pressa poco distrutto. Nell'autunno 1916 si ricostrui un comitato politico del partito socialista slovena a Trieste di cui feci parte. Si arricò ad una risoluzione radicale che però non potè venir sostenuta a lungo in seguito al movimento riformista e sociale - nazionale fra i Sloveni di Trieste. Usci dal comitato, lasciando il posto ai riformisti Dott. Ferfolja e Golouh.

Nel luglio 1917 quando ricominciò la vita politica fra i socialisti della Carniola venni eletto quale membro del comitato esecutivo centrale. Alla direzione del giornale »Naprej« partecipavo eliminando con tutta l'energia gli elementi riformisti e sociali - nazionali. Al congresso del partito nel dicembre 1917 venne accolta unanimemente la mia risoluzione che si pose sul tereno della rivoluzione russa. Dopo che era lanciata l'idea jugoslava nella primavera 1918 Antonio Kristan, Peteljjan e Giuseppe Kopač i quali avevano l'influenza preponderante sugli operai sloveni, il primo quale dirigente dell'organizzazione cooperativa ed i due altri dell'organizzazione sindacale, cambiarono le idee politiche, cercando la collaborazione con il partito liberale nazionale e sloveno ed unendosi al movimento jugoslavo. Siccome nel comitato era l'unico che in seguito al mio domicilio a Trieste poco poteva fare nella direzione d'un partito in quale si concertò nella Carniola ed a Lubiana. Vedendo pure a Trieste nel partito socialista italiano la preponderanza del partito sociale nazionalista sotto il Dott. Puecher e nel partito sloveno del Dott. Ferfolja e Golouh mi ritirai del tutto della vita politica. Dopo la disfatta Austro - Ungheria e la gesta nazionalistiche del partito socialista nella Venezia Giulia era già deciso di sortire del partito assieme col Tuntar. In seguito all'unione del partito socialista italiano nella Venezia Giulia col partito ufficiale del [manjka besedilo] si cambiò i movimenti a Trieste del tutto nella [manjka besedilo] sociale con lui il Lavoratore e Passigli. Pittoni e Puecher nel partito italiano e Ferfolja e Golouh nel partito sloveno vennero messi da parte. Allora con tutta l'energia persuasi i compagni sloveni di entrar nel partito italiano ed ora attivamente lavoro quale membro del Comitato esecutivo della Venezia Giulia.

Se desiderasse altri schiarimenti sono sempre a disposizione.

Con saluto

Opombe:

Kopija.

Appena oggi...: Verdaro je z dopisnico (s.d.) prosil Tumo za informacije o:

»10) Di un breve cenno sul movimento Sloveno (di partito) dal 1914.

20) Le correnti attuali degli altri partiti [nečitljivo] nella Jugo - Slavia.

30) Il nome dei compagni nei vari governi provinciali dello stato e quello dei 13 deputati del parlamento di Belgrado.

40) Un cenno biografico suo e possibile di Kopač.

Sono nato...: Glej življenjepis, ki jih je Tuma napisal v pismih Franu Erjavcu (27. 11. 1922) in Mihajlu Rostoharju (20. 2. 1912) | Z dopisom (18. 2. 1920) je Giuseppe Passigli opomnil Tumo, da odgovori Verdaru.

...vidi Rossi e Ristori...: Italijanska gledališka igralca Ernesto Rossi (1827-1896) in Adelaide Ristori (1822-1906).

...Carlo Taaffe...: Gre za Eduarda Taaffeja (1833-1895); ministrski predsednik v letih 1879-1893.

TEODOR VERN

Teodor Vernik (1875-1908) je bil po poklicu knjigovodja. Ohranjeno je osem pisem Tumi iz let 1900-1904. V pismu dne 18. avgusta 1900 (odgovor na Tumovo z dne 17. 8. 1900) je sporočil, da se ljubljanski Sokoli ne morejo udeležiti priredbe Nabrežini, ker se datumsko ujema s prireditvijo v Vipavi, na kateri so že prej zagotovili udeležbo. Omenja še možnost svoje zaposlitve pri Trgovsko-obrtni zadrugi v Gorici. V pismu z 21. junija 1902 prosi Tumo za nasvet v zvezi s pripravo predavanj pomenu žensk v narodnem gospodarstvu, za kar je Vernika prosilo Splošno žensko društvo. 29. septembra 1902 sporoča namerah, da se v Ljubljani ustanovi zadruga po zgledu Trgovsko - obrtne zadruge v Gorici (glej Splošno kreditno društvo - Ljubljana), omenja tudi predloge za nekatere personalne spremembe. Podobno tudi v pismu z dne 8. oktobra 1902. 2. decembra 1902 je omenil morebitno ustanovitev gospodarske zveze za slovenske dežele, 9. decembra 1902 se vrne k nameravani zvezi in pove, da se zadeva odvija po »ljubljansko«. Dr. Majaron bi rad delal, a ne more, ker nad razvojem gospodarstva v stranki »pritiska težka roka očeta župana ljubljanskega mesta« [Ivan Hribar]. Poleg tega je še nekaj neresen problemov; večji del pisma je namenil možnosti, da bi prišel iz Gorice na novo kranjsko posojilnico službovati Dragotin Poh 22. avgusta 1904 (takrat je bil knjigovodja strojne tovarne Tönnies v Ljubljani) se je potožil Tumi zaradi napadov, ki sta mu ji namenila tako Gorica kot Soča.

»VESNA« (DUR

Umetniško društvo jugoslovanskih študentov »Vesna« na Dunaju (ustanovljeno l. 1903) je poslalo 22. oktobra Henriku Tumi pismo s prošnjo za pomoč (»Pomagajte, da nam nesrečna vremena ne odplavijo te z velikim naporom započ podlage«). Daljši dopis sta podpisala predsednik Aleksander (Saša) Šantel in tajnik Hinko Smrekar.

VESNA (Ljubljana

Ilustrirana kulturna in modna revija, mesečnik Vesna v Ljubljani, je izhajala le leta 1921 (v celoti izšlo pet števil). Uprava revije je Tumi poslala nekaj števil, na ogled in nato prosila, ker zvezkov ni vrnil, da poravna naročnino.

JOSIPINA VIČ

Josipina je bila soproga Ivana Vičiča, župana v Postojni. Z družino Vičičevih se je Tuma seznanil takrat, ko je prišel (oktober 1876) učiteljevati v Postojni. Z Vičičevimi je imel najboljše stike. Ko so ga ovadili, da politično agitira in da je za republikansko ureditev avstrijske monarhije, je moral zapustiti Postojno, saj mu je izdal deželni šolski svet aprila 1879 odločno odpustu iz službe zaradi antipatriotičnega obnašanja. Z namenom, da bi mu olajšala stanje, je Josipina Vičičeva zbrala v krogu svojih prijateljev 60 goldinarjev. O tem je obvestila Tumo v pismu z dne 20. aprila 1879 in mu v pismu svetlovala, naj se po odvetnikom, da zadevo uredi. Pismo je Vičičeva pisala v nemškem jeziku. Tuma je poiskal odvetnika dr. Jakoba Razlaga, na njegovo pritožbo, ki pa ni bila sprejeta. O tem je Tuma obvestil Vičičeve, a pismo ni ohranjeno.

JOSIP VILFAN

Josip Vilfan (1878-1955), odvetnik in politik, se je s Tumo seznanil zelo verjetno, še preden je stopil v politično življenje (1906). Vilfan je bil po promociji (1901) praktikant na tržaškem deželnem sodišču, od jeseni 1904 pa koncipient pri odvetniku dr. Ubaldinu Fillinichu, prav tako v Trstu. Takrat se je na poklicnem polju prvič srečal s Tumo ali kakor piše v svojih spominih (Spomini dr. Josipa Vilfana. Torzo. Jadranski koledar 1980, 178): »V pisarni dr. Fillinicha sem poleg vsega drugega imel vse pravde, ki so tekale med slovenskimi strankami. Menda je bila prva razprava pri Fillinichu, kjer sva se srečala prvič. Tumo kot nasprotnikom. Dr. Tuma mi je napravil neprijeten vtis. Profesor«. O kasnejših stikih piše nekaj tudi Tuma (IMŽ 3: 390). V zapuščini je ohranjenih dvoje Vilfanovih pisem in kopija Tumovega pisma.

25. marca 1904

Velecenjeni gospod kolega!

Po mojem mnenju sta izraz in pisava Julijska Krajina dobro izbrana in sicer iz besednega geografičnega in zgodovinskega stališča. Askolijeva Venezia je bolj političnega pomena, ker izraža aspiracijo nove Italije naj bi k Beneški spadala tudi Istrija Videmsko - Goriško. Ta aspiracija na ves prostor Jul. Alp je bila neutemeljena, ker je bila starodavna beneška meja proti severu ob Kolovratu in Matajurju in Kobarida. Meja je dosegala le del predalp, pač pa so bile vzhodne Jul. Alpe, dolina Dogna, Raccolana in Rezija v obsegu Karnije in Beneške. Slovenski izraz ima pred seboj predvsem geografično lego nanašajočo na Beneško ravnino.

Slovenci poznajo kot ljudski izraz edinole krajina, toliko, kakor rob kake stvari. Predvsem je krajina rob sukna, kakor pride iz tkalnice, seveda druge barve kakor sukno samo. Vsi drugi pomeni besede krajina, pokrajina niso slovenski, ampak smo jih prevzeli od Srbov, radi tega tudi naglas krajina, pokrajina. Srbov je pokrajina in Krájina skoro eno in isto ter pomeni v srbsčini Grenzland. Ta izraz prihaja posebej veljave v pomenu vojna krajina, krájiniti, voditi boje, iz krajine preko meje. Pokrajina ima v srbsčini še naknadni pomen kot Landschaft. V tem pomenu je književni slovenski jezik pokrajino sprejel tako, da pravimo pokrajinska slika i.t.d. Krájina pa rabimo večinoma za Gegend. Ljudski slov. izraz za Gegend je

kraj, ker govorimo, to so lepi kraji - schöne Gegend. Ako vzamemo torej vse tri izraze vzporedno, bi bil kraj Gegend, krajina Grenzland, pokrajina Landschaft.

Za Benečane je bila prava krajina v srbskem smislu Beneška Slovenija, kar velja posebno za St. Petrske [špeterske] Slovence. Le-ti so imeli pred Benečijo dolžnost, varovati severno mejo ter so morali vzdrževati 200 oboroženih mož, ki so stražili mejo od Kolovrata do Robiča. Zato so uživali posebne svoboščine. Beneški Slovenci nad Čedadom so torej bili prava krajina. Iz tega se že mora sklepati, da je beseda Julijska Krajina pravilno izbrana. Seveda je ta krajina po namenu Italijanov širša nego prava bivša slovenska krajina nad Čedadom, dá se pa dobro raztegniti, posebno sedaj, ko je Italija v posesti krajine, ki obsega ves zapadni del Jul. Alp in tudi južni del Vzhodnih Jul. Alp.

Izraz Beneška krajina ni popolnoma adekvaten Venezia Giulia, ker je prvi predvsem geografično - zgodovinskega pomena, dočim je drugi predvsem političnega pomena. Popolnoma prav pišete Julijska Krajina z veliko črko. To pravilo postavil je sicer le dr. Josip Tomišek, a pri spisovanju imenoslovja sem prav čutil potrebo pisati tako, n.pr. konjska planina bi naš kmet rekel, kadar ima pred seboj ekonomičen pojav planine (Alm), kjer pase konje, drugod pa je Konjska Planina le še nazivalno, kar je že davno dotični kraj prestal biti ekonomičen pojem. Tako Dunajska Dolina, Bohinjsko Jezero vse, kar se hoče povedati, da je to ime.

Da ste izginili iz Trsta sem vedel, nisem pa vedel za Vaš naslov. Prav veselilo me bode, ako večkrat sporočite kaj svojih misli. Poznam Vas, kako ste bili svoj čas skoro strastno navezan na slovenski Trst. Tudi jaz se ne morem navaditi na Ljubljano. Prva tri leta mi skoraj ni bilo obstanka, sedaj seveda, ko so take razmere v Musoliniji sem uvidel, da bi mi bilo življenje pod Italijo pretežko.

Sprejmite izraz odličnega spoštovanja.

Velecenjeni gospod
dr. Josip Vilfan
Dunaj.

Opombe:

Kopija.

Po mojem mnenju sta...: Josip Vilfan se je Tumi oglasil z Dunaja 21. marca 1930, potem ko je to nameraval že večkrat storiti. Izvedel je za Tumovo knjigo Imenoslovje Julijskih Alp, zasledoval je Tumove objave v Planinskem vestniku in načel jedro problema: »Rad bi zvedel Vaše mnenje o imenu »Julijska Krajina«, ne samo, nego tudi postavil to ime pod Vašo strokovnjaško zaščito. Septembra 1920. ali 1921. se je v Političnem društvu »Eдинost« razpravljalo, kaj naj bi v slovenščini rabili za laško Venezia Giulia in se je sprejelo od mene predlagano ime Julijska Krajina.

Eno ime za vse ozemlje skupaj je bilo potrebno že radi tega, da bi se moglo rabiti namesto Askolijeve »Venezia Giulia«. Vsaj za sedaj je to ozemlje tudi za nas ena enota in potrebuje enoten naziv. V obliki, ki sem jo jaz zanj predložil, sem hotel združiti tuje in domače tako, da bi bil naš naziv, kolikor je neobhodno potrebno, adekvaten tujemu nazivu in kolikor je mogoče, vendar tudi naš. Od obeh delov laškega naziva je drugi (Giulia) po mojem občutku geografično, zgodovinsko in torej tudi politično bolj priroden in nevtralen. Saj pravimo tudi Julijske Alpe.

Za drugi del slovenskega naziva se sklicujem samo na eno, kar izhaja iz Bernekerjevega »Slawisches etymologisches Wörterbuch« v članku: kraji. Kratkosti radi izpuščam druge razloge. (Čeprav je krajina sama zase občno ime, je vendar proti Breznikovemu pravopisu v sestavi Julijska Krajina pišem z veliko začetnico zato, ker se vsaj glede pisave geografskih imen gotovo prej ali slej prilagodimo srbsko-hrvatskemu pravopisu). Nisem se izselil iz Trsta. Samo de facto bivam že več časa v inozemstvu, služoč, kolikor mi dopuščajo razmere in moči, isti stvari kakor prej, direktno ali v okviru občnega manjšinskega dela. Upam, veleceni gospod kolega, da mi ne boste šteli v neskrupulnost, da sem se s tem pisanjem obrnil na Vas in da me razveselite vsaj s kratkim odgovorom. Omenjam na koncu, da bi vsaj za sedaj še ne želel, da bi prišlo v javnost, kako in zakaj smo prišli do imena Julijska Krajina. Skleпам z zagotovilom da mi je bilo milo narekovati to pismo kot morda ne brezuspešen poskus pomenka z Vami vsaj iz daljave.«

Askolijeve Venezia...: Jezikoslovec Graziadio Isaia Ascoli (1829-1907) je uvedel ozemeljsko oznako Venezia Giulia.

Da ste izginili iz Trsta...: Vilfan se je zaradi naraščajočega fašističnega pritiska umaknil na začetku jeseni leta 1928 iz Trsta, živel je najprej v Ljubljani, od tod pa je šel konec leta 1928 na Dunaj. V tržaško odvetniško zbornico je bil vpisan do leta 1930.

Prav veselilo me bode...: Vilfan se je z Dunaja oglasil že 4. aprila 1930 in se znova povrnil k problemu Julijske krajine: »Vaše pismo od 25. marca me je res razveselilo. Ne samo s tem, da mi je prineslo Vašo tako pomembno in tehtno odobritev naziva Julijska Krajina. Nego še bolj s svojo kulturno sočnostjo in človeško intonacijo. Sprejmite, prosim, veleceni gospod kolega, srčno zahvalo za prijazne vrstice.

Morda ste med tem zvedeli, da se pripravljata razstava del naših likovnih umetnikov iz Julijske Krajine in sicer v Beogradu. Ne sodelujem pri pripravah in ne vem nič natančnejšega. Prav radi te razstave se mi je zdelo nujno, da bi prišli z imenom Julijska Krajina, kakor se pravi, na čisto in sem si dovolil priobčiti Vaše mnenje dr. Lavoslavu Čermelju v Ljubljani¹ in dr. Ivanu M. Čoku v Beogradu, ki vsak za svoj del, pomagata organizirati razstavo.

Zapazil sem, da zamenjavajo krajina in pokrajina. To velja za Slovence. Srbi razlikujejo bolj krajina - Grenzland, Mark in pokrajina - Landschaft, Provinz. Tako tudi v novem, zelo hvaljenem Rečniku Ristič - Kangrga². V naših krajih so pa mislili, prav zbog one zamenjave, da je Julijska Krajina samo prevod za Regione Giulia, med tem ko sem jaz poskušal, ne bi li naša javnost sprejela dežela - regione in pokrajina - provincia, v pomenu italijanske administrativne razdelitve: Ime Julijska Krajina sem smatral za adekvatno italijanskemu nazivu Venezia Giulia, samo v kolikor se je imelo nanašati na isto ozemlje, torej po identiteti predmeta, ne oziraje se pri tem na to, da se Lahji med seboj ne ujemajo glede njegovega obsega. Stvarno je Julijska Krajina zares krajina z obeh strani z italijanske, ker je na vzhodnem kraju državnega ozemlja, iz naše, ker je na zapadnem kraju našega narodnega ozemlja. V ostalem ji ni treba moči označevati natančnih mej, prav tako malo, kakor izhajamo brez določnih mej med Evropo in Azijo ali med Sredozemskim Morjem in Atlantskim Oceanom.

Kakor nam je menda sojeno pri vsem kar bi nam imelo biti skupno, bi se mogli tudi radi imena Julijska Krajina razediniti. Hrvatje so iz umljivih razlogov osredotočili svoje zanimanje na Istro, pa rabili to ime, deloma radi agitacije, deloma iz komodnosti, deloma, morda tudi iz nacionalistične slabosti, za vso Julijsko Krajino, oziroma radi Istre, vse drugo puščali brez imena ali pa pozabljali. Ne zamerjam jim tega. Za agitacijo so kratka, zvočna imena bolj pripravna vsekako so bolj komoda. Hrvatje opravičujejo že to, da so iz podobnih razlogov mnogi Slovenci sprejeli isto nazivanje. Vendar mislim, da ni ne znanstveno, ne taktično označevati širše ozemlje z ožjim imenom.

Druga nepriлика je v tem, da moramo po njenem imenu imenovati prebivalce Julijske Krajine ali Julijance ali Krajince. Prvo je pretuje, drugo bo one, ki bi radi izbrisali vso preteklost, preveč spominjalo kranjskega imena. Morda bi pa prav oni mogli sprejeti novo, krajinsko ime toliko rajši, ker bi poleg njega staro, kranjsko ime postalo nevzdržno. (Kakor sem že leta 1920 predlagal, da naj bi se vsa država imenovala Slovenska ali Slovensko, francoski Slavonie in laški magari Schiavonia - in njeni državljani Sloveni ali Slovenci).«

- 1 Lavo Čermelj (1889-1980), fizik in publicist. »Kulturna izložba Julijske krajine« je bila v Beogradu od 27. aprila do 7. maja 1930.
- 2 Svetomir Ristić (1886-1971) je skupaj z Jovanom Kangrgo (1871-1936) izdal Rečnik srpskohrvatskog i nemačkog jezika in Enciklopedij: nemačko-srpskohrvatski rečnik.

VINARSKO DRUŠTVO V GORICI

Vinarsko društvo ustanovljeno leta 1906 kot Goriško vinarsko društvo. Društvo je od Tume kot člana zahtevalo pomaga v okviru deležev, ki jih je vplačal, premagati finančno krizo (plačilo dolga predvsem Ljubljanski kreditni banki). Tuma o zadevi plačila posvetoval z odvetnikom Koršičem, ki mu je obrazložil stanje zadruga (glej Miroslav Koršič), ker pa Tuma dne 1. septembra 1925 ni plačal zneska 1000 Lir, mu je 19. oktobra 1925 pisal zadnji opomin pred tožbo odvetnik Vladimir Oreš Gorice. Tuma mu je odgovoril (glej Vladimir Oreš) 26. oktobra 1925.

dne 28. nov. [1

P.t. Vinarsko Društvo
Gorica

Zahtevanih 1000 L plača zame g. odv. Mirko Koršič do konca l. 1925, a nikakor ne pod naslov posojila, ampak na račun jamščine iz mojega deleža, tako, da je ta znesek založen kot jamščina. Za sluca se sprejme vojna odškodnina, imam seveda pravico zahtevati povrnitev preveč plačane jamščine.

Prosim, da se me po dopisnici ali se sprejme moja ponudba ali ne.

Po sprejemu obvestim g. Koršiča, naj plača do konec l. 1925 znesek L 1000.- pod naslovom jamščine.

S sodružnim pozdravom

Opomba:

Kopija.

Prosim, da se me po dopisnici...: Društvo je Tumi 8. decembra 1925 sporočilo, da se strinja s pogoji, ki jih je postavil.

ANDREJ VODOPIV

Andrej Vodopivec (1889-1946) je bil učitelj v Dornberku, maturiral je v Kopru (1903). Ohranjena je kopija Tume pisma ter razglednica, ki jo je Vodopivec poslal Tumi iz Dornberka 5. decembra 1920. Na dopisnici se Vodopivec opravičuje zaradi odsotnosti na sestanku in še dodaja: »Tu pri nas je upanje, da pojde kljub raznim nasprotnikom. Ko pripravim teren, sporočim - gotovo bo do sredi decembra.«

Gorica, dne 12. aprila

Cenjeni sodrug!

Moj solicator g. Vončina mi je sporočil Vašo željo, da bi bili vabljeni na sestanek komunistične stranke za dan 28. marca. Poslal sem Vam takoj vabilo, a na sestanek niste prišli, kakor tudi nikdo od str učiteljstva. Pisal mi je le sodr. Mrmolja iz Dobravelj, da je učiteljstvo sicer po večini socialističnega mnenja, da pa je treba poprej ugotoviti med stranko in učiteljstvom gotove načelne točke, da bi se omogočilo učiteljstvu vstop v stranko. Pisal sem sodr. Mermolja da bi bilo bolje, da se skliče sestanek učiteljstva cele dežele v Gorico z edinim dnevnim redom:

»Strokovna organizacija učiteljstva in komunizem.«

Na sestanku bi bil poročevalec poleg učiteljev jaz in bi se vse morda sporne točke med nami poravnale.

Za danes se obračam na Vas s prošnjo, da mi poiščete in naznanite naslov nekaterih zaupnikov Dornbergu. Znano mi je, da imamo precej pristašev stranke v Dornbergu, posebno v Zalovščih [Zaloščal Ker je občina Dornberg jako obsežna, bi bilo potrebno, da se za vsako vas določi posebnega zaupnika.

Priredil bi rad velik shod v Dornbergu, da bi razložil ljudstvu načela komunizma ter bistvo in pomen naše organizacije. Za shod bi bil na razpolaganje kako nedeljo od 2. maja naprej. Do takrat bi se lahko pripravil shod v večjem številu. Nujna potreba je, da se slovensko ljudstvo organizira in kakor dan javne stvari stojè, je edina mogoča politična organizacija slovenskega ljudstva v socialistični stranki.

Pričakujè Vašega prijaznega poročila

s sodružnim pozdravom

Opomba:

Kopija. Naslovnika je na kopijo Tuma pripisal.

Moj solicator g. Vončina...: Rudolf Vončina je že pred vojno služboval pri Tumi.

Pisal mi je le sodr. Mrmolja...: Glej Fran Mermolja!

Priredil bi rad velik shod...: Ni poročil o shodu v Dornberku.

Nadučitelj v Kamnjah Janko Vodopivec (1861-1937) je prosil (pismo 11. 10. 1904) za posredovanje pri reševanju prošnje za denarno pomoč pri gradnji vaške ceste. Prošnjo je Vodopivec v imenu županstva naslovil na goriški deželni odbor. Tuma je Vodopivcu odgovoril (pismo ni ohranjeno) in Vodopivec se mu je za odgovor 19. oktobra 1904 zahvalil. Za uspešno posredovanje se je Tumi Vodopivec zahvalil tudi 12. novembra 1904.

VOJNOGEOGRAFSKI INSTITUT (Beograd)

Vojnogografski institut je bil ustanovljen 10. januarja 1920 kot geografski inštitut generalštaba vojske kraljevine SHS. Ime Vojnogografski institut je dobil leta 1923.

1

dne 20. VIII. [19]2

P.n. Vojno geografski institut
v Beogradu

Pretekli teden imel sem priliko govoriti z gg. generali Nedić in Matić v Vodnikovi koči pod Triglavom o svojem toponomastičnem zemljevidu Julijskih Alp. Prehobil in predelal sem alpinistično vse predele Julijskih Alp ter sestavil dotične zemljepisne skice po skupinah Poliški Špik (Montaž), Kanin, Trenta, Bavšica, Koritenca, Rezija, Krn in Triglav.

Deloma izvršil sem že zemljevid sam za skupine: Trenta, Bavšica, Koritenca, Kanalska dolina, Višnja gora in Poliške Špice. Ves zemljevid bi obsegal približno 4 m² po merilu 1:25.000. Sem že v dogovorih z geografskim inštitutom ljubljanske univerze, da prevzamem izvršitev zemljevida s pomočjo prosvetnega ministrstva. Sem pa mnenja, da je zemljevid precejšnje vrednosti tudi za vojno ministrstvo. Geografsko društvo je interesirano pred vsem za toponomastiko t.j. pravilno imenovanje posameznih točk, radi tega se tudi zadovoljuje s priprostim narisom gorskih rajd in vodotočin, dočim bi bila toponomastika z vojno ministrstvo važna posebno v zvezi s terenom. Naris terena pa bi moral prevzeti vojno geografski inštitut v Beogradu.

Gg. generala Nedić in Matić sta imela na razpolaganje ponatis 1:25.000 bivšega vojnega geogr. zavoda na Dunaju v italijanski izdaji. Vojno geogr. institut v Beogradu bi moral torej prirediti terensko orodje, v katerega bi s sodelovanjem tehnika vpisal posamezna imena.

Opažam, da je toponomastika nemških in laških kart često občutno izgrešena, in zahteva znanost, narodni ponos in praktična potreba, da se zemljevid naše zemlje sestavi prav. Tudi marsikatera kota je izgrešena ter sem moral ispraviti na licu mesta.

Generalni stab naše armade se more gotovo interesirati za stvar. Opažam, da bo dodatek zemljevida tudi komentar, posebno glede prehodnih in neprehodnih prelazov in sploh momentov, ki so važni za vojaštvo. Tudi to bi mogel stvarno in izdatno storiti le s sodelovanjem vojaškega izvedenca.

Opažam, da se je avstro-ogrška armada za svetovno vojno posluževala kot indikatorja znanega nemškega turista dr. Jul. Kugya, dočim sem jaz zaupno povabilo na sodelovanje odklonil. Brez drugega lahko trdim, da Julijske Alpe poznam boljše in točnejše od najbolj znanega turista dr. Kugya, državi SHS p dam brez drugega svoje znanje na razpolaganje.

Predložite torej zadevo vojnemu ministrstvu, ako se zanimate za stvar. Posebi se razume, da sem pripravljen dati pregledati svoje operate po veččaku, ki naj se izreče o znanstveni in praktični vrednosti mojega dela.

Pričakuje prijaznega odgovora

z odličnim spoštovanjem

Opombe:**Kopija.**

...z gg. generali Nedić in Matić...: Najverjetneje se omenjata komandant Dravske divizije Milan Nedić (1877-1946), predsednik srbske vlade za časa nemške okupacije med drugo svetovno vojno (v bojih za severno slovensko mejo je sodeloval podpolkovnik Milutin Nedić) in Ljubomir Marić (Matić piše Tuma), divizijski general, avtor knjige o bojih na Koroškem (maj-junij 1919).

2

dne 2. dec. [19]2

P.n. Vojno geografski institut
Ministrstva vojne in mornarice
v Beogradu

Na dopis od 27. p. m. poslal sem pod posebnim ovitkom en list mojega toponomastičnega zemljevida za Trento etc. List mi služi za korekturo radi tega prosim, da mi ga po pregledu vnete. Moj zemljevid je po tem vzorcu preračunjen na osem enakih listov in obsega: Skupino Poliški Špik (Montaž) nekdanje koroško - italijansko mejno pogorje, Strma Peč (M. Cimone), Viška gora (Vischberg) Kanin, Rezijanski pogorji, skupino Kobariškega Stola, skupino Mangrt - Jalovec, skupino Krna do Črne Prsti, in skupino Triglava in Škrlatice. Izvršena sta lista Trenta in Mangrt, ostalo je v delu. Delo sedaj ne napreduje, ker mi je odšel moj sin inženir Jaroslav Tuma v Zagreb in ne morem najti drugega, enako dobrega risarja. Ako ga ima Vaš institut tu v Ljubljani na razpolaganje, mi ga lahko pošlje, da se dogovorimo za skupno delo. Sem mnenja, da je treba izdelati najpoprej moj zemljevid, ker bi iz tega Vaš institut z lahka prenesel samo ime na zemljevid 1:75.000 ali drugo merilo.

Svojemu sinu sem plačeval za prva dva lista 100 Din. za stroške in 500 Din. za delo, kar je malenkost, seveda ne vem ali bi se tuji risar s tem dovolil. Ako pošlje Vaša uprava veččega risarja itak strošek odpade. Moje delo je itak brezplačno, ker delam že itak 30 let ne brez nagrad ampak z lastnimi žrtvami desetisočev.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na dopis od 27. p. m....: Na Tumovo pismo z dne 20. avgusta 1926 je načelnik vojnogeografskega inštituta odgovoril 27. novembra 1926. Tumi je sporočil, da je z njegovim predlogom seznanjen vojni minister in prosi, da mu sporoči, »da li bi ste pristali da Vi unesete sve promene sekcijama 1:75.000 i pod kojim uvjetima, radi čega vam se šalje pregledni list 1:75.000, da označite tačno sekcije na kojima ima da se unese promene t.j. izvrši korektura.«

3

21. IV. [1927]

P.n.
Vojaški - geogr. inštitut,
Beograd.

Z dopisom od 27. decembra 1926 v odgovor na Vaš dopis od 27. novembra i.l. [isto leto] poslal sem koncept toponomastičnega zemljevida za Trento in okolico s prošnjo, da se mi list vrne po vpogledu.

Pozneje se je zglasil pri tej zadevi pri meni general Živković, kateremu sem razkazal svoja dela in razložil vse potrebno za izdajanje toponomastičnega zemljevida za Julijske Alpe od reke Felle [Bele] do združene Save.

Ker do danes ni nobene rešitve in rabim svoj koncept, prosim, da se mi vrne.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

4

dne 23. maja [1927]

P.n. Vojni geografski inštitut
v Belgradu

Na cenjeni dopis, ki mi je došel 13. maja [19]27 v zadevi toponomastičnega zemljevida Julijskih Alp, potrjujem prejem narisa zemljevida za Trento in Bavšico (ne Trst) ter pričakujem prihod g. majorja Miloša Šadolca.

Opažam [Opažate], da sem alpinist ter svoje odmore porabim za alpinistično delo v gorah. S sodnimi počitnicami od 15. julija do konec avgusta t.l. torej ne bom na razpolaganje, pač pa ostali čas.

Ker bi rad rešil to vprašanje se priporočam za prihod g. majorja Šadolca timpreje.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na cenjeni dopis...: V dopisu (s.d.) je načelnik geografskega inštituta sporočil, da mu vračajo zemljevid Trente, in mu najavi obisk majorja Miloša Šadolca.

5

dne, 11. okt. [1928].

P.t. Vojaški geografski zavod
v Beogradu.

Svoj čas ste se obrnili na geografski inštitut pri tukajšnji univerzi, radi nomenklature Julijskih Alp. Prof. Melik se je vsled tega obrnil name vedoč, da je edino popolna nomenklatura v delu pri meni. Letos meseca avgusta izvršil sem zadnji del skupine Škraltice ter izročil manuskript uredništvu Planinskega Vestnika, ki je začel v oktoberski številki izdajati. Vsega obsega manuskript 132 strani, to bi bilo 6 tiskovnih pol porazdeljenih pač na celo leto. Ako Vam je na tem, da dobite vse delo naenkrat, bi bil pripravljen poslati Vam prepis proti povrnitvi stroškov t.j. 1 Din. za stran ali Din. 122.- in poštnino.

Opažam, da sem v tej zadevi z Vašim zavodom bil že v korespondenci ter sem dobil od Vas pismo od 27. nov. 1926 in sledeče. Sedaj imam izdelano k nomenklaturi tudi celo toponomastično karto po merilu 1:25.000. Svoj čas se je zelo že interesiral g. general Živković, a do danes se ni še nikdar resno zglasil. Na razpolaganje bi dal svoj originalni zemljevid za prepis, ako se mi pošlje tehnično izvežbanega človeka.

Moje delo pozna g. major Koprivec pri tukajšnjem divizijskem komandu ter Vam lahko o tem poroča.

Pričakujem Vaš cenj. odgovor

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Vsega obsega manuskript...: Tuma seveda misli na članek Imenoslovje (nomenklatura) Julijskih Alp, ki je pričel izhajati v 10. številki Planinskega vestnika (1928).

IVAN VOLARIČ

Najverjetneje Ivan Volarič, trgovec in gostilničar iz Robiča pri Kobaridu; 10. septembra 1900 je poslal Tumi izjavo gostilničarjev, da se včlanijo v »krčmarsko zadrugo«.

EDVARD VOLČIČ

Edvard Volčič (1858-1916) je bil Turnov sošolec iz srednje šole. Promoviral je leta 1882 na Dunaju, potem je delov v sodni službi in se leta 1897 za stalno naselil v Novem mestu. Ukvarjal se je s pravno publicistiko in s tem v zvezi se je obračal po pomoč do Tume. Ohranjeni sta dve Volčičevi dopisnici (s.d., nečitljivi so tudi poštni žigi Novega mesta) in pismo. Na dopisnici, ki ima jasen poštni žig sprejemne pošte (Gorica, 8. 3. 1907) prosi Volčič Tumo za odtis deželnega zakona št. 2 z dne novembra 1874 in ukaz pravosodnega ministrstva z dne 26. februarja 1876. V pismu (s.d.) se mu zahvaljuje za izvršeno naročil in zanima se za Ernesta Klavžarja, ki je prirejal za objavo deželno zakonodajo na Goriškem. Tumo je tudi vpraševal, v katerem jeziku zapisano besedilo velja kot avtentično na Primorskem. Sporočil je tudi, da prodaja civilnopravnega zakonika, ki jo je pripravil (1906), ne gre v promet. Glej Administracija deželnega zakonika (Trst)!

VOLKSRECHT (Bozen - Bolzano)

Volksrecht je bilo glasilo nemških socialistov na južnem Tirolskem. Izhajalo je trikrat na teden v Boznu v letih 1920-1923.

1

Görz, den 5. September 192

Redaktion der socialistischen Zeitschrift
Volksrecht
Bozen

Ich ersuche mir umgehend einige Exemplare Ihrer Zeitschrift an meine Adresse einzusenden. Ich bin von der Exekutive der socialistischen Partei beauftragt die deutschen Genossen im Bezirke Tarvis zu organisieren. Zu diesem Behufe möchte ich das »Volksrecht« als Agitationsmittel verwenden. Ersuche mich als regelmässigen Abonnenten für dieses Jahr pro September bis December vorzumerken und mir die erschienenen Nummern vom 1. M. einzubringen. Den Abonnentenpreis werde ich sogleich nach Erhalt der ersten Nr. der Zeitschrift anweisen.

Gleichzeitig ersuche ich mir anzugeben, wo sich die Leitung der Partei befindet und an welche Adressen der massgebenden Persönlichkeiten ich mich zu wenden habe um den Anschluss der deutschen Genossen im Bezirke Tarvis anzuregen.

Mit socialem Gruss

Opombe:

Kopija.

...die deutschen Genossen...: Tuma opozarja na svoje agitatorsko delo med nemškimi socialisti v Kanalski dolini poleti leta 1920 (glej Johann Kaiser).

2

Görz, den 15. September 192

Redaktion »Volksrecht«
Bozen.
Gewerkschaftshaus

Ich bestätige dankend den Empfang der Mitteilung vom 9. IX. und habe ich für Ihr Blatt den Betrag per L. 10.- im Abbonement angewiesen.

Meine Anfrage betraf nicht die Organization des Bezirkes Tarvis, welcher der Venezia Julia zugeteilt ist und also weder zu Tirol noch Kärnten gehört. Die Genossen im Bezirke Tarvis haben sich bereits an die italianische und slovenische Organization der Venezia Julia angegliedert. Die deutschen Organisationen des Bezirkes Tarvis streben jedoch an, in irgend eine Verbindung mit der Tiroler Organization zu kommen, insbesondere erwarten sie, durch Vermittli[un]g der Tiroler Parteiorganization die nötigen Drucksorten zu erlangen.

Die Position der Tiroler Parteiorganization ist uns jedoch nicht ganz klar, deshalb wandte ich mich an Ihre Redaktion um einen Anschluss an die leitenden Männer der Tiroler Parteiorganization zu erlangen.

Ich wäre geneigt persönlich nach Bozen zu kommen um sich mit den leitenden Kräften zu besprechen. Bevor ich diesen Schritt unternehme, möchte ich im Wege der Korrespondenz einige Aufklärungen erlangen.

Deshalb ersuche ich neuerdings mir die Adressen der massgebenden Männer der soc. dem. Organization im Südtirol bekanntgeben zu wollen.

Mit socialem Gruss

Rek.

Opombe:

Kopija.

Ich bestätige...: Redakcija časopisa Volksrecht je Tumi odgovorila 9. septembra 1920. Med drugim je sporočila, da so sprejeli njegovo naročilo in poslali iz lista kot propagandni material.

Meine Anfrage...: Uredništvo časopisa Volksrecht ni prav razumelo Tumovega vprašanja in zato je odgovorilo, »dass der Bezirk Tarvis nicht zur Tiroler Parteiorganisation gehört hat, sondern zum Bezirk Villach in Kärnten. Aus diesem Grunde sind wir leider auch nicht in der Lage, Ihnen eine Adresse betr. Leitung der dortigen Partei mitzuteilen und bitten Sie, sich nach Villach zu wenden.« Tumo so tudi prosili za poročilo o dejavnosti na trbiškem območju (»bitten wir um gelegentliche Berichterstattung aus diesem Bezirk für unser Blatt, wodurch sich vielleicht auch einige Abonnenten gewinnen liessen«).

VOLKSSTIMME (Maribor)

Volksstimme (1919-1936) je bilo glasilo mariborskih nemško govorečih socialistov. Ves čas izhajanja je vztrajalo socialdemokratskih stališčih, pri tem se je v prvih letih izkazovalo z večjo radikalnostjo (zlasti takrat ko je urejal list Tone Gmajner). Kasneje je list svojo vsebino prilagajal dnevopolitični praksi, prenehal je izhajati zaradi pomanjkanja bralcev (poseganje teh po slovenskih glasilih in vpiv nacionalsocializma).

1

dne 18. sept. [19...]

Redaktion der »Volksstimme«
Maribor

Ich verfolge mit Interesse die Ausführungen der Volksstimme, obwohl näher der III. als der II. Internationale, jedoch unabhängig ausser der Partei stehend. Ich möchte auf den Artikel des Gen. H. Jako Kranjc »Neue Wege« reagieren und ersuche mir mitteilen und ersuche mir mitteilen zu wollen mit welcher Nummer beiläufig der Artikel abschliessen wird.

In Erwartung einer umgehenden Antwort

Opombe:

Kopija.

...obwohl näher...: Tuma opozarja na listovo radikalnost.

Ich möchte...: Volksstimme je objavila serijo Kranjčevih člankov Neue Wege (1925, šte. 71-90). Tuma nanje ni odgovoril.

...und ersuche mir mitteilen...: Uredništvo lista je odgovorilo 25. septembra 1925 in sprejelo Tumovo najavljeno sodelovanje z veseljem (odgovor je v slovenskem jeziku). Sporočilo je, da je dotlej izšla polovica Kranjčevih člankov, sicer pa dodaja: »Ne glede na to, da niste strankin član, so Vam predali lista vedno na razpolago. Sicer smo pa prepričani, da se le v diskusiji morejo razčistiti pojmi«.

2

Ljubljana, 13. IX. 19...

P.n.

Tekom tega leta poslali ste mi že 3 položnice za Din 66.-, katere sem tudi vplačal. Pri pregledovanju računov sem pa ugotovil, da niste vpoštevali moj prispevek za tiskovni sklad, katerega sem vplačeval poldrugo leto in je vsled tega naročnina preplačana do 30. junija 1930. Jako neljubo mi je, da imate tako netočne račune, da namesto, da bi vpoštevali plačanih Din 450.- za tiskovni sklad pa pošiljate brez evidence položnice. Ako se to še enkrat zgodi, odpovem list.

S pozdravom

Opombe:

Kopija.

Tekom tega leta...: Uredništvo je 17. septembra 1929 odgovorilo, da je pri njih evidenca točna, priznajo pa, »da se nam je pri vlaganju položnice lahko vrini mogoče kakšna pomota, da smo Vam poslali položnico v kljub temu, da imate naročnino poravnano že tudi za prihodnje leto [...] Upamo torej, da nam bod to neljubo pomoto oprostili ter ne boste zvajali radi tega konsekvenc [...] Končno si dovoljujemo opozoriti, da je Vaš znesek katerega ste nam nakazovali za tiskovni sklad isto tako pravilno knjižen poleg tiskovnega sklada ostalih delavcev, ki pa seveda plačujejo tudi naročnino posebej.«

3

Glej Delavska politika (Ljubljana, Maribor; Tumovo pismo 8. 7. 1932)!

4

21. julija [19...]

P.n. Uredništvo lista
»Volkstimme«
Maribor, Ruška c. 5

Poslal sem že dve številki Vašega lista nazaj, ker ga ne čitam. Dokler sem imel sploh dotike s socialističnimi ustanovami, sem že z ozirom na to bil naročen tudi na različne socialistične liste. Ker pa vse to prestalo in je celo Konsumno društvo za Slovenijo prestopilo v pisarno meščanskega odvetnika, tu nimam nobenega interesa več, podpirati politične liste. Za sedaj mi zadošča list »Delavska politika.«

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

ANTON VRČON

Anton Vrčon, posestnik in trgovec iz Skrilj na Vipavskem sporoča (s.d.; zagotovo je pismo iz l. 1920), da se konference ne more udeležiti, želi ji uspešno delo in zagotavlja, da se »podvržem njenim sklepom«.

ANDREJ VRTOVEC

Andrej Vrtovec (1855-1913) je bil doma iz Šmarij na Vipavskem. Leta 1878 je maturiral na koprskem učiteljski in služboval v Ajdovščini, Cerovem in Dolini. Od leta 1886 je bil učitelj v Tolminu, kjer je bil tudi podžupan. Ko je postal posestnik trgovca, je pomembno deloval v gospodarskem življenju Tolmina in okolice. V ZHT je 13 Vrtovecovih pisem Tumi in kopija enega Turnovega pisma. Vrtovecovi dopisi (od tega trije s.d.) so iz let 1899-1909 in govore o šolskih razmerah na Tolminskem, o političnih bojih in o Vrtovecovem prizadevanju, da se v Tolminu ustanovi učiteljska pripravljavnica.

V Gorici, 1. /6. 190

Gospod
Andrej Vrtovec, posestnik
Tolmin

Na Vaše prijazno vabilo od 28. /5. Vam odgovarjam, da letos z družino nikamor ne grem. Sploh j moja žena nasprotna letoviščem in do sedaj sem jo vsako leto nekako prisilil, da je šla zaradi otrok. Pred dvema letoma sem se preselil skoraj izven mesta, tako da imajo otroci prav prost zrak, gibanje in kopeli, kolikor potrebujejo, obenem pa ima tudi žena vse komoditete doma. Zaradi tega tudi noče nič več slišati, da bi, kakor pravi, vlekla sabo 6 otrok in 2 dekli. Posebno dokler ne odraste mali (enega ima še pri prsih), ni misliti, da bi jo kam spravil. Jaz sam bi rad oddal posebno starejša dva fanta, ali brez nadzorstva jih tudi nerad pustim. Čez par let, ko nekoliko odrasteta, bi ju pa morda lahko Vam zaupal. Vzemite torej na znanje da letos ne reflektiram na nobeno še tako ugodno ponudbo za letovišče.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na Vaše prijazno...: Vrtovec je Tumi ponudil, da lahko preživi z družino počitnice v eni od treh njegovih hiš v Tolminu.

Posebno dokler ne odraste mali...: Sin Boris (rojen 2. 4. 1909).

ALOJZ VUGA

Ohranjena kopija Turnovega pisma učitelju Alojzu Vugi na Banjšicah. Vuga (1891-1982) je bil solkanski rojak. S politiko se ni ukvarjal, pač pa je pesnikoval. Učil je na Banjšicah več let (1912-1921, 1922-1930), nato v Italiji. Po drugi svetovni vojni je živel in služboval v Solkanu.

Gorica, dne 9. junija 192

Sodrug
Alojz Vuga
učitelj
v Banjšicah

Sodr. Josip Srebrnič iz Solkana mi je sporočil, da je potreba shoda za Bate in Banjšice ter mi je dal vaš naslov.

Vabim Vas toraj, da mi naznanite kedaj naj bi se shod vršil, v čegavih prostorih in ob kateri uri. N shod bi prišel osebno peš in bi ga najraje držal predpoldne ob 10. Popoldne ob 3. bi se shod držal le, ako to zahtevajo razmere v kraju.

Vabim vas toraj, da mi sporočite svoje mnenje. Shod pa je prirediti le, ako je res zanimanje v kraju in ako ste gotovi, da bo udeležba splošna.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Shod pa je prirediti...: Shoda na tem območju ni bilo.

IVAN VUGA

Učitelj Ivan Vuga (r. 1875), rojak iz Vedrijana v Brdih, je v letih 1901-1902 (iz tega časa je ohranjenih pet njegovih dopisov Tumi) služboval v Velikih Žabljah na Vipavskem. V štirih dopisih (24. 10., 23. in 24. 11. ter 11. 12. 1901) je poročal o razmerah v kraju, kjer je služboval. Kot pomembnejšega nasprotnika liberalcev je omenil naučitelja v Sv. Križu Petra Medveščka (24. 10. 1901). Dne 24. novembra 1901 je omenil priprave za ustanovitev vinarskega in sadjarskega društva, 11. decembra 1901 pa je omenil, da društvo šteje 51 članov in da so poslana pravila društva tržaškemu namestništvu, da jih potrdi. V pismu z dne 10. novembra 1902 je Tumi priporočal, da naj v pravdi med Antonom Troho in Antonom Paljkom dela tako, da bo Troha pravdo izgubil, »ker je najbolj podla klerikalna duša, ki se vede ravno napram Vam najbolj surovo in podlo«.

WIENER VOLKSBUCHHANDLUNG (Duna)

Dunajska knjigarna Volksbuchhandlung je Tumi odgovarjala 27. aprila 1934 na njegov dopis (22. 4. 1931; ni ohranjen) in sporočila ceno knjig (dela Otta Bauerja in Karla Rennerja), za katere se je Tuma zanimal. Knjigarna je bila socialistično usmerjena, vodila sta jo Franz Skaret in R. Danneberg.

22. aprila [193

P.n.
Volksbuchhandlung
Wien VI
Gumpendorferstrasse 18

Ersuche mir Bekannt geben zu wollen ob und zu welchem Preise nachstehende Bücher erhaltbar sind:

Otto Bauer	»Die Nationalitäten Frage und die Sozialdemokratie«, 1907 J.
" "	»Die Bedingungen der Nationalen Assimilation« Kampf 1913
Karl Bauer	»Der Kampf der österreichischen Nationen um den Staat« 1902
" "	»Grundlagen und Entwicklungsziele der österreich-ungarischen Monarchie 1906.«
" "	»Der deutsche Arbeiter und der Nationalismus 1909«
" "	»Die Nation als Rechtsidee 1914.«

Hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

Ersuche mir...: Naslovnik je odgovoril 27. aprila 1931. Glej Jože Srebrnič (Tumovo pismo 5. 5. 1931)!

ZAVEZA AVSTRIJSKIH JUGOSLOVANSKI UČITELJSKIH DRUŠTEV (Ljubljana)

Društvo sporoča Tumi 27. januarja 1914, da na podlagi sklepa upravnega odbora Zaveze, »se Vam povrnejo stroški so Vam narasli za doposlani »Spominski spis« na 25 letno delovanja Zaveze in povrnejo stroški vrnitve.« Tuma je bil povabljen da sodeluje pri zborniku Petindvajsetletnica zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev (Ljubljana 1913). Zbornik ni in avtorskih prispevkov, zato so Tumi spis vrnil.

FRAN ZBAŠNI

Pisatelj Fran Zbašnik (1855-1935) je bil Tumov sošolec v gimnaziji (IMŽ 57, 59). Ohranjeni sta dve Zbašnikovi in kopija Tumovega pisma. V Tumovi zapuščini je ohranjen tudi tipkopis Spomini na dr. Franca Zbašnika, posvečen Zbašnikovi osemdesetletnici. Spis je nastal pred Zbašnikovo smrtjo (2. 2. 1935) in je verjetno eden zadnjih Tumovih, saj je umrl dva meseca za Zbašnikom (10. 4. 1935).

dne 1. oktobra 19

Dragi prijatelj!

Čital sem v listih, da praznuješ 70. letnico ter se zvesto spominjam najinih mladih let, ko sva v luninem svitu preganjala svoje mladostne fantazije. Ti si mi pravil ribniške pravljice in ostrice, pa načrte z tvoje novele, jaz pa ne vem, kako sem se obnašal. Le toliko vem, da sem se rad shajal s teboj in da so najini duševni proizvodi potem izhajali v listu »Lipa« katerega je zalagal Volčič, pa lepo kaligrafično prepisoval poznejši prof. Pintar, kateremu smo pa takrat rekli »Škripič«. Od takrat naprej je bila moja usoda precej težka in resna in nisem imel nikdar več nobenega prijatelja, ravno zato se te spominjam sedaj, ko sem čez več kot 50 let zopet prišel v tvojo bližino. Oba že starčka, no pa še mlada po srcu. Ti še zmeraj pišeš novele, jaz pa sam ne vem kaj!

S prijateljskim pozdravom

Velec. gospod
Dr. France Zbašnik
dež. svetnik v pok.
Ljubljana

Opombe:

Kopija.

Čital sem v listih...: Zbašnik je bil rojen 1. oktobra 1855 v Dolenji vasi pri Ribnici.

...ko sva v luninem svitu...: O tem mu je pisal Zbašnik v odgovoru dne 8. oktobra 1925: »O Ti ljuba duša, na kaj se Ti vse spominjaš! Tudi jaz sem ohranil še in ono v spominu. Tako se spominjam, da sva se nekoč prerekala, je li Goethe ali Schiller večji - filozof! Ti si bil za prvega, jaz za drugega. Danes se mi hoče zdeti, da si imel le Ti prav!« Poleg Luke Pinarja se omenja še Edvard Volčič.

1 Omenjata se nemška književnika Johann Wolfgang Goethe in Friedrich Schiller (1759-1805).

VALENTIN ZEGA

Valentin Zega (1873-1946) je bil kurat v Kobjeglavi pri Stanjelu; nazadnje je več let služboval v Gabrjah pri Mirnu (danes Italija), kjer je tudi umrl.

dne 22. oktobra [1923]

Gospod
Zega Valentin
v Kobjeglavi

Imam za literarne svrhe poročati g. prof. K. Lončar[ju] v Ljubljani življenske podatke sedaj pok. Dr. Josipa Abrama, odvetnika v Gorici. Kedaj je rojen in kje je umrl, kje je študiral, in s kakim uspehom, kje je posloval kot odvetnik, kedaj je bil izvoljen v deželni odbor?

Moj politični arhiv je zgorel, spisi pri deželnem odboru pa so vsi pod ključem. Prosim Vas toraj da mi sporočite življensko delovanje in nehanje pok. Dr. Abrama kolikor Vam je iz knjig in osebno znano, drugo pa izveste pri družini v Tupelčah. Vem, da je Dr. Abram isto vedno podpiral zato ne dvomim, da ga imajo v dobrem spominu.

Zahvaljujè se Vam za naprej

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Imam za literarne...: Glej Dragotin Lončar (Tumovo pismo z dne 27. 12. 1923)!

JOSIP ZEMLJIČ

Knjigovodja Josip Zemljìč je pred prvo svetovno vojno služboval v Gorici v Tumovi oziroma v pisarni dr. Dragotina Trea. V času (1935), ko je pisal Turni, je bival v Črešnjevcih pri Gornji Radgoni.

28. febr. [1935]

Gospodu
Zemljìč Josip
Knjigovodja
Črešnjevci 110
p. Gor. Radgona

Prejel sem Vaše pismo od 26. t.m. z desetimi prilogami, katere Vam vračam. Odkar sem v Ljubljani živim precej zase in imam malo stikov z javnimi zavodi, radi tega bi Vam ne vedel prav pomagati. Vsekakor bi Vam ne mogel iti na roke dokler ne vložite na gotovem mestu prošnjo za imenovanje. Napravite torej vlogo na erar ali podjetje na katero računite, da bi Vas lahko sprejelo in napovejte moj naslov za informacijo glede Vašega značaja in sposobnosti. Sicer pa imate toliko spričeval, da na sebi zadoščajo. Prav žal mi je, da Vam ne morem ustrezati ter Vam želim najboljši uspeh.

Ker se Vas bo g. ban dr. Puc gotovo še spominjal izza goriških časov se lahko obrnete nanj, seveda ne prej, dokler ne vložite prošnje za gotovo mesto. Pri dr. Pucu se tudi ni treba sklicevati name, ker sam gre jako rad na roke svojim bivšim rojakom.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaše pismo...: V obširnem pismu (z 10 prilogami) je Zemljìč prosil Tumo za posredovanje: »pripomoči do kake primerne službe.«

Ker se Vas bo g. ban...: Zemljìč in dr. Dinko Puc sta se poznala iz Gorice, kjer je bil Puc od novembra 1903 koncipient pri dr. Treu. Puc je postal ban Dravske banovine 8. februarja 1935.

ZENTRALBLATT FÜR STEUERWESEN (Dunaj)

1

Trieste, den 20. September 1918

An die
Administration des Zentralblattes für Steuerwesen
in Wien IX.
Peregringasse Nro. 1.

Indem ich heute über Erlagschein K 40.- eingezahlt habe, ersuche ich um Einsendung der Nummer 1 - bis inkl. 12 des Zentralblattes und um regelmässige Einsendung von Nummer 15 weiter.

Ich erkläre ausdrücklich mich auch das Zentralblatt nur zu abonieren, falls ich alle Nummern, die bis jetzt erschienen sind, richtig erhalte. Für den Fall, dass mir der laufende Jahrgang nicht vollständig

eingesendet werden kann, bin ich bereit die beiden erhaltenen Nummer[n] 13 und 14 zu bezahlen und ist c Abonement rückgängig zu machen.

Hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

...ersuche ich um...: Uprava revije je 23. septembra 1918 Tumi sporočila, da so številke od 1 do 10 pošle, vendar bodo izšle v novi izdaji.

2

Görz, den 15. September 19

An
das Zenralblatt für Steuerwesen
Wien IX, Peregringasse 1.

In Beantwortung des Geschätzten vom 26. August I. J. weise ich darauf, dass ich am 26. September 1918 den Betrag per K 40,- Abonementbetrag für den 1. Jahrgang des Zentralblattes für Steuerwesen eingezahlt habe, worauf hin ich Nro. 1-5 im Nachdruck, Nro. 11 bis 17 des I. Jahrganges und Nro. 10 des II. Jahrganges erhielt.

Auf den II. Jahrgang, habe ich mich niemals aboniert, weil die Postverbindung mit Deutschösterreich seit November 1918 eingestellt war und ich als Staatsbürger der Venezia Giulia keine Interesse mehr an deutschösterreichischem Steuerwesen habe. Ich habe somit nur das Recht die Einsendun Nro. 6-10 und Nro. 18 bis zum Schluss des I. Jahrganges zu verlagen.

In jedem Falle ersuche ich die Verwaltung das Abonement für den II. Jahrgang zu löschen.

Hochachtungsvoll

Opombe:

Kopija.

In Beantwortung...: Pismo ni ohranjeno.

ZGODOVINSKO DRUŠTVO (Maribo

Zgodovinsko društvo za severno Štajersko v Mariboru je bilo ustanovljeno leta 1903. Med temeljnimi nalogami, naj bi jih opravljalo, je bilo tudi izdajanje društvenega glasila; prvič je to izšlo leta 1904 kot Časopis za zgodovino in narodopisj (ČZN). Izhajalo je do leta 1940 in nato svoje delo obnovilo leta 1965. Prvi urednik je bil Anton Kaspret, sledil mu je Franc Kovč. Revija je izdajala predvsem zgodovinske in etnološke članke, njena vsebina je bila vezana tudi na območje Štajerske, Koroške Prekmurja.

1

1. februarja [19

Zgodovinsko društvo
v Mariboru

Na cenjeni list od 29. januarja t.l. št. 59 prilagam 20 Lir za letnike 1914 do 1922 in naročnino za tekoče leto 1923. Nikakor ne maram daril od društva, ki ne razpolaga z lastnim znatnim premoženjem in katero štejem za velekoristno. Svoje opazke sem bil stavil le, ker se nas Primorce v knjižni trgovini dejans pritiska tako, da bo morala sčasoma prestat skoraj vsaka zveza. Ne zahtevam nič drugega nego enake cen kakor na domačem trgu, prištevši pošne stroške.

Z odličnim spoštovanjem

Prip.
pril. 20 Lir

Opombe:

Kopija.

Na cenjeni list...: Dr. Tuma je 22. decembra 1922 naročil ČZN (dopis ni ohranjen), poleg tega je prosil za seznam pomembnejših objav v reviji. Predsednik društva dr. Franc Kovačič mu je 9. januarja 1923 odgovoril. 29. januarja 1923 je društvo sporočalo tudi pogoje za plačilo naročnine. 24. februarja 1923 je Kovačič potrdil prejem denarja in poročal o izvršitvi naročila.

2

dne 9. febr. [19

P.n. Uprava
»Časopis za zgodovino in narodopisje«
Maribor.

Naročam »Časopis za zgodovino in narodopisje« za l. 1929, ter prosim, da mi pošljete številke 1 Vašega časopisa ter priložite položnice za plačilo naročnine à saldo.

Zdi se mi, da sem še nekaj dolžan menda za Štrekljev historični slovar. Prejel sem izdane zvezke nisem vedel za naročnino. Ko je izdajanje prenehalo, mi je stvar izpadla iz spomina!

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

...menda za Štrekljev historični slovar: Gre za prvi del Historične slovnice slovenskega jezika Karla Štreklja; mariborsko zgodovinsko društvo jo je izdalo leta 1922 (3 zvezki).

3

dne 10. aprila [192]9

P.n. Uredništvo
»Časopisa«
Maribor.

Prejel sem prvi vrnjeni članek o »Nadiži«, kar sem glede na naše »znanstvene« razmere skoro pričakoval. Pri nas je znanstveno, kar je reprodukcija po vsebini in formi predmetov obdelanih od nemških učenjakov. Vse naše znanstvo, mislim predvsem takozvane duhovne vede, je reproduktivno in specializirano v malenkosti, vsled tega je vsaka samostojna misel tuja. S člankom »Nadiža« sem res mislil pozvati gg. filologe in zgodovinarje na diskusijo - pa vem, da si ne upajo na led - saj naše toponomastike prav nič ne poznajo, kolikor jo je - gre po nemških stopinjah. Prav odločno protestiram proti mnenju »naših strokovnjakov«, kajti ni eden od njih Beneške Slovenije ne pozna, radi tega nimajo pravice kaj svetovati, k večjemu želeti, da se opiše predmet tako, da se tudi njim predoči. Kar naši strokovnjaki vedo od Beneške Slovenije, vedo od Rutar-ja, ta pa je geografijo pisal v župniščih pri rujnem vincu, radi tega [je] vse polno napak. Izvira Nadiže ni nikdar videl pa tudi ne vedel zanj. Velik del nomenklature Julijskih Alp je zgrešen - zemljepisno in jezikovno. Kaj zato! Naši strokovnjaki so vse napake brezsmiselno ponavljali, avtoritete so jim bili nemški vojni geogr. zavod na Dunaju, Nemec dr. Kugy etc. Iščem z lučjo ob belem dnevu, kakor rajni Diogenes »naše strokovnjake«, da bi se malo pobrigali za toponomastiko gorovja.

Planinski vestnik in Geogr. Vestnik pač previsoko cenite. V prvem urednik dr. Tominšek mojega toponomastičnega popisa Trente ni smel objaviti, ker je bil premalo »zabaven«. Članek o Trenti prinašal je od l. 1913-1926, da se nekateri gg. strokovnjaki niso dolgočasili. Geogr. Vestnik pa je krenil »na znanstveno« pot - reprodukcije. Ne veste, kako bridko mi je čitati naše strokovne revije - ko vidim, da ondi ni niti enega članka pisanega samostojno iz peresa moža, ki je sam preiskal naše kraje, sam mislil in iz sebe ustvarjal.

Vaš časopis, kakor druge naše revije, pa vendar pridno čitam, ker iščem tudi drobtine za svoje gradivo. Tudi to je duševno zadoščenje!

Vam pa izraz odličnega spoštovanja

Opombe:

Kopija.

Prejel sem prvi vrnjeni članek...: 6. aprila 1929 je dr. Franc Kovačič vrnil Tumi članek Nadiža in Soča zaradi lojalnosti do ljubljanskega muzejskega društva, ker se mariborsko zgodovinsko društvo načeloma omejuje na mariborsko oblast, pa na koroške, štajerske in prekmurske Slovence, ki so ostali izven naše domovine, dočim primorske kraje prepušča ljubljanskemu društvu. Članek je Tuma pred tem ponudil v objavo Ljubljanskemu zvonu.

Planinski vestnik in Geogr. Vestnik...: Kovačič je namreč v svojem pismu omenil, da bi Tuma še bolj obdelal geografsko stran in potem članek objavil v eni od navedenih revij.

...rajni Diogenes...: Diogenes iz Sinope (404-323), grški filozof.

Članek o Trenti...: Gre za deset člankov o trentarskih in sosednjih gorah, Tuma jih je objavil od leta 1914 do 1926.

VIKTOR ZGONIK

Učitelj Viktor Zgonik (r. 1885) je bil doma iz Dobravelj na Vipavskem, leta 1908 je maturiral v Kopru.

Gorica, dne 5. maj 1920.

Sodrug
Viktor Zgonik, učitelj
v Skriljah.

Na nedeljo dne 9. t.m. ob 2 1/2 popoldne v prostorih Bratina napovedal sem javni shod za Ajdovščino in okolico z dnevnim redom:

- 1/ »Organizacija slovenskega proletarijata«,
- 2/ Kmečko vprašanje.

Obračam se na Vas, ker Vas štejem stranki prijaznega. V Skriljah in Štomažu nima doslej še nobenega zastopnika iz delavskih slojev. Priporočam se Vam, da mi naznanite naslov enega ali več zanesljivih, inteligentnih delavcev socijalističnega mišljenja. Ob enem pa jim sporočite, da se bo vršil shod v Ajdovščini ter jim sporočite, naj pridno agitirajo za shod in za stranko.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

V nedeljo 9. t.m....: Glej Alojz Grill!

KATARINA ZORN

Katarina (Franciška) Zorn (r. 1858), sestra publicista Ljudevita Furlanija, je sporočala iz Trsta 28. junija 1913, da je njen brat umrl 24. junija 1913: »Dan pred smrtjo je našteval - koliko pisem bi še moral pisati, ali - njegove moči so pošle, vze ga je smrt neizprosna.« Ohranjena so pisma Zornove Vekoslavu Špindlerju (NUK, rkp. odd. inv. šte. 95/48).

JAKOB ZUPA

16. junija [1913]

Veledenjeni gospod
Zupan Jakob, vulgo »pri Oblaku«,
posestnik
Kupljenik
p. Bled.

Včeraj, nedelja 15. t.m. je društvo »Prijatelji prirode« napravilo izlet na Babji Zob, da poišče, kj je stala planinska koč, ki je bila v posesti društva pred vojno, in sicer nemškega imena »Naturfreunde«. Koča je stala na Vaši planini vrh Rjavca. Sedaj pa je koč odnesena in ni videti družega nego kamenite temelje. Kolikor sem mogel poizvedeti, se je les koč porabil za zgradbo nove lovske koč, ki je sedaj v l. g. Petrana iz Bleda.

Kolikor sem mogel poizvedeti, ste Vi svoj čas prodali društvu »Prijatelji prirode« nekoliko svet, da je na njem postavilo koč. Vsi spisi pa so se izgubili med vojno in šele letos se je ustanovilo nasledno društvo »Prijatelji prirode« v Ljubljani, ki je sklenilo, da koč prevzame in popravi. Ker se je na licu mes ugotovilo, da koč ni več, se obračam na Vas, da mi sporočite, kako je prišlo do tega, da se je koč podrl, kedo je to izvršil. Gotovo imate shranjeno še pogodbo z društvom »Die Naturfreunde« ter Vas prosim, da pošljete prepis iste ali pa pogodbo samo. Vrnem jo takoj po upogledu. Kolikor nas je poučil Zupan Fran, vulgo »Paštbar«, je nemško koč po vojni prevzelo Slovensko Planinsko Društvo in ker koč menda ni naseljena, je Slovensko Planinsko Društvo pustilo, da se je razdrlo in se je les porabil za Petranovo koč. Odgovorno bi bilo torej Slovensko Planinsko Društvo.

Prosim Vas, da nam vse to pojasnite, da bomo vedeli dalje postopati.

S planinskim pozdravom

za turistiško društvo »Prijatelji Prirod

Opombe:

Kopija.

...je društvo »Prijatelj prirode«...: Glej »Prijatelj prirode« (Ljubljana) in Ivan Kristan! Tuma piše ime društva v množinski obliki.

Prosim Vas, da...: Zupan je 25. junija 1930 odgovoril Tumi, da je svet, na katerem je koč stala, še vedno njegov. Razpadlo koč mu je leta 1923 prodalo Slovensko planinsko društvo iz Radovljice (o tem je poslal Tumi dokaz, pismo radovljiškega društva z 26. 11. 1923). Zupan je koč podrl, les pa je prodal g. Petranu za novo lovsko koč. Glej Slovensko planinsko društvo (Podružnica Radovljica)!

ZVEZA JUGOSLOVANSKIH EMIGRANTSKIH DRUŠTEV JUGOSLAVIJI (Organizatorno propagandni odsek; Ljubljana)

Prva društva jugoslovanskih emigrantov iz takoimenovane Julijske krajine so se v Jugoslaviji pojavljala že od leta 1919 dalje. Prvi poskus osrednjega društva emigrantov je bila organizacija »Orjem«, ustanovljena na začetku leta 1928. Tode dveh letih delovanja je bilo društvo razpuščeno. 20. septembra 1931 je bila v Zagrebu ustanovljena Zveza jugoslovanskih emigrantskih združenj v Jugoslaviji, zveza je imela sedež v Beogradu, njen predsednik je bil Ivan Marija Čok. Na pritisk italijai oblasti je jugoslovanska vlada zvezo razpustila septembra 1940. Henrik Tuma je kontaktiral z organizacijsko-propagandnim odsekom Zveze, ki je imel sedež v Ljubljani. Takrat so odsek vodili načelnik Viktor Horvatin, Zdenko Memolja in Vekoslav Valentinčič. Med 4. in 11. februarjem 1934 je odsek organiziral »Teden emigrantskega tiska«. Verjetno je bil prav ta »teden« pobudil organizatorje, da so se povezali s Henrikom Tumo.

1

29. januarja [1913]

P.n.
Organizatorno propagandni odsek
Saveza emigrantskih združenj Jugoslavije
v Ljubljani
Poštni predal 176

Na cenj. dopis od 22. t.m. sporočam, da bi predaval v radiu o Trstu in sicer o početkih zgodovin pregledu razvoja ter pomenu za Adrijo, bivšo Avstrijo, bivšo in sedanjo Italijo. Nekoliko težko bi spravil tudi skrajšane podatke v predavanju za pol ure, radi tega bi se eventualno razdelilo na dvoje. Predavanje t pripravil tekom tega tedna ter bi se lahko vršilo od 5. februarja naprej. Naslov za predavanje skrajšajte na: »Prva zgodovina Trsta in njegov razvoj«.

Pričakuj prijazen odgovor, ostajem

z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

Na cenj. dopis...: Predstavniki Saveza oziroma njegovega organizacijsko propagandnega odseka so Tumi osebno sporočili prošnjo, da bi sodeloval pri radijskih predavanjih. V navedenem pismu so sporočili, da bodo predavanja »o raznih aktualnih problemih z ozirom na naš narod v Italiji«. Pri izbiri teme predavanja so mu pustili proste roke.

2

Ljubljana, dne 6. II. 1934

P.n.

Na cenj. list od 30. I. t.l. radi predavanja v radio Vam sporočam, da sem sicer že zastavil koncept predavanja, nisem pa z njim zadovoljen in mi ga morate pustiti še nekaj časa, da ga končno uredim. Pred 12 t.m. ne morem dela dati iz rok. Lahko pa odtorej pridete v pisarno po koncept.

Z odličnim spoštovanjem

P.n.

Organizatorno propagandni odsek Saveza Jugoslovenskih Emigrantskih Udruženj v Ljubljani Poštni predal 1 št. 177.

Opombe:

Kopija.

Na cenj. list...: Odsek opozarja, da je predavanje omejeno na pol ure. Omenja tudi možnost, da bi se lahko Tumova snov razširila »na cel cikel«.

3

Ljubljana, 14. II. 1934

P.n.

Vljudno Vam sporočam, da je predavanje za radio pripravljeno in lahko pošljete ponj v mojo pisarno.

Z odličnim spoštovanjem

P.n. Savez Jugoslovenskih emigrantskih udruženj v Jugoslaviji, organizatorno propagandni odsek Ljubljana.

Opombe:

Kopija. Kopija je na hrbtni strani dopisa Saveza z dne 24. januarja 1934. S tem dopisom sporoča Savez, da je prejel Tumovo pismo »na našo svoječasnno prošnjo v zadevi krnskih dogodkov iz leta 1915«. To Tumovo pismo ni ohranjeno, verjetno pa v njem pojasnjuje streljanje talcev v Idrskem junija 1915. Ohranjena (ZHT) je kopija Tumovega radijskega predavanja Začetki Trsta (7 strani).

ZVEZA PLANINSKIH DRUŠTEV JUGOSLAVIJE (Ljubljana)

Zveza planinskih društev Jugoslavije je povezovala različna planinska društva na tleh Jugoslavije. Zveza je bila ustanovljena 17. januarja 1926 v Zagrebu kot Savez planinara SHS. Sestajala se je redno na letnih kongresih (občnih zborih). Drugi kongres je bil 4. septembra 1926 ob Bohinjskem jezeru. Na zasedanju v Beogradu 21. in 22. novembra 1930 so ugotovili, da naj zveza »dobi stalen sedež, ako hočemo, da bo njeno delovanje uspešno« (Planinski vestnik 36/1931, 55-56). Zveza se je zato preselila v Ljubljano, kjer jo je vodil kot predsednik dr. Fran Tomiňsek.

27. decembra [1934]

Savez planinskih društev
v Ljubljani

Centralni odbor turističnega društva »Prijatelj Prirode« v Zagrebu se je obrnil name, da bi posredoval pri Savezu radi sprejema imenovanega društva v zvezo. Sporočilo se mi je, da namerava Savez odkloniti pristop »Prijatelj Prirode« iz razloga, da so se nekateri člani Slovenskega in Hrvatskega planinskega društva pritožili 1) da »Prijatelji Prirode« odklanjajo sodelovanje, 2) da je centrala v Zagrebu le pro forma, faktično pa je podružnica Naturfreunde na Dunaju in 3) da ima društvo marksistično tendenco.

Slišal sem že prej, da slovensko in hrvatsko planinsko društvo zavzemata odklonilno, če ne sovražno stališče proti delavskemu društvu »Prijatelj Prirode«. Čudil bi se temu, da bi ne vedel, kako malo je društvo Naturfreunde na Dunaju in drugod poznano.

Društvo na Dunaju utegne postati v par letih najmočnejše planinsko društvo vseh kulturnih držav sploh, ter se bliža 200.000 članom. Program Naturfreunde in pri nas Prijatelj Prirode je strogo alpinističen, izključuje vsako politiko in glede alpinizma izključuje strogo sportno stališče.

Glavna naloga je pedagoška, pridobiti delavce za ljubezen do prirode, odtegniti jih od nedeljskega praznovanja in jih učiti spoznavati prirodo. Kolikor jaz poznam alpinistična društva vseh kulturnih držav, se nobeno društvo tako močno ne drži tega programa. Društvo ima tudi strogo disciplino. Vsako leto se z okrožnico vsem članom priporoči, da imajo naznaniti centrali vsako nepravilno obnašanje članov ali že v lastnem področju, ali pa v dotiki z drugimi planinskimi organizacijami. Sam sem prevzel predsedstvo podružnice »Prijatelj Prirode« v Ljubljani, le iz razloga, da vzbudimo delavcem veselje do prirode. Brez družega moram priznati, da se ljubezen do prirode ne goji pri nobenem drugem društvu tako srčno in intenzivno nego pri nas.

Na zadnjem izletu na Lisci je bilo skoro 400 izletnikov iz vseh krajev Jugoslavije, sami delavci, in zabava je bila tako pristržna, kakor sem jo redko kdaj doživel na svojem popotovanju.

Večina naših podružnic v Jugoslaviji ima v programu tudi abstinenco alkoholnih pijač ter se posebno hrvatske podružnice strogo držé tega. »Prijatelji Prirode« imajo svoj organ v mesečniku »Snaga« ki izhaja v Sarajevu, danes štejejo vse podružnice okoli 2400 članov.

Kar se tiče marksistične tendence je to navadno podtikanje. »Prijatelji Prirode« odklanjajo ne le po pravilih vsako politiko, ampak tudi dejanski nisem v pogovorih in pri izletih nikdar začutil politične note. Res pa je, da vodilni krogi povdarjajo, da delavstvo nima pravega zaupanja do meščanske družčine, da se čutijo zapostavljene in utesnjene in da je bil pravi povod ustvaritve lastne planinske organizacije ta, da se privabi delavce iz različnih industrijskih obratov v turistikó, ravno s tem, da se čutijo pri svojem gibanju docela neovirane.

Prepričan sem, da Savez vzame te razloge na znanje in pripusti organizacijo »Prijateljev Prirode«.
Pričakujé prijazen odgovor

s planinskim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Centralni odbor...: Centralni odbor turističnega društva »Prijatelj prirode« je Tumi iz Zagreba 6. decembra 1930 sporočal o negativnem odnosu Zveze planinskih društev Jugoslavije do vstopa društva »Prijatelj prirode«.

Sporočilo se mi je...: Razlogov, ki jih Tuma navaja, pa pismo iz Zagreba z dne 6. decembra 1930 nima.

Na zadnjem izletu na Lisci...: 19. oktobra 1930 je bila na Lisci proslava pete obletnice zagrebške podružnice »Prijatelja Prirode«.

Pričakujé prijazen odgovor...: Odgovor Zveze (10. 1. 1931) je bil kratek: »Vam sporočamo, da je Savez na svojem zadnjem kongresu odklonil sprejem tega društva.« Zveza je 23. junija 1933 vabila na letni občni zbor v Ljubljani 24. in 25. junija 1933.

ZVEZA PROSVETNIH DRUŠTEV (Gorica)

Narodnjaško usmerjena Zveza prosvetnih društev je nastala poleti leta 1922 v Gorici potem, ko je razkolu v političnih vrstah Slovencev na Primorskem, sledil razkol tudi v kulturnoprosvetni organizaciji. Kmalu za narodnjaško zvezo je nastala krščanskosocialno usmerjena Prosvetna zveza. Obe zvezi sta bili ukinjeni leta 1927. Z dopisom 25. oktobra 1922 je Zveza prosila Tumo, da bi pri njenem delu sodeloval s predavanjem. 24. januarja 1923 je Zveza povabila Tumo v članstvo.

ŽELEZNIČARSKO GLASBENO DRUŠTVO »ZARJA« (Ljubljana)

Železničarsko glasbeno društvo »Zarja« je delovalo v Ljubljani in je podobno kot glasbeno društvo mariborskih železniških delavcev in uslužbencev »Krilato kolo« bilo »programsko bolj ali manj blizu marksističnim idejam« (A. Vidovič - Miklavčič, Slovenski železničarji pod italijansko okupacijo v Ljubljanski pokrajini, Ljubljana 1980, 55, 62).

13. febr. [192]9

P.t.

Železničarsko glasbeno društvo »Zarja«
Ljubljana.

Nakazal sem Vašemu društvu 300 Din, da me vpišete kot ustanovnika.- Ker nisem v bogve kako ugodnem položaju, sem težko dal in lè ker vidim, da je glasbeno društvo za železničarje in delavce potrebno.

Zelim, da bi društvo uspevalo še bolje, kakor do sedaj - prepričan sem seveda, da je uspeh društva odvisen od izvršujočih članov.- Ako se godbeni zbor razvija in pospne kvišku, bo tudi društvo postalo močno - vse leži torej v delu, redu, disciplini in veselju godbenikov.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Nakazal sem Vašemu...: Društvo »Zarja« se je obrnilo z okrožnico do Tume in ga prosilo, naj postane ustanovni član in plača zato 300 dinarjev. Društvo se je junija 1931 še enkrat obrnilo do Tume za »denarno podporo ali kakšni dobitok« za srečolov; dvakrat je Tumo vabilo na občni zbor (januar 1933 in januar 1934).

ŽENSKI SVET (Ljubljana)

Mesečnik Ženski svet je pričel izhajati v Trstu (1923), kot glasilo ženskih društev. Od leta 1929 je izhajal v Ljubljani vse do marca 1941. Prva urednica lista je bila Pavla Hočevarjeva, od leta 1936 je list urejala Olga Grahor.

Ljubljana, 7. decembra 1931

P.n.

Prejel sem opomin za plačilo naročnine na »Ženski svet«, ki prihaja na ime moje hčere Ane Tuma. Navado imam, da plačujem vse naročnine v naprej do konec leta in sem nakazal dne 31. decembra 1930 naročnine Din 64.- za celo leto 1931. Radi tega utegne opomin biti pomoten.

Vsekakor pa sem nakazal danes znesek Din 64.- kot naročnino za leto 1932. Ako ne bi držalo, prosim, da mi pojasnite, katero leto sem bil v zaostanku s plačilom.

Z odličnim spoštovanjem

P.n.
»Ženski svet« Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

Prejel sem opomin...: Opomin v obliki okrožnice ima datum »v decembru 1931«.

Ako ne bi držalo...: Uprava revije je Tumi 18. decembra 1931 sporočila, da v evidenci ni razvidno, da bi imel vplačano naročnino za leto 1931.

GREGOR ŽERJAV

Dr. Gregor Žerjav (1882-1929) je bil rojen v Poljčah na Gorenjskem. Promoviral je na pravni fakulteti na Dunaju in se v študentskih letih udeleževal narodnoradikalnega gibanja (urednik Omladine). Pred prvo svetovno vojno je bil odvetniški pripravnik v Ljubljani, Gorici, Trstu in eden voditeljev mladih v liberalni stranki. Med prvo svetovno vojno je bil nekaj časa konfiniran, potem je deloval na Dunaju kot časnikar. Bil je tajnik Jugoslovanskega kluba in izdal anonimno brošuro Die nationale Abgrenzung im Süden (1917). Novembra 1918 je skupaj z dr. Koroščem sodeloval pri podpisu ženevskega sporazuma. Po vojni je bil podpredsednik in predsednik deželne vlade za Slovenijo, dvakrat je bil izvoljen za državnega poslanca in bil dvakrat minister. Deloval je v demokratski stranki (Davidovič). Ohranjena so tri Žerjavova in kopije dveh Tumovih pispisov. Žerjav se je Tumi oglasil iz Gradca 4. junija 1917. Sporočil mu je svoja stališča v zvezi z mirovnim programom avstrijskih socialistov (Karel Renner). Ima ga za pogubnega in sodi: »Program, ki mu je oče brez dvoma Karl Renner, odklanja da bi se svet ob priliki miru umešal v notranje razmere monarhije. Geslo ruskih socialistov o samoodločitvi narodov se odklanja. Ostati morajo v dosedanem razmerju, če bi tudi ne hoteli. V okviru nepremenjene suverenitete (dualistične) si naj narodi narodno avtonomijo pridobe (Die Erringung dieser Freiheiten muss das Werk dieser Nationen selbst sein) sami, kedaj se ne reče, a vsekako ne v mirovni pogodbi.

Že smo mislili, da je Dunajska soc. demokracija pozdravila Wilsona¹ in vesela ruske revolucije, da je sprejela načelo mednarodne etike, da je skrb velikih narodov, odvezati malim verige, da se čisto prosto smejo izjaviti, od koga in kako hočejo biti vladani. Motili smo se. Razkol med nemško soc. stranko in rusko je fundamentalen, ruski princip naj velja za Fince in Poljake v Kongresovki², za avstrijske Slovence pa ne! Dosedanji od soc. demokracije toli obžalovani boj malih narodov za eksistenco naj gre naprej, kdor si zna svobščine narodne avtonomije priboriti sam, blagor mu, kdor ne, naj pogine, bogvaruj da bi mu kdo od zunaj pomagal - čisti naravoslovski »Kampf um Dasein«. Tudi Vsenemci so za tak zid okoli Avstrije in Ogerske, samo da mine vojna, potem bodo z nami za tem zidom obračunali.

Deklaracija pravi, da ni možno potegniti mej za narodne države. To ni res, zlasti ne glede nas. Edini otok s produktivnim prebivalstvom so Kočevci. Celje, Ptuj, Maribor niso enklave, ker tvorijo tamošnje nemške večine neproduktivni sloji (uradništvo, trgovci in njih krog). Nadomestite vse javne organe, ki so itak namenjeni slovenskim okoličanom, s Slovenci in otok bo skopnel. V Mariboru npr. je državnih, železniških, avtonomnih in drugih javnih uslužbencev circa 3000. Z družinami je to 12.000. Ti ve se kupujejo pri nemških trgovcih in obrtnikih in potom vzdržujejo zopet 6000 eksistenc. Mi se nimamo bati objektivne razdelitve. Ne vem, kako misli Renner, da bi kasneje vojske znale nastati, če se razdelitev izvrši pošteno. Deklaracija dalje pravi, da bi nastalo preveč malih držav, ki bi jih velike lahko izigrale. Kako to? Za Fince to ne velja, Poljakom se nekaj čudovitega ponuja. Po mojem računu bi bila le 1 država več nego zdaj. Argument o izigravanju pač ni resen, tem manj če se izvede mednarodno razoroženje.«

Ob koncu tega obširnega pisma, v katerem je Žerjav govoril o škodljivih stališčih avstrijskih socialistov za slovenski narod (»red se da napraviti z jasno granico, ki jo čuva državna suvereniteta, na pa kakšne take vsak dan preklicljive in premakljive avtonomije«), z argumenti opozarja zlasti na germanizacijo. Tumi še zabiča naj pismo uniči, kar pa ta ni storil. Ni znano če je Žerjavu odgovoril.

- 1 Takrat še ni bil poznan Wilsonov program štirinajstih točk (8. 1. 1918). Ruska revolucija, o kateri govori Žerjav, je tista iz februarja 1917, zrušila je carizem.
- 2 Kongresovka ali kongresna Poljska je država, ki je nastala na dunajskem kongresu (1815). Bila je najprej v personalni zvezi, nato pa priključena Rusiji.

I

V Trstu, dne 17. decembra 1917.

Velečenjeni gospod doktor!

Prejel sem Vaše pismo od 12. decembra radi članka »Jugoslovanska deklaracija«. Po Vaši želji sem se obrnil na uredništvo »Napreja«, da prinese v eni bližnjih številk prevod citata novejšega mnenja Watsona. Se čudim, da vidite v teh citatih kako premembo stališča, posebno glede slovenskega naroda in problema njegovega položaja ob Adriji. Ako se posamezne kose Slovencev t.j. spodnja Štajerska in Kranjska pridruži ali ne jugoslovanski državi je docela postranskega pomena, jaz vidim v Primorju in Trstu vprašanje biti ali ne biti slovenskega naroda kot politični in kulturni činitelj.

Odkritosrčno Vam povem, da me je cela gonja za jugoslovansko deklaracijo disgustirala, kar je po mojem mnenju usodepoln izgrešen politični korak! Ne govorim iz strankarskih predsodkov, ampak človek ki razmerja dobro pozna in ki je problem iz temelja proučil. Za danes le toliko: Za slučaj, da zmaga ententa je Italiji zasiguran ne-le pristop preko slovenskega in hrvatskega teritorija na Balkan, marveč so izročeni vsi vitalni interesi jugoslovanske skupine na milost in nemilost Italije. Kdor pozna izborna diplomacijo italijanske, napeti šovinizem in ob enem res globok patriotizem italijanskega meščanstva, ki je ob enem brezobziren, egoističen in dosleden do skrajnosti, ako se uvažuje, da se vojna po sklepu miru zaradi takih vprašanj kakor je jugoslovanski v doglednem času več ne ponovi, se mora reči, da je svobodno jugoslovansko življenje poteptano za dolgo dobo desetletij, ako ne za vedno. Za slučaj zmage centralnih oblasti pa se itak jugoslovanska ideja vrže v koš. Potem nas čaka orjaški razvoj germanizma in madjarizma

ob Adriji in na Balkanu. V obeh slučajih vidim za slovenski narod le eno rešilno pot v smislu proletarskega demokratizma. Le ako nastane krepko demokratično gibanje po vseh državah sveta za osvoboditev delavskih mas, le potem tudi pridemo do samoodločbe posebno manjših narodnosti. Ako bi bili vsi avstrijski Slovanci razumeli to idejo, morda smo stali že pred mirom a danes ne morem drugzega konstatirati, nego da so slovenski narodi v Avstriji in izven nje igrali malenkostno, pomilovanja vredno vlogo. Ako se drži zato, d zgodovina vzdržuje le rast krepkih plemen, potem po izkušnji te vojne Slovanci ne zaslužijo več samostojnega življenja. Imam le eno upanje, da morda ta žalostna izkušnja ljudi osvesti! Vendar vsi dosedanja pojavi kažejo da tudi naši najboljši ljudje ne znajo več racionalno misliti.

Prejmite izraz najodličnejš[eg]a spoštovanja

Velecenjeni
gospod Dr. Žerjav, žurnalist
na Dunaju I.
Abgeordneten Haus-Giornalistzimmer.

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaše... Žerjavovo pismo od 13. decembra 1917 je pravzaprav naslovljeno na »slavno uredništvo« Napreja in glasi: »Prepričan o lojalnosti g. pisa Vašega podlistka o jugosl. Deklaraciji vjudno prosim, da ga izvolite opozoriti, da dela krivico Scotus Viatorju¹ če citira njegovo stališče iz leta 1911, ne da bi obenem objektivno konstatiral evolucijo, ki je nastopila v tem genialnem poznavalcu našega juga, tekem balkanske vojne I. 1912.

Že v napredujočih izdajah dela »La question sud-slave dans l'Empire des Habsbourg« se pozna vpliv velikih dogodkov. Npr. v zadnji francoski iz str. 451 v dodatku pisanem po tej vojni pravi: Car chez les Sud-Slaves est apparu un esprit tout nouveau; les grandes victoires de leurs frères dans le Balk ont accru immensément le sentiment national, l'idée d'unité s'est emparée de presque tous les Serbes, Croates, Slovènes. Des montagnes de Carniol au Bouches de Cattaro, du Banat de Temes a la côte croate respire un âme unique et ce qui est le plus remarquable, chez les paysans davantage, s'il est possible, que parmi le monde cultivé ... Un chef démocrate, qui regarde le militarisme comme le pire fléau du siècle, parle hautement de la guerre sainte Un évêque catholique salue l'occupation de Kosovo per les Serbes ... Avant tout, la jeunesse ne veut plus entendre parler des anciennes et mesquines querelles des partis, mais prêche l'union étroite de tous les Sud-Slaves animés de l'esprit national en une de la lutte pour la liberté et l'unité ... Citirano po Pierre de Lanux, La Jugoslavie 1916².

Iz trialista je torej postal vsled evolucije v balkanskem ratu drug človek! Jeseni 1915 piše: »L'union des Jougoslaves est un des problèmes vitaux de cette guerre, et la fondation d'un fort Etat yougoslave, basé sur l'union de tous les Serbes, Croates et Slovènes sera le plus sûre garantie de paix dans le Sudest et de l'Europe. Les Jougoslaves sont nos alliés naturels contre l'aggression allemande, et c'est pourquoi c'est l'intérêt et le devoir de la Grande Bretagne d'apporte son concours a la réalisation de leurs aspirations ...«

Lanux pravi k tem vrsticam: »Elles sont l'aboutissement de longues réflexions, d'une progressive démarche de l'esprit qui a conduit l'éminent écrivain depuis le Trialisme jusqu'aux opinions que sont les nôtres.«

Blagovolite to uvaževati, da ne bo javnost netočno poučena.«

...radi članka »Jugoslovanska deklaracija«: Tumov članek je izšel v Napreju (1917, šte. 120-127).

Po Vaši želji sem se obrnil...: O spremenjenem stališču Setona-Watsona je na podlagi Žerjavove intervencije pisal Tuma v članku Jugoslovanska deklaracija (Naprej 22. 12. 1917, šte. 135).

1 Glej The Slavonic review (Robert William Seton - Watson; London)!

2 Knjiga, ki je izšla v Parizu in ima naslov La Yougoslavie, avec une preface de M. Paul Adam (o knjigi je pisal Milan Pribičević v Riječi Srba-Hrvata-Slovenaca 1/1919, šte. 317).

2

V Trstu, dne 11. januarja 191

Velecenjeni gospod doktor!

Potrujem prejem Vašega cenjenega od 2. t.m.

Odkritosrčno priznано me je pismo razveselilo ker je od moža, ki misli in se je dvignil nad nivo naših kranjskih politikov. Dosedaj dejanski od nasprotnih strank nisem še sprejel stvarnega pisma. Vsi naši politiki so le izpodrivali nasprotnika, na skupno pošteno delo nikdo ni mislil. Tudi danes še ne upam, da n je žalostna zgodovina že dovolj iztrezovala.

Upam, da pridem 12. t.m. na Dunaj ter se osebno pomeniva. Ako ne Vam pozneje obširnejše razložim svoje stališče.

Za danes le toliko, socializem ne priznava države več v sedanji obliki in po sedanji vsebini. Rad tega sem v resolucijah iskal posebne oblike. Kakor ste opazili sem se ogibal imena Avstrija in tudi pojma države. V tem vidijo nekateri nejasnosti. Socializmu je vse eno ali republika ali monarhija s parlamentarno vlado. Glavna reč je polna demokracija.

Stremljenje nemške socialne demokracije v Avstriji ne poznate točno. Informacije Vam dam ustmeno. Renner ni odločilna oseba. Sploh ga smatrajo kot nadarjenega publicista, ki vsako idejo enako dobro in popularno znanstveno zastopa. Fric Adler mu je očital demagoštvo, a po nepravem. Mislim, da Rennerja dobro poznam, ako rečem, da je glavna karakteristika njegova - prožnost. Zna se prilagoditi vsakemu položaju in ga s polnim prepričanjem do čustvenosti zastopa. Smatram ga za poštenega socialista le, da mu je radikalizem ali oportunistem enako dober, le da stranka napreduje. Izključujem kategorično, da bi bil v kaki zvezi z meščanskimi strankami.

Kar priznavam na jugoslovanski deklaraciji koristnega je pedagoška stran namreč, da se slovensko ljudstvo pouči o tej zanj novi ideji. Radi tega nam je akcija duhovništva mnogo vredna, ker smo tudi na strankarskem zboru med seboj poudarjali.

Jedinstvo slovenskega ljudstva je tudi nam ideal in enako jugoslovanstvo.

Glede narodnega sveta se moram izreči, ne za ne proti. Ako se posreči združiti avstrijsko in svetovno internacionalo, potem je izključeno, da brez dovoljenja internacionale vstopimo v narodni svet.

Ako pa se inernacionala razbije, je prav lahko mogoče, da dobimo proste roke in tudi slovenska socialna demokracija pošlje svojega zastopnika v narodni svet. Seveda če pridejo v ta narodni svet Dr. Šušteršič, Dr. Tavčar, Dr. Srnec, Andrej Gabršček in enaki bo izključeno vsako plodno delo. Ako bi bilo več Dr. Krekov, Dr. Kraigherjev in Dr. Žerjalov, potem se najdemo tudi brez narodnega sveta tako, da pojde delo z bogato setvijo in žetvijo naprej.

Upam da prideim na Dunaj. Svojo adresu Vam pustim v parlamentu, ako se ne srečava.

Z odličnim spoštovanjem

Veleccenjeni
gospod Dr. Gregor Žerjav
žurnalist
na Dunaju.

Opombe:

Kopija.

Potrijujem prejem Vašega...: Žerjav se je najprej zahvalil Tumi za pismo od 17. decembra 1917, nato pa sporoča: »Žal, da so resolucije v »Napreju« pobeljene¹, da nimam popolne slike. Točka III je pravzaprav deklaracija v drugi obliki: upravna celota z vsemi možnimi pravicami je država, med sodržavjem (Staatenbund), v kojem ostane narodnim upravnim celotam samoodločba na zunaj in znotraj in med organizacijo, ki bi vsled personalne unije in medsebojnih pogodb nastala, pač ni bistvene razlike. Napredek pri Vas je, da se dinastičnemu vprašanju ognete, med tem pa deklaracija akceptira staro dinastijo, soc. demokracija pa je vedno stala na republ. stališču. Ker je resolucija IV pokvarjena ni razvidno je-li obsega tudi Srbe v kraljevini, ki naj bi tem potom prišli v adrijansko - sudetsko - donavsko državno zvezo (boljše rečeno »sodržavja«).

Meni je ravno zato mnogo na javnosti v vseh teh točkah, ker nam je absolutno treba enotne narodne reprezentacije in v tej morate na vsak način biti i Vi s svojo stranko.

Na Vašem shodu ni padla beseda proti »buržoaziji« recte sodelovanju z meščanskimi strankami, torej upam, da se odtegnete sodelovanju v Nar. svetu.

Vi upate rešitev od 1. demokratiziranja avstr. uprave, 2. od internacionale - Dobro, mi Vam v tem žal slediti ne moremo, ker vemo, da so Renner in dr. pravi Nemci in ne »boljševiki«. Ta hip je bila dolžnost nemških socialistov da grajajo Czerninov famozni vefassungsmäsiges Selbstbestimmungsrecht, a »Arb. Zeitung« je pohvalila dvojno moralo na obeh straneh ruske granice. Soc. demokracija ima ta hip moč, da prisili našo vlado, da sprejme tudi točki 3. in 4. boljševičkih pogojev. Če bi se to zgodilo, je ni sile na svetu, ki bi splošni mir preperečila. Ker pa nem. socij. demokracija celo odobrava, da se za monarhijo odkloni ruski predlog glede izvedbe samoodločbe, je skrivna nadaljevanja vojne. Sploh Rennerjevci hvalijo vse Czerninove manevre z naivnim prepričanjem, da vedo k miru. Od internacionale je ob tej situaciji malo pričakovati, od demokratizacije uprave, dasi je kot demokrat seve pozdravljam, pa ne pričakujem prav nič, ker bodo demokratizirane korporacije ravno tako krivične Slovanom kakor so danes druge. Ali mislite, da je to res samo slučaj ali osebnosti, da so češki in poljski socialisti odpadli od nemških? Sicer pa to ni nič bistvenega, odkod eden ali drugi od nas pričakuje rešitev: eni jo čakajo od zmage entente, eni od bankerota, ki vojni sledi, tretji od kompromisa na mirovni konferenci, četrti od notranje revolucije, peti od prestrašene dinastije, Vi od demokratizacije in internacionale. V enem pa smo edini: prvi pogoj je, da naš narod sam hoče svobodo, da se trdno organizira, da je zastopan na zunaj, skratka, da na vseh poljih - v notranji in zunanji politiki - neprestano prikazuje svoj program. To kar Vi imenujete dekl.[aracijsko] gonjo, to ni nič drugega, nego povzdigovanje pri nas že tako nizko ležeče zavesti, samozavesti, odpornosti, narodne značajnosti, priprava na event. plebiscit, priprava na obrambo naše zapade meje, če bi jo zlagoma a k sreči obsoletna londonska pogodba od 27/4 [19]15 hotela kršiti. Kot politik veste ceniti propagando, veste, da treba masam poguma, če sploh hočemo kaj doseči. Da ne klonimo duhom. Jaz Vašim raznim pomislekom prav dajem, razumem jih, a ker mi je na celi propagandi nesimpatičnega, skušam polagoma odpraviti s pozitivnim uplivanjem. Odpira se Vam krasna pot duševnega upliva na celo nacionalno politiko, če se pridružite Narodnemu svetu, ki bi ga jaz ne hotel videti zgrajenega na deklaraciji, ampak na pozitivnih in svetovnih idejah demokratizma, ki apliciran na narodno vprašanje, se zove samoodločba skupno s konstatacijo kulturnega fakta in programa jedinstvenosti naroda Slovencev, Hrvatov in Srbov. Na teh 2 idejah, ki so ravno tako Vaše kakor last nacionalcev, v katere spadam, gradimo naprej in potom svojih strank delamo v svetovni in notranji politiki. Vi pravite, da »Jugoslovanski klub« ne zna najti mosta k nemškim socialistom. Znam ceniti parlamentarno in drugo kooperacijo z njimi, a ta most graditi bo Vaša naloga, ko ste enkrat v to poverjen od »Nar. sveta«.

Ne brigajte se za čenčarske napake starega obrabljene kova, uvažujte, da največ se lahko upliva na svojo misel s kooperacijo.

Prosim Vas torej, da vabila v »Nar. svet« ne vržete v koš, ampak stilizirate kako bi si Vi mislili možnost kooperacije.

Če mi odgovorite svoje mnenje, bi me častilo in potom zvez bi mogel pripraviti, da stvar gre brez običajnih nezupnosti.

Ker se ne dam ubiti, sem si tudi ostvaril kot novinar nekaj pozicije goječ duševno vez in pomoč z vsemi za enaki smoter. Pri tem me spopadi v času, ko naš narod treba, da vse frakcije zanj delajo vsaka zase in s svojimi zvezami in metodami - silno jezijo. Preko »Nar. sveta« ali kakorkoli se bo imenovala skupna organizacija, za kojoj se vrše intenzivne priprave, bi se dalo vse naše sile ekonomsko uporabiti.«

Upam da pridem...: Sestanek predstavnikov avstrijskih socialdemokratskih strank, ki ga je za 13. januar 1918 sklicala JSDS. Glej Anton Kristan (Tumovo pismo 10. 1. 1918)!

...Dr. Srnec...: Najverjetneje Josip Serneck.

¹ Žerjav seveda misli na cenzurirano objavo poročila o desetem zboru JSDS v Ljubljani.

JANKO ŽIROVNIK

Janko Žirovnik (1855-1946) je končal leta 1876 učiteljske v Ljubljani. V življenju se je uveljavil predvsem kot glasbenik in šolnik ter kot sadjar. S Tumo sta se poznala že iz časa dijaških let.

28. aprila [193]4.

Veleccenjeni gospod nadučitelj!

Zapisujem spomine iz mladih let in se pri tem živo spominjam kvarteta, če se ne motim Razinger, Koncilija, Žirovnik, Podboj. Imen sicer nisem povsem gotov. Razinger je bil zaročenc moje sestre Matilde, katero je pozneje tudi poročil. Ko smo stanovali v Gradišču je večkrat kvartet: Razinger I. tenor, Koncilija II. [tenor], Žirovnik I. bas in Podboj II. bas prirejal podoknice. Ker ne bi rad zapisal napačnega imena, se obračam na Vas, ki se bodele gotovo spominjali, ali moja napoved odgovarja.

Tudi Vas imam v živem spominu iz mladih let in sem že večkrat mislil, da Vas obiščem.
Pričakujê Vaš prijazen odgovor, ostajem

z odličnim spoštovanjem in
pozdravom

Gospod
Janko Žirovnik,
nadučitelj v pok.
Kranj.

Opombe:

Kopija.

Zapisujem spomine...: Tuma je podatke potreboval pri pisanju knjige IMŽ.

Pričakujê Vaš prijazen...: Žirovnik je odgovoril 1. maja 1934: »Na Vaše cenjeno pismo Vam sporočam, da smo res pri Vas v Gradišču večkrat peli zaradi Razingerja, ki je obletaval Vašo sestro Matildo¹. Jaz sem bil skoraj vselej zraven, Koncecija malokrat, na Podboja se pa ne spominjam nič. Pač pa je bil Il. bas Perc, ki je še nekaj večji od mene. Navadno smo pa bili samo Vaša sestra Lici², Tilka in midva z R.[azingerjem]. To je bil prav dober mešan kvartet in smo in marsikateri večer prav lep.«

Sporočenih podatkov pa tudi lastnih spominov na kvartet Tuma ni vnesel v svojo knjigo spominov.

- 1 Matilda (Tilka) Tuma (r. 1853), poročena z učiteljem Antonom Razingerjem (r. 1851).
- 2 Felicita (Lici) Tuma (u. 1921).

ANTON ŽIVEC

Anton Živec, po domače Antonov iz Črnič (Tuma rabi tudi obliko Černiče), je naveden med Tumovimi zaupniki. V Črniče v Vipavski dolini je bila prizorišče prvega Tumovega javnega zborovanja leta 1920. Shod v Črničah (7. 3. 1920) je Tuma opisal v Delu (12. 3. 1920, šte. 4).

1

Gorica, dne 4. marca 1920.

Gospod
Anton Živec
v Črničah.

Prejel sem danes Vaše pismo ter sem shod takoj prijavil civilnemu komisarju, da se bo vršil v gostilni g.e Kosovelj ob 11 predp. Plakatov nimamo še, za to poskrbite, da se shod razglasi po zaupnikih. Gledê naročnikov za časopis »Delo« prinesem s seboj naročnice, če tudi bo najbolje, da se spravite v zvezi administracijo lista v Trstu naravnost.

V soboto imam opravilo pri vojnem sodišču v Trstu vsled tega ne morem z avtomobilom iz Gorice, ampak moram z železnico iz Trsta v Rihenberg in od tam peš v Črniče. Upam, da bom ob 11 točr na licu mesta.

Ako se Vam zdi ura neprimerna, določite shod ob dveh popoldne, da se vrnem z avtomobilom v Gorico.

S sodružnim pozdravom

Ekspres

Opombe:

Kopija.

Prejel sem danes...: Pismo ni ohranjeno. Shod v Črničah 7. marca 1920 je prvi v seriji shodov, ki jih je imel Tuma na goriškem podeželju leta 1920.

2

Gorica, dne 6. marca 1920.

Gospod
Anton Živec, zidar
v Črničah.

Vabim Vas, da mi nemudoma z obratno pošto naznanite ali ste kaj pripravil za nameravan shod dne 7. marca v Črničah. Gotovo ste že dobili prvo številko časopisa »Delo« in sedaj bi bil čas za živahno agitacijo med delavci in kmeti. Pod posebnim ovitkom poslal sem Vam več vabil zaradi časopisa, katerega razdelite med somišljenike in kmete. Naznanite mi, za slučaj, da je shod že pripravljen, v katerem lokalu n bi se vršil. Povedite točno hišno št. in ime lastnika.

Tudi če bi policijska oblast ne dovolila javnega shoda, pridem zjutraj z avtomobilom, ter bi se zaupni shod vršil že zjutraj ob 9. Na vsak način pripravite vse za shod takò, da vabite posameznike z listki na ime. Ako ste nabrali kaj naročnikov za »Delo« naznanite meni ali naravnost v Trst kedo bo list sprejem in razdeljeval med naročnike. List se bo pošiljal v paketu z jutranjim avtomobilom. Dotični zastopnik dobi 10% naročnine. V Črničah in okolici pač lahko oddaste 200 iztisov tako da bi oddajalec sprejemal za vsako številko 4 L nagrade. Raznašal bi pa itak lahko kak deček.

Pričakujê Vašega točnega odgovora

s pozdravom

Expres.

Opombe:

Kopija.

3

Gorica, dne 10. aprila 1920

Sodrug
Anton Živec
v Črničah

V prilogi Vam pošiljam 99 strankarskih izkaznic skupaj z Vašo 100. Od teh ste plačali dne 8 aprila 60 izkaznic z zneskom 240 L ostane torej še 40 izkaznic za plačilo.

V Trstu sem se pritožil danes zaradi nerednega pošiljanja lista »Delo« ter se mi je obljubilo, da se takoj pošlje 75 naročenih listov. Ker ste mi pravili, da je v Gojačah pristopilo drugih 50 članov, pošiljam Vam še 50 izkaznic za Gojače ter poučite prejemnika, da za vrednost izkaznice jamči za plačilo. Izkaznice katere bi se ne oddale proti plačilu, je treba vrniti. V Trstu sem tudi priporočil, naj bi v najkrajšem času poslali tajnika stavbinskih organizacij soodr. Petejana, da ustanovi pri Vas podružnico stavbinskih delavcev. V nedeljo menda pojde Petejan v Lokavec, zaradi tega utegne priti šelej bodoči teden.

Potrpite par tednov ker je vse novo in nimamo dovolj moči na razpolaganje, dočim med domačimi samimi ni izvežbanih ljudi. Jaz za svojo osebo storim vse mogoče, da bi ustregel, zato se tudi zanašam na Vašo pomoč in dobro voljo.

S sodružnim pozdravom

Expres.

Opombe:

Kopija.

V Trstu sem se pritožil.... Glej Ivan Regent (Tumovo pismo 10. 4. 1920)!

4

Gorica, dne 18. maja 1920

Sodrug
Živec Anton
Črniče št. 21

Prejel sem Vaš list od 17. t.m. ter sem se obrnil takoj v Trst na soodr. Franca Milosta, da pride v Črniče. Naznaniti mi morate takoj uro in lokal, ker je treba shod prijaviti komisarijatu. Iz Vašega pisma ne vem, ali se gre le za politično organizacijo ali pa tudi za ustanovitev zidarske strokovne organizacije. Vršilo bi se lahko eno in drugo.

Ker ni sedaj avtomobilske zveze mora soodr. Milost na vsak način z Vipavsko železnico ob 9. in pojde z vlakom ob 3. nazaj. Ako pa želite shod pop. ob treh in do takrat ne bo še avtomobilskega prometa, morate poslati v Gorico voz, ker peš na shode hodim samo jaz. Stroške govornika mora prevzeti Vaša organizacija ker to vprašanje še ni urejeno.

S posebnim zavitkom poslal sem Vam 10 lepakov katere izpolnite. Na vsak lepak grè 10 vin. [centesimov] kolka.

S sodružnim pozdravom

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaš list.... Živec je Tumi sporočal, da za 30. maj pripravljajo sestanek »Komunistične politične organizacije« in da mora priti Josip Petejan ali pa naj pošlje namestnika.

5

Gorica, dne 20. maja 1920

Cenjjeni sodrug!

Prejel sem Vaš list od 18. t.m. ter povabim soodr. Milosta, da pride v nedeljo 30. v Batuje radi ustanovitve politične strokovne zidarske in kovaške organizacije. Poslal sem Vam plakate, ki pa veljajo le za javne shode. Zaradi tega bi bilo bolje, ako agitirate le po zaupnikih. Saj za ustanovitev strokovne organizacije ni treba da pridejo vsi, ampak dovolj je le, da se pogovorè med seboj najzanesljivejši člani.

Sestanek oglasim na komisarijat po § 2 zb. z. [zborovalnega zakona].

S komunističkim pozdravom

Sodrug
Živec Anton
Črniče št. 21

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaš list.... V resnici je pismo datirano 19. maja 1920.

Gospod
Živec Anton
Črniče št. 21

Prejel sem Vaše organizacije bridko pritožbo, da se za politično in organizatorno delo nikdo ne briga. Razdelile so se izkaznice, potem pa je vse zaspalo. Narodnjaki se pa smejejo. Na sestanek 31. oktobra od Vas nikogar ni bilo. Prav žal mi je za Črniče. Bila je prva naša občina in shod 21. marca bil je eden najlepših. Zdelo se mi je po dolgi vojni kakor vstajenje našega ljudstva. In sedaj? Vem, da imate težko stališče, a zamanj je, da se sklicujete na moči izven domačega kraja. Naše organizacije so ljudske in ako domačini sami ne delajo, ne more biti pomoči iz neba. Ako ste sam izgubil veselje, za organiziranje izberite mlade, živahne delavce. Pripravljen sem, kadar hočete, priti v Črniče, da ustanovim komunistično organizacijo in se namenimo naprej.

S socijalističnim pozdravom

Prip.-

Opombe:

Kopija.

Prejel sem od Vaše organizacije...: V zapuščini je ohranjen dopis (s.d.) trgovca Živca iz Črnič, namenjen Ivanu Regentu. V njem je dopisnik povedal, da je imela organizacija v Črničah 75 članov in da sedaj ni več nič (PRILOGA 9). Začetni zagon Antona Živca in Alojzija Pirjevca je uplahnil. Tuma se je v svojem dopisu z dne 19. novembra 1920 obrnil do grajanega Antona Živca. Glej Ivan Regent (Tumovo pismo 19. 11. 1920)!

Na sestanek 31. oktobra...: Sestanek vseh sekcij politične organizacije na Goriškem.

...in shod 21. marca...: Tuma je v zmoti, shod je bil 7. marca 1920.

IVAN ŽNIDARČIČ

Student umetniško-obrtno šole v Pragi Ivan Žnidarčič (1876-1960) iz Gorice, je v pismu z dne 30. januarja 1907 prosil Tumo za posredovanje pri goriškem deželnem zboru, da se ugodno reši njegova prošnja za dodelitev štipendije. Žnidarčič je šolanje končal, kasneje je služboval kot učitelj risanja. Napisal je več šolskih učbenikov.

DAVORIN ŽUNKOVIČ

Davorin Žunkovič (1858-1940) je bil po poklicu vojak, kot ljubitelj se je ukvarjal z jezikoslovjem, toponomastiko in slovensko arheologijo. Objavil je nekaj knjig in člankov ter literarnih del. Leta 1904 je prvič objavil knjigo Wann wurde Mitteleuropa von den Slaven besiedelt?, v njej je dokazoval avtohtono slovansko naselitev v srednji Evropi. Knjiga je vzbudila različne odmeve in o njej je med drugim pisal tudi Tuma v Domovini (1907, številki 89-92); Žunkovičevim teorijam je pritrjeval. Prvi knjigi, ki je izšla 1906 v novi razširjeni izdaji, so sledile druge kot Die Slaven, ein Urvolk Europas (1910, 1912), Rukopisy zelenohorsky a Královodvorský (1911) itd. S Tumo sta navezala pisne stike okoli leta 1910; iz tega obdobja ni ohranjeno nobeno pismo. Potem so se stiki prekinili, obnovil jih je Žunkovič (pismo Tumi 30. 1. 1925), ki ga je spodbudil Tumov članek o krajevnom imenoslovju v Jadranskem almanahu za leto 1923.

1

9. februarja [192]5

Veleccenjani gospod ravnatelj!

Prejel sem knjigo »Etymologisches Ortsnamen Lexikon« ter nakazal znesek 60.- Din. Moram Vam naravnost povedati, da sem jako razočaran nad leksikalnim delom, ker iz filologičnega stališča ni mogoče [sprejeti] Vašega tolmačenja. Filologija ima svoje zakone, preko katerih se ne more. Res je, da je le en del filologije znanstveno eksakten t.j. lingvistika, dočim je drugi del semasiologija docela zanemarjena. Vaš leksikon lingvističnih zakonov sploh ne priznava, vsled tega je tudi nevzdržljiv. Vi izhajate edino le iz stališča pomenoslovja, a tudi tukaj nimate znanstveno utemeljenega načela in metode. Izhajate iz ideje, da so skoro vsa krajevna imena vojaškega pomena, to pa za nobeno pleme in nikjer na svetu izključno ne velja, najmanj pa za Slovence. Slovenci sploh v davnini niso bili vojaško organizirani, vsled tega tudi njih imena ne morejo imeti takega značaja. Vaš leksikon je torej znanstveno docela neuporaben, k večjemu, da se dobi gradiva za toponomastiko, a tudi vse Vaše gradivo treba je lingvistično vse drugače tolmačiti in Vaše načelo vojaških pomenov besedi je treba omejiti prav na minimum. Jaz poznam skoro le eno tako ime, ki velja po vseh slovenskih predelih t.j. Gradišče. Toponomastika znanstveno iz stališča semasiologije sploh ni mogoče drugače obdelati, nego po obornih in livadnih imenih, ki pa temelje vse na davnem gospodarstvu ter rastlinskih, živalskih in morfoloških imenih. Dosedaj se še noben znanstvenik ni pečal s to podlago. Zaradi tega tudi krajevno imenoslovje ne kaže enega samega resnega dela.

Ne zamerite mi te stroge kritike, a kakor sem Vas zagovarjal pred napadom dr. Glonerja, ki je bil presplošen in profesorsko omejen, tako pa Vam tudi prosto izrazim svoje mnenje glede vrednosti poslanega mi dela. Občudujem Vašo pridnost, Vaše znanje in Vašo vnemo, a iz gole subjektivne prepričanosti se ne more priti do znanstvenih rezultatov.

Glede informativnega, posebnega arheologičnega dela Vam pa ne morem dati svojega mnenja. Prepričan sem, da se potem arheologije v doglednem času znanstveno dožene, da so bili Slovenci prastanovalci centralne Evrope. Na tej poti smo že, ker so češki arheologi s precejšnjo gotovostjo dognali, da je lužiška kultura praslovanska. Najboljši slovanski zgodovinar Lubor Niederle že priznava, da so zapadni Slovani če ne prastanovalci, vsaj že na mestu, kjer so, izpred Kristusove dobe in pred naseljenjem

Germanov. Ker pa je arheologija bila dosedaj obdelavana od Francozov posebej, od Italijanov posebej, od Germanov posebej in slovenske študije niso še dovolj napredovale, bo pač treba še počakati konečnih pozitivnih rezultatov. Šelej ko bo slovanska arheologija utemeljena za one predele, kjer še danes prebivajo Slovenci in bo lastni material izven vsake dvojbe, se lahko kritično ovrže rezultate Germanov in Romanov. Sem prepričan, da Vam bo dajala arheologija in zgodovina, poleg tega tudi toponomastika, ko postane veda, prav; z deli, kakor Vaš leksikon, pa se le kviri resnemu, znanstvenemu delu.

Z odličnim spoštovanjem

Opombe:

Kopija.

...knjigo »Etymologisches Ortsnamen Lexikon«...: Knjigo je Žunkovič leta 1915 objavil v Kromerizu.

Jaz poznam skoro le eno tako ime...: Že 11. februarja 1925 je Žunkovič pisal Tumi: »Predvsem se motite, če mislite, da je »gradišče«, kojih je povsod polno, edino vojaškega izvora.«

...pred napadom dr. Glonarja ...: Jože Glonar (1885-1946) je svojo kritiko (podpisan -on-) objavil v Domovini (26. 11. 1906, številka 138). Nasprotno pa ga je Tuma zagovarjal v članku Martin Žunkovič: Wann wurde Mitteleuropa von den Sloven besiedelt (Domovina 2., 5. in 9. 8. 1907, številka 89, 90, 92). Na ta članek je odgovoril Glonar (Domovina 28. 10. 1907, številka 126) in se podpisal s polnim imenom.

Najboljši slovanski zgodovinar Lubor Niederle...: Tuma je ocenil njegovo knjigo Slovanský svět (Praga 1909) v Naših zapiskih (7/1910, 311-313).

2

13. februarja [1925]

Velecenjeni gospod ravnatelj!

Prejel sem knjigo Tomickijego o Slovanskih rekah. Sedaj mi ni mogoče dela dobro pregledati, vsekakor me toplo zanima. Nekoliko svojega imenoslovja prinesem zopet v Jadranskem Almanahu za l. 1924, kateri v kratkem izide v Gorici. Meni seveda ni mogoče zdržema delati, ker sem zaposlen v odvetniški pisarni. Pričnem pa zopet odložim in le kadar me kedo naprosi, kaj malega napišem. Imel bi seveda gradiva za obširno knjigo. Mojo metodo menda poznate, je semasiološka in lingvistična. Temelj mi je pomenoslovje in sicer izhajam iz tega, da so bili prastanovalci evropejski ne nomadi in ne bojne čete, ampak mirni poljedelci, to pa radi dejstva, da nimamo o gibanju zgodovinskega poročila. Vsa njih kultura mora torej biti izražena v krajevnih imenih za livade, polja, gozdove in pašnike, gospodarskega, botaničnega in morfološkega pomena. Izhajam le iz starih geričnih imen. Smatram namreč, da so v VI. stoletju pred Kr. r. slovansko evropejsko kulturo raztrgale germanske čete od severa, galske od zahoda in uroaltajske od izhoda. Slovensko prebivalstvo se je pred temi napadi potegnilo nazaj v gozdove, visoke planine in močvirja. Na poljanah pa so ostali zasluženi. Ker so germanske čete v V. stoletju prešle na jug in so se v VII. stoletju Huni in Obri razšli, nastopila je nova slovanska doba od 8. do X. stoletja na prostoru sedanje Avstrije, Balkana in do Labe. Iz dobe dobimo pri Rumunih, Grkih in Albancih tudi kulturna imena, posebno cerkvena. Po mojem mnenju Slovani niso bili nikdar bojevito pleme, le kjer so se pomešali z Uroaltajci ali Germani, tam so tudi oni stvorili bojne čete, kakor Hrvatje in Srbi, Poljaki, Čehi in Bolgari pa so maloštevilne priseljence posrkali, a prvi ustanovili neko pleminstvo in pozneje vladavine. Radi tega ne iščem med Slovenci za zgodovinsko dobo in za zgodovinsko dobo imen, kakor Vi. Poleg besede gradišče seveda je tudi tabor, in morda še nekaj drugih. Besede katere naštevate Vi, kula, varda i.t.d. pa so ali ptujke, ali pa izza dobe, ko so bili Slovenci že zasluženi. Posebno srbska imena so večinoma turška.

Motite se, da izhajam iz kakih predsodkov, marveč sem leta in leta iskal znanstveno izhodišče, ki nima najmanjšega predsodka.

Prav pa imate popolnoma, da je v filologiji in zgodovini zavlada germanska znanstvena klika, ki je postavila absolutne zakone in teze, sedaj ne morejo več nazaj brez velike blamaže. Ako imate stalne zveze s prof. Niederlejem, me lahko priporočite, oziroma ga opozorite na moje delce, dal bi mu na razpolaganje tudi še interesantnejšega toponomastičnega in botaničnega materiala.

Sicer pa stojimo na prelomu. Socijološka veda, katero so germanski zgodovinarji in filologi docela prezirali, se je razvila tako, da v kratkem podere vso papirnatost zgodovinsko stavbo germanistov in keltistov.

Upam, da ostaneva še v stikih, tudi od moje strani vedno: sine ira et studio!

Z odličnim spoštovanjem

udani

Opombe:

Kopija.

Prejel sem knjigo Tomickijego...: V pismu z dne 11. februarja 1925 Žunkovič piše: »Ob enem Vam pošiljam ravno izšlo knjigo, katera zastopa popolnoma Vaše nazore, ali vsa znanstvena podlaga je - seveda po mojem mnenju - vseskoj zagrešena.« Gre za knjigo Teofila Tomieckega, Slowianske rzeki w Evropie (Krakow 1925).

Nekoliko svojega imenoslovja...: Naše planine (Jadranski almanah 1924, 76-94).

Ako imate stalne zveze s prof. Niederlejem...: Žunkovič je 21. februarja 1925 odgovoril, da z njim že dolgo let nima stikov: »Prerekala sva se radi bajke o ljudskem preseljevanju, prepričal sem ga, da nismo s Huni prišli sem, in potem sva se razšla.«

3

26. februarja [1925]

Velecenjeni gospod ravnatelj!

Prejel sem Vaš cenj. list od 21. t.m. z računom Tomickega. Nakazal sem na Vaš naslov 150.- Din, če tudi prav nerad. Knjige nisem naročil in je ravno trikrat predraga. Ko jo pogledam, bi napisal kritiko,

seveda ne vem, v katerem listu, ki je občinstvu pristopen. Danes cela Slovenija nima kritične revije. Profesorji filologi pa v svoje znanstvene revije ne sprejmejo nobene kritike, ako ne pride od diplomiranega profesorja. So namreč mnenja, da strokovna literatura obdrži dobro ime le toliko časa, dokler dajejo garancije profesorska imena. To je ravno tisti sistem, ki strogemu znanstvu toliko škoduje. Ako napiše na p. prof. Ramovš kak članek, smatra se splošno, da je neizogledljiv in vsa kritika ni nič drugega kakor hvalisanje prof. Ramovša, da je spisal zopet nekaj važnega.

Dr. Murko je moj sošolec, ve, da sem študiral filologijo tudi pri Miklošiču, kakor on in [Karel] Štrekelj, seveda le kot izvanredni slušatelj in kot tak tudi nisem dobil nobenega spričevala. Obrnil sem se še večkrat nanj, da bi dopustil polemiko v »Slaviji«, a njegov odgovor je ta-le: »Sem le lingvist, ti pa pišeš iz socijologičnega, antropogeografičnega in semaziologičnega stališča, kar pa je nam filologom precej odležn Nismo torej gotovi, v koliko je tvoje stališče znanstveno in sistematično, in vsled tega ne maramo razpostavljati našo revijo eventualni upravičeni kritiki od drugod.«

Štruja, katero zastopate Vi in jaz, menda sploh nima svojega znanstvenega organa, morda utegne biti kaj pri Poljaki pod redakcijo Boguslavskijega. Ako Vam je znana kaka zgodovinska ali filologična revija, ki zastopa naše misli v kakem evropskem jeziku, naznanite mi jo. Pisal bi lahko tudi angleški in francoski poleg laškega, nemškega in slovanskih jezikov. Vsekakor se gre za znanstveni boj med germanis s katerimi hodijo po večini slavisti. Moralo bi se šelej delati na to, da se samostojni slovanski filologi in zgodovinarji zberejo okoli lastnega organa. Pišite v tem smislu Tomickemu, morda bi se celo dalo ustanoviti novo revijo s programom, dokazovati po različnih metodah tezo praslovanstva v Evropi.

Vsekako pa se priporočam, da mi ne pošiljate več knjig, ker v sedanjem položaju težko zinagavar stroške za vsakovrstne knjige, često ne posebne vrednosti. Račun Tomickega Vam vračam pod 1/. Prosim, da mi potrdite prejem zneska 150.- Din.

Z odličnim spoštovanjem

Velecenjeni gospod
dr. Davorin Žunkovič
rav. štud. knjiž.
Maribor

Opombe:

Kopija.

Prejel sem Vaš cenj. list od 21. t.m....: Odvetnik Tomiecki je bil iz Królewske Hucie na Poljskem. Žunkoviču je poslal tri izvode knjige, en izvod pa je z računom vred poslal Tumi.

...pod redakcijo Boguslawskiega: Glej Matija Murko (Tumovo pismo 1. 5. 1923)!

OTON ŽUPANČIČ

Pesnik Oton Župančič (1878-1949) je po smrti pesnika Antona Aškerc (1856-1912) prevzel službo mestnega arhivarja v Ljubljani. S tem je povezano Tumovo pismo, ki kot edino priča o dopisovanju med obema v času pred prvo svetovno vojno.

18. /I. 191

Gospod
Oton Župančič mestni arhivar
v
Ljubljani.

Z veseljem sem vzel na znanje Vaše imenovanje mestnim arhivarjem in Vam iz vsega srca čestitam. Prav za prav čestiti bi moral slovenskemu narodu, da si je ohranil svojo najboljšo moč. Sicer me obhaja ironija, da mora človek biti vesel, da dobi prvi slovenski poet košček kruha, a je vendar tako. Istočasno pa me obhajajo drugi občutki in skrbi radi usode našega Ivana Cankarja, katerega vbivajo počasi konsekvantno. Bil sem z njim skupaj na počitnicah v Kranjski gori in od takrat me obdaja čustvo kakor da nam je Cankar izgubljen ali se nam v kratkem izgubi. Sedaj, ko je slovenski narod zavaroval milostljivo svojega prvega pesnika vsaj za silo, leži mi na srcu, kako bi osigurali vsakdanjo eksistenco Cankarju in bi Vam bil hvaležen, ako mi veste sporočiti v tem oziru kak praktičen predlog.

Ponavljajoč Vam še enkrat odkritosrčno svoje veselje nad Vašim imenovanjem

Vam udar

Opombe:

Kopija.

Z veseljem sem vzel...: 7. januarja 1913 je bil Župančič imenovan za ljubljanskega mestnega arhivarja.

NIKO ŽUPANIČ

Etnolog, antropolog in politik Niko Županič (1876-1961) je deloval kot zagovornik kulturnega zblízanja med južnimi Slovani, posvečal se je raziskavam antropološke in etnične preteklosti Balkanskega polotoka ter se ukvarjal tudi s politiko (zlasti čas med prvo svetovno vojno, 1922-1924 minister). V letih 1923-1940 je bil ravnatelj Etnografskega muzeja v Ljubljani. Urejal revijo Etnolog (1926-1940) in bil prvi profesor etnologije na ljubljanski univerzi (1940).

Veliccenjeni gospod!

Šele danes, za počitnice, se Vam zahvaljujem za poslani Etnolog II po pismu od 24. maja t.l. Našo znanstveno mizerijo precej poznam. Pri nas so filologi in zgodovinarji vse pokvarili. Antropologija, etnologija, sociologija, skoraj bi lahko rekel vse moderne vede, ki predstavljajo napredek človeštva, se med nami zanemarjajo. Imamo odlične učenjake, filologa Oštirja in Ramovža, a ne eden ne drugi se ne more otresti napačnih zgodovinskih in abstraktnih premis germanskega vede. Prav brezsmiselno godejo vedno pesem, da so Slovenci prišli v te kraje v 6. stoletju. Dokaza pa dejanski ni nobenega. Ravno naši filologi so bili poklicani potom toponomastike dokazati, da so Slovenci in ergo Slovenci sploh avtohtoni na ozemlju, na katerem prebivajo. Mislim da je eksatno znanstveno, ako trdim: V naših Julijskih Alpah kažejo zemeljske oblike vedno ista imena, ki so čisto slovenska in se ne dajo tolmačiti iz nobenega drugega jezika. Na tem ozemlju se med morfološkimimi pojavi ne dobi ni enega imena germanskega ali romanskega izvora. Taka pristna slovenska imena gredo daleč na zahod preko Švice do Savoje in na jug do Toskane. Poleg morfoloških imen pa segajo botanična imena za rastline, ki rastejo le po visokih Alpah. Da Vam navedem najbolj značilna: Ruša, nemški Rausch, ladinski Ruse in piemonteški bruse. Slovenski sleč, nemški Latschen, trava lěščec nemški Lies, ladinski lesche, trava bavšica, nemški Walchen, piemonteški bauča. Eksakten logičen sklep je, da so morali ta imena domačih pastirjev v visokih Alpah najti na licu mesta na novo prišli rodovi. Lě kulturni izrazi se prenašajo, ne pa imena rastlin - znana le v odljudnih visokoh Alpah. Kolikor sem poizvedel, bi se dobili sledovi jezika t.j. še govorjenega v zatišnih planinah nad Val Sugana. Schmeller v svojem etimološkim slovarju poroča, da so l. 1836 še v nekaterih gorskih vaseh v Švici govorili dialekt, ki je bil očitno slovenski. Nemški alpinisti - filologi so zasledili slovenska imena v govoricah pastirjev v Wallisu. To vse so seveda dejanske okoliščine, katere bi se morale poiskati na licu mesta fonografično, s sodelovanjem alpinista in filologa. Dolžnost bi bila naših javnih inštitucij, da bi se ta ekspedicija financirala. Opozoril sem prof. Ramovža, da obsega bavarščina v germanskem jezikovnem zakladu 40% slovenskih debel, kar kaže očitno na to, da so Bavarci zasedli deželo, v kateri so pod Donavo stanovali Slovenci, nad Donavo Čehi ali Poljaci. To se gotovo dà strogo fonetično dokazati.

Šele kadar se izpodbija abotna trditev, da so Slovenci prišli v svoje kraje v 6. stoletju, šele potem bodo antropologi, etnologi in sociologi napravili pravilno zgodovino zapadnih Slovencev.

Iz tega stališča Vam sporočam tudi svojo kritiko o Etnologu leto II.

Ako g. Vurnik navaja, da je že furl. zgodovinar Francesco di Toppo l. 1334 videl v Ogleju za nameščanje patriarha Bertranda slovenske peče, moramo nujno sklepati, da je peča kot noša in beseda domača. Oglejska dijoceza je obsegala zgolj Slovence, ki so stanovali na istem ozemlju od davna. Zgodovinsko je itak dokazano, da so v svrhu razširjevanja krščanstva prve dijoceze vedno omejevali na gotov dialekt. Grki so proti napadom Obrov leta 611 utrdili grad, ki se dokumentarično imenuje Raunia t.j. očitno slovensko Ravne, danes Ragogna. To slovensko ime pred l. 611 je menda dovolj eksakten dokaz za to, da so ondi že in še stanovali Slovenci.

Po Muratoriju je za časa Longobardov Furlanija bila gozdnata in močvirna, na solčnih krajih pa so ohranjena pristna slovenska imena še danes, če tudi po obliki izpačena. Muratori navaja: la popolazione dei Friuli nel 800 consisteva da Longobardi, Romani, Goti ed Avari, pod le temi moramo razumeti le Slovence, kajti od Obrov ni sledù izven v Reziji.

Manzani v svoji zgodovini friulske ugotavlja, da je bilo do poznega srednjega veka: »il linguaggio slavo assai più usato nei villaggi che la favella furlana incolta e d'un ingrato suono.« Slovenski element je bil torej med Furlani razširjen in do poznega srednjega veka priznavan za kulturnejšega od furlanskega. Še l. 1694 angleški politik Brown poroča, da je prišel iz Cerknice čez Gorico v Videm ter dobil povsodi »un linguaggio corrotto schiavone« kakor je bila tudi razširjena po celnem Friulanskem Ribniška suha roba, ki se je dovažala naravnost čez Notranjsko v Videm.

Tudi jezikovno je peča slovenska. Izvor ital. besede in sicer dvojne, pezzo in pezza, je docela nepojasnen, iz latinščine prav nič. Mayer-Lübcke v romanskem etimološkim slovarju ima kot temeljno besedo pettia, baje prevzeta iz galskega, torej jezika, ki se je sestavil iz glos in spakedranih lastnih imen. Keltski jezik se dà ugotoviti le tam, kjer je še danes živ, dočim je keltsčina srednje Evrope izmišljenka Zeussova. Tako smešnega filološkega zmašila ni resno jemati. Sicer pa je zgodovina Galov dovolj jasna, ki pripoveduje, da so Galci nastali iz vojne čete, ki je v 6. stoletju pred Kr. udarila preko Rena na sredino Francije, kjer se je pomešala z avtohtoni. Ohranjene keltske pripovedke pa govorè, da so prišli Gali iz Skandinavije. Da se je to zgodilo v 6. stoletju, nam pa znanstveno dokazujejo zemljepisci in prirodopisci po školjkah v morskem pesku. Galci so torej jezikovna in narodna mešanica, socialno gospodov fevdalcev nad tlačani. V 5. stoletju so bojne družine teh Galcev silile proti Italiji in na severozahod menda do Baltov. Pozneje po porazu Galcev v tretjem stoletju imamo sledove vojnih čet in taborišč čez Balkan do Galatov. Seveda to ni bilo galsko ljudstvo in ne naseljevanje srednje Evrope, marveč taborišča bojnih družin, ki so morale po kratkem bivanju zatoniti med domačim prebivalstvom.

Da je beseda pettia galska je gola trditev brez temelja, beseda je po obliki čisto slovenska peča t.j. pripeta ruta, petlja za glavo. Da bi bila peča ravno prišla na Kranjsko, ne pa v Istro je zopet nelogično, ko so Istro imeli Benečanje 500 let pod seboj, kranjske Slovence pa nikdar. Beseda peče nahaja se tudi v turščini z imenom Gesichtsschleir. Srednjeveška latinščina, ki je danes priznana izhajala iz narečja priprostegega ljudstva, pozna petium.

V italijanščini se križati imeni pezzo, Stück in pezza Leinwand. Temeljni pojem prve besede pezzo je kos mesa, ki je še ohranjen v romunščini, jeziku rimskih kolonov, v obliki pita, slovenske pic, pica, piča geschlechtlicher Glied, isto pomeni tudi piemonteško pečo. Tudi slov. piča, kot nekaj debelega, torej debelo

meso. Italijansko pezzo gre torej očitno k pomenu kos mesa, pezza pa gre semantično na pečo, petljo. Trdim, da ste italijanski besedi pezzo in pezza vzeti iz avtohtone slovenščine.

II. kronika Konstantina Porfirogenta je pač, kolikor je sploh mogoča iz tistega časa, najbolj točna in resnicoljubna, le ideologi jo morajo izpodbijati za to, da uveljavljajo svoje prazne domneve. Trditev, da so Hrvatje in Srbi prišli iz Polabja oziroma iz Karpatja kot bojni četi, da je hrvatska četa podvrgla Dalmacijo, srbska pa prodrla do Soluna je tako prirodna, da je le kaj. Da so Bizantinci podkupili srbsko četo, da se je odmaknila od Srbišča na Duklo in na Rašo, je ravno tako prirodno. Saj je bilo navadno sredstvo Bizantincev odstranjanje barbarske čete z denarjem. Pa tudi socialni sestav hrvatskega kraljestva v Dalmaciji kaže na to, da so Hrvatje ondi podvrgli pastirsko pleme in razdelili zemljo med se kot fevde. Seveda so hrvatski gospodje zavzeli tudi mesta, pač romanska, deloma vsled višje kulture po dogovoru.

Enako je tudi med Srbi moral zavladati že iz prvega pričetka neki fevdalni sistem v obliki županov in vel. županov, ki se je pozneje pod kralji docela asimiliriral zahodnemu fevdalizmu. Iz negativne strani se vidi pri Bolgarih, ki niso imeli nikdar fevdalnega sistema, da so se uraloaltajski Bolgari naselili v taborišča v Preslavu sami zase in da si dežele niso porazdelili med seboj. Posledica enega in drugega sistema je bila, da so poslovanjeni uraloaltajski Hrvatje in Srbi jezikovno vplivali na podjarmljence in razdelili enotne Praslovene Balkana na Slovence, Bolgare, Macedonce in sebe. Naglās in ritem hrvatsko-srbščine jasno kaže na uraloaltajsko jezikovno podlago tako, kakor češčina.

Krajevna imena Hrvatov, razširjena po srednji Evropi kažejo, da so morali biti Hrvatje bojne roparske čete, ki so se naseljevale med Slovenci in od tistih živele, ter končno bile poslovenjene. Enako tudi srbska četa. Tudi češka pravljica, da sta prišla od drugod Čeh in Lah, akcent in ritem jezika pa tudi oblika lobanj nekaterih čeških kraljev z gotovostjo kaže na uraloaltajske elemente, le da so morali to biti že Sarmatje, pregnani iz Ogrske tekom IV. stoletja, katerim so Rimljani odkazali bivališče ob Moravi in zahodno. Tudi Čehi so ohranili iz tistega časa fevdalni sistem, ki je takoj oživel s prvimi knezi. Sem mnenja, da so Hrvatje, Srbi in Čehi, kakor lepo jezikovno izvajate, enega izvora, in sicer onih plemen, ki so stanovali pod Kavkazom, deloma morda tudi v pristopnih krajih gorovja. Nisem pa Vašega mnenja, da so bili tudi Anti istega izvora, pač pa se mi zdi, da to ime odgovarja za Vende t.j. avtohtone Slovence.

III. Lep članek je Oštirjev, Veneti in Anti. A čudim se, da ta učenjak ne pride na podlagi lastnih svojih genijalnih študij do logičnega zaključka. Prvotna Evropa je bila obljubena po Evrafrikancih, dokler se ni stvorilo Sredozemsko morje. Ko pa se je Afrika ločila od Evrope in se je Evropa vsled odstopa ruskega morja zjediniła z Azijo, so prišli iz vzhoda Evrazijci. Po ledeni dobi pa so morali v južni in zahodni Evropi (Golfstrom, Grönland) ostati dolgo-glavci, Evrofrkanci, precej gosti pod Apenini, vedno redkejši proti vzhodu tako, da so jih Evrazijci skoraj brez sledu asimilirali, dočim je v celi progi ob Atlantskem morju ostalo precej starega življa. Nemški etimolog Feist šteje v germanščini do 33% neznanih, ne indoslovanskih, pač evrofrkanskih debel. Po izsledkih Oštirjevih bi dopuščal, da so se po ledeni dobi širili Kavkazci Alorodi po Evropi, vendar v pičem številu. To bi odgovarjalo tudi hipotezam dr. Sergija, ki govori o dvojnem naseljevanju Evrope, prvem v pičem številu, drugem v gostejšem, oboje iz Azije. V slovenščini se dasta jezikovno oba življa prav dobro ločiti, žal da nimam časa, da bi dotične temeljne besede razbral. Posebno čudno se mi zdi, da govori Oštir tako pozitivno o Trakih in Ilirih. To so zgodovinska kolektivna imena. Po mojem so današnji Albanci kakor Baski le relikti. Veliko ilirsko pleme in še večje traško, je pa ideološko, ker se nobenega sledu ne dobi za njimi, ne po Trakih, ne Ilirih. Ako Herodot poroča, da Traki stanujejo po celim Balkanu in do Karpat, je jasno, da imenujejo Trake vsa plemena na sever Grkov. Čudim se učenjaškemu svetu, da smatra Tomažkovo kompilacijo kot resno znanstveno delo. Iz antropološkega, etnološkega in socialnega stališča, je celo Tomažkovo delo skrbno nabrano gradivo po literarnih virih, gradivo, ki se nanaša na vse, kar ni grško in latinsko oziroma, kar ni znanega in razumljivega. - Kako more filolog in zgodovinar jemati resno Tomažkovo delo, mi sploh ne gre v glavo. Skiti in Traki so pač maloštevilno gospodujoče pleme ali iransko ali kavkazsko, ki je zavladalo nad jugovzhodno Evropo ter izginilo brez sledu med slovanskimi avtohtoni v različnih mejah Venetov baltičskih, britanskih, padanskih in maloazijskih. Avtohtone Slovence na Balkanu in v Karpatih posebno lepo kaže postanek romunskega naroda. Trume slovenskih avtohtonih pastirjev na Balkanu in ob Dunavju so bežale za časa ropanja Grmanskih čet od 4. stoletja naprej, pozneje uralotajskih v gore. Enako bežali so tudi rimski koloni obeh Mezij in Rumelije v gore, kjer sta se obe plemeni pomešali in stvorili romunskega pastirja. Ko so pozneje odšle bojne družine in čete Germanov in Uraloaltajcev ter se je Podonavje pomirilo, so se Romuni selili v Moldavijo in Vlahijo, dočim so na Balkanu ostali gorski pastirji. - Prepričan sem, če bi primerjali morfološke pojave in dotična imena za Transilvanske in balkanske gore in Tatros, da bi prišli do istega rezultata, kakor o Julijskih Alpah, t.j. vsa imena so starodavna in čisto slovenska. Naravnost neverjetno pa je, kako učenjaki zgodovinarji in filologi sami sebi verjamejo, da so milijonski narodi izginili kakor kafra ter prišli milijonski narodi brez bojev in brez zgodovinskih vesti na sedanja mesta in to skozi utaborjene, bojne narode. Naravnost rečeno: sancta simplicitas!

IV. Smatram torej Slovence kot avtohtonce, ki so se naselili od Kavkaza in Srednje Azije sem, ko je odstopilo rusko morje po ledeni dobi. Na zahodnem robu Evrope so trčila njih plemena v Skandinaviji na Evrofrkance ter stvorila Germane tako iz istih reliktoev na Britanskih otokih Kelte, v Italiji, Latince. Jezikovni elementi Germanov, Keltoev in Latincev kažejo pri vseh treh precej bogate, docela ptuje in nepojasnjene relikte, poleg teh je vse drugo, pravilno fonetično analizirano, praslovensko gradivo. Grki kažejo poleg tega še semitsko primes. Litvini utegnejo biti ostanek prvega vala Praslovenov.

V enotno slovensko maso v okvirju Venetov so v šestem stoletju prišle bojne družine iz severa v dveh smereh, danske in gotske, ki so živele v sožitju s slovanskimi poljedelci. - Dobro kaže na to razmerje vest rimskih zgodovinarjev, da so bili Germani divje čete, ki niso poznale poljedelstva, čez sto let pozneje pa so bili že poljedelci in rabili plug, ki je brez dvojbe slovenska beseda. Germanske bojne čete dobile so

torej prvo kulturo od slovanskih poljedelcev izza lužiške dobe. Od vzhoda so pozneje prihrumele uraloaltajske čete, ki so pustile svoje sledove med Slovenci. Madjari pa predstavljajo amalgam jezikovno, etnografično in socijalno Slovencev in Uraloaltajcev. Slovansko staro pravo in upravo dalo bi se sestaviti iz Madjarskega poleg točnega študija Benečanskih Slovencev.

Ta članek Vam pošiljam na prosto razpolaganje, ter da se prepričate, s kakim zanimanjem, da sem prečital »Etnolog«.

Torej še enkrat hvalo za Vašo prijaznost.

Z odličnim spoštovanjem

Velemenjeni gospod
Niko Zupanič
Ljubljana.

Opombe:

Kopija.

Šele danes...: 24. maja je Niko Županič sporočil Tumi, da mu revijo Etnolog pošiljajo brezplačno.

Imamo odlične učenjake, filologa Oštirja...: Karel Oštir (1888-1973) je deloval na področju primerjalnega jezikoslovja indoevropskih jezikov.

Ako g. Vurnik...: Stanko Vurnik (1898-1932) v razpravi Slovenska peča (Etnolog 2/1928, 1-25). Francesco di Toppo (1797-1882), domoznanski pisec. Bertrand de Saint - Geniès (1260-1350), oglejski patriarh (1334-1350).

Po Mutaroniju...: Italijanski zgodovinar Ludovico Antonio Muratori (1672-1750).

Manzani v svoji zgodovini...: Pravilno Francesco di Manzano (1801-1895), furlanski zgodovinar avtor Annali del Friuli (1-8, 1850-1879).

Še l. 1694 angleški politik Brown...: Očitno gre za pomoto, saj je bil Edward Browne popotnik. Po slovenskih deželah je potoval leta 1669. Brownove besede v izvirniku glase: »They speake Cronerish or a corrupt Slovenian in Craen, and about these parts la lingua fullana.« Glej Anton Skubic (Tumovo pismo 3. 3. 1932)!

...izmišljenka Zeusova: Johann Kaspar Zeuss (1806-1856), jezikoslovec, med drugim objavil Gramatica celtica (1-2, 1853).

Lep članek je Oštirjev...: Članek Veneti in Anti (Etnolog 2/1928, 46-73).

Nemški etimolog Feist...: Sigmund Feist je izdal leta 1909 slovar gotskega jezika.

...tudi hipotezam dr. Sergija...: Glej Jože Srebrnič (Tumovo pismo 9. 3. 1932)!

Ako Herodot poroča...: Grški kronist Herodot (500-424), oče zgodovinarstva.

...da smatra Tomažkovo kompilacijo...: Wilhelm Tomaschek (1841-1901), zemljepisec in etnolog, profesor univerze v Gradcu.

ŽUPANSTVO (Bovec)

Županstvo Bovec se je z dopisom z dne 5. februarja 1896 zahvalilo Tumi za interpelacijo v goriškem deželni zboru za predelsko železnico.

Tuma je interpeliral na zasedanju dne 31. januarja 1896, na interpelacijo se je poleg njega vpisalo še 9 slovenskih deželnih poslancev. Vprašanje, ki ga je postavil, pa je glasilo:

»1. V kakem stanju nahaja se zadeva železniške zveze Gorica-Predel in Gorica-Vipava?

2. Ali misli c.kr. ministerstvo za železnice storiti resen korak, da se prično priprave za zgradbo imenovanih železniških prog?« (Pertrattazioni della I tornata epoca VII della dieta provinciale di Gorizia e Gradisca ... 1895-1896, 123).

Zahvalo bovškega županstva je podpisal župan Matija Jonko (1825-1902). Jonko je bil po rodu Belokranjec (Loka pri Črnomlju). V Bovcu je spočetka služboval kot orožnik, nato se je ukvarjal s trgovino. Izvoljen je bil tudi v goriški deželni zbor (1878), bil je predsednik okrajnega cestnega odbora in okrajnega šolskega sveta.

ŽUPANSTVO (Cerkno)

Županstvo v Cerknem je 24. junija 1919 Tumi sporočilo, da je občinski svet na seji 20. junija 1919 znova potrdil sklep iz leta 1897, s katerim je bil imenovan za častnega člana občine Cerkno. Podatek o letnici imenovanja je napačen, ker je Županstvo v Cerknem izvolilo 18. oktobra 1896 »svojim častnim občanom veleučenelega gospoda dr. Henrika Tuma deželnega poslanca in odbornika v Gorici za njegove izvanredne zasluge« (diploma v ZHT).

ŽUPANSTVO (Dornberk)

Župan Franc Berce je 30. novembra 1897 izdal potrdilo, da je bil dr. Henrik Tuma izvoljen na seji občinskega sveta dne 2. februarja 1896 »častnim občanom Dornberško - Prvaške občine« in da mu je bila izdana ustrezna diploma (20. 2. 1897). Diploma (v ZHT), ki sta jo poleg župana Jožefa Šinigoja podpisala še podžupana Ferdinand Perozzi in Franc Berce, nosi datum 10. februar 1896.

ŽUPANSTVO (Kanal)

Županstvo v Kanalu se je Tumi 3. februarja 1896 zahvalilo za interpelacijo o predelski železnici (glej Županstvo Bovec). Zahvalo so podpisali župan Andrej Drašček (1830-1897) ter podžupana Miha Zega in dr. Josip Golmayer (zdravnik v Kanalu).

ŽUPANSTVO (Kobarid)

Kobariški župan Franc Šlunder je poslal Tumi v imenu občine 4. februarja 1896 telegram, s katerim se mu zahvaljuje, ker je postavil interpelacijo na vlado »radi predelske železnice« (glej Županstvo Bovec).

ŽUPANSTVO (Tolmin)

Župan tolminske občine Ljudevit Čazafura se je 5. februarja 1896 Tumi zahvalil, »da ste v prvem Vašem zasedanju dež. zbora visoko vlado v prid predelske železnice to je v najvažnejši zadevi za našo gorsko stran imenovali« (glej Županstvo Bovec).

Imenik vseh članov politične organizacije na Tolminskem (24. 8. 1920):

Karel Batistuta (Tolmin), Ernest Fabian (Tolmin), Anton Leban (Tolmin), Peter Šavli (Tolmin), Giuseppe Zuoder (Tolmin), Valentin Sovdat (Tolmin 21), Franc Gabersček (Tolmin 52), Franc Pregelj (Drobočnik 1), Mihael Pavlin (Potoki), Franc Kašca (Tolmin), Anton Rutar (Zatolmin 69), Ivan Rutar (Zatolmin 21), Anton Rutar (Zatolmin 32), Anton Janež (Zatolmin 55), Andrej Benedejčič (Zatolmin 67), Valentin Kutin (Zatolmin 8), Jožef Rutar (Zatolmin 69), Andrej Jermol (Zatolmin 58), Ivan Perdih (Zatolmin 26), Franc Kavčič (Zatolmin 17), Anton Perdih (Zatolmin 14), Jakob Jermol (Zatolmin 7), Ivan Čejec (Zatolmin 53), Anton Leban (Zatolmin 19), Franc Jermol (Zatolmin 56), Ivan Klinkon (Zatolmin 11), Jožef Perdih (Zatolmin 26), Jožef Jermol (Zatolmin 56), Johan Jermol (Zatolmin 56), Peter Jermol (Zatolmin 56), Andrej Benedejčič (Zatolmin 23), Andrej Tuta (Zatolmin 34), Miha Perdih (Zatolmin 74), Anton Klinkon (Zatolmin 29), Ivan Manfreda (Zatolmin 3), Peter Leban (Zatolmin 19), Franc Skočir (Zatolmin 28), Ivan Šauli (Zatolmin 16), Valentin Klinkon (Zatolmin 29), Ivan Tuta (Zatolmin 31), Anton Kragelj (Zatolmin 38), Franc Bajt (Zatolmin 10), Jožef Perdih (Zatolmin 20), Dragotin Sovdat (Poljubinj 55), Andrej Jermolj (Poljubinj 75), Johan Leban (Poljubinj 13), Ivan Janež (Poljubinj 63), Franc Leban (Poljubinj 52), Andrej Leban (Poljubinj 13), Ludovik Kovačič (Poljubinj 57), Jožef Kovačič (Poljubinj 57), Anton Kaučič (Poljubinj 71), Anton Leban (Poljubinj 52), Mirko Kaučič (Poljubinj 71), Jakob Leban (Poljubinj 52), Ivan Kenda (Poljubinj 77), Franc Janež (Poljubinj 63), Ivan Leban (Poljubinj 52), Ivan Bukovec (Poljubinj 38), Franc Manfreda (Poljubinj 3), Jožef Janež (Poljubinj 27), Franc Bukovec (Poljubinj 38), Ivan Kozorog (Poljubinj 28), Andrej Kaučič (Poljubinj 90), Ivan Krajnik (Poljubinj 23), Andrej Kenda (Poljubinj 31), Andrej Janež (Poljubinj 27), Franc Gregorčič (Poljubinj 76), Luka Kuk (Poljubinj 83), Ivan Perdih (Poljubinj 75), Jernej Kuk (Poljubinj 1), Anton Manfreda (Poljubinj 18), Franc Leban (Poljubinj 14), Ivan Janež (Poljubinj 27), Anton Leban (Poljubinj 14), Mihael Leban (Poljubinj 19), Ivan Rutar (Poljubinj 8), Ivan Štrukelj (Čiginj 6), Ivan Zorzut (Volče 36), Ivan Bernik (Volče 95), Leopold Strgar (Čiginj 51), Anton Lužnik (Čiginj 8), Jakob Duša (Volče 73), Anton Zavrtanik (Volče 152), Anton Jug (Volče 133), Herman Hvala (Volče 104), Franc Komec (Volče 20), Ivan Rutar (Volče 149), Andrej Lužnik (Volče 156), Jakob Jug (Volče 131), Andrej Majnik (Volče 101), Janez Smrekar (Volče 71), Blaž Tušar (Volče 101), Ivan Rejc (Volče 96), Ferdinand Kenda (Volče 145), Lucijan Kovačič (Volče 152), Johan Jug (Volče 111), Franc Kenda (Volče 88), Jakob Zavrtanik (Volče 152), Franc Laharnar (Spodnje Bukovo 68), Franc Klavžar (Kozaršče 35), Mirko Golja (Volče 112), Karol Perše (Volče 10), Karol Kenda (Volče 50), Josip Gabršček (Volče 127), Franc Andrejčič (Volče 37), August Jug (Volče 157), Franc Čimprič (Volče 56).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Tuma je na dosje v katerega je vložil dokumente o delovanju organizacije v Tolminu napisal, da je bila ustanovljena 16. maja 1920 in da šteje 108 članov; prav toliko oseb našteva zgoraj objavljeni seznam.

Seznam pripadnikov politične organizacije (Trnovo pri Gorici):

tesar Franc Rebek (Trnovo 27), tesar Franc Rijavec (Trnovo 25), tesar Alojzij Gruden (Nemci 4), dninar Ivan Vogrič (Trnovo 75), mizar Alojzij Štrosar (Trnovo 21), tesar Leopold Rijavec (Trnovo 22), čevljar Franc Pavlin (Trnovo 85), tesar Jožef Rijavec (Nemci 2), kovač Alojzij Volk (Trnovo 38), tesar Franc Rijavec (Trnovo 4), tesar Avguštin Štrošar (Trnovo 75), tesar Andrej Rijavec (Trnovo 1), tesar Anton Jež (Rijavci 62), drvar Adolf Lipičer (Trnovo 59), tesar Jožef Rijavec (Rijavci 71), pismonoša Ivan Volk (Trnovo 1), voznik Ciril Rijavec (Trnovo 84), tesar Franc Štrosar (Trnovo 75), voznik Avguštin Volk (Trnovo 48), drvar Jožef Plesničar (Rijavci 69), tesar Franc Hvala (Trnovo 50), drvar Just Volk (Trnovo 51), trgovec Just Peršič (Trnovo 9), mizar Edvard Štrosar (Trnovo 21), tesar Jožef Volk (Trnovo 51), drvar Leopold Volk (Trnovo 48), čevljar Alojzij Volk (Trnovo 81), tesar Alojzij Cej (Trnovo 77), dninar Franc Vogrič (Trnovo 72), drvar Avgust Cej (Voglarji 46), drvar Anton Cej (Sedovec 45), drvar Ivan Plesničar (Voglarji 19), drvar Jožef Rijavec (Podgozd 58), dninar Ivan Podgornik (Trnovo 41), drvar Ivan Cej (Voglarji 9), drvar Andrej Sedevec (Voglarji 36), drvar Alojzij Plesničar (Podgozd 46), tesar Andrej Cej (Trnovo 77), tesar Ivan Cej (Trnovo 77), drvar Mohor Plesničar (Voglarji 39), tesar Rudolf Plesničar (Podgozd 53), tesar Štefan Hvala (Trnovo 3), tesar Leopold Volk (Trnovo 45), voznik Fran Rijavec (Trnovo 37), tesar Štefan Štrosar (Nemci 5), tesar Franc Štrosar (Nemci 3), tesar Anton Hvala (Trnovo 3), drvar Štefan Plesničar (Zavrh 62), drvar Anton Plesničar (Zavrh 62), mizar Ciril Štrosar (Trnovo 75), drvar Friderik Volk (Voglarji 1), drvar Mohor Pičulin (Voglarji 44), trgovec Anton Volk (Voglarji 10), drvar Jožef Podgornik (Voglarji 5), drvar Alojzij Plesničar (Trnovo 86), mizar Jožef Štrosar (Trnovo 21), drvar Alojzij Volk (Voglarji 1).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Na dosje, v katerem so ohranjeni dokumenti o delovanju organizacije na Trnovem pri Gorici, je Tuma zapisal, da je bila ustanovljena 23. maja 1920. Zgoraj objavljeni seznam vsebuje imena in priimke 57 oseb.

PRILOGA 3*Seznam pripadnikov politične organizacije (v Plužnjah in Lazcu):*

delavec Lovro Serjun (Plužnje 184), kmet Ivan Kofol (Lazec 63), zidar Ivan Svetik (Plužnje 187), zidar Franc Štravs (Plužnje 183), kovač Jakob Tratnik (Lazec 59), delavec Peter Gorjup (Plužnje 142), mali posestnik Franc Makuc (Lazec 48), zidar Jožef Makuc (Lazec 60), zidar Jakob Simonič (Lazec 60), delavec Ivan Treven (Lazec 205), zidar Jernej Uršič (Lazec 206), mala posestnica Alojzija Zajec (Lazec 61), najemnik Anton Gatej (Plužnje 256), kmet Anton Lipužič (Lazec 68), kmet Jernej Mlaķar (Vrh-Otalež 78), mali posestnik Anton Zajc (Lazec 76), zidar Luka Jereb (Lazec 57), zidar Lorenc Štravs (Lazec 257), posestnica Rozalija Mlaķar (Lazec 237), posestnica Katarina Pucelj (Plužnje 28), žagar Blaž Gruden (Plužnje 47), upokojenec Jakob Kogoj (Plužnje 227), posestnik Ivan Kogoj (Plužnje 72), trgovec Sebastjan Deželca (Plužnje).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Seznam je nastal najverjetneje julija 1920 in prinaša podatke o 24 članih.

PRILOGA 4*Seznam pripadnikov politične organizacije v Bovecu:*

trgovski pomočnik Jože Mlekuž (Dvor 25), sedlar Franc Mrakič (Dvor 67), delavec Matija Čopi (Bovec 347), čevljar Andrej Mihelič (Bovec 188), mizar Ivan Hozner (Bovec 137), tesar Avgust Čopi (Bovec 347), čevljar Alojz Mihelič (Bovec 188), mizar Jožef Kavš (Bovec 375), kmet Franc Mihelič (Bovec 167), krojač Janez Kravanja (Bovec 82), mizar Franc Rot (Podčela 50), čevljar Anton Berginc (Čezsoča 87), krojač Matija Kravanja (Čezsoča 142), kmet Anton Flajs (Bovec 396), čevljar Andrej Mlekuž (Kal 18), delavec Matija Hozner (Bovec 137), mizar Anton Kravanja (Bovec 255), delavec Anton Černuta (Bovec 279), kmet Leopold Durjava (Bovec 267), kmet Franc Kenda (Bovec 316), pismonoša Franc Kovač (Bovec 268), kleparski mojster Anton Durjava (Bovec 196), pismonoša Franc Klavora (Bovec 235), zidarski mojster Ivan Mrakič (Bovec 264), kmet Jože Kravanja (Bovec 259), kmet Jožef Žorč (Bovec 291), kmet Anton Sovdat (Bovec 164), kmet Mihael Mlekuž (Bovec 225), kmet Franc Klavora (Bovec 227), zidar Karel Mrakič (Bovec 257), tesar Anton Komac (Bovec 168), delavec Jože Flajs (Bovec 118), fotograf Anton Kravanja (Bovec 43), delavec Franc Mrakič (Bovec 117), kmet Anton Šulin (Bovec 57), delavec Franc Kravanja (Bovec 54), mlekar Tomaž Kuk (Bovec 48), mizar Andrej Mihelič (Bovec 335), delavec Andrej Cuder (Vodenca 366), čevljar Matija Mlekuž (Bovec 63), kovač Ivan Mrakič (Bovec 177), kmet Matija Kašca (Bovec 220).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Seznam je nastal najverjetneje junija 1920 in navaja 42 članov. Tuma je na ovitek mape o bovški organizaciji zapisal, da je bila ustanovljena 28. maja 1920. Poleg tega sta v dosjeju še dva seznama. Seznam na katerem navaja Mlekuž člane, ki so izstopili: mizar Jože Kavš (Bovec 375), kmet Anton Flajs (Bovec 396), mizar Anton Kravanja (Bovec 255), kmet Leopold Durjava (Bovec 267), kmet Albin Cuder (Vodenca 366), nosi datum 16. avgust 1920. Isti datum pa ima tudi spisek novih članov: kmet Andrej Hozner (Bovec 137), trgovec Karel Pirč (Bovec 220), mesar Anton Novinc (Bovec 298), kmet Matija Šuler (Vodenca 12), mizar Franc Klavora (Bovec 236), kmet Jože Čopi (Bovec 53), občinski uradnik Adolf Klavora (Bovec 94), kmet Andrej Komac (Bovec 58).

PRILOGA 5*Stato di consistenza delle sezioni del Partito socialista italiano nella zona di propaganda dell'Alto Isonzo, del Vipacco e del Coglio fino a tutto 10 novembre 1920*

Sede della Sezione	Nr. delle tessere consegnate	Importo pagato	Nr. delle tessere pagate	Nr. delle tessere non pagate	Data di costituzione
Ajdovščina-Aidussina	250	----	----	250	9. V. 1920
Bilje-Biglia	100	----	----	100	1908
Bovec-Plezzo	100	400	100	----	28. 5. 1920
Cerkno-Circhina	ricevute le tessere e pagate mediante la sezione di Idria a mani del segretario Giovanni Regent a Trieste. Constituita 27. IV. 1920				
Čepovan-Chiapovano	300	1052	263	37	2. IV. 1920
Črniče-Cernizza	100	240	60	40	7. III. 1920
Dornberg-Montespino	1	4	1	----	-----
Gojače	50	----	----	50	-----
Grgar-Gargaro	100	360	90	10	10. V. 1920
Idrija-Idria	ricevute e pagate le tessere direttamente a mani del segretario Regent a Trieste				1897

Kanal-Canale	150	200	50	100	24. X. 1920
Kobarid-Caporetto	200	540	135	65	25. IV. 1920
Medana	50	-----	-----	50	-----
Miren-Merna	20	-----	-----	20	1902
Otalež	ricevute la tessere mediante la sezione di Idria pagate direttamente a mani del segretario Giov. Regent a Trieste				1908
Pevma-Piuma	155	520	130	25	1908
Podgora-Piedimonte	150	600	130	25	1897
Raibl	150	200	50	100	4. IX. 1920
Renče-Ranziano	100	340	85	15	1902
Solkan-Salcano	50	148	37	13	1902
Sovodnje-Savogna	41	164	41	-----	1908
S. Križ p.[ri]	30	-----	-----	30	-----
Ajdovščini- S. Croce					
Skrilje Scriglia-	ricevute le tessere e pagate direttamente a mani di Giov. Regent				1908
Dobrovlje	a Trieste				
Štandrež-S. Andrea	120	480	120	----	1902
Števerjan-S. Floriano	150	520	130	20	4. VII. 1920
Tolmin-Tolmino	500	432	108	392	16. V. 1920
Trnovo p.[ri] Gorici	62	248	62	-----	23. V. 1920
-Ternova					
Weissenfels	30	-----	30	-----	-----
Vipava-Vipacco	20	80	20	-----	26. IX. 1920
Vrtojba-Vertoiba	100	92	23	77	1902
inoltre ho ricevuto e pagato le tessere nella zona Goriziana, appartiene però alla zona del Carso:					
Nabrežina-Nabresina	100	400	100	-----	1897
complessivamente	2197	7020	1755	1424	in deposito rimangono 84 tessere
			- 100		
			1655		
			+291		
			1946	tessere pagate nella zona Alto Isonzo	
			148	tessere pagate nella zona Carso con	
			2094	diritto di voto	

più Trieste -territorio cioè S. Croce, Contovello, Opčine, Servola ecc.

Sullo stato di consistenza riguardo alle sezioni di Idria sup.[eriore=Idrija] Idria inf.[eriore=Spodnja Idrija] Otalež, Cerkno, Skrilje-Dobrovlje, Aidussina e Lokavec dovrebbe riferire il Comitato della zona del Carso segretario Giov. Regent a Trieste.

Le sezioni di Biglia, Medana, S. Croce esistono, non hanno però riferito ne pagato.

Esistono gruppi non ancora costituiti in sezione a S. Lucia pr.[esso] Tolmino, Sanpasso, Tarvis e Vogersko, che si fanno rappresentare da fiduciari.

Gorizia, li 9 gennaio 1921

Regent indica Idria 207 tessere pagate fino 10. XI. 1920:

Idria Infer.[iore]	43
Skrilje-Dobrovlje	41
Komen	<u>48</u>
assieme	339

Pagate dopo il 10. XI. 1920:

Gargaro	5
Canale	50
Ranziano	12
Tolmino	<u>8</u>
	75

Colla fine dell'anno nella parte slovena (oltre Trieste-territorio) 2196 tessere.

Opomba:

Kopija.

Izvirnik (ZHT). Tuma je za slovenska krajevna imena uporabljal oblike, ki so bile v rabi za časa Avstro-Ogrske.

PRILOGA

Imenik članov komunistične krajevne organizacije v Čepovanu-Lokovec-Lokve-Lom-Tribuša:

tesar Jožef Brezavšček (Čepovan 28), kovač Ivan Bratuž (Dol 29), težak Andrej Bratuž (Čepovan 45), kn Štefan Bratuž (Čepovan 45), kmet Vencelj Bratuž (Čepovan 16), čevljar Ignacij Bratuž (Čepovan 54), kn Jožef Bratuž (Dol 22), težak Dionizij Bratuž (Čepovan 23), krojač Feliks Bratuž (Čepovan 60), kmet Štef Bratuž (Dol 19), rudar Anton Bratuž (Dol 20), čevljar Ciril Bratuž (Dol 27), čevljar Ivan Brezavšč (Čepovan 28), tesar Anton Bremec (Lokve 13), težak Ivan Bremec (Lokve 35), tesar Alojz Bremec (Lok 16), težak Anton Bremec (Lokve 65), težak Avgust Bremec (Lokve 60), težak Mirko Bremec (Čepovan 1), tesar Ferdinand Bremec (Lokve 77), pek Leopold Bremec (Lokovec 238), kovač Leopold Bremec (Lokov 35), čevljar Alojzij Bremec (Lokovec 18), kovač Franc Bremec (Lokovec 154), kovač Jožef Brem (Lokovec 238), težak Ivan Bremec (Vrata 42), težak Leopold Bremec (Lokovec 154), krojač Leopc Bremec (Lokve 173), tesar Anton Bremec (Lokve 45), kovač Jožef Bremec (Lokovec 235), kovač Jož Bremec (Lokovec 235), tesar Ludovik Bremec (Lokve 65), kovač Peter Bukovec (Lokovec 53), kmet Jož Bačac (Grudnica), kmet Ivan Bremec (Grudnica), mizar Anton Čargo (Lokovec 55), kolar Štefan Gros (Drage 77), elektromehanik Janez Grosar (Drage 77), čevljar Luka Grosar (Robé 15), mizar Anton Gros (Drage 77), čevljarski mojster Peter Gorjup (Čepovan 42), čevljar Ivan Gorjup (Čepovan 42), čevl Ludovik Gruden (Lokve 41), tesar Alojzij Gruden (Lokve 47), tesar Dominik Gruden (Lokve 41), tež Rafael Gorjup (Čepovan 3), šivilja Katarina Gorjup (Čepovan 42), kovač Ivan Gorjup (Lokovec 39), kov Jožef Gorjup (Lokovec 163), rudar Jožef Gorjup (Lazna 85), težak Jožef Gorjup (Lokovec 39), miz Leopold Gorjup (Lazna 3), mizar Jožef Gruden (Grudnica 53), tesar Ludovik Gorjup (Lazna 3), tesar Jož Gruden (Čepovan 70), kmet Ivan Gruden (Vrata), kmet Ivan Gruden (Grudnica), kmet Franc Grud (Grudnica), kovač Fran Gorjup (Lokovec 224), rudar Andrej Hojak (Puštale 29), težak Franc Hoj (Čepovan 71), težak Dionizij Hvala (Dol 31), krojač Jernej Hvala (Dol 18), kmet Jožef Hvala (Dol 3), mizar Matevž Humar (Lokovec 72), zidar Štefan Humar (Lokovec 72), elektromehanik Ignacij Hvala (Sl ob Idrijci 17), kovač Leopold Humar (Lokovec 24), kovač Jernej Humar (Lokovec 60), kovač Jožef Hvala (Lokovec 250), kovač Jožef Humar (Lokovec 123), kmet Franc Hojak (Puštale 11), kmet Alojz Hoj (Puštale 24), kmet Franc Hojak (Puštale 17), kmet Franc Hvala (Puštale 30), kmet Peter Hojak (Puštale 1), kmet Franc Hojak (Puštale 27), mizar Anton Hojak (Vrata 84), rudar Anton Hojak (Vrata 97), rudar Fra Hvala (Vrata 54), težak Alojz Hvala (Vrata 54), kmet Ivan Hojak (Vrata 89), kmet Franc Hojak (Puštale 2), kmet Anton Hojak (Puštale 26), krojač Alojz Hvala (Lokovec 68), težak Franc Humar (Lokovec 20), kmetica Neža Hojak (Puštale 4), zidar Anton Hojak (Puštale 22), kmet Ivan Hojak (Puštale 35), kmet Alc Jakulin (Vrata 101), kmet Jožef Jakulin (Grudnica 14), rudar Julij Kogoj (Gorenja Trebuša 21), kmeti Frančiška Kofol (Ravan 30), tesar Filip Kolenc (Lokve 25), tesar Ivan Kogoj (Lokve 35), tesar Andi Kolenc (Lokve 15), tesar Mirko Kolenc (Lokve 64), tesar Josip Kolenc (Lokve 57), tesar Alojz Kolen (Lokve 79), tesar Josip Kolenc (Lokve 43), tesar Rafael Kolenc (Lokve 50), tesar Ludovik Kolen (Lokve 43), mizar Filip Kolenc (Lokve 69), tesar Anton Kolenc (Lokve 61), kuharica Marija Kofol (D 30), tesar Alojz Kolenc (Lokve 25), tesar Ciril Kolenc (Lokve 78), tesar Ferdinand Kolenc (Lokve 7), mizar Rudolf Kolenc (Lokve 66), tesar Filip Kolenc (Lokve 79), kovač Josip Kuštrin (Lokovec 57), kn Ivan Kogoj (Čepovan 53), težak Josip Kuštrin (Lokovec 76), šivilja Ljudmila Korošec (Dol 34), kn Leopold Kogoj (Lokovec 5), rudar Ivan Logar (Tesno 1), kmet Jožef Leban (Lokovec 37), kmet Jožef Lič (Lokovec 137), težak Maks Lipovšček (Lom 6), kovač Jožef Leban (Lokovec 34), težak Ferdinand Lič (Lazna 8), težak Vincenc Ličar (Larna 8), rudar Franc Medved (Čepovan 32), elektromehanik Franc Mlek (Čepovan 74), učitelj Vladislav Mlekuž (Čepovan 74), tesar Franc Mrak (Lokve 1), kmet Anton Murov (Lokovec 153), strojevodja Josip Murovec (Lokovec 153), kmet Peter Murovec (Lokovec 153), kovač Jož Mokrin (Lokovec 208), kmet Benedikt Murovec (Puštale 28), kmet Jožef Mrak (Puštale 28), rudar Ci Mrak (Vrata 48), kmet Anton Mrak (Vrata 48), kmet Peter Maver (Vrata 109), kmet Peter Maver (Vr 109), kmet Andrej Mrak (Vrata 93), težak Peter Mrak (Vrata 48), kmet Leopold Mrak (Vrata 93), ruc Jožef Murovec (Puštale 21), kmet Peter Murovec (Puštale 7), kmet Luka Murovec (Puštale 25), kov Štefan Murovec (Lokovec 115), kovač Jožef Murovec (Lokovec 113), kmet Jožef Mrcina (Grudnica), tež Jožef Murovec (Lokovec 146), kmet Ivan Murovec (Lokovec 106), kmet Peter Mrak (Grudenica 54), kov Ivan Plesničar (Čepovan 23), tapcicar Jožef Plesničar (Čepovan 27), rudar Ivan Podgornik (Vrata 9), krojač Leopold Podgornik (Tesno 8), težak Ivan Podgornik (Tesno 8), mizar Andrej Paglavec (Čepovan), kovač Franc Paglavec (Čepovan 17), kovač Peter Paglavec (Čepovan 17), kmet Vincenc Podgorn (Čepovan 69), zidar Josip Podgornik (Čepovan 21), mizar Ivan Paglavec (Čepovan 9), težak Franc Pi (Lokovec 33), krojač Matija Pertovt (Lokovec 191), kovač Ivan Paušič (Lokovec 166), kovač Ivan Pi (Lokovec 227), kovač Josip Paušič (Lokovec 116), kmet Leopold Pičulin (Puštale 6), kmet Fran Piču (Puštale 6), kmet Silvester Palmin (Vrata 57), težak Leopold Podgornik (Vrata 50), težak Alojz Podgorn (Vrata 92), rudar Feliks Podgornik (Vrata 50), kovač Anton Podgornik (Lokovec 127), rudar Ludov Podgornik (Vrata 88), težak Franc Podgornik (Lazna 84), rudar Franc Paglavec (Čepovan 10), kmet Ant Pičulin (Puštale 16), kovač Andrej Podgornik (Lokovec 127), krojač Feliks Podgornik (Čepovan 21), tež

Ivan Podgornik (Lokovec 165), tesar Martin Podgornik (Lazna 5), težak Rafael Podgornik (Lazna 11), težak Rafael Rjavec (Tesno 11), težak Andrej Rjavec (Tesno 11), tesar Josip Renko (Lokve 4), rudar Anton Rejec (Dol 21), tesar Filip Renko (Lokve 7), kovač Peter Renko (Lokovec 208), kovač Franc Renko (Lokovec 32), kmet Lovrenc Rjavec (Lokovec 231), kmet Leopold Rejec (Vrata 80), težak Franc Rjavec (Lokovec 8), težak Andrej Rjavec (Lokovec 8), krojač Friderik Rejec (Dol 21), abs. stav. ob. šole Štefan Skok (Čepovan 24), zidar Ivan Skok (Čepovan 24), čipkarica Marija Skok (Čepovan 24), šivilja Albina Skok (Čepovan 24), tesar Josip Skok (Lokve 62), tesar Peter Skok (Lokve 39), kovač Franc Selinec (Vrata 58), čevljar Dionizij Selinec (Vrata 58), težak Ivan Selinec (Vrata 61), kmet Leopold Strgar (Puštale 1), težak Anton Skrt (Vrata), mizar Ignacij Šošnja (Čepovan 27), čevljar Ludovik Šavle (Tesno 7), kmet Franc Šavle (Dol 24), rudar Franc Šavle (Tesno 7), težak Mirko Šavle (Tesno 7), težak Rudolf Šuligoj (Tesno 4), zidar Ivan Šuligoj (Lokovec 193), mesar Peter Šuligoj (Dol 30), mizar Josip Šuligoj (Lokve 42), kovač Jakob Šuligoj (Lokovec 54), kovač Josip Šuligoj (Lokovec 54), čevljar Peter Šuligoj (Lokovec 40), kovač Franc Šuligoj (Lokovec 76), kovač Leopold Šuligoj (Lokovec 207), mizar Franc Šuligoj (Lokovec 207), rudar Franc Šuligoj (Lokovec 145), kovač Anton Šuligoj (Lokovec 159), težak Ivan Šuligoj (Lokovec 187), kmet Ivan Šuligoj (Vrata 70), kmet Štefan Šuligoj (Vrata 67), težak Leopold Šuligoj (Vrata 65), kmet Alojz Šuligoj (Vrata 65), rudar Štefan Šuligoj (Dol 17), ključar Anton Šavle (Lokovec 196), krojač Josip Šuligoj (Lokovec 89), težak Rafael Šuligoj (Kal 112), težak Ivan Šuligoj (Lokovec 2), težak Anton Šuligoj (Lokovec 2), težak Andrej Šuligoj (Lokovec 197), težak Štefan Šuligoj (Lokovec 20), težak Filip Šuligoj (Lokovec 119), težak Jakob Šuligoj (Lokovec 197), težak Rudolf Šuligoj (Lokovec 128), tesar Filip Šuligoj (Lazna 14), krojač Josip Trušnovec (Čepovan 15), kmet Vincenc Trušnovec (Puštale 20), težak Ivan Trušnovec (Gorenja Trebuša 116), kmet Leopold Vinkler (Čepovan 61), težak Anton Voglar (Lokve 7), tesar Ignac Vinkler (Lokve 17), težak Martin Vinkler (Lokve 51), tesar Henrik Vinkler (Lokve 17), težak Štefan Vinkler (Lokve 54), tesar Peter Voglar (Lokve 7), tesar Rudolf Vinkler (Lokve 51), kovač Ivan Vončina (Lokovec 44), kovač Anton Vončina (Lokovec 156), čevljar Ivan Vončina (Lokovec 174), kovač Rudolf Vončina (Lokovec 45), težak Franc Vončina (Lokovec 45), kmet Josip Vogrič (Puštale 10), kmet Peter Vinkler (Puštale 23), kmet Ivan Vogrič (Puštale 3), kurjač Ciril Vogrič (Puštale 3), kmet Leopold Vinkler (Puštale 23), voznik Mirko Vinkler (Lokovec 49), kmetica Marija Vinkler (Lokovec 49), kmet Jakob Vogrič (Puštale 32), Franc Žbogar (Lokovec).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Poleg zgoraj objavljenega seznama, ki prinaša podatke o 263 članih (nastal je zelo verjetno novembra 1920), vsebuje Tumov dosje o organizaciji v Čepovanu še »Seznam pripadnikov politične organizacije v Čepovanu« (nastal aprila 1920 in prinaša podatke o 249 članih). Tuma je na »Imenik« pripisal, da je bila čepovanska organizacija ustanovljena 2. aprila 1920 in da šteje 263 članov.

PRILOGA 7**Imenik članov komunistične krajevne organizacije v Podgori:**

zidar Marij Simonetti (predsednik), zidar Valentin Bizjak (tajnik), revizor Viljem Fabris (blagajnik), dninar Avgust(?) Bandelj, (revizor), zidar Aleksander Prinčič (revizor), zidar Jožef Susič (revizor), dninar Evgen Juretič, železničar Peter Simonetti, dninar Angelj Bizaj, zidar Franc Markič, dninar Jušt Bandelj, zidar Franc Delpin, dninar Peter Fabjan, tapetnik Emil Bizjak, mizar Jožef Cecutta, dninar Anton Marinič, zidar Alojz (Mohor) Kocjančič, mehanik Peter Cecutta, dninar Josip Jakončič, dninar Alojz Terpin, uradnik Boleslav Terpin, mehanik Alfred Okroglič, dninar Angelj Susič, zidar Henrik Štanta, zidar Peter Delpin, dninar Franc Jerončič, mizar Andrej Markič, mizar Alojz Delpin, zidar Alojz (Janez) Kocjančič, dninar Avgust Bandelj, dninar Herman Štantar, dninar Alojz Bufulin, dninar Josip Komavli, dninar Avgust Križan, dninar Andrej Terpin, zidar Miha Klavčič, mehanik Anton Perko, dninar Karl Simonetti, zidar Henrik Simonetti, zidar Josip (Felice) Coss, železničar Teodor Cecutta, železničar Mario Cecutta, šofer Andrej Simsič, dninar Ivan Marinič, dninar Josip Kuretič, slikar Wolfgang Zatti, dninar Ivan Mizerit, dninar Franc Bregant, dninar Franc Kralj, dninar Josip Perko, dninar Ivan Godec, železničar Anton Dean, zidar Miha Kočjančič, kontrolor Peter Kočjančič, krčmar Štefan Nemeč, zidar Rudolf Kočjančič, dninar Josip Kočjančič, dninar Angel Kogoj, dninar Rudolf Cernič, dninar Andrej Perko, dninar Alojz Gabas, dninar Angel Susič, dninar Evgen Susič, mizar Peter Bizaj, rudar Josip Legiša, elektrotehnik Josip Drašček, dninar Rugero Jančič, brivec Peter Rozolen, dninar Giusto Martinis, dninar Peter Komavli, dninar Franc Kočjančič, dninar Štefan Klančič, dninar Evgen Štanta, zidar Rudolf Jansič, zidar Karl Cecutta, dninar Jožef Perko, dninar Jožef Terpin, vrtnar Ivan Bregant, dninar Josip Delpin, dninar Franc Klarič, tesar Ludvik Juretič, tesar Alojz Terčič, kovač Evgen Ščurk, kovač Ivan Štanta, kovač Alojz Ščurk, kovač Anton Bandelj, kovač Peter Markič, zidar Josip (Ivan) Coss, dninar Pietro Zatti, zidar Ivan Okroglič, mizar Andrej Markič, dninar Jušt Mikluš, dninar Blaž Terpin, železničar Rudolf Jakončič, dninar Romano Štanta, dninar Anton Kodernac, zidar Anton Kogoj, zidar Emil Jarc, slikar Peter Bregant, dninar Stanislav Jakončič, mizar Alojz Terpin, dninar Anton Terpin, zidar Alojz Okroglič, zidar Leonardo Margeritta, brivec Augusto Martinis.

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Objavljeni seznam (105 članov) je najverjetneje iz julija 1920. V ZHT sta še dva seznama članov stranke iz Podgore, oba sta najbrže iz maja oziroma junija 1920.

Seznam članov socialističnega kluba v Kobaridu (april 1920):

Kobarid: Franc Uršič (števil. 146), Franc Volarič (77), Anton Urbančič (26), Franc Komar (39), Josip Manfreda (169), Andrej Komar (42), Anton Uršič (158), Jožef Komar (145), Franc Ivančič (50), Ignac Uršič (166), Franc Fon, Franc Cuič (40), Janez Matelič (72), Anton Rutar (97), Anton Ivančič (70), Jožef Sovdat (124), Ignac Ivančič (31), Jožef Medved (30), Ignac Mulič (29), Franc Uršič (6), Andrej Gruntar (13), Anton Golanda (75), Vinko Šlunder (112), Anton Pontar (99), Franc Ručna (117), Franc Matelič (103), Andrej Fili (163), Albin Gomilšček (104), Gabrijel Medved (30), Anton Gruntar (174), Josip Devetak (171), Alojz Šturm (114), Franc Kokole (109), Janez Kokole (109), Franc Pontar (175), Alojz Uršič (96), Alojz Muznik (81), Janez Uršič (154), Janez Volarič (103), Franc Volarič (15), Jožef Volarič (15), Anton Volarič (17), Andrej Fratnik (81), Ignac Manfreda (96), Ivan Uršič (5), Franc Stres (62), Alojz Jermol (27), Miha Jermol (27), Janez Dejan (24), Janez Volarič (93), Janez Fratnik (25), Andrej Koren (30), Ivan Kurinčič (32), Anton Miklavič (102), Franc Manfreda (54), Alojz Miklavič (19), Franc Berginc (28), Jožef Tratnik (71), Alojz Miklavič (69), Jožef Berginc (73), Franc Uršič (76), Franc Manfreda (96), Franc Kurinčič (2), Janez Volarič (94), Franc Miklavič (69), Karol Volarič (68), Alojz Berginc (28).

Idrsko: Franc Uršič (87), Franc Ručna (80), Jožef Miklavič (69), Janez Sovdat (97), Franc Matenc (70), Anton Sovdat (7), Andrej Ručna (91), Franc Ručna (91), Josip Tratnik (34), Anton Dejan (24), Johan Ručna (91), Janez Manfreda (96), Ignac Kurinčič (92), Karol Miklavič (69), Ivan Fratnik (95), Franc Sovdat (7), Janez Sovdat (7), Jožef Jermol (27), Franc Tratnik (35), Anton Uršič (76), Anton Fratnik (95), Andrej Volarič (26), Anton Sivec (23), Anton Fratnik (66), Jožef Manfreda (6), Anton Kurinčič (16), Andrej Kurinčič (83), Franc Sovdat (9), Ivan Sovdat (85), Ivan Kurinčič (16), Anton Berginc (28), Andrej Matenc (47).

Mlinsko: Janez Uršič (10), Alojz Uršič (8), Stanislav Uršič (8), Alojz Juretič (2).

Sužid: Andrej Sivec (30), Jakob Breška (45), Vinko Manfreda (5), Ignac Manfreda (5), Ivan Breška (45), Alojz Manfreda (39), Alojz Volarič (24), Ignac Hrast (20), Anton Grosar (47), Ivan Hrast (20), Albin Breška (26), Ivan Kranjc (37), Franc Stres (41), Anton Breška (26), Ivan Volarič (4), Franc Stres (50), Miha Breška (12), Franc Lah (32), Jožef Kurinčič (22), Ivan Kurinčič (22), Ignac Volarič (24), Ivan Volarič (51), Jožef Lah (11), Jožef Uršič (1), Franc Kenda (105), Franc Kenda (31), Franc Lah (18), Ivan Breška (12), Franc Sivec (30), Anton Volarič (38), Anton Ohojak (16), Anton Soudat (35), Franc Breška (17), Ignac Breška (17), Matevž Mikuš (44), Franc Kurinčič (22).

Smast: Jakob Koren (7), Anton Koren (6), Janez Koren (14), Anton Kurinčič (38), Franc Koren (14).

Libušnje: Alojz Sivec (7), Anton Smrekar (6), Adolf Sivec (7).

Svino: Franc Petrica (13), Anton Uršič (14), Franc Konavec (5), Janez Uršič (14), Franc Uršič (14), Janez Uršič (26), Andrej Volarič (22), Andrej Ručna (18), Franc Kranjc (11), Ivan Volarič (20), Ignac Ručna (18), Anton Volarič (20), Miha Konavec (9).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Seznam je nastal aprila 1920. Na ovitek mape o kobariški organizaciji je Tuma pripisal, da je bila ustanovljena 25. aprila 1920 in da šteje 160 članov. Prav toliko članov prinaša zgoraj objavljeni seznam.

Seznam pripadnikov politične organizacije (Črniče april 1920):

zidar Anton Živec (Črniče 21), zidar Alojzij Pirjevec (Črniče 94), strojar Karl Slamič (Črniče 22), kmet Franc Fišer (Črniče 96), mehanik Franc Pavlič (Črniče 40), kmet Julij Pignatari (Črniče 31), zidar Anton Leban (Črniče 18), mizar Ivan Leban (Črniče 65), kmet Anton Leban (Črniče 64), trgovec Vinko Živec (Črniče 124), strojar Anton Fišer (Črniče 16), zidar Alojzij Volčič (Črniče 57), zidar Abel Ušaj (Črniče 55), zidar Andrej Glešič (Črniče 91), mizar Jožef Koron (Črniče 94), čevljar Anton Fišer (Črniče 124), Henrik Pišot (Selo 9), Vencel Ličen (Črniče 23), Ivan Ušaj (Črniče 116), delovodja Peter Spagnolo (Črniče 74), kovač Maksimiljan Furlan (Batuje 31), kovač Herman Furlan (Batuje 31), kovač Vladimir Furlan (Selo 72), kovaški pomočnik Karl Furlan (Selo 72), kovač Andrej Ušaj (Batuje 57), kovač Dominik Spagnolo (Batuje 11), kovač Ivan Vetrlih (Batuje 43), kovač Franc Čehon (Batuje 45), kovaški pomočnik Anton Bavčar (Selo 78), kovaški pomočnik Franc Mrmolja (Selo 75), kovač Ivan Vodopivec (Batuje), kovač Ivan Vouk (Batuje), kovaški pomočnik Jožef Spagnolo (Batuje 11), kovač Franc Pišot (Batuje), kovač Anton Bavčar (Batuje), kovaški pomočnik Florijan del Fabbro (Batuje), kovaški vajenec Anton Krušec (Batuje 10), kovaški vajenec Ludvik Birsa (Vrh pri Rihemberku 273), kovaški vajenec Alojzij Mužina (Selo 63), kovaški vajenec Rudolf Pišot (Selo 54), kovaški vajenec Ivan Mihelj (Vrh pri Rihemberku 283), kovaški vajenec Alojzij Rožič (Osek 45), kovaški vajenec Franc Birsa (Vrh pri Rihemberku 297), kovač Franc Ščukovt (Selo

41), kovaški pomočnik Mario Jekše (Selo 31), kovaški pomočnik Jožef Rebek (Batuje 46), kovač Anton Črnel (Selo), kovač Tomaž Valetič (Batuje 5), kmet Ivan Slamič (Črniče 110), mizar Franc Slamič (Črniče 12), zidar Vinko Ličen (Črniče 81), kmet Ivan Slamič (Črniče 15), kmet Anton Mavrič (Črniče 21), čevljar Franc Peršič (Črniče 87), delavec Ivan Rijavec (Črniče 53), zidar Ivan Ušaj (Batuje 57), mizar Angelj Rebek (Batuje 46), zidar Jožef Lipovž (Batuje 60), zidar Ivan Valetič (Batuje 92), kmet Ivan Ušaj (Črniče 38).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Seznam je nastal aprila 1920. Na dosje organizacije v Črničah je Tuma zapisal, da je bila ustanovljena 7. marca 1920 in da šteje 61 članov (objavljeni seznam prinaša podatke o 60 članih).

PRILOGA 10

Imenik članov krajevne komunistične organizacije v Mirnu (december 1920):

strojar Ivan Žigon (Miren 287), čevljar Jožef Silič (8), kmet Ferdinand Nemeč (6), zidar Anton Stepančič (156), kolar Mirko Povodnik (3), strojar Mirko Gril (231), zidar Gabrijel Dežutelj (238), čevljar Alojzij Lestan (134), kamnosek Daniel Boškin (286), zidar Peter Batistič, čevljar Franc Marušič (153), likar Anton Petrovčič (87), čevljar Jožef Blažič (139), čevljar Mihael Rusjan (111), mizar Ivan Devetak (43).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Na imenik je Tuma zapisal, da je bila organizacija ustanovljena 19. septembra 1920 in da šteje 15 članov. Prav toliko jih vsebuje zgoraj objavljeni seznam, ki je nastal decembra 1920.

PRILOGA 11

Člani politične organizacije v Renčah (1. 8. 1920):

zidar Ivan Uršič (Renče 311), zidar Anton Martinuč (Renče 124), zidar Andrej Žigon (Renče 284), zidar Ludvik Pahor (Renče 320), zidar Anton Škrabar (Renče 200), zidar Miha Arčon (Renče 150), zidar Franc Pregelj (Renče 194), zidar Franc Arčon (109), zidar Angel Krpan (Renče 125), zidar Jožef Krpan (Renče 79), zidar Miha Vičič (Gradišče 23), zidar Ivan Gregorič (Renče 82), zidar Ignac Pregilj (Renče 215), zidar Ernest Rusjan (Renče 216), zidar Alojz Martinuč (Renče 34), zidar Josip Vičič (Renče 145), zidar Jožef Arčon (Renče 118), zidar Rafael Arčon (Renče 95), čevljar Jožef Žigon (Renče 25), zidar Gabrijel Fajt (Renče 222), zidar Andrej Šinigoj (Gradišče 22), zidar Viktor Mozetič (Renče 271), zidar Alojz Arčon (Renče 170), vozač Ivan Trčon (Bukovica 19), vozač Vincenc Nemeč (Bukovica 39), Jožef Uršič (Bukovica 44), železničar Jožef Stepančič (Bukovica 15), zidar Ivan Žižmond (Bukovica 71), mesar Andrej Beltram (Bukovica 37), zidar Lucijan Bratkovič (Renče 294), zidar Vincenc Pregilj (Renče 197), gostilničar Andrej Keber (Bukovica 22), zidar Anton Špacapan (Renče 365), čevljar Jožef Špacapan (Renče 19), zidar Andrej Žigon (Renče 136), voznik Jožef Mihel (Volčja Draga 102), kovač Anton Lukežič (Gradišče 18), učitelj Franc Lasič (Renče 7), zidar Roman Uršič (Renče 311), zidar Dragotin Arčon (Renče 102), zidar Angel Čevdek (Bukovica 112), zidar Vincenc Krpan (Renče 123), zidar Ivan Merljak (Renče 362), zidar Mario Beltram (Renče 81), zidar Ivan Arčon (Renče 118), zidar Henrik Mozetič (Renče 103), podajač Franc Pregilj (Renče 188), zidar Franc Arčon (Renče 104), zidar Franc Mozetič (Renče 46), zidar Andrej Krpan (Renče 368), zidar Alojz Mozetič (Renče 39), zidar Alojz Vodopivec (Renče 245), zidar Hilarij Pregilj (Renče 215), zidar Ivan Mozetič (Renče 267), zidar Josip Durčič (Renče 125), zidar Alojz Arčon (Renče 188), zidar Angel Arčon (Renče 98), zidar Klement Mozetič (Renče 39), stavbinski uradnik Franc Mozetič (Renče 39), zidar Anton Arčon (Renče 113), zidar Julijan Duršot (Renče 208), knjigovodja Franc Duršot (Renče 208), knjigovodja Martin Mozetič (Renče 247), zidar Rudolf Škubin (Renče 146), zidar Peter Arčon (Renče 88), zidar Jožef Uršič (Renče 145), zidar Jožef Lukežič (Renče 180), zidar Anton Pregilj (Renče 219), zidar Pavel Saksida (Renče 67), zidar Angel Arčon (Renče 109), mizar Peter Pahor (Renče 26), zidar Ivan Gatnik (Renče 137), zidar Franc Pahor (Renče 12), zidar Franc Gregorič (Renče 76), zidar Oskar Turel (Renče 81), zidar Emilij Pahor (Renče 348), mizar Josip Kumar (Bukovica 57), zidar Anton Rusjan (Renče 295), zidar Alojz Arčon (Renče 109), zidar Ivan Trojer (Renče 86), zidar Ivan Batistič (Renče 380), zidar Jožef Vižintin (Renče 142), zidar Jožef Žnidarčič (Renče 282), zidar Alojz Mozetič (Renče 207), zidar Franc Vičič (Renče 126).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Tuma je na seznam pripisal, da je bila organizacija v Renčah ustanovljena 1. avgusta 1920 in da šteje 85 članov. Prav toliko jih prinaša zgoraj objavljeni seznam. Poleg tega je v ZHT še seznam članov »politične organizacije« iz Renč, nastal je aprila 1920 in prinaša podatke o 19 članih. 1. januarja 1921 je datiran dodatek k seznamu z dne 1. avgusta 1920, prinaša podatke o 12 članih: zidar Franc Glešič (Volčja Draga 311), zidar Franc Arčon (Renče 285), zidar Henrik Arčon (Renče 112), zidar Jožef Bratkovič (294), zidar Ludvik Mozetič (Renče 279), zidar Avgust Spacapan (Renče 306), zidar Marko Bratkovič (Renče 294), zidar Jožef Žigon (Renče 221), zidar Franc Pahor (Renče 320), zidar Jožef Kerševan (Gradišče 52), zidar Mihael Saksida (Gradišče 37). Na začetku leta 1921 je organizacija v Renčah štela potemtkem 97 članov.

PRILOGA 12

Seznam pripadnikov politične organizacije (Nabrežina):

mizar Rudolf Ukmar (119), klesar Ivan Pertot (60), lomilec kamnov Josip Černjava (46), klesar Anton Cimador (206), lomilec kamnov Silvester Caharija (261), klesar Romald Dobrila (34), klesar Viktor Godnik (242), klesar Hermenegild Pertot (294), mizar Josip Furlan (266), klesar Julij Caharija (142), lomilec

kamnov Ivan Pertot (78), klesar Avgust Švara (206), klesar Jakob Salveter (145), klesar Josip Salveter (145), električar Cesare Hamlet (284), čevljar Ivan Pavlina (158), klesar Anton Peric (37), kovač Franc Pertot (119), kovač Josip Pertot (119), kovač Alojzij Pertot (119), klesar Alojzij Colja (119), likar Josip Ščinkovec (42), klesar Ivan Krošelj (112), lomilec kamnov Franc Pertot (35), lomilec kamnov Josip Gruden (150), klesar Niccolo Diminich (284), mizar Mihael Comel (119), klesar Josip Frančeškin (214), kontrolor Lambert Pertot (134), klesar Ivan Gruden (58), klesar Anton Pertot (254), klesar Josip Pernarič (39), učitelj Ivan Kosmina (254), klesar Carlo Martinis (249), železničar Angel Pertot (47), klesar Ernest Jurca (30), klesar Štefan Visintin (213), klesar Ivan Radovič (111), lomilec kamnov Mihael Peric (169), klesar Albert Crasnich (119), tajnik Dragan Koren (225), drogist Ignacij Pertot (247), blagajnik Marij Antonini (133).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Seznam je najverjetneje iz aprila 1920, vsebuje podatke o 43 članih.

PRILOGA 13**Ime in priimek socialdemokratske stranke v Števerjanu:**

Števerjan: mizar Boštjan Hlede (rojen 1884), pek Marko Knez, mizar Josip pl. Reya (1892), mizar Anton pl. Reya (1896), mizar Josip Knez (1893), čevljar Ivan Knez (1887), delavec Josip Planišček (1887), delavec Josip Mišigoj (1894), delavec Franc Komic (1892), delavec Janez Vogrič (1888), delavec Josip Bajt (1898), delavec Josip Klanjšček (1895), delavec Karlo Gravnar (1896), delavec Miha Kreševic (1888), delavec Franc Terčič (1900), delavec Franc Hlede (1896), delavec Alojz Gravnar (1900), delavec Karlo Terpin (1886), delavec Josip Dornik (1885), delavec Josip Komic (1897), delavec Josip Hlede (1897), delavec Anton Ciglič (1900), mizar Ciril Dornik (1894), zidar Josip Humar (1901), delavec Rudolf Dornik (1900), delavec Josip Ciglič (1899), delavec Anton Gravnar (1887), zidar Miha Velušček (1892), delavec Franc Mačus (1900), delavec Franc Maligoj (1870), delavec Miha Maligoj (1900), mizar Josip Hlede (1897), delavec Alojz Knez (1895), delavec Franc Karara (1902), mizar Franc Karara (1902), šofer Alojz Mučič (1897), delavec Peter Mačus (1871), pek Anton Knez (1897), delavec Miha Planišček (1896), delavec Alojz Dornik (1897), delavec Alojz Lipič (1885), delavka Gabrijela Hlede (1903), šivilja Felicita Planišček (1899), delavka Štefanija Hlede (1900), delavka Josipina Mraž (1899), delavec Franc Klanjšček (1890), delavec Rafael Komjanc (1898), delavec Anton Drufovka (1891), delavec Franc Mučič (1900), delavec Alojz Pintar (1900), pek Karlo Knez (1894), pek Anton Knez (1897), delavec Vincenc Mužina (1879), delavec Alojz Lenardič (1893), zidarski mojster Anton Koršič, delavec Josip Lipič (1876), kolar Boštjan Karara (1878), delavec Vincenc Mačus (1901), mizar Ivan Rožič (1893), mizar Andrej Rojc (1875).

Gorenje Cerovo: delavec Josip Ambrožič (1892), delavec Anton Ambrožič (1897), delavec Rudolf Ambrožič (1900), delavec Izidor Koršič (1900), delavec Rudolf Nikolavčič (1890), delavec Josip Kresevec (1899), delavec Friderik Marinič (1895), delavec Miha Nikolavčič (1889), delavec Josip Nikolavčič (1898), delavec Miha Kumar (1897), delavec Josip Medvešček (1896), delavec Janez Štekar (1892), delavec Josip Marinič (1893), delavec Ivan Prinčič (1871), delavec Karlo Kumar (1890), delavec Bernard Koršič (1896), delavec Josip Forti (1899), delavec Ladislav Koršič (1899), delavec Lovrenc Ambrožič (1893), delavec Andrej Ambrožič (1890), delavec Janez Nikolavčič (1878).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Na seznam (s.d.) je Tuma pripisal, da je bila stranka v Števerjanu ustanovljena 4. julija 1920 in da šteje 86 članov (objavljeni seznam pa vsebuje podatke o 81 članih).

PRILOGA 14**Seznam pripadnikov politične organizacije (Grgar):**

zidar Franc Kogoj (Britof 40), zidar Jožef Gadnik (Grgar 207), zidar Franc Milost (Britof 75), miner Anton Gadnik (Britof 25), zidar Valentin Sedevčič (Britof 53), zidar Franc Černe (Fobca 153), dninar Janez Ternovec (Grgar 98), miner Jožef Milost (Britof 49), dninar Franc Volk (Britof 44), zidar Avguštin Leban (Britof 58), zidar Jožef Kogoj (Britof 70), miner Karol Pavlin (Britof 88), dninar Valentin Pavšič (Britof 42), mizar Valentin Sedevčič (Britof 43), mizar Ivan Kogoj (Grgar 93), zidar Janez Širok (Dol 17), zidar Ladislav Ternovic (Britof 34), zidar Jožef Leban (Britof 65), mizar Anton Milost (Britof 84), krojač Štefan Zimic (Britof 73), dninar Ivan Kodolja (Britof 67), miner Anton Pavšič (Britof 60), zidar Anton Humar (Grgar 113), mizar Anton Boltar (Grgar 115), rudar Avgustin Černe (Grgar 158), miner Franc Pavšič (Fobca 161), zidar Franc Valentič (Britof 69), zidar Anton Pavlin (Fobški Kal 163), zidar Andrej Gadnik (Grgar), dninar Franc Pavšič (Grgar 120), dninar Avgust Pavšič (Grgar 120), mizar Janez Pavšič (Grgar 120), kmet Jožef Černe (Fobca 157), zidar Alojz Jež (Dol 4), dninar Franc Boltar (Grgar 115), zidar Anton Sedevčič (Fobca 155), dninar Štefan Širok (Fobca 157), zidar Jožef Jež (Britof 7), kmet Janez Černe (Fobca 151), zidar Alojz Škrl (Britof 77), mizar Franc Miljavec (Grgar 14), zidar Ciril Bitežnik (Britof 20), zidar Franc Širok (Dol 3), zidar Janez Gadnik (Grgar 202), kmet Andrej Bon (Bitež 13), kmet Štefan Bitežnik (Bitež 15), kmet Jožef Bremec (Britof 71), dninar Filip Bremec (Britof 71), zidar Jožef Pavšič (Fobca 161), kmet Leopold Černe (Fobca 153), kmet Avguštin Pavlin (Fobca 152), dninar Ivan Boltar (Grgar 103), miner Ivan Doljak (Dol 18), dninar Rafael Černe (Britof 38), dninar Anton Černe (Britof 3), miner Jožef Černe (Britof

33), dninar Ivan Pavlin (Fobca 151), dninar Maks Širok (Grgar 107), krojač Adolf Černe (Britof 38), dninar Vincenc Širok (Grgar 108), čevljar Franc Šavle (Grgar 105), kmet Riko Pavlin (Grgar 106), dninar Jožef Druvuka (Grgar 71), kovač Štefan Bastjančič (Grgar 127), dninar Štefan Boltar (Grgar 130), kmet Peter Kuljat (Grgar 96), kovač Jožef Bastjančič (Britof 31), zidar Štefan Leban (Dol 1), dninar Anton Černe (Grgar 134), krčmar Franc Mamič (Grgar 119), zidar Franc Miljavec (Britof 28), zidar Anton Ipavec (Grgar), zidar Jožef Sedevčič (Fobca 154), zidar Janez Pavlin (Britof 88), zidar Franc Doljak (Dol 4), zidar Alojz Kogoj (Britof 74), zidar Anton Kogoj (Britof 74), zidar Ciril Volk (Grgar 108), krojač Janez Filipič (Grgar 109), dninar Alojz Leban (Zagorje 179), zidar Janez Sedevčič (Fobca 154), dninar Janez Pavšič (Fobca 161), dninar Franc Bastjančič (Britof 31), kovač Rudolf Volk (Britof 44), zidar Jožef Pavlin (Fobca 152), kmet Ludovik Ternovec (Britof 78), zidar Alojz Jež (Dol 14), zidar Štefan Pavlin (Britof 40), zidar Jožef Volk (Britof), zidar Ivan Gadnik (Grgar), dninar Ivan Pavšič (Britof 57), kmet Peter Pavšič (Britof 57), kmet Jožef Pavšič (Britof 57), dninar Jožef Baskar (Britof 70), miner Franc Pavlin (Britof 36), čevljar Štefan Černe (Britof 26), zidar Franc Boltar (Grgar 103), dninar Štefan Pavšič (Fobca 161).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Seznam je nastal septembra 1920. Tuma je nanj pripisal, da je bila organizacija v Grgarju ustanovljena 10. maja 1920 in da šteje 98 članov (prav toliko jih prinaša zgoraj objavljeni seznam).

PRILOGA 15

Imenik članov komunistične krajevne organizacije v Skrilje-Dobravljeh (1. 12. 1920):

trgovec Anton Vrčon (Skrilje 96), cestni delavec Jakob Kreševic (Štomaž 87), zidar Anton Hrobat (Dobravlje 79), kmet Evgen Merkelj (Velike Žablje 87), učitelj Viktor Zgonik (Dobravlje 23), kmet Ivan Čermelj (Dobravlje 62), zidar Josip Maldini (Skrilje 101), zidar Jožef Valič (Skrilje 28), mizar Karol Bizjak (Kamnje 15), kmet Kristjan Žigon (Štomaž 84), zidar Štefan Žigon (Štomaž 84), mesar Franc Černigoj (Štomaž 84), mizar Henrik Bratina (Štomaž 65), kmet Alojz Makovec (Štomaž 5), kmet Tomaž Batagelj (Štomaž 67), kmet Franc Hvala (Štomaž 83), kmet Štefan Vouk (Štomaž 43), zidar Franc Vrčon (Dobravlje 7), kmet Franc Rustja (Skrilje 97), kmet Alojz Rustja (Skrilje 59), kmet Andrej Kandus (Vrtovin), kmet Alojz Černigoj (Dobravlje 72), kmet Mihael Fučka (Štomaž 94), kmet Anton Fučka (Štomaž 86), kmet Alojz Kompara (Štomaž 18), kmet Florijan Rustja (Male Žablje 297), kmet Jože Ječič (Skrilje 80), kmet Hilarij Makovec (Štomaž 27), kmet Franc Bratina (Štomaž 27), kmet Andrej Žigon (Štomaž 55), kmet Maks Černigoj (Štomaž 55), kmet Peter Bratina (Štomaž 61), kmet Anton Breščak (Dobravlje 111), kmet Jožef Krpan (Velike Žablje 91), kmet Ivan Krševan (Rihemberk 266), kmet Anton Jerkič (Dobravlje 36), kmet Andrej Vrčon (Dobravlje 81), zidar Marcelij Bizaj (Velike Žablje 1), monter Jožef Mermolja (Cesta), železničar Jožef Spletič (Kamnje), kmet Ivan Bajc (Skrilje 86).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Seznam vsebuje 41 imen.

PRILOGA 16

Imenik članov komunistične krajevne organizacije v Sovodnjah:

klesar Anton Kumar (Sovodnje 16), čevljar Andrej Tomšič (Sovodnje 45), klesar Franc Tomšič (Sovodnje 13), težak Evgen Vižintin (Sovodnje 46), klesar Franc Uršič (Sovodnje 13), težak Urban Devetak (Sovodnje 13), klesar Karel Devetak (Sovodnje 55), klesar Andrej Cijan (Sovodnje 98), železničar Alojz Vižintin (Sovodnje 118), kovač Jožef Pelicon (Sovodnje 43), mizar Mirko Vuk (Sovodnje 13), kmet Jožef Cotič (Sovodnje 118), železničar Alojz Pisk (Sovodnje 13), čevljar Anton Tomšič (Sovodnje 9), zidar Avgust Devetak (Sovodnje 74), klesarski mojster Ivan Cotič (Sovodnje 114), klesarski mojster Albin Mozetič (Sovodnje 13), klesarski mojster Vinko Kobole (Sovodnje 114), kovač Anton Cotič (Sovodnje 119), železničar Jožef Florenin (Sovodnje 145), železničar Ivan Petejan (Sovodnje 15), kovač Jožef Nanut (Sovodnje 138), zidar Ludovik Tomšič (Sovodnje 21), strojar Jožef Mozetič (Sovodnje 34), kovaški mojster Franc Pavletič (Rubije 4), krčmar Ivan Pelicon (Rubije 11), mizar Jožef Petejan (Peč 3), kovač Janko Kranjc (Gabrije 41), čevljar Jožef Lestan (Peč 27), mizar Alojz Petejan (Peč 3), zidar Adolf Kuzmin (Sovodnje 76), železničar Ivan Kovic (Peč 43), težak Leopold Vižintin (Sovodnje 124), mizar Ivan Petejan (Sovodnje 19), težak Ivan Češcut (Sovodnje 14), težak Jožef Pahor (Sovodnje 14), kmet Franc Petejan (Peč 3), čevljar Anton Cijak (Peč 66), krojač Anton Mozetič (Rubije 5), mizar Ivan Pelicon (Sovodnje 43), uradnik Žebko Vižintin (Sovodnje 128).

Opomba:

Izvirnik (ZHT). Seznam je najverjetneje iz leta 1920 in prinaša podatke o 41 članih. poleg tega je v ZHT še seznam »pripadnikov politične organizacije«, nastal maja 1920 in vsebuje podatke o 40 članih.

KAZALO DOPISNIKOV

Jože A BRAM	1	Rudolf BOŽIČ	29
Viktor ADLER	1	Drago BRADAČ	29
ADMINISTRACIJA DEŽELNEGA ZAKONIKA (Trst)	2	Josip BRADAŠKJA	30
AJDOVSKA PODRUŽNICA UČITELJSKEGA		Rudolf BRAJNIK	30
DRUŠTVA ZA GORIŠKI OKRAJ	2	Bogumil BRATINA	30
AKADEMIJE (Antonin Svěcený; Praga)	2	Janko BRATINA	30
AKADEMSKI GLAS (Ljubljana)	5	Vito BRESATZ	31
AKADEMSKI SPORTSKI KLUB »PRIMORJE«		Milko BREZIGAR	31
(Ljubljana)	5	Arnošt BRILEJ	31
AKADEMSKO FERIALNO DRUŠTVO »ADRIA«		Alojzij BROŽ	32
(Gorica)	6	Anton BRUMEN	32
ALPENVEREINSBÜCHEREI DES DEUTSCH-		Zorka BUBALO	32
ÖSTERREICHISCHEN ALPENVEREIN (München)	6	Ivan BUDIN	32
ALPINISTIČNI KLUB »SKALA« (Mirko Kajzelj;			
Ljubljana)	6	C ALLINI	32
AMMINISTRAZIONE DELLE POSTE E DEI		Alfredo	
TELEGRAFI (Trst)	7	Ivan CANKAR	33
Franc ANDREJŠEK	8	CANKARJEVA DRUŽBA (Ljubljana)	36
Josip APIH	8	CANTONALE BIBLIOTHEK (Chur)	36
ARBEITER - ZEITUNG (Dunaj)	8	CASA DEL POPOLO (Gorica)	37
Ivan ARČON	8	CASA DEL POPOLO (Gradišče ob Soči)	37
AVANTI (Rim, Milano)	9	CASSA DISTRETTUALE AMMALATI (Gorica)	37
		Anton CENČIČ	38
		Vittorio CESCOTTI	38
		CIRCOLO DI CULTURA FRA I LAVORATORI	
Just B AČAR	9	(Gradišče ob Soči)	39
Andrej BAHUN	9	Augusto CIUFFELLI	39
Franc BAJT	10	CLUB ALPINE FRANÇAIS (Pariz)	40
Artur BARANIECKI	10	CLUB ALPINO ITALIANO - SEZIONE DI	
Srečko BARTEL	10	GORIZIA (Gorica)	40
Jožef BATISTIČ	11	Hugo CODELLI	41
Karel BATISTUTA	11	Avgust COLLERIG	41
Carlo BATTISTI	12	COMMISSARIATO CIVILE PER IL DISTRETTO	
Otto BAUER	13	POLITICO DI TOLMINO (Tolmin)	42
Kristjan BAVDAŽ	16	COMUNISMO (Milano)	42
Ivan BAVDEK	19	COOPERATIVA EDILIZIA DELLA REGIONE	
Mihael BAYER	19	GIULIA (Trst)	43
Manlio BENETTI	19	COOPERATIVE OPERAIE DI TRIESTE,	
Anton BERLOT	22	ISTRIA E FRIULI (Delavske zadruge; Trst)	43
Maria BERTOS	23	Giovanni Battista CORGNALI	46
Marij BESEDNJAK	23	CORRIERE DEI PICCOLI (Milano)	47
Anton BEVK	23	CORRIERE DELLA SERA (Milano)	48
Blaž BEVK	24	CRITICA SOCIALE (Milano)	49
BIBLIOTECA DI STATO (Gorica)	24	Jovan CVIJIČ	52
Josip BIRSA	25	Č AS (Ljubljana)	52
Dimitar BLAGOEV	26	Rudolf ČEBULAR	53
Demeter BLEIWEIS	27	Avgust ČERNE	53
B"LGARSKI TURIST (Sofija)	27	Ivan ČERNE (Rudolf Pretnar)	53
Emil BOBROWSKI	27	Franc ČERNIČ	53
Marja BORŠNIK	28		

ČESKA (ČESKOSLOVENSKÁ) GRAFICKÁ		Josip FERFOLJA	9
UNIE (Praga)	54	Ferdinand FERJANČIČ	9
Edmund ČIBEJ	54	Josip FERLETIČ	9
Melhior ČOBAL	54	Pietro FILLAK	9
Andrej ČOK	55	Anton FOERSTER	9
Ivan Marija ČOK	55	Franc FON	9
Artur ČOTAR	56	Alojz FRANCIJA (J. Sedmak, Anton Lavrenčič)	9
Cirila ČRNKO	56	Anna FREY	9
Viktor ČRNKO	56	FREYTAG & BERNDT (Dunaj)	9
		Anton (Nino) FURLAN	9
		Boris FURLAN	10
THE D AILY CITIZEN (London)	56	Edith FURLANI	10
Mira Marko DEBELJAK - DERŽAJ	56	Josip FURLANI	10
Riccardo DEFFAR	60	Ljudevit FURLANI	10
DELAVSKA POLITIKA (Ljubljana, Maribor)	60		
DELAVSKA ZBORNICA (Camera del lavoro; Gorica)	65		
DELAVSKO - KMETSKA MATICA (Ljubljana)	65	Oskar G ABERŠČIK	1
DELAVSKO - KMETSKI LIST (Ljubljana)	65	Andrej GABRŠČEK	1
DELAVSKO PROSVETNO IN PODPORNO		Avust GASPARI	1
DRUŠTVO »TABOR« (Ljubljana)	66	GAZZETTA UFFICIALE (Rim)	1
DELO (Trst)	66	IL GAZZETTINO POPOLARE	1
DEMOKRACIJA (Ljubljana)	70	Die GEMEINDE (Dunaj)	1
Ernest DEREANI	71	GEOGRAFSKI INŠTITUT (Ljubljana)	1
Anton DERMOTA	72	GEOGRAFSKI VESTNIK (Valter Bohinec,	
Edo DERŽAJ	72	Geografsko društvo; Ljubljana)	1
DEUTSCH - IRISCHE GESELLSCHAFT		Edoardo GERGICH	1
E. V. (Berlin)	72	Avgustina GIANOLA	1
DEŽELNI ODBOR (Giunta provinciale; Gorica)	73	GLAS SLOBODE (Sarajevo)	1
Josip DOLGAN	73	GLASBENA MATICA (Ljubljana)	1
DOMAČI PRIJATELJ (Ljubljana)	74	Fran GODNIK	1
Fran DOMINKO	74	Leopold GOËSS	1
Viljem DOMINKO	75	Cvetko GOLAR	1
Antonio DE DOTTORI	75	France GOLOB	1
Ivan DOVGAN	75	Rudolf GOLOUH	1
Francesco DRAMIS	75	GORIŠKA STRAŽA (Gorica)	1
Anton DREHER	77	GORIŠKO VINARSKO DRUŠTVO	1
DRUŠTVO »BRAN-I-BOR« (Ljubljana)	77	Kornelij GORUP	1
DRUŠTVO ODVETNIŠKIH IN NOTARSKIH		Tone GOSAK	1
URADNIKOV (Maribor)	77	GOSPODARSKI VESTNIK (Gorica, Trst)	1
DRUŠTVO ZA PRAVNO FILOZOFIJO		Alojz GRBEC	1
IN SOCIJOLOGIJO (Ljubljana)	78	Anton GREGORČIČ	1
DRUŽBA SV. CIRILA IN METODA (Ljubljana)	78	Simon GREGORČIČ	1
Ante DUKIĆ	79	Gustav GREGORIN	1
Viktor DVORSKÝ	79	Alojz GRIL	1
		Pavel GROŠELJ	1
E DINOST (Trst)	83	Alojz GRUDEN	1
Marija EISINGER	84	Ivan GRUDEN	1
ENOTNOST (Ljubljana)	84	Rudolf GRUNTAR	1
Fran ERJAVEC	85	Fancesco GUALTIERI	1
ETNOLOG (Ljubljana)	88	Władysław GUMPLOWICZ	1
		Dragotin GUSTINČIČ	1
F EDERAZIONE REGIONALE SOCIALISTA		Franc GUZELJ	1
DELLA VENEZIA GIULIA (Trst)	89	Janko GUZELJ	1

H OF und STAATSDRUCKEREI (Dunaj)	149	KNIŽNINYJ MAGAZIN I ČITAL'NJA	197
Konrad HOHENLOHE - SCHILLINGSFÜRST	149	(Sankt Peterburg)	197
Ivo HORVAT	149	Geza KOHN (Založba in knjigarna, Beograd)	197
Ivan HOZNER	149	Josip KOLENC	197
Alojzij HREŠČAK	150	Valentin KOMAVLI	197
Dragotin HRIBAR	151	Emil KOMEL	202
Ivan HRIBAR	152	KONSUMNO DRUŠTVO ZA SLOVENIJO	202
HRVATSKI PLANINAR (Zagreb)	161	(Franc Kobler; Ljubljana)	202
HUMANITÉ (Pariz)	161	Josip KOPAČ	203
		Vitomir KORAČ	205
		Anton KOROŠEC	205
I LEŠIČ	162	Miroslav KORŠIČ	206
ILUSTRIRANI SLOVENEK (Ljubljana)	164	Milko KOS	206
INTERNATIONALER ANWALT -		Franc KOSIČ	207
VERBAND (Dunaj)	164	Anton KOSMAČ	207
Orlando INWINKL	165	Joško KOSMOS	208
Anton IPAVEC	169	Anton KOSOVEL	208
ISTITUTO PER L'EUROPA ORIENTALE (Rim)	169	Ferdo KOZAK (Sodobnost)	208
Milan IVANČIČ	170	Josip KOŽUH	210
		Josip KRAGELJ	210
J AKIN	170	Lojz KRAIGHER	210
Milan JAKLIČ	170	KRAJEVNA ORGANIZACIJA JUGOSLOVANSKIH	
Rihard JAKOPIČ	174	EMIGRANTOV (Ljubljana)	219
Ivan JANESCH	174	Ljudmila KREGAU	219
Konrad JANEŽIČ	175	KRES (Ljubljana)	219
Ciril JEKOVEC	175	Anton KRISTAN	220
Pavel JELOVČAN	178	Cvetko KRISTAN	236
Terezina JENKO	178	Etbin KRISTAN	236
Ivan JERAM	178	Ivan KRISTAN	236
Anton JERNEJČIČ	178	Ignacij KRIŽMAN	236
Pavla JESIH	179	Janko KUKOVEC	236
Leopold JONKO	179	Janez KUŠTRIN	238
JUGOSLOVANSKA SOCIALDEMOKRATSKA		Anton KUTIN	238
STRANKA (Ljubljana)	180		
JUTRO (Ljubljana)	181	L AGINJA	239
		Matko LAJOVIC	239
K AISER	182	Dragiša LAPČEVIČ	239
Johann KALIN (Kristjan Ergauer, Anton Stibilj,		Fran LASIČ	240
Štefan Kompara, Franc Lokar, Karel Slokar)	184	Henrik LASIČ	240
Der KAMPF (Dunaj, Praga)	184	II LAVORATORE (Trst)	240
Jakob KANDUT	188	Anton LAVRENČIČ	242
Matko KANTE	188	Anton LEBAN	242
Franc KAŠCA	188	Ivan LESKOVEC	242
Rihard KATALINIČ - JERETOV	192	Emil LIČAR	243
Emil KAVČIČ	193	Andrej LIKAR	243
Josip KENDA	193	LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA	243
Roman KENK	193	LJUBLJANSKI KLUB	244
France KIDRIČ	193	LJUBLJANSKI ZVON (Ljubljana)	244
Ferdo KLEINMAYR	194	LJUDSKA TISKARNA (Maribor)	244
Milan KLEMENČIČ	194	LJUDSKI ODER (Trst)	244
Franc Josip KNAFLIČ	196	Franc LOKAR (Štefan Kompara, Andrej Soban)	245
Valadimir KNAFLIČ	196	Dragotin LONČAR	245

Ivan M ACHER	259	Andrej OBID	310
Daniilo MAJARON	259	Josip Ciril OBLAK	310
Aleksander MAKLECOV	259	ODBOR ZA I. CANKARJEV SPOMENIK	
Matko MANDIČ	260	NA VRHNIKI	312
Jakob MARAŽ	261	ODBOR ZA PRIPRAVO PRIREDITVE OB	
Tomaž MARGON	262	RAZVITJU ŽELEZNIČARSKEGA PRAPORA	
Benedikt MARINIČ	262	V GORICI	312
France MAROLT	262	ODVETNIŠKA ZBORNICA (Gorica)	312
Ivan MARVIN	263	OKROŽNICE	313
Giuseppe MATTEOTTI (Congresso comuni)	263	Vladimir OREL	317
J. MAVRIČIČ	264	Rudolf OREŠNIK	318
Peter MEDVEŠČEK	265	ORJUNA (Ljubljana)	318
Anton MELIK	265	OSREDNJE DRUŠTVO LESNIH DELAVCEV	
Fran MERMOLJA	267	IN SORODNIH STROK NA SLOVENSKEM	
Andrej MIHELIČ	268	OZEMLJU (podružnica Strmišče pri Ptuj)	318
Života MILOJKOVIČ	269	L'OSSERVATORE TRIESTINO (Trst)	318
Franc MILOST	269	Fran OSTAN	318
Giovanni MINUT	270		
MITTEILUNGEN DES DEUTSCHEN UND		P AHOR	319
ÖSTERREICHISCHEN ALPENVEREINS		Jože PAHOR	319
(München)	271	Ante PANDAKOVIČ	321
Jože MLEKUŽ	271	PARTITO SOCIALISTA ITALIANO (Rim)	321
Vlado MLEKUŽ	277	PARTITO SOCIALISTA ITALIANO	
D. MOCNAJ	278	(Sezione a Gorizia)	323
František MODRÁČEK	278	Giseppe PASSIGLI	323
Oddino MORGARI	282	Josip PAVLIČA	325
Rudolf MOŽE	282	Julij PAVLIČEK	326
Anton MOŽINA	282	Karol PEČNIK	326
Anton MUHA	283	Jan PEISKER	327
Emilio MULITSCH	283	Ugo PELLIS	327
Matija MURKO	283	Just PERTOT	328
Andrej MUROVEC	290	Josip PETEJAN	328
MUZEJSKO DRUŠTVO ZA KRANJSKO		Josip PETERNEL	334
(Slovenija; Ljubljana)	290	Stefan PETSCHOVSKY	334
		Luigi PETTARIN	337
N AKLADATELSTVÍ J. OTTO (Praga)	292	PEVSKO IN GLASBENO DRUŠTVO V GORICI	337
C. K. NAMESTNIŠTVO V TRSTU	293	PHILOSOPHISCHE FAKULTÄT DER	
NAPREJ (Ljubljana)	293	DEUTSCHEN UNIVERSITÄT IN PRAG	338
NAPRZÓD (Krakov)	301	Franjo PIANO	338
NARODNI DNEVNIK (Ljubljana)	302	France PIGNATARI	338
NARODNI MUZEJ (Ljubljana)	302	Franc PINTAR	338
»NAŠA STRAŽA« (Ljubljana)	303	Luka PINTAR	338
NAŠA ZARJA (Sankt Peterburg)	303	Avgust PIRJEVEC	339
NAŠI ZAPISKI (Ljubljana)	303	Valentin PITTONI	340
»DIE NATURFREUNDE«		Leopolda PLES	341
(Jakob Krewalder; Celovec)	304	Ervino POCAR	341
»DIE NATURFREUNDE« (Dunaj; Leopold Happisch)	304	Karel PODGORNIK	342
NEPSZAVA (Budimpešta)	309	Dragotin POHLIN	342
NEUE ZEIT (Stuttgart)	309	Ivo POLITEO	342
		POLITIČNO DRUŠTVO »EDINOST« (Trst)	345
		Leopold POLJANEC	346
Aldo O BERDORFER	310	POSOJILNICA V RADOVLJICI	346

Ivan POTOČNIK	347	Ferdinand SEIDL	452
Miha POTOČNIK	347	Karl SEITZ	454
Milan POTOKAR	348	Giacinto Menotti SERRATI	455
Ignacij PREGELJ	348	Pietro SETTEMBRINI	455
Albin PREPELUH	348	Leo SKALA	456
Josip PRETNAR	358	Franc SKOBL	456
Ivan PRIJATELJ	362	Štefan SKOK	457
»PRIJATELJ PRIRODE« (Franc Beutel, Ferdo Verdaj;Hrastnik)	364	Marija SKRINJAR	458
»PRIJATELJ PRIRODE« (Jurij Jeram; Jesenice)	367	Anton SKUBIC	458
»PRIJATELJ PRIRODE« (Ljubljana)	368	SLAVISTIČNO DRUŠTVO (Ljubljana)	459
»PRIJATELJ PRIRODE« (Hubert Pelikan; Maribor)	368	THE SLAVONIC REVIEW (Robert William Seton-Watson; London)	460
»PRIJATELJ PRIRODE« (podružnica Sarajevo)	369	Josip SLEJKO	461
»PRIJATELJ PRIRODE« (centralni odbor Sarajevo, Zagreb)	370	Karel SLOKAR	461
»PRIJATELJ PRIRODE« (Leopold Majdič; Trbovlje)	377	SLOVAN (Ljubljana)	461
»PRIJATELJ PRIRODE« (Zagreb)	378	SLOVENEK (Ljubljana)	461
PRIMORSKI GOSPODAR (Gorica)	382	SLOVENIJA (Ljubljana)	462
Jakob PUKL	382	SLOVENSKA MATICA (Ljubljana)	463
		SLOVENSKI NAROD (Ljubljana)	464
		SLOVENSKO BRALNO IN PODPORNO DRUŠTVO V GORICI	464
R Karel RAKAR	383	SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO (Ljubljana)	464
Jožef RAKUŠČEK	383	SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO (podružnica Radovljica)	468
Fran RAMOVŠ	383	Venceslav SMREKAR	468
Ivan RANT	386	SNAGA (Sarajevo)	469
RASSEGNA GIURIDICA (Benetke)	388	SOCIALIST (Ljubljana)	471
Vladimir RAVNIHAR	388	SOCIALISTIČNO DRUŠTVO V IDRJI	473
Vekoslav RAVNIKAR	393	SOCIETÀ ALPINA FRIULANA (Videm)	474
Ivan REGENT	393	SOCIETÀ FILOLOGICA FRIULANA (Videm)	474
Izidor REJA	429	SOCIJALNA MISAO (Božidar Adžija; Zagreb)	476
Karl RENNEN	432	SODOBNOST (Ljubljana)	478
II RESTO DEL CARLINO (Bologna)	434	SOZIALISTISCHE ARBEITER - INTERNATIONALE (Zürich)	478
REVUE DES ÉTUDES SLAVES (Pariz)	435	SOZIALISTISCHE MONATSHEFTE (Berlin)	479
Ivan REYA	436	VJEKOSLAV SPINČIĆ	479
RINASCITA SOCIALISTA (Pariz)	436	SPLOŠNO KREDITNO DRUŠTVO (Ljubljana)	480
RIVISTA DEL CLUB ALPINO ITALIANO (Torino)	437	Jože SREBRNIČ	480
Ivan ROBIDA	437	Jožef SREBRNIČ	489
ROCZNIK SLAWISTYCZNY (Krakov)	437	Anton STEINWENDER	490
Hans ROSENZOPF	437	Pietro STICOTTI	494
Mihajlo ROSTOHAR	438	STRELSKA DRUŽINA (Kranjska Gora)	494
Rudolf ROTHER	445	Anton STRES	494
Otokar RYBÁŘ	445	STROKOVNA KOMISIJA ZA SLOVENIJO (Ljubljana)	494
		Francè SVETEK	495
S Ferdinand SAJOVIC	450	Ivan SVETIK	495
SAVEZ METALSKIH RADNIKA JUGOSLAVIJE (podružnica Jesenice)	450	SVOBODA (Ljubljana)	496
Giuseppe SBORSIL	450	ŠWIAT SLOWIAŃSKI (Krakov)	496
Konrad SCHIFFMANN	450		
DER SCHLERN (Bozen - Bolzano)	451	Anton ŠANTEL	496
Otto SCHWARZ	451	Andrej ŠAVLI	496
Janko SCHWEIGER	451		
Il SECOLO (Milano)	451		
Frančišek Borgia SEDEJ	452		

Virgil ŠČEK	497	Ljubomir TUMA	540
Jožef ŠEJBAL	499	Marija TUMA	540
Franc ŠINIGOJ	499	Ostoj TUMA	547
Andrej ŠIROK	499	Giuseppe TUNTAR	547
Franc ŠKANTAR	500	Emilio TURUS	547
Karel ŠKAPIN	500		
Viktor ŠKOF	501	U ČITELJSKI TOVARIŠ (Ljubljana)	548
Bohumir ŠMERAL	501	UDRUŽENJE JUGOSLOVENSkih INŽENIRJEV	
Tomo ŠORLI	501	IN ARHITEKTOV (sekcija Ljubljana)	548
Franc ŠPIK	501	UFFICIO CENTRALE PER LE NUOVE	
Vavro ŠROBÁR (Szrobar)	502	PROVINCIE (Rim)	549
Alojzija ŠTEBI	502	UJEDINJENI SAVEZ ŽELEZNIČARJEV	
Jakob ŠTEFANČIČ (Stefančič)	503	JUGOSLAVIJE (Ljubljana)	549
Andrej ŠTOKA (Jakob Pegan, Josip Švara)	506	UJEDINJENI ŽELEZNIČAR (Ljubljana, Maribor)	549
Alojz ŠTOLFA	506	UNIVERZA V LJUBLJANI (Akcija za pomoč	
IVAN ŠTRAUS	511	revnim akademikom)	550
Albin ŠTREKELJ	514	UNIVERZA V LJUBLJANI (Vseučilišni odbor)	550
Anton ŠTREKELJ	514	Filip URATNIK	551
Fran ŠUKLJE	514	Franc URŠIČ	551
Ivan ŠUŠTERŠIČ	516	Ivan URŠIČ	553
		Janez URŠIČ	555
		ALEŠ UŠENIČNIK	555
		V AL (Ljubljana)	555
Amalia T AVANI	516	Emilio VENEZIAN	556
Ivan TAVČAR	517	VERBAND DER LANDWIRTSCHAFTLICHEN	
Karl TECHET	517	GENOSSENSCHAFTEN IN STEIERMARK (Gradec)	557
Matej TERNOVEC	517	Virgilio VERDARO	557
France TERSEGLAV	518	Teodor VERNIK	562
TIPOGRAFIA MODERNA (Trst)	519	»VESNA« (Dunaj)	562
TOLMINSKO UČITELJSKO DRUŠTVO	519	VESNA (Ljubljana)	562
Giovanni TOMASINI	519	Josipina VIČIČ	562
Gabrijel TOMAŽIČ	520	Josip VILFAN	562
Ivan TOMINEC	520	VINARSKO DRUŠTVO V GORICI	564
Josip TOMINŠEK	521	Andrej VODOPIVEC	564
Luigi TONET	521	Janko VODOPIVEC	565
TOURING CLUB ITALIANO (Milano)	522	VOJNOGEOGRAFSKI INSTITUT (Beograd)	565
Franc TRČEK	527	Ivan VOLARIČ	567
Dragotin TREO	528	Edvard VOLČIČ	567
Mici TREO	530	VOLKSRECHT (Bozen - Bolzano)	567
TRGOVSKI LIST (Trst, Ljubljana)	530	VOLKSSTIMME (Maribor)	568
TRGOVSKO - OBRTNA ZADRUGA (Gorica)	531	Anton VRČON	569
TRGOVSKO - OBRTNO DRUŠTVO ZA GORIŠKO	531	Andrej VRTOVEC	569
Karel TRILLER	531	Alojz VUGA	569
Ivan TRINKO	532	Ivan VUGA	569
Anton TROBEC	533		
Boleslav TRPIN	533	W IENER VOLKSBUCHHANDLUNG (Dunaj)	570
Dimitrije TUCOVIČ	534	Z AVEZA AVSTRIJSKIH JUGOSLOVANSKIH	
Anka TUMA	535	UČITELJSKIH DRUŠTEV (Ljubljana)	570
Boris TUMA	536	Fran ZBAŠNIK	570
Branimir TUMA	536	Valentin ZEGA	571
Ferdinand LEV TUMA	536		
Ivan TUMA	539		
J. TUMA	540		
Jaroslav TUMA	540		

Josip ZEMLJIČ	571
ZENTRALBLATT FÜR STEUERWESEN (Dunaj)	571
ZGODOVINSKO DRUŠTVO (Maribor)	572
Viktor ZGONIK	573
Katarina ZORN	574
Jakob ZUPAN	574
ZVEZA JUGOSLOVANSKIH EMIGRANTSKIH DRUŠTEV V JUGOSLAVIJI	
(Organizatorno propagandni odsek; Ljubljana)	574
ZVEZA PLANINSKIH DRUŠTEV JUGOSLAVIJE (Ljubljana)	575
ZVEZA PROSVETNIH DRUŠTEV (Gorica)	576
ŽELEZNIČARSKO GLASBENO DRUŠTVO »ZARJA« (Ljubljana)	576

Ž ENSKI SVET (Ljubljana)	576
Gregor ŽERJAV	577
Janko ŽIROVNIK	579
Anton ŽIVEC	580
Ivan ŽNIDARČIČ	582
Davorin ŽUNKOVIČ	582
Oton ŽUPANČIČ	584
Niko ŽUPANIČ	584
ŽUPANSTVO (Bovec)	587
ŽUPANSTVO (Cerkno)	587
ŽUPANSTVO (Domberk)	587
ŽUPANSTVO (Kanal)	587
ŽUPANSTVO (Kobarid)	587
ŽUPANSTVO (Tolmin)	588

KAZALO OSEBNIH IMEN

Kazalo obsega osebna imena na straneh 1-588; v njem ni upošteto ime Henrik Tuma. Priimki so navedeni tako, kot so poznani v literaturi (leksikoni); Tumove (in Tumovih dopisnikov) variante priimkov in imen so navedene v oklepajih (kjer so navedeni tudi dekliški oziroma rojstni priimki ženskih oseb).

Če gre za večje razlike, so taka imena in priimki navedeni v kazalkah. **Polkrepka** številka pomeni, da je oseba na dotičnem mestu predstavljena s temeljnimi biografskimi podatki.

ABDITUS glej Albin Prepeluh

ABRAM Filip 541, **546**

ABRAM Josip 22, 23, 254, 256, 257, **258**, 501, 546, 571

ABRAM Jože 1, 170, 386

ABRAMIČ Andrej 406, 554

ADAM Paul 578

ADAMIČ Louis 159

ADLER Friedrich (Fritz, Fric, Federico) 14, **15**, 279, 281, 340

ADLER Max 444, **445**

ADLER Viktor 1, 2, 8, 15, 253, 280, 281, 322, 357, 396, 444, 472, 559

ADRIATICUS glej Otokar RYBÁŘ

ADŽIJA Božidar **476**, 477

ALBRECHT Fran **314**, 463

ALEKSANDER I., jugoslovanski kralj 540

ALESSANDRI Cesare 17

ALIJAGIĆ Alija 342

AMBROŽIČ Andrej 68

ANDREJŠEK Franc **8**

ANDRITZ Peter 336

ANKERSHOFEN Gottlieb 163, **164**

ANTANAČEVI, družina (Polica, Višnja gora) 35

ANTONIJEVIČ (Antonjević) Vojislav 155, **156**

ANTONINUS (Antonin) Pius 384, **386**

ANZIL Aristide 388

APIH Elio 8, 340

APIH Josip **8**

ARAMBAŠIN (Arambašič) Jozo **55**

ARČON Ivan **8**, 481

ARTNAK France 555

ASBOTH Oszkar 163, **164**

ASCOLI Graziadio Isaia 474, 562, **563**

AŠKERC Anton 432, **584**

ATILA, kralj Hunov 248

AVGUST (Augusto), rimski cesar **526**

AZOLI Anton 30

AZZOLI, Tumova stranka 413

B., zdravnik glej Brecelj Anton

BABNIK Janko **31**

BACIOCCHI, plemiška družina (Villa Vicentina) 105

BAČAR Just **9**

BADENI Kazimierz 546

BADJURA Rudolf 545, **547**

BAGUER, plemiška družina (Gorica) 244

BAHUN Andrej **9**, 10, 223, 224

BAJC Anton **10**

BAJEC Alojzij 120

BAJT Franc **10**, 45, 120, 282

BAKUNIN Mihail Aleksandrovič 267, **268**

BALASSA Jožef 287, 288

BALBO Italo 167

BAMBERG Otomar **111**

BAMBERG, podjetje 450, 482

BANDELJ Vinko 92

BARANIECKI Artur **10**

BARBUSSE Henri 194, **319**, 320, 406, 421, 422

BARTEL Srečko **10**, 11

BARTOL Marica 135

BATISTIČ Jožef 11

BATISTUTA (Battistuta, Battistutta) Karel 11, 12, 190, 192, 290, 409, 510

BATTISTI Carlo **12**, 25

BAUDOIN DE COURTENAY Jan Ignacy Niecisław 384 **386**

BAUER Otto **13**, 14-16, 97, 98, 227, 229, 230, 234, 278, 2420, 433, 483, 484, 501, 570

BAVDAŽ Kristjan **16**, 17-19, 41, 242, 416, 417

BAVDEK Ivan 19

BAYER Mihael 19, 32

BEBEL August 1, **199**, 396

BECK Max Vladimir 447

BENEŠ, podjetje (Praga, Sarajevo) 469

BENETTI Manlio 19, 20-22, 88, 166, 321, 322, 325, 408, 414, 416-418, 420, 421, 507, 547

BENIŠEK, učitelj 95

BENIŠEK Hibernion 95
 BENKOVIČ Ivo 105, 107
 BERBEROVIĆ Gojko 476
 BERBUČ Ivan 22, 23, 148, 254, 255
 BERCE Franc 587
 BERDAJS Josip 88
 BERENGAR II., kralj Italije 383, 386
 BERGINC Andrej 182
 BERLOT Anton 22, 23
 BERNARDIS, tiskarna (Trst) 129
 BERNDT glej Freytag & Berndt
 BERNEKER Erich 124, 286, 497, 563
 BERNINI Ferdinando 526
 BERNOT Zvonimir 60, 331, 332, 473
 BERNSTEIN Eduard 213, 394
 BERTARELLI Luigi Vittorio 523
 BERTOS Maria 23
 BERTRAND de Saint-Geniès 585, 587
 BESEDNJAK Engelbert 23, 73, 151, 236, 429, 518
 BESEDNJAK Marij 23
 BEUC Ivan 479
 BEUTEL Franc 364, 365, 369
 BEVK Anton 23, 24, 512
 BEVK Blaž 24
 BEŽEK Viktor 109, 110, 111
 BILBIJA Vladeta 470
 BILIMOVIĆ Aleksandar 78
 BIRSA Josip 25, 26, 350
 BISMARCK-SCHÖNHAUSEN Otto E.L. 156
 BISOLATTI Leonida 9, 559
 BITEŽNIK Anton 251, 252
 BLAGOEV Dimitar 26, 27, 300
 BLEIWEIS Demeter 27
 BLEIWEIS Janez 27, 209, 247, 229, 298, 442
 BLOCH Josepf 394
 BOBIČ Leopold 148, 246, 489
 BOBROWSKI Emil 28
 BOGATAJ, gostilničar 416
 BOGATAJ Stanko 551
 BOGUSLAVSKI Wilhelm Józef 287, 584
 BOHINEC Valter 122, 123-125
 BÖHLER Lorenz 179
 BÖHM Ljudevit 78
 BOISACQ Emile 124, 497, 498
 BOMBACCI Nicolo 32, 240, 422
 BONAČ Ivan 137, 138
 BONCELJ Josip 313-315
 BOOCH Friedrich 481, 482
 BORDIGA Amadeo 32, 101, 102, 321
 BORELLI Aldo 48
 BORNEMISSA (BORNEMISA) Vladimir 405
 BORŠNIK Marja 28, 29
 BORZAGHINI G., komunist 207
 BOŠČETOVI, družina (okolica Višnje Gore) 35
 BOYER Paul 435
 BOŽIČ Rudolf 29, 105
 BRADAČ Drago 29, 30, 289
 BRADAŠKJA Josip 30, 238
 BRAJNIK Rudolf 30
 BRANDENSTEIN Wilhelm 289, 290
 BRAS Alba 511
 BRATINA, gostilna (Ajdovščina) 68, 139, 184, 265, 573
 BRATINA Bogomil 30
 BRATINA Janko 30
 BRATINA Kristjan 519
 BRATTINA Luigi 167
 BRATULIĆ Vjekoslav 31
 BRECELJ Anton 71, 178
 BRECELJ Bogdan 359, 360
 BREGANT, uradnik 543
 BREJC Janko 506, 515
 BRESATZ (Brežac) Vito 31, 37, 168, 169, 321, 323, 408, 547
 BREZIGAR Milko 31
 BREZNIK ANTON 498, 563
 BREZAC (Brežac) glej Bresatz Vito
 BRIC Alojz 551
 BRILEJ Arnošt 31, 56
 BRISIGHELLI Attilio 57
 BROWNE (Brown) Edward 459, 585, 587
 BROZ Josip-Tito 342
 BROŽ Alojzij 32
 BRÜGEL Fritz 479
 BRUMAT Mirko 151
 BRUMATTI, tovarnar (Gorica) 120
 BRUMEN Anton 19, 32, 84
 BRUMLIK Rodolfo 90
 BRUNČKO Lev 444, 445, 505, 506
 BRUNNER (Bruner) Armin 45, 46
 BRUNNER (Bruner) Max 45, 46
 BRUT Mark Junij 102
 BUBALO Zorka 32
 BUCIK Avgust Andrej 174, 195, 468, 469
 BUDAL Leopold 541, 546
 BUDIN Ivan 32
 BUDINEK Jožica 431, 545, 547
 BUKŠEG Vilim 100, 101, 201, 400, 558
 BUNC Stanko 459
 BURGES, tovarnar (Verzuolo) 511
 BURIAN Edmund 97
 BUTTIGNON Antonio 507, 508
CACHIN Marcel 161
 CAF Oroslav 162, 163, 302, 385
 CALLINI Alfredo 32, 37, 88, 102, 522

CALLIGARIS Marcello 421
CANKAR Ivan 33, 34-36, 111, 118, 216, 217, 281, 312, 315, 350, 351, 363, 382, 390, 391, 393, 427-432, 468, 469, 503, 518, 519, 537, 538, 545, 547, 559, 584
CANKAR Izidor 346
CANKAR Jože 33, 34, 431
CARLO Magno glej Karel Veliki
CATINELLI Carlo 135
CAZAFURA Ljudevit 588
CEHN, ekonomist (Göttingen) 114
CEJ Ivan 142
CEL glej Caf Oroslav
CELESTINA Josip 163
CENČIČ Anton 38
CENOV glej Tzenoff Gantscho
CESCIUTTI Vittorio 38, 39
CEZAR Gaj Julij 102
CHATTERTON-HILL G., irski politik 72
CHERSICH (Keršič) Carlo 447
CHIURLO Bindo 327
CHIUSSI Ezio 222, 224
CHODOUNSKÝ Karel 554, 547
CIANI (Ziani) Francesco 446, 447, 518
CIGALE Matej 438, 440
CIPERLE Josip 543, 546
(sv). CIRIL in METOD, slovanska apostola 157
CIUFFELLI Augusto 39, 346, 401, 448, 449
CLAVORA Luigi 46
CLEMENCEAU Georges Eugène 156, 200, 201
COBOL Nicolo 523
COCIANCIG Guido 270
CODELLI Hugo 41
COLLARIG Augusto 41
COLLERIG Avgust 41, 42, 130
COPELAND Fanny S. Barkworth 56, 58
CORGNALI Giovanni Battista 46
CORONINI, plemiška družina (Gorica) 54
CORONINI Albert 446, 447
CORONINI Alfred 22, 23, 119, 137, 138, 193, 254, 393, 442, 453, 532, 541
CORONINI Franc 447
CORSI Mario glej Inwinkl Orlando
COSTA Etbin Henrik 209, 442
COSATTINI (Kosatini) Giovanni 17, 274, 416, 417
COTIČ, gostilna 68, 269
COTIČ Makso 136, 137, 138
COVACIG Carlo 446, 447
CRAMARO (Kramar) Jožef 498, 499
CREMONINI Silvio 38
CRNEZELJ Otmar 84
CROSBY Ernest Howard 109, 110
CUNDER (Cuder) Albin 416

CVETIŠIĆ Vjekoslav 181
CVIJIĆ Jovan 52, 72, 124, 154, 240, 469
CZAPEK, sorodnica Zore Klavžarjeve 545
CZERNIN Ottakar 252, 253, 579

ČAD Jožef 137, 138
ČEBULAR Rudolf 53
ČECH Emerich 292, 293
ČEHOVIN Andrej 252
ČELIK Anton 501
ČERMELJ Lavo 39, 139, 140, 141, 563
ČERNE Avgust 53, 65, 270
ČERNE Ivan 53
ČERNECKI, gledališke igralke 318
ČERNIC Mirko 218
ČERNIČ Franc 53, 54
ČERNUTA Anton 273
ČERNÝ Adolf 72
ČIBEJ Edmund 54, 80
ČOBAL Melhior 54, 55, 130, 222, 223, 224, 225, 226, 229, 253, 314, 356, 395, 503, 546, 547, 559
ČOK Andrej 55
ČOK Ivan Marija 55, 139, 205, 563, 574
ČOLAKOVIĆ Rodoljub 342
ČOP Avgust (Gustav) 273, 275
ČOP Joža 179, 347
ČOTAR Artur 56
ČRNIVEC, sodelavec SPD 465
ČRNKO Cirila 56
ČRNKO Viktor 56, 342

DALIMIL (Dalimir) 157, 158
DAMOKLEJ, dvorjan (Sirakuze) 147
DANDINI Ernest 38, 446, 447, 518
DANIČIĆ Djuro 285
DANIEL (Danielle) David 458, 459
DANIEL Hermann Albert 441, 444
DANNEBERG R., knjigarnar (Dunaj) 570
D'ANNUNZIO Gabrielle 201, 405
DANTE Alighieri 526
D'ARAGONA Ludovico 491
DARWIN Charles 504, 506
DASZYNSKI Ignacy 28, 279-281
DAVIDOVIĆ Ljubomir (Ljuba) 101, 201, 220, 577
DEBELAK (Debeljak) DERŽAJ Mira Marko 7, 56, 57-60, 72, 181, 182, 311, 359, 467
DEBELJAK Fran 508
DEBELJAK Miroslav 370
DEFFAR Riccardo 60
DEJAK Karl 447
DEKLEVA Ivan 531, 532

DELIRADEV Pavel Dimitrov **28**
 DELKIN Oskar 311, 312
 DEMETROVIĆ Juraj **202**, 314, 535
 DEMŠAR Jernej 313, **314**, 315
 DEREANI Ernest 71, 72, 178, 430
 DERMOTA Anton 26, 33, 38, **72**, 170-172, 192, 246, 248-
 252, 313-316, 349-351, 353-356, 389-391, 413, 430, 438,
 440, 534, 537-539, 545
 DERMOTA Jakob 250-252
 DERŽAJ (Držaj) Edo 56-59, **72**, 181, 182
 DEVETAK, gostilna (Kobarid) 67
 DIEZ (Dietz) Friedrich Christian 124, 285, **286**
 DIETZ Ludvik 369
 DIOGENES, filozof **573**
 DI TOPPO Francesco 585, **587**
 DOLENC, zdravnik 432
 DOLENC Viktor 129, **303**
 DOLLFUSS Engelbert **536**
 DOLGAN Josip **73**
 DOLINGER Leopold 492
 DOMENICO Guglielmo glej Dominko Viljem
 DOMENIGG Karl 181, **182**
 DOMINKO Fran st. **74**, **75**
 DOMINKO Fran ml. **159**, 160
 DOMINKO Vera 74
 DOMINKO Viljem 45, **75**, 206, 243, 382
 DONATI Mario 95
 DON ANGURIA glej Gregorčič Anton
 DON TOMA, tržaški duhovnik 459
 DOPSCH Alfons **483**, 484, 485
 DOSTAL Leon **59**
 DOSTOJEVSKI Fjodor Mihajlovič 26, 110
 DOTTORI Antonio de **75**
 DOVGAN Ivan **75**
 DRAMIS Francesco 44, 45, **75**, 76, 77, 189, 332, 418
 DRAŠČEK Andrej **587**
 DRAŽIL Štefan 235, **350**
 DREHER Anton **77**
 DREŠČEK, p. d. Pever Ivan 551
 DRNOVŠEK, p. d. Kajtna, posestnik 377
 DUKIĆ Ante **79**
 DVORSKÝ Viktor **79**, 80-83, 465, 545, 547
 DVOŘAK Antonin (Anton) 541, **546**

ECKERT, šolnik (Praga) 220
 EHRENFELD (Ehrenfels) Christian **216**
 EISINGER Marija 32, 84
 EKAR Antun 230
 ELLENBOGEN Wilhelm 14, 15, 234, 279, 356
 ELSNIC Jožef **514**
 EMIL Leon glej Ivan Tavčar
 ENGELS Friedrich 1, **199**, 396

E. REMOV glej Lemež Milan
 ERGAVER Kristjan 184
 ERJAVEC, glej Rijavec Ivan
 ERJAVEC Fran, pisatelj **25**, 115, 140, 302, 438
 ERJAVEC Fran, publicist **85**, 86-88, 131, 164, 256, 303, 514,
 562
 ERTL Hans **7**
 ERŽEN Milica **338**, 342

FABIANI Maks 177
 FABRIZIO, p.d. Keko, Franc 407
 FAIDUTTI Luigi 119, **120**, 316, 337
 FATUR Aleksander 371
 FAVAI Ivan **355**
 FEIST Sigmund 124, 586, 587
 FERFOLJA (Frfolja) Josip **72**, **91**, 92, 97, 99, 107, 130, 131,
 155, 175, 176, 219, 242, 250, 251, 262, 265, 282, 296, 313-
 315, 355, 383, 394, 400, 413, 545, 547, 561
 FERJANČIČ Andrej **259**, 541, 546
 FERJANČIČ Ferdinand 43, **92**, 93, 94, 410, 411
 FERLETIČ, p. d. Lavrič, Josip 95
 FERLUGA Karel **55**
 FERRI Enrico 9, 170, 321
 FILIPOVIĆ Ivan 483, **484**
 FILLAK Pietro **95**
 FILLINICH Ubaldo 518, 562
 FINŽGAR Franc Saleški 256
 FLERE Pavel 85, **86**
 FLORIAN, gostilna (Trbiž) 69
 FLOR Silvio 412, 414
 FOERSTER Anton **95**
 FOERSTER Friedrich Wilhelm **216**, 545, 547
 FON Ema 250, 251
 FON Franc 96
 FON Josip 30, 105, **107**, 169, 213, 446, 447
 FOREL August **216**
 FORTUNAT Anton 18, 416
 FOVEL Massimo 166, 167, 522
 FRANCESCHINIS Ettore 446, 447
 FRANCIJA Alojz 96, 97, 242
 FRANKO Alojzij **77**, **78**, 106-108, 143, 211, 255, 257, 389,
 390, 446, 518, 542
 FRANTA Bohuslav 79, 80
 FRANZA Antonio 96
 FRANZA Giuseppe 96
 FRAU Giovanni 285
 FREY Adam 481, 482
 FREY Anna 16, **97**, 98
 FREYTAG & BERNDT, založba (Dunaj) 98
 FREYTAG Gustav **98**
 FRICK Wilhelm 71, 72
 FRIDERIK II., oglejski patriarh 384, **386**

FRIES-SKENE Alfred 155, **156**, 316, 401
FURLAN Anton (Nino) **99**, 100-102, 145, 146, 179, 200,
201, 322, 501, 558
FURLAN Boris **78**, **102**, 103, 104
FURLAN Franc 93
FURLANI Edith 104-106, 110, 113, 115-119
FURLANI Josip **105**
FURLANI Leopold **107**
FURLANI Ljudevit **104**, **105**, 106-119, 543, 546, 574
FÜRTH Ernst 210

GABERŠČIK Oskar 10, 119, 193, 261, 532
GABRIJEVIČ Josip **22**, **23**
GABRŠČEK Andrej 22, 23, 56, 77, 79, 86, 105-108, 111-
113, 116, 118, **119**, 120, 129, 134-139, 142, 148, 152, 169,
170, 172, 195, 209-216, 224, 254, 255, 261, 282, 316, 339,
340, 342, 352, 390, 393, 442, 443, 450, 452-454, 515-517,
528-532, 541, 542, 546, 579
GABRŠČEK Avgusta glej Gianola Avgustina
GABRŠČEK Fran **120**
GABRŠČEK Mirko 190
GABRŠČEK Rozina (r. Kravanja) 532
GALLO, cestno podjetje 508
GALSWORTHY John 60
GARDENGHI Pio 167
GASIVODA Silvio 421
GASPARI Avgust 100, 101, **120**, 189, 222, 224, 226, 273
GASPARI Maksim 120
GASPARINI Leopoldo 207
GASSER Carlo 120
GASSER Giovanni 120
GAUTSCH Paul 447
GAVAZZI Artur 122, **149**
GAVAZZI Milovan **149**
GELB Josip 407
GENNARI Egidio 101, 145, 146, 325, 415, 421, 422, 426,
509
GENTILE Giovanni 30, 76, 232
GEORGES glej Udovič Bogomil
GERBEC (Grbec) Alojzij (Luigi) **45**, 75, 206
GERGICH (Gergič, Grgič) Edoardo 44, 45, 127, 147, 193,
417
GETA Septimius 384, **386**
GIANOLA Avgustina 39, **127**, 540
GIANOLA Ida 127, 540
GIANOLA Luigi 39, 127, 540
GIANOLA Marija glej Tuma Marija
GILČVERT Dragotin **77**, **78**, 347
GIORDANO Giovanni 73
GIRONCOLI Antonio 447, 518
GIUSTI (Justi), župan v Reziji 384
GLEISPACH (Gleisbach) 541, **546**

GLIGORIĆ Velibor 158, **159**, 160
GLIGOROVIĆ Dušan 63
GLONAR (Gloner) Joža 582, **583**
GMAJNER Tone 568
GOBETTI Pietro 95
GODINA Drago 127, 147, **148**, 419-422, 424, 426, 429, 47
513
GODINA Josip - Vrdelski 459
GODINA Štefan 128
GODNIK Fran **128**, 129
GODUNOV Boris 216
GOËSS Leopold **129**, 135, 443, 453, 454
GOETHE Johann Wolfgang **73**, 570
GOETL (Götl) Walery 361, 362
GOLANDA Anton (Antonio) 32, 551, 553
GOLAR Cvetko **129**, 173
GOLJA France 193
GOLMAYER Josip 587
GOLOB France 41, 42, 130
GOLOUH Rudolf 9, 60, 77, 100, 101, 120, **130**, 131, 132,
155, 221-223, 226, 228, 229, 293, 294, 299, 314, 328, 329,
393, 400, 557, 559, 561
GOLUCHOWSKI Agenor 452
GOMBOCZ Zoltan 164
GOMIŠČEK Franc 230
GONČAROV Ivan Aleksandrovič **432**
GORIUP (Gorjup) Ivan 137, **138**
GORJAN Angel 406, 554
GORJUP Alojzij 239
GORJUP Franc 17, 18
GORUP, družina (Trst) 516
GORUP Josip 132, 449
GORUP Komelij **132**, 136-138, 237, 449, 541, 546
GORKI Maksim 33, **34**, 432
GORKIČ France 133
GORŠIČ France **133**
GOSAK Tone **132**, 133
GOSAR Andrej **78**, **103**
GOSTIŠA Milan 181, **182**
GOVEKAR Fran 461
GRADNIK Alojz 408
GRADNIK Jožef (I.) 408
GRAFENAUER Bogo 53
GRAHOR Olga 576
GRAMSCI Antonio 321
GRAVNAR Karol 68
GRBEC Alojz 133, 134, 341
GRČA Blazij 23, 277
GREGORČIČ Anton 22-24, 73, 88, 105-107, **134**, 137, 138
143, 148, 169, 170, 172, 193, 209, 211-213, 236, 254, 255,
257, 259, 261, 265, 282, 339, 390, 391, 393, 442, 443, 452-
454, 464, 514-516, 532, 541, 542

GREGORČIČ Simon **135**, 136, 142, 244, 252, 532, 541
GREGORIN Gustav **136**, 137-139, 152, 178, 209, 239, 389, 446, 515
GREGOROVICI Georg 2, 472
GRGIČ glej Gergich (Gergič, Grgič) Edoardo
GRIEG Edvard 541, **546**
GRIL Alojz 93, 139, 140, 573
GRILC Ludvik 302, **303**
GRIMM Jakob **285**
GRIMM Wilhelm **285**
GROLLITSCH Leonhard 183
GROSAR Štefan 277, 457, 458
GROSAR Vincenc glej Štrosar Vincenc
GROŠELJ Franc 64
GROŠELJ Pavel **140**, 141, 292
GRUBER Dane 480
GRUDEN, p.d. Antonov, Alojz 141, 142, 147
GRUDEN Ivan, Nabrežina 133
GRUDEN Ivan, Plužnje 142
GRUNTAR France 188
GRUNTAR Ignacij 142
GRUNTAR Rudolf 30, **142**, 143, 169, 211, 390, 391, 446, 447, 544, 546
GRUYTER Walter de 487, **488**, 489
GSPAN (Gšpan) Alfonz 56, **57**
GSTIRNER Adolf **386**
GUALTIERI Francesco 143
GUGGENBERGER Tomaž 542, **546**
GULIN Jože 8
GUMLOWICZ (Gumplovič) Ludwik 86, **88**, 143, 267, 560
GUMLOWICZ Władysław **143**
GUSTI (Gustin) glej Gustinčič Dragotin
GUSTINČIČ Dragotin 44, 45, 94, 127, 139, **144**, 145-148, 151, 189-192, 200, 273, 276, 277, 315, 341, 404-406, 417-420, 426, 428, 487, 488, 510, 553
GUŠIĆ Branimir **311**
GUZELJ Franc 22, **148**
GUZELJ Janko 148, 193
GVAJC Anton 468, **469**

HAASE Georg 396, **398**
HABSBURŽANI (Asburghi) 580
HADRIJAN, rimski cesar 384, **386**
HAHN, zdravnik (Zagreb) 379
HAPPISCH Leopold 304, 309
HARTLEBEN, založba (Dunaj, Leipzig) 354
HAUPTMAN Ljudmil 52, **53**
HEINRICH Anton 35
HENGSTER Georg 490
HERAKLIJ (Heraklit), bizantinski cesar **157**
HERODOT, zgodovinar 586, **587**

HERRMANN Ernst 358, 359
HERYNG Zygmunt **143**
HESS Heinrich 79, 465
HILFERDING Rudolf 14, **15**
HITER Boleslav 556
HITLER Adolf **536**
HLAVA, sin Jaroslava Hlave 545, 547
HLAVA Jaroslav 547
HLEBEC Albert 84
HLEDE Anton 407
HLEDE Boštjan 68
HOČEVAR Pavla 576
HOHENLOHE Konrad 129, **149**, 155, 156, 239, 248, 352, 447, 472, 514
HOMANN Emil 316
HORVAT Ivo (Ivan) **149**
HORVATIN Viktor 574
HOSNER Matija 273
HOZNER (Hozna) Ivan 149, 150, 552
HRASKÝ Jan Vladimír **75**
HREŠČAK Alojz 85, **150**, 151, 414, 415, 418
HRIBAR Dragotin **151**, 245, 461, 531
HRIBAR Ivan 137, 138, 145, **152**, 153-161, 176, 177, 253, 259, 283, 284, 390-392, 401, 514-516, 631, 537, 544, 550, 562
HRIBAR Marija (r. Goričan) 160
HROVATIN Makso 352
HUBAD Matej 541, **546**
HUDNIK Matija 137, 138
HUDNIK Stanko 359, **360**, 467
HUJER Oldřich 54
HUMAR Franc 278
HVALA Anton 142
HVALA Matija 193
HVALA Nikolo glej Vualla Nikolo

IBSEN Henrik 116, **117**, 212, 213
IGLIČ Fran 100, **101**, 179
ILEŠIČ Fran **162**, 163, 164, 386, 461
INWINKL Orlando 70, 99, 102, **165**, 166-169, 323, 522
IPAVEC Anton 169
ISEPPI Angiolmaria 90, 402, 403
IVAN Ravenski 383, 386
IVAN III., tržaški škof 458, 459
IVAN IV., oglejski patriarh 383, **386**
(sv.) IVAN glej Janez Evangelist
IVANČIČ Franc 553
IVANČIČ Milan 170
JAGER Ivan 177
JAGIČ Vatroslav 157, **158**, 249, 258, 385
JAKIL Andrej 532

- JAKIN Josip 170
 JAKLIČ Milan 91, 129, **170**, 171-174, 354, 369, 389, 390, 536-539
 JAKOPIČ Avgust **19**, 447
 JAKOPIČ Rihard **174**, 195, 351, 432, 468
 JAKŠE Artur 313, 342
 JAKŠIĆ Jovo 558
 JAKŠIĆ Sreten 314, **405**, 535, 558
 JANC Ignacij 210, **211**, 347, 500
 JANČIČ Miha 508
 JANESCH Ivan 174
 (sv.) JANEZ Evangelist 135
 (sv.) JANEZ Krstnik 432
 JANEŽIČ Ana glej Vidic Ana
 JANEŽIČ Anton 115, **116**, 484
 JANEŽIČ Konrad **175**, 442
 JANKO Josef 207
 JAURÈS Jean 161
 JEGLIČ Anton Bonaventura **218**, 413, 555
 JEKOVEC Ciril 91, 153, **175**, 176-178
 JEKOVEC Marija (r. Kapus) 177
 JELENC Vitomir Feodor 468, **469**
 JELENEC Celestin **376**
 JELOVČAN Pavel **178**, 498
 JENKO Eleonora (por. Groyer) 178
 JENKO Terezina 32, **178**, 530
 JERAJ Josip 346
 JERAM Ivan 178
 JERAM Jurij 64, 204, 307, 308, 343, 344, 365, 367, 471
 JERETIČ Anton 532
 JERKIČ Anton 529, **530**, 544
 JERNEJČIČ Anton 90, 96, 99, 100, **178**, 205, 222, 223, 228, 401, 403
 JERNEJČIČ Franc **205**
 JESENKO Janez 438, **440**
 JESIH Pavla **179**, 181, 182
 JEZERSKI, psevdonim 85
 JONKO Leopold **179**, 180
 JONKO Matija **179**, 587
 JURETIČ Anton 193
 JURMAN Peter 148, 193
 JUSIČ (Jussig) Karel 92
 JUSTI, glej Giusti (Justi)
 JUVANČIČ Friderik 201
 JUVANČIČ Viktorija (por. Kraigher) 216
- K**ACELIN, grof iz Možnice 163, 384, 385, **386**
 KACIN-Wohinz Milica 455
 KACZOR Ignacy 292
 KADILNIK France **311**
 KADLEC Karel **254**
 KAISER Johann 20, 44, 182-184, 322, 334, 437, 490, 522,
- 567
 KAJZELJ Mirko 6, 7, 59, 60, 359, 360, 467
 KAJZELJ Vladimir **60**
 KALAN Ernest 111
 KALIN Fran 184, 265
 KALIN Jožef 498
 KALISTER Viktor 136, **138**, 516
 KALTENEGGER Oskar **57**
 KALTENEGGER Paul **57**, 59, 179, 271, 347, 348, 465
 KAN Marjana 390
 KANALEC Franc 551
 KANČEV (Kančov) Vasil **124**
 KANDLER Pietro 458, **459**
 KANDUT Jakob **188**
 KANGRGA Jovan 563, **564**
 KANT Emanuel 6
 KANTE Matko **188**, 242
 KANTE Vladimir **188**
 KAREL Ludovik 541, **546**
 KAREL Veliki (Carlo Magno), 206, **207**, 460, 487, 488
 KASPRET Anton 572
 KAŠCA Franc (Ivan) 12, 32, 44, 146-148, **188**, 189-192, 317, 493
 KATALINIČ-JERETOV Rihard **192**
 KAUTSKY Karl 309, **394**, 396
 KAVČIČ Emil 193
 KAVČIČ Franc 24, 69, 413, 512
 KAVS Ferdo **519**
 KEJŽAR Ivan 297
 KELEMINA Jakob **218**
 KELENC Ludvik 371
 KEMPERLE Polde 133
 KENDA Josip **193**, 282
 KENDA Miha 193
 KENK (Keng) Roman **193**
 KERMAVNER Dušan 14, 33-35, 64, 151, 153, 181, 216, 244, 281, 339, 340, 348, 358, 401, 429, 431, 503, 528
 KERMOLJ Vincenc 88, **222**, 399
 KERŠIČ glej Chersich (Keršič) Carlo
 KERŠOVANI Otokar 476
 KIDRIČ France **193**, 194, 206, 364, 485
 KLANČIČ, likarica (Trst) 543
 KLANČIČ Anton 23
 KLANJŠČEK, prijatelj Valentina Komavlija 199
 KLANJŠČEK Josip 68
 KLAVČIČ Giuseppe 45
 KLAVČIČ Pietro 45
 KLAVŽAR Anton 88
 KLAVŽAR Ernest, st. **514**, 547, 567
 KLAVŽAR Ernest, ml. **546**, 544
 KLAVŽAR Zora 545, **547**
 KLEIN Franz **447**

- KLEINMAYR (Kleinmayer) & Bamberg, založba, knjigarna (Ljubljana) 482
KLEINMAYR (Kleinmayer) Ferdo 179, **194**, 320, 321, 415, 422
KLEMENČIČ Anton 193
KLEMENČIČ Milan **194**, 195, 196, 468, 469
KLIČKA Ladislav 544, 547
KLIMENT, pevec 546
KLJUN glej Klun Karel
KLOPČIČ Franc, socialist (Kobarid) 553
KLOPČIČ France, publicist, zgodovinar 64
KLUGE Friedrich 124, 285, **286**
KLUN (Kljun) Anton 120
KLUN Karel 515, **516**
KMET e Komp., podjetje (Ljubljana) 234
KMET Herman **458**
KNAFLIČ Franc Josip **196**
KNAFLIČ Vladimir 119, 120, **196**, 247, 248, 350-352, 506
KNEZ Karol 68
KOBLAR France 135, 136
KOBLER Fran 202
KOCELIN glej Kacelin, grof iz Možnice
KOCIJANČIČ Evgen 41
KOCIJANČIČ France 532
KOCIJANČIČ Josip **19**
KOCIJANČIČ M., uradnica v Tumovi pisarni 25
KOFOL, gostilna (Čepovan) 278
KOFOL Ferdinand 542
KOHN Geza 197
KOKALJ Adela 188
KOKALJ Felicita glej Tuma (por. Kokalj) Felicita (Lici)
KOKOŠIN Anton 551
KOLAR Josip 78
KOLENC Josip **197**, 228
KOMAC, p.d. Pavr, Jože **82**
KOMAN Franc 553
KOMAVLI (Comauli) Valentin 38, 62, **197**, 198-202, 318, 395, 503, 533, 547
KOMEL Emil **202**
KOMPARA Štefan 184, 245, 329
KONCILJA, pevec 579, 580
KONDELKA Ivan 206
KONESZNY Feliks 496
KÖNISCH Fran 228
KONJEDIC Rudolf 77, 106, **107**, 210, 211, 532, 544
KONSTANTIN VII. Porfirogenet 157, **158**, 586
KOPAČ Andrej 544, 546
KOPAČ Josip 2, 86, 88, 130, 199, 200, **203**, 204, 205, 221-226, 229, 230, 255, 300, 333, 356-358, 363, 503, 559-562
KOPITAR Jernej 157, **158**
KOPRIVEC, oficir (Ljubljana) 566
KORAČ Vitomir 100, 101, 200, 201, **205**, 227, 228, 301, 400, 558
KÖRBER Ernst **119**, 447
KORDELIČ Karel 88, **204**
KOREN Franc 551
KOROŠEC Anton 156, **205**, 206, 472, 519, 577
KORSIČ glej Kosič Franc
KORŠIČ Miroslav **206**, 317, 524, 564
KOS Franc 157, **158**, 205, 206, 257, 258, 320, 384-386, 486
KOS Milko **206**, 207, 266, 267, 341, 483, 484
KOSATINI Ivan glej Cosattini Giovanni
KOSMAČ Anton 207
KOSIČ Franc (Jožef) 11, 21, 22, 87, 189, **207**, 273, 275, 331, 415, 509, 510, 533, 534, 553
KOSIČ Jožef, Miren **207**
KOSMOS Joško 208
KOSOVEL Anton 10, **208**
KOSOVEL Srečko 208
KOSOVEL Stanko 181
KOSOVELJ, gostilna (Čmiče) 580
KOSTA glej Costa Etbin Henrik
KOSTANJEVEC Josip 307
KOŠTIÁL (Kostial) Ivan **124**, 249, 498
KOŠUTA Franc 412
KOTNIK Ignacij **175**, **177**
KOVACIG glej Covacig Carlo
KOVAČ Ignacij 532
KOVAČIČ France, Idrija pri Bači 193
KOVAČIČ Franc, zgodovinar **572**, **573**
KOZAK Ferdo **208**, 209
KOŽUH Josip **210**
KRAGELJ Josip **210**
KRAIGHER Lojz 143, **210**, 211-219, 314, 315, 350, 355, 362, 391, 430, 432, 579
KRALJ Dragica 498
KRALJ Franc 17
KRALJ France 518, **519**
KRALJ Tone 518, **519**
KRAMAR glej Cramaro (Kramar) Jožef
KRAMAR Franc 317
KRAMAR Valentin 551
KRAMER Albert **471**
KRANJC Franc 551
KRANJC Jakob 568
KRAPEŠ Fran 137, **138**
KRAVANJA Anton 149
KRAVOS, uradnik (Gorica) 120
KREFT Bratko 244
KREGAR Ivan **259**, 391
KREGAU Ljudmila 219
KREK Janez Evangelist 76, 155, **156**, 221-225, 237, 252, 253, 458, 514, 516, 518, 579
KREMENŠEK Slavko 549

KREWALDER Jakob 304
KRHNE Jožef 93
KRISPER Valentin 539
KRISTAN Anton 2, 60, 63, 76, 77, 100, 101, 127, 130, 136-138, 144, 145, 197, 199, 200-205, 209, 220, 221-236, 253, 281, 294, 295, 297-299, 313-315, 322, 328, 331-333, 356-358, 363, 397, 398, 400, 422, 428, 429, 450, 454-456, 462, 463, 477, 500, 503, 511, 531, 546, 547, 557-561, 579
KRISTAN Cvetko 232, 236
KRISTAN Etbin 100, 101, 199, 200, 209, 236, 314, 322, 353, 391, 393, 428, 559, 560
KRISTAN Ivan 236, 574
KRISTANČIČ Ivan (Giovanni) 44, 45
KRISTUS (Krist) 427, 582
KRIVIC Rudolf (Radovan) 445, 505, 506
KRIŽAJ Evgen 537
KRIŽMAN Ignacij 73, 236, 255
KRIŽNIČ Alojz 192
KRIŽNIČ Anton 191, 192, 511
KUGY Julius 56, 57, 181, 271, 310, 348, 445, 465, 565, 573
KUHACEVICH (Kuhačevich) Edvard 446, 447
KUHAR Lovro 64
KUKOVEC, zdravnica 236, 237, 328
KUKOVEC Ivan 236
KUKOVEC Janko 132, 236, 237, 328, 533
KUKOVEC Robert 236
KUKOVEC Vekoslav 313, 314, 315, 539
KULISCIOFF Anna 49
KUMAR Miha 68
KUN Bela 420
KUSÈ, dvorni svetnik (Dunaj) 541
KUŠEJ Gorazd 78
KUŠTRIN Janez (Ivan) 193, 238
KUŠTRIN Jurko 238
KUTIN Anton 10, 30, 238, 239
KUTIN Josip 30
KVALLA, zdravnik 71
KVEDER Janez 359, 360

LABRIOLA Arturo 321
LAGINJA Matko 155, 156, 209, 239, 253, 261, 472, 480, 515, 541
LAGO Eduard 129, 560
LAHARNAR Ivan 193
LAHARNAR Peter 541, 546
LAJOVIC Ana glej Tuma (por. Lajovic) Ana
LAJOVIC Anton 26, 31, 231, 239
LALACO Marija 543
LAMPE Evgen 145
LAMPRET Ivan 114, 116, 245
LANGENSCHIEDT, založba (Berlin) 481, 482
LANUX Pierre de 578
LAPANJA (Lapajne) Ivan 23, 52, 238, 240, 468
LAPČEVIČ Dragiša 239, 240, 405, 469, 534, 535, 558
LASIČ Fran 240
LASIČ Henrik (r. 1866) 240
LASIČ Henrik (r. 1890) 240
LASSALE Ferdinand 86, 88, 199, 441, 560
LAURENCICH Antonio 96
LAVRENČIČ Anton 90, 96, 242
LAVRENČIČ Ivan glej Lovrenčič Ivan
LAVRIČ Karel (Josip) 254, 255, 260, 302, 303
LAVTIŽAR Jože 494
LAZZARI Costantino 321
LEBAN Anton, učitelj 19, 242
LEBAN Anton, lovski čuvaj (Črniče) 80
LEBAN Anton, Vipava 93
LEBAN Avgust Armin 19
LEBAN Ivan 498
LEBAN Janko 19, 242
LEBAN Pietro 38
LEBAN Valentin 65
LEBEN Stanko 95, 208
LECHNER Michael 81
LECHNER Rudolf 79
LEDENBOUR Georg 198
LEICHT Pier Silverio 475
LEMEŽ Milan 204, 205, 225, 226, 230, 247, 253, 256, 294, 297, 303, 314, 331-333, 351, 356, 357, 405, 426, 503
LENARD Leopold 72, 496
LENARDIČ Alojz 68
LENASSI Alfredo 41
LENIN Vladimir Iljič Uljanov 101, 102, 187, 331, 420, 422-424, 426, 427, 558
LESKOŠEK Franc 450
LESKOVEC Ivan (Giuseppe) 242, 243, 315
LESKOVEC Janko 503
LESTAN Rafael 413
LEŠKOVA, pevka 546
LEŠTAN Rafael glej Lestan Rafael
LEUTE Joseph 116
LEVEC Anton 543, 546
LEVEC Fran 35, 182, 350
LEVEC Ivan 182
LEVEC Vladimir 543, 546
LEVPUŠČEK Josip 211, 261
LEVSTIK Fran 339
LEVSTIK Vladimir 196, 468, 469
LIČAR Emil 75, 243
LIČEN Josip 312
LIEBERMANN Hermann 280, 281
LIEBKNECHT Karl 1, 199
LIEBKNECHT Wilhelm 199
LIKAR Andrej 243

LINHART (Linhard) Karel **255**
LIPOVEC Jože 179
LISEC, ljubljanski meščan 160
LIVIJ (Livius) Tit 483, **484**
Lj., glej Mlinar Ivan
LLOYD Georges David **156**
LOBNER Franz 493
LO GATTO Ettore 169
LOKAR Franc 184, 245, 329
LONČAR Danica 245-255, 258, 259, 314
LONČAR Dragotin (Karol, Karl) 26, 72, 226, 229, **245**, 246-259, 298-299, 303, 304, 313, 314, 351, 352, 354, 355, 399, 456, 463, 478, 501, 514, 537, 539, 571
LONGUET Charles 396, 398
LOTAR, nemški cesar 458, **459**
LOVKO Matija 244, **245**, 403, 404, 426, 429
LÖWENFELD (Loewenfels) Leopold **216**
LUTHER Martin 157, **158**
LUZZATTO Raimondo 261

LOŠ Jan 437

MACHER Ivan **259**
MAGIERA Jan **248**, 314
MAHKOTA, uslužbenec (Ljubljana) 498
MAHNIČ Anton 254, **255**
MAHORČIČ Aleksander 188
MAHORČIČ Rajmund **530**
MAHR, šolski zavod 441
MAHR Jakob Franc **354**
MAJARON Danilo 152, 153, 234, 235, **259**, 480, 537, 562
MAJDIČ Leopold 365, **377**
MAKLECOV Aleksander 239, **259**, 260
MAKUC Josip 415
MAL Josip 52, **53**
MALOVEC Ivan 93
MALOVRH Karel 222
MALOVRH Miroslav **152**
MANDIČ Matko 137, 138, 239, 260, 261, 303
MANKOČ Ivan 104, **105**, 118
MANTUANI Josip 303
MANZANO Francesco de 585, **587**
MARAŽ Jakob 261
MARC Aureli glej Mark Avrelij (Aurelio)
MAREŠ Leopold 79
MARGON Tomaž 262
MARK Avrelij (Aurelio) 483, **484**, 485
MARINELLI Giovanni **386**
MARINELLI Giovanni in Olinto 384
MARINELLI Olinto **386**
MARINIČ Benedikt 262
MARN Josip **35**

MAROLT France **262**, 263
MARTELLI, italijanski politik 240
MARUŠIČ Anton 269
MARUŠIČ Branko 156, 346, 480
MARVIN Ivan **263**
MARX (Marks) Karl 6, 14, **15**, 25, 86, 88, 131, 180, 198, 199, 253, 279, 326, 342, 349, 396, 420, 424, 425-429, 441, 444, 473, 497, 504, 505, 536, 560
MASARYK (Massarik) Tomáš Garrigue 132, **133**, 505, 506, 558
MARIĆ (Matić) Ljubomir 565
MATTEOTTI Giacomo **263**, 264, 496
MAUER glej Ribl & Mauer
MAVER Giovanni **498**
MAVRIČ Franc 407
MAVRIČIČ Franc 265
MAVRIČIČ J., železničar (Trst) 265
MAZZINI Giuseppe **401**
MAYER O.E., alpinist 311
MAYER-LÜBKE glej Meyer-Lübke
McCABE (McCabie) Joseph 110, 113
MEDEOT Luigi 40
MEDIČ Marija (r. Lobé) 259
MEDVEŠČEK Peter 2, 139, **265**, 282, 569
MEILLET Antoine 435, **489**
MELICH Janos 163, 164, 248
MELIK Anton 126, **265**, 266, 267, 566
MENARD Dominikus 493
MERHAR (Mrhar) Ivan **248**, 354, 431 (s soprogo in svakinjo), 545, 547
MERMOLJA (Mrmolja) Fran 2, 151, **267**, 268, 325, 564
MERMOLJA Ivan 107, **261**
MERMOLJA Zdenko 574
MERVIC, duhovnik iz Trsta 317
MESESNEL France **66**
MESNER Franc 64
MESSER Friedrich 481, 482
MEYER-LÜBKE Wilhelm 124, **163**, 385, 585
MIANI, socialist 70
MICEVSKI, družina (Galicija) 560
MICHL Josip 313
MIHAILOVIĆ Draža 202
MIHELIČ (Mihelčič) Andrej (Bovec štev. 335) 149, 268, 272, 273
MIHELIČ Andrej (Bovec štev. 188) 273
MIHEVC Ignacij 223, **224**, 314
MIKLOŠIČ Fran 124, 154, 157, 158, 283-287, 302, 362, 363, 384, 386, 584
MIKULETIČ Fortunat 346
MIKUŽ (Mikuš) Anton 69, **193**, 290
MILEK Dragojila 135
MILOJKOVIĆ Života **269**

MILOST Franc 8, 9, 53, 68, 69, 86, 88, 90, 91, 106, 142, 263, 269, 270, 272, 314, 325, 330, 331, 394, 409-412, 418, 552, 581
MILOST Peter 270
MILOST Silvius 446, 447
MILOVČIĆ Josip 447, 517
MINUT Giovanni 41, 42, 87, 88, 130, 168, **270**, 271
MISTRUZZI Riccardo 75
MLAKAR Janko **59**, 311, 359
MLEKUŽ (Mlekuš) Jože **271**, 272-277
MLEKUŽ Vlado (Anton) **277**, 278
MLINAR Ivan 33, 205, 222, **226**, 230, 333
MOCNAJ D., gozdar (Zagreb) 278
MODIGLIANI Giuseppe Emanuele 87, **88**, 321, 436
MODRÁČEK František (Franz, Franc) 13-15, 227, 230, **278**, 279-281, 433, 434, 547
MODRIJAN, gostilna (Tolmin) 69, 456
MOHORČIČ, lovec (Gorica) 544
MOHORIČ Ivan **471**
MOKOLE Alojz (Vekoslav) 425
MOLL Albert **216**
MOMMSEN (Momsen) Theodor **320**
MORAVEC Dušan 210
MORETTI Riccardo 19
MORGARI Oddino **282**, 436
MOSCONI Antonio 448, 449
MOST Johann Joseph 86, **88**, 441, 443, 558
MOŠKON Franjo **77**, **78**
MOŽE Rudolf 282
MOŽINA Anton **282**, 283
MOŽINA Just 407
MRAK Anton 7, 59, 359, 360, 467
MRAK Ivan 193
MRAVLJAK (Mravlja) Anton 64
MRHAR Ivan glej Merhar Ivan
MRMOLJA Fran glej Mermolja Fran
M. RULE glej Lemež Milan
MUHA Anton 23, **283**
MÜHLENHOFF Karl 485, **486**
MULAČEK, družina (Ljubljana) 390
MULAČEK Janko 390
MULITSCH Emilio 263, 264, **283**
MÜLLER, odvetnik (Koroška) 506
MÜLLER Robert 216
MUNDA Avgust 78
MURATORI Ludovico Antonio 585, 587
MURKO Matija 12, 54, 82, 157, **283**, 284-290, 350, 363, 442, 584
MUROVEC Andrej 290
MUSIC August 386
MUSINA (Muzina) Rodolfo 446, 447
MUSSOLINI Benito 9, 427, 536, 559

NABERGOJ Ivan 515, **516**
NAHTIGAL (Nachtigall) Rajko 290, **291**, 459
NAPOLEON Buonaparte 384, **386**
NAVRATIL Ivan 328
NEDIĆ Milan **565**
NEDIĆ Milutin 565
NEMEC K., gostilna (Vrtojba) 8, 68, 269
NEMEC Josip 148
NEMEC Štefan 407
NENCETTI Giulio 235
NESTOR, kronist 157, **158**
NEUKÄUFER Jakob **450**
NIEDERLE Lubor (Ljubor) 207, 248, **249**, 483, 485-487, 582, 583
NIETSCH Kazimierz 437
NIETZSCHE Friedrich 212, **213**
NIKOLAVČIČ Andrej 68
NITTI Francesco Saverio 39, **156**, 516
NOACK, učitelj (Trst) 419
NOVAK Fran, slovenski komunist 64
NOVAK Fran, odvetnik 539
NOVAK Ivo **120**
NOVAKOVIĆ Stojan 485
NUSSBAUMER Konrad **319**

OBERDORFER Aldo 310, 402
OBID Andrej 75, 310
OBIZZI Antonio 38, 254, **255**
OBLAK, uradnik v Tumovi pisarni 545
OBLAK Josip Ciril 59, **310**, 311, 312
OBLAK Vatroslav 157, **158**, 486
OGRIN Simon **182**, 303
OJETTI Ugo 48
OKRUŠNJEVIČ, Tumov znanec 25
OLIVA Giovanni **167**
OPPENHEIM (Oppenheimer) Moritz **536**
OREL Vladimir 317, 318, 514, 564
OREŠNIK Rudolf 318
ORLANDO Vittorio Emanuele 472, **473**
OROŽEN Fran **122**
OSTAN Fran 318
OŠTIR Karel 157, **158**, 585-587
OTON III., nemški cesar 383, **386**
OTTO Jan **292**, 485
OZVALD (Osvald) Karel 244, **246**

PAGNINI Silvio **109**
PAHOR Filip **319**
PAHOR Josip 317
PAHOR Jože 85, 86, 151, **319**, 320, 321, 418, 422, 423, 425
PAJER (Payer) Alois (Luigi) **165**, 257, 312, 453, 543

PAJER Hinko 230, 297, 314, 315
 PAJNIČ Edvard 141
 PALJK Anton 569
 PANČUR Jakob 84
 PANDAKOVIĆ Ante 321
 PAPEŽ Fran 515, 516
 PASSIGLI Giuseppe 100, 101, 127, 156, 167, 240, 323, 324, 325, 402-404, 522, 561, 562
 PASTOREK Josip 372
 PAŠIĆ (Pašič) Nikola 155, 156, 427, 472
 PATAT Luciano 41
 PAULETIĆ Francesco 38
 (sv.) PAVEL 5
 PAVEL Diakon 266, 267
 PAVIČIĆ Tresić Ante 72
 PAVLETIĆ Franc 312, 446, 447, 529
 PAVLICA Andrej 254, 255, 261, 325
 PAVLICA Josip 212, 213, 254, 255, 261, 325, 326
 PAVLIČEK Julij 326, 545, 547
 PAVLIN Giuseppe 37
 PAVLOVSKY Ivan J. 481, 482
 PAVŠIČ Jožefa 53
 PAVŠIČ Vladimir 5
 PEČENKO Anton 532
 PEČNIK Karol 219, 326, 327
 PEGAN Jakob 506
 PEISKER Jan 163, 164, 207, 248, 249, 327
 PEKIŽ Karel 390
 PELIKAN Hubert (Albin) 364, 365, 368, 369
 PELLIS Ugo 327, 328
 PERC, pevec 580
 PERIC Filip 139
 PERIČ Ljudevit 331, 332
 PERINČIČ Anton 327, 553
 PERKO Rudolf 552, 553
 PERNIČIČ (Pernicich) Karel 327
 PEROZZI Ferdinand 587
 PERŠOLJA Peter 407
 PERTOT Josip 425
 PERTOT Just 200, 201, 327, 328 430
 PERUŠEK Rajko 291
 PETEJAN Bruno 328
 PETEJAN (Petean) Josip 11, 54, 88, 100, 199, 200, 203, 205, 221-226, 228, 230, 263, 268-270, 272, 273, 293, 295, 297, 298, 314, 328, 329-334, 348, 356, 393-395, 397, 400, 403-405, 408, 409, 412, 415, 417, 418, 422, 455, 456, 513, 550, 552, 556, 561, 581
 PETERNEL Josip 92, 256, 334, 507-508
 PETO (?), inženir 532
 PETRAN, Bled 468, 573
 PETRE Fran 5
 PETRIČ, sodnik 515
 PETRIČ Jerneja 159
 PETROVČIČ, gostilna (Vipava) 92, 93, 411
 PETSCHNIGG glej Pečnik Karol
 PETSCHOVSKY (Petschofsky) Stefan 32, 44, 334, 335, 336, 491, 492
 PETTARIN Luigi 73, 337
 PETTITI di Roreto Carlo 39
 PIANO Franjo 338
 PIBERNIK Marko glej Debelak (Debeljak)-Deržaj Mira Marko
 PICCOLI Francesco 447
 PIEMONTESE-Podgornik Giuseppe 19
 PIGNATARI France 338
 PINTAR Franc 338, 372
 PINTAR Luka 182, 338, 339, 386, 570
 PINTAR Miroslav 414
 PIPAN Jožef 328
 PIRC, gostilna (Bovec) 67, 150, 272
 PIRC Gustav 539
 PIRIH Matevž 193
 PIRJEVEC Alojzij 582
 PIRJEVEC Avgust 204, 339, 340, 545, 547
 PIRJEVEC Irma 545, 547
 PIRJEVEC Ljudmila 545, 547
 PIRKER (Pyrker) Rajmund 441, 444
 PIRKOVIČ Ivo 5
 PIRONA Giulio Andrea 164
 PIRONA Jacopo 164
 PISENTI Piero 231
 PITTONI Valentino 2, 19-21, 43, 44, 75, 76, 89, 146, 155, 156, 197, 198, 221-223, 229, 230, 324, 326, 333, 334, 340, 341, 395, 398, 402, 404, 422, 449, 450, 472, 561
 PLANTAN Ivan 138
 PLEMELJ Josip 148
 PLES Leopolda 341, 546
 PLES Miroslav 133, 341, 542
 PLESNIČAR Janez 277
 PLETERŠNIK Maks 35, 141, 163, 286, 302
 PLINIJ, starejši 258
 POCAR Ervino 341
 PODBERŠIČ Franc 261
 PODBOJ, pevec 579, 580
 PODGORNIK Anton 342
 PODGORNIK Franc 342
 PODGORNIK Karel 120, 210, 211, 338, 342
 PODRECCA Carlo 27
 PODUJE (Poduje) Giuseppe 421, 426
 POGAČNIK Lovro 156
 POHLIN Dragotin 342, 562
 POLENČIČ Jožef 147
 POLITEO Ivo 342, 343-345, 368, 369
 POLJANC Josip 64

POLJANC Urša 64
POLJANEC Leopold 346
PONTAR Anton 553
PONTAR Franc 553
POPOVIĆ, obsojenec 479
POPOVIĆ Nikola 558
POROVNE Ivan 64
POTOČNIK Ivan 347
POTOČNIK Matko 218, 219
POTOČNIK Miha 347, 348
POTOKAR Milan 348, 475
POVALEJ Josip 105
POVODNICH Giovanni 37, 169, 323
POVŠE Franc 391
POVŠIČ Ivan 175
POŽENEL Viktor 474
PRACHENSKÝ Anna (r. Klička) 544, 547
PRACHENSKÝ Stanislav 79, 544, 547
PRAPROTNİK Avgust 188
PRECCA (Preka) Nikola 202
PREDONCANKA, vratarica (Trst) 546
PREGEL (Pregel, Pregil) Ignacij 329, 348
PREMRL Ciril 537, 538
PREPELUH Albin-Abditus 72, 100, 101, 199, 205, 222, 225, 226, 230, 245, 250, 253, 256, 281, 294, 303, 304, 314, 315, 333, 348, 349-358, 454, 478, 503, 535, 557, 559
PREPELUH Marko 348-357
PRETNAR Janko 362
PRETNAR Josip 58, 358 359-362, 375, 376, 466, 467
PRETNAR Matej 77, 78, 266
PRETNAR Rudolf 53
PREZELJ Anton, Cerkno 310
PREZELJ Tone, Ljubljana 368
PRIBEC, dijakon (Trst) 459
PRIBIČEVIĆ Milan 578
PŘIBIL Ivan 153
PRICA Ognjen 476
PRIGORELIĆ Mirko glej Gligorović Dušan
PRIJATELJ Ivan 156, 314, 362, 363, 364, 445, 473, 516
PRIMOŽIČ Matej 74
PROGLER, družina (Postojna) 442, 560
PROGLER Emilio 560
PROTIĆ Stojan 201
P.St. glej Erjavec Fran
PUC Dinko 211, 215, 216, 571
PUECHER Edmondo 76, 89, 219, 241, 324, 326, 340, 398, 422, 561
PUGELJ Milan 461
PUKL Jakob 382
PURTSCHELLER Ludwig 79, 565
PYRKER Rajmund glej Pirker Rajmund

RAIFFEISEN Friedrich Wilhelm 175

RAJKOVIĆ Petar 471
RAKAR Karel (Karl) 383
RAKOVŠČEK Josip 193
RAKUŠČEK Jožef 383
RAMOVŠ Fran I, 157, 158, 163, 263, 287, 288, 383, 384-386, 498, 550, 584, 585
RANT Ivan 386, 387
RAVNIHAR Vladimir 120, 170, 171, 173, 211, 388, 389-393, 537-539
RAVNIK Janko 6
RAVNIKAR Vekoslav 393
RAZINGER Anton 579, 580
RAZINGER Pavla (por. Križaj) 537
RAZLAG Jakob 562
RECLAM Anton Philipp 483, 484
REDLICH Joseph 108
REGALI Josip 463
REGEN Emil 442
REGENT Ivan 9, 18, 20, 22, 24, 39, 66, 67, 87, 90, 92, 100, 139, 145, 146, 156, 166, 167, 178, 179, 194, 197, 207, 221, 222, 230, 269, 270, 276, 282, 294, 310, 314, 321, 322, 325, 329, 333, 341, 386, 393, 394-429, 454, 455, 480, 513, 551, 555, 581, 582
REGENT Malka 393
REISMAN, uradnik (Dunaj) 234
REITZENSTEIN Ferdinand von 116
REJA pl. Anton, mizar 68
REJA pl. Anton, Kozana 419
REJA Izidor 33, 429, 428-432
REJEC Ivan 139, 151, 498
REMOŠ (Remuš) glej Lemež Milan
REMOV glej Lemež Milan
RENNER Karl I, 13-16, 131, 227, 234, 253, 279-1281, 356, 357, 420, 432, 433, 434, 454, 483, 484, 570, 577-579
RESEL Hans 109
REŽEK Boris 359, 360, 467
REYA pl. Ivan 436
REYA pl. Jože 436
RIBI & MAUER, podjetje (Gorica) 84
RIBNIKAR Adolf 503, 505, 506
RICHTER Paul 308
RIGAMONTI Giuseppe 49
RIJAVEC Franc 142
RIJAVEC Ivan 148
RINALDI, odvetnik (Tolmin) 190
RINALDINI Theodor 129
RISTIĆ Svetomir 563, 564
RISTORI Adelaide 560, 562
RITTER, družina (Gorica) 46
RITTMANN Herman 311, 312

RIZZI Ludovico 109
 ROBIDA Ivan 105, 170, 171, 389, 390, **437** 537-539
 ROJEC Ivan 189
 ROJIC Aleksij Rafael 22, 23, **178**
 ROJIC Ivan 310
 ROMANCZÚK Julijan 357, **358**
 ROPAS Filip 86, 88
 ROSENZOPF Hans 437, 438, 493
 ROSINA Fran 77, 78, 529
 ROSSETTI (Rosetti) Domenico 458, **459**
 ROSSI Anastasio **499**
 ROSSI Ernesto 560, **562**
 ROSTAFIŃSKI Józef **287**
 ROSTOHAR Mihajlo 218, 314, **438**, 439-445, 503-506, 514, 562
 ROTHER Rudolf **445**
 ROVAN Josip 347
 ROVAN Alojz (Vekoslav) 425
 ROZMAN Franc 226, 294, 348, 357, 503
 ROZWADOWSKI Jan 437
 ROŽE Josip 200, 201
 RUBIĆ Ivo 122
 RULE glej Lemež Milan
 RUS Davorin 78
 RUS Jože **89**, 487
 RUSTJA Josip 133
 RUTAR Matija 261, **447**
 RUTAR Simon **289**, 320, 573
 RYBÁŘ (Ribař) Otokar 41, 93, 136-139, 155, 156, 209, 239, 253, 257, 442, **445**, 446-450, 515, 516, 543, 545-547

SAJE Ivan 84
 SAJOVIC Ferdinand 450
 SAJOVIC Ivan 506
 SALA Umberto 42
 SALAČ Kl., risar 81
 SALANDRA Antonio 472, **473**
 SALATA Francesco 39, 73, 346, **549**
 SALLA Antonio 37, 323
 SALVEMINI Gaetano **95**
 SAMO, slovanski knez 163, **164**
 SAMOHRD, poslovnež 145
 SARAGAT Giuseppe 321
 SAVNIK Roman 122
 SBORSIL Giuseppe 450
 SCANSETTI, oficir (Tolmin) 190
 SCHEIDEMANN (Schudermann) Philipp 14, **15**, 199, 253, 422, 423
 SCHERER Wilhelm 441, **444**
 SCHEIDENBERGER, gostilna (Rabelj) 492
 SCHIFFMANN Konrad (Karl) **450**
 SCHIFFRER Anton 390

SCHILLER Friedrich 570
 SCHLECHTA-Wscherd Ottakar 293
 SCHLOSSER Friedrich Christoph 441, **444**
 SCHMELLER Johann Andreas 124, **141**, 385, 386, 483, 585
 SCHMIDT Isaac Jakob 482
 SCHNETZ Joseph 289, 290
 SCHOPENHAUER (Schoppenhauer) Arthur 116, **117**
 SCHÖPPL Anton-Sonnwalden 126
 SCHRADER Otto 285, **286**
 SCHUDERMAN glej Scheidemann Philipp
 SCHWAIGER Karel glej Schweiger Karel
 SCHWARZ Otto (Othon) 451
 SCHWARZENBERG Eugen **72**
 SCHWEIGER Janko 451
 SCHWEIGER (Švajger, Schwaiger) Karel 313, 314, 315, **351**, 352, 537, 538
 SCHWENTNER (Schwendtner) Lavoslav **111**, 116, 216
 SCOTUS Viator glej Seton-Watson Robert William
 SDRAULE Josip 88
 SEDEJ Borjana 38
 SEDEJ Ciril 519
 SEDEJ Frančišek Borgia 242, **452**
 SEDMAK J., socialist (Trst) 96
 SEIDL Ferdinand **452**, 453, 454, 529
 SEIDL Paolina (r. Golč) 542, 546
 SEITZ Karl 14, 15, 28, 221, 222, 230, 234, 279, 293, 356, **454**, 455
 SENEKOVIČ Andrej **220**
 SENIGAGLIA Gilberto **326**
 SERGI Giuseppe 157, **158**, 486, 487, 586, 587
 SERNEC (Smec) Janko **152**, 209
 SERNEC (Smec) Josip **152**, 209, 579
 SERNEC Vladimir **77**, **78**
 SERRATI Menotti Giacinto 9, 18, 42, 94, 101, 102, 145, 146, 321, 325, 405, 422, **455**, 481
 SESTILLI Giovanni 38
 SEŠEK Franc 228
 SETON-WATSON Robert William **460**, 461, 578
 SETTEMBRINI Pietro 455
 SFILIGOJ Jožef 407
 SIEROSZEWSKI Wacław 143
 SILA Mario 167
 SILA Matija 459
 SIMACEK, podjetje (Praga) 250
 SIMONETTI Marij (Mario) 21, **22**, **87**
 SIMONYI Zsigmond 287, 288
 SIMSIG, inšpektor (Trst) 341
 SINGER Paul **199**
 SINIGAGLIA, glej Senigaglia Gilberto
 SIRK Ivan 65, 207, 509
 SITTER (Sitar) Ignacij
 SIVEC Andrej 551

SIZIF, bajeslovno bitje 426
 SKALA Leo 456
 SKARET Franz 570
 SKERLEP Janko 164
 SKOBERNE, inženir (Trst) 144, 145
 SKOBL Franc 456, 457
 SKOČIR Ciril 84
 SKOČIR Franc 11
 SKOK Petar (Peter) 88, 89, 162, 163, 291, 385, 386
 SKOK Štefan 277, 278, 457, 458
 SKRBIC (Škrbic) Jakob 314
 SKRINJAR Marija 458
 SKUBIC Anton 458, 459, 587
 SLANC Karel 173, 174, 313-315
 SLATNAR Oton 172, 173, 537-539
 SLAVIČ Matija 550
 SLAVIK Edvard 136, 137, 138
 SLAVIK Nada 178
 SLEJKO Josip 461
 SLEJKO Milka 461
 SLEZSAK Hans 58, 59, 311
 SLOKAR Karel 184, 461
 SMETANA Bedřich 128
 SMREKAR Bogomila (r. Volarič) 52, 240, 469
 SMREKAR Hinko 562
 SMREKAR Venceslav 52, 240, 468, 469
 SOBAN, družina (Ljubljana) 442, 444
 SOBAN Andrej 245, 329
 SOBAN M., Tumova zaročenka 442
 SOKOL glej Ivan Regent
 SOLAR, gostilna (Bilje)
 SONNINO (Sonino) Sidney 155, 156
 SORČ Karel 272
 SORE Josip 64
 SPALTEHOLZ Werner 364
 SPEKTORSKI Evgen 78, 103
 SPENGLER Oswald 518, 519
 SPINČIĆ Vjekoslav 209, 239, 479, 480, 515
 SPINDLER glej Špindler Vekoslav
 SREBOTNIK glej Srebnič Jože
 SREBRNIČ Ivan (Giovanni) 482, 489, 490
 SREBRNIČ Jože (Jožef, Giuseppe) 8, 21, 22, 25, 42, 87, 101, 147, 158, 192, 193, 194, 197, 206, 207, 292, 310, 341, 406, 421, 426, 459, 460, 480, 481-490, 569, 570, 587
 SREBRNIČ Jožef 482, 489, 490
 SRNEC glej Semec
 STALIN Josip Visarionovič Džugašvili 60, 427
 STANEK František 155, 156, 253
 STANIČ Josip 78, 86, 88, 148, 193, 393, 453, 528, 531, 537, 541, 542, 543
 STANTA, socialist 70
 STARE Egon 144
 STARÈ Josip glej Sore Josip
 STAUDINGER Franz 444, 445
 STAVROVIĆ Vasilij 360
 STEBI Alojzija glej Štebi Alojzija (Lojzka)
 STEIN Viktor 14, 15, 97
 STEINER Herbert 537
 STEINWENDER Anton 44, 182, 183, 348, 490, 491-494
 STELE France 342
 STEPANČIČ Anton 348
 STERLE Rudolf 447
 STERMECKI Maks 64
 STIBILJ Anton 184
 STICOTTI Pietro 494
 STOJC Josip 389, 390, 545, 547
 STOK Jože 222
 STOLFA Alojz (Luigi, Alois) glej Štolfa Alojz
 STOLZ Otto 12
 STOPAR Josip 88
 STRABO, zemljepisec 458, 459
 STRATA Lorenzo 509
 STRES Anton 494
 STRITAR Josip 244
 STRLE Rudolf glej Sterle Rudolf
 STROSAR (Strosar) Vincenc glej Štrosar Vincenc
 STÜRGGH Karl 15, 281
 STURZO Luigi 102
 SUSMEL Michele 519
 SUSSEK Giovanni 428
 SVĚCENÝ Antonín 2, 4, 5
 SVETEK Francè 495
 SVETEK Vladimir 302
 SVETIK Ivan 142, 178, 495, 496
 SVEVLADIČI, dinastija 487
 SVOBODA Mojmir 279
 SZALAY Roman 56, 57
 ŠADOLAC Miloš 566
 ŠANTEL (Šantelj) Anton 134, 135, 496
 ŠANTEL Avgusta st. 496
 ŠANTEL Avgusta ml. 496
 ŠANTEL Henrika 496
 ŠANTEL Saša (Aleksander) 496, 562
 ŠAVLE Ludvik 277
 ŠAVLI Andrej 496, 497
 ŠAVLI Ciril 341, 411
 ŠČEK Virgil 142, 346, 429, 497, 498, 499
 ŠEJBAL (Shejbal) Jožef 499
 ŠINIGOJ Franc 499
 ŠINIGOJ Jožef 587
 ŠIROK Albert 499
 ŠIROK Albert 499
 ŠIROK Karel 499

ŠIŠIĆ Ferdo 207
ŠKANTAR Franc 500
ŠKAPIN Karel 389, 500, 501, 537, 538
ŠKERLAK Vladimir 6, 56
ŠKERLEP Janko glej Skerlep Janko
ŠKERLJ Božo 78, 140, 141
ŠKET Ivan 347
ŠKLAJBEC Matevž 459
ŠKOF Viktor 258, 501
ŠKOFIČ Franc 550
ŠKRBIC J. glej Skrbic (Škrbic) Jakob
ŠLUNDER Franc 587
ŠMALC Matej 550
ŠMERAL Bohumir (Gottlieb) 13, 14, 15, 227, 252, 253, 278, 279, 433, 501, 503
ŠOLAR Franc 55, 340
ŠORLI Ivo 215, 216
ŠORLI Tomo 315, 430, 501
ŠPIK Franc 501, 502
ŠPIK Štefan 501
ŠPINČIČ glej Spinčič Vekoslav
ŠPINDLER (Spindler) Vekoslav 118, 574
ŠROBÁR (Szrobar) Vavro 502
ŠTEBI Alojzija (Lojzka) 70, 85, 86, 223-226, 230, 293-295, 456, 502, 503, 559
ŠTEBI Anton 65, 229, 253, 314
ŠTEFANČIČ Jakob 503, 504-506
ŠTOKA Andrej 506
ŠTOLFA Alojz 11, 21, 22, 39, 43, 73, 87, 140, 166, 169, 192, 197, 207, 220, 263, 264, 317, 323, 405, 409, 410, 417, 423, 438, 506, 507-511, 513, 522, 547, 554
ŠTRAUS (Štraus, Straus, Stravs) 127, 247, 414-416, 511, 512, 513, 553
ŠTREKELJ Albin 514
ŠTREKELJ Alojz 29, 107, 169, 213
ŠTREKELJ Anton 105-107, 382, 514
ŠTREKELJ Josip 107
ŠTREKELJ Karel 46, 107, 115, 157, 162, 163, 385, 572, 573, 584
ŠTROSAR Avguštin 142
ŠTROSAR Vincenc 142, 410
ŠTRUKELJ Tomaž 148, 193
ŠTUKELJ Ciril 374
ŠTURM Alojz 553
ŠTURM Franc 441, 443
ŠUKLJE Fran 172, 283, 389, 442, 462, 514, 516, 541
ŠUMENKOVIĆ Ilija 160
ŠUMER Živko 58
ŠUŠTERŠIČ Ivan 145, 156, 221, 237, 259, 284, 389, 442, 462, 514, 515, 516, 579
ŠVAJGER Karel glej Schweiger Karel
ŠVARA Josip 188, 506

ŠVIGELJ Cvetko 59

TAAFFE Eduard (Carlo) 560, 562
TAVANI Amalia 516, 517
TAVČAR Ivan 137, 152, 156, 170, 172, 259, 389, 390, 391, 392, 442, 515-516, 517, 531, 537, 579
TAVČAR Ljudevit 151
TAVŠ Andrej 193
TECHET Karl 517
TENACE Ignac 188
TEPLY Bogo 236
TERGESTINUS, psevdonim 139
TERNOVEC Matej 447, 517, 518
TERSEGLAV France 518, 519
TESLA Nikola 176, 177
TESLA, sestra Nikole Tesla 176
THOMANN (Thoman) Heinrich 446, 447
THUMA (Tuma) Johann 442, 444, 548
TIBERIJ, rimski cesar 526
TIČAR Josip 390, 432
TOLSTOJ Lev Nikolajevič 26, 109, 110, 212, 213
TOMAN Lovro 209
TOMASCHEK (Tomažek) Wilhelm 586, 587
TOMASINI Giovanni (F.) 519, 520
TOMAŽIČ Gabrijel 520
TOMC Matija 263
TOMIECKI Teofil 583, 584
TOMINEC Ivan 520, 521
TOMINŠEK Fran (Franc) 58, 344, 358, 373, 374, 375, 466, 575
TOMINŠEK Josip 57, 58, 188, 311, 465, 467, 521, 563, 573
TOMINŠEK Stanko 307, 347
TOMŠIČ France 10
TONET Luigi 70, 102, 166, 521, 522
TONKLI Josip 12, 23, 254, 255, 257, 515, 516, 531
TONKLI Nikolaj 254, 255, 257
TÖNNIES, tovarna (Ljubljana) 562
TOPALOVIČ Živko 202, 535
TORELLI-Viollier Eugenio 48
TORKAR Ivan 193
TRAJAN (Trajano, Traiano), rimski cesar 194, 384, 386, 460, 483, 485, 488, 489
TRATNIK 468, 469
TRČEK Franc 118, 527, 528
TREGO Dragotin 27, 79, 118, 212-214, 283, 347, 443, 446, 528, 529, 530, 543, 544, 571
TREGO Mici 530
TRESIČ Pavičič Ante 72
TREVEN Karel 73, 236
TREVES Claudio 9, 87, 88, 321
TRILLER Karel 152, 245, 246, 390, 442, 453, 454, 515, 531, 532, 537, 541, 543, 546

TRINKO Ivan 26, **532**, 533
TROBEC Anton 45, **533**
TROCKI Lev Davidovič Bronštejn 426, **427**
TROHA Anton 569
TROMBI Ferruccio **143**
TRPIN Boleslav 533
TRSTENJAK (Trestenjok) Davorin 162, **163**, 320, 385, 386
TRUBAR Primož 157, **158**
TRUMBIĆ Ante 155, **156**
TUCOVIĆ (Tuković) Dimitrije (Dimitrij) 239, **534**, 535
TUMA Aleksandra 536
TUMA Ana (por. Lajovic) 71, 232, 234, 239
TUMA Ana (r. Vidic) 35, 441, 560
TUMA Anka (Ana) 23, 36, 48, 49, 110, 128, 200, 209, 232, 360, 430, 431, 456, 481, **535**, 536, 561, 576
TUMA Boris 66, 76, 110, 200, 232, **536**, 540, 547, 561
TUMA Branimir 61, 76, 110, 117, 200, 232, 481, **536**, 547, 561
TUMA Felicita (Lici; por. Kokalj) 188, **580**
TUMA Ferdinand (Giovanni) 71, 86, **88**, 132, 226-228, 239, 298, 441, 443, 536, 558, 559
TUMA Ferdinand Lev 105, 110, 113-118, 129, 170-173, 236, 237, 389, 390, 392, 429, 430, **536**, 537-539
TUMA Ivan 76, 110, 117, 136, 200, 225, 228, 231, 399, 431, 481, 536, **539**, 545, 561
TUMA Ivan glej Thuma Johann
TUMA J., uradnik (Praga) 540
TUMA Jaroslav 76, 110, 136, 155, 182, 200, 232, 235, 399, 431, 481, **540**, 545, 561, 565
TUMA Ljubomir 540, 544
TUMA Marija (r. Gianola) 3, 38, 39, 41, 71, 78, 106, 127, 153, 231, 232, 448, 536, 537, **540**, 541-547, 560
TUMA Matiček **182**
TUMA Matija, oče Henrika Tume 86, **88**, 441, 560
TUMA Matilda (Tilka; por. Razinger) 537, 579, **580**
TUMA Natalija (Tusja) 536
TUMA Ostož 7, 76, 110, 200, 232, 233, 431, 481, **547**, 561
TUMA Pavlina **537**
TUMA Viljem **32**
TUMA Zoran 66, 76, 117, 200, 232, 481, **536**, 547, 561
TUNTAR Giuseppe 22, 37, 70, 100, 102, 145, 147, 166, 192, 201, 310, 325, 405, 421, 422, 424, 426, 429, 506, 507, 509, 513, 521, 522, **547**, 561
TURATI Filippo 49, 87, **88**, 321, 422, 425, 427
TURUS Emilio **547**
TURK Ivan 138
TURK Josip 137
TZENOFF Gantscho 487-489

UCEKAR Carlo **340**

UDOVIČ Bogomil (Georges) **302**

UMEK Anica 377

URATNIK Filip 256, **550**

URBAN Ernst 71, 72

URBANČIČ Anton 407, 551

URBANČIČ Franc 553

URBANČIČ Gabrijel 551

URŠIČ, uradnik SPD 359

URŠIČ Andrej S. 555

URŠIČ Franc (Janez) 513, 551-553

URŠIČ Ivan 553-555

URŠIČ Janez 412, 413, 555

URŠIČ Jernej 142

USSAI Giusto glej Ušaj Just

UŠAJ, gostilna (Šempas) 410

UŠAJ Ivan 129

UŠAJ Just 133, **341**

UŠENIČNIK Aleš 218, 518, **555**

UZUNOVIĆ Nikola 160

VALENTIN Franjo 318

VALENTINČIČ Vekoslav 574

VALENTINIS Gualtiero 532, 533

VALETIČ, gostilna (Batuje) 411

VALLE Alois 493

VARGAZON Dušan 555

VAVPOTIČ Ivan 468, **469**

VEBER (Weber) France 26, 78, 103

VECCHI Danže 38

VEKTARI (Vettarich), furlanski vojvoda 384, **386**

VENEZIAN Emilio 329, **556**

VERČ Alojzij 10

VERČON Ivan 429, 430, 432

VERDAJ Ferdo 364, 366, 367

VERDARO Virgilio 54, 203, 514, **557**, 558-562

VERNIK Teodor (Božidar) 259, 480, **557**, 562

VERUS glej Kristan Anton

VERZEGNASSI Francesco 541, **546**

VETTARICH glej Vektari

VIČIČ Ivan 562

VIČIČ Josipina 562

VIDIC Ana (Marijana) glej Tuma Ana (r. Vidic)

VIDIC Alenka (Lenka) 35

VIDIC Ana (r. Janežič), stara mati Henrika Tume **35**

VIDIC Anton 35

VIDIC Marija (Micka) 35

VIDMAR Josip 208

VIDOVIČ Miklavčič Anamarija 576

VIDOZ Antonio 446, 447

VIGYÁZÓ Janos 362

VILFAN (Wilfan) Josip 92, 102, 136, 151, 155, 428, 515, 516, **562**, 563

VILHAR, ljubljanski meščan 160

VISINTINI Enrico 417, 418

VIŠNIKAR Franc 541, **546**
VIVANTE Angelo 352
VIŽIN, sindikalist (Renče) 348
VIŽINTIN Željko 148
VODOPIVEC Andrej **564**
VODOPIVEC Janko **565**
VODOPIVEC Jožef 93
VODUŠEK Božidar 517
VODUŠEK Konrad 517
VOLARIČ Andrej Hrabroslav **52**, 240
VOLARIČ Bogomila glej Sinrekar Bogomila (r. Volarič)
VOLARIČ Franc 551
VOLARIČ Ivan 567
VOLARIČ Janez 551
VOLČIČ Edvard 2, 567, 570
VOLK Vincenc glej Vuk Vincenc
VONČINA Rudolf 545, 564
VORŠIČ Josip 78
VOŠNJAK Bogumil 249, 430, 432, 444, **445**, 506
VOŠNJAK Josip 442, **444**
VRČON Anton 245, 267, 268, 569
VRHOVNIK Ivan 135, 136
VRHUNC Valentin 235
VRHUNEC Franja 541, **546**
VRŠEC Maks 137, 138
VRTOVEC Andrej 10, **569**
VUALLA (Hvala) Nikolo 459
VUGA Alojz **569**
VUK Vincenc 261
VUKOVIĆ M., urednik 84
VURNIK Stanko 585, **587**

WALDE Alois 124
WALDHERR Alois 443
WALDHERR, šolski zavod (Ljubljana) 441
WEISS Adolf (I.) 64, 65, 320, 343-345, 366, 370, 373, 471
WEISTHALER glej Wiesthaler
WELLS Herbert George **488**
WELSERSHEIMB (Wellsersheimb) Zeno 129, 442, **444**
WIESTHALER Fran **182**
WILSON Thomas Woodrow 155, 156, 577
WINTER Gèza 164, 165
WOLF Karl Hermann 109
WUNDT Wilhelm 86, **88**
WURZBACH von Tannenberg Max 442, 444, 516, 560

ZARNIK Valentin 209, 442
ZAVADLAV Avgust 412
ZBAŠNIK Franc 182, **570**
ZEGA Mihael **532**, 587
ZEGA Valentin 501, **571**
ZEMLJIČ Josip 571

ZENNARO Guido 274-276, 413, 416
ZEUSS Johann Kaspar 585, **587**
ZEZULA Vinzenz 493
ZGONIK Viktor **573**
ZIANI Francesco glej Ciani Francesco
ZIMIC Anton 53, 69, 270, 410
ZINOVJEV Grigorij Jevsejevič **60**
ZNIDERČIČ, Tumova stranka 18, 416
ZNIDERČIČEVA, Tumova stranka 18
ZOLA Emil 109, 110, 212, 213
ZORÉ Viktor 225
ZORE Zdravko 494
ZORN Katarina (Frančiška) 104, 105, **574**
ZORZIN Leopold 105
ZUPAN Jakob 236, 468, 574
ZUPAN Vinko **252**
ZUPANČIČ Oton glej Župančič Oton
ŽELEZNIKAR Aleksander 302
ŽELEZNIKAR France 88, 441, **443**, 558
ŽERJAV (Žrjev, Žerjal) Gregor 120, 155, 156, 209, 296, 297,
444, 445, 472, 503-506, 515, 519, 539, **577**, 578, 579
ŽIBERT Ivan **364**
ŽIROVNIK Janko, odvetnik 313, **314**, 315
ŽIROVNIK Janko, šolnik **579**, 580
ŽIVEC Anton 270, 331, 409, 418, 580-582
ŽIVKOVIČ, general 566
ŽIŽEK, Ciril 381, **382**
ŽMAVC Ivan 176, 177
ŽNIDARŠIČ Ivan **582**
ŽORGA Jakob (Jaka) 64, 100
ŽUNKOVIČ Davorin 284-287, 319, 320, **582**, 583, 584
ŽUPANČIČ Oton 60, 111, 363, 430, 461, 518, 519, **584**
ŽUPANIČ (Zupanič) Niko 88, **584**, 585-587

Družina dr. Henrika Tume v Gorici okoli leta 1920. Ob njem in soprogi so od leve na desno sinovi Zoran, Branimir, Jaroslav, Ivan, Ostoj in Boris; v sredini je hčerka Ana
Tumova hiša v Gorici (ulica Trigemina 8), porušena med prvo svetovno vojno

MS 1119

V Gorici, 19. XII. 06³

REPUBLIKA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

1576

LJUBLJANA

St. 3

Dragi prijatelj!

Kol šeleč nabivam in dji
čora po Ravniji ostanka,
ki spominjajo na nekdanji
slovanke prebivalce. Tobil sem
mavtikij komisijer. Sedaj iščem
kako natančno izdajo, delo
filologa, ki mi bo predmet
slovanke elemente v fuslancini.
Gotovo ti bo znana kako tako
vzpostav. Ako mi predprij, prouči
te, da mi jo natančno naroči,
ali pa mi pri nalogi Ravnije
in Ravnijane.

Zahvaljuje se ti v imenu. Tvoj
stari

O. Murku

3318

Lieber Doktor!

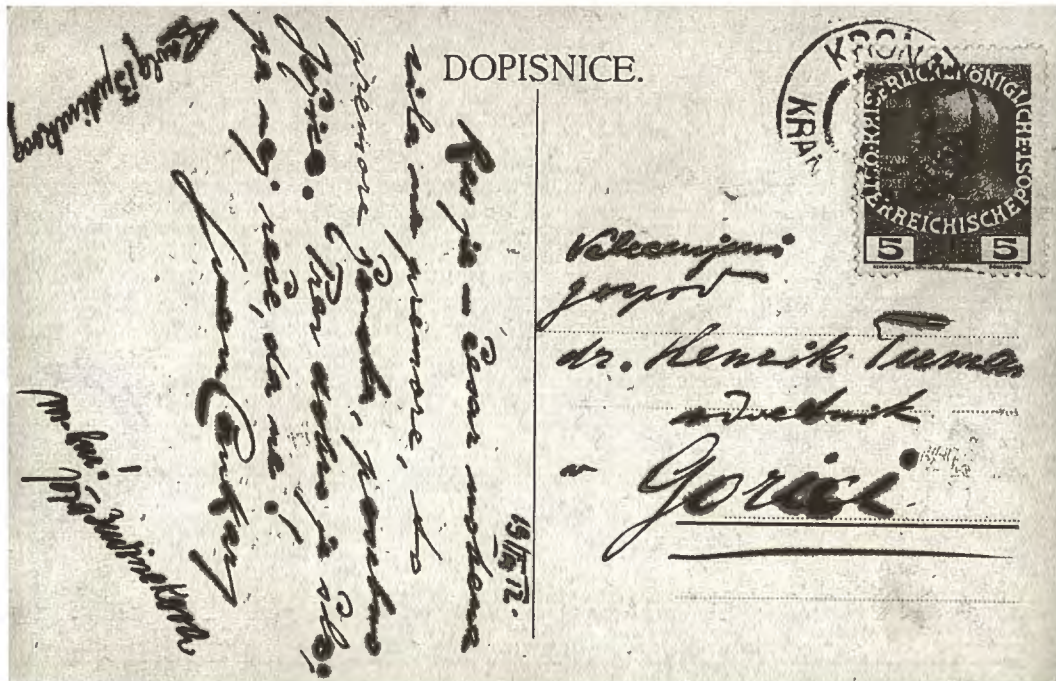
Die von uns geplante gemeinsame Aktion ist durch den grossen Verdross der polnischen Sozialdemokraten über Cholm zur Stunde nicht möglich. Ich hoffe jedoch, dass wir bis zum 24. und 25. März soweit geklärte Verhältnisse haben, dass wir an eine Konferenz denken können. Bei den tschechoslawischen Sozialdemokraten sind die Dispositionen zur Stunde weitaus günstiger. Wir nehmen also den 24. und den 25. März in Aussicht und wenn Sie einstweilen dafür agitatorisch etwas unternehmen können, insbesondere ~~gegen~~ in der Richtung nach Agram zu, so wird das der Sache nur nützen.

Inzwischen besten Gruss

Herrn

Dr. Henrik Humana, Triest.

Via Domenico Rossetti 23/1.

Pismo Karla Rennerja (25. 2. 1918)

Razglednica Ivana Cankarja iz Kranjske Gore (19. 8. 1912)

Dr. Henrik Tuma odhaja na nedeljsko turo ... (26. 5. 1927)

